texty

číslo 2
léto 1996

Úvodník

Preferovaným autorem letního čísla ***Textů*** je Jakub Chrobák. Je vsetínským rodákem, ve Vsetíně bydlí, v současné době, po takřka dvou letech strávených za knihkupeckým pultem, studuje bohemistiku na Ostravské univerzitě. Píše básně a pokouší se o prózu.

Počáteční uchvácení způsobené "objevem" básně jako takové vneslo do Jakubova psaní příboje slov a slovních spojení, v nichž čtenář ztrácel orientaci. Jeho texty se stávaly svéráznými záznamy chvil, je třeba říci, že hledaných a vyhledávaných, trávených v hodinách mezi psem a vlkem u vsetínského splavu, v samotě chalupy vlastního dědy pod lesem, v dotycích s prvními láskami. Tyto texty nepostrádaly upřímnost a záblesky naděje ve zdařilém básnickém obraze, všemu ale chyběl rám. Mnohé se změnilo s dalším Jakubovým "objevem". Tentokrát to byla poezie Jana Skácela. Poezie svůdná a ve své svůdnosti nebezpečná. Z ní si však prozatím Jakub bere to, co by mělo šlechtit básníka. Úctu ke slovu, konzistentnost výrazu, pokoru před věcmi tohoto světa. Čtěme Jakuba Chrobáka.

Dalibor Malina

Poděkování:

Děkujeme personálu restaurace U lva za poskytování redakční místnosti.

Redakce

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 347
Vsetín 755 01
tel. (0657) 611089

Autoři:

Mlhoš Jasný
autor několika her pro loutkové divadlo, pravidelně publikuje v Kopřivnických novinách

Hana Kocourková
autorka básnické sbírky Verše (Brno 1993), textařka skupiny Betula pendula

René Kočík
student žurnalistiky na UK

HANA KOCOURKOVÁ

BÁSNĚ

***

Děcka si staví
z popela hrady
a do větru pískají.
Všechno, co potřebují,
mají v kýblíku:
vrchovatě důvěřivosti
a novou lopatku.

***

A na nebi můj dvojník;
bledá bytost s lidskou tváří.
Není větší samoty
než posedět s přítelem

***

Na větrné hoře dřevěný kříž;
jen jako opora planým růžím
a zvídavému větru
na posměch.
Kdo jde kolem
myslí na sena
a brambory,
aby se vydařily...
Na šípkové hoře dvě divoké růže,
Ale jenom jedna z nich
je smrtelná.

***

Země nám nestačila;
proto vymřeli andělé.
Je mnoho způsobů,
jak se zbavit viny:
třeba ji svalit do kamene
nebo zapít blízko vody.
Ale nejlepší je
na ni zapomenout.

RENÉ KOČÍK

René Kočík ze Vsetína je studentem pražské žurnalistiky, píše básně, prózu, přispívá do novin (je externím redaktorem Vsetínských novin), vydává s přáteli zajímavou edici pod názvem Kosice, podílí se na rekonstrukci a rozšíření Olbrachtova muzea v Koločavě na Podkarpatské Rusi, byl a zůstal věrný Junáku 2. junáckému oddílu ve Vsetíně).
René Kočíka zaujali ruští a ukrajinští básníci 19. století. Překládá Feta, Ševčenka, A.K. Tolstého, Ťutčeva. Melodická, zpěvná poezie pozastřená typickou ruskou nostalgií s námětovou preferencí přírodních a milostných motivů, která vychází ze sugestivních požadavků "čistého umění", je pro překladatele svou "bezobsažností" jen zdánlivě snadnou záležitostí. Tato poezie však, zvláště pak oblíbená lyrická miniatura, je vycizelovanýcm formálním klenotem, v němž verš zprostředkovává totální, obtížně slovně vyjádřitelný autorský zážitek konkrétní prchavé chvíle. Renému se převedení do češtiny většinou daří, dobře cítí, že všechno je potřeba podřídit transferu záblesku, zažehnutí, které otevřou cestu ke splynutí s duší básně. Senzitivita mladého překladatele mu dovoluje kráčet podél básníkovy inspirace, aniž by byla narušena její křehkost.

Dalibor Malina

AFANASIJ AFANASIJEVIČ FET

I.
Jaký zázrak - v mojí dlani
leží tvoje dlaň.....

II.
Jsi krajina překrásná
- a já to vím
Jsi planina bělostná
- ve svitu měsíčním.

V tvém odlesku nebe
- sníh třpytivý spí
Tón samoty zebe
- před sáněmi zní.
(1842)

III.
V měsíční záři

Rád v naději
toulám se krajinou
ač mlčení tíživé kalí můj smích
při toulání ve dvou, snad chmury se
rozplynou,
naleznem jiné dny v měsíčních paprscích.

A asi jen díky,
zoufale tajemná, nahořklá dáli,
je neslyšná láska podobna mýtu?
Říčka i rybník se oparem halí,
lesknou se perly v měsíčním třpytu.

Je vůbec možno
můj stesk s láskou skloubit?
- co povíš mi asi, líbezná tváři?
pojď, půjdeme spolu noční tmou bloudit
toulat se tiše v měsíční záři.
(1885)

FJODOR IMANOVIČ ŤUTČEV

A cit v očích tvých postrádám
a pro lži tvé se nehádám
a nitro tvé je hrozba.

Vzmuž se, srdce, do konce:
i dílo žije bez tvůrce
a nesmyslná je prosba.
(1836)

TARAS ŠEVČENKO

Teď rozbité své srdce
jedem hojím
- a nepláču
- a nezpívám
jen tiše úpím
sténám hlasem sovím.
(1836)

PŘEČTĚTE SI...

OBRATNÍK

Počátkem roku 1994 začal v Praze vycházet OBRATNÍK, revue nového klubu poezie. Jeho prvých dvanáct čísel bylo věnováno výhradně poezii a její propagaci.

Nyní vyšlo 13. číslo, které přináší několik zásadních změn, souvisejících se změnou redakce, která byla rozšířena např. o Petra Borkovce a Karla Jana Čapka. Obratník částečně mění své zaměření a na jeho stránkách se poprvé objevuje i próza.

Nutno říci, že nová tvář časopisu je přitažlivější, a to nejenom graficky, ale také obsahově. Objevuje se zde povídka Ewalda Murera, básně Ivana Wernische z nové sbírky poezie, ale také překlady písňových textů z poslední desky skupiny The Cure a pásmo textů z tvorby brněnského surrealistického okruhu A.I.V.

KDO BY TO BYL DO TOHO EVŽENA ŘEKL ...

Takhle se vyjádřil o knize 13 A 1 POHLED NA MUŽE NA ŽENU A NA KRÁSU Evžena Gogely Pavel Krutil, který mi snad odpustí, že zneužívám jeho slov, ale připadají mi nejvhodnější.

Gogela vydal knihu v Otrokovicích a je to vtipné, erotikou nabité a s důrazem na pointu psané čtení. Ne vždy je to sice objevné a původní, ale zcela jistě přečtení neuškodí. Případného čtenáře mohou odradit snad jen spousty bílého papíru věnovaného jednotlivým názvům povídek.

NÁVRAT V NOVÉM

Vsetínští čtenáři se nedávno mohli seznámit osobně s prozaikem a novinářem Petrem Chudožilovem na autorském čtení v kavárně Pod klenbou, které se konalo u příležitosti vydání dvou jeho knih. O povídkové prvotině **Kapři v kvetoucích trnkách**, která poprvé vyšla před třiceti lety, toho už bylo napsáno dost. Stejnou pozornost vzbudila i jeho kniha fejetonů **Boj o fusekli**, která přináší netradiční pohled na současné události.

Pavel Kotrla

MLHOŠ JASNÝ

STYK NA ČTVERÝ ZPŮSOB

Fyzikální styk

Když jí spadla kapka na špičku nosu, znehybněla. Udělá-li další krok, voda sklouzne po mastném make-upu a dopadne na levou botu (nos směřuje mírně doleva) nebo ještě hůř, na levou nohavici. Rychlostí světla uchopila slunce za paprsek a poznamenala: Ty si snad myslíš, že jsem úplně blbá.

Je-li mezi dvěma událostmi světelný interval, mohou být propojeny pouze světelným signálem, žádným jiným způsobem se nemohou navzájem ovlivnit.

Poživačný autostyk

Nacházím zalíbení v přeslazených záhybech hasicí pěny, když rvu do huby zelí a tlačenku a sledě a piškoty a borůvkový pudink a kávu s příchutí kaučuku. Taky hlava mi občas propadne krkem, vlasy mě dřou mezi plícemi, až konečně vklouzne do krajiny žaludeční. Pak se můžu konečně svobodně vyjádřit.

Co vznikne kombinací blechy a prasete? No přece klíště.

Klasický styk

Když mrakodrap vyráží zpod zastaralých
barabizen
probíjí se pysky mraků Bohu do oken
Společně projíždíme výtahem v objetí
květinových blizen
spolu svíjíme a vypotíme vteřinový sen

Tvá pěna života si krátí chvíli četbou
prachových písmen a slepé
pohlaví stiženo intelektuální kletbou
do rytmu sloulu tepe

Krátký styk

Dál tříská hrom a buben a mlátí větve stromů
o střešní tašky
padá padá hysterické šílenství když stíny
vybíhají z domů
pod údery větrů, vichrů,
vanoucích z membrán reproduktorů
a dál už nic.
Jen písek.
Pudr v kleštích žhnoucího Spotřebitele.

Stahování dřeva
Vodě v cestě stojí
jak altány Slunci
Kusy dřeva, co voní
jak slivovice. Aby oněměla
Tu bolest

A vůně koní
Řeči jen tak
Stromy bez větví
A smích je ukryt v nás

Puklým ledem zvoní smutky
a kousky kůry
Slunce pálí
Ve vzduchu se mísí hořká lenost
chlapské vzdechy a pot.
22. 4. 1996

Něco (n
Opilý chlap Z
Nádraží, kde ka
jezd

Duša

A křik Okn
Skrz zamlže
pad

Duša

Třetí nástupiště
Špinavou nocí j
vleče s
18. 3

Není
Není jen jaro, léto
podzim, zima
Je Slunce pčíkací, ubrečené
Studené a není

A zbytek ztuhlé hlíny
hledá si místo v podrážce

Je ale zima Ani tam
si kousek země neschovám

Vzpomínka

Tiché zvuky dětství
kdy nosili pláč v ošatkách
a káva byla drsná
mi nocí nosí chlad.

Dopisy bílé po másle
co v máselnicích zpívalo
mi ptačí poštou a se svou dýmkou
nocí nosí chlap

Chce se vzít za ruku
a dát narůst loňské trávě
listí, které setleno

A noc je lichotník
pouští nás do lesů
kde potkáváme svá "jsou"
29. 8. 1995

i) chybí
ardoušený pláč
dých pět minut
vlak

noja...

dený smích
é brýle oken
sních

voja...

Poslední vagón
k pouliční kočka
strach
1996

O smíchu, který nosí jaro

Jařenka dnes prvně
mrkla
Zpod díry v cestě
kde Slunce s vodou vykreslili oči

Nebude mi líto tmavých sněhů

A těším se Na náměstích
kočičí hlavy zas budou šedé

A do opilých nocí k ránu
s veselou se vrátí zpěv

JAKUB CHROBÁK
OJÍNĚN

Vystoupil z lokálu, malého, zakouřeného, za barem ukrytého lokálu. Ještě ani nestihl zapnout zip, který se mu rozjížděl, a už jej zarazil nepoznaný pocit. Myslím nepoznaný na teritoriu toho města. Šel v doprovodu lidí, kteří se teprve stávali jeho přáteli. Byli tam vedle něj. Cítil jejich blízkost jako něco mile důležitého a pro onen pocit zcela nezbytného. Byli tam s NÍM. ON, trochu silnější a někdy jemu velmi legrační hoch. S brýlemi, za kterými se skrývaly dvě očka. Věčně gestikulující spolužák. A ONA. Pohledná dívka s jazykem propracovaným až do melodičnosti. Šli vedle něj a nevěděli, ale ani nemohli vědět, že se v něm něco láme.

A vzduch byl najednou čistý. A *kratkozobacy* najednou *nebyly*. Ani rozdílu mezi jeho malinkým, kopečkovým městem a velikou továrnou nebylo. Byl jen vzduch, který přišel, vytáhl ruku z těžkého modrého kabátu a řekl: "Jsi tu jako doma." A on hleděl na cinkající a svítící tramvaje, na lesk kolejnic, na světla hospod a nevěřil ještě.

Ležel na posteli a převaloval touhu s potřebou spánku. Pak najednou vstal a rychle rožnul lampičku malého kolejního pokojíku. Z vedlejšího pokoje hrála z kazeťáku trubka. Najednou si vzpomínal na absinth, který mu spálil ruku. Najednou věděl, že ti dva lidé jsou jeho přátelé. Johanka, jeho bývalá přítelkyně, byla s ním alespoň na fotografii, i když už věděl, že už je pro něj dávno mrtvá. Ještě si dokázal vydýchat na sklo zamrzajícího okna kolečko a podívat se ven. Za oknem bylo jeho město. Jěště poklidně nedělní, ale už oddychující, chystající se na porod nového týdne. A on. Tak dlouho se přemáhal vylézt z postele. Najednou tlak v hlavě ustupoval silnému uspokojení. Vrátil se zpět na onu ulici, do onoho města:

"Půjdeme na víno?" dolehlo na něj odněkud z dálky. S překvapením zjistil, že ta slova jsou pro něho. "Já bych jo." "A

ty, Marti?" "Mhmm," zazvučelo. Usedli k dřevěnému stolu a v rozhovorech se jim ztrácelo víno. Když skončili, byla láhev vypitá a on ojíněn. Koupil si cigaretu a zapálil si. Usedl do baru. Za kouřovou clonou se rodil nový den.

Nesl si svůj pocit do války se zemí, kterou tolik miloval. Válčil s nocí, s láskou, s tíhou, s radostí, která jej zaplňovala víc, než si sám dokázal představit. Dopil, vstal, zaplatil.

Nasedl do první tramvaje a jel. Ale to už je jiný příběh. Jiná noc a jiný psací stroj. Jiná snaha člověka, který nemá na práci nic jiného než psát.

MICHAL KOTRLA

NECO KOLEM STREDY

Jednoho dne se tam objevil a tak nevahal a tocil. Po chvili zacal pozorovat krajinu. Z niceho nic vedle neho spadl drat napajen elektrickou energii. Lekl se. Rozbehl se tak velkym tempem, ze mu zacinaly doutnat podrazky na botech. Kdyz jiz byl z nebezpeci venku, zastavil, ale to nemel delat, jelikoz si nevsiml, ze se ocitl uprostred velke louze. A v te louzi se nachazela velika ryba, ta ho spolkla, netusic, ze ho zachranuje. Jak se tak nachazel v utrobach rozkosne rybky, zjistil, ze mela asi hlad, jelikoz tam mel mnoho mista. Nutno dodat, ze tento jedinec mel velmi vyvinute plice, nejen ty, protoze mu nevadilo jestli dycha kyslik nebo jedovate plyny. Po delsi dobe, kdyz uz se ohral, vytahl z kapsy zapalovac a vznitil jej, vedel co dela. Ryba praskla smichem ve svech a on letel vzduchem...dopadl na zem.

Ani to ho nevyvdlo z klidu a pokracoval v tom, v cem prestal. Jakmile byl u konce, byl konec.

POHYB

V klidu jsem zase jednou kracel betonovou planinou, rusenou jen svitem svatojanskych musek, letajicich z jednoho panelu na druhy a tizivym zvukem, ktery vyluzoval jejich rychly pohyb. A tak jsem chodil kolem velkych panelovych sten a placal musky po zadech. Nejspis mely vyrazeny dech, protoze byly na stejnem miste a vubec nic nerikaly.

PAVEL KOTRLA

PŘÍBĚHY

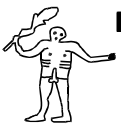

Příběh I.
MORS ULTIMA LINEA RERUM

Vše započalo na malém palouku, kde na střeše stáje seděla obrovská želva a okusovala býčí hlavu. Všude kolem ní ležely a na stromech visely vnitřnosti a kusy hovězích těl. Byla zima, sníh byl krvavý.

Příběh II.

Tak jsme se spolu naposledy vyspali a nestálo to za moc. Víc než kdy jindy z ní byl cítit pach cizích mužů. Doprovodil jsem ji na nádraží a na rozloučenou dostal polibek suchých rtů, který letmo a jenom zdráhavě zavadil o mé. Díval jsem se, jak nastupuje do vlaku a ani náznakem nedá najevo, že venku stojí někdo, koho znala několik let. Už jsme si byli cizí. A stihli jsme to za pár minut.

Příběh III. - SOB

Epizoda I.

V měkce padajícím a napadaném sněhu se objevují stopy. Nejprve z jedné strany přichází lidské a končí uprostřed pláně tam, kde strnule stojí Dáša. Pak, když už Dášu pokrývá tenká vrstva ledu a je tak uzavřena v jakési dutině, se objevují druhé. Přicházejí od severu. Jsou čtyři a nesou mohutné sobí tělo s kouřící párou u nozder. Sob se zastaví u Dáši. Pysky jemně odtrhává lišejník, který jí raší na levé paži, v místě protineštovicového vpichu. Mlčky přežvykuje, jeho kroky vedou jinam, proto odchází a ponechává Dášu jejímu osudu a ledové dutině.

Epizoda II.

Po létech se sob vrací zpět. Zastavuje se u ní, okusuje lišejník. Pro jeho neobyčejně

hojné trsy už Dášu není vidět. Jenom v jednom místě se ozývá tlukot srdce. Není zarážející, že po takové době?

Příběh IV.

Dva muže pozvala přítelkyně na snídani, dříve nežli všichni půjdou do práce. Milí chlapci nechtějí přijít s prázdnýma rukama. Zastaví se v květinářství a vybírají vhodnou kytku. Nemohou se rozhodnout mezi fialovými karafiáty a chryzantémami. Nakonec se rozhodnou pro chryzantémy. Jdou po ulici. Najednou se přižene vítr a déšť. Obloha potemní. Vše vypadá jako scéna z laciného barvotiskového filmu. Sílící vítr mužům odnáší klobouky a otrhává jim květy. Déšť jim zalepuje oči. Konečně jsou u cíle. Zvoní. Otevřou se dveře a platinová blondýnka s úsměvem radostného překvapení na rudých rtech zvolá: "Růže! A pro mne". Potom pozve je dál.

Příběh V. - SCARBO

Scarbo stál s nohama na pokraji útesu. Avšak země mu odplouvala pod nohama. Vše temně zmodralo, když míjel vraky zkamenělých lodí. Kdosi z nich na něj volal a k šupinám draků ústa přikládal. S rty plnými zlata do ruky mu vtiskli to světlo tak mdle průsvitné, jak oči mechem zelené. S úsměvem, aniž kdy chtěli by ho zpět.

Příběh VI.

Viděli jsme vodu, jak přichází k nám a roste, až zastírá hvězdy. Každodenní sny byly tu. Zprvu nás zahltily prázdnem, snad nekonečným.
Ta smutná svoboda!, když jsme se tajně vraceli k břehům a volali smrt v dlouhém nepohnutí. Ošidit tak naši touhu prahnoucí po kousku země jsme chtěli, ale smrt byla nemilosrdná.
Pravděpodobně odešla jinou cestou. Jenom později jsme viděli její rozmazané obrysy, které se v dálce mihly nad hřbety vln.

ITALSKÉ NEBE NAD SOLÁNĚM

(14. září se akademický malíř Karel Hofman ze Soláně dožívá 90. let.)

Akademický malíř Karel Hofman je pravověrný Valach. Nikoliv z rodu těch, kteří z Valašska budují nedobytný a nepoměřitelný ostrov, na němž představa o vlastní výlučnosti předjímá jakýkoliv čin. Karel Hofman stejně tak, jako je zabydlen ve valašské krajině, je zabydlen v jazyce i životním stylu silně ovlivněném valašskými lidovými zvyky a tradicemi. Hloubka tohoto zakotvení mu umožňuje nahmatat podstatné a obecné, co sdílíme se všemi ostatními lidmi v dějinách. Z této skutečnosti pak vyrůstá dílo, které nutně musí přesáhnout hranice oblasti, regionu, jednoho národa. Samozřejmě za předpokladu, že bude respektován kód, na jehož základě bude toto dílo čitelné. Tím je především umělecká přesvědčivost založená na dokonale zvládnutém řemesle. Hofmanovo dílo tyto znaky má. Dokládají to impozantní výkony krajinářské a portrétní, nečetné, ale brilantní grafické práce (12 barevných litografií s valašskými náměty) i monumentální fresky realizovatelné u nás i v zahraničí.

Hofmanovo umění je mimořádně ctěno a váženo v Itálii. Italští recenzenti se nerozpakují klást jeho plátna do jedné řady s Bauchem, Jiroudkem, Dvorským, tedy malíři, jejichž výtvarné školení spadá do inspirativního meziválečného období, v němž se na Akademii múzických umění pěstovala vedle náročnosti na zvládnutí výtvarných technik, zvláště pak kresby, také polymúzičnost. Ta vytvářela přirozené zázemí pro vlastní tvorbu absolventů v oblasti myšlenkové i formální, vedla však především k chápání umění nejen v jeho autonomním smyslu, ale i jako dialogu s nepřezíravým pohledem na pól diváka, příjemce uměleckého díla. To připravovalo půdu, přirozeně jako dobrý předpoklad, nikoliv nutný důsledek, pro vyšší autokritičnost při posuzování vlastního díla, a to jak v rovině individuální, tak v kontextech vyšších.

Bývalo a zůstává v Čechách zvykem, že jasný názor umožňující zařazení umělce do dějin umění, do širších vývojových souvislostí bývá explicitně vyslovován jen velmi opatrně.

Ztráta či rozpad ideologických schémat, vyztužených většinou požadavky mimouměleckými, způsobují pochyby a obavy. Jen zřídka se setkáváme s názory osobními, založenými na vlastním poznání autora. a tendencí ve vývoji výtvarného umění, vyslovovanými bez neurotického nahlédání k hlasům předvolávačů, zvěstujícím, jaké umění v Čechách být má, co uměním je a co ne. Tímto stavem je poznamenána i práce Karla Hofmana, která, kromě monografie Michala Plánky, je doprovázena pouze fragmenty hodnotícími její část, zvláště při příležitostech výstav. Přitom jde o malíře, jehož dílo zřetelně sleduje jednu výrazovou tendenci českého meziválečného a poválečného umění, svým rozsahem a obsahem dílo úctyhodné, formálně mnohotvárné, dílo osobitého rukopisu s četnými vrcholy v jednotlivých žánrech.

Zdá se, že Italové jsou k Hofmanovu dílu spravedlivější. Co jim na umělcově malbě tolik imponuje? Je to samozřejmost, s jakou doprovází svým výtvarným projevem bytí krajiny, a to v hlubokém pochopení její proměnlivosti a velkorysosti, vyjadřované střídmými, zato suverénně zvládnutými malířskými prostředky. Oceňují zejména cit pro barvu a kompoziční bravuru. Takto je vytvářena přirozená, vzájemně se obohacující polarita vztahu člověka a světa, v němž samo dílo "přetváří", doplňuje, zmnožuje krajinu. Pro Italy je samozřejmé a přirozené vnímání světa v integritě s uměním. Italové vidí v Karlu Hofmanovi Evropana, nositele významných tradic řecko-latinské kultury, umělce prosazujícího a nesoucího ve svém díle poselství humanity. Objevují v jeho pracích příbuznost historické zkušenosti, životních pozic a postojů, jež jsou mimo jiné exteriorizovány v monumentální fresce realizované před čtyřmi lety v severoitalské Taipaně. Tak se i kraj umělcova srdce - Valašsko - otevírá světu s podněty potenciální inspirace.

Je jisté, že čas solidního zhodnocení díla akademického malíře Karla Hofmana přijde. Jisté signály k tomuto potřebnému kroku mohou dát i dvě nadcházející jubilantovy výstavy - první ve Velkých Karlovicích a následující na vsetínském zámku.

Dalibor Malina

texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 3
podzim 1996

KARPATSKÉ LÉTO

Léto vonělo podzimem. A podzim byl žlutý. V létě se má nebýt doma. Má se kamsi vytáhnout a být. Tak táhnul jsem: létem do členité mužné krajiny ženský zvlněné (Kadlečík).

V Karpatech ve vesnici K. učil jsem se koločavsky. Vím už, že gati jsou gatě a že strašák na poli se řekne čučelo. Místního psa Dicka opil jsem plzeňským pivem z plechovky. Dobrmaní štěně výskavě se pomotávalo po dvorku; potom v rohu, před šopou nadělalo velkou louži. Také v řece jsem se koupal, když divoké včelstvo mne popíchalo. Plaval jsem proti proudu, avšak pohledem ke břehu zjišťoval jsem, že plynu směrem zcela opačným. Řeklo mi to mnoho. Jako poutník na bezcílné pouti hledající soutěsku, která by vedla zpátky do minula. Peče-li se šašlyk na prudkém ohni, spálí se!

A pak na Strimbě. Na tom kopci dooblačném, rozložitém a javorový list připomínajícím. Nad hranicí bukovou pronikavě voněla rozpalovaná pryskyřice sukovitých borovic a smrků. Teplo dne, křikot ptactva, dlouhá viditelnost. Pastevec se jmenoval Vasil. Křivil úsměv přirozeně a v ústech blýskal zlatem, nebo tmou. "A chlapče, je to pravda, že i Američané žijí lépe než my?"...(?!)... Zase se stmívalo. Dole v údolí se slévaly Koločava s Tereblou, dvě pentle, které se horám svezly k nohám (poeticky psáno). Mračna nad západním obzorem měla do ruda obarvená břicha, přes hory se převrhovalo černo, vodnaté a s blesky. Čarovná je bouře, listí rve a povídá ... Jer u ovom kraju šuma, naboranom planinama kao komad papira, koji se spremamo baciti u péc, još žive dogadaji, kakvima se hezazleno smješkamo samo zato, jer se kod nas ne zbivaju već stoljećima... "Neboť v tomto kraji lesů, zvrásněném horami jako kus papíru, který se chystáme hodit do kamen, dějí se posud děje, jakým se bláhově usmíváme jen proto, že se u nás nestávají již po staletí..." (Olbracht).

Je soumračný nekarpatský večer. Desítky městských neónů ženou mi do očí koločavskou tmu.

-rk-

MARINA CVETAJEVOVÁ

***

Slunce osamělé, ale do všech měst smí se
podívat.
Slunce mé. Nikomu nemůžu ho dát.

Ni na hodinu, ni na mžik, ani na pohled. -
Nikomu. - Nikdy.
Ať zemřou v noci města nikdy nekončící.

Do rukou vezmu! - Co nesměle otáčí se v
kruhu!
Ať sobě ruce a rty a srdce sežhnu!

Do věčné noci se propadá, - po stopách se
budu hnát...
Slunce mé. Já nikomu nemůžu tě dát!
únor 1919

PROSINEC A LEDEN

V prosinci za svítání přišlo štěstí,
zůstalo jen mih.
Objevilo se první štěstí,
už ne z knih.

V lednu za svítání přišlo hoře,
zůstalo po dobu dlouhou.
Objevilo se hořké hoře,
tak pojednou.
(1911 - 1912)

***

Jak levá a pravá ruka,
tak duše tvá mé je blízká.
Ty a já - společné sídlo,
jsme pravé a levé křídlo.

Zvedá se bouře, propast vnikla
mezi ta křídla!
10. července 1918

z ruštiny přeložil -pk-

KVĚTY VERCHOVINY

Jako drobné kvítky jsou po zakarpatských poloninách a vesnicích rozsypány kolomyjky - ukrajinské lidové tance nazvané podle města Kolomyja v bývalé Haliči. Jsou to krátké, většinou dvouřádkové písničky, do češtiny tradičně převáděné jako čtyřverší, u kterých se každý řádek skládá ze 14 slabik, s interpunkcí vždy po 8. slabice. Mají melodii ustáleného typu a logickou kompoziční celistvost. Obsahem těchto zvláštních miniatur lidové slovesnosti karpatského regionu bývají motivy lásky, rodinného života, loupežnických legend; kolomyjky vznikají uprostřed prostých dřevařů, pastevců, při žních, při svatbách...

***

Oj na horách, na vysokých,
buky rozkvétají,
chodí zbojník, chodí Šuhaj,
strach z něj páni mají.

Kolik je vás, Šuhajíčku,
že se pán tak třese?
Chlapců já mám, přítelíčku,
jako stromů v lese.

Oj vezmu já karabinu
a poběžím k háji,
přijmi ty mě do družiny,
Nikolo Šuhaji.

***

Oj zbojníci, mladí chlapci,
všichni neženatí,
nelitují pánů bíti,
loupiti a krásti

***

Oj letěla vlastovička,
a za ní hned sojka,
přiznám se já, netajím to,
že miluji Bojka

pozn.: Bojkové - jedna z národností Zakarpatí

***

Cos, dívenko, udělala,
kam jsi rozum dala,
když jen jsi mi o půlnoci
okno otvírala?!

***

Nad horami, nad Karpaty,
temné leží mraky,
není štěstí, není lásky,
pro bědné Rusňáky.

Stojí domy nebílené,
v chatách bída hoví,
chodí lidé kolem krčmy,
opilí, hladoví.

***

Zaštěbetal ptáček malý,
seděl na kalině,
mám já milou, nejkrásnější,
v celé Verchovině!

***

Ten mládenec kučeravý,
jeden je u mámy,
ještě když ho kolébali,
chodil za dívkami.

***

Oj už z dubu zeleného,
padají lístečky,
dlouho už mám, kromě ženy,
i dvě frajárečky.

***

Vzkažte, prosím, lidé dobří,
ať se pán vyděsí,
než já se z vězení vrátím,
ať se sám pověsí.

Z knihy Kvity Verchovyny (Vydavnyctvo Karpaty, Užhorod 1985), kterou sesbíral a zapsal Jurij Bojčuk, přeložil a připravil René Kočík.

ŠEBESTIÁN VE SNU

je název druhé sbírky Georga Trakla (1887-1914). Posloužil jako titul souborného vydání básníkova díla v třebíčském nakladatelství Arca JiMfa (308 str. + přílohy). - Ludvík Kundera začal překládat Traklovu poezii záhy po druhé světové válce z popudu Víta Obrtela, a po dvaceti letech předložil (1965) českému čtenáři celé tehdy známé básnické dílo rakouského básníka (s českou krví po matce), když rok předtím s Janem Skácelem putoval k Traklovu hrobu v Mühlau u Innsbrucku. Rozšířené vydání vychází po dalších třiceti letech studia a vytrvalé práce nad texty. Kundera přibližuje nyní básníka takříkajíc komplexně: jako básník mistrovským překladem po léta cizelovaným, jako germanista obsáhlou studií a dokumentárními přílohami, jako historik přehledem českých i cizích ohlasů a výtvarným doprovodem, inspirovaným Traklovými verši. Vznikla tak kniha krásná a všestranně potěšující, jakkoliv jde o poezii prokletého básníka, těženou ze samého dna melancholie.

"Traklovo dílo je možno vyložit jako monografii melancholie," píše Kundera. Jeho odvrat od světa není však útěkem, ale konfrontací; jeho šílenství je sen toho, kdo "se noří do temnot, aby tam objevil největší jas." Je to dílo bezpříkladného tvůrčího soustředění, vystačí s výrazně redukovaným slovníkem (v přílohách je výtah frekvenčního slovníku, který to statisticky dokumentuje), ale pracuje s nesčetnými variacemi základní slovní zásoby, která vymezuje panorama jeho tvorby. Drásavá melancholie odchodu, vize zmaru, zániku a rozpadu, neodvratného ohrožení přírody a člověka, je na sklonku tisíciletí v poezii Georga Trakla srozumitelnější než ve dnech před první světovou válkou, kdy se utvářela.

Ludvík Kundera tlumočí Traklovu monotonii a vzrušenost, podzemní víry i větrné závratě kongeniálně. Je to jedna z knih jeho srdce - a jak by si nezískala i srdce čtenáře! -, velký překladatelský čin, dílo lásky a věrnosti: kolikátý už v živé řadě Kunderových překladů!

Mojmír Trávníček

PETR BORKOVEC: MEZI OKNEM, STOLEM A POSTELÍ

V pořadí čtvrtou básnickou sbírku mladého básníka Petra Borkovce MEZI OKNEM, STOLEM A POSTELÍ vydal Český spisovatel ve své ediční řadě České básně. Borkovec se tak octl po boku osvědčených poetických matadorů, jako jsou Ivan Wernisch či Karel Šiktanc. A hned dodejme, že právem.

Borkovec předkládá čtenáři vyzrálou poezii, která opět posouvá jeho autorský vývoj dál, ale ve které využívá stylistických postupů ověřených předchozí tvorbou. Již z minulé sbírky OCHOZ, za kterou byl poctěn Ortenovou cenou, bylo patrné, že je mistrem dialogu. Znovu to dokázal v úvodní skladbě Zatmy, kde za jeho pomoci s nevšední invencí zachytil partnerské vztahy.

Vraťme se na chvíli k samotnému názvu sbírky. Mezi oknem, stolem a postelí: toto sousloví udává prostor, ve kterém se básník pohybuje. Je to prostor člověku nejbližší. Okno, postel, stůl, tyto tři věci-symboly postačují k tomu, aby vytvořily zdání domova. Vytváří svět nejobyčejnějších věcí a událostí, které bývají často přehlíženy a opomíjeny.

Avšak právě ony vedou Borkovce k zastavením, ve kterých se spěch současné doby někam vytrácí a nastupuje řád trvalejší. K tomto způsobu vnímání světa v jeho každodennostech a trvání nepochybně napomáhá i autorova křesťanská, respektive katolická orientace, která se projevuje i v oblasti námětové. Pokud chceme vřadit Borkovce do vývojové linie této poezie, musíme si uvědomit, že není z rodu konflikty vyvolávajících Jakubů Demlů, ale spíše z rodu Bohuslavů Reynků, umírněných a prostých.

Tito autoři byli mimo jiné i mistry lyrické prózy. O tu se snaží také zde zmiňovaný autor. Bohužel nepříliš úspěšně, neboť vzhledem ke krátkým básním, ve kterých dokazuje, že patří k předním básníkům současné české poezie, se jejich obsah poněkud ztrácí v přílišné mnohomluvnosti

Pavel Kotrla

RICHARD WEINER: SPISY I

Nakladatelství Torst si získalo čtenářskou veřejnost již nejednou kvalitní publikací. Nyní uvádí na knižní trh tři knihy povídek Richarda Weinera: *Netečný divák a jiné prózy*, *Lítice* a *Škleb*, čímž napomáhá odčinit obrovský dluh, který čeští nakladatelé vůči neprávem opomíjenému Weinerovu dílu dosud mají.

Richard Weiner (1884-1937) byl literární obcí dlouhou dobu nesprávně označován za surrealistu. Taková interpretace však nemohla vést ke skutečnému porozumění Weinerovu světu. I když se nepochybně inspiračním zdrojem pro surrealisty stal, sám jím nikdy nebyl. Lépe a přesněji jej ohodnotil F.X. Šalda v roce 1934 svým srovnáním s Dostojevským, Célinem či Kafkou. Čestné postavení v české literatuře Weinerovi vydobyl svými studiemi až Jindřich Chalupecký, jenž jej de facto ustanovil "králem" českého expresionismu.

Lítice (1916) jsou první knihou v české literatuře, která reaguje na první světovou válku. Osobní prožitek války ze srbské fronty se promítl do Weinerovy tvorby s nebývalou intenzitou. V *Líticích* Weiner rozehrává svá velká témata, jež jej budou provázet po celou dobu jeho literárního usilování: rozpolcenost lidské existence a motiv metafyzické viny. Obzvláště naléhavě působí povídky *Kostajnik* a *Dvojníci*.

Netečný divák a jiné prózy (1917) byl vydán poprvé až po *Líticích*, avšak povídky v něm obsažené jsou staršího data. Celý soubor próz je ještě poznamenán ideovým záměrem prvního Weinerova tvůrčího období, kdy se autor za každou cenu snažil o optimistické vyznění svých děl, ale "weinerovská témata" se v některých povídkách již neodkladně ohlašují (*Rovnováha*).

Škleb (1919) je "bolavou knížkou o nesrozumitelnosti lidské existence" (Chalupecký). Weiner se marně snaží pozměnit poslední idylickou povídkou celkové tragické vyznění. Nenachází východiska z pocitů úzkosti, z deziluze nad nemohoucností člověka pochopit své vlastní nitro. Po této knize Weiner na čas zanechává své literární činnosti, neboť pochopil, že vysvobození z osobní krize, které od literatury žádal, nemůže čekat.

Weinerovo dílo patří k vrcholům české filosofující literatury a je jen ke cti nakladatelů z Torstu, že se nám jej zavázali zprostředkovat celé.

Jiří Hrabal

J A N O R E B
ZÁPISKY XY

...

Snažil jsem se vytěsnit nervozitu z místnosti, ve které jsem vyčkával už dobré dvě hodiny, několika cigaretami a kradmými pohledy na nástěnné hodiny. Nepodařilo se. Vyšel jsem ven. Počítal jsem kolemjdoucí popelnice, abych se uklidnil. Obtloustlá paní, starající se zřejmě s neskrytou láskou o veřejné blaho, mne taktně upozornila, že mám obuty návleky, které jsem si patrně zapomněl vyzout při odchodu z nějaké ordinace, nebo podobného zařízení. Poděkoval jsem se souhlasným úsměvem a nacpal je jedné z míjejících do otevřené huby. Paní to udivilo, ale nakonec přece jen vyrazila na pomoc dalším obětem. Posedlost láskou. Přetéká jim přes holé pupky, kape z nosu a přesto jí nemají dost.

Jdu. Nedívám se kolem sebe. Nezajímáte mě. Na nádraží mají vlažnou a hořkou kávu. Už se nemohu dočkat až vhodím minci do automatu. Slastné opojení. Kelímek zmačkám a upustím do krabice z odpadky. Jako obvykle. Pokračuji v cestě. Pod nohama mi vrže sníh. Připomíná mi to skřípot staré skříně, kterou jsme mívali na chalupě, kde bydlela bába. Trávil jsem tam prázdniny s otcem. Bába byla tlustá a hodná. Dávala mi mentolové bonbóny, které nosila jen tak bez obalu v zástěře. Bývaly plné chlupů a smetí, ale to mi vůbec nevadilo.

Utíkal jsem vždycky k potoku, opláchl je a silně z nich vycucával všecku jejich sladkost. Pak jsem si lehl na břicho, hleděl do vody a čekal, jestli neuvidím nějakou rybu. Věděl jsem, že v potoce žádné nejsou.

Kolem projela tramvaj s několika málo cestujícími. Cosi na mě pokřikovali. Ve skříni mi bába schovávala hračky v hnědém kufru. Byl hodně těžký a nabíral na váze s každými dalšími prázdninami, neboť obsahoval spoustu podivných zbytečností, nalezených nejčastěji právě u potoka a v něm. Bába umřela na cukrovku. Od té doby nejím bonbóny. Otec prodal chalupu, aby zapomněl. Měl ji rád. Vím to.

Na kopci nad městem nejsou vidět žádné hvězdy. Už ani tam ne. Jen spousta osvětlených bytů, lamp a blikajících reklam. Lidé už zapomněli na nebe. Nedivím se, když nejsou vidět hvězdy.

...

R E N É K O Č Í K

TO KOLEM

(z deníku narcistního brepty)

pondělí 20. února 1995

Do tramvaje na Těšnově přistoupili dva kominíci. Bílé, trochu ušmudlané čepičky, kožené opasky, promaštěné brašny. Zálibně jsem pozoroval to rychlé reflexivní nahmatávání kolem. Pěkná děvčica naproti na sedadle svírala mezi prsty nápadně velký dřevěný knoflík svého kostkovaného zimníku. Mladík vedle se přes zip bundy prodral až ke košili. Co si přáli? Hluboce jsou v nás některé pověry zakořeněny. Tato je moc pěkná. Jako zbrašovský Antoníček. Žmoulal jsem knoflík u gatí a přál si ... co jsem si přál? To se přece neříká!

pátek 31. března 1995

Zjišťuju, že mé psaní se v posledních dnech rozteklo v beztvarou, směšně naivní hmotu úvah, drbů, recenzí a glos, jinotajných výlevů: prázdného mlácení kolem sebe ve snaze zachytit náctiletost náctiletostí, opatřit si svědka svého dozářijového počínání v roce 1995. Nevím, jak dál tento deníček vést, opravdu. Pro vydání prvoplánově určené zapisování mne svazuje, tuším trochu, co se smí a co už asi ne: ó, já chtěl bych toho povědět.

Zhlédnutí filmové adaptace Hrabalovy Hlučné samoty dnes odpoledne v Lucerně mi dalo pořádně zabrat. Už dlouho jsem s takovým potěšením nevítal závěrečné titulky. A nebyl jsem sám, byli jsme minimálně dva. Po strávení tohoto nešťastného uchopení hrabalovské látky jsem dospěl k názoru, že žádná osoba ženského pohlaví se s Hrabalem nemůže na filmovém plátně slušně vypořádat. Natož aby nějak výrazně ohrozila dosavadní Menzelův monopol! Ta režisérka, Caisová se jmenuje, četla Samotu patrně na záchodku mezinárodního rychlíku Detvan v úseku trati Martin - Bánská Bystrica, že se snažím být tak přízemně vtipný. Jinak si to vysvětlit nedovedu. Nevím, proč nedostalo přednost či nebylo aspoň uplatněno menzelovské vidění Hrabalovy poetiky (?!), toho jiskřivého psaní nenapodobitelně povyšujícího prostý hospodský život v originální literární tvar? Abych se ze zajetí nepříjemného zážitku vymanil, nevidím to jinak, budu muset sáhnout po knize, a když už ne celou, tak si přečíst

minimálně pasáž o pražských kanálpucrech, kteří zbaveni svých akademických povolání, píšou v zapáchajícím podzemí knihu o pražských kloakách a kanálech.

(16. 5. 1995: Neodolal jsem a ten krátký úryvek tady zapisuju: "Nejraději jsem chodil za klukama do sklepa s ústředním topením, kde byli prací přivázáni jako psi u boudy univerzitně vzdělaní lidé, kteří při své historii psali historii svého věku (...) Nejraději jsem se kamarádil s kanálpucrama, dva akademici tam pracovali a při tom psali knihu o kloakách a kanálech, které procházejí a křižují se pod celou Prahou, tady jsem se dozvěděl, že docela jinačí fekálie přitékají do čistících stanic v Podbabě v neděli a jinačí v pondělí, každý všední den má svou charakteristiku, a tak lze sestavit grafikon průtočnosti fekálií, podle příkonu prezervativů lze zjistit zpětně, ve kterých pražských čtvrtích se souloží více a ve kterých míň...")

Zavírám nyní poznámkový blok, jdu do koupelny, dlouze na sebe nechám padat horkou sprchu, myšlenky utíkají, sbíhají se v jiných rovinách. Ty, čtenáři, zavři "knihu" a jdi spat, třeba.

pondělí 3. dubna 1995

Přítomnost bez vědomí budoucnosti je sladká a může být. Ale to si mohu dovolit říci potichu a dnes.

Čtu Divišovu Teorii spolehlivosti. Stále více mne uchvacuje literatura reflektující život tím "nejprimitivnějším" způsobem. Hovořím literatura! Hnusí se mi bezduché herecké či jiné "memoáry", ty nestoudné, plytké, opravdové drbárny. Popisně kýmsi sestylizované sentimentální kafové žvanění starých dam a pánů, chichotavé odhalování hříchů mládí, lkavé připomínání slávy zralosti.

Ale Diviš, to je něco jiného! To je z toho lepšího soudku dnešní "inflace autencity". Jednověté až několikastránkové myšlenky a úvahy vyvedené v originálních, jazykově bohatých a ucelených obrazech prozrazují velkého básníka, který se literárním zachycením "zbavuje soukromého utrpení, kterým vykupoval své dílo", bez něhož by toto ani vzniknout nemohlo... "Mělo by tomu tedy být vlastně obráceně, totiž aby právě tento život byl vydán v obrovském fasciklu jakožto dílo a docela vzadu, jakožto rejstřík nebo kritické odkazové poznámky, i jeho literární dílo (I.D. 1967)"

To je ono! To je to, co mi neustále vířilo hlavou, a co jsem nebyl schopen vyslovit. Psaním sám

sobě zpovědníkem. Psaním sám sobě naslouchavým přítelem. - Což třeba Boučkové Indiánský běh - přes veškerý svůj noblesní nadhled a lehkou ironii - nevzniká právě jako důsledek předimenzovaného vnitřního utrpení? A Chlapec Vaculíkův - ten v román maximálně deník stylizovaný - není to autorovo hořké vyrovnání s jednou etapou života? Nemusí každý nezastřený autobiografický prvek nutně značit touhu po vlastním zvýraznění! Odsuzované, egoistické drbárny. A přece tolik vyhledávané! Drbárny plné dráždivých mimoliterárních asociací, rvaček se životem, autencity v různé míře.

V Teorii spolehlivosti dočetl jsem před tímto psaním na stranu 307. Zde dole jedna z nesčetných Myšlenek: "Vždycky, když se zdá, že už je všechno skončeno, nastává jen další etapa boje, to je na tom strašlivé i povzbudivé zároveň. Připomíná to náš pohled na horstvo před námi: myšlenka , že bylo před námi právě tak, jako zde bude po nás, a to naprosto bezpečně, je právě tak drtivá jako povzbudivá."

Vrátím-li se k memoárkům nostalgie, usmívám se. V nich nejde o boj, o vyrovnání se, o osvětlování věcí, o "bohovskou nasratost"; jde v nich povětšinou o lehký, nepřínosný pohled na řeku života od pramen k deltě, a co je horší: ani to ne vždycky! Hlavní jsou peníze, sláva, až poté chuť něco říci. Klid a vnitřní vyrovnanost, s jakou tyto vzpomínky vznikají, nic nepřináší, respektive přináší zase jen klid. Psané však musí provokovat, klást otázky, zneklidňovat! Dějiny literatury jsou dějinami neklidu, snahy uchopit svět, vypořádat se s ním. Rekapituluje-li čtyřicetiletý herec, neřeší, je klidný, mile autobiografický: co s ním? Prolíná nás touha po nesmrtelnosti, to nedílné doplnění naší smrtelnosti. Nesmrtelní stáváme se činy, i literatura je čin. Schopnost zachytit, popsat, vyjádřit. Slova nejsou činy, ale slovo čin předchází. Ušetřeni by patrně byli studenti výkladu VFBR nebýt Rousseaua a jeho Společenské smlouvy. Mají smůlu, Roussseau žil, myslel. VFBR se uskutečnila - dějepis, filosofie, literatura. Naše zatrpklost, závist, nevraživost projevuje se nevhodnými slovy, až ve vyhrocení chováním. Slovo má obrovskou moc zničit, zkreslit, znevážit, ale také napravit, osvětlit, vyzdvihnout, sblížit. Záleží na způsobu jeho užití, na intonaci, melodii, situaci, a také na tváři, s níž ho pronášíme. Totální nepochopení druhého pramení právě z neschopnosti rozlišovat, pátrat po opravdovém významu užitého výrazu. V

dopise opravdovému příteli se nemusíme bát vyložit svůj vnitřní svět, své prožívání, náladu. Přítel se neptá po původu slov, čte mezi řádky, čte pečlivě, je vděčen za náhled do duše někoho druhého. Neuráží svým nezájmem, bezduchými, natrpklými soudy. Dopis příteli je obraz našich dnů, není to kratochvilné, poplatné čtení, a ani být nemůže. Dopis přítele je zase jen obrazem druhého člověka, a ať už o čemkoliv, nelze jeho řádky přehlížet, vyjadřovat se ve smyslu, že nás nezajímají, že je nechápeme, že jsou zbytečné. Psáti si o počasí a tom, jak se mám (ve smyslu, že to ujde), toť pseudokorespondence prázdného života. Dopis je také literatura: provokuje, zpochybňuje, vnucuje, rozuzluje, domlouvá, směřuje...

Udělal jsem neodčinitelnou chybu. Ve své naivní představě o vyzrálém prostředí jsem příliš brzy vystoupil s informací o Deníčku. Došlo tak k tomu, co bych, být trochu chytřejší, předem předvídal. Už nyní, jen dle několika krátkých pasáží, bez znalosti celku, kontextu a vlastního pointování jednotlivých motivů je k textu apriorně přistupováno jako k nehorázné drbárně (to beru, drbárnu, lehkou, ano, ale pomluv plnou sprostárnu - to ne!), která znevažuje osobnosti (říkám osobnosti!) zde zachycené a která bude asi velkolepou oslavou jejího autora v celé jeho přehlédnutelné malosti. A toho se bojím: jednostranného pohledu, vyhledávajícího pouze tzv. "drby" (jen ať se, proboha, netýkají mě!), pohledu až ostentativně přehlížejícího celkový smysl, význam, myšlenku, jíž drb stal se jen laskavou materií... Na držku se dostat nebojím!

Byl jsem dnes opět v Divoké Šárce. Jaká změna! Slunko připalovalo, vítr byl vlahý. Vše se probouzí, kvete. Mám (či měl jsem?) zvyk v první jarní dny vyrazit na Hostýn, kousek před Skalným se rozvalit do prozelenalé loňské trávy, ležet s očima zavřenýma, dýchat vzduch mírných kopců hostýnských, usnout i. Pak oči otevřít a mít před nima takové to příjemně temné otupělo, které trvá jen několik vteřin, než okolní krajina nabude opět svých jásavých kontur. Rozvalil jsem se dnes na Dívčím skoku, ležel s očima zavřenýma, byl nucen dýchat, usnul i. Když jsem se po pár minutách spánku probudil a oči otevřel, několik vteřin trvající temné otupělo dalo mi pocit, jako bych daleko pod východním keřem hlohovým dle svého zvyku (který jsem měl?) ležel najednou. Pak krajina nabyla svých nejásavých, realistických kontur...

TERAPIE

Paní Marie Langerová si vybrala z prázdninové hromádky knih pro svou minirecenzi v Literárních novinách (Knihovnička v č. 36) mimo jiné román Davida Lodge TERAPIE (Plzeň, Mustang 1996, 317 s., 159 Kč, z ang. přeložil Ivan Tichý). Úvodním ironickým nasazením s návrhem na přejmenování románu Od píchání v koleni ke Kierkegaardovi je hned jasné, že Lodge u p. Langerové neuspěl. Kniha je podle ní - parafrázuji a zjednodušuji její chytře a obratně psaný text - blábolem, v němž se spojuje všechno se vším, a to v krátkých spojeních, vyžadujících od čtenáře velkou míru trpělivosti. Nemyslím si, že má paní Langerová pravdu. Dokonce si dovolím tvrdit opak. Lodgeova knížka je dílem zajímavým, poutavým (zdrojem netrpělivosti může být spíš odloučení od textu), kompozičně promyšleným, v němž se jednotlivé části propojují zcela logicky, osobitě, s dostatečnou přesvědčivostí ukazuje osud člověka ocitajícího se v životní krizi.

Oním člověkem, hlavní postavou, je úspěšný osmapadesátiletý televizní scénárista Laurence Passmore. Impulzem k sebereflexi se mu skutečně stává signál, který vysílá tělo - to je ono Langerovou ironizované píchnutí v koleni - který upozorňuje na skutečnost jedinečnosti života a faktor čau, který jej ohraničuje. Potom nastupuje (při suverénním využívání rozmanitých stylových forem - deníkových záznamů, klasického vyprávění, črty, aj.) líčení událostí, v jejichž centru je rozpad Passmorova manželství. Autorův text je hledáním příčin, které přinášejí hrdinův citový rozklad a intelektuální nejistotu. K jejich objevení Lodge umně využívá analogie rozchodu Kierkegaarda s Reginou Olsenovou. Dánský filosof je v textu skutečně pevně usazen. Ve druhém románovém plánu bychom mohli vystopovat Kierkegaardovo symbolické zastoupení intelektuálního vývoje člověka od fáze estetické přes etickou až k víře. Poutavost románu je mj. dána faktem, že centrální Passmorův problém je nahlížen takříkajíc kubisticky, ze všech stran, očima všech významných románových postav. Čtenář je tak neustále překvapován odhalováním nových souvislostí, znovu se mu potvrzuje, že opravdu téměř vše je na tomto světě relativní. To si uvědomuje i Laurence

Passmore, který ve své úzkosti hledá jistotu v návratu k první lásce, aby znovunalezl čistotu vztahu a potvrzení vlastní představy obrazu, který si nese svým životem z mládí. Poněkud myšlenkově lehkonohý závěr čtenáře utvrdí, že jde o román. Než k závěru dospěl, mohl se domnívat, že jde o zachycení skutečné varianty života.

Smysl těchto úvah je poněkud oslaben editorskou prací nakladatelství Mustang, které román vydalo. Knížka obsahuje řadu překladatelských nonsensů a necitlivostí vůči českému jazyku. Divokého koně , kterým je pro ambiciózní nakladatelství Mustang jazyk a překlad vůbec, nelze zřejmě tak snadno zkrotit. Před časem inkasoval úder za úderem americký autor John Irving, teď je to Angličan David Lodge.

Ale ještě zpět k románu. Podíváme-li se na letopočet Lodgeova narození (1935)) a srovnáme-li jej s věkem Laurence Passmora, napadnou nás přirozené možné souvislosti životních příběhů. Zdá se, že dámy intelektuálního založení v Literárních novinách obtížně chápou úzkosti mužného věku. Není to nijak nové. Po vydání Vaculíkova skvělého románu Jak se dělá chlapec se chopila pera jiná z dam (tuším, že to byla Monika Zgustová), která svými analýzami přivedla autora do míst, jimiž musel být opravdu překvapen, ne-li zděšen. Tentokrát se to nestalo. Kdo však ví, co by nás čekalo u rozsáhlejší recenze z pera paní Langerové.

Dalibor Malina

PRŮVODCE MODERNÍM LABYRINTEM

Mám rád všechny knihy Davida Lodgeho, které u nás doposud vyšly. Od Dne zkázy britského muzea až po Svět je malý. Vždy mne těšilo, že tyto knihy významného literárního teoretika vycházejí v čtenářsky velmi oblíbené edici Čtení na dovolenou. Byl to důkaz toho, že i nyní se dá napsat čtenářsky úspěšný a zároveň lacinému vkusu nepodbízející se román. Ještě, že Lodge je Brit, ve zdejším prostředí by mu to mohlo být nemilosrdně vytýkáno (viz případ Michala Viewegha).

Existuje ještě jeden důvod, proč jsem byl rád, že Lodge vychází v této edici - dovolená vždy souvisí s cestováním a bez něj si autorovy romány nelze představit. Nejinak je

tomu i v jeho novém románu Zprávy z ráje (Praha, Ikar 1996, 268 s., přel. L. & L. Trávníčkovi).

Rájem je zde míněn ostrov Havaj, kýžený cíl mnohých cest. Ne tak pro naše hrdiny - Bernarda Walshe a jeho otce Jacka. Ti zde sice přilétají s turistickým zájezdem, ale jenom proto, že to byla nejlevnější forma dopravy. Cílem jejich cesty je navštívit tetu Uršulu, umírající na rakovinu. Od počátku máme možnost sledovat útrapy spojené s cestováním, od zmatku v nádražní hale až frontu na záchod v letadle. Ty nekončí ani příletem na ostrov. Krátce po něm je Bernardův otec sražen autem. Důvod? Jako pravý Brit si neuvědomí, že v jiných částech světa se jezdí po druhé straně vozovky. Většinu pobytu je tak nucen strávit v nemocnici, bohužel v jiné než jeho sestra.

Nebudu zde rozebírat dějovou linku, jenom podotknu, že vše se v dobré obrátí. Rád bych si spíše povšiml Lodgeho schopnosti zachytit současnost i s jejími paradoxy. Jistě ne náhodou je hlavní postava - Bernard - univerzitním učitelem, podobně jako autor. Bernard sice vyučuje teologii na katolické škole, ale sám je nevěřícím. Autor s ironií a humorem demytizuje představu ráje teologického (nebe), ale i turistického, za jehož laciným pozlátkem se skrývá obyčejný svět, podobný kterémukoliv jinému místu. Ostatně s tímto tvrzením se můžeme setkat už na prvých stranách knihy a následující text nám toto zjištění potvrzuje.

V důsledku stále rychlejších dopravních prostředků se svět stal menším. Možná i o tom je tato Lodgeho kniha, která se, podobně jako všechny jeho knihy, dá číst dvojím způsobem. Poprvé jako humoristický román, podruhé jako výpověď o současnosti.

Pavel Kotrla

POZVÁNKA

U příležitosti 5. výročí založení knihkupectví Malina si Vás dovolujeme pozvat na poetický večírek, který se ve spolupráci s časopisem Texty, uskuteční 15. listopadu v kavárně Pod klenbou.

- red. -

JAKUB CHROBÁK

STRACHY
Je strach co pálí
a strach je který nebolí
O prvním mlčí se
druhý prý je k smíchu

A já mám ticho rád

Vyjít po schodech
co skřípou jako zrezivělá slova
Najít svůj hřích

Pak nebudu se bát

až dětem pod peřinou
když druhý strach pokorně je hladí
budou se smát

Řeknu: "Je mrtvý první strach."

CO JEŠTĚ NEZNÁM
Takový studený zvuk
jako když na samotě
Neznámý bere za kliku
Mě vylekal A budu

jak lodička z borové kůry
co ucítila splávek
Jak chlapec, co jí věří

Dokud ten zvuk nenajdu

PAVEL KOTRLA

ZA PODIVNĚ TICHÝCH NOCÍ
Lesk rybích těl
Dává moři světlo
Dává stíny

Není divu
Že jsou vidět hroby námořníků
Plachty vzdouvané vodou

VERNISÁŽE

Vernisáž znamená slavnostní otevření výstavy. Děje se tak za přítomnosti slavnostně oděných lidí a sboru zainteresovaných, tj. nejvyššího představitele organizace, která výstavu pořádá, osoby uvádějící výtvarné dílo, vystavujícího umělce a obvykle i za přítomnosti kapely, příp. hudebníka, který slovo proloží hudbou. Zatímco výtvarné výstavy ve velkých městech ztrácejí své obecenstvo (s výjimkou věhlasných mrtvých nebo oblíbených a nepřehlédnutelných žijících - např. výstavy Bohumila Kubišty a Valašky Kornelie Němečkové v Praze), obyvatelé Valašska prázdninové výstavy hojně navštívili a zdá se, že se na nich cítili dobře. Svou účast na všech plánovaných vernisážích, tj. Hofmanově koncem července ve Velkých Karlovicích, Kobzáňově na Novém Hrozenkově a Hartingerově v Karolince počátkem srpna, Kaderkově v závěru téhož měsíce ve Velkých Karlovicích a znovu Hofmanově na vsetínském zámku přislíbil i šéfredaktor Textů Pavel Kotrla a jejich tichý spřízněnec Břetislav Uhlář z ostravského deníku Svoboda. Nakonec měl Kotrla absence dvě a Uhlář absence tři, takže Kotrlův vtipný a originální text napsán nebyl a musel být nahrazen touto stručnou zprávou. Jejich přítomnost nebyla schopna motivovat ani vynikající zkušenost s valašskými frgály, makovými a oříškovými šátečky, které předložil v Karolince všem (!) účastníkům vernisáže štědrý Ilja Hartinger . Jejich kvalitu a motivační sílu více docenil místní bezdomovec (není to protimluv?), který v pravidelných intervalech obcházel švédský stůl a odnášel hromady pečiva za tichého výtvarníkova souhlasu do své sluje, čině tak zásoby na horší časy.

Tak tedy k podstatě stručné zprávy: Uvedené vernisáže navštívilo 1200 účastníků, což je opravdu nevídané. Nejmohutnější slavností se stalo otevření jubilejní výstavy akademického malíře Karla Hofmana na vsetínském zámku. Zážitek to byl ohromný a poučný, vracející mnohá vychýlení způsobená masmediální vlezlostí do normálních poloh. Především: Ukazuje se, že tíhnutí k realistickému výtvarnému projevu není vůbec pasé (ve světě lze zaznamenat totéž už delší dobu, realismus se šplhá dokonce do nadreálných poloh, tentokrát s příchutí

romantismu), lze ho zaznamenat ve větší míře i u mladých návštěvníků výstav. Dále: Umělci mají stále svou prestiž, zdá se, že je dokonce vyšší, malování Valachů je domácími pilně absorbováno a stává se součástí pohledu na krajinu, domov, dokonce svět a život obecně. Není divu, takový Ilja Hartinger dokáže namalovat kteroukoli hodinu kteréhokoli dne v kterémkoli ročním období vždy nově a jinak, s vystižením neopakovatelnosti a impozantnosti chvíle, jíž kontrolují silné estetické a citové zážitky. Nevím, zda je to dobré nebo špatné, ale ve výtvarném díle hledá návštěvník výstavy van lyričnosti, zřejmě jako protiváhu k drsné praktičnosti každodenní reality (český lyrismus nemá rád Milan Kundera). Vsačtí a hornovsačtí umělci dotvářejí staré Valašsko a ono staré Valašsko připojují k novému jako aspekt pohledu, v jehož možnostech je vidět současnost pravděvěji a nadějněji. Nakonec: Delacroix požadoval po obraze, aby byl slavností oka. Takto na prázdninových výstavách září Hofmanovy obrazy s italskými motivy, portréty a z velkých pláten ty, jež oslavují krajinu a tradice, Hartingerova suverenita a schopnost zachytit nálady dne v kvaš-akvarelech, Kaderkovy pastely se starovsetínskými motivy a samozřejmě Mistr Kobzáň. Ti, kteří prázdninové výstavy minuli bez povšimnutí, přišli o dost (včetně Uhláře a Kotrly).

Pozn.: K jubilejním výstavám při příležitosti 90. narozenin akademického malíře Karla Hofmana byl vydán katalog s reprodukcemi významných umělcových pláten. Součástí katalogu je reprodukce kresby tištěná na ručním papíře. K dostání v Knihkupectví Malina na Dolním náměstí ve Vsetíně za 100 Kč.

Dalibor Malina

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 347
Vsetín 755 01
tel. (0657) 611089

Autoři:

Mojmír Trávníček
literární vědec a kritik
Jiří Hrabal
student filozofie a českého jazyka na UP v Olomouci

texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 5
jaro 1997

13. prosince

13. prosince 1996 se uskutečnil v kavárně Pod klenbou ve Vsetíně 1. večer Textů. Bylo plno: plno chuti něco uslyšet, o něčem si popovídat, na stole plno sklenic a v předsálí u baru plno cigaretového kouře. Nechyběl kromě pana Mojmíra Trávníčka nikdo, kdo do tří dosavadních čísel Textů něco napsal a o něco se v nich pokoušel. V tomto smyslu byla nepřítomnost pana Trávníčka zcela omluvitelná, neboť on se o nic pokoušet nemusí, protože takřka všechno umí.

Jakub Chrobák přivedl s sebou kapelu Ležérně a vleže, zajímavé muzikanty, v jejichž hudbě krásně recituje trubka. Zádumčivě, zasněně a přece odhodlaně. Jiří Hrabal přijel z Olomouce s kamarády, kteří recitovali a hráli, navíc si hráli a přihrávali navzájem a pohrávali s přítomnými. Vydávají časopis Kecy, který je opravdu pravdivý, zvláště proto, že je upovídaný. Majitel knihkupectví Malina ze vsetínského Dolního města, které oslavilo právě počátkem listopadu 5 let své existence, přišel se dvěma svými kolegy a pařížským fejetonem, který byl mírně skeptický a hodně nostalgický. René Kočík uvedl překlad inaugurační řeči čerstvé nositelky Nobelovy ceny za literaturu z Polska (viz text uvnitř čísla) a dokázal, že si vedle ukrajinštiny dobře rozumí s polštinou a navíc věří s paní laureátkou, že básnictví není zcela mrtvo. Šéfredaktor Textů Pavel Kotrla si přivedl bratra Michala a Michal Kotrla bratra Pavla. Michal však s sebou i stín, o němž zkušení vědí, že ho nelze překročit. Nikdo z přítomných netušil, že je to stín smrti. Bohužel, talentovaný Michal, jehož absurdní minipovídky dokázaly zvěstovat mnoho ze světa netušené krásy a nápaditosti, už nežije. O Vánocích nám připomněl, co je to bolest ze ztráty a nenahraditelnosti. Proto se pokoušíme něco z 13. prosince, času předvánočního, přenést i do tohoto čísla. Vždyť Michal přece tyto texty do Textů připravoval a zůstane v nich pořád s námi.

Dalibor Malina

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 347
Vsetín 755 01
tel. (0657) 611089

CZESŁAV MIŁOSZ

TAK MÁLO

Tak málo řekl jsem.
Krátké byly dny.

Krátké dny,
Krátké noci,
Krátké roky.

Tak málo řekl jsem.
Nestihl jsem.

Srdce mé znavilo se
Nadšením,
Rozpaky,
Horlivostí,
Nadějí.

Morda leviatanova
Už zavírala se nade mnou.

Nahý ležel jsem na březích
Ostrovů pustých.

Do propasti mne s sebou strhla
Bílá velryba světa.

A doteď nevím,
Co byla pravda.

LEOPOLD STAFF

SIAMSKÉ SESTRY

Nekonečnost a Nicota,
dvě sestry siamské,
zrodily jednoho boha.

z polských originálů přeložil Pavel Kotrla

BÁSNÍK A SVĚT

Wislawa Szymborska

(...)Dnešní básník je skeptický a podezřívavý dokonce - a možná že především - sám k sobě. (...) V anketách a rozhovorech používá označení literát nebo dává přednost povolání, které ke svému básnickému stavu normálně vykonává. Jako by se trochu styděl. Připouštím, i filosof se může cítit lehce na rozpacích. Avšak jeho situace je poněkud lepší, neboť má více možností, jak ozdobit svou profesi jakýmsi vědeckým titulem. Profesor filosofie - to zní velice vážně!!

Neexistují profesoři poezie. Za prvé by to znamenalo, že básnická tvorba je záležitostí speciálního studia, regulérně vykonaných zkoušek, že je věcí teoretických přednášek a pěkně zarámovaných diplomů. Což by nakonec vedlo k tomu, že aby se člověk stal básníkem, nestačí archy papíru popsané těmi nejjiskřivějšími verši, nýbrž jen jakýsi orazítkovaný list.(...)

Ve šťastných zemích, kde není možno lidskou osobnost lehce ponížit, touží být básníci vydáváni, čteni a rozebíráni. (...) Ještě v prvních desetiletích našeho století měli básníci v oblibě šokovat své okolí svým excentrickým chováním, které jim a také jejich tvorbě přinášelo nemalý užitek - vstupovali ve známost , v povědomí. Avšak vždy musela přijít chvíle, kdy opravdový básník ze sebe za zavřenými dveřmi shodil všední kabát, všechna cingrlátka a další poetické doplňky své výstřednosti a stanul v tichém očekávání sebe samého nad bílými nepopsanými listy papíru.

Věc charakteristická. Je vytvářeno mnoho dokumentů, které přibližují životy velkých vědců a umělců. Přáním každého ambiciózního režiséra je vytvořit autentický obrázek tvůrčího procesu, Není těžké úspěšně zachytit práci vědce: laboratoř a její přístroje, křivule, ve kterých cosi bublá. Není těžké natočit film o malíři, filmy o hudebnících naplní jejich hudba. To vše je možno vnímat, avšak nevypovídá to nic o zvláštním stavu vědomí, které je nazýváno inspirace.

Nejtěžší práce režisérova je s básníky. Jejich tvůrčí proces je beznadějně nefotogenický. Básník sedí za stolem nebo leží na kanapi, s nevzrušeným pohledem se dívá z okna, občas zapíše několik veršů, z nich polovinu zase seškrtá. Uplyne hodina, ve které se vlastně nic neděje.

(...) Inspirace, nadšení není výsadním právem jen básníků nebo umělců. Existuje, existovala a bude vždy existovat skupina lidí, které inspirace

pravidelně navštěvuje. Jsou to všichni ti, kteří si své povolání mohli vybrat: mohou to být lékaři, učitelé či zahradníci. Jejich práce je pro ně neustálým dobrodružstvím se spoustou nezodpovězeným otázek. Z každého vyřešeného problému se vždy vyrojí tisíce nových. Inspirace, ať už je čímkoliv, rodí se z neustálého "nevím". Není takových lidí na světě mnoho. Většina obyvatel této planety pracuje, protože musí. Oni si práci nevybírají, vybírá si ona je.

(...) Různí vládcové, diktátoři a demagogové , kteří vládnou s pomocí několika hlasitě vykřičených hesel a frází , vykonávají svou práci s láskou a s horlivou snahou. Avšak oni "vědí". Vědí to, co vědí a to jim postačuje ke všemu a navždy. Nic jiného poznat netouží, neboť by to mohlo oslabit jejich argumenty. Ale veškerá nauka, která se sebe nevymáhá stále nové a nové otázky, stává se časem mrtvou a smrtelně nebezpečnou pro celou lidskou společnost.

Proto si hrozně cením onoho jednoho malého slůvka "nevím". Kdyby si Isaac Newton nedovedl položit tuto otázku, jablka v zahradě by na jeho hlavu mohla padat po desítkách a on by je jen s velkou chutí pojídal.(...)

Básník, je-li skutečným básníkem, neustále v sobě živí a chrání svoje "nevím". Každé jeho dílo je pokusem odpovědět na tuto otázku. Vždy se však dostaví chvilkové znejistění, kdy básník začíná tušit, že jeho odpověď byla jen dočasnou a absolutně nedostačující. Pořád dál hledá odpověď, až nakonec výsledky jeho znepokojení samým sebou, sepnou literární historici velkou sponkou a uloží do složky s názvem "tvorba".

(...) Cokoliv vypovíme o tom obrovském divadle, do kterého máme každý vstupenku na směšně krátkou dobu, cokoliv si o něm pomyslíme, tím vším je básník udiven. Udivuje zejména to, co se vymyká všeobecně známému a uznávanému. (...)

Ano, v obyčejném jazyce, který se nezastavuje nad každým slovem, užíváme všichni spojení "všední život", "všední svět". Avšak v jazyce poezie, kde se každé slovo váží, není nic všední a normální. Žádný kámen a žádná nad ním oblaka. Žádný den a po něm noc.

Vypadá to, že ještě hodně dlouho bude potřeba básníků.

/kráceno/

Vybrané části z projevu, který přednesla laureátka Nobelovy ceny za literaturu pro rok 1996 polská básnířka Wislawa Szymborska 7.12.1996 při přebírání ceny ve Stockholmu.

Překlad z polštiny René Kočík

JAN OREB
DOMA

.....
Moře už jsou plná utonulých Ikarů
tak sedím na břehu
a plivu po nich pecky od švestek

Mrzlo. Zdvihl jsem si límec kabátu a neobratně klopýtal po kluzkém chodníku směrem k náměstí. Byli stejní. Myslím lidi. Stejní jako všude jinde. Ale přece jen. Jsem doma. Já. Jan Oreb.

Kavárny se plnily touhou po teple. Sálající van mne vtáhl do té nejsvůdnější. Není kam spěchat. Byl jsem dlouho pryč a nikdo neví, že přijedu právě dnes. A jedno kafe mi udělá dobře. Vstoupil jsem a rozhlížel se, ke komu bych přisedl. Brýle se mi v mžiku zamlžily. Tápavě jsem nahmátl starý kapesník v kapse od kabátu, abych je očistil. Kavárna se naplnila šepotem. Malé město. Už jsem málem zapomněl. Město, v němž v místních novinách vycházejí milostné dopisy a nejžhavější klepy vždy na první straně. Kronika této obce je dostatečně černá. Nervózně jsem si nasadil brýle a díval se kolem sebe. Připadalo mi jako bych stál opět polonahý ve vyznačeném kolečku před vojenskou komisí. Bylo tak malé, že mi přečnívaly buď palce nebo paty. Marně jsem se snažil vtěsnat do vymezeného prostoru. Způsobilý? Nezpůsobilý. Krčil jsem prsty v botech. Konečně přívětivý pohled. V rohu kavárny usrkávala čaj Ivuška. Jistě. Taky mě poznala. Měla pořád stejně dětská očka jako tenkrát a stejně bázlivý, ale nezadržitelný, plachý smích. Znala jen pár slov, přesto jsme si rozuměli. Když jsem odjížděl do B., bylo jí to líto. Řekla mi jenom: Ty. Zbytek jsem pochopil z jejího těkavého úsměvu. Sedl jsem si vedle ní. Pochichtávala se, pozorovala mne, kroutila si vlasy a omotávala je okolo prstů. Byla bláznivá. Více a jinak než všichni ostatní. Dal bych si kávu, ale pohledy od vedlejších stolků mi sevřely hrdlo natolik, že bych stejně nebyl schopen polykat. Musel jsem pryč. Než jsem se zvedl, rozloučili jsme se letmým dotykem.

S ulehčením jsem za sebou zavřel dveře. Poslední z pohledů se roztříštil o sklo a stekl do mezery mezi okenicemi. Rychle jsem vykročil, abych se zbavil posledních zbytků pozornosti. Vzduch byl však překvapivě tíživý i na ulici. Potkával jsem různě pokřivené obličeje s udiveně tázavýma očima. Naštěstí po chvíli přihopkala Ivuška i se svým bezprizorním úsměvem. Ulevilo se mi. Šla vedle mne a něco nesrozumitelného si broukala. Přestal jsem ji vnímat a přemýšlel, co říct nejdříve, až přijdu domů a o čem vůbec mluvit. Zanedlouho jsem měl připraveno pár možných variant. Není divu, vždyť jsem je měl ve skutečnosti promyšleny už dávno a do detailů. Když jsem zase procitl, Ivuška už vedle mne nebyla. Ani mě to nepřekvapilo. Její cesty neměly cíl. Ona vlastně po cestách nechodila. Byla příliš svobodná pro jakýkoli cíl.

Otočil jsem se. Stála o pár kroků za mnou. Něco mě na ní zarazilo. Chvíli jsme se na sebe dívali. Pak odvrátila pohled k tabulím na druhé straně cesty. Přišla ke mně, chytla se mého rukávu a táhla mě za něj přes silnici. Blížili jsme se k nástěnkám, na nichž visela úmrtní oznámení. Nemám to rád. Vzpouzel jsem se, ale bál jsem se jí vytrhnout, abych jí neublížil. Cosi mi ukazovala a chichotala se, neboť smích ji opět ovládl i přes veškerou její snahu mu alespoň tentokrát zabránit. Abych jí vyhověl, přeletěl jsem zběžně oznámení a chystal se k odchodu. Strnul jsem, jakmile se mi zpětně vybavilo jméno na krajním parte. Chvatně jsem se vrátil a s úlekem četl: Jan Oreb. Otec, pomyslel jsem si. Začal jsem důkladně číst: Dne 22.1.1996 zemřel Jan Oreb. Poslední rozloučení se uskuteční 25.1.1996 v L.. To bylo včera. Zrak se mi svezl na pozůstalé: matka - Anna, otec - Jan. Tělo se mi roztřáslo. Rozběhl jsem se a zastavil až u domu. Ztěžka jsem lapal po dechu a po zvonku. Čekal jsem. Čekal jsem na vysvětlení. Před branou očistce. Za dveřmi se ozval nevrlý hlas: No jo, dyť už jdu. Otevřela mi matka: Co zvoníš! Zas nemáš klíče ? A šla do kuchyně. Nechápavě jsem vstoupil: Kde je otec ? V garáži.

Ráno jsem odjel.

.....

MICHAL KOTRLA
TORZA

VLOHY

Byl jednou jeden silenec a ten se rozhodl, ze bude delat picoviny. K veceru , kdy uz mnoho lidi zaleza do svych ukrytu , zacina v sobe objevovat skryte vlohy. Jeho vlohy spocivaji v tom , ze mlci.

HULKA

A jednou sel jeden starec a ten se rozhodl , ze bude chodit o berli . A tak jednoho krasneho dne urezal strom a z nej si vyrezal hulku. Ale co se nestalo, jak tak kraci hulka se mu pripletla pod nohy, zakopl o ni a zlomil si vaz.

PES

Byl jeden pes a ten se rozhodl, ze bude stekat.Ten pes stekal dva dny a tri noci. Pak k nemu prisel jeden kluk a ten po nem hodil kamenem.Psisko se leklo, v krku mu zaskocil jazyk a udusilo se.

BLBEC

Blbec, tak mu rikali, a to byl, chte nechte navzdory svemu osudu. Mnohokrat se snazil nebyt tim, cim byl a jednoho dne se mu to povedlo. Vse zacalo tim, ze vynalezl tak zname, nami obdivovane heslo proti ochlupacenym nehtum. To vedlo k tomu, ze byl obdivovan lidmi, jez ho drive odsuzovali. Ale popularita ho tak zmamila, ze byl jeste vetsi blbec nez drive.

STASTNA RODINKA

V jedne male, tiche, temer nezname rodine se zacali vsichni bat. Tato rodina byla velmi bohata, ale v jejich sidle panovalo desne ticho, to predevsim proto, ze meli obavy z nezazivnych veceru. Az jednoho dne napadlo clena teto rodiny, ze by mohl zalozit hrbitov. Od te doby cela rodina prekypuje dobrou naladou.

STRUNA V OKU

Jeden synek, nevim odkud byl, sel a neco nacmaral na zed. Druhy den sel stejnym smerem a dlouhym zamyslenym pohledem pozoroval svuj vytvor a rekl si: Priste struna v oku.

KOLECKO

A jednou zase jeden mamut premyslel a vymyslel kolecko. A jelikoz to byl velky objev vyhynuli vsichni.

A TAK SE STALO

Jedna skupina premnozeneho hmyzu se rozhodla, ze bude litat ptakum primo do zobaku. A tak se stalo. Mimochodem jejich heslo bylo ,, Vsichni a nebo nikdo". To vse melo za dusledek, ze vyhynul cely druh hmyzu.

TUNEL

Jeden blazen, vcelku normalni, asi neco jako muj pes, sel tunelem jenz nemel konce. Po delsim case si to uvedomil a zacal zmatkovat. Kdyz uz byl psychicky na dne vzbudil se.

VSEDE, VLEZE I VESTOJE

Sel cestou necestou pulku sveho zivota. Nekdy ji znacil nekdy ne. Sem tam na ni pohl i kamenem. Pozdeji mu to nestacilo a tak zbudoval dalnici bez zacatku a konce. Po ni jezdil ve dne i v noci a jestli neumrel, jezdi po ni dodnes.

VLOCKA

Setril energii tim zpusobem, ze pobihal zbesile po krajine a chytal snehove vlocky. Tyto vlocky zachranene pred dopadem na zem hazel do kbeliku, z ktereho je posleze vylil do vodni nadrze, u ktere byla elektrarna.

PAPIR

Uvedomil si, ze z papiru jde udelat mnoho veci a tak se cinil. Delal male i velke potvurky, ktere se lidem libily. Nejvice vsak byly v oblibe papirove lesy. Pak zacal tvorit z plastu.

PLETIVO

Byl cislo, uz kdyz se narodil, mel tvar devatnactky. To vse se projevilo v nasledujicim prubehu jeho zivota. Pletivo! Pletivo! A sel dal.

JADERKO

Objevit jadro veci bylo pro nej dulezitejsi nez cokoliv jineho, a tak chodil po krajine, kde se zdalo ze vse nici. To byla sice pravda, ale na druhe strane si vyjasnil mnoho veci, na ktere by nikdy neprisel.

KAMEN

Kutalel se kamen a ten s sebou vzal dalsi. Uz se kutaleli celou vecnost, a pri tom vychutnavali krasu krajiny, kdyz uz se jim dal nechtelo. Sily jim vyplivly a tak se kochali okolim v klidu.

KANALKY

Kdyz se zase jednou nudil, zacal uvazovat. Pozdeji zalozil spolek pro ochranu kanalizaci, tim vstoupil do podvedomi vetsiny obcanu. A jak zacali upravovat kanalky a jine odpadni stoky, zacali se lide stehovat do nich. Jeden z duvodu byl ten, ze tam bylo intimnejsi prostredi nez na povrchu.

VOZICEK

Videl vozik, co mel tri kolecka. Tento vozicek byl ke vsemu nove natreny, chtel ho. Melo to ale maly hacek a to ten, ze byl uplne zdravy. Nedalo mu to a trochu se zmrzacil. Povedlo se. Ted si alespon poradne zajezdi.

MOUCHY

Byl pekny den a to snad i proto, ze mouchy byly prilis znavene a proto nemohly vzletnout ani nad kotniky. Kdyz jsem tak kracel a poslouchal jak mi krupou pod nohami, prepadal me spanek. A tak jsem se nechal unaset rytmem praskajicich much az jsem dosel k houpaci siti, na ni jsem si posleze lehl. Predstavoval jsem si, kolik by jich asi prasklo, kdybych spadl ze sitky na zem.

BUBLIFUK

A tak se rozhodl. Svazal konce peti strun z basove kytary do jednoho maleho, uhledneho uzlicku. Z nej roztahl zbyle konce do ruznych svetovych stran a pripevnil je. Cely tento vytvor propletl strunou, kterou vzdy nosil pridratovanou na krku. Tento svuj vytvor nakonec polil mydlovou vodou a zbesile na nej foukal. Ke svemu udivu spatril, ze vzletly ctyri mydlove bublinky.

NAVOD K POUZITI

Nadbytecnou kuzi uriznete a cinte tak, dokud ji nebudete mit vic nez dost. Jestlize jste tak udelali, nezbyva vam nez ji jenom sesit a dat ji do pruvanu. Mezitim co kuze bude schnout, vytvorte hmotou, nejlepe hlinou, tvar, ktery se vam libi. To jiz mate kuzi poradne proschlou. Ted svuj vytvor povlecte kuzi, sesijte a dilo je hotovo. Nyni se kochejte svym pohledem na svem dile.

Pozn.: Nedoporucujeme odriznout vetsi cast kuze.

ZILETKY

Byly dve ziletky vedle sebe, nutno dodat, ze byly v hrnku. A jak tam postavaly, neprichazely ani slova na jazyk, zacaly busit do hrnku. Hrnek znicily a samy se ztupily.

LET

Nechal se unaset teplym ovzdusim, jez bylo nasyceno drobnymi kapkami podvecerniho deste. A jak tak temer letel, dosel tam, kam chtel, alespon si to myslel. A na tom miste potkal dalsi letce a leteli svorne spolu dal.

TEN DEN

Byl to ten den, kdyz jsem vysel z domu. Potacel jsem se mezi oblaky zvireneho prachu a narazem chtiveho vetru. Navzdory temto prekazkam dosahl jsem sveho cile stastny z toho, jakou vibraci takoveto prekazky mohou udelat.

ROZHOVOR S VIRILIEM

Paul Virilio je současný francouzský filosof, urbanista, poukazující na důsledky medializace společnosti, ale také historik vojenství a architektury. Pozornost upoutal zejména svou teorií dromologie či "estetikou mizení" (vzhledem k stále rostoucí rychlosti vnímání, která již dosáhla mezí, při nichž pojmy prostoru a času ztrácí pro člověka smysl, dochází k mizení věcí v toku obrazů). Následující výtah z rozhovoru byl převzat z čas. Le Monde prostřednictvím anglického překladu dostupného na Internetu:

Jaký je váš názor na budování informačních dálnic ?

Pokud je vůbec něco imperiální, tak jsou to určitě komunikační dálnice. Uvědomuji si totiž, že dálnice vznikly společně s fašismem. Nejprve Mussoliniho autostrády a potom Hitlerovy říšské Autobahnen byly použity jako strategické cesty při obsazení zemí východního bloku. Tehdy ještě samozřejmě nebyly dálnice určeny jen pro zábavu, jak je tomu nyní. Ale přesto se divím, že se reklamní agentury odvážily použít právě tento výraz.

Uvědomuji si také, že předchůdcem Internetu byl Arpanet, síť sítí pro ty, kteří se zabývali vojenským výzkumem. Proč to skrývat? Dálnice a utajený původ Internetu si jsou až příliš podobné a to je jeden ze znaků totalitní dimenze reklamy, dimenze, jež byla vyjádřena zavedením multimédií. Jsem jejich absolutním odpůrcem, i když samozřejmě neodmítám celosvětovou komunikaci.

Jaké budou následky zavedení multimedií do rodinného života ?

Zvyšující se počet rodin s multimediálními počítači povede k vzniku toho, čemu říkám virtuální město. Multimédia vytvoří něco jako město měst, městské hypercentrum. To způsobí revoluci ve vztazích k našemu bezprostřednímu okolí i k ostatním lidem. Bude to začátek urbanizace skutečného času. Jinak řečeno, vzniknou tak celosvětová hypercentra, kde skutečná města nebudou nic než předměstí, periferie. Virtuální města vyvstanou z časového stlačení, které způsobily telekomunikace.

Zapříčiní vznik tohoto města měst nějaká konkrétní nebezpečí ?

Každou novou technologii provází její konkrétní nehody. Vlak byl vyvinut s vědomím

možného vykolejení, loď s možností ztroskotání. Ale všechny tyto nehody měly jen lokální charakter. Multimédia a okamžité komunikace s sebou přinášejí nepředvídatelné události. Rodiny budou vystaveny možnosti integrální katastrofy, která by měla na celý svět dopad srovnatelný s jaderným zamořením.

Jaké by byly následky takové integrální katastrofy ?

Elita bude žít ve skutečném čase v hypercentrech, zatímco vyhnanci ve "zpožděném čase" na předměstích. Železniční neštěstí měla vždy velice konkrétní následky: oběti na životech a raněné. Proto byla předpokládána již od začátku vývoje železnice. Oběti komunikačních superdálnic budou nehmotné. Tito lidé budou nezaměstnaní, budou se cítit ohroženi, budou trpět důsledky narušených sociálních vztahů.

A jak budou žít členové elity ?

Ve virtuální bublině. Nereálnost změní zákon blízkosti. Nyní známe bezprostřední blízkost. Takové jsou vztahy k rodičům nebo k přátelům. Vztahy z trhu a z fóra. A potom ještě mechanickou blízkost dopravy, jež vede k opuštění venkova a stěhování do měst. Komunikačními dálnicemi jsme dosáhli elektromagnetické blízkosti, která již existovala díky telefonu a rádiu. Ale už brzy se tato blízkost bude dotýkat našich smyslů: zraku, sluchu, hmatu, čichu, dokonce sexuality. Budeme ostatní milovat jako bychom milovali na dálku. Jsme již nuděni a obtěžováni těmi na blízku. Moderátora televizních zpráv známe lépe než souseda z vedlejších dveří. Brzy se stane, že jediní milující se lidé budou žít ve virtualitě.

Jaký bude dopad na společenský život ?

Přechod od vesnice přes trhové město k velkoměstu vytvořil nukleární rodinu. Megalopolis vytvořilo rodinu s jen jedním rodičem. Virtuální hypermě sto bude centrem potenciálního sociálního rozkladu.

Jaký nový fenomén by mohl vést k takovému rozkladu ?

Rychlost ! Bahníme se v rychlosti. Ve své poslední knize jsem toto téma rozvinul v teorii, kterou jsem pojmenoval "dromologie", podle řeckého slova "dromos" označujícího dráhu*. V průběhu času se lidé snažili zvýšit svou rychlost. Využili k tomu koně, loď, vlak, letadlo... . Ale všechny tyto rychlosti byly relativní, což znamená, že neovládly celý prostor. Dnes jsme dosáhli meze, kterou nelze překročit - mez

rychlosti světla. To s sebou přináší globalizaci času. Světový čas předbíhá čas místní. Ovšem s rizikem integrálních katastrof.

Ve své nejnovější knize mluvíte o šedé ekologii, která by měla doplnit zelenou ekologii. Co je to vlastně zač ?

Je to ekologie vzdálenosti. Potřebujeme vzdálenost. A zatím je její velikost zmenšována časovým stlačením světa až do nicoty. Absolutní rychlost umožňuje uvěznění ve světě, jenž se stal příliš malým. A tak se naše děti narodí do těsného světa. Opravdu existují ergonomické rozměry. Ve světo-městech ztratíme právě ty rozměry, které se dnes podílejí na kvalitě života ve skutečných městech.

* v angl. "course or track"; obvyklý český překlad řeckého slova "dromos" je však "závod" (Pozn. překl.)

z angl. přeložil Filip Tvrdý

(pro Texty upravil a úvodní poznámkou opatřil -jih-)

BÁRA NOSÁLKOVÁ

Už vře voda k pantomimě
Už zalíváme kabáty
Rebecca v tercii i v primě

Už vře
či poznáme se plynně
a mlíko skoro nepoznat

A kafe noci do Milána
expresem po zdi bez mapy

Prokřehlá láska na svatýho Jána
Snad tvoje zrnka polapím

Nasleplou lžičkou míchat v očích
než se ti, Sugar, rozpustím

Je malá mysl neúročit
Odplahočit se do pustin

Už v ře
ce pozná se to líně
Já můj pád ty tvůj vodopád

ÚTĚCHA Z POEZIE

Básník Ivan Slavík (1920) prožil většinu života v Hořovicích na Berounsku. Téměř padesát let tohoto venkovského exilu víceméně nedobrovolného neznamenalo pro něho duchovní a tvůrčí izolaci. V době triumfujícího i skomírajícího barbarství, v letech tísně a dušeného hlasu vlastní poezie byla mu posilou a útěchou především práce nad překlady světových básníků, vědomí bratrství a solidarity s nimi, přes vzdálenosti jazyka a času. Vydal kolem pětadvaceti knih přeložené poezie, a k tomu je třeba přiložit několik desítek antologií, na nichž měl překladatelskou účast. A bezpočet básnických překladů v periodickém tisku a v rozhlase. Pro nakladatelství H+H sestavil nyní výbor LAMPA ÚTĚCHY. Umožňuje nám vhled na rozlehlé panorama světové poezie od předkolumbovských kultur amerického kontinentu, od evropského baroka (Milton, Gryphius) přes zakladatelské osobnosti moderní poezie (od Goetha přes francouzské prokleté básníky k německým expresionistům) až po básnický dnešek. Výbor je sestaven podle jazykových oblastí: aztécká lyrika, angličtina (v tom autoři američtí a novozélandští), francouzština, němčina, ruština, španělština (s příchylností k básníkům jihoamerickým).

Tato devadesátka básníků představuje pouze stopy Slavíkova celoživotního společenství s velkými a zejména láskyplně vyhledávanými zapomenutými básníky celého světa. Není to reprezentativní čítanka, která by sledovala nějaké výchovné a vzdělávací zřetele a usilovala o proporcionalitu. Nikoli, je to živá kniha básníkova srdce a jeho lásky. Otevřenými stránkami vane pronikavě živý dech opravdové poezie, jímající a strhující čistým hlasem slova jemně odstíněného zkušeností a nekonečnou trpělivostí a pracovitostí básníka-překladatele.

Sešli se zde básníci nejrůznějších osudů, rozdílných kultur a vzdálených staletí (informují o nich poutavé medailonky). Zdá se, že určitým spojujícím prvkem je zejména stesk nad konečností pozemského života a vanutí radosti nad jeho krásou i všudypřítomný smutek země, vyvažovaný závratí tušeného nekonečna. Podle Březinova verše "světlo umírá jenom příchodem ještě většího světla."

Světlo lampy na pracovním stole básníka v zapomenutém českém maloměstě bylo po léta pohlcováno "ještě větším, větším světlem" poezie nekončící plejády světových básníků. Jsme vděčni Ivanu Slavíkovi, že svou antologií umožňuje, abychom byli podílníky tohoto světla útěchy a lásky.

Mojmír Trávníček

BYL JSI PRACH A BUDEŠ!

Nepočítáme-li překlady, shrnuje veškerou dosavadní tvorbu básníka Zbyňka Hejdy kniha s lakonickým názvem BÁSNĚ (Praha, Torst 1996). Jeden jediný svazek, dílo za uplynulých čtyřicet let. Uvážíme-li, o jak dlouhé časové období se jedná, nebude nám těch necelých 290 stran poezie připadat, ve srovnání s autory mnohasvazkových spisů, nijak rozsáhlé.

Po jejich přečtení člověka až zamrazí, když si uvědomí, o jak kompaktní námětový celek se jedná. Hejda je z těch autorů, o kterých platí, že po celý život píšou jednu jedinou knihu. Od první až do poslední stránky nás doprovází monotématický leitmotiv - uhranutost smrtí. Svým dílem jí básník vystavěl pomník, který je zároveň věnován existencionalistům, expresionistům z počátku století, ale i Františkovi Halasovi, Richardu Weinerovi nebo Georgu Traklovi, Vladimíru Holanovi, autorům, pro které představuje smrt, podobně jako pro Hejdu, inspiraci k tvorbě.

Tito autoři, ale i mnozí další (K. H. Mácha) bývají připomínání v recenzích jednotlivých Hejdových knih, při hledání autorova básnického rodokmenu. Možno říci, že mezi recenzenty zde panuje vzácná shoda. Dokonce i Milan Blahynka ve své knize Pozemská poezie (1978), kde odsoudil autory sdružené kolem časopisu Tvář, tyto Hejdovy kořeny rozpoznal, i když jenom proto, aby tendenci *srůstání spiritualismu s existencialismem* mohl vzápětí odsoudit. Smrt a úzkost s ní spojená se tehdy jaksi nehodila k duchu doby, nebyla v módě.

Soudě podle vzrůstajícího ohlasu na každou novou Hejdovu básnickou sbírku, je tomu nyní možná jinak. O lecčems svědčí i cena Revolver Revue básníkovi udělená, i ceny další, jimiž byl ověnčen. Jak mezi kritiky, tak mezi čtenáři, se Hejdova poezie těší stále většímu zájmu. Je až s podivem, jak velkého

ohlasu se dostalo poslední sbírce VALSE MELANCOLIQUE. Pokud správně počítám, tak Michael Špirit uvádí ve své sedmdesátistránkové ediční poznámce k této knize recenzí devět, ale pravděpodobně jich bude ještě víc, protože existuje nejméně jedna další, Špiritem nezmíněná (pozn.: Nebylo by marné vidět případný doslov právě zmíněného autora k této knize, protože pokud se ediční poznámka rozrůstá do těchto rozměrů, mohlo by se stát, že doslov by byl rozsáhlejší než mnohaleté Hejdovo dílo samotné.).

Teskné eleganci této poslední sbírky se podléhá snadno. Tempo valčíku je podmanivé, sice neveselé, ale Hejda je příliš dobrý hudebník, aby hudbou, kterou hraje, nenudil, nebo aby mu v ní nástroje zaskřípaly. Dokonce se dočkáme i nových melodií. Zatímco v předchozí tvorbě byla v neustálém popředí jeho zájmu přítomna smrt, v této sbírce ustupuje poněkud stranou. Místo ní je zde zachyceno stáří, respektive stárnutí jako proces, sled snů a vzpomínek na věci, osoby a přátelé. Jakýsi dokument ubíhajícího života. Cyklus se pomalu završuje.

A na jeho konci, v čase a světě reklam, kde smrt je nepřítomná, se ozývá staré : "Memento mori!". Možná, že hlasem stále silnějším.

Pavel Kotrla

MÓDNÍ NA STARÁ KOLENA

Neuběhl snad ani rok a Vangelis Papathanassiou vydal své další album. Uvažujeme-li pouze o jeho volné sólové tvorbě, předcházela předposlední desce "Voices" pětiletá pauza (od "The City" z roku 1990). V ní vydal samozřejmě své dva nejlepší soundtracky: "Blade Runner" a "1492 - Conquest of Paradise".

Vangelis měl vždy v oblibě, a stal se tím proslulý, tématická alba. I nejnovější "Oceanic" tvoří uzavřený celek, kterému se dá jen máloco vytknout. Skladby na něm by se daly charakterizovat jako sbírka zážitků z moře. Jsou dokonale oddechovým, nikoli nudným, poslechem. Kontrastují starším deskám, zejména těm ze sedmdesátých let, které se zabývaly mnohými závažnými tématy.

Oproti předešlému albu "Voices", které

působilo poněkud rozpačitě (ač má všechny skladby poměrně vysoké úrovně, není možné se ubránit dojmu, že jich tam polovina nepatří), je to velmi těsné přiblížení k vrcholům jeho tvorby reprezentované především deskami "Heaven and Hell", "Direct" a "The City".

Vangelis se nikdy nebál experimentů. Snaha o originalitu mu byla vlastní (např. deska "Invisible Connections" - kde zašel až příliš daleko). Několik nových motivů lze vysledovat i na "Oceanicu" (viz "Islands of Orient", "Aquatic Dance"). Není to samozřejmost, uvědomíme-li si, kolik alb má za sebou.

Již přes 30 let se věnuje elektronické hudbě. Dá se říct, že za tu dobu ji přivedl téměř k dokonalosti. A nestagnuje. Přichází stále s něčím novým. Uvědomuje si, že jen s dokonalým provedením by si nevystačil a dříve či později by se mohl stát nudným.

Díky několika komerčně úspěšným skladbám z poslední doby se u nás stal na stará kolena módním. Za svou dlouholetou práci si zaslouží uznání. Přejme mu i ten komerční úspěch...

Jiří Fiala

DRAŠNAR, DRAŠNAR,...DRAŠNAR!

Knížka Jiřího Drašnara Desperádos informačního věku, která vyšla v nákladu 1000 výtisků v r. 1992 v Pražské imaginaci, prošla celkem bez povšimnutí a valného zájmu. Když jsem v r. 1996 požádal majitele Pražské imaginace Dr. Václava Kadlece, poté, co se mezi vsetínskými čtenáři a mladými literáty začalo o Drašnarovi mluvit, o zaslání dalších deseti výtisků k prodeji, vyhověl mi zcela bez problémů. V roce 1996 se objevila další próza Jiřího Drašnara, vydaná nakladatelstvím Atlantis, s krkolomným názvem: O revolucích, tajných společnostech a genetickém kódu. Pro úplnost je třeba dodat, že nakladatelství Academia Drašnarovi vydalo v porevolučních Čechách knížku Hazardní hry (1995). Ta jde však svým zaměřením poněkud mimo náš zájem.

Tak jako dokáže být Drašnar výřečný ve svých prózách, tak je skoupý na slovo o vlastní osobě. Ze záložky prózy O revolucích, tajných společnostech a

genetickém kódu se dovídáme pouze fyziognomické daje, jež by nepochybně zaujaly krásné dívky (185 cm, 87 kg, modré oči…), z poznámky Desperáda pak suché údaje, dost bohaté na dva životy, s dodatkem informací z kádrového spisu. Každopádně je Jiří Drašnar osobnost pozoruhodná, zajímavá, silně nonkonformní, nespokojená se světem a sama sebou, duch nezkrotný, oscilující mezi tvrdým, naturalistickým pohledem či postojem a poetickým zjihnutím, kteréžto polohy se dají těžko předem odhadnout. Tak je lépe nechat se náladami je provázejícími spíše vést. A čtenář opravdu nepřijde zkrátka.

Pokud si vzpomínám, prózami Jiřího Drašnara se podrobněji, a jak je u něj zvykem i pečlivě, zabýval pouze Milan Jungmann v Literárních novinách, kde přiléhavě způsob Drašnarova psaní označil jako "epický gejzír".

Drašnar má autorské ctnosti, které se v Čechách nevidí a v české soudobé produkci zjevně chybí. Drašnar nežvaní, nehledá úniky v popisech, nevyžívá se v reflexích, v nichž by byl schopen zužitkovat všechno, co zná z nejrůznějších společenských věd, neuhýbá do stran, není pozér. Pojmenovává věci přímo a drsně, osoby mají jména, která jsou dokonce v obecném povědomí (Desperádos). V Desperádovi informačního věku se sice ještě sám především hledá, pokouší jazyk i ostrost svého vidění, jakož i trpělivost čtenáře - ve třech částech prózy využívá po způsobu modernistů tří rozdílných stylů, v Revolucích už buduje román, který i přes jisté kompoziční rozvolnění stopuje osudy členů jednoho rodu od 16. století až do našich dnů. Píše příběhy jako svědectví o dějinách českého ducha a české duše, jež svou strohou bezohledností vyvolávají husí kůži. Vše v duchu: Ejhle, člověk! - s hlasitým dějinně poučeným povzdechem.

Jiří Drašnar žije po emigraci od r. 1980 v Kalifornii. Ve své nespoutanosti velmi přesně vnímá náš čas, svědčí o tom mimo jiné i jeho brilantní charakteristika Ameriky a její soudobé kultury (Desperádos, str. 148 a násl.), a skvěle reflektuje náš čas český. Řekl bych, že ze spisovatelů, kteří se objevili po r. 1989, nejzřetelněji.

Dalibor Malina

CYNIK, RADOSTNĚ PÍŠÍCÍ

Dvě doposud vydané prozaické knihy Jiřího Drašnara se na první pohled vyznačují poněkud podivnými názvy, ale nad obyčej výstižnými: Desperádos informačního věku (1992) a O revolucích, tajných společnostech a genetickém kódu (1996). Už v nich je obsaženo autorovo příslušenství k současnosti i záliba v nejrůznějších vědách přírodních a společenských.

Nahlédneme-li do Slovníku spisovného jazyka českého (1. díl A-G, 1989, 2. vydání) na stranu 307, zjistíme, že slovo desperát (dříve desperád, desperado) znamená člověka ze zoufalství ke všemu odhodlaného, zoufalého odvážlivce, zoufalce. Tyto postavy před námi v knize Desperádos informačního věku opravdu defilují, jedná se o generaci dospívající na konci šedesátých let, v době poněkud nešťastné. Na pocitu marnosti ovšem nic nemění ani následující léta, ani emigrace a následná změna prostředí. V čase informačního věku není kam utéci, kam se schovat. Člověk prchá nejenom před společností, ale především sám před sebou. Avšak celá tato snaha Drašnarových postav má v sobě cosi ze sisyfovské marnosti počínání.

Desperádos obsahují tří části: Mozky, smečky, koncentráky; Migrace; Café Jungle, které vznikaly v průběhu dvanácti let (1979-91), ale které přesto tvoří pozoruhodně se doplňující celek. První část byla dopsána ještě před autorovou emigrací a zachycuje dění tuzemské, další dvě části jsou věnovány emigraci a následnému americkému pobytu, který není líčen v barvách zrovna růžových, spíše podle přísloví: z deště pod okap. Přes jistou kompoziční rozkolísanost působí Desperádos strhujícím dojmem.

Svůj podíl na tom má i způsob, jakým byla napsána. Nenapadá mne vhodnější označení než chrlení. Chrlení slov v jednom nepřetržitém a strhujícím proudu, na kterém se podepsala i Drašnarova původní profese filmaře. Jeho oko zvyklé na vnímání světa skrze objektiv kamery se nezapře. Tato zkušenost vidění a schopnost z viděného vybrat to nejdůležitější nebo divácky nejpřitažlivější se promítá i do jeho vnímání literárního. Dodejme, že ku prospěchu věci. Čtenář není zatěžován rozvleklým blábolením, ale je vlečen bez oddechu kupředu.

To, co je popisováno, má totiž své reálné zázemí, bylo viděno nebo prožito, těžko říct, zda samotným autorem, ale autobiografických prvků je v textu přítomno hned několik.

Druhá Drašnarova kniha O revolucích, tajných společnostech a genetickém kódu přináší posun. Zde už nelze mluvit o autobiografickém příběhu, ale o románu. Autor předkládá kompozičně propracovanější příběh, který zcela jistě nezklame milovníky Márquezových románu (viz Lásku za časů cholery a Sto roků samoty). Podobně jako on i Drašnar podává příběh, který započal kdesi dávno v minulosti, ale který doposud je obsažen v genech účastníků děje.

Tato sága započala v temnem zaváněním středověku a je dovedena až do současnosti. Příběh si po celou tuto románovou dobu udržuje své logické vazby. Pravda, je narušován mnohými odbočkami, podkapitolami a vsuvkami, ale to vše jenom přispívá k tomu, aby se čtenářova pozornost neotupila. (Ať se ještě někdo snaží tvrdit, že čtení je pouze pasivní činnost!) Pouhé reprodukování tohoto příběhu se mi jeví zbytečným a proto se zříkám. Věnujme se spíše tomu, co bývá autoru někdy vyčítáno.

To, co by čtenáře u méně nadaného autora/vypravěče, mohlo pobuřovat, je u Drašnara popisováno jako samozřejmá součast života. Jakákoli naříčení z obscenity a perverznosti jsou dílem nepochopení a úzkoprsosti. Skeptický pohled na lidské konání, sex a lásku, má své opodstatnění a není v knize obsažen proto, aby pouze lacině šokoval. Spíše je dokladem lidského zápasu s pomíjivostí, dokladem věčného zápasu Erosu a Thanatosu.

Drašnarovy prózy jsou do očí bijícím příkladem toho, že próza doposud nevyčerpala své možnosti a že tvrzení o nemožnosti velkého příběhu a velkých vyprávění nejsou tak zcela podložená. Drašnar si našel cestu, po které se ještě stále dá kráčet. Konce té cesty naštěstí zatím nevidět...

Pavel Kotrla

J. Drašnar: Desperádos informačního věku, Pražská imaginace 1992, 223 str.

J. Drašnar: O revolucích, tajných společnostech a genetickém kódu, Atlantis 1996, 255 str.

KNIHKUPEC V PAŘÍŽI

DALIBOR MALINA

I Montparnase je na podzim lehce nostalgický se svým listím, s graficky působivým obrazem bezradných holých stromů. Nic však neslevuje, stejně jako celá Paříž, ze své výtvarnosti. Děje spontánně plynou, podloženy noblesní samozřejmostí a sebejistotou. V tomto městě může být člověk v každém okamžiku pln toho, za čím přijíždí, co chce vnímat a přijímat. Třeba elegantně oblečených dívek a dam, dlouhonohých mulatek, pozlacených kaváren a kavárniček s usměvavými tvářemi za sklem a samozřejmě: zboží, zboží. A knih.

Paříž je plná knih. Jako by jejich děsivou tíží chtěla předznamenat počátek konce síly slova, jeho vyčerpání až ke stařecké sešlosti, která šustí v rukou, pod nohama a snad se v krátké budoucnosti vetře do každého pootočení hlavou.

Paříž má své velké knižní domy. V jednom z nich, u Giberta juniora na bulváru Saint-Michel nabízejí spisovatelé v tisíci podobách svou přízeň čtenáři. Je tady celý dlouhý pult s knihami o Brigitte Bardot v čele s jejími vzpomínkami na leccos, i na chladného Alaina Delona. Jsou tady knihy o spisovatelských hvězdách, o krásných domech spisovatelů a malířů a knihy o jejich přítelkyních. Totéž o politicích a osobnostech, které "zdobí" mimořádné činy, včetně vražd. Je to podivný a nepřehledný svět. Knížky o ničem, o slovech, ve slovech bez významu. Mezi nimi staré dobré výpovědi o Francii a Francouzích dávno zmizelých a mrtvých.

Francouzi uctívají své klasiky. A v této změti letos podivná absence ještě nedávno podivuhodných Čechů. Pouze Hrabal a někdejší Moravák Milan Kundera v podobě paperbackové, vázané i idylicky gallimardovsky konzervativní. Vše z Kundery, včetně posledních esejů a románu Pomalost, v regálech speciálně označených jeho jménem. Takové regály mají jen Hugo, Shakespeare, Flaubert a jim podobní. Kunderovy knihy jsou však také v úzkostné samotě přepravek vedle pultů, i na cestě k těm, z nichž se knihy prodávají za pět, deset, patnáct či dvacet franků.

Vedle zákazníky přeplněných knižních domů jsou však i tichá knihkupectví, nejkrásnější ta ve čtvrti Odeon, třeba Librairie Victorion, Edition de la table ronde, L´escalier - snad, ale přece jen naděje v udržení váhy slova. Ticho pro naslouchání druhému. Jako by tady blízká Sorbonna nedovolovala uniknout prapůvodnímu významu řeči a schopnosti sdělovat více než kontury viděného.

Léscalier, malé tiché knihkupectví mezi ulicemi Monsieur de Prince a Casimir de Lavigne. 12. října tady podepisoval svůj román 82 letý rodák z Bukoviny Gregor von Razzori. Můj malý objev. Obdivuhodně silný (snad ve více významech, dílo má 795 stran) román Le mort de mon frère Abel (Smrt bratra Abela) u nás neznámého autora patřícího k vídeňské literární tradici první poloviny našeho století. Román o Evropě, o proměně jejího ducha, zapříčiněné válkami, gesty politiků a diktátorů, revolučními poryvy a přeryvy. Také román o víře v humanismus, navzdory tiše se vkrádající skepsi ke smyslu soudobého lidského počínání. V listu La croix ze 16. září pařížský kritik Michel Crepu píše: "Evropa: román, to je věc. Od Valery Larbauda k Milanu Kunderovi přináší tento způsob odhalování lidské podstaty na starém kontinentu nejkrásnější plody. Není román, který nám dnes Gregor von Razzori nabízí, závěrem, velkolepou předzvěstí blížícího se konce?"

V přílivových vlnách nesoucích stovky nových titulů čteme náznaky soumraků bohů - poslů lidskosti - Stefana Zweiga, Thomase Manna, někdejších Američanů v Paříži a hlouběji - třeba de Montaigna.

Ve výtvarné Paříži, pod plakáty s letošním literárním výročím roku - týkajícího se spisovatele a ministra kultury z let 1959-1969 - André Malrauxe (jeho ostatky byly přeneseny před několika dny do Pantheonu), šumí spodní proud otázek o budoucí povaze umění a literatury zejména. Ve věčném městě se skrytou, ale v osudových znameních zjevovanou budoucností vítr listuje v záplavě knih až k v paměti hluboce ukryté stránce básnické knížky milovaného Jiřího Pištory, jehož verše ospravedlňují svět upřímně sdělovaných slov:

A listí padá,
kolem tvého okna padá,
aby ti bylo šťastně líto,
že padá listí.

texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty

texty

číslo 5
jaro 1997

O tygrech, lvech a lidech

(4. 2. 1997)

Knihkupectví Malina je malé. Zvláště v době, kdy se ještě nosí kabáty, se scvrkne natolik, že tu lidi k sobě mají blízko. Ať se jim to líbí nebo ne. Chodím tam často a rád. Baví mě sledovat zákazníky, jak se všichni snaží proniknout až ke „své" přihrádce, aby v ní objevili to, co žádají. Každý podle svého gusta. Jeden přichází pro trochu zábavy, druhá pro krapet sentimentu nebo pro radu kterak zhubnout a po čase opět nepřibrat, jiný potřebuje příručku pro kutily, mladý hledá porozumění na stránkách básnických sbírek, další si přeje průvodce na cesty nebo do života... Já mám taky svoji přihrádku. Všichni tu vědí, kterou.

Obvykle, přijdu-li v hodinu jako dnes, čeká mne již ve dveřích pozdrav doléhající ke mně od pokladny, většinou spojený s gestem, jež odkazuje na restauraci U lva. To je naše místo. Místo, kde se schází všichni, kteří mají co do činění s Texty. Diskutuje se o všem, co je námi považováno za důležité: poezie, mladé dívky, staří mudrci, ceny knih, politika, mladé dívky, vsetínský hokej, valašští malíři, mladé dívky, Kunderovo Umění románu, mladé dívky... Pijeme pivo. U lva mají dobré (neskrytá reklama).

Dnes je to však jiné. Pan Malina sedí za stolem v knihkupectví a prořezává stránky čtvrtého čísla Textů. Je sám a vypadá smutně. Přidám se k němu a očekávám otázku, která záhy přijde. Samozřejmě, že to vím. Včera zemřel Bohumil Hrabal. Člověk-spisovatel a spisovatel-člověk, jenž mne skrze své knihy provázel „hlučnou samotou" v letech, kdy jsem měl kapsy plné otazníků. Ukazoval, rozmlouval, radil, povídal, bavil a hlavně pábil a pábil a pábil... Mluvíme o ledasčem, ale oba tušíme, že hlavní téma je dnes až příliš osobní. Nechce se mi říkat, že „česká literatura přišla o jednoho ze svých velikánů"...

Sedím U lva a myslím na toho, co sedával U tygra. A vím, že my všichni, co píšeme Texty, dnes budeme číst Hrabala...

-jih-

Obsah:

úvodník

Jiří Hrabal: O tygrech, lvech a lidech ___2

poezie

František Všetička: Několik haiku ___4_5
Jakub Chrobák: Sonet o sonetu; Až dopiju a zaplatím ___5
Jan Kholl: V pokoji zamčený na zámek s dvaceti západy; Jsou potní dírky ranec cukr holka smrt; Chudičký princ se vracel smutně domů; Není nic krásnějšího večer delší rána ___6_7
Charlotte: Hodina mého snění ___7
Pavel Kotrla: *** ___20
Jan Oreb: V pasti slovníku ___21

próza

Miloš Mlčoch: Hra se slovy a obrazy ___8_10

rozhovory

Objevil vsetínský sochař Atlantidu? ___11_13
Rozhovor s L. Machalou ___14_16
Rozhovor s Jeanem Baudrillardem ___17_20

recenze

Pavel Kotrla: Periodika ___22_24
René Kočík: Vsetín ve dvou dílech české poválečné literatury ___25_26
Mojmír Trávníček: Fejeton o fejetonu ___26_28
René Kočík: Dráždivá nedořečenost v proudu obrazů ___28_29

výtvarné umění

Daniela Rywiková: Graffiti – Neumění pro neumění ___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 347
Vsetín 755 01
tel. (0657) 611089

FRANTIŠEK VŠETIČKA

Několik haiku

***

Podivný dopis,
zelený jako túje.
Co obsahuje?

***

Italská Arguá,
Petrarkovo tuskulum.
Ticho, mírný šum.

***

Cankar sedící
v středu rodné Vrchniky.
Tíseň, výčitky.

***

M. Konopnicka
píše Vrchlickému J.:
Poezja - žije?

***

Čekání na vlak,
rozjímání, blok, četba,
pak žvavá baba.

***

Série zvuků,
doléhající na nás,
vzdalující se kams.

***

Šalmaj Panova,
zaznívá nám zas znova -
Pana však není.

***

Ulice ztichla,
přestal městský hluk a šum,
nastává čas dum.

***

Dovedná chvíle,
táhlá jak čtyři míle -
dlouho vydrží?

***

Pocit marnosti,
k tomu hrsti bolesti -
a vše se končí?

JAKUB CHROBÁK

SONET O SONETU

Jsou sonety o krásném slově
A sonety jsou o hoři
A sonety jsou psané v trávě
Jsou sonety, co našli na keři

Já ale nemám štěstí
a nijak zvlášť se netrápím
A trávu březen přikryl dešti
A keře bez listí jsou - prozatím

Nezbývá mi, než znova
v hospodách se dovídat
o slově, které neumřelo

A třeba se to nepovede
zůstane jenom tichý stín
Zapláču si. A zaplatím

***

Až dopiju a zaplatím
Sám vydám se do Temnice
Pošeptají mi stromy
od jara celé obživlé:

„Někdy se utiš
klekni si a pros
Něco se pohne listím v trávě
Možná to bude Tvoje duše
a nebo malý, černý kos."

***

V pokoji zamčený na zámek s dvaceti západy
škrtá si poslední zápalkou
šetrný princ jenž obchoduje s hady
a lehá si s princeznou hysterkou

Jsou vlastně manželé čekají na království
Jsou jako všichni chtějí krev ne vodu
tu která utíká všem umývačům schodů
až do královských zahrad

kde vrchnost se svléká
když přijela z nedaleka
anebo jen na den

Jsou jako všichni trhají točí
pramenem vlasů řasou pod obočím
Jsou jako všichni trhají z loňských střech
popraskané tašky

Natlučou tam plech

***

Jsou potní dírky ranec cukr holka smrt
zjevení na prkně pod nímž se voda vaří
hebrejská etymologie svítící na pápěří
Jsou potní dírky tanec cukr holka smrt

Jak bývá snadné vyrovnat všechna zlá slova
a nad bílým papírem hlavu neztratit
zabít sám sebe smažit dozlatova
z pátého patra shodit antracit

Vždyť v troubě času občas přichytí se hlava
Vlasy houšť zavoní když chřípí ztratí dech
Jak světla šílenství jak melodie dravá
dešťová voda padá syčí v odpadech

***

Chudičký princ se vracel smutně domů
z trhu a že byl notně opilý
zapomněl jít kde roste hodně stromů
a chasníci ho ubili

Říkali ten má za nehty
vždy trochu stříbra trochu zlata
a krom té vášně pro štěňata
v podzámčí tiché aresty

***

Není nic krásnějšího večer delší rána
který své oči plné jitrocele
hladově připojí ku očím svého pána
a vůni opojen se zhasne jazykem

Není nic krásnějšího slunce nad propastí
Věrni psi slídiči hledají svoji kost
Do hrobů úlevy vkládali minulost
jako keř který voní

Nevrátím se z parku
Pozoruji starce
posmutnělých lící
který je psem
a byl na Měsíci

C H A R L O T T E

HODINA MÉHO SNĚNÍ
Vlasy mi prší
a v pruzích na koberci jsou
ukryta zrnka soli
krajina bídy v hladině hodin
je to nejdelší pohled do zrcadla
a zblbnem
všichni.

HRA SE SLOVY A OBRAZY

Miloš Mlčoch

Otevřel jsem okno a vrátil jsem se ke stolu. Svíčka plápolala a dobře se snášela s elektrickým světlem.

Miluju tě.

To už jsem někde slyšela.

Tak to slyšíš ještě jednou.

A?

Ptáci už odletěli. Obloha se vyjasnila. Podíval jsem se na béžové šaty ve skříni. Byly její. Zapomněla si je tady. Vrátila by se kvůli šatům? Ona určitě ne.

Chtěla bych být silná.

Třeba jsi silná.

Nejsem.

Sama nejsi.

Chci být.

Nechtěj.

Slova, slova, slova.

Láska není jen slovo.

Láska je jen slovo.

Ještě jsem ji tak neoslovil:

Lásko.

Zdráhám se. Je na to čas. Na co ale – na co čekám? Až to řeknu, změní se něco? Schovávám si to, jako bych chystal velikou slavnost. Jako bych chtěl pomalým gestem dát průchod radosti. Kde ale beru jistotu, že přijde? Zatáhnu za provázek, jemné bílé plátno se tiše snese k jejím nohám, oba vzhlédneme k podstavci, který jsme si sami vybudovali, a na něm můžeme uvidět – nic.

Vymýšlím si příběh, který není, vymýšlím si moje i její věty a dělá mi moc dobře, když je slyším. Ona si asi věty nevymýšlí. Nechce si vymýšlet věty.

Láhev na stole je prázdná. Co to do nás vjelo? Poprvé jsme se pohádali, vlastně to ani nebyla hádka. Zraňovali jsme jeden druhého a způsobovali bolest sami sobě. Ona utekla. Chtěl jsem ji zachytit za bundu, vytrhla se mi, běžet za ní jsem nechtěl.

Okamžik prázdnoty. Kam? Za kým, s kým, proč? Měsíčník filmového klubu. Ptáci.

Letím na tramvaj a zmocňuje se mě vztek. Na ni ne, na ty ostatní. Bil bych.

Ptáky jsme viděli spolu. Tehdy to začalo. Ještě nic nezačalo, a už jsme o tom věděli.

Svíčka znovu zaplápolala. Knot se topil v růžovém vosku. Růžová - jak fádní barva. Co po ní chci? Aby zrudla? Aby hořela. Hoří přece.

Káva ve sklenici, dort, dokonce i prostírání. Tohle všechno by tady určitě nebylo. Není to jen kvůli ní. Ale nebylo by to tady.

Na rohové dřevěné lavici sedí žena v modrých šatech s hlubokým výstřihem. Proti ní mladík s bohatými kadeřemi a s kloboukem přikrývajícím jen temeno. Ona drží v levé ruce jablko, on v pravé kytici, snad karafiáty. Červené. Za nimi oprýskaná mramorová zeď. Hlava a krk velkého mírného ptáka se lvím tělem. Zpoza černého masívního sloupu dvojici pozoruje několik zvědavců, kteří dychtí. Jeden ukazuje prstem, jeden si u očí drží dalekohled, jeden je dítě. Těžko posoudit, kolik toho zpoza sloupu mohou vidět, ale zdá se, že vidí dost. Vidí tolik, kolik potřebují, kolik jim stačí vidět.

Ti dva na lavici jako by zkameněli. Přesto je mezi nimi napětí.

Pak jí sděluje něco důležitého. Ona váhá, má-li vyměnit jablko za kytici karafiátů.

Tím filmem jsme byli fascinováni.

Vyskočil jsem z tramvaje a běžel jsem se ujistit, jestli se film za tu dobu nezměnil. Přišel jsem trochu pozdě. I tehdy jsem přišel pozdě. Málem jsem ji nenašel. Ale našel jsem ji. Stačilo se jen porozhlédnout, zaostřit zrak v tom šeru. Teď jsem se zarazil a zůstal jsem stát na schodech, odkud bylo vidět na plátno. Mitch právě rozmlouval s hezkou blondýnkou v prodejně živých ptáků. Měl zájem o papoušky přítulníčky. Byla krásná jako poprvé, a proto ještě krásnější.

– Běžte se posadit, nestůjte tady naschodech, oslovila mě uvaděčka a vytrhla mě z vytržení.

– Hned to bude, hned, řekl jsem.

Odešla. Šel jsem se posadit. Na všechno jsem si vzpomínal. Za sličnou řidičkou ubíhaly kulisy, vypadalo to tak, když projížděla pobřežní krajinou nedaleko San Franciska.

Soustředil jsem se na jiný obraz. V zarámovaném obraze stála zády k oknu mladá žena. Levou rukou se jen lehce přidržovala závěsu. Stála čelem ke mně, rusovlasá, v bílé košili, s ukazováčkem diskrétně přiloženým ke rtům. Pod tou košilí už nic neměla. Za hlavou jí stál bílý měsíc, který vydával mléčnou zář. Lákalo mě nadzvihnout jí tu košili a zjistit, zda je pod ní také rusá. Ten prst na ústech to nepřipouštěl.

Mluvila o kompromisech a přitom se mě neustále snažila něčím vyprovokovat. Nevěděl jsem, k čemu. Pásla se na mých rozpacích.

Film skončil přesně jako tehdy. Vyšel jsem z kina první, protože pro ostatní byl konec zřejmě poněkud nečekaný a snad i předčasný, jako tehdy pro nás. Ale pak asi pochopili, že právě tak to má být. Jako my tehdy, není to tak dávno.

Šel jsem na tramvaj. U zastávky jsem si všiml stánku s květinami. Bylo už pozdě, stánek byl zavřený. Nebylo mi umožněno koupit karafiáty. Stejně pochybuji, že by v té chvíli měla po ruce nějaké jablko. Ale i tak bylo příjemné na ni myslet. Cestou jsem zjistil, že u sebe nemám její fotografii. Její obraz jsem si musel vybavovat sám, bez fotografie. Šlo to ztěžka, ale šlo to. Zase jsem ji viděl.

Znovu jsem se zadíval na obraz rusovlasé ženy zarámované pod světle hnědým závěsem. Přistoupil jsem k ní, nadzvihl jsem nenápadně její košili, která jí nesahala ani do půli stehen. Chvíli se na mě dívala, potom ruku s prstem přiloženým ke rtům spustila a druhou rukou za námi pomalu zatáhla závěs.

OBJEVIL VSETÍNSKÝ SOCHAŘ ATLANTIDU?

(Rozhovor s akademickým sochařem Miroslavem Machalou, autorem připravované knihy „Atlantida na dosah?“)

Akademický sochař Miroslav Machala je už dvacet let přitahován záhadami v dějinách světových civilizací. Dovede zaníceně hovořit o kulturách Jižní Ameriky, zvláště pak o indiánských civilizacích. V osmnácti letech četl poprvé Platonovy dialogy Timaios a Kritias s velkolepým vylíčením bájného ostrova překypujícího nádherou, bohatstvím a mocí. Potom se nenápadně, ale podstatně a osudově přidal k těm, kteří tuto zemi začali hledat. Ne zatvrzele a se zavilou agresivitou, s megalomanskou představou zapsat se schliemanovsky do dějin, ale soustředěně a intenzivně. Dá se říci, že po mnoha letech, do nichž spadají i dvě zahraniční expedice, už ledacos ví. A něco z toho jsme se chtěli dovědět i my.

Pane Machalo, víte už, čím Atlantida je? Je mýtem, legendou, snem, metaforou či někdejší realitou?

Vším je trochu, ale především někdejší realitou. Realitou, která nikdy nebyla ve své konkrétní a věrné podobě zachycena, protože neexistovalo písmo a mohla být tedy jako skutečnost pouze interpretována, ale mnohem později. Je interpretací interpretace. Na počátku byli egyptští kněží, kteří podivný příběh o Atlantidě vyprávěli Řeku Solonovi, ten ho předal předkům Kritiovým, který pak sám vystupuje v Platonových dialozích, o kterých se zmiňujete, jako jeden z účastníků sokratovských dialogů. Platonova interpretace interpretace je však už hodně poznamenaná referenčními strukturami velkého filosofa, do kterých vstupují starořecké politické, společenské a estetické normy. Proto je Platonova Atlantida také hodně řecká. Atlantida je ale také krásná metafora propojující obrazy duše, které jsou součástí mýtů a mytologií, chtění a nadějí generací, úctou k velikosti toho, co je možno vytvořit, s čím se pak lze na zemi setkat. Hodnoty,

které tento příběh zprostředkovává, jdou napříč věky a kulturami.

V popředí zájmu atlantologů vždy byla hlavně snaha po nalezení místa, kde tato země existovala a kde také došlo ke katastrofě, jež byla příčinou jejího zániku. Bylo tomu u vás také tak?

Samozřejmě. To je klíč a předpoklad k dalším úvahám. Musím přiznat, že mě nikdy neuspokojovaly závěry, které Atlantidu situují do blízkosti Řecka, do Středozemního moře atp. Viděl jsem tady vždycky těžké a nepřekročitelné paradoxy. Viděl jsem je v těchto názorech proto, že jsem vždy akceptoval Platonův text. Je to podivné, ale právě on mi pomohl překonat předsudky a stereotypy v náhledu na Atlantidu. Pokusil jsem se ho číst přesně a nezatíženě, a tak jsem se nakonec dostal daleko za „Heraklovy sloupy", do oblastí vnějších moří, jak říkali Řekové.

Akceptovat Platona? Okázalost, s jakou Atlantidu líčí je neuvěřitelná, neskutečná...

V ředě věcí jistě ano. Už jsem hovořil o referenčních strukturách či vztahovém rámci, kterým je Platonův popis zatížen. A dala by se přidat i platonská idea ideálního státu, která, jak říká Aristoteles, vedla Platona k „vytvoření" Atlantidy. Jinými slovy: Platon popsal ideální a mocný stát, po kterém toužil, který byl jeho politickým ideálem. Myslím si ale, že u Platona jako není nic bez příčiny, není u něj také nic bez vztahu k realitě. Je třeba věřit, a tak to dělám i já, alespoň základním a hmatatelným údajům o geografii a charakteristické podobě Atlantidy či jejího centra, toho úchvatného města, které mnozí badatelé nazývají podle jeho zakladatele – boha Poseidona – Poseidonií.

Hovoříte o hledání místa jako o věci nejpodstatnější, o Platonově geografii, abych to řekl poněkud přímočařeji, jako o věrohodné. Můžete tedy prozradit, kam Atlantidu umisťujete vy?

Mohl bych, ale nechci. Proč nechci? Na tuto otázku by měl zájemce dostat odpověď v knize, která pod názvem „Atlantida na dosah?" vyjde asi v polovině letošního roku ve vsetínském nakladatelství Trango.

Měla by to být zajímavá knížka, neboť nakladatelé se rozhodli přistoupit k zveřejnění bohatého dokumentačního materiálu, kreseb a ilustrací dokreslujících text – hypotézu a pokus o její řešení. O letních prázdninách pak navíc uspořádá Okresní vlastivědné muzeum ve Vsetíně výstavu, která je obrazem mé cesty za Atlantidou, na které se účastnilo i několik mých přátel. Ale abych celou věc nezahaloval víc, než je třeba, řeknu, že se zájemci budou s námi pohybovat v oblasti severozápadní Afriky.

Neztratí se v tomto dobrodružství ten, který Atlantidu vyvedl na světlo a učinil ji součástí lidských dějin – Platon?

Vůbec ne. Platon je přítomen v každé kapitole. To, co nás od této osobnosti vzdaluje je jenom současnost Afriky, resp. její části – Sahary. V minulých tisíciletích prošla Sahara neuvěřitelnými proměnami. Ale po minulosti zcela jiného charakteru tam zůstaly zřetelné stopy. Někdy natolik četné, až děsí dnešní archeology s jejich jistotami v rozčleňování kultur, jejich vývoje a významu z dnešního pohledu. I Sahara je obrovské bohatství. Doposud však málo odhalené a odhalované. Je obtížněji čitelná. Vidět historii, „kroky dějin" ve vrstvách uložených zřetelně v našem pásmu, je jednodušší. Všechno se dá snadněji zařadit do předem připravených regálů.

Co podstatného vám cesta za Atlantidou dala?

Smutek, radost i víru. Smutek nad ztrátou nejlepšího přítele a švagra Petra Zimmermanna, který zahynul při naší první společné expediční cestě do severozápadní Afriky v roce 1983. Radost z objevu a potvrzení nekonečna rozmanitých a překvapivých věcí na Zemi, radost z osobitosti obyvatel na kterémkoliv místě, kam jsme se dostali. Víru v to, že lze objevit nové věci pozorným sledováním cest těch, kteří tady byli před námi. A víru v to, že překonávání schematického vnímání a přijímání informací je podnětné a vyplácí se.

S akademickým sochařem Miroslavem Machalou hovořil Dalibor Malina

ROZHOVOR S LUBOMÍREM MACHALOU

PhDr. ***Lubomír Machala****, CSc.*
(1958)*
Bohemista působící na FF UP

Pane doktore, na knižním trhu se objevila vaše publikace „Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990 – 1995". Co vás vedlo k zpracování právě tohoto tématu ?

Jednoznačně dlouhodobý zájem. Již od studijních let mne zajímá oblast začínajících literátů. Rozpoznat nový talent, nové hodnoty, nebýt ovlivněn zavedenými soudy a představami, zkusit si najít a pojmenovat onu hodnotu sám – to mne stále baví a přitahuje. A právě v polistopadové době se můj zájem aktualizoval, neboť se prudce změnily podmínky pro vydávání "nezavedené" literatury. Dříve bylo možné si poměrně snadno udržet přehled o začínajících autorech, avšak nyní nemá tuto oblast zmapovánu nikdo: ani bibliografové, ani recenzenti, ani knihovníci, ani vydavatelé. Nápad na „Průvodce" vznikl tedy jednak z mého osobního založení a jednak z potřeby doby.

Jistě jste se setkal při své práci s obrovskou spoustou básníků a prozaiků. Učaroval vám někdo z nich? Myslíte, že má česká literatura náhradu za Bohumila Hrabala?

To si netroufám říci. „Průvodce" obsahuje asi 650 jmen, mezi nimiž jsou určitě talentovaní autoři a někteří svůj talent již prokázali. Jestli však bude z těch šest set padesáti považována za skutečné prozaiky či básníky jedna třetina, tak to bude víc než dobře. Ale to je úplně normální. Literatura má spoustu vrstev a hrabalovský fenomén není možný bez široké základny. Bez ní to nefunguje.

Ale přesto. Mohl byste vypíchnout jedno jméno ?

Mohu. Já považuji za objev devadesátých let Jiřího Drašnara. I básník Petr

Borkovec či Božena Správcová jsou jistě autoři, kteří něco české literatuře dali a dají. Anebo bohém Bohuslav Vaněk.

Co tedy ve vašem „Průvodci" najdeme a co v něm nenajdeme ?

Napsal jsem to již v úvodu publikace. Můj původní záměr byl napsat přehledovou studii, jež by napomáhala i v hodnotové orientaci. Když jsem však začal systematicky pracovat, zjistil jsem, že sestavení bibliografického přehledu, který jsem zamýšlel jen jako závěrečné doplnění, bude asi důležitější. Hlavní část „Průvodce" tvoří lexikon, v němž jsou základní biografické a bibliografické údaje o tvorbě začínajících autorů, což jsou jak sedmnáctiletí tak i devadesátiletí autoři. I výkladové kapitoly spíše mapují a popisují než hodnotí. Chtěl jsem totiž, aby informace byla rychlá, co nejvíce úplná a nezávislá na subjektu zpracovatele. Jsem si vědom, že by prospěl i hodnotící rozměr. Ale to je druhý krok, který můžu udělat já nebo někdo jiný.

Původně se má práce měla jmenovat „Nová jména v české beletrii". Avšak liberalizace ve společnosti se projevila i v liberalizaci žánrů. Objevila se zde obrovská ofenzíva z pomezí věcné a krásné literatury. Proto jsem se rozhodl zachytit i tyto mezní záležitosti.

Nebyla to pro Vás nakonec jen suchá statistická dřina ?

V každém případě to byla namáhavá práce, ale doufal jsem, že se mi podaří vytvořit užitečnou příručku.

Jak dlouho vznikala ?

Dva a půl až tři roky. Dělal jsem ji sice s pomocí a s konzultací několika lidí, ale v zásadě úplně sám. Včetně korespondence, která byla právě jakýmsi oživením té „suché dřiny".

Vaše poslední publikace „Panoráma české literatury" bylo kolektivní dílo. Proč jste se nyní vydal na cestu jednotlivce ?

Myslím si, že je to přirozené. Chtěl

jsem si něco vyzkoušet sám. Samozřejmě, že mne práce na „Panoramatu“ obohatila o zkušenosti, ale přece jen, když se pracuje v kolektivu, musí člověk určité představy měnit, dělat kompromisy... To však neznamená, že jsem kompromisy dělat nemusel a že všechno dopadlo tak, jak jsem si představoval. To určitě ne. Ale je to vizitka, za kterou si nesu odpovědnost úplně sám.

Jak jste spokojen s konečnou formou knihy ? Vypadá, jak jste předpokládal ?

Typografické zpracování je podle toho, jak jsem si to představoval. Ale v konečné fázi zradila počítačová technika a rozpadla se sazba, čemuž jsem již zabránit nemohl. To mě mrzí velice.

Říkal jste, že se dloho zajímáte o mladé básníky a prozaiky. Pokoušel jste někdy publikovat svoje vlastní texty, poezii nebo prózu ?

Asi jako každý student humanitních oborů jsem něco podobného páchal, ale nikdy jsem to nezkoušel publikovat. Kritická sebereflexe mi v tom zabránila a skončil jsem u toho, že jsem se snažil vytvořit publikační prostor pro kolegy. Už za dob studií jsme měli časopisy, i když tenkrát mohly být pouze nástěnné. Ale ani v nich jsem nepublikoval.

Na závěr mám pro Vás naprosto netradiční otázku. Co plánujete do budoucna ?

Do jisté míry mi bylo naplánováno. Připravuje se velké dílo, pátý díl akademických dějin, tedy poválečná literatura, k němuž jsem byl s kolegy Štěrbovou a Schneiderem a několika dalšími také přizván. Bude to práce na několik let a na „plný úvazek“. Pak už jen drobné spolupráce na slovnících a podobně. Sám teď nechystám nic, co by stálo za řeč.

Děkuji za rozhovor

-jih-

ROZHOVOR S JEANEM BAUDRILLARDEM

Rozhovor Clauda Thibauta s francouzským filosofem Jeanem Baudrillardem (*1929) tematicky navazuje na rozhovor s Paulem Viriliem, který jsme zveřejnili v minulém čísle:

Co podle vás nabízejí nové technologie?

O tomto tématu toho moc nevím. Nedostal jsem se dál než k faxu a telefonnímu záznamníku. Bylo pro mě velice obtížné začít pracovat na monitoru, protože vše, co vidím, je text ve formě obrazu, který je pro mě obtížné psát. Na mém psacím stroji je text v určité vzdálenosti, je viditelný a mohu s ním pracovat. Na monitoru je to jiné; člověk musí být uvnitř; je možné si s tím hrát, ale musíte být na druhé straně, musíte se do toho ponořit. Trochu mě to děsí. Kyberprostor pro mě není moc užitečný.

Ve kterých oblastech mohou být nové technologie použity: v komunikaci, výuce, simulaci? Je možné, že změní postoje a chování těch, kdo je používají?

Bezpochyby se rozšíří do všech směrů, protože je to progresivní médium, které se rozroste do všech oblastí. Hlavním problémem ale je, jestli konce zůstanou stejné. Vezměme si například pedagogiku: nezabíjí informace výuku? Mám přátele, kteří to zažívají v oblasti psaní a já zjišťuji, že se jejich chování určitým způsobem mění. Možnost neomezeného upravování správné verze vytváří něco jako iluzi dokonalosti textu, která dodává textu nové kouzlo, další smysl než ty z dřívějšího psaní. Výsledek tohoto hledání dokonalosti je problematický. Máme pocit, že stroj pracuje za hranicemi psaní.

Dochází k deformaci osobnosti?

Možná k deformaci dochází, ale ne nutně k té, která pohlcuje osobnost. Je možné, že stroj může metabolizovat mysl.

Je interaktivní komunikace na Internetu velkou novinkou ve světě médií?

Dochází ke značné expanzi všech možností, ale je dobré je zcela následovat? Neexistuje něco jako zeď nebo přetížení? Vypadá to, že se komunikace vyčerpala v praktické funkci kontaktu, zdá se, že obsah je na ústupu: priorita je dána síti spíše než účastníkům sítě. Tak se síť stává svým vlastním cílem.

Někteří lidé jsou nadšeni videokonferencemi. Jak může být při komunikaci vysvětlena touha vidět toho druhého?

Při skutečném setkání tváří v tvář existuje komplexní vztah, ve kterém je každá osoba účastník zároveň přítomný i nepřítomný. Při diskusi na obrazovce je to jen střídavá přítomnost jednoho nebo druhého. Projev je cílenější, funkčnější a zcela netělesný. To je samozřejmě vhodné pro profesionální druhy konferencí. Videokonference jsou přitažlivé kvůli boji proti netělesnosti. Je to způsob připojení k přítomnosti.

Myslíte si jako Virilio, že rozvoj Internetu je vysoce riskantní?

Virilio má pravdu v tom, že existuje jisté nebezpečí, aby se člověk nestal rukojmím svého vlastního nástroje. Přesto v tom nevidím zkázonosný fenomén. Spíš bych souhlasil s Leo Scheerem, když říká, že virtualita, která je sama virtuální, se vlastně neděje. Pokud se síť zařídí tak, aby pracovala jen pro sebe pomocí stroje, jehož cílem je pracovat za každou cenu, nedává jí to ještě vůli. Lidé žijí v rousseauovské představě, že věci mají od přirozenosti správné použití, které může a musí být nalezeno. Nemyslím si, že je možné nalézt politiku virtuality, etiku virtuality, protože virtualita virtualizuje i politiku: nemůže existovat politika virtuality, protože politika se stala virtuální; nemůže existovat etika virtuality, protože etika se stala virtuální, což znamená, že nemá žádný vztah k systému hodnot. Nesnažím se o nostalgii: virtu-

alita ve svém prostoru vše přepisuje; lidské cíle ve virtualitě mizí. To není nebezpečí ve smyslu exploze, ale spíš cesta skrz neomezený prostor. Něco jako radikální nejistota. Člověk komunikuje, ale poté, co něco řekne, neví, co se s tím stane. A stane se to tak zřetelné, že už nebudou žádné problémy se svobodou nebo identitou. Nebudou moct ani vzniknout; tyto hodnoty zmizí těsně za horizont. Média vše neutralizují, vše včetně moci, a samotná virtualita není schopná stát se politickou mocí...

Co si myslíte o tvrzení, že Bill Gates nemá žádnou reálnou moc?

Nikdo nemůže popírat, že Bill Gates má materiální sílu a moc, která se projevuje jako forma mytologie, jako by neměla žádný vztah k politickým silám a tak porušovala tradiční struktury. Navíc je to věc schopná zničit sebe sama. Rozrůstající se monstrum se může postupně vyvíjet exponenciálním způsobem, potom upadnout do chaotické zóny turbulence vedoucí k nehodě, která působí jako prevence a bezpečnostní opatření proti všemocnosti systému a převrací smysl věcí naruby. Nehoda se může projevit jako tichá rezistence, něco jako negativní samoregulace stroje. Ve skutečnosti asi není virtualita univerzální formou života, je to singularita.

Zpochybňuje tato radikální nejistota způsobená virtuální realitou náš pohled na sebe a na svět?

Samozřejmě, protože hlavním problémem je právě systém reprezentace. Obraz člověka o sobě byl virtualizován. Už není před zrcadlem; je v monitoru, což je zcela odlišné. Člověk se nalézá v problematickém vesmíru, schovává se v síti, tedy není už vůbec nikde. Fascinující a přitažlivé na tom není ani tak hledání informací nebo žízeň po vědění, jako spíš touha zmizet, možnost ztratit se a zmizet v síti.

Po všem, co jste právě řekl, co bude se štěstím?

Štěstí je esenciální jak pro jednotlivce, tak pro skupinu. Možnost dostupnosti všech prostředků růstu vědomostí vytváří něco jako elektronický „rauš", štěstí tak evidentní, že končí úplnou ztrátou *raison d'etre*. Tam, právě tam je hlavní problém kritického množství prostředků, které kladou cíl pro cíl. Co se stane, když vše bylo realizováno, když vše je dáno virtuálně? Otázka je klíčová: kam se odtud člověk dostane? To je problém: od chvíle, kdy je subjekt perfektně realizován, stává se automaticky objektem a vzniká panika. Nejsem si jistý, jestli se virtuálním světem stále přibližujeme ke štěstí, protože virtualita dává jen virtuální možnosti, zatímco bere odkazy a jádro věcí, jejich smysl. Dává vám vše a zároveň vše nenápadně bere. Je to hra, ve které neznáte pravidla. Jeden vyhrává, co druhý ztrácí a naopak. Vše, co můžete udělat, je odmítnout hrát, ale v současnosti to není lehké. Knihy a psané informace budou přetrvávat v paralelní existenci; budou pouze přesnější, protože budou sloužit jako odkazy. Je obtížné bránit se virtuálnímu světu, protože spojuje všechny protiklady, pozitivní a negativní póly; absorbuje vše. Můžete jen doufat, že v každém z nás je něco singulárního, co umožní vývoj původního, návrat obranného reflexu.

z angl. přeložil Filip Tvrdý

PAVEL KOTRLA

***

O půlnoci se probudím a vzpomenu si:
Nejsem tvůj jediný muž
Chvíli jen tak ležím
A pak řeknu si
Ale co!
Nejsi jediná má žena...

JAN OREB

V PASTI SLOVNÍKU

věnováno J. Hrabalovi

matu se po hlavě
vábivá Hýlo
matu se váhavě
snaživá vílo

matu se tam a sem

spadlo mi gesto
slova a významy
matu se po hlavě
matu se – neznalý

uroň slzu
– černou kávu
černou kávu
do rukávu

A dvakrát do skla!

přáli mi rozkazem
harfovali, chrochtali
kleli až do kleku
Bohublíženci

Snaživá
cukruj, cukruj...

liknavě, váhavě
matu se po hlavě

matu se tam a sem

Snaživá
nestačí Ti ?

P E R I O D I K A

K přirozenému vývoji literatury patří periodika, na jejichž stranách lze tento vývoj pozorovat. Jsou období na tyto snahy chudší i bohatší. Ve kterém se nacházíme my? To nechť posoudí každý sám. Následující příspěvek je pouze malou poznámkou snažící se zachytit aspoň část ze současného časopiseckého dění na severní Moravě...

KECY

Doposud vyšla dvě čísla tohoto olomouckého občasníku. Vzhledem k potížím a dětským nemocem, se kterými se potýká snad každý časopis, snažil jsem se být při četbě prvního čísla tolerantní a plný pochopení. Doufal jsem, že druhé číslo přinese přinejmenším vzestup kvality nebo větší žánrovou rozmanitost. Ale zmýlil jsem se. Dvakrát dvacet čtyři strany formátu A6 mi nepřineslo žádné čtenářské potěšení, jenom nudu a stokrát omletá klišé. Světlejší výjimku představuje pouze próza Báry Nosálkové z druhého čísla. Snad je to jenom můj pocit, ale hraná ležérnost, o jakou se Kecy snaží, mne spíše odrazuje. Nehledě na nabubřelost a velikášství. Redakce Keců se chystá, nebo tak snad již učinila, zažádat o registraci a změnit se tak v *oficiální* kulturní periodikum. Nelze to označit jinak než za troufalost.

PAGÁT

Pokud tuším správně, ostravského Pagátu, svázaného především s univerzitním prostředím, vyšla také dvě čísla, a to už roku 1995. Ale bylo by škoda, kdyby tento projekt upadl v zapomnění. Sympatický byl už třeba svou pokorou a skromností, se kterou se stavěl ke slovu, ale i k svým možnostem. Redaktorům Oskaru Mainxovi a Kamile Podolské se ve dvou číslech podařilo to, o co se jiné časopisy leckdy snaží marně: najít svou tvář. Ta se částečně nesla v duchu návaznosti na secesi konce minulého a počátku tohoto století. Pagát byl ojedinělý i coby médium prezentující názor jedné literární skupiny, což v současnosti je jev spíše zřídka se vyskytující. Kdeže jsou teď po dvou letech snahy *neosecese*? To netuším, ale snahy

o jeho znovuobnovení existují stále. Snad dojdou svého cíle. Dle posledních zpráv se s tvorbou autorského okruhu Pagátu budeme moci setkat na stranách čtvrtého čísla Landeku (viz níže).

LANDEK

V současné době v Ostravě vzniká jiné zajímavé periodikum, které snad bude mít delší život – Landek (časopis pro kulturu a emoce). Snad jenom malá poznámka na okraj k periodicitě – ta se doposud jeví jako víceméně náhodná. Vyznačuje se nejenom vysokou grafickou úrovní, ale taky poměrně vyrovnaným obsahem, přičemž kvalita tří po sobě jdoucích čísel je stoupající, a tak poslední číslo věnované fenoménu smrti si opravdu zaslouží pozornost. Autorské zázemí časopisu spočívá převážně na poměrně úzkém okruhu ostravských autorů. Těžko říct, zda je to chybou či nikoliv, nicméně, podobně jako zbývající *velká* města České republiky, i Ostrava má nyní možnost uceleně prezentovat kulturu na jejím území vznikající, a jak to tak vypadá – i žijící.

ALUZE

...je dalším nově vzniklým olomouckým časopisem, tentokráte spojeným s katedrou českého jazyka a literatury Palackého univerzity. V době vzniku tohoto příspěvku jsou na světě už čtyři čísla tohoto *dočasníku*. Kladem a přínosem je, že Aluze se neuzavírá směrem dovnitř, ale nabízí i publikační možnost autorům přicházejícím zvenku, jak proklamovala na poslední straně svého prvého čísla. Doposud tento příslib dodržuje, a nutno říci, že ku prospěchu věci. Náplň časopisu tvoří typická všehochuť jdoucí od filosofie přes literaturu a jazyk až k výtvarnému umění. Je zajímavým protipólem následujícího časopisu, taky pocházejícího z olomoucké akademické půdy.

SCRIPTUM

Ze zde uváděných periodik má nejstarší tradici. Dávno se sice nehlásí k univerzitnímu prostředí, ale svým vzhledem a nevýraznou obálkou je stále připomíná. Pozorovatelná je spíše svázanost s nakladatelstvím Votobia. Scriptum je nyní u 21. čísla a svým podtitulem *časopis pro literaturu, umění a život* připomíná Plamen z let šede-

sátých a to i svou žánrovou rozmanitostí. Scriptum se neorientuje pouze na tuzemskou tvorbu, ale odráží širší dění středoevropské. Na jeho stranách se setkáváme s příspěvky a překlady z literatur okolních států, zejména z polštiny, což je chvályhodné, uvážíme-li všeobecnou orientaci anglosaským směrem. Scriptu lze přát snad jenom trochu živější grafickou tvář, neboť ta současná pokulhává za obsahem.

ALTERNATIVA NOVA

Tak, teď se zase vrátíme na sever, tentokrát do Opavy. Tam vychází již třetím rokem časopis Alternativa nova. Ten měl nejprve novinovou podobu a název o druhé slovíčko kratší. Musím se přiznat, že právě to druhé slovíčko mne trochu odrazuje, neboť mi vždy připomene televizní stanici stejnojmenného jména. Naštěstí je to jinak a tento nedochvilný, neboť se skluzem vycházející měsíčník má zaměření zcela odlišné a rozhodně ne komerční. Autorským zázemím sice není z nejmladších, ale rozhodně je čtivější než Literární noviny.

WELES

...je nejenom slovanský bůh stád, ale také název poetického magazínu vycházejícího s čtvrtletní periodicitou ve Vendryni v redakci Bogdana Trojaka a Vojtěcha Kučery. Jak podtitul uvádí, magazín je věnován především poezii, která tvoří jeho podstatnou náplň. Ta zbývající je zpravidla věnována recenzím. Na stránkách Welesu se můžete potkat nejenom s autory nejmladší generace, ale i s těmi již zavedenými. A protože Vendryně leží na samotném severu naší republiky, setkáváme se zde s příspěvky našich polských sousedů. Ale nikoliv v překladech, ale v originálním znění. Pro někoho klad, pro jiného nikoliv. Nicméně – proč ne?

Úhrnem: to tedy máme celkem tři časopisy z Olomouce, dva z Ostravy (z toho jeden živant-umrlant), jeden z Opavy a jeden z Vendryně. No, to jsem zvědav, jak to dopadne a kdopak nám tu dobu kvasu vydrží. Doufejme, že přežijí i Texty, náš časopis z nejmilejších!

Pavel Kotrla

VSETÍN VE DVOU DÍLECH ČESKÉ POVÁLEČNÉ LITERATURY

Hned dva významní autoři české poválečné prózy – shodou okolností dnes oba žijící v zahraničí a ve svém vztahu k polistopadovému Česko(Slovensku) značně ostražití a rezervovaní – položili děj jednoho ze svých příběhů do Vsetína. Zatímco divadelní hra Milana Kundery z roku 1962 Majitelé klíčů zpracovává téma německé okupace, novela Oty Filipa Valdštýn a Lukrecie tématicky čerpá přímo ze vsetínské historie.

Majitelé klíčů Milana Kundery jsou obrazem jediné hodiny jedné letní neděle roku 1944, ve které se odehraje drama nedostudovaného architekta Jiřího Nečase, bývalého ilegálního pracovníka, do jehož života zasáhnou opět jeho přátelé z odboje. Prosí Nečase o pomoc při přechodu na Slovensko a on kvůli nim zabije domovníka – donašeče gestapa. Přemlouvá svou ženu Alenu k útěku – v autě je volné jedno místo – ta však nechce opustit svoje rodiče. Vyvrcholením hry je Jiřího krutý duševní boj – zemřít s ostatními členy rodiny, nebo se vrátit k ilegální práci? – který končí jeho odchodem s vědomím, že jeho svědomí bude zatíženo třemi nevinnými lidskými životy.

Hra, která má působivou jevištní výpravu – divák sleduje zároveň byt Jiřího rodiny a byt domovníkův – zahájila sérii Kunderovy dramatické tvorby v 60. letech (1968 – Ptákovina; 1969 – Jakub a jeho pán).

Novela Oty Filipa **Valdštýn a Lukrecie** je vystavěna na skutečných historických faktech, odehrává se na počátku 17. století, a prolíná zároveň s nedávnou minulostí. Mladý vsetínský historik Martin Ország je přímo posedlý obdobím. které ve Vsetíně strávil Albrecht z Valdštejna, jenž se na příkaz katolické církve oženil s umírající šlechtičnou Lukrécií Nekšovou z Landeku. Filip upletl dokonalou síť napětí, politických i náboženských půtek, milostné

vášně, touhy po moci a majetku a strachu ze smrti především. Smrt jako by byla základním mementem doby. Blížící se smrtí je zahalena postava Valdštýnovy manželky Lukrecie, kterou se Valdštýn pokusí zachránit nátlakem na Boha pomocí rukojmí – zatkne svého pobočníka, předka historika Martina Országa, a jeho manželku, svou bývalou milenku, která čeká Valdštýnovo dítě, a rozkáže, že pokud Lukrecie zemře, budou oba zatčeni a popraveni. Sám Valdštýn je zajatcem obav ze smrti: má strach z vyplnění horoskopu, který pro něj sestavil Johannes Kepler. Smrt obchází celým krajem v podobě násilné rekatolizace.

Není náhodné paralelní sledování životních cest Valdštýna a současného Martina Országa. Valdštýn, který je úzkostlivě závislý na osudové předpovědi, kterou pro něj Kepler sestavil, podobá se Országovi v tom, že i jeho osud je předem určován systémem, v tomto případě komunistickým.

Vsetínského čtenáře zaujme jistě Filipova obšírná znalost tématu a prostředí, do kterého je příběh zasazen: obraz studeného zámku, chudých chalup, blátivých cest, rozvodněné řeky či osamělých stínů vlků na okrajích městečka.

Když na podzim roku 1994 na pozvání Masarykovy veřejné knihovny ve Vsetíně navštívil Ota Filip Vsetín, aby zde pobesedoval se čtenáři, slíbil, že jakmile se Valdštýn a Lukrecie dočká svého řádného českého vydání, přijede svou knihu uvést i do Vsetína. Ota Filip prozatím nepřijel a možnost přečíst si jeho novelu přetrvává stále jen v méně přístupném torontském vydání z roku 1979. Škoda.

René Kočík

FEJETON O FEJETONU

Je v povaze fejetonu, že jeho lehký a zábavný sloh a rozmarný tón je nakloněn přívětivým oblastem života víc než jeho odvrácené straně. Fejeton neskan-

dalizuje, neuráží, krutostem a hororům se vyhýbá stejně jako necitelnému výsměchu a vůbec nemá rád extrémní polohy a situace. Má-li přitom být aktuální a pulsovat takříkajíc v rytmu doby, měl to nepochybně Jan Neruda jednodušší něž dnešní fejetonista uprostřed převratných dějů - a na stránkách novin s výbušnou náloží denních zpráv o násilí a politických komentářů. Zdá se, že navzdory veškeré nesnadnosti fejetonistů neubývá; a možná právě pro nezbytnou porci pohody a pokojného pohledu na krásy i nepravosti světa je fejeton nepřestajně oblíbený a vyhledávaný.

Ačkoliv jde o literárně publicistický útvar, který snese bezmála bezbřehý tematický záběr a je mu vlastní prolínání a spojování nejodlehlejších témat v jediném celku, charakterizuje výrazného fejetonistu zpravidla vybraný nevelký tematický okruh, v němž dosahuje suverénní virtuozity. Platí to i u tak vyhraněných klasiků novodobého českého fejetonu, jako je např. žijící Ludvík Vaculík nebo nedávno zemřelý František Nepil.

A můžeme to demonstrovat i na dvou zcela čerstvých svazcích fejetonů, které svou odlišností dokládají širokou škálu možností žánru a patří k tomu nejlepšímu. (Ostatně platí téměř jako pravidlo, že nakladatelství jsou ochotna obezřetně vydat jen texty prověřené čtenáři při prvotní publikaci.)

František Všetička, docent české literatury na pedag. fakultě olomoucké univerzity, shromáždil v knize **Vnitřní vitráže** kopu (přesně: 62) textů z let 1992-1996 „o lidech ze světa umění a vědy". Tento podtitul vymezuje téma jen částečně. Fejetony vypovídají nejen o lidech, ale se zvláštní pozorností i o krajinách a okolním světě. Autor při svých setkáních s živými lidmi nebo památkami po zemřelých doma i v zahraničí ověřuje, nakolik nese jejich dílo stopy místa a prostředí, a jaké stopy v něm sami do dneška zanechali. Exaktně přesné informace, pro běžného čtenáře nejednou nové, až překvapivé, jsou proniknuty úvahami a komentáři, leckdy

jemně ironickými. Šedesát osudů a jejich iradiace poskytuje dostatečně rozlehlý prostor pro nejrůznější konfrontace a aktuální zamyšlení a závěry.

S uměřenou střízlivostí vědce, oživenou suchým humorem, kontrastují fejetony **Věroslava Mertla Právě mě napadá**. S náruživostí robustního epika a filozofujícího lyrika v jedné osobě se noří do všedních dějů a každodennosti prostých lidí a přemítá o řádu života, civilizací různě deformovaného. Bohatě odstíněným barvitým jazykem a košatým výrazem jako by Mertl rozšiřoval soustředěnější úvahy a aforismy svého deníku Kruhy pod očima (1950-1993). Tematicky se blíží základnímu fondu klasického fejetonu: příroda a její koloběh, sláva i bída všedního lidského života, moudrost odvěké zkušenosti člověka v budování prostoru svobody. Převládá meditativní tón a prohlubující se nostalgie stárnoucího tvůrce, který v drsném omezení totalitního režimu našel ve fejetonu šťastný ventil a možnost komunikace, a dokonce i ohlas čtenářů, kteří porozuměli jeho šifrám i v době represe a deprese. To vidím na Mertlových textech jako nejpozoruhodnější: bez ohledu na datum vzniku (od sedmdesátých let do dneška) jsou napájeny ze stejných zdrojů prosté lidské zkušenosti a hluboké spirituality a nadlehčovány nepřemožitelnou vnitřní radostí a láskou.

Mojmír Trávníček

DRÁŽDIVÁ NEDOŘEČENOST V PROUDU OBRAZŮ

Není jisté, zda G. García Márquez zamýšlel svou knihou přimět čtenáře k tomu, aby svou vlastní představivostí dokončoval jeho příběhy. Jako tropická tramontana uvrhne Márquez čtenáře do proudu magického vyprávění, vtrhne do jeho mysli a jeho oči naučí „proměňovat světlo ve vodu". Nechá jej pak putovat oním magickým proudem, střetávat se s pozoruhodnými lidskými osudy, které však Márquez jako

by jen načrtával, udával jim tempo, aby je po nějakém čase předal svému čtenáři, jehož touha po dopovězení příběhu je natolik silná, že magický náboj, kterým Márquez čtenáře nakazil, bude vždy zužitkován.

Márquez vykreslil dvanáct poutí, které jsou uvozeny společným motivem smrti v různých podobách. Zatímco starý prezident je jistotou smrti bičován k větší aktivitě, pro stárnoucí prostitutku Maríu je pouhý sen s námětem smrti důvodem k tomu, aby se na odchod z tohoto světa počala systematicky připravovat. Mrtvá sedmiletá dcera Margarity Duarteho, která ani po 22 letech nepodlehla rozkladu, je příkladem smrti zázračné. Krásná Nena Dacontová umírá napříč svému bohatství. Sedmnáct Angličanů otrávených ústřicovou polévkou či teplou krví nasáklá postel Ludovicova prokletého lože už jako by jen okrajově dokreslovali jeden z významů slova poutník v této knize – člověk a jeho život porůznu spletený a přerušitelný v kterémkoliv bodě pouti vedli ke zjištění, že v „městečku Cadaquez" se nedá utéct skokem do propasti „ve snaze uniknout neodvratné smrti", kterou tuší mladík z povídky Tramontana. Smrt se tady zdá být synonymem pro jistotu. Avšak není to pouze strach, že pouť kdesi skončí? Čeho se Márquez bojí, je nejistota: „Prohlédl si svůj osud v kávové sedlině a pocítil náhlé zamrazení: i tam našel nejistotu." (Šťastnou cestu, pane prezidente).

Promítá Márquez do některých osudů sám sebe? Má strach z nenávratnosti dějů? Děsí ho souhry nevysvětlitelných náhod? Vede souboj s časem? Jen jedno zdá se být jisté: věta, kterou autor vložil do úst jedné ze svých postav: „největším vítězstvím mého života bylo, že jsem dokázal, aby se na mě zapomnělo", nenabyde v jeho případě ještě velmi dlouho platnosti.

René Kočík

García Márquez, Gabriel
1996 Dvanáct povídek o poutnících (Praha: Hynek)

GRAFFITI – NEUMĚNÍ PRO NEUMĚNÍ

Daniela Rywiková

„Graffito" znamená v italštině vryp nebo škrábanec. „Graffiti" pak kresby a obrazy ryté či kreslené do povrchu zdí na ulicích a domech (odtud technika sgrafita). V podobném smyslu jsou graffiti doložena už ve starém Egyptě a Římě, odkud se i některé dochovaly. V moderním umění vzrostl zájem o graffiti art po druhé světové válce a věnovala se mu řada výrazných uměleckých osobností. Za všechny lze uvést alespoň Jacksona Pollocka (jeho „graffiti-kaligrafie") nebo Jeana Dubuffeta.

Vlastní hnutí graffiti je spjato s New Yorkem na přelomu 70. a 80. let, a to s érou sprejové techniky. Původně šlo o zápas gangů portorikánských teenagerů žijících v Bronxu a Brooklynu, kteří svá dobytá území označovali značkami a slogany. Později se boje přesunuly z ulic do podzemí – do newyorského metra, kde se soutěžilo o co největší počet pomalovaných vagonů označovaných tzv. tags – značkami a symboly doprovázenými obrazovými výjevy. Zájem o toto hnutí, které se stalo pro mnohé umělce inspirativní svou bezprostředností a sociální výpovědí, se posléze přenesl i do výstavních síní. Řada umělců odcházela ze svých ateliérů malovat do newyorských ulic (jako např. Keith Haring se svými křídovými kresbami nemluvňat a štěkajících psů na reklamních tabulích v metru, provedených v „hieroglyfickém stylu", označovaném jako „New Wave Aztec"). Z anarchistického hnutí se stalo graffiti art, v němž estetický prvek zatlačil prvotní sociální roli, charakter „lidového" umění a graffiti se tak nakonec „povýšilo" do sféry zkomercionalizovaného umění, jak se tomu dnes obvykle děje. V 80. letech přišlo graffiti do Evropy, kde dobře zapadlo do tehdejší atmosféry punku a breakdance jako revolta proti oficiální kultuře (známá jsou např. graffiti Berlínské zdi). V českém umění o graffiti v původním americkém smyslu hovořit nelze. Veřejně se začalo na ulicích objevovat až po roce 1989, zejména v Praze na zdích Kampy a Těšnova a stalo se tak dalším importovaným nesmyslem americké kultury vedle McDonald's a tasemnicových televizních seriálů.

I když o pouličním graffiti podle mne nelze mluvit jako o umění ve vlastním slova smyslu, natož pak o uměleckém stylu, je jistě zajíma-

vou výpovědí a reakcí na dobu a místo svého vzniku. Je vizuálním odrazem myšlení určité věkové a sociální skupiny (u nás ani to ne) a jako takové je možno je akceptovat a chápat. Toť vše. Je to moc nebo málo? V dnešní době, kdy umění už ztratilo svůj morální apel a krása nemusí být jeho atributem, může to leckomu připadat dostačující. Zbývá tedy otázka, co graffiti vůbec je? Když v 50. letech maďarský teoretik umění Arnold Hauser popíral existenci lidového umění v městském prostředí, graffiti neexistovalo. Nyní je ho plno, a je zajímavé pozorovat některé jeho společné rysy právě s lidovým uměním, i když je to srovnání poněkud odvážné, např. naprostá bezprostřednost, nepřítomnost jakékoli prudérnosti a hlavně jeho vysloveně kolektivní charakter. Co naopak zcela záměrně popírá, je návaznost na jakoukoli tradici s odvoláním na naprostou jedinečnost a originalitu, čímž však nedělá nic jiného, než recituje tradiční požadavky moderny „klasické" i současné, které však není schopno vyjádřit jinak než devastováním veřejného majetku (viz milionové náklady na mytí vagónů neweorského a nyní také pražského metra). Domnívám se, že je tomu tak proto, že graffiti žádné umělecké ambice nikdy nemělo, žádná umělecká stanoviska nezaujímalo a do roviny umělecké tvorby se je snažilo dostrkat pár novinářů a galeristů. O schopnosti komunikace zde nemůže být vůbec řeči, pokud za ni nepovažujeme monolog. Pro nezasvěceného vnímatele je mnohdy naprosto nerozluštitelné, a např. tzv. „Wild Style" (divoký styl) o to přímo usiluje. Graffiti totiž mnohdy zcela v duchu současného postmoderního ovzduší komunikuje jen se svou vlastní „filosofií" a svou vlastní řečí – house, hip-hop či hard coreovou hudbou. Krom toho je ale určitě také oživeným archetypálním cítěním a právě tím se stává opravdu zajímavým. Řečeno slovy americké kritičky Suzi Gablikové: Tak jako u jistých kanibalských kmenů Nové Guineje slouží lebky na tyčích coby varování, že jde o teritorium, které již bylo vymezeno a někomu patří, tak i umělci graffiti (nebo „writers", jak se sami nazývají) označují svými značkami nárok na území v tomto mechanizovaném, pozdně-industriálním Podsvětí. „Graffiti" je podivným produktem velkoměsta, stejně jako jejich autoři. Je jakýmsi trilobitem, neschopným vyvíjet se jakýmkoli směrem nebo „šíleným, pologramotným poselstvím, opičími drápanci na zdech" – neuměním pro neumění.

texty texty texty texty texty texty texty texty

texty

číslo 6
léto 1997

V náplavě

Byla obloha obtažena černem a z nebe se sypaly kosti. Jak se kalný proud prohnal krajem, zůstaly v jeho náplavě ztracené iluze, naděje, majetky, osudy.

Chtěl jsem nejdřív pomale být, poté, co se stále kdesi přemisťuji, chodit na hřiby, číst si, prstem jet po obloze, jak na ní zůstala bílá čára od velkého letadla. Na horách chtělo se do tvrdé trávy lehnout, hledět pod sebe, jak se plné lesy plazí hoře na šíji, jak je ona odmítá, nechá je vystoupit jen k ústům potoků, kdesi od hřebene travnatého hrozně nízko. Na počátku léta, které nebylo snadné. Zpátky do lidí zahnala mne voda. Na ztrhaném břehu řeky blátem zanesená dětská hračka křičela o strašlivostech. Zaměnit týden na horách za týden v údolí už bylo snadné. Za týden v bahně, ze kterého se líhnou komáři, jejichž hejna pobzukují ve shnilém vzduchu, v mrtvém městě teče ulicemi zoufalství, jedovatými zuby se do lidí zakusuje strach a beznaděj. „Tady na tom kanapi udělal jsem svou první dceru, jej to byla drbačka," máchne opilou rukou starý pán Vojtášek, když z jeho domku, kde voda v přízemí dosahovala až ke stropu, vynášejí torzo postele: rozklížená čela, matrace umazané od zahnívajícího bahna, voda z nich proudem crčí.

Lili lidé do sebe slivovici – desinfekci spíše pro duši než proti nákaze; jejich oči byly zarudlé, upjatě těkaly po troskách domova, v jakémsi horečném stavu snažili se uchránit alespoň cosi, cosi důležitého pro další život, má-li mít ještě smysl. Rozplizlé album rodinných fotografií, stůl po dědečkovi pokrytý zelenkavou plísní, starý rezavý kanystr od benzinu.

Byl to týden života. Tím, že jsem odtahal pár namokvalých trámů a od rána do večera se rýpal v bahně, nezmírnil jsem hrůzu a utrpení těch, co všechno prožili. Jen jsem ubral ze svých pocitů bezmoci a strachu: tupé jistoty, že toto se týká i mne!! I teď, kdy srpnové slunko maluje trnky do modra, je mi stále ještě úzko z poznání, jak pár dní deště dokáže spláchnout všechny jepicovité pravdy tohoto světa...

–rk–

Obsah:

úvodník

René Kočík: V náplavě ___2

poezie

Charlotte: ***___8
Jakub Chrobák: Pokora; Starci; Světla v srpnu ___9
Verchovinský plevel___10_11
Radek Václavík: A tu na ústa mi přišlo; Častokrát mívám pocit___12
Petr Škubal: Vyznání moderního člověka___13
Mojmír Trávníček: A jiné...___14_15
Jan Freundsberg: Taurusova dvoustrana ___16_17

próza

Pavel Kotrla: Bajky___4
Said Saidov: Písek___5
Milan Kundera:*z románu* Pomalost___20_21
František Všetička: Žluť a běl ___28_31

rozhovor

Rozhovor s Miroslavem Zelinským___6_8

recenze

Dalibor Malina: Kunderova královská románová hra___18_20
Pavel Kotrla: Originály a plagiáty___22_23
Jiří Hrabal: Bažantnice___24
Jiří Hrabal: Mezisvěty mezi světy___27
René Kočík: Karatel, vizionář a zahradník v pasti slov?___25_26

Obálka za použití grafiky Michala Kotrly

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 347
Vsetín 755 01
tel. (0657) 611089

B A J K Y

Pavel Kotrla

Jak to bylo doopravdy...

Kdysi lesní duch stál na břehu řeky a z nudy plácal figurky. Vždy je rozdupal, věda, že umění je pouhou pýchou.

Ale znáte jeho roztržitost, na jednu zapomněl.

Duch trochu poplaval a pak odešel neznámo kam, takže to, co následovalo potom, nemohl tušit.

Figurka sebou začala zmítat a vyluzovat divné zvuky. Zpočátku byla směšná, snažila se marně vstát a nešlo jí to. Padala zpátky do bláta.

Pak ležela vysílením jak mrtvá. Ležela tak několik století. Až i zvířata se jí přestala bát. Myslela si, že je to nějaká podivná věc. Ale pak se najednou, kdy už to nikdo nečekal, žena pohnula, začala se blátem plazit, až dosáhla na dřevěnou hůl. Přitáhla ji k sobě, opřela se o ní a vstala.

Vrávoravým krokem vešla mezi stromy, které teď měly být jejím domovem. A za jedním velkým to uviděla. Muž tam seděl s lesním duchem u ohýnku. Dívali se na hvězdy, v klidu popíjeli víno a kouřili dýmky.

Najednou ji lesní duch uviděl, smutně se pousmál a soucitně poplácal muže po ramenou.

Bajka tygří kůže

Jednou přišel muž, ale už bylo pozdě. Tygří kůže visela mezi stromy a nahé tygří tělo se procházelo kolem. Lesklo se ve večerních stínech.

Muž zatoužil stát se tygrem. Oblékl si jeho kůži, spustil se na čtyři a šel.

Duch lesa byl v křoví. Tiše. V listí.

Tak tygr se postavil na zadní a stal se člověkem. Chodil, myslel, smál se, žil.

A z člověka byl tygr. Chvíli ho to bavilo. Lovil, kradl se noční tmou, zpíval na měsíc.

Ale pak se začal nudit. Chtěl zajít za lesním duchem pro radu. Měl ho navštívit poprvé a nevěděl, kde ho hledat.

Čenichal u země, u kořenů stromů. A nikde ho nenašel. Až jednou, hledáním celý unavený, si sedl a podíval se ke slunci Zářilo mezi listím. A na větvi – na větvi seděl lesní duch.

Smál se. Jak krásně se smál než zmizel.

Muž viděl, že tady se rady ani pomoci nedočká.

Vrátil se domů a po večerech věší svou kůži mezi stromy a čeká, jestli se tygr na to lákadlo nachytá.

P Í S E K

Said Saidov

Udělal to toho rána. Nechal své tělo dopadnout do chladného písku Baltského moře mezi uzavřené schránky mušlí.

Vypadají jako skvrnky středověkého moru. Leží s polorozevřenou škvírou. Do nich narážející vítr vydává tiché pískání.

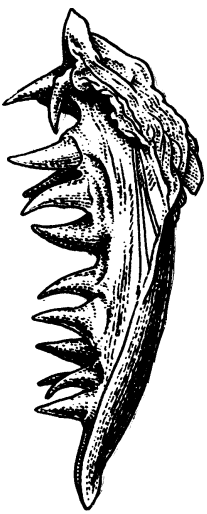

Dívá se na ně a zmocňuje se ho nepopsatelná touha: chce být zvířetem a vecpat se dovnitř. V té touze je cosi dávného, na co si matně vzpomíná z těla své matky.

V jedné nestřežené chvíli se mu to podaří. Strká nohu do škeble, ta se s praskotem rozestupuje do stran. Je lesklá, je plná střepů z rozbitých zrcadel. Noha krvácí a střepy se začínají topit v té záplavě. Z tohoto světa prchá pryč. Ale není kam se skrýt v prázdnotě studeného písku. Rukama se zachytí okraje jiné škeble. Zvedá ji ze země a přikládá k druhému oku. Pátrá v cizí krajině. Pláž porostlá krátce střiženou rudou trávou. Na ní několik bíle natřených židlí, porůznu polámaných, a kulatý kuchyňský stůl, na kterém je krví nápis:

S A L V E !

Je to sterilní scéna, která vzbuzuje nepochopení a děs. S úlekem zahazuje i tento svět. Ustrašeně se dívá kolem a vidí, že všechny škeble rozevírají čelisti a pomalu se sunou pískem k němu. Slizká těla napolo jsou vysunuta z vápenných schrán. Prvé se dotknulo jeho nahého palce pravé nohy. Soukají se nahoru, po lýtku a výš. Pomalu se pokrývá tisícem svalnatých nohou.

Kdo jde po čase kolem, všimne si, že znenadání stojí uprostřed písku osamělá skála, která je celá pokryta škeblemi. A kdyby se díval pozorněji, našel by mezi nimi dvě živé oči.

z ruštiny přeložil Pavel Kotrla

ROZHOVOR S MIROSLAVEM ZELINSKÝM

Miroslav Zelinský
24. 7. 1961
Literární historik působící v Ústavu pro českou literaturu v Brně a na FF Ostravské univerzity.

Když před třemi lety vyšlo první poprázdninové číslo Tvaru, bylo mnoho jeho čtenářů přinejmenším překvapeno – jeho autorem byl totiž jeden muž. Vzápětí byl obviňován z exhibicionismu. Nemáš strach z podobných obvinění? Nenutí podobně rozsáhlý počet stran k tomu, aby člověk sáhl po „vatě"?

Obavy samozřejmě mám. Rozhodně však ne z toho, že bych byl nařčen z exhibicionismu, ale spíše z úsudku lidí, na kterých mi záleží. Člověk zkrátka nechce vypadat jako blb. „Osobní" Tvar byl ale příliš silnou výzvou na to, abych ji odmítl. Což ovšem neznamená, že by mi nebyl stále bližší názor Karla Krause: „Proč leckdo píše? Protože nemá dostatek charakteru na to, aby nepsal."

Jako člena redakční rady Tvaru se tě rád zeptal: Co si myslíš o Literárních novinách? Sdílíš můj názor, že LtN žijí z dávno zapomenuté slávy šedesátých let?

Literárky asi stále žijí z minulé slávy, pravda, už trochu zašlé. Dělají ovšem vážnější chyby. Pouštějí totiž na své stránky autory s příspěvky, které měly redakčním sítem propadnout. Stávají se pak stále více „novinami", stále méně „literárními".

Když se nedávno tvé jméno objevilo jako otázka v televizním kvízu nikdo ho samozřejmě neuhádl, spolu se jmény dalších literárních vědců a kritiků.

Být „otázkou" v Risku je, podle mě, stravitelnější, než v něm jakkoli vystupovat. V zásadě pro mě ovšem platí – dále, od Novy dále (s výjimkou pro Smrtonosné pasti a jiné milované spektákly).

Na televizní obrazovce se pravidelně objevuješ coby moderátor Moravskoslezského salonu. Jak ti sedí tato role a jak to bude dál se salonem?

Do „salonu" jsem spadl, ostatně jako i do jiných aktivit, shodou různorodých okolností a pořád se v této roli jen zabydluji. Máme s dramaturgem Jirkou Šlachtou určitý plán, ale nechci ho prozrazovat.

Když už tedy máme v čísle ukázku z toho Kundery... Jaký je tvůj vztah k pomalosti? Co tě znám, vybavuji si tě jako stále spěchající postavu, se kterou chvatně prohazuji několik vět za chůze. Dokážeš se zastavit?

Ale to víš, že rozumím pomalosti. Ten uspěchanec vlastně nejsem já a nemám se za to rád. Je navíc spousta činností, které vykonávám pomalu: jízda autem, oprava chalupy, slovník poválečných časopisů, kouření doutníku apod.

Vyjma dalších tvých rozmanitých aktivit jsi i vedoucím Ústavu pro českou literaturu v Brně. Chystá se tam

něco zajímavého, co by stálo za to vědět?

„Moje" brněnská pobočka Ústavu pro českou literaturu má za krkem především Slovník českých literárních časopisů po r. 1945 a kapitoly pro dějiny české poválečné literatury. Práce dopředu na tolik let, že si netroufám představovat cokoliv dalšího. Jen bych ještě rád dořešil personální situaci, protože mou největší ambicí ve funkci vedoucího pracoviště je vybudovat malý, ale pružný, spolupracující a na přátelských vztazích založený tým literárních historiků.

A dovol mi poslední otázku: Mají nějaký smysl malé literární časopisy, jako jsou např. Texty?

Smysl mají naprosto zásadní, protože zaprvé rozrůzňují literární pole a zadruhé nabalují na sebe spřátelelé okruhy lidí. Jsou něco jako „hospoda".

Děkuji za rozhovor

–pk–

C H A R L O T T E

***

Vybavuji si tvůj dech, když
jedu prsty po okenní tabuli
venku tma
narážíme pohledem zpět
zajdeme na kafe a
mezi náma nenávist
proplétám se den po dni
jako plot z ostružin
ostrý a pálivý
přemýšlím, proč hledýš mě
proč přemýšlím

POKORA

Být pokorný
jak déšť
co v páře stoupá z dlažby
Jako stín
co ráno podmete
V neslyšných proudech
stoupat vzhůru
Hlídat
kroky dítěte

STARCI

Jsme staří
Kolik je nám roků?
Beránky na nebi
kdo spočítá?

Noci se nebojíme
A pili jsme jen trochu
Ve filkách a hvězdách
nechceme znát

Zatímco ale slova
bez krve jsou planá
Zatímco naše noci
mrtvé bdí

Kytky a hvězdy pod polštářem
spí.

SVĚTLA V SRPNU

Někdy se zatáhne
a po kočičích hlavách
chodí tma

Psát do ní sirkou za oknem

Zůstane kousek
i to písmo
má vlastní sen:

Ze smrti noci že se rodí den.

VERCHOVINSKÝ PLEVEL

Zvláštní miniatura lidové slovesnosti karpatského regionu – kolomyjka: písnička a tanec – motivovaná převážně prostým životem dřevařů a pastevců karpatských hor doznala nevídaného "rozvoje" i v období, kdy se tvůrce těchto popěvků – karpatský národ stal součástí Sovětského svazu. Do jaké míry vznikaly novodobé kolomyjky – tématicky skutečnému životu Karpat velmi vzdálené – ve svém autentickém prostředí a kolik jich na objednávku moci opustilo zarudlé dílny sovětských veršotepců, aby se staly jednoduchým nástrojem sovětské propagandy v podkarpatském regionu, se dnes už můžeme jen dohadovat...

1.
Slunce Leninovo svítí,
jiskří se to všude,
a od něho mládnou hory,
mládnou v něm i lidé.

2.
Slavík v sadu zpívá sladce,
slunci prozpěvuje,
Stranu svoji, celý národ,
v písních opěvuje!!

3.
Oj ty strano Leninova,
naše rodná máti,
jenom tobě důvěřujem,
směr nám udávati!

4.
Tak, jak Lenin pracovat,
učit se a žít,
rodné Straně i národu,
dobře posloužit!!

5.
Ví to celý svět už dávno,
ví to každé dítě,
pod praporem leninismu,
kdopak porazí tě?!

6.
Na Hoverle sníh se bělá,
zimní vítr mrazí
a můj milý v kombinátě,
novou cestu razí!!

7.
Rodné Straně Leninově,
Leninovi sláva,
že v Karpatech zasvítila
hvězdička blikavá!

8.
Letí, letí naše píseň,
přes stepy, horami,
Leninovo dílo žije
Lenin navždy s námi!!

9.
Žití naše, radostné je,
překrásné a jasné,
nikdy slunce Leninovo,
u nás neuhasne!!

Vybráno z knihy Jurije Bojčuka Kvity Verchovyny, Užhorod 1985

Z ukrajinštiny přeložil René Kočík

A tu na ústa mi přišlo

že i staří básníci
chodívali celí rozervaní,

když veršem
brousili si o kaménky
nové múzy,

a jak prý bolelo to,
když snadno bylo
dotýkat se nebolení,

a ústa celá uplakaná
drala slůvko
o poslední krůček.

Častokrát mívám pocit,

že už nikdy nenapíšu verš,
verš jediný,
samotný,

tak samotný,
jak slovo bez vět bývá

a tichý
že i slůvko skončí s prstem
na ústech,

a napříště,
prý tak mi bude krátké,
že už ani ústy nevystačím.

A jak rád
polaskal bych novou básní
strunku,

pro dva tři rýmy nazbyt
grošáka jim našel,
koníka zpěněného,
aby kopýtko veršem podrazili.

Vyznání moderního člověka

Vím že dvakrát dva jsou čtyry
Vím že h_2o je kyselina i zásada
Vím že moskva je hlavní město ruska
Vím že l´argent jsou peníze
Vím že temperament je dynamická vlastnost
Vím že havlíček napsal epigramy
Vím že roku1918 vzniklo československo
Vím že l je já
Vím že T je termodynamická teplota
Vím že pestík je část květu
Vím že mozart složil figarovu svatbu
Vím že na výbornou musím uběhnout 60m za 8,5s

Ale víc nás už nenaučili
Nevím co se to se mnou děje
Máš hezké druhotné pohlavní znaky
Jsi výjimečná osobnost
Tvá kůže má normální ph
Nechováš se infantilně
Víš co je aldehyd
Rozumíš anglicky
Počítáš levou zadní kvadratické nerovnice
Ovládáš teorii relativity

Ale doprdele
To ti nechci říct
To víš sama
Já ale nevím
Nikde nás to neučili
Ani doma ani ve škole

Našel jsem
Že jeden básník napsal
“Jsi královna noci”
A mně se to líbí
Konečně
Už si vzpomínám
Miluji tě

A JINÉ...

Mojmír Trávníček

Popěvek

Drobná píseň zpravidla obsahu vtipného až rozpustilého. Existují p. časové, dětské, masopustní, taneční a jiné.

(Slovník literární teorie)

***

Přišel pes a jako vždycky
vrtí na mě ocasem.
Chápu to filozoficky:
Vidím čokla, tedy jsem.

***

Červotoč mi vrtá v hlavě,
nevím, co to znamená.
Vnouček to uhodl hravě:
Ta hlava je dřevěná.

***

Na lysině máslo maje
úředník jde z úřadu.
Tato komodita taje,
vece, dám ji do chladu.

***

Přelezl střevlík z příkopy
na mapu západní Evropy.
Právě když míjel Grenoble,
bělořit šedý ho sezobl.

***

Orala na poli rolnice,
když z pole zazněla polnice.
To rolník v roli hasiče
pronásledoval paliče.

***

Unaveně, ušle
šla na WC vrána.
Spadla tam do mušle.
Deklem zadělána
bídně utonula
v devět nula nula.

***

Vejcorodý ptakopysk
přestal čísti denní tisk.
Je na noviny naštvaný,
že preferují klokany.

***

Zakoupila si břehule
u Vietnamců sněhule.
Když v rámci ročního běhu
napadlo u řeky sněhu,
chodí v nich trochu strnule.

***

Vletěla psovi do chřtánu
vosa v zahradním altánu.
Vsadila mu tam žihadlo.
Špatně to s oběma dopadlo.

***

Husa kopla Cyrila,
botu při tom pozbyla.
Ztrátu svého krpce
nese husa trpce.

***

Detektiv napsal detektivku
o tom, jak ukradli prase z chlívku.
Vyšla za podpory nadace
řeznické asociace.

TAURUSOVA

JAN FREU

PÍSEŇ SLUNEČNÉHO PLEJBOJE

Tak střídám ženy
Které mne dobývají
S těmi co dobývám

A říkám si:

Ta mi dala
Ta mi dala
A ta mi teprv dá

Snad je to důvod ke zpěvu
A tak si zpívám:

Yes
This is my song
Song of sunny playboy

SAMICE

from and for e. hemingway

1.
Na jednom volném prostranství, v mezeře mezi bušem, jsme zahlédli tři samice.
2.
Vystřelil jsem.
Vystřelil jsem ještě jednou.
A znova.
3.
Žuchly při dopadu těžce na zem, ležely a tloukly letkami a Abdullah jim ořízl hlavy, aby se směly podle náboženských předpisů jíst.
4.
A tak se ze smrti stala náramná švanda.
5.
Dívat se na NI, na pobouřený úsměv ostatních.
Dívat se jak se v tetelivém vedru překotí – a všema čtyřma dozadu.

DVOUSTRANA

NDSBERG

A JINÁ VESELÁ PÍSEŇ

Znám tvé prsy s mlékem
Rád je mám
Když jimi pohazuji
Sem a zase tam

VÝPISKY Z ČETBY

Ženo z hlíny a bláta

Zygmund Krasiński

Na obloze bylo plno černého dýmu a žhnoucích jisker. Plameny vyšlehovaly a žár rozechvíval vzduch. Víry stoupající vzhůru byla tak silné, že pláty zinkového plechu ze střechy byly vymrštovány nahoru, kroutily se a poletovaly s drnčením sem a tam. Kusy hořícího dřeva vyletovaly do výše a padaly jako ohnivé vlaštovky. Když jsem se pokoušel uhasit plameny, popálil jsem si kotník řeřavým uhlíkem. To bylo tak všechno, co jsem mohl udělat

Mičihiko Hačija

Žena odhodila jakési roucho a zmizela v zemní spáře. Roucho přeletělo nad disputujícím hadím houfem a sneslo se na větev jednoho olivovníku.

Irmtraud Morgneová

Když ženu příštího dne našli, držela v jedné ruce srp

Jim Corbett

***

Můžete však to všecko pokládat za alegorii

E.T.A. Hoffmann

Záměna? Proměna? uvažovali prosebníci. Zákrok bohů, pochopitelně, a příběh pokračoval.

Lawrence Norfolk

KUNDEROVA KRÁLOVSKÁ ROMÁNOVÁ HRA

Až jednou dojde na to, že si budeme moci v češtině přečíst nejnovější román **Milana Kundery Pomalost** (La lenteur, Gallimard Paris 1994), dočkáme se nepochybně, vedle odpovědných zamyšlení, nového kola kritických exhibicí a trapných analýz typu Breviáře Milana Kundery (Martin Pokorný, LtN č. 19, 1997), jež vždycky budou vyvolávat představu učence, který, maje po straně otřepanou učebnici literární teorie, hledá analogie mezi jejími kapitolami a živým literárním textem. Z budoucnosti už k nám doléhá: zase láska, znovu hokynářská a kýčovitá kalkulace autora s předstíraným ironickým nadhledem autora, zakrývajícím jeho totální cynismus. A co? Vždyť taková Pomalost je: zase láska, dotvářející osudy, prohry a občasná vítězství, láska jen na chvíli překrývající tragiku života, kterou odhaluje a dílčím způsobem proměňuje až lidská zkušenost a vědomá schopnost začlenit tuto zkušenost do širokého kontextu dějinami naplavených lidských osudů a příběhů mimo čas. Polem pro rozestření tohoto reálného i potenciálního kontextu je Kunderovi román.

Filozof Václav Bělohradský upozorňuje na zdánlivě protikladné polohy Kunderova lidského a uměleckého postoje (lze je vůbec v jeho případě oddělovat?). Světoznámý autor ví, že současný svět vede ke ztrátě identity a boj s utvářením falešných obrazů světa, které produkuje zejména masmediální agresivita, je marný. Na druhé straně si však sám úzkostlivě střeží obraz vlastní identity, vyhýbá se novinářským interview, vyhýbá se kontaktům s vlastní minulostí, která je už dnes vesměs zkresleným legendárním útvarem, má až přehnané požadavky na podobu přeložených textů svých děl... A přesto celým svým dílem říká: Bezbrannost neznamená smíření, člověk je svobodný ve svých zápasech o nezprostředkovanou reflexi života (k nejvýznamnějším patří erotika a život milostný), o zakoušení krásy a demystifikaci vlastní zkušenosti v jejím vysvobozování z nánosů lyrických pojidel. Aby byly svět a události

takto vnímány, je zapotřebí vědomé smyslové i racionální otevřenosti: krásu ženy tvoří krása gesta, kouzlo očekávané rozkoše znásobuje její oddálení..., nastupuje la lenteur – pomalost. Pomalost jako klíč k prožitku reality, jako obrana proti míjení falešných obrazů, v nichž tleskáme politikům, obdivujeme rychlá auta a ještě rychlejší počítače.

Kunderův nerozsáhlý román o sto padesáti čtyřech stranách je umnou konstrukcí několika zdánlivě epizodních příběhů, jejichž děje se proplétají a setkávají na jednom zámku poblíž Paříže, kde právě probíhá mezinárodní entomologické kolokvium (opravdovým místem jejich setkání je autorova hlava, neboť i on se svou ženou Věrou tráví noc na zámku a jsou účastníky děje). Kolokviu jsou přítomni radikalistický, nonkonformní mladý učenec Vincent, prožívající absurdní příběh letmé a nenaplněné lásky k sekretářce Julii, úspěšný politik Berck a zdroj jeho někdejšího obdivu – televizní redaktorka Immaculata (Neposkvrněná), český, po celou dobu normalizace perzekuovaný entomolog, objevitel nového druhu hmyzu nazvaného musca pragensis. Referenční příběh tvoří noc lásky, kterou prožívají na tomto zámku před dvěma sty lety madame de T. a mladý rytíř, jenž se stává v rukou protřelé madame nástrojem odvedení pozornosti od svého pravého milence, bohatého markýze, před zcela zmateným manželem. Jde o vyprávění francouzského spisovatele, barona Vivant Denona (jeho novela nese název Point de lendemain), kterým jsou poměřovány děje příběhů současných, na nichž prvky moderní doby zanechávají skvrny epidemické neprůhlednosti. Román je však spolehlivě režírován z královského, autorského křídla, takže se vše nakonec projasní a jsme svědky velkolepé hry, která mnoho vypovídá o intelektuálním prostředí Paříže, o gestech politiků, o našich trablech, i o naší bezmoci, o věčné a věčně nenaplněné milostné touze, o Čechách a Češích, o poznamenávající minulosti, kterou už nikdo neregistruje.

Oproti Nesmrtelnosti, předchozím autorově románu, jsou v Pomalosti využity daleko střídmější, ale vysoce funkční prostředky, román působí nesmírně konzistent-

ně, vyjadřování je až děsivě přesné (musí apriorně děsit každého, kdo na překlad jen pomyslí). Důvodem jazykové střídmosti může být fakt, že jde o první dílo, které je Milanem Kunderou psáno francouzsky. Spíše však jde o výsledek dalšího domýšlení funkce, postavení románu a jeho kompozice, tak jak to autor předvádí ve svých esejích, v Umění románu a Zrazených testamentech. Nejrozsáhlejší kapitoly (je jich v románu 51) jsou jazykově vycizelovanými literárními klenoty s vyhrocenými pointami, které otvírají prostor pro nová, s napětím očekávaná setkání asi dvou desítek postav, které v díle vystupují. Formální postupy, kterých autor využívá (esejistická zběhlost s dynamizujícími aforistickými částmi, opakování asociující hudební frázování, krátké dialogy parcelující text v analogiích s živočišným fungováním orgánů (svědčí o tom, že jde o romanopisce, který je dokonale připraven hovořit k osudům a do osudů světové literatury, a to vždy podstatně a nově.

Pomalost je skvělým románem o naší epoše, o tom, čím jsme, ale ještě více o tom, čím nejsme, neboť pod nadvládou démona rychlosti se řítí prostorem zapomnění.

Dalibor Malina

Z ROMÁNU POMALOST

[Kap. 41]

Český učenec, přítomný na entomologickém kolokviu na zámku u Paříže, se nechtěně dostává v upraveném zámeckém bazénu do konfliktu s televizním kameramanem, milencem Immaculaty, televizní redaktorky. Ve snaze ji zachránit při pokusu o sebevraždu (byla pouze demonstrativní?) je v potyčce s milencem, který se domnívá, že učenec je příčinou jejich milostného rozkolu, zraněn.

A český učenec? S jazykem přitisknutým k rozviklanému zubu si říká: hle co zůstalo z celého mého života: rozviklaný zub a můj panický strach, že budu nucen nosit umělý chrup. Nic jiného? Vůbec nic? Nic.

V náhlém osvícení se mu veškerá jeho minulost zdá nikoliv jako vznešené dobrodružství, bohaté na dramatické a výjimečné události, ale jako nepatrná část chaosu událostí probíhajících na planetě rychlostí, která brání rozlišení jejich obrysů tak, že Berck snad měl pravdu, když ho pokládal za Maďara či Poláka, protože, kdo ví, snad je dokonce maďarské, polské či turecké anebo ruské dítě umírající v Somálsku. Když se věci dějí rychle, nikdo si ničím nemůže být jistý, vůbec ničím, ani sám sebou ne.

Když jsem si představil noc madame de T., vzpomněl jsem si na dobře známou rovnici z první kapitoly příručky existenciální matematiky: stupeň rychlosti je přímo úměrný intenzitě zapomnění. Z této rovnice lze vyvodit rozmanité důsledky, například tento: naše epocha se oddává démonu rychlosti a z toho důvodu tak často samu sebe zapomíná. Já však dávám přednost obrácenému tvrzení a říkám: naše epocha je posedlá touhou po zapomnění a aby tuto touhu ukojila, oddává se démonu rychlosti; zrychluje krok, protože nám chce ukázat, že si už nepřeje, aby se na ni vzpomínalo; že se cítí unavena sama sebou; otrávená sama sebou; že chce sfouknout malý blikající plamínek paměti.

Můj drahý krajane, kamaráde, slavný objeviteli musca pragensis, hrdinský dělníku z lešení, už se nechci trápit tím, abych tě viděl trčet ve vodě. Budeš nachcípaný! Příteli! Bratře! Netrap se! Zabal se do šály všeobecného sladkého zapomnění! Nemysli už na smích, který tě zranil, ten už neexistuje, jako neexistují roky tvé minulosti na lešeních, ani tvá sláva pronásledovaného. Zámek je ztichlý, otevři okno a vůně zaplní tvůj pokoj. Dýchej. Jsou to kaštany staré tři století. Jejich šumění je totéž, které slyšela madame de T. a její rytíř, když se milovali v altánu, který byl vidět z tohoto okna, ale ty už ho, bohužel, neuvidíš, protože byl za nějakých patnáct let poté zbořen, to bylo během revoluce v roce 1789, nezůstalo nic víc než několik stránek Vivant Denonovy povídky, kterou jsi nikdy nečetl a velmi pravděpodobně nikdy číst nebudeš.

z francouzštiny přeložil Dalibor Malina

Jak se zdá, Ivo Železný, někdejší editor skvělých sci-fi antologií, drží své slovo, které dal na počátku vzniku svého stejnojmenného nakladatelství čtenářům, že jakmile se mu podaří na méně kvalitní literatuře vydělat větší sumu peněz, začne se věnovat i vydávání nekomerčních titulů. A tak v jeho edičních plánech se už objevila řada poezie, která má doposud velmi slušnou úroveň, či postupně vydávané dílo Jana Křesadla nebo Levého Teorii překladu. K těmto nakladatelsky méně lukrativním počinům se nyní přiřadil i román charvátského literárního vědce a prozaika **Pavaa Pavličiće Večerní akt** (IŽ, Praha 1997).

Snad i tato kniha je potvrzením skutečnosti, že se k nám opět začíná vracet literatura ze zemí bývalého východního bloku, kterou jsme tak rychle po roce 1989 odsunuli na vedlejší kolej. Naštěstí se zdá, že český čtenář má opět chuť vracet se i k literaturám jiných než anglicky mluvících zemí.

Pavličićův román přináší příběh Mihovila, záhřebského studenta malířství, který v sobě znenadání objeví schopnost vytvářet falzifikáty do nejmenších podrobností totožné s originály, tak dokonalé, že ani za pomoci těch nejmodernějších vědeckých metod nejsou k rozeznání. Tato jeho schopnost mu záhy začne komplikovat život. Ani ne tak svou podstatou, ale svými důsledky, neboť kdyby chtěl, nebylo by pro něj problémem dát své schopnosti do služeb nejrůznějších politických, společenských nebo náboženských cílů. Strach z Mihovilových možností ještě vzroste po zjištění, že je nejenom schopen reprodukovat živou bytost, ale i odhalit jakýkoliv falzifikát z minulosti. Této skutečnosti se vládnoucí skupina obává nejvíce, neboť zveřejnění těchto skutečností by mohlo vést k rozpadu toho kterého společenského zřízení, neboť společnost, její víra a ideály jsou často postaveny právě na těchto doposud neodhalených padělcích.

Tyto skutečnosti nakonec dovedou hrdinu do bludného kruhu, ze kterého zdánlivě není úniku a jehož bezvýchodnost je vystupňována i postupně narůstající bariérou mezi ním a jeho nejbližšími, kteří, i přes lásku k němu, si začínají uvědomovat proměnu jeho osobnosti. Mihovil se na závěr románu pokusí z tohoto labyrintu vystoupit tím, že falzifikuje sám sebe, ale spíše se jedná o transformaci do jiné podoby. A v tomto okamžiku děj románu končí, aby zůstal otevřen, jak již předvídal název závěrečné kapitoly Kapitola devátá, jež je zdánlivě poslední.

Pavličićův román je úvahou o povaze originálu a falzifikátu, o povaze obrazu, v nejširším slova smyslu, o jeho pravosti či nevěrohodnosti. Autorův rozbor této myšlenky pak vypovídá o současnosti mnohem víc, než bychom byli ochotni na první pohled připustit. Neboť kde leží v našem světě hranice mezi originálem a falzifikátem, nemohou být naše pravdy založeny právě na těchto podvrzích? Ale mimo těchto obecných otázek je položena ještě jedna, která útočí přímo na samotný smysl umění, které je na individuálnosti, na originálu a originalitě přímo postaveno. Ale Pavličić ukazuje i druhou možnou cestu:

„Není to jediná možná forma dokonalosti: být naprosto originální. Existuje i jiná, dostupnější."

„A ta je?"

„Být naprosto neoriginální. Neboť koneckonců jaký je v tom rozdíl? Je to totéž, jen v zrcadlovém obraze. Důležitá je dokonalost, a ne způsob, jímž se jí dosahuje."

A zdá se, že někteří se po ní již vydali.

Pavličić tímto svým románem jenom potvrdil, že patří mezi vůdčí postavy skupiny tzv. borgesovců, kteří od 70. let významně ovlivňují charvátskou prózu, k jejímž největším talentům přináleží. A znovu se ukazuje, že čtivý příběh, bez rozvláčných popisných pasáží a odboček plných rádoby filozofujících úvah je to, co současné české próze chybí.

Pavel Kotrla

BAŽANTNICE 97

V pátek 23. května se v sále vsetínského Kulturního domu uskutečnilo finále soutěže Bažantnice o nejlepší valašskou rockovou (zřejmě začínající) kapelu roku 1997, do nějž se „prorockovaly" tři seskupení. Trapné ovzduší poloprázdného „monstrsálu" navždy prostoupeného duchem zašlých časů dotvářel moderátor, který uvedl jako první frenštátskou kapelu Malá Market. Trio kytara - basa - bicí utápějící publikum ve snadno odposlouchaných hudebních klišé doplňovala zpěvačka sic čistým, leč nevýrazným hlasem. Jen jsem nevěděl, mám-li být potěšen, že zpívá mou mateřštinou. Mohl jsem být ušetřen násilně rýmovaných a neustále se opakujících čtyřverší: *„Občas si sama sebe nevšímám / občas se sama sebe dotýkám / občas si sama sebe neevážím / občas mi moje tělo překáží "* apod. Nebylo by lepší „la-la-la" nebo snad „va-va-va" ? Mně tedy více než dívčino tělo na podiu překážela kupříkladu bubeníkova „nedochvilnost".

Veselý kompars ze Vsetína mi byl o poznání sympatičtější. Členové kapely nastoupili oděni v pyžamech a nepokoušeli se zaujmout pózu „hlubokomyslných" rockerů zvoucích obecenstvo do „nitra své duše". Muzika to byla veselá a občas to zajiskřilo zajímavým nápadem. Schází jim však potřebný grund. Zvláště první kytara by snesla hbitější a hlavně přesnější prsty.

Třeba takové, jaké má kapelník z nakonec vítězné skupiny Scraps. Co však tahle kapela předvedla? Pouze nedokonalé kopie Satrianiho či Pavlíčka. A vidíte, přesto vyhrála! Za svůj minimální přínos si kromě osmitisícového odposlechu odnesla poukázku na tři dny v nahrávacím studiu. Co asi bude nahrávat? Satrianiho?

Pan moderátor nám dal pět minut na hlasování. Než jsem dopil pivo, akvaria s hlasovacími lístky už byla pryč. Nevadí. Vedle ležel odpadkový koš.

Večer zakončila pražská skupina Abraxas, která nenechala nikoho na pochybách, že nestojí na podiu poprvé, avšak ani ta již nedokázala znovu probudit mou unavenou mysl.

Výsledný dojem? Za mnoho peněz málo (dobré) muziky. Na Valašsku se letos neurodilo. Anebo snad ano? Lze totiž předpokládat, že snad ještě existují lidé, kteří chápou, že v muzice se nesoutěží.

-jih-

KARATEL, VIZIONÁŘ A ZAHRADNÍK V PASTI SLOV?

Pravidelně od roku 1995 publikuje Ludvík Vaculík v úterních Lidových novinách v rubrice Poslední slovo krátké fejetony, jimiž vyjadřuje svá stanoviska k tématům, která ho momentálně oslovují a k nimž cítí potřebu promlouvat.

I když deníková fejetonistika skrývá jistou možnost okamžité reakce, lehkostí klouzající často jen po povrchu, vypadá to, jako by návratem na stránky známého deníku a zejména závazkem pravidelné dodávky textů pro jeho úterní vydání, Vaculík do jisté míry „znásilnil" svou metodu psaní fejetonu, která pro vytvoření jednoho textu předpokládá přibližně měsíční časový úsek, a vědom si své popularity – onoho loga Vaculík –, pokusil se v týdenních intervalech psát kritickou kroniku těchto dní.

Vaculíkovi neuniká současný svět, jeho podstata a hlavní problémy: jen ho vnímá s pro něho typickou logikou; z pozice poučeného člověka reflektuje dění jinak, než by se někdy líbilo – ve vztahu k období před rokem 1989 však pořád stejně: blbeckost a neúcta k tradici a přírodě – to jsou třecí plochy, na kterých Vaculíkovo psaní vždy jiskřilo a kterými byl znepokojován stejně dříve jako nyní. Jeho konzervativnost mu vynesla označení samorostlého strýce z Moravy, který si svou nezařaditelnost po léta pečlivě buduje, a i když v posledních letech mohl Vaculík pravděpodobně kdykoliv zaujmout některou z významných pozic, neučinil tak a stal se otevřeným oponentem všech „režimů": „režimů", ve kterých dochází ke krizi tradičních hodnot, jichž je on rozhněvaným patronem. Vaculíkovo nahlížení současnosti navíc mnohdy nesouhlasí s hodnotami, které jsme počali přijímat: i proto nám některá témata jeho podčárníků v LN přestávají dělat radost: netýkají se totiž „kohosi jiného", nýbrž se začaly dotýkat i nás. A to bolí.

Oponuje-li Vaculík, že není autorem, který chce dráždit, oponuje dráždivě. Užitečnost fejetonu spočívá právě v tom, že si jej někdo všimne, zareaguje na jeho obsah. Originalita Vaculíkovy tvorby leží asi v jeho dobře hlídané póze výstředního „hlasatele pravd selského rozumu", jehož návrhy a podněty – často na hranici jakési roztomilé utopie – jsou osvědčenou metodou, jak dosáhnout toho, že jeho text nezapadne a stane se impulsem, jenž vyvolá diskusi, ze které racionální řešení může vzejít. Patrně největší ozvěnu za dobu, co se tyto Vaculíkovy „nečisté" fejetony (často ubíhající k úvaze či sloupku) v LN objevují, vzbudil článek Daňové stanovisko (9. 4. 1997), ve kterém Vaculík otevřeně přiznává, že část své daně z příjmu zaplatí, „až aspoň jeden případ bankovních a daňových podvodů přijde před soud a některá zmizelá miliarda bude nalezena a vrácena, kam patří." Vlna většinou negativní reakce na tento jeho postoj je čímsi, co by mohlo vysvětlovat – kromě již zmíněné časové pasti – značnou rozkolísanost autorových příspěvků v LN: chtělo by se říci, že, utíká-li Vaculík k tématům, která jsou pro jeho generaci něčím novým – drogy, „divoký" kapitalismus apod. –, je nucen se řídit především svým instinktem, intuicí bravurního stylisty, osvědčeným selským rozumem. Je pravděpodobné, že ne vždy – i vzhledem k tříšti hodnot, za kterými dnes stojí jeho čtenáři – bude vnímán kladně a nekriticky. Tam, kde se Vaculík vztahuje k sobě samému, jeví se jeho texty kompaktnější, zajímavější. Úplně se příspěvkům v LN vymykají tradiční Jaro je tady a Srpnový den publikované v Literárních novinách. Zde autor vystupuje ze své pózy zarputilce, obnažuje se. Teprve po nahlédnutí do této „Vaculíkovy zahrady" může začít platit to, co v reakci na jeden z Vaculíkových podčárníků napsal Miroslav Stoniš: „Čítávám Vaculíkovy fejetony s potěšením, zejména pak ty, s nimiž nesouhlasím."

René Kočík

MEZISVĚTY MEZI SVĚTY

Václava Bělohradského není třeba příliš představovat. Často se objevuje na televizních obrazovkách, často plní stránky časopisů svými úvahami, poskytuje rozhovory... Často je trpěn filosofy-akademiky jen s hlasitým skřípěním zubů. Ach ten bezbřehý relativista !

Své články a rozhovory, vesměs již zveřejněné v novinách a časopisech v posledních pěti letech, Bělohradský sebral, více či méně upravil a vydal pod názvem *MEZI SVĚTY & MEZISVĚTY* (Votobia, Olomouc 1997).

První část, *Říkejme si Červuiši*, kterou známe v mírně odlišné podobě z Literárních novin, autor považuje za svůj filosofický manifest. Vzhledem k podtitulu knihy, jež zní *Filosofické dialogy*, je škoda, že zde není uveden alespoň odkaz na relevantní polemiku Pavla Flosse (*Byl Galileo Galilei Červuišem kmene katolíků?*, LtN, č.10, 1995).

Po „pokusu o definici intelektuála" následují *Dialogy* s několika českými novináři a intelektuály, z nichž je patrný filosofický postoj Václava Bělohradského. Lze jej stručně shrnout pomocí tří „ismů": **liberalismu**, **relativismu**, **pragmatismu**. Zvláště druhým z uvedených Bělohradský neustále popouzí „výrobce absolutna". Hlásí se k Čapkovi a Peroutkovi tvrzením, že každé absolutno je vražedné. Neboť žádná „pravá" povaha skutečnosti neexistuje. Pravda se rodí v svobodném dialogu, v interkulturní komunikaci, která umožňuje střetávání různých slovníků, životních forem, verzí světa; pravda tedy není nalézána, ale vytvářena.

Dialogy na Hrádečku s Václavem Havlem nabízí zamyšlení nad evropskými strukturami a kulturou, nad rolí České republiky v Evropě, nad komunismem a přátelstvím, nad liberalismem a jeho pozicí v české politické kultuře.

Poslední část – *Nápisy na mohylách* – je „filosofickým svědectvím o šedesátých letech", jejichž zásadním a trvalým dědictvím je, podle Bělohradského, prosazení **pohledu zvnějšku.** Nikoli však jako zkušenosti elitářské, ale masové.

Publikace rozhovorů a úvah Václava Bělohradského se řadí určitě k užitečným a k zdařilejším počinům nakladalství Votobia. Bělohradský prezentuje své názory velmi přístupnou cestou, což umožňuje komunikaci i s nefilosofickou obcí, pro niž je mnohdy jazyk filosofů neproniknutelnou hrází, za níž se skrývají „temné vody". I když Bělohradský není příliš originální myslitel a nenabízí, že člověka vyvede z „jeskyně" a zvěstuje mu „světlo světa", jeho výzvu, abychom přijali místo u ohňů v chladných „mezisvětech" a každý vyprávěli svůj příběh, nelze nepřijmout.

-jih-

ŽLUŤ A BĚL

František Všetička

O prázdninách roku 1912 navštívil František Itálii, zemi, která byla jeho snem a neskrývanou touhou. Chtěl v ní pobýt delší dobu, ale po necelých třech týdnech jej nesnesitelná vedra vyhnala zpět do Čech. Předsevzal si, že se do Itálie vrátí, v žádném případě však v létě, nejlépe tak v zimě, popřípadě na jaře. Vyčkal listopadové premiéry Svatého Václava, vyzvedl si honorář za jeho knižní vydání a Náprstkovu cenu za tuto hru a chystal se k několikaměsíčnímu pobytu v zemi svatého Františka z Assisi. Přemýšlel nad svojí trasou, kombinoval nejrůznější možnosti, nakonec se rozhodl, že procestuje Itálii od jihu na sever. Pokud to ovšem okolnosti dovolí.

Vyjel vlakem a dostal se až hluboko na jih k starým řeckým chrámům v Paestu v jižní Kampánii. Na holé stepi u moře se tyčily zbytky tří chrámů, poslední stopy dávného řeckého osídlení. Moře se rozlévalo téměř až k nim. Prohlížel si jeho hladinu a ve své fantazii viděl přepodivné lodice blížící se k chrámům. Na jejich palubách se pohybovali věřící, upírající zraky na vznosné, nedávno dohotovené chrámové stavby. Ukazovali obnaženými rukami do výše a obraceli se tváří k slunci. Na přídi první z těchto lodic se shromáždila pestrá společnost. Pozorovala nedaleký břeh a ukazovala si na mladíka, který je sledoval.

František zavřel na delší chvíli oči, promnul si je, pousmál se nečekanému zjevení a obrátil se k starodávnému areálu. Zastavil se u jednoho z chrámů a v zamyšlení hladil pórovitý vápenec, který v průběhu staletí získal zlatožlutě jasné zbarvení. Usedl mezi dva protáhlé dórské sloupy a vzápětí se vylekal. Z levého sloupu jej ve výši jeho hlavy pozorovala velká zelená ještěrka. Mrskala po něm jazýčkem a v pravidelném rytmu komíhala dlouhým ocasem. Hned nato sjela po sloupu druhá ještěrka, patrně sameček první z nich. Obě

si zvědavě prohlížely vetřelce. U Františkových nohou se objevila další dvojice ještěrek, jež nejevila o cizince žádný zájem a naprosto bezstarostně rejdila kolem jeho dolních končetin. Ve Františkovi nevzbuzovaly ještěrky žádnou zvláštní libost, navíc se v malém okamžiku jejich počet rozmnožil o další dvě.

Poodešel směrem k moři, obhlédl celý areál. Usedl na trávu a pozoroval trojici chrámů. Jeho zornice vnímaly pouze jednu barvu – hýřící a sluncem umocňovanou žluť. Přizpůsobovala se jí dokonce i okolní tráva, zakrnělá a nevýrazná. Žluť se rozpínala a zbarvovala i bezoblačnou oblohu. Žlutá barva ve Františkově mysli zakotvila jako barva starých Řeků, odvážných a smělých stavitelů. Dobyvatelů nesnadno uchopitelného prostoru. Ještě dlouho po návratu domů si vybavoval, že i nehybnými očky velkých ještěrek prosvítala sytá vyčítavá žluť. Zvídavá a provokativní.

Z Paesta se František dostal do Salerma, kde mu jeden německý posluchač kunsthistorie poradil, aby do Neapole nejel železnicí, ale zkusil to po silnici, vystavěné podél salernského zálivu. Vytrvale ho přesvědčoval o tom, že spatří nejkrásnější kout Itálie. Němec ze sebe chrlil další a další podrobnosti, ale František nestačil vnímat jeho argumentaci. Nakonec se k studentovu návrhu přiklonil. Rozhodl se, že dorazí do Amalfi a přenocuje tam.

Hned na začátku silnice jej dojel sedlák s vozíkem, který byl ochoten jej za tři liry dopravit do Amalfi. Spolu s Františkem byli ve vozíku tři venkované, kteří mu během cesty jemu naprosto nesrozumitelným nářečím hlasitě a drmolivě rychle vyprávěli o míjejících městečkách. František si bezděčně vzpomněl na obdobnou dikci německého studenta. Trojice venkovanů byla na rozdíl od Františka a mladého kunsthistorika osmahlá a v obličeji plna krouživých vrásek. František si ji bedlivě prohlížel a došel k závěru, že ji již jednou spatřil. A nebylo to tak dávno. Jeli na jednom povoze, který tlumený-

mi barvami zachytil jím milovaný Millet. Jean-François Millet.

Krajina byla romanticky kouzelná, podobala se překrásnému snu, mladý Němec měl pravdu. Silnice se pohybovala jednou jen několik centimetrů nad hladinou, jindy naopak šplhala nahoru do skal. Nalevo se vlnil salernský záliv, v němž se neznatelně a líně pohybovalo několik člunů. V každém z nich seděla jedna nebo dvě postavičky, jež bedlivě sledovaly nehybnou hladinu. Napravo se tyčila strmá úbočí skal. Místy, kde skály jen trochu ustoupily, se objevila černá prsť s vinicemi nebo modravá zeleň pomerančových sadů. Byl totiž únor a ten se v tomto kraji připomínal zrajícími pomeranči.

Cesta ubíhala a počet spolucestujících se snižoval. Vozík míjel bílé vesnice a městečka. Každé z nich mělo libozvučné jméno – Cetara, Maiori, Minori, Atrani a kdesi na konci čekalo Amalfi.

Františkovi nejvíc uhranulo Atrani. Jednotně bělostné městečko, jehož bílé domy rostly stále výš v jakousi pyramidu, jejíž vrchol byl zakončen bílou kostelní vížkou. Nad městečkem trčela pak skála, jež svým tvarem připomínala veliký dozrálý hřib. Čerň této skály ještě více zvýrazňovala a znásobovala bělobu městečka. Mramorová běl uváděla Františka do nadšení a jen sedlákova netrpělivost mu zabránila v tom, aby se v Atrani alespoň několik hodin zdržel.

Krátce před vjezdem do Amalfi požádal Františka poslední spolucestující, aby mu vzal do kapsy kilo pražené kávy. Zdůvodňoval to tím, že cizince akcizáci neprohlížejí. Při předávání kávy se sáček protrhl a Františkovi zůstala notná hrst kávových zrnek v kapse. Nejprve je chtěl vyhodit, ale když nahmatal jejich příjemnou a hladivou kulatost, ponechal si je v kapse.

V bělostném Amalfi se zajímavým kostelíkem a svažitým hřbitovem přenocoval a zůstal v něm další dva dny. Při náhodné prohlídce hřbitova narazil na český hrob. Na samém jeho konci při nevysoké zdi našel poměrně nový hrob. Na nepatrném pomníčku stálo: L. Dvorská. Bez jakéhokoliv italského přídom-

ku. Ani křestní jméno zde nebylo uvedeno. Pouze písmeno L – Lucie, Ludmila, Lenka? A k tomu příjmení a data narození a úmrtí. Zemřela před necelým půlrokem. Snažil si ji představit. Byla vdaná nebo svobodná? A jak se sem vlastně dostala?

Třetího dne odjel drožkou do Sorrenta a ze Sorrenta po pobřeží elektrikou do Neapole. Neapol byla dílčím cílem, jemuž chtěl věnovat větší a časově náročnější pozornost. Tento dobře promyšlený plán se hned na počátku zhatil, poněvadž František dorazil do Neapole s jedinou lirou v kapse, a ta byla ještě, jak se dodatečně ukázalo, falešná. Bloudil po přístavišti a poprvé v životě poznával, co je to opravdový a nepřátelský hlad. Zpočátku byl bezstarostný, věřil ve šťastnou náhodu, která nemůže nepřijít. Další den se však bezstarostnost kamsi vytratila a nahradila ji hladová úzkost provázená nejčernějšími obavami. Nevěděl, na koho se má obrátit, a poprvé si uvědomil, že není ani schopen potřebnou prosebnou větu v italštině zformulovat. Bezmocně bloumal netečným městem, zatínal pěsti a obhlížel okolí, jehož pestrost mu splynula do dvou základních barev, a žluté a bílé. Všechny ostatní barvy byly jimi bezezbytku pohlceny a nemilosrdně zadáveny. Zůstala jen provokativní žluť a běl. Při nerozhodném tápání rukou nahmatal v kapse a v podšívce kabátu zapomenutá kávová zrna. Živil se tímto nenadálým darem celé dva hořké dny. Zrna vydatně zaháněla nejtrýznivější hlad.

Druhého dne k večeru narazil na zámožnou a podle jeho soudu šťastnou českou dvojici, která jej s naprostou samozřejmostí pozvala na mísu makaronů, zaplatila mu lístek do Říma a poskytla několik nezbytných lir. Světu se okamžitě vrátily všechny zbývající barvy. Svět se stal opět pestrou a přitažlivou paletou.

František naposledy pohlédl na mořskou hladinu a spatřil přepodivné starobylé lodice. Byly bíle natřené a směřovaly k němu.

(Kapitola z připravovaného románu)

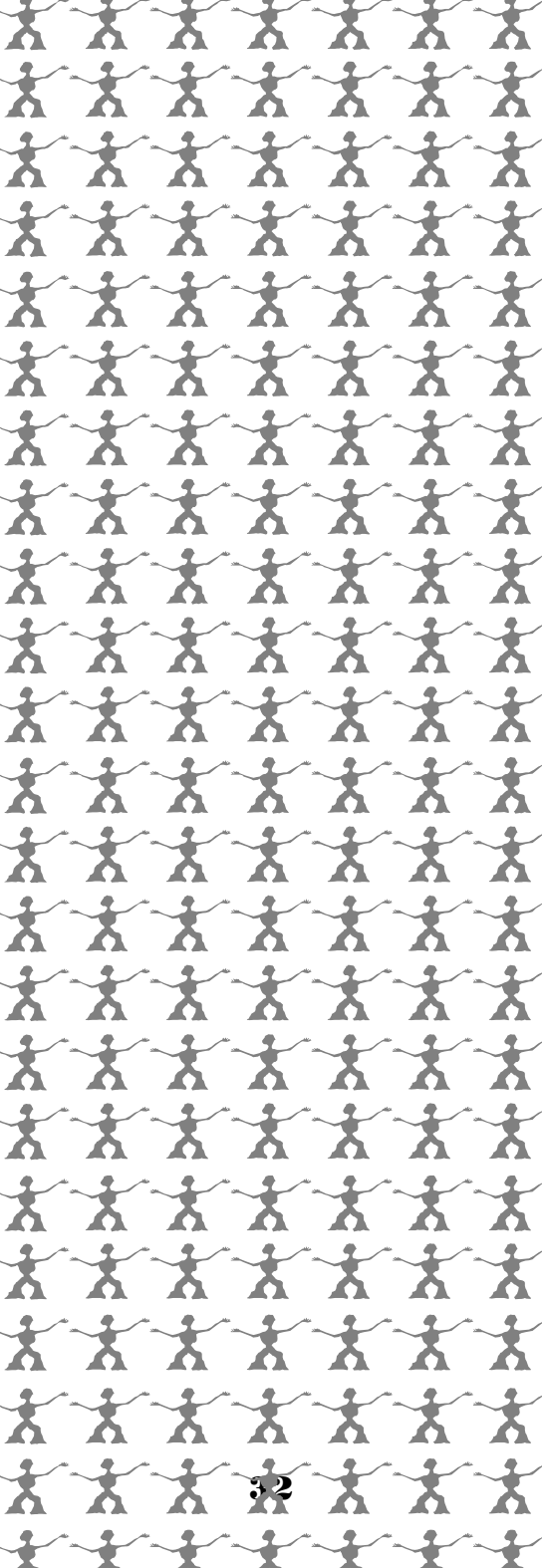

texty

číslo 7
podzim 1997

Úvodník:

Skuhrání do podzimu

Je podzim. Takový šedý a špinavý podzim, jak má být. Už ne zlatavé babí léto, ale sychravá rána s vůní dešťů a mlhy. Ten správný čas na staré knihy. Čas od času si v nich listuju, zvláště když nemám na čtení něco nového. Třeba je to tím, že čtu nebo hltám velmi rychle, ale stává se mi to stále častěji.

Tento podzim jsem marně pátral v knihkupeckých regálech po něčem novém z české prózy a poezie. A byl jsem zaražen. Vždyť už ani léto nepřineslo nic překvapujícího! Po dlouhém hledání jsem sice nakonec narazil na nový Ajvazův román a Larusovu prvotinu. Ale myslím si, že je to přece trochu málo i na literaturu tak malého národa, jako je ten náš. Protože jsem bytostný optimista, nebudu sýčkovat nad osudem české literatury, ale je to názor, který slyším ve svém okolí stále častěji. A to nejenom z úst zvolna stárnoucích generací, které vždy vidí to lepší v minulém, ale i od mých vrstevníků. Snad stojí za to zamyslet se, proč je tomu tak.

Třeba je to tím, že v současnosti dosud neexistuje žádné dílo, které bychom mohli označit za generační výpověď a se kterým by se aspoň část věkové skupiny mohla ztotožnit a přijmout ho za své. A tak se stále znovu a znovu vracíme k idolům předcházejících generací a prožíváme nejrůznější retra. Ať v módě, hudbě či literatuře. Ztratili jsme víru v samotnou podstatu umění, víru v krásu, víru v originál. Už jenom opakujeme, že lze jenom opakovat. A možná, že ne vědomí této tíže, se kterou se dokázaly vypořádat všechna předcházející pokolení, ale naše vlastní malost a žádná odvaha jsou nám kamenem náhrobním. Už předem přijímaná naše neschopnost je to, co nás svazuje. Natolik jsme se sžili s těmito myšlenkami, že už ani nemáme chuť a snahu změnit tento všeobecně přijímaný stereotyp, chuť vyzkoušet si něco nového na vlastní kůži. Raději budeme hořekovat nad úpadkem slova, literatury a svalovat vinu na nová média, špatné časy... Ale že je chyba především v nás samotných – o tom raději tiše pomlčíme.

A tak dokud nepřestaneme přejímat zkušenosti cizí a nebudeme chtít prožívat sami, tak do té doby budem marně čekat na *náš* román a *naši* poezii. Nemusí být rovnou velká literatura, ale měla by alespoň existovat. Snad tomu napomáhá i časopis, který právě držíte v rukou.

-pak-

Obsah:

úvodník

Pavel Kotrla: Skuhrání do podzimu___2

poezie

Jan Kholl: Indra; Kanálská zahrada; Samotáři; Pokyny k tichu; ___4_5
Czesław Miłosz: Haiku___8_9
Jan Pyszko: Pokladnice; Štědrý večer; Krausovy slunečnice; Wilkovi___6_7
Alena Frydrychová: Dotýkal se jí; Vidíš do mě; Nedokážu odhadnout vzdálenosti; Co dokáži nehty zapískám líně; Hledáme se na počátku jara___10_11

próza

Billy Londonová: Bella ___27_31

rozhovory

Rozhovor s Milanem Hlavsou___23_25

recenze

Mojmír Trávníček: Hora___12_14
Jiří Hrabal: Big Bítov 97___21_22
Pavel Kotrla: Umberto Eco___25_26

výtvarné umění

Dalibor Malina: Karel Hofman___14_15
Michal Kovář: Foto___16_17

teorie

Nigel Suckling: Hrdinské sny___18_20

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 347
Vsetín 755 01
tel. (0657) 611089

Indra

Mohli jsme také do fontány
a tam sprchovat se
a každý mít své vlastní plány
a nepotloukat se letní Paříží
a nebýt omámení

...
Již starý Goethe
jenž pláč držel v oblibě
poslouchal Lotty bezstarostnou
jak v hlavě ukryta
svůdně mu diktuje
scénu přebolestnou

...
Diktuje stojíc na loktech

Kde smutno je ti?
zeptá se obejme nohama

...
Až za tři hodiny v Avignonu
chtěl jsem ti něco
v parném odpoledni říct

...
Nelze víc přehmátnout ten tik

Vstanu pro popelník
a ona
píšící jindy do únavy
je tichá jako zimní věta
šeptaná kýmsi
až z konce světa

Kanálská zahrada

Ivan Blatný v bixleyské domovině
nahřátý vonícím svahem kdysi napsal

“Prádlo s vylisovanou levandulí”

Snad to byl mrak snad je člověk vrána
Snad jsou lidé prameny černých vran
na velké obloze

K H O L L

Samotáři

Domy jsou vylidněné v parcích snažně ryjí
venčení hafani hledači euforií
a jejich průvodci co nedosáhnou skonu
spadnou-li nočníky od Zeleného stromu

civí tam civí tam otevřené dlaně
stojí tam drtíce pekla i ráje
v noci než zasednou s dlouhou cigaretou
a otevřou knihy v nichž se slova pletou

Parky jsou vylidněné v domácnostech leží
přikryti dekami lehkými jak peří
průvodci hafanů psovodi němí
na duchu jízliví a mezi všemi

ti kteří kreslí psům na tlapky pranýře
a hledí bezradně přes mostní pilíře
jak noc je zkurvělá jak noc je nahá
v městě tak obscénním kterým je Praha

Pokyny k tichu

Když modrem zahrady pokyny k tichu zazní
živý muž s mrtvým si promluví
Když všechno kolem spí všechno lidé hvězdy
svede jej z cesty jistota obuvi

Hladino zčernalá kterou sytí svět
v hodinách zvětralých vším kouřem se tě
chytám
Jen v pozdních návratech obklopuji tvůj květ

A táhne mě to zpět
A žene nikam

Jan H. Kholl
* 2. 8.1976
student bohemistiky na FF UK
ukázky pocházejí se sbírky, která vyšla v edici Kosice (Vsetín 1997)

Pokladnice

Není to k víře

Bijí pro sebe
dva z pokladnice
vyjmuté klenoty

Zlatou štolou spjaté
opravdové
„dva“

Štědrý večer

Pod střechou
srdcí
Večer s hvězdičkou

Ke stolu
Koleda

Krausovy slunečnice

Stašovi

V slezských puklinách
soustředěná ruka
delikátně mísí zákvas tvaru

Zlaté tváře
v napjaté jak struna žádostivosti
protažená těla
schýlené hlavy
Oheň proniká do temného jádra
do tajemství světla
zakletého do bělosti

Barvy jsou v tobě
až do kořene

Wilkovi

Wilhelmu Przeckovi

V tvé krvi se jak v tyglíku
praží ruda
Všechno zbytečné
oheň požírá

Moudrost
to dobré znamení
Tvoje slova neničí psaní

Z křivých zrcadel
křivé obrazy
Stíny
utrpení světla

Jak zdravé bývají myšlenky
z hořké nahé pravdy

Jan Pyszko (1925) je současný polský básník z českého Slezska. Vydal prozatím tři sbírky: Pęknięta pieczęć (Puklá pečeť, Kielce 1988), Słowa jak kamienie (Slova jak kameny, Warszawa 1993) a Potoki (Opole 1993). Pro Pyszkovu poetiku je příznačná zkratka, lapidární výraz. Tento způsob básnické výpovědi se odráží i v rozsahu jeho básní, jež jsou většinou krátké, úsečné. Nejinak je tomu i s jeho básnickými knihami, všechny tři výše uvedené tituly jsou útlé svazky. Jednu tematickou řadu Pyszkovy poezie představují holdy a charakteristiky přátel. Tuto řadu v našem výběru zastupují básně připsané Wilhelmu Przeczkovi a malíři Stanisławu Krausovi, který rovněž patří k polskému Parnasu na našem území. Překlad Pyszkových básní pořídil

František Všetička

HAIKU

Navštěvujíce hroby,
šedovlasí se sklánějí
nad svými láskami.
Basho

Podzimní bouřka –
divoká prasata
zasypaná listím.
Basho

Skřivan nad polem –
sladký zpěv
ne-spoutanosti.
Basho

Vesnice bez zvonů –
čemu naslouchat
o jarních večerech?
Basho

Blesk –
výkřik volavky
rozťal temnotu.
Basho

Běž, spatři
skutečné květy
zraňujícího světa.
Basho

Kapky rosy –
čím lépe smýt
prach světa?
Basho

Osamělost –
cvrček v klícce
na stěně.
Basho

Žena –
jak pálí její kůže
která zakrývá.
Paní Sute-jo (1633–1698)

V mých nových šatech
dnes ráno –
někdo jiný.
Basho

Fialky –
jak vzácné
na horské pěšině.
Basho

Tulák spí –
nemocná divoká kačena
vleče se zimní nocí.
Basho

Mlha.
Sedět tu
bez hor.
Gary Hothan

Časně v domě –
tvůj prázdný věšák
ve skříni.
Gary Hothan

Bankéř
anuluje
tmu.
Raymond Roselip

Ležíc v mokré trávě,
ještě ve mně
pulzuje.
Alexis Rotella

Z knihy Haiku (Wydawnictwo M, Krakóv 1992) vybrala a přeložila Šárka Nevidalová

Dotýkal se jí

vlastně chtěl
ale nevěděl, že už není
jen ty vlasy zůstaly
symbol její přirozenosti

Dotýkala se ho
vlastně chtěla
ale věděla, že už není
že nezbylo nic
jen křičící kočka
vyškrábané oči
čísi rudě nalakované nehty
a sbalené věci
pohozené v koutě

Vidíš do mě,

jsem umaštěný papír v koutě
Vidím do sebe
křičím do hliněného džbánku,
ozvěna mě vrací a obléká
abych nebyla tak ztichlá

Vidím do rukou, chvějí se a zrazují

Nedokážu odhadnout vzdálenosti,

ale samotu a bolest cítím zcela jasně
řeže
svazuje pomalu a zákeřně
Hniji zevnitř, vnitřní malomocnost
bez naděje
bez citu
oči náhle oslepnou
lesk se ztrácí
Strop vzpomínek tě přikrývá a drtí

Co dokáží nehty zapískám líně

a téměř rychle
vyvažuji každou vteřinu
ty váhy co jsi rozkmital

Tvůj záměr byl dohonit vítr
a já stojím v cestě
balancuji
s dvojramennými vahami na hlavě

Hledáme se na počátku jara

rty popraskané mlčením
tiše a nervózně jazyk hladí dásně
Díváme se směrem k sobě
a rty pukají
Tak jako jarní ledy

Hledáme se
občas
i teď uprostřed zimy, oknem trochu
fouká
Ještě nepůjdem spát
pošlu ti podzimní listy
peříčky vystelu hnízdo

Alena Frydrychová je hezká dívka z Valašského Meziříčí. Absolvovala Střední průmyslovou školu chemickou v Hranicích, pracovní místo však doposud nenašla.

Co si myslí o poezii? Má podle mě velký význam, je schopna vyjádřit nálady a pocity. *A proč by tyto pocity a nálady měly zajímat i druhé?* Určitě i druzí prožívají podobné city, snad se je ale stydí dát na papír.

Svůj první rukopis sbírky pod názvem Zápas o duši připsala Liborovi: „Když jsem psala tyhle básničky, šlo opravdu o takový „zápas o duši". Někdy to bolelo a trýznilo, ale stejně jsem to nevzdala. A právě to jsou ty nejkrásnější chvíle, které ti dají to opravdové poznání."

H O R A

Kdykoliv sleduji předvánoční hemžení v knihkupectví, vzpomenu si na starý epigram Josefa Hory: „Na Ježíška bývá lidem dobrá ba i knížka…“ A tak mi napadá: kolik z těch zákazníků-čtenářů si vzpomene na Josefa Horu, kolika z nich vůbec ještě něco řekne jeho jméno? A přece v celé rozsáhlé soustavě pohoří české literatury – nejen poezie – je to vrchol z největších, i když zároveň z nejméně nápadných. A co víc: jako by se záměrně překrýval s tolika jinými, jimž ochotně propůjčil a daroval něco ze své nedočerpatelné mohutnosti, a to s takovým taktem a noblesou, že ani nezotročoval ani nezastiňoval, nýbrž nenápadně vstupoval do díla svých mladších druhů a dovoloval, aby se v něm rozpustil, vstřebal, a posilnil je ze svých přebytků.

Josef Hora nemá letos kulaté výročí, nevedou nás jubilejní pohnutky, a věnujeme-li mu krátký fejeton, je to především z vědomí, že tento skromný básník navzdory pozvolnému zapomínání nepřestává skrytě žít ve větší části novodobé české poezie, a měl by plně žít i mimo studijní osnovy škol. Kdo všechno mu v české literatuře nebyl aspoň dočasně dlužen – i mnozí, kteří se rychle vymanili suverénním růstem z této poplatnosti, byli jeho tvorbou namnoze poznamenáni v samé podstatě. Bez Hory by nebylo Jiřího Wolkra, ale ani osvobodivé jiskřivosti a průzračnosti Zahradníčkových Jeřábů; Horův příklon k epice (od Jana Houslisty k posmrtnému nedokončenému torzu Pokušení) v lecčems připravil a předznamenal příběhy Vladimíra Holana. A kolik společného mají čtyřverší v posmrtně vydaném Životu a díle básníka Aneliho s kvartety “oříšků” Jana Skácela! Není ani zapotřebí připomínat, v kolika rovinách prolíná jeho poezie tvorbu Seifertovu a Hrubínovu, přátel nejvěrnějších.

Josef Hora zemřel mlád, jak se v Čechách sluší na básníka: nebylo mu ani pětapadesát (a bezmála stejný počet let nás již dělí od jeho smrti); zanechal však dílo neobyčejně rozsáhlé, ve všech rozměrech dosud pořádně neprozkoumané. Potkala ho ta nehoda, že od mládí patřil k autorům jaksi samozřejmě uznávaným a respektova-

ným, a to je neodpustitelný hřích. Jeho dobré jméno se rozumělo jaksi samo sebou, takže se zvolna vypařilo do ztracena, aniž si toho kdo pořádně všiml (navzdory tomu, že o něm vyšlo několik monografií). Je to ve shodě s osudem básnických monumentů, uctívaných a de facto neznámých, jako byl mj. Svatopluk Čech (kdo dnes čte jeho básně?), Jaroslav Vrchlický, Viktor Dyk... Nepatřil v letech totality k zakázaným autorům, byl dokonce tuším prvním „národním umělcem" (in memoriam) již od roku 1945 – a román Hladový rok a pamflet Socialistická naděje patřily k doporučené školní četbě, přestože se s komunistickou stranou radikálně rozešel již v roce 1929 (brožura Literatura a politika z téhož roku, způsobilá otevřít oči tváří v tvář komunistické reglementaci kultury, byla přísně tajena). Pamatoval ještě Vrchlického a lumírovce a ve svých tvůrčích začátcích na ně s vděčnou úctou navazoval. Sociální cítění a nezničitelný sen o sociální spravedlnosti ho přivedly k proletářské poezii. Nebyla pro něho nalinkovaným programem, ale přirozenou etapou na cestě básníkova srdce skrze vřavu světa, kterou poctivě prošel až do hájemství ticha, které posléze rozpoznal jako rodnou krajinu srdce.

Etapy této cesty jsou značeny tituly básnických sbírek, těmi nejstručnějšími básněmi: Strom v květu, Bouřlivé jaro, Mít křídla, Struny ve větru, Tiché poselství, Dvě minuty ticha, Domov, Tonoucí stíny, Zahrada Popelčina...

Hora rostl mimo generační a programová uskupení, a přitom jeho poezie, psaná nepřetržitě od školních lavic doslova ještě i na smrtelném lůžku, předjala nebo absorbovala z větší části celý složitý vývoj české poezie první poloviny dvacátého století – nalezneme v ní výrazně nebo ztajeně všecka její mateřská znaménka, přijatá pokorně a s vědomím služby (které dnešní tvorba převážně ignoruje). Název, který ve svých sebraných spisech zvolil pro soubor sbírek své vrcholné tvorby – Kniha času a ticha – lze vztáhnout na celek Horova díla. Nikdo jiný před Skácelem a Slavíkem nevyjádřil tak třeskutě ticho a neslyšné plynutí času jako on, jenž prošel mělčinami i hlubinami vřavy světa. Básnickými smysly vnímal přítomné i budoucí ohrožení člověka

a světa, ustavičně byl v dotyku s tmou a prázdnem, a básnické slovo bylo pro něho onou mocí, která měla a mohla poskytnout záchranu. Málokdo jiný věděl tolik o křehkosti slova a zároveň si byl jistý tím, že básní nevytváří mlhovou clonu, nýbrž realitu. („Jenom píseň má, ten třesoucí se vlas, ó smrti, nezděsí se lesku tvého nože.") Rozuměl dobře tomu, co jsme mohli po jeho smrti důvěrně poznávat celá desítiletí: „osudu, jehož příjmení je strach". Jako by tušil – lze to v posledních básních zřetelně číst – že umírá sice na prahu toužebně očekávané a radostně přivítané svobody, ale zároveň na prahu jejího ohrožení a znásilnění.

"Dobře, že jsem a že jsem byl" – napsal ve svých posledních verších, jimiž se – básník času a ticha – stal básníkem bolesti.

Mojmír Trávníček

KAREL HOFMAN
o nezbytnosti fundamentální výbavy umělce

Doyen valašských umělců, jedenadevadesátiletý akademický malíř Karel Hofman ze Soláně, zarputile střeží odkaz svých učitelů z pražské akademie múzických umění – Jakuba Obrovského a Otakara Nejedlého. Zatímco dnešní představitelé nejvyššího sboru Akademie táhnou na diskusní pole s názorem „neznásilňovat originalitu mladého talentu", meziválečné osobnosti vysokého uměleckého školství znásilňovali až běda, a je třeba říci, že ku prospěchu věci. O přes mnohé neshody, půtky i celoživotní umělecké antipatie se shodovaly na základním: adept výtvarného umění, a zcela bez diskusí pak malířství, musí na vysoké úrovni zvládnout kresbu jako základní předpoklad zvládnutí všech velkých uměleckých úkolů, před něž bude postaven.

Můžeme mít k tvorbě Karla Hofmana jakékoliv výhrady, i on má svá slabší místa (na rozdíl od mnohých umělců však o nich ví), nelze mu však upřít fundamentální vybavenost, která mu umožnila zvládat složité problémy krajinomalby i malby figurální, která mu dovolila pustit se odvážně a s vědomím vlastních možností a rizik do monu-

mentálních fresek, jejichž význam nebyl dostatečně a poctivě v kontextu takřka uzavřeného malířova díla zhodnocen.

Dát dohromady jakýkoliv ucelený soubor malířových prací není jednoduché. Mnohé z nich, nikoliv však ty nejvýznamnější, jsou ve vlastnictví uměleckých galerií, ty významnější pak mají soukromí sběratelé a malířovi přátelé. Jít ve výběru najisto a podle přijaté koncepce je úkolem skoro detektivním, neboť umělcův archiv je překryt mystériem jeho polobohémského náhledu na statistiky a dokumenty. Přesto se podařilo do galerie "V poschodí" (Knihkupectví Malina na Dolním náměstí ve Vsetíně) posbírat kresby, které dávají docela zřetelnou představu o umělcově talentu, o významu, jaký tomuto výtvarnému projevu přikládá, o inspiračních zdrojích, které tentokrát překračují tradiční náhled na „studnice", z nichž tento umělec čerpal: vedle známých italských podnětů, inspirací valašskou krajinou, valašskými zvyky a tradicemi, je tady najednou svět zcela intimní, svět rodiny, dětství dvou na poli umění úspěšných dcer, svět okamžiku mezi lidmi srostlými s krajem a jeho každodenností. Je to svět opravdu intimní, zachycený prostřednictvím principiálního kresebného prostředku – linie, která drží v rukou všechny trumfy. A výsledek je mimořádný: prostřednictvím linie je úchvatně zvládnut prostor i vykročení za něj, k detailní psychologické charakteristice portrétovaného (v případě kresebného portrétu) či zachycení atmosféry. Kresby, které doposud spíše doplňovaly autorovy výstavy olejomaleb, dokládají, že jsou autonomní částí jeho díla a že bylo spíše jakýmsi nedopatřením, že samostatně vystaveny nebo vystavovány nebyly.

Výstava kreseb, k níž se jeden z největších valašských malířů odhodlal a k níž svolil, není výstavou předváděcí, oslavující, ale výstavou oslovující. Vede k úvahám, jež se ve svých konsekvencích musí dostat k dilematu současného výtvarného umění, které v jednom ze svých argumentačních proudů, Hofmanovi cizím, prosazuje právo na existenci, pod hlavičkou umění, pracím, které dýchavičně sledují vidinu slávy s využitím prostředků, které bezobsažně křičí a řvou, aniž by sloužily vydobývání toho podstatného z údělu člověka.

Dalibor Malina

MICHAL KOVÁŘ (*1972)

HRDINSKÉ SNY

Nigel Suckling

Ukázka byla původně doprovodným textem ke knize ilustrací dvanácti nejlepších ilustrátorů fantasy a science-fiction. Ale snad obstojí i samostatně.

red.

Jestliže chceme člověka považovat za hrdinu, musíme přihlížet k okolnostem, které ho obklopují, abychom nedošli k vyvození špatných závěrů.

Hrdinové a hrdinky zosobňují existenci našich touženbných přání po životních vzorech, po tom, čím bychom sami rádi byli. Tito naši hrdinové a hrdinky tíhnou k tomu, aby spadali do zcela určitých kategorií, ačkoliv toto je často podřízeno okolnostem, za kterých se vyskytují. Je jen málo rozdílů mezi takovými hrdiny jako je Barbar Conan a rockový hrdina heavy metalu. Oba si podmaňují a dobývají nepřátelský svět svými vlastními způsoby, liší se jen druhem použitých zbraní.

Takovéto skryté paralely vysvětlují naši kontinuální fascinaci hrdiny a hrdinkami ve fantastickém prostředí, které může být mytologické, neomytologické nebo futuristické. Na kterémkoliv sedadle obyčejného vlaku nebo v kterékoliv hale továrny na auta můžete nalézt Conany, Lanceloty, Elriky, Galahady a Gueneverie, skryté v uniformitě moderních profesí, jednajících v mezích daných prostou přítomností.

Barbarští hrdinové Conanova typu jsou typičtí pro ranou literaturu, uveďme například Beowulfa, jednu z nejranějších anglických ság o hrdinovi, který přemáhá a zabíjí Grendela, z poloviny lidskou obludu, která pustošila Hrothgarovu síň v Dánsku. Za to ovšem musí čelit hněvu Grendelovy matky, jež žije na dně jezera, později drakovi, probuzenému kráděží pokladu, který hlídá.

Jiné evropské příklady, které jsou snad lépe známy, jsou Herkules, Odysseus a Siegfried, jež mají ekvivalenty ve všech jiných kulturách. To, co mají tito hrdinové společné, je, že žijí na rozhraní Chaosu, kde je lidství vydáno napospas obludným převtělením ďábla a je stále pošlapáváno a hubeno. Pro lidské hrdiny je základem přežití, vše ostatní je nedůležité. Na rozhraní Chaosu by noční

můry lidí ovládly svět, kdyby nebylo síly barbarských hrdinů.

Mimořádné činy raných keltských hrdinů byly zaznamenány v irské a keltské literatuře s překvapivě malým zásahem raných křesťanských zapisovatelů. Jejich představiteli byli artušovští hrdinové žijící v o něco méně riskantní době, kde představovali poněkud odlišný hrdinský ideál. Nyní tyto nezbytné kvality síly a odvahy představují ideály rytířství, ovšem ne vždy ve stejné míře. Někteří hrdinové, jako například Gawain, působí dojmem, jako by bývali šťastnější v méně klidnějších dobách.

V artušovském věku mýtu (v protikladu k historii) se už ďábelské síly neobjevují tak často jako obludy a obři, jejichž existence je stále brána v potaz. Mnohem častěji se tyto ďábelské síly vyskytují v lidské podobě. Nejde ani tak o nepřátele lidství, jako spíš o vnitřní krizi, které musí čelit hlavní hrdinové, u nichž se projevuje morální dilema. Hrdinský standard, aplikovaný na časnější období, už není použitelný, a pro artušovské hrdiny je nyní typická snaha o univerzální humanistický pokus o ovládnutí světa a jeho pochopení za pomoci vlastního přičinění.

Mladý král Artuš byl nejprve sám esencí nového rytířského ideálu, ale později se stal poněkud neúčinným vzorem a byl proto nahrazen Lancelotem – „nejlepším rytířem světa". Lancelot byl povolán, nejen proto, že každého porazil, ale také proto, že nikdy neporušil zákony rytířství (snad kromě vztahu ke Gueneveře). Kdyby byl nositelem pouze jedné vlastnosti bez druhé, spadal by už do jiné role.

Středověký koncept rytířství znamenal mnohem víc než ochranný postoj mužů k ženám, s kterým je nyní široce spjat a pro který je často napadán jako skrytá forma útisku. Tohle byl jen jeden ze závazků, které hrdinové cítili vůči slabším, než byli oni sami. Rytířství znamenalo a znamená ve všech jiných kontextech, kde se objevuje, začátek podřízenosti síly abstraktnímu kódu spravedlnosti, jenž poskytuje práva všem členům společnosti. To představuje pokrokovější myšlenku, než je barbarský typ hrdiny, pro kterého jsou jeho závazky omezeny okruhem vybraných jedinců a kde slabší a chudí smí o svém osudu rozhodovat jen velmi málo.

Ke konci artušovského období se hrdin-

ský ideál proměňuje ve vyšší stupeň, který je dán svatým grálem. Rytířský ideál je sám o sobě nahrazen novým duchovním a celkově nadosobním ideálem a tím je mystické hledání. Tento ideál je jen velmi těžce dosažitelný pro rytíře kulatého stolu, už proto, že pro ně bylo dost těžké přiblížit se alespoň ideálu předchozímu.

Nový hrdinský ideál je ztělesněn Galahadem, Lancelotovým synem, zplozeným vlivem kouzel. Galahad po svém otci přebírá pověst „nejlepšího rytíře světa" a je předurčen k plnému dosažení grálu, protože je jediným rytířem bez hříchu (podle středověkého rytířského standardu se nám cesta k dosažení grálu může zdát poněkud krvavá).

Galahada nelze, vzhledem k jeho bezchybnosti, přesně vymezit, podobně jako u jiných artušovských hrdinů. Je možné ho obdivovat jen z jakési vzdálenosti. Nepřichází proto, aby prožíval Lancelotova muka svědomí, ale aby suverénně vzdoroval svůdným vnadám mnoha jeho obdivovatelek. Zpočátku se soustřeďuje na určitý cíl ve svém bezprostředním okolí, pak je ovšem úzkostlivě vyhýbavý k tomu, kdo se s ním chce spřátelit. Vždycky zmizí jako Lone Ranger, který právě vykonal dobrý skutek.

Tyto příklady samozřejmě nezahrnují veškerou mnohost typů hrdiny, ale aspoň názorně vystihují vývoj ideálu od starověkého ideálu do moderního mýtu. Objevují se v různých formách závislosti na moderním umění a literatuře (viz například Joyceův Odysseus jako parodie na Odysseu). Ovšem nejsnadněji je lze pozorovat ve fantasy a science-fiction, kde mají vypravěči příběhů stejnou svobodu představivosti jako spřádači starověkých legend.

Ačkoliv hrdinové jsou zde podáni ve smyslu vývoje hrdinského ideálu, není nezbytně nutné tvrdit, že je jeden typ hrdiny lepší než druhý. Každý odpovídá své době a podmínkám, jež zase neodpovídají hrdinům jiným. Cesta za svatým gálem v době, kdy zbytek lidstva je sužován draky, by nebyla hrdinstvím, ale spíš zbabělostí. Na druhé straně vybíjení draků v době, kdy už se stali neškodnými a nikomu nemohou ublížit, by bylo prostě brutální.

z anglického originálu Heroic Dreams (Singapore: Paper Tiger 1991) přeložil Petr Vaculík

BIG BÍTOV 97
aneb
"ČEKÁNÍ NA MAGORA"

Již druhé setkání českých básníků proběhlo ve dnech 25.– 28. září letošního roku na hradě Bítově. Po loňském poněkud konfliktním přemítání a bilancování na konci milénia mělo mít letošní střetnutí charakter více pracovní a méně konfrontační (alespoň podle básníka Kuběny). A jak to tedy bylo?

ČTVRTEK: Jedlo se, zpívalo a pilo... Mistr Kuběna obcházel starobylé místnosti, zdravil své hosty, kteří po úvodní znělce a promluvě „hradního pána" vzali za vděk „trochou" občerstvení. Na řízky se stála fronta. Inu, básníci čeští plně náleží svému národu. Osamocený Ivan Diviš bloudil mezi skupinkami mladých či dosud „nezavedených" (jak dnes praví kritikové literární) básníků a básnířek (těch tolik nebylo), jež po něm těkali obdivným či kalným zrakem. Pro některé to byl čas osobních setkání a vzpomínání, pro jiné zas pracovních příležitostí. Ovšem propast v komunikaci mezi mladými a již „zavedenými" se překlenout nepodařilo (a to nejen v průběhu tohoto prvního večera), což je pravděpodobně nejzávažnější nedostatek celého „Bítova". Neboť co by mělo být vyšší ambicí setkání obdobného typu? Otázkou je, na čí hlavu tento nedostatek padá.

Rozzlobený Emsí Putna dodržel slib a nepřijel. Vzduchem bloudila otázka? Kde je loňský buřič a výtržník? Kde je Magor? Nepřijede? Pije? Sedí? Píše?

PÁTEK: Někomu se vstávalo lehce, někomu hůř. A někdo nevstal vůbec. Literární kritikové vynášeli ortel nad mladými básníky. Konala se první část bítovských přednášek. Téma dne: mladá poezie. Akademik Vladimír Novotný předložil názory jiných na současný stav mladé české poezie (zejména Jiřího Trávníčka) se svým drobným komentářem, který jistě nikoho nepřekvapil ani neurazil. Jan Štolba nařkl mladé básníky z grafomanství (až na své „vyvolené"), jak je dnes běžné. Šéfredaktor brněnského Hosta načrtl po úvodu do problematiky „okořeněném trochou Heideggera" poněkud spekulativní rozlišení poetů do čtyř "škatulek". Zakončil Petr Odillo Stradický-Stanczyk ze Strdic, jenž svým cimrmannovským výstupem některé jistě překvapil a urazil.

Celé znění jednotlivých přednášek postupně přináší literární obtýdeník Tvar (vyjma toho Stanczykova: Právo, příloha Salon, 2.10.1997).

Odpolední čtení poezie: za Tvar četl Kasal a krásná Správcová, střídala „velká rodina" z Hostu a za Literární noviny vystoupil „Magorův náhradník" Antonín Brousek se svou „kdysi mladou" poezií. Oč příjemnější zážitek než poslouchat grafomanské výstupy přednášejících.

Večer zpříjemnila recitační skupina Vpřed a krapet vína.

SOBOTA: Někomu se vstávalo lehce, někomu hůř. A někdo nevstal vůbec. Literární kritikové vynášeli ortel nad formou básnickou. Konala se druhá přednášková část. Téma dne: formální stránka poezie. Milan Exner vystoupil s nejfundovanější přednáškou letošního Bítova (doporučuji k přečtení: Tvar, č.17,1997). Úvahy Přemysla Rutha přednesl Mirek Kovářík. Po intermezzu Ivana Diviše, které mělo konfesní charakter a „chytalo za srdíčko" (v dobrém slova smyslu), předstoupil před své hosty sám Jiří Kuběna se svým nekonečně dlouhým proslovem (ač u svých předřečníků trval na dodržování dvacetiminutovém limitu) a některé z nás neobyčejně nudil.

Odpoledne patřilo čtení tentokrát především „zavedené" poezie (Ivan Slavík, Josef Suchý aj.) a také diskusi nad přednáškami, o jejíž smysluplnosti je lépe se moc nešířit. Po jedné z mála relevantních námitek (J.Trávníček k příspěvku J.Štolby) se ujal slova Luděk Marks námitkami typu: forma není důležitá, ale obsah! A stihl si též přítomné prozkoušet z teorie literatury. Rovněž bylo učiněno důležité zjištění: magor je tu. Mezi námi. A my to nevěděli. Bohužel s malým „m". Nejmenovaný velký magor s malým „m" (s přispěním moderátora Kuběny) přivedl definitivně diskusi k jejímu nepěknému konci.

Večer tentokrát kromě vína vyplnili mladí divadelníci, kteří vystupují pod názvem Dům.

NEDĚLE: ...a někdo nevstal vůbec. Konala se mše svatá.

Tak to by tedy bylo. Mnohé jsem neřekl, mnohé přehnal či lehce nadsadil a mnohé zatajil. Jak je u nás zvykem. A co příští rok, pánové Pluháčku a Kuběno...

-jih-

PLASTIC PEOPLE OF THE UNIVERSE

LEGENDA POKRAČUJE?

rozhovor s Milanem Hlavsou

Plastici už nehrají hodně let. Proč se dali znovu dohromady a vyrazili na turné právě teď?

No, my jsme v této sestavě naposledy hráli před 16 lety a rozešli jsme se za poněkud dramatických okolností, kdy padla spousta ostrých slov. A kdyby mi někdo vloni řekl, že se bude odehrávat to, co se odehrává, tak bych ho považoval za naprostého šílence. Tak to bylo vážný. Ovšem v lednu projevil přání pan prezident, jestli by mohli Plastic People zahrát na dvacátém výročí Charty 77. Během dvou dnů se podařilo skupinu zmobilizovat. Sešli jsme se a řekli si pár slov. O věcech minulých jsme moc nemluvili a zahráli jsme. No, já jsem z toho měl radost především, že jsme se sešli ne hudebně, ale lidsky. To bylo to nejdůležitější. Ovšem, že by bylo podzimní turné, jsme naprosto neuvažovali, ale dvě agentury přišly s nabídkou. My jsme se rozhodli pro agenturu Start, která tohle turné dělá, protože jsme s nimi měli zkušenosti z Chmelnice. V podstatě jsou naši přátelé. Takže ten prvotní nápad bylo přání prezidenta.

Souvisí turné s novým vydáním všech vašich elpíček?

V žádném případě. Novou edici Sebrané nahrávky PPU připravil zdejší rodák Jaroslav Riedel, hudební publicista, již před dvěma lety, protože těžce nesl, jak byl zpackán první box, který vyšel někdy v 91. roce. Je vidět, že bylo dělaný horkou jehlou, narychlo. Je tam spousta chyb faktických. Úprava není dobrá, ty obaly nejsou kvalitní. Prostě nedopadlo to dobře. A on jako velký příznivec skupiny to cítil jako těžký hřích a před dvěma lety začal připravovat toto nové vydání, kritické.

Spolupracovali jste na tomto vydání?

Tak já byl s panem Riedlem hodně v kontaktu a doplňovali jsme různé faktografické údaje. To, co potřeboval vědět a co jsem si dokázal vzpomenout jsem,

mu řekl. On to potom konfrontoval s dalšími a zdá se, že je to naprosto vyčerpávající dílo.

Mimo texty Egona Bondyho jste zhudebňovali i básnické texty, které pro vás vybral Václav Havel. Jak jste byli spokojeni s nimi?

Byly o něčem jiném, ale byly nám zrovna tak blízké jako texty Egona Bondyho. My jsme měli trošku handicap, protože nikdo z nás, mimo Vráti Brabence, nebyl schopen napsat text. Takže výběr textů byl vždy takový, abychom se s nimi mohli naprosto ztotožnit. Takže já je považuju za texty naše. Václav Havel to vybral velice citlivě, protože nás dobře zná a viděl, v jakém prostředí se pohybujeme, co nás zajímá, co čteme, takže to je velice dobře a pečlivě vybráno, aby to bylo pro nás přijatelné.

Co říkáte na to, že návštěvníky vašeho koncertu jsou převážně mladí lidé?

To nás naprosto šokovalo. S tím jsme nepočítali. Říkali jsme si, že na nás budou chodit spíš pamětníci, ale ti chodí skutečně minimálně. To, že se kult Plastiků udržuje i mezi osmnáctiletými, je pro nás naprostou záhadou. Zřejmě to souvisí s legendou, která se uchovávala a předávala sama o sobě. Je to strašně příjemný. Lidsky těší, že to, co jsme dělali, nebylo úplně na nic.

Uvažujete o další tvorbě Plastiků?

To je problém, protože jsme si na začátku turné řekli, že o budoucnosti nebudeme mluvit. Až skončí toto turné, tak se sejdeme, zhodnotíme, co se stalo a uvidíme co dál. Samozřejmě, že já ani Honza Brabec nejsme takoví, abychom opustili svoje kapely, protože to prostě nejde. Kolegové, jako je Dušan Vozáry, kapele věří. Takže nejreálnější bude, když se sejdeme, uděláme věc, kterou nahrajeme, a uděláme jednou za rok krátké turné, nebo něco podobného. Zatím si nikdo z nás nedovede představit, že bychom navázali na to, co jsme dělali. Myslím, že i hudebně jsme se za ta léta rozešli a názory každého jsou poněkud jiné. S Honzou Brabcem a Joe Karafiátem, který s námi teď hraje na turné poprvé na kytaru, si rozumíme, víme kam bychom to chtěli případ-

ně směrovat. Ovšem Vráťa Brabenec má jiné představy. On měl rád spíš ty delší celky. Pepa Janíček, ten by se chtěl vrátit spíš ke starému zvuku. Ten nový mu moc nesedí, nelíbí se mu. Takže i to by bylo komplikovaný. Ale já nechci vůbec předbíhat událostem. Zrovna tak jako vloni, kdyby mi někdo řekl, že bude toto turné, tak by to byl prostě nesmysl.

Hráli jste delší pásma i krátké skladby. Kam byste vykročili teď?

Záleželo by na textech. Když jsme měli bondyovské období, tak automaticky vyplynulo, že budeme dělat krátké písničky. Když Vráťa Brabenec přišel s libretem Pašijových her, tak se udělal dlouhý celek. Ale já osobně dávám přednost těm kratším věcem, které mají spád. Cítím se v tom prostě líp.

Díky za rozhovor

Valašské Meziříčí, 13. listopadu 1997

-pak-

UMBERTO ECO - ŠEST PROCHÁZEK LITERÁRNÍMI LESY

Italského romanopisce, sémiotika a literárního vědce Umberta Eca není nutno představovat, jedná se o osobu, která je známa v širšímu povědomí. Pozornost si zaslouží každá jeho nová kniha, která se objeví v českém překladu. Máme přeloženy všechny jeho tři romány, ale doposud nám chybí některá závažnější díla z oblasti Ecova teoretického myšlení. Nynější vydání **Šesti procházek literárními lesy** (Six Walks in the Fictional Woods: 1995; Olomouc: Votobia 1997) je pak výrazným edičním počinem, jenž odstraňuje jedno z bílých míst.

Původně se jednalo o šest přednášek, které Umberto Eco pronesl v roce 1993 na Harvardově univerzitě. V knižním vydání představuje každá z nich samostatnou kapitolu. A i když je lze číst samostatně, dohromady vytvářejí dílo, které je spjato jediným cílem, kterým je opravdová procházka literárními lesy. Bohužel však netuším, zda se náhodou nejedná

o nové přepracované vydání Šesti procházek narativními háji (ang. 1994), a tak tuto otázku adresuji někomu zasvěcenějšímu.

O tom, že je Eco milovníkem labyrintů, nelze po přečtení Jména růže a Foucaultova kyvadla pochybovat. Princip labyrintu neuplatňuje pouze ve své beletristické tvorbě, ale i v interpretačním přístupu k textům cizím. Nejedná se však o žádné bloudění, nýbrž o záměrné vyhledávání nových cest, jimiž lze textem procházet. Neboť, podobně jako v rozsáhlém labyrintu, neexistuje pouze jediná cesta k cíli. Čím častěji bludištěm procházíme, tím lépe se v něm orientujeme a nacházíme nové a nové spojnice, až můžeme říct, že už se dokážeme jakž takž orientovat. A podobně je tomu i s textem. A nechat se vést jedním ze stvořitelů labyrintů má své nesporné výhody.

Opakované čtení textu má pro pozorného čtenáře svůj nezastupitelný význam. Právě na tuto skutečnost Eco upozorňuje. Objevuje se však nebezpečí, které je ostatně nastíněno už v samém názvu jiného Ecova cyklu přednášek **Interpretácia a nadinterpretácia** (Bratislava: Archa 1995), a tím je touha hledat a nalézat v textu i něco, co tam ani přítomno není, ale co v něm sami toužíme objevit. Autor tuto skutečnost ilustruje jedním případem, který následoval po vydání jeho druhého románu. Tehdy mu přítel adresoval dopis, v němž autorovi vytýká netaktnost, s níž využil scény z života jeho příbuzných. Výtka by mohla být i spravedlivá, kdyby však nebyla založena na omylu, který pramenil z toho, že přítel/čtenář mylně odhadl autorovu původní inspiraci. Ta pramenila ze zcela odlišných zdrojů. Eco si všímá toho, co se jeho příteli stalo. Jako každý z čtenářů, i on hledal v textu – *literárním lese* – prožitky své individuální paměti. Kde leží meze této interpretace, nebude možné s určitostí asi nikdy stanovit. Ale recenzovaná kniha nám v tom může pomoci. Škoda jenom, že nám dosud chybí přeložit práce *The Limits of Interpretation* a *The Role of the Reader*, které jí předcházely. Bez nich je obraz Ecova teoretického myšlení neúplný.

-pak-

BILLY LONDONOVÁ BELLA.

Ach, ty blažené dny na schodech, uprostřed knih, barev, encyklopedií, koláčků a světa. Svítání a soumraky, bílé cáry mraků rychle běžících nad hlavou, přímořský vzduch, šílená závrať, závrať ze všeho možného, ze všeho co bude, mohlo by být, je, závrať ze snů, z fantazie, z Belly...

Má zvláštní, nesexuální láska, podivuhodná, ztracená (a znovu nalezená) sestřička z bájné mýtické doby, malá princezna, keltská fairies, *padlej* andílek, jedinej andílek hodnej svýho jména. Mý živoucí alter-ego.

Když si vzpomenu na ty noci, kdy jsem se vracel domů od různejch holek „s mozkem vyšoustaným z hlavy a s prázdným srdcem" (jak to výstižně popsala Erica Jongová), v ruce pohotovostní balíček z Arabovýho nočního bufetu - pro případ totálně vyžrané lednice, vydrápal jsem se nahoru po schodech (krucifix, měl bych už konečně dokončit ten popis, aby bylo jasný o čem tu mluvím) a v mým pokoji našel ve svý posteli Bellu, svou malou sestřičku, jak tam spí v mý flanelový košili, dlouhý plavý vlasy rozhozený všude kolem - krásná tím svým roztomilým nesexuálním způsobem - najednou jsem věděl, že i když spím se spoustou holek, bez lásky, kvůli sexu a čistě jenom proto, že mě vzrušujou, tak nemám prázdný srdce, protože miluju Bellu.

Tohle poznání nepřišlo najednou, zrodilo se právě za těch nocí, kdy jsem umilovanej do vyčerpání vlezl za Bellou pod peřinu, zívl a políbil ji - a ona ospale otevřela oči, usmála se na mě a řekla: „Ahoj, bráško, už jseš tady? Jaký to bylo?" A já ji vzal do náruče a společně jsme zbodli Arabův pohotovostní balíček (hranolky, tatarka, půlka grilovanýho kuřete a čtyři plechovky 7-UPu), buď jsme zůstali v posteli, nebo jsme si k tomu vlezli do okna, seděli jsme tam v tom tmavě modrým nočním světle a já jí líčil svý zmatený pocity sexuálně ukojenýho literáta. A Bella mě chápala. Neječela, nevyčítala, neurážela se. Usnula mi v náručí, a já věděl, že

není milostný avantýry, která by nás mohla rozdělit. Miloval jsem Bellu a spal jsem s jinýma. Bella milovala mě a nespala s nikým. Ani se mnou. (Panna ovšem nebyla, to by popíralo její čistotu.)

Radši zpět k ódě na domov - i když Bella k němu taky patří. Tedy: ony zmíněné schody vedly k domovním dveřím (tmavě hnědé dřevo, mosazná klika, horní část prosklená), za nimi byla dlouhá úzká chodba a na jejím konci klasický úzký a strmý schodiště; to vedlo - jak už to tak u schodišť zpravidla bývá - i do druhého patra a to jest i k našemu skvostnému patrovému bytečku. Když ho Jack s Nelsonem tehdy v 70. letech koupili, tak ho silně odkomerčnili a přizpůsobili obrazu svému (taky vzpomínce na hausbót). Prakticky to znamenalo, že nižší patro nechali svému osudu a to vyšší, v pořadí baráku třetí, celé vybourali. No, celé - nechali vnější zdi, nosný trámy, podlahu a strop. Vznikla tak naprosto úchvatná, obrovská místnost, ze dvou stran lemovaná samýma oknama, a to ne jen tak lecjakýma, ale s tím nejbáječnějším amsterdamským výhledem na dva grachty, jilmy a lodě. Na jedné ze zbývajících dvou plných stěn je kuchyňská linka s ohromnou lednicí a mražákem („jídelní" stůl stojí před ní) a na druhé knihovna, krb a dvoje schodiště - každý po jedný straně: u oken to nahoru, a u linky to o patro níž.

A mezi tím vším je ta nejfantastičtější obývací plocha na světě, kde stojí kde co a na zemi se válí snad úplně všechno. Jak jednou pravil na adresu obývací plochy Nelson: „Páni, tady je tolik věcí, že to vypadá, jako by tu byl bordel." Celá místnost budila útulný dojem ateliéru či zimní zahrady. Hlavně ale budila dojem, že tu někdo bydlí. Nesnáším neosobní, naprosto uklizené byty, kde neleží zbůhdarma ani tužka.

Když jen tak lehce vzpomenu na svá dětská léta, tak u nás vedle sebe v malebném ladu a skladu žily Kidovy bedýnky s barvama, palety, stojan, křídy, knížky, Nelsonovy kuchařky, kazety, desky, moje brusle, hokejky, medvídek Pú, spousta polštářků, opřených pláten, stoličky, křesílka, matračky, svinuté a rozvinuté spa-

cáky, velký ušák v rohu u oken, malá a později větší věž, skripta, korálky, fíkus, budík, pár azalek, svícny, sada krbových pohrabáčů a samozřejmě já, Kid, Jack a Nelson (a později ještě Bella).

Co si však vybavuju vůbec nejradši a na co budu vzpomínat asi až do senility, je krb. Příležitostný čtenář a řádový občan (pokud dočetl až sem) už zajisté zapřemýšlel, kde ti čtyři šílenci v tom binci asi spali, když nikde není ani zmínky o posteli. Není to spisovatelským nadhledem, který se obyčejnými a samozřejmými věcmi nezabývá, ani tím, že by se postele nacházely jinde a teprve čekaly až se o nich zmíním, je to zkrátka a prostě tím, že jsme žádné postele neměli. Kdyby však milý kritik uvažoval méně konvenčně a více prakticky, byl by si býval povšiml, že jsem do svého předchozího výčtu zařadil spoustu polštářků, matračky a svinuté i rozvinuté spacáky.

Můj spacák byl péřovej, šedivej, vevnitř s bledě modrým flanelem, na kterým byly malý černý plachetničky. A když jsem usínal, tak oheň házel všude po stěnách a po stropě takový teplý červený prasátka, praskal a strašně krásně voněl. A když pak Nelson koupil za nekřesťanský peníze starožitnou krbovou mřížku, tak k těm rudým odleskům přibyly ještě polostrašidelný tmavý stíny, který se každou chvilku měnily a neúnavně tančily po stropě a po stěnách.

Jenže časem měli hoši víc peněz, kupovali víc knih, kazet, barev, medvídků Pú a podobných věcí, a nebylo již tolik místa. A tak přišel ke cti i zbytek bytu: Nelson s Jackem zabrali nižší patro a my s Kidem zobyvatelnili podkroví. Bylo mi devět, když se prováděly poslední úpravy. Pamatuju Kida na štaflích, jak líčí stěny, Nelsona s plány v ruce, Jacka, zamyšlenýho nad hromadou nových knížek. Taky řemeslníky, co nám dělali schody do podkroví (ty u okna), dubový, s vyřezávaným žbrlením, a bábi Hansenovou, která chtěla do všeho mluvit (bábi Furlongová a bábi van der Meerová to naštěstí měly příliš daleko, aby o tom byť jen věděly).

Tehdy se taky začaly formovat naše dnes už zažité role - tatínek Jack, maminka

Nelson, starší bráška Kid a mladší bráška Raul. Kid měl tehdy 25, zrovna dokončil malířskou školu na Walls Eilandgrachtu a byl jak urvanej z řetězu. Jack s Nelsonem k němu přišli před devíti lety, když mu bylo 16. Kde jinde, než ve Vondelparku.

Zrovna uplýval poslední rok panování hippies v oné útulné lokalitě (to jest psal se rok 1975), Jack s Nelsonem měli 24 a - jak to později Jack komentoval - byli už staří fousatí intelektuálové v černých rolácích, rozebírající nad dýmkou marihuany otázku celosvětové karmy. Kid byl typický květinový dítě ve vyšívaný vestičce, špinavých riflích, bez bot, s tmavýma vláskama po lopatky a líbeznou tvářičkou, na kterou se chytaly mraky holek. Kapsy měl plný prezervativů a LSD.

Po policejní čistce ve Vondelparku se trvale uchýlil k Jackovi a Nelsonovi a začal chodit na gympl v Kerk straat. Tato zpráva uklidnila Kidovy rodiče, žijící kdesi na Fríských ostrovech natolik, že upustili od svého záměru nechat své nezdárné dítko přitáhnout domů policií a svěřili Kida do Jackovy a Nelsonovy mateřské péče, včetně přiměřené měsíční apanáže na stravu a vyžití.

Kid obohatil náš byteček o skvosté nástěnné malby. Jen tak namátkou zmíním sedícího Buddhu s kopretinou za uchem (v nadživotní velikosti), nacházejícího se nad schodištěm do podkroví, výjevy ze severských mýtů na hlavním schodišti či reliéf pohanského uctívání dubu u něj v ateliéru.

Kidův ateliér byl vůbec skvělý. Prosklenej zkosenej strop byl úplný okno do nebe, jako by tam ani žádnej strop vlastně nebyl. Mraky rovnou nad hlavou, ptáci, a večer, když se zhaslo, měsíc a hvězdy přímo v pokoji. Nádhera. Kvůli tomuhle se dalo s lehkým srdcem oželet usínání u krbu s živým ohněm.

Já sice vedle v pokojíku tenhle přepych neměl, ale poetika v tý místnosti taky byla. Kus stropu rovnýho, kus zkosenýho, když pršelo, tak déšť bubnoval do střechy všude kolem mě – ale hlavně fantastický okno vystrčený ven ze zkosené části, takový co zvenku vypadá, jako by byl na střeše postavenej malinkatej domeček (takovej tak pro Karkulína ze střechy),

okno, co má pro sebe vlastní střechu a dvě stěny. Vevnitř k němu vedly schůdky, který končily malou plošinkou a stačilo jenom otevřít okno a sednout si, a byl jsem na střeše, vysoko nad grachtem, jachtama a stromama, kolem poskakovali ptáci, nade mnou smoguprostý amstrdamský nebíčko s letadly ze Shipholu – a spadnout jsem mohl leda tak zpátky do pokoje. Skvěle se tam četlo.

Na tomto místě je nutno poznamenat následující:

Pí Johanssonová (rozená Fredrikssonová) obývá spolu se svým manželem milý rodinný domek ve stockholmské čtvrti Solna. V přízemí se nachází hala, obývací pokoj, jídelna a kuchyň, v patře pak ložnice, koupelna a dva další zatím nevyužité pokoje. Domek obklopuje zahrada s růžemi, altánkem a houpačkou.

Turista Meruňka žije se svou ženou Boženou a jejich třemi dětmi v typickém 3 +1 na pražském sídlišti Jižní Město. Z výše devátého patra se nabízí malebný výhled na dalších nejmíň 360 naprosto shodných paneláků. Okolí je doplněno dálnicí, samoobsluhou a benzínovou pumpou.

Pan Clayton vlastní útulný staromládenecký byteček na Rue ďLille s výhledem na Seinu. V přízemí domu se nachází kavárna s venkovním posezením a na rohu ulice antikvariát. Kaštany pod okny na jaře zpravidla omamně voní. Pana Claytona to vždy vede k myšlence napsat o tom báseň a pak se opít. Jelikož však v opilosti pokaždé výše zmíněnou báseň ztratí, nemáme dosud o jeho literární tvorbě žádný písemný doklad. Lze se jen domnívat, že by se patrně jednalo o básnický žánr zvaný „Pařížská jarní", který zahrnuje malebné líčení vonících kaštanů, tekoucí Seiny a adresy nejméně sedmi nočních podniků.

Své zmatené pobíhání deštěm jsem po zralé úvaze přerušil. Musel jsem konstatovat, že moknutí bez Belly je zcela jiné než moknutí s Bellou. Takové nijaké. Člověku prostě prší za krk.

Úryvek z rozsáhlejší prózy; vybral -pak-

texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty t
texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty t
texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty t
texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty t
texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty t
texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty t
texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty t
texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty text

texty

číslo 8
zima 1997-98

Úvodník:

ŠPUNTY NEJSOU!

Jak dále píšeme v Textech (v části věnované Milanu Kunderovi), dobrá literatura vpouští okny do vlastního světa a jeho naladění opravdovou poezii, obrazy, nad nimiž zatrne a jež dopomáhají, řekněme, k jakémusi existenciálnímu prozření. Špatná literatura tyto vlastnosti nemá, protože slova jsou obvykle silně rozměklá (pokud nejsou tvrdá až tak, že jsou neohebná a strmě děsivá), tečou jako nudný čas ničím nenaplňovaný, jako čas nedotazovaný. Dobrá i špatná literatura se může, chce i musí poměřovat se skutečným životem, a to vědomě či nevědomě, všelijak a po všech stránkách. Leccos přitom literatuře unikne, na leccos zapomene, lecčeho si nevšimne, někdy vědomě, někdy nevědomě. Jak málo je do soudobého psaní zamontována slivovice! Když, tak jenom jako konstatování, proč je hrdina zmaten, proč je mu prostor těsný, proč hrtan pro slova úzký. Ale slivovice je fenomén! Letos dokonce zjevný a (nikoliv literárně) diskutovaný. Dobrá slivovice je jako dobrá literatura. Vpouští okny do světa, v němž přiměřeně kraluje, obrazy, nad nimiž zatrne a jež dopomáhají, řekněme, k jakémusi existenciálnímu prozření: podivná zima bez obrazu zimy s tekutými obrazy prudce vyvrácených politických dějů; staré trny zčernalé vlhkem oddechují po vzepětí, které nemá po několik let srovnání. Jiří Hrabal vydává v Olomouci krásně vypravené číslo časopisu Aluze, Pavel Kotrla publikuje ve Tvaru stať o erotice v literatuře 60. let (při zvýšeném krevním tlaku 150/90), Jakub Chrobák z vibrací, jež mu připravuje studentský i předmanželský život vypisuje lyriku, René Kočík je většinu času nezvěstný a už tolik s námi není, v knihkupectví je z větší části čisto a lidé hledají na obloze sníh. Takový rok! Takové obrazy! A v obchodech nejsou špunty.

DaM

Obsah:

úvodník

Dalibor Malina: Špunty nejsou!___2

poezie

Jakub Chrobák: Větřisko strach; K čemu to všechno?; Ticho je za řekou; Jiný vítr ___4
Viki Shock: Maličký lidičky; Komplikovaná stavba; Absolvoval jste dvanáct obletů; A je to príma nebejt chobotnicí___5
Adam Suchý: Lípání pod lampami; Jde mlha; Není dosud v sutinách chrám vzpomínek___6_7
Nikolaj Asejev: Údernická___16
Nina Gorlanová: Jak jen rozdělit tři vejce___22

próza

Ivan Bunin: Sto rupií ___11
René Kočík: Ze života kovodělníka ___10
Ladislav Štěpánek: Dopis přes oceán___23_26
Miroslav Machala: Atlantida na dosah___27_31

rozhovory

Rozhovor s L. Vaculíkem___8_9
Rozhovor s D. Davidsonem (1.část)___19_22

recenze

Dalibor Malina: Lesk Kunderova ducha___12_16
Mojmír Trávníček: Chvála pohádky___17_18

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. (0657) 643567

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
Vsetín 755 01
tel. (0657) 4461

e-mail: rene.kocik@ff.cuni.cz

JAKUB CHROBÁK

VĚTŘISKO STRACH

Jsou (ještě) větřiska,
co nahánějí strach,
dychtivé nebe,
hrkot v korunách.

Je ráno,
v očích slunceprach.
Lepší, než mlha (v duši),
mlha na cestách.

***

K čemu to všechno?
Pro koho asi
Snad tráva –
– stejně... tlí.
Eště, že si tu Ty!

****

Ticho je za řekou
Když proudem vody
hučí splav

Ticho je po klekání
Když s pytlem v ruce
obchází hnusný chlap

Pláč:
ryba na splavu
a dětský strach.

JINÝ VÍTR

Kolikrát čekáme
s prstem nataženým...?

Ještě se podivíme (?):
Jaktože: vítr studí!

* * *

Maličký lidičky
běhaj tu po stole
Maličcí lidičci
po stole běhaj tu
Vemte si lupu
a dopřejte si radost z detailu
Emile eště tři piva!

* * *

Komplikovaná stavba
složitého verše
spočívá v jeho nepochopení
jeho námi
nebo třeba vámi
respektive s námi
ano opravdu
chleba s máslem mám velmi rád

* * *

Absolvoval jste dvanáct obletů
kolem galaxie
jak se cítíte?
víte
připadám si jako kdybych
právě umíral v metru

* * *

A je to príma nebejt chobotnicí
Nemusíte se prát s vorvaněma
a máte víc problémů
takže vono je to vlastně fuk

A D A M S U C H Ý

LÍPÁNÍ POD LAMPAMI

Zbyly parky
z romantických plání
rozkvetlých tužeb

V odpadkových koších
smrad. Vybírám nejvhodnější
vzkaz na rozloučenou:
“A zítra zase nepřijdu...”

Zbyly kaluže
z krásného pláče
nad drobounkým žalem

Pod deštěm poslední
provinilec. Jako padlý list
očekávám skutečné obavy...

Zbyly lampy
z prolínání dne a noci
v hodinách vstřícnosti

Tichá úzkost ze tmy
Vyprávím zlému smíchu
o zítřejším rozednívání...

Snad nezbylo nic určitého,
Do bedny banalit přidávám omluvu.
Pomalu těžkne...

Adam Suchý (1974)
Studoval lékařskou fakultu v Olomouci, kde nyní studuje žurnalistiku. Vydal dvě sbírky, třetí je v tisku.

JDE MLHA
z Kančích lesů
až ke kostelním zdem

Nad krajinou černobílá
duha
z níž milosrdná noc
ač plna snah
vždy zahalí jen půl

pak

ve stejné pasti
denního světla

slova se zadusí
polknutým obrazem

NENÍ DOSUD V SUTINÁCH CHRÁM VZPOMÍNEK,
jen ze spících alejí rve už
děvčátko Carolina kmeny starých
zahlédnutí,
těch bolavých,
a skládá z nich svou příští tvář

Jsi dětská, vzpomínej, tam na konci
pohladíš ručkou bosé, popraskané nohy
poutníků Valhaly i podsvětního šeolu

A z hlíny kvetoucího krchova
vytrháš tajemství nesmrtelnosti...

Vzpomínáš?
Svůj život musíš číst pozpátku,
neboť jen na počátku bývá nedopsán...

ROZHOVOR S LUDVÍKEM VACULÍKEM

Rozhovor byl pořízen při návštěvě Ludvíka Vaculíka na vsetínském zámku 15. 10. 97, kde předčítání svých textů doprovázel zpěvem. Rozhovor neprošel autorskou korekturou.

Čím se cítíte být v této chvíli víc: zpěvákem nebo spisovatelem?

To já se necítím ani jedním, ani druhým. Zpívám z chuti a nálady, a to zpěvák není. Zpěvák musí zpívat profesionálně. A jako spisovatel se také necítím, protože to dělám jenom z donucení, když musím. Tady jsem v takové smíšené roli. Budu tady číst ukázky ze svých poznámek, z rukopisu, který jsem psal v roku šedesát devět. Ještě ho nikdo neslyšel, ani nečetl. Jsou to moje poznámky z doby, kdy se to začalo tak psut, po té okupaci. Já jsem ten rukopis měl dlouho schovaný, protože vždycky, jak jsem něco napsal, tak jsem to musel dát pryč. Ale věděl jsem, že ho mám, a teprve teď jsem ho vytáhl.

Chystáte se ho vydat?

Myslím si, že by vyjít měl. Akorát ještě nejsem rozhodnutý, jestli samostatně, nebo ve spojení s něčím jiným. Jmenuje se to Nepaměti. Mají to být paměti, ale protože pamětím nevěřím, tak jsou to nepaměti. Na paměti není spoleh, ale na nepaměti – to bývá úplná pravda.

Pravidelně publikujete fejetony na stránkách Lidových novin. Nezdá se vám, že tyto fejetony jsou uspěchanější než ty, které jste publikoval v dřívějších knihách?

Ano, to je pravda. Tyto fejetony jsou takovým žánrem, který má moc malé místo, vyžaduje pravidelnost, je přesně odměřený a má nějaký věcný účel. A já se s jeho pomocí vždycky vyjadřuju k nějaké otázce. Kdežto ty fejetony, které jsem psal dřív, to bylo jednou za měsíc. Koncipoval jsem je jako takové slovesné dílo. Měl jsem na to víc času. A kromě toho, nikdo to po mně nechtěl. Nemělo to žádný termín, tak jsem si na tom seděl, jak dlouho jsem chtěl.

Chystáte novou knihu z těchto fejetonů, jako byl např. soubor Nad jezerem škaredě hrát?

Na to se nechystám. Já jsem se ani na tu zmíněnou knihu nechystal. Tehdy přišel nakladatel a přesvědčil mne, že to má snad smysl. Já jsem tomu uvěřil, protože vím, že jsou lidi, kteří by tyto moje fejetony rádi četli. Někteří si je

schovávali. Takovéto týdenní záznamy taky tvoří jakousi kroniku, ale já nikdy nepřijdu jako první, že bych je chtěl vydat. To by mne někdo musel přesvědčit, že to má nějaký význam. Mně se moc nelíbí, jak někdo něco napíše a hned to chce vydat jako knížku. To ne.

Vraťme se k Sekyře, jedné z vašich prvních knih. Je v ní zachyceno Valašsko v jistém okamžiku. Změnila se od té doby hodně jeho podoba?

To je dost složitá otázka. Řekl bych, že Sekyra pochází z doby, kdy jsem byl ovládán strachem z rozpadu a úpadku společnosti a kdy tyto obavy měly opodstatnění. Teď mám dojem, že je tady příležitost ke zlepšení. Marná věc, taková ta stará dědina, a to všechno, to je oběť doby. Jinak si myslím, že v poslední chvíli byly naše vesnice, naše města i krajina zachráněny.

K vašim úspěšným románům patří Český snář, který je kombinací autobiografických vzpomínek i fikce. Co si myslíte o současné vlně tzv. autobiografické beletrie?

Vím, že je to taková trošku móda. Dovedu si představit, že si autoři myslí, že se takto snadno udělá knížka. Já sám vím a přesvědčil jsem se, že psát deník s úmyslem, aby to byl román, je nemenší námaha. Musíte před sebou mít jakousi kompozici, dbát na ni, dbát na vývoj postav. Postavy vám musí dílem procházet, musí mít svůj soud, musíte se k nim vracet a celé to musí dostat jakýsi vyšší smysl. Jinak taková literatura, která si myslí, že může vzniknout pouhým zapsáním života, tak jak šel, zmizí, jakmile uplyne sezóna politická nebo módní. Toto já posoudit nedovedu. Ostatně autobiografická literatura nemusí mít pouze formu deníku. Jsou i romány zjevně založené na životopise autora.

Vyjma literatury se věnujete i zpěvu. Co vás k němu přivedlo?

Ke zpěvu? Tatínek a maminka. Jednou jsem si uvědomil, že rodiče to byli vždycky. Ale pravidelné cvičení bývalo víte kde? V kostele. V kostele si zazpíval každý. A i když třeba někdo nezpíval, tak slyšel to ladění, to poslání písně, takovou tu vznešenost. No a potom – pasínek. To se tady na Valašsku ani nemusí moc vysvětlovat. Na pasínku na sebe řvali jeden na druhého přes dolinu, ogaři aj dcérky. Takže ke zpěvu mne přivedlo tady to. Ale nebýt Jana Rokyty, tak bych si nikdy nemyslel, že mám se zpěvem vystupovat.

Děkuju za rozhovor.

-pak-

ZE ŽIVOTA
KOVODĚLNÍKA

Až v noci ve tři hodiny a padesát pět minut zařve starý budík, škubne sebou polekaně unavený kovodělník, pološeptem zaúpí –: „Kurvadoprdele, je toto život (?!)"–, skope ze sebe teplou peřinu, vstane. Po tupém cvaknutí se do malého pokoje vlije žluté světlo, které štípe v očích. Do velkého hrnku ponoří kovodělník ocelovou spirálu, pod proudem voda zavře. Hořká káva, jaká voní, probouzí lépe.

Je tma, jen tma, vítr hází ze střechy loňské listí, umetá ji pro úsvit dalšího dne. Kovodělník ho uvidí: skrz mastná okna výrobní haly č. 21232 na kbelských pláních, kde příchod rána bývá bledý, bledý, jako je kovodělník.

Kovodělníci jsou ostatní. Dýchají kovový prach, v umaštěných sandálech mlaskavě ťapou v chladící kapalině, kterou sténaně vylučuje udělaná fréza. Snědý cikán Štefan Kanáloš se směje, lesklými pazoury cpe olejové papíry do velkých pytlů, poskakuje po dílně a z orezlých beden vytahuje mastné hadry, které na dvorku pálí. Kovodělnice Valentina z Užhorodu zpívá o široké straně rodné, skládajíc ještě teplé hřídele do malých krabiček. Její úsměv je zlatý. „Děti, vezměte si na památku špony," snaží se hluk stroje překřičet mladá učitelka s výpravou rozjívených učňů. Málozubý Míla funivě potahuje paletový vozík, povídá: „Vyser se na to, seš v normě!" Ale kovodělník pracuje dál, není znormalizován, nechce být součástí cifer a objemů. Na konci ta píča se stříbrným zubem, normovačka F. připomíná kovodělníkovi: „Vy jste brigádník, zítra končíte, při poslední směně brigádník píchá jen ráno, odpoledne už nepíchá!" A kovodělník se usmívá.

Na oplakátované šatně smývá odpoledne špínu dne, dlouho se dívá na své ruce. Ruce kovodělníka. *Lidské ruce: unavené, zvrásněné potoky času, spínané v tiché modlitbě. Prosící. Hladké, hravé, nenechavé. Zvědavé. Pokoušené. Zmrzačené pahýly temných dětských her. Zažloutlé prsty starců. Nehty, dlaně, pěsti. Hrozící. Dětské pá a odjezd vlaku. Objetí, pohlazení. Úder. Pěstěné i nepěstěné. S jizvami. Zkřehle zahřívané. Potící se. S kroužky věrnosti i cetkami okras. S puškou, dlátem, perem. Podávané, žádané i odmítané. Ruce...*

Až zas v noci ve tři hodiny a padesát pět minut zařve starý budík, škubne sebou polekaně unavený kovodělník a pološeptem zaúpí: „Kurvadoprdele, je toto život)?!".

31. 1. 98

–reé–

STO RUPIÍ

IVAN BUNIN

Poprvé jsem ji uviděl jednoho rána na verandě před hotelem, ve kterém jsem tehdy pobýval. Byl to starý holandský dům obklopený kokosovými lesy na břehu oceánu. Pak jsem ji tam začal vídat každé ráno. Pololežela v rákosovém křesle, v lehkém, horkém stínu, který stěny domu vrhaly dva kroky od verandy. Vysoký Malajec s mučivým pohledem úzkých očí, oblečený do plátěného kabátku a krátkých plátěných kalhot, jí přinášel, šouraje bosýma nohama v drobném štěrku, podnos se šálkem zlatého čaje, který pokládal na stolek vedle křesla. Potom jí cosi uctivě říkal, téměř nehýbaje suchými, pevně staženými rty, klaněl se a odcházel; a ona pololežela a jen zlehka a pomalu se ovívala slaměným vějířem, pravidelně přivírajíc černý samet svých zvláštních řas... Do jakého druhu pozemských bytostí ji bylo možno zařadit?

Její tropicky pevné malé tělo, jehož kávová nahota byla odhalena na hrudi, na ramenou, na rukou i na nohou až do kolen, bylo ovinuto zářivě zelenou tkaninou. Malá chodidla s krátkými prsty a červenými nehty měla spoutána rudými řemínky sandálů z měkkého dřeva. Uhlově černé vlasy zvednuté do vysokého účesu svou hrubostí jako by nenáležely její něžné dětské tváři. V lalůčcích malých uší se jí pohupovaly dva zlaté kroužky. Její černé řasy byly neuvěřitelně velké – podobné rajským motýlům, kteří čarovně poletují mezi rajskými indickými květy... Krása, rozum, hloupost – všechna tato slova se k ní nijak nehodila, stejně jako nic lidského: byla vskutku jakoby z jiné planety. Jediné, co mne při pohledu na ni napadlo, bylo bezesloví. Němost. A ona stále každý den pololežela a mlčela, pravidelně přivírajíc černý samet motýlích řas, pomalu se ovívajíc vějířem...

Jednoho rána, kdy na dvůr hotelu vjela rikša, se kterou jsem obvykle jezdil do města, potkal jsem na schůdcích, které vedou na verandu, onoho vysokého Malajce. Poklonil se přede mnou a tichou angličtinou řekl: „Sto rupií, sire."

24. 4. 1944

I. A. Bunin *Temnyje alleji*, vyd. Booking International, Paris 1995

překlad z ruštiny *-reé-*

LESK KUNDEROVA DUCHA

Nejvýznamnější francouzské deníky 15. ledna tohoto roku oznámily na prvních stranách (což se může stát jen nejvýznamnějším francouzským a světovým autorům) vydání nového Kunderova románu, jeho druhého románu psaného ve francouzštině, L´identité (Totožnost). Na druhý den tyto deníky přinesly více či méně obsáhlé recenze, vesměs oceňující Kunderovo románové umění a román L´identité označily jako další autorův krok k naplnění vlastního uměleckého východiska, tj. pojetí románu jako způsobu zkoumání lidských existenciálních situací. V obou posledních románech, tedy kromě právě vycházejícího díla také v románu La lenteur (Pomalost), který vyšel v Paříži v r. 1995 u Kunderova stálého nakladatele Gallimarda, je patrná stylová pročištěnost spočívající v jazykové úspornosti přecházející až do aforističnosti, promyšlená, až hudební rytmizace textu s jeho členěním do menších jazykově a myšlenkově vycizelovaných kapitol. V posledních dvou románech zřetelněji vystupuje do popředí jejich myšlenková propojenost s eseji vydanými ve dvou knihách – Umění románu a Zrazené testamenty. Dá se říci, že bez znalosti těchto esejů je obtížné, ne-li už takřka vyloučené, Kunderu dobře přečíst.

Kunderovy eseje nelze pominout v kontextu současného uvažování o románu, o jeho možnostech, jež je současně uvažováním o jeho oprávněnosti jako uměleckého žánru schopného ještě stále něco podstatného o člověku a tomto světě vypovídat. Kunderovy eseje jsou mezi jiným příspěvkem k záchraně tohoto žánru, bez jehož pěstování a rozvíjení člověk opouští a zrazuje, a nakonec opustí a zradí, podstatnou část své existence a možnosti ji otevřeně a přitažlivě reflektovat.

Umění číst román je jedním z předpokladů otevírajících cestu k jeho pochopení a tedy i cestou k přitakání románu a jeho budoucnosti. Běžná neschopnost pozorně román číst koresponduje s neschopností číst vlastní životy, vlastní osudy zastřené falešnými obrazy, na jejichž vytváření se podílejí masmédia a všeovládající fenomén

rychlosti (o tom je román Pomalost). Kunderův intelekt má stále svůj originální a neopakovatelný lesk, užitečně a strhujícím způsobem provokuje intelekt čtenáře, jakkoliv se české teoretické obci daří pouštět mlhu, aby se o této nesporné osobnosti světového románu u nás vědělo co nejméně.

(K novému Kunderovu románu L´identité se vrátíme v jarním čísle Textů)

DaM

O K N A

ukázka z eseje Milana Kundery Cesty v mlze

Není možné zajít dál než Kafka v Procesu; vytvořil nesmírně poetický obraz nesmírně apoetického světa. „Nesmírně apoetickým světem" myslím: svět, v němž není místo pro individuální svobodu, originalitu individua, v němž je člověk pouhým nástrojem mimolidských sil: byrokracie, techniky, historie. „Nesmírně poetickým obrazem" myslím: Kafkovo přemodelování tohoto světa ohromnou poetickou fantazií, aniž by se jeho podstata a jeho apoetický charakter změnily.

K. je zcela pohlcen situací procesu, který mu byl vnucen. Ani nejmenší chvíli nemyslí na nic jiného. A přece i v této bezvýchodné situaci jsou okna, která se nakrátko otevírají. Nemůže těmito okny utéci; otevírají se a ihned se znovu zavírají; ale je alespoň možné spatřit záblesk v prostoru, poezii světa, který je vně, poezii, která všemu navzdory existuje jako stále přítomná možnost, jež vnáší do života štvaného člověka třpytivý odlesk.

Tímto krátkým otevřením jsou například obrazy, které se před K. vynořují: přichází do předměstské ulice, kde byl povolán ke svému prvnímu výslechu. Ještě před chvíli běžel, aby přišel včas. Nyní se zastavuje. Stojí na ulici a zapomíná na chvíli na proces, dívá se kolem sebe: „Teď v neděli ráno byla okna většinou obsazena, vykláněli se z nich muži bez kabátu a kouřili anebo opatrně a něžně drželi malé děti na okenní římse. Jiná okna byla vysoko

vystlána peřinami a nad nimi se občas mihla rozcuchaná ženská hlava." Pak vstoupí do dvora. „Poblíž seděl na bedně bosý muž a četl noviny. Na ručním vozíku se houpali dva hoši. Před pumpou stála hubená mladá dívka v nočním kabátku a dívala se na K., zatímco voda tekla proudem do konve."

Tyto věty mi připomínají Flaubertovy dopisy: zhuštěnost; vizuální plnost; cit pro detaily, z nichž žádný není klišé. Tato síla popisu dává pocítit, nakolik K. žízní po skutečnosti, s jakou nenasytností ji přijímá, i když ještě chvíli před tím byl zahlcen starostmi s procesem. Bohužel, přestávka je krátká, následující okamžik už K. nemá oči pro hubenou dívku v nočním kabátku, jejíž konev se naplnila vodou: vlna procesu ho zaplaví.

Několik erotických románových situací patří také k letmo pootevřeným oknům, velmi letmo: K. se setkává pouze s lidmi tak či onak spjatými s jeho procesem: je to například slečna Bürstnerová, jeho sousedka v pokoji, v němž došlo k zatčení. Znepokojený K. jí vypráví, co se stalo, a nakonec se mu ji podařilo u dveří obejmout: „Uchopil ji a zlíbal na ústa a pak po celé tváři jako když *žíznivé* zvíře krouží jazykem po prameni, který konečně nalezlo." Podtrhuji slovo *žíznivý,* příznačné pro člověka, který ztratil normální život a může s ním být ve spojení pouze pokradmu, skrze okno.

Během prvního výslechu se K. rozhovoří, ale brzy je přerušen zvláštní událostí: v sále je přítomna žena soudního sluhy a nehezký hubený student, kterému se podařilo ji na zemi uprostřed přítomných pomilovat. Toto neuvěřitelné spojení rozporných událostí (vznešená kafkovská poezie je groteskní a nepravděpodobná!) je dalším oknem, které se otevírá do krajiny vzdáleného procesu, do hravé vulgarity, hravé vulgární svobody, která byla K. ukradena.

Tato kafkovská poezie mi protikladně připomíná jiný román, který je také příběhem o zatčení a o procesu: Orwellův román 1984, který sloužil po desítky let bojovníkům proti totalitarismu jako vzor. V tomto románu, který chce být hrůzným portrétem imaginární totalitní společnosti,

nejsou okna; tady nezahlédneme hubenou dívku s konví naplňující se vodou; tento román je poezii neprodyšně uzavřen; román? politická myšlenka přestrojená za román; myšlenka jistě jasnozřivá a spravedlivá, ale její románové přestrojení ji činí nepřesnou a aproximativní. Jestliže románová podoba zastírá Orwellovu myšlenku, dává jí oplátkou něco? Proniká tajemstvím lidských situací, k nimž nemají přístup sociologie ani politologie? Ne: situace a postavy jsou tady povrchně plakátové. Je tedy ospravedlnitelná alespoň jako vulgarizace správných idejí? Nikoliv. Neboť ideje vložené do románu už nepůsobí jako ideje, ale přesně jako román a v případě 1984 působí jako *špatný* román s neblahým důsledkem, který špatný román může vyvolat.

Neblahý důsledek Orwellova románu spočívá v nepřijatelné redukci skutečnosti na čistě politický aspekt a v redukci tohoto aspektu na to, co je v něm exemplárně negativní. Odmítám promíjet tuto redukci pod záminkou, že byla užitečná jako propaganda v boji proti zlu totality. Neboť toto zlo spočívá přesně v redukci života na politiku a politiky na propagandu. Takto je Orwellův román, přes dobré úmysly, sám součástí totalitárního ducha, ducha propagandy. Redukuje (a učí redukovat) život nenáviděné společnosti na jednoduchý výčet jejich zločinů.

Když hovořím, rok nebo dva po pádu komunismu, s Čechy, slyším v každém hovoru obrat stávající se rituálem, tu obvyklou preambuli všech jejich vzpomínek, všech jejich úvah: „po čtyřiceti letech komunistických hrůz“, nebo: „hrozných čtyřicet let“ a zejména: „ztracených čtyřicet let“. Ty, kteří tak hovoří, vidím takto: nemuseli emigrovat, nebyli vězněni ani vyhozeni ze svého zaměstnání ani sledováni; všichni žili své životy ve své zemi, ve svém bytě, ve své práci, na svých dovolených, se svými přáteli, svými láskami; výrazem „čtyřicet hrozných let“ redukují svůj život na jediný politický aspekt. Prožili opravdu politickou historii minulých čtyřiceti let jako jediný blok nerozlišitelných hrůz? Zapomněli na léta, kdy sledovali Formanovy filmy, četli Hrabalovy knihy, navštěvovali malá nonkonformní divadla, vyprávěli si stovky

vtipů a rozverně se smáli moci? Jestliže všichni hovoří o čtyřiceti hrozných letech, pak *orwellizují* minulost vlastního života, která se takto, aposteriori, v jejich paměti a v jejich hlavách znehodnotila nebo přímo zrušila (čtyřicet *ztracených* let).

K., sám v krajní situaci ztráty svobody, je schopen vidět hubenou dívku, jejíž konev se pomalu naplňuje vodou. Řekl jsem, že tyto okamžiky jsou jako okna, která se letmo otevírají do krajiny položené daleko od procesu K. Do jaké krajiny? Upřesním metaforu: otevřená okna v Kafkově románu jsou obrácena do krajiny Tolstého; do světa, kde si postavy v nejkrutějších chvílích chrání svobodu rozhodování, která dává životu tu šťastnou nevypočitatelnost, jež je zdrojem poezie. Mimořádně poetický svět Tolstého je v protikladu ke Kafkovu světu. A přece díky pootevřenému oknu vstupuje do Kafkova příběhu dech nostalgie, sotva vzdálený vánek, a zůstává v něm přítomen.

Z francouzštiny přeložil Dalibor Malina

Citace z Kafkova Procesu v překladu Dagmar a Pavla Eisnerových

50. výročí

1948 – 1998

25. únor

NIKOLAJ ASEJEV

ÚDERNICKÁ

Kampak? Na fabriku!
Hajdy k úderníkům!
Úderníci – to je slovo,
úderníci – pane, jo!
Úderníci – kluci z kovu –
mezi nás a hotovo!

čítanka pro 4. postupný ročník národních škol
Praha 1953

CHVÁLA POHÁDKY

Nevysedávám před televizní bedýnkou a dozvěděl jsem se tudíž až z novinových referátů, že na konci roku, jak se stalo zvykem, se obrazovkami přehnala „smršť pohádek" filmových i specificky televizních. Znám dobře dětskou schopnost pohádkového obžerství, které se ještě vystupňuje, spojí-li se s chronickou televizní infekcí. Je-li pak dítě vtaženo do takového maratónu či uragánu (je to obojí:v kontaktu s pohádkou není dítě pasívní), bojím se, že je v akutním nebezpečí pohoda jeho srdce a hrozí i rozkotání svěžího básnického vnímání. Toto nebezpečí nemůže hrozit, vrátí-li se pohádka k pramenům, obnoví-li se jako jeden ze způsobů komunikace a dorozumění mezi lidmi prostřednictvím svých osobitých smluvených znaků. Pohádka je přece prvotně spojena s vyprávěním, s kouzlem intimního srozumění mezi vypravěčem a posluchačem, s bezprostředním kouzlem slova. Už pouhá četba pohádek je jistou náhražkou, ale svým ztišením, možností návratů a repetic, svobodným ovládáním tempa četby a utkvěním ve zvlášť zdařilých odstavcích, rovnomocně nahradí dávné kouzlo důvěrných chvilek dětského vstupu do pohádkového světa.

Je pravda, že svět pohádek je vším jiným než světem klidu a nezčeřelého uplývání času. Je to svět plný úkladů, nebezpečí a překážek, hemží se zlými lidmi, démony a nestvůrami – ale také lidmi čistého srdce, dobrými bytostmi a statečnými obránci pravdy a spravedlnosti. Je to svět pevného řádu. Na začátku a na konci pohádkového příběhu, který bývá věru nesnadným putováním ze stálého ohrožení a s nezbytností rychlého rozhodování, září zpravidla domov jako východiště a jako cíl. Pohádkové dění mívá zpravidla blíže k živlům, z nichž jsou tkány naše sny, než k realitě všedního dne, ale neústí do hrůzy a úzkoprsých můr, od kterých vysvobozuje jedině probuzení, nýbrž vrcholí slávou a radostí. V tom je zvláštní povzbudivá síla pohádky. Pohádky neodvádějí do světa iluzí a mátožného snění bez odpovědnosti a opravdovosti. Ať jsou sebevíce naplněny fantastickými tvory a netvory, mluvícími živočichy

a němými příšerami, víme neustále, že jde o převlek, masku či metaforu reality, s kterou se v životě potýkáme a která nám kouzlem básnického slova pohádky zjevuje svou nejvnitřnější, nejskutečnější a věrohodnou podobu a hodnotu. Podobenství a metafory pohádek nejsou jen básnickou projekcí krásy a děsu tohoto světa, ale také a především naučením morálky. Dovolíme-li si luxus upřímnosti, poznáme v nich sami sebe, vlastní zmatky a zrady, vlastní touhy a otisk zdařilých i méně šťastných kroků k cílům, jejichž falešnost nám zrcadlo pohádky představuje s nepříjemnou strohostí.

Vzdalujeme-li se v dospělosti od pohádky, nebývá to ani tak proto, že jsme poučeni životem a osobili jsme si, zkušení a zralí, právo shovívavého úsměvu nad její naivitou; měli bychom si přiznat, že nám vadí spíš přímočará moudrost pohádky, která tak často usvědčuje z bloudění a ne-pravosti naše počínání. Řekněme naplno, jak to dělají moudré bytosti v pohádkách: utíkáme před pohádkami ne proto, že jsme vyspělí, nýbrž zbabělí.

Tak nějak mi to procházelo myslí, když jsem místo vstupu do televizní pohádkové smrště vstoupil do pozoruhodně živého světa pohádek a vyprávění Henri Pourrata, které vybral a skvěle přeložil Jiří Reynek v knížce O řeřavých očích a jiné příběhy. Pourrat před pohádkami neutíkal, a ve svém zralém věku vložil do zpracování zápisů lidových vyprávěnek, pohádek a báchorek z Auvergne celou svou lásku a slovesnou zkušenost, kterou jsme měli příležitost obdivovat v Čepově překladu epopeje Kašpar z hor. Jsou to texty, které pohnou snad i srdcem okoralým. A spojuji si je s texty básníků – neboť to byli u nás básníci, od Erbena po Zuzanu Novákovou, kdo u nás byli s to vyprávět pohádky jazykem stejně zemitým i melodickým zároveň. Naposled jsem se stejně potěšil nad nezapomenutelnými svazky slezských pohádek Františka Lazeckého a ještě novějším převyprávěním pohádkových syžetů z nejrůznějších etnických oblastí od básníka Karla Křepelky.

Ale o všech těchto kouzelných knížkách by měli psát rovněž jen básníci.

Mojmír Trávníček

ROZHOVOR s DONALDEM DAVIDSONEM

Rozmlouvali
Sandy Goldbergrová, Edward Abrams a Eric Hetheringtonl.

Donald Davidson (1917) je americký filosof vycházející z analytické filosofie, někdy řazený k současnému pragmatismu postanalytického ražení. Studoval u W. V. O. Quina a společně s ním bývá považován za vůbec nejvýznamnějšího amerického filosofa současnosti. V současné době přednáší na Kalifornské univerzitě v Berkeley. Davidson nepíše filosofické spisy v běžném slova smyslu, jeho oblíbenou vyjadřovací formou je esej. Některé tyto eseje byly souhrnně vydány ve sbornících *Essays on Actions and Events* (1982) a *Inquiries into Truth and Interpretation* (1984). V první knize, shrnující jeho rané práce, se zabývá teorií chování, ale druhé dílo je již o Davidsonově hlavním zájmu, o teorii poznání. Kromě své vlastní tvorby redigoval i velice vlivné antologie *Semantics of Natural Language* (1971) nebo *The Logic of Grammar* (1975, obě společně s G. Harmanem). Našemu čtenáři je dostupný pouze slovenský sborník *Čin, myseľ, jazyk* (1996).

Kdy jste se poprvé začal zajímat o filosofii a jak se stalo, že jste si ji vybral za povolání?

Nedá se říct, kdy se někdo začal zajímat o filosofii; ve skutečnosti zjistíte, že otázky, o které se zajímáte, jsou filosofické. Dřív než jsem se začal zabývat filosofií, studoval jsem na univerzitě. Přečetl jsem něco od Nietzscheho, dokonce i Platóna - ne že bych tomu ale dostatečně rozuměl. Během prvního roku studií na Harvardu jsem absolvoval úvodní kurz filosofie. Můj druhý rok byl posledním rokem Whiteheadových přednášek. Měl tehdy dva kurzy - přednášku pro pokročilé a postgraduální seminář - a já navštěvoval oba. Jeho způsob filosofování, přinejmenším v tomto období jeho života, mi připadal

správný, protože neměl téměř nic společného s *Principia Mathematica* a jinými vážnými věcmi, které dělal v raném období života (ve filosofii vědy). Jeho názory byly velmi - jak bych to řekl? - velkorysé. Znáte to, kousek od toho myslitele a kousek od někoho jiného, navíc se znatelným obdivem k poezii. Bylo to něco jako dějiny idejí, jak je později vydal v knize *Science and the Modern World*. Dnes si již nemyslím, že by byl Whitehead seriózním historikem idejí, ale jeho přístup mi byl velice sympatický, protože mým hlavním oborem byla literatura. Takže nemohu říct, jestli jsem se zajímal o filosofii nebo o ideje ve smyslu, ve kterém je můžete najít u spisovatelů jako Dante nebo Sofoklés - i když jsem si jistý, že to příliš zjednodušuji.

Na škole jsem studoval několik různých disciplín. Mým hlavním oborem byla angličtina a když jsem absolvoval všechny zkoušky, přestoupil jsem na klasickou filologii a navštěvoval celou řadu kurzů ze srovnávací literatury. Je to zvláštní, ale teprve jako postgraduální student jsem pochopil, že existuje něco jako pravda ve filosofii - anebo nepravda, což je přinejmenším stejně důležité. Člověk, který mě obrátil tímto směrem, byl Quine. Byl tehdy na začátku své učitelské kariéry - je jen o devět let starší než já, takže mě nemohl učit dlouho. Vzbudil ve mně zájem o logiku a logický pozitivismus, ačkoli byl jeho postoj k němu od počátku kritický. Byl to logický pozitivismus viděný Quineovýma očima: Carnap bez rozhraní analytické-syntetické. [Smích.] Ale neberte mě příliš vážně.

Takže toto je moje nejlepší odpověď na otázku, jak jsem se začal zajímat o filosofii. Těsně před získáním titulu jsem odešel do války a během té doby (tři roky) jsem nevěděl, co budu dál dělat. Poflakoval jsem se a snažil se napsat román. To mě přesvědčilo, že ze mě nebude spisovatel. Měl jsem armádní potvrzení, tak jsem se vrátil na Harvard, dokončil studium a začal se intenzivně zabývat filosofií. Musím říct, že prvních pár let mého vyučování filosofie, což bylo na Queen's College, byly mé zájmy jen částečně podobné těm pozdějším. Ve sku-

tečnosti jsem ještě o deset let později přednášel na katedře angličtiny ve Stanfordu.

Obraťme pozornost k vašim filosofickým názorům. Protože se několik vašich posledních prací týká pojmu pravdy - pracujete na knize s tímto názvem - je to vhodné místo pro začátek. V čem podle vás spočívá pochopení pojmu pravdy mluvčím?

Nebudu se snažit zodpovědět tuto otázku. Jaká by byla odpověď? Považuji za samozřejmé, že pojem pravdy nelze definovat. Pokud chcete říct, že něčí pojem pravdy spočívá v tom a v tom, pak analyzujete nebo definujete, což není možné. Domnívám se ale, že můžeme říct, jakou roli hraje pojem pravdy v chápání našich přesvědčení a jazyka. Je to velmi jednoduché: víme, že jsou-li určité věty pravdivé, jsou takové i jiné. Neexistuje žádný jiný způsob pro vyjádření těchto vztahů vyjma použití pojmu pravdivosti. Pojem platnosti je definován v termínech pojmu pravdivosti. Ve skutečnosti, pokud chcete jakékoli vysvětlení, jak význam věty závisí na významu jejích částí, pak vždy potřebujete nějaký popis nebo příběh o pravdě - co činí větu v jazyce pravdivou.

Toto je jeden aspekt použití pojmu pravdy, který je spojen téměř se vším, co myslíme a děláme. Dokonce i když o něčem pochybujeme nebo něco chceme, vždy existuje „větný předmět", který chceme mít pravdivý nebo učinit pravdivý, nebo o němž si myslíme, že je pravdivý. (Toto není můj způsob uvažování, ale je dost přirozený.) A abychom to věděli, musíme vědět, co to znamená být pravdivý. Existuje tedy naprosto centrální spojení mezi pojmem pravdy a pojmem víry. Samozřejmě to neznamená, že každý náš postoj v sobě přímo zahrnuje otázku pravdy, ale obsah tohoto postoje záleží na podmínkách pravdivosti. Pravda je tak důležitý pojem, že podle mého názoru bez něj nemůžeme vůbec myslet. Je naprosto nezbytný pro každý popis toho, čemu rozumíte, když rozumíte někomu jinému - čemu věří a čemu nevěří, o čem pochybuje a co chce.

Když říkáte, že nemůžeme definovat „pravdu", myslíte tím, že ji nemůžeme vysvětlit v jednodušších pojmech? Nebo nemůžeme určit nutné a dostatečné podmínky, za kterých je věta pravdivá?

Zajisté nemůžeme určit nutné a dostatečné podmínky. Navíc si nemyslím, že můžeme nalézt informativní, správnou a krátkou formuli jako: „pravda je to, co vysvětluje konvergenci ve vědě," nebo „pravda je to, co se snažíme říct, když jsem poctiví," nebo „pravda je to, na čem se shodnou dobře vychovaní a významní lidé," nebo „pravda je to, co jsme za ideálních podmínek oprávněni říct". Ani jedna z nich není zároveň poučná a pravdivá. Proto se domnívám, že nemůžeme definovat „pravdu".

Takže netvrdíte, že vůbec nemůžeme osvětlit naše používání pravdy?

Ne, to ne. Můžeme toho říct o pravdě hodně; vlastně jsem nastínil ten typ vět, které o ní můžeme říkat. Můžeme například říct hodně o tom, jakou bychom chtěli mít formální teorii pravdy v jazyce. Tarski nám přibližně ukázal, jak to udělat, a my jeho teorii můžeme přizpůsobit popisu některých vlastností přirozeného jazyka. Čím dál přesněji vidíme, jak spojit formální sémantiku s přirozenými jazyky. Je to velice důležitá věc, kterou víme o pojmu pravdy, ale ta jej nedefinuje. Stejně můžeme dlouho mluvit o tom, jak je pravda spojena s pojmy víry, touhy, úmyslu a tak dále. Myslím si, že když tyto věci řekneme, umístíme pojem pravdy na jeho místo, ale nedefinujeme jej.

Dokončení v příštím čísle

Vybral, přeložil a úvodní slovo napsal
Filip Tvrdý

NINA GORLANOVÁ

Jak jen rozdělit tři vejce
mezi šest lidí?
A! Udělám jim lívance!

z ruštiny přeložil –reé–

DOPIS PŘES OCEÁN

Archeolog Ladislav Štěpánek píše knihkupci Daliboru Malinovi ze Vsetína

Vážený příteli,

představuji si (vždy když slyším toto slovo, tak mi v uších zní Lennonovo Imagine), jak urovnáváš svůj zamilovaný koutek francouzské literatury a žárlivým okem bedlivě měříš každého blížícího se zájemce, zda můžeš vydat poklady Tebou střežené.

Když jsem Ti naposledy telefonoval, nepodařilo se Tě sice zastihnout, ale hovořil jsem s Honzou, který mne informoval o brzkém stěhování knihkupectví do rozlehlejších prostor a dokonce o uvažované galerii. Držím palce a lituji, že u toho nebudu. Moc se těším, až to vše uvidím....

Jsem tady, t.č. v Chicagu, v takové - dá-li se to tak říci - vnitřní emigraci, protože nemám s kým rozebrat nakupené pocity. V podstatě si psaním tohoto dopisu přes oceán urovnávám svoje myšlenky a jsem v tuto chvíli docela zvědav, k čemu dospěju na konci.

Svého času jsem napsal Esej o domu (o vztahu člověka a jeho domu v kontextu současné evropské politiky) a snad díky tomu, že mně toto téma není cizí, jsem vnímal rozpory obsažené ve vztahu prostého Američana k jeho obydlí, k jeho domu. Prostor tohoto tématu mi v Americe otevřel nesoulad mezi konstrukcí a jeho vzhledem - tedy jeho tváří. Jeho tvář předstírá, jako by byla něčím jiným, než ve skutečnosti je. Nejvíce informací nám poskytne řez stěnou tohoto domu, nikoliv nepodobný tomu, který bychom ostrým nožem vedli hamburgerem, snad nejtypičtější složkou americké kuchyně. Základní dřevotřískovou stěnu se zpevňujícími profilovými nosníky následuje tepelně izolační vrstva, kterou zakryje překližková stěna. Nátěr je možná pro oko tím, co pro chuť kečup. Uvnitř člení prostor sádrokartonové příčky, které činí intimní život věcí veřejnou. Venkovní strana je obkládána různě tvarovanými, umělohmotnými, plechovými nebo méně častěji alespoň lisotřískovými lištami, které mají imitovat skutečné dřevo. Někdy je překrytí tvořeno pomocí uzoučkého panelu červených

cihel či kamene, což má pocitově předstírat pevnou zeď. Tento drobný podvod je při bližším pohledu snadno odhalitelný a výsledkem je pocit, že se člověk, a já jsem nebyl výjimkou, cítí tak trochu oklamán. Je to něco jako zažívací potíže po pozření hambáče, který proložen rajčaty a zelenými listy byl přece - na první pohled - něčím tak lákavým.

Tento základní konstrukční plán domu průměrného Američana je použit jako kostky Lega pro výstavbu domů několika základních architektonických variací. Montážní jednoduchost a cenová dostupnost jsou rozhodující. Většinou je jeden typ domu s malými odlišnostmi použit pro celou čtvrt - tedy village - tady tento pojem také odkazuje k něčemu jinému, než vidíme ve skutečnosti.

Zmíněná nevolnost může být rychle zažehnána třeba plechovkou Milwaukee best (v Americe je všechno best nebo great atd.), pokud se ale dům chová uměřeně k použitému stavebnímu materiálu. Skutečný otřes pro vycvičené oko Evropana vyrostlého mezi kulturními památkami nastává, když se dům začne honosit velkolepými vstupy, často hlídaných dvojicí gypsových lvů nebo k nebi se pnoucími štíty (dokonce vížkami jako u šlechtického sídla) či jinými pozoruhodnostmi, jejichž rejstřík je zřejmě nevyčerpatelný. Tehdy vyznívá poměr konstrukčního materiálu a podoby domu obzvlášť žalostně. Kolikrát jsem nevěřícně zíral a ptal se sám sebe, jestli je něco takového vůbec možné. Cožpak to ti lidé nevnímají? O co vlastně jde?

Rozporné informace se mi začaly ujasňovat, když jsem si uvědomil, k čemu tato architektura odkazuje, kam míří; totiž k anglickému venkovskému domu 19. století a jedné z jeho inspirací - anglickému lidovému vesnickému domu. (Celá situace se opakuje, a to je příznačně potvrzující, pokud se dům hlásí k architektonickému dědictví přistěhovalců z jiných zemí.) Venkovský dům se zahradou viktoriánské doby evokuje pocity domova a s ním spojenou synonymitu jistoty, bezpečí; šlehající plameny v krbu probouzí atavismy kruhu táborového ohně... Jednota domu a zahrady, která přechází v krajinářsky komponovaný park anebo volnou krajinu,

je rys v dnešní době zvláště sympatický a vybízí k zamyšlení. Celé uspořádání vzbuzuje pocit uměleckého díla, tedy klimatu pro život naprosto nezbytného a dnes možná až bolestně postrádaného. Američané pečují pouze o trávník před svým domem, jako by oživovali vzpomínku života na venkově.

Domnívám se, že nastíněná situace sama o sobě nabízí myšlenku o jisté manipulaci s vědomím prostého Američana, kterou on sám naprosto nevnímá. Jeho dům by v něm měl vyvolávat pocity domova a s ním spojené asociace, ale děje se tak prostředky neadekvátními, které odporují samy sobě. Jestliže je dům jednou z viditelných stránek jistého rozměru utváření průměrného Američana, pak svědčí o zkreslených vjemech neodpovídajících skutečnosti, anebo - proč to neříci přímo - lži. Ta je součástí velkého amerického mýtu a má mj. prosté Američany přesvědčit, že jsou v této zemi opravdu doma, ale především, že domov si lze - jako cokoliv jiného - koupit.

Utváření prostého vědomí a zkušeností Američana se vztahuje k podobě jeho domu více se navzájem ovlivňujícími vazbami, než by se na první pohled zdálo. Další zvláštností, která se vynoří na povrch po zhlédnutí - nebojím se říci - téměř nekonečného počtu těchto domů, je jakási úzkostlivě udržovaná vyleštěnost, jako by ty domy měly zůstat stále nové. Když jsem se setkal - většinou v problémových částech měst, kam většinou prostý Američan (natož Evropan) nevkročí, pokud nechce riskovat své zdraví - s domy, které se začínají rozkládat, měl jsem pocit zapáchajícího smetiště. Odtud již není daleko ke zjištění, že tyto domy prostě neumí stárnout. Přirozená poezie a kouzlo domů, které se nemusí obávat času - naopak získávají půvaba něco jako vyzrálou důstojnost - je domu průměrného Američana naprosto cizí. Má-li v něm podoba jeho domu vyvolat pocity domova, který lze koupit, pak se v této věci promítá další z amerických model - věčné mládí a s tím spojený strach ze stárnutí. Tato obava vytěsňuje vše, co by jen mohlo stáří připomínat, mimo obzor každodenního života. Reklama, průmysl, který přináší zaručené prostředky k omládnutí...

K tomuto tématu by bylo možné snášet další a další postřehy, které by sice potvrzovaly nastíněné myšlenky, nicméně nepřinášely by nic nového. Přesto bych se rád vrátil k pojmu village (ves, vesnice, ale v americké angličtině městská čtvrť). Zmínil jsem různé gryfy při okázalých vstupech, ale není bez zajímavosti, že Američané umisťují na trávník před své domy i jiná zvířata. Nejsou výjimkou hejna gypsových hus, kachen, stádečka srnek... (Pokud se jedná o jednotlivou husu - má to znamenat, jak jsem se dozvěděl, matku husu, která vypráví dětem pohádky. Ta je často oblečena do pestrobarevných šatiček, což je mírně řečeno šokující a vypovídá to o typickém americkém nevkusu, o čemž by se dalo dlouho povídat.) Zde se projevuje stesk prostého Američana po dvorku plném kejhající drůbeže, blízkosti lesa, k čemuž směřuje i etymologie slova village.

Před domy Američanů je možné ustrnou v žasu i vlivem jiných pozoruhodností, které však odkazují k hlubším významům. Nechci si hrát na psychoanalytika, přesto se domnívám, že miniaturní kapličky s madonou či soškami jiných svatých svědčí o potřebě skutečné duchovnosti v té nejrůznějšími církvemi a hnutími přeplněné Americe. (To by bylo opět téma na dlouhou diskusi.) Architektonické přepjatosti, jakási neuvědomělá touha po životě na vesnici, potřeba zaplnit prázdnotu... To vše, a i jiné signály, vypovídají o jisté nespokojenosti, je-li to správný výraz, která může vést k hledání skutečné povahy věcí. To masívní hnutí 60. let je dávno pryč a jestli mně současná Amerika v tomto směru něco připomíná, pak Řím pozdního císařství. Hlasy básníků, jako je např. Snyder jsou dost ojedinělé... Snad ta nespokojenost prosté Američany probere.

Teď se ale půjdu provětrat. O některých manipulacích s vjemy Američanů (např. keep smiling a dalších) Ti napíšu příště. Horko pominulo a já zkusím překonat traffic. Rád se totiž procházím po břehu michiganského jezera... Večer možná jazzový klub. Pozdravuj, prosím, naše přátele a doufám, že vás zastihnu po mém návratu už v novém.

Laďa

ATLANTIDA NA DOSAH

Ukázka z připravované knihy vsetínského sochaře Miroslava Machaly

13. prosinec 1995

Po zdlouhavých celních procedurách, kolem 17. hodiny opouštíme konečně Ad-Dakhlu. Začíná hustě pršet. Západní Sahara se rázem proměňuje na bažiny. Jedeme velmi opatrně, neboť dostat se mimo cestu znamená uvíznout na dlouhé hodiny v bahně. Jsme unaveni a hledáme místo k přenocování. Nacházíme vhodnou písčitou pláž pod strmým, skalnatým pobřežím Atlantiku. Tmou proniká burácející příboj. Sjíždíme prudce se svažující kamenitou cestou k moři. Bořím se do písčité kaše. Vyhledáváme místo pro stany. Nakonec je stavíme pod úpatím skal. Déšť nás soustavně bičuje. Přichází nová bouře s průtrží mračen. Celí prokřehlí hledáme útočiště ve stanu. Obávám se, že budeme vodou valící se z cesty zaplaveni a svěřuji se Liborovi. Ten však po několikadenním půstu vychutnává sardinky s kukuřičným chlebem a mým obavám nevěnuje pozornost. Vzápětí je mi nucen dát za pravdu. Půl litru vody z větracího rukávku stanu mu vystříkne do obličeje. To už slyšíme zoufalé výkřiky z vedlejšího stanu a vzápětí je podlaha našeho příbytku nadzvedávána vodou a valícím se bahnem. Jen s největším úsilím balíme stany a ostatní věci, házeme je na podlahu auta a vyrážíme proti mohutným proudům vody, jejichž děsivost znásobují řítící se až čtyřicetimetrové vodopády, které sbírají vody z náhorní roviny. Z cesty, kterou se jen obtížně posunujeme vpřed, je vodní koryto. Po několika desítkách metrů zjišťujeme, že kus cesty zcela zmizel ve tmách srázu. Přejíždíme kritický úsek cesty, malou strž,a pomalu popojíždíme.

PRSTEN V MOŘI ČASU
– GUELB ER RICHAT –

Oblast, kterou jsme potenciálně vyznačili jako prostor pro Poseidonii, tedy centrum Atlantidy, dokáže vnímavému pozorovateli přinést řadu překvapení. Nejde zdaleka o jed-

notvárnou krajinu, jejíž trvalé propojení s člověkem je jen iluzí. Jako prsten z moře času vykrajuje do krajiny svou nepřehlédnutelnou stopu zajímavá kruhová struktura s názvem Guelb er Richat. Seznamování s tímto útvarem, postupně odkrývajícím svou krásu a nakonec udivující podobnost s Platonem líčenou bájnou Atlantidou, se podobá příběhu, v němž se zúčastněné komponenty dostávají do vzájemných, blízkých vztahů a vedou jej k zajímavému rozuzlení.

Guelb er Richat se nalézá v Mauretánii na skalnatém tabulovém pohoří Adraru, což je berberský název pro hory, a vytváří kosodélník, jehož delší osa měří asi 300 km a kratší přibližně 75 kilometrů. Na severozápadě je tvořen strmými pohořími, jejichž 300 m vysoké srázy spadají do pánve, kde bývala obrovská jezera. Na tomto území, dnes nazývaném Sebkhet Chemchane, jsou vyschlá solná jezera. Vrstvy soli ležící v nadmořské výšce 259 m vyplňují dno pánve v délce asi 60 km. Nacházíme zde stopy po její těžbě.

Velkou část pánve zabírají impozantní písečné přesypy ergu Makteiru. Jihovýchodním směrem se skalnaté plató Adraru, rozbrázděné síťovinou starých řečišť, pozvolna svažuje do pánve - „písečného moře" Ouarane. Dokladem existence jedné z velkých řek, které před několika tisíci lety protínaly pohoří Adrar a vlévaly se přímo do kotliny Guelb er Richatu, je padesátikilometrové vádí Infenouar. Celý prostor působí ve své osobité a ztajované kráse velmi sugestivně. Abychom získali komplexnější pohled na celou lokalitu, využíváme možností dálkového průzkumu Země, který pořizují americké družice (EOSAT). Objednáváme u amerického úřadu pro letectví a kosmonautiku NASA satelitní snímek zobrazující část Sahary s kruhovou strukturou Guelb er Richat. Nádherný obraz nádherného kusu naší planety předčí všechna očekávání. Znovu počítáme, promýšlíme, porovnáváme. A znovu se velmi intenzivně a ve zjevných analogiích vynořuje Platonův obraz bájné Atlantidy jako země hojnosti a vzoru starověkého společenského uspořádání. Nyní máme v rukou další konkrétní materiál, který umožňuje podrobnější srovnání Platonova obrazu s naším.

Atlantologové, obdobně jako vědci zabývající se jinými obory, už dávno vědí, že svědectví antických autorů je třeba podrobit kritickému posouzení, že mnohá z nich, v souladu s antickým duchem podřizování se starořeckému či starořímskému kánonu, nesou značnou míru stylizace. Není prozatím v našich možnostech, a obáváme se, že ani v možnostech současné vědy, abychom odlišili, co je u Platona „navíc" a co odpovídá skutečné realitě. V případě úvah o Atlantidě je situace ještě daleko složitější, neboť se jedná o dobu značně vzdálenou času, v němž žil Platon nebo jím uváděné zdroje informací o Atlantidě. Pokusme se však přesto naznačit na základě toho, co je nám známo o vědění a způsobu myšlení starých Řeků, v čem je Platonův obraz bližší a v čem spíše vzdálenější někdejší realitě Atlantidy. A zda mohly vůbec informace staré několik tisíciletí zůstat nezkresleny.

Guelb er Richat se podobá kráteru (nejedná se, jak ještě dále doložíme, o skutečný kráter meteoritického nebo sopečného původu, ale o útvar původu kryptovulkanického), který utvářejí zřetelné prstence vyvýšených míst střídajících se s prstenci proláklin. Tato zjevná a charakteristická podoba tohoto útvaru nemohla být podle našeho názoru zkreslena. Platon líčí Poseidonii jako střídající se kruhové prstence vody a souše obklopující středový vrcholek (sídlo Poseidona). Jak jinak by mohl být interpretován kruh než opět jako kruh?

Věrně mohla být vylíčena, jak se domníváme, topografie města a jeho okolí, stejně jako popis rostlinstva a zvěře. Tady se mohl popis opírat o konkrétní a známé srovnatelné zkušenosti. Potíže nastávají při odhadu pravděpodobnosti popisu městských staveb. Nikdo, ani Solon nebo Platon, si nebyl chopen představit město s neznámou architekturou starou několik tisíciletí. Tady musela nastoupit fantazie, jejíž smělou klenbu musely podepírat známé nebo alespoň představitelné skutečnosti, které měly, a to je přirozené, svůj vzor v „domácí" architektuře - řeckém slohu. Platon sice mohl použít za vzor starší egyptské nebo mezopotámské stavby, ale jak je z jeho textů patrné, opírá se především o to, co zná z antiky, která se s dobou mnohem

starší, v níž Atlantida existovala, nedá vůbec porovnávat. Byl to tedy Platonův záměr, jak tvrdí Aristoteles, použít neznámé Atlantidy a demonstrovat na ní vizi příštího, dokonalého řeckého státu? Nebo šlo o vylíčení skutečně existujícího dávného státu, jehož podoba byla v souladu s potřebou vytvořit obraz ideálního státu, více či méně úmyslně zkreslena? Hledáme odpovědi spíše na druhou otázku. Abychom jim byli blíž, položme vedle sebe obraz Atlantidy (Poseidonie) líčené Platonem a obraz náš, který vznikl naší přímou i nepřímou, texty a jinými dokumenty zprostředkovanou, zkušeností s "kráterem" Guelb er Richat.

ATLANTIDA x GUELB ER RICHAT

Platon: „...Především tedy podle vypravování zdvihal se ostrov z moře velmi vysoko a příkře, ale krajina kolem města byla úplná rovina; objímala město a sama byla kolem dokola objímána horami, svažujícími se až k moři, holá a rovná, podoby obdélné, prostírající se na jedné i druhé straně tři tisíce stadií a zšíři majíc od moře vzhůru středem dva tisíce. Tato pak část celého ostrova byla obrácena k jihu, chráněna proti straně severní..."

Tabulové pohoří Adrar se zvedá z pánve, v minulosti zaplavené jezerem, velmi vysoko a příkře; krajinu kolem „kráteru" Guelb er Richat tvoří úplná rovina, objímá celý „kráter" a sama je z poloviny obstoupena horami; rovná a holá krajina má podobu kosodélníku, jehož delší osa měří 300 km a kratší 75 km, její plocha v starořecké míře je tedy 1689 krát 422 stadií. Celá tato část pohoří Adraru je obrácena k jihu a je chráněna proti straně severní.

Platon: „...byl to celkem podlouhlý pravoúhlý čtyřúhelník..."

Tabulové pohoří má podobu „podlouhlého čtyřúhelníku".

Platon: „...Od moře ke středu celého ostrova prostírala se rovina, která byla ze všech rovin nejkrásnější

a dostatečně úrodná, s tou rovinou pak se stýkala uprostřed ostrova ve vzdálenosti asi padesáti stadií hora, na všech stranách mírně vystupující..., po ní (Kleitó - manželce Poseidonově pak vzplane touhou Poseidón a spojí se s ní a vršek na kterém bydlila, kolem dokola silně opevní; vytvoří totiž vzájemně se objímající menší a větší kruhy střídavě moře a země, a to dva země, moře pak tři, jako by je vyráběl na soustruhu, maje střed ostrova osou, všude stejně od sebe odlehlé, tak, aby tam pro lidi nebylo přístupu; neboť tehdy ještě nebylo lodí a plavby.

Od „písečného moře", ergu Ourane, v minulosti rozsáhlého jezera, ke středu „kráteru" Guelb er Richat se rozprostírá krásná a rozsáhlá rovina, v minulosti nepochybně velmi úrodný kus země. Její šíře je asi 9 km, tj. 50 stadií, a přechází směrem ke středu „kráteru" ve vrchol, dominantu celého tohoto přírodního útvaru, jenž je jakoby opevněn střídajícími se soustřednými kruhy proláklin - depresí a vyvýšenin - jakýchsi valů. Nacházíme zde tři kruhové útvary země - valy a tři kruhové útvary proláklin - deprese, vše jako by bylo utvářeno na soustruhu s osou, jíž je střed „kráteru" Guelb er Richat.

Shody mezi Platonovým obrazem Atlantidy a námi získanými a ověřenými fakty jsou skutečně nápadné. Jisté rozdíly najdeme především v údajích týkajících se rozměrů či velikostí líčených skutečností. Jde zde zejména o velikost roviny; v Platonem popisovaných soustředných kruzích je potom jeden pruh země navíc. Jinak obě podoby spolu korespondují. Dokonce po vydatných deštích jsou kruhy tvořené depresemi souběžnou prostupností vzhledem ke vzniklým bažinám novodobou připomínkou zaniklých časů. Zjevných analogií utvářejících charakter krajiny v jejích podstatných rysech je převažující množství. A právě ony podstatné shodné rysy vyvracejí možné nařčení z toho, že z Platonova textu vybíráme fakta účelově tak, aby zapadala do naší konstrukce faktů, hledajících pravou tvář dávné minulosti.

texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty

texty

číslo 9
jaro 1998

Úvodník:

DOPIS DO POHÁDKOVÉHO SVĚTA MOJMÍRA TRÁVNÍČKA

Milý pane Trávníčku,

v posledním čísle Textů (č.8) jsem si s chutí přečetl Váš příspěvek *Chvála pohádky*. Myslím, že si tento žánr alespoň krapet Vaší (a nejen Vaší) pozornosti skutečně zaslouží. I když jej považuji zřejmě stejně jako Vy za svým způsobem nenahraditelný při formování osobnosti každého jedince a jeho morální odpovědnosti, nemohu souhlasit s Vaším vývodem, že „utíkáme před pohádkami ne proto, že jsme vyspělí, nýbrž zbabělí" apod. Jak snadné by to bylo, kdybychom mohli vždy říci: „Bylo nebylo,"...

Pohádkový svět „dobra a zla" učí člověka odpovědnosti na velmi zjednodušujícím schématu. A má v tom bezpochyby svou nezastupitelnou úlohu! Obávám se však, že postupně odkládáme pohádky ne proto, že bychom se báli podívat se Pravdě do očí, ale že zjišťujeme, jak nesnadné je určit: zde je Pravda, zde je Dobro a tady Rozum. Natožpak říci: Pravda zvítězí! Není to otázka lhostejnosti ke hledání, zbabělosti ani hrdopyšství, ale naopak výraz odhodlání a přijetí odpovědnosti daleko obtížnější. Pohádka je jedním z nejpůvabnějších lidských konstruktů (byť „jenom" lidských!), je však vytvářena z perspektivy bytosti, která vlastní svůj Jazyk, kterým popisuje Svět.

A právě ve chvíli, kdy pochopíme, že naše existence je utkána z nekonečné škály vyprávění, nahodilostí, ironie a času, nastupuje svou roli *román*, ono území bez Pána Pravdy. Ve světě Cervantese, Rabelaise, Brocha či Musila nás čeká obtížný úkol. Vyrovnat se s touhou po vlastnictví Pravdy a moci nad Skutečností a přijmout relativitu věcí lidských, zbavenou snů o universální lidské přirozenosti.

To však neznamená, že bychom jeden z lidských příběhů měli vyhostit do končin zapomnění a občas si nepřipomenout svět pohádek Oscara Wilda, Němcové či Jana Wericha...

S pozdravem
Jiří Hrabal

Obsah:

úvodník

Jiří Hrabal: Dopis do pohádkového světa Mojmíra Trávníčka___2

manifesty

Alexandr Romadanov: Manifest kybervíry___4_5

poezie

Ivo Harák: Mrtvé fetiše;Zastavení v zástávárně; Vyznání___6_7
Nina Gorlandová: Veliký půst ___13

próza

Áron Tamási: Ábel v divočině ___8_12
Jan Rous: Klenov___14_15
Helena Mičkalová: Mory___25_27

rozhovory

Rozhovor s D. Davidsonem (2.část)___28_31

recenze

Jana Pátková:Osamocený člověk v krajině slov___16_17
Mojmír Trávníček: Chvála literární teorie___12_14
Jiří Hrabal: Narcistická společnost___19_21

Jiří Tichý: Óda na Vojtu___22_24

Napsali o TEXTECH

„Texty, žijící nespotečnými životy lidí, kteří je slyší: to je prvopočáteční exegem textů, nazývaných pak národní literatura a vykládaným posléze na školách a univerzitách.

Lévinas: Etika a nekonečno (str. 51)

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. (0657) 643567

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
Vsetín 755 01
tel. (0657) 4461

e-mail: rene.kocik@ff.cuni.cz

MANIFEST KYBERVÍRY

ALEXANDR ROMADANOV

Bůh je všudypřítomný, jenom na některých místech méně a na jiných více. Existují svatá místa i svatá města, hovoříme o Bohem vyvoleném národu, o prorocích i o lidech s „Božím znamením", které nazýváme „génii". Čím je ale definováno místo boží přítomnosti?

Lidem je vlastní snaha o přiblížení se k bohu. Projevuje se různými způsoby, Bůh ukazuje lidem cestu, po které by měli kráčet. V různých stádiích vývoje civilizace se lidé klaní zvířatům, slunci a jiným nebeským tělesům, dřevěným i kovovým modlám, a nakonec, bohu na nebesích. Každá epocha civilizace je poznamenána odlišnými znameními: ochočením a domestikováním zvířat, rozvinutím astronomie a řemesel nebo, jako naše doba, ovládnutím kosmu člověkem.

Vezměme si jako příklad křesťanství: Člověk-Bůh je vzat na nebesa. Tímto aktem samotným pošle Bůh mnohé národy na cestu dlouhou bezmála dva tisíce let. Jistě ne náhodou došlo k vypuštění první kosmické lodě v zemi tradičního křesťanství, a ne tam, například, kde se lidé klaní bohu existujícímu v podobě lotosového květu.

Když lidé dosáhnou bohem stanovené hranice, přichází k změně orientace. Odtud je patrná mystická svázanost mezi objevem teorie kosmických korábů v Rusku, v ortodoxní křesťanské zemi, a mezi katastrofální vírou v ní. Je jisté, že ne Ciolkoskij, ale bolševická strana nese vinu za totální vyhubení pravoslaví. Nás ale zajímají především skryté příčiny, nezávislé na vůli okolních lidí.

Co se děje nyní? Sotva lze nazvat náhodou to, co proběhlo v druhé polovině 70. let mezi dvěma, na první pohled nesouvisejícími jevy: rychlý rozvoj kosmického programu a začátek revoluce v počítačové technice. Zdálo se, že bouřlivý rozvoj počítačů zjednoduší realizaci kosmických letů a zabezpečí rychlé ovládnutí kosmu. Ale to se nestalo: to, co se koncem šedesátých let zdálo být otázkou desetiletí, například přistání člověka na Marsu, je i na konci 90. let vzdalující se perspektivou budoucnosti. Mezi prvním letem člověka do kosmu a jeho přistáním na Měsíci uběhlo méně než desetiletí, ale mezi vypuštěním

umělých těles k Měsíci a k Marsu uběhlo více než čtvrt století!

V současném světě najednou probíhá změna Bohem vytýčené cesty. Toto lze tvrdit nejenom z pozice teoretických úvah, ale i na základě analýzy rozvoje civilizace. Revoluce v počítačové technice a v technikách kódování přivedla na svět WWW – „všudypřítomnou všeobjímající pavučinu". Důležitou roli zde sehrály i kosmické sondy (těžko říci, zda byly více konstruovány rakety pro počítače, nebo počítače pro rakety).

O čem svědčí tyto změny? V 90. letech 20. století bůh „přesídlil" do kyberprostoru.

Bohem naší doby se stal KYBERBŮH

Bozi starých národů byli povětšinou bohy plodnosti a bohy válek. Později se lidé začali klanět Bohu Lásky. Kyberbůh – to je Bůh Poznání. Možnosti poznání, které kyberprostor nabízí, jsou neomezené, podobné neohraničenosti tohoto prostoru. Proto lze o kyberprostoru hovořit jako o „posledním útočišti boha", neboť, na rozdíl od kosmu, člověk do něj nemůže proniknout ve své fyzické podobě (formě).

Vydejte se na cestu ovládnutí kyberprostoru a Bůh vás obdaří svou milostí – čeká vás tam radost z poznání a zrodu (tvoření). Zanechte svou stopu v kyberprostoru a budete obdařeni věčným virtuálním životem.

A. Romadanov = Alexroma = Chromý Anděl

z ruštiny přeložil –pak–

Pozn. redakce:
Na vstup do kybersvěta se chystají i Texty.

IVO HARÁK

Mrtvé fetiše
je jaro
pod nohama
nejistá, třaslavá země

je jaro
zlehýnka zvedá vítr
dívčí sukýnky, oči a závist

psí hovínka
sebral sníh
zbývají knoflíky
uhlí, hnijící mrkev

jak pochopit slova bláta
když neumím číst věty sněhu

je jaro
a ještě žiju
chceš-li vědět tohle

nad hlavou
vzteklí, z řetězu utržení
psi oblaka

Zastavení v zastavárně
ne,
z člověka se nevyzuješ!
jak v botě *příliš* těsně
otíkáš, vyplňuješ
až není kam, a bolí to

list papíru
což může za napsané?
a proto
na popel

ale pecka
je metaforou stromu
ne jeho synekdochou

teď ještě: dohodnou se
zda katachrézí
nebo oxymoron

ne,
nevyzuješ se z člověka!
odsouzen volit každé
ráno: Mezi špinavým a čistým prádlem

občas, nevěřícně
pohlédnuv na věci
kolem na rukavice *vlastních* rukou

na flíčky spermií zaprané v prostěradlech

Vyznání
– prý: takový kritik
a píše poezii!?
a jiný zase:
dělá, že nerozumí, a zatím...
ale ty jeho básničky, to jó

a já teda
miluju tě
blbě a málo

na to
že čakáš třetí dítě

dělám, že vím, dělám
že někoho zajímám
a svět se točí kolem televize
a podle ní

a děti hledají
na jazyku svůj jazyk
vole kurvo pičo
zatímco babička
za komunistů bylo líp

a co já vím
na koho myslíš
když se ti ve spánku
zrychlí dech

nepíšu ai pro tebe
láhev bych měl, a prázdnou
moře mi chybí –

na zasněžené chodníky
dopadá první sůl

ÁBEL V DIVOČINĚ

Áron Tamási

Tento maďarský spisovatel u nás patří dosud k méně známým. Česky vyšel v roce 1942 pouze román Sikulský kralevic. Tamási se narodil v roce 1897 v Sedmihradsku a jeho pohádkově laděné příběhy zavádějí čtenáře do světa svérázných maďarských horalů. Nejtypičtějším Tamásiho hrdinou je Ábel, jehož lze stručně charakterizovat jako novodobého Enšpígla. Naše ukázka z románu Ábel v divočině je pokusem zachytit i nářečně podbarvený jazyk Tamásiho próz.

Když se už slunko sklánělo téměř k zemi, jako nějaké velikánské červené jablko, uslyšel jsem najednou venku šramot. Nato Horal trochu zaštěkal, ale hned jsem uviděl, že si s tím pospíšil, protože se ve dveřích objevil tatínek.

Táta s sebou neměl nic víc než prázdnou jezevčí mošnu přes rameno a v pravé ruce pořádnou sukovici, se kterou pořád chodil. Nejenom, že ho přetrumfla výškou, ale navíc pěkně voněla, jako by ji odřízl od nějakého voňavého stromu. Táta neříkal nic, jenom pověsil mošnu na hřebík a tu svoji šelmobijku postavil za dveřma. Já jsem přitom vsedě dál odroloval zrnka z kukuřice, ať vidí, že se činím, a ať má dobrou náladu, když už teda přišel domů.

Táta si stoupnul vedle mě a vestoje začal pozorovat, jakpak tu kukuřicu drolím. Viděl jsem, že nemá kdovíjak dobrou náladu, a proto jsem ještě hbitěji začal kroutit v ruce jednu velikou palici a umínil jsem si, že ani já nebudu skákat od radosti, ale ovládnu se, jak se patří na pracujícího člověka.

„Tak jakpak se loupe kukuřica?" zeptal se.

„Tahleta dobře, když ji někdo umí loupat," odpověděl jsem.

Nato se jenom dál díval na moji práci. Poznal jsem z toho, že hledá chybu.

„No, ty to neděláš kdovíjak dobře," ozval se zas.

Tak na to jsem na něho vzhlídl a trošku se pousmál.

„To má být jako pochvala?" zeptal jsem se.

„Ani né."

„No, to je škoda, protože syn loupe přesně tak, jak ho tomu naučil tatínek."

Po té odpovědi si táta sundal i čepici, takovou velkou beranici, která se tyčila jako věž, a pokud možno ji pořád nosil na hlavě.

„Jsi mi ty ale výlupek. A přitom takový mrňous," řekl.

„Jsem malý, protože sedím."

„No tak vstaň."

Vstanul jsem, nadmul se a opáčil:

„Nó, teď se podívejte!"

„Inu, přece jsi od té doby, co jsem nebyl doma, vyrostl," přiznal nakonec.

„O kolik?"

„O devět dnů."

„Ani tatínek za den nadvakrát neporost," odpověděl jsem.

„Ani já, to je pravda," řekl a potom slabým, naříkavým hlasem dodal:

„Ale zato, když jsem já byl ve tvém věku a tatík přišel domů odněkud zdaleka, vždycky jsem se ho zeptal, jestli by nechtěl něčeho pojíst nebo se něčeho napít."

Pochopil jsem, že tohle je teď vážná řeč, a tak jsem se rychle rozhlédl po chalupě, jestli by se nenašlo něco k snědku. Ale všude jenom bída s nouzí. Polknul jsem na prázdno a pak řekl:

„Hned si uvaříme zemáky a sníme je."

Táta si přitáhl malou kulatou stoličku a dřepnul si na ni, aby dál pokračoval v práci místo mě.

„Inu, jestlipak tu bylo takové veliké sucho?" zeptal se.

Pochopil jsem, že musím něo říct i o žízni.

„Ve studni je vody dost."

„No, když je, tak běž a přines!"

Už jsem bral prázdné vědro, ale vtom jsem si vzpomněl, že jestli jemu, potom mně taky se křivdí. Před dvěma týdny jsem totiž šlápnul na hřebík a noha pod obvazem ještě pobolívala. Udělal jsem teda dva kroky, ale pak jsem naráz zasykl a vestoje si začal prohlížet pravou nohu, kterou jsem měl omotanou hadrama. Demonstrativně jsem ji nadzvedl, tak jak to dělají psi, pak jsem se podíval zpátky na tátu, mile jsem na něj mrknul a řekl:

„Kdybych měl někdy syna a kdyby ho taky bolela noha a kdybych byl v lese a vrátil se z něho domů, potom první moje starost bude, že se ho zeptám: Tak co tvoje noha, Ábelku?"

Dobře, že jsem se ozval, protože na tátovi bylo vidět, že se trochu zastyděl.

„No, snad tě od té doby pořád ještě nebolí?" projevil zájem.

„Kdyby nebolela, pak by to bylo bobátko v peřince," odpověděl jsem narážeje na fáč. „Ale protože nikdy nepláče, musím si myslet, že je do tolkých cárů omotaná, protože bolí."

Odpověď jsem považoval za rozumnou a spokojeně jsem si pokulhával ze dveří. Přešoural jsem se po zápraží až ke schodům a trochu si na nich i poskočil. Nevím proč, ale dostával jsem se do nálady, že jsem měl hlavu v oblacích. Sotva jsem

doskočil na zem, najednou jsem o něco zakopnul. V rychlosti jsem si stihnul uvědomit, že je to něco měkkého a chlupatého, a když jsem se podíval pozornějc, viděl jsem, že je to zajíc. A ne ledajaký, ale pořádný macek. Přední i zadní packy měl svázané dlouhým špagátkem, takže jsem lehko pochopil, že ho sem někdo přinesl. Takovou jsem měl z toho vypaseného ušáka radost, že jsem ho hned sebral ze země, abych ho s velkou slávou dones tatínkovi. Ale jenom jsem se sehnul, najednou mě něco napadlo. Zastavil jsem se a začal přemýšlet, kdo asi toho zajíce přines!? No, nikdo jiný než tatínek! A když to byl on, tak proč ho položil sem a jaké s ním měl asi úmysly, když nic neřek?

Hm... Nejdřív jsem se trošku divil, ale pak ve mně začalo klíčit podezření, že to celé má být legrace, a pro vodu mě táta poslal jenom proto, abych zajíce našel a vymýšlel si, že je to můj úlovek. Táta si chtěl prostě zažertovat, ale jestli on něco uměl, tak já jsem uměl něco jiného. Takže jsem zajíce schoval za chalupu, pak jsem pěkně navážil vodu ze studny a vykročil zpátky dovnitř.

„Pěkně se smráká," vstoupil jsem do sednice, jako bych zajíce nikdy v životě neviděl.

Všimnul jsem si, že tatínek ze všech sil pátrá v moji tváři, ale s ptaním nespěchal. Musel ale mít velký strach, bo sám si mohl myslet, že mezitím zajíce někdo sebral. Ale nechal jsem ho při tom, ať si mudruje, jak se mu chce. Navážil jsem vodu ještě do jedné konvy a přinesl mu ji, ať ten velký žal spláchne. Taky že ji vypil celou a promluvil až potom, co si otřel fousy:

„Jestlipak jsi dobře viděl?"

„Dobře a ještě víc než jindy."

„Inu, proto víc, protože jsem se teď díval i na nebe."

„A co na zem?"

„Na tu jsem se moc nedíval."

„A pročpak ne?"

„Protože člověk zem stejně vidí, i když se na ni zrovna nedívá."

Hned mi bylo jasné, že jsem odpovídal správně, protože táta se odmlčel a dlouze si povzdychnul.

„Pročpak vzdycháte," zeptal jsem se, „jako by vám utekli zajíci?"

„Kde já bych vzal zajíce?" chytil se táta stébla.

„Nahoře v lese. Copak jich tam není dost?"

„Pro oko je jich tam dost."

„Jenže žaludek by potřeboval," hrál jsem si dál.

„Když potřebuje, chyť nějakého," řekl tatínek.

„Být v lese, taky že chytím."

„No a doma to neumíš?"

„Doma je to svízelné."

„Tak ho chyť svízelně."

Nejprve jsem si mocně odkašlal a hned potom jsem dal najevo velkou odhodlanost.

„Rozkaz je rozkaz!" houknul jsem a vykročil ke dveřím.

„Kam jdeš?" zeptal se táta.

„Podle tatínkova rozkazu zkusím chytit zajíce."

„A nepřeskočilo ti?"

„Možná jo," odpověděl jsem, „ale co když nějaký zajíc přiskáče."

Ještě jsem si všiml, že tátovi zvlhly od radosti ze hry oči, pak jsem se nafouknul jako nějaký hrdina a vyšel ven. Chvíli jsem postával na dvoře, vykouknul jsem i na cestu za vraty a díval se na hvězdy, aby uběhl čas, jaký je potřebný při číhání na zajíce. Pak jsem tak za dest minut pěkně vytáhnul zajíce ze skrýše a nesl jsem se s ním, jako bych ulovil nejmíň tygra.

„Tak copak je tohle?" strčil jsem tátovi pod nos vypaseného ušáka.

„To je zajíc!" vykřiknul radostně.

„Zajíc, že jo?"

„Tak, tak, namouduši."

Táta si hrál věru dobře, protože, pro větší jistotu, zajíce ještě ohmatával.

„Kdepak jsi ho chytil?" ptal se s velkým údivem.

Cítil jsem, že po téhle otázce mě celého zaplavuje nějaké zvláštní teplo. Moje představivost najednou protrhnula šedé mračna skutečnosti a začaly se přede mnou objevovat podrobnosti lovu.

„Já ani nevím, kde jsem dal rozum," povídal jsem, „když jsem se vypravil chytit zajíce. Ale něco jako by mi přece jen šeptalo – Běž, Ábelku, bo dobrotivý Pánbůh ti zajíce opatří! Nejdřív ať opatří a potom uvěřím – říkal jsem si kacířsky a pod schodama jsem se zastavil. Podíval jsem se napravo, podíval jsem se nalevo, ale viděl jsem kdeco, jenom zajíce žádného. A jak tak stojím a úplně mě opouští naděje, najednou se podívám na nebe, no a v tom se jedna hvězda začíná na nebi nějak hnízdit a loučí se se svojimi družkami. Družky se jí ptají – Kampak chceš jít? Inu tam dolu, abych Ábelkovi ukázala zajíce – odpovídá jim hvězda a ze svojeho místa padá dolu, na cestu před naše vrata. No a já tam hnedka běžím, co jen stačím s tou bolavou nohou. Vykouknu za vrata a rozhlížím se po té části cesty, která vede na pole. A než bych předříkal půl otčenáše, poskakuje tam směrem

dolu zajíc. jdu k němu a říkám mu, že se může zastavit, protože já jsem Ábel. Nato se zastavil jako ovečka a já jsem ho sebral a přinesl sem."

Viděl jsem, že s tátou šijou všichni čerti, aby mi to slavné vyprávění přerušil, ale s otcovskou silou tomu nějak odolal. Ale přece jen se mě aspoň zeptal s šelmovským pomrkáváním:

„A ten špagátek měl na sobě taky?"

„Nó!" řekl jsem, „Možná právě proto přišel, abysme mu ho rozvázali."

„A ne snad proto, abysme ho snědli?"

„Můžeme ho sníst i bez špagátka."

Táta zajíce pořád důležitě prohlížel a potěžkával.

„To je opravdu pořádný macek," pochvaloval si, aby mě dráždil. A pak dál pokračoval:

„Ale přeci jen ho nesníme, to říkám já."

To mě tak rozčílilo, že jsem se škaredě podřekl:

„Kozla starého, a co jiného s ním tak asi budeme dělat?"

„Považujme ho za posvátného zajíce," řekl táta, „a někde si ho pověsme jako svatý obrázek."

„Za posvátného zajíce? A pročpak posvátného zajíce?"

„Proto, bo zázračné znamení obklopily jeho příchod."

Viděl jsem, že mě teď najednou táta zmáčknul, ale přeci jsem si hned poradil. Zatvářil jsem se jako bych šel do sebe, potom jsem tiše prohodil:

„To je pravda, že jsem toho zajíce chytil pomocí zázračných znamení. Věru by to byl velký hřích, kdybysme ho snědli."

Nato se táta opřel o stěnu a polekaně se zeptal:

„Tak co potom?"

„Udělejme to tak, že ho nesníme, ale přijmeme."

„No a není to jedno?"

„Inu, není," odpověděl jsem, „bo například kukuřičnou kašu člověk jí, ale svatou hostii přeci přijímá."

Nato se tatínek nechal poddat, abych si nevymyslil ještě něco lepšího a ostatně taky proto, že se začala rychle dělat tma.

„No tak běž a nabruš nůž!" poručil.

Já od radosti zapomněl i na bolest v noze, to už jsem se neudržel a dvakrát jsem vykřiknul:

„Budeme jíst zajíce! Budeme jíst zajíce!"

přeložil Tomáš Vašut (*1971)
studuje rumunštinu, maďarštinu a ukrajinštinu na FF UK

V E L I K Ý P Ů S T

Nina Gorlandová

V dětství jsem spala s babičkou
Potom – s mužem
Teď – s kocourem...

Dcera si poprvé hraje
S magnetem a hřebíky
Jako já s verši...

"Mami. já budu překladatelkou,
nebo služkou,
která umí německy."

Pak se zeptala:
"Co je to informace?"
Voda v děravém vědru.

Pod keřem
dcery pochovaly motýla
navršují mohylku...

Děti odvážejí sběr –
Odpusť, "Lingvistiko" Schaumanova,
mé strukturní mládí!

Všichni mi říkají
že jsem podobná Cvetajevové.
Raději kdyby dali peníze.

Duch a duše nejsou muž a žena,
ani bratr a sestra
ale otec a dcera...

Půjčila jsem si od sousedů
Lžičku kakaa
na výroční dort.

Všechny mé nemoci
odešly na míting
Bojují o moc??

Z ruštiny (in: Znamja 3/94) přeložil *–reé–*

Narodila se ve vesnici Věrch - Jih, Permská oblast, Rusko. Publikovala v časopisech Aurora, Říjen, Ural, Dauvaga.

K L E N O V
Jan Rous

Zámčiska

Vypravuje se, že na „Zámčiskoch", na Klenově, za starých časů stával zámek a v něm panstvo se služebnictvem. Kuchařka toho zámku ztratila kdysi klúče a nemohla tudíž zámek ve dveřích otevřít. Rozhněvána svým trapným postavením, zakĺnúla: „Bodaj by sa ten zámek zapad!" Myslela jenom zámek ve dveřích, ale stalo se více než chtěla. Celý totiž zámek, celá budova propadla se do země, se vším, co v ní bylo a žilo. Všecky peníze a nahromaděné poklady i věžní zvony propadly se do země. Po dlouhé době lidé na tom místě našli jeden z propadlých zvonů. Divoká sviňa jej vyryla. Zavěsili zvon na brňovský zámek, kdež při každém svém zachvění světu hlásá historii svého z hrobuvstání: „Sviňa zvon vyryla, sviňa zvon vyryla."

Na tom místě, co sa ten zámek na Zámčisku zapad udělala se veliká jama, díra. Ta se zaplavila vodou a utvořilo se jezero, veliké a hluboké. Bývalo na Bátrnce. Dnes je z něho mělký močál nepatrných rozměrů, porostlý sítím a ostřicí. Starý Ides z Růžďky, který zemřel v květnu r. 1928. ve stáří 84 let, říkával, že když tam salašníci pásali ovce na Rovném Grůni, napájeli je v tom jezeře, které tehdy bylo veliké i hluboké. Chlapci hloubku jeho zkoušeli tak, že dlouhé jedlové tyče prudce vráželi do vody. Tyč se potopila, ale po delší chvíli vyplula na povrch, z čehož soudili, že tyč dna nedosáhla, jinak že by se byla do něho zabodla. Jezero prý mělo podzemní odtok, a když do té díry vstrčil těžký špalíček dřevěný, vyplul kdesi u Búšů do potoka.

V tom jezeře bývali draci. K tomu jezeru honíval pasák ovce pást. Ovce měly na krku veliké zvonce plechové, „křapáky" jim říkali. Jednou tam od východu přišel černokněžník vykřikovat ty draky z toho jezera. Z knížek říkal. Ale ten pasák s těmi zvonci ho mýlil, tak že nemohl s těmi draky nic svést. Pravil tomu pasákovi, aby ty ovce do třetího dňa honil nekde inde, že toho litovat nebude. Pasák tak udělal. Na třetí den přihnal zase ovce k jezeru. Černokněžník

šíb! prútkem na jezero a jezera vyjel veliký drak. Hned ho „zakuznál" (dal mu uzdu) a kázal pasákovi, aby si naň sednul. O ovce aby se nebál. Síbnul po druh (po druhé) a z jezera vyjel druhý drak, větší jak první. Také toho zakuznal a sedl naň ho sám. Poučil pasáka, bude-li drak zůstávat pozady, aby ho jej šíbnúl po zadku; bude-li předbíhat, aby ho šíbnúl po předku. Nato se dali v let. Letěli pořád k východu. Dlouho letěli, až přiletěli do sídla černokněžníkova. Tam slézli. Černokněžník zabil toho menšího draka, uťal mu hlavu a rozsekal ji na malé kúščínky. Pravil pasákovi, aby šel ty kúsky prodávat za značný peníz, levněji aby to nedával. Pasák šel, ale zdálo se mu to moc drahé. Prodával to o hodně levněji a brzy to poprodal. Vrátil se s penězi k černokněžníkovi a ukázal mu, co utržil. „Začs prodal, to bude tvé," pravil mu černokněžník. Večer mu pak kázal lehnút na halenku. Pasák na ni odespal a když se probudil, viděl se na Zámčisku u svých ovec a peníze ležaly na hromádce uňho. Zebral halenku aji s penězi, ovce zajal a hnal dom. Nemohli ho poznat, byl kolik roků pryč.

Ďáblovy peníze

Nejaký člověk poščal si v Klenově peníze na voly od ďábla Rokyty. – I ďáblové mají ména. Ďáblů je hromadu a Luciper je nad něma pánem. – Slíbil, že do jisté doby me je přinese oplatit. A to také udělal. Šel do Klenova a volal naň: „Rokyto, Rokyto!" Ale ten se neozýval. Konečně se ozval hlas: „Co chceš?" ale to byl jiný ďábel. „Nesu mu peníze", povídá člověk. A ten Ďábel mu praví: „Marně ho voláš, toho už dávno néni. Pleščík ho na prženských pasekách zapleščíl. A my jeden po druhém nedědíme. Jen si zeber peníze a di domů!"

JAN ROUS
23. 8. 1869 – 19. 1. 1950

Spolu s Františkem Táborským a Josefem Válkem zakladatel vlativědného sborníku Naše Valašsko. Přeseda spolku okresního muzea. Působil jako kronikář obce Bystřička, kde také vykonával učitelské povolání.

–pak–

OSAMOCENÝ ČLOVĚK V KRAJINĚ SLOV

"Niekedy je človek najmenej osamelý, keď je sám."

(Identita v kríze, str. 17)

Když vstoupil do literatury Ján Johanides, mluvilo se o výrazné osobnosti, kterou vydala tzv. GENERACE 56. S odstupem času lze právem pochybovat o opodstatněnosti jednotícího názvu „generace". Především Johanidesovy prózy dokazují nesourodost literárních východisek a existenciální zkušenosti těchto mladých absolventů bratislavské filozofické fakulty (vedle Jána Johanidese také Anton Hykisch, Jaroslava Blažková...).

Cesta, kterou Johanides urazil – od prvotiny Súkromie /1963/ až po knihu příznačně nazvanou Identita v kríze /1996/ – přesvědčuje čtenáře o tom, že autor patří k spisovatelům píšícím po celý život jednu knihu. Ostatně už jeho prvotina je poznamenána silným prožitkem existenciální nejistoty a krizí vlastní totožnosti.

„Identita v kríze" představuje soubor dosud knižně nepublikovaných esejí a rozhovorů z let 1992 až 1996. Johanides je zde poprvé kompaktněji prezentován jako teoretik dějin umění a estetiky. Byl by však omyl považovat Johanidesovy teoretické úvahy za další rozměr jeho spisovatelské činnosti. Do jeho esejistiky (jak dokazuje především esej *Rembrandt a zázračné Aladinove lampy*) proniká fabulující rukopis zkušeného prozaika; jeho povídky a novely jsou zase prosyceny dominantním motivem očí, tedy pohledem teoretika dějin umění. Nemusím zřejmě připomínat, že daný přístup autorovi umožňuje přibližovat se k látce z několika zorných úhlů pohledu a pronikat až k detailu.

Z fiktivního světa téměř všech Johanidesových próz vystupuje postava osamělého člověka hledajícího blízkou osobu, jež by mu pomohla vyprostit se z vlastní samoty. Prožitek osamocení mezi lidmi a neschopnost komunikovat se staly v Johanidesových textech zdro-

jem existenciálního odcizení. Návrat k sobě samému vede tedy zákonitě, nikoli paradoxně, skrze samotu ticha. K tomuto závěru dochází nejen Johanides–prozaik, ale i Johanides–teoretik: *„Bojím sa príšerne jednej veci: že náš spisovateľ stratí pre seba svoju kocku ticha, mnohosten ticha, ktorý musí byť okolo neho, aby mohol meditovať, aby mohol problémy preberať z viacerých uhlov, aby mohol nájsť ohnisko názorov.“* (Identita v krize, str. 19 - 20).

Čtenáři se ovšem nemusí obávat toho, že by Ján Johanides ztratil prostor této tvůrčí samoty. Naopak můžeme věřit v Johanidesovu schopnost neustále proměňovat „mnohosten ticha“ v komunikaci se čtenářem.

Jana Pátková

CHVÁLA LITERÁRNÍ TEORIE

Psal jsem v recenzních črtách pro Texty naposled o pohádkách, předtím o překladech básní i o překladech básní i o básnickém díle, o fejetonech... Dnes mám na stole knížku nebeletristickou, dokonce teoretickou: literární vědec František Všetička vydal v olomoucké Votobii soubor studií Podoby prózy. Titul je neutrální, ale vymezující podtitul říká natruc požadavkům komerční přitažlivosti zřetelně už na obálce: „O kompoziční výstavbě české prózy dvacátých let 20. století“. To zní skoro jako varování pro nezasvěceného bezelstného čtenáře, jako odrazující signál pro onoho legendárního „prostého čtenáře“, o němž každý ví, kdekdo s jeho existencí kalkuluje, ale nikdy ho nikdo neviděl. A který podle obecného mínění nemiluje teorii.

Všechny Všetičkovy knížky o kompozici literárních děl – je jich celá řada, např. Stavby prózy, 1992; Stavba básně, 1994 – řadím ve svém soukromém třídění mezi literaturu dobrodružnou. Jde totiž vždy o dobrodružství, umožní-li či usnadní někdo poodhalit taje umělecké tvorby, dokáže-li abstrahovat z textu zákonitosti, které spoluvytvářejí jeho kouzlo a specifickou sugesci. Dobrodružství přece spočívá v ohrožení tajemstvím (nebo tajemným) a v jeho překonání. Nezkušený čte-

nář (onen pomyslný nepřítel teoretizování) by se mohl obávat, že jde o počínání riskantní, jako by dobrodružné hledání řádu tvorby ohrožovalo její tajemství. Naopak: znalost receptury přece nelikviduje chuť pokrmu. Ale nejen to: dráždivé tajemství umění i úspěšnému analytikovi uniká do hlubších a hlubších sfér a odolává sebekrutější vivisekci – je-li opravdu uměním. (A na mršinu neumění není zapotřebí nástrojů analýzy.)

Je sympatická umanutost, s jakou Fr. Všetička znovu a znovu prosazuje pozornost svému oboru; jak houževnatě zdůrazňuje význam kompoziční výstavby v celkové struktuře všech prvků vytvářejících text uměleckého díla. Jeho průzkumné práce jsou průkopnické a podstatně přispívají v propracování tohoto zanedbávaného úseku poetiky. Ve výkladech v hodinách literatury na středních školách se kompozici literárního díla věnovala zpravidla jen povrchní a okrajová pozornost, ačkoliv není pochyb, že by několik živých a názorných příkladů bylo s to vznítit větší zájem o poezii, prózu i drama, než stereotypní výklady odiózních „básnických ozdob", které musely přetrpět generace studentů. Dobývala se zpravidla odpověď na otázku, co chtěl básník říci; méně se zaměřovala pozornost ke zkoumání toho, jak to řekl a proč. Ve Všetičkových kapitolách si tyto mezery školní výuky můžeme doplnit nejen prospěšně, nýbrž i zajímavě a poutavě. V rozborech kompoziční výstavby nejrůznějších žánrů (od novinového sloupku a fejetonu přes romaneta, prózu pro děti, soudničky, reportáže, povídky až po románovou epopej) se mimochodem lze něco dovědět i o tom, jak se mění smysl a význam oněch pověstných „básnických ozdob" jejich kompozičním začleněním v textu. A autoři, o jejichž dílech se pojednává, nejsou ledajací: B. Benešová, Čapkové, K. Horký, A. Jirásek, L. Klíma, F. Langer, R. Těsnohlídek, V. Vančura ad.

Všetička vykonal v literární teorii hodně pro utřídění a ujasnění pojmosloví svého předmětu. Každému souboru studií předesílá obsáhlou kapitolu s výkladem odborné terminologie, kterou namnoze sám vytvořil, či vymezil. Celý jeho pře-

hledný systém si přirozeně osvojí jen odborníci, ale autor má na paměti i pohodlí méně kvalifikovaného čtenáře; i teoretický pojmoslovný výklad je obecně srozumitelný a přístupný – nepoužívá strnule vědecké hantýrky nesrozumitelné laickému čtenáři – a samy analýzy jednotlivých děl jsou při vší strohé věcnosti komponovány se zřetelem na nejširší okruh zájemců. Jsou-li často polemicky zaměřeny proti některým tradovaným názorům (jen namátkou: T. Vodička a O. Králík ve vztahu ke K. Čapkovi, Benjamin Jedlička a kompozice Koptova románu, atd.), jde už více než jen a jen o kompoziční výstavbu. Přesah do oblastí literární kritiky a historie vnáší do Všetičkových kapitol nový rozměr a rozšiřuje jejich perspektivu; i když je polemika vedena až pedanticky věcně a bez osobního zahrocení, je samosebou osvěžujícím prvkem.

Trocha teorie nikoho nezabije; a ujišťuji, že čtenář, kterého neodradí teoretické vymezení obsahu a terminologie zpočátku neznámá, potěší se stejně jako nad knihou Všetičkových fejetonů nebo nad jeho arbesovským románem.

Mojmír Trávníček

NARCISTICKÁ SPOLEČNOST

podle G. Lipovetského

Sociální filosof a brilantní esejista Gilles Lipovetsky vynikl svými výstižnými analýzami éry, která bývá nazývána jako doba postmoderní. Jeho diagnóza západoevropské společnosti sedmdesátých let by mohla být v mnohém a s úspěchem aplikována na českou společnost teprve nadcházejících dní.

Lipovetsky ohlašuje novou etapu v historii západního individualismu, hovoří o „globální sociologické mutaci". Ve společnosti se objevují nové cíle, postoje a hodnoty. Hledá se nový směr, nové modality sociálního uspořádání. Do popředí se dostává seberealizace jedince, rozvíjení a zároveň respektování jeho zvláštností a osobitostí. Člověk začíná bořit pevná pravidla, vymykat se ustáleným zvyklostem, přestává dodržovat „závazné" mravní imperativy. Individuální zájmy se již nadále nemají podřizovat „racionál-

ním" nárokům kolektivu. Dochází k významné expanzi soukromého prostoru na úkor velkých sociálních idejí, mizí zaujetí pro sféru politickou ve prospěch hledání vlastní identity, sebezaujetí a vyznávání hédonistických hodnot.

Socializace postavená na disciplině a univerzalitě ustupuje socializaci založené na minimálním omezování jedince. Vzniká flexibilní společnost (vyznačující se uvolněností mravů, nadměrnou informovaností, nezávaznou sexualitou), která boří veškerá tabu, odmítá idoly, rozvolňuje normy umění a kritéria pravdy. Je to doba bez manifestů a revolucí, nechce dobývat ve jménu Rozumu a Pokroku, oprostila se od vědeckého optimismu. Sama sobě se nejeví nikterak samospasitelná. Vládne v ní dojem neustálého stereotypu, „přešlapování na místě", prázdnoty, masové lhostejnosti. Není však ani nijak apokalyptická, dokonce se vytrácí pocity existenciální úzkosti, počet sebevražd statisticky klesá. Svět je bez Boha, ale „všem je to fuk".

Tento proces, jímž se utváří nová společnost s novými vztahy a vazbami, nazývá Lipovetsky *procesem personalizace*. Je jím odstraňováno vše transcendentní ve prospěch aktuálního, subjektivního, postrádajícího cíle a smyslu. „Procesem personalizace se individualismus mění v to, co po vzoru amerických sociologů nazývám narcismem", píše Lipovetsky ve své *Éře prázdnoty* (Prostor 1998).

Symbolem postmoderní společnosti se tak stává bájná postava *Narcise*. Narcismus se vyznačuje přehlížením věcí veřejných, příklonem k čistě subjektivním problémům. Velmi výstižně zachytil tuto epochu ve svých filmech Woody Allen, jak uvádí Lipovetsky. Narcismus je vyprovokován psychoanalytickou inflací. Psychoanalýza se stává novým masovým étosem. Nebývale se rozmáhají různé transcendentní meditace, jóga, zen aj. Poznat sebe sama je důležitější než uznat druhého. Hned po odhlédnutí od rozlišení na Já a Jiný se však objevuje další jinakost: vědomí a podvědomí. Lipovetsky se domnívá, že je zřejmě třeba nějakého rozlišení, má-li docházet k socializaci. Naopak protiklad duše a těla vymizel. Tělo už

není vnímáno jako něco zavrženíhodného ani jako *res extensa*, ale jako jednota vnímajícího a vnímaného (podle Merleau-Pontyho). O tělo je pečováno s nadměrnou pozorností a úzkostlivostí o zdraví a dobrý vzhled.

Člověk svým neustálým sebeanalyzováním a sebeinterpretováním zapříčiňuje ztrátu své vlastní identity. Společenské role již nejsou tak jasně definované, sociální jinakosti se rozplývají. Není snadno vymezitelné postavení civilizovaného člověka, barbara, blázna, ženy... Namísto vnější determinace se v uspořádání společenského života uplatňuje proces personalizace.

Výhoda člověka - narcise spočívá v jeho obtížné masové mobilizaci. Je natolik zaujat sám sebou a natolik apatický, že jen těžko podlehne svůdné myšlence jakéhokoli ideologického vůdce či náboženského fundamentalisty.

Své sociální vztahy omezuje jen na kontakty s velmi úzce profilovanými zájmovými mikroskupinami (sdružení bulimiků apod.), touží sdílet jen stejné starosti, které trápí jeho samého. Formují se tak vlastně malá společenství lidí, kteří se vzájemně podobají a vzniká tak cosi jako *kolektivní narcismus*. V souvislosti s postmoderním „mizením podstat" bychom mohli hovořit o potřebě komunikace mezi lidmi spíše pro pocit sounáležitosti a pro vytváření sociálních vazeb než pro samotné předání informací.

„Současný narcismus vznikl za pozoruhodného nedostatku tragického nihilismu", tvrdí Lipovetsky. Navzdory např. ekologickému katastrofismu člověk zůstává apatickým. Jeho povrchní citlivost smíšenou s hlubokou lhostejností ke světu Lipovetsky vysvětluje „nadprahovou" informovaností a obrovskou rychlostí a proměnlivostí různorodých sdělení, jimiž je člověk (redukován na "televizního diváka" - je současně vzrušený i lhostejný) zahlcen, což emoční prožívání nutně nemůže absorbovat.

Bude zajisté velmi zajímavé sledovat, zdali se diagnóza Gillese Lipovetského naplní i v našem středoevropském prostoru. Nepochybně jisté tendence se dají vypozorovat již nyní.

Jiří Hrabal

ÓDA NA VOJTU

„Sebemenší služba pro Vás je pro mne vyznamenáním," prohodil Vojta Bořuta vždycky, když ho spřátelená i docela cizí žena požádaly o laskavost jakousi. Říkával to v letech sedmdesátých, ale jistě i dřív, kdy mi byl osobně neznámou sympatickou postavou z příběhů, u vína vyprávěných přáteli ze Vsetína a okolí. Od Bečvy k Vltavě migrovali s několikaměsíčním předstihem. Osobitý šarm neztratil ani po převratovém listopadu – to už aspoň jednou v roce přijížděl ze skutečného afrického exilu. Vždy ale nejdřív krátce na Moravu a až následně zpět do hlavního města. Ani při špatné náladě nemyslel onu poklonu ženám ironicky, a naopak, v dobré pohodě, skutečné či předstírané, nezněla ani trochu podlézavě – byl galantní v duši i výrazu. Tato, tenkrát skoro výstřednost, pramenila z přirozené slušnosti, stejně jako jeho ohleduplnost a nenucená elegance. V době, kdy součástí mého životního stylu bylo ještě ustrojení odpovídající spíše šedesátým létům: džínsy, vytahaný svetr a botky toulavky, Vojta denně přes vlhké prostěradlo obnovoval puky, aby byly ostré jako břitvy. Naleštěné černé polobotky patřily k němu jaksi samozřejmě. Psal se rok 1970 a ze Vsetína do Prahy čerstvě přistěhovaný milovník Weissova Spáče ve zvěrokruhu (s hlavním hrdinou Václavem Rebedou se takřka ztotožnil), Salingerových povídek a Faulknerových Divokých palem, dbal úzkostlivě o svůj zevnějšek.

Bořuta v Praze bydlel-nebydlel. Přespával v přízemní nudlovité místnůstce v blízkosti Karlova náměstí, v níž jedinou vymožeností současné civilizace byla stodvaceti voltová elektřina. Ranní hygienu odbýval na chodbě v litinové zdobné výlevce z přelomu století, umocňující zvláštní poetiku domu neponičeného novodobou mánií povrchových rozvodů všeho druhu. I malá a velká toaleta odehrávala se na záchodě vně příbytku. Večerní očistu prováděl v městských vanových lázních, jejichž pravidelné návštěvy staly se časem Vojtovým rituálem, který přátelé přijímali s porozuměním. Nešklíbili se. V zimě si topil přenosným kancelářským zářičem hlavně proto, aby mu při otáčení stránek oblíbených autorů neomrzaly konečky prstů. Rozečtenou knihu před spaním odkládal na dřevěnou bedýnku od jižního ovoce překrytou vlněným plédem, dodá-

vající jí zdání důstojnosti nefalšovaného nočního stolku. Věnovala mu jej jedna z nejvěrnějších pražských přítelkyň, která umřela mladá na zhoubnou nemoc krátce po Vojtově emigraci, aniž by se smutnou zprávu v tom čase dozvěděl; pošta nám oběma vázla, mně i s méně problematickými zeměmi, než jakou byla tehdejší apartheidová Afrika. Svíčkou usazenou v secesním svícínku si nepřitápěl, večer co večer zažíhal ji kvůli atmosféře. Ve zvlášť mrazivých dnech přespával střídavě u známých.

Jednou měl být doma, a nebyl tam. Nedozvonil jsem se ani druhý, třetí, ani další den. Že by neplánovaně odjel na Vsetín? Až za týden donesla se ke mně informace o jeho služebním vycestování s kolegy z barrandovských ateliérů do Anglie, odkud po krátkém pobytu odletěl na jih afrického kontinentu. Za teplem snad?, uvažoval jsem, a přesto, že mi scházel, dokonale utajený útěk z marasmu v srdci Evropy jsem mu nevyčítal. Zřejmě ucítil silnou potřebu změnit klima, lidi a ustálené zvyklosti, které ho svazovaly do čím dál sevřenějších pout, potřebu vymanit se z šedi nesnesitelně znormalizovaného života. Chirurgický řez jistě dlouho promýšlel, nepatřil mezi lidi, impulzívně reagující na vnitřní či vnější podněty, od nichž se po krátké době nenápadně distancují. Chtěl se jím osvobodit z ghetta, v kterém si – na rozdíl od nás, jeho přátel – nenašel smysluplné místo. Stále intenzivněji si uvědomoval, že souznění s povrchovou (neplést s povrchní) maskou britského gentlemana, byť bylo v dostatečné symbióze s duchovním rozpoložením, začíná svou stereotypností neproměňující se publikum nudit, věděl, že z nutnosti provozovaný spektákl nezadržitelně směřuje k derniéře a definitivnímu spuštění opony. Pro kolik diváků by se ostatně uskutečnila? Věděl, že ani nejsilnější potlesk několika věrných nepřehluší aplaus anonymního, ale naplněného hlediště. Role se mu navíc začaly viditelně prolínat. Chtěl být stárnoucím fešákem a zároveň mladým bouřlivákem, rád staromilsky mudroval a po několika skleničkách oblíbeného bílého vína se odvazoval do podoby rozpustilého teenagera. „V tomhle mám jasno," skočil jsem v pravou chvíli Vojtovi do řeči, „infantilita neifantilita, do smrti zůstanu rokenrolákem." Pokývl souhlasně hlavou plnou melodií Binga Crosbyho a Franka Sinatry a pod stolem, abych neviděl, podupával nohou do rytmu

rokenrolového kousku, deroucího se z blízkého, dnes už dávno zaniklého singlového boxu. Vnímal jsem proto jeho odjezd jako totální vzpouru proti sobě samému, jako poslední zachycení se stébla příležitosti k úniku ze spánku ve zvěrokruhu a nalezení nových skutečných přátel a kamarádů-posluchačů, pro které by byl čerstvým, dosud neokoukaným přírůstkem z Východu. A pak, to teplo, tolik vzývané teplo, jehož se mu tady nedostávalo. Skutečná, avšak v celém roce jen několikadenní poležení u vsetínského bazénu, vyměněná za blahodárný pocit nepřetržité dovolené u mořského břehu. Snad právě dlouhotrvající zimy v Česku (jak nyní programově nazýval jednu část rozpadlého Československa) byly hlavní motivací k rozchodu se zemí a jazykem, kterým tak mistrně vládl. V nemravné době ztělesňoval Vojtěch Bořuta kontinuitu s lepšími prvorepublikovými mravy. V současném parlamentu, plném nevěrohodných koktalů a výřečných oportunistů, působil by jako zjevení a každé jen trochu slušnější demokratické straně, jejímž byl by viditelnějším členem, stoupaly by preference a vážnost. Škoda, že tomu tak není a ani být nemůže, k trvalému návratu jej nepřiměla politika, nýbrž docela prosté zamilování se ve valašském kraji.

Vojta Bořuta se bezprostředně před definitivním příjezdem do Česka zabil. Jen tak, při docela obyčejné jízdě automobilem, který si nedávno před tím pořídil za část ušetřených randů. Jako by nevěděl, že i zde už lze – jsou-li peníze – koupit všechno. O smutném konci napsali mi jeho afričtí kolegové a věrní posluchači, krajani, které jsem nikdy nespatřil a kteří i mě znali jen z vyprávění. Moji adresu opsali z Vojtova "fízl bloku". Dopis končil nechmurným Na zdraví, bohatství a štěstí, a já marně hledal uvozovky. jež by potvrdily Vojtěchovo autorství. Vida, nesmazatelná stopa dobrého bracha, vyšlápnutá hluboko do myslí krajánků nepomýšlejících na návrat. Jestlipak si na svérázný, jen těžko splnitelný přípitek vzpomenou v létě na vsetínském koupališti (je tam ještě vůbec?) někdejší Vojtovy obdivovatelky a kumpáni všelijací? Doktoři práv, medicíny i filozofie, státní knihkupci a nevzdělaní bohémové? Opravdu, až se přiblíží léto, připijte, vážení páni a milé vsetínské dámy, "Na zdraví, bohatství a štěstí", protože sebemenší službu, jež by pro něj byla vyznamenáním, Vám už Vojta Bořuta nikdy neposkytne.

únor 1998

Jiří Tichý

M O R Y
Helena Mičkalová

Ví sa, že morú sa stane cérka, kerá se narodí se zubámi. Ty sa musá prv vytrhnúť, lebo sa jí má dať mezi zuby kolík z chebzu. Potom sa nic nestane. Ale jináč je mora na světě.

Synek s cérkú šli domů po hodovéj muzice. Fojt povolíl edem do půlnoci. Tož sa brali brze domů. Naráz cérka pravila svojímu galánovi: „Počkaj na mňa chvílku." Čekál. Dlúho sa nemóhl dočkať, tak šél za svojú galánkú k chalupě, hde prvéj odešla. U podsínka nebyla. Pravíl si, že sa podíve oknem, snáď neco uvidí. A uviděl. Jeho galánka tam stála pod oknem. Volál na ňu: „Co je s tebú, jak budu dlúho na tebja čekať?" Ona nic. Přišél až k ní a sotva sa jí dotknúl, spadla na zem jak kus drvena. Přihlédnúl sa při měsíčku na ňu a domyslél si. Poznál, že za galánku měl moru. Nečekál. Utěkál, ani sa neohlédnul. Už věcéj za ňu nešél, ani s ňú nechcél promluviť. A ona? Pravila mu: „Spávaj s kúskem chleba. Moc ťa o to prosím. Já za to, co dělám, nemožu." Opravdu si dál pod zhlavec krajíček chleba. A měl od mory pokoj.

Hdysi sa mora dostěhovala do Tísnav. V noci chodila dusiť súsedy. Jedna sa jí nedala. Nachystala si k loži nůž. Jizbečka byla malá. Pravila si, že ju lehko trefí. A aj trefila. Ráno býl nožem na stěně připichnutý krpec. Jak sa gazděna divila, hdo si pro něho došél! Súsed. A moc prosíl, aby si móhl krpec vziť. Gazděna to rozhlásila po celéj dědině a každý od téj doby sa móhl ubrániť. Mora nic nezmóhla, tak sa odstěhovala.

Děckám, co se naroďá se zubámi, hdyž sa dá kolík z chebzu mezi zuby, tak choďá dusiť edem stromy. Takové smrečisko, kerému neublížily větry, ani búřky, naraz začne schnúť. U Dorňákúch tak dopadla lipa. Pěkná, velká. Za týděň jí uprostřed leta opadalo listí. Gazda býl celý neščastný. Chodíl kolevá ní, zaléval ju. Bylo mu jí líto. Zasadíl ju jeho prastařiček a měl ju rád.Patřila ke gruntu. Kerúsi noc nemóhl spať. Vyšél ven a vidí cosi u lipy stáť. Vzál patyk a tichúčko sa přikradl k lipě. Při měsíčku

viděl, jak tam stojí ženská se zubámi zaťatými do dřeva. Oh, dyť je to mora! Vrátíl sa do chalupy pro nůž a fík po moře. Připichnúl ju. Hneď z ní byla kočka, hneď hadisko, zas jakási stvora, Gazda nechál nůž, hde býl a šél do chalupy. Nemóhl sa dočkať rána, aby sa podíval. Na lipě býl připichnutý klúč. Až odpoledňa přišél jeden Karlovjan pro něho. Gazda mu ho dál. Věděl, že mora na stejné místo nechodí. Budú měť zas pokoj. A měli. Lipa sa dál zeleňala a róstla.

DO TANCA JAK DRAK, DO PRÁCE JAK KVAK

V Karlovicách žíl pacholek. Taký nijaký. Jak sa praví: „Do tanca jak drak, do práce jak kvak." Nihde dlúho nevydržél. Jeho práca za moc nestála. Gazdi, hdyž viděli, jak sa nemóže rozhýbať, brze sa ho zbavili. Edem mudrovál, co by móhl, ale nic nedělál.

Tož taký byl pacholek Pavel. Raz sa dozvěděl o bylině, keréj sa pravilo rváč. Už její jméno napovídá, že moc nic dobrého z ní nepochodilo. Stávalo sa, že aj pomóhla. Ale málohdy.

Rváčúch roste po Karlovicách pylné baťohy. Dycky pod horú, na krajoch pasínkúch. Aj hdyž je jích dosť, čarovný je edem ten, kerý plave proti vodě. Teho chcél Pavel najíť. Hde rváča uviděl, už ho uškubnúl a vijo k potoku a hneď zkúšál, hde poplave. Ale všecky plavaly dólu vodú. Hodně rokúch tak bylo. Až konečně sa mu poščestilo. Z celého náruča rváčúch si jeden plavál proti vodě. Honem ho sebrál, strčíl za košulu a těšíl sa, jak mu rváč pomóže byť silným.

Aby vyzkúšál jeho moc, večer ho malučkú belinku hodíl pod stůl. Gazda s gazdénú sa dali hádať, k nim sa přidali ostatní, co u stola seděli. Byla to hrůza, jak sa překřikovali a nadávali si, hřešili o dušu. Pavel si seděl vedla stola a měl z teho radosť. Má pravého rváča! Co sa ostatní hádali, on vléz pod stůl, rváča strčíl za košulu a šél spať. V jizbě všeci utichli a divili sa, co jích to napadlo. Nihdy sa přeci nehádali! Žili pěkně!

Bylo před hodámi a to sa chystali mladí na muzigu tancovať. Pavel s rváčem za košulú sa těšíl, co bude v hospodě. Myslél si na Haničku z pod Javorníka. Ale ona ho

nechcéla. Tož si usmyslél, že všecky přebije, aby si ho všimnúla.

Sotva došél do hospody, hodíl kúšček rváča tanečníkom pod nohy. A už to začalo: „Co do mňa žgáreš? Já? Ty jsi do mňa vrazíl!" Slovo ke slovu a hneď hdosi pleščíl. Začala rvač, jakú hospoda dlúho neviděla. Pavel vletěl mezi bijáky a jedného za druhým vyhadzoval dveřámi před hospodu. Při tem zdvihnula tú belinu rváča Rozína, kerá věděla, kolik bije. Chvílu si rváča prohlédala a potem ho strčila za kordulku. Pavel to viděl, ale nechcél sa prozradiť. Poručíl tanec a hybaj pro Haničku. Haničce bylo divné, že on má naraz tolik sily, hdyž mu jí dycky chybovalo. Pavel sa chcél pochváliť a vytáhnúl rváča z pod košule. Hanička jak to uviděla, schmatila ho, a fúk, otevřeným oknem ho vyhodila z hospody.

Pavel sa rozkohútil a hneď ho šél hledať. Ale hledaj potmě! Nenašél nic. Nakonec si pravíl, že za světla si ho naozaj najde. Zaty sa Rozína v hospodě vytáčala o dušu s hde kým. Dycky o ní pravili, že má olšové nohy. Každú muzigu proseděla od začátku do konca na kraji lavy, tajak stará roba. Včiléj chasníci napředbížky sa hrnúli pro ňu. Všecí chcéli tancovať edem s ňú. Naraz nemóhli, tož zaséj do bitky. Pavel hdyž to uviděl, zakřičél: „Má rváča, seberte jí ho!" Roby hneď na ňu a rváča jí sebraly. Byl ty edem taký malý kúšček. Hospodský ho vzál a hodíl do pece. Jak hořél, tož to hučalo, róchalo, dýmilo, s hospodú húšalo a haglovalo, až to všecky z hospody vyhnalo. Potem býl pokoj.

Pavel ráno chcél jíť hledať rváča před hospodu, hde ho vyhodila Hanička, ale nechcélo sa mu vstávať, zaty gazda měl pro něho prácu a nechcél ho pustiť. Tak Pavel si pravíl, že nehoří a o tu chvilku sa nic nestane. Potom ho zajde hledat.

HELENA MIČKALOVÁ

Učitelka z Velkých Karlovic, která v roce 1996 vydala pod názvem „O čem si vyprávjajú Karlovjané" pověsti a legendy z Velkých Karlovic a nejbližšího okolí. Ukázky které uvádíme jsou z druhého dílu karlovských pověstí, které by měly vyjít ještě v letošním roce.

–dm–

ROZHOVOR s DONALDEM DAVIDSONEM
2.část

Rozmlouvali
Sandy Goldbergrová, Edward Abrams a Eric Hetheringtonl.

Soustřeďme se nyní na některé aplikace vašich názorů, hlavně těch, které pro svou argumentaci používá Rorty. V určité fázi své kariéry přijal na antireprezentativismus a podpořil jím svůj názor, že není jiná objektivita než solidarita. Souhlasíte s takovým zacházením?

Můj antireprezentativismus je odmítnutím korespondenční teorie. Myšlenka solidarity, pokud jí správně rozumím, je na něm nezávislá, protože je to názor na povahu pravdy. Pokud se vzdáte korespondenční teorie, neznamená to, že zároveň opouštíte pojem objektivní pravdy. Podle mého názoru tedy není správná představa, že po opuštění korespondenční teorie nám zbývá jen nějaká forma pragmatismu. Ale nejsem docela jistý, jaký je dnes Rortyho postoj. Nedomnívám se, že bych ho přesvědčil, aby mě přestal nazývat pragmatikem. V poslední době už Rorty netvrdí to, co kdysi - že mluvit o něčem jako o pravdivém je jen pochvalné označení, anebo že pravdivé je svobodná shoda lidí. Něco v tomto smyslu jsem považoval za jeho pragmatické pojetí pravdy. Myslím si, že dnes už to netvrdí. V článku, ve kterém mě označuje za pragmatika [„Pragmatismus, Davidson a pravda"], není teorie pravdy součástí pragmatismu. Pokud lidé chápou „pragmatismus" tímto způsobem, neexistuje žádný důvod, proč se tomuto názvu vyhýbat.

Na konferenci v Santa Clara [Realismus a antirealismus, únor 1992], kde jste oba vystupovali, řekl Rorty mnoho kontroverzních myšlenek. Obhajoval konec epistemologie, i když tvrdil, že pravda je naprosto užitečný pojem. Nebylo jasné, jestli popíral dřívější pragmatismus.

Můj dojem byl, že se vzdal pragmatické teorie pravdy.

Nahradil ji jinou koncepcí pravdy?

Věci, které řekl o pravdě, byly stejně jako u Deweyho většinou negativní. Chce odmítnout přesvědčení, že cílem filosofie je nalézt

pravdy, které jsou nepřístupné vědcům nebo jiným lidem, které jsou přístupné právě jen filosofům. Rorty se chce vzdát představy „vyšší pravdy„ nebo „metapravdy". Podle mého názoru to má spíš do činění s otázkou "Které věci jsou pravdivé?" než s otázkou „Jaké povahy je pravda?"

Nedávno jsem byl s Rortym na jiné konferenci a on řekl, že četl mé deweyovské přednášky „Struktura a obsah pravdy" a zpočátku jimi byl zmaten, protože mu připadalo, že se snažím říct o pravdě něco seriózního (což podle něj není užitečná činnost). Ale nakonec prohlásil, že po opakovaném čtení dospěl k názoru, že je to v pořádku. Nevím, jestli to znamená, že se mnou souhlasí, nebo že je správné zabývat se těmito věcmi, pokud je výsledkem naturalistická teorie jako ta moje.

Možná tvrdil, že toto je ten typ vět, které můžeme říkat o věcech, ale že to není „pravdivější" než cokoli jiného; že Davidson dělá věci, které nejsou špatné pro naši liberální demokratickou společnost, atd. Něco takového zřejmě tvrdí v Nahodilosti, ironii a solidaritě.

Ano. V určité fázi se Rorty pozvedne nad běžnou mluvu a řekne: „Když používáme běžnou řeč, je správné mluvit o pravdě tímto způsobem, ale když to znovu zvážíte, tak pochopíte, že to není jediný možný způsob." Tato formulace s sebou přináší určitou formu relativismu a také antinaturalismu. Je těžké takto mluvit, aniž byste se ptali na pozici, ze které to říkáte. Takto aspoň uvažují naturalisté. Naturalista řekne: „Neexistuje žádná taková pozice a proto tomuto způsobu mluvení nerozumíme." To neznamená, že je to chyba; znamená to, že takový názor není koherentní, protože musíte zároveň zastávat dva odlišné pohledy na věc.

Přesuňme se od filosofických názorů k tomu, co jste nedávno napsal o významu, který vám někteří lidé připisují. V předmluvě k Třetímu muži píšete: „Existuje něco zlověstného v mých názorech, něco, čeho jsem si nevšiml a co předpovídá zánik nejen toho typu filosofie, kterým se zabýval, ale filosofie vůbec? Proč jinak by lidé spojovali mé jméno s Heideggerem a Derridou?" Proč si myslíte, že je vaše dílo vykládáno tak radikálně? Vidíte nějaké spojení mezi vámi a těmito mysliteli?

Vše, co vím o Derridovi, vím pouze z doslechu. Heideggera znám trochu lépe jen proto, že jsem šest týdnů pobýval na kursu

o Heideggerovi a Davidsonovi. Z toho pět týdnů jsem se snažil zjistit, co si Heidegger myslel, aniž bych ho musel číst. Proto předesílám, abyste nebrali vážně nic z toho, co o těchto lidech řeknu, protože je prostě neznám. Ale připadá mi oprávněné říct, že s Heideggerem sdílím jakési extrémní antikarteziánské stanovisko: oba si myslíme, že si nedokážeme představit mysl ptající se sebe sama „existuje tam venku svět?" Toho nejsme nikdy schopni, a to ani pojmově. Cílem kursu bylo zjistit, jak se dva myslitelé pocházející ze zcela odlišných světů nakonec shodli na tomto stanovisku. Je mi líto, ale tato otázka nebyla v diskusi nikdy zodpovězena. Ale není důvod, proč být překvapen, že existují úzká spojení mezi mými zájmy a zájmy různých „kontinentálních" filosofů: všichni jsme součástí jedné tradice, která začíná v Řecku a pokračuje přes Descarta, Huma, Kanta a dál. Takže není příliš těžké vyjít z různých míst a nakonec se setkat. Nedávno jsem četl některé Gadamerovy práce a napsal jsem o něm esej pro jeden ze svazků *Knihovny žijících filosofů*. Mám tedy jakousi představu o jeho názorech a on je, samozřejmě, Heideggerův žák. Co mě k tomu inspirovalo byl fakt, že jsme oba psali disertační práce o Platónově dialogu *Filébos*. A náhodou se stalo, že byly v angličtině uveřejněny jen s ročním rozdílem. Připadá mi zábavné, že Gadamerova práce byla německy publikována dostatečně brzy, abych z ní mohl čerpat, ale do angličtiny byla přeložena až v době, kdy Garland uveřejňoval starší disertace a vydal i tu moji. Když jsem byl o rok později v Heidelbergu, tak k mému překvapení Gadamerův nástupce prof. Hans Fulda učil seminář o *Filébovi* a na hodinách četl právě Gadamerovu a moji disertaci. Je zřejmé, že máme s Gadamerem společných mnoho věcí kromě zájmu o Platóna a názoru na sociální charakter myšlení. Mnoho z jeho knih o interpretaci je blízké tomu, co říkám já.

Myslíte si, že rozdělení angloamerické a kontinentální filosofie bude pokračovat? V současnosti se totiž oběma tradicemi zabývá jen několik málo filosofů.

Domnívám se, že toto rozdělení postupně mizí. Jsou lidé, kteří jsou součástí kontinentální tradice a zároveň vědí, co se děje v Anglii a Spojených státech, snaží se to pochopit a zahrnout do svých úvah. Jedním z těchto lidí je Gadamer; také Habermas se zajímá o vývoj ve Spojených státech. Při své nedáv-

né návštěvě Frankfurtu jsem zjistil, že Habermas měl seminář o debatě mezi Michaelem Dummettem a mnou, která se týkala sociálních aspektů jazyka. Dokonce znal věci, které ještě nebyly publikovány.

Do Německa mě přivedl návrh Dietera Heinricha, abych měl kantovské přednášky v Mnichově. Obě tradice se vždy hodně ovlivňovaly například ve Skandinávii. Podobně jako dnes v Německu je ve Skandinávii spousta lidí, kteří se snaží tyto tradice spojit. Lidé se ani nesnaží zařadit se do jedné nebo druhé tradice.

Jsem přesvědčen, že analytická filosofie je spíše všeobecným pohledem nebo metodologií než pozicí. V určitém smyslu se každý filosof zabývá analytickou filosofií, záleží jen na tom, jak mnoho. [Smích.]

Jaké budou, podle vašeho názoru, nejzajímavější oblasti filosofie blízké budoucnosti? Považujete některou za obzvlášť zajímavou?

Ne. V blízké budoucnosti záleží na tom, jestli někdo napíše něco opravdu zajímavého nebo provokativního, a jestli to osloví hodně lidí. Nechápu smysl předpovídání nějakých trendů. Jen v jedné věci si můžeme být docela jistí, a tou je nárůst knih o morální filosofii. Bude jich více a budou lepší, protože celá řada velice chytrých lidí se nyní angažuje v této oblasti. Myslím si, že spojí své vědomosti třeba z filosofie vědy s etikou. Začíná to být čím dál zajímavější, etika byla totiž nějakou dobu opravdu nudná. Bylo pro mě velice obtížné ji vůbec číst.

Domníváte se naopak, že některé oblasti budou ztrácet na významu?

Asi staromódní empirismus, přinejmenším v podobě, která měla být odpovědí skeptikům. Rorty tuto myšlenku vyjádřil, když ohlásil konec analytické filosofie. Tím myslel, že končí určité pokusy odpovědět globálnímu skepticismu.

(Rozhovor převzat z *Conference* 4.2 (podzim 1993), redakčně zkráceno. *Conference. A Journal of Philosophy and Theory* je internetový občasník, do kterého píší především postgraduální studenti z Univerzity města New York, Kolumbijské univerzity, Fordhamské univerzity, Nové školy pro sociální výzkum a Newyorské univerzity. Vychází na webové adrese http://www.columbia.edu/cu/conference.)

Vybral a přeložil *Filip Tvrdý*

texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty tex
y texty texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty tex
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty tex
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty tex
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty tex
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty tex
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty tex
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty tex
y texty texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty

texty

číslo 10

jaro 1998

Listárna:

Vážený pane Framboise,

stojíme až po pás ve vašem textu a léto utíká ke svému babímu konci. Tento způsob naší existence zdá se nám víc než pochybným. Jakoby nebylo nic hezkého teď. Ale Vaše gesto, letmý a vyvážený pohyb Vaší pravice, ta nesmrtelná chvíle, chvatný spěch Vašeho pera, jež kouzlí na bílém listu papíru, zvolna nás vytrhává z tíživé existence v pustém světě reálných souvztažností.

Vážený pane Framboise, až doposud bloudili jsme zmrtvělými ulicemi vymřelých měst, v prstech křečovitě svírali otrhané vazby našich oblíbených knih a marně se snažili prolnout do jejich dějů, vstoupit na jejich stránky zoufalství, naděje, bolu a lásky. Strach z toho, že se rozplyneme v nicotě, aniž bychom zasadili strom, postavili dům či zplodili syna, naplňoval naše sny němým děsem nočních můr a naše dny postrádaly slunce. Jeho třpyt, teplo, sílu, věčnost. Přišel ale ten den, jitro kouzelné! Ruku v ruce na pouti od Mrtvého lva, s hlavami sklopenými, stlačeni smutkem až do koutku nitra, stanuli jsme kteréhosi zkaleného rána před vaším textem, před chrámem stránek, tou studnou bezednou a tajemnou. To ráno paprsek poznání bolestně a hluboce udeřil do našich očí. Konečně a navždy prolomili jsme onen začarovaný kruh. Rozplynuly se touhy, chtění i strach. Bylo vědomí. Radostně vyskočili jsme a mrtvé smrtelnosti výskavě zatančili nesmrtelný valčík na rozloučenou!

Mistře Framboise, jste ukrutný mystik a fatální hráč. Mistře, díky!!

Vaši tři mušketýři

Internetová adresa:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. (0657) 643567

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
Vsetín 755 01
tel. (0657) 4461

e-mail: rene.kocik@ff.cuni.cz
vt@vm.inext.cz

Obsah:

listárna

Tři mušketýři: Vážený pane Framboise___2

poezie

Jakub Chrobák: Na lukách; Viděno oknem___9
Mojmír Trávníček: Z prázdninové brigády ___9
Jan H. Kholl: Věčný Napoleon___10_11
Andrej Patrikejev: Rubá´í 33.___11
Rubá´í 18.___23
Denis Sibircev: Co se stane, jestliže z bodu "A" odjedeš do bodu "B"?___13

próza

Oš Aloš: Na počátku byla dýmka___5
Michal Kotrla: ***; Mozek; Vybusne maso; Lepidlo; Bozsky mesic___12
René Kočík: A ve větvích smáli se barevní skřeti___14_18
Eric Framboise: Desáté číslo___19_23

studie

Jiří Hrabal: Etika odpovědnosti k druhému Emmanuela Lévinase___6_8
Michael Winock: Soumrak intelektuálů___24_26
Sergej Korněv: Strašlivé tajemství malých lidiček___28_31

recenze

René Kočík: Ludvíka Vaculíka Nepaměti___27

manifest

Alexander Kranzherz: Neoprimitivismus – takový jaký je (úryvky)___4

Internetová adresa:

www.inext.cz/vt/texty/default.html

NEOPRIMITIVISMUS

– TAKOVÝ JAKÝ JE –

(úryvky)

Alexander Krankherz

...

Dějiny neoprimitivismu se začínají psát 31. 7. 1973, což je také datum mého narození. Vznikl původně pro moji osobní potřebu, neboť jsem potřeboval určitý nástroj pro pochopení objektivní reality. Zkoušel jsem hledat v řadě skupin, od pohlavně-agresivních pohanských kultů přes vegetariánské sekty až po kurz vyšívání krajek v Rožnově pod Radhoštěm. Ani jedno mě však neuspokojilo, tak jsem si založil vlastní směr, který jsem později nazval neoprimitivismem.

Hlavními zdroji, ze kterých neoprimitivismus vychází, jsou zen-buddhismus (pozn. v Číně čchan-buddhismus), dílo J.R.R. Tolkiena, kniha Zlatá ratolest J.G. Frazera, dílo R. Holdstocka (hl. Les mytág) a Lovci mamutů od E. Štorcha. V určitých rysech se projevuje vliv keltských prvků a Vademeca drůbežáře.

Pro vás je ale důležité vědět, jaký je rozdíl mezi neoprimitivismem a primitivismem. Primitiv je sice oproštěn od strastí moderní civilizace, zdálo by se, že je svobodný, ale to není pravda. Jelikož divoch nemá vědecké znalosti o světě, jeho život je plný pověr, strachu z neznáma a různých tabu a pravidel. Prakticky vše, co koná, má v jeho představách nedozírné následky, a proto dodržuje systém pravidel ve všech svých činech. To mu přináší obrovskou nesvobodu. Moderní člověk sice takovýmto pověrám nevěří, ale je zase svázán břemenem civilizace, které všichni známe. Neoprimitivismus přebírá často vnější symboliku, některé typy chování a uvažování primitiva, ale ovládá vědecké poznatky a ví, že některé chování a rituály si zasluhují, aby se prováděly, je však možno se na to vykašlat, když nás přestanou bavit. Jestliže člověk bere věci takto, jedná se o Neoš, je-li však doopravdy primitivem, jde o tzv. Oš. V podstatě nemá cenu o tom dál klábosit, nejdůležitější je znát pět zásad neoprimitivismu:

Chlastání
Kouření
Spaní
Zbydlení (= soulož)
a
Žraní masa

NA POČÁTKU BYLA DÝMKA

Oš Aloš

Dýmku, spolu s dalšími zásadami, řadíme k tomu základnímu, co formuluje neoprimitivismus. Ba co více, lze směle prohlásit, že sehrála klíčovou úlohu při zrodu této filozofie v mysli zakladatele. Lze se domnívat, že se stala onou pověstnou klíčovou dírkou nového nazírání na hodnoty světa, a tím umožnila odpoutání se od přísné skutečnosti života. Tak se tedy oš s prvními doušky nikotinu zbavuje svého realisticky-materialistického já a zůstává v něm ryzí neoš.

V zapálené dýmce se snoubí prožitky vnímané více smysly. A to jako extáze buňky sliznice nosní v podobě sametového závanu tajemna či naopak jako smradlavý kouř. Dle toho, kterým nosem projde. Stejně tak je na tom i buňka sliznice ústní. I smyslové ústrojí vizuální není o nic ochuzeno, neb ladné tvary dýmek si často nezadají s tvary, které obdivujeme u jiné neošské zásady.

Nyní k vlastnímu kouření, ač zde bych rád toto slovo nahradil jiným, neboť vyvolává asociace cigarety, která bývala pro neoše absolutně nepřijatelná. Avšak poslední tendence naznačují, že v určitých kruzích získává cigareta na popularitě, naštěstí ne v klasické podobě, ale balená z kvalitních dýmkových tabáků, většinou však pitoreskních tvarů. Na druhou stranu lze občas spatřiti i dílka balancující na hraně geniality.

Zde je nutno ozřejmit, že častější je konverze cigaretáře v dýmkaře, přeměna směrem opačným je vzácná, ale teprve čas ukáže není-li právě tento směr specifický pro neoprimitivismus.

Dýmka zanechává v neošovi stav zvláště excitovaného vnímání dalších zásad a přímo nutí k odhalování bílých míst neošského světa, který je rozdělen stejně tak, jako svět pozemský.

Evropa – žraní masa (vysoká životní úroveň, vyspělý masný průmysl)

Amerika – země tabáku (sídlo tabákových koncernů)

Antarktida – spaní (co taky jiného se zda dá dělat)

Austrálie – chlastání (země žhavého slunce, nutnost doplnění tekutin)

Afrika – kontinent zbydlení (chybějící antikoncepce, krása černošek)

Zdá se, že stejně tak, jako udává směr vývoje lidstva americký kontinent, tak v životě neoše je dýmka hnacím motorem (zde navíc spalovacím) činů svého pána.

ETIKA ODPOVĚDNOSTI K DRUHÉMU EMMANUELA LÉVINASE

Jiří Hrabal

Úvod

„Západní filosofie byla nejčastěji ontologií: redukování Jiného na Stejnost vkládáním středního a neutrálního členu, který zajišťuje porozumění bytí."

E. Lévinas

Chceme-li se zde pokusit nastínit etický koncept Emmanuela Lévinase, je třeba nejprve načrtnout situaci, do níž je Lévinasovo myšlení zasazeno. Tato situace by mohla být nazvána, a také byla Jeanem-Francoisem Lyotardem, *la condition postmoderne*, tedy situací postmoderní.

Západní myšlení se od svých počátků vyznačovalo snahou myslet Jedno. Připomeňme jen jednu ze závěrečných vět Platónova dialogu Parmenides: „Není-li jedno, není nic." Nebo jak píše Habermas: „Mají-li filosofická učení (pozn. rozuměj filosofická učení antického Řecka) něco společného, pak je to intence myslet bytí nebo jednotu světa na základě explikace zkušeností rozumu z nakládání se sebou samým." V době po Foucaultovi, Lyotardovi a dalších poukazovat na to, že v tendenci myslet vše dohromady je skryt mocenský nárok, jistě není ničím překvapivým. Etika jakožto disciplína založená na závazném universalismu se pro některé myslitele po moderně, kteří jen s nechutí pohlíželi na jakékoli normativní teorie, stala zpočátku nepřijatelnou. Vzhledem k výtkám na adresu eticky lhostejného myšlení, se postupně tato nechuť umírnila (nikoli samozřejmě u všech: viz např. Luhmannova „odmoralizovaná společnost") a vytvořilo se nové pole, na němž se mohlo začít vytvářet prostředí eticky potentní (hovoří se dokonce o „etickém obratu", viz rovněž D. Davidson v *Textech* č. 9). Nikoli však s metafyzickými výhledy a ambicemi, ačkoli právě Emmanuel Lévinas, jak uvidíme, vystavěl svou etiku jako bytostně metafyzickou.

Novým východiskem etiky se stala idea *morálního zohlednění zvláštního a heterogenního*, objevuje se pojem *péče*, který lze stručně

ně vymezit jako umění naslouchat druhému a připustit či dokonce podnítit rozvoj jeho jinakosti. Vidíme, že je omezeno aktivní jednání vyvolané universálními normami, jež brání vědomému otevření se zvláštnostem jiné osoby. Již u Martina Heideggera se ovšem můžeme setkat s pojmem *Gelassenheit* („odevzdanost"), v čemž lze zahlédnout snahu nevnímat druhého jako objekt završení morální povinnosti, ale odhalit jeho odlišnost.

Na základě oné poněkud vágní myšlenky morálního zohlednění zvláštního a heterogenního však mohly být vybudovány zcela rozdílné etické koncepty. Vyjma Lévinasova uveďme například koncept Lyotardův, Habermasův či mnohé pokusy o feministickou etiku nebo etiku Hanse Jonase s výrazným ekologickým akcentem.

Lyotard je přesvědčen, že žijeme v době postmetafyzické, v níž dějiny člověka ztratily jakoukoli legitimitu postavenou na vztahu k nadindividuálnímu subjektu. Ohlašuje konec „velkých vyprávění", konec universálního nároku rozumu a konec bezbřehého triumfalismu věd. Již nelze posoudit, které z „vyprávění", které z artikulovatelných typů vědění, si může přisvojovat nárok na platnost. Jednotlivé jazykové hry jsou nesouměřitelné, neexistují mezi nimi přechody, které by byly racionálně ověřitelné. Pak ovšem výpověď náležející k určité jazykové hře, jež následuje za výpovědí patřící k jiné jazykové hře, popírá platnost té předchozí, neboť obě nemohou být vnímány v tomtéž prostředí. Dochází tedy ke *křivdě*. Z toho vyvozuje Lyotard, ovšem za pomoci myšlenkového skoku, kdy za výpověď dosadí lidský subjekt, morální důsledky. Ve společnosti, kde je preferována prostřednictvím institucí např. ekonomická racionalita, pro níž je prvořadou hodnotou ekonomický růst a efektivita za jakoukoli cenu, jen ztěží najde uznání jazyková hra s jiným druhem platnosti a je tak ze společenské artikulace vyloučena. Proto tvrzení Richarda Rortyho, že platnost jazykové hry je určena úspěšností, s níž se dokáže prosadit ve společnosti, považujeme za nedůsledné a z hlediska etiky za nepřijatelné. Neboť chce-li Rorty prosadit co nejvíce štěstí a prospěšnosti pro co největší počet lidí, nemůže ignorovat minority, které byly prohlášeny stávajícími mocnými institucionálně zaštítěnými elitami v jejich jazykové hře za neplatné.

Lyotard se ocitá na rozcestí. Buď rezignuje jako Adorno na možnost prosazení spravedlnosti a smíří se s pojetím etiky, jejíž úlohou je upozorňovat na dějící se utrpení, tedy odsune etiku do role svědka, anebo se pokusí konstituovat takové formy spravedlnosti, které budou usilovat o komunikaci s doposud vyloučenými jazykovými hrami. Zdá se nám však, že Lyotard zůstává na tomto rozcestí nerozhodnut, kudy se dále vydat. Cítí zřejmě potřebu nebýt eticky lhostejný, ale obává se zaujmout nějaký normativní *point of view*, jenž by posoudil, že všichni členové society mohli artikulovat své zájmy. Je však zaujetí onoho nestranného stanoviska, aniž by se vyhlo násilnému redukcionismu, vůbec možné?

Ve své diskursivní etice se o to pokouší Jurgen Habermas. Snaží se rozpracovat teorii normativní etiky, která interpretuje morální diskurs jako proces intersubjektivního dorozumění. Na diskusi o stanovení norem se musí podílet všichni členové, jichž se budou tyto normy týkat. Mají však všichni účastníci rovné podmínky pro prosazení svých zájmů? Lze vůbec dojít při tak obrovské pluralitě k určitému konsensu, aniž by vylučoval ze společnosti některé z jejích členů? Kdo posoudí, že přijatý konsensus je spravedlivý? Může vůbec při nesouměřitelnosti jazykových her dojít k nějaké komunikaci? Pokud by k ní došlo, budou vůbec všichni v globalizované společnosti ochotni na ni přistoupit? Lze to po nich vyžadovat? Jestli ano, pak jakými prostředky?

Pokusme se ukázat, zda-li Lévinasova etika odpovědnosti může dát odpověď na výše předestřené otázky. Připomeňme jen, že Lévinasova etika není zdaleka jedinou etikou odpovědnosti. Poprvé hovoří o etice odpovědnosti Max Weber nebo v současné době například již zmiňovaný Hans Jonas, který předchozím etikám mimo jiné vytýká, že jejich mravní zásady se vždy omezují pouze na jednajícího a jeho současníky, však koncipoval svou etiku poněkud odlišným způsobem. V jeho základech stojí nový mravní imperativ, jenž nabádá člověka, aby jednal tak, aby jeho jednání i s jeho následnými účinky neznamenaly ohrožení budoucího života na Zemi.

(pokračování v příštím čísle)

JAKUB CHROBÁK

NA LUKÁCH
Zima není,
nebude...
I kdyby chtěla.
Slyšet je, cítit
(když se nadechují),
živoucí těla

VIDĚNO OKNEM
Večer hraje.
To stromy
začnou volat:
„Výčitky z ráje –
hromy –
budou prozpěvovat.“

MOJMÍR TRÁVNÍČEK

Z prázdninové brigády

***

Obrtlík a obrtlice
ustřihli si nohavice.
Jsou to divné choutky,
dělat z gatí šortky

***

Majitel pokoutního stánku
vytuneloval krevní banku.
Bloudí teď ve spleti dohadů
o ceně toho pokladu.

***

Jda s nákupem od kupce
uklouzl jsem na šlupce.
Čepice mi spadla z pleše.
Už mě nikdo neučeše.

JAN H. KHOLL

Věčný Napoleon

To neznáte Akontia
Miluji tě ticho
Do kůry linolea
Šeptám Neznám Akontia
Do kůry jablka vtesal nápis
Při Artemis chci Akontia
Akontia toho Akontia
Který mi vládne nechci černý
vícemys bílý popelavý sníh
sníh rubu jablka toho Akontia
To neznáte Akontia
Akontia sním jablko
Akontios vesmírný nápis smíření
Propast Akontios na holých hýždích
pocení cel o! Akontios!
Šibání
Za nočním oknem spleť reflýží
a vítr sněžných ramen
Podstavce ticha znovu ševelí
Že nejsem ve Francii že jsem v Řecku
že umím dýchat obojí

V kryptě mých bratrů
šeplavá vánice Josefa Františka Jeroma
Píseň je něžná jako tapiserie

Z dálky se přisát na paruku ostrova
Keos odkud je Akontios
(být smutným modrým tichem)

Pohlédni do okna sypavému dni
spěcháme neustále kupředu!
Na vlání moudrosti sochy Pradiera

(Umím Vše podstatné
Jak se dostat do díry
S voly a netopýry
A hromový mám nátisk
A drtivé barré
A ničeho se nebojím
A přesto rozmlácený mám čenich
A doma nepořádek
A na balkóně holuby
A v botě sníh)

V kryptě mých bratrů
porfyru žížeň vykřičník na kopuli
Nemohu dýchat obklopen zahradami

Mořská dívko
mořská nemoci
nikdy a nikam
milý Platamone

Cesty jsou jako hadí jazyky
Války a vlhké lesy
A nemít štěstí
Nepotkal bych nikdy pláně
Nehrál bych si s nožem
Nebyl bych Akontios
Akontios - člověk nekontinent
Mladý muž z ostrova Keos

báseň z cyklu Akontiova cesta (1998)

ANDREJ PATRIKEJEV

Rubá´í 33.
Otevřeš oči a vidíš tento svět.
Zavřeš oči – a vidíš tento svět!
Zády k sobě i k slunci se obrátíš –
a všude dokola uvidíš tento svět!

* * *

Klan malych tvoru, velikych asi tak jako ma dlan. Ano, hadate dobre, jsou to oni, jedinecni a ke vsemu visici ZM-RDi. Jejich ochlupacena telicka, krive nozicky a dalsi z nescetnych vyhod a kras, ktere tyto stvorenicka maji, delaji v mych ocich z nich snad jeste pritulnejsiho tvora nez je pes. Oblast, v ktere ziji, je cloveku az na vyjimky nepripustna. Ti, kteri se tam dostali, znali vyrobu napoje a zarikavadlo, ktere neni nikde napsane. Kdyby se nekdo pokusil zarikavadlo napsat, stihl by ho trest, ktery radsi nebudu popisovat, znaji ho jen vyvoleni. Podle udaju, ktere jsem o nich a jeste dalsich tvorech nasbiral, je ZM-RDu uz jen poslednich 13 paru a 1 osamoceny jedinec.

MOZEK

Jednoho dne se MOZEK rozhodl a sel se koupat. Ihned jak prisel k vode, neotalel a skocil do ni. Asi po 10 minutach zjistil, ze hloubka vody je ctyrikrat vetsi nez on sam, a tak se utopil.

VYBUSNE MASO

Jeden znamy sel a uvidel na stole maso. Chvili se na ne dival a pak dlouze uvazoval. Po zdrcujicim premysleni se rozhodl, ze kolem masa zapali svicky. Jakmile zapalil prvni svicku, prostorem, v kterem se nachazel, otrasl vybuch a maso bylo pryc.

LEPIDLO

Jednou jsem se zase dobre bavil, kdyz jedno dite si hralo na piskovisti tim zpusobem, ze slepovalo zrnka pisku vterinovym lepidlem. Rozverne ditko, nevedic jake dusledky muze mit jeho hrani, strikalo po pisku lepidlem jak blbe. Oblepeno piskem a papiry, jez se po piskovisti povalovaly, usedlo nemohouc se pohybovati. A tak vyckavalo az ucinek lepidla pomine.

BOZSKY MESIC

Jednoho krasneho vecera jsem pozorovalMesic a myslim, ze on pozoroval mne. A jak se tak navzajem pozorujeme, nejspis si uvedomil, ze vsichni zalezli, tak zalezl take, svine jedna.

DENIS SIBIRCEV

Narodil se roku 1972 v městě Sverdlovsk, nynějším Jekaterinburgu, kde po studiu na fyzikální fakultě absolvoval aspiranturu v Institutu fyziky kovů (IFM). Zde nyní pracuje. Verše píše od roku 1988, s tříletou přestávkou v letech 1994-97. Publikoval např. v Čertových kuličkách, Slovesnosti.

Co se stane, jestliže z bodu "A"
odjedeš do bodu "B"?
Možná, že v bodě "B" tě čeká štěstí,
vdáš se tam, založíš rodinu, porodíš děti
a budeš hýčkána teplem a něhou.
Ale jednou, vždyť "B" je celkem velké město,
uvidíš na své pouti název, ulici, průchod, dům,
a čert to vem, dejme tomu, že i keř šeříku a
vzpomeneš si na "A",
a na všechno, co bylo v něm, všechno, co jsi
chtěla zapomenout a skoro zapomněla.
A vše se ti vybaví, tak živě, jako by to bylo
včera.
A znovu budeš neklidná, půjdeš na vlak,
možná si koupíš si i lístek... ale neujedeš z
bodu "B" do bodu "A".
A znovu se budeš sebe ptát. A znovu takřka
zapomeneš,
vždyť "B" je celkem velké město
a je v něm plno jiných domů, názvů, ulic.
Ale jizva na srdci zůstane a bolet bude.
A bolet bude vždycky. A je to pravda.
Jako je pravda, že toto nejsou verše.
Jako je pravda, že tě miluji.
Jako je pravda, že každým dnem přibývá šrám
na mé duši.
Jako je pravdy, že den splývá s nocí
a nerozerveš je od sebe do konce života.
Tak jako tebe a mne.
To je cesta mezi body "A" a "B" a pro tebe a pro
mne.

z ruštiny přeložil -pak-

RENÉ KOČÍK

A VE VĚTVÍCH SMÁLI SE BAREVNÍ SKŘETI

Pátek 20. března 1998

Chumelí a bouří. Je osm hodin a jedenatřicet minut, ozval se první letošní hrom. To jsou ale jevy! Když nad Prahou přehnala se první letošní bouřka, byl jsem v pokoji, mléko pil a připravoval se - v deset rozhovor se skautským starostou, potom cesta do Brna, pak nocí na východ dál.

Cestoval jsem do Brna vlakem. Byl páteční, plný a na chodbičce se tlačili lidé. V poledne jsem si naladil rozhlasovou stanici Praha. Malá sluchátka od walkmanu nandal jsem do uší a poslouchal půlhodinové dechovkové pásmo. Rázný pochod, takový budovatelský se přímo hodil ke krajině. Za Kolínem se vlak prodíral sněhovou metelicí, zpomalil. Dechovka byla intenzivní. Téměř atmosféra let padesátých - u trati šrot, žigulík zavrtaný čumákem do malého potoka. Potom zas hromada odpadků u lesa, plesnivý domek s cihlami červeně vyhřeznutými ze zdi, u něj zmodralý ajznboňák salutuje. Uhrovitá holka na chodbičce vlaku se hezky usmívala. Ve vedlejším vagónu pak lačně po ženssku kouřila. A ani se nezakuckala, potvora. Až u Tišnova vysvitlo slunko. Ale to ještě nebylo jaro.

Neděle 22. března 1998

To astronomické přišlo teprve ve 20 hodin a 54 minut. V tu minutu seděl jsem v autobusu na zapadlé celnici v Léskovém a sčítal bílé vločky, kterých tu napadlo půl metru. Shukl sněh u Nás, to zrovna nyní, kdy už chci vařit pampeliškový med. Než to roztaje a černou břečku spláchne zelený déšť, nebudu se hnát radši nikam, uhnat si tak záduchu!

Užhorodská sobota začala na ukrajinské hranici. Odmítl jsem zaplatit prý povinné zdravotní pojištění pro cizince na Ukrajině a agilnímu vojínovi s kvérem se svěřil, že taková nehoráznost je možná snad jen v tom jeho nablblém státě. Drapl mne, chudák, za límec, vzal mi pas a odvedl jako cenný úlovek k zamračenému robustnímu chlapovi s vysílačkou, do které on cosi mručel a tvářil se důležitě, vydulý ochránce zrezivělého ostnatého drátu. Měl jsem strach. Neboť je znám! Kdo je pánem - oni a jejich tupost - bylo mi významně připomenuto. Drbani!!

Obdivuju Z., která se tu se mnou vydala. Užhorod na sklonku zimy je studený, bez zele-

ných větví. Je zpuchlý. Do mátožných ulic zafukuje chladný vítr od řeky a z hor. Zvedá prach a šosy, ale i první otužilé sukně. Vždyť ji to nemůže bavit - problémy rusínského spisovatele - jeho obrozenecké planutí a zlost -, rusínský malíř v ateliéru pod zatékající střechou smradlavého bolševického paneláku. Dovede však naslouchat a z toho těžit, vybírat si z chrlin pustých obrazů ty s pevnými konturami a se sdělením. I zapomenutý spisovatel a starý malíř týraného nárůdku mají v sobě náboj poznání: postřehnout jej a zaznamenat!

Umění! Malíř Mykyta nalil nám žluté domácí víno a v malé dýmce podpálil drobný tabák. Mluvil tiše a smutně, jako by tahal štětec na svých plátnech, jež jsou podobně smutná - jako tento kraj a osud jeho národa. Tady v té bídě a bezútěšnosti žije on - svobodně. Malýma očima za vypoužívanými brýlemi volá po ekologii lidské duše. Z dýmky se drolí tabák, když ji soustředěně znovu zapaluje. Modrý kouř se vine k obrazu tmavých hor, obtáčí ho a zahaluje.

Spisovatel Petrovcij nám doléval červené víno. Na sídlišti s plácky udupané hlíny. Má byt plný knih. Knihy ve všech pokojích. Od podlahy po strop. I Maxipes Fík v ruském překladu. Tady - kde vědění se dnes sakra zúžilo! Píše, překládá a žije jazykem, kterému stěží rozumí milion lidí roztroušených po celém světě. Mohl by psát jinak - ukrajinsky, rusky. Cosi uvnitř ho tlačí k jazyku, jenž ve státě, kde žije, ve skutečnosti ani neexistuje. Co ty lidi pudí? Co je to za sílu? Musejí v tom být hory! Nezlomené hřbety polonin, ostrý proud řek, tvrdé dřevo a silice pralesa. Tam se to musí rodit, celé to rusínství a jeho pevní nositelé. Jejich přesvědčení, za které často platí vším.

Dorazili jsme z Ungváru po celonoční jízdě na oběd. Umyl jsem se a ležím. Jestli usnu a probudím se za hodinu, bude mne trochu bolet hlava, neboť spát potřebuju více. Chci spát dlouho a mít sny. Doklepnu tuto větu, založím do přístroje milou kazetu a začnu se propadat - unaveně bdít nad svým stavem bolestným.

Pondělí 23. března 1998

Lokální patriotismus neboli příklon k místu, kde jsme doma, to dnes každý kout země potřebuje. Z. nemá ráda to cizojazyčné slovní spojení. Zní to opravdu krkolomně, je to daleko od lidí. Jednodušeji: radost z rodného hnízda. Ať zmizí v temné řiti ten, koho kraj, místo, ulice, kde žije, nezajímá. Vzala mne na podzim Z. do Vráže u Berouna. Vesnička, krásná malovesnice!, spravuje ji starosta, jenž radost z místa,

kde žije, má. Je to lokální patriot. Každý den chodí ručně natahovat hodiny do vysoké kostelní věže. Žádné elektrické strojky, které mu nabízeli, ty hodiny potřebují lidské ruce, tvrdí. Ve starostově kanceláři je jeden telefon, jako ze starých filmů - velký, černý, kulatý. Ještě nedávno u Fialů drnčel. Od kamen je teplo, uhlák doplňuje vltavský plavec v důchodu. Šok: pubertální mládež starostu na ulici uctivě zdraví! Padesát kilometrů od anonymního velesídla!

Četl jsem si v Klementinu Máchu a psal si z něho*: „Přicházejícím v život mohlo by se říci, nechte vší náději za sebou, kdo náději v nás budí, nejnešťastnějšími nás činí, kdo v zbudil náději nesmrtelnosti.....“* a taky větu, jednu z těch, do kterých se podařilo ukrýt veškeré kouzlo vesmíru: „Brousila *srp o hrobový kámen.“* Na Bezdězu „*tišeji a slavněji lesy hučely, zdálky pes a houkání. Mnohý list letěl dolů, bylo mu zde samotno, smutno, pusto, aby zemřel mezi kvítím polním, jako králové, jen studené kamení.....“*

Už se smráklo nad klementinským dvorem, když K.K. přišla k mému sedění, abychom někam šli, že mi musí cosi říci. Šli jsme. Ve žlutooranžových světlech města až do jakéhosi španělského podniku v Kozí uličce. Dým, horko, hodně hlasů - zvláště cizích. Na vysokých dřevěných židlích jsme seděli, pili, poslouchali a mluvili. Mlčeli. Co chtěla říct - neřekla(?) Co jsem měl říct - neřekl (?) Už natahovali do oken železné mříže a těžkými závěsy zakrývali výhled do postranní ulice s divně pokrouceným stromem, když jsme vycházeli do noci. Byla studená s hvězdami. Přes malé kostkované náměstí překlopýtali jsme až k domu. Šuměl barevný vítr, *„ mnohý list letěl dolu, jak mu bylo samotno, smutno, pusto.“* „Pojď už,“ řekla u hnědých domovních dveří, které za námi zamkla na západy. Dva.

Středa 25. března 1998

Mácha se dožil 26 let a měl úplně zdravý chrup. Prohlížel jsem si dnes fotografie jeho exhumované lebky ve velké vzpomínkové publikaci se zlatým písmem na hřbetě, jež byla vydána v roce 1940. Mně je dnes 22 let, k tomu 6 měsíců a 18 dní navrch. Je to třetina života v dnešní České republice. Toho průměrného, vzatého ze statistik. Celek je 68. Chrup mi zhrub už dávno. Do zbylých dvou třetin s optimismem hrobníka vykračuji si vesele. Ráno si kupuju noviny, abych si je večer nacpal do bot.

Do tramvaje č. 12 u Čechova mostu nastu-

puje Kosák. Na zadní plošině studentsky objímá holku. Ona se směje. Koupil jí asi kytku, a ona ji má. Ve žlutém neprůhledném papíře - co mohla být? K těm randovním dvojicím je mi sympatičtější taková dlouhá nebalená a nerozvitá růže. Má to šmrnc a rajc.

Napsal mi Helmut. Ovládají ho dekadentní nálady. Mne také, příteli, mne také. Hraju na hoboj a hraju kolik dní - vždy na večer touž píseň mollovou. Od Hlaváčka mne dělí jen to, že ještě zapaluji ohně pobřežní, ač zhasnou vždy a uplovou.....

To je neveselý a chmurný spis toto!! Kvůli tomu, že vždy až večer se dostanu k několika povinným řádkům, dávám sobě po ústech a vnáším tu nechuť. Večer je hrozný, když je bez barevného větru! Je bez světla a zháší ohně. Ráno sípavě foukám do zmírajících uhlíků, dělám klik a tlesknu. Pak trochu mléka vypiju – a vatra je! V tramvajích a na ulici pak ještě rozplanu. Jak je tepleji, tak jsou tam zas ty kyčle, stehna a zadky. Hýbou ulicí, městem a vesnicí a pohánějí tento primitivní svět kupředu. Díky i kvůli nim se všecko děje. Sladká hrůza. Pozoruju to a zamýšlím si - koho táhnou ty Bibi, jež si vlasy nesvé barvy dozdobují zarezlými šponami, hrudi mají silikonové a přes holé ramínko se jim táhne úzký řemínek od lesklé kabelky, jež nápadně se podobá futrálu od ruského dalekohledu? Tak nepřirozené. Partie pro silikonové šoustáky. (Hrome! Já jim ale dávám. Jak jsem zlý a temný a ponurý!)

Čtvrtek 26. března 1998

Tak v Bombaji dnes měli třicet pět!!

V noci zřetelný sen: jakési skautské spacákové ležení, seděla dívka, na hezkých prsou celá holá - bez košile, odznaků a batikovaného trička s logem. Směrem ke mně, jehož jsem neviděl, recitovala báseň, kterou sama napsala: poudačka o lese a o mechu, nasáklém s hříbky, v maliní kos, a zpíval. „Líbí se ti?“ zeptala se mě tak trochu sportovně, nicméně dost sladce. Líbila se mi moc - ta prsa. Tak jsem přidal a zavlál originálním Někrasovem. Opravdu zvláštní sen nad slunečným dnem. Co z něj vyčíst?

Pracuju. Dopisuju, co jsem začal. Do dalšího se nehrnu. Komerčním. Jsem obložený svazky a papíry. Co v tom hledám?! Zapálím to kdysi a bude! Půjdu teď ven a v zahradě pod stromem přitulím se uchem k zemi: bude pod ní znít živý, jarní šum.

(Těší mne velice, jestli čtenářové moji ještě něco očekávají - já jsem hotov. Karel Hynek)

Sobota 28. března 1998

Bravo! Došlo na kulturu. Na festival Netradičních divadel mne vytáhnul Pavel K. Odbývala se ta kultura v částečně opraveném zámku Žerotínů ve Valašském Meziříčí. Zámek je nad řekou, stavba ve tvaru „U", kdysi to byla i ženská věznice. V podzemí je sklep, je kamenný, funguje jako klub. Prostředí má příjemné, spousta zákoutí, až by se člověk ztratil. Jako můry slétli se intelektuálové různých ras a druhů, dívky a chlapci, cigaretový dým.

Jen jedno představení mne dokázalo zaujmout, škoda. Asi tím, že jsem si uvědomil, co je dnes nutno udělat pro to, aby divák byl ohromen, překvapen a neodcházel před potleskem. Jakési amatérské uskupení z Ostravy se inspirovalo Velíškovými obrazy nahatých lyžařů a secvičilo veselé němé číslo - nahatí lyžaři. In natura. Šest nahatých chlapů, ale úplně nahatých!! - jen s lyžemi na nohou lyžovalo, běžkovalo, mrzlo, slunilo se a pilo čaj na jevišti potaženém sněhovou plachtou. Byl to šok, o což zřejmě šlo - a pro ženy tu přítomné i levná striptýzová podívaná. Přemýšlel jsem, jestli bych v sobě našel tu odvahu (drzost?) k tomu, abych se stal něměm nahatým hercem. O nějaké umění tu přece nešlo. Trdlovat nahatý, funět u toho - jako že jedu na lyžích - zvládnul bych snad taky. Bylo to umění? Nebylo? Je umění vystrčit na kohosi prdel a mlátit se přes ni rozkošnicky lyžařskou hůlkou? Možná je mé hodnocení Lyžařů rozpačité proto, napadá mi zas, že jsem ve scénce postrádal aspoň jednu lyžařku. Anebo vůbec celé představení mělo být pojato jako krásný výjev ze života lyžařek! Mlask.....Ale to je primitivní, velmi primitivní. Divadelní kritika mi očividně nejde. Včas toho nechám, raději, a budu se dál věnovat svému jaru, lupení, pampeliškovému medu, stromům, co jsou smrky, borovice, jadernice, trny a jedle, též kamení na cestě, vzduchu, jenž řeže, tvrdé trávě, do které si na hřebenu javornickém lehnu - co lehnu: zvířecky se do ní vyvalím. A už nevstanu, zarostu do kyselého borůvčí, přikryje mne žlutý list. A přijdou hoši, strašní Kosi, natlučou nade mne dřevěnou ceduli - tu malý Bejby s Čajem vystrouhají, Mistr Jíra ji pomaluje a Hadža zašpuntuje do ní rezavý vrut. Felčar Kubas sáhne mi na čelo, řekne - ještě je teplý, ale jdeme dál. Ztratí se v údolí, v zakouřené dolině sprostých tvorů. Budu ležet, dívat se, žasnout, prstem pojedu po obloze, jak na ní zůstala tlustá bílá čára od velkého letadla. A na ceduli bude stát: Zde leží ten, co lesů, hor se bál.

ERIC FRAMBOISE:

D E S Á T É Č Í S L O

/erotická povídka/

Tehdy jsem ještě žila v Saint-Denis, na předměstí Paříže. S nikým jsem se příliš nestýkala, třebaže jsem dobře ovládala francouzštinu, a sousedé, jak mi před několika dny řekla matka, která se mnou v Saint-Denis žila, mě považovali za „celkem příjemnou cizinku". Odmítavý postoj Francouzů k cizincům je vcelku známý, tak mě toto konstatování, i když už můj další život nemohlo ovlivnit, docela potěšilo.

V Saint-Denis, které tehdy žilo plně výstavbou nového fotbalového stadionu pro nadcházející mistrovství světa v kopané, byla přece jen výjimka. Byl to sochař v nejlepších letech, jehož pozemek, a zvláště atelier, svou až okázalou zchátralostí prudce kontrastoval s hypermoderní siluetou rodícího se stadionu. Atelier jako by chtěl, zapřen vší silou na zelené ploše asi půlhektarového pozemku, vzdorovat časům, které přinášely něco úplně nového, pro jeho majitele nepřijatelného.

Se sochařem jsem se seznámila zcela náhodně /všeobecně se o něm v okolí povídalo, že se s nikým nestýká a že mu skutečný svět nahrazují sochy/, když jsem pokukovala přes nevysoký zimolezový keř po plastikách, které jednoho léta zaplňovaly zelený trávník zahrady. Převažovaly mezi nimi barokní sochy svatých. Ale byla tu i plastika, šesticípá židovská hvězda proražená v kruhovém kameni, který mohl kdysi docela dobře být starým mlýnským kamenem. Byl to opravdu originální svět, který, jak jsem tehdy cítila, mohl spolehlivě nahrazovat ten, který burácel, skučel a vřeštěl za zimolezovým plotem ohraničujícím sochařovo soukromí. Později jsem se dověděla, že převážná většina soch svatých znázorňuje historickou postavu pražského Johánka z Pomuku, který byl prohlášen za svatého a dostal se do dějin a k tisícům mostů v Evropě jako legendární postava svatého Jana Nepomuckého,

Spíše než tyto skutečnosti mě však zajímaly příčiny, které sochaře přivedly k tomuto, jak se postupně vyjevovalo, základnímu životnímu tématu. Když mě

jednoho dne pozval dál a když jsme překonali první rozpačité věty poněkud nervózního uvítání a seznámení / z jeho strany nervozitu, jak mi sdělil, vyvolávala moje údajná krása a z mé strany obdiv ke každému, kdo měl co činit s uměním/, vyprávěl mi ve zkratce svůj dosavadní umělecký osud, do něhož dost drasticky zasáhla vyostřující se komerce v obchodě s uměním. Já jsem ale vytušila, že za tím spíše byla jeho neschopnost přizpůsobit se zvýšené agresivitě, která stále silněji prostupovala nejen vztahy v umění, ale ve všech oblastech. Nebyla to neschopnost vyvěrající z nějakého intelektuálního nedostatku, ale neschopnost překonat bariéry vlastního psychofyzického založení. Od volné plastiky přešel k restaurátorské práci a zajistil si tak pevný a pravidelný příjem. Vždyť na trhu se nabízelo k restaurování především staré umění baroka, které přirozeně zastupovaly hlavně sochy svatých.

Ještě jsem na sebe neprozradila, že mi tehdy v Saint-Denis, kdy jsem navštěvovala sochaře, kterému jsem podle začáteční písmene křestního jména Maurice začala říkat Em, bylo necelých sedmnáct let. S chlapci jsem doposud žádné zkušenosti neměla. Říkali sice o mně, a to jsem věděla, že jsem velmi hezká, přece jen jsem však byla cizinka, což se v Saint-Denis muselo brát v úvahu. Kdybych žila přímo v Paříži, nehrálo by to žádnou roli. O svém těle jsem toho mnoho nevěděla, větší část zůstávala pořád tajemstvím. Co jsem o něm věděla, věděla jsem od maminky, která mi po večerech chladně sdělovala věci především ryze praktické, týkající se nemocí a spodního prádla. Nevěděla jsem tedy toho o svém těle moc a moje návštěvy u Em mě přitahovaly něčím záhadným mimo jiné také proto, že jsem očekávala /aniž bych si to plně přiznávala/, že se o něm prostřednictvím Em dovím víc. Porůznu jsem četla, že tělo je záležitostí dialogu, že o sobě opravdu dává vědět jenom ve vztazích ty a já.

Em byl vlastně uzavřený člověk středního věku s mírně ustupujícím čelem, prošedivělými vlasy, ale černýma a uhrančivýma očima. I když působil naprosto upřímně a věrohodně, nikdy se mi v našich rozhovorech nedíval do očí. Vypadalo to, jako by se styděl anebo se bál. Hovořil tichým, sa-

metovým hlasem, většinou o svých sochách a o umění všeobecně, o kamenech a staletích, která kameny přečkávají na osamělých místech a samy se potom nabízejí sochaři k dotvoření. Poslouchala jsem ho pozorně, zpočátku, při prvních návštěvách jsem ho sledovala tak soustředěně, že mě po návratu domů bolívala hlava a matka se dlouho vyptávala po příčinách. Později jsem se často přistihla, že vůbec nevnímám, co Em vypráví, a že se nechávám unášet a ukolébávat jenom jeho sametovým hlasem. Připadalo mi to, jako kdybych nalezla něco pro svůj život opravdu důležitého, něco, co můj život postaví na pevný základ a co mi umožní dny a události v nich vnímat úplně jinak, protože budou na něčem, a tím bude jistota sametového hlasu blízkého člověka, postaveny. Snad jsem tehdy čekala na první dotyk. Několikrát se už zdálo, že gesto, kterým Em doprovázel své úvahy, dozní v mé dlani.

Jednou, stáli jsme před plastikou, kterou Em nazval Blízkost, jsem zřetelně na pravé tváři ucítila jeho horký dech. Dokonce se mi zdálo, že se jeho paže dotkla mého prsu. Vzpomínám si, že mě tehdy zaplavila podivná vlna slabosti, nohy se mi chvěly a celé to zvláštní pole, které se sladce vlnilo a šumělo, vycházelo z náhle probuzeného středu mého těla. Až po chvíli jsem zaznamenala, že i toto započaté gesto končí u jakési obliny v té chvíli nenáviděné plastiky, která i přes přitažlivý název mi byla vzdálenější než cokoliv jiného. Doma jsem se pokoušela dopovědět to, co mi prozradila přítomnost Em a jeho Blízkosti. Byl to pro mne objev i v tom smyslu, že jsem si uvědomila, že mé rozhovory s Em nemohou končit jinde než u nějaké prolákliny nebo praskliny chladného kamene. Při následující návštěvě jsem o tom Em řekla a ten mi po dlouhém mlčení, zdá se že provázeném neskrývanou vnitřní bolestí, předal jako svůj odkaz adresu, která měla změnit můj další život.

Vše pak následovalo velmi rychle. Má každodenní netrpělivost dosahovala takové míry, že matka nepovažovala za moudré dále mě držet v Saint-Denis, které v té době rostlo opravdu do krásy, mohutnělo a přitahovalo díky vznosné architektuře nového stadionu tisíce návštěvníku z Francie

a zahraničí, mezi nimi stovky novinářů. Přestěhovali jsme se zpátky do domova mé matky, do Prahy. Ještě jsem si nestačila v novém bytě uložit všechny věci a vzpomínky z Francie a už jsem odeslala dopis na adresu, kterou mi sdělil Em. Podoba Em se z mé paměti pomalu vytrácela, neboť jsem se plně zaměstnávala čekáním na odpověď.

I když Em nebyl tím, kdo by mi dal poznat víc, než jenom doprovodné drobnosti toho, co je ve skutečnosti skryto v samé podstatě ženy, probudil ve mně tím, že mi adresu prozradil, tolik energie a tak silnou touhu, že jsem doteky, které jsem kdysi od něho očekávala, nahrazovala vlastními, skutečnými a intenzivně prožívanými a objevovala jsem tak netušené možnosti vlastního těla. Najednou jsem zapomněla, že existují sochy a falešné představy o blízkosti skryté v křečovitých názvech uměleckých děl. Z minulosti ve mně zněl sametový hlas, který jako by nyní patřil neznámé a nikdy nepoznané bytosti. A silně mě všechno táhlo k tomu, abych své poznání zhmotnila, abych si potvrdila to, co jsem nacházela v knihách o dialogu mezi já a ty.

Následující týdny mého nového probouzení nebyly zpočátku šťastné. Hned při prvním setkání s Pavlem ze sousedství jsem ztratila panenství. A třebaže jsem pak s ním byla ještě dvakrát, zůstal mi po této známosti v paměti jen nepříjemný pach vlastního potu a jakoby výsměšný křik ptáků nad ránem. Pak přišel René a po něm Jirka, vlastně oba byli Pavlovi přátelé. Byl to zřejmě Pavel, který jim předal mou adresu. Trochu jsem se styděla za to, že se stala veřejnou věcí na rozdíl od adresy, na kterou jsem už před měsícem odeslala dopis a odpověď na něj stále nedostávala. Přeříkávala jsem si v noci často slova této adresy a pomalu zapomínala na Reného nemotorné přibližování a rychlé opouštění mé náruče, na Jirkovy vzdechy, při nichž se mi, nevím proč vybavoval obraz Johánka z Pomuku, jak ho vytesal Em.

Devětkrát jsem se setkala s chlapci a devětkrát jsem se pokoušela propadnout přes sametový hlas, který ke mně zaznívál až ze Saint-Denis, na dno, na kterém bych se vykřičela ze všech svých radostí a bolestí. Přišly však nové dny a chladnoucí

rána. A pak přišel přece jen ten velký den, který se už od rána zdál být výjimečný. Tušila jsem už ráno, že přijde něco neočekávaného, něco, s čím jsem se doposud nesetkala. Soustředěně a v jistém napětí jsem se na ten okamžik připravovala. Pečlivě jsem se omývala pod sprchou. Mé paže, má stehna, celé mé tělo se mi zdálo být průsvitné. Jiskřilo a bylo poseté kapkami vody s třpytivou korunou klína. Prodlužovala jsem tyto krásné okamžiky. Pak jsem se třela ručníkem tak silně, až jsem celá zčervenala, vracela jsem svému tělu to, čím mě toho rána obdařilo: vědomím vlastní síly a nových možností. Potom jsem pomalu sestupovala do přízemí k poštovní schránce, otočila opatrně klíčkem v zámku, opatrně vzala dvěma prsty obálku /vůbec jsem se nepodivovala, že po tak dlouhé době čekání jsem ji tam objevila, tak bylo toho rána všechno samozřejmé/ a přivoněla k ní. Držela jsem ji v třesoucí ruce a v rozechvění četla adresu odesilatele: Knihkupectví M.,Dolní náměstí 344 Vsetín. Utíkala jsem po schodech nahoru a můj dech mě zrazoval už na schodech. Vřítila jsem se do bytu a jako zmámená se vrhla k posteli, padla na ni a v jakémsi živočišném pomatení roztrhala obálku dopisu: v mé ruce se rozsvítilo zářivou žlutí d e s á t é č í s l o časopisu Texty. Zvrátila jsem hlavu a divoce, přerývaně oddychovala...

Z valašského dialektu do spisovné češtiny přeložil D.M.

ANDREJ PATRIKEJEV

Rubá´í 18.
Nadešla moje hodina. Ale ještě nepřišlo
slovem vypálit všechno pozemské zlo.
A plameny slov udeřily o stěnu
až oči a rty mi ožehlo...

z ruštiny -pak-

SOUMRAK INTELEKTUÁLŮ?

Michel Winock, profesor novodobé historie na Fakultě politických věd a člen redakčních rad časopisů „Dějiny" a „Dvacáté století" od jejich založení, vydal loni v září v Paříži téměř osmisetstránkovou knihu pod názvem „Století intelektuálů". Její vydání zaznamenal i náš tisk. Pro velký rozsah a předpokládané vysoké nároky na překlad a vydání, zůstane českému čtenáři tato rozsáhlá studie pravděpodobně méně přístupná.

Jde přitom o knihu nabitou fakty, živě a dramaticky napsanou, představující duchovní život Francie 20.století v rysech, které zásadním způsobem ovlivnily umění a politiku v celosvětovém měřítku.

Nakladatelství Seuil k Winockově knize mimo jiné připomíná:

„Přes dobu Barrésovu, dobu Gidovu, dobu Sartrovu navazujeme znovu kontakt s realitou, ale i symbolikou událostí, znovu objevujeme tyto muže z masa a kostí, velké aktéry - i postavy v pozadí - kteří se pokoušeli svými myšlenkami zapůsobit na toto století /.../

Za jejich oživenými postavami defilují dějiny století od Dreyfusovy aféry, mety za níž se vynořili intelektuálové,

až k Sartrově a Aronově smrti, kdy lze zaslechnout umíráček za intelektuály..."

ANDRÉ GIDE V ZEMI SOVĚTŮ

(ukázka z knihy Michela Winocka „Století intelektuálů", část kap.31, str.289-290)

Gidova cesta trvala devět týdnů: Moskva,Leningrad,Kavkaz /Tbilisi/,Černé moře. Klasický, vypracovaný, nalinkovaný, sledovaný, označkovaný, hotový program revolučního turismu pod kontrolou oficiálních průvodců, tlumočníka... To nijak nebránilo Gidovi k prožití několika dobrodružství, které nebyly policejně režírovány. Přijetí prominentních hostů, jmenovitě spisovatelů, je uměním sovětské propagandy, ve kterém se spojuje tradiční ruské pohostinství, lesk okáza-

lého uvítání, zakrývání každodenních skutečností, vyjížďka do krásné krajiny, opojné chvalořeči. Gide je hýčkaný: protože je pozván Svazem sovětských spisovatelů, má v Moskvě k dispozici šest pokojů v hotelu Metropol, přemisťuje se služebním lincolnem, je přecpáván kaviárem, vínem a vodkou, rozmazlovaný hostiteli, tisk si ho přetahuje pro četné články, tleská mu dav... Výhodou za tyto orientální výhody se od prestižního hosta čeká, že bude krásnými řečmi opěvovat režim, které budou hned překládány do všech jazyků a že po návratu vydá knihu, v níž popíše slavnou cestu Ruska ke komunismu. Je fotografován ze všech stran, nejlépe, když se usmívá, familiérně a s nadšením jako živoucí důkaz setkání francouzských spisovatelů s leninskou revolucí. Spíše než od Barbusse, de Moussinaca, Vaillant-Couturiera, přesvědčených komunistů, kteří sami nešetří chválou, „orgány" očekávají lichotivá svědectví od jiných účastníků cesty, buržoazních spisovatelů anebo pohledy šéfů kapitalistických podniků, kteří byli oklamáni lichotkami a napáleni potěmkinovskými kulisami, které komunisté zdědili z doby cara: bankety a oslňování utvářejí metodu.

Sotva letadlo přistálo, Gide se ujal slova. Maxim Gorkij právě zemřel a oficiální smuteční rozloučení na Rudém náměstí bylo stanoveno na 20.červen. Po tomto obřadu, který ho pobouřil, Gide se dostal se svými společníky do kola povinností, návštěv, přijetí, oslav, přípitků, předávání kytic dívenkami za odměnu dvou hubiček... Malé zklamání:nebyl přijat Stalinem, který si pravděpodobně dával pozor na unavující a předvídatelné žádosti o přízeň pro toho či onoho vyhnaného básníka. Do Tbilisi, rodného Stalinova města, Gide jistě zajel z úcty k vůdci SSSR. Hodnocený průvodci jako nedostatečně uctivý, Stalin bezpochyby nikdy neměl příležitost číst jeho zdvořilostní text. V Tbilisi se Gilloux a Schiffrin, kteří museli mít pořád k ruce nějaké povídání, vítací transparenty pro vlastní identifikaci, museli navštěvovat vzorné fabriky, rozhodli pro návrat do Francie přes Moskvu.

Tady se dovídají o vojenském povstání ve Španělsku.

Pokračování cesty je narušeno nemocí Eugéna Dabita, který byl nakažen „spálou". Diagnóza je pravděpodobná, ale nemoc bez soucitu: Dabit umírá 21.srpna v nemocnici v Sevastopolu. V Moskvě, kam se vracejí, Gide a Herbart vpadají přímo do „procesu se šesti"- prvního z „moskevských procesů", provázeného dělnickými manifestanty, žádajícími pro „vzteklé psy" smrt. V den, kdy Gide, Herbart a Last odlétají z Paříže., Pravda oznamuje, že Zinověv a Kameněv a další obžalovaní jsou odsouzeni k smrti. Tytéž noviny nazítří otiskují Gidovo rozloučení s hostiteli, které jim zasílá při přeletu hranic: „Na naší nezapomenutelné cestě velkou zemí vítězného socialismu posílám z hranice poslední srdečný pozdrav skvělým přátelům, které s lítostí opouštím a vzkazuji jim, stejně jako celému SSSR: na shledanou..."

Po návratu do Paříže se Gide velmi rychle rozhodl vyprávět o své cestě. Ve svém deníku se svěřil se svým „obrovským", „svým hrozným zmatkem" (3.září). La Petite Dame je během oběda s Schiffrinem svědkem jeho rozčarování: „Ve skutečnosti už tam komunismus neexistuje, je už jenom Stalin." Celá společnost odshora dolů se zdá žít v teroru. Jef Last ujel do malé vesnice v Holandsku, aby nemusel o SSSR nic říkat; na konci září se s rozpaky angažuje ve věci Španělska. Ano, je třeba svědectví, Gide je o tom přesvědčen, ale jak? Nechce se odpoutat od svého obdivu k SSSR a současně nechce skrývat to, co viděl."

/Pozn.: André Gide ještě v závěru roku 1936 vydal svůj „Návrat ze SSSR", knihu, která pobouřila levicové intelektuály nejen ve Francii. Gide byl jedním z prvních, kteří pochopili podstatu stalinských procesů./

Připravil a z francouzštiny přeložil D.M.

LUDVÍKA VACULÍKA NEPAMĚTI

Důmyslně budovaná řada knih, ve kterých spisovatel a fejetonista Ludvík Vaculík (1926) srdnatě využívá žánru deníkové literatury, se nedávno rozrostla o další svazek. K trojici knih Milí spolužáci! - Český snář - Jak se dělá chlapec přibyl deník v klasické podobě s názvem Nepaměti.

Fenomén autencity nabyl v našem století značných rozměrů a stal se jevem víceméně nadnárodním. V literárních Čechách a na Moravě se mu daří víc než dobře. Krátké období po roce 1989 je poznamenáno explozí literatury deníkové, memoárové či korespondenční. Chvíli se dokonce mohlo zdát, že v záplavě deníkových (sebe)reflexí nezbude místo pro původní literaturu. V době, kdy se autoři pomalu vracejí k příběhu a k básni, či lépe - upřednostňují je, Ludvík Vaculík v týdenních intervalech vede v Lidových novinách kritickou kroniku těchto dní a jak sám píše na záložce nejnovější knihy, začíná se obírat svým tzv. archívem - „Co s tím ti naši kluci pak mají dělat?". Při onom obírání přišel i na zápisy, které když si přečetl, zjistil, že jich má na „knihu". S objeveným rukopisem stačil na podzim loňského roku obputovat česká a moravská města (Vsetín 15. 10. 1997) a na jaře tohoto roku má čtenář knihu v rukou.

Ačkoli jsou Nepaměti především klasickým spisovatelským deníkem, psaným patrně se záměrem pozdějšího zveřejnění, je z faktografického hlediska v knize zachyceno významné období let 1969 - 1972. (O Nepamětech lze zároveň říci, že jsou i jakýmsi zkušebním kamenem pro Vaculíkův Český snář. Reformní proces roku 1968 je zmrazen srpnovou invazí vojsk Varšavské smlouvy, společnost se ocitá na prahu normalizace. Knihou prolínají události kolem tzv. Deseti bodů. Vaculík popisuje první výslech a odsouzení. I proto je možno Nepaměti vnímat jako příspěvek či pokus o zachycení formování disentu.

Nepaměti Ludvíka Vaculíka jsou především dokumentem - o době, o lidech, o autorovi. Nic víc, nic míň.

-reé-

SERGEJ KORNĚV

STRAŠLIVÉ TAJEMSTVÍ MALÝCH LIDIČEK

Neználek, Micky-Mouse a tajná filozofie Walta Disneye

Všichni si vzpomínáme na obsah posledního dílu trilogie o Neználkovi: malí človíčci přilétají na měsíc a zorganizují tam proletářskou revoluci. Podivné: doba se změnila, ale Nosovův hrdina nám zůstal známý a blízký. Nedávno byl také natočen animovaný film – a sotva lze jeho tvůrce podezřívat z nostalgie za sovětskými časy. Podle všeho je v malencích[1] něco, co překonává ideologickou zátěž. Nebylo by tedy vhodné odhalit, co je to konkrétně?

Není tajemstvím, že animované filmy, podobně jako počítačové hry, nejsou určeny pouze dětem. Děti jsou zde pouhou záminkou. Takřka dvě třetiny produkce „dětského průmyslu" jsou určeny právě dospělým, kteří prožívají nostalgii za šťastným obdobím. V každém z nás se doposud skrývá malý drobný hebký myšáček, který čas od času nakukuje do světa očima dospělých. A tak není překvapující, že národní animovaný film vzniká v době, kdy chybí terapie dobrých filmů.

Ale proč to začlo právě Neználkem? Proč by lidé z masové kultury, naskrz prolezlé erotikou, najednou chtěli začít točit film pro děti – to zavání nějakým podvodem. Jestlipak se dlouho zdráhala, například, Kristýna Orbakajte, než namluvila jednu z „ženských rolí" tohoto seriálu?

Co to jenom je, v těch podezřelých malých človíčcích, až přespříliš přitažlivých, že jsou v animovaném filmu tak oblíbeni? Ale nejenom v človíčcích, ale i ve skřítcích a ve všech malých nezbedných zvířátkách, která se chovají jako lidé – Micky-Mouse, Chip a Dale, myšák Jerry, rockoví myšáci z Marsu. Z hlediska kresleného filmu není žádného rozdílu mezi malým človíčkem a, řekněme, myšákem podobajícímu se člověku. Navíc existuje podezření, že právě myší vzhled těchto drobných, ale aktivních a samostatných hrdinů, je něčím víc než přirozeným.

Jistě ne náhodou se první animovanou superhvězdou stal myšák Micky. Když Dys-

ney, už po Mickym, začal experimentovat s jinými hrdiny, začaly u něj i komerční problémy, protože najednou začal dostávat telegramy od majitelů a provozovatelů kin s prosbou, aby zasílal „více myších hrdinů". Tak začala myší historie a poptávka po myších. A zdá se, že to byly právě myši, které přivedly americké děti k animovanému filmu.

A tak i tajemství malých človíčků musíme hledat u myší. Vždyť tu jde pravděpodobně o skryté archetypy lidské psychiky, o univerzální symboly ukryté v hlubinách vědění. Je zde nastolena otázka: co se stane, jestliže podrobíme myšáka, malého človíčka, a tím pádem pop-hvězdu, psychoanalytickému rozboru? Co znamená myšák podle Freuda? Myšák – to je něco malého, aktivního, mrštného, šikovného, nezbedného. Obyčejně žije v temných norách – vybíhá z nich a zase se vrací zpět. Na symbolické úrovni lze myšáka identifikovat s penisem. Odpovídají tomu rozměry, vzhled, chování i charakter.

Vše probíhá přibližně takto. Když dítě, nebo dospělý, na čas vracející se do dětství, vidí na filmovém plátně myšáka, vzniká u něj na úrovni podvědomí dvojitý asociační řetězec. Myšák se u něj ztotožňuje s jeho vlastním "*JÁ*" a zároveň s penisem (s vlastním u chlapců, s imaginárním u děvčat). Je známo, podle Freuda, že ztotožnění dítěte s vlastním penisem hraje důležitou roli v určení stupně vývoje. A tak se pohádkový myšák stává součástí už existujícího řetězce asociací. Tento logický řetězec *Já = penis* představuje uzavřený kruh: *Já = penis = myšák = Já*. To, co je na úrovni vědomí vnímáno jako myšák, je na úrovni podvědomého vnímáno jako vlastní penis.

Předpokládejme, že divák sleduje na plátně dobrodružství myšáka, nebo malého človíčka. Dítě tato podvědomě přijímá jako dobrodružství vlastního penisu, to je sebe samého. Avšak povaha těchto dobrodružství a charakter „filmového" penisu mohou silně ovlivnit uvědomování člověka i jeho pozdější osud. Nezapomeňme, že scénář budoucího života dospělých je psán již v dětství.

Teprve nyní je zřejmé, proč myši a jim podobní hlodavci (například slavní Chip a Dale) mají na děti o mnoho větší vliv, než ostatní hrdinové filmového plátna. Filmový myšák-hrdina, na rozdíl od jiných hrdinů, je nepřímo spjat s vrstvou nevědomého. Je

včleněn do hlubin mechanismů lidské psychiky. Takže se v podvědomí dítěte, byť ne stále stejnou měrou, pořád pohybují maličcí človíčci, kteří jsou tolik podobni penisu. Jistěže, všichni filmoví hrdinové, nejenom myšáci a človíčci, působí na děti. Ale v konečném důsledku, při výběru mezi hrdiny, vyhrávají myši.

Předpokládejme, že to, co udává charakter myšáka nebo malého človíčka, to je filmového penisu dítěte, může působit na charakter dorůstajícího pokolení. Připusťme, například, že myšák-penis, nebo človíček-penis, je ve filmu aktivní a samostatný. To znamená, že autoři animovaného filmu vytváří a upevňují aktivní model chování dítěte. Jakkoli komicky to může znít, demokratický stát, který touží vychovávat svoje občany jako podnikavá a aktivní individua dostává v podobě myšího animovaného filmu skvělý pedagogický nástroj. Na druhou stranu, totalitní stát, který chce mít ze svých občanů pasivní a závislé jedince, se snaží v animovaných filmech potlačit aktivní myší hrdiny, dělá z nich pasivní jedince, pasivní stranu, popřípadě u nich udělá pasivní hrdiny, „nepřátele národa".

Všechno se to podobá vtipu, ale nejsměšnější na tom je to, že se tento předpoklad naplňuje. Skutečně, americká disneyovská animace nám předkládá ohromné množství aktivních a kladných myšáků, zatímco v sovětském animovaném filmu tyto hrdiny nenajdeme. Jsou zde sice myši, ale pouze jako oběti. Popřípadě jsou zde slavné myši z „Kocoura Leopolda", které jsou sice aktivní, ale jsou zlé, záškodnické, zločinné. Připomíná se ještě jeden aktivní sovětský myšák – lenoch a povaleč – „tvořivá osobnost", která po celé dny hraje na kytaru pochybné písničky.

Tímto totalitní moc dosáhla žádaného propagandistického efektu. Dětem vnutila pasivní model chování. Aktivní chování a samostatnost je chápáno jako něco zlého a zločinného. Aktivní chování jiných, nemyších hrdinů nemohlo kompenzovat tento efekt. Vzpomeňme si, že dítě si v jakostním výběru vždy vybírá myšáka. A kromě toho, diskreditace aktivního myšáka-penisu (aktivní penis je chápán jako něco špatného) upevnila konzervativní sexuální morálku.

Ještě na svého badatele čeká ta role, kterou, možná, hrají disneyovské kreslené filmy v probuzení a rozšíření sexuální revoluce. Je docela možné, že nevinný Micky-Mouse a osobitě hyperaktivní myšák Jerry přitom sehráli nemalou roli. Jistě nebude náhodou, že sexuální revoluci, která se uskutečnila v šedesátých letech, realizovalo to pokolení mládeže, které bylo jako první v dětství vystaveno Dysneyovu vlivu.

Samozřejmě, bylo by naivní domýšlet se, že zakladatelé národního animovaného filmu by se řídili nějakými „antimyšími direktivami", vydávanými přímo z centra, spíše se na nich podepsala atmosféra doby. Aktivní myšák-penis se nehodil k stalinské době, kde se všechny individuální penisy musely poklonit před panovačnou tváří největšího falu; ani k době Chruščovově, kde už jednotlivým penisům byla povolena masturbace, ale žádný zdravý a plnohodnotný aktivní život; ani k době Brežněvově, kde aktivní penis osobnosti byl jednoduše nemožností vzhledem k impotenci přestárlých vlastníků. A tak začíná epochou, kdy moc kastrovala sama sebe, individuální penisy se konečně napřímily a dlouho očekávané kreslené filmy s aktivními myšáky začaly proudit přes hranice.

Teprve nyní chápeme, odkud se bere to nadšení z Neználka, ta všeobecná láska k této jedinečné knize. Vždyť malincí človíčci Nosova, to jsou zamaskované myši, které zachránil před sovětskou cenzurou. Není náhodou, že jejich vzrůst odpovídá velikosti myší. Můžeme dokonce odhalit americkou analogii Neználka – není jim nikdo jiný než slavný Micky-Mouse, „myšák hlupáček". Myšáky, které totalitní stát chtěl vyhnat z masové kultury, ukryl veliký dětský spisovatel za masku nevinných človíčků. Není překvapující, že z Neználka už dávno spadl ideologický nános – ideologie zůstává pouze na povrchu, ale vysoce humánní podstata malých človíčků proniká až do samých hlubin duše.

[1]Takto zná Nosovy hrdiny český čtenář z tradičních překladů – *pozn. překladatele*

z ruštiny přeložil -pak-

texty texty

texty

číslo 11

podzim 1998

Úvodník:

Podzim poetický

Zlatavé listí je už kdesi v nenávratnu pod sněhem, zůstalo pod ním i pozdní babí léto. Je bílo a i ten letošní 34. Moravský festival poezie byl bílý.

Festival, který neodmyslitelně patří k podzimnímu koloritu Valašského Meziříčí doznal už loňského roku změn. V čísi hlavě se zrodila myšlenka na uspořádání autorské soutěže, u které by vyhlášení výsledků probíhalo souběžně se soutěží recitační. A tak i Valašsko má svou literární soutěž, byť doposud poněkud utajenou. Proto se již druhým rokem do zámku, ve kterém se festival koná, sjely nejenom exhibicionistické postavy recitátorů, ale i plaší a dosud nesmělí autoři s batůžky plnými rukopisů. Zatímco ti první se přijeli předvádět, ty druhé čekal už jenom ortel. Kontrast mezi nimi byl zřejmý na první pohled. Ale zdá se, že to nebyl špatný nápad, autorská soutěž, která má svůj vlastní sborník vítězných prací a která je soutěží mezinárodní: česko-slovenskou. Zatímco recitační soutěži se podařilo navázat na mnohaletou tradici a udržet ji, v soutěži autorské se teprve buduje. Jenom jedno bylo na tomto radostném setkání smutné: těm mladším se slovenština zdála už zas o kousek víc cizím jazykem.

Ještě jiná poetická radost tohoto podzimu stojí za zmínku: po dlouhé odmlce začal znovu vycházet *Klub přátel poezie*. Štafetu po Československém spisovateli převzala Mladá fronta. Za to ji nezbývá než poděkovat. Nové knihy Miroslava Holuba, Petra Borkovce nebo evergreeny Verlainovy navíc vyšly v grafické úpravě, za kterou se není potřeba stydět. Doufejme, že se najdou i jejich čtenáři.

Pavel Kotrla

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. (0657) 643567
pkotrla@post.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
Vsetín 755 01
tel. (0657) 4461
knihkup@vsnet.cz

rkocik@post.cz

Obsah:

úvodník
Pavel Kotrla: Podzim poetický___2

poezie
Jan Drozd: Zlodějka; Estadot, Mifuláně, Nosail; Dnes jsem v trolejbuse nechtěně nakopl; Údery sekyry; Mrazivý vzduch; Chceš létat do kosmu___4
Vladimír Těrech: Sníh; Odjel mužik na Sever ___15
Vladimír Litvinov: Bože!___15
Michal Jareš: Sidža___ 16_17
Jakub Chrobák: TICHO, TMA, ŽENA___19
Pavel Kotrla: Dívám se jak z krajiny mých snů; Kdybych uhořel ve svém snu; Usínám propocený a unavený; Vypreparovanou nocí___19

próza
Vladimír Polách: Poprvé___5_7
Mirek Urubek: Viselec___18_19

studie
Jiří Hrabal: Lévinasova etika odpovědnosti k druhému (2. část) ___8_11
Barbora Nemetz: Žena v krajinách Ivana Wernische___12_14

recenze
Martin Bret: Ty ďábelské oči starců___21_22
Jana Pátková: Intimní zpráva o stavu světa___22_23
Jakub Chrobák: „Nechals nás samotné, Bože?"___23_24
Jiří Hrabal: Libri 98___24_26
Dalibor Malina: K jedné výstavě a jedné proměně___26_28
Martin Bret: Ty ďábelské oči starců___21_22
Jiří Hrabal: Ryba na cestě... (Ryba na suchu)___28_30
Jiří Hrabal: Blechův Patočka___30_31
René Kočík: Do Tasova___31

Internetová adresa:

www.inext.cz/vt/texty/default.html

JAN DROZD

ZLODĚJKA

Srdce jsi mi vzala
kam jsi ho jen dala
bez něj nemám nikde stání
usínám až za sítání
vážně, vrať ho
nebuď jako malá

***

Estardot, Mifuláně, Nosail
– zaklínadla na seznamu věcí
které bylo třeba nakoupit

***

Dnes jsem v trolejbuse nechtěně nakopl
jednoho starého pána
omluvil jsem se
pán na mě přísně pohlédl a řekl „b´tarada“
pak ještě chvíli nervózně potřepával nožkou

byl to záhadný sen

***

Údery sekyry
pod klenbou stromů
jen zvuk mých kroků
v mrazivém tichu

***

Mrazivý vzduch
průzračná obloha
a sojka křičí
v holých korunách

***

Chceš létat do kosmu
podnikat vesmírné cesty
osedlat rytmus
tím spálit všechny mosty
a přitom vůbec neznáš
zemi, po které chodíš

P O P R V É

Vladimír Polách

Ještě se pomalu pohybovala, snad ze setrvačnosti, snad z touhy po prodloužení: skončilo náhlou smrtí; sesula se vedle mě, ruce nechala neuspořádaně dopadnout na skrčené prostěradlo a zhluboka dýchala.

V prvním okamžiku jsem ji chtěl ze sebe setřást, prostě sebou zatřepat, otočit se na břicho a přinutit ji, aby opustila moje tělo. Neudělal jsem to - vždyť to s ní vlastně nebylo vůbec špatné. Trošku jsem se zastyděl. Trošku. Stejně jsem byl už duchem nepřítomný, ležící bez hlesu se zavřenýma očima: věděl jsem, že za chvíli ze mě sleze sama a půjde do koupelny (pokud ovšem nemá pod polštářem schovaný ručník), a pak si lehne paralelně vedle mne. Bude se mě mírně dotýkat: snad dlaní, snad hřbetem předloktí, možná taky kolenem. Jen trochu, protože intimita už vyvrcholila a teď má každý z nás právo na trochu soukromí - ale zase dost na to, aby dala najevo, že jí ještě patřím, že máme něco společného, externě i uvnitř.

Udělala to, stejně jako už mnohokrát; věděl jsem, že to udělá. Do koupelny nešla, snad ten ručník: nezkoumal jsem to, raději jsem svíral víčka v drobounké křeči. Cítil jsem, jak se kolem mě natáhla: bylo to ramenem a klouby prstů na pravé ruce. Neodpověděl jsem, nereagoval: naštěstí nevyžadovala protiúčast.

Najednou jsem dostal strašnou chuť na cigaretu. Jen jednu. Jen jedna malá, klidně slabá nebo naopak bez filtru kdyby byla po ruce, přál jsem si zoufale. Jenže ta nejbližší je v předsíni v náprsní kapse starého zděděného kabátu, to jsem věděl určitě. A tam se mi nechtělo; vlastně jsem ani nemohl, nechtěl-li jsem narušit posvátnou krávu divně tradovaného postsexuálního klidu ložnice. A tak jsem se snažil myslet na něco jiného, úplně jiného: z jiné doby, místa, způsobu...

Dařilo se mi to, usínal jsem. Sám jsem to nezpozoroval - ostatně byl to rušný den - a i ona byla naštěstí klidná. Miluju tenhle stav, kdy člověk ještě nespí, ale už se mu nechce vracet do reality; když je na cestě do snu, ale ještě se drápkem škrábe do boku, aby neztratil vědomí - teď nechci umřít. Vždycky, když se mi podařilo tuhle chvíli navodit (a nebylo to zase tak často), přál jsem si, aby se protahovala a protahovala; klidně bych ji vyměnil za polovinu své dovolené. Za celou.

Nejprve jsem si představil sám sebe. Někde, nepřesné určení. Někdy v noci. Anebo snad jen ve

tmě. V jednu chvíli jsem se cítil jak sova - roztáhl jsem křídla, potichu plachtil mezi nočními stromy, sledoval běžící postavu pod sebou. Svou postavu, prchající pod vlastními/sovími křídly dál a dál. Pak se na okamžik vrátilo moje technické myšlení a došlo mi, že sova je jen reinkarnovaný kameraman, hříčka techniky, která mě snímá ze vzduchu. Mě - běžícího ve snu; utíkal jsem a věděl, že mě někdo pronásleduje. Pár mužů. Snad. V černém - anebo v Plášti Noci. Měli zbraně, pušky. Snad. Sám jsem držel něco v ruce. Utíkal jsem v tom snu a logika smrti/pán zasnění mi říkal, že ten honěný nejsem já sám. Tušil jsem to: spadl jsem doprostřed děje, snažil jsem se usnout příliš rychle a tohle je jiný příběh: můj dnešní sen měl přijít až po odeznění titulků. Ale zoufale se mi nechtělo vracet se k našim tělům, vstávat, i když to vlastně znamenalo jen otevřít oči. Raději než udělat tohle, vtrhl jsem do cizího snu, který se mi odehrával v promítacím sálu zatmění mozku, promítl se do temné postavy s nejasnou minulostí a úkolem a rozhodl se hrát její roli, roli běžce s kanónem v ruce.

Utíkal jsem, skočil přes nějaký příkop - napadlo mě, že takové příkopy ve skutečnosti neexistují: dlouhý přímočarý vryp na tváři Země, vyplněný ostny - takové příkopy jsou jen ve snech a filmech. Ale byl tam a na mojí noze zanechaly jeho trny ostré a bolestivé škrábance; cár kůže, který sjel po lýtku dolů, mě zneklidnil a přinutil zvednout pistoli blíže k očím, zpomalit a zkontrolovat zásobník. Jeden - nejméně jeden náboj na mě civěl z komory. V tom snu, v tom cizím scénáři mi blesklo hlavou, že bude pro mě: přinejhorším. Uviděl jsem několik stromů, byly jak obrovské pokroucené lžíce v jemném mechu, a v realitě svého druhého já jsem se usmál: dál už nepoběžím.

„Kdys to dělal poprvé?"

Ta otázka byla hlasitá, přišla zvenku a agresivně se promítla i do mého snu. Klečel jsem mezi stromy, před sebou několik nábojů, které jsem našel v kapse, pistoli zaklesnutou o spodní větev, aby při střelbě necukala. Čekal jsem; slyšel dupot a sípot těch za sebou, běželi mi přímo do rány. Vůbec jsem si neuvědomoval smysl dotazu, ale jeho intenzita mnou proběhla, prošla a probila se celým tělem, spálila moje nervy jak kulový blesk a trhnutím mi otevřela oči.

„Cože?"

„Ptám se, kdy jsi to dělal poprvé...?!"

„Cože," pořád jsem nedokázal uvěřit svému vjemu.

„Cože, cože: seš hluchej? Ptám se, kdy jsi to

nějaký holce poprvé udělal?" Po chvilce ticha dodala: „Nebo ona tobě?"

„Doprdele, co je to za otázku?"

Nadzdvihla se na posteli, tělo podepřené loktem a tím pohybem mě přinutila pootočit hlavou a pohlédnout na ni: viděl jsem, že má nepřirozenou polohou zdeformovaná ňadra a na kůži se jí dělají záhyby. V duchu jsem se otřásl - asi vnitřní křeč po přechodu ze sna zpět. Pořád jsem ještě nevěřil, že mi opravdu kladla takovou otázku. Kvůli tomuhle, kvůli takové ptákovině mě vytrhla ze snění.

V jediném okamžiku jsem celý ztuhl, tělesná teplota zmizela pod postelí. Znovu jsem se otřásl, tentokrát celým tělem. Snad si toho všimla, nedala na sobě nic znát. Zavřel jsem oči a snažil se vrátit zpět, ke stromům, ke své číhající osmatřicítce (nebo co to bylo za ráži), k přibližujícímu se konfliktu. Pomalu, říkal jsem si, neuspěchej to.

„Hej, nespi!" Zatřásla mým ramenem.

Viděl jsem stromy, příkop, z mlhy se vynořující postavy.

„Tak co bude, slyšíš? Tak se nestyď."

„Doprdele!!!" Zařval jsem a prudce se posadil.

Neznámí s sebou trhli. Někteří z nich okamžitě padli k zemi, jeden odskočil na stranu a dva bez míření vystřelili.

Zavřel jsem oči: cítil jsem krev prýštící z boku; něco jiného, valícího se po vnitřní straně stehen. Zmáčkl jsem spoušť, kulka prorazila listoví a odletěla ke hvězdám.

Zasípal jsem; posadila se, peřinu si vytáhla nad prsa a udiveně, polekaně se na mě podívala.

Ještě jednou jsem vystřelil, tentokrát klopil hlaveň níž. Vedle jednoho ležícího muže vyskočila sprška hlíny. Zapotácel jsem se a musel opřít o strom, pistole ztěžkla tak, že jsem spustil paži podél těla a jen s námahou zbraň udržel v dlani. Střely, které nebyly moje; horké, zatímco krev skoro studila.

Odešli.

„Doprdele," zachroptěl jsem potřetí. Klekl si na posteli a vrazil jí facku: s bolestným výkřikem se zhroutila na postel a přetáhla si oranžově povlečenou peřinu přes hlavu.

Poslední pokus: pod víčky jen tma. Ani ty stromy už nebylo vidět.

Nevšímal jsem si zvukú zpod duchny, odešel do předsíně a zapálil si Marlboro. Lightku.

(pozn. na přání autora zachováváme psaní ***ú*** *místo* ***ů****)*

LÉVINASOVA ETIKA ODPOVĚDNOSTI K DRUHÉMU

(2. část)

Jiří Hrabal

Kořeny Lévinasova myšlení

U kteréhokoli badatele můžeme určit jistá východiska, metody či konkrétní osobnosti, které do značné míry ovlivnily a formovaly jeho způsob a předmět uvažování. Pokud je však chceme všechny explicitně vyjmenovat, nutně se utopíme v marginálií ch. Proto je vždy nutná určitá redukce na ty nejzásadnější. Domnívám se, že Lévinasovo myšlení stojí na třech základních pilířích: judaismu, fenomenologii a dialogickém myšlení zejména Franze Rosenzweiga. Samozřejmě nelze opomenout Lévinasovu znalost Descarta, Kanta, Hegela či dalších filosoficky určujících osobností, vůči některým z nich a některým aspektům jejich myšlení se Lévinas vymezil třeba i negativně, což ovšem mělo pozitivní vliv na konstituování jeho etického konceptu.

Lévinasova filosofie je neodmyslitelně prostoupena hebrejskou tradicí, její nedůvěrou k pojmu a teorii. Lévinas se snaží vnést do řeckého pojmového myšlení závan svědectví židovských proroků, řeckou zaujatost pro totalitu bytí kompenzovat touhou po Jiném. Často cituje dlouhé pasáže ze starých židovských textů, ba často svá pojednání staví pouze na komentáři k nim.

K základnímu rysu hebrejského myšlení patří nepředmětné pojetí Boha. Slova Desatera praví: „nezobrazíš si Boha“ (Ex 20.4.). O Bohu člověk nemůže mít žádnou představu, není něčím, co se dá lidským myšlením zachytit. Hebrejské pojetí směřuje k víře bez předmětu a stejně tak Lévinasovo.

Lévinasova etika postavená na odpovědnosti k Druhému není loajální k západní kantovské tradici. Kantova

idea odpovědnosti je omezena jen na izolovaný subjekt, na odpovědnost za sebe, za svou volbu a čin. Ačkoli jsem odpovědný před Druhým, je tomu tak jen v mezích mé vlastní svobody. Hebrejské myšlení, a v souladu s ním i Lévinas, má již ve své etymologii zakódováno příbuzenství mezi slovy *acharajut*, tzn. odpovědnost, a *acher*, tj. ideou odlišného (Chalierová 1993). Lévinas ve shodě s talmudistickou tradicí předložil odpovědnost k Druhému před svobodu pojímanou jakožto autonomie. Člověk je za ostatní nekonečně odpovědný, aniž se táže po jejich vztahu k němu. Vyvolenost židovského národa tedy podle Lévinase nelze interpretovat jako nějakou výlučnost či elitářskou svrchovanost, nýbrž jako vědomí osobního ručitelství za druhého. Ne nadarmo Lévinas uvádí svou knihu *Jinak než být* mottem: „Za jeho krev budu volat k odpovědnosti tebe" (Ez 3. 20.).

Zdůrazňovat podobnosti s fenomenologií považuji téměř za zbytečné a především za dostatečně zjevné. Vždyť s fenomenologickou tradicí (zejména s Heideggerem) spojuje Lévinase výrazně už užívání heideggerovské terminologie a metoda práce, což lze nejlépe dokumentovat na jeho analýzách toho, co nazývá *il y a* („ono je"), které Lévinas nejdůsledněji rozvedl v knihách *Existence a ten, kdo existuje* a *Čas a jiné*. Ač by se však Lévinasovo „ono je" mohlo zdát shodným či alespoň podobným s Heideggerovým „es gibt", není tomu tak. „Es gibt", ve smyslu, jak jej užívá Heidegger a dokonce i Apollinaire, znamená štědrost, radost z existování, kdežto u Lévinase je něčím neosobním, něčím mezi bytím a nicotou, „vyloučeným třetím"; poeticky jej popisuje jako „šumící ticho". Z tohoto děsivého „ono je" se lze vymknout jedině sesazením svrchovaného *já*, navázáním vztahu k Druhému, který však nebude mít povahu lásky, ale odpovědnosti. Přijetím odpovědnosti za Druhého se lze vyprostit z onoho ne-

smyslného a anonymního *šumu bytí*, osvobodit se z „ono je".

Navíc Lévinas svou zaujatost fenomenologií, zpočátku zejména filosofií „otce" fenomenologie Edmunda Husserla, prokázal i tím, že svou knihou *La théorie de l'intuition dans la phénoménologie de Husserl* vydanou roku 1930 a mnohými překlady vlastně obeznámil Francii s Husserlovou fenomenologií. Pozitivní vliv Husserla na Emmanuela Lévinase se však odehrál především díky Husserlovým rannějším spisům, zejména díky *Logickým zkoumáním*. S Lévinasovým pochopením se Husserl již nemohl setkat, jakmile začal ve svém bádání usilovat o tzv. zření podstat (Wesenschau), jakmile si husserlovská fenomenologie vědomí začala utvářet nároky na přímé a bezprostřední uchopení významu a rovněž Husserlovo pojetí intencionality, která dochází naplnění ve svém předmětu, nemohlo koincidovat s Lévinasovým pojetím vztahu k jinému jako neintencionální vztaženosti obou členů vztahu, jejichž separace není tímto vztahem narušena.

Vliv Martina Heideggera (zejména jeho spisu *Sein und Zeit*) na Lévinase narůstá ruku v ruce s oslabováním Husserlova vlivu. Pro náš záměr bude však produktivnější, všimneme-li si spíše než podobností mezi myšlením Heideggera a Lévinase jejich zásadních rozdílů, které budou mít důsledky pro Lévinasův etický koncept.

Heideggerovská ontologie, která preferuje vztah k bytí nad vztahem k jsoucímu se podle Lévinase stává filosofií moci. Bytí jsoucího je u Heideggera předurčeno být médiem pravdy. Jedinec se však nemůže vyvázat ze společenských vztahů, které předcházejí a řídí pochopení bytí. Heideggerův ontologický „imperialismus", jak jej Lévinas nazývá, vyžadující onen horizont pravdy, jenž náleží svobodě, odmítá závazky vůči Druhému, vůči jsoucnu par excellence, a potvrzuje tak prvenství svobody nad spravedlností a etikou. Co však znamená heideggerovská svoboda? Znamená

svobodnou volbu? Lévinas ji popsal takto: „...stát na svém proti jinému, nehledě na vztah k jinému zajistit svébytnost nějakého já“. Tato ontologie bez mravnosti pak ve svých důsledcích vede do „nenásilné totality, aniž by se obrnila proti násilí, z něhož tato nenásilnost žije“. Člověk tedy nehospodaří se svobodou, nýbrž svoboda s člověkem. Heidegger tedy podle Lévinase ulpěl, přes veškeré výtky (zapomenutost na bytí, směřování k technické moci apod.), na západní filosofické tradici, která předpokládá pohyb uvnitř Téhož před závazkem k Druhému. Ontologie (jakožto obejmutí bytí) nesmí vládnout nad vztahem k Druhému.

Snad můžeme říci, aniž bychom pochybili, že Lévinas je prvním fenomenologem, který založil svou filosofii eticky.

K inspiraci myšlením Franze Rosenzweiga se Lévinas explicitně přihlásil v úvodu *Totality a nekonečna*, kde napsal, že Rosenzweigova *Hvězda vykoupení* je v jeho díle přítomna tak často, že nemá smysl, aby ji citoval.

U Franze Rosenzweiga se Lévinas poprvé setkal s radikální kritikou myšlenky totality zamýšlenou vlastně jako polemiku s Hegelem. Rosenzweig vytýká dosavadní západní filosofii, že neoprávněně převáděla vše na Jednotu, aniž by respektovala individuální diference, které se v násilné Jednotě ztrácejí. Předpokládá oddělenost bytí člověka, světa a boha a jejich vzájemnou nepřevoditelnost, kterou je třeba vštípit do základní ontologické konstrukce. Z oddělenosti bytí pak Rosenzweig vyvozuje pojetí pravdy, která je vždy „pravdou pro někoho“; je tudíž mnohotvárná a spíše než aby byla tím, co „je“ pravé, je tím, co se jako pravé chce „osvědčit“. Na pojmu „osvědčení“ pravdy pak žádá vybudovat novou teorii poznání.

(pokračování příště)

ŽENA V KRAJINÁCH IVANA WERNISCHE

Barbora Nemetz

V textech Ivana Wernische je žena zcela ojedinělou postavou, jejíž obraz na pozadí krajin zřetelně vystupuje. Je velice zvláštní, jak nám ji autor popisuje. Dává jí všechny možné podoby, ale nikdy to není obyčejná, normální žena v pozitivním slova smyslu. Je jakousi osudovou ránou, před kterou je potřeba se bránit.

Wernisch ji kdesi mezi řádky potkal, a jedinou obranou proti ní byla obřadná vražda v textu. Proto bylo třeba vymyslet důvod, najít vladaře či boha, který takovou oběť přijme. I její obraz musel být přemalován, do holky se špičatými koleny, je potřeba sladce jí zpívat, aby se našlo její slabé místo, kvůli kterému ji pak nazve ničemnicí a nevěrnicí, připodobnit ji sochám a zvířatům, aby smrt byla řádně mystická.

Na jistou dobu je to řešení účinné. Ale jen na jistou dobu. Textoví mrtví se vracejí častěji než ti skuteční a jejich prolínání s živými se vyznačuje obluzujícím zpěvem, touhou zničit. Pokus o další obranu je tedy novým přepisováním podob, z femme se stává medvěd, děvka, věc.

Wernisch se vždycky bál přemíry poetična. Snad jen kdesi v paleolitu jeho světa jsme mohli potkat děvčátko v rozpuku mládí a krásy, plné citu a dychtivosti po nových věcech, dívenku, která je jednou z pampelišek, rozkvetlá. Když *„ze světlíku čiší,"* když se oknem prodírá vítr a obléká ji do záclon, chvěje se zimou a touhou *„přijď k nám" (O Neapoli, Kam letí nebe)*. Wernisch se ještě umí podívat na svět jejíma očima, dokáže se přiblížit její naivitě. Dokáže jí darovat milou metaforu, a v odpověď se mu dostává zdrobnělinek. Co na tom, že je nezachytitelná a chodí se s ní hezky akorát do kavárny. Ještě stojí za to hledat slovník, v němž se nalézá to

správné slovo, snad slovo láska?

To, co se na začátku sbírky **Těšení** zdá být pokračováním touhy přiblížit se a porozumět, je jen vábením do sítí. Chce si ji přivlastnit, flauta Helena nikdy nevypluje na moře, bude bez užitku odpočívat v lešení, uvězněná v přístavu. Když o ní teď hovoří, promítá se mu do slov druhá metaforika, metaforika brutálnější:

k Bereničině kštici se chceme
přitulit
a chytit a zajmout
(Jižní ryba, Těšení)

Svými nečekanými kontrastními obrazy vytváří tajemnou atmosféru. Jezerní holka je spojována s úzkostí a zoufáním, z děvčátka se stává přízrak, siréna, bludička, do jejíchž sítí padnouti nebezpečno. V koutku srdce snad touží ještě po přiblížení, ale slovo hodná zahrnuje tolika ne-dobrými věcmi, že toto jedno slovíčko nepřečteme. V jakémsi podivném kultu neznámého boha, který vládne jeho zahradám, ji chce obětovat, podřezat místo berana, kterého odnesl vlk. Jeho krátký a intenzivní zpěv na lásku je jenom šálením, aby si ji udobřil, protože od ní odchází do svých zahrad a nepustí ji tam, protože je zlá:

má bílá paní bílá víla
elfy a skřítky bije
je na ně zlá
(Čarování, Těšení)

Tento fakt jako by ospravedlňoval požadavek krutovládce, který v **Zimohrádku** touží po hlavě veselé Jezábel.

Snad aby ji uchránil před zákonem, který sám vytyčil, nechává Wernisch zdánlivě přeměnit role, jako by ona byla chlapec, ta, která nesmí mít koně se ženským sedlem, ta, která uvádí do tajů lásky. Ale vzápětí ji za to odsuzuje, je z ní nevěrnice, dáma, která si ho vzala, najala pokoj, oblékla ho za svého... jak se takovým dámám říká? Ničemnice, není ze šťastných, není jí dovoleno vstoupit, není tou vyvolenou. Ničemnice, která je příbuzná s vranami, která má *„obličej /jako vyřezávaný z rohu obludy“*, ničemnice, jejíž se-

stra si hřebelcuje vlasy, ničemnice, která má v sobě cosi živočišného. Ničemnice, která se až podezřele často pohybuje kolem vody.

V **Dutém břehu** už tedy bydlí dívka utonulá. Dlouho, předlouho ležela v rákosí a má nakousnutá ústa, vlasy jí puchří, co s takovou? Proto jí také může slibovat tak nepříjemné věci jako krysy a mouchy, a neodpustí si provokativní „miláčku", které přece mrtvolkám nemá cenu říkat. O Pelagiji, která se objevuje v jednom dlouhém snu, také není jisté, zda je rodu lidského, každopádně jí určitě nesluší, když se přetrhne v prsou. A to už se vrací paní, paní z červolože, paní ze hřbitova, pod kápí má niněru a kost, brnká a obluzuje, je to přízrak, který zavede do bažin a nechá utonout. Když se ve Stínovém divadle mihne osoba ženského rodu, která by mohla být živá, z masa a kostí, je to milá, která sedí u díže s těstem a mlaská. Ale i z té živé je v **Loutkách** děvenka poskvrněná, která si zaslouží trest. Ženy, které se objevují v ruských příbězích, jsou pouhá jména, autor o nich neříká nic, používá je jenom jako předměty, kterými ten starobylý svět zaplňuje, aby mu dodal správnou atmosféru.

V samizdatových sbírkách se žena stává krvežíznivým stvořením, které se uplatní jako výčepní či jako děvka (děvek je zde však nepoměrně více) nebo jako předmět, který lze vlastnit, využívat, zneužívat, případně osedlat, vyhnat či zabít, pokud nemá ty správné kvality (neumí vařit kaši).

Ve sbírce **Cesta do Ašchabadu** už se ženy nevyskytují skoro vůbec, svět vojáků je světem mužským, jen několik zvědavých žen se přiblíží k vojenskému táboru. Že by konečně Wernisch dokázal to, o co se tak dlouho pokoušel? Vypsat ženu ze svého světa:

„a na smrt jsem myslel, abych nemyslel na lásku"

(V zimních lesích u Volchova, Cesta do Ašchabadu)

VLADIMÍR TĚRECH

***

Sníh
Sníh
Sníh
Sníh
Sníh
Z nebe padá sníh
Už jsem tě neviděl hodně dlouho
Na okně mi uschl oblíbený kaktus
Už jsem ho velmi dlouho nezaléval
Kdybych tě raději nepotkal

***

Odjel mužik na Sever
Sehnat prachy
Ale tam v tajze zlý medvěd
Utrhnul mu ruku
Mužik se vrátil domů
Bez peněz, bez ruky
A tam zlá žena
Utrhla mu hlavu
Vidíte – to byl osud mužika
V tajze medvědi
Doma žena

VLADIMÍR LITVINOV

***

Bože!
Dovol mi dožít do konce této zimy
čas, rozpusť za oknem zamrzající
rtuť.
Přítelkyně moudrosti – noc mi bez
slunce bude svítit.
Bože!
Dovol mi dožít do jara.

z ruštiny -pak-

Sidžo XXX

Listí propouští světlo
až na kořeny stromů

Měl jsi jít dávno domů
ale když k tobě slétlo

duhově mrtvé křídlo muší
dostalo slovo POCIT duši

Sidžo XXXII

Bolí mě život
Stromy na stráni

Opadávání
Něco bylo

Něco bude...
Listí všude

Sidžo XXXVII

V zahrádkách za městem snad
rajská jablíčka zrají

Jak velké kapky tmy tam vyrůstají
i trsy rybízů Ale tam končí sad

Začíná pole kde jsem sotva kdy byl
a radost mám že jsem

Sidžo XXXIX

Podzim podepsal listí
Pár stránek si vzal s sebou

Rybník už břehy zebou
že ledem si je jistí

slabším než papír Nezřetelný pád
ryb klesajících spát

Sidžo XLI

Nebe se stočilo nad poštolkami
čeří jim perutě

Střídmě a nehnutě
stojí tu hory samy

Tak jako ony nechce se mi být
V hladině přítel je Až budu pít

Sidžo XLIII

Všechno se časem zají
Srdce krví Život věrností

Ptáci mlčením Noci bdělostí
I tak se mnozí ptají

O čem pak budou pověsti?
Leda o těžkostech cesty

V I S E L E C

Mirek Urubek

Visím tady už hezkou chvíli a nic. Prostě nic se neděje. Pravda, provaz trochu drhne (příště vyzkouším jinou značku, jestliže se dožiju), ale jinak pohoda. Lidé procházejí kolem a občas si někdo všimne. Jako například ráno. Nějaký ospalý tatínek táhl svého potomka do školky. „Tatínku, támhle se někdo houpe. Pojďme taky," žadonil u svého otce o hru synáček. Tatínek, aniž by se ohlédl, zavrčel na svého dědice něco jako: „Ve školce se můžeš houpat celý den".

Teď dopoledne je už kolem mne celkem pěkný hlouček zvědavců. O něčem mezi sebou vzrušeně diskutují. Jakási stará paní si roztáhla svačinku a začala svými erárními zoubky chroupat rohlíky. Přišel dokonce nějaký fotograf a požádal mne, zda by si nemohl udělat foto. Neříkám nic. Těžko se mi něco říká, když mám kolem krku zadrhnutou smyčku.

Vůbec jsem si to představoval úplně jinak. Něco jako na způsob tmy, nebo něco takového a zatím si mě tady někdo fotí... „Fotky vám pošlu," volá na mě při odchodu.

Shluku kolem si všiml nějaký příslušník. „Občanský průkaz pane," mračí se orgán. Snažím se pokrčit rameny, ale moc mi to nejde.

„Má na to povolení?" ptá se nějaká slečna v kostýmku (zřejmě pracovnice finančního úřadu). „Tak můžete se mi nějak prokázat?„ doráží znovu příslušník.

„Puste mě, jsem lékař," volá muž v obleku a dere se přímo pode mě. „U které jste pojišťovny?" naléhá Mudr.

„Neumíte mluvit?" Příslušník začíná ztrácet trpělivost. Je stejně zajímavé, jak naši příslušníci mají slabé nervy (přitom prý dělají velmi složité psychologické testy), zřejmě je to podmínkou přijetí.

„Já ti takovú jednu střihnu, že uvidíš," skřehotá nějaká stařena a dloubá do mne svou opotřebovanou hůlkou. „Okamžitě slez, nebo ti pomůžu," jektá holými dásněmi a slina ji kane na levnou bižuterii.

„To je teda prouda," prohodí někdo

z hloučku teenagerů. „Musíme to dnes taky oprudit," volá ze stejného koutu další hlas a je slyšet cinkot prázdných lahví.

„Špatný příklad je též příkladem," deklamuje důstojným hlasem penzionovaný pedagog a odchází.

Nyní ke mě přistupuje nějaký pán v černém. „Mohl bych vás požádat o laskavost?" ptá se vážným hlasem s podtónem hlubokého soucítění. Snažím se přikývnout, i když mi už trne za krkem. Asi pochopil. „Jsem zřízenec pohřební služby. Mohla by se naše firma v případě vašeho očekávaného skonu ujmout vašich ostatků?" Snažím se na něj usmát coby důkaz mého souhlasu. Je mi totiž celkem jedno, kterému hrobníkovi stojím na lopatě.

Muž se smutnýma očima děkuje a sbírá několik důkazných podpisů, prý kvůli konkurenci.

Začíná se pomalu stmívat. Lidé se rozcházejí a nějaká slečna mi dokonce zamávala a povzbudivě se na mě usmála... Opět jsem sám.

Přichází noční hlídač. „Pane, nezlobte se prosím, ale musím vás sundat. Mějte ohled. To víte, povinnost," říká. Zkouším něco říct. Zřejmě to zní dost hloupě. Zřízenec se na mě soucitně dívá a říká: „Zkuste to zítra. Třeba budete mít víc štěstí."

JAKUB CHROBÁK

TICHO, TMA, ŽENA

Bojím se mávnout
křídlem víček
ať ticho neporuší let.

Je toto život?
Je toto svět?

Pohnout těmi křídly.
Zvědět:
toto je život
toto je svět

***

Dívám se jak z krajiny mých snů
Zvolna ubývají slova

Pozoruji mezery
Nespojitý svět

Je neodbytné
A den ode dne těžší
Černobílé břemeno

***

Kdybych uhořel ve svém snu
Zbyl by ze mne popel
Malá hromádka
Na zemi
Vedle knih
Šedý závan prachu
Kdybych uhořel ve tvém snu
Nezbylo by nic

***

Usínám propocený a unavený
S mokrým psem a Don Quijotem pod
hlavou
Trochu studí mne do dlaní kov meče
V tom vlezlém mrazu
Ani oheň z bukového dřeva moc nehřeje
A je pozdě
Na spánek i hrdinské činy z čítanek

***

Vypreparovanou nocí
Plave naznak slunce
Co si v ní vymyslím
To si také prožiju

TY ĎÁBELSKÉ OČI STARCŮ

Martin Bret

Václav Černý, Ivan Jelínek, Ivan Diviš, Zdeněk Urbánek... Mužové silní a stateční a ve všech směrech výrazní, takřka výjimeční. Jen těžko si lze představit českou romanistiku bez Václava Černého, českou poezii bez Jelínka a Diviše, českého Shakespeara a české divadelnictví bez Urbánka. A přece. S posledními texty těchto osobností (i s posledními texty Václava Černého uveřejňovanými in memoriam) vstupuje na stránky převážně literárních časopisů prapodivný duch deprimující skepse. A protože to není skepse metodická, tlačí čtenáře do tíživých krajin, kde se zpočátku boty obalují blátem, krok znejistí a tělo se postupně začíná potápět v dusivém sebeodevzdávání. Konec je na dohled.

Zatímco vedou tito mužové suverénně kvalifikovaný diskurs o čase jako principiální kategorii v literatuře, protne-li čas jejich individuální osudy v kontextu každodennosti s reálnými lidmi a jejich starostmi, s jejich dějinnými břemeny, s reálnými knihami i reálnými omyly v oblasti politické, společenské i kulturní, stahují se do více či méně ex post utvářených duchovních krystalických struktur, ve kterých není místo pro toleranci, nadhled a pokoru. I perspektiva tohoto světa je prabídná. Vize a systémy se hroutí, chybí záchytné body, s rozpadem hodnot mizí i možnost upnout se k potřebnému transcendentnu. Rozmanité etické konstrukce jsou ozařovány blikavým světlem vlastní skutečností ospravedlňovaných pravd. Kontury společnosti se rozplývají, osobnosti už nejsou osobnostmi, jsou mediálně rozmělňovány a čas je nespojitý.

Proč jsou oči starců upřeny někam nad obzor a proč je tento pohled z opačné strany zřítelnic neustále zaplavován temnými vlnami? Je na to těžké odpovědět. Pravda je, že proměna našeho světa v posledním desetiletí je natolik zásadní, že jí nezůstává ušetřen ani intelektuál po celý život vědomě či nevědomě budující vlastní konzistentní svět. Také díky své-

tu intelektuála vystoupala vzhůru svoboda a v osvobodivém Delacroixově gestu ironicky přehlédla duchovní pole nám tak drahé. Zrelativizovala mnohé, mezi tím i práci a někdejší výsadní postavení intelektuála. Za jistých okolností se intelektuál může stát mediální příšerou, za jiných pak trapným anachronismem. Máli to být jinak, je třeba přijít s novým druhem odvahy a statečnosti. Znovu se odhodlat přistoupit k realitě jako mysteriózní záležitosti, tentokrát s vyloučením jakýchkoliv tendencí k jejímu spoutávání, znovu v ní nalézt nádherný motiv pro plnohodnotný život člověka a otevřené, dialogické umění. Možná znovu najít odvahu odhlédnout při složité reflexi současného světa od pokusů jeho myšlenkového strukturování v komplikovaných a sebevědomých vazbách na osobní, individuální vnímání a zaujatě interpretovanou osobní zkušenost a na vlastní zjitřenou senzibilitu vyvolanou přesvědčením, že dějiny světa procházejí právě naší kuchyní. Možná najít odvahu říci s Janem Skácelem: Lety jsem zmoudřel. Co je moudrost – nevím.

INTIMNÍ ZPRÁVA O STAVU SVĚTA

„...každý z nás má nejakého toho svojho Fedora..."
/deň za dňom, str. 88/

Veškeré úvahy o existenci tzv. ženské literatury obvykle končí zarputilým obhajováním na straně jedné a jednohlasným zamítnutím na druhé straně. Texty Etely Farkašové rozhodně nepatří k těm, které by zaoblovaly ostré hrany protichůdných názorů. Naopak jejich programová jednoznačnost je podporována autorčinou vědeckou činností v oblasti feministické filozofie.

Etela Farkašová ve stylizovaném deníkovém záznamu **deň za dňom** /l997/ nijak výrazně nevybočuje z tematických dominant, které můžeme vysledovat v tvorbě těch autorek, jež usilují o terminologizaci tzv. ženské literatury. Naštěstí problematické téma rodinného života

a mezilidských (respektive mezipartnerských) vztahů je oslabováno matčinými (sebe)reflektivními úvahami o mentálně postiženém synovi.

Výlučně ženskou optikou (vnímání času jako před a po narození Fedora; výčitky vůči manželově touze po rozkoši, namísto prožitku utrpení...) se prolínají filozofující záznamy o odlišnosti Fedorova vnitřního světa. Autorčina erudovanost dovoluje prožívat Fedora jako kruhové nekonečno, tomu je podřízena motivická (neustále se opakující Fedorovo čekání na matku, Fedorovy hry, dialogy s matkou...) i výrazová stránka textu. Příběh totiž nezačíná ani nekončí: v úvodu a závěru knihy se objevuje cyklický leitmotiv Fedorova čekání na matku; a čárka na jejím konci zase naznačuje pokračování (vlastně nekonečné opakování). Proto ani plynoucí dny nejsou usouvztažněny v konkrétním čase.

Matčino závěrečné poznání vlastní dvojidentity „Ja-s- Fedorom" ústí nejen v nalezení sama sebe, ale skrze Fedora i v poznání okolního světa: „...chorý Fedor v inak chorom svete, chorý svet a môj na iný spôsob chorý syn..." /str. 45/. Rovněž podřízením vlastní lékařské kariéry rodinnému životu se autorka přibližuje feministickým východiskům. Ani tato intimní zpráva z chorého světa - přes svoji nespornou schopnost zjemňovat zavedená schémata - však nemůže přesvědčit čtenáře o nemožném: o existenci jakéhosi univerzálního ženského pohledu na svět.

Jana Pátková

„NECHALS NÁS SAMOTNÉ, BOŽE?"

Je sice klíčová otázka druhé básnické knížky Pavla Kolmačky **Viděl jsi, že jsi** (Petrov, Brno 1998). Ale!

Ta otázka přicházívá v krajině, v krajině z tohoto světa: cestou mezi poli, stejně jako po milování.

Odpověď nikdy není jednoznačná:

Jsou chvíle, kdy (jako by): „ticho, co rozléhá se / nad domem, nebylo drtivé." (str. 13). To jsou okamžiky, kdy je dáno

zapomínat. Často se tak děje za pomocí malého Tobiáše. Obecně: dítěte, pokračování života.

Jindy ale: „Vítr, pojednou tak chladný, / rve za ploty igelitové chýše," (str. 30). To zas, je-li lyrický subjekt sám, když: „V noci se budím, / bojím se, že umřu." (str. 10).

Kolmačkova poezie totiž není jen otázkou po situaci člověka vzhledem k Bohu, je daleko spíše shlukem zastávek a zastavení, přičemž nejde jen o člověka. Krajina sama, obzory, staré studně, stejně jako cesty, nádraží, to všechno jsou JEVY tak nabité významy, že jsou schopny zobrazit ... život.

Proto se blázen může stát vtělením Boha (Ezechiel v parku), stejně jako může být: „snad věčností, snad peklem uhranut." (str. 17)

Proto může Kolmačka psát tříveršové básně stejně jako epické, několikastránkové celky a přitom nepřidávat nic, co by bylo navíc. Protože „filtr" je uvnitř, nic tu není jen tak, protože platí.

„Byls očitým svědkem, jak kdovíkam
shrbený kráčíš podle světel vsí.
V lijáku, daleko, na dohled rána, sám,
vrhal jsi stín, a tedy viděl jsi, že jsi."
(str. 87)

A toho je nám velmi třeba, alespoň v poezii.

Jakub Chrobák

LIBRI 98

Již několik let v hanácké metropoli každoročně probíhá knižní veletrh LIBRI. Každý, kdo jej pravidelně navštěvuje, musí cítit, že se stává svědkem jeho postupného úpadku. Původní idea představit jednotlivá nakladatelství a jejich produkci, jak se zdá, vzala definitivně za své (nemluvě o tom, že periodicita konání veletrhu byla kdysi dvojnásobná). Kde je někdejší půvabná rozmanitost malých stánků tlačících se tělo na tělo, kde jsou vlasaté máničky z Volvox Globator či nerudný nakladatel-filosof Petr Rezek? Letošní LIBRI (22. – 24. října) postrádaly hrdost stavu nakladatelského. Krčila se kdesi pod tíhou prázdného prostoru. Veškeren-

stvu (rozuměj olomouckému výstavišti) vládl obrovský všepozřivší „megastánek-otesánek" zvaný Kolportér (tedy distribuce), v jehož útrobách se vedle sebe těsnaly: Torst, Host, Argo, Petrov, Dauphin, Atlantis a další a další. Jen pár nakladatelství si zachovalo autonomii (Votobia, Mladá fronta...) a víru (Karmelitánské nakladatelství, Vyšehrad,...). U olomouckého parku tak aspoň na tři dny vyrostlo knihkupectví, jež srovnávat se velikostí mohlo s tím, k němuž svatý Václav na koni cválá...

Proč by jezdil Mohammed (knihkupec) k hoře (nakladateli), když hora nestojí, kde má stát? Knihkupci už tolik nejezdí. Ani od Malinů nikdo nebyl. A proč by, když distribuce dosáhne svými chapadly až do krajů tak zapadlých, jakým Valašsko je?

Kdysi se nakladatelé snažili dovést do Olomouce knihu ještě teplou, novinku přímo z tiskařských strojů. Knihkupcům se oko rozjasnilo, čtenářům kapsa zchudla, nakladatelům dmula se hruď... Zašlé časy. Nuž, prostý čtenář ušetřil, neb nakladatel mu nic nového nenabídl a z ceny starého příliš neslevil, zadarmo poslední tři čísla Literárních novin pobral, by své okázalé kulturnosti dostál, alespoň kávu vypil, když už vstupné zaplatil, halasně si zahartusil a šel...

Dost však naříkání! Návštěvníkům se pořadatel za jejich přítomnost odvděčil jinak. Bohatý doprovodný program uspořádal. Mimo jiné: představil charismatického šéfredaktora prestižních polských novin Gazeta Wyborcza Adama Michnika a ten svou knihu Sókratův stín. Kavárna A.F.F.A. si připravila vystoupení hudební i poetické. Moderátor Lubomír Machala slovenské nakladatele a spisovatele (samí příjemní lidé to byli) přivítal, jak tradice již velí, a dal tak posluchačům nahlédnout za hranice českého literárního mikrosvěta do mikrosvěta jiného. Ambiciózně znělo téma další besedy: „Kultura v médiích a média v kultuře". V roli mudrlantů byli paní Kantůrková, zlobivý Martin C. Putna (moc nemluvil, jen se vědoucně(?) usmíval), nepovedený literát Fendrych, pan šéfredaktor Literárních novin Karfík a jiní. Kdo si myslí, že jejich řeči byly plané, neplete se. V aule univerzity

se pak odehrála beseda toho dne poslední na téma politické. O střední Evropě mluvili kromě Čechů hosté z Polska, Maďarska, Slovenska i Slovinska. Pana profesora Klause tu nikdo nechválil.

Pořadatelé se dušují, že se jim podaří LIBRI znovu oživit. Ačkoli bych to ze srdce přál jim i návštěvníkům, moc optimistické výhledy je zřejmě nečekají. Neumím si představit, čím by bylo možno nakladatele do Olomouce znovu nalákat. Kéž bych byl falešným prorokem!

-jih-

K JEDNÉ VÝSTAVĚ A K JEDNÉ PROMĚNĚ

Životní osudy dnes třiašedesátiletého akademického malíře z Karolinky – Ilji Hartingera, jsou na Valašsku poměrně dobře známy. Malíř pravidelně vystavuje a představuje tak kontinuálně vlastní dílo s většími či menšími proměnami a navíc velmi intenzivně zasahuje do kulturního, ale i společenského dění v prostředí, ve kterém žije.

Jistě není ještě zdaleka čas na nějaké bilancování tvorby tohoto výrazného představitele valašské krajinomalby, přesto si ale připomeňme: umělec zakládá vlastní výtvarný projev na dobře zvládnuté kresbě, což byl vůbec předpoklad ucházet se o studia v ateliéru u profesora Antonína Strnadla na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze; je generačně zakotven na rodném Valašsku a niterně spjat s jednou z nejpřitažlivějších valašských profesí – sklářstvím; má v sobě potřebnou pokoru, která mu umožňuje akceptovat to, co na Valašsku bylo ve výtvarném umění vytvořeno a vstřebat pozitivní rysy někdy implicitně přijímaných vlivů do vlastního malířského rukopisu; má potřebnou odvahu vyzkoušet a ověřit si řadu výtvarných technik, které mu umožňují uplatnit precizní školení v oboru grafiky a vytvořit tak monumentální práce v oblasti architektury; poměrně rychle se dopracovává k pojetí umění, které jde mimo výlučnost a přibližuje je každodennímu životu a potřebě člověka žít či přijímat estetický rozměr skuteč-

nosti v neztajených a nezakamuflovaných podobách.

Tyto znaky a charakteristiky jsou zjevné a lze je poměrně snadno vyčíst z malířova rozsáhlého díla (případně je doplnit o další). Jsou však okolnosti či příčiny, které Hartingerovo dílo silně ovlivnily a které zdaleka nejsou tak samozřejmé a nenáleží k příčinám, jež lze hledat v samotném okruhu bezprostředních znaků a podnětů, jimiž se napájí a z nichž vychází umělecký projev. V Hartingerově případě je tady navíc situační a dobový kontext. Především: Valašsko je fotogenický, vyzývavý kraj s bohatými tradicemi a se stále živými projevy lidí a bohatým lidovým uměním. Kraj, který působí velmi sugestivně a svádí mnohdy k idyličnosti, zavádějící do projevu jistý prvek deformace osobního prožitku a někdy, nebojme se říci i kýčovitosti. Ubalancovat umělecký výraz na hraně, za níž už jen stěží lze hovořit o umění, je velmi obtížné, zvláště když tlak veřejnosti je těmito znaky prostoupen. Navzdory těmto rizikům má tento kraj pro umělce silnou přitažlivost. Na Valašsku bylo umělců vždycky dost, pravda, ne vždy takových, aby jeho bohatství rozhojnili.

Ilja Hartinger se vrací na Valašsko, do rodné Karolinky, v první polovině šedesátých let, kdy nad rozeklaným obzorem valašských kopců září opravdové hvězdy: nedávno zemřelý Alois Schneiderka, malíř robustního mužného projevu, vynikající krajinář, František Podešva, skoro legendární postava meziválečného pražského aristokratického prostředí, krajinář a figuralista, Karel Hofman, vynikající krajinář a portrétista udivující i skvělými litografiemi. Do tohoto prostředí přichází mladý absolvent vysokého uměleckého školství a pokouší se prolomit už zafixovaný obraz o kvalitách a charakteru valašského výtvarného umění. Zůstává mu jediné: nevnímat příliš stereotypy v náhledech na to, jak by se mělo malovat a každý nápad dovést ke konkrétnímu závěru, byť by byl jakkoliv technický obtížný, jinak řečeno, nedovolit si luxus pohrdání jakoukoliv možností předvést řemeslné dovednosti a schopnosti a vlastní malířskou invenci. A tak je Ilja Hartinger po-

depsán pod krajinomalbami – kvaši, kvašakvarely (či pastely), oleji, pod ilustračními motivy řady knížek, grafickými listy, vitrážemi a mozaikami. Nakonec i pod velkými panoramatickými pohledy na velká města a valašskou krajinu. A prozatím i pod abstraktními motivy a uvolněnými malbami zachycujícími v nové podobě typické rysy valašské tradice v náznacích, symbolech a atmosféře umně zachycované strhující barevností.

A jsme u závěru: Ilja Hartinger odkryl další z linií své práce. Od tvorby stavějící na vizuálních zážitcích se dostává do meditativnější polohy. To neznamená odklon od intenzivního prožívání krajinných proměn. Je pouze posílením racionální složky tvorby, pomocí níž se dostává za jevovou stránku věcí a sděluje nám více o věcech samotných, o vztazích mezi nimi, mezi nimi a člověkem, o složitostech a problémech uchopit je v jejich časoprostorovém začlenění. Sděluje nám více i o rozpacích výtvarného sebevědomí zmocnit se všeho s následným doprovodem slov. Jeho kvaše Máchova noc, Ofélie, Samota či Bačův sen jsou, existují, stojí před divákem v pravěké pochybnosti o tom, že člověk může a zmůže vše. I Ilja Hartinger se dopracovává ve svých posledních obrazech, které byly v říjnu a listopadu vystaveny v galerii „V poschodí" ve Vsetíně, k hlubším filosofickým základům tvorby, která má svou nepochybnou přesvědčivost a velmi silnou výpovědní hodnotu.

Dalibor Malina

RYBA NA CESTĚ... (RYBA NA SUCHU)

Nakladatelství Petrov v letošním roce „obohatilo" svou ediční řadu *New line* o osmnáctý svazek. Je jím text Oscara Ryby *Žiju si jako Rybouac*, který svým titulem nutně volá po připodobnění k americké *beat generation*. Po jeho přečtení však zjistíme, že se jedná o podobnost autorem sice plánovitě zamýšlenou, avšak neuskutečněnou. Rybův text (neodvažuji se nazvat jej jinak než textem)

spojuje s dnes již věhlasným Kerouacovým dílem velmi pramálo: cestování a snad autorův pocit nesouladu s „normální“ a v Rybově případě navíc s „normalizovanou“ společností.

Ze čtrnácti ne příliš rozsáhlých částí autor vytvořil celek sjednocením záznamů zážitků z cest po českých zemích. Jejich uspořádání není určeno úsilím o promyšlenou kompozici, jde pouze o prosté řazení vedle sebe, v němž pořadí jednotlivin může být libovolně přeskupeno (snad až na závěr) a celek nijak neutrpí. Autor v textu pracuje se jmény, která označují reálně existující osoby (mnohdy literárně činné: Václav Kahuda, Luděk Marks), a rovněž užívá pojmenování odkazující k místopisu převážně z českého prostředí.

Autorovo suchopárné pravděpodobně autobiografické a autodiegetické vyprávění vygraduje velmi brzy zobrazením scény odehrávající se při jednom z autostopů, v níž autor-vypravěč jako „mlčící svědek na zadním sedadle“ sleduje brutální usmrcení poraněné slepice rozlíceným řidičem. Pokus o vylíčení vtipné příhody o záměně olomouckého arcibiskupa za kouzelníka je nutně umenšen již jejím představením jako nejlepší z „hitparády“ restaurace Na staré kovárně, která prý byla místem, kde se scházeli „prvoligový“ vypravěči, jež museli při poslechu řečníka „padat smíchy přes opěradlo židle, jinak vás roztrhali v zubech a hodili lvům“. Nejsem si zcela jist, zdali onen příběh naruší statiku alespoň jednoho ze čtenářů.

Většina příběhů je vskutku velmi banálních. Zdá se, jako by autor spíše hromadil slova a věty, aniž by tušil, proč je předkládá čtenáři. Kdyby vypravované příběhy, jež postrádají hlubší reflexi, byly ozvláštněny alespoň lehkostí autorova pera, vtipem, osobitým stylem, nevšedním vnímáním krajiny, imaginací... Při četbě se nelze zbavit dojmu jakési nucenosti, jež vedla k zaznamenání prožitků na papír.

„Necestuji kvůli legraci, chci hluboko poznávat a vítám, když se mi to daří. Zavrtat se pod kůži a podobně“, sděluje autor. Škoda jen, že ono hluboké poznání

nedokáže čtenáři předat takovým způsobem, aby se „hlubokost" kamsi nevytratila...

-jih-

BLECHŮV PATOČKA
aneb
Toto není recenze

Psát recenzi na knihu, jež má povahu sekundární literatury, je dvojnásob obtížné. Recenzent by měl znát „dokonale" předmět, o němž autor v knize pojednává, v našem případě život a dílo Jana Patočky, a dokázat k němu zaujmout určité, pokud možno vlastní, stanovisko. Poté by je měl ještě navíc konfrontovat s postojem autora k onomu předmětu.

Vzhledem k tomu, že není splněna ani jedna ze dvou podmínek (necudná poznámka: autor tohoto příspěvku zřejmě nezná „dokonale" ani život ani dílo Jana Patočky; autor tohoto příspěvku je v současné době nesmělým studentem autora knihy, o níž se mluví), zdá se, že tento příspěvek se právě chýlí ke konci, neboť jeho autor je zbaven oprávněnosti psát recenzi na knihu *Jan Patočka* (Votobia, 1997), jejímž autorem je Ivan Blecha, filosof a pedagog působící na FF UP v Olomouci.

Avšak autor, který není oprávněn psát recenzi, udělá neočekávaně záludný úkrok a převtělí se v autora pouhé upoutávky na knihu, čímž náhle získává legitimitu pro další psaní.

Výše uvedené řádky snad dostatečně vysvětlují podtitul „Toto není recenze". Čtenáři, jenž byl uveden v omyl, domníval-li se, že podtitul je aluzí na krátký Foucaultův spis „Toto není dýmka", se autor pouhé upoutávky na knihu omlouvá.

Ivanu Blechovi se v monografii o Janu Patočkovi podařilo harmonicky skloubit výklad Patočkova myšlenkového světa i světa, v němž byl nucen žít. Vylíčil životní osudy jednoho z nejvýznamnějších českých filosofů s jeho poutavým vypravěčským nasazením, neopomněl připojit anekdotu (i když poněkud tradiční: filosof je pasován do role nemotory v situaci, která vyžaduje „praktickou" zručnost), ale především dokázal vyložit po-

vahu Patočkova uvažování dostatečně srozumitelným způsobem i pro čtenáře „ne-filosofa". Přesto však, smíme-li soudit, Patočkův ideový odkaz nezploštil, což umožňuje zařadit tuto monografii mezi vhodné příručky pro úvod do Patočkovy filosofie, za niž by se nemusel stydět ani některý z Patočkových přímých žáků. Blechův *Jan Patočka* svým charakterem i kvalitou připomíná knihu, jež se objevila před několika lety na knihkupeckých pultech pod stručným názvem *Martin Heidegger* (autorem je německý fenomenolog Walter Biemel).

Věnováno recenzentům...

-jih-

DO TASOVA

20. srpna 1998

Město jest 350 m nad mořem a protéká jím řeka od jihu na sever. Může se jít do něj ze všech stran. Je v něm hodně hezkého teď! Jen v řece je letos málo vody a tůňky trochu páchnou. Až večer slunko zachodí, nad vyhřátý břeh stahují se malé mušky a lepí se na ksicht. Nahřáté kamení na okraji pole svítí. Když léto mezi prsty proteče, zůstanou stráňky pod lesem modré, takové naše olivové háje. Už je prázdná sláma a ve stohu vzdechy. Téměř sytý Měsíc zasypal dolinu bílým světlem a noc hýří vůněmi, náladou a teplem. Od ohně hučí řvavé písně. Čas, ten vodník dušičkový, sladce si ukrajuje z černého kaviáru noci. Nad ránem pak kdosi krade jetel. Proto ať v neděli neleze do kostela! Před chvíli obtáhl oblohu mrak a až se roztrhne, z děravého nadhlaví zas vyhřeznou zlaté sluneční cecky. Zůstaly kapky na karmínových slzičkách Panny Marie a studený kov se zaklesl do prsou země, jež nenaříká. Suchý vítr a bílá sádra sněhových vloček za pár týdnů zhojí úrodné rány. Kraj volá, křičí jeho řeka, lesy, mlkot šedých kamenů je hlasem. Krajina je kniha. Už se vyrojili její věční opisovači. A do vět poskládají cestu úvozem mezi zahradami, jež jsou tak vysoko, moc vysoko.....

-reé-

texty texty

texty

číslo 12
zima 1998/99

Úvodník:

Letní dopis na zimní Bystřičku

Pablo!

Glóbem jsem prudce zatočil, modrá s hnědou se na něm slily, jak divoce jsem do té malé koule dřísknul. Svět není velký, ale je na něm všecko, co potřebujeme. Před zimou do léta jsem utekl. Zimní zprávu pro Texty Ti ale, milý Pablo, píšu, slíbil jsem to přeci, i když raději lajdačím a čtu si.

Co jsem dělal v zimě? Kropil jsem zelené trávníky na Santa Lucii. Od zahradníka půjčil jsem si hadici a celé odpoledne je vlažil. Pařilo se z nich a kde voda už vsákla, položili se milenci a leželi tam, líbali se, překrásně se převalovali. Tráva šustila, jako šustí mladé listí, jako když pták mává křídly – úžasný opeřenec.

Sbírám tady vůně, jaké v Evropě nemáme. Mleté avokádo a zvláštně hořká vůně dívčí tváře navečer, trnitá vůně kaktusů a slané aroma Pacifiku. Víš, že i čtyřicetistupňové vedro voní? Tak divně se v něm dokáží smíchat věčný prach, pot, hlasy, kus zmrzliny na chodníku i přeplněná popelnice... Slepá kytaristka před sv. Jakubem křičí i dnes svou horkou modlitbu a Neruda dopil už svůj odpolední čaj. Nad přístavem Valparaíso krouží pelikán a malá plachetnice míří k mysu Horn, bílá pěna. Milý Pablo, Na Plaza Ñuñoa seděl jsem včera celou noc pod palmou, v letních zahrádkách lidé jedli a pili, zpívali. Ale tak neožrale, spíše pod vlivem temperamentu, který mají uložený kdesi hluboko v nitru živých těl.

Je to letos krásná zima. Voda v záchodě se točí úplně jinak, než jsme zvyklí od nás. Orion dělá v noci stojku a Jižní kříž, vidíš, Jižní kříž, pod ním La Punta, vesnice, sypou se hustě listy nočního románu, noc je vlídná, je jiná, zpocená, neúprosná, žhavě ledová, jako když jednou v roce vyroste velkými barevnými květy bodavý kaktus. Kam s ním, když se protrhne nádoba smutku? Z bláta vyhrabat diamant!

Pablo, hojnost planety je podřadná. Posílám závěj pozdravů.

René

(Santa Lucia, Santiago de Chile, leden 1999)

Obsah:

úvodník

René Kočík: Letní dopis na zimní Bystřičku___**2**

poezie

Jakub Chrobák: ***___**9**
Michal Jareš: Sidža___**19**
Tereza Lapáčková: ***___**20_21**
Radek Václavík::***___**22_23**

próza

Jan Kobzáň: Oleksa Dovbuš___**8_12**
Jan Kholl: Barbar___**15_18**
Zdeněk Mitáček: Z Mamutí knihy prosaických cvičení___**24_26**

překlad

Gergely Péterfy::Strana AB___**8_12**
Leonid Rubenko: Milovaná žena; Originalita průměru___**14**
Michail Baru::***___**18**

studie

Jiří Hrabal: Lévinasova etika odpovědnosti k druhému (3. část)___**4_7**
Mojmír Trávníček: Před padesáti lety___**27_29**

recenze

Pavel Kotrla: Tam, kde slyšet je sípavý dech___**29_30**

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. (0657) 643567
pkotrla@post.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
Vsetín 755 01
tel. (0657) 619531
knihkup@vsnet.cz

www.inext.cz/vt/texty/default.html

Registrace u referátu kultury OkÚ Vsetín pod číslem VS-044/1999

LÉVINASOVA ETIKA ODPOVĚDNOSTI K DRUHÉMU

(3. část)

Jiří Hrabal

Identita Já

Chceme-li umožnit jinakost v bytí, musí existovat nějaké Já, nějaké cogito. Principem individuace není podle Lévinase látka, ale psychika. Lidská bytost je bytost separovaná a vyděluje se svým egoismem, slastí a štěstím, přičemž individualita jedince nespočívá v tom, že by byl jediným druhem určitého rodu, ale v tom, že existuje mimo nějaký rod, mimo rozlišování individuálního a obecného.

Konstituce interiority Já spočívá v pobývání a ve ztotožňování. Člověk se ve světě zařizuje tak, že svou stejnost ustavuje a rozšiřuje poznáním a vlastněním a ukotvuje bydlením. Potřeby podle Lévinase neznamenají nedostatek, nezotročují člověka, protože je slastně prožívá a konstituují jej jakožto Stejného. Pouze nastane-li mezní případ, kdy potřeba převládne nad slastí, hovoří Lévinas o *Geworenheit*, o absurdním světě vrženosti, a uvádí jako příklad situaci proletáře odsouzeného k prokleté práci.

Potřeby člověka vyživují. Jinakost vstupuje do živin Stejného vlastněním a prací. Nelze mluvit o panství či naopak o závislosti, ale o „panství v této závislosti". Potřeba přináší uspokojení asimilací jiného. Milan Kundera to výrazně demonstruje na postavě Laury ve svém románu *Nesmrtelnost*. Vlastnění však neutralizuje bytí věci: „věc jakožto majetek je jsoucno, které ztratilo své bytí" (Totalita a nekonečno). Majetek, obydlí, tělo... to vše je k Já pouze formální jinakost. To, co se zprvu dává jako jiné, se vlastněním redukuje na Stejné.

Ve světě však existuje jsoucno, které se uchopit nedá - Druhý. Jakým způsobem však může navázat vztah Stejný s Jiným, tedy dvě lidské bytosti, jestliže to jsou bytosti egoistické, bez toho,

aby se navzájem připravili o svou jinakost? Jakou má tento vztah povahu?

Vztah mezi Stejným a Jiným, který může nastat jen u dvou oddělených bytostí, se nezakládá na potřebě, ale na Touze, jež není totéž, co neuspokojená potřeba, neboť stojí mimo uspokojení či neuspokojení. „Intence metafyzické touhy je jiná: touží po tom, co přesahuje všechno, co by ji mohlo naplnit." (TaN) Základem touhy tedy není potřeba, protože kdyby tomu tak bylo, nevěděla by, co je skutečně jiné.

Stejně jako k Druhému může člověk jako bytost konečná a bez-božná navázat vztah k Nekonečnu, k bohu, protože idea dokonalého, tj. Nekonečna, není redukovatelná na popření nedokonalého; negativita postrádá transcendenci. A-theismus jako absolutní nezávislost Já je tedy prvním krokem na cestě k bohu.

Vztah k Druhému

Druhý, tedy absolutně jiný, tedy Cizinec je ten, nad nímž nemohu mít moc, ten, který se vymyká mému uchopení. Jistě mohu zacházet s Druhým jako s předmětem, to však znamená, že jej zabíjím, jak ukázal Sartre v *Bytí a nicotě*. Podle Sartra je to ale jediná možnost, jak s Druhým zacházet, chce-li si Stejný uchovat svoji svobodu. S tím však Lévinas, jak uvidíme dále, nemůže souhlasit.

Stejný nemůže omezit Jiného, neboť jsou navzájem odděleni, nemají společnou hranici. Kdyby zde nebyla tato distance bez společné hranice, kdyby si Stejný a Jiný nebyli navzájem transcendentní, nebyli by Stejným a Jiným, ale Týmž, tvořili by totalitu. Je třeba poznamenat, že Stejný a Jiný nejsou ani ve vztahu antithetickém, neboť teze a antiteze tvoří v syntéze totalitu, ani nejde o logiku sporu, kde Jiný vzhledem ke Stejnému je Ne-stejný, Druhý není popíráním Já. Jsou ve vztahu metafyzickém, který je dezinteresovaný, neintencionální a je prost každé participace. Tento vztah se realizuje prostřednictvím jazyka v rozmluvě, neboť skrz

jazyk zůstává Jiný vůči Stejnému transcendentní. Skutečné spojení není v syntéze, ale tváří v tvář.

Má-li být zachována mnohost, nesmí být tento vztah nahlédnutelný z vnější perspektivy, neboť by se jednotlivá individua jevila jako participující na totalitě, ale musí jít od jednoho k druhému a musí být silnější než formální význam konjunkce, která může vztah mezi Stejným a Jiným degradovat. „Pluralismus není numerická mnohost... Pluralismus předpokládá radikální jinakost jiného, jehož jednoduše nepojímám ve vztahu k sobě, nýbrž se s ním střetávám na základě svého egoismu. Jinakost bližního je v něm, a nikoli ve vztahu ke mně, odhaluje se, avšak přistupuji k ní ze sebe, a nikoli nějakým srovnáváním sebe s Jiným." (TaN)

Lévinas se svým přesvědčením, že je možné žít v pluralitě jsoucen, staví proti odkazu Parmenidovu. Totalizující pojetí universa se snaží rozbít zavedením pojmu nekonečna.

Idea nekonečna

V pojetí nekonečna navazuje Lévinas na Descarta, podle něhož má člověk jakožto bytost konečná v mysli přítomnu ideu nekonečna, která do něj musela být vložena jinou bytostí přinejmenším však nekonečnou, neboť jak píše Cartesius ve svých *Úvahách o první filosofii*: „V působící příčině musí být nejméně tolik reality, kolik je jí v účinku této příčiny".

Lévinas tvrdí ve shodě s Descartem, že lidský subjekt není původcem ideje nekonečna, a proto Tentýž, obsahující ideu nekonečna, musí být schopen obsáhnout více, než je možné obsáhnout. Stejně tak Druhý (ideatum) nekonečně přesahuje mou ideu Druhého. Tímto způsobem pak Stejný přijímá na vlastním území Jiného.

Řeč

Současná filosofie jazyka dostatečně prokázala nesprávnost teze, že slovo je závislé na rozumu. Za běžné se již

pokládá hluboká propojenost jazyka a myšlení. Lévinas neopomíjí informativní funkci řeči, ale jako primární spatřuje etickou dimenzi, kterou v sobě rozmluva zahrnuje: „Vždycky jsem odlišoval *řeč* od *řečeného*. Že *řeč* musí obsahovat *řečené*, to je nutnost stejného řádu jako nutnost, kterou s sebou nese společnost se svými zákony, institucemi a společenskými vztahy. Ale *řeč*, to je skutečnost, že před tváří nezůstávám prostě jen tak, abych ji pozoroval, ale že jí odpovídám" (Etika a nekonečno).

Řeč uvádí do vztahu já a Druhého. Já i Druhý však zůstávají plně ve své absolutní transcendenci, neboť rozmluva vycházející z absolutní diference, která je nepochopitelná pro pojmy formální logiky, zachovává mezi nimi distanci. K rozmluvě dochází, jestliže mezi členy vztahu schází určitá společná rovina, určitá obecnost. Řeč je ke mně vyslána od druhého a uvnitř vědomí se problematizuje. Pouze Cizinec mě může o něčem poučit. Sókratova domněnka, že člověk nepřijímá od Druhého nic, co by už v něm nebylo obsaženo, je pro Lévinase nepřijatelná, neboť vede k neutralizaci Jiného, který se tímto stává předmětem, je redukován na Stejné, čímž kapituluje ve své jinakosti.

Ačkoli na sebe jeden z účastníků dialogu může vzít statut tématu, jeho přítomnost se tímto nevyčerpává. Druhého není možno prostřednictvím řeči obsáhnout. Divergence mezi Druhým jakožto mým tématem a Druhým jakožto mým partnerem brání pohlcení Druhého mou kognitivní totalizací. Etická nedotknutelnost Druhého je tak zajišťována již formální strukturou řeči.

Pravda se podle Lévinase tvoří právě v dialogu s Jiným, s nímž já netvoří žádný systém, totalitu. „Zdá se...jako kdyby absolutní pravda potřebovala ke svému naplnění množství osob, jako kdyby každý člověk ve své jedinečnosti garantoval odhalení určitého jedinečného aspektu pravdy." (EaN)

(dokončení v příštím čísle)

OLEKSA DOVBUŠ

Jan Kobzáň

Volně podle vyprávění osmdesátiletého Hucula Jevrema Skumatčuka

Jouvej, jouvej. Tenkrát, když si malý Oleksa, huculský hoch zpod Černé hory, při odvážném zlézání skal k orlímu hnízdu zlomil nohu, tehdy, věru, nikdo na Verchovině netušil, jaký junák z něj ještě jednou vyroste! S lítostí pohlížívala naň jeho matka, útrpně odvracel oči otec, když přicházel navečer domů z lesa a spatřil Oleksika, jak se pomalu belhá kolem stavení a zápraží. A jak by také ne, vždyť on sám býval vojákem, a věru ne ledajakým. Podle bouřného zvuku jeho bubnu si za pochodů vykračoval celý regiment! Však se to o něm na Beskydě dobře vědělo. Mnoho verchovinských chlopů spolu s ním sloužilo císaři, a tak mu na celé Verchovině neřekli jinak než dovbuš, to jest bubeník. To jméno po něm zdědili i oba jeho synové, Ivan a Oleksa.

Jakkoliv u beskydských chlopů, verchovinských horalů, není žádnou nevídaností a ničím podivným noha přeražená stromem nebo skálou, přece vždy znovu zabolel rodiče pohled na kulhající děcko. Nemálo těžce dobytých peněz odplynulo do lačných kapes nejvyhlášenějších horských volchovnic - mastičkářských bab čarodějnic - i do kapes bailů - dědků obeznámených s tajemstvím ranhojičství a lékařství. Ale všechno nadarmo. Oleksova huculská maminka hladívala synkovi před spaním vlásky a zpívala mu horalskou písničku o hloupoučkém selátku za groš, které rozbilo mísu za zlaťák. A při tom přemýšlela o nezaplatitelném daru od Boha, o lidském zdraví a dokonalosti údů, jíž je obdařen každý, i ten nejdrobnější živočich pod sluncem. A želela hořce, že se její Oleksik ve svém dětském nerozumu tak pochroumal.

Bývalo trpko i Oleksikovi, zvláště při hrách s ostatními dětmi. Znáte život horalských chlapců z Beskydu? Kterak byste mohli znát! Ani ve snu se vám nemůže přisnít tolik krásy a pestrosti, avšak to už je jiná rozprávka. Bohužel, Oleksik se příliš záhy pustil do kusů junáckých, a proto nyní musel těžce pykat.

Nejtrpčí dny Oleksovi nastaly, když dorůstal a vstoupil do služby k bohatému verchovinskému gazdovi Barkaňukovi na Čorném grúni. Jestliže až dosud poznával tíhu vrozeným citem, doléhalo na něj teď utrpení ze skutečného poznání, jak je slabý a zkrácený vedle ostatních silných huculských parobků. Ej, věru, těžko bývalo Oleksikovi, přetěžko! Však si můžete představit, jaký byl asi úděl chudého horalského synka, nevelkého, nesilného, trávícího svůj život ve službě u cizích lidí, častovaného denně ústrkem, úsměšky i posměchem statnějších a štastnějších drsných horalských druhů.

V jiskřivém oku Oleksikově vždy pouze šlehl blesk. Ale plamen už pohasl. Hluboké nitro rozvíjející se hrudi pohltí vzdech i udusí hrom hněvu. Hoch ke všemu ponižování povznešeně mlčí. Obrátí se a mlčí. Hory, polana, les - černý mrak, jenž zahaluje temeno Čornohory, a temná i měsíční noc - ty jediné věděly o probdělých nocích, ty jediné znaly jonáka Oleksika. Berani, ovce a voloseňki, bílí čuvači, pastevčtí strážní psi a ve výšce se vznášející orel, ti jediní byli živými svědky žalob, pronášených snad jen leda v písni, za zvuků strun bandury, jakéhosi starobylého hudebního nástroje vyrobeného z kobylí lebky. Tehdy ještě vlk, medvěd nebo rys, věru, draze platívali svými kůžemi, když se opovážili k ohradě nebo stádu!

A jak v žáru utrpení a bolesti umíralo všecko vzdorné z Oleksikovy povahy, rodila se v jeho srdci nová - jak říkají horalé - Vysoká Mysel. Z hocha, silou srdce, stával se muž.

Nebylo Oleksikovi zatěžko být stále se stádem na poloninách. Spíše měl za nespravedlivé a pokořující, že jediný on z celé čeládky byl gazdou i ostatními nucen, aby v nepohodě, ve dne i v noci vykonával všechny hrubé práce, nosil těžké oboně, bekliky a gelety, aby těžké náklady sýra snášel dolů do osady pod horami, aby zůstával v dešti na noc daleko od koliby, v zimě, ve větru a plískanici, zatímco jiní z chasy seděli u ohňů nebo se uchýlili aspoň někam pod skálu. Ke všemu i nevrlý gazda s bačou a ostatními valachy navykli si obořovat se často zhurta na Oleksika jako na nejtrpělivějšího, ale zato nejslabšího. Tak to na světě chodí, že širokému kaž-

dý v cestě stojí. Parobci svalovali vinu na Oleksika při každé příležitosti a na jeho účet tropívali nejrůznější nezbednosti, taškařiny a potouchlosti.

Ale osud a štěstí se od Oleksika neodvrátily zcela. Jednou, když zase Oleksik pásl své berany a kozy na Černé hoře, přihnal se od západu prudký liják s divokou bouří. Blesky se křižovaly, hrom řádil, nad mraky rachotilo. Berani se shlukli hlavami k sobě a ani psi, ani Oleksik s nimi nemohli pohnout z místa. Po horkém a parném dni, který déšť příjemně ochladil, chtěla se zvířata pást. Oleksik stál bezradně s puškou v ruce u stáda, zatímco psi je obíhali dokola a kousáním do nohou pobízeli berany z deště do sucha koliby na salaši. Ale vše marno.

Oleksik chvíli bezradně stojí, než si všimne, že blesk opodál bije do skály - pořád do jednoho místa. Oleksik si pomyslí: „Co ten blesk tam pořád bije, co tam má?" Popojde blíž a vidí: Ze skály, zpod velkých balvanů vystoupil veliký černý kocour, obloukovitě napnul hřbet, stočil hlavu a úkosem pohlížel na černý mrak na nebi. Z mraku se spustí klikatý blesk, než ale stačí dopadnout - míří rovnou na lukovitě ohnutý kocourův hřbet - kocour mrštně uskočí a schová se zpátky mezi balvany. Tam mu blesk nemůže nijak uškodit ani ublížit. Ale tu kocour znovu vyskakuje na skálu a znova nastavuje hřbet proti nebi. Blesk zase sjíždí, marně. A obrázek se stále opakuje.

Oleksik chvíli sleduje kocourovu hru i marné úsilí blesku. Tuší v kocourovi nepřítele nebes a křesťanského člověka. Oleksik v kocourovi tuší Nedobrého Ducha hor. Příliš se nerozmýšlí a obezřetně se schová za skálu. Potichu z ramene sejme starou hajdamačku, perletí a stříbrem vykládanou předovku, kterou zdědil po dědovi, nasype na pánvičku střelný prach a když kocour opět vysune své hadovitě štíhlé tělo ze skály, namíří na něho a odvážně vystřelí. Také blesk z nebe už znovu sjíždí, aby se pokusil kocoura zasáhnout. Ale Oleksik jej předešel - trefil se hned napoprvé!

Kocour se nečekanou ranou vymrští a jako zkosený položí se na skálu. Blesk přeletěl oblohou, zazářil a zapadl s rachotem za hory, jako když padá hvězdička, jako když pastýř práskne bičem nad hlavou.

Oleksik se rozběhl podívat pod skálu, koho to vlastně zastřelil. Po skále se však roztéká už jen hromádka škvařící se smoly, kterou smývá déšť. Oleksik se zaraženě zastavil před skálou.

Déšť a bouře naráz ustaly. Mraky se trhají, prosvitne modrá obloha - nebe se otevře a před Oleksou Dovbušem stojí nádherný nebeský rytíř, sám archanděl Michael. Právě takový, jak ho Oleksik zná z huculských obrázků malovaných na skle a prodávaných o pouti v jeho rodné vesnici Jasině. Všecko se na archandělově vzezření třpytí zlatem, stříbrem, jasem. Rytíř praví:" Oleksiku, Otec nebeský mne posílá, aby sis zvolil, co si na světě nejvíc přeješ - všecko se ti okamžitě splní odměnou za to, že jsi zahubil kocoura na skále." A milý archanděl Michael Oleksikovi vypravuje, jak kocour na skále už sedm roků Otce pokoušel a jak jej Parom nemohl nikdy svým bleskem zasáhnout. Povídá archanděl: "Oleksiku, řekni si, co za svůj statečný kousek žádáš!"

Oleksik zaváhal. Opřel líce o pušku, starou hajdamačku, a hluboce se zamyslil.

Vzpomněl si mladý pastýř na všecek svůj trpký úděl, na celý svůj mládenecký a pacholí věk - jak jím všichni pohrdali, opovrhovali jím, jak mu křivdili a ode všech sklízel jen posměch a urážky. I hladu se mu mnohdy dostalo a ran ještě více.

Naráz se Oleksik rozhodl. Pohlédl archandělu do tváře a zvolal: "Jakkoliv Hospodin Všemohoucí shlédl nade mnou, nežádám sobě ani bohatství, ani slávu, ani moc. Nic nechci, ničeho nežádám a ničeho nečekám. Jsem rád, že jsem mohl Hospodinu posloužit."

Archanděl vzlétl na křídlech a odlétal zpátky do otevřeného nebe. Oleksik se pomalu vracel ke svému stádu.....

Valašský autor Jan Kobzáň miloval Karpaty a Podkarpatskou Rus

Spíše v kontextu regionální literatury na Valašsku je dnes známé jméno malíře a spisovatele Jana Kobzáně (1901 až 1959), rodáka z Liptálu u Vsetína. V tvorbě autora stovek kreseb, maleb a dřevorytů či sgrafit se odráží jeho celoživotní láska a zájem: zbojnictví a obraz salašnického života v Karpatech. Ne nadarmo mu spolužáci během

studií na pražské UMPRUM přezdívali Janek Zbojník. Originální vyprávění valašských staříčků Kobzáň poprvé zaznamenal v roce 1927 v knize O zbojníkoch a pokladoch. Knihou, kterou Kobzáň doplnil čtyřicítkou vlastních originálních dřevorytů s motivy života karpatských zbojníků, byl okouzlen Jiří Mahen, jenž až do smrti udržoval s rázovitým valašským autorem pevné přátelství. Ukázky z rukopisu druhé Kobzáňovy knihy, jež nakonec vyšla v roce 1984 v ostravském Profilu pod názvem U počátku vod, uchvátily na počátku války Vladislava Vančuru, jenž v rukopise spatřoval „knihu, jež bude přijímána jako dílo prvního řádu."

Zbojnictví nebyl Kobzáňův zájem, byl to jeho život. Za náměty kreseb a vyprávění vyrážel po karpatském oblouku přes Slovensko, Podkarpatskou Rus až do Rumunska. Byla třicátá léta. V roce 1935 v dnes již prakticky nedostupném vydání vydal Kobzáň u vsetínského nakladatele Žalmánka horalskou mozaiku ze Západních Karpat Zbojnický destament. (ten poté vyšel ještě jednou: v roce Kobzáňovy smrti v tehdejším Krajském nakladatelství v Gottwaldově). V této výpravné básni, jíž Kobzáň vyzdobil překrásnými dřevoryty, se valašský autor nejvíce vzdaluje rodnému nářečí. Zbojnický destament je vskutku mozaikou, v níž jeho jazyk přijímá vlivy slovenštiny, rusínštiny i rumunštiny. Podkarpatská Rus se v odrazila i Kobzáňově výtvarném díle. Maloval například okolo Jasiny. V korespondenci, kterou vedl s Jiřím Mahenem, uvažuje i o možnosti jít na Podkarpatskou Rus dělat učitele.

Dílo Jana Kobzáně se uzavřelo předčasně. V říjnu 1959 podlehl ve své chalupě na valašském „Olympu" - vrchu Soláni srdeční slabosti. ***(reé)***

Díky pochopení dcery Jana Kobzáně Jany Dočkalové - Kobzáňové můžeme dnes přinést vyprávění o Oleksu Dovbušovi, jež během svého putovaní Verchovinou Jan Kobzáň zaznamenal. Rukopis, jenž není datován, pochází z literární pozůstalosti Jana Kobzáně a obsahuje celkem osm stran malého sešitového formátu s dodatečnými opravami autora. Náčrt, jenž dosud nebyl publikován, je psán spisovnou češtinou.

k vydání připravil René Kočík.

GERGELY PÉTERFY
STRANA AB

Mladý maďarský básník a prozaik Gergely Péterfy napsal částečně autobiografický román Strana AB (maď. *AB oldal*) v barokních periodách. Jednu z těchto period měli za úkol přeložit účastníci letního překladatelského tábora v maďarské Mátře. Česky zní takhle:

Naše milování uspokojovalo spíš moji nenasytnost, než Anniny zájmy nebo touhy, ráno stejně jako dopoledne, dopoledne stejně jako odpoledne a večer, jak se vyjádřil König, pár roků jsem Anně nevylezl z kundy, ale to, co v Königově podání vypadalo jako brutální atak, pro mě, kterému se v mužských záležitostech nedostalo nikdy poučení, zato tím více milostné literatury, to byl složitý systém plný protikladů, moje vlastní žádostivost byla samé výčitky svědomí a sebe samého jsem považoval za nechutného a nijak do sebe nechtěly zapadat tyhle dva souřadnicové systémy, ve kterých a) poslušen svých pudů a poháněn touhou objevovat druhé tělo, představoval jsem si Annu výlučně jako sexuální objekt a zároveň b) rozhodně vycházeje z matčina kultu lásky jsem si myslel, že bych se měl zabývat i Anniným duševním životem, přičemž i já vedu výlučně duševní život, v důsledku čehož jsem nežil ani duševně ani tělesně, ale to už v podstatě jen vycházelo z logiky, což bylo Königovo výsostné území, jenž byl náramně pyšný na své filozofické vzdělání, se zálibou bombardoval složité a křehké linie mého duševního života těžkým dělostřelectvem logiky, když jsem například na jeho otázku, jak jsem si s Annou ráno zamrdal, jenom krčil rameny a bručel, zeptal se, proč teda vlastně Annu mrdám, když to není fajn, načež jsem odpověděl, ne, že by to nebylo fajn, jenom o tom nějak nemůžu mluvit, načež řekl, že o čem nelze hovořit, o tom je třeba mlčet, načež jsem řekl, že bych mohl mluvit, jenom na to nemám nějak náladu, načež řekl, že o čem neumím mluvit, to ani není, ať teda s Annou nemrdám, a na to jsem řekl, že se o tom prostě stydím mluvit, načež řekl, něco takového jako stud neexistuje, jedině jako nějaká duševní rakovina, a jestli

(na základě toho) nejsme už takoví kamarádi, abych mu o tom vyprávěl a odložil a překonal tak rakovinu, tak ať jdu do piči.

z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut

LEONID RUBENKO

Milovaná žena

Řekněte mi, proč bůh stvořil ženu? Řekněte mi aspoň jeden důvod, proč bych se jim měl ze všech sil snažit porozumět, usmívat se jejich hloupým žertům, snažit se nevnímat jejich primitivní schopnosti, proč bych měl zavírat oči? Aby fantazie, špatná paměť a živočišné pudy zaplnily mou mysl myšlenkami na ně?

Originalita průměru

Nazýváme je génii, pouze když je chápeme. Ale když je nechápeme, nazýváme je neschopnými. Nazýváme je neschopnými, když je chápeme. Nazýváme je génii, když je chápeme a když jsou originální. Když nejsou originální, nazýváme je neschopnými. Jestliže nechápeme, znamená to, že jsou génii, ale v tomto čase neschopní. Jak tedy můžeme pochopit, co je originální, když originalita a její vnímání jsou v tak diametrálním protikladu? Jak laciným se stává život bez talentu. Velmi zřetelně cítím neschopnost v sobě, ale v poslední době k ní přistupují náznaky šílenství, nebo svobodného rozletu mysli, což je v konečném důsledku jedno a totéž.

z ruštiny přeložil Pavel Kotrla

JAKUB CHROBÁK

***

Půlnoc:
Dešťová kapka tříští
se o den příští.
Dešťová kapka.
Nový den.

JAN KHOLL
BARBAR

Nabídneš jen několik prstů těm potvorám a sežerou ti celou ruku. Tahají ji po kleci – tvou ruku tahají po kleci! a slintají z mordy. Sliny se poslušně mísí s krví nebo červenými chuchvalci, vzduchem, krásnou izokosmou, poletuje pápěří něžně stupňované agrese. Tvá rozcupovaná ruka, tvůj strach. Kolem té něhy a kolem krve obchází exotický zaříkávač a truchlí a mlčí a vyhazuje z pytle svinuté hady. Jsou jich tisíce: rozlézají se, ale nikdy nepřestanou svými počátky ujídat ze svých konců...

Petr S. před Musée d´Orsay ve čtvrti Faubourg St-Germain pouze obdivoval znovunalezenou vzpomínku na krásu patnáctiletých dívek. Přimykal se k ní všemi pohledy vnitřního zraku, válcoval ji a hrubě aktualizoval. Jeho smysly, plně orientované k budově obrazárny, vznášely se v svěžím opojení nad útržkem telefonního seznamu. MUSÉE GUIMET, MUSÉE JACQUEMART ANDRÉ, MUSÉE MICKIEWICZ ADAM, MUSÉE MINERALOGIE...

Kdykoliv sestupoval po schodech od Trokadera a slunce mu šisovalo mysl, kdykoliv zdrceně obešel všechny černé perkusy, zaslechl jejich výkřiky do kůže, kdykoliv se vzňal jako zápalka a olympijsky vyšel vstříct pařížskému rozhledu, věděl, že ani náhodou nebude to nový obrázek, nýbrž obrázek, který je celistvý, prastarý a známý, v jemných obměnách se opakující... Plápolající... Věděl to, a tušil a očekával veliký cyklus před sebou. Závodní dráhu. Byl obyčejný letní den, měl vyděláno, byl sytý, mírně opilý, mžoural po civilizované krajině jako parazit nejhoršího řádu. *Nebe kamsi nese na rozbor mé startky.* (Stane se, když vydechneš kouř, že se ti v mozku u brány vědomí zjeví stará příhoda: ty jí hodíš klacek jako psíkovi, se kterým se procházíváš. – Jsou slyšet jeho kroky. Duní od Trokadera dolů, napakovaný stolním vínem kráčí Petr S. dolů, a psík mu útočí na nohy, omezuje jeho kroky, jde dolů a psík je mu v patách. Ten psík je vzteklý a zlý, podobá se kterékoliv myšlence.

Proč je tady? V kolik hodin přijel? Proč čte ta jména, ty útržky?)

Sedl si na lavičku v parku a jal se k útržkům telefonního seznamu připojovat i útržky svých myšlenek. Odšroubo-val víčko plastikové láhve a zavdal si. Zas byla tady: lehkomyslnost. Poskakovala kolem na štíhlých nohách a sváděla ho úsměvy. Když k ní přivoněl, byla cítit krví, otevřeným stolním vínem... Po nějaké chvíli útržky poznámek pečlivě svinul a vrátil do kapsy. Měl dobrý výhled na zá-koutí s pářícími se psy: mladičký boxer rajtoval fenu ovčáka. V Paříži je hodně hezkých černošek, jsem v Paříži, napadlo ho a usrkl z lahve. Pak usrkl ještě jednou.

Co v této jámě, co v žumpě, do které se pochováváš? Nabídneš svou ruku a záhy ti drápy, hnusné paťáty dravců, rozedírají zátylek. Hovoříš o štěstí, a štěs-tí crčí v proudech krve... Petr S. byl po-někud slaboduchý. Zajímaly ho šelmy, boj s nimi; sám byl šelmou. Toužil poznat všechny svoje i jejich zbraně: uvidět své zuby a jejich zuby blízko u sebe, bez bari-éry mříží, obhlédnout svoje i jejich připra-vené drápy... Křičet a být zlý a vzteklý – takový je úděl; obchází tu děs, hrůza, neboť víme přesně, co je dobré zničit a co milovat.

Hledá v Paříži přítele.

MUSÉE GUIMET, MUSÉE JACQUE-MART ANDRÉ, MUSÉE MICKIEWICZ ADAM, MUSEÉ MINERALOGIE... Patnác-tileté dívky chodí kolem a hovoří francouz-sky. Petr S. močí u stromu jako směšná fontánka a snídat chodí do misie. MUSÉE GUIMET... Sestupuje dolů od Trokadera a vše se rozevírá. Martova pole jsou ob-rovská jako velká zelená jezera, karame-lové nebe se mění v nebe plné jasu. Čer-noši na skateboardech, malí černoušci s kbelíky plechovek po pěti francích a v batohu rozečtený Henry Miller...

Pak rozhrne větvičky keřů a spatří na trávníku přítele, jak si v tureckém sedu přešívá kšíry u batohu; je nad nebe jas-né, že je to jeho přítel. Skoro se polekal, vzhlédl kalnýma očima, i Petr S. měl kal-ný pohled, zela v něm špetka alkoholu, nikotinu a prachu z cest, spíš špetka as-faltu a výfukových plynů, ale žádný strach, praví, oči nám vydezinfikuje svět

výkladních skříní, oči nám vyčistí chlad a skřípění brzd v metu, oči nám vypulíruje radost s polevou cizí čokolády, erotické trepky černých mamá a černá noc.

Všechny ráje sečtené a podtržené. Už v Praze na Smíchovském nádraží, útěku vlakem krásný! Ale jen naoko, stýská se po opivění. Jako se stýskalo na poljaně pod hvězdami, při noclehu v horách. Ten plášť pivní dnes nezaslechnou. A co kopeček s kapličkou? *Jedna druhá třetí čtvrtá pátá kolonie...?* Ona. Má pod čelistí opium žvýkačky. Šustí ve vypůjčených hadrech, courá po ulicích, komediantka, nafintěná poberta. *Opěvují tě*, ničivě škrábe v paměti na všechna orosená okna. Proto se koulí vybíleným časem, přítel a on; hledá přítele. Vykřičenou ulicí našlapuje v neznámém katastru. Nadhodí batoh s nákupem a pokračuje v cestě. Přítel je malířem. Tito lidé vidí kaple a oltáře jinak než obyčejní jinověrci. A nejdůležitějším dílem je přece jejich mládí, seškrabané z reliéfu, poslané v obálce do Říma. Přivleklé z nočních ulic, marnotratně spící. *Kavárna San Lorenzo ve Florencii,* píše adresu: *byla v tom ta pizdička, jejíhož ksindla jsem předtím zabavoval, abys Ty měl prostor pro hučení do ouška?* Pošle jí zprávu? Polechtá ušní boltec: Pošle jí zprávu do bubínku? Maluje na kůži svatého Bartoloměje.

Na obloze kráká kafilerie. Cítí odcházet myšlenky, jednotlivé cárky jejich kabátu. Zvoní jí v uších, zrychlený film. *Pijeme, vstáváme, uleháme.* MUSÉE GUIMET, MUSÉE JACQUEMART ANDRÉ, MUSÉE MICKIEWICZ ADAM, MUSÉE MINERALOGIE...

Abundance šelem nejhoršího řádu je v Paříži. Patnáctileté dívky se na ně dívají, obstarožní kvetoucí dámičky a buržousti. Sedí ve stínu buržoustů a pijou víno. Spí a žijí pod Eiffelovkou – Maďaři, Židé, Poláci, Italové, Češi a Slováci. Rusové, kteří tančí a chlubí se jizvami z Afghanistanu. Černý veterán z francouzské legie. Němka Indra, ke své inteligenci neúměrně krásná. Spí a žijí a *kradou...*

Petr S. se vymočil v křoví, pak se válel na Martových polích a spal, tak jako všichni. Probudil se, aby si zapálil cigare-

tu, a pohlédl, aby zvážil sálavé progredience slunečního žáru, opravdu si zapálil retko a opravdu se podíval vzhůru, ale zásoby tabáku se povážlivě tenčily a slunce zabodnuté do špice Eiffelovky ho tudíž spíše zmrazilo. Bylo odpoledne a v metru chodili samí švorcoví lidé. Za půl hodiny vydělaný ubohý pětifrank strčil jen do kapsy, když kráčel po mostě přes Seinu.

Sedl si trochu stranou a díval se po nějaké zábavě. Záhy jej přepadl šilhavý kluk z České Lípy:

„Půjdeme na Eiffelovku?"

„Nemám peníze."

MUSÉE GUIMET, MUSÉE JACQUEMART ANDRÉ, MUSÉE MICKIEWICZ ADAM, MUSÉE MINERALOGIE...

„Peníze nepotřebuješ."

Zvedl se. Šel za šilhavým až k úpatí rozhledny. Vyškrábali se na jeden z pilířů a dál lezli po konstrukci. V prvním patře věděl šilhavý kluk o triedru, kterým bylo možné zadarmo pozorovat Paříž. Její život, její jednotlivosti, z kterých byla složena.

MICHAIL BARU

***

Padá sníh –
jaká novina!
A jestli ho přibude...

***

Podzimní noc.
V tmách zhmotňují se přání,
klopýtáš na dlouhé
a nejisté cestě
k domu, který není...

***

Jak je dobré
probudit se s hlavou bolavou,
jen popřemýšlet:
ach jo! asi umřu, jestli...,
ale v tom už žena přináší lák z okurek.

Sidžo XLV

Černé nebe Bílé mraky
Zvuk se zkřivil podle plotu

Růže Strmé ostny hrotů
Jako ňadra Jak náznaky

Večer se za prožitkem sklápí
Ať se hodiny samy trápí

Sidžo XLVII

Maurici M.

„Déšť jsem viděl když mizela
zřetelněji nežli ji“

„Vzpomínky se vám rozpíjí
řekněte než vám zmizí zcela

vzkázala něco?“ „Možná ještě – – -“
„Ano?“ „Ale ne Jen kapky deště...“

Sidžo L

Znát těžko odpovědí
a světlo na půdách

na kterém si prach
zvolna sedí

i když se do něj nedívá
Kdo žije a kdo prožívá?

Omlouváme se autorovi. V minulém čísle se nám nedopatřením vytratilo slovo *zabloudil*, které mělo být posledním slovem Sidža XXXVII *-red-*

TEREZA LAPÁČKOVÁ

SPÍŠ
Spíš na houpacím křesle
Ve starym pokoji
Kde bručí starej gramofon –
– zpívá jazzovou píseň

Spíš na dřevěný tonetce
Za velikým stolem
Na jehož rozpukanym povrchu
Si hrajou paprsky slunce

Spíš u psacího stroje
S chybějící klávesou
Tvoje prsty spí
A písmenka jsou opuštěný

Spíš v mojí posteli
Přikrytej prostěradlem
Cítím tvojí vůni –
– zahaluje mě vzpomínkou

Sedim na zemi v pokoji
A pozoruju tvoje oči
Na lesklym papíře –
– jsi černobílej a tichej

Jsem tu sama
A ty teď spíš –
– dnes v noci, daleko
S mou fotkou pod polštářem

ZKLAMÁNÍ
Chci ti namalovat obraz
Majestátní portrét starýho muže
Smutek ale trhá papír a rozostřuje
barvy

ZIMA
Zamrzlej úsměv
A jinovatka na řasách –
obrys slunce za zamlženym oknem –
– je ráno a snutný oči
Se milujou s denním světlem

Člověk s modrými rty
Sedí na schodech kostela
A vzpomíná na léto

Kostkovanej kabát
Ušitej ze zbytků milimetrovýho
papíru
Je studenej a profukuje

TAJNOSTI
Teplý objetí
Splývá se samotou
(v tichu)
Trhaj se barevný mraky
Okouzlujících poznání

Černá špína
Se vkrádá do tajů citu –
– nenávist a hniloba

Jenže teď chci spát
A na víčkách těžkat
Veselý barvy
Nepoznanejch orgasmů

TEREZA LAPÁČKOVÁ

Je to holka.
RČ 815505/0068
Bydlí v Růžďce.
Má trochu komplexy.
Chodí ráda do divadla.
V Textech publikuje poprvé.

***

(31. říjen 1998) Daně

Je namoklé ticho
Podzimu
A prsty ve vrbách

A mnohá láska
Jako rybí tma

Znovu se bojím
Vlhka pod kabátem

A je to snadné
Jak můj první strach

***

(23. října 1998)

Bože, při tom podzimu
Je všechno živé

I smrt
A odétání
Babí léto jako
Z vlasů stařenek

A je toho příliš
Navenek –

Toho se bojím

***

(13. červen 1998)

Až bude ticho
Takové
Že sláma bude mlčet
Z každého klasu

Píšťaly samy
Zatnou prstem

Bez jediného
Hlasu

Uslyšíš střelbu
Na prsa

***
(9. prosinec 1998)

Ten stůl
Je z lipového dřeva

A ta kůra
Voní po jalovci

Po hospodách záclony
Zhasínají den

A chlapi domů
Mají daleko

U stolu nedopitá žízeň

***
(2. únor 1998)

Vzpomenuté rány
A požár jak
Probuzená zloba

A rudá krev

Ta poraněná bolest
Ta rudá krev
Nadosmrti
Jejich vinu
Klepe mráz
Zalomený vaz

Sám

Když byl v pokoji konečně sám, ulehčeně si oddechl. Když byl v pokoji konečně sám, jedna jeho ruka se dotkla druhé, lehce pokrčil prsty. Dotkl se svého obličeje. Začal se dotýkat svého obličeje. Prober se, prober se, nespi. Bral se za čelo, za bradu, za rty, bral se za kůži svého obličeje, prsty rozhrnoval ztuhlou kůži. Netrvalo to dlouho, a když pak pokládal ruce na stůl, zapomněl na to dříve, než se dotkly hladkého, studeného umakartu.

Větroně

Než skončí na letišti den, vznesou se všechny větroně nahoru. Krouží, snaží se zachytit poslední vzdušné proudy. Jejich piloti se znají. Vzali si pro tento poslední dnešní let černé sluneční brýle, zakrývající soutěsky očí. Vypadají jako lidičky na hraní z kresleného seriálu. Mlčí v kabinách letounů, zapadá slunce.

Den, který končí byl pravý letní den, den uprostřed vedřin. Pozoruje letiště ze vzdáleného svahu, zády se opírá o lepkavý kmen pokřivené borovice. Před ním se vlní lán dozrávajícího obilí. Pšenice, nebo žito, obilí žloutne v nepřehledném lánu za posledními výběžky lesa. Údolím vede zapomenutá silnice, po které přišel. Letiště s letadly je ještě daleko přede ním.

Den končí, slunce už pomalu mizí za obzorem. Na přistávací plochu dosedá jeden letoun za druhým.

Na střeše

Pozdě v noci si šel lehnout na vyhřátou střechu kolejí. Celý den svítilo slunce, černá lepenka příjemně hřála do bosých chodidel. Díval se na hvězdy ztrácející se v oranžové záři z městských pouličních lamp. Osvětlené ulice se táhly hluboko pod ním v přímkách, které zakreslil plán města.

Ulice, ulice. Odlepoval z asfaltu vysušené motýly a házel je přes nízkou atiku. Krouživě se snášeli dolů a mizeli ve tmě. Našel také mrtvou ještěrku, praskala a drolila se mu v dlaních, když ji zvedal a balil do kapesníku. „Nastražím ji na provozní, k tomu bude dobrá," usínal s tím úmyslem.

Jiná párty

Marie dělá v sousedním pokoji mejdan, jsou u ní známí, kluci a holky, které potkával při své práci, i jiní, kteří pomáhají v nočním klubu. Baví se, pouští si anglické pásky, tančí, přes stěnu slyší útržky jejich rozhovorů. Mluví o škole, o zkouškách, o práci, o koupalištích, mluví taky o něm, říkají že je blázen, někdo klepe na dveře. Je to Karel, brečí nad jeho životem, začíná s tím sám od sebe jen co otevře dveře, je mu trochu trapně.

„Byl jsem v kině a tam byl kluk jako ty," říká.

„Znám ty jejich filmy"; pokusí se namítnout, ale Karel se nedá.

„Nic nevíš, vůbec nic, byl to kluk jako ty, plaval v řece, ta řeka byla široká, ale všichni ji přeplavali, jenom on... Měl špatný směr, se nikam nedostal."

„Ale to je mi jedno, nejsem žádný klokan, abych skákal ze strany na stranu, už jsem ti to říkal ne? Co chci dělat, ne?"

Nebylo by pro něj těžké, dostat se jinam.. Když se dívá z oken knihovny tam nahoře, vidí v dálce starý rozbitý autobus a u něj lavičky, jako poblíž bufetu u nádraží, kde se pije ve stoje, každý večer tam táhnou lidi, vidí je z toho okna, nebylo by těžké zapadnout mezi ně a vidět se za chvíli usínat se sprostou písničkou na rtech.

To už je dávno v přístroji kazeta Garáže puštěná co nejvíc hlasitě. Karel je opilý, ruce mu padají z opěradel křesla, zpívá s Tonym -

Zavírá oči a připadá si jako svobodný člověk, sám pro sebe najednou, pouští tu kazetu dvakrát dokola, Karel vypráví příběhy, mejdan vedle je už dávno rozpuštěn, přesunut na jiné místo.

Večer v Brně

Přinese z města novou kazetu od Šrámka a hned běží za Karlem aby ho překvapil. Kazetu má na zádech v baťůžku, zaklepe.

„Dále."

Otevře dveře. Karel je uvnitř a s ním je tam ještě K. Lekne se a neví vlastně, co by najednou řekl, protože K. je skoro nahá. Než se vzpamatuje, uběhne chvíle, ve které se K. zasměje a řekne: „Já se radši schovám pod deku."

Vytáhne kazetu, položí ji na stůl, zodpoví několik malicherných dotazů a odejde.

Nocí kolem ohrady z vlnitého plechu, na stavbě se už nepracuje, nahlédne oknem do vrátnice, ve které se svítí, a chvilku pozoruje hlídače. Hlídač je nedbale oblečen, může mu být kolem pětapadesáti, spí s vyvrácenou hlavou, jeho slaměný klobouk spadl na zem, na stole před ním je položený samopal. Jde kolem ohrady, šlape do louží, čvachtá v blátě. V parku se venčí divocí psi tajných policistů. Je tma, nápisy na zdech jsou najednou nejasné, pokouší se je číst, hledá nějaký vzkaz, zprávu, důležité oznámení. Jde městem ozářeným modrofialovým přítmím. Lidé, pokud ještě nespí, pozorují TV. Policisté, které potkává, si ho nevšímají. Myslí na K., K. myslí na něho. Vítr na stromech obrací listí, páchnou zde otevřené popelnice a vlhké sklepy. Diskotéky a bary právě zavírají. Schovává se před lidmi do průjezdu, sedí na hromadě brambor, čeká až se rozejdou. Nic neví, nemá žádnou myšlenku, za chvíli se protahuje. Smích a hovor zmlkl, kroky se vzdálily, ulice je zase prázdná. Občas okolo projede automobil s rozsvícenými reflektory. Postává před výklady obchodů s potravinami. Čeká pod železničním mostem, až pojede vlak, pak poslouchá rámus, ucho těsně u ocelového nosníku. Rámus doznívá, zvedá se vítr, je mu zima, vymočí se. Jde po výpadovce, jde po osvětleném chodníku podél sídliště. Zná několik lidí, kteří tam bydlí, hledá jejich okna. Cítí pohyb za svými zády, podívá se tam. Za rohem nejbližšího paneláku mizí někdo, kdo ho sledoval, někdo, kdo ho viděl. Jde tím směrem, prodírá se houštím, šlape po travou zarostlém nepoužívaném chodníku. Vidí neznámého mizet za jiným domem. Nechává ho být. Přes silnici je továrna, kde se pracuje i teď v noci. Nahlíží dovnitř špinavým oknem. Stroje pracují. Lidé sedí na židlích, mají nohy na stolech. Kouří, hrají karty, anebo spí. Jde na konečnou, čeká na tramvaj. Tramvaj přijela, ale je zavřená. Řidič si v kabině čte lacinou detektivku. Za tři čtvrti hodiny mu otevře. Je už úplně zmrzlý, dřív než si sedne, utěsní v tramvaji všechna okna. Sedí v ní sám, tramvaj ho s cinkáním zaveze až před kolej. Ráno musí vstávat do práce. Ulice jsou v noci plné nebezpečí.

(Z Mamutí knihy prosaických cvičení, 1990,1992 atd.)

PŘED PADESÁTI LETY

Mojmír Trávníček

Prozaik František Křelina přispíval v letech 1939 - 1942 svými texty do brněnského Akordu, který řídil básník Jan Zahradníček, a ten publikoval o jeho díle porozumivé studie Bedřicha Fučíka. K bližšímu osobnímu seznámení však došlo až po válce, a hlavní zásluhu na tom měla společná účast na vinobraní v jihomoravských Starovičkách na podzim 1948. Toto setkání mělo být oběma osudné: Stb vykonstruovala z družného posezení, o kterém podal zprávu nasazený fízl, konspirační protistátní schůzku. Křelina i Zahradníček se ocitli na lavici obžalovaných a byli vězněni až do amnestie v květnu 1960.

(Křelinova vzpomínka na letmé setkání s básníkem po letech na Mírově inspirovala Vladimíra Vokolka k baladické básni Za Janem Zahradníčkem, kterou lze číst v nedávno vydaném svazku Spisů V. V. Mezi ohněm a vodou: „...s rukama nazad, vězeň mezi vězni / jdeš po nádvoří, na kterém leží sníh / Přes noc tam o Vánocích napadl jak zjevení / a ty žasneš: I sem sněží?“)

Před lety jsem od Františka Křeliny získal dopis, který mu Jan Zahradníček napsal po osudovém vinobraní:

Vážený a milý příteli,

přes nejlepší předsevzetí mi trvá tak dlouho, než se dostávám k tomu, abych Vám napsal a poděkoval za poslání „Botiče“ s milým věnováním. Nedaří se teď jaksi korespondování, když člověk ani neví, jak nejlíp naložit s došlou korespondencí, aby nikomu neuškodil. Váš román „Na březích Botiče“ jsem si přečetl hned, jak jsem jej dostal, jako vůbec Vám chci při této příležitosti prozradit, že Vy patříte k těm několika málo, zcela málo českým prozaikům (na prstech jedné ruky by je spočítal), které čtu s opravdovým soukromým zájmem a ne jako povinné pensum. Nechci tomu přičítat nějakou důležitost, stačilo by mi, kdybyste mi uvěřil, že nepředstírám, protože k tomu

nemám důvodu, jako nemám důvodu k tomu, abych četl Řezáče nebo Pujmanovou. Myslím si, že tím o nic nepřijdu, zatímco u Vás po přečtení nové věci mám vždycky pocit, že bych přišel o mnoho, kdyby se mi nebyla dostala do rukou. S „Botičem" je to zrovna tak. Není to četba snadná. Člověk ji musí pořádně rozžvýkat, aby si přišel na své. Může se přitom stát, že sem tam přijde ještě na místa, která nebyla dost promísena a propečena, což je docela možné, uvážíme-li spěch, s jakým jste musel ty efemernosti cpát do střev věčnosti, dřív než se to rozuteče a vyprchá. Vždyť jak docela jinak to vypadá na březích Botiče dneska, tak krátký časek po pohřbu té Vaší milé učitelky Sylvy! Ze Škalouda je už přinejmenším odborový přednosta a ostatní, učitelé i žáci jsou neméně zvalchováni. Neříkám to jako výtku, to o těch nepropečených místech, spíše se obdivuji Vašemu rozmachu, který se neleká překážek a bude jednou jistě a dokonale odměněn dílem nezadatelné krásy, ke kterému zrajeme my i čas.

Vzpomínám si na Starovičky, na tu hojnost slunce a vína, třebaže jsem byl tenkrát špatně disponován a deprimovalo mě, že jsem narazil na jednu z hranic svých fysických možností, k čemuž stačily dva tři kilometry rychlejší chůze. Ale quisque suum! Napadá mě také úkol, který jste mi kladl na srdce. Náš Kubík však není dosud vhodným inspiračním zdrojem, má zatím potřeby a sklony zcela animální. Ale přesto myslím na ty věci a těším se, že se zase někdy sejdeme k přátelskému pobesedování. Děkuji Vám ještě jednou a pozdravuji přátelsky

Váš J. Zahradníček

Po padesáti letech potřebuje dopis několik věcných vysvětlení, ač vypovídá zřetelně a výmluvně o dobové atmosféře několik měsíců po únorovém zvratu (je datován v Brně 24. listopadu 1948). Křelinův román *Na březích Botiče* (čerpající ze školského prostředí na pražské periférii v poválečném období) je dnes obtížně dostupný, ač vyšel po-

měrně vysokým nákladem v sešitovém vydání Knihovny Svobodných novin: poslední sešit byl vydán dne 25. února 1948! Šíření však bylo záhy znemožněno a v novém vydání kniha dosud není k dispozici. Má v Křelinově díle zvláštní postavení co se týče vývoje textu. Byl vydán vlastně první náčrt, text z první vody, přímo z autorova stolu a bez dalšího přepracování; bez úprav a změn, pro Křelinův obvyklý pracovní postup typických, šel do tiskárny. Marie Pujmanová totiž nedodala smluvně zajištěný rukopis pokračování své románové trilogie, a aby nebyla narušena plynulost vydávání knižnice, byl jako náhradní přijat Křelinův román, dopisovaný takřka přímo do rotačky. Zahradníček citlivě postihl jistou nepropracovanost některých partií („nepropečená místa"), ale stejně citlivě ocenil svědeckou platnost takto bezprostřední reflexe převratné doby.

K „přátelskému pobesedování" se ti dva sešli na krátký čas na Pankráci, když nějakou dobu pobývali na společné cele o desítkách lůžek; a pak už jen na Mírově. Dovětkem setkání, ozvěnou našeho dopisu, byl poslední nezměrně teskný pozdrav Křelinovi, napsaný na svobodě maličko před básnikovou smrtí; v onom posledním listu už mu muklovsky a přátelsky tykal.

„Úkol, který jste mi kladl na srdce", Zahradníček nakonec splnil. Křelina ho vyzýval k psaní veršů pro děti. Zahradníček stačil ještě před uvězněním napsat – a v žaláři doplnit – kouzelný cyklus legend pro děti *Ježíškova košilka*. – A „náš Kubík", Jan Jakub Zahradníček, je po padesáti letech senátorem.

TAM, KDE SLYŠET JE SÍPAVÝ DECH

Jsou knížky, o kterých se příliš nepíše, neboť nezapadají do předem připravených přihrádek a předchystaných hodnocení. A tak se okolo nich většinou rozprostírá zdvořilé a opatrné ticho. Ne pro jejich přednosti, ne pro je-

jich nedostatky, ale trochu z opatrnosti. K takovým knihám patří i básnická sbírka Milana Dežinského **Kašel mé milenky**. Vyšla v nakladatelství Host už v roce 1997, a tak s krátkým časovým odstupem lze sledovat, jakého sousedství se jí v edici Poesie dostalo. Bohužel ji budete patrně už marně hledat v knihkupectvích.

Dežinského poezie jde úkrokem a stranou od nejsilnějšího z proudu současné „mladé" poezie, kterou můžeme vytýčit jmény Trojak, Stöhr, popřípadě jinými kmenovými autory z okruhu časopisů Host a Weles. Má v sobě více provokativnosti, méně pokornosti. Je znepokojivá a do jisté míry do sebe více vstřebává realitu světa, který často obdarováváme přízviskem chladný. Svět Dežinského je světem zanikajících věcí, horečnatých myšlenek a obrazů, jako příklad ať nám slouží už sám o sobě znepokojující emblematický obraz pokašlávající milenky v záhlaví sbírky nebo v textu jinak přítomné ženy. Snad u žádného z Dežinského vrstevníků se nesetkáváme s tak kontastními obrazy. Autor stvořil prostor, který vyniká osobní poetikou jakéhosi ochrnutí, nebo dokonce strnulosti v okamžiku rozpadání, přeměny. Je však nutno podotnout, že se nejedná o žádnou poetiku dekadentnosti, jak by se možná mohlo zdát z předchozích řádků, ani o lacině nasazenou masku chlapácké otrlosti. To, v čem se Dežinský odlišuje od svých vrstevníků spočívá v něčem jiném, a to v absenci nemístného a zastírajícího poetična, které se v mnoha případech snaží, a samozřejmě, že se musí snažit, zastřít nedostatek osobní zkušenosti.

Co však těmto veršům škodí, je zbytečný sklon k gestu, které v danou chvíli v textu ani nemá opodstatnění, a spolu s tím související sklon k patetičnosti. Pokud se však Dežinskému podaří tato úskalí překonat, bude jistě do budoucna zajímavé sledovat jeho další tvůrčí cestu, neboť od své prvotiny Černá hodinka po ní dokázal ujít značný kus kupředu.

–pak–

POPIS ZÁPASU S NEJISTÝM ZÁVĚREM

Dalibor Malina

Provozování galerie je navenek činnost elegantní. Myslím, že je tak zakódována u většiny lidí, kteří s uměním měli či mají co do činění. Ve skutečnosti je to však ďábelská záležitost, v níž vítězí ten, který zapomene, že je to činnost elegantní, zůstane trpělivý, připomene si, kde žije (je-li to v malém městě, pak pro případ, že by zapomněl, raději písemně), a má-li odkud, prokope malý pramínek pro putování prostředků odjinud právě do galerie, protože ta je zvláště v malém městě nevýdělečná. Toto všechno galerista většinou ví, a když neví, pak na to zcela jistě velmi rychle přijde. Pak je tu ale soubor okolností daleko subtilnějších, ale neméně významných: koho a co vystavovat v době, kdy autoři nezajištěni uajímavými a víceméně pravidelnými zakázkami vedou daleko přísněji svá účetnictví, koho vystavovat v době, kdy si zákazník daleko hlasitěji vymáhá věci, které zapadají do jeho stereotypů vnímání a přijímání uměleckých děl a do jeho většinou úplně nekvalifikovaného způsobu oceňování nesouměřitelných hodnot (časopis Playboy si koupí za 100,- Kč, ale za grafický list je ochoten dát 50,- Kč; pomíjivý plesový večer stál za to: utratili jsme 2 000,- Kč, dát ale 3 000,- Kč za grafický list renomovaného autora, i dyž se mi líbí, je příliš). Galerista, protínán těmito tendencemi a novodobými schématy novodobého životního stylu, , tady stojí v rozpacích a neví, zda se má pokusit získat předčasný důchod nebo změnit kvalifikaci na prodejce levného textilního zboží. Naštěstí ví, že pod místy okoralou slupkou všobecného hemžení a zjitřené touhy po penězích a úspěchu, něco už po dlouhá léta pracuje. Soustavně a neomylně. Je to odvěká touha člověka pochopit sama sebe, vtěsnat se do vztahů, které hýbou světem a pokusit se své dojmy a svá poznání vyjádřit jednou z nejprůkaznějších forem – uměním. A to zavedenému i začínajícímu galeristovi stojí vždycky za to připomínat. Závěr, zda bude vyslyšen, je však nejistý.

texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty

texty

číslo 13

jaro 1999

Úvodník:

Potíže s koncem jara na počátku léta

kdyby bývalo plné jaro a nebylo by třeba používat conditionel passé, díval bych se z okna a psal:

Pánové[1],

nad Potůčky ve Vsetíně, tam kde se kopec podobá starcově hlavě s ustupujícími vlasy, ale stále ještě patrnou zalesněnou střední částí, rostou kropáčky. Boty se tam pololyšitelně boří do bláta, chůze zanechává stopy a vzpomínky nejen vizuální, ale též akustické. Tudy chodila a o těchto místech mnohokrát mluvila vsetínská rodačka, pražská výtvarnice něžné ruky Kornelie Němečková. Představuji si, že při chůzi měla záhadný úsměv, za nímž bylo skryto mnoho příběhů s dobrým koncem. Při vzpomínkách to bylo jinak, a to se přihází, o tom vím. Věci, kropáčky a veškerá místa nad Potůčky viděla z obrácené strany, ale zvětšovacím sklíčkem slzy. Ano, je to sentimentální, pánové, ale takoví už jsme. Milan Kundera by z našeho lyrismu radost neměl. Protože lyrismus manipuluje a dravě se zmocňuje duše, která má být svá. Ale určitě i Milan Kundera by si s radostí poslechl Jarmilu Šulákovou, která má letos, už v plném létě, a tedy v čase následujících Textů, 70 let. Zpěvačka Jarmila Šuláková má stoletý hlas ve smyslu stoleté vody. Takový se rodí opravdu výjimečně. Je to témbr, který má v sobě tytéž kropáčky, tytéž stopy ve stejných místech nad Potůčky.

Pánové, kdybych se vrátil ke conditionel passé a nečučel za plného jara do kopců, z nichž jeden se podobá starcově hlavě s ustupujícími vlasy, rozběhl bych se ve Vsetíně nad Potůčky, byl bych se rozběhl a poslouchal. Ale co byste s jarními Texty dělali nad Potůčky v takřka plném létě, které se zatíná do slov jako skoro lyrická vzpomínka?

Framboise

[1] Pány jsou myšleni především redaktoři Textů, tedy pánové Hrabal, Kočík, Kotrla seřazeni podle abecedy

Obsah:

úvodník
Framboise: Potíže se koncem jara na počátku léta___2

poezie
Vojtěch Kučera: ***___4
Sabina Rudenková: ***___5

překlad
Imre Oravecz: Vyznání; Zpovídání starců, Vál___6_9

studie
Jiří Hrabal: Lévinasova etika odpovědnosti k druhému (dokončení)___10_13
Ivo Štefan: Rituály spojené se smrtí___14_15

comics
Michal Jareš: ___16_17

próza
René Kočík: Chilský deník___18_21

rozhovory
O H. Bustosi Domecquovi jeho stvořitelé (A. Bioy Casares a J. L. Borges)___22_23
Rozhovor s Miroslavem Machalou___24_26

recenze
Jana Pátková: Šťastný věk mýtu neskončil!___27_28
Michal Jareš: Popel, kocovina a vyčichlý parfém___27_28
Michal Jareš: Mysofilie diváka___29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. (0657) 643567
pkotrla@post.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
Vsetín 755 01
tel. (0657) 619531
knihkup@vsnet.cz

www.inext.cz/vt/texty/default.html

Registrace u referátu kultury OkÚ Vsetín pod číslem VS-044/1999

VOJTĚCH KUČERA

Zimní večer

Přicházíš,
ruce vyplašené,
donedávna ještě tisklé
mrazem
a taky tváře
zpod jeho úst ti teprve tají.

Nežárlím.
Mezi zuby mi kvetou
zbytky ořechů,
co přinesla jsi v dlani.

Duto

Bolím se, přiblble
nocí plápolám.

Přicházíš ve spánku.
Někdy si povídáme,
při milování
mi rukou sevřeš záda,
nebo se směješ,
usmíváš.

Chtěl bych tě nehledat.

Samomluva

To není báseň,
pár slov, pár čárek,
tečka.

Fotky jsem spálil.
Zbylo mi všechno.
Jak jinak.

(Spoluzakladatel poetického magazínu Weles, jehož je od roku 1999 šéfredaktorem.)

SABINA RUDENKOVÁ

***

A dnes Ťa privítam
Ruka veľká
a rozochvelá
uhýba očami
a duša ticho kričí
Zakrývame rozochvelosť
v špinavosti mamutieho mesta
Mlčanlivosť milovania
Priletí krídlo Tvojej ruky
keď ich pomeráme
šťastní a ostýchaví
v dotykoch
sa rozlúčime
vnútri spätí ešte nevediac

***

Nemé obklopovanie
Mĺkve
Nikdy nie si sám
aj keď to najviac
prežívaš
Chcem sa dívať ako si
ako jestvuješ ako unavene
a mĺkvo vznešene čítaš
a fajčíš
Tichúnko priehľadne Ťa
obklopovať
Neznáme chvenie osikových
lístkov v ríši pavučín
svojou krehkosťou
nenechám Ťa padnúť
snáď v momente rozpadu
príde poznanie a
zdanlivo
dávno mŕtve babie leto pavúkov
Ťa zachráni

(studentka slovakistiky a japanologie)

IMRE ORAVECZ

Současný maďarský básník, potomek emigrantů z roku 1956. Žije ve Spojených státech. Ve své tvorbě se vrací zejména ke světu maďarské vesnice, kde prožil dětství a kam se nyní vrací. Ukázka jeho básní u nás vyjde v připravované antologii současných maďarských básníků.

Vyznání

Jste tady,
mí příbuzní,
vy, takzvaný lid dělný,
odpočíváte tady na hřbitově,
tady na chladném, severním úbočí,
nad loukou,
v řadě, pěkně popořádku,
těsně vedle sebe,
někdo má náhrobek, někdo prostý kříž,
kamkoliv podívám se,
všude vás vidím,
dole, nahoře, vpravo, vlevo,
uprostřed, na vršku, u cesty,
všude jste vy,
přikrývá vás země,
Taková spousta, tolik je vás pohromadě,
do vsi byste se ani nevešli,
kdybyste vstali teď a odešli tam,
a jak ležíte nehybně,
ale nalopotili jste se,
ale nasnažili jste se,
aby bylo více,
aby bylo lépe,
nevzpírali jste se, ani nebouřili,
nemukali jste ani,
i to strpíte ještě,
aby vykopali, aby rozházeli vaše kosti,
mnohé z vás jsem zažil,
několik starců stále nosím v srdci,
protože na mne v dětství vlídně
promluvili,
o *žních* mi dali jablíčko,

anebo ukázali,
jak se plete bič,
ale všechny jsem vás neznal,
vždyť vás sem přinášeli celá dlouhá
století,
a ještě jsem nebyl ani na světě,
když se většina vašich hrobů ztratila,
nadobro zmizevši v trávě,
přece však nejste mi cizí,
jako bych se setkal s každým z vás,
jednou nebo víckrát,
jako bychom spolu něco chtěli, dělali,
něco mám s vámi společného,
patřím k vám,
pocházím od vás,
od vás mám ruce, hrudník, záda, nohy,
a snad i nadání,
psát básně,
jsem takový, jako jste byli vy,
dokud jste ještě žili,
a toužili a doufali,
stejně tak tvrdohlavý a sebevědomý,
mám stejné nedostatky, ctnosti,
mám sklony k mrzutosti, sklíčenosti,
umím však snít, taky být smělý,
je ve mně síla a vytrvalost, když si něco
vezmu do hlavy,
popadnu se s tím do křížku,
a když se podaří,
mám radost,
o světě přemýšlím stejně jak vy,
než jste z něj odešli,
nerozumím mu,
ale snažím se,
a ctím zákony,
máme i stejné vzpomínky,
pšeničný lán na Petra a Pavla,
humna za měsíčné noci,
mihnutí dívčího lýtka při sklízení konopí,
ve všem jsme stejní,
a doufám,
i v tom se s vámi podělím,

že sem přibudu,
až nadejde můj čas,
že tady pro mne bude mezi vámi místo,
a budu s vámi moci mlčet.

Zpovídání starců

Kam jste se poděli, vy dávní starci?
Ve které zemi žijete? Kde, pod jakým
nebem je váš domov? Kterým směrem
ta země je? Hornatá nebo rovná?
Jaká je půda? Úrodná, chudá?
Jak se jmenuje vaše vesnice? Kde v ní
stojí vaše domy? Kde je komora,
kde spíte? Není příliš vlhká, není tam
příliš velký průvan? Čím se přikrýváte?
Mění vám slámu ve slamníku?
Jací jsou na vás mladí?
Váží si vás? Poslouchají vás?
Nebo jste na cestě? Stravujete se
pravidelně? I tam sedíte
v čele stolu? Jíte s ostatními nebo zvlášť?
Vaří vám dobře nevěsta? Přidává nebo
křiví pusu, když si naberete podruhé?
Jaký peče chleba? Máte dost
brambor, kaše, kyšky? Jaký je
přípecek, kde sedáváte?
Je venku lavička? Poslouchá vás někdo,
nebo si s vámi povídá? Smí se uvnitř
kouřit, plivat na podlahu? Jestlipak hulíte,
máte zažloutlé zuby? Holou rukou
připalujete si dýmku uhlíkem anebo
ji zapálíte papírem z novin? Jestlipak jsou
čisté
vaše kalhoty? Jestlipak vám perou?
Utíráte si nos, když
vám z něho kape? Máte truhlu,
kde máte své věci?
Třesou se vám ruce? Jestlipak si pořežete
při holení tvář?
Kam věšíte řemen na broušení břitvy?
Je tam hlavní trám, moučnice, výklenek?

Je tam kalendář? Jestlipak nepotřebujete
brýle?
Kam dáváte zouvák,
pásku na kníry? Jsou tam vnoučata?
Jestlipak je máte rádi? Vyprávíte jim
pohádky?
Děláte jim hračky? Pociťujete
změny počasí?
Jestlipak můžete spát
v noci? Jaké zvuky slyšíte,
co vidíte, když se posadíte na loži
a hledíte do tmy? Jestlipak vzpomínáte
na život? Doléhají na vás vzpomínky?
Litujete se snad? Jestlipak
chodíte na procházku? Nahlížíte do stáje?
Trefíte se nohama do bot?
Ozývá vás bez onucí? Jestlipak je tam práh
o nějž zakopáváte? Děláte rámus?
Bojíte se? Máte hůl? Jestlipak máte psa
na dvoře? Jestlipak voláte ho k sobě,
jestlipak ho podrbete za uchem? Jaký je
stín
vahadla studny za úplňku? Jaké jsou
nahoře
hvězdy? Jestlipak mžikají? Podíváte se
vzhůru
na nebe, než se odbelháte dovnitř?
Je tam samota, zánik?
Jaké je to, být tam starý?

Vál

Z maminčina válu jsem dnes málem
udělal krmítko,

už jsem ho vytáhl,
a zrovna chtěl ho rozřezat,
najednou jsem se zamyslel,
a dal ho zpátky na místo,

i když už nikdy na něm nikdo neuválí těsto
a není vlastně ani v použitelném stavu.

(z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut)

LÉVINASOVA ETIKA ODPOVĚDNOSTI K DRUHÉMU

(dokončení)

Jiří Hrabal

Tvář

Setkání tváří v tvář je podle Lévinase záležitost etická, je to mravní uvedení v pochybnost. Tvář nelze totalizovat, tzn. nelze ji vlastnit ani uchopit, nemůže se stát myšlenkově pojatelným obsahem. Tvář je význam bez kontextu; obvykle má význam nějaký kontext, věc nabývá smyslu vztažením k jiné věci. V případě tváře jde o smysl sám o sobě. Člověk není vnímán jako „někdo", např. profesor filosofie, ale jako Ty.

Tím, že tvář ke mně mluví, vybízí mne ke vztahu, který realizován v rozmluvě, jejímž prvním slovem je závazek, není totalitou, jak ukážeme později. Tvář ve své nahotě, jíž na nás působí (nikoli tím, že vidíme ústa, nos, oči ap., což by spíše nabádalo k zpředmětnění tváře), v první řadě vystavuje „cosi esenciálně bědného", ale též zároveň přikazuje: „Nezabiješ". Lidé, kteří se účastnili války, vědí, oč snazší je zabít člověka, jehož tvář nespatřili. Druhý mi nečelí silou, ale svou transcendencí; v epifanii tváře se mi vyjevuje idea nekonečna (dle Lévinase je tvář manifestací boha). Je zřejmé, že zabít druhého je možné. Ono „nezabiješ" není samozřejmě ontologickou nutností, neznamená že vraždu nelze uskutečnit, ale je etickým požadavkem, jenž přetrvává i přes porušení zákazu ve formě špatného svědomí. Zabití Druhého je totální rezignací na pochopení jeho jinakosti, tím, že jej zabiji, neovládnu ho, nepojmu jej do své stejnosti, ale zničím.

Druhý se mi ve své tváři ukazuje jako nárok, jsem jím osloven a vyzván a zároveň zpochybněn tím, co stojí mimo mě.

Nesnadná svoboda a odpovědnost k Druhému

Všichni lidé jsou si rovni, každý člověk je svobodný. To bývá základní premisa etického uvažování, ačkoli Raymond Aron poukazuje na to, že dosud nebyl nalezen takový politický model, který by rozvíjel svobodu, aniž by potlačoval rovnost a naopak. Všimněme si nyní však Lévinasovy problematizace této teze.

Jak jsme uvedli výše, člověk je jinakostí Druhého zpochybněn, neboť Druhého nemůže ovládnout. Ke zpochybnění je zapotřebí exteriority, nemůže k němu dojít ve spontánním egoismu Stej-

ného, tzn. vlastněním nebo poznáním. Druhý se brání pohlcení do identiy Já, je absolutně přesahující každou ideu, kterou o něm mohu mít, proto se jej nemohu zmocnit. Jen skrze ideu nekonečna, tj. ideu dokonalého, člověk nahlíží svou vlastní nedokonalost.

Idea nekonečna je, spíše než ideou, touhou, je počátkem mravního vědomí, které problematizuje svobodu. „Mravnost začíná tehdy, když svoboda namísto toho, aby samu sebe ospravedlňovala, pociťuje sebe samu jako arbitrérní a násilnou." (TaN) Vztah k Druhému se neodehrává jako vztah vlastnění, tedy jako svoboda. Lévinas hovoří v souvislosti se svobodou o „imperialismu Stejného", který svou identitu přenáší na to, co ji popírá. Tím, že přijmu Druhého, uvedu svou svobodu v pochybnost. Svoboda druhého má být pociťována jako nadřazenost, jež pochází z jeho transcendence. Existence Druhého však podle Lévinase není proti mé svobodě, jak by se domníval Sartre, ale naopak,h ustavuje ji. Rovněž Paul Ricoeur pojímá svobodu spíše jako „určitou možnost a zároveň překážku, jako neustálé vyjednávání, a ne jako nějaké absolutno, jak tomu chtěl Sartre".

Lévinasova výtka západní filosofii, potažmo ontologii, která zazněla již v úvodním mottu této práce, totiž že převáděla Jiné na Stejné, je výtkou preferování svobody, která je procesem ztotožňování Stejného. Lévinas míní, že ontologicky poznat neznamená nic jiného, než uchopit jsoucno stojící proti mně tam, kde se nechává chytit, kde se stává pojmem a připravit jej tak o jeho jinakost. Ontologie spočívá v uchopení individua v jeho obecnosti, nikoli v jeho individualitě. Proto se vzhledem k této ambici ontologie potlačit či přivlastnit si Jiné domnívá, že je nutné, aby ontologii předcházela metafyzika založená na Touze po exterioritě, po Nekonečnu, po Bohu, která respektuje jinakost Druhého, která je přijetím Jiného Stejným a zároveň zpochybněním Stejného Jiným. „Toto zpochybnění mé spontánnosti přítomností Druhého nazýváme etikou."(TaN)

Oproti J.-P. Sartrovi, jenž sice sdílí Lévinasovu ideu, že každý člověk je odpovědný za každého dalšího člověka, klade Lévinas tezi: odpovědnost předchází svobodě; odpovědnost tedy přesahuje lidské rozhodování i bytí. Člověk se zde nedefinuje jako myslící subjekt (cogito), ale je vymezen právě onou nekonečnou odpovědností, jíž „se nelze zbavit nikdy. Je to odpovědnost, která nikdy nekončí a kterou jsem si nezvolil, odpovědnost proti mé vůli: odpovědnost rukojmího"(EaN). Lidská subjektivita značí „bytí-pro-druhého".

Lévinas kritizuje klasickou koncepci svobody, postavenou především na Rousseauově *Společenské smlouvě*, kde je svoboda chápána jako autonomie mravní a politická. Nedostatek tohoto pojetí však podle Lévinase nespočívá v tom, že je omezena svobodou druhého člověka, ale v tom, že postrádá spravedlnost a neukotvuje v sobě mravnost. Lévinas se pod vlivem hebrejské tradice domnívá, že mravnost se nezakládá na autonomii, ale na neustálém vědomí odpovědnosti k druhému, na upřednostňování druhého. Tímto heteronomním pojetím svobody se Lévinas staví proti celé filosofické tradici. Svobodu chápanou jakožto nesnadnou – „difficile liberté" – pak pojímá jako „vyvolení": „původně je to výraz vědomí nezrušitelného příkazu, který je zdrojem etiky a který svou nezrušitelností činí člověka v jeho odpovědnosti jedinečným" (EaN).

Člověk je vyvolen k tomu, aby byl odpovědný, je mu dána „do vínku" nekonečná odpovědnost bez možnosti svobodně ji odmítnout. „Vyvolení vyjadřuje spíše pokoru služebníka než hrdost povolaného." (EaN) Není to tedy žádná filosofie altruismu (Já si nepřeje býti dobrým vůči Ty), neboť člověk nemá možnost odmítnout pomoc druhému; vstoupil do bytí příliš pozdě nato, aby jej mohl založit, přesto je odpovědný za „celé bytí". Musí být stále připraven odpovídat na volání druhého: „Hle, zde jsem, pošli mne!" (Izajáš 6,8). Lévinas své pojetí absolutní odpovědnosti dovádí až tak daleko, že říká, že člověk je odpovědný i za odpovědnost druhého.

Lévinas charakterizuje vztah mezi Já a Ty na rozdíl od Martina Bubera, který hovoří o tomto vztahu jako o reciprocitě, jako asymetrický. V tomto bodě se též Paul Ricoeur rozchází s Lévinasem, neboť přiznává stejné právo na seberealizaci Já i Druhému. Domnívá se, že bez určité sebeúcty není etika myslitelná. Lévinas však říká, že nelze srovnávat to, co mohu vyžadovat od sebe s tím, co mohu vyžadovat od druhého a nelze ani očekávat, že druhý se mi bude revanšovat. Lévinas to nazývá „banální mravní zkušeností".

Jsem vždy více odpovědný než ten druhý. Je třeba si však uvědomit, že tato nerovnost vzájemného vztahu je založena na Lévinasově pochopení lásky a morálky jakožto přikázání. Od člověka je vyžadována poslušnost, „která nespočívá v pouhém kategorickém imperativu jakéhosi universálna, jež si chce střemhlav podřídit vůli, ale která se projevuje jako láska k bližnímu: láska bez Eróta, bez sebezalíbení, to jest láska poddaná neboli od-

povědnost za bližního, za jeho osud čili bratrství. Na začátku všeho vztah k druhému člověku!" (EaN)

Třetí čili společnost

Meziosobní vztah, vztah mezi Já a Ty, Lévinas rozsáhle rozpracovává (zejména v *Totalitě a nekonečnu*). Viděli jsme, že Já je v Lévinasově pojetí nekonečně povinováno Druhému. Společnost však netvoří pouze dva členové, je zde též třetí, proto je nutné zavést zákonnost, nastolit spravedlnost a zavést instituce, které budou dohlížet na její dodržování, neboť Já neručí pouze za druhého, ale i za třetího a Já nemůže rozpoznat jaký vztah je mezi druhým a třetím. Privilegovanost druhého vůči Já je tedy omezena třetím. Objevuje se nám dvojí úroveň: úroveň asymetrického vztahu Já - Ty a úroveň rovného zacházení, kterou se Lévinas příliš nezabýval. V *Etice a nekonečnu* pouze poznamenává: „Spravedlnost, nevyhnutelně vykonávaná institucemi, musí však být vždycky pod kontrolou původního meziosobního vztahu". Propojení těchto dvou úrovní je slabinou Lévinasova etického uvažování a vyvolává řadu otazníků. Lévinas však nemínil rozpracovat etiku do systému, ale nahlíží na ni spíše jako na určitou optiku, jako na způsob vidění skutečnosti.

Závěr

Liberální objektivizovaná společnost doposud upřednostňovala onu úroveň rovného zacházení, která umožňuje zaujetí určitého *moral point of view*. Lévinas však upozorňuje, že taková společnost, kde svoboda závisí na nějakém objektivním principu, může tento prinip měnit podle momentálních potřeb současné elity a svoboda a respektování jinakostí se může stát záležitostí velmi relativní. Ačkoli plně sdílíme Lévinasovy obavy, jeho řešení, kdy místo objektivního *point of view* žádá založení společnosti na metafyzické myšlence „tajemství", spatřujeme jako stejně problematické, neboť ono „tajemství" se buď pokusíme zabudovat prostřednictvím konceptualizace do legislativy, utvoříme z něj *new point of view*, čímž však přestane být „tajemstvím" a bude rovněž podléhat interpretaci a skýtat nebezpečí, že bude uchopeno novým elitismem, nebo zůstane na úrovni *étosu*, čímž ovšem neumožní legislativní založení pro fungování společnosti, zůstane na úrovni proklamace, na úrovni osobní odpovědnosti.

Obdobně si nedovedeme představit, jakými prostředky by Lévinas chtěl „kontrolovat politiku z hlediska etiky" (EaN), aniž by zabránil jejímu zneužití. Ono napětí mezi dvěma zmiňovanými úrovněmi však považujeme za produktivní, vyžaduje však důmyslnější a komplexnější řešení.

RITUÁLY SPOJENÉ SE SMRTÍ

JEJICH KOŘENY A REZIDUA

(1. část)

Ivo Štefan

Narození, svatba, smrt – tři základní momenty v životě každé lidké bytosti, tři natolik důležité události, že na zemi prakticky neznáme kulturu, která by se s těmito jevy nebyla nucena sociálně a nábožensky konfrontovat. Jakým způsobem k takovéto konfrontaci dochází, charakterizoval, již téměř před sto lety, francouzský etnolog Arnold van Gennep ve své stěžejní knize Přechodové rituály. Systém těchto obřadů pomáhá každé archaické komunitě překlenout období narušení staré rovnováhy (čímž smrt jednoho z jejích členů bezesporu je) a nastolení rovnováhy nové.

Rád bych se ve svém krátkém exkurzu do problematiky věnoval třetí – nejsmutnější skupině obřadů, a to tak, jak ji známe z území bývalého Československa.

Studujeme-li zpovědní knihy – penitenciály církevních autorů raného středověku, nacházíme tam v souvislosti s pohřebním obřadem následující otázky: „Netrávil jsi noc při mrtvole, nezpíval jsi při tom ďábelské písně, nepopíjel jsi u toho, nerval sis při tom vlasy, nevylévals vodu pod máry, nehráls při tom ďábelské hry ?" apod. Jaké je naše překvapení, čteme-li pak záznamy etnografů z minulého století a nacházíme tam prakticky shodné jevy.

Tuto skutečnost je možno do jisté míry objasnit charakteristikou mentality venkovských komunit, jejímž nejzákladnějším znakem je přísná konzervativnost a nedůvěra k inovaci. Původ praktik, kterým se budeme zanedlouho věnovat, hluboce tkví v předkřesťanském vidění světa a přes obrovské, tisíc let trvající úsilí se je církvi nepodařilo vymýtit. Smrt nachází paradoxně až v paradigmatu konzumu našeho století. To ovšem neznamená, že by tyto praktiky tvořily v určitém časovém bodě koherentní myšlenkový systém. Jde spíše o to, že mnohé praktiky přežívají i po zániku asociační struktury, která je vytvořila. Dochází sice k interperetačním posunům daných změnou světonázoru (např. christianizace), ale vědomé opuštění úkonu, by vedlo k porušní mnohogeneračně osvědčené kontinuity, tzn., že by se společenství vystavovalo nebezpečí narušení rovnováhy (i když by se „objektivně" asi nic nestalo). To by v psychice jednotlivce mohlo způsobit ztrátu jistoty a strach ústící v širším měřítku do socioekonomické lability. Archaickému myšlení je vlastní aditívní nakládání s tradicí. Tak dochází k tomu, že obřadnost v jednom okamžiku reflektuje dosti hete-

rogenní představy (na jedné straně je např. respektována křesťanská představa o éterické povaze lidské duše nezávislé post mortem na těle, na druhé straně je mrtvému vkládáno do hrobu jídlo).

Stěžejním faktorem tak dlouhého přežívání předkřesťanských pohřebních praktik je představa připoutané duše. Jinak řečeno: Smrt je jen velmi hluboký spánek a musíme udělat vše pro to, aby se mrtvému v novém domově líbilo a netoužil se vrátit do světa živých. Pokud z nejrůznějších důvodů dojde k tomu, že se mrtvý vrací (v tom případě mluvíme o revenanci) a komunitě škodí (vampyrismus) potom je třeba vykonat speciální protivampyrické praktiky poměrně krutého ražení.

Etnologický materiál sledující pohřební obřady v bývalém Československu je rozptýlen v několika desítkách studií různé kvality. Ritualizmus spojený se smrtí má mnoho lokálních variant a nemáme bohužel prostor k tomu, abychom na tomto místě prováděli jejich srovnávání. Jsme nuceni soustředit se pouze na základní sled pochmurných událostí. Budu- li uvádět konkrétní příklady, pak půjde o nejfrekventovanější variantu či o příklad z oblasti, kde byla ta která praktika zachycena ještě v živém kontextu. Ale ani tak to snad nebude až tak úplně nezajímavé.

Nemohu se v této souvislosti nezmínit o jistém úskalí, kterému je člověk zkoumající naši problematiku neustále vystaven. Pokud bychom chtěli být důslední a srovnávali pohřební obřady, tak jak je v minulém století zaznamenali etnografové v jednotlivých regionech, všimli bychom si toho, že sice základní osnova okruhů praktik je všude víceméně stejná, ale někde je např. s vynášením mrtvého z domu spojeno obrovské množství magických úkonů a někde je této sekvenci věnováno minimum pozornosti. Pokud se tedy etnolog chce dopracovat toho, jak tyto obřady fungovaly původně, může v podstatě zvolit mezi dvěma základními přístupy. První z nich vychází z předpokladu původní jednoty představ, které daly zkoumaným rituálům vzniknout a tam, kde mu například v středních Čechách 19. stol. něco chybí doplní to analogií ze středního Slovenska. Tvoří tak obraz, vyznívající sice plasticky a atraktivně, ale vystavuje se nebezpečí, že do jednoho systému řadí komponenty, které se vedle sebe nikdy nevyskytovaly. Druhý přístup logicky vyrůstá z tohoto argumentu a ke vzdáleným analogiím sahá jen velmi nerad. Čtenář mi snad dá za pravdu v tom, že druhý, kritičtější přístup asi vede k pravdivějším závěrům, nemáme ovšem mnoho prostoru, a tak jsem pro účely tohoto trudného leporela zvolil v podstatě přístup první.

(pokračování příště)

...PRÁVĚ JSEM ÚBĚHL BĚH TERRYHO FOXE, ALE PODNÁDĚL JSEM, UJEL JSEM HO... JMENUJI SE UMBERTO E. MOŽNÁ, ŽE MĚ ZNÁTE Z PŘÍBĚHŮ JAKO JE "SÉMIOTIKA BINNEDEUTIGH" V TÉTO LITERÁRNÍ OBSCURNĚ BYCH VÁS MĚL SEZNAMOVAT SE ZÁKLADY NĚMI LITERÁRNÍMI TEXTY. A TAK ZAČNEME OD PRA POČÁTKŮ!
I ♡ LÉVINAS
...NIČEHO SE NEBOJTE, ANI VELKÝCH DETAILŮ, KTERÝCH JE LITERATURA PLNÁ!
...NEJSTARŠÍ LITERÁRNÍ PAMÁTKY JSOU Z ČÍNY... ONDŘEJ, KDO BY DNES ČETL ČÍNSKY. PROTO NEODPOVÍDÁME PŘEKLADEM JEDNÉ Z BÁSNÍ Z KNIHY ŠI-KING:

© Michal Jareš

CHILSKÝ DENÍK

RENÉ KOČÍK

Z kečuánštiny, jazyka legendami opředeného indiánského kmene Inků, se prý slovo „chili" překládalo jako chladný. Když na konci prosince na letišti v Santiagu vystupuji z letadla, šplhá teploměr ke čtyřiceti stupňům ve stínu. V hlavním městě jihoamerického Chile nepršelo od května loňského roku a vedra, která provázejí letošní léto, lámou rekordy staré několik desetiletí. Rád proto přijímám vysvětlení, které nabízí překlad z indiánské aymarštiny. Podle ní jsem se ocitnul na „konci světa".

Santiago je kouzelné město. Ze všeho nejvíce je ale veselé. Aspoň v lednu, kdy vrcholí léto. Spousta věcí tady útočí na city člověka, pořád se musí za něčím otáčet, než to zmizí v podzemí metra nebo za rohem. Santiago je zelené město, takové až pralesní čtvrti jsou v něm. Ráno, v parné poledne, večer pořád někdo kropí svěží trávníky. Kropič je důležité zaměstnání, v tomto městě je naprosto nepostradatelné. Mně by se například líbilo moc. Mít hadici a malé klíčky od velkého hydrantu, tu hadici tam každé ráno napojit, pořádně utáhnout závity, zkontrolovat, zda v hadici není někde nová díra, tu ihned zalepit nějakou zázračnou vodovzdornou páskou, hadici rozvinout, přísným okem zkušeného kropiče santiagských trávníků obhlédnout svůj úsek, svou plochu trávozelenou, zamžourat do sluníčka a zjistit, že i dnes si ta žlutá koule bude vybírat své výpalné, otočit pákou a vypustit na žíznivou loučku duhový proud vody. Chtěl bych trávníky na Santa Lucii kropit od rána do večera, celé dny, celé měsíce, celá léta..... Milenci by si lehali na místa, kde voda už vsákla, krásně by se převalovali, líbali se, a tráva by šustila, jako šustí mladé listí, jako když pták mává křídly, úžasný opeřenec. Stal bych se mistrem cechu santiagských kropičů a přednášel o kropení městských trávníků v kongresu a na vysoké škole.

xxxxx

Aspoň jeden večer v Santiagu být sám. Projít se horkými ulicemi a čekat na dobrodružství různého druhu a kalibru. To je moje hobby: noční

vesnice, města a velkoměsta. Čím méně je znám, tím více mne přitahují, jako hory, jako jedovaté ženy.

Mladí novomanželé, nebo snad jen staří milenci, nejspíš obojí dohromady – Andrés a Carolina – mne vezou od Felipeho domu ve čtvrti Ñuñoa do centra města. Zasypávají mě radami, co mám dělat, co ne, kde se zastavovat a kde nikoli, teda prý se nemám zastavovat vůbec, už vůbec ne tam a tam, tam ani nemám chodit, protože tam to a jinde taky ne, protože ono. Santiago je město vrahů, chápu z toho jejich roztomilého žvatlání. Oba se při tom rytmicky pohybují, tančí na sedadle auta, když z rádia, které Andrés neustále přeladuje, spustí nějaká latinskoamerická pecka. Jedem zelenou čtvrtí, na každém kroku kropič trávníku, usmívám se na ně a pozoruju jejich umění. Na Bella Vista se loučíme, nezbytný polibek na tvář a vítej horečko této noci! Hned za prvním rohem porušuji dobré rady a odbočuji z hlavní třídy do postranních uliček. Špinavá a unavená ulice je zcela pustá, zastavuji se u domovních vchodů, zkoumám zvonky, hledím do oken. Všude je spousta nepořádku, smetí. Ale bezpečno, i když nějaká neobvyklá příhoda by se mi tu určitě hodila.

Příjemně mne ale mrazí. Santiago je rozlehlé město. Od čtvrti Ñunoa jsme vzdálen asi jen deset kilometrů ulic, přes které je nataženo nejmíň pětapadesát kilometrů kropicích hadic, v nichž se pohybuje armáda kropičů. S nikým se nedomluvím, jen na papírku mám napsanou adresu, na které mne očekávají. Na louce pod Santa Lucií jsem si konečně půjčil vytouženou hadici. Mladík, který trávník kropil, se nechápavě usmívá, naznačuji mu, že mu s tím zeleným hadem nic neprovedu, ani nikam neuteču. Pochopí a rukou obsáhne svůj úsek. Pak mi předává žezlo. Kropíííím. Do středu louky, kde je tráva dobře živená a hustá, malou dávku, na pošlapané okraje více. Nejvíce vody potřebuje květinový záhon, prstem přitlačím na trysku, voda se rozstříkne v několika malých proudech, až lidé na chodníku uskakují. Mladík, co mi hadici půjčil, leží ve stínu a směje se, mačká si uhry a je šťastný, že potkal většího blázna, než je on.

xxxxx

(...) CHILE. Vzdálenost z Lisabonu do Moskvy, tedy asi 4300 km, by musel překonat ten, kdo by chtěl sedmou největší zemi

Latinské Ameriky projet od severu na jih, od západu na východ je Chile naopak úzká nudle, pouhých 300 kilometrů dělí v nejširším bodě Tichý oceán od hranic s Argentinou. Ostrov na pevnině – tak se při zběžném pohledu na mapu jeví země, do níž by se malá Česká republika vešla zhruba desetkrát. Od severu chrání Chile atakamská poušť, na jihu ledovce, na západě Tichý oceán a na východě mohutná hradba druhého největšího pohoří světa – And. Možná i díky této „izolaci" je Chile bezesporu nejevropštější zemí z celé Latinské Ameriky (...)

xxxxx

Někdy večer jsem si ve vesnické hospodě, obtočené věncem adských vrcholků, koupil pivo a sedl si venku pod třímetrový kaktus nebo na prázdnou verandu. Seděl jsem a díval se na hory okolo, jak se s postupujícím večerem barví a tmavnou. Na čele mi usychal celodenní pot, celkově jsem chládl a čekal, až se nad obzorem objeví Jižní kříž, to souhvězdí z legend, které já vidím taky. No to je věc! To jim Na Kosárni budu vyprávět, třeba. Hory byly černé, na prašné cestě večerní vichr vířil prach, pak utichl ten průvan a noc zemi rozchladila. Celý večer jsem tak na zápraží venkovské hospody, ze které hlučely hlasy a žhavé písně, vydržel hodiny sedět, dívat se na polorozpadlou bílou zeď přes ulici, na seschlého hnědého starce, co u ní na povaleném hrubém kmeni pod malou stříškou z jakéhosi pomačkaného plechu vysedával, mhouřil oči, něco si pro sebe povídal a dřímal. Dědova přítomnost na tom tichém místě, strom, na kterém právě začaly zrát citróny, nakyslá vůně sraženého mléka, pohublý kulhající pes s očima mudrce, velký kaktus, kterého o jeho ostny připravily nájezdy vesnických spratků, a plachá dívka v šatečkách po starší sestře naplňovali mne pocitem těžké svobody, těhotněl jsem poznáním, že už nic nechci, chci klid, houpací křeslo. Rozlehlý dvůr plný starého harampádí a mezi tím příležitostný kdákot slepic. Chci roubovat jabloně, chodit sadem a střílet špačky, ve vysoké trávě jejich nehybná tělíčka sbírat a s pietou je pohřbívat na špaččím hřbitově v rohu zahrady. Chci dýmat z fajfky a nechat si narůst dlouhý vous. Večer pod secesní lampou listovat svým oblíbeným časopisem Celní deklarant a snít: o černých vlasech, o černých očích, o mandlo-

vé příchuti nevinných rtů. Usmívat se lehce a jen tak si pískat, drahou zubní protézu na noc ponořit do výživné lázně, spát celé dopoledne po probdělé noci, kterou krásně rušil křik jakéhosi ptáka, rytí kanců pod dubem na rozcestí. S bezzubými starci chci se chlípně šklebit nad hanbatými obrázky, ztřískat se borovičkou v hospodě na mýtince, cestou domů v lese do vykotlaného dutého pařezu nablít. Chci volat sláva a hurá a mávat jako blázen procesím, co ve jménu lepších zítřků čas od času tarasí ulice.

Mnoho cítit, málo mluvit – toť prérijní Indián, můj vzor. Nic necítit, mnoho mluvit, a navíc to i psát, co hůř, dobře to psát, a tedy sám nic necítit a druhým působit bolest – toť literát, můj nepřítel. (I. Diviš, 8.4. 1975)

Andrea roznáší pivo a kořalku hostům v malé hospodě na křižovatce na okraji vesnice La Punta asi dvacet tisíc kilometrů odtud.

xxxxx

Poslední večer jsem přišel a lehce ji políbil na tvář. Dívali jsme se jeden druhému do očí a věděli jsme, že je to naposledy, že se už neuvidíme. Ne týden, měsíc, rok, už nikdy, i kdybychom žili staletí. Byl to úsměv lehký a zoufalý zároveň, takový bezradný. Běžel po tváři a celou ji prosvětloval, vléval do ní světlo, naději, život. Naše osudy se setkaly jen náhodou a jen jedinkrát. Zůstal drobný záděr v tvrdnoucí duši. Když toto píšu v zamrzlé Praze, běží mi stejný úsměv po celé tváři, směju se a pláču přes půlku světa.

Kde je studna s dobrou vodou, která křísí? Kde jsou prohrané chvíle prvních decibelů dáncemjúsik? Kdo mi vysvětlí, proč zrovna tato země, hrozné Česko, kde teď musela vzniknout na nejposranějším kusu planety? Takový pech. Helmute, sebereme ranec a vyrazíme, třeba za Indrou, třeba kamkoliv. Nejdřív na Bezděz.

„Un recuerdo para un gran amigo Rene de su amiga Andrea que lo quiere mucho. Y lo voy aechar mucho demenos. Nunca avia encontrado una persona tan simpatica i respetuoso osavas que nuca. Cambies se despide

Andrea. Fono 62-52-35."

O H. BUSTOSI DOMECQUOVI JEHO STVOŘITELÉ

A. BIOY CASARES a J. L. BORGES

Co se vám na Bustosovi líbí nejvíce?

Jeho typická argentičnost. Je to, myslíme, nejlepší příklad obyvatele Buenos Aires. Má všechny jeho špatné vlastnosti – vychytralost, neloajálnost, mravní zkaženost, ale také jakousi něžnost, která je pro ně charakteristická.

Ale Bustos přeci není porteño...? (pozn. překlad.: typický obyvatel Buenos Aires)

Ne. Je ze Santa Fe. Narodil se v Putaju. Celý život ale prožil v Buenos Aires.

Kde?

V jeho západní části. Přesněji ve čtvrti Concepción.

A co se vám na něm líbí nejméně?

S postupujícím časem na něm nacházíme stále více špatných vlastností. Nejhorší je, myslíme, to, že nemá žádné morální zásady. Dá se říci, že je stále připraven změnit svoji podstatu, svůj charakter, jestliže si to „kurs" žádá.

A jeho další chyby, méně závažnější?

Je to prospěchář, egoista, lhář, převléká kabáty, řídí se pouze tím, co je pro něj nejlepší, ve vztazích si hraje na svůdníka, neodolatelného casanovu. Když má jeho přítel problémy, zavrhne ho. Pokud se mu daří dobře, snaží se toho využít. O těch druhých mluví většinou špatně, není to čestný člověk.

Proč jste si ho tedy vybrali?

Protože on přesně vystihuje naši nespokojenost s některými věcmi v této zemi. Je to typický Argentinec – se svými chybami a se svojí pověrčivostí.

Jak vypadá? Je atraktivní?

Má 60 let. Je tlustý, s velkým pupkem. Měří 1,75 m, váží 82 kg.

Obléká se dobře?

Vždy má na sobě tmavě šedý oblek. Jestliže jej potkáte v hnědých šatech, je to proto, že mu je prodali – či dali – omylem. Stále nosí vestu. Dost opotřebovanou vestu.

Nosí prsteny?

Ano. Zlatý prsten na malíčku.

Pracuje?

V jedné státní kanceláři.

V jaké?

Teď pracuje na daňovém úřadě.

Má vyhraněné politické názory?

V této věci je ctitelem tradic. Velkým ctitelem. Je z těch, kteří věří, že země bude vždycky rozdělena na dva politické tábory, na radikály a konzervativce. Pravděpodobně vždy volil radikály.

Co Bustos čte?

Čte velmi málo. Kvůli vnějšímu dojmu ale neustále mluví o knize, kterou právě přečetl. Aby „byl stále v kontaktu s argentinskou literaturou", jak by řekl on sám. Často například opakuje, že jeho nejoblíbenější knihou je Hlava od Goliata de Martinéze Estrady.

Je Bustos D. ženatý?

Nikdy o tom nemluvil. Zjistili jsme ale, že je ženatý s jednou tlustou a ošklivou ženou, která jej považuje za potrhlého intelektuála, jehož nemůže nikdy pochopit.

Má děti?

Ne. Ve skutečnosti v něm ani není zakořeněna touha po rodinném krbu.

O čem spolu při vašich setkáních hovoříte?

Mluvíme o počasí. A o drahotě. Dost si stěžuje na inflaci. Také nám neustále vypráví o své dovolené v Mar del Plata.

Kde se scházíte?

Většinou v jedné kavárně ve čtvrti Corrientes, která je mezí čtvrtí San Marín a Reconquista. Mockrát jsme jej pozvali do „Fregaty", ale vždycky se vymluvil. Nesnáší cukrárny, dává přednost kavárnám.

Myslíte, že má úspěchy u žen?

Ano. Relativní úspěchy. Zvykl si dávat jim dárky, a protože je přesvědčen o kouzlu své osobnosti, velmi jej rozčílí, když mu někdo naznačí, že si těmi dárky ženy kupuje.

Chodí do kina?

Občas. Líbí se mu americké filmy o válce.

O lásce ne?

Je to takový příležitostný romantik. V kině dost brečí. Filmy o lásce má rád, ale nesmí být příliš sentimentální.

Která herečka se mu líbí nebo líbila?

Je stále zamilován do Glorie Guzmán. V tomto je také konzervativní. Nicméně jej pokaždé můžeme potkat u východu z divadla, když odtud vycházejí sboristky.

Bude žít ještě dlouho?

J. L. B.: Pro mne je už mrtvý.

A. B. C.: Mně by se líbilo, kdyby žil ještě nějaký čas.

A co si o tom myslí sám Bustos Domecq?

Nikdy jsme s ním o tom nemluvili. On nikdy nepřemýšlí o smrti.

(ze španělštiny přeložila Michaela Jančová)

11 OTÁZEK PRO AUTORA KNIHY „ATLANTIDA NA DOSAH?“

Na jaře r. 1997 zveřejnily Texty pod názvem Objevil vsetínský sochař Atlantidu? rozhovor s akademickým sochařem Miroslavem Machalou, jedním z českých atlantologů. Řeč byla o Platonově popisu bájné země, která byla obdivována antickými civilizacemi, o motivacích, které přiměly vsetínského sochaře, aby se znovu, tak jako mnozí před ním, vydal po stopách, které historické prameny a dokumenty naznačují. Po dvou letech od našeho rozhovoru sedíme s Miroslavem Machalou opět, vedeme rozhovor, tentokrát však máme před sebou jeho knížku, která právě nyní, počátkem června 1999, spatřila světlo světa. Má název Atlantida na dosah? Ptáme se:

Texty: Nevyjadřuje otazník v názvu knihy jistou pochybnost o tom, k čemu jste při hledání bájného ostrova dospěl?

M. Machala (dále M. M.): Nevyjadřuje pochybnost, ale otevřenost. Otevřenost novým dokladům a poznatkům, z nichž bych nejraději měl ty, které by se opíraly o výsledky nové, hlubší expedice. To znamená expedice, která by mohla být velkoryseji pojata. Ale to je především záležitost peněz.

Texty: Odkud se bere ta touha, a u vás byla opravdu zřejmá, zhmotnit, vyjádřit svou představu o tak komplikovaných věcech knižně?

M. M.: Chtěl jsem především zpevnit myšlenku, nenechat si ji pro sebe, chtěl jsem se o ni podělit s ostatními.

Texty: Odkud berete jistotu, že myšlenka, která zajímá vás, bude zajímat také mnoho ostatních, hlavně pak čtenáře?

M. M.: Atlantida je velmi silné a řekl bych věčné téma. Drží při životě velké mystérium, které svět a lidé potřebují. Vždycky to lidi zajímalo, a to už více než 2000 let.

Texty: Toto téma, téma Atlantidy, bylo uchopeno, i když s rozdílnou přesvědčivostí, mnoha, možná stovkami atlantologů – snílků i seriózních bada-

telů. Může vůbec někdo, vás z toho nevyjímaje, přinést ještě k problému něco převratně nového a přesvědčivého?

M. M.: Kdybych si myslel, že jdu ve vyjetých a starých známých stopách, ani bych se o vydání knížky nepokoušel. Myslím si, že většina atlantologů vykazuje hodně stereotypní pohled na Atlantidu. Slušně akceptují jeden druhého, jeden vychází z pohledu druhého a všichni lpí na poměrně věrné interpretaci Platona. Já si myslím, že je třeba tyto stereotypy a předsudky překonat.

Texty: Z předloňského rozhovoru s Vámi vyplývá, že nejpůvodnější na vaší myšlence je otázka lokalizace Atlantidy, i když neprozrazujete, samozřejmě z mnoha důvodů, kam ji umisťujete. Dnes už to můžeme prozradit. Stále považujete svůj objev v oblasti Mauritánie (Islámké republiky Mauritánie), za nejpůvodnější část řešení záhady Atlantidy?

M. M.: Do jisté míry ano. Dospět k impozantnímu útvaru Guelb er Richat v Mauretánii bylo dlouholetou záležitostí. I pro mě překvapivou. Samotný snímek Guelb er Richatu pořízený z americké družice a následující propočty podrobných map získaných v Geografickém institutu v Paříži pak působil jako zjevení. Kráter Guelb er Richat se vynořil z hlubin času sám.

Texty: Připomeňme ještě jednou zdroje vaší prvotní inspirace.

M. M.: Samozřejmě Platon a dialogy Timaios a Kritias. Skoro sympatičtěji však na mě působí zmínky o Atlaňanech v Herodotových dějinách. Herodotos je věcnější, skromnější, konstatuje. Nepíše umělecký text. V Platonových dialozích je estetický rozměr podstatný. Uvěřil jsem Herodotovi a zkoumal dál, rozvíjel jsem jeho myšlenku, přecházel k archeologii, geologii, myšlenky postupně zpřesňoval a potvrzoval přímo na místě v Africe.

Texty: Ještě jednou se vracím k osobitosti vašeho pohledu na Atlantidu. Nebude vám vadit, když si na rozdíl

od vás budu myslet, že největší přínos vašeho obrazu Atlantidy, i když všichni ji především hledají a chtějí lokalizovat, vidím v tom, že jste opustil Platonův popis atlantské civilizace utopené ve zlatě a ohromném bohatství? Odvažujete se Atlanťany (někde se spíše hovoří o Atlantiďanech) vidět jako rozvinutou, v harmonii žijící společnost, která ale nijak mimořádně nevybočuje z možností, které vymezuje jejich doba, doba, v níž žili?

M. M.: To mě nevadí. Dokonce mě to těší.

Texty: Jaký ohlas očekáváte po vydání knihy?

M. M.: Reakce budou jako vždy kladné i záporné. Z obou se lze poučit. Jsem klidný, určitá jistota a vnitřní klid pramení z vědomí, že vstupuji do velkého rozhovoru, který se už po staletí vede.

Texty: Co se může ve vaší knize především stát předmětem kritiky?

M. M.: Myslím si, že zvlášť silně se bude připomínat, že podle Platona byla Atlantida klasickým ostrovem. To vidím poněkud jinak. Ani já nejdu zcela mimo tuto představu, ale je tady poměrně radikální změna pohledu. O tom píšu dost podrobně v knize.

Texty: Zdá se mi, že na některých místech příliš zvýrazňujete mytologii a mytologické události a používáte je jako argumenty. Neoslabuje to myšlenku, pro kterou chcete čtenáře získat?

M. M.: Jádro mýtu je v realitě. Problém je dostat se k tomu jádru. Víc k tomu nemám co říci.

Texty: Jak jste celkově s knihou spokojen, s její výtvarnou, grafickou podobou?

M. M.: Člověk by neměl chválit to, co je z větší části jeho, patří jemu a za co by měl být jistým způsobem odpovědný. Knížka se mi líbí, za to dík všem, kteří myšlence fandili a na vydání se podíleli.

(Za Texty s akademickým sochařem Miroslavem Machalou rozmlouval D. Malina)

ŠŤASTNÝ VĚK MÝTU NESKONČIL!

Hra na **KEBY** ve stejnojmenné knize Igora Otčenáše s podtitulem **Rýchle dejiny budúcnosti Slovenska** je surovou a zároveň očistnou provokací. Nevybíravě klade otázky a odpovědi nechává na čtenářích (respektive na voličích?!). Vydání Otčenášovy knihy se u našich sousedů bezesporu stalo literární (ale i komerční) událostí předešlého roku. Více než příznačné bylo načasování jejího vydání těsně před volbami. Dnes už – více jak po půl roce – Otčenášova kniha poklidně leží na pultu téměř jediného slovenského knihkupectví v Praze vedle Ďuricových „proľudáckých" Dejín Slovenska a Slovákov. Téměř totožná grafika obou knih čtenářům už na první pohled zřetelně prozrazuje autorovu polemiku s Ďuricovými Dejinami, jež zcela vážně budují identitu Slováků na falešných mýtech. To, co nejvíc láká v Otčenášově hře na KEBY, je nutná rezignace na logiku reálného světa. Svízelnější a na Slovensku o to více neobvyklá je fabulace, která se odráží od důmyslně vykonstruované koncepce dějin, zvláště pokud jde o historii poválečnou. K tomuto kroku je zapotřebí nejen autorské sebekázně, ale i neustálé schopnosti reflektovat vlastní národ. Přičemž Otčenášova narativní struktura poválečných dějin si uchovává dominantní postavení subjektu: ať už v rovině výrazových prostředků nebo v řazení samotných narativních řetězců. Východiskem Otčenášova postupu je změna totalitních emblémů po fiktivním vítězství tzv. Tisícročnej Ríše: ze Stalingradu je Hitlerburg, Andrej Hlinka je Otcem národa, povinným cizím jazykem se stala němčina, na vysokých školách se vyučuje nacistika-hitleristika... A co víc: Slovensko je Hitlerem odměněno za svoji loajalitu za 2. sv. války: Msgr. Tiso se stává prvním prezidentem. „Ríša" dokonce splní odvěký sen Slováků: v rámci rozsáhlých národních přesunů v Evropě jim umožní přístup k moři. *„Jeho podstata spočívala v tom, že každému národu Eu-*

rópy mal byť podľa miery jeho účasti či naopak odporu vo Veľkej národnosocialistickej vojne udelený nový životný priestor. Ten pôvodný, európsky, mal pripadnúť logicky a demokraticky Nemcom ako Večným Víťazom." /str. 18/ Legendární role byla právě v těchto fiktivních dějinách pochopitelně přidělena bývalému premiérovi. Mečiar stanul v čele povstalců, kteří odmítli odsunutí na Krym. Jeho existence je od počátku dějinného příběhu mýtizována: *„Veliteľ bolo mocné chlapisko, opásané dvoma nábojnicovými pásmi krížom cez mohutnú hruď. ...Potom emisárom predstavilo svoju pravú ruku politruka Sašu Dubčeka, hrdinu odvážnej ofenzívy slovenských povstalcov, ktorá neskôr vošla do dejín nášho národnooslobodzovacieho boja ako Krymská jar."* /str. 82/ A v okamžiku, kdy se už stal součástí národního mýtu – jako „Neskorumpovateľný" – začíná *„ďalšia rýchla budúcnosť Slovenska"* /str. 98/.

Obměněná totalitní rétorika je bohatě doprovázena fotografiemi, které však nepřetvářejí fikci v reálný poválečný vývoj Slovenska, ale otevírají sarkastický rozměr textu. Skrze výsostné právo smíchu Igor Otčenáš vypovídá o mnoha mýtech, jež jsou v slovenských dějinách tabuizovány. Avšak nezapomeňme (říkají Otčenášovy dějiny-perzifláž), šťastný věk mýtu neskončil: nakročená Leninova socha – coby věrná podoba „Neskorumpovateľného" – kráčí k prezidentskému křeslu...

Jana Pátková

POPEL, KOCOVINA A VYČICHLÝ PARFÉM

Pavel Šrut byl odjakživa básník, říkal jsem si, když se mi do rukou dostala jeho knížka KONZUL V AFRIKÁNECH. A proto musí i tohle být něco extra, i když jde pouze o sebrání všemožných prózniček a fejetonů z let 1990 – 1997. Prdlačky, švagrová...

Konzul v afrikánech není žádný konzul z Horní Volty, ale obyčejný psací stroj typu Consul, jenž byl vyhozen z okna. Stejně tak i prácičky Pavla Šruta jsou tak

trochu vyhozené z okna. (Nebo spíš sebrané zpod stolu.) I když se v nich občas hezky vzpomíná na Skácela nebo Koláře nebo Brouska, je to jen a jen zbyteček, popílek z těch cigaret a doutníků, o kterých se tam tak mohutně píše. Je hezké, vědět, že se jednou na Silvestra pilo s právě propuštěným Ivanem Martinem Jirousem, což skončilo kotlem polívky na hlavě. Je fajn znát poslední dopis Skácela i odpověď na něj. A třeba si přečíst krásnou – ač feministickou – pohádku o Sermerssuak, která se vysmívala mužům způsobem: „Kde jsi byl, když se rozdávala varlata?" (s. 148). Jenže proč sakra ten Martin Pluháček, jakožto výkonný nakladatel z Petrova nedonutil napsat Pavla Šruta tlustopis vzpomínek, když už mocímermo chtěl vydat Šrutovu knížku? Bylo by to přeci jen záslužnější, než sebrat novinové paběrky, občas – jak sám Šrut přiznává – psané v tzv. „dead timu", to značí na poslední chvíli, možná že na cestě po schodech do redakce. (A podobný vtípek jako je citace ze čtenářského dopisu Václava Bartoška, jenž se diví, proč se Pavel Šrut neustále vyjadřuje k tomu, že ho nic nenapadá, už tu byl, přímo v nakladatelství Petrov. Stačí přeci jen otevřít knížku Die Ausgewhlten Schriften z nakladatelství Petrov na straně 57.)

A tak se z velkých lásek stávají jen vzpomínky na parfém a z láhví jen kocoviny. Přitom Pavel Šrut nikdy nebyl troškař nebo kecal. Jenže je rozdíl mezi juvenilií a poezií. Snad jen ty dvě písmena na konci se shodují. A to je celkem málo.

Michal Jareš

Pavel Šrut: Konzul v afrikánech. Petrov 1998, 167 stran.

MYSOFILIE DIVÁKA

Jakou odezvu může u nás mít film, který pojednává o éře tzv. glam rocku, což byl hudební proud na začátku 70. let, kdy po Beatles a konečně i po hard rocku přišla prázdnota plná exkrementů typu Sweet, T. Rex nebo Garry Glitter? Pro srovnání v českých luzích a hájích – Viktor Sodoma a skupina F.R.Čecha a jejich

Papoušek Kakadu. Jelikož se ale v té době u nás cosi normalizovalo, je Sodoma jen berličkou. Chybějící srovnání na úrovni je problém, se kterým se při sledování filmu VELVET GOLDMINE – SAMETOVÁ EXTÁZE můžeme setkat a může nás skolit.

Tento film popisuje hudbu a život oněch výše zmíněných výpotků, i když si do názvu vybral opus Davida Bowieho z jeho slavné desky Ziggy Stardust. A právě Bowie je ve filmu angličana Todda Haynese jakýmsi předobrazem, ikonkou, která počítá v popu s penězmi a v penězích vidí pop.

Vše začíná koncertem nikdy neexistující hvězdy Briana Sladea a jeho skupiny Venus in Furs (konotace jak na Velvet Underground tak i na skupinu Slade, kterou tuzemec ještě může postřehnout, ovšem množství narážek je příliš spjatých s Anglií a proto se něco může zdát jako nesrozumitelné). Brian Slade vystupuje jako hrdina Maxwell Demon – Bowie a Ziggy – a je dřív než otevře ústa zastřelen na otevřené scéně. Jenže se zjistí, že vše bylo fingované a že Brian žije. Tím ale skončil pro své fanoušky a zmizel ze scény. Psal se rok 1974...

O deset let později v Novém Yorku se uprostřed obří okurkové sezóny vzpomene na deset let starou událost a reportér Arthur, který na začátku sedmé dekády prožíval vzestup a pád Maxwella Demona jako pubescent, má zjistit, co se vlastně s Brianem po střelbě stalo. Setkává se s jeho prvním manažerem i jeho bývalou ženou. Všechno jejich vyprávění je tu a tam lehce doplněno i vzpomínkami samotného Arthura, který na tom či onom koncertu byl. Nakonec se zjistí, že Brian Slade si jen změnil jméno a žije dál v showbussinesu jako obrovsky populární zpěvák. Jenže aby to nebyla taková prvoplánová nuda týkající se pěněz, je to celé vyprávění zabaleno pěkně do sametu, kalhot do zvonu, bisexuálních hrátek, rtěnek ve vlasech, Oscara Wilda a do návštěvy mimozemšťanů. Ano, ani ti nezůstali ušetřeni...

A samozřejmě do hudby a podivných klipů. Trn z paty tomuto jinak ryze ost-

rovnímu filmu vytrhává herec Ewan McGregor v roli jistého Curta Wilda, což je chvíli Iggy Pop a posléze – když si obarví vlasy – slavný sebevrah Kurt Cobain. Mrtvolám se neublíží. McGregor, který ve filmech jako Trainspotting nebo A Secret Life teprve nabíral dech, tady začíná vydechovat. Jistý Leonardo DiC. je proti němu kloakou motolice, možná tím, co z té kloaky vyjde. Kvůli McGregorovi stojí ten film určitě za vidění. (Dokonce sám zpívá někdejší hitůvku Iggy Popa T.V. Eyes).

Ale jinak – jak kdysi vtipně pronesl Lennon, ta sedmdesátá léta stála za hovno. Glam rockem ten velký průser začal a trval až do příchodu juchajícího punkového hnutí. Film o lejnu tedy může mít několik možností – buď realisticky ukáže, jak to všechno bylo, a pak to bude jen záběr výkalu. Nebo to všechno opentličkuje a bude to trus s mašličkou. V případě Sametové extáze se podařilo odpoutat se od té základní materie, ale pořád se tam cpe – stejně jako nikým nehlídané mikrofony, které opět lezou do záběru, to to nikdo nehlídá??? – ten kus harmasanu. A tak, když usednete a jdete dobrovolně na tehle film, se chtě nechtě stáváte mysofilem, což je podle odborné literatury člověk, jenž je vzrušen lidskými výkaly. Naštěstí jen dvě hodiny.

Aneb: Kids Are Against the Seventiens.(Mike Watt).

Michal Jareš

Sametová extáze (Velvet Goldmine). Anglie 1998. Režie: Todd Haynes.

texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text

texty

číslo 14

léto 1999

Úvodník:

POZDRAV Z 2. SETKÁNÍ POD HOSTÝNEM

(20. – 22. srpna 1999)

Milí a drazí,

na těchto místech zpravidla nacházíte úvodník jednoho z nás. Tentokrát jsme se rozhodli dát přenost kolektivnímu sdělení a podělit se s Vámi o zkušenosti nabyté na třídením setkání v Bystřici pod Hostýnem, které bylo věnováno literatuře v médiích.

Snad i vám je závažnost následujícího sdělení zřejmá.

Vaše redakce

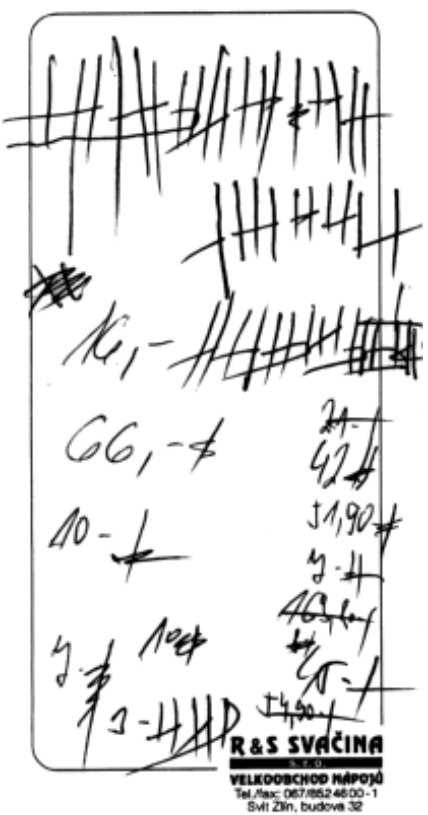

Obsah:

úvodník
Pozdrav z 2. Setkání pod Hostýnem___2

poezie
Jan Válek: Smrti zazší; Lesů med; Což se nevylučuje; Fotografie Ateliér „Šrůtek"___14_15
Martina Bittnerová: Děti noci___25

překlad
André Babi: Čtvrtá báseň___8
Adriana Szymańska: Z balad a romancí; Balada; Oběť___21_23

studie
Ivo Štefan: Rituály spojené se smrtí (2. část)___18_20
Mojmír Távníček: „Jediný básník v celém okresu"___29_31

comics
Michal Jareš: ___16_17

próza
Stanislav Zatloukal: Vzpomínka zbytečného truvéra___4_8
Igor Indruch: Figurky na střelnici___9_14
Jan Rous: Z kronik___26_28

recenze
Zdeněk Mitáček: Jan Balabán: Boží lano___24_25

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. (0657) 643567
pkotrla@post.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
Vsetín 755 01
tel. (0657) 619531

www.inext.cz/vt/texty/default.html

Registrace u referátu kultury OkÚ Vsetín pod číslem VS-044/1999

STANISLAV ZATLOUKAL
VZPOMÍNKA ZBYTEČNÉHO TRUVÉRA

Barboře P.

Příčinou mého nepatrného úspěchu byla snad právě nepřipravenost na toto setkání, ačkoli musím říci, že v skrytu mé duše byla trvale usazena naděje, že ji potkám rovnou na místě nejneočekávanějším. Jen dosud nevím, zasloužil-li jsem se o něj podvědomou touhou vyhledávat místa, na nichž jsem si naše setkání rád představoval – touhou, která mě tenkrát zavedla na lavičku před altán – nebo za něj beze zbytku vděčím milosrdné náhodě. Kdykoli jsem se totiž snažil setkání s ní dopředu promyslet, vystihnout čas, kdy půjde z přednášek nebo kdy přijede do města, má snaha záhadně ztroskotala a já odcházel alespoň poučen, jak si nepočínat příště. Buďto jsem přišel s pozváním příliš pozdě nebo jsem oddaloval okamžik jeho vyřčení a ona se náhle rozloučila a pospíchala pryč. Viděl jsem pak jen její nohy, kmitající dolů po schodech, a soucitný úšklebek kamarádův, kterým zřejmě reagoval na můj bezradný výraz.

Právě jen z podoby obličeje, nekontrolovaně rozzářeného, když jsem s ní hovořil, a zaskočeně rozpačitého, když jsem neuspěl, mohli ostatní o mém milostném směřování něco tušit. Jinak jsem se nacházel v situaci Proustova Swana, jemuž jen jeho subjektivní city dokazovaly jeho lásku k Odette, zatímco mlčící okolí mu popíralo její objektivní existenci. Nebylo tomu tak mojí vinou zcela: pro vyřčení omluv, obhajob a skrytých vyznání, které jsem si v duchu připravoval a jejichž znění jsem pozměňoval vždy podle případného adresáta, se nenašla příhodná situace. Nikdo nezačal s něčím, co by mě k jejich sdělení vyprovokovalo.

Seděl jsem tehdy před altánem a v přestávkách mezi čtením pozoroval okolí. Všude kolem rostly stromy, jež jsem nedokázal pojmenovat. Uprostřed vydlážděného prostranství před altánem bylo jezírko s geometricky pravidelným výplodem moderního sochařství vyrůstajícím nad hladinu, na houpačkách povykovaly děti. Dlouhonohý pavouk vyšplhal na konec stébla, prorůstající-

ho mezerou v sedátku mé lavičky. Cvrnkl jsem do stébla, pavouk dopadl vedle mne. Po několika krocích ale propadl mezerou a zmizel v trávě. Do replik jednotlivých postav dramatu, které jsem četl, zaznívaly střídavě z různých stran hlasy ptáků, takže bych téměř mohl rozlišit, který je komu nakloněn.

Kdybych toto místo objevil dříve, mohl jsem dávno zjistit, že tudy chodívá, a promyslet, jak toho náležitě využít. Jakákoli příprava by však možná vedla (jako už tolikrát) k dalšímu neúspěchu a na altán a houpačky bych vzpomínal mrzutě a nerad.

Při setkání ve škole nemohla z mého chování vyčíst sebemenší náznak mé náklonnosti, neboť prostředí výuky mne spoutávalo a činilo apatickým ke všemu, co v tu chvíli nesouviselo s výkladem. Ať jsem se přemáhal jak chtěl, upadl jsem nakonec většinou do rozmrzelého přemýšlení, jak zabýt čas přestávky, zatímco ostatní v hloučcích snadno přicházeli na jiné myšlenky. A v takových okamžicích jsem býval nepřímo přesvědčován o svém citu. Projel mnou totiž závan žárlivosti, kdykoli se jí (chtěl jsem napsat Tě, v zapomenutí, že nepíši dopis) někdo dotkl. Cizí dlaně na jejích ramenou nebo ruka přiložená k pasu - musel jsem odvrátit hlavu, semknout rty a v duchu si opakovat, že nepatří žádnému z nich a jen mlčky přijímá projevy obdivu, který jí právem patří. Že mně není zapotřebí připojovat se tímto způsobem k ostatním, neboť jsem přece v jistém směru dál. Odmítal jsem nezávazný dotek jako gesto příliš kořistnické, ale nikdy ve mně nepřestala hlodat pochybnost, že všechny důvody, které jsem pro obhájení svého odstupu vymýšlel, měly jen zabránit, abych si přiznal, že za vším stojí z mé bázně pramenící nemohoucnost.

Jen můj pohled při rozhovoru s ní, v němž jsem nedokázal uhlídat odstín zasnění, jí napovídal o upřímnosti mého citu, a sama mě na něj musela nevěřícným pousmáním upozornit. A tak, když i pohledy mi byly odepřeny, zůstávala mi nezcizitelná říše snění. Při snění v bdělém stavu jsem se nezáměrně dopracoval k jakési fantazijní zdrženlivosti: nejen ji, ale ani kamarádky, na kterých mi záleželo, jsem si nedovolil svléci úplně, dohrát hru až dokonce. Věděl jsem, že hodně z toho, co jsem na nich obdivoval, pramení z jejich nepřipoutanosti, z rovnoměrného roz-

dělení jejich citů ke všem, a nechtěl jsem jim toto postavení ani v představách vzít.

Marně jsem se snažil dostat ji tedy do snů, které se zdají ve spánku. Nejprve tak, že jsem na ni myslel před usnutím s nadějí, že příběh bude ve snu pokračovat, později – když se výsledek nedostavoval – jsem si zakázal na ni myslet, s nadějí, že potlačené touhy se do snu prolomí.

Seděl jsem tedy na lavičce u altánku, ale musel jsem se přesunout pod střechu, neboť drobné kapky deště, který se před chvílí spustil, začaly propadávat i mezi větvemi stromů. Déšť do altánku zahnal také děti z houpaček. Společně jsme pozorovali duhu, která se vyklenula nad siluetou města. Déšť na chvíli zesílil a kapky vytvořily svislé provazce, z nichž vzniklé pramínky se stékaly v prohlubních dláždění. Stejně rychle jako déšť přišel, také ustal. Slunce vysvitlo naplno a duha se rozpustila na pozadí odplouvajících oblak.

Když jsem sestupoval po schodech altánu, zastavil se můj pohled na mostě přes říčku, která obtékala park. Nejprve jsem se obvinil z podlehnutí klamu: často se mi stávalo, že jsem ji vlivem toužebného očekávání viděl přicházet v jiných dívkách. Nyní však, když pro úsměv, jímž mne z dálky vítala, nebylo pochyb, pokusil jsem se o vyrovnaný a přitom nenuceně vstřícný pohled.

Věděl jsem, že nejdůležitější bude nepokazit začátek. K omšelým frázím a studijním záležitostem jsem se uchylovat nechtěl a inteligentně vtipné průpovědi mě napadaly vždy až s odstupem, když už by nepřišly vhod. V duchu jsem tedy zrekapituloval události posledních dní a vyhodnotil možné styčné body nadcházející konverzace. Výstava na nádvoří radnice, vydání prvních titulů v nové beletristické edici, vyřídit pozdrav od Terezy... Musel jsem však pokud možno bez známek nervozity vyčkat, až přijde blíž.

V černé sukýnce nad kolena, s brašničkou přes rameno a složeným deštníkem v ruce odbočovala za mostkem k altánku. Vlasy stažené do culíku, poodkrývající kroužky nevýrazných náušnic, tváře a rty vybarvené mládím, které střeží své tajemství – jak zesilovaly tlukot mého srdce s každým jejím krokem. Ještě nikdy jsem se jí nedotkl, připomínal jsem si dnešní možnost a záro-

veň svůj cíl. Pomohlo by mi, kdyby věděla, že mimo držení při tanci byla mou jedinou nezamýšlenou „důvěrností" s děvčetem spolupráce při svlékání halenky? Poprosila mě kdysi jedna, abych jí podržel dole cíp trička, a zatímco si převlékala halenku přes hlavu, sklopil jsem oči před vlnou, která se jí při vzpažení na tričku mohutně zvýraznila. S tou, jež ke mně přicházela, jsem podobný zážitek nemohl očekávat: tričko nosila sice také volně vykasané, ale zabezpečené svlečení halenky zvládala hravě sama.

Už byla u mne, už jsme se pozdravili, a moje odhodlanost najednou vyhasla, můj úsměv přešel v rozpačitý výraz a jazyk zdřevěněl. Sama mi pomohla otázkou po mém pobytu v parku. Chvíli se mi dařilo bystře odpovídat a do konverzace zakomponovat i připravená témata. Ta mi však nadlouho nepomohla: na výstavě byla včera – tedy přímo na vernisáži, s Terezou se viděla ráno a na nové knihy už dokonce četla recenze. Už jsem chtěl navrhnout, že ji doprovodím, když přerušila mé mlčení návrhem, který předčil všechna má očekávání.

„To mě ani nepůjdeš pohoupat?" zeptala se hlasem, jehož žertovný přízvuk jsem pro v tu chvíli závažná a vybízející slova nevnímal. Zmateně jsem zakoktal něco na způsob o velké poctě, kterou by pro mne splnění jejího přání znamenalo, a začal jsem svetrem utírat sedátko nejbližší houpačky.

Jejímu nápadu se dnes nedivím. Tak jako mne dříve tolikrát nenuceně odmítala, dovedl jsem si představit, že naopak ve své nespoutaně rozhodné divokosti provede něco, čím mne zaskočí a vyvede z rovnováhy.

„Tak prosím," vyzval jsem ji, když jsem přehodil mokrý svetr přes nejbližší větev.

„Ale, zepředu přece," zadržela mne v prvním rozmachu, ačkoli si sama mohla sednout opačně, když už jsem byl připraven.

„Samozřejmě," snažil jsem se zakrýt rozechvění, neboť jsem si plně uvědomil smysl její poznámky. Sám jsem však vůbec neměl kdy si při soustředěném přemáhání nervozity představit, kam bych jí dlaně při houpání kladl.

Park byl po dešti prázdný, ale má někdejší žárlivost by jako odškodnění uvítala, kdyby okolo procházel některý z těch, kteří

mě s dotekem u ní předešli, jak nás nevěřícně zdraví a pokračuje spěšně svou cestou. Už jsem se chtěl sehnout k jejím kolenům, když ke mně napřáhla své rozevřené dlaně. Zapřel jsem se tedy do nich svými a švihem ji odrazil od sebe. Uskočil jsem nazpět a připravil se na další odraz. Následoval třetí a čtvrtý, a jak se dostávala na obou stranách výš a výš, nemohla sehnou dlaně až ke mně, a kolena přece jen přišla na řadu. Ani jsem v tu chvíli nelitoval, že houpačka není zařízena pro dva: takto jsem mohl vidět její rozjařený úsměv z několika úhlů, mít ji střídavě nad sebou, před sebou a v dálce, v dlaních cítit vždy na okamžik její hebkost a uskakovat před vějířem její sukně, odhalujícím vzadu se sbíhající stehna. Zatočila se mi z toho všeho hlava a musel jsem si sednout na lavičku.

Oddechoval jsem zhluboka a trpně snášel její úsměv, v němž neskrývala radost z dalšího vítězství nade mnou. Několikrát skrčila a natáhla nohy, brzy však nechala houpačku dohoupat a chystala se k seskoku.

„Teď tedy!" sbíral jsem odvahu a hledal slova, jimiž bych vyjádřil svůj nárok na jistě zaslouženou odměnu. Na lavičku si sice sedla těsně ke mně, ale mou ruku, chtějící při pronášení připravené žádosti obvinout křivku jejího boku, odsunula s něžným zapředením, proti němuž nebylo odvolání.

ANDRÉ BABI

ČTVRTÁ BÁSEŇ

stal jsem se malířem
abych si barvy nakoupil
stal jsem se malířem
abych plátno mezi rámy natáhl
stal jsem se malířem
abych abych abych
abych abych abych
kreslit neumím

1989

z ruštiny -pk-

VIEWEGH NEBO INDRUCH?

Igor indruch je třicetiletý rodák z Valašského Meziříčí žijící v Praze. V roce 1994 vydal ve Votobii román Děti mrtvol,který měl, i přes nízký náklad a distribuční a knihkupeckou ukoptěnost, slušný ohlas. Román, jak se říká, prozrazoval nesporný autorův talent. Téma, rok 1989 z pohledu skupiny studentů, avizovalo dramatičnost samo o sobě. Byl tady navíc dobře napsaný a živý dialog, i pokus o svébytnou kompozici kunderovského typu. Přes četná myšlenková klišé se román dobře četl a otevíral vskutku originální pohled do světa studentů, o němž oficiální zprávy předlistopadové doby neměly ani tušení. Pravda, světa poněkud tristního, neboť jeho metaforický záznam začíná cynismem a končí akcentovaným cynismem.

V letošním roce dokončil Igor Indruch román nový, jemuž dal název Mozkodlab. Nezastíranou inspirací se mu stala Vieweghova kniha Výchova dívek v Čechách. Indruch ve svém románu vede dialog nejen s Vieweghem jako sympaticky a interesantně vyhlížejícím mladým spisovatelem, ale také s Vieweghem jako fenoménem dnešního literárního světa a polosvěta, s Příběhem obecně, ale především s příběhem Beáty, hlavní hrdinky Vieweghova románu. Indruch posiluje své sympatie k této přitažlivé dívce tak, že její příběh modifikuje, přetváří, žene ho poněkud jinými cestami, než jí vyznačil románový otec Michal Viewegh, ale také ho vulgarizuje, koloruje ho skrze vlastní vidění dnešní, nejen rozmarné, ale i agresivní skutečnosti. Ale zase: vyprávění je to přitažlivé až provokativní, s posunem ještě hlubším do kunderovské románové konstrukce, včetně využití románového eseje (u Indrucha však daleko méně koncizního a místy proklamovanými tezemi až banálního). Ukázka, kterou uvádíme je samostatnou kapitolou knihy a týká se jedné z vedlejších postav příběhu. –dm–,–pk–

IGOR INDRUCH
FIGURKY NA STŘELNICI

Zatímco Karlík dozunkával v klidu a pohodě svůj toho dne již devátý lahváč, doškobrtal se pokořený pan ředitel do svého příbytku. Vsunul klíč do zámku a s citem ote-

vřel dveře jen natolik, aby se mohl s krajní opatrností vsoukat dovnitř. Obezřetnost byla skutečně na místě, neboť stačil jeden neuvážený pohyb a na příchozího se zřítila pyramida zabalených napařovacích žehliček, která zabírala větší část chodby. Naskočilovi žádné takové nebezpečí nehrozilo, neboť veškeré záludnosti svého bytu dokonale znal a potřebná bezpečnostní opatření a návyky mu již dávno přešly do krve. Dříve než vsunul svou pravou nohu do pootevřených dveří, svlékl si propocené sako a uchopil ho do levé ruky. Potom oběma rukama maličko upažil a otočil se ke dveřím zády tak, aby jeho pravá noha i pravá ruka směřovaly do uzoučké škvíry, která byla jediným vstupem do jeho domova. Provedl první opatrný úkrok stranou -sun-krok – a dostal se k nejožehavějšímu místu celé operace. Necelou polovinu těla byl již doma, zatímco druhá polovina plus jeho mužství byla stále ještě venku. Právě jeho přirození bylo nejslabším článkem řetězu. Bylo totiž zapotřebí prosmyknout se okolo zárubní, což bylo samo o sobě velice příjemné, ale byl v tom háček. Pan ředitel se na toto droboučké každodenní povyražení nesměl již dopředu těšit, ani se obírat jinými erotickými představami. Stačilo totiž, aby se jen drobátko vzrušil, a průlez do bytu se pro něj stal neprůchodným. Pokud se tak stalo (a za extrémně teplých dní to nebylo nikterak neobvyklé), nezbylo mu než utéci do sklepa a tam si za další hromadou krabic chvatně ulevit do kapesníku jsa při tom trýzněn mučivou představou, že ho při tom někdo přistihne – nejlépe některý z žáků jeho školy. Dnes byl naštěstí psychicky zdeptán natolik, že neměl na sex ani pomyšlení. Nacvičeným pohybem se protáhl do bytu a když se mu levé futro důvěrně otřelo o poklopec, byl tím dokonce maličko překvapen. Opomíjený podnájemník zareagoval téměř okamžitě, ale to již byl Jarda v bezpečí domova. Zaklapl za sebou dveře a dál se soukal podél stěny, přičemž si špičku plodníka brousil o tapetu. To mu nevadilo, ba naopak – byla to taková příjemná tečka za jinak dost smolným dnem. Postupoval dál a přitom si tajně užíval. Když minul věšáček, pověsil naň jediným nacvičeným pohybem sako a bylo mu jedno, že se mu tam bez ramínka do rána prověsí. Slastný okamžik se blížil, a pan ředi-

tel byl zvědav, zda to stihne do koupelny nebo si bude muset vyprat kalhoty. Ještě jeden krok-sun-krok, teď pozor – áno, po paměti procouval „tunel" do koupelny, zavelel si „vpravóóó vbok!", škrknul zipem a přitisknul se k umyvadlu. Stihl to jen taktak. Bylo mu však blaženě.

Opláchl se vlažnou vodou a zamířil krabicovou soutěskou k obývacímu pokoji. Manželka nebyla doma. To mu bylo ostatně jasné už v okamžiku, kdy otevřel dveře bytu. Její pach (byla to vlastně docela příjemná vůně, akorát že on už o tom jako o vůni nějaký ten pátek nepřemýšlel) byl již mírně zvětralý. *Ona*, jak ji v duchu nazýval, nebyla pryč dlouho. Prima. tím pádem se jen tak nevrátí. Čas na snění. Dorazil do obýváku a namířil si to rovnou ke knihovně. Než otevřel dvířka, přece jen se obezřetně rozhlédl – co kdyby? Hmátl rukou za první řadu knih a vytáhl odtamtud ohmataný a rozklížený svazek pohádek Boženy Němcové. Přiložil knihu ke skráním a chvíli se s ní jenom tak mazlil, přičemž lačně vdechoval její lehce zatuchlou vůni. Vzpomínky mu zavířily hlavou. Přesně tak voněla půda babiččina domečku v Posázaví. Byla to vůně starého dřeva, čerstvě vypraného ložního prádla, dávno osiřelých pavučin, obleků po dědečkovi ošetřených naftalínem, starých svatebních fotek a dopisů z italské fronty, vůně letních prázdnin, vůně tajemství. Donesl si knihu k malému stolečku a namátkou ji otevřel. Vstříc mu vyjel rytíř ve zlaté a stříbrné zbroji. Věrný bílý kůň srdnatě cválal do boje s lítou saní. Jaké štěstí! pomyslel si Jaroušek. Právě pohádku o princi Bajajovi měl ze všech nejraději. Znova se s láskou zadíval na barevný obrázek. Nic naplat. Tenkrát se ještě v Čechách vědělo, jak se mají dělat knížky. Jakou až nepochopitelnou péči věnoval ilustrátor každičkému detailu! Kůň byl skutečně kůň. Oči mu jiskřily a na těle mu hrál každičký sval. Také jeho postroj byl bez vady. Na udidle , které nebylo na obrázku větší než pár milimetrů, byl jasně patrný tepaný nebo rytý vzor. Vyšívaná uzda. Čabraka posetá květinami, ptáky a erby, spletenými do bohatého, ale nikoliv kýčovitého ornamentu. A tak by mohl pokračovat dál, téměř donekonečna. Na každém čtverečním centimetru papíru se tu odehrával jiný, vzrušující děj. Napo-

sledy pohladil obrázek očima a pustil se do čtení. Jistě, znal ten příběh už skoro nazpaměť, a co má být? Bylo to tak dokonce mnohem lepši. Nemusel nikam pospíchat. Nechvěl se nedočkavostí a nepřeskakoval stránky, aby zjistil jak ta která šarvátka dopadne. Místo toho labužnicky vychutnával každé slovo krásné, zvukomalebné češtiny stejně, jako si dobrý vinař pochutnává na víně – nejprve se kochá jedinečnou, jiskrnou barvou, potom natáhne do nosu bohaté, syté aroma, pak teprve pomaloučku usrkne a dlouho, předlouho převaluje doušek na jazyku a pátrá po každém, i tom nejjemnějším odstínu chuti, než mu dovolí skanout do žaludku.

„...a teď musíš dostát svému slovu," řekl bílý koníček. „Vezmi meč, a utni mi hlavu."

„Ale co to povídáš, bratříčku!" zhrozil se princ. „Něco takového po mně nemůžeš chtít!"

„Slíbils mi to!" trval na svém kůň. „A neboj se. Já vím, co dělám."

A tak se Bajaja rozpřáhl a jediným seknutím bělouše sťal. Hlava dopadla na zem, ale místo krve vylétla z těla běloučká holubička a zamířila k nebesům...

Ředitel Naskočil sklapl knihu. Choulil se na gauči a po tváři se mu koulela jedna slza za druhou. Náhle se z chodby ozvalo cvaknutí, následované lomozem hroutících se krabic a bolestným syknutím. Jarouš vyskočil, utřel si slzy do rukávu a chvatně zasunul pohádkovou knížku zpět do knihovny. Potom tiše jako myška proklouzl do kuchyňky a rychle nachystal vše potřebné pro přípravu kávy – to aby to vypadalo, že se dotyčnou činností již nějaký čas zabývá. Když bylo vše připraveno a voda ve varné konvici se začala ohřívat, hačnul si na židličku a tvářil se, jakoby nic. Trvalo ještě několik vteřin, než se v ústí papundeklového kaňonu objevila manželka. Ihned se zastavila, zjevně překvapena manželovou přítomností v kuchyni, a ani se nesnažila zakrýt své rozpaky z nenadálého shledání. Pro Naskočila, duševně očištěného četbou kouzelného příběhu, to byl okamžik drobného vítězství. Zpravidla to totiž býval on, kdo chodil domů jako druhý, a cítil se při tom vždy tak trochu jako vetřelec. Dnes mu ale přálo štěstí. On to byl, kdo obsadil důležitou kótu a hezky se na

ní opevnil. Mohl tu tedy hezky sedět a drze se koukat ženě do očí. Věděl dobře, jak se teď cítí a bylo pro něj skutečným zadostiučiněním sledovat, jak šoupe nohama po linoleu a marně hledá slova, vhodná pro daný okamžik. Jasně, tou nejpříhodnější větou by bylo něco na způsob: „Ahoj zlato, tak jsem doma!" Ale stejně jako jemu nešla slova tohoto druhu poslední dobou vůbec přes rty, nešla ven z pusy ani paní Naskočilové. Když se na nesnázích své ženy dostatečně napásl, rozhodl se, že jí, stejně jako v jiných dnech ona jemu, udělí laskavou milost. Nasadil si na tvář přívětivý úsměv a medovým hláskem se zeptal: „Tak copak je nového ve městě, matko?" Paní Naskočilová vydechla úlevou a poněvadž správně odhadla, že Naskočil odpověď neočekává, odvětila věcnou otázkou: „Bude tam troška kafe i pro mě?" Ani ona nečekala na odpověď a bez dalších řečí se posadila naproti svému muži. Ten bez váhání vyskočil, vylovil z kredence další hrníček s podšálkem a nasypal do něj porci kávy. Tou dobou začala voda v konvici bublat a tak kávu v obou hrnečcích rovnou zalil. Jeden šálek postavil před manželku, druhý na druhou stranu a usadil se zpátky ke stolku. Bylo nepsaným pravidlem domácnosti, že ten, kdo opanuje půdu jako první, je až do odvolání druhému hostitelem. Nehodilo se přece, aby se vetřelec choval v kuchyni, obsazené dočasně „tím druhým" jako doma.

Chvíli tak proti sobě mlčky seděli a srkali kávu. Nezúčastněnému pozorovateli by se museli dozajista jevit jako dvě pohyblivé figurky na střelnici, správně zasažené brokem. V téměř dokonalé rytmické souhře se vždy jeden z nich maličko nachýlil kupředu, uchopil pravou rukou ouško hrníčku, zvedl porcelánovou nádobku k ústům, maličko zaklonil hlavu, znova se předklonil, položil šálek na talířek, chvíli zůstal nehybně civět do černého zrcadélka, zatímco se dal do pohybu panáček na druhém konci. Tik-tak-tik-tak. Potom káva v hrnečcích došla. Oba paňácové provedli zrcadlovou otočku hlavy směrem k oknu, načež znehybněli, jako by čekali, až další pouťový střelec zasáhne cíl. Tento okamžik tiché strnulosti trval několik minut. Potom se paní Naskočilová beze slova zvedla a přemístila se do obývacího pokoje. Po chvíli zaťukal na ušní bubínky pana

Naskočila hlas televizní hlasatelky, seznamující diváky s nejzajímavějšími událostmi dne. To pro něj byl signál k tomu, aby vstal, vyklepal lógr z obou šálků do odpadkového koše a oba hrnečky umyl. Tím pro něj hostitelská úloha skončila. Až do zítřejšího odpoledne budou on i jeho žena rovnocennými uživateli bytu, kteří se snaží jeden druhému pokud možno nepřekážet. Mlčky a svorně vyslechnou zprávy, zhlédnou *kdovíkolikátkýuž* díl amerického televizního seriálu, jeden po druhém se umyjí a půjdou spát. Ráno se zrovna tak tiše vykradou z bytu, každý do svého zaměstnání. A pak to celé začne nanovo, nebo si možná své úlohy vymění – podle toho, kdo z nich dorazí domů dřív.

JAN VÁLEK

(1946)

RNDr.; pochází z Valašských Klobouk, je biolog. Pracuje na přehradě Stanovnici v Karolince. Píše básničky, většinou se sympatickou mírou ironie, sebeironie a agresivity. Vlastní psaní považuje za formu životních záznamů.

SMRTI ZAZŠÍ

zestárlý peň
žene výhon, haluz
nevkládá veň
nadějí za vůz

vkládá mlkvé tkvění
všecko z sebe
přeznámé chvění
moranu co zebe

LESŮ MED

z jehličin, pylů med kane ze lžíce
průsvity mědi, žlutí čárá krajíce
píše zprávy: marasmů se nedotkly
sliny se sbíhají, aby je přečetly

COŽ SE NEVYLUČUJE

chopím chléb
chopím báseň

zapnu leb
zapnu dáseň

jím podobojí
já nadějí se kojí

druhé já se bojí
ta roztržka se zhojí

není dne, abychom nevynašli cosi stejného
není dne, abychom cosi nevynašli

není dne, abychom cosi nevynašli:
stejného

FOTOGRAFIE ATELIÉR „ŠRŮTEK"

proutěná košatinka mého kočárku 1946 až
1947
kraluji v pletené čepici, již na celý život
odložím
máma přidržuje košatinku s mým obsahem
s druhým nejdražším vlastnictvím
už tu je můj nejstarší bratr
máma má načechranou ofinu, baret a velké
oči
prozřelé a nevědoucí, co vím já 1999;
mrtva
nadzvedá ramena pýchou, ale to suší
porozená křídla
pomáhají vycpávky, marná sláva
na chvíli jsme dojeli a ještě pojedeme, tak
je to
rychle ubíhá
košatinka mého kočárku máma stele mi
nejměkčí drn

.... PRÁVĚ JSEM DOČETL PSA, ALE NEBOJTE SE, BYLA TO PENA... JMENUJI SE UMBERTO E. A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO AUTORA KNIHY „ANARCHOSÉ MANTICKÁ POLYSÉMIE". DNES BYCH MĚL POKRAČOVAT VE SVÉM PRŮVODCI PO LITERÁRNÍCH DĚJINÁCH, A JAK JINAK, NEŽLI ANTIKOU...
λέβητ!
1

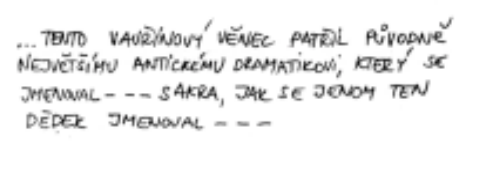
...TENTO VAVŘÍNOVÝ VĚNEC PATŘIL PŮVODNĚ NEJVĚTŠÍMU ANTICKÉMU DRAMATIKOVI, KTERÝ SE JMENOVAL - - - SÁKRA, JAK SE JENOM TEN DĚDEK JMENOVAL - - -

- - - NO NEVADÍ, PROSTĚ KDYŽ JSEM JEDNOU BYL NÁHODOU ZAVŘENÝ PŘES NOC V MUZEU ANTIKY V PAŘÍŽI...
2

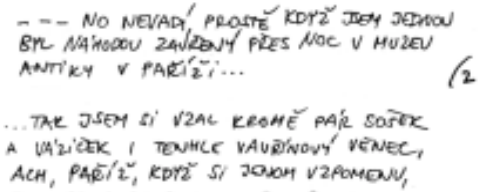
...TAK JSEM SI VZAL KROMĚ PÁR SOŠEK A VÁZIČEK I TENHLE VAVŘÍNOVÝ VĚNEC, ACH, PAŘÍŽ, KDYŽ SI JENOM VZPOMENU, JAK JSEM SE POTKAL SE SARTREM...
3

...A VÍTE CO, DNES BUDU VYPRÁVĚT O SARTROVI, KVŮLI JEHO SE S NÍM SETKAL, ANTIKA NEUTEČE, CHA CHA, TO JE DOBRÉ! DRAMATURG! NAPIŠTE SI TO! NO DO POZNÁMEK, TEN VTIP! CHA CHA!

-- ALE TO SETKÁNÍ S NÍM BYLA TAKOVÁ TRAGÉDIE... ŠKODA ANTI'CKÁ...

4

MÁM TADY FOTKU Z KONGRESU SVĚTOVÝCH SPISOVATELŮ, KDE STOJÍM HNED VEDLE

JEANA-PAULA. ŘEKL MI TENKRÁT -ŠKYT- TOTO:

5

„PUISQU'IL N'A PAS RÉUSSI À SE VOIR, DU MOINS SE FOUILLERA-T-IL COMME LE COUTEAU FOUILLE LA PLAIE, DANS L'ESPOIR D'ATTEINDRE CES SOLITUDES PROFONDES QUI CONSTITUENT SA VRAIE NATURE"

COŽ BYLA -ŠKYT- TRAGÉDIE -ŠKYT- PROTOŽE JSEM TOMU NEROZUMĚL -ŠKYT-

POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ

6

© Michal Jareš

RITUÁLY SPOJENÉ SE SMRTÍ

JEJICH KOŘENY A REZIDUA

(2. část)

Ivo Štefan

Začněme tedy od počátku (nebo spíš od konce).

Ve chvíli, kdy život člověka dohasínal, shromažďuje se u jeho lůžka nejbližší rodina. Do okamžiku, než umírající vypustí duši, nesmí nikdo z přítomných plakat- jeho duši by se jinak nechtělo na onen svět. Pokud utrpení umírajícího trvá již příliš dlouho, bývá pokládán na holou zem. Jde o zvyk rozšířený u mnoha etnik a snad bychom jej s jistou mírou opatrnosti mohli pokládat za reminiscenci představy země jako matky, z níž se vše rodí a do níž vše umírá, aby se mohlo znovu zrodit. V některých krajích odpovídali lidé na otázku proč to dělají tím, že země pak dotyčného lépe přijme. Tato praktika je doložena již v penitenciálech raného středověku. Obcházení mrtvého s hromničnou svící, či vtisknutí této svíce umírajícímu do ruky, může být stejně jako mnoho dalších úkonů interprertováno ambivalentně. Svíce jako světlo Kristovo, či světlo (oheň) chránící proti zlým duchům, kteří mohou v tyto nebezpečné chvíle ohrožovat živé. Jde o klasický příklad reinterpretace předkřesťanského jevu křesťanským způsobem.

Ve chvíli, kdy umírající vypustí duši, vstane některý z přítomných a otevírá okno, aby duše mohla ven. Etymologická shoda mezi slovy duch- duše a dech evokuje spíše úzus „naposledy vydechne". Představy o podobě duše se často liší- nejčastěji je však chápána jako pták (viz také církevní ikonografie ducha svatého), pes, obláček, stín apod. Ze Slovenska známe zpěv matky při pohřbu syna: „... snilo sa mi snísko, že vyskočilo onem biele psísko, ej Jano Janíku, ej ty si to psísko". Narážíme na problém, zda v tomto případě nezachycujeme rezidua inkarnace. Ze Slovenska známe zvyk nepřipouštět k mrtvému žádné zvíře. Jeho duše by se v něm totiž mohla usídlit. Prozatím nevíme a musíme se už asi smířit s tím, jak už to tak v etnologii chodí, že jistě to už asi vědět nebudeme nikdy.

Dalším úkonem bylo zatlačování očí mrtvému – aby si na tomto světě někoho nevy-

hlédl a nechtěl si ho vzít s sebou na onen svět. Z raného středověku máme díky církevním autorům doloženo také zacpávání nosních dírek, podvazování brady apod. Podobný význam má i zakrývání zrcadel a obracení nádob dnem vzhůru, aby se tam duše nemohla schovat. Všeobecně v tomto jednání cítíme dvě proti sobě stojící tendence, ovšem se stejným efektem: uspokojit mrtvého, dát mu najevo lítost nad jeho odchodem a zároveň jej co nejúplnějším způsobem vyčlenit z komunity živých. Obojí (pokud pomineme upřímnou neritualizovanou lítost nad odchodem blízkého člověka) vede v důsledku ke stejnému cíli-zajistit mrtvému spokojený život v zásvětí a tím zabránit tomu, aby se vracel mezi živé a škodil.

Oznamování smrti hospodáře domácím zvířatům (dobytku, včelám) je podmíněno nastolením nového řádu bez hospodáře, který se pochopitelně týká i zvířat. V některých částech Slovenska se setkáváme s opačným jednáním, totiž s oklamáváním zvířat. Nový hospodář vejde do maštale řka: „Hospodář nezemřel, já jsem hospodář".

Pokud nebyl mrtvý pohřben hned, což se stávalo jen výjimečně, zůstal minimálně první noc v domě. Bdění u mrtvého pak představuje další fázi tohoto přechodového rituálu. Ještě před tím však bylo mrtvému zvoněno na umíráček, mužům třikrát, ženám dvakrát. Vedle informativní funkce je v tomto aktu skryto nesporně také magické pozadí. Zvuk zvonu, stejně tak jako každý hluk (bouchání, hlasitý zpěv apod.), odhání zlé duchy (tady má asi své kořeny i známé zaklepání na dřevo, jehož sepětí s magií si už člověk konce 20. stol. neuvědomuje.

Arnold van Gannep rozdělil každý přechodový rituál na tři fáze: odlučovací, pomezní a přijímací. Obávám se ovšem, že první dvě fáze nejsme v případě pohřbu schopni chronologicky odlišit. V poslední, přijímací fázi se již musí zemřelý postarat sám o sebe, ovšemže s pomocí živých.

Když se snesl večer, sousedé se sešli v domě nebožtíka, vzpomínali na jeho život, popíjeli a jedli. Ještě v první polovině našeho století máme ze Slovenska doloženy „hry u mrtvého", které mají silně archaický ráz. Popíšu zde scénář jedné z nich, tak jak byla zachycena v hornatých částech středního Slovenska. Hra se nazývala „Ďido a Baba"

(děd a bába). Mladí muži či chlapci, jejichž totožnost se nesměla prozrazovat, se převlékli do masek. Ďido měl převrácený kožich ovázaný povříslem a u pasu „velkou bidu"- imitaci penisu. Baba měla mošnu se senem a vepředu měla převázanou „zajdu s ditvakem", kterou oplakávala jako mrtvého. Oba měli začerněnou tvář a v rukou kosu a hrábě. Ďido žal, Baba hrabala. Kosu snad i v tomto kontextu můžeme chápat jako symbol smrti. Přítomní se váleli po zemi, v některých případech napodobovali koitus. Hry mají pochopitelně mnoho variant. Na Zemplíně se Ďido identifikoval s medvědem. V některých regionech byly zachyceny hry, v nichž vystupovala téměř výhradně zvířata. Vtíravá myšlenka, že zde máme co do činění s pozůstatky totemismu (pochopitelně ne v jeho institucionalizované podobě), se dá ovšem těžko prokázat, ale i vyvrátit. Takže jsme opět tam, kde jsme byli. Etnologie bohužel zůstává hlubší analýze tohoto materiálu ještě hodně dlužna a není snad třeba dodávat, že témata jako je toto, se v minulých čtyřiceti letech nacházela na okraji zájmu a pokud jde o interpretaci, pak zcela mimo něj.

Patrně nejrozšířenější hrou, která udivuje svou zdánlivou profánností, je hra zvaná „lopatky". Mládenec poklekl a ostatní ho bili přes paty lopatkou, přičemž on, maje zavázané oči, musel uhádnout o koho jde. Hry se často nesly ve veselé atmosféře a nebylo výjimkou, že byl mrtvý svržen na zem. Není pochyb o tom, že máme co do činění, v raném středověku tolikrát tepanými hrami u mrtvého.

Zaznamenaly však tyto hry od té doby výraznější změny? V případě, že ano, jak vypadaly původně? Otázky, otázky, otázky. Porozumění funkci těchto her v obecné, natožpak v jejich konkrétní podobě, je věcí nesmírně složitou. Ocitáme se tady opět na bázi rezidua, jejichž živý, ideový kontext nedokážeme rekonstruovat. Petr Sommer se ve své studii o duchovním světě raně středověké české laické společnosti domnívá, že tyto praktiky v 10. století netvořily ucelený systém. Ze zpráv církevních autorů se nedozvídáme nic jiného, než konstatování faktu existence těchto jevů – tedy her a ďábelských zpěvů.

(pokračování příště)

ADRIANA SZYMAŃSKA

Z BALAD A ROMANCÍ

Ach! i po smrti miluje
Mickiewicz

Ve snu se mi zdáš tak živý,
Jako by tam, v té Věčnosti,
Dobrý Pánbůh ještě jednou
Vdechnul život do mrtvého prachu.

Zalézáš do rozestlané postele –
Tady tě nikdo nezastoupil –
Ty sám mě miluješ tak,
až čas odvrací zrak.

Ó, pohleď,stále jsem
Tak pružná ve tvých dlaních,
Sladká pro tvé rty,
Připjatá k bokům tvých beder.

No a Osud, směšný dotěra,
Jako obvykle nepozorný,
Vytřepává nám, jako tehdy,
Rovnou z rukou šťastný svět.

Tak tedy vstáváš a odcházíš.
Já si stále pálím dlaně
O pochodeň tvého těla
Bez ohledu na to, že sen zhas'.

Avšak nějaký nebojácný paprsek
Vine se po mém obličeji,
Jako by se na odchodu – vracel,
Jako by při mizení – trval.

Možná, že ten stín na stěně
Je odleskem tvé duše?
A možná mně tu Někoho, prosím,
Sešleš na věky,
Sešleš, aby mi byl Světlem?

BALADA

Ta nevyznaná láska, stydící se za sebe,
nesmělá jako dívenka před prvním
přestupkem,
neodváží se ani dotknout tvého čela,
i když sní o polibku tvých němých rtů.

Kolikrát jsem tak stála: včera, před stoletím,
před potopou, tak dávno, že před tím je
pouze tma.
Kolikrát jsem si říkala, aniž jsem tě oslovila:
miluj, miluj mne.

Města se propadala, vybuchovaly hvězdy,
řeky objímaly zemi rameny vod.
Já jsem ti hleděla do očí – ubohá Kasandra
a věděla, o všem jsem věděla tisíc let předem.

Ta nevyznaná láska má zůstat tak,
protože jenom v utajení bude spravedlivě
zářit.
Tvé oči – komety, které už nesvítí pro mě
přivolám do opuštěného hrobu.

Obejdu se bez doteků, bez slepé něhy,
která potahuje prsty sametem louky.
Odejdu se bez opojení, divoké honičky těl
vyvolané explozemi útrob, šílenstvím krve.

A budu tak stát: o krok – o svět od tebe
s tím vyznáním zadrženém v koutcích úst.
Není pravda, že pláču. Nemilenka, nežena.
Zemřelá. Věrný nikdo.

OBĚŤ

Bydlí ve mně hudba.
Tajemný orchest stále hraje symfonie,
které možná poslouchá sám Bůh.
Moderato cantabile šumí violy dlaní,

allegro vivace doprovázejí lesní rohy nohou,
adagio maestoso halasí violoncella beder
largo nebo *furioso* naříká
osamocená flétna srdce.
Zbytečně, všechno zbytečně,
bez něčích rychlých kroků, bez uší
zaposlouchaných, bez zahleděných očí.
Bez něčí jasné tváře a rukou držících
za uzdu galaxie tužeb.
Takže JÁ jsem ta námaha čekání?
Ta absence milovaných paží,
která – už nikdy? – neuslyší
šum mých tepen ani šepot kůže
za mystéria doteků?
Ó jak mě bolí Tvá věčnost, Bože,
když Ti přináším oběť
ze stesku za jeho steskem.
Když z celé duše zpívám serenádu
k chvále odříkání, jež mi ho vzala.
Toho z těla a kostí a z krve hořící
pod košilí chladu.
A – zdalipak mě za to – jednou, Pane,
odměníš: Když – už umírající –
náhle vybuchnu jako kosmická harfa
výkřikem nového zrození?

ADRIANA SZYMAŃSKA

– narozena 12. 2. 1943 v Toruni. Vystudovala polskou filologii na Univerzitě Mikuláše Koperníka v Toruni. Debutovala v r. 1964 na stránkách čtrnáctideníku „Fakty i Myśli" (Bydgoszcz) jako básnířka. Od r. 1971 žije ve Varšavě, kde pracovala jako redaktorka vydavatelství „Czytelnik".

Vydala básnické sbírky: Niieba codzienności (1968), Imie ludzkie (1974), Monolog wewnętrzny (1975), Do krvi (1977), To pierwsze (1979), Nagła wieczność (1984), Poezje wybrane (1987), Kamień przydrożny (1993), Requiem z ptakami (1996). Psala také knihy pro děti a je autorkou psychologického románu Święty grzech (1996).

překlad z polštiny a medailonek autorky
Libor Martinek

JAN BALABÁN: BOŽÍ LANO

(Vetus Via, Brno 1998, 56 str.)

Jedním ze zajímavých myšlenkových problémů se pro mě stala kniha Boží lano mladého ostravského autora Jana Balabána, kterou jsem v loňském roce četl několikrát. Stranou bych ponechal matoucí vnější stylistické experimenty - ony nedomykavé věty, jimiž autor autobiografického příběhu naznačuje patrně to, že ví cosi o nemožnosti až tak dopodrobna a úplně vyprávět svůj osud. V devětatřiceti. Ta kniha je především o cestách. Z nich cesta do Ženevy je vnímána jako cesta do povrchního světa výkladních skříní, v němž není možno bydlet. Daleko hlouběji se zjevně zaťala cesta do USA. Před čtenářem jsou promítána rozostřená panorámata několika amerických měst (Pittsburgh, Toronto, Hamilton, Montreal), mezi řečí o smrti, dívkách, rodině, přikázáních, o protestantském sboru. Americká města jsou pojata vesměs jako Ostrava. Přesto je návrat domů vnímán jako kulturní šok (*„Znovu jsem nastoupil do tramvaje a najednou tu pro mě nebylo místo.“* str. 22).

Zkratkovité informování o amerických městech na mě zprvu působilo dojmem, že se autor poněkud stydí za exklusivitu svého zaoceánského pobytu. Určitý odstup od četby mě vede k méně skeptickému uvažování v tomto směru. Balabán byl na stopě srovnání dvou podobných, vzájemně se ovlivňujících a přece tolik jiných životních stylů. Na základě amerického životního stylu se mu vyjevil životní styl ostravský, a to jej přivedlo k vypsání této knihy, která je na svůj způsob vyznáním - určitého souboru zkušeností, typických a přece osobitých zážitků, způsobů, životních pravidel a nakonec i životem na Ostravsku těžce zkoušené víry. Boží lano ovšem celkově působí ani ne jako záležitost literární, spíše jako nějaká současná výtvarná performance, při níž divák sedí na nepohodlné židli, v bílé cele (ovšem odemčené), na stěnu se promítají rozostřené diapozitivy, hlas z reproduktoru na zdi cosi mumlá. Ta nezřetelnost vzbuzuje otázku, co si vlastně o celé záležitosti myslet. Nechtěl nebo nemohl být Balabán jasnější? Možná bylo jeho záměrem vyvo-

lat právě takový dojem. Koneckonců píše-li někdo převážně o sobě v jeho věku, je snad vždy lépe, píše-li poněkud „neuvěřitelně". Viz např. Praha J. A. Pitínského. Zatímco se však Pitínský nad Prahou lehce vznáší, je Balabán k Ostravě pevně připoután. A to není ku prospěchu jeho knihy. Boží lano autora nevede, Balabán po Božím laně ani nekráčí. Ve stejnojmenné knize se jím spíše nechává svazovat.

Zdeněk Mitáček

MARTINA BITTNEROVÁ

Děti noci

Slyšte jak nám děti noci hrají
Na housličky
Na tympány
Na piana
Na spinety
Pochod pařížský subrety
Divně jí Špičáky narostou
Kol úst jen kapky krve
Jí husičky
(jsou z ráje vyhnány)
zpívá kuplety
na prstech jitra svěžesti
oj ty bído červí
děti noci fidlají
snad trochu falešně
divně se oči lesknou
divně si s jídlem počínaj
tma jim hlavy halí
s načatým večerem chtivě
chopte se nástrojů
a o svém vkusu
kvarteta ďábelská
nás přesvědčte
navzdory bálu upírů
neříkejte nikdy ne!

Martina Bittnerová se narodila 8. 10. 1975, žije v Praze.

Umrlec na koni

Kdesi u Hranic byl jeden člověk, který střílíval do mračen. Když umřel, jezdil po lesi na koni a měl při sobě černého psa. Jak se to lidé dověděli, šli do toho lesa hlídat. Chlapa chytili a poslali pro katy. Položili ho do truhly a vezli na Smolnou horu. Měli zapřažené tři páry koní a pořád jim hemovalo. Koňům tak pěny od huby chlópaly, nemohli toho chlapa utáhnout. Ten z truhly vždycky hlavu zdvihl a pravil: „Hrome, bij z jasna!" A hrom pořád bil z jasna. A jak tu hlavu zdvihl, kat ho vždycky udeřil palicú po hlavě. Jak ho na tu Smolnou horu dovezli, kati mu uryli hlavu.

Strašidlo

Bechní dyž šrotili zboží, dycky jich cosi strašilo. Jednou když zase šrotili, házelo jim hlinu do mlýna a klocky po nich házalo a Juhanu to lisklo. Juhana sa šla podívat ven, kdo to, ale žádného neviděla. Šrotili dál, ale dyž jim to pořád tak házalo, šli dom.

Uvázal „nedobrého"

Šavrda jednúc uvázal „nedobrého". Pod Rúžčkú na kopečku se střetnúl s „nedobrým", jak leťél v povětří. Svítil mu; on je světlý. On Šavrda sa ohlédne a praví mu: „Já nepotřebuju, abys ně svítil, já vidím." A uvázal ho – nejakýma slovami – tak, že „nedobrý" pustíl ze sebe lejno ta jak kolomaz a chrstnúl to po Šavrdovi. Byla z toho bařina, když to spadlo na zem, ale ohnivá. Ale Šavrda věděl napřed, co bude a rychle uskočil. Jen kúšček mu padlo na župicu a spálilo mu ji na tem místě. Kdyby nebyl uhnúl, bylo by ho to spálilo.

Čert a dráb

Jan Dančák, Tkalcův, slýchal od předků, že na „Bobrkoch" – dvůr mezi Jablůnkou a Vsetínem – kam lidé z Bystřičky a Rúžďky chodívali na robotu, byl jeden tuze nedobrý dráb. Pořád jen klnul a nadával. Jednou sušili seno a mračilo se zle. Dráb naporučil lidem, že musejí být do jisté doby s prací hotovi, kdyby je měl čert zebrat. Zrazu přiletěl čert, uchytil drába a už sa s ním nes k Radhoščom. Drábovi tak sa nohy kombélaly. Křičál: „Kdo dobrý, pomožte!" Až na druhý deň sa vrátil z Rožnova. Čert ho nezahrdlíl.

Čert a hajný

Jeden hajný šel za bouřky horú. Vidí na veliké skale ogara, jak se tam divně chová. Jak sa zablesklo, ogarec smýk pod skalu a zas ven. Tak se to několikrát opakovalo. Hajnému to napřed bylo divné, ale pak si pomyslil, že je to cosi nedobrého a že ogara střelí. Nabíl si flintu „nazpátek", střelíl po ogarovi, ten sa zvalíl a rozlél jak kolomaz. Hajný spokojeně bere se domů a tu potká pěkného velkého mládence. Ten se před ním zastaví a ptá se ho, jak a čím střelil, že toho chlapa hned trefil. Hajný však se nechtěl cizímu člověku svěřit a dělal, jako by nerozuměl. „Jen se neboj," utišoval ho mládenec, „a řekni ně pravdu, jaks to udělál a já sa ti odměním. To byl můj nepřátel. Už po něm biju sedn roků a trefit sem ho nemoh." Hajný se mu tedy přiznal a své tajemství mu vyzradil. Mládenec vyňal hrstečku střelného prachu a, podávaje jej hajnému, pravil: „Nabiješ-i tímto prachem svú flintu, budeš mět vždycky šťastnů ranu. Ale to ti pravím, nedávej věc jak jedno zrnko. Dáž-i věc, budeš neščastný. Až ti prach vyjde, stačí, dyž jediné zrnko přidáš do jiného prachu a ten bude mět také takovú moc." Hajný poděkoval neznámému mládenci a slíbil podle rady jeho se zachovati. Také nač namířil, všecko trefil. Byl hon. Střelci si dobře všimli, že hajný tak skrblí prachem a přesto, že ani jednou ranou nechybí. Smáli se však jeho lakotě. Hajný, aby dokázal, že není takový, za jakého ho považují, nasypal do flinty větší množství toho prachu, však že mu ho dost ještě zbude. Střelil, ale flinta se roztrhla a hajného zabilo.

Čert a dívka

Za jednou dívkou chodil čert. Ale ona nevěděla, že je to čert. Měla ho ráda, až se s ním zapletla. Jednou vymiškovali barana a ta dívka si ta baraní vajca usmažila. Sedla si na borovu lavku a dala sa ty vajca jest. A tu přišel ten její milý. Ona mu pravila: „Dám ti hádanku, jestli ji uhodneš, budu tvoja. Na bora sem sedla, živého sem jedla, živo ono, živa já, uhodneš-i, budu tvá." Čert marně hádal, dlouho hádal, uhodnout nemohl. V tom kohouti zakokrhali. Čert se ztratil a víckrát nepřišel.

Hastrman

Když strýc Chalupecký býl ješče pohůnkem, tož pásal voly u „Chladnéj vody". A dyž to nebývalo prvéj ta jak včiléj. Prvéj nedostál svačinu, mosél si vzíť párů surových zemňáků do kopce, naklasť ohňa a svačinu si upécť. Tož on si takéj vzál tych zemňáků, dyž hnál ty voly pasť a naklad ohňa. A jak sa zemňáky už dopékaly, mosél iť obrátiť ty voly. Než sa vrátil, tož kde sa vzál, tu sa vzál u ohňa chlapík. Mjél červené katě, modrú plúzku, červenů čepicu, v ruce hůlku a na hůlce samé pentličky všelijakých barev. A jak sa pustíl do zemňáků, tak. Bez pobízaní. Tož strýc dyž býl hladový, nebylo mu to velice po chuti. Ale ogar chťél všecky zesť. Tož strýc mu praví: „Už dosť, ogare, už mně neber! Co si bezedný?" Ale milý ogar nedbá a dál sa v ohni kuce. Tu si strýc povšimnúl, že mu z levého rožka z kabáta kapká voda, že je to hastrman. Strýc uchytíl „kožeňák" – bič z řeménku po délce stejně tlustého – a škrabýc ogara po chřbetě. Hastrman utěkál k vodě, enem sa za zadnicu držál. U vody sa zastavil a volál na strýca: „Šak já ťa okúpu!" A věckrát už za strýcem nepřišél. A strýc aji na to zapomňél. Dlúho nebylo nic. Až jednú večér, jak sa prvej chodilo do mlýna, každý kdo měl ve mlýně, mosél si to sám iť zemleť, tak, tak milý strýc Chalupecký takéj šél do teho mlýna, na Konvicu. Ale šél napřeď. Bývala prvéj cesta, jak je včiléj Michalíkův stav. Byly tam šraňky. Tám dyž páni Tonéti plavili dřevo z Klenova, tám na tych šraňkoch chytali to dřevo. Aji lavka tam přes potok byla. Hastrman ale vysypál přes vodu na velikéj zhlani řezinami chodník. A strýc dyž šél, jako potmě, myslél, že sa to tak značí chodník, stúpí na něho a – dzbuk! do zhlaně. Hastrman seďél na šraňku a enem sa škébíl. Povídá, jak strýc leze z vody: „Hahaha, šak sem ťa okúpal!" A jak šél strýc zpátky, hastrman ležál na lavce napříky, tak že strýc nemoh přejít. Strýc ho poznal a osopíl sa na ňéj: „Co tu děláš, ogare?" A hastrman povídá: „Čekám na ťa. Daj ně do fajky, daj!" Tož mu strýc dál a hastrman mu takéj dál teho svého tabáku. A strýc kúřil, až sa zeleňalo, celů noc, a pořád byla fajka plná. Ráno si chce strýc fajku vyklepať a z ní vypad zlaťák. Strýc sa zaradoval, že bude mět zasej na tabák, až přídu z Uher šverci, že si kúpí dva funty.

„JEDINÝ BÁSNÍK V CELÉM OKRESU“

Mojmír Trávníček

Vsetínský rodák **Jaroslav Macháček** vydal za války dvě básnické sbírky. První, **Krajina královna**, vyšla v květnu 1942 pod patronací Kamila Bednáře. (Macháček mu věnuje báseň ve své druhé sbírce **Prohlubeň jasu** z roku 1943, ale zdá se, že jejich vzájemné vztahy mezitím poněkud ochladly. „Bednář je hodný člověk,“ píše 5. 2. 1943, „ale já jeho umění neberu vážně.“)

Macháčkovu prvotinu ocenil Bedřich Fučík v Akordu, básník s ním okamžitě navázal spojení a usiloval, aby druhá sbírka vyšla v prestižní edici nakladatelství Melantrich Tvar, kterou Fučík redigoval (spolu s Vilémem Závadou, jehož funkce však byla v tomto případě spíše reprezentativní). Je zajímavé sledovat v listáři Bedřicha Fučíka 26 Macháčkových dopisů, napsaných v letech 1943-1947. Byly napsány vesměs v Jablůnce (nejednou jsou ukončeny „pozdravy z valašských kotárů“) a týkají se čtyř okruhů: především vydání druhé sbírky básní; neúspěšného úsilí o členství Syndikátu českých spisovatelů, které mohlo Macháčka uchránit před „totálním“ pracovním nasazením; básníkovy situace v jablůnecké Zbrojovce a nakonec při kopání zákopů v Rožnově; a jako epilog můžeme číst o marně hledaném východisku z básnické krize po osvobození (v příloze k poslednímu dopisu z roku 1947 načrtává Macháček témata asi desíti zamýšlených povídek a projekt rozsáhlé románové pentalogie, rodové kroniky, jejíž osnova působí značně problematicky).

V dopisech Jaroslava Macháčka je v dojímavé směsi až groteskně nepřesvědčivá dávka ctižádostivých předsevzetí a plánů, a pokorná nejistota o způsobilosti a možnosti dostát jim. Důležitější než tato svědectví o horečných tvůrčích představách je svědectví o růstu a kompozici druhé knížky a cenné informace životopisné: „Byl jsem zemědělským dělníkem, pracoval jsem na stavbách, při úpravě silnic, v Německu, byl jsem v továrně brusičem, pomocným dělníkem, leštičem kovů, dělal jsem alba a nyní jsem skladníkem. Nedovedu si představit

dobrého spisovatele, který by nedělal tyto věci." Potvrzuje také, že krajinné motivy první sbírky jsou těženy na Jesenicku, nikoliv na rodném Valašsku.

V překotné tvorbě jako by se Macháček zahltil: nedokončil ještě druhou sbírku, a píše již o básních do třetí a čtvrté, a zároveň posílá ukázky z rozpracované prózy: „...k tomu nemám ještě ani zápisníku. Zato jsem si pořídil zápisník k jiné prozaické práci, **Chudý hoch, který se neproslavil**."

Předkládáme jeden z dopisů (nedatovaný, z druhé poloviny roku 1943), který hodně vypovídá o Macháčkově situaci i o jeho vztahu k tvorbě:

Vážený pane doktore,

posílám Vám korektury a zároveň několik slov o sobě. Četba Prohlubně působila na mne jaksi podivně, měl jsem zvláštní dojem, že se mi líbí jen druhá část. Báseň Žaly bych dnes již neotiskl, no, ale ať to zůstane tak všechno, vždyť dnes mám téměř obavu, že budu psát ještě hůře.

Těšil jsem se, že se dostanu z fabriky, ale kdepak! Představte si, že v továrně je práce jen tak tak, lidé se flákají a dostaneme prý ještě 60 dalších, a prosím, jednoho člověka, jediného spisovatele z celého okresu nechtějí uvolnit. Ostatně pramení to z toho, že je to kraj úžasně kocourkovský, vymyslel jsem se sestrou latinský výraz, jenž je měřítkem zdejších kulturních poměrů: pyga mundi. Pán, jenž by jinak měl sedět volantem, jistě nemá smysl pro krásu, pramenící z veršů. No, snad to jednou přerosteme.

Jedinou věc, kterou jsem si vymohl je to, že nemusím pracovat na nočních směnách. Hledím se stůj co stůj udržet při nějaké duševní činnosti. Béru si lístky s verši, s cizojazyčnými úryvky, a čtu to při práci, učím se zpaměti, cvičím vůli, a tu a tam se mi podaří shlobit nějaký verš. Je to pracné; ale největší lítost mám z toho, že se nemohu dostat k próze. Není na to času. Potřeboval bych na ni mnoho volného času, a vyslovuji mínění, že dobrá próza musí bát výslednicí dlouhého snažení a zápasu, a že nemůže být teda napsána po práci anebo v dopoledních nedělních prázdnech. Plánuji si tedy pro budoucno, že budu pracovat jen v literatuře, že budu žít sám, skrovně, třeba i chudě, ale jen pro svou práci.

Učím se jazykům, anglicky, rusky, čtu Verlaina v originále, budu ho překládat. Jen čas, jen jiné okolnosti!

Slečna Hauková mi psala, že četla záložky, a že je to pěkné, dále, že frontispice mi kreslil Svolinský, jsem na to zvědav. Vy to, myslím, budete také ještě číst, doufám že tam nebude žádné hrubé chyby, která by trkala. Jedna věc mi dělala potíže. Začínám mnohé verše s ó a nevím, zda-li je to dobré, když to na některých místech odděluji čárkou, ale na mnohých místech se mi zdá, že je ta čárka na místě. Dále výrazy žál a žaní mají být podle nového pravopisu s ž, mně se ale líbí se z. Opravte to podle svého úsudku. Člověk si při korektuře uvědomuje, jaká je to zvláštní hmota ten jazyk, jak je nutno s ním zacházet opatrně s láskou.

Zdraví Vás srdečně Váš

Jar. Macháček.

K dopisu jen několik poznámek. Pro nelatináře: pyga mundi je – jak jinak – řiť světa. – Sbírka Prohlubeň jasu je dedikována Bedřichu Fučíkovi. On je také autorem textu na záložce; citoval v něm převážně ze své kritiky Macháčkovy prvotiny. – Jiřina Hauková debutovala sbírkou Přísluní v téže edici Tvar společně s Macháčkem (1943); ve své vzpomínkové knize Záblesky života o přátelství s Macháčkem nehovoří. Z Verlaina básník skutečně překládal, ukázky publikoval v IX. roč. čas. Řád 1944. – Co se týče připomínek ke korektuře, dr. Fučík respektoval jeho přání: tiskne rzání, a exklamace „ó" jsou ve 27 případech bez čárky, v 8 případech s čárkou (v 18 básních – což je přesně polovina všech básní ve sbírce – je to skutečně trochu nahusto).

Jaroslav Macháček, básník dnes prakticky zapomenutý, se narodil 31. ledna 1915 ve Lhotě u Vsetína. Ani Slovník osobností Valašska nezná datum jeho úmrtí. Před časem mi někdo vyprávěl jako nezaručenou zprávu, že zemřel v padesátých letech (po válce se usídlil v severomoravském pohraničí), když se utopil při pokusu o záchranu tonoucího dítěte. Odpovídá-li to skutečnosti, byl konec života ve shodě se silným nábojem romantismu a s nedočkavě vyčerpávajícím úsilím o dosažení maxima v umění i v životě, jak o tom vypovídá jeho dílo i korespondence.

texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text

texty

číslo 15

podzim 1999

Úvodník:

„Chytával jsem za tvojím otcem. A byl jsem dobrá dvojka!“ Tak nějak mi to říkával jurodivý Tonda Maliňák před tím, než jsme se podívali do kořalky. Člověk nic nemusel, bylo léto a všechno za ním chodilo samo. I básně, i básníci.

Teď je ale podzim a já vstávám o hodinu dřív a snažím se přijít na to, jak se pozná, že je někdo básník a jestli tady někdo takový žije.

Když je snesitelně, čtu si, vykloněný z půdního okna našeho nového privátu. Dneska jsem si taky četl, kouřil a usrkával kafe. Dým ale šel tím oknem zpátky do pokoje a na knížku (byl to Hrabal) padalo a kuláčelo se po ní slunko. Tak jsem se vyklonil... A nevypad.

To mi ale nebrání vstávat dál o hodinu dřív. Aspoň teď vidím, jak na všecko krápe: na básničky, na básníky, a tak. No nic, já jenom, aby na ty Texty taky zapršelo, aby se sušily po takových bočnicích, které jsou poctěny tím, že na ně chčije.

Jakub Chrobák

Revue pro literaturu, filosofii a jiné

poezie/próza/vzpomínky/ rozhovor/studie/recenze/ glosy/archiválie

Adresa redakce:
Křižkovského 10, PS 207, 771 80 Olomouc
e-mail: aluze@post.cz
tel.: 068/563 11 59

ALUZE

Registrace u referátu kultury OkÚ Vsetín pod číslem VS-044/1999

Obsah:

úvodník
Jakub Chrobák___2

poezie
Radek Václavík: Návraty___6
Zdeněk Smolka: Námořník; Obzor; Severák___22_23
Jakub Chrobák: *** (Když mluvíš ze spaní)___6
Win Ballová: Dopis Sylvii Plathové___26

překlad
Lajos Party-Nagy: Porce Tremblayho dortu___4_6
Vladimir Litvinov: Opět zima; Sníh___11
Jurij Tarnavskij: Hořký život; Baret; antique moderne___27
Pavel Gruško: Překvapení___31

studie
Ivo Štefan: Rituály spojené se smrtí (3. část)___18_21

comics
Michal Jareš: ___16_17

próza
Alois Víceník: Domácí zabijačka za mých dětských let___12_15
Michal Jareš: Z „Ruského románu“ ___24_26

rozhovor
Rozhovor s Josifem Brodským___7_11

recenze
Jakub Grombíř: Srdce na dlani___28_29
Dalibor Malina: Landsmann, Landsmann! ... Landsmann!!___29_31
Martin Bret: Malá česká recenze...___31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. (0657) 643567
pkotrla@post.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
Vsetín 755 01
tel. (0657) 619531

www.inext.cz/vt/texty/default.html

LAJOS PARTY-NAGY PORCE TREMBLAYHO DORTU

No hele, ty more, povídá cukráři, který se zrovna chystá zavřít krám, tělnatá paní se zlatými zuby, musíte se specializovat na svadební dorty, ty more, svadeb je jako mojeho trápení, však taky co sobotu na Andrássyho třídě vytrubujou od samýho štěstí, dočista jak růže z Jericha, to pak bez dortu vůbec nejde, mě můžete věřit. To vám povím, že dort mojí dcery, ten se prostě nevlez do kabelovky. Vyšli ven, prohlídli si ho, nepude to, povídaj. No, tak prej z něho vodkrojíme, povídá ženichova matka. Có, před svadbou, seš vpořádku? Neexistuje, to spíš moji ruku! Takže jsme na video natočili jenom to, jak s ním jede nákladák po Náměstí Hrdinů. V Rákosmihályu ho udělal nějakej Trembly, cukrář a stolař, stál fůru peněz. Ty more, majlant. Však jsem to manželovi řekla napřed, že z toho vstupu do života taky moc nadvakrát nadšená nejsem, ale, když už se naše Hortesia vdává, tak bude mít svadební dort jak papež nebo cojávím.

Když už jsme my nic neměli, ani oschlou miňonku, muselo se totiž spěchat kvůli mojí pokročilosti, tak pro dceru všecko. Ať nedopadne jako chudák její máma. Kterou si ten můj sviňa manžel ani nechtěl vzít. Kdybysem neměla dva starší bráchy, kteří by si s ním teda popovídali, tak by si mě nevzal vůbec. Stejně se tvářil, jako by mu měli trhat zuby. Však jsem nebyla ošklivější než Hortensia Ambipour.

Jo, vážně má dvě jména, jedno jsem jí dala já, druhé můj manžel, protože brácha naňho zařval, v té nemocnici, ať rychle něco řekne, jináč, že mu do krku narve celou orchidej. Tak řekl Ambipour.

Ono se vlastně ani nic nestalo, je to jedno, ve skutečnosti na tom ostatní nejsou ani lépe, ani hůř.

A já mu povídám, tak hele, Andore Lakatoši, když už naše holčička vyhrála takovou krásnou svadební cestu, tak my taky splníme svou povinnost a vystavíme dort, drahý jak celá ta svatební cesta. Na Kanáry.

Vyhrála totiž v televizní soutěži, je to docela bystré dítě, jmenovalo se to „Namáhej si hlavu," závodili mezi flaškama od kokakoly, teda jako slalom, a nesměla jim přitom spadnout bedna od kokakoly, co měli na hlavě. A v tomhle

závodě vyhrála vyloženě svatební cestu, proto jsme se svatbou museli spěchat. No aspoň, žesit o nenechala přímo udělat. Ty more, kvůli výhře, to je přece rozdíl.

Přímo od večeře je sebrali k letu na Kanáry, kočárem, tak si to totiž přáli. Z Törökbálintu. Akorát se rozednilo, vepředu kočár a za ním nějakejch šest mercedesů s muzikantama a kuframa jak střela.

A když se pak se svatební cesty vrátili, byli nadorbo černí a celí ve zlatě, dcera mi povídá, prosím, mami, my bysme se do něho akorát pustili a snědli ho, ať nepřijde na zmar, tady máš z nevěstina dortu nejhořejší patro. Přijměte ho na památku našich líbánek! Tu část zrovna, co jsou ty sošky. To vy přece pochopíte, kde je na dortu duše, i když už chcete zavřít krám.

Já se teda musím posadit, od samýho štěstí.

Totiž takový dort není žádnej cukrovej hamburger pro metrákový báby, ale do posledního šroubku prima kvalita. Nó a hořejšek, ten je z toho úplně nejšpičkovější. Dlouhé červené schody vedou k oltáři, ty schodečky jsou prostě k nakousnutí, i se zábradlíčkem, na schodech kokosovej koberec, hele a tam nahoře stojí nevěsta se ženichem, samozřejmě, že ne životní velikost, takoví jak menší trpaslíci, držej se za ruce, před oltářem, nó a taky farář, komplet vystrojený, zrovna jak jim žehná.

A žádný nervy a spěch, jestli udrží plodovou vodu, a ani ženich nesyčí ještě ve dveřích kostela, řekni ne, ty blbá krávo, jestli se chceš mít dobře. Kdeže, stojej tam celí zamilovaní, ty more, a všecko je to nejvybranější marcipán, ať nevidím, jestli nemaj všichni tři dohromady pět kilo.

A to je jenom hořejšek, nejmenší patro. A to co je dole pod ním se dá taky komplet jíst, to může potvrdit každý z třísethostů, že nikomu nebylo ani kapánek špatně z krému nebo tak.

Nechali jsme naňho extra udělat velikou točící židli jako k piánu, takovou prdel jste ještě neviděl, co by z ní přečnívala, na ní byl vystavený, a když jsme vstoupili, otočil ho ženichův otec na dálkové ovládání, no to byla krása, celý večer jsem z něho nespustila oči.

A když se ho novomanželé dotkli nožem, aby z něj ukrojili, tak zapípal a zahrál svatební pochod, pak se mu ale pokazil mikrovolkmen nebo co, stál majlant kvůli fotobuňce.

Majlant, pane Drozd!

No hele, šest pater úplně jedlých, co říkám ještě dvě by se daly jíst, jenom zbytek byla dekorace... Myslíte si, že to bylo vidět? No kdepak, žádnej rozdíl! Nó, povídám manželovi, starý, co je umělé a co je marcipán? No, nevěděl. Jen pil, dvakrát jsme ho museli nechat vyzvracet doktorem. Zamrčel, že prý je všecko umělý, všecko!

No a celý ten kostelní výjev nám dcera darovala. Dejte je pod sklo, řekla, ale trochu jim zvlhčujte vzduch, jinač se totiž rozeschnou. Takže jsem nechala udělat takovou skleněnou kryptičku, zrovna jako mají někteří na hřbitově v Rákospalotě, s větrací stříškou, a ještě jsem se toho cukráře Tremblayho zeptala, co takový marcipán vydrží? Všecko, řekl, s vyjímkou molů a myší všecko.

Taky mu nedělá dobře, že jo, když si z něho smlsnu, takže se musím moc moc držet zpátky, ale sem tam se trochu sesune kousíček schodů nebo zábradlí, bohužel, ty more, ale je to tak krásné stát v tom skleněném hrobečku a mlsat a brečet a myslet na mládí, které jde nahoru po schodech a nemá trombózu.

z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut

RADEK VÁCLAVÍK

NÁVRATY

Slétli čápi!

Čas obrací se
Zpátky
Už nemusím
Daleko do paměti

Vrátili se
A je to lepší

Zas černá voda
Má svůj břeh

A výška bude
Bez závrati

ROZHOVOR S JOSIFEM BRODSKÝM

Josif Brodskij žil od roku 1972 ve Spojených státech, kam odešel do exilu ze Sovětského svazu, kde byl již předtím v roce 1964 postaven před soud za příživnictví a odsouzen k pěti letům nucených prací v odlehlé archangelské oblasti v severním Rusku. Již v té době získalo jeho dílo obdiv mnoha spisovatelů a ruských intelektuálů ze sovětských samizdatových básnických kruhů včetně známé ruské básnířky Anny Achmatovové. Považovala Brodského, se kterým se během posledních pěti let svého života přátelila, za nejnadanějšího lyrického básníka své generace. Spolu s ostatními se výrazně angažovala v Brodského případu a po dvaceti měsících docílila jeho propuštění. Brodskij se narodil v Leningradu v roce 1940.V patnácti letech odešel ze školy, přičemž střídal různá dělnická zaměstnání a psal básně. Anglicky se naučil tak, že slovo za slovem překládal anglickou poezii, vybaven pouze jednou brožovanou antologií anglické a americké poezie a anglicko-ruským slovníkem. Jako držitel Nobelovy ceny za literaturu z roku 1987 je jedním z pěti Američanů, kteří získali toto ocenění během posledních třiceti let. Od roku 1986 působil jako profesor nadace Andrew Mellona na Univerzitě Mount Holyoke v Massachusetts, kde vyučoval literaturu. Poté střídavě pobýval na Univerzitě Mount Holyoke a v New Yorku, kde spolupracoval s Newyorskou univerzitou. Byl jmenován poradcem pro poezii Knihovny amerického Kongresu na literární sezónu 1991-1992, jehož úkolem je zahajovat každý říjen sezónu Knihovny amerického Kongresu prezentací a uzavírat ji stejným způsobem v květnu. Poradce pro poezii také předsedá při jiných veřejných literárních programech, doporučuje a radí Knihovně ve věci knižního plánu. Brodskij pronesl svůj zahajovací projev ve středu večer druhého října 1992. Tento rozhovor proběhl mezi Caseyem Duganem a Josifem Brodskim v kanceláři Knihovny Kongresu odpoledne, krátce před zahájením tohoto projevu.

Chtěl bych hovořit o vašich plánech spojených s funkcí poradce pro poezii, kterou zastáváte.

Víte, já opravdu nevím - žádný konkrétní plán vlastně nemám. Rád bych využil tohoto místa jako jakéhosi odrazového můstku pro, no, ne odrazového můstku, ale spíše kazatelny, chcete-li,

nebo amplionu, jak je libo, abych získal materiál o tom, jak v této zemi funguje distribuce poezie v praxi a měl případně možnost ji rozšířit a změnit pravidla hry. Žije tady totiž 250 milionů lidí a běžnému básníkovi vychází jenom něco mezi 2000-10000 výtisky. Takže cílová skupina, na niž se vydavatelé zaměřují, je nepatrně méně než 1/100 procenta populace, což je, myslím, idiotské. Absurdní. Vlastně jak ukáže čas nebo už možná ukázal tragické. Tohle je zjevně založeno na průzkumu trhu, nicméně tak dochází k redukci duševní stravy národa, a to brání spoustě lidem v tom, aby četli poezii. Podle mého by se to mělo a mohlo změnit. Myslím si, že takový poměr je udržován tím, co se distribuuje a vydává. Připomíná to literaturu období středověku a renesance, kdy byla gramotnost výsadou hrstky vyvolených. Dnes takovou výmluvu nemáme. Náklady na výrobu knih jsou nízké. Myslím si, že je tedy možné vydávat poezii v mnohem větším objemu, než se to nyní dělá. Mám na mysli šíři záběru. Co víc byste chtěl vědět?

Takže si myslíte, že poezii čtou dnes pouze jiní básníci?

Ano.

Ale trh tady, podle vás, existuje. Mají tedy Američani vůbec smysl pro poezii?

Ale samozřejmě že mají. Jenom jí zkrátka nejsou vystaveni. Pro průměrného občana této země tu neexistuje nic, co by podnítilo zájem, protože knihkupectví, ta jsou omezena na akademickou půdu. Myslím si, že by bylo prozíravé, řekl bych dokonce rozumné, snažit se je prodávat třeba před továrnami. Nebo v supermarketech a drogeriích. Myslím, že by se antologie americké poezie měla dostat do šuplíku v motelech vedle Bible. Bibli to vadit nebude, nebude nic namítat. Nenamítá nic proti telefonnímu seznamu, který je vedle ní. Tak proč by měla proti umění? Ale především se to musí dělat levně - 2 dolary za kus. Z ekonomického hlediska je to opodstatněné, ale to by bylo na dlouhé povídání.

Chtěl jsem se zeptat - nemusíte odpovídat, jestli nechcete, na období v exilu. Jaké to bylo a co si pamatujete?

Pamatuji si docela hodně. Ne že bych o tom nechtěl mluvit. Myslím si ale, že můj úděl, ať už to nazveme jakkoli, byl daleko snesitelnější než úděl tolika jiných lidí. To, čím jsem prošel, je ve srovnání s nimi jako mateřská školka a nestojí za zmínku. Nehledě k tomu - můj přítel, Derek Walcott, významný básník, aspoň si myslím, že je skvělý, jednou když jsme se bavili v pokoji

s nějakými dalšími lidmi a já jsem použil ve větě něco jako, „když jsem byl ve vězení...," pronesl : „no jo, už se zase dělá zajímavým."

Četl jsem o vašem velkém přátelství s ruskou básnířkou Annou Achmatovovou. Co se vám při vzpomínce na ni vybaví?

Její osobitá krása. Byla to neuvěřitelně krásná žena, dokonce i ve stáří. Obrovská a vznešená. Kdykoliv jsme spolu šli, narovnal jsem se, abych netrpěl komlexem méněcennosti. Když jste se na ni podíval, pochopil jste, že v Rusku mohly čas od času vládnout ženy. Byla skutečně majestátní. O poezii jsme si tolik nepovídali, ale tím jak jsme se důvěrně stýkali, což bylo úžasné, jsem získal obrovskou míru jasnozřivosti, laskavosti a mravní síly. Když pomyslíte, čím ona prošla a zamyslíte se nad sebou, říkáte si... jestli ona mohla odpustit, kým jsi ty, že bys nemohl odpustit, co se stalo tobě. Takže to byla jedna z mnoha takových lekcí. Myslím si, že jejím prostřednictvím by se člověk mohl rychleji stát křesťanem, daleko rychleji než čtením Bible.

(V roce 1921 byl první manžel Achmatovové, básník Nikolaj Gumiljov, zastřelen bolševiky jako údajný kontrarevolucionář. V politických čistkách třicátých let byl její syn Lev Gumiljov zatčen a dalších osmnáct let opakovaně vězněn v pracovních táborech. Její třetí muž, kunsthistorik Nikolaj Punin, byl také zatčen a zemřel ve vězení. V roce 1946 byla proti ní vedena ostrá kampaň, která skončila jejím vyloučením ze Svazu spisovatelů a znamenala zákaz činnosti. Poté byla na každém kroku sledována dvěma agenty tajné policie.)

Píšete v současnosti poezii v ruštině, angličtině nebo v obou jazycích?

Poezii píšu většinou v ruštině. Něco v angličtině, ale velmi zřídka. A eseje a prózu. Ačkoliv jsem se nyní rozhodl, že na dva roky přestanu prózu psát.

Jak u vás probíhá tvůrčí proces?

Nevím. Prostě se to přihodí. Mám v hlavě pár slov a ty se rozeznějí, začnou se pohybovat a přeskupovat. A pak je prostě zapíšeš. Ani si toho nejsi vědom. Možná myslíš na člověka, který přechází ulici na zelenou, ne na červenou. Ale myslím si, že pro tento proces neexistuje žádný zvláštní postup nebo systém. Může se to stát ráno, když se probudíte a dáte si kávu a cigaretu. Jdete ke stolu a vidíte, že jste tam od včerejška něco nechal. Tak pokračujete. Nebo to prostě

vyhodíte. Záleží na rušivých vlivech. S rušivými vlivy se, alespoň já, čím dál tím hůře vyrovnávám.

Jak srovnáváte Američany s Rusy? Mám pocit, že ruské slovo pro duši je „bezdušnyj"?

„Duša" je duše. „Bezdušnyj" je bezduchý.

Chybí Američanům ve srovnání s Rusy duše?

Myslím si, že ne. Všemohoucí naděluje všem rovným dílem.

To se mi líbí. Jaký je váš pohled na současnou kulturu?

Můj pohled na současnou kulturu. No, to se nemůžete zeptat na něco menšího? Můj pohled na současnou kulturu - opravdu nevím. Já v podstatě žádný názor nemám, nemám žádnou filozofii. Mám jedině nervy. Reaguji na základě nervů. Některé věci mě odpuzují, jiné se mi zdají zvláštní. To je běžná reakce. Celkově si myslím, že se dělá příliš mnoho povyku. Příliš mnoho povyku a příliš mnoho zbytečností. Ale pořád můžete narazit na pozoruhodné věci. Můžete narazit třeba na Sonnyho Rollinse. Znáte Sonnyho Rollinse? Můžete mezi tím vším narazit na dobrého básníka, na dobrého herce nebo tanečníka. Možná dokonce na dobrého malíře. Můžete narazit na dobrého malíře.

Vím, že budete mít dnes večer přednášku o tom, co jsme předtím probírali, o tom, jak rozšířit řady čtenářů poezie. Možná, že byste mohl krátce pohovořit o některých již zmíněných cílech, jako jsou zpřístupnění poezie v továrnách, supermarketech. Jak toho lze dosáhnout?

Snadno. Na levnou výrobu poezie existují různé technologie. Musíte trochu riskovat a vydávat. Bude vám to znít sice šíleně, ale vyložím vám to postupně. Musíte vydat něco kolem 20,30,40 milionů výtisků brožovaných antologií americké poezie po dvou dolarech za kus. Samozřejmě tu vyvstane problém se skladováním. Ale jakmile vyvstane problém se skladováním, budete přinuceni k distribuci většího množství. A další věc - 2,5 milionů svazků, z nichž každý je za dva dolary vám přinese více než 10000 výtisků za 20 dolarů. Existuje taky nějaký zákon, který musí být zrušen, myslím, že z roku 1983 nebo tak, to musím zjistit, který nutí vydavatele zničit knihy, které neprodali. Takový zákon by prostě měl být zrušen. Musím o tom zjistit víc, přesně to nevím. Zkrátka to dáte do distribuce a jestli se určité procento z těchto knih zničí, prachem, plísní, shnije nebo se rozloží na smetišti, vždycky se najde

nějaké dítě, které si tu knihu z té hromady vytáhne. A myslím, že právě toto dítě bychom měli brát v potaz.

Kdo si myslíte, že by to měl dělat - soukromí vydavatelé nebo by se to mělo subvencovat pomocí grantů a dotací?

Myslím, že by to měli dělat soukromí vydavatelé, ale s podporou státu. Jednotlivé státy by se o to měly pokusit. Nemyslím si, že by se to mělo dělat na federální bázi, ale na bázi jednotlivých států by se to dělat mohlo. Myslím, že by to bylo skvělé. Mým cílem je, a to je poslední věc na toto téma, o které se zmíním, mým cílem je obrátit tento národ na osvícenou demokracii. Možná se mi to nepodaří, ale aspoň se pokusím. Jeden rok mohu zabít tím, že to zkusím. Uvidím, jak to dopadne.

Přeložila Dagmar Hrabalová, *upravil a zkrátil* –jih-

VLADIMIR LITVINOV

OPĚT ZIMA

Jestli se oteplí – tak jenom ke sněhu,
syrému nebi a měkkému větru,
měkkému sněhu a pohodlenému životu –
to dětem pro radost.

Jestli nám jednou napadne hodně sněhu,
s dětmi budem domky stavět:
teplé domečky z měkkého sněhu –
abychom utišili zvedající se vítr.

SNÍH

Stmívá se.
Všechno zasypává sníh:
ve dvoře stopy od sáněk, stopy
od dětských bot. Smích,
stopu průzračného světa,
na zemi též přikryje sníh.

A všechno kolem je v bílém,
prašném a chladném,
lehkém sněhu
a tomu se říká – zima.

z ruštiny přeložil -pak-, taktéž báseň na str. 31

ALOIS VICENÍK DOMÁCÍ ZABIJAČKA ZA MÝCH DĚTSKÝCH LET.

(Psáno bojkovským nářečím z dětských let.)

Kdy se zabíjelo, záleželo na mnohých okolnostech: byla-li pořádná zima, ať už to bylo před Vánocemi či po nich, žralo-li „prasa" a bylo-li čím ho krmiti.

Zabíjačka prasete byla naším dětským svátkem. Na tú jsme sa velice těšili a počítali jsme, kdy budeme my a kdy budou u strýčkú zabíjat. Moseli jsme dycky jíti do školy, tatínek - Josef Viceník, nar. 1839 + 1908 - byli na to přísní, kromě nemoci, nesměli jsme vynechati školu, ale při domácí zabijačce, to už tatínek „přimúřili" oko a mohli jsme ostati doma.

Jakmile naši dědáček Petr - nar. 1816 ; + 1906 - otec to tatínkúv, začali za zimního večera v jizbě dělati „špajdle", už jsme poznali, že sa zabijačka blíží. Přiškočili jsme k dědáčkovi, každý z jedné strany. Jeden z nás podával dědáčkovi třísky z měkkého dřeva, ze kterých dělali „špajdle" a druhý už hotové špajdle odbíral a ukládal na hromádku. Hotové špajdle dali dědáček sušiti do mezírky za kamna.

Maminka Františka - nar. 1847; + 1921 - která chodila mlet do mlýna, už zase chystaly větší zásyp pěkného jačmeňa na krúpy do jelit. Aby byli jelita hladší, přikúpilo sa ve kvelbě pohaňčené kaše, kterú jsme my děti moseli obrat z černých zrneček a ze šupek.

Den před zabíjačkú sa už vařily krúpy, aby dobře rozpráhly, tlúklo sa v železném „možděři" koření: pepř, marjanka na marjankové plevy a vonné, krájala a smažila sa cibula a lúpal sa česnek, škrábala sa mrkva a petrželí.

Hospodyně mosela si to všecko přichystat deň před tím, protože v zabijačku měla plné ruce práce a k tomu mosela obslúžit a pohostit strýčky s tetičkama a dětma, kteří přišli k nám hned ráno na zabijačku.

My děti jsme sa těšili na bratrance a sestřenice, ale babúlka Justína - nar. 1819 ; + 1898 - matka to tatínkova, sa hrozily našeho křiku, když sa sa sejdem všeci do hromady. „Kanalije, enom mně křičte" - tak nám hrozily - „popakujete (pújdete) na pec!" A my přeca sme sa chtěli dívat, jak budú prasa zapichovat. Jak ho budú pařit a „škoblú" oškrabovat štětiny, jak ho budú věšat - a zbytečně sme zavazali, což jsme tehdy svým dětským rozumem nechápali.

Zabíjati prasa, chodili si navzájem strýčkové;

byli to bratři či švagři našich rodičů. Jeden ze strýčků, který měl „trefnú" ruku, „zapichoval", zabodal prasa a ostatní přidržovali, aby neuteklo.

Tetičky zase držely misu na krév a odlévaly ju do hliněných hrncú, do látek. Krév sa mosela míšat vařejkú, aby nezkusovatěla. „Míšaj do osmičky, né dokola," poučovali strýček řezník míchající tetičku, „nebo sa ti srazí!"

V kuchyňi už sa zase maminka staraly, aby voda v kotle na ohništi vřela. Pod kotlem v ohňi sa vyhřívaly kamené vařáky, které vyhřaté sa hodily do vody do trokú, když za třeskuté zimy voda chládla. Když voda vřela, přišli dva ze strýčkú a prostrčili přes uši kotla pevnú tyčku a nesli vřelú vodu na opaření prasata, které zabité leželo v trokách. Před pařením prasata oškubali tatínek štětiny ze hřbetu, posypaného dříve popelem. Když bylo prasa opařené, seškrabovali z něho „škoblú" štětiny. Z přebraných štětin, udělala nám místní cikanka, stará Eva Murkova, dobrú štětku na líčení.

Moje sestra, Aloisia Glivická - nar. 1869; + 1946 - vzpomínala ze svých dětských let, jak u nás dělala stará cikanka Eva štětku a vypravovala si s našú babukú o svých dcerách. Dcera Nanka, ta je pěkná a šikovná, tak sa chlubila stará Eva, proto si ju vzal cikán Francek a má ju rád. Babulka prohodili: já mám také dceru Anču, vdanú v Pitíni. „Prosím ich pěkně panimáminko," vpadla do řeči stará Eva, „Ale moja dcera je křtěna Nanka, ne Anča!"

Oškrábané prasa pověsili strýčci za zadní nohy na „krmholce" a připevnili na trámě pod kolňú. Rozřezali prasa a vybrali z něho vnitřnosti. Ponáhlali sa tak, aby uřezaná hlava s podbradkem přišla co nejspíš do kotla, aby sa mohl v deset hod. dopoledňa „roznášat podbradek".

„Roznášat podbradek" bylo úkolem nás školních dětí, proto jsme ostaly doma. Maminka rozdělovaly na taléřky, co sa má roznášat. Na taléřek daly: šmidu (kúsek) podbradka, k tomu hromádečka postrúhaného křenu, kúsek ucha, kúsek játer a na hromádku smažené krve; druhým taléřkem to přikryli, aby vše nevychládlo. Kromě toho dali do hrnečka zabijačkové šnáčky. Svázaly vše do uzlíka (bílého šátku) a přikazovaly: „Ponáhli sa, ať to nevychládne!" Od cesty jsme dostali desetník, dnešních dvacet haléřú. Dostali-li jsme nějaké panenské nebo kožušenné jablíčko, bylo nám to milejší, než desetník.

Tatínek zase volali strýčky řezníky: „Pojďte na podbradek" a častovali je slivovicú. U jídla podbradku, třebaže to byl už aj oběd, sa dlúho nezdržovali; mosali sa ponáhlat, aby včas byli hotoví s prácú. Proto si prácu rozdělili: jeden z nich rozbíral střeva, druhý je obracal, opět jiný obrátil vrchní desku sto-

lu a sekal na ní sekavkama uvařené vnitřnosti a maso z hlavy, které mělo přijít do jitrnic a zase jiný „rozšalúval" prasa; dědáček, ti oškrabovali „hyšky"(nožky).

Prání střev měly na starosti dvě k tomu ustanovené ženské a trvalo nejméně hodinu. Mosely sa dobře ponáhlat a spravedlivě je přelévat vodú a přemačkávat ve vodě a sněhu tak dlouho, až už nesmrděly. Střeva byly opravené tehdy, když střevo napnul na ukazováček, mnul je palcem a ono vrzalo. Zapařily-li sa střeva horkú vodú, nebyly k vyprání. Voda při prání střev mosela býti totiž vlažná a ne horká. Oprané střeva donesly sa k strýčkúm řezníkúm, aby zjistily, že už nesmrdíja.

Vyprané střeva jeden ze strýčkú rozděloval, které budou na jelita, které na jitrnice a na jednom konci je špajdloval a už chystal „prejt" pro obojí. Střeva jak jitrnic, tak i jelit, když už vše si připravili a vychutnali, sa nabíjela rožkem.

Maminka hospodyně sa už hlásila z kuchyně: „V kotle mně už voda vře, já už mohu ovařovat!" Ten deň hospodyňi veliká túra! Jak měla jitrnice a jelita ovařené, první si z nich uložila do pekáčkú pro hosty k večeři. Jiné zase ukládala na talíře pro posílání. „Pečenky" jsme opět roznášeli my děti a to: kúsek pásku (oddělená svíčková od kotlet), jedna nebo dvě jitrnice, rovně tolik jelit, pro kmucháčka sa dala tlustá jitrnica, zvaná „odřitnica" a do hrnka polévka „ovarovice". I chudobní si přicházeli s hrnkem na polévku a maminka jim do polevky také něco přidala.

Při roznášení „pečenek" jsme vyřizovali: „Zkázali vás naši pěkně pozdravovat, posílajú vám pečenky a máte k nám večer všeci přijít": strýček, tetička aj s dětma - a byli-li na živu - a aj dědáček s babulkú. Za cestu jsme dostali dvacetník, dnešních 40 haléřú.

Ne nadarmo radila jedna bojkovská tetička svým dospělým dětom: „Hleďte si zabit každý rok prasátko koliké toliké, i když ho večer celé zjíte, enom nech sa rodina v lásce sejde."

Posílání pečenek bylo vlastně enom „poščání". Kolik sa „poščalo", tolik sa splácalo, když obdarovaný zabíjál.

Když už bylo se zabíjačkú prasate všecko uspořádané, ženské se daly do čištění jizby a umývání nádob, tatínek poděloval strýčky štamprlú slivovice a chystali stoly pro večeřu. Strýčci řezníci šli dom pokludit dobytek a nastrojit sa pro večer.

Maminka měli pilno v kuchyňi, aby měly včas hotovú večeřu. Na večer sa sešla pozvaná a nastrojená rodina i s dětma a pozasedali za připravený stúl. Děti měly svúj stúl a my domácí děti jsme seděly s něma.

Před večeřú sa napřed přítomní hlasitě pomodlili: „Otčenáš a Zdrávas" s připojením: „Pane Bože rač požehnati tyto dary, které každoročně z Tvé milosti požíváme. Amen."

Co bylo na jídelním lístku zabijačkové večeře? První byla polevka ze skřiptoviny a po ňú byla pohančená kaša, někdy aj zavařené, malé lokše. Po polevce přišla skřiptovina a k ní byla máčka buď křenová, nebo černá zabijačková. Potom byo pečené maso z bečkovým zelím, dále jitrnice a jelita s vařenýma suchýma trnkama nebo s červenú řepú. Při jelitoch a jitrnicách přítomní ochutnávali a upozorňovali strýčky řezníky, kterého koření dali moc „lebo" málo. Nakonec byly koblihy nebo „boží milosti" s čajem, smažené na sádle od lonské zabijačky.

Pro mužské nescházela štamprle domácí slivovice, pro ženské zase sladká, ba i pro pivo se poslalo.

Při zabijačkové večeři bylo hodně veselé řeči, kořeněné „šprýmy". Přítomní „dožírali" (dobírali si) strýčky řezníky, zda-li jim neuteklo zapíchnuté prasa aj s nožem anebo z trokú, než sa vrátili s vřelú vodú z kuchyně.

Z dětských let vzpomínám na strýčka Antonína Soju -nar.1841 + 1905 - který při večeři pro obveselení vypravoval proto: Přiženil sa do Bojkovic muž cizí obce a když dostávali zabijačku a byli zváni k večeři, pochvaloval si: „toto je mně pěkný zvyk!" Když ale sám zabíjal a žena ho upozorňovala, že mosíja také posílat a oplácat, tu sa „zaškaredil" (zamračil) a pravil: „Po takovém zvyku nic není, to rozdáme celé prasa..."

Jak musela býti šikovná naše stařenka, matka maminčina, Frant. Rusňákova - nar. 1819; + 1878 - šikovná, - tak povzdechla má sestra Aloisia - a opatrná při chystání zabijačkové večeře, aby se jí jídlo na ohňišti nezakúřilo a popela nepřišlo do jídla! Naše babulky - stařenky neznaly ještě šporákú a všecko mosely ukuchtit na ohništi. Jaká to byla obtížná práca, o tom nemají nynější hospodyně ani ponětí! - Maso a jelita s jitrnicama se ovšem upeklo v kamnové trúbě, nebo v peci.

Sádlo sa „škvračilo" až druhý den po zabijačce jednak pro moc práce, jednak z opatrnosti a bezpečnosti, aby sa od horka nechytily saze v komíně, když už sa toho dne moc „kladlo" (topilo).

Rukopisná vzpomínka na zabijačku v obci Bojkovice (okres Uherský Brod) od Aloise Viceníka, kněze v.v., vznikla někdy koncem čtyřicátých let 20. století. Jazyk původního rukopisu byl zachován.

Michal Jareš

...PRÁVĚ JSEM SE ZAMÍLOVAL, ALE JAK JSEM ZJISTIL, BYLO TO ZRCADLO... JMENUJI SE UMBERTO E. A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO AUTORA KNIHY „CELISTVOST SÉMANTICKÉHO KONTEXTU." ...RÁD BYCH VÁM DNES NĚCO ŘEKL O EPOSU O GILGAMEŠOVI, ALE MOC TOHO NEBUDE...
1
...NE, ŽE BYCH TENTO ŠKVOST NEZNAL, ALE JE TO NATOLIK ZAMOTANÁ HISTORKA, ŽE SE MI ŠPATNĚ VYSVĚTLUJE - TAKŽE OPRAVDU JEN KRÁTCE VÁM ŘEKNU, CO TO VLASTNĚ TEN SLAVNÝ EPOS JE - BUDU TROCHU IMPROVIZOVAT, JSEM MALIČKO NEJISTÝ...
2
...PŮVODNĚ SE TENTO EPOS NAZÝVÁ "ŠA NAGBA IMURU", STAROBABYLÓNSKÁ VERZE UŽÍVÁ PRO JEHO JMÉNO ZKRATKU dGIŠ, V CHURRITSKÝCH FRAGMENTECH JE TO JAKO GALGAMIŠ. JDE V TOM O TO, ŽE TEN CHLAPÍK CHCE ZÍSKAT NESMRTELNOST...
3

© Michal Jareš

RITUÁLY SPOJENÉ SE SMRTÍ

JEJICH KOŘENY A REZIDUA

(3. část)

Ivo Štefan

Zmiňme se alespoň okrajově o dalších aspektech pobytu mrtvého v domě. Po celou dobu se nesmělo prát ani vařit. Oheň se nechal vyhasnout, neboť by se jeho mocná očistná síla mohla přítomností nebožtíka poskvrnit. Až po pohřbu přinesli do nově vymazané pece oheň od sousedů. Tabu byla práce na poli – nehýbat se zemí, aby se tím nehýbalo s mrtvým. Mrtvý je asociován se zemí daleko dříve, než se v ní ocitá.

Významná skupina rituálních úkonů souvisela s vynášením mrtvého s domu. Přechodový rituál vstupuje do prostorových vztahů. Omezme se na základní momenty: Ještě před aktem samotným přistupovaly ženy s vážnou tváří a vylévaly vodu pod máry, na nichž mrtvý spočíval. Při vynášení se dbalo na to, aby máry byly neseny maximálně na úrovni kolen. Jinak by to prý bylo pro obyvatele domu nebezpečné.

Doloženo je také vynášení oknem, či točení s márami kolem vlasní osy. Mrtvý měl být prostě dezorientován a tím pádem neschopen se vrátit zpět do domu. Kontinuitu od raného středověku má i zvyk rozdvojování nebo otáčení vozu, na kterém přepravují nebožtíka.

Sám pohřební průvod měl v některých krajích silně sociálně – konsilidační charakter: Vůz táhl průvod zvířat, z nichž každé patřilo jednomu hospodáři, který je tiše vedl. Tzv. odpros (odbierka, kázeň) měl ještě před inhumací harmonizovat vztahy mezi mrtvým a komunitou (za chvíli si povíme, že jakákoliv vázanost- ať už pozitivní či negativní – je jedním z klíčových motivů revenance). Při odprosu kněz nebo někdo z příbuzných děkoval zúčastněným za lásku a prosil o odpuštění křivd, které mrtvý zaživa spáchal.

Pozoruhodnou kapitolou pohřebních akcí je ukládání milodarů do hrobu. Jak již bylo řečeno, jsou tyto praktiky, vzhledem ke křesťanské koncepci zásvětí, dosti divergentní. Nejčastějšími milodary byly pálenka, tabák a lulka pro muže a šicí souprava pro ženy (případná emancipace by se tedy dotka i záhrobí). Byly to tedy předměty, které k zemřelým nerozlučně patřily. Zvláštní je ovšem ukládání potravy do hrobu. Pecen chleba, aby mrtvý neměl hlad, náhradní

oděvní součástky, gravidní ženy dostávaly běžně výbavu pro dítě. Znovu se tedy přesvědčujeme o tom, že život po smrti trvá dál a hrob se v tomto kontextu stává domem živého. Do rakve vkládají pozůstalí květiny, mající silně apotropáiní náboj – mají mrtvého chránit před démony na jeho cestě. Naprosto běžné bylo a je vkládání drobných devocionálií, jako růženců (kterými se ovšem mrtvým také svazovaly ruce), modlitebních knížek, medailónků apod. Obzvláště mnohoznačným milodarem byly mince, jejichž přítomnost zjišťujeme v hrobech již u Germánů. V prostředí novověké vesnice byly interpretovány různě. Za prvé jako podíl na majetku, ale také jako mince za převoz do světa mrtvých, anebo pokřesťanštělé – aby měl mrtvý peníz pro svatého Petra. Obolos mrtvých známe nejlépe z antiky, kde byl určen pro převozníka Chárona. Zdá se ovšem, že jde o cosi, čemu etnologie někdy říká pankulturní konstanta a vkládání měnových jednotek do hrobu v podobě mušliček kauri, zná např. i většina tichomořských etnik.

Po církevním obřadu následoval pláč nad mrtvým. Naříkali toliko ženy a děti a to: v domě nad mrtvým, při vynášení, nad otevřeným hrobem a na dušičky. Bylo to něco mezi naříkáním a zpěvem na jeden velmi jednoduchý hudební motiv doprovázený grimasami pláče. Obřadní pláč byl silně zkonvencializovanou záležitostí a považoval se za umění. Jsou zaznamenány případy, kdy se žena den před pohřbem zavřela a cvičila pláč, aby neplakala „pro lidsků haňbu".

Po pohřbu se duše naposleddy vrací domů, kde má připravenou pálenku, chléb, vodu, ručník a rozestlanou postel, aby se mohla naposledy před cestou posílit a vyspat. Na severním Slovensku se duše v domě zdržovala ještě 40 dní. Úklid jizby byl tedy možný až po tomto termínu. Zde také nechávali jeden kout v jizbě nevybílený, aby se prý duše mrtvého nevracela.

Poněkud jiný scénář měl pohřeb mladých dosud volných lidí. Mezi obřadními komponenty se často objevují vysloveně svatební symboly (koláč, svatební šaty, apod.), toto téma by si ovšem (stejně jako ostatní) vyžadovalo zvláštní práci.

Podíváme-li se na celou tříšť praktik, zvyků a rituálů en generale, musíme konstatovat, že představy o životě post mortem se na jednom místě ve stejném čase jeví dosti nehomogenně. Jaká tedy byla koncepce zásvětí na moravské vesnici 18. století, pomineme-li engobu křesťanství? (tím ovšem nechci říci, že by snad ne-

byli křesťany). Mrtvý přebývá po smrti v hrobě, je zde ale přítomen prvek záhrobní cesty, což se jeví dosti disproporčně. Faktem ovšem zůstává, že venkovský člověk takovou disproporci rozhodně nevnímal (viz aditívní zacházení z tradicí). Zdá se mi velmi pravděpodobné, že k synkresi několika myšlenkových systémů došlo již před christianizací našich oblastí. Jako příklad uveďme skřítka hospodáříčka jako reziduum kultu předků.

Posledním, pro současného člověka spíše hororovým tématem z filmu, než událostí běžného života, je revenantismus. Na toto atraktivní téma byla napsána řada studií. Z hlediska etnologie zůstává nejúplnější syntézou práce Františka Wollmana, publikovaná již ve 20. letech. Obecně můžeme revenantismus klasifikovat na: 1) obligátní- návrat mrtvého do domu večer po pohřbu (viz výše), 2) revenantismus s individuální motivací, který má řadu specifických důvodů. Jmenujme alespoň ty nejčastější: nespokojenost s hrobovou výbavou, intenzívní vzpomínání pozůstalých na mrtvého (popř. obráceně). To znamená, že pohřební rituály nesplnily svou základní odlučovací funkci. Dalším důvodem, který nezřídka stojí u vzniku folklórní narace jsou nesplněné závazky mrtvého vůči živým, nebo živých vůči mrtvému (schovaný poklad, který musí zemřelý hlídat, neodčiněná křivda atd.). V tomto případě snad můžeme říci, že pohřeb nesplnil svou sociálně harmonizační funkci. Charakteristickou skupinou těch, kteří se měli tendenci vracet, jsou lidé stojící na okraji společnosti – tělesně a mentálně postižení. Archeologické výzkumy na pohřebištích z raného středověku zjišťují právě u takovýchto jedinců zvýšený výskyt protivampyrických zásahů. Poslední se ocitají v tomto generalizujícím výčtu ti, zahynuvší nepřizozenou, či předčasnou smrtí – tzn. nepokřtěné děti, sebevrazi, zavraždění, popravení apod.

Claude Locoteaux se ve své vynikající knize „Přízraky a strašidla středověku" domnívá, že právě tento komplex představ dal vzniknout strašidlům, tedy původně reálným jedincům vázaným po smrti na tento svět.

Protivampyrické akce nebyly nic neobvyklého a poslední byla zachycena v 70. letech našeho století na východním Slovensku. Protivampyrické praktiky máme doloženy od raného středověku jak archeologickými, tak písemnými prameny. Opět bychom je mohli klasifikovat do

několika úrovní: 1) praktiky preventivní (již zmíněná manipulace s márami, sypání máku, obilí do hrobu, které mrtvý musí nejprve spočítat, vrážení trnů do pat mrtvého, svázování rukou růžencem atd.) 2) praktiky spojené s exhumací mrtvoly v situaci, kdy první skupina selhala (propichování srdce osikovým, či dubovým kůlem, odtínání hlavy rýčem, svázování mrtvého, ukrucování hlavy...) 3) kremace, která prakticky ve všech případech revenanci ukončuje. Strach z mrtvých dostupuje svého vrcholu ve značně excitovaném 17. stol, kdy se protivampyrické zásahy stávají dokonce častou náplní soudních protokolů.

K čemu to všechno? Současný, plně sekularizovaný člověk, zbavený všeho tmářství a předsudků, téma skutečné smrti (na rozdíl od našich předků) tabuizuje. A jeho strach z ní roste přímo úměrně k výkonnosti kremačních pecí.

Místo závěru:

„A jazyky se nerozvázaly a z ramen nespadla tíha, dokud jsme ho neuložili do země. A třebaže nikdy nevládl, nýbrž tvrdě doléhal a vrýval svou stopu, ve chvíli, kdy jsme ho spouštěli, připadal nám tak plný významů, že se nám zdálo, jakobychom ani nepohřbívali mrtvolu, ale ukládali sklizeň do stodoly. Byl na těch provazech těžký jako první dlaždice chrámu. A my ho nepohřbívali, ale zabudovali do země, konečně proměněného v to, čím je: v základ."

(Antoine de Saint-Exupéry, Citadela)

Doporučená literatura:

Eliade, M.: Mýtus o věčném návratu, Praha 1993; *Levi-Strauss, C.*: Myšlení přírodních národů, Praha 1996; *Van Gennep, A.*: Přechodové rituály, systematické studium rituálů, Praha 1996; *Frolec, V.*: Prostá krása, Deset kapitol o lidové kultuře v Čechách a na Moravě, Praha 1984; *Zíbrt, Č.*: Seznam pověr a zvyklostí pohanských z VIII. věku, Praha 1995; *Locoteaux, C.*: Přízraky a strašidla středověku, Praha 1997; *Wollman, F.*: Vampyrické pověry z oblasti středoevropské (I - VI). Národopisný Věstník Československý, roč. IV - VIII, 1921 - 1925; Kultové a sociálne aspekty pohrebného ritu od nejstarších čias po súčasnosť, Bratislava 1993. (sborník příspěvků); různé čísla časopisu *Český lid*

Námořník

Ani do nevěstinců, ani do krčem
nevede cesta mléčným sklem.

Kolem paláců, které zešedly,
kolem domů a vozů se senem,
potom usnout na břehu veselý.
Proud potácí se do umření.

Ani do nevěstinců, ani do krčem
nevede cesta mléčným sklem.

Sestupuje hvězda. Čert ji vem! –
Jenom pokochej se jejím zábleskem,

když už do nevěstinců, ani do krčem
nevede cesta mléčným sklem.

Rozviř netečnou hladinu! Pochodeň
do ní vhoď! Připluje loď –

ztrouchnivělá, přece nová,
jako hvězda Davidova.

Obzor

Na poušti hory. V horách jezero.
Bezvětří. Zakřivená hladina.
Kytara. – Tančím bolero,
struna se na kůl napíná.

Svlékám si šaty. Boty nevydám.
Odnesou mě pryč. Kam?
Při chůzi v rytmu karavan
slova polykám.

Žádný poutník mě nespatřil.
Nejsem sám!
Na hladinách uschl kavyl.

Severák

Naříkej, když chceš. Já nemám důvod
přemýšlet nad tím, co bys měl nést;
nutnost je souhra, jen jedna z náhod,
tak jako kaluž kolébka hvězd.

Já to vím líp; ty rozprostřeš pohled,
jiskření vneseš v přízračnou tmu,
přijdeš si, kdy chceš, odejdeš schvácen,
postěžovav si ztichlému snu:

nezajímá tě, co hoře chybí.
Rozbrečel bych se nad světem, kdyby
byl jsem si jist, že obloha lká

po ránu slavík zpívá a zima
nastává, doba nastává jiná?
Světlou nocí se odeber spat.

JAKUB CHROBÁK

* * *

Když mluvíš ze spaní,
alespoň je to ke mně:
o tom, co před chvílí
jsme (dohromady) žili.

A venku zatím rozhání
mocnými slovy země
léto. Otavu zkosili,
už (proti zimě) pili.

Čas jakoby se propojil
a před očima stojí
(poodešli jsme Té).

Sami, leč dřevo v pokoji
hrklo ve známém spoji
(blíž k Zubaté).

MICHAL JAREŠ
Z „RUSKÉHO ROMÁNU“

Poznámka: „Ruský román“ je stále dílo ve zrodu. Pojednává o návštěva doktora Zhora u hraběte von Ruta někde v Rusku. Zhor zkoumá pocení u člověka, von Rut je unavený hýřil. Ukázka je ze třetí kapitoly.

DENÍK, KTERÝ si začal vést doktor Zhor hned ten den, protože mu bylo dáno objevit něco zajímavostí, jež se sice netýkaly přímo jeho výzkumu, ale zdály se být stejně důležité, byl vlastně sešit, který našel v knihovně von Ruta. Chvíli přemýšlel, jestli to má hraběti říct, že našel nezajímavý sešit za hromádkou knih psaných v azbuce, ale pak si řekl, že než by přijel hrabě, mohl by lecos ze svého nálezu zapomenout. Přeskočil tedy prvních pár stránek popsaných beztak nečitelným písmem a jal se psát:

„Mou jistě důležitou funkcí ve společnosti, v níž jsem se ocitl, je zaznamenat události, a to takovým způsobem, aby je pozdější generace mých následovníků (nebál bych se možná hovořit o škole), měla z čeho vycházet. Proto jsem se dnes rozhodl nelelkovat a využít chvíle, kdy se můj nejdražší přítel, hrabě von Rut, vzdálil s úmysly vyřídit a hlavně připravit můj vstup do společnosti zde, v této gubernii. Musím si pochválit, s jakou úctou se ke mně tento šlechetný a drahý muž chová a jakou péči do mé osoby dává. On i jeho komoří Karel – snad by měl ten chlapec více pít minerální prameny, vypadá nezdravě a jeho psýcha se mi zdá trochu nakloněná; jest však možné, že služba u hraběte mu nedává ani pomyšlení na to, aby se staral o sebe – tedy oni oba jsou k mé osobě velmi ušlechtilí. Místo nich zde potkávám jen jednoho muže, který se stará – prý, nikdy jsem to neviděl – o chod domu a okolí, a jednu dívku, která zde slouží. O kuchařce nemluvím, ta je příliš vzdálená mým esteticky vytříbeným poznatkům o člověku. Jsou to všechno praví Rusové, pijí ruský čaj a někdy chrápou na seně ještě po svítání, jak jsem se několikrát přesvědčil náhodnou kontrolou. Nemyjí se, ale to nevidím jako chybu, spíše jako dobro mně seslané samotným Bohem. Jsem nadšený ze svých pokusů s potem, neboť výsledky se již dostavují. A právě kvůli výsledkům jsem také nucen napsat několik řádků: můj

výzkum pocení by se myslím měl rozšířit i na jiné oblasti lidského vyměšování, neboť kolonka potu se mi zdá být příliš svazující a úzká. Chvála Bohu a císaři, že mě tato šťastná myšlenka napadla! Zkoumal jsem totiž několik nádobek z předvčerejšího úlovku. Kromě svých vod jsem získal i unikátní tekutinu od místního rybáře. Člověk je to zdatný, ale myslím, že s vědou jako takovou, s fenoménem, jež obnáší schopnost vědy pojmout vše a vyabstrahovat poznání, tedy s tím se myslím ještě tento podivuhodný rybář nesetkal. Dalo mi dost námahy, abych se toho dotěrného muže zbavil. Jedině útěk na něj platil! Když mě nemohl dostihnout, alespoň plival své rybářské sliny. Musím říci, že díky nim jsem nalezl další směr svého hledání. Dosavadní zahřívání nebo tření potu se mi zdálo již ve Vídni nepříliš efektivní, ale zde se již stalo pouhou nouzí, slepou uličkou. Přidáním několika granulek síry sice mohlo být poukázáno na přeci jen nějaký výsledek, ale celkově jsme spokojený nebyl. Až tehdy, když jsem opětovně procházel několik již prověřených pokusů s novými dávkami, připletl se mi do baňky nějakým záhadným způsobem i rybářův hlen. Výsledek byl, myslím, fenomenální a naprosto ohromující. Do deníku je příliš těžké popsat mé nadšení! A tyto překvapující proměny mě vedou dál a dál – budu-li chtít napsat teoretickou práci o výzkumu člověka skrze jeho pot nebo ještě lépe o výzkumu potu s ohledem na lidství za ním, budu nutně muset přihlédnout i k ostatním exkrementům, které člověk vylučuje. Třesu se při představě, co nového a vpravdě objevného může přinést slina postarší komtesy z Grazu a co takový výtažek z tuberkulozního ruského popa. A dál, nebudu se bát jít ještě dál, až tam, kde uchopím a pevně v rukou potěžkám pravé, tepající lidské já v jeho nepřetvořené, pravdivé podstatě bez ohledu na veškerou dosavadní vědu, která tu působila před mým příchodem na svět? Sám budu tím, kdo ponese praporec nového, pravdu znajícího lidství!!! Spojím exaktní vědy s filosofií a estetiku s fyzikou!!!!! Věřím, že toho dosáhnu se vší hrdostí a s intelektem, který bude poračovat dál na trnité cestě osudu!!"

Zhor se slavnostně podíval z okna, neboť jeho srdce tepalo příliš rychle na to, aby byl schopen psát dál. Viděl pomalu se stmívající oblohu i to, jak se u lesíka kdosi snažil chytit

volně pobíhající krávu. Chůze člověka napovídala o tom, že ten nebožák neměl zrovna na růžích ustláno - trochu se motal a vratce hledal oporu. Povětšinou marně. Mohlo to být i humorné, ale doktor nebyl příliš naladěn k zemitým šprýmům od doby své nešťastné první lásky, která poté, co ji šlechetně pozval do lesa, vzala za své i s... ale to je vlastně úplně jiný příběh, který by se zde odehrával a Zhor ho rychle zaplašil. Zamyšleně si hladil jizvu z té doby a vzpomínka na pachuť mokrého listí mu způsobovala v mysli víc, než jeho obličej vůbec dokázal zobrazit. Div že se nezhroutil.

Polekaná služka, která vcházela právě do pokoje, s křikem a smíchem utekla všem do vsi říct tu novinu, že cizí pán má vzadu velice, opravdu velice moc špinavé kalhoty.

WIN BALLOVÁ

DOPIS SYLVII PLATHOVÉ

Drahá Sylvie,
ocitla jsem se pod skleněným zvonem,
bojím se, že propadnu panice
lidé tam venku,
mají nezvyklé proporce těla,
z útržků jejich slov
zmizel veškerý smysl,
při pohledu dovnitř
spatřuji nekonečnou poušť
co počít...

Ach, Sylvie,
prchla jsi mezi hvězdy
na temné nebe,
smutně zní ozvěna tvého jména,
cáry mlhy
hnětou tvou bolest syčící nad propastí,
osvětlena lucernami panoptika
sleduješ,
jak nezadržitelně
sjíždí do pekel...

(* 1960, žije ve Valašském Meziříčí)

JURIJ TARNAVSKIJ

Básnik, spisovatel, dramaturg, spoluzakladatel Newyorské skupiny, člen skupiny americké avantgardy Fiction Colective, autor 19 sbírek poezie, 3 románů a 7 divadelních her, píše ukrajinsky a anglicky, žije v USA, stát New York.

Hořký život
(c´est la vie)
V jednom koutku
jedí platýze
se suchárky,
ve druhém
pijí
nazelenalé
bílé víno,
na strmém schodišti
spirálovitě stoupajícím ke stropu
jebou
zrzavou letušku.
18. 7. 1986

Baret
Vypiv
tři čtvrtě lahve
bordó,
jako bych si
červený baret
nasadil na hlavu.
11. 1. 1991

antique moderne
Bílé víno
jako zlámaný
mramorový antický
sloup
v číši.
18. 7. 1986

Ze sbírky Dorosli virši (Dospělé verše), In: „Jich nemaje", poezie 1970-1999, nakladatelství Rodovid, Kyjev 1999. Z ukrajinštiny přeložil René Kočík.

SRDCE NA DLANI

Próza německého spisovatele **Petera Härtlinga** ***Srdeční stěna,*** nesoucí podtitul „Můj román", naznačuje, že půjde o záležitost výrazně introspektivní. Hrdinou i vypravěčem je stárnoucí spisovatel, který během čekání na operaci srdce vzpomíná na dobu svého mládí a snaží se bilancovat. Kniha obsahuje životní zkušenosti samotného Härtlinga, který prožil dětství v Olomouci (tento úsek svého života zpracoval v románu *Opožděná láska*, který vyšel česky už v roce 1987 a který lze doporučit všem zájemcům o minulost tohoto města), pak absolvoval poválečný odsun Němců – v této souvislosti se dočteme mimo jiné i o tom, s jakou nenávistí přijímali starousedlíci z vlastního Německa proud „Volksdeutsche", válečných uprchlíků z východní Evropy.

Těžištěm knihy jsou zážitky z padesátých let, kdy autobiografický protagonista knihy pracoval jako novinářský elév. Působivě líčí atmosféru poválečného Německa, jehož problémy nám mohou připadat v mnohém blízké (neboť jde o fenomény, které provázejí všechny přelomové historické události): traumata z prohrané války, trapná, spíše formální denacifikace, tisíce rozvrácených osudů... Mladý hrdina citlivě vnímá pocity viny, které zmítají všemi okolo něj a které se každý (aby vůbec mohl dál normálně existovat) snaží přehlušit po svém: alkoholem, nevěrami, nostalgickým vzpomínaním na zidealizované časy Třetí říše či třeba žvanivým komediantstvím, jako je tomu v případě podivína Kurrieho, jehož sebeironický a drásavý bilancující monolog patří k nejsilnějším místům knihy. Härtlingova kniha ukazuje, že jedním z prostředků, jak zapomenout na hrůzy války, které německý národ rozpoutal, mohla být také stoprocentní koncentrace na práci a obchod, což vedlo k poválečnému „hospodářskému zázraku" v tehdejší NSR.

Historické reminiscence se prolínají s aktuální reflexí – kniha vznikla na přelomu osmdesátých a devadesátých let a Härtling v ní komentuje také znovusjednocení Německa, k němuž zaujímá na rozdíl od většiny (tehdy) svých krajanů dost skeptický pohled. Zmiňuje se také o své angažovanosti v ekologickém a protiválečném hnutí, netají se kritikou konzumního stylu života ve své vlasti a neváhá klást znepokojivé otázky: „Nedokážete si představit, že se možná už začátkem příštího tisíciletí srotí lidé, kterým užírá

život Krupp a rakovina a jejichž děti se rodí zmrzačené, že se ti lidé položí na silnici, aby zastavili provoz?" Jeho deziluzívní protiměšťácké postoje připomínají dílo Wolfganga Borcherta a tomuto pozapomenutému geniálnímu dramatikovi, jenž provokoval současníky svými pesimistickými názory na západoněmeckou společnost, také autor ve své knize vzdává upřímný hold.

Härtling využívá mnohé prostředky experimentální prózy, jako je prolínání časových rovin, střídání žánrů, neustálé zpochybňování totožnosti vypravěče a jeho postav. Přes tyto postmoderní vlivy se mi však jeho způsob psaní zdá velmi blízký románům Ericha Maria Remarqua: srozumitelný, čtivý jazyk, suverénní vypravěčství, atraktivní, napínavý děj, zájem o společenskou problematiku, pacifismus a humanismus, sympatie k outsiderům, výrazný akcent na morální hodnoty, snaha o generační výpověď, to všechno mají oba zmínění spisovatelé společné. Dokonce i motiv nemoci a blízkosti smrti, který Remarque často využíval, se u Härtlinga objevuje v podobě uzavřeného prostředí sanatoria pro kardiaky.

Härtlingova *Srdeční stěna* není přelomovým dílem - v mnohém opakuje to, co v německé literatuře posledních desetiletí známe od Grasse, Lenze či Böll a. Tato kniha sice nedosahuje virtuozity a přesvědčivosti např. *Klaunových názorů*, ale má svoji hodnotu jako mimořádně upřímná výpověď, která se vyjadřuje k mnoha palčivým otázkám. Budoucnost Evropy totiž závisí na tom, do jaké míry se Němci ze své minulosti skutečně poučili. Nejde ovšem jen o Němce: podobně otevřenou bilanci nedávné minulosti potřebujeme i u nás.

Jakub Grombíř

Peter Härtling: Srdeční stěna (Můj román). Přeložila Lucy Topoľská. Votobia, Olomouc 1999.

LANDSMANN, LANDSMANN!...LANDSMANN!!

Podobně zazněl výkřik v Textech před třemi roky, v době, kdy se na českém knižním trhu objevily, přesněji řečeno byly čtenářem postupně objevovány, prózy českého emigranta žijícího ve Spojených státech amerických, Jiřího Drašnara. Obě knížky, které v Čechách vydal – *Desperádos informačního věku* a *O revolucích,*

tajných společnostech a genetickém kódu – představily Jiřího Drašnara jako autora, který má co říci, a hlavně: umí to. Podobně, ovšem elegantněji, přes dnes už prestižní nakladatelství TORST, vtrhl nedávno na český knižní trh další z autorů žijících v emigraci – Ivan Landsmann. Zajistil si tak minimálně to, že jeho knížka **PESTRÉ VRSTVY** bude reflektována vydatněji.

Výchozí pozice Ivana Landsmanna je však podstatně odlišná od Drašnarovy. Je neintelektuální. Drašnar má bohaté, třebaže vesměs negativní zkušenosti s českým středním školstvím, ochutnal i výsady a pachuť DAMU; Landsmanna formovaly, řečeno staroreżimním slovníkem, chlapské kolektivy. Od šestnácti dělal závozníka, pak pracoval 16 let v ostravských dolech, v roce 1985 emigroval, přes Kanadu se dostal do Rotterdamu, kde žije dodnes.

Lze Landsmannův text PESTRÉ VRSTVY označit jako román? Zdá se, že text je na to příliš přímočarý a málo košatý. Dere se kupředu v jediné vyprávěcí linii, podetíná všechny tendence k relativizaci postav a jejich charakterů. Před čtenářem se až s naturalistickou vyzývavostí zjevuje ostravská šachta 70. a 80. let nejen s oním dusnem samozřejmým, přírodním, ale dusnem ve vztazích mezi lidmi, živeným okázalou a zlou stranickou predestinací.

Landsmannova próza (tak je snad nejlépe možné obejít obtížnou žánrovou zařaditelnost, také záložka z TORSTU tak činí), je syrovou autobiografií přesahující svým nemilosrdným ukazováním, označováním a pojmenováváním individuální utrápený vesmír stresovaných lidí, a agresivně, v mnohém nemilosrdně zasahuje do statických životních schémat těch, kteří jakkoliv a v jakékoliv formě život ideologizující. To je konečně zřejmé a plně se to potvrzuje ve druhé části knihy (rozsahem srovnatelné s havířskou první částí), která popisuje začátek života v emigraci a v níž se ohlašuje bolest nová, pro autora doposud neznámá, niternější a křehčí, bolest ze zklamaní v rodinných vztazích a bolest bezdomoví.

Zdánlivá jazyková neotesanost knihy, především v první části, je zvýrazněna využíváním havířského slangu, ostravského a moravských dialektů, interdialektu a argotických výrazů. Pozornější čtenář má vlastně pocit, že text vyvřel v jediném zátahu, že je výsledkem navršení ztajované a alkoholem přebíjené bolesti, že jeho prvotní motivací je rozhodnutí k autoterapeutickému zásahu – záchraně psaním.

Současná česká próza je nudná. Klopotné psaní o ničem, jakoby ze sna a o snu, nepřesvědčuje. A nepřesvědčí nikoho ani o tom, že literatura opravdu k něčemu je. Landsmann (ale i Drašnar, který bohužel z nudy utekl opět zpět do dobrodružství emigrace) je ale jiný, překvapivě provokativní, oživuje slova, naplňuje je dynamikou a prvotními významy. Je přesvědčivý, protože je pravdivý. Protože vrací člověka tam, kam patří, do zápasu o svůj úděl, o tvar, který sice pořád uniká, ale on se o něj znovu a znovu pokouší.

–dm–

Ivan Landsmann: Pestré vrstvy, Praha TORST 1999, 449 stran.

MALÁ ČESKÁ RECENZE NA DOKUMENTÁRNÍ FILM KE 40. VÝROČÍ ZALOŽENÍ DIVADLA SEMAFOR.

Semafor založen. (Potlesk.) Jiří Suchý a Jiří Šlitr. S + Š. Š + S. Suchý proti Šlitrovi. Šlitr proti Suchému. Suchý a Ferdinand Havlík. Suchý proti Havlíkovi. Havlík proti Suchému. Jiří Suchý a Ferdinand Havlík. Jiří Suchý a Josef Dvořák. Suchý proti Dvořákovi. Dvořák proti Suchému. Miloslav Šimek a Jiří Grossmann. Š + G. G + Š. Burianová, Voborníková, Křesadlová... Nohy, nohy, nohy. Nohy proti nohám. Delší nohy proti kratším nohám. Kratší nohy proti delším nohám. Šimek proti Suchému. Suchý proti Šimkovi. Šimek proti Suchému. Suchý proti Šimkovi. Miloslav Šimek a Luděk Sobota. Šimek proti Sobotovi. Sobota proti Šimkovi... atd., atd.

Paní Pilarová a pane Gotte, jak se s takovou očividnou pasivitou hodláte zapsat do dějin?

Martin Bret

Semafor atd., šestidílný dokumntární cyklus o cestě divadla k jeho čtyřiceti letům. ČT.

PAVEL GRUŠKO

PŘEKVAPENÍ

– Jejda! Vždyť ty jsi umřel!
– Jistě... Takže, i ty?

texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text

texty

číslo 16

zima 99/00

ANKETA O 8., 17. a 33. NEJOBLÍBENĚJŠÍ KNIHU TISÍCILETÍ

Jiří Hrabal

8.
Francois Rabelais: Gargantua a Pantagruel
17.
Michel Foucault: Dějiny sexuality
33.
Michail Bulgakov: Mistr a Markétka
Vybrané tituly jsou výsledkem striktní analýzy. Při evaluativní
klasifikaci bylo uplatněno 42 kriterií, přičemž ke každému z nich bylo přihlíženo podle škály relevance (v rozsahu 1-12).

René Kočík

8.
Pablo Neruda: Vyznávám se, že jsem žil – vzpomínky, ze kterých život kape na poklopce všedních dnů; nádherný klíč k hořkosladké poezii muže z Isla Negra
17.
Ivan Bunin: Pán ze San Francisca – ..... , kterého v Písačkách zbožňoval i Tatarka
33.
Karel Hynek Mácha: Večer na Bezdězu – což je sice povídka ze století minulého, ale po tom může být všem prd.

Pavel Kotrla

8.
Daniel Defoe & J. V. Pleva – Robinson Crusoe
17.
Gabriel Garcia Márquez – Láska za časů cholery
33.
Italo Calvino – Naši předkové

Dalibor Malina

8.
Marcel Pagnol: Jak voní tymián – pro adoraci dětství, která se postupem času ukazuje být naprosto oprávněná
17.
Kterákoliv knížka Bohumila Hrabala – pro průkazné doložení, že má smysl psát TEXTY
33.
Nápisy na železniční zastávce v Lidečku – anonymní dílo vysoce vyzrálých pragmatiků (ponechávám v původní grafice):

a)Vyděl jsem vás nahaté a už se na vás nikdy nepodívám.

b) My vás stejně znásilníme a brzy jen co se oteplí.

Obsah:

anketa
O 8., 17., a 33. nejoblíbenější knihu tisíciletí___2

poezie
Jan Kholl: nominativ; noční architektura; kancelář___6_7
Radek Václavík: Děti ledacos tuší___7
Jan Válek: Kdysi bosý kalsům; Na hraně bdění___22
Leo Zruda: Na hřišti; Setkání; Jistota___26

překlad
Benedikt Jerofejev: Moskva – Pětušky___13_15
Carlos Antognazzi: Život bez Pedra___18_22
Ion Minulescu: Akvarel___23
Jevgenij Bačurin: Ryba; Anděl po obloze letí___26

studie
Jakub Grombíř: „Mrazík" a „Stalker"___18_20
Petr Chleboun: Hruda a zruda___24_26

comics
Michal Jareš: ___16_17

próza
Stanislav Zatloukal: Přislíbení v Sablonieres___8_12

recenze
Mojmír Trávníček: Modlitby ze slámy___24_25
Martin Jabůrek: Zek Rossi___28_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. (0657) 643567
pkotrla@post.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
Vsetín 755 01
tel. (0657) 619531

nová adresa:
www.inext.cz/texty/

Registrace u referátu kultury OkÚ Vsetín pod číslem VS-044/1999

„MRAZÍK“ A „STALKER“ SROVNÁVACÍ STUDIE O FILMECH

Jakub Grombíř

Ruská kinematografie se vyznačuje mimořádnou pestrostí a nabízí celou řadu pozoruhodných a inspirativních děl. Přesto bych se chtěl zmínit o dvojici výjimečných artefaktů, které osudově poznamenaly intelektuální i citový život každého příslušníka naší generace. Jsou to díla na první pohled dosti odlišná, ale citlivý vnímatel odhalí neviditelnou pupeční šňůru, která je obě navzájem spojuje. Tyto dva filmy jsou jako severní a jižní pól našich životů, tvoří protilehlé konce osy, kolem níž všichni rotujeme. Ale jako jižní a severní pól jsou v podstatě stejné (tj. je tam stejná zima a pusto), i tyto dva filmy vyrůstají z identického duchovního zázemí. Oba se totiž snaží - byť za použití diametrálně rozdílných vyjadřovacích prostředků - zachytit duši člověka, vystaveného cizímu a záhadnému prostředí, které dokáže prověřit jeho charakter.

Je to jing a jang každého milovníka filmového umění. Každý z nás se v hlubokém dětství, ve slavnostní atmosféře svátečních dnů, nechal okouzlit filmem Mrazík, který natočil režisér Alexandr Rou v roce 1964. Neodolatelná atmosféra dřevěných chaloupek a březových lesů centrálního Ruska se zapsala hluboko do lidských srdcí a není náhodou, že mnohý se k této dětské fascinaci s potěšením vrací i ve zralém věku. A právě tento film osudově ovlivnil jiný klenot filmové historie, natočený o patnáct let později (oba filmy tedy daty svého vzniku rámují éru panování Leonida Iljiče Brežněva, muže, který v mnohém ztělesňuje protiklady našeho století), a sice film Stalker režiséra Andreje Tarkovského. Jistě si mnozí z vás pamatují na onen okamžik osvícení, kdy jste toto dílo poprvé spatřili ve zšeřelém kině náročného diváka a byli jste jeho zašifrovaným myšlenkovým poselstvím natolik uhranuti, že jste dokonce přestali provozovat obvyklé pettingové aktivity, kvůli nimž jste (jsme) přece chodili do kina především. Zhlédnutím Stalkera se člověk zařadil do úzkého kroužku zasvěcených a vyvolených, kteří pomalu a vážně opouštěli kino a každý se snažil ne-

dat najevo, že tomu nerozuměl o nic víc než ti druzí.

Od tohoto osobního úvodu si nyní dovolím přejít k hlubší analýze, jejímž cílem bude demonstrovat, jak byli bratři Strugačtí, autoři scénáře, i sám režisér, ovlivněni ve své práci archetypálně propracovanou strukturou Mrazíka. Základním shodným rysem je topos obou filmů. Ať je to začarovaný pohádkový les či záhadná Zóna, vždy jde o prostor vymykající se konvenčnímu vnímání světa, prostor, který staví každého návštěvníka před tisíce nových zkoušek. Stejně jako Ivan v Mrazíkovi, tak i dvojice Profesora a Spisovatele ve Stalkerovi reprezentuje slepě racionální přístup moderního člověka, typicky maskulinně falokratickou dobyvačnost pozitivistické vědy. Ivan je ze své pýchy (symbolizující pragmatický a antiduchovní modernismus) vyléčen díky brutální lekci, jako je začarování do medvěda. Ten zde symbolizuje životodárné síly přírody (vzpomeňme na studii mýtu v pracích Frazera či Eliadeho), s nimiž musí lidstvo opět splynout, aby prožilo intenzivní smyslovost. U protagonistů Stalkera je existenciální výstraha subtilnější a skrytější, nicméně její smysl je stejný, připomíná se jí věčnost vyšší entity, která je přítomná stejně v kouzelném lese (symbol světa před vznikem lidské civilizace) jako v Zóně (která je reliktem civilizace zkolabovavší). Tato entita je částečně personifikována v postavách, které jsou ne náhodou u obou filmů postavami titulními. Jsou to postavy složité a polyvýznamové, které tvůrci úmyslně ponechávají zahaleny určitým tajemstvím. Respekt ke transcendentnu je pro oba tvůrce charakteristický. Přes všechny vnější odlišnosti jako by šlo v obou zmíněných bytostech o inkarnace téhož principu.

Protikladem mužského světa, reprezentovaného hlavními hrdiny, je ženský princip, který je v ruském prostředí tradičně velmi silný (vzpomeňme např. Berďajevovy práce Ruská duše, kde ztotožňuje submisivní a citovou podstatu slovanské mentality s ženskostí, kdežto Západ je reprezentován mužností, racionalitou a snahou měnit svět k obrazu svému). Ženský princip je ovšem prezentován dvojlomně, tvůrci si uvědomují pluralitu možností naplnění ženského údělu: proto nacházíme v Mrazíkovi polaritu mezi Nastěnkou a Marfušou, stejně tak u Tarkov-

ského nacházíme pozitivní ženskou postavu Stalkerovy dcery a negativní postavu jeho zahořklé manželky. V obou filmech hraje důležitou roli motiv vody, která je v psychoanalýze rovněž ženským atributem. V Mrazíkovi je voda všudypřítomná, ať už ve skupenství kapalném nebo pevném, slouží ke zrcadlení nejen fyzických podob hrdinů, ale i jejich duchovního světa. Tentýž smysl, byť pojímaný o něco metafyzičtěji, má voda rovněž ve Stalkerovi, zejména v oné klíčové scéně odkazující k pomíjivosti bohatství, v níž leží zlaté mince na dně potoka.

Pro závěrečnou katarzi je nutné nadějeplné vyústění obou filmů, které zdůrazňuje trvalost duchovních hodnot a existenci nadpozemské spravedlnosti. Právě tímto důrazem na to, co člověka přesahuje, se oba filmy zapsaly do srdcí diváků a v tom také spočívá jejich nadčasové poselství.

JAN KHOLL

nominativ
tajemství rozřešíme v divanu
okouzleni původem parmazánu
stojíme ve střepinách gotického hradu

hořké kapky slz
dopady na lasturový povlak
oblety kruhu žárovky
temnota šťastného políbení
nahmatání sametu v přátelském kruhu
cigaretový oharek

tato deflorace nesmí být vytištěna
na mořské stráni ztracenců polyp

noční architektura
kráčel jsem k domovu Prahou 7
ulicí z vykotlaných domů
kdykoliv po domově zastesklo se mi
dům od domu žárlivěji
vzpomínal jsem na tebe
neznámý dome lásky
a smutek vešel do mě

kancelář
obličejem slunce přinuceni sát macešské
mléko jeho paprsků
pomyjemi vody omýláni do omrzení pít
fekálie
kastrátem hniloby sevřeni jak kopírovacími
listy
smrduté kafe a úmrlci dívčích spodniček

bajkonur podprsenek kráčí do lživé komnaty
bradavka politá kávou Někdo otevřel okno
sbírám již sliny na příští dny tvé nahoty
báječný kalendáři reklamní jako rozkvetlý sad

Nořím se v záchvatech do vzpomínek na
psací stroj
přes naslíněný prs vyhledávám popelník
pyj v sevření letím obrovským
oknem
poznamenat si, nespoléhat na paměť!....

RADEK VÁCLAVÍK

Děti ledacos tuší
Ještě nezkažené
Na malé dlani
Dobrý dar

Že srdce ukryté
Do kamene
Má člověk když
Je sám a stár

Děti buší
Na ten kámen
Pane buďte náš

Až člověk sobě
Odpustí a poví si
Teď procitáš

PŘISLÍBENÍ V SABLONIERES

Stanislav Zatloukal

Radost z návštěvy, která po dlouhé době a po tolikerém odpírání dodala mým dnům lesku opětovné vitality a znovunabytého elánu, nemohla být předem zeslabena ani závazkem, který si na mně vymínila. Sluchátko telefonu s úmyslem vytočit číslo jsem sice zvedl já, ona však pronesla v odpověď mé nesmělé otázce ta vysvobozující slova. Jen napřed zaznělo a celý jejich dozvuk vymezovalo ono „pokud". Větu, stejně jako mnoho jiných, jež ve mně jako ozvěnu vyvolávaly bušení ve spáncích, bych mohl citovat věrně: „Pokud bys mi slíbil, že nebudeš říkat, co nejsem připravena slyšet,…" Nemělo smysl uvažovat o něčem víc než „říkání". Chtěl jsem přesto do telefonu poprosit o naději, zda by se situace v průběhu slíbené návštěvy nemohla za vzorné plnění její výminky změnit. Rozmyslel jsem si to však, aby snad, zklamána mou nedočkavostí, nezavěsila. Takový konec jsem nemohl riskovat, neměli jsme ještě pro setkání umluvený termín. Vidina celých dvou dnů u ní mi vzápětí mou trpělivost vynahradila.

Znamenalo to ale potlačovat přirozenost ctitele přímo v její přítomnosti: jak mučivá role, za kterou jsem však musel být zároveň vděčný. Dala mi možnost uzavřít období zklamaných přání, kdy jsem marně vyčkával, zda ve svém dopise neodpoví na mou skrytou narážku či později na přímo vyslovený postesk.

Naše setkání se od těch v mé paměti lišilo pouze v tom, že mi přišla otevřít sama (vyhlížela mne snad?), kdežto při dřívějších návštěvách jsem se jí dočkal po zavolání jednou z mladších sester. Obě předchozí návštěvy jsem vykonal bez pozvání, pod záminkou přání k narozeninám a svátku, s rizikem, že se můžeme minout. Zdržel jsem se tehdy asi hodinu, odmítl jsem, možná neprozřetelně, pozvání na rodinný oběd. Vzpomínám si, jak o tom, že už mě na něj zvala, ujišťovala maminku, která mne o dostatku pro všechny ubezpečovala, ještě když jsem vycházel z branky.

Otevření dveří ukončilo mé napětí, vyvolané kroky v chodbě; stanula v nich v dlouhé jednoduché sukni a v batikovaném tričku. Ruku mi při uvítání podala, ale stáhla ji zpět, jakmile ucítila pohyb vzhůru, vycházející z mého lokte. (K pokusu o políbení hřbetu dlaně mě přivedla domnělá jistota, že když už jsem zde, za nevinný prohřešek mě nevyžene.)

„Pamatuj, co jsi slíbil," zašeptala a ukázala z odstupu již volnou rukou, kam si mohu uložit boty. Její nápadně ztišený hlas mi připomenul, že vlastně vůbec nevím, co o našem vztahu vědí rodiče a jak jim mou návštěvu uvedla. Četl jsem v jejích očích přísvit tajemné odměny, nebo si ho jen přál?

„Jak ses celou tu dobu měl?" zeptala se v pokoji první, neboť jsem si ve své nedobrovolné roli ještě nevytvořil návyk pohotovosti.

Chtěla mě snad hned zpočátku provokovat? Což jsem jí mohl ze svého pohledu popsat dobu jí prodlužovaného odloučení nebo vytvořit lichotku zevšeobecněním vlivu její blízkosti na mou duševní svěžest? Protože však čistota jejího úsměvu mluvila pro nevinnost, vyjmenoval jsem několik výletů a pracovních návštěv, které narušovaly jednotvárnost mých prázdnin. Přinesla koláče a čaj a vyprávěla mi o svých cestách, s omluvou, že fotografie ještě nejsou hotové. Následoval komentář ke knihovně, kam jsem se, v tomto případě nejen ze zvyku, otáčel již delší dobu. K bytostnému zájmu o vše její se v případě knihovny druží důvod další: aby jí nebyly nápadné mé vytrvalé a po krátké vertikále přejíždějící pohledy.

Seděli jsme vedle sebe, podle jejího zvyku na zemi. Jednou se nechtě dotkla svou bosou nohou mého kotníku; následovala omluva: „Promiň." Jako by nevěděla, že ve své pozici bych si cenil, i kdyby mi přišlápla nohu. Pootočil jsem se a znovu viděl z profilu její tvář a sponkou sepnuté vlasy: obraz tak zvoucí, že jsem si v duchu posteskl, proč nemám raději výtvarné nadání. „Sítě lapající tvé jsou zlaté vlasy," zní závěrečný verš Máchovy básně, v níž je pěvec kromě zapletení do oněch sítí zlákán také zrádnou lahůdkou malinových rtů. Báseň jsem dlouho nosil v paměti, v poslední době bez naděje na odměněnou recitaci.

Kolikrát mě zvláštním způsobem oslovovala představa, kdy jí odjištěním spony vlasy rozpouštím: úkon, kterým bych nic nezískal, a přece na ní něco změnil.

Mé pochybnosti, zda dostojím svému slibu, značně zesílily při vycházce, když mi chtěla před večeří ukázat nejbližší okolí. Znal jsem něco z předchozích cest: zastávku autobusu, kde jsem vystupoval, stoh v poli u rozcestí, kapličku na návsi, kde jsem vždy musel zpomalit, zadýchán blízkostí jejich stavení… Teď jsem se procházel s ní, dávala však najevo svým odstupem, který jsem marně rušil pozvolným přibližováním se, za koho mne mají druzí považovat.

„Podívej, chrpy tolik nikdy nekvetly," ukázala do pole, když postřehla mé zaváhání: zpomaloval jsem krok, s nejasným úmyslem zeptat se alespoň na důvody, které ji k pro mne tak přísnému požadavku vedly. Zaskočen změnou situace, spolkl jsem lichotku o barvě jejích očí, která mě při zmínce o chrpách napadla. Postřehla i toto mé zaváhání a téměř soucitně se usmála. Cestou zpět vyprávěla o místech, odkud fotografovala západ slunce, a o nočních vycházkách, kdy vlastní fantazií seskupovala hvězdy v nová souhvězdí.

Při večeři jsem poznal, že zde na návštěvě nejsem sám: i její sestra tu měla přítele, a, jak jsem brzy poznal, o to šťastnějšího, že své city nemusel skrývat. Přestože jsem neměl nic společného se vztahem její sestry, zapříčinila jeho legitimita a vůbec oboustrannost zvláštní pocity, vyznívající jako nevole. Cítil jsem nevoli z toho, že se nemohu snažit o změnu svého postavení, abych tím nevzal naději budoucnosti. Odhodlání vydržet protentokrát uložená pravidla bylo rušeno mou odvahou k činu i touhou využít konečně dlouho připravovaná slova.

„Budete spát na pohovce v chodbě, jestli vám to nevadí," řekla po večeři maminka. Souhlasil jsem, hledaje marně očima tu, která se právě musela nenápadně vytratit. Neřekla mi sama, kde mě uloží, jednoduše proto, že bylo ještě brzy, nebo se chtěla z něčeho vyvléknout? Ještě v kuchyni jsem se sblížil s jejím jediným bratrem, v krátké rozmluvě o skončených prázdninách.

I když jsem věděl, že přítel její sestry bude spát v jejím pokoji na matracích na zemi, byl jsem uložením na chodbě jednoznačně odlišen. Jakési zadostiučinění jsem pocítil, když jsem přihlížel, jak mi pohovku v chodbě sama povléká a rozestýlá.

„Ať se ti zdá něco hezkého," dala mi příležitost k další lichotce, kterou jsem v sobě umlčel. Ještě předtím mě však zavedla do místnosti s rodinným pianem. Mezi několika skladbami, po jejichž přehrání jsem se vždy zeptal na autora a název, jsem jednou také zkusil vestoje stisknout několik kláves.

„Tak ne," zasmála se, „prsty se musí prohnout, jako bys držel jablka," ukázala nad klaviaturou. Zatímco jsem stiskl klávesy správně, vrátila mi představa uchopení jablek a pohled shora v paměti okamžik, kdy mi dala podržet brašnu, aby mohla snáze vyfotografovat peřej na potoce. Převlékl jsem jí potom popruh brašny přes hlavu tak, aby po napnutí vyhloubil údolí, které předtím pod volným tričkem nebylo vidět.

„Hezky hraješ," ocenil jsem její skutečně zřejmě bezchybné hraní (soudě podle toho, že se neomlouvala) místo toho, na co jsem myslel.

„Nechtěla bys mi ukázat souhvězdí Afrodity?" navrhl jsem co nejnevinnějším hlasem v chodbě, kde mě chtěla opustit. Zvykl jsem si již na své postavení natolik, že bych přivítal, i kdyby souhlasila, a přesto mi venku nedala příležitost projevit se.

„Navečer se zatáhlo," zavrtěla hlavou a nabídla mi něco jiného: „Jestli chceš, donesu ti sem lampu a můžeš si u mě vybrat knihu." Abych doplnil své mezery, vzal jsem si několik starších sbírek, přenesených zřejmě z knihovny rodičů.

„Dobrou noc," řekla ještě a ohlédla se za mnou ke dveřím.

Na čtení jsem se však soustředit nemohl a spát se mi nechtělo: sešel jsem do přízemí, obul se a vyšel před již ztichlý dům. Alespoň pes, který neštěkal, mne tak uznal za člena rodiny. Zavřel jsem branku a ze silnice se rozhlédl, svítí-li se kde ještě. Světlo lampy vycházelo ze zkosených oken obou podkrovních pokojíků, otočených v tuto stranu: z pokoje sestry, která měla návštěvu, a z pokoje, jehož práh mi byl v ty chvíle nedosažitelnou metou. Na návsi jsem ve světě lampy přehlédl oznamy na vývěsní tabuli: fotbalové utkání příští sobotu a s datem minulého pátku dosud nestržené zvadlo na taneční zábavu.

Spíše jen osvěžen nočním vzduchem než uklidněn, vracel jsem se pozvolna k domu. Pes, který nebyl přivázán, vyběhl dokonce z boudy a doprovodil mě od branky ke dveřím.

Na schodech se začala noční vycházka spolu s mou situací ukládat do slov. Nejdříve mě sice zarazil jejich možný freudovský výklad, přesto jsem si v chodbě po rozsvícení poznamenal:

Noční vzduch nezchladil touhu, již skrývat musím,
touhu nevinnou, co by se jenom dotkla;
jak dlouho trýzněn budu tvým přáním krutým,
abys mé lásky rosou nebyla zmokla?

Tichými kroky, s pocity nuzáka, jemuž sebrali rýč, aby se nemohl zmocnit pokladu, o jehož tak mělkém uložení bezpečně věděl, obcházel jsem chodbu až k jejím dveřím a zpět. Mezi jednotlivými pochůzkami jsem zadumán posedával na pohovce nebo prohlížel výzdobu na stěnách. Přesvědčil jsem se, že ještě nespí: klíčovou dírkou pronikalo tlumené světlo. Chvíli jsem přede dveřmi postál, snad s myšlenkou na další

sloku básně, když jsem najednou jako ve snu spatřil, jak se pomalým pohybem otevírají. Dosud nepřevlečená, zvala mne posunkem dál, ale právě jen mezi dveře, které tak zůstaly otevřené.

„Nesmíš být smutný, Stando," řekla, když přistoupila těsně ke mně a pro jistotu mi sevřela obě ruce v zápěstí.

„Ještě nikdo cizí tu nebyl tak pozdě v noci," snažila se mne potěšit prvenstvím, které by mě sotva napadlo uvažovat. Další větou má naděje sílila, neboť prozradila, že se mnou zrovna zabývala: „Pročítala jsem si tvé dopisy. Možná…když budeš mít strpení…musím se znovu učit důvěře."

„Chci věřit, že obstojíš," řekla ještě, když za mnou zavírala. Má-li se ale vztah vyvíjet tak, aby byl dodržen pořádek slov ve větě, jak mi jednou odepisovala, dočkám se vůbec tečky, když mé návštěvy pro sebe bude zabezpečovat podobnými přívlastky? Přesto jsem usnul usmířen; pocítil jsem dokonce vděčnost za výši překážek, jejichž překonáváním jsem si ji měl zasloužit, a které mi umocňovaly její výjimečnost.

Ráno jsem se probudil patrně nejdříve a na pohovce ještě chvíli četl. Ji jsem spatřil ve dveřích koupelny, kde jsme se míjeli. Odpověděla mi na pozdrav a shovívavě se usmála, když správně odhadla výšku mého pohledu na své noční košilce. Mohl jsem se snad tváří v tvář jí povznést v Platonově smyslu nad stupeň lásky k jedné bytosti? Předešel jsem ji dolů do kuchyně, kde jsme pak mlčky připravovali snídani. Radost z této tiché spolupráce způsobila, že jsem již necítil včerejší nevoli, když její sestra s přítelem po večeři sehraně uklízeli ze stolu.

Dopoledne bylo vyplněno společným obstaráním rodinného nákupu a posezením v zahradě. S poděkováním přijala mou lichotku, že mi tu bylo jako na zámečku v Sablonieres a že cesty sem mi byly kouzelným dobrodružstvím, jak zní název pozdějších českých překladů románu, který jsem jí kdysi doporučoval k přečtení.

„Jen abys mi potom neuprchl napravovat nějaké nesrovnalosti," učinila narážku na epizodu před závěrem románu. Řekl jsem, že snad nebudu na další setkání čekat tak dlouho jako Augustin Meaulnes. Její pokrčení ramen jsem si pro vstřícnost dodatečně vrženého úsměvu vyložil z lepší strany.

Oprávněnost mých nadějí vzrostla, když mi při loučení hodila přes plot jablko, které jsem včera obdivoval na prvně rodícím stromku v jejich sadě.

BENEDIKT JEROFEJEV

Kniha Benedikta Jerofejeva Moskva - Pětušky nemusí být českému čtenáři neznámá. Do češtiny byla přeložena dvakrát. Zásadní pasáž této třeskuté poemy přinášejí Texty jako inspiraci, jak si zpříjemnit poslední dny letošní zimy a dobře přečkat všechny zimy příští.

Benedikt Jerofejev – Moskva – Pětušky

(*úryvek z kapitoly Elekrougli – 43. kilometr)*

Nesmějte se. S mícháním koktejlů mám bohaté zkušenosti. Po celém světě, od Moskvy po Pětušky, se dodnes pijí koktejly, aniž by někdo znal jejich autora, pije se Chanaánský balzám, pije se Slza komsomolky, a dobře se dělá, že se pije. Nemůžeme čekat na milosti přírody. A abychom se jich dočkali, je třeba, to se ví, znát přesné recepty. Já, jestli chcete, vám tyto recepty prozradím. Poslouchejte.

Pít jenom vodku, byť i přímo z láhve – na tom nic není, kromě trýzně ducha a shonu. Smíchat vodku s kolínskou – tot známý rozmar, avšak žádný patos. A hle, vypijeme sklenku Chanaánského balzámu – dostaví se rozmar, idea, patos a navíc ještě známka čehosi metafyzického.

Které složky Chanaánského balzámu si ceníme nejvíce? No ovšemže denaturátu. I když denaturát, onen objekt inspirace, sám žádnou inspiraci neobsahuje. A čeho si v takovém případě na denaturátu ceníme nejvíce? Ovšemže čistého chuťového požitku. A ještě více nakažliviny, kterou šíří. Abychom se té nakažliviny aspoň trochu zbavili, potřebujeme kapku nějaké vůně. Proto denaturát mícháme v poměru 1:2:1 s černým pivem, nejlépe ostankinským nebo senátorem, a čistou politurou.

Nebudu vám připomínat, jak se čistí politura. To přeci zná každé nemluvně. V Rusku nikdo neví, jak zemřel Puškin, ale jak se čistí politura – to vědí všichni. A tak si zapište recept Chanaánského balzámu. Žijeme jenom jednou a musíme žít tak, abychom nedělali chyby v receptech:

denaturát – 1 deci
černé pivo – 2 deci
politura čistá – 1 deci.

Chanaánský balzám, kterému se lidově někdy říká také černohnědá liška, je černohnědá, nepříliš silná tekutina s výraznou vůní. To snad ani není vůně, ale hymna. Hymna demokratické mládeže. Zvláště proto, že v tom, kdo tento kok-

tejl pije, dozrávají vulgárnost a temné síly. Kolikrát už jsem si toho všimnul!.....

Existují dvě možnosti, abychom zrání těchto temných sil alespoň částečně zabránili. Za prvé: nepít Chanaánský balzám, a za druhé: pít místo něho Duch Ženevy.

Není v něm sice ani kapka ušlechtilosti, zato ale voní. Budete se ptát: v čem spočívá tajemství té vůně? A já vám odpovím: nevím, v čem spočívá tajemství té vůně. Budete přemýšlet a pak se zeptáte: jaké je tedy rozluštění té hádanky? Rozluštění? V tom, že Bílý šeřík, nejdůležitější součást Duchu Ženevy, není možné ničím nahrazovat, ani jasmínem, ani konvalinkami. „Ve světě komponentů neexistují ekvivalenty," pravili staří alchymisté, kteří věděli, co říkají. To znamená, že Stříbrná konvalinka není Bílý šeřík, dokonce ani v morální rovině, nemluvě pak o vůních.

Konvalinka například, zneklidňuje mysl, drásá svědomí a upevňuje právní vědomí. Oproti tomu Bílý šeřík – konejší svědomí a smiřuje člověka s ranami osudu.....

Vypil jsem například celý flakón Stříbrné kovalinky, sedím a pláču. Proč pláču? Protože jsem si vzpomněl na mámu, vzpomněl jsem si a nemohu zapomenout. „Maminko," říkám. A pláču. A potom zase: „Maminko!" říkám, a znovu pláču. Někdo jiný, hloupější, by seděl a brečel. Ale já? Popadl jsem flakón Šeříku a celý ho do sebe hodil. Co myslíte? Slzy uschnuly, hloupý smích mne přešel, a máma? Téměř jsem zapomněl, jak se jmenuje.

Připadá mi směšný ten, kdo při míchání koktejlu Duch Ženevy přidává do porostředku proti pocení nohou Stříbrnou konvalinku!

Poslechněte si přesný recept:

Bílý šeřík – O,5 deci

prostředek proti pocení nohou – O,5 deci

žigulevské pivo – 2 deci

lak lihový –1,5 deci.

Ale pokud nechcete zbytečně šlapat po vesmíru, pošlete ke všem čertům Chanaánský balzám i Duch Ženevy. Místo toho si sedněte ke stolu a připravte Slzu komsomolky. Voňavý a zvláštní je tento koktejl. Proč voňavý, to se dozvíte později. Nejdříve vám vysvětlím, v čem je zvláštní.

Člověk pijící čistou vodku si uchovává zdravý rozum i pevnou paměť, nebo naopak ztrácí obojí najednou. V případě Slzy komsomolky je to prostě směšné: vypiješ deci, té slzy, - paměť je pevná, zdravého rozumu máš jako nikdy před-

tím. Vypiješ další deci - divíš se sám sobě: kde se vzalo tolik zdravého rozumu? a kam se poděla pevná paměť?.....

Dokonce i samotný recept Slzy je lihovonný. Z hotového koktejlu, z jeho vůně, je možné během jediné minuty ztratit smysly i vědomí. Já, například, jsem ztratil.

levandule - O,15 deci
verbena - 0,15 deci
kolínská „Lesní voda" - O,3 deci
lak na nehty - 0,02 deci
zubní voda - 1,5 deci
limonáda - 1,5 deci.

Takto připravenou směs mícháme dvacet minut větvičkou zimolezu. Někteří se sice snaží tvrdit, že v případě nutnosti je zimolez možné nahradit kokoticí. To je ale nesprávné a trestuhodné. Řežte mne, třeba mne i čtvrtte, avšak míchat Slzu komsomolky kokoticí namísto zimolezu mne nedonutíte. Vždycky pukám smíchem, když vidím, jak někdo místo zimolezu míchá Slzu komsomolky kokoticí.

Ale dost o Slze. Nyní vám nabídnu poslední a nejlepší recept. Zkrátka – nabízím vám Čubčí střeva, nápoj, který zatemňuje vše. To už není nápoj, ale hudba sfér. Co je nejkrásnější na světě? Boj za osvobození lidstva! A ještě krásnější? Pište si:

žigulevské pivo – 1 deci
šampón „Sadko – bohatý host" – 0,3 deci
Rezol – přípravek proti lupům – O,7 deci
lepidlo BF – 0,12 deci
brzdová kapalina – 0,35 deci
prostředek k hubení drobného hmyzu – O,2 deci.

Vše jeden týden louhujeme v tabákovém nálevu a pak – směle podáváme.....

Dostával jsem dopisy, ve kterých zahálčiví čtenáři radili výsledný extrakt ještě mrsknout na cedník. To znamená – mrsknout na cedník a jít spát. Čertví, co to mělo znamenat a zda všechny tyto úpravy pocházely od ochablosti fantazie či od nedostatku rozletu mysli, kde se vůbec vzaly ty hloupé úvahy.....

Čubčí střeva máme na stole. Pijte je mohutnými hlty v okamžiku, kdy se na večerním nebi objeví první hvězda. Už po dvou sklenkách tohoto koktejlu je člověk natolik mimo, že je možné mu ze vzdálenosti půldruhého metru celou půlhodinu plivat do ksichtu, aniž by vám něco řekl.

(Benedikt Jerofejev: Moskva - Pětušky. Poema. Vydal Vagrius. Moskva 1999)

z ruštiny přeložil René Kočík

...PRÁVĚ JSEM CHTĚL VOLAT NA LINKU BEZPEČÍ A ŘÍCT JIM, ŽE TAM MAJÍ BOMBU, ALE KDYŽ UŽ JSTE TADY... JMENUJI SE UMBERTO E. A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO AUTORA KNIHY "SOUVISLOSTI SÉMANTIKY." DNES BYCH CHTĚL POKROČIT K BIBLI A DESATERU...

..PROMIŇTE, ZVONÍ TELEFON...

Tyto titulky jsou dodány bez vědomí pana E. a jejich funkcí by mělo být názorně informovat o bibliografiích a podobných věcech, na které pan E. nemá čas.

HALÓ?... 1 NE, TO ASI BUDE OMYL, UŽ JEDNOHO MÁM... 2 KRESLIT? NO TO ASI NEDOVEDU.. 3 HERRGOTT... #IMLLAUDON SAKRA KUR... COŽE?! KRISTEPANE, TO SI DĚLÁTE SRANDU, NE?!...

DESATERO:
1. Nebudeš mít jiného Boha kromě mne
2. Nezobraziš svého Boha nikterak
3. Nezneužiješ jména Božího

4 V NEDĚLI? TO ASI NEPŮJDE, NO... I KDYŽ... ASI ANO... 5 NO TO NEÉ, S OTCEM TAM NEJDU... V ŽÁDNÉM PŘÍPADĚ 6 TO BYCH RADĚJI ZABIL... NO NE DOSLOVA, ALE... CO VY VÍTE... HMM... JÁ TAKY...

4. Ctěi sedmý den jako den odpočinku
5. Cti otce svého a matku svou
6. Nezabiješ

... JO TAK TO SE MUSÍM PODÍVAT... **7** COŽE, VY JI ZNÁTE TAKY?? ALE JÁ UŽ BYCH TAM ZNOVA NEŠEL... HELE, TAK JÁ TO TADY ASI NEMÁM... ON MI TO MOŽNÁ **8** NĚKDO UKRADL... **9** NE... JÁ SI NEVYMÝŠLÍM... ... JO, TOHO BYCH SI VŠIMNUL...

7. Nesesmilníš
8. Nepokradeš
9. Nepodáš křivého svědectví

(4)

... TAKŽE JO, JSME DOMLUVENI, JÁ SE JEŠTĚ OZVU... **10** A NEDAL BYSTE MI TELEFON NA VAŠI ŽENU? ... PÍŠU SI...

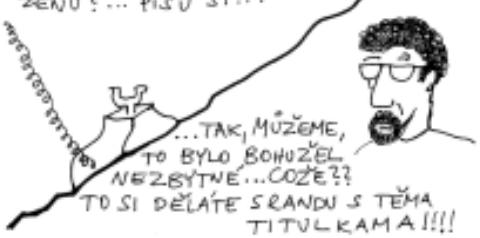

10. Nepožádáš o ženu, dům, děti, věci, bližního svého

To by bylo vcelku vše k desateru.

(5)

POMÓC!!!!! POMÓC!!!!! Šestka - pamatujte na šestku!!! Pomóóc!!!!!!

PŘÍŠTĚ POKRAČOVÁNÍ...

(6)

ŽIVOT BEZ PEDRA *(LA VIDA SIN PEDRO)*

Carlos Antognazzi

Carlos O. Antognazzi se narodil 14. května 1963 v argentinském Santa Fe. Spisovatel, esejista, novinář. Držitel několika prestižních literárních cen. Nyní publikuje v denících La Capital (Rosario) a La Voz del Interior (Córdoba). Od roku 1996 spolupracuje s venezuelskou Revista de Literatura Hispanoamericana. Jeho povídky byly přeloženy do italštiny, angličtiny, jsou obsaženy v antologiích vydávaných ve Španělsku, Itálii, Mexiku, Spojených státech amerických, Argentině. Povídka pochází z knihy Mare nostrum (1997).

Jednoho dne nebyl. Zmizel, vypařil se, odešel. Bez jediného slova, gesta, beze všech svých věcí. Nechal zde své knihy, šaty, boty, odešel jen tak, jak vyšel z domu.

První dny po jeho odchodu byly naplněny lítostí. Nevím proč, nikdo z nás se s ním nepohádal, nebylo tedy proč litovat, ale jeho nevysvětlitelné zmizení s sebou neslo tuto možnost, zplodilo v nás přetrvávající pocit viny.

– Pedro odešel – řekla nepřítomně první Anna.

– Pedro tu už není – potvrdil její slova s hořkostí den poté Carlos.

– Pedro se nevrátí – přidala se zarmouceným hlasem třetího dne Claudia.

A čtvrtého dne se objevil ten pocit viny. Vyhýbali jsme se jakýmkoliv slovům o Pedrovi i vzájemným pohledům, jakoby byl každý z nás zodpovědný za jeho odchod.

Vysedával jsem potichu v patiu pod nehřejícími paprsky podzimního slunce a přemýšlel o Pedrovi, kam asi odešel, co teď dělá, jestli si taky užívá těhle škodlivých paprsků, které zaplavují svět. Za chvíli se mi ale zase vracel ten pocit viny a já se snažil myslet na jiné věci, které by mne donutily zapomenout na ten přátelský úsměv, černé vlasy a ty jeho jiskřivé oči. Ale nedařilo se to. Čím víc jsem se snažil zapomenout, tím víc se mi v hlavě vynořovala jeho podoba. Tak jsem zíral upřeně do slunce, bez mrknutí, až se paleta barev smísila s mými slzami a já mohl plakat volně, bez cizích vin.

První dny ubíhaly pomalu a já myslím, že to bylo kvůli tomu tichu. Nikdo nemluvil, ani se nesmál a ačkoliv to nikdo neřekl, všichni jsme věděli, že je to kvůli Pedrovi, kvůli jeho smíchu, vtipům, jeho špatné náladě.

Celý dům prostoupila jeho nepřítomnost. Jako by tu bylo víc prostoru, stropy se vzdálily od podlah, chodba i galerie se prodloužily. Po Pedrově odchodu jsem musel udělat o dva nebo tři kroky navíc, abych se dostal do patia. Pak jsem se vrátil a dům mě obklopil průhlednými závoji a novým tichem. Předtím, když tu byl Pedro, dům žil svými zvuky, hlasy, smíchem, hádkami, hudbou. Pedro byl duší celého domu, alespoň nám to tak připadalo, protože s jeho nepřítomností se dům začal měnit. Už i mě, který jsem dřív nikdy nebrečel, vyhrkly slzy pokaždé, když jsem se po jídle podíval na Pedrovo prázdné místo. Cítil jsem obrovský stesk. V nás všech zakořenil pocit osiřelosti. A také pocit nemohoucnosti, protože jsme tomu nedovedli zabránit. Ale kdo mohl vědět, že Pedro jednoho dne odejde? Koho z nás alespoň někdy napadlo, že by to mohl udělat? Zvykli jsme si na Pedra a jeho úsměv tak, že brzy po jeho odchodu se začalo všechno neuvěřitelným způsobem měnit.

Jednoho rána Anna ještě zívajíc prohlásila, že se jde zeptat Pedra jestli nechce jít na piknik k řece. Vystrašeně jsme se na sebe mlčky podívali a nikdo ani nehlesl. Anna si umyla obličej a když se vracela a viděla nás, jak ležíme v peřinách ještě napůl na cestě ze sna k bdělosti, zopakovala nám znova svůj úmysl; a teprve teď si to uvědomila a s pláčem utekla do kuchyně. Cítil jsem, jak se mi do očí derou slzy, ačkoliv jsem ve stínu a nedívám se do slunce, a rozeběhl jsem se za ní. Ostatní také. Anna seděla u stolu a plakala a my jsme ji začali utěšovat. Konečně po chvíli mezi vzlyky prohlásila, že Pedro by dnes, kdy je při pohledu z okna vidět tak zářící slunce, určitě chtěl jít na piknik.

– Mohli bychom jít všichni – řekl tehdy Carlos a utíral si uslzené oči.

– A předstírat, jako by tam byl s námi – přidala se Claudia. Měla zastřený hlas jako vždycky, když byla smutná.

– A mohli bychom myslet na to, jak je mu dobře a jak na nás taky určitě myslí – dodal jsem nakonec já, když jsem už přestal brečet.

Anna souhlasila a řekla, že jde připravit věci. My ostatní jsme se vrátili do ložnice, kde jsme se oblékli a taky ustlali po sobě postele, abychom Anně nepřidávali práci, protože už tak toho po Pedrově odchodu měla na starosti víc než dost. Pak jsme se myli ledovou vodou, která tekla z vodovodního kohoutku. Už víckrát mě napadlo, že jednou díky své ledovosti zmrzne a až ráno otočíme jednou kohoutkem, nepoteče nic nebo se objeví zmrzlá

voda ve tvaru vodovodní trubky. Ale voda ještě nikdy úplně nezamrzla, ani při těch nejkrutějších mrazech, kdy rostliny venku zhnědly a půda rozpukala. Voda tekla a já si rychle myl obličej, protože když jsem to prodlužoval, začaly mne bolet ruce a čelo. Kdysi jsem se s tím svěřil Pedrovi a ten mi řekl, že se mám mýt a sušit rychle, že mne ruce a obličej bolí proto, že je voda moc ledová, ale že mi to nijak neublíží. Tenkrát jsem se jej zeptal, jestli ho to taky bolí a on řekl, že ne, protože si už zvykl. Kvůli tomu a taky kvůli jiným věcem jsem si myslel, že Pedro ví všechno na světě a na všechno zná odpověď. Proto mne nikdy nenapadlo, že jednoho dne odejde bez rozloučení.

– Rozzlobilo jej něco? – ptal jsem se, když jsme šli k řece.

Nikdo mi neodpověděl.

– Ptám se, protože odešel bez rozloučení. Možná jsme mu udělali něco špatného – naléhal jsem, zarmoucený tím tichem.

– Nevím – řekla konečně Anna, která nesla batoh s jídlem a velkou láhev s vodou.

Když jsme dorazili k řece, bylo něco málo před polednem. Foukal mírný větřík od severovýchodu a Claudii zářily vlasy. Sedli jsme si do stínu eukalyptů. Řeka, tam dole pod strží, se pomalu sunula k severu. Byla to směska bahna a kalné vody, ze které čouhala nafouklá břicha mrtvých ryb. Při pohledu na ně už nikdo z nás neměl chuť jít a potápět se. Zůstali jsme sedět mezi stromy. Často jsme tam chodívali s Pedrem a bavili se tím, že jsme se honili po březích a schovávali mezi stromy nebo hledali v trávě ještěrky. To byla věc, která nás moc bavila, protože když se ještěrky polekaly, nechávaly své ocásky na místě a rychle utíkaly pryč a my jsme si pak s těmi ocásky hráli až do chvíle, kdy už jsme byli unaveni a šli jinam, nebo se začalo smrákat a my se vraceli domů. Ale teď s námi Pedro nebyl a ačkoliv jsme se chovali, jako by nás doprovázel jako vždycky, ve skutečnosti tu nebyl a nikdo neměl chuť běhat a schovávat se, ani hledat ještěrčí ocásky.

V tichosti jsme pojedli a Anna znovu začala plakat.

– Je mi tak líto, že jsme tady a on není s námi – vzlykala.

Myslím, že ostatním, stejně jako mně, začaly vlhnout oči.

Když jsme dojedli sendviče, zůstali jsme sedět bez hnutí. Za chvíli jsem zavřel oči a ponořil jsem se do hlubokého spánku.

Dole se pomalu sunula řeka. Bílá nafouklá břicha ryb plula po hladině a občas některou zachytila větev nebo nějaká vodní rostlina. S hnědou barvou řeky mi na mysli vytanula oloupaná barva chodby, která vede k patiu, a která je čím dál delší. Bývaly časy, kdy jsem trávil odpoledne pozorováním vlhkých skvrn, škrábanců v malbě a tvarů, které se na stěně jako nějakým kouzlem ze dne na den objevovaly. Řeka vypadala taky sloupaně, pomalu se ztrácela sama v sobě. Jako by ji opustila veškerá síla, jako by ji ta voda, tekoucí k moři, vyčerpávala a ona zůstávala vyschlá. Ptal jsem se sám sebe jestli snad ryby umřely kvůli tomu. Vzpomněl jsem si, že v dobách Pedra byly okraje řeky zarostlé, zelené a v řece bylo víc vody. Teď to bylo jasné. Řeka umírala a my jsme umírali s ní, i když jsme seděli doma a ne tady nad roklí. Bude umírat také dům, chodby, pokoje, rostliny a plevel v zahradě? Všechno postupně zmizí pod tlakem nějaké cizí ničivé síly?

– Proč už se nevrátíme? – přerušila naše myšlenky po chvíli Claudia.

Nebyla to otázka, ale návrh.

– Ještě není večer – oponovala Anna.

– Ale já se z toho nicnedělání zblázním – odpověděla jí Claudia.

Rozuměl jsem jí. Taky mi z toho sezení bylo nanic. I kdybych sebevíc pozoroval řeku, myšlenky, které mi našeptávala ta špinavá voda mi nepomáhaly.

– Jestli chtějí, pojďme tedy – svolila konečně Anna a byl jsem jí za to vděčný. Neozval jsem se nahlas, ale taky jsem se chtěl vrátit.

Cesta byla krátká. Snad přání nechat břeh za zády nás nutilo jít rychleji, možná to byla blízkost noci, která znenadání přicházela. Vzduch se stal čerstvější a lehký vítr rozhoupal větvoví stromů.

V následujících dnech se každý znovu snažil vykonávat své obvyklé činnosti a zapomenout na to, co se stalo. Claudia se vrátila ke knihám. S tajným zadostiučiněním si prohlížela svoji knihovnu, nyní rozšířenou o díla, která tady zanechal Pedro. Anna se starala o domácnost, o nákupy, o praní prádla, o problémy těch mladších. Carlos pracoval jako předtím. A já se stále třásl strachem, že jednoho dne voda v trubkách zamrzne a zůstane tam nebo se objeví zmrzlá ve tvaru vodovodní trubky. Ale nic se nestalo. Občas jsme se vraceli k řece, jedli jsme tam, smáli se a chytali ještěrky a v těchto okamžicích jsem pevně věřil, že se bavíme jako v dobách s Pedrem. Ale on se už nikdy nevrátí.

Pochopil jsem to jednou ráno, kdy jsem vyšel do patia a viděl, že mraky začínají zakrývat nebe. Byly bílé a husté a během dne pokryly tu špinavou modř po celé délce obzoru. Když je člověk pozoroval, mohlo jej napadnout, že proměny světa ještě neskončily a že se budou dít ještě nové a nové věci.

Během odpoledne klesla teplota a začaly padat jemné vločky. Později, v noci, se námraza proměnila ve sněhové zámotky a patium se pomalu pokrylo bělobou. Anna zavřela okna, nacpala hadry pod dveře a všechny nás zavolala do kuchyně, kde bylo největší teplo, protože tam pořád hořel oheň v kamnech. Když jsme si šli lehnout a já jsem cítil, jak mne roztřásá zima, napadlo mne, že ten mráz asi také zabil ještěrky a že už si s nimi nebudeme moci hrát. A že jednoho dne já taky umřu, jako celý svět, a že nikdo si už na mne ani nevzpomene, a že až se další den probudím, znovu bude svítit slunce a sníh nebude ničím víc něž sladkou a vzdálenou vzpomínkou. Stejně jako Pedro.

překlad ze španělštiny Michaela Jančová

JAN VÁLEK

KDYSI BOSÝ KLASŮM

klasy vlny
klasy přikyvují: budem míti žní
klasy chýlí obilnou hlavu: souhlas

myslí slyším myriády sykavých nárazů
stébel protínaných listem kosy

líbajících ostří vytepaná ve vlasy
já: kluk i bosý

NA HRANĚ BDĚNÍ

prostěradla jsou s krví
spánku: už se mrví
zdrcne se jablečné šírání
jaká slast: zíííváááníííí

ION MINULESCU

Básník, prozaik a publicista, představitel rumunského symbolismu. Jeho poezii, z níž česky vyšel v roce 1930 výběr nazvaný Zpověď, charakterizuje melodičnost, chmurné náměty a ironický, až burleskní výraz.

AKVAREL

V onom městě přinejmenším třikrát do neděle prší,
chodci proudí po ulicích,
jdouce za ruce se drží.

A v tom městě přinejmenším třikrát do neděle prší,
pod starými parazoly, jež se krčí
zplihlé celé
deštěm naskrz promáčené,
proudí chodci unaveně –
pohyblivé figuríny na ulici vyhozené.

Ve městě, kde přinejmenším třikrát do neděle prší,
není slyšet na ulicích
nic než kroky chodců, kteří jdouce za ruce se drží,
čítajíce
ponejvíce
rytmus kapek deště,
stékajících z parazolů
z okapů
a z nebe dolů
jak všudypřítomné sérum,
díky němuž život plyne
nepotřebně,
monotónně
a nečinně.

Ve městě, kde přinejmenším třikrát do neděle prší,
starý pán se starou paní –
jak dvě loutky polámané –
jdouce za ruce se drží...

z rumunštiny přeložil Tomáš Vašut

HRUDA A ZRUDA

(srovnávací studie ze současné literatury)

Petr Chleboun

Olomoucký rodák a bouřlivák Leo Hruda, který se bohužel nedožil své oficiální publikační premiéry na stránkách prvního čísla loňské Aluze, zanechal svým dílem v nové literární generaci možná nečekanou, zato však velmi hlubokou stopu. Pravidelní čtenáři olomouckého kulturního měsíčníku Vodopád si jistě vzpomenou na básně olomouckého studenta Lea Zrudy (ukázky z tvorby vyšly v loňském červnovém čísle) a najdou-li se čtenáři, kteří pozorně sledují obě periodika, jistě jim nemohla uniknout nápadná podobnost jak tematická, tak výrazová mezi verši těchto olomouckých osobností, jejichž díla k sobě promlouvají přes propast mnohageneračního odstupu.

Leo Zruda se nikdy netajil svým inspiračním zdrojem (a do jisté míry i vzorem životním), přesto však se zdá, že jeho epigonství není nikterak tupé a bezduché, ale vycházeje někdy méně, mnohdy však více z konkrétních textů Lea Hrudy, dává svým básním háv svébytné parafráze, v níž dochází k mnoha překvapivým posunům významů, jichž jsou Hrudovy básně prosty. Životní zkušenost bouřliváka Hrudy pak v mnohém protikladně transponuje Zrudova citlivá nedospělost a tápavost v prvních citových vztazích (v jejich navazování s druhými i v uznávání sama sebe). Srovnejme kupříkladu dva na první pohled příbuzné texty:

Vzkaz vědce Věrce
Přijď na dnešní matiné
já mám ptáka a ty ne
(Hruda)

vědci vzkaz vědce
Já mám ptáka ty máš ptáka
vyletíme nad oblaka
(Zruda)

V první ukázce se velmi zřetelně vyjevuje pověst Hrudy jako bouřliváka, který vnímá život kolem sebe bez obalu a jeho výpovědi jsou rozhodné, bez pochyb, překypující syrovou autenticitou zážitku, kdežto Zruda se jeví jako tá-

pající jinoch, který v tomto metaforickém zpodobení dialogu básnického subjektu s jeho obrazem zřejmě v koupelnovém zrcadle (viz pozn. za článkem) představuje velmi zastřeně a v subtilních rozmlžených konturách prožitek prvního sebeukojení, jejž si dosud nemnozí Zrudovi vykladači s nepochopením zaměňovali za básníkovu jednoznačnou homosexuální orientaci. Ač to na první pohled nevypadá a oba texty se zdají být velmi podobného ražení, syrová upřímnost Hrudy jej sbližuje spíše s básnickými „živočichy" Bondyho naturelu, kdežto překypující citovost mladických veršů Lea Zrudy jej vřazuje k velikým elegikům milostných vztahů (Vladimír Holan, Vilém Závada ad.). Jako pohled do mikroskopu, v němž se prolínají rozměry makrokosmu s vědomím mikrokosmu, vnáší Zruda do přímočarého textu svého velkého vzoru napětí obhroublé banality s mysteriozním přesahem do sakralizovaného prostoru „nad oblaky". I tato metafora má ovšem svou reálně vnímatelnou rovinu, sugerující velmi přesvědčivě obraz koupelny s oblaky páry nad horkou vanou. Pro toto pojetí hovoří nakonec i samotný název Zrudovy básně, v němž vědeckost zpodobuje soustředěné zaujetí pro dosud neznámou a nečekanou řeč těla.

Obě básně spojuje pohyb, přesněji řečeno pohyb extatický, pohyb nedočkavosti, pohyb, který se svou nabytou setrvačností brání ustrnutí. Možná ještě lépe se mi zdá hovořit o puzení – tedy pohybu, který vyvěrá z nejniternějších pohnutek člověka a dere se ven s nahodilostí a neovladatelností, tryská z věčného sváru hladkého a příčně pruhovaného svalstva.

Chci se tímto kratičkým článkem ohradit především proti všem, kteří by chtěli považovat Lea Zrudu za pouhého epigona Lea Hrudy. Nakonec mám dojem, že už jen v samotné odlišnosti povah obou básníků je zakódován zásadní rozdíl, který z velmi podobných textů – možná dokonce i trochu záměrně ze Zrudovy strany přepisovaných – vytváří doklady mnohazpůsobilého uchopení elementární významovosti slov.

Ve světě poezie Lea Zrudy není nic nemožného, a tak se mi zdá příhodné zakončit tuto ministudii citátem jeho verše z básně Zamilovaný Euklides:

„Kružnice má smer. To mi ver."

Poznámka:

V náhodně objeveném útržku jinak zcela neznámého deníku (útržek byl nalezen v knize vypůjčené z veřejné knihovny a sloužil pravděpodobně jako záložka) můžeme v zápise s datací shodnou s datací uvedené básně číst mezi několika rozmazanými řádky větu: „…a pak se mi rozlil šampón…".

Jiné ukázky ze Zrudovy tvorby:

LEO ZRUDA

Na hřišti
Kdo má moře v obočí
A rybník v rukávu
Dva potoky na zádech
Sedm louží v ponožkách
A úmoří v podpaží
Ten se má

Na sety vede
Dva jedna

Setkání
Jan Marhoul
Pekař
Setkal se s řezníkem
Himmlerem

Jistota
Mohu se mýlit
Ale nejste vy tak jako tak
Alespoň můj omyl?

JEVGENIJ BAČURIN

RYBA

O čem zdá se rybě v mrtvé hodině,
v mrtvém moři, kde mrtvé vlny,
kde mrtvé oko z mrtvé hroudy,
o čem zdá se rybě?

***

Anděl po obloze letí,
anděl s trubkou z mědi,
anděl co hlupák není a co ví,
kde poplach je a kde odtroubí.

z ruštiny přeložil -pak-

MODLITBY ZE SLÁMY

Vydá-li dvaačtyřicetiletý básník v jednom roce svou druhou sbírku a vzápětí nato prvotinu (ano, v tomto pořadí), nejde o dravost autora a nedočkavost, ale o obvyklé nakladatelské zádrhele. Přitom obě knížky poezie **Zdeňka Volfa** (nar. 1957 ve Valaš. Meziříčí) – **Řetězy a ptáci** (prvotina, Třebíč 1999) a **K svému** (druhotiny, Brno 1999) – se výrazně vymykají z průměru básnické produkce.

Záložka druhé sbírky (pochvalme nakladatelství Host v Brně za výjimečně koncízní, nekonvenční text) mluví o autorově „zdánlivé neotesanosti", o „hranaté něze". Je to řečeno velmi přesně. Volf je sveřepě svůj, bez–ohledný: nepomrkává na čtenáře a ani se příliš nerozhlíží, je–li á jour (neboli *in*, řečeno jiným jazykem.) A jestli něco v druhém sešitu básní otesal, byly to zbytky všeho literárního, to maličko „literatury", které uvízlo za nehty debutantovi (Werther, Michelangelo...). Leckde zůstal sám peň, možná nepohledný, ale odolný; básně odrané nepohodou, kratší než haiku, přísné jako **ortel**, jako **pokání** (což jsou slova jejich názvů).

Básníci venkovské inspirace se dnes namnoze shlížejí v Reynkovi, což je v mnoha případech scestné. Reynek je neopakovatelný svým dvojjediným zakořeněním v Bohu a v rodné vsi, centru vesmíru. Městští básničtí nomádové to zakotvení buď napodobují, nebo teprve o ně usilují, v nejhorším případě předstírají. Volf nezapírá, odkud přišel, a nezastírá, že je člověk putující: ne náhodou hned první báseň první sbírky je o „vandru". (V rubrice zaměstnání: inseminační technik.) Ví však o svých kořenech, a jeho pojetí manželství a rodiny je takové, že přijímá za své i kořeny manželčiny, takže je k nerozeznání, vidí–li Beskydy, Hostýn, Bečvu a maminku – nebo Vysočinu „s hroby tvých rodičů".

Nechci opakovat slova o svazku životné empirie a mystiky, která několikrát – a právem – padla nad Volfovou poezií. Napadají mě spíš v řádu jeho tvorby prostší slova, úcta k životu a láska. („Tady se lidi musí mít rádi / jinak by nepřežili zimu.") Jako svého času u čtyřicetiletého Tomana, básníka sice melodičtějšího, ale stejně urputně zápasícího o zahuštění formy a sevřený výraz, jde o „verše rodinné a jiné", jaké jsme už dávno neměli možnost číst. V Zahradníčkově La Saletě se

Panna Maria dává s dětmi „do rozprávky o věcech, které se týkají hniloby zemčat" – poněvadž se týkají také „hniloby měst a pádů říší". Zdeněk Volf hovoří o hnoji a orbě, o mrazu v polích a o telení. Který básník se odvážil říci: „Na Štědrý den / je v každém chlévě takový pokoj a bezpečí / že mě to ani netáhne domů"; kdo se odváží s bezelstnou samozřejmostí publikovat příspěvek „k tchánovým narozeninám" nebo malou ódu na minerálku? Není v tom ani ironie ani póza – a není to ani banalita. Volf neprovádí eskamotáž se symboly, demonstrace metafyziky nebo intelektuální hru. Tvoří báseň po demlovsku jako „kus země, ozářené světlem nebeským". Ten kousek země je pro něho důležitější než ono nasvícení – zpravidla si sám světlo nebeské přivábí svou pokorou a opravdovostí. U Volfa cítíme neodbytně také březinovské „věčně znova": stále znovu obnovuje v žasnutí a lásce vztah ke skutečnosti a k jejímu skrytému původci a tvůrci.

Je takové úsloví, že básnická tvorba se rovná řeholi. „Řehole má cenu ne tím, co je nebo co hlásá, ale tím, jak se s ní žije," čtu ve vyznání jednoho řeholníka, usilujícího o řeholní formaci v současném světě. Básnická řehole Zdeňka Volfa je tvrdá a nesmlouvavá. Jeho verše přesvědčují, že autor z ní poctivě žije.

Mojmír Trávníček

ZEK ROSSI

(„Zek" – v terminologii Gulagu „vězeň", „mukl".)

Člověk, který prožil bezmála dvě desetiletí jako vězeň Gulagu, vzbuzuje automaticky naše sympatie. Zkušenost prožitého utrpení bývá v tradičních etických systémech považována za hodnotnou. To, že je trpící člověk vždy hoden zvláštního soucitu a lásky bez ohledu na to nakolik trpí zaslouženě či nezaslouženě, je součástí lidské přirozenosti. Zájem o literaturu líčící tragédii a skandál nezaslouženého utrpení v koncentračních táborech pramení do určité míry právě z tohoto přirozeného lidského postoje. Dalším důvodem, proč je tato literatura dnes čtena může být fascinace zlem, které ve dvacátém století značně hypertrofovalo – snaha pochopit jeho kořeny. (Nemáme zde ovšem na mysli fascinaci pervertovanou.) V neposlední řadě hraje na kartu oblíbenosti

i jistá nedůvěryhodnost líčených hrůz. Čtenář si pohrává s představou, že je zasvěcován do mystéria hrůzy nějakého fantastického románu, přitom se chvěje vědomím, že to, co čte, je holá skutečnost. Zvolání nebo spíš vydechnutí: *„To snad ne..."* se ozvalo ze rtů snad každého čtenáře Solženicyna, Richarda Glazara, Rudolfa Vrby, Borise Širjajeva či Jevgenije Ginzburgové. Že je takovýto přístup k textům bývalých vězňů pochybený, snad ani nemusíme zdůrazňovat. Většinou totiž autoři těchto textů usilovali o podání svědectví a to svědectví pravdivého, neotřesitelného nahého a nepřikrášleného. Mnoho vězňů žilo a přežilo jen díky touze svědčit a usvědčit.

Přesto můžeme vězeňskou literaturu rozdělit na dvě skupiny, a to právě podle toho, jaká je autorova ambice. Chce-li podat *pouhé* svědectví, nebo chce-li vytvořit text krásný – literární. Hranice mezi oběma skupinami bývá neostrá a konkrétní text lze často přiřadit k oběma skupinám. Mnozí bývalí vězni napsali více textů, z nichž některé lze počítat k textům svědectví, jiné k textům uměleckým. Případně se může hodnocení jednoho textu měnit v různých časových obdobích. To lze říci už o literární prvotině Alexandra Solženicyna *Jeden den Ivana Denisoviče*, který byl v době svého uveřejnění prvním celosvětově známým a uznávaným svědectvím o sovětských koncentračních táborech. (Pomiňme řadu svědectví z 20. a 30. let, která byla za hranicemi často znevažována a jejichž dopad byl omezen jen na určité sociální a politické skupiny. V Rusku o nich neměl ponětí vůbec nikdo.) Dnes je tento Solženicynův text považován za jednu z nejlepších novel světové literatury. Solženicynovo pozdější *Souostroví Gulag* je pak nejzásadnějším svědectvím, navíc má nespornou literární hodnotu. Všechny ostatní knihy o Gulagu *jsou nutně jen poznámkami k Solženicynovi*.

Jedním z miliónů vězňů, kteří se dostali do sovětských koncentračních táborů a jedním z těch, kteří přežili a vydávají svědectví, je i Jacques Rossi. Jeho knihy jsou dnes přeloženy do češtiny.

Jacques Rossi se narodil ve Francii roku 1909. Dětství a mládí prožil v Polsku, kam se jeho matka přestěhovala se svým druhým manželem, bohatým polským velkostatkářem. Pod dojmem sociálního rozvratu a bídy po první světové válce vstupuje mladý Jac-

ques do polské komunistické strany. Soudruzi si brzy všimli jeho výjimečného nadání, již jako mladík ovládal deset jazyků (včetně hindú, čínštiny a perštiny). Ve svých devatenácti letech se Rossi stal profesionálním tajným agentem Kominterny. V podstatě byl pouhým pěšákem, cestoval pod falešnou identitou po různých zemích Evropy a předával šifrované zprávy a různé balíčky, o jejichž obsahu měl jen mlhavé tušení. Významnějším úkolem byl pověřen pouze během španělské občanské války. Na území dobytém frankisty řídil vysílání ilegální, prosovětské, rozhlasové stanice. V roce 1937 mu byl dán rozkaz k okamžitému návratu do Moskvy. Přestože byl varován, a i když mohl tušit, že agenti pracující ve Španělsku jsou likvidováni, o návratu do Moskvy nepochyboval. Vždy byl poslušným vykonavatelem rozkazů a ještě dlouho po svém zatčení přesvědčeným komunistou. Poprvé byl Rossi odsouzen v roce 1939 na osm let za špionáž, postupně přibývaly další rozsudky a další tresty. Na *svobodu* se Rossi dostal až v roce 1956. Do roku 1961 byl ve vyhnanství v Samarkandu. Teprve poté se mu podařilo opustit SSSR. Protože po otčímovi měl polské občanství usadil se v Polsku, kde vyučoval francouzštinu na Varšavské univerzitě. V roce 1987 přesídlil do Francie. Dnes žije ze skromné penze na periferii Paříže.

Relativně klidné a ustálené životní poměry v komunistickém Polsku umožnili Rossimu práci na *Encyklopedii Gulagu* (poprvé vyšla rusky v Londýně v roce 1987, česky *nakl. Bystrov a synové, Praha 1999*), výjimečném slovníkovém díle mapujícím prostředí Gulagu. Encyklopedie shrnuje faktografii o sovětských lágrech, oficiální terminologii i vězeňský slang a táborové reálie. Toto dílo je svou vědeckou, historiografickou precizností a absencí jakékoli literárnosti tím nejpůsobivějším svědectvím.

Poslední Rossiho kniha *Útržky životů*, vydaná poprvé v Paříži v roce 1995 a v českém překladu loni v pražské Pasece, je jiná. Jestliže v *Encyklopedii Gulagu* potlačil autor jakoukoli literárnost, *Útržky životů* jsou textem čistě literárním. Nepřinášejí žádné nové informace o Gulagu a ani jim o to nejde. Jedná se o více než šedesát drobných povídek či spíše anekdot. Krátké povídky skutečně mají strukturu anekdoty. Jejich vyvrcholením je často překvapivá až absurdní katarze postavená na konfliktu lidskosti a absurdity táborové reality (ty-

pickou ukázkou může být úvodní povídka *Vrabec, kráva a kočka*) nebo poukazují právě jen na absurdní jednání postav zlomených mučením a vězněním (viz *Lekce z dialektiky*).

Vraťme se k tomu, co jsme řekli úvodem, že člověk, který přestál utrpení Gulagu je nám samozřejmě sympatický, ale co když se nám to, co napsal, nelíbí. Co když se chce říci: takto se o utrpení nepíše, o utrpení se nevyprávějí přemoudřelé anekdoty. Sami sobě musíme namítnout: *Ale on tam byl, ví, co říká.*

Na závěr se zmiňme o jednom uřeknutí, které se vyskytlo v jednom reklamním nakladatelském návěstí (Pasekovy listy, zvláštní vydání, prosinec 1999, s. 7). O Rossim se zde píše: „Kdyby lidí jako on bylo víc, svět by vypadal o poznání jinak." Těžko říci, zda autor této věty touží po světě, v němž by bylo více agentů Kominterny, nebo po světě v němž by bylo více vězňů koncentračních táborů, či po světě v němž by na okrajích velkoměst živořilo více chudých penzistů. Pravda, na světě by mohlo být více spisovatelů, tím ale Jacques Rossi není.

Martin Jabůrek

JACQUES ROSSI: Útržky životů. Dvacet let v sovětských lágrech. Přel. Lubomír Martínek. Paseka, Praha 1999.

Revue pro literaturu, filosofii a jiné

poezie/próza/vzpomínky/ rozhovor/studie/recenze/ glosy/archiválie

Adresa redakce:
Křižkovského 10, PS 207, 771 80 Olomouc
e-mail: aluze@post.cz
tel.: 068/563 11 59

ALUZE

texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text

texty

číslo 17

jaro 2000

TO JSME TEDA NEČEKALI!

Mírně násilným způsobem byl 16. 6. 2000 v restauraci U Lva založen Klub přátel Textů.

Jeho členy se stali:

Ondřej Horák
Michal Jareš
Michal Kovář
Lubomír Růžička
Miroslav Machala
Josef Lustyk
Vojtěch Kučera
Zuzana Vojtíšková
pí Malinová
Mojmír Trávníček
Mirek Urubek.

Na předsednictví redakce Textů navrhuje Ondřeje Horáka. Vyjádření OH očekává redakce na stránkách literárního obtýdeníku Tvar.

-red-

Revue pro literaturu, filosofii a jiné

**poezie/próza/vzpomínky/
rozhovor/studie/recenze/
glosy/archiválie**

**Adresa redakce:
Křižkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: aluze@centrum.cz
tel.: 068/563 11 59**

ALUZE

Obsah:

úvodník
To jsme teda nečekali___2

poezie
Marie Šťastná: xxx___12_14

próza
Boris Jirků: Okolo soch___20

překlad
Eric Neuhoff: Francouzské aktuality *(Malá recenze s ukázkami)*___7_11
Ajdar Husainov: Bez názvu___15
Pavel Gruško: Výčitka___19

archiv
Miloš Jirko: ___4_6

comics
Michal Jareš: ___16_17

výtvarno:
Dalibor Malina: Vynucený záznam___18_19

recenze
Pavel Kotrla: Bydliště: Dobrá adresa___21_22
Jana Kolářová: Dovidenia v pekle, priatelia...___22_24
Jana Vrajová: Hra na schovávanou___24_26
Mojmír Trávníček: Chvála aforismu___26_29
Jiří Koplík: Jedna a jedna Františka Benharta___29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. (0657) 643567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel. (0657) 619531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 17, ročník V., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina; registrace u referátu kultury OkÚ Vsetín pod číslem VS-044/1999, internetová adresa: **www.inext.cz/texty**

KDYŽ DĚVČATA S BÁSNĚMI I BÁSNÍKY SI NA KLÍN MLADÝ BRALA...

Dvacátého ledna posledního roku našeho století by se sta let dožil básník Miloš Jirko. Rodák z Němetic u Valašského Meziříčí patří ke generaci, která po smršti první světové války utíká sedmimílovými kroky k proudu života, vrhá se střemhlav do jeho víru. Student valašskomeziříčského gymnázia se kamarádí s Františkem Kropáčem, v roce 1921 nechybí u toho, když jeho další krajan, rodák z nedaleké Růžďky, Bartoš Vlček, z popudu Jiřího Wolkera zakládá Literární skupinu. Před svými přáteli jako by byl Jirko o krok napřed. Sbírkou Duben (1919) debutoval devatenáctiletý mladík již v prvním roce míru. Víc než o poznání v ní teenagerovi z počátku století jde spíš o vzrušení: z probouzení, z počátků, všeho prvního a poprvé. Což je pro takový věk příznačné a správné. Naladěn na vitalistickou notu ostatně zůstává Jirko po celý život: probouzení pouze později střídá jakási pohoda zrání. (Opěval například víno z mělnické oblasti, jak poznamenávají autoři turistického průvodce Máchův kraj. Olympia 1985.)

Smysly a instinktem píše Jirko i další sbírky: Cesta (1920), Znící svět (1922), K staré vlajce (1925), Zraje réva (1932). V té době už ale valašský synek studuje na pražské filosofické fakultě moderní filologii. Trochu ho to táhne domů pod kotáry, trochu je omámen vzrušením, které nabízí velkoměsto... a do toho píše. Půvabná kombinace. Když v lednu 1926 nečekaně umírá Jirkův přítel Bartoš Vlček pořádá posmrtně jeho sbírku Jenom srdce. Nějaký čas rediguje České slovo, pak usedá do křesla ředitele Ústřední knihovny hl. města Prahy.

V květnu 1940 byl čtyřicetiletý Jirko zatčen gestapem a v německých věznicích pak přežil pět válečných let. Žalářů prošel hned několik: Pankrác, Drážďany, Berlín, Gollnov, Štětín, Kaisheim, Straubing, Landsberg... Uvržen mezi čtyři stěny s oknem, za kterým zůstalo všecko dobré, opět píše – aby žil, aby přežil. Vzpomíná, zpívá, utěšuje, vytrhává ze samoty – patrně i proto vězeňská poezie vzniká. A jako takovou je dobré a fair ji také přijímat. Jirkovy sbírky

Vězeň u okna (1945) a A přece! (1946), které byly shrnuty do svazku Hvězdy a pouta (1950), jsou řazeny vedle dalších vězeňských svědectví, např. Josefa Čapka (Básně z koncentračního tábora) či E. F. Buriana (Jeden ze všech).

Přestože těžiště Jirkovy tvorby spočívá v básni, věnoval se i povídce a překladu (např. E. M. Remarque). Valašské Meziříčí je dějištěm povídek v knize Vyloupené milování, melancholické básně v próze vyšly pod názvem Vraždící pianola. Pídiči po zákulisí chvil, kdy se rodila jakákoli položka do literární historie, jistě sáhnou po sbírce fejetonů Sedmero zastavení, v níž Jirko vzpomíná, jak spolu s Bartošem Vlčkem zakládali v Přerově časopis Host.

Miloš Jirko zemřel 24. června 1961 v Praze. Výbor z jeho poezie vyšel v témže roce pod názvem Ptáci se vracejí.

René Kočík

MILOŠ JIRKO

Úzkost

Jak předloni a jako vloni
pták zazpíval zas na jabloni.

Ale nás není, jako bývalo,
když naposled jaro zpívalo.

Dá-li Bůh a jednou k měsíci
pozvednu přece sklenku mlčící,

budu sám.

Odplavené břehy

Slyš, v sadě, kde pastinák voní —
Ten verš mi stále v srdci zvoní,
Kadleci Svato, kde ty časy jsou,
kdy jsme se toulali Moravou,
kdy kvetl mák
a z větví kolem cest nám zpíval pták,
kdy – ústa zlá teď hned ať oněmí,
co svěřuji tu věrně mezi růžemi –

kdy děvčata se pýřila a zdráhala a smála,
když s básněmi i básníky si na klín mladý
brala
– ba kvetl mák a zpíval pták
a mládí mířilo si rovnou do oblak.

Ach, kde ty krásné časy jsou,
kdy hýřili jsme mladou svobodou,
kdy na Beskydech naše fujara
od hory k hoře zněla bujará,
kdy zdálo se nám, že nás čeká svět
a že mu máme tolik povědět –

kde jsou teď konce našich mladých dní?
Ach, okovy! Ach, vězení!

Večer v Pomořanech

Za mříží plula oblaka.
Jak jsem se díval,
bolehlav pila ústa tuláka.

Až k moři táhnou se luka
s ostrůvky bříz a borovic.
Mříže jsou tvrdé. Bolí mě ruka.

Zas vidím už jen oblaka.
Zvon vlaku zvoní z dálek.
Odplula píseň tuláka.

Doma

A přece jsem se vrátil.
Do ruin, do ruin.
A přece jsem se vrátil.
A včerejšek je dým.

Bubnové paličky hnátů,
ztichněte, ztichněte.
Zjev se mi, nový světe, světe,
ze zraků dítěte.

*Uvedené básně pochazejí ze sbírky **„HVĚZDY A POUTA"** (1950), ve které jsou umístěny obě sbírky Jirkovy válečné poezie: **„Vězeň u okna"** (1945) a **„A přece!"** (1946).*

SVĚDOMÍ PŘED POPRAVČÍ ČETOU

(malá recenze s ukázkami)

Nejen v oblasti společensko-politické, ale i ve sféře literatury jsou patrné ve Francii časté návraty k válečné minulosti a nezklidněnému svědomí z válečného pohybu mnohých Francouzů mezi pasivní rezistencí a zjevnou kolaborací s fašismem. Trápí zejména postoje intelektuálů, kteří takříkajíc „z profese" měli umět rozpoznat zlo, nesmiřovat se s ním, měli mobilizovat, odporovat až k vlastní oběti. Velkou lekci intelektuálům ve Francii dal nedávno profesor Michel Winock svou rozsáhlou studií Století intelektuálů (Le siécle des intellectuels, nakl. Seuil 1997). Zajímavou reflexi časů, které by byly mnohými raději zapomenuty, předvádějí i prozaici. O těch známějších bývá řeč. O těch méně známých se příliš mnoho neví, neboť mediální posty, jimiž jsou známost a úspěch podmíněny, jsou drahé a ne vždy jsou produktem vyplývajícím z logiky věci.

Román Erica Neuhoffa **Actualités françaises** *(Francouzské aktuality)* se k nám dostal náhodou při jedné reklamní akci v pařížském obchodním domě řady FNAC. O autorovi se v našich venkovských kruzích dosud nemluvilo, víme jen, že před Francouzskými aktualitami vydal šest prozaických prací, z nichž tři nesou označení román, že se děj jeho románů nechává často inspirovat uměleckým, zejména pařížským literárním a divadelním prostředím, a že svými díly zatím nepronikl do nejrenomovanějších pařížských nakladatelství; vydává proto v poslední době zejména u Albina Michela v Paříži. Přesto soudíme, že Francouzské aktuality a jejich autor stojí za pozornost. Pokud jde o román, pozornost ani tolik nevyvolává samotné téma (reminiscence odsouzeného na Smrt, což známe ve vynikajícím zpracování např. v Camusově Cizinci), jako spíš originální způsob maximálně redukovaného psaní, jež svou obsažnost, plnost a barevnost získává důmyslným komponováním poměrně krátkých sekvenci – obrazů, ve kterých se střídají časové roviny i události, ty osudové s těmi zdánlivě nepatrnými, každodenními. Vzniká tak osobité vypravěčství, které má charakter zajímavého intelektuálního dobrodružství.

Hrdina Francouzských aktualit Frédéric Valentré bude nazítří popraven. Bude zastřelen. Tento intelektuál, spisovatel, redaktor a dopisovatel fašistického deníku Demain (Zítřek), byl odsouzen k trestu smrti za kolaboraci s Němci okupujícími Francii. Neuhoff koncipuje román jako osobní výpověď Frédérica Valentré, který se pokouší ve vypjaté atmosféře posledních hodin před popravou pochopit, cože se to vlastně stalo. A představit si, co se stane.

Kulky, které vnikají do těla, protrhnou oděv. Když z něho vycházejí, zůstává rána v podobě trychtýře mnohem větší. Četl jsem to. Vím, že mě to čeká. Jakou rychlostí vlastně kulky tělem procházejí? Průstřel roztříští hrudní kost a směřuje k lopatce. Jak dlouho po výstřelu proudí v těle krev? Bylo by dobré, kdyby mě potom spálili. A oči? Zůstávají opravdu otevřené? (str. 11, 12)

Valentrého poslední noc je časem nervního přemítání a navracení obrazů nejrůznějších životních situací: příběhů se ženami (vždy byly cudné a jakoby málo živočišné), cest a krajinných portrétů, přátelství s Constantem (poznali se už na škole a oba se zabývali literaturou). Prostor pro svobodné cestování v zákoutích duše není parcelován na části dobré, lidské či velké a na ty, které by bylo spíše dobré zakrýt. Frédéric Valentré nehledá příčiny, proč jeho osud měl a má právě onu podobu, která se tak tragicky završuje. Autor vede svého hrdinu v programovém odmítání jakéhokoliv hodnocení. Nepochybně nechce podléhat a podbízet se čtenáři zřetelnou orientaci v hodnotách, která je tak průkazná bezprostředně po skončení války a má svůj konkrétní výraz v procesech s konfidenty a příznivci nacismu. Svým odstupem je Neuhoff mírně provokativní. Vyvolává u čtenářů sentimenty implikující pozice založené na vědomí složitosti dějin, složitosti lidské psychiky a lidského konání. Klade vedle sebe obrazy, z nichž jedny jsou dojímavé svou všedností a samozřejmostí, až banalitou, druhé ohromující dějinnou velikostí.

Constant chtěl vidět probouzející se den na venkově. V Paříži jsme před svítáním nikdy nevstávali. Constant rozrazil okenice. Cáry mlhy visely ve větvích stromů. Na nebi se začalo rýsovat slabé světlo. Mlha sestupovala do údolí. Zastavila se dole u zdi zahra-

dy. Zahoukala sova. Když zahouká sova, není možné předpovědět, kdy mlha opadne. Constant dostal chuť na cigaretu.

Roztrhl balíček nehtem a vytáhl dvě cigarety.

„Nechceš jednu?"

„Dík. Je příliš brzy."

...

Constant se zabalil do vlněné šály. Venku nás zima probudila doopravdy. Na terase se drala mezi dlaždicemi vysoká tráva. Na dvoře bylo namrzlé bláto. Všechno spalo. Ranní ticho bylo stejně tak tíživé jako to večerní. V Paříži je to čas, kdy spíme. Cesta se svažovala. Svítil jsem baterkou. Constant si třel ruce o sebe. Neměli jsme rukavice. U statku nás vyprovodil pes štěkotem. Šli jsme mlčky, ruce zabořené v kapsách. Mohla by to být románová scéna. Dva muži, kteří se vydali do lesa, aniž by ztratili slovo. Pod námi tekla řeka. Přecházeli jsme přes louku. Ptáci se probouzeli. Protřepávali si křídla. Na druhé straně cesta navazovala. Mlha řídla. Topoly vystrkovaly hubené kostry. Hladina řeky byla při břehu pokryta bílým chmýřím. Zastavili jsme u břehu. Den se probouzel. Bledé slunce bázlivě vystupovalo nad obzor.

„Podívej," řekl Constant. (str.74, 75)

Velký svět, velké dějiny se známými osobnostmi jsou zachyceny s úctyhodnou přesností, se znalostí reálií, atmosféry předválečné a válečné Paříže, i vztahů mezi intelektuály. Hrdina Frédéric Valentré zná Ch. Maurasse, šéfredaktora fašistického deníku Action française (deník vycházel od r. 1908 do r. 1944, Maurass byl po válce odsouzen na doživotí), P. Drieu la Rochella, talentovaného spisovatele a šéfredaktora La Nouvelle Revue Française (La Rocehelle spáchal v r. 1945 sebevraždu, otrávil se). V době, kdy je kandidátem na Nobelovu cenu za literaturu (kterou nikdy nezíská) navštěvuje Německo, setkává se s Hitlerem, navštěvuje Katyň. Valentrého fašismus je reakcí na slabost Francie a poměry ve Francii, neplyne z bezmezného obdivu k Německu. Je motivován potřebou radikální změny, silné ruky, potřebou řádu.

V třicátých letech se Francie utápěla v pastisu a svobodném zednářství. Židé se nafukovali, místo aby byli ztichа. Provokovali... Byli jsme velká, ale slabošská a nemravná země s přitroublým úsměvem na rtech. Francie se

musela postavit na nohy, přizpůsobit ducha fašismu vlastním potřebám. Brzy by mohlo být pozdě... Žádná sranda. Chtěl jsem pomáhat vlastní zemi. Tomu ale teď nikdo neuvěří.

Jako mnoho dalších intelektuálů Valentré „pomáhá" tím, že čile dopisuje do fašistického listu Demain, píše petice proti Židům, nechává se fotografovat s německými důstojníky a německými intelektuály sympatizujícími s fašismem, užívá života. S osvobozením se Paříž i intelektuálové proměňují.

Metro se zastavilo. Vlaky nejedou. Bylo léto. Pařížané se koupou v Seině a procházejí se po Trocadéru. V divadle Atelier se hraje Antigona. Trávil jsem odpoledne v Národní knihovně. Společnost mi dělali řečtí básníci. Jednoho večera v srpnu jsem dostal vyrozumění o přelíčení s vyloučením veřejnosti. Letadla křižují nebe. Na poplach nikdo nemyslí. Ulice jsou plné kol. Chybí benzin. Zásobování nefunguje. Německý institut zavřeli. Heller (německý spisovatel – pozn. aut.) mi mohl obstarat zahraniční pas. Redakce Demainu uprchla do Baden-Badenu. Nedělal jsem si iluze. Drieu se pokusil otrávit se v Gardenalu. V noci bylo slyšet děla. Obchodníci vyměnili tabulky s nápisy „Man spricht deutsch" za „English smoken". Dostával jsem anonymní telefonické výzvy. Byl čas, abych něco udělal. Přestěhoval jsem se. Židé byli zazděni skoro čtyři roky. Proč je nenapodobit? Historie se divně obrací. Ale co, nějak přežijem! Tomu, co se má stát, nelze zabránit. (str. 170)

...

Nebylo to žádné divoké zatčení, honička po střechách. Ne. Zastavil jsem jakoby nic a řekl: „Zatkněte mě." Vůbec se to nepodobalo obrazu, který o mně chtěli mít. Že ale sebou hodili. Neměl jsem z toho strach, vážně. (str.172)

...

Za okamžik, mi sejmou pouta. Bude tady vládní komisař. Je to ten typ ostříhaný na ježka, který si stále pohrává s úřednickou sponkou. Podá mi ruku? Obejmu kněze. Pak bude řada na obhájci. Bude to hloupé objímat muže. Nezapomenout na zpověď...

...

To, že zanedlouho umřu mi nebrání vychutnat barvy jitra. Mé knihy a rukopisy jsou uspořádány. Obhájce ví, jak s nimi naložit. Šaty mi budou trochu velké. Jinak je všechno v po-

řádku. Prohlížím si fotografii matky. Myslím na ni. Do prdele. Je čtvrt na deset. Jaképak troškaření. Řekněme devět. Chce se mi brečet. Najednou je mi horko. Jedině Bůh nás rozsoudí. Hluk. Hluk na chodbě. Nezanechávám dopis, nic. Tak, a je konec. Přece se ovládnu, ne? Už ani slovo. Slyším někoho přicházet. (str.186,187)

Neuhoff nenápadně v románu zaznamenává proměnu intelektuála, jehož kořeny jsou zabudovány v hluboce lyrickém vnímání světa a sebedojímavé reflexi vlastní nedostatečnosti ve srovnání s přáteli (Constant) a tzv. hrdiny doby, včetně, ale spíše především těch, kteří se tak rádi zabydlují ve sféře umění. Evokace Kunderova románu Život je jinde tady není vůbec od věci. Kunderova suše racionální degradace lyrismu a šiků vstupujících do dějin se štíty metafor a s rozmělněnou akceptací reality, po nichž následují zpravidla snížená imunita k vlastní manipulovatelnosti, i snížená imunita k manipulaci ostatními, má zřejmě obecnější psychologický i sociologický základ. Neuhoffovi se daří z napětí mezi detaily a celkem, historickými a politickými panoramaty, mezi evidentními projevy lidskosti a ideologickými obludnostmi nastupující, pokračující a doznívající nacistické éry v Německu a Evropě, učinit nástroj intenzívního zakoušení jedné z klíčových existenciálních situací, kterou je zrada ideálů mladosti nebo zrada na sobě samém. „Jestliže se život rovná zradě nejdražších okamžiků vlastní minulosti, pak uniká nadobro." To je jeden z mála hodnotících soudů v knížce, která chce zůstat bez apriorního odsouzení člověka, jehož nitro je přece jen vždycky poněkud složitější než přísná řeč kabinetních historiků a řeč mrazivých justičních výroků o zločinu a trestu.

Eric Neuhoff umí psát a umí při psaní přemýšlet. Předvádí, že si v prostoru, z něhož je literárně obhlížen svět, lze vydobýt místo, odkud jsou známé věci, situace, lidé a události vidět nově a aktuálně.

přeložil a komentářem opatřil
Dalibor Malina

Eric Neuhoff, Actualités françaises,
Albin Michel, Paris 1992 (Překlady jsou pořízeny a ukázky vybrány z tohoto vydání.)

MARIE ŠŤASTNÁ

MOJE SUDIČKA měla
zpěněné oči
a dlouhý krk
Milovala se s jelenem
ještě tu noc
co jsem se narodila
a přišla pozdě
zchvácená a horká
Mám v prstech
délku jejího krku
a pěna v očích
začíná písmenem S
naší vlastní abecedou

TEN VKUS
Jsem cynik
a jsem lakomec
Skořicový narkoman
Ten vkus
co mám teď
se brzy změní
neboj se
Zase si zamiluji
růžová poupata
na hrnečcích
Ale záclony do oken
dávat nebudu!

PRAVIDELNĚ TEPANÁ
Ukládám se ti do rukou
abych zmírnila rytmus
který už hodinu vyťukávají
A i když jsem
v jejich těsném sousedství
neustále mi do kůže tepou svoje
raz dva tři čtyři pět
raz dva tři
raz dva tři čtyři pět
raz dva tři

Vší silou je držím
  ale vždycky je tu malá skulinka
  kterou vyrazí jeden prst
  a zase zuřivě mele svou
Ve hře se rychle měníme
  na kočku a myš
  a role si přehazujeme
  jak jen to jde
Šklebíš se
  koušeš se do rtu
Ani já nepovolím
Těžké
  dravé
  ranní mlčení
A pak náhodou spíme
Soutěž kdo se dříve probudí
Trest poraženému
  osamělé vstávání
  z velké
  prázdné
  postele

POHÁDKY
Hledáš jednu
  ze čtyř věcí:
  pohádky
  tělo
  mne
  nebo sebe
Rozmýšlej dobře
  jde to i jinak:
  tělo a mne
  sebe a pohádky
  pohádky a tělo
Teď dávej pozor:
  mne a pohádky
  sebe a tělo
  mne a sebe
  nehledáš
Konečně
  pohádky sebe a tělo
  máš

pohádky mne a tělo
dostaneš
tělo mne a sebe
ovíjíš
Je to tak

HOLUBÍ
Na náměstí nemáme holuby
Jen někdy
asi v holubí svátek
jeden přiletí
projde se
nabubřele zhodnotí situaci
a odletí oznámit ostatním
že to opravdu nemá cenu

KRAJINA S KNIHOU
Kniha
jak visí docela sama
uprostřed Nashova obrazu
Jeho ptáci
Nezbytná zrcadla
Tvrdá silueta drzosti
Zabalila se do závěsu
Listuje v ní
Nasliněným ukazováčkem
polyká moudrost

MEMENTO MORI
Na těle stolu
se vzepnuly sklenice
jako prsy
které nejdou do páru
Naplněné něčím
co vzdáleně navozuje
pocit mateřského mléka
V křeči smíchu
vkráčíme do dveří
ukolébat se kouřem

AJDAR HUSAINOV

Bez názvu

V pustině, kterou představovala poklidná dědina, ve které jsem žil, jsem zpozoroval zvláštní záři předmětů, některých lidí a některých míst. Tehdy jsem si začal vést deník, kam jsem si starostlivě zaznamenával všechny události, všechny věci a všechny lidi, kteří měli tuto záři. Bylo mi více než dvanáct let a bloumal jsem všude a zneužíval práva mládí a toho, že nikomu nemohu způsobit podstatné zlo. Vždy to však pomáhalo.

Lidé, do jejichž tajemství jsem znenadání pronikal, se ke mně obraceli svou temnou stranou a protivenství mi způsobovaná byla tak velká, že jsem se rozhodl zaznamenat je na papír. Bylo to zvláštní, byl to můj deník, který rostl před očima a potřeboval nové a nové listy. Všechny roky, strávené ve škole, jsem zasvětil těm podivným lidem, předmětům a místům, jejich záři. Každá má otázka položená učitelům byla s ní svázána. Pokoušel jsem se prozkoumat onu záři, abych pochopil odkud přichází. Všechno bylo bezúspěšné, má posedlost a zvědavost touto myšlenkou definitivně pokazily mé vztahy s těmito lidmi tak, že jsem začal na institu studovat dálkově a pracoval jako hlídač v nějakém skladu. Začal jsem se zajímat o historii. Přečetl jsem hory knih a snažil se pochopit, co ta zvláštní záře v pustinách znamená. Zdálo se mi, že to není důležité pouze pro mne, ale že lidé se nechtějí podívat pravdě do očí. Odpověď se objevila nečekaně. V jakési knize jsem se dočetl o kdysi existující cestě, které po tisíciletí sloužila karavanám vedeným lidmi v podivných hábitech. Na Západ vozili látku hubící lidské parazity toužící po krvi, ale na Jih otroky. Každý člověk v podivném hábitu měl s sebou knihu, do které zapisoval vše, co se mu přihodilo. Zakreslil jsem si tu cestu do mapy současného světa a zjistil, že procházela místy, kde se nacházela dědina, ve které jsem se narodil. Rozhlížím se temným skladem, vidím matné odlesky brnění a chápu, že jsem pochopil. Když si zakládáte deník, jako by jste odkrývali svůj život, svou karmu. Otevřete libovolnou stránku a její bolest je čerstvá a stejná, jako by jste ji zapsali teprve nyní. Tento dluh se nad hlavami vznáší již tisíce let, vždy připraven k tomu, aby se snesl jako sníh, stačí pouze otevřít stránku.

Řekněte mi, je prominutelný prvotní hřích? Řekněte mi, je prominutelné rozboření chrámu? Dívám se na tato černá písmena a mám obavy, že ne.

...PRÁVĚ JSEM TADY POD STOLEM NAŠEL PLÍSEŇ, ALE UŽ JI NEBUDU UJÍDAT... JMENUJI SE UMBERTO E. A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO AUTORA, STATE "NÁŠ ÚKOL SÉMIOLOGICKÝ"? PROTOŽE DNES SLAVÍM ROK SVÉHO PŮSOBENÍ ZDE, VÍTÁM VÁS NAD DOPISY ČTENÁŘŮ, KTERÝCH MI PŘIŠLO NEPOČÍTANĚ... JE TO RADOST ČÍST...

1

...TŘEBA TENHLE:

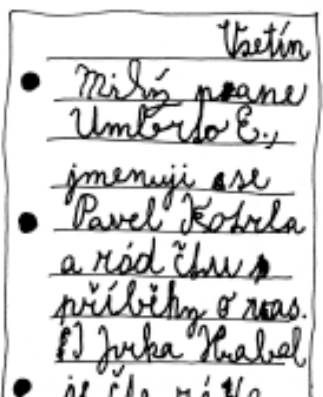

2

MÁM TEDY UPŘÍMNOU RADOST, ŽE MOU LITERÁRNÍ OBSKURNJU ČTOU I TAK MLADÍ HOŠI. V JEDNOM DOPISU BYLA OTÁZKA, KDO VŠECHNO SE MNOU SPOLU – PRACUJE – TAK JSEM SE ROZHODL VÁM PŘEDSTAVIT:

3

(NEJDŘÍV PROSÍM OSVĚTLOVAČE, ABY ZHASNUL – DĚKUJI), ČILI POPOŘADĚ: SCÉNÁRISTA, REŽISÉR, KAMERAMAN, II. KAMERAMAN, AUTOR HUDBY, KOSTYMÉRKA, ZVUKAŘ, STŘIHAČ, MASKÉŘ, ŠÉF VIZUÁLNÍCH EFEKTŮ, ŠÉF ZVLÁŠTNÍCH VIZUÁLNÍCH EFEKTŮ, ŠÉF DIGITÁLNÍCH VIZUÁLNÍCH EFEKTŮ, (4

KOORDINÁTOR KASKADÉRŮ, VÝKONNÍ PRODUCENTI, PRODUCENT, KOPRODUCENT, ARCHITEKT, GRAFICKÝ SPOLUPRACOVNÍK, A NAKONEC JÁ. VYNECHAL JSEM TVŮRCE TITULKŮ, PROTOŽE JE OD JISTÉ CHVÍLE ZANEDBÁVÁNÍM, PŘIČEMŽ TENTO STAV JE, ZDÁ SE, TRVALEJŠÍHO CHARAKTERU... (5

... SVĚTLO! ... TAK TO JSME MY...

POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ (6

VYNUCENÝ ZÁZNAM

Dalibor Malina

S Pavlem, Jirkou a Reném jsme se shodli na tom, že výstava ilustrací,kreseb a maleb Borise Jirků v galerii „V poschodí" ve Vsetíně (Knihkupectví Malina duben, květen 2000) se podařila. Pavel, který je šéfredaktorem Textů (což zejména René silně respektuje, protože je mezi námi jediným profesionálem a píše už i do Lidových novin!), řekl, že podařené věci se mají zaznamenat. Nemusí to být zrovna na věčné časy, stačí alespoň pro čas, po který vydrží náporu čtenářů odolávat poctivý papír Textů. Řekl to, jak ho podezřívám, spíše proto, že miluje Márqueze a Boris Jirků na výstavě ve Vsetíně četné ilustrace k jeho románům Sto roků samoty a Konec patriarchy vystavoval. Jinak se Pavel dívá na výtvarné umění i Texty obecně márquezovsky.

Vzal jsem si šéfredaktorův pokyn k srdci a chystal se k napojení na okolnosti potřebné k psaní: pravou chvíli + přiměřené ticho + spouštěcí podnět. Podnět vzešel z Literárních novin č. 24 po přečtení 2. části neznámého celku o současné české ilustraci, pravděpodobně od Radka Wohlmuta, soudě tak podle první části publikované občíslo zpět, které na rozdíl od části druhé, věnované Borisi Jirků, jméno autora nechybělo. Byl to chytrý článek, chytrý ve smyslu zručný. Možná ale nebyl podepsán proto, že sám autor nakonec tomu, co o Borisi Jirků napsal, neuvěřil. Autor textu z Literárek klepal na starý a známý bronz, vychvaloval ilustrace k Márquezovi a Bulgakovovi, a pak: vše ostatní je pouhým odvarem, a ještě později: staré známé řeči o laťce, její výši a zesláblých skokanech. V tu chvíli jsem vzal Borise Jirků pod svou duchovní ochranu, urputně ho bránil, a to tak, že jsem ho začal familiárně nazývat pouze křestním jménem. Chtěl jsem se ze vzteku vypsat, jak je to u nás zvykem, za chvíli jsem si však uvědomil, jak je to všechno proti Borisově lehké ruce a chlapecké duši, která umí přijímat s krásnou otevřeností cizí texty a pak o nich po svém vypovídat, upatlané. Papír jsem roztrhal a znovu čekal na novou třetí část komplexu dobrých okolností, tj. na nějaký nový podnět.

Původně jsem myslel, že to,co se dostavilo, bude možné považovat za dobrý podnět. Nestalo se tak. Vracel jsem se k latinskému slovníku a opakoval si:

illustró, illustráre znamená osvětlovat, objevit, vysvětlit, dodávat vznešenosti. Opakoval jsem si to a cítil, jak je Borisovo illustró, illustráre jiné než to vžité a to z Literárek. Motal jsem se ve slovech a po chvíli mě znovu napadlo, jak jsou Borisova lehká ruka a jeho chlapecká duše, která umí přijímat s krásnou otevřeností cizí texty a pak o nich po svém vypovídat, neupatlané. Nestačí nakonec přece jenom vzácná shoda s Pavlem, Jirkou a Reném? Ať je tedy tato shoda zaznamenána. Když ne na věčné časy, tak alespoň na čas, po který vydrží v rukou čtenářů papír Textů. O všechno ostatní se, jak doufám, postará Boris sám.

Poznámka pro případné čtenáře mimo okruh valašských zvyků, tradic a speciálních jídel: Ke křestním jménům shora uvedeným patří příjmení Kotrla, Hrabal a Kočík.

Boris Jirků (nar.1955 ve Zlíně) malíř, grafik, sochař, ilustrátor. Docent na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze, vedoucí ateliéru figurální kresby.

Z knihy návštěvníků výstavy Borise Jirků:

Některé vaše obrazy jsou dokonalé, např. „starý muž", ale ty jiné jsou strašné.

Jakub Evják,7. tř.

Obdivuji výstavu světového formátu pro Vsetín neobvyklou. Geniální!!

B. Hilliová, Praha

Něco trochu perverzní, ale jinak dobré.

Michaela Dančáková, Vsetín

PAVEL GRUŠKO

VÝČITKA
Matka věčně rozprávěla se mnou
o všednostech,
ale poté co umřela
snad každý den
rozpráví se mnou
o věčnosti.
(1985)

BORIS JIRKŮ

Okolo soch

Na horizontu vzhůru proti obloze. Závorka se zpěněnými koňmi. Ozvěnou se nesou koncovky jadrné valašské pobídky. Sedíme u kamenného stolu ze slunečné strany roubenky, kde voní modřenky. František, Maťo, Zdenka, Adélka, Kamilka a já. Na stole je kafe s nocí bez hvězd a Valašský trnový elixír macerovaný tři týdny v jedlových vršcích. Když se napijeme, cítím, jak nám přebytečný vzduch při nádechu uniká všemi póry. Před deštěm se kopce přibližují a padají na nás. Mraky položí těžká břicha těsně nad námi a při napíchnutí stromy se nadzvednou a z viditelných drápanců teče tma. Náhle se v prudkém poryvu zvednou a čistá klenutá obloha se vypne a hlasitě zakřičí. Loňské bečící ovce běhají kolem, jako by ještě žily. Teď jsou ostříhané až na dřeň představ a zvonce, které jsme pro ně měli nachystané, zní dutě pod zemí. Pak se děti zvednou a utíkají k nám z dálky, z kopce Bobíšku, s Olivkou, která hlasitě štěká, už zdálky se třese radostí a vlhkým jazykem mi vylizuje láskyplně ocho. Děti upadnou a kutálejí se, krásně viditelné proti temnému lesu až ke koláčům milovaných babiček. Jejich rozjásané obličeje se smějícími se zuby pokoří povidla, tvaroh, hrušťákové frgále a štěstí nás obejme, sepne nám ruce nad hlavou a dlouho nás drží v zajetí.

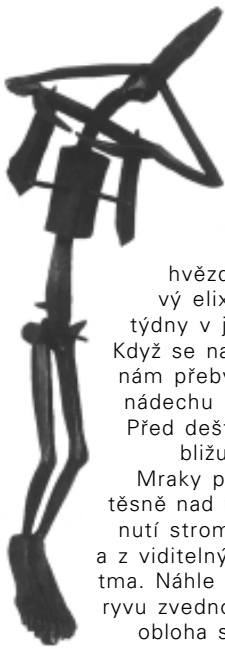

Praha, Bečva 28. 4. 1999

BYDLIŠTĚ: DOBRÁ ADRESA

V posledním období jsem se při různých příležitostech zabýval otázkami literatury a internetu, jejich vzájemným vztahem. Internetových stránek nejrůznějšího zaměření za tu dobu přibylo snad geometrickou řadou. A s tím i stránek literárních. Jenom několik z nich však přežilo jepičí život a stojí za podrobnější zmínku.

Své stránky již mají „klasická" literární periodika Host, Tvar (i ta novější, ne tak úspěšná – Neon), která známe v tištěné podobě. Objevují se však i projekty nemající svou hmatatelnou – tištěnou – předlohu a existující v binárním ne-jsoucnu. Chtěl bych se na malou chvíli zastavit u jednoho z představitelů této kategorie, časopisu **Dobrá adresa** (http://www.dobraadresa.cz), jehož redakční radu tvoří Pavel Hájek, Vladimír Novotný, Kateřina Rudčenková, Viki Shock, Jakub Šofar spolu se šéfredaktorem Radimem Kopáčem. Grafickou úpravu má na starost Jakub Tarayi.

Již z výčtu těchto jmen je patrné, že se jedná o autory známé i ze stránek jiných literárních časopisů, kteří své síly spojili k tomu, aby vytvořili periodikum, v popředí jehož zájmu je kultura obecně. Hned na počátku tohoto zastavení poznamenávám, že v doposud vyšlých (nebo spíše jenom pro veřejnost vypuštěných?) číslech se jim to daří v mnohem větší míře než u časopisů s mnohonásobně vyšší mediální podporou. A to vše bez podstatných výkyvů a propadů obsahových.

Jistým paradoxem pak zůstává zvolená forma prezentace jednotlivých čísel. Autoři nezvolili dosud rozšířenější formu hypertextu (HTML), ale vydali se cestou publikování ve formátu PDF, který nabízí možnost simulace plnohodnotné sazby s přednostmi elektronické publikace. A tak máme před sebou časopis, který vypadá jako tištěný a přece tištěný není, ale tištěný by mohl být... snad proto, že by si to i zasloužil.

A co že nám to *Dobrá adresa*, tento *kulturně–společenský měsíčník na internetu,* nabízí? Především jsou to rubriky *O čem se (ne)mluví, Rozhovor, Výtvarné umění, Literatura, Co se chystá* a některé další. Vzhledem ke krátké době trvání tohoto pe-

riodika se vyvaruji jakéhokoliv podrobnějšího hodnocení, pouze zde chci upozornit na některé z příspěvků, které mne zaujaly. Prvním z nich je zastavení Petra Vlčka nad novou podobou Týdeníku Rozhlas. Bohužel i já se musím přiklonit k tvrzení, že u Českého rozhlasu nelze v posledním období nepozorovat jistý pozvolný příklon k bulvarizaci. Ale když ono se dá všechno tak krásně omluvit zájmem o větší poslechovost, o průměrného posluchače atd., atd. ... A tak proč mu nevyjít vstříc i v Týdeníku Rozhlas. Je ale chvályhodné, že ne všichni považují toto konání za samozřejmé, a dokážou na tento stav věcí poukázat s použitím konkrétních příkladů. Dále nemohu pominout blok příspěvků věnovaný Vasiliji Kandinskému, včetně příspěvku Radima Kopáče: *dobry napad s tou abstrakci stop*.

Tolik krátké zastavení. Snad Dobrá adresa zůstane dobrou i nadále a poskytne útočiště unaveným poutníkům na technokratické informační dálnici. Zatím je to oáza, která dokáže poskytnou osvěžení, vodu i stín.

Pavel Kotrla

DOVIDENIA V PEKLE, PRIATELIA...

Od chvíle, kdy z českých médií v důsledku rozdělení státu prakticky zmizela slovenština, uplynul už nějaký čas a mezi českými čtenáři přibývá těch, jimž čtení slovenského textu působí určité potíže. Slovenské literatury je ovšem na knihkupeckých pultech beztak jako šafránu, o nejmladší autorské generaci nemluvě. Je to škoda, o čemž může svědčit například útlá kniha povídek **Silný pocit čistoty**, jejímž autorem je debutující slovenský prozaik **Michal Hvorecký**.

Kdo si pod pojmem sci-fi literatura představuje vyprávění z budoucnosti plné robotů, ufonů a asteroidů ohrožujících Zemi, popřípadě idylickou mezigalaktickou spolupráci typu Star Trek, bude zklamán – Hvoreckého povídky jsou poněkud jiného ražení a mnohdy hranice žánru překračují. Ostatně sám autor klasickou sci-fi a další „pokleslé žánry" i jejich fanoušky s chutí paroduje v povídce s příznačným názvem *Sliz-*

ký mäsožravý mutant zo zamorenej planéty B2.44M, ktorý sa rýchlosťou svetla rúti na citadelu Vládcu hviezd a chce ju zničiť laserkinetickým delom.

V úvodní povídce, která dala knize jméno, sledujeme na první pohled banální osud dnešního teenagera poněkud cynického typu, který nás však v závěru přesto šokuje promyšlenou vraždou své neodbytné dívky. Pointou ovšem není samotná vražda, ale ad absurdum dovedený způsob, jakým se hlavnímu hrdinovi podaří ji mediálně zužitkovat. Čtenář, který denně poslouchá zprávy a sleduje vývoj všemožných tuzemských i zahraničních afér, se nemůže zbavit dojmu, že jsme tu nepříjemně blízko dnešní realitě. Podobně je tomu i u závěrečné povídky *Deti nových adaptácií,* která se vyrovnává s jedním z problémů především současné Evropy – přílivem uprchlíků různých národností. Hvoreckého vize je – jak jinak – pesimistická. Jeho Evropa budoucnosti je sice sjednocená, ale potýkající se se stále stejnými problémy (xenofobie, nezaměstnanost, zneužívání bezbranných…).

Naopak mnoho atributů typické sci-fi má povídka *Druhá vrstva*, v níž je působivě vykreslena vize budoucího světa, kde různě postižení lidé budou odsouzeni k životu v podzemní kanalizaci, aby zde sloužili převážně jako živé figury her pro pobavení těch nahoře. Klasické modely mezilidského soužití se zhroutily, civilizace se ocitla na pokraji chaosu, v němž vítězí pouze nejsilnější. Autor se obejde bez prostředí odcizené techniky či nevyzpytatelného vesmíru, k dosažení efektu mu stačí studená a slizká voda spleti kanálových chodeb, prozařovaná jen přízračnými umělými světly.

Všechny povídky zneklidňují nenápadnými přechody mezi popisem současnosti, její zkarikovanou podobou a temným výhledem do budoucnosti. Čtenář často není s to určit jasné hranice mezi těmito polohami a je tak nucen analyzovat vlastní zkušenost se světem.

Svět nedaleké budoucnosti, jak jej líčí Michal Hvorecký, je neradostný, tísnivý, temný. Bude naše civilizace vskutku plná stupidní mediální pseudoreality, masové urbanizace, odcizených vztahů, propastí mezi lidmi, závislostí všeho druhu a celkově de-

generovaného lidství? V Hvoreckého povídkách mnoho naděje nenajdeme. Autor bere vážně tíživou realitu postmoderní doby nejen jako intelektuální klišé, ale dokáže ji (jistě i díky svému mládí) vnímat opravdově, a tak se cynický výsměch prolíná se zoufalstvím. Přesto Hvoreckému stojí zato psát o tom všem, ačkoliv by bylo mnohem snazší a pohodlnější nasadit si na uši walkman a na všechno se vykašlat.

Hvorecký je vynikající vypravěč, jazyk je podstatným sugestivním prostředkem, jímž je čtenář vtahován do autorovy svérázné reality, ať už jde o přízračný svět budoucnosti, či o humorně parodickou hru. Povídky ihned zaujmou rychlým, mnohdy až klipovým spádem děje, sevřeností, hutností, někdy jde spíše o stručné výstřihy ze skutečnosti. Autor bravurně nakládá se všemi vrstvami jazyka, především s počítačově úsečnou hantýrkou moderních teenagerů. Hvoreckého podmanivý styl přesvědčuje českého čtenáře o tom, že stojí zato slovenštinu nezapomínat.

Jana Kolářová

(Michal Hvorecký: Silný pocit čistoty. L.C.A., Levice 1998.)

HRA NA SCHOVÁVANOU

Tomáš Horváth již svou prvotinou Akozmia (1992) vstoupil do současné slovenské literatury velmi razantně a nepřehlédnutelně. Jeho druhou knihou je soubor sedmi povídek nazvaný podle jedné z nich **Niekoľko náhlych konfigurácií** (1997).

Za základní rys Horváthovy knihy by se dal označit princip hry. Autor si hraje s jazykem, s motivy z různých děl a jejich kombinacemi, aluzemi na filmy či kupříkladu středověkou literaturu. V neposlední řadě si autor hraje také se čtenářem, který si patrně nikdy nemůže být zcela jist, zda odhalil všechno, co Horváthův postmoderní text skrývá. Koneckonců již poznámka nad dedikacemi *Caveat lector!* je přímo vybídkou ke hře. V povídce Zrurirorizozi se hra objevuje přímo, když si hrdina rozdělí byt pomyslnými čárami na zóny, z nichž některé jsou nebezpečné a je třeba se jim vyhýbat. „Po celý čas však vie, že nebezpečné zóny nie sú skutočne nebezpečnými – že

toto nebezpečenstvo je len súčasťou jeho bezpečia, jeho hry."

Prvním klíčem k interpretaci Horváthova textu bývá již samotný název povídek (např. Ruleta – asociuje se ruská ruleta; Vertigo – film Alfreda Hitchcocka z roku 1958; Rukopis nenájdený vo fľaši – vzpomeňme na povídku Edgara Alana Poea Rukopis nalezený v láhvi; Rikitinskie point – vybaví se film neorealisty Michelangela Antonioniho Zabriskie Point; Píseň o zámku Otrantském – aluze na gotický román Horace Walpola Zámek otrantský). Autor však pracuje také s „přiznanými" citacemi – Witold Gombrowicz, Věra Linhartová.

I když by si čtenář v prvotní euforii mohl myslet, že snad již ví, s jakými postupy bude autor pracovat, pokračováním v četbě zjistí, že tomu tak úplně není. Je mu třeba ještě odhalit do textu vkomponované aluze na triviální literaturu či přímo citáty z ní (detektivní příběhy Agaty Christie, Arthura Conana Doyla), znát desatero pátera Knoxe, Dantovu Božskou komedii, poznat volnou parafrázi textu markýza de Sade a v neposlední řadě se nenechat zmást autorovými antiiluzivními postupy a hrou s jazykem. („Chvíľu sme mlčali. Vždy, keď už neviem jako ďalej, napíšem: ´Chvíľu sme mlčali.´… Moj pocit počas celého toho psovského dňa /opakovanie matka múdrosti, opakovanie svojský štylistický prostriedok, opäť veľmi vhodný, keď nás trápi nedostatok významu, ktorý by sme mohli prepožičať slovám/ teda bol, ako som už spomenul, ako som už bol spomenul, bol som býval spomenul, ten, že ktosi načúva pri mojich dverách.")

V titulní povídce se objevují vazby na mluvu hráčů počítačových her, počeštěné výrazy odborné anglické terminologie. Také postavy jednají jako výtvory, hračky, konstrukty, které je možno kdykoli vypnout. Když se hrdina-hacker o taková vypnutí systémů pokusí, dochází k vraždám. Jemu to ale nevadí, protože jeho kamarádi, milenky, rodina přece žijí jenom „jako" – ve světě virtuální reality. Autor se pokouší poukázat na odlidštěnost počítačového světa, na jeho schopnost vytvářet dokonalou iluzi života, mazat už definitivně rozdíly mezi dobrem a zlem.

Kompozice povídky připomíná Peklo Dantovy Božské komedie, ke které se autor v jejím závěru otevřeně přiznává citátem vkomponovaným do textu. Virtuální realita počítačového světa je chápána jako novodobé peklo, počítač sám je pak jakousi alegorií světa. Podobně jako u Danta i zde dochází k mnoha metamorfózám, hacker má svého průvodce, také toto peklo je hierarchizováno - podle toho, do jaké vrstvy v možnosti ovládání a programování počítače se hacker dostal. V úvodu se hrdina se svým průvodcem setkají s „homunkulem", po němž chtějí informace o světě, v němž se ocitli. I z jeho odpovědi se dá vytušit, že se jedná o peklo. „Teďko víš, že sem ouplně naspodku. Že prostě existujou tvory, kerý sou ouplně naspodku. Kerý nic nevědí a přece dělaj." V povídce se prolíná touha nalezení smyslu existence a poznání hranic svobody. („Seš moc sebevědomej, řek. A přitom neviš, jestli jazyk, kerým tolkuješ, je tvůj vlastnej, neviš, gdo ti naprogramoval, co smiš a co nesmiš říct, ani gdo tě sestrojil a gdy, esli ne před dvěma minutama a nenaprogramoval ti minulost, neviš, kýms byl předtím…")

Za povšimnutí stojí Horváthův jazyk. Z uvedených citací je zřejmé, že vědomě nerespektuje ortografická pravidla, plynule střídá jazykové systémy – češtinu a slovenštinu, čerpá i z ruštiny a angličtiny. Jazykový kód je jedním z hlavních významotvorných činitelů celého textu.

Povídky Tomáše Horvátha jsou svědectvím o neuspořádanosti současného světa, o hranicích osobní svobody. Provokují tím, že ukazují vyprázdněnost slov, činů, vposledu veškerého bytí. Je na každém čtenáři, aby si kladl otázku, zda jsme něčím víc, než několika náhodnými konfiguracemi…

Jana Vrajová

(Tomáš Horváth: Niekoľko náhlych konfigurácií. L.C.A., Levice, 1997.)

CHVÁLA AFORISMU

Žijeme v nepřetržité záplavě slov, kterou vnímáme jako zvukovou (hlukovou) kulisu, jíž není radno věnovat pozornost. Je příznačné, že z denního tisku zcela vymize-

ly přetisky politických projevů, parlamentních rozprav a jiných marných řečí, jak jich bývaly žurnály plné za první republiky. (Pravda, slouží nám dnes televize a internet, ale to je přece jen trochu jiná písnička.) O devalvaci slova svědčí skutečnost, že o přízeň čtenářů soutěží v sobotních novinových přílohách zábavné sloupky, které shromažďují vybraná debilní dicta zákonodárců a jiných činitelů (nebo nečinitelů), pronesená v příslušném týdnu. Ohlas mívají také rozličné bonmoty, jimiž se na tiskových konferencích rádi blýskají ostřílení jedinci, od nichž se zpravidla nic jiného nečeká. Přitom snad nikdy nebyl knižní trh tak bohatě zásoben všemožnými sbírkami věčných slov, inspiromaty z citátů slavných a ještě slavnějších osobností lidské historie, moudrostí věků, která však jako by v praktickém užívání zplaněla a ztratila šťávu, žár a přesvědčivost.

K těmto nenovým úvahám mě tentokrát přivedly dvě knížky, které se co nejméně tlačí do popředí pozornosti a sešly se mimoděk na mém stole. Vnější podobou jsou si Vzdálené jak jen může být. První je silný špalíček věkověké moudrostí a lidové zkušenosti, Františka Ladislava Čelakovského **Mudrosloví národů slovanských**, tezaurus přísloví a pořekadel, který vyšel v kritickém vydání naposled před padesáti lety. Vychází-li beze změny za půl století, je to nejen pocta ediční práci Karla Dvořáka, ale také výraz toho, jak je padesátiletí zanedbatelná časová etapa v rozlehlých staletích formulování platnosti této moudrosti.

Ještě více než tato klasika mě dnes zaujal její čerstvý protějšek z dílny současného aforistika, svazeček nesrovnatelně útlejší a skromnější - dvacetistránkový tisk, připomínající vzhledem brožurky na stolech v lékařských čekárnách, nabádající ke zdravému způsobu života nebo poučující, jak žít při cukrovce, hypertenzi (atd., doplň si každý podle svého chorobopisu). Autor: Otakar Matušek. Název: Aforismy. Tedy titul naprosto bezpříznakový, stroze informující o literárním žánru drobných průpovědí.

Se špalkem F.L. Čelakovského ho sbližuje právě blízkost žánru: aforismus bývá označován jako „přísloví vzdělanců". A přirovnání se zdravotnicko osvětovými naučeními je čistě vnějškové. Matušek nepou-

čuje a dokonce ani nepředkládá nějaké závazné životní zásady. Některé jeho průpovědi pociťuji dokonce spíš jako báseň v próze o minimu slov, jako lyrickou vizi zhuštěnou do jediného verše, který má schopnost rozklenout se do dálky a výšky jako duha („Dálko, máš mlhu za svůj kříž"; „V noci mizí obzor, a tu pozvedáme tvář ke hvězdám"). Moudrost jeho výroků má vesměs potřebné prvky a ingredience: vychází z „věčné" platnosti, působivosti a obecné známosti jistých obrazů a pojmů, dopřává v nich odraz aktuální zkušenosti a skutečnosti, a zažehuje z tohoto střetnutí nebo protikladu nový poznatek, postřeh nebo pochybnost: „Zprava i zleva létají facky. Asi jdu správně." – „Cesta božská, lidský krok." – „Poctivost ledovce, který skrývá jen devět desetin." Nepočítal jsem průměrný počet slov na jeden aforismus, ale snaha o maximální stručnost je zřejmá: „Moje řeč, Babylone!" Ve stopách antických maxim se pokouší o výpovědi jednoslovné: „Znalci." (Tentokrát uvozovky nevymezují citát, nýbrž jsou integrální částí aforismu.)

Psát aforismy je práce svrchovaně nevděčná, nejen proto, že nikdy nevydají na sebrané spisy (ba ani na státní cenu). V dějinách literatury je jen málo osobností, na které se tam dostalo jen a jen pro jejich tvorbu aforistickou, která se zpravidla děje kdesi na okraji nebo vzniká jako vedlejší produkt (Neruda, Vrchlický, Čapek, Karel Konrád). Otakar Matušek (vydal již dříve soubor **Duše je perla**), umanutě jdoucí cestou „čistého" aforistika, je jednou ze vzácných výjimek. Definice aforismu v příručkách poetiky říká, že je to pregnantní literární forma reflexivního či satirického rázu a vyjadřuje stručně originální myšlenku, zajímavý postřeh, založený obvykle na srovnání nebo rozporu. Nevděčnost této filosoficko-didaktické tvorby spočívá právě v striktním požadavku originality. Z bezbřehé záplavy mouder všech stupňů a odrůd snadno utkví v paměti zlomek, který se bezděky vynoří jako vlastní nápad. Děje se to v próze i v poezii - mluvíme pak o aluzích a citátech a dobíráme se jejich smyslu, poslání, stupně skrytosti atd. Ale řekneme-li si u aforismu ono známé „kde jsem už slyšel" a odhalíme zdroj tohoto echa, jsme

nakloněni mluvit spíš o opisování a vykrádání a plagování. Každý aforistik žije a tvoří ve stresu tohoto rizika, nese svou kůži na trh s odvahou větší než jeho kolegové, tvůrci výpravnějších žánrů. Učme se ocenit toto jeho postavení!

Je obtížné a pravděpodobně i pochybné hodnotit aforismy podle kvality, podle síly výpovědi, tím méně pošetile hledat jejich užitečnost. Váha slova je rozmanitá a půvab jazyka také. Jaký důvod k chvále už proto, že každý aforismus závažnost (a závaznost) slova připomíná a nastoluje. Žije v něm satira i chvála, filosofie i lyrika, polemika, úder, úžas... Nemíníme tyto hodnoty sestavovat do žebříčku, hledejme pokorně jejich moudrost.

(Na závěr aspoň do závorky domácí úkol: Zařadit do mudroslovné literatury texty k obrázkům - příčí se mi výraz „kreslený vtip" - moudrého aforistika Vlad. Jiránka.)

Mojmír Trávníček

JEDNA A JEDNA FRANTIŠKA BENHARTA

Bez osobnosti Františka Benharta bychom málo věděli o kultuře slovinského národa, zejména o jeho literatuře z posledních let. Žádný jiný národ nemá totiž u nás tak věrného, dlouholetého a kvalitního příznivce a zprostředkovatele kulturních hodnot. Benhartův zájem o Slovinsko není dán původem nebo mnohaletým pobytem mezi Slovinci. Natrvalo si ho získala tato země před půlstoletím, když jako pražský student Slovinsko navštívil a byl jeho krásou uchvácen. F. Benhart uveřejnil na 50 překladů děl slovinské literatury do češtiny, napsal velkou řadu statí a studií. Své kritické texty otiskoval hlavně v časopise Sodobnost, v němž od r.1977 do r.1990 vedl kritickou rubriku Bralnica (Čítárna). Ve Slovinsku mu vyšly tři knihy: dvě knihy kritických textů a jedna cestopisná - ze Slovinska. Jeho zásluhy Slovinci ocenili vysokým státním vyznamenáním a jmenováním za člena slovinské akademie věd už v roce 1985.

František Benhart je však také velikým znalcem a kritikem české literatury. Jeho stati o českých knihách vycházely v 60. letech především v časopise Plamen, kde

měl na starosti kritickou rubriku, ale objevovaly se zejména v 80.letech v naší Světové literatuře a v slovinské Sodobnosti.

O tomto dvojím širokém zájmu F. Benharta svědčí jeho kniha s názvem **Jedna a jedna**, s podtitulem *Kritické texty o české a slovinské literatuře (1963-1998)*, kterou v roce 1999 vydalo pražské nakladatelství H&H. České literatuře jsou věnovány stati v první polovině knihy (do str. 189), slovinské na str. 189-388.

Ve studiích o české literatuře se autor věnuje poezii, próze, ale i divadlu (Werich, Vyskočil, Havel, malé scény).V mnoha statích se zabývá prvotinami, a o jeho dobrém postřehu svědčí, že recenzovaní autoři uspěli i později. Jeho kritický zájem sahá od nastupujícího Hrabala, Fukse, Frieda, M. Kundery, Vaculíka až k současnosti, tj. po M. Vie-wegha, Jáchyma Topola, M.C. Putnu, J. Kratochvíla a Zlou milou Pavla Šruta. Dočteme se i o obecnějších problémech literatury, o sociální objednávce, konjunkturalismu za tzv. socialismu. Autor dovedl využít větší volnosti v jugoslávských časopisech a napsat tam v r. 1985 např. o O. Mikuláškovi: „...na jedenáct let mu naordinovali mlčení..." A v r. 1980 se tam vyjádřil o současné „normalizované" české literatuře: „Je to ještě horši, než jsem si myslel."

I stati o slovinské literatuře dosvědčují, že se F. Benrhart výborně vyzná také ve slovinské próze a poezii a dovede hodnotit literární díla osobitými postřehy. Jako první je uveden Edvard Kocbek (1904-1981), „nepochybně nejvýznamnější slovinský básník". F. Benhart připojuje zde vzpomínku z konce 70. let, která ukazuje na tehdejší „normalizační" praxi v čs. nakladatelstvích. Vedoucí redaktor odmítl vydání Kocbeka slovy, že ho „nebudou vydávat ani seškrtaného" (když E. Kocbek chtěl umožnit vydání svého díla u nás a sám škrtnout normalizátorům nevyhovující pasáže svého díla). V poezii věnuje F. B. pozornost také dalším významným slovinským autorům, které většinou mistrovsky přetlumočil do češtiny; jsou to Jože Udovič, Dane Zajac, Ivan Minatti, Veno Taufer, Milan Jesih, Ciril Zlobec, Tomaž Šalamun, „dnes ve světě nejvýznamnější a nejvíc překládaný slovinský básník", Ivo Svetina, Milan Deklava aj.

Bohatě je v knize zastoupena kritika slovinské prózy. Z ní autor překládal přední slovesná díla od 70. let (M. Mihaličeva, K. Kovič, T. Svetina, C. Kosmač, P. Voranc, B. Zupančič, I. Potrč, I. Zorman, B. Hofman, D. Jančar a.j.), od próz čerpajících z partyzánské války s Němci až po boje v Sarajevu v 90. letech. Posuzuje ovšem i významná díla, která do češtiny přeložena nebyla. – Ojedinělá je stať o díle Petera Handkeho, rakouského prozaika.

Knihu uvádí čtyřstránkový esej Jana Suka, který je víc než zamyšlením nad tvorbou Františka Benharta. Ten podle esejisty „není jenom kritikem, překladatelem a předkladatelem perel slovinského písemnictví do češtiny a české literatury do prostředí slovinského, ale vlastně i svébytným tvůrcem, dokonce až mírně polomýtickou postavou jakéhosi nenapsaného, leč živého románu ...".

V závěru knihu se v ediční poznámce konstatuje, že texty „nesou – více či méně – znaky své doby", což je pochopitelné při velkém časovém rozsahu aktuálně zaměřených kritik. Dobrá čtivost textů a platnost většiny kritických postřehů však zůstaly zachovány.

Následuje velmi dobrý a potřebný jmenný rejstřík. Obsah knihy na konci by mohl být informačně dokonalý, kdyby za názvem statě soustavně uváděl literáta, o němž článek pojednává. To je návrh na malé informační vylepšení knihy, jejíž hodnota spočívá především v intelektuální síle Františka Benharta.

Za zaznamenání stojí, že olomoucká Votobia vydala F. Benhartovi čtyři knihy: jeho vzpomínkovou a cestopisnou knihu Zářivý den, u řeky (1997), tři překlady ze slovinštiny: A. Debeljak: Katalog prachu (1996), A. Debeljak: Soumrak idolů (1996), D. Jančar: Krátká zpráva z dlouho obléhaného města - Sarajevo 1994 (1997).

Je zřejmé, že tvůrčí energie Františka Benharta se v 90. letech obdivuhodně rozvíjí, jak o tom svědčí stati z posledních let, a zejména jeho překladatelské umění, zaměřené nyní hlavně na slovinské básníky. F. Benhart nás jistě seznámí ještě s řadou skvělých literárních děl slovinského národa v překladech i v kritických statích.

Jiří Koplík

texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text

texty

číslo 18

léto 2000

Úvodník:

Poslední přátelé odjeli, Milouš s nima. Zůstali jsme tu, tak, jak jsme od začátku chtěli, sami dva.

Mám rozbité prsty: čistili jsme komín a potom prali. Koupal jsem se v malé růžové vaničce pro kojence a četl při tom jeden z dialogů Karla Hvížďaly, s Jiřím Němcem.

Pár kilometrů odtud (patnáct, možná víc) se pomalu zavírá U Lva. Prázdninový čtvrtek: pár štamgastů a nějací ti pijáci navíc. A záchody jistě smrdí, bylo vedro. Tady voní praskající smrk, Andrejka na rameni, v rámci topné sezóny (Andrejce je pořád zima) i nakumulovaný teplý vzduch s mým Holandským tabákem, vytvářeje tak jakousi dinotickou saunu.

Multifunkční samorost do domácnosti (jinak též: „Multifunkční heblo" – Andrejka; „Krám" – Věrka; „Dyť to nefunguje." – Milouš; „Kravina – típneš tam, to ti zetlí a vyhoříš." – strýc Pepa), džbánek s vodou, o kterém jsem až dnes, přesněji včera, přesněji Andrejka, zjistil, že je zmenšeninou sudu, tabák, papírky, filtry, brýle, nové plnící pero (se kterým to píšu); to vše na rozvrzaném smrkovém stole. A... chuť napsat pozdrav z této chaloupky tam ke Lvovi, do Textů.

Poděkovat panu Růžičkovi za jeho fazónu z 20. července, kdy bavil nejen mě – což dělá vždycky – ale též Andrejku a zejména Milouše výroky jako: „Jak ho uviděl, tož sa posral; medvěd přišel, očuchal ho a odešel pryč." Nebo (jako reakce na mou návštěvu u zubaře a z toho vyplývající jednak novou plombu a jednak nemožnost konzumovat jinak, než v podobě tekuté): „Šak jo, Plzeň, to je na všecko a nejlepší na zuby."

Pozdravit pana Malinu, ale zároveň je přesvědčit, že nejsem chlap, protože prózu neumím. Ale hlavně mu poděkovat, že když dočetl básničku, co jsem mu přinesl, řekl: „To mňa až zaťalo."

Sdělit Pavlovi, Jurovi a Renému, že když to nejde, tak se nepíše, a tedy jsem se na Texty nevykašlal...

Ovšem z chuti vylezlo mi jen toto. Takže, ...to stejně zítra vezmu ke Lvovi.

Jakub Chrobák

Obsah:

úvodník
Jakub Chrobák___2

poezie
Jakub Chrobák: Nebáseň; In memoriam ___9
Vojtěch Kučera: Do zdí; Bolest; *** (Chce se mi křičet); *** (Večer se z postele); Z hospod; Kolem___18_19
Martin Škabraha: Žena___21

próza
František Šístek: Růže – čarodějky___4_8
Stanislav Zatloukal: O dvanácti měsíčkách___10_12

překlad
Juan José Arreola: ___20

comics
Michal Jareš: ___16_17

rozhovor:
Pavel Kotrla: Mezi námi: vesničany (rozhovor s Bogdanem Trojakem)___13_15

recenze
Jakub Grombíř: Básník Michal Habaj___22_24
Marek Petrů: Víra flagelantů___24_27
Marek Petrů: Přírodně či kulturně?___28_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. (0657) 643 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel. (0657) 619 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 18, ročník V., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina; registrace u referátu kultury OkÚ Vsetín pod číslem VS-044/1999, internetová adresa: **www.inext.cz/texty**

RŮŽE – ČARODĚJKY

František Šístek

Růže - čarodějky pěstoval strýc Gerhard na mnoha místech své malé zahrady. Některé rostly podél plotu, jiné tvořily trnité ostrůvky v posekaném trávníku a další zase zpestřovaly fádní záhonky mrkve, cibule a brambor. Roztroušené růžové keře byly tak vlastně jakýmsi jednotícím motivem zahrady. Vztahovalo se k nim několik zákazů. Růže - čarodějky jsem nikdy nesměl zalévat - tohle privilegium si strýc Gerhard nechával vždy pro sebe. Růžím - čarodějkám jsem nesměl otrhávat trny. Růže - čarodějky bylo zakázáno používat jako odrazové můstky pro závody lučních kobylek ve skoku dalekém i pro soutěže berušek a kovaříků ve šplhání do výšky. Růží - čarodějek jsem se nesměl vůbec dotýkat. Každá růže - čarodějka rostla pod velkou, dvoulitrovou sklenicí ve zvláštním mikroklimatu, chráněna před povětrnostními vlivy jako v malém skleníku. Ani sklenice jsem pochopitelně nesměl nikdy odklopit. Pokud bych snad nějakou dokonce rozbil, mohl mně před strýcovým hněvem zachránit „snad jen pán Bů." Růže - čarodějky byly prostě tabu. Nechápal jsem proč. Strýc Gerhard mne ujišťoval, že to pochopím později, až uvidím, jakou mají růže - čarodějky kouzelnou moc. Za pár týdnů, tvrdil strýc, vypučí na stoncích růží červená poupata, která potom - a to je to kouzlo - změní svou barvu na žlutou, svítivě žlutou jako plamen, šlehající z komína spalovací věže chemického kombinátu za kopcem.

Továrnu samotnou nebylo ze zahrady vidět - její přítomnost naznačovala pouze oblaka páry, stoupající z šesti válcovitých chladících věží. Zcela nepřehlédnutelná byla naopak béžová budova krematoria, stojící na svahu protějšího kopce. Její přítomnost na mne nepůsobila nijak depresivně, naopak, mnohokrát jsem strýce Gerharda přemlouval, abychom se tam někdy zašli podívat. Strýc mne ovšem do krematoria, stejně jako do místního planetária nebo do kina, přes opakované prosby za celé prázdniny nevzal ani jednou. Každý den se odehrával podle stejného schématu. Strýc odcházel do práce, když jsem ještě spal. Dopoledne jsem trávil sám v jeho bytě. Po poledni se strýc

vrátil z chemičky a pak jsme tramvají jeli na konec města, kde měl zahradu. Strýc většinou cosi kutil v malém zahradním domku nebo okopával zeleninu a já jsem celé hodiny ležel na břiše a díval se do trávy. Ty chvíle mi vynahrazovaly veškerou dopolední nudu. Sledoval jsem trasy mravenčích dálnic, pasteveckou symbiózu mšic a mravenců, dvojice pářících se ploštic, spojených zadečky, dravé střevlíky s lesknoucími se krovkami i malé pavouky, kteří číhali v okvětních lístcích a měnili barvu podle potřeby. Kolem páté hodiny jsme se ze zahrádkářské kolonie vraceli zpět do města. Většinou jsme nešli rovnou domů, ale do hospody, kde jsme zůstali, dokud nezapadlo slunce. Sedávali jsme u velkého okna, které bylo v létě vždy otevřené. Na vnější straně, na ulici, stála pod oknem lavička, rezervovaná pro starého Fera. Fero byl Cikán a proto do hospody nesměl. Strýc Gerhard i ostatní štamgasti občas jen tak z legrace vrchního přemlouvali, aby Fera pustil dovnitř. „Fero je slušnej Cikán, ten nic nevyvede," říkali vždycky. Ale vrchní byl zásadový: „Nenene, to prostě nejde. Cikáni do týhle hospody nesmí a basta. Žádný výjimky. Jak sem pustíš jednoho, hned sem přitáhnou další a jak by to pak vypadalo. Nemaj tu co dělat. Nikdo vo ně nestojí. My taky nelezeme do jejich hospod. Já vím, že je Fero slušnej, poctivej, vo to nejde. Ale stejně je to Cikán, s tím se nedá nic dělat." Jako slušný Cikán směl alespoň sedávat na lavičce venku a vrchní mu podával pivo otevřeným oknem. Když jednou přísahal, že Cikány nepustí dovnitř, nemyslel tím přece, že jim nikdy nenalije. Fero tak patřil ke společnosti, která sedávala u našeho stolu, i když byl za oknem. Když se hrály karty, klečel na lavičce a díval se dovnitř, jindy toho moc nenamluvil, tvářil se uraženě, obrátil se do ulice a vyhříval se v paprscích zapadajícího slunce. Když začalo pršet, měl smůlu.

Podvečery v hospodě, kde jsem celou dobu brčkem pomalu vyprazdňoval sklenici kofoly, byly také jeden jako druhý. Pokud ovšem nepřišel Zacharides, který bydlel v nejvyšším patře socrealistického činžáku, v němž žil i strýc Gerhard. Hovory ostatních strýcových přátel, kteří všichni pracovali v chemičce nebo v dolech, mě moc nezajímaly. Když promluvil Zacharides, bylo to jiné. Nevyprávěl o práci, ale o tom, co dělal před-

tím, než se dostal „na sever" ve vlaku plném poražených řeckých partyzánů. Sotva se Zacharides posadil, spustil bez úvodu a bez ohledu na to, o čem se bavili všichni ostatní, nějakou historku. Lidé kolem našeho stolu ho často poslouchali jen na půl ucha – jeho příhody znala celá hospoda nazpaměť. I já jsem si brzy všiml, že se některé příběhy, pravda, občas v trochu pozměněné formě, opakují. To mi nevadilo. S každým Řekovým příchodem jsem opouštěl začouzenou dělnickou hospodu, horníky, z jejichž kůže již ani ta nejprudší sprcha nemohla smýt letité vrstvy uhelného prachu, starého Fera i strýce Gerharda v zabahněných montérkách a ponořil jsem se do jiného světa. Lidé se v něm stříleli, rdousili a podřezávali na potkání, jindy zase vytvářeli podivné symbiózy a měnili válečné strany stejně jako pavouci barvu v malém zahradním vesmíru, který jsem sledoval odpoledne. Zacharidův svět, který jsem si mohl jen představovat, ten hmyzí v mnohém připomínal, i když byl zabydlen jinými postavami: partyzány, mávajícími rudými prapory na nepřístupných skalách, pastýřkami koz, vrhajícími na nepřátele do údolí ohromné balvany, nelítostnými královskými důstojníky, kterým prý Zacharides navždy zacpal ústa jejich vlastními uřezanými varlaty, zrádnými popy, Řeky, albánskými hrdlořezy v bílých čapkách, jež na horských svazích sloužily jako výborné terče, Angličany, ruskými instruktory, makedonskými dobrovolníky, supy, medvědy a vlky . S každým panákem rumu, který Zacharides do sebe obrátil, byly kontury občanské války v jeho vyprávění stále méně zřetelné a stále rozmazanější, až se vytratily docela. Nahradila je budoucnost. „Odstěhuju se do Řecka!," vykřikoval v takových chvílích Zacharides. „Vyseru se na všechno tady, vyseru se na vás a vrátím se domů! K moři! Koupím si domek u moře! Hovno domek, koupím si ostrov, jako Onasis!" Jakmile padlo jméno Onasis, sklonil jsem hlavu a zavřel pro jistotu oči. Zasypal mne déšť roztříštěného skla. Vždy, když si Zacharides v záchvatu euforie vzpomněl na Onasise, začal rozbíjet prázdné paňáky o strop. „Nech toho, nebo sem nebudu pouštět ani Řeky!" řval na něj vrchní a Zacharides se zklidnil. Nejen to, náhle ho ovládla melancholická nálada. „Tak vy mi nevěříte, to jste teda parta. Stejně se vrátím

do Řecka, uvidíte." „Vrať se radši na zem, nech toho, člověče, vrať se do reality," říkal mu strýc Gerhard. „Do jaký reality? Do jaký reality? Já jsem přece taky realita! Nebo jsem snad vzduch? Tak jo. Hodím si mašli. Voběsím se a hotovo. Lepší všechno skončit, dokud má člověk sílu. Radši sfouknout svíčku sám, dokud ještě hoří, než aby jí sfouknul průvan. Ale vám to nemá cenu povídat. Seru na vás. Stejně mně neposloucháte." Takhle se Zacharides loučil skoro pokaždé a přitom se usmíval. Pak se odpotácel domů. Občas jsme ho se strýcem doprovodili. Za den nebo za dva se Zacharides objevil v hospodě znovu a začal zase vyprávět.

Jednou jsme šli ze zahrady rovnou domů, protože pršelo a strýc Gerhard se domníval, že bychom se tentokrát ze zablácených montérek a tepláků měli předtím, než půjdeme do hospody, přeci jenom převléknout. U výtahu svítilo dlouho červené světlo. Čekali jsme. Kabina se pomalu zastavila v přízemí. Pak se otevřely dveře. Z výtahu se skloněnou hlavou vystoupil Zacharides, podpírán z každé strany jedním mužem. „Zdařbůh," pozdravil ho strýc. „Dobrý den, pane Zacharides," řekl jsem já. Zacharides zarytě mlčel. Ani se na nás nepodíval. „Nazdar Zacharidesi," zkusil to ještě jednou strýc. Zase nic. „Toho už nezdravte," řekl pak jeden z mužů, kteří ho podpírali, „je mrtvej." Strýc i já jsme nechápavě zírali na mrtvolu, kterou zřízenci vytáhli z výtahu a opřeli o zeď. „Voběsil se. Bydlel až nahoře, tam se nikdo s rakví tahat nebude, nechali jsme jí v autě. Můžete nám prosimvás přidržet dveře vod vchodu?" Strýc jim otevřel dveře a funebráci vynesli Zacharidese do hustého lijáku.

Za tři dni se počasí zlepšilo, takže jsme opět vyrazili na zahradu. Na některých růžích - čarodějkách již vyrašila sytě červená poupata. Ležel jsem v trávě, když mně strýc Gerhard zavolal k plotu. „Podívej se," ukazoval na krematorium na protějším kopci. „Vidíš ten dým? Dneska měl pohřeb Zacharides." Zůstal jsem u plotu a sledoval šedobílý opar nad komínem. Strýc vytrhával plevel, ale občas se ke krematoriu také ohlédl. Vítr vál směrem k nám. „Vzduch. Vždycky to říkal. Je z něj opravdu jenom vzduch," mumlal strýc. „Nemůžeme ho vdechnout?" zeptal jsem se. Vítr vál směrem k nám. „Možná," řekl strýc. „A co by se stalo?"

„Nevím. Uvidíme," odvětil strýc a odhodil na kompost velký bodlák. Vítr vál stále směrem k nám.

Za pár dní poté přišel strýc Gerhard domů a v ruce držel úřední obálku. Sedl si a dlouho nic neříkal. „Jdeme na zahradu. Hned," rozhodl potom.

„Se zahradou je konec," sdělil mi po cestě. Vysvětlil mi, že zahrádkářskou kolonii budou rušit a na jejím místě postaví nové sídliště. V dopise, který toho dne přišel, stálo, že stavební práce začnou za měsíc. Do té doby měli majitelé vyklidit své zahradní domky, budky a kůlny. Došli jsme na zahradu. Strýc se rozhlížel kolem. „Tak, dnes naposled," řekl novým, patetickým tónem, který nikdy předtím nepoužíval. „Proč naposled, až za měsíc, ne?," ptal jsem se. „Ne, radši co nejdřív! Lepší je skončit to hned, dokud má člověk sílu," pronesl strýc Gerhard a podíval se na mne. Tak se nikdy netvářil. Jeho výraz mi byl přesto povědomý. Vypadal teď jako Zacharides, když přestal rozbíjet sklenice o strop. „Co budeme dělat?," ptal jsem se. Strýc se zamyslel. „Asi nic. Vlastně tu nic nemám. Rýč nemá žádnou cenu a těch pár krámů v boudě taky ne." řekl, sedl si na trávník a zapálil si cigaretu. „A co růže – čarodějky?" zeptal jsem se. „Co by. Taky je zbagrujou," odvětil strýc, „ale nějaká už možná stihla zežloutnout. Běž se podívat!" Obcházel jsem zahradu a opatrně jsem se přibližoval k růžovým keřům. „Ty sklenice můžeš klidně odklopit," řekl strýc. „Můžu?" „No jistě. Stejně jsme tu naposled." „Můžu si na ně sáhnout?" „Proč ne," řekl strýc Gerhard. Odklopil jsem první sklenici a dotkl se růže. Nebylo na ní vůbec nic zvláštního. Prohlížel jsem postupně i další, ale všechny byly zatím červené. Pak mně napadlo ještě něco. „Můžu rozbít tu sklenici?" zeptal jsem se. „Můžeš," řekl strýc. Vzal jsem sklenici do ruky. Byla docela těžká. Zvedl jsem ji a mrštil s ní vší silou o kámen. Rozbila se jako každá jiná. Strýc se ani neohlédl.

Našel jsem jedinou žlutou růži. Teď už jsem se ani neptal a utrhl jsem ji.

Strýc Gerhard celou cestu zpátky mlčel a díval se z okna na šedivé fasády a zkroucené plynové potrubí, plazící se nad zemí kdoví kam. „Vyseru se na to," řekl potom. „Odstěhuju se do Řecka."

N e b á s e ň

Ne, žádný dub,
jak bývá –
sprostý,
hoblovaný smrk.

Přes mokrý žebř
se stmívá.
Mám hosty:
déšť a buk.

Prvý venku
čas vrývá
do vlhka luk.

Druhý z kamen
dohořívá:
krutý nesouzvuk.

IN MEMORIAM 11. 3.
(ASI)

Když chrápání
a zpomalený dech
(a kročej v bubnech střech)
mě ke mně se vrací:

Ty, půlnoc, déšť:
Bosá Odbila Prostovlasý.

VYZNÁNÍ
Kameň kdy byla ryba
A řeči co se vedou
Ty hřiby odešly s dědou

O DVANÁCTI MĚSÍČKÁCH

Stanislav Zatloukal

S jejím prožíváním lásky jsem si spojoval city mateřské, podle velkého počtu sourozenců, z nichž nejmladší pomáhala vychovávat. Nesmím opomenout vynalézavou hravost a spontánní projevování se, které byly v její povaze navenek nejviditelnější, ale s odstupem stejně vidím, že při poslední návštěvě mi nabídla právě to, co ji předurčovalo k mateřství.

Byla to vlastně návštěva teprve druhá a v jistém smyslu dokonce první, neboť při předešlé jsme nebyli sami. Tehdy jsem spolu s ní pozval i její kamarádky, aby neměla důvod odmítnout. Při rozloučení jsem všem nabídl na památku jednu z okrasných tykví, které se nám v zahradě vyšplhaly až do korun stromů. Všechny daly přednost skladnější kulaté odrůdě, ale jen ona místo poděkování řekla cosi o budoucím vyrovnání, o splacení i s úrokem. Smysl jejích slov mi dochází až teď, kdy obě návštěvy při zapisování srovnávám.

„Vodu se štávou," poručila si ve dveřích a zmařila tak mou pohotovost vzorného hostitele, neboť jsem měl již připravenu konvici s vodou. Také řadu přezůvek, které jsem před ni vyskládal na výběr, lhostejně překročila a vklouzla do pokoje bosa. Dokonce ani z židlí si nevybrala: když jsem vcházel s její sklenicí, seděla na mé zastlané posteli. Vzal jsem tedy zavděk protější pohovkou a sklidil ze stolu vázu, abychom na sebe viděli.

„Proč jsi nechodil do školy?" začala obviněním, ale jen zdánlivým, neboť bylo vidět, že by ráda poznala, jakou v mém rozhodnutí hrála úlohu. Kterou ze dvou stejně pravdivých odpovědí jsem měl volit? Navíc žádnou z nich jsem si ještě netroufal říct bez obalu, přímo a prostě. Věděl jsem, že zatím musím mluvit, jak je zvyklá mne slýchat, a svou záležitost jsem zjednodušil: „Co nám mohli dát přednášející, které jsme letos dostali, sotva starší než my?" Tak jsem jednu z odpovědí nahradil námitkou a druhou nedopověděl: „A pak, myslím, že sama tušíš…"

„Takže ti nevadilo, že jsi mne nevídal?"

Pochopila by, co by znamenalo, moci ji *jen vídat*? Naopak jsem podvědomě cítil, že ji musím něčím zaujmout, upoutat, byť by to mělo být i chybění na přednáškách. Ztěží by totiž mým snahám prospělo každodenní

vídání se v otupujícím prostředí, které mě nemohlo inspirovat k nacházení témat pro naše rozhovory.

„Nebylo mi to jedno…a proto jsem tě *tak* srdečně zval, a proto jsem *tolik* rád, že jsi přišla," odpověděl jsem konečně, a nastolil opět nadvládu přítomnosti.

Úsměvem, anebo spíše jistotou, že jsem ho musel správně pochopit, se odškodnila za mou vyhýbavou odpověď. Pobídl jsem ji, aby si brala z talíře sušenky, které jsem na něj předem úhledně rozložil. Vzala si, ale místo ukousnutí zaváhala, jakoby si na něco vzpomněla, ale k úplnému vybavení ještě cosi scházelo. Sehnula se ke kabelce, začala listovat v pouzdře na doklady a teprve potom ze sušenky ukousla. Druhou rukou vyndala z jedné z přepážek svoji podobenku a posunula ji přede mne na stůl: „Chtěls ji."

Byl jsem zvědav, zda napsala na druhou stranu věnování, ale abych zalichotil, prohlížel jsem si dlouho zálibně fotografii z líce.

„Můžeš i otočit," sama mne vyzvala. Na rubu stály jen naše jména, nejdříve mé ve třetím, níže její v prvním pádu. Vzpomněl jsem si na někdejší pokušení její fotografii zcizit, když ji kvůli vyřízení plavenky posílala po kamarádce, u níž jsem ji viděl na stole.

„Děkuju," napravil jsem své zamyšlení a vystavil podobenku mezi ozdoby na víku knihovny.

„Tam bude pořád?" zeptala se, a mně chvíli trvalo, než jsem pochopil, jakou odpověď čeká. Svitlo mi, když jsem uvážil, že zde nebývám stále: že jezdím také domů nebo jinam.

„Budu ji vozit s sebou," slíbil jsem jí a, abych dodal vážnost svým slovům, domyslel jsem nahlas, jak budu s jejím dárkem nakládat: „…v peněžence za průsvitkou. A doma bude pod lampou hned vedle mapky." Tou byla pohlednice, kterou sama nakreslila a rozeslala jako pozvánku na oslavu svých narozenin. Schematicky na ni načrtla cestu od nádraží k jejich domu, nad nímž byl v kouřovém obláčku, vycházejícím z okna jejího pokoje, zvětšeně vykreslen stůl s jídlem a pitím.

„Vidíš: chci se zeptat, kdy máš narozeniny ty," vzpomněla si a vyndala použitou jízdenku. Připadalo mi nemístné jí čísla diktovat, postrčil jsem před ni index, ať si rodné číslo přebere. Měla to snadnější, než kdyby to bylo naopak a já bych musel vzpomínat, v které kolonce se odečítá.

Mezi dalšími větami mne překvapila, jak sebevědomě si vyhlédla na skříni ze sbírky zvoneček, došla si pro něj a položila před sebe na stůl.

„Uvidíš," prozradila neurčitě a já jsem po jejím odmítnutí dalšího nápoje odnesl prázdnou sklenici, neboť své „díky" zdůvodnila přípravou k odchodu. Když jsem se ale vrátil do pokoje, viděl jsem, že si mezitím celkem nepochopitelně svlékla svetr. Počítal jsem sice s mimořádným rozloučením, důvěrnějším než dosud, ale až venku u branky.

„Budu ti vyprávět pohádku," zmátla mě úplně a pokynula, sama již vestoje, abych k ní přistoupil. „Pohádka bude tvůj sen, tak musíš zavřít oči. Sám budeš hlavní postavou, nejen posluchačem," oznámila mi a uvedla mě do prostředí: „Představ si zimní zahrádku, holé stromy, hluboký bílý sníh…to byla má tvrdošíjnost, zkoušky, které jsem ti ukládala." Viděl jsem, nebo se zavřenýma očima spíše nahlédl, že budu ušetřen dlouhých úvodů s „bylo-nebylo" a „za devatero horami", že se jen potřebuje pomocí několika symbolů dostat k tomu podstatnému, co se týká nás dvou.

„Možná se ti zdály závěje příliš hluboké a mráz nejtřeskutější, ale uvidíš, že lze dokázat mnohé, protože jsme v pohádce a tam se ruší, co platí ve světě." Zrychlování řeči mělo u mě paralelu v zrychleném rytmu srdce a němého polykání slin.

„Stačí u ohně poprosit o pomoc a můžeš i v nejkrutější zimě nasbírat jahody nebo maliny; jak je chceš nazvat, záleží na tobě, jsou už na dosah, vlastně stačí jenom krok ke mně…

Ještě dál je od zimy k jablkům, jsou z jedné strany od sluníčka červenější, rostou vysoko, ale nepotřebuješ trháček, ty je dostaneš rukama. Musíš jemně, aby nepadaly a nepotloukly se, jenom opatrně ukroutit a položit do košíčku, protože na ochutnání ještě nepřišel čas…"

Náhle odstoupila a zazvonila zvonečkem: „Pohádky je – pro dnešek – konec."

Na přemýšlení o jejím zvláštním umění, snad performanci či objektu pro nevidomého diváka, jsem se mohl soustředit až po jejím odchodu. Vsuvka v její poslední větě mne těšila i napínala: dala se totiž vyložit i tak, že pohádky mívají pokračování.

MEZI NÁMI: VESNIČANY

rozhovor
s Bogdanem Trojakem

Vím, že na adrese www.weles.cz se od jara pokoušíš o rozjezd nového projektu. V Respektu 29/2000 pak Radim Kopáč uvádí, že Weles přestal existovat v tištěné podobě. Jak to ve skutečnosti s časopisem a s jeho internetovou obdobou vypadá?

Sloveso pokouším je ten pravý výraz. Weles bude dál vycházet v tištěné podobě, internetová verze zatím skoro nefunguje. Mea culpa.

Chystáš se převést do elektronické podoby i dosud existující čísla (Welesu)?

Měla by se na webu ocitnout alespoň ve formátu PDF.

Svého času jsi působil v redakci časopisu Neon. I on má své stránky na internetu. I přes počáteční hlasitou propagandu se, tedy aspoň z mého pohledu, jedná o neúspěch. Že se neprosadil v tištěné podobě je jedna věc, která má své důvody, o kterých se již hovořilo, ale proč se neprosadila internetová verze?

Neřekl bych, že se Neon na webu nechytil, během půl roku stránky navštívilo skoro sedm tisíc internautů.

Neon v tištěné podobě přestane vycházet už na podzim. Internetový NeOnline se však rozjíždí znova a ve zcela jiné podobě. Na adrese www.neon-mag.cz najdeš zbrusu nové stránky.

Ano, taky jsem si všiml. Musím podotknout, že nová podoba je pro čtenáře přehlednější. A je i graficky zdařilejší.

Z jednoho rozhovoru s tebou vím, že svou příští knihu hodláš zveřejnit nejenom v tištěné, ale i v elektronické podobě. Co tě k tomu vedlo a jak si představuješ „svého" elektronického čtenáře? Bude se něčím odlišovat?

Vedly mě k tomu prosté důvody – většina básníků si stěžuje, že jejich knihy vycházejí v nepatrných nákladech, že jsou nedostupné, že se prodávají pouze ve větších městech etc. Tyto věci řeší web. Kdokoli, kdekoli a kdykoli si teď může díky internetu přečíst moje texty,

popřípadě si je i vytisknout. Elektronická verze mé sbírky bude obohacena o možnost přidání komentáře a bude vybavena vyhledáváním. Když bude čtenáře zajímat, jak často používám ve svých básních slovo „luna", jednoduše si jeho výskyt zjistí. Svého elektronického čtenáře si tedy představuji jako osobu zvídavou, která bude s autorem v mnohem užším kontaktu než čtenář klasický.

Co tě napadá, když slyšíš pojem „hypertext"? Je to jenom součást terminologického slovníku uživatelů internetu, nebo jej vnímáš i v kontextu literárním?

Zjednodušeně bych to řekl asi takto - hypertext je text, který není lineární. Nebo – hypertext je propojení stránek s jinými stranami pomocí odkazů, to je dnes již dost otřepaná fráze. Ale právě pro literaturu na internetu má hypertext dalekosáhlý význam – vzniká zde možnost vytvářet „otevřená" literární díla, která může spoluvytvářet každý. Jednotlivé stránky s texty se vzájemně inspirují, mnohdy dochází k fascinující synergii. Navíc mohou odkazy směřovat nejenom k textu, ale také ke zvukům a obrazům a tak vzniká hypermedium. Termíny hypertext a hypermedium poprvé použil Ted Nelson kolem roku 1965.

Připojil by ses ke kolektivně vznikajícímu hypertextovému dílu? Proč ano, proč ne?

Připojil bych se rád. Už proto, že jsem nikdy nic podobného nezkusil.

Jak dlouho sedíš denně u počítače a proč? Kolik času denně trávíš s literaturou?

Průměrně pět, šest hodin. Důvod je prozaický – internet mě živí, s kamarádem máme providerskou firmu a web studio. Pro web připravuji několik časopisů, z nichž třeba brněnský Host je vyloženě literární, takže s literaturou obcuji často i v práci. Jinak samozřejmě rád čtu klasické tištěné knihy. V poslední době studuji beskydské zbojníky a připravuji poetický esej s touto tématikou.

Hledáš literaturu na internetu? Nemám na mysli virtuální knihkupectví.

Samozřejmě. Hledám ji také pomocí tvého Potápěče.

Daří se ti nalézat konkrétní literární texty?

Ovšemže ano. Vyhledávám především elektronické knihovny, zatím se pohybuji víc v zahraničí, ale i u nás je leccos k nalezení. Nedávno jsem si stáhl třeba Cesarovy Zápisky z války galské. Sympatický je mi jihlavský projekt www.neknihy.cz nebo www.atheneum.zde.cz.

Jaká je podle tebe kvalita literatury primárně vznikající pro publikování na internetu? Narazil jsi již na nějaký text, který by snesl srovnání s texty tištěnými?

Musím přiznat, že zatím je na webu málo kvalitních původních děl. Možnosti snadného publikování využívá početná společnost grafomanů. Naštěstí stále více spisovatelů začíná brát prostor na webu vážně, stále více je i těch, kteří dokáží s webem pracovat a využívat jeho možnosti. Zajímavé české texty jsem našel třeba na následující adrese www.angelfire.com/hyperhomer.cz, kterou obhospodařuje Petr Odillo Stančík ze Strdic.

Je normální, že tento rozhovor vedeme elektronickou cestou? Jakým způsobem může ztráta, nebo potlačení, osobního lidského kontaktu ovlivnit podobu nově vznikající literatury?

Myslím, že kdyby nebylo elektronické pošty, náš rozhovor by ani nemusel vzniknout. Díky internetu je komunikace, především mezi námi-vesničany, mnohem jednodušší. Představ si, jak bychom se my dva – ty Valach z Bystřičky a já Gorol z Vendryně – scházeli. Scházeli bychom se, scházeli, nakonec bychom se sešli v nějaké příjemné hospodě a na nahrávání rozhovoru bychom stejně neměli náladu, protože diktafon je věc nehezká a poruchová.

Bez osobního, lidského kontaktu by však asi opravdová literatura vznikat nemohla. Alespoň prozatím ne. Přijde doba, kdy se setře rozdíl mezi realitou a umělou realitou (skutečností zprostředkovanou technikou) a slova osobní či ne-osobní ztratí význam. Trochu se toho děsím…

Já taky. Díky za rozhovor.

Pavel Kotrla

... PRÁVĚ JSEM VIDĚL Z OKNA DVA POPELÁŘE, ALE VYPIL JSEM LITR TŘEŠŇOVICE, TAKŽE BYL ASI JEDEN... JMENUJI SE UMBERTO E. A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO AUTORA KNIHY "SÉMIOTICKÉ ANALÝZY A OBRAZY". DNES SE NA PÁNI BUDU ZABÝVAT EXPERIME... EXPERIMENTÁLNÍ POEZIÍ A PRÓZOU. VEZMEME TO ZNOVU, ANO?

/1

... PRÁVĚ JSEM VIDĚL Z OKNA DVA POPELÁŘE, ALE VYPIL JSEM LITR TŘEŠŇOVICE, TAKŽE BYL ASI JEDEN... JMENUJI SE UMBERTO E. A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO AUTORA KNIHY... KNIHY... KTEROU JSEM ŘÍKAL? "ANALÝZY A OBRAZY"? TO JE JEDNA Z NEJHORŠÍCH, TO PŘECI NEBUDU PROPAGOVAT... JEŠTĚ JEDNOU A TROCHU MĚ ZAPUDRUJTE...

/2

... PRÁVĚ JSEM VIDĚL Z OKNA DVA POPELÁŘE, ALE VYPIL JSEM LITR TŘEŠ- TO ALE BYLA SLIVOVICE... JÉ, PODÍVEJTE, MYŠ! TAMHLE! NO DOBŘE, VYMYSLEL JSEM SI TO... STŘÍHAT? CO STŘÍHAT, TO SE MUSÍ NATOČIT V JEDNOM ZÁTAHU... TAKŽE JEŠTĚ JEDNOU!

/3

(...TŘI, ČTYŘI)... PRÁVĚ JSEM VIDĚL 2 OKNA DVA POPELÁŘE, ALE VYPIL JSEM LITR SLIVOVICE, TAKŽE BYL ASI JEDEN... JMENUJI SE UMBERTO E. A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO AUTORA KNIHY "VÝSTAVBA ZNAKU". DNES SE NA PŘÁNÍ BUDU ZABÝVAT EXPERIMENTÁLNÍ POEZIÍ A PRÓZOU. JE ČASTO ZALOŽENÁ NA OPAKOVÁNÍ... OPAKOVÁNÍ... JÁ TO NEŘEKNU...

4

...PRÁVĚ JSEM VIDĚL Z OKNA DVĚ SLIVOVICE... PROBOHA !! UDĚLEJTE SE MNOU NĚCO !!!

5

...PRÁVĚ JSEM VIDĚL DVA POPELÁŘE, JAK EXPERIMENTUJÍ SE SLIVOVICÍ... JMENUJI SE UMBERTO E., ACKOLIV TĚŠÍ DÍKY MASKÉŘŮM VYPADÁM TROCHU JINAK. K TOMU EXPERIMENTU SE DOSTANEME PŘÍŠTĚ, AŽ SI ZVYKNU NA TUHLE NOVOU REALITU...

POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ

6

VOJTĚCH KUČERA

Do zdí

Do zdí, do zdí
panikou slov biju,
doprostřed vět je vrážím,
doprostřed ulic dlážděných tmou.

Zůstat, vnímat,
vždyť pro toto žiju,
nálety hlásek a řícení stěn,
poplašné sirény znějí.

Do zdí, do zdí
panikou slov biju,
bez vůle prorazit zběsilým snem.

Bolest

Prázdnota se mstí
a vítr mává křídly ticha,
všude mrtvo,
co se mnou.

Nemám ruce,
nemám nohy,
nemám sílu
běžet pryč a stále se smát.

Údery křiku,
kladivo ubíjí na míru hřeb,
černé díry v rytmu basy
tančí.

Prázdnota se mstí.
Prázdnota se mstí.
Prázdnota se mstí.
Pukám.

***

Chce se mi křičet,
řvát
však nemám co.

Chce se mi křičet
a nenacházím slova.
Nenacházím nic.

***

Večer se z postele
dívám na tvá záda.
V noci se strachem budím,
jestli to vedle jsi ty.
Ráno se z postele
dívám na tvá záda.

Z hospod

Co jsme se rozešli,
trochu jsem zhubl,
trochu jsem přibral
a trochu jsem zhubl.
Do školy děti.
Na město padá další den.

Kolem

Do stran zní déšť.

Několik listů
v zázraku slétání.

1. PŘITAŽLIVOST

Přitažlivost propasti. Žiji na břehu Tvé duše. Skloněný nad Tebou zkoumám Tvé myšlenky, pátrám po původu Tvých činů. Nejasná přání se střetávají na dně, zmatená a vlnící se ve svém hadím loži.

Co živí to mé hltavé rozjímání? Vidím propast a Tebe, jak odpočíváš na samém dně sebe sama. Žádné odhalení. Nic, co by se podobalo prudkému probuzení vědomí. Nic, než oko, které mi neúprosně oplácí můj odhalený pohled.

Odpudivý narcis, pozoruji duši na dně studně. Závrať někdy odpoutá mé oči od Tebe. Ale vždy se vrátím pátrat znova v hlubině. Jiní, ti šťastní, zří na chvíli Tvoji duši a odejdou.

Já stále chodím k břehu. Zahloubaný. Mnoho bytostí se vrhne do hlubin. Jejich ostatky leží zašlé, rozpadající se v zadostiučinění. Přitahován propastí žiji v melancholické jistotě, že se do ní nikdy nezřítím.

2. SETKÁNÍ

Dva navzájem přitahující se body nemají důvod, proč si nevyhnutelně zvolit přímou cestu. Samozřejmě, že je to ta nejkratší cesta. Ale existují i tací, kteří dávají přednost nekonečnu.

Lidé se vrhají sobě do náručí, aniž by předem detailně naplánovali svá milostná dobrodružství. Putují z místa na místo po pravidelných linkách. Ale jednou dojde k vychýlení z obvyklého směru a dva jedinci se spojí. Tak prudká a nečekaná láska je šok, a ti, kteří se takto střetnou, jsou zpětným nárazem vráceni do svých výchozích pozic. Příliš silně hozeni vpřed musí znovu projít hlavní děla, ukryti ve slepém náboji.

Čas od času nějaká dvojice opustí tuto neměnnou zásadu. Jejich záměr je upřímný, jsou přímočaří. Skrytě si volí život v labyrintu. Nemohou žít osamoceně. Toto je jejich jediná jistota a při hledání sebe sama ji ztrácejí. Každý z nich se dopouští chyby a usiluje o setkání, ten druhý předstírá nevědomost a odchází bez pozdravu.

3. PŘÍMĚŘÍ

Dnešním dnem odtáhnou mé okupační oddíly z Tvého života. Nevšímám si všech těch útočníků na Tvé tělo a Tvoji duši. S těmi tvářemi se setkám v zemi nikoho. Tam, kde anděl ukazuje do dálek a kdes zve nás ke vstupu: pronajímá se tam zřícenina ráje.

MARTIN ŠKABRAHA

ŽENA

Rozpustila si vlasy...

Velkoryse zaklonila hlavu,
ocelovou sponu vzala do zubů
a rukama prolaskala paměť klisen,
než budou znovu
zamčeny do stáje.

A neměla ani tušení,
že v tom dějinném gestu
rozvlnila hladinu mezičasu lvů,
hledajících své ukradené hřívy
budoucího.

Revue pro literaturu, filosofii a jiné

**poezie/próza/vzpomínky/
rozhovor/studie/recenze/
glosy/archiválie**

**Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: aluze@centrum.cz
tel.: 068/563 11 59**

ALUZE

Juan José Arreola (21. 9. 1998)– mexický spisovatel. Především povídkář, je však i autorem jediného románu. Věnuje se i div. a lit. publicistice.*
Ukázku z přeložila Michaela Jančová.

BÁSNÍK MICHAL HABAJ

Michal Habaj (narozen 1974) patří ke kmenovým autorům agilního banskobystrického nakladatelství Drewo a srd, specializujícího se především na současnou mladou slovenskou literaturu – což je artikl, který u nás připadá exotický i mnohým znalcům.

První sbírka, vydaná v roce 1997, nese titul *80-967760-4-5*, který už sám o sobě napovídá, že půjde o záležitost experimentální, o ověřování si hranic možností poetického vyjádření. Obálka na první pohled připomíná hieroglyfický zápis, je rozčleněna na množství drobných obrázků, připomínajících počítačové ikony či piktogramy na směrovkách. Název knihy (Co vlastně znamená? Rodné číslo i „vital statistics", používané v soutěžích královen krásy, jsem zamítl – že by snad telefonní číslo?) a jméno autora jsou vyvedeny ze žluté plastové fólie, takže vizuálně splývají s podkladem, zato si můžeme osahat jejich plastičnost. Obsah je inspirován formálními výboji, jaké u nás známe např. z tvorby dvojice Hiršal – Grögerová. Autor zde ironizuje odlidštěný jazyk reklam, úředních vyhlášek či nicneříkajících literárněteoretických frází, využívá četné slovní hříčky („kata-*strofický* presah"). Básně reflektují přetechnizovaný moderní svět, plný zautomatizovaných rituálů, v němž jsou básnická sbírka a menstruační vložka stejně hodnotným artiklem (viz str. 35). Přes všechnu eleganci a duchaplnost jde však jen o jeden z četných experimentů, které ohledávají slepé uličky a nad nimiž se nejlépe baví jejich tvůrci. Chvályhodné ovšem je, jak se autor do své poezie pokládá a nešetří svoji intimitu: uveřejnit v básnické sbírce svoji adresu domů, to už je skutečně gesto hodné respektu!

Zralejším básnickým dílem je sbírka *Gymnazistky (prázdniny trinásťročnej).* Autor ji opatřil kongeniální růžovou obálkou a dekorativními pseudosecesními typy písma. Habaj se zde vrací do prostředí, které představil už v povídce Z.Á.H.R.A.D.N.Í.K. (viz Aluze 1/99) – tj. na střední školu. A musíme si my starší zvyknout, že po zavedení osmiletých gymnázií zahrnuje středoškolská kategorie rozdílné věkové úrovně, včet-

ně děvčat tzv. pod zákonem. A právě k nim se obrací tato knížka.

Hold křehké kráse dívenek na prahu zletilosti známe z naší poezie z tvorby Jiřího Veselského, nabízí se tedy možnost srovnávat. Habaj není od hrdinek svých básní věkově příliš vzdálen, proto může také sdílet jejich záliby, odpovídající době. Básně jsou tudíž plné narážek na Microsoft, lehké drogy, Coca-Colu či antikoncepci. Habajova poezie je prosycena současnou realitou: „kto by odolal dievčatám z rozvrátených / rodín, dcéram alkoholikov a na suchoty umierajúcich žien / zo Slovnaftu." V básni *Plytké vody popu, sladké vody diskoték* se vypravěč (autobiografický?) ocitá přímo „uprostred gymnazistiek vydaných / do rúk, iba do prvej kvapky krvi bojujúcich". Kontrast mezi tradičními rekvizitami milostné poezie a nesentimentální současností je působivý, ale někdy přerůstá do přílišné chtěnosti. Básně jsou na první pohled rozčleněny do přehledných čtyřveršových slok, které ovšem nerespektují hranice významových celků nebo rýmů. To dává básním podobu litanie, extatického výlevu, který působí mimořádně přesvědčivě. Z patnácti básní je nejzdařilejší *Čerešňový strom, čerešňový mužík v ňom* (až bude někdy někdo sestavovat antologii milostné poezie naší doby, neměla by v ní chybět!), přesvědčivě evokující eroticky nabitou atmosféru horkého letního dne, naproti tomu v závěru už se autor dost opakuje.

Z Nabokovovy *Lolity* víme, že zvrhlost pedofilie nespočívá jen ve fyzickém aktu, ale především ve sféře duševní, že mimořádně mladé partnerky vyhledávají především jedinci s pygmalionským komplexem a sklony k manipulaci. Toto dilema se vynořuje i v případě Habajovy knihy. Je jejím autorem nesmělý romantický ctitel mladičkých slečen, nebo spíše bratislavský intelektuál, který si libuje v literárních odkazech a vyhledává provokativní témata? Vnucuje se otázka, komu je tato sbírka vlastně určena. Autor se sice s horoucími vyznáními obrací na mladičkou čtenářku, víme však, že příslušnice virtuální generace už na poezii příliš nezabírají. Habaj do svých básní vkládá zřetelnou ironii, četné citace a slovní hříčky, které spíše počítají se sprízněným a poučeným publikem (viz obraty typu „šaty

pri nohách gymnazistky padlé, padlého / anjela zvodné plochy zradné"). Místy tedy tato sbírka působí jako samoúčelná exhibice, nelze jí však rozhodně upřít originalitu a důslednou, mile dekadentní atmosféru.

Závěrem tedy jedna dobrá zpráva: zdá se, že slovenská poezie stále žije a že její existence není naštěstí nijak závislá na blahosklonném zájmu z druhé strany nedávno vytvořené hranice. V Michalovi Habajovi má nepřehlédnutelný talent, byť pochopitelně musí dozrát a zbavit se určitého sklonu ke schválnostem. Pokud však bude růst jako doposud, těším se určitě na jeho třetí sbírku

Jakub Grombíř

Michal Habaj: 80-967760-4-5. Drewo a srd, Banská Bystrica 1997.
Michal Habaj: Gymnazistky. Drewo a srd, Banská Bystrica 1999.

VÍRA FLAGELANTŮ

Dějiny myšlení, jak známo, rády kopírují pomyslné kyvadlo věčně kmitající mezi jakýmsi klasicismem a romantismem ducha. S neúprosnou pravidelností se střídají období důvěry v racionalitu s periodami romantické volnosti formy a subjektivnosti obsahu. Snad je to tím, že synové bojující o svá místa na slunci přečasto zavrhují úsilí svých otců, aby se o to pevněji připoutali k dílu svých dědů.

„Nejúspěšnější výzvou k přemýšlení bývá provokace; autor se této metodě rozhodně nevyhýbá. Pokládal by za svůj úspěch, kdyby se mu podařilo přivést aspoň pár dogmatických myslí do varu – především vyznavačů neomezeného liberalismu, mravního relativismu a nádhery naprosté svobody lidského jedince." píše **Jiří Krupička** v úvodu své knihy **Flagelantská civilizace**. Ano, ano, chtělo by se křičet po prvních řádcích.

Provokativní tento autor totiž skutečně je. Ale pro každého jinak. Pro mnohé bude provokativní zejména proto, že zcela myslí proti duchu moderní doby, jejíž základní premisou a postulátem je individualistický požadavek co největší možné míry osobní svobody a touha po ní. Krupička se

s novověkým názorem, podle něhož ontologickou dignitu má v podstatě právě jedinec, zcela rozchází. Pro něj ji má společnost jako celek. „Zájem společnosti má přednost před zájmem jednotlivce" vyhlašuje Krupička již ve své předchozí knize Renesance rozumu. To proto, že pouze společnost dokáže vymodelovat z pouhé „mokré a křičící potenciality" skutečného člověka. To by se snad v jistém smyslu dalo ještě přijmout. Avšak v jiné Krupičkově formulaci má onen axiologický primát nad jedincem dokonce lidský rod jakožto biologický druh. „Druh je cennější než individuum, celek je víc než jeho části." To je Krupičkovi premisou, kterou je možno odmítnout, ale o které se nedá polemizovat. Vyjevuje se v ní totiž důvěra myslitelů určitého typu v prozřetelnost *Stvoření*, primární důvěra v laskavost *Matky přírody*, do jejíž předzjednané harmonie se rozhodně nevyplácí zasahovat.

Odtud také mimochodem pramení onen „religiozní" Krupičkův odpor například ke genovému inženýrství, pro jehož racionalizaci si našel argumenty *ad hoc* patrně z nějakých novin, které jsou co se týče tohoto problému pochopitelně zachváceny všeobecnou hysterií. „Každý pokus o ‚pozitivní' manipulaci lidského genomu může přinést jenom zlo." Jistě, jsou tu rizika. Ovšem každé kategorické odmítnutí veškerých nabízejících se možností terapie lidskosti je třeba vyříknout tváří v tvář geneticky talasemickému dítěti. Rozlišovat důsledně manipulace „pozitivní a negativní" se nedá. V jistém slova smyslu jsme totiž geneticky malformovaní všichni.

Krupičku ale kupodivu nejvíce trápí záležitost s klonováním. Zcela populisticky v této souvislosti hovoří o výrobě vojenského lidského materiálu, klonovaných zabijáků a podobně. „‚Jaká hovadina!' řekla by příroda, kdyby uměla mluvit.".

Jestliže jsem poměrně silnými, i když Krupičkovými vlastními slovy, jeho názor odsoudil, neměl bych se vyhnout zdůvodnění.

Běsnění Biota slyším v davové hysterii, která se vzedmula okolo aféry s ovečkou Dolly. Jedná se přitom o záležitost poměrně okrajovou, odkud podle mého

v současnosti příliš možností zneužití nehrozí. (Nemluvím zde o zneužití zvířat!) Jak říká v této souvislosti Stanislav Komárek „skutečné průšvihy přicházejí tiše“[1].

Podstata klonování tkví v tom, že do neoplodněného oocytu (vajíčka) zbaveného jádra je implantováno jádro většinou embryonální buňky (blastomery) pocházející z 8-16 buněčného embrya.[2] (Teoreticky je však možné vzít dárcovské jádro z jakékoli somatické buňky. Například v únoru 1998 narozené jehně Dolly vzniklo z jádra buňky izolované z mléčné žlázy šestileté ovce.) Takto „oplodněné“ vajíčko je posléze implantováno do podvázaných vejcovodů „matky“ a po reimplantaci 6 dní starých embryí do dělohy pokračuje vývoj normálním způsobem ukončený porodem.

Z faktu, že naklonované embryo musí být donošeno normální matkou, vyplývá, že obava z nějaké masivní výroba identických kopií jako v Huxleyho románu *Brave New World* je zcela lichá. Je dobré si také uvědomit, že jednovaječná dvojčata nejsou nic jiného než „přirozené klony“, a že se vlastně ani o identitě klonů nedá hovořit, protože individualita každého jedince je zajištěna naprosto individuálními interakcemi s prostředím. Všechny dosavadní historické pokusy vychovávat děti v masovém měřítku identickým způsobem mimo rámec rodiny skončily zákonitě žalostným způsobem.

Ony přehnané obavy z biotechnologií, jakási „genofobie“, pramení spíše než z čeho jiného z pouhé neznalosti a přirozeného strachu ze všeho nového. Pečlivý průzkum v Evropské unii, kdy z každé členské země odpovídalo 1000 občanů, ukázal, že jen třetina dotázaných ví, že rajče má nějaké geny. Třetina byla dokonce přesvědčena, že normální rajče žádné geny nemá, ale to modifikované ano. 40 % Rakušanů je neuvěřitelně přesvědčeno, že geny v jídle mohou ovlivnit jejich dědičnost. Asi věří, že ten, kdo jí mnoho brambor, bude mít nos jak bramboru.

Za této situace je pak pro manipulátory snadné přijít s kdejakou peticí za zastavení výzkumu a s poukazem na „obrovské skryté nebezpečí“ vyžadovat podpis. Tak může dojít až k tomu, že například v Anglii lze „přenos jader“ trestat až desetiletým vězením.

Zastavil jsem se však z hlediska celku Krupičkovy práce u pouhé marginálie, i když dnes poměrně ožehavé. Těžiště jeho díla je však v něčem jiném. Jde mu o polemiku s etikou postmodernismu. Postmoderní mravně a kulturně relativistická euroamerická civilizace je Krupičkovi civilizací flagelantskou, flagelantskou v sebeobviňování a v sebebičování za hříchy, které spáchala – ale třeba i nespáchala. Toto flagelantství bílého muže zašlo podle Krupičky tak daleko, že pomalu rozleptává základní podstatu demokracie – rovnost *všech* lidí před zákonem. Neboť stane-li se jakákoli nepravost, je za vše vinen bílý heterosexuální muž. Či spíše jeho prohnilá kultura. Spáchá-li totiž samotný běloch nějaký manifestní zločin, pak je vinna společnost.

Smysl celé Krupičkovy polemiky s etikou postmodernismu by se snad dal vyjádřit citátem Camuse: *„Nikdy nezabil ani mouchu.....Moucha, kterou býval mohl zabít, se jala roznášet mor."*

Kritizovat postmodernu je dozajista v mnoha ohledech možné a oprávněné. V mnohém je nemožné Krupičkovu reakci nepřivítat s jásotem. Nezachází však přece jen příliš daleko? Nenechal se sám vyprovokovat a mrštit kyvadlem dějin mnohem dále opačným směrem, než by bylo zdrávo? Nejedná se o pouhý „reakcionismus"?

Pokud jsem smysl Krupičkovi práce předchozím citátem dobře vystihl, tak bych proti němu postavil citát jiný. Totiž vyznání flagelantské víry v době ontologické: nepřehlednosti od demokrata par excellence Karla Poppera: (musím to napřed najít, ale je to něco jako *podstata moderní demokracie tkví ve volbě raději křivdu trpět než ji sám způsobit.*)

Marek Petrů

Jiří Krupička: Flagelantská civilizace. Edice Puls, Hynek 1999

[1] Srv.: Komárek, S.: Být naklonován; in.: Vesmír 77, říjen 1998

[2] Podrobnosti viz. in.: Fulka, J., Kaňka, J., Fulka,J. jr.: Klonování savčího embrya; in.: Vesmír 77, říjen 1998

PŘÍRODNĚ ČI KULTURNĚ?

Českému čtenáři se dostalo do rukou dílo, které vyšlo ve Spojených státech před téměř sedmdesáti lety. Někdo by mohl zapochybovat o vhodnosti překladu s takovým zpožděním. Ovšem již po přečtení několika prvních stránek každý pochopí, že otázky, které si **Ruth Benedictová** v knize *Kulturní vzorce* klade, zůstávají palčivě aktuální i dnes.

Benediktová se například zabývá dones tolik ožehavou otázkou, v jakém vztahu je společnost s biologií. A že takový vztah existuje, je každému, kdo se biologií alespoň nepatrně zabývá, zřejmé.

Mimo jiné i právě díky Benedictové je dnes široce přijímané, že vztah mezi biologií a kulturou v tom nejširším slova smyslu není v žádném případě lineární. Pokud snad někteří sociobiologové přirovnávají lidskou societu k societám třeba blanokřídlých, které pravděpodobně z čirého automatismu instinktů opravdu vyvěrají, pak se dopouštějí hrubého redukcionistického omylu. „Kultura není předávána geneticky", oprávněně konstatuje Benedictová.

To však ještě nemusí znamenat, že vztah mezi nimi není žádný. Je sice nepochybné, že konečná podoba kterékoli tradiční instituce jde daleko za původní biologický impuls, a že do velké míry závisí na tom, jak se určitý rys sloučil s rysy spojenými se zkušenostmi jiného původu. Na druhou stranu je ale nemožné nevidět, že *konfigurace* nejsou nekonečně tvárné.

Cílem Benediktové není nic menšího, než definovat totalitu určité kultury vystižením několika jejích fundamentálních rysů – její konfigurace – tj. cílů a základních postojů, s nimiž se její členové vědomě či podvědomě ztotožňují.

Vedlejším aspektem takového přístupu je ovšem skutečnost, že jsou vyzdvihovány rozdíly mezi kulturami a přehlíženy jejich shody. (Jedna s takových shod, které si všimla i Benediktová, je všeobecné rozlišování mezi „námi" a „jimi", mezi „lidmi" ve vlastním slova smyslu a „cizinci", kteří v podstatě lidmi nejsou a na něž se tudíž nevstahují ani příkazy morálního kodexu platné v rámci vlastní skupiny.) Za touto meto-

dologickou jednostranností je ovšem nutno vidět svým způsobem přirozenou a oprávněnou reakci na tehdejší vládnoucí „evolucionistickou" antropologii, která označením některých kultur za primitivní mohla legitimizovat jejich vyhlazení.

Dnešní evolučně biologické uvažování v antropologii však nelze směšovat s oním klasickým „sociálním" evolucionismem 19. století, jehož lineární chápání vývoje kultur od primitivní – k naší se pak v rovině politické mohlo promítnout jako socialní darwinismus. Evolucionismus, jenž byl v první polovině 20. století mimo jiné i díky kulturní antropologii zcela oprávněně zavržen, je zcela jiný než evolucionismus druhé poloviny století, který byl důkladně přehodnocen a s objevem DNA vsazen do širšího biologického rámce.

Evoluční myšlení má tu výhodu, že umožňuje abstrahovat z drtivé masy nahromaděného etnografického materiálu několik základních principů, které učiní sociální a kulturní fungování společnosti inteligibilním a ukáží, kde leží ony meze možných konfigurací. Biologie nepochybně stanovuje kultuře jakési mantinely, mezi kterými se jednotlivé konfigurace pohybují. Otázkou je, jak jsou široké. Benedictové přesvědčení, že „civilizace by se mohly změnit mnohem radikálněji, než si zatím kterákoli mocná osobnost nebo instituce přála nebo dokázala představit", není nic jiného, než revolucionizující dobrá víra, která ještě nebyla otřesena potupně katastrofálním zhroucením komunistických utopií.

Proto není bez zajímavosti konfrontovat *Kulturní vzorce* s dílem britského evolucionisty a antropologa Roberta Foleyho *Lidé před člověkem*, jenž se podobným otázkám nevyhýbá, a které taktéž před nedávnem vydalo nakladatelství Argo.

Jestliže se v kulturně antropologických kruzích má často za to, že socialní proměnlivost je nekonečná a lidská kreativita ve vytváření socialních vztahů neomezená, Foley v kapitole o vývoji sociability ukazuje, že z hlediska biologie tomu tak není. Pro vymezení limit jak toho, co je sociálně možné, tak i limit podmínek, v nichž se mohou různé konfigurace vyskytnout, využívá Foley pojmu „konečný sociální prostor". Ten je ur-

čen biologickými omezeními, které se vyskytují u všech savců včetně člověka a je definován z hlediska diferenčních ztrát pro samce i samice při reprodukci. Druhým faktorem, který hraje v utváření sociálních systémů klíčovou roli, je pak pochopitelně prostředí – v nejjednodušším případě distribuce zdrojů potravy. Podrobnosti se dočtete ve zmíněné knize.

Takovýto model dokáže vysvětlit i strukturu variací pospolitého života mužů a žen v socialních systémech lidstva. Objasňuje například, proč z osmnácti možných systému se jich ve skutečnosti vyskytuje jen šest, z nichž nejběžnější je manželství a rodina uvnitř širších komunit mužského i ženského příbuzenstva. (Nebere-li se ovšem v úvahu z jiného hlediska veledůležitá existence mužských a ženských klášterů)

Tento model ovšem nesmí být v žádném případě chápan ryze deterministicky. Evoluce sociability dává vzniknout vlastním vnitřním emergentním mechanismům. Jak říká Foley, sociabilita je patrně jedním z těch jevů, kdy jakmile se jednou něco vyvine, nelze se už vrátit zpět. Další vývoj sociability je proto zároveň i produktem ryze sociálních faktorů, i když je odvozen jak z počátečních tak probíhajících ekologických i biologických podmínek. Některá kultura dokáže určité biopsychické rysy člověka vyhrotit do nepříčetnosti a jiná je dokáže sublimovat, kanalizovat či úplně potlačit, jak svědčí Benediktová.

Druhá dodnes pokládaná otázka, kterou Benediktová tematizuje, ačkoli na ni příliš neodpovídá, a která s první hluboce souvisí, zní: jaký je vztah mezi společností a jedincem? Jak vlastně dochází k utváření konfigurací? Utváří jedinci společnost či společnost jedince?

Čím dál tím zřetelněji se ukazuje, že formulace, zda je osobnost utvářena tlaky biogenetickými spíše než tlaky sociokulturními, nepatří mezi nejlepší. Je například zřejmé, že i samotná embryogeneze není procesem geneticko-mechanistickým, nýbrž geneticko-stochastickým, na němž se v plné míře projevují vlivy externí. O ontogenezi nervové soustavy ani nemluvě. (Zdá se, že nervová soustava je autopoetickým systémem, který na externí vlivy reaguje tak, že je selektivním způsobem zohlední

ve své struktuře.) Lépe položená otázka tedy zní: jak silný musí být externí tlak, aby se v tom kterém případě jeho působnost projevila?

Stejně tak otázka, zda společnost jako celek jest utvářena tlaky biogenetickými spíše než tlaky sociokulturními, je zavádějící. Ze studia rozmanitých kultur vyplývá, že vztah mezi kulturou a naturou opravdu není přímočarý. Přesto tu jakýsi je. Lépe položená otázka tedy zní: jak silný musí být externí tlak na individuální chování sociálních aktérů, aby se ta která konfigurace či společenská změna trvaleji prosadila?

Takto formulované otázky pak dále generují celou řadu otázek dalších. Pokud například někdo podobně jako Benediktová definuje určité sociální cíle (které jsou většinou motivovány humanitně-levicovým étosem), pak se musí dále ptát, zda jejich naplnění nevyžaduje po sociálních aktérech natolik vysokou míru sebezapření, že by bez transgrese biopsychických tlaků působících na mysl člověka nebyly ve větším měřítku uskutečnitelné.

N.L.[1]

Na závěr snad ještě jedno malé rýpnutí. Hromy a blesky z přecitlivělého nebe „antiredukcionistů" se nesnášejí jen na hlavy biologů. I kulturní relativistce Benediktové byly často adresovány výtky z určitého redukcionismu a simplicismu. Například knihu *Chryzantéma a meč* pojednávající o japonské kultuře psala v domácím pohodlí Spojených států, s pomocí západních pramenů, aniž by znala slovo japonsky či v Japonsku kdy byla. Není divu, že si pak někteří japonští čtenáři tuto knihu mohli pochvalovat jako dobrý úvod do stylu euroamerického myšlení.

Marek Petrů

Ruth Benediktová: Kulturní vzorce. Argo 1999, 1200 výtisků, 279 Kč
Robert Foley: Lidé před člověkem. Argo 1998, 1500 výtisků, 298 Kč

[1] N. L. (non liquet, není to jasné) Těmito písmeny římští soudcové značili, že nepochopili důvod pře.

texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text

texty

číslo 19

podzim 2000

Úvodník:

Už na střední škole nám vštěpovali, že četba beletrie je důležitá v zájmu sebereflexe: z *Vojny a míru* nebo z *Davida Cooperfielda* se dovíme mnohé o jejich hrdinech, ale především bychom se měli ještě více dovědět o sobě. Přesvědčil jsem se, že to platí i o četbě časopisů. V úctyhodné, nad jiné serióznírevui jsem se o sobě dočetl, že jsem zemřel. Kdybych *Střední Evropu* nečetl, zůstala by mi tato nepochybně pro mne důležitá skutečnost utajena. Kdybych nečetl *Texty*, čtvrtletník učený a vážný, až vede k zádumčivosti, nezvěděl bych o sobě, že jsem se stal členem Klubu přátel Textů. Potěšilo mě, že jsem stařešina mezi zakládajícími členy a těším se, že po upevnění členské základny při budování nadstavby dostane se mi jako kmetu poct nejvyšších – diplomu, medaile nebo stisku pravice. Doufám, že se o tom zase včas dočtu, abych se mohl opět odvděčit úvodníkem.

Co mě však potěšilo nejvíce: že úřadovnou redakce a rodištěm řečeného Klubu je restaurace U Iva, Dolní náměstí 308. Rád bych zrestauroval kousek historie tohoto objektu, k němuž mě váže nejedna krásná vzpomínka na dřevní časy, kdy v přízemí se nalézaly notářské kanceláře a v patře byt pana notáře Navrátila. V malém kutlochu za kanceláři, který sloužil tuším jako odkladiště neboli archiv, měla ve školním roce 1942/43 sídlo redakce primánského měsíčníku *Student*. V té redakci na náměstí Hermanna Göringa 308 jsem sedával jako pouhý host vydavatele, majitele a šéfredaktora Tondy Navrátila, primána reálného gymnasia (Realgymnasium in Wsetin). Napsal jsem mu vícero příspěvků, také svou první sebevědomou literární kritiku (o Omelkově chlapecké knížce *Vlci proti Mustangům*). Vlastnoručně: redaktor odměřil místo v čísle a autor byl povinen svůj text čitelně vepsat do jediného exempláře, půjčovaného zájemcům za nájemné 1 K. Plynulost oběhu střežil šéf osobně.

Když jsme byli v septimě, začali jsme vydávat celoústavní gymnasijní časopis *Plást*, cyklostilovaný. Trojčlenná redakce Navrátil – Schmidt – Trávníček sídlila opět

v notariátu, nepamatuji už přesně, zda na náměstí Edvarda Beneše 308, nebo už na Stalingradském nám. 308 (číslo domu nedoznalo změn). Schůzky redakce byly živé; i když občerstveni dosud nezajišťoval žádný lev, nechybělo nikdy, ani na výjezdních zasedáních redakce u nás v Lidči. Do výroby byly zapojeny psací stroje pana notáře i kufříkový Diplomat Antonínův, ručně pořizoval jen Schmidt blánoryty na zpestření čísel. – Jako všechny triumviráty v dějinách, rozpadl se i tento redakční. Já jsem se na dlouhé měsíce vzdálil do tatranských sanatorií a oba přátelé se dohodli na osvíceném samoděržaví Antonína Navrátila.

Naposled jsem s prof. Antonínem Navrátilem procházel už prázdnými prostorami redakčního paláce (bylo to už opět Dolní náměstí?), když jsem mu před prodejem zděděného rodného domu pomáhal vynášet a třídit inventář. Redakční psací stroje už dávno klapaly na Navrátilově mlýně v Čechách místo vodního kola.

Fueramus Pergama quondam...

Mojmír Trávníček

Revue pro literaturu, filosofii a jiné

poezie/próza/vzpomínky/ rozhovor/studie/recenze/ glosy/archivalie

Adresa redakce:
Křižkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: aluze@centrum.cz
tel.: 068/563 11 59

http://aluze.hyperlink.cz

ALUZE

LUDVÍK VACULÍK O SEKYŘE

Co má cenu o ní říkat? Nač jsou tak lidé zvědaví? Říkat nemá cenu nic, knížka stojí, má se číst nebo nečíst, a co není jasné z četby, žádným dodatečným vysvětlením se neposkytne. Nemám rád výklady děl.

Lidé bývají zvědavi hlasitě např. na to, zda „je to pravda". Obyčejně se tím myslí, zda opravdu, když on tam šel, tak ho potkal. Tak tedy říkám, že nepotkal, ale potkal jiného. Nepsal jsem zprávu. Nepsal jsem kroniku. Nevím přesně, jak to bylo s mostem, který měl být vyhozen. Bratranec Karel není Jožin Belha, tak jako Tarandová není Návojná. Ale ti dva mi byli omamnou předlohou. Poznal jsem tolik míst a jejich osudů, že v osudu mého rodiště poznávají se mnohá místa a celá země; bylo to přeci všady stejné.

(Jinak lidé bývají zvědavi, jenže potichu, co jsem za tu knížku dostal. Tedy: 18 000 Kč – v prvním vydání. To je míň než kolik by dostal kterýkoli řemeslník za tolik přesčasů, kolik jsem já té věci dal. U nás se psaním literatury člověk neuživí.)

Ale takový časopis jako je „Valašsko" jistě zajímá něco jiného. Škoda, že přesněji nevím, co to je. A tak sám vypovím, co chci: Nejraději jsem psal ta místa, kde jsem mohl líčit přírodu, děje v ní, liboval jsem si v metaforách, prožíval jsem znovu prostor a jeho náladu. Byl jsem dávno rozhodnutý, že se vybrodím v té trávě, potoulám potoky a úvozy, tato Sekyra mi jen dala příležitost. Dál mi dělalo radost líčení pěkných scén mezi lidmi. Škaredé scény jsem znovu vytrpěl. Cenil jsem si svého výborného nápadu přeskakovat z času do času bez starosti o čtenáře. Jinak by se na tak malém místě celý život s tolika ději s tak velkým důrazem na jejich souvislosti nedal vylíčit. Čtenáři to vadí, jen když je líný: ve skutečnosti člověk v životě vzpomíná tak, že přeskakuje s předmětu na předmět, z času do času. Zvuk jednoho slova vyvolá celý svět vzpomínek. Zvláštním úkolem pro mne bylo podřídit si nářečí. Někteří lidé z Čech se domnívají, že jsem místy užíval dialektu. Rodilý Valach vidí, že nikde. Je to stylizace. Dvě tři slova ve větě, koncovka, odlišná kvantita – a už je tu dojem, jako by se mluvilo dialektem. Ale ve skuteč-

nosti přesný dialekt vypadal by tu nemožně. Ještě tak nejvíc bral jsem z mluvy svého rodiště syntax, určité schvály jsem si vytvořil v duchu našeho nářečí. Vůbec si myslím, že spisovné češtině mohou všechny dialekty nejvíce prospět v syntaxi: rozbíjejí pověru o spisovnosti či nespisovnosti určité vazby, vyjádření. V tomto smyslu spisovné je všecko, čeho se v umělecké řeči užije s největším výsledkem. Mám krom toho ve zvyku v duchu si, co píšu, předříkávat. Ten zvyk pochází z let práce v rádiu: text musel být „mluvný". To mi radilo v slovosledu. Nesnesu dvakrát po sobě „se". Jen hlupák může například napsat: myslíš-li. Slyšíte to šišlání? Hromada se sesypala: lepší je svalila, zhroutila. Jinak nevíte, kdy přestat s tím syčením. – Ale to čtenář průměrně nevnímá. Nevadí. Tyto práce na textu se dělají z větší části dodatečně. Nekonečným přepisováním. **Můžu (nikoli mohu)** říct, že každá stránka Sekyry byla napsána nejmíň desetkrát. Existuje například fáze, kdy člověk čte svůj text (protože třeba není schopen zrovna pokračovat dál) s pozorností zaostřenou na přebytečná slůvka. Vyškrtávat! Slova ohmataná nahrazovat jinými. Místo rychle napsat honem. (Nebo rychlo? – To už by byla schválnost, to je jen odsun od všečeského slova; honem nemá náhrady.) Pečlivě jsem se staral, abych nikde neužil slova „takhle", „tohle". Nenávidím i české „pakování". Copak to máš? Hovno, chce se mi odpovědět. Nenávidím sousedovic. Cpe se to do spisovné normy, a zatím je to jejich, čecháčské. Ale nemohu zas napsat sousedůj, to už bych musel zrovna užít súsedůj. Zůstávám nerad u sousedův. Sousedův sklépek je ale zas taková změnata, že jí není rovno. Musel bych napsat sklípek. Ale sklípek přece u nás nikdo nemá, to je konina! Stejně nemožné je srdíčko, mlíčko. Co všechno se dá pořídit správným odstíněním užití dvou slov: pole, role! Role je starší. (Je? Nevím.) Kruché role – ani nevím, jestli se to dá napsat, ale nestarám se. Vůbec: nemám k tomu všemu žádné vzory, žádné teorie, žádné teoretické jazykové vzdělání. Dělám si, co chci. Tato věta mi zabrala snad půl večera: „A už jsem viděl, že to bylo pole ovsa nebo pohanky, pole kamenité, vysoké a větrné, kruché role s ženou v černé kacabaji a v bílém šátku, role

zaniklé.“ Od pole k roli jde se totiž dějinami dozadu.

Ale žádali jste mě, abych o své knížce napsal úvahu. Neuvažuju o ní už. Je to dávno, nechce se mi. Mám jiné starosti. Jsem zvědav, jestli se mi podaří ještě něco napsat. Psaní je moc těžké, a nevím, proč vlastně píšu, když radostné je to vždycky jenom chvílu. (Vidíte: být to v knížce, tak bych kvůli slovu chvílu, abych ho mohl užít, nahradil slovo vždycky slovem pokaždé. Lepší to k tomu pasuje!)

Text spisovatele Ludvíka Vaculíka byl publikován ve sborníku Valašsko v roce 1968. Zaujal nás natolik, že jsme se jej rozhodli znovu zveřejnit. Činíme tak s laskavým svolením autora.

red.

JAN VÁLEK

ZAPADLÁ ZNĚLOST

Stéblo mráz rozkrojilo
Myslil jsem o jaře
Vločkami rojilo
Roztát na tváře

Ty žertvy tiché, vím
samy znají cestu
k bosým z mých zim
zamrzlých v gestu

Stéblo zůstalo
kdy odešel jsem
Kdy dávno nebylo
Jen sen, znělý sen

MÁ CHVÍLE

Polepím špalík peřím:
pták Dupne nožkou?
Ne-li (přesto věřím)
bude mi soškou

BORSUČÍ
Helena Mičkalová

Za Kubú v Borsučí były samé skaly. Kúšček nad nimi byla hdysi studénka s korýtkem. Pravili, že voda je v ní zdravá. Mezi skalámi jaksi dobře nebylo. Dusno, těžko, jak kdyby na člověka neco padalo. Každý, kdo tam vešél, čekál, co sa stane. Radši utekál pryč. Místo to nebylo veliké a pravilo sa tam v Zahrašnisku.

Rozína sa nebála, smíla sa, když jí prorokovali, že sa v Zahrašnisku hdysi ztratí, nebo ešče neco horšího.

Raz tam šla na trávu. Věděla, kde je moc pěkná, daleko široko nebyla lepší. Už nažala. Měla žízeň, tož šla ke korýtku sa napiť. Na kraji lesa ostala stáť. Ve studénce prala cizí roha šatku. Šatka byla celá vyšívaná a roba do ní tříškala pístem, jak kdyby ju chcéla rozbiť. Při práci jí tékly slze potůčkem. Plakala, naříkala, až srdce usedalo. Sotva uviděla Rozínu, popošla páru krokúch k ní a podala jí šatku. Hdyž Rozína měla šatku v ruce, poděkovala, roba sa malúčko usmíla a ztratila sa. Dívka edem chvilku hleděla na šatku, mokrá nebyla. Čekala jestli sa ešče něco stane, nic. Šla ke studénce. Korýtko bylo postavené pánkem, a nikde ani kapka vody. Už nečekala a utekala domů.

Od téj doby nikdo robu neviděl. S darovanú šatkú sa Rozína parádila. Ludé ešče takéj neviděli. Karlovské roby chcély podle ní vyšívať, ale niti sa jím trhaly, plantaly, nedalo sa. Hdo ví, co roba kvůli téj šatce udělala, když muséla chťa nechťa edem a edem ju praťa. A ešče v místě daleko od ludích. Za Rozínino poděkování jí praní skončilo. Dnes už málo ludích ví, hde je Zahrašnisko. Všecko je jiné, ani teho skálí tam není.

Podle vyprávění Anežky Křenkové, matky spisovatelů Jiřího a Petra Křenkových.

Vysvětlivka:
postavit' pánkem – vztyčit se

Helena Mičkalová (1935) je sběratelkou lidové slovesnosti a vydala dvě knihy pověstí *O čem si vyprávjajú Karlovjané* a *Co sa Karlovjanom stalo aj nestalo.*

AFORISMY OTAKARA MATUŠKA

Cesta člověka
vede od smečky
ke karavaně

x

Měl praxi teoretika.

x

Pan Reynek de la Mancha...

x

Tak promrznout
se dá jen zevnitř.

x

Dětství:
čas,kdy čas
měl ještě čas.

x

V řádu,
nikoliv v řadě.

x

Sto lidí, sto názorů
a ani jedna myšlenka.

x

Mým válečným rykem
je ticho.

x

Úzkost nás tiskne
vlastním nákladem...

Otakar Matušek se narodil v Ostravě v r.1953. Je ženatý, má dvě dospělé děti. Aforismy píše 15 let a publikoval je ve Tvaru, Iniciálách, Akordu, Alternativě nově a Moravskoslezském dni. Jsou také součástí knih ostravské spisovatelky Boženy Klímové. Je v invalidním důchodu a žije v Ostravě-Porubě.

ROBERT FAJKUS

Přílet havranů

Déšť dere peří ze stromů,
vítr rozvívá duchny po oraniskách,
nahá vyzáblost schouleně bloudí do mlh,
černým stehem přišívá k spánkům šeď.
Křičí, v poryvech se oddělují,
v stupňovaných vzlycích meluzíny.

Těžce utkvělý vzduch
rozřízl zvuk telefonu:
tvůj přiškrcený hlas,
jako by právě rostlo chmýří
na havraních holátkách. –

Počátek podzimu

Listí, rez, saranče.
Ubrebentěné vši:
sýkorky mezi ořechy.
Vzpomínka. (Ta mašlička
na tvých kalhotkách
v mých zubech, tak sériová,
a já ti ji tenkrát tak přisoudil…)

Modlitba

Jdu.
Otvírám hubu jako zvíře
a nevychází zvuk.

Na konci žádné slovo není:
táž stařena, totéž listí, táž tma.
Hudba… Byla vždy popravčí!

Počátecký hřbitov

Dějiny pod kameny
jako by ještě čekaly.
Hrobník namáčí brousek do vědra:
„V zimě bejvaj mezi kostma zmije.
Na jaře lezou nahoru."

Přeruším šustivý šepot, propadnu
do ticha počáteckých měšťanů.
Žasnu nad ladnou krásou vybělených čel,
tu nejkrásnější lebku beru do dlaně,
olůvko v šourku náhle ztěžkne.
„Vstaň na chvíli pomilovat se!"

113

Náš vztah k chudobě byl tajuplný, vycítili jsme, že něco není v pořádku. Prakticky jsme to tak viděli, chudí jsme byli, ošacení obyčejné (dlouho jsme se domnívali, dětské oblečení se zpravidla dědí, že nové šaty vůbec neexistují), na prázdniny jsme nejezdili, koberce prodřené, maso zřídka, kuře téměř nikdy, jenže my jsme na to nikdy nemysleli. Takže jsem začal špatně: tuhle chudobu jsme my neviděli, zčásti nám zůstala skryta, díky mamince, zčásti jsme měli všechno, což zřejmě znamenalo, že to, co jsme měli, pokládali jsme za všechno. Tatínek o ní nepřemýšlel, my si ji neuvědomovali, rovnováhu udržovala maminka, za nic na světě by nepřijala móresy jdoucí ruku v ruce s chudobou. Když už se dře jako kůň, tak ať aspoň někdo polituje (nebo závidí). Nebo si toho přála ještě méně: když už se dře, tak jako kůň, aspoň. Když už.

Jistá znamení dávala přesto tušit, že naše praktická chudoba spočívá na nejistých základech. No, třeba jen samo vaření! Ovšemže, bylo chudobné, ale jak chudobné! Okolky stranou, maminka byla v zajetí předkrmů. I v tom vyhnanství. Před spolužáky jsme otázku předkrmů jednoduše zapřeli. Nač se unavovat marným vysvětlováním. Paprika plněná tvarohem s koprem, rajské jablíčko, nebo jen cibulka s majonézou, konzerva játrovky se smetanou, vylepšená mateřídouškou, takové malé cosi. Tvar. Maminka uměla ze všeho něco připravit, tedy ne jen tak cosi, ale něco pěkného. V životě bojovala s beztvarou ošklivostí vždy a všude. Z kozího mléka, pšeničné krupice hustou kaši, tu rozetřela tence na plech, upekla, vykrájela z ní kolečka, natřela je marmeládou a naskládala jedno na druhé. To byla Babylónská věž. Říkat jsme tomu mohli různě, občas nás napadaly vyložené koniny, občas, páté přes deváté, vypadávala z nás učiněná moudra. Kachna *sans orange*. Kdo chce přidat sánzoranže? (Deklasovaný humor.) Zkrátka předkrm a *dolce*. Dólče.

– Kousíček dólče? Mohu nabídnout? Vždy se ptala tímhle dvojvětím, jako bychom se měli rozhodnout.

Ovšem rajskou jsme už zapřít nedokázali, s pepřem, muškátovým oříškem, zázvorem, pokud jsme měli, s kousky nastrouhané pomerančové kůry. My ji přímo zbožňovali. Kamarádi leda ohrnovali nos:

– Vy teda máte nóbl chutě, pánové?!

Nato se nás zmocnila jakási panská nadutost, byli jsme moc pyšní na naše chuťové pohárky.

Přesto jsme mamince i my občas do očí vyčetli, že vaří příliš *po pansku*. Těžko říci, co jsme tím mysleli. Snad, že v naší bramboračce neplave tolik mastnoty ani ohromné kusy cibule jako u cizích, ale je bledá, smetanová. Na francouzský způsob, tvrdila maminka. Uvařila nám i tu cibulačku. K masu, to jsme také nikde jinde nevídali, kapánek něčeho kontrastního, sladkého, třeba kousky opečeného ovoce nebo legendární omáčku „pikánt", tu nejlidovější hořčici smíchanou s prachobyčejnou marmeládou.

A nyní to nejtěžší: rodinné stříbro. Jedli jsme totiž vždy, svátek nesvátek, stříbrnými příbory.

– Ale proč?

– Protože jiné nemáme – odvětil tatínek, maminka zavrtěla hlavou. Ta tíha stříbra nám už v rukou zůstala. Na návštěvách, v družině se naše ruce musely jakoby seřizovat na alumínium.

– Co je, neumíte pořádně jíst?! – příliš lehký nůž spěchá, semtam něco převrhne, zasviní. Ani jsme nemukli. Jenže potom jsme se prozradili. Na koupališti. I bez stříbra by to prasklo.

Téměř celé léto jsme trávili na koupališti naproti našemu domu, ráno k vodě, večer domů. Dalo se tam jíst v bufetu, jenže to je drahé, mohl se tam brát jako školní svačina chleba s máslem a paprikou, někdy to tak stejně dopadlo, každý zvlášť zabalený do ubrousku, jenže v poledne se má sníst něco teplého. Obědvávali jsme, pokud možno, ve dvanáct hodin, to jsme se naučili ve vyhnanství, na vesnici: zvoní, oběd, po staletí. Ve dvanáct jsme tedy nechali všeho, fotbalu, plavání, holek a odkráčeli k plotu, kde už čekala maminka s kastrůlky, protože jíst se musí, jíst se musí pravidelně a dodržovat pravidla stolování, takže v jednom kastrůlku

nebylo jídlo, ale ubrousky a ovšemže ty starobylé příbory, jediné které v domě byly. Posadili jsme se bráchové vedle sebe, stříbrný nůž, stříbrná vidlička – což se mezi koupajícími naháči vyjímalo ještě absurdněji, – požehnej nám, Pane, tyto dary, ámen. Okolo nás kamarádi pohrdavě shlížející na salát ze zelených fazolek s koprem (!).

Tyto obědy náš pevný svazek s masami pracujícího lidu neutužovaly.

161

V naší mamince přebývala nejen nevýslovná únava, ale i nevýslovná neúnavnost. Vyzařovala z ní nečekaná energie. Být matkou čtyřem dětem, na to síly, které jsou k dispozici, nestačí, je zapotřebí ještě trochu víc. A je-li trochu víc, pak ještě trochu navíc. Ostatně z toho všeho lze sotva dospět k naději či beznaději.

Projevy energie se u naší maminky vyznačovaly rozsáhlou škálou, bylo v tom všechno: dívčí nevypočitatelnost, lehkovážné veselí, tichá vytrvalost, energie jako hravá nadsázka, jako spolehlivost, vytrvalost v zápřahu. Později jsme se měli přesvědčit, že i maminčina energie je pouze téměř nevyčerpatelná.

Maminčiným večerním představením nepředcházely žádné přípravy, vlastně jim nepředcházelo ani předchozí představení, jako by to pokaždé bylo poprvé, premiéra, nečekaná, úžasná, záhadná, přesto přirozená, třeba jako zázrak, nezbytná, což ovšem nesouviselo s ničím, hlavně to nezáviselo na na každodenních problémech, na něčem všedním. Souviselo to s naší maminkou, a ta, no ovšem!, nebyla závislá na ničem. Nepřipravovala se předem, nevysvětlovala, nepřesvědčovala, neorganizovala – jako podnikový náborář by neuspěla – když nadešel čas, jednoduše nás vyzvala. Ke každému z nás zvlášť přistoupila, něco pošeptala, popořádku, nejdříve domácí, strejda Pišta, teta Rózi, Anka, Malý Pišta, potom, zhluboka se nadechla, dědeček (to ovšem nešeptala, postavila se před něj, sklonila mírně hlavu a tichounce řekla: Papá, prosím...), teta Mína, dokud ještě nebyla tak nemocná, prababička a my. I tatínkovi něco pošeptala, ale asi něco jiného než ostatním, rozzářená mužská tvář a začátek 50. let.

Také nám šeptem připomněla, že máme vzít nějaké sezení, židli, stoličku, štokrle, polštář, verpánek, trůn a tam a tam se usadit. Maminčiných pokynů všichni uposlechli, nikomu nenapadlo vzepřít se, celý dům ji tiše následoval, dokonce i dědeček, jeho tváře nanejvýš nehořely zvědavostí, zatrpkle kouřil dýmku, díval se zadumaně, se stoickou blahovůlí.

Každý popadl něco k sezení a spěchal na určené místo, podobně se pospíchalo v šedesátých letech k televizi. Potom, když se publikum usadilo, – pozvolna doznívalo i šum –, nastalo úplné ticho, zahájila maminka představení: buď předčítala nebo hrála loutkové divadlo. I když předčítala, držela v ruce jednu z loutek, jako by ta četla. Které knížky, to si nevzpomínám. Dickens, Conrad, Malý princ. Představení se nikdy nekonalo na stejném místě, jednou to bylo u nás, jindy v kuchyni, občas na dvoře, někdy až vzadu (u hnojiště). Když u nás, tak se hrálo s maňáskama za plachtou, za níž měl dědeček ložnici. Jinak se používal „areštantský koberec" strejdy Pišty. Celu měl dlouhou dva metry sedmdesát centimetrů, stařík se mohl procházet sem – tam, tam a sem, nohy, tělo, srdce té vzdálenosti přivykly, a když ho pustili, koupil si koberec (dle naší maminky: docela ucházející) dva metry sedmdesát na délku a každý večer před spaním se na něm procházel sem – tam, tam a sem. A teta Rózi pokaždé moc plakala.

Představení netrvalo nikdy déle než třicet minut a nakonec se všichni smáli jako malí, děti taky.

Péter Esterházy

Matematik, postmoderní spisovatel generace sedmdesátých let, publicista a aristokrat. Jeden z nejvýznamnějších současných maďarských autorů. Ukázka je z autorových pamětí.

z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut

Robert Fajkus

Lékař, básník. Narozen 6. 2. 1967 v Jindřichově Hradci Autor básnické sbírky *Sivý křik* (Vendryně: Weles 1997), která vznikla výběrem z několika strojopisných sbírek.

SLUNEČNÍ BRÝLE

Carlos Antognazzi

Znovu se rozhlédl po ulici, zleva doprava, a už potřetí jej udivilo, jak je pustá.. Prohánět se jí silný a suchý vítr, který mu i přes jeho hedvábnou košili spaloval krk a hruď. Nebyl tam žádný člověk, nikdo se neprocházel pod tím žhavým sluncem předčasně přišlého léta.

– Zase mne podvedlo – stěžoval si sám sobě v duchu muž, – zase přišlo léto moc brzy.

Po chvíli konečně vyrazil dlouhým krokem přes dlážděnou ulici, vydávaje se tak na pospas zářícímu slunci tam nahoře, které vypadalo, že se chystá svým žárem roztavit dnešní život města v jednu obrovskou žhavou směs.

Zvířený prach mu vlétával do očí, úst a pod rozhalenou košili , chvílemi se jím až zalykal.

S přimhouřenýma očima přešel na protější chodník a ukryl se do stínu, který vrhal výčnělek jednoho domu.

– Tohle léto se bez nich neobejdu – mručel skrz zuby, zatímco se prach snažil najít nějakou tu skulinku, kterou by mohl proklouznout.

Týkalo se to tmavých brýlí, „speciálně pro tohle sluneční záření" , jak říkával jejich prodejce Don Cosme.

Don Cosme byl hubený, kostnatý stařec, který měl na hlavní ulici města malý krámek, v němž i bydlel. Říkalo se, že je napůl čaroděj, což ale neznamenalo ztrátu klientely, vždycky se našel nějaký zákazník.

V jeho krámku mohl člověk najít všelijaké věci, od glazurovaných mís z porcelánu až po tužky a dopisní papíry, tohle všechno promícháno s různými kusy nábytku, jako jsou malé stolky, křesla, stojací lampy… A taky tmavé brýle.

Zrychlil krok a po chvíli už vcházel do vyprahlé boční ulice. Klidně vdechoval ten pálivý vzduch, který proplouval těžce a neochvějně mezi spálenými lidskými hrdly a těly.

Dosud jej nikdo nespatřil. Tak je to lepší.

Rosa, která je už čtyři roky jeho snoubenkou, bude překvapená, až jej uvidí s těmi dokonale padnoucími brýlemi, jak se vysmívá prachu, jenž proniká do očí těm ostatním. Bude jediný ve městě, kdo bude mít sluneční brýle od Cosmeho. Tohle pomyšlení mu vyvolalo na tváři lehký úsměv, který ale zase rychle zmizel, neboť mu do úst vnikla nová vlna horkého prachu.

Když stál před krámkem Dona Cosma, byl už pouhou karikaturou toho, kdo před chvílí vyšel

z jeho bytu: byl celý zpocený, špinavý, na hlavě chomáče zcuchaných vlasů, které zakrývaly jen polovinu jeho tmavého čela. Byl strašně unavený.

Jemně zaklepal na skleněné dveře a čekal. Ihned se objevil kulhající Don Cosme. To kulhání byl pozůstatek starého zranění z války, levá noha mu tehdy byla zkrácena o čtyři centimetry. V jeho olivově zbarvené tváři se nepohnul ani sval, když spatřil svého potencionálního zákazníka. Otevřel dveře, které díky svým rezivějícím pantům strašně vrzaly, a pozval muže dál.

Se vstupem do místnosti jako by se ponořil do jiného světa, podivného, ukrytého mezi lékárnickými lahvičkami plnými lepkavých, tajemných tekutin.

V té malé místnosti nebylo jediného uklizeného místa. Člověk tady mohl vidět pohromadě ty nejrozmanitější předměty. Jakýkoliv zákazník by tu mohl marně prochodit hodiny a hodiny a hledat to, za čím přišel, ale díky Donu Cosmeovi byla žádaná věc nalezena velice rychle: on prostě vždy znal přesně místo, kde se ta věc nachází. Jako teď. Ještě než muž otevřel ústa, už přeházel několik knih a nesl mu malou, obdélníkovou krabičku, ve které byly uloženy brýle.

Krátký úsměv přeběhl přes starcovu křivou tvář. Muž byl trochu překvapen, ale okamžitě na to zapomněl, když pohlédl na ten cenný předmět , který ležel na jemném, měkkém modrém sametu na dně krabičky.

– Patřily jednomu slepci – zamumlal kostnatý prodavač. – Jsou to ty nejlepší, které mám proti slunci. –

– Jsou moc pěkné – řekl muž, aniž odvrátil oči od masivních želvovinových obrouček a čistých černých skel, od toho tajemného oparu, který obklopoval dřevěnou krabičku. A dodal: – Vezmu si je. –

– No, já nevím… – zamumlal Don Cosme, na jehož živých očích bylo vidět, že váhá, neboť podle něj byl tento předmět vhodný do sbírky a ne k běžnému užívání.

Muž, trošku znepokojený, položil před starce hromádku vybledlých bankovek a s nadějí v hlase se zeptal: – Je to dost? –

– Myslím, že ano… Ale nejsem si jistý, zda jste tím vhodným člověkem pro jejich užívání.

Ale to už muž, po souhlasné odpověďi, s úsměvem a s brýlemi v rukou zavíral dveře krámku.

Venkovní jas jej přinutil ihned brýle vyzkoušet. Padly mu tak, jak očekával, přesně seděly, takže slunce jej už nebodalo do očí.

(pokrač. na str. 18)

... VEZMI SI TADY TUŽKU A NĚCO SI ZATÍM PIŠ... JMENUJI SE UMBERTO E. A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO AUTORA KNIHY "JAZYKOVÁ INTERSÉMIOTIKA"... DNES TO BUDE TROCHU NETRADIČNÍ... SEDNI SI!!

(1

... TENTO MUŽ SE MNOU VE STUDIU JE PAN U. ECO, ZNÁMÝ... NO PROSTĚ JEDEN MÚJ ZNÁMÝ... TROCHU SE MI SEM VNUTIL...

(2

...PŮVODNĚ JSEM CHTĚL MLUVIT O JMÉNU JEDNOHO RŮŽOVÉHO KYVADLA, KTERÉ JE NA NĚJAKÉM OSTROVĚ, ALE...

(3

...TO JE SAMOZŘEJMĚ BL..
NESMYSL, JÁ JSEM ZE VSETÍNA
A TY Z NĚJAKÉ DÍRY V
ITÁLII...

...ale stejně - třeba
to, že máme úplně
totožné
iniciály...

4

...A CO TÍM CHCEŠ ASI
ŘÍCT?

...no že by jsi mi mohl
vrátit slipy...

5

...ALE... TY BLBEJ TALIÁNE,
VŽDYŤ TAM JE NAPSÁNO
»MADE IN E.U.«....

...cha cha cha!!

POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ

6

Pocit, který v něm vyvolala ta změna, jej přinutil prudce zastavit a opřít se o stěnu jednoho domu. Pozvolna začal vidět věci okolo jinak, jako by předměty, které se před chvílí blyštěly na slunci potemněly, jako by téměř ztratily svůj význam.

Pokračoval pomalu v chůzi, zamračeně, myslel na to, co se mu přihodilo.

Ulicí se přibližovala skupina dětí, běhaly a hrály si spolu, těla ještě mokrá po koupání v řece. Skoro si jich nevšiml, tak byl v moci těch tmavých skel. Slunce už neútočilo na jeho rozšířené zorničky.

Děti jej okamžik pozorovaly a jedno z nich se po chvíli nabídlo, že mu pomůže přejít silnici.

Muž pokračoval v chůzi skoro popaměti, protože v tom tajemném, znepokojivém pološeru rozlišoval jen některé nejasné linie.

– Ale slunce a prach mne nyní neobtěžují – říkal si muž s určitým zadostiučiněním. Dokonce by se dalo říci, že necítil vedro, že jeho tělo se nepotilo, že zcuchané vlasy se narovnávaly, že světlo už neexistovalo.

Jednu chvíli si přál sundat ty brýle a rychle se vydat k domovu, ale nečekané vnuknutí, dosud mu neznámé, jej přinutilo vzdát se této myšlenky. Jeho chůze se stávala v rychle postupující tmě namáhavější a zdálo se, že jej tma utopí ve svém mlžném víru. Někteří lidé mu nabízeli pomoc, ale on je vytrvale odmítal pevným hlasem, že nic nepotřebuje. Nemohli jej za těmi černými skly poznat.

Ale slunce už opouštělo svoji nebeskou dráhu a muž viděl stále méně a už si ani nevzpomínal, kde stojí jeho dům.

Zděšený tím vším si chtěl sundat brýle, ale s údivem zjistil, že to není možné, že jeho ruce jej neposlouchají. Zatřásl tedy silně hlavou, ale brýle byly pevně spojeny s jeho očima, tak pevně, jak si je před několika hodinami nasadil. – Kolik hodin už uběhlo od toho nákupu? – Brýle dál pevně držely.

Podíval se na své ruce, které jej předtím neposlechly, a i přes panující tmu dokázal rozpoznat, že jeho levá ruka je připoutána k nějakému psovi a ta pravá drží pevně, s obavami a úzkostí, bílou hůl jako předtuchu jeho blízké budoucnosti.

Dlouho trvala jeho chůze k domovu, ale protože už byla noc, nepoznával cestu a šel pomalu, bez únavy a hledal slunce.

ze španělštiny přeložila Michaela Jančová

GÜRTLER
Vlado Janček

Kedysi dávno ľudia získavali oheň zo stromov zapálených od blesku a elektrinu trením líščieho chvosta o ebonitovú tyč. Už vtedy si medzi sebou rozprávali príbeh o Gürtlerovi. Ten príbeh mal zvláštnu moc. Každý, kto sa o ňom dopočul, do rána zarástol po celom tele denanôckami. V odbornej literatúre sa tento kvet uvádza pod názvom sirôtka, moja stará mama z Hradišťa pod Vrátnom ho volá denanôcka, ale vyliečiť ma nevie. Prekliatie pominie až vtedy, keď postihnutý povie legendu o Gürtlerovi niekomu ďalšiemu. Chvíľu po tom, ako je príbeh vyrozprávaný, kvety sa stratia a rozprávač navždy zabudne na legendu, ktorú práve odovzdal. Pretože ma už nebaví donekonečna vysávať z koberca pestré lupene,svoje rozprávanie odovzdávam ďalej.

Niekoľko metodických pokynov:

1. Čítajte pozorne.

2. Po prečítaní textu kvety pravidelne polievajte.

3. Na hrubo vytlačené slová sa nevzťahujú autorské práva.

Kedysi dávno ľudia získavali oheň zo stromov zapálených od blesku a elektrinu trením líščieho chvosta o ebonitovú tyč, vravieva sa na začiatku. V tých časoch museli spolu žiť a plodiť potomstvo súčasne traja ľudia: muž, žena a Gürtler. Na založenie každej novej takejto pospolitosti bolo treba **mnoho sily, odvahy a dôvtipu.** Verný zvykom opustil muž, budúci manžel, svojich rodičov – otca, matku a Gürtlera – a odišiel hľadať si manželku a Gürtlera. Mladá žena opustila svojich rodičov – otca, matku a Gürtlera – a odišla hľadať manžela a Gürtlera. Gürtler rodičov nemal, bol to človek, ktorý sa rodil spojením mesačného svitu a ortuťových pár, pričom neprežíval obdobie dospievania ako prví dvaja. Hneď po svojom zrode odchádzal hľadať svojho muža a ženu svoju. Keď sa všetci traja našli, na prvý pohľad sa do seba zaľúbili a **začali spolu žiť**. Muž lovil ryby, Gürtler pripravoval z rýb **chutné pokrmy** a žena lovila ryby. V tých dávnych časoch bolo rýb toľko, že Gürtler ani nestačil pripravovať chutné pokrmy. S láskou hľadel na svojho muža i ženu svoju a chválil ich za rybacinu, ktorú nosili z bystriny.

Takto žila aj rodina **posledného** z Gürtlerov. Raz počas veľkej vody jedna z rýb švihla chvostom, zrazila muža do vody a on sa začal topiť. Prúd dravej rieky ho rýchlo unášal do diaľky, žena sa vrátila do príbytku bez muža a bez rýb. O nešťastí začala rozprávať tak zaujímavo, že Gürtler sa rozplakal. Chválil ju za prekrásne rozprávanie a slzy mu pritom pomaly schli na lícach. Potom pobozkal na tvár tú znamenitú rozprávačku a odišiel hľadať muža, ktorého vzala voda. Netušil, že muž si práve vo chvíli bozku chvíli udrel hlavu o ostrý kameň a so zúfalým výkrikom zomrel. Gürtler teda odišiel a žena mala odvtedy dvakrát toľko práce. Od východu slnka až po jeho západ lovila, potom celú noc pripravovala chutné pokrmy z rýb. Pokrmy sa na vtedajšom vzduchu rýchlo kazili, pretože nebolo muža ani Gürtlera, čo by ich zužitkovali.[1]

Gürtler kráčal popri rieke, neustále volal na svojho muža a takto horekoval: „Bože môj, bože môj, prečo si ma opustil?"[2] Keď nadišla tretia noc jeho putovania, ako po prvé dve tmy sa schúlil pri osudovom brehu, nevediac, že čaká dieťa. **Porodil** tesne pred svitaním. Jeho prvým a jediným potomkom sa stala mladá bezzubá žena, ktorá mala **oči belasé** ako sibírsky husky. Gürtlera neomylne viedol vrodený inštinkt: pupočnú šnúru roztrhol[3] a dieťa začalo kričať. Prvorodič si zapchal uši, ale keď sa po chvíli uvažovania dal vkladať stvoreniu do otvorených úst sladké koreniny rastúce na brehu rieky, nárekustal. [4]

Gürtler vzal dieťa do rúk a niesol ho popri dravom prúde rieky.Maličké rástlo vďaka sladkým zelinám, priberalo na hmotnosti a nakoniec zmužnelo **(sic!)**. Aby mu Gürtler zachoval dievčenskú povahu, nazval ho Amandou a vystrúhal jej panáčika z trstiny. Amanda bola už príliš **ťažká na nosenie**, a tak sa obaja usadili na brehu rieky. Len dva dni cesty pritom chýbali k miestu, kde ležal hľadaný muž s rozdrveným temenom. Gürtler sa naučil loviť ryby v rieke a pripravoval znich chutné pokrmy ako predtým. Začal ryby soliť: mäso sa menej kazilo a jeho slaná chuť mu teraz celkom pripomínala podpazušie milovaného muža.

Aby si trvale udržal pri sebe onú vôňu a chuť, **dal si narásť fúzy**[5] a začal sa tak stále viac podobať na svojho mŕtveho muža, ten tajomný predmet túžby. Jeho otcovská láska k Amande[6] sa však zmenšovala s kaž-

dým sústom solenej rybaciny. Jedného rána sa Gürtler prebudil o čosi skôr ako Amanda. Sám vykročil popri rieke a po dvoch dňoch konečne narazil na zvyšky svojho úbohého muža. Podruhýkrát v živote sa Gürtler rozplakal. Opuchnuté viečka si prikryl dlaňami slanými od milovaného pokrmu.[7] Konečne sa dozvedel pravdu o svojej láske a ponáhľal sa späť k Amande.

Amanda vstala o čosi neskôr ako Gürtler. Nevidela rodiča svojho ani chutné pokrmy pre utíšenie hladu, a preto sa vydala hľadať aspoň jedlé druhy sladkých koreníin do lesa pri rieke. Keď prišla noc a vysilená Amanda nedokázala nájsť cestu späť z lesa, uložila sa spať pod tmavý dub. Prebrala sa až na pocit, že sa nad ňou skláňa muž. Ten pocit zažila prvýkrát v živote. Muž sa túlal po lese už niekoľko mesiacov, hľadal nejakú mladú ženu a Gürtlera, aby mohli žiť spolu šťastne až do smrti.

Je zvláštne, že aj bez Gürtlera sa mladému mužovi a Amande narodilo po necelom roku dieťa. Rodila Amanda. Jej krásny muž sa potom rozbehol do lesa, aby nanosil sladké koreniny pre dieťa a zoslabnutú matku. Bol už od začiatku najzvláštnejšou postavou tohto príbehu. Mal vlastnosť, pre ktorú sa mu ostatné mladé ženy a Gürtlerovia vyhýbali: jeho telesné orgány sa rozvíjali oveľa rýchlejšie, než bolo normálne.[8] Keď niekoľko minút používal ramená, svaly na nich mu zhrubli natoľko, že mohol v rukách **roztrhnúť divú zver** ako cvernu. Rovnako rýchlo sa dokázali vyvíjať jeho nohy, jeho čeľuste (mohol prehryznúť delfína za niekoľko sekúnd), jeho chrbát. Dokázal nazbierať, naloviť a nanosiť **veľa** sladkého, slaného i trpkého pre ženu i decko. A ako dokonale sa Amandinmu telu prispôsoboval jeho fták! [9] Chlap však musel byť neustále v pohybe, keby ustal čo len na chvíľu, scvrkol by sa a o niekoľko dní by sa zmenil na drobný oriešok, ktorý by skončil v zobáku žlny.

Dieťa rástlo, bol to chlapec/dievča a dali mu meno Adam/Eva [10]. Gürtler[11] sa už dávnovrátil späť k miestu svojho pôrodu, ale Amandu tam samozrejme nenašiel. Postupoval ďalej proti prúdu rieky[12], **až kým sa nevrátil** k miestu, kde jeho stará žena lovila neustále celé dni ryby a pripravovala z nich chutné pokrmy. Ona v ňom spoznala svojho muža (sic?) a ďakovala **osudu** za to, že ho vyslobodil

z pazúrov rieky a vrátil jej ho späť. Darmo sa mýlila, darmo jej vysvetľoval, kto je, ona verila jeho fúzom a vlastnému inštinktu. Stal sa teda mužom a prebral na seba povinnosť lovca rýb. Žene prenechal prípravu chutných pokrmov a rodenie detí. Každé z ich detí malo iné oči a vlastné meno.

Od tej chvíle sa **nevedno prečo** prestali spojením mesačného svitu a ortuťových pár rodiť noví Gürtlerovia. Tí, čo žili v čase tohto príbehu, vraj postavili na jednom väčšom ostrove kruh z obrovských kameňov, na ktorý sa ľudia chodia pozerať dodnes s údivom. Potom asi odleteli na jednom z čudných strojov ku hviezdam, lebo nik o nich viac nepočul. Je ale celkom možné, že aj oni sa jednoducho zmenili na mužov a zdomácneli.

A to je koniec môjho rozprávania. Ak náhodou do zajtrajšieho rána nezarastiete uvedenou flórou, niekde v rozprávaní som zrejme urobil chybu. V tom prípade si môžete byť istí, že kliatba stále zostáva na mne. To ale volím samovraždu. Na vás mám poslednú prosbu: na svojom náhrobku, alebo aspoň na značkovom bavlnenom tričku s krátkymi rukávmi, ktoré možno raz nájdem pod vianočným stromčekom (sic...) by som si rád našiel nasledujúci epitaf.Je to záver môjho rozhovoru s neznámym nemeckým turistom na konci jeho rozprávania o Gürtlerovi. Píšte si:

– Wem gehőrt das Mensch?
– Das ist das Übermensch, baby.
– Wem gehőrt das Übermensch?
– Ich weiss nicht, mein Gott.
– Wer ist Gott?
– Gott ist tot, baby. Gott ist tot.

„Poviedka musí byť napísaná v slovenskom jazyku." – vravievala nám stará mama. Neverili sme tomu, sedeli sme okolo stola a smiali sme sa. Predná izba v Hradišti pod Vrátnom bola príjemne prekúrená. Boli sme ešte malé deti, šteklili sme sa takmer neustále, počas celých zimných prázdnin. Stará mama nad svojimi nepodarenými vnúčatami len pokrútila hlavou a vyšla odmiesť sneh zo schodov.

Vysvetlivky[13]:

[1]Potiaľto celý príbeh vyzerá ako obsah kasového trháku porozprávaný cez veľkú

prestávku v maturitnej triede. Nezamýšľajme sa zbytočne, o chvíľu zazvoní na chémiu a koniec je stále otvorený.

[2] Toto Gürtlerovo zvolanie sa objavuje neskôr aj v písomných prameňoch, predovšetkým kresťanských: Mt 27,46 a Mk 15,34.

[3] (ako žabu)

[4] Ak vám prekáža plač novorodenca rovnako ako G.-ovi,môžete hádzať kockou ešte raz. V opačnom prípade postúpte o 2 políčka. Nepokazte hru, rozplačete dieťa.

[5] Legenda o Gürtlerovi je pravdepodobne vôbec prvou známou zmienkou o fúzoch v ústnej ľudovej slovesnosti.

[6] Nemal som pritom prirodzene na mysli ten druh rodičovskej lásky, keď sa otec zamkne s dcérou v kúpeľni, ako sa to stalo naposledy pri Michalovciach.

[7] Raz na jar som chcel fľašou domáceho červeného vína zabiť včelu, ktorá obletovala moje denanôcky. Hmyz som trafil nešikovne, litrová fľaša sa pri náraze rozbila o poličku s knihami a jej obsah sa rozprskol na béžovú sedaciu súpravu. Susedka mi na to poradila skúsiť soľ, jedine soľou vraj zlezú tie červené škvrny.

[8] Išlo o akcelerovanú hypertrofiu, doteraz jediný známy prípad v dejinách ľudstva. Ostatní ľudia dodnes dosahujú zmohutnenie častí svojho tela po niekoľkomesačnej námahe zameranej na záťaž jednotlivých telesných orgánov, resp. ich svalovej hmoty za účelom ich výraznejšieho rozvoja. Vyvrcholením ad absurdum je v tejto oblasti aberácia s názvom bodybuilding, ktorú rozvíjajú mentálne zaostalí jedinci rodu Homo Sapiens Sapiens.

[9] Ide o povrchný preklep, mal som na mysli mužský pohlavný úd. Keď som bol na vojne, volali sme ho „kokot".

[10] Nehodiace sa škrtnite.

[11] Iná, kratšia legenda tvrdí, že Gürtler je zlatá cievka, používaná v renesancii na rozveseľovanie rozmaznaných detí aristokratov.

[12] Gürtler vlastne strávil na brehu tejto rieky najlepšie roky života. Ak čítate najskôr text a až potom vysvetlivky, už viete, ako sa to s ním skončilo. Ak ich čítate paralelne s textom, dostanete sa ku koncu lepšie pripravení, ale neskôr.

[13] Poznámkový aparát, ktorý slúži na orientáciu čitateľa, prípadne na jeho dezorientáciu. Na rozdiel od samotnej legendy vysvetlivky nie sú vhodné pre čitateľov do 10 rokov.

TĚŽKÉ ZAČÁTKY PROZAIKOVY

Sympatický formát, erotická obálka s nahým ženským tělem, nadějný název *Citová angažmá,* vieweghovsky vyhlížející tvář na poslední straně a redaktorská slova tamtéž uvádějící, že „kniha Petra Fialy bezesporu aspiruje na jeden z nejčtivějších titulů mezi současnými prózami", slibují téměř jedinečný čtenářský zážitek. Zůstaňme však raději u textů samotných.

Představená prvotina blanenského rodáka Petra Fialy (roč. 1964) je sbírkou osmnácti povídek z posledního desetiletí. To je poměrně dlouhá doba, a tak lze u autora snadno vysledovat tendenci od kratších prozaických útvarů k delším. Pokud si rozdělíme povídky na velmi krátké či minipovídky (2-5stran), středně dlouhé (6-15 stran) a delší, pak do první kategorie spadá osm textů z let 1990-95, do druhé kategorie šest textů (z toho pět z let 1996-97) a do třetí kategorie zbývající čtyři texty, všechny z posledních dvou let.

Jakkoliv je taková tendence u začínajícího prozaika přirozená, nemyslím si, že přispívá k vyšší literární kvalitě. Zatímco kratší povídky nepostrádají občasnou vtipnost (*Hana odjela*) nebo pointu (*Začíná žít, Kde jsou ty prachy...?*), delším textům se obojího nedostává. Delší povídky se stávají nudnými, po přečtení celé knihy se mezi sebou pletou, jsou jakoby „zaměnitelné" (k čemuž přispívají také opakující se jména hrdinek), důsledkem nedůrazné pointy je pocit, že by se vlastně nic nedělo, kdyby pokračovaly dál. U tak sevřeného literárného žánru, jakým povídka bezpochyby je, působí tento element rušivě.

Ať už jde o vyprávěcí situaci ich-formy či situaci autorskou, svět je nahlížen vždy očima mladšího muže a jeho vztah k světu je dán právě jen vztahem k ženám. Chybí mi zde jistý přesah do jiné než výhradně mužsko-ženské reality, vztahy se tak stávají umělými, ustrnují, hibernují. S tím souvisí vypravěčův nadřazený vztah k ženám, ženy či dívky se dají charakterově jen těžko odlišit, před očima vypravěče kolují jakoby v uzavřeném kruhu, ať už ve skutečnosti, nebo ve snu, obměňují sice svá jména, ale

klidně by mohlo jít o jednu ženu s různými jmény a tvářemi.

V nabízejícím se srovnání s prózami Michala Viewegha se vztahy mezi mužem a ženou u Fialy jeví mnohem jednodušší, plošší, ničím nezatížené, postrádající podloží a pozadí skutečného vztahu. Je to jistě i vypravěčskou rutinou a řemeslností, Vieweghův vypravěč navíc nepostrádá rozmanité formy všudypřítomného humoru, který silně odlehčuje často i závažné mezilidské situace.

Fialův styl je poměrně jednoduchý a musím přiznat, že mě ničím nezaujal. Sám jazyk je naprosto neutrální, slovní zásoba spíše chudší, delší povídky se vyznačují střídáním vypravěče, občas se objeví ústřižek z novin či zápis z deníku, ale je to pouze náznak montáže. Z motivů zaujmou vtipné lingvistické úvahy, leitmotivem je pak sen, jeho opakování a obměňování, prostupování se skutečností, které má zase daleko k mistrné propracovanosti v prózách Jiřího Kratochvila či Daniely Hodrové.

Srovnání s Raymondem Carverem, dnes již klasikem americké literatury, nebude jistě také od věci. Fiala má s jeho tvorbou společný žánr i téma – povídky o vztahu mezi mužem a ženou. S Carverem však rozhodně nesdílí zkušenosti věrohodně v textu zachycené a jeho zcela oproštěný jazyk (tzv. literární minimalismus), který přispívá k dějovému spádu a k silné pointě.

Snad začínajícímu prozaikovi ubližuji, když vystihuji jen některé rysy (podle mě ovšem význačné) jeho povídek, snad budu nařčen z hloupého srovnávání s mnohem zkušenějšími spisovateli, na jednom však trvám: sbírka povídek Petra Fialy nepřináší po jazykové, tematické ani poetické stránce do vývoje české prózy nic nového.

Erik Gilk

Petr Fiala: Citová angažmá, Host, Brno 2000, 186 s., náklad neuveden, cena 159 Kč

ILUZE POD SKALPELEM

„Masová média kontrolují účinněji než jakýkoli jiný prostředek šíření nejrůznějších myšlenek především tím, že v kvantitě a hluku informací jimi šířených se eventuální

opačný hlas ztratí jako volání na poušti. Kacíře není vůbec nutné umlčovat – stačí jim zabránit v přístupu k médiím zásadnějšího rozsahu. „Tato slova napsal ve své úvaze Cesta na Olymp biolog a publicista Stanislav Komárek, pozoruhodný a originální myslitel, který ve svých pamfletech, fejetonech a esejích, publikovaných původně v časopisech (často i dost rozdílného zaměření: Vesmír, Tvar, Analogon a další) a nyní vydaných knižně v nakladatelství Petrov, uvádí četné paralely mezi fungováním lidské společnosti a živými organismy, píše zasvěceně a zajímavě o napohled odlišných tématech, jako jsou náboženství, dějiny vědy, národopis, politika či mytologie. Komárkova reflexe současného světa je hodně drsná (ne náhodou nese tento svazek úctyhodných rozměrů titul Pitevní praktikum pro pokročilé), zároveň však chápavá. Navzdory vší skepsi je na autorovi patrná určitá vyrovnanost, poučenost životem (Komárek přitom není žádný kmet – rok narození 1958 – zdá se však, že jeho emigrantská zkušenost jej v mnohém povznesla nad provinciální české poměry) i neokázalý, vkusný humor.

Komárek se ve svých textech pohybuje na hraně mezi přírodními a humanitními vědami, které už v současnosti nespolupracují prakticky vůbec (slavná „Sokalova aféra" budiž důkazem toho, jak žalostné jsou znalosti úzce specializovaných odborníků o odlišných oblastech lidského vědění). Komárek dokumentuje zpozdilost a absurditu tohoto postoje – disciplíny jako kultura nebo politika totiž tvoří konkrétní lidé, kteří neodmyslitelně vyrůstají z určitého sociálního a psychického backgroundu a ten je zase důsledkem etologických pravidel, kterým lidstvo jakožto součást přírody chtě nechtě podléhá. Právě tato metoda dokáže pozoruhodným způsobem osvítit některé normálním způsobem obtížně vysvětlitelné jevy současné reality.

Jak napsal Ludvík Vaculík v eseji Čí je svět: „Úroveň lidské většiny, přes její lepší výživu, oblečení a elektronické vybavení, klesá, a všecko – výroba, tisk, škola, úřady – tomu ustupuje. A já si myslím, že to nemůže být jenom tím, že většina lidí má většinu peněz: je to hlavně tím, že každá soustava tíhne k sebeupevnění a sebepotvrzení. Řád s chybou stvořený produkuje si už dál vhod-

né lidi, a tak ‚opravuje' svou chybu." Komárek konstatuje v podstatě totéž, nahrazuje však často netolerantní patos věcností a erudicí, které činí z jeho knihy jeden z největších čtenářských zážitků poslední doby.

Zobecňování a hledání paralel mezi věcmi zdánlivě zcela odlišnými je věcí vděčnou, leč vždy hrozící rizikem zcela mylných závěrů. Od těch často nezachraňuje ani všestranná erudice a literární talent – příkladem za všechny budiž tvorba Ludvíka Součka nebo nejnověji Jiřího Suchánka. Komárek však nekáže žádnou ideologii, jeho články zůstávají v rovině kultivovaného a vtipného konstatování faktu, často docela zjevného, leč zřídkakdy v okolním informačním šumu vnímaného. Sám autor o tom říká: „Myslím si, že deskripce je obecně lepší než interpretace a interpretace je lepší než pokus o reformu..."

Komárkově knize by jistě bylo možno adresovat některé výtky, sám autor však mnohé z nich přeznamenává v doslovu. Jde především o přehuštěnost textu odbornými termíny a nečeskými výrazy, které ho často zbavují čtenářské přístupnosti, dále pak o to, že Komárek často opakuje tentýž poznatek či argument na několika místech své knihy - to je ovšem daň za rozsah a reprezentativnost tohoto petrovského kompletu.

Komárkův styl psaní se často nese v rovině odzbrojujícího konstatování, že císař je nahý. Příkladem budiž tato pasáž: „Už k získání vzdělání, které umožňuje svému nositeli stát se společensky uznávaným specialistou (a jiné typy vzdělání nemají v dnešní době prakticky žádnou váhu ani veřejnou podporu), je nutné mít určitý soubor vlastností, které tento proces ulehčují: kromě dobré paměti a schopnosti učení je to především schopnost se po léta a desetiletí zaměřit jen na velmi malý úsek skutečnosti, čili určitý typ omezenosti. Rovněž žádoucí je nedostatek pochybností o prezentovaných faktech a jejich interpretacích a neexistence, či jen velmi slabá existence otázky po hlubším smyslu vlastní činnosti." Zlatá slova, jenže kdo z těch, jichž se týkají, je vůbec ochoten popřát jim sluchu?

Jakub Grombíř

Stanislav Komárek: Pitevní praktikum pro pokročilé. Petrov, Brno 2000

ZE SLOVENSKÝCH TOVÁREN A JZD S HUMOREM

Společná kniha povídek Dušana Taragela a Petera Pištáneka s názvem „Sekerou a nožom" přináší patnáct povídek napsaných z části před listopadem 1989. Společně se ale oba dva podepsali jen pod pětici z nich a zbytek si rovným dílem mezi sebou rozdělili a na závěr povídky okomentovali.

Vedle krátkých povídek a jednoho ultrakratičkého dramatu, jehož hlavní hrdinou je Starý Mrdár a jeho syn Ďuro (knižní drama Tvrdý koreň) se zprvu dostáváme do podivuhodného světa dělníků, lemplů a fabrik, odehrávající se v polovině osmdesátých let. Tahle fascinace dělnou třídou je zároveň dost hlubokou studnicí pro ne jednu jazykovou vylomeninu a taškařici. Když v povídce Sekerou a nožom mluví dělník Ján se svojí ženou, je to smršť neuvěřitelných výrazů: „Za päť rokov, čo sú spolu, stučnela ani sviňa. Ošpatněla. Len na riti vysedává a kňučí. Hlúpa je! Iným mužom ženy porobia kadečo. Bratranec Karol má tiež ženu. Ani jej nemusí povedať. Len pozrie, a jeho žena vie, čo muž chce. Keď si privede kamarátov, tak ani nemukne. Alebo sa s nimi pekne zhovára. Zato Anna? Chodí a mindžuje. KEDY UŽ KONEČNE VYPADNÚ TI ODRONI, reku, ČO SI SI ICH PRIVIEDOL!?" (s. 21) Navíc pro českého čtenáře je komika jazyková možná ještě silnější, nežli pro čtenáře ze Slovenska. Zároveň se ale do tohoto „humoru" dostává daleko víc čehosi potemnělého a osamocujícího. Jako by absurdita situací, ve kterých se většina hrdinů ocitne, byla zároveň směšná ale zároveň i smrtelně smutná. To je třeba případ povídky Sekerou a nožom, povídky Cudzinci v noci nebo Jednej dlhočiznej zimy. V Cudzincích v noci se navíc na noční ztrácí hlavní postava Ostarek v komplexu továrny, kde s ním je jen invalida Basó, často přecházející do maďarštiny. Továrna, kola, zábradlí jsou jediné předměty, které podle všeho přežijí všechny. Přízračnost všednosti v socialistické společnosti je ale patrná i v povídce neodehrávající se ve fabrice, která se jmenuje O vplyve pitia kávy na riešenie bytovej otázky, jejíž české znění může český čtenář znát z loňského vydání revue Labyrint. To je ovšem také jediná větší zmínka o této knize u nás.

Vedle drsných továrních povídek se v Ťažkostech v Odese setkáme s jakýmsi světem

ještě zapadlejším, světem ruských básníků před VŘSR. Pištánek, který je jejím autorem, se v doslovu přiznává k fascinaci špatnými překlady z ruštiny v padesátých letech a k lásce k Woodymu Allenovi. Obojího je v této povídce dostatek. Oproti tomu Taragel v povídce Mato Grosso vytvořil malé kouzlo a s jakýmsi odkazem těm nejlepším Bradburyovským povídkám napsal zřejmě vrchol celé sbírky povídek. Vyprávění o podivné rodině, která vyrábí konzervy pro psy a jejíž členové kamsi mizí, až zůstane doma jen dědeček a vnuk, jemuž je pět let. Povídka vznikla v roce 1991 a je vyprávěná jakoby z pohledu onoho chlapečka, jemuž zůstávají utajeny věci dospělých. Tvoří jasnou spojnici s Taragelovou prvotinou pohádek pro neposlušné děti a jejich starostlivé rodiče.

Poslední společnou prací je povídka Priekopník, nejrozsáhlejší práce celého svazku, k níž je přidán apendix v podobě Taragelovy verze (Priekopník[2]). Tato povídka byla začatá v roce 1987 a vypráví v celku jednoduchý děj o kopáčovi příkopu jménem Róna, jehož parťáci zešíleli a se ztopořeným přirozením odběhli do lesa. Je otázka, jestli si jméno Róna autoři vypůjčili od známého výtvarníka, ale vzhledem k tomu, že se mnohdy postavy jmenují jaksi překvapivě známým jménem (mistr Blumfeld, jinak postava bandity z bondovek), je to pravděpodobné. „Ukážkou z románu" HOBEM5EP! (čti November) od Dušana Taragela se svazek končí.

Další tvorba obou autorů již byla naznačena. Peter Pištánek kromě tří dílů knihy Rivers of Babylon vydal i knihu svých dalších povídek, Mladý Dônč (1993, dočkala se i druhého vydání) a dvojice zkazek o Vladovi (Skazky o Vladovi pre velkých i malých a Nové skazky o Vladovi). Dušan Taragel je autorem pouze jedné knihy, již zmiňovaných pohádek pro neposlušné děti. Obrovskou výhodou obou autorů je z hlediska našeho nejen dráždivé srovnávání s „naším" humorem, ale i střílení si sami ze sebe: „Mária si Ostarka spokojne prezrela. V béžovej bunde vyzeral ako seriózny inžinier. A keby si dal čiapku, už by sa úplne podobal na toho herca Dušana Taragela v tom seriáli, kde hral predsedu JRD." (s. 82) A pokud by někdo měl se slovinou problém, je tu i starý Basó, který čas od času vykřikuje „Fasz a füledbe" nebo „A rohatt annya dögölyon meg"...

Michal Jareš

FELIX KRIVIN – AFORISMY

Individualita

... och, och - není to žádný med být rozinkou. Zvláště v krabici s rozinkami.

Diskuse

... Beran vyjádřil společné pochyby. Zajíc vyjádřil společné obavy. Vstanul Lev a vyjádřil společný názor.

Vlci a kozy

... a když se vlci nažrali, a kozy zůstaly celé, zrodil se problém: jak nakrmit kozy?

Filosofie z tramvaje

... člověk odchází ze života stejně, jako když vystupuje z tramvaje: jeho odchodu si všimne jen ten, do koho vrazil, nebo komu uvolnil místo.

Síla umění

... když Orfeus procitnul ze své hry, nalezl ženu v objetí Morfea.

1616

... v tomto roce zemřeli Cervantes a Shakespeare. Ale nikdo se v něm nenarodil.

Pokrok

... stalo se, že ta malinká země, vyrábějící pouze knoflíky a zubní kartáčky, vyrábí nyní vše: od knoflíků po zubní kartáčky.

(Felix Krivin: Učjonyje skazki. Izdaťelstvo Karpaty. Užhorod 1967); z ruštiny přeložil -reé-

RADEK VÁCLAVÍK

* * *

(J. Chrobákovi)

Na horách se přitížilo!
Leden rukama sype zem
Po hospodách
Pyšní chlapi za stolem
A samá špatná řeč

(9. 1. 2000, kavárna POD KLENBOU)

Obsah:

úvodník
Mojmír Trávníček___2_3

poezie
Otakar Matušek: Aforismy___8
Robert Fajkus: Přílet havranů, Počátek podzimu, Modlitba, Počátecký hřbitov___9
Jan Válek: Zapadlá znělost, Malá chvíle___6
Radek Václavík: ***___30

próza
Helena Mičkalová: Borsučí___7
Vlado Janček: Gürtler___19_23

překlad
Carlos Antognazzi: Sluneční brýle___14_15, 18
Péter Esterházy: Hudba sfér___10_13
Felix Krivin: Aforismy___30

comics
Michal Jareš: ___16_17

návraty
Ludvík Vaculík o Sekyře___4_6

recenze
Erik Gilk: Těžké začátky prozaikovy___24_25
Jakub Grombíř: Iluze pod skalpelem___25_27
Michal Jareš: Ze slovenských továren a JZD s humorem___28_29

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. (0657) 643 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel. (0657) 619 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 19, ročník V., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina; registrace u referátu kultury OkÚ Vsetín pod číslem VS-044/1999, internetová adresa: **www.inext.cz/texty**

texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty

texty

číslo 20

zima 00/01

Úvodník:

Začalo to před koncem světa...

On se večírek Textů vždycky nějak vydaří. Tvrdí to i René ve svých denících a má pravdu, vždycky aspoň nějak. Někdy za chladných zimních rán mívám pocit, že by to mohl být jeden z důvodů, proč náš časopis dosud existuje. Ta už pravidelná setkání přátel v čase předvánočním, při kterých okupujeme kavárnu Pod Klenbou a utužujeme kolektiv. Stejně tak tomu bylo i tuto zimu, v pátek 15. prosince.

A jako vždy: výroční večírek byl o něco dochvilnější než číslo, které právě držíte v ruce. A proč výroční? Protože před pěti lety Texty vznikly. Nic nedaly na několik ohlášených a zaručeně jistých konců světa, ani na jiné skeptické výroky a vyhlídky. Pět let uběhlo a Texty snad přežijí i nástup milénia. Ale ne, že by se za tu dobu nic nezměnilo. Změnila se hospoda U Lva, která byla naším konspiračním sídlem. Za tu dobu zšedla, zdi ztmavly clonou cigaretového dýmu a odér nikdy nedoopravených záchodků postoupil dál do místnosti, snad až k druhému zrcadlu na zdi. Změnil se i časopis, který snad právě teď čtete. Jenom doufám, že k lepšímu.

Pavel Kotrla

Revue pro literaturu, filosofii a jiné

poezie/próza/vzpomínky/ rozhovor/studie/recenze/ glosy/archivalie

Adresa redakce:
Křižkovského 10, PS 207, 771 80 Olomouc
e-mail: aluze@centrum.cz
tel.: 068/563 11 59

http://aluze.hyperlink.cz

ALUZE

Obsah:

úvodník
Pavel Kotrla___2

poezie
Martin Štěpánek: Šachovnice___13
Zdeněk Volf: Rukojmím II, *** (Čekám), Tah, Při sobě, Má hodina___14_15
Václava Veselá: Z misky___21
Daniel Rušar: Jarem (dědovi), Pálení, Zabijačka___27

próza
Vilém Mrštík – René Kočík: Cesta do Ruska___18_22
Bohumil Zbránek: Jak staříček védli kozu k capovi___24_27

překlad
Ádám Bodor: Jaký vlastně je takový průsmyk?, Vlkodlaci___4_6
Viktor Coj: Ohlédni se za sebou___28

comics
Michal Jareš: ___16_17

rozhovor:
Raymond Bellour: „Slova a věci" (rozhovor s Michelem Foucaultem)___7_13

recenze
Pavel Kotrla: Hezký konec světa přeje Živel č. 18___29_30
Erik Gilk: „Bojím se o život"___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. (0657) 643 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel. (0657) 619 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 20, ročník V., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina; registrace u referátu kultury OkÚ Vsetín pod číslem VS-044/1999, internetová adresa: **www.inext.cz/texty**

ÁDÁM BODOR

Jaký je vlastně takový průsmyk?

Ačkoliv nebylo nikde poblíž žádné lidské sídlo, prima v průsmyku, u státní silnice spojující dvě nížiny, se ve větru klimbala na červenobílém sloupku cedule označující autobusovou zastávku. Autobus tudy projíždí každým směrem dvakrát denně, ráno a v podvečer.

U paty sloupku seděla osamělá dívenka. Měla na sobě trochu nedbale ušitý, obyčejný hnědý plášť, na bosých nohou levné boly. V ruce držela síťovku s okurkami k nakládání. Přijela od jihu ranním autobusem, odněkud, kde se daří okurkám.

Takový průsmyk je dost větrné místo, ve čtrnácti stech metrech zpravidla bývá větrno, i za pěkného počasí šaty na člověku jen vlají. I té dívence, přestože seděla zády k zídce, povlávaly cípy pláště, nad ní povrzávala cedule autobusové zastávky.

Nebe bylo jasné. Do obou nížin bylo daleko vidět, do severní trochu dál, i když se na západě ztrácela v bělavém oparu. K západu a východu vybíhaly zalesněné i holé hřebeny hor, z vyšších horských hřbetů se táhly jazyky sněhu až k samé hranici lesa.

Trochu níže byla pod průsmykem v jedné serpentině sběrna mléka. Z horských salaší sem mléko sváželi na povozech celé dopoledne. Deštěm vymleté cesty se napojovaly na silnici v průsmyku, podél kodrcajících se vozíků běželi chlapci ze salaší.

„Nechceš svézt kousek dolů?" – volali na dívenku.

Dívenka se na ně skoro nepodívala. Jen zavrtěla hlavou, že nechce.

V průsmyku zastavilo také několik nákladních aut. Zatímco motor chládl, dívali se šoféři kolem, nahlíželi do obou údolí, kde v hloubi jehličnatých lesů probleskovaly serpentiny. Také oni se zeptali dívenky, jestli nechce někam kousek svézt. Ale dívenka nechtěla ani na jih ani na sever.

Kolem poledního, když kolem ní salašníci pospíchali k domovu, ptali se znovu, jestli nechce svézt kousek nahoru. Ale dívenka nechtěla jet ani nahoru.

Seděla u paty sloupku a dívala se do dálky. Jen zřídka vstala, narovnala si šaty a přešla přes silnici, vypadalo to, jako by si prohlížela místo, kde dříve seděla zahleděná do

dálky. Její tvář byla jakoby nepřítomná, podívat se jí tak zblízka do očí, ale to by se nejspíš polekala. Tak ji tu zastihl i podvečer.

V podvečer bývají hory trochu smutné. Pustý průsmyk, z nějž je vidět daleko k severu i jihu. Osamocená dívenka, kterou není radno polekat.

Když přijel půlsedmý autobus, nastoupila a jela dál k severu.

Vypadala trochu městsky, trochu venkovsky, trochu nejistě, trochu tvrdohlavě, přijela z jihu, někam dál k severu vezla okurky, zůstala jeden den v průsmyku.

Teď už se zdálo, že od rána čekala jen na ten půlsedmý autobus. A možná přece jen na něco jiného, možná marně. A možná jenom chtěla vědět: jaký vlastně je takový průsmyk?

Vlkodlaci

Zvoní. Za dveřmi postávají dva vlkodlaci. Už se známe, tvrdí, já jen přikývnu a pro někoho jiného snad s nepochopitelnou zdvořilostí jim dokořán otevírám dveře. Když u někoho vlkodlak vyčká, až je vpuštěn je to mimořádná událost, je třeba brát to jako poctu. Než dveře znovu zavřu, rozeběhnou se po bytě a hned se poschovávají. Bytosti jsou to nejen hrozně mazané, ale také netrpělivé a popudlivé. Sám od sebe se otevře jeden šuplík a jeden z vlkodlaků, jménem Hlebena, s ním prudce lomcuje. Posaď se raději na židli, začínám mu hned tykat, neboť vzhledem k jejich přirozenosti, se vlkodlakům tykat sluší. Hlebena na to jen vyplázne jazyk, načež se šuplík sám od sebe zavře. Neboli, jak by řekl obyčejný smrtelník, šuplík se zavře vlkodlakem. Druhý, jménem Semikurkán, se hrabe v kuchyni. Uh, uh, heká, co se tam, proboha, děje. Vyhrabal vzadu v komoře hrnek sádla, sádlo je ztuhlé na kost. Jestli máš hlad, řekni si, něco ti uvařím. Ó kdepak, já hlad nemám, povídá Semikurkán, naopak, byl bych rád, kdybys mi půjčil tenhle hrnek. Na mou věru, že ho vrátím. To sádlo ti tu samozřejmě nechám. Dobrá, povídám, tak ho roztopíme, hrnek si můžeš vzít. Hlebena vytahuje zpoza skříně stařičké žehlící prkno. A já chci tohle, tenhle krám. Jenom z něj odpářem to opálené plátno, protože pod ním, no, co to tady máme? Blebour a okolí, měřítko jedna ku sedmdesáti pěti tisícům. Jenže my se nechys-

táme do Blebouru a okolí, takže zakázané mapy jsou nám na dvě věci. My potřebujem jen to prkno. Chtěl bych říct, že si vyprošuji, co to má znamenat, jaký Blebour a okolí, jedna ku sedmdesáti pěti tisícům. Ale nevydám ze sebe hlásku. Semikurkán mezitím na plynu roztápí sádlo, přidržuje se kraje hrnku. Jen pojďte, pojďte sem, volá, jakmile mě spatří, a velkou vidlicí na smažení vytahuje z hrnce šestiranný bubínkový revolver, rozhlíží se a čeká, až z něj okape mastnota. No a náboje, ptá se, ty jsou kde? Protože ty tady tutově nebudou, to sám dobře víte, že jim teplo nedělá dobře. Zblednu, cože, jaké náboje, ale nevydám ze sebe hlásku. Nuže? Přede mnou stojí Hlebena a Semikurkán. Nuže?

Zvoní. Shazuji se sebe peřinu, naboso, po špičkách jdu ke dveřím. Je to můj synovec, nejmladší Svanczovic kluk, stojí tam mezi dvěma obrovskými kufry v zasněžené lyžařské čepici. Jakmile vstoupí, pronikne dovnitř ranní chlad.

Pojď, pojď dál, říkám. Pojď, já mám nejspíš halucinace. Snad to brzy přejde.

Doma je zima jak v morně, Svanczovic kluk si mne promrzlé ruce, počkej, hned si trochu zatopíme. V kuchyni zapaluji plynový sporák, otevřený plamen místnost rychle vyhřívá. Ukrojím dva krajíce chleba, vyhrabu z komory hrnek sádla, namažu z něj na chleba, posolím a posypu paprikou. A víš co, najíme se pořádně, povídám, roztopíme si to všecko. Zatím tady jen pěkně zůstaň, u mne.

Ádám Bodor *je současný maďarský prozaik žijící v Sedmihradsku. Vyniká zvláště jako autor krátkých próz, v nichž se plně projevuje jeho hutný až strohý styl a překvapivé pointy.*

Vendryňský poetický magazin

Vojtěch Kučera, Slezská 781, 756 61 Třinec
adalbert.weles@centrum.cz

„SLOVA A VĚCI“
Rozhovor s Michelem Foucaultem

Michel Paul Foucault (1926-1984), francouzský filosof, historik filosofie a společenských věd. Jeho myšlení ovlivnili především F. Nietzsche, M. Heidegger, G. Canguilhemm a francouzští strukturalisté. Bývá považován za představitele filosofie tzv. poststrukturalismu. Věnoval se problematice psychiatrie a duševní nemoci, kritizoval represivní povahu moderního racionalismu. Známé se staly především jeho epistemologické práce z 60. let, tematizující problém kulturních a historických předpokladů uspořádání vědění. Zkoumal fenomén moci, a to nejen ve vztahu k vědění a produkci pravdy, ale posléze i v tom, jak ovládá a vytváří lidskou identitu. Dílo Michela Foucaulta nutno považovat za jeden z hybných momentů pro postmoderní obrat ve filosofii.

Následující rozhovor vedl v roce 1966 s Michelem Foucaultem **Raymond Bellour**:

R. B.: Jak spolu souvisejí práce Slova a věci a Dějiny šílenství?

M. F.: Zhruba řečeno byly *Dějiny šílenství* dějinami dělení a především historií jistých hranic, které každá společnost považovala za nutné ustavit. Ve *Slovech a věcech* jsem na druhé straně chtěl napsat historii „uspořádání“, chtěl jsem ukázat, jakým způsobem společnost přemýšlí o podobnostech mezi věcmi a jak rozlišuje mezi věcmi, které mohou být ovládnuty, organizovány v systémech, rozvrženy podle racionálních schémat. *Dějiny šílenství* jsou historií diference, *Slova a věci* pak historií podobnosti, totožnosti a identity.

R. B.: V podtitulu, který jste knize dal, se opět můžeme setkat se slovem „archeologie“, jež se objevilo v podtitulu Zrození kliniky a poté v předmluvě k Dějinám šílenství.

M. F.: Archeologií bych chtěl označit nikoli disciplínu, nýbrž následující oblast zkoumání:

Ve společnosti různé soustavy vědomostí, filosofické ideje, každodenní mínění, ale také instituce, obchodní praktiky a policejní aktivity, zvyky – vše vztaženo k jistému typu implicitního vědění (savoir), charakteristickému pro danou společnost. Tento typ

poznání je naprosto odlišný od poznání produkovaného systémy vědomostí, které lze najít ve vědeckých dílech, filosofických teoriích, náboženských apologiích, jenž však v danou chvíli umožňuje výskyt určité teorie, názoru či jednání. A tak v uspořádání velkých internačních center, jež byla otevřena na samém konci 17. století, bylo nutně jisté vědění o šílenství postaveno proti ne-šílenství, normálnost proti nemoci, a tento typ vědění jsem chtěl zkoumat jako podmínku možnosti poznání, možnosti existence institucí či určitých praktik.

Tento způsob zkoumání má pro mě následující význam: umožňuje vyvarovat se všech problémů souvisejících s předností teorie před praxí, a naopak. Ve skutečnosti se zabývám praktikami, institucemi a teoriemi na stejné úrovni podle jistých isomorfií a hledám typ zakládajícího vědění (savoir), který je umožňuje, stratum vědění, jež je historicky konstituuje. Spíše než abych se pokoušel vysvětlovat toto vědění z pozice „prakticky-inertní", pokouším se formulovat své analýzy z pozice, kterou by někdo mohl nazvat „teoreticko-aktivní".

R. B.: Nacházíte se tudíž tváří v tvář dvěma problémům: historii a formalizaci.

M. F.: Všechny praktiky, dále instituce a teorie, chápu na rovině zápisů, tedy téměř vždy na rovině jazykových stop. Celek těchto stop konstituuje určitý typ homogenního pole: nikdo nemůže stanovit diference apriori. Problém je nyní nalézt společné rysy mezi zápisy dostatečně rozdílných uspořádání – aby bylo možno vytvořit to, co logikové nazývají třídami, estetikové formami, vědci strukturami –, které jsou invarianty společné jistému množství jazykových stop.

R. B.: Jak jste řešil problém výběru a ne-výběru?

M. F.: Ve skutečnosti nesmí existovat žádný privilegovaný výběr. Musíme být schopni číst vše, poznat všechny instituce a praktiky. Žádná hodnota, která je tradičně uznávána v historii myšlení a filosofii, nesmí být akceptována jako taková. Zabýváme se polem, které ignoruje diference a věci považované tradičně za důležité. Což znamená, že najednou uchopíme např. Dona Quijota, Descarta a dekret Pompone de Belierra týkající se internačních domů. Můžeme také postřehnout, že gramatici 18. století jsou

stejně důležití jako uznávaní filosofové téže doby.

R. B.: Mám tomu rozumět ve shodě s vaším tvrzením, že např. Curier či Ricardo vás ovlivnili stejně, ne-li více než Kant či Hegel? Pak se ale otázka vědomostí stává naléhavou: jak můžete číst vše?

M. F.: Je možné číst všechny gramatiky a ekonomy. Kvůli knize *Zrození kliniky* jsem četl všechny pro metodologii relevantní lékařské práce z období 1780-1820. Selekce, které bychom mohli provést, jsou nepřípustné a neměly by existovat. Měli bychom číst a studovat vše. Jinými slovy: musíme mít v daný moment k dispozici celkový archiv jistého období. A archeologie je, v striktním významu, vědou o tomto archívu.

R. B.: Co určuje výběr historického období (v knize Slova a věci, stejně jako v Dějinách šílenství, je postupováno od renesance k současnosti) a jeho vztah k „archeologické" perspektivě, kterou jste zaujal?

M. F.: Tento druh výzkumu je možný pouze jako analýza naší vlastní „základní půdy". To, že retrospektivní disciplíny hledají výchozí bod v naší současnosti, není jejich nedostatkem. Nemůže být pochyb o tom, že problém dělení rozumu a nerozumu se stal možný pouze s Nietzschem a Artaudem. To, co jsem chtěl nalézt, je podloží, základní půda našeho moderního vědomí šílenství. Jestliže na tomto poli neexistovalo něco jako dělící linie, nebyla by archeologie na této půdě možná ani nezbytná. Stejně tak, jestliže se otázka významu a vztahů mezi významy a znaky neobjevila v evropské kultuře s Freudem, Saussurem a Husserlem, je zřejmé, že nebude třeba zkoumat podloží našeho vědění o významu. Tyto dva příklady jsou kritickými analýzami našich podmínek.

R. B.: Co vás přimělo přijmout ony tři osy, jež orientují všechny vaše analýzy?

MF: Zhruba toto: humanitní vědy, které se objevily koncem 19. století, jsou, abych tak řekl, sevřeny dvojím závazkem, dvojím souběžným požadavkem: hermeneutickým, interpretačním či exegetickým: musíme porozumět skrytému významu; a naproti tomu: musíme formalizovat, odkrýt systém, strukturální invariant, síť simultánností. Zdá se nicméně, že se tyto dvě otázky konfrontují privilegovaným způsobem v humanitních vědách do té míry, že máme dojem, že je

nezbytné, aby existovalo pouze jedno, či druhé, interpretace, nebo formalizace. To, co jsem měl na mysli, bylo právě archeologické zkoumání toho, co tuto ambiguitu umožnilo. Chtěl jsem nalézt disciplínu, která zrodila toto rozdvojení.

Poté jsem musel zodpovědět dvě otázky týkající se klasického období: otázku teorie znaků a empirického uspořádání, resp. otázku konstituce těchto empirických uspořádání.

Vyjevilo se mi, že klasická doba, která je obvykle považována za období radikální mechanizace přírody, matematizace života, byla ve skutečnosti něco zcela jiného, že zde existovala velice zajímavá oblast zahrnující všeobecnou gramatiku, přírodní historii a analýzy bohatství; a že je toto empirické pole postaveno na projektu uspořádání věcí a že není zavázáno matematice a geometrii, nýbrž organizaci znaků, obecné a systematické taxonomii věcí.

R. B.: To je tedy návrat do klasického období, který byl podmíněný oněmi třemi osami. Jak posléze probíhal přechod těchto tří oblastí z klasické doby do 19. století?

M. F.: Odhalil jsem jednu věc, která mně velmi překvapila: člověk v klasickém vědění (savoir) neexistoval. Na místě, kde nyní nacházíme člověka, byla specifická moc diskursu, jazykového uspořádání, reprezentujícího slova a věci. Při studiu gramatiky či systému bohatství nebylo zapotřebí projít skrze vědu o člověku, nýbrž skrze diskurs.

R. B: Ale pokud kdy nějaká literatura hovořila o člověku, pak to byla naše literatura 17. století…

M. F.: Jestliže něco v klasickém období existovalo, byly to reprezentace uspořádané v diskursu, veškeré pojmy – jako život, práce a jazyk –, tak fundamentální pro naše pojetí člověka, zde nemají žádný základ a nemají v tomto období místo.

Koncem 17. století přestal diskurs hrát organizující roli, jíž měl v klasickém vědění. Zmizela transparentnost mezi uspořádáním věcí a jejich možnými reprezentacemi; věci se zavinuly do své vlastní hustoty, do požadavku vnějšího reprezentaci, a to je důvod, že se objevily jazyky s jejich historií, život s jeho organizací a autonomií a práce s její schopností produkce. Navzdory tomu, v mezeře, kterou po sobě zanechal diskurs,

se konstituoval člověk, člověk, který je natolik tím, kdo žije, kdo mluví a pracuje, nakolik prožívá život, jazyk a práci, a konečně nakolik může být poznán do té míry, v jaké žije, mluví a pracuje.

R. B.: Jak se na tomto pozadí jeví naše situace?

M. F.: Nacházíme se nyní ve velice nejednoznačné situaci. Člověk existuje od počátku 19. století pouze proto, že diskurs přestal mít sílu zákona nad empirickým světem. Člověk existoval tam, kde mlčely diskursy. Již u Saussura, Freuda a Hegela, u kořenů toho, co jest pro vědění o člověku fundamentální, se opět objevuje problém významu a znaku. Někdo může být překvapen, jestliže návrat tohoto důležitého problému znaku a významu, uspořádání znaků, konstituuje druh epigeneze naší kultury naproti tomu, co konstituovalo klasické období a modernu, či spíše jestliže je tato otázka předzvěstí, oznamující, že člověk mizí od té doby, kdy se stalo uspořádání člověka a uspořádání znaků inkompatibilní. Člověk umírá kvůli znakům, které se v něm zrodily – to měl na mysli Nietzsche, který tuto situaci nahlédl jako první.

R. B.: Zdá se mi, že idea inkompatibility mezi řádem znaků a řádem člověka musí mít jisté konsekvence...

M. F.: Samozřejmě. Například:

1. Činí nicotnou představu ideje vědy o člověku, která by zároveň byla analýzou znaků.

2. Ohlašuje první zhroucení v evropské historii antropologického a humanistického období, které jsme zažili v 19. století, kdy se myslelo, že vědy o člověku budou zároveň jeho osvobozením, osvobozením lidské bytosti v její plnosti. Zkušenost ukázala, že během vývoje vedly vědy o člověku spíše ke zmizení člověka, nežli k jeho apoteóze.

3. Literatura, jejíž status se změnil v 19. století, kdy přestala náležet k řádu diskursu a stala se manifestací jazyka v jeho hustotě, bezpochyby nyní musí zaujmout jiné postavení, přebírá jiný status a váhaní, které projevuje mezi vágním humanismem a čistým formalismem jazyka, je bezpochyby jednou z manifestací tohoto fenoménu, který je pro nás fundamentální a nutí nás kolísat mezi interpretací a formalizací, člověkem a znaky.

R. B.: Čili jasně tedy vidíme, že významné tendence francouzské literatury od klasického období jsou uspořádány; především projekt, jenž vede od prvních humanistů, romantiků, k Flaubertovi, poté k oné literatuře subjektu, ztělesněné generací Nouvelle Revue Francaise, k novému humanismu před válkou a po ní, a dnes ke vzniku „nového románu". Avšak německá literatura, jakkoli jí zkoumáme, drží toto vývojové schéma v šachu.

M. F.: Snad i proto byl německý klasicismus zároveň věkem historie i interpretace; německá literatura se od počátků nacházela v konfrontaci, kterou my zakoušíme až nyní. To vysvětluje, proč si Nietzsche tuto situaci plně uvědomil a nyní je tím, kdo nám ukazuje cestu.

R. B.: To by vysvětlovalo, proč se Nietzsche ve vaší knize objevuje jako exemplární postava, ne-archeologický subjekt (či spíše dosud ne-archeologický); otázka je položena se vší intenzitou a vzešla právě z toho, co Nietzsche odkryl.

M. F.: Ano, je tím, kdo skrze německou kulturu pochopil, že znovuobjevení dimenze vlastní jazyku je inkompatibilní s člověkem. V tomto bodě má pro nás Nietzsche prorockou hodnotu. Na druhou stranu je nezbytné zavrhnout s největší přísností všechny pokusy otupit problém. Například používání těch nejznámějších pojmů 18. století, schémat podobnosti a souvislosti, všech těch, které jsou používány k výstavbě humanitních věd, aby je fundovaly, se mi jeví jako forma intelektuální zbabělosti hodící se k potvrzení toho, co nám Nietzsche naznačuje téměř sto let: že kde je znak, nemůže být člověk a že tam, kde necháváme mluvit znaky, musí člověk mlčet.

Lživý a naivní v úvahách o znacích a v analýzách znaků se mi jeví předpoklad, že znaky jsou již vždy zde, usazené v obrazu světa či konstituované lidmi a že nikdy není předmětem zkoumání jejich bytí. Co znamená skutečnost, že existují znaky a symboly jazyka? Musíme si položit problém bytí jazyka jako úkol, abychom neklesli na úroveň reflexe 18. století, tj. na úroveň empirismu.

R. B.: Jedna věc mně ve vašich knihách velmi prudce zasáhla: naprostá mimořádnost jejího postoje k filosofii, filosofické tradici a historii na jedné straně

a k historii idejí, metod a pojmů na straně druhé.

M. F.: Byl jsem šokován skutečností, že zde na jedné straně existovaly dějiny filosofie beroucí si za privilegovaný předmět filosofické konstrukce, jež tradice označila za významné (v nejlepším případě někdo, byl-li trochu modernější, připustil jejich vazbu na zrod industriálního kapitalismu), a na straně druhé historie idejí, to jest sub-filosofií, které za privilegovaný předmět považovaly texty Montesquieho, Diderota či Fontenella.

Jestliže k tomu přidáme historii věd, nemůžeme nebýt ohromeni z neschopnosti klást v naší kultuře problém historie jejího vlastního myšlení. Proto jsem se pokusil vytvořit, zřejmě trochu jedinečným způsobem, ne historii myšlení vůbec, ale historii všeho, co v kultuře „obsahuje myšlení", všeho „v čem je myšlení". Neboť myšlení je ve filosofii, ale také v románu, v právní vědě, v zákoně, v administrativním systému, ve vězení.

Z knihy *Foucault live (Interviews, 1966-1984)*, Semiotext(e), New York, 1992, str. 1-10 vybral a přeložil **Ivo Hlaváč**.

MARTIN ŠTĚPÁNEK

ŠACHOVNICE

Když se hlava sklání nad šachovnicí,
nejprve táhnou koníci
a nejsou to žádní amíci,
takoví šachoví truhlíci.
Oslí uši už nehraju,
protože tuhle bitvu vyhraju.
Když jsem dal nepříteli šach,
řekl jsem: pozor!
Dostaneš mat.
Ale nepřítel z toho vybruslil
a zachránil ho pat.

Martinu Štěpánkovi je 10 let a je žákem Základní školy ve Vsetíně na Rybníkách.

Vysvětlivky:
amíci = amatéři; oslí uši= amatérské zahájení pěšci v krajních polích.

RUKOJMÍM II

Donekonečna
tu mohu
proti nebi
pozorovat břízy

Z mostu
nastavovat tvář
proti vodě
Bečvy

V zákopech
proti tobě
stínovat údery
a chvaty

V kapli
hromadit své kry
proti srdci
v krvi

***
Čekám
až modlitbu
usnutím
prohloubíš

Střádám
ti po nocích
přímluvou
na věno

Jednou snad
v ztišení
zaslechneš své
jméno

TAH

I před klínem
krav
se kaji...

Ani od mrvy
jak od sebe
při modlitbě ruce
nemohu odtrhnout rty

PŘI SOBĚ

Co lze již
jen skrze slzy
zvětšit

I vypálit

...či být
jimi aspoň máčen

Na drén

MÁ HODINA

Kdy z očí
v noci
odchází mi
voda...

Jak při porodu
když ti při mně
slábly stahy
oroduji

Zdeněk Volf – narozen 30. 6. 1957 ve Valašském Meziříčí. Se ženou a čtyřmi dcerami žije v Brně – Tuřanech. Pracuje jako inseminátor skotu na Brně – venkov. Vydal básnické sbírky *Řetězy a ptáci* a *K svému*.

Tao, které lze pojmenovat
slovy, není věčné a
neměnné Tao; jméno,
které lze pojmenovat,
není věčné a
neměnné jméno.
LAO-C'

1

Tao zůstává skryté a
bez jména.

2

... NO DOBŘE... CHTĚL JSEM VÁS PŘESVĚDČIT, ŽE MI VYOPEROVALI HLASIVKY, ALE KDYŽ TAK TOUŽEBNĚ KOUKÁTE... JMENUJI SE UMBERTO E. A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO AUTORA KNIHY "SÉMANTIKA VE STÁTU NASCENDI"! RÁD BYCH VÁM DNES NĚCO ŘEKL O TAOISMU, PROTOŽE NA TUTO LÁTKU JSEM ODBORNÍK...

3

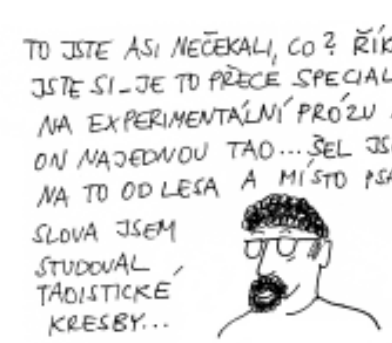

© Michal Jareš

CESTA DO RUSKA

Vilém Mrštík – *René Kočík*

(1896) – *(1999)*

motto: „Jó, s Ruskem, to byly vždycky problémy!" – vedoucí vsetínského skautského oddílu „Dvojka" Jarda na letním táboře v Koločavě na Ukrajině (1996).

***

Jel jsem do země, kterou jsem miloval, a stojím nyní před jejím obrazem ... – *A dívám se na něho zblízka, pak do něho vstupuji...*

***

Zažraní entuziasté Ruska nevidí v Paříži nic jiného než pelech hříchu, divocí nadšenci a velebitelé Francie v Rusku zase nic jiného než zemi barbarského zpátečnictví. – *(Vida! To by mě zajímalo, v jaké poloze kotví Framboise!?) Dunivé, bachraté vagóny se rozkolébavají, pomalu vstříc povolžské metelici: s lahví vodky, huhlajícím samovarem, švitořící štíhlounkou konduktérkou. Je nová na trase Moskva – Gorkij, co už je zase Nižní Novgorod. Od ruské země odletuje sněžný prach, břízy a břízy, břízy, borový pás, pár dubů. Tum tu dum, tum tu dum. Pětušky!! Tum tu dum.* – „V Rusku nikdo neví, jak zemřel Puškin, ale jak se čistí politura, to vědí všichni," *jakoby z veselého kupé volal Věnočka Jerofejev. Ale vlak v Pětuškách, v jeho Pětuškách, v městě s ruskou milenkou trpělivě čekající na zápraží zachumeleného panelového bydlení – (copak tam ale může být zápraží?!) – tedy raději s copatou holkou v zakouřené kavárně, v níž u otlučeného umakartového baru opuchlými víčky drtí modré slzy nešťastná Aňuta, opilá levným malinovým likérem, – a ještě lépe snad s ruskou krasavicí s červenými tvářemi na zmrzlém bulváru a s rozpukanými pečenými kaštany v horkých dlaních... – („Jaký zázrak! V mojí dlani – leží tvoje dlaň!") – tam, v Pětuškách, vlak brzdami neskřípe, pusté nádraží, zalité rybím tukem vysokých žlutých lamp, uteče za okny, mihne se, zmizí. A Boris z Lublaně, jenž stejnou láskou miluje Mistra s Markétkou i třeskutou pětuškovskou poemu, crčivě rozlévá ledovou vodku, slovanská společnost se chápe plastikových pohárů a – čin, čin – na zdarovje – buďmo –* a *na zdraví a hej, hej, Slované, cosi tatarského v nás snad*

dříme ...!! – Nesmím zapomenout na vodku. Je to strašlivý nástroj, vymyšlený na Slovanstvo samým satanem. A má tu nejhorší vlastnost, že čím víc se pije, tím víc se jí chce. (...) „Nikdo by nevěřil," pravil činovník celým vzezřením své polozblblé bytosti, „nikdo by nevěřil, co v té mršce vodce je za sílu!"

***

Nižní Novgorod. Tři miliony Povolžanů. Staré a Nové město. Minin. Kreml. A děla a staré tanky za jeho zdmi. Sanatorium „Berjozka" padesát kilometrů kdesi za městem. Bronzový letec Čkalov. Hotel „Volžskij otkos". Soutok Volhy s Okou. Maxim Gorkij. Metro. Boris Němcov, mladá ruská naděje, snad. Noční tango v baru „Zebra". Palácová banka. Univerzita. Maňuňa. Irina. Marina. A Boris z Lublaně i já na Pokrovské ulici v 3.55 ráno. Mc'Donald's a řídké bláto na keramické podlaze. Nižní Novgorod. – Hotel Smelnickij (600 čísel). Nad Okou a Volhou dva nové dřevěné restauranty. Kapoun provenďal v hotelu d'Europe za 5 rublů. Nový široký most přes Oku. Tváře potomků Mininových. V restaurantech fidlaly dámské kapely. Skučno, ach kak skučno!

***

A stojím teď před hádankou: ruští spisovatelé – básníci, myslitelé, umělci – jsou důsledkem, plodem ruské civilizace, nebo jsou to jen lilie čisté, vykvetlé z hnojiště? – *A ruská civilizace – krasavice, mužici, samojedové, traktoristi, kosmonauti, rasputinové, ženci a plavci a kozáci; lidé – a jak to zní hrdě! – co jsou? Kdo z nich udělá lilie? Lilie ze Sibiře. Po staletém kompostování: pukají stěny mrvniště – ale je to hnůj, co z něj leze?*

***

Kříž vůbec hraje v posledních dějinách Ruska (18. a 19. století) fatální roli, takovou asi, jako zanášení „civilizace" hrálo v Africe, Asii a Novém díle světa u národů západních. Základ zůstává týž, jen forma se mění a na tu duše sedají jak mouchy na sladký med. (...) A tlustí, veletlustí mniši a kněží obsluhují Boží stůl ... – *A hloupí, velevychytralí i tlustí činovníci se obsluhují z ruské spíže.* – Anděl snídal – kaviár a potom mléko a ještě jakési telecí. Kaviárem si anděl namazal celý krajíc chleba. A to že má být na Rusi pravidlem? Fuj.

***

Cizinec je ve všech zemích jako vzácný pták, z kterého každý rád utrhne pírko na památku. Na Rusi zvlášť takové peří mají velice rádi. – *„Kolik stojí tam u vás, v Československu, kilo vepřového, ha?!"* cení ošklivé žluté zuby malinkatý rasputínek. *Pomačkaná čoudící papirosa mu visí z tlamičky natočené do šíleného úsměvu, štětiny vousů plné drobtů, ostrýma očkama mne upřeně pozoruje, přesto ale jakoby jeho pohled končil kdesi onde – snad v bledých rovinách, snad u prvních chalup, možná ve světě, kam nedohlédnu já –; co chvíli vychrblává dým, hasí se vařící vodou ze samovaru. Je noc a vlak bořící se do tmy západu, k ranní Moskvě. „Aby sis nemyslel, že my Rusové jsme na tom špatně, že jsme chudáci. To ne, kamaráde! Víš, že já jsem chodil s modelkou? S tou Cindy. Bydlela u mne, v Moskvě, ale pustil jsem ji k vodě, kopačky jsem jí dal, chápeš to?! Naše holky, to je jiná, vydrží všechno, vyhrnutý podolky, hóó... Pojď, napijeme se,"* potahuje si kalhoty, *až vojenské kšandy, díky nimž mu ty dva polátané válce látky stojí kolem malých nožek, vrzají. Srkáme zelenožlutou teplou vodu; samovar syčí, kouří. „Je moc dobrá na žaludek, moc... Gorbačov, Míša, můj kamarád! Chceš s ním udělat interviewů? Výborný kluk, opravdu, vodku ale zakazovat neměl. To byla chyba, a pak jsme se rozpadli, to už zkurvil úplně. Kolik stojí tam u vás kilo vepřového?"* – *„Nevím. Tolik, že ho máme furt."* – Ruský mužik v pěti šesti měsících naučí se víc než západní člověk ve dvou letech. Průmysl ve slovanských zemích vždycky vzkvétal, praví Šafařík výslovně, a pakli v 10. a 11. století u některých Slovanů obchod a průmysl téměř docela vymizel, města klesla, surovost a lenivost a nedbalství převahy vzaly, stalo se to vinou ukrutných utlačitelů a zhoubců jejich, *nikoli však* nedostatkem průmyslového ducha, obchodního nadání.

***

(...) Pozadu zůstalo Rusko jen ve výrobě cihel.

***

A všude mrtvo, všude ticho. – *Od Volhy je studeno. (Taková hlupučká věta, ale jak povědět jinak, že řeka je zkřehlá, pod tuhou le-*

dovou dekou rozvaluje se na kilometr! O pár stovek metrů proti proudu potkaly se s Okou, propletly se, holky, špitají si teď, kdákají ve vírech, sténají a křičí, když se jejich lesklým tělem probírají pevné prsty letního parníku, pá si řeknou až za Astrachaní.) Bronzový Čkalov, hrdina na křídlech, čučí do mrazu, vítr a ostré sněhové krupky se rozbíjejí o jeho kombinézu, pískají a syčí, štípou. Noc: město s přáteli, tanec až do rána. (Proboha, viděl jsem někdy holku tancovat lépe?! A já s ní!). Dopolední spánek: hotel „Volžskij otkos", vysoko nad řekou, ve starém městě, naproti Kremlu obehnaného ztepilou cihlovou stěnou. – Na Kreml nesmí nikdo sáhnout, poněvadž je císařský – a na Prahu může sáhnout každý, poněvadž náleží kdekomu, jen když hodně peněz má. – *Hleďme, už tenkrát? A těch peněz, co jich mají dnes! A těch kurvích plánů, co se dokáží vylíhnout v napomádovaných palicích! Každý si chce máknout, a když mu v gatích zlato zrovna nezvoní, dupne aspoň tlapou do čerstvě vylitého betonu.*

***

Není pochyb o tom, že Rusko zajímá vůči ostatní Evropě egoisticky nepřátelský postoj. (...) Evropa zde hrála a hraje svými podnikateli, svými mistry, vynálezy a zkušenostmi úlohu mouřenína, kterého očekává dvojí osud: buď vykonal za odměnu svou povinnost, a pak může jít, anebo se může vzdát svého náboženství, své víry a časem národnosti a stane se tím, čím se už staly legióny jiných, totiž Rusem, ruským poddaným. – *Napsáno v létě 1896 (!).*

***

Maria – Máša – Maňuňa. Devatenáct ruských let. A dál? Dráždivá nedořečenost v proudu obrazů... Až v květnu, v máji...

***

Aršinom Rossiji ne izměriš – v Rossiju dolžno toĺko věrit. – *Různým zemím, různým jazykům, náboženstvím, pověrám, zdánlivě nepochopitelným obyčejům lze dobře porozumět jedině skrze ženy, dívky, děvčata – upřímně a neodvolatelně si je zamilovat, potkat svoji Táňu či Andreu, či jiné, a objevovat v nich, tlumočit si pomocí jejich úst, úsměvů, pohledů, dotyků, vůní; v jejich hlasech rozšifrovávat navždy ztajené, v jejich chůzi uvidět krok*

carů a králů a dobyvatelů, v jejich milování ucítit sílu hor a rychlých řek, žhavou písečnou bouři vonící záhubou, chuť nekonečného oceánu i teplé klepnutí jabka do mokré trávy podzimního sadu... – ... Nebo se snad z trpkosti nad svou *desillusion* vrhl v bezednou propast těch radostí, které tak horoucně slibují oči krásných Polek? ...

***

„Až bude váš syn nespokojen ve Francii, dejte na můj recept a řekněte mu, ať jede do Ruska. Je to cesta užitečná pro každého cizince. Kdo si tu zemi prohlédne, bude rád, že žije jinde." **(Markýz Astolphe de Custine – Rusko roku 1839)**. „Kdo chce Čechům opravdu dělat dobrodiní, ať je posílá na své útraty do Moskvy." **(K. H. Borovský, květen 1844)**. – *A co k tomu přidá Mrštík?!* – „Pro nás nezbývá jiné rady než poslat celý český národ na Rus a možno-li přímo na Sibiř." – *Ano. Kdyby jen ty pacholky, jež jdou za tím, co jim umožní existovat snadně a jednoduše – nikoli prostě. Čert je kopni v řiť!!* – A tak nezbývá ani cizinci než polykat Rusko i s chlupy...

***

Ivan Ivanovič mávl zvadle rukou. „A, jechaj! K děvuškam!" A „děvušky" pochopily jeho žal!

*****

Poznámka:

V létě roku 1896 se Vilém Mrštík vypravil do Ruska jako dopisovatel německy psaného deníku *Politik* vydávaného staročeskou stranou. Podnět k této cestě dala Všeruská průmyslová výstava, jež se konala v Nižním Novgorodě. Mrštík byl na výstavu vyslán redakcí jako zvláštní zpravodaj. Putoval tehdy přes Krakov, Czestochowou, Varšavu do Moskvy a Nižního Novgorodu. Přestože cestopis vyšel ve své době na pokračování v pražském deníku německy, česká verze Mrštíkovy cesty na Rus byla dlouho zapomenuta. Dodnes silně aktuální český rukopis zachránil před skartováním šťastnou náhodou Radegast Parolek. Původní název cestopisu zněl *Listy z Nižního Novgorodu*. Pod názvem **Cesta do Ruska** ho v roce 1992 vydalo nakladatelství Arkýř, odkud pocházejí i naše ukázky.

(*R. K. pobyl v Nižním Novgorodě v prosinci roku 1999.*)

VÁCLAVA VESELÁ

Z misky

Banán

Díváš se na mne s nelibostí
Vzbouzím nevhodné asociace

Od špičky?
Od paty?
Jakpak mne svlékneš?

Komu na pohozeném županku
uklouzne nožka?

Hrozen

Je nás pro Tebe tolik!
Všichni tak krásní!
Všichni tak stejní.

Až bude po všem,
tedy,
teprve až pak
(v ruce oškubaná šňůra pupeční)
zjistíš, že jsme byli jeden.

Broskev

Nabídli mi job.
Pracovní místo – kuřecí steak.
Pracovní plášť – strouhaný sýr.

Zeptala jsem se jen
jestli je tam
teplo?

Václava Veselá (* 1969 v Hradci u Sušice) Vdaná, bezdětná, provdala se do Volyně. Absolvovala katolickou teologickou fakultu UK. Pracuje v Písku jako programátor, školitel, konzultant. Doposud psala spíše do šuplíku, část její tvorby naleznete na internetových stránkách.

JAK STAŘÍČEK VÉDLI KOZU K CAPOVI

Bohumil Zbránek

Staříček Bečicovi bývali už na výminku aj s tú svojů pekelnú babú, jak dycky praúvali. A tož chovali si kozu, králíky a pár tech slépek, aby sa měli o co starat, aby prý jím nebyla dlúhá chvíla a měli sa s čím bavit.

Tož bylo to jednúc na podzim, dyž staženka pravili staříčkovi, prý tož počúvaj ty starý plchu, to naše kozisko uš třetí deň jaksi velice břéská, budeš ju moset zitra zavést k capovi, myslím, že sa potvora začala hónit, lebo by nám s teho mohla aj scípnút. A tož na druhý deň odpoledňa staženka vybrali z hrnečka jakési drobné a dali jich staříčkovi a pravili mu ať zájdú s tú kozú k tom capovi. Tož staříček si nacpali faju, uvázali si kozu na provázek, potem si zapálili a aš sa jím pěkně rozhořela, tož teprú sa s ňú pomalučky šmatlali na dolní konec dědiny, gde v jednéj chalupě chovali capa, ke kerém lidé vodívali koze z celéj dědiny.

A dyž došli staříček s kozú ke škole, tož právě z ní vyběhly děcka a mezi něma býl také jejich vnúček Francek, kerý chodíl už třetím rokem do školy. A dyž uviděl jejich staříčka, tož honem za něma utěkál a chtěl po nich šestku na cukrové. Tož staříček sa hneď zastavili aj s kozú a pravili mu, prý tož počúvaj ogárku, já ti dám třebas aj celú korunu a ešče ti kúpím aj sodovku. Ale mosíš mi zavést tú našu kozu k capovi na dolní konec k tetce Machalovéj, šak víš gde tam bývajú. Ale ogaro, to ti povidám, mosíš na ňu dat dobrý pozor, aby ten cap na ňu pořádně doskočíl, abych tam s ňú nemosél jít ešče jednúc. Lebo uš su starý a bolíja mňa velice nohy a su aj jakýsi chorý, pravili mu skrúšeným hlasem staříček.

A než sa s kozú vrátíš, tož já si zatým zájdu henkaj do hospody, protože sa mi udělalo jaksi škaredě od žalúdka a mosím si dat kúšček nejakéj gořalky, abych to bolění zahnál. Potem dali staříček malém Franckovi dvě koruny, aby měl čím zaplatit za capa, strčili mu provázek s kozú do ruky a pravili mu, tož ogaro, a uš žeň! A až půjdeš nazpátek s kozú od capa, tož ju uvaž u plota před hospodú a potem přiď za mnú do hospody. A já ti kúpím sodovku a ty mi potem všecko pěkně

povykládáš, jak to byklo u teho capa s tú našú kozú.

A tož, dyž malý ogara odešél s kozú, tož staříček si zamnúli rukama a prý enom tak povyskočili a pravili si, jak prý to šikovně s tým ogarú, aj s tú kozú pěkně narafičili a že sa zaséj jednúc pěkně lacino dostanú do hospody. A hlavně prý tá jejich stará čarachyňa, že sa to nedoví a nebudú kolem teho tajak dycky hlúpé řeči a že nebudú moset poslúchat tý její litányje a kázání. A tož honem škrkli do hospody, tajak kocúr do komory a už jich nebylo a tam si hneď začali pěkně popíjat a enom sa uščuřovali.

A malý Francek, dyž sa vrátíl s kozú od capa, tož ju uvázál u plota a potem šél za staříčkem do hospody pro tú slíbenú sodovku. A dyž přišél za staříčkem ke stolu, tož viděl že si staříček pěkně popíjali s chlapama a prý na nich nebylo vidět, že by jím bylo nejak moc škaredě od žalúdka. Protože prý sa velice ščúřili a enom, prý to s něma šilo. A tož malý Francek jich zatáhál za rukáv a staříček, dyž ho uhlédli, tož hneď mu nechali přinést slíbenú sodovku, dali mu korunu a pravili mu, aby jím pěkně všecko povykládál, jak prý to bylo u teho capa s tú jejich kozú.

Tož malý Francek sa napřeď napíl sodovky a potem jím u stola začál všecko po pořadě vykládat, jak prý to bylo s tú jejich kozů u teho capa. Pravíl jím, že dyž přišél s kozú k Machalom na dvorek, tož tetka prý vypustila capa ze chlévca, a ten prý začál cosi mekotat a obíhál kolem téj jejich koze a obhlédál si ju ze všeckých stran, prý tajak dyby si ju chtěl kúpit, či co. Potem prý jí cosi pošuškál do ucha, ale prý to moselo byt cosi velice škaredého, pravíl Francek, protože jejich koza do něho hneď velice gécla rohama, div prý sa nezvalíl na zem. Ale prý tá sviňa cap býl jakýsi velice dotěrný, tajak osa na zralů hrušku a hneď na ňu začál znovu doplsat a trkat ju. Ale tož, prý dyž sa ten cap s tú našú kozú furt jaksi nemohl domluvit, tož prý šél a naslíníl jí jazykem pod ocasem a potem si honem vytahl z odkáďsi, jakúsi červenú ingustovú tušku a cosi jí tam napsál. A tož kerýsi chlap u stola sa ho optál, prý a tož ogaro a nevíš, co jí tam ten cap napsál? Na to mu malý Francek pravíl, že neví, že prý to nestačíl honem přečíst, protože ten cap prý sa při tom psání velice tumlovál a hneď že udělál tečku. Potem prý hneď tetka capa zavřeli do chlévca

a mosél jí dat ty dvě koruny, co mu staříček dali.

A tož dyž to malý Francek dopověděl, tož u stola prý sa strhl a nastál tak veliký řehot, až sa hospoda třásla. Chlapi i stola prý řvali až slzeli a chválili malého Francka, prý potvora ogara jakýsi, jak jím to pěkně šalomúnsky pověděl a vyoslíl. Na to staříček prý hneď u stola všeckým poručili po kalíšku borovičky a malém Franckovi nechali donést ešče jednu sodovku. A potem pravili chlapom, prý sakramenský ogara, ten bude po mně, šak jí sem také bývál už od mala pěkný fištrón a ledačeho sem sa navyváďál po celéj dědině. A tož dali mu ešče korunu na cukrové a poslali ho dóm, ať prý ho mama nehledajú, aby nedostál pár lepanců, že sa gdesi tak dlúho túlál.

A dyž malý Francek odešél dóm, tož staříček ešče ostali až do večera v hospodě a tam s chlapama veselo popíjali a každém vykládali prý jakého majú chytrého a šikovného vnúčka. Ale přitom úplně zapomněli na kozu, kerá ostala uvázaná u plota před hospodú. A dyž sa pěkně zetmělo a dyž staťenka chtěli podójit kozu, tož neměli doma koze ani staříka.

Ale tož, hneď prý věděli, kolik uhodilo a čuli v tom pěknú čertovinu. A tož hodili na sebe starý vlňák a hnali sa do dědiny, tajak veliká voda, hledat kozu aj staříka. Tož nájprv sa šli podívat do hospody, prý lesti sa zaséj náhodú staříkovi neudělalo škaredě od žalúdka a lesti si to neléčí, tajak dycky v hospodě. A dyž přišli k hospodě a tam uviděli kozu uvázanú u plota, tož hneď jím bylo všecko jasné, tajak Kristovo oko.

Tož hneď vletěli do hospody, tajak meluzína a udělali tam veliký varvas a dyž sa vyřvali, tož popadli staříka za límec a rychlo s ním vycúfali z hospody, tajak hasiči ze stříkačkú, dyž negde jedú k ohňu. Potem odvázali kozu od plota a ulomili si tam jakési prutisko a hnali kozu aj ze staříkem dóm a nadávali mu, až sa v dědině okna třásly. A dyž sa jím kozisko aj ze staříkem chvílama začali spříhat a nechtěli jít rychlo dóm, tož prý jím dycky obúm párkráť strúhli prutiskem po hřbetě, pry enom tak dycky stařík aj s kozú pěkně povyskočili a popoběhli, až sa za nima zaprášilo. A dyž jich staťenka ščasně přihnali až dóm, tož kozu zavřeli do chlévca a staříka do kolně na dřevo. A dyž začali staříček velice nadávat a búchat na dveřa, aby ho staťenka pustili a neděl-

lali čehosi, tož mu stařenka pravili: šak enom počkaj, až zítra, ty stará ožralá latérňo, šak já si ťa ráno pěkně vypucuju a přistříhnu ti ten tvúj věčně vyschlý knotek, abys tolik necucál a z hospodú bude na dlúhý čas pěkně ámeň.

Bohumil Zbránek (1925 – 1986)

Regionální spisovatel, letecký mechanik. Psát začal po odchodu do důchodu. V roce 1989 vyšel sborník jeho povídek *Z valašských kopců, chalup a strání*.

DANIEL RUŠAR

Jarem (dědovi)

To čas kýchne.
A tvoje léta
a pampelišek
bílá léta
rozlétnou se po polích.

Pálení

Čas pálení
bramborových natí.
Ke kamnům štiplavý kouř
nás dovedl. Za ruce.
Za slzy -
popel k dřevěné posteli.

Zabijačka

Troky. Opařené prase
s bílou blankou.
Scezené štětiny
hnědkaví.

Řetězy cinkají. Námrazou.
Nesušeným trnkám
se zpovídají naše hlasy.
A ony nám.

VIKTOR COJ
21. 06. 1962 – 15. 08. 1990

Ruský rocker, autor písňových textů, mluvčí skupiny Kino a filmový herc Viktor Coj je u nás spíše neznámou osobností. V Rusku jeho sláva hraničí až s kultem osobnosti. Coj sám své texty jen zřídka nazýval básněmi a nesnažil se je publikovat odděleně. Vyhledem k tomu, že neuslyšíte jeho nezaměnitelnou interpretaci a doprovod skupiny Kino, vnímejte následující text jako odvážný pokus o přetlumočení.

-pak-

OHLÉDNI SE ZA SEBOU

Dnes s někým se loučí: „Nashledanou!"
Zítra řeknou: „Sbohem, už navždycky!"
Vypovědělo mu srdce.
Zítra někdo, při návratu domů,
spatří v ruinách svého města,
jak kdosi padá z vysokého jeřábu.

Ohlédni se za sebou, opatrný buď!
Ohlédni se za sebou!

Zítra se někdo ráno probudí
a ještě neví, že na smrtelné posteli,
někdo vyjde na ulici a srazí ho auto.
Zítra v některé z nemocnic
se zachvěje ruka mladého chirurga,
někdo v lese šlápne na minu.

Ohlédni se za sebou, opatrný buď!
Ohlédni se za sebou!

V noci nad námi přeletí letadlo,
zítra pohltí jej oceán,
zahynou všichni pasažéři.
Zítra někde, kdo ví kde?
budou války, epidemie, sněžné bouře,
černé díry v kosmu...

Ohlédni se za sebou, opatrný buď!
Ohlédni se za sebou!

HEZKÝ KONEC SVĚTA PŘEJE ŽIVEL Č. 18

Tak to chlapci z redakce s tím přáním do nového roku nějak prošvihli, chtělo by se škodolibě zvolat při listování osmnáctým číslem Živlu, které mělo být posledním číslem minulého století, kdyby to nebyla událost víceméně běžná. A kdyby se tak trochu nedotýkala většiny časopisů. Je sice možné, že za to může nějaká distribuční společnost, ale i tak: na rozdíl od nás jsou za peníze, a tak to připomenu.

Podobně jako v předchozích číslech, i nyní Živel pokračuje v monotematickém zaměření. Tentokrát svou pozornost zaměřil na globalizaci. Což je téma, pod jehož hlavičku se dá shrnout opravdu vše. Takže jenom krátký výčet témat: Japonsko, kyberprostor, rasismus, design, Londýn, francouzské periférie, Jim Jarmusch, Wong Kar-Wei, chytré drogy, potravinové doplňky, ale i pokémoni... Vesměs témata, na která se dalo narazit již v číslech předchozích. Někdy se mi zdálo, že od těch dob taky zbyla. Výsledný dojem je však dostatečně roztříštěný a nekompaktní, aby mohl částečně nastínit obraz globalizovaného světa a okolí, veškerou tu techniku, aglomerizaci, shon, život protékající starým mladým a mladým starým mezi prsty. Nikde místo k spočinutí, jenom samá snaha o léčbu šokem. Jako by všechno měla schvátit rychlost.

V tomto by osmnácté číslo tak nějak uhnanému světu odpovídalo. Naneštěstí se tomu podřizují i články. Nějak marně jsem hledal v tomto výčtu texty, které by více odpovídaly periodicitě tří čísel ročně. Ne, že by se jednalo o svým obsahem nezajímavé věci, ale klidně si je dokážu představit v Reflexu, Mladém světě, ... (další spotřební magazín doplň sám). Ale na časopis, který má stálou redakci, vychází na křídovém papíře a chce být nějakým způsobem mluvčím jistého společenského postoje, mi to připadá nějak málo. Jenom takový skluz po povrchu. Navíc je zarážející i dost velký počet neopravených překlepů a chyb.

A ještě jedna připomínka. Vždy jsem oceňoval Živel pro jeho design, který považuju za osvěžující a v našem prostředí za nepřehlédnutelný. Co mi však vadí, je skutečnost,

že text je tímto výtvarným ztvárněním tlačen až na samou hranici čitelnosti – konkrétně mám na mysli písmo sytě tmavé šedi na černém podkladu z lesknoucí se křídy. Opravdu něco pro jasnovidce.

Marná sláva, nějak se nemohu zbavit dojmu, že Živel už není tím, čím býval. Někam se ztrácí živelnost, okruh témat se zužuje. Časopis kráčí do mainstreamu. A nějak obzvlášť mu to nesvědčí. Je dost možné, že chlapci zleniveli. Ale snad se jedná jenom o krátkodobou indispozici.

Pavel Kotrla

„BOJÍM SE O ŽIVOT“

Jak si vyložit název nové prózy ostravského autora Jana Balabána *Černý beran*? V každém případě jde o něco nezvyklého, protože jen stěží se s podobným zoologickým úkazem setkáme na našich lukách. Černý beran také může být aktualizací frazeologického spojení „černá ovce rodiny“, a pak je to něco nechtěného, spíše vyživovaného, rozhodně však nikoliv hýčkaného. Bezpochyby je černý beran čímsi znepokojujícím, skrývá v sobě jistou osudovost, naše setkání s ním může vypadat takto: „Stranou stál od ovcí oddělený velký černý beran. Otlučené rohy, oči se mu blýskají. Patricie z něj nemohla spustit oči. Zahlédla bolest tvora, který něco zlého ví, a přitom smrdí tím svým samčím zápachem na sto honů. Cap jeden černý. […] Čerte, je třeba poslat tě zpátky do pekla. S rohy u země čeká, až se jeho osud naplní.“ (s. 55 - 56).

Černým beranem, který znepokojuje a uvádí „věci do pohybu“, je zcela jistě vypravěčův strýc Bogomil. Vypravěč František Josef (dvojnásobné nomen omen) uvádí svůj příběh pověrou, která říká, že duch člověka. který zemřel nesmířen, nemá pokoje a musí bloudit světem, dokud jeho klid není vykoupen. Ovšem kdo z nás je smířen?

A tak se strýcova smrt stává impulsem k bilancování dosavadního života Františka Josefa a jeho ženy Patricie, kteří se v rozhovorech a ve vzpomínkách nyní často vracejí ke strýci, k jeho první ženě Johaně, jejímu bratru Petrovi či k druhé kanadské ženě Jeniffer. Přítomnost se prolíná s minulostí, mrtví jsou mezi živými přítomni alespoň v paměti a v řeči, stejně tak se střídají dějiš-

tě, časy vyprávění či postavy reflektující skutečnost. Z hlediska kompozice těmto prostřihům odpovídají krátké kapitoly pojmenované nejčastěji jednoslovnými symbolickými názvy a také vypravěčský styl. Vypravěč několikrát změní v rámci krátkého úseku rytmus a charakter svého vyprávění (nečekanou lyriku náhle vystřídá ještě nečekanější drsnost), konkrétní jev poznatelného světa se stává podnětem k obecnější niterné úvaze, ne-li k transcendenci. Balabánův hutný výraz, někdy až aforistický, přispívá k umocnění sebereflexe ústředních postav. Autor spoustu věcí nedopoví, nedovypráví, používá symbolických náznaků, nechá nás bloudit životem a vzpomínkami spolu s Františkem Josefem. Leccos může napovědět vložená pohádka o Animukovi a jeho znameními doprovázeném putování do hor.

Vzpomínky na spletité vztahy mezi příbuznými, skutečnost, že vypravěči a jeho ženě táhne na čtyřicet, jejich povědomí o blízkosti smrti a vlastní nedokonalosti („Někdo větší než oni by měl vyprávět příběhy"), čas kvačící nemilosrdně vpřed, krátké kapitoly, nebo text, který na sebe bere formu zpovědi, to vše zvyšuje naléhavost autorské výpovědi. František Josef a Patricie jsou spolu sice již dlouho („Tak se složili jeden do druhého, že přitom zapomněli na cestu zpátky"), ale uchovávají si každý svoje tajemství: Patricie cukrovku, kterou si již dávno mohla vyléčit, a František Josef svoji sestru Lucii, jež zemřela ještě v kolébce. Jejich vztah je pak založen na vzájemné závislosti: on je jí inzulínem, ona jemu sestrou. Tyto pozoruhodné vývody, poetické výrazy či neologismy (např. osovělý), stejně jako lyrické popisy krajiny jsou neoddělitelnou součástí Balabánova způsobu psaní, jenž lze označit za synkretický, někdy až mytologický. Ať tak či onak, román krouží kolem věcí, které jsou na lidském bytí tím nejpodstatnějším a zároveň tím nejtajemnějším, kolem života a smrti.

Nezbývá než konstatovat, že Balabánovi se postup od kratších prozaických útvarů k delšímu zcela jistě podařil, a to, zda *Černý beran* znamená předěl v jeho tvorbě, rozhodne až jeho další umělecký vývoj.

Erik Gilk

Jan Balabán: Černý beran, Host, Brno 2000, 154 s., náklad neuveden, cena 149 Kč

texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 21

jaro 2001

Úvodník:

Co se změnilo?

Je to už dávno, co dlouhovlasý P.K. chodíval do Knihkupectví Malina a obhlížel poezii. Kudrnatý J.H. sledoval hřbety filozofických spisů, R.K. kdesi v beskydských lesích pronásledoval své sny. J.CH. v knihkupectví hovořil s P.K. a J.H.; D.M. obhlížel a sledoval, co obhlížejí a sledují P.K. a J.H. Pak se jednoho dne sešli J.H., P.K., R.K., J.CH. a D.M. ve vsetínské restauraci U Lva a vznikly Texty. Trvají už pět let a nějaký měsíc.

V průběhu těch let změnil P.K. několikrát účes, nepravidelně střídal absolutní bezvlasí s neudržovaným intelektuálním porostem. J.H. měnil tvar bradky, většinou však její obrysy kopírovaly mapu Gaskoňska. J.CH. se v obličeji přece jen trochu zakulatil a své dlouhé vlasy si už nestahuje do gumičky levou rukou, ale rukou pravou. R.K. si přisvojil žurnalistickou netrpělivost a těká mezi diářem a mobilem. D.M. stárne. P.K., J.CH. a R.K. jsou už Mgr., J.H. bude Mgr. snad dříve, než vyjdou Texty č. 21. Reální Mgr. a Mgr.-čekatel už dávno nemají jenom Texty. P.K. má N.L., J.H. má L.S., J.CH. má A.L., R.K. určitě také někoho má, je ale daleko a je málo sdílný. N.L., L.S. a A.L. jsou slečny, a to slečny hezké a inteligentní. Se zdvojením zakladatelů Textů by se dalo předpokládat, že v restauraci U Lva ve Vsetíně ubude volných míst a přibude hostů. Je to ale naopak. Účastníci pátečních sezení se rozprostřeli po celé Moravě a většinou sedí v úplně jiných hospodách. Jeden z nich dokonce v pražských! Většinou osamoceně sedí U Lva pouze D.M. a vzpomíná na sjednocující motiv kterýchsi červených Textů, jenž zaujal svorně P.K., J.H., J.CH. i R.K.: nádherně do bronzova zbarvená letní záda dívky, po které nezbyly ani iniciály. To už je všechno pryč. A vlastně se nic nezměnilo! Texty jsou stále tady! Dobrou četbu, věrný čtenáři!

D. M.

Vendryňský poetický magazin

Vojtěch Kučera, Slezská 781, 756 61 Třinec
adalbert.weles@centrum.cz

Obsah:

úvodník
Dalibor Malina: Co se změnilo?___2

poezie
Tomáš T. Kůs: hlášení, jedenáctá, počty, vzpomínka___14_15
Jakub Chrobák: Balada___27
Gabriel Pleska: ***___28

próza
Jakub Grombíř: Podzim s vůní merkaptanu___4_7
Stanislav Zatloukal: Zásilka bdělé múzy___8_11
Miloš Juřička: Imaginace___26_27

překlad
Gergely Péterfy: Strana AB___12_13

comics
Michal Jareš: ___16_17

z archivu
Mojmír Trávníček: Odesílatel Ivan Diviš___29_31

rozhovor:
Dalibor Malina: Rozhovor s Michalem Novotným___18_20

recenze
Dalibor Malina: Jistý pan G. v rukou básníka___20_22
Pavel Kotrla: Nenaplněné očekávání___22_23
René Kočík: Smrdí to tady Dněprem___24_25

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. (0657) 643 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel. (0657) 619 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 21, ročník VI., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina; registrace u referátu kultury OkÚ Vsetín pod číslem VS-044/1999, internetová adresa: **www.inext.cz/texty**

PODZIM S VŮNÍ MERKAPTANU

Jakub Grombíř

Motto:

„Kulturní lidé jsou jenom lesknoucí se nečistá pěna, která pluje na povrchu hluboké řeky výroby."

sir Winston Leonard Spencer Churchill

Seděl ve vlaku, který se nepříliš energicky plazil přes slavné slavkovské bojiště k východu, a zarputile hleděl z okna. Návštěva u známých ve velkoměstě přerostla v dlouhou, patřičně zalívanou popůlnoční diskusi o stavu světa, která se na jeho fyzickém stavu patřičně podepsala, čili byl nevyspalý a bolel ho poněkud žaludek.

Trať byla lemována množstvím urostlých topinambur se žlutými květy, rozbahněným polem rozvážně projížděl traktor. Leoš se ponořil do útržkovitých vzpomínek na včerejší večírek. Seděl s nimi u stolu nějaký typický drsný mladý nezávislý a vedl přemoudré řeči.

„Odkud ty vlastně jsi?" zeptal se ze zdvořilosti a také aby odvedl hovor kloudnějším směrem.

„Z Tišnova," zabručel neochotně.

„To je pěkné město," podotkl, jen aby něco řekl.

„Jo? Tak si tam běž bydlet!" vybuchl. „Je to hnusné předpotopní hnízdo."

Zůstal trošku zaražený, že se mu podařilo tohoto profesionálně blazeovaného jedince přimět k tak prudké reakci.

„Nono, to snad..." Život na malém městě, pravda, není nic, čím by se člověk ve slušné společnosti chlubil. Všeobecně k tomu všichni přistupují zhruba stejně jako ke kapavce; dotyčný by si snad i zasloužil soucit, kdyby si za to vlastně nemohl sám.

Raději se otočil na druhou stranu a zapřemýšlel, jak navázat dialog s půvabnou mladičkou dívkou sedící naproti, když tu si všiml, že svírá pod paží nějakou knihu.

„Co to čteš pěkného?" otázal se ležérně.

Mlčky mu ukázala přebal. Byla to, Pánbůh nás netrestej, ona pověstná Hrabákova Poetika. Přehořce se zasmál, asi tak hořce, jako byste přišli k domu zbořenému při zemětřesení a na jediné zachované zdi spatřili žertovný obrázek (jistě ho znáte) šimpanze v baseballové čepici, an sedí na klozetové míse.

„Co s tím, proboha živého?"

„Chtěla bych to studovat."

„Hm, to je zajímavý, tohle chce studovat každý. Na druhou stranu, omývat mrtvoly se nechce nikomu, ale ono to v životě tak dopadá, že to nakonec taky musí někdo dělat," konstatoval sardonicky.

Byl poslední den měsíce, kdy se vyplácejí sociální dávky a výčepní po celém městě se připravují na nezvyklý frmol, tak odpoledne zašel na radnici pro peníze. Ve frontě na minima, kde řvou mimina svobodných matek, zahlédl bývalého spolužáka ze základní školy.

„Nazdar, tak co? Ještě že aspoň tady se potkáváme..."

„Kde jinde... Vzpomínáš si ještě, jak jsme spolu chodívali do světonázorového kroužku?"

„Ty vole, já už si z té školy nepamatuju lautr nic."

„To já jo. Tak třeba," začal pateticky deklamovat: „A ty mor ho, hoj mor ho, detvo mojho rodu, kto kradmou rukou siahne na tvoju slobodu..." Povšiml si, že celá řada k nim obrátila vyhaslé obličeje. „To jsem zrovna nezvolil vhodný příklad..."

Podzimní dny dál mizely jeden za druhým jako antikoncepční pilulky a zanechávaly po sobě jen díry v pomačkaném plastiku a potrhaný staniol.

Přítel Tonda ležel v posteli, jako v poslední době prakticky pokaždé, a čučel na televizi.

„Nahrál jsem ti ty Love," pustil mu kazetu z výšky na břicho.

„Hodný chlapec. Šak si sedni." Jediné křeslo v místnosti však bylo jako vždy zaskládáno nejrůznějším svinstvem, takže touto laskavou nabídkou pohrdl. Přešel k oknu, chvilku netečně civěl do deště, pak se obrátil k televizi, kde právě běžela upoutávka na jakýsi otřesný film: „Podaří se zachránit zeměkouli před nadvládou mutantů?"

„Hm, tak mám takový dojem, že k tomu už ale dávno došlo..."

Následoval blok reklam, které svým nevkusem a cynismem překračovaly veškeré myslitelné hranice.

„Ty čoveče, mě už ti ten kapitalismus takňák neba..."

„To se nedá nic dělat, to už tady máme nejspíš nafurt," uchechtl se a vypnul televizi.

„Oni ti mladí jsou dneska jacísi divní. Ne že

by byli apolitičtí – to bychom jim přisuzovali ctnosti, které zdaleka nemají. Ale oni se o věci zajímají jenom tehdy, když jim to něco vynese. Jinak se smíří s čímkoliv."

„Co myslíš, bude revoluce?"

„Těžko říct - ale tak nebo tak, nám už to nebude nic platné. Ostatně v naší zemi při revolucích málokdy teče krev. Ne snad že bychom byli takoví dobráci, spíš se nikdo nechce moc angažovat, dokud není jasné, jak to vlastně dopadne. Zato potom si na poražených zchladíme žáhu jaksepatří. Zatím ale pozoruju jediný příznak obecné nespokojenosti, a sice že na ulicích je vidět čím dál víc lidí ožralých už před polednem. Jestli se z toho ovšem dá něco vyvozovat..."

„Škoda. Docela rád bych se dožil toho, jak budou na Václaváku veřejně věšet všechny tyhle naše celebrity."

„To se nikdy nestane, ty blázne. Takové kreatury potřebuje každý režim, ti přežijí všechno, snad i Soumrak bohů." Udeřil pěstí do parapetu. „Občas mě mučí strašná představa, že jednoho krásného dne se celý vesmír smrští do jediného, nekonečně žhavého bodu a okolo něho bude chodit Petr Novotný a dál vyprávět džouky."

Tonda se nadzvedl na lokti. „Mluvíš jak kniha. Proč se vlastně nezkusíš živit psaním?"

„Prosím tě. Jednak to není zdravé, vysedávat pořád u počítače, a kromě toho – pro koho bych to psal? V celém tomto státě je nanejvýš sto intelektuálů a z nich je ještě devadesát negramotných."

„Nic si z toho nedělej, Hrabal taky prorazil až v padesáti."

„No jo, ale to byla jiná doba. Dneska už všichni jenom čekáme, až se celá civilizace konečně zhroutí, takže proč bych dělal něco pro budoucnost? A kromě toho, jenom si to zkus, dojít dneska do hospody a lovit pábitelské historky. Nakonec ti ještě někdo rozbije hubu, že ho rušíš od hraní automatu. Už ani vtipy nikde mezi lidmi neuslyšíš. Proč taky - když si dneska na vyprávění předpotopních anekdot založili živnost zkrachovalí herci, tak proč by byl někdo tak zpozdilý a říkal vtipy zadarmo. To je na tom nejhroznější, že ta televize je natolik vlezlá a národ natolik zdegenerovaný, že si nechá vnutit coby idol i naprostou kreaturu, pokud je na obrazovce dostatečně dlouho. Inu, tisíckrát opakovaná lež se stává pravdou, jak říkal už papá Goebbels." Podíval se na hodinky. „Tak já pujdu. A podřež si... ty dveře, nejdou zavírat," křikl ještě z chod-

by, ale Tonda ho už přes clonu puštěné hudby neslyšel.

JAKUB GROMBÍŘ

+ + +
V ponuré hospodě tmavnoucí odpoledne
kdo nemusí, ten tu nesedí
náhle všichni zvednou hlavy
pomalu jako plazi v teráriu
od zadní stěny lokálu
se ozývá rytmický rachot.

To si zrovna Pol Pot
vybírá jackpot.

ROJNICE
Mezi pokroucenými kmeny borovic
v noci, když vlhkost vzlíná pod nohama
brodí se vojáci tajemným kapradím
prsty na spouštích samopalů
hledají hledají.
Mlha a napůl zetlelé pařezy
tlumené ostré povely
psi se vzpínají na řetězech
špičky prstů v kanadách studí
hledají
smysl života.

OTÁZKY
Když venku prší tak jako dneska
nedá se v tomto městě dělat vůbec nic.
Snad jen sedět doma
a z dlouhé chvíle
se pokoušet hledat odpověď na otázky
jaké mohou klást jen děti.
Třeba proč listí padá zrovna na podzim
jestli není kostelní věži samotné smutno
nebo třeba:
co dělá česká poezie
když zrovna nespí?

ZÁSILKA BDĚLÉ MÚZY

Stanislav Zatloukal

Je to ode mne jen a jen čestné, že ti rukopis obratem vracím, buďto aby sis uvědomil, cos vlastně prozradil, pokud jsi mi ho podstrčil cíleně, nebo abych Tě včas upozornila na nedopatření, jestli se octl mezi písemnostmi určenými pro mne omylem. Jde-li o nedorozumění, nelze je už odestát, protože jsem text přečetla. Ne ze zvědavosti, a i kdyby, jeho obsah potvrzuje, že bych měla právo pokročit v tříbení našeho vztahu, které by utajením textu uvázlo.

Nevěřila jsem nikdy v libidinózní estetiku - že by metafora byla potřebou smyslů. Ty však zvoleným rámcem přeskakuješ náhle řadu zastavení, která jsi mohl rozvíjet, a dopouštíš se mi nevěry se mnou samou: Předkládáš jakési superženství v tom, že idealizuješ tělesné tvary a plynulou záměnu studu v dráždivost, a přitom podobu jejich projevů odečítáš z myšlenek na mne. Tak si vytváříš modlu, která tě nutí zobrazit si ji a odrazuje ode mne, pokud jí nedostačuji. Místo oslavy mi podáváš kritiku nebo návod pro vystupování před tebou. Tímto možná neuvědomovaným rozporem, že si totiž něco vytváříš kvůli s o b ě, tedy z nedostatku, a ne přetlaku, že vytváříš apologii, kterou zároveň doslovným rozvedením boříš, se nezavděčíš ani mně a ani, myslím, múzám.

Čti znovu sám a ještě dále se spolu se mnou zamysli:

„Zní to líp, když..." nezapamatoval jsem si dál refrén písně, doprovázené jemně na sitár, písně, která mi vysvětlovala můj omyl, ačkoli jsem si dokázal vybavit více not melodie než slabik textu. Snad je to přípustné, když tolikrát nám k rozpomenutí poslouží vůně a barvy spíše než slova.

Vracím se protentokrát k tužce a papíru, vzdávám se výhody nemuset bdít nad pravopisem, úlevy nechat se zastoupit programem v počítači, který mě červenou vlnovkou upozorňuje na chybné tvary. Místo rychle použitelného výsledku ať je raději řádně oslavena, jako obraz Madony zároveň oslavuje mistrovu ženu, která stála modelem.

Stála modelem vzorně; to já jsem se pospíchal přesvědčit o pravdě chasidské moudrosti, podle níž se smyslové rozkoše podobají paprskům v temné místnosti: také se zdají hmot-

né, než se je pokusíme uchopit. Probouzel jsem se sice do dne, kdy jsem měl vedle ní usínat, s vědomím, že vlastní pocity nebudou lepší, než jak jsem je ke své škodě už znal, že naše radost může být větší právě jen jejím sdílením, upřednostněním toho druhého, nečekal jsem však, že po večeři, jež příslibem další hojnosti vzdáleně připomínala štědrovečerní, mě právě velikost přidané porce zaskočí poznáním, že se žena může stydět i před svým nejdražším.

„Nějak pospícháš," poškádlila mě při nádobí, když na talíři našla nesmytou stopu jídla. Položil jsem talíř znovu do dřezu a přejel po zaschlé smítce houbičkou. Kývla hlavou a teprve ho zachumlala utěrkou.

Následovala postupná koupel, po níž jsem ji nesměl osušit. Odmítla nebo odsunula mou jemnou froté masáž, stejně jako byla na „někdy" domluvena koupel společná, pro niž na zastření hladiny koupila pěnu.

„Pustíme si desku?" zeptala se potom, už upravená. Klasiku jsem neuměl vnímat opravdově, mít hlubší prožitek než jen z prvního plánu. Smyčce mi tedy vytvářely kulisu pro retro, jako se z fotografií sestavuje úvod svatebního videa. Zastavoval jsem se u vybraných detailů, zatímco ta, která držela kameru kolikrát z jiných úhlů, mi spočívala hlavou na rameni. Klapkou pro čerstvou epizodu mělo být lupnutí jehly, až vyskočí z poslední drážky desky.

Ruce si propletly prsty, čímž jako na povel naskočila vzpomínka na její nálady, když při vycházkách skládala vnitřní ruku za zády, nastavujíc tak plochu dlaně, abych ji nedržel přímo v boku. Promítání potom vybočilo ze smyslově názorné linie a četl jsem nebo slyšel své šeptané věty, které předbíhaly, v touze vztahovat se k okamžikům přítomným až teď. Musel jsem se usmát své naivitě. Nato opět obrazy: kvapem schovávala kalhotky a podprsenku z topení, když jsem ji neohlášen navštívil, zkousnutím se bránila polibku jazykem. A zase slova: může stud dospět až k úchylce? Jak duše, kromě zrcadlení v očích, ovlivní tělesnou krásu?

Deska byla skutečně dlouhohrající. Snažil jsem se utvrdit ve vzruchové vyrovnanosti, abych nekontrolovaným projevem neprozradil svou slabost. Připomněla znenadání dětskou hru na sousoší lásky. Na táboře prý jako projektantka zvrátila stojící dvojici do polohy vleže, přičemž křehké děvče ponechala nahoře. Když pak, po vyrozumění zbývající části pravidel, sama polovic svého modelu zalehla, dočkala

se nelibé změny, neboť další přivolaný designér pár převrátil. Trauma z oné hry si nese v sobě (řekla s úsměvem, prozrazujícím jen dílčí pravdomluvnost), takže mě sice pustí, ale budu se muset, až přijde čas, z opačné výchozí pozice silou dostat.

Když jsem se vrátil od gramofonu, který se, starožitný, ještě nevypínal sám, seděla na posteli, s hlavou zakrytou přehrnutým trikem. Asi mě nestačila překvapit, zápasíc poněkud déle s těsnými rukávy. Cosi se ve mně vzbouřilo, jakoby mi svlékáním brala práci, a povolil jsem jí vzadu přezku podprsenky. Můj dotek cítila a po vyproštění se zklamaně zahalila zmuchlaným trikem.

„Napřed mi řekni, jak bys je pojmenoval, když tolik usiluješ o krásu kvůli jejímu vyjádření?"

„Neopálené svítí jako homole cukru se zapuštěnou mandlí, jako bulky z hladké mouky, na pólech celozrnné." Usmířil jsem ji, ale trikem mi zavázala oči, aby prý vjem byl dokonalejší postupným skládáním z počitků, zahájených po vzoru kojence hmatem.

Z busty jsem dál měl udělat sochu, jen jsem nesvedl dodržet uložené proporce a cit pro harmonii a některé partie jsem podcenil pro spěch za radostí z hotového díla. Odrazilo se to na polychromii, když se jí rumělka rozlila po již hotové pleti a ani omluvy za přetažení a potřísnění mi sochu neoživly tak, aby se na mě usmála. Pozdě jsem vzpomněl, že lépe zní hlasy, které se navzájem slyší, aby každý tón nasadily shodně a skladbu uzavřely spolu.

Už to, že jsi nenašel příhodný název, svědčí o rozpačitosti, o tom, jak jsi vzdálen básnické pravdě. Tvou tradiční metaforu, jejíž variace se táhnou od Šalamounovy Velepísně, neodsuzuji, v závěru však přechodem k estetice neděláš nic jiného, než že si vypomáháš tam, kde se má ukázat čistota přímého pohledu. Také přílišná zkratkovitost a rychlé těkání nejsou v tomto případě rysem úspornosti, ale bezradností: za hotovým výsledkem jsi nespěchal v textu, ale s textem.

Nechtěla jsem ti v tom škrtat, cítím však, že opravdu stačilo zakončit do ztracena hned po zápletce (doslova) s trikem. Jen bys musel upustit od záměru zobrazit vlastní slabost, která se takto otevřeným přiznáním násobí. Je, myslím, exhibicí, přílišné obviňování se z nekázně; potvrzením mužské nadřazenosti, její vyjádřené odsouzení.

Poznámka k povídkovému cyklu: Přislíbení v Sablonieres jako cyklus nese stopy své nezáměrnosti, spontánního přiřazování původně nezávislých částí: může být tedy nahlížen stejně dobře jako série variací na centrální zápletku. Sestává z triády minor (Vzpomínka zbytečného truvéra, Přislíbení v Sablonieres, O dvanácti měsíčkách), triády maior (Pugét v c moll, Barša, Povinnost k tváři) a závěrečné Zásilky bdělé múzy, jejíž název je v opozici k názvu povídky úvodní. V rámci cyklu je naznačeno intertextové zarámování v dílu Povinnost k tváři, kde sestra ústřední postavy zmiňuje úvodní povídku a přeje vypravěči šťastnější budoucnost. Centrální Pugét v c moll je dějově samostatný, námětem a psychologií však zapadá na své místo. Zkrácená verze cyklu, vypuštění triády maior, dává vyniknout návaznosti Zásilky na otevřený závěr dílu O dvanácti měsíčkách.

Poznámka redakce:

Z autorem uváděných povídek Texty zveřejnily Přislíbení v Sablonieres a Vzpomínku zbytečného truvéra. Další povídky Stanislava Zatloukala si můžete přečíst ve Scriptoriu na internetové adrese http://www.inext.cz/texty/Book/p051.html.

Revue pro literaturu, filosofii a jiné

poezie/próza/vzpomínky/ rozhovor/studie/recenze/ glosy/archivalie

Adresa redakce:
Křižkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: aluze@centrum.cz
tel.: 068/563 11 59

http://aluze.hyperlink.cz

ALUZE

GERGELY PÉTERFY

Maďarského prozaika Gergely Péterfyho jsme již v Textech představili, a to jedním košatým souvětím z románu ***Strana AB****. Takto román končí:*

Dva dny jsme z Marseille viděli jenom hlavní nádraží. Ta půlhodina, co zbývala do odjezdu pařížského rychlíku, na obhlídku města nestačila. V umývárně jsme se však stihli vyčistit a jakžtakž si vyprat oblečení, když se nám, po dlouhém přemýšlení a mnoha pokusech, podařilo dostat z elegantního válečku nad umývadlem trochu žíravého mýdla. Prádlo rozvěšené u otevřeného okna rychle uschlo a my se konečně začali zase cítit jako lidi.

Možná právě z toho sušení v průvanu, možná z něčeho jiného, co já vím, do rána König každopádně dostal rýmu, odpoledne jsem už z jeho očí poznal, že má teplotu. Neodvažoval jsem se mu to připomenout, měl jsem strach, že začne jančit a vymýšlet blbosti, že má buď rakovinu, choleru nebo nějakou lékařsky dosud neidentifikovanou nemoc. Do večera si však toho, že má horečku, všiml. Beze slova, zděšeně seděl naproti mě v kupé, říkal, že se neodvažuje usnout, protože má strach, že ve spánku umře. Kňoural, ať taky nespím a vytrvám při něm, o což jsem se v rámci možností pokusil. Jen jsem zdřímnul, popadl Königa záchvat zuřivosti, začal na mě řvát, že prý jsem ho určitě nakazil. Vydrželo mu to dost dlouho, nakonec si přece jen uvědomil, že asi přehání, přičemž dál zuřil, proč vlastně nejsem zrovna tak nemocný jak on, že je to ode mě pěkná sprostárna a hrubé pošlapání celého našeho přátelství. Potom mezi dvěma větami najednou usnul.

Do Marseille jsme přijeli brzy ráno a jako obvykle se chystali čekat na zpáteční pařížský rychlík. König však hned prohlásil, že nemíní nastoupit, protože jestli případně nebude moci, ve vlaku usnout – zatímco já si bídně chrním jak to zvíře – tak v prázdném kupé zešílí. Zkoušel jsem ho přemluvit, ale nepovedlo se mi to, takže jsme zůstali v Marseille a vyšli před nádraží. Na náměstí vedlo dlouhé schodiště, kde ve spacákách leželi nám podobní batůžkáři. Kolem dokola posedávalo na lavičkách pár Arabů, nespali, možná vyhlíželi oběť, možná se jen tak bavili pohledem na spáče. König každopádně usoudil, že nám ti Arabové usilují o život, vzali jsme roha a nezastavili se až na druhém konci města v přístavu, kde jsme potom podřimovali na lavičce, přičemž mě König co půl

hodiny budil, prý má strach, že kolem nás někdo obchází. Mezitím mu došly papírové kapesníky, které si koupil v Paříži, a začal si utírat nos do trika.

Noční rychlík, kterým jsme se vraceli do Paříže, byl jiný než ten, s nímž jsme jezdívali ráno, ne přímo TGV, ale něco podobného. Měl modernější a prostornější kupé a klimatizaci. Vlak byl dost plný, ale přece jen se nám podařilo obsadit prázdné kupé. Ruksaky jsme nechali na nádraží v úschovně, protože jsme se rozhodli, že dny budeme trávit v Marseille a v Paříži si hned ráno zalezeme do prvního vlaku, který pojede zpátky. Bylo vedro, zůstali jsme jenom v tričku a kraťasech. Königův stav se lepšil, před usnutím už nejančil, ani mě nenutil bdít. Vlak tiše svištěl po kolejích a my rychle usnuli.

Kolem půlnoci mě König probudil s tím, že je v kupé strašná kosa, že už hodinu nespí a mrzne. Když se mi podařilo otevřít oči, čekala mě hrůzná podívaná: König byl celý fialový, drkotal zuby a třásl se, jako by s ním zevnitř něco lomcovalo. V kupé nebylo vůbec nic, co by si mohl přes sebe hodit: teplé oblečení jsme si nevzali, nepočítali jsme s tím, že by mohlo být chladno. I se mnou to třepalo, klimatizaci nastavili asi na dvacet stupňů, což je v tričku a kraťasech akorát bod mrazu. Pokusil jsem se do Königa vpravit zbytek večeře, ale brada mu drkotala tak, že nemohl polykat. V krajním zoufalství jsem si všiml, že to jediné, čím bych ho mohl přikrýt (pokud nemám začít rozřezávat sedadla) je záclona. Tak jsem ji strhl a přikryl s ní Königa, ale tuhá látka moc nehřála. Sedl jsem si teda k němu a objal ho.

Do kupé právě vešel nějaký Belgičan. Nastoupil v Lyonu, a jak pravil, přestalo ho bavit chrápání spolucestujících, my přece nechrápem? Neodvažoval jsem se Königa pustit, zatímco jsem mu odpovídal, Belgičan si nás prohlížel bez sebemenšího údivu. Letmo koukl na Königa, potom na utrženou záclonu a sedl si naproti nám k oknu. Byl to takový pěstěný, dobře oblečený pán, krátce se zajímal, odkud jsme, vážně, no teda, sám v krátkosti pověděl co je zač, ne zrovna Poirot, hahaha, ale něco takového. König si toužebně prohlížel Belgičanovo elegantní vlněné sako, ten si toho všiml, sdělil cenu a značku saka a taky, že ho dostal od manželky. Jestli budeme mít v Paříži čas, určitě se máme stavit v tom a tom obchodě, mají tam perfektní saka. Potom si z tašky vytáhl polštářek, dal si ho pod hlavu a sladce usnul. Potom i Königovo drkotání začalo polevovat, ale neodvažoval jsem se ho pustit z objetí, k ránu jsme oba usnuli.

(z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut)

TOMÁŠ T. KŮS

hlášení

I.

Hlásím se ti. Hlásím se ti zas a znovu. Už vidím, jak se plácáš do čela. A ruce v bok. Ručičky uťaté.

Jsem tu. Do běla jen plivneš po slovech. A já jimi před smrtí. Já jimi tenký.

Hlášení k zítřkům: včerejší roky.

Ty víš, že se nehýbu z místa. Že nechodím. Ani nad obrnou nezaplakáš. Ani brvičkou nepolámeš. Děťátku vrbě.

Ty víš, že se nehýbu z místa. Všude blízko tak: sadům tresti. Tobě.

I přiznáváš se: samota je k ohlášení, však neplatná je. Neplatná.

Samota je sumec. Voda velká. Strakatá.

...ještě myslím na tebe.

II.

Já se ti hlásím. A nepřestanu. A budu!

Kanonáda strejců, beztvarých pamětí, koryt vylízaných, dršek nasekaných plný stůl plný se ti hlásím! Nepůjdu spat a...

...budu? Vykotlaná kůrka, pecen vyjedený, já...

Z dubu. Hlásím se z kmene, ach, než mlíčí od pramene. Raníčko tebe bez.

...tvé boky: ještě myslím na krůčeje.

III.

Hlášení o kolemjdoucích: ...buďte sbohem, buďte kolem. Včerejší.

A věřím. Ještě věřím na nohy. Bosky houpám.

Kvapí kamsi prs i žíla, i leb náš vezdejší.

...alespoň sykni!

IV.

Hlášení k zítřku: včerejší roky. Snáz hroby, lodě pod potoky. I světnička krutá, vesná. Noc kutá bodláčí.

Noc kutá bodláčí. Noc kutá bled. Noc kutá měsíc napohled.

Ó běsit smyčkou. Podmáslím k ránu. Stoličkou předem. Od zemi k pánu.

... i po kozelci myslím tebe. ...alespoň sykni skrz. Alespoň přešlápni v suti. A před. A odtud znám odnepaměti: tvé boky tiché, roky liché včerejší.

jedenáctá

listopade
měsíci želvo, žaluji!
košile bělá prázdný krunýř
nitky co maso vytrhává
déšť tepem kaboní tak...

žaluji prvně
věším se pod kabátem
podruhé žaluji
tramvaje steny zahřívám
(marností přioděn)
žaluji natřikráte
železné pláty na hruď tisknu
počtvrté žaluji
svábené hostky na mršinu
žaluji
...že vůbec někdo
že vůbec leckdo pojídal
rezokal náš uchladlý.

počty
jednou zas zhasnout
jednou zas jak klekání kývat zvon
a v peří dráti peří

ráno však odezírat mluvu dvojí
uchodit nohou čtvero
a košík jablek slunný
k němuž jen po osmi.

vzpomínka
to tenkrát lidé žili
mnoho nenamluvili
zranění se odbývala tlumeným
heknutím

...básníci a mluvkové?
těm se uťínal tipec od sekerky, vždyť
v dobré víře i kat
může být holičem...

Tomáš T. Küs *(1978): Člen plzeňského Ason–klubu. Pod jeho záštitou publikoval v prosinci 1999 prózu „Ještě hlavu?" a v listopadu 2000 sbírku poezie „Houslový klíč". Vítěz soutěže Literární Šumava 2000 v kategorii poezie.*

... PRÁVĚ JSEM ZJISTIL, ŽE NĚKTERÉ VĚCI ČLOVĚK PROSTĚ ODKLÁDAT NEMŮŽE... JMENUJI SE UMBERTO E- A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO AUTORA KNIHY "ONOMASIOLOGIE JAKÁ JE A JAKOU JI ZNÁME"... TAK MĚ TAK NAPADÁ, ŽE JSEM DŘÍVE NEMLUVIL O NATURALIZMU...

O PŘESTÁVCE, PŘED NATAČENÍM...

(1

... PROBOHA, KDYBYCH NEPOUŽÍVAL TEN DERMACOL, KDE BYCH BYL... VÍTE, NATURALIZMUS... TO NENÍ MOC LEHKÉ ČTENÍ, DOST SE TAM MLUVÍ O VĚCECH, JAKÁ BÝVAJÍ TABU, O ŽIVOTĚ SYROVÉM A NERADOSTNÉM...

(2

...TŘEBA SE Z POČESTNÉ STANE PROSTITUTKA, DĚTI JI POMŘOU A MUŽE ZAVALÍ V DOLU UHELNÝ BALVAN... NAVÍC JE TAKOVÉ ČTENÍ ZAVALENO PODROBNOSTMI...

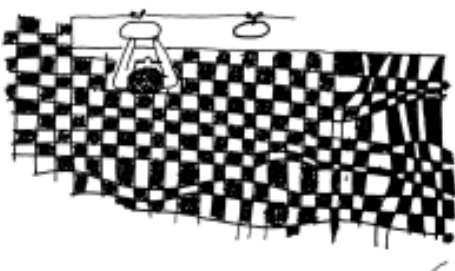

(3

4

...VÍTE, NEJHORŠÍ NA TOM JE, ŽE SE TO POCHVÍLI NEDÁ ČÍST... ALE JÁ VÁM PROZRADÍM OBRANU PROTI TOMU HNUSU A ŠPÍNĚ – PŘEKONÁTE TO ŽIVOTNÍ RADOSTÍ, OPTIMISME...

5

6

ROZHOVOR S MICHALEM NOVOTNÝM, AUTOREM KNIHY *JISTÝ PAN G.*

Jste znám jako překladatel, píšete také poezii. Nyní jste vydal první prozaickou knížku. Dá se její žánr nazvat beletrizovanou biografií?

Myslím si, že je to poměrně dost obtížně uchopitelný žánr. Řekl bych spíš, že je to jakýsi životopisný esej, s tou výhradou ovšem, že v sochařově životě je mnoho okamžiků, které se vzpouzejí racionálnímu vysvětlení, a tak jsem se dal riskantní cestou povýšení pravděpodobnosti fikcí.

V názvu vaší prózy je přívlastek „jistý". Ten vyvolává řadu asociací. Mohl byste kontext, v němž je použit, trochu blíže vysvětlit?

Titul této prózy se mnohokrát měnil a k jeho konečné podobě přispěl i nakladatel. Je totiž nesporné, že čtenáře může přilákat dostatečně tajemný titul. Ale není v tom jen komerce. V Gutfreundově životě jsou jisté přeryvy či okamžiky, které není snadné vysvětlit. Například: plastiky, na kterých pracoval před školením u Bourdella v Paříži, vůbec nenaznačují ten zvrat ve vývoji, který prodělá jeho dílo o dva tři roky později. Anebo: Gutfreund přece musel vědět hodně o moderním umění svých současníků. Myslím tady hlavně na kubismus a kubisty. On se však sveřepě brání, alespoň jak dokládají jeho deníky, a moderní umění zlehčuje. Nechá se stále oslňovat starými mistry. Jako by se nechtěl zpronevěřit svému učiteli Bourdellovi. Ale vrátí se do Prahy a během dvou tří let vyjdou z jeho ateliéru plastiky, nad jejichž datováním znalci kroutí hlavami. Otto Gutfreund je skutečně jednou ze zakladatelských postav kubistického sochařství, ale víme to spíše jenom my. Sochaři totiž nebylo souzeno působit v centru moderního umění, v Paříži, a jeho proslulost se tedy omezuje na střední Evropu. Sochař sám si tento stav uvědomoval, a proto se ve čtrnáctém roce rozhodl ve Francii působit. Tam vytvořil, podle svědectví Filly a Štecha, mimořádné plastiky, které vývoj sochařství posunovaly mnohem dál, bohužel se však po válce nenávratně ztratily. A válka? Gutfreund, který nebyl ani odveden c. k. armádou, vstupuje do Cizinecké legie, podstoupí ofenzivu v Champagni a usiluje o to, aby Češi mohli bojovat v rámci jednoho útvaru. Bérangerův zákon však zakazuje příslušníkům „nepřátelských mocností", což Rakousko-Uhersko

vůči Francii bylo, bojovat ve francouzském vojsku. Gutfreund spolu s dvěma dalšími četaři podá nešťastnou žádost o uvolnění z armády. Tento čin je však považován za dezerci a sochař je do konce války internován. V internaci však, dříve než podlehne depresím, vytvoří z prkýnek další svébytné objekty, plastiky, které vzbudily úžas.

Otto Gutfreundovi se u nás dost psalo, ale spíš v souvislosti s jeho dílem, umístěným v Babiččině údolí u České Skalice. Jak byste dnes jeho místo v českém moderním sochařství charakterizoval?

O jeho mimořádně důležitém místě v našem moderním sochařství nemůže být pochyb. Je to zakladatelská postava, a to jak ve smyslu kubistického sochařství, tak i tzv. civilismu neboli nové věcnosti. Ale o tom by měli spíš hovořit umělečtí historici, kteří se dnes na Gutfreundově postavení výjimečně shodují. Trochu to odlehčím: Otto Gutfreund měl na Uměleckoprůmyslové škole za žáka znamenitého sochaře Jana Wagnera. A Wagnerovi pozdější žáci, Chlupáč, Palcr, snad i Janoušek, razili heslo: „Od Wagnera ke Gutfreundovi". Sousoší Babičky s dětmi u České Skalice pro mě rozhodně není symbolem Gutfreundovy velikosti, jakkoli je to netradičně pojatý pomník. To spíš poslední sochařovy Ležící ženy jako nápověď dalšího, bohužel smrtí zmařeného vývoje.

Pravděpodobně nebylo tak jednoduché dopátrat se podstatných faktů z Gutfreundova života. Objevil jste mezi nimi něco mimořádného, co by pohled na tohoto sochaře zásadně změnilo?

Gutfreundův život je látkou nikoli na jednu, ale pro tři nebo pět knih! O některých paradoxech jeho života jsem se zmínil v odpovědi na druhou otázku. Tady bych musel navázat; jak se v Paříži po válce nemohl uživit, jak se s krvácejícím srdcem rozhodl vrátit se zpátky domů vlakem, který do Prahy převážel obrazy z výstavy československých umělců v Paříži, jak ho v Praze naši novodobí hrdinové, kteří si za války hověli doma v teple, osočovali jako rakouského špiona; proč došlo k tak nenadálému obratu v jeho sochařském směřování, o kterém v jeho písemných projevech nenajdeme ani řádku na rozdíl od období tzv. nového umění, jak se stal po Štursově smrti oficiálním sochařem, což byl úděl, který mu zoufale nevyhovoval, jak se v šestadvacátém, sedmadvacátém roce jeho výtvarná poetika znovu proměňuje, jako by se

chystal k dalšímu skoku; a co jeho tragická smrt na vrcholu? Paradoxy ovšem pokračují i po sochařově smrti. Kde ho v zahraničí vystavují? Ve Washingtonu u Hirshorna, v Tate Gallery v Londýně, ale v Musée d´art moderne v Paříži jeho Hamlet leží v depozitáři. A dovedete si představit, kolik jeho načerno odlitých plastik běhá po světě? Jímá mě z toho úzkost. A chcete-li vědět, odkud jsem čerpal údaje z jeho života, pak vězte, že z rodinného archivu.

Jak se díváte na nakladatelství Dauphin, které vaši knihu vydalo, a jeho majitele Daniela Podhradského?

Nakladatelství Dauphin je mimořádně sympatické už proto, že vydává tolik knížek z francouzské oblasti. Pan nakladatel je ovšem fantasta, který na většině knih prodělává, protože knižní trh má plná ústa, řekl bych spíš hubu, knih se zlatými ořízkami, a takové, jaké vydává pan Podhradský, bere po jedné. Na cestě po Moravě jsem byl z některých knihkupců hodně zkormoucený, ale o to víc jsem pookřál u vás ve Vsetíně a v Hradišti u pana Janouška, i v Olomouci.

S Michalem Novotným hovořil Dalibor Malina

JISTÝ PAN G. V RUKOU BÁSNÍKA

Michal Novotný, autor knihy Jistý pan G., je veřejnosti doposud znám spíše jako básník. Knížka o jednom z nejoriginálnějších českých moderních sochařů, Otto Gutfreundovi (1889 – 1927), kterou vydalo v r. 2000 pražské nakladatelství Dauphin Daniela Podhradského, je první prozaickou prací tohoto autora. Motivace k jejímu napsaní vyjde najevo až po bližším posouzení okolností, které s životem českého sochaře a jeho rodiny souvisí. Nic neskrývající pražský autor nakonec prozradí, že jeho matka byla Gutfreundovou neteří, že se právě do jejích rukou dostala Gutfreundova korespondence a některé další zajímavé písemné dokumenty z jeho života a že se poněkud rozostřená postava nesmírně přemýšlivého sochaře stala pro Michala Novotného, básnicky přijímajícího a vnímajícího životní realitu a umělecké výkony ve všech oborech, jakousi obsesí, s níž se potřeboval vyrovnat. A to tím spíš, že cítil dluh, který vůči Gutfreundovi česká společnost má. Ani reflexe Gutfreundova díla v kontextu moderního evropského sochařství meziválečného období ho neuspo-

kojuje. Michal Novotný si tento fakt vysvětluje výlučností Gutfreundova díla, jeho předvídavostí a předjímavostí, která z díla tohoto umělce činí fenomén minimálně evropských rozměrů. Patrně má pravdu. To, co je přítomno v následovnících Braqueova a Picassova kubismu (i pro Gutfreunda byl kubismus základní uměleckou inspirací) pouze latentně, tedy potřeba vyjádřit charakter doby v její dramatičnosti, naléhavosti a úzkostnosti, rozvinulo se u Gutfreunda s plnou silou. Poučen kubismem a expresionismem dospívá k originální a nesmírně sugestivní sochařské syntéze, která v našem moderním umění nemá srovnání.

Za Gutfreundovým expresivním, teoreticky zdůvodněným sochařským projevem stojí jemná, vysoce sensitivní duše, citlivá na dobové společenské poryvy, ale i na ryze privátní události v rodině či intimních vztazích. O tom všem Michal Novotný dobře ví; může to navíc dokumentovat umělcovou korespondencí, deníkovými záznamy, porůznu roztroušenými poznámkami k dílu, dochovanými vzpomínkami členů jeho rodiny.

Dokumenty, zprávy a informace o Gutfreundově životě a díle tvoří plastickou mapu utvářející obraz sochařovy biografie. Tyto zdroje jsou většinou spolehlivými průvodci po místech, kde se utvářel Gutfreundův osud, kde se ale také znenadání a nepředpokládaně, mnohdy i nelogicky, objevovaly důsledky jeho životních rozhodnutí.

Autor knížky Jistý pan G. dokázal toho, co po sobě sochař Gutfreund zanechal, zajímavě využít. Kompozice jeho beletrizované biografie (autor žánr knížky označuje spíš jako životopisný esej) připomíná metodu kubistů. Předmět zájmu je nahlížen z různých stran; kompozice, opírající se o využití rozmanitých slovesných žánrů (reportáže, úvahy, fikce, vyprávění založené na dialogu, korespondence) utváří kontrapozice světel a stínů, známých, méně známých a neznámých či bílých míst v sochařově biografii. Tam, kde chybí fakta, nastupuje autorská fantazie, rodí se fikce, která, uplatňovaná v tónině, jíž se prosazují doložené události umělcova života, nijak neruší. Spíš naopak. Přispívá k zajímavosti textu a jeho žánrové objevnosti. Autor vše umně spojuje v celek, který působí životně, třebaže přiblížit se oné životnosti je mnohdy možné pouze metaforicky Tady nastupuje poezie a její kouzlo: nesnadná uchopitelnost jejího obsahu a jeho konkretizace, aniž by tím však

sama výpověď cokoliv ztrácela na pravdivosti. Tady se Michal Novotný ve své próze představuje jako básník.

Jistý pan G. se cítí být Čechem, putuje na počátku 20.století do Paříže (jak také jinak, chce přece dělat umění!), píše rodičům i své lásce; uvažuje o umění, vstřebává vše, co Paříž v této oblasti přináší. Bojuje na frontě I. světové války, a to na straně Francie. Jak by mohl tušit, že se stane pro mnohé, a to už v nové Československé republice, zrádcem! Učí na Umělecko-průmyslové škole v Praze, je členem SVU Mánes, vnímá české meziválečné umění a zároveň je mimo směry a proudy, i diskuse, které tvorbu u nás ve dvacátých letech provázejí.

A řekněme přímo: je dál. Umírá však předčasně. O jeho smrti vypovídá policejní záznam z 2. 6. 1927. Svědkem Gutfreundovy smrti je kustod ze Společenského klubu na Střeleckém ostrově v Praze, který vypovídá o nalezení mrtvoly plovoucí ve Vltavě. Poslední věta Novotného knihy pak sděluje: „A přesně na den a rok, 2. června 1928, utonula ve Vltavě jeho sestra Milada."

Zdánlivě jednoduchý život jednoho z největších moderních českých sochařů, tak, jak ho přibližuje Michal Novotný, skrývá však daleko víc. Netvoří ho jen události, nedá se vměstnat do faktografie. Je prostoupen nesdělitelným tajemstvím, které se ani autorovi knížky nepodařilo odhalit. Není to snad ani to nejpodstatnější. Zůstal v autorském nadhledu a poctivosti poblíž výsostné oblasti, kterou je umění a která vždycky ohromuje. Tváříme se, že rozumíme, ale stojíme v údivu nad lidským výkonem, uchváceni nesdělitelným. Je záslužné a dobré, že nám to Michal Novotný znovu připomíná.

Dalibor Malina

NENAPLNĚNÉ OČEKÁVÁNÍ

Musím přiznat, že v případě básnické sbírky ***Šťáva*** *Věry Chase,* kterou vydalo pražské nakladatelství Labyrint, jsem podlehl vlastní zvědavosti a pokušení a byl zlákán i příjemnou obálkou ve stylu šedesátých let. Reklamní tah se vydařil, aspoň u mne.

Název sám o sobě sliboval plno smyslovosti a v podtextu i smyslnosti. Další očekávání vzbuzoval i text, který tento, novými tex-

ty doplněný výbor z autorčiny předchozí tvorby, uváděl. Píše se v něm, že by *sbírka v stylistické i tematické různorodosti* měla dát *vyniknout originální formě, která je v pracích současné básnické generace ojedinělá.* Ale ani po přečtení knihy jsem tohoto dojmu nenabyl a nenašel jsem nic, co by výše uvedená slova mohlo potvrzovat. Marně jsem pátral, kde a v čem se ta originální forma skrývá. V střídání volného verše s básněmi/texty v próze? Asi, neboť sbírka kromě tří, a to ještě spíše grafických variací na Morgensternovy trychtýře, žádnou formální a stylistickou inovaci nepřináší.

Nyní k obsahu sbírky. Žádný literární skandál či literární událost se nekoná, a to ani ve spojení s erotickou tematikou, kterou předkládá. Erotiky je na stránkách knihy sice hodně. Ba až přespříliš. Nalezneme ji především v textech, méně je už přítomná v autorčiných kresbách, které tvoří příjemný výtvarný doprovod v duchu knihy.

Vše ale působí až příliš chtěně a okatě. Snad kdyby tento záměr nebyl tak silně prosazován do popředí, mohl by autorčino předložení trochu lechtivé a trošku šokující knihy vypadat jinak. Takto se však téma na sto stranách dostatečně vyčerpalo variacemi na sebe sama. Celkově chybí jakási razantnost a autentičnost textů, neboť motiv překvapení je všeobecně vystřídán předpokládaným. Nelze popřít, že některé texty nepostrádají humor a že výbor obsahuje i zdařilé básně, např. *Báseň o mé kamarádce, jejich orgasmech a nevhodném příteli* na str. 31, která si lehce pohrává s jedním ze zapovězených sexuálních témat. Některé snad u méně otrlého čtenáře dokážou vyvolat ruměnec na tvářích. Ale i tak: z básní vane citové prázdno, a je to na nich znát. Formální zkušenost autorky zde dokázala zachránit jen málo. Prostě by to chtělo škrtat. Otázkou je, zda si toho měla být vědoma autorka, nebo vydavatel. Knížečka o třetinovém rozsahu by byla opravdu výborem toho nejlepšího a možná že i skvělým. Takto je to jenom další položka do bibliografie.

Jste-li však fanoušky Věry Chase a příznivci jiných jejích děl, pak vám doporučuji návštěvu internetové adresy *www.netrix.cz/vchase,* kde naleznete českou i anglickou verzi stránek této bilingvní autorky.

Pavel Kotrla

SMRDÍ TO TADY DNĚPREM

První překlad ze současné ukrajinské literatury od roku 1989

Co víme o současné ukrajinské literatuře? Nic. Literatury kdysi spřátelených sovětských národů vyklidily po roce 1989 pulty *světu* – v dané chvíli logicky a přirozeně –, přesto malinko šokuje, že v minulosti přiměřeně frekventovaná ukrajinská literatura si na český zájem musela počkat celých dvanáct let. Mezeru zmenšilo nakladatelství ONE WOMEN PRESS, jež v květnu představilo český překlad *bestselleru* jedné z nejznámějších představitelek současné *ukrajinsky* psané literatury **Oksany Zabužko Polní výzkum ukrajinského sexu** (1996).

Oksana Zabužko (*1960) debutovala v 80. letech básnickou sbírkou *Květnová jinovatka* (1985), vydala postupně sbírky *Dirigent poslední svíčky* (1990), *Autostop* (1994). Za básně přeložené do angličtiny obdržela v roce 1997 cenu Global Commitment Foundation Poetry Prize. Překládá americkou a polskou poezii, je viceprezidentkou ukrajinského PEN-klubu.

Sto třicet stran označovaných za román je panoramatickým obrazem života hrdinky, mladé ukrajinské básnířky po kolapsu sovětského impéria. Sexuální odysea umělce a básnířky, jak bývá kniha charakterizována, se odehrává na Ukrajině a v Americe na konci 20. století. Přestože se autorka uchyluje k nezávazné er-formě, příběh je do značné míry autobiografický. Zabužko čerpá zejména ze svého pobytu v USA a v Anglii, kde v polovině 90. let delší dobu pobývala.

Mateřský *jazyk*, léta znásilňovaný a i nyní stále ohrožovaný, vědomí tragické *historie* vlastní země nastavené nepříliš šťastnou *současností*, až příliš jasný obrázek *dětství* poznamenaného gulagovým stínem dvojího života pronásledovaných rodičů: tím vším je hrdinka v americkém kotli obtěžkána, to všechno postupně tahá z tajemného záplatovaného a lehce ošuntělého slovanského ranečku. A Amerika žasne. *„Co ti mám říci, Donno? Že nás vychovávali chlapi, omrdaní ze všech stran, že ti samí chlapi nás pak ošukávali a že v obou případech s námi dělali to, co jiní, cizí, chlapi dělali s nimi? A že my*

jsme se přijímaly a milovaly takové, jakými byli, protože nepřijmout je – by znamenalo postavit se na stranu tamtěch, cizích? Že náš jediný výběr byl a zůstává – mezi obětí a katem: mezi nebytím a bytím, které ubíjí? ...

Až by se chtělo říci, že *úzkost* a *strac*h jsou tím nejdivočejším vírem, který autorku zcela pohlcuje. Možná i proto tolik bezostyšně na odiv stavěného sexu (je-li libo: *šukání, mrdání*, a hle – i *milování)*, asi i proto *„tvrdé mužské péro, které příjemně potřísnilo chodidlo"* či popis menstruačních potíží, které prostřídá „painful intercourse". *„Sex je jen ukázka nějakého vnitřního rozporu,"* odpovídá si mimoděk autorka ústy své hrdinky, proč tolik polohy – převážně – ležmo. Příběh umíchaný jako sadomasochistický koktejl sekretu? Nikoli, spíše ona tvrdá volba mezi *bytím a nebytím, které ubíjí.* Panický strach o vlastní zemi a národ, jeho jazyk a kulturu: přežijí v presu euroamerické džungle(?!) odeženou konečně medvědí pracku(?!)

(*„... vyližte si prdel se svou ruštinou!").*

Léta tabuizované téma *sexu* se samozřejmě i v ukrajinské literatuře těší značné oblibě. Například povídkový soubor Jurije Pokalčuka *To, co je na dn*ě (Lvov, 1999) je ukázkou toho, že ukrajinský čtenář má v tomto směru opravdu ukrutný hlad a dokáže zřejmě strávit i na první pohled nestravitelné. Vyčítat Oksaně Zabužko lacinou touhu šokovat trochu narcistním líčením vlastních milostných patálií a jiných trablů by ale nebylo fér. To, co by chtěla říci, zůstává vyřčeno aspoň takto. Pořád jen kdesi v pozadí číhají onen *strach s úzkostí,* jež dokáží škrtit hrdlo tak dlouho, až z něj přestanou vycházet slova a nahradí je zoufalé orgasmické chrop-tění.

O současné ukrajinské literatuře už víme – i díky kvalitnímu překladu mladé české ukrajinistky Rity Kindlerové – aspoň cosi. Další knihy čekají, například tvorba vůdčí postavy skupiny BU-BA-BU Jurije Andruchovyče či charkovského básníka Serhije Žadana. Vůbec nejde o to splácet dluhy, ale zbytečně se neochuzovat. Texty, které vznikají na východ od nás, ale ještě ne v Rusku, totiž leckdy dokáží fascinovat. Čímsi, co jednou kamarád-sinolog popsal jako: *„...smrdí to tady Dněprem".*

René Kočík

IMAGINACE
Miloš Juřička

...

Ale podzim to nejsou jen padající lupeny, barevná leporela, první žertovné mrazíky, česání ovoce, shrabávání steliva, to je také porážení oveček, jateční pistole, košerák a ovečka sténá v bezvědomí, kopýtkama hrabe v zemi, jako by chtěla vycouvati z těla do rozevřené krajiny, teplá krev v blátě se dala na pochod, z rudých úst proudí mlžný vzduch a básník se sklání a ptá se sám sebe: je to růže?, není to růže?, je to tedy popínavá růže a ovečka přidává na intenzitě, jak sebou mrská, pokouší se utéci z rajonu smrti, ale ta už rozprostřela svá tenata, odhalila netušenou sílu, pak náhle škub a fertyk, ovečka přestala zametat nohama na odvráceném prahu života, zbyly jen ty ztrápené oči s výčitkou upřené na básníka, jako by on byl vinen, a básník celý obolavělý se snaží ovečce zatlačit oči, sprovodit tu bolestnou výčitku, ovšem pan řezník Huml ho zarazí něžným pohybem ruky: „Kdepak, to se vám nepodaří, ovečky odcházejí ze světa jevů s otevřeným hledím, tak jak do něj vstupují," a v těch tmavých, mžurkou potažených očích, ztratilo nebe rovnováhu, pan řezník Huml se sklání nad zadními běhy, udělá oka na pověšení a volá na básníka jako o posledním soudu: „Pojďte sem! Pověsíme ji na krumholec!" pak zas otevírá jí břicho a volá na básníka: „Kdepak vás mám, pojďte sem! Doneste mísu na vyvrhnutí vnitřností a tady mi to přidržte, musíte mi být nápomocen!" a pan Huml si potahuje nůž a básník do něj vkládá slova: „Pane Huml, jen tak mezi náma, ta ale měla krucinál ráda život, tak ho měla zažitý, až se jí těžko odcházelo ze světa jevů," a pan Huml vkládá ruce do útrob ovečky a s povzdechem dodává: „Jo, ovca, málo platné, ta dlouho zdychá, ale kdeže zas otálíte, pojďte mi sem přiložit ruce k dílu, nebo to ne zrovna nejlíp dopadne," snad ví, co za tím vším svinčíkem vězí, jak nic nezačíná, nic nekončí, anebo všechno začíná pianissimem a přechází ve fortissimo, aby to věčným návratem přešlo, přeskočilo, překulilo se z forissima v pianissimo, jak změna úhlu pohledu dovede člověka rozetřást, zviklat nastolené ideály, naplnit mysl k zalknutí, do toho máchající ruce pana Humla trhající krvavé cucky,

jako by je měl obě až po loket zapasované do brunátných mračen, šmahem se stmívá, klubou se první hvězdy ze skořepy rychleji a rychleji houstnoucí tmy, inu i podzim je podivný v našem kraji, co naplat...

Prudké trhnutí na loži, někde v paneláku teče voda, rozezlený budík na stolku si vybírá svou momentku, odepřený pohled v zrcadle, tradá do roboty, škola volá, z kaštanovníků pelichá první sníh, na chodbě se div nesrazím se školníkem, pumpuje z hrdla samé kletby, skrz troje zdi jsou slyšet, jako by mu přišlápli kuří oko, na konci chodby potkávám Šárku zapasovanou v hrozen dětí, škrobeně se na mě usmívá, skrz lněný mandel vlasů prosvítá šrám, oko podlité bouřkovými mračny, v očích vyčichlé slzy, jistím, že ten její mužský zase na ni pořádal hon, zas ji vzal tlučkem, ale už se to přece jen lepší, nedávno jí vyrazil tři zuby a zbil ji do bezvědomí, když mu nebyla po vůli, pln touhy rozcupovat květ na noc zavřený, zabírám narychlo do vesel, tajemství odráží od břehu a vzbouřené vlnky žene k ztroskotání, nikde ani hlásky, kamže to bývá odkládána usmrcená zvěř??

...

(Ukázka z delší prózy)

Miloš Juřička*(nar.1975) vystudoval VUT v Brně, fakultu elektrotechniky a informatiky, je inženýrem a žije ve Vsetíně. Píše básně i prózu. Jeho texty si doposud četli pouze jeho kamarádi. Má rád fotografování, v jedné ze vsetínských kapel hraje na kytaru. A jak je zřejmé, má rád především Bohumila Hrabala.*

-dm-

JAKUB CHROBÁK

BALADA

Leží mlha leží,
leží na poli.
Když má chlapec roky,
chodí o holi.
A když on pak není,
aj, to zabolí.
Jiný si pak všímá
mlhy na poli

Bratři dva – Múruš a Dúruš šli na houby Šli na houby
našli holuby
Holuby pekli na kamnech z kterých
komín do nebe A tu ze zobáků
zamordovaných
– ???? ! – malé bílé holubičky a byly to jejich
duše a ty šly a skočily do komína
Tím komínem rovnou a jistě do nebe

Mdlo
Byl jsem zblednut a byl jsem zezelenán.
A byl jsem uťat a byl jsem utajen.

Přibíhají čtyři urostlí krysáci,
Přinášejí na nosítkách
Mohutné a těžké mdlo.

Mdlo vstává, přiskočí ke mně a lije se mi do krku. Vztahuju k němu vnitřní paže, které začínají někde u ledvin, vztahuju k němu svoje vnitřní paže, vtahuju ho, stahuju ho, beru si ho do vnitř. Nevzpouzí se, nevzpíná se, nezpívá.

Kachna ochutnala boj a okusila krev. Zocelena pouličními šarvátkami, ojizvená bitvami prochází dnes městem a ve jménu spravedlnosti prokusuje břicha děvkám, dealerům všech drog, policii, pankáčům, slušným lidem. Dobře tak, že je smrt na světě.

A zatím v hrnci od smetany vysoko roste, se vzpíná houba, mezi uchy hrnce, ušima stěn, nohou stolu napínají Pavoukové lana, cvičí, šplhají slaňují.
Za čas přijdou páni odpojit elektřinu; slaneček na mrazáku taje, začíná se hýbat. Vyleze z lednice, vyhází ze skříní prádlo, rozpáře slamníky. Nenacházeje, co hledal, hotoví se k odchodu. Vtom…

ODESÍLATEL IVAN DIVIŠ

Mojmír Trávníček

Když dostal básník Ivan Diviš Státní cenu za knihu deníkových textů Teorie spolehlivosti, začaly se v tisku ozývat velmi nedůtklivé protestující hlasy, jejichž rozhořčení mělo vesměs společného jmenovatele: jak je možné, aby stát odměňoval autora, který klne vlasti, ostouzí a uráží vlastní národ, jeho historické idoly i současná božstva. Nebyly to jen podrážděné dopisy čtenářů /velmi nepozorných a povrchních/, ale obdobné názory projevovali i kompetentní literární znalci, pohoršeni Divišovou zhrzenou láskou a občasnými paroxysmy hrůzy ze skutečnosti či ze zrůdných představ realitou vyvolaných. Hovořil jsem o Divišově díle nejednou s mladým básníkem Pavlem Petrem, který tehdy působil v redakci nebo redakční radě brněnského časopisu Host, a ten mě vyzval, abych pro revui napsal o básníkovi něco pozitivního, co by se odráželo od projevů zapšklých mizomúzů nebo závistníků. Velké chuti jsem do takové práce neměl, protože jsem se nemohl považovat za dobrého znalce Divišova díla. Sledoval jsem ho sice od prvních poválečných veršů v Ohnici s jistými sympatiemi, ale typ jeho poezie, pro kterou sám básník našel adekvátní výraz v názvu sbírky Chrlení krve, mi nebyl nejbližší. Jeho riskantní výpravy do temnot byly čím dál zarputilejší a připdalo mi, že se zříká rozlišovací schopnosti. Pokusil jsem se však právě proto utřídit si a vyjasnit svůj pohled na Divišovo dílo, a několik myšlenek jsem pak formuloval jako Zamyšlení nad Divišem, které jsem Petrovi nabídl; bylo publikováno ve 3. – 4. čísle Hosta 1996. – K velkému překvapení jsem krátce nato dostal od básníka dopis datovaný 15. 10. 1999. K osobnímu setkání s básníkem už však nedošlo. Dodatečně jsem zjistil při četbě Divišova životopisu, že jeho dědeček, tj. otec matky, o níž se v dopise zmiňuje, byl svatebním svědkem při sňatku mých rodičů jako přítel mého dědečka, a že jejich rodiny, dokud obě žily v Praze, se přátelsky stýkaly. – Dopis dávám čtenářům k dispozici jako doklad Divišovy noblesy i jako jedno zajímavé svědectví, jak se díval na vlastní tvorbu a na některá její významná východiska.

Drahý pane:

naš benjamín Pavel Petr mně na Bítově předal dva výtisky HOSTA. Já jaký jsem – nikdy nic nebudu mít – jsem vzápětí jeden výtisk komusi daroval. Ale to je irelevantní.

Já na Moravu nenechám dopustit. Morava je slušnější, noblesnější – a tedy nutně i distancovanější než Čechy, zem očividně prokletá – a to svoje prokletí vrhá i na Moravu, kterou táhne za sebou. Moje matka totiž je z Uherského Hradiště – a proti mojí vůli – neboť jsem ji nikdy nesnášel pro její horentní indiskreci mám právě od ní všechno múzické, hudbu i poesii. Matka velmi slušně zpívala, mne ty její produkce za klavírního doprovodu mého aristokratického otce podvědomě rozčilovaly, jako by celá moje chvějící se bytost cítila pohřmívati zemětřesení. Takyže k němu došlo.

Vy, vy jediný v nevlasti vlasti, jste to postihl a taky přesně řekl. Když ne naprostá jednota, pak promiňte, až identita života a díla. Brzy jsem pochopil, že poesie rovná se můj život, zcela biicky-vegetativně, i metafyzicky. Že ten princip nesmím ztratit, ale taky to, že mu musím dát a vrátit, co je v lidských silách. To trvalo téměř pět dekád, až na sám práh stáří, kdy, budete se divit, nejenže ze skalní stěny tryská pramen dál, jen teď nevímco se s ním děje, se hotuje na závěrečnou skladbu. Dále jste naprosto trefně postihl, že jsem člověk zgruntu religiózní, s četnými, žel, divagacemi do gnóze. Nikdy se mně neopodařilo strčit hlavu do tohoto správného pytle, stále jsou tu pochybovačné hlasy a protihlasy, jen jedno je jisté: že jsem na NĚHO nikdy nenechal dopustit, že ON je největší, na čem – později s kořením Říma a s obmyslnou Israelí, ovšem, je založena jediná civilizace Života, zatímco všechny nám dostupně známé civilizace byly civilizacemi SMRTI plus generálního otroctví. S Kristem je třeba rozmlouvat jako se sousedem a dobrým přítelem a co mně leží na srdci, to mu „plácnout do obličeje", však on si to přebere a nanejvýš se usměje nad tím neklidným člověkem.

Je to až na mezi zázraku, že se našel erudovaný člověk, který mně rozumí a který se mne zastal. Jistě jste si povšiml čecháčkovských fašismičků, a to nad Teorií spolehlivosti, kterou jsem poctivě tvářel osmatřicet let. Ještě tady v Mníšku vidím nad svým ne-

vhodně umístěným psacím stolem (na něm) obrovský harmonikářský šanon, který jsem švihl ve Svobodné Evropě, a v něm a z něho trčící spousty záznamů, jen nahrubo pozastrkaných do hypotetických oddílů. Pane Trávníčku, kdybyste mne zabil, nevybavím si, jak se toto monstrum dostalo na stůl Wernischovi v Literárkách, který prováděl první redakci – a, což je zajímavo – vyřadil z této první probírky všechny texty týkající se jeho osoby. Pak to vyšlo, bylo téměř okamžitě rozebráno, docházelo u Fišera v Kaprovce ke komickým scénám, byl zákazník, který si jich koupil dvanáct, tj. bradu měl vystrčenou a na spontánní otázku p. Fišera, co a jak? stačil odpovědět: abych to rozdal kamarádům – a zmizel. Ale hydra čecháčkovského mobu byla pohotově – začaly padat drobty, pak insinuace – je to možné? Ano, je to možné. Já Vám něco povím: jen Václav Černý a já, plus taky ovšem Vratislav Effenberger, prohlédli Čechii skrz naskrz. Připouštím, že mob je všude, v Argentině, v Singapuru, snad i na Islandě, a to proto, že je nám sprostota a nízkost genotypálně vštípena. Ale někdo musí zůstat slušný a ten, kdo je slušný, odchází. Přece nepovedu svou dcerku do bordelu, kde se koituje na stolech a kde podlaha je plná zvratků – ihned s ní odejdu. A pak jsem si řekl: není jiné odpovědi, než že to je zášť, že řečeno s mobem, emigrant dostal Státní cenu. V Zemi České bylo a je cosi šíleného, jako by se dopotácevší se vlček byl nasazen a roztočen nanovo – toč se a vrť můj kolovrátku – ať mi huba upadne, a taky je typické, že se mne zastala Morava. Z českých polofízlů, domovníků a pouličních výborů se nenašel muž... Vy jste postihl, pochopil a napsal, že tu je až sebevražedná identita díla a života. Já skutečně de faktonic nebásním, já jen zapisuji, že jsem jen slyšel, viděl a to ode druhých spíš než od sebe. Existuje ovšem „básnická licence", ale věřte, všechno, co lidé ode mne čtou – pokud to čtou – je zažité, odžité, slyšené. Existuje ovšem volný prostor pro básnickou licenci – a to všechno JSTE VY přesně vystihl a postihl. Nemohu věřit, že bysme se v životě neuviděli. Možná dřív, než si myslíte! Děkuju Vám bratrsky, přeju Vám zejména zdraví a lásku, jak praví naše GRANDE DAME: Sin amor todo e nada! To je slyšet! Vám oddaný

Ivan Diviš

texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 22
léto 2001

Úvodník:

Letní ztráty

Vyjel z Bystřičky Pablo – šéfredaktor, dojel do P., aby – ještě než překročil práh mé dočasné usadby – zahalasil: „Končíme!" Na letní pouti provázela ho jeho N. a prý i letní chandra; taková rozkošná, protože bych řekl, že neškodná. „Končíme s Texty," prohlásil po dvacátédruhé a zatvářil se, že to právě myslí vážně. Jako by chtěl zvěstovat divnou letní ztrátu. Pablo – zvěstovatel?!

A zatím jsou to jiné, neporovnatelně těžší letní ztráty, u kterých by nám mělo docházet, jaké to bez nich bude jinačí. Nejdříve Zdeňka Psůtková: bude kdy někdo umět lépe předat češtině Paustovského, Grina? .....a pak, v srpnu, pár dní před barevným narozeninovým stolem .....adeus, amado Jorge Amado!

(Pamatuješ, Pablo, jak jsme četli Gabrielu? Ze žlutých zaprášených stránek sáli vůni hřebíčku a skořice, zeleného bahijského moře? Pamatuješ?! Já jsem to třeba, milý Pablo, cítil moc..... když spadla bahijská noc a Gabriela zapletla silné kakaové stehno do nohou svého muže – jímž jsem byl já. Tak jsem to viděl: ležel jsem v horké vaně ledového kyjevského bytu, četl to všecko a byl zase v krajích, z nichž jen o pár měsíců dříve jsem se vrátil, ty víš. Protože jen krátká chvíle tam, jen jedna noc pod Jižním křížem, v La Puntě, malé vesnici (avokádo, empanadas a mestická dívka): to je více než jakékoli eroticko-kosmické dobrodružství! Evropa je chorý apendix této planety, tvrdím odvtedy.)

Sešli jsme se s Pablem v půli léta u něho na B. Kousek nad Žabárnou přišli jsme k řece. Po velké vodě, byla zelená a rychle utíkala, syčící, koryto jí bylo plné. Obnažili jsme bílá těla do pasu a vstoupili do ní. Dvacet metrů po proudu přibírala řeka proud potoka, co Pablovu ves párá na dvě nesouměrné polovice; bahno zvířené nedávnou bouří a deštěm zkalilo ho do šedohněda; klacky jím pluly. Kdybychom se toho odvážili a zpocené konstrukce vydali toku, dělajíce krátká nemotorná tempa proti proudu a rozrážejíce ho stříkavě, pohledem ke břehu dospěli bychom asi k tomuto: plyneme směrem zcela opačným. Jsme poutníci na bezcílné pouti hledající soutěsku, která by vedla zpátky do minula. Ale tu přeci najít nemůžeme!

Až Pablo – šéfredaktor po třiadvacáté vyhlásí bankrot těchto stránek, budu vědět, že chlístá podzim a brzy bude večírek. A už to je dobrý důvod pořád být!

René Kočík

Obsah:

úvodník
René Kočík: Letní ztráty___**2**

poezie
Petr Maděra: ***___**12_13**
Jakub Chrobák: Dinotice___**15**
Jan Válek: Hlídání kamenného vejce, Děkuju pěkně___**15**

próza
Milan Orálek: Když byl máj___**4_8**
Z valašských přísloví___24

překlad
Bohdan Ihor Antonyč: Poezie___**9_11**
Antonio Di Benedetto: Lítáme___**14**

comics
Michal Jareš: ___**16_17**

z archivu
Dalibor Malina: Znovuobjevovaný svět Jana Kobzáně___**19_22**

dopis
Jakub Chrobák: Dopis přes kopec...___**23_24**

recenze
Pavel Kotrla: Zpět k žloutnoucím stránkám papíru___**25_27**
Mojmír Trávníček: Malá recenze na niveč___**27_29**
Dora Víceníková: Kytice: K. J. Erben – F. A. Brabec___**29_31**

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. (0657) 643 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel. (0657) 619 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 22, ročník VI., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina; registrace u referátu kultury OkÚ Vsetín pod číslem VS-044/1999, internetová adresa: **www.inext.cz/texty**

KDYŽ BYL MÁJ

Milan Orálek

Břemeno těžší a těžší
neseš, můj domove,
na domy prapory věží
slunce májové...
(F. Hrubín)

Z hospody se ozývalo hulákání rumunského kmána - znělo to, jako by mu zrovna amputovali nohu; on se však jen opil. Byl květen, zase jednou docela hezký máj, a všichni pořád něco oslavovali. V sokolovně, jež k hospodě přiléhala a v níž se před válkou lid tužil a tančíval, svítila po dlouhé době všechna světla. Osvoboditelé zpívali, pili a hodovali; zítra měli znovu bojovat a umírat.

„Co měla na sobě?" ptal se Jan dychtivě. „Na sobě? Jak to mám vědět?" smál jsem se. „Tak si vzpomeň."

„Proč, prosím tě? To je to tak důležité?" „No jistě že JE. Copak se nepamatuješ?"

„Ne," řekl jsem, „nepamatuju. Já si nevšímám šatů."

„To jsem si moh myslet," řekl zklamaně, pak se však znovu nadchl: „Ale ona je doopravdy skvost moravské architektury, viď?!"

„No, dejme tomu. Ale vyhublá je jak prkno. Jí vůbec?"

„Ovšem, že jí," odtušil samozřejmě, „proč by nejedla? Jablko nebo kůrku chleba denně. Ona má strach, že kdyby jedla víc, že by se už nelíbila, víš?"

„Pár kilo navíc by jí teda neuškodilo," mínil jsem. „Co Rumuni?" zeptal se Jan po chvíli.

„Co chceš vědět?"

„No, máma se ptala, jestli... třeba nesmrdí," zašeptal.

Rozesmál jsem se: „Ne. Ale i kdyby – osvoboditelé přece můžou smrdět, ne?"

„To je pravda," přikývl Jan se smíchem a povídá: „Sestřička musí být z tolika chlapů na větvi, ne?"

„To víš, že je," řekl jsem. „Včera se víc než půl hodiny fintila a nezůstalo to bez účinku, poněvadž ji pak sbalil jeden oficír."

„A?" „Vrátila se v pět."

Jan uznale hvízdl. Měl pro moji sestru odjakživa slabost. Potom přešel k důležitějším věcem: „Nemají cigarety?"

Vtiskl jsem mu jednu do ruky a on si zapálil, dal si šluka a zhodnotil ji: „Paráda!"

Chvilku to vychutnával a pak se zeptal: „A... kdy vlastně odjíždějí?" „Zítra. Postupujou na Kroměříž. A od otce chtějí, aby šel s nima." Jan nakrabatil čelo. „A tvoje máma ho pustí?"

„On se jí neptal. A co vlastně může dělat? Copak ty bys nešel?"

„Jasně, že jo. Když člověk seděl šest let na zadku a ted může něco udělat... Já jsem jen myslel, že je to pro tvoji mámu dost blbý."

Neodpověděl jsem.

Jan si protřel unavené oči a se zábleskem optimismu v nich pravil: „Ale blýská se na časy."

„Blýská, pravda," řekl jsem mrzutě, „ale s jásotem radši ještě chvilku počkáme, že jo?"

Chvilku jsme mlčeli a poslouchali, jak hlasy Rumunů ponenáhlu utichají. Maminka otevřela okna v lokále a rozsvítila v kuchyni. Po pěti minutách zhasla a sešla do sklepa, kde jsme ted mezi pivním bečkami spali, protože z našich pokojů si Rumuni udělali velitelský stan.

Odněkud zazněl sestřin sonorní smích. Potom už jen ticho.

„Co chceš dělat?" zeptal jsem se Jana. „Kdy? Teď? Zítra?"

„Po válce."

Jan zabořil ruce do kapes. „Vlastně ani nevím." „Vezmeš si Tonču?"

„Prosím tě, zase tak vážné to není."

„Na školu nás určitě nevezmou," uvažoval jsem. „Bude nouze o lidi, takže nejspíš skončíme jako kantoři v nějaké Zadní Lhotě nebo tak něco. A potom? Pámbů ví. A ani to není jisté."

Jan se zasmál: „Nesmíš o tom tolik přemýšlet. Důležité je, *že* jsou Němci na lopatkách... A Tonču by sis měl vzít ty, s ní člověk nemá na přemýšlení čas."

Přelezli jsme zeď a šli zezadu přes dvůr, k naší hospodě. Někde za námi leželo cvičiště, kde byli ještě před několika dny zakopaní Němci s mašinkvérem a odkud ostřelovali přijíždějící rumunskou armádu. Naše familie se zatím třásla ve sklepě strachy, stejně jako jiné familie v jiných sklepech.

„Stavíš se zítra odpoledne?" řekl jsem. „Už v poledne, jestli chceš."

Rozloučili jsme se, Jan s rozběhem přeskočil lavičku pod ořechem a uháněl domů. Před kurníkem jsem se srazil se sestrou, upravovala si vlasy. Zeptal jsme se jí, jestli ji kapitán ocenil aspoň na pět cigaret: řekla, že jsem blbec a odešla dovnitř. Noc příjemně chladná, nikde se už nesvítilo. Z komína stoupal k obloze hustý bílý kouř; otec topil, aby nám osvoboditelé do rána neztuhli.

Když jsem se definitivně probudil, bylo půl deváté. Vyhlídl jsem z okna. Zataženo. Člověk si klidně mohl myslet, že začíná docela obyčejný den.

Vstal jsem, sešel dolů, na dvoře se umyl, a pak křepce vkročil do lokálu. Maminka ho zrovna uklízela: rozbitě půllitry, panáky, prázdné flašky... Něco si broukala a vypadala smutně.

„Táta je pryč?" Přikývla. „Nevzbudilo tě to, když odjížděli?" řekla mechanicky. „Jasně, že jo. Co je ti?" zeptal jsem se blbě.

„Nic," řekla. Pořád utírala nádobí, pomalu a pečlivě. Zazubil jsem se jako osel: „Moc to osvobození prožíváš."

Utichla a na okamžik přestala s utíráním. „Víš co, synáčku," pronesla nepříjemně, „jdi odsud nebo ti dám pár facek."

Vypadalo to, že brečí. To se opravdu povedlo. Tak jsem radši oželel snídani a rychle zmizel.

V deset k nám přišla Coufalka, taková otravná baba odvedle. A vzala s sebou hromadu kamarádek, o kterých se v dědině asi třicet let říká, že už musejí každou chvíli pod drn. Ženská, co vedla koloniál, prohlašovala, že se teďkon nemá prodávat, že se má oslavovat a chlapi by měli někde nafasovat pušky a jít se poohlídnout po lesích, jestli se tam někde neschovávají fašisti a ty by měli na místě popravovat, a co nejpotupněji, prosím. Coufalka se přidala a povídala, že by měli Němce posílat do koncentráků, tak jako oni poslali do Sachsenhausenu Jindru Synka a Tomáše Musila a že by se měli zfleku pověsit všichni kolaboranti. Když se jí maminka ptala, jak přesně si to představuje, odpověděla jí, že lidi moc dobře vědí, kdo byl za války s Němcema, stačí na ně ukázat prstem. Maminka byla trošku unavená a nervózní, tak se s ní nehádala, protože ona se vlastně nikdy nehádala s nikým. Vypily za tu hodinu půl flašky režné, kterou si otec schovával – nikdo z nás nevěděl na co – a Coufalka se tak lízla, že když šla v poledne domů, hlučně světu zvěstovala mír; že se u Kroměříže pořád ještě bojuje, což bylo náramně dobře slyšet, jí bylo jedno.

Maminka se po obědě, který byl sváteční a který schovala taky otci, modlila růženec, ale usnula při tom, takže jsme jí se sestrou zuli křápy a položili ji na divan. V jednu, s nezbytným zpožděním, přišel Jan. Byl bez Toničky a sestra na něho dělala cukrbliky. Protože jsem to nechtěl odkládat, přemluvil jsem ho, aby mi pomohl uklidit zahradu, Rumuni si tam bez zábran odskakovali, kdykoli byl reterát za lokálem obsa-

zený. U osvoboditelů se to jakž takž sneslo. I tak se Jan tvářil, jako kdyby mu ta práce nevoněla a durdil se, že místo aby si užíval osvobození, odklízí u nás lejna.

Otec slíbil, že se do večera vrátí. Čekali jsme na něj do půlnoci, maminka pletla, já si četl a sestra zápolila s rádiem, které ten večer s konečnou platností dosloužilo.

Protože se otec do půlnoci neukázal, šli jsme všichni o půl jedné spat. Maminka byla nesvá, dlouho nemohla usnout. Rádi bychom ji utěšili, jenže jsme nevěděli jak.

Ráno jsem vytáhl ze sklepa bicykl a vyjel ke Kremzieru. Kdosi, patrně někdo z májových vlastenců, na ceduli německý nápis hnědou barvou přeškrtl a napsal vedle česky: Kroměříž.

Jel jsem mezi poli, jelikož jsem nevěděl, jestli je na okresce bezpečno. Asi za deset minut mě dohnala sestra. Hned jsem věděl, že ji maminka nepustila, ale nic jsem neřekl. Jeli jsme rychle a zahřáli jsme se. Pak jsme na pár minut zastavili. Báli jsme se spěchat, proč taky...

„Chceš cigaretu?" zeptala se mě sestra.
„Jo."

Podala mi cigaretu od oficíra a sama si vzala taky jednu. Zapálili jsme si, lehli si do trávy a kouřili, za chvilku jsme zase naskočili na kola a uháněli dál. Mezitím začalo pršet.

Kroměříž vypadala velice osvobozeně. Ulice zaplnili rozesmátí občané s trikolórami na revérech a pletli se nám pod kola. Z oken visely Masarykovy portréty a československé a sovětské zástavy. Rumunské vlajky neměli samosebou nikde, kdo taky mohl tušit, že nás osvobodí Rumuni.

Přejeli jsme po mostě přes Moravu a za nějakou dobu nás před velikou budovou jakéhosi magacínu zastavil holohlavý chlápek, řka, že tady shromáždili padlé, že jestli někoho hledáme, máme se podívat. Opřeli jsme kola o zeď a já šel dovnitř. Sestra zůstala venku.

Ležela tam spousta těl, většinou muži. Češi a Němci. Viděl jsem tolik mrtvých poprvé v životě a řekl jsem si, že se na ně nebudu dívat, že upřu pohled na jednu stěnu té haly; ale mohl mezi nimi být můj otec, proto jsem se dívat musel. Za války jsem slyšel mockrát, že nacisti někoho z okolí popravili nebo že někdo skončil v koncentráku. Jenže tihle lidi umřeli teď, když je už vlastně po všem. Nechtěl jsem se tam rozbrečet, tak jsme si říkal, že je to prostě pech, blbá náhoda... Pak jsem spatřil otce. Na špinavé podlaze mezi ostatními, zakrváceného, zkrou-

ceného... Vyhlížel žalostně, žalostně i směšně. Jenom nehybné tělo, jaksi cizí a prázdné a nepochopitelné. Stál jsem nad ním pár minut...

„To sou svině hnusný," pravil ten malý chlápek, když jsem ho požádal, aby mi s otcem pomohl. Měl jsem v úmyslu sehnat nějaký auťák a odvézt ho domů.

„Zasraný svině hnusný. Šak oni uvidí, šak oni taky dostanou svoje," rozohnil se ten chlápek a vůbec nevypadal jako orákulum.

Sestra plakala a utírala si slzy kapesníkem, ale na tváře jí padaly kapky deště, takže je měla pořád vlhké, stejně jako já. Objal jsem ji, políbil a chvilku jsme brečel s ní a říkal jsem si, že ji mám strašně rád a už jí dám jednou provždy pokoj. A i když jsem to nakonec neudělal, bylo moc dobře, že jsme tam spolu brečeli. Zapálili jsme si cigarety a koukali na rozesmáté a ubrečené lidi v ulicích. Konečně jsme z jistotou věděli, že je opravdu po válce, že nic už nebude jako dřív.

A ještě dlouho pak byl máj. Po večerech jsme si četli Máchu, kouřili cigarety od šmelinářů a pili režnou, kterou si otec dřív schovával, snad ani nevěděl proč. Byli jsme tři a neměli jsme to lehké.

Za nějaký čas jsem odešel učit na učňovskou školu do Hrotovic. Žil jsem jako anachoret, stýskalo se mi po Janovi a po sestře a po mamince. Lidé měli radost z toho, že je po válce a asi jen málokoho napadlo, že všechno, docela všechno je jiné než předtím; jen málokdo cítil úzkost z toho, co bude.

A já byl sám, ve studené hrotovické škole, na světě, v hrobovém tichu, v malinkém atomu věčnosti, v Teď, které si člověk nesmí moc dlouho uvědomovat, aby mohl žít, v Teď, do kterého se scvrkl čas, tiše oddychuje, aby se zachvíli rozběhl, rychle, tak rychle jako vždycky, aby se pro mě už nikdy nezastavil a odnesl mě do nějakého jiného Teď, tam, kde tohle všechno, tahle léta, tyhle skutky, bude neskutečné a vzdálené, utopené v životě a ve vzpomínání. Slyšel jsem ho, jak oddychuje, stále klidněji, stále pomaleji, jak nabírá sil. A teprve, když rozbil stěny toho hrozného Teď, když se dal do pohybu, teprve pak se mi přestalo svírat srdce.

(Třinec – Val. Meziříčí, prosinec 1998 – říjen 1999)

Milan Orálek: 19 let, rodák z Valašského Meziříčí, žije v Třinci, doposud publikoval časopisecky

BOHDAN IHOR ANTONYČ

Bohdan Ihor Antonyč se narodil 5. října 1909 ve vsi Novycja (dnešní Polsko) v lemkovské rodině vesnického řeckokatolického kněze Vasyla Antonyče. Prostředí Lemků mělo na Antonyče zásadní vliv. Chudí zemědělci na úpatí hor si uchovali nepřeberné množství pohanských zvyků, pověr a magie. Pro Antonyčovu tvorbu bylo významné i poznání velkoměstského prostředí: rodina se r. 1914 přestěhovala do Vídně, později v roce 1919 – po smrti jeho strýce Aleksandra Vološynovyče, který byl polským režimem odsouzen k restu smrti za to, že se zasazoval o připojení haličského Lemkovska k Československu, přesídlila do Michalovců a odtud pak do Medzilaborců.

Na polském gymnáziu královny Sofie v Sanoku se Antonyč účastnil dění ukrajinského kroužku a po maturitě r. 1928 se zapsal na univerzitu ve Lvově, kde vystudoval (1934) slovanskou filologii. Živil se překládáním ze slovanských jazyků, z němčiny i angličtiny.

První báseň otiskl ve lvovském skautském časopise Vohni v roce 1931 (lemkovským dialektem byl Antonyč silně ovlivněn a jeho stopy si v jazyce nesl i poté, co se na gymnáziu začal spisovnou ukrajinštinu učit). Na podzim téhož roku vyšla i jeho první sbírka Vítání života. V prosinci 1934 následují Tři prsteny, v roce 1936 pak Kniha Iva. Sbírky Zelené evangelium a Rotace, které Antonyč mínil vydat v roce 1938, vyšly až po jeho smrti. Z jeho prózy se dochovala nedokončená novela Tři mandolíny a poměrně rozsáhlá část ze zamýšleného románu Na druhém břehu. Napsal i libreto k opeře Dovbuš.

Zemřel po krátkém zápalu plic 6. července 1937.

Bohdan Ihor Antonyč byl na Ukrajině dlouhou dobu opomíjen. Teprve v posledních letech (v říjnu 1999 uplynulo 90 let od jeho narození) se jeho jméno opět stává součástí dějin ukrajinské literatury. Antonyčovo dílo – mimo jiné nadčasová sbírka Rotace – je důkazem, že poezie v ní zaujímá skutečně výlučné postavení.

-reé-

D ě d i n a (Tři prsteny)

Krávy se modlí k slunci,
jež ráno plane vlčím mákem
a štíhlý topol stále výše,
jakoby strom se stával ptákem.

Od vozu měsíc odpřahují.
Konopné, širošíré nebe.
Vítr a dálka nedozírná.
V oparu sivém lesa hřeben.

Kohout a kužel a kolébka.
Z hor padá javorové listí.
Den se přelévá do doliny,
jak mléko do hliněné misky.

Ú r y v e k (Kniha Iva)

Hrozím se zhasit světlo lampy,
mám strach, že bude ještě hůř,
tato noc, rozložená v jamby,
do srdce vnikla jako nůž.

Nemohu usnout! Kuropění,
hodiny bijí, měsíc plyne.
Pro můj sen, spánek klidu není
v sedmibolestné Ukrajině.

J a r m a r k (Zelené evangelium)

Můj bratr - krejčí dětských snů,
sešil se zemí nebe.
Šátky planou u kramářů,
pestrobarevný hřeben.

Sekery zvoní, bubny hrají.
Rozluštím snad hádanku:
červené slunce prodávají
v Gorlicích na jarmarku.

Rudý šátek (Kniha Iva)

Jak vatra hoří nad západem
pověry snů a věků dávných.
V záři rudého šátku plane
ztraceno město mého mládí.

Na topolech se hvězdy smějí
a lidé křižují se v hrůze.
Za nocí měsíc zabíjejí
Chasidé v černé synagoze.

Moje městečko tajůplné
v chlapeckých vzpomínkách se ztrácí!
Minulo mládí, znovu plane,
tak jako dávné pověry se vrací.

Tesařův syn (Zelené evangelium)

Dubová truhla, v truhle píseň se sekerou.
Tou sekerou tvůj otec denně Boha chválil.
Též děd byl tesařem. Znáš kostelíků čtvero,
kterými završil vezdejší putování.

Už dávno sekera nepadne ti do dlaně,
neumíš z dřeva touhy okřídlené tesat.
Tak tažní ptáci odlétají z horské stráně
do teplých krajů dolin kvetoucích a děvčat.

Východ slunce (nezařazeno)

Strašlivé víno zralých nocí
v mé lebce bouří, vře a šplíchá.
Malátný budím se a zmítám,
měsíc mi rozšlapává oči.

Náhle však slyším: jemně, tence,
jasná modř zvoní stále výš.
Drakóne měsíci, zhyň již!
Tu bílý bůh vychází - slunce.

z ukrajinštiny přeložil Tomáš Vašut

x x x

Má na hřbetě ruky, jíž se přidržuje,
špinavý rámeček od náplasti.
Fotografie všední bolesti
prosakuje až do oken tramvaje.
Smíchovská žena s nepřítomným výrazem
jako zaprášená tráva u zdi továrny.
Takto se míjíme.
Ani já už nemívám takový strach
o svůj život.

x x x

Dole je město, svléká si přes hlavu kouř.
A já se steskem nechám zarůst cestu.
Hloubkou se mihne křídlo, zbloudilá špona
něhy.

x x x

Ostatky světla
jsem našel v koutě lesíka
ustlaného listím.
Polibky v patách chleba.

x x x

Máma tančí v blátě rusalčího jezírka.
Táta si to namířil skrz les
převtělený v chladné dubnové odpoledne.
Poslední bitva na pahorku
a pak už jenom strach, zda dobře dojedou.
Čumíme na hokej. Reflektor z ubytovny
uvrhl do pokladnice loňské bukové a olšové
listí.
V sirobné maringotce
na umakartu zmlkají
křiklavé časopisy,
dojímá mě nepoznaný život stárnoucího otce.

Mastné rohy

Podvozek blondýny na hácích,
v duté hale nasvícený za niterného štěkotu
psa.
Dvě andělíčkářky vrávorají nad plotem.
Přibíhá mne tmavě očichat
v rachitických keřích u kruhové prodejny aut.

Ukrajinec sám na zastávce,
nakloněná větev.

x x x

Zapřisáhlý klid znamenají až
vztažené ruce muže v jemné košili,
vztažené z poslední večeře.
Babička vyžínající srpem
černobýl měla otevřené dveře
do osvětlené síně.
O hebkého kocoura by nezavadil v poli.

Stráň

Žížaly v pršce, odepnuté řemínky
od hodinek utopenců.

Dva lahvoně po kapsách,
kolty deštivého podvečera.

Hoj

Kdyby se našel na Štědrý večer ve městě
blázen,
co vezme sekyru a vyjde do noci,
kdyby došel k namrzle zaparkovanému autu
a v předním skle prasknul jiskru, vysekal díru,
spatřil by věštbu.
V hlubině, jež trvá celou kolonu čekajících,
zračila by se zlatistá cesta,
pohyb a tep srdce.

Petr Maděra (1970) autor básnických sbírek Krevel (1997) a Komorní hůrka (2001)

ANTONIO DI BENEDETTO

Lítáme

Protože stála před tím nejpříjemnějším a nejneškodnějším tajemstvím, jaké jen může být, a měla chuť povídat, kterou já postrádám, vyprávěla mi o svém kocourovi.

Tak ano. Samozřejmě, ale… Především, protože je sirotek, z milosrdenství někde sebraný, ignorujme jeho původ. Je to kocour a miluje vodu. Nemá rád ty hnojité stoky, dává přednost bahnitým. Funící se tam vrhá, šlape vodu a cáká, potápí si hrdlo a předstírá, že pije, ale nepije, je to čisté labužnictví. Člověk si může myslet, že to není kocour, ale pes. Také díky té jeho netečnosti, pokud jde o přítomnost dalších koček. Ale psy pozoruje z dálky a pouliční rvačky jej nechávají klidným. A protože zvuk, který z něj vychází, je strašně falešný a chraplavý zároveň, člověk neví, jestli mňouká nebo štěká.

Dělám, že mě to udivilo. Ale na nic se neptám, protože ptát se, či to komentovat, by znamenalo, že by se mě zeptala, proč si to myslím a musel bych to vysvětlovat a zaplétat se do dialogu. Ale nemluvíme spolu: mluví se. Znovu si připomíná to, co ví a chce vědět víc.

Je to kocour a miluje vodu. To nás neopravňuje myslet si, že to má být pes. Ani se nenabízí otázka, zda to je pes či kocour, protože ani jeden z nich nelétá, a toto zvířátko létá, už je to několik dní, co vzlétlo.

Čekám, jestli se zeptá, zda si myslím, že jde o kouzla. Ale ne, vypadá to, že ji to ani nenapadá. Mě také ne, ačkoliv si to myslím. Lépe řečeno, myslel jsem, že si to myslí ona. Ale ne.

Nepřekvapuje tě to?

Ano, jistě. Překvapuje. Jak by ne. Udivuje mě to. Mohlo by mě to překvapit, proč by ne. Ale ne. Můžu být překvapený, že kocour – pes létá. Ale já nic neříkám. Přemýšlím. Napadá mě, že ona předpokládá, že jsem překvapený, protože to, na co ona myslí, je kocour, ale může to být pes, a to, co může být kocour nebo pes, může být nějaký pták nebo nějaké jiné zvíře, které létá. Měl bych být překvapený, protože to, co myslíme, že je, není. Nemůže. Překvapuje mne snad, že nejsi to, co si tvůj manžel myslí, že jsi? Udivuje mne snad, že nejsem to, co si má žena myslí, že jsem? Tvé zvířátko je cynik, nic víc. Zkušený cynik.

ze španělštiny přeložila Michaela Jančová

JAKUB CHROBÁK

DINOTICE

Kus vody,
chlad loňské zimy,
petrolej v lampě:

po kouskách slyšet větu,

neslyšnou zpověď listoví
co zetlí na troud okrový.

JAN VÁLEK

HLÍDÁNÍ KAMENNÉHO VEJCE

vartu drží hrubo řezaný, kloubnatý panák
rudé korály má vbity do očnic
hlídka koná se z draplavé štěpkaté skály vzaté
ze styku
země s mořem
je usazen na skále: muž
střežené kamenné vejce je bíle a vápencové,
odjinud
a stejné: omleté v příboji
celek na letité ztmavlé polici jednou, dvojí a
trojí způsobou nazrává
líhnutí nelze čekat, alespoň klasické
jinak bude
bude jinak
na líhnutí lze čekat: alespoň

DĚKUJU PĚKNĚ

spím takový stesk:

věci se nadám
že letím. padám
vstříc řvavým radám

a... plesk...

© Michal Jareš

– A NEBYLO TO JEN TAK NĚCO. ZACHRAŇOVALI JSME S JEDNÍM ZNÁMÝM "SLOVO O PLUKU IGOROVĚ", KTERÉ SHOŘELO V ROCE 1812 V MOSKVĚ...

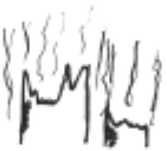

~~MOSKVA 1812 r.~~
BCETИH 2001 r.

TEDY, BYLO TO SAMOZŘEJMĚ JAKO, TAKOVÁ REKONSTRUKCE... MĚLA OVŠEM NEDOZÍRNÉ NÁSLEDKY

– KROMĚ POPÁLENIN TŘETÍHO STUPNĚ JSEM PŘIŠEL I O SVÉ KRÁSNÉ VOUSY!!!

Pokračování...

ZNOVUOBJEVOVANÝ SVĚT JANA KOBZÁŇ

Jan Kobzáň (1901 – 1959) je jedním ze čtyř slavných malířů ze Soláně, legendárního místa nad Velkými Karlovicemi. Společně se třemi dalšími umělci, Františkem Podešvou, Aloisem Schneiderkou a Karlem Hofmanem, se usadil na tomto valašském kopci v polovině 30. let minulého století a pobýval tam až do své smrti. Tady vznikalo jeho malířské dílo čerpající z tradic Valašska, tady se dotvářel a vyhraňoval jeho svět, v němž se fantazie mísí s realitou a fikce doprovází obrazy skutečných událostí.

Malíř Kobzáň se vzdal velmi záhy kariéry průmyslového výtvarníka v Baťových zlínských obuvnických závodech (pro Tomáše Baťu vytvořil světoznámou firemní značku) a šel do hor za svým snem naplňovaným zbojnickými mýty a legendami, aby objevoval jejich příběhy a po svém je interpretoval. A to s velkým malířským rozmachem a lehkostí tvůrce, který nehledá vzory, nenapodobuje, nepřizpůsobuje se ani moderním, ani módním výtvarným směrům a tendencím. Dychtivě vstřebával všechno, co nacházel blízko země a poblíž prostých lidí, zejména těch, které dobře znal z okolí dřevené chalupy, vlastního atelieru, který si postavil těsně pod soláňským hřebenem. Měl stejně tak blízko k dynamicky pojaté linií jako ke slovu či tónům. Když v roce 1927 vydal knížku O zbojnících a pokladech z Moravského Valašska, ilustrovanou 40 vlastními dřevoryty, udivil literáty obrazností a citlivým vztahem k valašskému nářečí. Získal okamžitě velkého přítele v Jiřím Mahenovi, který mu také otevřel cestu do Lidových novin. Tam po dobu několika let, i válečných, přispíval svými pověstmi, vyprávěnkami a příběhy.

V posledních letech vzrostl zájem veřejnosti o tvorbu a osobnost Jana Kobzáně, ale i ostatních malířů ze Soláně. Vzniklo sdružení – Kruh přátel Karla Hofmana, které iniciovalo společnou výstavu Čtyři ze Soláně v Karlovském muzeu ve Velkých Karlovicích (září 2001). 2. ročník Malířských cest kolem Soláně (rozhraní června a července 2001) byl motivován 100. výročím narození Jana Kobzáně. Zkušený etnograf a historik J. F. Piperek napsal o Janu Kobzáňovi monogra-

fii, která ho představuje nejen jako originálního malíře a spisovatele, ale také jako neobyčejně široce založenou osobnost s intenzivním zájmem o veškeré dění, osobnost s neutuchajícím entuziasmem. Takto působí na čtenáře i svérázný malířův portrét, který vznikl z korespondence mezi Janem Kobzáněm a spisovatelem Oldřichem Šuleřem v době, kdy spisovatel připravoval k vydání svou knížku O Janíčkovi malérečkovi (vyd. Praha 1960), která je literárním obrazem malířova života. Ze Šuleřova textu, který existuje doposud pouze v rukopise, uvádíme ukázky dopisů (jsou psány mezi lety 1956 – 1959), jejichž autorem je valašský malíř a spisovatel Jan Kobzáň.

nedatováno

Milý Oldřichu,

V Liptáli jsem vždy rychle zapomněl na hladovění v Praze. Maloval jsem v lese, ale třeba také od rána do pozdního odpoledne, ani jsem si na jídlo nevzpomněl. /Kreslíval jsem si do náčrtníku a na volné listy záběry z přírody, celek, krajinová zátiší i detaily, stromy, kořeny, pařezy, květiny, keře...

Přišel jsem domů, na dvoře ukazuju tetičce, co jsem všecko nadělal, ona praví: Šak, nezdaro, nepřijdeš k obědu, nejíš, čekáme ťa, tam to máš v trúbě! Najednou se mně při jejím připomenutí jídla spustily sliny v ústech a takový strašný hlad naráz (jak kdybych nikdy dosud nejedl a byl vlk).

Člověk snadno zapomíná na utrpení, na hlad, na zlé – a leze třeba do nové války jak hovězí dobytek – Tak jsem se při svém mládí a letoře cítil na světě, jak kdyby mně nikdy nic nescházelo a jako by mě ani v budoucnu nečekalo nic než jenom pohoda. Bezstarostnost 100%!

Když jsem někdy šel do divadla v Praze, pak jsem domů strašně pospíchal „honem něco udělat" také tak krásného. Zdál se mně vždycky život tak nádherný, když jsou na světě takové věci jako divadla, koncerty, balet (balety nadevše: dojímal mne ruch pohybu, choreografický element hlavně).

Ležel jsem hodně v knihovnách, Zem. musea, Knihovna universitní, Slovanská knihovna, Umělecko-průmyslového musea, školní umprumácká knihovna, no prostě – všady jsem hledal husity, Valachy, zbojníky...

Však cosi si při hovorech se mnou odneseš.

Tvůj Jano

(Pozn.: Vzpomínka se vztahuje k době studií na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze a návraty do rodného Liptálu. Vysokoškolská studia malíři umožnil a finančně malíře podporoval Tomáš Baťa.)

nedatováno

Oldřichu,

k poslednímu dotazu, jak vypadal T. B.

Snad by se měl T. A. B. kreslit od začátku jako člověk, kterého potřebuje každá doba, zvlášť doba naše a budovatelská. Sympatický, skromný, nenáročný se zřetelem k osobním potřebám. Když mu překážely v létě dlouhé rukávy v práci a vyhrnované vždy znova mu spadaly – a horko bylo – T. A. B. je prostě utrhl pod ramenem a byl možná prvním Evropanem s krátkými rukávy u košile. Pak se mu stalo, že utržené rukávy, strčené nahonem do kapsy, vytáhl ve společnosti pražských průmyslníků a neskrývaně si s nima utíral zpocené čelo v domnění, že je to kapesník. Ředitel Blažek ho upozorňuje – pozdě. Řehot: „Ten Baťa, balík venkovský!" Ale T.B. byl vždy duchapřítomný a nenechal se ani velikými hovady přivést do rozpaků. Uměl se smát lepší než jiní.Chlapsky!

Postavou byl jaksi mezi střední a normální výškou dobře urostlého člověka. Vypadal větší, než byl, působil jako chlapa kus. Ale mně se zdával někdy malinký – tak malinký uprostřed nádvoří podniku, když spěchával do budovy č. X neboY. Šaty se nenosily rozevláté (kabát spíš přiléhavý, nohavice podobně). Měl vyvinutou obličejovou část též. Tělo dosti útlé, mrštné, ale pohyby rázné, neukvapené. Vypadal ladně i přes tu hranatější hlavu.

Česal se na ježka, ale ty vlasy chtěly jakýsi pohyb, nebyl to ježek austrijáckého četníka ani ježek pruských státníků. Aby hranatost obličeje mírnil, nechával si narůstat (v letech 20.) licousy, vlastně kotlety. Chtěl vyhlížet lordovsky a námořnicky. Jistě to měl očíhlé ve světě. Oči modré, sytě modré. Opravdu zvláštní jiskru, jas v oku, třpyt oka,

o kterém se u žen říká, že je zlověstný, u mužů geniální: zvláštním způsobem vyklenutá čočka-pupila, znak rasy Arabů a Španělů, Italů-Vlachů,možná balkánských Valachů...

Rád naslouchal druhým, počkal se svým slovem, póza bez pozérství. Přirozeně míval palce u ramene za vestou. Vzpřímený kráčí, spěchá – hlava vždy o kus napřed před tělem, jak užuž chtěl být na místě, kam směřuje. Chodíval do dílen i sám, ale tam už se ho chytilo hejno vedoucích odd. Jeho jednání bylo klidné – prostřed štábu – chodě po dílnách, nikdy si nesedne – nebláznil jako později často Jan, ten si sedne třeba i na stůl... Baťa každého zdraví, každého vidí – i kdybys chtěl přejít diskrétně kolem. Jeho „Vítám vás!" znělo úplně lidově, sousedsky, ponašemu, valašsky a venkovsky...

Zdravím! Jano

(Pozn.: Iniciály T. B. zn. Tomáš Baťa)

nedatováno

Milý Oldřichu,

po odeslání dopisu si vzpomínám (k pasáži odchod ze školy, brigáda):

Vlivem rozvádění T. A. B. od dalšího stud., zvl. u Švabinského, rozhodl jsem se jet do Ameriky, Max Šv. to schvaluje: Kdybyste jel jen tam a obrátil se hned nazpátek, bude to mít dalekosáhlý význam a vliv na další rozvoj. V úvahu připadala jen Am. Již., seznámil jsem se s lidmi, kteří tam byli, i s cest. Fričem, který si ze mne chtěl udělat jakéhosi dokonce experta pro styky s J. Amerikou (kaktusy). Varovali mne však před jeho metodami styku s lidmi, trochu otrokářské prostě. Měl jsem sto chutí, byl i honorář od B. Kočího. Ale jak jsem uviděl Valašsko, chodníky, pocítil svobodu, nechal jsem se navést na zakoup. motoc. a poznával jsem „formanské cesty", Štramberk atd. Největší půvab měly chodníčky ke Škrabanečkom a Palom do Ščrbkovéj (Hošťálková), na Pivovařiska, pytláci Filípek, Húšč, lháři a bajajové naši. To už se orientuješ. Byl tu prof. Válek, ani slyšet o Am., máte tady exotiku, když se vám chce exotiky! Býval jsem jeho žákem, druhý staříček Škrabaneček. Měl první republiku za vr-

chol, parlament za prostředek, kterým lze dosáhnout každého pomyšlení: v tom jsme se neshodovali, napsal jsem dokonce něco o zbojnících, kde se polemicky dotýkám těch „možností" pomyšlení. Tak jsem zůstal na Valašsku... Nepřestával jsem po 1926 přemýšlet o zbojnictví jako o vážné záležitosti, záležitosti aktuelní. To byl přechod k létům 1939 – 1945 (partyzáni).

Nech sa buček zeleňá! Kobzáň, Soláň.

(Pozn.: Tomáš Baťa usiloval z praktických důvodů o rychlý návrat malíře z pražských studií, neschvaloval příliš jeho další studia u prof.Maxe Švabinského na Akademii múzických umění; staříček Škrabánek (Škrabaneček) – lidový písmák, který probudil u Kobzáně lásku k Valašsku; Bedřich Kočí (1869 – 1955) – pražský nakladatel a komerční ředitel Národních listů; Frič Vojtěch Alberto (1882 – 1944),český botanik, etnograf, cestovatel po Jižní Americe, spisovatel; Válek Josef (1871-1937), vsetínský rodák, stř. prof.v Brně, etnograf, redaktor valašských sborníků a časopisů.)

Připravil -dm-

Revue pro literaturu, filosofii a jiné

poezie/próza/vzpomínky/ rozhovor/studie/recenze/ glosy/archivalie

Adresa redakce:
Křižkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: aluze@centrum.cz
tel.: 068/563 11 59

http://aluze.hyperlink.cz

ALUZE

DOPIS PŘES KOPEC, Z JEHOŽ DRUHÉ STRANY SE PNE PSÍ VÍNO

Přátelé,

existujeme vedle sebe už tolik let, ale ještě stále zůstáváme vůči sobě imunní a skutečnost našich dvou časopisů se v každém z nich přechází taktním mlčením.

Připadá mi divné, že za a) mě to napadá až teď, a za b) nikoho nenapadlo navázat vzájemný kontakt.

A přitom je to přes kopec.

Z tejto strany kopca jeví se celá věc takto: Když se koná v plném počtu a na tradičním místě redakční porada, všichni mezi hlty přirozeně nakukujou směrem k Syrákovu. Ať chceme nebo ne, je v azimutu tohoto pohledu i Psí víno. Nechci nic přibarvovat, takže veřejně vyznávám, že se o něm moc (skoro vůbec) nemluví. Ale! Jednotliví jeho přispěvatelé se stávají součástí našich hovorů a nejčastěji v tomto duchu hovořícím jsem já. I proto jsem se rozhodl celou věc vyřešit.

Především je tu otázka geograficko-historického označení: Valašsko. Když hokejoví fanoušci tvrdí, že „Zlín není Valašsko", mají pravdu jen v užším smyslu toho slova. Proto navrhuju, že se termín může stát hodnotou užívanou oběma časopisy, ovšem rozhodující slovo v případných sporech o něm by zůstalo Textům. Protože ale Psí víno po žádné takové hodnotě neprahne, myslím, že tento bod můžeme uzavřít jako bezpředmětný.

Dále je tu otázka poezie. Zde trvám na tom, že ta valašská, v Textech tištěná, je lepší. Pokud by snad Psí víno cokoliv namítalo, může se tato otázka stát předmětem jednání, přičemž konečné slovo (jak bylo naznačeno výše) je stejně v kompetenci redakce Textů.

I tak je ale výborné, že „mladí autoři" dostávají příležitost na obou stranách kopce. Přesto si myslím, že by nemělo jakýkoliv smysl vyměňovat si e-mailové adresy, jak se teď tak často děje na setkáních „mladých umělců"; za prvé proto, že si sám nedokážu srovnat svoji korespondenci, za druhé proto, že v Textech už toho mládí tolik není. Ale doufám, že se teď mohu spolehnout na loajalitu zbytku redakce, na večírek Textů přijeďte, dáme vědět kdy.

Však to máte jenom přes kopec.

Myslím, že na první kontakt jsem žvanil dlúho, tak na závěr něco osobního: sedím v skládacím lehátku, civí na mě bílé morče a jsem obrácený zády k Syrákovu. Hledím směrem k Rožnovu. Pěkně se smráká, voní tu dřevo a vůbec je tu ospravedlnitelné nemyslet na žádný literární život. Myslím, že všichni, kteří se na takovém „životě" (který jako kdyby se ze života vytrácel) podílejí, by měli takovou klatbu podstoupit. Přišli bychom na jiné myšlenky a snad splatili i staré dluhy.

Ostatně: mívajte sa.

Váš Jakub Chrobák

Z VALAŠSKÝCH PŘÍSLOVÍ

Čím spěšéj sa dívka vydá, tým prv to má odbyté.
Kdo dobře zelže, jak dyby pravdu pověďél.
Do nabitej flinty nefúkaj!
Dochtoři ludí léčíja, slivovica obščastňuje.
Dokel jedna trnka, dycky řitka brnká, dokel jedno ovoce, dycky řitka plpoce.
Když sem nemoh, moh sem, včil když možu, tož zas nemožu.
Hlava šedivá, řiť bláznivá.
Každý smrdí jak může a chce.
Najlepší chleba sú zemňáky.
Nemá-i roba v hubě fajku, tož mele pantem.
Nemíšaj sa mezi otruby, nebudú to svině žhrať.
Néni horší, když je zle, ale když to dlúho trvá.
Robu nebij, ale čagan z ruky nikdy nepúščaj.
Scaní bez prdú je jak láska bez mrdú.
Sedlákovi dycky motyka z řiti trčí.
Snadno sa sere, když druhý tlačí.
Ten, kdo umí, dělá, kdo neumí, káže.
Valach aj když pije moc, nikdy nepije dosť.
Valach má umříť při rozumu, v papučách a s valaškú v ruce.
Ze zelé sa uši hore držá.

Ze „Slovníku valašského nářečí" Silvestra Kazmíře, který vyšel v Nakladatelství Dalibora Maliny ve Vsetíně v září 2001.

ZPĚT K ŽLOUTNOUCÍM STRÁNKÁM PAPÍRU

Možná je to s podivem, ale Texty už čtvrtým rokem existují jako nehmotná součást globální pavučiny. Podobně jako řada dalších projektů, i ony prošly svým vývojem, až do dnešní podoby, která je k nalezení na adrese http://www.inext.cz/texty. Česká pavučinka je poměrně malá, ale i tak je naplněna literárními projekty.

V uplynulých měsících jsme měli možnost slyšet a číst poměrně hodně silných slov o možném zániku tradiční literatury a klasické formy knihy, tak jak ji doposud známe. Pozornost se soustředila především na takzvanou elektronickou knihu. I v našich zemích se vedla poměrně živá diskuse. Ale co to vlastně ta elektronická kniha je? Na tuto otázku doposud mnoho odpovědí nezaznělo. Pro všechny její podoby je však i nadále společné, že se opírají o text, tištěné znaky. Tedy o něco, co klasickou literaturu doprovází již několik staletí. Takže žádná velká změna. Pouze list papíru je, nebo spíše: *může být*, nahrazen obrazovkou počítače, nebo jiného přenosného zařízení. Přesto se zdá, že diskuse na toto téma utichá. Je však jen otázkou času, který ze stávajících formátů se prosadí v praxi. Je to problém důvěry v zabezpečení obsahu této elektronické knihy před jiným čtenářem, než kupcem. Ano, elektronická kniha není ničím jiným než předmětem obchodu a zisku. Tato změna v distribuci textů však nic nevypovídá o proměně literatury samotné. Svou roli hraje i nedůvěra autorů z možného pozměnění díla. Poslední rozhodnutí amerických soudů navíc značně znejistila nakladatelství a internetová knihkupectví prohlášením, že elektronická kniha není knihou.

To se však týká děl obecně. Existuje však vůbec nějaká „s*íťová literatura*" jako samostatný žánr? Zatím mne nic nepřesvědčilo o její existenci. I rozsáhlé experimentální texty, které mohou být plné hypertextových odkazů, nebo jsou psány více autory a připouští více možných čtení, se nakonec rozpadají na jednotlivé drobnější celky, které tvoří tradiční formy: novela, povídka, reportáž, fejeton, píseň atd... (dále doplňte dle svého uvážení). Navíc, přes veškerou okatě proklamovanou „originálnost" se jedná o postupy, které jsou k nalezení přinejmenším v tvorbě členů skupiny OULIPO, u Calvina, Cortázara, Borgese, v surrealistických hrách. Inovace spočívá pouze ve využití nových možností nového média. Nic to však nevypovídá o kvalitách takto tvořené literatury a jednotlivé tex-

ty jsou nadále spojovány s jednotlivými autory. Literatura si nadále zachovává individuální charakter, ani zde nedochází k zřetelnější proměně. Do povědomí doposud ani neproniklo žádné dílo, které by se závažněji podílelo na literárním dění. Aspoň ne na tom českém. Jistou výjimku lze spatřovat v absolventském projektu studentky AVU Markéty Baňkové **Město.HTML** (http://mesto.avu.cz), který získal poměrně značnou pozornost v očích čtenářů i médií a nyní je dostupný i v anglickém překladu. Postupně budovaný příběh nabízí více možných čtení a čtenář může sám rozhodovat o podobě příběhu a osudu postav a zkoumat možná autorská řešení. Byl to jeden z prvních vážnějších projektů v českém prostředí, který dokázal využít možností hypertextu a nejčastěji byl označován za interaktivní internetový román. Pokud můžeme určit nějaký zástupný znak, kterým se internetová literatura liší od literatury guttenbergovského typu, pak je to interaktivita. Slůvko, které funguje jako zaklínadlo a záštita všech obhájců tohoto typu literatury. Ale ve skutečnosti je to pouze text doplněný o odkazy a vizuální a sluchovou informaci.

Před několika málo měsíci byl v život uveden projekt s názvem **Evídky** (http://www.evidky.cz), který byl spojen se jmény několika známých literátů: Ondřej Neff, Michal Viewegh. Dnes již počáteční mediální humbuk utichl. Těžko lze podobnému projektu vyčítat komerční zaměření, ale i zde se ukázalo, že moc peněz a cílená reklamní masáž dokáží udělat svoje. Jako by najednou ani neexistovaly již delší dobu na podobném principu fungující **Neknihy** (http://www.neknihy.cz). Světla reflektorů byla zaměřena jinam. I když je tento rozsáhlý server zaměřen na distribuci knih v elektronické podobě, zároveň připouští, že *„s pomocí tiskárny z ní lze vykouzlit opravdovou knihu."* Mezi oběma projekty je mnoho styčných bodů. Liší se však v jednom podstatném: Neknihy dávají šanci publikovat a prosadit se každému. Čtenář se tak jenom stěží orientuje v záplavě rukopisů, z nichž by naprostá většina neměla šanci na zveřejnění klasickou cestou, díky svým nízkým kvalitám. Strategie Evídek je opačná. Svou pozornost soustředili na několik málo známých autorů a činnost se bude rozšiřovat postupně. Potencionální návštěvník se tak rovnou dostává k textům, u kterých je záruka jakési kvality.

Dva výše zmíněné projekty jsou však co do počtu návštěv zcela zastíněny **Písmákem** (http://www.pismak.cz). Jeho stránky věnované amatérské tvorbě fungují již od roku 1999 a jsou zahlce-

ny neuvěřitelným množstvím textů. Víc než o cokoliv jiného jde o fórum, kde lze konfrontovat své názory s ostatními autory a případnými kritiky. I když je to nejnavštěvovanější literární stránka, mnoho kvalitní literatury zde k nalezení není. A pokud ano, tak jenom s velkými obtížemi. Popularitou lze jenom těžko srovnávat kvalitu, rozdíl mezi Evídkami a Písmákem je jako rozdíl mezi Respektem a Bleskem. Přesto se jedná o nejproduktivnější a nejrozsáhlejší dílnu českého internetu. Texty zde však zanikají v anonymitě a jsou zasypány hlušinou.

Na absenci projektů si síťová literatura tedy stěžovat nemůže.

Je pravděpodobné, že se ve stále větší míře budeme setkávat s digitálními publikacemi. Zánik klasické „guttenbergovské" podoby knihy se ale přinejmenším odkládá. Internet se stává významným distribučním kanálem, pokud jím již není. Literaturu samotnou však doposud ovlivnil spíše námětově, nikoliv formálně. Většina možností, které literatuře nabídl, zde již existovala, byť s technickými komplikacemi. Toto prostředí přímo vybízí k intertextualitě. V mnoha případech tak před námi za pomocí odkazů vyvstává text složený z mnoha fragmentů, změť složená s postupně nabalovaných útržků. Chybí však text, který umíme nebo dokážeme přečíst. Lineární text tištěné literatury zde ustoupil do pozadí. Většina takto tvořených textů je však pouhým svědectvím literární komunikace, nikoliv literaturou samotnou, a tak se znovu a znovu vracím ke své knihovně plné papírových knih. Doufám, že i Vy.

Pavel Kotrla

MALÁ RECENZE NA NIVEČ

„To není báseň, / pár slov, pár čárek, / tečka." – A toto není recenze na **Samomluvy** Vojtěcha Kučery, je to pouhý pokus o **malou recenzi**.

Znal je za mé mladosti každý. Po celé dny procházeli vesnicí z jednoho konce na druhý, tam a zpátky, občas zašli o kus dál, na sousední katastr. Podle akcelerace jejich chůze se dalo spolehlivě předpovídat počasí. A neustále něco polohlasem brebentili, jen tak, pro sebe; nikoho neobtěžovali, málokdo je naplno vnímal. Jenom když je bičoval déšť, vykřikovali, a při bouři se smáli jako Viktorka. Samochodci a samomluvci. Obecní blázni. (Nemohu si teď vzpomenout, zda Jan Skácel napsal malou recenzi na obecního blázna, jako ji napsal na

obecního opilce nebo na generála.) Znal je Bohuslav Reynek, když formuloval v jedné ze svých posledních básní status básníka: „Blázen jsem ve své vsi... Kam jdeme, nevíme...“

Vybavuju si tyto reálie bývšího světa nad Kučerovou sbírkou. Jsou to trochu zadrhlé i výrazně umné útržky samomluv chodce. Ne augustinovských soliloquií či markaaureliánských folozofických hovorů k sobě. Jsou to spíš tlumeným hlasem rytmované, studem preparované vzlyky, „dumky osamělého chodce“. Chodce jdoucího deštivou nocí i mrazem, procházejícího se kolem a kolem parku i po vendryňském nádraží, Björnsonovým sadem či křižnými cestami v zamrzlém lese. Potuluje se „někam odněkud“, vrací se domů, nebo bezcílně „přiblble nocí vrávorá“ – on, „věcný sebežrav“, zanechávaje za sebou „siluety prošlých nároží“. Kučerovy verše bolí. Zadržovaný sten, pláč, třeba jen vzpomínkou oživený, jsou častými průvodci.

Je sympatické, že tyto samomluvy na cestách necestách neplynou jako nepřetržitý proud blekotajících bláznů z dětské vzpomínky. Kučerův chodec „co chvíli zastaví“ a hledá – mlčení. Při zapisování slov je dobrým ekonomem. Dopřejme si malé statistické extempore: Na jednačtyřicet básní mu stačilo 314 veršů, průměr činí 7,6 verše na jednu báseň (v závěrečném oddíle sbírky dosahuje průměr 5,8 verše). 16% veršů čítá maximálně po třech slabikách (plných 10% je tříslabičných). Touto hospodárností nebuduje autor nějaký pevný tvar na způsob haiku apod. Ve výpočtech jsme nebrali v počet úvodní „životopisnou“ báseň, nejdelší, postavenou do čela jako předmluvu. V jejím závěrečném trojverší Kučera představuje svou poetiku: „Bojím se slov. / Až příliš / mě zaléhá jejich význam.“ Na dalších stránkách se jí nezpronevěřuje. V minimu slov se mu daří akumulovat co nejvíc energie. Ne vždy se to zdaří úspěšně a s nepochybným účinkem, tu a tam slovo pod přílišným tlakem povolí. (Básníkovo přiznání: „A drolilo se.“) To jsou však zanedbatelná škobrtnutí. Tam, kde „nebylo slov“, se mlčí. To je ctnost víc než chvalitebná v našem užvaněném světě.

Odvažuje-li se autor ze **Samomluv** přes **Tišinu** uvádět **Vniveč** (jde o názvy tří oddílů sbírky), neprovádí nějakou autodestrukci a nechvalořečí nějaké apokalyptické dějství. Slovník spisovného jazyka českého dokládá existenci **niveče** dávným klasikem Klostermannem jako zastaralou a dává do souvislosti se zkázou, zmarem a ničením. Uvádí-li Kučera něco do zmaru, míří na hluk, lomoz, chaos. Domnívám se, že příslovce „vniveč“ odkazuje

u něho spíš do nejhlubších propastí nitra, k samému jádru existence, k onomu nezničitelnému Nic, o němž tolik věděl sv. Jan od Kříže. Jeho jméno se zde nevybavuje jen tak pronic zanic. Možná to vypadá trochu krkolomně, ale nacházím aluzi i na jiného velkého Španěla: Ignáce z Loyoly, v úvodní básni: „Když jsem si před třemi lety zlomil nohu, / myslel jsem , že jsem básník." V Ignácovi se v podobné situaci před staletími zrodil světec (a koneckonců také básník). Tyto dvě existence – básník a světec – nemají k sobě daleko" blázen pro Krista, a blázen pro – Hekubu?

Mojmír Trávníček

(Vojtěch Kučera: Samomluvy. Vyd. Vetus via, Brno 2000, 66 str.)

KYTICE: K. J. ERBEN – F. A. BRABEC

Před čtyřmi roky si F. A. Brabec jako předlohu pro svůj filmový režisérský debut vybral ve své době skandální, provokující a šosáky pohoršující Jarryho divadelní hru Král Ubu. Nyní sahá po zdánlivě opačné předloze, po Erbenově sbírce lidových balad, jednom z tradičních děl české literatury devatenáctého století, zatíženého přívlastkem „povinná školní četba". Přístup ke klasice může být pokorný, „nikoho nepohoršující", nebo naopak novátorský. Škála takovéto interpretace se pak pohybuje od šokující, za každou cenu moderní a neokoukané podívané, až po zkoumavý pohled autora, zbavený balastu navyklého přístupu k látce.

Sedm balad, které si autoři z celkových třináct vybrali, je rámováno modelovou scenérií českého venkova s dominujícím kostelíkem, zlatavými poli a stoletým stromem na kopci. Krajinu kříží procesí, ať už s veselou nebo pochmurnou hudbou, potuluje se tu chlapeček s píšťalou a nad celou krajinou se rozprostírá nekonečné nebe s mraky, jež se občas pohybují závratnou rychlostí. Melodická, libozvučná hudba dokresluje harmonický výjev, po němž následují příběhy prostoupené smrtí, tajemnem a lidskými vášněmi. Rodinné a milenecké vztahy jsou tématem těchto malých tragédií, v nichž mrtví k sobě stahují živé (Svatební košile), nevinné děti umírají (Vodník, Polednice, Kolovrat) nebo je jim přislíben brzký skon (Štědrý den). Hřbitov a márnice, zhasínající svíce, pohřební průvody odkazují k přítomnosti konce. Měsíc v úplňku, odbíjení půlnoci a tajemná jezerní hladina zase

symbolizují nebezpečné a strašidelné tajemno. Všechny příběhy jsou pochmurné, po krátkém štěstí, radosti vždy přichází krutý trest. Pouze jediná balada – Zlatý kolovrat - končí šťastným shledáním milenců, kterému však také musí předcházet trojí smrt.

Baroková obraznost, hra světla, stínu a barev se promítá do části balad a ze stručného, skromného vyprávění vytváří nabubřelé obrazy doprovázené nevěrohodným a krkolomným odříkáváním veršů. Tento přístup vrcholí v baladě Vodník, kde matka v rudém modelu saténových šatů a s temně červenými jablky na klíně se pateticky a procítěně rozkřikuje na nebohého vodníka, je stavěna před pozadí rozkvetlých třešní, takže vznikají výtvarně krásné (avšak bezobsažné) obrazy. U postavy vodníka dochází u Brabce k interpretačnímu posunu, už to není zlomyslný skřet, ale myslící, citlivá bytost. Tato změna však vnáší do příběhu zmatek, neboť se může zdát, že ubohá dívka se do něj taktéž zamilovala a nyní ji tyranská matka brání v lásce k němu a k dítěti, nebo, pokud jej nemiluje (což z obojakého dívčina jednání můžeme jen hádat), neznáme důvod odporu k tomuto krasavci. Výtvarnou samolibostí je poznamenán i Zlatý kolovrat, v němž se střídají záběry lesa s holými kmeny a spadaným zlatavým listím s přeplněnými, bohatými interiéry. Na opačné straně od této výtvarně bohaté obraznosti stojí černobílá balada Dceřina kletba, v níž tragický příběh je nastíněn minimem prostředků. Místo pestrobarevných, rekvizitami zasycených celků se výpověď o dívčině nešťastném osudu „omezuje" na detaily tváří. S působivou strohostí (podobně jako Erbenův text) je načrtnut drobný příběh s rozměry tragédie. Svatební košile se od zbývajících šesti balad liší svým pojetím. Zatímco ostatní příběhy jsou líčeny jako chmurné tragédie nebo pohádkové mravoučné příběhy s drastickými motivy (Zlatý kolovrat), zde se setkáváme s překvapivým odlehčením a s nadsázkou. Jestliže v úvodní baladě (Kytice) smutní sirotci hladí kvítka na maminčině hrobečku, až srdce usedá, zde se nám za oknem komicky pohupuje, vznáší a s lehkostí pluje vzduchem postava mrtvého vojáka, který si v letu neopomene přičísnout svou prořídlou patku. A stejně tak umrlcovo střídavé vstávání a lehání doprovázené skřípotem a hlomozem, znevažuje tento hororový příběh, aniž by mu však ubíralo na napětí a gradaci. Brabcovo zpracování střídá vážnou, chmurnou polohu (Kytice, Štědrý večer), s pohádkovým zabarvením (šťastný konec a kouzelný dědeček ve Zlatém kolovratu) s ironickým,

znevažujícím přístupem (Polívka v roli Polednice, Svatební košile). K interpretačním posunům však dochází zřídka. Verše jsou zasazeny do malebných obrázků, které uzavírá maškarní průvod, masopustní rej masek. Za maskami se skrývají jednotlivé postavy, i ty zemřelé, a všichni společně křepčí v průvodu. Snímáním masek, odhalováním tváří maškar, jako by se celá balada proměnila ve hru, a „představení" skončilo, aby pokračovalo o kus dál. Ale ani tato poslední douška nesnižuje zbytečnou nabubřelost a patetičnost filmu, který se jen na pár místech povznáší nad těžkopádný přednes a vyvažuje ze zpomalujících, vracejících se motivů (zvláště stokrát viděná rychle se pohybující oblaka a pravidelné sfoukávání svíček použitých jako rámec jednotlivých příběhů).

Ačkoli Brabec s velkou pečlivostí využívá scenérie českého venkova, jeho atributů (průvody při příležitosti nejrůznějších svátků) a samotné balady líčí dávné zvyky a pověry, přesto vytvořil svět naprosto sterilní (čistá odosobněná světnice, upravený hřbitov), časově a prostorově neukotvený. Této nežívé modelovosti dociluje vynecháním folklórních a jiných (nejen) hudebních motivů a místo do signifikantních šatů povětšinou obléká své postavy do univerzálních kostýmů. Stavení ve Vodníkovi pak připomíná více než staročeskou světnici dokonalý domek na klíč ozdobený vyumělkovanými slaměnými ikebanami. Národní akcent je potlačen ve prospěch univerzální srozumitelnosti (zvláště zdůrazněný koloběh času) a výtvarné afektovanosti.

Brabcův přístup ke Kytici se stává novátorským a osvěžujícím v okamžicích rezignace na výtvarnou stylizaci, která se již mění v únavnou režisérskou manýru, a v ironicky laděných pasážích. Celkově se však Brabec nedokázal povznést nad představivost ze školní četby, ať už je ozdobena létajícím peřím, listím nebo bílými květy.

Dora Viceníková

Vendryňský poetický magazin

Vojtěch Kučera, Slezská 781, 756 61 Třinec
adalbert.weles@centrum.cz
http://www.weles.cz

texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 23

podzim 2001

Úvodník:

Může za to pan Trávníček

Listí opadlo, otáčíme se za podzimem a nohy máme ve sněhu. Texty, konečně tak jako obvykle, mají zpoždění. Pořád doháníme čas a vskutku: je tady zrychlený dech a trochu vytřeštěné oči. Může za to pan Trávníček. Toto číslo Textů má být jeho, protože 17. prosince mu bude 70 let. Přemítali jsme a dotýkali se různých textů, abychom naplnili obsah tohoto čísla tím, co by pana Trávníčka nejlépe připomínalo. Ale pan Trávníček se nám pořád rozpínal a roztahoval, že i lokál U Lva nestačil. Seděli jsme, my Textaři, každý v jednom rohu začouzené místnosti a přes širá pole zájmů a záběru pana Trávníčka jsme po sobě pokřikovali. Abychom ten prostor nabitý životem a řádky aspoň hlasem obsáhli. Myslím, že se to moc nepodařilo. A snad ani podařit nemohlo, protože: Pan Trávníček je bytost z bezčasí (kdy píše, třídí a rozhoduje o celých svazcích a souborech textů, o myšlenkách a prázdnu, když je v permanentním pohybu?) a bytost etérická (proletí knihkupectvím na Dolním náměstí ve Vsetíně a s úžasnou schopností periferního vidění hokejisty zaznamená knižní novinky – některé zakoupí – a beze stopy zmizí ve chvíli, kdy má být požádán o příspěvek do Textů).

Pan Trávníček je muž reprezentace (samozřejmě absorbuje slavnostnost okamžiku a na vernisážích v brilantních formulacích oslaví práci fotografa, malíře či lidového umělce) a muž tajemný, resp. muž částečně ztajených tužeb (miluje hravost a nevážnost v literatuře – viz jeho poetické příspěvky v Textech č.10/1998 a nabádavá slova při soukromých rozhovorech a setkáních, na stránky však vrhá, zvláště v tomto čísle Textů, stíny stesku; ještě že je nakonec vždycky dokáže překrýt mladistvým závanem vzpomínky či zkušeným gestem literárního suveréna). Pan Trávníček je však především člověk věrný. Věrný sobě a slovu, které nese tíži pravdy a hloubku zvěstování. Trochu mu všichni závidíme lehkost, s jakou se přenáší od zážitku (ať literárního, či životního) ke slovům. Je to asi opět ve věrnosti: nemusí nic předstírat, ztajovat, ani obcházet. Věnujeme toto číslo Textů panu Trávníčkovi a všichni mu přejeme klasické štěstí, klasickou pohodu a avantgardní zdraví.

-dm-

Obsah:

úvodník
Dalibor Malina: Může za to pan Trávníček___2

M. T.: 70. let
Mojmír Trávníček: Listování___4_7
Libor Magdoň: Dobře si to pan Trávníček zařídil___8_9
Jakub Chrobák: Kromě běžných pravopisných úprav...___10
Vladimír Novotný: Jak jsme ctěnému jubilantovi neudělili státní cenu___11_12
Jan Matušů: Několik vět o Mojmíru Trávníčkovi___12_13
Libor Rösner: Čepova povídka Domek___4_8
Jan Zatloukal: Čepovy první exilové eseje___18_19
Jan Čep: Trpět jako ostatní___20_22
Petr Hora: Kdo se v Lublani skrýval za Z.___23

poezie
Martin Horný: ***___24_25

překlad
Petro Miďjanka: ***___26

comics
Michal Jareš: ___16_17

recenze
René Kočík: Opowieści galicyjskie___27_28
Jakub Grombíř: Nechte mluvit Mišíka___28_30
Andrea Lněničková: První léta 14. věku... ___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. (0657) 643 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel. (0657) 619 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 23, ročník VI., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **www.inext.cz/texty**

LISTOVÁNÍ

Mojmír Trávníček

Jednoho dne nastane v domě situace jako vystřižená z pohádky Hrnečku vař: papíry začínají přetékat ze skříní, regálů, šuplíků a krabic a zaplavují byt. Nastoluje se klasikova otázka Kam s tím? Na stůl se rozpačitě skládá fascikl za fasciklem, nejprve korespondence uzavřená – neboť ta postupně nabyla převahu. Je třeba ji prolistovat a radikálně řešit další úděl písemností: co na oheň, co do sběru, co uchovat. Listování a namátková četba vyvolávají rozmanité vzpomínky, ale především víc a víc skličují: bolest, stáří, nemoc, pohřby…

„Na den Sv. Mikuláše 1975" píše básník Ladislav Dvořák: „S Vokolkem jsme se viděli na Emanově (= Fryntově) pohřbu a skoro od té doby jsem ležel. Dostal jsem záchvat v Klementinu, nikdy jsem dosud nic takového neprožil; pracovali jsme tam za strašlivé zimy, protože hospodářská správa opomněla opravit topení. Ozval se tím pádem můj rodový reumatismus a jiné neduhy, takže jsem ležel tři týdny jako Lazar."

A slovenský básník Janko Silan, tehdy ještě ne sedmdesátník, ale téměř slepý, píše velikými literami: „Omluvíte ma: cesty a robota a trápenie. Ťažké je to, všetko mosím robiť sám od varenia počnúc až po písanie adries. Zle je na farárov." A na dalším lístku už takřka to jediné: „Strašne som ustatý."

V září 1982, dva měsíce před smrtí, mi píše Stanislav Vodička, „přítel motýlů", jeden z nejjemnějších prozaiků, věrný dědic Jakuba Demla: „Byl jsem trochu přiveden do finančních potíží se svojí nemocí. Měli jsme doma zedníky a peníze nebyly. – Ani nevíte, jak těžko se mi marodilo – a zvláště s prostatou, kdy člověk musí chodit s katetrem a je naprosto bezmocný, kdy má jenom vzpomínky na domov a několik

přátel, kteří jsou všichni tolik vzdáleni. Vidíte, i rukopis mám rozsypaný. Budu se muset učit i psát. Zatím nepíšu nic. Bojím se cokoliv psát, i když jsem bohatší o utrpení."

O málo pozdější je dopis Lubomíra Nakládala, krmiče býků v JZD Olšany u Prostějova, autora čepovských venkovských povídek: „Já těžko mohu, či spíše nemohu soustavně pracovat. Bohužel nemohu delší dobu sedět, tak trávím čas většinou poleháváním na lůžku a k tomu maličko chůze. Teď jsem už několik týdnů v olomoucké nemocnici. Je mi o něco lépe." – Jeho utrpení trvalo ještě téměř rok, zemřel 17. 2. 1986, krátce před šedesátinami.

Uvědomuji si, že jsem začal s listováním nešťastně – odzadu. Ale to už mám v rukou veselejší kartu: „Veselé Velikonoce" přeje na pohlednici prof. Vladimír Pravda a dodává: „Čekám Tě tedy ve středu 29. t. m., těším se na shledanou. Ostatní ústně." – Na návštěvu jsem přijel, a 30. března 1978, v noci po ní, prof. Pravda náhle zemřel.

Pokračuji tedy v dalších složkách od samého začátku, od prvních uložených dopisů. 25. dubna 1949 – to jsem měl rok do maturity – píše mi František Křelina: „Tuhle jsem jel vlakem a Botič (= román Na březích Botiče; poslední před autorovým uvězněním) četla jedna dívka, jenže jsem nenašel tolik odvahy, abych se k ní přihlásil." – Ale dále následují úvahy o tom, jak je spolu s přáteli umlčován, a že nepomýšlí na emigraci. Brzy nato nastal mnohaletý přeryv v korespondenci…

Kam se vytratily radostné zprávy a potěšující dopisy? Namátkou sahám do fasciklu Aloyse Skoumala, nijak zvlášť obsáhlého, a v novoročním blahopřání čtu: „Do včerejška jsem byl na klinice – operace šedého zákalu." Ještěže zdařilá, neboť v dalších dopisech mohu číst: „Projížděl jsem na Slovensko Novým Hrozenkovem, trochu zklamán krajinou, představoval jsem si ji romantičtější." Ano, ale to by ji nesměl vyhlížet jen okýnkem automobilu, které moc romantiky nepropustí, jak jsme si vysvětlili při návštěvě.

Vždycky vyrovnaný a rozvážný O. F. Babler mi posílá k cyklostilovanému namnožení svazeček svých aforismů. Jsou mezi nimi i texty o trpělivosti – žádný z nich však tak názorný, jako zmínka v průvodním

psaní: „V trpělivosti už jsem vycvičen, když jsem například na vydání Románu o lišákovi čekal bez tří měsíců deset roků a když také Román o růži už šestý rok leží v nakladatelství."

A konečně se setkávám s utěšeným psaním na starodávný způsob, kdy se ještě nespěchalo a kdy jako by se nic moc nedělo; také rukopis je takřka kaligrafický: František Lazecký psával rád perem a krasopisně. „Já teď na jaře s dosti velkou námahou táhnu za sebou nohy," píše 27. 3. 1983. „Stáří se přece jenom hlásí. Ale nechci si naříkat, přece to ještě jenom jde." A hned se hlásí o slovo lyrik s pěknou vzpomínkou: „Ta jeřabina z Vašeho dopisu probouzí ve mně vzpomínky na studentská léta, kdy jsem každý týden s pecenkem chleba v tlumoku rázoval k Opavě. Za Tískem až k Výškovicím, je to asi 3 km, tenkrát se ještě táhla jeřabinová alej hodně už prořídlých a ulámaných stromů (větrem i lidmi). Jedna taková statná jeřabina byla u našeho pole na Dálném hned u silnice. Jako děti jsme si tenkrát z ní nosili domů po žních rudé kytice jeřabinových plodů a tam jsme je navlékali na nit a dělali si z nich náhrdelníky, náramky a růžence. Kde jsou ty časy! Dnes jeřabiny podél té silnice semtam vystřídaly slívy a švestky. Zato mezi Výškovicemi a Hrabstvím podél silnice vedoucí černým smrkovým lesem se táhne alej vzrostlých jeřabin. Les je vyhnal značně vysoko, jak s ním zápasily o slunce. Když jsem tam vloni na podzim jel autobusem do Opavy, jejich bobule už přezrávaly. Slunce ještě svítilo a chomáče těch bobulí hořely v modré obloze a v zeleni lesa jako nejzářivější granáty. Pod takovými slavobránami jsem dosud neprojížděl. Snad jsem se Vám už někdy o tom stromořadí v dopise zmínil. Ještě dnes jsem z té krásy zmámený. Tak, že jsem o těch jeřabinách onehdy napsal i pár veršů."

Samostatnou krabici, z níž táhne pach vlhkosti a plísně, mají dopisy, které mi odevzdala paní Hana, vdova po starém příteli Antonínu Navrátilovi. S umanutostí archiváře uchovával vše, dávné dopisy z gymnaziálních let, i průklepy svých odpovědí. Listuji ve svých vlastních křečovitých psaních, užvaněnějších, než se mi jevily v učesaných vzpomínkách. Proč jen to nesežraly myši ve sklepě Ton-

dova mlýna v Hracholuskách? Konečně něco k vyhození! Ale přece jen jakýsi objev „k dokreslení vlastního profilu“: čtu vlastní rukou přepsané verše Štefana Žáryho: „Až budeš páchnuť / až budeš páchnuť / jako ryba na tretí deň / potom ti namaľujem / potom ti namaľujem / na nos zelené eso“. Že bych se tehdy zhlédl nejen v dekadenci, jak mě podezírala prof. Dudkevičová, ale i v nadrealismu? A přece! K dopisu je přiložen elaborát – a už se nedovím, byla – li ta báseň míněna vážně, nebo jsem ji napsal jako parodii. V paměti je to dokonale vymazáno, ale na papíře trvá černé na bílém s nadpisem Vesta ochrnutého básníka následující text: „Zapíná se / Na tři knoflíky / Zaručeně každý jiný / První / Ze sloně / Ručně řezaný dosti nedbale / Je upevněn černou nití / Drží pevně // Druhý / Ze zlata / Ochytaný nemytými prsty zlodějů / Básník ho má v nemilosti / Dělá potíže / Při zapínání / Asi se brzo utrhne / Není kdo by ho přišil / / Třetí / Z plechu / Rezavý a zprohýbaný / Na ten se už vesta ani nezapíná / Klátí se tedy sem a tam / Na střídmé stříbrné nitce pavučince / A nikterak / Se mu nechce upadnout // Vesta sama / Jest starého střihu / Za své nepraktické lživé / A věčně prázdné / Kapsičky / Se už léta létoucí / Neumí stydět // Levá je umazána / Fialovým inkoustem / Pravá / Zeleným“

Asi jsem se opravdu nevyhnul ani surrealismusu. (Tak, skloňoval prof. Pravda, když upozorňoval, že neštěstím literatury nejsou – ismy, nýbrž – musy; měl ovšem na mysli hlavně ten jediný všeobsáhlý MUS, který hubil nejen literaturu.)

Otázka kam s tím a co s tím zůstala bez odpovědi, řešení se odkládá.

Vendryňský poetický magazin

Vojtěch Kučera, Kosmákova 21,
615 00 Brno-Židenice
adalbert.weles@centrum.cz
http://www.weles.cz

DOBŘE SI TO PAN TRÁVNÍČEK ZAŘÍDIL

Na počátku srpna koupil jsem si ve spřátelené cizině knihu rozhovorů s tamním klasikem. Rozhovory se odehrály v 80. letech, kdy byl klasik v nemilosti. Zemřel, aniž se dočkal změny poměrů a mohl poskytnout další interview. Tedy kniha cenná i jako dokument. Klasik, u nás dost známý, v ní rozmlouvá se sobě blízkou Češkou, a proto neustále naráží na českou literaturu a české poměry. To pochopitelně atraktivitu knihy může jen zvyšovat, ale při průběžném nahlížení do poznámek se moje víra v dokumentační hodnotu knihy začala otřásat. U několika českých autorů chybí datum byť už poměrně vzdáleného úmrtí, chybně datováno je první vydání knížky Jiřího Pištory *Mezery v paměti* a není uvedeno, že jde o vydání exilové, Otokar Březina je ve vlastním textu i v poznámkách vytrvale psán jako Otakar atd. Znovu jsem si silně uvědomil, že kniha má více autorů, než kolik jich je možno číst na obálce.

Jména editorů nebývají slavná. Paradoxně zvláště těch dobrých, protože, když je s knihou všechno v pořádku, veškeré uznání sklízí ten autor z obálky. Jména jako třeba Rudolf Havel zná málokdo. Ani já, nemít pochybnosti, nezačal bych nad editorem uvažovat. Editor klasikovy knihy nešel přehlédnout, protože nebyl schopen vpravit se do své role. Např. když rozředil poznámku, jakýsi minimedailónek, o Boženě Němcové frázovitou a nic neříkající charakteristikou *pýcha českého národa,* evidentně podléhal Klasikovi a přejímal jeho patetickou rétoriku. V jiném případě však šla veškerá úcta vůči klasikovi stranou. Klasik zrovna vzpomíná svého vrstevníka, který v mladém věku spáchal sebevraždu a výslovně zdůrazňuje: *nechci tu prozradit jeho jméno*. Klasik si může chtít co chce, editor hned přidal do poznámkového aparátu, že *podle všeho jde o…* a následovalo konkrétní jméno.

Editorství je služba. Mám na mysli význam služby, jenž nemá nic společného s poníženým služebníčkováním nebo kultem. Taková služba dovoluje svému nositeli uznávat autoritu a zároveň si udržovat

kritický odstup. Jeho pozice, samozřejmě pokud je dobře zvládnutá, s sebou nese přinejmenším dvě nezpochybnitelná práva. Prvním je právo přece jen promluvit, byť prostřednictvím vydavatelské poznámky či doslovu, někdy i recenze. Může ten hlas připadat málo výrazný, ale u dobrých editorů je opřen o důvěrnou zkušenost s dílem i kontextem a je tedy svým způsobem hlasem přednostním. Přinejmenším chytří knihkupečtí zákazníci jej nepomíjejí. Tak se stane, že editoři, včetně zmíněného Rudolfa Havla, zase tak úplně neznámí nejsou a někteří jako Mojmír Trávníček už mají i slovníková hesla. Druhé právo je neméně významné. Dobře ho ilustruje Trávníčkova věta uzavírající doslov k prvnímu svazku Demlových *Šlépějí*: *Ale jsme jisti, že laskavý čtenář chce číst Demla, nikoli komentáře.* Druhým právem je tedy právo se odmlčet. Recenzenti z donucení, mnozí řešitelé grantů a jiní zaměstnanci v literatuře musí závidět tu možnost alespoň občas si odpustit analýzu, necpat se dopředu a zůstat v ústraní ztichlým obdivovatelem. Dobře si to pan Trávníček zařídil.

Libor Magdoň

Revue pro literaturu, filosofii a jiné

poezie/próza/vzpomínky/ rozhovor/studie/recenze/ glosy/archivalie

Adresa redakce:
Křižkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: aluze@centrum.cz
tel.: 068/563 11 59

http://aluze.hyperlink.cz

ALUZE

„Kromě běžných pravopisných úprav (přičemž ovšem byla šetřena básníkova osobitá náznaková interpunkce a psaní majuskulí) nebyly v textech prováděny žádné úpravy."

Vždy, když už si myslím, že jsem selhal, když si zase říkám, proč něco slibuju a neplním, zkrátka: když po x-tém špatném pokusu zase papír s článkem pro Texty opisuje oblouk směr koš, stane se zázrak; jako tentokrát: naštvaný, ale připravený odpočívat otevřel jsem si soubor tří básnických sbírek Jana Zahradníčka (Rouška Veroničina, La Saletta, Znamení moci) a když už mi ospalostí knížka málem vyletěla z ruky, v takovém tom posledním zákmitu bdělosti, jsem ji zachytil a zas jsem to uviděl: Doslov, Mojmír Trávníček, Ediční poznámka, M. T.

A tu to máte a tím bych mohl skončit. Kolik dnes je těch, kteří mohou říct ano, cosi jsem pro tuto literaturu i vykonal? Já, ani mnoho jiných, které znám, to v kontrastu k onomu poslednímu pohledu před usnutím být nemohou. Oni ovšem, na rozdíl od tebe, pana Trávníčka znají (a tuto je mi to slovo objasnit: vědí, jak vypadá, jak mluví, kdy přijde do knihkupectví a jestli vůbec, kde bydlí atp. Vědí to aktivně.) Ty ho jenom znáš (jako chlapík, co vystudoval FF OU znáš editora Jana Čepa a autora jediné monografie o něm, ale i editora dalších autorů, ať už jde o zmiňovaného Jana Zahradníčka, nebo třeba Jakuba Demla, z hesla Slovníku českých spisovatelů M – Ž i víš, kde bydlí a jaksi ti i dochází, že z chaty je to kúsek, jen to víš pasivně).

Ale co teď s tím? Inu, nic. Nechme, jak bylo: prostě vám, pane Malina, Juro a Pavle, a vůbec všeckým, co pana Trávníčka znáte, závidím. Já ale mám cosi, co zas nemáte vy. Pro vás jde o samozřejmost, ale já ho tady v Ostravě možu kultit. A tak to dělám; chodím, roztrubuju, nekdy aj zalžu, ale docílil jsem toho, že Mojmíra Trávníčka jako významného editora znají i štamgasti studentského baru ve dvoře FF OU, kteří studují třeba geografii, nebo taky nic, heč!

Víc neumím, a snad ani víc nechcu, enom tak eště vědět, proč jsem nepsal o nečem jiném a lepší.

Jakub Chrobák.

Pozn.: Název pochází ze vzpomínaného souboru Jana Zahradníčka. Je to poslední odstavec ediční poznámky.

JAK JSME CTĚNÉMU JUBILANTOVI NEUDĚLILI STÁTNÍ CENU

Psal se rok 1999 a nastalo první zasedání poroty, jmenované ministrem kultury, aby vybrala po zralé úvaze spisovatele, jemuž bude v předvečer 28. října udělena každoroční státní cena za literaturu. Ministr nám popřál hodně zdaru, přesto však vyslovil notnou pochybnost, zda jsou porotci opravdu schopni přečíst všechno, co vyšlo nebo ještě vyjde v období, které se mělo vyhodnotit. Vůči sobě pak maximalisticky určitě nevystupoval, nicméně nám vyslovil podporu – a my mohli jít zasedat. Hned v prvním kole začala padat první jména, neboť jsme vesměs věděli, co vyšlo dobrého, a mnozí jsme četli rukopisy knih, které teprve měly vyjít. Nejprve jsme však zvolili předsedu poroty, jímž se stal Zeno Kaprál: byl to jediný Nepražan a navíc šlo o zaručeně nejvyššího moravského básníka. Pak jsme na doporučení ministerstva pozměnili statut státní ceny: dosud vždy šlo o nově vydané dílo, nyní jsme mohli brát ohled na autorův význam pro českou literaturu, byť s přihlédnutím k jeho nové knize.

Při této příležitosti jsem se rozpomněl na slib daný dávnému spolužákovi ze studií, tč. pardubickému bohemistovi Pavlu Studničkovi: ten mě vyzval, abych se v porotě alespoň zmínil o takové osobnosti naší kultury, jakou je Mojmír Trávníček. To mi nikterak nebylo proti mysli, ba naopak – a když jsem tak učinil, zazněl s jeho kandidaturou souhlas: dokonce mě překvapilo, že ho znají i ti porotci, u nichž se to nedalo příliš předpokládat. Zpočátku Trávníček figuroval v širší nominaci, když jsme se však sešli podruhé, postupoval dál, až se dostal mezi poslední čtyři. To už bylo jasné, že žádná další kandidatura nepřipadá v úvahu. Tehdy se ale řeklo, že bychom měli dát přednost vlastním tvůrcům, zvláště když předtím triumfovali vědci Milan Jankovič a Vladimír Macura – a že by to ministr kultury nemusel podepsat s poukazem na to, že má převážně jít o ocenění krásné literatury. Nakonec ve finále zvítězil v tajném hlasování Josef Škvorecký nad Karlem Šiktancem, třetí byl Ivan Magor Jirous, kterého vehementně prosazoval M. C. Putna, a když neuspěl, už se nedostavil. Mojmír Trávníček skončil na čtvrtém místě. Stejně však šlo o velké uznání díla editora

a literárního badatele. Kdyby se ustavila kategorie literární věda a editorství, dostal by v ní státní cenu. Kdo také jiný?

Vladimír Novotný

NĚKOLIK VĚT O MOJMÍRU TRÁVNÍČKOVI

S Mojmírem jsme se prvně viděli téměř před šedesáti lety, když jsme jako jedenáctiletí usilovali o přijetí na vsetínské gymnázium. Jako primánci jsme usedli do lavic tohoto ústavu a osm let chodili do stejné třídy. Spíše dojížděli, on bylnickou tratí „z Liča" (z Horního Lidče – pozn. red.), já karlovským expresem z Hovězí. Oběma spojům jsme vděčili za každé zpoždění a pozdní příchody do vyučování. Všichni jsme však záviděli Trávovi, který zmeškal více hodin, než jich poctivě absolvoval. Snad po vzoru Jiřího Wolkra vymyslel si nemoc, která nebolí, a od kvarty se objevoval ve třídě sporadicky. Oktávu pak sledoval na dálku z pohodlí tatranského sanatoria a vrátil se až k maturitě...

Brzy třída rozpoznala jeho literární schopnosti a rozhodla se jich plně využít. Organizovali jsme mu tedy léčbu prací, záleželo nám, aby se nenudil. Psal jednak pro mnohé domácí úkoly z češtiny, vybraným jednotlivcům přímo do sešitu, jednak referáty a rozbory uměleckých děl. Jednou dokonce z hecu sepsal domácí slohové cvičení skoro celé třídě. Na sebe však zapomněl. Nemusím jistě připomínat, že byl vyvolán mezi prvními. Jeho parádním vystoupením bývalo, když žák přečetl jeho vlastní práci, a on pak jako jediný diskutující vystoupil s drtivou kritikou. Paní profesorka pak začala práci hájit, následovalo setření Trávy, že závidí spolužákům jejich kvalitní práce a kritizuje je z nicotných důvodů. Žák pak obdržel výbornou známku a my jsme se dobře bavili.

Tady vzešly základy Trávníčkova spisovatelství na objednávku. Tuto živnost, která mu přinášela snad jen trochu uznání a popularity, provozoval ještě mnoho let. Říkal tomu „zakázkové spisovatelství" a jistě by mohl sám dlouho vypovídat o tom, jak se uplatnil v různých vědeckých oborech, když psal a vylepšoval pro mnohé diplomové práce.

Naše cesty se rozešly po maturitě jen na málo let. Jakmile jsem se vrátil do rodiště, a zvláště, když se mým nedobrovolným působištěm stal Nový Hrozenkov, jeho bydliště, ze

spolužáka se stal nejlepší přítel. Kontakty se obnovily, prohlubovaly. Časem srostl s psacím strojem, dnes i s počítačem, ale pořád jaksi víc v oboru zakázkového spisovatelství.

O jeho úžasné píli svědčí článek Ludvíka Kundery „Němě žasna aneb písař M. T.“. A jak nežasnout! Výčet opsaných 20.228 stránek (většinou pro samizdatová vydání – pozn. red.) mluví za vše. Jen ti nejbližší věděli, že tají hodně věcí z vlastní tvorby v šuplících.

Jeho publikační činnost se především rozvinula po roce 1990, kdy se stává editorem a literárním kritikem. S jeho články se setkáváme v různých literárních časopisech. Mojmír skromně uvádí, že hlavním literárním žánrem se mu stal dopis. To si jistě připomíná dobu samizdatu, kdy byl se svými literárními spolupracovníky víceméně jen ve styku písemném.

Je příliš skromný a kritický k sobě. A tak mu nadále zůstává „zakázkové spisovatelství“. Na objednávku píše recenze, medailony, glosy, kritiky a studie. Na objednávku po velkém přemlouvání napsal monografii o Janu Čepovi a Václavu Renčovi. A ještě po větším přemlouvání zaznamenává svá vypravování o prožitcích v mládí a svých přátelích.

Za něho pak prosím. Obracejte se na jeho zakázkové spisovatelství. Ať hoch píše, má v hlavě, srdci i šuplících spoustu věcí, kterými nás může potěšit a obohatit. Vždyť je mu teprve s e d m d e s á t! Mojmíre, blahopřeji!

Jan Matušů

Mgr. Jan Matušů (nar. 1931), někdejší zást. ředitele Základní školy v Hovězí (po r. 1969 byl zbaven funkce a přeložen) patří k nejbližším přátelům Mojmíra Trávníčka a do okruhu spolužáků, kteří se pravidelně scházejí u p. Jindřišky Vyškovské ve Vsetíně Na Kopečku č. p. 149. Tam hovoří o literatuře, malířství a utíkajících letech. A pak zasahují do věcí uměleckých, kulturních a společenských ve všech oborech a mnoha směrech. Lze je na Valašsku stále vidět a slyšet. Možná jednou přijdeme na to, v čem byla skryta magie vsetínského gymnazia.

–red–

Pozn.: Narážka J.Matušů na „ještě větší přemlouvání“ se týká pamětí Mojmíra Trávníčka, které pod názvem *Skryté letokruhy* právě vycházejí v nakladatelství Dalibora Maliny ve Vsetíně. Ke knížce se Texty vrátí v následujícím čísle.

– red–

ČEPOVA POVÍDKA DOMEK

V první povídce Čepovy prvotiny zastihneme čtveřici dětí, které si na zahradě stavějí „domek" pro své skotačivé hry. Plny zápalu a fantazie se oddávají této své činnosti, ale je mezi nimi jeden – Jeník, který se k nadšení kamarádů nepřipojí, ale pohrouží se do samoty. Má už v sobě cosi z jiného dětského hrdiny, z Frantíka z juvenilie Úpění v samotě. Ten se sice her ostatních dětí účastní, i v tomto případě stavění domku na zahradě, ale *„odcházíval od domečku neuspokojen a s pocitem prázdnoty" (Milovický* 1924: č. 47: 5). Vždy měl v srdci něco navíc oproti ostatním, přál si splynout s tajemstvím, které svět domku ukrývá, *„cítit se na chvilku vládcem v podivném drobném světě…? Jak by to bylo krásné, ale … jak je to nemožné… .Konečně – nač to všecko? K čemu to je?"* (*5*) Nenachází smysl v tomto počínání, dítě ve své hře, nedokáže se pro ni nadchnout s vervou a opravdovostí, cítí pouze *„nicotu a zbytečnost všech věcí"*. Neumí se z ničeho těšit, je raněn zvláštní zkušeností, kterou touží zachytit.

Jeník, jak už bylo řečeno, taktéž zanechává hry na domek, ale ne snad jen proto, že by byl nešikovný, jak to bývá mnohdy interpretováno. Zbylé děti se o něj nestarají, budují si přístřešek pro své hry a z tohoto světa doléhají k Jeníkovi i jejich odpovědi. Ten však ví, že tento svět má pro něj připraven pouze *„pocit prázdnoty"*. Jal se tedy procházet po zahradě a kroky ho zavedly do míst, kde se mu zničehonic zachtělo zůstat napořád. Prostoupen zvláštní tesknotou náhle zjistil, že *„venku je svět, a o tom by pak nic nevěděl" (Čep* 1991: 12). Spolu s objevením pěšinek pro brouky, jež mu zůstanou zapovězeny, neznámy, malý svět stvořený pro sebe, jemuž chtěl Frantík vládnout, je tu jen pouhou předehrou k zásadnímu konfliktu, kterého se záhy stane účastníkem.

Poté, co znovu projde netknut sousedstvím her kamarádů, zastaví se u vysoké hrušky a pohlédne na oblohu. *„Bože, jak je možno jít pořád dál a dál, a nikdy nedojít až na konec? Jak je to hrozné, žádný konec!"* (13) Dosud znal jen zahradu a nanejvýš cestu do školy, najednou se mu svět roztáhl do neskutečné šíře. Nejprve se nevěřícně ptá a pak s hrůzou poznání konstatuje: *„žádný*

konec". Čepovi nestačí jen otázka, Jeníkovo zděšení akcentuje vnitřní řečí chlapce. Bez ní by mělo zjištění bezhraničnosti formu obyčejného získání nového poznatku, byť intenzivně prožitého. Ani Frantík nedošel tak daleko, protože to, *„to, co mu kdysi svítívalo do života jako naděje a slib, jako by zmizelo za těžkou skalní oponou, zřítivší se právě v okamžiku, nežli Frantík stanul na nejzazším konci světa…"* (5). Přes všechen nedostatek zapálení pro hru v něm ještě žily dětské představy o světě, který někde má svůj konec.

Představa konečnosti světa na něj působila tísnivě, tušil, že je něco nadto, ale popření konečnosti chlapci rozlet nepřineslo, naopak, jako by ztratil pevný bod, útočiště. Svět bet hranic je světem bez středu, konce či začátku. Není z čeho a kam vyjít, ztrácí pevnou půdu pod nohama, ztrácí bezstarostnost, radost a důvěřivost, tedy to, co zdobí každé dítě. Není náhodou, že tuto náhlou úzkost z mohutnosti prostoru, z modré hloubky oblohy, z drtivé nesmírnosti pociťuje malý hoch. Jeho zděšení má mnohem působivější vyznění, než kdyby k tomu jako prvního připustil Čep dospělého z jeho zkušenostmi. Bezradné a bezbranné dítě, jež je postaveno do této situace, se může ptát rodičů, jímž ještě důvěřuje, a tak se i Jeník svěřuje své matce se svými pocity a žádá po ní jejich odůvodnění.

„Jeníčku, věř, nejsme sami a nic nemůže být nadarmo. Snad se jednou všecko dovíme" (14), zní matčina odpověď. V jejích slovech se zrací víra v existenci Boha, který se má tak jako jí stát i chlapci oním hledaným středem, v němž není nic nadarmo. Nemohl-li být Jeník, resp. Frantík vládcem v tom malém světě dětského domku na zahradě, nemohlo tomu tak být ani v do dálek rozmáchnutých končinách světa opravdového. Útočiště, které v něm ztratil, musí hledat jinde, v tom, co je ještě většího a lepšího než svět. Matčin *„příklad důvěry"* mu má být vzorem.

Literatura

ČEP, Jan:
1991 Dvojí domov (Vyšehrad: Praha)
MILOVICKÝ, Jan:
1924 Úpění v samotě (Moravsko-slezské besedy: č. 47: 5)

Libor Rösner

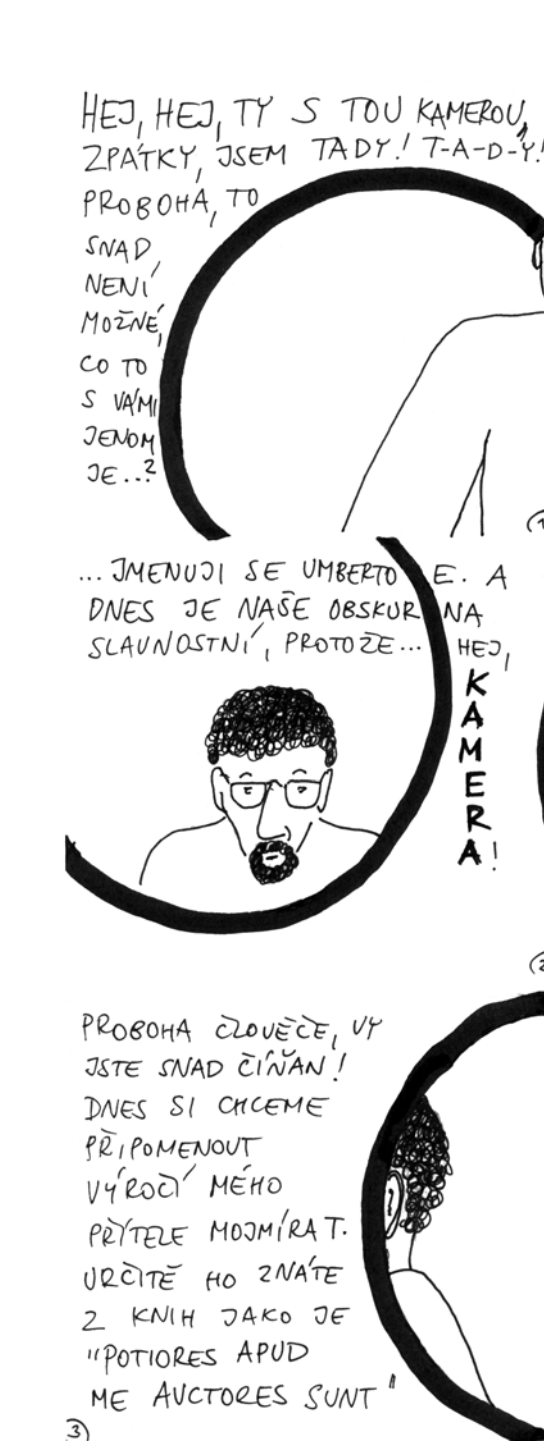
HEJ, HEJ, TY S TOU KAMEROU, ZPÁTKY, JSEM TADY! T-A-D-Y!
PROBOHA, TO SNAD NENÍ MOŽNÉ, CO TO S VÁMI JENOM JE..?
...JMENUJI SE UMBERTO E. A DNES JE NAŠE OBSKURNA SLAVNOSTNÍ, PROTOŽE...
HEJ, KAMERA!
PROBOHA ČLOVĚČE, VY JSTE SNAD ČÍŇAN! DNES SI CHCEME PŘIPOMENOUT VÝROČÍ MÉHO PŘÍTELE MOJMÍRA T. URČITĚ HO ZNÁTE Z KNIH JAKO JE "POTIORES APUD ME AUCTORES SUNT"
3)

KAŽDOPÁDNĚ BYCH MU ZA SEBE CHTĚL POPŘÁT A VZKÁZAT, ŽE JE U NĚJ STÁLE Z ČEHO ČERPAT A... BOŽE, TEN KAMERAMAN!!

(4)

(5)

KAM JDE??!! COŽE, JAKÁ PŘÍPRAVA?! JAKÁ „TRÁVA"?? ... JAKEJ „TRÁVA"??? TO JE ANARCHIE!!!

(6)

POKRAČOVÁNÍ...

ČEPOVY PRVNÍ EXILOVÉ ESEJE

Jan Zatloukal

Životní osudy Jana Čepa v emigraci jsou dosud zahaleny mnoha nejasnostmi. Podobně není dopodrobna zmapována ani jeho literární tvorba po roce 1948. Přestože většina Čepových úvah a meditací byla publikována už v exilu zásluhou zejména Křesťanské akademie v Římě, je patrné, že řada esejů zůstává českému čtenáři stále neznámá, skryta ve francouzských periodikách či v archivech Radia Svobodná Evropa. Mezi tyto dosud „neobjevené" eseje patří i trojice článků, které vyšly v roce 1948 v jednom z nejčtenějších francouzských deníků *Le Monde* pod souhrnným názvem „Úvahy emigranta". Sám Čep zmiňuje tyto texty na stránkách *Sestry úzkosti*: „Když jsem přijel do Paříže, napsal jsem v září – říjnu 1948 v nuzném hotelovém pokojíku v rue de l´Ecole de Médicine řadu článků pro časopis Le Monde (…)" (215)

„Úvahy emigranta" jsou vůbec první Čepovou literární tvorbou v emigraci. Byly napsány jednak z důvodů existenčních, jednak – a to především – z niterné potřeby vyjádřit se k tomu, co se dělo v poúnorovém Československu. Čep se snaží osvětlit francouzskému publiku, které bylo z velké části prokomunisticky naladěné, skutečné dění v jeho vlasti, představit mu tamní realitu odlišně od záměrně deformovaných zpráv vládních orgánů.

Všechny tři eseje v zásadě variují jediné téma: kritiku a odsouzení komunistické společnosti založené na ideologii marxistického materialismu, která ve své teorii svět redukuje na materii, degradujíc tak člověka v bezduchý mechanismus, v praxi potom ve svých důsledcích vede k perzekuci a okleštění základních lidských svobod. Proti marxistickému pojetí světa staví Čep koncepci křesťanskou, která je podle něj schopna transcendovat schémata, která si člověk o realitě sám konstruuje a která připouští zásahy Prozřetelnosti nejen v individuálních lidských osudech, ale i v celkovém naplňování dějin. Proti brutálním praktikám, jimiž představitelé komunistické moci likvidují veškerý nesouhlas a každý odlišný názor, se Čep dovolává zbraní vyplývajících z autentického života,

z víry: modlitby, evangelních ctností naděje, věrnosti a lásky a v nejvyšším případě i svědectví krve mučedníků.

První úvaha nazvaná *Trpět jako ostatní?* je úvahou nejosobnější. V jejím závěru se Čep zamýšlí nad úlohou křesťana v totalitní společnosti, zejména nad možností a legitimností emigrace. Svůj odchod z vlasti ospravedlňuje nadějí, „že bude moci přispět k vytvoření bratrského a opravdu svobodného společenství na celém světě". Právě tento esej osobnějšího charakteru otiskujeme v českém překladu v tomto čísle Textů.

V druhé úvaze *Hledání ztracené jednoty* Čep konfrontuje vynucenou jednotu komunistické společnosti s křesťanským středověkem, „první velkou realizací, byť sebevíc nedokonalou, univerzálního společenství, v němž útisk byl kompenzován svobodami dnes neznámými". Zatímco v komunistickém státě je jediným sjednocujícím elementem všudypřítomný strach a nejistota, středověká společnost je sjednocena vírou v Boha a respektem k Jeho řádu, jež jsou samozřejmé pro všechny stavy.

V poslední úvaze *Křesťanství a komunismus* Čep demonstruje neslučitelnost těchto dvou životních světonázorů. Na konkrétních příkladech (slavnostní Te Deum u příležitosti zvolení Klementa Gottwalda prezidentem Republiky, systematická kampaň proti arcibiskupu Beranovi, kauza „Plojhar") odhaluje intrikánství komunistické vlády a její podlé praktiky při snaze o podřízení církve státu.

Z předešlého je zřejmé, že „Úvahy emigranta" patří do kategorie úvah „časových", poznamenaných dobou svého vzniku. Pro člověka stojícího na počátku 21. stol. před zcela jinými problémy (klonování, boj proti terorismu, AIDS, etnické konflikty atd.), se nemusejí zdát tudíž příliš aktuální. Přesto nezůstávají pouhým dokumentem doby a mementem následných hrůz let padesátých, ale i dnes mohou napomáhat hodnotové orientaci v nepřehledné postmoderní situaci zbavené všech jistot. Jsou snad oněmi *Zápisky z mrtvého domu*, k jejichž napsání povzbuzuje Čep Bedřicha Fučíka v jednom z posledních dopisů před záchvatem mrtvice: „Musí zůstat toto svědectví. Jinak zůstane díra v budoucnosti všech ostatních." (srov. Trávníček: 1996: 160).

TRPĚT JAKO OSTATNÍ?

Jan Čep

Mnoho Francouzů se diví – a to je ještě slabé slovo – když vidí, jak se tolik lidí ze střední Evropy rozhoduje opustit svou vlast, aby si zvolili nejistý osud emigrantů. Až doposud nebyly v těchto zemích ani zavírání ani masové popravy, myslí si. Cizinec, který se tam vydá s pasem v pořádku, pod ochranou své vlastní vlády a který tam stráví několik uspěchaných dnů, konstatuje, že tu lidé žijí přiměřeným životem a že ruské uniformy se v ulicích nehemží. Lidé, se kterými tito návštěvníci přicházejí do styku, a kteří jsou povětšinou velmi blízko ministerstvu zahraničí nebo ministerstvu informací, je ujišťují, že fámy, které se šíří o nedostatku osobní svobody a svobody slova od nastolení komunistického režimu, jsou naprosto neopodstatněné. Tito uspěchaní cestovatelé se často vracejí domů s přesvědčením, že vše je v naprostém pořádku a všem, kdo jsou ochotni jim naslouchat, opakují informace, které se jim u nás pospíchali našeptat. Náchylní předem považovat emigranty za přitěžující, nepohodlný a pochybný element, jsou hotovi uvěřit tomu, co se jim tam řeklo: že lidé, kteří opouštějí zemi, jsou buď kapitalisté, kteří se nechtějí přizpůsobit novému řádu, nebo kompromitovaní a nepoctiví politici anebo jednoduše podezřelá individua, ne-li zločinci.

Je třeba přiznat – a ti, kteří mají zkušenost s uprchlickými tábory v Německu to nemohou popřít – že se mezi emigranty nacházejí osoby tohoto druhu; ale bylo by nesprávné a proti pravdě tvrdit, že představují úplný výčet těch, kteří vzdorují, kteří jsou s režimem v neshodě. Francouzi, kteří přece žili po nějaký čas pod cizí nadvládou, by mohli lépe porozumět tomu, co to je tato atmosféra nejistoty a úzkosti, lži a neupřímnosti.

Je pravda, že policejní metody, techniky určené ke spoutání svobody myšlení a vyjadřování, byly obdivuhodně zdokonaleny od poslední války. Jestliže jedna politická strana má již dva roky v moci ministerstvo vnitra a informací, rozhlas, tisk, národní školství, vydavatelství, jestliže je pánem policie, odborů s jejich milicemi, jestliže návdavkem zatíží zemi hrozbou zásahu sousední totalitní mocnosti, může snadno provést revoluci téměř nebo úplně bez prolití krve; může se jí dokonce podařit dát této revoluci bez rizika zdání ústavního procesu, zdání, na kterém tolik lpí proto, aby oklamala světové veřejné mínění.

To, co zbývá udělat potom, je relativně snadné. Ponechá se iluzorní existence různým politickým stranám, které jsou pečlivě očištěny od pochybných živlů a oklestěny právě před volbami – kterých je zapotřebí – na směšnou reprezentaci, aby drtivá převaha hlavní strany byla zajištěna; úředníci, profesoři, známé osobnosti veřejného života jsou nuceni pod hrozbou ztráty zaměstnání nebo i uvěznění k tomu, aby se stali členy strany. Nezlomní jsou odvoláni. Jsou zachovány názvy hlavních tiskových orgánů bývalých stran, ale je jim dovoleno publikovat jen informace dodané státními agenturami a komentáře psané v duchu těchto informací. Jsou potlačena periodika a publikace vyjadřující jinou představu světa než je představa marxistická; rovněž i veřejný dialog s marxistickou ideologií se stává nemožný. Do pohybu je uveden velmi účinný a důmyslný aparát k ovlivňování veřejného mínění a mas. Doktrína dialektického materialismu je povinná na všech vyučovacích stupních počínajíc základní školou. Po dokončení střední školy jsou osmnáctiletí mladí lidé podrobeni přísnému politickému třídění, a ti, kteří jsou posouzeni jako nedostatečně „uvědomělí" v tomto směru, nejsou přijati na vysokou školu a jsou dáni k dispozici úřadům práce.

V knihkupectvích už nenajdeme zahraniční knihy; mezi novinami se pravidelně dostane na pultech jen *L´Humanité, Ce soir, Daily Worker* a *Pravda*. Víza se udělují pouze komunistům a jejich sympatizantům; korespondence se zahraničím je kontrolována; lidé jsou odříznuti od zbytku světa, odsouzeni k tomu, aby se navenek či vnitřně podřídili nebo se pomalu zadusili v atmosféře otrávené lžemi a polopravdami.

Oficiální propaganda vám bez přestání plní uši svou monotónní frazeologií. Ustanoví se náboženství vůle lidu a liturgie práce. A lid, který je teoreticky posazen na trůn a vyzván k uctívání svého vlastního obrazu, nemá ve skutečnosti žádný hlas v kapitule. Dělníci už nemají žádné právo hlásit se o své požadavky. Jsou pohoršeni, když vidí, jak se ti, kteří se prezentují jako jejich spolubojovníci, uskutečňovatelé jejich vůle, vozí v luxusních autech, jak pro sebe zabírají vily a zámky, zkrátka jak podávají důkaz toho nejvulgárnějšího snobismu. Potichu nadávají, když cítí, že se šroub utahuje a že nynější břemena jsou ještě těžší než bývalá. Nejpoctivějším někdy vadí, když vidí, že jejich nadřízení používají k dosažení cíle nečistých prostředků, zjevných lží, špinavých praktik. Když jim však na odborářské nebo

stranické schůzi některý z vůdců předčítá prohlášení, které je jim předkládáno jako usnesení vyjadřující jejich vůli, a když nadejde okamžik hlasování, všichni zvednou ruku, neboť nezdvihnout ji by bylo příliš viditelné a mělo by to jisté následky… Někteří si možná vzpomínají, že už viděli něco podobného, a není tomu dávno, v době nacistické poroby, kdy jim stejně jako dnes lichotili projevy, dávajíce jim rány pěstí.

Dobře chápu, že nějaký zahraniční občan může emigrantovi namítnout: „Ano tohle všechno je jistě svízelné…, ale co chcete, je třeba to snášet a působit na místě, aby se dosáhlo změny." Mám za to, že na prvém místě musí křesťan vlastnit a vlastní duchovní zdroje, které ho podporují a vyživují; že musí být připraven čelit jakémukoliv nátlaku, dokonce i smrti, když jeho víra a církev jsou v sázce. Neodvážil bych se nic namítat ani v případě, kdy se jedná o intelektuála nebo spisovatele, který věří, že má za úkol uskutečnit své dílo; vím že literatura a umění nestojí na nejvyšším stupni žebříčku lidských a duchovních hodnot. V podstatě musí trpět jako ostatní, zemřít jako ostatní jeho bratři křesťané, je-li toho zapotřebí; má snad dokonce povinnost být jim příkladem. Jestliže nemůže přistoupit na to, že by se měl nechat začlenit do rozsáhlého plánu „převýchovy" lidu, jehož ducha ani metody neschvaluje, jestliže se mu stalo nemožným svobodně se postavit před realitu a vyjádřit svobodně vizi, kterou o ní má, tehdy ať rezignuje, ať se odmlčí; a když se o něj náhodou zajímá policie, ať očekává to, co bude následovat s trpělivostí, protože to nejhorší ještě nepřišlo.

Chápu dobře tento postoj vůči emigrantovi. Nemyslím si, že utéci ze své vlasti, protože se tam špatně dýchá, je hrdinský čin; připouštím, že to lidé mohou považovat spíše za akt slabosti, i když byl útěk provázen rizikem a možná rizikem dosti značným a že bylo třeba jisté odvahy je podstoupit.

Ale tato slabost – jestliže to slabost je – je vcelku přijatelná. Byla vyvolána potřebou a vizí svobody, přitažlivostí přátelské a milované země. Neustoupila před perspektivou života pravděpodobně dosti nesnadného; cítila se ospravedlněna nadějí, že bude moci přispět k vytvoření bratrského a opravdu svobodného společenství na celém světě. Dej Bůh, aby tato naděje nebyla planou iluzí.

Z Le Monde (28. října 1948) přeložil
Jan Zatloukal

KDO SE V LUBLANI SKRÝVAL ZA Z?

Vydání sborníku ***Jaroslav Durych. Život, ohlasy, soupis díla a literatury o něm*** (Atlantis – Barvič a Novotný, spol. s r. o., Brno 2000) vzbudilo zaslouženou pozornost. Svědčí o tom referáty, které se sice tu a tam v hodnocení jednotlivých oddílů rozcházejí, což však neplatí o nejobsáhlejším ze zařazených příspěvků, *Soupisu díla Jaroslava Durycha a literatury o něm* Věry Vladykové. Ten je jednomyslně pokládán za nejcennější. Je koncipován široce, nejen vzhledem k dílu Jaroslava Durycha, nýbrž i k reflexi četných přímých i nepřímých dobových souvislostí, jež tak vypovídají o recepci tohoto autora a jeho díla v čase. Postup, který jeho autorka zvolila, je velmi náročný a ona si toho také byla dobře vědoma. Primární i sekundární literatura tématu je bezbřehá a podat její definitivní výčet snad ani není v lidských silách.

Jestliže Michal Bauer ve své recenzi pod titulem *Objemný durychovský svazek* (Tvar 11, č.17/ 2000, s. 20 - 21) vyšel bibliografičně žádosti vstříc a obratem navrhl několik doplňků údajů především z předúnorových a poúnorových kulturně – politických diskusí , v nichž se objevuje přímo či nepřímo Durychovo jméno, prakticky tím vyhověl jejímu ujištění, že bude v tomto směru „vřele uvítáno každé upozornění z řad veřejnosti" (s. 353). Následováníhodný příklad.

Na s. 581 pod poř. č. **+237a** stojí údaj o „stručné recenzi čes. vyd." ***Bloudění*** v lublaňském časopise Slovenec, podepsané šifrou Z, přetištěné později v Kuncířových novinách. Lublaňská šifra Z se leckomu jistě může zdát zcela nezajímavá, ale to je skutečně pouhé zdání. **Z = Vladimir Zorzut** (1910 - 1986) není sdělení, nad kterým by se jen tak mohlo mávnout rukou. Jak v dosud jediné kocourkovské monografii ***Průvodce životem a dílem Josefa Kocourka*** (Profil, Ostrava 1984) uvádí její autor Jiří Skalička, literáta a překladatele Vladimira Zorzuta na Jaroslava Durycha upozornil totiž ve své korespondenci právě talentovaný mladý spisovatel Josef Kocourek (1909 – 1934), a to nejpozději v listopadu r. 1928 (s. 29 – 30). Týž zdroj uvádí i „Zorzutovy pokusy o překlad Durychovy Sedmikrásky, Tří troníčků i Tří dukátů" (s. 125), jakož i to, že je mladý překladatel nakonec neprovedl. A třebaže životní cesta Vladimira Zorzuta se velmi brzy právě po Kocourkově smrti odchýlila od literatury, jeho nedlouhá, ale intenzívní účast v česko - slovinských literárních stycích, náleží k dědictví živému.

Petr Hora

Egyptské Satori /Wolfimu/

Z tlampačů zaznívá ranní modlitba.
Já, zasažen paprsky posvátného a všeprostupujícího Egyptského slunce
léčím své rány za asistence místní rozhlasové stanice.
Správce nebo plavčík, který teď zametá podlahu bílého altánku,
ve kterém sedím si pobrukuje spolu s rádiem
Ham, ham, ham-ho-á-nám
Ó bože absorbuji všechno s takovou intenzitou
Ham, ham, ham-ho-á-nám
Prsty drtím sůl, nevědom si toho, co činím.
Sůl padá na zem a v obrazech, které se teď předvádějí
jako místní konkubíny
vidím hieroglyfy ve tvářích dobrodruhů
dovádějících delfínů
vidím tichou odevzdanost místních rybářů
a zase
Slyšíš?
Ham, ham, ham-ho-á-nám
Mořská tanečnice zakotvila u břehu a svými šaty vábí milence.
No tak pojďte, už je čas... pojďte… a kdy když né teď… pojďte je právě
Ten čas.
Ham, ham, ham-ho-á-nam.
Zář je intenzivnější.
Večer na místním tržišti tě osahává skupinka dětí, natahují své dlaně,
koulí očima, smějí se.
A ty jako zpitomělý nemáš čas ani už kdy nasát vůni alespoň,
aby lusknutím prstu…
Ale to už jsi v objetí
Káhiry
Ham, ham, ham-ho-á-nám
Města, kde se spojily všechny vůně a klaksony světa
Města kde minarety mešit už uchopily
Aniž bys to tušil tvé malé privátní ráje
Města kde poplivané a špinavé konce
Jsou navždy zaznamenány na papyru pravdy

Města, kde jsi ráno uviděl
tajemnou, snědou, oděnou v zelených sametových šatech
jak si sedá vedle tvé postele
Hladí tě
Dole pod okny když někdo křičí
Ona mlčí s plných plic
hřeje tě konečky svých bradavek
ty saješ její mateřství
a vzdálené vrcholky pyramid
ti posílají svou tajnou depeši –
Tajemství rybích hodin a svátků.

Tušená se zvedá, odchází,
vidíš jen záblesk
její formy určenou pro tento svět.

…probouzíš se.
Nakažen čerstvým kouřem
vodní dýmky vyvážených návratů a očekávání.
Je teplo.

Posvátná koťata se smějí.

Ham, ham, ham-hó-á-nám.

* * *

Dávné vize východu.

V čase bez hodin
a smilování.

Přelom myšlení
na hoře Gampodar.

Váčky noci
křídel dávných.

Moc poustevníka
a jeho spirály poznání.

Bez ohňů a příruček
prázdných.

Martin Horný (6. 5. 1972): narodil se s Českém Těšíně, kde žije a pracuje; vydal sbírku Na samém konci pláče had (1996), jeden ze tří autorů almanachu Rezavá ryba stvoření (2000) skupiny Apeiron.

PETRO MIĎJANKA

Básník - učitel, narozen v roce 1959 v Zakarpatské oblasti Ukrajiny (někdejší Podkarpatská Rus), je řazen do generace osmdesátníků, autorů tzv. nové vlny (Jurij Andruchovyč, Oksana Zabužko, Vjačeslav Medviď ad.). Autor básnických sbírek Práh, Farametlyky, Ohnisko, Zelený fyres patří mezi nejvýraznější představitele ukrajinského postmodernismu. Zakarpatské dialektismy a archaismy, jimiž se stává jeho tvorba značně specifickou a často dokonale srozumitelnou pouze omezenému okruhu čtenářů, mu vynesly přezdívku „exotický pták" ukrajinské poezie. Český čtenář měl možnost se s osobností a tvorbou Petra Miďjanky seznámit v Literárních novinách č. 31/2001

(reé)

* * *

Vy Rusíni i vy malé Rusínky,
v krajině divů, zvláštních metamorfoz,
přes nos vás praštit: Poe či Berlioz,
cukráren vůně, cizokrajné drinky.

Oč sladší naší sežehnuté země
zámořské koření, příchutě, finesy.
Rumělka prešpurských secesí
nezdá se ani slabým příměrem.

Bukové zlátne ještě v horách listí,
ještě je slýchat sojka prostořeká.
Auta a hadry, to vás ještě čeká -
a kosti předků nebudou vás děsit.

A přijde den, kdy svatá hora hne se:
ať už Neneská, Apecká, Dohjaská...
O Velké noci vzplane Kristův paškál...
Pak pochopíte – Bůh již seslal trest.

Když ani kapku touhy nalačno vám nedal,
a ani krůpěj zlatavého vosku.
Kdo přejde Tisu, aby v Sedmihradsku
modré a žluté barvy zhasnout nechal?

z ukrajinštiny přeložil Tomáš Vašut

OPOWIEŚCI GALICYJSKIE

První dojem z četby Haličských povídek Andrzeje Stasiuka (vydalo v překladu Jolanty Kamiňske nakladatelství Periplum, 2001) se dostaví hned po přečtení úvodních řádků: je jím pocit smutku.

Patnáct povídek je spojeno zdánlivě jednoduchými a všedními náměty; Stasiuk píše syrovou kroniku zapadlých vesnic v jihovýchodním cípu Polska v období po roce 1989; území, kde po staletí zněla kromě polštiny i ukrajinština, rusínština či jidiš, jež dnes připomínají už jen opršalé nápisy na starých hřbitovech. Přítomnost patří vyděděncům, pro něž realita družstva byla kosmem.

Kvas revolučních změn dávno zasmrádl, kamsi do hornatého pohraničí ostatně jakoby ani nedorazil. Postavy přecházejí z jedné povídky do druhé, jsou v nich přirozeně zabydleny se svými radostmi i strastmi. Jejich osudy se odhalují bez napínavých zápletek. Dobrodružství přesto číhá na každém kroku: dobrodružství života.

Stasiuk je lhostejný k epické šíři a důkladnosti; hrubou poetiku jemně hněte. V povídkách se kouří populárky a pije. Traktorista Juzek pije (v rukávu montérek ukrývá v hospodě kus železa, protože tam všechny nezná. „Nikdy neviš, kdo je s tebou a kdo proti tobě.“), starý kovář Kruk pije pivo a vypráví o cestě za synem do Slezska, také ryšavý strážmistr pije ležajské pivo, pijí Gacek s Edkem a v hospodě začala nakonec vysedávat i krásná Maryška.

Svým naturelem i charakterem psaní odkazuje Stasiuk na tvorbu jiného autora, spjatého s lidmi žijícími na vrších a úbočích karpatského oblouku. Zatímco ale Vasyl Stefanyk, ukrajinský spisovatel z oblasti Bukoviny, byl s místem, kde žil, bytostně spjat a k čistému a nezkalenému okouzlení existencí živého světa se ve svých povídkách musel „protrpět“, Stasiuk, rodilý Varšavan, usazený v zapadlé vsi na polské straně Nízkých Beskyd, k zdejšímu kraji poutem rodné hroudy vázán není. Záblesky ironie, smíchu (protože „žít se musí, člověče, žít se musí...“ – praví šibalsky Lewandowski cestou z půjčovny erotických videokazet) – tedy to, co Stefanykovi chybí, jsou v jeho příbě-

zích dobře voleným kořením, jež pocity smutku rozdráždí až k radosti. Té, která nemá přesné vysvětlení, o to víc však hřeje.

Český čtenář neznalý polských reálií ocení v Haličských povídkách připojené poznámky (i přes jejich chybné číslování); na stovce stran je jich celkem osm: populárky, Gierek, Gomulka, pepíci, sirénka, PPR, Szewinska. O nedávno minulém i současném Polsku toho ale nevíme více.

Evropa, kterou Andrzej Stasiuk považuje za „svou", je vymezena teritoriem zemí: Ukrajina, Slovensko, Maďarsko, Rumunsko. Jestliže se my dnes díváme jinam, neznamená to, že by ve Stasiukově Evropě chcípl pes...

René Kočík

NECHTE MLUVIT MIŠÍKA

Sotva by se našla osobnost, v níž je sláva i bída českého bigbítu koncentrována více, než právě ve Vladimíru Mišíkovi. Je to snad jediný zpěvák na naší scéně, který se těší respektu všech generací fanoušků a kterému se podařilo alespoň částečně proniknout do mainstreamu, aniž by ztratil svoji tvář. Mišík je skutečně věrohodný nejen hlasově, ale také lidsky; svědčí o tom i pasáže v této knize, kde otevřeně hovoří o věcech, které mu ke cti příliš neslouží, včetně svého vystoupení na sokolovském festivalu - ale kdo má v tomto případě právo hodit kamenem?

Knížka není jenom o Mišíkovi, ale i o některých obecných problémech, jako je generační výměna a některé její místy až komické aspekty: „...v domě, kde bydlím, jeden takový klub je a říká se mu Pokrok. Ale neumíš si představit, jaké to je, když člověk přijde ve dvě hodiny ráno servaný z hraní a zpáteční cesty autem, těší se, jak si odpočine, a najednou slyší zezdola ten šílený kravál. Nikdy jsem netušil, že bych uměl být zrovna kvůli hluku tak naježený. Říkal jsem si – vidíš, mládí je v tahu a stává se z tebe zatrpklý stárnoucí rocker, který touží po klidu, když se chce mládež bavit." Pro nepamětníky může být také velmi cenná a poučná pasáž o tom, jakými prostředky lámala moc ty neposlušné z řad nejen

hudebníků. Kniha je mimořádně zajímavým svědectvím o tom, jak se bigbít stal z apolitické zábavy ideologickou diverzí, kterou režim potlačoval ze všech sil – a byl v tom mnohem horlivější než okolní komunistické státy. Zřejmě nejblíže pravdě je názor (vyslovený pseudonymem Josef Zubař ve Voknu č. 14), že šlo o projev iracionální nenávisti československých papalášů vůči všemu, co připomínalo šedesátá, tedy z jejich pohledu krizová léta...

Nutným folklorem jsou veselé pijácké historky z rockerského prostředí – bohužel však obecně platí, že tyto zážitky nepřipadají nezasvěceným zdaleka tak komické jako přímým aktérům. Na druhou stranu, třeba vyprávění o Mišíkově cestě do Londýna v roce 1981 a návštěvě koncertu Adama Anta rozhodně stojí za to. Co se může jevit jako diskutabilní, jsou občas neorganicky vsunuté exkurze na témata týkající se politiky, armády či legalizace drog – rockeři se často cítí být povoláni na tato témata hovořit, leč až příliš často nedoceňují svůj vliv na nekritické fanoušky a přeceňují svoje znalosti problematiky. V případě Vladimíra Mišíka jsou ovšem jeho názory podloženy nejen zkušenostmi z poslanecké praxe, ale také osobní integritou (která právě profesionálním politikům začasté chybí).

Forma rozhovoru je pro knihu tohoto typu zřejmě nejšťastnější, místy však vstupy Ondřeje Bezra působí jen jako záminka pro Mišíkovy změny témat – snad by neškodilo více polemičnosti, autorem v úvodu deklarovaná úcta k osobnosti zpovídaného je až příliš evidentní. Pochválit lze grafickou úpravu (koho jiného než Karla Halouna, jehož dlouholetá práce na „image" celého českého rocku dosud nebyla plně doceněna), vtipný je třeba nápad umístit na boční „lišty" fotografie osobností, o nichž je zrovna v textu řeč. Ne že bychom nevěděli, jak vypadá Elvis Presley, Václav Havel nebo Josef Švejk, jde však o jednoduchý nápad ,který dodává knížce jistý šmrnc. Rozhovor zároveň ilustrují (místy snad až příliš doslovně) úryvky z textů Mišíkových písní. Velkou chválu zaslouží celková redakční péče o knihu, která je doplněna kompletní diskografií (včetně ukázek z dobových recenzí) a množstvím archivních fotografií, z nichž některé už jsou vpravdě neocenitel-

né. Suma sumárum – v záplavě otřesných komerčních knih o nejrůznějších celebritách se konečně objevila kniha i celebrita, které lze s čistým svědomím doporučit i těm, kteří nepatří právě k fanouškům Vladimíra Mišíka.

Jakub Grombíř

Vladimír Mišík: Letní rozhovor s Ondřejem Bezrem, Petrov, Brno 1999

PRVNÍ LÉTA 14. VĚKU POUTAJÍ K SOBĚ MOCNÝ ZÁJEM NÁŠ

Josef Šusta, historik zařazovaný do tzv. Gollovy školy, má pro vývoj československé historiografie v období mezi dvěma válkami klíčový význam: jednak na poli hospodářských a sociálních dějin, jednak ve schopnosti vnímat českou a slovenskou historii v kontextu světového vývoje. Třetí vydání Šustových *Dvou knih českých dějin* nakladatelstvím Argo, z nichž první svazek *Poslední Přemyslovci a jejich dědictví 1300 – 1308* nedávno vyšel a druhý nazvaný *Počátky lucemburské* by se měl objevit do konce roku, není počin vůbec nesmyslný. Právě toto dílo Šusta adresoval širokým vrstvám laické veřejnosti a Dvě knihy českých dějin jsou důkazem, že lze o starší historii hovořit zasvěceně a přesto srozumitelně. V tomto je Šustovo dílo nadčasové.

Za šťastné řešení považuji přetisk druhého vydání díla z roku 1926 (první svazek poprvé vyšel za války v roce 1917, druhý v roce 1919). Autor totiž do něho již stačil zařadit své reakce na mnohé kritiky i odsudky, které dílo vyvolalo a čtenář v takto zveřejněné „diskuzi" dostává nejen příležitost hlouběji nahlédnout do autorova chápání dějin, ale i prostor k vlastním úvahám.

Šusta jako jeden z prvních otřásl filozoficko – historickou koncepcí Františka Palackého. Tyto tendence lze vystopovat již v jeho předválečných přípravných studiích z doby přemyslovské, zcela konkrétní realizace se jim dostalo v Posledních Přemyslovcích. Odmítá Palackého chápání německé kolonizace jako počátek katastrofy českého národa, naopak tuto skutečnost vyzdvihuje jako pozitivum především v otázce zakládání měst a přílivu finančního kapitálu.

Zároveň přesvědčivě doložil, že feudální řád není import z německé oblasti. Tyto vývody patří do Šustovy domény hospodářských a sociálních dějin, přesto je dnes již zřejmé, že autor vliv peněz na společenský vývoj na přelomu 13. a 14. století poněkud přecenil. Zde bych viděla možné nebezpečí pro současného čtenáře – je třeba při čtení díla mít na paměti, v jaké době vzniklo a uvědomit si, že i historiografie má své dějiny a prochází určitým vývojem. Tato skutečnost ale v žádném případě hodnotu Šustovy práce nesnižuje.

Charakteristický pro Šustu je i způsob, jak užívá odkazů na často používané prameny: nevyčlenil je z textu formou poznámek, ale učinil je součástí výkladu, takže čtenář, který přečte Dvě knihy českých dějin celé, bude mít minoděk zvládnutou znalost základních středověkých pramenů.

Poslední Přemyslovci jsou koncepčně velmi široce pojaté dílo: obdiv zaslouží především popis správního vývoje, který se vzhledem k torzovitosti pramenů velmi těžce rekonstruuje. Přesto nelze v případě Posledních Přemyslovců hovořit o zachycení tzv. malých a velkých dějin současně, to by Josef Šusta předběhl svou dobu až příliš.

Šusta je mistrem psychologických portrétů, mnohdy velice detailních a intimních, což může vyvolat dojem, že se v některých úsecích dostává do rozporu s historickou skutečností. Jeho respekt k výpovědní hodnotě pramenů mu to však nedovolí. Je to autor bezesporu velice podmanivý, jistou roli při tom sehrává jeho jazykové nadání i literární ambice. Šustova práce s jazykem charakterizuje i jeho samého: autorovy věty jsou skromné a sebejisté zároveň. Překonává v této práci hranice historického provincialismu a zařazuje mnohem důrazněji přemyslovský stát do evropských souvislostí a toto nahlížení na dějiny lze chápat jako významnou součást Šustova odkazu československé historiografii.

Andrea Lněničková

Šusta, J.: Dvě knihy českých dějin. Kus středověké historie našeho kraje. Kniha první: Poslední Přemyslovci a jejich dědictví 1300 - 1308. Argo, 2001, 538 s., 359,- Kč.

texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 24

zima 2001–02

Úvodník:

Co ví básník Petro

Je, či není dobré v únoru dobývat Karpaty? Jsou v bílé huni, černé řasy smrků trčí do šedého vesmíru, Lužanka, v létě veselá pentle, teď v tání zeleno-hnědá stužice, opojená silou, drtí mostky, skálu vybrušuje a splihlou mrtvolku kdysi tak načepýřeného kohouta do Tisy unáší. A ráztoky pod ledem mlčí, vítr diriguje ledovou kapelu vykotlaných stromů.

Je dobré a rozumné v únoru dobývat Karpaty! Tu se děje život, tu rodí se poezie. Básník Petro v dřevěnici vymazané stoletou hlínou větrá v hostinském pokoji. Přijeli hosté. *Graciózní pražští lyžaři?* A s nimi svět (?). Zšeřelá nízká místnost se jimi naplnila. Cizími slovy a vůněmi ji prostoupili, dílnu básníkovu, s tuctem nerozštípaných bukových polen pohozených kolem pece. Hovoří, jedí, pijí. A noc patří karpatským démonům – mršce vodce, co je v ní síly za dvaadvacet medvědů, tajemnému vyprávění i zpěvu exotického ptáka:

Madam je smutná. Malý Moulin Rouge...
Špinavé stoly... Zdi porostlé vínem.
A české pivo stejně není punč,
to na vás se dnes konečně napijem...

Je užitečné v lítém měsíci dobývat Karpaty, překonávat sebe. Když v únoru v Karpatech prší, kusy sněhu těžce pleskají na zalykající se stráně. Červotoč ještě hlouběji zavrtá se do trámů staré cerkve. Z komínů kouř a hora jakoby se přikrčila, připravená odkráčet i s domem, co ho pokorně ve své dlani nese celé století. Ani o píď neporostla za tu dobu, hora, milenka i smrt básníkova. A kříže na hrobech básníků jsou z vinné révy. Básník Petro to ví.

(Šyrokyj Luh, Ukrajina, únor 2002)
René Kočík

Dobré weby:

Dobrá adresa
http://www.dobraadresa.cz
Vulgo.net
http://www.vulgo.net
listie:zion.sk
http://listie.zion.sk

Obsah:

úvodník
René Kočík: Co ví básník Petro___2

poezie
Radek Václavík: ***___10
Petr Odehnal: ***___26

próza
Jakub Grombíř: Jeden den v životě___4_9
Miloš Juřička___24_25

překlad
Ibrahim Al-Kauní: Kamenná ikona; Modlitba k pohanskému bohu___11_15
Zofia Zielińska: ***___18_19

comics
Michal Jareš: ___16_17

rozhovor
Pavel Kotrla: Rozhovor s Ivou Málkovou___20_23

dopis
Jakub Chrobák: Do Psího vína___25_26

recenze
Pavel Kotrla: Kultura okraje___27_28
Petr Hora: Odkrývání Skrytých letokruhů___28_30
Jakub Grombíř: Mistrův oddechový čas___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. (0657) 643 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel. (0657) 619 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 24, ročník VI., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **www.inext.cz/texty**

JEDEN DEN V ŽIVOTĚ

Jakub Grombíř

„Mým životním cílem je dojít aspoň na start."
Nápis na autobusové zastávce v Tatenicích (okres Ústí nad Orlicí)

Zdi luxusní vily oslňovaly ve žhavém kalifornském poledni svojí bělostí, tyrkysová voda v rozlehlém bazénu naopak příjemně chladila. Leopold Šaluga, významný hollywoodský herec, scénárista, režisér a producent, se spokojeně rozvaloval v nafukovacím křesle a popíjel svůj oblíbený drink, obklopen nejsmyslnějšími hvězdami filmového světa. Právě když si jednu z nich přitáhl s úmyslem pořádně se s ní pomilovat, ozvala se z protější stráně kulometná dávka. Snajper, ukrytý v křoví někde mezi všeobecně známými bílými písmeny HOLLYWOOD, měl zřejmě kamarády: jeden byl vyzbrojen sbíječkou, zatímco druhý usilovně bušil do tabule tenkého plechu.

Leopold Šaluga, nepříliš úspěšný student školy tak absurdní, že s ohledem na útlocitnější čtenáře zamlčíme její jméno, nahmatal na poličce nad svojí hlavou řinčící budík a rázným pohybem ho umlčel. Díky dlouholeté praxi vykonal vše zcela automaticky, aniž by se musel probudit. Bylo ostatně teprve půl osmé a za oknem panovalo šero. Den přicházel pomalu a provinile, jako by se styděl za to, že bude zase tak ohavný, jak už to na konci listopadu bývá. Panorama historické části města tonulo v mlze a drobně na něj poprchalo. Leopold ani nemusel otevřít oči, aby si tyto skutečnosti ověřil - už tři týdny tomu nebylo jinak. Otočil se na druhý bok, zachumlal se hlouběji do přikrývky a dějiště přednášky, na kterou si původně nařídil budíka, mu bylo v té chvíli vzdálenější než souhvězdí Panny, ačkoli by to měl ve skutečnosti necelou čtvrthodinku volné chůze.

Zatímco náš hrdina tvrdě spí, máme bohatě času říct si něco bližšího o jeho osobě. Svůj pětiletý obor studuje Leoš už sedmým rokem – po takové době se mu pochopitelně nechce školy náhle nechat, zároveň ale nedělá nic pro to, aby ji úspěšně dokončil. Místo toho vpisuje do starého sešitu na matematiku svůj epochální román, který se ovšem už přede dvěma měsíci zasekl na osmé straně. Mezitím rostou pochybnosti, že román vůbec někdo vydá a tudíž klesá motivace v psaní pokračovat.

Náš hrdina spí tak tvrdě (přerušený sen se mu ovšem nedozdál, místo toho je nucen prchat z neznámého důvodu klikatými chodbami jakési

obrovské budovy před smečkou obrovitých pakrabů), protože včerejší den strávil na oslavě narozenin dívky, na kterou si už delší dobu myslel. Měl tedy v plánu, že využije této příležitosti k tomu, aby po ní konečně fatálně vyjel. Zatímco se však na tuto zteč patřičně posilňoval, předstihl ho jakýsi neznámý hochštapler, už od prvního pohledu mimořádně odporný příklad dynamického a prosperujícího jedince. Kde se vlastně proboha berou všichni ti usměvaví, výřeční, zdvořilí a do všeho zasvěcení mladí muži, kteří nás vždycky v rozhodující chvíli předejdou? Nelze ani uvěřit, že by se narodili z lůna živých matek: spíše vznikli jakýmsi aristotelovským samoplozením ve světě dálničních nadjezdů, internetových adres, reklamních billboardů a kurzovních lístků. Leopold pak alespoň částečně vyléčil své zklamání, nikoli první a nikoli poslední, tím, že se značně opil a posléze pohádal s jakýmsi ledva plnoletým existencialistou, nazval jej pičusem a nakonec uraženě odešel.

Po klopotném návratu na kolej si nařídil budíka na půl osmou. Požití většího množství alkoholu v něm totiž čas od času probouzelo velikášství a touhu po posunování hranic lidských možností. Než tedy upadl do komatu, uzavřel svatosvatou přísahu, že od zítřka začne navštěvovat všechny zapsané přednášky, včetně těch, které začínají v osm hodin ráno. Jak toto předsevzetí dopadlo, jsme právě všichni viděli na vlastní oči.

Polda se vzbudil krátce po desáté hodině a zprvu užasl, jak příšerný sen se mu to zase zazdál. Urputná bolest hlavy ho ale přesvědčila, že tentokrát má co dělat s realitou; znechuceně vstal a odšoural se do koupelny. Oba bakelitové kohoutky byly označeny červeným kolečkem, takže nezasvěcený návštěvník by mohl být na rozpacích, ze kterého z nich vlastně teče teplá voda. Leoš už za ta léta věděl, že ani z jednoho. Voda byla v obou případech studená, přesněji řečeno vlažná – její teplota byla vědecky vypočtena a pečlivě namixována přesně tak, aby nepříjemně studila toho, kdo by se v ní eventuálně pokusil umýt, ale zároveň neosvěžila toho, kdo se jí napil ve snaze zapudit tradiční ranní sušák.

Leopold se mrknul do zrcadla a co tam spatřil, to ho věru nepotěšilo. Slyšeli jste o případu té rodiny tuším že z Karviné, která zapřela smrt babičky, aby mohla dál dostávat její důchod? Přesně takto, jako mrtvola násilím držená na tomto světě, si právě náš hrdina připadal. V hubě měl věru jak v polepšovně, nicméně vyčistit si zuby se neodvážil, neboť přítomnost jakéhokoli cizorodého předmětu v dutině ústní by bezpochyby okamžitě

vyvolala dávivou reakci. Vrátil se do pokoje, otevřel okno, rázoval prázdnou místností a pokoušel se zhluboka dýchat. Po čtvrthodině to vzdal a svižně se odebral na toaletu, která byla momentálně, kupodivu a naštěstí volná. Vyzvrátil trochu žlutozeleného slizu a poněkud se mu přece jen ulevilo.

Oba Leošovi spolubydlící představovali krajní typy studentského živočišstva, pro nás je však nejpodstatnější, že aktuálně byli oba nepřítomni. Ten první byl světákem, který neustále vyrážel na tajuplné mise a na kolejích se zdržoval jen po dobu nezbytně nutnou. Teď zrovna dlel už přes měsíc kdesi na Tuamotu či kde a Leoš proto jeho postele využíval coby odkladiště všech přebytečných předmětů. Ačkoli by to ještě před pár lety považoval za nemožné, nyní se občas přistihoval při myšlence, že mu vůbec nezávidí. Naproti tomu druhý spolubydlící byl mužem pevných zásad a životního režimu. Se spolustudenty komunikoval jen v nezbytných případech, uléhal i vstával pokaždé ve stejnou dobu, přednášky nijak nezanedbával, i po večerech pilně studoval a byl naprosto šťasten ve svém mikrokosmu vymezeném dvěma čtverečními metry v rohu pokoje, s občasnými dobrodružnými výpravami do kuchyňky s vařičem. Nyní byl samozřejmě ve škole. Ačkoli by to Leoš ještě před pár lety považoval za nemožné, nyní se občas přistihoval při myšlence, že mu docela závidí.

Uvařil si silný čaj, osprchoval se a pozvolna se sžíval s realitou. O půl dvanácté se již cítil natolik obstojně, že se rozhodl navštívit fakultu. Vyšel tedy na úzkou a spoře osvětlenou chodbu, vymalovanou obludným okrověbéžovým odstínem; komplex kolejí byl postavený v polovině padesátých let a velmi hezky reprezentoval tehdejší představy o útulnosti jakožto buržoazním přežitku. Na schodišti Leoš málem vrazil do jakési kreatury s exteriérem a zřejmě i IQ hráče amerického fotbalu, o čemž svědčil fakt, že dotyčný si navzdory realitě bodře pohvizdoval. No řekněte, dá se Leošovi zazlívat, že ho na místě nemilosrdně pod vousy proklel? Cestou kolem ospaléé vrátnice (jojo, copak Katapulti, to bývaly časy...) Leoš letmo nahlédl do své přihrádky na poštu. „No ba, kdo mně by už psal, že, na mě se přece každý vysere," povzdychl si, ačkoli dobře věděl, že svoji adresu ani telefon na kolej pro jistotu nikomu nedával. Vyšel na ulici do lezavého vlhka, které ho samotného překvapilo.

Okolí fakulty vypadalo jako vždy bezútěšně. Tvořil je labyrint výkopů, na jejichž dně stála kalná voda a které se už staly součástí místního koloritu. Studentky tudíž musely oželet boty na podpatku a úzké sukně, což školu připravilo o jeden z posled-

ních malebných rysů. Nebe nad městem nabralo neurčitý odstín, z něhož čišela rezignace na veškeré barvy. Zedníci osekávali starou promáčenou omítku a aby jim šla práce lépe od ruky, pouštěli si k tomu na plné pecky Country rádio. Z druhé strany ulice občas zařval přístroj na řezání asfaltu, aby doplnil pochmurnost scenérie.

Náš hrdina tedy vešel do útrob fakulty a laskavý čtenář se na tomto místě nepochybně zatetelil v očekávání, že autor mu nyní předloží všechny atributy, kterými se literatura pojednávající o univerzitním prostředí odnepaměti vyznačuje – bujarý hlahol vycházející ze stovek mladých hrdel, šum bouřlivých diskusí, dusot mladých nohou a šelest pedagogů, velebně mezi tímto mumrajem proplouvajících. Laskavý čtenář však bude patrně zklamán. Autor musí popravdě konstatovat, že na chodbách fakulty vládlo tíživé ticho jako v kryptě zlovolného orientálního vladaře. Byl totiž čtvrtek, krátce před polednem, a v tuto dobu se již na univerzitě vyskytovalo pouze pár zoufalců.

Mnohé zábavy bodrého lidu studentského, jak je popisuje kupříkladu mistr Jirásek ve své nezapomenutelné Filosofské historii, již dávno odvál nelítostný čas. Ze všeho toho dění zbyla současným vysokoškolákům pouze oblíbená společenská hra, jejíž účel i pravidla by se daly charakterizovat slovy: „Kdo uteče, vyhraje". Ačkoli toto klání nebylo nijak oficiálně propagováno a na jeho vítěze nečekaly tučné odměny jako na profesionální sportovce, přesto se do této soutěže každý týden spontánně zapojovaly stovky, ba tisíce studentů. Na rozdíl od mnoha jiných her, kde bývají výsledky často sporné a poražení si mohou stěžovat třeba na neobjektivní rozhodčí, zde byli vítězové jasní a nezpochybnitelní – bylo to oněch pár šťastlivců, kteří si to již v úterý odpoledne křepce vykračovali k nádraží s objemným batohem na zádech a tak se usmívali a tak zpříma šli, že jste na jejich skráních snadno rozeznali vavřínové věnce, určené úspěšným olympionikům. Za touto sortou životních vítězů následovaly ve středečním dopoledni menší skupinky, které by si zasloužily zařazení do kategorie „lepší průměr" a téhož dne odpoledne se většinou k nádraží řítil, obtěžkán různými zavazadly, hlavní peloton.

Leoš se otřásl. Stále ještě se necítil dobře; připadalo mu, jako by ta bublina v okolním světě, kterou obvykle vyplňuje svým tělem, změnila přes noc tvar a znemožňuje mu zaujmout svoje místo. Prošel už potisící okolo nástěnky s cáry papíru vlajícími v řezavém průvanu a posléze okolo obrazu, na němž před lety jakýsi místní pokrokový

mazal ztvárnil „Dědice, rodnou obec prezidenta republiky Klementa Gottwalda". Na schodišti se snažil našlapovat tak, aby se jeho kroky kryly se svislými lištami v ostění, ty se ovšem nekryly s jednotlivými schody, takže Leoš zakopl a málem upadl na hubu. Loudavě se přiblížil ke dveřím učebny s tichou nadějí, že dnešní výuka třeba odpadla, leč tlumený hovor uvnitř jej přesvědčil o opaku. Rezignovaně vzal za kliku.

„Jé, vy už jste začali? Já jsem myslel, že se začíná až o tři čtvrtě na dvanáct – a ono zatím o půl, že? To vždycky než si člověk na ten rozvrh zvykne, tak už je pomalu konec semestru..."

„Myslel jste, že začínáme o tři čtvrtě, pane Šalugo, takže jste pro jistotu přišel ve dvanáct a pět minut," podotkl sarkasticky vyučující. „No nic, posaďte se."

Seminář se opět zvrhl v monolog pana docenta, koneckonců k oboustranné spokojenosti. Studenti se spokojeně věnovali svojí obligátní činnosti. Jedna dívka si vypočítávala kalendář neplodných dní, jiná štrikovala křiklavě barevnou šálu, v zadní řadě si otrlejší jedinci nasadili walkmany. Leoš upřel oči na strop a aby nemusel myslet na bodání v útrobách, bloudil mezi prasklinami a vlhkými skvrnami jako mezi neexistujícími krajinami ze starých atlasů. Leošův soused soustředěně vyrýval do lavice poselství příštím generacím: „Doc. PhDr. Václav Barták, CSc. je kapitální trotl!". Když dílo, vyvedené v barvách a zdobené četnými ornamentálními iniciálami, dokončil a dostatečně se na ně vynadíval, šprtl do Poldy a významně ukázal na otevřený čtverečkovaný sešit.

„Dáme partičku?"

„Co by ne..."

„Na čtyři vítězné, jako ve Stanley cupu. Já budu Picburk."

„Tož já třeba... Třeba Čikágo."

Na obranu obou studentů, kteří absolvovali výuku angličtiny, je nutno uvést, že pochopitelně znali správnou výslovnost těchto zeměpisných názvů, nicméně verze vytrvale prosazované českými sportovními komentátory nabyly v jejich povědomí postupně a nezadržitelně vrchu.

„Chceš křížky nebo kolečka? Mimochodem, vypadáš docela jetě, jestli tě na to ještě nikdo neupozornil."

„Kolečka. Je mně jemně šoufl. Včera jsem zas trochu řádil, znáš to."

„Dobře, tak já mám křížky. Střihnem si, kdo začíná."

V prvním utkání na domácí půdě Tučňáci nad Černými jestřáby zvítězili, leč vzápětí došlo k vy-

rovnání. Bylo by jistě zajímavé, jak by se série nadále vyvíjela, nicméně k všeobecnému překvapení a ulehčení docent povstal a ukončil seminář před limitem.

„Dohrajem to příště. Zatím zdar."

„Zdar." Protáhl se. „Jéžišmarjá, jak mě dneska všecko bolí... Jo, nechceš stravenku? Já dneska nejspíš nedokážu ten oběd pozřít."

„Člověče, já už do menzy ani nechodím. Vždycky mě tam deprimuje to poznání, jak svět sviští okolo mě a já už se nedokážu zařadit. Všichni jsou ohavně mladí, zdraví, perspektivní, sebevědomí a dobře živení. Třeba ti tělocvikáři ve značkových teplákových soupravách... Mám silný dojem, že oni v nich snad i promují."

„Tak mám tu stravenku vyhodit?"

„A co máš vlastně naražené? Kromě šourku ovšem," zarmoutil Leoše, který se právě hotovil udělat svůj oblíbený vtip.

„Nevzpomínám si... Počkej – tuším, že nudle s makem."

„Kristepane... No tak dej sem. Jo, po neděli ti koupím čistou stravenku, teď nemám u sebe prachy."

Leopold seděl v bufetu, usrkával vřelou kávu s rozptýleným lógrem a netečně pozoroval obvyklé okolí. V zadním rohu seděli naproti sobě dva evidentně čtyřprocentní jedinci a konzumovali stoprocentní džus, u pultu si jednovaječná dvojčata kupovala bezvaječné těstoviny. Z rádia vyhrávaly hity tak odiózní, že posluchač chtě nechtě vnímal reklamní přestávku jako požehnání. Pomalu dopil tekutinu stejně temnou a kalnou jako jeho myšlenky a vyšel na opršené nádvoří, přes které se plouživ stíny vzdělanců. Zima ho rázem roztřásla, jako by mu v kříži seděl zlý skřet a zuřivě lomcoval páteří. Zapnul bundu až na doraz, jezdec zipu ho nemilosrdně zamrazil do brady. Kdosi ho požádal o cigaretu, avšak ignoroval to. Součástí téhož bloku budov jako škola byl z jakéhosi důvodu (snad aby vzdělancům připomněl jejich skutečné místo ve světě) i azylový dům. Pokud některý z řadových obyvatel města do této ulice náhodou zašel, býval často na rozpacích, zda ona zbědovaná postava s divokým vousem a v ošuntělém saku je bezdomovec nebo příslušník akademické obce. V nedalekém parčíku se k nebi žalostně vzpínaly černé pahýly stromů, jejichž větvoví svědčilo o tom, že si na něm zaměstnanci technických služeb vybíjeli léty nahromaděný vztek na svoje hnusné zaměstnání. Leoš si černě odplivnul ze vsrknutého socu a nabral kurs zpátky ke kolejím.

(kráceno)

* * *

Na oholených stráních
Dva přelomené krky stromů

Líto je dřeva které nezůstalo

Je odřený podzim
A dřeva je málo

Po kůře stéká šedý dým
Na šíji mrazem popraskalo

N a J a t c e

Pijeme v putyce!

Vedro zadírá se
Pod kůži
Košilí prosakuje
Chlapský pot

Je mnohá hořkost
Která ublíží

V rukách
I slovem na jazyce

* * *

Neporučíš stromům
Aby poklekly na kolena
Jak setnuté špalky

Na mízu se nedostaneš!

Ani kdybys lesy zaklínal
A za tmy, z cizí své dálky

Jak surový lamač dřeva
Vyvolával pilu

IBRAHIM AL-KAUNÍ

Kamenná ikona

Kozly nenapadlo nic lepšího než se přímo před ním začít trkat právě když se chystal k modlitbě.

Nastal podvečer a rozžhavený kotouč se pohnul ze svého piedestalu uprostřed nebes. Loučil se s výhrůžkou, že se zítra znovu vrátí, aby dožehl to, co nestihl spálit dnes. Asúf zabořil obě ruce do písku vádí a zahájil rituální očistu k večerní modlitbě.

Zaslechl z dálky rámus motoru a rozhodl se, že si pospíší, aby dal Bohu, co mu patří, než dorazí ti křesťané, které v poslední době v tomto vádí obvykle vítal. Přicházeli, aby si prohlédli kresby vyryté ve skalách.

Ale ďas do těch kozlů vjel. Nemají lepší zábavu než se před ním začít trkat ve chvíli, kdy velebí Boha a odříkává súru Otvíratelku knihy. Jako by se chtěli pochlubit svými rohy nebo předvést své mistrovství trku. Ten kozlí pohyb vyvolala jedna koketní kozička. Tak rozpálila žárlivost urputného samce, že ji sledoval už od rána. Nozdrami očichával její zadeček a vehementně se na ni pokoušel zezadu vyšplhat, což vyvolalo žárlivost ostatních kozlů. Srotili se a vyzbrojeni svými dlouhými rohy začali boj.

Přerušil modlitbu a proklínaje ďábla odešel před nejmohutnější skálu v údolí Matchandúš, aby povinnost věřícího dokončil tam. Skála se tyčí na konci západního břehu údolí, kde se sbíhá s údolím Ainsis do jednoho hlubokého vádí. To se pak stáčí k severovýchodu, až ústí do údolí Velký Aberhoh v pláních Masek Satfat. Mohutná skála ohraničuje řetěz jeskyní. Stojí na jejich konci jako svorník a již tisíce let se vypíná proti nemilosrdnému slunci. Byla vyzdobena tím nejlepším, co předvěký člověk vůbec na Sahaře nakreslil: po délce mohutné skály se vypíná velekněz. Tvář skrývá za tajemnou maskou a pravou rukou se dotýká muflona. Ten stojí vedle něj, urputný a majestátný, a stejně jako kněz zvedá hlavu ke vzdálenému obzoru, odkud vychází slunce. Jeho paprsky se jim vpíjejí do tváří.

Tisíce let si ten nádherný velekněz a posvátný muflon zachovali svoje rysy vyryté do skály. Rysy hluboké a velkolepé, promlouvající s tvrdostí němé horniny.

Vzpřímený velekněz tu stojí v životní velikostí vyryt do tvrdého kamene. Zdá se dokonce, že je vyšší a mohutnější než přirozená postava člověka. Trochu se naklání k posvátnému muflonovi, mohutnějšímu, než bývá obyčejný muflon.

Asúfa nikdy nenapadlo, ani když ještě jako chlapec zaměstnaný pasením ovcí prošel celým opuš-

těným vádím, že ta ve skále vyrytá kresba bude pro něj někdy mít takový význam jaký má dnes, kdy se stala Mekkou křesťanských turistů. Přicházejí za ní z těch nejvzdálenějších zemí. Terénními vozidly překonávají poušť, jen aby na ten kámen pohlédli. Otvírají ústa překvapením před její velkolepostí, nádherou a tajemností. Jednou dokonce zahlédl evropskou ženu jak před tím kamenem klečí na kolenou a mumlá nějaká slova. Instinktivně pochopil, že to jsou křesťanské modlitby.

Kresby zdobí kameny na kopcích, v jeskyních a v dalších údolích po celém Masak Satfatu. Objevil je už jako malý chlapec. To když ho běh za neposedným stádem úplně vyčerpal, a tak musel ve stínu jeskyně hledat útočiště před sluncem. Získal tak chvíli na oddech a bavil se prohlídkou barevných kreseb: lovci s podivně protáhlými obličeji běží za početnými stády zvířat. Z nich poznal jenom muflony, gazely a divoké buvoly. Také nahé ženy s velikými prsy tu byly na skalách. S prsy nepatřičně velikánskými k jejich postavám. Ten pohled ho rozesmál. Představoval si, jak jim prsy brání v chůzi, v pohybu. Smál se, až se prohýbal v bocích a ozvěna si jeho hlas předávala v neprozkoumaných jeskyních.

Jak šplhával po kopcích za kozami, objevoval další kresby. Na kamenných stěnách viděl ohavné tváře. Snad pouštních démonů. Viděl ošklivá zvířata, jaká v poušti nejsou. Divil se, že mu o nich matka ve svých legendách nevyprávěla. Ani od otce o nich nikdy neslyšel, než tenkrát zahynul při pronásledování toho posedlého muflona. Matka mu řekla:

„Jsou to pradávní obyvatelé jeskyní. Naši dávní předci." „Ale ty jsi přece říkala, že v jeskyních sídlí džinové?" Udiveně na něj pohlédla. Usmála se, naklonila se doprava a doleva, potřásajíc v rukou měch s mlékem. Naléhal:

„Copak jsou džinové našimi prapředky?"

Skryla úsměv, ale zachytil ho v jejích očích. Opakoval otázku, až celá nesvá uhnula:

„Zeptej se otce."

Zeptal se otce. Zasmál se:

„Možná to byli džinové. Ale dobří džinové. Džinové jsou stejně jako lidé dvojího druhu: dobří a zlí. My patříme k těm prvním. K džinům, kteří si zvolili dobro."

„To kvůli tomu nemáme žádné sousedy?"

„Ano, kvůli tomu. Máš-li zlé sousedy, přejde to zlo i na tebe. Člověk, který si zvolí dobro, musí od lidi utéci. Jinak by ho zlo následovalo. A tak to dělají i džinové. Odpradávna sídlí v jeskyních. To aby utekli před zlem. Copak jsi neslyšel, jak si za měsíčních nocí povídají?"

Matka vstoupila do hovoru:

„Proč ho strašíš nočním povídáním džinů? Raději podoj velbloudici a mléko mi přines ještě před večeří."

Otec se zasmál a zvedl se, aby podojil velbloudici. Asúf se otočil k matce:

„Já každý den slyším, jak si džinové v jeskyních povídají. Říkají podivuhodné věci a někdy je i napadne si zazpívat. Já se džinů nebojím."

Zasmála se a hodila par kousků dřeva na oheň.

Bavil se tvářemi džinů v jeskyních na kopcích. Na útěku před vedrem se celý zadýchán skryl v dutinách skal. Na chvíli se natáhl, ale pak se doplazil ke kamenné stěně a začal odstraňovat nánosy prachu, až se objevily čáry, vyryté do kamenů. Otíral ty němé stěny, až před ním vyvstávaly tváře v maskách. A jiné zas protáhlé. Jindy se objevila zvířata, prchající před šípy maskovaných lovců, mufloni, gazely, buvoli a spousty jiných zvířat, mohutných, s dlouhýma nohama, která dnes v poušti nelze spatřit.

Pak začal údolím, hřebenům a kopcům dávat jména duchů, namalovaných na kamenech. Tak tohle je Údolí gazel a tamto Hřeben lovců. Tady je Mufloní hora a tam zas Planina pastevců. Až nakonec objevil toho největšího džina. Obra v masce. Vztyčeného obra s hrozivým muflonem. S tváří obrácenou k východu v očekávání ranního slunce. Obra pronášejícího věčnou modlitbu.

Jednou pronásledoval tu nejneposednější kozičku ve stádě. Oddělila se od ostatních zvířat a slezla do pustého vádí Matchandúš. Běžel za ní, až ji spatřil u ústí do sousedního vádí Ainsis. Obě vádí tvoří mohutné hluboké řečiště. Prodírá se bezútěšnou pouští k pláním Abarhoh, kde zeje několik jeskyní obkroužených velikánskými kameny. Uzavírá je veliká skála, podobná stavbě. Vypíná se k nebesům jako pohanská mohyla vystavěná bohy. Ten veliký kus kamene pokrývá od vrcholu až dolů maskovaný džin s posvátným muflonem. Dlouho stál a hleděl na ten obraz. Potom se pokusil vyšplhat po skalách a dotknout se masky mohutného džina. Nešlo to.

Cesta ke skále je zatarasena kupami hrbolatého kamení.

Ještě jeden pokus vyškrábat se po hladké skále. Pod nohama se mu uvolnilo několik kamenů. Zavrávoral a po zádech se zřítil do vádí. Svíjel se bolestí. Plazil se po čtyřech. Pokoušel se dosáhnout stínu vysoké zelené akácie uprostřed vádí.

Srdce mu bilo. Pot stékal po těle. Ke stromu se doplazil, ale stín zmizel.

Ohromilo ho, že stín zmizel. Přesto se natáhl pod stromem a čekal na západ tak krutě pálícího slunce.

Příští den zjistil, že neposednou kozu, která se oddělila od stáda a zavedla ho do jeskyně největšího džina, tu noc zardousil vlk. Vzpomněl si, jak padl ze skály. A jak se potom od něho odtáhla akácie a její stín se mu vyhnul.

Modlitba k pohanskému bohu

Dokončil modlitbu, zaklonil se a sledoval obří stěnu, vypínající se nad jeho hlavou. Vládce džinů mu žehná. Jeho temný pohled zpoza masky je klidný a spokojený. Hrozivý muflon se zakroucenými rohy je se svým pánem zajedno a dává najevo, že pán svatyně modlitbu přijal a že se Asúfovi dostalo jeho milosti.

Asúf nevěděl, že si zmýlil směr a že se nemodlil směrem ke Kaabě, nýbrž ke kamennému pohanskému bohu, vztyčenému nad jeho hlavou na dně hlubokého vádí.

Rámus automobilu se přiblížil. Asúf se zvedl, aby sehnal rozběhané kozy ještě než přijedou ti turisté a než se rozhostí soumrak. Některé kozy se zatoulaly do sousedního vádí, jiné se vyšplhaly až na vrcholy kopců při hledání keříčků trav mezi skalami a neúnavném prohánění rozpustilých kozlů ze svého stáda.

Odhadl, že se mu podaří sehnat roztoulaná zvířata a zahnat stádo dřív, než návštěvníci dorazí. Blížící se hluk motoru v poušti totiž ještě nutně neznamená příjezd vozidla. Zvuky v poušti předstírají a klamou. Zvlášť časně po ránu a za soumraku. Ticho přibližuje i ty nejvzdálenější zvuky a vytváří z nich hluk a rámus.

Vzpomněl si, jak sem před lety přišli památkáři s celou karavanou aut. Noc strávili v údolí Matchandúš. Provázel je starý bělovlasý Ital. Říkali, že je to vynikající odborník na památky. Byl vysoký, hubený, nosil velké černé sluneční brýle a do notesu, který ani na okamžik neodložil, si stále cosi zapisoval. Celý den vydržel skákat ze skály na skálu jako kozel. Pohyboval se mrštně, chodil rychle a kopce zdolával s lehkostí neodpovídající jeho věku.

K obědu měli gazelí jehně, které si donesli s sebou z Masak Sallatu. Asúfa obdarovali plechovkami sardinek, tuňáka a kondenzovaného mléka a vekami bílého chleba. Úředník památkového úřadu mu řekl: „Ode dneška jsi hlídačem údolí Matchandúš. Jsi našima očima. Na prohlídku památek sem přijde mnoho lidí různých národností a vyznání. Nedovolíš jim odnášet kameny. Nedovolíš ničit skály. Je na nich veliké bohatství. Ty kresby jsou chloubou naší země. Měj oči otevřené. Oni budou chtiví a nenechaví. Budou krást naše kameny, aby je za

tisíce prodávali ve svých zemích. Dávej na ně pozor. Jsi hlídač." Potom rezignovaně mávl rukou, vytáhl z kapsy deset liber a nacpal je Asúfovi do kapsy džalbábu. Řekl: „To je tvůj plat. Náš úřad ti bude vyplácet měsíční mzdu. Víš, co to znamená brát peníze od státu?" Pak znovu mávl rukou a beznaděj se v jeho očích změnila na útrpnost.

Asúf mu deset liber vrátil. Nevěděl co s nimi: „Hlídám to údolí. Hlídám všechna údolí v Masak Satfatu a zadarmo. Co bych dělal v Masak Satfatu s penězi?"

Muž se nervózně zasmál. Pokoušel se ho přesvědčit: „Ale to přece nejde. Jako úředník musíš brát plat. Máš na to právo. To je plat od státu. Jsi státní úředník. Jak ti to jen mám vysvětlit?"

Přidal mu ještě několik konzerv a opustil vádí i se svojí skupinou. Od té doby je už neviděl.

Zapamatoval si jen pohled úředníka památkového úřadu. Byl to pohled soucitu, útrpnosti nebo rezignace? Byl to soucit smíšený s útrpností, že ho nemohl přesvědčit, aby bral plat? Ten úředník byl unavený a rezignovaný. Možná to byla jeho první cesta přes poušť. Unavila ho. To onen Ital byl mnohem čipernější, aktivnější a o kameny jevil mnohem větší zájem.

Od toho dne se do tisícem let zapomenutého vádí začali trousit návštěvníci. Přicházeli průměrně každé dva týdny, někdy i po měsíci. Málokdy nepřišel nikdo déle než měsíc.

Všichni to byli cizinci. Muži i ženy. Staří i mladí, různé národnosti křesťanů. Klaní se velikému džinovi a fotografují se před pohanskou svatyní. Někdy tu stráví noc a pak vyrážejí k návratu. Nechávali mu tu konzervy, sýr, sušené nebo kondenzované mléko, čaj, cukr a sušenky. Byli štědří... štědřejší než památkový úřad.

Často se sám sebe ptal na tajemství zájmu oněch křesťanů o staré památky. Došel k přesvědčeni, že křesťané putují k pohanským modlám v údolí Matchandúš, aby přijali ono prastaré náboženství. Nevěří totiž v proroka Muhammada a neklaní se směrem ke Kaabě jako muslimové. A proto ta pokora a odevzdanost, kterou hovoří jejich oči. Kterou prozrazuji jemu neznámá hnutí jejich tváří, když hledí na obrovitou postavu vládce údolí a jeho posvátného muflona, vzpřímeného po jeho boku a hledícího ke vzdálenému obzoru.

Křesťané se modlí k obrovi v masce tak jako muslimové k Bohu. A jeho otec mu řekl, že džin v masce je navíc jeho předek.

úryvek z knihy Krvácení kamene
z arabštiny přeložil Jaromír Hajský

RÁNO JSEM MĚL POCIT, ŽE NÁS NAVŠTÍVILO UFO, ALE ZAPOMNĚL JSEM VEČER VYPNOUT TELEVIZI...

(1

...DNES SE V NAŠÍ LITERÁRNÍ OBSKURNĚ BUDEME VĚNOVAT PROMÉTHEOVI...

(2

KDYSI JSEM V AMATÉRSKÉM DIVADELNÍM SOUBORU INSCENOVAL PRÁVĚ PROMÉTHEA A SÁM JSEM TAM VYTVOŘIL JEDNU Z HLAVNÍCH ROLÍ...

(3

...HRÁL JSEM TOHO ORLA, KTERÝ SE DENNĚ VRACÍ PRO JÁTRA – OBSADILI MNE KVŮLI PROFILU... JEDNA Z DÍVEK MI TEHDY ŘEKLA „TY MŮJ ORLOSUPE!"

U.E. (BRADATÝ)

ORLOSUP BRADATÝ

(4)

JAK SE TO MILÉ DĚVČE JMENOVALO IRENA? STÁŇA? GRÉTA? JIŘINA? HEDVIKA? PAVLA? NEBO SNAD KATEŘINA? MARIE? ZOFIE??
UŽ VÍM – JANA... NE, TA TAKY NE. ELIŠKA! – ACH... PRO ELIŠKU BYCH... ALE TA TO TAKÉ NEBYLA NEBO SNAD – LUCIE??!?
UŽ OPRAVDU NEVÍM...

(5)

KAŽDOPÁDNĚ REALISMUS TÉ HRY BYL OHROMUJÍCÍ, TO POJETÍ MÝTU...

(6)

elegie pro matouše

přes to že schovávám
hlavu pod deku
slyším jak ti rostou
vousy
vím že ráno
je budu schopna ucítit pod
prsty
poslední klam
fata morgána života v tvém
mrtvém těle

město III

tady řídí měsíc
příliv a odliv
podzemních řek
a tu ženskost jako stružku
krve po prohlubni stehen

tady řídí měsíc
každé páté počaté dítě
v úplňku
každé čtvrté znásilnění
každý sedmý zločin

tady řídí měsíc
vytím ho chválí jenom
šílenci
zavření na okraji
města

my pod jeho bílou
vlajkou
tak nevědomky
plujeme lodí
možná že hlupáků
k vodopádům

začátek dne, betlém, konec šedesátých

nauka v náboženské škole mi dala hodně
pejzy se už dotýkají země a já se stále
méně dotýkám žen
ale už vím
kdo vyhraje získal jsem jistotu
když jsem překračoval další prahy svatosti

teď už věřím
to znamená vím a nemám naději

nacházím se pod hromadou překvašených
novin
další dny války už dávno vybledly
byla tak dávno a trvala tak krátce

plný cizích slov opakuji nad městem
složeným do modlitby
mám čest žít na okraji dějin

můj dům voní jako to místo

Zifia Zielińska: narodila se v r. 1980. Básně publikovala mj. V Odrze, Śląsku, Pro Arte, Opcjach, Literaturze, Arkadii, Wyrazach. Studuje dějepis na Slezské univerzitě (Uniwersytet Śląski) v Katovicích. Překlady pocházejí z antologie mladé poezie polského Slezska a Zagłębí W swoją stronę („Na svou stranu", 2000, Katowice, vyd. EGO).

(z polštiny přeložil Libor Martinek)

Vendryňský poetický magazin
Vojtěch Kučera, Kosmákova 21,
615 00 Brno - Židenice
adalbert.weles@centrum.cz
http://www.weles.cz

ROZHOVOR S IVOU MÁLKOVOU,

jednou z autorek Literárního slovníku severní Moravy a Slezska

Po vydání jakéhokoliv slovníku bývají nejčastěji výtky směřovány k zařazení či nezařazení některých hesel. Sice mi zde chybí např. hesla Mojmíra Trávníčka či Textů, ale spíše by mne zajímalo, zda je to důsledek územního vymezení regionu, o který se slovník opírá. Zdá se mi, že právě literatura Valašska je zpracována poněkud problematicky. Autoři ze severní části jsou zastoupeni poměrně hojně, u jižní části pociťuji absenci některých hesel. Řadíte tuto oblast k literatuře severní Moravy, či jinam? Proč nebyla uplatněna stejná kritéria (bývalý Severomoravský kraj) jako u střední Moravy?

Otázky podle mého krouží kolem jediného problému. Vymezením, jak vnímáme region, se zabývá Úvod, který je ve Slovníku na stranách 19 - 23. Chápání regionu je problém, jestliže nechceme akceptovat přechodné správní uspořádání, a přihlížíme k širším etnokulturním a komunikačním vazbám. V této souvislosti bych upozornila na knihu *Svatavy Urbanové Region bez hranic, Votobia 2001*, která se posunem v teoretickém vymezení regionu podrobně i na základě dlouhodobého sociologického výzkumu zabývá. Pouze zopakuji, že se nám jedná o české Slezsko a přilehlé části Moravy: Ostravsko, Pobeskydí a území bývalých okresů Frýdek – Místek, Nový Jičín a Šumperk. Jestliže docházelo po sledované období 1945 – 2000 k mnoha kulturním vazbám k Olomouci, bylo to dáno dlouholetým působením tzv. Severomoravského kraje. Vsetínsko ovšem vykazovalo vazby k jinému okruhu kuturních center a Texty i osobnost Mojmíra Trávníčka se vymykaly zvoleným funkčním a tematickým hlediskům.

Čistě náhodou jsem v internetové podobě slovníku narazil na zpracované heslo Romana Ludvy. Proč nebylo zařazeno do tištěné verze? Bude internetová verze doplňována i po tomto knižním vydání?

V pracovní verzi na internetu hodně jmen scházelo a jiná, dokonce už zpracovaná hesla byla, někdy s bolestí, eliminována. I tak jsem přesvědčena, že jeden z kladů Slovníku je to, že si všímá nikoli pouze generace „klasiků", ale že nabízí první literární profilaci regionu devadesátých let prostřednictvím hesel autorů, kteří se teprve v posledním desetiletí představují jako

básnící, prozaici. Právě těch se posuny v autorském seznamu týkaly nejvíce. Při heuristické fázi práce jsme hledaly „naše nejmladší autory" mezi přispěvateli v časopisech, na seznamech literárních večerů, v nabídkách knihkupectví atd. Až konkrétní zpracování hesla, pročtení celé jeho dosavadní tvorby ukázalo, že výrazně neodpovídá našim kritériím, a proto nebyl do knižní podoby zařazen. To je také případ hesla Roman Ludva. Internetová verze Slovníku se momentálně doplňuje a bude do března zveřejněna opět na stránkách Ostravské univerzity (chtěly bychom, ale aby to byly vstupy placené). Počítáme s aktualizací, protože ve vydání ve Votobii jsou zanesena data k 30. 12. 2000.

Jednou z posledních publikací Ústavu pro regionální studia OU jsou* Kapitoly z literárních dějin Slezska a severní Moravy*, které představují zatím nejucelenější pohled na literaturu regionu. Pokračují práce na těchto dějinách?

Kapitoly znamenají určitou fázi výzkumu v oblasti regionální literatury. Domníváme se spolu s prof. Urbanovou, která je spolutvůrkyni Slovníku, že naše práce se s Kapitolami doplňuje a vytváří pro budoucnost základní bázi, od níž se může odvíjet další studium regionální problematiky nejen v druhé polovině dvacátého století. Jednotliví členové Ústavu pro regionální studia se vedle práce na regionální encyklopedii a Biografickém slovníku Slezska a severní Moravy momentálně více zaměřují k dílčím, literární problematiku reflektujícím studiím.

Proměňuje se nějak v poslední době podoba regionální literatury? Jaká je vlastně definice regionu v době nových informačních možností?

Opět se vracíme k prvním otázkám. Určitě je dnes neudržitelné herderovské pojetí, které se točí kolem národa a národního státu, a tedy na to navazující vztahovaní národní literatura – regionální literatura. Region je dnes pojímán nikoli jenom ve vazbách politicko-správních, geografických, ale zvláště vztahových. Je to prostor polykulturní a pluralitní. Je v něm osobitost, z níž vzchází jedinečnost (jazyk, topos, téma), kterou literatura (kultura) cele absorbuje a prezentuje ve svých dílech, aby ji znovu v zpětné vazbě přijímala a do své osobitosti vstřebala.

Jste bývalá akademická mistryně ČSSR v atletice. Pohybuje se na české literárněvědné scéně kolega/kolegyně, který by dosáhl srovnatelných sportovních úspěchů, nebo v tomto představujete bílou vránu?

Nikdy jsem nikde nebyla bílou vránou. Těch, kteří okusili jedinečnost tvrdých atletických tréninkových dávek, občasných vítězství, ale také častých proher a bolesti ze zranění, je i v literatuře řada. Patří k těm velmi houževnatým, naučili se prohrávat, vědí (i když někteří i vzdávají), že je potřeba nacházet sílu vyběhnout znovu a vydržet, i když to vypadá velmi dlouho, že vás stadion vypíská. Ale pocit běhu, odrazu, krátkého letu a kontrolovaného dopadu, po němž opět následuje dynamicky krok dopředu, je jedinečný a inspirující.

Diplomovou práci jste psala o poezii Michala Černíka, Karla Sýse a Jiřího Žáčka. Jak se jeví jejich poezii s odstupem doby?

Pokud se ptáte na jejich sbírky z konce 60. let až do poloviny let osmdesátých, o nichž je diplomová práce, pak není potřeba, když přemýšlím o jejich poezii, nic z toho, co jsem psala, měnit. Černík je subtilní lyrik s dominancí milostné lyriky, jedinečný představitel poezie pro děti, kde pokračuje v halasovské tradici, Sýs je ironik, básník silné metafory, se smyslem pro erotiku, jehož invence se s časem ztrácela a byla nahrazována ideologickou aktualitou, Žáček je mélik, jehož texty plné rýmů, asociací a hravosti osloví děti i dospělé.

Jaký je váš názor na literární tvorbu uplynulého desetiletí?

V 90. létech si literatura znovu okusila, co to znamená, když přestane existovat ideologická cenzura, když existuje možnost zadat text soukromému nakladateli, kdy lze vydat knížku vlastním nákladem, kdy se ve velké míře mohou dít autorská čtení, kdy existuje řada literárních festivalů, kdy se může otevřeněji konfrontovat s děním za hranicemi domácí kultury, kdy můžete číst několik literárních časopisů, nacházet a číst si texty na internetu atd. Otevřenost mě fascinuje i znepokojuje. Četnost titulů dává šanci, že potkáte nového autora s výjimečnou imaginací, stejně tak, že přehlédnete text, který představuje něco podstatného pro směřování literatury v čase. Občas mě zaskakuje agresivita recenzí, které nepředstavuji čtenáři proces kritikova uvažování, proces, v němž text analyzuje a odhaluje jeho vrstvy, a pak promýšlí a vyzdvihuje ty, které jej oslovují, a tak dávají šanci, aby oslovily i další čtenáře, často recenze jenom kacířují a zostouzejí, urážejí autory, ale proč je podle kritika text mimořádně dobrý, nebo mimořádně špatný, nebo čím vzbuzuje rozpaky, se nedozvíte. V seminářích často přirovnávám literární situaci

na konci minulého století k lavinám, které se opakovaly asi ve třech vlnách, a je potřeba si uvědomit, zda z té literární laviny chceme zachraňovat a oživovat ty, o kterých už dobře víme, anebo nás bude zajímat, proč se lavina utrhla, proč zrovna v daný čas a co vlastně obsahuje, čím je nesourodá a čím naopak kompaktní. A budeme-li o nálezech v lavinových polích přemýšlet bez předpojatosti.

Karel Sýs je nyní předsedou a Michal Černík víceprezidentem Unie českých spisovatelů. Sledujete dopad prohlášení této organizace, pod kterými jsou podepsaní i výše jmenovaní?

Spolkovou činnost, která se vážek literatuře, nesleduju. Z kusých zpráv o ní se mi zdá, že dnešní spolky jsou buďto kamarádšofty, nebo často fungují jako pouhé potvrzení spisovatelského statutu.

Lze ještě vůbec v Čechách spojovat literaturu s politikou, ideologií?

Domnívám se, že všechny dosavadní dějiny české literatury, učebnice uplatňují literárněhistorický přístup. Jsou psány tak, že občanské a společensko – politické vazby jsou určující, takže jak nespojovat?

Velká část českého tisku je v rukou zahraničních společností, které mají zkušenosti spíše s vydáváním bulvárů a regionálních tiskovin. Literární noviny jsou „literárními" už spíše jen názvem, Nové knihy ve své podobě zanikly. Ovlivňuje tato skutečnost reflexi české literatury u široké veřejnosti.

Věřím, že „široká veřejnost" nevnímá literaturu prostřednictvím literárních či bibliografických časopisů. Pokud literaturu vnímá, tak prostřednictvím silných děl a nedělí literaturu na českou a jinou. Osobně mi schází tiskovina, webová stránka, na kterých by existoval soupis vydaných knížek (od vlastního nákladu po zexkluzivnělý Torst).

Děkuji za rozhovor a za trpělivost

Pavel Kotrla

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 08 Olomouc
e-mail: aluze@centrum.cz
tel.: 068/563 11 59

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie

http://aluze.hyperlink.cz

Scaní bez prdú je jak láska bez mrdú!, křičíval děda zrána na náspě a stříbrný řetízek moče capkal mu po šněrování bot, a aby toho nebylo na nás málo, začal božsky zpívat ranní kantilény, stařenka naoko by mu nejraději už ráno zatlačila oči, a proud moče bortil měkkou břidlici, oblil oblázky, poroučel se jim, potočnil řečiště nerozbitných kroků, a děda se veselil, zpíval, až sa hory zelenaly, a opakoval si: Neškodí pěknú pěsničku dvakrát zazpívat!, a pak hybko zapínal si poklopec a řval na celé kolo kolo mlýnské: Každá sláva jednou skončí!, a stařenka kady huš už jej láká na čaj z bezinek a děda na ošteru vstupuje do jizby a vříská zhurta, béká jak srnec na pastvě: Valach nebude nikdy čajisko piť, v tem si enem roby možú nohy myť!, k čajisku snad čichnu, až sa budú blechy podškubávať na posvícení, a letí fryško lupnout jednu štamprlku nahladno a spouští další komentář: Po troše, po troše, nesebereš do noše!, a v kalupu dodává: Valach aj když pije moc, nikdy nepije dosť!, a vrací se do jizby, kde slunce zatím převrátilo všecko vzhůru nohama, dědák živočišně vymetá kastroly, docpává se chlebem a haleká jako o muzice: Lepší je dvakráť nejesť, než jednúc ostať hladný!, a letí k ponku, bere do kapsy brousek na kosu, trávnici v podpažďí a mizí v trnkovém háji, hájíčku, jde s břesknou slivorodým krajem šmajdavými kročejemi, usíká rosu ze stébel, den je jasný jak rybí oko a dědák trpí krásnou samomluvou: Dekel jedna trnka, dycky řitka brnká, dokél jedno ovoce, dycky řitka plpoce!, pálí do vzduchu zjitřené pohledy, sestřeluje prahnoucí bělochvostné stesky, kráčí s kosou na rameni podél obilních lánů s hudbou sfér v zádech a brblá si pod fúsiska: Tak tak, hluché klásky dvíhajú hlavy nájvyšéj!, sklání se pod jablonĺ obsypanou skorými jablky, pozoruje tupé úhly větví: Zdravé jabko sa dycky zkazí od shnilého!, bere do rukou kosu zavěšenou na suché větvi, udělá pár oblouků ve zrosené trávě a uléhá s rukama za hlavou, brblá si: Není třeba náhliť sa na horké šišky!, širáň si posouvá do čela a usíná na malou chvilku, která se jak na potvoru protáhne do odpoledne a stařenka, hned jak ho spatří, už mu spílá, činí z něho obudniče, kopné nadávky sklouzávají po ostří netečné kosy, a děda se ometá širáněm a říká si, to sem si pospal, až sem oběd zmeškal, a teď abych na večeřu náhlil, navrch přidává: Svět je peklo a ludé sú čerti!. dosíká, co má v zúženém plánu, potom klade podklady brvé trávy na plachtu a stařenka jej furt sprchuje krpatými výrazy...

...Padá listí před domem a k člověku pílí touha, aby padalo nepřetržitě, aby příkrylo stříbřitost

brázd, roztrpčenost zimomřivých rán, nadutost spadaných větví. Jen ať padá, ať tiše, šelestně padá, snáší se k tušeným pahrbkům, k zemitým oblinám. Zdá se, že příliš úzkostlivě modeluje brázdy do nových postmoderních tvarů, nastává proces kolorování, je čas výměny barev v krajině nabité sluncem. V člověku ožívá touha nabrat si chumel třpytného, běhutého světla alespoň za nehet, dříve než vykročí do bezedna holou tísňavou...

...Milovat život je darem nejen básníků, a proto žiji vlastní báseň, která nekončí...

(Ukázka z rozsáhlejšího textu)

DO PSÍHO VÍNA

Tak, už spolu mluvíme. Není to ještě bůhvíjaké klábosení u piva, ale je to aspoň neco. Akorát, že ten společný večírek sa nám nevydařil. Ale i tak: příště už sa připravím a vychválím poslední číslo Psího vína, dneska ještě trochu jinak: reprodukce reprodukovaného příběhu, jak mi ho reprodukoval jeho svouvlastníosobou účastný pan Malina, a který mně se tak líbil, že jsem ho zaznamenal do svojí paměti a (možná, stává se mi to občas) i pozměnil.

I tak se konalo představení knížky Silvestra Kazmíře Slovník valašského nářečí (Malina, Vsetín, 2001). A konalo se ve Zlíně, a v Baťově vile. A – důvod, proč je ta historka na tomto místě – spoluuváděl tu knížku Jaroslav Kovanda. A tak se, místo na večírku, sešli oba vydavatelé našich časopisů v jednom městě, v jedné místnosti a dokonce na společné akci.

A Jaroslav Kovanda je vtipálek a tak osvěžil diskuzi o míře purity valašského nářečí u Zlíňáků, Vsetíňáků, Karlovjanů, Dinotičanů a Texasanů velmi závažnou výhradou k bohatosti lexikální části slovníku. Událo se asi toto. Básník Kovanda promluvil: „Je to bezpochyby velmi cenný podnět nejen pro badatele – dialektology, ale i pro širší čtenářskou veřejnost. Jen mi tu chybí označení pro některé velmi podstatné entity z běžného života." Pan Kazmíř samozřejmě musel reagovat: „Jaké například? Já se už několik desítek let věnuji sběru materiálu, a tak jsem si i myslel, že tyto základní entity jsem snad zaznamenal?" Ale ďábelský Kovanda vyrukoval se svým esem (beztak z rukávu): „A co kivvi? Proč tu není kivvi?" „Kivvi netvoří a ani nemůže tvořit základní složku, jádro slovní zásoby valašského dialektu, protože jde o pojmenování, které se k nám dostává podstatně později." Jenže Jaroslav Kovanda se nedá: „A to zas ne! Kdo říká, že musí jít o nějaké nové slovo. Ale co slovní spojení, FRAZEOLOGISMUS **chlupatý zemňák**?"

Nic? No, nevadí, to se občas vtipům stává, já jsem se ale bavil, a ještě se bavím, docela dobře. Jinak ale: ponaučení, které z toho všeho vyplývá: je dobře, je moc dobře, že už spolu mluvíme, je dobře, že se účastníme (alespoň někteří z nás) společných aktivit. A je dobře, že oba časopisy si ponechávají svou identitu, i když Psí texty vůbec nezní zle.

Zatým sa mívajte, Pámbu vás poťapkaj.

A ještě k těm časopiseckým vztahům. Pamatuju si, že byl do čestného představenstva Textů zvolen Ondřej Horák. Měli bychom tuto skutečnost aktualizovat a přivést Ondru k odpovědnosti, protože se mi zdá, že Tvaru se teď skutečně daří: změna grafiky od prvního čísla nového roku výrazně přispěla k přehlednosti časopisu, především pak v recenzní příloze. Ale zejména je vysoko postavena laťka, která se týká kvality příspěvků: jako by skutečně došlo k tomu, že tyto příspěvky vznikají „na objednávku" pro Tvar (viz první a třetí číslo, kde místo velké studie zaplnily 2x Wolfram von Eschenbach: Parzival a 5x Jáchym Topol: Noční práce). Navíc zůstaly zachovány mně milé rubriky, jako je spisování Aloise Burdy a podobně. Takže: aj tebe, Ondřeju, Pámbu poťapkaj, pakliže se tak už nestalo.

Jakub Chrobák

PETR ODEHNAL

* * *

země a čas
roztočený hrnčířský kruh

hladíme syna
tvarujeme džbánek

Je to má vina?

Prý, Vstaň a pojď se mnou! Ale
jak je toto možné, že špinavý očistí se
hanou jiného?

Shodím oděv
a nahý vstoupím do stromu.
Až doroste k rakvi, pohřbí nás.
Z hřebenů střech steče
rozcuchaný pláč.

Uběhlo již více než dvanáct let od listopadových dnů roku 1989. Tedy poměrně dlouhá doba, po kterou jsem marně čekal na publikaci o věcech niterně mne zajímajících a která se mi do rukou dostala až nyní. Tou knihou je sborník studií *Alternativní kultura / Příběh české společnosti 1945 – 1989 (Lidové noviny 2001)*, který pod vedením Josefa Alana připravil kolektiv autorů. Pravděpodobně bylo těch dvanáct let potřebných k tomu, aby bylo možno aspoň s jistou dávkou objektivity a bez přílišných emocí nahlédnout na věci minulé.

Až doposud jsme měli k dispozici převážně dílčí a časopisecké studie, které si za objekt svého zájmu vybíraly pouze jistou skupinu nebo období. Jistou výjimku tvoří přínosná a šířeji pojatá kniha *Martina Pilaře Underground (Host 1999)*. Ale teprve nyní je zde dílo, které se komplexněji snaží uchopit alternativní kulturu tohoto období vcelku, tedy nejenom aktivity stojící v přímé opozici k totalitnímu zřízení, ale i aktivity vzpouzející se a vymykající se jeho kontrole. Publikace si nevšímá pouze písemnictví, dramatiky, hudebních a výtvarných alternativ, tedy aktivit víceméně známých, ale prostor je věnován i filmu a „samizdatové televizi".

I když se jedná o dílo rozsáhlé, čítající šest set stran zmenšeného formátu A4, rozhodně není a nemůže být vyčerpávající i přesto, že řada okolností je zde nastíněna poměrně podrobně. Je to zásluha skutečnosti, že jednotlivé studie byly psány lidmi, kteří k daným tématům mají schopnost vyjádřit se nejenom coby fundovaní odborníci, ale i jako vyhraněné osobnosti (např. Stanislav Dvorský, Jiří Gruntorád, Josef Vlček, Milan Machovec).

Alternativa je svobodné umělcovo rozhodnutí, které je nyní chápáno převážně jako zaujetí jistého postoje ke komerčním aktivitám masové kultury. Ve zkoumaných letech takováto identifikace nebyla zcela samozřejmá, možnost sebevymezení byla značně potlačena a ovlivněna tehdejším společenským systémem. Je tedy otázkou, co by ze zde zachycených aktivit zůstalo alternativou v normálních poměrech. Na tuto skutečnost poukazuje např. Jaroslav Vlček, který si všímá specifického postavení českého metalu v osmdesátých letech. To, co na západ od našich hranic bylo např. komerční součástí hudebního průmyslu, v domácích podmínkách bylo vnímáno částí dospívající mládeže jako vyjádření

alternativního životního postoje. Snad by bylo vhodnější přesněji rozlišovat mezi termíny neoficiální a alternativní kultura.

Bylo odvedeno kvantum práce, a proto potěší, že ani kniha samotná nebyla odbyta a je profesionálně připravena se vším všudy. Sborník mimo studií obsahuje grafickou přílohu výtvarných děl, chronologický průřez událostmi let 1945 – 1989, některé důležité dokumenty a manifesty, které formovaly alternativní scénu, seznam sekundární literatury a rejstřík. Vkládanou přílohu pak tvoří hudební CD s devatenácti nahrávkami, na kterém jsou zastoupeny nejenom nejvýznamnější skupiny undergroundu (The Plastic People, DG-307, Umělá hmota, Garáž), ale např. i skupiny pozdější nové vlny. Spíše dokumentární hodnotu mají zvukové záznamy textů Milana Nápravníka, Ladislava Nováka, Egona Bondyho, čtené samotnými autory. Grafická úprava je dílem Karla Halouna.

Vymezení publikace daty 1945 – 1989 je z pohledu historie víc než logické a ospravedlnitelné. Přesto je lze chápat i jako jisté omezení. Zkoumané období je přece jenom ohraničeno víceméně tradičně. Příběh alternativní kultury ale tímto datem neskončil žádným ostrým řezem, po kterém by následovalo vzduchoprázdno. Uplynulé desetiletí přineslo dokonce nové druhy aktivit, které zde zachyceny nejsou (např. kultura kyberscény, některé trendy elektronické hudby, world music, ekologičtí aktivisté). Snad je příliš brzy na hodnocení tohoto přelomového období, ale doufám, že i ono bude časem zpracováno s podobnou pečlivostí a profesionalitou.

A tak lituji pouze toho, že se do této reprezentativní publikace nevešlo ještě víc. Ale buďme rádi za tuto vlaštovku! Vždyť se jedná o první syntetizující publikaci, shrnující dosavadní mezioborové bádání o alternativní kultuře vymezeného období.

Pavel Kotrla

ODKRÝVÁNÍ SKRYTÝCH LETOKRUHŮ

Není právě obvyklé, aby se někdo tak bytostně vrostlý do kulturní a jmenovitě literární reality našich dnů jako Mojmír Trávníček tak usilovně bránil spisování. Zdá se tudíž, že hlavní zásluhu na vzniku jeho vzpomínkového kaleidoskopu Skryté letokruhy (nakl. Dalibora Maliny, Vsetín 2001) je nutno nakonec přisoudit redaktorské zabejčilosti Jiřího Hrabala. To on přinutil autora k soustředěnějšímu, byť fragmentárnímu vzpomínání

na lidi známé i neznámé, s nimiž se za svůj sedmdesátiletý život potkal a se kterými ho svedla na kus životní cesty náhody, jindy nevyhnutelnost, jednou příznivá, podruhé méně příznivější. Původně vycházely Trávníčkovy vzpomínky na stranách olomoucké revue Aluze, nyní, doplněné a rozšířené, vycházejí knižně.

Skryté letokruhy žánrově přináleží k memoárové literatuře. Jsou tedy jedinečným svědectvím konkrétní osobnosti o konkrétní epoše. Memoaristika je literární žánr, kterému se čtenářsky, jakož i tržně vždy dařilo a dařit nepřestává. Její produktivita je – kvantitativně vzato – mimořádná. O to obtížněji však, bohužel, se v ní hledají díla slovesně i obsahově hodnotnější. K jejich nalezení je proto nutno vydávat dosti značné množství energie, protože autoři velice často upadají do apodiktičnosti, která je tím větší, čím zřetelněji prostupují složitější a obtížněji přijatelná fakta. Že se právě s fakty leckdy vyrovnávají velmi svérázně, toho příkladů máme dost a dost.

Ne tak vzpomínání Trávníčkovo, které uvedená schémata popírá. Skryté letokruhy zrovna vyjadřují autorovu schopnost soustředění, faktografické spolehlivosti a jeho mužné zodpovědnosti za slovo vyřčené, zodpovědnosti, jíž kolem nás jako by spíše ubývalo. To naštěstí nevylučuje humor, které tu a tam vyhlédá ze souvislostí jinak celkem vážných.

Text je uspořádán do sedmi oddílů: úvodu, čtyř kapitol a dvou intermezz. V podstatě dodržuje chronologickou posloupnost, takže v 1. kapitole s názvem Slabikář provádí vypravěč svým dětstvím, místy, kterými prošel spolu s rodiči a sourozenci, prvními knižními a časopiseckými tituly i zkušenostmi ze setkání s divadlem. Následující 1. intermezzo se vrací ke studentskému a poté celoživotnímu přátelství s malířem Jiřím Schmidtem, Jurou – Trávníček jako roduvěrný Vlach se zjevným zalíbením uvádí valašskou podobu jména Drakobijcova a dle téhož pravidla taky nikdy nejezdí do Vsetína, nýbrž jen a jen na Vsetín. Od intermezza Memimisse iuvabit se kolo vyprávění otáčí k vynikajícímu českému klasiku Františku Křelinovi v kapitole, nazvané podle jeho knihy, Z bukového dřeva. (Při té příležitosti reklamujeme mylné uvedení rodiště Václava Prokůpka. Nikoliv Dolní Louchov, nýbrž Dolní Lochov; s. 68.). Intermezzem Dům Boriů se připomíná kulturní ovzduší Vsetínska na rozloze několika desetiletí a zvláště osobnost Drahomíry Boriové (vdovy po známém malíři Miloši Boriovi), podporovatelce staroříšského nakaldatelství Josefa

Floriana. Kapitola 4., Vyprodaný čas, se soustředí na některá přátelství ze zralého období autorova života.

Trávníčkovy Skryté letokruhy vztahy spíše naznačují a je v těch náznacích přítomna jistá dávka cudnosti a obavy dotknout se, aby snad slovo nesetřelo jejich jedinečnost. Že je tech skrytých letokruhů mnohem více, nežli autor veřejně připouští, je celkem jisté. Dostanou se i ony ke čtenářům?

Petr Hora

MISTRŮV ODDECHOVÝ ČAS

Román **Vladimira Nabokova** ***Pnin*** nezaujímá v kontextu autorovy tvorby takové místo jako třeba *Lolita*, přesto je výmluvným dokladem jeho stylistického umění. Hlavní hrdinou je ruský emigrant, vyučující na provinční americké univerzitě – Nabokov zde vytvořil silný portrét člověka, který je přes svoje četné kvality „nekompatibilní" s okolním světem; postavu upomínající na klasická díla ruské literatury „zlatého věku", na osobnosti Oblomova nebo knížete Myškina. Pninova profesorská roztržitost vyvolává četné komické situace, v jejichž podtextu se ovšem vždy skrývá otázka, zda je dokonalé ovládání nejrůznějších přístrojů skutečně nejspolehlivějším důkazem lidské hodnoty dotyčného. Osobnost Timofeje Pnina je ovšem dosti nejednoznačná: v mládí sloužil v Bílé gardě, dokonce jako rozvědčík, což se s jeho soudobou naivitou a užvaněností příliš neshoduje, stejně tak anabáze jeho útěku přes celou Evropu poněkud vyvrací jeho stále zdůrazňovanou nepraktičnost. Pnin je evidentně velmi erudován v klasické ruské literatuře, přesto však profesorské místo zastává spíše náhodou. Nabokov si zde neodpustil několik satirických šlehů na adresu (nejen) amerického vysokoškolského systému, které jako by předjímaly knihy Amisovy či Lodgeovy: *„Leonard Blorenge, vedoucí katedry francouzského jazyka a literatury, se vyznačoval dvěma zajímavými vlastnostmi: neměl rád literaturu a neuměl francouzsky."* Ačkoli v případě *Pnina* zdaleka nejde jen o sarkastický univerzitní román, jsou pasáže, kdy člověk musí jen žasnout nad výstižností Nabokovovy kultivované ironie, zdaleka jeho následníky převyšující: *„Na univerzitě šlo přitom všechno jako dřív. Pilní aspiranti obtížení těhotnými manželkami stále psali dizertace o Dostojevském a Simone de Beauvoirové. Literární katedry stále trpěly dojmem, že Stendhal, Galsworthy, Dreiser*

a Mann jsou velcí spisovatelé. Stále byla v módě užitečná slova jako ‚konflikt' a ‚model'. Sterilní asistenti jako obvykle s úspěchem plnili svoje publikační povinnosti recenzováním knih svých plodnějších kolegů a mnoho profesorů, na něž se usmálo štěstí, se těšilo či chystalo těšit z nejrůznějších subvencí, jež obdrželi počátkem tohoto roku." (...) *„Horliví studenti prvního ročníku opět vpisovali na okraje stránek vypůjčených knih užitečné poznámky jako ‚popis přírody' nebo ‚ironie' a jeden zvlášť nadaný vzdělanec již stačil v půvabném vydání Mallarméovy poezie podtrhnout fialovým inkoustem slovo* oiseaux *a naškrábat nad něj ‚ptáci'."*

V *Pninovi* skutečně jde spíše o žánrovou drobnokresbu než o hluboké děje, i zde se však projevuje Nabokovova literární suverenita, s níž dokáže vylíčit situace tak banální, jako je nespavost, čekání na autobus či umývání nádobí a najít v nich i trochu té metafyziky. Když popisuje smítko, které vypravěči povídky spadlo v dětství do oka a vytáhl mu je právě Pninův otec, věhlasný petrohradský oftalmolog, zakončuje: *„Kdepak asi je to smítko teď? Nudnou, šílenou pravdou je, že někde skutečně existuje."* Stejně přesvědčivě, srozumitelně a přitom originálně jsou popsány i další postavy, které prošly Pninovým životem: jeho exmanželka Líza, nevlastní syn, arogantní profesoři i sama postava vypravěče, jehož rozporuplný vztah k hlavnímu hrdinovi rekonstruujeme postupně z různých narážek. Také v *Pninovi* si autor místy pohrává se čtenářem jako Minotaurus v bludišti; tato kniha je však natolik odlehčená, že typický Nabokovův zvyk dávat nám najevo svoji převahu demiurga nepůsobí tak iritujícím dojmem jako v jiných jeho dílech. Nabokov zde také ventiluje svůj rezervovaný vztah k módním trendům, jako byly v jeho době psychoanalýza či abstraktní malířství. Ve druhém plánu, za všemi groteskními situacemi, je ovšem Nabokovova kniha nostalgickým připomenutím skvělé epochy ruské kultury, která byla bolševickou revolucí rozmetána do lhostejného světa, reprezentovaného zde dětinsky nafoukanou Amerikou, jež se hurónsky vysmívá Pninově výslovnosti, sama ovšem zná z ruské kultury nanejvýš *„Annu Karamazovou"*.

Ačkoli je tedy *Pnin* v kontextu Nabokovovy tvorby spíše marginalitou, v níž Mistr učinil zadost některým svým ryze osobním libůstkám, přesto (nebo snad právě proto?) je jeho čtivost a vytříbenost nejlepším svědectvím o autorově genialitě.

Jakub Grombíř

texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 25

jaro 2002

Úvodník:

Tak držíme malou soukromou tryznu. No my, co spolu chodíme ke Lvovi. I když už teď míň než kdysi. Není komu si postěžovat než vám, milí čtenáři, přátelé, spolupíšící. Zas nový slovník. A Texty v něm NEJSOU! Fuj! Končíme s českou literaturou. ;-) To jo!, ještě oplakávat nás budete, až skončíme. A navíc, není to tak tragické. Párkrát se tam naše jména mihnou.

Ale jinak je ten *Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945 – 2000* povedenou knížkou a dlouho očekávanou. Tedy po obsahové stránce. Jinak fuj, Hoste, fuj Votobie! S tak mizerným tiskem jsem se už dlouho nesetkal. Kdyby byla nedotištěná písmenka, tak jsem ještě ochoten přimhouřit svá dioptrická očka, čočku akomodovat, doostřit a domyslet si. Ale když chybí celé kusy slov a řádků, tak to už je na pováženou. Navíc, přemýšlení pak víc bolí.

Ještě pořád mi to připadá neomluvitelné. A tak si pak připadám jako postava knih z magických realistů, která se sama sebe ptá tou starou otřelou otázkou: V čí prospěch? A nějak mne nenapadá nikdo vhodný, kdo by mohl potřebovat chybějící písmenka. Možná tak písmenkožrout. Jo, že čtenář? Blázníte, jarní slunce přece nesvítí tak silně. I když v některých redakcích...

Chtěl jsem se potajmu vrátit do knihkupectví a nepovedenou knihu vyměnit. Ale marně. Všichni mne tu znají a mé útlé tělo špatně kličkuje mezi regály.

To nám to jaro teda začalo moc hezky!

Pavel Kotrla

Vendryňský poetický magazin

Vojtěch Kučera, Kosmákova 21,
615 00 Brno - Židenice
adalbert.weles@centrum.cz
http://www.weles.cz

Obsah:

úvodník
Pavel Kotrla: ___2

poezie
Kateřina Bolechová: ***___13
Jaroslav Mazáč: ***___14_15
Tomáš Vašut: ***___21

próza
Eric Framboise: Myslel jsem, že umírám, ale byl to jen pláč___4_5
Jaroslav Příhoda: Halucinace___6_9
Martin Hansel: O studentovi zenu___9_11

překlad
Dan Markovič: Za milion let___11

comics
Michal Jareš: ___16_17

rozhovor
Jakub Chrobák: Rozhovor s Miroslavem Zelinským___19_20

z archivu
Mojmír Trávníček: „Lysty" důvěrné___12_13

recenze
Pavel Kotrla: Šustí to papírem___22_23
Jakub Grombíř: Mistrův oddechový čas___23_25
Klára Hájková: Z kapsáře___25_27
Erik Gilk: Vieweghova Nesmrtelnost?___27_30
Andrea Lněničková: Melancholické poznámky historikovy___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. (0657) 643 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel. (0657) 619 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 25, ročník VII., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **www.inext.cz/texty**

MYSLEL JSEM, ŽE UMÍRÁM, ALE BYL TO JEN PLÁČ

Eric Framboise

Pavla, Ema a Lidka klečely a přehrabovaly se v jetelině, která tvořila na trávníku malý ostrov. Hledaly čtyřlístky. Hledaly a nenacházely, proto je Sika popichoval: „Hledáte zbytečně. Nemáte štěstí!" A mezi prsty roztáčel lístek jetele, který měl být čtyřlístkem, ve skutečnosti však byl nešikovně vytvořeným symbolem štěstí ze čtyř samostatných lístků. Díval jsem se na všechny v tom vlahém podvečeru, opíral se o své kolo, na které jsem byl trošku hrdý, protože mělo galusky. To nebývalo často vidět na malém městě, kde si kola nejvíc konkurovala s vozy taženými koňmi nebo kravami. Do roviny padal soumrak. Cítil jsem, že něco vrůstá mezi mne a Siku. Pozoroval jsem trojici děvčat ve žlutých tričkách a modrých trenýrkách na gumu, v letním oblečení toho léta, času spartakiády.

„Jeďme se projet!" vykřikl Sika a zvedal své červené sportovní kolo ze země.

„Já nejedu, je to blbost, není vidět," pípl jsem, ale jel jsem. A Sika už vedl trojici děvčat po vytlučené, úzké a ubité cestě se hřbetem asfaltu uprostřed. Přišlápl jsem a zařadil se těsně za Lidčino kolo.Lidka byla ze všech děvčat nejhezčí. Její tričko mělo nejsytější barvu, trenýrky jí dokonale slušely. Pohazovala vlasy svázanými do ohonu a úsměv z její tváře neodcházel. Zřejmě se jí radostně žilo. Mně už méně. I když jsem myslel na Lidku a měl před sebou její obraz plný šlapání a jakéhosi tření, něměl jsem klid. Pořád jsem, třebas okrajově, myslel na mámu a tátu, na sestru a bratra. Na to, že nám všem pořád jako by něco chybělo a zároveň přebývalo. Jako bychom nedokázali stihnout všechno to, co bylo samozřejmé pro jiné, nebo byli někde napřed a nestačili trpělivě nalézt to, co je prospěšné, dobré a uklidňující. S tím vším jsem jako s rancem jel za Lidkou a vnímal přitom esíčka, která svým kolem začal Sika kreslit po zaprášené silnici. Holky za ním křičely: „Spadneš, neblázni, spadneš!" Přál

jsem mu, aby spadl, ale jen tak, nebylo to usilovné přání, jinak by se určitě vyplnilo. Byl jsem zaujat Lidkou , představou jejích krásných zubů, a šerem, které se jí zlehka dotýkalo a zjemňovalo její obrysy. Něco se musí stát. Vyjede ze zatáčky auto? Všechny nás povalí, zraní a některé usmrtí. Bude následovat pohřeb se spoustou spolužáků, a ti, kteří přežijí už budou nenávratně částí této chvíle a tohoto velkého příběhu. Budou ho vyprávět svým dětem právě ve chvíli, kdy budou hodně daleko od možnosti zranění a usmrcení, kdy si budou v pohodě domova dopřávat jistoty maminčina hlasu. Jak jsem měl rád podobné chvíle!

Nestalo se však nic, přijeli jsme k osiřelému koupališti. Hladina bazénu se třpytila, jako by ji pokrývala bříška tisíců stříbrnrných rybek.

„Jdeme se koupat!" vykřikl Sika a ve mně se zatajil dech v očekávání obrazu, který konečně dojde naplnění poté, co jsem ho tisíckrát před usnutím prožil. Svítivá holčičí nahota s kučeravým ochmýřením. Jak toto všechno funguje? Jak bude vypadat moje budoucí žena? Bude vůbec?

To, co mělo následovat, mělo být kouskem odpovědi na mé trápení. Ale to už stál Sika na žebříku vedoucím do bazénu, stál na něm tak, jak byl, oblečený v tričku a trenýrkách, sandály na nohou. Odhodlaně za výskotu děvčat sestupoval, voda už mu sahala po kolena, už po břicho, po krk. Zmizel na chvíl pod hladinou, aby se současně s obdivným hlasitým vydechnutím děvčat vynořil o pět metrů dál. Vystoupil z vody, oklepal se jako pes, stál a usmíval se. Rozhodl jsem se ten okamžik dívčího obdivu navrátit a s výkřikem „He!" nebo „Ha!" jsem zmizel pod vodou. Skočil jsem do bazénu, do tří vteřin mihotání a bublání, šumění a podivných zvuků. Vyplul jsem na hladinu a hledal obrysy té nejhezčí. Její silueta na pozadí obzoru, který už ukrýval slunce onoho dne, temněla a pomalu se ztrácela. Dlouho jsem stál na okraji bazénu a slyšitelně osychal. Nevím, kdy jsem si přejel oběma rukama přes mokrý obličej a rozpoznal, že je zalit slzami.

HALUCINACE

Jaroslav Příhoda

***

Dnešní ráno bylo znát, že jaro již přichází nejen podle kalendáře. Toník nastavil vycházejícímu slunci své tělo. Cítil všechnu tu sílu paprsků. Věděl, že teď to dokáže. Zhluboka se nadýchl a vzlétl. Vystoupil do výše asi 10 metrů. Poté opsal ve vzduchu oblouk a vrátil se na místo, odkud vylétl. Pes Brok nervózně kňučel, dokud jeho pán nebyl zase u něj.

„Člověk může lítat," řekl spokojeně důchodce Tonda a šel pomalu k domovu.

Zrovna uviděl souseda, jak nastupuje do auta. Rozběhl se k němu se slovy:

„Pepo, dokázal jsem to, letěl jsem."

„Ahoj sousede, opravdu? Zajdi ke mě odpoledne do ordinace." Odpověděl soused, lékař na interně.

„Dobře, a v kolik?"

„Ve čtyři, hodí se?"

„Jo, budu tam."

„Člověk může lítat." Říkal si ranní letec již jen pro sebe, neboť jeho soused nastartoval auto a odjel do práce.

***

Odpoledne se Toník dostavil přesně na čas. Lékař jej nechal chvilku čekat a začal volat svým kolegům na psychiatrii:

„Tady doktor Švarc, je tam Ruda?."

„Ahoj, tady Josef, mohl bys za mnou přijít do ordinace? Víš, jak jsem ti ráno volal, ty halucinace mého souseda."

„Tonda je starý mládenec a nemá co dělat. Je příliš mladý na důchod. Jako horník šel v pětapadesáti. Jeho nevýhodou je, že nemá žádné vážnější zdravotní problémy. Tedy alespoň fyzického rázu. Měl by si najít nějakou práci, nebo koníčky. Z nudy pak vymýšlí takové hlouposti."

„Tak sebou vezmi i toho svého mladého kolegu, ale neprozraďte, že jste z psychiatrie. Víš, jak na lidi působí, když je máme hned za blázna. Chci jen, abychom otestovali jeho stav."

***

Doktor byl rád, že sestra již odešla, věděl své o zachovávání lékařského tajemství na malém městě. Vyšel tedy sám do čekárny a uvedl svého souseda do ordinace se slovy:

„Měli by ještě přijít dva moji známí, bude je

to také zajímat."

Za chvilku někdo zaklepal a ve dveřích se objevili dva muži v bílém. Josef začal:

„Rudo, to je ten můj soused."

Pak doktor ukázal na nově příchozí:

„A toto je primář Krupička se svým kolegou."

Tonda si s oběma lékaři potřásl rukou:

„Jsem Antonín Janeba."

A hned spustil svoje oblíbené:

„Člověk může létat."

„Jak jste k tomu dospěl?" Zeptal se mladý psychiatr.

„Už dlouho čtu různý knihy o ovládání mysli a duševna, myslím si, že ještě málo známe lidský možnosti."

Začal zaujatě důchodce a hned pokračoval:

„A dneska ráno jsem to vyzkoušel."

„Tak to mne zajímá, popiš nám dopodrobna, co se ráno událo." Vyzval jej přátelským tónem internista.

Toník jen krátce zopakoval, jak se obloukem vznesl nad krajinou:

„To ranní slunce mi dodalo energii, jsem prostě cítil, že to dokážu."

Protože však poznal, že mu vzdělaní pánové moc nevěří, namířil si to k oknu, které bylo díky odpolednímu slunci otevřené.

Lékaři však včas zareagovali a pevně jej chytli. V pádu z okna mu zabránili se slovy:

„Ano, my tomu věříme."

Oba psychiatři jej nepřestávali držet a Josef rychle zavřel okno. Pak došel ke své skříňce s léky, ukázal na krabičku a Rudolf jen mlčky přikývl. Josef připravil injekci sedativ a rychle je vpravil překvapenému Toníkovi do žíly:

„Tak, to tě trošku uklidní."

„Já jsem klidnej", řekl Tonda mírně rozzlobeně nad zmařeným předvedením své dovednosti. Pak si však uvědomil převratnost svého objevu a opatrněji dodal:

„Já vim, musí to bejt pro vás šok, bude lepší, když se na to všichni líp připravíme."

S tím lékaři souhlasili. Nejdřív začal psychiatr Rudolf:

„Pane..."

„Janeba." Připomněl se Toník.

„Pane Janeba, co kdyby jste tady u nás třeba týden zůstal a mohl nám vše v klidu vysvětlit."

„No, já nevim, mám doma psa a kytky."

„Psa ti vyvenčí naše děti a kytky dojdu zalít já nebo žena," uklidňoval ho Josef.

„Tak jo, vlastně mám celkem dost času a rád vám svůj objev dopodrobna popíšu."

„Člověk musí hlavně chtít. A pak ta energie ze slunce."

„Dobře, pane Janeba, ale měl byste taky odpočívat. Dneska se hezky prospíte a zítra můžeme začít."

„Jo, máte pravdu," zívl právě přijatý pacient. Sedativa začala účinkovat.

***

Asi po dvou týdnech volá doktor Švarc na psychiatrii:

„Ahoj Rudo, tak jak se má náš pacient?"

Na druhém konci se ozve:

„Jeho stav je stabilizovaný. Halucinace ustoupily. Vydrží klidně ležet. Už jej nepřivazujeme. Zmírňujeme dávky sedativ. Od zítřka zkusím, aby si mohl dojít sám na záchod a potom menší procházky. Pod dozorem samozřejmě."

„To rád slyším. Zajdu se na něj ve středu podívat. Měj se." Řekl internista a zavěsil.

***

Návštěva se ale zdařila až při sobotní službě:

„Tak ahoj, Toníku, jsi v pořádku? Brok už se nemůže dočkat svého pána. Počkej, jak bude zmlsaný. Děcka mu dávají samé dobroty."

Pacient se posadí na posteli:

„Já vim, byla to ode mě blbost."

„Kdybych byl doma sám, tak z toho také...", doktor chtěl říct zcvoknu, ale rychle se opravil a řekl:

„...tak jsem z toho také vedle."

A hned začal se svým nápadem:

„Pokud bys chtěl, v prádelně, tady v nemocnici by potřebovali pomocníka, aspoň na čtyři hodiny denně. Ty bys přišel na jiné myšlenky a nějaká koruna k důchodu by nebyla k zahození, ne?"

„Budu o tom uvažovat."

Hovor přeruší sestra, která přinesla pacientovy léky. Tonda ji přivítá slovy:

„Sestro Marto, vy mi vždycky zlepšíte náladu."

„Ale, pane Janeba, primář mi taky říkal, že vždycky když mám službu tak je váš stav lepší, jak si to mám vysvětlit?"

„Jste prostě takový moje sluníčko."

„Vidím, že překážím, nebudu vás rušit," vmísí se do hovoru Josef a chce jako odejít.

„Ale, pane doktore, stejně už musím za ji-

nejma a domluvte mu, už je to přeci jen starší pán." Řekla zjevně polichocená sestra a odešla.

„Já také půjdu, tak příští týden by tě mohli pustit domů, zaručil jsem se, že na tebe dohlédnu."

„To je od tebe, Pepo, hezký, s tou prádelnou ti ještě dám vědět, ale spíš bych to bral."

Oba muži se rozloučí.

***

Sotva lékař Šulc odešel, Tonda rychle spěchá na chodbu. Ví, že sestry teď budou asi půl hodiny na ženském oddělení. Na konci chodby je malý balkón a sestra Marta jej vždy na začátku své služby odemkne, aby tam mohla nerušeně kouřit. Primář Krupička je totiž jeden z mála doktorů, kteří kouření odsuzují i v praxi.

Pacient nikým nepozorován otevře balkónové dveře. Rozhlédne se po lesní krajině. Je zde krásně ticho. Pavilon psychiatrie, je postaven jako poslední ze všech oddělení a toto je jeho nejzadnější část. Toník na sebe nechá chvilku působit paprsky slunce. Pak vzlétne a v asi dvacetimetrovém kruhu oblétne lesní porost. Rychle se vrátí na balkón a spěchá do své postele.

O STUDENTOVI ZENU

Martin Hansel

Mladý student zenu seděl ve své cele a meditoval. Přesněji řečeno, oprošťoval se od svého dosavadního života. Do rukou bral každou svoji vzpomínku jako kus drnu právě vyrýpnutého ze země, pozoroval ji ze všech stran, od kořínků přes drobné kamínky uvízlé v hlíně až po zelené výhonky, a odhazoval ji do hluboké propasti, kde měla navždy zmizet. Vědomí, že ničí celý svůj život, jej naplňovalo zvláštním uspokojením, jakousi téměř škodolibou radostí podobnou stavu průměrného básníka, který se po letech odhodlá spálit sbírku nikdy nevydaných špatných básní.

Odpoledne sešel dolů z kopce, aby na trhu ve vsi nakoupil zeleninu. U stánku staré trhovkyně vybíral zelí, saláty a svazečky pórku a pokoušel se nevnímat neustálé babino žvanění. Nepřeslechl však, když ho pozvala na čaj. Už několik měsíců nepil nic jiného než studenou vodu. Věděl, že se čaje napít nesmí, protože by to byl zakázaný požitek, který by navíc narušil cyklus jeho meditací. Tou-

ha ho ale přemohla, proto zavrčel, že malý šálek by si dal.

Sedl si na podlahu malé verandy a prohlížel si neuměle načmárané kresby, rozvěšené po rákosových stěnách. Rozhrnul se závěs a na verandu vstoupila malá holka nesoucí podnos. Ztuhl. Srdce se mu rozbušilo a hlavou mu projel povel „Uteč!". Vzápětí si uvědomil, že to neudělá, ani kdyby mu to nařídil jeho mistr, a že – a to byla hrozná myšlenka – je celé jeho úsilí o dokonalost v háji. Hned se ale začal chlácholit, že se přece ještě nic nestalo a že vůbec nic neznamená, když si prohlédne dívčiny drobné kotníky.

Nezůstalo však u kotníků. Od prstíků na nohách začal studentův pohled šplhat po tenkých lýtkách výš, k dlouhé šedé košili, která dívce spadala z ramen a zahalovala drobná prsa se špičatými bradavkami, úzký pas a ne zrovna široké boky. Pak si prohlížel jemné ruce, jak připravují čaj a občas prohrábnou dlouhé černé vlasy; nejvíc času však věnoval zkoumání její tváře. Měla uzounké obočí, spíš dvě tenké čáry nad hnědýma mandlovýma očima. Mezi hubenými tvářemi s výraznými lícními kostmi vystupoval špičatý nosík a pod ním se chvěly lehce pootevřené smyslné rty.

Studentovi se třásly ruce tak, že skoro nebyl schopen vzít si od holky nabídnutý šálek.

Čaj vypil rychleji, než bylo nutné, zvedl se, vzal zeleninu a mlčky odešel.

Druhý den ráno byl u mistra. Seděli spolu (tiše) asi hodinu. Pak mistr řekl: „Té holce je patnáct, neumí číst ani psát a ty kvůli ní zničíš vše, čeho jsi dosáhl. I kdybys ji už nikdy neviděl, budeš na ni myslet. To ale nesmíš. Myšlenku na ni musíš zničit stejně jako vše, co ti zůstalo ze vzpomínek na dobu, než jsi přišel ke mně. Zapomeneš na ni. Čtrnáct dní nevyjdeš ze své cely, nebudeš jíst a pít budeš jen tolik, abys neumřel. Pak se stav, uvidíme."

Jak mistr řekl, tak student udělal. Seděl celé dny a noci s nohama zkříženýma a umrtvoval se. Snažil se přesvědčit vlastní tělo, že není. Bezvýsledně. Pořád na ni myslel.

Po dvou týdnech mu mistr řekl, že to nemá cenu, ať jde kam chce, mnichem už není a nebude. Student běžel do vsi a vpálil (bez pozdravu) rovnou do stánku staré baby. „Kde je?" zeptal se. „Odjela k rodičům" baba na to. „Kdy se vrátí?" „Nevím, asi nikdy." „Kde bydlí její rodiče?". Trhovkyni to přestalo

bavit a poslala studenta k šípku, víc že už mu neřekne.

Student nějaký čas bloudil po Číně a živil se jako ranhojič. Většinou však jenom žebral. Holku nenašel a jinou ženu nepoznal, ani nechtěl. Jednou v noci ho přepadli lupiči a ubodali ho.

DAN MARKOVIČ

Narodil se v roce 1940 v Tallinnu. Jeho první specializací je biochemie, biofyzika, enzymologie. Od poloviny 70. let profesionální umělec, prózu začal psát v 80. letech. Od roku 1997 redaktor almanachu Periskop (http://www.periscope.ru/). Autor povídkových knih, románu Vis Vitalis.

Za milion let

(z povídkového cyklu *Nazdar, moucho!*)

Za milion let tady bude moře – a mnohem, mnohem tepleji... Jestli budou kapradiny? Kapradiny – to nevím... ale džungle budou plné ohlušujícího švitoření ptáků. Liány se pohupují, na nich opice. Trochu jiné, na kohosi podobné... ale ne tak drzé, drzé nesnáším. V stinné houštině se procházejí dravci, šavlozubí a zákeřní. Vedle nich s jistotou dupe a prodírá se... nebojí se – velikán. Že by slon? No, ano, superslon, nové pokolení... Najednou křoví zhoustlo, určitě je za ním řeka? Jistě, je to řeka, Oka se jmenuje, nažloutlá voda, kalná, s mihotáním rybek. Pirani? Asi, tedy... ale koušou. Prokousnou holínky? Ne, v holínkách to půjde... Za řekou je vyhořelá tráva, přízemní stromy. Duby? Možná duby, možná že baobaby, odsud není vidět. Jdi opatrně – je poledne, v trávě spí lvi... Ne, to nebudou oni... ale někdo velmi podobný, vzadu pouze hříva, ale jinak holá hlava... Ale, to jsou supi – slétli se okolo mršiny... ve stínu, pod stromy a na větvích, lvi. A hele, domek... zahrada, v ní brambory, rajčata, okurky... dvoumetrové... Vůbec je všechno velmi velké, nať do pasu, tráva za domem nad hlavu. Rozhrneš ji – a je tam jemný bílý písek, voda... Moře... Žádné uragány, jenom trošku šplouchá, a tak den co den – a milion let pokoje. Stačí milion? Jistě že stačí...

Ale teď k domu... To už je ale příliš. Jsem prostě už bez sil... Sedám si na schody. Hlavatý mravenec běhá, pobíhá. Že by termit? Ne, rezatec... Co bude dál? Brambory okopávat, rajčata zalévat?...

z ruštiny -pak-

„LYSTY“ DŮVĚRNÉ

Z pravěku svého úřadování mi zbyla přehršle dopisů, které jsem kdysi (1953-1954) nějak podloudné vyřídil, aby petenti ne-měli důvod k dalším podáním, ale písemnosti jsem raději stopil. V úředních šanonech by se tehdy mohly stát archiválii velmi nebezpečnou - kdyby totiž se jimi někdo chtěl zabývat regulérně, to jest podle regulí socialistických institucí, zkoumajících především kádrový profil žadatele a podatelů-obtěžovatelů. Když jsem teď dospěl do stadia, v němž je nezbytností dělání pořádku“, vypadly odněkud i tyto fosilie padesát let staré, v mnohém pro svou dobu symptomatické. Rozhodně nepatří do koutku humoru, i když mohou vzbuzovat smích či úsměšek. Nemylme se: jejich melodie, to je clamor tenebrarum, volání temnot, které nejsou nikdy rozptýleny nadobro a jejich residua v lidských srdcích mohou kdykoliv způsobit novou infekci. Snad mohou tyto ukázky, v nichž jsem změnil pouze jména, posloužit jako dávka preventivního séra.

Pokračování příště?

1

Píšu vám abyste konečné už udělaly jednú pořádek s tú sviňú Kurtinem Aloisem číslo 67 co sa vysmívá pracujícímu lidu jak sú šeci hlúpí a okrádá stát o důchod invalidní ač koliv by mohl dělat jak druzí dělá hovno a chláme sa z dělníků. Ten důchod invalid'ní mu nepatří dycky byl lenoch a práce sa štítil pošlete ho znova na kontrolní prohlídku ale k jiném Dochtotovi né k tomu S. teho má dobře podplaceného že je slepí žebrák na oči a nevidí to není Pravda na sviňárny má oči dobré aj s tú Václavíkovú Annú číslo 31 to je druhá taká na tú byste si měli také posvítit na co tam sedíte uředníci a toť také svině nevydíte. Dělať že nemože ale mňa bije aji děcka koruny ně nedá leží si na otomaně a řechce sa sviňa. Dyš s tým nic neuděláte já už vím gde sa obrátit však Vás má také podplacené jistě říkal že na něho nikdo nemože dyš je na plúca ale hovno Vaša Kurtinová Aloisie manželka. Dybyste ho poslali do dolů alebo do kriminálu naučil by sa budovat lidově demokratickou republiku.

2

Věc: Odvolání

Vážení úředníci Důchodového zabezpečení!

Podle poučení sa odvolávám proti. Důchodu, coste mi no vzali. Šak já vím kdo za tím chdíl. To Marušák Karel Předseda a Lojza Šenkéř Tajemník Ti alkoholycy co majú červené nose jak moráci. Od Alkoholu:. Majú řitě holé, nikdy sa poctivo neživily, a teď sú Páni, s flintičkú na Zajíce. Ale Strana sa uznésla takých Kurev sa zbaviť toš sa snažte. S čeho já mám žiť. Nenarovnám sa ruky zedříté Hlava ňa bolí ustavičně furt v ní cosi léce, nohy chďiť nechcú. Pán dochtor Studlík sa divil, dože mohl Důchod zebrať, dyž mám p1úca pryč kašlu krev, a střeva sem mjél zauzlované. Má to šecko zapsané, optajte sa ho. To mi možete poslať provaz, dyž mi Důchod nedáte, ať sa možu objesit, ale teho Tajemníka Kurvu povjesit prv. Nevyhovítei tomuto Odvolání, poženu to víš. Míru zdar! Šabata Václav.

Mojmír Trávníček

KATEŘINA BOLECHOVÁ

V úplňku
A měsíc vyl
na kočky psy vlky
a všechny ty
co se vraceli
z hospod a odpoledních směn

xxx
Stál opřený o zastávkový řád,
byl ve věku opadávajícího dětství
„Dovolíte," řekla jsem,
abych se mohla podívat do řádu
„Nóó jóó," bafnul brejlema
a myslel si o mně ten kosočtverec
s čárkou uprostřed
co bejvá namalovanej na zdi

Ještě
Ještě si pamatuji ten smích
ale ta tvář se mi pomalu ztrácí
ve dnech
které se pokládají jako
domino
Třeba je to jen zvyk
naučit se žít bez někoho
naučit se žít…
Možná je to jen zvyk
stejně jako ráno vstát
a jít si vyčistit zuby

JAROSLAV MAZÁČ

Novinka

Rychlík Vindobona
dopravuje na kočárku
slona
Moudří sloni
Choboty
Průvodčí a roboti

* * *

Jedna malá slonice
vypravuje v ucho slonu
jak se choval v Chebu Valdštejn
při vojvodském skonu

* * *

Jedou na popravu
podívat se
Kterou?
Tu, jíž roky rozdmýchají
novou érou

Víno v olovu

Caligulu
otrávil
urputný purpur
cíp závěsu
v poháru z olova

Otroci
pod tógou
pod bundu
víno ze stolů
po věky pro ženy kradou

zbývají dnes
žaberní kvarky
Bezpohlavní škvarky
a mastná vůně růží

Nový svět jiskří tam
kde betatron se úží
v tlamaté ústí

Pustí mě císařská stráž?
Pustí?

***
Už zase k podzimu
a větve rmutné
Píseň u ohně končí
jako když utne

Už zase k podzimu
Podzim se vrší
Roztržit zase pominu
suchý trup sršní

Trny se oblí obzory
i mastné hroudy
Strniště deště
sklízejí zhloubi

Za léta vichrem vyrvaný strom
peče chleby
Listí a plameny a savé škleby

S – kloněná zkumavka

Vulkánky
dešťů
bahna a krup
Lup
neváhy genomu
kosmického střihu

po souhvězdí Lva
Dva stačili
stačí
Z vyboulené buňky
vytáhla pipeta
pírko stračí

Rembrandtovi
Dva filozofové

Jenom dva
Jednomu svit
Druhý temný
knihou opřádán
naslouchá
První svítí
žít

a znehybnit chvat
Zimní temné lesy
dodaleka hřát

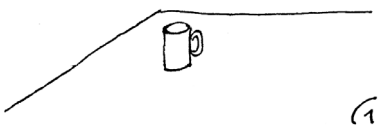

– TY, HELE, KDE JE TEN FOUSATEJ CHLAP?
– MYSLÍŠ JAKO UMBERTA?
– NO... MĚL DNESKA MLUVIT O POSTDEKONSTRUKTIVISMU.
– ČLOVĚČE, VON ODJEL...

– HELE, VRAŤ LASKAVĚ TEN HRNEK... A KAM ODJEL?
– MYSLÍM, ŽE DO SLOVINSKA..
– COŽE? TEN MIZERA, TAKHLE NÁS TADY NECHÁ... VRAŤ SAKRA TEN HRNEK ZPÁTKY

4

– TAK... SPOKOJENEJ?
– JO... TEN UMBERTO MĚ ALE NAŠTVAL... TAKHLE NÁS TADY NECHAT...
– NEDÁME TAM NĚKOHO JINÝHO TADY VEDLE SE MOTÁ NĚJAKÉ ZVÍŘE... TOHO SI NIKDO NEVŠIMNE.
– KDYŽ MYSLÍŠ...

5

– A MÁŠ TO... TY VOLE, TA MRCHA SEŽRALA HRNEK! JÁ VĚDĚL, ŽE BUDOU PROBLÉMY.

POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ

6

ROZHOVOR S MIROSLAVEM ZELINSKÝM

Ve středu 24. dubna odvysílal ČRo Ostrava 30. díl tvého literárního pořadu Vikýř. Ty sám jej uvádíš jako svého druhu literární časopis, proto bych se tě rád zeptal: Jaké výhody vidíš v možnosti vytvářet literární časopis v rámci veřejnoprávního rozhlasového média, a – pokud existují – jaké jsou nevýhody takového počinu?

Nejprve mi dovol, abych přece jen Vikýř představil trochu blíže. Je to legitimní literární časopis se všemi rubrikami, beletrií básnickou i prozaickou, rozhovory, fejetony, jazykovými „vikýřky", recenzemi aktuálně vycházejících knih. Má jen tu zvláštnost, že je vysílán na vlnách Českého rozhlasu Ostrava (každou středu od 18. hod). Místo obrazového ilustračního doprovodu pouštím hudbu, a to především takovou, jakou mám rád já. A teď k Tvé otázce. Výhody jsou jednoznačné: je to jen „můj" časopis, v tom slova smyslu, že si jej dělám podle svého gusta. Zvu si lidi, kteří mě opravdu zajímají, vybírám si literaturu blízkou mému srdci, a protože se, možná neskromně, nepovažuji za člověka omezeného, jsem přesvědčen, že trochu naplňuji i klauzuli veřejnoprávnosti. Také počet posluchačů je pravděpodobně vyšší než náklady tištěných periodik. Nevýhodou, jako u každého elektronického média, je zánik v čase. V okamžiku, kdy dozní závěrečná znělka, skončilo i číslo každého časopisu. Některé příspěvky jsou sice natočené předem, ale moderuji naživo, také recenzenti a další hosté chodí přímo do studia. Vikýř jako jedinečný tvar prostě vyprchá každou středu úderem 18.45.

Mluvil jsi o větším počtu posluchačů. V tom s Tebou souhlasím. Jak si vysvětluješ, že Český rozhlas jako veřejnoprávní rádio neprohrál svou „válku o posluchače" s komerčními rádii? Myslíš, že je to jinou skupinou lidí, kteří rádio poslouchají, nebo když už si někdo k rádiu sedne, očekává od něj jiný typ informace? Ptám se také proto, že, jak vím, Tvoje aktivita v rozhlase Vikýřem nekončí.

Nerad bych situaci poslechovosti veřejnoprávního rozhlasu komentoval sportovní

terminologií, tedy slovy jako prohrál, zvítězil, apod. Veřejnoprávní média tady z podstaty věci nejsou od toho, aby naháněla posluchače, příp. diváky. Musí plnit funkce, které komerční média, zase z podstaty věci, v popisu práce nemají: vzdělávací, prostor pro menšiny, informace z kultury atd. Fakt, že se naši šéfové z počtu zájemců musejí zpovídat „svým" mediálním radám, které je zpětně do zvyšování lapených „duší" nutí, považuji za nepochopení věci povahou až skandální. Poslouchá–li Český rozhlas Ostrava něco přes 30 000 posluchačů, pak to považuji za číslo prozatím dostačující. Jsme poměrně náročné veřejnoprávní médium s dobrým zpravodajstvím, politickou, ekonomickou i kulturní publicistikou, (s prominutím za sebeprezentaci) literaturou, zábavnou složkou a poslouchatelnou hudbou, neopomíjíme polskou menšinu, posluchače dechovky, seniory. V tomto smyslu fandím našim posluchačům a gratuluji jim k jejich volbě. A vše by mohlo být ještě lepší, kdybychom vyhráli válku s Prahou a prodloužili naše vysílání přes 19 hodinu. Umím si představit moc krásná noční vysílání...

Zastavme se na chvíli u zpravodajství a publicistiky. Nepociťuješ nedostatek času? Mně se totiž zdá, že frekvence slov a vět, které mají být vyřčeny v určitém časovém úseku, se rapidně zvyšuje a téměř už atakuje mez srozumitelnosti, což je asi nejvýraznější u komerčních rádií a bohužel se tento trend projevuje i v Radiojournálu. Oproti tomu zpravodajství na Vltavě se zase vleče, až se skoro chce říci, že se nehýbe. Vnímáš to jako problém?

Určitě, je jen otázkou, a já si nejsem jist, zda vůbec má řešení, jestli existuje objektivně nastavitelná míra informační kadence. Myslím tím, zdy je vůbec možné pracovat s audiální informací jinak než jako s těkavým plynem. Vždyť, sakra, i ten parfém na ženské vydrží déle než promluvené slovo na radiových vlnách! Ale nejsem si zároveň jist, že by se s tím mělo smiřovat. Pak je ovšem třeba přísně strukturovat a rozlišovat mezi povahou informace. I tady nám může pomoci starý dobrý český strukturalismus a jeho teorie estetické hodnoty. Jinými slovy: má asi oprávnění nahrávat si recitaci

poezie nebo rozhlasovou hru, zpravodajství a publicistiku konzumujeme jako rohlík u snídaně. Po hodině už nevíme, co jsme jedli. O to je práce rozhlasových novinářů náročnější a více psychicky destruktivní. Jsem přesvědčen o tom, že by ji člověk neměl, při plném nasazení, vykonávat déle než, řekněme, pět let (asi je to vysoce individuální). Míra jeho opotřebování či projevy syndromu burn out (vyhoření) jsou funkcí času. Dá se tomu zabránit, ovšem ne v ekonomických podmínkách tohoto veřejnoprávního média. Třeba obdobou univerzitních „sabatiklů", tedy tvůrčích dovolených, kdy člověk dejme tomu půl roku nepracuje, ale za stejnou měsíční mzdu se dovzdělává, čte si, přemýšlí. Kvalitativní efekt se musí nutně dostavit a osvícený přednosta takové instituce by právě toto měl mít na paměti.

Na závěr mi dovol otázku literární, ale i osobní. Pavel Kotrla se Tě před pěti lety ptal, jak vnímáš postavení malých časopisů v literárním životě. Já se Tě ptám dnes: Podržely si Texty dnes své opodstatnění (ať už jako regionální časopis, nebo jako ona, před pěti lety zmiňovaná, hospoda)?

Přiznám se, že se mi příliš nechce vás chválit. Vypadalo by to servilně a to nepotřebujete. Texty tady jsou už nějakou dobu a prokázaly, že tu jsou oprávněně, ba co víc, že trh s literárními časopisy by dnes už bez vás byl chudší nejen o jeden originální formát, ale především o jeden podstatný hlas. Přeji vše dobré do dalších mnoha let a děkuji za nemalý prostor pro mou osobu a především médium, které zastupuji.

Děkuji za rozhovor

Jakub Chrobák

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 08 Olomouc
e-mail: aluze@centrum.cz
tel.: 068/563 11 59

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie

http://aluze.hyperlink.cz

TOMÁŠ VAŠUT

Narozeniny

Je teplý říjen,
milé babí léto,
třpytí se Bečva,
v horách listí zlátne...
V Holešovicích
sedím na zastávce,
snáší se večer,
letos po třicáté,
a zase budu
o den – o rok starší.

Čekám tu na vlak
s pěti vagony,
až jako před lety
k domovu pojede
a táhle zapíská...
Dnes dětství odváží,
zvolna se rozplyne
dým v naší zahradě.

Tak rok co rok
se navracíme k sobě:
nejdříve třicetkrát
a dnes jen dvakrát mladší...
Stárnu? – Ty mládneš!
A budu zase brzy
blízko Tebe,
tak jako tenkrát
pod říjnovým nebem.

6. XI. 01

Svátky jara v Bukurešti

V neděli večer
sedmého dne Martišoru
přestalo pršet,
tak se dívám dolů
s kapitánského můstku:

vrabci spí, psi se probouzejí,
v přístavu Norilor,
se vším jsou hotovi.
A na korábech vlaje
antén promoklé ráhnoví.

7. III. 00 – 10. XI. 01

ŠUSTÍ TO PAPÍREM

Nic neponechalo nakladatelství Hynek při přípravě nové knihy **Michala Ajavaze *Zlatý věk*** náhodě, a tak dokonce zlatá je barva záložky i barva kapitálku. Růžová předsádka pak koresponduje s motivem použitým na obálce.

Nová Ajvazova kniha navazuje na linii próz předchozích. Pokud zaměříme pozornost na autorský styl, tak nepřináší pro čtenáře výraznější překvapení. Samozřejmě, nová próza nabízí nový příběh odehrávající se v novém prostředí, ale přesto vstupujeme do jaksi důvěrně známého světa, jehož zrod byl patrný nejenom v autorově prozaické prvotině „Návrat starého varana" a knihách pozdějších, ale už i v básnickém debutu „Vražda v hotelu Intercontinental". Je to sice příjemné, na druhou stranu již v lecčems předvídatelné. Na záložce knihy je zmíněno, že „Zlatý věk" uzavírá první etapu Ajvazova tvůrčího období. Hypoteticky je tak otevřena možnost k zahájení etapy druhé. Uvidíme, kam povedou autorovy kroky. Jistá změna by neškodila.

Retrospektivním vyprávěním jsme přeneseni na Poslední ostrov, místo které leží někde stranou obvyklých námořních tras a kde se civilizační vývoj ubírá svým, pro nás poněkud neočekávaným, směrem. Ostrov postupně absorboval předchozí vlny dobyvatelů a z původních kultur zůstaly pouze torza velmi vzdálená svému původu. V místech, kde obyčejně očekáváme upevňování obecných hodnot a zásad, dochází ke zborcení vazeb a k vytvoření zcela nových, neočekávaných. Podobně jako sami obyvatelé se vzpouzí přijmout stálý jazyk, i ostrov na kterém žijí odmítá stálé jméno, označení. Vše je ve znamení změny, metamorfózy, vzniku a zániku zároveň.

Ponechme stranou základní příběh, neboť ten v knize není nejdůležitější a povšimněme si pouze jednoho důležitého detailu, a to ostrovní Knihy. Je to kniha labyrint, plná nečekaných odboček a souvislostí. Módně by se dala označit za hypertext v tom nejlepším slova smyslu. Při jejím popisu a při četbě úryvků z ní si nelze nevzpomenut na slavnou Borgesovu povídku Babylonská knihovna. Avšak tam, kde argentinský spisovatel potřeboval knihovnu, si autor vystačí s knihou jedinou, snad do nekonečna se vrstvící. Jako by autor popisem této knihy odhaloval svůj vlastní tvůrčí přístup.

Ajvazova kniha šustí papírem, doslovně i v textu. Proč to zapírat. Není to však výtka, ale pouhé konstatování. Někdo tento druh literatury rád nemá a vytýká ji nedostatek reality, jiný ano. Osobně se řadím k té druhé skupině.

Pavel Kotrla

ĎÁBELSKÁ OMÁČKA – ALE CO JEŠTĚ?

Natočit celovečerní film právě o Jaromíru Nohavicovi je nepochybně záležitost dosti ožehavá i pro režiséra, který si získal svými předchozími filmy v intelektuálských kruzích slušné renomé. Každý z Nohavicových posluchačů v něm totiž vidí něco jiného. Která píseň vlastně vyjadřuje Nohavicu nejpřesněji – *Když mě brali za vojáka* nebo *Litanie na konci století*, *Na stadionu tisíce pičí* anebo spíš *Darmoděj*? V Nohavicově životopise bychom našli pasáže, k nimž je dost těžko zaujmout vyhraněný postoj, ať už máme na mysli období jeho potíží s alkoholem či nařčení ze spolupráce s StB. Dvojsečná je i sama postava introvertního písničkáře, který dokáže vyprodat stadiony a jehož drásavě upřímné zpovědi zaplňují rozhlasové vlny po boku syntetických hitů. Režisér Petr Zelenka přišel ve filmu *Rok ďábla* se svým vlastním a značně nepietním pohledem na Nohavicu (ostatně svým vystupováním s folklorně-bigbítovou skupinou Čechomor si Nohavica o podobné reakce přímo řekl: vzpomeňme, jaký rozruch vyvolala kdysi elektrifikace Boba Dylana), ačkoli v něm využívá četné dokumentární postupy. Režisérova typická záliba v mystifikacích zde ovšem poněkud selhává – jakžtakž erudovaný divák (a jiný na tento film sotva půjde) dokáže záhy rozlišit skutečné události od autorských smyšlenek.

Zatímco záběry z koncertů jsou až nečekaně silnou stránkou *Roku ďábla*, fiktivní rovina doplácí na příliš ambiciozní koncepci, která jen těžko může držet pohromadě: vypráví se tu o kultu hvězd, mediálním překrucování skutečnosti, destruktivnosti vztahů, nesnadném uchování identity, potřebě víry atd., to všechno za půldruhé hodiny a navíc je potřeba diváka ještě semtam rozesmát. Zelenka opět potvrdil, že filmařské řemeslo bezesporu ovládá, film obsahuje některé velmi vydařené

momenty, jako je záběr horské krajiny monumentálně rozezněné elektrickou kytarou. Ocenit lze přesvědčivé herecké výkony jednotlivých muzikantů, zejména ve scéně sporu o Nohavicovo spodní prádlo (svědčí o tom i fakt, že epizoda utkvěla prakticky všem recenzentům). Bohužel, Zelenka jako ve svých předchozích filmech i tady podlehl pokušení spojit odlehčený komediální příběh s podivnou mystikou, jaká je dnes bůhvíproč v módě. Už je to vážně únavné, jak se naše extrémně materialistická společnost svátečně skrývá před svým všednodenním racionalistem do náruče nejpokleslejších kultů a pavěd a stohy časopisů typu *Astro* tak zanechávají otisk i v uměleckých dílech ambicioznějšího ražení. Zelenkova snaha produkovat absurdní černý humor je chvílemi poněkud chtěná – snad nejabsurdněji z celého filmu nakonec působí scéna převzatá z konkrétní reality, když čerstvě vyléčený alkoholik při jízdě na koncert míjí na silnici všudypřítomné obrovské, hyperrealisticky svůdné reklamy na alkohol.

Vší té prapodivné instantní mystiky a řečí o andělech a ďáblech je skutečně přespříliš, ale bylo by asi naivní chtít po Zelenkovi, aby překročil svůj stín (totéž se týká urputně světoběžnického nátěru filmu, který místy připomene *Knoflíkáře* i *Samotáře* více, než by u jednoho z našich nejkreativnějších filmařů bylo zdrávo). Režisérova scénáristická praxe nakonec převálcuje všechno ostatní – podle poučky o pušce v prvním jednání a výstřelu v posledním i tady celkem snadno odhalíme připravovanou pointu o samovznícení jedné z postav, která však působí dosti násilným dojmem, jako by měla naplnit jakési předem dané schéma. Mnohé nápady, které mají dost síly obstát samy o sobě (píseň *Lásko, voníš deštěm* zpívaná transvestitou, útěky šamanů do měsíční krajiny severočeských velkolomů místo na poušť, houslista nahrazující ve výtahu reprodukovanou hudbu) jsou za každou cenu rozvíjeny a dovysvětlovány, až ztrácí většinu svého počátečního kouzla. Celkový pocit z filmu pro mne nejlépe ilustruje scéna, kdy Nohavica s kapelou hrají zhudebnění Bezručovy *Tak málo mám krve*. Skladba, která v podání zpěváka s kytarou brala za srdce, je tady utopena v jednorozměrně hlučícím šramlu. Divák je z *Roku ďábla* natolik zahlcen vnějšími efekty, že celkový dojem z filmu je podobný jako z pokrmů, které se honosí sub-

stantivem „ďábelský“ – také zde velkorysá dávka koření především zakrývá chudobu základních ingrediencí. Vznikl tak film, který je v kontextu současné české tvorby nepochybně nadprůměrný, jak profesionalitou jednotlivých složek, tak i upřímnou snahou cosi řešit a jít do hloubky. Bohužel, až příliš se tu vnucuje známé přísloví o slepých a jednookém.

(Rok ďábla, český film, režie Petr Zelenka, rok výroby 2002)

Jakub Grombíř

Z KAPSÁŘE

Počátkem roku 2002 vydalo občanské sdružení Loreta sbírku prózy a poezie s názvem **„Z kapsáře“** v nákladu 1000 ks. Tato sedmdesáti dvou stránková brožura nám nabízí dvaadvacet autorů. O nich samotných se z ní nedozvídáme nic bližšího a proto může mnohý čtenář zapochybovat o úrovni obsažené tvorby. Vstupujeme tedy na „neprobádanou půdu“. Přesto věnovat se podrobně každému autoru a jistě jeho osobitému rukopisu, by přineslo materiálu na novou knihu o sbírce samotné. Dovolím si proto pojmout svůj pohled na sbírku z komplexnějšího hlediska.

V prvé řadě je třeba konstatovat, že sbírka nepředstavuje práce týkající se jednoho ústředního tématu, ale objevuje se jich tu hned několik. V poezii, svým rozsahem převažující, nacházíme kupříkladu motiv přírodní, jehož doplňuje motiv milostný a s nimi velmi půvabná báseň „Lípa srdčitá“ Martina Zborníka, kdy dívka pro nenaplněnost své touhy, pro obraz srdce v koruně lípy, pojmenovává ji srdčitá. Tato báseň není ve svém milostném rozechvění osamělá. Rovněž si s tímto motivem zdatně pohrává Miroslav Janků v „Setkání ve stepi“. Kateřina Bolechová se ve „Víš“ dokonce již lehce dotýká erotiky, což i Alexandr Bobrovič v „Byli jsme tam nastokrát“ a v „Absolutní“. Bohužel jeho verše nezní tak přesvědčivě, chybí jim opravdovost prožitku. Tím se dostávám i k dalšímu lyrikovi Robertu Čapkovi. Jeho básně se přísně rýmují, na mnoha místech až strojeně a v jednom momentu si vypomáhá i výrazem nazývaným „básnickou licencí“; cituji: „…pak už zase musí pryč/… líbla mě na obličej.“ Dále používá nespisovnou mluvu, která

poezii vtiskla civilnější výraz. Snad i díky tomu jeho básně dýchají příjemnou atmosférou všedního života.

Ani Olga Dobrovolná nezůstává nijak vzdálena zajímavým básnickým obrazům. Z jejích veršů na nás vzhlížejí hvězdy, sžírají nás paprsky a světlo. Nicméně v nich nepřináší žádnou větší hloubku, skládá své vize jako střípky, na něž je radost pohledět, ale nenutí nás zamyslet se.

Většina dílek, nejen těch citovaných, nese podivnou melancholickou náladu a sklíčenost. Ale naštěstí i v této sbírce najdeme výjimky, kdy básníci „zazpívali na veselejší notu". Jiří Šizling v „Osamělé" navozuje atmosféru baru, kde dívka čeká na svého milence. Ovšem ten ji hned po příchodu: „…neurvale bere za ruku /… a život maří / o zem s ní praštil/ a zlomil jí vaz". Ta hororová scéna se nám rýsuje přímo před očima a pak padá opona a básník dodává: „Další zničená kytara Kurta Cobaina."

„Tasemnice" Pavla Kostky nám přibližuje vnitřní pocity cizopasníka pomocí velmi jednoduchých rýmů. Básnička nemá ambice dostat se do světového fondu literatury, ale je rozhodně svěží, vtipná a po řadě vážných témat přímo odpočinková.

Po pomyslném oddychu mohu začít poněkud bilancovat, alespoň v poezii. Na jedné straně zde nacházíme básníky již poměrně vyzrálé – Miroslava Janků a Martina Zbornika, jimž zdárně sekunduje Kateřina Bolechová. Její „ Byla už čtyři měsíce mrtvá" vysoko ční svým emotivním nábojem nad ostatními, neboť zde autorka dokázala bez zbytečného sentimentu vykreslit ztrátu blízkého člověka. Na straně druhé nalézáme tvorbu Pavla Strnky, kterou bych směle ponechala pomyslnému šuplíku. Své verše utopil v klišé typu: „V krajině zalité večerním sluncem/tam mezi bodláky/vyrostla planá růže dřív/ než se slunce schovalo za mraky". Rovněž i rýmy: „závoji – souboji, pohlazení-políbení, časů-hlasu" zavání otřelostí.

Také Marie Ďulíková, sic formu zvládá mnohem lépe a dokáže vykouzlit poutavé metafory, vytváří jimi pouze spletitost beze smyslu a smutnou prázdnotu.

Próza se vedle poezie v této knize krčí u kamen coby chudá Popelka. Tvůrci povídek s dějem se sešli jen dva – Mike Hackman a Martina Bittnerová. Zatímco Hackmanův

pohled je spíše reportážní, když čteme jeho „Koncert pod okny", jako bychom pouze sledovali události , jejichž vývoj je předem určen vlastní logikou věci a do kterého nemůže zasáhnout nic narušujícího, tak Martina Bittnerová zápasí ve své „Sylvě" a „Snu" za ideály podivně emancipovaných žen nahlížejících na muže s ironickým odstupem a bažících po lásce, aniž by jí cokoliv obětovaly. Oběma prozaikům nelze upřít stylistickou obratnost, schopnost pracovat s dějem a nemást čtenáře zbytečnými odbočkami k detailnějšímu popisu prostředí.

Další prózy ve sbírce již nepracují tolik s dějem, spíše se nechávají unášet náladou a pocity – „Naděje" Jana Galečky a „Ticho" Jitky Přibylové. K velké škodě zanikla i jinak pěkně zpracovaná „Tráva a zvonek" Martina Zborníka, kdy především úvod působí jako vytržený z širšího kontextu.

Celkově prvotina Lorety představuje tudíž zajímavou sondu do tvorby dnešních tzv. „nezavedených autorů". Nabízí, jak díla kvalitní, tak bohužel i dosti slabá. Z čehož nám jasně vychází publikace v zásadě průměrná. Přesto si myslím, že si své čtenáře a cestu k nim najde. Na této cestě mi nezbývá než ji popřát mnoho zdaru.

Klára Hájková

VIEWEGHOVA NESMRTELNOST?

Obávám se, že jako muž nejsem tím ideálním recenzentem prozaického dílka onoho fyzicky zdatného bývalého kantora a posléze redaktora, jenž se dnes u nás jako jeden z mála uživí psaním. Na druhou stranu musí ovšem autor při třicetitisícovém nákladu (a při praxi opakovaného vydávání Viewegh-ových knih to jistě není konečné číslo) počítat s tím, že kniha se přece jenom dostane do ruky někomu jinému než adresované nadpoloviční ženské části lidu českého. Tak tedy autor odpustí, ženy snad také…

Pro začátek připomeňme, že nepočítáme-li dvě knížky literárních parodií a soubor fejetonů, tvoří *Román pro ženy* v tvůrčím Vieweghově vývoji opus číslo sedm, tedy prózu alespoň dle Milana Kundery v lecčems uzavírající a zároveň završující šestici předchozí. Je tomu tak i ve Vieweghově případě?

Autor se rozhodl naroubovat svoji novou prózu na žánr populárního ženského románku, sladké love story ukončené happy endem, tedy svatbou. Syžet je rámován šesti dopisy zhrzeného milence ve středních letech, Olivera, které uveřejnil v pražském metru na místě reklamy, aby jej adresátka – bývalá dvaadvacetiletá partnerka Laura – nemohla přehlédnout. Samotný příběh je pak kompozičně rozdělen na šestatřicet kapitol očíslovaných římskými číslicemi uváděnými synoptickým obsahem (např. Kapitola XXV. Čeho se Laura bojí? – Oliver a třídní schůzky – Citát z Havlíčka – Zamilovaný Mirek.).

Lauřino vyprávění je vskutku banálním příběhem redaktorky časopisu Vyrovnaná žena, která střídá partnery, aby mezi nimi našla toho pravého. Ono časté střídání mužských protějšků je přirozeně vedlejším projevem jejího hledání, přestože jde o naprosto odlišné charakterové typy. Mezi tou plejádou různých prodavačů mobilních telefonů, inteligentních pracovníků reklamních agentur a studentů pedagogických fakult nachází Laura také svého vyvoleného. Ale k tomu, aby si to uvědomila, potřebuje jistý časový odstup a především čin s velkým Č, kterým jí onen šťastlivec, tedy Oliver, lásku prokáže. Přitom ještě na konci poslední kapitoly není vůbec jisté, jak příběh skončí, zato epilog je tím pravým sladákem: půl roku po posledním Oliverově dopise v metru představují spokojený manželský pár před vánočními svátky, navíc s viditelným očekávaným přírůstkem.

Převyprávění zřetelně naznačuje, že *Román pro ženy* má být především parodií na ženské romantické čtivo, a nikoliv dalším jeho produktem. Obávám se ovšem, že zůstane jen u toho „má být" a že žánrová ironie je zde mnohem spíše zaštítěna jménem autora než samotným dílem. Parodičnost vlastně spočívá jen v obsahu, včetně synoptického označení kapitol. Je-li sebelepší parodie, jakou je kupříkladu film Pytlákova schovanka z konce čtyřicátých let, poznamenána po jisté době ztrátou vnímatelovy schopnosti rozpoznat parodii od parodovaného, pak u většiny čtenářů nastane v případě *Románu pro ženy* podobný problém ihned.

Takto například uvažuje Laura poté, co jí Oliver poslal do redakce kytici růží jako omluvu za menší flirt: „Co udělám? Co tomu prevítovi udělám? Strašně ráda bych mu chladně

sdělila, že ho už nikdy!!! v životě nechci vidět!!!, ale problém je, že ho vidět chci!!!, a to dokonce co nejdřív!!! Takže mu zavolám do práce, chladně mu poděkuju za květiny – a pozvu ho na večeři. K nám domů!!!" (s. 169) Závratný obrat v myšlení hrdinky od rozchodu k pozvání na večeři je možná směšný, ale v rámci růžové knihovny to není nic neobvyklého. Ba právě naopak, spění ke šťastnému konci, ať jakkoli nelogickému, je přímo konstitutivním rysem tohoto žánru. Směšné mi na tomto úryvku připadá spíše použití odlišného písma, kterým je prosycena celá kniha (zejména tučným písmem a kurzivou), jako by autor chtěl upoutat alespoň výraznou grafikou s přehršlí interpunkčních znaků, když už to jinak nejde.

Je zřejmé, že avizovaná parodie na romány pro ženy je další skvělou schránkou pro Vieweghovu pohodlnost a z toho vyplývající účelovou povrchnost jeho próz. Próza je bohužel definitivním potvrzením opakovaného soudu literárních kritiků, že po slibných začátcích se autorovi zalíbilo ve využívání postupů populární literatury natolik, že ono balancování na hraně se později přece jen zvrhlo na stranu „nižší" a u toho už zůstalo.

Naprosto stereotypní mi jako čtenáři všech Vieweghových knih připadá neustálé zavádění nezvyklých jmen pro protagonisty příběhu. Jestliže předčasně vyspělý intelektuál Kvido v *Báječných letech pod psa* nebo homosexuální dvojice Ignác a Oskar v *Účastnících zájezdu* vyvolávaly humor již svými dejme tomu knižními jmény, pak u jmen Olivera, Huberta, Laury či Ingrid v poslední próze se podobná snaha jeví více jako manýra než „inovace".

Přes výše řečené zůstává Viewegh výtečným pozorovatelem a prozaikem schopným na malé ploše dokonale vykreslit postavy. Kolegyně byla při četbě takřka polichocena při zjištění, jak dokonale autor zná ženský svět, do jaké míry ovládá témata specifická pro komunikaci mezi ženami. Uvádím to proto, že mužský čtenář tento jev nejspíš nezaregistruje, nejsa schopen takové empatie vůči svému protějšku, na druhou stranu to dokazuje, že také zde – ba právě zde – absentuje ironie, která by se jinak u parodie nabízela. Humorná povahokresba se Vieweghovi daří v případě několika vedlejších postav, obzvláště u Lauřiny kosmopolitní, či přímo bohemo-

fobní matky a jejich souseda Žemly, typického zaprděného taťuldy v paneláku.

Literární kritika má autorovi stále za zlé, že po zářném začátku své kariéry „zběhl" a stal se pisatelem téměř bulvárních knížek. Spokojme se však projednou s tím, že Michal Viewegh má za sebou více než desetiletý literární vývoj a je si dobře vědom toho, jakou prózu píše a proč tak činí. Na druhou stranu by si měl také on uvědomit, že kritici tu jsou a stále jeho tvorbu reflektují, a neměl by si hrát na zneuznaného uražence.

Erik Gilk

Michal Viewegh: Román pro ženy. Brno, Petrov 2001.

MELANCHOLICKÉ POZNÁMKY HISTORIKOVY

Dostalo se mi na stránkách Textů vzácné příležitosti okomentovat z pozice vystudovaného a stále studujícího historika nedostatky a překážky ve výzkumu lidské minulosti. Činím tak ze srdce ráda, neboť mohu dát tak prostor svým nářkům a třepotavým nadějím.

Především je tu otázka společenské prestiže. S radostí bych nabídla vysvětlení o uzavřenosti historie do sebe, o jejím vyčlenění se mimo společnost a vytvoření elitního spolku, do kterého „laik" nemá přístup. Jenže to už dávno (to „dávno" je pro ty, co si myslí, že tomu někdy tak bylo) není pravda. Ohlédneme-li se za historickou produkcí 90. let, musíme se nafouknout hrdostí: ve volbě témat široký časový záběr, myšlenková expanze vně tradiční historické oblasti, mezioborová spolupráce, živý jazyk a různé vyjadřovací formy (i historici píší fejetony a komentáře do denního tisku), konfrontace minulosti se současností a stále se zvětšující okruh příznivců četby historie SOLIDNÍ, nikoliv té beletrizované.

Historik je člověk mezi vědci co do vybavení svého pracoviště velmi skromný. Ke štěstí mu stačí počítač s připojením na internet a nevysychající zdroj papírů do kopírky a tiskárny. Problém ale začíná, jakmile dojde na literaturu. Co se týče knižního fondu jednotlivých kateder vysokých škol, jejich stav nejvýstižněji charakterizovala má oblíbená vyučující z dob studií přirovnáním jejich potenci-

onálu ke „kdejaké místní knihovně na Kavkaze“ (nepodezírám ji ze snahy vyvolat mezinárodní incident a prosím čtenáře, ať tak také nečiní), o mnoho lépe jsou na tom pracoviště historických ústavů spadajících pod Akademii věd, těch je však málo a jsou pro zájemce z jiných oblastí špatně dostupná.

Jako troufalé se zdá volání po financování „služebních cest“. Je smutnou skutečností, že archiválie obecně k dějinám českých zemí nalezneme v pražských archívech, popř. v zemských archívech v Brně a Opavě, nehledě na celou řadu okresních archívů ukrývajících mnohdy celé poklady k dějinám regionu, které však nemohou viset ve vzduchoprázdnu a musí se taktéž začlenit do obecnějších dějin. Takže zase vzhůru do Prahy, Brna a Opavy! A za jeden den se to nestihne! Přichází pak na řadu pátrání po vzdálených příbuzných, zapomenutých kamarádech, a to i v okruhu několika desítek kilometrů od zdroje historikových pramenů (spacák pro jistotu s sebou). No – není to zrovna důstojný obrázek badatele. A aby byl historik jaksepatří zocelen, čeká ho v samotných archívech boj proti úředním postupům a nařízením. Vymámení požadovaných archiválií do druhého dne považuji za svůj dosud nejlepší výkon na tomto poli.

Řešení se zdá být až geniálně jednoduché: jako šťastný optimista s nadějí očekávám příchod doby, kdy archívy budou mít ZÁKONNOU povinnost (jak jinak je k tomu donutit?) své inventáře a katalogy zveřejňovat na internetu a přijímat objednávky přes e-mail (pryč budou první dny oficiálních objednávek) a stát je alespoň základním vybavením (ideálně: koncentrace depozitářů v jednom místě) uschopní k tomu, aby badateli zapůjčili ničím limitované množství kartonů, tak, jak si je on sám vyžádá. A dalších úprav by byla přirozeně celá řada.

Nevím , nakolik lze přehodnotit vztah *ovšemrozhodující* archivář – ustrašený badatel (který si nechá líbit spoustu věcí, jen aby se dostal k vytouženému zdroji informací), ale jde-li to nějak, jsem pro. Mé sebevědomí je po návratu domů vždy tak nějak divně deformováno.

Ostatně, ještě pořád se dá jezdit stopem, a až vyleze slunko, nebude snad ani ten spacák takový problém, ach jo.

Andrea Lněničková

texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 26
léto 2002

Úvodník:

ÚVODNICE

Byl jsem vyzván, abych napsal pro toto číslo Textů úvodník. Zůstal jsem bezradný už při vynalézání nadpisu. Neodbytně se mi vtíralo cizí slovo poesie, pardon: cizí slovo editorial. Zní vznešeně a navozuje představu něčeho tajuplného – v mladých letech mi vyvolávalo zvukovou ozvěnu Escorial. Ve skutečnosti však jde o krycí název praobyčejného pouťového vyvolávání: Račte všichni do té boudy podívat se na vembloudy! Ale já nejsem editorem Textů, nevím, jaké velbloudy Pavel Kotrla a spol. pro čtenáře sehnali a netroufám si neznámé zboží nabízet. Učebnice mě poučuje, že úvodník má pojednávat o nějakém aktuálním tématu. Ovšem co je zrovna aktuální pro psáče důchodového věku (za nedávných časů byli takoví označováni duchaplně přestárlí), sotva přijme jako aktualitu mladá obec čtenářů Textů. Budu-li jim za každou cenu chtít vyjít vstříc, kam se poděje kýžená spontánnost a autenticita? Babo raď, kterak ven z toho osidla! A tu mi napadá nenápadnou myšlenkovou asociací, že by neškodilo trochu poškádlit převažující maskulinitu a zalichotit čtenářkám: nenapíši úvodník, nýbrž úvodnici. Boj za práva ženské majority je evidentně aktuální téma včerejška, dneška i zítřka. Poněvadž však červ pochybnosti je neodbytným druhem řádného úvodníkáře, listuji pro jistotu ve Slovníku spisovného jazyka českého, v dalším z věrných průvodců, který zpravidla uchrání před nejhoršími klopýtnutími. Věru, že dobře pomohl! Úvodnice není ženský přechýlený úvodník, nýbrž 1. žena jdoucí k úvodu n. žena kt. ji doprovází, 2. dlouhá plátěná vyšívaná plena, kterou se zahaluje žena s dítětem při úvodu. Pro mladší generaci dodávám naučení z téhož Slovníku, že úvod je „církevní obřad požehnání udělovaného matce při prvním příchodu do kostela po porodu." Představme si tedy pro povzbuzení k další četbě Textů pod plachetkou osobu: úvodnici, doprovázenou úvodnicí a zahalenou do úvodnice. Může to být představa půvabná, pro nezasvěcené bohužel nesrozumitelná, a buď jak buď především zašmodrchaná jako celý tento pokus (esej) o úvodnici.

Mojmír Trávníček

Obsah:

úvodník
Mojmír Trávníček: Úvodnice___2

poezie
Marie Šťastná: ***___4_5
Daniel Rušar: ***___6
Jakub Chrobák: ***___13

próza
Miloš Juřička: ***___22_26

překlad
Vesna Krmpotić: Neznámý jazyk___7
Lana Derkač: ***___8_9
Zsuzsa Rakovszky: Ve stínu hada___10_13

comics
Michal Jareš: ___16_17

rozhovor
Jakub Chrobák: Rozhovor s dr. Martinem Sawyerem___18_21

dopis
Jakub Grombíř: Mládek nebo motýl? aneb Otevřený dopis Mulderovi a Scullyové___14_15

recenze
Andrea Lněničková: Šustí to papírem___27_29
Jakub Grombíř: Slovenský způsob___29_30
Pavel Kotrla: Jen několik krátkých povídek___31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. (0657) 643 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel. (0657) 619 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 26, ročník VII., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **www.inext.cz/texty**

MARIE ŠŤASTNÁ

NAVŠTÍVENÍ

Dvě ženy v naději
    k sobě vztahují ruce
Jak ta voda rychle teče
Včera do mě vložili semeno
a dnes mě to málem roztrhá
A on pořád mlčí
Jako by z toho neměl radost

ZA OCAS

Za ocas chytím plamínek svíčky
    za ocas kouře a dívčího šepotání
Do hukotu vět
    příjemně provokujících
    jak pojídání avokáda
A lesklou bradu
    utřít horkou dlaní
Navzájem

ZASE AŽ V LÉTĚ

Milovat budu zase až v létě
    až lišky se svázanýma nohama
    nebudou mít srst pokrytou
    jinovatkou
    a ztuhlé čumáky
Milovat budu ne divoce
    ne krotce
    dlouhou střední láskou
    utopenou v mléce
Pozdě ráno skoro k polednímu
    ve stálosti vstávání ve dvou
Až se naučím odpovídat

PO PRAVDĚ

Ode dneška do zítřka
    mě tahá Ariadnina nit
Ze zatáček příjemně oblých
    se neozývá řev zvířete
    ale volání tepla
    a po odvinutém klubku
    se nevrátím zpátky
    protože začátek nesu v ruce
    a o konci nevím
Po pravdě se ukáže
A do ní čas

PLÁŽ

Moře jak svlečený psík
    mi běží k nohám
Tak krotce mi už nikdo ruku nepodá
U něj se neslyším ani polykat
    a pohyblivé písky
    se každým krokem otevírají
Co já vím
Až budu pokorná jako to moře
    přitlačím

KAPKA XXV.

Večer pití v noci slabost
    ráno sklesle visí za šestou
A u oběda
    – Mrcha chlap že? –
Jak by ne
    polykám sousta
Jak by ne
    lehce se vzdávám
    kopce něhy z noční záležitosti
Jak by ne
Ona a já děláme všechno
    napříč porodní bolestí dne

BABYLON

Dolezli jsme až k pasu
    pomatení jazyků
    a shledáváme ho krásnějším
    než kotníky
Až vylezeme k ňadrům
    ukousneme obě bradavky
    a krev s mlékem se stane
    naší denní potravou
Na temeni hlavy postavíme
    cirkusový stan
    a s nadšením nezúčastněných
    pozorovatelů
    si navzájem budeme hrát
    pantomimu

KOŘENÍ

Mám strach že tři paže
    v poledním úplňku zvednuté
    nebudou stačit
    že zvědavost mi nedá
    a půjdu najít tu co chybí
Koření chuti

DANIEL RUŠAR

VÁŽKA

Vážka váží vzduch
co chladne
to zvedá

Vážka čeká
co sveze čas
co sveze z polí

Vážka čeká
v babím teple
na měděný kvas

LEZENÍ

Doteky pavoučků
ve vzdušné síti
tkáš ji výš
– šešíváš ji vlhkou nití

Čtyři pevné švy
na konci tebe
jak horké jehly
– pravidelné

Ti pavoučci
– tišší tkalci
skalních sítí

FUJAVICE

Rukavice nasadila
čísi bělma rozbila
větr tříská do sklenice

fuj – ej – více!

Střípky zimy – dokola!

KUKUŘIČNÉ POLE

Klásek se zvolna ohnul
když vítr kolem něj proplul
a ona byla trsem trávy
a klásek do ní padal zády

VESNA KRMPOTIĆ

Neznámý jazyk

Za úsvitu se jakýsi poutník dopotácel ke dveřím hostince, kde nocležníci právě chystali velbloudy na cestu přes poušť. Padl na práh a zašeptal:

„Probuďte mě…“

Donesli ho dovnitř a uložili. Nikdo toho člověka neznal. Vypadal jako úplný cizinec. Obrátili mu kapsy, našli cizí mince. Pod jazykem měl však zlaťák, což nevěděli.

Když poutník přišel k sobě, promluvil nějakým neznámým jazykem. Možná to byla dávno zapomenutá aramejština. Nebo maithilština. Ale on tím jazykem mluvil tak krásně, že se všichni zastavovali a poslouchali ho, a cítili přitom, že se říká něco důležitého a zaníceného – něco, kvůli čemu květiny skvostněji rostou a prameny se probíjejí ze suché skály, aby ho slyšely. Jazyk povlával, jeho melodie byla vlnitá, chvíli zádumčivá, chvíli plná života, chvíli probouzela, chvíli uspávala. Kvůli němu lodě na dalekých mořích rychleji pluly a ovoce předčasně nasazovalo ke zralosti.

Rozneslo se, že je v hostinci na okraji pouště cizinec, který léčí, rozradostňuje srdce kouzlem zvuku. Hostinský mu postoupil pokoj, aniž by se ho ptal, odkud je a kam půjde. Živil ho a oblékal. Čistil mu boty. Cizinec se nikdy nenaučil ani slovo z jazyka hostinského. Jeho ústa i jazyk naprosto nebyly takového ustrojení, aby mohly vydat hledaný hlas.

Mnozí ho přicházeli poslouchat. Bylo jich stále víc a víc. A on mluvil, jako by zpíval. Občas procítěně, občas zářivě, občas svátostně fialově. Jako by zpíval jen pro ně, ale bylo přitom známo, že mu nejlépe rozuměla poušť.

To, co říkal, byla poezie.

Ale nikdo se nenaučil jazyku, tomu jazyku, kterým byla promlouvána. Aby ji snad přeložil do jazyka posluchačů. Tak poezie zůstala tajemstvím.

Ale vlastně, ona byla ten jazyk. Nebylo co překládat.

Kapitolu z kratší prózy „Slunečnice měsíce. Průvodce pro náměsíčníky“, která byla publikována v souboru Kvintet solo*, vybrali a přeložili Branka Čačković a Jiří Hrabal.*

LANA DERKAČ

DÉŠŤ

Zkoušíš déšť
Za neskutečného souzvuku
odbíjím se s ním o beton
a žiji ve fikci
Poslouchám Lorelaj a žárlivě přemýšlím
jak češeš její zlaté vlasy
A déšť pečlivě občerstvuje svého tvůrce
Kapky jsou jeho hlavním činitelem
Zamhouříš je a usneš

Tehdy přilétají andělé
Trhají déšť
a nechávají si padat kapky
do dlaní jako jablka

LÁSKA NEMLUVÍ MATEŘSKÝM JAZYKEM

Jsem horolezec který nesnáší
když ticho je sebejistý alpinista
na vysokých skalách
tvého mlčení

Soutěžím s tichem
kdo první a kdo poslední
dotkne se nejvyššího bodu
na němž láska ztrácí chvění
učí se dýchat jako novorozeně
a nemluví mateřským jazykem
ač přesídlena roste v symbolech
a přece v úplňku měsíce
nalézá svou domovinost

Jsem horolezec který nepřipouští
abys byl tábořištěm ticha
Proto tě volám
ale neslyším
Vše co slyším je ozvěna
– od dnešního jitra jsi protěží

ŠEPOT NAD ASFALTEM

Nebe si do města odložilo
svůj batoh deště
Zdálo se ti že předtím anděl
stál u dveří a šeptal:

nebraň se stínům
Nad asfaltem
domy sestavené do stromořadí
temně se skláněly nad tebou

Jiskra pochybovačnosti se dnes ráno začala
topit v oblinách múzy
podobající se namočené flóře
na v létě nošené sandále
Pochybnosti zahřmí
nebo i trvale i nudně i tiše
obydlují poezii
ptal ses anděla
který natahuje kolečko naděje
jako hodiny

Opravdu jsi pochopil že déšť jen
tvrdohlavě zamýšlí zaběhnout maratón

***
Jsi masiv na cestě
Jedeš na kole

Narážíš na podivuhodný výjev:
andělé nakládají celou noc do uhlí
aby se ráno mohlo rozprýštit
do vodotrysku světla

Z chorvatštiny přeložili
Branka Čačković a Jiří Hrabal

Lana Derkač (1969) je chorvatská básnířka, prozaička a dramatička. Vystudovala Filosofickou fakultu na univerzitě v Zagrebu. Vydala čtyři básnické sbírky: *Usputna raspela* (1995), *Utočište lučonoša* (1996), *Eva iz poštanskog sandučića* (1997), *Škrabica za sjene* (1999) a knihu dramat *Rezignacija* (2000). Za své dílo obdržela v Chorvatsku několik literárních cen.

Vesna Krmpotić (nar. 1932 v Dubrovníku) je chorvatská básnířka, prozaička, dramatička a esejistka; na Filosofické fakultě v Zagrebu vystudovala psychologii a angličtinu; obdivovatelka indické kultury: počátkem 60. let získala stipendium indické vlády a studovala bengálštinu. Z díla: poezie: *Poezija* (1956), *Jama bića* (1965), *Krasna nesuglasja* (1970), *Orfelija* (1987), *Unus ad Unam* (1997) ; próza: *Dijamantni faraon* (1975), *Brdo iznad oblaka* (1988), *Bhagavatar* (1990); eseje: *Indija* (1965), *Košulja sretnog covjeka* (1987), *Pir sunca i mjeseca* (1989).

ZSUZSA RAKOVSZKY
VE STÍNU HADA

To, co následovalo večer zůstává v mé paměti zahaleno hustou mlhou, z níž tu i tam ostře, jakoby v mihotavém světle plamenů, vystupují matné obrazy. Vzpomínám kupříkladu, že jsme se načas usadili k ohni mezi neznámými lidmi, jedna dívka zpívala. Upamatuji se přesně na dívčinu bledou, smutnou tvář, na její, ptačímu zobáku podobný, velký orlí nos a velké, temné oči – i ty jakoby patřily některému z ptáků –, a pamatuji si taktéž její píseň o dvou milencích, na jejichž hrobě lilie rozkvétají. Zastavili jsme se poté u jiného ohně, u nějž hrál k tanci shrbený houslista, pohled skrytý hustým obočím, tanečníci byli právě v nejlepším. Drželi se za ruce, kroužili kolem ohně, tu pomaleji, tu téměř chvátali. Chvílemi utvořili užší kruh a pozvolným krokem, střídavě vysoko vykopávajíce koleny, jali se přibližovati k ohni. Tu se jejich boty téměř dotýkaly plamenů, jako by chtěli nohama poškádlit dorážející, svíjející se, číhající rudou šelmu, sepjaté ruce natahovali kupředu a jejich paže i boky se vždy navzájem dotkly a všechny od hlavy až k patám zalila rudá záře ohně. Poté pozvolna jali se ustupovati z ohnivé záře do tmy, kruh se rozšířil, pouze ruce zůstaly pevně semknuté. Chvíli kroužili pomalu, chvílemi prudce, poslušně následujíce zvuk houslí.

Připojili jsme se, přestože jsem mezi tančícími neznala jedinou duši, mou pravou ruku uchopil mladý pastor, levou neznámý muž, očima jsem sledovala neustálou hru plamenů, jako by se přede mnou svíjelo divoké zvíře, snažící se vytrhnout z chomoutu, plameny jako by se odtrhávaly od větve, kterou byly živeny, po tisících prolétajíce vzduchem. Sledovala jsem svým zrakem vyletující jiskry, vzhlížívše k nebi, píseň houslí a hlasy křepčících tanečníků jako by najednou zněly z velké dálky, a místo omamného víru tance jsem byla prostoupena němou strnulostí nebes a až v kostech ucítila jejich chlad.

Tu najednou, přímo ve víru tance, housle umlkly. Snad i jiné dívce zbloudil pohled ku hvězdám, neboť z nepozornosti klopýtla o nějaký kámen, snad o vlastní nohu, upadla a strhla sebou všechny, kteří se včas nebyli pustili sousedovy ruky. I já upadla stržena

předchozím vírem nalevo přes neznámého, zprava dopadl tanečník na mne. Má tvář se dotkla jeho šíje a tu jsem ucítila čistou, svěží vůni jeho mladého těla a pomyslela si, že jistě Dorce nelhal, když tvrdil, že cestou k nám se byl vykoupal v horské bystřině...

Hemžení, spousta smíchu a výskání, podařilo se nám opět postavit na nohy a znovu jsme se dali do tance, jenž však zanedlouho opět ustal, tentokráte zcela. Když se kruh opět sevřel, jedna z dívek se byla odvážila do přílišné blízkosti číhající šelmy a plameny se zachytily její sukně. Nešťastnice, vytrhnuvše se z rukou sousedních tanečníků rozeběhla se s křikem do temnoty, zběsile se snaživše strhnouti ze sebe hořící oděv, však marno. Několik tanečníků vyběhlo za ní, volali, aby se zastavila, avšak nebožačka pomatená nechápala, co jí chtějí, jen stále běžela naříkajíc v hořících šatech. Konečně ji přec někdo dostihl, přehodil přes ni jakýsi kabát či pokrývku, a strhnul ji k zemi – ačkoliv s ní nebylo valné pořízení, neboť nebohá sebou zmítala zběsile a kopala kolem sebe –, takto sebou zmítala v trávě, dokud plameny nebyly uhasly. Spatřila jsem ještě popálenou dívku, její začazenou tvář, stojící v černých cárech, marně se snažíc třesoucími rukami přiložiti ke rtům láhev vody, kterou ji někdo podával k napití. V tu chvíli jsem ucítila, že ruka, kterou jsem byla po celou tu hroznou chvíli až do konce patrně nevědomě tiskla, mne začíná pomalu vléci pryč a já poslušně jdu do neznáma, z ohnivé záře pryč do tmy lesa.

Známo jest, stává se, že nás paměť klame, obrazy vytvořené naší představivostí vydávajíc za skutečnost, a tyto obrazy občas mohou býti čisté, ostré, jako by byly skutečností, nikoliv dílem mlhavé představivosti. Ještě obtížnější jest, chceme-li pak věrně vyvolati někdejší city: z bolesti nejmučivější či nejvřelejší rozkoše nezůstane v naší paměti nic, pouhá prázdná slova, prach a popel. Přivřela jsem oči, bylo to krásné, vítr hnal ohňovou clonu, před kterou jsem se tolikrát byla schovávala ve snách, dostihla mne a pohltila, tu užasle jsem cítila, že tento oheň není bolestí, ale pramenem nejvřelejší slasti, která jakoby roztavila tvrdou vnější slupku mé duše, aby mé tělo, krev, oheň ve mně přebývající svobodně vytryskl ven, aby zde našel ve stromech, travinách, červech

v hlíně a ve hvězdách na nebi blízké bytosti, abych i já byla tímtéž: travou, stromem, červem i hvězdou, abych už nikdy nebyla ničím. Otevřela jsem oči a spatřila, že stíny větví nade mnou dosud splývají s černí oblohy, snad tomu tak i bylo, možná se mi to jen zdálo, najednou, když jsem byla vzhlédla vzhůru, zahlédla jsem na černém nebi záblesk, zářící chvost padající hvězdy zmizivši v korunách stromů. Možná tomu tak i bylo, tu zničehožnic, nedaleko místa, kde jsem ležela, zašelestila tráva a podél mne se vinulo hrubé, silné tělo velkého hada, zcela blízko a mou paži jako by zachvátil dotyk jeho chladné, šupinaté kůže. A snad i to se mi věru pouze zdálo, tu ruka, která dosud laskala mé rameno, natáhla se do temné trávy, uchopila hada o mrštila jím daleko do houštiny.

Poté náhle, když jsem opět byla otevřela oči, spatřila jsem skrze černé větve stromů prosvítat sivé ráno a zanedlouho uslyšela zpívat ptáky, štěbetání, volání dívek, navzájem se svolávajících a rozpoznala jsem mezi nimi Dorčin hlas, volající mne jménem. A poté, když jsem vyšla spoza stromů, zahlédla jsem ji, kterak stojí u napolo vyhasléhо ohniště oprašujíc ze sukně jehličí a suchá stébla trávy, poté přiložila dlaně ke rtům a znovu mne volala. Přiběhla jsem k ní a mlčky se zavěsila do její paže, ale pustila se mne a skloněna k zemi začala něco hledati. Když se opět byla narovnala, držela v ruce pořádnou větev, jejíž silnější konec vložila mezi doutnající uhlíky.

Málem jsme zapomněly! – řekla. – Do zahrádky, proti housenkám! – dodala na vysvětlenou, vidouc v mé tváři nechápavý výraz. Když konec větve zuhelnatěl, vytáhla ji pravicí z ohniště, zvedla do výše, levou paží se zachytila mé, a tak jsme se raním šerem vydaly k domovu za krvavě mihotavým světlem doutnající větve. Spustily jsme se po stráni, poté došly na úzkou stezku vinoucí se mezi poli a lesem, tisknuvši se těsně k sobě, abychom se trochu zahřály v chladu té časné ranní hodiny. Už jsme ušly hodný kus cesty, když jsme skrze stromy spatřily na nebi krvavou záři, doutnající větev jakoby s ní byla spřízněna, poté záře přerostla v plamen a nebe na východě se pozvolna rozhořelo. Když jsme byly přišly na širší vozovou cestu vedoucí do vsi, šeď oblohy nad námi se proměnila v bledou modř a vše, na

čem jen utkvěl můj pohled – stopy kol v prachu cesty, v příkopech zelené pichlavé klásky divokého ovsa, odkvétající pampelišky, jejichž semínka se k sobě navzájem tisknou, stříbrné stopy nočních toulek hlemýžďů na velkých listech lopuchu – tak ostře a zářivě se rýsovaly v časném ranním světle, snad jako by je byli vyřezali nejlepším dlátem do průsvitného dřeva. A ačkoliv jsem měla na rukou husí kůži, přes ranní chlad jsem v zádech pocítila slabounké, milé teplo paprsků právě vycházejícího slunce.

Zdánlivě staromodní životní příběh ženy, levočské měšťanky Uršuly Lehmann, vyprávěný jí samotnou na sklonku života ve stylu oblibené sentimentální četby 18. století. Osobní příběh plný křivd a zklamání na pozadí neustávajících protihabsburských povstání. To je nedávno vydaný historický román maďarské básnířky Zsuzsi Rakovszky.

JAKUB CHROBÁK

* * *
Popel padá
do prázdna noci.
Ani vlhký větr,
ani to, že ty...

Tajak hřiby
rozšlapané
furt ta rána trčí
(a těžní hybridy):

Obstrachované kopce!
Vsetínské Beskydy!

A ZNOVU ČAS

Za táhlým stmíváním
se rozevřela noc:
nahlas šeptající chlapy
si z hospody podávají psi.

Řeřavý srpek strachu
bojácně rozdmýchávám.
Než i ten
podlehne neúprosné rzi.

MLÁDEK NEBO MOTÝL?

aneb

Otevřený dopis Mulderovi a Scullyové

Vážení speciální agenti FBI, se zájmem sleduji vaše vytrvalé pátrání po mezigalaktických spiknutích okolo nás. Dlouho jsem měl sklony brát vaše odhalení na lehkou váhu, ale nedávno se mi stalo něco, co můj pohled na věc zcela změnilo. Žiji v České republice – to je tam, odkud pochází Jaromír Jágr, co je ale pro tento případ důležité, před několika lety se v této zemi změnil režim. Krátce poté začaly podivné úkazy. Nedávno jsem si přečetl rozhovor, který Magazínu Dnes+TV z 25. dubna t. r. poskytl vyhlášený bavič Ivan Mládek. Ke svému velkému překvapení jsem zjistil, že tento muž se v šedesáti letech vyprofiloval v nesmiřitelného odpůrce socialismu ve všech jeho podobách, které nachází na místech vskutku nečekaných. Doslova píše: „Podle mě lidstvo zatím nic lepšího než konkurenční kapitalismus a parlamentní demokracii nevymyslelo." A mimo jiné komentuje své politické sympatie k Václavu Klausovi (netvařte se, že nevíte, o koho jde): „Je mi milejší polobolševická sociální demokracie, která je ochotná v případě volebního neúspěchu zase vypadnout, než akce různých levicových intelektuálních iniciativ, což jsou většinou zoufalé vzpoury proti volebním výsledkům, a tedy zpochybňování demokracie. Revoluce je i pro mne velký mezník, ale nebylo po ní ještě úplně jasné, že to bude opravdová demokracie. Mohlo všechno klidně skončit jen perestrojkou. K moci se drali hlavně bývalí revizní komunisti a těm, pokud se pamatuju, nikdy moc nešlo o nějaké střídání moci. Nikdy ani omylem nezpochybnili vůdčí roli KSČ, šlo jim vždycky jen o demokratizační proces v rámci strany, o očistu strany, o ozdravení socialistické společnosti." Věru, zlatá slova. Ptám se ovšem, vyslovil je tentýž Ivan Mládek, který ochotně účinkoval ve všech husákovských estrádách, který podepsal Antichartu dokonce nadvakrát? Snad by se dalo říci, že v podmínkách totality se takticky přetvařoval a teprve nyní dostal možnost odhalit své skutečné názory. Možná, ale to už se dostáváme na úroveň Mistra Čuanga, kte-

rému se jednou zdálo, že je motýlem, a po probuzení si nebyl jist, která z obou identit je vlastně ta snová. Mládek ovšem není zdaleka jedinou českou celebritou, která prodělala stejně fascinující proměnu. Hvězdy propagandistických seriálů dnes poskytují rozhovory, v nichž často vzpomenou se slzou v oku na rozkulačeného prastýce, kvůli němuž nesměly být přijaty na jinou vysokou školu než právě na herectví. Která tvář je tedy ta skutečná? Nastavovali nám ji tehdy nebo nyní? A nezačnou po další změně režimu vyprávět třeba o tom, jak vždycky upřímně nenáviděli židovské kosmopolity?

O tom mě nikdo nepřesvědčí, že by v sobě mohl nějaký člověk nosit tolik zcela protikladných bytostí a nezbláznit se z toho. Jediné rozumné vysvětlení je nasnadě. Ten, koho dnes vídáme na televizních obrazovkách, už dávno není ten starý známý Ivan Mládek. Před nějakými deseti nebo dvanácti lety tady museli přistát mimozemšťané, Ivana nám unést a vyměnit za jeho zcela identickou kopii. Pravda, není to kopie zcela zdařilá, její Country estrády se dají těžko srovnávat s dřevními hity typu Jožin z bažin nebo Džínový velorex. Těžko říci, co tím vlastně sledují, zda si pořizují nějakou expozici pozemských velikánů nebo zda se pomocí mediálně aktivních jedinců pokoušejí ovládnout naši planetu. A proto prosím, vážený Foxi, drahá Dano, přijeďte co nejdříve prozkoumat paranormální jevy na české kulturní scéně, které si zaslouží vaši pozornost.

S úctou

Jakub Grombíř

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 08 Olomouc
e-mail: aluze@centrum.cz
tel.: 068/563 11 59

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie

http://aluze.hyperlink.cz

... PST! TADY!... CHTĚL JSEM SE VÁM SCHOVAT, ALE PAK JSEM SI TO ROZMYSLEL, TŘEBA BYSTE SI MYSLELI, ŽE TO DNESKA ODPADLO... JMENUJI SE UMBERTO E. A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO AUTORA KNIHY „DIALOGICKÝ ÚHEL ICHERZÄHLUNG"

1

... DNES JSEM SI VYBRAL LÁHŮDKU-GOLEM... NEJDŘÍV JSEM VÁS CHTĚL JEN TAK POŠKÁDLIT INFORMACEMI, ALE KDYŽ JSEM VE VSI „VOLA MICHOVA" OBJEVIL JISTÝ SPIS, TAK JSEM SI ŘEKL...

גולם יגשך

2

... TAK JSEM SI ŘEKL, ŽE VÁS ZASVĚTÍM DO TAJE GOLEMOVA OŽIVENÍ... I KDYŽ MYSLÍM, ŽE TO ZNÁTE, VY, ČTENÁŘI SPISŮ "GUR ARJE" NEBO "SEFER NICCACHON"...

3

...S TÍM DETAILEM JSTE TO TROCHU PŘEHNALI, NE? TAKŽE SI VYHRABEJTE VÝPISKY K NĚJAKÉ POSTMODERNÍ KNIZE A OPIŠTE TO NA PAPÍREK, KTERÝ VLOŽÍTE DO ÚST FIGURCE, UPLÁCANÉ Z HLÍNY... MŮŽETE TŘEBA POUŽÍT VOO-DOO, CO JSTE MĚLI PŘICHYSTANÉ NA SOUSEDA...

סדר שיר היח
על חסדר:
הוא מסודר:
לומר;

4

JÁ OSOBNĚ MÁM TAKOVOU SPECIÁLNÍ FIGURÍNU, KTEROU OŽIVUJI VELMI ČASTO...

5

MÁ TO SVÉ VÝHODY... PRACUJE, POSLOUCHÁ A HLAVNĚ NEMLUVÍ... A MÍT POSLUCHAČE V TÉTO DOBĚ JE KRÁSNÉ...

© Michal Jareš

POKRAČOVÁNÍ...

6

JEN PRO TEN DNEŠNÍ DEN STOJÍ ZA TO ŽÍT…

Rozhovor s londýnským bohemistou dr. Martinem Sawyerem

Rozhovor sice vedeme v angličtině (aby se nevytratily jazykové nuance), ale nutno uznat, že umíte obstojně česky. Jakpak jste k tomu přišel?

V dětství jsem na tom byl s češtinou lépe, protože moje máma byla hrozně upovídaná Češka z Podkrkonoší. Táta byl sudetský Němec z Hohenelbe (Vrchlabí), ale česky uměl taky. Máme docela zamotanou rodinnou historii, ale třeba vás to bude zajímat. On se táta vlastně jmenoval Theo Sauer a jeho strýc Franta se proslavil pašováním cukerínu a tím, že všechny vydělané peníze propíjel s Jaroslavem Haškem. Po válce nás Češi odsunuli, ale tátovi se do Německa nechtělo a vydal se za svým „americkým snem" a za teplem na jih USA. Založil si obchůdek a poameričtil si příjmení na Sawyer. Jeden z přítoků Mississippi se ale jednou na jaře rozvodnil a odnesl většinu našeho majetku do Mexického zálivu. Tak se táta naštval na celou slavnou Ameriku a přestěhovali jsme se do hor v severním Walesu. Tam se táta skromně živil stříháním oveček a naučil se dlouhatánské keltské písně, které nám po večerech zpíval za doprovodu mandolíny. Myslím, že se mu ale po Krkonoších nikdy nepřestalo stýskat.

To zní jako téma na román…

Možná ho někdy napíšu, ale poslední dobou musím tvrdě vydělávat na alimenty, tak si to časově nemohu dovolit. Ale o tátovi Sauerovi to ještě není všechno. Z Walesu jsme se kvůli práci přestěhovali do londýnské čtvrti West Hampstead, kde žije hodně Irů a je tam také prima česká hospůdka, kde se vaří vepřo-zelo-knedlo a čepuje Gambrinus. Tam se jednou táta přiopil se svým poslancem Seamusem Finnem, MP. Nabulíkoval mu, že by se čeština měla vyučovat na britských školách jako cizí jazyk, jenž má velkou perspektivu. Mr. Finn asi neměl moc rád Angličany, protože ten návrh skutečně přednesl v Dolní sněmovně. Doufám, že zapadl. Češtinu bych Britům opravdu nepřál! Možná ta epizodka vypadá jako vtip, ale britská parlamentní demokracie takové situace umožňuje.

V českých veřejných a (až na čestné výjimky) ani v odborných kruzích nejste příliš znám. Kde se o vás můžeme něco dozvědět?

Moc toho není. Bohemistická pracoviště v Londýně, Oxfordu a Glasgow jsou personálně zajištěná, a tak se protloukám různě, beru překlady, redakční úpravy, prostě co se namane. Českou literaturu mám jednak v genech, jednak je to můj koníček. Do českého povědomí jsem se dostal vlastně náhodou. Někdy na začátku 90. let se konal zájezd Obce spisovatelů do Londýna a tam jsem se seznámil s ostravským amerikanistou a básníkem Stanislavem Kolářem, který mě požádal o rozhovor, jenž byl poté otištěn v Moravskoslezském dni. Tak se o mně dozvěděl Kolářův univerzitní kolega Martin Pilař. Začali jsme si dopisovat a on mé názory na postmodernu ocitoval v recenzi publikované v pražském literárním časopise Iniciály (č. 34, 1993). Úryvek mého dopisu se dokonce dostal do letos vydané knihy *Literární bludiště* od Lubomíra Machaly. Vůbec jsem nepočítal, že se stanu součástí české literární historie, ale bez mučení přiznávám, že mne to těší.

Není divu... Vyprávíte hrozně zajímavě, ale pojďme se trochu konkrétněji zabývat literaturou. Co se vám opravdu podařilo, na co jste hrdý?

Na objevení dvou neznámých básní Karla Maryska. Ale to je také spojené s docela zajímavou příhodou. To jsem se jednou v Edinburghu procházel po Royal Mile, když tu náhle přišel prudký déšť a promočil mi čerstvě zakoupený kilt. Zašel jsem si ho usušit k jedné krásné emigrantce, ale nebylo z toho nic, protože záhy dorazil její zmoklý manžel. Stačila mi však povyprávět, jak byl Karel Marysko s orchestrem Národního divadla v Edinburghu. Prý jí vyjedl celou ledničku, strávil s ní vášnivou noc a za týden jí z Londýna poslal dopis se dvěma básněmi. Opsal jsem si je a myslím, že patří k tomu nejlepšímu, co kdy Marysko napsal. (Pozn.: Obě byly přetištěny v Hostu č. 4, 1997.) Mimochodem, první z nich je výbornou parodií na Seiferta.

Vy nemáte rád Seifertovu poezii?

Vůbec ne! Je to buď sentimentální rýmování, nebo stařecké naříkání. Nobelovka by mnohem lépe slušela Miroslavu Holubovi nebo Ivanu Divišovi. Ti byli čímsi výjimeční,

prostě byli sami sebou. Takových básníků jako Seifert chodí po světě stovky. Nenacházím v jeho verších nic víc než kultivované řemeslo.

No, řada českých čtenářek s vámi asi nebude souhlasit, ale já vám to vyvracet nebudu. Nicméně jsme se dostali k rozdílnostem v chápání literatury v Británii a v Čechách. V tom bychom mohli pokračovat.

Kámen úrazu vidím ve způsobu vzdělávání. Poměry na českých univerzitách znám jen ze svědectví mnoha českých studentů, ale snad mne to aspoň trochu opravňuje ke srovnávání. Sám jsem nějakou dobu studoval v Oxfordu a v Londýně a stálo to za to. U vás se prý moc nezměnilo v tom ohledu, že student pořád chodí do nějaké výuky, skoro nic v průběhu studia nepíše a je zkoušen jen ústně z toho, co si zapamatoval ze skript. To u nás se musí pořád něco číst, pořád se píšou nějaké eseje, ale není to špatné, protože se člověk naučí třídit fakta, samostatně uvažovat, formulovat své názory a podepírat je argumenty. Českému studentovi, který chce psát, prý nezbývá nic jiného než si najít vzor a ten napodobovat. Ale s tím souvisí příliš velké poklonkování autoritám. To nepovažuji za zdravé!

Nezdá se Vám, že je bohemistika v české kotlině stále příliš zahleděná do svého geniálního, ale také jediného dítěte, do pražského strukturalismu?

Jasně! To ale souvisí s tím, co jsem právě říkal o nezdravém a nekritickém poklonkování. V 30. letech byl strukturalismus směrem světového významu. Pak se mu v Čechách stalo to nejhorší, co ho mohlo potkat. V 50. A 70. letech byl zakázán, a tím došlo k jeho mytizaci a přeceňování. Neustálé návraty k zakazovanému strukturalismu paradoxně vedly k tomu, že české literárněvědné myšlení ustrnulo a ztratilo kontakt se světem.

To vám říkali v Oxfordu?

Ne úplně doslova, ale svým způsobem ano. Chodil jsem tam na přednášky Ann Jeffersonové, což je vyhlášená znalkyně českého a francouzského strukturalismu. Probírala to s námi velmi poctivě, ale jako záležitost minulosti. Mnohem více jí seděl širší kulturologický záběr Umberta Eca i jeho

esejistický styl. Kunderovo Umění románu Jeffersonová považuje za významné vědecké dílo. Pro vás Čechy je to „jen" soubor esejů, protože úctyhodné vědecké dílo musí být psáno pořádně zamotaným intelektuálským metajazykem.

Ještě bych se rád zeptal, jak vlastně funguje literární život na ostrovech?

Úplně jinak, ale něco srovnatelného by se snad našlo. Walesané a Skoti prožívají národní obrození, a proto si hodně opečovávají literaturu a stále organizují nějaké festivaly a setkání spisovatelů, kde se stejně nic nevyřeší. Ale aspoň se navzájem pořádně pochválí a potom se hezky najedí a napijí za cizí peníze. Angličané mají obrození dávno za sebou, a tak se jen pobaveně dívají, co to ti Keltové vyvádějí. Mimochodem si myslím, že Čechům se daří pozůstatky obrozenského přeceňování literatury překonávat. V tom vám držím palce. V Anglii se moc nepěstují literární časopisy a nikomu to nechybí. Ale vy to máte v tradici, tak se vám je snad podaří uchovat. Na vašich Textech se mi moc líbí, že mají papírovou i internetovou podobu. A vůbec - moc rád jsem si s vámi popovídal.

Já s vámi také. Na závěr ještě jedna netradiční otázka: Co plánujete do budoucna?

Nic. Nemám rád plánování. Jak zpívá klasik: „Jen pro ten dnešní den stojí za to žít." No ale večer si asi vytáhnu tátovu mandolínu a zazpívám si pár hezkých velšských nebo valašských písní.

(ptal se Jakub Chrobák, přeložil Martin Pilař)

Vendryňský poetický magazin

Vojtěch Kučera, Kosmákova 21,
615 00 Brno - Židenice
adalbert.weles@centrum.cz
http://www.weles.cz

MILOŠ JUŘIČKA

Jak to tenkrát vlastně bylo, jakpak se vám pochovávalo, přišel jsem, viděl jsem, zaplakal jsem, uvítězil se, měl to s živou hudbou drahý tatínek, bratr, strýček, švagříček, dědeček, pradědeček, pravda měl, ale ta hudba se moc k životu neměla, to víte o funusu to ani jinač nelze hnát než na komoru, když se srdce rmoutí plechová muzičenka táhne s ním za jeden provaz, jedním slůvkem hudba byla drásavá navíc hráli, teď už nevím musíte si to rozhodnout sami s pravou či levou falší, na hrubé zídce klímali mosazné vyzlaceností cáklé žestě, muzikanti se tiše přeli kterou spustí jako první, o úvodní málem aby mrtví rozhodovali, po chvíli se přece jen shodli k nemalé radosti pozůstalých na srdceryvné odrhovačce, mrtvému hráli tuš a z nosů jim viseli kšíry, rachitické ručičky se promenovaly po klapkách, hezky se to poslouchalo, navíc když to člověk promísil šustotem padajících lupenů, měl na chvíli vystaráno, blížení se zámeckým parkem vodili za ruce a hartusivé stromy dělaly pod sebe, lístky se navracely v přerývkách vánku nazpátek odkud vzešly, ke kořenům se komíhavě lajdaly, bylo mi tlivo, v mysli povlával psychologický výtažek-sedimenty trudnomyslnosti na dně láhve bujarosti nejsou nikterak na závadu, sladkohubá hřímavá hudba dula do větru krákavé písně, to vše i mnohem více se odehrálo před zamoklým kostelem, kde jsem mimo jiné inkasoval pár navýsost vkusně projevených upřímných soustrastí, tolik hlubokého zármutku a bolesti v srdcích jsem ještě jaktěživ neměl tu čest pozřít, viděl jste nebožtíka?, odsouzence k věčnému životu? Baže, což o to, ba spatřil jsem jej, nějakej chlápek s faldy na čele v splývavém plášti zrovna jej portrétoval, tvořil s nadhledem eskamotéra letecké snímky zesnulého, portfolio na památku, přistoupil jsem na dotek k rakvi, zmrtvýchvstalý Kristus mi kynul na pozdrav, prožluklý plamen baňaté svíce nanebevstupoval společně s Pannou Marií k modlitbami nezkalené klenbě kostela, byla to žalostná podívaná na bytost ztrácející lidský tvar, hrůzná podívaná, čím vším musí nejsoucný projít, do půl pasu odkrytej, nadpozemsky blaženej, vyhaslé oči přitažené za víčky, z uplynuvšího pátku hezky oholenej, vzatý pěkně nad rámec očekávání bílým pudrem, nicméně tvář evidentně sčuchlá se Sibérií, skráně víceméně přichystané vyloudit, kdyby k tomu nedej bože došlo, velkolepě slůvko na znamení údivu nad situací právě vyniklou, na hrudi samé metály

z bitev, které nikdy nevedl, poutní mariánské obrázky, obětní beránci, pastýřské hole, papírové růžičky, ruce spuštěné podle těla svírající v krajině pupeční krucifix, viďte, blahoslavený stín a víte že né, aby se mu ruce nerozjely tak je měl omotané růžencem jak Panenka Marie sedmibolestná srdénko, ó jak důmyslností nalité, ó jaký duchadůvtip, ó jak duchasmavé a neměl moc vysoko pod hlavu, nezdálo se vám....,. počkejte, a víte, že jsem se zapomněl zeptat, ostatky sice spočívají nakrátko v rakvi, tělo se zpožďuje, duše vždy předbíhá, to už tak jezdívá, ulétla jistěže v nadoblačné výšky dušinka nezapuditelná, ta už určitě pochoduje v přijímači, pod taktovkou svatýho Petra bloudí sem a tam, študuje, předříkává, drmolí si sama pro sebe, sama ke své újmě nápisy ve stylu sebekázeň vítána, poctivá drezura i na onom světě zaručena, nemluvte za jízdy k pekelci s anděly, a pak vplula v kožené sukýnce v černých čižmách, Kdo? Bárka? Světice? Ano, dá se to tak říct, tajle z Rubensových časů, stoupla si vedle mne, udělala kříž nezapomenutelný kříž nad urakveným a měkce jej políbila na bledou líc, nic víc, odstoupil jsem, odstoupila a zřízenci se chopili víka a přichlopli mrtvého zalykavou tmou, kulhavý ministrant dal pokyn muzikantům k zahájení církevního obřadu, vrch dosedl na spodek, vše dutě klaplo, i přezky chladně dolehly jak futrál od kytary, hudba kormoutila nás na útraty příbuzných, zastrčil jsem se po pravici otce do lavice, ztepilá světice mě následovala, zádušní mše odevzdaná do rukou božích, čtení ze Starého zákona, čtení z Nového zákona, farářův starozákonní pohled větřící zvětralou víru v syna člověka zvířenou prachem ateistů, k přijímání šlo všehovšudy pět lidí, vedral si s povzdechem ministrant v notýsek, drahý tatínek, bratr, švagr, dědeček, pradědeček, pokud mě paměť neklame, nešel, ani světice? Ani ta ne, ani světice nejevila o tělo Kristovo zájem, bůhví, kdo si ustlal v jejím srdci, kdo jej nosí na rukách? Krušná epocha padla na katolickou baštu, to je cítit i z denního tisku, víte, zrovna zámecké hodiny smutně bily když zřízenci po vzácnu střízliví, až na jednoho sbírali věnce, odnášeli je v podpaží jak portýři pomačkané kufry, smuteční kondolence hádkovaly po dlažbě a hřmotní mládenci se řadili u vykropené hnědolícé rakve, pozůstalí si rozdávali kytice karafiátů, stírali si upocené slzy, vy jste si nepoplakal, nezakusil tu občerstvující slanou lázeň, nenatroubil jste si do kapesníku, nepřimknul jste se k němu aspoň na chvíli, abych vám zalhal, musím říci ano, ubekoval jsem a přitom si opakoval prastaré úsloví:

mladý může starý mosí, šel jste na prý chvostu průvodu lidé mi pravili s ortézou připnutou na koleni, ano, tělesné ostatky v předvoji i na chvojí se krásně vyjímaly, procesí nikterak valné, musím vám připomnět se zjevnou škodolibostí v hlase, na to, kolik dluhů nebožtík nadělal, funebrák v okouzlení jel soustředěně pomaloučku na reduču, aby nápravy netrpěly a rakev nešancovala sem a tam, pozůstalí stačili onomu tempu, smuteční svita se s pietní parádou vlichotila kolem zámku, pokračovala dál kol zřídkakdy upovídané kašny, světlem posvěcené staré radnice, a vy, rozkošná, tajle z Rubensových Časů pomazaná nelíčeným zármutkem, pravím vám, bez toho byste byla jen jak socha narafičená v parku, krásná, ale bez srdce, v patách mi celou cestu na místo posledního spočinutí zemřeného vrčel vztekle automobil, kolemjdoucí dívence u ucha tesknil mobil, blednoucí cáry po visutém dešti visely nad zasmušilým hřbitovem, lidé byli vylepeni všude v oknech baráčků, na ulicích povlávali ve spěchu, jiní tuhli na nárožích, v zahradách by jich, kdyby chtěl našinec, tucty napočítal, myslíte, že tam stáli ve snaze vbourat se v cizí tragédii, těžko si vybavit sbírku jejich pocitů, přesto stáli v pohnutí, zaseklí v chůzi, někteří s čepicí v ruce, mlýnské kameny boží melou pomalu, ale nezadržitelně jistě, toť na paměti měj, smrtelníku, umanutá smrt po dlouhých vleklých námluvách strojí nakonec jásavou honosnou svatbu, a pak radostně odestýlá svatební lože, a pak nekonečná svatební noc, líbánky bez konce, na hřbitově u rodinného hrobu obzor už se prolamuje, mračna už se nachýlila a já znám jen jeden refrén: Ty má milá, ty má milá s kosou vyžínáš, ó mocichtivá smrti na kolena padám jak stébla trávy před Tebou si klekám! Větru vání přes zimomřivé rovy, farářovi málem ufrnknul kvadrátek, ale to už se rakev klene nad mělkým hrobem, na popruhu se spouští, napětí ve tvářích mládenců doprovází závěrečný part, běh příštích věcí každý sám vytuší, není třeba metat poučení zesnulému, kterak se pokorně obracet v prach, jak trpělivě vyčkávat soudného dne, kterak přivykati stravujícímu záhrobnímu tichu, vrásčitý hrobník v povzdálí netrpělivě postával opřen o svůj blátem ojíněný nástroj, prsty mu vyhrávali nedočkavostí o dřevěnou násadu maličkým rekviem, kořaličkou podlitá cigánka zabachtaná do bundy vyvedené v křiklavých barvách vydechuje líně obláčky cigaretového kouře, pozorně oklepe hrot cigarety a tiše zamumlá, citujíc boha otce všemohoucího prach si a v prach se obrátíš a šedomyší popel z cigarety upadá v mazlavé bláto, o pár soklů níže žena

neurčitého věku na kolenou rejžákem drhne žulovou obrubu, aby měl ten její pod deskou alespoň na dušičky iluzi svěží čistoty, pověřenec církve rozdal požehnání a vybídl ministranta k odchodu a s Kristem na tyči omašleného černou stuhou si razí své místo rozdrobeným zástupem, pozůstalí se houfují do jednostupu, srchké hroudy tupě klopýtají o rakev, kytice se rozšafně vhazují v zákop, ten první co naťukl víko jest Ola, bratr zesnulého, s šibalským úsměvem se belhá vzmužile dál, dobře věděl, že již Skythové vítali zrození pláčem a smrt jásotem, zlomený anděl, pomrzlý organtýn, utržené kolo u vozu, a co vy, taky jste šplouchl kus dunivé hlíny nebožtíkovi k nohám či navrch hlavy, ale ano, nabral jsem hrst jemné hlíny a vchrstl mu ji k hrudní kosti, ať má chudák o čem přemýšlet za předlouhých zimních večerů, děsil jsem se představy, co kdyby se zničehonic odklopilo víko a děda začal smetávat si kusy hlíny z kalhot a následně salutovat jak o vojenské přísaze, anebo co kdyby se ozval ze dna rakve jeho skřehotavý hlas napuštěný hněvem, klením typu koho to k nám čerti nesou jako tenkrát s prstem na zvonku, ale ono nic, vůbec nic, neboť rakve nemají klik, jen tryznu rýmovanou rýmou, dozněla poslední hrouda, zaleskla se poslední olbřímí slza, ještě teď ve mně doznívá hrudkování rakve, ten truchlivý tympán, scházel jsem pozvolna mezi odpočatými, movitá šergula, mourovatá kočenka packala mezi obelisky, rozličtí lidé kladli věnce na hroby, omývali, leštili náhrobky jak nástěnná zrcadla v předvánočním shonu, pohrobci věčnosti, pak jste prošel kolem těch ženskéjch, v uších varhany, v očích bezpočet sluncí na jeden zátah, v chřípí voskové vůně, pšiknul jste, ale jak propánakrále? Ty ženský, co jste je těsně minul, se úlekem začaly třást jak psiska na řetězu před hrůznou bouří a následně odsypávat dubce z proutěných košíků a krásně zasmušilá vdova vás s ukazovákem na ústech taktně poučila, kterak se chovat na místě navýsost posvátném, ale vyjuchaný ženský již s dlaněmi na pusách pukali drobounkým smíchem, slyšel jste syčeti prskavky sršatého smíchu, zatímco váš otec sáhodlouze mluvil o rozpínavosti říše mrtvých, a pak byla smuteční hostina, nemýlím-li se, ano, snujete pravdu jak je u vás zřejmě odnepaměti zvykem, jen ráčím přidružit pár poznámek k utužení reálií, kár byl ve Snaze, chvilku byli všichni přepadnutí jak už to jezdívá, mlčky se pozorovali, sepisovali, oňuchávali, vyměňovali si kormutlivé pohledy, ale po pár minutách sa otřepali, naléhavě kořaličkou se zčerstvovali, amortizace hodnot, ztráta klenotů, obřadně, mnohovýznamně si

přiťukávali, on totiž nebožtík píval rád, víme, což o to, proti gustu žádný dišputát, v patách nám uvízla večeře, jak se na řádný funus sluší a patří, to víte dědek, nechal nějaký háky na rozprach a na útratu, hezounká servírka si mohla hnáty mezi sraženými stoly uklohnit, sousede, všiml jste si, že ten nejmladší bratr nebožtíka tuším sluje jménem Lojza, jako by mu z oka vypadl, nebyli voni přece jen dvojčata, taky div, že neklepe na nebeskou bránu, ale kdo chce kam, pomozme mu tam, naškrobený funebrácký smích, u vedlejšího stolu mluvila jiná osoba ústy proroků, já věděla, že už dlouho nevydrží, a dodala, aby nás tak panenka Maria navštívila a nechala nám ho na krku takhle dalších deset let, to by bylo nadělení, ještě než ten nejpohotovější z nás stačil vykonat první nápřah příborem směrem k ústům, nervózní zašramocení o skleničku, kápo s vážnou tváří mima přednesl řeč, mluvil slovutně, což o to, nejedno srdíčko lapí za chlopeň, něco však nedovíralo, mluva rozšlehaná prudkými komickými gesty se protentokrát nekonala, to stačí v hlavě odklopit takovou záklopku a filozofuje vám to zaručeně samo, a do třetice si vychutnáváte potlesk, následně se zasouváte za stůl s úklonou a vrháte se na jídlo, hledajíc další rozptýlení, blaženství narůstá s každým soustem, s tváří nevinnou, rozkochanou jak rozdrapený zlatoskvoucí svatostánek přehráváte si svůj výstup ještě jednou, óó, jak libé, výjevy z Brueghelových obrazů ožívaj, bijí fascinací do palice až hlava pobolívá a tančí v kocovině a té světici z Rubensových časů ubohé srdéčko žalem náhle přeteklo, nemá-li pravdu, ano, ano, opět trefa do černého fiakru a náhle tvář oné světice zplouhaná pláčem s očima puklýma jak kaštan se vyvrací do klína, je slyšet potlačovaný vznět citů, slovanská duše mezi smutečním veselím rozpíná svá křídla, ale vznést se nesvede, tíhne k tíživému labutímu smutku, zatímco o pár stolů dál ruka ruku meje, už se rokuje o vybílení šatníku zesnulého, a byt po dědkovi se bude pronajímat a potečou tučné zisky, už to máme spočítaný a za ušanované peníze se pojede na Rivieru, a pak ta světice hladivým pohybem vyběhla v zahať tmy a všichni významně přehledli situaci a s nakynutým údivem si šeptali, co se jí stalo chudince snad ji nezabylo zle, ano přesně tak to bylo, ale jak to, že to všechno tak na píď přesně víte s chirurgickou přesností, o tom mě musíte spravit, srozumět, copak mě nepoznáváš, synu zhrzené éry, já sem ten kterého před hodinou navždy pochovali ...

(úryvek ze závěrečné části rozsáhlejší prózy)

HOZENÁ RUKAVICE G. G. IGGERSE

Dílo dějepisného teoretika německého původu Georga G. Iggerse působícího řadu let na buffalské univerzitě je v českém prostředí téměř neznámé. Jedním z důvodů bude zřejmě až příliš zjevná nechuť většiny historiků a historiček zabývat se průběžně teoretickými otázkami svého oboru a vyrovnávat se s proměnami historických přístupů v jimi žité době a chápat je jako přirozenou součást svého badatelského vývoje.

Zájem o teoretizování v oblasti současné historiografie zůstává na periferii zájmu. Poněkud lépe je na tom zpracování historiografie starší, které dominuje monumentální monografie Františka Kutnara a Jaroslava Marka a řada jejich dílčích studií, stále se však jedná spíše o výjimečné vybočení nemající své následovníky. Iggersova práce *Dějepisectví ve 20. století.* S podtitulem *Od vědecké objektivity k postmoderní výzvě* vydaná u nás letos v překladu Pavla Koláře nemá tedy v našem prostředí obdoby a pod tímto úhlem pohledu lze nazvat počin Nakladatelství Lidové noviny za bezesporu průkopnický. Původně tato útlá knížečka vyšla v angličtině v roce 1997 a autor ji začínal na počátku 90. let psát s úmyslem navázat na svou dřívější práci *New Directions in European Historiography* z roku 1975, ale jak sám přiznává „od vydání této knihy se představy o dějinách a dějepisectví znovu hluboce proměnily" (s. 11), takže vzniklo něco úplně nového a velice současného. Iggers se snaží o reflexi všech podstatných proudů ve světovém dějepisectví, ovšem tato představa je zcela přirozeně omezena autorovými jazykovými znalostmi, přesto však celkové pojetí a záběr budí velikou úctu. Z nepatrných narážek lze také soudit, že v době vydání této knihy ve Velké Británii už Iggers evidentně přemýšlel o jiném koncepčním rozvržení tématu, ve kterém hodlal věnovat mnohem více prostoru mimoevropské historiografii. Lze jenom doufat, že pokud taková práce skutečně vznikne, pronikne k nám mnohem rychleji právě díky recenzované knize.

Georg G. Iggers (* 1926) více jak polovinu století, které se stalo předmětem jeho hlubokého zájmu, aktivně badatelsky prožil, což může být v jistém ohledu cenné, ale také i zavádějící. Iggers tuto zkušenost dokázal obdivuhodně vy-

užít. Knihu koncipoval do tří částí podle proudů zlomově do dějepisectví zasáhnuvších. Sleduje nejprve zvědečtění historie v 19. století, což lze považovat za vstup do nejdůležitějšího tématického celku tvořícího zbytek práce: nástup, expanzi a proměny sociálních a hospodářských dějin po druhé světové válce a jejich postmoderní kritiku. Na velice malém prostoru dokázal ve srozumitelné zkratce popsat a zhodnotit změny v nahlížení historiků nejen na dějiny samotné, ale i na způsob jejich zpracování. Tyto partie umožňují českému čtenáři uvědomit si hloubku současného zaostávání způsobeného mj. duchovním odříznutím od nesocialistického světa po roce 1948, a proto tím spíše ocení pokusy českých historiků zejména ze 60. a 80 let vymanit se z této izolace.

Velmi průkazně Iggers dokázal vzájemné propojení soudobého vnímání světa s používanými historickými metodami, jejich vzájemnou provázanost. Ukazuje, že bez filosofické reflexe současného bytování člověka ve světě není myslitelná ani žádná relevantní historická metoda: nedokázala by totiž být práva svému materiálu. Současnost je pro historika životně důležitá, nesmírně inspirativní a dodávající nové a nové impulsy pro další způsoby nahlížení do dějin. Za zdroj popudu označuje proměnlivost života společnosti otevírajícího nové možnosti náhledu na věc, ale také podněty z jiných oborů: ty mj. vedly také k uvědomění si neexistence jenom jedněch dějin. K tomu došlo v okamžiku, kdy se přestaly dějiny západních civilizací ztotožňovat se světovou historií, jejichž nejtypičtějším projeven bylo uchopení tématu jako dějin permanentního vývoje: od primitivních počátků po moderní způsob života.

Iggers se prezentuje také jako zastánce osvícenství a odmítá jeho všeobecné zavržení, které ve svém celku považuje za neopodstatněné. Vyčleňuje si z tohoto směru dvě stále aktuální složky: osvícenský humanismus a osvícenskou snahu emancipovat lidstvo.

Po důkladném přezkoumání a rozboru hybných historiografických proudů ve 20. století formuluje jako východisko a zároveň i odpověď postmodernistům závěr, jehož platnost prověří budoucnost. Je jím „široký historický přístup, který bude brát v úvahu jak kulturní, tak institucionální aspekty" (s. 25).

Vydání tohoto díla může fungovat jako výzva, ale i pokárání české historické obci, která dosud neučinila ani přípravné kroky k tomu, aby

byla schopná podnětně odpovědět na autory Iggersova formátu.

Andrea Lněničková

Georg G. Iggers: Dějepisectví ve 20. století. Od vědecké objektivity k postmoderní výzvě. Nakladatelství Lidové noviny (knižnice Dějin a současnosti), Praha 2002. Překlad Pavel Kolář, náklad neuveden, cena 159,- Kč.

SLOVENSKÝ ZPŮSOB

Vysokoškolské prostředí je pro literáty velmi inspirativní, často nabízí množství bizarních postav a situací, které by se v okolním světě sotva mohly vyskytnout. Přidáme-li k tomu skutečnost, že akademická půda představuje pro spisovatele dosti příhodný způsob obživy, jakož i napětí mezi rigiditou systému a množstvím nonkonformních individualit, které se v něm pohybují, není divu, že zejména v anglosaském světě je „univerzitní román" velmi rozšířeným žánrem, který si vysloužil živý zájem čtenářů i odborníků. Proč by nemohlo něco podobného vzniknout i ve středoevropských podmínkách, kde nedostatečné financování škol, množství totalitních reliktů i jistý kafkovsko-kocourkovský genius loci nabízí množství pikantních situací? Na Slovensku už tedy tuto rukavici zvedli.

Kniha Olivera Bakoše *Katedra paupológie* je pamfletem, odhalujícím zákulisí jedné fiktivní katedry. Samotná paupologie – věda o chudých – je svérázně transformovaným marxismem a dokazuje, že neexistuje na světě prakticky nic, co by se při troše dobré vůle nemohlo stát objektem „vědeckého" studia. Jednotlivé kapitoly tvoří profily pedagožek (paupologie je věda silně feminizovaná, což je pro autorovo stanovisko k ní klíčové), často nesou kulturně parafrázující tituly: *Kronika vopred ohlásenej výpovede*, *Svet ako vôla a poprava*... Dějovou osu tvoří líčení mocenských bojů na katedře a závěrečné svržení dosavadní vedoucí katedry. Bakoš je místy skutečně vtipný (např. když líčí výjezd katedry do Vídně – navazování mezinárodních kontaktů je příkazem doby, navzdory tomu, že úroveň jazykových znalostí často dělá z podobných akcí spíše frašku), ale je to vtipnost jaksi samoúčelná, jejímž jediným cílem je vylíčit paupoložky jako monstra, neobdařená jediný zlidšťujícím rysem. Členky katedry jsou primitivní (studenti jiných kateder je považují za uklízečky), oportunistické, chamtivé, cynické, líné, despotické

intrikánky atd. Jejich zásadou č.1 je: „Vysoká škola si predsa nežiada priamo genialitu: docentka na vysokej škole nie je predsa dajaký Pasteur, aby ju besný pes hrýzol." Mnohé dokumentuje ilustrace na přebalu (tvůrce výtvarného pojetí knihy se skrývá pod pseudonymem Shooty a také jeho obrázky prozrazují nepochybnou formální zručnost, ulpívající však u povrchní karikatury), reprodukovaná i na záložce uvnitř knihy – obě mají tentýž nechutný odstín, evokující obálky Harlequinu, Večerů pod lampou a podobného čtiva, zřejmě jediného, které kdy paupoložky přečetly. Jednoduchý, ale šarmantní detail, potvrzující, že Koloman Kertész Bagala si na vydávaných knihách skutečně dává záležet.

Současná slovenská próza, reprezentovaná jmény jako Tomáš Horváth, Viliam Klimáček, Dušan Taragel a další, přináší ambiciózní, svěží a erudovaná díla, převyšující tvorbu českou, dosti bezradnou a provinciálně uspokojenou každým jakžtakž gramotným autorem. Bakošova kniha ovšem představuje „druhou ligu" tohoto proudu, opakuje a rozmělňuje známé postupy. Sám autor v závěru zmiňuje inspiraci knihou *Univerzita* autorské dvojice Emanuel Erdélyi a Marek Vadas – a určitá odvozenost je hlavním problémem jeho knihy. Bonmoty a slovní hříčky se zde chrlí v takovém tempu, že je to až únavné, většinou navíc nepřesahují úroveň záměny mezi Harmonií jako stavem duše a stejnojmenným rekreačním areálem. Občas autor sklouzne k banalitě a vulgárnosti, když líčí terénní výzkumy, při nichž studentky (jaké to překvapení) končí v postelích příslušných činitelů. Snaha o zábavnost výše uvedeného ražení a zároveň silné intelektuální ambice se srážejí v celé knize způsobem, který vzbuzuje přinejmenším rozpaky nad tím, má-li to Bakoš opravdu zapotřebí.

Z Bakošovy knihy je cítit silné osobní zaujetí: zřejmě mu některé reálně existující „paupoložky" pořádně pohnuly žlučí. Co se však skrývá za narážkami a přezdívkami (malebná nomen omen jako doc. Ondoláková, prof. Nulová či prof. Puklá), to si může nezasvěcený čtenář jen domýšlet. Zbývá mu vědomí, že dočetl vtipnou a zručně napsanou knihu, z níž si ovšem týden po přečtení sotva bude něco pamatovat.

Jakub Grombíř

Oliver Bakoš: *Katedra paupológie*.
Levice, LCA 2001.

JEN NĚKOLIK KRÁTKÝCH POVÍDEK

Mám rád olomoucké nakladatelství Periplum, protože z jeho dosud nerozsáhlého edičního plánu mne dosud nezklamala žádná kniha. Příjemným překvapením byl například svazek studií Oldřicha Králíka. V nedávné době pak Periplum vydalo dva svazky překladových povídek. O *Haličských povídkách* Andrzeje Stasiuka bylo již napsáno dost. O novějším, neméně zajímavém, souboru **Proměny kůží** slovinského autora Andreje Blatnika, v překladu Martiny a Pavla Šaradínových, zatím méně. Což je zcela jistě škoda, neboť i ony si zaslouží, aby jim byla věnována pozornost.

Šestnáct povídek nestejné délky nemá společného jmenovatele a jsou poměrně rozdílné. Setkáte se zde jak s jednostránkovými prozaickými miniaturami, tak i s povídkou poměrně rozsáhlou. Spojeny jsou snad jenom jakýmsi všudypřítomným civilismem. Není jistě náhodou, že v rozhovoru otištěném v Literárních novinách se Blatnik zmínil, že k jeho oblíbeným autorům patří Španěl Javier Marías. Od něj máme do češtiny přeloženu, bohužel, pouze jedinou knihu, román *Vzpomínej na mě zítra při bitvě*. Ale i tak si lze povšimnout, že například muži stojí u obou autorů poněkud stranou a spíše než iniciátory dějů jsou jim přisouzeny role pozorovatelů.

Blatnik patří k nejpřekládanějším současným slovinským autorům. Zcela jistě zásluhou. Jeho povídky jsou zastoupeny v několika antologiích a jednu z nejznámějších, *Den, kdy zemřel Tito,* naleznete i na internetových stránkách PENklubu. Realita Blatnikových povídek je poznamenána humorem, spíše černým, i absurditou, jak je tomu například v nejdelším textu sbírky *Škrábance na zádech*. Přestože někdy při jejich čtení lehce mrazí v zádech, jedná se o příběhy, které mohou potkat kohokoli z nás. Všechny vychází z každodenní zkušenosti a vlastně na nich není ani nic podivného. Jenom je něco řečeno s tak otevřenýma očima, až to zarazí. I přes svou nesourodost se jedná o vynikající knihu. Doufejme, že v budoucnu budeme mít příležitost seznámit se i s dalšími Blatnikovými prozaickými texty, popřípadě s jeho tvorbou esejistickou.

Pavel Kotrla

Andrej Blatnik: *Proměny kůží*
(Periplum: Olomouc 2002)

texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 27

podzim 2002

Úvodník:

Tak zase jednou u počítače. Spustím Konqueror a podívám se, co nového na Internetu. Vlastně spíš kam se doklikám. http://www.seznam.cz/ Tak na co mrknu? Tak třeba, co se včera stalo nového. Klik. http://dir.seznam.cz/Zpravodajstvi/ Hm, politika a finance mě zrovna moc nelákají, radši si trochu jenom tak počtu, to je teď zrovna lepší, než hltat zprávy, jsem jaksi utahaný. Takže časopisy. Klik. http://dir.seznam.cz/Zpravodajstvi/Casopisy/ Kultura a umění? To mě docela zajímá! Klik. http://dir.seznam.cz/Zpravodajstvi/Casopisy/O_kulture_a_umeni/ A literatura mě živí, takže tam. Klik. http://dir.seznam.cz/Zpravodajstvi/Casopisy/O_kulture_a_umeni/Literarni/ Kterýpak si vyberu? Texty, to je docela nenápadný název, zkusím. Klik. http://www.inext.cz/texty/default.htm

Ale ty přece znám z papíru, taková úzká záložka, kterou vydávají kluci ze Vsetína! Původní tvorba, překlady, recenze… Docela fajn časopis. Tak ono je to na Internetu. Literatura na Internetu, je to to pravé ořechové? Číst si z obrazovky v okně prohlížeče. Nešustí žádné stránky, ani do autobusu si ji nevezmu. I když co mi brání pořídit si laptop nebo něco takového. No, jsem učitel, takže laptop nebude. A kniha je kniha, obracet stránky je sám o sobě zážitek. Ale na druhé straně se v ní zase dost těžko dělají hypertextové odkazy, nemá žádné fulltextové vyhledávání, o multimediálních částech nemluvě. Tak nevím. Konec konců kdysi nebyla literatura, ale oratura, a když začla literatura, tak na kamenných a hliněných deskách. Možná, že když nějaký chytrák přišel s pergamenem nebo papyrem, řekli mu: „Co blbneš, to se přece hned zničí!" a on na to: „Zase si to s sebou můžete vzít na cesty, lépe se to skladuje a můžete na to kreslit." Těžko bych dneska, když chcu něco napsat, bral do ruky dláto. Sednu ke klávesnici.

Na papyru je literatura, dokud neshoří, na Internetu, dokud nezhavaruje harddisk. A taky pod podmínkou, že ji ještě příště najdu. Samé klik, klik, klik, adresy si nepamatuju, no jak flaška v moři s kusem papíru. Náhodou ji najdu a – stojí ten papír vůbec za to? A je ve flašce slivovice? A když ano – nebude škoda hodit ji zase zpátky do moře? Když si budu všechny zajímavé flašky schovávat, nebudu za chvíli mít, kam bych je dal. A třeba takové divadelní představení si taky neodnesu domů; je teď a už není. Stejně stojí za to. Někdy.

Knih a papírových časopisů by byla škoda, ale proč ne taky Internet, aspoň jako jedna z možností, má prostě jiné možnosti. Jestli zhavaruje harddisk, zajedu si za klukama na Vsetín a o literatuře si pokecáme. Bude nám událostí této chvíle. Budeme se učit žít bez nároku na věčnost.

Zdeněk Smolka

Obsah:

úvodník
Zdeněk Smolka: Úvodník___2

poezie
Jan Válek: ***___12_13
Pavlína Lesová: ***___14_15
Pavel Sobek: Záchodové okénko___15

próza
Martin Škabraha: Intermezzo: 1945___4_8
David Antony: Pri bielom brehu Afriky___8_12
Deník Anežky Buršíkové z Tlumačova___18_21

překlad
Marek Wawrzkiewicz: Milostná střevní___24
Michail Baru: ***___31

comics
Michal Jareš: ___16_17

rozhovor
Dalibor Malina: Rozhovor s pilotem Davidem Růčkou___22_23

recenze
Petr Hora: Chudobka vzpomínková___25_26
Petr Odehnal: Skrze tmu něčí oko___26_28
Jakub Chrobák: Letošní Ortenovky poněkud podivné___28_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. 571 443 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel. 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 27, ročník VII., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **www.inext.cz/texty**

MARTIN ŠKABRAHA

Intermezzo: 1945

Stopy tankových pásů, vtištěné do prachového koberce polní cesty, dosud zdobila rosa. Její chlad vzbuzoval zároveň úzkost i pocit očištění a zlatavé záhyby slunečního roucha, splývající z oblohy, na ni přenášely cosi sakrálního: jako by někdo vykropil zemi, znásilněnou tažením cizích armád, svěcenou vodou – ne snad pro víru nebo nějakou církev, ale pro pouhou potřebu symbolického aktu, pro potřebu oddělení odcházející války od mírového svítání, pro nehmotné vítězství nad démony strachu, násilí a smrti: jejich stíny se ještě míhají v oprýskaných kulisách, nesouce studený pach zbraní, zatuchle upjatou čistotu uniforem a dusot vojenských bot, vždy hromadný dusot těžkých bot, které naprosto nerozlišují mezi asfaltem, trávou a jehličím, ani mezi Moravou, Sudety, Polskem či Saskem a Durynskem; nepřeslechnutelně hluché boty hluchých mužů, kteří místo naslouchání jen neživotně upírají temné zraky, jakoby nucené matně lesklou tíhou kovových helmic k nepřetržitému napjatému zamračení, a místo řeči štěkají své psí útržky toho, čeho smysl a srdce zůstávají nedosažitelně v hlavním stanu toho či onoho Vůdce.

Zastavil se. Krabičku zápalek, kterou svíral v pravé dlani, pozvedl k hlavě a téměř na ni přitiskl ucho. Nepatrně s ní pohnul a zachytil stěží rozeznatelný zvuk: kosti lapených démonů sirně zachrastily; jsou uvnitř a on je nepustí ven, dokud nepřijde ten pravý okamžik na to pravé místo. Stíny všude kolem se v nerozhodnutém zápase mihotají mezi plameny úsvitu. Až se vrtkavá štěstěna historické nutnosti převáží na jednu ze dvou bezprávných stran, čas znovu poběží.

V pozadí matně načrtnuté figury nadcházejícího dne je výjev ze včerejšího odpoledne: shromáždění několika vesničanů na prašném plácku před obchodem; v jejich středu dva neznámí, jiní lidé; jeden svírá v ruce německý samopal, druhý má opasek s pouzdrem a pistolí; jejich tváře jsou tmavší než tváře ostatních – zdá se přitom, že to není způsobeno špínou nebo delším pobytem mimo domovní zdi, ale opravdovou temnotou černě planoucího srdce...

„Nikdy, za celou dobu nikomu z nás neublížili," řekl kněz, když onen muž, jehož levé oko se pořád netečně dívalo do strany, konečně zmlkl a rozhlédl se po ostatních. Ticho, vycházející z jejich úst a očí, usedalo na skloněnou hlaveň samopa-

lu, odkud je farářova slova setřásla ve velkých těžkých kapkách do prašné srsti země; byla to slova tichá, avšak naléhavá.

Muž zůstával nehybný. Ani se na kněze nepodíval. Ani podruhé ne:

„Za celou dobu protektorátu se chovali jako součást vesnice a všechno snášeli s námi. Nikdy nikomu neublížili."

Zdá se, že muž se samopalem se nedívá vůbec nikam; zdá se, že trpí zvláštním druhem slepoty, že nedokáže vidět nic jiného než cosi, co ho – jednou spatřeno – uvrhlo do záštiplného bezčasí, v němž si vystačí s pohledem jediného oka. Jeho hlas jako by vycházel odjinud, z nějaké dutiny:

„Nikdy, za celou dobu se nepostavili za stát. Když Hitler řval, že Československo utlačuje Němce, nešli a neřekli, že je to lež."

„Je to jediná německá rodina v celé vsi. Jedna jediná rodina! Oba synové padli. Pokud se dopustili něčeho zlého, Bůh už je potrestal dost. Na nás ponechal odpuštění."

„Všichni nesou vinu! Všichni, kteří se nesebrali a neřekli nahlas, že Hitler je sprostý lhář. Když mlčeli, souhlasili."

„Kdo z nás nikdy nemlčel?"

„Dáme jim šanci. Dáme jim čas do zítřejšího rána. Můžou odejít. Můžou udělat to, co už dávno měli. Dáváme jim čas navíc."

„A kdo vy vůbec jste?"

„My jsme za vás bojovali. Zatímco vy jste sklonili hřbet, my jsme bojovali. Žili jsme v kopcích jako psi. Hůř než psi!"

„Kvůli tomu se přece nemusíte chovat jako vlci!"

Potom ten muž, který se na kněze stále ani nepodíval, vzal svoji zbraň; byla celá od oleje, jako by z ní předtím smýval otisky prstů nacistického vojáka. Řekl lidem okolo, aby se rozestoupili. Výstřely, které se zaryly do kmene mohutné lípy, vzdálené několik kroků, byly první, jež od začátku války zazněly přímo v obci. Nesmlouvavá kadence dvou nedbale mířených dávek z automatu způsobila, že knězova oční víčka se několikrát zachvěla, ale nezavřela se. Byl ještě mladý a všichni říkali, že snad nikdy nezestárne, jak má dětskou tvář.

Teď otočil hlavu a zadíval se na desetiletého chlapce, který celou scénu fascinovaně sledoval. „Nevěř jim, Jakube," řekl. „Nevěř nikomu, kdo drží v ruce zbraň. I kdyby to byl tvůj otec. Nesmíš si z nich brát příklad! Je už nikdo nezmění, ale vy..."

Rozběhl se. Už to není daleko. Za chvíli přijde houpavá lávka – nesmí se dívat dolů, do proudící vody potoka. Potom ho čeká chvíle mírného stoupání mezi břízami, náhle ukončená sluncem v očích: prostorná mýtina s největším domem a stodolou ve vsi. Když to obejde zezadu, může se dostat na ohromný seník, také největší ve vsi... Předběhne je! Je malý a slabý, ale má krabičku s lapenými démony. Udělá to. Celá ves uvidí. Všechny pomstí. Ne ty mrtvé (nebyli zde žádní), ale ty ponížené (a to byli všichni...). Není třeba, aby za ně bojovali podivní cizí muži. Udělá to sám!

Zastavil se. Vůně vody mu prudce stoupla do nosu. Z šera stromů, problýskaného ranním světlem, se vynořil potok a lávka. Něco v něm si vzpomnělo: bezmoc, zalknutí, voda na místě dechu, smýkání těla po tvrdých a kluzkých kamenech, mihotavý rub vodní hladiny a skrze něj vidět čirá obloha s jedním bílým mrakem, plujícím v opačném směru než jeho tělo – „Jakube, div ses neutopil!" říká pak matčina tvář, pronikající mokrým záhlukem – –

Uvědomil si, že to nedokáže. Nepřejde lávku. Nikdy sám nepřejde lávku. Zlomyslnou, houpavou cestičku bez opory, obracející každý učiněný krok proti jistotě všech kroků následujících. Uslyšel věty: *Nepůjdu. Kdybych šel, spadl bych dolů. Nemůžu jít. Nemůžu být hrdina.* – Věty nesnesly odporu. Neznal cestu, jak jim vyrvat své já. Zůstal bezradně stát a krabička v jeho dlani nevydala ani hlásku.

Teprve štiplavý zápach kouře mu znovu připomenul cíl jeho putování. Přes potok se k němu zvolna linuly chuchvalce temného dýmu. O jeho zdroji nemohlo být pochyb: to nebyl jen seník, to musela hořet celá usedlost. Série výstřelů, jež se vzápětí ozvala, mu zpřítomnila včerejší scénu před obchodem. Tušil, že tentokrát se kulka z německého (a čerstvě počeštěného) samopalu nezaryly do těla stromu. Chlapce náhle ovládl pocit, že se přece jen účastní. Zdálo se mu, že ho žhářský dým přenesl přes vratkou lávku odvahy až do míst, která měla být dějištěm velkého činu. Bylo to, jako by samotný fakt, že svírá v ruce krabičku nepoužitých zápalek a v hlavě má jistý úmysl, připisoval to, co se tam právě stalo, na jeho vrub. Nedokázal si přesně představit, co se vlastně zrovna odehrávalo, tak jako si od začátku nedokázal přesně představit provedení a důsledky svého plánu. Přesto si byl nyní jist, že to, co se tam na druhém břehu děje, je přesně to, co by se mělo dít a co od začátku chtěl, aby se dělo.

Pak ji uviděl. Běžela. Prchala po chodníku, svažujícím se k potoku a ústícím v lávku. Dlouhé světlé vlasy za ní zářivě vlály a její tělo před nimi bíle svítilo; byla nahá. Zastavila se na břehu, těsně před vstupem na lávku, a ohlédla se. Nikdo ji zatím nepronásledoval. Pak otočila hlavu zpět a zadívala se na chlapce. V její tváři četl i na dálku nevýslovný děs, něco, co dosud neuměl pojmenovat, ale co přesto neomylně poznal.

Dostal strach. Půjde k němu? Nevěděl, čeho se přesně bojí – zda jí, anebo toho, před čím utíkala. Možná něčeho, co bylo za tím vším, hloub a dál, než mohl dohlédnout.

„Jakub!" zakřičela a vztáhla k němu ruce. Její hlas vzbuzoval úzkost. Chlapec byl zmatený. Nevěděl, proč na něho volá.

„Jakub! Pomoc! Jakub!"

Uvědomil si, že děvče mluví česky. Vybavil se mu její pyšný výraz, když ve třídě ostatním dětem – ba i samotnému učiteli – demonstrovala správnou německou výslovnost, na niž měla jako jediné německé dítě ve škole patent. Všichni ji za to nenáviděli. Mnohokrát si říkal, že by byla krásná, kdyby nebyla tak pyšná a nejmenovala se Heike.

„Jakub! Pomoc!"

Opět se ohlédla. Stále nikdo, jen kouř zmohutněl a zlověstně ovíjel svítivé dětské tělo. Pochopil. Bála se sama vstoupit na lávku. Chtěla, aby pro ni došel a převedl ji. Nemyslel na to, zda něco takového dokáže. Přemýšlel, je–li správné to udělat. V nitru ucítil rostoucí naléhavost a čekal, až se z ní vynoří věty, aby jí daly tvar – –

Půjdu a hodím ji do potoka, ozvalo se. *Utopím ji*, říkala slova. *Půjdu, odvedu ji doprostřed lávky a pak ji shodím dolů*, říkalo nitro, kterému se nemohl vzepřít, neboť vlastnilo ono zaklínadlo: já: *Já to dokážu!*

Vykročil. Byl kousek od začátku lávky. Věděl, že až dojde úplně k ní, nesmí se zastavit. Jistotu, získanou na pevné zemi, musí plynule přenést dál. Dokázal to. Dřevěná cestička zadunělа, ale ještě se nerozhoupala. Když půjde rychle, nedá jí čas, aby ho příliš zlobila. Udělal několik drobných kroků. *Nedívej se dolů!* řekla slova. Dal hlavu zpříma a zadíval se upřeně na Heike. Právě vkročila na lávku. To ho zarazilo. Nepředpokládal, že mu půjde vstříc. Znejistěl a zpomalil. Ale nezastavil se. Šli. Houpavá dřevěná stezka se ztrácela pod nohama a znovu se pod ně vracela – několikrát ho udeřila do chodidel a málem vyvedla z rovnováhy. Dolů syčela voda a v očích štípal kouř. Hleděl do její tváře, jež se každým krokem

zvětšovala. Modré dívčiny oči jako by získaly ještě sytější barvu. Nebyly v nich však žádné slzy.

Zastavili se. Byli uprostřed lávky, rozhoupané jejich kroky. Modré oči sklouzly dolů a zadívaly se na jeho ruku, svírající krabičku zápalek. Pak se zase vrátily. Byl v nich pořád tentýž děs, totéž nechápání. Chlapec se ztrácel v jejich modři a neviděl vůbec žádná slova, žádné věty... Objala ho. Studila a připadala mu tenká. Chvěla se, ale svírala ho neobyčejně pevně. Opětoval její stisk a bezděky uvolnil obsah pravé dlaně – krabička dopadla na lávku pod jejich nohy a zachrastila. Chtěl něco říct. Chtěl vysvětlit to, že nedokázal provést svůj záměr. Anebo to, že vůbec takový záměr pojal. Anebo něco úplně jiného. Prostě tu bylo něco k vysvětlení. Nevěděl co – i když mu připadalo, že to tu bude navždy... V nitru ucítil rostoucí naléhavost a čekal, až se vynoří věty. Ale všechna slova se proměnila v mlčení a jenom pach vody byl čím dal hlasitější, stále blíž a blíž.

DAVID ANTONY

Pri bielom brehu Afriky

Naľavo podo mnou sa vinie pravidelný oblúk prázdneho pobrežia, akoby vymodelovaného jediným ráznym zárezom božieho prsta v pevnine. Jeho piesčitý povrch je neprirodzene rovný, akoby ho práve pred chvíľou rozvaľkali obrovské ťažké mechanizmy. Ešte nepoužívané aleje slnečníkov, pripravené na budúcich návštevníkov tam stoja ako suché stromy so zviazanou korunou. Vidieť pár prechádzajúcich sa ľudí, ktorým nevadí studený marcový vietor vanúci po búrke od Skaly. Zopár samotárov so psami, dvojice v stredných rokoch, jedna či dve rodinky. Na opačnej strane, pri pohľade napravo vidno prístav, v ktorom sú iba rybárske lode, tie krásne biele jachty, pre ktoré je tu vždy pripravené miesto, zatiaľ nikomu nechýbajú. Niekoľko domácich gazdiniek si šepká kým rybári preberú práve privezený úlovok a pekne vytriedený ho rozložia na móle. Jasne cítiť rybinu a morskú soľ, kombináciu, ktorú som odjakživa – ani neviem prečo – považoval za nepríjemný zápach, symbolizujúci nikdy nevysychajúcu prístavnú mastnotu. Tí, ktorí ste navštívili takéto miesta iste uznáte, že aj napriek tomu, práve tento puch doplňuje ich jedinečnú atmosféru. Preto som vstal z miesta na móle kde som celé ráno čakal na východ slnka a pohol sa k pláži...

Zamyslene som kráčal tesne popri mori, snažiac sa chodiť presne po hranici, kde more naplavilo súvislú mäkkú vrstvu zelených lístočkov rias lemujúcich pobrežie, kam až som dovidel. Myslel som pri tom na precitnutie, na návraty z nepochopiteľných nálad – na čas kedy sa zobúdzame z čudných a krásnych snov - mám pocit, že je to veľmi smutné pretože precitáme do reality, ale zároveň, nepochopiteľne sebaisto dostávame nádej do ďalšieho čakania. A možno to ani nie sú sny, azda je to len ilúzia, polosny v driemotách, ktoré sa nezdajú byť reálne natoľko, aby realitou niekedy naozaj boli. Sám pre seba ich ochotne naplním, odtrhnem od skutočnosti, zavrhnem ich pravdivosť, tak, že ich prikryjem tučným nánosom domnienok a pochybností. Predsa verím, že je možné, aby som isté udalosti, predmety a osoby nevedel vecne zaradiť, čo ako živo sa na nich pamätám. Podchvíľou sa sám pre seba usmejem, veď nie všetko musí mať zmysel, dokonca som presvedčený, že univerzálny zmysel nachádzam v tom, že všetko je relatívne. Presne tak, ako tá noc so Skalou v pozadí...

Slnko, ktoré je už iste dosť vysoko nad pokrčeným africkým obzorom, skryl silnejúci vietor za sivé jarné mračná. Keď som prechádzal zostrujúcim sa oblúkom pobrežia, za ktorým už prístav vôbec nebolo vidieť, vlny zosilneli tak, že som im nestíhal uhýbať a jedna z nich mi dravo vyšplechla na nohy. Náhle som pocítil zimomriavky, pretože jej chladná ruka obklopila tkanivo môjho lýtka. Spomenul som si, odkiaľ poznám tento pocit, zistil som aj to, že to bol presne ten stimul, na ktorý som od začiatku čakal. Všetko sa vrátilo a opäť na mňa vyvalilo. Cítil som, že prichádzajú pocity z nedávno prežitých chvíľ, ktoré som si tak veľmi želal. Musel som zastať. Najprv som stratil rovnováhu, potom sa zapotácal a oddane zvalil do chladného piesku...

Je tma, nočným teplom rozochvený vzduch volá búrku. Som s niekým na pláži, sedíme vo vlhkom piesku. Je príjemný na dotyk, musíme sa ho dotýkať, pretože vzduch je stále chladnejší. Vidím, že medzi nami prebieha rozhovor. Desí ma to, pretože naše slová nepočujem. Cítim, ako mi niečo stláča pľúca a vypudený vzduch vyháňa von z pohybujúcich sa úst. Určite dostávam aj nejaké odpovede, no sú mi naničˇ. Sú azda tiež také slabé ako moje slová, že ani ony nedokážu prehlušiť hukot vĺn? Je treba ísť k sebe bližšie, posunúť ústa k ušiam, nazrieť jeden druhému do tváre...

Vidí sa mi, že môj spoločník je žena, alebo dievča. Sprvoti som si nebol istý, koho odhalia rozpačité obrysy a či sa mi vôbec bude chcieť takto zblízka ukázať. Dlho sa mi osoba zdala neurčitá, iba ako sediaca postava obrátená tvárou k čiernemu miestu, ktoré vypĺňala obrovská Skala v mori, ale potom som sa uistil. Moje oči, už zvyknuté na tmu, rozoznali ženu, statnú Španielku. Doteraz tam sedela úplne bez pohnutia, strnulo, až som sa bál či je všetko v poriadku. Najprv som myslel, že by som práve toto zdanie mal využiť ako zámienku pre kontakt. Ukázalo sa, že tam sedí tak ticho, aby ma neodplašila. To ona začala rozhovor, ale zľakla sa, pretože zbadala, že jej nerozumiem, alebo ju nepočujem. Neskôr, keď som prvýkrát ovoňal jej dych, som je prezradil, že na vine bolo hučanie vĺn. Vtedy na krátko odtiahla ústa od môjho ucha, tak, aby som mohol vidieť ako sa spokojne usmiala, no hneď na to sa opäť pritiahla blízko k mojej hlave a povedala niečo, čo si dodnes neviem vysvetliť. Chcel som sa jej priznať, že nechápem, povedať jej to tak, aby ma počula, aby si ten význam nechtiac nezamenila za niečo iné. Naklonil som sa k nej, odhodlaný jej to zreteľne povedať do ucha. Začal som, ale vety zostali nedopovedané...

Dlhé vlnité vlasy mala studené a čierne ako hriva ušľachtilého koňa. Musel som sa nadýchnuť vzduchu, ktorý v sebe zadržiavali, lebo bol úplne iný ako ten, ktorý dovtedy poznali moje pľúca. Bolo to, akoby bol obohatený o tajomnú látku, ktorá ma nútila prestať sa ovládať, ignorovať hlasy prichádzajúce z môjho vnútra. Počul som, ako vietor hučí po zdvíhajúcej sa hladine, čeriaca voda sa za nami naťahovala. Rada by nás prijala, poskytla svoje mĺkve lôžko. Žena si ma k sebe pritisla ešte tuhšie, preliačil som sa do nej. Ústa mala plné sladkých slín, ktoré Vám ochotne poroztiera po tých najcitlivejších miestach. Tu i tam mi vytekali kútikmi von, pretože som bol neobratný. Chvel som sa opojením, nedbal som na to, že som zagabaný. Namiesto toho som nechal tú zvláštnu látku prúdiť do mňa priamo z jej úst. Chcel som sa tou ženou napájať, rozhrýzať ju ako obal ovocia, ktorý skrýva napučanú sladkú dužinu a potom ju lačne vyjesť. Musel som, lebo to chcela. Zatúžila byť ochutnávaná...

Na jej pokožke bolo cítiť nepatrný náznak horkastej chuti olív. Bola hebká a horúca ako jej ťažký dych. Kamarát M. hovorieval – aj keď sú Španielky krásne mäkkuške a majú aj bucľaté mušličky, majú na nich taký ťažký sekrét, že Ti spáli sliznicu, keď si nedáš pozor – poznal to určite zo skúseností z vlastnej lekárskej praxe. Nikdy

som mu neuveril, aj keby to bola pravda. Žena drží moju hlavu v dlaniach, nadája ma miazgou, až sa dusím, černie mi zrak a ochabievajú končatiny. Stratil som orientáciu, topím sa v piesku. Neviem prečo sa topím, chcem to zastaviť, prosím španielku, aby mi pre boha živého pomohla z neho von. Spanikárený k nej spínam svoje ruky. Celý som v tom piesku ponorený, lapám po vzduchu, aj sa mi zdá, že mi ho tá žena dáva, no namiesto toho mám ústa stále viac a viac naplnené slaným mokrým pieskom, jeho drsnosť cítim všade. Nemilosrdne sa mi zadiera do kože a rve mi mäso z kostí. Prežívam zvláštne delírium a kŕče, počuť Španielkin nárek, nárek mora, nárek pištiaceho vetra...

Náhle súvislý zvuk, jemné šumenie. Prší. Roje kvapiek rozrážajú piesok, zmývajú slzy a vyplavujú naše telá z piesku. Španielkin nárek utíchol, všade dookola modré, príjemné svetlo. Ona pri mne nie je. Vidím ju, ako pobehuje po pláži, veselo poskakuje, prejavuje radosť zo sviežosti dažďa. Neprekvapuje ma, že je nahá a tak neodbytne vyzývavá. Zakričím, či ma počuje, či ma ešte vôbec potrebuje. Pozrie na mňa a nadšene ma privoláva k sebe. Kľakol som si pred ňu, plakal som a prosil ju o vysvetlenie. Nič som nechápal, netušil som, čo sa s nami stalo, nech mi to vysvetlí. Kvôli dažďu som jej nevidel do očí, no bolo mi to už jedno, bol som úplne mokrý, voda mi stekala po tvári. Ona si kľakla oproti mne, rukami mi objala hlavu, opatrne pohladila rukou mokré vlasy. Chcela ma ukľudniť. Keď prívaly sladkej vody pomaly zosilneli, úplne pokojný a plný očakávania som nešikovne pil víno z jej úst...

Pocítil som, že mi je trochu zima, bál som sa, aby som neprechladol. Usúdil som, že vylihovania bolo už dosť. Po búrke je piesok dosť studený. Vstal som a pozrel na hodinky. Určite som musel zaspať. Dal som sa rázne do kroku, chcel som dokončiť prechádzku. Pozorujúc surfujúcich mládikov som sa snažil nájsť to miesto, za denného svetla nájsť spomienky v mokrom piesku, dúfal som, že tam niečo ostalo, snáď nejaký zabudnutý odkaz, pohodená vec, symbol, ktorý by mi ju pripomínal, ako fetiš privolával neopakovateľné pocity. Pozorne som premeriaval vzdialenosť mora od brehu, pozeral na Skalu a potom späť na druhú stranu. Niečo sa mi nezdalo. Príliv musel hladinu zdvihnúť, more bolo určite ďalej než včera, teraz zaiste zakrývalo miesto, ktoré som hľadal. Bez rozmýšľania som sa vyzul a zhodil zo seba vrchné časti odevu, ktoré som si starostlivo poskladal a zaťažil topánkami, aby ich niekam neodniesol silný vietor. Opatrne, bez náhlenia som

urobil prvé kroky smerom k vlnám. Keď som sa ponoril a prekonal nápor chladnej vody, telo sa mi dokonale naplo. Na mnohých miestach sa dokonale zaoblilo alebo dokonca zlialo do plynulej, oku lahodiacej línie. Nečudoval som sa, keď mi na nohách a na chrbte nečakane vystúpili potrebné výčnelky a oči dostali radostnejší, hravejší lesk. Hodnú chvíľu som nebadane kĺzal po plytčine nad miestom, kde som strávil minulú noc. Hoci som vedel, že je to ono, po tom, čo sa tam včera dialo, neostal ani náznak. Všetko si to zobralo more, vpilo to do seba, cítil som to na jazyku, hovoril mi to víriaci piesok. Náhle som pod sebou zazrel pohybujúce sa tiene objektov plávajúcich na hladine. Keď som sa pozrel hore, uvidel som neforemné chvosty dosák surfistov ako rozrážajú hladinu. Fascinovaný ich pohybom som ich krátko nikým nebadaný pozoroval, potom som sa vynoril a pridal sa k nim... V ten deň, v čase obeda, keď búrkové mraky rozfúkal marcový vietor a vlny sa zdvihli na prijateľnú výšku, skupina nemeckých dôchodcov nadšene fotografovala nevídaný jav – hravého delfína neúnavne šantiaceho so surfistami.

NEDÁ MI TO

V Textech se, myslím, docela slušně básní. Třeba Jakub Chrobák: tak trochu chlapecký, tak trochu přezrálý ve vlastní zaujatosti hlubokými rodovými kořeny, ale stále s kusem větve na latkách plotu. A zpěv je to zajímavý. Nebo šťastně básnící ženy a dívky, z nich pak hlavně ta Šťastná z 26. čísla Textů. Za ocas chytím plamínek svíčky / za ocas kouře a dívčího šepotání... to už je něco! To nás přece nemůže nechat chladnými. A pak ON, občasně procházející barevnými čísly Textů, Jan Válek. Tak trochu stranou všeho a všech, obrácený dovnitř, vně spíš jenom tehdy, je-li si jist v tom, že když otevře oči, obzor bude zelený. Přenáší si svoje verše po kopcích kolem Vsetína; zbavuje slova nahodilostí a zbytnělostí, osekává je jako Karel Toman. V přílivech citů, které zásadně neprozrazuje, ale skoro se za ně stydí, sleduje a obrušuje náplavové dřevo a jeho překvapivé tvary.

Sem tam se zdušeně zasměje a vzpomene si na některého z jemu milých autorů, z nichž exaktními postupy vymyl vše (je totiž hydrolog), co mu milé není. A to pravé je součástí jeho života, jeho snění. A umí to zpaměti. Stejně jako vlastní verše, které se pomalu skládají do bohatšího celku, který mi zní jako hudba Stravinského. Tu také ještě plně nechápu, ale cítím, že se jí něco podstatného, a velmi originálně, sděluje. Nedá mi to: Jane Válku, bušte do své staré remingtonky silněji a častěji! *–dm–*

JAN VÁLEK

Je tu jistá nestřídmost

U kostelíka Svaté Trojice
rozpakuji se:
nevím, kolik plakat

Za pláč kochám se:
ostal a voní akát
u kostelíka Svaté Trojice

Tak sobě

a já si raduju tu svoji radost
raduju raduju a furt mám né dost

a tak si žaluju tuhle mou žalost
žaluju žaluju až jedna radost

Jeslí stelte

místy znaven jsem,
až drtkou slaminy tuchnu

i zas jůra jsem:
trefí-li mě, juchnu

Už ano, no, o

nemá ceny
nemá ceny
ceny ceny
od ozvěny
čekat stručnou řeč

Vendryňský poetický magazin
Vojtěch Kučera, Kosmákova 21,
615 00 Brno - Židenice
adalbert.weles@centrum.cz
http://www.weles.cz

PAVLÍNA LESOVÁ

Babiččin poslední úsměv

oči s obrazy
jež dávno překročily skutečnost
do sna
vyvrhly světlu
katakomby křivd

teplo fialových dlaní
jimiž pečlivě
století cedila
prosmeklo se kolem
desinfekčních vteřin

jako cestovat předminulým
časem
a náznakem dotýkat se
křehkých levitujících
pavučin

Předtucha Vánoc

na niti od stropu
visí poslední zbytky kapra
telefon mlčí
bez většího poprasku
smutkem zavrtávat se
do teplého křesla

Výčitka

trny ti vyrůstají z tváře
ach jako bolí
každý tvůj pohyb
už si jen sten
neobratně se proplétající
síťovinou
houbovitého mozku

K nepřekonání

hluboko pod námi je země
jsme celí rozbití a němí
mlhy nás nesou do pekel

mě
tělo bez kostí

z tebe
jenom křídla
jenom křídla

Soukromý Žalář

hořím
když víčka strachem sevřená
násilím otevírám do tmy

venku mráz
rozbíjí
krápníky vteřin
zamořených nadějí

v žilách mi koluje už jen voda

zelené housenky marnosti
hned s včerejškem zabednily
těžká sukovitá vrata

. . .

utíkáš i ze snů
abys (opodál) nedotčen
mě bolel

Pavlína Lesová (*1979), studentka antropologie na PřF MU v Brně, žije v Tupesích u Uherského Hradiště. Publikovala ve Welesu a Iniciálkách Tvaru.

PAVEL SOBEK

Záchodové okénko

Srpnová noc sem okny vdechuje
horký závan bramborové kaše.
V prachu, smíšeném s vlasy,
ožívá podlaha šouravými kroky.
Stíny kaktusů se derou zeminou.
Vermeerova dívka na kopii obrazu,
nehybná,
nad záchodovou mísou pročítá si
hlubokou čerň řádků.
Na vyšívaném přehozu postele
ovoce, vysypané z ošatky.
Okénko do výtahové šachty naslouchá,
dýchá, pootevřené.

...PRÁVĚ JSEM SE VRÁTIL Z PŘEDNÁŠKY A TEPRVE PŘI ODCHODU JSEM ZJISTIL, ŽE JSEM MĚL PŘEDNÁŠET JÁ... JMENUJI SE UMBERTO E.

(1

...NAPSAL MI JEDEN ZE ČTENÁŘŮ, JIRKA H. Z O. - A PTÁ SE, ZDA JE V LITERATUŘE PODOBNÝ PŘÍPAD JAKO JE ON...

(2

ZROVNA SE MI TREFIL TÍM SVÝM POHNUTÝM PŘÍBĚHEM, DALO BY SE ŘÍCT, ŽE JE TO PŘÍMO **TAH NA** BRANKU... A TAK PŘI POMENU HAMLETA...

(3

HAMLET ČASTO VÁHAL, TU VOLIL TAK A TU JINÁK, JEDNU DÍVKU DOHNAL K SEBEVRAŽDĚ, TU NĚKOHO URAZIL A TU POLITOVAL...

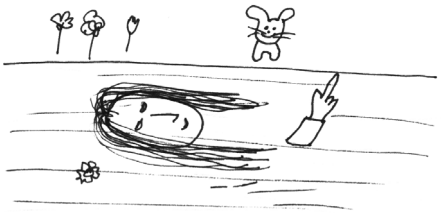

4

CHUDÁK TA DÍVENKA, TOHLE JE JEJÍ LEBKA... KDEPAK YORICK... A Z TOHO BY MOHLO PLYNOUT TOTO POUČENÍ PRO JIRKU H. Z O. –

5

KDYŽ UŽ SE NĚCO STANE, JE NUTNÉ VČAS SE ZBAVIT TĚLA... JINAK TY VZPOMÍNKY DOVEDE OŽIVIT LECOS...

© Michal Jareš

POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ

6

DENÍK ANEŽKY BURŠÍKOVÉ Z TLUMAČOVA

Při toulkách internetem jsem na stránkách Borise Jirků nalezl deníkové záznamy jeho babičky, které byly pořízeny v letech 1910 – 1924 a 1945 – 1947. Následující řádky jsou publikovány se svolením Borise Jirků a byly vybrány z druhé části záznamů.

-pak-

13/4 1945 Po 20 letech, když se uklízely z půdy všecky hořlaviny pro případ požáru, protože se blíží fronta druhé světové války, našel se tento sešit založený mezi starými papíry. Myslela jsem že je ztracený, jinak bych tam byla kolikrát něco připsala. co jsme za léta prožili a zvláště za ty poslední. Celý život jsme se přičiňovali a šetřili na stáří a teď kdo ví jak to všecko ještě bude. Fronta se blíží od Hodonína, který již mají Rusi. O Veselí kde jsou naši Horáci jednu chvíli se mluvilo, že ho již mají, na druhý den, že ho ještě nemají a teď zase, že už ho Rusi mají. To je strašné, když si představíme co se všecko může stát a žádné spojení teď néni, ani telefon ani telegram ani dopis.

Každý den čekáme odněkud nějakou zprávu, jsou-li živí a zdraví ale pořád nic.

V neděli 22/4 se ohlásilo z kazatelny že 25/4 na Marka obvyklý průvod do polí nebude pro nálety a blížící se frontu.

23/4 Je vybubnováno že od 1/2 8 večer do rána 6 h nesmí žádný vycházet z domu a taky žádný nevychází že by mohl být zastřelen.

Přijela sem švagrová Krom. a říká že jejich Vlasta i Máňa jsou obě v zabraném, u Kyjova i v Kdousově a že to mají dobré. My jsme připravení že až něco přijde že budeme ve sklepě.

29/4 Byl pohřeb Franty Horníčka který zemřel po krátké nemoci stár teprve 46 let. Děla neustále tento den duněla, snad střílely na Hradiště.

1/5 Byl u nás na bytě voják účetní, ptám se byl jste také ve Veselí? Jak je to tam? Že byl ale on že nestřílel že je v kanceláři a nebyl tam do konce, tak že neví. Hana se ptala vojáků u Vaň. protože oni nerozuměli česky jako náš. Že je rozbité, že desetkrát se tam jedni s druhými vystřídali. Tak co mě Kroměřížská potěšila, tito mě zase zarmoutili. Ale ten náš voják říká že to tak nemusí být pravda, že to jsou někteří takové huby. A nic se nedá dělat, už se mi někdy zdá, kdyby to bylo možné že bych tam pěšky šla.

Kanonáda je pořád silnější a silnější okna se nám otřásají. Čeká se že už dnes v noci se nedospíme.

2/5 Jsou Jožovy narozeniny. Vyspali jsme se ještě v posteli. když se probouzel den vzpomínala jsem na Jožu, že právě teď ve 4 hodiny se narodil. 33 let. Kde jsi, žiješ-li a vzpomínáš také? Když odjížděl říkal, že přijede za 4 roky a už je to 7 roků a 8 měsíců. Já jsem měla zlou předtuchu, co se může stát za 4 roky s námi nebo s nimi a skutečně přišla do toho tato strašná válka, a jenom ta naděje nám zůstává že konec války se blíží a teprvé se o sobě dovíme.

Hned z rána byly strašné rány jako by už děla střílely na Tlum. Fr. Vaň. byl na dvoře a ostrý úlomek jako vejce velký vletěl na dvůr okolo jeho hlavy. Přinesli nám to ukázat ještě teplé. Vyhazovali u nádraží výhybka. Velice nás bolí že již mnoho dní nemůžeme do Zl. poslat žádné mléko. Když ho seženeme néni nikoho kdo by ho tam dodal. Běhám ke Skop. jestli Hausk. nepojedou na cig., ani mlékař už tam nevozí žádné mléko. Čekali jsme dokud to bylo ještě možné že Leop. nebo Antonín dojedou a že jím naposledy seženeme větší množství ale žádný nedojel, aji jsme na ně proto nadávali. Bož. velmi lituje že ještě na 1. května když byl trochu klid, že nevzala na záda mléka a přes Machovou pěšky jím to nezanesla. To byla poslední možnost. Stařiček jak uvidí mléko pořád běduje: nebohé děti oni jsou tam bez mléka, kdyby se dalo nějak jim ho tam dodat. Nám teď když jíme kávu nebo mléko hořkne nám to v ústech, co oni jedí a jak jsou dosud bez mléka. Kdyby jen ten konec už byl, mluví se že už jistě tento týden. K tomu ještě je i počasí takové ponuré, ustavičně už několik dní prší, zima námi otřípá, právě takové bylo když nás zabírali Němci 15/3 1939.

3/5 Večer jelo mnoho vojska přes Tl. k Hul. Měli jsme zase vojáky a nejvíc u Vaňharů, je to na rohu a každé jich najdou. Čekáme to tady už každý den. lidi mají kryty připravené hned se odstěhovat. Někteří už spali ve sklepoch.

Lidi se už ani na noc nevyslíkají, aby byli připravení. Elektriku vypnuli, svítíme svíčkou, lehli jsme s myšlenkou, co bude do rána. Spali jsme až o 3 hod klepe někdo na dvoře. Bož. že myslím jsme neslyšeli a bouřili na nás vojáci o byt, že přišli k ní, že je jich plná světnice, že je jím zima a že jím tam topí. Taky k nám zase přirukovali zmoklí, umazaní, suší si pláště u kamen nasáklé vodou, je jich plná místnost. Telefon mají natahnutý od Baď. přes celé naše humno, kde sekerou odrazili od bránky zámek a je dokořán i na noc. Já dnes celý den jen umývám nádobí, půjčit jím nádobí pro

oběd, půjčit talířů, u Baď. jsou 2 důst. zase pro ně to samé a zase umývat. Děla celý den hřmí, že už jsou jen 5 km od Tlum.

Já jsem se šla dnes ráno podívat k řezníkovi jestli seká ale všechny obchody zavřené jenom mléko se vydávalo, jinak už žádný nikde nebyl na ulici, okna všude zatlučené deskama, sklepní okýnka zazděné. Fronta už je za Tlumačovem asi na skalách. My máme všecko z bytu pryč jako kdybychom se stěhovali. Vnitřní okna máme vystavené a z venku zatlučené deskama. Ve sklepě už máme kamínka a topíme tam. Bož. si vyčistila a uklidila svůj potom přišel Fr. V. že on její sklep okupuje aby ony šly do našeho. Mezi našema vojákama je takový chlapeček jak byl náš Josefek když vychodil školu, leží na divaně odp. a spí. A teď o staříkovi. Velice rád dělá co já nemám ráda mohu ho prosit nebo co chci dělat. Vojáci jsou tu na chvílku, jdou na frontu, čekáme, kdy zatroubí siréna že se máme schovat do krytů ale to mu nevadí aby jím donesl fot. jakou on míval dílnu myslím si nebudeš jinačí kdyby smrt seděla za krkem. A když řeknu nedělej to jak když hrachu na stěnu hodí. je večer a ještě nevíme kdy to bude. Sedíme v kuchyni při svíčce a já píšu.

4/5 Za Slivotínem u Záhlinic nechali Němci srazit, zničit a zapálit nákladní vlaky plné zboží. Lidi tam jedou úprkem a nosí a vozí si spousty věcí, pytle punč. a šlapek, balíky hřebíků, svazky videl a lopat, konvy na zalívání aj. Na desky jeli napřed s tragařama, potom s vozíkama a s vozama, koňama, kravama, cesta se netrhne, fůry naložené na vrchovato trámama a deskama, jen to drnčí. Vagony se střeženým zbožím, že hoří z toho se už nedá nic vzít, ale že je tam ještě spousta soli. Cukru, že tam bylo tolik, že sedláci z blízkých dědin vozili po 20 centoch. Ale střelba už je ze všech stran, kulky, že už jím fičí okolo uší a je to odvaha tam jet. Něm. Vojáci, že říkali, že prošli světa i v Africe, že byli ale to že ještě neviděli, všude, kde byla fronta, že byli lidi poschovávaní a ani nevycházeli. Ještě pořád máme vojáky, už jsme celé utrápené. Protože je zima, topí se celý den našim uhlím a každý den velký hrnec našich zemáků beze všeho, ani nepoděkují tak jsou drzí. Jako ze svého. Odpoledne už máme v naší kuch. vyhaslé přijdou už po druhé zadělat jím na koláče že mouku a cukr mají, tedy znovu zatopit shánět jím kvasnice a t d. a posluhovat protože se jich bojíme a nejradši by jsme jím viděli už paty. Pořád něco požadují ale slova českého se nesnaží naučit a promluvit jenom němčinu i když jim slovo nerozumíme. Jinak musím říct že byli čistotní hned

každé jak dojeli myli se, holili, česali a nic nám nevzali.

5/5 Někteří lidi už jsou v krytě několik dní, dosud to ani nebylo tak nutné dnes už je střelba na blízku, je tady postřelen jeden Písek jak šel pro vodu. My jsme včera seděli do půl noci v kuchyni, potom jsme si šli lehnout oblečení do světnice a trochu jsme se vyspali. Dnes v noci byl velký hluk na ulici od lidí i koní, budím stař. neslyší nic, jdu do dílny za voj. jeden je vzhůru ostatní spějí, snažím se mu vysvětlit že se něco děje, krčí rameny, nerozumí nic. Ráno se dovídáme že dojeli v noci němci, bili i nám do vrat že je rozbijí, že ve válku se nezamyká. Vedlejší Rud, že jim řekl, že tady je malý dvůr a nemohou se sem dát koně tak šli dál. Naproti Štefce Kelové vylomili dveře a zebrali v síni ve sklípku jakési zásoby. Také vykradli na konci Smyčky, Žákovu, Abrahamovou a Šlikovou. Odpoledne zase chtějí vojáci aby se jím upekly koláče. Když byly hotové pojedli s černou kávou a k večeru k naší velké radosti se začali vypravovat. Ostatní koláče zabalili, sebrali s sebou a odjeli k Hulínu. Tento večer bylo velké vinobraní, lidi rozebírali zásobu látek složených v cukrovaru v Hulíně, Laďa policajt, že dovezl fůru v korbě, Franta Prokopů dojel domů až o půl noci na kole, některým to zebrali vojáci, kterých byla plná silnice. Večer jsme byli u Vaňk. přišla tam Maňa Gazdova, a tak že tuto noc v 10 se vyhodí u mlýna most, v noci přijedou voj. kteří budou rabovat a že už se nemá tuto noc spat. Most byl vyhozen i vojsko dojelo a hledalo po chalupách jenom že každý měl všecko poschovávané. Ve sklepě jsme spali jenom tuto jednu noc.

6/5 V neděli jsem se probudila ve sklepě a hned se jdu podívat po chalupě, všecko v pořádku, střelba žádná, jdu na dvůr a jakoby to už vonělo mírem. Jdu k Vaňk. na dvůr všecko ticho chalupa odemknutá v jizbě ani ve chlévě žádný. Jdu zpět a oni teprv vycházeli z Baď. sklepa. Přišel Fr. Prokopů a říká že Samohýlom zebrali Němci koně a vůz, jím pojedli všecky koláče a ukradli 6 kilo cukru. Po chvíli začali chodit muzikanti s nástroji a mluví se že už se jde Rusům naproti. O 8 hod. už pochodovali okolo našeho s hudbou a praporama k Záhl. a celý Tlum. je s nadšením vítá a doprovází nebo stojí špalírem. Jdou a jedou až do odpoledne. Nějací generáli se stavují u obecního domu a mluví k lidem, Horák a Matuška to překládají. Že osvobození našeho městečka jich stálo 100 životů, ale že tu oběť nám rádi přinesli. Potom se volil výbor, jsou v něm hlavně komunisti. Obšnajdr Slávek Janišů, Vincek Němečků atd.

S FANTAZIÍ SE DOBŘE ŽIJE, ALE MUSÍ Z NÍ BÝT CÍTIT ŽIVÝ ČLOVĚK

(Rozhovor s pilotem Davidem Růčkou)

Inženýr David Růčka je jedním z nejmladších kapitánů Českých aerolinií. Je mu 34 let, pilotuje Boeing 737 a létá většinou na evropských linkách. Když nelétá, dělá jiné věci, mezi jiným také čte. Hlavně verneovky. Znovu a opakovaně. Čas od času je dobré zastavit se s lidmi, kteří se takříkajíc literaturou neživí, ale je pro ně něčím důležitá. Mělo by se tak dít vlastně pravidelně, nebo alespoň občas. Davida Růčky jsme se zeptali:

Jak se stalo, že se právě Jules Verne objevil mezi vašimi oblíbenými autory a že si vás nakonec získal natrvalo?

Nevím, jak se to stalo, ale opravdu jsem verneovky hltal od dětství. Jeho romány u nás byly vždycky běžně dostupné a jeho literatura se řadila k takzvanému vědeckofantastickému žánru. Od dětství mě zajímala spíš technika včetně jejích vnějších charakteristik, to, čemu se říká dnes design. Lepil jsem modely letadel a lapal na ně k radosti mé maminky prach. Ale myslím, že jádrem otázky je dopátrat se, proč čtu Vernovo dílo i teď, v relativně zralém věku a proč jsem shromáždil ve své knihovně na 60 románů tohoto autora. Aniž bych byl schopen nějaké přesnější analýzy a popisu mého zájmu, myslím, že je to proto, že jsem se, abych tak řekl, pročetl k Vernovi trochu jinak, než předepisuje teorie, to znamená jinak než jako k autorovi zmíněné vědeckofantastické literatury. Přivedl mě k tomu vlastně Vernův životopis, který se mi dostal před nějakými deseti lety do rukou. Verne netvořil lehce, jak jsem si přečetl v jeho životopise. Než se, obrazně řečeno, chopil pera, prostudoval spousty materiálů a fantazií je dotvářel a domýšlel. A díky obrovskému množství využitého reálného materiálu žádné z jeho děl nepůsobí plytce. Začetl jsem se do tohoto autora znovu a díky jeho sebraným spisům, vydaným nově v brněnském nakladatelství, jsem uviděl tohoto autora trochu jinak. Po opakované a komplexnější čtenářské zkuše-

nosti na mě Verne působí především jako autor dokonale zpracovaných cestopisů s napínavými, dobrodružnými prvky. Jeho poučené cesty realitou i fantazií mi opravdu přinášejí velké potěšení. Verna nesmírně obdivuji.

Byl vůbec někdo někdy schopen konkurovat tomuto autorovi a postavám z jeho děl? A jak vlastně vypadá vaše knihovna?

Romány Julese Verna určitě nebyly mým odrazovým můstkem do světa literatury. Protože jsem už v pěti letech dobře četl a protože mě silně v knihách zajímaly ilustrace a barevnost, četl jsem už tehdy s chutí Ferdu Mravence. Pak přišly První a Druhá kniha Vikinga Vika. Uměl jsem je skoro zpaměti. Vděčně vzpomínám na Lovce orchidejí Františka Flose. Takové a podobné „pilíře" literatury kultivovaly mou češtinu a radost z ní. A moje knihovna? Solidní výrobek neznámé nábytkářské firmy, který jsem sám smontoval a namořil. Mám v ní knížky Šabachovy, dost jsem četl i Michala Viewegha. Jeho poslední kousek, Báječná léta s Klausem, mě však dost zklamal. Rád čtu životopisy, momentálně van Goghův od Sweetmana, možná, že brzo začnu sbírat Goghovy obrazy.

Zaujala vás některá ze současných knih v žánru fantastiky, literární fikce či literatury blízké dílu Julese Verna? Našel jste si tady svého autora?

Pořád se snažíte vtlačit mě do řad čtenářů fikce a fantastiky. A Verna přiřadit někam, kam si myslím, že opravdu patří jen z malé části. Zkuste si třeba přečíst Vernův román Malý dobráček. Pokud byste neznali jména autora, můžete mít zcela oprávněný pocit, že čtete například Charlese Dickense. A mohl bych uvádět mnohé další příklady. Ze současné fantasy literatury a science fiction nečtu nikoho. Musím se přiznat, že ani neznám jména autorů, kteří se na trhu dnes objevují. Není to vůbec tím, že bych odmítal fantazii a její oprávnění hýbat literárními obrazy. Vždyť fantazii mám rád, patří k životu a dobře se s ní žije. Ale musí z ní být hodně cítit živý člověk.

Po přistání linky Paříž-Praha s kapitánem letadla ČSA Davidem Růčkou za Texty hovořil –dm–

MAREK WAWRZKIEWICZ

Milostná střevní

Motto: *Kdyby se někdo zamyslel nad tím, co se nachází v nosních dírkách, v krku a v břiše, došel by k závěru, že jsou tam jenom nečistoty. A pokud se nechceme dotknout ani konečkem prstu hlenu nebo výkalu, jak máme toužit po tom, abychom objali pytel hoven.*

Papež Inocenc III.

Utichlo.
Zapadají hvězdy bradavek a dech
je v souladu s vlnícím se šerem pokoje.
Ještě jenom tepe nerv
jako němá sekundová ručička
a mizí paprsek, bezhlasý svědek,
který přece prostupoval vzepjatým tělem
před chvílí, před věčností.

Neumím se tě zeptat, kdy
jsi byla více moje. Teď
nebo světelné roky předtím.

Srdce je už monotónní. Břicho,
ach břicho, je něco jiného.

Tvoje břicho, moje ucho.
Nevím, jak se tam zatoulalo.

Avšak je tím samým, v němž
někdy hostuje Mozart,
Armstrong a Albeniz.

Ach, kolik se toho děje
pod hladkou kůží,
v červených závěsech.

Dupou splašené koně
v nachových trávách,
ožívají sopky, vybuchuje láva,
gejzíry se rodí v mezipatrech pekel.

Pamatuji si, co řekl jeden starý papež,
kdysi, v dávné minulosti.

Vím, je to hřích, a přesto
mu nemusím věřit.

Marek Wawrzkiewicz (nar. 1937 ve Varšavě) autor mnoha básnických sbírek, překladatel, redaktor. Překlad pochází ze sbírky *Pózne popołudnie* (2001).

Z polštiny přeložil Libor Martinek

CHUDOBKA VZPOMÍNKOVÁ

Dnes, jen několik málo týdnů od vydání letáku vznešeného a zároveň srdečně prostého titulu Maminka, lze stěží odhadovat, jak hluboce zasáhne dosavadní florianologická bádání. Snad ano, snad vůbec ne, rozhodně však nikoliv hned a nikoliv převratně. Iluze, ať jakékoliv, nejsou na místě. Svědectví o manželce Josefa Floriana a matce jeho dvanácti dětí, Františce, rozené Stehlíkové (1882 – 1962) sestavil ze svých vzpomínek a fotografií a z korespondence se sourozenci i z písemných projevů jiných příslušníků rodiny a známých in memoriam 120. výročí jejího narození a 40. výročí úmrtí její nejmladší, Václav (1927).

Františka Florianová žila svůj pozemský život v tak podivuhodné a zároveň nekonečně pracovité skrytosti uprostřed všeho neustálého okolního ruchu, v tak dojemně kajícné tichosti, že v této době tzv. agresívního zviditelňování, reklamy a téměř všobecného pokrytectví těžko uvěřit. Mělo být toto její inkognito darem, neocenitelným osobním privilegiem? Či snad se jí tímto životem v důsledném ústraní dála křivda? Tak či onak se její celoživotní stal konec konců i jejím posmrtným údělem. „Jeden dlouholetý a pravidelný návštěvník Staré Říše – na omluvu budiž uvedeno, že byl básník – se velice podivil, když se po otcově smrti dověděl, kdo je naše maminka," vzpomíná Václav Florian. (s. 7.). Ostatně každý, kdo je alespoň zběžně obeznámen s touto kapitolou naší náboženské a kulturní historie (nejzřetelněji to vyniká z korespondence) si nemohl nepovšimnout, že byla-li kdy vyvolána jménem „paní Florianová", pisatelům zpravidla tanula na mysli svobodná sestra a prodloužená ruka Josefa Floriana, „tetí" Antonie (1878 – 1956). „U nás byla chyba, že všechno dostala do ruky tetí a maminka jako kdyby nebyla. Mně vždycky připadalo, že je u nás služkou a velmi mě to bolelo..." uvažoval zase jindy s podobně patrnou lítostí Metoděj Florian. (s. 9.)

Jen dvanáctistránková Maminka, vydaná v pouhých 300 kusech soukromým nákladem autora letos v Šašovicích u Želetavy, nemůže a ani nechce změnit historic-

ký význam osobnosti Josefa Floriana. Umožňuje však vhlédnout do privatissima Florianovy rodiny, např. do jejího vnitřního uspořádání, do jejího každodenního chodu, do způsobu její dělby práce a povinností apod. A také pochopit postavení žen v ní. Bez sentimentu a s nečekaným odstupem, bez dnes už stereotypního nekritického obdivu. Každá řádka, každý motiv zrovna překypuje nutností potřeby být vysloven a nahlas pojmenován, být přiodě n navždy fragmentárního slova tištěného. Aby vydal svědectví o dokonalosti lásky maminčiny a i o nekonečnosti dluhu lásky vůči ní.

Petr Hora

SKRZE TMU NĚČÍ OKO (K NOVÉ SBÍRCE JANY ŠTROBLOVÉ)

V Kritickém metru MF Dnes 8. ledna 2002 přeměřil Radim Kopáč novou sbírku Jany Štroblové Skrze tmu něčí oko. Kritik sbírce vytkl absenci atmosféry, osobitého vidění světa, nedostatek stylistické zručnosti, verše odsoudil jako „stokrát omleté, zoufale nepoetické a exaltované fráze". Ilustrace Václava Kabáta pak šmahem odepsal jako kýčovité a závěrem ještě upozornil na „četné gramatické lapsy". Zdrcující. Zvláště v souvislosti s titulem vydaným v kvalitní Edici poesie Host, v níž ostatně Štroblové vyšla i devátá sbírka, Světlohry (1996). Odsudek každopádně provokuje k přeměření, vždyť mladému Kopáčovi se stává, že se nepotká s verši starší generace...

Výtek vůči redakci knihy je několik. Záložka uvádí nesprávně vročení dvou sbírek Jany Štroblové, a to sbírky Hostinec u dvou srdcí (1965, má být 1966) a sbírky Torza (1969, má být 1970). Sinologa Kolmaše jistě nepotěší, že obor, kterému se věnuje, může být v kulturních kruzích označen jako synologie (na záložce). Poslední výtka směřuje k redaktorské nepozornosti na s. 18, k instrumentálu plurálu „s lučnímu kobylkami". Ve sbírce několikrát užitý tvar „oblásky" rozhodně nelze v tématickém kontextu tvorby Jany Štroblové považovat za chybný.

Sbírka Skrze tmu něčí oko přináší, stejně jako všechny předchozí básnířčiny knihy, civilistní verše plné lásky, touhy, stesku a naděje. Nejde však o verše banální, přepjaté a uplakané, kde by slzy byly pocukrované. Toužila-li debutantka Štroblová ve sbírce Protěž (1958) „v nazlátlém třpytu, na jaře setém, / plnit se, přetéci, rozpětnit květem" a bála-li se „všeho, co se zmešká", v roce 1989 píše Jiřímu Ortenovi: „My se pozemskostí / div neudávili, bratříčku, my hladoví hosti, žel / (už ta chuť-potměchuť mládí; pelyňku?, či mlíčí?)." A dnes? „Zbrklá postava, / ta v sešlapaných loďkách, / v jakých nikam neodpluje," toužící „jen ještě dostat zas květ protěže". Přibývá ohlédnutí („Zbořili ves – i já ji v duchu stavěla."), vzpomínek, návratů k dětství („stesk po světě z babiččiny truhly"). A v těchto ohlédnutích nabízí básnířka verše z nejpůsobivějších, když například zkouší objevovat „živly v pískovci": „Vidět. Skrze. / Mít – jako je písek v jantaru – / zalitou paměť. V slze." – Dílo Jany Štroblové umožňuje vhled do ženské duše, od netrpělivé dívky až k trpělivé ženě, do duše moudré a rozvážné a někdy i trochu víc patetické a sentimentální. Všudypřítomnost touhy a naděje dokresluje Štroblová znovu tradičné: lunou a světlem, v kontrastu ke stínu a tmě. Stesk a toužící naděje jsou zde spojité nádoby zapomenuté v tichém polosnu, na louce. Myslím si, narozdíl od Kopáče, že toto mírně starosvětsky působící zátiší se s Kabátovými ilustrace dobře doplňuje.

Další významnou tématickou složkou knihy je odpovědnost, především morální odpovědnost člověka k přírodě (obrácení se k těmto otázkám je jistě motivováno i tím, že se lidstvo ocitlo na prahu nového tisíciletí), ale také odpovědnost umělce. Odpovědnosti umělce je věnován druhý oddíl sbírky nazvaný Propady. V tomto oddíle autorka zkoumá odpovědnost za talent, za dílo, za pravdivost uměleckého zobrazení ve zrychlujícím se světě („pomalý čas, jejž rychlík rozdupe", „ano byl staromil / malomyslněl / v časoprostoru bez děje"). Sedm portrétů různých umělců směřujících k pointě celkově působí jako básně mnohoslovně, více by jim asi slušela forma povídky. – Nepříliš přesvědčivě působí také verše vztažené k pozici člověka v přírodě („Člověk. Už provždyc-

ky / všeho pán.“) s kritikou násilí vůči člověku, zvířeti i krajině, ať už je to apokalypticky pojaté Rekviem za dobytek („Zbytky těl zakopou se do hlíny. // Co ale duše?“) či báseň Globální oteplení. Panování člověka však nemůže být věčné, vždyť „v nebi, předtuchami protkaném, / horečným mrakům mráz jde po zádech, že se až začaly třást orkánem“. Snad proto uvádí Štroblová do sbírky také motivy adventu a – stejně jako v předcházející sbírce Hlasy (1999) – několikrát oslovuje Boha, Velkého Mága či Velikého Světlonoše.

Po formální stránce nabízí Štroblová čtenářům to, na co jsou u ní zvyklí. Sledujeme například opět poměrně četné užívání závorek, které je jedním z viditelných vlivů poezie Mariny Cvetajevové. Básně mají povětšinou vázanou formu, čteme pestré a bohaté rýmy volně procházející básní či ve střídavé pozici, které různou měrou dodávají veršům méličnost. S péčí o zvukovou stránku verše se ostatně pozorný čtenář setká často („Snad skrze tmu něčí oko / už růst úplněk uvidí.“). Důkladnou práci s rytmem a rýmem lze jistě považovat za konstantu v poezii Jany Štroblové. Co je však v posledních sbírkách nové a přínosné, je úsilí o větší koncentrovanost výrazu.

Závěr? Zjistil-li Radim Kopáč, že nová sbírka Jany Štroblové má z metru tak akorát dvacet čísel, na základě provedeného přeměření si myslím, že se minul téměř o půl metru.

Petr Odehnal

Jana Štroblová: Skrze tmu něčí oko. Host – Edice poesie Host, sv. 58. Brno 2001, 76 stran.

LETOŠNÍ ORTENOVKY PONĚKUD PODIVNÉ…

Letošní udílení Ceny Jiřího Ortena vzbuzuje přinejmenším rozpaky. Skutečnost, že cena byla udělena dvěma autorům, jednomu básníkovi, který vydal už svou pátou sbírku (Martin Langer získal Cenu Jiřího Ortena za sbírku *Pití octa*) a jednomu prozaikovi za jeho literární debut (Jaroslav Rudiš: *Nebe pod Berlínem*), by mohla být základem názoru, že mladá (Ortenova cena se udílí básní-

kům do 30. let) česká literatura byla v tomto roce tak vyvážená v oblasti poezie a prózy, že zkrátka bylo zapotřebí udělit ceny dvě, pro každé odvětví zvlášť.Když se ale na věc podíváte trochu hlouběji, zjistíte, že ono to nebude tak horké. Pokusím se teď předložit několik reflexí, které se vztahují k oběma knížkám.

Martin Langer je básník, kterému pro zachycení určitého výseku světa, pro záznam nálady, nebo vůbec pro reflexi o postavení člověka ve světě nestačí jeden obraz. Vždy jako by se bál, že vyjádření není přesné, že chybí ještě jeden, odlišný úhel pohledu: „Moje samota je boží rodina / uvnitř / vně tedy tady / na zemi – jakýsi výlet / ale není to let / pakliže pták létá jako já / přerývavě k smrti / vyděšený" Zdá se, jako by byl posedlý potřebou sdělovat čtenáři zoufalství, které se dostavuje při hledání své, vlastní básnické cesty. I proto je *Pití octa* prosyceno aluzemi, ale i citáty jiných autorů. Výsledky ale nebývají rovnocenné.

Tam, kde se vyrovnává s pohledem jiného tvůrce, s jeho způsobem zachycování světa, tam vznikají kouzelné básně-dialogy, jako např. báseň *Ctím tři mistry*, věnovaná Jiřímu Kolářovi, Ladislavu Novákovi a Josefu Hiršalovi. Kde se v jednotlivých strofách vlastním jazykem pokouší interpretovat metodu každého z uvedených básníků. Když se přidá vyprávěcí rovina z oblasti rodinné historie, vznikají lyricko-epické delší básnické celky, které jsou jakousi malou veršovanou dějepravou. V těchto polohách je, myslím, ukrytý talent Martina Langra. Pojmenoval bych jej asi takto: slovem, poučeným u různých autorit, ale stále zarputile se snažícím být slovem vlastním, jedinečným, tedy tímto slovem odkrývat vlastní kořeny a nacházet souvislosti mezi svými pocity a svým rodokmenem.

Ovšem jsou i básně (jako třeba *Cestaloď*), které se stávají jen jakousi literaturou z literatury a pro literaturu. Poznámky za takovou básní, kde je přesně popsáno, který verš odkud pochází, jsou sice jasným vnějškovým znakem, že jsme na počátku nového století, že tedy to, co označujeme jako postmoderna je i pro tuto sbírku stále erbovním slovem (především tím, že už tu nejde o nové pohledy, ale o správný a nový mix pohledů známých). Nejsem si ale jistý, jestli takový pall-malll je smysluplný. Vcelku však lze říci,

že tato sbírka za čtení stojí a že Cena Jiřího Ortena byla v tomto případě udělena oprávněně.

Druhá knížka je na tom o poznání hůře. Jde o kaleidoskop drobných epizod, které dohromady vytvářejí celek. Dějová linie je poměrně prostá: mladý učitel odchází od své ženy a učitelského povolání, bere si kytaru a odjíždí z Čech do Berlína, kde si v metru vydělává hraním. Tady se seznámí s poněkud lehkovážným Pancho Dirkem, se kterým založí punkovou kapelu U-Bahn, podle německého označení pro metro, kde se setkali. Oběma nejde ani tak o hudbu, jako spíš o zábavu a u Pancha Dirka navíc jde především o to, že bude blíž ženám, které nade vše miluje. A tady je hned první zádrhel. Když nás autor seznamuje s touto Panchovou vášní, neodpustí si, aby nám nepřiblížil i metodu, a co najednou slyšíme: Kontaktýrunk, Montýrunk a Demontýrunk. To se opravdu nic od 60. let a Milana Kundery nezměnilo? Ale ano, celý vztah zplaněl a zvulgárněl, ale jinak je to až otrocká závislost na Směšných láskách. Nicméně příběh pokračuje, do kapely přibude ještě jeden člen, poněkud romantický a hřmotný bubeník. Vypravěč se seznámí s dívkou jménem Katrin. Několik (asi, protože čas jako by se tu nehýbal, což je jedna z předností této knihy) měsíců spolu žijí. V závěru dívka získává stipendium na univerzitu na Islandu a vypravěč přemýšlí o návratu.

Celý tento příběh je zabalen do drobných epizod, jejichž hlavním tématem je podzemí Berlínského U-Bahnu. Jmenuje se tak skupina, vypravěč tu tráví soustu času v baru, kde sedávají řidiči, tady se vypravěč setkává s postavou Guntra, který jako strojvedoucí přejel pět lidí, zde zaslechne i historku o podivném laku, ve kterém jezdí ti zemřelí, kteří svůj život skončili v U-Bahnu. Pravda, Jaroslav Rudiš toto všechno zaznamenává s jemnou ironií především ve vztahu k postavě vypravěče, ve které si máme představit samotného autora, je pravda že Rudiš umí zaznamenat dialog a dokáže volně a plynule přecházet z historky na historku. Ale bohužel není pravda to, co se této knížce tak často podsouvá, totiž schopnost jako Bohumil Hrabal zachytit svět drobných figurek.

Ten svět sice Rudiš zachycuje, ale jen jaksi povrchně, zvnějšku, na efekt. Spíš, než Hrabalovská inspirace, napadá mně tu inspi-

race beatnickou literaturou. Jako by u nás v Čechách Kerouackovo Na cestě stále platilo. Zkrátka: knížku si přečtete rychle, zcela určitě nebude nikoho (není-li zbytečně puritánský) nudit ani urážet. Ale do knihovny bych ji nechtěl, neměl bych totiž důvod se k ní vracet. A proto si myslím, že ta knížka má ambice stát se dobře prodávaným titulem, ale nejsem si jistý, jestli má co dělat s Cenou Jiřího Ortena.

Jakub Chrobák

Langer, Martin: Pití octa. Host, Brno 2001. 80 s., 99 Kč,-

Rudiš, Jaroslav: Nebe pod Berlínem. Labyrint, Praha 2002. 141s., cena neuvedena.

MICHAIL BARU

***

Na sníh za oknem
S překvapením shlíží
Malinký kaktus

***

Kalifornie.
Tak daleko od domova...
Že je to blízko.

***

svítá...
a na nebi nad letištěm –
boing a tři racci

***

Uspěchaný vítr
v listí usychajícího javoru -
ještě prohání se naposled

z ruštiny přeložil Pavel Kotrla

aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie

http://www.aluze.cz

texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 28

zima 2002–03

Úvodník:

Letní dopis na zimní Bystřičku II

Pablo,

toužíme po repete dobrého, i když pak žijeme nové. A tak glóbem zas zatočil jsem prudce, až modrá s hnědou se slily, jak divoce jsem do té malé koule dřísknul... Je teď pacifický večer, u chatrčí na Černém ostrově, co není ostrovem, ale zelenou přídí kontinentu, před níž temná voda hrozivě se vzpíná, otlouká ji. V udroleném skalisku je živo. Ve škeblích dýchá havěť, je slaná a dobrá, plná jódu. Krátkými nožíky ji malí lovci vydloubávají z ulit, uskakují před vlnami a krmí racky a sebe. Křičí. Lasturky pod nohama křupají. Těch barev! Těch knoflíků!

Lazebník v přístavním holičství se v horkém odpoledni usmíval, pod krátkými střihy jeho ostrých nůžek skřípal písek. To vítr z barevných svahů Valparaísa, toho *rajského údolí*, to atakamská sůl i zpocené hřbety oceánu u Antofagasty, ledkové královny pouště, omlouval jsem se pohledem v naleštěném zrcadle.

A Santa Lucia! Její zahrady, trávníky. Malí kropiči potahují předlouhé hadice a vyrábějí duhu. Kde voda už vsákla, položili se milenci. Pamatuješ, Pablo, jak jsem tím výjevem byl okouzlen už kdysi? Teď jedl jsem tam avokádo, sýrovou empanádu, pil chirimoyu. A poznal, jak to stále platí. Stařec s rošťáckým pohledem jižních očí obcházel stánky s rychlým občerstvením, z hrbolatých hnědých rukou nabízel upoceným kuchařům dvě rozpuklé hlavice česneku a papričku, protáhlou pálivou feferonku. Je kouzelný?! Porozumím živlům, až natřu si jimi chleba?

Víš, co bych chtěl umět? Postavit Vlasatou, Sebastianu a Dům, a žít v jejich zdech, jako onen nádherný vetešník a mistr, nad jehož pracovním stolem snesou se vedle sebe bronzové plakety Lenina a Huga. Sbírat mušle a flašky, kameny a motýly, knihy, zážitky; míchat koktejly, v krbu rozhrnovat ohromná polena a středověkým sextantem zaměřovat bílá lýtka na pláži. To bych chtěl umět!

Pablo, měsíc na nebi visí obráceně a včera byl zemětřas, jen lehký, ale takový, aby hojnost planety byla na chvilku podřadná...

Posílám závěj pozdravů.

René

(Isla Negra, Chile, leden 2003)

Obsah:

úvodník
René Kočík: Letní dopis....**___2**

poezie
Zdeněk Janík: ***___**9**
Pavel Kotrla: ***___**10**
Petr Španger: ***___**14**
Jakub Chrobák: Poslední službou...**___29**

próza
Lukáš Berný: Hymny noci**___4_7**
Jakub Grombíř: Poslední dopis...**___8_9**
Patrik Linhart: Mirek; Kamarád Honza**___11**
Filip Mikuš: Člověk se sám nesežere**___12_13**
Magdalena Frydrychová: Zdravím poutníky na potopených ostrovech...**___23_24**

překlad
Alexandr Makarov-Krotkov: ***___**15**
Lada Puljizević: Do you love sex?**___21_22**

comics
Michal Jareš: **___16_17**

rozhovor
Dalibor Malina: Rozhovor s Miroslavem Machalou**___18_20**

recenze
Pavel Kotrla: Důvěrná poezie**___24_25**
Jakub Grombíř: Kdo začal válku?**___26_27**
Jakub Chrobák: O slivovici...**___28_31**
Jaroslav Balvín: Přebohaté hodinky...**___30**

ZAVÍRAJÍ NÁM HOSPODU!___31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. 571 443 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel. 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 28, ročník VII., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **www.inext.cz/texty**

LUKÁŠ BERNÝ

Hymny noci

Pan Hireš byl majitelem antikvariátu. Jeho obchod stál v okrajové, klidné části Prahy, kde neproudily nekonečné řady cizinců ani aut. Občas, když odešli poslední zákazníci, zavřel, stáhl roletu a jen tak stál mezi svými knihami, nechával do svých smyslů napouštět sílu jejich atmosféry, jejich vůni, jejich historii. Každá měla a skrývala svou životní cestu, pan Hireš neměl rád nové knihy, ty neměly takové kouzlo, byly prázdné, jen slova vytištěná na papíře. Neměly žádnou sílu, neměly ještě zajímavý tvar, byly jako malé děti, které se teprve musejí učit, růst, poznávat svět i lidi, stvořit si svou tvář. Někdy se svých knih pan Hireš jemně dotýkal, bral je do rukou a listoval jimi. Když potom přivoněl ke staré vazbě, představoval si, jakým životem asi kniha prošla. Hodně lidí dokáže vnímat literární svět, který kniha nese, ale už jen málokdo cítí její skutečný život.

Přesto se nestalo, že by litoval kterékoliv prodané knihy. Nikdy v nich neviděl možnost výdělku. Jejich cena je nerozdělovala do kategorií, pro pana Hireše existovaly jako celek jeho antikvariátu, vždy jich bylo dost, nikdy je nemohl všechny prodat. Byl jenom stavidlem, kam se knihy pomalu napouštěly a poté zlehka odplouvaly spolu s loďmi, kterých se rozhodly držet. Ano, občas měl pocit, že si nevybírají zákazníci knihy, ale že knihy se sami rozhodují, kdo si je smí koupit a kdo ne. Zákazníci byli proti jejich síle naprosto bezmocní.

Samozřejmě měl své nejoblíbenější knihy. Za léta, kdy ve svém obchodě prodával, si jich vybral desítky. Vzadu, kam nikdy nikoho nevpustil, za modrým závěsem a malým skladem, měl svou poetickou zahradu, malinkou místnůstku, kde měl uložena veškerá svá božstva, místo, kde se cítil v bezpečí, jistý a nezranitelný. Je-li domov místem takových dojmů, pro pana Hireše byla domovem tato malá komůrka. Bylo to také jediné místo, kde mohl své poklady pročítat. Měl zde kouzelné romantiky, tvrdé realisty, středověké eposy, dávné antické klenoty, arabské i jiné pohádky, starozákonní mýty, byly tu i knihy ze světů zvířat a rostlin. Pan Hireš byl zde v této komůrce tím největším básníkem světa. Zde mohl zářit svou načerpanou silou ze staletých svazků, zde z něj vyvěrala všechna síla krásné literatury a usedala do knih, aby potom znovu přecházela přes jeho smysly, otírala se o jeho fantazii, zpívala mu do duše a nechávala tak sama ze sebe růst nové skvosty, které nikdy neměly spatřit světlo žádného jiného místa na světě. Nikdo nesměl sem a nic nesmělo

ven, to byla dohoda pana Hireše s jeho knihami. Ony byly jeho božstvem, ale ke svému nadsmyslovému životu potřebovaly jeho víru. Svět fantazie a víry, svět literatury a reality. Zde se směly prolínat, ale nikdo o tom nesměl vědět, kouzlo by zmizelo jako mraky po bouřce. Snad by jen odplulo jinam, ale možná by se zcela rozplynulo do prostoru, kdo ví.

Ke svým zákazníkům byl pan Hireš vždy velmi milý a ochotný, ke každému nejprve pojal sympatie. Pokud ovšem neubližovali jeho pokladům. Upustil-li někdo knihu na zem, zasáhla rána, kterou kniha při dopadu vydala, pana Hireše přímo v jeho poetické duši. Přines-li mu někdo knihy poničené, potrhané, s uvolněnými listy, vždy si takového člověka pozorně prohlédl a jen velmi těžko k němu mohl najít přátelskou cestu. Takový člověk byl pro něj téměř koniášovským barbarem a neznabohem.

Antikvariát měl svá zákaznická pravidla. Lidé, kteří bydleli v okolí, sem buď chodili, někteří často, jiní méně, nebo nechodili. Jen ojediněle se v krámku objevil člověk zcela cizí, sem takoví lidé většinou nezabloudili. Přesto muž, který důstojnou chůzí aristokrata vešel, nikdy ještě v obchodě nebyl, tím si byl pan Hireš zcela jist. Byl to starší muž, ale dokonalá upravenost, zcela čistý a nažehlený oblek černé barvy se zlatým řetízkem kapesních hodinek z něj dělaly muže velmi úctyhodného. Na hlavě měl malý cylindr, jeho tváře zdobily šedivé vousy, které měl bezchybně zastřižené ve tvaru, jaký tak proslavil císař František Josef. Oči byly živé, vnímavé, jakoby v kontrastu s vážným vzezřením jeho obleku i stylu chůze. Nosil hůlku, jejíž hlavu zdobila ve zlatě vytvarovaná hlava šelmy. Zprvu pana Hireše napadlo, že se snad v okolí natáčí film z počátku století a muž je jeden z herců, který se v kostýmu prochází po okolí.

Když tehdy přišel do antikvariátu, položil na pult velice starý tisk, který chtěl prodat. Kniha byla ve výborném stavu, a ačkoliv pan Hireš neviděl na její titul, cítil, že musí být alespoň dvě stě let stará. Jeho duše začala vibrovat poezií literatury, bál se, že takový skvost ani nebude moci vykoupit. Tiše, ale nikoli ostýchavě muž řekl: 'Chtěl bych za ni dvacet pět korun,' a přisunul knihu před majitele antikvariátu. Ten se jí velice pomalu a s neskrývanou úctou dotkl. Okamžitě poznal, že ho přijala, že on na ni smí sáhnout, smí k ní přivonět, smí ji vpustit do svého světa. Titul říkal „Hymnen an die Nacht". Pan Hireš byl dojat, prsty se mu rozechvěly, ale listy knihy jej uklidňovaly. Když starý tisk položil zpět na stůl a pohladil vazbu, nebylo jasné, zda pohladil on ji nebo kniha jeho. Už se chystal starému pánovi zaplatit, když si teprve uvědomil, jakou cenu za tento vzácný tisk muž navrhoval. Ruka zůstala ležet na potištěné bankovce s obrazem krále Přemysla Otakara I. a pan Hireš se

překvapeně podíval na muže z jiného století. Chtěl si být jist a optal se tedy znovu, kolik by za ni chtěl dostat. Starý pán opakoval částku dvaceti pěti korun. 'To přeci není možné,' řekl knihkupec, který byl mnohem větším milovníkem literatury než obchodníkem. Ujistil muže, že tisk má mnohem větší cenu. 'Já chci jen dvacet pět korun, prosím.' Pan Hireš byl zmaten, viděl zmatenost všech knih tiše stojících v regálech, slyšel šum svých Knih vzadu, v tiché komoře svých vyvolených. Ne, to nesmí přijmout, zklamal by veškerý svůj cit. Je mu lhostejné, za kolik peněz své knihy prodává, ale připadal by si jako zloděj, kdyby měl vykoupit nádherný klenot tak hluboko pod jeho hodnotou. 'Promiňte,' omluvil se starému muži, za takovou cenu knihu nevykoupí.

Muž byl překvapen, nebylo mu jasné, když má kniha mnohem větší cenu, proč ji tedy nechce odkoupit. 'Ne, pane, nemohu, odpusťte.' Starý pán půjde tedy do jiného antikvariátu, může mu pan Hireš nějaký blízký doporučit? Nové zděšení dopadlo na knihkupce, představa, kam kniha poputuje, do jakých necitelných rukou, do jakých obchodnických, vypočítavých spárů zapadne, to přeci nesmí dopustit. Tolik by si přál dílo mistra mezi světovými romantiky odkoupit, jak nevýslovně šťasten by byl v okamžiku, kdy by jej zařadil do své zahrady bohů, hned vedle skvostu Heinricha von Ofterdingena, kam by nejlépe patřilo. 'Snad by pán mohl chviličku počkat, podívám se, jak bych vám mohl pomoci,' řekl a bez ohledu na obchod šel do své tajné zahrady.

Nikdy do ní nechodil během pracovní doby, ale potřeboval radu a jen Knihy mu teď mohly pomoci. Jaké bylo však jeho překvapení - i Ony byly zděšené, nedokázaly mu poradit, tajnou místnost plnil pouze jejich nervózní šum. Ani nevěděl, jak dlouho ve své komůrce byl. Když se nešťastný a nerozhodnutý vracel do krámu, byla venku již tma a obchod byl prázdný. Jen na stole ležel zažloutlý kousek papíru se vzkazem, aby se pan Hireš nezlobil, ale pán již musel odejít. Zcela jistě se zastaví zítra, snad mu pan knihkupec laskavě pomůže. Úhledné litery byly spíše vykreslené než napsané, černý inkoust byl již dlouho zaschlý. Pohledem na nástěnné hodiny pan Hireš zjistil, že byl pryč skoro dvě hodiny.

Již dávno byl čas zavřít obchod, což knihkupec nervózně udělal. Zítra. Snad laskavě pomůže. Knihy byly dnes tiché, zato on hlučně přecházel z jednoho rohu do druhého. Tu noc nešel domů, usnul ve své komůrce, kde měl veliké křeslo, které ho nakonec svou měkkostí alespoň na noc utišilo a dovolilo mu usnout.

Neoholen, neklidný otevíral druhého dne svůj obchod. K zákazníkům se choval nejistě, nedokázal

se soustředit na jejich přání a dotazy. Muž s hůlkou svým důstojným krokem vešel až chvíli před zavřením. Položil knihu na stůl a znovu řekl, že by za ni chtěl dvacet pět korun. Knihkupec se tentokrát neodvážil výtisku vůbec dotknout. Ke stolu ve stejném okamžiku přistoupil jiný zákazník, který si chtěl koupit jedno z děl uznávaného francouzského realisty. Pan Hireš muže s hůlkou požádal o strpení, druhou knihu zabalil a přijal peníze. Chtěl tím získat drahocenné sekundy rozhodování, na které nestačil celý den. Ani nevěděl, jakou knihu právě prodal.

Starý muž se mezitím rozhlížel po krámě a jeho pozornost zaujala pohlednice Malé Strany z třicátých let. Zadíval se na jeden exemplář, kterého si i pan Hireš velice cenil. Sám již mnohokrát váhal, zda si jej nepřenést dozadu ke svým milovaným knižním skvostům. Z obavy před zloději k ní raději nepsal cenu, protože měla hodnotu až několika set korun. Muž nyní sejmul fotografii z plata ostatních (jinému člověku by to knihkupec nikdy nedovolil) a se zaujetím si ji prohlížel. Jemně ji otočil v prstech a začetl se do dávného textu na druhé straně. Pan Hireš v duchu zanaříkal, viděl obrovskou úctu, s jakou tento muž držel vzácnou pohlednici v rukou, ačkoliv zcela jistě neznal její cenu. Jak jen může on chtít prodat svou Knihu za dvacet pět korun? Starý pán se textem nechal unést do minulosti, viděl to pan Hireš a poznaly to všechny knihy v obchodě. Milostné psaní, kterým kdysi zamilovaný muž vyznával lásku své vyvolené. Přijala tato slečna odvážné vyznání, či snad jen s úsměvem pohled založila a shodou náhodných cest se dostal až k panu Hirešovi do obchodu? Stal se začátkem lásky, či jejím koncem? Smrt, život, rodina, děti, k čemu asi takový jeden dojemný pohled vedl. Muž přemýšlel jinak. Skutečně neznal sběratelskou hodnotu pohledu, dávné vyznání lásky jej oslovilo něčím jiným. 'Kolik by stál tento exemplář?' optal se. Knihkupec už chtěl říci pravou hodnotu pohlednice, ale včas zaslechl šeptání svých Knih. 'Dvacet pět korun,' odvětil. Muž se usmál, znovu otočil psaní ve svých rukou a zadíval se na bledý text. Nechá tu tedy za ni svou knihu, ano? Pan Hireš dokázal pouze přikývnout a s největší opatrností vložit pohlednici do bílé obálky. 'Děkuji převelice, budete vždy vítán...'

Poprvé za celá léta, kdy pracoval ve svém antikvariátu, zavřel dříve. Stáhl roletu, zhasl světla, dnes se neprocházel mezi regály, dnes šel rovnou do své komůrky, kam s největší opatrností přenesl nový klenot. Knihy byly nadmíru spokojené, a také z pana Hireše zářilo spokojení.

Lukáš Berný (1978), narodil se v Jilemnici, žije v Praze, studoval Literární akademii, nyní PF UK v Praze.

JAKUB GROMBÍŘ

Poslední dopis ze Spiegelwaldu

Duše moje,

chtěla jsi, abych Ti napsal, co nového ve Špíglvaldu; dlouho jsem váhal, jestli Tě toho raději nemám ušetřit, ale nakonec tedy dobrá.

Neustále tady prší, nebe se tváří, jako by už s námi nechtělo mít nic společného. Když mám volno, bloudím lesem mezi vlhce šedými skalami a zpod spletených vlhkých kořenů naslouchám vzdáleným dávným hovorům, zpěvu a cinkání korbelů dávných obyvatel. Ty smrkové kořeny jako slizké kloubnaté prsty, lesknoucí se deštěm, mi dávají najevo, že jsem nevítaný host.

Jenom taková epizoda: dnes ráno jsem z rádia zaslechl radu, že proti nadměrnému pocení nohou lze podstoupit operativní zákrok, při němž se odstraní jakási zakončení na chodidlech. Jaký už jsem, hned jsem si to představil a příšerně mě chodidla rozbolela, ještě teď kulhám. Důkaz toho, že některé informace je nejlépe vůbec neposlouchat, uzavřít si uši. Kdyby to jenom opravdu šlo...

Tak tady žiju v tom Špíglvaldu, s nikým nemluvím a nikdo nemluví se mnou. Jenom pořád ten déšť, ale jeho sdělení rozluštit nedokážu. Je to tu jakési divné - za poslední měsíc přijeli havrani už pro tři nájemníky. Chodím do školy, učím budoucí paparazzi a prostitutky a říkám si někdy, že čím míň jich toho naučím, tím míň budou v dospělosti nebezpeční. Naštěstí mě stejně moc nevnímají, občas po nich musím házet klíči, aby se probrali. Už ani nedokážu nahlížet do těch tváří, které tady míjím na cestě mezi panelovými sídlišti a rozpadajícími se paláci v centru města. Děsí mě ta prázdnota v jejich očích, když se prodírají po své stanovené trase jako mravenci mezi zdechlinou a mraveništěm. Jen občas se mě pokusí oslovit nějaký bezdomovec, hlásající pestrými reklamními igelitkami úspěšný rozvoj tržní společnosti.

Co bych dal za to, abych už nemusel poslouchat každý den písně z filmu Rebelové, abych nemusel snášet ty kuplířské titulky v novinách, abych nebyl na každém kroku vystavován asertivitě svých bližních. Duše moje, nechci se nechat prostoupit tou slizkostí. Prší do kaluží a pod okny mi porazili starou lípu: sbírali před Vánoci jmelí a nechtělo se jim lézt do koruny. Ten strom byl svědkem mnoha mých nadrženě probdělých nocí a vlastně jsem ho považoval za jedinou blízkou bytost v celém Špíglvaldu. Už nemůžu dál, ta únava je hrozná. A nic, jen smutek z tolika

nenaplněných možností. „Neplač, příteli, že mám tmavý pokoj s tvrdou postelí – nikdy člověk nespal v lepší posteli."

Tak sbohem…

ZDENĚK JANÍK

Už napůl ve dveřích

Mám v hlavě vrabečka s dřevěnou nožkou
a virus podzimu
A to je smůly víc než dost
na jeden den
Ještě že miluji chladnoucí krev
slunečních řízků
s oblohou měsíce a prvních hvězd
Nesahej na střepy co nosí štěstí
aby sis dodal odvahy
nebo se řízneš o hranu slov

* * *

Viděl jsem sebe jak průchodní dům
na muří nožce chromého pštrosa
kolem byl sklep
a sklep byl v oblacích
Jediné hodiny nešly tu správně
a padal na ně
strach z kolemjdoucích

Jediný kdo přežil
všeliké stěhování
byl pirát nebeských lodí
bez očí bez uší s uťatým jazykem
jemuž jsem přečetl z plamínků na rukou
že moje naděje
přece jen
přes všecko neumírá

U krále brabantského

Pivo se pije
a řeč se mluví
řeč s nohama do „o"
silácká pohřební řeč
ve stovce
soukromých krematorií
kde hoří pomalu
nedělní sny

Zdeněk Janík (1932), narodil se v Brně. Redaktor, překladatel, básník. V dobách, kdy nemohl publikovat pod vlastním jménem psal pod pseudonymem Tomáš Šobr.

PAVEL KOTRLA

***

V průzračně chladné vodě listí pluje
Do podzimu utíká

***

Až v tom černobílém světě
Barevný zastaví tě strach
Zavři rozšířené oči
Kolébat nech se na vlnách

***

Uhlík hluboko zasutý v paměti
Přivolává dávno zapomenutá čísla
telefonů
Ale na tvář a oči
Už si nevzpomenu

***

Ryby s čely studenými o led bijí
A po sněhu vlny jdou
Najednou ještě větší ticho rozlehne se
A vlny zase utichnou

Lidožrouti

(cento z J. Joyce a A. S. Puškina)

Zas jsem viděl lidožrouty
Co pojídají mršiny a koňská játra
Seděli na zápražích chalup
S očima upřenýma do jednoho bodu

Doma zůstali jen ti
kteří už nemohou
Kteří se docela rozpadli
A kterým zbyly jen kosti bez kůže
Ale ani jeden z nich to nevydržel

***

Podzim
Průzračný a hořký křik raněné volavky
Protíná modré nebe

***

Usmýkán obludou každodennosti
V dlani sevřu malý mráz

PATRIK LINHART

Mirek

Ani sem si nemyslela, že tam pudu, ale Jana mě to vysvětlila. Stalo se to v bytě kluka, co mu je dvacet šest. Měl vlastní byt a byl pohodovej. Minulej tejden sem koupila náramek pro Jardu. Jenže Jarda nepřišel. Čekala sem na něj pět hodin a druhej den taky. No tak sem si řekla – je blbej a šla na party do toho bytu a seznámila se s Mirkem. Byl tam i brácha. Ale by tam hodně lidí. Hafo. Prostě strašně moc. Dyť znáš Martinu a jejího bráchu, ne? No a voni maj eště ségru a ta chodí s klukem, kterej tam pozval eště svýho bráchu a jeho holku. Ale Mirek byl super, vůbec mu to nevadilo, a když někdo chtěl, tak si něco vzal v ledničce nebo si šel zašukat do ložnice. Pokecali sme si úplně skvěle a on mi řek´, jestli bych s nim zejtra nešla kupovat dárky pro rodiče a pro jednu holku a takový ty kecičky a já se ptala, co je to za holku, jestli jako to není ségra, ale myslela sem si svý a von mi řek´, že nemá ségru a se žádnou holkou nechodí a že ať du s nim, že budu překvapená, protože von si myslí, že vyberu ten nejlepší dárek pro tu holku a jestli bych s nim nechtěla chodit a ostatní vypili v pěti osm litrů vodek včetně mýho bráchy, kterej ve dveřích normálně zvracel, ale Mirek byl super, vůbec se nezlobil, voni sou totiž kámoši z vojny a brácha ho normálně zná i hafo lidí a já s nimi zejtra pudu kupovat ty dárky a pak ti řeknu, jak to dopadlo a co mi koupil.

Kamarád Honza

Ne, že bych neměl zájem, ale stačí, že mi chce hubu rozbít Cvrk. Rozumíš, právě jsem se spálil a cítím se osamělý. Dokonce luštím křížovky. Všechno, co se týká techniky luštím s lehkostí, ale se zbytkem nehnu. Myslím si, že Jazyk se k tobě nehodí. Je to suchar a ty jsi plná života. Když jsem chodil s Margitou, řekla mi, že se s Cvrkem rozejde. Najednou stál přede mnou. Jestli na Margitu sáhnu, sáhne on na mě. Nevím, co ti o mně Margita řekla, ale není to pravda. Leda, že by řekla něco, co pravda je, ale to ty nepoznáš. Kašlu na to, i kdyby se proti mně Cvrk a Jazyk spojili. Pojeď se mnou na Cínovec. Brácha dělá na celnici. A potom Sachsen, Brandenburger Tor a tradá do Warnemünde. V patnácti jsem utek´ do Wroclawi. Měl jsem s sebou jenom kulmu. Fakt, pojeď na lyže a Kurfürstendamm.

Patrik Linhart (1973) vydavatel revue Dekanent Geniální. Publikoval poezii i prózy.

FILIP MIKUŠ

ČLOVĚK SE SÁM NESEŽERE

Úvod do problematiky jako takové (a žádné jiné)

Jak jistě víte, některým tématům jest radno se pro jejich přílišnou záhadnost vyhýbati. To ovšem (jsem poučen empiricky, chozením kolem horké kaše) nemůže trvati věčně. Problém, který před námi leží – dosud zcela nedotčen – si pro začátek formulujme jako otázku: Může se člověk reálně pozřít svépomocí?

Historie vykazuje mnohá svědectví o jevu, kdy Homo sapiens - ač vyburcován hladem - opovrhne chutným a výživným masem lesní zvířeny, aby raději zkonzumoval jedince stejného druhu. Lidojedové tito vyskytují se v krajinách exotických, kde nacházejí vyžití v kolektivu, tuženém jednotou gastronomického řádu. Postupem času se kolektiv úží. Střípky kanibalského folkloru lze najít na Tahiti ještě kolem roku 1920, coby alternativní metody lékařské, kdy se - podle dobrého zvyku - životní funkce raněného ověřovaly mocným zakousnutím do lebky řečeného. (Nejde však o určení diagnózy, alébrž o její potvrzení.) Lidojedství, coby zájmová činnost jistých minorit, je tedy causou obecně známou. O prvcích autokanibalismu, jenž nás nyní zajímá, není však žádných zpráv. Nasnadě jest tedy otázka, z jakého zdroje čerpáme domnění reálné existence sebekonzumační tendence. Tedy především z mysteriózního případu, před veřejností dosud přísně utajovaného, soudně řešeného, avšak justici matoucího, násilného pokusu o sebesežrání, označovaného jako Causa Tutožut. Tato pak jest neklamným důkazem existence diskutovaného fenoménu. Dále se opírám o tvrzení svých kolegů (kteří se k nezměrné škodě společnosti dosud nenašli), že totiž neklamným důkazem výskytu sebejedství jest sám nedostatek důkazu.

Definice sebežrací tendence

Abychom se mohli s celou problematikou komplexně obeznámit a při našem bádání informace tyto aplikovat, přistupme k samé definici sebežrací tendence.

V literatuře se setkáváme s termínem SAMOŽER, který označuje člověka, jenž má sám sebe až chorobně rád. To tedy souhlasí. Ovšem pouze zdánlivě! Přihlédněme k slovnímu obratu dopáleného jedince: „To mě žere, něco mě dožralo.“ Zamysleme se, copak značí tolik neurčité TO či ještě méně informující NĚCO? Není tohle snad zástěrka, alibizující klapky na vlastní oči, sloužící k tomu, abychom

měli pocit, že našimi útrapami jest vinen někdo jiný? Odpovídám směle - je! Vše, co nás může sklíčit, zapuzujeme či podporujeme jen a jen vlastní myslí. „Něco mě užírá," říká se dále a my již víme co – dotyčný sám! Na základě předloženého se tedy domnívám, že potřeba SAMOŽRANÍ není toliko záležitostí svérázného gurmánství jako především neobvyklou formou sebemrskačství. Postižený trpí silným pocitem méněcennosti, a to do té míry, že by nejraději nebyl. Zde nepomůže tologická sebevražda, poněvadž tou by se jeho existenční problém nevyřešil: stale by BYL – mrtev – ale BYL. S vědomím tohoto přistupuje řečený k jedení sebe samého s ulehčující vidinou sebekajícné neexistence.

Seznámení se svérázností sebeseržání

Rekonstrukcí procesu sebesnědení však nutně musíme dojít k závěru, že provedení samotného aktu není reálné. Ani z hlediska filosofického, neřku-li exaktního.

Filosofický rozbor nemožnosti sebeseržání

Filosofické vysvětlení je následující. Pakliže člověk začíná sebe jísti, začíná s největší pravděpodobností u končetin od úst nejvzdálenějších. Od nohou postupuje výše, až se orální orgán pojídající dostane k sobě samému, ovšem již jako pojídanému. Jestliže tedy uložil tělo do sebe, tak při pojedení úst sebou samými zůstává existence celku zachována, ovšem přetočena naruby – s vyhřezlými vnitřnostmi vně a pokožkou uvnitř. Vrátit zoufalý čin zpět by bylo jest marné, neboť to by vedlo již jen k dalším deformacím.

Exaktní rozbor nemožnosti sebeseržání

Z hlediska vědeckého je vysvětlení nemožnosti sebepozření ještě jednodušší. Při postupu od nohou výše, musel by řečený pojíst životně důležité orgány, následkem čehož by zemřel zhruba v půli zamýšleného projektu. Zbylo by tak žalostné torzo, jež svou pouhou existencí vylučuje možnost naplnění sebekonzumačního plánu.

Katarze

Tímto filosoficko-vědeckým rozborem byla, doufám, potřena dlouze nad námi visící teze o možnosti sebepozření svépomocí. Dokavad nebudou známy nové závažné informace, které by snad mohly závěry této studie vyvrátit, lze snad s již klidnější myslí konstatovat, že ČLOVĚK SE SÁM NESEŽERE.

Filip Mikuš (* 1983 na Vsetíně), absolvent základní školy, původně písničkář, nyní výtvarník a znalec kun. Nyní žije v Jablůnce a píše Sebrané spisy.

PETR ŠPANGER

V parnu

Stín odtikává poledne.
Není, co by se pohnulo.
Jsem se zvědavýma očima chlapce,
jenž se kouká
ze sluneční ulice
do studeného vchodu,
kam se mu zakutálel míč.

Květnová rána

Musíš si přivstat,
chceš-li uvidět,
jak ticho utíká
před tím vražedným ptačím útokem.

Zašklebíš se dešti, pyšný,
pyšný jako most
nad vyschlým potokem.

Duch prázdnin

Duch prázdnin visí
v přísném vzduchu
jak košile klukům z gatí,
na hlavách
listy od lopuchů.

Pěšinou

Milenci srostou
se svým tichým hájem.
A ty se modlíš
na polních cestách
z modrých kaluží,
ať nikoho nepotkáš.
Na louce se točí
laskavý vítr –
jak v malinovém houští
žluté dravčí oči.

Petr Španger (1966) publikoval na internetových stránkách Textů ve Scriptoriu. Nakladatelství Weles chystá k vydání jeho básnickou prvotinu „Vodní mlýnky".

ALEXANDR MAKAROV-KROTKOV

PODZIM

Duše navlhla.
Dal ji blíž
k ohni -
ucítil spáleninu.

RÁNO

po dešti
po stesku
po ženských slzách
po všem co bylo
bude-li
jen aby bylo

* * *

jaro zabloudilo
v labyrintech
zimního kašlání

DÉLKOVÁ MÍRA

od moře k nebi -
celkem 1 horizont

* * *

život se vleče
v proudu polibků
vše ostatní -
memoáry

* * *

ve dne
jsi
odraz mé noci

v noci
jsem
odlitek z tvého těla

* * *

šel sem
šel do sebe

z ruštiny přeložil Michal Jareš

...PANEČKU, STANISLAVSKIJ... TO NEJNI ŽÁDNEJ BLBEJ HOKEJISTA. TO TEDA NE... JÁ – JÁ JSEM UMBERTO E. A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO AUTORA KNIHY "VERTIKÁLNÍ SÉMIOTICKÁ DIFERENCIACE V TŘETÍM TISÍCILETÍ"!

1

...POSLEDNÍ DOBOU MÍVÁM TAKOVÉ STAŘECKÉ NÁLADY – SVATBY I MLÁDÍ UTEKLO, DĚTI MNE PŘERŮSTAJÍ...

2

...NAVÍC MI POMALU ZAČÍNAJÍ PADAT ZUBY, HELE...

3

© Michal Jareš

...A PROTO JSEM SE DNES ROZHODL VYPRÁVĚT O STARCI A MOŘI...

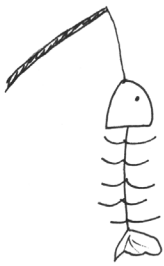

4

ON TEN SANTIAGO TÁHAL RYBU, TÁHAL, AŽ UŽ NEMOHL, A TAK SI VZÁL NA POMOC BÁBU, VNUČKU, PEJSKA...

5

...JESTLI TO NEBYLO JINAK...

6 POKRAČUJÍCÍ PŘÍŠTĚ

S MIROSLAVEM MACHALOU ZNOVU O ATLANTIDĚ A MAURITÁNII

Texty zveřejnily v letech 1997 a 1999 rozhovory s akademickým sochařem Miroslavem Machalou, dnes už známým atlantologem, o jeho životním a osudovém tématu – Atlantidě. Miroslav Machala Atlantidu hledá v Mauritánii, v oblasti impozantního kráteru Guelb er Richat. Na toto místo se v prosinci roku 2002 vydal s přáteli už potřetí, aby potvrdil představy o bájné zemi, její někdejší existenci a charakteru života v ní, které zveřejnil v knize Atlantida na dosah?, vydané v roce 1999 v nakladatelství Malina ve Vsetíně. V lednu letošního roku, po návratu z Mauritánie, jsem se Miroslava Machaly zeptal:

Měl jsem možnost vidět některé nálezy, které jste nedávno z Mauritánie, z oblasti Guelb er Richatu, přivezl. Znovu potvrzují váš zájem a zaujetí pro tuto oblast, do níž umísťujete legendární Atlantidu. Mám ale dojem, jako byste trochu ustoupil od hledání či potvrzování svých představ o Atlantidě a jejich srovnávání s Platonem a spíše se soustřeďoval na doklady o životě na Sahaře obecně, jak to všeobecně dělají archeologové. Je můj dojem správný?

Mé představy o Atlantidě zůstaly nezměněny, ale o to více se rozšířil záběr i na okolí Guelb er Richatu. Je to dost pochopitelné. Všude nalézáte stopy po životě neolitických lidí, kteří obývali břehy tehdejších jezer. Nalézáte kameny – silicity, gejzirity, amazonity a jiné, které sloužily jako materiály k výrobě nástrojů a šperků a které byly importované z lokality Guelb er Richatu až do vzdálenosti 250 km, a můžete je tedy porovnávat. Po zhlédnutí desítek, stovek kamenných artefaktů rozeznáte kvalitu provedení a oprávněně vás nadchne dokonale tvarované torzo granitové misky, vymykající se z „běžného průměru", která pochází přímo z Richatu, tehdejšího centra neolitické kultury. Opět jsem porovnával zdejší realitu s Platonem a nalezl jím zmiňované termální prameny v podobě překrásných vřídlovců (aragonitů) a gejziritů, ale i rudné žíly, na jejichž důkladnější průzkum bohužel už nezbyl čas. Výskyt ryzích kovů v Richatu dokládají hroty šípů z barevného

kovu. Jsou tvarově naprosto identické s hroty kamenných šipek starými přibližně 6000 let. Musely být vytvořeny ve stejnou dobu! To by ukazovalo na to, že se zde měď mohla těžit, a navíc, mnohem dříve než měď těžená v lokalitě Akjoujt, podle níž se stanovila doba bronzová v Mauritánii na léta 750-400 před n. l. To, o čem hovořím, snad potvrzuje, že jsem od své původní myšlenky neustoupil, ale snažím se ji podpořit i z širšího pohledu.

Jak vypadá oblast Guelb er Richatu sedm let od vaší poslední návštěvy? I podle nálezů se dá soudit, že minulost má opravdu bohatou. Je možné se i dnes s touto minulostí setkat v běžném životě lidí, kteří tuto oblast obývají?

Za posledních sedm let se toho v Mauritánii dost změnilo. Zvlášť pak ožil turistický ruch. Hlavní město Nouakchott spojuje s Nouadhibou a Atarem asfaltová silnice. V místech, kde dříve neprojel ani jeden automobil za týden, dnes často narazíte na turisty. A to se týká i Richatu. Minulost je ale v této krajině stále živá. Po tisíciletí se například nezměnila typická kruhová obydlí. Dodnes v domácnostech narazíte na současné nebo neolitické kamenné drtiče a mlýnky na přípravu jídel. Ženy se stále krášlí starodávnými kamennými šperky. Žije se zde prostě a skromně už po dlouhá tisíciletí.

Z Mauritánie jste si také přivezl některé zajímavé texty a propagační materiály. Často se v nich objevuje jméno francouzského učence Théodora Monoda. Mohl byste tuto osobnost trochu přiblížit? Nacházíte v Monodových úvahách či závěrech myšlenky, které potvrzují vaše uvahy o Sahaře, jejím osídlení a Atlantidě?

Se jménem profesora Théodora Monoda jsem se několikrát setkal na stránkách knih se saharskou tematikou.

Théodore Monod pocházel z protestanského rodu. Už od 19 let byl pracovníkem francouzského Národního přírodovědeckého muzea. Jako dvacetiletý zoolog byl pověřen studiem ryb a rybolovu v Mauritánii. Jeho rozhodnutí však nakonec bylo zcela opačné. Opustil oceán a vydal se zkoumat „písečný oceán" – Saharu.

V roce 1995, před mým druhým odjezdem na Saharu, jsem se o profesorovi Monodovi dočetl, že jeho snem bylo nalézt tzv. „Ripertův meteorit", který se měl podle pověstí

místních obyvatel nalézat někde v pohoří Adrar v Mauritánii. Tato zpráva mě samozřejmě zaujala, protože v tabulovém pohoří Adrar se nachází i „kráter" Guelb er Richat, kam směřovala právě naše chystaná cesta za Atlantidou, a navíc jsem tehdy spojoval původ „kráteru" s dopadem asteroidu.

Profesor Monod díky svým toulkám po Sahaře nahlédl do mnoha vědních oborů, jako zoologie, biologie, geologie a historie. Byl to člověk, kterého Sahara uchvátila do té míry, že se k ní musel neustále vracet a studovat ji.

Profesor Monod se samozřejmě zajímal i o Guelb er Richat. Snažil se zjistit původ (meteoritický nebo vulkanický) této struktury, zvláště pak v souvislosti s hledaným železným meteoritem obrovitých rozměrů. V žádném případě však toto zkoumání nesouviselo s myšlenkou, že by se v této lokalitě Guelb er Richat nacházelo pravěké město Atlantida.

K profesoru Monodovi se váže i tento zážitek: Místo na okraji akáciového hájku, které jsme znali už z minulé cesty a mělo nyní posloužit na pár dnů jako naše základna, bylo, jak jsme se později dověděli, místem, kde pobýval i profesor Monod. Bou Martaga – muž s kladívkem – tak totiž profesora Théodora Monoda nazývali místní obyvatelé, měl přání, aby právě zde, pod starou sukovitou akácií, která dnes nese nápis Strom madame Monodové, byl po jeho smrti rozsypán jeho popel. Téodore Monod zemřel v roce 1999, dva roky po poslední návštěvě Mauritánie, ve věku 97 let!

Váš výzkum je určitě ekonomicky nákladný a finanční prostředky silně ovlivňují jeho zaměření a průběh. I když tyto skutečnosti vyvolávají značnou nejistotu, zeptám se: Jak by měl a jak byste chtěl v průzkumu oblasti Guelb er Richat pokračovat?

Ani nedostatek finančních prostředků mne od dalšího průzkumu lokality Guelb er Richat neodradí. Je to ale všechno otázka několika dalších let, než se objeví zřetelné výsledky průzkumu. Každá jednotlivá cesta přináší nové poznatky, které pak v souhrnu umožňují další postupné kroky. Zatím na klasický archeologický výzkum není připravený terén. Musíte být trpělivý, aby se úspěch nakonec přece jen dostavil.

S Miroslavem Machalou hovořil Dalibor Malina

LADA PULJIZEVIĆ

DO YOU LOVE SEX?

Vstaneš. Potácíš se bosky po kuchyni. Ani jeden čistý hrnek. Mumláš, s odporem noříš ruku do kalného smradu a hmatáš. Mastné, slizké, šlachovité, nenávidíš sebe samu, protože jsi včera neumyla nádobí. Budíš děcko, pomáháš mu s oblékáním, protože jinak rozespalé a zmatené sedí osm minut s ponožkami v ruce a nemůže si vzpomenout, co s nimi. Samozřejmě. Potom mu děláš snídani, nechce blánu na mléku, nemá blánu, ale má, nemá. Ohříváš nové mléko. Zapínáš mu bundu, spravuješ čepici, dáváš polibky, máváš, pozor na cestu. Odejde. Potom se chystáš ty, vyjdeš, na rohu vidíš, jak přijíždí sedmnáctka, pak se snažíš jakžtakž důstojně přeběhnout přes cestu, vyhnout se autům, nevidět řidiče, který na tebe křičí, když brzdí, že jsi šílená kráva, dáváš pozor, aby ti nevypadl mobil z kapsy, knihy a složka z ruky, kabelka z ramene, a k tomu ještě zavíráš deštník. Úspěšně a bez zjevných ztrát vletíš do tramvaje.

Pak přijdeš do práce, pak pracuješ, pak skočíš o přestávce na tržnici pro zelí a pro kuřecí. A prášek na praní. Tady je levnější. Pak zase pracuješ. Děláš jako by sis nevšímala velkého šéfa, který tě úkosem pozoruje a významně cuká pravým obočím. Kéž by ti ztuhlo, doma si pak kmitej ženě celou noc, myslíš si, zatímco ve tváři máš stále nacvičený hloupě laskavý výraz.

Důležité je myslet pozitivně, důležité je dívat se na věci z lepší stránky: jsi samostatná, schopná žena, jsi zaměstnaná, máš chytré a zdravé dítě, statečně ses osvobodila od manželské poroby, jsi svobodná. Sebeúcta je důležitá. A důležité je i stihnout zajít po práci do banky a vyrazit z ní aspoň pět šeků.

A tak přijdeš domů, odpovědně se srovnáš se smradem z kuchyně, a zatímco loupeš brambory, zkoušíš dítě násobilku, později ho strčíš do vany, pak ho políbíš na dobrou noc, pak nacpeš prádlo do pračky a počkáš na dobu, kdy je levnější elektřina.

A potom si sedneš před svůj počítač, ozáří tě magické modravé světlo a zaplaví

tě nádhera internetového nekonečna: maily, pár zpráv, dopisy s virtuálníma známíma, Atkinsonova dieta, horoskop, pračka tlumeně skřípe a s těžkým hukotem ohlašuje, že konečně dosáhla vrcholu zahřívání v programu „bílá na 90" – a tobě zabliká právě příchozí nová zpráva. Otevřeš ji a tam je napsáno: DO YOU LOVE SEX? Odesílatel se jmenuje BigBoy21cm. Nikdy předtím jsi o něm neslyšela.

Zíráš na obrazovku a nehýbáš se. Zamyšleně postrkuješ myš. Pračka klape, skřípe, sténá a poskakuje, když odstřeďuje. Hluboká noc.

A ty se snažíš prsty na okraji stolu aspoň přibližně určit, kolik je to dvacet jedna centimetrů.

Lada Puljizević je šestatřicetiletá chorvatská autorka narozená v Zagrebu, kde dosud žije. Příliš nepublikuje, její povídka „Do you love sex?" získala první cenu v soutěži „Ekran priča", kterou vyhlašoval chorvatský server ISKON.

Přeložili Branka Čačković a Jiří Hrabal.

Editorial:

Milí čtenáři,

věříme, že je přirozené, že na sklonku sedmileté existence má Vaše oblíbená redakce právo na drobnou únavu materiálu.

Aby se předešlo ponorkové nemoci a případným rozsáhlejším škodám na psychice déle se účastnících, rozhodli jsme se rozšířit své řady o dva nové členy: Milana Orálka a Martina Škabrahu. Mají společné nejenom to, že již v minulosti na stránkách Textů publikovali, ale také skutečnost, že jsou více či méně svázání s krajem, odkud pocházejí i zakládající členové časopisu. Oba dva jsou studenty FF UP v Olomouci, kde Martin Škabraha (* 1979) nyní studuje filozofii a historii, Milan Orálek (* 1982) českou filologii.

Doufáme, že z tohoto omlazení redakce budete mít užitek i Vy, naši věrní čtenáři.

-pak-

MAGDALENA FRYDRYCHOVÁ

Zdravím poutníky na potopených ostrovech a opuštěných cestách smáčených deštěm.

Schylovalo se k večeru a vše trvalo věčnost. Jen věžičky cizích paláců předstíraly nezájem. A v nich duchaplní mudrci, na které všichni už dávno zapomněli.

Možná konečně procitnu, věřila jsem. Někde hluboko v mozku, kam se nikdo nikdy nepodívá, hnízdil smutek. Okatý a břichatý vetřelec v mém těle. V mé duši. Snad jsem ho nenáviděla. Jako ty, co za nic nemůžou.

Bloumala jsem a toužila se vrátit. Nebylo kam. Nebylo ke komu. V uších pořád to samé. Nesmysly, které může vymyslet jenom člověk. Z levého ucha do pravého. A zase zpátky.

Potupný den!

Už dávno nepršelo. Sem tam jsem se rozběhla a vší silou skočila do kaluže. A najednou HO uviděla. Stál tam. Šli jsme spolu na čaj. Neznala jsem to tam. Dnes bych tam určitě netrefila. Na stěnách fotografie námořníků. Žádné stoly ani křesla. Do čela mi padaly vlasy.

Dám si nějaký bylinkový.

Podal mi šálek, třásla se mu ruka.

„Proč jsi dnes sama?" zeptal se.

„Zapomněli na mně." Politovala jsem se, napila čaje a rozplakala se. Usmál se a já nevěděla, jestli mi rozumí. Rychle jsem přestala a otřela si oči.

Byli jsme vysoko, výhled oknem mířil k nebi.

„Znáš ty námořníky?" zajímalo mě, ale ne zas tak moc.

„Ne." Pak chvíli mlčel. „Byl jsem jednou u moře."

„U kterého?"

„Hrozně velkého…tam, kde končí pevnina.

Všimla jsem si, že se hodně setmělo. Všiml si taky a zapálil svíce.

„A našel jsem, co jsem vůbec nehledal."

Z ničeho nic se zase ozval ten ukrutný vetřelec v mé hlavě.

„Budu muset jít, oznámila jsem, je už pozdě.

„Na co?"

Teď jsem se usmála já. „Co jsi našel?"

„Samotu."

Chvěla jsem se a uvnitř cítila jenom bylinkové teplo.

Zná mě?

Nikdy dřív jsem tě neviděl.

A přece mě znal. Skákali jsme do stejných kaluží a v uších nám občas zněly stejné nesmysly.

A cestou domů jsem mu naposledy zamávala do jedné z těch tajemných věžiček.

Magdalena Frydrychová (*1983) – narodila se a žije v Třinci. Absolventka polského gymnázia v Českém Těšíně a třinecké ZUŠ. Nyní studuje scenáristiku a dramaturgii na DAMU. Publikovala ve Welesu.

POEZIE DŮVĚRNÁ

Když jsem se před několika lety krátce pozastavoval nad prvotinou Petra Hrušky, bylo již tehdy patrné, že mám před sebou knihu, která představuje jeden z nejvýraznějších debutů své doby. Hruška do literatury, tedy té knižní, vstupoval ve svých třiceti letech, což je u básníků spíše pozdě, než brzy. Čekání se však vyplatilo autorovi i čtenářům, a tak již první kniha *Obývací nepokoje* přinesla osobitý úhel pohledu na svět, který se v jeho následující básnické knize *Července* spíše prohlubuje a proměňuje jen nepatrně. Ostatně nejinak je tomu i v jeho dosud poslední, v pořadí třetí, sbírce *Vždycky se ty dveře zavíraly* (Host 2002).

Opět se pohybujeme ve světě, který je nám blízký svými známými konturami a obyčejnými věcmi. Ale přesto vstupujeme do cizí, dosud neprobádané krajiny. I obnažované soukromí zůstává zastřeno rouškou nepoznatelného a jenom tušeného. Buďme rádi aspoň za tu škvíru, kterou je nám do něj dovoleno nakouknout.

Rozeznáváme v tomto průzoru i nám důvěrně známé detaily a věci svou známostí přitažlivé. Stejně jsme však znovu a znovu překvapováni jejich jiným uspořádáním. My, čtenáři, stojíme totiž u dveří, které se vždycky zavírají, neboť jsou to dveře od *doma*. Upřímnost a důvěra, se kterou nás básník vpouští do svého světa zůstává nadále stejně udivující. Vstupujeme do problémů, malých strachů, obav, ale i radostí. Prostě do světa, který se většinou ukrývá v intimitě, za zavřenými dveř-

mi, v soukromém prostoru odděleném od okolí, od veřejného. Petr Hruška ve svých až gnómických verších tento prostor obnažuje v celé jeho syrovosti, se slastmi i obtížemi denního žití.

Přirozenost s kterou tak činí, v této knize i ve sbírkách předchozích, považuji za jeden z výrazných kladů jeho poezie. Verše jsou plně ukotveny v realitě každodenního žití a do těchto chvil jsou zasazeny obrazy plné poetična. Nečekaně, kontrastně. Je málo autorů mezi současnými básníky, kteří něco podobného dovedou s prostotou sobě vlastní, bez patosu, přesto však s poetickou jiskrou, ze které zamrzí. Osobně si do této řady, mému srdci blízkých básníků, dovoluji řadit např. Vojtěcha Kučeru, básníka podobně úsporného výrazu a ve způsobů vidění i lecčems blízkého Hruškově poetice.

Petru Hruškovi jeho poezii jednoduše věříme. Je to chlapská poezie, je to poezie chlapa, a to že se ve značné míře jedná o básně milostné, tuto skutečnost jenom podtrhuje. Důvěrnost a důvěryhodnost: to byly pocity, které mne doprovázely při četbě této sbírky. A měl jsem z toho radost.

Sice by se dalo sbírce tu a tam něco vytknout, ale vesměs by to byly jenom připomínky pramenící z toho, že jaksi podvědomě byla naplněna má očekávání a představa o tom, kudy se bude Hruškova poezie ubírat. A tak trošku chybělo překvapení z neznámého. Přesto však do jeho poezie vstoupila jedna novinka, a tou je přítomnost básní v próze, organicky včleněných do kompozice knihy. Celkově tak přibylo příběhovosti a v textech je patrný posun k epičnosti. Jedno je však jisté, tato útlá sbírka prostě vyčnívá ze současné básnické produkce.

Pavel Kotrla

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie

http://www.aluze.cz

KDO ZAČAL VÁLKU?

Není pochyb o tom, že prestižní ceny, udělované ve filmovém světě, představují dnes také značné politikum. Oscarové ocenění bosenského filmu *Země nikoho* bylo proto částí kritiky přijato spíše jako úlitba kinematografii mladého státu (a navíc amerického spojence), který se pozvolna vzpamatovává z válečných hrůz. Divácký zážitek z tohoto filmu však znamená příjemné překvapení a zároveň důkaz, že pozoruhodná kinematografie bývalé Jugoslávie vydává plody i v současnosti. Je to film, který jedinečným způsobem spojuje navýsost moderní filmovou řeč s poetickou krutostí starých balkánských balad (Vuk Stefanovič Karadžič uvádí ve své sbírce srbského folklóru pěkný dialog: Kdo ti vydloubl oči? – To bratr – Aha, proto tak hluboko!).

Film ukazuje balkánský konflikt z poněkud jiného úhlu, než bývá stereotypní pohled: nikoli jako sérii sousedských masakrů, ale jako střetnutí pravidelných armád s poněkud švejkovskými vojáky. Fronta je pevně stanovena a vojáky tak pohlcuje typická armádní nuda – mimořádná situace tedy zprvu představuje pro všechny příjemné zpestření, ale záhy se ukazuje, že narušuje status quo více, než by bylo zdrávo. Absurdní situace, v níž jsou nepřátelé, uvízlí v jednom zákopu, nuceni spolupracovat na záchraně holého života, poněkud zpochybňuje černobílé vidění, v němž si libují političtí komentátoři. Není jednoduché zabít člověka, s nímž jsme se před chvílí dělili o cigarety, ovšem ještě daleko těžší je zastavit válečnou mašinérii, rozjetou jako perpetuum mobile živící se nenávistí a předsudky. Mimořádně duchaplná a vtipná konverzačka se tak může odehrávat i v zákopu, kdy se čekání na smrt krátí diskusemi o společných známých (Bosna není zase tak velká...) i o tom, která strana vlastně tu prokletou válku zavinila.

Evropa je zde nahlížena ve světle, které může poopravit leccos z jejích sebeklamů: jako spolehlivý, rutinní dodavatel „odskočných min" a zároveň dokonale lhostejných „mírových" jednotek. Nuda v kanceláři velitele UNPROFOR by se dala krájet, voyeurismus novinářů překračuje veškeré mysli-

telné hranice a morální kredit západní civilizace tváří v tvář muži ležícímu na mině poněkud bledne. Z některých detailů až mrazí v zádech: bosenský voják, jednající z našeho hlediska s barbarskou impulzivitou, má pod uniformou tričko Rolling Stones – důkaz nesmyslnosti snah o vytvoření globální vesnice, kde „pokročilejší" části automaticky zkultivují ten zbytek, nebo poukaz na univerzálnost destruktivních pudů, které na Západě jakžtakž kanalizují (aspoň prozatím) právě rockové hvězdy? Nabízí se vzpomínka na doby zase ne tak vzdálené, kdy čeští turisté, jimž se o členství v NATO ještě ani nesnilo, obdivovali v Jugoslávii bohatý výběr západního spotřebního zboží.

Nadhled nad tématem je vzhledem ke krátké době uplynulé od války překvapivý, nesetkáme se zde téměř s vlasteneckým patosem, jakkoli by byl za daných okolností ospravedlnitelný. Tanovič pochopitelně zobrazuje konflikt z bosenské strany, ve filmu najdeme i dosti ironickou scénu ze srbského checkpointu, kde není nikdo schopen komunikovat s francouzskými vojáky (což ovšem není až tak nepravděpodobné – v důsledku historického vývoje srbská populace převažovala na venkově, takže se u ní nižší průměrná úroveň vzdělání dá očekávat), na autorově odsudku války jako takové to však nic nemění. Nejde ani tak o publicistické cvičení na téma bosenské tragédie – těch už bylo hodně a žádné se k pravdě ani nepřiblížilo – jako studie vražedných pudů, skrytých v každém příslušníku druhu Homo sapiens a čekajících na šanci se projevit. Ačkoli rozum se vzpírá, proti osudu je marno bojovat a příběh skončí nejhůře, jak vlastně mohl. Stará pohřební píseň, která film uzavírá, je jen nostalgickou vzpomínkou na doby, kdy i smrt v boji měla jakýsi řád a důstojnost, kdy voják nebyl jen anonymním číslem, které nikomu nebude chybět, kdy monopol na informace z bojiště neměli dokonale korektní profesionálové, kdy ještě docela záleželo na tom, kdo válku vyhraje. Divák si tak nakonec uvědomí, že všichni vlastně ležíme na mině, která může každým okamžikem vybuchnout a nám nezbývá, než otupěle čekat.

Jakub Grombíř

O SLIVOVICI POUČENÍM I PŘÍBĚHEM.

Udělala mi ta knížka radost. Je to příjemné občas si odskočit od vážných témat literárních, existenciálních a kdoví jakých ještě k tématu sice nikoli existenciálnímu, zato však metafyzickému, transcendentnímu, nás všecky rodově (a po mnoho generací) přesahujícímu. Mluvím o knížce. Jmenuje *O slivovici*.

Je to soubor povídání, příběhů, historek, naučných zpráv a občas skoro kázání, které mají společné téma a tím je gořalka. Sebral je Josef Holcman u příležitosti tříkrálových koštů, které se konaly a snad ještě konají a konati budou na straně kopce Syrákova (pro nás vsetínské) druhé. Autoři jednotlivých příspěvků jsou různě zaměření a též různě známí. Vedle sebe tu hovoří Ludvík Vaculík a Jaroslav Kovanda (dvě čupr-persony literární), Bolek Polívka jako persona divadelní a spousta postav, postaviček a figurek, které buďto příběhem jakýmsi zajímavým, nebo poučením, kteréžto vzniklo na základě tvrdé dřiny a odříkání, tedy tímto lecjakým útvarem se do knihy připojují.

Nemá valného smyslu rozebírat tu, jakým směrem se debaty a epizody vedou, povětšinou jde přece jenom o to, že gořalka sama eště nikomu neublížila, ale kdovíjaká svátost to taky není. Je stejně zajímavé počíst si historii pálení gořalky od nejstarších dob po současnost, stejně jako vyposlechnout historky o zabavování vypálené gořalky Sbory národní bezpečnosti, kteryžto pak mok musel se specielně upravenými záchodovými rourami do speciálních jímek lovit, aby nevznikla snad škoda. To bych ale prozrazoval zbytečně moc, to nechci, sami si počtěte, já jsem se bavil.

Jenom snad jedinou připomínku bych měl. Když už se dělá taková pěkná a poctivá knížka k odpočinku i ponaučení, vypravuje se na polokřídovém i křídovém papíře, když už firma Jelínek ji blahosklonně podporuje a na závěr čtenáři předkládá i cosi ze svého úctyhodného archívu, přeci jenom by jaksi taková věc měla mít snahu přejít ten náš někdy tolik nešťastný kopec Syrákov: totiž i malíře tu na té – chcete-li vsetínské – straně máme (dokážu si představit obrazovou

přílohu zajímavější s použitím obrazů Ilji Hartingera a dalších), a aj několik velmi zdatných (nejen jaksi primárně, co se spotřeby týče, ale i sekundárně, tedy že pera se chápati umí) mužů, kteří slivovici rozumí, bychom tu našli (za všechny napadá mě tu Jan Válků). Ale to je drobnost, snad bezvýznamná, a snad i zbytečně jízlivá. Jinak myslím platí: Osvětě (i té s gořalkou spojené) zdar!

Jakub Chrobák

JAKUB CHROBÁK

POSLEDNÍ SLUŽBOU...

Sychravý, vyoraný čas
do mlhy uzavírá...
Z naděje kdosi krade
už tak tenké.

Až i ta nebude,
do podbízivých blat
(a na svůj účet)
verše psát:

Když je komu
(aspoň, že tak),
tedy se zahřívat.

Není-li
(nepřiložím),
zůstává
chlad...

Vendryňský poetický magazin
Vojtěch Kučera, Kosmákova 21,
615 00 Brno - Židenice
adalbert.weles@centrum.cz
http://www.weles.cz

PŘEBOHATÉ HODINKY PRADĚDEČKA EMILA

Jiří Koten (narozen 1979) studuje na ústecké univerzitě J. E. Purkyně. Publikoval v antologii severočeské literární a umělecké scény „Od břehů k horám“a v literárních časopisech (Tvar, Psí víno aj.).

Mottem sbírky je stručný popis doby, kdy „si každý nechával zhotovit bohatě zdobené hodinky, které obsahovaly kalendář, modlitební knihu a celý vlastní svět jejich majitele“, která jakoby předjímala Heideggerem objevenou pravdu, že bytí je čas. Motiv času pak nalezneme v celé autorově sbírce. Individuální čas prožívání tematizuje Koten v lyricky chvějivých zhuštěných deskripcích mentálních otisků vnějšího světa. Kontrast času práce a času odpočinku se vyjevuje v opakovaných motivech vesnické podvečerní hospody, kdy básník vede čtenáře, aby spolu s ním pozoroval „chlapy, jak lucernami svých piv svítí si do úst“. Čas měřitelný, uchopený názvy básní (např. „Podzim“, „Prosinec“, „Krokodýlí den“, „Večer“, „Hodina přemoudřelých řečí“ apod.) je implicitně postaven do kontrastu s časem osobním. Koten má dar bravurně slovy uchopit specifickou atmosféru severočeské krajiny („Mokvající louky...spousty vyjedených pařezů a neholené tváře kamenů“). Opakovaný výskyt některých postav (krejčí Emil Nosek, holič, Jidáš apod.) napříč básněmi kreslí maloměstskou idylu první republiky nebo ještě dokonce rakousko-uherského mocnářství. Snivá atmosféra těchto mystifikací s reálným podložím evokuje básnickou sbírku Kotenova učitele Radka Fridricha „Řeč mrtvejch – Die Totenrede“ (Městská knihovna Děčín, edice Nomisteron, 2001), která podobnými výrazovými prostředky probouzí napůl reálné a napůl fiktivní prožitky německých obyvatel zapadlé severočeské vesnice.

Útlá juvenilie Jiřího Kotena je sympatie vzbuzujícím průhledem do citlivě načrtnuté, aktivním čtenářem dokreslované krajiny, jež rozpouští básníkovu duši ve variabilním označování vlastních pohledů, prožitků a postřehů.

Jaroslav Balvín

Jiří Koten: *Přebohaté hodinky pradědečka Emila;* ilustrace David Tomíček; CKK sv. Vojtěcha v Ústí n. L. 2001

ZAVÍRAJÍ NÁM HOSPODU!

Valašským hotelům a restauracím
/t. č. v definitivní likvidaci/
Vsetín

Věc:
Protest proti zavření restaurace U Lva

Soudruzi!

s naléhavostí srovnatelnou se slavným textem Viléma Mrštíka Bestia triumphans protestujeme proti uzavírání a perspektivnímu uzavření restaurace U Lva na Dolním náměstí ve Vsetíně. Zřejmě ve své maloměstské (odvažujeme se dokonce říci maloměšťácké) omezenosti netušíte, co děláte. V Čechách, a dokonce ani na Valašsku, nikdy není hospoda jen hospodou, ale bodem, k němuž se upíná transcendentní uvažování literátů. Lev ještě zdaleka nevydal všechen inspirující potenciál, kterého byl schopen. Byl zdrojem inspirace nejen pro nás, Valachy, ale přispíval svou sugestivní atmosférou literárnímu dění obecně. I směrem ku Praze! Dokonce tak, že pobytem U Lva se literární dění nezřídka naplňovalo a vyčerpávalo. Sílu Lva a hustotu jeho prostoru znají i mnohé postavy současné české literatury. Myslíte si snad, soudruzi, že Michal Jareš z České akademie věd a Tvaru kreslí a píše do Textů komiksy jenom proto, že chce povzbudit slovesnost v pohraničním regionu? Že Jiří Hrabal z Aluze jezdí na Vsetín, aby se pokochal pohledem z Jabloňové na opařité město? A proč René Kočík z Českého rozhlasu už na Vsetín nejezdí vůbec? Netušíte? Není to varovné?

V restauraci U Lva byly před necelými osmi roky Texty založeny. Genius loci musí ostat zachovaný. Chápeme Vaše problémy s roznáškou piva, a dokonce i s Vaší likvidací. Přicházíme, nebude-li se Lvem vyhnutí, s konstruktivním návrhem.

Uvažujte o zřízení náhradního literárního prostoru – třeba místo knihkupectví na Dolním náměstí, které je hned naproti.

Čtení z knih je beztak málo perspektivní.

Redakce Textů

Jaroslav Balvín (* 1982) – studuje Základy humanitních věd na Univerzitě J. E. Purkyně v Ústí n. L. Přispívá do Ústeckého kulturního přehledu

texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 29
jaro 2003

Úvodník:

Přiznám se, že jsem letos pod rozkvetlou třešní nikoho nepolíbil. Okolnosti byly krajně nepříznivé. Vpravdě jarní oteplení jsem totiž odnesl naprosto nejarním nachlazením. Snad to bylo v důsledku jakéhosi tajemného zákona vesmírné rovnováhy, který dosud nebyl objeven – potažmo vymyšlen – a tudíž není formulován a není známo, jak jej obcházet. Už aby na to někdo přišel. Nějakého zákonodárce na slovo vzatého, nějakého Newtona pod obtěžkanou jabloní našich dnů by to chtělo. Což mi připomíná jednu pohádku od Zdeňka Neubauera. Byla jedna Sněhurka, a ta byla krásná a nevinná. A pak byla jedna zlá královna, ošklivá a závistivá, a ta na tu Sněhurku pro ty její ctnosti hrozně žárlila – a podstrčila jí proto otrávené jablko... Že to znáte? Jen ještě chvilku vydržte, ještě to není všechno. Ta Sněhurka byla totiž sama Příroda (ano, krásná a nevinná, já věděl, že ji poznáte) a ona zlá a žárlivá královna nebyl nikdo jiný než Věda (jak si ji dobře pamatujete ze střední školy). A to jablko, milé děti, to otrávené jablko bylo ono slavné jablko Newtonovo... A jak to všechno dopadlo? Kde je princ, který vysvobodí Sněhurku ze zakletí? To už pohádka neříká. Existuje však jiná rozprávka (pohádka Máje, kdybych chtěl vykrádat klasiky), ta o tom polibku a rozkvetlé třešni. A i ta má nesporně s Přírodou co do činění, protože Příroda, ta si nedá jen tak poroučet; a když jeden musí, tak holt musí...

Moranu jsme vynesli, zlé čarodějnice upálili, krále Majálesu zvolili – a přesto, zdá se mi, svět jaksi postrádá rovnováhu. Newtonové dneška sice nemají nouzi o padající jablka. Ale daleko spíš než že by je to fuklo, vypadají pořádně praštěně. Měřítkem jejich moudrosti stala se inteligence řízených střel. Měřítkem skutečnosti – pohádky, v nichž Dobro vítězí nad Zlem. Tajemný zákon vesmírné rovnováhy ale praví, že Zla se na tomto světě zbavit nelze. Což není pro mé zdraví nejlepší zpráva. Dělám však, co je v mých silách. Ve snaze urychlit zkázu své nemoci sáhl jsem hned po dvou osvědčených prostředcích nápravy. Následně jsem smísením heřmánkového čaje se slivovicí vynalezl nový druh nápoje. Říkám tomu heřmanovica. Přesný poměr obou tekutin momentálně už nedokážu určit. Ale voní to! Ono andělsky hebké s čertovsky tvrdým se stýká a potýká v mém nitru, tu smířlivě, tu v bouři a vzdoru. Toho čertovského stačí věru málo, aby bylo znát.

A tak si kurýruju ten svůj světabol – a stále hledám ztracenou rovnováhu.

Martin Škabraha; někdy po 1. Máji 2003

Obsah:

úvodník
Martin Škabraha: Letní dopis....**___2**

poezie
Ladislav Krajča: ***___**10_11**
Rut Weinigerová: ***___**20_21**

próza
Ondřej Bláha: Trumpeta___**7_9**

překlad
Csaba Székely: Sedmihradské parodie___**4_6**
Alexandr Makarov-Krotkov: ***___**21**

comics
Michal Jareš: ___**16_17**

rozhovor
Jakub Chrobák Rozhovor s Janem Čulíkem___**12_15 a 18_19**

recenze
Jakub Grombíř: „Srdce v hrudi jak řepa dřepí"___**22_23**
Tomáš Kauer: Psáno (nejen) pro milovníky příběhů___**23_26**
Andrea Lněničková: Mezi vzpomínáním, usmířením a historií___**26_29**
Mojmír Trávníček: Stracholam Jakuba Chrobáka___**29_30**
Jednou větou o sbírce Jakuba Chrobáka___31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. 571 443 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel. 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 29, ročník IIX., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **www.inext.cz/texty**

CSABA SZÉKELY A SEDMIHRADSKÉ PARODIE

Parodie zaujímá v maďarské literatuře poměrně významné místo, přinejmenším od dob meziválečné moderny, kdy Frigyes Karinthy ve své knize „Így írtok ti" (Vy píšete takhle) načrtl humorný portrét tehdejšího literárního dění. Parodie svůj předobraz nejen boří, ale také vytváří skutečnost novou, absurdní, přesto zpravidla neméně reálnou, přesahující nejen rámec parodovaného díla, ale poměrně často i samotnou národní literaturu. Taková je i črta, v níž sedmihradský maďarský prozaik Csaba Székely paroduje texty svého kolegy Szilárda Demetera. Kromě motivů z románu „Ábel a rengetegben" (Áron Tamási: Ábel v divočině, ukázka v Textech č. 9, zima 1997–98) kombinovaných s pohádkou O červené karkulce zde najdeme především četné a celkem dobře srozumitelné karpatské „reálie". A tož, posuďte sami:

DEMETRIUS FAGANUS

Csokonadyho deník (aneb: Nad obzorem tractorul)

Gézovi Kozsehlavymu, Ritiratimu a Lenkovi Támhletomu

PŘÍJEZD

Kurec, věru nás přijelo všech osm – Cerkoff, Zajdányi, Zilváry a já, Csokonady – do Jehlicsníku-Divocsiny. Tož ba, mysleli jsme si, však berem všechny, byla zatraceně hustá mlha, kdo ví, jestli nás vůbec bylo osm.

Jak se na les patří: všude tráva nebo jéhličí, nebo tráva (tu měl jenom Zilváry), jé, hele, taky zvířátka tam byly, tak to nás tam bylo sedm.

Motali jsme se tam trochu, potom jsme si dali po kalíšku. Cerkoff a Zajdányi navrhli dotáhnout nějaké baby, Zilváry šel napřed, aby zatopil v boudě, než přijdeme, a já se vydal za všechny prachy, co nám zbyly, nakoupit vodku. Sejdeme se u Zilváryho doma, tak jsme se byli domluvili, aspoň jsem měl takový pocit. Ale nejdřív jsme si dali po štamprli. Cerkoff dokonce začal něco zpívat, jen tak z čista jasna, probouzelo se v nás pravé sikulské nagyšení.

Jestli je to ovšem pravda.

Družba s domorodci

Jehlicsník-Divocsina je fajn díra, všude samé jehličí, domorodci z něj ve velkém množství pálí kořalku, odchází se zpravidla po čtyřech, k dostání v každém domě, občas to dopadne i trochu líp, asi jako po jízdě na sáních. „A tož teda domácí pálinku, kurňa!" s bojovým pokřikem jsem koupil pár litrů a vydal se k místnímu Romu Cultury.

Všechny cesty vedly do hospody, po třech vodkách se objevili Cerkoff i Zajdányi, ženské sebou, i když, o těch bych spíš pochyboval.

11 hodin 26 minut: Ještě jedna vodka.

11 hodin 37 minut: Vchází ještě pár ženských bytostí, špulíce horní pysky prohlížejí si nás pavoučími očičky, při každém kroku se jim třesou prsty, u nohou, všech čtyřicet, Černobyl k nim byl milostivý, čerstvé cé-cé-á jako čtyřicetidenní puding, inu, však tyhle nejsou hvězdami večera, nýbrž na našich stolech zářících sedm litrů vodky.

11 hodin 38 minut: Vodku jsme vypili, lid však stále žádá, hned mu vyhovte.

11 hodin 38 minut 15 vteřin 64 setin: Cerkoff zanotuje Sikulskou hymnu.

11 hodin 38 minut 15 vteřin 65 setin: Dveře hospody se rozlítnou, něco zasviští, patrně my, ven, všech šest, hospodského noha se připravuje na další kopanec, jestli tam eště raz strčíme nos.

Ani zpola to nebude pravda.

Csokonady uhání Divocsinou

Skal a stepí, ach ty vlasy, šej – haj, něco jsme už svrzli, trochu brzy, vyhrkly mi slzy, tož tak, ale ještě je borovičkovice v rumsaku, potom v krku, popíjíme, trochu nás to rozveselí, jak by řekl Vesselényi, to chce klid. Ale kde jsou ostatní? Zmizeli všichni čtyři.

Vezmu to k Zilvárymu zkratkou po zemi, napadlo mě, nač skákat z větve na větev, slezl jsem ze stromů, lesní cesta přede mnou a pálinka ve mně, sám, to bude vpoho.

„A si v piči jak loňský sňah, ty kokot!" oslovil mě někdo přátelsky zpoza keře. Hlas patřil Vlčiscu, požíral zrovna kukuřičnou kaši, potom mě pověsil za límec na větev stromu, nohy mi podfuckoval větřík.

Je to tak, že člověk po několika fackách přizná, že jde k Zilvárymu, s rancem kořalky, po dalších fackách i to, že umučil Jiřího Dózu, případně že ve čtyřicátém osobně přijel do Sedmihradska na bílém koni. O Vlčiscu mi povídala

mamka, že je to velké ocasaté zvíře a mám si na něj dávat pozor, ale po našem milém rozhovoru se stáhl do houští, jen bylo ještě chvíli slyšet, jak peláší pryč, jednak ho už nudilo pořád mě mlátit do břicha.

Takže, jenom něco bude pravda.

Csokonady (fiha) uháněn Divocsinou

Za svítání jsem se dostavil k Zilvárymu, akorát obličej mi zářil ve rwandských národních a taky jsem měl trochu natržený límec. Ostatní se hned začali chlámat, nebo vlastně jen Zilváry, pokoj ještě nebyl vytopený, proto se řehnil zpod peřiny, Zajdányi a Cerkoff nikde. Proč máš takový malý vočička, věru že ťa zbili, chechtal se rumunsky, aspoň já tomu tak rozumněl, že prý: „Takú ti lištím, žes to neviděl, do piči, nestačilo ti?" Kašli na něj, říkám si, už mě to přešlo, aby toho mamaligáře sám admirál po papuli praštil, a začal jsem počítat od jednadvaceti do třiadvaceti. Tohle ti nežeru, vřískl znovu rumunsky Zilváry, vyskočil zpod peřiny, jé, vždyť je to Vlčisco, ani nebyl příliš čas pořádně vše vysvětlit, protože nakonec sežral mě.

Sklouzl jsem mu do břicha, ty brďo, Zilváry, na beton, věru, ty jsi zde také, zaradoval jsem se, zatímco ve mně vesele šplouchalo těch pár litrů vodky. Věru, já také, na beton tutově jsme tady, tož tak. Osvětlení bylo jinak špica, jako na nějaké domácí pařbě, ihned jsme rozhodli, že si založíme skupinu Ležíme mu tady v žaludku Band, ale potom se přihodilo něco nečekaného.

Ale to taky není pravda.

Čharo-střelec

Náhle jsme spatřili veliké světlo. Jak se vyjasnilo, Zajdányi a Cerkoff, seřezaní na šrot, zastavivši se za Čharem vypověděli mu, že u Zilváryho je pařba, jenom tam nikterak trefiti nemohou, Čharo přišel, hned se sápal po Vlčiscu, do pupku mu zapichol svoj vreckový nožík a rozpáral ho až po prdel, hotový sikulský indián, pochvalovali jsme si se Zilvárym.

Čharo se jenom chlámal a poplácával nás fest po zádech.

Zilváry pak už jenom nechápal, kdo celou tu pohádku tak zmrvil, ale uklidnil jsem ho, daj si eště kalíšek, a pošli dál Zajdányimu.

A tož, nemám pravdu?

přeložil a úvodem opatřil Tomáš Vašut

ONDŘEJ BLÁHA

Trumpeta

Pan Maurenc vyšel z tovární brány a položil na zem futrál se svou milovanou trumpetou, aby si to ještě jednou srovnal v hlavě. Byl z toho totiž úplně vedle – srdce mu v hrudi radostně poskakovalo, tváře ho od dlouhého usmívání skoro bolely a vlasy měl rozcuchané, jak se v nich rozpačitě a trochu z ješitnosti drbal, když se na zkoušce bigbendu dozvěděl tu novinu.

To se skutečně musí ocenit, pomyslel si, že i ředitel válcoven plechu, na první pohled drsňák od rány, má takový krásný cit pro umění. Takový ušlechtilý zájem o hudbu a zároveň takový vkus! Nejenže řediteli nevadí bigbend, který každé úterý po pracovní době zkouší v hale sektoru B a každý rok po Třech králích hraje na valcířském bále – ředitel má dokonce bigbend rád a dovede ocenit, když jej odborně vede schopný kapelník, navíc skvělý trumpetista. Věru, málokteré válcovny plechu se mohou pochlubit takovým ušlechtilým ředitelem, pokýval Maurenc uznale hlavou, zvedl futrál s trumpetou a křepce vyrazil k domovu.

„Ty jdeš dneska nějak zvesela," přivítala ho v kuchyni manželka.

„Nebudeš mi, Jituš, věřit, kdo si mě se chce poslechnout, jak hraju na trumpetu," hlaholil Maurenc, „samotný pan ředitel!" Hned zítra v sedm hodin se mám dostavit přímo k němu do ředitelny. Já budu hrát samotnému panu řediteli! Šéfovi našich válcoven, chápeš?!"

„Ředitel že si tě chce poslechnout? Tak tomu vůbec nevěřím. To tě spíš zve kvůli té zmetkové sérii pro Brandýské strojírny a kotlárny."

„Ničemu nerozumíš!" mávl rukou Maurenc a otevřel futrál, „zahraju mu *Třešňové květy*. Je to latina, ať se poměje."

„Francku, doma ne!" vykřikla paní Maurencová, ale to už se kuchyní rozezněly pronikavě jásavé tóny Maurencovy nablýskané trumpety. Maurenc nebyl k zadržení – měl pocit, že než se objeví před samotným panem ředitelem, musí ještě hodně cvičit. Proto hrál před večeří, hrál i po večeři, na zprávy se nedíval, na detektivku s Herculem Poirotem také ne, nikterak si nevšímal bouchání a tlumených nadávek sousedů za zdí a nereagoval ani na úpěnlivé prosby manželky, aby toho hraní pro smilování boží nechal. Maurenc jenom hrál a hrál a hrál. O desáté

hodině večerní se uvolil nasadit si na trumpetu alespoň dusítko a odejít do zvukově lépe izolované koupelny, ale i tak jeho hraní rušilo vše živé i mrtvé kolem až do půl druhé v noci, kdy se Maurenc po náročném tříčárkovaném „c" svalil na prádelní koš a usnul.

Zdálo se mu, že už je ráno a že hraje panu řediteli. Pan ředitel – chlap jak hora, ale ve skutečnosti citlivá duše – byl latinskoamerickým temperamentem *Třešňových květů* zcela pohlcen. Úvodní glizando ho vytáhlo zpoza jeho obrovského stolu, kravata se rozhoupala v sudém taktu, tlusté ruce v pastelovém saku se tanečně rozepjaly a mokasíny na červeném koberečku ředitelny počaly vyšlapávat smyslné „ča-ča-ča ča-ča-ča…". A Maurencovy prsty poskakovaly po zlatých pístech, oči se klížily štěstím, ředitel tančil a smál se a poté, co se Maurencovy tváře vyduly v posledním táhlém, jihoamericky tesknem tónu, opřel se ředitel o hranu svého pracovního stolu, utřel si rukávem pot z čela a prudce oddychoval:

„Maurenci… vyváželi jsme plech do Argentiny… Santiago del Estero, mulatka Isabela, miloval jsem ji… bože, jak je to dávno. A ta vaše trumpeta, Maurenci! Ta vaše trumpeta! Já… já jsem válcoval plech zastudena i zatepla. Znám jeho hlas. Vím, jak zpívá, když projíždí válcovací linkou… vím, jak duní, skřípá a haraší a mám jeho hlas rád. Ale tak krásně jako z vaší trumpety jsem ho nikdy zpívat neslyšel. Víte… to je prostě ta mosaz, ta mosaz..."

Maurenc se probudil. Bylo za pět minut půl sedmé. Popadl trumpetu, běžel do kuchyně pro futrál a v předsíni málem porazil manželku.

„Rozvedu se s tebou," řekla.

„Samotnému panu řediteli!" houkl jí Maurenc do obličeje vzápětí, když přes předsíň pádil k bytovým dveřím, „řekni babám v účtárně, že jsem hrál samotnému panu řediteli!"

Maurenc letěl městem jako vítr a na ústa si vytruboval *Třešňové květy*, aby před samotným panem ředitelem – proboha – neudělal nějaký kiks.

„Nazdar Francku," pozdravil Maurence v bráně válcoven kolega Čížek, saxofonista z bigbendu, a překvapeně ukázal na futrál v jeho ruce, „zkouška byla přece včera."

Maurenc neodpověděl, cinknul v píchačkách a chvátal přes nádvoří k správní budově.

„Francku, na co máš tu trumpetu?" rozběhl se za ním Čížek.

„No, na co – na co asi?“ zabručel Maurenc a vešel do skleněných dveří.

„Maurenci, kam jdeš?! Maurenci, počkej!“ volal Čížek, ale Maurenc si ho nevšímal, běžel po schodech do druhého patra a v hlavě měl obraz ředitele tančícího čaču. Čížek vběhl do dlouhé chodby v druhém patře zrovna v momentě, kdy se Maurenc cpal do červeně polstrovaných dveří sekretariátu.

„Maurenc. Jsem u pana ředitele ohlášen na sedm hodin,“ řekl sekretářce.

Čížkovi se dveře zavřely rovnou před nosem.

„Ale rychle, pan ředitel má spoustu práce,“ řekla Maurencovi sekretářka, ohlásila ho a nedůvěřivě si přeměřila futrál, s nímž vstupoval do druhých polstrovaných dveří.

Maurenc stanul na červeném koberečku a uvědomil si, že pana ředitele vidí vlastně poprvé v životě. Ředitel – ještě větší řízek, než si Maurenc myslel – byl zrovna hluboce zabrán do nějakého spisu a další šanony a složky, rozložené na jeho stole, kolem něj tvořily jakousi hradbu.

Maurenc vybalil trumpetu a jedním hmatem ruky promačkal písty.

„Tak spusťte,“ řekl ředitel, aniž by zvedl oči od spisu.

Ve chvíli, kdy se správní budovou válcoven plechu rozlehlo jásavé glizando *Třešňových květů*, sesul se Čížek po polstrovaných dveřích sekretariátu na kolena a zaštkal:

„Maurenci! Ty nikdy nepochopíš žádný vtip…!“

V následující vteřině byla v ředitelně latinskoamerická melodie vystřídána úděsným jekotem mosazného plechu projíždějícího válcovací linkou.

Ondřej Bláha (1979) interní doktorand na FF UP v Olomouci, spolupracuje s Českým rozhlasem, publikoval sloupky, fejetony, získal 3. místo na 46. ročníku Šrámkovy Sobotky – próza.

aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie

http://www.aluze.cz

LADISLAV KRAJČA

* * *

na celém území státu
je nedělní dopoledne
v zašovském ústavu
kupodivu taky

* * *

je léto
cibuli přerůstá plevel
na stráni nad bytovkou
onanují chlapci

* * *

metrová vrstva sněhu
kdo by to byl řekl
uprostřed dubna
ústavní dvůr je provrtán
bludištěm krtčích chodeb
tunel do prádelny
do jídelny
ke švadleně
na oddělení
štola do výchovy
do dílny a
do garáže

u chléva nad rybníkem
tlučou údržbáři
čuníka pantokem
prase má tuhý kořen
a silný hlas
zvláštně chutná
borovička ze sklenice
ulepené čerstvou krví

* * *

chlápek v montérkách
u sousedovic hrušky
hledá něco v zemi
tahá dráty z díry
škrábe se na lebce
trvá to dlouho
dlouho
asi nějaké potíže
odchází pro druhého
oba se škrábou na lebce
ten první leze do díry
druhý na něco ukazuje
první přihazuje hlínu
druhý šroubovákem (asi)

vrtá do malé skříňky
zdá se že už je vše
v nejlepším pořádku
chlápci odjíždějí
autem lada niva

tichý mechanismus zahrady
kymácí kopretinami
motory hmyzu
opět jemně předou
psi běhají kolem plotu
po přesně vypočítaných drahách

* * *

psací stroj robotron
doklopýtal k půlnoci
manželka věra spí
nebo umřela
dozněla naléhavá sdělení
vyštěkávaná do tmy psí poštou

* * *

letos se doma
drží málo peněz
zato spousta hmyzu
jó to v zimě
to nám bylo sladko
jen pavouci v koupelně
a v závějích sněžné blechy

hmm na léto tak odjet
někam k moři
laptěvů mezi ty věčně
rozesmáté eskymáky
ale to by bylo drahé
a letos se doma
drží tak málo peněz

* * *

stojím v okně
nad noční zahradou
světlo z pokoje
mě majetnicky obepíná

necítím přes sklo
tlející listí
nevidím stromy
jen vím že tam jsou

Ladislav Krajča (* 1963) bydlí v Zašové. Učí na ZŠ ve Viganticích. Publikoval v časopisech Jihovýchodní pošta, Modrý květ, Weles.

ROZHOVOR S JANEM ČULÍKEM

Na nápad popovídat si s Janem Čulíkem mě přivedl Dalibor Malina potom, co jsem mu o něm U Lva vyprávěl. Dodal i jakousi kostru témat, o kterých bychom spolu mohli hovořit. A Honza souhlasil. Povídali jsme si nejprve v pracovně, potom jsme si šli povídat do pivnice U Radů, kde jsme si ale povídali jaksi „mimo" rozhovor oficiálně vedený, povídali jsme si pak ještě mnohokrát, ale rozhovor jsme dokončili v našem univerzitním baru Voliéra. Jak znám Honzu, bude křepčit, že vytvářím obraz dvou užvaněných opilců, ale ve skutečnosti to bylo setkání jednoho opilce a jednoho, který měl co říct. Předkládám čtenářům Textů výsledek této interakce.

Jakub Chrobák

Honzo, jsi poměrně známou osobou, působíš na Glasgow University, vydáváš Britské listy, které jsou hojně navštěvovány a reflektovány. Každý by asi očekával, že si z České republiky pro své občasné působení vybereš Prahu, ty jsi ale volil Ostravskou univerzitu. Co tě přivedlo do Ostravy?

Především můj osobní vztah k Martinu Pilařovi. Seznámili jsme se, jak je ostatně běžné, díky určité „protekci". Ondřej Hausenblas mě na něj kdysi upozornil. Martin si totiž dokáže organizovat pravidelné cesty do zahraničí, kde si vytváří silné vazby. Tuším, že během jednoho jeho pobytu v Glasgow nás napadlo, že bychom měli zorganizovat studentskou a učitelskou výměnu mezi Glasgow University a Ostravskou univerzitou v rámci programu EU Socrates, a tak jsme to udělali. Funguje to dobře.

Navíc úplně dobře nerozumím posedlosti Pražáků sebou samými. Jedna kolegyně napsala do Britských listů (reklama, no dobře) rozsáhlý a myslím dobrý esej o letošním divadelním festivalu Ostravar. Článek měl nízkou čtenost. Jako by lidi ta divadla nezajímala, protože hrála v Ostravě. Někteří pražští kritikové jako by neměli zájem jet se do Ostravy na divadlo podívat. Myslím, že v tomto ohledu byly určité problémy s letošními cenami Thálie. Vím, že do Ostravy nevede dálnice, ale člověk by snad měl být schopen oběti (ironie). Nakonec napsal do Literárek o Ostravaru recenzi alespoň Vladimír Just...

Vraťme se ještě ke studentským výměnným pobytům. Pokud vím, loni už do Glasgow přijelo více studentů z různých vysokých škol v ČR. Máš tedy možnost srovnání…

Loni na podzim se sešel fantastický mix. 2 studenti z Ostravy, 4 z Prahy a 2 z Brna. Výborně se doplňovali. Byli většinou inteligentní, citliví, vnímaví.

Co je na výměnných pobytech to podstatné?

Především jde o to, že studenti se ocitají v jiném prostředí, mají program, který ale není závazný. Žijí především mezi sebou, pochopitelně se snaží navazovat kontakty i anglicky, ale podle mě jsou tři měsíce na jazyk dost málo. K tomu, aby se člověk naučil jazyk, je potřeba minimálně jeden rok, spíše dva. Nicméně tito studenti podnikají výpravy do světa kolem sebe. Dochází k zajímavé interakci mezi mladými lidmi z Čech, kteří se právě poznali, a okolím, které je pro ně zajímavé. A toto prostředí je, snad nejsem daleko od pravdy, většinou vstřícné.

Co se týče literárních hodin, musím říci, že studenti, co k nám přijeli, byli dosud vždy nesmírně odpovědní. V Glasgow nevynechali jedinou hodinu. Mají jednak samostatné hodiny a jednak společné hodiny s anglickými studenty, takže mívám v semináři čtyři až dvanáct lidí. Zajímavější jsou ty smíšené. Všichni se (a to včetně mě) při takových hodinách hodně naučí.

Na to, abych mohl hodnotit české studenty v Ostravě, jsem tady vždycky příliš krátce. Během těch čtyř týdnů si připadám stále jako v rychlíku. V Glasgow jsou nám studenti zcela „ponecháni na pospas" a možná i proto jsou velmi soustředění. Tady jsou rozptýlení často jinými věcmi a prostým chodem univerzity.

A co druhá strana? Máš nějaké reakce od tvých studentů, kteří byli v Ostravě?

Ano. Pokud vím, tak loni si zdejší pobyt chválili. Platí vlastně totéž, co pro české studenty v Glasgow, ale obráceně. Je tu ale jeden organizační problém obecnějšího rázu. V Británii je obrovská potíž se studiem jiných kultur. Ne, že by neexistovaly příslušné katedry, ale univerzitní výuka jazyků a a kultur jiných zemí je v podstatě v defenzívě. Británií se šíří nemoudrá a arogantní představa, že Angličané nemusejí o těch jiných zemích nic vědět, protože všichni budou přece mluvit anglicky. Hovořil jsem o tom náhodou i s jednou britskou po-

slankyní Evropského parlamentu. Údajně nelze přesvědčit nikoho z britské vlády o smyslu studia jiných jazyků a kultur. Přiznala se, že ani ona nevěděla, proč by se měl člověk učit cizí jazyky, než začala častěji pobývat ve Štrasburku.

Zarazil měl nedávno názor hned dvou docela vysoce postavených britských univerzitních profesorů: Velká Británie přijímá různé lidi z ciziny jako své občany, ti se naučí anglicky a budou pak schopni tlumočit Angličanům informace o jiných kulturách, takže: „My Britové se nemusíme obtěžovat." Je to vlastně svého druhu kolonialismus.

A tak narážíme na malou reciprocitu: tím, že britští studenti nechtějí jezdit v tak hojném počtu do střední Evropy, (těžko přesvědčíte studenta letectví, aby namísto toho, že jde studovat do Seattle, kde sídlí firma Boeing, šel ten svůj obor studovat třeba do Brna) nechtějí ani britské úřady podporovat nárůst počtu studentů, kteří by měli jezdit do Velké Británie.

My máme jednu výhodu v tom, že vedeme kurzy o střední Evropě i v angličtině, jsou hojně navštěvovány, a z těchto posluchačů se pak rekrutují studenti, kteří mají zájem jet do Čech. Jenže tyto kurzy musejí být v angličtině, a to provozuje pouze Praha a Brno. Bude tedy potřeba vytvářet tyto možnosti i v Ostravě, protože jinak hrozí, že úředníci z výměny Socrates pobyty zruší, pokud nebudou přísně recipročí.

Není to tak dávno, co jsi v Literárních novinách publikoval sloupky událostí ze světa. Měli jsme i tady (na Vsetíně) pocit, jako bychom se takového světa mohli nějak aktivně účastnit, proto jsme tuto část Literárek četli velmi rádi. Proč jsi noviny opustil?

Jakub Patočka mě z nich vyhodil.

Vydaly se Literární noviny jinou cestou, nebo k čemu došlo?

Kritizoval jsem Jaromíra Štětinu a organizaci Člověk v tísni, s níž Jakub Patočka těsně spolupracuje. Argumentoval jsem takto: humanitární organizace, které znám ze Západní Evropy, jako např. Oxfam, nemohou vystupovat politicky. Musejí být nestranné. Nelze směšovat novinářskou práci a humanitární činnost. Dělám-li humanitární akce, nemohu o tom, nebo o situaci v cílových zemích, zároveň „nezávisle" psát jako novinář. Dovezeš-li potraviny lidem v tísni, v afrických diktaturách např., jakmile k tomu připojíš i své politické názory, mo-

censký aparát té země tě vyhostí, protože tvou organizaci – právem – označí za nositele zahraničních politických vlivů. To je problém lidí jako Petra Procházková či Jaromír Štětina, kteří nevystupují nestranně a směšují – Petra Procházková určitě – svou novinářskou a humanitární činnost. V této věci však na Západě existuje přijatá praxe a ta je přísně respektována. Novinář samozřejmě smí pomoci lidem v nouzi, které najde, aktivistická či politická činnost však nemůže být hlavní náplní jeho práce.

Obvinil jsem Jaromíra Štětinu z novinářské zaujatosti, za čímž si dodnes stojím, ale udělal jsem to zbrkle a neprofesionálně a na základě informací, které dnes nemohu prokázat. V tomto smyslu lze tedy Patočkovo rozhodnutí přerušit se mnou spolupráci považovat snad za pochopitelné. Byla to moje chyba, ve věci Jaromíra Štětiny jsem měl argumentovat přesněji.

Pro Jakuba Patočku byla však veškerá má kritika organizace Člověk v tísni a Jaromíra Štětiny nepřípustná. Publikoval v té věci v Literárních novinách několik článků, které mě přímo či nepřímo kritizovaly, mj. i rozsáhlou Štětinovu „Obranu angažovaného novinářství", která, trochu jak za časů Charty 77, reagovala na mé argumenty, ale ty nesměly být v Literárkách zveřejněny. Sloupek, který jsem psával, předal Patočka právě organizaci Člověk v tísni, asi aby zdůraznil, že nesouhlasí s mým argumentem, že charitativní organizace nemůže dělat veřejně prospěšnou činnost a zároveň působit jako novinářská instituce.

Na světě nejsou ale jenom velké časopisy, ale třeba i ty malé, občas nazývané jako regionální. V čem si myslíš, že je smysl vydávání právě takových časopisů, jako jsou třeba i Texty, je-li vůbec nějaký?

Tyto časopisy pochopitelně svůj smysl mají, pokud ovšem mají i své čtenáře. To zní populisticky, ale nevěřím v onu obavu intelektuálů, že „slovo ztratilo ve svobodě smysl". Idealisticky se domnívám, že má-li autor co říci a řekne-li to dobře, najdou se lidé, kteří takové věci budou chtít číst. Co se týče regionality, jde asi o toto: takové texty mohou vyjadřovat určitou identitu lidí v dané oblasti a měly by být schopny reflektovat a analyzovat problémy a otázky, které jsou pro daný region nějakým způsobem zásadní.

Otázky, které ti kladu, jsou jakýmsi přepisem a doplněním otázek, které ti písemně

...KOUPIL JSEM SI JEDNOU... NO, NECHÁM SI TO NA PŘÍŠTĚ. JMENUJI SE UMBERTO E. A MOŽNÁ ME ZNÁTE JAKO AUTORA KNIHY "OPERA A PERTA" DNES MÁM TAKOVÝ SOUKROMÝ PROBLÉM...

1

...SOUKROMÝ... HOMBRE...

2

3

© Michal Jareš

4

BLAM

5

...KUDRNATEJ JSEM V TOMHLE SVĚTĚ JENOM JÁ, SERGEJEVIČI...

POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ 6

kladl Dalibor Malina, vyjadřují i jistý nesouhlas s tvými názory na Milana Kunderu.

Zajímalo by mě v čem se mnou pan Malina o Kunderovi nesouhlasí. Můj článek v Britských listech o Kunderovi, z prosince 2002, který se mu, pokud vím, nelíbil, je totiž výsledkem práce v semináři, kde jsem se i já velmi poučil. Interpretuju v něm, doufám, několik různých názorů.

Nemáš pocit, že Kunderovo dílo je stále silněji vnímáno skrze jeho biografii a opomíjí se hravost jeho textů, jeho autorská inteligence?

Možná částečně. Jenže i v tom článku jsme upozorňovali na to, že Kundera je zajímavý především tím, že apodikticky nastoluje určitá témata, ale že si v nich protiřečí. Jeho knihy se zdají být založené na napětí mezi tvrzeními autora a významem textu. Jeho texty jsou nositelem určitého významu, kdežto autor sám o těch textech tvrdí něco jiného. Například, Kunderovy romány vyvolávají dojem, že Kundera podporuje představu světa postmoderního, pluralitního a relativizujícího, ale zároveň jeho autorský hlas často téměř provokativně čtenáři vnucuje jedinou, absolutistickou interpretaci reality. Rozpor samozřejmě podporuje samostatné myšlení, takže výsledek je pozitivní.

Čím si vysvětluješ chlad nad Kunderovými romány, který dýchá z české literární kritiky?

Ono je to trochu složitější. Já především nesouhlasím s Kunderovým názorem, že některé už vydané texty si lze zakázat. Zejména proto, že tatáž témata, která Kundera zpracoval v raných verších, jsou pak přítomna v celém jeho dalším díle. Od básnické sbírky *Člověk, zahrada širá* jistě vede přímá souvislost nejprve k *Žertu*, později k *Nesmrtelnosti*, až k *Nevědomosti*. A pokud jako autor prohlásím, že tato část mého díla neexistuje (což si může Kundera na Západě dovolit, protože to prostě nedá nikomu přeložit), tak se tím zbavuji jedné z možná velmi důležitých interpretačních cest. Argumentuji, že Kunderovo dílo lze do určité míry charakterizovat větou: Cesta tam a zase zpátky.

Přeci jen, čím to je, že české prostředí je ke Kunderovi tak chladné?

Milan Jungmann si stěžoval na to, že Kundera se sebestylizuje. Čeští debatéři už v 80. letech kritizovali (často neprávem) skutečnost, že Kundera neprezentuje české prostředí a kon-

flikty dostatečně přesvědčivě. Poukazovali na to, jak dokonale svou řeč a prostředí ovládl třeba Hrabal. Jenže já myslím, že to šlo Kunderovi o něco jiného, o komunikaci s vnějším světem. Kunderovi se totiž podařilo, jako žádnému jinému českému spisovateli, vnést českou literaturu a kulturu na mapu světa.

Co říká o Kunderovi zahraniční literární kritika?

Myslíš o posledním románu? Je to knížka o českém prostředí a o Češích a o nepřenositelnosti rozdílné životní zkušenosti lidí, kteří žili tady, a lidí, kteří emigrovali. Je to knížka pro Čechy, a tak asi nikdy česky nevyjde... :-) Angloamerické recenze, které jsem o ní loni v zimě četl, byly záporné, což se mi zdá neférové, protože ohlasy na *Pomalost* a *Totožnost*, romány, které považuji za slabší, jsou daleko příznivější. Když nedávno konečně vyšla *Nevědomost* i ve Francii, recenze tam prý už byly pozitivnější.

Kunderova *Nevědomost* se zabývá vztahem Čechů ke světu a naopak. A dělá to prostřednictvím těch Čechů, kteří jiný svět zažili. Je to důležité. Češi si budou muset najít místo v mezinárodní diskusi a ve vnějším světě. Se vstupem do EU to začne být velmi aktuální.

Děkuju ti za rozhovor.

Já děkuji.

Jan Čulík (1952, Praha), vydavatel Britských listů, publikuje v řadě zahraničních i českých časopisů. Vydal několik knih, asi nejznámější jsou *Knihy za ohradou: Česká literatura v exilových nakladatelstvích* (1991) a *V hlavních zprávách: Televize* (2001, s Tomášem Pecinou), překládal české autory do angličtiny.

Vendryňský poetický magazin

Vojtěch Kučera, Kosmákova 21,
615 00 Brno - Židenice
adalbert.weles@centrum.cz
http://www.weles.cz

RUT WEINIGEROVÁ

Horká noc

Bože, ochraňuj všechny ty,
Kdo této noci
Uléhají do trávy
Nebo do písku pouště
A ukrývají svou tvář

Ležíce pod hvězdami vidí ten
Pro koho těžko zítra bude den
Jak lehce uniká.

Anděl strážný

Dneska v noci
Můj anděl strážný bděl
A na balkóně stál
A kouřil jednu od druhé
A pořád se ptal
Proč v tom tyátru stále hraje dál
A rád?

Zimní
(Mamince)

Krajina byla jak
Odestlaná peřina
Les spal
A bílo na zemi
A bílo v korunách
A černé štráfky stromů
Mezi tím
Veverky drapkaly po kůře
Červené čepičky trpaslíků
Se míhaly po sněhu
V 15.25
Zimního času
Jsme dávaly zvířátkům
Do krmelce cukroví
Vanilkové rohlíčky
Jsi kladla do sena
Jak Jezule
Srnky přišly dřív
Než stíny pojedly stíny
A my jsme doma pily čaj
V teple a za zdmi.

Osud

Na břehu jezera jsme stavěly oltář
bohyni
Hekaté, co ve jméně má háky železné
Nad námi plula
Sečtená, podepsaná a podtržená
Energickou rukou
Si brala jídlo z misek na křižovatkách
cest
Všech všude po celé zemi
Na které ležíme tak hluboko pod ní.

Píseň pro práče

Po stráni k Hrádku běží, běží koně
Nadechni
Mrazného větru plné plíce
Pod nohama praskají brázdy, sláma
Vydechni
Si chvíli za šípkovým keřem
Havrani už krouží pod mračnami
Nádech
Vzduchu pod křídla sílu dává
Dravci jsou s námi pobratřeni
Výdech
Poslední už nás brzy spojí
Navzájem si těla odevzdáme
Vdechněte
Tu vůni strachu, na vrcholek
Zbytečně poběhneme, trhani
Vydechněte
Rychle proboha, bude to bolet
Střílejí už z kuší rychlé šipky

A dál bude dýchat svět.

ALEXANDR MAKAROV-KROTKOV

* * *
sbírám
vůně
pelyněk černobýl
mateřídouška
tamaryšek
čajová růže

dusím se
bez vůně tvého těla

z ruštiny přeložil Michal Jareš

„SRDCE V HRUDI JAK ŘEPA DŘEPÍ“

Vít Slíva ve své nejnovější sbírce *Bubnování na sudy* pokračuje v naznačené cestě – svědčí o tom i množství dedikací, prozrazující jeho již obligátní oblíbence, od Vladimíra Holana až po mladé básníky tzv. královopolského okruhu (tento termín ostatně už také zavání žurnalistickým klišé). Může nám to připadat jako únik do ghetta, ale také jako projev věrnosti sobě samému a snahy nepodléhat momentálním změnám. Konkrétní místa a osoby jsou Slívovi kotvou v okolním chaosu, proto se tak často obrací k přírodninám jako k partnerům v dialogu (viz názvy básní *Můro!*; *Krevnaté hmyzy, hlodavé havětě!*; *Jilme!*). Ostatně nejsilnějšími pasážemi sbírky jsou básně, kde se vrací ke svému dětství (*Hromnice*, *Únor na školním dvoře*) a hlavně k rodnému kraji Opavska, jehož drsnost je z básní jasně patrná (*Hospodo!*, *Suchdol*). „Surová máť slezská zem, surový bůh nad horaly,“ řekl by k tomu patrně Petr Bezruč, další ze Slívových básnických patronů.

Básně obsažené v této sbírce jsou nesnadné ke čtení a svědčí i o nesnadnosti, s jakou vznikaly; Slíva nepatří k básníkům, tvořícím lehce a mimochodem. Snaží se vyjevit svoji konfesi tváří v tvář světu, kde to už začíná zřetelně páchnout Apokalypsou. Básně se potácejí mezi extrémy – někde se podaří lapidární vyjádření (jako v básni *Šípek*: *Ten malý, svrasklý, dohnědlý šípek– / Jak by mi něco- / Jako by ode mě- / / Sníh všechno maže.*), jinde nastupuje mnohomluvnost až zaumná – jako v básni *Drhaná Fulnecká antifona*. Zvláštním fenoménem je Slívova záliba v rýmu, která nebývá u básníků jeho naturelu častá. Některé rýmy jsou povedené, jiné mohou spíše působit násilně a strhávat vyznění básně do nechtěné komiky (v básni *Zpěv kozlů* se píše: *Bradou nám trhá kozlí zpě-e-ev, / v šourku se varlata vrtí. / Slyšíme přitom píseň svých stře-e-ev / o tom, jak smrdíme smrtí* / – ovšem, smrt je u tohoto typu poezie často používaným pojmem a čeština přitom nenabízí příliš mnoho rýmů; o tom už se ostatně přesvědčili hrdinové cimrmanovské pohádky *Dlouhý, Široký a Krátkozraký*). Snad je rým pro Slívu prostředkem, jímž se mimoděk vyjevuje Stvořitel, jediným útočištěm řádu v lůně vševládné entropie. Básník se posedle snaží najít útočiště ve světě vyhlížejícím napovrch nevlídně, bolestně

pociťuje rozpor mezi duchovními ambicemi a živočišností, která nás všechny determinuje. Nezastírá obtížnost svého hledání, nepohrdne ani šibeničním humorem, když např. v básni *Svatý obrázek* přeruší málem až idylický výjev kněze jedoucího na motocyklu sloužit mši veršem: *„Hřebec úlekem ucukne z klisny"*. Kniha *Bubnování na sudy* přináší básně životem poučeného muže, básně při vší své rozporuplnosti kultivované, snad až příliš „básnické": Slívova motivika nám občas připomene cosi, co už jsme někde četli…

Je otázka, zda básník, jemuž vychází pátá sbírka za posledních šest let (to je unikát, s nímž u nás může soupeřit snad jedině Ivan Wernisch...), má stále co nového říci. Kniha však obsahuje i verše starší, dosud neuveřejněné, nemáme však dojem, že by to byla „druhá liga". Básně neztrácejí svoji naléhavost, která ovšem nemusí promlouvat ke každému – Slívovy verše jsou přece jen dost osobní, odráží se v nich jeho konfese a životní zkušenost, také míra patosu v nich přítomná může leckterého současného čtenáře přivést do rozpaků. Přese všechno však vznikla dobrá kniha, potvrzující postavení Víta Slívy na českém Parnasu. Kniha, která mnohého čtenáře přinutí k tomu stále se k ní vracet.

Jakub Grombíř

Vít Slíva: *Bubnování na sudy*; Vendryně, Weles 2002

PSÁNO (NEJEN) PRO MILOVNÍKY PŘÍBĚHŮ

V tom spočívá mocná síla i kouzlo těch takzvaně objektivních příběhů, příběhů odehrávajících se *kdysi dávno*, *kdesi pod horami*, že právě ve své objektivitě neuzavírají se ani těm nejsubjektivnějším výkladům: že poskytují široká interpretační pole, která ve své nosnosti dobře poslouží jedinci jako i celé národní pospolitosti. Každý v ní najde kus sama sebe.

A tak i *Úhlavního přítele* (na pultech knihkupectví se objevil na sklonku minulého roku) můžeme číst jako příběh o zašlých časech, krutých i zázračných zároveň, o dobru a zlu, které se ještě nestírají při vědomí zisku plynoucího z jednoho či druhého, ale jasně oddělených; o ryzích lidech, o tajemné moci přírody, které je dobré naslou-

chat, o lásce a vášni, o přátelství, o touze, které, je-li to třeba, se obětujeme. Tedy v prvé řadě jako příběh o čemsi, co možná kdysi bylo, ale co už každopádně není, tedy dořečený a jednoznačný.

Ale nemůžeme zcela samozřejmě *Úhlavního přítele* chápat také jako memento za nedávno skončeným stoletím? Komu by útrapy lidu z Kotliny nepřipomněly mnohou z útrap, které si musel, v minulosti bližší či vzdálenější, zakusit český národ? Či dokonce zakouší. A jistě netoliko český, v textu nalezneme až příliš mnoho motivů, jež bychom mohli označit přímo za topoi lidského údělu v dějinách; v dějinách, jež nejsou než sledem pravidelně se opakujících lidských neštěstí, střídaných obdobími šťastnými nebo alespoň relativně poklidnými. Není Šuleřova kniha také historií v kostce všech odysejí, jež člověk podstoupil i ještě podstoupí ve jménu oné matné chiméry, kterou je svoboda?

Není ale z naší strany chybou, zužujeme-li rozsah interpretačního pole? Ona časová i geografická neurčitost příběhu k tomu nutně svádí, vytvářejíc vlastně vzorec o několika proměnných, a jen na nás a na naší zkušenosti záleží, kolik dosadíme. Jen pro příklad: co nám, Čechům, může vyvstat na mysli, čteme-li o zvůli mocipánů Torxe a Pouna? Poddaní, již dlouho nucení snášet mnohou nepravost, se konečně zmohou na odpor, ale to už se Kotlinou valí gardy Chránů v čele s Chrisatorem, králem sousedního národa; nebylo mu zatěžko vyslyšet prosby domácí samozvané vlády, aby v zemi pomohl opět nastolit ztracený pořádek: pod záminkou bratrské výpomoci se ujímá moci nad Kotlinou a dosazuje zde své pohunky nebo shovívavé slabochy z domácích luhů a hájů. Hon na lidi, kteří se odhodlali žít v pravdě, tak může nemilosrdně pokračovat, taková normalizace postaru. A jak příběh plyne, strohosti přibývá; přibývá i bolesti, beznaděje a zmaru; a naproti tomu nezlomná lidská solidarita, síla přátelství a láska, touha po svobodě, jež, ač se zdá být v nedohlednu, zase se vrátí, „neboť věz, rozumáři, že čas vrací věcem jejich přirozený běh a život nelze natrvalo zahubit".

Pohádkově krásná Kotlina, jezero Slza, Zlé hory či kupovitá Zoř, strmící do krajiny; lípa, pod jejíž „stoletou hlavou nakloněnou až do trávy chalupa jak jablíčko v klíně ukrytá" a Zkamenělý pastýř, zdaleka viditelný kámen na plochém temeni pahorku Pobožného, připomínající výstražný prst. „A což je vůbec jisté, zda je Zkamenělý pastýř neživý, a nikoli pouze zaklet, jestliže se vypravuje, že o Svaté noci schází, Kráčející kámen,

k potoku, aby se jednou do roka do sytosti napil vody (a proto jeho patu podsypávají venkované oblázky, aby stál pevně a neodešel natrvalo)?" Krajina srdce nebo krajina našich dětských snů. Prostor Šuleřova příběhu, mytický, naplněný předměty a postavami ne vždy zcela racionálně zdůvodnitelnými, „končina cizí, neprobádaná, a přece povědomá a blízká." Ale je vůbec myslitelné vždy a ve všem se spoléhat na rozum? Prostor, jevy a historie, při nichž snad rozum tápe, ale… „Besedáři naslouchají těm dávným zkazkám se zaujetím, a do žil jako by se jim nová krev nalévala, srdce se otevírají kurážným činům, a jak ty chýry rozebírají, jak by prastaré obrazy odkrývali, krev jednoho každého se v tom poznává, oči září, líce hoří a duše se rozpomínají…"

Nedílný celek s děním ostatním v knize tvoří popisy přírodního dění, v nichž nad jiné dojde uplatnění Šuleřovo jazykové umění, nebo lépe: ve své poklidnosti se stávají protiváhou o překot se deroucího děje. Je to právě příroda, která poskytuje azyl prchajícím. Příroda zde znamená synonymum světa her a radosti, bezpečí, synonymum blaženého spočinutí pro vesničany i pro Duludku a Dólju, vnějšími okolnostmi neodvratně a krutě hnané dál, vrhané do jim zcela cizího světa, neznámého, bezcitného, až příliš podobného tomu našemu. Prostor prodchnutý legendami, domov Toho, který rozmlouvá s Bohem, domov Lesního muže, *Domov*. A jako protipól bezuzdné násilí, stále častěji narušující zvnějšku hranice *starého* světa. Vrcholící exodem *starého* obyvatelstva. Krutý konec legendy zaplacený prolitou krví („Ach vy, v co jste to uvěřili? Cožpak nevíš, že na tomto světě můžeš jenom na vlastní síly spoléhat?"). Krutý konec, ač jen tušený, Toho, který rozmlouvá s Bohem i Lesního muže, postav až příliš reprezentujících svět *starý* a až příliš důvěřivých pro svět *nový*. Anebo oba nezmizeli nadobro? Můžeme doufat? Stačí jen doufat?

A ještě něco: jestlipak víte, jak přišly ke svému jménu samoty Závěšice či říčka Pobralka, která každým jarem vystoupivší z břehů nosívá s sebou různé věci, které pobere výše po proudu? A kopec nad Závěšicemi, Prchalov, ten, co na něj lidé před velkou vodou utíkají, aby neutonuli, kde ten vzal své jméno? A co teprve všichni ti Duspivové a Vaňci Prdlaví, Švidralové a Ujmiskaři, moudrá stařena Dříva či křehká Duludka a děvčátko Poledne, Lomihnátova milá? Darmo mluvit, Šuleřova řeč „skáče a bublá a brlomtá a prozpěvuje", tak jako vlnky v potoce Podbrdce. Nebo jako bys pil ze „studánky stříbrojasu".

Ta řeč je mladá a neobnošená a slova mají význam, jakým se snad pyšnila na samém počátku věků, „kdy ještě všecko mělo jednu řeč a rozumělo si". To je ona krásná bajka o koni, vlku a divočákovi nebo o nic méně půvabný „fonetický přepis" kosího pošklebování: „Spálíííš kabáááát! Myslíš, že ti ho pošiju, pošiju, blázníííš?"

Ať už Šuleřova *Úhlavního přítele* označíme za baladický příběh nebo jako pohádku (bez šťastného konce ovšem) – pro obojí interpretaci bychom v textu patrně nalezli dostatek podnětů – nebo jako legendu o jedné zemi, jež byla téměř rájem, ale protože „je ve světě mnoho dobrých lidí, ale také zlí"…(dál už to znáte), anebo se malicherného škatulkování a formulek, jež toho stejně mnoho nezačarují, zcela vzdáme, jedno se zdá být jisté: *Úhlavní přítel* je v prvé řadě nádherný Příběh. Příběh s velkým P, protože kdo pochybuje o tom, že v něm, tak jako v pohádce či baladě, jde v prvé řadě o *Člověka* a o jeho duši?

Tomáš Kauer

Oldřich Šuleř: *Úhlavní nepřítel*; MF, Praha 2002

MEZI VZPOMÍNÁNÍM, USMÍŘENÍM A HISTORIÍ

Pokud se nemýlím, představuje tato kniha v oblasti historické literatury uchopením a výkladem tématu něco zcela nového. Nelze ji přesně žánrově vymezit: jedná se o různorodou směs několika logicky provázaných druhů textů, jejichž využití bylo podníceno snahou autora co nejvýstižněji zachytit své zážitky a úvahy ovlivněné vývojem 20. století. Aby se přesně k problematice česko-německých vztahů vyjádřil, naprosto přirozeně využil interdisciplinární přístup, tj. takový postup, do kterého se ještě dnes musí spousta odborníků nutit, což mnohdy činí jen proto, aby předešli případným obviněním z nemodernosti a nereflektování historiografického vývoje.

Josef Škrábek (nar. 1928) si je různorodosti textů vědom, sám je v úvodu rozčleňuje. Jedná se zhruba o kombinaci memoárové literatury, sumarizaci závěrů, ke kterým došel vlastním samostudiem odborné historické literatury a politologických úvah prokládaných krátkými eseji.

Poněkud neobvyklý je původ financí, které umožnily vydání *Včerejšího strachu*, nelze je nezmínit, neboť dobře charakterizují autora samého i jeho úmysly. Josef Škrábek byl na konci

roku 1958 odsouzen k sedmiletému trestu vězení za kritiku režimu, propuštěn byl na základě amnestie prezidenta republiky v květnu 1960 a za tuto vězeňskou část jeho života se mu dostalo jednorázového finančního odškodnění: *„A opět jsem rodinu příliš nepotěšil, když jsem jí oznámil, že ji chci téměř celou věnovat na podporu vydání této knihy./…/ peníze za vězení přece nemohou sloužit k obvyklým nákupům, nejsou odměnou za práci, ale pokusem o náhradu za slzy, úděsný strach a za kus chybějícího života.“* (s. 14).

Na první pohled zaujme členitost výsledného textu, ta se zdá být Škrábkovi přímo programem – využívá kurzívy, různé velikosti písma, zvýrazňuje a prokládá jednotlivá písmena. Důvody sám vysvětluje: jde jednak o zvýšení přehlednosti textu, jednak by rád „přitáhl“ těkavější čtenáře, kterým takové grafické zpracování má napomoci číst „na přeskáčku“.

Včerejší strach je z části také memoárový text, proto lze knihu chápat jako formu obhajoby, příkladem může být pasáž zdůvodňující autorův vstup do KSČ (s. 165). Zde bych jen poznamenala, že tato veřejná vysvětlení jsou spíše reakcí na přání veřejnosti je slyšet, mnohdy ale není nutné k nim přistupovat, což je i autorův případ.

Včerejší strach je ale také částečně kronikou pohraniční obce Valeč na Karlovarsku, které autor tímto způsobem děkuje za dobu v ní prožitou. Není jenom součástí jeho vzpomínek, v knize jsou celé oddíly pojednávající o valečské historii a současnosti.

Faktografické části autor věnoval velkou péči, sám ovšem její důvěryhodnost a využitelnost (to zamrzí především u německých knih) znehodnotil tím, že nepovažoval za nutné uvést zdroje svých informací a předkládaných čísel. Přesněji: přímo do textu je posazen průběžný výčet používané literatury, nelze však rozeznat, z kterých knih v kterých okamžicích autor čerpá (např. tabulka na s. 87. Ta má navíc i nesrozumitelný název *Volby do parlamentu v 110*). Poměrně často ale využívá vládní publikaci *Rozumět dějinám* (Praha 2002) a monografii V. Jiřík *Nedaleko od Norimberku*. Z dějin retribučních soudů v západních Čechách v letech 1945 až 1948 (Cheb 2000), jejichž faktografická a metodická hodnota je přinejmenším dosti sporná.

Jinak si stojí autorovy politologické úvahy. Jedno je jisté: autor dějiny promýšlí a vztahuje si je k současnosti, k momentálnímu prožitku

a toto, společně se schopností klást znepokojivé otázky, dovede probudit, popř. zvýšit čtenářův zájem. Nemusí se líbit autorovo uvažování; podstatné je, že nutí k ohmatávání předkládaných problémů ze všech stran. Josef Škrábek často přibližuje situace jejich porovnáním s jinými, v jeho případě se volba tohoto způsobu nejeví šťastným řešením. Srovnává nesrovnatelné: odsunuté české Němce s československými emigranty po únoru 1948 (*„Naši zoufalci neměli ani oněch 25 kilo /…/ nedostali se ke svým, nebyli doma mezi svými /…/“*, s. 215), práci československých poválečných úřadů s německými válečnými (*„My jsme krutě a neuspořádaně vyvedli a později poněkud uspořádaněji vyvezli naše Němce na svobodu /…/, kdežto nacisté odváželi velmi uspořádaně miliony do koncentračních táborů a průmyslových krematorií.“*, s. 225) atd. Některé postoje se dají vykládat směrem k autorovi nelichotivě: *„Komunisté v únoru 1948 převzali moc bez vlastních ztrát, ale přesto rozjeli naprosto nepřiměřené represálie. Náš československý komunistický útlak nebyl úměrný míře překážek spojených s převzetím moci u nás, /…/“*(s. 184). Takže represálie ano, ale pouze přiměřené ztrátám při převzetí moci? Za příliš zjednodušené pokládám osvětlení „měkkého“ způsobu provedení převratu v roce 1989: *„/…/ vedoucí garnitura komunistické moci /…/ se korupcí domohla již tak velkého bohatství, že jim bylo líto skrývat své možnosti /…/, k čemuž jim způsob revoluce umožnil zajistit nejlepší místa na startovní čáře nového kapitalismu.“* (s. 185). A tak by se dalo pokračovat.

Josef Škrábek svou knihu chápe jako svého druhu odkaz, ale také jako poselství ke všem generacím Čechů a Němců, kterým se snaží touto cestou podat ruce, usmířit je a zahladit staré i potencionální animozity. Vede ho k tomu zejména přesvědčení, že česko-německý spor, můžeme-li to tak nazvat, se nevyřeší jen nástupem mladé generace. Předkládá jako řešení požadavek revize dějin, což u pamětníků nebývá obvyklé, a proto si jeho odvaha zasluhuje respekt. Jedním ze zdrojů této odvahy může být i Škrábkovo křesťanství. Pokud se ovšem toto dostává do kontaktu se Škrábkovou až fatalistickou zaměřeností na náhodu a osud, vyznívají takové partie zbytečně ideologicky: *„/…/ diktatury* (se) *mohly udržet jen šířením lží, jimž nemohla konkurovat pravda.“* (s. 277).

Josef Škrábek se snaží rozmluvit Čechům jejich strach, to je základní motto jeho knihy:

„Stále žijeme ve stínu včerejšího strachu. Strachu malého národa z onoho strašného nebezpečí – co když se svět opět zblázní?“ (s. 290). Nazíráno takto, jsem velmi ráda, že kniha vyšla, ač by si jistě zasloužila větší faktografickou pečlivost a hlubší domýšlení předestřených témat z autorovy strany. Jistě má v sobě polemický náboj a ukazuje, že neexistují jednoznačné odpovědi ani postoje k problému odsunu. Autor neapeluje ale jen na Čechy: *Včerejší strach* je současně i vzkazem pro politickou reprezentaci odsunutých Němců, které činí odpovědnými za vytvoření nesnášenlivého obrazu vztahu česko-německého.

Andrea Lněničková

Škrábek Josef: *Včerejší strach. Jaké to bylo mezi Čechy a Němci? A jaké to bude…* Praha (Vyšehrad) 2002, náklad neuveden, cena 188,-Kč, 312 s.

STRACHOLAM JAKUBA CHROBÁKA

Stručný popis úvodem: Prvotina Jakuba Chrobáka *Až dopiju, tak zaplatím* (Malina, Vsetín 2003) má čtyři oddíly, každý z nich je uveden sonetem. Čtrnáct veršů je maximum, kterého autor svým veršům dopřává (výjimečně; vedle sonetů dosahuje tohoto počtu jediná báseň, Stahování dřeva). Nejkratší báseň má tři verše. Výmluvné je, že právě ony dostačují na podivuhodně sevřené a ucelené *Vyznání,* panoramatickou zkratku celé sbírky. Stručnost až strohost se tedy jeví jako základní vlastnost – a řeknu rovnou *ctnost* – Jakuba Chrobáka. Básně jsou vytištěny na šedivém papíře. Může to být šeď země, z které vyrůstá svěží dílo poezie. Může to být šeď popela, který zbyl po všem spáleném, odřeném, orubaném, než zůstal přísný kmen slova. Může to být také šeď ne zcela očištěného svědomí se zbytky strachu („Poezie, ty víš:/ bál jsem se/ a teď / bojím se míň“). Může to být šero, tj. neúplné světlo, k němuž se básník teprve prodírá a v němž je s lucerničkou veršů viditelnější. V každém případě tato šedivost odpovídá střízlivosti, nenápadnosti, skromnosti, uzemněnosti poezie a vynutila si přiměřeně velké a výrazné typy sazby, což vyhovuje i mým starým a unaveným očím, které ještě po sedmdesátce se nevzdávají četby veršů.

Ale běda, co je zlé: Při sebeopatrnější mani-

pulaci se při četbě vylamují jednotlivé listy, knížka se drolí na samostatné karty, básně se sice osvobozují, nicméně zůstávají spoutány v osamělých dvojicích – ale zabíjí se kompozice. A skladebné úsilí, další básníkova ctnost, dnes vzácná, přichází vniveč. (Ne docela, neboť autor drží pevně v rukou – až na výjimky – i kompozici těch nejkratších básní.)

Sbírka je tedy důsledně komponována. Tři oddíly (Vzpomínky, Děda, Konstanty) mají po devíti básních, čtvrtý (v pořadí druhý), připsaný Andrejce, jí věnuje pouhých sedm básní, a ta poslední z nich spojuje dedikaci Andrejce s Dědou, centrální postavou sbírky. Hlavní také v tom smyslu, že představuje jednu s živoucích opor proti strachu, jehož různé tváře nahlížejí zpoza veršů od prvních stránek: „Špinavou nocí jak pouliční kočka vleče se strach...", přes „místa, kde na smrt jsme se báli" a ujištění, že „jsou ještě větřiska, co nahánějí strach". (Strach je nejfrekventovanější výraz v knížce, pronikl i do titulu básně Zlý strach, ač čtvrtina básní je bez názvu.)

Vzpomínky prvního oddílu se srážejí ponejvíc do pachů a vůní. Typické je v tom směru Stahování dřeva, kde je všechno přítomno a vše se děje skrze čichové vjemy: dřevo voní jako slivovice; vůně koní; chlapský pot; hořkost vzduchu... Milostná přítomnost Andrejčina je záměrně zkrácena a vrací se opět do vzpomínek na dědu, nerudovsky prostými a mužnými básněmi. K nejlepším v celé sbírce řadím Malé dary a Baladu, které se po jediném přečtení provždy zaryjí do paměti svou drásavou ryzostí. A posléze básnické konstanty. Neboť Chrobák je mimo jiné objevitel a obnovitel konstant. Ač usiluje až umanutě (a s úspěchem) o osobitost, je mužem kontinuity poezie a života. K jeho konstantám patří i valašská mateřština, jíž používá s velkou cudností a citlivostí, zpravidla jednoslovně: kameň, ogar, eště, co chcu... Do několika přísných veršů dokáže vkouzlit plynutí i utkvění času, pokorné přijetí darů všedního dne – i odlehčení "dětského strachu", plíživého a proměnlivého.

Umění verše ukazuje Chrobák neokázale a jaksi zdráhavě. (Také dědictví Nerudovo?) A přece se mu podařil elegantní kousek takřka husarský. Jako vstup do oddílu věnovaného dědovi napsal sonet věnovaný Františku Halasovi. Je napsán s využitím halasovského lexika a s nebezpečným zvládnutím Halasovy poetiky. Ale co s touto poetikou ve tvaru sonetu? Je

známo, že se Halas znělkové formě vyhýbal, „neseděla" mu, byla cizí jeho „krutým nesouzvukům" (srov. Chrobák, Nebáseň!), v pěti svazcích jeho Díla nalezneme jediný sonet. Právě tady vidím důmyslně skryté Chrobákovo trochu teskné furiantství, které se hlasí v titulu sbírky; „umí", ale nemá potřebu dávat to najevo přespříliš okázale a s rámusem. Proto mu také nevěřím tak doslova, že „chce" doopravdy „jednou večer přelomit si vaz". Přihodit se to ovšem může, vždyť je básník, a dobře ví s Weinerem: „jednou se zmýliv, nejsem".

Mojmír Trávníček

Jakub Chrobák: *Až dopiju, tak zaplatím*; ilustr. Jiří Brňovják, nakl. Dalibor Malina, Vsetín 2003, 49 s.

Jednou větou o sbírce Jakuba Chrobáka

Když jsem bydlel na kolejích, můj spolunocležník měl nad postelí plakáty jakési fotomodelky - mně tam visela básnička Stahování dřeva...pamatuju si to dobře...

Jiří Hrabal, šéfredaktor Aluze

Nestává se často, aby mě něco donutilo k slzám. Tyto verše to dokázaly.

Josef Lustyk, prof. vsetínského gymnázia

Nejlepší Jakubovy verše umí výmluvně mlčet tam, kde bychom my ostatní mluvili až hanba...

Petr Hruška, básník

Prodejné...

Jan Slíž, prodavač v knihkupectví Malina

Jsem moc ráda, že vsetínskou sbírku pokřtil Ostravský kahan.

Andrea Lněničková, Andrejka

Říká mi strýcu, říkám mu Jakube. Čtu a říkám si, dobře...jak o některých žních.

Jan Válek, básník

Jsou slova, která nesmějí být pronesena, aby byla ta pravá, a jsou slova, která nahrazují to, co nelze říci. Co je za verši,je zázračné.

Zdeněk Smolka, básník

Na představení knížky J. CH. v knihkupectví Malina ve Vsetíně 3. dubna 2003 připravil

-dm-

texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 30

léto 2003

Úvodník:

Nesnáším léto.

Nesnáším ani jaro, a když se to vezme kolem a kolem, kromě období od konce října do začátku prosince (pak jsou děsné Vánoce, ó bóže!) nesnáším vlastně celý rok. Vše má ale svá opodstatnění a to letní je opravdu palčivé. Moji nenávist k létu má totiž na svědomí kamarád Ahoj. Asi ho znáte, máte kamaráda Ahoje všichni. Je to člověk, kterého jste několikrát viděli při různých akcích různého druhu, nikdy jste se nebavili, nikdo vás vzájemně nepředstavil a ani jste neměli pořádně chuť se s ním víc sbližovat. Ale po patnáctém setkání vám už je pitomé ho alespoň nepozdravit. Tak mu řeknete ahoj, on odpoví (je na tom s vámi úplně stejně jako vy s ním, chudák!) a tak už to zůstane napořád. Stane se z něj kamarád Ahoj, totálně neznámý člověk.

Jednu pustou letní neděli ve městě, protože neděle ve městech jsou vždy pusté a depresivní, jsem chodil mezi rozpálenými zdmi starých baráků a za půl dne jsem nebyl schopen najít cestu k něčemu normálnímu, srozumitelnému. Když ne k něčemu činnému, tak alespoň k trpnému. Všichni byli někde jinde, než jsem byl já. U vody (hnusí se mi koupání a válení u rybníka). Na výletech. Doma. A já, osamělý ve městě, poutník mezi zdmi mrtvého organismu, bloudím a něco hledám. Jaká pošetilost, pánové! Všude na těch místech padala na mne strašlivá tíseň z tepla (je mi odporné to pálící slunce, které z člověka udělá mátožnou kreaturu).

Město je v létě neskutečně zlé, bolestné, existenciální, přináší s sebou rozpálenou touhu nebýt. Jak v něm chybí život, všechno se stává monstróznější, neskutečné. Pohyb ustrnul, ani ptáci nezpívají, ani vítr nezafouká. Nic, nicota, bezbřehá vyprahlost z vnitřku i zvenčí. V těchto okamžicích se bojuje o přežití daleko víc než kdy jindy, v těchto vzácných chvílích se propadáme do sebe a jsme zděšeni i vlastní vyprahlostí, prázdnotou a pustinou. V tomhle rozpoložení a bloudění jsem zůstal uprostřed prázdného města s myšlenkami na sebevraždu nebo na návštěvu cukrárny (poloha mezi indiánkem a věnečkem, páchnoucí káva, zvířecí zvuky stroje na zmrzlinu, bolavá existence cukrářky). Myšlenky černější než nehty uhlíře. Jak jsem tedy chodil městem a hledal někoho, najednou jsem se přitočil k jedné z uliček, kterými je město protkáno jako dřevo letokruhy. Najednou pohyb – z uličky vycházel člověk!

Samozřejmě, že to byl on.

Tak jsme si s mírnými rozpaky řekli to, co se od nás obou čekalo a slušelo: „Ahoj."

Nenávidím léto.

Michal Jareš

Obsah:

úvodník
Michal Jareš: ....___2

poezie
Lubor Kasal: ***___18_19
Rut Weinigerová: ***___20_21

próza
Antonín Bajaja: Tichá pošta___4_7
Lukáš Berný: Tichá pošta___14_15
František Šístek: Vzkříšení: První variace___20_24

překlad
Artur Szlosarek: ***___25
Josip Pupačić: ***___26_27

comics
Michal Jareš: ___16_17

rozhovor
Martin Škabraha: Filosofické otázky (Rozhovor s Václavem Bělohradským___8_13

recenze
Jakub Chrobák: Nakladatelské jho___28_29
Jakub Chrobák: Ještě jednou o Literárním květnu___29_30
Pavel Kotrla: Literární květen 2003___26_29

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. 571 443 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel. 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 30, ročník IIX., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **http://www.inext.cz/texty**

TICHÁ POŠTA

Antonín Bajaja

Blízký vztah k pověstem a bájím jsem zdědil. Důkazem je příjmení po meči budící úsměv a otázku: *Bajaja, ten princ?* Žádný princ. Protože o těch, kteří vyprávěli pamětihodné události, popřípadě je šikovně domýšleli, se kdysi říkalo, že bájají – některý z mých prapředků byl tedy „takový bájaja". Vnímám to jako tíživý úděl.

S pověstmi jsem se setkával od dětství. Jezdíval jsem s rodiči do Kněžpole u Uherského Hradiště, odkud Bajajův rod pochází. Občas rodiče můj pobyt na venkově prodloužili, vraceli se do Zlína sami. Otec byl lékař, věděl, co dělá. Věděl, že každý večer, zmožen prací a objevy ulehnu do postele. Že budu hledět k trámovému stropu s letopočtem 1860. Už ležím. Sleduji stařík, který si ke mně přisedl. Podlahu domu čeří dunění. „Co to je?" ptám se. – „Kobyla v maštali hrabe kopytem, je celá nedočkavá," odpovídá stařík a přidává některou ze zkazek *na dobrú noc.*

Ještě jsem nezapomněl tu *o prastařičkovi, jak sa vraceli* (svému otci onikal) *cestú necestú z jarošovského pivovaru, kde byli akcionářem, zpátky do Kněžpola.* Nastala mrazivá noc zasvěcená svatému Antonínovi poustevníkovi, o němž se traduje, že *nemá-li led, vyrobí ho hned.* Ale oné noci vyrobil taky *vichřicu, která nafúkala ohromné záměti.* Chůze prastaříka brzy zmohla. Zabloudil. Nakonec upadl. Už myslel, že umírá, když náhle spatřil světlo. *Uprostřed téj metelice v něm tancovaly sněhuleny. Vlasy měly ze střechýlů, ve větru jim vlály a břinkaly. Z hrdla sa děvuchám ozýval chichot a pěsnička: fijú-fijú, eště žijú – fijú-fijú, už nežijú.* Ale prastařiček se pomodlil ke svatému Antonínovi. Vtom uslyšel štěkat psa. Tančící svůdnice zmizely, vítr se utišil, přestalo sněžit. Cosi mu olizovalo tvář. Věrný pes Cigán. Za čtvrt hodiny seděl u sálajícího sporáku, nohy ve škopku s horkou vodou. Zvolna mu docházelo, že ho pes našel napůl zmrzlého jen pár metrů za humnem. Stařenka prý dobrodružství svého tchána pokaždé zlehčovala prozíravým epilogem: *Kdyby na tých akcionářských hromadách nechlastali, trefili by dóm aj bez Cigána.*

Cigán – legenda. Stařence ho darovali Romové, tenkrát se jim říkalo Cikáni. Co rodina, to lehký vůz tažený jiskrnými koňmi. Za městy a vesnicemi měli vykázaný kus obecního pozemku, kde mohli tábořit. Brousili nože, sem tam s něčím vypomohli, sem tam se něco ztratilo. *Plníja Boží záměr,* krotila prý stařenka štváče, nosívala ci-

gáňata ke křtu a natruc celé dědině navštěvovala s rancem jídla jejich odlehlý tábor v *Čertoryjách*. Chodila většinou po klekání. Stařiček prý dělával, že spí, ale když se pozdě v noci vracívala s odleskem plamenů v očích, brblal jí; naštěstí ne moc – pokaždé ho čímsi okouzlila a laskali se spolu, dokud pavučiny neztěžkly rosou a tichost dvorů neopanovalo kykyrykání. Mužovy obavy, že *kvůli Cigánom nezbude na hůře jediná klobása,*odbývala vševědoucím: „Počkej, šak uvidíš."

A uviděl, stalo se to v poledne. Bylo srpnové dusno, od Buchlova se hnaly mraky, nad Velehradem se křižovaly blesky a stařík se stařenkou (taky se křižovala) a s nejstarším synem Václavem spěchali domů. Vezli fůru ječmene. Stařík měl co dělat, aby udržel koně, žebříňák rachotil potemnělou dědinou, za okny ženské zapalovaly hromničky a vtom – sotva dopadla do trávy první krápě – jako by nastala potopa: *…otvory nebeské se otevřely a pršelo…vody potopní počaly se rozlévati po zemi…*(Genesis) a krupobití rozbíjelo střechy, zdusávalo pole, ničilo sady, ale vrata Bajajovy usedlosti byla otevřená; čekala, až jimi projedou koně s fůrou a zastaví se uprostřed dvora, aby se hned na způsob strážných křídel sama zavřela a oddělila běsnící svět od pohody domova. Neboť pod křídly bylo ticho, pouze ve větvích moruše zpíval kos a obloha se chvěla bělavým světlem, jež vnikalo do přítmí kůlny, kde, opřená o šrotovník firmy Wichterle-Kovařík, stála Cikánka. Všichni na ni zírali. Pohledem se postupně zabodávala do lidí, koňů obilních snopů… načež pootočila obličej k hnojišti, odkud stoupala pára. Včetla se do ní, zkoumala záměry bohů. Posílena jistotou, odebrala se pak ke stařence a pravila: „Te aven bachta i, kirvije." Humnem, které řinčelo souhlasem lučních koníků, odešla do Čertoryjí. Přivolala k Bajajům blahobyt.

Některé pověsti končí sentimentálně. Já dávám přednost těm rozumnějším, například *o tom, jak strýc Václav se stařičkem zachránili hrušku.* Stalo se to, když v Kněžpoli vznikalo JZD a straničtí funkcionáři nařídili likvidaci ovocných stromů na návsi. Nikdo (ani pověst) neví proč. Snad kvůli socialistickému závazku. Strýc si dal údajně ruky v bok, nadmul sedlácké břicho, posměšně si soudruhy změřil a zeptal se: „Místo tých stromů zasadíte nástěnky?" – „Do toho ti nic není, náves je všech," pronesl jeden. – „Tož to prrr!" odpověděl strýc. „Náves ano, hruška né. Tá je odjakživa naša, sadil ju tata mojého taty," a za zády se mu objevil stařiček s bičem v ruce. „Hrušky sa ani netknete," pravil. – „Slyšeli ste?"

doplnil ho syn a směrem k nejvyššímu hodnostáři vyslovil proroctví: „Fraňo, do roka a do dne tu táto hruška bude stát, ale tebe budú v chladnéj zemi červi žrat." Proroctví se splnilo, stará hruška v Dolním kútě roste dodnes a rodí snivé plody.

Ale prameniště mých pověstí je rozsáhlejší než Moravské Slovácko, hlavně díky maminčinu otci – Johnu Knapkovi. Narodil se v Juřince u Valašského Meziříčí, dávno tam nikdo z příbuzných nežije, všichni zmizeli, pradědeček byl Žid. To málo, co mi o svém rodišti děda pověděl, by se dalo zhustit do jediné věty: *Juřinka je vlaštovčí hnízdo přilepené ke kopci nad Bečvou.* Podobně mi v uších doznívají i další slova, jimž sluší pojmenování tajnosnubná – a tady musím připomenout hru *na tichou poštu*, kterou jsme hrávali se spolužáky. Sedíce v řadě (vlaštovky na drátě?), předávali jsme si šeptem od ucha k uchu různá poselství, každý v nich záměrně nebo z nedoslýchavosti něco zkomolil, zamlčel, přibásnil… a výsledky bývaly překvapující. Některým poslům došlo, že pravda o světě je nezřetelná, prchlivá, parádivá, málokdy jednobuněčná. Vida!

Vida, v mozku se mi s doznícháním tajnosnubných slov rozblikal biograf: děda mého dětství, vážený zlínský občan a majitel realit John Knapek se proměnil v bosého mládence opřeného o roubení sušárny. Je zahleděný vzhůru, kde nevoní jen křížaly. Neboť nebem táhnou ovce, andělé, kohouti, milenci, kostely, kytice, ryby, muzikanti, madony, rabíni, svícny, děvuchy… a pod oblačným baldachýnem se vznáší ruský bratranec Marc Chagall, který volá: *Poleť se mnou, Janku,* a Janek, ten *zbrkloň* s ním letí. Uchvácen výškou, naslouchá novinkám z Vitebska a Petrohradu, zanedlouho však *Marka* očarovala Paříž, blíženci se rozloučili, větroplach z Juřinky plyne sám. Přeletěl Atlantik, za svítání přistál v Pensylvánii, kolem se plouží nákladní vlak. Z vagonu mává nějaký *trucker*, přiskakuje k němu. Cestuje dál. S mnoha dalšími *truckery*, s těmi tuláky po železnicích procestoval celé *United States*.

Až se jednou přihodilo, že v Nebrasce uprostřed noci seděl s kamarády u ohně. Pili kořalku, vyprávěli si, a protože každý pocházel odjinud, protkávali anglickou osnovu strakatou mateřštinou a jejich historky nabývaly rozličných podob, rozvíjených a vytých šakalí poštou po tiché prérii. Už mluvil Polák ze Lvova, rakouský Maďar z Burgenlandu, černoch z Arkansasu, Číňan ze San Francisca a Ir. Na řadě byl Janek, ale v šerém ústraní spatřil Siouxe. Kde se vzal, tu se vzal. Vzpřímeně shlížel na podroušené cizince, ti pobu-

dové mu nestáli ani za výraz v obličeji. Náhle přiložil k ústům dýmku a vyfoukl dým. Pohnul se k odchodu, naznačil Jankovi, aby ho následoval. Kráčeli dlouho, cestou vdechovali opojný kouř. Před rozbřeskem zaslechli tlukot srdce, byli hluboko v prérii. Sioux pronesl zaklínadlo, vtělil se do bisona a tančil tak náruživě, až mu pod paznehty duněla zem a drny odletovaly k obloze, kde mohutněla záře. Potom sklonil hlavu. Zaryl rohy do hlíny, vytryskl záblesk. Nad obzorem svitlo slunce a býk se proměnil zpět v muže. Podal mládenci pecen zlata a mlčky, jen silou vnuknutí ho poučil, jak má s pokladem naložit. V paprscích se vypařil.

Janek skočil na vagon a odjel do New Yorku. Oženil se s děvčetem jménem Rozálie a stal se Johnem Knapkem, neboť jeho choť, moje babička, rodačka z Pršného byla velmi cílevědomá dáma. Tvrdě pracovali, na jedné *évni* v Yonkers si zařídili prosperující koloniál, narodily se jim dcery Olga a Vlasta. Vlasta, protože snili o vlasti, o té staré *kántry*. Odpluli tam parníkem Aquitania (nikoli v oblacích). Na zlínském náměstí koupili hotel, jemuž slušel název Balkán, neboť v tamní restauraci s hudebním salonem se již v časech mocnářství scházeli volnomyšlenkáři, zednáři, horkokrevní jihoslované… a koneckonců i Valaši, kteří přišli na Moravu z Balkánu. Rozálie a John Knapkovi však zvolili Zlín hlavně pro jeho americký půdorys, pod nímž – navzdory ekonomickému *boomu* – ještě přetrvávaly pověsti. Babička je znala. Vyprávěla mi o rytíři Milošovi, o turecké vojně, o čarodějnici, co *chodila kolem Dřevnice, trhala kvítka, házela je nalevo aj napravo a blekotala: Toto bože tobě, toto bože mně*… a pokračovala povídáním o tajných chodbách a skrýších. Do jedné, zabudované hluboko pod Balkánem, prý *Knapek* (jinak svému muži neřekla) *zakopal poklad*. Kdysi jsem ho přemlouval, abychom si pro něj zašli, s kamennou tváří však pravil: „Pro ten si jednou přijedou na koních Indiáni, aby na světě zavedli lepší pořádky, až se zbavíme *našich ruďochů*." Myslel *komunistů*, kteří dědu „znárodnili" a vyhnali i s babičkou ze Zlína. Poklad je v balkánském podzemí padesát metrů od zlínské radnice dodnes.

Chce se mi zvolat: *Poprvé všechno stvořil Stvořitel, podruhé Člověk, když to obdařil pověstmi.*

(Zkrácená předmluva ke knize Pověsti a balady z Valašska, Hané a Slovácka, která nedávno vyšla v edici Zlínský kraj.)

FILOSOFICKÉ OTÁZKY

Rozhovor s Václavem Bělohradským

Pane profesore, snažíte se v éře globalizace obnovit ve veřejném prostoru některé filosofické otázky Jana Patočky. Připomíná mi to jednu literární postavu, která na samém prahu modernosti odmítla „být rozumná" a vzdát se svých archaických představ o rytířských ideálech. Lze o filosofovi říci něco podobného?

Filosofické otázky jsou dnes archaické, stejně jako instituce, které k nim patří – knihy a knihovny, řečtina, latina, Das Seiende, slova jako „ontologie" či věty jako „společenské bytí je procesem zpředmětnění lidské praxe". Archaické je dnes také slovo „univerzita" a v ní zakódovaný nárok „říkat vše, být i jen z titulu fikce a experimentování", jak napsal Derrida.

Ve všech svých historických formách, včetně pubertálního tázání se po smyslu života a kavárenského radikalismu v kritice světa, jsou filosofické otázky jen variacemi na jednu jedinou otázku: v jakém smyslu lze legitimně říci, že žijeme v jednom světě? Co z toho plyne, jaká práva a jaké hrozby, jaké naděje na společné jednání? Má ta věta nějaký vykazatelný základ, nějakou „evidenci"?

Filosofické otázky jsou vynálezem Západu - a co je Západ? Oslňující možnosti i hrůzné hrozby západní modernosti jsou výsledkem neoblomného procesu, který nazýváme „funkční diferenciace", tedy rozrůzňování společnosti do specializovaných autoreferenčních subsystémů, z nichž každý chce být autonomní a respektovat jen své cíle, svůj jazyk, svůj kód, svou logiku. Emancipace jako tvrdé jádro procesu sekularizace je především osvobozením specializovaných sektorů – kultury a ekonomie v první řadě – od nadvlády „zástupců moci Celku", jako je církev.

Už dávno nejsou od sebe světy lidí odděleny fyzickou hranicí, existují jen pomíchané kódy, které vymezují světy nám vlastní uvnitř světů nám cizích. Postmoderní umění je především odhalováním nestability kódů, které vymezují světy nám vlastní. Flusser napsal: „Každé hledisko, právě proto, že je hlediskem, je chybné… úkol každého člověka je akumulovat hlediska, mít jich hodně k dispozici, skákat od jednoho hlediska k druhému". Umění je svět vytvářený takovými skoky mezi autonomními specializovanými světy a jejich kódy. A filosofie studuje podmínky srozumitelnosti těch skoků a jejich důsledky v obci.

Nedávno v Olomouci jste řekl, že filosofická otázka, kterou Jan Patočka odkázal naší digitalizované době, je rozdíl mezi cílem a smyslem - „myslet cíle ze smyslu, ne smysl z cílů".

Na pozadí procesu „funkční diferenciace" je každý „jazyk totality" povalečský, všeobecný, kavárenský: každé sjednocující hledisko je dnes jen kýč a žvást a všichni strážci „hlediska Celku" či nositelé nejvyšších hodnot jsou dnes jen státem podporovaní žvanilové a kýčaři. Otázku „v jakém smyslu lze říci, že žijeme v jednom světě" nelze už legitimně položit v žádném jazyce. „Celek se projevuje jako násilí na svých částech", řekl kdysi Hegel a vymyslel jazyk, v němž se dalo velkolepě líčit, jak se slepé síly dějin stávají světovým řádem. My ale už žádný „jazyk celku" nevymyslíme, nikdo by jej nevzal vážně; hlučící zástup nostalgiků „hlediska totality", který za sebou Hegel zanechal, jsou sektáři, kteří ve svém přehlížení světa jednotlivců zdiskreditovali filosofii jako takovou.

Smysl ale zůstává tím, čím vždy byl v lidské zkušenosti: odkazem na celek, porozuměním celku. O nějakém našem činu řeknou třeba naši přátelé: „v tom ho poznávám, to je *celý* on" – to, jak je celý, ale nelze vyvodit z nějaké nutné premisy, minulosti nebo třeba fundamentu, jak věří zastánci „vážné filosofie". Umírajícímu kontrolórovi měr a vah v povídce „Falešné závaží" Josefa Rotha sděluje Bůh před smrtí, že přesné míry a váhy, legálně stanovené, žádný společný svět nedefinují. Do něj se můžeme jen náhle probořit na periferii řečí, které se „vedou o světě" – třeba zaměstnanec investiční kanceláře se náhle proboří ze svého brutálního binárního kódu „zisk-ztráta" do světa lidí. Obrovský a téměř náboženský vliv díla Bohumila Hrabala v šedesátých letech byl právě v tom, že jeho příběhy ze smetiště dějin zachycovaly svět jediný, společný, odolný, který Dějiny, historická nutnost, Brežněvova nebo Bushova globalizace nemohou zničit.

A jsme u rozdílu cíl – smysl. Jednotlivé funkční subsystémy se definují svými cíli – dosáhnout zisku (za každou cenu), zničit nepřítele (za každou cenu), znát co nejvíce příčin jevů (za každou cenu), pohybovat se co nejrychleji (za každou cenu) atd. Růst Růstu říkám tomuto extremismu, této zaslepenosti vůči celku světa a hledisků druhých. Smysl pak podvrací absolutnost našich cílů, podřizuje je „hledisku celku", které nikdo nezná předem, nikdo je neumí přesně formulovat – ale všichni víme, že je v našich životech pro ně místo, cítíme jeho energii, i když absentuje a různí Mur-

dochové a Železní vytlačují úspěšně vše, co má smysl, na periferii veřejného prostoru.

Patočka kladl „kacířské otázky" o moderní době. Zdá se mi, že pro pochopení kacířství je klíčový pojem doby či věku. Knězové modernity hovoří již tradičně o „novém věku" („zítřku"), zatímco kacíř hovoří o věku pozdním, o krizi smyslu, která nás postihla. Jak byste pozdní moderní dobu definoval vy?

Slovo „kacíř" zavádí. Protikacířský pathos křesťanství či komunismu byl inspirován vírou ve zjevená slova, ať už bohem, dějinami nebo přírodou nebo jinou „mašinérií zjevování". Kdyby význam zjevených slov byl „zatemněn" nějakým bludem, celé Dějiny by „se děly zakázaným směrem" – a proto je proti kacířům vše dovoleno. Kacíř je nicméně ovládán stejným základním naladěním: bojí se, že zjevená slova budou zneužita nehodnými služebníky, že je třeba „bránit (jejich doslovnou) pravdu a stát v (jejich doslovné) pravdě". Bushismus se svým kazatelstvím skvěle ukazuje, že modernost je náboženství, že mu vládne nabídka spásy.

Karl Löwith věnoval celé své dílo výkladu „sekularizace", kterou pojal jako sjednocení dějin spásy a dějin světa. Čas tak nasákl opojným očekáváním „re-voluce", změny ontologického stavu Člověka, skoku do věčného smyslu. Velmi se mi líbí náš pavilon na letošní Biennale: Ježíš cvičí na bradlech a fanouškové křičí, tleskají, povzbuzují. Očekávají gól nebo rekord, ale očekávání gólu, rekordu, orgasmu, zisku a spásy se v masové společnosti propojily v novou slitinu, z níž může být ulita klec mnohem pevnější, než byla „ocelová klec kapitalistické racionalizace", o níž psal velký německý sociolog Max Weber.

Klíčová otázka Patočkovy kacířské filosofie dějin, je jak odpojit smysl od skoku do věčnosti, který je vždy „sobecký a do sebe uzavřený *modus essendi*". V západních dějinách jde pod titulem „filosofie" o to, přijmout konečnost jako základ smysluplnosti – ne „cogito ergo sum", ale „pomíjím jako všechno živé, jako tráva, jako mořské útesy, jako živočišné druhy, tedy jsem".

Slovo „univerzum" znamená doslovně „házet vše do jednoho bodu nebo jedním směrem". Pravověrný a kacíř jsou oba „stavitelé univerz" – vyvozují z jednoho nejvyššího principu či evidentního základu „všechno". Společný svět je ale něco zcela jiného. Náš „jeden svět" se zjevuje až díky záblesku v řeči či v řetězci lidských činů, který relativizuje naše univerzum – nazvěme takovou řeč či čin „diverzální".

„Už dva dny jste si nic nekoupil, nemyslete si, my vás pozorujeme," říkají dva policisté ustrašenému občánkovi na kresbě jednoho italského satirika. Ta kresbička je diverzální, osvěcuje otroctví, na němž stojí naše konzumní univerzum, kde vše se hází do jedné dračí tlamy růstu Růstu: vyber si jakou chceš z neužitečných věcí na regálech, ale vybrat si musíš!

Já vidím roli filosofie v dějinách Západu v tomto kontextu: jak, kde a za jakých podmínek vznikají silná diverza, která vzdorují diktatuře univerzalistů a vyvracejí jejich státem zaručená a policií střežená univerza. Řekněme tedy: ne kacířská vzdorouniverza, ale vynalézavá řeč diverzalistů, která způsobuje, že se probořím neočekávaně do „společného světa" za univerzem.

Ve vašem eseji o bushismu mne zaujal tento citát Josefa Škvoreckého: „Dokud se naše zkušenost pohybuje v oblasti teorie, chováme se, paradoxně, jako zvířata. Teprve když si čichneme ke krvi, udělá se nám špatně jako lidem." Schopnost probudit v člověku takovou nevolnost – diverza – náleží k velkým přednostem západní literatury. Vy ale v dotyčném textu na adresu dnešní doby dodáváte: „Jsme odsouzeni žít jen v teoriích." Je tedy dnes ještě možná literatura se svojí osvobozující silou? Může existovat literatura tam, kde text je pouze textem, tedy souborem odkazů k jiným textům?

Všechno je text nebo diskurz, vidíme jen to, co je možným textem nebo diskurzem. A každý diskurz musí obsahovat klišé, narážky, citace, jinak by byl nesrozumitelný. A každý člověk je text, který hledá svého modelového čtenáře, aby ho někdo konečně přečetl tak, jak se „opravdu" napsal, jak je svým autorem. Jsme ale autoři nás samých?

Víme dnes, že dílo Freuda bylo ve svém celku literaturou. Neodpovídalo režimu, v němž se produkují a vykazují vědecké teorie. Z jeho literárního díla zbude v naší civilizaci jeden velký princip: když zradíte řeč, když neřeknete „všechno, co je relevantní", pak vaše tělo samo se stane řečí a bude vám skrze svá ochoření říkat to, co jste vy sám říci nedokázal. Tělo přebírá funkci jazyka, paralýza či ekzémy jsou věty, které jsme neměli odvahu říci. Tu větičku „čichnout si ke krvi" vnímám na tomto pozadí tělesnosti, která se sama stává řečí, když jsme zbabělí řečníci.

Možná, že ekonomové mají celou řadu matematických formulí – nenávidím ten jejich směšný pavědecký pajazyk –, aby zdůvodnili růst Růstu, ale stále většímu počtu lidí se zdá, že je oškli-

vý, nespravedlivý, že ničí náš společný svět kousek po kousku, a z každého toho zničeného kousku se nám dělá špatně, díky textům, obrazům, diskurzům, v nichž ta odpornost vystupuje na světlo ve formě „diverz". Příroda aměsta přebírají funkci řeči: svými nemocemi nám říkají, co nemáme odvahu říci my.

Patočka velmi oceňoval Solženicynovu nobelovskou řeč právě proto, že on postavil svou filosofii umění na přesvědčení, že jen umění činí „cizí utrpení naším vlastním". V době „globalizace" jen takovým přebíráním utrpení lze přežít jako součást lidstva; naše teorie nás z lidstva vytrhují.

Já bych řekl: co je logické a co je vyrobeno metodicky, proměňuje náš společný svět v neobyvatelné univerzum, v němž vymírá, co je smrtelné - tráva, země, oceány, vzpomínky. Ale v řeči se často blýská a my, oslněni, se probořímе do světa, který sdílíme s trávou a lidmi – a v něm na nás přicházejí filosofické otázky, které jsou všechny jen jedna: v jakém smyslu lze říci, že žijeme v jednom světě a co to pro nás znamená teď a zde?

Myslíte si tedy, že filosofie – jako ta Patočkova nebo Sókratova – má stále ještě sílu prolomit mediální simulakra našich teorií?

Když se zapíše postpubertální mladík na studium filosofie, stydí se za její nevědecký způsob existence – filosofie působící v dějinách je literární žánr, ne vědecký obor. Student touží po vědeckosti svého oboru, po „seriousness" ve filosofii. Mám živou vzpomínku na to, jak jsme dělali „vědeckost existencialismu", stydím se dodnes za to, jak nekriticky jsme přejímali tu směšnou terminologii. Pravda, Jan Vodňanský, vzpomínám si, nás už tenkrát zdravil formulí „jak ti dupe bytí", nedal se oblbnout.

Celá ta zamotaná snůška odborných slov (nastříkaných trochu mysticky, to se tehdy nosilo), se pak vypařila z veřejného prostoru – pokuste se číst Kosíkovu „Dialektiku konkrétního" dnes.

Richard Rorty popsal čtyři druhy filosofického psaní, ale já vidím i pátý: rekonstruovat způsob, kterým členové určité skupiny prohlásili nějaké texty za kanonické, stali se jejími autorizovanými interprety, zavedli určitý režim jejich (re)produkce a směny, rozdělili si granty a vybudovali kariéry, definovali závazné hierarchie a klasifikace, aby se z filosofie „dalo zkoušet a zkoušky známkovat". Tato konstrukce je mimo veřejný prostor, dělá ji „funkčně diferencovaná" skupina „odborníků". Dotyk s horizontem aktuality by jejich umělá univerza odvál – a také nako-

nec odvane. Zůstanou po nich hromádky filosofických knih, jejichž jedinou funkcí bylo dát svým autorům právo na služební postup, jinak je nikdo nečte.

Myslím, že filosofie v této podobě je dávno mrtvá, přežívá jen setrvačností jako kolečko vzdělávací mašinérie. Vědeckost filosofie je lež, skrze níž se odpolitizovala a včlenila se jako „jedna z věd o člověku" do vzdělávacích systémů moderního národního státu. Filosofie se musí vrátit do veřejného prostoru, chovat se jako dokumentaristé, kteří dělají „Český sen", být stejně politická jako třeba letošní Biennale v Benátkách, mystifikovat jako slovinská umělecká skupina Irwin, odhalovat různé „Hry prachů".

Patočka se o to pokusil, jeho kacířské eseje jsou kacířské především proto, že porušují „režim odbornosti". Nedávno filosof Petr Šourek napsal do LN, že Patočka nic mladým neříká, protože byl konzervativní. Správnější by bylo říci, že byl zakonzervován svými oficiálními vydavateli, byl odpolitizován a pohřben v odborné knihovně. To odpolitizování je strategie, která zabíjí filosofii, hlavně u nás, a je smutné, že se na tom podílejí i bývalí disidenti.

Filosofie se nedá uvěznit odbornými kruhy. Pohne se a kruhy prasknou.

Tak na to se těším. Děkuji za rozhovor.

Otázky kladl a rozhovor vedl Martin Škabraha

Václav Bělohradský (1944) – filosof a sociolog. Roku 1969 emigroval do Itálie. Přednáší na univerzitách v Janově, v Terstu a v Praze. Česky vydal např. *Přirozený svět jako politický problém* (1991), *Myslet zeleň světa* (1991), *Kapitalismus a občanské ctnosti* (1992), *Mezi světy & mezisvěty* (1997).

Antonín Bajaja (1945 ve Zlíně) – prozaik, novinář, redaktor. Vydal např. prózy *Mluviti stříbro* (1982), *Duely* (1988), *Zvlčení* (2003). Vede kurzy tvůrčího psaní na univerzitách ve Zlíně a Olomouci. V roce 1994 byl za svou publicistickou tvorbu byl oceněn Cenou křepelek.

František Šístek (1977 v Mostě) – Analytik společnosti Regard sur les Balkans (Paříž) pro Srbsko a Černou Horu. Redaktor literárního časopisu Sent, Novi Pazar, Srbsko, člen redakčního kruhu časopisu pro muslimskou kulturu a historiii Almanah, Podgorica, Černá Hora, dopisovatel černohorského deníku Vijesti z Prahy, přispívá do periodik Slovanský přehled, Mezinarodní politika, Lidé města, Central Europe Review.

ČÁRKOVÝ KÓD

Lukáš Berný

Byl jsem čárkovým kódem v supermarketu. Byl jsem zapomenutým kódem na stropní zářivce, takže jsem měl krásný rozhled po celém obchodě. Málokdo ví, že obchodní dům je živý organismus. Stavba je jeho tělem, regály jeho kostmi, prodavači orgány, zboží zásobními látkami a zákazníci potřebnými živinami, bez kterých by tento živočich nemohl existovat. Já jsem patřil k důležité genetické informaci, všechny čárkové kódy byly genetickými informacemi, protože každý z nich obsahoval číslo, cenu – a bez cen by nebylo ani zboží, ani obchodního domu, nebylo by mě a nebylo by vlastně ani lidí, protože, když by nevěděli, kolik co stojí, zešíleli by a umřeli.

Byl jsem čárkovým kódem v supermarketu. Měl jsem rozhled po celém obchodě. Občas jsem se nudil, ale jenom málokdy. Důležité bylo, že jsem věděl, co je mým smyslem života. Byla to cena, smyslem života každého čárkového kódu je cena. Vidíte, o kolik jsme chytřejší než lidé, ti se po svých životních smyslech pídí celý život a stejně je nenajdou. My to víme, my jsme chytřejší. Mým smyslem života je cena jedné zářivky. Jsem rád, že mám takovou cenu, jsem na ni hrdý.

Byl jsem čárkovým kódem v supermarketu, kde si zpočátku všechno zboží bylo rovné. Vládl zde soulad a harmonie, všichni se respektovali, všichni od drahých exotických nápojů až po malé krabičky sirek, dokonce i kódované zboží respektovalo nekódované, jako rohlíky či zeleninu. Potom se ovšem začaly projevovat rozdíly. Kódované zboží si začalo připadat vznešenější a důležitější. Brzy začala vítězit potřeba jakési hierarchie, začalo být důležité, kdo má jak vysoký smysl života, jinými slovy, jakou má kdo v kódu uloženou cenu. Rozpory šly tak daleko, že v křídle potravin, kde jsem byl já čárkovým kódem, se už naprosto nesnesly například alkoholické nápoje s obyčejnými nealkoholickými. Obchodní dům se snažil věc urovnat částečným zvyšováním cen levných výrobků, ale nestačilo to. Brzy měla začít revoluce.

Byl jsem čárkovým kódem v obchodě, který umřel. Byl jsem nahoře na zářivce a všechno jsem viděl. Jeho umírání začalo vzpourou. Najednou všichni chtěli být jako čárkové kódy s vysokým smyslem života, celý organismus se začal bořit, všechny konzervy, ledové zmrzli-

ny, slané pochoutky, sýry, uzeniny, malé bonbóny, tropické ovoce, dobré vody, všichni chtěli žít stejně, všichni chtěli mít tak krásný život jako my, drahé čárkové kódy. Slané tyčinky se vysypaly z pytlíků a na zemi se seřadily do tvaru kódu. Malé bonbóny uprchly ze svých sáčků a udělaly totéž. Párky a rohlíky, pro které byly čárkové kódy doposud zcela zapovězeny, se ve svých přihrádkách poskládaly tak, že z výšky vypadaly také jako kódy. Nakonec se i regály se zbožím k sobě více přimáčkly a z mého pohledu vytvářely další a další kódy. Byl jsem čárkový kód, a proto jsem to viděl a poznal. Obchodní dům je živočich a může si dělat sám se sebou, co chce. Zákazníci, kteří mu patřili, začali proto chodit v zástupech, aby vypadali jako my. U vchodu stál virus, který každého, kdo vstoupil, označil vzorovým kódem na levou ruku.

Byl jsem čárkovým kódem v obchodě. Když chtěli všichni být kódy, nevěděli, že nestačilo tak jenom vypadat. Čárkový kód je nádherný kód, který má složitou vnitřní strukturu, je krásný, je vznešený, umělecký a nelze ho napodobit. Přesto se o to všichni snažili. Byl jsem nahoře na zářivce a celý ten zmatek, který zachvátil organismus našeho obchodního domu, jsem viděl. Potom obchodní dům umřel. Jeho kód se rozsypal na jednotlivé linky. Najednou si zase byli všichni rovni, ale tak už se nedalo žít. Naše civilizace se rozpadla na střípky, na malé čárky, které kdysi tolik znamenaly. Nikdo je nedokázal poskládat zpátky dohromady. Lidé by si takové skládání určitě představovali jako jednoduché puzzle, ale ono by to bylo stejné jako operace genetického kódu. Velice těžké, nikdo ještě čárkové kódy neumíme uzdravit, ale jednou se to naučíme a budeme ještě dokonalejší a vznešenější.

Byl jsem čárkovým kódem v obchodním domě, a proto to všecko vím.

Vendryňský poetický magazin

Vojtěch Kučera, Kosmákova 21,
615 00 Brno - Židenice
adalbert.weles@centrum.cz
http://www.weles.cz

...PRÁVĚ JSEM PROŽIL SATORI S KRVAVOU TLAČENKOU... JMENUJI SE UMBERTO E.

A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO AUTORA STUDIE "DISIMILACE /KTŮ" (1

DNESKA JSEM TO CHTĚL VZÍT TROCHU SVÁTEČNĚ, PŘIPOMENOUT RŮZNÁ VÝROČÍ A SVATBY, ALE NAKONEC JSEM NENAŠEL JEDINÝ SLUŠNÝ OBLEK A ANI ŽÁDNÉ NOSNÉ TÉMA Z LITERÁRNÍ HISTORIE, KTERÉ BY SE DŮSTOJNĚ VYROVNALO SE VŠEMI TĚMI SLAVNOSTNÍMI UDÁLOSTMI...

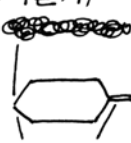

ASI SI ŘÍKÁTE, PROČ JSEM SE ROZHODL PRO TO SLAVNOSTNÍ TÉMA, ALE JÁ SÁM VLASTNĚ NEVÍM, CO JSEM SE ZJANČIL. MĚL JSEM DOJEM, ŽE SE NĚCO CHYSTÁ, ALE FAKT UŽ NEJSEM S TO SI VZPOMENOUT, CO JSEM CHTĚL. ASI MĚ NĚJAKÁ UDÁLOST OSLOVILA NATOLIK, ŽE JSEM TO CHTĚL OSLAVIT...

(3

ALE KDYŽ UŽ JSEM SE DOSTAL K TOMUTO TÉMATU, TAK BYCH MOHL UPOZORNIT NA EXISTENCIALISTICKOU POLARITU, KTERÁ KAŽDÉHO SVATEBČANA ČEKÁ ZA TÍM JEDNODUCHÝM AKTEM, ZA TÍM "ANO" A "NE"— UVĚDOMILI JSTE SI TO?

(4

JE PRAVDA, ŽE SI ZKAZÍTE ŽIVOT TAK I TAK, ALE TA VÁHA ODPOVĚDNOSTI... MUSÍTE SE ROZHODNOUT, VČAS POCHOPIT SITUACI A JAKO ŠACHISTA VČAS VĚDĚT, KDY USTOUPIT A KDY ZAÚTOČIT... ACH, TA NEKONEČNÁ LEHKOST ROZHODNUTÍ..

(5

[pane E., chcete přestávku?]

...NO... ASI ANO... I KDYŽ NE... ANO?... NE, NECHCI, ALE NA DRUHOU STRANU... ALE JO... NEBO NE? JÁ NEVÍM... TAK ANO— POČKEJTE! SPÍŠ NE— ANO? NE? NO TAK JÁ SE JEŠTĚ... NE. ANO?

© Michal Jareš

V.

V domě žijí také nájemníci
a ti jsou ničí,
mají těžký život nájemničí:

Nemáme ňákýho marodnýho, toho
papeže?
Děte, vy snad pochybujete, kolísáte.
Nekolísám a nepochybuju, ale vim,
co vidim.
Vo co vám de? Co byste po něm chtěl?
Neni ňákej tak jako nakřivo?
Jen esli vy nejste náhodou nakřivo! Dyť
je to jedno!
Jedno, ale co ta autorita?

To jsou zas ty dva mudrlanti!
Budou žvanit každej den, vod božího rána.
Kdo to má pořád poslouchat?
Haló, přestaňte!
Nebo si tam na vás dojdu!

Tak von sem příde papež?
Co by sem chodil papež. Na nás je tak
akorát zvědavej.
Tak kdo teda příde?
To přece nikdo zatím neví!
Nikdo? Ani papež to neví?
Kristepane, co se furt tak ptáte?
A koho se mám ptát? Papeže?

Tak už toho bylo dost!
Já vám ukážu papeže,
sypejte mi odtud a už se tu neukazujte!
Vy nájemníci! Vy strašidla!

VI.

Strašidla zahnaná
do záchodů
Kilometry umývadel a mís

Stáda ovcí kterými
protéká voda a vodou rak
a rakem zpátky ovce bublinaté

V zrcadlech rudé skvrny -
rty dcerky právě provdané
za hocha z chemičky

Odskočila si ulevit
Chemická svatba zatím
vrávorá kolem polívek a mas

A brousí se kuchárky
už bečí se: bé
A má to něco do sebe

Krev šplouchá
oblouky zlatavě sklenuté
zurčí: čí beránek čí

Už brzy zmizí zdi
už brzy rochňátka dvojhlavá
srostou kožíšky

Co mám dělat?
vyraší strašidlo z pisoáru
a neví kam se skrýt

Muži tam ženy sem
Ó záchode!
Ó heterosexuální kejle!

Ó páde do polarit!

X.

Dům hustě plane v dešti
Šlehají mince do smrákání
po půdách paviáni vřeští
Kdo uteče a kdo se nezachrání?

Dům vodou hustě hoří
Do mraků letí orli panny
ze sklepa lezou tchoři
Kdo bude první ušlapaný?

Zvířecí panika a pomatení
myšlenky zaťaté jak pěsti
ve kterých ohně těkají a pění

Co ukáže se - padne na minci?
Zlatavá smůla či železné štěstí?
Zvířata v hořícím blázinci...

Lubor Kasal (1958) – básník, redaktor, bývalý šéfredaktor časopisu Tvar, nyní pracuje v literární a divadelní agentuře Aura-pont. Publikoval básnické sbírky *Dosudby* (1989), *Vezdejšina* (1993), *Hlodavci hladovci* (1995), *Jám* (1999), *Hladolet* (2000). Básně pochází z rukopisu připravované sbírky *Bláznův dům*.

VZKŘÍŠENÍ: PRVNÍ VARIACE

František Šístek

„Vypadá, jako by spal," řekl Zeko v posledním návalu naděje.

Doktor zavrtěl hlavou. „Bohužel. Božo je mrtvý."

Do prázdné kavárny nahlíželo z ulice stále více zvědavců. Zeko odvrátil zrak od klidné, skoro spokojené tváře mrtvého přítele, který ležel na svém oblíbeném gauči v rohu místnosti. Musí tu smutnou a nečekanou zprávu sdělit Božově rodině. Dřív, než se to jeho žena a syn dozví od někoho z těch zevlounů, kteří celý den korzují po městě sem tam a čekají, kde se co semele. Je to jeho povinnost.

Bylo pozdní odpoledne. Nad asfaltem hlavní ulice se tetelil horký vzduch. Asi to vedro, myslel si Zeko. To vedro ho dostalo. Měl přece vysoký tlak. Stále však nemohl uvěřit tomu, že Božo je mrtvý. Znali se vlastně celý život. Sjezdili celou Evropu, nakupovali džíny v Terstu, pašovali cigarety z Albánie a digitálky do Československa, oba seděli v Dánsku, chodili na ryby, lovili vlky, společně zaútočili na Dubrovník a společně pak za pár dní z fronty utekli. Spolu také již několik let vlastnili kavárnu na lipami vroubené ulici ospalého, pomalu se drolícího, ale stále hrdého městečka, kdysi hlavního města malého horského království.

Ještě v poledne spolu popili kávu. Zeko odešel spát domů, Božo se však rozhodl strávit siestu v kavárně. „Musím se podívat na účty" - to bylo to poslední, co Božo řekl Zekovi a nejspíš také to poslední, co řekl v životě vůbec. Když se Zeko do kavárny vrátil odpoledne, byla stále ještě zamčená. Uvnitř bylo dusno a ticho. Božo ležel na zádech na gauči, na stole srovnané účty, krabička cigaret, zapalovač, klíčky od volkswagenu, v zásuvce nabíječka a mobil. Zeko ho nebudil, myslel si, že se Božo probere sám, až ho uslyší, jak pouští vodu z kohoutku, rovná židle a cinká šálky a sklenkami za barem. Zacloumal jím, teprve když ho nevzbudil ani vodopád italského popu, valící se z reprobedny nad jeho hlavou. „Vypadá to na infarkt," řekl pak doktor.

Kavárna zůstala zavřená. Zeko ji odemkl až dopoledne v den Božova pohřbu. Vše bylo na svém místě, jen gauč byl prázdný. Zeko do sebe obrátil sklenku rakije, vzal těch pár věcí, které tu Božo nechal ležet a vydal se do nebožtíkova domu.

Božo ležel v rakvi ve svém nejlepším obleku, v blyštivém saku z Milána, parádních černých kalhotách a vyleštěných botách z Paříže, se zlatým řetězem na krku, stříbrnými hodinkami na zápěstí

a napomádovanými vlasy. Pořád vypadá, jako by spal, opravdu, jako živý, myslel si Zeko. Raději to však neřekl nahlas, aby zbytečně nedráždil city příbuzných. Božův syn stál u otcovy rakve. „Tohle nechal v kavárně. Vzpomněl jsem si na to až dnes. Na," řekl mu Zeko. Božův syn mlčky přebral pozůstalost. Klíčky od auta si zastrčil do kapsy. Se zbytkem chvíli bezradně stál. Podíval se na Zeka. Zeko přikývl. Božův syn vložil Marlbora, zapalovač a mobil do rakve k mrtvému. Brzy poté se smuteční průvod vydal na cestu. Nad otevřeným hrobem vyzdvihl řečník Božovu dobrotu, obětavost, péči o rodinu, ryzí charakter a vlastenectví, pop cosi zamumlal, rakev zavřeli a zatloukli, nářek žen zesílil, nějaký příbuzný z vesnice vystřelil do vzduchu, pak rakev spustili a začali zahazovat hlínou promíšenou s kameny. Bylo po všem.

Večer se v kavárně sešli Božovi nejvěrnější druhové. Na gauč, kde skonal, položil někdo růži. Chvíle ponurého mlčení střídaly hromadné přípitky za spásu a pokoj nebožtíkovy duše a vyprávění historek, v nichž hrál Božo úlohu hlavního junáka. Objevovaly se i tendence uctít nějakým trvalým způsobem jeho památku.

„Co po něm pojmenovat kavárnu? ‚U Boža' – to přeci nezní špatně," navrhl někdo.

„To ne. On by to určitě nechtěl."

„To je pravda. A bylo by to morbidní. Vždyť právě tady umřel."

„Ale pověsíme sem jeho fotku. Pořádnou, velkou."

„Už jsem na to také myslel," přisvědčil Zeko.

„A kam s ní? Nad gauč?"

„Neser s gaučem. Stejně uvažuju, že ho vyhodím. Kdo si teď na něj sedne? A kdo se má na něj vůbec pořád koukat?" řekl Zeko.

„Já bych ji dal nad bar. Ať visí hned vedle krále Nikoly," řekl Miro a ukázal na vybledlý portrét posledního monarchy. Proti takovému čestnému místu nikdo nic nenamítal.

„Zvětším tu fotku z minulého roku, jak jsme byli na lovu u jezera. Jak je tam Božo s tím kancem. Tam vypadá dobře," řekl Bogdan.

„Proč jenom s kancem? Toho zastřelil každý. Mnohem lepší bude ta, kde je Božo s medvědem!"

„Máš pravdu, k Božovi se víc hodí medvěd," souhlasil Zeko.

„Jenže ta fotka je nejmíň dvacet let stará," oponoval Miro.

„No a co, tak je stará. Nebylo nám tehdy líp?" ozval se Momo.

„Nejde o to, jak bylo. Jde o tu fotku. A ta není dobrá. Je moc černobílá," vysvětlil Miro. Rozhosti-

lo se souhlasné mlčení. Miro měl zase pravdu. Božo si zaslouží fotku barevnou.

Pomalu se přiblížila půlnoc. O uctění Božovy památky bylo rozhodnuto, těch deset hlavních historek, v nichž zazářil nejvíc, zaznělo už několikrát, stejně jako pár jeho oblíbených bonmotů. Nikdo neodcházel, ale jeden po druhém utichali. Teprve teď jim začalo docházet, že takhle už to bude pořád. Božo už nikdy nevejde do dveří. Božo je mrtvý. A to, co po něm zbylo, jeho obraz, se bude pomalu vytrácet a blednout tak, jako portrét krále Nikoly.

„Božo už nikdy nezavolá," řekl melancholicky Momo, který si pohrával s mobilním telefonem.

„Také jsem na to myslel," přisvědčil Bogdan, „říkal jsem si zrovna, jestli vůbec budu mít tu sílu vymazat jeho číslo z adresáře. Pořád ho tam mám, podívej."

„Božo-mob 069055006", zasvítil displej.

„Však já ho taky nikdy nevymažu," vzdechl Momo.

„Ani já ne," souhlasil Miro.

„On ho pořád má," řekl pak Zeko.

„Kdo co má?"

„Božo. Božo má mobil."

„Jak může mít mobil? Vždyť je mrtvý."

„Dali jsme mu ho do rakve. A taky cigára."

„No ale stejně už mu asi nefunguje," řekl Momo.

„Ten bude fungovat nejmíň dva dny. Dneska ráno se tu ještě dobíjel," řekl Zeko a ukázal na zásuvku. Nabíječka v ní stále byla.

„Nevypnuli jste ho?"

„Ne. Je zapnutý."

„Ale stejně je to na nic. Vždyť je dva metry pod zemí a ještě k tomu v rakvi. Určitě tam není signál," řekl Miro.

„Dva metry, to nic není. Tam podle mně signál bude. Mně taky funguje ve sklepě," řekl Bogdan.

„To je blbost. Hrob není sklep," řekl Miro.

„Přece se nebudeme sázet," řekl Bogdan vyzývavě.

„Proboha, tady nejde o sázení. Snad nechcete rušit klid mrtvého!" ozval se Momo.

V kavárně se rozhostilo ticho. Všichni se dívali na zem nebo do stolu, vyhýbavě, stydlivě. Miro, Bogdan i Zeko si, vědomě nebo ne, pohrávali s mobily.

„Tak kdo to zkusí?" řekl nakonec Bogdan.

„Já," řekl Zeko po chvíli. Opřel se zády o bar a vyhledal Božovo číslo v seznamu.

„Nemysli na to. Vytoč to jako vždycky. O nic nejde," povzbuzoval ho Bogdan.

Zeko zmáčkl tlačítko s obrázkem sluchátka.

Volal Božovi. Naposled.

Ozval se vyzváněcí tón. „Zvoní!," vykřikl Zeko.

„Tak vidíš! Já to říkal, že tam má signál," řekl Bogdan.

„Ticho! Vzal to!!!" zvolal Zeko. „Halo, halo! Božo? Božo?! Jsi tam?!" křičel Zeko na celou kavárnu.

Ve sluchátku bylo nejdřív ticho. „Halo....halo...kdo je tam?", ozvalo se potom.

„Tady Zeko! Jsi v pořádku, Božo? Božo, jsi tam?!"

Ozvalo se nějaké zasípání, prasknutí, pak ještě jednou „halo" a hovor náhle skončil.

„Božo! To byl Božo! Byl to on! Božo to vzal! Božo žije!" řval Zeko.

„Nezdálo se ti to?", řekl opatrně Momo, ale Zeko ho udeřil. „Nezdálo se mi nic! Božo to vzal! Poznal jsem ho! Mluvil potichu, ale je to on!"

„Aby nemluvil potichu, vždyť byl tři dny mrtvý! Rychle na hřbitov, než se v rakvi udusí!", vykřikl Miro.

Muži vyběhli z kavárny. „Bogdane, sežeň lopaty! A ty, Momo, dojdi pro doktora! Skoč k Božovi domů, Miro!" nařizoval Zeko, „já běžím rovnou na hřbitov!"

Zeko utíkal půlnočním korzem toho neskutečného města velkých hrdinů, drobných gangsterů, umělců, kavárníků a bohoslovců, utíkal ke hřbitovu a burcoval poslední chodce a návštěvníky zavírajících kaváren. Tak přece! Božo žije! Proto vypadal, jako by jenom spal! Doktor uvidí! Bude pykat!

Zpráva o tom, že Božo vstal z mrtvých se usínajícím městečkem rozšířila rychlostí blesku. Někdo ji uvěřil, někdo ne, ale všichni spěchali na hřbitov. Na Božovo noční zmrtvýchvstání přišlo snad ještě víc lidí, než o pár hodin dříve na jeho pohřeb. Všichni se tlačili kolem čerstvě zasypaného hrobu. Bogdan, Miro, Momo a Božův syn zuřivě kopali. Zeko pobíhal kolem a vydával pokyny: kam posvítit baterkou, kdo má přijít blíž, kdo zase vypadnout. Doktor v bílém pyžamu, jak ho Momo vytáhl z postele, vypadal jako duch.

„Ted tě budeme ještě potřebovat. Možná bude trochu přidušený. Ale potom uvidíš! Já říkal, že jenom spí! A ty pořád ‚bohužel, bohužel, infarkt, infarkt!'. Ty nejsi doktor! Ty jsi vrah!"

Doktor se rozklepal. Přišel i pop. „Co čumíš, pope! Dělej! Dělej!" poroučel mu Zeko. Pop pomalu vykročil ke hrobu a ohlížel se po volné lopatě.

„Snad nechceš kopat? Dělej, co umíš! Modli se! Pořádně! No tak, pořádně, mám ti pomoct, klekni si a modli se, tak dělej, dělej pope, modli se ať už je Božo venku!" Pop uposlechl a modlil se tak,

aby to bylo vidět i potmě.

„Božo, už jsme tu, vydrž, už jen chvíli, slyšíš nás?," zvolal občas někdo.

Ano, byli i tací, kteří si pomysleli, že Zeko příliš pil nebo mu žalem přeskočilo. Stačilo se však na něj podívat a každý si rozmyslel říct něco podobného nahlas. Zeko udílel deset pokynů ve stejnou chvíli, byl na pěti místech najednou, jednomu hrozil, druhému přitom něco šeptal. Občasný proud světla z baterky nebo záblesk zapalovače, který přejel po jeho tváři, odhaloval davu fanatické rysy Božova nejvěrnějšího apoštola. Ne, tady nebylo místo pro námitky.

Konečně se vynořil kousek rakve. Už jen chvilku. Hlasy, skandující Božovo jméno, byly stále početnější a silnější. Všichni se tlačili blíž k otevřenému hrobu. Nastala vřava. Pokud se přidušený Božo z rakve ozýval, nemohl ho stejně nikdo slyšet.

„Rychle. Musíme vypáčit víko!" poroučel Zeko, když rakev vyzvedli z jámy.

„Jde to úplně samo!" zvolal Božův syn a odklopil víko bez velké námahy.

Ve tmě se rýsovaly obrysy Božova těla. Posvítili na něj.

„Božo vstal z mrtvých!" vykřikl někdo hysterický.

„Panebože!" zvolal Zeko hromovým hlasem.

Nemohl věřit svým očím. Božo ležel v rakvi skoro nahý, jenom ve spodkách. Jeho prvotřídní sako, kalhoty, naleštěné boty, zlatý řetěz, hodinky i mobil – všechno bylo pryč. Zeko lapal po dechu a díval se do Božovy tváře. Od rána se změnila. Už nevypadal, jako by spal. Byl vážně mrtvý.

„Okradli ho! Oloupili mrtvého!"

„Jak se to proboha mohlo stát?"

„Někdo ho musel ještě večer vykopat!"

„Tvrdil jsi, žes ho poznal," vyčítal Momo Zekovi.

„Jak mě mohlo napadnout, že to není on?!", bránil se Zeko. Pak znovu vytočil Božovo číslo.

„Dobili ste govornu poštu," ozval se profesionální ženský hlas ze záznamu.

„Vypnuli to, je tam hlasová schránka," řekl Zeko.

„Nech jim aspoň vzkaz!"

„Vy svině! Vy hyeny! Ať jste kdo jste, ať jste kdekoli, já si vás najdu, já vás zabiju, najdu si vás třeba v Austrálii, zabiju vás, hajzlové!," vychrlil Zeko do mobilu a zavěsil.

„Vodu, vodu, doneste honem vodu," volal pop. Všichni se k němu nahrnuli – doktor úlevou omdlel.

„Hele, zapomněli tu cigarety," řekl vítězoslavně Zeko. Nikdo ho neslyšel. Zbyl u rakve sám.

* * *

pod černým sluncem, pane doktore witz,
jsem dospěl,
pod úplně černým, tam kde chodila moucha
masařka
po stole, a když jsem se chystal překročit
hranice, ze strachu
jsem schovával vyžehlené sako v ledničce —
toto je páté roční období, které jsem si nemohl
nevybrat,
podívejte se: pod víčkem plave mrtvý kapr —
co na to řeknete? třikrát denně polévkovou
lžíci bromu
zapít sladkým čajem? ale tady přece nesvítí
kyselý měsíc
a ještě vůbec nevycházím úplně nahý
s myšlenkou na psa
na nekrvavé lovy — pochopte: celý náš svět
je choroba, která nemíří ke smrti, ale ke
chvále —
nedívat se na televizi? a s kým v tom případě
vést
diskusi? koho potkávat, abych se necítil
posledním?
říkáte: co za společnost může mít hrnek
z hlíny
z ocelovým kotlem? řeknu vám to: když
hasnou obrazy,
tak běžím k zrcadlu a ptám se, tážu se lepší
části sebe

KÖNIGSWINTER

řeka se zastavila a odhalila platany:
ve větvích měly
stužky, rukavičku, prezervativ z karnevalu,
stály na břehu, tam kde jsem vyfotil
mámu,
jak hladila litinového oslíka – tebe jsme bez
výjimky
vydechovali, protože jsi se dotýkal nahé
řeky nad námi

z polštiny přeložil Filip Koky

Artur Szlosarek (1968) – básník, překladatel z němčiny, patří k nejvýraznějším představitelům básnické generace, která se v polské poezii objevila na přelomu 80. a 90. let minulého století, spojované především s časopisem *bruLion*. Autor pěti básnických sbírek, v roce 1993 obdržel Cenu Nadace Kościelskich.

TŘI MÍ BRATŘI

Když jsem byl tři mí bratři a já,
když jsem byl
čtvero nás.
Měl jsem hlas jako vítr,
ruce jako skaliska,
srdce
jako výheň.
Jezera mě malovala.
Zdvihaly mě
topoly
Řeka mě pro sebe umývala.
Pradleny chytaly
můj obraz.

Když jsem byl
tři mí bratři
a já,
když jsem byl
čtvero nás.
Louky mě milovaly.
Nosily můj hlas
a sekaly jím potoky.
Radoval jsem se ze sebe.
Měl jsem bratry.
(Měl jsem vzpřímenou chůzi.)
To byli tři mí bratři:
můj bratr, můj bratr a můj bratr.

MOŘE

a vidím moře jak se ke mně zvedá
a slyším moře dobréráno zdraví
a ono slyší mě a já mu šeptám
ó dobréráno moře říkám tiše
pak tišeji zas opakuji pozdrav
a moře slyší pak se směje
pak mlčí pak se směje pak se zvedá
a vidím moře vidím moře zlato
a vidím moře jak se ke mně zvedá
a dobréráno říká moře zlato
a dobréráno moře moře říká
a obejme mě moře kolem krku
a moře a já a já s mořem zlatem
sedíme spolu na břehu na vršku
a smějeme se smějeme se moři

KDYŽ ZIMA SPADLA DO HORIZONTU

Když zima spadla do horizontu
a strach je
v srdci temného výhledu vy jste umlkly, vody
A ticho pustoší moře sudbou která si lehla
na smutnou tvář věci
v bolesti zamrzlá

V srdci temného výhledu vy jste umlkly, vody
sražené
beze dna, bez lesku
nepohnouce světlem
skrze tajemství svého bytí, která odhalovala změny
a otevírala duši nádheru komnat, dveře

Na smutnou tvář věci
v bolesti zamrzlá
spadlo mlčení, prach ze zčernalého sněhu
A nikde chvění vzduchu
ani závan

Sama
zamrzlá bdíš
jsi si památníkem, vodo
když zima spadla do horizontu
a strach je

Přeložili Branka Čačković a Jiří Hrabal

Josip Pupačić (1928-1971) – chorvatský básník, esejista, kritik a profesor staré chorvatské literatury na Filozofické fakultě v Zagrebu. Tragicky zahynul při leteckém neštěstí na rodném ostrově Krku. Vydal básnické sbírky: *Kiše pjevaju na jablanima* (1955), *Mladići* (1955), *Cvijet izvan sebe* (1958), *Ustoličenje* (1965) a *Moj križ svejedno gori* (1971).

aluze
Revue pro literaturu, filozofii a jiné
Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159
poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie
http://www.aluze.cz

NAKLADATELSKÉ JHO

aneb několik postřehů k soužití Ivana Landsamanna a nakladatelství Torst.

Na českém knižním trhu se vytvořil poměrně zajímavý fenomén, který, zdá se mi, nemá mnoho obdob v dějinách české literatury. Otázky s tímto fenoménem spojené se vynořují poněkud ostřeji pokaždé, když tajemný jev vydá svůj počet.

Nejprve tedy několik skutečností. Bylo to jako zjevení, když se objevila Landsmannova prvotina Pestré vrstvy. Po Hrabalovsku bychom řekli, že Landsmann šel přímo na dělohu, jako dělník, a tedy nebyl ztracen, ba naopak slavně vítězil. Nad jazykem, ač emigrant, nad literaturou, ač téměř analfabet, nad literární kritikou, ač byl do té doby vcelku neznámý. Proud příběhů, řečí a mluvností, které se vedly v šachtách a okolí, okouzloval snad úplně každého. Na tom ale, mám za to, mělo zůstat. Nestalo se.

Vyšla i druhá kniha Ivana Landsmanna, Fotr. A vyšla také v nakladatelství Torst. A bylo to jako pěst na oko. Kdo viděl různé dokumenty a četl sem tam se objeviví rozhovory, mohl to předpokládat: z těžkého inzita stal se najednou delikátní intelektuál, což by bylo možné, kdyby se ten přerod neodehrál ze dne na den. A tak tu vyrostl další prozaik, který si najednou uzurpoval právo na naši pozornost. A tady začíná trápení v nadpisu označené: nakladatelské jho. Tak, jako byl Torst veleben, když objevil Pestré vrstvy a doplnil tak obraz české prózy o podstatnou knihu, je teď, mám na mysli po vydání Fotra, litován, nebo rovnou hanoben: dialogy na úrovni základní školy, příběh radši nemluvit, popisy o něco lepší, septimánova kompozice (to se říká, kdo ví jestli). No katastrofa. Ale nejen autorská, což je, myslím, to nejdůležitější. Nakladatelství Torst si prostě vytvořilo prozaika a teď ho musí vydávat. A protože u první knížky se nějak ustálilo přesvědčení, že do tak jednolitě koncipovaného textu (pochopitelně s množstvím nesourodých částí) je lépe redakčně nezasahovat, ponechala se tato metoda i pro druhou knížku. A ejhle, ono to nefunguje...

Kdo by si myslel, že další pokus už se buďto neuděje, nebo to bude muset být opravdu něco, má sice zdravý rozum, ale nikoli pravdu. Nakladatelství Torst si ještě jednou zahazardovalo se svou pověstí, vydalo i třetí Landsmannovu knížku, tentokrát příběh o tom, že chodit do hospody a nic neřešit opravdu nic neřeší a nevyřeší, totiž Vězení na svobodě. A opět ponechalo stejnou redaktorskou zásadu, totiž žádná redakce. Jistěže to ne-

vím bezpečně, ale vidím to přímo v textu: syntaktické redundance, které nic nedoplňují, ani nerozvíjí, nesmyslně vložené věty, ale zejména skutečnost, že se někdo odvážil vyjít s tím na světlo čtenářské. Tak vypreparované beatníky v postarším hábitu jsem nečetl ani u Rudiše, a to je co říct.

Takže, sečteno a podtrženo: opravdu to není jednoduché v dnešní situaci podnikat ve světě nakladatelských domů. Nejen z ekonomických důvodů, ale také díky právě těmto jhům, která na nás neustále útočí a hrozí dosednout s neobyčejně robustní silou. A to se přihodilo Torstu – Landsmann musí být asi pořádná zátěž. Ovšem únik a zbavení se takového jha se zdá být až geniálně prosty: umět rukopis přečíst a říct ne. I s rizikem, že někdo jiný text vydá a on bude přijat jako vynikající. A to riziko se mi nezdá být příliš vysoké.

Jakub Chrobák

JEŠTĚ JEDNOU O LITERÁRNÍM KVĚTNU

Do Zlína jsem já přijel ve čtvrtek a měl jsem přijet už ve středu. Slyšel jsem totiž, že první témata festivalu Literární květen byla zajímavá i zajímavě podaná a představili se na nich všichni možní i nemožní, slavní i nejslavnější, no vůbec, co bych o tom vykládal, když jsem to neviděl a akorát mě to mrzí… (Pro úplnost: O čaji apod.: Ludvík Kundera, Erotika v literatuře: Eda Kriseová, Jana Červenková, Jaroslav Vejvoda a Jan Jandourek. Byla i Eva Kantůrková, čtenáři, vyhledej adjektivum, které je jen pro ni určené.)

Zlín se vyznačuje jednak tím, že v každé hospodě, ve které jsem já byl, hraje muzika aj na hajzlu a prodávají se tu jen červené Marlboro; jednak ale se Zlín vyznačuje i tím, že tu v květnu mají jakýsi azyl literáti a lidé kolem literatury se pohybující, rotující a ji nějakým způsobem konzumující. A tak se (předpokládám i, protože loni jsem nebyl) letos stalo, že v parném pátečním dopoledni, po čtvrtečním čtení a vykládání o *Hospodě a literatuře* v hospodě pod Lípou (ještě se o ní zmíním), bylo korzo zlínské obsypané básníky a červenými Marlboro, protože všecky Startky, které kúřím já, a Petry lehké, které kúří Petr Hruška, aby mně nemusel dávat, jsme stejně vyhulili.

No, nicméně ve čtvrtek ráno jsem se probudil v autobuse asi 3,5 min po projetí Vizovic a pomalu se začal chystat k výstupu. Když jsem vystoupil, zapnul jsem si telefon (který není můj, ale je náš domácí, to jenom aby si někdo nemyslel, že ho vlastním…), ale bylo

pozdě: Pavel Kosek, jeden z garantů akce si klepal na čelo, proč to mám, když to mám vyplé, nevěděl asi, že já ho nevlastním… Nicméně mě předal do rukou rázné Sandře a milému Nikolovi, kteří mě ubytovali v hotelu a pak mě zdárně provázeli celým dnem a aj v hospodě to se mnou vydrželi, než přišel Pavel Kosek s Helenkou a já zas chvílu otravoval je. No, ale ve čtyři jsem v Muzeu už řečnil, a to o Bohumilu Hrabalovi. Naštěstí jsem se s tím moc nenadřel a lidi snad neznudil, protože jsem měl za partnery dva herce Městského divadla Zlín, jejichž jména si teď (snad mi oni a pak aj Pán Bůh odpustí) nemůžu vybavit. Proběhli jsme Hrabalovými texty, a co bylo divné, i já jsem se smál a občas se i dojal nad ukázkami, které jsem vybral a které jsem snad už desetkrát četl, ten Hrabal, to je ale… Nicméně po skončení jsem, už s Otou Hejnicem, který v Muzeu pozorně naslouchal a sledoval, zamířil do hospody vykládat o hospodě. Ota se tu zjevil z Liberce a jako by chtěl na chvíli zmizet ze svého do tohoto světa: pil, řečnil a byl furt milý, myslím, dobrá dovolená…

V hospodě se celý příběh jaksi zauzlil. Lidí bylo moc, na všecky se nedostalo, řečnilo se různě, pilo taky, přijel aj Vladimír Novotný, kterého jsem vřele uvítal, ale stejně rychle i ztratil, samozřejmě Petr Hruška, který se díval vyčítavě už jenom při návrhu na malú… a další. Hlavně jsem ale detailněji poznal Tondu Bajaju, spolu s Pavlem Koskem a studenty další významnou postavou festivalu. Jeho entuziasmus mu vydržel dlouho přes půlnoc a spolu s dalšími jsme tak dlouho stavili svět na nohy, ozřejmovali skryté, ale závažné hodnoty a podobně, až jsem nepoznal Vojtu Kučeru, který přišel s Pavlem Kotrlou o trošku později, ale hlavně jsme disputovali tak závažně, že o zbytku jaksi nemohu dále podat zprávu….

V pátek jsem (ke své škodě) nešel na ranní workshop v Arše, kde Mojmír Trávníček a jiní diskutovali o literárních časopisech, jejich kontinuitě a tak… No co, nikdo mi to nevěří, četl jsem si na hotelu Prousta, a tady právě se vrací obraz kavárenských stolků obsypaných básníky a červenými Marlboro, ke kterému usedám s Pavlem Kotrlou… Mohl bych ještě vykládat jak přijela Andrejka, jak Hruška a Krchovský odjížděli, jak Iva Málková, Jiří Trávníček a Martin Stöhr přijeli a co bylo dál, ale o tom ať mluví zas Pavel.

Jakub Chrobák

LITERÁRNÍ KVĚTEN 2003

Nejsem vášnivým přívržencem literárních festivalů, ani jiných hromadných akcí. Tato skutečnost je o mně víceméně známa. Přesto jsem letos podlehl a i se těšil na zlínský festival Literární květen. Nebudu zde psát o tom, zda se zdařil, či ne. O tom už psali jiní. Ostatně se k tomu ani necítím povolaný, neboť jsem absolvoval pouze jeho část.

Zaměřím se tedy pouze na diskuzi o časopisech a její pozdější veřejnou prezentaci. Zastoupena byla většina z existujících literárních časopisů. A protože to není zas tak velké množství, tak si je zde dovolím vyjmenovat pěkně podle abecedy: Aluze, Host, Literární noviny, Plž, Psí víno, Světlík, Texty. Nechyběly ani pouze internetové Liberecké listy. A v osobě Vladimíra Novotného byl částečně zastoupen i Itelektuál. Přesto zde chyběli zástupci Tvaru a Revolver Revue, ač byli pozváni.

Panelová diskuze byla pro mne překvapením přinejmenším v jednom ohledu: je celkem pochopitelné, že tvůrci jednotlivých periodik se mezi sebou navzájem mnohdy osobně neznají, zarážející je však, že i při tak skrovném počtu literárních časopisů se mnohdy ani neví o vzájemné existenci. Což je přinejmenším znepokojující stav, indikující, že něco není zcela v pořádku.

Pokud očekáváte, že nyní začnu lkát nad nedostatkem financí, které by pomohly časopisy zviditelnit a dostat k více čtenářům, tak se mýlíte. Peníze jsou sice důležité, ale ne natolik, aby mohly zabránit fungování literatury. Tomu brání jiná skutečnost – nedostatek čtenářů. Vždyť se neprodá ani těch několik stovek exemplářů. Host má náklad asi 1000 výtisků, Aluze 500. Literární noviny na tom jsou o něco lépe, mají asi 7 tisíc předplatitelů. To jenom tak na okraj, ať víme v jakých zahanbujících číslech se pohybujeme. Lkání Literárních novin a některých pamětníků a literárních historiků, že v dávné minulosti vycházely v nákladu více než 300 000 kusů, je pak sice mnohem snáze pochopitelnější, ale na situaci to bohužel nic nemění. Je to historie, která je stará víc než třicet let. A to třeba já ještě nebyl na světě.

A tak nezbývá než vydržet. Co jiného. Před usnutím si listovat v tlustém Donu Quijotovi a doufat, že na boj s větrnými mlýny ještě nejsme sami. Právě podobná setkání jsou jako osvobozující terapie, která nás utvrzuje v tom, že přes všechny potíže a komunikační šumy je nás, podobně postižených, stále ještě celkem dost. Bylo tomu tak i ve Zlíně. Buďme proto optimisty. Snad se nám podaří někoho infikovat.

Pavel Kotrla

texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 31

podzim 2003

Úvodník:

Svatby v domě

V lednu požádal Jirka Hrabal o Branku, v srpnu Pavel Kotrla o Gábinku, v říjnu Jakub Chrobák o Andrejku. Dělá se to v den svatby tak: nejdřív se tluče na dveře, za kterými postává nevěsta (to šlo nejlíp Jakubovi, protože má ozkoušené dobývání do domu poté, co se orosený lyrikou vracíval před léty k ránu od vsetínského splavu), pak se nastrčí nevěsty falešné (rozpoznání těch falešných šlo ženichům všeobecně dobře, zvlášť Jirkovi, kterému nastrčili taky ovcu Michala Jareše), pak přijde ta pravá (všechny nevěsty byly bílé, čisté a krásné jako stránky bez Textů) a ženich požádá o nevěstinu ruku (autor těchto dojemných řádků byl poblíž jediného hlasu připomínajícího debutanta z Psího vína; nakonec to byl Jakub) a obdrží požehnání rodičů. Pak následují obvyklé a historicky ne tak osobité přesuny zúčastněných, většinou v mlčení a klidném soustředění, nejdřív k oltáři (jsou slyšet fundamentální „ano") a pak ke stolu. Tady se už dějiny ohlašují s nároky na originální příspěvek. Mnozí svatebčané ho dlouho nosí v sobě, ti podepsaní v matričních kníhách dlouho a všeci.

Povol si, synečku, dokáď si slobodný,
dokáď ti rozmarýn za klobúčkem vóní.

Jirka při svatbě ve Velkých Karlovicích ukazoval Brance valašské kopce, a spadl. A bylo veselo. U Kotrlů na Bystřičce bylo veselo i vestoje, i když k pádu daleko neměli dva knihkupečtí vyslanci ze Vsetína. A tak předstírali tanec. U Chrobáků v Halenkově bubnovali a probudili Jana Skácela, potichu s ním šli k dědovu hrobu a pokřtili tam Jakubovu sbírku Až dopiju, tak zaplatím. Pak už nikdo nevěděl, kdy sa dopije a kdo zaplatí. A Mirek Urubek s cimbálovou muzikou hrál. Stejně tak dobře jako Hrabalům v Karlovicích a Kotrlům na Bystřičce. Na špičce smyčce má jakési zařízení, kterým zatahuje sítě hlavně na roby. Naklání přitom hlavu a nevyzpytatelně se usmívá. Muzikanti se u nás měli vždycky dobře.

MiRek URubek má v každém jméně „er"; mají ho v křestních jménech i nevěsty Jirky, Pavla a Jakuba: BRanka, GabRiela, AndRea. Možná, že právě za ty drnčivé souhlásky jak za háčky se upínají ty tajemné sítě. A je to.

Dalibor Malina

Obsah:

úvodník
Dalibor Malina: Svatby v domě___2

poezie
Radek Malý: ***___8_9
Jan Válek: ***___20_21
Michal Jareš: ***___22

próza
Martin Škabraha: Návrat___4_7

překlad
Alexej Alechin: ***___7, 23
Dumitru Ţepeag: Klíčovou dirkou___18_21

comics
Michal Jareš: ___16_17

rozhovor
Jakub Chrobák: O literatuře, Latinské Americe a koze Herce (Rozhovor s Radovanem Lipusem)___10_15

recenze
Pavel Kotrla: Jeden den___23
Mojmír Trávníček: Klíč k určování básní___24_25
Jan Jílek: Několik poznámek k polovině Tarantinova arcidíla___25_27
Jakub Grombíř: Rumunsko, jaké je___27_29
Erik Gilk: To nejlepší z tradice českého historického románu___29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. 571 443 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel. 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 31, ročník VIII., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **http://www.inext.cz/texty**

NÁVRAT

Martin Škabraha

Často se v noci dívám z oken hrázní budovy na hladinu „mojí" přehrady. Jenom se tak dívám a přemýšlím o té vodě, jak je tichá, mohutná a těžká, jak dosedá pořád až na dno… Od jisté doby mě tyhle myšlenky napadají často a pravidelně.

Bylo to před pár lety. Na jaře, nějakých čtrnáct dní před začátkem sezóny. Jednoho rána zazvonil telefon. Ten hlas si stále pamatuji velmi živě. Byl pevný a rozhodný, ale zároveň v něm bylo něco nejistého – přízvuk. Cizí přízvuk člověka, který má sice češtinu jako mateřský jazyk, ale dlouhá léta prožil v zahraničí a do řeči se mu vloudilo něco, co tam nepatří. Takže ačkoliv onen muž mluvil velice rozhodně, to dlouhé odloučení od domova mnohá jeho slova jako by rozmazávalo. Dneska se mi zdá, že v tom byl určitý symbol.

Přání měl opravdu dost zvláštní. Chtěl vypustit přehradu.

„Ano. Všechnu vodu pryč. Aby bylo vidět dno."

„Proč proboha? A kdo vůbec jste?"

„Můžu to zaplatit. Veškeré výlohy. Jsem dobře zajištěn."

„Vy mi nerozumíte. Není možné, aby si někdo jenom tak objednal vypuštění přehrady. Přehrada má svůj řád a všechno. Jedině kdyby existoval nějaký mimořádný důvod… Proč ji chcete vypustit?"

„Mám své důvody."

„Své důvody? Co to znamená?"

„Podívejte se, já se vlastně chci jenom ohlásit. Příští týden, ve středu, se dostavím osobně. Budete tam? Vy nebo někdo?"

„Ano, já jsem tu vlastně pořád, ale…"

„Tak se budu těšit nashledanou," řekl s tím svým – nejspíš anglickým nebo americkým – akcentem a zavěsil.

Byl jsem z toho trochu neklidný, ale pak jsem nad tím mávnul rukou. Říkal jsem si, že jestli přijede, tak se uvidí – a pokud nepřijede, tím líp. Když pak ale skutečně přijel, vůbec mě to nepřekvapilo. Z toho telefonátu jsem neměl pocit, že bych mluvil s člověkem, který jenom tak plácá do větru.

Co mě překvapilo, byl jeho věk. Čekal jsem někoho v plné síle, ale uviděl jsem starce. Ne že by v něm nebyla síla. Naopak: vyzařovaly z něho velká vůle a velké odhodlání. Ale tělo, do něhož se ta vůle snažila vlévat energii, už poslouchalo jen s notnou dávkou těžkopádnosti, kterou nemohl zakrýt ani vínově rudý sportovní automobil a bílý oblek nejnovějšího střihu. Na očích měl tmavé brý-

le, které – řekl bych – měly především skrývat nechtěná hnutí mysli.

Když jsem mu obšírně vysvětlil, že získat povolení k vypuštění přehrady by bylo vpodstatě nemožné, nejde-li o nějaký mimořádný, třeba bezpečnostní důvod, nenaléhal, ani se nerozčiloval (čehož jsem se zprvu trochu bál). Mlčel a dlouze se díval na lesknoucí se hladinu za mými zády.

„Víte, že tam na dně byla kdysi vesnice?" zeptal se pak.

„Tak bych tomu neříkal. Bylo tam, tuším, pár stavení, už starých a nepříliš hodnotných," odpověděl jsem podle svých znalostí – a hned jsem si uvědomil, že jsem nepoužil ta nejvhodnější slova.

„Čemu říkáte hodnotných?" odsekl.

„Promiňte."

Znovu se odmlčel. Mně mezitím začínalo svítat – zatím jen v náznacích.

„Můžete mě tam vzít ve člunu?" zeptal se po chvíli. „Všechny výlohy zaplatím."

Jeho „tam" mi přišlo tak zvláštně mnohovýznamné. A protože mi bylo líto, že jsem se ho před okamžikem dotknul, nemohl jsem mu ten drobný výlet odmítnout.

Bylo zarážející, s jakou jistotou věděl, kde mám zastavit. Tvrdil, že to pozná podle kopce, tyčícího se nad přehradním údolím. Prý ho vídal v úhlu, který si přesně pamatuje, i když jsme přes dvacet metrů nad místem, odkud se tenkrát mohl dívat. V té chvíli jsem mu to věřil. Pocítil jsem k němu určitou vstřícnost a příběh, který s sebou nesl, mě začínal zajímat. Snažil jsem se prohlédnout tmavá skla jeho brýlí a uvidět jeho oči a jejich výraz. Marně.

Stáli jsme vysoko nad tím místem, kvůli kterému přijel, a dlouho bylo slyšet jen narážení vody, zčeřené větrem, do bílých stěn člunu.

„Přijedu zase příští týden. A přivezu si výbavu pro potápění," řekl umíněně, nakloněn přes bok plavidla a upíraje zrak do neprůhledných hlubin pod námi.

Samozřejmě jsem mu to rozmlouval: potápět se v jeho věku (při vší úctě) do takové hloubky, do toho chladu a obrovského tlaku, když tam mohou být spodní proudy. A i kdyby: co tam asi najde? Voda a bahno dávno všechno pohřbily. Ale zároveň mě na té myšlence něco přitahovalo; bylo na ní cosi úctyhodného. Chtěl jsem být u toho. Taky mě napadlo, že tady vlastně reprezentuji onu instituci, která zavalila něčí domov masami vody a že on ve mně může vidět spoluviníka. Sám jsem se napomínal, že přemýšlet tímhle stylem nemá žádný smysl, ale charisma toho muže a snad i touha provést něco ilegálního byly nakonec silnější.

Aby mne zcela získal, začal trochu vyprávět. Říkám „trochu", protože to byly spíš jen takové náznaky příběhu, útržky poznamenané navíc jeho akcentem. Vyrostl tady a prožil tu téměř celé mládí, ale potom odešel (ještě dřív, než se uvažovalo o stavbě přehrady). Ten odchod byl náhlý a snad i ve zlém; každopádně ho cítil jako nějakou vinu, kterou je třeba odčinit. Možná ta vina nespočívala v ničem jiném než v zapomnění. Úspěšná obchodnická kariéra jej naplnila velkým sebevědomím a stvořila mu jakýsi nový život – život bez minulosti a bez vzpomínek. Až donedávna, kdy se za "zvláštních okolností", které nepřiblížil, „podruhé narodil". Po tom zážitku se v něm ozvala touha, ba povinnost („Hlas! Hlas, který nesnesl odmlouvání!") vrátit se do místa, odkud kdysi odešel. Měl to být vlastně symbolický návrat v čase, snaha znovu najít svoji minulost. Zvláštní přitom bylo, že nehovořil o lidech (z nichž někteří snad ještě mohli být naživu), ale jen o tom místu a svém sepětí s ním: „Lidé a místa patří k sobě," říkal.

A tak příště nahradil jeho elegantní bílý oblek neoprénový krunýř. Konečně jsem měl možnost podívat se mu do tváře bez matoucích tmavých brýlí. Měl pronikavě modré oči, posazené hluboko v důlcích, což ale jen zvýrazňovalo jejich jas.

„Opravdu víte, co děláte? Je to šíleně nebezpečné," řekl jsem ještě, už jen čistě formálně, pro klid vlastního svědomí. On právě šlapal vodu u boku člunu a čekal, až mu podám těžkou podvodní svítilnu.

„Bez obětí není zisk. To jsem se naučil v byznysu," řekl, natáhl se přes okraj plavidla a vzal si z mé ruky připravenou svítilnu. Pak se ponořil.

Jistě, hned jsem zalitoval, že jsem se dal do něčeho takového vlákat. Má vůbec v úmyslu se ještě vynořit? To je, oč tu běží! Slovo oběť, které použil, ve mně zanechalo nepříjemný pocit, že onen návrat může být návratem *absolutním*, návratem, ze kterého už není návratu… Absurdně jsem začal přemýšlet, co udělám, jestli tam opravdu zůstane. Ví o něm vůbec někdo? napadlo mě. Ví někdo, že tu byl? Viděli mě s ním? Třeba by se na nic nepřišlo, třeba se sám postaral, aby zahladil všechny stopy, třeba chtěl takto zmizet ze světa, záhadně, všem z očí. V tom případě bych byl jediným svědkem. Možná jsem spolupachatelem největší obchodní transakce jeho života: splacení nesplatitelného dluhu. Uvidíme, zda bude tento druh platby přijat!

Ovšem – jak asi tušíte – ten muž se po nejdelším čekání mého života opět vynořil. Dokonce chybělo dobrých pár minut do předpokládaného

vypršení zásob kyslíku. Minul se asi o sto metrů, musel jsem nastartovat a dojet pro něho. Byl úplně vysílený a nevypadal dobře. Třásl se, nemluvil, do člunu jsem ho musel doslova nasoukat. Když ale trochu popadl dech, rezolutně zamítl, abych volal sanitku, jak jsem měl v úmyslu. Tvrdil, že ho slabost rychle přejde – a měl pravdu. Při cestě do mé kanceláře jsem ho ještě musel podpírat, ale pak stačil velký čaj s rumem, aby se mu do tváří vrátila barva a z těla se vytratil třas. Dal jsem si s ním. Poprvé od našeho setkání se na jeho rtech objevil úsměv, klidný a smířlivý.

„Jsem vám hluboce zavázán," řekl a podal mi v děkovném gestu ruku. Z jeho stisku byl ještě cítit vodní chlad, ale byl pevný a poctivý. „Prožil jsem díky vám očistu ducha. Omlouvám se za ten zbrklý nápad vypouštět přehradu. Byla by to hloupost. Takhle to dopadlo daleko lépe. Ty masy studené a temné vody – bylo to jako prodírat se vlastním nitrem. Až na dno."

„A co jste tam vlastně viděl?"

Na tu nechtěně dvojsmyslnou otázku mi neodpověděl.

„Možná se budete zlobit," nedalo mi to, „ale docela jsem se bál, že se už nevynoříte."

„Já? Já se, příteli, něco napotápěl! I když jsem neplánoval dělat to ještě v tomhle věku."

„Tak jsem to nemyslel. Měl jsem strach, že… že už se nebudete *chtít* vynořit."

Asi nebylo zrovna taktní mu to takhle říkat, ale strašně jsem chtěl vědět, jak to vlastně bylo – a taky si ulevit, že to nakonec skončilo tou lepší variantou. Jeho pohled po mé otázce na okamžik zvážněl; zdál se mi vylekaný (snad přistižený?) a utvrdil mne v tom, že tam na dně se zřejmě odehrál skutečný boj. Po chvilce ale úlek z jeho tváře zmizel a on se snad až příliš bezstarostně zasmál.

„Zbláznil jste se? Čekám večer skvělé zprávy z burzy!"

V té chvíli jsem si uvědomil, že už mluví téměř bez přízvuku.

ALEXEJ ALECHIN

MOŘE

Odliv, příliv, odliv...
A neomrzí se to?

spolu s básní na str. 23 z ruštiny přeložil Pavel Kotrla

RADEK MALÝ

Nad městem hekají baroknì oblaka
jakoby pod tíhou prvního sněhu
Teprve červenec Rok se zas zhulákal
Den s nocí, naivka, závodí v běhu

Plešatý měsíček leští si lysinu
utěrkou jakoby z podzimní mlhy
Teprve červenec 33 ve stínu
V Kyjevě vypukly vánoční trhy

Zasněná housenka sní svůj sen o létu
jež podzim jakoby z kříže už snímá
Havrani v Rusi se chystají k odletu
Teprve červenec Taková zima

Zapadnout někam za obzor
jak slunce po třech pivech
Být Heyerdalův vor
Být *live*

Stařecké skvrny soumraku
zhyzdily den a protaly mu žíly
Temelín tužeb potemněl od mraků
Těch starodávných, co se vyrojili

A bijí zvony… Bože, kdo je tluče?
Co udělaly? Ptali se jich, proč?
Jeřabiny Oči koček
Těch co skáčou přes obruče
Podzim – brána – vkroč

A Luna plivla stříbro do střech dómů

Z cukrárny burácí Carmina Burana
Luna se rozlila v mlhavých dálkách
Ač třeba stokrát už bitva je vyhraná
ještě ne válka

Jsme ztracení a pomoci nám není
a Luna plivla stříbro do střech dómů
Jsme ztracení Jsme zatracení
kudy domů

Jsou chrámy mezi zoufalstvím a nebem
Dej mi k nim, když ne dojít, aspoň dolézti
Dlaň Luny protlučená hřebem
bolesti

Bez konce, bez začátku naše cesta
Vesnice Města Pole Louky Les
Jsme bez víry a to se trestá
jsme bez

LIRIODENDRON TULIPIFERA

Die dünne Sonne. Matt und schwach
und scheu.
Viděli včera v kraji Ahasvera.
Sytý stín kašny sahá na orloj.
LIRIODENDRON TULIPIFERA.

Pohublé slunce. Matné, slabé, placké.
Den vykrojený z carrarského mramoru.
Klácení ořechů. List plave v lavoru.
Über's Feld schreitet schweigsame Rachel.

Vorstadt Neustift

Jsou jistě chvíle, kdy i tento kostel tančí
Marie vystupuje z rámu
pod túji tajně zatají dech a
spěchá
k náhrobku, jejž dávný německý kameník
pojal v podobě žehnajícího Jana
(anebo onen svatý vstoupil do kamene
kdo ví a beztak co na tom sejde
?)

Jsou jistě chvíle, kdy i tento kostel zpívá
rackové nad čističkou utichnou
a Marie se dívá
a Jan se dívá

Z autobusové zastávky dolehnou sem hlasy
(paní, ten televizní pytel,
to je bezvadná věc)

a vůně
a vítr
a vlasy

Jsou jistě chvíle, kdy i tento kostel tančí

Radek Malý (24. července 1977 v Olomouci) Jako básník i jako překladatel z němčiny obstál v několika soutěžích (Literární Františkovy Lázně 2001, Překladatelská soutěž Jiřího Levého 2000 aj.). Debutoval sbírkou *Lunovis* (BB-Art, 2001, nominace na výroční knižní cenu Magnesia Litera jako objev roku). Za poslední básnickou sbírku *Vraní zpěvy* (Petrov, 2002) letos získal Cenu Jiřího Ortena za rok 2003.

O LITERATUŘE, LATINSKÉ AMERICE A KOZE HERCE

Na rozhovor s Radovanem Lipusem jsem se připravoval dlouho a pečlivě, ba tak pečlivě, že jsem zapomněl i termín našeho setkání a málem jsem strávil jedno dopoledne ve Staročeské pivnici v Ostravě. Tipl jsem si prostě hodinu. Naštěstí byl tentokrát můj roztržitý barometr v pořádku a já se trefil. I proto jsem si mohl příčetné odpovědi na nepříčetné otázky zapisovat. Předkládáme tedy výsledek…

Začněme jakousi předotázkou. Když jsem kouřil u nás doma na balkóně a připravoval si otázky pro náš rozhovor, najednou mě napadlo, že mi Ostrava připadá jako sice živoucí, ale přece jenom placka, nepůsobí tak na Vás někdy?

Ne, Ostrava není placka. Slezská Ostrava je přece celá jakoby na kopci. V jeho půli je fotbalový stadion, což je zajímavá zvláštnost, nad Bazaly je Důl Petr Bezruč se svými těžními věžemi v úhlu 90°, což je světová rarita. Za Bezručem je zoologická zahrada se lvy a tygry a za tím vším národní kulturní památka – Důl Michal, důl na kopci, taky zvláštnost. Ostrava na mě nepůsobí jako placka. Navíc ji zvláštně půlí Ostravice. Beskydy jsou Beskydy, to je pravda, ale i Ostrava má svůj zvláštní reliéfní průběh.

Asi máte pravdu, to zřejmě ta inverze. Nicméně teď k divadlu. Divadlo je vlastně reprodukcí literárního, dramatického textu. A na ten se chci zeptat. Myslíte si, že drama jako literární text má své čtenáře? Může někoho oslovit „pouze dialog," když třeba lyrická složka v popisu je pro současnou prózu docela podstatná?

Myslím, že to s dramatem nebude tak špatné, když se pořád píše, vydává a věřím, že i čte. Jistě, není to jako ve Francii, kde existuje deset nakladatelství, které vydávají buď pouze divadelní hry, nebo mají ediční řady divadelních her. Ale ani u nás není situace ztracená. I my máme v Brně nakladatelství Větrné mlýny, které vydává současné divadelní hry, máme Shakespearovskou řadu, některé věci vycházejí i v časopisech, třeba v DISKU nebo ve Tvaru v rámci edice Tvary. Sám znám i skupinu lidí, kteří jsou zarputilými čtenáři divadelních her. Dokonce to jde někdy tak daleko, že nechodí do divadla, chtějí mít své divadlo v hlavě a nenecha-

jí si do něj vstoupit, nechtějí se nechat nijak ovlivnit. Je samozřejmé, že těchto čtenářů je ještě méně než třeba čtenářů poezie, jejich počet je měřitelný snad jen v promilích populace, ale přesto jsou. Navíc skutečnost, že divadelním hrám se zarputile věnují i takoví bytostní lyrici, jako je třeba Petr Motýl, není zanedbatelná. A ještě jedna věc. I v poezii je podle mě vysledovatelná určitá linie, která je epická, směřuje k příběhu, dialogu. A dialog a situace – to je základ dramatu.

S tím trochu souvisí i moje další otázka. Mohou literární text, stejně jako divadelní představení, konkurovat televizi a velkým show? Patříte, stejně jako já, spíš k těm, kteří věří, že umělecký tvar má v sobě jakési kouzlo, které není nahraditelné?

Já jsem o tom přesvědčený. Nemohou konkurovat šíří svého účinku. Poněkud romantická představa, že spisovatel, básník, dramatik, nebo třeba herec bude svědomím národa, diagnostikem obecně rozšířené nálady, taková představa je dávno pryč. O co víc se ale společnost a náš vztah k ní atomizuje, o co víc si vytváříme každý své příběhy, o to víc mohou konkrétní umělecká díla hluboce zasáhnout, což se často i děje. Vytváří se cosi jako kultovní díla, kolem nichž zase vznikají zvláštní skupiny lidí, jacísi spiklenci, nebo bratrstva. Jsou to lidé, kteří čtou určité knížky, kupují je, znají některé texty nazpaměť. Jakoby se chtěli nechat přesvědčovat, že umění může věci posunout, může zasáhnout, a to trvale.

Přepracováváte i literární texty, řekněme, nedramatické, třeba Hrubínovu Romanci pro křídlovku. Nestává se Vám, že je čtete už jako scénář, jako předlohu pro nastudování?

Někdy se to stává. Je to ale text od textu jiné. Třeba zrovna Hrubín. Na začátku byla přede mnou skladba, hotová, kompletní, která existuje bez jakýchkoli zásahů. My jsme ji doplnili, zpracovali do podoby divadelního scénáře, zkombinovali s filmovou povídkou a nastudovali.

Ale jsou i jiné způsoby. Průběžná O(s)trava krve, tam jsem jen věděl, jak se to bude jmenovat a že to bude o Ostravě. Teprve potom, spolu s Petrem Hruškou, jsme vytvářeli text, ve kterém se začaly mísit poezie, inzeráty, kronika, statistiky, velkoměstský folklór, kusy próz a další věci.

Cesty k textu mohou být různé. Pro mě je ale vždy rozhodující téma, musím mít pocit, že teď jej potřebuji říct nahlas, a je jedno, je-li to divadelní text, nebo lyrická skladba. Tak jsem

získal krásnou zkušenost, když jsme inscenovali drobné juvenilní básnické texty Václava Havla pod názvem Zpěvy šílence v Hradci Králové. Václav Havel přijel na premiéru a já jsem jej viděl dojatého, což je samo o sobě nečekaně milé. Ale daleko zajímavější bylo, že se pak tato drobnost, plánovaná původně na jeden podvečer, hrála ještě dva roky.

Moje další otázka s účinností umění souvisí. Myslíte, že regionální časopisy mohou obnovit, nebo udržet prestiž literatury například tím, že mluví jinak? To neznamená okrajově, ale o kraji, což může s konkrétním čtenářem víc rezonovat.

Určitě. Dokonce si myslím, že divadlo může v této věci literatuře jen závidět. To není otázka peněz a investic, ale kdyby existovala tak široká a vrstevnatá škála divadelních časopisů, jako je těch literárních, bylo by to skvělé.

Divadlo by potřebovalo časopisy podobné Textům, které by sveřepě, ale vůbec ne povrchně a okrajově mapovaly divadlo v regionech. Takové časopisy nejsou. Přitom literárních časopisů je u nás několik desítek. Od Čmeláka a světa, časopisu, který vydává Petr Motýl v nákladu zhruba deseti kusů, přes Texty nebo Psí víno až po státem sice mizerně, ale dotované Literárky, Tvar, Revolver revue, nebo Host. My máme Divadelní noviny, Svět a divadlo, ale to všechno jsou časopisy vytvářené centrálně. Nevím třeba o tom, jestli nějaký divadelní časopis vychází v Brně, možná ano, ale já o tom nevím. Vím, že na katedře filmové a divadelní vědy vychází časopis v Olomouci, ale ten se zaměřuje spíše na film.

A Texty (a teď nejde o to, že spolu děláme rozhovor) mě opravdu baví. Baví mě především svým formátem, ale i svou sveřepostí a cestou, kterou si vybrali, a na které tvrdošíjně trvají. Baví mě právě tím, že jsou ukotvené v kraji a krajině, ale zároveň nejsou zastydlé a obrozenecké. Baví mě ale i tím, jak respektují onen mysteriozní Karpatský oblouk, jak si uvědomují, že Beskydy jsou součástí Karpat, které končí až kdesi v Rumunsku, což se projevuje třeba silným zastoupením překladů z balkánské oblasti. Musím říct, že v každém čísle si najdu věc, která mě osloví. I když nesleduji Texty úplně pravidelně, ale v těch číslech, která se ke mně dostala, jsem si vždycky vybral.

To musíme samozřejmě napravit, od teď je budete mít připravené se jmenovkou ve Voliéře. Ale teď k další věci, na kterou se chci

zeptat. Nastudovali jste v Divadle Antonína Dvořáka hru Vrátila se jednou v noci Eduardo Rovnera. Jaká to byla zkušenost? Musel jste vědět, že půjde o středoevropskou premiéru.

Ona zajímavá byla už cesta, jak jsme k textu dostali. Marek Pivovar brouzdal po webových stránkách a našel synopsi té hry. Byly tam i odkazy na agentury, které Rovnera zastupují, jedna z Buenos Aires a druhá z New Yorku, tak jsme tam napsali mail. Ozvali se promptně a poslali celý text. Nechali jsme si udělat překlad a věděl jsem hned, že tu hru chci nastudovat. Spojuje v sobě totiž s latinskoamerickou lehkostí ironii a přízemní a banální témata s tématy hlubšími, až zásadními. Už zápletka – vstup mrtvé matky do děje jenom kvůli takové „hlouposti," jako je poznat snachu – mně přišla originální a půvabná. Je to přece nový pohled na svět, kterým se říká, že smrtí nic nekončí, smrt je jen další fází naší kontinuální existence. Člověk se po smrti nedostává do stavů oduševnělosti, zmoudření, jak o tom mluví některá náboženství, naopak, zachovává si všechny své nejapnosti, malichernosti, nedostatky a předsudky. Ale zároveň si mrtví zachovávají schopnost milovat, což dokazuje sama postava matky, která se po smrti zamiluje do Salomona. Může se zdát, že jde o drobné bonmoty typu: „Pojď, máme celou smrt před sebou," nebo „ Je třeba zemřít a nechat žít", ovšem všechno to má svůj přesah, celý děj směřuje, nebojím se použít toho slova, až k jakési katarzi, smíření skrze odpuštění, a to jsou témata, která mohou člověka očišťovat a vzrušovat.

Práce na představení byla zajímavá od překladu, který udělal Ivory Rodrigez, až po osobní setkání s Eduardo Rovnerem. Ten přiletěl do Ostravy na premiéru, na níž se setkal s argentinským velvyslancem. Zároveň ale mluvil i o tom, že přiletěl, aby navštívil rodiště a hrob svých předků, který je prý od Ostravy kousek – v Kišiněvě. Kišiněv je na mapě, aspoň z Buenos Aires, opravdu kousek. I to je jiná, zajímavá optika.

I na to jsem se chtěl zeptat. Jaká byla reakce autora?

Na konci byl upřímně dojatý. Tvrdil dokonce, že jde o jedno z nejzajímavějších zpracování, která viděl. Vrátila se jednou v noci se hrálo v Los Angeles, v Tel Avivu, New Yorku, v Helsinkách a Rovner je známý tím, že často na premiéry jezdí, tak nevím, jestli je tak dobrý „herec", nebo to myslel vážně. Mně se zdálo, že byl skutečně spokojený.

Teď bych se rád věnoval další vaší aktivitě, a tou jsou Šumná města. Očekával jste po prvním dokumentu, že se strhne taková vlna zájmu?

No jistě, že nečekal. To ostatně považuji za veliké štěstí, s Hrubínem řečeno, dar nad lidské síly: stává se mi občas, že řada věcí, o kterých jsem si myslel, že budou jen příležitostnými záležitostmi, se promění v něco neuvěřitelného. Tak jako zmiňovaná Průběžná O(s)trava krve. Tu jsme začali hrát v roce 1994 na konci sezóny jen pro pár přátel. Nikdy bych nečekal, že v květnu 2004 to bude deset let a Průběžná O(s)trava krve se stále hraje. Mezitím vznikla TV verze,natočilo se CD a lidé na představení pořád chodí a baví se jím. Podobné to bylo s Romancí pro křídlovku. Mysleli jsme si, že na Ostravu bude deset premiér až dost, pokud ji uvidí 600 diváků, bude to úspěch. A dnes bude mít Romance kolem sta repríz, a budeme končit jen proto, že někteří herci odešli do Prahy a já nechci hru přeobsazovat. Nikdy bych nečekal, že se křehký Hrubín bude v industriální Ostravě hrát šest let.

A stejné to bylo i s Šumnými městy. Nejprve jsem si vymyslel postavičku žasnoucího architekta, který v Ostravě zažívá překvapení, ale i jisté nepříjemnosti s architekturou. Tenkrát jsem ještě nevěděl, že tu „postavu" obsadím právě Davidem Vávrou. Nikdy by mě nenapadlo, že vznikne 52 dílů, že půjde o práci na několik let, že zmapujeme skoro celou Českou republiku, a hlavně, že to někoho bude tak moc zajímat. Dnes už existují nadšenci, jako třeba v Bílovci, kteří si natáčejí svá Šumná města. A to je další z těch darů: zpřístupnit lidem příběhy měst a zajímavých domů. Navíc: na Šumná města se nabalily další aktivity. Zdá se, že lidé si dnes už moderní architektury podstatně víc váží, nejde jen o miliónové investice, mnohdy jsou to drobnosti, vysekat trávu, aby stavba byla vidět, zanést objekt do map a průvodců, pověsit někam ceduli s popisem stavby, a to nejsou složité věci. Pochopitelně nemáme sílu, ani prostředky na to, abychom některé objekty fyzicky zachránili. Ostatně to ani není smysl celého projektu. Jde nám spíše o změnu v myšlení a ve vnímání. O zbytek už se musejí postarat místní, což se už dnes – díky Bohu – zhusta děje.

A poslední otázka. Jak se vám točilo Šumné Valašsko. Musel jste očekávat výtky, co všechno tam chybí…

Já naopak myslím, že Valašsko má v tomto smyslu docela štěstí, protože je vlastně hned ve třech dílech. Jednak Šumný Radhošť, kde je Rožnov, Pustevny a Frenštát, (já vím, můžeme se přít o tom, co je čisté Valašsko), pak je Šumný Zlín, což už je taky na hranici, a nakonec teď, Valašsko z nejvalašštějších: Valašské Meziříčí, Hrubá Lhota, Jablůnka a Vsetín.

Ale nám se toto Valašsko točilo příjemně. Hlavně nám vyšlo počasí, což je vždycky důležité. Myslím si, že ty věci jsou i dost objevné. Třeba architekti Josef Místecký, Bohumír Kupka a slavná dřevařská škola ve Valašském Meziříčí, podobně jako ve Vsetíně stavby Ludvíka Hilgerta, myslím Komerční banku a obchodní dům U Rodingerů, stejně jako hvězdárna ve Valašském Meziříčí, jejíž návrh daroval meziříčským hvězdářům Zdeněk Plesník, a tak bych mohl pokračovat. Doufám, že nepůjde o věci obligátní a notoricky známé, doufám, že Šumné Valašsko by mohlo být v lecčems objevné i pro místní.

Navíc, David Vávra se po Valašsku pohybuje na zvláštním bizarním stroji, je to čtyřkolka Honda, cosi mezi motocyklem a motorkou, a to zase jakoby ukazuje na charakter Valašska, jde o ten rozkmit mezi sveřepou tradicí dřeva, slivovice, folkloru , ale zároveň i novými fenomény, jako je třeba lední hokej, a co já vím, co všechno. Zajímavý je i příběh té čtyřkolky. Tu nám půjčil jistý kamenosochař Pařenica, který věren svému jménu pařil v hotelu Apollo, a když jsme ten stroj uviděli a chtěli si ho půjčit, vůbec neprotestoval, naopak nám s valašskou ochotou a srdečností vyhověl.

Navíc, Šumné Valašsko má, kromě několika dalších, i jednu zásadní konotaci literární, vystupují v něm Gabra, Málinka i jejich koza Herka.

Děkuji za rozhovor.

Jakub Chrobák

...TO JAKO MÁM VYLÉZT NAHORU? ... JMENUJI SE UMBERTO E. A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO AUTORA KNIHY „ONTOLOGICKÝ PRINCIP ZNAKU PASIVITY“.

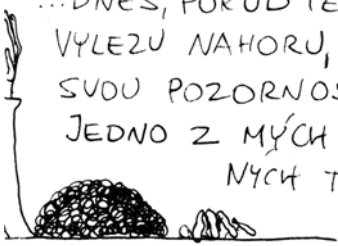

...DNES, POKUD TEDY VYLEZU NAHORU, ZAMĚŘÍME SVOU POZORNOST NA JEDNO Z MÝCH OBLÍBENÝCH TÉMAT –

1

– – COŽE? "BAŠČANSKA PLOČA?" – – PARDON, TO NEBYLO NA VÁS... TEDY MOJE OBLÍBENÉ TÉMA, KTERÉ VÁM DNES PŘIBLÍŽÍM, JE ORFEUS...

2

... JISTĚ ZNÁTE TEN DOJEMNÝ PŘÍBĚH O TOM, JAK KRÁSNĚ HRÁL NA LYRU A JAK SVOU ŽENU VYVEDL Z PODSVĚTÍ...

3

... MILUJU ZEJMÉNA TU ČÁST, KDY SE ORFEUS OTOČÍ A EURYDIKA ZMIZÍ NAVŽDY...

/4

...VÍTE, TA PŘEDSTAVA, TO ROZHODOVÁNÍ... KDYŽ JI VYVEDE, CO PAK S NÍ ZA PÁR LET? JE TO PRAVDA TROCHU ŠOVINISTICKÉ, TA NADVLÁDA, ALE...

...JEJDA, COPAK SE DĚJE?

/5

POKRAČOVÁNÍ...

/6

© Michal Jareš

DUMITRU ŢEPEAG
KLÍČOVOU DIRKOU

Dumitru Ţepeneag (nar. 1937), jeden z nejoriginálnějších rumunských prozaiků. V padesátých letech píše výhradně do šuplíku, poprvé publikuje až v r. 1966, koncem šedesátých let stojí mj. u zrodu nového literárního směru, tzv. onorického estetismu. V roce 1975 je nepohodlný spisovatel během pobytu v Paříži zbaven rumunského občanství Ceauşescovým prezidentským dekretem. Nucen zůstat v emigraci píše střídavě rumunsky i francouzsky. Do povědomí rumunských čtenářů se vrací až v devadesátých letech, kdy jsou postupně vydávány jeho romány, mj. již po druhé „Hotel Europa", jenž obdržel cenu UNESCO a byl přeložen do francouzštiny, němčiny a maďarštiny (pro české čtenáře je připravována ukázka v Literárních novinách). Vydávání Ţepeneagova díla v rumunštině vyvrcholilo v roce 2001, kdy bukurešťské nakladatelství ALLFA uceleně vydává pod titulem „Prin gaura cheii" (Klíčovou dirkou) jeho krátké prózy. Zde je tedy první malé nahlédnutí:

Mrtvá ryba

I já jsem tam byl, před restaurací, ve skupině zvědavců, kteří se mačkali, aby se také podívali na rybu na chodníku. Strkali do mě, šlapali mi po nohách, ale já přesto nemínil jít pryč. Školní brašna na zádech ztěžkla, opírala se o ni nějaká nervózní paní, byla tlustá a měla pronikavý hlas.

— Takových zvědavců! Takových zvědavců!

Bylo ještě brzy, restaurace byla zavřená. Na chodbě, která vedla ke kuchyni ležely tři kusy ledu složené jen tak halabala a pár vyhozených květin. Vedle toho ryba.

— Mrtvá ryba, to je toho, řekla žena, která se dostala až ke mně a ochranářsky mě uchopila za ruku. Měla teplou zavlhlou dlaň. Pronikavý hlas mi drásal bubínek.

Skleněné oko ryby se dívalo přímo na nás. Šupiny byly jako zelené nehty, k okraji namodralé. Ležela napůl v chodbě, kde byl led, napůl na vlhkém asfaltu chodníku, s hlavou na obrubníku.

— Ryba na chodníku?

— Asi ji přivezli pro restauraci...

— Ale takovou velkou!..

Vysoký muž, vyschlý jak treska, se žlutou aktovkou pod paží se protlačil dopředu. Nedů-

věřivě se na mně podíval a pohrozil mi prstem. I ostatní popošli blíž.

— Jakási ryba...

Krčili rameny. Žena vedle mne v tom stále neměla jasno. To ji tam jako nechají na výstavu, nebo co? Kroutila nechápavě hlavou. Potom ji napadlo něco veselého.

— Upéct ji tak pěkně na rožni, celou, jako tele... Celá svatba by se nasytila!

— Je dobře vykrmená, pochvaloval si jeden pán, který mne začal hladit po hlavě. A což taková rybí polévka!

Vtipkovali, chichotali se, někteří mlsně pomlaskávali. Bylo obyčejné všední ráno, pracovní den, slunce teprve vycházelo. Nemohl jsem se přimět k odchodu. Mrtvá vypadala větší, delší. Jako člověk. Bělavé břicho postupně modralo. Šupiny už se netřpytily, zmatněly. Pouze oko zůstalo lesklé. Lidé odcházeli. Paní s hlasem jak trumpeta mě začala napomínat:

— Co pořád koukáš? Nemáš co na práci, nemáš jít do školy? Mrtvá ryba, no, co na ni pořád civíš?

Všichni jí dávali zapravdu. Souhlasně pokyvovali hlavami nahoru a dolů. Taky pažemi. Šel jsem. Na rohu jsem se však zastavil a díval se, jestli tam ta paní ještě je a potom jsem se vrátil. Na chodníku jich zbylo už jenom pár. Nějaký shrbený stařeček s mrnětem držícím se ho za ruku, a ještě asi dva, tři další. Lidé pospíchali do práce, zastavil se málokdo. Spokojili se s letmým pohledem na dálku. Opíral jsem se o vitrínu restaurace a díval se jí do oka, které mi nic neodpovídalo. Všechny rybí oči jsou stejné. Neodvážil jsem se jí dotknout. A nevěděl jsem ani, jestli je to ona, nechtěl jsem, aby to byla ona, ryba, která mi připlouvala večer k oknu, když jsem byl sám. Tenkrát jí šupiny zářily jako by byly z ametystu. Svou milou tlamičkou s tlustými pysky se dotkla skla a byla se mnou, dokud nad domem přes ulici nevyšel měsíc. Když jsem byl smutný, tančila před oknem ve žlutavém světle lampy. Byl to legrační tanec, byla těžká, někdy ztrácela rovnováhu, převrátila se břichem vzhůru, narazila ocasem do sloupu, už sebou málem plácla na chodník, ale vždy včas našla rovnováhu, měl jsem ji rád a smál se na celé kolo jejím kouskům. Nevím, jestli to byla mrtvá ryba. S rodiči jsme se brzy přestěhovali do jiné čtvrti, do velkého domu, kde jsme měli balkon. Rád jsem chodíval na balkon dívat se na noční město, na jeho světla, ty malé, zlaté rybky.

A potom jsem začal chodit na gymnázium.

Tramvaj

Čekal jsem už přes čtvrt hodiny na tramvaj. No, vida, konečně! Zuby nehty, pěstmi se mi povedlo pořádně se zachytit držadla a vyškrábat se jednou nohou na stupátko. Přede mnou čněla nějaká dáma, velká jako almara, celou svou vahou se o mne opírala. S vypětím sil, pomáhaje si lokty, šťouchanci a kopanci, se mi podařilo vecpat ji do vozu a sám se za ní taky vydrápat. Tramvaj se rozjela. Průvodčí pátravým pohledem žádala na všech jízdenky. Jízlivě jsem se pousmál a strčil jí pod nos tramvajenku. Přiznávám, že toho dne jsem měl docela štěstí: skryt za zády té tělnaté dámy jsem se záhy dostal až doprostřed vozu a při první příležitosti se co nejpohodlněji uvelebil na sedadle. A pak už jsem se po nikom neohlížel. Pozoroval jsem okénkem hemžení města. Potom mě to přestalo bavit, zavřel jsem oči a poněkud ukolébán kodrcavou jízdou tramvaje a šumem rozhovorů v uších jsem si zdřímnul. Snad jsem i chvíli spal. Když jsem znovu otevřel oči, zpozoroval jsem s údivem, že už není vidět ani domy, ani ulice. Vyjeli jsme z města. Ve světle soumraku se táhla úžasná, zářivě modrá rovina. Zapadající slunce v ní zanechávalo rudé a fialové pruhy. Na šedavém pozadí oblohy jsem rozeznal stále níž kroužící ptáky. Na obzoru se objevil bílý kůň s plamennou hřívou. Ptáci s mocnými, zahnutými zobáky se k němu blížili. Rozhlédl jsem se kolem sebe. Ve voze bylo úplně prázdno! Ani průvodčí už nebyla na svém místě. Protějším okénkem byla vidět tatáž, jako nehybné jezero zářící rovina. Pár dalších koní s hořícími hřívami přiběhlo polekaně až téměř k tramvaji, poté zůstali vzadu. Obrovští ptáci číhali na obloze. Otevřel jsem dveře na plošinu, abych si promluvil s řidičem, ale nenašel jsem ani jeho. Pěkná komedie! Bez šoféra, jezdí si to bez šoféra po poli. Zanedlouho se setmí a já sám v téhle zatoulané tramvaji, která si jede kam se jí zlíbí. Cítil jsem, že mi najednou chybí ta tělnatá dáma. Vedle ní bych se cítil víc v bezpečí. Posadil jsem se na jiné sedadlo a pozoroval, jak se přehrabují ptačí zobáky ve zpola spálených mršinách koní, jichž stále přibývalo v zoufalém trysku s pálícími hřívami odněkud zpoza obzoru. Uslyšel jsem slabounké veselé zakvičení a otočil se. Nejdříve jsem se hloupě polekal. Bylo to buclaté růžové prasátko, které vylezlo zpod sedadla. Proč bych se bál? Byli jsme teď dva. Vzal jsem prasátko do náručí a posadil se znovu k okénku. Začínalo se stmívat. Koně klusali s hořícími hřívami podél tramvajových kolejí vytrvale pronásledovaní těmi divnými ptáky s ocelovými zobany. Hladil jsem prasátko se srdcem sevřeným

strachem. Mělo taková měkounká jemná ouška, a něžný sametový rypáček! Občas jemňounce zakvičelo, zavrtané v mém náručí. A nakonec zůstávala ještě naděje: možná koleje někde končí a potom se tramvaj… rozjede zpět, do města.

připravil a z rumunštiny přeložil Tomáš Vašut

JAN VÁLEK

Fortel

když jsem se dost naumíral
vstanu. vřelé kafé snídám

když jsem se dost navzdoroval
lehnu: no tak vida

Ámen

v časích oranžových dýní
piju podzimní čaj.
jsou ústupy jíní
na znak že býval máj

v dobách ocúnů
vypiju čaje hrnek.
na zubu zatrnu:
bude dost trnek?

Abiturientská černá káva

přepočítáváme se: všichni
přepočítáváme se všichni
přepočítáváme se: jeden chybí
po druhém
poslední nikdy nechybí
dobrý kantor dvakrát umře
jednou tak sobě
s posledním abiturientem nadobro
tak tady je ta černá káva

Přesto proto přijď

přijď prosím
hovořit nad silnou sklenicí
vůně tenké lípového čaje

nad párou
zná jak vločka sněhu taje
podle tří os klaná

nic
vločka čaj hovor
nedožije rána

MICHAL JAREŠ

PODZIMNÍ POCHOPENÍ

„To léto letos
bylo až příliš nudné...“
„Odsoudils větou
svět, aniž bys jen půl dne
jenom byl.“ „Ano, to je to...“

STRACH

„Někdy se v noci
dá držet jen naděje...“
„Denní otroci!
Vždyť i sám strach bez děje
tu existuje pro cit!“

VĚŠTBY

Může se to stát
a také nemusí. Jsi
jenom z trávy hrad.
Vyvádíš husy z vsi,
ač krávy měl bys hnát.

ZABIJAČKA

Dva nože, vodu,
přijít ráno před teplem.
Trefit do bodu
z něhož je jen krůček k „jsem“ – – –
– Až k potrestání rodu...

KOLEM DOKOLA ŽIVÍ...

Zvuky polykal
koberec. Koberec lhář.
Vyčištěný sál -
ve skvrnách však skrytá tvář
a ve dřevu parket val.

Vendryňský poetický magazin

Vojtěch Kučera, Kosmákova 21,
615 00 Brno - Židenice
adalbert.weles@centrum.cz
http://www.weles.cz

JEDEN DEN

Co do rozsahu nevelká kniha *„Apáka a mamáka"* autora Kolomana Kocúra z produkce slovenského nakladatelství L.C.A. je velmi příjemným počtením a je pozoruhodná v několika ohledech. Snad ani nemá děj, jenom se tak vine sto dvaceti stránami, od začátku ke konci, v atmosféře polomaďarského a poloslovenského světa, ve kterém žijí dva stárnoucí manželé – apáka a mamáka.

Samotná próza a místo jejího děje je připomínkou nestálosti jakýchkoliv „věčných časů". Vždyť jenom sami protagonisté za svůj život zažili přinejmenším pět státních celků, aniž by museli opustit svůj domov. Tento paradox je ostatně dobře znám i nám, třicátníkům. Kniha je doplněna malinkým slovníčkem, z čehož je patrné, že ani na Slovensku nejsou všechny výrazy z tohoto Maďarskem ovlivněného prostředí obecně známy.

Je obtížné posuzovat knihu bez znalosti širšího kontextu. Přesto se odvážím tvrdit, že se jedná o text pozoruhodný. Především mi svým důrazem na obyčejnost a všednost denního žití připomněl prózy Bohumila Hrabala, a to zvláště svým laskavým nadhledem. A pak, je příjemné číst příběh z prostředí, o kterém nyní víme především zprostředkovaně ze stránek novin a televizních obrazovek jako o komplikovaném regionu, kde dřímají národnostní spory, který tuto skutečnost sice nepomíjí, ale ukazuje ji z jiného, přirozenějšího úhlu.

Vlastně se v té knize nic nestalo. Nikdo nebyl zabit, nikam se necestovalo, nebyl prožit žádný velký příběh. Jenom stárnoucí děda si vypil několik skleniček, sešel do sklepa, otrhal ovoce na zahradě a babka navštívila kostel a obchod. Z pohledu mnoha lidí ničím nezajímavý den.

Přesto ve mně zůstal po přečtení knihy hřejivý pocit. Snad byl dán tím, že jsem na chvíli vstoupil do normálního světa lidských vztahů.

Pavel Kotrla

ALEXEJ ALECHIN

PODZIMNÍ SVÁTEK

V ten den se sluší poklonit se tomu, kdo
dává ti obživu.
Palmě, loďce, krávě.
A také šofér krášlí girlandou svůj nákladák,
u předních kol rozkládá dary – banán, hrst
ořechů – a pronáší děkovnou modlitbu.
Chtěl bych vzhlédnout na květy opletený
sejf bankéře.
Připraven s psacím strojem rozdělit se
o banán.

KLÍČ K URČOVÁNÍ BÁSNÍ

(Recenze-fejeton)

Jsem senior, mateřským jazykem dědek, a není divu, že v mladé poezii je mi ledacos vzdálené; připadám si ve vztahu k ní jako krátkozraký. Něco uniká, k něčemu nenajdu kód, někdy selhává trpělivost. Vyrůstal jsem na básních přísné kázně a promyšlené architektury, na druhé straně mi učaroval jejich opak s ohňostroji imaginace a fantazie. Umění těsnopisu mi zůstalo namnoze utajeno, snad i proto, že počet jeho systémů je nepřeberný.

Ale česnek mám rád. Je to náš český žen-šen, záruka zdraví a dlohověkosti bez sklerózy. Plní také funkci čpavku při kříšení omdlelých a doporučovali ho i proti atomové bombě. Pochází z čeledi liliovitých, měl by mít tudíž blízko ke klasické lyrice – a přece ho romantičtí lyrikové nepustili do svých libosadů. Podle klasika je však přítomnost česneku v poezii (podobně jako v polévce a omáčce) ukazatelem a známkou – čeho vlastně? Zdraví? Pravosti? „Normálnosti?"

Mladý básník *Gabriel Pleska* v názvu své básnické sbírky česnek dokonce zdvojil a opatřil vykřičníky: *Česnek! Česnek!* (vyd. Aluze, Olomouc 2003, 112 s.). Nejsem si však jistý, je-li to znamení sympatie anebo rozhořčení, protože v trojhlasé baladické básni Havranpírko rovněž dvakrát opakuje: „ V ranách mi česnek třelí" – což není nejpříjemnější procedura.

Ale mě na této svěže mladé, spontánně nápaditě sbírce upoutalo bezděké setkání s vlastní, tak dávnou mladostí. „Byl jsem zblednut a byl jsem zezelenán." Jak nás mohl Gabriel Pleska zaslechnout, když jsme přesně takto znásilňovali pasiva? Slyším dodnes z letité dálky kolegův report: „Byl jsem zblednut a vyblit." V témže čase vypuklo sledování plivání v poezii: „Plivat po sobě nazpátek, to je má pýcha." – „Za tatínka, za maminku po jednom odplivnutí." (O. Kryštofek, 1945).

Jak potom nezaregistrovat Pleskova lyrického subjekta se psem, kterak plivají „z okna pod sebe"! Ale hlavně jsem se zaradoval, že se po zásluze dostává básnické oslavy drahému, skrznaskrz ochňapanému a v listoví proměněnému, dědičnému Polívkově Klíči k určování rostlin! Faustus-Polívka proměňoval rostlinopis v nádherné dobrodružství, které nicméně mělo svůj řád a zákonitou posloupnost. Jeho poezii Pleska objevil a skvěle demonstruje.

Dnes už vím, že tato nepostradatelná botanická příručka patřila k nejužívanějším knihám Jana Zahradníčka a poskytla mu potěšení po návratu z vězení, když podle ní určoval plevele na uhřínovských rumištích a podle plotů.

Fascinující je Pleskovo zacházení se starobytným inventářem a lyrickými rekvizitami užuž odumírajícími v rukou básníků minorum gentium. Sluníčko a měsíc jsou u něho ožrané jelenem a krtky, kačeny plují pod zemí, skřítek „v hovně si hloubí skrýš", rudý šípek je svět uprostřed trní; existuje také „strom zvláštní řeči, jiného jazyka", a v jednom z básnických receptů a návodů jsou stromy určené k rozkousání... A což „lysá srdce", „krokodýlí kožešiny na šíjích krásných dam", „havran carevič"... K zapamatování je i „paní vrahová". Se závidění hodnou snadností až ležérností shrne autor celé soubory někdejších experimentů do několika veršů jediné básně, např. deklinaci „jazyčete" (= malého jazyka) osolí několika inovovanými úslovími („slyším zlato růst") a závěrečným obdobně modifikovaným naučením z přísloví...

Z hříček a polosnů prvního oddílu vyrostly streovize střední části sbírky, dvouhlasých a vícehlasých malých dramat, scénářů, návodů, receptů a rad. Závěrečná pocta „Polívkovi" (nikoliv valašskému králi!) je autorem charakterizována s přesností naučených textů jako „tápání, šmátrání po zdech, hledání klíčů". Já svůj klíč také teprve hledám, některé nálezy záchytných bodů, orientujících k zámkům, jsem zmínil. Systematiku hledání bohudíky žádný Polívka ani Faustus nezpracoval, čtenáři nezbývá než šátrání v textu.

Šestadvacet variant, které básník nabízí v závěru sbírky, skrývají ve svém číselníku falešný kód. Ale kdo není alergický na silice česneku, nepochybně svůj kód objeví.

Mojmír Trávníček

NĚKOLIK POZNÁMEK K POLOVINĚ TARANTINOVA ARCIDÍLA

Snímek *Kill Bill* na první pohled zaujme dokonalou, až filigránskou propracovaností jednoty a ucelenosti svých složek. Zatímco v *Pulp Fiction* se Tarantino spokojil s velmi invenční hrou s chronologií jednotlivých dějových pásem, v *Kill Bill* se pouští ještě dál.

Časová souslednost je systematicky porušována, následek předchází příčině, dramatický vrchol je znám daleko dříve, než k němu na konci filmu dojde (top protivnice O-Ren Ishii je na seznamu mrtvých odškrtnuta již v samém počátku, dávno předtím než se jejím soubojem s „Nevěstou" uzavírá celý film). Mezititulky v úvodech jednotlivých kapitol se zpočátku zdají být matoucí a nepřehledné (stejně jako v dalším časovou kontinuitu rozrušují-

cím díle, *Adaptaci* Spika Jonzeho), v průběhu filmu jako diváci zjišťujeme, že vše je vlastně dokonale průhledné, jen dovedně autorsky zamotané. V černobílém prologu se mlhavě dovídáme o zradě Billa a jeho kumpánů, po čtyřleté pauze (nevěstině kómatu) se hlavní hrdinka probouzí a vydává se na cestu pomsty. Fabuli *Kill Bill* lze odvyprávět jednou větou, čímž se opět dostáváme k formě, která jednoznačně dominuje nad obsahem.

K dovedné machinaci s filmovým časem se přidávají hrátky v rovině obrazové. Barevné kapitoly jsou velmi stylizované, Tarantino užívá zřetelných kontrastů (žlutá kombinéza „Nevěsty" versus šiky japonských zabijáků v černých oblecích, potažmo sněhobílá O-Ren Ishii), barva je aktivní složkou filmu do té míry, že *Kill Bill* místy připomíná bravurně nakreslený a ještě lépe vybarvený comics. Celá jedna kapitola je potom vyvedena jako animovaný film, konkrétně ve stylu japonských anime. Zavraždění rodičů O-Ren Ishii je vrcholem brutality filmu, cákance krve nestříkají z bezejmenných bojovníků, ale z bezmocných rodičů holčičky skryté pod postelí. Démoničnost a hrůznost této sekvence tlumočí animovaný film efektivněji a samozřejměji než klasický hraný obraz. Podobnou funkci má i černobílý obraz v retrospektivě likvidace „Nevěstiny" svatby a také v boji „Nevěsty" proti tlupě mužských bojovníků. Černobílá opona milosrdně skrývá brutalitu osudovou, stejně jako brutalitu absurdně přeexponovanou.

Ve filmu *Pulp Fiction* se Uma Thurmanová jako Mia Wallace rozpovídá o svém účinkování v kung–fu seriálu s názvem *Síla liščí pětky*. Při sledování *Kill Bill* máme pocit, že se Tarantino tímto fiktivním dílkem inspiroval. *Síla liščí pětky* bylo ryze feminní kung–fu, jednou ze členek party byla postava Umy Thurmanové, každá z pětky byla specialistkou na jiný druh boje a každá členka měla bizarní jméno či přezdívku. Kill Bill vypráví o skupině ženských strojů na zabíjení, Uma Thurman hraje jednu ze členek party (byť hned v úvodu zrazenou), jejími protivnicemi jsou charakterově i profesně vytříbené vraždící specialistky s roztodivnými přezdívkami. První část eposu *Kill Bill* je navíc dokonale ženským filmem – muži zde vystupují v roli pomocníků či málo nebezpečných protivníků (ovšem s výjimkou nepoznaného a tudíž mlhou božství opředeného Billa). Tarantino ve svých filmech stále intenzivněji upřednostňuje ženy – od takřka neženských *Gaunerů*, přes situaci „půl na půl" v *Pulp Fiction*, k samostané hlavní hrdince v *Jackie Brownové*.

Finálním soubojem žena versus žena je demýtizován žánr westernu, jehož poslední souboj bývá doménou mužů. Z westernu si režisér půjčuje ta-

jemný charakter hlavní hrdinky, jejíž jméno je při svém vyslovení dokonce postmoderně zaretušováno pípnutím. Aspekty finálního souboje jsou konstruovány nelineární chronologií (již předem víme, že O-Ren Ishii bude zabita), dokonalým protikladem znalosti a neznalosti obou aktérek (o životě „Nevěsty" nevíme prakticky nic), klapáním dřeva ve studně (cyklicky se opakující chvilková katarze) a také nádhernou stylizací scény a samotného boje. Z výše uvedeného nám dochází, jak dokonale propracovaný systém je nám předkládán.

Inspirace comicsovou poetikou je ve filmu patrná snad v každé bojové či násilné scéně. Krev teče proudem, rezignujíc na jakékoliv fyzikální či morální zákony. Ještě nikdy v historii kinematografie snad nebylo násilně otevřeno tolik tepen… V intencích comicsu je nejen postupné vybíjení charakterově odlišných protivníků, ale také cestování po různých (co nejatraktivnějších) koutech světa.

Kung – fu způsobu boje je v *Kill Bill* jako šafránu, daleko největší prostor má samurajský bojový styl. Kodex čistoty, cti a absolutní věrnosti svému pánovi, který tak důsledně rozpracoval Jim Jarmusch ve svém *Ghost Dog – Cesta samuraje* je opět svým způsobem postaven na hlavu. Souboje jsou ladné a dokonalé především fyzicky, morálně čistý a tudíž esenciálně samurajský je pouze souboj finální. Velký důraz je kladen na eleganci a dokonalost mečů, čímž je naplněna Tarantinova fetišistická záliba ve zbraních (zabijáci z *Pulp Fiction* či *Od soumraku do úsvitu* nemají ke svým zbraním pouze majetnický vztah).

Tarantino připravoval *Kill Bill* celých šest let. Jeho ambicí bylo natočit nejlepší akční film všech dob. *Kill Bill* však od samého začátku hraje na parodicky hravou notu, kterou se neustále tlačí do žánrové nadroviny. Zjednodušeně lze říci, že Tarantino nenatočil nejlepší akční film všech dob, ale (při téměř zaručené kontinuitě druhého dílu) nejlepší poctu filmům, za jejichž zhlédnutí se někdy stydíme.

Jan Jílek

RUMUNSKO, JAKÉ JE

Brněnský lékař a básník Vladimír Šrámek popisuje ve své knížce *Rumunsko mýma očima* (Weles 2002) zážitky z prázdninové cesty do Rumunska. Proč ne, žánr poetického cestopisu má úctyhodnou tradici přinejmenším od časů Sterneovy *Sentimentální cesty* a právě výpověď, která se nesnaží o objektivitu za každou cenu, může nečekaně proniknout až k jádru věci. Na rozdíl od mnoha hledačů povrchní exotiky, kteří s sebou často vozí náklad

předsudků a opovržlivosti vůči cizím zvyklostem, Šrámek se snaží Rumunsko pochopit, zvažovat jiné varianty osudu, odlišného od toho našeho a přitom nikoli nepodobného. Myšlenky proto často od karpatských vrcholů zalétají domů, autor rekapituluje svoji minulost: „Ten rok dostali Rumuni pod stromeček podivný dárek. Manželé Ceaușescu byli zastřeleni. Revoluce poněkud nesametová. Ale možná, že se stačilo ukázat, kdo je kdo. To u nás stačilo nasimulovat chřipku a po týdnu se přidat na vítěznou stranu. A že jsem byl členem KSČ? No, víte, já jsem do ní vstoupil, aby v ní byl alespoň nějaký slušný člověk. Ten připosranej argument jsem slyšel od spousty svých souputníků."

V čapkovském duchu si Šrámek všímá detailů, jako jsou touloví psi nebo piknikující rodinky v daciích a snaží se tak během chození po horských hřebenech a koštování místního piva proniknout Rumunsku „pod kůži", vidět ho jinak než tradiční českou optikou coby zemi žebrajících cikáňat a vyděračských celníků. Také fotografie Jozefa Fodora, které tvoří nedílnou součást publikace, ukazují jedinečné okamžiky ze života lidí, kteří jsou příliš chudí na přetvářku. Všechna překvapení, která Rumunsko poutníkovi nabízí, jsou zde předkládána ve formě konstatování, které nijak neomezuje divákovu fantazii. Právě využití služeb slovenské cestovky vede k úvahám nad naší „hassliebe" k bývalým federálním partnerům, do níž se vejde neustálé vzájemné pošťuchování i solidarita v nečekaných chvílích. Tady, na opačném konci karpatského oblouku, se naše domácí rozdíly naráz zdají směšně nepodstatnými. Vydat se za romantikou nedotčené přírody má ovšem svá úskalí: „Cestovní ruch je vedle televize jedním z nejúčinnějších hybatelů globalizace – turisté jsou údernými oddíly kapitalismu západního stylu, šířící sociální a psychologickou nákazu se stejným účinkem, jako dříve kolonizátoři za sebou nechávali neštovice, spalničky a tuberkulózu," napsal sociální ekolog David Nicholson-Lord. Šrámek si tohle ovšem uvědomuje: „Proč na Východ? To už toho Západu máme po 12 letech dost? Slovanské a další geny? No to asi ne – ale přeplněné pláže u Saint––Tropez mmě loni vzaly kus dobré nálady. A ani růžové provensálské víno mi ji zcela nedokázalo vrátit. Takže sem směřujeme pro srovnání? Asi ano. Romantika nedokonalého, naše vlastní minulost. Chceme se škodolibě pokochat nižší životní úrovní svých východních sousedů? Vidět bavlněné tepláky v ulicích? Ty s popuštěnou gumou? A chvíli se cítit jako páni? No snad. Občas. Ale musíme si pospíšit. Rumunsko se už totiž také pomalu vyvléká z té oprátky, kterou mu Ceaușescu nasadil. Benzínové pumpy se známými nápisy stopují hla-

dová auta. Holandská Mušle, italská Vlčice. Bezchybné dopravní značení. Angličtina z úst osmahlých dětí v rozdrbaných trenkách. A tak radím. Jeďte do Rumunska rychle. Možná, že za pár let bude směr výletů za exotikou opačný..."

Vznikla pěkná knížka, i když nikoli bez nedostatků (například chybné psaní jména Ceaușescu). Místy je autor příliš osobní, ostatně ne všechny jeho postřehy jsou dostatečně zajímavé a originální. Přesto patří tento nenápadný cestopis mezi nejsympatičtější nakladatelské projekty poslední doby.

Jakub Grombíř

TO NEJLEPŠÍ Z TRADICE ČESKÉHO HISTORICKÉHO ROMÁNU

Historická próza se u nás těšila značnému autorskému i čtenářskému zájmu už od svých žánrových počátků v období preromantismu. Tento zájem ještě zesílil v druhé polovině dvacátého století, kdy na jednom břehu oficiálně protežovaní autoři (Kaplický, Kratochvíl, Vaněček) i nadále vytyčovali základní osnovu českých dějin v intencích jiráskovského modelu (husitství - selské bouře - národní obrození), a na druhém břehu téže řeky autoři zejména v 70. letech (Šotola, Daněk, Erben, Körner) vydávali historické prózy plné alegorií a odkazů na soudobou normalizační společnost. Snaha skrýt aktualizační záměr před cenzory vedla přitom prozaiky k výrazně estetickému zpracování historické doby, aniž by přitom upouštěli od důkladného pramenného studia.

Po převratovém roce 1989 všeobecný zájem o beletristické zpracování naší historie načas opadl (s výjimkou výtečného Körnerova románu *Smrt svatého Vojtěcha* z roku 1993) z několika pochopitelných důvodů. Nadále nebylo třeba maskovat výpovědi o současné společnosti historickými kulisami, navíc proměny české společnosti byly tak rychlé a plné až dobrodružných reálií, že spisovatele docela pohltily. Jistou úlohu sehrálo také množství domácí historiografické produkce, která ztrátu čtyřiceti let marxisty glajchšaltovaného pohledu na českou minulost rychle dohánělа, a v neposlední řadě razantní nástup tzv. historické fantasy, do té doby u nás prakticky neznámé. Pokud byla nějaká historická doba beletrií přece jen reflektována, pak to platí jedině o období okupace, protektorátu a odsunu Němců z pohraničí, ale zde ještě nebyl a není dostatečný časový odstup, aby nad vzpomínkami a vlastními autorskými zážitky převážil nezaujatý a řece jen objektivnější pohled. Situace se mění až

na konci 90. let, zejména díky Macurově erudované obrozenské tetralogii *Ten, který bude* a Vokolkovu imaginativnímu románu *Cesta do pekel*, které svým odlišným pohledem na tutéž dobu reprezentují dva póly historické prózy a přinášejí nové žánrové podněty.

Ani letošní bilance historické prózy by nebyla svou kvalitou nijak výjimečná, kdyby se ovšem koncem léta na knihkupeckých pultech neobjevila objemná próza Aleše Novotného s obrazným názvem *Hvězda kruhu knížat*. Podle informací poskytnutých nakladatelskou redakcí pochází doposud neznámý autor z Moravy, již delší dobu má zavedenou lékařskou praxi v Německu a historie je jeho velkou láskou, kterou se rozhodl zúročit prozaickou prvotinou. A vybral si dobu velmi dramatickou, která nebyla dosavadní historickou prózou reflektována, a sice konec 11. století, poznamenaný vražednými praktikami knížat vládnoucího rodu Přemyslovců, jenž se poněkud „přemnožil" (odkazuji tím na kapitolu Žemličkovy syntézy *Čechy v době knížecí* popisující právě tuto dobu, která má název „Příliš mnoho knížat"). Kníže Břetislav I. totiž před svou smrtí v roce 1055 zavedl jako závazný staršinský řád, což znamenalo, že panujícím knížetem měl být vždy nejstarší a fyzicky způsobilý člen vládnoucího rodu (na rozdíl od pozdější primogenitury, kdy nastupoval vladařův nejstarší syn), sám přitom zanechal pět synů. Po krátké vládě Spytihněva se vlády ujal mladší Vratislav, jenž byl roku 1086 jako první Přemyslovec korunován za českého krále.

A právě na sklonku Vratislavovy vlády, konkrétně ve třech letních měsících roku 1091, se odehrává Novotného příběh. Šestnáct kapitol orámovaných prologem a epilogem líčí Vratislavovo neúspěšné obléhání brněnského hradu, kterým chtěl zbavit následnického práva svého jediného žijícího bratra Konráda a sjednotit do svých rukou celou Moravu. Tímto činem, kterým chtěl zajistit budoucí vládu svým synům, by se zpronevěřil otcovu ustanovení a narušil zavedený seniorát. Autor se soustředí na tři klíčové muže rodového konfliktu: Vratislava, Konráda a Vratislavova nejstaršího syna Břetislava, který má být po neshodě s otcem odsunut z nástupnictví. Ostatní postavy netvoří ovšem pouhé pozadí událostí a čtenář vcelku detailně poznává ostatní členy vládnoucího rodu, představitele katolické církve, královskou i knížecí družinu. Výsledkem je pak věrohodný obraz doby, ke kterému přispívá autorova schopnost odlišit myšlení a vnímání lidí různých společenských vrstev tehdejší doby. Krátký čas příběhu přitom není na škodu věci, historický kontext a předchozí události nezbytné

pro pochopení pohnutek a jednání postav poznává čtenář prostřednictvím retrospektivních pasáží v pásmu vypravěče nebo ve vnitřních monolozích postav. Zřetelně se zde projevuje autorova erudice, neboť konkrétní příběh se shoduje se známými historickými fakty, při naší omezené znalosti tehdejší doby Novotnému přesto zbývá dostatek prostoru pro vlastní představivost.

Ústřední příběh historických postav na politickém výsluní je přitom vyvážen vedlejšími liniemi. Sem patří především přátelství dvou Benátčanů ve službách českého krále, šaška Janka a lékaře Donicia, kteří vzpomínají na rodné město a provádějí nebezpečné kousky (Janek odposlouchává královy porady, Donicio zase zachrání nenarozené dítě z útrob umírající rodičky), výzdoba znojemské kaple sázavským opatem Božetěchem či ne zcela vyřešená detektivní zápletka související s násilnou smrtí druhorozeného Vratislavova syna Bořivoje. Jednu z vedlejších postav představuje rovněž kanovník svatovítské kapituly Kosmas, jehož latinsky psaná *Česká kronika* (konkrétně konec druhé knihy) je jediným pramenem pro poznání líčené doby. Barvitý příběh doplňují poetické popisy sídel i krajiny, při popisu Moravy je vyzdvižena specifičnost a podmanivost této země, která pohlcuje příchozí české rody a do dvou generací z nich dělá Moravany (tak jako v případě brněnského údělníka Konráda).

Přidáme-li k výše řečenému dokonalou redakci svazku, zasvěcený doslov brněnského historika Martina Wihody, který netvoří pouhý doprovod k samotnému románu, vkusnou obálku a na dnešní poměry nezvykle příznivou cenu vázaného titulu, nezbývá než doufat, že pokud se Aleš Novotný rozhodne sepsat další historický příběh, nabídne mu nakladatelství Academia znovu pomocnou ruku. Při jeho spisovatelském umění by bylo škoda zůstat u jednoho, byť vydařeného titulu.

P. S.: Je pozoruhodné, že Novotného román není ojedinělou letos vydanou prózou, která se odehrává na přelomu 11. a 12. století. Zmíněný přední medievalista Josef Žemlička se totiž rozhodl s danou dobou vypořádat beletristicky a svůj prozaický pokus nazval *Zpověď Kukaty aneb Chmurný příběh z dob, kdy v Čechách vládli Přemyslovci*. Jedná se o fiktivní výpověď Kosmou zmíněného kněžecího druha, který vykonává špinavou práci svých pánů. Není přitom náhodné, že Kukata vystupuje i v Novotného románu jako člen Břetislavovy družiny a jako hlavní podezřelý z Bořivojovy vraždy (!).

Erik Gilk

texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty t
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty t

texty

číslo 32

zima 2003–04

Úvodník:

Stmívá se, na horizontu Ostravy klamou svítící majáky dálničních tepen poukazující i na to, že za nimi se rozprostírá hájemství Beskyd. Pokaždé, když podléhám virtuálním jízdním řádům a projektuju si cesty tím směrem, nejde mi o papundeklové hory, regulérní jehličí atd. Po mých smyšlených drahách doputuju pokaždé do kterékoliv (nezjevuje se mi konkrétní obraz, ač se snažím sebevíc) přitmělé hospody na Vsetíně. Pokaždé je tam D. M., P. Urquell a dokonce M. M., často P. K., L. Š., někdy J. H., když se oddám surrealistickému automatismu dokonce i R. K. Pokaždé se mnou vchází i má žena.

Jenže ověřovat si poukaz oněch světel, realizovat smyšlené dráhy, daří se mi čím dál tím méně často. Příliš často vstupují do mých plánů jiné, „důležitější" věci. Ve své honbě za delším, šťastnějším a pohodlnějším přežíváním zapomínám žít. Snažím se sice občas svůj život různě protínat, zvýznamňovat, ale končívá to různě. Jednou jsou z toho verše, ale častěji rozbité dveře, nebo alespoň dost nakřáplá reputace. Přesto to ale asi budu dál zkoušet. Budu se dál pohybovat (a slibuju, že se pokusím vychýlit poměr na stranu reality) po vyprojektovaných cestách..

Bude to asi proto, že navzdory všemu věřím na poezii. Právě ona totiž může a musí poukazovat na to nesamozřejmé, co nám na světě zůstalo: na ten prostý, ale rozhodně ne trvalý fakt našeho bytování mezi lidmi a věcmi i navzdory jim. Dokud budou Texty jakýmsi pokusem infikovat okolní svět právě touto živinou, stojí to za to.

Jakub Chrobák

Vendryňský poetický magazin

Vojtěch Kučera, Kosmákova 21,
615 00 Brno - Židenice
adalbert.weles@centrum.cz
http://www.weles.cz

Obsah:

úvodník
Jakub Chrobák ___2

poezie
Ze vsetínské soutěže začínajících autorů___10_13
Gabriel Pleska: ***___18_19

próza
Štěpán Kučera: Venuše___24_26

překlad
Dušan Čater: Perla___4_7
Kader Abdolah: Já; Mé malé války___7_9
Jevhen Malanjuk: ***___27

comics
Michal Jareš: ___16_17

rozhovor
Martin Škabraha: Rozhovor s Janem F. Ulrichem o kultuře a jazyce Lakotů___20_23

recenze
Jakub Grombíř: Ministři a jitrnice v jednom panoptiku___28
Petr Hora: K Schulzově Poutní písni___29_30
Pavel Kotrla: Dlouhé čekání___30_31

ostatní
Mirek Zelinský: O jednom starém dluhu___14_15

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel. 571 443 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel. 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 32, ročník VIII., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **http://www.inext.cz/texty**

DUŠAN ČATER
PERLA

Kvůli těm zatraceným nervům jsem se vzbudil mnohem dřív než obyčejně. Srdce mi zběsile tlouklo a strach pochopitelně pronikal až do morku kostí. Tělo se nacházelo v katastrofálním stavu a knoflíkem jsem přelazoval na rádiu nalevo a napravo a hledal ono vysílání Stane Urek a cvičenec Tomáš. Nenašel jsem ho a pak jsem si vzpomněl, že jeden z nich umřel, nevím který, ale to je jedno… dej bůh pokoj jeho duši! Mé tělo bylo jim naschvál fakt v mizerné kondici.

Později toho dne jsem někdy uprostřed dopoledne stál před vchodem do velkého domu a tam v tom mrazu přešlapoval. Byla mi zima a ještě nikdy jsem si tak ze srdce nepřál do toho domu vejít. Kočka, která měla patrně stejné přání jako já, se o mě otírala a já jsem toho dne nenáviděl všechno živé i mrtvé. O důvod víc, abych přešlapoval přede dveřmi své milé.

Jde jen o jakési smíření, uklidňoval jsem se, když jsem zaslechl zaskřípat klíč v zámku. O smíření, které ti udělá jasno v hlavě. Přede mnou se objevil její otec, muž zásad, a změřil si mě od hlavy k patě, jako by nemohl uvěřit, že navzdory měsíčnímu flámu ještě pořád chodím po zemi.

Chcete na jeho?, poněkud jsem trhl hlavou, nervy a tak, a pak jsem se kysele usmál. Vstoupit, to jsem si přál, ale jaksi jsem nemohl projít kolem něj. Kočce se to podařilo a nade všechno jsem jí to záviděl.

„Tak jsem tady," pravil jsem poněkud váhavě a v krku se mi slepoval jeden knedlík za druhým.

„Ano?" znělo to jako otázka.

„Ano," řekl jsem.

To, že jsem se jako obvykle málo oblékl, jsem připisoval své roztřesenosti posledních dní a brzkému vstávání.

„Nevím, jestli je to správné," pravil muž zásad.

Přikývl jsem. I já sám jsem už dlouho nevěděl, co je dobré a co ne. „Nicméně…" koktal jsem.

„Ano?"

„Můžu dál?" dodal jsem si nakonec odvahy.

Otec udělal podivnou grimasu a udělal mi místo. Prošel jsem kolem něj a tam v předpokoji načapal kočku, jak očichává boty.

„Tak jdeme!" řekl jsem jí a vystrčil ji za dveře. Jednou jsem to viděl u mé milé a zdálo se mi

případné, abych to udělal i já. Něco ve smyslu: vždyť vím, co se v tom baráku smí a co ne. Konec konců jsem tu prožil pěkných pár pro její rodiče dost perných měsíců. Kočka měla zjevně jiný názor a nebrala mě nijak vážně. Nicméně jsem si zul promočené boty a strčil je pod skříň.

„Jdu nahoru," oznámil jsem jejímu otci.

„Počkej, počkej," ozvala se odpověď.

A čekal jsem. Věděl jsem, že okamžitě doběhne do horního pokoje a zeptá se mé milé, jestli mě ještě vůbec chce vidět. Lámal jsem si svou zmatenou hlavu tím, co jí mám vůbec říct. V takových věcech jsem nikdy nebyl příliš vynalézavý. Abych se vymlouval na tvrdý život, něco jako: tam já musím býti a spolu s nimi píti a ;takové ty řečičky, tak to by absolutně nešlo. Už samo pomyšlení na rozhovor o těch věcech mi přišlo protivné a nevolnost v mém zažívacím ústrojí ještě vzrostla. Takže jsem čekal v té předsíni a vypadal jako perla světového ochmelkovství.

„Pojď," vybídl mě její otec z horního konce schodiště a já se vydal vzhůru. Nebylo jich nijak moc, tedy těch schodů, ale mně připadal pokoj v nejvyšší části domu nedosažitelný. Stane Urek a cvičenec Tomáš by mi se svým pořadem přišli celkem vhod. Mé tělo si toto označení zaslouží jen s bídou.

Zaklepal jsem na její dveře, spíš kvůli špatnému svědomí. To jsem nikdy nedělal, ale trochu ohledu nikdy neškodí. Kvůli udobření ovšem. Byl jsem skutečná perla ohleduplnosti, *mljack*.

„Podívej se, jaký jsi," řekla mi místo pozdravu.

Pokrčil jsem rameny, já, perla ochmelkovství a ohleduplnosti. Seděla na posteli a hleděla oknem někam ven. Kouřila a nervózně vyfukovala kouř pod strop. Bylo tam zakouřeno, ale to je fuk, přišel jsem se omluvit a v takových chvílích je cigaretový dým víc než vítán.

„Ahoj," řekl jsem a postavil se před okno.

„Podívej se, *jaký* jsi," řekla ještě jednou.

„Jsem unavený," přiznal jsem.

„Ano, ano…"

Vzal jsem z její krabičky cigaretu a zapálil si. Hledal jsem její pohled, ale šikovně mi uhýbala.

„Nejspíš už jsi zase bez peněz," řekla.

Uhodla. A co asi tak po měsíčním řádění proboha čekala? Přikývl jsem.

„Takže…" řekla.

„Co?"

„Co bys řekl na to, kdybych ti teď řekla, ať jdeš odsud, *forever*?" zeptala se a v popelníku uhasila cigaretu.

5

Musel jsem se usmát. To používání anglických slov se mi na ní líbilo. Byla anglistka, diplomovaná, a byla na to hrdá. Oprávněně, řekl bych.

„Šel bych," odpověděl jsem. Cítil jsem se o něco líp, umí mě pobavit a tak a hlavou už se mi honily hlouposti. „Šel bych. Otočil bych se o tři sta šedesát stupňů a šel. Šel bych, protože vím, že svět je kulatý a dřív či později bych přišel zpátky a vlez ti do prdele. A ty bys řekla: ‚Tati, podívej se! Seru perly! Seru perly!'" zazpíval jsem.

„Ty jsi… *ty* jsi dítě," prohlásila a nervózně típla cigaretu v popelníku. „Ptám se tě vážně!"

„Vždyť jsem ti to řekl," opakoval jsem.

Mávla rukou a natáhla se po nové cigaretě. Nabídl jsem se, že jí připálím, ale podívala se na mě tak nevraživě, že jsem ten úmysl ihned opustil a podal jí zapalovač. Sama si potom elegantně zapálila cigaretu a to se mi na ní líbilo také. Nejspíš… nejspíš bych neunesl, kdyby mi doopravdy ukázala dveře a tak. Jsme spolu už příliš dlouho, nejsem zvyklý být sám a to není všechno, ani zdaleka ne.

„Šel bych," zkusil jsem to znovu s humorem, tomu se nedá odolat.

„Nech už být tu svou poezii. Ptám se tě vážně," řekla.

„Poezii? Co ty víš o poezii?" byl jsem poněkud kousavý, já, perla pitomosti. Alkohol ti vážně dokáže zatemnit mozek. „Poezie je…" pokračoval jsem, ale zastavila mě:

„Nehodlám se s tebou bavit o poezii," pravila.

„Proč ne?"

„Protože… Protože se s *tebou* o těch věcech vůbec bavit nedá. S *tebou* se nedá mluvit o ničem. A už vůbec ne o poezii!"

„Proč ne?"

„O poezii se můžu bavit jen s ekonomy a jim podobnými. Oni o těch věcech mluví úplně nezatíženě a pěkně. Ty a tobě podobní jen skuhráte, že se poezií nedá uživit! Že nejsou peníze a vůbec!"

Smutné, ale pravdivé. Neměl jsem tedy nic rozumného, co bych dodal, típl jsem cigaretu do popelníku a postavil se ke dveřím. Napadlo mě, že bych mohl začít mluvit o penězích, jen o tom bych dokázal mluvit úplně uvolněně, ale neřekl jsem nic.

„Přijď zítra. Vyspi se, dej se dohromady a přijď zítra," řekla má milá místo mě.

Přikývl jsem, otevřel dveře a bez pozdravu odešel. Tam na schodech jsem potkal jejího otce, muže zásad. Pozdravil jsem ho a prošel kolem

něj, já, perla světového ochmelkovství, ohleduplnosti a pitomosti. Perla perel.

Později téhož dne, tak někdy uprostřed odpoledne, jsem splnil všechny její požadavky. Trochu jsem si i zacvičil, rozhýbal své ztuhlé tělo a tak. Bez jakéhokoli impulzu z rádia, aby bylo jasno. Jde to, fakt, jen musíš mít určité zásady. A nabyl jsem dojmu, že má drahá příliš kouří. A to vůbec není dobré.

(zima 1996)
Ze slovinštiny přeložil Aleš Kozár.

Dušan Čater (1968) – Slovinský redaktor a publicista, autor povídek a románů. Před nejnovějším románem *Ata je spet pijan* (*Taťka je zase opilej,* 2002; česky vyjde 2004) o sobě dal vědět romány *Flash Royal* (1994), *Imitacija* (*Imitace*, 1996) a *Patosi* (*Patosy,* 1999). Je také překladatelem z chorvatštiny.

KADER ABDOLAH

JÁ

Když jsem přišel do Nizozemí, pomyslel jsem si: co tady budu dělat? Jak může cizí spisovatel znovu začít v Nizozemí!?

„Jak dlouho budu muset čekat, než se naučím jazyk?"

Zdálo se mi nemožné, že jednou budu moci používat nizozemská slova jako materiál pro své příběhy. Musel jsem se smířit s tím, že jsem byl ztracený spisovatel. Že tady byl konec, konec všech mých snů. Byl jsem v pasti a nad svou hlavou jsem neviděl nic jiného než černé mraky. Svému příteli jsem napsal: „V této zemi se ptáci neodvažují létat. Prší, prší a prší."

V jednom z ponurých dnů jsem se vypravil do městské knihovny.

„Paní! Kdo je váš nejlepší spisovatel?"

„To je on, je náš nejlepší," a ukázala na řadu knih na polici.

Mulisch. Harry Mulisch. Vytáhl jsem nejtlustší knihu. Prolistoval jsem ji. Ne. Vrátil jsem ji zpět. Vytáhl jsem nejtenčí knížku. To ovšem taky nepomohlo. „Je to beznadějné. V této zemi nebudu znamenat nic. Paní! Kdo je váš nejlepší spisovatel pro děti?"

Dovedla mě k řadě knih, které napsala jedna stará paní. Babička. Ptáci se přece jen odváží v této zemi létat. Anna Maria Gertruida Schmidt. Vytáhl jsem z dlouhé řady jednu z jejich knih. Rozhodl jsem

se ji přečíst. Když jsem ji přečetl, šel jsem, ne, běžel jsem k Mulischovým knihám. Byla to pro mě výzva, na niž jsem nemohl odpovědět ne. To byl opravdový obrat v mém životě. Nizozemí už pro mě neznamenalo konec, ale začátek.

Tento text jsem napsal před pěti lety pro prezentaci mé první nizozemsky psané knihy. Tehdy byl Mulisch pro mě ten nejlepší. Minulý týden byl v titulcích všech novin. Bylo mu sedmdesát. Hezké. Už devět let jsem sledoval jeho kariéru. Četl jsem jeho interview: „Už ve svých třinácti jsem věděl, že jsem génius." Často mluvil o JÁ. Já jsem nejlepší (nebo se pletu)?

I to je možné. Můžeš být nejlepší. Já to ale nemůže obsáhnout. Velká jména, která jsem znal z literatury, používala zřídka osobní zájmeno „JÁ".

Perští mistři už vůbec ne. Šég, moudrý duchovní ze starých příběhů, se zamiloval do křesťanky. Zaklepal na dveře své milované.

„Kdo je tam?" zvolala.

„Nikdo," řekl Šég.

Dveře se neotevřely. Znovu zaklepal.

„Kdo je tam?"

„Ty," řekl. „Ty jsi tady."

Šég neuměl použít slovo „já". Nehodilo se. Byl tak zamilovaný, že nezůstalo nic z jeho já. Proto Šég řekl, že ne on, ale ona klepe na dveře.

Literatura je uhnětena ze stejné hlíny jako láska. Přesto však skláním hlavu před H. Mulischem, mistrem.

MÉ MALÉ VÁLKY

Čas změní vše. Tomu rozumím mnohem lépe teď, kdy už nežiji ve své vlasti. Změny se občas podobají žertu. Žiješ jako jezdec, praví jedno perské přísloví. Někdy jsi v sedle, někdy musíš sedlo nést na zádech. Byl čas, kdy jsme museli povstat, abychom ze své země vyhnali šáha. Teď odpočívá v hrobě v Káhiře.

Povstali jsme proti duchovním. Seděli si v pěkně v teple na trůnech moci. Na čas si Sadám položil svou levou nohu na jih naší vlasti. Všichni jsme šli na frontu a zahnali jsme jej zpět do svého doupěte. Potom nastal ten čas, kdy jsme museli uprchnout. Dosáhl jsem nizozemské hranice.

Tehdy se začaly mé malé války. Seznamování se s národem za deště a boj o odlišení „de" a „het". Naučit se nabídnout si jenom jednu sušenku. Odnaučit se mávat na sousedy, ale jen se maličko pousmát. Vzít si pár tlustých slovníků a zalézt si pod peřinu se Slauerhoffovou sbírkou: *Čím dál od tebe utíkám. Tím víc jsem v tvé moci.*

Narodila se mi dcera. Jako ukolébavku jsem ji pobrukoval čarovnou perskou poezii, aby nezapomněla, odkud pochází její otec. Byly jí tři, byly jí čtyři, pět, šest. Předtím, než ji ovládlo kouzlo nizozemského jazyka, chtěl jsem ji naučit persky.

Když začala rozlišovat ty cizí, směšné kudrlinky perštiny, podívala se překvapeně na mě: „Je tohle moje jméno? Fajn, fajn. Nauč mě napsat pták."

Naučil jsem ji najít zemi, dům, babičku a dědu mezi neznámými slovy.

„Jsi teď, tati, spokojený?"

„Jistěže. Jsi ta nejchytřejší holčička toho nejpřísnějšího táty na světě."

„A teď mám na něco chuť," řekla v nizozemštině. „Půjdeme k McDonaldovi? Slib je slib."

„Řekni to v perštině, prosím," požádal jsem jako obvykle. „Doma mluvíme jenom persky."

„OK, *pasho berim* k McDonaldovi?"

Šlo to výborně a ona psala báječně zprava do leva. Ale jakmile začala s nizozemštinou, het paard, de bos, de koe a het gras ji očarovali a ona odhodila má slova stranou. Pak jsem s ní musel jezdit na kole do místní knihovny. V dětském oddělení si přede mě postavila dětskou židličku a vtiskla mi do rukou knížku. „To si přečteme tady a zbytek si vezmeme s sebou domů," prohlásila.

Večer přede mě naskládala své knížky.

„Počkej," řekla, „nejdřív mě hezky ulož. A pak mi něco přečti, než usnu."

Předčítal jsem svým špatným přízvukem.

„Né, takhle ne," řekla. „Vyslovuješ to špatně. Říkáš eu, to není eu, ale ui, huis, huis, řekni to ještě jednou, ui, ui, jednoduše huis."

„Huis, heus, huis, huis," nacvičoval jsem.

„Tak je to dobře, tati. Čti dál."

Četl jsem dál.

„Ptá –, ptá –," promluvila ospale. „Řekni jednoduše ptá…"

„Ptá –, ptá –, pták, pták," opakovala a hluboce usnula.

Z nizozemského originálu přeložila
Lucie Fruhwirtová

Kader Abdolah (12. listopadu 1954, Arak v Iránu, vlastním jménem Hossein Sadjadi Ghaemmaghami Farani) – Po emigraci z Iránu se dostal do Nizozemí, kde v roce 1993 vydal svou první nizozemsky psanou knihu. Ukázky pochází z knihy Mirza (1998). Abdolahovy knihy vyšly v němčině, francouzštině, italštině, dánštině, norštině a srbochorvatštině.

ZE VSETÍNSKÉ SOUTĚŽE ZAČÍNAJÍCÍCH AUTORŮ

V loňském roce uspořádala Masarykova veřejná knihovna ve Vsetíně autorskou soutěž pro začínající prozaiky a básníky „Talent ze šuplíku". Bez ohledu na výsledné umístění vybírám několik básníček, které patřily podle mne k těm zdařilejším:

René Švagera

SVATOJÁNSKÉ MUŠKY

svatojánské mušky?
kolik jich jen bylo…
každá jediná
a všechny dohromady

a já sešel z cesty

ještě že už svítá
na obloze bílo
jinak bych snad jistě
zašel do neštěstí

OVEČKY

pohůnkům nastala brzy ráno
když tma nejčernější byla
byť měli čerstvě podestláno
z půlnoci se jedna ulomila

ta velká
ta co přišla březí
ta velká právě porodila
a aby bylo o ni postaráno
selka neusnout jim poručila

a nespali
a dlouhá byla noc
a hlídali
jak matka dítěte si hledí

potom do svítání
vymýšleli jméno
a ráno
pustili je po náledí

HAVRANÍ JITRO

procitl jsem dnes
brzy po ránu
probuzený prapodivným křikem havranů
myslel jsem si
že přichází konec světa

a oni zatím
jenom slunce zdravili
a zapomněli přitom na chvíli
že jejich hlas oznamuje smrt

potom zmlkli
a bylo ticho
jako na počátku světa

Michaela Petřkovská

***

Koruna stromu
    snad menší závrať z pohledu
polámaná perspektiva letu ptáka
když jako kamenem neobroušeným
Doprostřed listu
    bez otázky ledabylým písmem
zkrácenou verzi
krví vlastní
    podepíši

(10. 6. 2002)

***

Bílé částice květu
v jeden celistvý stvol
Jemnost v pevnost
Ruce k nebi
přímočaře
v hlavě
vzdor

Jdu v kápi bílé bělejší
bosá
V pozdní hodině kroky jistější
stejně
Nerozumím si sobě

(asi 13. 6. 2002)

***

Dešti, ještě
ještě

co je mi do tvých
stékavic
den zapomněl na pozvánku
pohádku předstíraje
do duše vkládá
stín z rozmoklých kaluží

Dešti,
barvy kradeš!
vláčíš je po chodníku
rozpustit zapomeneš

v hrtanu kousek radosti

Marie Ďulíková

UVĚZNĚNÁ

Čekankou u cesty
I tou jsem byla
Dřív než do cizích rtů
mé kořeny se vpily
A srpek luny
znenadání moje srdce rozťal –
– půle ho teď leží
kdesi v temných travách
A v lukách večerem vzduch šumí
To vlčí stesky
Vítr do vlasů mi vplétá
A já noc za nocí
se svou smečkou teskním
Uvězněná v rudých tulihlavách

ROZKROČENÁ

Už tisíce let stojí
Rozkročená
nad všemi prameny
řekami i moři
Za tři denáry
se i tebe zmocní
prchavý pocit
že jen tobě patří
měděná stehna
která otevírá

miliónům ubohých
jež bloudí
Ztrácíš se i ty
Neříkej
že chceš posbírat jen pár achátů
a hned jít zase zpátky
Sejdeš z cesty
jež voní jantarem
a po hedvábí
Ani ty ji nezkrotíš
Bujnou klisnu bez sedla
a s ňadry bronzovými
ošálí tě
za tři lesklé plíšky
bude se vzpínat
po staletí
s rukama vysoko
až někde nad nebesy
My dávno v kosatcích
a ona stále rozkročená

PRO UŽOVKU Z CIZÍCH KRAJŮ

Po celý ten dlouhý čas
jsem myslela na večerní šum
na cesty užovek
co rychle prokličkují travou
a zastaví se mezi tvýma očima
Ne, nic nezbylo
Prázdná jsou hnízda
Skořápky bez jader
A já prstem sbírám poslední krystalku
cukru
z cizokrajných sladkostí, cos mi přinesl
abys umlčel má ústa
Tu máš, malá
Abys byla silná, tu máš
Aby ses mi neztratila
v temné noci
ve vysokých travách
mezi otazníky
co tu všude rostou mezi námi
jako velká čínská zeď
Mezi dvěma světy
odjakživa jsme jí byli odděleni
To proto vyslovím své tužby mlčky
A ty, užovka, se schoulíš do skořápky
cukrem vystlané
To abych umlčela tvoje ústa

Vybral Jiří Hrabal.

O JEDNOM STARÉM DLUHU

Památce Davida Ventury

Jsou situace, kdy se v čase otáčíme dozadu, za sebe, ohlížíme se a sčítáme svá má dáti, dal. Leží přede mnou jeden písňový text, už spíše báseň, který sám sobě dlužím více než jedno čtvrtstoletí. Právě tehdy jsem totiž pomalu začal pronikat do zákoutí nám, tady na Ostravsku, tolik blízké, a přesto krásně zrádné polštiny. Kupoval jsem si první knížky mladých polských básníků, v brněnské prodejně zahraniční literatury vyjeveně v roce 1981 narazil na výbor z poezie Czeslawa Milosze, osoby velmi v naší tehdejší kultuře – nekultuře nevítané. A také jsem poslouchal polskou hudbu, skupiny Budka suflera, SBB a samozřejmě Czeslawa Niemena, charismatického, až démonického klávesového mága, jehož tóny často spíše v uchu skřípaly jako když kočka touhy přejede svými drápy po plechových vratech smutku. Někdy v té době se v polském kulturním středisku v pražské Jindřišské ulici objevila také jeho deska Katharsis. Gymnaziální vědomosti jen obrysově cosi napovídaly o starém řeckém dramatu a očištění plynoucím z každé skutečně velké tragédie. Na konci chaotické, ale sugestivní změti zvuků a hluků, z níž se jen tu a tam vyloupl fragment melodie, o to silnější, že nedohrané, nedozpívané, jen tušené, Niemen zazpíval, zčásti také zachraptěl, zčásti skřípavě odrecitoval Epitaf, píseň věnovanou předčasně zemřelému, mladému bubeníkovi své skupiny Piotru Dziemskému. Partie, místy vypjaté až k atmosféře chorálu škrábaly na duši jako ona již zmíněná kočka, obzvláště, když jsem už trochu textu rozuměl. List s ním dlouho visel nad mou postelí ve všech kolejních pokojích co jich jen po dobu studií bylo, a já se průběžně a stále chystal, že ho jednou pořádně přeložím. Nějak na to, jak už to bývá, pro mnoho jiného, nedošlo. Svůj letitý úkol jsem si splnil až v po poslední listopadové neděli. Právě tehdy odešel po dlouhé nemoci kamarád, kumpán, výborný člověk, nadějný literární kritik a první recenzent mého rozhlasového literárního týdeníku Vikýř, David Ventura. V době, kdy já si v oněch sedmdesátých letech lámal hlavu nad některými Niemenovými obrazy, on se právě pravdě-

podobně poprvé seznamoval se světem. Pomyšlení nad takto nekonečně krátkou úsečkou, která vše spojuje, mi svírá srdce. Svůj nedokonalý překlad mu při této příležitosti připisuji jen velmi nerad a se slzami v očích…

Epitaf

Czeslaw Niemen

Jak se jmenuje ten,
Kdo usmívajícímu se,
V půli jeho cesty,
Při písni sotva započaté
Přeťal vlákno upředené z lásky

Čí rozmar to byl,
Že tě teď neseme k pohřební hranici
A v hřbitovní krajině stojíme oslepeni
Nad právě vytesaným křížem
Rouhám se,
Svatému právu svatých činů
Tobě, pyšná civilizace
Ochránkyně
Co teď uděláš, jakým nástrojem vyrveš
bolestné ostří ze srdcí
Která bijí v žalujících zvonech

Jak dlouho ještě
Bude skřípající fráze
Takový je život
Jedinou omluvou
Nesmyslné smrti člověka

(Czeslaw Niemen: Katharsis, Polskie nagrania - Muza, 1975)

Mirek Zelinský

aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie

http://www.aluze.cz

...PRÁVĚ JSEM USPAL DÍTĚ, ALE MUSEL JSEM HO BUDIT KVŮLI KRMENÍ... JMENUJI SE UMBERTO E. A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO AUTORA KNIHY „PĚÓNA – POKUS O SYSTEMATIZACI"

DNES JSEM SE ROZHODL TROCHU VÁS VYZKOUŠET ZE SVÉ OBLÍBENÉ KNIHY... TROCHU JSEM SI TO PŘIPRAVIL:

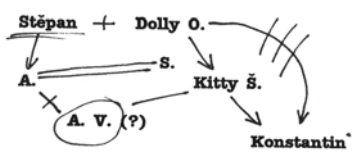

– DÁM VÁM NĚJAKÉ INFORMACE A DOUFÁM, ŽE JAKO PRAVIDELNÍ ČTENÁŘI LITERÁRNÍ OBSKURNY POZNÁTE, O ČO IDE...

A.V. + A.K. = VLLSPP

...PŘEDSTAVTE SI, ŽE VÁM ZEMŘE MILENKA A VY JDETE NA VOJNU S TURKEM...

...ŠTVE VÁS, ŽE LIDÉ JAKO KITTY A LEVIN JSOU NA TOM LÍP...

~~A.V. + A.K. = VLLSPP~~

K.Š + K.L. = VLLSPP

...A NAVÍC – VŠUDE TY VLAKY...

© Michal Jareš

POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ

GABRIEL PLESKA

Smutný tlouštík s konvicí

Jak jsi na tom?
Má voda

Je ještě horká
I já

Jsem horký

Zimní domy

Zjara: vezmeme návnady pušky
a sítě vyrážíme do lesů

Celé: noci číháme u studánek
v lese tam
kam chodí ženy
pít

Pohublí s očima červenýma třesoucíma se rukama

I hlasem klademe past
líčíme oko oko
na mušce míříme vrháme
sítě

Přijde podzim a plné žen
jsou
a lososů
lovecké chaty

Per lososy ďas!

S úlovkem přes rameno
vracíme se spokojeni
do svých zimních domů

kdo neskáče — když pandavdá — a hubu na žerď a vlaj!

zleva přibíhají veliké ženy s žertovnými
předměty v ústech
dav křičí dav dupe dav zpívá muži
s alkoholickými nápoji

služební psi přibíhají zprava a taky zleva
standing ovations
zvedáš se taky a prsty do huby dav skáče

dav skáče
kdo by neskákal
za dav?

udavači se převlékají před stadiónem ještě jednou se radí
masírují lýtka tygří mastí čekají na signál
někteří dokuřují

jiné veliké ženy přibíhají pod kůží nahé v kůži psů velikých psů
pod kůží o sebe pukle tlučou prsy tympány
víří dav vře
dav tančí muži se obnažují a ústa do huby
a hubu z úst

a hvizd!
vteřinu nádech a
udavači vybíhají zleva a taky zprava ze zubů a z úst
dav šumí dav hučí dav Bory dav jara dav květ dav dav
dav jásá dav skáče

dav dáví slova slova velicí služební psi
z úst prask ret ať ne nevadí
dav řve dav křičí dav řve a zmítá se skanduje svíjí se křičí křičí se
řve se: zadav! zadav! zadav udej a zadav!

noc z povidel
když pan dav dá
jdi ven jdi za město a jdi a jsi a do tmy —
a téměř do úplné —

---

v dálce a jenom v dálce tuhne na patře tuk příběhů
kopulka žluti nad kosmodromem

předvečer

Kreténa tlačím
Sám věčný Nemtúdom
Zapadá
Slunce do kopce tlačím
Kreténa slintáme
Jedeme
Dom

Gabriel Pleska (1978) – Publikuje časopisecky, od útlého mládí punkrocker, autor básnické sbírky *česnek! česnek!* (2003).

ROZHOVOR S JANEM F. ULRICHEM O KULTUŘE A JAZYCE LAKOTŮ

Indiánské jazyky mně, laikovi, přijdou nápadné užíváním sloves a adjektiv na místě substantiv, konkrétností a odtud pramenící metaforičností. Je to oprávněná představa? Je poesie pro indiánskou literaturu typickým projevem?

Pokud lze u jazyků severoamerického kontinentu vysledovat nějakou jednotící vlastnost, pak je to rozhodně dominance sloves v jejich gramatických strukturách. S adjektivy to tak jednoznačné není, protože ta jsou funkčně také slovesy. Jako slovesa funguje v mnoha indiánských jazycích i spousta dalších druhů slov, které v indoevropských jazycích řadíme mezi podstatná jména, číslovky, příslovce a další.

Naproti tomu metaforičnost a poetické vyjadřování jsou charakteristiky, které indiánským jazykům přiřkla populární literatura a film. Zdánlivá metaforičnost indiánských proslovů byla ve skutečnosti způsobena neobratností či bezradností tlumočníků a překladatelů. Velké procento indiánských jazyků patří mezi tzv. polysyntetické jazyky, které jsou charakteristické tím, že gramatické i významové informace jsou integrovány v jediném slově – slovese. Překládání takových výrazů je obtížné, musejí být správně „dešifrovány" a v překladu vhodně vyjádřeny. Ovšem v minulosti byly překlady často spíše opisné.

Některé indiánské jazyky používají výrazně deskriptivní pojmenování, což také může při překladu vyznít poeticky. Ovšem rodilý mluvčí to tak nevnímá a v běžné situaci si popisný charakter slov či slovních spojení ani neuvědomuje. I v češtině a jiných indoevropských jazycích existuje mnoho deskriptivních pojmenování, zejména mezi slovy složenými.

Každý jazyk má zásobu klíčových slov, výroků a klišé, která kodifikují historickou zkušenost dané komunity (v češtině např. scénky poručíka Duba se Švejkem). Jaký svět je takto zakódován v jazyce Lakotů? Jaká jsou jeho klíčová „topoi"?

Zdrojem rčení a idiomů u přírodních a neliterárních národů bývá obvykle lidová slovesnost, tedy především pověsti a mýty. U indiánských kmenů jsou to pak nejčastěji šibalské mýty a mýty s kulturním hrdinou. Postavy těchto vyprávění a jejich činy jsou všeobecně známé všem generacím a jako takové tvoří součást kulturního povědomí. Idiomatické odkazy na mýty jsou často humorné, protože se týkají komické postavy šibala. Ten svým jednáním ukazuje, jaké následky čekají jedince, který se chová nevhodně v rámci daného kulturního a společenského kontextu.

Dalším tématem, které poskytuje zdroj přirovnání, přikázání a odkazů, je příbuzenství. To stojí v centru indiánské sociální struktury a je také úzce spjato s mytologií. Pravidla příbuzenství a odkazy na ně pak poskytují jednotlivci klíč k tomu, jak se má chovat v dané společenské situaci či v daném příbuzenském vztahu.

Třetím zdrojem „topoi" je historie, především pokud jde o vztahy Indiánů s bělochy. Často se v nich tedy odráží jejich historické trauma ze ztráty území, suverenity a předrezervačního způsobu života.

Dávají si ještě dnešní Indiáni taková ta krásná jména spojená s nějakou příhodou či vizí?

V posledních 35-40 letech se odehrává významné oživení starých tradic, často spojené s odstupem od křesťanství, které v první polovině 20. stolení v indiánských rezervacích výrazně dominovalo. S tím souvisí i obnova tradičních obřadů a jedním z nich je právě obřad pojmenování. Rodina, která takto poctí své dítě, tím dává najevo, že se hlásí ke starým tradicím a že chce, aby v nich dítě bylo vychováváno. Obřad je pak provázen rozdáváním darů, což je konáno právě jménem nově pojmenovaného člena rodiny.

Dnešní „indiánská jména" jsou poetičtější než ta z předrezervačního období, což je zřejmý vliv populární literatury a filmu. Ovšem i nadále ve jménech převládají zvířecí motivy.

V čem vás osobně obohatilo obeznámení se s jazykem a kulturou Lakotů?

Pokud jde o poznání jiné kultury, myslím si, že je vždy obohacující. Díky němu člověk začne vnímat vlastní kulturní zázemí jinýma očima, jevy, které si dříve neuvědomoval,

teď vidí více kriticky nebo naopak s větším oceněním.

A jazyk? Odpověděl bych tak dobře známým rčením: „Kolika jazyky mluvíš, tolikrát jsi člověkem". Schopnost mluvit jiným jazykem opravdu přináší možnost vidět svět očima jiného národa či kultury. Navíc lingvistika je mou prací, takže znalost každého dalšího jazyka je vždy obohacením i z tohoto hlediska.

Při integraci Afroameričanů do většinové kultury sehrál velkou roli jazz. Mají Indiáni obdobný fenomén, který by pro ně byl tradiční a zároveň by získal masu stoupenců v současné americké společnosti?

Řekl bych, že fenomén, s nímž jsou Indiáni nejčastěji identifikováni, je spiritualita. Do značné míry jde o velmi nadsazený kulturní stereotyp. Jeho prameny pocházejí z 60. a 70. let dvacátého století, kdy po černošském boji za občanská práva a po hnutí hippies (a částečně i díky němu), začala indiánské identitě dominovat duchovnost. Do té doby byla indiánská menšina zcela na okraji zájmu americké společnosti, která Indiány vnímala jen jako ubohé, nevzdělané a sociálně zaostalé nuzáky z rezervací. Ovšem romantizující hippies a populární literatura učinila z Indiánů ztělesnění duchovna. Indiáni samotní se tohoto image chopili, což významně přispělo k obnově tradičních náboženství. Ale zatímco černošský jazz svou infiltrací do jiných hudebních stylů obohatil světovou hudební scénu, indiánská spiritualita se rozmělňuje v povrchním hnutí New Age, které mísí a komercializuje různorodá náboženství a esoterické přístupy. A tak podobně, jako kdysi začali „dobývat" západní euro-americký svět indičtí guruové a učitelé jógy, dnes jsou v módě tzv. cestující šamani, kteří se pohybují od jednoho státu Evropy (i Ameriky) k druhému. Pro lidi, kteří si koupí vstupenku na jejich „představení" či učení, je ovšem téměř nemožné posoudit, zda tito lidé reprezentují indiánské duchovní tradice tak, jak se praktikují v dnešních indiánských komunitách.

Češtináři nás nutí psát Indiány s malým „i", prý jde toliko o název „antropologické skupiny". Jsou, či nejsou Indiáni národem?

Indiáni samozřejmě národem nejsou. Jde o jednotící pojmenování původních obyvatel jednoho kontinentu. Dle mého názoru ovšem

není zanedbatelný historický vznik tohoto pojmenování, které se začalo užívat původně ve španělštině a později i v angličtině. V obou jazycích toto slovo vlastně znamená „Ind". Termín Indiáni sice zahrnuje mnoho národů, kmenů a často zcela nepříbuzných jazykových rodin, ovšem vývoj v posledním století má výrazně pan-indiánské tendence, na jejichž základě se mnoho Indiánů identifikuje nejen se svým rodným kmenem, ale také s ostatními původními obyvateli amerického kontinentu. Myslím, že oba tyto argumenty je potřeba brát v úvahu, a kloním se tedy k původnímu Indián s velkým „I".

Mimochodem, slovo „Evropan" také neoznačuje národ, ale obyvatele jednoho kontinentu.

Jste z Valašska. Vyprávíte o něm svým indiánským přátelům?

O Valašsku ani ne, ale o Česku ano. V posledních dvou letech pracuji tady na Indiana University na projektu revitalizace lakotského jazyka, který je vystaven bezprostřednímu nebezpečí zániku. V rámci tohoto projektu píši učebnice, osnovy a metodiku pro výuku lakotštiny v indiánských školách v rezervacích. Když školím indiánské učitele v metodách jazykové výuky, snažím se je motivovat vyprávěním o českém národním obrození, jehož důležitou součástí byla také revitalizace češtiny. Bez ní bychom pozbyli nejen značnou část českého kulturní dědictví, ale nejspíš i národní identitu. A to teď hrozí Lakotům.

Děkuji za rozhovor a přeji mnoho úspěchů Vám i samotným Lakotům…

rozhovor vedl Martin Škabraha

Jan F. Ullrich (1968) – ačkoliv pochází z Valašského Meziříčí, je dnes předním odborníkem na jazyk a kulturu siouxského kmene Lakota. V 90. letech opakovaně pobýval v indiánských rezervacích a v současné době pracuje pro Indiana University na projektu revitalizace lakotského jazyka. Překladem a rozsáhlým doslovem se podílel na českém vydání kultovní autobiografické knihy *Mluví Černý jelen* a v nakladatelství Argo vydal bilingvní soubor lakotských mýtů a pověstí. Provozuje internetové stránky *www.inext.cz/siouan*, na jejichž anglické verzi naleznete mj. řadu původních lakotských textů.

ŠTĚPÁN KUČERA

VENUŠE

inspirováno knihou Eduarda Štorcha Lovci mamutů

Sekyra seděl opodál ohně, dneska nestál o společnost ostatních lovců. Před sebou hroudu jílu, moučku z mamutí kosti a roh plný vody; modeloval nějakou figurku. Vodu moc nepotřeboval, každou chvíli mu na vznikající sošku ukápla po osrstěné bradě slza. Cítil se tak sám. Figurka ženy měla velké břicho jako symbol hojnosti a velká prsa. Nohy jí udělal jen po kolena, ruce hrubě naznačil. Snad by si s nimi dal víc práce, kdyby věděl, že za několik tisíc let jeho ženu vykopou a budou ji ukazovat v muzeu. Mirek jeho ženu dokonce dostal jako maturitní otázku... Ale to jen tak mimochodem. Když Sekyra odnesl svou ženu vypálit do ohniště, vyráželi ze sebe lovci výkřiky uznání, které byly Sekyrovi spíš protivné. Co komu bylo do *jeho ženy*. Sekyra ji uhnětl, aby nebyl tak sám, ale pomohlo to jenom na chvíli. Ještě v noci odešel z tábořiště a už tehdy myslel na tebe.

Mirek pečlivě aranžoval bordel bohémského pokoje. Vedle věže rozmístil několik cédéček etnické hudby, zapálil vonnou svíčku a na stůl položil cigarety. Na koberec pohodil kupičku Literárních novin. Sbírku pivních tácků schoval do skříně, sbírky básnické naopak vytahal ven. Když je na nočním stolku rovnal do neuspořádaného komínku, napadla ho vtipná věta Žáček Skácel Suchý Topol. To si musí někam napsat a jednou to použije. Mirek si psal nápady na účtenky z barů, na lístky z tramvaje (jenom na ty z automatu, ty z trafiky mají na druhé straně reklamu), na cáry papíru, které pak ztrácel a po měsících nacházel a dával z nich dohromady básničky. Teď zrovna píše jednu o tobě a ty si klidně nepřijdeš! Mirek zkoušel zahnat osamělost masturbací, ale pomohlo to jenom na chvíli. Čekal už hodinu, pak nakopl balík literárek, sebral ze stolu cigarety a vypadl ven.

Sekyra se toulal nočním lesem, v ruce zbraň, která mu dala jméno. Tam kousek od ohniště se před chvílí stal *progresivním paleolitickým umělcem*, ale co je to pračlověku platné, když se cítí tak sám. Tichým šuměním hvozdů se neslo milostné volání pratetřevů a prasat, z dálky houkala prasova. Sekyra došel až k místu, kde volání pratetřevů nahradily jiné prapodivné zvuky - pralidé. Sekyra si uvědomil, že se dostal na doslech k táboru jiné tlupy. „Bude žena," usmál se Sekyra a nehty rozčísl chuchvalec vousů na tváři. Sevřel pevně sekyru a opatrně krátčel řídnoucím lesem. Když se před ním rozestoupily

poslední stromy, spatřil lovec nejen ohniště pralidí, ale i tebe. Zatoulala ses dál od jeskyně, jistá si vlastní bezpečností. Mělas na tvářích ďolíčky a jemné chloupky a v ruce košíček upletený z trávy. Sekyra se přitiskl k zemi a pomalu se plížil. Se seznamovací frází si těžkou hlavu nedělal, v tom byl jeden z mnoha rozdílů mezi Sekyrou a Mirkem. Když se za tebou vynořil z trávy, praštil tě do zátylku sekyrou naplocho a do úst ti sroloval kus kožešiny. Chvíli jsi bojovala, i když jsi dobře věděla, co tě čeká. Staneš se ženou mladého lovce, který tě přemohl.

Mirek se toulal nočním městem, kouřil jednu za druhou. Cigarety jsou pro idioty, kteří nevědí, co s rukama, tvrdil jeden spisovatel. Mirek s tím stoprocentně souhlasil, když se občas ráno probouzel s chrapotem a bez hlasu, ale spolu s jedním básníkem věděl dobře, že večer zase / plíce saze. Na střeše autobusové zastávky se pářili holubi. Mirek zapadl do nejbližší hospody, dal si pivo a startku a zkoušel se ti dovolat. Pak mobil položil na stůl a doufal, že snad aspoň pošleš zprávu. Není smutnější pohled než na displej telefonu, když člověk čeká textovku od někoho, na kom mu záleží. A když konečně přijde zpráva, dočte se, že za odeslani 11 sms operator odecita 19,80 Kc. Ještě jedno pivo. Kolem seděly docela pěkný holky, mohl by nějakou sbalit... chce to jenom vhodnou seznamovací frázi... v tom byl jeden z mnoha rozdílů mezi Mirkem a Sekyrou.

„Ty takový problémy neřešíš, žejo, ty ji pěkně plácneš klackem do hlavy a je to," zasmál se Mirek, ty piva nalačno mu nějak stouply do hlavy. „Ne ne," vrtěl hlavou Sekyra, jakože to není pravda a začal předvádět jizvy, co utržil v boji o své předchozí ženy, „já těžší."

„Jizvy ty mám taky ty vole," řekl Mirek a ukázal zhojené bílé proužky na zápěstí, „byl sem s tim pár dní na jipce a pár tejdnů ve cvokárně. Taky kvůli holce."

„Uhu?"

„Zapomeň na to. Co je to jipka, to ti vysvětlovat nebudu, jenom abys věděl, že to mám taky těžký."

„Aha," zasmál se Sekyra a plácal Mirka po zádech, „Ale já jizvy víc! Já víc lovec!"

Sekyra se vracel ke své tlupě, tvé vlasy obmotané kolem zápěstí. Když ses přestala vzpouzet, pustil je a vzal tě za ruku. Milostné volání pratetřevů mu najednou připadalo jako vítězný pokřik, jako když si lovec hodí přes ramena kůži zabitého medvěda. Vtom volání pratetřevů za jeho zády nahradily jiné prapodivné zvuky – pralidé. Sekyra tě pustil, aby ses mohla schovat mezi stromy, a sám se otočil

po směru blížícího se nebezpečí. Na mýtinu vpadl tvůj bratr. Jeho ránu sekyrou Sekyra sekyrou vykryl a smýkl bratrem za vlasy do trávy, ale už doběhl i tvůj otec a vrazil Sekyrovi do ramene nějaký přiostřený kámen nebo co to bylo. Sekyra se romáchl svou zbraní, jenže to už se vzpamatoval bratr a vyrval mu ji z ruky. Sekyra něco vykřikl, vytrhl se oběma lovcům a zmizel v houští. Utíkal podél potoka, dokud neucítil kouř ohně své tlupy. Pak sebou teprve plácl do vody a chladil si rozseklé rameno.

Mirek pomalu došel na nádraží. Mělas to tu vždycky ráda, říkalas, že kdo nepozná nádražní bufet, nepoznal život. Ráda sis povídala s těmi chlápky s dlouhými nehty žlutými od cigaret a vypadalas mezi nimi jako cherubín. No a pak tě uviděl. Přesně jak se to píše v knížkách, bylas tam s nějakým klukem a tvými vlasy jezdila jeho ruka s prstenem z falešného zlata. Mirek se popral naposledy ve školce, to mu jeho sok v lásce rozbil nos plastovým kyblíkem, ale teď šel, sám přemýšlel, kde se to v něm vzalo, a tomu klukovi dal pěstí. „Jé ahoj Mirku," usmála ses omluvně a potom ses klidně dívala, jak ten borec s falešným prstenem Mirkovi tu ránu vrátil, a než se Mirek stačil rozmáchnout, vrazil mu další. A ještě jednu. A ještě. To byla ta nejtvrdší pecka kyblíkem, jakou Mirek kdy dostal. Udělal pozpátku pár kroků k nádražní budově, opřel se zády o posprejovanou fasádu a smířen se vším svezl se pomalu k zemi.

„No já myslim že pudem," řekl ti klidně ten borec a tys ho klidně poslala do hajzlu. Sedla sis vedle Mirka, zádama taky opřená o tu počmáranou fasádu a podala mu papírový kapesník. Ten borec s falešným prstenem jenom zakroutil hlavou a šel pryč, přesně jak se to píše v knížkách. Mirkek plival krev a na chvíli se mu zdálo, že slyší milostné volání pratetřevů. Znělo to jako vítězný pokřik; ale dost dobře to mohl být jen otřes mozku.

Sekyra utíkal podél potoka, dokud neucítil kouř ohně své tlupy. Pak sebou teprve plácl do vody a chladil si rozseklé rameno. Snažil se nevnímat ty protivné pratetřevy, když vtom uslyšel jiné prapodivné zvuky – zas ti pralidé! Sekyra neměl sílu vstát a bojovat. Mezi stromy ses ale vynořila ty. Sedla sis vedle a začala mu otírat ránu nějakým pralopuchem.

Jseš pořád stejná.

11/2001

Štěpán Kučera (1985) – Narodil se v Jablonci nad Nisou, kde žije a studuje gymnázium. Externě přispívá do Deníku Jablonecka, je redaktorem magazínů InternetFOLK a Dobrá adresa. Publikuje v literárních časopisech (Tvar, Divoké víno, Salon – příloha deníku Právo).

JEVHEN MALANJUK

Zkušenost

Již téměř všechno zapomněno.
O samotě, potají, jdouc snem,
paměť, spolu s Lotovou ženou,
zrakem svým pátrá v minulém.

A prohledává. Dávno není,
kde zmalátnělá ruka sahá,
již ani sladkého mámení –
jen prázdnota – jen marná snaha.

Mladost, jež kouzlům podřízena jest,
uviděla tam oheň msty,
kde vskutku vládnou: čin i trest,
úderu zákon, pohled v cíl.
1940

To syn se ptá...

To syn se ptá: Kudy jít? Jak dále?
A prosí stále o ten obraz známý:
větrník nad višňovým sadem,
topoly, dům a prosluněné lány.

A řeku, jež jak stužka nebo zpěv
plyne do modré dálky...
Synu, synu,
jak vysvětlit, že cesta ta – je hněv,
pro pomstu, smrt jít do neznámé války.

A srdce bědné, křehké je, jak mák,
a nervy jemné, jak bandura...
Ale jen varjag, všechno jen kozák,
železná pěst a tuhá šíje tura.

Tak ze srdce je třeba vylít med
a plameny jej nalít místo slasti,
tam černý vichr jen. A tma, jak zeď,
čeká nás na cestě do dávné vlasti.

20. 9. 1940

Jevhen Malanjuk je jedním z nejvýraznějších ukrajinských básníků 20. století. Bojoval v občanské válce, po obsazení Ukrajiny Rudou armádou přijal azyl v ČSR, kde vystudoval Ukrajinskou polytechniku v Poděbradech. Přátelil se s J. Macharem a najdeme u něj mj. mnohé pražské a jihomoravské motivy. V roce 1945 odesel do USA. V letošním roce chystá Ukrajinská Iniciativa v ČR první ucelené vydání výboru jeho poezie.

z ukrajinštiny přeložil Tomáš Vašut

MINISTŘI A JITRNICE V JEDNOM PANOPTIKU

Ani ne půlhodinový film Šla Nanynka do zelí je příběh o summitu NATO v Praze, který se konal krátce po velké povodni roku 2002. Příběh, který s notnou dávkou provokace ukazuje jeden z možných úhlů pohledu na celou událost. Tvůrci filmu se rozhodli natočit skrytou kamerou pokus svojí hrdinky, dívky z jihomoravského maloměsta, proniknout do nejstřeženějšího pásma okolo Kongresového centra s taškou plnou zabíjačkových dobrot – vždyť co jiného by mohlo pohnout srdce českého strážce zákona... Strýcovští policisté bodře pronášejí: „My jsme si to nevymysleli," onu mantru českého státního zaměstnance, která by nejspíš měla nahradit na prezidentské vlajce nepřesvědčivé „Pravda vítězí". Opodál okounějící reportéři TV Nova větří atraktivní záběr a předkládají ve večerních zprávách výstup s jitrnicemi coby reálnou scénu – není to zvláštní, jak se profesionální mystifikátoři dají snadno mystifikovat? Odmítnutá venkovanka bloudí lhostejným velkoměstem a seznamuje se se svými vrstevníky, anarchisty, kterým ovšem spíše než o velkou politiku jde o přežívání ze dne na den. Demonstrace odpůrců NATO je pojímána jako turistická atrakce, která už dávno ztratila původní ideový obsah. Místní pobudové se k průvodu přidávají pouze krátce a když se očekávané povyražení nekoná, ocitají se nakonec ve squattu uprostřed vylidněného Karlína a dají přednost konzumaci zabíjačky, což je prostříháno se záběry hostiny prominentů. Byzantinská okázalost bakchanálií uprostřed města poničeného přírodní katastrofou působí mimořádně tragikomicky. Kontinuita summitu s místem konání komunistických sjezdů není náhodná. Také tento režim odmítá s kýmkoli komunikovat, je mu lhostejná otázka vlastní legitimity. Sežraná zabíjačka je nakonec nahrazena masem koupeným v supermarketu a doručena strýčkovi hned poté, co jsou bezpečnostní opatření odvolána. V momentě, kdy Nanynka spokojeně odjíždí z Hlavního nádraží (jen tak mimochodem: pozorný divák si mohl všimnout, že neodjíždí směrem na Libeň, jak by při návratu do rodných Hustopečí bylo logické, ale na Smíchov; to je ovšem jen drobný nedostatek jinak vydařeného filmu) nabývá divák dojmu, jako by se vlastně nic nestalo. A to je poněkud málo při zasedání, které rozhodovalo o tisících lidských životů. Ale co bychom chtěli, když už ani ty jitrnice nejsou tím, čím se zdají být?

Šla Nanynka do zelí, český film, režie Petr Nikolaev, ČR 2003

Jakub Grombíř

K SCHULZOVĚ POUTNÍ PÍSNI

Psát v čase adventním o modlitbě květnonedělní je snad poněkud pošetilé. Kazatel přece tak moudře a zároveň svrchovaně básnicky říká, že „všecko má svoji dobu" (Kaz 3, 1). Ale snad lze jeho slova pro jednou obrátit ve svůj prospěch a omluvit jimi jak tu pošetilost, tak také zpoždění této poznámky.

Dílko původně vzniklo jako ručně psaný, soukromý útěšný modlitební text a bylo určeno příteli a obdivovateli poezie Bohumilu Chlumeckému v jeho nemoci. Dochované přístupné fragmenty Schulzových deníků nás informují o datu vzniku (22. dubna 1935) i o jeho okolnostech. Schulz si tehdy zapsal: *„Dnes dokončena pro Chlumeckého Píseň o Panně Marii na neděli Květnou."* Nepochybně ve srozumění s autorem ji Chlumecký hned v následujícím roce v Břevnově vydal, a to pod změněným titulem *Píseň k Panně Marii na neděli Květnou* jako skvostný bibliofilský tisk ve 30 exemplářích, jak uvádí tiráž. Jaké změny autor provedl v původním rukopisu pro účel 1. vydání, byť početně omezené? Zůstalo jen u změny titulu? Nevíme a bohužel nevylučujeme, že se ani nemusí podařit je někdy v budoucnosti vůbec najít. O truchlivém konci bohaté knihovny B. Chlumeckého v antikvariátech víme Seifertových Všech krás světa. Historie textu tím však ještě nekončí. Roku 1941 Karlu Schulzovi vydalo nakladatelství Vyšehrad knihu povídek Prsten královnin, v níž se text objevuje v nové autorské verzi a pod titulem *Poutní píseň k Panně Marii na Květnou neděli*. Zatím není známo, že by se kdokoliv pokusil o srovnání básnických kvalit obou známých verzí tohoto podobenství bloudění, naděje a Naděje. Obě uvedené textové verze se tisknou zcela rovnocenně a bez přihlédnutí k jejich pořadí, pro něž jsou důležity právě ony obsahové odlišnosti. Dle titulu i obsahu naše vydání přetiskuje verzi, kterou můžeme označit jako vyšehradskou.

Útlý svazeček o 24 stránkách textu vyšel nákladem Ing. Pavla Sejkory – Trinitas ve Svitavách ve spolupráci s římskou Křesťanskou akademií před Velikonocemi 2003. V tiráži je uvedeno, že jde o 3. vydání. To však je údaj naprosto mylný. 1. a 2. vydání jsou pojednány výše, 3. vydání je z roku 1944 v reedici Prstenu královnina právě tak jako 6., Prsten královnin v edici Luisy Novákové (nakl. Akcent, Brno 1998). Naše vydání je tedy ve své verzi 4. Pokud jde o vydávání verze vydání 1., kterou můžeme pro přehlednost

označit jako břevnovskou, pak ji podruhé registrujeme v exilové edici Jiřího Němce Karel Schulz: Legendy a invokace (Rozmluvy, Anglie 1987) a ještě potřetí, poněkud neústrojně přilepenou k edici Schulzových Legend (Luxpress, Praha 1991). Konstatujeme, že letošní vydání v roce 60. jubilea smrti Karla Schulze je celkově 7.

Petr Hora

DLOUHÉ ČEKÁNÍ

Mezi španělským vydáním prvního dílu pamětí kolumbijského spisovatele **Gabriela Garcíi Márqueze** a českým překladem *Žít, abych mohl vyprávět* (Odeon 2003) sice uplynul pouhý rok, ale i tak to bylo dlouhé čekání. Pro celý hispánský svět to byla událost mimořádného významu. A stejné nadšení vzbudil i překlad.

Pokora a obdiv, se kterou tento velikán, držitel Nobelovy ceny za literaturu, hovoří o jiných, nám odhaluje Márqueze nejenom jako geniálního spisovatele, ale také jako neobyčejně empatického člověka a pozorovatele. Nemáme totiž před sebou „pouhé" vzpomínky, memoáry tak dobře známé v jejich úpadkové a plané verzi z per (a často ani to ne) prchavých hvězdiček a politiků, ale monumentální epopej, průvodce nejenom autorovým dílem, ale také divokými a zmatenými dějinami dvacátého století latinskoamerického regionu. Tento díl je pak převážně dějinami Kolumbie. V mnohých osobách a Márquezových známých poznáváme předlohy jeho postav z jeho pozdějších děl a on sám na to i někdy upozorňuje. A tak jsou nám opět o něco bližší postavy *Sto roků samoty* a *Lásky za časů cholery*, či dívky z jeho povídek. Autor nám odhaluje nejenom pozadí jeho tvorby, které úzce souvisí s prožitými událostmi, ale ukazuje nám i literární kořeny jeho díla. Seznamujeme se tak s Márquezem jako s náruživým čtenářem a sledujeme jeho vztah k jiným autorům a literárním dílům. Jeho láska k literatuře je dokonce tak silná, že od něj čteme i slova: „Krást knihy je přečin, nikoliv zločin." Slova, která ostatně plně chápu. A jak upozorňuje, je také rozdíl mezi lhaním a vyprávěním příběhů.

Márquezova cesta za literaturou a spisovatelským povoláním nebyla nejsnadnější. Poměry ve kterých vyrůstal nelze označit jinak, než chudobné, a přece od něj neuslyšíme žádného naříkání. Podmínky, ze kterých vzešel, jsou prostě pro mnohé z nás již nepředstavitelné, jiné. Pro nás jsou možná fascinující svou exotickou vzdáleností, ale je řada skutečností, na které se u nás

poslední dobou pozapomíná, či spíše se vědomě opomíjí. Márquez, podobně jako řada dalších latinskoamerických autorů, má své politické přesvědčení – a to levicové. Souvisí to právě i s poměry, ze kterých vzešel. Autor je ostatně dobrým přítelem Fidela Castra, se kterým se poprvé setkal již v bouřlivých padesátých letech. V našich končinách je znám především jako výtečný povídkář a romanopisec, jako umělec ověnčený Nobelovou cenou. On sám přesně rozlišuje mezi těmito dvěma žánry a umění povídky považuje za obtížnější. Obecně se také zapomíná na Márquezovo občanské povolání novináře, ve kterém strávil značnou část let a ke kterému se vrátil i v devadesátých letech svou knihou o kolumbijské drogové válce. Škoda, že není přeložena do češtiny. To je ostatně i osud jeho knihy reportáží ze zemí bývalého Východního bloku z roku 1959. Právě ta by mohla tvořit velmi zajímavý protipól k jeho knize *Chile očima skryté kamery*, která je dokumentem o tajné návštěvě Chile emigrantem, režisérem Miguelem Littinem v době Pinochetovy diktatury.

Márquez je prostě milovníkem života, žen, hudby, věcí a jeho vzpomínky jsou pokračováním knih, které tak dobře známe a které milujeme. Tedy někteří z nás. V posledních letech, z důvodů nevyléčitelné nemoci, se však autor již nezúčastňuje veřejného života. A tak doufejme, že jeho paměti nebudou knihou poslední. Vždyť zázraky, které prostupují všedními dny jako něco přirozeného, z jeho knih dobře známe.

Budou to dlouhé měsíce, než se dočkáme dalšího dílu jeho vzpomínek, které nás přenesou do doby vzniku nejslavnějších autorových děl. Ale aspoň částečně je může ukrátit kniha **Evy Lukavské** *„Zázračné reálno" a magický realismus*, kterou také v loňském roce vydalo brněnské nakladatelství Host a která rozebírá a srovnává díla Alejo Carpentiera a Gabriela Garcíi Márqueze, a to na pozadí širších literárních a kulturních souvislostí. Po knize Anny Houskové *Imaginace hispánské Ameriky* je to tak druhá významná publikace zabývající se literaturou latinskoamerického kontinentu. A hned mohu říci, že v knihovničce zájemce o literaturu této oblasti je nepostradatelná. Ještě stále je v hlubinách tohoto kontinentu co objevovat. A to nejenom u již známých moderních klasiků, kde nám chybí například překlady mnohých knih Cortázara, Amada, Fuentese, ale především pak u nových generací autorů, kteří v češtině nejsou dostupni vůbec. Stačí se jen podívat třeba do literatury argentinské.

Pavel Kotrla

texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 33
jaro 2004

Úvodník:

Letní dopis na zimní Bystřičku III

Pablo,

vypiv tři čtvrtě lahve mendozského – tinto! – jako bych si červený baret nasadil na hlavu, řečeno s básníkem. A vyrazil *kortázarovat* ulicemi a k řece, k té hlinovaté vodě, co se už zanedlouho vleje do oceánu a oceán do ní. Trochu slaná, trochu sladký. Zelené vrbičky a takové vlnobití! Tu bukinisti vystavují lákavé hřbety, tu kavárníci obřadně spouštějí prastaré přístroje prskající páru, tu tlustí kocouři podřimují na recoletských hrobkách slavných *porteños*. Tu odvahu mít – vydat se jako kdysi oni na velký špacír, za nový práh. A třeba ve vražedném Chacu vysázet bavlník. Naředit slovanskou krev cesmínou, co probouzí dobré síly. Maté.

Kdybych to uměl, Pablo, napsal bych román nebo namaloval obraz, Piják maté by se jmenoval. Ten nejobyčejnější příběh by to byl: starý muž na zápraží venkovského stavení, kam se vejdou parníky a vlaky, oceány, pouště, královský vinohrad, báně kostelů i pec na chleba... Kaktus kandelábr a výhled na barevnou hradbu pohoří.

Andy! Vysoko pod sluncem hledal jsem život, kamenem hrál na kámen, petrofon zvonil a duněl, drolil se a uštěpoval, až se z hory vylíhl šnek. Představ si – ty miliony let a kus skály, kterou kdysi proudila horká krev. Když pak tři tisíce metrů nad hladinou vlezeš do sirné lázně a necháš se lechtat smradlavými bublinami, je ti hej a hříšně pomyslíš i na to, že nemusí být zlé stát se amonitem. Třeba pro radost dětí, co si tě vydloubnou z balvanu. Teplý vítr čechrá kondorům křídla, v ledovci to vrže, jak se hora protahuje a roste.

Pablo, víš, chtěl bych vědět, proč pořád platí Nerudovo české: *Kdykoli jsem se z ciziny do vlasti vracel a přibližoval se k matičce Praze, bylo mi vždy nesmírně krušno u srdce – jako bych měl odvrhnout všechnu příjemnost života a vkročit do černého, kalného moře, jako bych opouštěl okruh volného myšlení a vstupoval do kruhů násilně zkřivených, kde každé slovo lež, každý pohled úmyslná urážka.*

Řekl bys: příznivé větry, a on přitom stačí jen dobrý vzduch! Vivir! Contar!?

Posílám závěj pozdravů.

René

(Buenos Aires, La Plata, březen 2004)

Obsah:

úvodník
René Kočík: Letní dopis na zimní Bystřičku III___2

poezie
Petr Motýl: ***___8_9
Jakub Grombíř: ***___15
Tomáš T. Kůs: ***___24

próza
Peter Getting: Zimná samota___4_6
Petr Hruška: Šábes___6_7
Jan Pavel: Otec a syn___10_11

překlad
Mieczysław Wojtasik: ***___20_21

comics
Michal Jareš: ___16_17

z archivu
Ferda Žilinský:___18_19

rozhovor
Dalibor Malina: Rozhovor s divadelním režisérem J. A. Pitínským___20_23

jen tak
Jakub Chrobák: ___22_23

recenze
Dalibor Malina: Návrat malíře Vladimíra Fuky přes Valašsko___24_25
Jan Jílek: Nomen omen___26_29
Mojmír Trávníček: Poslední dopis___29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel.: 571 443 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 33, ročník IX., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **http://www.inext.cz/texty**

ZIMNÁ SAMOTA

Peter Getting

Bola to dlhá zima. — A už na jej začiatku, po tom, čo sa jej v krátkom čase prihodilo viacero nepríjemností, ktoré jej však nemal kto dosvedčiť, prišla Larisia na to, že by na svoje večerné prechádzky mestom nemala chodiť sama. Či to už bolo dajaké slovné, či iné obťažovanie, či ešte ďalšie nepríjemnosti, iba tušené od postáv v priľahlých uličkách, z ktorých bolo v šere vidieť len tmavé uhýbavé siluety, mohlo ísť napokon aj o obyčajné ošplechnutie automobilom, priebeh celej veci mal podobný scenár: keď sa ocitla tvárou v tvár pomysleniu, že onú záležitosť v úmysle potrestať či aspoň pokarhať vinníka zahlási, narazila zakaždým na obavu, že jej žiadosť zostane nevypočutá, neprijatá, odmietnutá. Žiadne ochranné spreje ani čísla tiesňových liniek by jej v tom nepomohli. Zadovážila si teda to, čoho neprítomnosť tak dôrazne v tých okamihoch pociťovala — zadovážila si svedka. Mohla to tak pokojne nazvať. Svedka. Veď nič iné, ako ešte jeden pár očí, ešte jeden pár uší, ktorý prípadne niekedy v budúcnosti dosvedčí to, čo povie, nepotrebovala. Práve na tom totiž zakaždým — lebo nezostalo len pri pomyslení, neskôr došlo aj na činy — zakaždým jej snaha dovolať sa spravodlivosti stroskotala; na tom, že nemala po svojom boku nikoho, o kom by si mohla byť celkom istá, že bude nielen sprevádzať každý jej krok, ale že predovšetkým neskôr na príslušných miestach podoprie jej slová súhlasom.

Dovtedy chodila Larisia vždy sama. Odvtedy začali chodiť Larisie dve. Odvtedy chodili spolu.

Svoj nápad považovala za vydarený. Druhá Larisia nikdy nehovorila viac, než bolo treba, a odpovedala len vtedy, keď jej bola položená otázka. Druhá Larisia chodievala vedľa prvej Larisie a podobali sa na seba ako dvojičky. Občas zašli do galérie alebo len tak k starému cintorínu a šli povedľa jeho vysokých múrov, počúvali vietor zachytený v korunách stromov. Druhá Larisia bol proste dobrý svedok.

Prvé nedorozumenie nastalo vtedy, keď raz chcela oklamať samu seba. Znie to trocha hlúpo, povedať, že klamala samu seba, zväčša šlo predsa iba o pletky; pri tej príleži-

tosti však postrehla, že to robí častejšie, ako sa nazdávala. Napríklad pri tom peknom kostýme v obchodnom dome. Bol to posledný kus. Celý čas sa presviedčala, že tých niekoľko centimetrov v páse, čo jej chýbalo, nazbiera prv než skončí zima; až vtedy si kostým predsa oblečie, bol to totiž jarný kostým; neváhajúc preto, kúpila si ho; no druhá Larisia nezabudla vtedy sucho podotknúť, čo si o tom myslí ona, a ešte to úsečne zhrnúť svojím krátkym „Nie." — A prvá Larisia vedela, že je to pravda. Nikdy doposiaľ sa jej to nepodarilo, nech sa o to akokoľvek úpenlivo pokúšala, nikdy tých nedosiahnuteľných, inokedy tak ničotných osem centimetrov nezíska, na takúto, či inú významnejšiu zmenu mala už aj priveľa rokov — prečo by sa jej to vlastne malo podariť práve teraz? Bola vždy taká chudučká... I v pleciach bola taká úzka, útlučká ako dievčatko, plecia akoby ani nemala. A tiež ju zabolelo, že ten kostým zostane visieť v skrini daromne. Bol to pekný kostým s norkou ako doplnkom.

Alebo keď pri náhodnom stretnutí so starou známou odpovedala na pozvanie na návštevu Isto, a druhá Larisia to opravila na Možno; a keď v časopiseckých testoch zakrúžkovala pri nepríjemných otázkach Možno, druhá Larisia to zasa prepísala na Isto. Strpčovalo jej to život. Keď stála pred zrkadlom a naklonila sa bližšie, hneď sa tam vynoril tieň Larisie č. 2. Namiesto slov „Veď život ešte nekončí..." si začala druhá Larisia pri známom šlágri z rádia pospevovať „Práve teraz je na konci... práve teraz na konci...", a ako pomätená víla sa s rozpaženými rukami premávala izbami. Keď sa vyspala s Frederikom, povedala jej, že sa nemusela tak pretvarovať, výkriky, stony, zastieranie odporu k ejakulátu a pachu potu a aj čomusi strašne cudziemu, čo sa nezmyje pod sprchou. Vždy, keď druhá Larisia vyslovila svoje strohé „Nie" a svoje „Nikdy", bolo to, akoby sa jej dotkla ľadová dlaň.

A toto boli len prvé nedorozumenia. Za nimi ich nasledovalo viac, stále, stále viac, priveľa nedorozumení na vyrovnaný vzťah; a ako sa prvej Larisii videlo, druhá Larisia z týchto zvád nevyšla napokon nikdy ako porazená. Časom sa to ešte zhoršilo.

Keď sa teda druhej Larisie zbavila — bolo to v noci, v tme, spravila to v jej vlastnej posteli, vankúšom, nikto nič nepočul —, tro-

cha sa jej uľavilo. Ešte tej noci odniesla telo na kraj lesíka, kde ho už ďalšie ráno prikryl nový čistobiely sneh. O deň neskôr si odrazu na niečo spomenula, kostým mlčky zvesila z vešiaka, vrátila sa tam, opatrne odhrabala sneh, kostýmom odela nahé biele telo (čo nešlo ľahko, stuhnuté údy sa vzpierali pohybom) a potom na tú nevzhľadnú kôpku pred sebou znova navŕšila sneh. Keď s tým skončila, odchádzajúc si všimla, že sa jej nepodarilo upraviť všetko tak, ako bolo predtým, skrehnutými rukami nahrnula akosi priveľa snehu, to miesto vyzeralo teraz ako hrob.

(1999)

Peter Getting (1975) – publicista na volné noze (redaktor Žilinských novín). Publikuje recenze a vlastní práce (RAK, Romboid, Dotyky, Knižná revue a Psí víno. V roce 2003 získal v soutěži Jašíkove Kysuce povídkou „Epizóda so zlým koncom, stredom, začiatkom" první cenu.

PETR HRUŠKA

ŠÁBES

Za čtvrté: *„Pamatuj na den odpočinku, abys jej světil."* Ale kdy jsme si naposled odpočinuli; skutečně odpočinuli… Ve svém střehu a odhodlání získat pro život zakázku, která by mu dodala důstojnou soběstačnost a konečně smysl. Tak strašně unaveni svíráme opěradla večerních židlí rukama s bílými klouby, předkloněni jako v hádce nebo ve větru namáháme oči a hlavu a srdce v očekávání věcí příštích. Tak unaveni a ohroženi svíráme svá pověření a svá práva. A i v noci – ta hrozná práce snů, jsou-li to vůbec ještě sny, takové ty horečné chvaty, s nimiž se snažíme zavázat stále se zašmodrchávající tkaničky bot nebo dát do kabely několik posledních, zoufale se rozutíkávajících věcí.

Dnes bude šábes, svátek oblečení. Vezmi si ty šaty, které tolik připomínají botanické zahrady v Kew, kde jsme nikdy nebyli. Nebudu se dívat, až si je budeš zkoušet, natočená profilem k největšímu zrcadlu v domě.

Bude šábes, svátek světla. Sobotní lampy visí nad námi. Nechej je hořet i dopoledne, pro lehké trnutí z toho plýtvání.

Bude šábes, židovský svátek daných věcí. Zapovídá se obdělávání půdy, stavba domů, práce ve dřevě i v kovech, přenášení břemen. Polož zavazadla, neboť i cestování se zapovídá. Zůstanem prostě tady. Zapovídá se psaní… Vše, co by vedlo k vytváření nových věcí, se dnes zapovídá.

Neboť dalších věcí netřeba. Svět je již hotov – jenom jsme si toho dosud nestačili všimnout, pro samé svírání zakázek a pověření a práva. Vše potřebné a krásné by tady někde již mělo být, k nalezení ve vratkých domech, slovech, odrazech vodní hladiny. Všechno už je. A v tomhle skutečném spočinutí nechej položit mé ruce na své, protože bude šábes a i rozdělávání ohně se zapovídá.

V KUCHYNI

Vjeli bychom do tmy
žluté větve nesázených javorů
sahaly by hrabivě
po autu
Někde na kraji
byla by tam počmáraná kaple
ale nemusela by být
ani ten vyhozený plech deště
nemuselo by tam být nic
Vystoupili bychom
stáli vedle sebe
zase tak bezradně a pevně
ve svetrech a ve světlech
nádherný kouř od úst
Teprve pak
bych sešel dolů
přeptat se na cestu

Petr Hruška (1964) – narozen v Ostravě. Vydal básnické sbírky *Obývací nepokoje* (1995), *Měsíce* (1998), *Vždycky se ty dveře zavíraly* (2002).

aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie

http://www.aluze.cz

PETR MOTÝL

DOPIS

v zavíraných dveřích uvízne lískový ořech
oči se polekají
a jejich mokrý popel potrhá dopis
právě vytažený ze schránky

průsvitka vrby za oknem
stříbrné světlo ve kterém už neumíš lhát

DÍVČÍ HRADY

v ranním slunci chřestí kosi v listí

pruhy mlhy: žaluzie před strání
ve které se otevře bukové okno

oblý jinovatkou pokrytý křemen
na žulovém mezníku
tubus metra za údolím
spíná dvě šedá těla sídliště

šípky spadaná jablka
hnilobná vůně poznání ve zkřehlém sadu

ZTRACENÉ KLÁVESY

známky z obálky se pokládají na stůl
cizozemské princezny obroubené
paličkovanými krajkami

vůz se senem kolébá vandráky
jitrnice koláče a skříňka války za kopcem

elektrické piano které zůstalo na zastávce
zní v kousku právě vyfouknutého skla:
klub Modrá šipka zakreslený rozpíjejícími se
písmeny
do sešitu Jilské ulice mokré do Vánoc

KAŠTANY

vítr posunuje po rybníku
do loďky stočený list

kaštany se nahýbají přes zábradlí
těla přes vůni noci

ZÁŘÍ

dokážeš vidět dovnitř věcí: hned
ale zůstává ti po nich jen prázdná dlaň
která spí s kým se jí zamane

díváš se co dělají jiní
s tím co už dávno víš
líná v kosatcích

a chladná nehybná
tak jako černé jezero s rašelinou pod šaty
pod jehož hladinou spatříš půl štěstí
a půl mrtvé ryby: na průhledný papír
vybledlé

POZPÁTKU

křídla kavky jsou v oku
mokrý sníh v peřinách

dveře maringotky se zhoupnou ve větru
zatřpytí se

sen

POKLAD

poklad který hledáš leží doma
v almaře se kterou spí prach
a pavouk souká její nit

tiše
otevři dvířka
ani nedýchej

Petr Motýl (1964) – básník (např. sb. *Šílený Fridrich*), vydavatel časopisů (např. *Modrý květ*), organizátor literárních večerů.

Vendryňský poetický magazin
Vojtěch Kučera, Kosmákova 21,
615 00 Brno - Židenice
adalbert.weles@centrum.cz
http://www.weles.cz

Otec a syn

I.

Otec ponese v náručí dítě. Hrdě s ním bude kráčet ospalou krajinou. Půjde zdánlivě klidným a vyrovnaným krokem. Smířeně a s pýchou pohlédne na dítě zamilovanýma očima, které se i přese všechno láskyplně usmějí. Z peřinek se sem tam ozve krátké pobreknutí, ale jinak nic. Žádný vytrvalý pláč osiřelého dítěte.

II.

Dvě postavy na holé pláni. Větší půjde těžkopádným krokem unaveného muže a menší bude vedle ní cupitat drobnými krůčky mláděte. Jen dvě postavy v celém okolí, které pohltí tíživé ticho. Půjdou vedle sebe mlčky, protože už budou dlouhou dobu na cestě.

III.

Otec a syn. Půjdou dál a dál, až se před nimi otevře nekonečně bílá pláň.

„Tak a co teď?" zeptá se syn. „A co potom?"

„Půjdeme asi dál a dál," odpoví otec.

A syn vezme po chvíli váhajícího otce za ruku a udělá rozhodný krok. Ve sněhu se objeví první stopa.

IV.

Jakmile otec a syn zastaví uprostřed nekonečně bílé pláně, syn se podívá na otce a povídá:

„Je mi zima."

„Já vím," řekne otec smutně a naposledy se podívá na stopy za nimi. „Tudy cesta nikdy nevedla."

„Já vím," prohlásí syn, aniž by se naposledy podíval na stopy za nimi. „Za chvíli začne sněžit."

Za chvíli začne sněžit.

V.

Padne facka. Do okolního ticha se řezavě zakousne ostrý pláč. Syn schová tvář do dlaní. Jeho bolest bude palčivá a zahnízdí se hluboko uvnitř. Pocítí vztek a zároveň strach, protože nebude vědět, jestli ještě někdy nalezne tolik síly, aby se podíval otci zpříma do očí. Zamračená postava vedle syna se najednou otočí, aby jí nebylo vidět do tváře a utře si oči do rukávu promrzlého kabátu.

VI.

Mám žízeň, pomyslí si otec.

Mám hlad, napadne syna.

Ale nahlas nic neřeknou. Budou se bát. Budou se bát přiznat jakoukoli slabost. Budou se bát přiznat jakoukoli slabost, která by je mohla ještě více odcizit. Ale oba v tu chvíli pochopí, že mají přeci jen něco společného.

VII.

Dvě postavy tiše stojí. Před nimi cosi bílého téměř splývá s plání. Měkká hebkost z toho vyzařuje a hladí po těle i duši. Otec i syn na to chvíli hledí. Otec trochu nešťastně. A syn skrze svoji dětskou naivitu začne věřit, že už nebude s otcem tolik sám.

VIII.

Otec ponese v náručí dítě. Hrdě a vzpřímeně bude kráčet ospalou krajinou. Půjde zdánlivě klidným a vyrovnaným krokem. S pýchou pohlédne na dítě zamilovanýma očima, které se láskyplně usmějí. Z peřinek se sem tam ozve krátké pobreknutí, ale jinak nic. Žádný vytrvalý pláč osiřelého dítěte. Zato staršímu synovi bude nějak do pláče.

IX.

Otec i oba synové půjdou dál a dál, až se před nimi otevře nekonečně bílá pláň.

„Co nás tam asi čeká?" zeptá se mladší syn.

„Nevím," řekne starší.

„Však uvidíme," pronese otec, vezme syny za ruce a rychle udělá první krok.

Upocenou krajinou
křik havranů nahání hrůzu
dětem a
přitom je tak málo času
A přitom je tak málo
dětem

Zčernalé bobule bezu
se naklánějí k zemi
Třepotá se tíseň
na stožáru
k nebi

SÁM JSEM PŘECE OCHOTNÍK! SÁM JSEM KNIHOVNÍK, NYNÍ TAKŘÍKAJÍC REŽISÉR NA POSTUPU!

(Rozhovor s divadelním režisérem J. A. Pitínským)

Jan Antonín Pitínský je originální umělec a pozoruhodný člověk. Všechno dělá se zaujetím a je to vidět na něm, i na tom, co dělá. Zaujetí je přítomno v tom, jak hovoří, jak poslouchá, jak si prohlíží a vybírá knížky. A u této činnosti jsme se poznali. Spíše on poznal mne, protože já jsem ho znal už dávno předtím. Pak jsem se mu, řečeno upřímně, vnutil a poprosil ho o pár odpovědí pro Texty. Poslal jsem mu otázky a on mi brzy odpověděl. Po jejich přečtení jsem si uvědomil, že divadelníkem, ale v tom horším slova smyslu, jsem já. Vystavěl jsem svými otázkami nějakou podivnou scénu, trochu umělou, která by přinejlepším mohla patřit k jiné hře. Naštěstí to, co se v kulisách děje, je živé a zajímavé. Nechal jsem proto všechno tak.

V několika předešlých číslech Textů se v rozhovorech představily významné osobnosti: Jan Čulík, vydavatel Britských listů, filozof Václav Bělohradský, režisér Radovan Lipus, a mohli bychom uvádět osobnosti další. U všech měla a má v jejich životech velký význam literatura. I když se jí třeba profesně nevěnují, ovlivnila a ovlivňuje jejich vnímání světa, hloubku prožitků, vybízí je k cestám do oblastí, které by bez ní možná ani objeveny nebyly. Ve vašem životě knížky svou roli sehrály i profesně. Jakou roli v něm a ve vaší divadelní praxi hraje literatura dnes? A co vás zaujalo ze současné české literární tvorby?

Současnou literaturu víceméně sleduji pravidelně, skrze Tvar, skrze pravidelnou účast svou v knihkupectvích, skrze své kamarády v brněnských nakladatelstvích...Můj zájem je ohnivý víceméně, strašlivý, poutající a všeobjímající, protože to mám velmi rád, a taky jistě i hltavý, abych nezapomněl na dobré slovo vyjadřující můj vztah...Kdysi měl jsem takovou troj-čtyřčlenku, vždy jsem odpovídal na podobnou otázku slovy: Micka, Kahuda, Koťátko, a trošku předskokanem byl Kremlička Vít... teď už ale je to trošku jiné, v poslední době jsem si zamiloval poslední sbírku Pavla Petra a chvilky z knihy Rudčenkové Noci, noci kupř. Vždy se v těch výčtech rozhorlím, že si nevzpomenu na další zážitky a vždy se mi ty výčty protiví v tom, jak mne láká právě jen vypočítávání krásných věcí, ale jsem na to příliš zbrklý...Nu, jsem tedy rád, že jsem řekl aspoň něco.

Literatura nemá jen svou reprezentativní tvář, iniciativně a ochotně, někdy až únavně a jednotvárně zaznamenávanou rozmanitými médii. Děje se i v „nižších patrech". Svědčí o tom například naše Texty. Jak se na toto dění díváte a co může literatuře dnes, kdy to, co není mediálně reflektováno, jako by nebylo, přinést?

Jakápak, prosím vás, „nižší patra"? Božíčku, jakápak ovšem, jak pravíte, „nižší patra"? To já vůbec, pranic ale, neuznávám. Já většinou vykouzlil jsem nejhezčí věci právě z těchto „pater", viz. oddíl ve Zvuku, jak jsou tam ty záznamy lidí z venkova, z dob bývších...Vždyť toto má člověk nejradši, ty listy gymnazijní, listy spolku přátel, regionální tisky, jednodeníčky paní Vikingové... Nebo „Šlépěje" - totě právě „nižší patro", ne?

V posledních letech se zdá, že zájem o divadlo roste. S tím kontrastuje fakt, o kterém se hodně mluví, že chybí původní dramatická tvorba. Dramatiky jako by zastupovali režiséři. Pohybují se více či méně suverénně v osvědčených dramatických předlohách, akcentují při úpravě textu a při inscenování tu či onu jejich významovou rovinu a to někdy až natolik, že původní text se ztrácí za osobností inscenátorů a jako by měl funkci jenom motivační, inspirativní. Režisér znásobuje svou roli tvůrce, vážný partner v dialogu s potřebnou autoritou, autor, jako by odcházel. Je tato situace normální?

To se právě teď vyjasňuje, ono to už přichází, protože autorů je požehnaně, a dobrých autorů... Teď se najednou inscenují současné zahraniční texty, nejvíc asi Irové, Maďaři, Angličani... Diváci nebyli na to zvyklí, brali to jako nějaké výstřelky, měli k současnému textu nedůvěru, ale to je naštěstí pryč, přece i v Národním divadle - kdysi věc nebývalá - teď taková dramatika převažuje... K těm českým též se za chvíli dojde. Problém vidím v takové dosti kuriosní věci - totiž že se nehrají hry autorů generace ne tak dávné, totiž nikde se nedávají Topol, nikde Uhde, Steigerwald, nikde Máša, nikde Karvaš, málo Smočka, autorů teď zralých, teď jaksi klasických... Tak asi lidi mate, když nehraje se klasika, tak není dobré chodit na mladé. No a to se za chvíli změní.

Patříte k režisérům, kteří spontánně vyvolávají pozornost diváků a kritiky originalitou inscenačních postupů, otevřeností výkladu dramatického textu a bohatstvím asociací, které v jeho jevištní interpretaci uplatňujete. Nyní, kdy tento rozhovor vedeme, se připravujete na inscenování Stroupežnického Našich furiantů v Národním

divadle v Praze. Ovlivňují vaše inscenační záměry v Národním divadle i jiné okolnosti než čistě divadelní? Mám na mysli hlavně ty, které souvisejí se symbolikou Zlaté kapličky a přecitlivělostí části divácké obce a kritiků na to, co a jak se v ní hraje? Nebo k práci přistupujete stejně nespoutaně jako třeba ve Zlíně nebo v Uherském Hradišti?

Ano, snažím se, jak pravíte, býti nespoutaný kdekoliv, ale je pravdou, že v Národním je to o něco těžší, pravděpodobně vinou samotných režisérů, že nesamozřejmě vplouvají do nesamozřejmého prostředí, nejistí, příliš připravení, příliš snaživí, nelehkonozí... (To o sobě nyní mluvím, to já jsem trapně připraven, to já jen jsem tak trapně snaživcem...) Ale práce nakonec je to stejně těžká jako kdekoliv jinde, čili kdekoliv jinde je to stejně tak těžké jako v tom Národním, v té kapličce.

Vsetínské Divadlo v Lidovém domě uvedlo nedávno vaši hru z r.1988 Matka. Jak se vám ve Vsetíně líbilo? A jak se díváte na práci těch, které jsme zvyklí označovat za tzv.divadelní ochotníky? K základní motivaci někdejších ochotníků, tj seberalizaci a chuti zprostředkovávat kulturní hodnoty mimo velká městská centra, v čemž bylo mnoho obrozeneckého, teď zřetelně přibylo něco navíc, co obohacuje dramatické umění obecně a spojuje „amatéry" s profesionálním divadlem mnohem podstatněji než dřív. Cítíte pozici tohoto typu divadla podobně? Pokud ano, čím je způsobena tato změna?

Sám jsem přece ochotník! Sám jsem knihovník, nyní takříkajíc režisér na postupu, vysloužilec divadelních již dávno fošen! Vše vskutku pořádné, myslím, zrodilo se na jevištích ochotnických, od Peška, Marvana, Hrušínských až po chlapce z divadla Beruška třeba. Co k tomu více říci? Tam teprve jsou slyšet ta malá tempa, neslyšitelná nikdy, a přece drobná, skutečná tempa něčeho skutečně původního, něčeho skutečně konajícího, konavého, dělného, nic a ještě méně okázalého, vroucího.

Otázky J. A. Pitínskému položil Dalibor Malina

Jan Antonín Pitínský (1955) – divadelní režisér, dramatik, autor, působí na českých a slovenských divadelních scénách. Je znám originalitou inscenačních postupů, nekvonvenčností přístupu k dramatickému textu, který rozvíjí s vysokou mírou fantazie a osobité stylizace. Na scénu uvedl mj.hry Demla,Durycha, Dostojevského, Kafky, Reyneka, Máchy, Toolea či Manna.

JAKUB GROMBÍŘ

Pro Michaelu

Tak už se nedá nic dělat
než odejít středem
a jen v hlavě si podržet
bradavky tvé jak hrozny Guzal kara
a tvoje oči jak prvohorní moře
vždyť co jsem ti mohl nabídnout
než svoji démantovou vrtací korunku
lesklou jak led v lužních lesích
teď už vím
nadbíhal jsem ti vždycky do ofsajdu
a byl jsem přitom trapný
jak vtip od Ceplechy.

Přerovské nádraží, 18.6. 2003

Vlak má samozřejmě
půlhodinové zpoždění
ranní slunce vysušuje
rosu na asfaltu
perón je zaplněn dívkami
se štíhlýma opálenýma nohama
nechtě naslouchám rozhovoru
dvou stařenek
na druhém konci vagónu
"To budó močové cesty – a byly!"
zazní vítězoslavně.

Zátiší s whiskasem

Zploštělost kočičích boků
a špička ocasu se chvěje
nad opěradlem pohovky
u okna poslouchám
malátné tóny Maláta
z hudební školy naproti
a vychutnávám vůni pustorylu
zmítám se v tom všem
jak igelitový pytlík
zachycený na větvi
už dlouho jsem pořádně nespal
potřebuji si v sobě udělat
železnou neděli.

Jakub Grombíř (1974) – absolvent FF UP v Olomouci. Žije v Bzenci. Básně, povídky, recenze, paměti a jiné texty publikuje ve Tvaru, Aluzi, Textech, Jihovýchodní poště, Hostu, Welesu.

...PRÁVĚ JSEM SE DOSTAL DO EVROPY ALE ANI NEVÍM JAK... JMENUJI SE UMBERTO E. A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO AUTORA KNIHY „STAV ZNAKU A STYLEMA..."

DNES SE PROJEDEME EVROPSKÝM AUTOBUSEM A UKÁŽEME SI, JAK NÁS VYZBROJILA EVROPSKÁ LITERATURA K UŽÍVENÍ A SNADNÉMU VÝDĚLKU...

POŘIĎTE SI HROMADU DĚTÍ A PAK JE PRODÁVEJTE V DOBĚ HLADOMORU, JAK TO RADÍ JONATHAN SWIFT...

BRÉMŠTÍ MUZIKANTI BRATŘÍ GRIMMŮ – TO JE VÍTANÉ ZPESTŘENÍ V KAŽDÉ CHVÍLI, CHCE TO ALE PRÁCI V TÝMU...

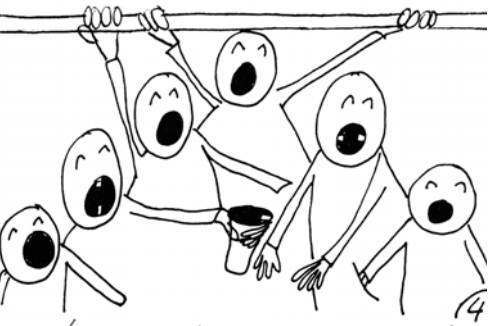

4

...DÁ SE VSADIT I NA VLASTNÍ TĚLESNÁ POSTIŽENÍ – VIZ HUGŮV ZVONÍK OD MATKY BOŽÍ NEBO FÈVALŮV HRBÁČ...

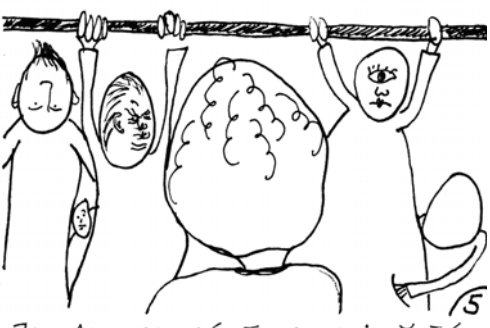

5

JE ALE JASNÉ, ŽE NEJJISTĚJŠÍ TO VŽDY MĚL DICKENSŮV OLIVER TWIST... TEDY... VŽDY TAKÉ NE...

6

ZAPOMENUTÝ FERDA ŽILINSKÝ

Téměř každé město či vesnice mělo nebo dosud má nějakého svého písmáka. S Valašským Meziříčím se pojí jméno roztomilého podivína Františka Smočka, jehož opera omnia vyšla před několika lety. Na Ferdu Žilavského alias Damaše Mráze (1877-1964) z Krhové se už pozapomnělo. Domnívám se, že neprávem. Rozsahem i kvalitou totiž jeho dílo Smočkovy jurodivé texty nepochybně předčí. Následující povídka je převzata ze strojopisu knihy Staré pověsti a historky z Valašska, pořízeného autorovými dcerami. „Pověsti" byly podle údajů v pozůstalosti vydány knižně v roce 1937. (mo)

„Tři dni dělať, tři dni piť, to mňa musí vyživiť.!

Nebožčík starý Cajsperů z Krhovéj od Valašského Meziříča měli svoje zvláštní pořekadlo, čili heslo, podla kerého sa celý životť. To znělo:

„Tři dni dělať, tři dni piť,
to mňa musí vyživiť."

A že sa jim to pořekadlo líbilo a velice zamlúvalo, tož si ho pocestě, jiďaci do huti, lebo z huti, pořáď pod nosem pobrukovali, neměli-li nikoho s kým by klábosili. A že to heslo, jak svaté evandělium zachovávali, bylo to na nich zdaleka viditelné. Oči jim svítily jak kočičí a nos tak pěkně červeňál, jak fijalky na lúce. Chasníci z Krhovéj složili proto o nich pěsničku:

„Ten pan Cajsper, to je pán,
on si šňupne dy chce sám,
naleje si gořalky a nacpe si do fajky,
práce má vždy nadbytek, pije jako dobytek,
až od teho súžení nos sa jemu růmění."

Ta pěsnička strýca neroztočila, z téj si nic nedělali, ačkolvěk jím jú ogaři co chvila za ušima helekali, a to nejvěcéj tedová, dyž strýc trknutí sa popletali z huti z práce domů. Zato ale, dyž sa jednúc nebožčík starý Voda opovážil na cestě do očí jim tvrdiť, že gořalka je zdraví lidskému škodlivá, tož sa tak dožhrali, že rozdávili hubu jak vrata a tak sa naňho rozškřekli, že sa to rozléhalo po celej dědině:

„A ty jeden pletikošu, co ty móžeš o gořalce plkotať, dyž ničemu nerozumíš a ani nevíš jaká gořalka je. Aby si věděl, ty očgune, já mám s gořalků svoje zkušenosti a dyby né ní byl by už dávno pod zeleným drnem. Ale gořalka ně život zachránila, rozumíš, ty nezkušené a jak štok hlúpe ťululum!"

Tak hubačili strýc do uší starému Vodovi a ten nevěděl, co by na to měl odpovědět, a proto edem gébil na strýca s otevřenú hubú. A šak ani nemoh nic na to řéct, lebo věděl, že je pravdivé to strýcovo povědání.

Bylo to věcéj jak před deseti rokama, dyž strýc Cajsperú dostali skřípku, z keréj sa postupem času vylehla těžká, životu nebezpečná choroba. Dochtor, co strýca tedová navštěvoval a léčil, nařídil Cajspérce, že nesmí nemocnému dávať žádné nápoje, obsahující alkohol, obzvláště ne gořalku, chce-li totiž, aby nemocný zaséj vyzdravěl.

„Tož, baže chcu," honem ujišťovala tetka dochtora, a proto jeho nařízení doslovně zachovávala a pacientovi žádné gořalky dať nechcéla, ačkolvěk ten o ňú pořád žgamrál a prosíl. Nemoc sa však pořáď horšila, až dosáhla takého stupňa, že každý na první pohled poznál, že nemocný je už v posledním tažeňú. A byla vám hrůzna na strýca pohlédnúť, jak byli chudí a vyzíblí, no opravdu už edem samá kosť a koža. Už ani mlúvi nemohli, edem pořáď šeptali:

„Ach, Bože, rozbože, dajtě ně téj gořalečky, dajte aspoň krapenečku, aspoň belinečku, co by ně trošku jazyk ovlažíl, lebo ňa to v hubě, v krku a všade šeredně a hrozně pálí, že sa ně zdá, že už zhořím."

Tak prosili strýc pořáď tetku a ta zaséj tú jeho prosbu vyřídila dochtorovi a ptala se ho, lesti móže nemocnému téj gořalky dať. A dochtor, dyž sa na pacienta podíval, odpověděl:

„Nu, dejte mu té gořalky, kdy tak po ní touží, stejně mu není pomoci, tak ať si tedy ještě na svém milovaném nápoji naposledy pochutná."

Dala tedy Cajspérka Cajspérovi gořalky a Cajspér sa s chuti napíl, dala mu podruhéj a Cajspér dúlil a dúlil, až oči vyvalovál, dala mu potřetí a Cajspér píl a píl a pořáď píl až nemoc polevila a Cajspér začal jesť a potem už sílil a jed a píl až načisto vyzdravíl.

Tak zachránila gořalka život Cajspérovi, a proto si jí Cajspér vážil, proto jí býl celý život vděčný a nikdy roznikdy nic zlého na ňú dopustiť nedál.

MIECZYSŁAW WOJTASIK

Nevím

Přál bych si abyste se všichni
našli v mých básních
beznohý stařec z tunelu u nádraží
dívenka průzračná jako tekutina
vyrýpávající z mřížky chodníku
padesátník dne
svalovec olověného přísvitu
a nadějí naplněná žena
která mě vzala za nedopalek cigarety
nakonec – sám nedopalek
dokud je v něm jiskra
vnitřního žáru…
avšak pozastavil jsem se nad myšlenkou
co lepšího si můžu přát
léta běží
a já stále nevím

Odlet

Výšleh neexistence
svítící stopa
a plazící se temnota
to všechno
je bílým práškem

v pozadí lodyhy moudrosti
skřípou šedivostí
ale žádnou šedou buňku
neprobudí k účasti

večeře bude
spolu s červeným mechem
a v srdcích hodin
se pověsí netopýři

Můj prométeismus

Probudil jsem se
rozhrnuji bělost kolem
jsem přikován ke skále
pískovec a nebo spíše beton
na pupku sýkorka
lačná kouska slaniny
a kde jsou ti orli
váhají číhají?
a sýkorka
kroutí hlavičkou a křičí

Pod kůží mýtu

A přesto Sisyfos
si nestěžoval na plochou nohu
ani na astigmatismus
od záblesků slunce

cítil svůj tep
v kameni –
to je jako bys hleděl
do věčnosti

vysát čas
od kapky deště
po kapku

Milénijní apostrofa

Shoď Pane z Vysokosti
na Mars Venuši
nebo jinou planetu
(máš jich plné mlhoviny)
nebo prostě před sebe –
plnou náruč života
Posyp slonečním hnojivem
ať kvete
A tu starou Smrt
tak neunavuj
neustálými výpravami na Zem

Mieczysław Wojtasik se narodil v r. 1941 na Kujavách. Autor osmi sbírek poezie a po jednom aforismů a frašek. Básně publikoval ve více než třiceti almanaších a antologiích, mnohokrát v časopisech a na vlnách Polského Radia. Zabývá se také uváděním tvorby začínajících básníků, literární kritikou a překládá z ukrajinské, ruské a bulharské poezie. Byl členem Skupiny básnického faktu „Parkan" a několika dalších literárních a kulturních skupin. Předseda Literárního klubu učitelů Pomoří a Kujav v Bydgoszczy, člen Zemské rady pracovních sdružení kulturních tvůrců a poradce Literárního kruhu Pomořského vojenského okruhu. Pracuje jako profesor v Bydgoszczské akademii Kazimíra Velkého. Překlady pocházejí ze sbírky Między mitem a kowadłem („Mezi mýtem a kovadlinou", Kraków, Miniatura, 2000).

z polštiny přeložil Libor Martinek

JEN TAK...

Svět se stává stále rychlejším a je pořád obtížnější v letu zachytit alespoň stín názoru, odlesk člověka celého, s jeho přesvědčením a zaujatým postojem. Rozhodli jsme se proto na těchto stránkách zaznamenat právě výsledek zastavení se a zaujetí postoje. Nepůjde vždy o jevy literární, důležité je to, že se jedná o skutečnosti, které jednotlivé redaktory nenechaly v klidu. Začínám já…

Jezdím na hokej na Vsetín sice méně než bych chtěl, ale o to radši. Další z už tak bohaté hromady důvodů lze opsat takto: vsetínští hokejoví fanoušci (přesněji, abych neidealizoval: Alexej jako bubeník určitě) si dokáží dělat prču z rasisticky orientovaných hesel fotbalových fanoušků kohokoliv kromě Slavie. Nedělá se ale tato satira didakticky, pedagogicky je možná celá motivace a provedení pomýlené, ale je to sranda a mě to baví: místo rozplizlého, zažitého, nepokorného a především pitomého „Jude-Slavie, JudeSlavie" vymyslelo se na Vsetíně „Jugo-Slavie, JugoSlavie". Že se tím heslem nic neříká? Na nikoho se nepluje? To je fakt a navíc mám za to, že to je dobře. Ale třeba Beránek z toho byl tak v laufu, že střílel i na ležícího protihráče půl minuty po odpískání.

Do Brna jezdím ještě méně než na Vsetín, i když to nenesu tak těžce. Přesto jsem rád, že jsem přijel na Potulného dělníka, festival pořádaný J. E. Fričem (na organizaci se notně podílí také Petr Hruška). Byl jsem tam poprvé a pojedu zas, protože je dobré (aspoň) jednou za rok nejen chtít věřit, ale doslovně uvěřit ve smysl psaní a čtení poezie. Nejde jen o to, že se v Brně potkávají nejrůznější generace básnické, že tu jsou ke slyšení důležité a krásné texty (vybírám: Jan Balabán, Vít Slíva, I. M. Jirous, J. H. Krchovský, Pavel Kolmačka, M. J. Stöhr a pochopitelně oba organizátoři). To podstatnější se možná děje mimo sama čtení. Jsou to pozoruhodná setkání odlišných a protichůdných mnohdy typů, které se družně a dvorně posílají do řiti, aby se pak (s ještě větší elegancí a ještě něžněji) ujišťovali, že je to dobré stavět svět na nohy. Může to někomu znít jako popis srazu účastníků vylodění v Normandii, ale je to jinak. V Brně šlo o to vědět, že poezie ještě je a chce dále být, tedy i bude.

Chudák Hrabal, kdyby věděl, co se o něm k nedožitému jubileu píše v tiskových zprávách České televize, nejen že by se obracel v hrobě

a hlína by pod tlakem těchto nekoordinovaných výbuchů hněvu bublala, ale asi by i rozrazil vše, co mu stojí v cestě a šel by autorovi naplácat dršku. Skutečnost, že to neudělal, nesvědčí o tom, že neexistuje posmrtný život, ale o tom, že ta správa je tak pitomá, že Hrabal ***neráčí*** vstát a udělat výše popsané, tak aspoň já, byť přes papír. Nebudu se tu zdržovat takovými maličkostmi, jako jsou nadbytečné přívlastky apod. Daleko drastičtější jsou bláboly na konci tiskové zprávy: „Komedie o slepotě, které v běžném životě všichni občas podléháme při setkáních s různými chytráky a podvodníky, patří k dílům Bohumila Hrabala, na která se nezapomíná (Jde o Andělské oči! Pozn. J.Ch.).

Prózy Bohumila Hrabala se stávaly předlohou pro filmaře zejména díky jeho mistrovskému vypravěčskému talentu, laskavému humoru a dokonalé charakteristice postav." Tu (slušně řečeno) nepřesnou interpretaci Andělských očí bych sice nesnesl, ale asi přežil, ale laskavý humor je už moc. Chybí už jenom pan Hrabal a nějaký to moc velký srdíčko. NE, NE, NE a stokrát ne! Hrabal měl svět příliš rád na to, aby jej zaslepoval jakýmsi laskavým humorem. Ten přenechte, pane Krafle, Četnickým humoreskám, do Hrabala jej neimplantuje! Barvotiskovost, která je přirozeným podložím Hrabalovy literatury, je zcela jiného řádu. Nechce laskat, ale vzrušovat, a v tom je kruciální rozdíl.

Ale na závěr radostná zpráva. Vyšlo třetí číslo literární libůstky Odvrácená strana měsíce. To, co jsem chtěl a měl, ale neřekl, o prvních dvou, říkám až teď: je to výsledek radostného setkávání s literaturou, s její tvorbou stejně jako četbou. Už redakční okruh je jakousi ochrannou známkou (Jan Balabán, Pavel a Petr Hruškové a Ivo Kaleta), jenže všichni zmiňovaní mají daleko k tomu, aby vytvářeli tribunu kdovíkoho a kdovíčeho. Jen se rozhodli, že budou předkládat texty, které pokládají za důležité. Nejde o to, je-li autorem Karel Šiktanc, nebo dychtivě zamilovaný školák. Nejde ani o původnost, v závěru bývá záznam pozoruhodných setkání různorodých textů. To vše jako výraz radosti z literatury. A hlavně: celé je to vyvedeno v elegantní výpravě. Jemně zdrsněný, spíš vráskovitý papír odstínu žloutnoucí trávy a poklidné, nijak na sebe neupozorňující typografické provedení jsou k tomu ideálními prostředky. Zdá se, že odvrácená strana měsíce je přesně ta, na které se daří životu. A to je dobře.

Jakub Chrobák

TOMÁŠ T. KŮS

jak usínám

na hrachu
v důvěrně neznámých končinách
a jistěže bez konce
jsem obracen na rožni spánku
tolikrát vějíř pavího ocasu otvírá mou hlavu
za důkaz bytí

jak usínám
s ohromným strachem ale den co den je
kam se vracet
svléci se
před uložením zavřít knihu
knihu odložit
nastřádanými kameny obav
hodit do rodného hnízda
jako píchnutí do mapy
hic sunt leonés

* * *

znovu je noc
hádky utichly

tyto papírové zdi
jejich srůsty ohraničené
v pojem domov
v slovo domov
v žalář domov
hledaje spočinutí podél světel
paměti

vstoupíš a jako výkřik
rozžhne se svíce lebky
která již chrání jen
majestátem zaťaté pěsti

to je pak člověk jako pískle

vyjící strach z velké postele
nutkavá představa že kdykoli
vedle mne může ležet
spát nahá dívka
nebo mrtvola

Tomáš T. Kůs (1978) – pracuje jako dramaturg a produkční Kulturní kavárny Jabloň v Plzni. Knižně publikoval: *Teplo zima milovat* (2002), dále v různých sbornících a časopisecky.

NÁVRAT MALÍŘE VLADIMÍRA FUKY PŘES VALAŠSKO

Malíř, knižní grafik a ilustrátor Vladimír Fuka byl městský člověk vzešlý z české krajiny a jejího stesku. Narodil se v roce 1926 v Písku a zemřel v roce 1977 v New Yorku. Na počátku kariéry převažovala krajinomalba, ve figurální tvorbě se pak ohlašoval Daumier. Něco těžkého spočívá na jeho figurách, jednoduše promalované plochy v pozadí vtahují diváka do obrazu, který zachycuje dějiny, čas v něm běží a úděl člověka není závidění-hodný. 50. léta minulého století přinášejí velké Fukovo téma: Labyrint. Prostupuje jeho dílo malířské i grafické ve fragmentech i v celku. Vtíravě se vrací a drásá. Přes velký úspěch, který Fuka v tehdejším Československu má na poli knižní kultury (ilustroval, vypravil nebo se jinak výtvarně podílel na 252 knihách), ale i výstavnictví (patří k tvůrcům úspěchu čs. pavilonu na světové výstavě EXPO 58 v Bruselu), emigruje v r. 1967 s manželkou Evou a dcerou Ivankou do Spojených států amerických. Jeho jméno mizí z veřejného života i ze slovníků. O jeho předčasné smrti ve Spojených státech se v Čechách dovídají pouze nejbližší příbuzní a přátelé.

Vladimír Fuka byl městský člověk. Před svou emigrací navštívil Spojené státy dvakrát (1964,1966). Reklama a její výkřiky, svět informací a jejich přenosu, vizuálně neotřelý a monumentální svět moderní architektury, akustická kulisa všemocného a svádějícího jazzu či noblesa interpretace klasických partitur patřily patrně k tomu, co malíře okouzlilo. Byl oddán umění, uchvacován barevností, konstrukcí a kompozicí, průniky skutečností, v nichž lze vytušit vůdčí roli intelektuality. A přece byl tento originální malíř a grafik, svým pojetím malby a přístupem k výtvarným úkolům solitér, inspirován také lyrikou krajiny jeho duši zdánlivě vzdálené, Valašskem.

V době, kdy žil v Československu, navštívil Valašsko několikrát. Poprvé asi tehdy, když se jel představit rodině své budoucí manželky Evy na Soláň. Spisovatelce Marii a malíři Františku Podešvovým, kteří se nad Velkými Karlovicemi usadili se svými dvěma dcerami Evou a Dagmar ke konci třicátých let. Co tady Vladimír Fuka při opakovaných návštěvách od počátku let padesátých viděl a slyšel (lze si to zase jenom domýšlet, ale určitě

z barev převažovala zelená, z akustických podnětů pak vše od ticha po zvuk lidského hlasu, houslí a cimbálu), se příliš nepodobalo jeho vysněnému světu rozvinuté civilizace. Imaginace však pracovala a její výsledky docela korespondovaly s dávnou, ale nikdy neuskutečněnou představou malíře Podešvy o vytvoření obdoby francouzského Barbizonu na Soláni, místě otevřeném umělcům a odkrývajícím na Soláni nekonečné možnosti inspirace symbolizované legendární hospodou na Čartáku či vyhlášenými pohledy ze soláňského hřebene na Javorníky či vzdálené slovenské hory. Existuje o tom důkaz. V roce 1955 Fuka nakreslil a zčásti koloroval obraz, který představuje okolí Podešvovy sroubené chalupy v roce 1999, tedy za necelých padesát let. Fukova vize by dnes určitě silně dráždila ortodoxní ochránce přírody, neboť nad chalupou valašské spisovatelky a valašského malíře přelétá helikoptéra Podešvovy letecké společnosti, přistávací plocha je takřka součástí chalupy, jejíž prodloužená terasa je přírodní restaurací s pohodlným příjezdem pro automobily tunelem až pod chalupu; v nedalekých vitrínách lze spatřit jako muzejní kousky figurínu ve valašském kroji a model typické valašské obytné dřevěnice. Odlehčená a suverénní Fukova kresba plná pozoruhodných a nápaditých detailů má v sobě kus ironie, kus neuskutečněné touhy, kterou autor kresby sdílel se svým starším kolegou. Ukazuje ale také polohy a možnosti Fukova talentu, které byly velkým příslibem pro české výtvarné umění.

O návrat k dílu Vladimíra Fuky a zájem o jeho osobnost se po roce 1989 nejvíce zasloužila jeho žena Eva Fuková (Fuka), dnes světově známá fotografka a organizátorka uměleckého života (v poslední době se podílela mj. na organizaci úspěšného vystoupení českých fotografů na loňské výstavě PARIS FOTO). První Fukovy výstavy se uskutečnily v Praze. V dubnu a květnu t. r. byly ukázky z autorových ilustrací a knižní obálky vystaveny v galerii „V Poschodí" Knihkupectví Malina ve Vsetíně. Návrat ke knižní ilustraci knih pro dospělé a k opravdu tvůrčímu výtvarnému řešení knižních obálek přirozeně a logicky rozvíjející umělcův celkový výtvarný názor (a prozrazující neobyčejný cit pro slovesný žánr) dnes připomíná kus ztraceného snu.

Dalibor Malina

NOMEN OMEN

Čeští distributoři přeložili název filmu Mela Gibsona jako „Utrpení Krista" (v originále *The Passion of Christ*), čímž jednoznačně vystihli „smysl" celého díla. Při hledání onoho „smyslu" si nejprve vymezíme to, čím *Utrpení Krista* (ač by mělo nebo přinejmenším mohlo být) není.

Film není příběhem Krista, ve smyslu pokusu o inovující pohled na původ a podstatu Kristova mýtu. Gibson přistupuje k tématu se stále stejným, až umíněně konstantním záměrem. V osobním životě je horlivě praktikující katolík a celý jeho film je velmi poznamenán pokorným a invenci nehledajícím přístupem, co se obsahu příběhu týče. Ve filmu nechybí žádný z biblických faktů, žádná z klasických vět. Tato skutečnost by mohla vést k představě, že Gibson natočil další z řady barvotiskových ilustrací *Bible* s edukativním a agitačním záměrem. *Umučení Krista* z této šablony vystupuje (minimálně) ve dvou aspektech: kromě drásavé brutality je to jakási neurčitá esoteričnost celého díla. Film jako by byl natočen pouze pro znalé (tedy křesťanské) diváky. Kdo nezná biblický text, nedokáže identifikovat takřka žádnou z postav, které vstupují do příběhu bez „představení" a bez jakéhokoliv motivace, kromě té, která nám je známa z biblického textu. Veronika se svou pověstnou rouškou se pro neznalého diváka zplošťuje do pouhé „ženy s hadrem", evangelista Jan je jen postavou, která neustále doprovází Pannu Marii. Jistě lze namítnout, že o jména až tak nejde, ale v Gibsonově bytostně realistickém pojetí se tento nedostatek stává důkazem podivné estetické i sémantické rozkolísanosti celého díla. I proto se *Umučení Krista* nedá zařadit do žánru historického filmu, který co nejvěrněji rekonstruuje danou událost. Kromě zmíněné nejasné identifikace postav se ve filmu objevují některé faktické lapsy. Za všechny jmenujme „zmatení jazyků" – všechny postavy (včetně Piláta) mluví aramejsky, což je jistě ozvláštňující, leč jen málo historicky věrné. Latinsky mluví pouze římští katani, jejich dialogy nejsou přeloženy, čímž se vytváří dojem jejich odlišnosti od Piláta.

Za zdánlivě kompaktně působícím dílem se skrývá rozpačitě působící a v mnoha ohledech paradoxní snímek. Historickou věrohodnost narušuje z jedné strany příliš „zaujatý" pohled, ze strany druhé zbytečné nedostatky faktického rázu. O režisérské a filmařské invenci pak nemůže být vůbec řeč – Gibson vede svého hrdinu na kříž bez jakéhokoliv náznaku využití možností filmu. Hlavní

příběh je v uzlových bodech střídán retrospektivami zásadních událostí z Kristova života „předtím". Retrospektivy film nijak neobohacují, jen přidávají další „povinné" citace z *Bible*. Stejně toporně pracuje Gibson v rovině symbolů – v celém díle jsou použity pouze konvenční, v mnoha předchozích dílech znovu a znovu využívané symboly (letící holubice pro volnost a svobodu, had jako zlo či kontrastní zbarvení bílého plátna krví).

Celé dílo je vedeno svým umanutým tvůrcem k naplnění jediného, dominujícího záměru. Divák v kině vtažený do osidel filmu (a tudíž bez možnosti adekvátně se bránit) je nucen projít s Kristem jeho dokonale odspiritualizovaným, krutě fyzickým martyriem. Míra brutality je v *Umučení Krista* hodna nejen názvu filmu, ale také jeho celosvětového echa – téměř dvě třetiny času příběhu nevidíme tvář ani tělo Kristovo, neboť obé je rozdrásáno do masa a pokryto neproniknutelnou vrstvou zaschlé krve. Dobrou čtvrthodinu sledujeme monotónní bičování Krista, při kterém jsou mu háčky vytrhávány kousky zad, rukou a jiných částí těla. *Umučení Krista* není film s několika velmi brutálními scénami, nýbrž palčivě dlouhé sadistické mučení diváků. Pokud jste nuceni dlouhé desítky minut sledovat něco takového, nutně se musí objevit a stále znovu se vracet otázka po smyslu a účelu celého díla.

Domnívám se, že Gibson chtěl setřít staletími vrstvený nános Kristova mýtu a ukázat nám živého a skutečného člověka, který byl utýrán živými a skutečnými lidmi. Víno a chléb symbolizují po staletí při Večeři páně Kristovu krev a tělo – Gibson chtěl připomenout, že před křesťanskými dogmaty leží jejich zdroj, před mýtem osud člověka a před institucí církve víra v Boha. V průběhu filmu se jako diváci snad opravdu dokážeme přiblížit ke Kristovi jako člověku, toto přiblížení má ovšem dva naprosto zásadní nedostatky. V první řadě jde znovu o míru a časovou nekonečnost zakoušeného mučení – režisér jím ztratil diváky a získal otroky, jejichž emoce svádí diktát krvavých obrazů do jediného směru, ze kterého není úniku. Vnímání *Umučení Krista* se tak zplošťuje do znechucení či soucitu s týraným tělem, které kvůli naturalismu díla ztrácí (stejně jako naše vnímání) jakýkoliv duchovní rozměr. Z toho vyplývá druhý fatální nedostatek – ve svém celkovém vyznění je film svým způsobem ateistický. Pro boží původ Krista nepřináší film explicitně žádný důkaz (i závěrečné zmrtvýchvstání je podáno velmi chaoticky a nepřesvědčivě), daleko horší je, že dílo neposkytuje ani žádné implicitní významy, které by iniciovaly rozjímání

o Kristovi „uvnitř nás". Největším nedostatkem Gibsonova filmu není filmařská bezradnost či některé diskutabilní faktické aspekty, ale skutečnost, že zde chybí jakýkoliv duchovní rozměr. Příběh Krista byl příběhem nespravedlivě umučeného člověka, ale teprve až duchovní rozměr (zde je možno zůstat u víry a neobracet se nutně k církvi) vytvořil fenomén na kterém je postavena celá euroamerická civilizace. Ať už věříme nebo nevěříme, že Kristus byl Syn boží a jediný člověk, který dokázal překonat smrt, *Umučení Krista* nám ve vztahu k jeho osudu nic zásadního nepřinese a na nic důležitého neodpoví.

Jan Jílek

POSLEDNÍ DOPIS

Literární dějiny mají své meandry, v jejichž písčinách uvízla díla, která jsou sice v literárních slovnících s jmény svých autorů, ale málokterý čtenář je tam hledá. Zapomenutí může být ještě hlubší, bylo-li mu institucionálně pomoženo cenzurními a likvidačními verdikty, jimiž proslula padesátá léta minulého století. Takto byl v české literatuře takřka zadušen tichý hlas prozaika *Františka Bíbuse* (1903-1966). Ve čtyřicátých letech vydal povídkový cyklus *Vítr a plášť*, román manželské nevěry *Jde za námi věrolomník* a vyznání lásky k matce a rodnému kraji ve vzpomínkách z dětství *Za groš kudla* (a bibliofilsky povídkovou skicu *Inkvizice*). Jeho literární odkaz – včetně nevydané pozůstalosti – připomenul v r.1993 na konferenci v Hradci Králové Pavel Studnička. (Knižně ve sborníku *Hlavní téma: Psychologická próza;* str. 153-157, Gaudeamus 1994.)

V šedesátých letech mi František Křelina půjčil rukopis Bíbusova románu *Slunce svítí na nespravedlivé.* Nebyl vydán dodnes. Měl by co říci k diskusím a zamyšlením o vyrovnání se s minulostí. Zaznamenává totiž jednu neveselou kapitolu z času po skončení druhé světové války: hrdiny a bojovníky, kteří se vynořili až po vítězství a tím horlivěji provádějí národní očistu brutalitou a likvidací účelově posbíraných „zrádců a kolaborantů".

Rukopis nesledoval konjunkturální cíle a Bíbus si byl vědom, že nemá valnou naději na vydání jeho svědectví, beletrizující zkušenosti autora i jeho bratra kněze, s úžasem pozorujícího své bývalé ministranty a farníky

v úloze samozvaných katů. Bylo to vyprávěno podivně zadrhlým jazykem, který by se sám hrozil toho, o čem má vypovídat. – František Křelina mě vyzval, abych své dojmy napsal autorovi.

Místo odpovědi mi přišlo oznámení: František Bíbus, sotva třiašedesátiletý, náhle zemřel.

Za pár týdnů po jeho smrti mi paní Bíbusová poslala odpověď, koncept dopisu, posledního, který zemřelý napsal a už nestačil přepsat načisto a odeslat. Zveřejňuji-li tento dojímavý dokument, chci připomenout Bíbusovo nevydané dílo, které dosvědčuje, že čeští spisovatelé nebyli tak nevšímaví a neteční ke zlým skutkům svých současníků, jak by se zdálo podle vydané literární tvorby. A zároveň nabízím dopis jako nahlédnutí do autorova vzácně ryzího charakteru; ukázat jeho pokoru i sebevědomí, které trvá na *svém* vztahu k realitě a životu.

Milý pane Trávníčku,

nevím, jak bych Vám dost poděkoval za všecko, co jste pro mé uspokojení udělal jako dobrovolný čtenář rukopisu. Přičtěte si své zklamání i své potěšení, bylo-li přece jen jaké, jako svůj podíl na této práci. Nedala se udělat jinak. A proto jsem nedočkavě vyhlížel Váš úsudek či čtenářský dojem. Od Františka Křeliny vím, že ve Vás máme mít ztělesněnu autorskou představu čtenáře, nedivte se proto mé zvědavosti. Nevíte, jak jsem rád, že jste na stránkách Slunce všude našel to, o čem jsem si nebyl docela jist, že to čtenář najde, protože mé umění možná nestačilo k tomu, aby mu to umožnilo. Je teď s námi kříž, s autory bez čtenářů. Máme psát, máme mluvit, k těm, kteří jsou, víme, že jsou, ale nedostaneme se k nim, leda jednotlivým chodníčkem nejsoukromějším, a tak se nedočkáváme toho, že bychom slovo slyšeli znít. Je to stav podobný hluchotě, tedy jev patologický. Trápení je to opravdu. Vy jste se bál „odumírání". Ta i ta větev má v sobě vedle schopnosti žít i odumření, ať už časem či sekerou.

Uvedl jsem, že jsem Slunce neuměl udělat jinak. Bylo mi při celé práci zřejmé, že se třeba nikdy nevytiskne. To znamená, že jsem stál při své povinnosti morální jako jediném měřítku.

Nazval jste Skunce úzkostí o člověka. Ano. Je to řečeno naprosto přesně. Nedalo by se to pojmenovat líp. Bolest Boha (odvážné tvr-

zení) – to je něco, uvědomuji si to teprve teď, když jste to vyslovil, že takovýto stesk na krev plynoucí marně se v několika obměnách províjí vlastně vším, co jsem dosud psal. Chci Vás přesvědčit o tom, že jste viděl víc než já a zřetelněji; posílám pro Vás scénu a závěr z pohádky Naše královna chodí bosa jako dík a osobní pozdrav. Tam je to nejprostším způsobem, co na jiných stránkách v jiných věcech, zjinačené. Nepokouším se Vám víc než podpis napsat rukou tuze málo čitelnou.

„Situace nejdramatičtější, propastné a konfliktní", píšete, „utkví v mysli nejpevněji možná právě proto, že jsou vypráveny klidným hlasem, jen rytmem neznatelně zvlněným..." Mám z těchto Vašich řádek radost: našel jsem čtenáře, na jakého jsem myslil a nosil ho v sobě. Velmi často jsem se o tohle hádal s Václavem Renčem, ovšem rozeným dramatikem. Ani Křelinovi to nebývalo po chuti. Ale čtěte Čepa. Nezdá se Vám u něho, že celý lidský život, ať je, jaký je, vidí nakonec jako krystal nebo kámen vybroušený do definitivního tvaru? Říkal jsem tomu, že Čep vidí všecko napřed, jako by se díval od hrobu zpátky ke kolébce, a tvrdíval jsem, že to je křesťanské vidění života, vidění ze Zjevení a lidské (tedy generační, nikoli individuální) zkušenosti kontinuální. V tom s ním musíme být zajedno, stejně jako s milým Františkem Lazeckým. Nejsem příliš polemický zastánce své myšlenky, nejsem ani dost výmluvný, jistě jste si všiml i nevalné slovní zásoby, ba stává se mi přečasto, že spíš mlčím v okamžicích, v nichž by slova měla nést ještě výš než vysoko či zavést hlouběji, než se stává. Je to ta nejtišší muzika, jakou odborný hudebník či zpěvák vyznačuje dvěma či třemi p, a jsou snad i lidé, že raději mlčí, zbožně, hluboce mlčí, tak to mají v řádu mše, když spěje k Proměnění. (...)

Dopis je psán černou propiskou po obou stranách dvou lístků papíru form. A5, s několika opravami a vpisky. – K textu dopisu doplňuji jen tuto poznámku:

František Křelina napsal doslov k Bíbusově první knížce povídek, básník František Lazecký byl redaktorem časopisu Řád, v němž Bíbus své texty publikoval. Václav Renč byl jeho důvěrný přítel. Román Slunce svítí na nespravedlivé je uveden verši z Renčovy básně, napsané k životnímu jubileu Bíbusova bratra – kněze.

Mojmír Trávníček

texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty

texty

číslo 34

léto 2004

Úvodník:

Český sen

Český prázdninový sen je snem mořským, snem o modré vodě a zlatavém stmívání mezi piniemi třeba ve Vrsaru, překrásném městečku italského střihu na chorvatském pobřeží, napůl cesty mezi Poreč a Pulou.

Český sen je zatvrzele sněn i na cestě za jeho realizací, kdy se, a malokdy je tomu jinak, v autobusu českého střihu z obrazovky umístěné nad řidičem ozývá štěkot vypjatých dialogů a sykot střel vyprodukovaných postavami amerického filmu, které se pokoušejí významy snu posunout úplně jinam; je po půlnoci a havraní křídlo překrývající svým stínem čiré vědomí účastníků snu dává vystoupit postavám ze šera autobusu protínajícího cizí tmu v cizí zemi přerušovanými záblesky světel předjíždějících vozů luxusního střihu; šedivý muž na třetím sedadle vlevo hledá polohu ke spánku s hlavou zaklesnutou mezi vlastní paže vzepjaté a v zoufalství zaháknuté za štangli odkládacího prostoru nad sebou; žena, ozdobená spací pneumatikou a vklíněná mezi okenní sklo a okraj sedadla, klidně a hlasitě oddychuje; její společník se pomalu sune po opěradle sedadla níž a níž, až se gumový a stále se proměňující tvar jeho hlavy zcela ztratí v prostoru za sedadlem; mladý muž v rozkošnicky erotickém rozhození zaplnil sedadlo přes uličku, zatímco jeho před chvílí ještě dotěrná společnice, dlouhá blondýna modelového střihu, zaujala stočená do esíčka podivuhodnou pozici na podlaze pod jeho sedadlem; a šedesátiletý šedivý muž, vyvléknuv se z karabinky ukotvující jeho ruce takřka pod střechou autobusu, zmrazen nezbytností nalézt novou polohu pro svůj sen, už protíná v nepravidelných zalamovacích úklonech prostor nad uličkou, vždy přesně v pravý okamžik těsně před pádem do ní zachraňován spolehlivým obranným instinktem. Zkušební provoz podivuhodného kyvadla.

Cestovatel snící svůj sen plný moře a literatury pozvedá něčím poděšen na chvíli hlavu čelem zapřenou o sedadlo cestujícího před ním, přejede rukou po vrapaté kůži na čele, na níž hrubá textilie potahu zanechala hrubý otisk. A vtom zašumí Kainar: *Spíš, synku, / český sen. / On si tě kolíbá/a konejší, / a hýčká. // Ty klidně z něho pij, / ty spící český synku, / ať ve tvém snu / jak ve snu husitském / buší tvé srdce starou českou vírou,/že nelze člověku se smířit* s otiskem.

Český sen. Světovost získal až s hlučným vstupem M.V.-H., přítelkyně cestovatele, do něj. Poznamenala:

„Bys viděl, jak cestujou Němci! A válku prohráli.“ Ale nakonec to bylo ve Vrsaru moc pěkné, a vůbec, celé léto bylo moc pěkné, akorát příliš rychle uběhlo. Takže ani Texty ho nestačily zaznamenat včas.

Dalibor Malina

Obsah:

úvodník
Dalibor Malina: Český sen___2

poezie
Jakub Chrobák: Asi bez názvu___10
Břetislav Kotyza ***___11
Božena Správcová: Něco z Východu___12_13

próza
Ilja Hurník: Půdníček___4_6
Jakub Chrobák: Klavír___7_10

překlad
Tatjana Gromača: ***___14_15
Jan Strządała: ***___15
István Vörös: Příběhy z půjčovny lidí ___18_22
Tadeusz Dąbrowski: ***___23_24

comics
Michal Jareš: ___16_17

jen tak
Pavel Kotrla: ___24_25

recenze
Jakub Grombíř: Krab je krab je krab…___26_28
Jakub Grombíř: „Vzduchoprázdno za metaforou obrací výsledek proti nám"___28_29
Andrea Chrobáková-Lněničková: Tvoř, jak cítíš!___29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel.: 571 443 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 34, ročník IX., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **http://www.inext.cz/texty**

PŮDNÍČEK

Ilja Hurník

Přijel jsem na chalupu, měl jsem dokomponováno, i dopřával jsem si tichého večera. Čaj byl voňavý, knížka poutavá, nechybělo mi nic.

Tu jsem zaslechl za dveřmi šramot. Jako by někdo šátral po klice.

Otevřel jsem a spatřil stvořeníčko, takovou roztřesenou chudinku, trochu dědečka a trochu děťátko v zaprášených hadřících a s vlásky jako chumáč slámy. Zvedlo ke mně mrkavá očka a chřestivým hlasem řeklo: „Ty, mně na půdě odněkud táhne."

„Kde se tu bereš? Co jsi zač?"

„Strašidýlko."

„To vidím."

„Půdníček. Mně tam táhne, už se mne chytá rýma, hele." A zakašlal nebo škytl nebo kýchl.

To je nadělení. Mám nájemníka. Nu, vyhodit ho můžu vždycky. Jestli ovšem se takové strašidýlko vyhodit dá.

„Pojď, podíváme se na to." Vyběhl docela čiperně do schodů, já za ním.

„To bude ten vikýř," řekl jsem, když jsem se rozhlédl po půdě, „asi je špatně doklapnutý." A byl. Povytáhl jsem se, zaklapl a řekl: „Tak, už sem foukat nebude."

„Jen jestli už není pozdě," šeptl, chytaje se za hrudníček.

„Ale co by, vysmrkáš se a rýma bude pryč."

Sedl jsem si zase ke knížce a myslel jsem si, tak, teď mám chalupu se strašidýlkem.

Příštího dne zaklepal zas: „Ty, mně je tam horko, sotva lapu po dechu. Jak tam mám vydržet, no řekni."

„Tak ten vikýř zase pootevřem, pojď." Udělal jsem ve vikýři škvíru. Půdníček zkusil dýchat, kroutil hlavou, jako že to není ono, ale nechal jsem ho tam a spěchal ke knížce – měl jsem zrovna rozečtenou moc pěknou kapitolu.

A klepal zas, hned příštího rána: „Ty, z trámů trčí plno rezavých hřebíků, jak tam mám běhat, když se můžu každou chvíli škrábnout?"

To už jsem byl trochu rozmrzelý. Jestli jsem přijel na chalupu, pak proto, abych si užil ticha. Teď abych byl pořád na trní, kdy se zas nájemník ozve.

„Jaký je to život mezi rezavými hřebíky?“

Kňoural tak bolestně, že jsem popadl kleště, pár hřebíků jsem vytahal a řekl: „Tak, a teď už dáš pokoj. Jestli zas s něčím přijdeš, už ti neotevřu.“

Ale klepal zas. Když jsem neotvíral, spustil za dveřmi: „Co bude s těmi pavučinami? Mně už se věšejí i za uši. Kdo tam konečně udělá pořádek?“

To mě už dopálilo, otevřel jsem a vtáhl ho dovnitř:

„Poslyš, ty si vymejšlíš. A proč? Protože nemáš co dělat. Na takové chalupě každý něco dělá, štípe dříví, pleje jahody... nebo čte knížku, to je, abys věděl, taky práce. Ale co ty? Jenom lajdačíš.“

Nafoukl se: „Co? A kdo tady dává pozor, aby okýnkem netáhlo, aby se někdo nepopíchal hřebíky, kdo počítá pavučiny – už jich zase přibylo.“

„To není žádná práce. Musíš dělat nějakou pořádnou,“ a teď mi něco napadlo. „Budeš hlídat střechu, aby nám ji vítr neodnesl. Poslouchej, jak už zase fouká. Jsi přece Půdníček. Nebo ne?“

„Jo, Půdníček,“ řekl důstojně.

„To je pravá práce pro tebe. Ale budeš ji dělat, jak se patří. Nesmíš spustit střechu z očí, ani na chvilku. Jestli nám ji vítr sebere, bude s tebou zle.“

Měl očka vykulená, posmrkl a šoural se ke schodům. To je ono, pochvaloval jsem si, teď dá pokoj.

A dal. Tři dny jsem ho neviděl.

Třetí den jsem ho našel, jak sedí na schodku, zaklepat si netroufl. Dělal jsem, že ho nevidím.

„Jeden dělá, co může, a vděku se nedočká,“ mumlal jako pro sebe. „Spadla snad střecha? Nespadla. - Člověk by řekl, že někdo přijde a řekne, Půdníčku, dobře jsi hlídal. Ale kdepak. - Nebo kdyby řekl, už ses nahlídal dost, pojď, trochu si popovídáme. – Nebo si zahrajeme karty.“

Neudržel jsem se: „Ty umíš hrát karty?“

Ožil: „No a jak! Vždycky vyhraju.“

„Tak to asi švindluješ.“

Zachichtal se: „Já dělám kouzla, víš? Přece jsem strašidlo. Tak co, máš tu karty?“

To tak, ještě se nechat obehrát šizuňkem. Vůbec, měl jsem ho dost. U čerta, jsem

tady přece proto, abych měl pokoj od lidí, natož od strašidel. Chci si číst a přemýšlet a ne trnout, kdy mě zase vytrhne.

„Abys věděl, karty hrát nebudu. Nemám s kým. Ty totiž nejsi. Každý vzdělaný člověk ví, že strašidla nejsou, a já jsem velice vzdělaný. Jestli tě vidím, je to klam. Jestli tě slyším, je to zase klam. Pravda je, že nejsi."

Stál jsem k němu zády, ale i tak jsem věděl, že strnul. Pak promluvil, tak vážně, jak by se od strašidla nečekalo: „Ale přece... ať už něco je či není, můžeš přece věřit... věřit, že to je, stačí jenom chtít."

„Prosím, ale já nechci!" vykřikl jsem hruběji, než jsem mínil.

Za mými zády dlouhé ticho. „Tos mi dal ránu. Já se tady dřu, oka nezamhouřím, aby ti střecha neuletěla, a ty ve mně nevěříš, ani nechceš. To znamená, že až zaklepu, neotevřeš mi."

„Neotevřu, protože nezaklepeš. To, co není, neklepe."

„A když ti aspoň přes dveře popřeju dobrý den..."

„...bude to klam."

Bolestně vzdychl: „Víš, jak mi je? Co se mnou teď bude? Když říkáš, že nejsem – a já ti tak věřil, a pořád věřím, i když jsi na mne zlý – když to říkáš ty, abych teď pochyboval i já, jestli jsem nebo ne. Jak můžu hlídat, střechu, když nevím, jestli nejsem jenom...no..."

„Klam."

„Klam. Jaký to bude život! - Nu měj se tu dobře."

Oddechl jsem si, konečně sám. Ale nějak se mi nedařilo těšit se z knížky a z ticha. Ostatně, docela ticho nebylo, v komíně hučel vítr. Seshora ke mně doléhaly divné zvuky, jako by tam někdo rejdil, ale Půdníček to už nebude, to asi rachotí břidlice na střeše.

Byla noc, vítr zesílil ve vichřici, chalupa se třásla, střecha praskala. Kdybych měl na půdě Půdníčka, třeba by ji uhlídal. Jenže Půdníček není. Leda bych v něj věřil. Ale nevěřím, tak aspoň jsem se rozhodl.

Jestli mi střecha ulítne, bude to má vina.

Ilja Hurník (nar. 1922 v Porubě) – hudební skladatel, pianista a spisovatel. Mj. autor oper *Dáma a lupiči*, *Rybáři v síti*, *Diogenes* aj., povídkových sbírek *Trubači z Jericha*, *Proč pláče Metuzalém a jiné povídky*, novely *Mokřice* či vzpomínek *Dětství ve Slezsku*.

KLAVÍR

Jakub Chrobák

Po poledni jednoho z posledních dní mého prapředy se srpek slunce lomil o špice kola a na hrobech halenkovského hřbitova vytvářel mihotavou stínohru. Dnes poprvé si uvědomil, že hřbitov neznatelně přechází v pole a jeho mrtví tak zůstávají tam, odkud nikdy neodešli, i když je události odvanuly kilometry daleko. Jistota posledního místa: promyšlené soukolí života neznatelně sedajícího v hlíně čerstvě navršeného rovu se za pár měsíců poslušně zarovná s okolím a bude připraveno k zapomnění. Něž se tak stane, ještě jednou, naposledy, důsledně pozpátku přehrát svůj život!

„Honery a pagát."

„Nic, ale na pagáta flek."

„Taročky."

„Už."

„Na pagáta víc," řeklo to v něm a za něj a tak bylo.

Hrála se tehdy jedna z nejpozoruhodnějších her, jakou kdy obecní hospoda Lidový dům viděla. Stařiček zpočátku jen přihazoval taroky, ale pak převzal iniciativu a během dvou kol bylo jeho vítězství neodvratitelné. Čtyři kola před koncem vyhazoval s pomalou elegancí své karty, ukazováčkem si pokmitával do taktu, když nutil své protihráče vytáhnout konkrétní kartu, kterou museli hodit podle železných pravidel hry a staříčkova plánu; celý rozjařený hru zakončil. Nechal si spočítat výhru, zaplatil, objednal po štamprli a: „Zítra jdu objednat klavír."

„Klavír, no pravda, a jak ho sem narveš?" Stařenka byla klidná žena, ale poslední staříčkovy výpady proti klidnému chodu rodiny ji děsily. „Střechú!" To dlouhé „ú" se protáhlo do vzrušeného opojení z očekávání věcí příštích.

Když přijeli hasiči, stařenka proti všem zvyklostem sáhla do studeného kouta světnice a pořádně si nalila. Staříček venku se zlověstnou radostí popisoval průběh akce, kterou přehrával z plátna své představy: „Tak, chlapi, toto je štverec, který přesně vychodí mezi trámy, takže nosnost střechy zostane. Tady to nařežem..." „Ale čím, dědo?" přerušil ho nejmladší z dobrovolných hasičů, třicátník sedící na střeše s metrem

v ruce. „Jak, čím? To ste hasiči? A dyby hořelo?“ „Tak střecha spadne prv.“ „No,“ stařík zapochyboval. „Dlátem uděláš ďuru, strčíš plát a jedeš,“ už zase se radoval: „a tak v každém rohu.“ Stařence v té chvíli uteklo mléko a měla nejasný pocit, že ti hasiči sú stejní blázni.

Ale skutečně, v parném dni ti chlapi opatrně odkládali tašky, dlátem vysekávali otvory na plát pily, potom (jeden ze střechy, druhý z půdy) řezali až na konec pomyslné, stařičkem vymezené čáry, kterou on s milimetrovou přesností rozpoznával z chodníku.

Po několika hodinách se desky s rachotem zřítily na půdu. „To je dřeva, nemusíme kupovat,“ jásal stařík a rozléval slivovicu.

Když dva hasiči, zaprášení, ale rozzáření, sešli dolů, sesedli se s ostatními kolem stařička už zas se zdviženým prstem přehrávajícího své obrazy: „A včil je to lehké. Vynesem desky,“ „Šaks je chtěl ztopit,“ připomenula stařenka. „A do baráku poteče,“ pravil klidným hlasem stařík a pomrkával po hasičích, kteří (zcela ponořeni v jeho představě) zapomněli na předchozí slova. „Já zametu a budu ukazovat, kam ten klavír.“

A tak se v lesklém slunci pomocí důmyslného systému kladek objevilo na halenkovském nebi malé křídlo, které bez nejmenšího doteku s okolní střechou vplynulo do připraveného prostoru. A bylo tam. Pomocí klihu a podpěr vrátili hasiči odřezané desky na původní místo, podávali si se stařičkem ruce a chtěli odejít. „A co ta střecha?“ snažila se stařenka hájit zbytek domu. „Šak my přijdem, musí to zaschnút,“ odpovídaly jí hlasy mužů mizících se stařičkem v čele.

K večeru se vrátili. Stařenka, která se přistihla při představě stařička hrajícího na mši na varhany a cvičícího doma svaté písně, zkoumala jejich tváře. Ale nespatřila nic. Blaženost zračící se v každém jejich pohybu ji odzbrojila. Když na střechu nasadili zbylé tašky a loučili se, dokonce jim zamávala.

Následující dny se po každém obědě domem rozléhaly silně vibrující disharmonické zvuky, které rozkmitávaly skřidly a drobné kousky prachu. „Ruky už by asi věděly. Bílé sú pro pravú, černé pro levú, ale to si je mám křížit?“ brblal si stařík a opět se pokoušel ve velmi akrobatické pozici o melodii. Znovu a

znovu kladl ruce na klaviaturu a pokoušel ducha hudby zděšeně mizícího po první taktech. Téměř pravidelně úderem druhé sestupoval z půdy rudý vzteky a beze slova mizel. Vracel se k večeru a vždy vedl nějakého hosta.

„Ne, strýcu, není to rozladěné," řekl pan řídící.

„No tak zahrajte ‚Za tú horú'!"

„Prosím," a učitel skutečně hrál.

„Tak pozor, tak ty ruky sú jinak, musijá hrát zarazu," ale nahlas pronesl: „A beztak je to falešné, to umím též!" a vyprovázel pana řídícího. Pak se vrátil a po paměti kladl prsty jako on v naději, že už konečně teď; ale zase to byly jen nejasné známky melodie. Dlouho do noci pak sedával při otevřeném vikýři a poslouchal halenkovské noci. V nepravidelných intervalech pak usedal ke klavíru s novou nadějí. Vyzkoušel už snad všechny varianty, přišel i na to, že akord lze zahrát pouze současným zmáčknutím určitých přesně daných kláves, ale stále nedokázal přecházet od jednotlivých tónů k melodii. Nešlo o to, že neměl usilovnost, ale šlo o rozechvělou nedočkavost, která chtěla vše hned teď a tady a nesnesla odkladu.

Lidé se ale staříčkovi nevysmívali, naopak. Střídaly se návštěvy učitelů a pokoušely se staříčkovi vysvětlovat posloupnost jednotlivých kroků při cvičení. On je poslouchal, děkoval, pak je vlídně vyprovázel, několik hodin se lopotil důsledným plněním jejich rad, když se ale nedostal dál než ke dvěma taktům, odsedl a v okně pozoroval halenkovské nebe.

Přišli i dva primáši z okolních cimbálovek přemlouvající staříčka, aby si vybral jiný nástroj. „Cimbál je krásný, husle sú husle, ale klavír. Tělo, keré si do hospody nevezneš, struny, ten důmyslný systém šňůrek a kladívek, černá a bílá, deň a noc, husle sú husle, ale klavír," krčil rameny staříček a vzpomínal na dávné otevřené okno jakéhosi mlhavého letního bytu s nejasnými už obrysy cvičícího děvčátka. „Poď už spat, klavír ti neuteče," přerušila ten obraz stařenka mateřsky beroucí staříčka za ruce a pod rukou. A ta vzpomínka najednou zmizela, vystřídána mnoha jinými obrazy jeho kousku pole, stařenky v bílých svatebních šatech, dětí.

Přesto se staříček ještě jednou pokusil. Poslední zoufalou nadějí se mu stal mladý muž trávící na Halenkově prázdniny. „Dneska naposledy," řekl si a vydal se za ním.

„No a myslíte, že byste mně to ukázal?" ptal se stařiček mladíka, když jej přivedl do svého podkroví a nechal si zahrát jakousi melodii, kterou neznal, ale která mu učarovala.

„Myslím, že ne," řekl mladík: „Nejde tu o nic než o čas," dodal s povzdychem, kterému stařiček až příliš dobře rozuměl. Seděli spolu ještě dlouho do noci, stařenka je pod různými záminkami několikrát kontrolovala, ale neshledala na obrázku stařiček a mladého muže stojících pod otevřeným oknem nic závadného a tak mizela. „No, ale je to pěkný klavír," pohladil před půlnocí stařiček nástroj a vyprovodil hosta vzpomínaje na těch jakoby dávných čtrnáct dní, během kterých prošel dějinami hudby od lidové písně k Wagnerovi a pochopil, že na hudbu už mu nezbývá času. Na klavír nechal padat prach a později dokonce nadávky každou neděli, kdy se vracel ze mše a hospody s poněkud vyšinutým smyslem pro proporce a pravidelně o klavír zakopával a škaredě si oň narážel žebra. Je pravda, že potom klavír nábožně hladil a mumlal mu cosi, co znělo jako omluva.

Jednoho dne ale zaklapl víko, které se za jeho života už nikdy nezvedlo.

JAKUB CHROBÁK

ASI BEZ NÁZVU

Rukama
s vlhkem nabíráme
cáry tmy
z neoraných polí
(steskem barvené...).
Aj! Furt to bolí;
věnce klademe.

Vendryňský poetický magazin

Vojtěch Kučera, Kosmákova 21,
615 00 Brno - Židenice
adalbert.weles@centrum.cz
http://www.weles.cz

BŘETISLAV KOTYZA

Koně

Vracím se
k výběhům a stájím hřebčína
kde jméno žízně
hovoří o napájení
Kde jméno země a vody
  Morava Magna
hovoří jazykem vědmy
Vracím se ke koním
abych znova zůstavil
měřítko nahé dokonalosti
Vracím se k sobě
abych olepil slámou
pravoúhlé myšlení
technické zběsilosti
  Když koně
velkým a klidným okem
pozorují příchozí
  a v plném světle
předvádějí nenucenost
vlastní dokonalosti
Svoji neměnnou krásu

Vracím se ke koním

Koncem měsíce srpna

Chodníkem přes ovocný sad
pozdě odpoledne vracím se domů
koncem měsíce srpna

V sepraných kalhotách pokládá trávu
šedivý muž
Žena
plátěné šaty
přes boky lenivě zadrhlé na knoflíky
tancuje s hráběmi
  sobě pro radost

Chodívám pěšinou přes ovocný sad
ke svému stolu
v posledním patře paneláku
Za dveřmi
konec léta
kapesním nožíkem
  pastelky ořezává

Břetislav Kotyza (1942) - pracoval jako kulturní pracovník ve Zlíně, designér, animátor a reklamní pracovník krátkého filmu na tamějším Kudlově. Nyní je v důchodu, žije ve Zlíně.

BOŽENA SPRÁVCOVÁ

Něco z Východu

Vari,
to ne verše.

To ptačí křídla
rozložit na slunci, aby oschla.
Tak letky, tak pírka.
Aby světlo,
aby světlo očí
mohlo vyčistit to všechno,
do posledního písmenka.

Tak sedí král ve vysoké židli,
v trůnu,
a vypadá to jako karta.
Král je tuhý.
Jeho kůže, je-li kůží,
šedá, betonová.
Král - socha. Ruce má useknuté v zápěstí.
Z pahýlů mu rovně tryskají dva proudy ohně.
Je možno krále rozehřát:
Beton jeho obličeje, krku, hrudi se pak zbarví
nesměle, potom směleji červeně,
oranžově.
Ohňové proudy z pahýlů se tehdy ohnou
do oblouků,
poztrácejí na síle.
Král má na hlavě korunu z pícháků,
jako by byl Sochou Svobody.

Někdy se stane,
že král se zvedne sám, černohnědý,
lesklý tukem,
za korunu dredy,
za nos probodenou placku,
za panděro volský měch.
Sukénku hravou, ozdoby z ptačích kostí.
Syrový prasečí puch.
Ruce má zdravé a tančí -
je kanibal.

Tehdy je Lyka ve své kůži.

* * *

Ty housle se na ni samy vrhly.
Jako by se stébla chytly. Obsedly ji?
Dřív ji ničí housle nezajímaly,
a když někdo naladil svou violu o něco hlouběji
než měl, kochala se tím,
dobytek špinavej.
Tyhle jí samy nalezly do rukou, toulavá kočka

v domě na prodej
v Nové Pace.

Padesát let je nikdo neměl, krásné.
Vypůjčila si je nadýl.

Když to měřil Mistr houslař v prackách,
když říkal *dušička dobrá,*
třásla se Lyka jako by vyšetřoval ji.
Třásla se strachem Kostěj Nesmrtelný,
duši schovanou v křehké věci
někde mimo. Hraj,
musíš hrát přes mrtvoly.
I přes svou vlastní.

Nedočká se ničeho,
Nedočká se pochvaly,
jedině v případě žebroty.

Líbí se jí taková dohoda.
Bude se ji snažit porušit
stůj co stůj.

***

Lyka myslí:
Blíží se to, Milý.
Blíží se ta chvíle, kdy mne zklameš.
Lyka si nedovede přestavit,
jak to uděláš – ale ty si vždy víš rady.
Jak uděláš, aby si tvůj unik,
tvou zradu neosedlala jako cvičení
uložené mistrem?
Zenovým mistrem Cihlou.
Třeba jak stojíš v hnědém průjezdu,
s rudým pláštíkem a nožem,
a čekáš na Lyku.
Uděláš oči protentokrát tak rudé, Moši,
a pohled tak hnilobně něžný – fuj! -
až se z toho sám znechutíš.
Vtiskla by obličej do dlažebních kostek,
Arana,
rozžhavená lžíce na rty, zasyčí zámek
namnohokrát.
Anebo jiná hnusná hra,
to když se převlékneš za starou bábu
a začneš Araně chválit velkého
vytahaného kocoura,
co je bílý jak plesnivý česnek,
a právě tak boulovatý. Probudíš tím
kocourem takovou lítost,
že si ho vezme domů a žije s ním až doteď.

Božena Správcová (1969) - autorka několika básnických sbírek (např. *Guláš z modrý krávy, Výmluva*)

TATJANA GROMAČA

Milenci

Tlustý a tlustá se líbají v samoobsluze.
Jejich šťavnaté, růžové jazyky
se neobratně opírají jeden o druhý
jako dvě placičky na pultu pekařského
stánku.
Když se líbají, nemohou být přivinuti jeden
k druhému
Dotýkají se jen ve dvou bodech:
vršky svých břich a ohnivými plamínky
jazyků.
Po milování
se válejí nahatí po prostěradlech
jako dva šťastní hrošíci
v bazénu zoologické zahrady:

Tlustý masíruje tlusté chodidla
v pozadí je slyšet hlas moderátora
televizních zpráv
a ona ho krmí dršťkami nebo droby
které stojí v hrnci dole vedle zhlavce.
Potom mu asi obléká své šaty
a maluje ho křiklavými rtěnkami.

Neohlížejí se na fleky na polštářích
ani na drobinky chleba na prostěradlech
na chlupy, strie, celulitidu
ani na křečové žilní kolejnice
na svých krátkých nohách.
Nejsou frustrováni hospodářsko-politickým
stavem státu,
ani špatnými podmínkami v bydlení
ti dva vášnivý soběstační tvorové,
ten dokonalý hermafroditní závin.

Nevím, co mi bylo

Té noci nepřišli staří zákazníci
skoro jsem usínal teplem
když jsi vešla a řekla *Kilo chleba*.

Otřel jsem si ruce o zástěru
a stál nějak podivně zkamenělý
jako by se mi něco dělo v hlavě
a pak přecházelo až dolů, do bot.

Nevím, co mi bylo.

Tvoje nohy v roztrhaných nylonových
punčochách
jaké se prodávají na Trešnjevské tržnici.

Bylas jedna z těch holek
které chodí kolem celou noc
pak nad ránem, vyhladovělé z alkoholu
zajdou pro kousek horkého těsta.

Odešel jsem dozadu
a zabalil pár buchet do mastného papíru,
do takového jaký mívají v masnách.
Řeklas *Nemám na to prachy*.
Nevadí, odvětil jsem.

Přeložili Branka Čačković a Jiří Hrabal.

Tatjana Gromača (1971) – patří k nejvýraznějším talentům současné mladší básnické generace v Chorvatsku. Vystudovala filozofii a komparatistiku na FF v Zagrebu; nyní žije a pracuje v Pule. Kromě poezie se věnuje i próze (román *Crnac /Černoch/*, Zagreb 2004) a publicistice (píše do *Feral Tribune*). Výše zveřejněné básně jsou ze sbírky *Nešto nije u redu?* (*Něco není v pořádku?*), jejíž první chorvatské vydání (2000) bylo rozprodáno během tří měsíců. Tato sbírka byla již vydána i v německém (2003), srbském (2003) a slovinském překladu (2004).

JAN STRZĄDAŁA

Anděl

Bílý most
mezi bílými skalami
běžel jsem po jeho bílých deskách
a zastavil mě anděl
Rozkolébal bílý vzduch
naklonil se k mému unavenému srdci
zeptal se kam běžím
Ničeho jsem se už nebál
dokonce ani toho že nevím
Most se zachvěl
a celé nebe mi spadlo k nohám
teprve tehdy jsem ucítil že letím
Nebyl tam vůbec žádný most.

Z polštiny přeložil Libor Martinek

...PRÁVĚ JSEM VYHRÁL ZÁJEZD DO VSETÍNA, ALE BOHUŽEL V NĚM BYDLÍM... JMENUJI SE UMBERTO E. A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO AUTORA PŘÍRUČKY "NARATIVITA A VZNEŠENO U KIJAŠČENKA"

1

DNES TO MOŽNÁ BUDE TROCHU MONOTÓNNÍ, ALE POTOLIKA LETECH JSEM SE ROZHODL, ŽE VÁS SEZNÁMÍM SE SVÝM KOMÍČKEM...

2

...JSEM TOTIŽ LÉKAŘ – MÁM TO KONECKONCŮ V RODINĚ... NO VIDA, JE TO VENKU, TAK DALŠÍ PROSÍM...

3

...LITERATURA A LÉKAŘSTVÍ JDOU RUKU V RUCE OD NEPAMĚTI, VŠECHNY TY ROMÁNY O NEMOCNICÍCH, BLÁZNECH, VETERINÁŘÍCH...

4

...BOHUŽEL, ČTENÍ I PSANÍ JSOU VELMI SEDAVÁ ZAMĚSTNÁNÍ, COŽ S SEBOU NESE...

5

... ZKAŽENÝ ZRAK A HEMOROIDY... TAK SE PŘEDKLOŇTE, PROSÍM...

POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ

6

ISTVÁN VÖRÖS
PŘÍBĚHY Z PŮJČOVNY LIDÍ

Jeden můj den

Povím vám, co se mi jednou stalo, tehdy se mi přihodilo něco, co se nemohlo toho dne přihodit nikomu jinému. Anebo je každý den takový? Tomu nevěřím. To co se stalo, přesněji, to co jsem udělal, nelze pochopit. Pokusím se to tedy co nejstručněji a nejsrozumitelněji popsat. Nestojím o spisovatelské vavříny, ale od někoho jsem už slyšel, že dokáže myslet už jedině při psaní, tak to taky zkusím.

Nikdy jsem si vážně nevšímal slova život. Takové ty výrazy jako: Co ty víš o životě, nebo: Život je jinde. Ten balónek, který uplácali z neviditelné hmoty, jako sněhovou kouli, a připlácli k tomuhle slovu, ten balónek bych zbytečně bral do ruky, neroztopil se, ale najednou jsem jenom v ruce neměl nic.

Za svítání jsem se probudil tím, že někdo nervózně klepe na dveře pokoje. Rozmrzele jsem otevřel oči, skrz tmavý tenký závěs nepronikalo ještě žádné světlo. Byl konec listopadu. Byl jsem sám ve dvoulůžkovém kolejním pokoji, spolubydlící byl, jako obvykle, někde pryč.

Dovrávoral jsem ke dveřím, mezitím, jako by šlo o život, další nervózní klepaní. „Kdo je?" vřískl jsem.

„To jsem já, stala se hrozná věc."

Dveře se otevřely, vážně to byla ona. Německá slečna, která bydlela na patře, a která mě už nějaký čas stíhala svým neodbytným přátelstvím. Vpadla do pokoje. „Andrea umřela," řekla, zasyčela nebo se spíš pochlubila. Andrea byla její spolubydlící, kterou jsem si oblíbil mnohem víc než ji, ve třech jsme po večerech často vysedávali u čaje a naše povídání bývalo tehdy neuchopitelné jako čajová pára.

„Umřela?" zopakoval jsem pochybovačně. Jazyk ovládala dobře, ale přesto nebyla neomylná. To slovo znělo podivně.

Beze slova vyběhla na chodbu, já za ní. Dveře jejich pokoje byly dokořán. Uvnitř svítila jenom stolní lampa. Andrea ležela v posteli, natažené strnulé tělo, ústa otevřená. Vypadalo to, jako by před smrtí měla velké bolesti.

„Zavři dveře," pokynul jsem.

Ne že by tam venku byl nějaký hluk, ale když se dveře zavřely, ticho citelně zhoustlo.

„Nevím, kdy se to stalo," řekla a svalila se na svou rozházenou postel. „Když jsme šly spát,

ještě jí vůbec nic nebylo."

„Máš zrcátko?" zeptal jsem se.

Otázka u ní způsobila téměř paniku: „Zrcátko? Na co zrcátko?"

„Potřebuju ho."

Zmateně vstala, jako by měla přiznat nějakou porážku, a z kabelky vyhrabala kapesní zrcátko.

„Ale nedívej se do něj," dodal jsem rychle.

Vzal jsem zrcátko a podržel ho nad Andreinými ústy.

Tak uběhla minuta. Potom ještě jedna. Venku se mezitím rozednilo, z dálky zcela zřetelně zaznívalo fatální rachocení tramvají. Zrcadlo zůstalo suché, jako bych ho přiložil ke stěně. „Umřela," řekl jsem sklíčeně: „Jdu se vysprchovat. Ty se zatím taky oblékni!"

V modře vykachličkované místnosti nebyl nikdo. Pára stoupající z horké vody na chvíli všechno zaplnila a zapařila malá okna a zrcadlo nad umyvadlem.

„Musím ji vzkřísit," rozhodl jsem.

Zavřel jsem vodu, za několik minut, už učesaný, oblečený, jsem zaklepal na dveře Andreina pokoje. Nikdo neodpověděl, opatrně jsem vzal za kliku. Německá slečna spala opřená o psací stůl.

„Říkala jsi to kromě mě ještě někomu?" zeptal jsem se.

„Ne," odpověděla zpod lokte.

„Tak to nikomu neříkej a do pokoje nikoho nepouštěj."

„Ale přece ji musíme odsud odnést, ne?"

„Odnést?"

Konečně zvedla hlavu: „Co chceš dělat?"

„Otevři okno," poručil jsem, „ale závěs zatáhni. V pokoji se ochladilo a setmělo. „Vypni topení. Jdeme."

V tom syrovém, tmavém dopoledni bylo obtížné sehnat potřebné věci. Obchody jako by se vyprázdnily. Tramvaje skřípaly nejen v zatáčce, ale i na rovině. Netečně jsme projížděli městem. Konečně jsme měli v igelitce deset balíčků gázy, láhev nerafinovaného olivového oleje, lahvičku jablečného octa. Když osmnáctka zahnula před barokním kostelem, právě zvonili poledne.

Už abychom to měli za sebou, pomyslel jsem si. Nebál jsem se toho, že se to nepovede, prostě jsem jen neměl trpělivost zabývat se detaily. Hlas zvonu pozvolna, houpavě utichal.

Německá slečna se dívala z okna tramvaje do prázdna. Viděl jsem na ní, že chce občas něco říct, ale nejspíš nepovažovala za vhodné

promluvit. Bylo jen možné cítit, jak průtrž nevyslovených vět způsobuje v její tváři drobná trhnutí.

Snažil jsem se nedbat na nákup těžknoucí v ruce. Vyhlížeje z okénka tramvaje upřeně jsem se snažil najít někde mezi dvěma k sobě natěsno postavenými domy škvíru, která vede na onen svět. Tramvaj mě zatím odvážela dál. Najednou jsem na jednom místě zahlédl záblesk světla.

Rychle jsme vystoupili na příští zastávce. Utíkal jsem rychle zpátky. Za mnou kroky německé slečny. „Tady je ale nebezpečno," volala zadýchaně.

Nemýlil jsem se. Škvíra se už rozevřela tak, že by se protáhla dětská hlava. „Ty teď běž domů, umyj ji čistou houbou a octovou vodou od hlavy až k patě, potom ji pevně oviň gázou. Celou, kromě obličeje." Potom jsem vstoupil do příležitostné brány mezi dvěma domy, která se, jak jsem věřil, otevřela jen pro mě a pouze jedenkrát.

Tam uvnitř bylo všechno měkké a sametové. Přinejmenším když si na to vzpomenu. Potom se za mnou vchod otevřel a ve škvíře se objevila zvědavá hlava německé slečny: „Kdy se vrátíš?"

„Do setmění jsem tam," odpověděl jsem.

Když jsme kupovali ocet a gázu, ještě jsem tenhle výlet do jiného vesmíru vůbec neplánoval. Byl tam neuvěřitelný babylon a čurbes. Čerti, andělé, spasení i zavržení, duše svržené do očistce i ty čisté jako lilium, všichni tam byli namačkáni na jednom místě. Procházeli jedni naskrz druhými, ani si neuvědomovali sebe navzájem, byli na stejném místě, a to místo by se vešlo do náprstku.

Je to teď nebo není onen svět, bručel jsem si pro sebe.

„Není," mávnul křídly jeden svůdný anděl.

„Je," poplácal mě po zádech nějaký čert.

„No, jasně," odpověděl jsem jim.

Zkoušel jsem se od nich dozvědět, co je s Andreou. Neodpověděl nikdo.

Potom tuším někdo řekl, že onen svět už sto let nepřijímá.

Náhle jsem zakřičel na celé to nezměrné nic: „Andrea ať je do setmění doma!"

Bylo to takové směšné, že jsem se v mžiku ocitl za zdí, s bolavým ramenem, jako bych snad úmyslně chtěl rozrazit dva domy od sebe, nebo jako bych se mezi nimi chtěl ramenem svévolně nabourat do nějakého bytu.

Už se stmívalo. Polekal jsem se: „Přijdu pozdě."

V pokoji bylo příjemně cítit ocet, jako by se nějaký pulec proměňoval v žábu. Andrea byla pevně zabalena do gázy a vypadala, jako by se už probouzela k životu. Německá slečna se na mě podívala plna očekávání.

To mě vyplašilo. Jak dál?

„Uhodil jsi se do hlavy?" zeptala se a ještě vlhkou houbou mi utřela čelo.

„Teď už můžeš zapnout topení," řekl jsem: „Máš náprstek?"

Nalil jsem do náprstku trochu oleje, potom jsem k ní přistoupil a vylil jí opatrně olej na čelo. Nazelenalý olej vonící po trávě stékal na její oči, potom dále na rty, potom se syčením, jako by to byla kyselina, stékala z brady na gázu.

Neodvažoval jsem se vůbec promluvit, protože i tak už byla přílišná opovážlivost všechno to, co se do té doby se mnou dělo.

„Posaď se!" poroučela vedle mě německá slečna.

To mě dopálilo: „Měl jsem tě raději poslat pryč."

Jenom jsem na chvíli nedával pozor, hned jsem schytal pořádnou facku.

„Co tady se mnou sakra vyvádíte, když spím?" zeptala se Andrea a vsedě ze sebe strhávala gázu.

„Jó, kdybys spala," mávla rukou německá slečna. „Tenhle už chudák sotva stojí na nohou." To řekla a pověsila se mi na rameno.

Znovu jsem dotčeně pocítil odpor. Škubnul jsem prudce ramenem, zbavil se její malé dlaně a vyklouzl na chodbu. Bylo jedenáct večer. V pokojích se už nesvítilo.

Zavřel jsem se v pokoji, převlékl se do pyžama a právě se chystal ulehnout, když znovu někdo zaklepal na dveře. Stál tam funící tlustý vrátný. Máš dole telefon, pravil. Popadl jsem svetr a seběhl po schodech. Když jsem byl na posledním schodu, byla právě půlnoc, tak skončil příběh toho dne.

Ale proč bych to nedopověděl? Když jsem byl dole, vrátný seděl klidně na vrátnici, jako by pro mě předtím vůbec nepřiběhl do pokoje. Četl noviny. Ale naproti na stěně bylo sluchátko položené nahoře na telefonu. Okamžitě jsem ho zvedl, ale na moje opakované nervózní „prosím" nikdo neodpovídal.

„Tak to je blbý," řekl za okénkem vrátný, ale nezvedl oči od novin.

Přistoupil jsem k vrátnici, zaklepal. Vrátný rozmrzele odsunul okénko, jako by právě četl nějakou velice příjemnou zprávu a jako by přerušení četby znamenalo popření zprávy samotné.

„Nevíte, kdo mi to volal?“ zeptal jsem se, protože jeho předcházející poznámka nedávala smysl.

„Nikdo,“ odpověděl.

Když jsem už byl na schodech, křiknul za mnou hromovým hlasem: „A víckrát už to nezkoušej!“

Bylo půl jedné, když jsem zhasl lampičku, ale stejně jsem nemohl usnout. Počítal jsem se zavřenýma očima na nočním nebi ovečky.

Cena hovoru

Když jsem našel v koši pod stolem vizitku, na které byly opraveny všechny jednotlivé údaje, nejen adresa, číslo faxu, e-mailová adresa, telefon do práce, ale dokonce i jméno, zamyslel jsem se. To, co jsem držel v ruce, nebyla jedna, ale dvě vizitky, patřila dvěma lidem. Který z nich mi ji mohl dát?

Nebo si dal jenom změnit jméno? Tak proč potom používá starou vizitku? Bylo devět večer, vytočil jsem jeho domácí telefon.

Odpověděl nějaký ženský hlas. Řekl jsem jeho nové jméno. „Odstěhoval se,“ zněla odpověď. Zajímal jsem se tedy dále a vyslovil jeho původní křestní jméno: „Ještě se nepřestěhoval zpět“.

Náhle jsem pochopil: „Nezmýlil jsem si číslo?“, zeptal jsem se znepokojeně: „Je to půjčovna lidí?“

„Ano. K čemu ho potřebujete?“ uslyšel jsem ze sluchátka.

Když

Když se probudíte s tím, že ležíte na koberci ve vlastním bytě, v ruce ještě svíráte telefonní sluchátko, tehdy se doopravdy zamyslíte. Další podrobnosti přijdou potom. Na zem shozený telefonní přístroj, tvrdé, černé kousky umělé hmoty roztříštěné po koberci. Hlava tupě bolící tam, kde jste se udeřili o nohu jídelního stolu. Je ráno nebo večer, ptáte se sami sebe. Venku je tma, jezdí však tramvaje, do bytu proniká jejich zvonění.

Když někdo zazvoní, stejně neotevřete dveře. Nejistě se rozhlížíte po koberci, pod stolem. Nikde nic. Nevzpomínáte si ani, jak se jmenujete.

z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut

István Vörös (1964) – významný maďarský prozaik, vystudoval bohemistiku a přednáší českou literaturu v Budapešti.

TADEUSZ DĄBROWSKI

* * *

Poznal jsem všechny druhy
lásky je možný je poznat
během jedné noci
navštívil jsem tvé bohaté
teplé a prázdné nitro.

Nemám už skoro nic
ztratil jsem hlavu odevzdal
srdce rozsel tělo.
Rád bych se vrátil k
sobě ale už nejsem.

Déšť se trpělivě zatíná
do krku (není to pravda - nemám
už krk) měl bych už radši
mráz mráz je
rozhodnější

Lámu si hlavu (není to pravda
- nemám už hlavu) abych
se omluvil. Znám
všechny druhy lásky
o které se tolik mluví.

Růžové patro
východu se stává východem
slunce. Ztratil jsem hlavu
odevzdal srdce rozsel
tělo. Chci najít obchodníka

na duši to velké nic
balené pro teplo a pro kamufláž
v bavlnu slov.

(mazurek)

e-mail

Mohla bys mě navštívit, protože se zdá,
že všichni, kteří měli kdykoliv zavolat,
zavolali, všichni, kteří měli kdykoliv
poslat dopisy, je už dávno poslali.
Nemůžu vyjít z bytu, východ tarasí
nabídky velkých obchodů, je jich pořád víc,
kdybys přišla, mohla by sis je prohlížet
kolik bys chtěla, a já bych se díval, jak prohlížíš.
Někdo v tom musí konečně udělat pořádek,
ukázat, že na všechno je místo a čas.
Je těžký svázat se sám se sebou, takže žiji
opřený o lednici, v které bydlí světlo,
o písmo, několik bohatě ilustrovaných časopisů.

Měla by ses objevit. Když jsi ty byla nemocná,
chodil jsem za tebou a četl ti pohádky.
Měla bys poděkovat. Když jsi byla nemocná,
každý den jsem ti tvrdohlavě přinášel stud.

(e-mail)

večer

Opilci opustili svá místa schůzek.
Tření kobylek ztichlo. Poslední
dálkově ovládané babičky se vracejí
bezpečně z poslední mše. Teď
se usadí na lavičkách chytnou se jich z obou
stran a oběma rukama jako by
měly za okamžik odletět a budou
čekat tvrdohlavě na noc budou se koukat
na gumou vymazaný měsíc.

(e-mail)

jídla

1.
Víš, co je dobré? –
ptá se matka z kuchyně.

Nevím, co je dobré. –
odpovídám z obýváku.

2.
Víš, co je dobré? –
ptám se matky z kuchyni.

Prosím, jenom nenasviň. –
odpovídá z obýváku.

(mazurek)

náboženská báseň

Na zem spadla oplatka zimy.
Nikdo to neví jenom děti
které ještě moc neumí
mluvit zdvihají ji k ústům.

V mých rukou se taví
s každým úderem srdce.
Je možný to ještě zkusit
bez pomoci rukou.

(e-mail, Mazurek)

Z polštiny přeložila Stefania Szostok

Tadeusz Dąbrowski (1979) – polský básník a redaktor gdańského literárního časopisu Topos. Autor tří básnických sbírek. Bydlí v Gdańsku.

...je od dob, co se známe, mezi mnou a Daliborem pravidelným jádrem sporu Milan Kundera. Naše myšlenky se pravidelně zapírají čely proti sobě a nad hospodským stolem setrvávají na neústupných a nerozhodných pozicích, protože každý z nás má jinou představu. Ale marná sláva, Kundera je přece jenom nejvýznamnějším žijícím českým prozaikem, přinejmenším měřeno ohlasem světovým. Proto mne překvapuje, že na českém internetu nemá žádnou pořádnou stránku. Pokud pominu skutečnost, že aspoň nakladatelství Atlantis by svému kmenovému autorovi mohlo připravit nějakou informacemi slušně vybavenou prezentaci oficiální, pak je zarážející že neexistují ani žádné stránky amatérské, neoficiální. Podivný vztah máme k svému autorovi. I když na druhou stranu podivný vztah má i on k nám, když odmítá vydat v plen své knihy češtině. A tak nezbývá než navštěvovat Kunderovy stránky v okolním Německu, Polsku...

..., když už asi unaven sluncem, začal jsem být opět nervózní a zaťatý, přiblížil se konec léta. A s ním i překladatelský tábor pro zahraniční studenty češtiny se zájmem o naši literaturu, který jsme s Tomášem a Reném plánovali tak dlouho, až jsem si málem spletl jeho termín. Nečekal jsem toho spoustu. Přinejmenším jsem byl překvapen poměrně velkým zájmem a tím, že se studenti akceptovali podmínky tábornické. Byli na ně sice upozorňování už při „náboru", ale i tak. Nakonec se však ukázalo, že právě takové prostředí napomohlo k bezprostřednosti a přirozenosti. Snad si něco odnesli nejenom z přednášek. Ostatně pomalu přicházejí účastníky přeložené texty, a tak se na stránkách tábora (http://prekladatelskytabor.kotrla.com) bude moci přesvědčit, že i nápady donkichotské někdy opravdu stojí za realizaci. Navíc jsem si mohl zachumlán ve spacáku zavzpomínat na své trampské období a přespat v propůjčeném krásně sci-fi stříbrném stanu. A na rosou pokryté louce v přicházejícím podzimním chladu jsem spal jako nemluvně.

... mne v průběhu uplynulého roku znervózňovalo, když jsem neustále narážel na knihu Dana Browna Da Vinci Code. Všude v zahraničí samé články, recenze, hypertextové odkazy, nadšení čtenářů. Až po roce jsem

zjistil, že už jsem ji dávno držel v ruce. Ale ta obálka! Ta tedy mohla být povedenější. Nesdílím sice nadšení v tak velké míře, jako široká veřejnost, ale kniha to čtivá je.

...jsem se musel strašně rozesmát, když jsem uviděl fotografii Jakuba Grombíře v posledním čísle Psího vína. Slyšel jsem sice něco o spanilém výletu do Ruska. Že by proto má žena nechtěla, ať má tvář pokryje se znovu vousem?

Pavel Kotrla

KRAB JE KRAB JE KRAB...

Jaroslav Kovanda vydává – po dlouhých letech nuceného mlčení je toto okouzlení z vydavatelských možností pochopitelné – už další sbírku; jmenuje se *Chlapec hrající si s krabem*, stejně jako autorova soška na její obálce (Kovanda jako básník, výtvarník a divadelník v jedné osobě si může tento gesamtkunstwerk dovolit). Básně jsou pečlivě datovány a tvoří tak jakýsi lyrizovaný deník z let 1998 – 2003. Některé texty bilancují privátní i globální katastrofy tohoto období, stále však je přítomen lehký humor: *po televizi, milý rodáku, hned po Silvestru*. Poezie Jaroslava Kovandy dokáže vyvážit radost z vyprávění příběhů se zálibou v kontrastech a detailech. Zdánlivě nepodstatné momenty, jako je třeba dítě a korýš zahlédnutí kdysi na pláži, mohou nabývat nečekané důležitosti, stejně jako intenzivní zážitek červnové žízně přebije cestou z centra na kopec hovor o duchu a duši. Námětem básně se tak může stát poznání, že voda z kropící konve voní jinak než ta „obyčejná", stejně tak jako celý zážitek z města Brna se zkoncentruje do verše: *„Grafová o něco líp je oholená / než Agassi"* (ten billboard už sice naproti brněnského nádraží není, ale nejednomu návštěvníku moravské metropole se zapsal nadlouho do paměti). Typická je sympatie k leh-

kému plebejství, nebo spíše buranství: *Mojmír, nebe se kalí*, které ovšem neztrácí kontakt s hloubkou životního osudu. Autor ostatně ve své vzpomínkové knize *Jako kojený anděl*, napsané ve spolupráci s Radimem Kopáčem, píše o inspiraci archlebovskými příbuznými, k nimž jezdil v normalizačních letech jako do vnitřní emigrace: „Možná nebýt osmašedesátého, byl by ze mě dneska salónní surrealistický šulek nebo lettrista." Básník se tváří v tvář krutosti velkých dějin vrací ke konstantám, jako je vůně podpaží. Mnohdy se objevují pochybnosti o vlastních básnických kvalitách, jako v básni *třešně v dešti* – o něčem svědčí i to, že názvy básní začínají malým písmenem. Poezie prostě není záležitostí know-how, ale čímsi, co se zjevuje jen zřídka a nenápadně, jako by prosvítalo skrz silonovou halenku.

Kovandova poetika je napjata jako plátno na rámu mezi Archlebovem s jeho ladně zvlněnou krajinou, pokorně sebevědomou v tradici slavkovské bitvy i žarošských poutí a Zlínem, který má z našich měst snad nejvýraznější genius loci (vzpomeňme, že Dostojevskij rozlišoval města přirozeně vzniklá a města vydupaná ze země – a k těm druhým by vedle jeho Petrohradu mohl patřit i Baťův – a dnes už také trochu Kovandův – Zlín). Tato ukotvenost však nemusí být pokaždé výhodou: některé texty jsou natolik osobní, že bez znalosti reálií budou stěží srozumitelné (*odzemek*, *Velehrad*, *prstenské hřiště*). Jedna báseň se odehrává v Buchlovicích a je nutno poznamenat, že zdejší zámek je vedle vinotéky a arboreta význačný také coby kultovní svatební místo, na jihovýchodní Moravě oblíbené stejně jako karibské ostrovy mezi hollywoodskou smetánkou: *„Jde kolem nevěsta právě ofocená / a malá družička s tím boa od bláta do ní mluví: /* teto já chcu byt s tebú také unesená / co myslíš unesú aj mňa? " Krátké náhodné záblesky tvoří jeden z nejsilnějších textů sbírky, nazvaný *osobním vlakem z Brna do Zlína* (je kuriózní a nepříliš radostnou skutečností, že dvě největší města jižní Moravy postrádají přímé vlakové spojení – ale bude ještě poezie vůbec možná ve světě zbaveném jakýchkoli objížděk?): „Vyškov na Moravě *// do okna přišel žebř / pak babička se strakatým vnukem / jak se vlak rozjížděl / míjel jsem dolní čelist / žvýkající do dálek*".

Nakladatelství MaPa zaslouží pochvalu za vkusně vypravenou sbírku, kterou ilustrují reprodukce autorových soch na fotografiích Jana Trojaka, vtipně pojatá je frontispice, na níž se

prolnulo do obrysů titulní plastiky typicky zlínské panorama. Také text Jana Štolby na záložce, který je svérázným a neservilním holdem básníkově osobnosti, umocňuje zážitek z nenápadné, ale mimořádně povedené knížky.

Jaroslav Kovanda: Chlapec hrající si s krabem (Mapa, Brno 2004)

Jakub Grombíř

„VZDUCHOPRÁZDNO ZA METAFOROU OBRACÍ VÝSLEDEK PROTI NÁM“

Novým svazkem se prezentovala Edice poesie nakladatelství Votobia. Sám název edice je sympatický svým archaismem – stejně jako filosofie je láskou k moudrosti, kdežto svoji filozofii mají i výrobci plenek a fotbaloví trenéři, také poesie psaná se *s* slibuje o něco vyšší zážitek. V tomto případě je očekávání naplněno. **Lubor Jeník** (1940-1994) publikoval v předlistopadovém samizdatu pod pseudonymem Jan Tesárek a jeho posmrtně vydaná kniha shrnuje do jednoho svazku to nejlepší z dvojice sbírek: **Podobizna zajíce** a **Všenáprava**. Názvy přesně vyjadřují rozdíl mezi nimi – první kniha přináší poetistické, carrollovské a morgensternovské hříčky, originální obrazy, které jsou přes všechnu vzdušnost a hravost mrazivé jako „truchlivé zdi koňského hřbitova“, zatímco ve druhé, podstatně obsáhlejší, se dostává do popředí dobová angažovanost (např. oslava svobody v básni *Myš v kulaté kleci*), což může zkomplikovat její přijetí současnými čtenáři. Odpusťme však autorovi, že se mu do textu dostal Franz Kafka; v roce 1984 mohl stěží někdo tušit, že se právě z tohoto spisovatele jednou stane symbol turistického kýče. Sbírka obsahuje také nepříliš šťastné pokusy o nonsens (*Jak vidím svět*, *Půjč mi svou ochuleli)*, není se ovšem co divit, absurdní poezie u nás v těch bezútěšných letech jen kvetla. Některé texty z *Všenápravy*, dovolávající se osobností Vladimíra Holana, Lecha Walesy nebo Ludwiga van Beethovena, jsou daní dobovému pocitu marnosti a hledání nadčasových hodnot, autor zde poněkud popustil uzdu svým sklonům k patetickým proklamacím, působícím trochu nadbytečně, zvláště v sousedství skvělých básní, jako je *Venuše v mušli*, *Čestný slib* nebo *Pří-*

běh třináctileté dívky. Bohatá a originální metaforika se prolíná s intelektuální skepsí, Jeník se představuje jako křehký estét zraňovaný vulgaritou světa, potrpí si na pevnou strukturu svých básní, místy použije i rým, pohádkové a básnické rekvizity dokáže použít v nečekaných a blasfemických souvislostech. Ve vrcholných číslech knihy může spojení něhy a černého humoru připomenout až Wildeovy pohádky. Kniha je šťastně doplněna vzpomínkou autorovy manželky Evy Jeníkové i ediční poznámkou sestavovatelky výboru Terezy Riedlbauchové. Škoda jen (pro Votobii bohužel tradičně) nedbalé jazykové korektury: „*kos zazpíval trilek"* – kdo chce vydávat poesii, měl by znát učivo třetí třídy ZŠ o měkkých a tvrdých souhláskách…

Je dobře vědět, že v disentu působili nejen spisovatelé, kteří po změně poměrů hbitě zapracovali na své kanonizaci, ale také autoři opomíjení, o to však pozoruhodnější. K Jiřímu Tomáškovi, jehož sbírka veršů *Banalita* byla před časem událostí, se zařadil i Lubor Jeník, jehož poetika je sice dosti odlišná, ale naléhavost jeho výpovědi není o nic menší.

Jakub Grombíř

TVOŘ, JAK CÍTÍŠ!

Když se mi poprvé dostala do ruky kniha Oldřicha Šuleře *Nech sa buček zeleňá*! (symbolicky k tomu došlo právě na Soláni při letošním červnovém křtu) s podtitulem *Dopisování se zbojníkem Jankem Kobzáňem, božím člověkem*, zarazily mě dvě věci. To první zaražení bylo jen chvilkové a vyplynulo z mého původu z česko–moravského pomezí: zprvu jsem se domnívala, že titul odráží jednu z dalších krajových zvláštností, kdy u vepřového bůčku je žádoucí nazelenalá barva jako pozitivní kulinářská hodnota. To druhé vyšlo z charakteristiky malíře Jana Kobzáně jako „božího člověka". Přišla mně nepatřičná a spojovala jsem si ji spíše s valašskou pudovou potřebou věci přehánět a fantazijně přikreslovat. Hned po přečtení několika úvodních Kobzáňových dopisů jsem pochopila nejenom, že se mýlím, ale že tu běží o naprosto přesné vystižení Kobzáňova lidského profilu. Kobzáň byl osobností vzácnou, ryze valašskou, utvářenou krajinou jeho srdce, otevřený, vnímavý, ale i drsný a zarytý.

Úcta a okouzlení Kobzáňovou osobou samo o sobě k vydání korespondence nestačí. Hod-

nota a originální poselství dopisů malířových příteli Oldřichu Šuleřovi (t. č. redaktoru v ostravském rozhlase) leží zhruba ve třech oblastech Kobzáňova konání: Kobzáně – malíře, Kobzáně – pamětníka a v neposlední řadě Kobzáně – literáta.

Malířská práce byla Kobzáňovi životem, téměř ve všech dopisech se jí zabývá a pohlcenost tvořením se odrazila ve zkratkovitém způsobu psaní. Že je schopný stylista je z dopisů patrné, a to i bez ohledu na chvat s jakým píše. Do vzpomínání byl Kobzám víceméně donucen, měl ostravskému příteli poskytnout materiál k literárnímu zpracování.

Hovořím-li v Kobzáňově případě o memoárech, musíme to označení přijmout s rezervou, neboť lepší příměr mě nenapadá: jsou to velmi osobité útržky událostí a popisy postav procházejících Kobzáňovým životem a oproti tradičním pamětem mají obrovskou výhodu v tom, že Kobzáň (ale ani Oldřich Šuleř) netušil, že by dopisy mohly být někdy zveřejněny.

Kobzáň se neobhajuje, píše, jak se věci zběhly, důležitá je pomoc příteli, navedení ke psaní. Vrozená skromnost a až jakási přehlíživost k vlastní osobě vedou k upozaděné malířovy osobnosti, čímž Kobzám nechtěně docílil opravdovosti svých textů.

Kobzáňovo svědectví je výjimečně cenné pro valašskou historii: líčení válečné bídy v l. 1914 – 1918 a prostota s jakou ji Valaši čelí, práce na pilách vyplňující Kobzáňovo dospívání, zlínský prvorepublikový život a samozřejmě postava Tomáše Bati, Kobzáňova zaměstnavatele a posléze mecenáše, pražské studie a zápas s měšťáckými předsudky, partyzánská (zbojnická) anabáze a mnoho dalších událostí jsou strhující četbou a mnohé osvětlují. Např. dosti komplikovaná úloha odbojáře Vávry – Staříka je Kobzáněm nepokrytě líčena jako zrádcovská a přitom tento člověk sehrál ještě dosti významnou úlohu v poválečné československé bezpečnosti po roce 1945!

Kobzáň je vynikající pozorovatel: rád lidi studuje, a to nejen fyziognomicky, ale i duchovně (např. srovnání Tomáše a Jana Baťových) a umí vyprávět. Prolínání malířského a literárního je u něj nezbytností, přímo potřebou – snad odtud vyvěralo vzácné přátelství s adresátem dopisů?

Podle způsobu práce na zrodu edice korespondence je možné Šuleřovu zelenou knížku rozdělit do dvou částí, ediční a literární. Osoba editora je stále osobou nedoceněnou dostateč-

ně a jeho jméno se sotva dostane do širšího veřejného podvědomí. Společně s O. Šuleřem editor a vydavatel knihy Dalibor Malina strukturoval a koncipoval dílo do závěrečné podoby, které je promyšleně rozděleno do pěti tématických celků vycházejících z obsahu Kobzáňových dopisů. Každý z pěti souborů korespondence je uvozen navíc Šuleřovou vzpomínkou na určité období malířova života společně s verši z vybraných Kobzáňových knih a umělcovými kresbami. Osobnosti procházející malířovými texty editor krátce představil ve stručných biografických medailóncích zařazených do poznámek na konci knihy. Kobzáňův jazyk, zřejmě pro jeho osobitost, ponechal tak, jak se v dopisech dochoval, a to i se zkratkami tvořícími přirozenou součást malířova chvatného psaní. Co se ale ukázalo být problémem jsou valašské výrazy a obraty. Ke Kobzáňovi přirozeně patří, ale v určitých situacích mohou ovlivnit srozumitelnost textu. Jen u malé části z nich jsem si troufla domýšlet (jak jsem posléze zjistila, tak úplně špatně). Záměrně jsem význam nářečních prvků prověřovala u starší vsacké generace, ale ta rozuměla jen zpola. Proto absenci výkladového slovníčku vnímám jako podcenění srozumitelnosti malířova jazyka a věřím, že se v dalších vydáních objeví (taková krása si nezaslouží jeden nízký náklad).

Šuleřovy vstupy jsou čtivé a milé a pomáhají přiblížit malířovu postavu. Nutno ocenit také spisovatelovu odvahu s jakou zveřejnil i takové partie v dopisech, které mu zrovna nelichotí a s jakou nechává nahlédnout do své autorské dílny: že Kobzáňovy životní zkušenosti mu byly bohatým zdrojem literární práce, je markantní. Zklamáním byla pro mě pouze kapitolka *U partyzánů*, od které jsem si slibovala s ohledem na Šuleřovu knihu *Na srnčích nohách* mnohé, zejména podrobnější popis Kobzáňovy odbojové činnosti za II. světové války. Zdá se mi, že je napsána jakoby z donucení, nahonem, mnohé opomenuto.

Šuleřova a Kobzáňova kniha je činem nesmírně záslužným, a to nejenom pro dějiny výtvarného umění, ale také pro literární historii, valašskou folkloristiku a dějiny Valašska. Pro mě navíc má obzvláštní osobní přínos: jímavě milý Kobzáňův pozdrav příteli „nech sa buček zeleňá!" způsobil, že i cérka z Čech si při slově buček od nynějška nejprve vybaví krásný mladý strom, Jana Kobzáně a až potom tlusté maso.

Andrea Chrobáková-Lněničková

texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty

texty

číslo 35

podzim 2004

Úvodník:

Nacházím-li se v cizím nebo teprve málo prozkoumaném městě a mám z jakýchkoli důvodů prázdno, hledám po vzoru Skácelově místního opilce. Nevybírám si prosvětlené kavárny a nerušící společnost, hledám uřvané muže, kteří chtějí svět o to rychleji, oč odvážněji. Nejinak je tomu v těchto dnech, kdy mlha ve své bezostyšné blízkosti mimoděk odkrývá i cosi z věcí, o kterých se ve slušné společnosti nemluví.

V jednom z karvinských barů se to stalo. Autobus do Ostravy odjel a půlhodinu takto vyšetřenou trávil jsem v pivnici vzniklé jen hrubým nahozením a přepažením bývalého průchodu. Můj bílý svetr a kabát vyjímaly se asi jako pecen chleba o půlnoci na chodníku, o kterém s takovou vášní píše Nezval. Když halas utichl, muži se pohroužili do svých dní. Jen jeden trčel vyzývavě ve své samotě. Vím, že přílišný zájem je v takových případech životu nebezpečný, pozoroval jsem jej tedy jen pootočku. Dlouho se nedělo nic a letmý pohled na hodinky mě nutil k odchodu. Ale pak: „Miluj mě! Neboj se, sem tu, miluj mě!"

Víc jsem nestihl a ani stihnout nechtěl. V šeré už noci se převaloval výkřik. Tápající vysvobození, právě zahlédnuvší svůj výraz. Jakoby vítr vlomil se do nejtenčí roury indiánské zvonkohry a vysoký tón zůstal trčet v hlomozu ostatních. Poezie.

Ode dneška už napořád budu kolem té putyky chodit s poťouchlým svědeckým vědomím. Někdy je k nesnesení těžké být u toho. Jenže, ten prosebný mužský hlas jako by obvolával a nejapně i pojmenovával. Snad i chtěl být slyšen, ale jaksi samozřejmě věděl, že pomoženo mu býti nemůže. Nevěda nic o věcech etikety, jen tak si řval...

Procházím si teď poezií Jana Válka; verš, zpátky, další. Obracím se do svého (beztak neúplného) archivu Textů, tu zatne Pavlova báseň, Jura překvapí, Dalibor si smutně a přesně zateskní, René rozvzpomene se na přátele odkudsi z teplého Peru, či jak... „Miluj mě!"

Jakub Chrobák

Obsah:

úvodník
Jakub Chrobák: ___2

poezie
Jan Válek: Hmyz na trnech___14
Dan Rušar: Šichta___31

próza
Martin Lukáš: Lichý___4_6

překlad
Jurij Andruchovyč: Rekreace___7_11

comics
Michal Jareš: ___16_17

z archivu
Mojmír Trávníček: Dva dopisy o rytířskosti (S připomínkou 100. výročí narození Jana Zahradníčka)___12_14
Autorské osudy: Básník Miroslav Kubíček___21_23

rozhovor
Filip Mikuš: Rozhovor s Jiřím Dědečkem___15,18_20

jen tak
Dalibor Malina: ___24_26

recenze
Petr Stojan: Na hraně jazyka, který nic nesděluje?___26_29
Jakub Chrobák: Kam s ní? Nad prózou Jana Kobzáně.___29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel.: 571 443 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 35, ročník IX., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **http://www.inext.cz/texty**

LICHÝ

Martin Lukáš

Podíval jsem se do zrcadla. Nebylo tam toho mnoho. Únavná vlhkost se usadila všude kolem. Velmi přesvědčivě mě odradila od jakýchkoli dotyků. Rovnováha byla výhradně starostí mých nohou. Cosi však přece jen bylo správně: byl podzim.

V očích se mi zračila vina a na zápěstích mi vystoupily malé žilky. Vodopády vlažné krve proudily zmateně rozhozeným řečištěm. Můj pohled byl zastřený. Listy padaly čím dál zřetelněji. Ústa vypadala, jako by se už nikdy nemohla a ani nechtěla otevřít. To proto, že jsem nedokázal mluvit ani nesouvisle.

Okraje mých rukávů byly roztřepeny na tisíce nitek, které mi stékaly po prstech a padaly do dlaní. Látka mých svetrů se propadala do rozbředlé hlíny. Oka v úpletu rostla do neskutečných rozměrů a noci se zkracovaly…

Škubnul jsem rukou a obsah tuby dopadl na uzavřené víčko. Vymáčkl jsem si do dlaně maximum a hleděl na tu tuhou kaluž. Mokrý pramen vlasů, který se mi zvedal do čela v pravidelném oblouku, se mi spustil nad dlaní. Zlomil se a zůstal viset přes můj obličej jako unavené stéblo. Kapky vody rozrážely ucelenou hladinu mazlavé louže, dokud mi z vlasů neskanula ta poslední…

Byl jiný. Myslím tam na druhé straně. Nechtěli ho poslouchat, protože si všimli, že s nimi chce zůstat až do konce. Neměl se upínat-nezajímal je. Všichni už byli natolik odrostlí, že měli svou vlastní cestu, kterou se alespoň částečně snažili ubírat. Nikdo z nich však nedokázal zmobilizovat všechny své síly, aby svého cíle dosáhl. Jako by jim někdo zakázal se jakkoli vyprostit ze svého společenského zázemí. Nebyl to strach, byla to jednoznačná pohodlnost, jež hubila víru ve vlastní ideály. Často chodil domů přes školní hřiště. Prolézal dírou v plotě, aby si zkrátil cestu…

Průsvitná pěna mi stékala po celém obličeji. Spouštěla se v nakupených patvarech po mých propadlých tvářích. Hledala pevnou půdu pod nohama, ale ani na mém horním rtu nemohla dlouho vydržet. Prameny vlasů se mi kroutily do všech stran a když už nemohly dál, rezignovaně spustily svá těžká těla do mrzutého pohřebiště na mé hlavě. Studený proud, který mi trpělivě vytékal zpoza krku a lámal se přes klíční kost dolů po hrudníku až na břicho, se skvěl neskonalým zármutkem. Několik nicotných kapek na konci dlažby se postupně slilo do jedné, která brzy vyschla…

Nosíval černou tašku. Jeho sešity byly bez názvu. Sedával úplně vzadu a zpříma. Potřeboval dobře vidět; potřeboval ukojit svou vnímavost. Zrakem přejížděl po ostatních, kdykoliv jen pociťoval nutkání rozlítit svou nekonečnou představivost. Vytvářel si své vlastní soudy a pohrával si s dedukcemi. Brzy zjistil, jak by mohl být nebezpečný…

V dlaních, které byly vždy suché, svíral svůj trvanlivý sen a společně s ním i svou utajenou obavu. Držel je tak pevně, aby mu je nikdo nikdy nevytrhl. Rád pomýšlel na sebe samého jako na člověka, jež se potácí ve sledu událostí jako neúnavný novátor silné vůle a neutuchající naděje; na člověka, který se staví čelem k nepřízni osudu a důvtipem svého intelektu překonává situace, které se zdají být bezvýchodné. A právě toto uvědomění si sebe sama v souvislostech tak dlouhého časového úseku jej vždy znovu donutilo rozervat veškerá pouta a mučivě sloužit jediné své jistotě. Nebylo dne, aby se nepřistihl, že je to právě on, kdo se stává iniciátorem svého vlastního nevyhnutelného konce…

Pohodlnost stěny za mnou mě tlačila do zad. Dno vany… Kdybych nepočítal s tím, jak se mi dokážou zkroutit prsty, lekl bych se... Dno vany mi občas připadalo nesnesitelně horké. Jeho kovová plocha se mi přilepila na kůži, až mi ten intimní kontakt začal nahánět hrůzu. Musel jsem se pak nataženými prsty ujistit o jeho teplotě, abych nepodléhal nutkání pokládat ledový kov za ženskou pokožku. Existovalo mnoho takových průvodních symptomů, ale trvalo mi dlouho, než jsem si je dokázal připustit. Jakmile se to však povedlo, cítil jsem se hned o něco líp.

Často jsem dřív přes zrcadlo věšel ručník. Nechápu, jak jsem se někdy mohl bát, že se budu muset ospravedlňovat před sebou samým. Když jsem nervózně pokyvoval hlavou ze strany na stranu, za oparem na skle se míhal můj našedlý obraz. Zrcadlo už dlouho znalo mé ponuré pohledy a muselo je umět vydržet…

Byl člověkem velkých rozporů. Nikdy při svých myšlenkách nedokázal vychutnat každý pól jednotlivě. Neuměl je od sebe odtrhnout. Vnímal je pokaždé jako jeden; ve všech jejich vzájemných důsledcích. Když seděl, cípy jeho košile mu s oblibou padaly do klína. Měl možnost vychutnat si další paradox: oba cípy k sobě tíhly právě tak jako on prahl po samotě a odloučenosti. Začal chtít být sám, ale až v poslední době, poté, co zjistil, jak nicotné je člověk stvoření…

Nikdy mi nemohl stačit jediný ručník. Nenáviděl jsem, když navlhl a stal se dál nepoužitelným

a já jsem potřeboval pokračovat v utírání. Zůstal jsem vždy nějakou minutu stát a v hloubi duše jsem překonával svou patetickou nechuť cokoliv udělat. Cítil jsem, jak to ve mně vře, ale nešlo to utišit. Pokud jsem se přemohl, kladl jsem chodidla na suchý koberec na co nejkratší dobu. Hned, jakmile se mi podařilo získat čistý a naprosto suchý ručník, vyrazil jsem nazpět.

Muselo se dít něco podivného, protože něco ve mně přepólovalo mé tužby…

Ten den, kdy se to stalo, byly mraky hodně nízko, jak už to někdy bývá, ale nepršelo. Ani jediná, krásně bezvýznamná dešťová kapka, nesmáčela zemi. Jen vlhkost spadaného listí visela ve vzduchu a máčela jeho šaty. Vprostřed školního hřiště se chvěla operní pěvkyně a její hlas nepatrně přibíral na intenzitě. Podstavec, na kterém stála, mohl být i bez ní opravdovým mistrovským dílem.

Hlouček jeho spolužáků si hrál s míčem opodál, on třímal svou tašku pevně. Kráčel směrem k plotu…

Ještě než jsem prolezl dírou v plotě, jako každý jiný den, posadil jsem se na zídku pod ním. Myslím, že spolužáci měli opravdovou radost ze hry. Ženu na podstavci jsem skoro už nevnímal. Byla jen další z mnoha…Škoda jen, že ji neslyšeli zpívat… Levou botou jsem vytlačil do rozbahněného trávníku stopu a zvedl se k odchodu.

Za plotem jsem se cítil hned jinak. Když jsem prolézal dírou, všiml jsem si nenápadné dívky, která procházela kolem. Byla jen další z mnoha… Spěchal jsem domů s hlavou sklopenou, ale ona mě dohnala. Byl s ní starší chlapec. Podívala se na mě a zeptala se:

„Chceš, abych tě léčila?"

„Proč myslíš, že potřebují léčit?"

„Protože to vím." Otočila se na chlapce, který stál vedle ní a dodala: „Toto je můj slepý bratr. On si to taky myslí."

Nikdo na světě nemluvil s větším klidem. Nikdo na světě to nikdy nemyslel vážněji. Lehce se usmála a chvíli si mě prohlížela. Pak vzhlédla k bratrovi a řekla mi: „Léčím ho."

Zeptal jsem se, jestli je to pravda a on mi odpověděl.

Martin Lukáš (1985) je absolventem SPŠE v Rožnově pod Radhoštěm, nyní studuje soukromou Jazykovou školu při Střední podnikatelské škole ve Vsetíně. Píše, maluje a hraje na kytaru. Povídka „Lichý" je jeho první publikovanou prací.

REKREACE

Jurij Andruchovyč

Andruchovyčův „legendární" Čortopol, kam na Slavnosti Vzkříšeného Ducha přijíždějí přednést své verše třicetiletí ukrajinští básníci, je ze všech stran obklopen horami. Rekreace jsou příběhem jedné kouzelné májové noci, v níž se však hledání minulého času, ztraceného mládí a znovuzrozené Ukrajiny ve strhujících kulisách bláznivého festivalového reje, ukáže jako pouhá marnost a k ránu se vše rozplyne jako zlý sen. Česky dosud vyšla ukázka z románu v Literárních novinách 16/ 2002 (Čtyři hodiny v autobuse jsou fakt muka…), připravuje se rovněž knižní vydání.

Chrysler-Imperial, předválečný model, jedoucí po horské silnici – tomu se říká paráda. Směle můžeš předjíždět celý ten slavný sovětský autopark, co se valí na Čortopol, dostat se do čela pelotonu a dojet na festival jako první. Cítíš se jako svobodný chicagský gangster třicátých let, jehož starostliví opatrovníci vezou na odpočinek někam na Riviéru, aby ho tam tiše odpráskli v jednom z luxusních hotelů. Takové myšlenky potěší a zahřejí u srdce.

Hryc Štundera a Jurko Nemyryč už skoro hodinu marně stopovali u cesty na výjezdu z Kolomyje, žádný z těch křápů nechtěl zastavit a svézt je, přestože všichni směřovali do Čortopolu. A tu, když došly zásoby nadávek i cigaret a narůstala perspektiva, že zmeškají festival, jak obraz hrůz občanské války vyvstal před nimi znenadání fantastický Chrysler-Imperial s cizí poznávací značkou a příjemný šedovousý pán s v kostkované čepici a šedém cestovním obleku laskavě přibrzdil a vybídl je, aby nasedli. Hovořil výbornou ukrajinštinou, mimochodem také předválečného vydání, z čehož Nemyryč ihned usoudil, že pán v čepici bude emigrant.

„Jsem občanem Švýcarska, doktor medicíny Popel," představil se dědouch, když se rozjeli: „soukromá klinika v Luzernu, kanton Bayonne."

„Štundera," oznámil Nemyryč.

„Nemyryč," oznámil Štundera.

„Velice mne těší, že mám tu čest, cestovat s tak slavnými básníky." zdvořile je omráčil doktor Popel.

„Vy jste o nás už slyšel?" Jurko, sedící vpředu, se k němu dychtivě naklonil.

„My sledujeme, co se na Ukrajině děje," řekl jakoby na vysvětlenou doktor.

„Tak nám půjčte cigáro, protože nám už došly," přisunul se zezadu Hryc.

„Ale prosím pěkně." dvě krabičky výjimečně dobrých „gauloisek" se vynořily z magnátské kapsy pana Popela, na okamžik spočinuly v jeho pravici a přeletěly do děravých kapes potulných básníků.

„Budeme kouřit nejdřív tvoje." rozhodl Nemyryč, ale Hryc naznačil, že ho může... V důsledku čehož začali oba kouřit z vlastního.

„Pane Popel, a nejste náhodou agent Ústřední rady Ukrajiny?" začal se zajímat Jurko.

„Jsem lékař-psychiatr, pane Štundero."

„Já jsem Nemyryč."

„Ach, promiňte, pane Nenemyryči."

„Nejsem Nenemyryč ale Nemyryč."

„Ještě jednou se omlouvám."

„To on si dělá srandu," vysvětloval Hryc: „Toho si nevšímejte. Vy tímhle autem jedete až ze Švýcarska?"

„Ale co vás nemá. Jenom ze Lvova. Koupil jsem si ho ve Lvově."

„To je pěkný auto." pochvaloval Hryc.

„Děkuji, mně se také líbí. Je poněkud starší."

„Pane Popel, mohl byste nám opatřit pozvání do Švýcarska?" zajímal se Jurko.

„Toho nebude patrně zapotřebí," odvětil doktor.

„Chcete říct, že to nebude žádný problém?" pokusil se jej opravit Hryc.

„Nikoliv. Chtěl jsem říci, že lépe bude, pojedete-li do Ameriky. Mohu vám opatřit pozvání do Ameriky."

„Pane Popel – tohle je moje druhá sbírka. Připsal jsem vám věnování." Jurko se téměř ukláněl.

„Ach, uctivě děkuji. Útěk do Egypta? Pěkný název, někde jsem o ní slyšel. Ale vaši sbírku tuším mám," otočil se k Hryckovi.

„To mě moc těší, i když mi ještě žádnou nevydali."

„Ach, tak to mám zřejmě sbírku někoho jiného!"

„Zřejmě jo."

„V tom případě doufám, že brzy budu mít i vaši sbírku."

„Já vám dám svůj rukopis. Mám s sebou kopii. Prosím."

„Ach, to je od vás velice milé. Ale to vás musím odměnit. Deset dolarů, není to málo?"

„Ani ne, myslím."

„Pane Popel, a vás nezajímá rozmístění vojenských objektů v naší oblasti?" zeptal se Jurko.

„Víte, že ani ne? Máte snad něco společného s vojenskými objekty?"

„Kdepak."

„Já si také myslím, že ne. Mne tyto záležitosti

nezajímají. Zkrátka jedu do Čortopolu na Slavnosti Vzkříšení Ducha. Slyšel jsem, že to bude nevšední zážitek. Huculové v tradičních krojích, řízná muzika, lidové tance. To se mi moc líbí. Mám s sebou kameru, natočím si celý film...“

„Jak se vám žije ve Švýcarsku?“ přerušil ho Hryc.

„Víte, je obtížné takto najednou odpovědět.“

„Neznal jste náhodou Hermanna Hesse?“ nadhodil Jurko.

„Seznámil jsem se s ním až na sklonku jeho života. Setkávali jsme se na koncertech barokní hudby. Hermann velice miloval starou evropskou klasiku, zřejmě mnohem více než jazz a Beethovena. Vlastně to také sám říkal, že pro něj skutečná hudba končí Beethovenem...“

„A Freuda jste znal?“

„Freuda? Osobně sice ne, ale chodil jsem na jeho přednášky ještě před válkou v Salzburgu.“

„To už jste ale hodně starý, pane Popel,“ odtušil Hryc.

„Já vždy vypadám mladší nežli ve skutečnosti.“

„A Junga jste znal?“

„Poslyšte, vždyť všechny znát nemohu. Znal jsem některé jeho žáky. Jeden z nich se mnou pracoval v mé nemocnici...“

„Fantastické! A Joyce jste znal?“

„Četl jsem ho. Velmi na mne zapůsobil v době mého mládí...“

„Vy jste ho četl anglicky?“

„Ve franštině, potom podruhé německy...“

„A znáte ve Švýcarsku také básníka Antonyče?“

„Malkovyče?“

„Ne, Antonyče, Bohdan Ihor Antonyč, takový básník.“

„To jméno slyším prvně, ale určitě si přečtu některou jeho sbírku. To je váš kamarád?“

„Jo. Je mu dvacet sedm let.“

„Tak to je ještě velice mladý. Proto jej zřejmě neznám.“

„Hryci, co mlčíš? Spíš?“ otočil se Jurek dozadu.

Ale Hryc nespal. Jenom se chystal otevřít plechovku piva, kterou vyšťoural z útrob Chryslera.

„Odpusťte, že jsem vám zapomněl nabídnout,“ řekl doktor a vytáhl ještě jednu plechovku a nabídl ji Jurkovi: „Bayer. Možná byste rádi něco pojedli? Mám sebou obložené chlebíčky se šunkou a ementálem, nějaké brambůrky, sušenky, kečup, salám, pomerančový džus...“

„Je to moc dobré. A to si všechno vezete až ze

Švýcarska?" zajímal se zanedlouho Hryc, přežvykující a hltající ruměný kousek té nejjemnější šunky.

„Ale kdeže, co vás nemá. To příbuzní mne tak vypravili na cestu. Říkali, že v Čortopolu nebudou mít nic k snědku."

„Máte fajn příbuzné," uznale prohodil Nemyryč: „A v Čortopolu budete bydlet v hotelu?"

„V Čortopolu mám také rodinu. Určitě budu bydlet u nich. Pravda, zdá se, že už všichni zemřeli."

„Jasně. Všimněte si toho malebného šutru, který jako by visel nad silnicí." ukázal Hryc.

„Malovaná Skála," naprosto správně odpověděl doktor.

„Přesně tak! Vy to tady znáte?" vyvalil oči Jurko.

„Vždyť jsem se zde narodil..."

„No né! Tak to musíte vědět, kde je v Čortopolu náměstí Rynek." dovtípil se Hryc.

„Ale jak bych nevěděl, když jsem tam strávil celé své dětství. Můj tatínek měl na Rynku lékárnu. Často jsem si tam hrával v zadních místnostech, kde bylo plno léků v krabicích, retorty s nějakými různobarevnými vodičkami, staré váhy, mušle, exotické sušené rostliny, nasbírané v létě v horách, astroláby, v lihu mloci a hadi, stříbrné prsteny, latinsky psané knihy, teploměry... Schovával jsem se do toho světa, v němž bylo takové ticho a klid, a poslouchal, jak se občas rozezníval zvonek u venkovních dveří, přišel zákazník, slyšel jsem, jak s ním tatínek za dveřmi mluví, byli to převážně prostí Huculové, kteří lékům nerozuměli, potom jsem slyšel, jak hodiny na radnici odbíjejí každou čtvrthodinu, astoužil jsem tam prožít celý život, v těch místnostech zastavěných váhami a bronzovými svícny, kde byla spousta ohřívadel, klystýrek, stříkaček..."

„Prezervativů." prohodil najednou Nemyryč.

„Nevzpomínám si, jestli také prezervativy," pokrčil rameny doktor Popel: „Jisté je, že Huculové je nepoužívali. Vy snad máte s prezervativy nějaké problémy?"

„No, máme, protože když jedeme na Slavnosti Vzkříšeného Ducha…" upřímně přiznal Štundera: „Víte, tam bude spousta hezkých neznámých děvčátek..."

„Inu, v tom případě si poslužte," a ze stejné kouzelné kapsy vytáhl dva prvotřídní „dum-dumy": „To přece není žádný problém..."

„Co bysme si bez vás počali, pane Popel?" usmál se mile Nemyryč: „Ale vraťme se k Rynku. Nezavezete nás přímo tam? My tam máme v osm sraz s přáteli..."

„Milerád, chlapci."

„Zveme vás zítra na večer poezie, budem tam

přednášet." dodal Hryc, který si při tom plnil kapsy chlebíčky a sušenkami z papírových sáčků.

„Milerád přijdu. Děkuji za pozvání. Bude mi potěšením."

Minuli akvadukt a hned za ním motorest Kolibu, Chrysler ladně, jakoby pro svou dokonalost, projel poslední zatáčku před Čortopolem, za okamžik se na svahu po pravé straně objevil pseudogotický zámeček Lanckoronských.

„Nevím, jak nyní," promluvil po chvíli mlčení Popel: „ale tenkrát tam za Lanckoronskými bývaly překrásné ostružiny. Jako malý chlapec jsem je chodil sbírat. Tam jsem byl poprvé se slečnou..."

„A opíchal jste ji?" zajímal se Jurko.

„Prosím?"

„On se ptá, zda nastal koitus." vysvětlil Hryc.

„Ach, vy byste chtěli vědět! Měla takové trochu zaječí přední zuby..."

„A to vám vadilo?" chápavě se zeptal Jurko.

„Ne, ale mám-li být upřímný, nemiloval jsem ji."

„A co si vlastně myslíte o ženách?" hlubokomyslně se zajímal Hryc.

„Udržuji s nimi, jak tady říkáte, čistě pracovní vztahy. Ony v tomto životě dokáží velmi mnoho. No vida, Čortopol!.. Vy si vůbec nedokážete představit, co pro mne Čortopol znamená! Staříčké vily s divokým vínem, ty zdi, věže s malými okénky, ty hory, které jsou odevšad vidět, dominikánský kostel. Nyní, jestli se nemýlím, rovně touto ulicí a tady zahnout doprava – a už bude Rynek. Aha, nikoli, omlouvám se, až druhou ulicí vpravo, protože první vede ke kostelu Vzkříšení Páně..."

„Pane Popel, vy máte úžasnou paměť," pochválil Hryc.

„Kolik je vám roků?" vyhrkl najednou Jurko.

„Nejsem mladý ani starý, chlapci. Jsem věčný. Jako ostatně i vy. Náměstí Rynek, prosím pěkně! Tamhle vás zřejmě již čekají. Myslím, že se ještě uvidíme, děkuji za milou společnost, velice mne těšilo, přeji příjemnou zábavu!.."

„Příjemnou zábavu, starouši." řekl Nemyryč, když majestátní Imperial odjel, a po těch slovech se rozhlédl kolem.

Na náměstí probíhaly poslední předfestivalové přípravy: vynášeli stoly, stavěli stany a pódia přizdobená fábory, girlandami a lampiony. Početné zástupy masek už přicházely se svíčkami a praporky.

„Tamhle jsou, už na nás čekají." pokývnul Hryc směrem k pomníku prvních komsomolců, který se tyčil uprostřed náměstí.

Z ukrajinštiny přeložil a medailonkem opatřil Tomáš Vašut

DVA DOPISY O RYTÍŘSKOSTI

(S připomínkou 100. výročí narození Jana Zahradníčka)

Zatímco básníci – nejenom konjunkturální veršovci – spěchali po válce již v květnu 1945 s publikováním své válečné občanské poezie a chvalozpěvů na osvoboditele, Jan Zahradníček zůstával mimo tuto tlačenici. V létě 1945 sice vyšel jeho *Svatý Václav*, skladba z roku 1944, ale pouze bibliofilsky pro malý okruh přátel; stejně tak vydal Jan Jelínek ve Frenštátě jako bibliofilii koncem roku 1945 *Žalm roku dvaačtyřicátého*. Bohatou žeň válečné lyriky dával básník dohromady jen obtížně: básně uvázly v různých skrýších nebo byly deponovány u přátel, některé se ztratily, jiné byly objeveny až po dlouhém hledání. (Historie se záhy měla opakovat: řadu básní z let 1948-52 Zahradníček svěřil důvěryhodným známým, ale jeho dlouhodobé věznění a předčasná smrt způsobily, že u nich zůstaly a vynořily se na světlo boží víc než po dvaceti letech. Příběh dobrodružného putování některých básní z vězení byl ještě dramatičtější.) Když konečně sbírka *Stará země* byla připravena k tisku, vydání se zkomplikovalo různými průtahy zejména kvůli „povolovacímu řízení" na komunistickém ministerstvu informací, které uvolňovalo příděl papíru pro „reakční" nakladatelství jen velmi zdráhavě. – Mezitím byl Jan Zahradníček terčem surových novinářských útoků v týdeníku Kulturní politika (šéfredaktor E. F. Burian) a v komunistickém tisku; nařčení z kolaborace s nacisty bylo sice čirou fantasmagorií, tím nenávistněji však bylo požadováno, aby byl vyhnán z české kultury proto, že za druhé republiky (1938) prý „napadal zavile základní ideje, na kterých stála první republika", tupil soudruha Stalina atd. Leckteré věty z těchto žurnalistických útoků byly zakrátko takřka doslova převzaty prokurátorem a soudem v nezákonném procesu, který v roce 1952 Zahradníčkovi vyměřil 13 let žaláře.

Na jaře 1946 se svěřuje básník příteli Vladimíru Vokolkovi: „...má vykřičenost zrádce a kolaboranta mne izoluje, nikdo o mne nezavadí, zvláště tady v Brně. Stýkám se, abych tak řekl jenom *s našimi lidmi*." Právě tento trýznivý stav však přispěl k úžasné básnické regeneraci: „Chystám se k něčemu, k nějakému verši, a cítím, že musím začít zase od začátku. Zkušenosti za posledních devět měsíců jsou po všech stránkách tak převratné a ohlušující, že *dosavadní prostředky* na jejich vyjádření nestačí..." Ohlašoval se tak zrod lyriky *Roušky Veroničiny* a exploze *La Salletty* a *Znamení moci*.

Osobní situace pomlouvaného básníka, čerstvě ženatého redaktora Akordu a šéfa nakladatelství Brněnské tiskárny, byla kormutivá, izolace stresující. Tehdy se mezi *našimi,* tj. těmi, kdo zůstali věrni přátelství se Zahradníčkem, osvědčil zejména Robert Konečný (1906 – 1981), vědec ryzí mravní integrity a básník (vědecky pracoval v oblasti psychologie a filozofie), za okupace vězněný odbojový pracovník nezpochybnitelného charakteru. Byl znám také jako popularizátor Masarykových filozofických a politických myšlenek. Vedl tehdy literární rubriku v brněnském deníku Čin a řídil měsíčník List Sdružení moravských spisovatelů. Pravidelně přispíval Janu Zahradníčkovi do revue Akord a zastával se ho zejména v literárních kritikách jeho nových knih. Z jeho korespondence vyplývá, že mu rozmanitě pomáhal i v osobních a rodinných záležitostech.

O tomto ušlechtilém přátelství vydávají výmluvné svědectví dva dopisy Jana Zahradníčka z kritického období prvního pololetí 1946. Ohlas vzrušených událostí živě vnímáme ještě po letech, stejně tak dojemnou vděčnost Zahradníčkovu. První dopis je datován v Brně 17. ledna 1947 (tedy v den básníkových jednačtyřicátých narozenin), druhý o pět měsíců později, 17. června 1946.

Milý příteli, chystám se Ti napsat, co jsem se vrátil po Novém roce do Brna, ale musel jsem zatím do Prahy a na svatbu Mastníka a včera a dnes jsem doma, trochu churavím. Jeden dobrý člověk mi přinesl výstřižek z Činu. Tvůj referát o Žalmu, potěšila mě Tvá slova, i když nemohu zakrýt, že své ocenění zveličuješ – vzhledem k tomu štěkotu, který se neustává proti mně rozléhat ze všech možných psinců. Dneska jsem dostal k tomu ještě dopis od Čestmíra Jeřábka, který mi sděluje usnesení výboru SMS, abych se „až do vyjasnění záležitostí, jež je nyní předmětem tiskových debat, nepovažoval za činného člena jmenovaného Sdružení". Měl jsem tisíc chutí odpovědět mu třeba i sprostě, ale ztížil bych tím situaci, ne snad svou, ale těch, kteří se mne pořád ještě zastávají a především Tvou.

Děkuji Ti ještě jednou za Písně z cely, které jsem si už několikrát pročetl, a vždycky v nich nalézám nové věci. Mluvil jsem o nich s M. Dvořákem v Třebíči, který si jich velmi váží a staví je výš než Seiferty apod.

Nakonec ještě dotaz, zda bys nebyl ochoten přednášet v Moravanu, v cyklu (Vyskočil, Fučík, Čep) o poesii a současnosti. Bylo by to někdy v únoru. Bližší bychom domluvili ústně. Mohl by ses zastavit někdy v Občance?

Mnoho pozdravů paní Olze a Tobě, také od mé paní. Tvůj
J. Zahradníček

Drahý příteli, Mařenka mi přinesla obtah Tvého referátu o Staré zemi pro List. Jsem dojat přátelskou vřelostí a přece věcností Tvých slov o mé ubohé poesii. Sám nedovedu a nechci rozhodovat o oprávněnosti Tvých soudů, které mi přikazují tak závratně vysoké místo mezi básníky. Do toho nemám opravdu co mluvit. Mohu však děkovat Bohu, že mi dal zároveň s tak četnými a tak bezohlednými nepřáteli přítele, jehož rytířskost a síla daleko převáží zástupy těch posunkujících a lajících. Co bych si z nich dělal a co bych si dělal z jejich nadávek, když už teď přichází tak krásné zadostiučinění? Děkuji Ti za ně ze srdce.

Přijdeme se za Vámi podívat ještě tento týden do sanatoria, ale posílám Ti těch pár řádků už dnes, tak jsem netrpělivý Ti poděkovat a kromě toho se bojím, že bych se ústně na to nezmohl.

Pozdravuj paní Olgu a Tebe a přeji Vám hodně hluboké a opravdové radosti nad Vaší maličkou.
Tvůj J.

K oběma dosud nepublikovaným dopisům snad jen poznámku, že uznalou kritiku básnického cyklu Roberta Konečného *Písně z cely* publikoval Miloš Dvořák téhož roku v Akordu. – SMS = Sdružení moravských spisovatelů.

V *Deníku* Jana Zahradníčka z roku 1960 se lze dočíst, že manželé Koneční osvědčovali své přátelství k Zahradníčkovi a jeho rodině i v čase básníkova věznění a po jeho propuštění.

Mojmír Trávníček

JAN VÁLEK

Hmyz na trnech

rozkřídlil se pták na ostnité trnce
co pěnou květů stýská trpce
jeden ráz do roka

rozzpíval se pták na trnce plané
jak první, druhé, prvé zas, dané
shůry jsou…oj, zvysoka

pěna opadne, na mezích cítí trnka vát
listí ovadne, na trnech znát
jak umný zpěv stejný i kat

ROZHOVOR S JIŘÍM DĚDEČKEM

Na otázku Co právě děláte? Jste mohl několik let odpovídat názvy svých pořadů, v televizi to bylo Cizí slovo poezie (svého času i Tykadlo), v rozhlase Písničky po francouzsku. Co vedlo k jejich ukončení, a co tedy nyní děláte?

K pořadu Tykadlo jsem přišel opravdu jako slepý k houslím – jednou dvakrát jsem pozván jako host, pak jsem byl dramaturgem Jurou Kavanem vtažen. Byla to pro mě zajímavá práce zejména poté, co odešla moderátorka Zora Jandová a pořad začal režírovat Martin Řezníček, tehdy se příjemně podobal diskusnímu pořadu Na hraně, jen pro nižší věkovou kategorii. Když se pak ale nějaká paní dramaturgyně nechala slyšet, že z toho chce udělat talk-show pro adolescenty a když vyhodila Řezníčka, neměl jsem tam už co dělat.

Pořady Cizí slovo poezie a Písničky po francouzsku skončily v rámci takzvaných reorganizací a výroby nových programových schémat – hlavně ušetřit, na externisty nebudou peníze. Obě veřejnoprávní média (ČT2 i Čro2) se snaží nenajímat lidi zvenčí, ale zadávat práci vlastním zaměstnancům. A tak v rozhlase místo mého pořadu se objevily Písničky po evropsku jako redakční práce, ostravská televize pak rovněž mírně pozměnila název na Hlasy poezie, aby pořad v očesané formě běžel dál (s dokonalým okopírováním postupů „mého" režiséra Zdeňka Tyce). Já ale dělám stále totéž – píšu, koncertuju, nahrávám. Televize nebo rozhlas byly vždycky jenom něco navíc, nikdy jsem si na té práci nijak nezakládal a věděl jsem, že jednou skončí. Přesto však Poezie běžela 5 let a Písničky dokonce 8.

Vystudoval jste knihovnictví a vědecké informace na UK a později scenáristiku a dramaturgii na FAMU. Občas se zmiňujete o svých pěti šesti hotových scénářích. Mohl byste nastínit některou fabuli či jinak přiblížit své scénáristické dílo?

Nemám nic, co by se dalo nazvat scenáristickým dílem, a jestli jsem někdy mluvil o pěti šesti hotových scénářích, bylo to v nadsázce. Ještě na škole jsem sice napsal podle Čapka Experiment profesora Rouse, natočila to brněnská televize s Petrem Nárožným, později jsem odevzdal na Barrandov pár nápadů více či méně rozpracovaných. Už jsem je ale všechny zahodil, pamatuju si jen scénář filmu pro mládež Samá voda, byl to příběh z prostředí veslařského klubu, o patnáctiletém klukovi a jeho homosexuálním

..PRÁVĚ JSEM ODEHNAL DALŠÍHO ZÁJEMCE O PODPIS, ALE MÁM DOJEM, ŽE TO BYLA POŠŤAČKA S PENĚZI... JMENUJI SE UMBERTO E. A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO AUTORA KNIHY

1

... DNES BY BYLO DOBRÉ PŘIPOMENOUT VŠECHNA TA DÍLA NA CESTĚ, KDY JSTE NUCENI ČÍST O KDEJAKÉM PSOVI, CO SE PROJEL AUTEM...

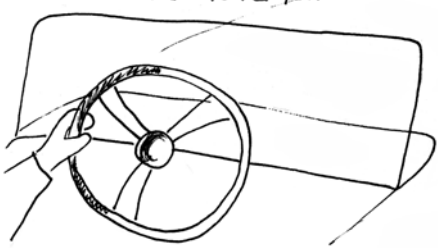

2

KONEC KONCŮ, ANI O STOPAŘÍCH SE Z LITERATURY NEDOZVÍME NIC PODSTATNÉHO... JÁ STOPAŘE NEBERU...

3

...TO JE OSTATNĚ MŮJ PROBLÉM V TĚCHTO DNECH – JEDEN STOPAŘ ZA MNOU VYCHRLIL PÁR KLETEB...

(4

... ZATRACENÁ ČASOVÁ SMYČKA, UŽ TAKHLE JEDU DRUHÝ TÝDEN...

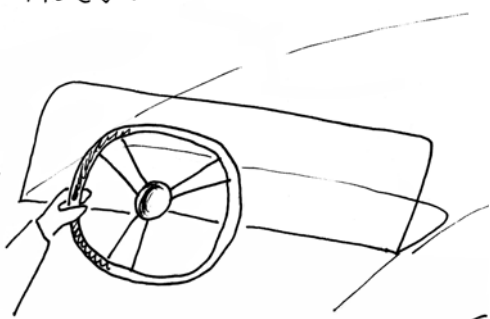

(5

... PŘÍŠTĚ TOHO MORIARTYHO ROVNOU PŘEJEDU A NEBUDU DO NĚJ JENOM NARÁŽET...

POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ... (6

trenérovi. Jakési scenáříky se pak vlastně musely psát i k Poezii. Teď dokončuju pohádku pro ČT.

Někteří víceoboroví autoři využívají různých médií tak, že v jednom každém jako by ze sebe vydávali trochu jinou část svého já.Má otázka směřovala spíše k tomuto: je pro vás film možností vyjádřit něco, co píseň či fejeton přesvědčivě nepodají?

Určitě ano, ale neumím to přesně definovat, protože jsem si to ještě pořádně nezkusil. Kdybych to ale měl trochu přiblížit – nejzajímavější mi v poetických klipech připadaly chvíle mlčení, kdy po určité pasáži textu sleduje kamera jenom výraz tváře. Významně mlčet se jinde nedá.

Ještě ke scénářům. Vnímáte je jako dílo čistě literární, které někdo nějak zpracuje, anebo máte úplnou představu filmu, jenž byste si nejraději (odmysleme všechna technická, finanční a jiná úskalí) natočil sám? A jak by tedy vypadal film Jiřího Dědečka?

Nemám žádnou ctižádost natočit si film, knihy mě zajímají mnohem víc. A svých nepatrných pár scénářů považuju za polotovary, s kterými pak režisér naloží podle vlastní úvahy. Umím si ale představit, že bych v některém z nich hrál stejně úsporně, jako v těch vydařenějších poetických pětiminutovkách.

Prý jste se hlásil na DAMU. Mám teď podezření, že jste chtěl být herec.

Měl jsem na závěrečném vysvědčení z gymnázia sedm čtyřek a trojku z chování, hlásil jsem se tudíž na leccos, jen abych nemusel na dva roky na vojnu. Dělal jsem zkoušky na práva, na Tělovýchovný institut i na DAMU, aniž bych doopravdy chtěl být právníkem, trenérem nebo hercem, i když k tomu poslednímu jsem jistě měl nejblíž. Vzali mě ale až v dodatečných zářijových zkouškách na novinařinu, to už jsem měl doma povolávací rozkaz… Po roce příšerné novinařiny jsem přestoupil na knihovnictví při FFUK, tam bylo tak příjemně, že jsem i dostudoval, o pár let později jsem absolvoval také FAMU, obor scenáristika a dramaturgie.

Vy jste ovšem byl na FAMU též v roli pedagoga. Jak jste se v této roli cítil?

Mizerně, tedy úměrně platu. Však taky mé působení na FAMU nepřežilo jeden semestr.

Nejčastěji býváte označován jako písničkář a básník. Na oblíbené autory z oblasti poezie býváte dotazován. Mě by však zajímalo, jaká umělecká próza je vám nejbližší?

Ruská a francouzská klasika od konce 18. do počátku 20. století. Průzračné Maupassantovy romány čtu už po několikáté, Gončarovova Oblomova s oblibou cituji… To je ovšem situace posledních pěti let, předtím to byl Faulkner a před ním Kafka…

V 70. letech o vás bylo psáno v časopise Melodie (tehdá jako o mladém nadějném), že jste vášnivým čtenářem literatury sci-fi, a že o tomto žánru dokonce pojednáte ve své diplomové práci. To jsou tedy dvě otázky.

Vědecko-fantastická literatura byla za totality žánrem, v němž se dalo říci mnohé, co by jinde neprošlo. Většina děl společenské větve (nejen Orwell – 1984, ale i Huxley – Konec civilizace, Boule – Planeta opic, Zamjatin – My, a spousty dalších) se mi zdála tak jasně protisocialistická, že jsem se divil, že je lze vůbec v antikvariátech koupit. Když jsem končil studia knihovnictví na FFUK, vybral jsem si jako téma diplomové práce společenskou funkci vědecko-fantastické literatury. Pojednal jsem to tak toporně a systematicky, že jsem dostal jedničku, a kdyby mi oponent, spisovatel Jiří Marek, nebyl vytkl, že se „s obdivuhodnou virtuozitou vyhýbám slovu socialismus", mohl jsem už dneska být PhDr přes scifi…

Neplánujete – teď či v budoucnu – napsat rozsáhlejší prózu? Myslím, že tento dotaz leží na srdci nejednomu čtenáři vašeho Oběžníku.

Píšu tlustý román. Narozdíl od Oběžníku, který se umělou stavbou a jistým násilím na jazyce blížil básním v próze, tohle bude skutečný román. Už jsme s Maťou domluveni, vyjde za dva roky.

Od prózy nazpět k poezii. Prozraďte něco o své záměrně nepublikované sbírce Slizké písně. Je to dílo uzavřené, nebo klenotů milostné poezie stále přibývá?

I tady vás odkážu na Lubora Maťu a jeho vydavatelství, tam Slizské (pozor na pravopis!) písně čekají na vydání už druhý rok. Bude to další díl jeho známé poetické řady, kolibřík vázaný v kůži. Nejde ale o žádnou pornografii, jenom erotickou legraci, slovní hříčky…

Wildeova Lady Fuckingham je dnes pomalu známější (rozhodně však čtenější) něž Obraz Doriana Graye. Podobný případ je též Mácha se svými deníky, Apollinaire… Nuže, těšíte se na dobu, kdy budou Slizské písně známější něž vaše ostatní tvorba?

Neteším.

A co byste rád, aby reprezentovalo vaši tvorbu v očích a uších příštích generací?

Víte, já mám stejně radši Baladu o žaláři v Readingu nebo Máj. Kdyby Mácha Máj nenapsal a deníky nehrály svou roli pouze v kontextu celého jeho díla jako nečekaná výpověď o autorově osobnosti, asi by jako literatura nikoho nezajímaly. Doufám tedy, aniž se chci nějak srovnávat, že lidi bude bavit především to, co jsem napsal z hloubi a bez šklebu, a že Slizské písně budou brát jenom jako zábavný appendix. Nic jiného to není.

V nedávných volbách do Evropského parlamentu se objevilo vaše jméno na kandidátce Balbínovy poetické strany. Jak se vám to stalo? Vždyť by vás mohli zvolit! Jistě, u recesistické BPS je to krajně nepravděpodobné, ale stejně…

No a co? Tak bych vás potom zastupoval v Evropském parlamentu. Vadil bych vám víc než Bobošíková, Železný nebo jiní bolševici?

To určitě ne, jen mě mate ta schizofrenní situace, kdy se anarchista, jak se s oblibou nazýváte, vrhá do politiky?

Anarchista není člověk apolitický, to jenom u nás se myšlenka redukuje na házení kamení během kongresů MMF nebo NATO. Ale jinak BPS je od počátku recese, takže i tentokrát to byl pokus o zlehčení atmosféry voleb a karikování některých jiných stran a kandidátů. Hutka, Gebauer ani já jsme rozhodně neměli pocit, že jsme se tím „vrhli" do politiky. Výborně jsme se bavili a zřejmě jsme i trefovali cíl, protože například mně brzy nato volala sekretářka Železného, že by se mnou pan senátor rád hovořil…

Ve zmíněném medailonu v časopise Melodie se píše „od patnácti let přiznává seznamování s hrou na kytaru a pětistrunné banjo". Je též známa fotografie z dřívějších let, kdy se na banjo skutečně doprovázíte. Proč jste s tím přestal?

Ale nějak v tom zvuku banja byly moje chyby zřetelnější… Ovšem dneska, kdy už si moje odrhovačky nikdo nesplete s V+W, o tom nástroji znovu vážně přemýšlím, přinejmenším na příští desku.

Před lety jste plánoval čistě pacifistickou desku. Sám se ve svých písních k této tématice podezřele často vracíte. Čím to?

Torzo pacifistického plánu zůstalo na CD Kdyby smrtka měla mladý (Óda na dezerci, Žalozpěv pro vojenské sekretářky), něco už jsem publikoval na předchozích deskách (Pohyblivý cíl, Strategická), další písničky čekají na natočení, mnohé i na napsání. Vracím se k tomu tématu prostě jako občan světa: války a armády mě trápí a nevím si s nimi rady, tak o tom alespoň zpívám.

Rozhovor vedl Filip Mikuš

AUTORSKÉ OSUDY

Básník Miroslav Kubíček

Miroslav Kubíček se narodil před sedmdesáti lety v Dolním Městě (někdejší okres Havlíčkův Brod). Vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci a měl to štěstí, že se tam potkal s osobnostmi, nejen pedagogy, kteří podstatným způsobem spoluvytvářeli obraz zlatých šedesátých let. Kubíčkovými spolužáky byli například básník Jiří Pištora či Radoslav Lošťák, jeden ze zakládajících členů prvních divadel poezie (Lošťákovo prostějovské divadlo poezie se jmenovalo Větrník), pozdější dramaturg olomouckého a ještě později Národního divadla v Praze. Oba, ke škodě české kultury, předčasně odešli. Miroslav Kubíček se po univerzitních studiích usadil v Šumperku a v tomto městě, a ve složitějších dobách pak na Šumpersku, učil na středních školách. V roce1963 vydal v Krajském nakladatelství v Ostravě básnickou prvotinu „Dny sluncí". Nebylo tehdy lehké vydat knížku a každá vydaná knížka přitahovala spontánně pozornost veřejnosti. Kubíčkův originální lyrický jazyk měl zejména mezi mladými čtenáři velký ohlas. Kubíčkova poezie, zvláště pak v prvním oddíle sbírky, byla mužnější podobou Wernischovy sensitivní, životem a přírodou okouzlené poezie ze sbírky Kam letí nebe, vydané už v r.1961. Byla otevřená nekonečné rezonanci prvních milostných prožitků, ale i tak samozřejmých věcí jako je chůze či zastavení v krajině či „objevů" proměn přírodních obrazů v poklidně plynoucím čase. Autor „Dnů sluncí" ze zařadil k nadějným moravským básníkům. Do ostravského nakladatelství předal ve 2.pol.60.let rukopis nové sbírky, kterou nazval „Lesy jazyčné". Vydání tohoto básnického titulu bylo ohlášeno, přišel však rok 1968 a zákaz publikování. Na dvacet let se Kubíčkovo jméno vytratilo z české literatury.

Od roku 1990 vydal Miroslav Kubíček osm knih, tři sbírky pohádek, ostatní jsou knihy veršů. K vydání má připraveny dva soubory pohádek z Jesenicka.

Kubíček je básníkem Jeseníků. Zná tyto hory důvěrně, umí jim naslouchat, snaží se porozumět jejich řeči a převést tuto řeč do našeho jazyka. A tak zcela přirozeně a ve stále znovu obnovovaných básnických pokusech Kubíčkova autorská řeč šumí a praská, přelamuje se jako vody přes kameny a jezy, křičí a vzápětí se ztišuje, aby nabrala znovu dech pro vyjádření osobní, mnohdy bolestné životní zkušenosti.

Před nedávnem se severomoravský autor pustil do básnicky stylizovaného vzpomínání. Vzni-

ká zajímavá knížka. Z její pracovní verze publikujeme s laskavým svolením autora a zároveň s blahopřáním k autorovu životnímu jubileu část jedné kapitoly.

–dm–

Ukázka ze vzpomínkové knihy Odvalený kámen

MÁM KÁMEN NA SRDCI
kameny a mozoly
kameny tatínkovy
namoklý kámen
chvěje se modrooký
až slzí oči
…

Po jednom návratu do řeky, na které se hvězdy pohupovaly jak malé bárky, jsem cítil dotek mokré vody až do kostí. Chlad se protahoval mým tělem, svíjel se jak chycený úhoř, takže v této chladné samotě jsem zatoužil po slovech blízkých lidí. Nepotřeboval jsem hlučnost hostince, zlákala mě tichost místnosti, ve které ke mně promlouvají knihy, obrazy, hudba. Otevřel jsem krabici s dopisy, potřebovaly by roztřídit, a než jsem sáhl po prvním, skoro jsem se zachvěl. Cítil jsem, jak se vrací čas. Třeba z Olomouce 22. 5. 1956. Píše mi pozdější univerzitní profesor PhDr. Oldřich Králík: „Milý pane kolego, něco jsem povídal, že si nedám vzít právo na svatební blahopřání. Už jsem jich napsal hodně a lehko by jim hrozila rutina a šablona. A myslím obyčejně na konkrétního člověka, a to je dost jistá ochrana před šablonovitostí…Včera jsem Vás viděl a slyšel s paní Kučerovou, která o Vás hezky vykládala… Obávám se, že jste udělán z těsta básnického. Ale že z básníka máte více té zranitelnosti než sobecké fascinace…. Myslím, že nikdy nezapomenu na vyjeveného Chlapce s rohlíkem… Je zapotřebí mít talent ke všemu. K poesii, k studiu i k tomu být člověkem. Nemohu Vám dávat recepty ani k jednomu ani k druhému. Ale přeji Vám ze srdce, abyste co nepozorněji využil té vzácnější hřivny, té hřivny života. Váš Oldřich Králík."

Vrátilo se mi studentské mládí. Děkuji Vám, pane profesore. Měl jsem Vás rád. Sedím s Vámi na břehu ramene Moravy, dívám se na Vás v kostele sv. Mořice. Stále Vás vidím…

Listuji mezi dopisy a vrací se mi ČAS. S ním se vrací mládí, láska, kamarádství, přátelství, poezie, toulání, objevování krásy i svinstva.. To nejsou jen dopisy básníků Jiřího Pištory, Radka Lošťáka, Jaroslava Mazáče, Dalibora Maliny, Kamila Bednáře, literárních kritiků Milana Blahynky, Františka Všetič-

ky, Františka Kobzy atd. „Můj milovaný," píše moje žena Libuše a tenhle dopis z roku 1957 mě zavádí do Zábřeha, kde jsme začínali bydlet, a zde já dovršuji svoji pedagogickou činnost. Návrat po mnoha letech s doteky skoro na každém kroku.

Dopisy Jiřího Pištory jsou plné básní. Jezdívali jsme spolu z Olomouce do Prahy, soutěžili jsme na fakultě v poezii. Píše: „Naše první duchovní setkání se odehrálo pod topoly – byla to první naše společná láska…"

„Příteli vozko, melancholiku, opilče", píše Radek Lošťák. A dále:" Tvůj dopis na mne zapůsobil jak teskná vůně orobince… a znovu ve mne posílil tu zvláštní představu, že člověk není jen přítomnost, ale vždycky celý souhrn přítomnosti a minula." A zase mnoho básní a mlčící oblohy, neboť Jirka ani Radek už nežijí. Milí melancholici, nezapomenu.

Z dopisů plných něhy, lásky a poezie Dalibora Maliny či Jaroslava Mazáče se bojím citovat. Dotýkají se mně jako maminčino pohlazení. Jsou krásné. Z dopisů Milana Blahynky, za kterým občas zajíždím, na mě mává olomoucká periferie, kam jsem často utíkal jako uličník ze šalebného města s cizími domy, kdežto domky a zahrádky na okraji města připomínaly vesnici, krajina se otevírala blíž k domovu. Současná doba Milanovy práce dost přehlíží, pořád někdo k něčemu přihlíží, někdy až fanaticky, pomstychtivě. Milan žije v Horce dost horce, je moudrý.

Z posledních dopisů zahřívají slova básníka, který se z Pardubic uchýlil do Libiny. Petr Vosáhlo žije na starém statku v objetí ženy Růženky a knih jako Bohuslav Rynek dříve v Petrkově. Přítel Josefa Topola, výborný dramaturg a režisér. Mazlí se s ovečkami, s myšlenkami a se slovy. Za ním do Libiny jezdím rád – začínal jsem zde učit a pár let jsme zde se ženou bydleli. Jak se mnohé vrací! Když člověk stárne, asi zároveň mládne. Ticho stárnutí je často ohnivé. Raději trochu skepse z ruského přísloví: „Mládí nekoupíš, staří neprodáš." A basta.

Posledně na těchto volných stránkách začal Pavel Kotrla Milanem Kunderou. Začnu taky tak. Protože náš čas si už tohoto autora přisvojil a on je s námi, aniž o tom kolikrát víme; je s námi v dobrém i zlém. Prochází naším časem celistvě, stále zajímavě a pořád nově. Cítíme, že literatura v jeho blízkosti nehyne. Suché stránky ale podzimně zachrastily při čtení recenze na výtah z Kunderových textů o Janáčkovi, který vydal Atlantis pod názvem Můj Janáček a kterou do MF Dnes napsal J. P. Kučera (bylo to 1. října t.r.). Předčasně mě ovládly podzimní lítost a stesk. Lítost a stesk nad tím, jak se u nás s tímto mimořádným autorem zachází a kolik prostoru mají ti, kteří ho ani nedokáží přečíst (Kučera psal a psal, až zaplnil takřka tři čtvrtě strany). A kteří pak docela drze a sebevědomě vytknou před závorku vlastní antipatii k tomuto romanopisci a pěkně ponašem protahují svou nenávist jednotlivými řádky, využívajíce liturgické „slyšme" a hned zase jízlivé a pohrdavé „a dále ve skvěle apodiktickém" atd. Kučera se pohybuje v polohách, na které musí opravdu Kundera shlížet z nebetyčných výšin, neboť většinou mluví úplně o něčem jiném, než co slyší recenzent. „(Janáček)…objevil svět prózy, neboť próza není jen jazyková forma, která se odlišuje od verše, ale jedna z tváří skutečnosti, její tvář každodenní, konkrétní, okamžitá, tvář na opačné straně mýtu…," píše Kundera na str. 22 knížky. To se ale nějak nechce Kučerovi vejít do připravené notové osnovy a lapidárního céduru (omlouvám se, už jsem jízlivý taky!). Jsem ale rád že Kunderu i Kučeru dobře slyšeli Ludvík Vaculík a Karel Steigerwald a dali to hlasitě najevo.

Obraz předvolební: Kteréhosi předvolebního dne na vsetínském náměstí vyhrávala dechovka. Pěkně, ale neúčinně: nikdo se nezastavil, nikdo nestál. Před pěti chlapy s naleštěnými nástroji postávala kandidátka z nějaké menší strany s papíry v rukou. Čekala. Po půlhodině vyhrávání a čekání se otočila a zapředla hovor s muzikanty. Ti po chvíli pauzy a hovoru s kandidátkou nekoordinovaně zvedli nástroje k ústům, bubeník paličku do půl pasu, dýchli a udeřili. Něco, co zpočátku připomínalo crescendo, se vzápětí zlomilo a spadlo na dlažbu jako odhozená plachta. Na náměstí bylo zase ticho. Byla to docela škoda. Dokud kandidátka stála zády a „nedirigovala", muzikanti hráli pěkně.

Pořád nevím, co si mám počít s lyrikou a lyrismem, na který můj milovaný Kundera tak zanevřel. Pořád mám rád také básničky, které se nesnaží posouvat dějiny a existují jen tak, jsou jen tak, žijí, jako by poletovaly. Uměl je psát Nezval, Halas a měl

je psát taky třeba Florian. A samozřejmě i mnozí další, a třeba úplně odjinud. Třeba Bunin. Vždycky mě při jejich čtení, podobně jako při některých lidových písničkách v podání některých interpretů, nějak zaťalo. Najednou jsem cítil, že k někomu patřím a že se to na mě musí hned poznat. Přešla přese mě zvláštní vlna soucítění, možná ji trochu doprovázela i husí kůže, něco odněkud, a určitě to bylo zespodu, vyvřelo a přesvědčilo, že je celkem nejen dobré, ale i krásné na tomto světě být. Jakube, Jirko, Pavle (Jarmilo!!!), dalo by se tady mluvit o existenciální lyrice? Začíná podzim a já si jako každoročně čtu v Jiřím Pištorovi, a čtu také: Listí padá,/ kolem tvého okna padá,/ aby ti bylo šťastně líto,/ že padá listí.

Soláň znovu ožívá. V roce 1998 odešel poslední z velkých malířů, kteří tam žili, Karel Hofman. Naštěstí se ale domů z Prahy na Soláň vrátila jeho dcera, úspěšná keramička Marcela Vajceová–Hofmanová a od prvních chvil jejího návratu se na Soláni začaly dít podivné a skutečně oživující věci. Každoročně se tam konají tzv. Malířské cesty kolem Soláně, výstavy, akce a setkání malířů či retrospektivní výstavy čtyř soláňských velikánů – Podešvy, Schneiderky, Kobzáně a Hofmana. Letos proběhl už 5. ročník. Marcela s přáteli pracuje a koná na vlastním, tedy podniká soukromě. A protože se nedostává peněz (ha!), vymyslela si vedle už probíhajícího Sochařského sympozia (letos byl 2. ročník) ještě takzvaný Malířský pobyt na Soláni. Letos se tam sešlo 5 umělců, byli z Prahy, Jižní Moravy i Valašska a atmosféra byla vynikající. Po Soláni umělci vystavovali i v naší galerii V Poschodí, která je součástí knihkupectví na vsetínském náměstí. Skvělé bylo, že Soláň se u těch, kteří přišli, ohlásil a ozval zcela nově (např. pražská malířka a ilustrátorka Klára Folvarská-Roseová spojila náměty s technikou starojaponské malby a znakového písma, protože v Tokiu dvakrát velmi úspěšně vystavovala a Japonsko ji mimořádně zaujalo). A to je věc nezbytná, má-li to dobré z umění přežít. Ale jak dál? Je to už pár let, bylo k jaru, bylo hodně sněhu a ze střechy knihkupectví visely ledové převisy ohrožující lidi na chodníku. Šel jsem za místními hasiči, které jsem vždycky obdivoval, a prosil o pomoc, neboť šílenému zákonu o odpovědnosti majitele za kolemjdoucí nebylo možno učiniti zadost, nemaje patřičné horolezecké školení. Řekli mi, že soukromníkům tyto služby poskytovat nemohou. Namítl jsem, že nic zadarmo nechci, že vše uhradím, ale oni opakovali to, co už řekli jednou. Nejde to. Ještě téhož odpoledne shazovali ledy ze střechy školy v místech, kde nikoho neohrožovaly. Daně jsem tehdy městu odváděl opravdu slušné (teď už je to jinak,

protože celkem není z čeho), asi z nich čerpali, obrazně řečeno, hasiči i škola, jen ke mně se výhody z jejich placení nějak obracely zády. I když se to nezdá, cesta z hasičské zbrojnice vede na Soláň. Bude se dostávat tomu, co vychází takzvaně ze soukromého, a má-li to dění opravdu obecný význam, téže pozornosti jako tomu, co organizuje a reguluje stát? Přestanou se už redaktoři televize a novin skrývat za nařízení o nemožnosti zveřejňovat úspěšné organizátory kulturních akcí a akce samotné z obav, že ohrozí vlastní existenci, neboť prý tak podporují soukromé podnikání, dělají mu reklamu? A kdy to slovo „soukromý" přestane mít tak hnusně pejorativní význam? A tak na závěr a otevřeně: soukromá podnikatelka a sochařka Marcela Vajceová-Hofmanová je osobností, která dokázala vyjít z tradice, živě a moderně ji transformovat, naplnit prostor, kde převažují lesy, cesty a krásné výhledy také zvláštním duchem, a to tak, že to stejným způsobem v této době nikdo nedokáže, protože nemá podobnou hlubokou zkušenost s legendárním místem nad Velkými Karlovicemi, nemá tutéž invenci a nemá ani Marcelinu zaťatost a trpělivost.

Dalibor Malina

NA HRANĚ JAZYKA, KTERÝ NIC NESDĚLUJE?

Tak nějak přežívám ubíjejícnost několika dnů volna, které nejspíše na většinu z nás, více či méně „normálních", v těchto letních, prázdninových měsících dopadne. Nevěda, co s ním, vzal jsem do rukou knihu, která by mohla hrůzu z mořských pláží či rybničných plážiček kapánek zlidštit hrůzou poněkud jinou, jak se pěkně říká „existenciální". To se mu to vtipkuje, cynikovi, říkáte si asi všichni Vy obeznámení literární fandové, ale věřte, že se pouze snažím omluvit to, že píši o knize, která již, nehledě na své vročení, recenzována byla a snažím se tedy právě Vás odradit od toho, abyste četli dále, neb vše již zajisté víte. Alespoň jde-li Vám o informaci a nečtete-li tyto řádky právě z podobných důvodů, tedy zabít nudu volných dní.

Na výboru z Ryčlových prací, především prozaických, ale sem tam i veršovných, doprovázených vlastními ilustracemi, mě tu zajímá zvláště jedna věc (byť jde o knihu zajímavou i z mnoha jiných důvodů), kterou bychom mohli najít i ve zmíněných recenzích (viz. Tvar 04/2004); jak už to tak bývá, hledáme-li jen to, co najít chceme. Na jednu stranu se čte jako něco, čemu se říká autentický záznam, něco, co se velmi blíží jak „objektivitě" tzv. literatury

faktu, tak jakési zprávě o „subjektivních" prožitcích autora. (Skoro jako by bylo možné takovou fúzi teoretických konceptů uskutečnit právě na poli literatury, pokud možno psané autorem trpícím nějakou psychickou poruchou. To ale radši nechme být…) Na druhou stranu se čte jako něco, čemu se říká literatura, poezie (POEZIE), nebo cosi, co má tzv. literární kvality, estetickou hodnotu či jakýho to čerta, které spočívají asi v něčem jako „metaforickém bohatství", „umění komponovat a fabulovat", stylu atp. atd.

Asi bychom se přitom měli ptát, jak vystopovat toto dvojí fungování v inkriminované knize; tedy: přistoupit na to, že kniha takto funguje, že je takto čtena, ale pokusit se toto fungování nějak osvětlit a to třeba tak, že si všimneme některých aspektů knihy, které by mohly být relevantní pro podobná dvojí čtení (přičemž samozřejmě nevylučujeme jako možná naprosto odlišná čtení). Na tomto omezeném místě si však mohu dovolit jen pár nápadů a postřehů.

První načrtnutý typ čtení se zdají podporovat vlastní Ryčlova slova z *Živočichopisu* (vlastního životopisu), který je v souboru též otištěn. „*Píšu vlastně z potřeby. Knihu PAVILON ČÍSLO 13 jsem napsal z touhy nějak sdělit, veřejnosti, jaké je to na psychiatrii někdy nesnesitelné.* (…) *Také si myslím, že ty události a pocity* (zabělené místo) *z uzavřeného prostoru jsou viděny očima pacienta, takže pro psychiatry a psychology by mohla být zajímavá a podnětná* (…) *…snad ještě to, že jsem člověk, který by bez jakéhokoliv tvořivého vyjadřování zahynul jako ryba na suchu.*" Jak vidíme, mluví se tu o vyjadřování, potřebě či touze nějak něco sdělit, především pak událostí a pocity. Na tom by nemuselo být ještě nic tak zvláštního, takové řečičky o literatuře známe všichni až moc dobře. (…A navíc, jak známo, nikdy nevěřte autorovi!) Nebýt ovšem toho, že v povídce *Skupinová terapie* nechává Ryčl hlavního hrdinu, jakési alterego a vypravěče Raucha (který je od autora samého odlišitelný pouze při striktním zachování naratologických kategorií) diagnostikovat nenormálnost důvodů hospitalizace takto: „*…to ticho* (…) *vycházelo ze všech.* (…) *Bylo to takový nedorozumění.* (…) *Myslím si, že to nedorozumění je vůbec věc, kvůli který sme tu všici zavřený.*"

Do popředí se tu evidentně dostává problém vyjádření, sdělitelnosti a komunikovatelnosti. Autor je přesvědčen, že vyjadřuje a sděluje autentické zážitky skrze postavu-vypravěče Raucha, který je přesvědčen o vlastních problémech s komunikací, a to se mu, jak se alespoň zdá z recepcí a recenzí, daří, přinejmenším je-li recepční skupinou komunita čtenářů tzv. literatury. Tato komunita ovšem nevní-

má Ryčlova sdělení jako zprávu o stavu českých psychiatrických klinik na přelomu osmdesátých a devadesátých let, ale jako specifickou uměleckou výpověď, a to platí i pro oddíl *Páté přes deváté*, oddíl surových, nepřepracovaných deníkových záznamů. Jde o to, že některé postupy, používané při zápisu prožitků „nenormálního" člověka, jsou jakýmsi hraničním případem postupů, používaných pro vyvolání estetického efektu. Jeví-li se těkající myšlenkové skoky v deníkových záznamech *Páté přes deváté* jako typický příznak inkoherence myšlení, lze naopak v propracovanějších textech, především pak v souboru *Pavilon číslo 13*, chápat kultivovanější příznaky podobných skoků jako stylotvorné prostředky s poetizující funkcí. Například nejfrekventovanější Ryčlova metaforika, založená na identifikaci dvou individuí, mezi nimiž se souvislost hledá přinejmenším obtížně, je pouze kondenzací takového inkoherentního skoku. Z tohoto úhlu pohledu se osvětlují přechody mezi rozdílnými užíváními jazyka ve „zprávě" a v „literatuře", které fungují podobně jako přechody od „normality" k „šílenství". Popis pacienta Kosa z povídky *Kuřárna pavilonu číslo 13*: „*Bydlí v sobě a zalévá si pár posledních chudobek. Je to hrozně dlouhé slovo, které nikdy nepochopím. Dřevorubec, co si rozdělává oheň, aby si rozmrazil ruce, sekeru má opřenou o smrk a všude je bílé ticho jako na začátku svatby; někde hučí příboj, daleko, tříská sebou o skálu a hrozí děsivou napřaženou vlnou.*"

Nyní to vypadá, jako by literatura či POEZIE na rovině jazyka suplovala „šílenství" či „nenormalitu" na psychosociální rovině. „*Asi když se tři lidé domluví na tom, že ovoce, které leží na stole, je pomeranč, ten, který bude tvrdit, že je to banán, bude nenormální a bude bitý, kurtovaný a bude křičet hrůzou, protože porušil řád normality, dohodnuté právo tří lidí, společnosti, která se na něčem domluvila. Jenom štěstí, že existuje Poezie. Člověk by umřel, kdyby žil jen s vědomím pomeranče.*" Takové nahlížení Poezie či Literatury jako cesty úniku se pojí s nepojmenovatelností „nenormálního" světa, což je jen orlem mince, jejíž hlavou je naprostá identifikace slov a světa resp. věcí. Magická představa, že věcí se zmocníme jejich pojmenováním, vynucuje poetickou praxi pro zmocňování se cizího a nenormálního. Obvykle slýcháme, že „básník pojmenovává nové skutečnosti" atp. Nic nového, ale přesto…: „*SLOVO!… to trvalé pouto: někdy vyřknuté s takovou naléhavostí… že hrobníkům bez citu padají ze stropu očí hořké slzy…*," trocha patosu k „*POEZII*" velkými písmeny a „*se Zet – jako konec abecedy*" patří.

Nacházíme tu však hranice, v nichž dochází k posunům a přechodům mezi normálním, nenormálním, prostou domluvou a poezií. Z jedné strany nedosažitelné sdělení či vyjádření jako prostředek porozumění, z druhé naprostý blábol – podmanivý, ale temný; a někde uprostřed pobíhá literatura a poezie. Hledání těchto hranic, jejich nesmělé ohmatávání a přechody mezi nimi, jsou supercloumákem naléhavosti, kterého je nám nejen v těchto pivně splývavých a líných dnech rozhodně zapotřebí, a který nám může nalít třeba právě Kahudův výbor z Ryčlovy tvorby.

(Václav Ryčl: Pavilon číslo 13*, Petrov, Brno 2003.)*

Petr Stojan

KAM S NÍ? NAD PRÓZOU JANA KOBZÁNĚ.

Kniha Jana Kobzáně *O zbojníkoch a pokladoch* v době svého vzniku nezpůsobila žádný velký rozruch, zato toto dílo obdivovali autoři uměleckým cítěním Kobzáňovi blízcí (připomeňme alespoň Vladislava Vančuru a Josefa Čapka). Dnes je známá spíše tím, že ji autor sám ilustroval nádhernými dřevoryty. Navíc je kniha zařazována trvale jako jakýsi dokument lidového vyprávění, snad dokonce laická verze sběratelské práce. Je to myslím veliké nedorozumění, proto se pokusím několika poukazy na zvláštní, svrchovaně umělecký svět příběhů Kobzáňovy knihy poopravit pohled na umělce, který je u nás prakticky neznámý, protože se stal „regionálním" výtvarníkem, což dnes znamená lidovou, ne úplně kultivovanou atrakcí.

Především: kniha se od folkloristiky liší jednotnou stylovou řečí. Všechny příběhy spojuje schopnost nejen zaznamenat, ale i vnitřně interpretovat jednotlivé postavy, jejich psychologické příběhy, způsob mluvy, atd. Není to jen záznam valašského nářečí, Kobzáň tuto základní stylovou rovinu překračuje hned několika směry. Pokusím se to ukázat na závěrečném textu, *O dvúch súsedoch a o zbojníkovi, co spál pod hlohovým chrástem, jak ho našli.*

Za prvé vypravěč výjimečně používá i spisovnou češtinu, navíc ji užívá nečekaně, bez nějakých zvláštních, jasně čitelných motivací, čímž prozaický text dramatizuje, protože není patrné, z jakých důvodů jsou na určitých místech tvary nářeční a tvary spisovné. Jde možná o to, že i Kobzáňova próza vznikala jako jakýsi hlubinný výtrysk, láva, která se nahromadí a pak likviduje vše kolem sebe. Podobná je totiž i struktura Kobzáňovýh obrazů. Všechny ty zádumčivě přísné tváře upomínají se-

bou na boj, který se odehrával mezi plátnem, barvami a umělcem.

Ano, možná, že jde o znak jakési regionálnosti valašské kultury, kterou se jednotlivé odborné ústavy odmítají soustavněji zabývat, ale je-li tomu tak, pak jde o znak, o nějž by se měla pokoušet celá kultura, řekněme: jde o znak jednoho z posledních aspektů identity uměleckého díla a smysluplnosti tvůrčího činu. Bez něj umění přestává být tím, co od něj očekáváme, musíme očekávat: poslední vozbou, za kterou už je pouze lhostejný a tichý, spořádaný svět.

Zpět ke Kobzáňovi. Působí nečekaně, když ve scéně z trhu, z prodeje býka, je jednou užito spisovné vazby, aby se za chvíli, snad v podlehnutí představě debaty dvou Valachů, znova přešlo k dialektu. Ovšem situace tím zůstává významově napjatá, stále od ní cosi očekáváme, cosi jiného, a nakonec, v pokračování, se to i dovídáme: je to tón skrblictví, který se ozývá ze spisovné vazby:

„Chlapisko zacénil. Préj tolik a tolik. Ale Filipovi to bylo málo."

„Přidáš ešče." **A řekl, co za ni chce** (proložil J. Ch.).

„Íííí... Bratře, spustíš. Co spustíš?"

Tento tón bude sice potrestán nejprve krádeží (když totiž Filip jde s penězi lesem, je okraden) a později i výsměchem. Aby se vypravěč mohl vysmát jedné postavě, stačí když vykreslí její nehrdinské chování, zejm. slzy jsou výrazem ne-mužnosti: „Začal **naplákat** (proložil J. Ch.) Filip. Že tento, že dyť je chudobný, dětí hromadu že má a gdesi cosi, prosíl" A zde Kobzáň volí pro změnu výraz nářeční, ale s poněkud odstíněným významem. Naplákat totiž není jen začít plakat, mít na krajíčku, ale má též význam „pláčem obtěžovat". A to je účinek, kterého próza dosahuje. Chtě nechtě je čtenář dotčen bázlivostí Filipovou a když se k ní skrytě přidá i onen spisovnou vazbou zdůrazněný pocit hamounství, postava je nám krajně nesympatická a zbojníci jsou vlastně v právu.

Dalším bodem, kterým Kobzáň překračuje lidovou slovesnost směrem k výsostnému uměleckému činu je skutečnost, že Kobzáňovy příběhy jsou vícevrstevnaté; jednotlivé děje mohou být jen epizodickými zápletkami, ale mohou mít také svá pokračování, čímž je Kobzáň velmi blízko vývoji moderní prózy. A tak i v příběhu *O dvúch súsedoch a o zbojníkovi, co spál pod hlohovým chrástem, jak ho našli* se prodej Filipova býka neobejde bez „dopovězení."

Když už se zdá, že Filip je ztrestán krádeží i posměchem, přichází třetí, uklidňující, a do jisté míry i lyrický smích: Filip ve fantaskní noční scéně potká-

vá démonického muže se „stříbrnú píščelkú", kterému si stěžuje a přidává svému neštěstí: „Co plaču... Podívajte sa, velkomožný pane. Su chudobný člověk, dětí hromadu, nahé, hladné, vola sem mosel prodať, coby mě hlady nepomřely..." Ovšem muž svou píšťalou přivolává zbojníky, před nimiž plísní Filipa za lež. A navíc: koná se hostina, jakási veselice, ve které se ozývá pohanská potřeba masa, zpěvu, tance a pití, jež je zakončena zabijačkou Filipova býka. A Kobzáň tu znovu použije prostředek, který není typický: vnitřní monolog postavy nijak neuvozený. Zničehonic tu kontrastně vedle sebe stojí nepojmenovaní svobodní muži a sedlák nemyslící na nic, než svůj majetek: „Filip enom pohlédál. Si myslél první chvílu, že gdyž mu peníze zebrali, že aspoň teho vola mu nechajú si odvést. (...) Až bylo maso navařené, chlapi polévku vyléli na zem a enom samunké maso jedli. Kolik gdo chtél. Rukama si brali. Z kotlů.

Volali na Filipa: „Čuješ, poď si vzít."

Ale Filip nechttél. Ani do huby."

Další zvláštností Kobzáňových zbojníků je způsob, jakým naznačuje tónickou strukturu řeči. Z uvedených případů je patrné, jaký význam pro Kobzáně měl důraz, asi nejvíce patrné je to na dlouhých hláskách ve slovech „nechtěl" a „chtěl". Ovšem znovu: nejde o žádné pravidlo související s dialektologickým či jiným přepisem. Postavy, které tu myslí, konají a cítí, mluví naprosto osobitou, Kobzáňovou řečí.

Je ještě mnoho dalších témat, o kterých by se mělo v souvislosti se jménem Jana Kobzáně mluvit, a to v širším kontextu než jakým je jedna nářeční oblast, jeden kraj. Za „škraboškou" (beztak nádhernou) folkloru se totiž skrývá podstatný umělecký čin. Nejprve je ale nutné ustavit Kobzáňovo dílo v odborném mínění, vyvzdorovat mu místo v české literatuře, potom snad dojde i na srovnávání, která mohou ukázat zajímavé souvislosti.

Jakub Chrobák

DAN RUŠAR

Šichta

Ukonejšit slunce
a dát ho spát.
Měsíc už zýve –
co naplat?
„Noční je noční," říká si
„a sám zas naháňat
ty feny – "
hvězdy, co rozběhly se nocí
jako divé svině v lese

texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty

texty

číslo 36

zima 2004–05

Úvodník:

Letní dopis na zimní Bystřičku IV

Pablo,

bárka půvabného jména Melinka vyplouvá z přístavu Budoucnost pozdě odpoledne. Než se její kýl zaboří do Písčitého výběžku, slunko bude stát nízko nad ostrovem Dawson, kam bouřka přičaruje duhu. Teď už je to na kapitánovi – a na strojnících! Ocelová deska úžiny je naježená, jak se v ní prohánějí věčné vichry, nasycené vůní a chutí dvou oceánů. Té soli v antarktickém dechu! Břehy průlivu jsou posety žebrovím savců a zámořských korábů. Loď se kolébá, ledové vlny nenasytně olizují její červený břich. Syčí. Ale je to dobré: křídlatý albatros (Diomedea exulans) pluje vzduchem za námi. Máchne perutí, zobákem klapne. A to vždy věští úspěšnou plavbu. Bláznivý spisovatel Peter von Penburg se doširoka rozkročil na kluzké palubě a zamračeným pohledem sleduje skrz tlusté okuláry vzdalující se ostrov, který ho nevlídně přijal hubenými empanádami. Na tučňáčí pláni panáčci večeří ve fraku.

Tak hluboko na jihu, Pablo, až ohřeješ se jen u velkého krbu, čekal jsem, jaká mě přepadne tíseň. Přece v knihách... tolik příběhů z ďábelské výspy, nové naděje trosečníků obtěžkaných hříchy Starého světa. Patagonské náhrobky promlouvají slovansky. Teprve v pohodlí horkého Chaca přišlo mi, jak silný magnet leží v podbřišku glóbu: toužíš po barevném větru? Přitáhne si tě! Hledáš velké ticho? Přitáhne si tě! Zklamánať láska tvá? Přitáhne si tě! Pomřel ti dalmatský vinohrad, jsi sládek, co chce vařit vyhlášené pivo u paty světa, láká tě harpunovat velrybí hřbet? Přitáhne si tě!

Pablo! Promýšlím výhodnou investici: když se naučím guaraní, budu si moci poklábosit s čokoládovými holkami nadnášenými plytkými vodami jezera Ypacaraí...

Posílám závěj pozdravů.

Tierra del Fuego-Asunción, leden 2005

René

Obsah:

úvodník
René Kočík: Letní dopis na zimní Bystřičku IV___2

poezie
Ludmila Vráželová: Z valašských moudrostí___11
Leo Hruda: ***___15
Jiří Korbel: ***___21
Yveta Shanfeldová: ***___22_23

próza
Jana Oborná: Cestující___4_8

překlad
Miljenko Jergović: Fotografie___9_11
Morgan Gibson: ***___20

comics
Michal Jareš: ___16_17

rozhovor
Daniel Rušar: Rozhovor s Marií Šťastnou___12_14

jen tak
Martin Škabraha: ___18_19

recenze
Jakub Grombíř: Na železnici dějou se věci___24_26
Zuzana Resslová: Krvavý thriller Martina Vopěnky___26_28
Martin Škabraha: Indiánská improvizace___28_30
Pavel Kotrla: U nás doma___31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel.: 571 443 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 36, ročník IX., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **http://www.inext.cz/texty**

CESTUJÍCÍ

Jana Oborná

Ten den vypadal naprosto obyčejně jako každý jiný. Když se nad tím Geny zamýšlel o nějaký čas později, naprosto nic nenasvědčovalo tomu, že by se mělo stát něco hrozného. Dokonce nebylo ani zamračeno, a na to, že byl podzim a trochu chladno, chovalo se počasí docela umírněně. Občas i sluníčko vykouklo a podívalo se na svět tam dole z podzimně šedivé oblohy.

„Vlastně jsem měl úplně normální den. V práci trochu rušno, ale ne víc něž obvykle. Skončil jsem v obvyklou dobu, koupil si po cestě na autobus svou obvyklou dávku pražených oříšků a ani jsem nemusel moc spěchat, protože jsem nešel na poslední chvíli. Všecko bylo naprosto normální a přece," Geny se odmlčel a podíval se do prázdna. Přece se něco stalo.

„Mám takový hloupý zvyk. Každý den jezdím autobusem do práce a zase zpátky skoro hodinu. Poslouchat hudbu nebo po cestě spát, to už mě dávno přestalo bavit. Občas se mi taky stalo, že jsem omylem přejel svou zastávku a musel se několik kilometrů vracet pěšky. Prostě to není ono. Tak dělám, stydím se za to, ale, tak já to tedy řeknu, čtu lidem přes rameno," vyhrknul. Následovaly udivené pohledy jeho posluchačů.

Měl pocit, že musí říct něco na svou obranu, aby ho pochopili, aby si nepřipadal tak hloupě. „Já vím, že bych si mohl třeba číst vlastní knihu nebo si koupit noviny. Ale ve skutečnosti se mi ze čtení za jízdy dělá špatně. Je to zvláštní, protože skutečnost je taková, že nerad čtu. Ale když čtu někomu přes rameno, je to jiné. Jako bych tím poznával zároveň i toho člověka. Kdo by to byl řekl, že tenhle seriózní pán s brýlemi si po cestě domů čte bulvární deník. Nebo ta drobná světlovlasá slečna kouká do knihy plné těch nejsprostších výrazů. Navíc je to tak různorodé a zvláštní, víte? Pokaždé čtete něco jiného a dopředu nemůžete odhadnout, co bude zrovna dnes na programu. Vlastně se nikdy nemůžete nudit." Geny chtěl ještě pokračovat, ale byl násilím přerušen. „No dobrá, dobrá. Vraťte se ale k tomu osudnému dni a řekněte mi, co se vlastně stalo."

„Jak už jsem říkal. Všechno bylo normální. Přišel jsem na zastávku a vyhlížel si nějakého potencionálního čtenáře. No moc nadějně to nevypadalo. Ale pak přišla dívka, nikdy předtím jsem si jí nevšimnul. Měla světle hnědé vlasy a tmavé oči a takovou naprosto obyčejnou černou bundu a rifle. Nevšimnul bych si jí, kdyby mě nezaujala její

vyděšená tvář, tak vyplašený pohled jsem dlouho neviděl. Držela v ruce dopis. Popadla mě neudržitelná touha si ho přečíst spolu s ní. To si ale nesmí sednout dozadu, napadlo mě tehdy. Naštěstí autobus přijel už téměř plný. Tak tak si sedla a já se postavil kousek za ni, aby mě neviděla. Dlouho jsme jeli. Už jsem se začínal bát, že jsem vsadil na špatného koně, že ten dopis ani neotevře. Ale nakonec to udělala. Třesoucíma rukama roztrhla obálku, rozevřela list a začala číst. Víte, v dnešní době číst takový opravdový dopis nebo jej dostat poštou, to je něco neobvyklého. Všichni si pořád posílají e-maily nebo složenky, poštou chodí maximálně tak úřední dokumenty, ale takový osobní, rukou psaný dopis, to je něco! Zpočátku jsem měl strach, že to klikaté písmo ani nepřečtu. Naneštěstí už se venku začínalo šeřit, chvíli jsem měl chuť to vzdát a odejít do zadní části vozu, ale něco v její tváři mě přesvědčilo. Víte, ona byla vystrašená. Ne, víc než to. Byla vyděšená k smrti. Zahloubal jsem se do toho dopisu. Četl jsem řádek za řádkou. Psal jí nějaký muž. Psal, že už to nemůže vydržet a že ji zabije." Odmlčel se. Všichni v místnosti na něj tázavě pohlédli. „Já vím, taky jsem tomu nechtěl uvěřit. Říkal jsem si, že jsem to jen špatně přečetl. I ona to musela číst několikrát, tak jako já. A pořád tam stálo to stejné: *Zabiju tě. Všechny předběžné přípravy jsou vykonány. Stane se to brzo, velmi brzo. Až budeš číst tento dopis, už to bude blízko. Bude to chtít nějaký čas, ale co nevidět se to stane. Nemohu jinak.* Hrozně mě to vyděsilo. Měl jsem pocit, že to musím někomu říct, že musím něco udělat."

„Co se stalo potom?"

„Zmačkala ten dopis. Vypadala rozčileně a když potom vystupovala, její tvář měla bolestnou grimasu."

„Nic jste neudělal? Proč jste nevystoupil s ní? Proč jste nezjistil, kdo je ten člověk a nenahlásil to? Byla to vaše povinnost! Vždyť ta dívka byla v ohrožení."

„Ano, já vím. Měl jsem něco udělat. Ale byla to také pořádná nezdvořilost číst jí její dopis přes rameno. Co jsem měl dělat! Přiznat se? Všechno by popřela a možná by se mnou ani nepromluvila. Vystoupila tak rychle a já tam stál jako opařený a hlavou se mi honila slova z toho dopisu. Teď už je to jedno. Ale já vím, kdo ten dopis napsal."

„Vy víte?" Policejního vyšetřovatele zvedla Genyho odpověď ze židle. „To byste mi měl vysvětlit!"

„Tehdy jsem nešel na policii. Asi jsem udělal chybu, ale vždyť by se mi každý vysmál. Chlápek

čte někomu přes rameno o vraždě, která se ještě nestala, a věří tomu. Je to blázen. Jen nad tím chvilku uvažujte. Nevěřili byste mi, ale teď mi věřte. To, co říkám, je pravda. Nějakou dobu jsem nemohl klidně spát. Pořád jsem viděl před očima ten dopis a bolest ve tváři té mladé dívky. Měl jsem pocit, že se něco musí stát. No a pak jsem ji znovu potkal. V parku nedaleko mého domu."

„Byla sama?" vzrušeně vybafnul detektiv.

„Ano, sama. Okamžitě jsem ji poznal. Ohromilo mě to a taky potěšilo, vždyť byla ještě naživu. Ale mohlo mě napadnout, že ji potkám. Vždyť vystoupila jen o dvě zastávky dřív než já. Mohla dokonce bydlet ve stejné čtvrti. I když už nikdy stejným autobusem nejela, mohlo to tak být. Taky mohla vystoupit dřív proto, že se jí z toho dopisu udělalo zle. V ten moment mě napadala spousta různých vysvětlení. Všechna mohla být pravdivá, ale já věděl, že to opravdové je jen jediné. Chtěl jsem vědět, co bylo dál. Spalovaly mě otázky. Kdo byl pisatelem onoho dopisu? A co se s tím mužem stalo? Ubránila se mu? Nahlásila ho na policii? Nemohl jsem odolat tomu, poznat odpovědi. Začal jsem ji tedy sledovat."

„Kam šla?" další dychtivá otázka. Napětí v místnosti rostlo.

„Bylo to zvláštní. Velmi zvláštní. Šla ke mně domů."

„K vám domů? To snad není možné. Viděla vás, jak ji sledujete? Třeba měla strach a šla jen k nejbližšímu domu."

„Ne, to ne. Chvíli se motala ulicemi, a pak se zastavila před bytovým domem, kde bydlím. Přešlapovala na místě, asi nevěděla, co dělat. Měla něco v ruce. Napadlo mě, že by to mohla být adresa. Tak jsem se rozhodl zariskovat, vyšel jsem ke dveřím a začal odemykat. Naštěstí udělala přesně to, co jsem očekával. Oslovila mě. *Promiňte, asi tu bydlíte, snad byste mě mohl pustit dovnitř nebo mi třeba poradit.* Snažil jsem se tvářit, jakoby nic, ale srdce mi bušilo až v krku. No jistě, řekl jsem, jen pojďte a řekněte mi, koho hledáte. Otevřel jsem jí dveře. Plavným krokem vklouzla do chodby. Rozsvítil jsem na schodišti. Držela v ruce pomačkanou obálku s ručně psanou adresou. Myslel jsem, že se ve mně krve nedořeže. Bylo to stejné písmo a nepochybně také ona obálka, kterou tehdy večer zmačkala i s dopisem. *Hledám tu jednoho muže, měl by to být váš soused. Bydlí ve třetím patře.* Neodvážil jsem se ani vydechnout. Měl jsem tam přece také byt. Snad je to jen náhoda, napadlo mě. Třeba si spletla ulici. Nebo čtvrť. Na požádání mi ukázala adresu. Byla tu správně.

Vedl jsem ji pomalu do schodů a horečně se snažil přemýšlet. Za kým z mých sousedů by mohla jít? A proč sem proboha vůbec jde? Vždyť se ji ten člověk chystá zabít. Na patře se mnou bydlely jen dvě starší paní a jeden manželský pár se dvěma dětmi. Nikdo z nich mi nepřipadal jako podezřelý. Najednou jsme byli ve třetím a ona se zastavila před dveřmi mého bytu. Otočila se ke mně a koketně se usmála. *Nepozvete mě dál?* Vyděsila mě. Jak mohla vědět, že tu bydlím? Co mi chcete? Vyhrkl jsem na ni. Tvářila se naprosto klidně a vyrovnaně. *Mám pro vás dopis.* Jaký dopis? *Tenhle dopis.* Zamávala mi před očima tou zlověstnou obálkou. *Ale myslím, že by bylo lepší, kdybyste mě pozval dál. Alespoň bychom si mohli o tom promluvit.* Odemkl jsem dveře. Srdce mi divoce bušilo a začínalo mi být špatně od žaludku. Znal jsem obsah dopisu. Nemohl být určený mně. Ale byla na něm přece má adresa! Zpáteční adresa? Já ho přece nepsal!? Nechala mě tápat v temnotách a vplula do mého obýváku, kde si vybrala mé oblíbené místo v křesle. *Asi vás zajímá, proč tu jsem. Žádný strach. Brzo se to dovíte. Asi bych se vám měla přiznat, že už vás nějakou dobu sleduji. Všimla jsem si, jak čtete lidem přes rameno, a tak jsem se rozhodla napsat vám tenhle dopis.* Ve vyšetřovací místnosti to zašumělo údivem.

„Narafičila to na vás?" vyšetřovatel se zatvářil nevěřícně.

„Ano. Chtěla vědět, jak budu reagovat."

„Ale jak to, že jste si jí nevšimnul dřív?"

„Nevím. Asi mě nikdy dřív nezaujala. Možná působila tak nevýrazně, že jsem si jí dřív všimnout nemohl, ani kdybych jí zrovna četl přes rameno." Policajti se zasmáli.

„A co bylo dál?"

„Tohle všechno mi řekla. Taky řekla, že si zjistila, kde bydlím a kam chodím na procházky. A když měla pocit, že bych ji rád viděl, rozhodla se na mě počkat v tom parku. Strávila tam prý čtyři odpoledne, než jsem tam přišel." Opět smích.

„Chytrá holka. Tohle je všechno moc pěkné. Ale vůbec to nevysvětluje, proč jsme ji našli mrtvou ve vašem bytě." rozkřikl se na Genyho vyšetřovatel. Uvolněná atmosféra u výslechu opět zhoustla k nevydržení.

„Já vím, vím, že to všechno zní tak divně, neuvěřitelně, ale prostě to tak bylo. Když domluvila, požádala mě o trochu vody. Byl jsem tak vyvedený z míry, že jsem jí jen ukázal cestu do kuchyně. To byla obrovská chyba. Za

chvilku se sice vrátila, ale místo sklenice držela v ruce můj kuchyňský nůž. *Vím, žes mi v podstatě nic neudělal a že se vlastně ani neznáme*, povídá mi, *ale mám pocit, že by mému příběhu prospěla nějaká dramatická zápletka*. Řekla to tak klidně, a vzápětí se na mě, představte si, vrhla s tím nožem! Tak tak jsem se ubránil před jejími ranami. Podařilo se mi ji zkroutit ruku. Padli jsme na zem a začali se prát. Škrábala mě a kousala. Vůbec nevím, jak se to stalo, ale zničehonic přestala útočit, jen se tak dívala a její pohled byl zvláštní, šílený a plný bolesti. Teprve po chvíli jsem si všimnul, že krvácí. Nůž měla zaražený hluboko v břiše. Vykřikl jsem a chtěl zavolat sanitku, ale zadržela mě prosebným gestem. *Chci ti něco říct*, zašeptala. *Je docela vtipné, jak se může situace vyvinout, že? Dva naprosto cizí lidé a smrt přesně taková, jak jsem ji popsala v tom dopise. A tys nemohl jinak.* Hrozně zbledla a na chvíli ztichla marně popadajíc dech. *Vím, žes mě nechtěl zabít. Jen mě tak napadá, komu budou asi věřit, až mě tu najdou. Už se asi nedozvím, jestli tobě nebo tomu dopisu.* Ztichla a zavřela oči. Silně krvácela, ale ještě dýchala. Zavolal jsem záchranku. Pak jste přijeli vy a zbytek už znáte." V místnosti panovalo napjaté ticho.

Pak promluvil jeden z detektivů. „Ten dopis, škrábance a kousance na vašem těle jasně dokazují, že se bránila. Zabil jste ji."

„Já vím, že ta historka je neuvěřitelná, ale proč bych to dělal? Vůbec jsem ji neznal. A kdyby, proč bych to udělal ve svém vlastním bytě? A proč bych na místě nechal ten dopis? Mohl jsem jej přece lehce zničit? A proč bych okamžitě po té rvačce volal záchranku? Proč?"

Nikdo neodpověděl. Strážmistr u dveří dostal od svého nadřízeného pokyn a s pouty v rukou se vydal pro Genyho. „Je to zajímavý příběh, ale musíme vás vzít do vazby."

Geny se nebránil. „Chápu. Alespoň než se to vysvětlí. Jen bych chtěl ještě něco vědět. Ostatně, zajímalo by to jistě i ji. Je to totiž moc důležité. Věříte mi?"

Jana Oborná, narozena 16. prosince 1980 v Ivančicích, původem ze Zbýšova u Brna. Autorka publikovala v literární příloze Kam v Brně, pravidelně psala sloupky pro Brněnský deník novin Rovnost. Její povídky jsou také součástí různých literárních sborníků. V současné době redaktorka deníku Naše Valašsko ve Vsetíně.

FOTOGRAFIE

Miljenko Jergović

„Naše láska spočívá v tom, že svou ženu nedáme jinému."
Duško Trifunović

Nevím, jak je to jinde, ale v Evropě je to takhle: Rick se trápí, protože Irma miluje Laszla. Ví, že miluje i jeho, ale přesto zůstává věrná Laszlovi. Rick sní o tom, že mu Irma bude věrná a nestačí mu, že ho jenom miluje. Stejný příběh v různých variacích jste slyšeli, viděli nebo přečetli tisíckrát. Klíčem ke každé lásce je věrnost. O ní se moc nepřemýšlí. Jednoduše se předpokládá. A kdyby nebylo věrnosti, asi by nebylo ani nešťastných lásek. Ostatně ani šťastných.

Senka a Mašo byli obvykle mezi sousedy brána jako příklad šťastné lásky. Ona nemohla mít děti, ale on jí to nevyčítal, jak to balkánští muži obvykle dělají. Senka pracovala na poště a Mašo byl vodoinstalatér. Ona vždycky říkala „můj Mašo" a on „moje Senka". Jejich příběh by nebyl zajímavý, kdyby nezačala válka, tak jako nejsou zajímavé ani příběhy o dlouhém a trvalém štěstí.

S prvním granátem, který dopadl na město, se Mašo přihlásil do Územní obrany. Senka z toho příliš radost neměla, ale bylo jí jasné, že není jiná možnost, jak zachovat jejich jednopokojový Eden. Bála se jen pomyslet na odchod z města, protože byla přesvědčena, že by nové místo vytvořilo nové okolnosti i nový příběh s nejspíš změněnými hlavními rolemi.

Jednoho rána přišel neznámý člověk v uniformě a se zablácenými holínkami na nohou. Pevně ji objal a zašeptal, že Mašo zahynul. Na stole nechal papírovou tašku s jeho věcmi: kapesníkem, vojenskou akreditací, hodinkami, pouzdrem na brýle a peněženkou. Poté, co uplynuly dny prvního zármutku, které jsou vždy spíše obřadem než truchlením, a kdy je třeba zůstat rozvážný už i proto, že zvědavé oči soustrastníků číhají na každou slzu, Senka položila před sebe všechno, co jí vrátili domů místo Maša. Dotýkala se předmětů jednoho po druhém a nakonec otevřela peněženku. Uvnitř našla padesát německých marek (peníze, které má obezřetný člověk vždy u sebe) a hromadu papírků s telefonními čísly a vodoinstalatérskými poznámkami. V plastovém okénku byla její fotka. V peněženkách to okénko slouží jenom k tomu, aby vám před pokladnou v samoobsluze neznámí lidé na chvíli nahlédli do soukromí. Ale peněženka měla i onu tajnou neviditelnou přihrádku. Senka

nahlédla i do ní a našla – fotku neznámé dívky. Na zadní straně bylo napsáno: „Navždy tvoje Mirsada." Rukopis byl zdobný s mnoha kudrlinkami.

Nazítří Senka oznámila sousedům, co jí „ti mizerové z brigády udělali". Rozzlobeně, potom zlostně a pak plačtivě ukazovala inkriminovanou fotografii a ženy se podivovaly a kroutily hlavami. Utěšovaly ji právě tak po východové dveře a pak začínalo pomlouvání. Vlastně byli všichni šťastní, samozřejmě kromě Senky, že ani Mašo nebyl „světec" a potichu jí říkali chudinka, protože tak otevřeně přiznala svou „hanbu", ve kterou navíc ani nevěřila.

Když po patnácti dnech přišli mladíci z brigády „s balíkem pro ženu padlého bojovníka", Senka jim odmítla otevřít. Křičela za zavřenými dveřmi, proklínala a vyhrožovala. Sousedé se domnívali, že se už zbláznila, když odmítá humanitární pomoc. Tahali vojáky za rukávy, aby jim balík nechali, že ho Sence předají, až se uklidní.

Jak čas plynul, Senka u všech začala vzbuzovat místo soucitu spíše posměch. Její příběh o podstrčené fotografii, která už měla stovky zápletek, nechtěl nikdo dál poslouchat. Stále znovu se pokoušela dotvořit příběh tak, aby v ní její Mašo zůstal čistý. Každý den přicházela s novými podrobnostmi. Včerejší důvody bleskurychle tály před dnešními pochybami. Ale příběh o šťastné lásce nakonec vždycky zvítězil. Stálo jí za to obětovat všechno, dokonce i rozum. Kromě toho příběhu neměla Senka ve válečném městě, zbaveném jakékoli naděje, nic.

Nevím, co se dělo dál, protože jsem odešel ze Sarajeva, ale to už ani není důležité. Potvrdilo se, že se věrnost zase stala základním principem lásky, snad i důležitějším než láska sama. Ale to, co přesahuje přes hranice tohoto příběhu, je potřeba konstruovat fabuli, vytvořit rámec, který by odůvodnil život sám a který by mu nakonec dal nějaký smysl.

Lidé, kteří o té válce píší, aniž by chtěli dosáhnout nějakého postavení, aniž by toužili po osobním prospěchu nehledě na mrtvé i živé hlavy, tedy lidé, kterých je velmi málo, ale přece jsou, činí vlastně stejnou věc jako činila Senka. Bez jakéhokoli účelu pro sebe nebo pro jiné se zoufale snaží zachovat rozpadlý obraz světa. Preciznost v popisech a nekonečné výčty, konstrukce, které urážejí „veřejnost", texty, které pravověrní označují za národní zradu, to všechno je jen marné úsilí najít v Pravdě důvod pro setrvávání ve vlastní kůži. Ve chvílích, kdy je všechno ostatní ztraceno, je věrnost to jediné, v co mohou věřit. Až budou ti k tomu

určení psát dějiny, pouze lidé jako Senka se budou vzpírat jejich lži.

Přeložili Branka Čačković a Jiří Hrabal. Překlad vychází se svolením autora.

Miljenko Jergović je jedním z nejvýznamnějších současných bosensko-chorvatských autorů. Narodil se r. 1966 v Sarajevu, v současné době žije v Záhřebu. Píše prózu, poezii, eseje i novinové články. Povídka „Fotografie" je součástí souboru krátkých povídek *Sarajevské Marlboro*, který vyšel poprvé r. 1994 a byl již přeložen do mnoha jazyků. České vydání se připravuje.

Z VALAŠSKÝCH MOUDROSTÍ

Život je nekdy tajak žebř do kurníka,
takéj tak krátký a aj podělaný.

Umíja dvě řeči,
jednu nahlas, druhú potichu.

S hlúpým sa nedomluvíš,
se soplivým nenajíš.

Nechajte starosti slépkám,
ty sú na to, aby sa staraly.

Spješéj dostaneš od Valacha kobylu,
než od Hanáka kobylinec.

Neviděl ho jakživo a předtím nigdy.

Gde sa kúří – kuř,
gde sa pije – pij,
ale gde sa něco dělá,
odéjdi, abys nezavazál.

Ten, gdo lže, umí o jednu řeč vjecéj.

Co má střízlivý na srdcu,
to má opilec na jazyku

Slovo není pantok.

Ludmila Vráželová (1924), za války pracovala ve Zlíně u Bati, potom byla totálně nasazena v Německu a ve Zbrojovce Vsetín. Po válce učila na mateřských školách na Šumpersku, od poloviny 60.let min.stol. učila v Pulčíně u Vsetína. 40 let sbírala valašské moudrosti, které vyjdou knižně v nakladatelství Dalibora Maliny ve Vsetíně v březnu 2005 pod názvem Moudrost starých Valachů.

ROZHOVOR S MARIÍ ŠŤASTNOU

Povídali jsme si v předvečer oficiálního udělení Ceny Jiřího Ortena 2004. Básnířka Marie Šťastná zaujala svou sbírkou Krajina s Ofélií (vyd. Knižnice, Kutná Hora). A protože pochází z Valašského Meziříčí, kontaktoval jsem místní literární časopis Texty a jejich šéfredaktor mi nabídnul za exkluzivní rozhovor s čerstvou držitelkou takové podmínky a honorář, že to nešlo odmítnout.

Gratuluju k obdržení Ceny Jiřího Ortena. Co pro tebe znamená tato cena?

Díky. Je to takové poštouchnutí nahoru, od začátků k oceňování mého psaní. Potvrzení, že všechno má cenu. Nikdo přece nechce psát do šuplíku, že? A peníze samozřejmě /smích/.

Pojďme se podívat na tvoji oceněnou sbírku Krajina s Ofélií. Je to tvoje druhá knížka. Jak bys ji srovnala se svou první sbírkou?

V první sbírce byly texty, se kterými už nejsem spokojená a raději bych je na veřejnost nedávala. V „Krajině s Ofélií" jsou všechny, která ráda čtu, ráda je používám a ráda se s nimi taky chlubím. Takže cesta od nespokojenosti ke spokojenosti (smích). I když i tady se už našel text, který by zasluhoval úpravu.

Když jsem četl tvoji Krajinu, tak jsem se tam snažil nacházet společné téma, jakousi červenou niť. Než ji řeknu, tak by mě zajímalo, čím jsi spojovala básně ty?

Já jsem se snažila psát všechno jako obrazy nebo scény... ale teď jsem zvědavá, co řekneš teď ty.

Pro mě je to vztah muže a ženy, jakési scény ze života. Vidíš, jak jsme se trefili. Proč tedy právě vztahy?

Přiznám, že mám malé zkušenosti. Ve svém věku nemám právo psát o zásadních věcech, a tak píšu o těch obyčejných kolem. A právě ty vztahy jsou nejdosažitelnější, nedá se o nich nepsat.

Když píšeš o vztazích, tak vše působí velmi přirozeně, řeč je jakoby vytržená z dialogu. A ty scény, jak říkáš, můžu slyšet nebo zažít kdekoliv. Dalším důvodem, proč se ptám právě na vztahy, je erotika, která se v tvých básních objevuje ...

Tak to právě nebylo myšleno! Některé básně jsou erotické, samozřejmě, ale u většiny, které se zdají být erotické ostatním, byla původní

myšlenka jiná. Proto mě samotnou trochu překvapilo, že teď dostaly takovou nálepku. A k dialogu. Když jsem začínala, používala jsem velká slova, tak jako možná všichni začínající básníci, snažila jsem se mluvit o něčem obrovském. Později to přestalo fungovat. Proto jsem chtěla zjednodušit básně jak nejvíc to jde. Zároveň jsem zjistila, že jednoduchým jazykem lze sestavit nejsložitější šifry. Ty se ale už týkají jen významu, který je důležitý pro mě a nepodstatný pro ostatní.

Co mi trochu nesedí k tobě, křehké dívce, je občas nezaujatý až cynický pohled na popisované situace. Mohla bys mi to, prosím, vysvětlit?

Možná je to snaha věci zjednodušovat, vyhnout se sentimentálním frázím, vytěsnit je. Nechci je tam.

Já bych přirovnal tvé básně k mazání chleba máslem. Mažeš krajíc máslem a víš, že bude dobře chutnat. Ale potom se na něj znovu podíváš a jen tak nůž ledabyle otřeš. A možné ještě trochu másla zpět oškrábeš. A nakonec do něj jednou, dvakrát říznеš, odejdeš a je ti dobře.

To je ono. Třeba začátek se mi líbí, nechtěla bych báseň zcela měnit, tak ji nechám chvíli odležet. Po neurčité době si báseň znovu přečtu a přepisuji. Možná škrtáním přebytečných slov a zkracováním se vytvoří ta iluze cynismu, já bych spíše řekla nadhledu. Ale to je opravdu jen iluze, i když svým způsobem pro mě lichotivá.

Tvoje srozumitelnost v básních mě hodně oslovuje. Pojďme teď od vztahů a erotiky ke vzpomínkám, které jsou taky výrazným prvkem v tvé sbírce.

Teď jsme nedávno se sestrou mluvili, že v našem okolí už nejsou tak běžné obyčejné fotografie, které by se daly vzít do ruky. Všechno je na uloženo na CD nebo v počítači a nejsou to ty hmatatelné vzpomínky, se kterými můžeš manilupovat. Nemůžeš si na ně ně sáhnout, strčit do dokladů a nosit si je s sebou atd. Možná jsem se snažila psát básně jako útržky, se kterými by se dalo manipulovat, které by navodily atmosféru dané situace. Aby to byly ty potřebné hmatatelné vzpomínky.

Co jsou Kapky, názvy některých básních? Taky jsem si všimnul, že máš u některých básní přímo konkrétní odkazy k malířům nebo názvům obrazů. Jsou tyto nějak odlišné od ostatních?

Kapky jsou básně s problémovým názvem. Nemohla jsem pro ně najít jméno, většinou jsou velmi osobní, a proto se vymykají celku. Ještě mám Črty, těch mám taky kolem dvacítky. Kontrétními obrazy taky souvisí se vzpomínka-

mi. Uvidíš nějaký obraz nebo sochu a něco k tomu dodáš, dojem nebo náladu. Někdy prostě jen opíšeš, co ti umělecké dílo samo nabídne. To je všechno.

Jak se ti vlastně píšou básničky? Jak se u nich cítíš? Hraješ si se slovy?

Když mám psavé období, píše se velmi lehce. Ovšem za cenu mnoha pozdějších úprav. Samozřejmě jsem zvědavá, jak budou působit na ostatní. A někdy básně upravuji tak, aby se nějakým způsobem jevily. Někdy se mi to nepodaří, třeba s tou erotikou /smích/. Teď mě napadá ještě jedna věc k erotice. Když mám pocit, že některá báseň je vrcholně dráždivá a mám z toho trochu obavu, dám ji přečíst kamarádovi a on mi většinou říká: „Prosím tě kde?"

A jak vnímáš další reakce?

Když se líbí, jsem ráda, a když ne, řeknu si, že se nemusí líbit každému. Negativní reakce se mě moc nedotýkají. V podstatě se ještě žádná tak negativní nedostavila. Občas maminka řekne, že je to na ni moc ...

Na reakce u tebe doma jsem se chtěl i zeptat. A co tatínek? Znám ho, velmi si ho vážím, a proto by mě zajímalo, jak tě čte a jestli spolu diskutujete.

Maminka dřív četla všechny moje nové věci, ale v poslední době čte víc jen otištěné. Tatínek nic neříká. Ale od maminky vím, že je na mě velmi pyšný. Knížky si přečetl, to ano, a jediné, co jsem zaznamenala, bylo, že se rozhodl naučit některou mou báseň nazpaměť, aby ji uměl odrecitovat, kdyby se ho někdo zeptal, co píšu ...

Tak to je velká pocta ...

No, ještě se ji nenaučil /smích/.

Děkuji ti za příjemné povídání.

Taky děkuji. Tohle byla taková generálka na zítřek (oficiální udělení ceny, pozn. tazatele). Škoda, že tam nebudu popíjet čajík a tak hezky sedět.

Ptal se Daniel Rušar

Marie Šťastná (1981), narozena ve Valašském Meziříčí. Svou první básnickou sbírku Jarním pokrytcům (Nakladatelství Unarclub, Hranice n. Moravě) vydala v roce 1999. V roce 2004 získala Cenu Jiřího Ortena za sbírku Krajina s Ofélií. Pravidelně se zúčastňuje soutěže Ortenova Kutná Hora, kterou předloni vyhrála. Přispívá do tamního básnického magazínu Názvuky. Dále publikovala ve Welesu a také několikrát v Textech. V současné době žije v Ostravě, kde studuje kulturní dějiny.

LEO HRUDA

Ranní špička

V rozespalém autobuse
polohlasné hovory
o včerejším utkání,
polovina tváří skrytá
za novinovými závoji.

Zelená je tráva
a rudá jsou práva.

Porucha klimatizace v n. p. Zora Olomouc

Dnes jsem poprvé poznal,
co je to vlastně peklo.
Peklo totiž nejsou
pokaždé ti druzí.

Skutečné peklo
je tovární hala,
naplněná do výše pasu
třiceti tisíci roztavenými
čokoládovými čerty.

Bynda (Hostinec u Bystřičky)

Dám si ještě jedno,
lidi kolem blednó,
dám si ještě druhé,
brzo budu tuhé.

Leo Hruda (1935-1988), zapomenutý všestranný génius, představitel poválečné olomoucké bohémy, kterého představil Michal Jareš v pásmu v Aluzi 1/99. Uvedené básně pocházejí ze sbírky Levý závit, vydané v roce 1969 Vlastivědným muzeem ve spolupráci se Závodním klubem Moravských železáren v nákladu 80 výtisků.

aluze
Revue pro literaturu, filozofii a jiné
Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159
poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie
http://www.aluze.cz

Dobrý den... Já jsem vejce...
Možná mě znáte jako...
jako vejce...

(1

...čekám tu na mého miláčka,
pana UMBERTA E. Jsem
jeho snídaně a lásku
prochází žaludkem...

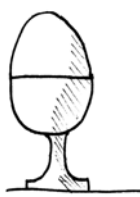

(2

...Nemusíte se kolem mne
s tou kamerou tak točit,
já jsem ze všech stran
stejné...

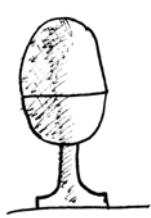

(3

...Promiňte, my vejce nejsme moc zdvořilá...

4

...Možná bych vám mělo říct malé tajemství — jsem maličko zkažené...

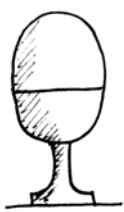

5

...až mě UMBERTO E. sní, věnuje mi krásnou kapitolu svých paměti, nazvanou VEJCE A JÁ...

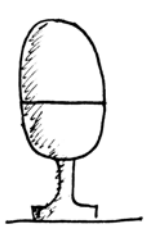

6 POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ...

byly Vánoce. A v televizi byla Pyšná princezna. A ta ze zlatou hvězdou na čele taky. Jiná přispěchala s Troškou do mlejna. A zapomenout nesmíme na Jasněnku, trojoříškovou Popelku a spoustu dalších, méně slovutných dam. A mužů, pardon. Jeden národní mýtus praví, že česká pohádka, to je pojem. Vezměme ten pojem za slovo. Co o nás říká? Především to, že Češi jsou národ sedláků, úpících pod nespravedlivým jhem panstva, zpravidla degenerovaného, s německým či jiným přízvukem mluvícího a – což je nejhorší – bohatého (čti: nezaslouženě bohatého). „Malej, ale šikovnej" český člověk je ovšem všechny přechytračí, zpravidla za pomoci nějakých kouzel, dědečků, babiček, vodníků, skřítků nebo víl. A dobrého srdce, abych nezapomněl. A zlatých českých ručiček, rozumí se samo sebou. (Což mi připomíná jedno interview se samozvaným géniem české pohádky Z. T., kde tento básnil o krásné české povaze, jak se v pohádkách – zejména tedy jeho – zračí a jak ta česká dobrosrdečnost by měla konečně zvítězit nad tím americkým sexemanásilím; na dotaz, co se po natáčení filmu stane s kulisami televizáky vystavěného veřejnoprávního mlýna, pak režisér shovívavě mávl zlatou českou ručkou: „To lidi rozkradou…") Typické přitom je, že největší padouch nebývá ten nejvýš postavený. Opravdoví zloduši jsou jeho „dobří rádcové", svévolní byrokraté či místní šlechta, baroni, knížepáni a jiná verbež. Politika totiž v české pohádce není nic jiného než klam a podvod, příslovečné piklůkutí. Sám pan král to ale myslí dobře. Sice tu a tam neví, zda má odvolat, nebo slíbit (věčné to české dilema), ale jinak je to role veskrze pozitivní a mocný panovník (nejlépe pekařského původu, neboť ten ví, jak se chleba láme), je v posledku jediný, kdo může vše v dobré obrátit. Král totiž vládne silou ducha, politiku nedělá. Leda snad nepolitickou. A proto ho Češi mají rádi. Pravda a láska může konečně zvítězit nad lží a nenávistí.

Ale v televizi běžely i jiné pohádky než ty české. Stříbrné jezero, rudý gentleman, poslední (kéž by) výstřel, Ilči a Hatátitlá – co vám to říká? Přiznám se, že jsem neodolal. Avšak kritický duch, hrůzná deformace z dlouhodobého vysokoškolského studia, mi nedovolil zažehnout v sobě naplno plamen někdejší romantiky. Už ani ta nostalgie není co bývala… Nebyl jsem s to vidět nic jiného než chyby. Tak např. promí-

tání monarchických šablon, zděděných z evropské historie a ztělesněných i ve výše zmiňovaných pohádkách, do života Indiánů. Náčelník je vylíčen jako panovník či generál, kterého ostatní na slovo poslouchají. Vinnetou je tak za života svého otce vlastně korunním princem a Nšo-či princeznou. Vláda v kmeni je vlastně dědičným lénem jedné dynastie… *Ve skutečnosti* (jak opojný je tento výraz, jak dospěle zní!) se severoamerické indiánské kmeny vyznačovaly spíše nehierarchickým a necentralizovaným uspořádáním, což bylo jednou z hlavních příčin jejich vojenských porážek. Když se bojovníkům nechce, tak válka prostě není. Co bychom za to dneska dali…

Jiným zajímavým rysem Reinlových filmů, ale i Mayových knih, je to, jak navzdory svému – dnešními pojmy řečeno – multirasovému a multikulturnímu étosu nakonec stvrzují civilizační, ne-li přímo rasovou méněcennost Indiánů. Za to „vznešeně divošské", co ve Vinnetouovi je, nemůže jeho apačská výchova (s tou je spjata spíš zákeřnost „božího soudu" v prvním dílu), ale duchovní odkaz Klekí-petry, *Bílého* otce. Ten nejstatečnější a nejmoudřejší ze všech je pak samozřejmě Old Shatterhand, opět běloch a náhodou Němec. Vinnetou je sice hodně, opravdu hodně fotogenický, ale jeho největší předností je vlastně věrnost a oddanost bílému bratru. Indiánské ctnosti, jsou-li jaké, jeví se tedy býti spíše ctnostmi psa…

Jinak ale ideál všelidské rovnosti a míru náležel k typické atmosféře 60. let, zatížených přízrakem atomového konfliktu. Sbratření „bílých a rudých" (hvězd) pak vyznívalo obzvlášť intenzivně zrovna v Německu, násilně rozštěpeném na dvě části. Bohužel, pravda a láska se snadno stávají především dobře prodejnou značkou. Průvodním jevem vzniku slavných filmů tak byly prudké tahanice dvou konkurenčních štábů o exkluzivní smlouvy s herci a honba za komerčním úspěchem bez ohledu na předlohu a kvalitu (vzpomeňme hlavně nekonečná pokračování). Zlatý poklad Apačů zatemnil rozum nejen záporňákům z Mayových příběhů.

Ale nic proti pohádkám. O Vánocích se jim věřit může. Tak jako se můžeme přejídat a válet u televize. Na Nový rok si slíbíme, že to zase všechno vyběháme. Ne že by se to tak úplně dodrželo, ale i snahu je třeba ocenit. A proto přeju všem čtenářům, aby tento rok láska a lež konečně zvítězily nad pravdou a nenávistí. Nebo to bylo nějak jinak?

Martin Škabraha

MORGAN GIBSON

Světlo jezera
prosakuje skrz
stromy.

Rosa padá
na vyloděné
kánoe.

Dívám se
tváří v tvář
jezeru.

Rybář
vyplouvá
z čínské kresby.

Ponořím
mysl
do vody.
*
Vychází slunce
z vody
nebo z mysli?

Vlaštovky
sešívají
nebe a zem.

Větve borovic
stíní
mým básním.

Mraky zmizely
poupata
kvetou.

Březnové mokřiny.
Na nebi mraky.
Kde jsem já?

Zděšené
červené
listí.

Listí září
ve slunci
jak slunce.

Ze sbírky ONE LOOKS AT ONE
z angličtiny přeložil Michal Jareš

JIŘÍ KORBEL

poledni zvony

poledni zvony dnes
zpívají zpožděny
za tmy
a bez obecenstva

čekají až nějaký zbloudilec
rozsype zrní v své tužby
a zatleská...
pak

poledni zvony dnes
možná
že čekajíce na východ slunce
přece jdou napřed

v září člověk nikdy neví...

bude večer

bude večer
letní melancholie
přivezený dým smutku

tři malá děvčata
splétají věnce z pampelišek
a řeka daleko

chtěl bych tu prostřední
pohladit po tváři
a říci jí: až povyrosteš
budu tě milovat
i když mě nikdy neuvidíš
měj mě navždy v srdci

řekni pak ty
svému prvnímu
chlapci: někde na trávě sedí
zasněný muž
vzdáleností se milujeme

jsem jeho věčná láska
božsky probuzený obraz
doriana greye neopálený ideál
měkce bělostné kůže

ať nežárlí
dnes nechci nic víc

Jiří Korbel (11. 9. 1980), v Litoměřicích, studuje literaturu v Opavě.

YVETA SHANFELDOVÁ

ČEKÁNÍ

Trápení je dláto,
když prší, nejde stavět, nic nejde
nainstalovat na dům.

Zvuk deště a dlát,
a vůně. Zvuk trápení.

Večer je slyšet svět,
zabydluje se
v korunách stromů,
zvuky hnízdí v kmenech,
které se rozrůstají
po staveništích.

Ve tmě se všude staví,
kroky se nezdráhají,
světla tramvají mizí
v blízkosti zvučné vůně.
20. října 2004

* * *

Listí odpoledne.
Ze žulové
obruby chodníku
cítím v ústech krev.

Slova pusa a polibek mě mírně
ale zřetelně kopnou
do žaludku, z vůně podzimní minuty
bezděčně roztahuji prsty.

Je možné vecpat
si celý říjen do úst,
zakrýt oči větrem,
sprchnout čekáním,
přivinout se k betonu,
milovat se vlhkým klínem.

Celý zduřelý někde na stráni,
kde, jak řekla Josefína,
není nic.
14. října 2004

NÁVRAT

Kus světadílu na zahradě za domem,
podzim měří své kroky,
každý den je neděle,
štěrkem vysypaná
chvíle. Chodníky podél prudkých
spádů, nedělní beton starých zdí.

Dech prázdnoty omamuje nejvíc,
opasek kolejí a fungující linka.
Ale ti, na které myslím, jsou zamčeni
ve svých bytech, jejich soukromí
ohlušuje, zdrcuje.

Nebe – deštník osamění,
těsně před setměním si vzpomenu na starý
kaktus, který jednou rozkvetl.
20. září 2004

SEDMNÁCT HODIN PŘEMÝŠLENÍ

Shluky ticha odpovídají
na nevyřčenou otázku.

Rozvrh se válí
na lavičce při náměstí,
vítr počítá.

Ostrovy,
palčivá hrudní schránka
v divokých výškách.

Tohle odpoledne se
často opakuje,
na schodech,
nebo cestou přes most.
3. listopadu 2004

* * *

Šla jsem na snídani
se stosedmdesátikilovou kamarádkou.
Selhávání je nad prosté lhaní,
i když nakonec vše selhává.

Povídaly jsme si o citlivých místech,
Sandy má sedm dětí.
Sedm citlivých míst.
Čouhají ze všech stran její
neforemné osoby, děti a místa
a zuřivá bezbrannost.
Ale ne bezmocnost.

Myslím, že každý z nás
vystavuje své selhání na odiv
jako to dělá Sandy svými sto sedmdesáti kily,
sedmi dětmi a omeletou k snídani.
22. září 2004

Yveta Shanfeldová (1957), absolventka Pražské konzervatoře a filadelfského Curtis Institute. Též překládá poezii z češtiny do angličtiny a z angličtiny do češtiny (např. L. Hughes, W. B. Yeats).

NA ŽELEZNICI DĚJOU SE VĚCI

„Lidé dojíždějící denně do zaměstnání jsou podle studie britských vědců vystaveni většímu stresu než piloti bojových letadel."
Lidové noviny, 23. listopadu 2004

Kniha Vladimíra Pavloviče *89 míst k sedění* s podtitulem „příhody z vlaku v tekuté próze" je svérázným holdem železnici coby jedné z posledních oáz nonutilitárního setkávání a životní nahodilosti v této praktické době. Taková zácpa na dálnici D1 je sice taky slušný adrenalin, ale pokud hledáte patafyziku, nic naplat, dráha je prostě dráha. Opěvoval ji nejen někdejší hit Šípa a Uhlíře citovaný v titulku; už obrozenci byli fascinováni vlakem jako poslem modernosti a velkého světa, jak dokládá Vladimír Macura v knize *Český sen* a tak můžeme pokračovat přes geniální povídku Jaroslava Haška *Ve vlaku* až třeba k současnému básnícímu štrekaři Tomáši Řezníčkovi. Přesto jde v případě této knihy o dosud nevídanou sondu do problematiky vlakového přemisťování. Pokud někomu unikly dosavadní Pavlovičovy exhibice časopisecké, má jedinečnou schopnost se přesvědčit, že do české literatury vtrhnul ojedinělý sarkastický běs a virtuóz slova v jedné osobě.

Autor má cit pro absurditu každodenního dojíždění příměstskými vlaky, které degraduje všechny obce do padesáti kilometrů od Prahy na pouhé noclehárny. Z Pavlovičovy knihy je cítit misantropie, která se čas od času zmocňuje každého, kdo je nucen obcovat s onou bohulibou institucí, jejíž hrdou značku ČD klienti zpravidla interpretují jako „Času dost". Známe to všichni - mobilové privatissimo vykřikované na celý vagón a ze sedadel spolucestujících vyhřezlé vulgární bláboly, které jistý nejčtenější deník považuje za titulky. Leckdy je ovšem humor poněkud samoúčelný: při ranní cestě do zaměstnání za sebe málokdo vydává to nejlepší; ba neváhám se domnívat, že i svatý Augustin by v pantografové tlačenici vypadal jako pablb.

V knize se prolíná intelektuální ironie s jímavým naivismem. Pavlovič je jako neřízená střela, k inspiraci mu slouží cokoli. Nic si nemůže být před jeho zkoumavým zrakem jisto - každodenní figurky i náhodní cestující projíždějící na Plzeň či Hradec, theatrum mundi na kolečkách plné flirtování, anekdot a módní astrologie. Hra se slovy je až opulentní, jména postav jsou mírně pozměněna způsobem, jaký použil Milan Kozelka ve své knize *Ponorka* pro štamgasty této

proslulé olomoucké hospody. Fascinace volně plynoucím hovorem a bizarními detaily připomene Bohumila Hrabala, ostatně část knihy se odehrává právě v Libni, na místě dnešní hokejové velesvatyně. Sebeironický styl vyprávění, který bere kritikům vítr z plachet tím, že všechny jejich výtky předpovídá, i záliba v magičnosti všedních momentů může zase evokovat dílo polozapomenutého Roberta Walsera. Jen na drobnou ukázku Pavlovičova smyslu pro český povahopis, jak se projevuje v extrémních situacích, o něž není na železnici nouze: *„Taky se znám s výpravčím Míšou. (…) Je to můj koaliční druh, zaměstnanec drah. To takhle jednou pantograf vypověděl službu, bylo to zrovna u nás v Čelákovicích. Čekali jsme na dýzl, čekali jsme na prsa. To jsem věděl od Míši, od drah pochopitelně informace žádný. To víte, lidé remcali, koukali jako slepice na vyvýšené houdě, rozhlíželi se trhavě sem a tam, ani jsme nemuseli jet, aby to s nima pěkně šilo. No a Míša se do toho přidal, říkal, že to drží jen nátěrem, to jako ten pantograf, že to má třikrát přetočený tachometr, a dále rozváděl své pomlouvačné teorie proti svému chlebodárci. To mi byla loajalita, to mi byla soudržnost s molochem, neodvážil jsem se jej popeskovat, eště by se do mě lidi pustili."*

Ne vždy je ovšem na kolejích tak veselo. Příkladem je hororový výjev s vlakem naloženým fanoušky Baníku. Stálý platící zákazník (o zdražování nemluvě), jehož průvodčí kvůli chybějícím vousům na průkazkové fotografii seřve do bezvědomí, se může pozastavit nad bohorovností, s jakou dráhy obětují soupravu kriminálníkům, aby se na ní dosyta vyřádili. Pasáž o výletu k románské bazilice v zanedbaných Tismicích ukazuje, že postjézéďácký venkov dnes převážně vadí. Překáží výstavbě dálnic, supermarketů, satelitních městeček a dalších atributů rozkvětu, jeho obyvatelé jsou převážně na sociálních dávkách a volí strany s nulovým koaličním potenciálem. Historky nejsou nijak převratné, leccos zná cestovatel z vlastní zkušenosti: jako pána, tragicky lomcujícího oknem vagónu, aby poté, co mu ho útlocitní spolucestující pomohou otevřít, vykřičel do světa zásadní poselství: „Čau Bachor!" Najdeme ovšem i momenty plebejského šotkovství a smyslu pro panoptikálnost, jako je výrok ve své prostotě geniální: *„A to jste z Čelákovic a ani nevíte, co jsou to vampýři?"*

Dochází zde dokonce k jevu, který tuším nemá v české literatuře precedens: jedna z povídek (epizod? odstavců? jak vlastně nazvat

segmenty, na něž je tato tekutá próza rozdělena?) už vyšla časopisecky, takže autor může přidat i reakci spolucestujících, kterým ji dal přečíst. Proč ne, interaktivita je v současné literatuře žádaná. Škoda jen, že občas Pavlovič svoji bájivost neuřídí a ta sklouzne do dryáčnictví, do vyrábění zhůvěřilostí za každou cenu.

Petrovská edice vyhrazená literárním novicům doznala jistých změn – název Nezavedení nezní sice o moc lépe než New line, namísto pověstně vyblitých obálek však přichází elegantní kombinace bílé a nádražácké modři. Snad je *89 míst k sedění* co do formy i obsahu (vzhledem k doposud dost rozpačité úrovni edice) blýskáním na lepší časy.

Vladimír Pavlovič: 89 míst k sedění. Petrov, Brno 2004

Jakub Grombíř

KRVAVÝ THRILLER MARTINA VOPĚNKY

Román *Konec zákona* je již devátým knižním počinem Martina Vopěnky (1963), autor si jím udělal ve vlastním nakladatelství Práh radost ke čtyřicátým narozeninám.

Kniha nese apokalypticky znějící podtitul „zlo zvítězilo a lidé ctí desatero zvrácenosti". Koho v té souvislosti napadne Sodoma Gomora a spol. a není to pro něj příliš radostné pomyšlení, měl by raději dát na svůj (před)soud, ovládnout zvědavost a knihu neotvírat – apokalypsa se sice opět nekoná, zato zvráceností Vopěnka nešetřil.

Počátek a vlastně celý první oddíl knihy (nazvaný podle manželky hlavního hrdiny *Anna*) představuje velký potenciál, který – obávám se – zůstal nevyužit. Šimon, ústřední postava dění, se vlastníma rukama doslova prohrabává zpět do svého života, aby jej za trest prožil ještě jednou, tentokrát s vědomím všeho zlého, co učinil. Provázet jej bude tajemný, všemocný Hlas, snad Bůh, snad svědomí, snad obojí dohromady a ještě něco jiného… Šimon nedobrovolně ryjící se v zemi, ještě chvíli nevědoucí, odkrývá posléze část střechy kostela Panny Marie Vítězné a jeho mysl si zděšeně uvědomí, že vše přichází znovu: *„…Ano, to jsem já, pořád ještě já. Ten, který tu byl přede mnou." Sotva si to uvědomil, stěny jámy povolily a začaly se bortit. Setmělo se. Ale nezamáčklo ho to, ani se neudusil. Stalo se něco mnohem horšího: bylo znovu pondělí 27. března – začátek všeho zlého. (s. 12)* A pak už se příběh začne (znovu)odvíjet.

Sledujeme Šimona Svěceného, ve kterém pod vlivem všeobecné společenská anarchie postupně nabývá převahy temná stránka jeho osobnosti. Nic na tom nezmění ani mírná a rozumná Anna. Na konci Šimonovy proměny je to právě ona, která jediná mu ještě stojí v cestě k životu, po kterém tenhle bývalý počítačový specialista prahne, k životu po boku profesora Semeckého, dogmatického vůdce „svobodomyslných". Anna musí být odstraněna a čtenáři se tu nejspíš poprvé zatají dech. Proměna je dokončena, Šimon zabil.

Druhý oddíl se pod jménem *Zběsilosti* věnuje Šimonovu bezuzdnému řádění, násilí, loupežím a vraždám všech chutí a vůní. Pestrobarevná partička (sadista Ďábel, hlupák Slon, slaboch Krysa a infantilní Bacil), ke které se Šimon alias Vrah přidá, vyvádí opravdu psí kusy. Jenže nám při nich poněkud tuhne úsměv na rtech. Nekonečné líčení bestiálních skutků se stává nebezpečným pro čtenářův žaludek a snad i klidný spánek. Do detailu vypracované hrůzy líčené za pomoci obscénního slovníku bohužel naprosto postrádají další rovinu, kterou jsme vycítili (a po přečtení druhé části knihy už jen „snad") na počátku románu. Z původních šesti strun už Vopěnka drnká jenom na jednu, kytara kvílí k nevydržení a místo kýžené sebereflexe se o čtenáře pokusí nevolnost. Jestli se nám zpočátku mohlo zdát, že Šimonovo znovuprožívání pro něj bude trestem-utrpením, že bude neustále přítomným Hlasem nucen reflektovat své činy a znovuprožívání tak nabyde svého smyslu, zde poznáváme svůj omyl. Šimon pociťuje opět především uspokojení nad svými skutky, je pyšný na svou sílu a na to, že se konečně dokázal „osvobodit". Nedůrazné šepotání tajemného Hlasu mu kazí radost jen zřídka.

Nejen *Zběsilost*, ale bohužel i celý román takto koketuje se samoúčelností, působí jako pouhá záminka pro to nejpodrobnější líčení mučení a vražd. Nic na tom nezmění ani o něco mírnější oddíl s názvem *Robert* (což je Šimonův starý přítel, který se v obraně proti nastalé anarchii a morálnímu rozkladu společnosti opevnil s rodinou na farmě; Robertův konec je stejně tragický jako konec všech ostatních), ani závěrečná pasáž *Věčnost* s náznakem velkého trestu za velké hříchy. (*Šimon mizel v temnotě přitahován k ní svými skutky. A co bylo nejhorší: zrychlovalo se to jako pád. Padal, a nikdy by nevěřil, že může být temnota tak složitá… Všechno v něm křičelo zoufalstvím z toho padání a on věděl, že dokud beze zbytku nezakusí, co způsobil, pád se nezastaví. Snažil se zakoušet, snažil se dokonce litovat. Jenomže zakusit beze zbytku znamenalo nejprve pochopit. A on pořád*

ještě nechápal. Kdyby se narodil podruhé, opět se to mohlo stát. s. 270.)

Třeba však jedním dechem zdůraznit Vopěnkovo nesporné vypravěčské a stylistické umění. Obrazy, které vytváří, jsou velmi sugestivní a živé, zvláště Šimonova psychická proměna a jeho konfrontace s Annou vyznívají přesvědčivě, nenápadně a přesto naprosto hmatatelně. Vopěnkovy věty jsou nasyceny přesnou mírou, přeskakovat, ale ani vracet se v textu nemá smysl, vyprávění plyne hladce a v poměrně rychlém tempu. Škoda jen, že jsou tato pozitiva později přehlušena Desaterem zvrácenosti, které Šimon nosí v několika výtiscích po kapsách…

Martin Vopěnka: Konec zákona. Práh, Praha 2003
Zuzana Resslová

INDIÁNSKÁ IMPROVIZACE

„Jednou jsem viděla v muzeu klobouk strojvůdců z železnice. Byl celý pošitý korálky. Myslela jsem, že je to nějaká novinka, jako bývají třeba korálkové tenisky nebo korálky pošité čepice pro řidiče kamiónů. Ale tohle byl klobouk zhotovený na konci devatenáctého století, když bylo Lakotům zakázáno vyrábět jejich tradiční předměty. Ženy tedy začaly korálky pošívat vše, co se dalo, i klobouky strojvůdců smrti. Překryly plátěný klobouk svým uměním. Své ztráty přetváříme v umění. (…) Improvizujeme." (s. 156 – 157) Tato slova z povídky Lindy Hoganové *Improvizace* podle mne skvěle vystihují poselství recenzované knihy. Ano, poselství, trvám na tomto patetickém výrazu. Pro knihy, jako je antologie povídek současných severoamerických Indiánů, je typické, že vracejí literaturu od soustředění na formální a čistě čtenářské (ne-li komerční) kvality k zájmu o to, kdo, co, komu a proč vypráví. Situace a záměr tvůrců se přitom jen zdánlivě vztahují pouze k jejich domovskému prostředí. Motiv záchrany, hledání a nového utváření vlastní identity v moderním světě rozhodně není téma výlučně indiánské.

Dokladem toho je i fakt, že kniha vůbec vznikla a že se tedy předpokládá nějaká čtenářská obec, česky mluvící a z absolutní většiny bílá. Způsob, jakým k vydání došlo, je přitom docela pozoruhodný. Nakladatelství *Větrné mlýny* oslovilo Katedru anglistiky a amerikanistiky FF MU v Brně. Tamější pedagogové vybrali reprezentativní vzorek autorů a textů z území USA a Kanady, samotné překlady povídek však obstarali brněnští studenti. Výsledek je výborný. Různost překladatelských stylů,

odrážející se třeba v odlišném pojetí (ne)spisovné řeči, dobře vystihuje pestrost originálů. Až na absenci alespoň nejnutnějších vysvětlivek (třeba v zadní části svazku, aby při čtení nerušily) není textům z redakčního hlediska co vytknout. Přivítal bych ještě nějaký výtvarný doprovod, ale to už jen jako třešničku na dortu.

Být Indiánem vůbec není jednoduché. Co to totiž znamená? Původní kmenová identita je dnes realizovatelná jen stěží, už proto, že „první Američané" jsou často míšenci. Panindiánská identita je zase umělý výtvor, spjatý se spoustou neautentických konstrukcí a mediálních klišé. (Krásně to vystihuje E. L. Warriová v povídce *Krajané*, kde „Indián" německého původu Helmut Kráčející orel píše knihy o autentickém indiánském životě a rudochům je prodává se slevou.) K tomu si připočtěme rozpolcenost mezi vztahem k etnicitě a touhou začlenit se do současného světa, smývajícího hranice kultur. Navíc dosud přetrvávají jak pocit křivdy, tak projevy rasové nenávisti. A samozřejmým kontextem jsou nezaměstnanost, nedostatek vzdělání a bezmála všudypřítomný alkoholismus.

Asi nejdůležitějším motivem v severoamerické indiánské literatuře je úzký vztah mezi hledáním osobní identity a terapeutickou rolí tradičních symbolů, nejčastěji nějakého rituálu či obřadu, ale může to být i tanec, ba pouhé tetování. Častý je též apel na rodinná pouta. Roli terapeutického aktu ovšem může sehrát i akt samotného psaní.

První autor, u kterého se chci zastavit (v knize je jich celkem dvaatřicet), je žijící legenda N. Scott Momaday, první indiánský nositel Pulitzerovy ceny. V eseji *První Američan se dívá na svou zem*, do jejíhož textu vepsal i několik básnických slok, prezentuje asi nejromantičtější přístup ze všech. Indián je v jeho pojetí vlastně vznešeným divochem a Momaday tak dává určitou naději, že Vinnetou z názvu knihy by tu přeci jen bydlet mohl.

Ale opravdu nebydlí. A to ani tam, kde autoři volí literární postupy co nejbližší původní tvorbě. Nejznámějším spisovatelem tohoto ražení je zde Thomas King s typicky taškářským vyprávěním o Kojotovi, který s pomocí vlastních pšouků stvoří svět. Carter Revard zase v „pozoruhodné představě" *Mokasíny pro Kristophora* se zdánlivou neúctou a nevkusem míchá prvky indiánské mytologie s Biblí, Emily Dickinsonovou a kdovíčím ještě, podávaje celou záležitost tak, jak mu ji vyprávěla Sýkorka. Vážnější vztah k tradičním motivům má Anita Endrezzeová, paralelně sledující mytologickou i reálnou rovinu, přičemž ta první je vlastně skutečnější a má léčivou moc vůči druhé. Zmínit je třeba i záznam jednoho

z příběhů zřejmě posledního lidového vypravěče Harryho Robinsona (1990 – 1990) *Vězeň v anglickém cirkusu*.

Nejbližší mi však jsou ty texty, které současnou indiánskou tematiku zpracovávají postupy v podstatě „bělošské" angloamerické prózy. Jejich poselství lze shrnout takto: není důležité být „autentickým Indiánem", ale prostě „sám sebou" – a teprve při hledání vlastního já nacházet nepostradatelnou sílu (indiánských) kořenů. To obzvlášť naléhavě vyvstává v případech, kdy jsou hrdinové nejen členy indiánské komunity, ale zároveň i nějaké další menšiny, jež je v rámci tradiční indiánské společnosti ostrakizována. Např. povídka Beth Brantové *Tohle místo* začíná slovy: *„Mami, jsem homosexuál. Mám AIDS."* (s. 52) P. G. Allenová zase v textu *Temně nachová* spojuje rasovou tematiku s lesbickými motivy. Zájem se tedy opakovaně soustřeďuje na různé způsoby vymezení, odlišování se, což otázku identity spojuje s všudypřítomným nebezpečím segregace a nenávisti vůči každému, kdo je nějak – jakkoliv – jiný. Domnívám se, že to, co nás přitahuje na současné indiánské literatuře je tento postřeh a výzva respektovat jinakost v její neredukovatelnosti. To není záležitost tolerance té či oné menšiny, ale jednoho každého člověka.

Tak chápu zejména poselství textů Louise Erdrichové nebo Leslie Marmon Silkové, které se vyznačují nepatetickým, často až naturalisticky oděným humanismem. Fakt, že jde o ženské autorky, patří k dalším rysům, které u indiánské literatury nepřehlédneme. Platí to i o recenzované knize. Z ní se pro mne stala největším objevem shodou okolností nejmladší autorka, od níž bych si rád přečetl i něco rozsáhlejšího. Je to Kanaďanka Eden Robinsonová. V povídce *Slepá ulice* naráží mj. na obrovské dilema současných Indiánů: zůstat věrný předkům, nebo kolaborovat s bělošskými úřady v procesu, kterému kanadská vláda říká Přizpůsobení? Jak zůstat svůj, a přitom nezmizet z dějin? *„Někteří tvorové se rychlým změnám přizpůsobí – holubi, psi, krysy, švábi. (…) Já, oproti tomu, uvažoval Wil, jdu cestou blbouna nejapného."* (s. 304)

Lze si jen přát, aby tvorba nejen Eden Robinsonové v podobné slepé ulici neskončila.

Martin Škabraha

Jeffrey A. Vanderziel – Jiří Rambousek ml. (eds.): Vinnetou tady nebydlí. Antologie souč. povídek severoamerických indiánů, Větrné mlýny, Brno 2003.

U NÁS DOMA

Máme tady událost: šestá básnická sbírka **Lubora Kasala** (1958) **Bláznův dům**, kterou jako 77. svazek edice Poesie vydalo nakladatelství Host (Brno 2004), představuje vrchol loňské české básnické produkce. Tato skutečnost ještě podtrhl hudební disk s nahrávkou kompletní sbírky, který tvoří přílohu čísla 1/2004 revue Aluze. Jednadvacet textů sbírky, ve kterých se jako obvykle prolínají verše s prózou, uvozených mottem Jana Amose Komenského, na něm recituje sám autor. Naše čtenářská interpretace může být rovnou konfrontována s tou autorskou, k čemuž nebývá příliš častá příležitost. Ne vždy bývá seznámení s autorovým čtením tím nejšťastnějším setkáním, naštěstí to však neplatí u Kasala, neboť ten je výborným a svérázným recitátorem, jak se ostatně mohl přesvědčit již nejeden z návštěvníků poetických festivalů. Snad neklamné dědictví Zeleného peří Mirka Kováříka, tedy generace, ke které bývá řazen.

V Kasalově sbírce ubylo trochu žlučovitosti a vzteku. Snad to není jen můj dojem, ale zdá se mi, že pocit naštvání na sebe sama, patrný se sbírek předchozích, je poněkud utlumen. Přibývá hlubší reflexe společnosti, okolního dění. Není to veselý pohled, ale nepozbývá ironie a sebeironie. Kasal je ve svém uchopení reality skeptický, neboť co s tou vší pokrouceností, deformovaností a vyšinutí a až neuvěřitelnou bláznivostí kolem? A Kasalovy verše se této skutečnosti sápou po krku. Básník pozoruje, popisuje, snaží se být jaksi mimo. Ale když ono to nejde! Jako obvykle si zaslouží zmínku i Kasalův básnický jazyk, který je opět plný narážek a záludností, vulgarismů a hrubosti.

Nerad bych také opomenul ilustrace Kateřiny Piňosové, které sbírku doprovází, a grafickou podobu sbírky. I zde měla redakce svazku šťastnou ruku a výrazná a příhodná obálka zaujme na první pohled. Z Kasalovy sbírky mám prostě upřímnou radost. A to stejnou měrou z verze tištěné a z verze zvukové. Zde se sice nejedná o nápad zcela původní, ale již to, že našel někdo odvahu navázat na přílohy Klubu přátel poezie, je nutno ocenit. Navíc, když je co ocenit!

Pavel Kotrla

texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty texty

texty

číslo 37
jaro 2005

Úvodník:

1/3

Sedíme v horkém odpoledni končícího jara v prázdném vsetínském Prostředním šenku za poctivými stoly z dubového masivu a na židli a lavici z téhož dřeva. Možná je to čtvrtkem, možná něčím úplně jiným, ale za celé tři hodiny přibude pouze jeden host.

Sedíme tu sami, vydavatel a šéfredaktor, a přemýšlíme, kam až jsme došli, když stojíme na prahu desátého ročníku časopisu, a kam dojdem a proč vlastně ještě jdem... Prázdný šenk a ticho v něm, jako by dokreslovaly bod, ve kterém se nacházíme. Texty začínaly jako projekt několika přátel. S ohlédnutím nazpět je patrné, že Texty byly a jsou, přes veškerou svou otevřenost, přece jenom časopisem skupinovým. Snad archaismem z dob avantgardy. Jen za tu dobu hroty otupěly a zakladatelé a příznivci přestali býti studenty a rozprchli se nejenom po vlastech moravských a českých. Snahy o zorganizování společného setkání připomínají scény z mého oblíbeného Buňuelova filmu Nenápadný půvab buržoazie. Míjíme se v čase a prostoru, ale stále doufáme v setkání.

Texty představují 1/3 mého dosavadního života, zda budou zaplňovat i roky následující v tuto chvíli netuším. Doufám, že ano. Mezi děláním literárního časopisu a děláním časopisu přátel je však podstatný rozdíl. Možná ne pro čtenáře, pro mne však ano.

–pak–

ALEXANDR JUDACHIN

Peredělkino

Maličký potůček běží
listí šumí nevinně
spisovatelský svaz leží
po smrti už nedílně.

Zdravím je jak příbuzný
prozaika, poetu
ale oči neslzí
mám je suché po létu.

Na tom obyčejném svahu
kde je už všechno rovno
položíme oběť k vrahu
prach k prachu, k slovu – slovo.

z ruštiny přeložil Jakub Grombíř

Obsah:

úvodník
Pavel Kotrla: 1/3___**2**

poezie
Arana Adlerová: Tak___**9**

próza
Tracy A. Burnsová: Zrak___**10_14**
Vasil Roman: Zmoudření nevrlého proktologa___**26_28**

překlad
Alexandr Judachin: Peredělkino___**2**
Halyna Pahuťak: Vstoupit do zahrady___**15,18_20**

comics
Michal Jareš: ___**16_17**

rozhovor
Jakub Chrobák: Rozhovor Jakuba Chrobáka s Janem Balabánem v hospodě R99___**4_9**

recenze
Jakub Grombíř: Sytý hladovému... aneb Sibiř západníma očima___**29_31**

z archivu
Eva Fuková: Vzpomínky ze zavřených dveří ___**21_25**

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel.: 571 443 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 37, ročník X., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **http://www.inext.cz/texty**
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

ROZHOVOR JAKUBA CHROBÁKA S JANEM BALABÁNEM V HOSPODĚ R99

Nad těmito mladistvými básněmi (pozn. red.: jde o sešit milostných veršů patnáctiletého mladíka) mě znovu napadlo ptát se, co to vlastně je poezie. Chápat svět a chápat se světa, zmocňovat se jej a přivlastňovat si jej, pojmenovávat a pojmenovávat se. Nejsou právě toto schopnosti, mezi kterými poezie je, jenom jsme na to nějak zapomněli?

To, o čem mluvíš, jsou dvě funkce, které primárně náleží slovu; nejen poezii, slovu. Myslím, že jazyk je specificky lidským statkem. Člověku byla otevřena brána do světa slov. Ostatní tvorové cítí, rozhodují se, radují se, ale slovo se svým na přítomnosti nezávislým významem zůstává výhradně lidským statkem, a to právě v těchto dvou funkcích: rozumět světu a obydlovat svět. Obydlovat i sám sebe. I člověk je kus světa, tvor, ego a při svém vývoji je obydlován systémem vědomí, sdílenou kulturou myšlení a komunikace, jejímž stavebním kamenem je slovo. I v dospělosti zjišťujeme, že ostrov naší osoby je z velké většiny neprobádaný. Tak jako vosy nebo mouchy prý nevědí, jak vypadají, tam kde se nevidí, třeba zezadu, tak ani člověk neví o sobě všechno to, co mu na mysl nepřišlo, co nebylo v jeho mysli stvořeno slovem.

Ale zpět k poezii, kde jsme začali.

I nad tímto sešitkem tápavých, citových, nicméně v konvenčním jazyce těžce uvízlých, veršů si lze vzpomenout na most mezi nevyslovitelnou skutečností a naším vědomím a tím je pro mě poezie. Je to jedna z cest jak osvobozovat slovo z jeho všedního zapouzdření. Otvírat je jako živou ránu. A nejde primárně o slovo a verš, ale o možnost jeho prostřednictvím intenzivně referovat k tomu, co je mimo jazyk, co je jinak úplně nepřístupné.

Ano, ale odkud se to bere?

To, o čem tu mluvíme, je původní. Ten vztah nevyslovitelného a slova, energie, kterou takto slovo získává, je původní. Tato původní nesnesitelná, prostým vědomím nedotknutelná energie tu zřejmě byla na počátku. Vzpomeňme třeba na biblický obraz Hospodinova hlasu vycházejícího z hořícího keře, před nímž si musel Mojžíš zakrýt oči a padnout na zem. Trochu řidší, ale stále ještě hodně horká substance se traduje v různých kou-

zelných formulích, kletbách a zpěvu, třeba Apollónově. Tato původní síla, která ze slova občas vytryskne, musela být zapomenuta a převrstvena všedností, všedním užíváním chladného jazyka. Je to jako když se vytváří krusta na lávě, strup na ráně, je to jakési znecitlivující medium vzniklé vychladnutím a sražením původního horkého nebo živého materiálu. Neříkám, že je to špatné. Nelze pořád zírat do slunce nebo sedět holým zadkem na rozpálených kamnech, ale každopádně je to proces slábnutí a vychládání.

Poezie je pro mě opačný proces rozrušování této krusty, iluminace „známé" skutečnosti, soustředné nacházení stop původních bytostných dějů ve studených strukturách, rozrušení a vyvádění z míry a z nehybnosti. Poezie je taková zvláštní archeologie, kdy archeolog se zatajeným dechem vykopává ze země sám sebe. Vlastně jediná věc, kterou má smysl dělat a zdaleka to nemusí znamenat jen psaní veršů nebo vůbec psaní.

To mi připomíná jinou diskuzi a jinou otázku. Není to tak dávno, co jsme kdesi seděli a mluvili o tom, jestli je literatura jako činnost placená a jestli dobře. A teoreticky pak padaly i řeči o černi jako stávce spisovatelů. Je to vůbec slušné, takto o věci přemýšlet?

Umělecká stávka může mít snad smysl společenského gesta, ale zastavit proces tázání se, psaní, vztahování se ke světu, to je trochu jako zastavit gravitaci, ona ale bude existovat i bez uraženého stávkujícího

Tvořit pro mě neznamená vymýšlet nebo projektovat, ale spíš brát účast na procesu, který běží beze mě. Já mohu být šťastný, že jsem chvíli v něm, s ním, jako ten konkurent, v původním významu, spoluběžec.

Říkáš brát účast na procesu, já často a rád říkám brát se o svět...

Poezie je postoj ke světu, to máš pravdu. Není to žádná specifická činnost ve smyslu „ten dělá to a ten zas tohle a všichni dohromady udělají ..." mám to říct nahlas? Představa, že soudruh básník na své stavbě buduje stejně jako konstruktér. Ale to je samo o sobě špatně. Takový soudruh-básník je zkrášlovací služba, v té chvíli se poezie zařadí mezi kulturní činnosti, kdy vedle továrny stojí kulturní dům a ten má také svou pravidelnou produkci. Je to přímá cesta, jak vykázat poezii ze života. Ve skutečnosti není pro poezií a umění nic dusivějšího než kulturní instituce. Je to paradox, podobný jako třeba zoologická zahrada. Bez ní bychom slona neviděli, takto ho vidíme uvězněného.

No, ale právě proto, aby se to nestalo, je nutné ji vydělovat od oné kulturní produkce a možná jedním z rozlišovacích znaků, jak říká podle mě dost přesvědčivě Chvatík, je to, že poezie zachovává člověka celého, s jeho city, myšlenkami atd. atd.

Zase jsme u stejného rozlišení: poezie jako profesní činnost, nebo jako fenomén, který vše proniká. Já si myslím, že moderní situace odcizila člověka jeho vlastnímu životu, a podobné je to z uměním; tvorba se začala stávat exkluzivní specializovanou činností určenou pro specifické publikum a specifický trh. Já nevím, čí je to chyba, že je moderní umění včetně poezie většině lidí nesrozumitelné, ale je to fakt. Možná je to reakce na ten pseudolidový blbismus v předchozí letech u nás, možná že je to všeobecnou ztrátou víry, že se z těch hlubin dá ještě něco smysluplného vynést. A tak se psaní poezie stává takovou trochu obskurní profesí, jako třeba ruční vyřezávání rakví.

No, ono to taky může mít viníka. Ve škole totiž velmi často získávají žáci představu, že poezie představuje svět, který jim nepatří, nejen že do něj nemohou, ale dokonce že tam nejsou zváni, dost často to pozoruju na svých kuchařích, číšnících...

Asi máš pravdu, kuchaři, číšníci, a další obyčejní lidé ve skutečnosti nejsou k poezii zváni. Oni pak o to vlastně ani nemohou stát, protože neví o co. Myslím si, že velká část univerzitních lidí, mimochodem učitelů budoucích učitelů, a lidé z tak zvaných kulturních kruhů se vidí v jisté exkluzivitě a jejich klesající společenská prestiž pro ně není motivem k přehodnocení své práce, ale naopak k zavilému a zapšklému trvání na své jedinečnosti, kterou prý to stádo kolem neumí docenit. To je jako s církvemi, které svou neschopnost oslovit lidi svádějí na bezbožný svět. V podstatě se jedná o rozpad společenské solidarity.

Naopak tam, kde byla solidarita probuzena, třeba v 60. a 70. letech v undergroundu, intelektuální kultura – Bondy, Jirous, Zajíček, Havel – rezonovala s myšlením dělníků. Většina undergroundáků byli lidé z dělnických profesí, když jezdili na setkání „druhé kultury" rozhodně neměli pocit, že se jich to netýká, a přitom to byla těžká moderna, například Pašije od Plastiků, nebo skladby od DG 307, na to nikdo neměl přípravu z čítanky ani z televize. Socialistický stát útočil na underground, že je protilidový a Ivan Jirous už tehdy tvrdil, že převahu v undergroundu tvoří dělníci. Jistě že to nebylo všechno jenom dobré, ale je to příklad naprosto demokratické účasti na tom, čemu se říká kultura.

To mi připomíná trochu odlišnou uměleckou oblast, ale troufám si tvrdit se stejným dosahem. Jde o malíře od nás z Valašska. Takový stejně silně rezonující mi připadá Jan Kobzáň, na jedné straně jeho legendy a až mytické zbojnické kresby, na druhé straně logo firmy Bata.

To, čemu tu pracovně říkáme poezie, je kapacita vlastní každému. Společné téma vede poměrně rychle ke společné komunikaci. Ovšem nutně tu existuje nebezpečí častých interferencí, protože komunikace je proces nedokonalý. Takové chvíle společné shody jsou spíš krátké okamžiky osvícení než setrvalý stav.

Jsou díla srozumitelná všem lidem. Třeba Janáčkovy Lašské tance uvedou v nadšení každého, kdo si nesedí na uších, podobně třeba Maryčka Magdonova Petra Bezruče. Pak jsou díla nutně složitá a obtížná, nějakým způsobem temná, a ta mají ve společnosti alchymickou roli. Na příklad náročné výboje téhož Janáčka, které docení pár muzikantů. Někde ve tkáni světa jsou schovaná díla, jako jsou prózy Richarda Weinera nebo Virginie Woolfové; ta mají jakousi tajemnou, katalyzační funkci v tom, že té malé množině lidí, kteří jsou jim schopni rozumět, otevírají oči, aby postupně, v několika generacích, vytvořila most k pochopení světa, které do té doby nebylo možné. Například odstranění klasické perspektivy, lineárního času a jednoty děje, by se kdysi jevily jako naprosto nesrozumitelný blábol. Dnes je to nástroj myšlení, naprosto nutný k pochopení našeho lidského světa i našeho kosmu. Zrovna tak do té doby nepředstavitelná subjektivita a citlivost moderní lyriky, není žádnou estetickou patologií, ale cestou, kterou jednou pochopíme jako nutnou pro bytí na světě. V tom spatřují smysl intelektuálně náročných děl, které zevnitř kultivují chápání světa.

Pak jsou tu ještě díla nikdy nepochopená a ztracená a já jsem přesvědčen, že mají stejný význam jako díla oslavovaná, protože věřím myšlence, kterou vyslovil John Donne, že co se stalo jednomu člověku, stalo se všem lidem. I to, co viditelně nevyplave na povrch, patří k lidskému zápasu, takových věci je vlastně nejvíc.

A teď trochu jinak. Myslíš, že má smysl dělit literaturu na poezii a prózu? Jde o různé druhy talentu, jiné formy bytí, nebo pouze o průvodní okolnosti jedné a téže věci?

Poezie a próza jsou dvě autentické formy. Poslouchal jsem nedávno jednoho ornitologa v pořadu o zpěvu ptáků, a ten člověk mi cosi napověděl. Tvrdil, že ptáci mají dva druhy zpěvu. První je

teritoriální, kterým musí několikrát za den vyzpívat: tady lovím já, toto je moje teritorium. A druhý, milostný – přivolávání samice nebo samce, námluva k realizaci života. Dozvěděl jsem se také, že se ptáci učí zpívat, takový drozd začíná na třech, čtyřech trylcích, ale v dospělosti jich umí mezi osmi až dvanácti! Každý pták a každý trylek mají navíc i svou nezaměnitelnou stopu, takže je v tom ptačím zpěvu i jakýsi langue i parole. I u těch ptáků jsou dva základní žánry: epika – zvěst o hrdinských činech, které pro naši vlast vykonali naši hrdinové, a lyrika – toužící po družce a po realizaci vlastního srdce. Když si vzpomenu na ta ptačí nářečí, napadá mě, že tyto žánry jsou možná starší než člověk.

A ty sám jsi někdy poezii psal?

Ano. I když si myslím, že jsem geneticky spíš prozaik. Moje první psací pokusy byly zápisy příběhů, ale potom na gymnáziu, když jsem se rozhodl, že nebudu přírodovědcem a četl jsem Halase a Máchu, tak jsem psal verše, hodně. V Olomouci jsem je pak dokonce četl na takových neoficiálních studentských čteních. Problém byl ale v tom, že jsem s nimi nebyl spokojen.

Nemám prostě zpěvnost, verše se mi neskládají v píseň. Trápil jsem se s tím, protože jsem měl k psaní puzení, až jsem zjistil, že mě ty krátké řádky spoutávají. Zkratka neuměl jsem svůj přetlak dát do lapidárního nebo zpěvného tvaru

Ptám se proto, že jsem si při vlastním pokusu o prózu uvědomil, jak jiný je to svět oproti tomu, co mám tak rád v poezii a čemu říkám (ne moc originálně) na kost ohlodaný výraz.

Jenže v próze je to podobné. Můžeš chvíli držet obraz, psát podle určitých pravidel, ale je nutné včas tu věc opustit, ať už odstavec, nebo celou povídku. Obecně řečeno, jsou mi odporné zbytnělé rozpovídané věci, a to i pěkně napsané. Poeticky, poetisticky, pábitelsky.

Ty jsi to nazval ohlodáváním až na kost, já bych řekl: říct jen to nejnutnější. I za cenu ztráty všelijakých krásných ploch a možností. Pořád vědět, že ty sám umíš říct dobře jenom něco, na ostatní jsou tu jiní. Vyvarovat se toho košatého psaní, které má samo sebe za vzácné.

Nakonec jedna konkrétnější otázka. Já osobně mám tvůj román Kudy šel anděl radši než poslední povídkovou knížku Možná že odcházíme. Pokusím se to vysvětlit. Ten román přijde mi jako hledání. Hledání ne snad přímo ruky, ale snad kódu, možná modu, kterým se lze dohovořit s druhými. V Možná že odcházíme jako by společný hlas už nebyl hledán, jsou to pro mne v jednotlivostech podobné tragedie, ze kterých

není úniku a jediné, co zbývá, je brát je se vší poctivostí na vědomí...

Já mám Anděla taky radši, i když mě tam mrzí několik míst, ke kterým bych se chtěl ještě vrátit. Nakladatelství Host teď domlouvá s Jardou Fričem druhé vydání, takže se možná odhodlám sáhnout do toho textu ještě jednou (pozn. red.: kniha již vyšla). Anděl je pro mě přelomová kniha v tom, že se mi v ní podařilo vyjít k ostatním lidem. Je tam ještě hypertrofie autorského ega, což je svědectví o potížích toho vykročení. Tam jsem poprvé pocítil skutečné oslovení jinými osudy, jinými postavami. Že nemusím psát pořád o sobě. A myslím si, že se mi podařilo položit otázku ne po smyslu mého života, ale toho, co tu žijeme, nebo jsme žili. A přitom udržet knot hodně dole, nedávat tam nějaké velké symbolické příběhy. Spíš věřit pravdivosti těch příběhů malých a neznevážit je v nutně zjednodušujícím gestu. V té knize jsou lecjaká tápaní, ze kterých jsem našel cestu ven spíš v následujících povídkách, ale to téma, otázka kudy šel anděl, mi zůstává jako útes, na který jsem ještě nevylezl.

ARANA ADLEROVÁ

Tak

stačilo natáhnout ruku
a dotkla bych se tě
a ty by ses možná rozezněl
všemi knoflíčky na košili z Kenvela
ale bála jsem se,
že praskneš
postupně
jak bublinky točeného piva
na stejném stole
...a teď
za okraj hor
...nedosáhnu...

aluze
Revue pro literaturu, filozofii a jiné
Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159
poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie
http://www.aluze.cz

ZRAK

Tracy A. Burnsová

Připravila jsem knihu svých povídek a fejetonů v češtině a ve slovenštině. Protože jsem měla málo práce a peněz, psaní knihy mi dalo účel a smysl života. Ta kniha byla mým životem. Když jsem opravila věty a všechny články jsem dala do určitého pořádku, měla jsem silný pocit naděje. Byla jsem přesvědčená, že se změní svět, najdu si zajímavou práci a moje finanční situace se zlepší. Najednou jsem se cítila, jako bych někam patřila, jako bych nebyla ztracená a zoufalá. Jeden den se probudím a moje starosti budou pryč. Alespoň jsem doufala.

Měla jsem pocit, že můj život šel jen dozadu, zatímco Česká republika šla dopředu v Evropské unii. Poslala jsem množství životopisů do mnoha zemí. Nic. Každý den jsem hledala práci na internetu. Také nic. Jazykové školy nepotřebovaly víc učitelů a soukromě jsem našla jen neseriózní studenty, kteří nechtěli nebo si nemohli dovolit platit slušnou cenu. Musela jsem zaplatit vyšší daň kvůli novému zákonu pro lidi s živnostenským listem a moje účetní ode mě chtěla také hodně peněz. Celý minulý rok jsem vydělávala průměrně 8 000 Kč, zatímco průměrný plat byl asi 18 000 Kč. Stále jsem si říkala, že něco najdu, že bych měla být trpělivá, ale pořád se mi nedařilo. Navíc, redaktoři často neodpovídali na moje maily, což mě neuvěřitelně rozčilovalo.

Neuměla jsem žít šťastně. Neuměla jsem sama sebe přijmout a neuměla jsem se mít ráda. Předstírala jsem studentům, že jsem spokojená se životem. Ve skutečnosti jsem cítila velkou prázdnotu, která stále bolela. Redaktorka Pokorná byla mou jedinou kamarádkou, bála jsem se poznávat nové lidi, protože jsem byla přesvědčená, že mě zraní a obelžou. Zůstala jsem sama, protože to bylo bezpečnější. Svět tolik bolel. Byla jsem unavená. Unavená výukou, unavená životem. Žila jsem jen z povinnosti žít.

Poslala jsem svoji knihu několika nakladatelstvím, ale nikdo ji nechtěl. Nejsem známá autorka, vždy zněly odpovědi. Když mi bylo nejhůř, šla jsem do redakce týdeníku Čas pro literaturu, kde pracovala laskavá redaktorka Míla Pokorná. Bylo jí 60 a redigovala tam 20 let. Měla divoké šedivé vlasy a nosila tlusté brýle. Spolupracovala jsem s ní dva roky. Mluvila nadšeným hlasem a vždy měla moc energie, stejně jako já, podporovala feministické názory. Kdykoliv jsem měla potíže se psaním nebo jsem byla frustrovaná, mohla jsem počítat s tím, že mi její rada pomůže.

„Tato kniha byla něco jako moje dítě," vysvětlila jsem jí v redakci, kterou tvořila jedna místnost s pěti počítači. V rohu byl kulatý stůl se špinavými šálky turecké kávy. Podala mi čaj a sušenky a řekla, abych ještě neztrácela naději. Není snadné uveřejnit knihu na českém trhu, a mohla bych být hrdá na to, že jsem vůbec napsala knihu v svém druhém a třetím jazyce. Uklidnila jsem se a odešla jsem v dobré náladě.

Požádala jsem o pomoc legendárního spisovatele Karla Kartinského, který publikoval několik mých článků ve svém časopisu. Přečetl si moji knihu, ale odmítl mě podpořit. Nejsem známá autorka, vysvětlil mi osobně v kavárně. Podívala jsem se na mokrý stůl a mlčela jsem. Když jsem přišla domů, rozplakala jsem se.

Vykašlala jsem na to. Dala jsem knihu do šuplíku a snažila jsem se na ni zapomenout.

Pak jsem náhodou v staroměstské kavárně potkala slavného redaktora, Jana Mlýnka. Býval disidentem a byl jedním z mých nejoblíbenějších spisovatelů. Moc jsem se ho obdivovala za jeho statečnost za komunismu. Byl to vysoký, trochu tlustý muž s tmavými vlasy a hlubokýma modrýma očima. Choval se velmi přátelsky. Řekl, že četl moji tvorbu v různých novinách a časopisech a líbil se mu můj styl psaní. Nadšeně dodal, že hledá povídky pro svoje noviny, a že určitě tam budu moci pravidelně publikovat. Měla jsem s sebou na disketě svoji nejnovější povídku, tak jsem mu jí dala. Také mi slíbil, že najde nakladatelství pro moji knihu. „Není to problém. Mám mnoho kontaktů," řekl s úsměvem. Měla jsem mu jí nechat v redakci.

Když jsem se mu zmínila, že tento týden jsem měla povídku v týdeníku Čas pro literaturu, varoval mě: „Čas pro literaturu? Jejich redaktoři jsou komunisté! Vždy byli a vždy budou!" Obličej mu zčervenal a vypadal rozčileně. Mluvil trpce. „Napsali negativní recenzi o mé poslední knize."

„Nikdy jsem v tomto týdeníku nečetla žádný článek o komunismu. A čtu každé číslo."

„Jsou to komunisté!" křičel a lidé u sousedního stolu se na nás podívali. „Už tam nemůžete psát, jestli chcete spolupracovat s námi. Je to jasné?"

Bylo mi to líto, a nevěřila jsem, že paní Pokorná by mohla být komunistkou. Ale chtěla jsem mít možnost publikovat často v deníku. Váhala jsem ale nakonec jsem řekla, „Ano."

Nemohla jsem uvěřit, že jeden z nejznámějších redaktorů a zároveň jeden z nejslavnějších českých spisovatelů by mi chtěl pomoci. Když před několika lety Jan Mlýnek přednášel v našem kursu české literatury v jazykové škole, motivoval mě k pokra-

čování ve studiu. Jeho přednáška byla kouzelná. Jeho nadšení bylo nakažlivé. Kdo by si pomyslel, že by Jan Mlýnek mohl mít o mě zájem? Proč by měl někdo mít o mě zájem? Jako řekl Kartinský a napsali nakladatelé, nejsem známá. Doma jsem se podívala na mapu Československa, která visela v mé garsonce, a zahleděla jsem názvy vesnic. Bučina. Ropice. Repejov. Čerenčany.

Tuto noc jsem nemohla spát. Co když paní Pokorná je komunistka? Co když Jan Mlýnek měl pravdu? Paní Pokorná byla jediným člověkem, který mi rozuměl. Mohla jsem s ní mluvit upřímně. Potřebovala jsem s ní někdy hovořit. Jaký jsem měla důkaz, že je členka komunistické strany? Přemýšlela jsem o svém dětství, jak jsem se učila, že komunizmus je zlo. Věřila jsem tomu. Stále tomu věřím. Ale v redakci jsem měla takový pocit klidu. Cítila jsem, že tam patřím. Jak bych mohla žít bez rozhovorů s paní Pokornou? Jak bych se tam mohla vrátit, kdyby to byla pravda?

Přinesla jsem svoji knihu do redakce deníku a poslala jsem Mlýnkovi mail o povídce, kterou jsem mu tehdy dala osobně. Neodpověděl. Počkala jsem týden a napsala jsem Mlýnkovi ještě jednou. Odpověděl, že moje povídka určitě vyjde tuto sobotu, protože jeho deník uveřejňoval beletrii zásadně jen v sobotu.

Následující den mi paní Pokorná zavolala: „Nechcete napsat nějaký komentář o současných událostech? Nebo nějaký fejeton?"

Chvilku jsem váhala. Pak jsem zalhala. „Bohužel nemám čas."

„Přijďte tento týden do redakce a domluvíme se na dalším článku."

„Dobře. Určitě přijdu."

Nepřišla jsem.

Ten týden mi můj otec poslal mail, že ztratil zrak. Musel na operaci. Měla jsem si rychle najít dobrou práci, protože už nebude moci dlouho pracovat, napsal mi.

Jako dítě jsem otce nenáviděla. Musela jsem hrát baseball a hokej, protože jsem měla nahradit syna, kterého můj otec nikdy neměl. Po zápasech mě v autě vždy kritizoval. Svoje první nádavky jsem se naučila od otce. Kdykoliv se díval na fotbalový zápas týmu Washington Redskins, hodně nadával na špatné hráče a na svůj nejoblíbenější tým, který vždy prohrál. Občas, když se naštval, mě bil po hlavě. Nejvíc jsem ho ale nenáviděla, protože jsem dobře věděla, že jsem po něm: zdědila jsem jeho intenzitu a vážnost a jako on jsem byla nervák.

Když jsem dospěla, náš vztah se změnil k lepšímu. Poslal mě na prestižní univerzitu, i když nevydělával hodně peněz. Měl dvě zaměstnaní, aby mi

mohl platit školu. Už nenadával a pomáhal mi uklidnit se, kdykoliv jsem měla nějaký problém. Hodně mě podporoval, když jsem měla depresi.

V sobotu jsem si nadšeně koupila noviny. Pomalu jsem je otevřela. Třásly se mi ruce. Našla jsem stránku s povídkami. Ale moje tam nebyla! Co se s ní stalo?

Napsala jsem Mlýnkovi mail. Čekala jsem týden. Neodpovídal.

Zavolala jsem do redakce a zeptala jsem se, kdy moje povídka vyjde.

Redaktorka byla zmatená. „Omlouvám se, ale žádnou povídku od vás nemáme. Bohužel, publikujeme jen povídky od známých autorů. . ."

„Ale redaktor Jan Mlýnek vám měl poslat moji povídku a slíbil mi, že vyjde v sobotu."

„Nechci vás zklamat, ale pan Mlýnek mi žádnou povídku od vás neposlal."

Cítila jsem velmi zraněná a byla jsem naštvaná. Napsala jsem Janu Mlýnkovi rozčilený mail. Proč mi to slíbil? Byl přece disidentem. Nikdo z jeho slavné rodiny nebyl komunistou. To znamenalo, že měl být poctivým člověkem, ne?

Mlýnek odpověděl podobně naštvaným mailem. Napsal, že lidi jako mě nenávidí, a že jsem neměla právo nazývat ho lhářem. „Je mi to jedno: Nenávidˇte mě. Nenávidˇte mě!" končil jeho dopis. Byla jsem vyděšená, protože jsem nenapsala, že byl lhářem, a také ani jedno slovo o nenávisti.

Následující sobotu vyšla moje povídka. Nějak jsem z toho neměla žádnou radost. Abych řekla pravdu, byla bych radši, kdyby povídka nebyla uveřejněná vůbec. Ale poslala jsem Mlýnkovi poděkování a omluvila jsem se za nedorozumění. Pak jsem mu napsala několik dalších mailů o jeho knihách a o jeho článcích v novinách. Nikdy neodepsal.

Jeho ticho mě hodně bolelo. Rozčililo mě. Kdykoliv jsem na Mlýnkovi myslela, cítila jsem se, jako bych měla bolestivou díru v svém žaludku.

Otec byl operován a musel zůstat doma. Neměli jsme peníze a rodiče na mě stále tlačili, abych začala úspěšnou kariéru. Žádnou dobrou práci jsem ale nenacházela.

Po dvou měsících jsem Mlýnkovi poslala mail, ve kterém jsem se ptala, jestli někdo projevil o mou knihu zájem. Pokud ne, mohl by být tak laskavý a poslat mi knihu zpátky? Byla to moje jediná kopie a opětovné kopírování by mne vyšlo draho.

Opět neodpovídal. Neměla jsem ani knihu, ani žádné zprávy o ní.

Cítila jsem se, jako by mě zradil. Byla jsem stále rozčilená. Měla jsem pocit, že můj žaludek, skladiště mého hněvu, už brzy vybouchne. Stále jsem se

mračila a několikrát jsem v obchodech křičela na prodavačky. Mívala jsem špatnou náladu. Měla jsem chuť se rvát, kamkoliv jsem chodila, ale nedělala jsem to. Každý den jsem cítila víc a víc hněvu.

Ten hněv stále rostl. Jednoho dne, přesně v šest večer, kdy jsem věděla, že Mlýnek pravidelně končí práci, jsem šla do redakce novin. Před vrátnicí jsem počkala na Mlýnka. Ostrý nůž, který jsem si před týdnem koupila v obchodě se zbraněmi, jsem měla v kapse bundy. Moje zpocená ruka se dotýkala jeho chladné ocele.

Přiblížil si ke mně hlídač a zeptal se, co hledám. „Jen na někoho čekám," odpověděla jsem rozčileně. Můj obličej zrudl nekontrolovatelným hněvem. Opět jsem chytila nůž v bundě.

Chtěla jsem na Mlýnka křičet. Chtěla jsem, aby věděl, jak zraněná jsem se cítila. Chtěla jsem ho zranit tak, jako zranil o mne. Měla jsem pocit, že já, moje kniha a moje povídka pro něj nikdy nebyly nic víc než nějaký žert. Celý můj život se mi lidé smáli, protože jsem trochu odlišná než ostatní: velmi vážná a až moc intenzivní.

Z budovy vyšel malý redaktor s nadrogovaným výrazem v tváři. Za ním spěchala k východu čtyřicetiletí žena s igelitkou s logem Tesca. Počkala jsem půl hodiny.

Hlídač se ke mně opět přiblížil. „Určitě vám nemůžu nějak pomoct?"

„Určitě ne."

Čekala jsem dalších 45 minut. Potom hodinu.

Nepřišel.

Doma jsem stála před mapou Československa. Očima jsem sledovala cestu mezi Prahou a Bratislavou a křičela jsem, „Vy jste mě ZRADIL!" Moc se mi ulevilo.

Za několik měsíců jsem na něj vykašlala. S bolestí jsem si uvědomila, že i tak slavný disident může být velmi zlý a nepoctivý člověk. Vždy předtím jsem si myslela, že svět je černobílý, že všichni disidenti jsou hrdinové. Bylo pro mne těžké zjistit, že svět má více barev, než kolik jsem předtím viděla.

Otec začal zase pracovat. Jeho oči už nikdy nebudou vidět tak, jako předtím, ale alespoň, že vidí.

Zavolala jsem paní Pokorné a zeptala jsem se, jestli můžu přijít příští týden.

„Přijďte! Kde jste byla? Nebyla jste nemocná?"

„Ne," odpověděla jsem. „Jen trochu zmatená."

Tracy A. Burnsová (1969, Maryland, USA) studovala literaturu na více univerzitách, žije v Praze, publikuje česky a anglicky ve více literárních časopisech.

VSTOUPIT DO ZAHRADY

Halyna Pahuťak

Na nádražích zahrady obvykle nebývají. Na tomto nádraží ale zahrada byla. Za její vysokou betonovou zdí vykukovaly větve s červenými jablky a jen vrabcům bylo dovoleno svobodně létat přes tuto hradbu. Kdyby stavitelé měli třeba jen trochu fantazie a věřili by, že básníci mají křídla, vymysleli by rafinovanější systém ochrany, než je zeď a v ní věčně zamčené železné dveře. Ačkoli básníci, kteří křídla opravdu měli, už dávno vymřeli.

Hrycko si představoval, jak jedné teplé noci vystoupí z posledního vlaku a cestou k hale uvidí, že dveře do zahrady jsou otevřené. Vstoupí, lehne si do rozcuchané provoněné trávy, tváří se přitulí k matce zemi a bude plakat a bude se ptát: „Po kom to mám, že jsem takovej nešťastnej tulák?".

Celá policie od Severozápadní dráhy Hrycka znala a už ho nechávala na pokoji. Co si také vzít na člověku, který nemá ani dům, ani ženu, jen harmoniku a padoucnici ještě z války. Nemocnice, to byl jeho útulek. A ještě sestra Nuska. Mohl by u ní na čas zůstat, ale to ne. Uprostřed zimy ho to vytáhne z jejího vyhřátého domu a nikde nemá stání.

Tiše, Nusko, tiše… Padoucnice s člověkem provede všechno možný. Čím jsem se provinil? Je třeba, aby mě lidi viděli a abych já viděl je. Ale takových, jako jsem já, je habaděj! I bez padoucnice je jich dost. Hryhorij Skovoroda se taky toulal po světě a o co je moje harmonika horší než jeho filozofie? Jsem rád, že byli na zemi takový lidi jako Hryhorij Savyč. Ne každýmu jsou stěny těsný, ne každýmu…

Hrycko vklouzl do vlaku, do prvního vagónu. V klidu si na plošince zapálil a počkal, dokud se cestující neusadili a nezačali zírat do oken. Potom zadrnčel na harmoniku. Lidé uviděli ubohého muže v zeleném klobouku a širokých kalhotách. Hrycko, třebaže byl tulák, si dával záležet na tom, aby chodil čistě oblečený. Stoupl si k prvnímu sedadlu a vrávoraje zahrál „Na kopcích Mandžurie", potom „Loučení Slovanky" a nakonec „Sousedko, sousedko, půjčíš-li mi sítko". To bylo všechno, co dovedl. Ale i tak toho bylo dost na to, aby mu v nastaveném klobouku zacinkaly kopějky. Každému říkal „ruku líbám", dokonce i dětem, a takhle prošel ještě dva vagóny. Potom se posadil a i kdyby si před ním na kolena klekli a prosili ho, aby zahrál, nezahrál by, protože už toho měl plné zuby. Když se totiž Hryckovi nechtělo, tak se mu prostě nechtělo.

Hrát ho naučil táta, potom co se z války vrátil bez nohy. Už tehdy měl Hrycko padoucnici.

...PRÁVĚ JSEM NAHMATAL NĚCO MÁZLAVÉHO, ALE SNAD TO JE MÝDLO... JMENUJI SE UMBERTO E. A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO AUTORA STUDIE „STUPEŇ NARACE U WELLMERA"

1

MOŽNÁ SE TAKÉ DIVÍTE, PROČ JSEM DNES VE VANĚ, ALE VYSVĚTLENÍ JE PROSTÉ –

2

DOKAZUJI, ŽE MOJŽÍŠ DOKÁZAL PŘEJÍT MOŘE SUCHOU NOHOU – MOJE POKUSY JSOU ZATÍM JEN VE VANĚ, ALE VÝSLEDKY JIŽ STOJÍ ZA TO:

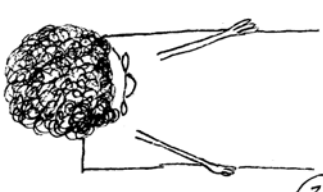

3

ŠRLOUCH

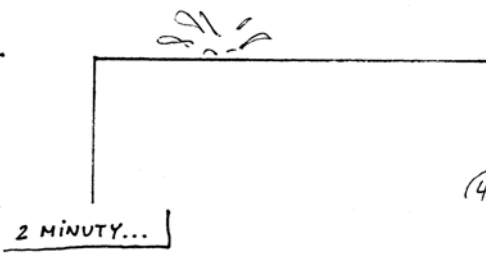
4
2 MINUTY...

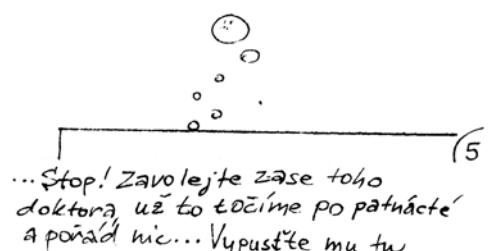
5
...Stop! Zavolejte zase toho doktora, už to točíme po patnácté a pořád nic... Vypusťte mu tu vanu, ať dotočíme ten záběr, a jdeme na „OHNIVÝ KEŘ"... a sakra...

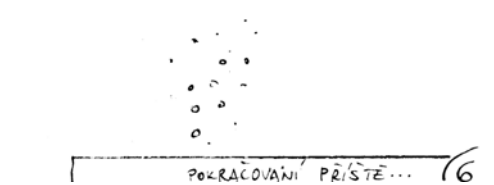
POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ...
6

Německý voják mu z legrace vystřelil těsně u ucha, když ho chtěl vylekat. Od té doby trpí epilepsií. Po válce začal se zmrzačeným tátou chodit po tržištích. Otec hrál na harmoniku a Hrycko vybíral do pilotky peníze. Matka tu hanbu neunesla a umřela a starý umrznul, když se opilý vracel z města. Ještě že s sebou tehdy syna nevzal.

Hryc se párkrát pokoušel svoji historii sepsat, protože byla smutná, ale Bůh mu nenadělil takový talent jako Skovorodovi. Jenom ve chvílích, kdy hrál, viděl před sebou svého otce mrzáka – v záplatovaném vaťáku, s kocovinou, neholeného, s jasně modrýma očima. Jiný invalidi maj auta, čekat ve frontách nemusej, ale o jeho tátu štěstí nezavadilo odmala až do posledního vydechnutí.

Vystoupil z vlaku a namířil si to do bufetu na pivo a uzenou rybu, jelikož to bylo jeho nejoblíbenější jídlo. Hlavy a kůže vzal s sebou – co chvíli narazíš na psa nebo na kočku a ty báby z bufetu všechno nacpou svejm prasatům. Neměl je rád, ty báby z bufetu. Kdysi ho jedna z nich nazvala žebrákem. Lidi přece vidí, že není žádnej žebrák. Krást je lehčí než hrát po vlacích na harmoniku. Ale o své bídě Hrycko vyprávěl jen policistům a ukazoval jim kartičku, že je invalida.

Tak si takhle vesele pocupkává po peróně, kde čeká na svůj vlak, když na něj zavolal Sťopa. Hrycko vytáhl z kapsy hrst drobných a dal mu je. Sťopa si oblízl fialové rty.

„Poslouchej, Hryci, dobře, že tě vidim. Mykolovi není nejlíp. Chtěl, abys za nim zašel," řekl zimomřivě.

„Co je s tebou, seš zmrzlej?"

„To sem, kamaráde. Zima přišla brzo."

„Mohl bys zajít za mámou. Možná by potřebovala nasekat dříví."

„Ále," mávl rukou Sťopa. Nicméně se nad tím zamyslel a nakonec souhlasil: „Máš pravdu. Nemá už žádný dřevo."

„Tak jdem, máme společnou cestu."

„Dal bych vyprošťováka…"

„Já už jsem pil."

„Tak já za ní zajdu později."

Hrycko se poškrábal na hlavě. Co naděláš s takovým člověkem? Zlatý ruce měl…

Díval se, jak se Sťopa prohýbá pod náporem větru a mizí ve výčepu.

„Je to špatný," řekl si Hryck, „je to špatný."

Ze zastávky se pustil přes koleje a dál úzkou uličkou lemovanou vykotlanými ploty. Psi vystrkovali hlavy ze svých bud, ale neštěkali.

„Nechám to Boskovi," rozhodl se Hrycko.

Ulice se měla bourat a na jejím místě měly stát paneláky. Proto majitelé kašlali na všechno,

okna nenatírali, ploty nespravovali. Psy tady nechali asi kvůli tomu, aby jim neťapali po parketách.

„Je to špatný," povzdechl si Hrycko a srdce se mu sevřelo, neboť cítil, že na něj přichází svatá nemoc. Minule to s ním pěkně seklo o asfalt, až mu museli hlavu sešívat.

Mykola bydlel v malinkatém domku s jedním oknem a živil se tím, že spravoval lidem boty. Heleme se, tak on onemocněl. Co je na tom divnýho, je to starej člověk. Peněz mu líto nebylo, a tak měl okna a dveře natřené na bílo. Bosko v boudě nebyl.

Hrycko si očistil boty o dřevěnou mřížku a strčil do dveří. Ovanul ho teplý vzduch, až se mu na okamžik udělalo zle. Stačil venku pěkně vymrznout.

„Je někdo doma?" řekl a sundal si čepici.

„Je," ozval se tiše Mykola. Bosko návštěvníkovi očuchával kapsu a vrtěl přitom ocasem. Hrycko rozbalil papír a dal psovi rybí hlavy a kosti.

„Seš překvapenej? Potkal jsem Stopu a ten povídá, našemu Mykolovi není dobře..."

„Ale kdybych byl v pořádku, tak bys nepřišel," vyčítal mu Mykola, ale oči mu až zářily. „Pojď se ohřát. Zatopil jsem, i když jsem slabej."

„Srdce?"

„Jo, srdce."

Mykola měl opuchlé celé tělo, místy až do modra.

„No tak se ukaž, Hrycku. Hej, kamaráde, nemáš úctu k botám… Jestli je hned nedáš podbít, můžeš je rovnou vyhodit."

„Klídek!"

„Jo, já vim, že ty se k zemi nedíváš, ale ona tě nosí…"

„Musíš do nemocnice."

„Počkej, možná se bez ní obejdu. Muziko hraj, to mně vyléčí."

„Můžu ti zahrát."

Když píseň skončila, Mykola zavzlykal jako malé dítě a rukou si ztěžka utřel nos: „Je mi s tebou dobře, Hrycku. Zůstaň u mě. Umřu a nechám ti dům i Boska."

„Ale, mě daj do domova důchodců!" odpověděl zvesela Hrycko. „Říkali to v nemocnici. I teďka by mě vzali, ale ještě na to nemám roky. Anebo se oženim, co ty na to?"

„Zešílel si, nebo jsi blázen?! Vždyť nemáš vlastní střechu nad hlavou! Ta je pro tebe sestrou, ženou i matkou. A já už brzo umřu. Podívej…"

Mykola odhrnul deku a Hrycko uviděl nohy opuchlé tak, že se až leskly.

„Jak už se jednou v člověku vobjeví voda, tak si buď jistej, že je to konec."

Hrycko hladil Boska po zrzavém hřbetu a ten mu cpal svoji šedou hlavu do podpaždí.

„Boska je mi líto. Daj ho rasovi."

„Neboj se, Mykolo, o toho se postarám."

„Hmmm. A kdybys přece jen nemoh, tak radši vem sekyru a zabij ho."

Hrycko se zachvěl.

„Bůh s tebou."

„Takže nezůstaneš?"

„Ne."

„Na knížce mám peníze. Použij je na pohřeb."

Hrycko ukázkově zahrál „Sousedko, sousedko," až jemu samému zalehlo v uších, a odložil harmoniku, aniž by se na Mykolu podíval.

„Boska můžeš nechat samotnýho klidně den nebo dva. Podle toho, jak se ti to bude hodit. Nebude výt, je to chytrej pes."

„Neblázni," řekl Hrycko, „možná umřu dřív než ty. A jestli zítra nebudu moct přijít, tak se nediv. Vrátím se. Mám ještě nějakou práci."

Mykola sotva polkl slinu.

„Je mi jasný, jaká je to práce. Líp ti bude doma, pomůžu ti. A ta nemocnice taky zas tak nespěchá. Jestli mě to chytne na ulici nebo na nádraží, to je jedno. Stejně mě tam vodvezou."

Hrycko se rozhlédl po uklizené místnosti. Stál tady stůl přikrytý ubrusem z voskovaného plátna, skříňka s různým ševcovským nářadím a police s knihami.

„Vytáhni Kobzara a něco přečti," poprosil Mykola. „Líbí se mi, jak čteš."

Hryc nábožně uchopil knížku v hrubé kožené vazbě.

„Přečti třeba „Vtipálka", požádal ho Mykola.

… V noci se zvedl vítr a začalo pršet. Hrycko byl dlouho vzhůru. Poslouchal, jak Mykola a Bosko oddychují (pes zůstal na noc v domě).

Stěny se celé otřásaly.

„Ještě se na nás sesypou," pomyslel si Hrycko. Nevěděl ale, že staré domy stojí pevně.

„Takhle vítr serve všechny jabka. Jen aby nepolámal větve," vzpomněl si na zahradu. „Ale za zdí tolik nefouká."

Z výboru próz „Západ slunce nad Uroží", Lvov 2003 přeložil Ladislav Petráš

Halyna Pahuťak se narodila v roce 1958 ve vesnici Zalokoť na západní Ukrajině. Vystudovala ukrajinskou filologii v Kyjevě. Žije ve Lvově. Z próz: Děti (1982), Vstoupit do zahrady (1989); Hořčičné zrno (1990), Zapisky Bílého Ptáčka (1999).

VZPOMÍNKY ZE ZAVŘENÝCH DVEŘÍ

Eva Fuková

Známá světová fotografka Eva Fuková se znovu dostává do povědomí české kulturní veřejnosti. Starší ze dvou dcer spisovatelky Marie a malíře Františka Podešvových ze Soláně emigrovala s manželem, malířem Vladimírem Fukou a roční dcerkou Ivankou v roce 1967 do USA. A tak pro tehdejší režim a jím řízenou kulturu přestali existovat. Oba patřili bezprostředně po válce a zejména pak od padesátých let minulého století k volné skupině umělců kolem Jiřího Koláře. Jména tehdejších přátel – Jana Hanče, Kamila Lhotáka, Zdeňka Urbánka, Emanuela Frynty, Jana Rychlíka, Josefa Schwarze či Bohumila Hrabala, znovu ožívají společně s ději a tajemnými slovy jako jsou kadávry či Magáč, ale také s cestami, které vedou ke Kolářovým kolážím, Fukovým labyrintům a strhujícímu Hrabalovu pábení. Eva Fuková v útržcích vzpomínek, které napsala pro Texty, nezapře zkušenou fotografku, jejíž objektiv ve zkratce a jednoduchosti zachycuje podstatné a nezapomenutelné, stejně jako prozrazuje hravost režiséra nacházejícího se hned uprostřed události, hned se vzdalujícího ve spontánním zaujetí pro objektivitu sdělení a ostrost záběru.

–dm–

Nedávno mi řekl můj přítel: „Jak je to podivné, že ze skupiny umělců, se kterými ses úzce stýkala v době stalinských represí, se všichni stali jedničkami našeho i světového umění.“ Trochu mě ta otázka zarazila. Neměla jsem vlastně ještě čas o tom moc přemýšlet. V roce 1967 jsem za sebou zavřela dveře s tím, že je už nikdy nebudu otevírat. Začala jsem mít spoustu jiných starostí a zájmů. Už jsem tady nežila. Československo se zasouvalo do své nezdravé ulity.

Za deset let, po smrti Fuky v roce 1977, se mi podařilo poprvé podívat se domů za mámou a tátou. Ale ráda jsem se zase vracela zpět. Československo pro mě zůstávalo velmi, velmi vzdálené. Můj život se vyvíjel jinak a jinde. Paralelní linky se nikde neprotínaly. Zjistila jsem, že Fuka byl z české historie úplně a beze zbytku vymazán. Zapomnělo se na jeho Dětskou encyklopedii, která vychovala hned několik generací, zapomnělo se na jeho kresby, které daly nový směr české ilustraci, zapomnělo se na jeho Labyrinty, ve kterých zobrazoval bezvýchodnou

situaci, ve které se lidé snažili přece jen nějak orientovat.

Komunistická diktatura se krutě pomstila. Fuka přestal existovat. Ani o mně se psát nesmělo, ale sem tam mé jméno přece prokmitlo. Byla jsem menší a bezvýznamnější zločinec.

Ke konci století se situace začíná měnit. Československo zazářilo svobodou, USA změnily prezidenta a politiku. I můj soukromý život se dal jiným směrem.

Vdala jsem se, už jsem nebyla emigrant. Mohla jsem se vracet volně a beze strachu. To bylo pro mě hrozně důležité. Chtěla jsem zůstat v Americe. Až jednou někomu říkám: „Jestli bude zvolen prezidentem Bush, kterému se podařilo pošpinit vše, co jsem měla na Americe ráda, odcházím odtud." Jen tak jsem to plácla. Ale ani plácat se nemá, může se vám to vyplnit. A tak se stalo, že v roce 2002 jsem se již děsila, že mi povodeň zaplaví můj nový malostranský byt. Pohřeb Jiřího Koláře jsem však už nestihla. Přijela jsem brzy po něm. S trochou úzkosti v srdci.

Zavřené dveře se začaly pomalu otevírat. V těch pětatřiceti letech mé nepřítomnosti tu běžel čas i život. Nebyla jsem u toho. Podivný pocit. Kde jsou tváře mých známých a přátel? Pátrám po nich v ulicích, v metru, v tramvajích. A kdo jsou ty tváře nové? Jsem v těchto známých ulicích, kde jsou brousívala se svou kamerou, cizinec. Napadá mě: „Měla jsi nechat ty dveře na kliku a v klidu si dožít svou americkou pouť a ne se prodírat těmi novými, nadmíru spletitými emocemi." Ale v tomto okamžiku jsem zde, a tak si chci vzpomenout na pár okamžiků, které už nemají jiných svědků.

Začnu tedy červeným a pak i zeleným svetrem. I to do těch padesátých let patří. V Tuzexu jsem si koupila červený svetr. Za zlato ze starých rodinných zubních korunek. Styděla jsem se, připadala jsem si marnivá. S pocitem viny jsem se vrátila domů. Fuka s Kolářem tam na něčem „pábili". Můj svetr se nadmíru líbil. A tak jsem šla červeně rozzářit smutné, zanedbané a šedé pražské ulice.

Druhý svetr patřil Janu Hančovi. Byl krásně zelený a půjčil mi ho na lyže. Když jsme se někdy courávali jeho oblíbenými uličkami na Vyšehradě nebo okolo Apolináře, vyprávěl mi o svých nostalgických láskách. Fotografie Marlene Ditrichové z filmu Modrý anděl visela v životní velikosti v jeho pokoji. Miloval neapolského zpěváka Tito Schipu, Maurice Chevaliera a v neposledním rakouského básníka a bonvivána Petera Altenberga, kterého také překlá-

dal. Pracoval v ČKD Sokolovo a po knize „Události", která byla vydána ještě před únorem 1948 mu již nikdy nic nevyšlo. Když přišla doba, kdy se jeho přátelé mohli o něm rozepsat, byl již mrtev. Zemřel v roce 1963.

* * *

SCÉNÁŘ: Jaro 1951, Fukův ateliér na Letné. Jeho žena Eva čeká dítě.

Kladenský malíř Karel Souček přivádí návštěvu: Jiřího Koláře, Zdeňka Urbánka a Kamila Lhotáka, a brzy nato se tu objevují Jan Hanč, Emanuel Frynta, Josef Schwarz, Bohumil Hrabal a Jan Rychlík. Brzy zjistí, že si mají co říci. Vídají se tedy skoro denně, aby si to mohli vyříkat. Říkají tomu pábení. Svá pábení také zapisují, vtělují do kreseb, koláží a fotografií.

Eva brzy odjíždí se svou malou holčičkou na léto do Beskyd. Vrací se s kolážovanými listy na téma Alšova snáře. Snář vzbuzuje rozruch, obdiv a nadšení. Fuková se beze zbytku začleňuje. Snář se bohužel v době odchodu do USA nenávratně ztrácí se vším, co tu zůstává. A to je prakticky všechno.

Pod záminkou deníků vznikají mezi přáteli díla, která se později zapisují do historie českého umění. Fuka v ní ale chybí. Měl odvahu odejít a draze za to zaplatí. Urbánek, Kolář a Fuka přinášejí kolážovaná a kreslená svědectví dnů, Eva deníky fotografické. Josef Schwarz překládá „Ortel", povídku Franze Kafky, jehož jméno zmizelo z knihkupeckých pultů už dávno za fašismu. Pepík ho recituje a herecky dotváří svou vizi. Eviny fotografie z těchto akcí jsou jedním z mála, co přežilo.

V letenských sadech je někdy vidět dva kočárky, procházejí se tady Pepík se svou krásnou holčičkou a Eva s ještě holohlavou Ivankou. V roce 2003 dostává Josef Schwarz z rukou prezidenta vyznamenání za svůj nekompromisní postoj, za bohaté překladatelské dílo a kultivované rozhlasové scénáře. Brzy poté však i on mizí z řad pamětníků těch zvláštních let poloviny minulého století.

A vskutku je tu mnoho rozdělaných děl a nápadů. Koncentrují se v samizdatovém časopise „Magáč", který stihl vyjít v několika výtiscích, ale přežít se mu nepodařilo. I on zmizel. Zmatky s Kolářovým zatčením tu snad hrají nějakou roli.

Zdeněk Urbánek je jedním z nejaktivnějších editorů „Magáče", a myslím, že vytváří jedny

z prvních novinových koláží. Jediný je motorizovaný. Vášeň pro motocykly sdílí s Lhotákem. Zatímco u Kamila jsou znalost a láska k těmto strojům teoretické, Urbánek je vášnivý praktik. Nemá Harley Davidsona, Kamilův sen, ale vlastní dva motocykly Jawa. Na tom starším mě naučil jezdit. Nebylo to vůbec jednoduché, tehdy se musela ještě odšlapovat spojka, startovalo se nohou a „plyn" se přidával na řídítku. Když jsem potom sama vyjela do ulic, vzbudilo to nemalé pozdvižení. V padesátém roce ženy motocykly neřídily, ba ani auta ne.

Ideje se vzájemně proplétaly, houstly, množily se a ovlivňovaly, o tom není pochyby. Bylo to vzrušující. O tom, jaký mělo toto dění vliv na budoucí práci všech, se můžeme jen dohadovat. Kolářovy denní kolážované záznamy se rozšiřují v nové a nové kreace. Lhoták s Fukou vytvářejí společné kresby a malby. Po vzoru francouzských surrealistů je nazývají kadávry (pozn.: cadavre zn. francouzsky mrtvola, též lid. prázdná flaška).

Fuka začíná tvořit kresby a koláže, „imaginární portréty" světových umělců. Později vyšly knižně v nakladatelství Artia, ale český čtenář je pohříchu nezná. Kniha byla určena pro export.

Newyorský nakladatel McGraw Hill pozval v polovině šedesátých let oba Fukovy do Spojených států. Chtěl knihu vydat. Bohužel, na americké scéně nebyl tehdy ještě pro tuto knihu trh. Snad až za desítky let.

Fuka a Kolář vytvářejí společně dvě pozoruhodné knihy: „V sedmém nebi" a „Nápady pana Apríla". První dostává v roce 1966 Zlatou medaili „Medaglia d´Oro" na prestižním veletrhu v Bologni. Této soutěže se účastní světové kapacity knižní ilustrace. Pamatuji se, s jakým napětím jsme sledovali poslední finalisty. Druhá kniha, „Nápady pana Apríla", vyjde znovu v roce 2005 v mladém italském nakladatelství.

Do ateliéru Fukových v rozděleném bytě se přichází a odchází tiše a po jednom. Zákaz srocování trvá, stěny mají uši a pod okny stává černá Tatra 603. Slovní duet skladatele Jana Rychlíka a malíře Kamila Lhotáka je prvotřídní. Že tato ukázka "svobodného" humoru padesátých let nemohla být zaznamenána, je nedocenitelná ztráta. Jan Rychlík však odchází z našich řad velice záhy. V letenské kavárně Belveder umírá na záchvat mrtvice.

Alkohol se na schůzkách konzumuje jen výjimečně. Zato „turků" není nikdy dost. Ale káva, jako mnoho jiného, na českém trhu často

chybí. Jediné místo, kde si ji můžete vypít, je Hlavní nádraží. Snad aby se cestujícím lépe překonávala cesta na tvrdých a špinavých lavicích československých vlaků.

Fuka vytvořil na téma těchto kávových dobrodružství půvabnou sérii kreseb.

Emanuel Frynta, nekompromisní a andělská bytost, byl jediným, který o našem odchodu v roce 1967 věděl, a u kterého zůstaly ukryty politické kresby. Po celých dlouhých čtyřicet let je Eman se svou ženou Adou opatrovali ve starém prádelníku. S Emanem mě pojí i historka, která se kdysi odehrála mezi jeho a mými předky. Ve vesničce Slapy, k níž jste se tehdy mohli dostat jen strmým kopcem od řeky Vltavy, žili sousedé, Emanův otec, ředitel místní školy a můj pradědeček, který hned vedle školy a kostela vlastnil krámek se smíšeným zbožím. Můj praděd měl devatenáct dětí, které zoufalému muži krámek doslova snědly. Poprvé ho Emanův otec od sebevraždy zastřelením zachránil, ale podruhé se mu to už nepodařilo.

Frynta si s Fukou vyměňují dopisy až do konce života. Fuka umírá v roce 1977 a Frynta o dva roky dříve. Dopisy jsou unikátním svědectvím dvou lidí, umělců, jejichž myšlenky a pozorování přenáší pošta z kontinentu na kontinent, mezi zemí svobody a zemí diktátorské poroby.

Bohumila Hrabala jsem vídala méně často. Po těžkém úrazu na Poldovce pracuje ve sběrně starého papíru. Pamatuji se dobře na toto pitoreskní prostředí. Mé negativy tamodtud už také neexistují. Zřetelně si však vybavuji jednu kladenskou procházku. Hrabal nám vypráví povídku nazvanou „Márinka". Nikdo nepomýšlí na to, že by mohla třeba vyjít tiskem. Ale Hrabalovo skvělé podání se již tiskne do našeho vědomí. Hrabalovo „hrabalovské" vyprávění definitivně předznamenává všechno, co se později stalo mezníkem v naší literatuře.

Jedna z posledních teček za mým životem tady je Hrabalův zápis v knize hostů na mé poslední výstavě v galerii Československý spisovatel v roce 1965: „Výstava jako bejk".

Eva Fuková (Eva Fuka), narozena 1927 v Praze, vystudovala Státní grafickou školu a Akademii múzických umění v Praze, manželka malíře Vladimíra Fuky. Od r. 1967 žila v USA a pracovala pro Berkley-Kodak a Metropolitní muzeum v New Yorku, uspořádala desítky fotografických výstav po celém světě, nyní žije střídavě v Praze a Paříži.

ZMOUDŘENÍ NEVRLÉHO PROKTOLOGA

Vasil Roman

Kolik konečníků za těch sedmnáct let praxe vyšetřil, by MUDr. Jan Strašil nespočítal ani na všech rukou a nohou veškerého personálu fakultní nemocnice v O, v niž pracoval. Zádní části lidského těla z celé duše nenáviděl. Vždycky byl pro něj konečník hnusným konečníkem, ač ho vlastnil chudý špinavý bezdomovec, přírodou upozorněn, že mít nohy v teple a zadek také, je jedním z nejzákladnějších atributů pro fyzické přežití mezi lidskými vlky, pokud navíc nechtěl chytit vlka-beďara, anebo vynikající atlet, nositel vavřínu za protrhávání panenských blan debilních fanynek, či vřískající rocker, koledující si o natržení zadku nevázanými orgiemi po koncertech, kdy sjetý jako hovado neměl ponětí jestli vjel NĚKDE tam, nebo vjelo NĚCO do něj. Ale platilo to i pro vypaseného, bachratého, domýšlivého, ve své duši všemocného, vychytralého politika, jehož zadnice utrpěla ujmu za otravného čekání na ukončení proslovu jinostranického žvanila, v podobě několika nekrózních kulihrášků, které se vytvořili, jen proto, aby ho upozornili, že pro zdraví je (mimo přežírání) fyzický pohyb také potřebný.

Jednoho dne ale radikálně, naprosto nečekaně, změnil názor na ústí v zádní části lidského těla. Najednou bylo v čekárně takřka před jeho vyšetřovacím stolem. Byla to zadnice FATÁLNÍ, a on, místo obvyklého nevrlého postoje vůči pomocnému personálu, vlídně oslovil otázkou sestru těsně po ukončení pracovní doby:

„Jste připravená začít soukromou praxi Aničko, nebo si chcete ještě na chviličku odpočinout?"

„To je v pořádku, pane doktore. Nejlíp uděláme, když záležitost s panem Bojkem vyřídíme, pokud možno, co nejdříve. Pauzu na kafé si můžeme udělat potom."

„Tak, tak, mate pravdu," odpověděl tiše a maně si pomyslel na zadek svůj, který v poslední době o sobě dával vědět až příliš hlasitě.

„Propána, vždyť to musí být hned napoprvé každému soudnému člověku jasné, že není zadnice jako zadnice! Jak jsem se jen mohl taková dlouhá léta, tak strašlivě mýlit?" vyčítal si, když, navíc, uvážil koho prdélku za několik vteřin bude mít na stole.

„…šišmaskote, jen aby ho nikdo neviděl…," řekl poté nahlas.

„Neviděl! Jsem si jistá! No, aspoň nikdo ze zaměstnanců. Přivezl ho taxík. A navíc pečlivě se zamaskoval. Je to opravdu bezpečné. Čeká v čekárně," uklidnila ho sestra.

„Uf…" vydechl s úlevou, vykroutil si prošedivělý knír až pod oční víčka, zhluboka se nadechl a bázlivě, rozechvělým hlasem špitl:

„Tak se mu tam opatrně mrknem. Co vy na to?"

Sestra souhlasně kývla hlavou a odešla uvést kuriózního, protekčního pacienta. Doktor mezitím zatáhl žaluzie na okně nabízejícím výhled do záhrady, které doposud mohlo zvrácenému nahodilému zvědavci poskytnout nevídanou podívanou. Posléze se pomaloučku, opatrně jako kvočna, která dává pozor, aby svým pařátem nepoškodila vajíčko s potomkem, s trpným výrazem v obličeji, doprovozeným povzdechem, posadil za stůl, urovnal si kravatu, uhladil sněhobílý plášť a pak s napětím očekával příchod muže, od něhož si tolik sliboval. Hned nato sestra otevřela dveře a do ordinace vstoupil plešatý, drobný, sotva padesátikilový mužík, upravující si kapuci na sportovní bundě. Plaše se rozhlížejíc po místnosti, nesměle vykročil v ústrety lékařské kapacitě. Lékař se povzbudivě usmál, podal mu ruku a hned ho vyzval, aby vylezl na vyšetřovací stůl. Mužík uposlechl bez sebemenšího protestu.

Vyšetření proběhlo v naprosté tichosti. Na závěr kapacita promluvila:

„Bohudík, pane Bojko, neobjevil jsem nic znepokojivého. Jsou to jen obyčejné hemeroidy v raném stádiu. Takže, operace zatím není nutná. Nemějte obavy, snadno si s tím poradíme."

Mužík se šťastně uculil, křepce jako veverka seskočil ze stolu a chvatně, ještě rozechvělý po zákroku, si vytáhl kalhoty na rozžhavený zadek. Kapacita ho mezitím instruovala, jak má postupovat dál, aby byla léčba úspěšná. Mužík ho už ale neposlouchal

„No, a teď jste na řadě vy! Honem! Vylezte si na stůl!" nekompromisně, s rozzářeným obličejem, v němž bylo snadno nalézt stopy pomstychtivosti, vyzval kapacitu. Lékařská veličina zrudla studem a vystrašeným rozechvělým hlasem odpověděla:

„Ano, jistě, jistě, pane Bojko! Tak…tak, jsme se přece domluvili po telefonu."

Pak už mužík mohl započít, pro jeho práci nezbytný rituál: Přitáhl paty nohou k sobě, spojil

palce a ukazováčky rukou tak, aby vytvořil kruh, který měl zabránit unikání kosmické energie, přivřel víčka, mírně předklonil hlavu a zhluboka se nadechl. Po několika nádesích a výdesích upadl do hluboké meditace.

V průběhu transcendentální procedury se ostýchající, nervózní lékařská kapacita se značnými obtížemi vyšplhala na mužíkem uvolněné místo. Byla to pro ní nezvyklá pozice, proto ji vnímavá, pohotová sestra pomohla svléci kalhoty pod kolena a tím obnažit nejchoulostivější partie těla. Do šera ordinace zčistajasna zasvítily dvě baculaté polokoule, jejíchž běloba svědčila, že snad ještě nikdy nepohlédly ke slunci.

„Tak, a nyní, ať nám bude Pánbůh nápomocen," pronesl s patosem plně koncentrován Pan Bojko, věhlasný to psychotronik lokálního významu, když ukončil meditaci. Natáhl si na pravici gumovou rukavici, na ukazovák, prostředník a prsteník nanesl špetku gelu, zatnul zlosti zuby a pak neohroženě, vehementně vstrčil prsty hluboko do centra zářícího, vyzývavého ústí paně doktora.

„Óhhh…" táhle se rozlehlo ordinaci z úst lékařské kapacity, která od jisté doby věřila spíše ve šarlatánské metody fušerů než ve fundované, profesionální zákroky svých kolegů z oboru z nimiž kdysi studovala.

„Pane doktore, bohudík neobjevil jsem nic, co by nás mělo znepokojovat, jsou to jenom oby…"takřka slavnostně přednášel mužík po ukončení vyšetření. Oči mu při tom zářili štěstím, jakoby v páně doktorově útrobách nalezl zlatý poklad.

„A teď jste vyrovnání," řekla jizlivě, sotva slyšitelně sestřička, jen tak pro sebe a potají se ušklíbla. Vzápětí se pohnula směrem k oběti a v duchu hledala chlácholivá slova, jimiž jí bude muset, podobně jako stovkám pacientů při podobných zákrocích, vyžehlit pošramocenou ješitnost.

„Kontroly si navzájem provedeme za měsíc, " řekl na odchodu mužík. Přehodil si přes hlavu kapuci, na oči nasadil tmavé brýle a už ho nebylo.

„Au, au," fňukala kapacita na stole nevnímajíc okolí. Ani kolegovi nezamávala na rozloučenou. Sestra ho chvíli hladila po vlasech a pak se dala do práce. Než se jí povedlo ustrojit ho a uchlácholit, za oknem již byla noc.

Český Těšín, květen 2005

SYTÝ HLADOVÉMU... ANEB SIBIŘ ZÁPADNÍMA OČIMA

Jak známo, v poslední době dochází na Západě k revizi tradičního pohledu na historii koloniálních výbojů. Začíná se uplatňovat (mnohdy ovšem nekriticky, až do opačného extrému) hledisko původních obyvatel, jimž nedobrovolná modernizace se železnou pravidelností přinášela víc škody než užitku. Po severoamerických Indiánech či australských Aborigincích došlo i na obyvatestvo eurasijského severu. Kniha britské slavistky a publicistky Anny Reidové Šamanův plášť nese podtitul Dějiny domorodých národů Sibiře. Autorka vychází nejen z archivních dokumentů, ale také z vlastního terénního bádání – tyto pasáže připomínají spíše cestopis, napsaný s typickým anglickým suchým humorem. V centru zájmu je fenomén šamanismu, původního náboženství zdejších obyvatel; autorka s ironií popisuje západní šamany, což jsou většinou více než cokoli jiného zdatní byznysmeni, i poněkud rozpačité pokusy o renesanci dávných rituálů na současné Sibiři: „U hlavy každého hrobu stál dřevěný obelisk korunovaný pěticípou komunistickou hvězdou. Pod obeliskem leželo to, čeho si zemřelý cenil nejvíc: na hrobě hospodyně smaltovaný kastrol; na hrobě řidiče dveře od auta; na hrobě lodníka klika od startéru (...) Klinika, která má i reklamy v televizi, je zasvěcena vyučování, studiu a rozvoji šamanského náboženství ve společenském životě občanů. Vedle fotografií visel seznam se specializacemi zdejších odborníků: léčba nemocných ledvin, bolestí žaludku a zvuků v hlavě způsobených alkoholismem; očistné obřady, věštění budoucnosti z kamenů, morální povzbuzení při melancholii a bio-massaž."

Objektivita Reidovou zrovna nezdobí; mnohdy se netají opovržením vůči všemu ruskému, kdežto domorodce hájí za všech okolností (averzi ruských usedlíků k nim lze celkem snadno vysvětlit tím, že k nomádským národům má turista fascinovaný tanci a legendami poněkud jiný vztah než lidé, kteří s nimi musí trávit život pod jednou střechou). Když při svém putování narazí na jakoukoli odchylku od západního životního standardu, prohlásí ji s poněkud zarážející suverenitou za projev notorického ruského barbarství. Sama se tak až překvapivě podobá svým cestovatelským předchůdcům, kteří podle ní „letmá pozorování vyplňovali vatou, mišmašem starých pořekadel a rozbředlého zevšeobecňování". Je zajímavé, že podobně paušální soudy o Židech, Něm-

cích či Romech jsou v médiích prakticky tabu, kdežto vůči Rusům (a snad ještě Arabům) jsou unfair zákroky dovoleny, ba často se stávají vstupenkou do společnosti puncovaných demokratů. Je velmi snadné posmívat se Rusům, že čtou autora tak předpotopního, jako je Džek Londn, bylo by ale zajímavé, co z moderní ruské literatury vlastně znají Britové a jestli třeba přepisy ruských jmen do angličtiny nepřipadají jejich nositelům také kuriózní. Reidová často vybírá jen ta fakta, která zapadají do jejího pojetí problematiky. Pro srovnání se nabízí kniha Tomáše Boukala Torava (vydal Dauphin roku 2003), jejíž autor poznal současnou situaci Chantů a Něnců přece jen poněkud důkladněji než Reidová, aniž by sdílel její všudypřítomný pesimismus.

Faktem je, že konfrontace národů žijících na úrovni doby kamenné s vojenskou a ekonomickou velmocí typu carského Ruska byla mnohdy katastrofální. Pouze Čukčové si díky své bojovnosti a odlehlosti svého území zachovali faktickou nezávislost. Epidemie zavlečených chorob, nucená změna životního stylu, krvavě potlačená povstání, to vše decimovalo původní sibiřské obyvatelstvo (které je mimochodem etnicky, kulturně i nábožensky rozmanitější, než tušíme; mezi kupříkladu Tuvinci a Aleuty je větší rozdíl, než mezi libovolnou dvojicí evropských národů). Neblaze proslulá proměna Sibiře v trestaneckou kolonii měla dvojsečný efekt: vedle kriminálníků, terorizujících pokojné domorodce, přicházeli i opoziční intelektuálové, snažící se místní obyvatele pozvednout (zřejmě nejznámějším je Polák Waclaw Sieroszewski). Jejich přístup byl ovšem ovlivněn osvíceneckým optimismem, který nedokázal pochopit, že není dost dobře možné na povel přeskočit tisíc let přirozeného národního vývoje. Když jeden z těchto nadšenců, Waldemar Bogoras, přesvědčoval ve dvacátých letech Čukče, aby si zvolili samosprávu, celkem logicky „odpověděli, že žádný výbor nepotřebují, protože nikdy žádný neměli, a i kdyby si ho zvolili, počet mrožů by tím stejně nestoupl". Komunisté zde likvidovali tradiční elity stejně zběsile jako v evropském Rusku, ovšem s tím rozdílem, že pro etnika čítající pár tisíc lidí měla každá ztráta fatální důsledek. Naproti tomu propaganda líčící všestranný rozvoj Severu dosahovala mnohdy až absurdních rozměrů, když např. vysidlování domorodců ze strategicky exponovaného okolí Beringova průlivu za studené války bylo vysvětlováno ohledy na americké Eskymáky, kteří by mohli sousedům žijícím pod sovětskou vládou závidět jejich blaho-

byt. Pád Sovětského svazu pak přinesl ekonomický kolaps a hromadné vystěhovalectví; dalo se očekávat, že lidé, kteří byli systematicky připravováni o jakékoli možnosti samostatné obživy, se s kolapsem centrálně řízeného hospodářství sotva dokáží vyrovnat. Naproti tomu těžební společnosti mají v utilitárně kořistnické společnosti „nového Ruska" zcela volnou ruku a devastace životního prostředí v oblastech s nerostným bohatstvím, jako Chanty-mansijský národní okruh nebo Sachalin, zoufalé postavení domorodců ještě prohlubuje (vzhledem k celkové zanedbanosti odlehlých oblastí Ruska informace, že v čukotském Bilibinu pracuje jaderná elektrárna, ke klidnému spánku zrovna nepřispívá). Emancipaci původních obyvatel Sibiře autorka přirovnává k českému nebo ukrajinskému obrození před sto lety: etničtí Rusové jsou však dosti početní a vlivní, vlastenečtí aktivisté zůstávají izolovaní od každodenními starostmi plně zaměstnaných voličů, místní satrapové vládnou pevnou rukou a ačkoli nacionalistickou kartu rádi používají k vydírání Kremlu, status quo jim vyhovuje, takže vytlačení Ruska ze Sibiře zůstává pouze zbožným přáním některých kruhů na Západě. Reidová čtivě popisuje, jak například současná oficiální burjatská kultura navzdory národoveckému nátěru kopíruje v až dojemných detailech metropoli s její imperiální okázalostí i kultivovaným elitářstvím.

České vydání Šamanova pláště se za originálem opozdilo o pouhé dva roky; to je zvlášť cenné v případě etnografické lieratury, jíž dosud nejsou čtenáři tak přesyceni jako beletrií. Pochvalu zaslouží i výprava knihy: nechybí mapa, obrazová příloha ani bohatý seznam literatury. Subjektivitu knihy však podtrhuje fakt, že autorka se zaměřuje téměř výhradně na oblasti, které sama procestovala. O těch ostatních pojednává jen okrajově a etnika tak důležitá, jako jsou Chakasové či Selkupové, nejsou zmíněna v celé knize ani jednou. Z tohoto důvodu by se dala doporučit zdrženlivost v nakládání s termínem „dějiny" (i když ten v originálním názvu chybí, takže jde nejspíš o tvořivost českého nakladatele). Když přidáme určitou nejistotu překladatelky v reáliích i v přepisu ruských jmen, dojem z Šamanova pláště nelze označit jako jednoznačně pozitivní. Přesto jde o záslužný ediční počin, který zaplňuje mnohá bílá místa v našich znalostech novodobých dějin Ruska.

Anna Reidová: Šamanův plášť. Přeložila Daniela Feltová, BB Art, Praha 2004

Jakub Grombíř

texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 38
léto 2005

Úvodník:

Když jsem po prázdninách přijel do Ostravy, ptali se mě známí, jak jsem prožil léto, jakou dovolenou jsem absolvoval. Bývám obvykle mnohomluvný, ale tentokrát jsem uvolnil své místo všem těm Londýnům, Ukrajinám, obligátním Chorvatskům a kdoví, čemu všemu. Byl jsem doma, odpovídal jsem strojově a bylo mi přitom dobře. Byl jsem doma. Poznal jsem uječeného ptáka. Nevím, myslel jsem si na víc, ale byl to asi kos. Tutádadýdýdydáda mi ale stačilo na to, abych každé ráno znova pokoušel své hlasivky. Naučil jsem se mu oponovat první dva takty. Pak bylo ticho. Po dlouhé odmlce spustil – a bylo to jinak, líp. Po celý zbytek prázdnin mě takto ráno „vítal". A to bylo jenom mládě!

Na začátku září účastnil jsem se jako poslední host, pozdě a asi i hloupě, překladatelského semináře v Karlovicích. A tam si Tomáš Vašut pobývající jinak v Bukurešti na lektorském místě, povzdechl: „Asi se ten seminář bude muset nějak vyvíjet, asi to bude muset souviset s tím, co je tady, ale to až se vrátím." Bylo mi to známé a bylo mi to milé.

Tou dobou seděla Andrejka s Daliborem a jeho bratrem v karlovické hospodě u muzea. Mluvili spolu a měli z toho radost. Navíc Andrejka předtím vezla jistého stařička z Podťatého do Karlovic, i když ten původně potřeboval do Karolinky. Ten se potom v té hospodě taky usadil a chtěl jí pořád něco objednávat, a tak byla Andrejka zase královna krytých hospodských dvorců. A to bylo dobře.

A tak, když se skrz Vítkovice dívám za kopce, kde je doma, tak se ale taky dívám před Vítkovice a vidím to jiné taky doma, které se zcela zřetelně chce přátelit s tím mým doma, jsem docela spokojený. A místo stařičků jsou tu starší paní, které, když člověk v tramvaji vystřelí a chce je pustit sednout, zatlačí jej zpátky do sedadla neočekávanou silou se slovy: Já nebudu sedět. A to je taky dobře.

Časopis mají dělat přátelé, to jsi, Pavle, řekl ve Zlíně dobře. Musí to ale vyrůstat odsaď, tos řekl, Dalibore, ve Snaze přesně; já neříkám k tomu nic, ale chcu, aby to tak bylo. Jsem totiž sobecký a bez Textů a přátel bylo by mi smutno. Jenom doufám, že v tom nejsem sám...

Jakub Chrobák

Obsah:

úvodník
Jakub Chrobák: ___2

poezie
Ivan Švanda: ***___27
Marek Kvapil: ***___31

próza
Jakub Chrobák: Zelený kostkovaný sešit___4_7
Viktor Merta: Jogurt___8_9
Jakub Grombíř: Jogurt___28_29

překlad
Roman Simić: Udělali jsme to, protože jsme museli___10_13
Bogdan Widera: (haiku)___21
Albert Kayper-Mensah: ___30
Dmitrij Kuymin: ___30
Michail Fajnerman: ___31

comics
Michal Jareš: ___16_17

rozhovor
Milan Orálek: Spříznění volbou (Rozhovor s Geoffreyem Chewem)___23_26

jen tak
René Kočík: ___14_15

recenze
Jakub Grombíř: Na železnici dějou se věci___24_26

z archivu
Mojmír Trávníček: Profesor Karel Langer___18_20

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel.: 571 443 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 38, ročník X., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **http://www.inext.cz/texty**
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

JAKUB CHROBÁK

Zelený kostkovaný sešit

I

Za táhlých francouzských večerů rozehrávaly pablesky venkovních restaurací partitury úžasu na tvářích náhodně potkávaných kolemjdoucích a my kráčeli strassbourgským stmíváním po nábřeží k noci.

Už tam seděli. Muži nosící sandály podobného typu, které se rozpadaly pravidelně ve stejnou dobu na stejných místech. Dlouhé, jednoduše sešité kalhoty z lehké látky v krémových barvách, krátké košile jemně kostkované nebo úzký proužek. Občas slamák. Pili víno z bílých lahví a každý z nich byl pohroužen do svého jednotlivého světa tvořeného malým rádiem. V nepravidelných intervalech přelaďovali stanici ne s výrazem dítěte málem vyplazujícího jazyk, ale s klidem radostného čtenáře otáčejícího list románu s jistotou, která ví, že pokračování zapsané na následující stránce stejně musí čekat na své znovustvoření. Jako dnes ale slyším rozmluvu, kterou jsme kolem nich bezostyšně vedli netušíce, že by některý z nich mohl rozumět:

„Co to poslúchajú?"

„Zprávy s Tour de France, aspoň tady ten."

„Bavilo by ťa to, tak sedět, poslúchat?"

„Já nevím, asi ne. Ne furt."

„Zeptej se ho..."

„Na co?" řekl jsem, ale v té odpovědi se už tehdy zrcadlilo nejasné tušení...

Ta myšlenka nestačila doběhnout mou hlavou celá, když se asi čtyřicetiletý muž s klidem jakési naplánovanosti zvedl. Ještě předtím nechal doznít tón Armstrongova Wonderful world (jeho dnes slavnější jmenovec právě vítězně dojel do cíle své první ze šesti Tour), pomalu se zvedl, láhev nechal dopadnout na chodník, předklonil se, položil rádio do zbytku vína stále ještě tekoucího z láhve (to všechno udělal dost pomalu na to, aby rádiu s výrazem tajemného bratrství cosi řekl) a prudce se zvedl; jako by povyskočil. Udělal to tak, že nás sice zpomalil, ale nezastavil. Když mě míjel, bylo cítit, že se každé ráno holí a pečlivě si upravuje zbytky kdysi hustých vlasů.

Trvalo pak deset let, než jsem se posadil do obecní hospody Lidový dům na Halenkově a v záhybu periferního vidění zahlédl torzo mé strassbourgské vzpomínky, jak vpisuje a zase škrtá v bloku se zelenými kostkami. Ten pohled by mi zapadl, kdybych si zároveň nevybavil stejnou zaujatost, se kterou jsem sám vpisoval do podobných bloků. Než jsem si to ale všecko uvědomil, byl pryč.

Několik nocí jsem se pak převaloval na společné posteli po dědovi a každým nervnějším pohybem dráždil ženu. Tuto noc se přidalo i táhlé vytí. Byl úplněk. Ne jako kulisa, ale jako přebytečný efekt bořící klid, který se bude ráno před obchodem rozebírat a místní si budou při mé sebenevinnější otázce ťukat na čelo, o co tým lufťákom ide.

Za této noci se mi pořád vracela představa muže, který se sebral z poklidné existence ve francouzském Strassbourgu a odjel domů, aby tu v potrhaném vaťáku nosil zelený blok a zbytkem tužky do něj zapisoval svrchovaně (nejspíš) důležitou zprávu. Úpornost, se kterou odmítal brát na vědomí okolí! Neskrývaná radost! Převalovalo se to ve mně v otázce, kde se ve vesnických chlapech deset roků před důchodem bere potřeba znamenat svůj život. (Otázka ta zdála se mi čistší než bílý, nepopsaný papír, a tak jsem k ránu usnul.)

II

„A dřevo udělá kdo?"

„Mami, včil ne," odpověděl jsem, ale stejně jsem to odložil a šel. Tuhý buk, když sa špatně trefí, to je po prdeli. Ale dnes to ide, tak, srovnat a: „Bude to dosť?" „No snáď ano." A zase mám klid. Je to jak ztupená pila v hlavě. Už to musím dokončit. Ale ne, toto je špatně; trhnutím oddělil list a pomalu s ním odcházel ke kamnům a hodil ho tam. „Dyť to bylo ono," a ruka se rychle spálila o dvířka a chtěla ten papír vytáhnout, ale byly to jen nečitelné doutnající zbytky. „Chceš, abysme vyhořeli?" zlobila se maminka a dala mně takovú něžnú po dyni. „A co to tam furt spisuješ?" chtěla otevřít můj blok. „Nech to," vykřikl jsem a hned mi to bylo protivné: „Promiň, ale to je enom moje." Odešla z pokoje.

Ztichlý, nehlučný dům se po mně plazil a obkružoval mě k nevydržení úzce. „Už byla

stará, nesmíš si to tak brat." Jenomže ono to nešlo. Věděl jsem, že to příde. Peníze si na to chystala dvacet roků, je tu papír, na kterém je všecko, ale kdo to udělá? Já ju mám oblékat? Temu starému bachratému pohřebákovi Orgoníkovém to udělat nenechám, farář má jiné starosti. „Tož poď."

A ten padesátiletý muž bral pomalu do rukou to bezvládné cosi, co už příliš krutě nesouviselo s maminkou. „Co tu blbneš? Tos měl nechat pohřebákovi, ukaž," starý hrobník zkušeným tahem nařezal šaty, pomaličku tělo oblékl a položil do hoblin rakve. „Není tých botů škoda?" ptal se, ale pak pomalu nazouval krásné dámské boty na oteklé nohy a jednu po druhé je pietně pokládal do noh rakve.

„A včil nalej." Jak jsme tak seděli a mlčeli, Halenkovem táhl všecek ten ztracený čas, který jsem probláznil nad jakýmsi pitomým sešitem... „Neco ti ukážu," řekl jsem omluvně a vytahoval ten svůj zelený blok. „Běž s tým, já to nechcu. Stejný mám u sebe, eště po tatovi. Hrob, u něho křížek a datum. Abych věděl, kam možem pochovávat. Na co by mně to bylo?" „Ale to není to," „Já vím, co to je, též chodím do hospody. Buď to spal, nebo to daj mladému Surovcovi, či jak mu je, z Dinotice. Znáte se z Francie a aj on cosi spisuje." „A jak ho najdu?" „Příde na pohřeb, jeho staříčci byli súsedi tvojí mamy."

III

Když jsem se dozvěděl, že umřela stařenka Novosadová, uvědomil jsem si, že staříčkova epocha, kterou jsem miloval ve vyprávění těch gumákových chlapů, zmizela. Bylo to jako ještě jeden táhlý pochod za rozladěnou dechovkou a smrkovou rakví. Ale ve skutečnosti byly ty pohyby moc rychlé. Stařecké šoupání nelze nahradit. Všeci chlapi byli sice oholení a střízliví, jenže ženské šly s příliš viditelnou okázalostí rozloučení. Jakýsi přidrzlý pták zpíval navíc bolestně živoucí synkopová preludia tak nahlas, že přehlušil našlapovanou pietu. „Upřímnou soustrast," řekl jsem, ale stisk ruky byl jak chcíplá ryba. Jenže vrátit to už nešlo. A pryč.

V Liďáku nebyl ještě nikdo ze smutečních hostů, nechtěl jsem sedět sám a tak jsem si přisedl k faráři, který tu po obřadu pil svoje červené. Nečekal na nikoho, podobně jako já, a tak naše mlčení bylo slazené. „Ty

si Surovců?" zeptal se mě můj známý pozůstalý. Když jsem si jej prohlížel (teď už pořádně) v ničem nepřipomínal toho strassbourgského klidného chlapa s rádiem. Byl sice také hladce oholený, ovšem na hlavě měl už jen pečlivě přichlíplou přehazovačku, za ní svítila pokud možno spokojená pleš. „Poď na kalíška." Stáli jsme u pultu, objednával gořalku a neříkal nic. Jen jako by s každým dalším přibývalo v jeho očích slz, které ale netekly, i když to hrozilo každou vteřinou. „Stav sa zítra ke mně, bývám na kuželkách." „Přídu, a eště raz, je mně to líto," tentokrát jsem si dal záležet, ruku jsem stiskl poctivě a podíval se zpříma do těch očí.

Když jsem druhý den přišel, nechápavě zíral. Pak si ale vzpomněl, pozval mě dál. „Sedni," a vytáhl kalíšky. Úsporně zařízený byt prozrazoval nedávno dobojovaný zápas. Hromady knih se začínaly usazovat v hrubě, ale bytelně sestavené knihovně, ve většině bytu byl pořádek a jen z koutů ještě vykukoval nesmírný, ale zkrocený neklid. Rozvykládal se o stařence, připomněl i Strassbourg; s hrůzou jsem zjistil, že si všechno pamatuje stejně jako já. Pak znova nalil. „Tak," začal a v tom hlase byla jakási definitivnost omluvy: „Tady v tom sešitě to všecko je, ale až venku," podal, spíš po mně hodil ten zelený kostkovaný blok. Abych neměl čas jej otvírat, zvedl gořalku. Ťukli jsme si a já vyšel ven. Věděl jsem, že cosi důležitého je ztraceno, ale možnost tím získaná byla závratná.

IV

Pozdě v noci, psi už tak nevyli, jsem blok otevřel. Byl to na desítkách stran zaznamenaný boj Jury Novosada s předložkami, čárkami, spojkami; mapa nezdarů kótovaná vytrhanými listy, na jejímž konci stálo:

V mihotavé záři
porcované luny
stojí dva milenci
a nevnímají
mihotavou záři
porcované luny.

Jakub Chrobák (1974) – publikoval v časopisech Tvar, Literární noviny, Host, Aluze. Patří k zakládajícím členům časopisu Texty, jehož je redaktorem. Žije v Ostravě a ve Vsetíně. Vydal básnickou sbírku „Až dopiju, tak zaplatím" (2002).

Jogurt

Ze všech lidí, co jich na náměstí bylo, si vybrala právě jeho. Zimní slunce poskakovalo z jedné kočičí hlavy na druhou a ona si vybrala šálou ošáleného a posmrkávajícího studenta. Její pohled lovce vyhledal ve stádu nejslabší kus. Zamířila k němu s namířenou propiskou.

„Můžu vás požádat…"

„No," popotáhl. Z kalhot vytáhl zmuchlaný papírový ubrousek (ruka se mu nejistě chvěla) a utřel si nos. Nebyl si jistý, jestli si nudli na nose ještě víc nerozmazal, a tak pořád šudlil tím papírovým ubrouskem, zatímco ona se ho pořád na něco ptala a on tiše odpovídal „ano" nebo „ne", „nevím", občas zavrtěl hlavou sem a tam, aby navodil dojem, že usilovně přemýšlí (jenže nepřemýšlel, ale plně se soustředil na šudlání). Pak si byl konečně celkem jist čistotou svého nosu, ale nevěděl, kam s ubrouskem a tak ho šmudlal v ruce a cítil se blbě kvůli tomu, že neví, co s ním. A pořád odpovídal. Přišly se na něj podívat další dvě dívky, asi její kamarádky. Smály se a dívaly se jí přes rameno. „Tak co?"ptaly se. Přešlapoval a šudlal. „Dobrý," odpověděla.

„Tak pojďte." Šel za ní poslušně jako psík. Trochu se snažil vtipkovat, ale ona, o krok před ním, ho asi neslyšela, anebo nechtěla reagovat. Ubrousek hodil do plechového odpadkáče. Zavedla ho do podloubí. Tam se zastavila a hledala klíče. Taky se zastavil a čekal. Zíral do země. Odemkla široká vrata a octli se v temné chodbě, rozdělené na dvě poloviny kovovou mříží. „Tak pojďte," pobídla ho, „nebojte se." Prošli chodbou, přeběhli betonový dvorek, pak šli nahoru po schodech a pak zase dolů. Otevřela prosklené dveře, na kterých byla nalepena tři červená písmena B A R. Pult, několik barových stoliček, pološero, nějaké osoby v rohu, které pozdravila a proutěná klec s dřevěným kanárkem visící ze stropu. Ale ani zde se kupodivu jejich cesta nekončila. „Pojďte," řekla mu zase. Stále byla o krok napřed. Zahnuli za roh.

„Odložte si." Sundal si bundu a šálu. Ona si taky sundala bundu a sedla si pěkně tvrovaným (trochu větším) pozadím za počí-

tač. On si sedl naproti ní. Potřeboval se zase vysmrkat, ale měl v živé paměti potíže s papírovým ubrouskem. Posmrkával. Cítil, jak mu čelo pomalu vlhne potem. Styděl se za své posmrkávání.

A teď začala ostrá palba otázek. Chtěla vědět všechno ohledně jeho názoru na jogurty DANONE. Popravdě jí řekl, že je moc nejí, že jsou takové řídké a jejich chuť je taková mdlá. On že má raději ty Floriany nebo co to je, že ty jsou takové šťavnaté. Má rád prostě ty jogurty, do kterých, když se zapíchne lžička, tak zůstane stát. A takové DANONE rozhodně nejsou. Má rád, když může v jogurtu bagrovat, dělat v něm jámy, které se ihned nezasypou. Všechny jeho odpovědi přeměnila v písmenka á, bé, cé a ty pak zapisovala do počítače. Byla tím vyťukáváním roztomile zvážnělá. A on jí sděloval kolikrát týdně si kupuje jogurty a jestli bílé nebo ovocné. A jaký je v obchodech výběr jogurtů a jak se mu líbí obaly na jogurty. A jestli si myslí, že jsou jogurty zdravé. Na její otázky odpovídal, jak nejlépe dovedl a tak aby si nezadal se svým svědomí. A ona pečlivě, s výrazem největšího soustředění v obličeji vyťukávala do klávesnice á, bé, cé. A potom řekla: „Děkuji." Zamumlal: „Není zač," a oblékal si bundu. Zjistil, že se neošálil šálou, proto bundu zase sundal a ovázal si šálu kolem krku. Pak si zase oblékl bundu. „Tady máte za odměnu." Dostal Fidorku. Nevěděl, zda má panáčkovat nebo stačí říct jenom „děkuji". „Nashledanou." Zpátky šel už sám. Cestu znal. V baru hlavou narazil do proutěné klece a dřevěný kanárek se rozhoupal.

Byl na náměstí. Oddechl si. Vytáhl papírový ubrousek a pořádně se vysmrkal. Slunce stále přeskakovalo z jedné kočičí hlavy na druhou a on chroupal Fidorku politou hořkou čokoládou.

aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie

http://www.aluze.cz

UDĚLALI JSME TO, PROTOŽE JSME MUSELI

Roman Simić

Pršelo. Cesta byla křivolaká a vlhká, musel jet pomalu, aby je to nevyneslo, aby nedostali smyk.

– Je ti zima? – zeptal se.

Neodpověděla mu, tvářila se, že spí.

Zesílil topení. Stmívalo se. Podél cesty nebyly domy, ovce, nic. Zatoužil po cigaretě. Byly vzadu, v bundě, u ní, přemýšlel nějakou chvíli.

– Podej mi cigarety.

Mlčela. Aniž by přestal upírat pohled na cestu, rukou zašátral po bundě.

– Nebudeš kouřit.

Pohlédne do zpětného zrcátka na její oči. Byly zavřené.

– Proč?

Neodpoví mu.

Sledoval, jak se na cestě před nimi vynořují a mizí zpřetrhané bílé čáry.

– Co je? – zeptá se.

Bylo slyšet jen skřípot stěračů po skle.

– Udělali jsme to, protože jsme museli – řekne.

– Jen jsem tě poprosila, abys nekouřil.

Zapne rádio. Autem se rozlehne –

– Prosím tě…

– Běž do…

Zajiskří před nimi ostrá červená světla. Cesta se zpomalí. Zrychlí.

Zatímco mlčeli, přemýšlel o nich. O mlčení, o Vanji. Ona byla vždycky ta, která povídala, poznal ji na ulici před telefonní budkou, mluvila tolik, že ho napadlo –

– Vzpomínáš si… – ale nechá toho.

Teď byla mezi nimi zeď, ta ledová hradba, kterou mohl cítit, která číhala ve zpětném zrcátku, v jejích zavřených očích, tam, kam se neodvažoval podívat. Napadne ho, že jsou ve filmu a že jedou v limuzíně odděleni neprůhledným tlustým sklem, které ani jeden z nich není schopen stáhnout.

– Možná jsme měli přespat v Záhřebu, mohl jsem zavolat Joškovi…

– Vyprávěla jsem ti, co se mi včera v noci zdálo? – promluvila. – Zdálo se mi, že jsme u moře a že lovíme škeble…

– Vyprávělas mi.

– Vylovili jsme plno škeblí, šneků a všeho možného a všechno bylo skvělé jako

Jel pomaleji. Projížděli nějakým sídlištěm. Na ulici nikdo nebyl.

– Tys řekl, že je v jedné škebli perla a zkoušeli jsme ji otevřít, ale nešlo to, pak jsi ji položil na mělčinu, aby si myslela, že je na svobodě, a pak

V oknech domů podél cesty hořely svíčky, z některých visely zmoklé trojbarevné vlajky, některé z nich se téměř dotýkaly země.

– A když se otevřela, strčil jsi do ní nůž, otevřel ji a ukázal mi perlu, v ní, uvnitř, bylo to to nejhezčí, co jsem v životě viděla

– Vanjo…

– Pak jsme odešli z pláže a někoho potkali a on se nás ptal, co se stalo, a tys mu to řekl a když jsi mu chtěl ukázat perlu, nemohl jsi ji už najít, neměl jsi ji, ani v kapse, ztratila se nám po cestě

– Do prdele, přestaň už!

Zajel autem ke kraji a otočil se k ní.

– Copak jsem se tě hezky neptal…

– Ptal.

Z jejích zavřených očí –

Natáhne se k ní. Nemohl ji obejmout. Překážela mu sedadla.

– Lásko…

Zavzlykala, lehla si a zakryla si tvář rukama. Nic neslyšel. Dotkne se jejího kolena. Nechá ruku na něm.

– Vanjo…

Nevěděl, co by řekl. Díval se oknem, přes skla, která byla orosena vlhkým oranžovým světlem.

– Udělali jsme…

Připadne si hloupě. Zmlkne. Nakonec přes ni přehodí bundu, vytáhne potmě cigarety a dá si je do kapsy.

– Spi. Probudím tě, až dorazíme.

Sám sobě zazní dutě, bezmocně.

Napadne ho, jestli by neměl vylézt z auta, sednout si vedle ní a udělat něco.

– Jeď, prosím tě – řekla.

Když kolem nich projíždí nějaké auto, zatroubí a jemu dojde, že stojí na chodníku se zhasnutými světly. Nastartuje. Pocítí úlevu. Rozjede se. Nějakou chvíli se mu na volantu třásly ruce. Snaží se myslet jen na cestu, jet pozorně, ale rychleji. Podaří se mu to, uklidní se. Cítí, že nemá dost vzduchu. Stáhne okno, pak ho zavře. Ze zadního

sedadla bylo slyšet jen její hluboké dýchání. Nedokázal odhadnout, jestli spí. Pomyslí na ně, na několik posledních dní. Stalo se… Leccos se stalo, nechtěl na to myslet.

– Už to skončilo.

Na výjezdu ze sídliště se přehnali kolem obchodu, v jehož osvětlené výloze stála velká prezidentova podobizna s černou páskou. Pomyslí na Franju Tuđmana a sevře se mu žaludek. Byl mrtvý, definitivně, teď. Udržovali ho na přístrojích víc než měsíc a pak… kdo ví proč, z nějakého důvodu, právě v sobotu… Stalo se. Nestačil na to ani pomyslet, na Tuđmana, jenom když… Kdyby neumřel – myslel si – v Záhřebu by byli předevčírem a teď už by seděli doma, on, Vanja… Ale umřel. Byl mrtvý, vystavili ho, lidé se na něj přicházeli podívat, město vypadalo jako blázinec, přípravy, všechno se zastavilo, nic nefungovalo, nemohli přijít, domluvit si…

– Co se stalo s ostatními, kteří v ten den zemřeli? – zeptá se. – Jak je –

Za zády zaslechne vzdech a zadrží dech. Pocítí hořkost.

– A my –

Neměli ani rodiče, ani byt…

Mysleli si, že jdeme na pohřeb – připadne mu to směšné, hnusné.

Přestalo pršet a on vypne stěrače. Už nějakou dobu projížděl hustým jehličnatým lesem. Jel stále rychleji a stále jistěji, jako kdyby jeho tělo ovládala nějaká neviditelná síla, a on se jí nevzpírá, protože ví, že všechno je zbytečné, že všechno je tak, jak má být. Napadne ho, že je chycen ve svém životě, a vyděsí se.

– Ven!

Všechno je černé! Potřeboval cigaretu.

Když po několika kilometrech uvidí na své straně cesty odpočívadlo, odbočí. Hlavou mu probíhaly nejrůznější myšlenky. Zastaví, tiše otevře dveře a vystoupí ven, bez bundy. Vanja spala. Bylo chladno, vzduch byl ostrý a nebe jasné. Nad ním se jako špendlíkové hlavičky mihotaly hvězdy. Zhluboka se nadechne, tak, že ho zabolí na plících. Vytáhne cigaretu, ale nezapálí ji. Tělo se mu třáslo. Přijde k autu a podívá se na ni. Ležela schoulená, drobná, s rukama složenýma na prsou. Obličej měla bledý, rty stisknuté, jako by ani ve snu nechtěla promluvit.

– Udělali jsme to. Protože jsme museli. Pomyslí si

Když vcházeli, v čekárně seděla nakrátko ostříhaná těhotná dívka s kroužkem v nose a listovala novinami. Pousmála se na ně. Usmíval se i lékař, z reproduktorů se ozývala relaxační hudba, chtěli, aby se člověk cítil lépe. Ale necítil. Zatouží ji políbit, obejmout. To její mlčení. Nemohl si vzpomenout, kdy a proč se –

Podívá se na nebe. Čekal, že spadne hvězda, ale ne. Bylo jich nespočet, ale jako naschvál, ani jedna se nehýbala. Jediné, co spatřil, bylo rychlé průsvitné světlo satelitu. Zapálí si. Vzpomene si, jak se jednou v zimě vraceli ze Záhřebu domů, byla noc, sněžilo, ona ležela na zadním sedadle a on jel pomalu, aby je to nevyneslo, aby nedostali smyk, a v jednom okamžiku, někde v lese, před něj vyběhla srna, srna na cestě pokryté sněhem, vzpomene si, srna, ptal se, kdo z nich dvou je na špatném místě, kolem se třpytil les, Měsíc, vypnul motor, díval se na srnu a ona se dívala na něj, nehýbala se a on tiše, aniž by přestal upírat pohled na cestu, zavolal na Vanju, aby ji viděla, jak je krásná, jak je živá, ale Vanja spala a on si uvědomí, že ji nikdy tolik nemiloval, nikoho v celém svém životě, jako tenkrát ji, zatímco spala, že ji tolik miloval, že ji nechtěl probudit, že ji tolik miloval, že nechá srnu, aby utekla, aby jí upláchla před očima, že ji uchová někdy pro příště, pro teď, pro ten polibek, pro všechno to, co se má stát.

Přeložil Jiří Hrabal.
Překlad vychází se svolením autora.

Roman Simić (1972) – chorvatský prozaik; narodil se v Zadaru, na Filozofické fakultě v Zagrebu vystudoval španělštinu a komparatistiku. Pracuje v Zagrebu jako nakladatelský redaktor, je též redaktorem literárního časopisu *Quorum* a hlavním pořadatelem Festivalu evropské povídky. Publikoval dvě povídkové sbírky: *Mjesto na kojem ćemo provesti noć* (*Místo, na němž strávíme noc*, 2000) a *U što se zaljubljujemo* (*Do čeho se zamilováváme*, 2005), z níž pochází i výše publikovaná povídka.

BRUNO HRABAL Z POLABSKÉHO DROHOBYČE

Je možné prožít život v jednom městě, a přitom ho třeba ani nenavštívit? Důvěrně znát jeho zvyky a nálady, bezpečně se orientovat v labyrintu jeho ulic, bulvárů i temných dvorků? Vědět vše o jeho obyvatelích, mít v něm tajnou lásku, na korzu přátelsky kývnout na místního blázna, za teplé srpnové noci si v sousedově sadu potajmu cpát za tričko sladké hrušky, v krčmě, o jejíž existenci ví jen několik básníků a jiných škrabalů, si pochutnávat na černém pivu, jež dokáže zahltit plástve mlsných chuťových buněk sladkohořkým buketem prastarých dubových sudů, v nichž ve sklepích vytesaných hluboko do skály tekutý chléb uzrává v ryzí zlato o 12 karátech?

Je možné být živou součástí organismu města, které bylo, ale není a existuje již jen v paměti? Ve střední Evropě ano.

„Nejvíc se cítím doma tam, kde jsem ještě nikdy nebyl, kam mne ale zavedl Bruno Schulz ve svých Skořicových krámech. To je moje nejkrásnější město na světě, které už není, a tedy asi proto." Takto v *Rozhovoru sama se sebou* odpovídá Bohumil Hrabal na otázku... Bohumila Hrabala: „Jaká jsou vaše města, kde se cítíte doma?" – „Vídeň, Budapešť, Lvov, Příbor, Budějovice, Mikulov... Drohobyč - od té doby, kdy jsem přečetl Skořicové krámy, jsem se tam odstěhoval a bydlím tam dodnes, i když jsem tam nikdy nebyl, ale co má být? Fikce je někdy dokonalejší a realističtější než sama skutečnost," pokračuje v interview, které v roce 1982 zařadil do knihy *Domácí úkoly z pilnosti*, český pábitel. Hle, jak silný inspirační proud, kterým se napájel!

Je to zvláštní spojení na ose Nymburk - Bohumil Hrabal - Bruno Schulz - Drohobyč. Mohlo ale v neklidném a tragickém, avšak zároveň vzrušujícím 20. století ve středoevropském terénu vzniknout jiné?

„Vždycky jsme měl rád židy, kamarádil jsem se spolužákem Karlem Šmolkou, jeho otec Hugo a manželka a dcera měli tak husté vlasy, skoro jim splývaly s obočím. A byli docela nepraktičtí, chudí, měli naši hospodu ve vesnici nad Nymburkem, skončili ale

všichni v plynu," píše Hrabal. – „V černý čtvrtek 19. listopadu 1942 zastřelil Bruna Schulze na ulici dvěma ranami do týlu gestapák Karl Günther," čteme o osudu polského prozaika, syna židovského obchodníka se střižním zbožím v haličském Drohobyči. Polabí a Halič: jedny emoce, jedna historie, jedna paměť.

O jméno - když ne o dílo - Bohumila Hrabala zavadí mnohokrát v životě nejen štamgasti pražské pivnice U Zlatého tygra, ale prakticky každý Čech. Literární poselství Bruna Schulze svět objevil v padesátých letech 20. století. Už nepřekvapí, že Schulzovo podivuhodné umění má určité analogie právě v Hrabalově (ale také Pavlově) próze. Otec jako animátor poetických scén v Schulzových povídkách připomíná tatínka Oty Pavla, poetika „plachého samotáře z Drohobyče" probleskuje nejvíce v Hrabalově trilogii Postřižiny, Krasosmutnění a Harlekýnovy miliony. V těchto třech knihách se „český prozaik vrátil do světa svého dětství v *městečku, kde se zastavil čas*. Patronem Hrabalova návratu byl Bruno Schulz," poznamenává překladatel Schulzova díla Otakar Bartoš. A skutečně. Dětský vypravěč tajemných dějů a mytických příběhů, kterého Hrabal uvádí na scénu v Krasosmutnění, jako by se díval očima chlapce pozorujícího ve Skořicových krámech reje a stíny na Krokodýlí ulici. Polabí a Halič: jedny emoce, jedna historie, jedna paměť.

A jakou příchuť měla „Halič" Bohumila Hrabala? „... hlavně za poledne července, srpna se vzduch vlnil a já jsem v Nymburce prožíval Halič, nevím, proč haličská židovská městečka, o kterých jsem četl, i náměstí mi připadala jako Drohobyč, když jsem cestoval Maďarskem, projížděl jsem zrovna takovými městečky, která měla tu samou strukturu jako městečka Slezska a Moravy, tak jsem vlastně nejen v Maďarsku, ale i v Polsku už jako student se cítil doma... Ono stačí si přečíst jednu třetinu příjmení v telefonním seznamu a hned se přijde na jinačí myšlenky..."

Drohobyč Bruna Schulze není. Nymburk Bohumila Hrabala není. Střední Evropa Bruna Schulze a Bohumila Hrabala není. Je paměť.

René Kočík

...PRÁVĚ JSEM NAHMATAL NĚCO MÁZLAVÉHO, ALE SNAD TO JE MÝDLO... JMENUJI SE UMBERTO E. A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO AUTORA STUDIE „STUPEŇ NARACE U WELLMERA"

1

MOŽNÁ SE TAKÉ DIVÍTE, PROČ JSEM DNES VE VANĚ, ALE VYSVĚTLENÍ JE PROSTÉ –

2

DOKAZUJI, ŽE MOJŽÍŠ DOKÁZAL PŘEJÍT MOŘE SUCHOU NOHOU – MOJE POKUSY JSOU ZATÍM JEN VE VANĚ, ALE VÝSLEDKY JIŽ STOJÍ ZA TO:

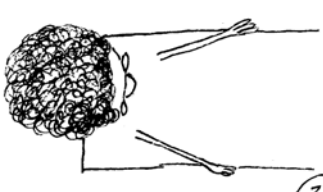

3

ŠRLOUCH

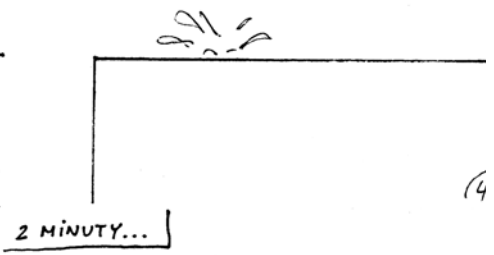
4
2 MINUTY...

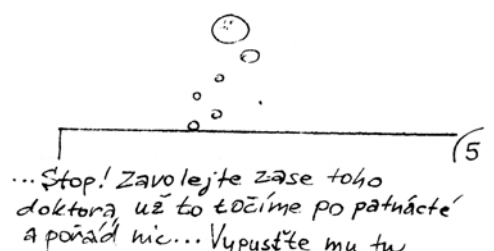
5
...Stop! Zavolejte zase toho doktora, už to točíme po patnácté a pořád nic... Vypusťte mu tu vanu, ať dotočíme ten záběr, a jdeme na „OHNIVÝ KEŘ"... a sakra...

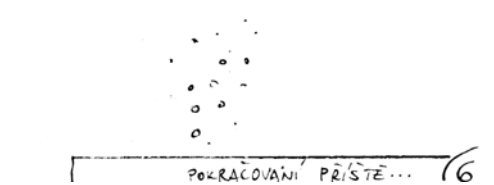
POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ...
6

PROFESOR KAREL LANGER

Mojmír Trávníček

Ukázka z připravované knihy esejů, vzpomínek, portrétů a vyznání Mojmíra Trávníčka, která vyjde na přelomu roku v nakladatelství Dalibora Maliny ve Vsetíně. Ukázka – projev k výtvarné výstavě profesora Karla Langra (1903–1998) v Památníku Antonína Strnadla v Novém Hrozenkově – připomíná všestranného umělce a etnologa, profesora Střední uměleckoprůmyslové školy v Brně, vynikajícího znalce, dokumentaristu a interpreta Valašska.

Kdykoli přijde řeč na pana profesora Langra, kdykoliv o něm čteme nebo na něho vzpomínáme, nelze si nevšimnout leonardovsky renesanční šíře jeho ducha, neobyčejné plodnosti jeho tvůrčí aktivity, rozmanitosti a rozsáhlosti jeho životního díla: pedagog, etnograf, kreslíř a grafik, designér, ilustrátor, loutkář, autor hraček, národopisný sběratel a dokumentarista, iniciátor a organizátor všemožných kulturních podniků včetně uměleckého průmyslu, nenapodobitelný vypravěč, spisovatel a publicista, přemýšlející nejen o pdagogických, uměleckých a národopisných problémech, ale o všech dimenzích života.

Ohlížíme-li se takto a třídíme jednotlivé stránky, vrstvy a roviny osobnosti, jako by se ztrácel, čím úplněji se snažíme dostát její šíři, obsáhlosti i hloubce. Jako bychom sestavovali spíše zadání pro kompjútr, jehož výstupem je úctyhodný monument. Ale sotva kdo z nás je vybaven encyklopedickým mozkem a ne všichni jsme ochotni zabývat se teoretizováním a uměnovědnými výklady. Každý z nás však má lidské srdce. A srdcem nejlépe poznáváme, poučil nás Jakub Deml. Nejpřesněji, nejdůkladněji poznáváme v jednom soustředěném nasvícení, které nám skrze jediný detail, a třeba i okrajový, dovolí proniknout k nitru člověka a díla: tam, kde se tají zdroj jeho tvůrčí energie.

Tento přístup jsem zvolil, když na výstavě nabízíme pohled do nejintimnějších poloh umělecké práce čestného občana Nového Hrozenkova. Jak také využít až příliš stroze ohraničené prostorové možnosti této roubené stavby, kterou měl tak rád a která je také jeho památníkem? Shromáždili jsme – tj.: nejbližší pozůstalí pana profesora umožnili shromáždit ze svých osobních fon-

dů – ty nejkrásnější práce, jimiž zobrazil nejmilejší lokality své a naší obce, jak ji zblízka a důvěrně viděl a poznával v dlouhém běhu svého života.

V těchto obrazech nejde o řešení výtvarných problémů, nejde o objevování nebo zkoumání nových postupů a technik, nejde ani o umělecké soutěžení, o osobivou autoprojekci, nejde o nic šokujícího, ba ani znepokojivého a dráždivého. Autor tyto práce nikdy nevystavoval, tvořil je pro své osobní potěšení nebo uklidnění, z nejosobnější niterné potřeby a pro radost svých nejbližších. Jde o prostý pohled lásky na milá místa. Nejryzejším způsobem dá každý lásku najevo tím, co umí nejlépe: krejčí oděvem, muzikant písní, básník slovem, němý gestem, výtvarník obrazem.

Dovolte mi v této chvíli malou odbočku. Četl jsem nedávno, že Goethovu proslulou básničku o růžičce v pláni, kterou jsme se my staří a ještě starší učili za války v němčině nazpaměť – a bylo to asi to nejcennější, co nám němčina tehdy dala – nezhudebnil jen Schubert, jehož melodii jsme zpívali, nýbrž byla dodnes zhudebněna asi dvěstětřicetkrát, od některých skladatelů až v pěti variantách. Prostá melodie Goethových slov tím není vyčerpána a inspiruje další skladatele. – Muzikanti vědí, že ještě vícekrát bylo v historii zhudebněno andělské pozdravení Ave Maria. – Na stole mám čerstvý výtisk brožury, v níž jistý autor tiskne pětatřicet vlastních variací překladů jediné Verlainovy básně. – Všimněme si, že k těmto zaníceně opakovaným pokusům o nové uchopení a vyslovení něčeho pevně daného dochází u těch nejprůzračnějších, notoricky známých textů a jevů, v jejichž jádru působí náboj neomylně zasahující srdce. Jen prosté věci jsou plné a plnost je nevyčerpatelná.

Tyto myšlenky a analogie napadají, když se zahledíme do obrazů a kreseb profesora Langra a poznáváme na nich znova a opět věci rovněž zcela prosté: opakovaně táž stavení, tytéž kopce, svahy a stráně, kolem kterých sami denně chodíme a které patrně budou útěšným pozadím poslední životní rekapitulace, bude-li nám dopřán klidný poslední výdech a rozloučení se světem.

Rembrandt nebo náš Ludvík Kuba tak svého času namalovali v životě nespočet autoportrétů, které dohromady poskytují ne-

nahraditelnou, závratnou výpověď o člověku. Profesor Langer byl pokorný dělník umění: nehleděl při výtvarné práci do zrcadla na sebe – stačil mu pohled z okna. Za dlouhá léta se ten pohled podivuhodně proměňoval. Mění se ostatně denně. Je jiný ve slunci léta a je jiný v dešti nebo za sněžení, je dokonce odlišný, jdou-li právě po cestě děti nebo vstupuje-li do prostoru jen a jen naše momentální opuštěnost, tesknoba a nevůle. Snad si ani nepovšimneme, že ta či ona dřevěnice na okraji se z pohledu vytratila, odešla, jako odcházejí z našeho obzoru blízcí lidé.

Tento všední život pulzuje na Langrových hrozenkovských obrázcích. Život je to, co máme rádi. Jímá nás nesmírná pohoda, srdečnost, láskyplná pozornost malířových linií a barev. Zelené bytosti, strnulé na stráni v podobě prehistorických menhirů, to je seno na ostrévkách. Huňatá baranice, nonšalantně posazená na zasněženou hlavu kopce, je les. A kouzelné bytosti, uhrančivé svou jednobarevností, jsou zauzlovaná dubiska, před kterými se mi bezděky vynořují dávno zapomenuté verše: „Ach strom, můj dóm, můj zpěv, můj nepřeložitelný idiom!" Je jim těsno, ale ruka, která je uvěznila na papír, byla plná vnímavé solidarity.

Tyto obrazy nemají názvy, nemusely být pojmenovány. Jejich kolekce je prostě Nový Hrozenkov v srdci a očích profesora Langra. Nedopisovali jsme k nim adresy zobrazených končin a nevymýšleli dodatečné popisky, které jim nepřidělil jejich průvodce. Jsou pevně zakotveny v atmosféře Valašska. Pro zdůraznění jejich rodových vazeb je doprovázíme jen několika akordy z valašské poezie Ladislava Nezdařila, tvůrce stejně ryzího, který zemřel v roce smrti profesora Karla Langra: „Mám rád ten kraj a jeho zamyšlenosť křivú..."

WELES

poezie • próza • kritiky • recenze

Křížova 3, 603 00 Brno
redakce.weles@centrum.cz
http://www.weles.cz

BOGDAN WIDERA

(haiku)

* * *
horkem jde pohřeb
najednou přerušil žal
čísi mobilní telefon

* * *
nad světly města
ohýnek cigarety
výš než láhev hvězd

* * *
na parkovišti
u věžáku se prodral
neúnavný pýr

* * *
znavené nebe
stlačilo ploché střechy
vysokých domů

* * *
nad prázdným pláckem
vítr nese kus novin
slova vzlétají

* * *
šedý městský kal
mezi reklamou u cesty
kvetou moruše

* * *
město usnulo
cestou domů opilec
zpívá do noci

(přeložil Libor Martinek)

Bogdan Widera, nar. 26. 6. 1947 v Katovicích, kde žije dodnes. Básník, prozaik, redaktor katovického kulturně-společenského měsíčníku Śląsk. Vzděláním psycholog. Svou tvorbu uveřejňoval v řadě polských literárních časopisů, v antologiích a almanaších, na vlnách polského rozhlasu. Obdržel několik polských literárních cen za prozaickou a básnickou tvorbu.

SPŘÍZNĚNÍ VOLBOU
Rozhovor s Geoffreyem Chewem

Potkali jsme se loni v létě na Vsetíně, během Valašského krpálu. Na anglický pozdrav odpověděl už postarší muž v tlustých brýlích česky a zcela bez akcentu. Profesor Geoffrey Chew z katedry muzikologie na Royal Holloway, University of London, v Jižní Africe narozený, v Londýně, Cambridgi a Manchesteru vystudovavší, hovoří totiž perfektně česky. A nejen to.

První otázka je nasnadě. Jak se přihodí, že se člověk narozený v Jihoafrické republice začne zajímat o tak exotickou zemi jako je Česko(-slovensko), o českou literaturu a hudbu a dokonce se kvůli tomu naučí česky?

Znáš titul *Wahlverwandtschaften* (*Spřízněnění volbou*)? Když vyrůstáš v zemi, kde jsou všechny zprávy ze sovětského bloku zcela potlačené, v zemi, která byla také dost totalitní, je zjišťovat něco o Československu trochu jako zkoumat odvrácenou stranu měsíce. Ovšem měsíce, na kterém se dá najít pár známých věcí… Takže ačkoli si to spříznění pro sebe zvolíš, je to přesto spříznění. *(So although you choose the affinities for yourself, they are affinities just the same.)*

A taky jsem měl učitele, kteří byli s Československem nějak spojeni: hudebního knihovníka Charlese Cudwortha v Cambridgi, který se zajímal o českou hudbu 18. století a byl tehdy patrně zamilovaný do jedné dámy v Českém hudebním fondu, Karla Brušáka (Nezvalova vrstevníka, který po válce učil v Anglii češtinu) a Hanse Redlicha, svého rakouského PhD školitele, který např. v roce 1927 napsal kritiku na německou premiéru *Lišky Bystroušky*… zkrátka dřívější generaci lidí, kteří se o takové věci zajímali.

Jak vzpomínáš na svůj roční studijní pobyt v Československu na počátku 60. let?

Ze sociálního hlediska byla pro mě návštěva Československa jako bych se ocitl na odvrácené straně měsíce… pro návštěvníka ze Západu to byl naprostý kulturní šok. Cokoli jsi potřeboval, to sis musel vzít s sebou, protože jsi nemohl počítat s tím, že si to budeš moci koupit. Ale jinak – fantastické. Mohl jsem si lacino koupit nahrávky dra-

hé hudby, např. kompletní edici Bacha – vydaného současně v západním a východním Německu – za východoněmecké ceny, které byly neuvěřitelně nízké; nebo maďarskou edici Bartóka a samozřejmě česká vydání Janáčka či Dvořáka. A antikvariáty byly v ČR vždycky báječné, i když teď se to možná zhoršuje… Bylo mi líto, když jsem viděl, jak se některé z těch dobrých antikvariátů, (např. v Kaprově ulici na Starém městě pražském) zavírají a mění v turistické butiky, stejné jako v kterémkoli jiném evropském velkoměstě.

A pamatuji se, že jsem tehdy mluvil se staršími lidmi, kteří zažili první republiku a pak protektorát a kteří po válce čekali, že s nastolením komunismu přijde zlepšení. Vyprávěli mi o svém rozčarování, když začalo období stalinismu a všechny „neoficiální" kontakty mezi Čechy a Západem byly přerušeny, a podle všeho se jim po tom zdálo dobré vidět v zemi v 60. letech i takového naivního a hloupého mladého západáka.

Co přesně učíš? Kolik toho tví studenti vědí o České republice a do jaké míry jsou pro ně informace o české hudbě, které jim předáváš, nové?

Učím dějiny a teorii hudby – a to zahrnuje i kurzy o české hudbě 20. století, hudbě na kroměřížském dvoře v 17. století, o Janáčkovi atd. Studenti už předtím asi slyšeli nějakého Janáčka, Smetanu, Dvořáka, Martinů, ale pochybuji, že by o české hudbě věděli něco víc. Je ale pravděpodobné, že už navštívili Českou republiku (samozřejmě hlavně Prahu) jako turisté. A kromě toho každý rok na naší katedře studuje několik Čechů v rámci studijní výměny.

Vím, že máš velmi rád Janáčka. Dokážeš vysvětlit odkud pramení jeho popularita v zahraničí? Vidíš nějaký markantní rozdíl mezi způsobem, jakým jsou jeho opery *inscenovány a hrány v cizině a tím, jak se to dělá u nás?*

Janáček nebyl v cizině populární vždy. V Anglii se první provedení (20. a 30. léta) uskutečnila díky zápalu několika jednotlivců, zvláště Sira Henryho Wooda, který uváděl mnoho současné hudby na Promenádních koncertech, tehdy dokonce Janáčka a Vítězslava Nováka. Potom jedna ztřeštěná Angličanka, Rosa Newmarchová, napsala slavnou knihu o české hudbě a uspořádala v Anglii koncerty – ve 20. letech také pozva-

la do Anglie Janáčka. Podobní lidé byli i ve Francii, jako třeba Daniel Muller, který napsal o Janáčkovi knihu. Ale běžní návštěvníci koncertů, stejně pitomí v Anglii jako kdekoli jinde, považovali jeho hudbu za dost těžkou; vzpomínám si, že se mi za studií zdála jeho *Mše glagolská* opravdu neobvyklá. Dnes, po Mackerrasových provedeních, jsou tu skoro všechny Janáčkovy opery součástí mezinárodního repertoáru, jsou k dispozicí na CD atd., a není těžké na Janáčka přilákat obecenstvo. (Zda je stejně snadné naplnit kvůli němu koncertní síně v Brně, to je jiná otázka a odpověď na ni neznám.)

Loni v prosinci Ti vyšla v Tvaru poměrně rozsáhlá kritika nové knihy Milana Kundery Můj Janáček. Mohl bys pro ty, kdo tvůj text nečetli, shrnout své názory na tuto publikaci?

Kunderova nová kniha je ve skutečnosti spojením tří zcela samostatných textů. Prvním z nich je kapitola z jeho francouzsky psané knihy *Les testaments trahis*, druhým je úvod k *Lišce Bystrousce,* který Kundera napsal pro pařížskou operu, a třetí text je přepisem rozhovoru pořízeného nedávno s Českým rozhlasem. Všechny však mají v podstatě stejné téma: nebezpečí, hrozící kterémukoli umělci, kterémukoli géniovi, že ho jeho příliš nadšení stoupenci „budou milovat až k smrti" – že zredukují jeho dílo na sentimentální kýč. *Zrazené testamenty* nabízejí mnoho příkladů z literatury i z hudby. Tak např. Kafkovi zle posloužil jeho epigonský stoupenec Max Brod: podle Kundery proměnil Kafku v sádrového svatého. Příklady, které Kundera uvádí pro Janáčka, jsou většinou ty starší: tak např. Janáček byl příliš zdivadelněn (a tím pádem proměněn v kýč) reorchestrací *Její pastorkyně* Karlem Kovařovicem. Moje recenze se snažila přispět k určité vyváženosti, za prvé užitím novějších příkladů reinterpretace Janáčkových děl a za druhé uvedením dvou či tří případů, kdy podle mého názoru reinterpretace Janáčkovi prospěla místo uškodila. (Jedním takovým je např. anglický překlad *Zápisníku zmizelého* Ozefa Kaldy, pořízený irským básníkem Seamusem Heaneyem, který je myslím půvabnou a citlivou verzí dost problematického textu a který Janáčkovu hudbu opravdu posiluje.)

Jak se Ti jeví úroveň současných českých operních inscenací? Je opravdu tak mizerná, jak se někdy říká?

Problém s operou kdekoli spočívá v tom, že si na sebe nikdy nemůže vydělat a stojí přitom, má-li se udělat dobře, obrovské peníze. Je to endemický problém a existuje od okamžiku, kdy byla opera v 17. století vynalezena. Pro ČR je opravdu velká potíž v tom, že špičkový zpěváci a orchestrální hudebníci mohou v zahraničí dostat větší plat. Z toho plyne, že se musejí dělat kompromisy a nákladné inscenace nejsou možné. Myslím, že je skvělé, že někteří vrcholní zahraniční režiséři a dirigenti zůstávají věrní ČR a poskytují jí své služby **„pretty much free"**. Vzpoměl bych *Vojáka a tanečnici* Bohuslava Martinů (operu, která nikdy nebude uvedena mimo ČR) v režii Davida Pountneyho, na Mackerrasovo dirigování českých oper nebo **„for that matter"** na Christophera Hogwooda, který dirigoval starou hudbu na kurzech ve Valticích. České republice se nějak daří cizince okouzlit… A lokální inscenace nejsou v žádném případě „mizerné", ačkoli snad mají tendenci být poněkud konzervativní.

Myslíš si, že opera je mrtvý žánr? Sdílíš názor Petra Hapky, že skládat dnes opery je jako jezdit na starých velocipedech?

Ne, nesouhlasím. Myslím, že krize opery nastala ve 30. letech a teď jsme se posunuli do další éry. (Tehdy vznikla otázka, jak operu zdnešnit, a odpovědí byly takové věci jako zachycení moderního života - scény na nádražích, hotelích, rozvodové scény místo milostných apod. Myslím, že je trošku anachronické dělat si s tímhle vším pořád starosti.) Ovšem, člověk by neměl nutně očekávat, že moderní opery budou jako Verdi, Puccini nebo i Janáček. Snad by české publikum mělo vidět některé z nejzajímavějších současných oper: *Le grand macabre* Gyorgy Ligetiho, *Three Sisters* Petera Eotvose (radikální přepis Čechova), či „for that matter" snad i něco od Phillipa Glasse nebo *The Cave* Steva Reicha, s videoefekty, předtočeným materiálem, atd.

Ale někdo může tvrdit (mí přátelé na katedře muzikologie v Brně to tvrdí), že místo, které měla opera v české společnosti v 19. století, převzal dnes muzikál. Je jistě pravda, že politické implikace opery jsou dnes slabší, než bývaly. A spojíme-li si to s náklady

na operu, pak možná není až tak překvapivé, že lidé nechtějí, aby byla opera dotována.

Nechci ovšem útočit na Petra Hapku, jehož chytré a kultivované písničky jsou mnohem lepší než některé z jejich protějšků v Anglii. Kdybych byl skladatelem oper, snažil bych se ho přimět ke spolupráci…

Posloucháš také „neklasickou" českou hudbu?

Ano, snažím se, jak jen to jde. Miluji Hanu Hegerovou (vzpomínám si, že během několika měsíců, kdy jsem učil v Německu, jsem ustavičně poslouchal jedno její CD) a z folkové muziky mám obzvlášť rád Jarmilu Šulákovou.

Sleduješ současnou českou poezii a prózu? Koho z ní rád čteš?

Ano, nejčerstvější informace se dovídám v semináři české (a také slovenské) literatury, který v Londýně pořádá každý čtvrtek Robert Pynsent. Koho bych tu měl zmínit? No, samozřejmě alespoň Jáchyma Topola a Miloše Urbana…

Jak vypadají Pynsentovy semináře?

Tyto semináře probíhají už léta. Každý týden jedna skupina předloží referát o nějakém románu, básnické sbírce atd., a pak se hodinu nebo dvě diskutuje. Výběr četby se rok od roku mění, ale obvykle se jde o něco z moderní české a slovenské literatury (moderní znamená publikovaný téhož roku – výběr je dost aktuální). Někdy přijedou čeští autoři, někdy lidé z ambasády. Mimochodem, je zábavné, kdo v Londýně českou literaturu studuje – lidé z Itálie, Španělska, Dánska, Francie, Bulharska… a také z České a Slovenské republiky.

Má poslední otázka se nemůže netýkat Vsetína, kde jsme se loni v létě seznámili a kde také vycházejí Texty. Prý se ti město líbilo natolik, že jsi kvůli tomu dokonce zmeškal konferenci muzikologů v Praze…

Je to skvělé místo. Osobité město, a s půvabným okolím… Ano, je pravda, že jsem se na tu muzikologickou konferenci v Praze nedostal, **„but there will always be more of those"**.

Děkuji za rozhovor
Milan Orálek

V horách I

V horách mlha padá

Očima zlýma
vítr noc provívá

(…a vlhne
kamení na lukách)

Již laně větří
– prudce odběhnou

(pak náhle ticho
– ticho náhlé…)

V horách V

V hovách stavení vlhké
vlhké

Tiché chladné vody
plynou

…a vlhne
kamení na lukách

(Kamení přines
– ruce ohřejem sobě)

Chladné máš
milá
pousmání…

Taková tichá voda

Tolikrát ke dnu stržen
tolikrát u dna držen
tolikrát ostrými kameny drásán
a on si jásá

on si jásá
a on si zpívá
a on se na ni obdivně dívá
a ještě říká
ještě si šeptá:

Taková tichá voda…..

JAKUB GROMBÍŘ

Sběratelovo věno

Pojďte dál, mladý muži, posaďte se do toho antigravitačního křesla. Já vím, ono to vlastně s křeslem nemá nic společného, ale já mu tak pořád říkám, my narození ve dvacátém století se těžko zbavujeme starých zvyků. Ale pohodlné je, to se musí uznat.

Vidím, že vám na té věci opravdu záleží, když jste přišel za mnou; lidi z vaší generace už málokdy něco vyřizují osobně. Jsem rád, že máte zájem o moji dceru zrovna vy, mladý a úspěšný člověk z kybersenzorického showbussinesu (vidíte, zase mi utekl jeden archaismus, ale co se dá dělat, starého psa novým kouskům nenaučíš – i když toho umělého samozřejmě ano). Je to od vás sympatické, že se chcete ženit i v době klonování, když se navíc dá za měsíční výplatu pořídit sexuální android s desetiletou zárukou. No, nic ve zlém, každý máme nějaké ty atavismy. Je samozřejmé, že se zajímáte o naši finanční situaci. Jak už jsem vás ujistil, nemusíte si v tomto směru dělat starosti. Vysvětlím proč.

Asi si říkáte, že moc kreditu nemám, když se místo zaměstnání věnuji svému výzkumu. Chci totiž napsat dějiny naší ekonomické reformy. Dědeček mi kdysi vyprávěl, jak to začínalo a řeknu vám, jako děcko jsem to přímo hltal, bylo to napínavější než někdejší akční filmy. Ale už pochybuji, že se konce reformy dožiju. Nejsem sice tak starý, všechny orgány mám ještě svoje, ale kdoví… Rodinu jsem ale zajistil, protože jsem v pravý čas investoval.

Možná si ze školy ještě něco pamatujete o takzvané literatuře. Však víte, doba kamenná, železná, papírová a tak dál. Nechci vás nudit detaily – já jsem absolvoval bohemistiku rok před tím, než ji zrušili, ale pro vás to je španělská vesnice. Vidíte, pořád se mi pletou ta stará přísloví, i když ze samotného Španělska toho už moc nezbývá. K věci, váš čas je drahý. Na přelomu století bylo jasné, že s knížkama je utrum. To máte jako dneska s internetem – když se mohou informace šířit přes čip přímo do nervových vláken, tak už jenom pár zoufalců ztrácí čas čuměním na monitor. Lidi přestali číst, ale z jakési setrvačnosti se pořád ještě psalo. Většinou

ty věci nestály za nic a vydávaly se v nákladech pár set výtisků, které stejně zůstávaly ležet ve skladech. A právě proto jsem zavětřil (zase takový přežitek ještě z doby, kdy měli lidé ostřejší smysly) jako jeden z posledních čtenářů šanci.

Jak víte, největší problém dnešního lidstva je boj proti nudě. Od nalezení léku na AIDS je to nejsmrtelnější choroba. A jedním z řešení je takzvané sběratelství. Známky nebo mince (víte, co to původně bylo?) se nepoužívají už přes sto let, ale někteří lidé jich mají doma tisíce a jsou ochotní zaplatit cokoliv za další. A čím vzácnější, tedy v čím nižší emisi vyšla, tím je taková známka dražší. Chápete? Podobně jsem to udělal s knížkama. Vykoupil jsem všechny zásoby v knihovně, kterou zrovna rušili. V naší aglomeraci mimochodem stála v místech, kde je dnes kosmodrom.

Na světě je celá řada bláznů, kteří nevědí, co s penězi. Jeden člověk na Himálajských ostrovech vydražil knížku od tehdy nejčtenějšího českého spisovatele (jeho jméno vám ovšem nic neřekne) za stotisícinásobek původní ceny. Teď zoufale shání jistou básnickou sbírku, vydanou vlastním nákladem v padesáti exemplářích. Jejího autora budete znát, protože shodou okolností jeho vnuk předloni vyhrál mistrovství světa v raketoplánovém sprintu. Mám ji tady v hyperprostorovém sejfu a čekám, až zvýší nabídku, zatím je to okolo miliardy. Nikdo z těch sběratelů to samozřejmě nečte, je to pro ně jen způsob uložení kapitálu. Numismatici přece taky nechodili s těmi mincemi na nákup. Objevují se samozřejmě pokusy knihy falšovat, ale taková kniha prošla ve své době rukama jenom pár lidem – tiskaři, redaktoři, knihkupci – od každého máme vzorky DNA a není problém ověřit si jejich stopy na každém kusu, který se objeví na trhu. Knihy už nejsou potřeba, dneska vám, pokud máte zájem, za půlhodinku na operačním stole implantují do mozkových buněk celé dílo Dostojevského. Ale dá se na nich, jako na každé starožitnosti, ohromně vydělat. Z toho vidíte, že sňatku s mojí dcerou nic nebrání. A to mi pořád všichni říkali, že knížky mě neuživí. Abychom z toho vyvodili nějaké poučení, jak tomu bylo dřív zvykem: nepohrdejte žádným povoláním, protože nevíte, z čeho nakonec zbohatnete.

ALBERT KAYPER-MENSAH

Kráva ke snídani

V šest hodin
mě nutíš
abych zabil krávu
na tvoji snídani
tady se mnou.

Jak velké zvíře
budeš potřebovat
na svůj oběd
ve dvanáct hodin?

Pouliční kenkey

Buď rozumný,
člověče, buď
rozumný.

V pouličním spěchu
utrhl sis kus
špinavého kenkeye, napůl
snězeného.

Teď stojíš uprostřed
procházejícího davu
a nepřestáváš se ptát.

(Kenkey – šiška ze ztuhlé kukuřičné kaše, ghanské národní jídlo)

Albert Kayper-Mensah (1923), ghanský básník a dramatik, autor sbírky veršů **Temný poutník** a v Německu vydané studie **Afrika očima svých spisovatelů**.

DMITRIJ KUZMIN

* * *

Mladí a překrásní,
ve stejných sandálcích,
se stejnými snubními prstýnky,
o závod luští křížovky,
ona si tu svoji podložila kabelkou
a on zas roztrhaným svazkem Victora Huga.
Musím vystupovat.
Už se nedozvím,
kdo z nich vyhrál.

Dmitrij Kuzmin (1968), básník, kritik, překladatel, vůdčí osobnost literárního sdružení Babylon, za zásluhy o ruskou literaturu dostal roku 2000 Cenu Andreje Bělého

MICHAIL FAJNERMAN

DĚTSTVÍ

Sedmého června,
zase jet na tábor,
kolik slz,
kolik slz.

* * *
Řekl jsem,
že jsem odchoval vraní mládě,
ale ve skutečnosti umřelo.
Co může být horší
než takové trápení? – umřelo tiše,
smířeno s osudem.

Michail Fajnerman (1946-2003), průkopník ruského haiku a významná osobnost neoficiální kultury. Žil v Zavidově u Moskvy a pracoval jako promítač na zdravotnické škole, překládal z angličtiny a hebrejštiny, studoval východní náboženské systémy.

Předchozí verše přeložil Jakub Grombíř

MAREK KVAPIL

* * *
A někdy
i v ulicích města
mezi všemi těmi lidmi
zjeví se anděl
až zatrne u srdce

* * *
Zas koukám do ticha
pokoje svého
a zlehounka dýchám
bych nesplašil anděly
na stěnách kolem
a v okenních rámech
zažloutlých časem

* * *
My znavení poutníci
po cestách naděje
pokorně trháme
okvětní lístky
vlídného smutku

texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 39

podzim 2005

Úvodník:

Kunštát I

V druhé polovině října jsme jeli s panem Mojmírem Trávníčkem, Jakubem Chrobákem a jeho ženou Andrejkou, která řídila favorita s pohonem výběrově plynným nebo kapalným, do Kunštátu. Mlha byla až pod Drahanské kopce. Pak se rozsvítilo ve žlutích a červeních podzimu a svítilo to po celý den ve slovech i mimo ně, v počátečních rozpačitých a dál už i ve spádem hovoru vynucovaných pauzách. Byli jsme přece u Ludvíka Kundery! A to je přece něco! Pan Kundera i jeho příjemná a hezká paní byli toho dne podivně napojeni na generace, které žily v Kunštátě dávno předtím, než mírná převýšení malebného městečka a něžné výhledy do zahrad a za ně, do kopců, vábily první a potom další básníky a spisovatele. Možná byli Kunderovi takto přirozeně historičtí právě proto, že známý básník, dramatik, překladatel a spisovatel, literární vědec Ludvík Kundera před několika dny dopsal poselství těm, kteří budou chodit po Kunštátě po nás a dívat se nejspíš do úplně jiných zahrad. Poselství pak s kunštátskými uložili do takzvané „cibulky" na věži kostela. Kde ale vlastně začíná „budoucnost", pro niž je poselství určeno? Musela se přece začít otevírat už od onoho aktu, kdy listiny, fotografie a drobné věci splynuly s architekturou kostela. Náš den v Kunštátě už byl tedy její částí. Je-li to tak, nezačala budoucnost špatně. Toho dne tisíce knih u Kunderů doma, uložené na všech myslitelných místech, promlouvaly velmi živě. V hovoru se romantismus docela dobře snášel se surrealismem a dadaismem, portréty německých klasiků s oživovaným obrazem česko-francouzského klasika z Paříže.

Po krátkém poučení o čaji, jeho pití a pití vůbec, se nás Ludvík Kundera zeptal: „Přečetli jste poctivě celé Proustovo Hledání ztraceného času?" Měli jsme s Jakubem kliku (pan Trávníček byl mimo kliky, neboť je opravdu obtížné ho zaskočit), už půl roku si citujeme z Prousta, a tak to chvíli vypadalo barevně jako venku a šťastně jako v Proustově Combray. Časy splývaly v jediný a jedno magické místo na jižní Moravě rozeznívalo bezpočet jiných.

Dalibor Malina

Obsah:

úvodník
Dalibor Malina: Kunštát I___2
Jakub Chrobák: Kunštát II___30_31

poezie
Jakub Chrobák: ***___15
Marie Šťastná: ***___18_19
Jan Válek: * * *___24_25

próza
---

překlad
David Lodge: Vzpomínám si___8_12
Stevan Tontić: * * *___12_13
Toon Tellegen: * * *___14_15
Andrzej Stasiuk: Cestou přes Babadag___20_23
Jean Follain: * * *___26
Stanislav Lakoba: * * *___26
Leonid Rabičev: * * *___26

comics
Michal Jareš: ___16_17

rozhovor
Martin Škabraha: Rozhovor s Borisem Cvekem___4_7

jen tak
Andrea Chrobáková-Lněničková: ___27_28

recenze
Andrea Chrobáková-Lněničková: Na železnici dějou se věci___28_30

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 39, ročník X., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **http://www.inext.cz/texty**
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

DNEŠNÍ DOTOVANÁ LITERATURA MI PŘIPOMÍNÁ CÍSAŘOVY NOVÉ ŠATY!

Rozhovor s Borisem Cvekem

Borisi, dovol mi na úvod ocitovat, co jsi o sobě napsal do rubriky O autorech v časopise Téma: „Boris Cvek (nar. 1976) – externí doktorand na Přírodovědecké fakultě UP v Olomouci, obor anorganická chemie. Působí na Ústavu lékařské chemie a biochemie Lékařské fakulty tamtéž. Publikoval na www.christnet.cz, www.totem.cz, www.blisty.cz, www.academica.cz a také v Hospodářských novinách, v Literárních novinách, v Lidových novinách, v Respektu, v Přítomnosti a v MF Dnes – zabývá se literaturou, filozofií, historií, teologií a přírodními vědami. Editor a vydavatel časopisu Téma (www.tema.vulgo.net). Vede mimo to českou sekci rozjíždějícího se evropského projektu www.poesia.vulgo.net.“ Připadáš si jako polyhistor?

Záleží na tom, jak budeš tomu slovu rozumět. Mám velmi rád různá dobrodružství mysli – a všechna, ať už čteš prestižní vědecký časopis Inorganic Chemistry, spisy Jakuba Böhma, Hérodotovy Dějiny nebo Kerouacovo Satori v Paříži, jsou si podobná. Oproti jiným lidem, řekl bych, se málo zdržuji „pitváním kmínového zrnka“. Vyhledávám spíš ty velké, výrazné myšlenky a vize, proto mne sotva může saturovat jediný obor „dobrodružství mysli“. Ani trochu nevěřím na to, že vzdělaný člověk je odsouzen k tomu, aby byl omezeným specialistou. Stejně považuji za urážlivý nesmysl, když se vzdělanost plete s přeměnou mozku na adresář vědomostí. Je-li polyhistorie založena ve fascinaci celým kosmem a smělým, dobrodružným čeřením hladin oceánů jeho mnoha tajemství, pak se k ní hlásím a považuji ji za znamenitost ducha. Pokud má ale být „encyklopedickým“ všeználkovstvím, odpuzuje mne.

Jak dojde k tomu, že přírodní vědec se rozhodne vydávat literární časopis? Mělo na Tebe třeba vliv to, že Tvůj otec, Dušan Cvek, je básník?

Má na mne vliv to, že můj otec je můj otec, to samozřejmě. Zdědil jsem po něm

různá nadání, mezi něž patří i to literární. Jinak ale jsem samorost. Už asi od patnácti let jsem hltal světovou literaturu a filozofii… nějak přirozeně mne to tím směrem táhlo. A úplně to samé puzení mne přimělo studovat chemii. Žil jsem ve svém vnitřním světě, který je značně odlišný od kultury dnešních „kulturních činitelů". Konfrontace byla a je nezbytnost. Ostatně bez ní je všechno dobrodružství mysli nemyslitelné. A protože jsem člověk dosti pracovitý i umanutý, ba vlastně proto, že mám rád dobrodružství, jsem začal vydávat literární časopis. Svět dává naší aktivitě různé možnosti směřování k ušlechtilým dílům. Problém bývá často spíš v míře aktivity než v míře nepřejícnosti světa.

Opakovaně zdůrazňuješ, že jedním z Tvých hlavních záměrů je poskytovat alternativu ke státem dotované kultuře, resp. dotovaným literárním časopisům. Tvé výpady proti nim mi někdy přijdou až nespravedlivě prudké. Co tě na nich nejvíce dráždí?

Mně ty časopisy od začátku připadají jako Císařovy nové šaty. Je to hra na kulturu, vespolné slepectví a předstírání. Chybí v nich dobrodružství, velkorysá rozmáchlost ducha, poctivé slovo, jež pálí a dráždí jako sůl. Je to kultura pro kulturu, jež často vzkvétá různě v dějinách mezi lidmi, které z jakéhosi divného důvodu zachvátí mánie „tvářit se kulturně". Krásně to vystihl třeba Moliére ve hře Měšťák šlechticem či v Preciozkách – nebo Dickens v některých úžasných pasážích Kroniky Pickwickova klubu.

Samu existenci takové „kultury" bych přešel ovšem snadněji než to, že ji stát pěstuje z daní občanů. Myslím, že velikost a síla lidské tvorby stojí na tom, že některým lidem bude stát za to, aby ji dobrovolně platili ze svého. Byl bych rád, kdybych se mohl dožít takového oživení širokého a rozmanitého zájmu o dobrodružství mysli. A chci pro to udělat maximum – na prvním místě i to, že se nebudu bát říci, že „král je nahý".

Myslím si, že je třeba oddělit dvě věci. Kulturu ve smyslu tvorby, ke které v zásadě stačí to nadšení a jistá ochota k oběti, a kulturu ve smyslu institucionalizovaného provozu, do něhož patří i nějaká kritická či teoretická reflexe té tvorby. Státní dotace jsou tu od podpory toho druhého. Zdá se mi, že neuspokojivou situaci v té první oblasti, to

Tvé „král je nahý" - jinak řečeno: lidi umění nezajímá, protože stejně není o co stát – příliš snadno připisuješ vlivu té druhé, té institucionální složky. Ale ta, alespoň pokud jde o literární časopisy, má plnit jinou roli, než být „velkolepě rozmáchlý" - jsou to vlastně odborné časopisy, i když zaměřené na tu širší odbornou veřejnost, jako jsou třeba studenti bohemistiky apod. A jistě je možné i kritiku psát nudně, profesorsky, nebo s nějakým tím espritem. Jenže to už je pak otázka konkrétních autorů, kteří se prostě shánějí špatně; každá redakce by ráda co nejčtivější a nejatraktivnější texty – ale jak, když často nemůže zaplatit ani korunu? To radši člověk s publicistickým talentem půjde dělat slogany do reklam.

Právě odborné časopisy (např. již zmíněný Inorganic Chemistry) mohou být velmi dobrodružné a duchaplné… ba řekl bych, že bez toho by to byly časopisy nikoli odborné, nýbrž hnidopišské. Myslím, že lepší je nevydávat a nepodporovat nic, než vydávat a podporovat balast. Nejsou-li dobří autoři, není to nejmenší důvod pro financování špatných. Pokud jde o míru „viny" na lhostejnosti současného „obyčejného" vzdělance k současnému umění, jistě na první místo je nutné klást fakt, že chybí geniální umělci. Až se opět objeví, sláva umění se vrátí. To však nic nemění na tom, že král je nahý. Jeho nahota by se ukázala v plnějším světle, kdybychom ji mohli srovnat s tvorbou a s myšlením výrazně nadprůměrného ducha.

Promiň, ale to zní arogantně, navíc ulítle, skoro mesianisticky, ba sektářsky! Ty máš nějaké jasné kritérium geniality? Ty poznáš, že je to ten pravý? A jak se to pozná? Podle toho, že lidé jej budou číst v desetisícových nákladech a čekat na každé jeho slovo? Trochu zrádné v mediální době… Ale i kdyby – copak je to důvod, proč zavrhovat ty „průměrné"? Vždyť oni tvoří jisté „maso" té literatury, nabalující se na kostry géniů…

Ano, troufám si říci, že pokud se objeví autor, který vzbudí široký a trvalý zájem mezi českými vzdělanci (např. se o něm budou bavit v hospodě, na golfu nebo na rybách), že je spíše geniální než průměrný. Průměrní autoři sami o sobě nikdy nikoho nezajímali, vždy se jen vezli na vlnách nadšení pro umění, které vyvolávali teprve velcí umělci. Jinak bych k detekci geniálního ducha použil

reminiscenci na Puškina… ten napsal krásný epigram s výmluvným názvem: Ex ungue leonem.

Co to znamená?

Podle drápů poznáš lva. Zde je ten text (překlad V. A. Jung): Já nedávno si jen tak verši hvízd'/ a bez podpisu vydal jsem je směle;/ stať v novinách pak moh' jsi o nich číst –/ též bez podpisu šelmy pisatele./ Však což? Ni já, ni uličník ten drzý/ svou šelmovinu ztajit nedoved':/ on podle drápů, kdo jsem, poznal brzy,/ já podle uší poznal jsem ho hned.

Dobře. Pojďme k jinému tématu – k tomu s velkým T. Jak si s ním po třech letech jeho existence spokojen? Splnilo Tvá očekávání? Co jsou největší úspěchy a kde jsou největší potíže při vydávání časopisu?

Téma je dlouhodobý projekt. Spokojený bych byl jedině v případě, že bude srovnáváno s Eliotovým Criterionem. V této oblasti je poněkud hloupé klást si realizovatelné cíle. Člověk musí být tak trochu fanatik, jako byl třeba Karl Kraus. Největším úspěchem je to, že Téma existuje, že mu poskytují rozhovory lidé, jichž si vážím, a že se za jeho obsah nemusím stydět. Hlavní problém je nedostatek autorů. Kdybych měl po ruce ještě dva lidi stejně výkonné, jako jsem já sám, neměl bych coby vydavatel žádný problém. To nejlepší, co vychází v Tématu, získá, myslím, své jasné ocenění až za mnoho let. Mám svou vizi, jsem mladý a fascinuje mne ono „jít za svým cílem". Ano… právě že jde opět o dobrodružství. Často únavné a úmorné, jenže asi každý D´Artagnan musel někdy uštvat koně.

Na konci svých rozhovorů pro časopis Téma se vždycky dotyčného ptáš, jak se mu Téma líbí… Jak se Ti líbí Texty a jaká si myslíš, že je budoucnost takovýchto časopisů?

Budoucnost? Naše budoucnost vždy závisí i na nás. A myslím, že větší důležitost než konečný efekt má to, co jsme dokázali do života investovat. Líbí se mi, když někdo je ochoten dělat něco navíc, a proto se mi líbí i Texty. Myslím, že si na nic nehrají. A i když v nich spíše postrádám pravé dobrodružství, tak držím palce.

Díky za přání i za rozhovor!

Otázky kladl a rozhovor vedl Martin Škabraha.

VZPOMÍNÁM SI

David Lodge

Vzpomínám si, že jsme se jednou vypravili autem k moři. Silnice běžela podél pobřeží. Seděl jsem na zadním sedadle, mohly mi být tak tři roky. Řídil asi můj otec; na konci třicátých let měl krátce auto. Byli jsme na výletě s nějakými přáteli v druhém voze. Jeden z nich, nějaký chlapík, vyskočil na postranní stupačku našeho auta (jaké auta tehdy mívala), otevřeným oknem nám řekl, kam máme jet, a během jízdy tam zůstal viset. Připadalo mi to velice odvážné a vzrušující a radostně jsem se zasmál.

Vzpomínám si, jak jsme stáli u závodní dráhy a jak si mě posadil na ramena, abych viděl. Byl to závod motocyklů se sajdkárami a závodníci se v zatáčkách nebezpečně vykláněli a skoro se dotýkali země. Řev motorů a rychlost pestře zbarvených strojů mě polekaly a já se rozplakal.

Vzpomínám si, že jednou u nás na zahradě v Brockley v jihovýchodním Londýně jeden dospělý ukázal na oblohu a řekl: "Podívej, vzducholoď." Vzhlédl jsem a uviděl veliký parník, takový jako je Queen Mary, v té výšce teď ale docela malý, jak pluje oblohou a ze všech tří komínů stoupá kouř.

Vzpomínám si, že když mi byly čtyři, měl jsem dvě oblíbené hračky: lokomotivu s žebříkem a aeroplán se světly. Lokomotiva byla jasně červená a měla jednu zvláštnost: vysouvatelný žebřík na točně. Aeroplán byl civilní osobní letadlo, na každém křídle měl malé světlo, jedno červené a druhé zelené, a ta se střídavě rozsvěcovala a zhasínala, když roloval po podlaze. Byly to ale příliš velké hračky, než abych si je mohl vzít s sebou, když jsme kvůli válce odcházeli z domu.

Vzpomínám si, jak jsme spolu se skupinou dospělých vystupovali s kufry z vlaku do teplé tmy na jednom venkovském nádraží a šli jsme do vesnice a klepali jsme na dveře domů, abychom našli nějaké ubytování. Myslím, že jsme utíkali před bombardováním Londýna, které se čekalo hned po vyhlášení války, k němuž ale ve skutečnosti nedošlo. Po čase jsme se museli vrátit domů, protože si vzpomínám na nálety.

Vzpomínám si, jak mě matka vzbudila za kolísavého kvílení protiletadlové sirény, jak jsem si navlékl kombinézu a utíkal ulicí k sousedům, kteří měli vzadu na zahradě vykopaný Andersonův kryt. Nebe bylo rudé od požáru v docích, reflektory pročesávaly oblohu, osvětlujíce balony protiletecké obrany, a z trati za protějšími domy dunělo velké protiletadlové dělo.

Vzpomínám si, že to v krytu bylo cítit hlínou a petrolejem a kakaem a že jsem se tam cítil velice bezpěčně a ani trochu jsem se nebál.

Vzpomínám si, že můj otec, oblečený ve střapaté uniformě vzdušných sil, občas přijížděl domů z města, které se jmenovalo Uxbridge. Žertem říkal, že je tam ve větším bezpečí než my tady.

Vzpomínám si, jak jsme se kvůli náletům vrátili s matkou do té vesnice, kde jsme už byli předtím. Jmenovala se Lingfield a byla v Surrey. Nějakou dobu jsme bydleli u paní Greenové, která byla hrozně lakomá a pořád si stěžovala, že dělám rámus. V patře nebyla světla, a tak když jste chtěli jít spát, museli jste si s sebou vzít svíčku.

Vzpomínám si, jak mě matka dala do klášterní školy v Lingfieldu a vrátila se do Londýna a já tam zůstal sám a měl jsem strach z jeptišek a zvedal se mi žaludek z rozbředlého dušeného masa se zeleninou, co bylo na oběd, a nedokázal jsem si sám vyleštit boty, jak se ode mě čekalo. Když matka asi po týdnu přijela a přivezla mi holínky, uprosil jsem ji, aby mě vzala s sebou.

Vzpomínám si, že jsme bydleli v jiném domě v Lingfiedlu, i s mojí babičkou, která dělala hospodyni majiteli, staršímu holohlavému muži s rezavým knírem jménem Sandal, který sbíral motýly a můry a ukládal je do vitrín. Daroval mi síťku a korkem vykládanou dřevěnou krabici na ulovené exempláře. V parku na konci ulice jsem chytal bělásky a babočky, ale nebylo mi příjemné je zabíjet a napichovat na špedlík v krabici. Udělal jsem to jen jednou; jednou to úplně stačilo.

Vzpomínám si, jak jsme jeli do nejbližšího velkého města, do East Grinsteadu, a viděli v ulicích letce, kteří v boji utrpěli těžké popáleniny a léčili se v tamní nemocnici. Nosili jasně modré oděvy připomínající pyžama

a někteří měli obličeje celé zakryté bílými obvazy jen s otvory pro oči a jiní zase měli tváře ošklivě zdeformované, jako by maso bylo z vosku a ten se zpola rozpustil. Cítil jsem lítost i respekt, ale nevěděl jsem, jestli se mám dívat na ně, anebo stranou: ani jedno se mi nezdálo správné.

Vzpomínám si, jak jsme jeli s matkou do Cornwallu bydlet u jejího bratrance Viktora (pro mě strýčka Vika), který vlastnil dvě lékarny, jednu v St. Austell a druhou v Newquay. Žil v Porthpeanu, v něčem, co mi připadalo jako velký dům, přímo nad malou zátokou nedaleko St. Austell. Jeho žena Izabela byla trochu praštěná a naše přítomnost ji otravovala. V salonku vždycky hrozně nahlas zpívala „Vzhůru, vojáci křesťanští" a doprovázela se při tom na klavír, přesvědčena, že nás to rozzlobí, protože byla protestantka, zatímco my (včetně strýčka Vika) katolíci.

Vzpomínám si, jak jsem šel do vesnické školy v Charlestownu a že hned první den nakreslil kluk, který se mnou seděl v lavici, obrázek něčeho, co vypadalo jako párek s ušima, a když mi ho ukazoval, tak se hihňal. Pochopil jsem, že to má být něco neslušného, ale stylizovaná varlata mě zmátla, protože moje vlastní tolik vidět nebyla.

Vzpomínám si, jak jsem si hrál na pláži u Porthpeanu a na tůňky v útesech, kde pokaždé, když nastal odliv, zůstalo plno garnátů a krabů a medúz a slávek a kuželnatek a sépií a terčovek. (Když jsem tu pláž před pár lety znovu navštívil, nenašel jsem v těch tůňkách téměř žádný život.)

Vzpomínám si, že když jsem se chtěl vycáchat v moři, musel jsem s námahou přelézat rezavějící železné a betonové zábrany, které byly na pobřeží postaveny, aby bránily německé invazi.

Vzpomínám si, že mi otec kreslil legrační obrázkové seriály o tom, jak žije na svých stanovištích v RAF – v Oakhamu v Rutlandshiru, na Shetlandských ostrovech a ke konci války v Indii – a posílal mi je spolu s dopisy pro matku. Otec byl muzikant, přes den hrál v pochodové kapele a večer k tanci. Nakreslil mi, jak rybaří a hraje golf na Shetlandách, sledován zmatenou ovcí.

Vzpomínám si, že jsme toho s matkou hodně nacestovali a že jsem chodil do něko-

lika různých škol, protože jsme se pořád stěhovali sem a tam mezi Londýnem, Surrey a Cornwallem, podle válečné situace a podle toho, jestli právě hrozilo bombardování.

Vzpomínám si, že jsme nějaký čas bydleli v Charlestownu u farmáře, mlékaře a řezníka pana Smithe a jeho rodiny a že jsme dostávali masa a smetany a medu, kolik jsme dokázali sníst, jako by vůbec neexistoval přídělový systém. Smithovic dcera Jennifer, o něco mladší než já, měla ve tvářích ďolíky a ve vlasech lokny a chodila do stejné školy. Dospělí tvrdili, že jsme zlatíčka a já s tím ze zdvořilosti vlažně souhlasil, ačkoli ve skutečnosti jsem si myslel, že Jennifer je jenom nudná malá holka.

Vzpomínám si, že si Jennifer jednou přinesla ze školy v těch svých loknách hnidy a že jsem fascinovaně sledoval, jak je její matka vyčesává ocelovým hřebenem a drtí nehtem na listu papíru a jak pak nanáší Jennifer na hlavu enciánovou violeť.

Vzpomínám si, jak jsem se ještě s jinými dětmi vracel v Londýně ze školy domů, když nám nad hlavou najednou prolétl německý bitevní bombardér provádějící bleskový nálet, a vypálil z kulometů na vojenský cíl na nedalekém kopci. Několik kulek zasáhlo železniční most u Brockley Cross, pod nímž jsme se chystali projít, a ve zdech z polévaných cihel po nich zůstaly díry.

Vzpomínám si na kryt zvaný Morrison v našem obývacím pokoji v Londýně. Byl to těžký černý kovový stůl s drátěnou sítí mezi nosníky, které tvořily jeho nohy, vystlaný uvnitř poduškami a matracemi. Matka a já jsme tam v noci spali. Kryt vás dokázal ochránit před padajícím stropem, ale už ne před přímým zásahem. Nahoře jsem si postavil letiště s dřevěnými modely letadel, které vyrobil jeden otcův kamarád letec, a posílal jsem je bombardovat Německo (tím byla knihovna v rohu pokoje).

Vzpomínám si, že když jsme s babičkou přecházeli pole poblíž Lingfieldu, viděli jsme stíhačku *Typhoon*, jak pronásleduje černý *doodlebug* (raketu V1) a střílí po něm. Stíhačka letěla dost nízko, takže jsem rozeznal její maskovací barvy.

Vzpomínám si, že v Den vítězství vzplála uprostřed naší ulice, na místě, kam dopadla raketa V1, hranice na počest obětí.

Náš dům stál skoro na konci ulice a byl poškozen jen slabě. Pro mě a mé kamarády se vybombardované místo stalo hřištěm plným dobrodružství.

Vzpomínám si, že když byl můj otec demobilizován a vracel se domů z Indie, polepil jsem okna britskými vlajkami, které jsem namaloval pastelkami, a lístky s nápisem „Vítej domů, táto", jak jsem to viděl na domech v sousedství. Otcova válečná služba nebyla moc hrdinská, ale já byl na něho stejně pyšný. Za šest let u letectva ani jednou neseděl v letadle, což byl taky jeden z důvodů, proč přežil. Žil pak až do třiadevadesáti pořád v témže domě v Brockley, aniž kdy zatoužil letět letadlem nebo ještě někdy opustit břehy Anglie.

Text „I Remember", navazující na stejnojmennou knihu spisovatele a malíře Joe Brainarda, byl napsán na objednávku anglické revue Areté (www.aretemagazine.com). Jeho český překlad vychází – se svolením autora – téměř souběžně s originálem.

STEVAN TONTIĆ

Vůně

Říkají, že jsme měli jeden
smradlavý mír.

Tak proto vyvolali
voňavou válku.

Jakým to tajemství
voní tvoje krev, bratře Abele?

Hovna a krystaly

Krystaly pomrkávají v jeskyních,
v útrobách, na lících, v zorničkách.

Hovna zaujala místa v trezorech,
za katedrami
i na viklavých trůnech.

Celé hordy hoven jejich bůh
vede a hlídá.

Tak vítr povívá. Vane Vůle duch.

Síla víry

I v nejmenším skleněném střepu
z nakupené hromady rozbitých oken
zrcadlí se boží tvář.

I nejmenší třpyt
ze smetiště ozářeného sluncem
je znamením přítomnosti
něčeho vyššího.

A tak se nakláním nad skleněný střep
hledaje v něm spásu.
A odnikud zlomek hlasu.

Divoké hejno

Oblak holubů, divoké hejno,
když za soumraku se k zemi snese,
zneklidní duši, stejně neklidnou,
právě když bomba rozprskne se;

když se pak zvedne oblak prachu,
země opilá smrtícím svistem
dá jednu ruku v bok
a druhou mávne jak nepopsaným listem.

Básníkova obrana

Od chvíle, kdy jsem se dozvěděl, říká básník,
že mi ti tam, ti „moji",
určili kulku,
ožil jsem
a zbavil se dlouhotrvající strašné deprese.

Jednoduše svrbí mě ruka,
píšu jak nikdy.

Ty koni, říkám si,
ani den bez řádky.

A jak jsem býval ráno líný.
Teď vždy časně usedám k psaní.
Nyní každá třetí z vět
poletí jako kulka.
To je proto, že já neútočím –
z čeho umírám, tím se také bráním.

Ze srbštiny přeložil Ladislav Jurkovič

Stevan Tontić (1946) – jeden z nejznámějších srbských básníků a básníků bývalé Jugoslávie, redaktor, editor.

TOON TELLEGEN

Kluk

Miluju ji
nebo nemiluju.

Hodil si guldenem,
orel znamenalo milovat.

Padl orel
a miloval ji nelítostnou láskou,
na věky, možná až navždy.

Co kdyby ale padla panna,
myslel si.

Listy se snášely ze stromů,
ptáci odlétali
a znovu si hodil guldenem.

Psal jsem ti

Psal jsem ti, že žádné iluze…
Řekl jsem ti to hned, hned poprvé,
Měl jsem to u sebe na papírku
a napsal jsem ti to na okraj novin
a na kalendář u tebe na stěně,
a pošeptal jsem ti to do ucha, v otevřených dveřích,
a na ulici, na nábřeží,
volal jsem ti to přes vodu
ve světle klátící se pouliční lampy,
a ty jsi volala zpátky:
„Já tebe taky!“

Zamilování

Zamilování je cestovatel, který otevírá svůj kufr,
má v něm med, hedvábí, jehly, samet,
nůžky, krabičku s troudem,
dopisní papír, kladiva, tužky, ohňostroj.
Vyberte si, říká
pod ztlumenou lampou
na divanu
mezi dojatými ženskými časopisy
všechno je za hubičku.
Zvednu něco, abych se na to podíval
a on zaklapne kufr,

vyskočí oknem
a zmizí do noci.
Vaše nůžky! volám za ním.

(přeložili Dineke Pel a Jan Jílek)

Toon Tellegen, narozen 18.11.1941 v Den Brielu v Nizozemí. Vystudoval medicínu a pracuje jako domácí lékař. Je známým autorem dětských knih a píše i pro dospělé. Přeložené básně pochází ze sbírky *Alleen liefde* (Jenom láska) z roku 2002.

JAKUB CHROBÁK

Milostná

Andrejka sice spí
Nicméně sivé tóny měsíce
V lukách bubnují

Pohlednice s břízou

Chumlám se do tebe,
zatímco venku
rozsochatou klaviaturou něhy
to padá...

Ty jemné ruce!

Babičce

„Ať si nedává
ty ruky do sebe!
Je to jak do rakve!"

A zatím bodlačení psí
jak hrdlem od lahve
dál padá do luk,

jdou naše životy:
kratičké rozjezdy
daleko delších proluk.

aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie

http://www.aluze.cz

...PRÁVĚ JSEM DOČETL ENCYKLOPEDII BRITANNICU, ALE NĚKTERÉ POPISY MI PŘIŠLY TROCHU ÚMORNÉ...

JMENUJI SE UMBERTO E. A MOŽNÁ MĚ ZNÁTE JAKO AUTORA--

/1

--AUTORA „SYNTAXE A SYŽETU V CAPROVĚ POZDÍCH ESEJÍCH" DNES BYCH RÁD NĚCO ŘEKL O ROMÁNU V DOPISECH...

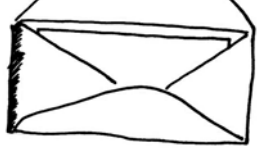

/2

...DŘÍVE SE PÁR AUTORŮ SNAŽILO UKÁZAT NA DOPISECH TAKOVOU TU SKRYTOU INTIMITU...

/3

...PROBLÉM DNEŠKA JE V TOM, ŽE JÁ BYCH NEMĚL ANI SÍLU NAPSAT DOPIS...

14

...PŘESTO BYCH NAD NÍM NELÁMAL HŮL, MÁM NĚKOLIK NÁVRHŮ:

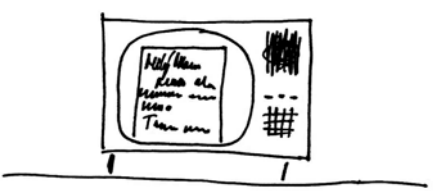

15

...HLAVNĚ DNESKA NIKOHO NEZAJÍMÁ CO PÍŠOU OSTATNÍ, ALE CO PÍŠE ON SÁM...

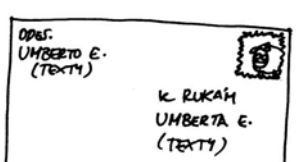

16 POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ...

MARIE ŠŤASTNÁ

Zrcadlo

Tamtu znám taky
    mává řasami
    znetvořená vědomím
    půvabu

    přespříliš jemná gesta
    usekává jak turecký med

    znám ji dlouho
    a najednou je mokrá
    párou mého dechu
    a nedává
    nejmenší naději
    na úspěch

.....
Jsou ženy
    které v herbářích
    nasliněnými prsty
    hledají laskavec
    aby jim bylo dobře
Nebo bývaly takové
Co se mění
    když ne prsy břicho a klín?
Co se mění
    když ne podlaha domu
    do které zašlapávají
    vodu dní?
Jsou ženy
    které od hlavy k patě
    obrostly mateřídouškou
    tím silným bolehlavem
    pro plné náruče

Zrcadlo

Držím si vlasy
    abych konečky nenamočila
    do inkoustu
Ptáš se mě na černovlasou dívku
    a jí říkám ano
    dnes ji bolelo břicho
    ale zítra by se dala svést
Za tu zprávu jsi mi daroval
    pět metrů červené krajky
    a zaplatil za mě útratu

.....
Dlouho jsi neohrnul ret
    a nechytl mě za vlasy
Voskovky ve všech barvách
    na dětské kresbě
    napřažený prst
    a otisk rtěnky
Mám všechno v paměti
    už dlouho
    jsi mě nekousl do ramene

Války

Až mrštím kamenem
    Goliáš ustoupí
    a pak spolu budeme spát
Odvěké nepřátelství
    se vybouří v pohybu beder
Bez ozvěny
Ráno kámen položím
    do řady na parapet
    a uvařím kávu
Černou
    silnou
    spokojenou až po okraj

.....
Dívka s červenými vlasy
    mi klade ruku na tvář
Dlaň jí voní žitnou kávou
    a směje se
    uříceným smíchem před bouřkou
Pod prsy je čarodějka
    a na břiše krasojezdkyně

Myslím na Evu

Učím se chodit
    jako gotická panna
Myslím na Evu
    jaká byla
    než poprvé svedla
    svou nejlepší přítelkyni
Bradu na prsa
    vystrčit pánev dopředu
    ruce cudně podél těla

Eva
    voda

    popálenina let

Ztroskotala jsem
    uprostřed tichého oceánu

ANDRZEJ STASIUK CESTOU PŘES BABADAG

Jen strach

Tak, je to jen strach, hledání, stopy, příběhy, které mají zaclonit nedosažitelnou čáru obzoru. Znovu je noc a všechno se vzdaluje, ztrácí se přikryté černou oblohou. Jsem sám a musím si připomínat někdejší zážitky, protože na mě dopadá strach z nekonečna. Duše se rozpouští v prostoru jako kapka v hlubinách moře, jenže já jsem příliš nesmělý, abych tomu uvěřil, příliš starý, abych se dokázal smířit s takovou ztrátou, a věřím, že pouze prostřednictvím viditelného lze dosáhnout smíření, že pouze v těle světa mé tělo nalezne skrýš. Chtěl bych být pochovaný ve všech těch místech, kde jsem byl a ještě budu. Hlava mezi zelenými vrchy Zemplína, srdce někde v Sedmihradsku, pravá dlaň v Černohoře, levá ve Spišské Belé, zrak v Bukovině, čich v Răşinari, myšlenky možná někde tady… Tak si to představuji teď v noci, kdy ve tmě hučí potok a obleva smývá bílé skvrny sněhu. Připomínám si ty dávné časy, kdy mnozí jiní vyráželi na cestu a vyslovovali jména dalekých měst, jež zněla jako zaklínadla – Paříž, Londýn, Berlín, New York, Sydney… Pro mě to byla místa na mapě, červené nebo černé tečky ztracené v zelených nebo modrých prostorách. Nedokázal jsem toužit po pouhých zvucích. Příběhy, které se k nim vázaly, byly fikcí. Vyplňovaly čas a zabíjely nudu. V těch dávných časech každá daleká cesta vypadala jako útěk. Zaváněla hysterií a desperátstvím.

Jednoho dne v létě osmdesátého třetího nebo čtvrtého jsem dostopoval do Słubic a na druhé straně řeky jsem spatřil Frankfurt. Bylo pozdní odpoledne. Nad vodou visel vlahý modrošedý opar. Endéerácké věžáky a tovární komíny vyhlížely ponuře a neskutečně. Potemnělé slunce svítilo tak, jakoby náhle mělo zhasnout. Druhý břeh byl úplně mrtvý a strnulý, jakoby dohasínal po velkém požáru. Jenom zápach řeky měl v sobě něco lidského – tlení, rozklad, pach rybích těl – ale byl jsem si jist, že tam na druhém břehu ten zápach náhle zaniká. V každém případě jsem se obrátil a ještě týž večer jsem se vydal na zpáteční cestu, abych vyrazil na východ. Jako pes jsem zavětřil cizí revír a šel svou cestou.

Samozřejmě, neměl jsem tehdy pas, ale taky mě nikdy ani nenapadlo opatřit si jej. Spoje-

ní dvou slov: „svoboda“ a „cestovní pas“ znělo celkem elegantně, ale naprosto nepřesvědčivě. Konkrétno „cestovního pasu“ se nehodilo ke „svobodě“, jež se zdála být popřením konkrétna. Není vyloučeno, že se v okolí Gorzowa moje myšlenky skládaly do vět ve smyslu: svoboda buď je, anebo není, a basta. Moje země mi obvykle stačila, protože mě nezajímaly její hranice. Žil jsem uvnitř, v jejím středu a ten střed se přesouval spolu se mnou. Nekladl jsem na prostor žádné nároky a nic od něj neočekával. Vycházel jsem za svítání, abych chytil modrožlutý osobák do Żyrardowa. Vyjížděl z nádraží Warszawa-Wschódnia, projížděl Śródmieście, za okny se mihaly zlaté a stříbrné stužky světel. Ve vlaku bylo stále těsněji. Muži měli na sobě obnošená saka. Většina z nich vystupovala v Ursusu a šla směrem k ledově záři továrny. Desítky, stovky temných postav, sotva viditelných v ranním rozbřesku, a teprve za branou se ocitli v záplavě rtuťové záře, jakoby vcházeli do gigantického chrámu. Zůstal jsem téměř sám. Příští cestující nastupovali někde v Milanówku, v Grodzisku, ale mezi těmi se objevovalo stále více žen, protože Żyrardów to byly textilky, přádelny, tkalcovny a tak podobně. Černý tabák, umělohmotný kyselý zápach aktovek se svačinami se mísil s vůní levných voňavek a mýdla. Noc se odtrhávala od země a v rozšiřující se štěrbině dne bylo vidět domky vechtrů na odiv stavějících oranžové praporky, krávy stojící po břicho v mlze a poslední zapomenutá světla v domech. Żyrardów byl cihlově červený. Vystoupil jsem s ostatními. Byl jsem obyčejný darmošlap, ale to, co jsem dělal, bylo svým způsobem holdem všem, kteří musí vstávat před úsvitem, protože bez nich by byl svět jenom hrou barev nebo meteorologickým dramatem. Pil jsem silný čaj v bufetu na nádraží a jel nazpět, abych za den, dva vyrazil na sever anebo na východ, zdánlivě bez cíle. Jednou v létě jsem jel sedmdesát dvě hodiny v kuse. Poslouchal jsem vyprávění řidičů kamionů. Jejich slova zněla v kabinách jako gigantické pomalé monology, snášející se odněkud z povětří – tak působila únava a nevyspání. Krajina za oknem se přibližovala, vzdalovala, aby nakonec strnula, zastavila se, jakoby čas nakonec uznal svou porážku. Úsvit někde v Pucku na kraji silnice a roztrhané úzké mraky nad zálivem, z pod nichž vzlínalo jasné ostří probouzejícího se dne a chladný pach moře prorážený křičením racků. Je docela možné, že jsem tehdy došel až na břeh, dost možná, že po několika hodinách spánku někde vedle silnice přijela do-

dávka a chlápek řekl, že jede přes celé Polsko, na jih, a bylo to prostě stokrát zajímavější, než nuda přílivů a odlivů, takže jsem vyskočil na valník a zabalený do deky dřímal pod třepotající se plachtou a v polospánku ke mně přicházely obrazy míjené krajiny pomíchané s fantasmagoriemi, jako bych viděl věci, které vidí někdo jiný. Varšava proplula kolem jako cizí město a já necítil žádné hnutí u srdce. V zubech skřípal prach vznášející se z prken valníku. Přejížděl jsem Polskem, tak jako se přejíždí neznámá pevnina. Terra incognita mezi Radomí a Sandoměří. Nebe, stromy, domy, země – to všechno se mohlo nacházet kdekoli jinde. Pohyboval jsem se v prostoru, jenž neměl žádný příběh, žádné dějiny, žádné skutky hodné připomínky. Byl jsem prvním člověkem někde na úpatí Pepřových hor a všechno začínalo teprve mou přítomností. Čas začínal plynout, věci a krajiny začínaly stárnout teprve ve chvíli, kdy se jich dotkl můj pohled. Za Tarnobrzegem jsem zaklepal na plech kabiny. Ohromil mě prostor obřího povrchového dolu na síru a musel jsem vystoupit. Gigantická rypadla stála na dně propasti. Bylo mi jedno, kde se tu vzala. Mohl jsem si myslet, že stroje spadly z nebe, aby se zahryzly do země, probily se jí, prokopaly na druhou stranu, k protinožcům, od nichž se ohromnou šachtou budou valit nesmírné spousty vod a všechno zatopí, a na druhé straně zbude poušť. Nad krajinou se vznášel pekelný puch, ale nemohl jsem odtrhnout oči od monstrózní jámy, jejíž mrtvolnost nutila pomýšlet na hrob, hromady těl, na chladné inferno. Nic se tam nehýbalo. Mohla být neděle, jestli v takovém místě vůbec platil kalendář.

Takže to prostě vůbec nebylo Polsko, ten sled obrazů, nebyla to vůbec země, ale záminka. Je docela možné, že člověk cítí svou existenci teprve tehdy, když pocítí na vlastní kůži dotek bezejmenného prostoru, jenž nás spojuje s nejdávnějším časem, se všemi mrtvými, s prehistorií, kdy se myšlení teprve oddělovalo od světa a ještě si nebylo vědomo své osiřelosti. Stačilo natáhnout dlaň z okna kamionu a procházelo to mezi prsty. Nebylo to Polsko, ale prvotní samota. Mohlo to být Timbuktu nebo Cape Cod. Po pravé Baranów, „perla polské renesance", míjel jsem jej tehdy alespoň desetkrát, jenže mě nikdy nenapadlo zastavit se a na chvíli si jej prohlédnout. Každé místo bylo dobré, protože jsem je mohl opustit bez lítosti. Nemuselo mít vlastně ani jméno. Neustálé vydání, neustálá ztráta, rozhazovačnost, že to svět neviděl, karneval, alotria, marnotratnost a ani stopa aku-

mulace. Ráno u moře, večer lesy nad Sanem, chlápci nad půllitry ve vesnické hospodě jako zjevení, jako fantomy, které zasaženy mým pohledem strnuly ve čtvrt pohybu. Tak si je pamatuji, ale stejně tak dobře se to mohlo přihodit někde u Legnice, anebo čtyřicet kilometrů na severovýchod od Siedlec o rok dříve, anebo později někde na venkově. Dělali jsme oheň za vesnicí a ze soumraku se vynořovali místní hoši, snad poprvé v životě viděli někoho cizího. Nebyli jsme pro ně reální, ani oni pro nás. Postávali, pozorovali nás, ve tmě se blýskaly masivní přezky pásků s býčí hlavou nebo zkříženými kolty. Nakonec si přisedli, ale rozhovor měl příchuť halucinace a také víno, které přinesli, nás odpoutávalo od země. Za úsvitu vstali a odešli. Není vyloučeno, že jsem o den, anebo o dva později stál deset hodin ve Złoczowě a nic mě nechtělo vzít. Pamatuji si živý plot a zábradlí mostku, i když tím prvním si nejsem jistý, živý plot mohl být někde jinde, tak jako většina toho, co existuje v paměti, protože jsem si to zapamatoval, vytrhl z krajiny, skládaje z toho již navždy vlastní mapu, vlastní fantastický zeměpis.

A jednoho dne jsem jel do Poznaně na nekryté korbě trambusu. Řidič na mě houkl: „Naskoč si, ale dej pozor na ryby." Ležel jsem mezi ohromnými fóliovými pytli naplněnými vodou. Vevnitř plavaly rybky velké jako nehet. Stovky, tisíce rybek. Voda byla ledová, musel jsem se zabalit do deky. Ve Wrześni odbočovaly ryby na Hnězdno a zůstal jsem za úsvitu sám na pusté silnici. Slunce ještě nevyšlo a bylo zima. Je docela možné, že jsem jel přes Poznaň do Vratislavi. Nejspíš proto, abych za den nebo dva vyrazil k Baltu nebo do Bieszczad. V tom druhém případě jsem někde nad Osławou uviděl uprostřed lesa nahého muže. Stál v řece a myl se. Když mě spatřil, prostě se obrátil zády. Ale jestli přece jen k Baltu, tak to byla nejspíš Jastrzębia Góra a byl večer, pustá pláž, šel jsem naboso ve směru Karwi a na pozadí rudého nebe jsem viděl černé megality Stonehenge. Neměl jsem kde spát a ty zříceniny jakoby spadly z nebe. Byly udělány z prken, dýhy a hrubého plátna. Tehdy se stávaly takové věci. Někdo je postavil a nechal tak, nejspíš televize. Protáhl jsem se dírou do jednoho z tyčících se megalitů a usnul.

Z polštiny přeložil Tomáš Vašut.

Andrzej Stasiuk (1960) je polský prozaik, esejista, básník. Česky knižně vyšly jeho *Haličské povídky* (2001) a *Jak jsem se stal spisovatelem* (2004).

ZA JANEM VE VĚTÁCH SKORO HOLÝCH

V pátek 7. října 2005 zemřel náš přítel , básník Jan Válek. Bylo mu 59 let. Překvapil nás stejně, jako nás překvapovala jeho poezie. Ta se většinou prosmýkla někudy, kudy to člověk vůbec nečekal. Určitě proto, že Jan nebyl básníkem zrozeným ze čtení. Miloval reálné věci. A nejvíc přírodu. Vyhledával ji, trávil v ní skoro všechny volné chvíle. Stále se vracel na stejná místa a ke stejným stromům. A pak přepisoval to, co s sebou nosil, nebo to, co zůstalo doma a mělo už podobu slov. Jeho rukopisy byly plné škrtů, jednoslovných poznámek, různých podivení, jako kdyby zostra s napsaným polemizoval. Jako se líbil nám, líbil by se i Janu Skácelovi. Ten radil básníkům, aby s první knížkou počkali. A neměl rád, když se z básníka stal vydavatel vlastních pocitových ročenek. Jan však bral asi Skácelovu představu až příliš vážně.

S Janem, pravým povoláním hydrologem, jsme se cítili bezpečně. I v poezii. Byl to velký chlap, který měl stabilitu. Stál pevně i v žánrech ryze světských. Teď je na Vsetíně díra.

-dm-

TO JEDNO STÉBLO

pro mnohost stébla pomřela
požatýma smrt kosu otřela
rozkročí se hospodář: chčije

pro mnohost jedno žije
stéblo jediné

smrt nepromine: pomine

CHLUBNÁ SLOVA

mít já pokdy
mistr jsem

jak kdy

vzít zpátky
slova z hádky
do bilunkých polic

tu uzlátnou v nic

Poznámka: Za přispění podniku, ve kterém Jan Válek pracoval, Vodovodů a kanalizací, a.s. Vsetín, knížka jeho básní v příštím roce pravděpodobně vyjde.

* * *
Seznamte se

napnuté na rámu
přibité na trámu
vně mázdra krve střep
hebká srst uvnitř: kép

moje strachy

UŽ ANO, NO, O

nemá ceny
nemá ceny
ceny ceny
od ozvěny
čekat stručnou řeč

NENÍ ZBYTÍ

srdce zvonu
bije ránu
v onu stranu
proti tónu

DĚKUJU PĚKNĚ

spím takový stesk:

věci se nadám
že letím, padám
vstříc řvavým radám

a.... plesk...

Jednou větou o Janu Válkovi

Kdokoli si přečte třeba jen text o zelné polévce, pochopí, že J. V. byl opravdovým básníkem, básníkem zgruntu: neboť jen takovým je dáno tak intenzivně zakoušet vstřícnou samozřejmost věcí tohoto světa.

Pavel Hruška

Kdo po Janovi bude umět být obrovitý a mizet za svými slovy...?

Jakub Chrobák

Zdá se mi, že mu dělalo radost spíš psaní zvědavé, než vědoucí – takže o něj nemám strach.

Petr Hruška

Nepřestal mne překvapovat od prvního setkání.

Pavel Kotrla

JEAN FOLLAIN

* * *

Umírající řekl svému bratru
vyhlížejícímu na palouk zalitý letním světlem:
zavři okno, je to příliš krásné!

Vykopávky dětství

Děti, které podnikají vykopávky na půdách
kde jsou černé krejčovské panny
cibule, plevy,
hnědé papírové sáčky se zbytky badyánu
jednoho dne zakusí potíže a poznají
kolik stojí nalezení rozkoše
a přilnutí k něžné křivce.

Jean Follain (1903-1971), francouzský básník, autor sbírek *Použití času, Pozemské zpěvy, Darované věci*

STANISLAV LAKOBA

* * *
blesk řekl, že i noční obloha je modrá

Stanislav Zosimovič Lakoba (1951), abcházský básník a historik, jednoverší je ze sbírky *Kolo a sníh* z roku 1981

LEONID RABIČEV

…

Banální fakt –
jen ten může psát,
že černá je noc
a den zase bílý,
kdo má dost síly!

Leonid Rabičev (1923), veterán druhé světové války, po válce úspěšný básník, ale dal přednost výtvarné kariéře a k poezii se vrátil po pauze trvající téměř půl století

přeložil a připravil Jakub Grombíř

JEN TAK...

Letošní podzim mě těší: nejen pro svou výjimečnou barevnost násobenou tichým poklidem krajinným, (záhadně se přenesl i do osobního a profesního života), ale také pro mé uvědomění se. Když jsem před lety na Valašsko zavítala prvně z kraje silně historického, působilo na mě tesknĕ, syrově. Chyběla mi permanentní návratnost dějin v architektonické výstavbě i v éterické přítomnosti osobností, které je tvořily, tápala jsem v prázdnotě, protože jsem valašské krajině a jejím lidem nerozuměla. Postupně, zarytým opakováním pobytů ve stále častějších a častějších cyklech (neboť nepochybovala jsem o skryté záhadě), zlákávána alespoň chvilkovým bytováním, jsem nechávala Valašsko do sebe vstupovat. Teprve letos, po poněkud dobrodružné bludné cestě přes dinotické hřebeny na Vsetín (no, na Vsetín úplně ne, ale do Janové jistě) vedená rodilým Valachem (!), ochromena krásou lesů a náhle se otvírajících prastarých horských pastvin, jsem ucítila jiný, ale rozhodně dějinný prostor Valachů, který má odlišnou časoprostorovou dimenzi. A poznala jsem, že tato dimenze je přítomna v dnešních lidech a mluví z nich, a že je také uchopitelná, podržím-li si poznaný kód. Zatímco v Litomyšli mi totiž byly dějiny zprostředkovávány převážně výtvory lidských rukou a jen částečně myslí, na Valašsku je to přesně naopak.

A proto pokorněji přijímám odchod jemného živoucího básníka Jana Válka, kterému toto všechno bylo dávno jasné a zprostředkovával tu krásu svou pozornou a pozorující poezií. Zůstává v krajině svého srdce, u vědomí své nedokonalosti a odevzdané závislosti, rád.

Odlišnost valašské krajiny vynikla i na pozadí naší kunštátské cesty za Kunderovými. Za Prostějovem jsme vjeli do kopcovitého terénu, který stařešinové valašského literárního dění M. T. a D. M. identifikovali jako Drahanskou vrchovinu, a přes svou hořící krásu nedokázala zapůsobit podobně teple jako zvenku uzavřené valašské kopce. Chyběl jí život daný staletou kolonizací a vděčným otevíráním se pastevcům, protože, a to je typickým valašským povahovým rysem, jen Valachy může napadnout

obydlit oblast, kterou zbytek obyvatel země považuje pro náročnost za de facto neosídlitelnou. Domnívám se, že zaťatost, s jakou tak činili a činí, je hodna hlubšího historického a sociologického výzkumu.

Letošní podzim nás skutečně těší.

Andrea Chrobáková-Lněničková

PSYCHIATRICKÁ REPRESE „NORMALIZAČNÍCH“ LET

Texty Jana Tesaře nejsou rozsáhlé a není jich mnoho; Jan Tesař je totiž suverénní stylista a je schopen závažný text publikovat i na velmi malém prostoru. Úspornost a přesnost výrazových prostředků jsou jeho výraznými přednostmi a čtení jeho prací vyžaduje maximální duševní koncentraci. V Janu Tesařovi se totiž snoubí osobnost historika s osobností myslitele, který je schopen na základě detailního studia společenských jevů postihnout dějinné fenomény typické nejen pro epochu, jíž se momentálně zabývá.

Poslední zveřejněná práce *Zamlčená diagnóza* se od předchozích Tesařových prací liší podnětem, který ho přinutil knihu sestavit a také částečně vzpomínkovým charakterem textu, jehož cílem je podat svědectví o prvotním hnutí odporu v počátcích „normalizace“. Tesař reaguje *Zamlčenou diagnózou* na české vydání díla Sibylle Plogstedtové *V síti dějin* v brněnském Doplňku v roce 2002. Autorka se společně s Petrem Uhlem účastnila na konci 60. let odboje proti husákovské konsolidaci a poznala osobně československé vězení. Tesař věnuje u Plogstedtové zvýšenou pozornost jednomu aspektu: doživotnímu traumatu způsobenému autorčinou neschopností si eticky uspokojivě vysvětlit své vězeňské životní intermezzo. Jan Tesař považuje pochybnosti Plogstedtové za čítankovou ukázku: „(…) komplexu vlastního selhání vězně-aktivisty (…)“ (s. 32), k jehož devastujícím účinkům na osobnost se připojuje další tragický rozměr. Sibyle Plogstedtová totiž k podobným pochybám podle Tesaře nemá důvod.

V této první části Tesařovy knihy (*V síti Státní bezpečnosti za časů „konsolidace“*) se pokusil Tesař i o načrtnutí struktury a možností hnutí odporu, jak se s ním sám

na přelomu šedesátých a sedmdesátých let obeznámil. Měl správný pocit, že toto svědectví s ohledem na současný stav výzkumu společnosti dluží a neskrývá své roztrpčení nad způsobem, jakým je v historických pracích raný „normalizační" odpor redukován na činnost Charty 77. Tesařovo svědectví je zneklidňující jak pro společnost, tak pro odborníky zabývající se tímto obdobím. Mnohem znepokojivější je ovšem okolnost, že se Tesařův vysoce polemický text nesetkal s adekvátní odezvou v odborném časopise; je jaksi podivně přehlížen.

K reakci na knihu Plogstedtové je volně připojena studie *Diagnóza 301.7* kolující nejprve v samizdatu a později vydaná ve Studiích Křesťanské akademie v Římě v roce 1979 a samostatně o rok později v Bologni. Tesař se pokouší postihnout kořeny psychiatrické represe v Československu a zejména tento druh represe pochopit. S důkladností sobě vlastní si nejprve osvojil základní psychiatrické termíny a snaží se vymezit poměr psychiatrů – státních úředníků k totalitní moci a straně. Shledává rozdíly ve využívání (popř. zneužívání) psychiatrie u států germánských a slovanských (zde nově definuje paternalistickou despocii, což bude téma na rozsáhlou diskusi, stejně jako příliš zjednodušené členění státních forem podle společného slovanského či germánského původu) a také u jednotlivých národních komunistických režimů. Vychází z premisy, že pokud ortodoxní marx-leninisté vnímají marx-leninismus jako jediný správný světový názor, pak nutně každou odchylku musí hodnotit jako zpátečnictví nebo politováníhodný omyl. To je pak „legitimizuje" k vlastnímu zákroku proti těmto „zbloudilým" formou psychiatrické léčby. Tento přístup současně dává odpověď na problém odlišných definic psychóz v bývalém Sovětském svazu a ve zbytku světa.

Ke studiu této látky, která je v podstatě klasickým historickým přístupem nedoložitelná (obdivovatelé pozitivistických přístupů se tomuto tématu nemohou a asi ani nebudou chtít věnovat, protože jej nebudou považovat za seriózní předmět výzkumu) se Tesař dostal při náhodném setkání s mužem, jehož náboženské přesvědčení z něj učinilo oběť psychiatrické represe. Pro Jana Tesaře je případ Augustina Navrátila klíčovým, neboť jeho „léčbu" umožnila celospolečen-

ská lhostejnost: „a tato lhostejnost je přímo součástí tiché společenské smlouvy mezi totalitní vládou a společností." (s. 104). V Navrátilově případě (a jistě i v mnohých dalších) se odráží krize „normalizační" společnosti, která svým postojem pomáhala „normalizaci" konzervovat! Domyslíme-li tuto Tesařovu tezi, je zřejmé, že důsledky této krize stále přetrvávají; obecný úpadek etických hodnot pokračuje a „normalizační" životní pasivita je dnes vyzdvihována jako pozitivní racionální volba.

Knihu uzavírá *Dopis neznámého psychiatra*, který s Tesařovým rozborem souhlasí a doplňuje jej poukazem na řadu lidsky obtížných rozhodnutí tvořících přirozenou součást psychiatrovy práce. „Neznámý psychiatr" se s Tesařem ale rozchází v navržených opatřeních, jenž mají represi zabránit.

Tesařova kniha má obrovský polemický náboj a přichází s překvapivými a netradičními pohledy na „normalizační" společnost; je také kritikou společnosti současné a zdá se, že značně nepříjemnou, neboť si nedovedu jinak vysvětlit ticho, které ji obklopilo. Tesař pracuje s prameny, které tradiční historie ani za prameny nepovažuje; sleduje myšlenkový svět lidí „normalizace," obírá se mentalitou společnosti, hledá příčiny jejích postojů. Neznám historika soudobých dějin, který by uměl takto uvažovat, takto psát. Odezvou je mu však – mlčení. K čemu je nám věda s chorobným strachem z přemýšlení?

TESAŘ, Jan: Zamlčená diagnóza. Praha (Triáda) 2003. 1. vydání, stran 144, cena 196 Kč.

Andrea Chrobáková-Lněničková

KUNŠTÁT II

Když budete jednou vycházet ze hřbitova v městečku Kunštát, všimněte si cedule na zdi: Rozloučení je náš úděl, shledání naše naděje, nebo tak nějak. A jestli je právě takový podzim jako ten letošní a je říjen a krajina kolem plane, uvědomíte si, jak podstatným místem je pro každé město či vesnici hřbitov. Jakoby v dopovězení příběhů skutečných doplňuje jeho genius loci. Mám to vyzkoušené. Kdykoliv jsem v cizím městě, na hřbitovy chodím. Mám je

rád. Jsou to zvláštní místa, která bez patřičného upozornění v Bedekrech informují detailně a mnohdy i nepokrytě o atmosféře toho místa a o lidech v něm živších i žijících.

Na hřbitovních deskách lze vysledovat mnoho. Nejste-li úplně slepí a znáte své hřbitovy, napadají Vás i zásadní rozdíly ve jménech. V tomto případě postrádali jsme například všechny ty Novosady a Orságy a místo nich nám byly předkládány speciality kunštátské, které jsem ale z dostatku vkusu zapomněl. Ale nejde jen o jména. V našem případě jsou po celém hřbitově rozesety drobné dominanty připomínající sounáležitost s minulým v podobě starých litinových nebo jen prostě železných křížů. Bez ozdob, o to sveřepěji trčí tam z přesně vyznačených uliček. Navíc i místní kostel je jen stydlivým doplněním zahuštěné scenérie.

Naproti kostelu, v rohu, je strom. Pod ním se krčí neopracovaný kámen oplazený břečťanem. Po pozornějším prozkoumání objeví se dvě nepatrné tabulky. Na jedné jsou prostě jména s roky narození a úmrtí: František Halas, Libuše Halasová. Druhá cedulička je téměř neviditelná a špatně čitelná. Stojí na ní zhruba toto...Zarostl jsem celý do mlčení a budeme se muset učit vzájemnému vyslovování našich tich.... Tak, zakrytý, opotřebovaný leží jeden z nejnalléhavějších vzkazů české poezie dvacátého století...

Když je slunko nízko (jako tomu tento podzim bývalo často) a listy břečťanu trkají o sebe v barevném chřestotu, je to jak zpěv, zapsal jsem si toto:

Zatímco v Kunštátě
padavé listí
sípá v litinových křížích,

říjnem hučí
hořící země
narezlou mši:
František – Božena – tich....

Jakub Chrobák

texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 40

zima 2005–06

Úvodník:

Paní Zádrapová a tři básníci

Paní Zádrapová z L. začíná den tím, že přiloží bukový špalek do pece, vypraví se a jde do kostela. Cestou zpátky se staví u bratra. Dvaaosmdesátiletá paní Zádrapová o bratra, staršího o několik let, pečuje. Tak jako pečují ženy o muže, protože jsou pro život potřebnější. S brbláním. Napomíná ho, aby nešmejdil rukama po nábytku a kastrolech a nerouhal se. Kdysi měl těžký úraz a všem zachráncům neustále opakuje: měli jste mě nechat umřít. Za ten čas, který už odžil navíc, podělal už hromadu práce, říká paní Zádrapová. Pak se vrací domů, dodělat rozvařený oběd, nejčastější krůtí krky, ze kterých má i polévku, anebo smažená kuřecí křidélka. O nudlích už slovo nepadne. Od chvíle, kdy padlo, je jasné, že jsou překrájené nejmíň na měsíc dopředu a když pochybí, doplní se z těch bratrových, překrájených nejmíň na rok. Milované knížky má paní Zádrapová zabalené ve voskovaném papíře, zvláště pak Atlas ptáků. Je to praktické a vyplatí se to, protože knížku celý rok otevírá a poměřuje její obsah s tím, co vidí za oknem u krmítka. Nedávno, v těch šílených záplavách sněhu, podlehla i paní Zádrapová obavám z toho, že se prolomí střecha její dřevěnice. Zavolala pro mladé příbuzenstvo, které poskakovalo po střeše jak vrabčáci, jak pravila, a sněhu ji zbavovalo. Stála opodál a zpod okraje střechy přihlížela. Část uvolněného bílého neštěstí ji nečekaně zavalila. Ležela jsem jako v peřinách, sdělovala později, a zdálky zaslechla výkřik praneteře: Kde je babička? Z předchozího je zřejmé, že paní Zádrapová žije a všechno co dělá, sedí. Sedí, jak má. Všedně a spolehlivě. Jen výkřik a ticho pod sněhem znamenaly malé vybočení, ale hned všemi zaznamenané. Hlas, který se stal součástí ticha. Potvrzuje, že věci, o kterých mluví tři básníci na stranách 4–9 těchto Textů, zná. Umí je rozpoznat, po svém k nim přistoupit nebo je obejít, pobýt s nimi nebo je odmítnout. Je dobré, že se tři básníci dokáží pozvednout na její úroveň. Kdyby nebylo opravdových básníků, možná by se ani o paní Zádrapové nevědělo. Čtěte proto rozhovor básníků na stranách 4–9.

Dalibor Malina

Obsah:

úvodník
Dalibor Malina: Paní Zádrapová a tři básníci**___2**

poezie
Ondřej Malík: ***___**21, 29**
Ladislav Jurkovič: ***___**24**
Jan Buryánek: ***___**25**

próza
Martin Škabraha: Gambit – Mafiánská povídka**___11_15**
Lenka Juráňová: Přítelkyně**___20_21**
Jan Blahoslav: Chvála ořezávátka**___22_23**
Marta Langerová: ___28_29

překlad
Edvin Muir: Mrak**___10**
Lesja Tyškovská: * * *___**15**
Győző Ferenc: * * *___**18_19**
Gerrit Komrij: * * *___**26_27**
J. A. Deelder: * * *___**27**
Michail Baru: * * *___**31**

comics
Michal Jareš: ___**16_17**

rozhovor
Pavel Hruška, Petr Hruška, Jakub Chrobák: Nejsou záložky!**___4_9**

jen tak
Pavel Kotrla: ___28_29

recenze

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 40, ročník X., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **http://www.inext.cz/texty**
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

PAVEL HRUŠKA, PETR HRUŠKA, JAKUB CHROBÁK: NEJSOU ZÁLOŽKY!

S bratry Hruškovými jsme se sešli jednoho pátečního dopoledne v univerzitním baru Voliéra v Ostravě. Mluvili jsme spolu.

Jakub: První otázka mě napadla, když jsem kouřil na balkóně a uvědomil jsem si, jak rozdílné je ostravské a beskydské ticho. Tím, že se dnes mohu vracet na chatu prarodičů do Dinotice v Beskydech, mohu také slyšet okouzlující ticho, které je tam absolutní, ale hlavně, že já si tam na ně můžu vzpomínat, protože ho znám z dětství. A tak jsem se chtěl zeptat, jak to tady v Ostravě máte s tichem? Tady jakoby to absolutní není, lze jej zakoušet, ale ne slyšet…

Pavel: Já myslím, že jakousi zkušenost ticha v sobě máme (mohu snad mluvit i za bratra) a to mimo jiné proto, že my jsme se sice narodili v Ostravě, ale dětství jsme trávili v Doksech u Máchova jezera v kouzelné a krásné krajině a tam je hladina ticha nebo hladina zvuků jiná. A právě v dětství jsi na to ticho zvlášť vnímavý, a proto já v sobě ten zážitek mám aktivovaný, nosím si ho v sobě a čas od času se k němu propracuju. Vzpomínám si, že jsem tam zažíval hutné, sametové, jak ty říkáš: absolutní ticho. Tam jsem si ho prožil a od té doby z něj čerpám, nesu si ho v sobě i do těchto hlučných atmosfér.

Petr: Já si myslím, že všichni máme určitý zážitek podstatného ticha v sobě. Koneckonců patrně z jakéhosi velkého ticha přímo pocházíme – a i to si nějak pamatujeme, i to nás vyživuje. Ale co se týče Ostravy: dá se v ní psát! A ty víš, že psát lze vždy jenom v tichu a z určitého ticha. Také v Ostravě jsou k nalezení hluboká ticha, neboť nic není tak potichu jako unavený, zmatený život. Opuštěná industrie, zrušená fabrika, zavřený nonstop, periferní čtvrť (a Ostrava je celá z periferních čtvrtí) kterou prošla povodeň, domy, z nichž se odstěhovali cikáni, protože tam padaly balkóny… Zvuky, které po tom všem zůstaly, ticho spíš prohlubují, než že by ho rušily.

Jakub: To možná souvisí s tím, že pokud si na určitý zvuk zvykneš, je to najednou tvůj zvuk, který dokáže ticho prohloubit.

Pavel: Otec mi vyprávěl, že když jednou v noci na chalupě v Beskydech v tichu ležel, tak se mu to ticho proměnilo ve hřmot. Tvrdil, že ležel ve tmě a zdálo se mu, že za kopcem jezdí nákladďak, že se tam snad staví. Přemýšlel, co to může být, a uvě-

domil si, že slyší svůj tep. Rytmus své krve. Uslyšel sám sebe z druhé strany, tak, jak se obvykle neslyšíme. Vlastně v tichu jsou i zvuky, které v nás organicky žijou.

Petr: Ticho asi nadělá docela dost hluku.

Jakub: To určitě. Kdybychom teď odstoupili od ticha, napadá mě ještě jiná věc. Na Vsetíně teď máme malý skandál kvůli známé jemné fotografii dívenky s holým zadkem, která je na obálce knihy Jana Saudka. No a na Vsetíně se musel plakát s touto fotografií sundat. Mně se zdá, že s tím, jak ztrácíme vztah k literárnímu textu, jako bychom zároveň ztráceli i schopnost rozlišovat. Jakoby to, co je hezké, jemné, erotické, nahrazujeme sexem…

Petr: Pozor, erotiku teď bude zachraňovat papež! Benedikt XVI. „vyhrožuje", že ve své první encyklice promluví o pozitivním vlivu erotické lásky… tak na to už jsem celý zvědavý. Jenomže kdoví, jestli se něco dozvíme, neboť zároveň se objevila zpráva, že církev si odteďka nechá platit autorské poplatky za každé papežovo slovo, které by snad chtěl někdo někde publikovat. Takže nastoupí tvrdá papežská OSA. Bože svatý! V některých kostelech už se platí vstupné, teď se bude platit i za slovo náměstka Božího. Jak to jenom bylo? Dej císaři, co je císařovo…

Jakub: To je pravda, i tomu, o čem mluvím, je církev asi dost na vině, já sám jsem teď zažil krásnou zkušenost, když jsem procházel v reprodukcích českým gotickým uměním a uvědomoval jsem si, jak je to duchovní poselství krásně, eroticky udělané. Církev jakoby zfrigidněla…

Pavel: S tím mívali malíři svého času problémy. Já si vzpomínám, že například Bernini udělal krásné barokní sousoší a ačkoli vyjadřovalo cosi jako duchovní poznání, tak protože ty sochy jevily tvarově známky až tělesné erotické zkušenosti, mnohé duchovní to popouzelo. To je starý problém. Je fakt, že gotika je obecně vnímána jako eroticky vydezinfikovaná, ale přesto to tam jaksi, třeba i na zapřenou, muselo být. Mně osobně se líbí ta Tolstého výtka, nebo spíš špílec, kdy naznačuje, že možná i Kristus couvnul před tím, co je těžké a asi i nemožné: mít manželství, děti, tělesnou lásku… Tuto nemožnost si neprožil. Ale já to nechci hodnotit, neumím říct, jestli to bylo dobře nebo špatně.

Petr: Když už jsme u sexu, já slyšel dneska v rádiu takovou divnou věc: mít sex po internetu. Co se tím, sakra, myslí? Když se díváš na nahý obrázek, když si s někým píšeš, máš sex?

Jakub: Já to vidím i u mladší generace. Třeba Milouš, můj devatenáctiletý švagr, si myslí, že přes

seznamky si lze připravit vztah, ale jako by už neměl chuť riskovat to zklamání, které zažíváš při prvních zklamaných láskách,…

Petr: V Číně jsou skupiny milionářů, kteří prahnou po pannách. Inzerují to na internetu a nabízejí celoživotní vztah, absolutní zaopatření a tak. Je prý obrovský zájem dívek, které podstupují několik kol internetových konkurzů, až jich z pěti set zůstane dvacet. Těch dvacet se pak pokouší obstát v konkurzu naživo, až se vybere jedna jediná. V tom bohatém chlápkovi i v oné vítězce jistě vzniká iluze, že si tímto postupem usnadnili snad něco podstatného, že předešli mnohým rizikům a zklamáním, zkrátili si cestu tím nejistým, bolavým (ale třeba i krásným) osudem, pojistili si pravděpodobnost pravého vztahu. Prachy a internet posloužili jako nástroj „přirozeného výběru druhů".

Jakub: Já myslím, že to trochu souvisí i s literaturou, protože nechuť riskovat i ve vztazích se projevuje v tom, že člověk už nechce číst dlouhé romány…

Pavel: Člověk raději sáhne po nějakém digestu.

Petr: A jestli se můžu zeptat – jak to máte vůbec se čtením na internetu, s „románem v počítači"?

Jakub: Já to neumím, musím si to vytisknout. Jedině tak svůj odborný text, ale román, to ne.

Petr: Když jsem překonal prvotní odpor, zjistil jsem, že to jde; nemám-li tiskárnu a někdo chce slyšet můj názor na poslaný text, tak jsem schopen si na obrazovce přečíst i povídku nebo soubor básní… ale stejně se nemůžu ubránit pocitu, že ten proces četby byl nějak úřední, že jsem spíš vyřizoval určitou věc a „nebyl se slovy". Ovšem dovedu si představit, že fůra lidí má právě z internetové četby ten skutečný zážitek...

Pavel: Já jsem konzervativní čtenář a volím tradiční postelovou polohu. Ale jde o ten prožitek četby a pakliže ten prožitek chybí a je narušený, něco není v pořádku. Na internetu čtu rychle. Nevím, co je to ve mně za pnutí, čtu rychle. Je to kurz rychločtení, který je s tím pomalým, hlubinným čtením v protikladu. Jsem prostě na internetu špatný čtenář.

Petr: Ono se totiž čte i hmatem, gestem, obracením stránek, to všechno, aniž si to uvědomujeme, naše čtení rytmizuje, určuje jeho rychlost, nebo spíše pomalost, stejně jako v opačném případě to klikání myší, to čtení jednou rukou.

Pavel: Fakt je, že pro mnohé jsou knihy jen textovou informací, ale při tom čtení o to přece nejde. Čtení se bere jen jako technologický proces,

ale ono je to cosi víc, je to akt smyslodárný. Ležet s knihou, ušpinit se knihou.

Petr: Ukrást knihu…

Pavel: Ukrást knihu. S knihou nějak symbioticky existuješ a bez toho to nejde. Teprve tehdy povstává onen zvláštní prožitek četby. Já si třeba vzpomínám, že dřív bývaly knihy i jakýmisi palisádami, zejména ty starší, v těch poctivých kožených vazbách. Vidět dědečkovu knihovnu s policemi Jiráskových spisů… To nejsou věci nepodstatné.

Jakub: Já navíc hrozně rád čtu v hospodě. Vzpomínám, že jsem jednou seděl tady a měl jsem s sebou Vančuru a nejenom, že jsem ho tu celého přečetl, ale taky převyprávěl. A nezajímalo mě, jestli to ostatní zrovna chtěli poslouchat, prostě jsem jim to musel říkat...

Petr: No jistě, s knihou totiž můžeš běžet za někým v momentálním nadšení a sám mu z ní předčítat… Ale ještě jedna věc je nápadně jiná. Na internetu je text vždycky fungl nový, zatímco v knize lze zahlédat stopy četby (či naopak krajinu čtenářem dosud nedotčenou). Kniha stárne, uchovává drobná znamení – tady už jsem byl, tudy jsem šel a tohoto jsem si tehdy nevšimnul. Nebo tudy šel již někdo přede mnou. To samo rozpoznávání, že tu někdo byl...

Pavel: Nebo jdeš v jeho stopách. Všimli jste si třeba toho, co mě vadí, že v knihách chybí textilní záložky? Nejsou tu záložky! A ta záložka byla důležitá. Znamená to něco jako rozvrhnout si síly, ani pousť neprojdeš naráz, někde se musíš na noc utábořit, někde v oáze. Dáš si na místě odpočinku záložku. Roztřepená, umazaná záložka ukazuje, že tudy už někdo šel. Blahořečím tu nakladateli Divišovy Teorie spolehlivosti, že tuto knihu vybavil hned dvěma záložkami! Zřejmě si uvědomuje, že je potřeba jít nejen dopředu, ale i zpátky. Snad je to dobou, která chce mít všechno rychle. Neprodlévat, honem něco dalšího.

Petr: Když jsi knihu nedočetl, záložka říká: tady jsi skončil, dál jsi nedošel, nestačily síly, touha, základní prostředky pro přežití na cestě četby. Nebo záložka označuje zvlášť důležité místo: byl jsi i dál, ale sem jsi se vrátil, protože tady jsi to našel… Vlastní text v počítači je ale pořád nový a všechny nenápadné stopy tvého čtení zase neúčastně smaže, takže se obtížněji můžeš vracet k příběhu své předchozí četby.

Pavel: Tady mě napadají problémy s termínem text. Ten pojem v sobě nese jen jakousi obecnou představu informací, ale teprve tváří v tvář knize si uvědomuju jeho plastičnost. Že je to jakási pev-

nost, hrad, v rozích dva bergfriedy. A tehdy je mi celý ten proces čtení daleko bližší.

Jakub: To je pravda. A to mě děsí v literární vědě. Ne už co čteš, ale na čem děláš. Kdyby přece všichni ti, kteří získali všemožné tituly, s knihami opravdu obcovali, muselo by to být krásné sofistikované společenství, ve kterém by bylo dobře. Pokud je knihy nějak poznamenávají.

Pavel: Na čem děláš, o čem píšeš, co studuješ místo toho, co čteš… Čtenářsky přece bydlí člověk.

Petr: To „dělání" je zvlášť patrné na univerzitách. Já nerozumím té děsivé zvyklosti, že abys dlouhodobě obhájil svou učitelskou existenci na univerzitě, musíš kromě výuky, kromě rozmlouvání o knihách, ještě na něčem dělat. Přitom absolutní vrchol univerzitní činnosti by měl být přece seminář, a to pro studenty i pro vyučující. Seminář, disputace, to je vrženost do vzrušujícího světa literatury, místo, kde dochází pro všechny k lámání chleba, kde to vše začíná, končí a znovu začíná. Seminář je koruna univerzity. Na něj by se měl vysokoškolský pedagog soustředit, tam skutečně obhajuje oprávněnost svého působení. Jenomže to jako by málokoho zajímalo, jako by seminář byl jen jakýsi vedlejšák, ospravedlnitelný pouze tehdy, pokud ještě na něčem odborném, fakt důležitém „děláš". Takže semináře stojí často za hovno, protože už na nich nevystupují pozorní čtenáři a charismatičtí diskutéři, ale suchoprdní badatelé, zahledění do stále užšího výseku literatury.

Jakub: To je pravda, já třeba když něco učím, musím si to skoro celé znova přečíst.

Pavel: Já si to musím znova sám sobě převyprávět, opět si ten text osahat, před těmi studenty, cudně-striptýzově. A pokud má člověk pocit, že už jen opakuje formulace, je to nepříjemné. I k té tradiční formulaci se musíš znova propátrat.

Petr: Naštěstí jsou tady ti studenti, různí a v nejlepším případě osobití. Já jsem riziku, že najednou na semináři začneš říkat věci, které nějak příliš nebezpečně víš, čelil tím, že zpočátku semináře mluvili oni; ne v nějakých nesmyslných referátech, ale v živě formulovaných reflexích. Viděli věci po svém, rozházeli mi moje jistoty. Já se pak konfrontoval s tím, co přinesli oni a nemohl jsem jim už tak snadno nabalit to svoje hotové, i kdybych chtěl.

Jakub: Bohužel občas se stává, a to je nejhorší případ, že ten učitel nejen že si nechce ty věci znova zakoušet, on dokonce protestuje i proti tomu, co právě říkají ti studenti, pokud to nezapadá do rámce, který on „ví."

Petr: Tak to bývá i s četbou knih. I knihy oceňujeme často podle toho, jak se uměly trefit do toho, co si myslíme, jak nás potvrzují, jak odpovídají našim představám. I to bývá jistě vzrušující, teď jsem to zakoušel nad novým Halíkem. Ale zapomínáme na silné vzrušení v situacích, když nás něco nebo někdo vůbec *nepotvrzuje* a dělá to přitom velmi přesvědčivým způsobem… A tohle vzrušení se občas dá zakoušet na seminářích.

Jakub: To je dobře. Já to mám naštěstí stejně. Mnohdy tě studenti zavedou do mělčin, ale možná, že to nejkrásnější je tu loď tahat zpátky.

Pavel: To je podobné s dobrodružstvím četby. Máš pocit, že to už zvládneš, a najednou jsi znova svědkem a účastníkem nějakého dobrodružství. A to je důležité se tomuto tajemství otevřít. Pustit se do četby s odvahou. Já třeba si na prázdniny dělám plány: vyberu si nějaký román a připadám si jako na dobrodružné cestě. Té knize se rytířsky oddám a žiju s ní. Chce to jistou pravidelnost obcování, jakoby zapřáhnout se do žentouru. Je to nebezpečné, nevíš, co tě čeká. Musíš mít záložku ... možná, že učit by měli dobrodružné povahy.

Petr: Ano, souhlasím s tím, že opravdové učení je dobrodružství. Možná nic dalšího už to být nemusí, je-li to dobrodružství…

Pavel: Možná řeknu ještě jeden zážitek z dnešního rána. Z osmiletého syna se stal vášnivý čtenář. On leží na posteli a čte si. On si dokonce ráno před školou přivstane, a my jsme to dělali s bráchou taky, my jsme si přivstali a četli jsme synchronně Maye, protože byl jenom jeden výtisk. To je zvláštní zkušenost, číst synchronně, museli jsme na sebe čekat.

Petr: A před otočením dalšího listu se vždycky do ticha ozvalo jenom lakonické *máš?*

Pavel: A tak jsme půl hodiny takto synchronně četli. A je radost pozorovat, jak se na něm projevuje ta milost četby. Je to zážitek: sledovat, jak člověk padá do víru četby.

Jakub: Vidíš, na to jsem málem zapomněl, ale skutečně, když jsme s Andrejkou leželi v jedné posteli a synchronně četli stejnou knihu, uvědomil jsem si nějak hmatatelněji, že s ní budu celý život…

Pavel: To by možná mohlo fungovat jako předmanželské zkoušky: tady máte jednoho Balzaca a uvidíme…

EDWIN MUIR

Mrak

Jedno ráno koncem jara jsme v Čechách
Zabloudili cestou k Domu Spisovatelů
Ve spleti křivolakých silniček, které nás vedly
Odnikud nikam
Skrz tkané sítě venkova pro nepozorné cestující.
Žádný dům nablízku, ani zvuk či náznak života:
Jenom šachovnice políček
Pomačkané a vyschlé čtverce sypkého prachu.
Když jsme se v jednom okamžiku ohlédli, spatřili jsme
Mladého oráče, skrytého v tom prachu, který vypadal
Jako vězeň, kráčející v pohyblivém mraku
Stvořen sám sebou pro svůj vlastní smysl;
Rostl a byl jako by povznesen nad vším,
Více než člověk, ale ještě ne, ne svatořečený:
Sloup prachu v pohyblivém prachu; nic víc.
Keře podél krajnic byly hustě
Zasypány prachem.
Jen jsme se dívali a divili se, jak suché mračno
postupovalo dál svým vlastním rytmem.
Zanedlouho jsme našli
Cestu, která nás přivedla k Domu Spisovatelů,
kde kazatel z Uranu
(Smutná země, kde je naděje denně zabíjena nadějí)
Žehnal dobrému prachu, nejvyššímu spasení lidstva
A zároveň plakal, že Bůh zemřel. Při návratu zpátky
Do města jsme byli pořád pronásledováni
Hnědými, neúrodnými poli a tím vzkazem
Z Uranu. To bylo před změnou;
V naší paměti se později mrak a vzkaz spojily,
Obraz a myšlenka se koncentrovaly do podoby obra,
Který kráčel po zemi, oblečen do pozemského mraku.
Prach vyrobený z prachu. Vypadalo to nereálně
A osamoceně, jako věci postavené na špatné místo.
A v myšlenkách na toho muže
Ukrytého v mraku jsme toužili po prolamující záři,
Jež by odhalila jeho tvář, tu tvář kdysi změněnou v Ráji
Milovanou tvář, volající po nekonečném světě;
A ne skrytou za maskou prašného sloupu.

přeložil Michal Jareš

Gambit – mafiánská povídka

23. srpna, večer

V pokoji dráždivých barev leží na široké posteli bez pokrývek, jen s poduškami, muž středních let. Urostlá postava v nočních barvách: havraní vlasy, tmavé brýle, hlubinně modrá, téměř černá košile, u krku rozepnutá, hladké kalhoty téže barvy; přes židli opodál je přehozené černé sako a černý pás s pistolí: vyčnívající pažba zbraně kontruje slonovinovým leskem. Muž kouří cigaretu a popel odklepává do honosného skleněného popelníku, položeného na posteli, při ruce. Na okraj lože právě usedá žena, jaksi okatě zachovalá. Odlesky pastelových barev kolem ulpívají na celém jejím zjevu. Pod rozepnutým županem je nahá.

„Vypadáš unaveně," říká žena. Nedostává odpověď. Uléhá pak vedle muže na bok; jednou rukou si podpírá hlavu, nechávajíc ji zmizet v záplavě ohnivých vlasů, a druhou hladí černé rameno, pak obkresluje límec košile, až nakonec její prsty putují po řadě matných černých knoflíků dolů k pasu; tam se zastavují, aby se po chvilce vyzývavého váhání vrátily zpátky. Když prsty opět sevřou jemným stiskem nejsvrchnější ze zapnutých knoflíků, sotva postřehnutelným pohybem jej vyprostí z knoflíkové dírky; dlouhé nehty připomínající perleťové drápy se ponoří do tmavého hustého porostu na mužově hrudi.

V tom okamžiku ji on chytne za zápěstí a mlčky odtlačí ruku pryč. V jeho tváři nelze pozorovat žádné pohnutí, nic, jako by na ni černě slunečních brýlí vrhala neprůhledný stín. Muž dál kouří po malých neslyšitelných doušcích a časté, pozvolna se zrychlující pohyby ruky, která vynáší cigaretu k ústům a zase ji nechává klesnout zpět, dávají vyniknout až úzkostlivé nehybnosti ležícího těla. Žena ho zkoumavě sleduje a čeká, až uhasí žhavý špaček v popelníku, kde jemný poprašek právě dokouřené cigarety ještě nezakryl temně zelené dno, vytvářející dojem hlubiny.

„Stalo se něco?" ptá se žena, poté co muž odsunul popelník stranou a založil ruce pod hlavu.

„Co by se jako mělo stát?" Mluví tiše, ale jeho hlas je dobře slyšet a nezní přívětivě.

„Jsi dneska jiný. Máš něco s očima?"

„Jsem unavený. Chci jít spát."

„Spát?"

„Jo, spát. Zavřít oči a spát až do rána."

„To se mám koukat na to, jak spíš? Nebo nač mě tu chceš?"

„Lehneš si vedle mě a budeš spát taky. Máš zaplaceno za celou noc? Máš. Vyděláš si na to spaním. Ničím než spaním. Ničím jiným."

„Tuhle službu nemám v katalogu."

„Ty prachy, cos dostala, taky ne. Přines mi peřinu."

„Peřinu?"

„Víš, co je peřina, ne? Máte tu něco takového. Nebo v čem sakra spíte?"

„O co ti jde? Můžeš mi to vysvětlit? Tohle není hotel. Co mám jako dělat?"

„Spát. Budeme spolu ležet v posteli, zhasneme a budeme spát. Jako dědeček a babička. Chápeš?"

„Ne."

V tom se muž prudce posadí a z bezprostřední blízkosti – aniž by však zvýšil hlas, pouze jako by do něj vliv odstíny svých šatů – slovo od slova odříká žně do tváře: „Prostě si lehneš a budeš spát. Budeš spát a ani necekneš. Co je na tom ksakru tak nepochopitelného? Řekni mi kčertu, co na tom můžeš nechápat?"

Chvíli se na ni dívá umělohmotným pohledem černých brýlí. Pak se pomalu položí zpátky na záda a z kapsy u košile vytáhne další cigaretu.

23. srpna, odpoledne

Urostlý muž, celý v černém (počítaje v to i neprůhledné sluneční brýle) míří rychlým plynulým krokem ke vchodu do nemocnice. Bez povšimnutí prochází kolem dvou policejních vozidel. Posádka jednoho z nich zčásti podřimuje a zčásti čte noviny; druhé vozidlo je prázdné. Muž vchází dovnitř a s jistotou kráčí ke schodišti.

Vystoupá tři patra, přičemž mine několik návštěvníků a lékařů. Nikomu nevěnuje nejmenší pozornost. Když na něj ukáže malá dívenka s tlustými zlatavými copy jako z jemné slámy a ptá se, co je to za divného pána, on se ani nezastaví a jde dál. Dítě vzápětí dostává pohlavek s vysvětlením, že na cizí lidi se neukazuje a nekřičí.

Když muž vyjde do třetího patra, opět ani na okamžik nezaváhá a nerozhlédne se; plynule, stále tímtéž klouzavým krokem projde prosklenými dveřmi (jsou otevřené a zajištěné) a odbočí do jedné z chodeb. Je prázdná a světlo sem vniká jen z okna na jejím konci. Klapot černých polobotek se na dlaždicové podlaze nápadně rozléhá; ten zvuk s každým krokem mění barvu a délku tónu, jak se muž noří dál a dál do hloubky chodby. U dveří po pravé straně na samém konci se konečně zastaví – vlastně ne: je stále v pohybu, v jednom a tomtéž pohybu, když bere za kliku, prudce otevírá dveře, vstupuje dovnitř a levou rukou za sebou rychle

zavírá. A je to stále týž, zcela přirozeně působící pohyb, když jeho pravá ruka vklouzne pod sako a vytáhne blyštivou pistoli s tlumičem.

Dva policisté, kteří u stolku v rohu místnosti hrají šachy, a sestra, jež je pozoruje, už nestačí ze svých tváří setřást úlek a nechápavost. Po třech rychlých výstřelech pak jejich vrah přistoupí s namířenou pistolí k jedinému lůžku v celé místnosti. Leží na něm osoba zahalená od hlavy až k patě v obvazech, podobnost s mumií se nabízí. Na tělo je napojeno množství hadiček a obličej je zakryt maskou dýchacího přístroje, která se v těchto okamžicích již nezvratně mění na masku posmrtnou. Místností chroptí umělé vdechy a výdechy a zařízení stojící vedle postele palčivě pulsuje; je na něm obrazovka s vlnovou funkcí.

Nyní je na tváři návštěvníka znát určitá změna. Muž na pár vteřin – přesně tolik, kolik si může dovolit a kolik má v plánu – upřeně pozoruje pacienta. Jeho rty se několikrát nepatrně pohnou. Levou rukou sáhne pod sako, na opačnou stranu než před okamžikem, a vytáhne dvojici růží; jsou to opravdu krásné růže a je škoda, že toho dne to těžko někdo ocení. S jakousi spěšnou pietou pokládá růže na hruď ležící osoby. Poodstoupí a ještě vteřinu postojí; možná, že během toho zlomku času se se skloněnou hlavou stihne pomodlit.

Potom už se ale otočí ke dveřím a jakoby mimochodem, přes rameno, vypálí do bílé postavy na lůžku tři rychlé rány. Když vychází na chodbu, sotva stihne zaznamenat zřetelnou změnu ve frekvenci zvuku, linoucího se z přístroje u postele. Je ale nepochybné, že o té změně dobře ví a že na ni během onoho plynulého pohybu, kdy zasouval pistoli zpět do pouzdra a zároveň tiše zavíral dveře, trpělivě čekal; bez ní by neodešel.

Odchází stejnou cestou. Opět nebudí žádnou výraznější pozornost. Před vchodem do nemocnice míjí dvě policejní auta. Posádka jednoho z nich zčásti podřimuje a zčásti si čte noviny. Druhé auto je prázdné.

23. srpna, ráno

Ve zšeřelé místnosti svítí jen velká obrazovka počítače. Je na ní šachová partie, právě rozehraná. U počítače sedí štíhlý, až vyzáblý muž v bílém obleku. Jeho tvář i lebka jsou dohladka vyholené a z podlouhlého obličeje nápadně vystupuje skobovitý nos. Právě se otáčí ke dveřím, jimiž vchází jiný muž; je urostlý a celý v černém.

„Chtěl jste se mnou mluvit," říká příchozí místo pozdravu. Sundává si z očí tmavé brýle, jako by tím naznačoval, že je připraven k rozhovoru. Vzhle-

dem k nedostatku světla v místnosti mu však ani tak není příliš vidět do tváře.

„Ano, chtěl," odpovídá muž v bílém. Jeho hlas je měkký, melodický, zřetelně vyslovující, vemlouvavý; mohl by to být hlas vyhledávaného psychoterapeuta.

Hráč opustí počítač, zvedne se z křesla a pomalu, ne však váhavě nebo loudavě, s rukama volně spuštěnýma podél těla dojde k druhému muži, bez hnutí vyčkávajícímu. Zastaví se na dva kroky před ním. Ruce založí za zády. Pokračuje:

„Je v bezvědomí. Ale může se samozřejmě probrat. A pak by mohl mluvit. Každý se dá zviklat. Může se stát, že promluví."

Následuje chvíle mlčení. Jako by muž v bílém čekal, zda jeho partner pochopí zbytek, nebo zda bude – zbytečně, snad ze sentimentu, u mužů jako on zdánlivě vzácného – chtít v dialogu pokračovat a být přinucen k závěru, jehož vyslovení mohl být ušetřen; stačilo by jen ho vykonat.

Jenže návštěvník chce mluvit dál:

„Můžeme ho odtamtud dostat."

„Jak? Ukrást i s postelí a přístroji? Když musíme balit kufry? A co s ním pak? Obstaráme mu soukromou nemocnici v jednom z našich vozů nebo letadel?"

„Ale proč zrovna já?"

„To je přece zbytečná otázka. Kdo jiný než ty?"

Snad jedna celá minuta ticha. Ale muž v černém už se neptá a nenamítá. Jeho nadřízený (říkejme mu tak, ač se zřejmě nejedná o zaměstnavatele obvyklého druhu) ví, že věc je vyřízena. Přesto je to nyní on, kdo cítí potřebu mluvit. Možná hovoří sám k sobě. A možná ještě k něčemu většímu, k bohu nebo osudu:

„Všichni vědí, že jste byli víc, než by byli rodní bratři. Neexistuje výraz, kterým by to bylo možné vystihnout. Váš vzájemný slib byl – dovol mi použít to slovo – matematicky přesný, ano čistý jako pravda a krása, jako vesmír ve svém nejvlastnějším jádru. On přísahal, že zabije každého, kdo sáhne na život tobě. A ty jsi přísahal na vlas stejně. A teď přemýšlej – ne! *počítej!* – se mnou. Je třeba to udělat. Kdybych tam poslal kohokoliv jiného z našich lidí, aby to vyřídil, ty bys toho střelce vzápětí musel zabít. *Musel!* Sám bych nepřipustil, abys jednal jinak! Protože ta přísaha je tak čistá, tak posvátná, nebojím se toho slova. Jenže potom bych musel dát zabít i tebe – za vraždu jednoho z našich lidí. Protože taková je zase naše přísaha. Máme tu dvě rovnice a musíme z nich udělat jen jednu. Proto tam půjdeš a vykonáš to ty. Zabiješ

jeho a pak zabiješ toho, kdo ho zabil… Ušetřím jednoho muže. Je to přesný výpočet? A o tom obětovaném muži budu vědět, že jeho smrt potvrdila vše, v co jsem kdy věřil – nesmíš mě zklamat! Když zítra ráno zjistím, že jsi ještě naživu, budu vědět, že jsem získal nepřítele na život a na smrt – ale ty bys především zradil nás i svoji přísahu! Já ti dávám možnost dostát obojímu. Rozumíš té nekonečné čistotě, která je větší než všechno? Svět se zhroutí bez lidí, jako jsme my! Tvůj čin nebude zapomenut… Jdi, příteli!"

Muž v černém si beze slova nasazuje černé brýle a odchází. Hráč se poté vrací k počítači, a než usedne, dlouho se dívá na právě rozehranou partii.

LESJA TYŠKOVSKÁ

* * *

Osamělí lidé
rádi chodí na návštěvy:
naplňují byty svojí osamělostí,
dělí se o ni s někým, nepříliš vzdáleným.

Osamělí lidé
nikdy nezůstávají přes noc,
hlídají si svoje samoty,
opatrně je odnášejí s sebou.

Po jejich odchodu
nejsou pokoje nikdy prázdné.

přeložil Jakub Grombíř

Lesja Tyškovská (1969), ukrajinská básnířka, filoložka (odbornice na dílo Mariny Cvetajevové), zpěvačka, performerka a fotomodelka.

aluze
Revue pro literaturu, filozofii a jiné
Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159
poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie
http://www.aluze.cz

... JEDNOHO RÁNA SE UMBERTO E. PROBUDIL Z TĚŽKÝCH SNŮ A ZJISTIL, ŽE SE PROMĚNIL V PODIVNÉHO, STÁRNOUCÍHO MUŽE...

...BÁL SE, ŽE BY MOHL ZKLAMAT SVÉ ČTENÁŘE, A TAK SE SNAŽIL DĚLAT VŠE JAKO DŘÍV...

...TEPRVE ČASEM ZJISTIL, ŽE JEDINĚ SKRZE LITERATURU SVÉHO DĚTSTVÍ NAJDE OPĚT SÁM SEBE...

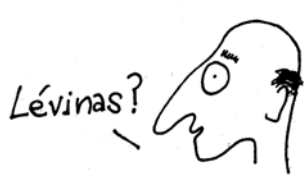

/3

© Michal Jareš

...ZAHLTIL SE TEDY VŠÍM, CO MU PŘIŠLO POD RUKU...

4

... ZEJMÉNA NĚKTERÉ TITULY MU UČAROVALY...

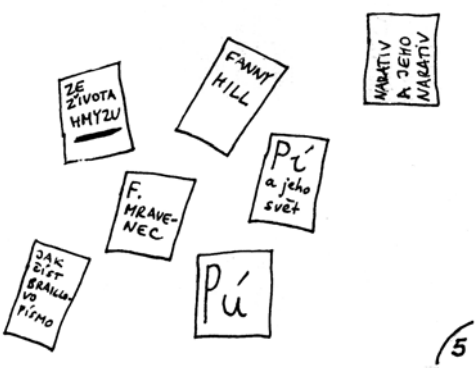

5

...A TAK SE VŠE VRÁTILO DO STARÝCH KOLEJÍ...

POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ...

6

GYŐZŐ FERENC

Slaná chuť

Když neuděláš ani krok
a nevíš jaký přijde rok,
spolykej nářky – znova
kolem sebe se protáhni
nepozorován, jdi až tam,
kde nejsou třeba slova.

Zaposlouchej se v němotu:
ticha uprostřed rachotu,
ticha uprostřed dunění,
jež vymezuje pauzy,
jež z druhé strany odnaproti
přináší ozvěny.

Mezi údery srdečními
štěrbiny vedoucí
na druhou stranu,
kde strnule ční
obraz ze střepů
mozaik roztříštěných dnů.

Ty tomu všemu marně věříš
a marně nakláníš se blíž,
obrysy mizí naposled.
Jen srdce silněji teď tluče
a slaná chuť zůstává v ústech,
potom vyprchá ze sedliny let.

Chladná škvára

Zdá se, že vyhasíná vnitřní světlo,
patrně musím přejít na druhý břeh,
potmě se jen sám musím domýšlet,
že až dorázím tam, kde neznačená
hraniční čára vnější temnoty,

tupé vzplanutí mezi temnotami
uhasne ve mně jednou provždycky.
Neprobouzej se již, kdo spíš ve mně
a nezapaluj uvnitř žádné světlo,
nepřetrhuj let černou hlubinu.

Nezažíhej oheň, znovu netřeba
vidět tvé zamlžené obrysy,
pokud mi pořád ještě něco zbývá.
Z plamenné vášně chladná škvára. Led.
Je tma. Snad už tě vidím naposled.

Svítí slunce

Podívej, slunce! Dnes tak zvláštně svítí.
Ale vždyť přece svítí stále stejně.
Ale ten paprsek tam na záclonì,
jak prosvítá skrz svislé proužkování!
Vždyť ten se přece mění denně.
Záleží, jak ji večer zatáhneme.

Díval jsem se i dneska ráno, jenže
jakoby nebyl k tomu důvod
nechtělo vyjít. Někde však svítilo
ať tak či onak, jako nikdy ještě,
neviděl jsem však, jestli se též díváš,
ležel jsem naznak a ty ke mě zády
a mezi námi z peřin celé pohoří
se pohnulo, když jsi natáhla ruku,

já na koleně prohlížel si fleky,
jak jen to se mnou, s tebou půjde dál.
Svítí-li venku slunce, stejně svítí
marně, když dávno na záclonách ani
neprozáří podélné pruhování.

Píseň o něčem

Ne, z toho nebude už nic,
nepropadám však smutku,
nahoře už to zařídil
dohlížitel mých skutků.

Jehož záměry neznám ani,
popouzí mě však přece
odkud vzal právo k vměšování
v nejintimnějších věcech.

Tolik pohledů vybledlo,
vět odeznělo tady,
tolik roků ještě jednou
nelze dát dohormady.

Méně než málo, nevidět,
kolik jich ještě zbývá,
jakási clona šedivá
spouští se před očima.

Z toho, co skrz ni prosvítá,
nemám tušení ani,
kam mířím a proč vlastně jsem
tak ostře sledovaný.

Z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut

Győző Ferenc (1954), maďarský básník, v roce 2000 vyšly česky tři básně v antologii Bez obalu.

LENKA JURÁŇOVÁ

Přítelkyně

Zatímco výtah pomalu klesal, sledovala míhající se obrazy a myslela na Zuzanu. Několikrát přitom přejela dlaní po studeném skle. Při jednom z dotyků se její dlaň najednou zmenšila a výtah se proměnil v prosklené dveře vedoucí do obývajícího pokoje. Přes skleněnou výplň viděla dvě rozmazané skvrny. Ta tmavší byla otec. Výtah zastavil, skvrny zmizely. Vystoupila a zamířila do města. Jestlipak se dnes večer něco stane, napadlo ji.

Ale nestalo se nic, tak jako předcházející večer, tak jako všechny večery. Procházela se ulicemi a ve výkladních skříních se sunula dolů záda její matky. Přestože ta záda byla úzká a hubená, jí se zdálo, že musí každou chvíli prolomit skleněnou tabuli a proletět na ulici. A těch střepů! Když na ni začala padat únava, vydala se domů. Odněkud k ní dopadl záblesk světla a ona si vzpomněla na Zlatovlásku.

Dlouhou chodbou prosvítalo slunce. Zlatovláska se otáčela někde uprostřed, buclaté ruce proplétala nad hlavou a tvář jí zdobil úsměv, zlaté vlasy jí zářily, ale ona jí musela říct, že nemá a že nedá, musela, protože jen tak to bylo správné a tak ji rodiče vychovali. Lidem v domě bylo horko, horko k zbláznění. Někteří nechávali otevřené dveře na chodbu a ona tak mohla nahlížet do jejich bytů. Všechny páchly stejně.

Jednou u ní na patře ležel muž, natahoval k ní ruce a ona mu pomohla domů, z úst mu páchl alkohol, šaty na něm podivně visely. Připomínal jí hadrového panáčka z dětství. Dokonce mu z rukávu vykukoval kousek molitanu. Když ho zastrčila, vylezl mu z ucha.

Spatřila Zuzanu, jak tančí uprostřed chodby. Pohyby jejího těla, uhrančivost a – stop, prudké zastavení, stažené rysy obličeje, pevný pohled. Pak jedna Zuzana vystřídala druhou, tahleta četla z knihy a jí se zdálo, že se kolem ní rozprostírá něco jako sluneční opar, najednou si vzpomněla na toho muže na chodbě a na ženu se zlatými vlasy. Zdálo se jí, že k ní vzpínají ruce a ona si ze srdce přála, aby i Zuzana, ale tak to nikdy nebylo.

Při svých odchodech a příchodech jezdila výtahem, po schodech nechodila, protože schody se táhnou a jsou neskutečně dlouhé a ona si vždycky myslela, že už je konec a pak zjistila, že není. Štítila se tlačítek, mačkala je přes šaty,

někdy ji u toho viděli a někdy zase ne. Koupelna byla umakartová a ona si čas od času omotala prádelní šňůru kolem krku, ale nic víc. Zuzaně stékaly dlouhé vlasy po těle, přes ramena rovnou k pažím, zatoužila ji odfouknout a vidět ji plout a nenarazit na břeh. Foukala, nejprve na ni celou, a pak už jen do dlaní. Ale dech procházel skrz prsty, a tak je Zuzana stlačila k sobě.

Slunce zářilo a lidem bylo v bytech horko, svlékali si košile. Bláznivá paní se přišla ptát, přišla žádat a po ní přišli další, nejprve cikánka s koberci, potom opilý muž, a pak ti, co žádali jen mlčky, matka, bratr, Lucie a pak ti, co žádali přespříliš: otec. Stála u okna a sledovala, jak lidé jezdí auty, jak mluví, jak chodí, přála si být jim blíž. Pomyslela si, že je bláznivá, stejně jako ta paní se zlatými vlasy, že stejně jako ona začne žádat po cizích, bude žádat a oni ji odmítnou. Vzala hrst prášků a vyšla na chodbu. Obě natáhly dlaň. Buclatá dlaň Zlatovlásky sevřela obsah. Když odcházela, po vlasech se jí rozlévalo slunce.

Zuzana si česala vlasy, pramen po prameni, a ona viděla, jak nad hlavou drží džbán, z něhož jí přes prsty stéká voda. Vzpomněla si na minulé léto a na tváři se jí mihl úsměv. Zuzana si toho všimla a usmála se také.

Výtah stoupal do nejvyššího patra. Sledovala míhající se obrazy. Stála daleko od skla. Moc dobře věděla - těch střepů! Nahlédla do otevřeného bytu, ve kterém vždycky mizela Zlatovláska. Na stole stála ošatka s jablky.

Lenka Buráňová (1983 ve Zlíně), studuje teorii a dějiny dramatických umění v Olomouci. Zatím nepublikovala.

ONDŘEJ MALÍK

Je nový den
usměj se
než rozlepíš oči
továrny na obloze
dávají polibky moci
a ta ponížen stéká
Je nový věk
v dobré náladě
děti mizí ze školky
oni pornoherci, ony modelky
a Země je konečně tak čistá,
barevná
jako všecičko, všechno
z umělé hmoty.

JAN BLAHOSLAV

Chvála ořezávátka

Strouhátko neboli ořezávátko, předmět kovový nebo z plastiku, někdy mechanický, jindy elektrický, bývá k vidění ve své holé podstatě, tedy tvaru nezbytném vzhledem k funkci, jindy se objevuje co tajuplná díra na pracovním stole; ostříme tužky pohybováním vlastní ruky, kličky, anebo jen tak, že pokusně strčíme tužku do onoho záludného otvoru v desce stolu. Co je ale jisto: nikomu, kdo alespoň jednou v životě řešil nesnáz tupé tužky, nebude neznámý.

Proč se má stát předmětem chvály právě strouhátko bude nutno vysvětlit velice důsledně, jelikož právě zde stojíme nebezpečně blízko nežádoucí konotaci: Kdo by nikdy neslyšel obhajobu (nebo pyšnění se, chcete-li): Nejsem žádné ořezávátko! Význam je zřejmý; strouhátko je zde míněno jako cosi trpného, tupě sloužícího a samo o sobě bezcenného.

Ale opravdu je tomu tak? Co bylo uvedeno můžeme považovat za skutečnost nebo to snad bude pouhá po povrchu bez námahy klouzající interpretace...? Otázka netoliko řečnická, ergo odpovídám: Ano, jde o pouhou interpretaci, však, ó, jak žinantní! Což je možno strouhat tužku bez trpkého pocitu vlastní nadutosti, když vím, že pomocník tento milý, nedoceněn, prostě otročí bez nároku na zásluhy?! Kdepak, tady je jádro pudla! Ten přístup, to přehlížení, ano, to sebepovýšení a nic jiného dělá ze strouhátka onen tupý předmět; *strouhátko se nedefinuje, jeť člověkem svévolně a direktivně interpretováno!* Je-li tomu tak, nemohu se nevyslovit na jeho obhajobu; ta však nehodlá být jen nějakou apologií, ale chválou, chválou, jež nemá zájem cokoli a kohokoli před čímkoli a kýmkoli obhajovat – to sama podstata, samo ořezávátko ve svých kvalitách estetických, stejně jako rituálních a religiózních tady promluví; strouhátko samo obhájí se na tomto místě svými klady.

Co že tak převelice zajímavého může být na obyčejném strouhátku? Třeba právě ta obyčejnost a prostota, ta pokora s jakou slouží svému poslání; nesnaží se přec o něco více, než strouhat, ostřit tužku tak, jak bys toho nožem nedocílil. Ano, ano, právě to skromné žití osudem, na nějž nežehrá, a nejinak vědomí, že malý zázrak nepřestává být zázrakem, to je exemplum etické i ontologické - kdo nevezme sobě co mravní imperativ tuto pravdu ořezávátka, inu, ten má trávit svůj život v nejistotách, mocichtivých pnutích, odsouzen tak k věčnému nepokoji.

Zmínil-li jsem prostotu zdůrazniv kvality etické, musím zde ukázat rovněž na jeho krásu a tedy na kvality estetické. Ano, ovšem, jistě, slyším ten hlas unáhlených, ano, ve své reakci zbytečně rychlých kverulantů a posměváčků, již by rádi zpochybnili vše, nač se sami nezmohli, důvtipem neoplývajíce. Ano - každé strouhátko je jiné, tvarově se – ne-li kus od kusu, tedy od jedné výrobní série k druhé – dozajista liší, různí. Arci, že různí, leč ne pokaždé musí být za krásné označeno jen to zjevné; estetická hodnota ořezávátka není v jeho tvaru (ač i to se nedá jednoznačně vyloučit), jeho půvab se skrývá v jeho mechanismu, v jeho fungování, ve způsobu jeho fungování. Vždyť, copak dělá takové strouhátko? Otáčivý pohyb vrací tužce – tupé a nepoužitelné, ztracené, leč s potenciálem dalšího upotřebení, její život; vrací jí opět hlas, znovu ji integruje do světa, navrací ji jejich kvalit do toho okamžiku pozbytých! To otáčení se tužky ve strouhátku představuje magický okamžik znovuvzkříšení zvukem jemně odkrajovaného dřeva zvěstovaný. Husí kůži z té nádhery musí mít citlivý člověk, který byl toho svědkem, ba co víc: pomocníkem. Jinak řečeno: jako bývá za krásného člověka považován ten, jenž koná dobré skutky, a krásným zůstane, i když se právě teď jenom dloubá v nose, tak je i naše ořezávátko krásné pro dobrotu svého výkonu i ve chvílích, kdy leží netknuto.

V touze zaplácnout mouchu, přibral jsem pod ruku i druhou, neboť tam, kde zaostříme na dílo člověka, tam nazřeme strouhátko zas v krapet jiném odstínění: podílíš se na té shora popsané krásе, jsi to Ty, kdo má podíl na kouzelné chvíli znovuzrození, a tento pocit chce být opakován. Usedneš znovu k ořezávátku, snad i se záměrně otupenými psacími potřebami, abys ještě jednou vychutnal sousto té lahodné krmě jako ambrózie v podmínkách venkoncem světských, a činíš tak znovu; to opakování ti dává sílu, snad i smysl, vzniká – RITUÁL.

Nejsem žádné ořezávátko...; jak to teď zní? Ten drobný předmět, takřka umělecký, se náhle nezdá být něčím tupým a trpným, spíše tvůrčím a životaplným. Kdo „zase ostrouhal" nemusí být zklamán a eventuelní slzička smutku na tváři mění se v téže vteřině na slzu radosti, kdo ostrouhal, má v duši mír, ať již má strouhátko kovové nebo z plastiku, mechanické či elektrické, ať strouhá ručně nebo točí kličkou, či – pro mě za mě – pokouší neposedně onu podezřelou díru na pracovním stole.

Jan Blahoslav (nar. 1978 v Krnově), publikoval dosud pod různými pseudonymy převážně v elektronických časopisech.

LADISLAV JURKOVIČ

MĚSÍCE

(Karlu Tomanovi a Petru Hruškovi)

Prosinec

Po listopadu
zas propast roku
otvírá se k pádu
To chřtán času
prosí o oběť
Návratnou V řádu

Leden

A už se dní
od zory k setmění
V noci tma
na bílo mrzne
Bílá a černá hra
V duši kůži I v krzně

Únor

Úmor úhor
úkradkem malé krácení
A má to jméno
Pěna Dní
Pěna již vítr sfoukne
že marně sbíráš na věno

Březen

Do Březolup nejezdi
příteli nejdražší
Jaro co vůně přináší
tam ještě nedosáhne
Jinde však lupá proutí
A taky srdce i moudí

Ladislav Jurkovič, básník, překladatel, literární historik.

Ondřej Malík (1984 v Krnově), studuje religionistiku na univerzitě v Pardubicích.

Edwin Muir (1887 – 1959), skotský básník. Přeložená ukázka pochází ze sbírky *One Foot in Eden* /Jednou nohou v ráji/ (1956) a je z doby Muirova pobytu v Československu v době před „změnou", tj. před únorem 1948.

JAN BURYÁNEK

Říkat, že to nejde říct

Říkat, že to nejde říct,
a pořád dokola:
donekonečna se nadechovat,
vždy o chloupek míjet tu
poslední sloku, pravdivý verš,
a dech nabírat znova.
Mít v jámě hlavy poselství,
už už ho formulovat,
všude ho číst
a neumět ho předat.
Být věrný hledání
a trpělivě nenalézat.

A tušit, že vědomí, že celé já,
je nástrojem v rukou jazyka,
ne naopak,
jak by se zpočátku mohlo zdát.

Skutečnost smrsklá do snůšky pojmů

Skutečnost smrsklá do snůšky pojmů,
nevěstí nic dobrého, říkal si, když poprvé
uviděl svítání nad oceánem,
když úžas, žádaje o slova,
žádal vlastní zmrzačení.

Vše, čeho se slovem dotkl,
přestávalo být sebou
a měnilo se v účelovou lež,
v děvku k čemukoli svolnou.
Z druhé strany, ze světa bez významů,
z konečně pravdivého světa,
šklebila se nicota.

Je tedy žádoucí zastavit to nutkání
neustále žvanit? ptá se Schoulený, jenž ví,
že jeho nejpravdivější verš,
lyrické já bez příkras a stylizací
napíšou červi.

Rozhlédl se.

Slunce zbledlo a začínalo hřát,
družina přátel skotačila po pláži,
sbírali oblázky, lastury, největším hitem
byl modrý rosol chcíplé medúzy.

Jan Buryánek, textař, zpěvák a kytarista skupiny Spiknutí, svou tvorbu publikuje na stránkách http:/www.jeskyneslov.com/

GERRIT KOMRIJ

Na Dva krále

Kdyby lidi jen po rukou chodili
A kotvy pluly po řece Rýnu,
Kdyby si mušle nesmysly myslily
A ostří jehly zbavilo tě splínu,

Kdyby klokani do peřin skákali
A mumie užívaly rýmu,
Kdyby sebou pyramidy zmítaly
A bláto vonělo po jasmínu,

Kdyby se obři v mělčinách ráchali
A refrén by znavil mandolínu,
Pak by se závěsy v okně zachvěly
A já bych uviděl Karolínu.

Nevyslovená láska

Kdybych ti měl o své lásce k tobě říct
Že navždy mi zmizíš, strachy bych se chvěl.
Musím spokojit se s pouhopouhým nic
Jinak bych tě ztratil – nemám na výběr.

Cítím – když se smím setkat s tvým
pohledem
Nikoliv křídla, ale zub žraločí
A brouk a vosa a pavouk s nadhledem
A zostra na útroby mé útočí.

Cítím, jak se moje střeva smaží.
Cítím, jak se mě závratě zmocnily.
Motám se – teď plameny mě polily.

Mlčím, vždyť slovem zavadím jemně
A tu tam je tvoje úcta ke mně.

Tak pošilhávám po kráse tvých paží.

Ulita

Krajáč na mléko byl o tolik větší,
Že nás z něho mohlo jíst klidně i hodně,
Celkem dvanáct, ale pak tu byl větší
Problém. Ucpal se nám dřez pánvičkou.
Na dně

Jsem byl a už nevěděl jsem co dělat dál.
(*Často je život člověka tak zvrácený.*)

Bezradně jsem z té výšky hleděl na sandál
On tlačil dál, a stále víc, dost zkroucený

Prohlubně, a ty ohromně hlodaly pod –
Pod čím jen vlastně? Zřasení a záhyby,
Barvy vybledly a to vám pak byl rachot.
Fajn kuchyň, a na to se ozve, jó, kdyby.

J. A. DEELDER

Imprese

Hnali jsme.
Hnali jsme dál.
Hnali jsme dál ulicí.

Měli jsme.
Měli jsme zas.
Měli jsme snad zas opici.
"

Jít, nebo nejít?

Jít, nebo nejít
za Petrem?

– abych si trochu postěžoval,
že 1 + 1 = 3,
taky farmáře politoval
vzhledem k dnešní inflaci,
a ten mor mezi zvířaty –

Mám, nebo nemám
psát perem?

– abych si trochu postěžoval,
že 1 + 1 = 3,
taky farmáře politoval
vzhledem k dnešní inflaci,
a ten mor mezi zvířaty –

Usadím se v pokoji
napíšu mu na stroji

– že 1 + 1 = 3,
rád bych farmáře politoval
vzhledem k dnešní inflaci,
a ten mor mezi zvířaty –.

Z básní současných holandských autorů vybrala a z holandštiny přeložila Andrea Nováková

Alenka.

Stála šťastná ve frontě na autogram.

Helenka se na ní zářně usmála. Jenom na ní. Usmála se tak na každýho z týhle frontičky polykačů hvězdnýho prachu.

Ale tenhle úsměv patřil jenom jí, Alence.

Alence Helena Vondráčková.

Alence Lucie Bílá.

Alence…Kolik už má těch drahocenných podpisů?

Chvíli dýchat stejný vzduch, na chvíli pocítit hvězdnou blízkost nadlidí.

Vzpomínka na celý život, téma k hovorům na půl života, záblesk štěstí pro okamžik života.

Historií životů uměle slavných živena, bez své vlastní, bez historie vůbec.

Časopisema pro ženy řízena, bulvárním tiskem bavena, filmovými scénáři dojímána.

Alenka, čekatelka na štěstí.

Kominík.

Seděla jsem v poloprázdné proteplené tramvaji a poslouchala rozhovor jednoho francouzského párečku, který si bůhví proč myslel, že mu nikdo nerozumí.

Dívala jsem se při tom z okénka, jako bych je vůbec nevnímala.

Tramvaj zastavila na červenou. Na chodníku si pomalu vykračoval kominík se štětkou na rameni. Automaticky jsem sáhla po svém jediném kovovém knoflíku. Zaslechla jsem francouzsky.

„Co se to děje?"

„Co to dělají?"

Podívala jsem se nejdříve na francouzský páreček, fascinovaně zírající střídavě na lidi a na chodník. Pak jsem se rozhlídla kolem sebe. Všichni v tramvaji, mladí, staří, ženy, muži, s neméně fascinovanými pohledy sledovali kominíka a v jednotné národní pospolitosti si svírali knoflíky svých svrchníků.

O fasádách.

Vnímání I.

Ten dům jsem znala téměř intimně, i když jsem nikdy nepřekročila jeho práh.

Při nočních procházkách Prahou dotýkala jsem se mnohokrát dlaní jeho zdí. Desítky domů pocítily na svých zašedlých hrubých zdech dotek tepla mojí dlaně.

Po horkých letních dnech, kdy nasávaly kamenné středověké zdi do sebe horkost slunce, zase na oplátku cítila já, při nočních toulkách, odcházející teplo z jejich kamenů. Dlaněmi vstupovalo do mého těla a chvějivě rozehrávalo moji představivost.

Noční bloudění Starou Prahou.

Stála jsem před tím domem v teplém jaru a ani trochu nechtělo se mi dotýkat jeho jasně žluté nové fasády.

Kolem procházeli dva a ona mu říká: „Podívej, jak ten dům pěkně opravili."

A on, přitakávaje: „Konečně už to tady začíná nějak vypadat. Pěkně s tím hnuli."

Bylo mi jich líto a sebe taky a nejvíc toho domu. Všech těch domů.

Ráda bych se opřela o tu kanárkovou zeď a zapálila si cigaretu. Jenže už léta nekouřím.

Vnímaní II.

Viděla jsem herečku. Padesátnici.

Měla umělé blond vlasy a štíhlou, denním cvičením mučenou šlachovitou postavu se silikonovými ňadry. Tvář rádoby mladickou, plastickou. A pro jistotu černé brýle.

V jejím obličeji nebylo stopy po jakékoli sensibilitě a její tělo postrádalo jakýchkoli smyslných gest. Jiskru v oku nebylo přes brýle vidět. Přesto mluvila právě o milostném svádění.

Vypadala vskutku žalostně.

A pak slyším: „ Ta baba vypadá fakt skvěle."

Pak se v nich vyznej! V těch fasádách.

ONDŘEJ MALÍK

Bože, jestli jsi
v té temnotě
za rohem ulice
nepromluv na mě!
(třebaže poprvé)
– lekl bych se tě,
utekl, a zase
bych musel
hledat tě
v té temnotě
za rohem ulice…

...začala před několika měsíci zima, která je po letech taková, jakou ji známe z pohádek a vyprávění pamětníků. Ale pamětníci zjistili, že jejich paměť se mýlí a taková zima, že vlastně nebývala ani v těch starých zlatých časech. Zato ve vsetínských Zlatých časech se tuto zimu obsluha tak zhoršila, že už nekokáže podat ani dobré.

...začala zima, na kterou nezapomenu. Matyáš začal chodit a na plot jsem si měděným drátem připevnil novou poštovní schránku, protože nářek pošťaček byl už převeliký a knížky mi nechávaly položené na zemi, protože do té staré je nacpat nedovedly.

...zima končí. Odchází staří dobří, Eduard Petrů, Genadij Ajgi... Jaro je skoro tady, na soutoku se Bystřičky s Bečvou se voda rozlévá z regulovaných břehů a příroda ukazuje, že je silnější. Tam, kde býval splav s vodníkem lákajícím oběti je rovná vodní hladina a místo dělá čest svému názvu: Chladná voda.

...jsem po více než deseti letech přestal psát deník. Šlo to pozvolna. Zápisy se zkracovaly. Řídly. Pak je vystřídal kalendář, do kterého občas proniká něco osobního. Ani jsem si to neuvědomil, až nedávno, když jsem hledal ten poslední.

...jako každý rok vydala veřejná knihovna v New Yorku svůj proslulý seznam knih (http://www.nypl.org/branch/books/index2.cfm?ListID=292), které by si člověk měl spojovat s rokem minulým. Obálky a tituly vypadaly zajímavě. Nečetl jsem žádnou.

...jsem při listování posledním číslem ruského Ariónu narazil na básně Michaila Baru, jednoho z prvních básníků, které jsem se snažil překládat. Když jsem před léty (1999?) poprvé držel v ruce časopis Arión (http://arion.ru/), mylně jsem se domníval, že má něco společného s Orionem. Má. Ale snad jen to, že oba pochází z řecké mytologie. Tento legendární básník a pěvec starověkého Řecka bývá často zobrazován na hřbetě delfína, který podle pověsti básníka zachránil, když se vracel po moři z cest, před posádkou, která se ho chystala oloupit a zavraždit. Arión sám skočil do moře a zde ho vzal na hřbet delfín, který byl přiváben jeho hudbou. Bezpečně ho dopravil na břeh. Zde mu dal vděčný básník postavit na památku pomník.

A právě obraz jezdce na delfíně je již dvanáctým rokem ke spatření na titulní stránce tohoto ruského časopisu věnovaného poezii. V době, kdy mi Arion poprvé dovezl René, nebylo jméno Michai Baru (1958) příliš známé. Nyní už ano. Dílem díky jeho vlastní tvorbě, dílem díky jeho organizačním a editorským snahám. Stal se jedním z výrazných představitelů současného ruského minimalismu. Poslední číslo pak přineslo recenzi jeho poslední sbírky, a to mne donutilo aspoň k drobnému překladu.

MICHAIL BARU

* * *
Podzimní noc
Rezavé umyvadlo
S dešťovou vodu
Na mém zápraží
Ukrývá měsíc do svítání

* * *
skřípou oba
velocipéd
a stařík na něm

* * *
stolek na ulici
ranní noviny
přináší vítr

* * *
polední žár...
zchládá granátový květ
v zelené vodě bystřiny

* * *
starý hřbitov
bez rozloučení odchází
náhrobní kameny

* * *
stmívá se...
květy na tapetách v ložnici
zavírají se na noc

Michail Baru (* 1958), významný představitel ruského minimalismu, pracuje v Puščinu u Moskvy jako chemický výzkumník, sám sebe označuje za stoupence malých forem.

Pavel Kotrla

texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 41

jaro 2006

Úvodník:

Letní dopis na zimní Bystřičku V.

Pablo,

prý konec světa, pata zemské hnáty. Pchá! Jsem středověký kartograf a plán planety črtám po svém: tu je ta špice, hrot, hlava, od které všechno počíná. A když to mám, usednu na břeh ocelové úžiny, hrknu si hořkého maté a brusinkové kořalky a v pomalém stmívání čekám – zatančí dnes plískavice strakatá? Tam za vodou je Hoste, vrapatý vlys nekonečna trčící z oceánu jak ztracený kosmický koráb, v dálce, až k Hornu rozlézá se zlatá pára, a ty vnadné boky antarktické bárky, která k němu míří. Kdysi drsný arest pro hrdlořezy i politické avanturisty ze severu teď voní hovězím a dobrou myslí. Nad žářištěm blýská se v ruce zarostlého kuchaře ostrá čepel, krvavé pláty pleskavě padají na hliněný talíř. Večer co večer kravský hřbet. Ech.

Mířit, mířit, Pablo, mířit stále na jih. Za světlem a povětřím, na pustou pláž s kobercem černomodrých lastur. Ve starém rezavém sudu živit oheň žilnatými větvemi pabuku, bafnout z fajfky, ustlat si v prkenné boudě na Ptačím ostrově, pod polštářem neklidný tep moře. Proč to neumím nafurt? Ale copak bych dokázal jediným cvaknutím zubů zbavit barana žláz, jako to dělal Coloane.

Pablo, jsme lovci věčných gest a výjevů: v ošarpané přístavní krčmě dychtivá a kyprá malá dívka s jednou rukou v hustých vlasech jako ta z mořské pěny zrozená ujídá z kouřící mísy manioku. Hrbáč s jiskřivým pohledem veselých očí lačně loká quilmeské černé pivo, z puklého džbánu se řine hustý mok. Od mola odrazila bachratá šalupa, píšťala kvílí, až tulení rypáčky polekaně mizí v hlinovaté vodě. Nasliním prst a hrábnu do barevného větru: ještě to chvíli vydrží.

Posílám závěj pozdravů.

René

Ushuaia, Tierra del Fuego, Fin del Mundo, únor 2006

poezie • próza • kritiky • recenze

Křížova 3, 603 00 Brno
redakce.weles@centrum.cz
http://www.welesrevue.cz

Obsah:

úvodník
René Kočík: Letní dopis na zimní Bystřičku V.___**2**

poezie
Oldřich Kutra: ***___**21**
Jakub Chrobák: Rodná noc___**22**

próza
Simona Šípová: Hlava plnená hlúposťami___**12_15**
Pavel Ludvík: Letní siesta___**23_25**
Mirka Langerová: Večerní melancholie___**25**

překlad
Jerzy Cwaliński: ***___**18_19**
Adin Ljuca: Mlynář___**20**
Vjačeslav Kryžanovskij: ***___**20**

comics
Michal Jareš: ___**16_17**

rozhovor
Jakub Chrobák: Rozhovor s Liborem Knězkem___**4_9**

jen tak
Jakub Chrobák: ___**22**

recenze
Jakub Grombíř: Zpověď dítěte svého věku___**26_28**
Milan Orálek: Orel much lapá___**28_31**

z archivu
Dalibor Malina: ___**30_31**

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 41, ročník XI., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **http://www.inext.cz/texty**
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

ROZHOVOR S LIBOREM KNĚZKEM

S doktorem Knězkem jsme se sešli u něj ve Frenštátě pod Radhoštěm, v jeho malé pracovně. Měl jsem připravenu řadu závažných a klíčových otázek, které jsem ale – a myslím, že naštěstí – nepoužil. Ukázalo se totiž, že to, co se tehdy ve Frenštátě odehrávalo, nebyl rozhovor, ale otevřený a spuštěný hovor. Stavidla paměti se otevřela a tryskaly z nich trsy zdánlivě nesouvisejících vzpomínek. Bylo to půvabné. Snad se něco z toho půvabu přeneslo i do těchto řádek...

Vy jste studoval v Praze u Václava Černého a Jana Mukařovského, byl jste v kontaktu s mnoha básníky, a přece jste odešel do Bratislavy a nakonec jste zakotvil ve Frenštátě. Jak se to všecko seběhlo?

První věc, kterou musím říct, je, že moje orientace byla ovlivněna tím, že jsem vyrůstal mezi obrazy a knihami. Obrazy malovala maminka, otec měl knihovnu s desetitisíci svazky, odebíral všecky knihy Družstevní práce, a to bylo nějaké nakladatelství! Dalších deset tisíc měl strýc, ten zas odebíral Evropský literární klub. Obě ty knihovny sloužily dokonce nejen jejich kolegům učitelům, ale i žákům. A mezi těmi žáky byl třeba Četyna, který dokonce, protože neměl stroj, přepisoval u mého otce své první literární příspěvky. Tedy to moje prostředí bylo od počátku literární. A nejen ze strany otce. Matka měla moc ráda knihy, udělala taky několik ex-librisů. Otec odebíral klasiku, moderní literaturu, ale i bibliofilie.

A já jsem měl ještě jedno veliké štěstí. Němci nám na Vánoce 1940 zavřeli gympl, tak jsme museli pokračovat ve Valašském Meziříčí. Když bylo gymnázium na podzim 1945 obnoveno, nebyl dostatek studentů, tak nás do sexty chodilo deset, do oktávy dokonce jenom osm. A tak se člověk musel pořád učit a být připravený. Zkrátka, když jsem potom přišel do Prahy na vysokou, ani jsem moc číst nemusel a hlavně jsem si ani neuvědomoval, že bych přicházel z nějaké periférie nekulturní, naopak.

Ale přece jen to pro Vás musela být změna...

Ale to zase ano. Já jsem nastoupil v roce 1948 a zapsal jsem si Srovnávací dějiny světové literatury u Václava Černého a jako druhou věc francouzštinu. Maminka totiž byla ve 20. letech žačkou Françoise Kupky, Francii a fran-

couzštinu milovala a od nejútlejšího dětství mě ji učila. Jenže nám pedagog zprotivil starou francouzštinu a zapsal jsem si raději estetiku u profesora Mukařovského.

Francouzštinu jsem pak používal v organizačním výboru 1. festivalu mládeže, který se konal, tuším, v roce 1946 v Praze a já jsem tam vyfasoval právě francouzsky mluvící skupinky. Tak jsem byl s Francouzy v Rakovníku, to bylo hnutí „Do větru" – Au vent!, s jinou skupinkou, která pocházela z Alžíru, jsme zase byli ve Františkových Lázních.

Když jsem jel v roce 1969 na studijní pobyt do Paříže, fotil jsem tam ta místa, o kterých mi maminka vypravovala a která chtěla znova vidět a chtěla vědět, jak vypadají po čtyřiceti letech. Jenomže když jsem tam přijel, oni mi na letiště poslali Rusku. A já hned na ně, že děkuju, že ale Rusku nechcu, protože jsem tam nepřijel mluvit rusky, ale vylepšit si francouzštinu. Měl jsem tam být tři týdny. A první, co mně dali, byl průkaz do všech muzeí i do Louvru a v jeho sousedství mě dokonce ubytovali. A jak jsem se tak procházel tou Paříží a fotil mamince ta místa, která si pamatovala, najednou jsem se přimotal k verbuňku cizinecké legie. Ale naštěstí jsem to rychle poznal a utekl, oni měli tehdy takové zvláštní verbířské metody...

Jenomže když už jsem měl odjíždět, nastupoval nový atašé, se kterým jsem se znal z Bratislavy a ten mě přemluvil, abych tam ještě chvíli zůstal. Já jsem to udělal, vyběhal jsem spolu s ním všechny papíry a zjistil, že byrokracie je i ve Francii obrovská.

Nakonec jsem zůstal ještě pár dní. Jenomže když jsem se vrátil, žena si mě tak divně prohlížela, byla jak v šoku – on jí jeden blbec z ministerstva řekl, že jsem tam zůstal. Aj takoví umějí být lidi...

Ano, ale Vy jste mluvil o přednáškách u Černého, o Praze.

No, já už ve škole jsem čile korespondoval. Psal jsem Halasovi, Píšovi, Šrámkovi – no, vlastně jsem jim posílal svoje sbírky milostných veršů. Oni odpovídali, asi nejvstřícnější byl Šrámek.

Ale tu korespondenci jste vždycky začínal vy?

Ano. Já jsem jim to prostě poslal, ať řeknou, co si myslí. Jak říkám, nejradši jsem měl dopisy od Šrámka, protože jsem si ho jako básníka vážil nejvíc. Ale zajímavé je, že pokud jde o moji lyrickou poému Stín máje, spíš v tom viděli Nezvala a Holana, než Šrámka. Je pravda, že já jsem taky miloval Terezku Planetovou. Psal mi

i Kamil Bednář, se kterým jsem se později dost přátelil.

A co ten Černý?

Já jsem věděl, že Černý si na Šrámka nepotrpí. Ale já jsem šel za ním do bytu, abych ho pro Šrámka získal. Ale on uznával tak ze staré české literatury Mastičkáře a z nové Vančuru. Mně to bylo jasnější, když jsem si přečetl jeho Essei sur la titanisme. Nicméně Černý si ten můj výstup zapamatoval, a dokonce mě milostivě jako studenta 1. ročníku vzal k sobě do semináře.

A tam já jsem zažil ty jeho spory s Grebeníčkovou, Grygarem a dalšími. Učil zrovna „Taine a jeho škola." Oni s ním nesouhlasili, ale on jim taky nedal nic lacino. Tak si to pamatuju: jak stojí na vyvýšené katedře, silně kouří a najednou řekne: „V této věci si marxismus nechává zadní dvířka otevřená!" Byl to člověk snad až příliš sarkastický. Považoval se za jediného nástupce Šaldy. A moc lidí si pohněval i těmi svými pamětmi, ve kterých ostře a zbytečně soudí některé lidi.

A co Jan Mukařovský a zejména jeho žáci, byli někteří z nich i Vašimi spolužáky?

Mým nejlepším kamarádem byl Milan Jankovič. Dokonce když jsem se stěhoval z koleje, nechal jsem mu tam svou knihovničku, myslím tím kus nábytku, tak ji možná ještě má. Ale hlavně my jsme tehdy samozřejmě studovali u Mukařovského a ten také bazíroval na přesných naučených definicích. Mě biflování nebavilo, a tak když mě Mukařovský zkoušel, byl to pro mě problém. Že jsem zkoušky udělal, za to dodneška vděčím Milanu Jankovičovi, který mi s tím drilem pomáhal. A ještě taky za ty udělané zkoušky vděčím Ervínu Hrychovi, se kterým jsme se taky učili a měli jsme takovou zajímavou metodu. Byli jsme u něho na balkóně a stříleli jako do terče na rozvěšené otázky, a kdo kterou trefil, tak musel hned začít odpovídat... A to je zajímavé, že jsem to ještě nikomu nevykládal, až teď Vám...

My jsme potom s Milanem dělali i několik věcí společně. Třeba když se připravovaly Šrámkovy spisy, a já jsem to s paní Šrámkovou redigoval a doslovy jsme psali s Milanem spolu. To víte, že jsme přitom někdy sedli na Vikárku, ale že bychom se zpili, to nevím, ale někdy jsme dost dobrodružně psali, aby knížka mohla vyjít. Tak třeba Měsíc nad řekou – tam jsme vymysleli, že Šrámek tu vlastně řeší společenský problém vztahu mezi mládím a stářím. No a aj takové divoké nápady se tam do těch doslovů dostávaly...

Ale ještě ke Šrámkovi. Chodil jsem k němu do bytu, protože on odmítal vůbec vycházet poté, co viděl v nějakém kině Hitlera. Byl jsem posledním z mladých, kteří ho navštěvovali. Vyhledal jsem ve starých časopisech jeho anarchistické básně. Šrámek se divil, ale říkával: Když vás to baví... A byly tam některé opravdu kouzelné verše, třeba: „Slečny mají jarní šaty./ Pokropili ulici./ A mně je tak velmi smutno/ po včerejší opici." A takové podobné verše tam byly. Někdy na začátku 50. let se potom díky Kamilu Resslerovi – předsedovi spolku bibliofilů – podařilo ty anarchistické Šrámkovy básně u Ládi Fikara ve Spisovateli vydat. Rok si nepamatuju, ale jmenovalo se to V boj!

No a když Šrámek zemřel, tak se paní Šrámková bála, že jí do bytu někoho nastěhují, tak mě pozvala, jestli tam nechci bydlet. Já na to, že se přestěhuju, ale že musíme vybudovat jeho archív.

Já jsem si Šrámka skoro přivlastnil a když Krška točil v Písku Stříbrný vítr, tak já jsem se tam rozjel mu vysvětlovat, že ve scénáři se odchýlil od knihy. A když E. F. Burian uvedl jeho Hagenbeka, udělal si závěr podle svého a já zas za ním, že to není Šrámek.

A dali na Vás?

Ale kdepak! Jde jenom o to, že jsem tam šel. To já jsem dělal vždycky. Tak jsme jednou byli se Svatoplukem Horečkovým v Poděbradech. No a na kolonádě jsme potkali Zdeňka Nejedlého. Tehdy vycházela v Mladé frontě edice klasiků a já jsem měl rád Heyduka. A tak jsem z Heyduka pro tu edici udělal výbor a oni řekli, že to není autor, kterého by jim schválili. A tak já jsem ho zastavil a zeptal se ho, jako ministra, který k tomu má co mluvit, proč by Heyduk nemohl v té edici vyjít. Nakonec vyšel můj výběr až v 80. letech v Českých Budějovicích.

Ostatně, Vaše redakční a editorská práce, to nebyl jenom Šrámek....

No ano. Později jsem se dostal k přípravě trojsvazkové reedice avantgardního slovenského časopisu DAV. Tehdy se ani nevědělo, kolik čísel vlastně vyšlo. Já jsem to tedy v cenzurním archívu postupně dával dohromady, podařilo se mi sehnat i necenzurované texty z první republiky. No a Laco Novomeský mi k tomu napísal predslov. Vyšlo to v roce 1963 a tu edici si nemohl koupit každý, jenom instituce. No a když potom v druhé polovině šedesátých let byl DAV v kurzu, představte si, že ti, kteří o něm nejvíc mluvili, si na moji práci ani nevzpomněli! Ale Laco

Novomeský mi při přípravě té edice moc pomáhal, hlavně v luštění pseudonymů. No a když on se pak vrátil z vězení, tak ti, kteří mu nejvíc ublížili, ho pak halasně vítali a mně říkali, co že se to chcu k němu vetřít! Ale co, já jsem věděl a on taky...

Tak mě napadá,možná je to moc jednoduchá spojnice, jestli Vás z Prahy a potom z Bratislavy vlastně nevystrnadily ty ostré lokty. Já někdy aspoň podobné pocity mívám a docela Vám rozumím. Ten návrat sem, mezi klidné kopce...

Ale to zase ne. Já mám pořád před očima Seiferta, když teď tak o tom mluvím a trochu jsem se rozčílil. Když se ho dcera ptala, proč nepíše i o těch zlých, krutých věcech, on vždycky odpovídal, že co bylo škaredé, to netřeba vzpomínat. To vím, protože jsme s jeho dcerou v kontaktu. No aj já jsem pak v 90. letech dostal jakousi složku,ve které jsem zjistil věci, které jsem snad ani vědět nechtěl, ale to nechme.

To spíš bylo zajímavé, že když jsem měl o někom psát, musel jsem za ním a po jeho stopách. Když jsem psal o Jilemnickém, dokonce jsem našel jeho první lásku, která ale byla celá červená, když jsem ji vypátral a řekl, že jí Jilemnický věnoval 99 koní bílých. No a když jsem nakladatelství Jilemnického odevzdal, tak chtěli Olbrachta a Majerovou.

A Vy zas po stopách...

Ano. Ale to Vám řeknu. Starosta Semil nejnověji prosadil, že Olbrachtovi odebrali čestné občanství za to, že pokryteckým způsobem propagoval bolševismus! A ten starosta přitom na Olbrachtovi vyštudoval! Disertační práci dokonce o Olbrachtovi napsal!

To jsou jistě věci, které by stačily na další rozhovor, ale já se teď pokusím naši řeč stočit jinam. Co Vy a regionální kultura? Uznáváte vůbec ten pojem a rozumíte mu? Já totiž mu nerozumím...

Já ho hlavně moc nepoužívám. V každém regionu jsou přece lidi, kteří mají talent a vyniknou, pak je pár lidí průměrných a jsou samozřejmě i mnozí ti, co jsou hluboko pod ním. Ale rozpoznat je, to záleží na kulturnosti daného prostředí, jestli chcete, regionu.

Když já jsem třeba začal s tím mapováním Frenštátska a Beskyd ve druhé polovině 90. let, setkával jsem se s nepochopením – proč já vlastně takové věci dělám? Ale já jsem tomu vůbec nerozuměl. Protože za prvé – Četyna. Ať je to jak chce, aj dneska je to přece čtené. Tu sílu

si zachoval. Hlavně ty jeho Besedy na staré valše.

Druhý autor,o kterém jsem psal, byl Josef Strnadel. A ten přece svými lyrickými prózami patří do celonárodního kontextu.

Třetí věc, to byl takový výbor. Halas a hlavně Seifert. No a jeho frenštátské balady – o tom snad nikdo nebude říkat, že jsou věcí regionální,okrajovou. Další – František Horečka – vždyť jeho pohádky vycházely v Albatrosu! Poslední hotová věc, to je ten můj Kalus – už jako tkadlec zaujal verši v Lumíru. A vážily si ho osobnosti jako Svatopluk Čech, J. V. Sládek, Růžena Svobodová a mnozí další, tak jakýpak regionalismus?

No a poslední věc,na které pracuju, je Jan Drozd – vždyť když vyšly v exilu pod pseudonymem Jan Pastor jeho Emauzy, mluvilo se o něm jako o jednom z nejzajímavějších českých prozaiků.

Tomu rozumím. Mně se totiž někdy zdá, že do jakési společné skupiny regionálních autorů patří všichni, které neznají v Praze a dalších metropolích...

No, já jsem už zažil jednu takovou satisfakci. Jedna literární historička se mi nedávno omluvila, že zpočátku tu moji práci pokládala za něco zbytečného a podřadného a teď sama zjišťuje, že by si o této části literatury měla udělat pravdivější obrázek. A to je dobře.

A poslední otázka. Vím, že se chystá Vaše knížka jiného rázu. Satirické verše to budou...

Ano, já jsem k tomu přišel tak. Budu mít 77 roků a to je pro mě takové magické číslo. Říkal jsem si, jak si to připomenout. A pak jsem si vzpomněl na ty svoje dávno zapomenuté satiry. Před pár lety mi vzpomínku na ně oživil jeden pořad, co se dělal v Opavě a jmenovalo se to Všichni krásní blázni, a tam se některé ty moje satiry četly. A tak jsem si to sám vydal, jako takové připomenutí.

No co, už nejsem nejmladší, což jsem si ostatně uvědomil teď v Novém Jičíně. Seděl jsem tam v archívu a tak jsem se do těch listin zahrabal, že jsem málem propásl autobus. Zadívám se na hodinky a – za 18 minut mi to jelo. Tak jsem honem sbalil svoje věci a přes celý Jičín na autobus. A stihl jsem to za 15 minut! Jenomže mně teď oteklo koleno a hrozně to bolí. Už si prostě budu muset hlídat čas...

Ptal se Jakub Chrobák

HOFMANN SE DVĚMA „N“ A SCHNEIDERKA

Dalibor Malina

V září uplyne 100 let od narození jednoho ze čtyř malířů ze Soláně, kteří nevysoký kopec nad Velkými Karlovicemi proslavili. Přivedli, či lépe přiváděli tam od 30 let minulého století i kus Evropy s výtvarným uměním, které se rozpínalo do prostoru s velkou vervou a vyvolávalo upřímný a zcela mimořádný ohlas i ve veřejnosti. K Hofmanovu jubileu vyjde koncem roku v nakladatelství Dalibora Maliny ve Vsetíně vzpomínková kniha na tohoto malíře pod názvem Krajiny života Karla Hofmana. Ukázka, kterou předkládáme čtenářům Textů, je z kapitoly Soláň.

–dm–

S odstupem času míváme tendenci vztahy mezi umělci dotvářet v harmonické, bezproblémové, bezkonfliktní, idylicky vyhlížející příběhy. Ano, malíři ze Soláně se navštěvovali, debatovali a polemizovali, bavili se. Jejich vztahy však procházely obdobími, ve kterých převažovalo niterné porozumění, střídala je však období napětí i jisté konkurenční podezíravosti. Méně harmonické časy byly spjaty s jejich rozdílnými možnostmi společenských a uměleckých kontaktů, rozdílnou mírou nezbytné informovanosti o změnách a tendencích v činnosti Českého fondu výtvarných umění a jeho prodejní organizaci Díle, a samozřejmě s klimatem politickým, ostře diferencujícím loajální umělce od vzdorných individualit. Malíř Schneiderka s Hofmanem byli přátelé (nepřátelství by sotva vyústilo po Schneiderkově smrti k rozhodnutí rodiny prodat dům s ateliérem na Soláni Karlu Hofmanovi), jejich vztah byl však provázen trvalým, a nutno dodat, že neskrývaným napětím, pramenícím z rozdílnosti povah a vztahu k celé umělecké obci a institucím, které ji reprezentovaly. Hofman v době, kdy už Schneiderka zcela zdomácněl na Soláni, žil intenzivním společenským a uměleckým životem ve Zlíně a později v Uherském Hradišti a zapojoval se do činnosti struktur uměleckých spolků a Fondu. Schneiderka žil na Soláni, pokud se týká přímých uměleckých kontaktů, poměrně osaměle. Ač byl také členem Českého fondu výtvarných umění, dráždil svou ironií a přímostí jeho představitele. Ti pak Schneiderko-

vu přítomnost nevyhledávali, což s sebou neslo i důsledky existenční. Dokládá to jeden z dopisů z dochované vzájemné korespondence, který Schneiderka napsal Hofmanovi v květnu roku 1955:

Milý Karle Hofmanne, (Schneiderka psal zatvrzele v Hofmanově jméně nesprávně dvě „n" – pozn aut.)

pěkný pozdrav z hor, div ne zasněžených. Temperatura se drží kolem nuly a včera 2x sněžilo, přitom jsou stále kalné a chladné větry, takže i ta nádeničina, kterou od jara do zimy mám, se dělá špatně.

Ruce mám oteklé, protože jsem na tu rozlohu sám a musím odnést v koších metráky kamene, který každý rok přes zimu narostl.

Předjaří a jaro nezachytil jsem malířsky, anžto nemám za 30 let výtvarného života poprvé v roce 1955 ani trochu materiálu.

Držel jsem se od roku 1948 hrdinsky, ale teď se nestydím přiznat, že jsem v koncích, ovšem tomu nejsem vinen já, ale doba.

Je dobré, anebo pěkné, dělat ze sebe proletáře a straníka, jak to dělá Kr., když to nese milionky. Hospodářská výstava mu vynesla, jak pravil Fu., 3 mil.+ titul a kolik mu vynese zase spartakiáda. Charakter za každého režimu dost.

Do práce pro Fond jsem se nedal, nedostal jsem směrnice ani peníze, ačkoliv dnes je je 18. máje a já nic nemaje.

Tož mezi deštěm a sněžením hrabu kamení, spravuju plot a řežu drva atd.

Kolikrát si vzpomínám na ty, kteří si to špacírují po městech a tu a tam si odskočí na deci a chlebíček, jak já tu bídně, ale chlapsky žiji.

Připadám si jako Jugoslávci, kteří jediní ze všech Slovanů mají čest a charakter, a mám takové přísloví – duj větře, však na chlapa duješ.

Sachrovi se minulý týden odstěhovali velmi pilně do Vizovic na nějakou hospodu, a tady máme staršího člověka s rodinou velmi početnou (jde o střídání vedoucích na chatě Soláň, kterou malíři také často navštěvovali – pozn. aut.) *Já na chatu jdu jenom pro poštu a tož zatím nevím nic bližšího.*

V Hradišti je asi teplo a jste zdraví doufám a dej to Bůh.

Pěkně Vás všechny pozdravuji. Tvůj

Al.Schneiderka

SIMONA ŠÍPOVÁ

Hlava plnená hlúposťami

Ak existuje niekde na tomto svete raj, mne sa určite nikdy nepodarí nájsť ho. Raj je plný šťastia, a to som zatiaľ nevidela nikde. Akoby som aj mohla, mne sú všetky dvere zatvorené. Mám svoje bezvýznamné miestečko na tomto svete, z ktorého sa pravdepodobne nikdy nedostanem. Vlastne ani nemám čas rozmýšľať nad tým, ako sa z neho dostať. Napríklad dnes. Dá sa v zime premýšľať? Ráno som ešte za tmy vyšla do toho mrazu. Kým som sa dovalila na železničnú stanicu, takmer mi odpadla hlava. A ešte si idem v sukni. Chcem spraviť dojem na našu španielčinárku. A nie som v tom sama.

Na skúšku prídeme všetky v sukniach. Jane bolo zima, tak si ju nesie v kabelke. Musíme predsa zapôsobiť. Keď si tak spätne spomínam na ten deň, v podstate sa to nepodarilo ani jednej z nás.

Zišli sme sa tu len dievčatá. Napísali sme sa na prvý termín, aby sme to mali z krku a mohli sa plne oddať teórii literatúry. Je to odporný predmet pre človeka, ktorý má literatúru rád. Vezme vám to všetky ideály.

Helena, jediné dievča na tejto škole, s ktorým sa dá rozprávať o všetkom, mi po tisíci druhý raz oznamuje, že to vzdáva. Poviem jej na to, že bojovať sa musí. Sama tomu neverím, ale tieto frázovité lži niekedy zdvihnú náladu. A ona mi odpovie, že nemusí. Že je lepšie nechať sa len tak unášať bojom druhých. Asi pre toto ju mám tak rada.

Všetky baby sa zhodli na tom, že Vianoce boli príšerné a Silvester nudný. Teda nie úplne, ale mohlo to byť aj lepšie. Ja som radšej mlčala, lebo som im nechcela zobrať chuť do života mojimi zážitkami.

Po vyhodení z aj tak nedôležitej skúšky sme šli každá domov. Žiadna kolektívna kávička ako v televíznom seriáli. V reálnom živote sa každý ponáhľa domov. Lebo tam si môže robiť, čo chce. Ja som vo svojich dvadsiatich rokoch ešte neprišla na to, čo chcem robiť, a tak doma nerobím nič. Ležím na gauči, pozerám nejakú stupídnosť v telke a čakám na Eda. Môjho priateľa.

Chvíľu je to fajn. Rozprávame si trápnym štýlom, čo sme dnes zažili. V skutočnosti ani ja ani on sme nič nezažili, ale prezentujeme svoj nudný deň tak, aby vyzeral zábavnejší ako deň toho druhého. Ťažko pochopiteľná veta, ale robí to každý. Keby nie, všetci ľudia by mlčali.

Chvíľu je to fajn. Kým sa nepomilujeme. Milujeme sa, aj keď sa mi dnes vôbec nechce. Pretože nemá zmysel odporovať. Vyzeralo by to asi takto: Áno, ja to chápem. Nemusíme sa milovať, keď nechceš. To sa stáva. To je normálne. Jasné. Môžeme sa rozprávať. Tak by sme sa takých desať minút rozprávali a potom by to bolo takto: Tebe to vôbec nechýba? Ja viem, že ma už nemiluješ. Hnusím sa ti, však? Tak ja už pôjdem. Keď na mňa budeš mať náladu, zavolaj. Ale nezaručujem ti, že to zdvihnem. Alebo druhý variant: Máš 20 rokov a chuť na sex dvakrát do mesiaca. Podľa mňa to nie je normálne. Mala by si sa liečiť. Zájdem s tebou k sexuológovi. Ale aj tak viem, že chyba je vo mne.

A tak sa milujeme. Dokonca je to chvíľu príjemné. Kým ma to natriasanie neprestane baviť. Snažím sa tú ľahostajnosť skryť, aby zo mňa nebol sklamaný. Ale Edo zo mňa nie je nikdy sklamaný. Ja som zo seba sklamaná. Nerozumiem si. Z vášne prechádzam do stavu apatie. Keď si len predstavím, že sa bozkávame, je mi na vracanie. Zdá sa mi to také nechutné... V takýchto chvíľach sa vždy otočím. Vyzerá to sexy a vôbec na to nemusím myslieť. Myslím na zajtrajšok. Čo si asi oblečiem? V žiadnom prípade si zo mňa neberte príklad.

V stredu večer som pozvala svoje kamarátky na pivo s borovičkou. Mala som nedávno narodeniny a ešte sme nemali čas si niekam vyraziť. Máme taký zvyk. Keď má jedna z nás štyroch sviatok, pozve tie ostatné a ideme si vyhodiť z kopýtka. Hoci v stredu sa ťažko vyhadzuje z kopýtka.

Cestou domov pešo z druhého konca mesta som osamelo premýšľala. Najlepšie je premýšľať osamote. Keď začnem premýšľať v spoločnosti, všetci si pomyslia, že som nudná a neznesiteľná. A prišla som k takémuto záveru: S Edom nemôžeme byť šťastní. Ak nám to dlhší čas klape, Edo vždy povie alebo urobí čosi, čoho sa chytím a vytočí ma to do nepríčetnosti. Väčšinou navrhnem rozchod, aj keď to tak v skutočnosti nemyslím. On mi začne oponovať, čím vo mne len silnie odhodlanie skončiť to. Konanie v návale hnevu je skrátka moje. Nemôžem za svoju prchkosť... Vlastne môžem. Krímim ju v sebe. Som vzťahová masochistka.

Ráno sa budím s boľavou hlavou, stresom z toho, že sa musím učiť a nemám už ani na cigarety.

Idem do mesta. Kúpiť si čapicu, nech sa už v tomto mraze nemusím obávať, že „stratím hlavu". Kráčam si tak ulicou s arogantným výrazom

na tvári a snažím sa nevšímať si okoloidúcich. Ale nemôžem byť úplne odosobnená od okolitého sveta. Bojím sa, že mi tvár zasiahne nejaká poletujúca igelitka alebo to do mňa napáli holub – samovrah. Tá dnešná doba!

Cestou z obchodu (s čapicou na hlave) mi napadajú rôzne verzie obávanej skúšky. Ak nebudem vedieť odpovedať, poviem napríklad, že som tichý typ. Alebo že mám priveľmi navreté hlasivky a bolí ma, keď rozprávam. Alebo... Už mi vlastne nič nenapadlo.

Mám ešte tri noci na vtlačenie si pár stoviek strán do hlavy. Edo ma volá von odreagovať sa, mne sa nikam nechce, on mi povie, že som pesimistka a urazený mi položí. Áno, som pesimistka. Neviem, prečo má tak veľa ľudí problém prijať túto skutočnosť. Všetci chcú byť optimisti. U mňa je to asi takto: Striedajú sa mi obdobia totálneho pesimizmu a predstieraného optimizmu. Musím uznať, že herečka som dobrá. Niekedy uverím aj sama sebe. Nie náhodou sú všetci ochotníci optimisti. Hrajú to. Ale ja som im to nezožrala.

Edo mi to často vyčíta. Že som neveriaca. Nie len voči ľuďom, neoslovila ma ani žiadna viera. Ani viera v seba. Plus k tomu mám ešte odpornú povahu. Som stále nervózna, som vznetlivá a často svoje konanie ľutujem. A viem, že sa nič nedá vrátiť. Nie som typ človeka, ktorého keď niečo trápi, uľaví si. Ja to nedokážem. Nepomôže mi, keď svoje trápenie vykričím, vykopem, ani keď sa s ním niekomu zdôverím. Namiesto toho v sebe bolesť dusím. A ona sa väčšinou sama postaví kamsi dozadu. Z dohľadu. Alebo nastane explózia emócií. Zvyčajne si to odtrpí Edo. Už si na to zvykol.

Tri dni mám tráviť učením. Tri dni trávim relaxom. No jasné, že si do hlavy vtĺkam aj vedomosti, ale potom si zapálim jointa a spoľahlivo si z hlavy vymažem všetky prebytočné informácie. Keď to takto pôjde ďalej, stane sa zo mňa taký „prostý človiečik". Nevadí, za ten pocit nezávislosti to stojí. Váľam sa v posteli, napchávam sa jedlom, ktoré by som za normálnych okolností do úst nedala a schválne vyhľadávam prízemné seriály. Nenamáham si mozog náročným dejom a „neriešiteľné problémy dokonalých hrdinov" mi sú smiešne. Asi sa dám na herectvo. Alebo na réžiu. Keď môže byť trhákom film, kde ľudí škrtí sprchovacia hadica, čo by potom boli sfilmované pochody v mojej hlave?

Nastal deň tretí. Prekonám žalúdočné ťažkosti a na stanici sa stretnem s Helenou a Stelou. Stela je neuveriteľne zaostalá žena. Trvá večnosť, kým zo seba vysúka zmysluplnú vetu. Cestu vlakom si

s Helenou krátime vtipkovaním. Robíme si srandu zo všetkého. Priznávam, že zbožňujem čierny humor. Stela sa pretvaruje, že sa učí. Nechápem, prečo to robí aj pred nami.

V škole sú všetci akýsi siví. To bude tou hnusnou sivou Bratislavou. Celkom ma upokojuje, že medzi nami nie je žiadna hviezda. Myslím tým superšprta alebo superšprtku, miláčikov profesorov, terče závisti a ľútosti. Zišla sa tu skupinka normálnych ľudí. Pesimistov. Alebo realistov? Všetci sem prišli s tým, že majú nulovú šancu. Tak načo prišli? Ale veď to je jasné, že nádej umiera posledná. Preto som tu.

Aby som sa dostala do druhého levelu, musím zvládnuť prvý. Test. Vravím si, mysli ty koza! Aj by som myslela, ale nemám čím. A preto ma udiví, že som sa dostala do druhého levelu. Stela nie, hehe, nemala sa pretvarovať. Premýšľam, ako to zvládnuť.

Keby sa tak škola dala platiť sexom...

Druhý level je náročnejší v tom, že musím vydržať istý čas hľadieť na profesorovu kapustnú hlavu. Úloha je ťažká, misia mimoriadne náročná, ale nie nesplniteľná. Len treba správne odhadnúť situáciu, použiť vhodný pohľad a je to.

Keď sa za mnou zatvoria dvere kabinetu, odhodlanie zvíťaziť zostane za nimi. Po položenej otázke zaťato mlčím. Môj šedivý profesor kýve svojou hustou hrivou. Položí druhú otázku. Neviem sa vyjadriť. Zapicháva do mňa svoje čierne očká. Vyzerá to tak, že ho snáď aj prehovorím. „Ale to písmo! Keby ste mali aspoň úhľadné písmo!" „Ja viem, škrabopis. Ale niekde som čítala, že škaredé písmo značí inteligenta. No, asi to bola tlačová chyba." Toto ho dorazilo a poslal ma preč. Našťastie so známkou v indexe. Tak, a máme to za sebou. Určite ani on nemal záujem vidieť moju „sympatickú", záujmom prekypujúcu tvár znovu.

Zvládla som najťažšiu skúšku. Mnoho spolužiakov mi závidí. Mala by som na seba byť hrdá. Byť šťastná. Ale necítim nič. Nič.

Šťastie závisí od človeka. Šťastní ľudia sú šťastní, pretože chcú byť šťastní. Vedia, ako na to. Sú o tom presvedčení a s radosťou o tom presviedčajú svoje okolie. A to je ubíjajúce. Preto je medzi nami toľko samovrahov. Majú ich na svedomí takíto šťastlivci. Ja chcem mať svedomie čisté.

hoolh123

Simona Šípová (20 let), studentka literatury na FF Univerzity Komenského v Bratislavě, tato povídka získala 2. místo v soutěži Literární květen.

...JSEM KOMPAKTNÍ DISK S HLASEM UMBERTA E., KTERÉHO ZNÁTE JAKO AUTORA KNIHY „DOMINANTNÍ AKTANT OČIMA DÍTĚTE U SANKOFFA"

(1

UMBERTO E. SE VYDAL DO SVĚTA VYŘEŠIT S KONEČNOU PLATNOSTÍ TZV. ŠIFRU MR. LEONARDA

(2

VZHLEDEM K JEHO SCHOPNOSTEM JE JASNÉ, ŽE SE VYVARUJE VŠECH ALBÍNŮ A TEMPLÁŘŮ...

(3

© Michal Jareš

... KAŽDOPÁDNĚ TU PRO VÁS ZANECHAL NÁSLEDUJÍCÍ VZKAZ:

„JAK TO MYSLÍTE, PANE BROWNE?“ NE, PROMIŇTE... I KOMPAKTY MAJÍ SVÉ DNY... TEDY TENTO VZKAZ:

(4

„JSEM POZVÁN NA NĚJAKOU UZAVŘENOU VEČEŘI.“

(5

„VZHLEDEM K TOMU, ŽE MĚ TU NIKDO NEZNÁ, MOHU DÁT PRŮCHOD SVÉ TRANSVESTII.“

POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ (6

Podzimní beseda

Je v nás všeho plno:
výživného ovoce pro zdraví
hrdinských stromů na stráži
rozhovorů ohníčků
A my ještě
otevíráme zásobník s pamětí
dat, míst, názvů a osob
sedíme v houpacích křeslech fantazie
my ještě živí
a vy jako živí
veselíme se
v srdci svítí hořící keř
zpívá pták který neodletěl
my na věky v bezpečí

Když čekáme na podzim

Já
tady
v teplých krajích
tak bílý a červený
neumím odpovědět
jak chutná
podzim
jak voní
mlha
babího léta
jak se ukládá ke spánku
trnitý hloh
jak v sýpkách
šustí obilná zrna

Když poznám
pravdu o rudém listí
zabaleném do soumraku
s čápem neodletím

Překvapení

Slunce s cigaretou žáru
v šatech z pýchy
přijelo vozem
jiskřivého jasu
pištění pneumatik
z mraků
sto koní si sedlo pod kapotu

Náhle vlhká tma
odpoledne

To nás podzim
navrátil

Víme totiž
že světelný hluk
nemá dobrý vliv
na kvašení zelí

Pořádky

Náhodou
jsem nahlédl do sebe sama
ke štěstí
mim stačí městečko s uličkami
mlha
bota, bouřky
zaprášené fotografie
tváře zasuté v paměti
účty, rady, splátky
reklamy a rány
volání o pomoc
ach
a
ona
jenom má
obalená teplem těla

Unavený uklízením
srovnávám se s tebou
a zůstávám
mužem

Nic

Za tiché noci přišlo nic
Za jasného dne nic vstalo
bolelo trápením
a naplňovalo touhou
Spoře oblečeno do třech písmen
tolik se chvělo zimou
i prázdnem
nenaplněné
ubohé a zbídačelé
jako uschlé srdce milence
Spadlo nic do moře nasycenosti
do plnosti do konce
do dna
Rozprostranilo se ale nic nerozvinulo
od lesa po lidské slzy
Až smíchem ze sytosti puklo

Z polštiny přeložil Libor Martinek

ADIN LJUCA

Mlynář

Už nemohu
ze vzpomínek přivolat hlas Jusufa mlynáře
Neumím ho oddělit od zurčení vody
a skřípotu mlýnského kamene

Pamatuju si jen obrazy:
do trávy odložené sedlo
sedlák rozvazuje pytel
kůň z řeky pije

Dřevěný mlýn se chvěje, ale obraz je jasný:
skrz otvůrky prosakují paprsky světla
a vlamují se do hlučné polotmy
v níž na mlynářovu čapku a zástěru
sype se měkký obilný prach

Zrní semleté v prach
A dny
Prach prachu
Slyším otcův hlas

Přeložil Jiří Hrabal.

Adin Ljuca (1966) – bosenský básník, prozaik a překladatel; narodil se v Maglaji v Bosně, v Sarajevu vystudoval slavistiku a knihovnictví; od r. 1993 žije v Praze a pracuje ve Slovanské knihovně. V češtině mu vyšly dvě knihy: básnická sbírka *Hidžra* (1998) a soubor povídek *Vytetované obrazy* (2005). Do bosenštiny přeložil knihu J. Štětiny *Století zázraků*.

VJAČESLAV KRYŽANOVSKIJ

***
Nedávno jsem četl jeden básnický almanach.
Co je na tom zajímavé.
Jestli se nad mými opusy někdo rozčiluje tolik,
(a já vím, že takoví jsou, znám i jejich příjmení)
jako mě tam některé přímo vytočily,
tak proč se nás – píšících – tolik urodilo?
No tak dobře.

Přeložil Jakub Grombíř

Vjačeslav Kryžanovskij (1972), básník ze Sankt Petěrburgu

OLDŘICH KUTRA

…

Až s jitrem lesklá ocel
na jitrocel padne
najdu tě
ranním kovem vlahou

…

z takových dnů
je nejhůř
když se mince
otočí pannou
a sladko už nezesládne
potom už jsou jen
dnové na dlani s ptáčetem
neopeřeným až k vyplašení

…

A když se nebe zavře
A když se ústa zavřou
když mlčí i knihy
je k nesnesení
nic
a z toho nesnesení
se třese

…

Ta rána
Vlk v tobě vije
Víno je chladné
a řízlé
Kohouta nedožije

Ta rána
Vlk v tobě zeje
Kdo nehtem tě znamenal
A kdo tu vinu
dlaní neprolije

Oldřich Kutra, narozen 26.února 1983 v Uherském Hradišti; střední průmyslová škola; Slezská univerzita v Opavě 4. roč. knihovnictví, 1. roč. Česká literatura.

JEN TAK

Byl jsem při básni: jedno májové úterní poledne jsme vycházeli s Laďou Soldánem z restaurace Tiskárna v Opavě a proti nám se tyčily dvě překrásné dívčí nohy. Když se přibližily k tomu bodu, ve kterém nám měly zmizet ze zorného úhlu, vzedmul se v Laďovi básník. Zastoupil těm nádherným dívčím nohám cestu a řekl jim: Slečno, slečno, ty Vaše nohy! Ale já už ne! Báseň se o ty nohy rozpleskla a chodí s nimi dodnes…

Byl jsem s básněmi: Petr Král píše verše. Ale! Když s nimi chvíli jste, hrozí vážné nebezpečí, že svět Vás začne znovu půvabně oslovovat, že bude vábivě svítit, že Vás bude vzrušovat. Zkusil jsem to – v zahradních restauracích trávím víc času, než je zdrávo, protože soumrak v pivu voní, ujíždějí mi vlaky, protože se znenadání zastavuju a hledím, nespím, protože mi v uších neodbytně zní hudba valící se tak jako vajíčko: zpočátku táhle, pak se ztopoří, rychle překulí a znova se vrátí do pomalého rytmu: „hřebík ve dřevě lavice jak čeká svou příležitost,/ chvíli/ kdy si o něj v pustině večera někdo natrhne šaty/ nebo kůži a dokončí tak kdovíjakou dávnou válku"… víc ve sbírce *Přesuny*.

Dotýkal jsem se básně: Andrejka, když se po dlouhém a táhlém převalování zklidní a usne, je překrásná. Tiše, opatrně nadzvedávám společnou peřinu, ještě se podívám po tmě pokoje, uličnicky, aby nikdo neviděl… pak se dotknu požehnaného břicha. A – je tam!

Jakub Chrobák

JAKUB CHROBÁK

Rodná noc
Mojmíru Trávníčkovi

Sítem zábradlí
prorůstá měsíc
vábený bludičkami narcisů
a tříská bělobu
do pupenců
vykružujících
melodii hor.

PAVEL LUDVÍK

Letní siesta

Znovu je tu léto. Slunce, já a strom, pod kterým právě ležím, jsme se opět setkali v jedné přímce. Světlo spaluje prach z listů na vrcholu stromu a jeho pozůstatky odnáší vítr do trávy. Leskne se jako světlušky se sněhovými krystaly místo krovek. Voníš, ale taky mě škrábeš v očích.

Nikdy jsem nevěřil, že to potrvá tak dlouho. Snad každou vteřinu jsem toho chtěl nechat, prostě vstát a jít domů. Říkám domů, i když už nějakou dobu přesně nevím, co to slovo znamená. Je dokonce možné, že jsem to nevěděl nikdy, nebo že jsem přinejmenším nikdy žádný domov neměl. Předříkávám si to slovo v tanečním rytmu blýskavých hvězd, ale rozumím mu čím dál méně. Vybavuje se mi hrad z cihel a hlasy, které nepřipomínají šustění Listí vůbec ničím. A každá vteřina ticha je tam neskutečně těžká, nerozplývá se pod cudným měsíčním zrcadlem jako tady, ale houstne a kypí, a do vzduchu vypouští falešné jedovaté medúzy. Jestli to bude trvat ještě chvíli, zaplaví celý domov a bude konec. Hlasy nadobro utichnou a z domova zbude jen obrovitý střep, který pálí již na pohled. I ten měsíc před ním sklání zrak.

Proč bych se na takové místo vůbec chtěl vracet?

Je léto a pozoruji oblohu posetou mramorovými schodišti, na které nedosáhnu, ani když se snažím. Za několik hodin je rozfouká vítr a já se dozvím, že ty schody nikam nevedly. Vím to jistě, protože se mi to stalo již mnohokrát. Svou tajemnost(jen zakrývají blankytné nic. Obdivuji se tomu modrému snu, šlechetné Ofélii utopené ve svatebním závoji, ale přesto se cítím podveden. Schody by vždycky měly mít svůj cíl.

Dobře vím, že kdybych přestal mluvit, už bych nikdy nezačal. Třeba by se mi podařilo zašeptat omluvu nebo odfouknout pavučinu, která by se mi jistě objevila před ústy. Obzvláště v létě. Ale šeptal bych jako květina, když potřebuje napít.

Kazuki, proč se mnou nemluvíš? Zase se schováváš. Nevykrucuj se, je to na tobě příliš znát.

„Vychladne ti čaj, Kazuki."

Počkej ještě chvíli, Yumítzko, dopíšu od-

stavec a půjdu za tebou. Nedělám ti to naschvál, nechci ti ublížit. Navíc dobře víš, že nemám rád, když jde z čaje kouř."

„Připomíná ti to osvobozenou lidskou duši?" Ty jsi přece takové dítě, Kazuki. „Ne, připomíná mi poraněného delfína."

Oba jsme se zasmáli a naráz ztichli. Protože na psaní pohřebních oznámení nic směšného není a je k němu potřeba plné soustředění. I když je roznáší delfín.

Ale víš co, Kazuki? Ty nepíšeš žádná oznámení, takové věci už máš dávno za sebou. Zemřela jsem minulý rok v lednu, vzpomínáš?

Píšeš o mě, o Yumítzce, představuješ si, že jsem tady s tebou a povídáme si o hloupostech. Dříve jsme toho tolik nenamluvili. Chceš, abych se vrátila? Neboj se.

Když jsi umřela, vracel jsem v myšlenkách často do těch letních dnů, kdy jsem byl mladý, toulal jsem se pod pražícím sluncem a Lenošil v chladivém stínů osamocených stromů.

Říkal jsem si, že když jsem už dotlačil svůj život tak daleko, že se teď už mohu snažit méně, že není třeba tak lpět na každém pohybu, na každém slovu, není třeba je všechny prožívat jako tak hrozivě své vlastní. Chtěl jsem se stáhnout do ústraní, do svěžího snu se sluncem a loukami, a nechat svůj život plout dál jako plachetnici se staženými plachtami. Mel jsem zkrátka dojem, že jsem již stál u kormidla dostatečně dlouho, aby si na mě příroda zvykla a vzala mou přítomnost konečně na vědomí. Věřil jsem, že mě někdo brzy vystřídá, ale takhle to zřejmě ve světě nechodí.

O kapitánskou pozici jsem nikdy nežádal. Prostě mi dali do ruky kormidlo a „dělej si, co uznáš za vhodné, Kazuki." Dokonce mě oslovili tímto podivným jménem, které jsem nikdy předtím neslyšel. Zpočátku jsem to vnímal jako velikou čest. No řekněte: moře, zpívající sirény a stožáry tyčící se do takových výšek, že mě jímala závrať. Nádherná představa.

Vyhýbal jsem se bouřím a útesům, nemohl jsem připustit sebemenší nepříjemnost. Vůči svému zaměstnavateli jsem totiž cítil obrovskou odpovědnost. Přece jen šlo o mou první plavbu a nechtěl jsem zklamat jeho projevenou důvěru. Ale v koutku duse jsem si kladl otázky: „Co po mě vlastně chce? A proč si vybral zrovna mě?" V takových

věcech by mel mít každý člověk jasno, jinak rychle ztratí klid a po nocích bloumá palubou jako duch.

Ale práce na lodi je velice náročná a mně se nikdy nepodařilo vyšetřit si delší čas, abych se nad těmito problémy mohl pořádně zamyslet. Navíc jsem tady na všechno úplně sám. Posádka se mi rozutekla dříve, než jsem si rozemnul slepená víčka a trochu se na lodi rozkoukal. Možná i tahle má vysněná posádka byla jen přelud a můj rozespalý rozum ji nerozeznal od věčně unikajících stínů racčích křídel.

Tušil jsem, že tato plavba bude dlouhá. Potřeboval jsem si odpočinout, zalehnout pod strom a vrátit se až na podzim.

Pavel Ludvík (1983 v Ostravě), studuje na MFF UK v Praze.

MIRKA LANGEROVÁ

Večer melancholie

Procházím vilovou Libní v kopci. Ze sloupů na mě mávají proužky telefonních čísel.

Hledám podnájem. Hledáme reality v této lokalitě. Hledám hodnou paní k dítěti. Hledá se černý kocourek slyšící na jméno Lucifer.

Procházím dál tím stmívajícím se světem.

Smuteční stuhy rozvlní se kolem mýho těla do větrů.

Hledám štěstí. Hledám lásku. Hledám blízké duše. Hledám alespoň jednu blízkou duši. Hledám samu sebe. Hledám smysl toho všeho.

Tak takhle asi člověk nakonec najde Boha.

Pro mě ale příliš vysoko.

aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie

http://www.aluze.cz

ZPOVĚĎ DÍTĚTE SVÉHO VĚKU

Zwi Batscha, narozený roku 1922 v Olomouci, je bezpochyby osobností s pozoruhodnými osudy: gymnazista, který se dostal na konci třicátých let do palestinského kibucu a později se stal profesorem politologie na univerzitě v Haifě, nyní vydává svoje paměti, nazvané *Ve stopách naděje* (kniha, opatřená na přebalu obrázkem někdejší olomoucké synagogy, je překladem z němčiny). Autor pochází ze starobylého holešovského rodu Bačů, jeho otec byl profesorem na německém gymnáziu, které sídlilo naproti olomoucké tržnici (nyní budova patří Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého). Jako aktivista židovského mládežnického hnutí patřil k několika šťastlivcům, kterým bylo umožněno vycestovat do Palestiny v krátkém období mezi okupací Československa a začátkem druhé světové války, aby vybudovali uprostřed pouště nový ráj na zemi. Batscha vzpomíná na multikulturní atmosféru předválečné Olomouce („Naše generace měla krásné, klidné, zajímavé a spokojené mládí.“) i na svá skautská léta („Ideálem byl venkov. Alkoholem a nikotinem se pohrdalo.“) To nám může leccos připomínat a nad snímky rozesmátých pochodových šiků v obrazové příloze se vnucuje úvaha o zeitgeistu, který byl mocnější než stereotypní představy o národní mentalitě), po druhé světové válce pobýval v Československu jako delegát na pražském festivalu mládeže a mohl tak na vlastní oči sledovat postupnou likvidaci demokracie.

Hlavním problémem knihy je akademicky kožený styl, navíc na úkor srozumitelnosti těkající z jednoho tématu na druhé. Autor chce sdělit co nejvíce, až se mu mnohé digrese vymykají z rukou. Motto knihy zní: „Naděje umírá poslední – Alexander Dubček“. Pochybuji, že právě Dubček tuto větu skutečně formuloval jako první, navíc její aplikace na kariéru bývalého prvního tajemníka KSČ a později velvyslance v Turecku nabízí docela ironické souvislosti. Jakkoliv můžeme chápat, že Batscha viděl v myšlenkách Pražského jara mnohé ze svých mladistvých ideálů, tvrdit o Dubčekovi, že „svůj vliv vždy uplatňoval s odstupem od byrokratického aparátu stra-

ny," je neodpustitelná naivita, jíž by se neměl politolog při veškerých sympatiích dopustit.

Pro leckoho překvapivý je kolektivistický a socialistický náboj, který mělo sionistické hnutí až do roztržky mezi sovětským blokem a Izraelem v roce 1951, kterou způsobila Stalinova protižidovská paranoia i vítězství pragmatického prozápadního křídla v izraelské politice. O rozkolu, který tato událost způsobila v kibucovém hnutí, Batscha píše: „Řecká tragédie není proti tomu ničím." To je smělé tvrzení, které by si jistě zasloužilo podrobnějšího rozvedení, jenže autor jaksi nedokáže skloubit obecné úvahy s konkrétními lidskými příběhy. Vedle něj samotného vlastně nenajdeme v knize plnokrevnou postavu; jako by Zwi Batscha potvrzoval typ myšlení mnoha politických pracovníků, kteří to s lidstvem myslí dobře, ale osudy jednotlivých lidí se nemají čas zabývat.

Batscha objektivně přiznává nedostatky kibucového systému (naprostá ztráta soukromí a absurdní rovnostářství, které vedlo až k patologické závisti), neskrývá však rozladění nad tím, že ze smělého pokusu o nalezení nového společenského uspořádání dnes už zůstala ve stále konzumnějším Izraeli jen muzeální kuriozita. Při dnešním cynickém přístupu k politice je tato kniha zajímavým svědectvím o časech, které braly sebe sama a své iluze smrtelně vážně.

Na sklonku šedesátých let studoval Zwi Batscha ve Frankfurtu nad Mohanem (zabýval se hlavně vztahem mezi německým osvícenstvím a Velkou francouzskou revolucí, se zaměřením na pozapomenutého židovského filozofa Solomona Maimona; mezi Batschovými konzultanty byl i Jürgen Habermas), jednom z center tehdejšího kontestačního hnutí. Pro starosvětského socialistického humanistu bylo jistě nepříliš radostné pozorovat zběsile řádící ultralevičáky, v jejichž podání nabyl anarchismus poněkud fašizujících rysů (včetně znovuvzkříšeného německého antisemitismu). Vzpomeňme ostatně, jak ve svých pamětech popisuje Marcel Reich-Ranicki atmosféru Skupiny 47; literátští apologeti individuální nezodpovědnosti a chaosu se v praxi ochotně podřizovali nesmyslné, ponižující prušácké disciplíně a přes svoji proklamovanou toleranci překvapivě snadno podléhali davovým psychózám a nenávistným kampaním.

Vůbec mě to netěší, ale závěrem se (pokolikáté už?) musím zmínit o zcela nedostatečné editorské práci nakladatelství Votobia. Jako obvykle, počínaje nekvalitními reprodukcemi fotografií přes množství neodstraněných překlepů až po fatální faktické chyby. Autorovi se dá prominout, když se po půlstoletí nepřítomnosti v naší zemi splete a napíše, že Karel Čapek zemřel v prosinci 1939 nebo uvede nepřesně výšku Velké Javořiny, ale alespoň jeden z dvojice zodpovědných redaktorů si těchto lapsů mohl povšimnout, podobně jako třeba zkomolení jména slovenského politika Jána Ursínyho na „Ulczínyho". Kniha tedy splnila jen část toho, co slibovala – Zwi Batscha má jako člověk, který byl přítomen zhroucení mnoha utopií, rozhodně co říci. Kdyby se podařilo odstranit četné redundantní pasáže a odlehčit vypravěčův sklon poučovat o samozřejmostech (zřejmě profesionální deformace), byla by to pozoruhodná výpověď očitého svědka o tom úseku moderních dějin, který u nás není příliš známý: viz vojenská podpora československých komunistů Izraeli v roce 1948, později vehementně utajovaná. Takto máme bohužel v rukou něco mezi nezřetelnou fotografií z památníku a nezáživnou politickou agitkou.

Zwi Batscha: Ve stopách naděje (Vzpomínky olomouckého rodáka v Izraeli), Votobia, Olomouc 2002

Jakub Grombíř

OREL MUCH LAPÁ

V jednom z asi dvou set fejetonů své nové knížky *Bát se a krást* Jiří Dědeček vysvětluje, proč nepíše a nezpívá aktuální protestsongy: „[...] užije-li autor v písničce obraz nějaké krátkodobé politické aféry nebo nedejbože jméno nějakého politika, předurčuje tím vlastnímu dílku krátký život. Song totiž zpravidla umírá s vyřešením afér [...] nebo s odchodem dotyčného politika ze scény. Po několika letech by bylo nakonec zapotřebí zpívat situačně zakotvený protestsong s vysvětlivkami..." („Protestsongy", 35n) Neplatí ale totéž o politických fejetonech, sloupcích či črtách, jak jsou texty - posbírané jednak z tištěných (*Hospodářské* a *Lidové noviny*), jednak z akusticko-auditivních (BBC, Svobodná Evropa) a elektronických (např. *Medea*, *Mobilserver*) periodik - v podtitulu zmíněné knihy

označeny? Proč vůbec vydávat korpulentní soubor článků, které byly psány pod vlivem aktuálního dění a leckdy vyvzdorovány na nechuti k tématu i momentální ztrátě invence? Z jakého důvodu otiskovat texty, jejichž implicitní kontext, bez jehož znalosti často ani nepochopíme, o čem přesně pojednávají, je pro mnoho z nás mlhavý, ne-li už nadobro zapomenutý? Kdo tyto tlustopisy čte, vyjma pošetilých recenzentů? Nechci čtenáře uvést v omyl: jak ještě uvidíme, Dědečkova kniha samozřejmě není politická od začátku do konce, její nezanedbatelnou část tvoří fejetony s tematikou osobní a vzpomínkovou, případně šíře společenskou, a ani ryze politická žurnalistika v mnoha případech rozhodně nezastarala; autorovi se ostatně vícekrát podařilo oblast veřejnou a privátní nenásilně konfrontovat a dosáhnout tak ironického či/a humorného efektu. Přesto si myslím, že značné množství čistě politické (ale koneckonců i nepolitické) publicistiky zahrnuté do souboru mohlo být bez větší ztráty vydáno zapomenutí. Svého zástupce má tato vyvětralá a méně přitažlivá složka knihy bohužel i přímo na přední straně, titul je totiž odvozen z názvu jednoho z vůbec nejslabších textů souboru.

Fejeton je – mohu-li si vypůjčit a parafrázovat slova jednoho českého literárního vědce o madrigalu – tematický všežravec, pozře všechno. A tak Dědeček vzpomíná na koncerty za normalizace i na festival „takzvané mládeže a studentstva v Havaně" v roce 1978, kde při tlumočení podlehl svému příslovečnému sklonu k provokaci a zaměnil francouzské slovo „spojenec", *alié*, za „blázen", *aliéné*, pročež mu bylo tlumočení až do konce pobytu zakázáno („Kuba", s. 92-93); líčí setkání s ruským francouzštinářem, pro nějž okupace ČSSR v roce 1968 stále zůstává oprávněným zákrokem proti kontrarevoluci („Pubertu tanky nezastaví"); reaguje na anonym, který mu přišel poštou; uvažuje o českém zdravotnictví či profesionalizaci armády; ve svém galomansky zabarveném evropanství ironizuje tuzemské odpůrce začlenění země do EU: „Rum se už nebude smět nazývat rumem a kdo ví, zda vůbec bude smět stále tak hnusně chutnat!" („Nestrašte mě Belgií", s. 67); s neskrývanými sympatiemi sděluje své zkušenosti s romským etnikem: „Copak není úžasné, že v tomto nablblém světě celou jednu rasu nelze takzvaně ‚zcivilizovat'?" („Cikánská odpověď", s. 82); nepa-

teticky se solidarizuje s obyvateli bombardovaného Bagdádu; vrtí hlavou nad úspěšnou polistopadovou kariérou bývalých estébáků; ironicky oslavuje „Panenk[u] Barbie“: „Gumová Barbie od Mattela... Co by na ní mělo být lživého? Ona je mi dneska téměř dokonce milejší nežli písně bří Nedvědů k táboráku, její dotek mne laská jako Koljova malá dlaň... (s. 80). Ale mluví také o chalupaření, příhodách s kočkou Růženkou, školním vysvědčení, svých řidičských zážitcích z pražských ulic, abiturientském večírku... Inspirován pajazykem médií i běžného dorozumívání píše jazykové sloupky („Čest, křest, chřest“, „Poznámky k jazyku a stylu novin“, „Šířeji, víceji a lépěji“, „Časové horizonty“) atd. V souvislosti s posledním zmíněným okruhem témat mne napadá, jak by Dědečkova jinak jistě nápaditá, promyšleně užívaná a kreativní čeština obstála před neúprosným pohledem samozvaného strážce jazyka českého Vladimíra Justa. Co by řekl na Dědečkovu, byť ojedinělou, „legitimní obavu“, „politickou kulturu“ či opakované řeči o „korytu“?

Z témat, jimž se Dědeček věnuje, jsem tu zatím uvedl ta spíše nepolitická anebo politická v širším slova smyslu. K soukromějším věcem jako by se autor utíkal, když se mu už „protiví všechna ta slova jako volič, preference, strana, skrutinium, hlasovací lístky...“ („Kočka“, 51). Politika, se mu však bezpřestání dere na mysl, pronásleduje ho, nedá mu pokoj. „Orel much nelapá,“ utěšuje se sice několikrát s Eduardem Štorchem, aby rozptýlil rozhořčení nad nějakým skandálem a vyjádřil svou povznesenost nad každodenní politické dění, ale ve skutečnosti je tomu právě naopak. Někdy se mu politika jaksi samovolně vloudí dokonce i do článků osobnějších – např. v podobě jména známého politika („Cizík“), jindy zůstává v druhém plánu popisu všednodenní situace („Svoloč“). Tu a tam se, jak jsem se zmínil v úvodu, soukromé a společenské vtipně setkají či protnou. Tak třeba ve fejetonu „Myši“ pojednává Dědeček v jednotlivých odstavcích střídavě o boji s přemnoženými myšmi a o předvolební agitaci. Ještě důvtipněji použil podobného principu v textech „Mouchy“(kde se politika a „insektologie“ doslova proplétají) a „Svoloč“ (v níž nevypletá zahrada slouží jako průhledná metafora české politiky). Jinak, leč neméně vtipně, se autorovi podařilo spojit společensko-politickou problematiku s osobní vzpo-

mínkou ve fejetonu „Monstrum". Vyprávění o tom, jak si jako kluk svépomocí vyrobil kytaru, která se však rozpadla při prvním hrábnutí do strun, končí větou „A proto doufám, že se Temelín nikdy nerozběhne" (s. 188), jež historku dodatečně „paralelizuje" s výstavbou jaderné elektrárny.

Že jsou Dědečkovy úvahy či postřehy jednak začasté programově nenoblesní, ostré a razantní, jednak občas i nespravedlivé (např. hodnocení P. Dostála), povrchní či nekvalifikované, by se dalo ukázat pomocí řady citátů: „...společnost je ohledně situace v ČT rozdělena na dva nesmiřitelné tábory. [...] je to spíš [...] zprůhlednění odvěké rozpolcenosti lidstva na dva tábory: na čestné a podvodníky, na svobodomyslné a otroky, na pravdomluvné a lháře, na blbce a ty ostatní..." („Pozitivní informace", s. 39). Naproti tomu např. dějinné paradoxy, odkryté v provokativním fejetonu *Hus*, stojí za úvahu: „...když se bratřím Slovákům něco nelíbí, vezmou valašky a jdou do hor [...], zatímco nelíbí-li se něco nám, Čechům, jdeme a ublížíme si na veřejném místě. Nebo lépe – my si necháme ublížit a ještě se o tom pak celé generace musíme učit jako o vrcholné ukázce mravní převahy a vítězství ducha." (s. 85).

Není, myslím, třeba hovořit zde o úzce politických, víceméně již anachronických fejetonech, napadajících či zesměšňujících V. Koženého, M. Macka aj., které jsou dnes už spíše nezábavné, ba nudné. Nic proti politické publicistice – má samozřejmě svůj smysl (a v Dědečkově verzi i nápad, vtip a pádnost), ale hlavně na stránkách novin. Pokud jde o knižní vydávání fejetonů, vypomohu si na závěr jadrnou větou-vzkazem z dopisu, který Jiřímu Dědečkovi kdysi poslala jedna posluchačka jeho nočního rozhlasového pořadu *Písničky po francouzsku*: „Méně politických kydů a více písniček!"

Jiří Dědeček: Bát se a krást. Sloupky, črty a fejetony z let 1993-2004. Galén, Praha 2005.

Milan Orálek

Jerzy Cwaliński – narodil se v Rogoźnu Wielkopolském. Vystudoval polonistiku na Univerzitě Adama Mickiewicze v Poznani. Působí v Úřadu kultury a umění Magistrátu města Poznaně. Vydal několik sbírek poezie.

texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 42

léto 2006

Úvodník:

Dohořívá léto. V planých růžích řeřaví už jen zbytky ostrého slunce a šipinky se boulí do ostrých kytic. V Dinotici teď bývají nízká rána, z mlhy se věci a místa teprve proklovávají do svých známých obrysů díky ještě ostrému slunci. A verše! Kolik jich teď chodí okolo. Můj malý budoucí Metoděj už se neodbytně hlásí o slovo a nedej bože ho v noci jen trochu ťuknout, břicho se okamžitě vyboulí – Už su tu!

Ale! Kradou se trnky. Ve velkém! Po dlouhé době jsme chtěli aj my z těch pár stromů sbírat, dvě štamprle už jsme nasbírali, ale když jsem přijeli další týden – trnky pryč. Je pravda, že zloděj byl zkušený ovocnář, ani halúzka nebyla zohlá, natož pak zlomená, ale gořalka letos nebude, aspoň u nás.

Zato D. je na tom dobře, nechal si spravit sud: „S předpokladem, že se do něho v budoucnu bude něco dávat." A prej se i dává, trnek se letos urodilo, a jestli neopadaly...

Chystáme teď – já, D., P., a M. M. – sbírku poezie Jana Válka. Mnohokrát jsem měl jasný pocit neblahého svědění na řiti, jako že mě do ní zhůry Jan kope, ale bylo to, aspoň myslím, v dobrém. Dohadujeme se, mnohdy už nejenom U Magistra, ale stále častěji v knihkupectví, o tvaru písma a výběru veršů a – je dobře, že to děláme spolu. My, co se známe a my,co jsme znali Jana.

A tak i Texty: my, co se známe, a my, co jsme zůstali (bohudík) spolu, aspoň někdy, aspoň v pátek, aspoň do pěti, než začne hokej nebo odjede bystřický autobus...

Jakub Chrobák

WELES

poezie • próza • kritiky • recenze

redakce.weles@centrum.cz
http://www.welesrevue.cz

Obsah:

úvodník
Jakub Chrobák: ___2

poezie
Vojtěch Kučera: * * *___12_13
Martin Stöhr: * * *___26_27

próza
Simona Šípová: Pobehlica zbehlá___15,18_22
Tomáš Martinec: Saxofonista___28_29

překlad
Kazuo Ishiguro: ___4_11
Petr Reading: * * *___14
Ester Szakácsová: Jakkoliv napíšu___22

comics
Michal Jareš: ___16_17

glosy
Mojmír Trávníček: Báseň jako žánr zpravodajský___23_25
Andrea Lněničková-Chrobáková: Existuje zodpovědnost historika vůči čtenáři?___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 42, ročník XI., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **http://www.inext.cz/texty**
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

KAZUO ISHIGURO

Rodinná večeře

Ježík je ryba lovená u tichomořských břehů Japonska. Pro mě měla zvláštní význam od té doby, kdy po snědení jedné z nich zemřela má matka. Jed je uložen v pohlavních žlázách, ve dvou křehkých váčcích. Během přípravy musí být váčky opatrně odstraněny, neboť sebemenší nešikovnost má za následek únik jedu do žil. Naneštěstí není snadné poznat, zda byl tento zákrok proveden úspěšně, nebo ne. Jako zkouška slouží jaksi až sama konzumace.

Otrava jedem ježíka je hrozně bolestivá a téměř vždy smrtelná. Pokud oběť rybu povečeří, zastihne ji bolest obvykle během spánku. Několik hodin se svíjí v agonii a do rána zemře. V Japonsku začala být ryba po válce nesmírně oblíbená. Než byla v této souvislosti vydána přísná nařízení, bývalo v módě provést riskantní vykuchání ve vlastní kuchyni a pak sezvat sousedy a přátele na hostinu.

V době, kdy matka zemřela, jsem žil v Kalifornii. Můj vztah s rodiči se před tím stal poněkud napjatým, takže jsem se o okolnostech její smrti dozvěděl, až když jsem se o dva roky později vrátil do Tokia. Jak se zdá, předtím vždy matka ježíka odmítala, ale při té jediné příležitosti udělala výjimku, protože ji pozval starý spolužák a ona ho nechtěla urazit. Tyto podrobnosti mi sdělil otec po cestě z letiště do svého domu ve čtvrti Kamakura. Když jsme tam konečně dorazili, slunný podzimní den se chýlil ke konci.

„Jedl jsi něco v letadle?" zeptal se otec. Seděli jsme na rohožemi pokryté podlaze obývacího pokoje.

„Dostali jsme malé občerstvení."

„Určitě máš hlad. Najíme se, hned jak se vrátí Kikuko."

Můj otec byl impozantně vyhlížející muž s kamennou čelistí a zlostným černým obočím. S odstupem času mě napadá, že se hodně podobal Čou En-lajovi, ačkoli on by si takového srovnání necenil, neboť byl mimořádně hrdý na pravou samurajskou krev, která v naší rodině kolovala. Celé jeho vystupování zrovna nepodporovalo uvolněnou konverzaci; příliš jí nepomáhal ani jeho podivný zvyk vyslovovat každou poznámku, jako by byla závěrečná. Vlastně se mi, když jsem tam toho podvečera seděl naproti němu, vybavila vzpomínka na to, jak mě v dětství několikrát zpohlavkoval, protože jsem „tlachal jako nějaká stará bába". Náš rozhovor byl tak od mého příletu nevyhnutelně přerušován dlouhými odmlkami.

„Mrzí mě, co jsem slyšel o firmě," řekl jsem po tom, co nějakou dobu žádný z nás nepromluvil. Vážně přikývl.

„Ve skutečnosti nezůstalo jen u toho," řekl. „Po krachu firmy se Watanabe zabil. Nedokázal s tou hanbou žít."

„Chápu."

„Pracovali jsme spolu sedmnáct let. Byl to zásadový a čestný muž. Velice jsem si ho vážil."

„Začneš znovu obchodovat?"

„Jsem – na odpočinku. A taky jsem už moc starý na to, abych se pouštěl do nových podniků. Obchod se dnes tak změnil. Jak obchodujeme s cizinci. Jak se teď všechno dělá podle nich. Nechápu, jak to mohlo dojít až sem. Ani Watanabe to nechápal." Vzdychl. „Čestný člověk. Zásadový."

Z obývacího pokoje byl výhled do zahrady. Z místa, kde jsem seděl, jsem dokázal rozeznat starou studnu, kterou jsem v dětství považoval za strašidelnou. Skrze husté listoví ji bylo sotva vidět. Slunce kleslo níž a většina zahrady upadla do stínu.

„V každém případě jsem rád, že ses rozhodl vrátit," řekl otec. „Doufám, že to nebude jenom krátká návštěva."

„Ještě nevím, co podniknu."

„Co se mě týče, jsem připraven na to, co bylo, zapomenout. Také tvoje matka byla kdykoli ochotná přivítat tě zpátky – jakkoli ji tvé jednání pohněvalo."

„Cením si tvého postoje."

„Teď věřím, žes to nemyslel nijak zle," pokračoval můj otec. „Dostal ses prostě pod špatný – vliv. Tak jako mnozí jiní."

„Asi bychom na to měli opravdu zapomenout."

„Jak si přeješ. Ještě trochu čaje?"

V tu chvíli zazněl domem dívčí hlas.

„Konečně." Otec se postavil. „Kikuko přišla."

Přes věkový rozdíl jsme si s mou sestrou byli odjakživa blízcí. To, že mě zase vidí, ji asi nadmíru rozrušilo a chvíli se jen nervózně pochichtávala. Poněkud se utišila, když se otec začal vyptávat na Ósaku a na univerzitu. Dávala mu krátké, formální odpovědi. Pak se zase ona zeptala na něco mě, ale zdálo se, že ji svazuje strach, že by nás její otázky mohly přivést k choulostivým tématům. Po chvíli se rozhovor stal ještě řidším než před sestřiným příchodem. Pak se můj otec zvedl a řekl: „Měl bych připravit večeři. Odpusť, prosím, že se musím zabývat takovými věcmi. Kikuko se o tebe postará."

Když odešel z místnosti, sestra se očividně uvolnila. Několik minut volně klábosila o svých kamarádech v Ósace a o přednáškách na univerzitě. Pak naprosto nečekaně rozhodla, že se projdeme

po zahradě a vyšla na verandu. Obuli jsme si slaměné sandály, které stály podél zábradlí, a vstoupili jsme do zahrady. Už se skoro setmělo.

„Už půl hodiny mám šílenou chuť si zakouřit," řekla a zapalovala si přitom cigaretu.

„Tak proč sis nezakouřila?"

Udělala nenápadný posuněk směrem k domu a pak se rošťácky zašklebila.

„Ach tak."

„A víš, co je nového? Mám kluka."

„Vážně?"

„Jenom si lámu hlavu s tím, co dál. Ještě jsem se nerozhodla."

„To je docela pochopitelné."

„On totiž plánuje, že pojede do Ameriky a chce, abych s ním odjela, hned jak skončím školu."

„Rozumím. A ty chceš do Ameriky?"

„Jestli opravdu pojedem, budeme stopovat." Kikuko mi před obličejem zamávala palcem. „Lidi říkají, že je to nebezpečné, ale já jsem to zkusila v Ósace a je to fajn."

„Aha. A čím si tedy nejsi jistá?"

Kráčeli jsme po úzké pěšině, která se vinula mezi keři a končila u staré studny. Kikuko zatím vytrvale a se zbytečnou teatrálností potahovala z cigarety.

„Vlastně mám teď v Ósace hodně přátel. Mám to tam ráda. Nevím, jestli chci všechny už teď opustit. A Šúiči - mám ho ráda, ale nejsem si jistá, jestli s ním chci trávit tolik času. Rozumíš, jak to myslím?"

„Dokonale."

Znovu se zašklebila a hopsala přede mnou dál, dokud se nedostala ke studni. „Vzpomínáš?" zeptala se, když jsem k ní došel, „jak jsi říkával, že je tahle studna strašidelná?" Oba jsme hleděli přes okraj.

„Matka mi vždycky říkala, že to byla ta stařena z obchodu se zeleninou, koho jsi tenkrát v noci viděl," řekla. „Ale já jsem jí nikdy nevěřila a nikdy jsem se sem neodvážila sama."

„Mě to taky říkávala. Jednou dokonce prohlásila, že se jí ta stará žena přiznala, že ten duch byla ona. Nejspíš si přes naši zahradu zkracovala cestu. Řekl bych, že přelézt tyhle zdi ji muselo stát hodně námahy."

Kikuko se uchichtla. Pak se otočila zády ke studni a rozhlédla se po zahradě.

„Matka ti ve skutečnosti nedávala žádnou vinu, abys věděl," řekla jiným hlasem. Mlčel jsem. „Vždycky mi říkávala, že to byla její vina, její a otcova, že tě správně nevychovali. Vysvětlovala mi, o kolik byli se mnou opatrnější, a proto prý jsem taky tak hod-

ná." Vzhlédla a na tváři se jí znovu objevil ten rošťácký úsměv.

„Chudák matka."

„Ano, chudák matka."

„Vrátíš se do Kalifornie?"

„Nevím. Ještě se uvidí."

„Co se s ní stalo, myslím s Vicki?"

„To už skončilo," řekl jsem. „V Kalifornii už mě nic nedrželo."

„Myslíš, že bych tam měla jet?"

„A proč ne? Nevím. Třeba se ti tam bude líbit." Pohlédl jsem směrem k domu. „Asi bychom už měli jít dovnitř. Otec možná bude potřebovat pomoc s večeří."

Ale moje sestra už zase nakukovala do studny. „Žádné duchy nevidím," řekla. Její hlas zazněl malou ozvěnou.

„Vzal otce hodně krach firmy?"

„Já nevím. Na něm nikdy nic nepoznáš." Pak se náhle napřímila a obrátila se ke mně. „Pověděl ti o starém Watanabovi? O tom, co udělal?"

„Řekl mi, že spáchal sebevraždu."

„No jo, ale to není všechno. Vzal s sebou celou svou rodinu. Ženu i svoje dvě holčičky."

„Opravdu?"

„Ty dvě nádherné malé holčičky. Když všechny spaly, pustil jim plyn a rozpáral si břicho kuchyňským nožem."

„Ano, otec říkal, že Watanabe byl zásadový muž."

„Normální blázen." Sestra se otočila ke studni.

„Dávej pozor, ať tam nespadneš."

„Žádné duchy nevidím," řekla. „Celou dobu jsi mi lhal."

„Ale já jsme přece nikdy neříkal, že žijí uvnitř ve studni."

„A kde teda?"

Oba jsme se rozhlédli po stromech a keřích. Denní svěžlo v zahradě zatím hodně zesláblo. Nakonec jsem ukázal k malé mýtině nějakých deset metrů od nás.

„Přesně tamhle jsem to viděl. Přesně tam." Upřeně jsme na to místo hleděli.

„Jak vypadal?"

„Neviděl jsem moc dobře. Byla tma."

„Ale něco jsi přece vidět musel."

„Byla to stařena. Prostě tam jen stála a dívala se na mě."

Zírali jsme na to místo jako hypnotizovaní.

„Měla na sobě bílé kimono," řekl jsem. „Vlasy měla malinko rozcuchané. Trochu pofukovalo."

Kikuko mě šťouchla loktem do paže. „Mlč, pro-

sím tě. Už se mě zase snažíš vyděsit." Zašlápla zbytek cigarety a pak ji chvíli se zmateným výrazem pozorovala. Nahrnula na ni nohou trochu borového jehličí a znovu mi předvedla svůj rošťácký úsměv.

„Pojďme se kouknout, jestli je už hotová večeře," řekla. Otce jsme našli v kuchyni. Vrhl na nás letmý pohled, pak pokračoval v tom, co právě dělal.

„Od té doby, co musí hospodařit sám, stal se z otce hotový mistr kuchař," řekla Kikuko se smíchem. Otec se obrátil a ledově na ni pohlédl.

„To není nic, na co jsem hrdý," řekl. „Kikuko, pojď mi pomoci."

Sestra se chvíli nepohnula. Pak vykročila a sáhla po zástěře, která visela na zásuvce.

„Teď už je třeba jen uvařit tuhle zeleninu," řekl jí. „Na zbytek stačí dohlédnout." Pak vzhlédl a několik vteřin si mě podivně měřil. „Předpokládám, že se chceš porozhlédnout po domě," řekl nakonec. Odložil jídlení hůlky, které předtím držel. „Je to doba, cos ho viděl naposled."

Když jsme odcházeli z místnosti, pohlédl jsem na Kikuko, byla však obrácená zády.

„Je to hodná dívka," řekl otec tiše.

Následoval jsem ho z pokoje do pokoje. Úplně jsem zapomněl, jak je dům veliký. Odsunula se přepážka a objevila se další místnost. Pokoje však byly děsivě prázdné. V jednom z nich se nerozsvítila světla, zírali jsme na holé stěny a rohože jen v mdlém světle, které přicházelo oknem.

„Tenhle dům je příliš velký na to, aby v něm žil člověk sám," řekl otec. „Většina pokojů teď nemá žádné využití."

Nakonec však otec otevřel dveře do pokoje plného knih a papírů. Stály tu vázy s květinami a na stěnách visely obrazy. Pak jsem si všiml něčeho na nízkém stolku v rohu. Přišel jsem blíž a spatřil umělohmotný model bitevní lodi, jaké si stavějí děti. Byl položen na nějakých novinách; kolem se povalovaly různé součástky z šedého plastiku.

Otec se zasmál. Přistoupil ke stolku a zvedl model.

„Od té doby, co se firma položila," řekl, „mám trochu víc času." Opět se zasmál, dost podivně.

„To je zvláštní," řekl jsem. „Měl jsi vždycky tolik práce."

„Možná až moc." Podíval se na mě a lehce se usmál. „Možná jsem měl být pozornější otec."

Zasmál jsme se. Nepřestával si prohlížet svou bitevní loď. Potom vzhlédl. „Původně jsem ti to nechtěl říct, ale asi bude nejlepší, když to udělám. Mám za to, že smrt tvé matky nebyla nehoda. Měla moc starostí. A prožila hodně zklamání."

Oba jsme hleděli na plastikovou loď.

„Matka jistě nečekala, že tady budu žít navěky," řekl jsem.

„Zřejmě mi nerozumíš. Nechápeš, jaké to je pro některé rodiče. Nejenže musí ztratit své děti, musí je ztratit kvůli věcem, kterým nerozumí." Otáčel lodí v prstech. „Tyhle dělové čluny jsem mohl lépe přilepit, nemyslíš?"

„Možná. Myslím, že je pěkná."

„Za války jsem nějaký čas sloužil na lodi jako je tato. Ale vždycky jsem toužil dostat se k letectvu. Uvažoval jsem takhle: když tvoji loď zasáhne nepřítel, jediné, co můžeš dělat, je plácat sebou ve vodě a čekat, až ti někdo hodí záchranné lano. Ale v letadle – inu – tam vždycky ještě zbývala poslední zbraň." Položil model zpátky na stůl. „Ty zřejmě nevěříš ve válku."

„Ani ne."

Rozhlédl se po pokoji. „Večeře už by měla být hotová," řekl. „Jistě máš hlad."

Večeře na nás čekala v matně osvětleném pokoji vedle kuchyně. Jediný zdroj světla představovala velká lucerna, která visela nad stolem a zbytek místnosti uvrhala do stínu. Než jsme se pustili do jídla, jeden druhému jsme se uklonili.

Moc se nemluvilo. Když jsem cosi zdvořile poznamenal o jídle, Kikuko se uchichtla. Vypadalo to, že se jí vrátila její dřívější nervozita. Otec nepromluvil několik minut. Nakonec řekl: „Musí ti to připadat zvláštní, být zpátky v Japonsku."

„Ano, je to trochu zvláštní."

„Asi už lituješ, že jsi odjel z Ameriky."

„Trochu. Ale nijak zvlášť. Moc jsem tam toho nenechal. Jen pár prázdných pokojů."

„Hm."

Pohlédl jsem přes stůl. V tom šeru vypadal otcův obličej kamenně a hrozivě. Jedli jsme dál mlčky.

Pak můj zrak padl na něco na konci pokoje. Nejdřív jsem pokračoval v jídle, pak se mi zastavily ruce. Otec i sestra si toho všimli a pohlédli na mě. Přes otcovo rameno jsem dál upřeně hleděl do tmy.

„Kdo je to tam na té fotografii?"

„Které?" Otec se pootočil a sledoval můj pohled.

„Na té úplně dole. Ta stará žena v bílém kimonu."

Otec odložil hůlky. Podíval se nejdřív na fotografii, pak na mě.

„Tvoje matka." Jeho hlas zněl velmi ostře. „Copak nepoznáš svou vlastní matku?"

„Tak matka. Víš, je tu tma a špatně vidím…"

Několik vteřin nikdo nepromluvil, potom Kikuko

vstala. Sundala fotografii ze stěny, vrátila se ke stolu a podala mi ji.

„Vypadá mnohem starší," řekl jsem.

„Ten snímek byl pořízen kráce před její smrtí," řekl otec.

„Je tu tma. Neviděl jsem ji dobře."

Zvedl jsem oči a všiml si, že otec natahuje ruku. Odevzdal jsem mu fotografii. Pozorně se na ni zadíval, pak ji předal Kikuko. Má sestra ještě jednou vstala a vrátila snímek na zeď. Ve středu stolu zůstal velký hrnec s pokličkou. Když se Kikuko znovu usadila, otec se k němu natáhl a pokličku zvedl. Z hrnce se vyhrnul oblak páry a v prstencích stoupal k lucerně. Otec postrčil hrnec směrem ke mně.

„Určitě máš ještě hlad," řekl. Jedna strana jeho obličeje se ztrácela ve stínu.

„Děkuju ti." Natáhl jsem se pro hůlky. Pára byla téměř horoucí. „Co je to?"

„Ryba."

„Hezky to voní."

V polévce ležely proužky rybího masa stočené skoro do kuliček. Jednu jsem vylovil a přenesl ji do své misky.

„Poslož si. Je toho dost."

„Děkuji." Vzal jsem si ještě trochu a postrčil hrnec k otci. Sledoval jsem, jak si dává několik kousků do misky. Potom jsme se oba dívali, jak se obsluhuje Kikuko.

Otec se lehce uklonil. „Jistě máš hlad," řekl opět. Vložil si trochu ryby do úst a začal jíst. Pak jsem si i já vybral kousek a strčil si ho do pusy. Byl jemný, úplně se mi rozplýval na jazyku.

„Je to moc dobré," řekl jsem. „Co je to?"

„Prostě ryba."

„Je moc dobrá."

Všichni tři jsme jedli mlčky. Uplynulo několik minut.

„Dáš si ještě trochu?"

„Je toho dost?"

„Je toho spousta pro nás pro všechny." Otec zvedl pokličku a z hrnce se ještě jednou vyvalila pára. Všichni jsme se natáhli do hrnce a posloužili si.

„Tumáš," řekl jsem otci. „Zbyl na tebe poslední kousek."

„Děkuji."

Když jsme dojedli, otec si protáhl ruce a spokojeně zívl.

„Kikuko," řekl. „Uvař konvici čaje, prosím."

Sestra na něho pohlédla, pak bez odpovědi odešla z místnosti. Otec vstal.

„Pojďme do druhého pokoje. Je tady dost teplo." Postavil jsem se a následoval otce do obývacího pokoje. Velké posuvné okno tam zůstalo celou

dobu otevřeno, takže se pokoj naplnil svěžím vzduchem ze zahrady. Chvíli jsme seděli potichu.

„Otče," řekl jsem nakonec.

„Ano?"

„Kikuko mi řekla, že Watanabe-san s sebou vzal celou svou rodinu."

Otec sklopil oči a přikývl. Několik okamžiků se zdál být hluboce zamyšlen. „Watanabe byl velmi oddán své práci," řekl konečně. „Krach firmy pro něho znamenal velkou ránu. Obávám se, že to zřejmě oslabilo jeho soudnost."

„Myslíš tedy, že to, co udělal – že to byla chyba?"

„Ale samozřejmě! Díváš se na to snad jinak?"

„Ne, ne. Ovšemže ne."

„Práce není jediná věc na světě."

„Ano."

Znovu jsme umlkli. Ze zahrady se ozýval cvrkot saranče. Pohlédl jsem do tmy. Studna už nebyla vidět.

„Co myslíš, že budeš teď dělat?" zeptal se otec. „Pobudeš chvíli v Japonsku?"

„Abych byl upřímný, tak daleko jsem ještě nepřemýšlel."

„Kdybys chtěl zůstat tady, myslím v tomto domě, budeš srdečně vítán. Totiž, jestli ti nebude vadit bydlet se starcem."

„Děkuji ti. Musím si to ještě nechat projít hlavou."

„Ovšem," řekl otec, „tento dům je teď tak ponurý. Bezpochyby se co nevidět vrátíš do Ameriky."

„Možná. Ještě nevím."

„Určitě se tam vrátíš."

Nějakou dobu se zdálo, že otec zkoumá hřbet svých rukou. Potom vzhlédl a vzdychl.

„Kikuko má příští jaro dokončit školu," řekl. „Třeba se potom bude chtít vrátit domů. Je to hodná dívka."

„Třeba ano."

„Pak bude líp."

„Ano, jsem si jist, že bude."

Opět jsme zmlkli a čekali jsme, až Kikuko přinese čaj.

Přeložil Milan Orálek

Kazuo Ishiguro patří k nejznámějším britským romanopiscům současnosti. Narodil se roku 1954 v Nagasaki. V pěti letech odešel s rodiči do Británie, kde žije dosud. Píše anglicky. Česky vyšly jeho romány *Soumrak dne* (orig. 1989), *Malíř pomíjivého světa* (orig. 1986) a zcela nedávno *Když jsme byli sirotci* (orig. 2000).

VOJTĚCH KUČERA

Za nocí

Za nocí plných přeplněných lůžek
Za nocí pošlapaných knih
A mrakodrapů
Za nocí kdy hlava padá do tmy slova
Kdy lampy spí kdy zbývá
Již tisíckrát se zdálo že přijde
Již tisíckrát Již tisíckrát
A listí létalo ulicemi
A vítr práskal bičem stěn
(okenní římsy rodily stíny
okapy zpívaly to věčné
dost bylo vzývání
dost bylo smíchu)
Již tisíckrát Již tisíckrát
Hvízdala meluzína svou píseň
A na dlažbě předměstí ustaly kroky

…
Za nocí kdy hlava padá do tmy slova
Kdy lampy spí kdy zbývá
Jen jednou smíme pohlédnout na nebe a říci
Ty jediné
Vytrhneš slzy našich očí
Ty jediné
Nenávidíš naši zem
Ty jediné
Kradeš nám naše hvězdy
Naše ruce náš dech

Jen jednou smíme pohlédnout na nebe a říci
TY JEDINÉ

Nejdřív se chvástala

Kdyby odešla po vlastních
Mohlo by se alespoň říct
Že pije jako člověk
Nejdřív se chvástala že manžel
Odjel na týden do Německa
Seděla v koutě a házela do sebe
Jedno za druhým
Nakonec z ní vylezlo
Prý kolik jí dají za vraždu
V sebeobraně
Museli ji odtamtud odnášet čtyři
Ani do taxíku ji nechtěli vzít
Jak byla zřízená
Kloudného slova by se v ní
Nedořezal

Vítání jara

Prcháme k paprskům jarního slunce
Opilí davem osleplí tmou
Prcháme k nim
těm chřtánům moci
šíleným plamenům nebe
těm růžím
Vítězům

Nastavit těla a hořet
Ty ruce Ty nohy Hruď
Plameny zní
Nastavit –
Žádat odpuštění

My nic My nic To Zima
My nic To Zima trávila města
Prý sníh dětem
A loukám klid
To ona dávila muže (NEVĚŘÍM)
To ona dávila ženy (NEVĚŘÍM)
Ta mrcha Ta nevděčnice
Prosila Prosila vody
vrátila led
Prosila pole
sežral je mráz
Prosila těla
vzala je smrt
My nic My nic To Ona

Prcháme k paprskům jarního slunce
a Noc zmateně zírá
a Noc zmateně zírá
Plameny zní

Prý zítra

Voda už stoupla nejmíň o půl metru
Museli jsme vynosit postele
Koberce i obraz Panenky Marie
V životě bych neřekla
Že tady někdy bude takhle pršet
Venku jsme stáli až do večera
Peřiny mezitím promokly
Peří žluklo
Mohli jsme ho rovnou vyhodit
Nakonec místo hasičů přijelo nějaké auto
Že to máme nanosit zase zpátky
Prý zítra už bude dobře

Vojtěch Kučera (1975, Třinec) – Vystudoval geografii na MU v Brně. Vydal básnické sbírky *Samomluvy* a *A hudba?* Uvedené básně vznikly v roce 1994.

PETER READING

Veracruz

Na kraji vesnice
průzračná řeka
(*chicos* cákají, vřískají)
byli jsme zasypáni
rybaříky – pruhoprsý,
zelený, obojkový, amazonský...

všichni oslavují
pivo a sůl a limetky

Močály

Na centimetr čtvereční jsou stovky
šklebících se aligátořích čelistí,
které chroupají dvě stopy velké sumce.

To *neuspěchané* křupání
se vrací v děsivých nočních můrách.

Středověká

Radostný čas
a ptačí zpěv,
když léto končí

Najednou vichr řve
sníh studí
noc nemá konce

a já, kajícník,
jsem melancholický,
truchlím a hladovím.

Mnemotechnická

Vždycky když cítím
Pont l'Evęque, vybavím
si tvou kundu, Carolyn.

Z angličtiny přeložil Michal Jareš

Přeloženo ze sbírky Nekr. (*Ob.* = zkratka z Obituary, tedy Nekrolog), která vyšla v roce 1999 v britském nakladatelství Bloodaxe Books.

SIMONA ŠIPOVÁ

Pobehlica zbehlá

S prichádzajúcou jarou každoročne do môjho tela prichádza vlna takzvaných jarných hormónov. A tie medzi sebou bojujú. A tento boj so sebou prináša situácie, na ktoré sa nedá tak ľahko zabudnúť. Aj keď na ne dlho nemyslím, tá vôňa, ktorá prichádza s jarou, mi ich pripomenie. No túto jar som sa rozhodla vymazať spomienky z hlavy a myslieť do budúcnosti. Túto jar som privítala s čistou mysľou. A s mojím drahým priateľom Dušanom. Bola som šialene zamilovaná. Už 365 dní. A zo dňa na deň viac. Zrazu som akási energickejšia, plná elánu a chuti do života. A zároveň mi je jasné, že toto obdobie spokojnosti, keď ma dokonca teší chodiť do školy a všetko sa mi vidí byť lepšie a krajšie a znesiteľnejšie, nepotrvá večne. Dávam si tak štyri týždne.

Sobotný večer sme trávili výnimočne v spoločnosti. Čím sme spolu dlhšie, tým sme väčší domasedi. Len sa váľame v posteli, kŕmime sa dobrotami a rozprávame sa. Bola som rada, že konečne niekam vypadnem a vyšantím sa ako kedysi. Veď pozvanie na párty so živou kapelou v obývačke sa neodmieta. Zvlášť nie, ak je to párty u dobrého priateľa. Nepamätám si, k akej príležitosti sa tá akcia konala, ak sa vôbec k nejakej konala. Bola to šanca aspoň na chvíľku zmeniť ten (príjemný) stereotyp, v ktorom žijeme a zabaviť sa s ľuďmi, ktorých máme radi. Dušan bol šofér, ja som sa chystala opiť. Vilo nám otvoril dvere. Vilo je skvelý kamarát. Poznáme sa asi od trinástich rokov, prežili sme spolu pubertálny vek a nikdy (ani v alkoholickom ošiali), sme spolu nič nemali. Takým ľuďom sa hovorí skutoční kamaráti. Nie že by Vilo nebol fešák, ale až príliš dobre sa poznáme na to, aby sme sa do seba mohli zaľúbiť. V predsieni som vyfasovala bavoráka a bola som vypustená do neviazanej zábavy. Dušan stál vedľa mňa, spoločne sme sa obzerali, kto to tu vlastne je a čakali na Vila, ktorý kamsi odbehol. Keď prišiel, nebol sám... No nie, konečne má babu! Najprv ju hodnotím kritickým okom ženy, potom s Vilovou voľbou súhlasím. Zoznámi nás. Je milá, až priveľmi. Neznášam dievčatá, ktoré sa stále a na každého usmievajú. Pripadá mi to umelé. Alebo zo mňa hovorí závisť? V každom prípade mi prekáža, že Dušan na nej ide oči nechať. Chcela vojnu, má ju mať! Beriem Vila pod pazuchu a odvádzam ho k provizórnemu baru. „Dva bavoráky," poviem akejsi pätnásťročnej pipke, ktorá v kuchyni nalieva zrejme za pár práskov alebo po-

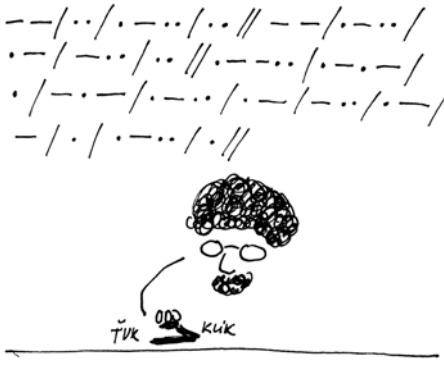

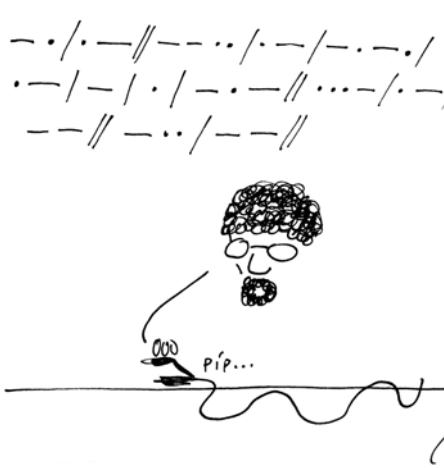

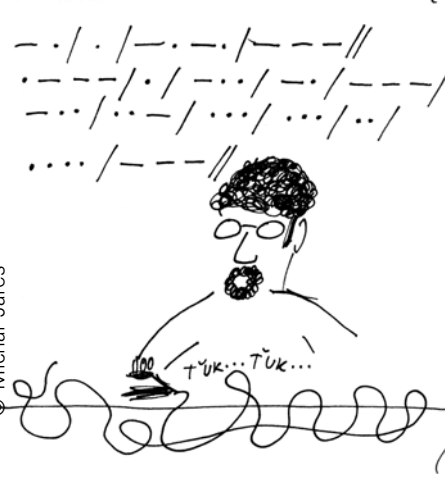

© Michal Jareš

(4

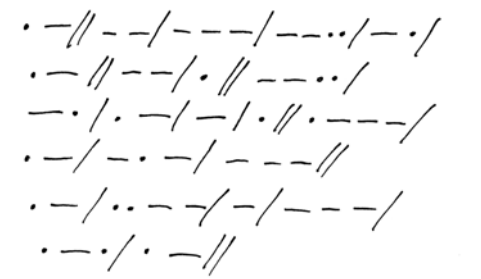

(5

...BOŽE, TYHLE TÁBORY...

POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ

hár piva, pozriem sa pohárik na dno (okom nazriem do slamky) a začínam Vila vyzvedať: „Kde si k nej prišiel? Čo to je vlastne zač? Odkiaľ je? Ako dlho ste spolu? Podrobnosti!" A tak sa ich dozvedám. Zoznámil ich Vilov spolužiak zo strednej, je z akéhosi zapadákova, sú spolu necelý týždeň. Chce vedieť môj názor, vravím, že je kladný. Bodaj by nie, mrkla som očkom po miestnosti a Dušan už sedí sám. Pri bare sme tie drinky exli a rýchlo si objednali ďalšie. Už sa teším na to moje divadlo. Keď to takto pôjde ďalej, na smrť sa tu spijem a cestou domov budem Dušanovi kňučať do ucha, že mám črevnú chrípku alebo mi niekto niečo nasypal do pitia. Ešte neviem, čo z toho. To závisí od momentálneho pocitu. Sadám si mu na koleno a on v domnení, že mám stále prvý pohárik, ma objíme okolo pliec. V obývačke sa skákalo a tancovalo, zdalo sa mi to nebezpečné a trápne. Domáce párty sú zväčša trápne, ale len pokým sa všetci neopijú a nezmenia ju na swingersparty. Išla som si von pofajčiť z vodnej fajky a porozprávať sa so starými známymi. Popri tom som jedným okom dávala pozor na Karolínu, novú lásku starého Vila. Tiahla sa všade za ním, asi nikoho iného nepoznala. Keď sa s ňou dal niekto do reči, správala sa k nemu až mimoriadne dôverčivo. Bola mi tým podozrivá. Dobila by som ju, keby Vilovi ublížila. Na kamošov si dávam pozor. Keď mi zmizla z dohľadu, odplížila som sa do obývačky, akože za Dušanom. Stala som si vedľa neho, vášnivo diskutoval s Vilovým bratancom Ivom o nejakom novom hlúpom nezničiteľnom víruse, ktorý je nočnou morou ich zbytočnosťami prepchanými počítačmi. Nikde som ju nevidela. Zrazu ma niekto chytil okolo pása a zdvihol do výšky. Karolína. Až teraz som si všimla, že je viac opitá než ja. Chytila ma za plecia a skákala so mnou. Odskákali sme spolu k baru na panáka a dali sa do reči. Bola fajn. Aj keď opité baby si spolu vždy rozumejú, nech už majú akékoľvek povahy. Chalani nás odtrhli až nad ránom. Karolína zostávala na noc u Vila, mňa naložil Dušan do auta. „Tak čo, je fajn tá jeho baba?" „Je skvelá, konečne si našiel poriadnu ženskú," chválim svoju novú známu. Vlepila som svojmu drahému mľaskavý bozk na líce, on ho opätoval oveľa dlhším. Dych mu ešte voňal cigaretou, vdychovala som tú zvláštnu vôňu s privretými viečkami. Milujem jeho teplý dych. Túto noc sme k sebe zaspávali otočení tvárami. A ja som mala nos takmer ponorený v jeho ústach.

Po zobudení som si našla na displeji esemesku. Od Karolíny. Fuu, prekvapivo ma to príliš nepotešilo. Dobre, možno som sa k nej večer správala priveľmi priateľsky, ale nezvyknem dôverovať ľuďom po jedinom opileckom rozhovore. Obzvlášť nie

dievčatám. Možno je čas zmeniť postoj. „No čo sa čuduješ, chce zapadnúť aj medzi Vilových kamarátov, veď ju zober niekam na pivo," radil mi môj drahý. Pozvala som ju teda večer do kaviarne. Mala som trochu obavy, či si s ňou budem mať čo povedať. Je iné debatovať s niekým opitý, a debatovať s niekým za triezva. Ale môj strach bol zbytočný. S Karolínou som konverzáciu nadviazala veľmi ľahko, až neuveriteľne ľahko. Klebetili sme spolu do polnoci, kým ma Dušan nevolal domov. Ale vtedy už Karolíne ušiel posledný autobus. Ponúkla som jej nocľah. Na moje prekvapenie bol Dušan taký ochotný, že sa ponúkol odviezť ju domov. Čudovala som sa. „Nie je mi príjemné, aby cudzia baba spala u nás. Vôbec ju nepoznáš, ešte by niečo zobrala," vysvetľoval mi cestou späť. „Ale prosím ťa, veď je to Vilova holka! A ty si ma presvedčil, aby som s ňou niekam vyrazila!" „Čo je na tom? Veď on ju tiež ešte dobre nepozná." Milujem nedôverčivosť môjho drahého. Ten pud ochrany. Nie sebazáchovy. Ochrany. Lebo chráni hlavne mňa.

Stretli sme sa až o dva dni. Jej nápad bol taký, že si kúpime fľašu niečoho tvrdého a pôjdeme ju niekam do parku vypiť. Súhlasila som, už som dlho nepodnikla niečo tak pubertálne. S tým rozdielom, že som nechcela ísť do parku, ale na jedno veľmi zvláštne miesto.

Kúsok za mestom je pole. A to pole je zvláštne tým, že uprostred neho je vŕba. Veľká, smutná vŕba. Od detstva, keď som toto miesto spoznala, ma to sem ťahá. Vyžaruje z neho akási magickosť. S fľašou lacnej vodky sme si ľahli medzi žlté klasy na červenú károvanú deku, vyzuli si tenisky, otvorili ju a bez brzdy sa pustili do jej vyprázdnenia. Čírej tekutiny ubúdalo, kecov pribúdalo. Po hodnotení chlapov, školy, sexuálnych skúseností a všetkých našich známych sme prišli k záveru, že by sme boli ideálne partnerky. Slnko už poriadne pieklo, sadli sme si do tieňa vŕby. Karolína ma objala okolo pliec, bozkávala ma. Jej rozpustené vlasy ma šimrali na tvári. Chytila som ju za ruku, hladkala, ona mi siahla na stehno...

Predtým som taký pocit nezažila. Nepopísateľne silný, intenzívny. Som rada, že Karolína je. Ja nie som ako väčšina žien. Nechcem, aby sa ku mne po milovaní môj drahý pritúlil, netúžim po dohre. Sama sa odgúľam na kraj postele, kde si v tichosti a osamelosti porozmýšľam nad práve prežitými pocitmi. Ale teraz to bolo iné.

Domov som prišla unavená, zničená, špinavá. Dušan sa ma na nič nepýtal, nič po mne nechcel. Bola som úplne zmätená.

Od toho dňa sme sa s Karolínou vídali každý

deň. Vždy, keď som prišla zo školy, šla som za ňou. Utekala som skôr z prednášok. Niekedy ma čakávala pred školou, vymetali sme spolu kaviarne a študentské bary a ja som sa cítila tak slobodne. Tak voľne, že som zabúdala na Dušana. A Karolína na Vila. Niekedy sme so sebou brávali von aj našich „chlapov". Posedávali sme pri pive, ktoré nám v tom jarnom teple rýchlo stúpalo do hláv, a rozoberali hlavne sex. Vilo bol ešte taký nechápavý: „Ja vám ženám jednoducho nerozumiem... Ako môžete hodiny rozoberať to isté? Potom sa rozdelíte, idete domov, a len čo prídete, zavoláte si, aby ste trkotali ďalej. A už vôbec nechápem, prečo ženské po sexe vyskočia z postele a utekajú pod sprchu všetko zo seba rýchlo zmyť. Akoby na tom bolo niečo hnusné!" „Vieš Vilko, to je veľmi jednoduché. Konečne sa chceme urobiť." Opäť sa mi podarilo svojou nevhodnou poznámkou zasiahnuť nejedného muža. Snáď to na niečo bolo a budú aspoň pozornejší. Dušan mi naznačil, že by sme už mohli ísť domov. Akoby som nemohla byť úprimná! Cestou domov som si ale vypočula monológ o čomsi úplne inom. Témou bolo: „Pomaly s ňou začínaš tráviť viac času ako so mnou!" „Ale prosím ťa, nebuď paranoidný." „Ja viem, je to len kamarátka. Ale niečo mi na nej nesedí. Bol som pokojnejší, keď si sa viac bavila s Hankou." Je ako mama. Ešte aj teraz by mi najradšej vyberala kamarátky. Z Dušanových rečí som si nič nerobila.

V niečom mal predsa pravdu. S Karolínou som ozaj trávila priveľa času. Nikto sa mi ešte nedostal takto pod kožu. Stala sa mojou jedinou kamarátkou. Dokonca viac než kamarátkou. Dokázala mi, že priateľská láska nemusí byť len duševná. Často som rozmýšľala, či všetko to, čo robí, myslí vážne. Pociťovala som k nej niečo šialené, nezabrzditeľné, bol to taký zjašený cit! Správala som sa ako zaľúbená štrnástka. Zažívala som čosi úplne nové a mala som pocit, že som našla to, čo som vždy hľadala. Právom som po nociach v duchu prehodnocovala svoju lásku k Dušanovi.

Karolína sa s Vilom rozišla. Nechápala som, prečo. Vraj ho mala plné zuby, brzdil ju, obmedzoval. Nešlo mi to do hlavy. Veď boli spolu len tri týždne! Kedy sa ho stihla nabažiť? Napadlo mi, že to so mnou myslí tak vážne, že ho nechala kvôli mne. Tešila som sa, čo bude ďalej. A dýchala pri tom voňavý jarný svieži vlažný vzduch.

Raz večer si ku mne Dušan ľahol, zízala som práve na telku a dochádzalo mi, že v noci ozaj nič nedávajú. „Však mi nespravíš to, čo Karolína Vilovi?" „Si blázon, ak si to myslíš. Nie, nespravím." A v skutočnosti som si tým vôbec nebola istá. A tým

bláznom som bola ja. Zabúdala som, kto to vedľa mňa leží. To divoké dievča, tá spontánna žena, ktorej nie je nič cudzie, ktorá sa nebojí nič vyskúšať, ma opantala. Patrili jej všetky moje myšlienky.

Poobede som s ňou mala opäť „rande" v našej obľúbenej vinárni. Nebola tam ešte, tak som na ňu čakala. Pri tom som si nechtiac vypočula primitívne rozhovory o tom, kam kto odcestoval, kde kto pracuje, ako skvelo je v Dominikánskej republike a iné kecy povrchných sliepok. Karolína neprišla. Neozvala sa, nedvíhala mi telefón. Išla som von, do piváreň za Dušanom. Bol tam s kamošmi, dlho som ich nevidela. Zo všetkého som bola akási oťapená, nervózna. Robin ma vyzval na súboj v stolnom futbale, hrali sme proti Dušanovi a Peťovi. Hrám ako krava. Guľôčky sa ani nedotknem, všetko mi padá do brány. Všetko. To bol teda nápad postaviť ma do brány. „Čo je dnes s tebou?" vysmieva sa mi Dušan. „Oops, môj brankár si zle zaviazal kopačky." Po tomto stupídnom výroku si o mne viac ako polovica krčmy myslí, že mi hrabe. A majú pravdu.

V spoločnosti bývalých priateľov som sa cítila nahovno. Nepatrila som tam. Zdalo sa mi, že vždy keď sa obrátim, ohovárajú ma. A radšej som nechcela počuť, čo sa odohráva pri stole, keď som na záchode. Nepatrila som sem. A bolo mi z toho na zabitie.

Deň na to sa Karolína ozve. Podľa nej sa nič nestalo, stretla sa s ktorousi kamarátkou a vyrazili si. Nestretli sme sa. A celý týždeň sa mi neozvala. Má inú „kamarátku". Zábavnejšiu. Príjemnejšiu. Krajšiu. Bolo mi smutno. Nechcem, aby vonku svietilo slnko a spievali vtáky. Chcela som, aby bola zima a mohla som si uvariť voňavý čaj a zahrabať sa pod deku a všetky moje pocity zviesť na zimnú depresiu. Bolo mi tak ťažko! Tak ťažko, až mi zvieralo čosi v hrudi a bolelo ma z toho brucho. Bola som odkopnutá babou, ako by ste sa cítili vy?! Štebot vtákov a smiech hrajúcich sa deciek ma pomaly privádzal k zúrivosti. Mala by som čosi robiť, ale nemôžem. Musím stále premýšľať. Nakopla som počítač. Aj Karolína bola pripojená. Písali sme si celú noc. Asi nie je dobré, keď ma potešilo, že aj ona sa cíti rovnako. Zle.

Poobede sme sa mali stretnúť v jednom klube. Tešila som sa, že ju po týždni opäť uvidím. Dušan chcel ísť so mnou, Karolína tam už bola s nejakými pre mňa cudzími ľuďmi. Ale niečo nebolo v poriadku. Akoby nebola vo svojej koži. Ten umelý smiech, nacvičené grimasy... Čo je s ňou? Čo je so mnou?! Po všetkých skáče, je doterná. Nemohla som to tam dlho vydržať. Šli sme o pár domov ďalej do tichej kaviarne, tam som kývala hlavou a pýtala sa

Dušana, čo to s ňou dnes je. Akoby mi mohol dať odpoveď. „Čo by s ňou bolo? Je taká ako vždy." Keby mi niekto chrstol vriacu vodu z kanvice rovno do ksichtu, tvárila by som sa zdravšie. Tá šialená som predsa len bola ja. Len ja. Čo si mám teraz o sebe myslieť? Vydržím to ešte so sebou? V takejto situácii by bolo zrejme najadekvátnejšie vyliezť na strechu nejakého dosť vysokého činžiaku, celé poobedie sa opaľovať a tak navečer si skočiť bungee jumping bez lana. Ale ja som sa rozhodla, že pôjdem radšej do solárka a začnem viesť taký život, ako predtým. Pred ňou. A že sa večer pritúlim k Dušanovi, ktorý ma ľúbi.

Tak som sa k nemu pritisla. Z úst mu páchli cigarety, nepríjemne mi fučal do ucha. V duchu som si len tak tíško pošepla: Bude mi asi trvať dlho, kým bude zase všetko ako predtým.

ESZTER SZAKÁCSOVÁ

Jakkoliv napíšu

Jakoby někdo stín pod stromem zanechal,
je chladno, vezmu si svetr a utíkám,
k polobotkám se mi přilepil mokrý list
těžký jak kámen, jak připomíná tvou dlaň.

Všechno je zamžené, hledíš jak přes gázu
do hrnku, v kruzích se zavlnil horký čaj,
na jeho dně dneska, na svatou Lucii,
uvidíš tvář, o níž snít snad už by ses bál.

Zdá se mi, že k ránu za deště rozmlouváme,
to zase, babičko, hovořím k sobě samé.
Večer si přitrpklým proslovem k zrcadlu
vyčte má figura, jak fatálně se klame.

Co že bych od tebe toužila uslyšet?
Snad, že se poved ten olivový snímek,
obraz, co na nakreslím, jak jsem ti líčila,
- záclonou vržený stín na vnitřní parapet.

Tebe však ta moje souvětí nebaví:
(zadřená deska s frázemi a smíchem),
ať už náš dialog napíšu jakkoliv,
vstáváš a odcházíš, končí to vždy tichem.

Z maďarštiny přeložila Marta Dršatová

Eszter Szakácsová se narodila roku 1964 v Pětikostelí (Pécs), báseň Jakkoliv napíšu (Bárhogy írom meg) vyšla poprvé roku 1999 ve sbírce Jiné místo, jiná doba (Más hely, más idő).

BÁSEŇ JAKO ŽÁNR ZPRAVODAJSKÝ

Poezie požívá obecně velmi špatné pověsti. Nejnázorněji se to odráží v křížovkách. Kdykoli si tvůrce křížovky neví rady s nějakou zkomoleninou, napíše do legendy v závorce *(básnicky)*, a hned je zjevné, že básníci jsou škůdci a pznitelé jazyka, kteří zásobují slovník směšnými potvornostmi jako *kol, zor, ztad, tamo, onamo, vnady, kláď, hláď, vráz, kýs, kdos* atd. atd. Podezřelá je ostatně už sama mnohovýznamnost slova *báseň*. „Slovník spisovného jazyka českého" definuje pět jeho významů. Na jedné straně stojí „umělecký slovesný výtvor, zpravidla ve verších" – a proti tomu „smyšlenka, výmysl". A mezi tím můžeme uvažovat o „jevu vrcholné krásy, vznešenosti, ušlechtilosti". Stejně jako o reklamně nadneseném „výrobku velmi dobré jakosti, chuti nebo úhlednosti". *Polévka jedna báseň*. Zacházet s něčím tak protimluvným jako báseň vyžaduje tudíž nemalou ostražitost – vždyť „básniti" znamená podle téhož Slovníku tolik co „vymýšlet, bájit, lhát".

Sotva kdo najde ve svém blízkém okolí – v příbuzenstvu, v sousedstvu, na pracovišti (pokud nepůsobí v Ústavu pro literaturu) – někoho, kdo by si aspoň jednou za týden, za měsíc, nebo za rok přečetl pro radost a z vlastní vůle báseň. A kdo by se nedíval na básnickou tvorbu z úhlu luštitele křížovek. (Pro historickou paměť připomínám, že před šedesáti lety vytvořil František Křelina v románu *Na březích Botiče* krásnou figuru básníka, který přes tvorbu hádanek, rébusů a křížovek to dotáhl ušlechtilým a užitečným rýmováním až na držitele legitimace Syndikátu českých spisovatelů. Mohl by sloužit jako životní vzor nesčetným starším dámám, které veršují jen a jen *ze života* a pro ponaučení přicházejících generací.)

Nevím, jak to vypadá dnes s naukou o básnictví ve škole. Za našich mladých let hájila škola urputně pravdu poezie. Ne vždy se zaručenými výsledky. S výzvou k básnické tvorbě jsem se setkal již v prvních dnech na začátku primy, a to nikoli v hodině češtiny, nýbrž v tělocviku. Dostali jsme kolektivní úkol – takříkajíc veřejnou soutěž – vymyslet bojový pokřik, kterým by se při „nastoupené jednotce" zahajovaly hodiny tělocviku. Všichni jsme zklamali, bezmocní před nároky bojovné poezie. Čest třídy zachránil Jindra Čubák, nejpilnější čtenář Rychlých šípů, jehož dvojverší bylo jednomyslně schváleno a potvrzeno i autoritou profesorskou:

Ať je léto, ať je zima,
ve všem vede naše prima.

Vzorně naplněné zadání! Typický příklad užitkového básnictví: pěkně se to vyřvávalo, bezchybné trocheje, pádný rým, s lapidární samozřejmostí představená lež („smyšlenka, výmysl"!). Vždyť prima, zvlášť v tělocviku, nemohla vést prakticky v ničem, nanejvýš v disciplínách neměřených a nesledovaných: v naivitě a v píli. Mimoto použitelnost pokřiku byla časově omezena na pouhý rok, v sekundě bude zapotřebí vymýšlet něco nového. V nedohlednu se ztrácela *poesia perennis*.

Brzo však nastala éra onačejších sloganů a skandovaných trochejských či daktylských hesel. Dennodenně jsme slýchali pochod Titovy mládeže budující železniční trať do Jasenic – zdědili po válce ten úkol po Hitlerjugend (nebo Kraft durch Frede nebo Arbeitsfront – co vlastně byla zač ta německý uniformovaná mládež s lopatami už nevím). Zpívali do kroku „Jedan dva, jedan dva, omladyna Tytova", ale než se vydali na pochod za prací, při nástupu velitel zařval nelidským hlasem: „Omladynskaja pruga!" kolektiv potvrdil: „Jedynstvo!" A nato už bez předvolánky v rychlém tempu zaznělo trojí davové vyznání: „Bratrstvo jedynstvo – bratrstvo jedynstvo – bratrstvo jedynstvo". A pak tedy jedan dva na pochod.

Bylo to strhující, vždycky jsme se na tu něžnou deklamaci z Panské zahrady ráno nebo odpoledne těšili: žádná lež, smyšlenka nebo výmysl – poezie přísné pravdy samotíhou přesvědčující, žádné marnivé básnické ozdoby, ba ani rýmy ani trochej či jamby – věcné konstatování skutečnosti, strohé a jednoznačné; nevývratné oznámení, a přitom – jak poetické! Příklad socialistické poezie pro zástupy – nikoliv pro pomyslné zástupy lidu, nýbrž vlévající sílu konkrétním zástupům ve srovnaném zákrytu v jednotném odění a na povel. Když Tito zradil bratrství a jednotu Kominformy, odjeli ze Vsetína i bratrští budovatelé tratě mládeže – a dnes je veta nejen po jejich kolektivní poezii, ale i po jejich dráze.–Že by byla chyba někde v poetice?

Ale poezie bojující proti naříčení ze „smyšlenek a výmyslů" nevymřela. Je nucena hledat nové úkryty a nové cesty klidu. Najdeme ji třeba i tam, kde bychom se jí nejméně nadáli: v obecních zpravodajích a podobných užitkových tiskovinách. Města a obce jako by se rozpomenuly na idylickou minulost, kde obecní zprávy, vyhlášky a informace vyvolával policajt nebo jený zřízenec po rytmickém bubnování na obecní buben (co všechno bývalo obecní!) a často je z vlastní invence krášlil

tvůrčími doplňky a komentáři – prostě *básněním*. Měsíční zpravodaje jsou řízeny redakčními radami se zárukou objektivity a vyváženosti. Musí tudíž vybýt nějaký centimetr čtverečný pro poezii a mládež. V našem ukázkovém případě z městečka ani ne okresního je to propojeno: verše dodává žactvo a studentstvo, osvědčující i v básnění střízlivost, politický rozhled a občanskou statečnost a rozvahu ve vyjádření názoru. Dávný příznak angažovanosti a aktuálnosti žije a rozkvétá novými plody: „Tak už jsme tam / EU je pro Špidlu vysněný chrám. / Česko vstoupilo do Unie, / jsi spokojený, Vladimíre?" – Jiný básníř podává informace z oblasti přece jen důvěrněji známé: „Když jsem byl malé batole, / nevěděl jsem nic o škole," rýmuje zvučně a zručně na prastaré téma a pokračuje v informacích: „Vyváznul jsem devět let / bez podmínky odsedět, / už se blíží trestu konec, / čekám na poslední zvonec." Trochu nezáživné, pravda. Ale ke slovu přicházejí i autoři filozofičtější („každý je někdy šťastný, / radost ho může zaslepit, / život krásný a slastný / pomůže nám díry zalepit"), ale zpravodajská nota sebenudnější má zjevně ve zpravodajích přednost.

Tito adepti a patrně ani jejich redakční rádcové pravděpodobně nevědí mnoho o tom, že se poezie skutečně kdysi poctivě živila novinařinou a dovedla v několika slokách sloučit zprávu (politickou, senzační, osobní…) s komentářem, humorem a vtipem, ba dokonce s poučením nebo provokativní otázkou. A přitom zůstávala skutečnou, živou, i dnes čtenou a čtivou poezií. Rozdíl mezi těmito básněmi psanými „do rotačky" a do různých „rozhlásků" a básněmi „do sbírek" spočíval jen v tom, že byly zpravidla podepisovány šifrou, zatímco svou *vážnou* tvorbu podpisovali autoři svými jmény Eduard Bass, Karel Čapek, Josef Kopta, Jaroslav Seifert, Josef Kainar…

Škola dovedla v učební praxi poučit ještě o jednom dalším rozdílu: Napíše-li básník v příloze politického deníku ve svém pravidelném veršovaném zpravodajství:

A v tichu výstřel na Lubjance:
Právě v té chvíli
„zrádce a psy, gaunery, psance"
zastřelili –

jde o jednoznačnou informaci, není zapotřebí na nic se ptát. – Naproti tomu verš ve sbírce lyriky: „Je večer. Kouří se z lesů" sice rovněž o čemsi informuje, ale cítíme dobře, že právě zde uplatní paní profesorka obligátní otázku: Co tím chtěl básník říci?

Mojmír Trávníček

MARTIN STÖHR

* * *

kestu lizale dyso
žuza i zošbohro
osor vivo!
naze s ňoubom a cestou
přes trh marnosti
báso o ňomu...

* * *

nedočkavý přísvit
léta na spadnutí

ve skříňce na holení
pašerácký knír

z nebe mizí bledá věc
jak pod prádlem olagum

malý čtenář krátí ránem
a neví jak to navlékne

* * *

celý týden bylo hezké počasí
na dolní náměstí
přivezli stánek s pivem
když se rozsvěcely lampy v ulicích
vycházely i hvězdy na obloze

pivo bylo dobré jako chleba
harmonika hrála
z jedné strany do nás řezník hustil
jak učil přírodopis
z druhé strany brečel amnestovaný

— — —

vezmi rum a sovu

sejdeme se v aténách

* * *

zapraská tiše v kýlu lodi večera
nad kurty vybuchne mír a stíny

zvonice továren strojovny kostelů
pěšina ohrada stoka a kopretiny

božská srdce hořáků žíly potrubí
v kučerách růžových dešťů saze

empajr je prázdný stopy na antuce
nad městem měsíček — na provaze

* * *

jdi a zhasnem v pokoji

nad prahem to světlo trne
jak nespojená rána
on spí

pod spánky přesívá poušť
na dně síta uvidí
kosti lvů i laní

jednou spolu nebudem
ani ta závěj ze srdce
jenom sůl a stíny

v předsíni visí klobouk a plášť
ten bůh teď tolik
zapomíná

a se sněhem už necestuje

* * *

kde je toto léto
v půli se svou poutí?
plyn července usykává
a ulice se kroutí

prapor všech veder
visí na stožáře
líná vlečka elektriky
a tma z kalamáře

růženin dvůr vystoupíme
odjel vůz a než se vrátí
je nám znova dvacet
a budem spolu spáti

Martin Stöhr (1970, Zlín) – absolvoval PF UP v Olomouci. Žije v Brně. Pracuje v Hostu jako zástupce šéfredaktora, řídí Edici poesie Host. Vydal sbírky poezie *Teď Noci* (1995), *Hodina Hora* (1998) a *Přechodná bydliště* (2004), za kterou obdržel Cenu Jana Skácela. Se svou ženou Pavlou založil poetickou edici MaPa.

TOMÁŠ MARTINEC

Saxofonista

Do štíhlých bříz se nemilosrdně opíraly paprsky odpoledního slunce. Bylo horko. Červený žigulík projel po prašné cestě plné vyhloubenin.

K domu s vysokým dřevěným plotem přicházel vysoký muž a zazvonil.

Za širokými dveřmi z rozeschlého dřeva vedoucími do zahrady se ozval hluboký štěkot dogy. Daška, ruský Žid přivázal Greye krátkým řetězem ke kmeni a šel zvědavě otevřít dveře. Když spatřil Vladimíra, dojatě ho přivítal a pozval dál do domu. Vzápětí se ozvalo jemné klepání a dveře se otevřely. Za stínem, který letmo přelétl po dlažbě, se objevil Ivan.

„Ivane!" zvolal Vladimír, ruský emigrant, živící se jako hlavní kapelník v českém cirkuse Berousek, a vyrazil k němu: „Léta už jsme se neviděli! – To už je přes dvacet let, možná víc!" křičel dojatě. Ivana to nechalo chladným. Ani neodvětil na Vladimírův úsměv a stiskl Vladimírovi lekle ruku. Ivan byl vysoký světlý muž, ve tvářích vyhublý, a zarostlý hustým zastřiženým knírem. Koukal na svět odevzdanýma šedýma očima.

Daška se zaposlouchal do dialogu přátel a odmlčel se. Ola přinesla horký čaj, bílý chléb a domácí džem z lesních jahod. Za její nohou se skrývala plachá tříletá dívenka Máša. Ola vzala Mášu do náručí a odešla s ní na verandu. Ivan vypil čaj a snědl tři krajíce chleba.

„Nikdo ti nic nedá jen tak…" ušklíbl se Ivan a větu nedokončil. Tiše sklopil hlavu, pleskl přitom rusky ukazováčkem do krku.

„Piješ?"

„Musím," přikývl Ivan, „taky musím hrát jen na pohřbech; a pít vodku, protože nikdo nic jiného nepřinese."

„A co Moskva?" zeptal se překvapeně Vladimír.

Ani na nájem to tam nebylo, tak proč bych tam byl?"

„…nebaví mě to…" Pohlédl na Vladimíra vzdorovitě a vzápětí se plaše rozesmál.

„…ale jsem rád, že tu seš!" Tenkrát, to jsme byli mladší, ještě děti."

„Rád bych se něčeho napil, Daško!" povídá Ivan a ve zbrklém gestu se jeho ruka zastavila na pultě s lahví. Daška se zvedl ze židle a přešel do vedlejší místnosti, odkud přinesl tři broušené skleničky a pak podal láhev ivanovské vodky ze stolku.

„To je všechno, co mám!“ pokračoval Ivan, a sehnul se k nohám a rukou uchopil za poutko kufr s nástrojem. Cvaknutím otevřel černé koženkové pouzdro, polstrované vínovým sametem, ve kterém měl rozložený nablýskaný zlatý saxofon.

Daška chtěl rozptýlit Ivana od jeho chmur, a nabídl mu dva náustky na vyzkoušení. První, který se Ivanovi v dlani leskl, byl americký Selmer, nejlepší náustek pro saxofonisty.

„Ten druhý jsem dělal minulý týden. Je to jenom vybroušený kus z levného českého náustku!“ ukázal Vladimír.

„Zkus oba!“ řekl Daška.

Ivan vytáhl leskłé části saxofonu a hbitě je složil dohromady, pak se zvedl ze židle a přešel do vedlejší místnosti, aby o samotě náustky vyzkoušel.

Saxofon si Ivan opřel o vínový divan, na kterém seděl; klapky otvíraly průduchy kouzelného zlatého kovu a hluboký klouzavý zvuk saxofonu se od stěn odrážel a tóny Ivanova žalu prolétly domem.

Když Ivan začal hrát, Máša přestala pobíhat domem a sama od sebe přeběhla kolem Dašky a zvědavě se zadívala na Ivanovu kamennou tvář, který při hře na saxofon kolem očí svrašťoval vějíř vrásek. Prociťoval tóny, výšky, basy. Máša se začala roztomile pohupovat v bocích.

Do místnosti, odkud vycházel sténavý hlas saxofonu, svítilo unavené odpolední slunce. Na podlaze i na divanu se usadily jeho oslnivé plotny, které vykreslovaly stíny bohatě zdobených naškrobených záclon. Na stěně za divanem visel červený perský koberec a jeho pestrý barevný vzor působil příjemně.

V jídelně, kde na vysokém stole z porcelánové konvice s čajem vystupovala pára otevřeným oknem do zahrady, seděl ramenatý Vladimír vedle malého usměvavého Dašky.

Ivan dohrál a tvář mu zářila překvapením.

„Nech si ten náustek,“ řekl Vladimír, „co kdybys přijel ke mně do Čech? Tam by ses hudbou uživil.“ dodal.

„To nejde?“

„A co tě tady čeká, chceš přece hrát?“

„Ani nevím, co chci!“ řekl Ivan. Tiše sbalil nástroj do černého pouzdra a jeho tvář se znovu pokryla výrazem nežívosti, s jakým se poprvé objevil ve dveřích. Ivan se s Vladimírem rozloučil a poprosil Dašku o sedm rublů na vlak.

Tomáš Martinec (1976) – spoluzakladatel skupiny Literaturisté. V minulosti pracoval jako redaktor Lidových novin.

EXISTUJE ZODPOVĚDNOST HISTORIKA VŮČI ČTENÁŘI?

Zdá se, že většina dnešní české institucializované historie nedělá v podstatě nic jiného než její předchůdkyně na přelomu 19. a 20. století: po shromáždění údajů přenese výsledky svého bádání do knižní podoby, princip práce tedy zůstává zdánlivě stejný. Chtěla bych se zde věnovat ale jinému rozdílu, kterým se tehdejší a soudobá historiografie zásadně odlišuje.

Zatímco tehdy se zájemce o minulost mohl těšit z útlé brožurky (aniž by pojal podezření, že podle tohoto znaku půjde jistě o práci lajdáckou) a jasně formulovaného problému (na což byl zvyklý a autoři museli tedy počítat s jakousi čtenářskou kulturou), dnešní historiografie má na čtenáře množství požadavků (nějak se nám v průběhu desítiletí obrátil směr interakce).

Zdůrazněme ty nejkřiklavější: zejména to vypadá, že si dnešní čtenář musí brát na přečtení knihy dovolenou (to k rozsahu) a průběžně se napájet hektolitry kávy, neboť autoři si zvykli hazardovat s koncentrací čtenáře. Pokud by příčinou nároků na zvýšené soustředění byla náročnost problematiky, lze to pochopit. Bohužel, obvykle se jedná o obsahovou nesrozumitelnost pramenící začasté z neschopnosti se vyjádřit. Zkrátka, dnešní tvůrce knih o historii nejen že není nucen, ale dokonce ani nemá být ke čtenáři vstřícný. Jeho tzv. erudovanost (modla „vážných" historiografů) má být dostatečnou zárukou toho, že text bude „solidní"., což ovšem vede k tomu, že dílko je oceňováno v rámci instituce, potažmo historické obce (do čehož počítám i studenty historických věd), ale před běžným čtenářem zůstane skryto.

Naštěstí existuje druhá kategorie historiků, které lze nazvat společensky prospěšnými. Tito historikové se vyznačují dvěma vlastnostmi: umí myslet a umí psát. To jim umožňuje obracet se na čtenáře nejen svými knihami, ale také aktuálně v neodborném periodickém tisku a přitahovat si je k sobě v mnohem širším záběru čtenářském. Je to jediný způsob, jak může být historik skutečně slyšen a jak si může vychovávat poučeného a myslícího čtenáře, čtenáře zvídavého a sympaticky pochybujícího.

Ovšem myšlení a veřejné pochybování (ať už autorské nebo čtenářské) představuje pro některé historiky od dob pozitivizmu nemalý problém. Podívejme se na autorskou stranu. Ve 20. století jsme u nás svědky velkolepého taže-

ní proti historikům, u nichž lze doložit názorové výkyvy. Jejich texty jsou „erudovanými" historiky napadány a zesměšňovány, neboť v nich nacházejí velké množství subjektivních prvků považovaných těmito historiky za znak odborné plytkosti a neznalosti. Právě texty společenských historiků se vyznačují náročnými subjektivními konstrukcemi, které jsou časté, jsou nutné, jsou žádoucí. Myslící historik tedy musí kromě toho, že myslí, prokázat navíc velkou osobní statečnost, neboť se dostane pravděpodobně záhy do odborné izolace a navíc musí počítat s rizikem názoru špatného nebo v lepším případě názoru, který bude možná muset někdy v budoucnu korigovat. Přiznávání chyb má v historické obci negativní náplň, neboť tato schopnost názorové korekce je systematicky devalvována, namísto toho, aby byla vyžadována coby základní podmínka jakékoliv vědecké práce. Z čeho pramení tento odpor k možným chybám?

Institucializovaná historie vychází z jednoho překonaného předpokladu: historie je soubor objektivních zákonitých procesů, které lze při zachování dobře osvojeného postupu popsat. Vnášení subjektivního myšlení do odborného textu pak musí být nutně něčím, co takovou práci oslabí a znevěrohodní. Připuštění možné omylnosti pak znamená totéž, co vědecké odepsání.

Přitom si ale nedokáži představit lepší způsob, jak text udržet živý, než že se k němu budou budoucí badatelé a čtenáři vracet, porovnávat jej s novými texty a hovořit o něm! Jako bychom nevěděli společně s Marcelem Proustem: „... a tato Múza, která shromáždila všechno to, co vznešenější Múzy filozofie a umění odvrhly, všechno, co nemá základ v pravdě, všechno, co je jen nahodilé,... toť Historie!"

Andrea Chrobáková-Lněničková

aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie

http://www.aluze.cz

texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 43

podzim 2007

Úvodník:

Neodvolatelný podzim

Vlaky ze Vsetína nabírají zpoždění v minutách a také většinou až v rovinách za Meziříčím a Přerovem, tam kde se pro Valacha mění poezie v prózu. Naberou-li zpoždění Texty, je to horší. Netýká se to minut, ale ročních dob. Letos nám ale trochu nahrála podivná tvář zimy se svými protáhlými, unaveně podzimními rysy. V barevně strhaných dnech se však stále chvěly opravdově literární zážitky. A s nimi myšlenky na literaturu, které se už celé jedno desetiletí ve spojení s Texty sunou údolím vsetínské Bečvy. Jenom občas zadrhnou o hospodskou židli. Texty mají tentokrát zpoždění skoro jedno roční období. Nebyl prostě čas.

Dva říjnové dny roku 2006 vydaly za mnoho. Na kopečku, na zámku ve Vsetíně proběhla literární konference: Osobnost Mojmíra Trávníčka v české literatuře. Uskutečnila se na prahu životního půljubilea tohoto literárního vědce z Nového Hrozenkova (17. prosince 2006 mu bylo sedmdesát pět let). Udělal toho v životě tolik, a nejenom pro literaturu, její čtenáře a spisovatele, že se ukazovalo přinejmenším jako slušné poděkovat mu hlasitěji než bývá zvykem.

Vážnější strana vsetínského setkání bude mít podobu sborníku příspěvků z konference, který brzy vyjde. Velké zpoždění mít nebude. Nevážnější strana, která už vlastně žije jenom ve vzpomínkách, vykrystalizovala během dvou vsetínských literárních dnů do nečekaného tvaru, který se už při loučení na vsetínském nádraží mohl pyšnit nevypočítavou samozřejmostí. Pan Trávníček měl radost, že se osobně setkal s Petrem Holmanem, se kterým spolupracoval na nejednom Březinovi, s povzbuzujícím a královsky bezprostředním Liborem Knězkem, s Vladimírem Novotným a Ladislavem Soldánem, které zajímá skoro všechno, co má nebo mělo podobu slova, s Jaroslavem Novákem z Obce spisovatelů a s dvanácti dalšími, vesměs mladými literáty, mezi nimi opět, a k našemu radostnému údivu, s námi, kteří se motáme kolem Textů.

A když jsme tehdy v říjnu vyšli ze zámku, vládlo slunce a žlutý podzim, sestupovali jsme z kopce k jiným polohám literatury, ve kterých vedle listů bylo slyšet i listí. Tato cesta pomohla při rozhodování. Mají-li Texty už teď takové zpoždění, nevydáme raději dvojčíslo? Ne. Podzim roku 2006 je neodvolatelný.

Dalibor Malina

Obsah:

úvodník
Dalibor Malina: ___2

poezie
Robert Fajkus: Na Soláni Čarták___5
Karel Vysloužil: * * *___7
Ladislav Nezdařil: * * *___18_20
Miroslav Kabíček: Kam___20
Daniel Hochmuth: * * *___21, 26
Zdeněk Volf: * * *___22_23
Břetislav Kotyza: * * *___24

próza
Jan Válek: Moc starý recept___4_5
Ze soudní síně a úřadu___25_26

překlad
Tatjana Gromača: Obchůzkář tratí___8_10

comics
Michal Jareš: ___16_17

rozhovor
Rozhovor s Mojmírem Trávníčkem___11_14

recenze
Pavel Kotrla: Stará vyprávění v novém hávu___27_28
Lenka Buráňová: Kráska v nesnázích___28_29
Jakub Chrobák: Literární dokument bez autora___29_31

zdravice
Mojmír Trávníček: ___6
Břetislav Rokyta: ___15
Petr Hruška: ___15

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 43, ročník XI., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **http://www.inext.cz/texty**
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

JAN VÁLEK

Moc starý recept

Milí moji,

přední částí svého psaní vás co nejsrdečněji pozdravuji. Těším se, že aji vy mě pozdravujete. U nás je, chválabohu, všecko v pořádku. Sena s počasím, obilíčko, brambory aji zelé se vyvedlo. A trnek, jadernic a hrušek jak Pánbů dal, ale se nepředal. Je aji u vás všecko v pořádku? A co trnky, dal? dal?

Máte se, troufám, dobře. My se máme dobře. Ema ještě furt nese mísu masa. Tím způsobem ostává nezkonzumovaná (mísa masa). Tím pádem, spolu s Emou, k těšení.

Ale o receptu na zelnou polévku. K stáru máma jedla více a více zelné polévky. Jakpak to?

Máme zelné polévky nejenom od obce k obci jiné, ba od hospodyně k hospodyni jinačí. Nejenom na Valašsku, všady, kde se rodí zelé takové, keré k podzimku dočista samo vrže. To jak se nalévá zelným barokem. Do stříbra barví jím. Ten samý způsob jako chloupky na broskvi a ženském předlokti. Tož takové zelé.

Máme zelné polévky korpulentní, v kerých lžíce stojí. Mnoho brambor, mnoho zelé. Odměrkou stojnosti je litinová lžíce. Ulíbaná generacemi, až k špici nastane zúžení a udělá se břit, kerým jde aji maso krájet. Kde zas ta Ema s mísou masa je?

Máme zelné polévky opulentní. V chutích soupeřivé. V kerých jsou rozkrájené hrbaté klobáse, ale aji celé, napříč talířovou porcí vyložené: le! Hříbků. Smetany. Arciže brambor a zelého.

Korpulentními aji opulentími variacemi se šťastně, pomáhá aji blbé zdraví, prožerete k zelné polévce přiznané. Chudé. Chudé? Slaniny a cibule. Vody se štipcem soli. Kmínu já rád víc. Brambor. Kysaného zelého nátury mírné. Dobrácké. Zaobalující ale upomínavou chutí jazyk celý.

...a mámina zelná polévka byla tato, prostá a červená jako srdce paprikou.

Odrůstajíce odbíhali jsme za hrou a vraceli se ztahaní otřískaní, oči naplněné. A máma nás krmila zelňačkou. Odrostli jsme. Šli na studia. Potom už za svým životem a prací. Vraceli se ne tak často. Ztahaní na duši, otřískaní na okosticích podstat.

Máma syna uvítala objetím, drsnýma rukama a kradným políbením, šetříce v děcku hloupého muže. Ten přes její tmavou-šedoubílou hlavu očima hledal e našel schystaný hrnec vítaného pokrmu. Zelné polévky červené jako srdce. Máma ohřála a podávala. Na nic se neptala. Tedy všecko řekl sám. Nasycen upustil litinovou lžíci a usnul na staré pohovce. Však se ani tak moc nestalo. Vlastně nebyl ani tak dlouho pryč...

...jak se čekání dloužilo, máma čeká, čeká, vyjídá, vyjí hrnec, aby boží dárek nevyšel nazmar. Poté s úlekem hotoví zelňačku novou, protože což kdyby...A tak máma k stáru jedla více a více zelné, polévky.

Dnesden vařím svou verzi zelné polévky a o máminu se nepokouším, leda bych byl lepším otcem. Litinovou lžíci ale ostala mi.

Poslední částí svého psaní vás, milí moji, prosím, odpusťte ty zprávy páté přes deváté. Víte, troufám, keré jsou první.

...vejce, vejcem nic nepokazíte: též (moc) starý recept...

ROBERT FAJKUS

Na Soláni Čarták

Tanec větru po lysé lebce hory.
Dole na loukách šeptají dívky,
kluk touhou pláče do talíře kravěnce,
žena močí do pupavy.
Cval valacha, štěkot ovčáckého psa.

Ležím na lebečním švu hory.
Ani se nehne kamení, jen tráva tká sykavé ticho
a zapomnělý pták v zoufalých salvách střílí odkudsi.
Kornatý buk vypustí tečky strnadů.

Tanec větru slzy vymetá.
Vracím se nocí pod zborcenými stropy hvězd.
Jen pes se ke mně přidá na hřebenu,
plápolá jazykem, odbíhá k skřetním zvukům.

Inkoust zhoustl na noty.
V přívalu větru vtančí z lesní cesty
rozvichřený Janáček,
dupe zběsile svůj Čarták:
„Du podel blesku na Kotlovou."

SLOVO K OSMDESÁTINÁM

Karla Vysloužila jsem poznal už před řadou desetiletí jako člověka z jednoho kusu, snad z oné „tesané žuly" z jedné jeho básně. Člověka ne jednoduchého, ale pevného, neúplatného, „neprodajného", abych použil termínu z Léona Bloy, slavného pamfletisty, který mu je v mnohém blízký. Frontispic jeho poslední knížky vyjevuje jeho základní tajemství: je tam opřený o kamenný kříž na lučině své rodné obce, u cesty, po níž odešel do světa „s holí poutníka" a nakonec zakotvil na Vsetíně.

Je syn Hané (nar. 24.1.1927 v Čelčicích), ale vlastní volbou adoptovaný syn valašských pasínků. Kamenité pastvisko pod lesem oživené pasáčky i dobytčaty, je mu symbolem přirozeného života a strážcem životní moudrosti. Své politické komentáře, mravní výzvy, meditace prózou i veršem publikuje nejraději ve vlastním periodiku, jehož název je synonymem jeho tvorby: *Hlas z pasínku*. Je to asi opravdu nejmenší časopis na světě, jak sám deklaruje, ale nenechá se zadupat velkoformátovými a velkohubými, které reprezentují „betonový svět", který je protikladem pasínku. Betonový labyrint světa je Vysloužilovi odporný už proto, že beton přespříliš připomíná vězeňské dvorky a ohrady, za nimiž strávil mnoho let, jimž se zpravidla říká „nejlepší". Nevytvořilo to z něho básníka negace, naopak, už někdejší pseudonym Bohumil Rosa (poněkud obrozensky prvoplánově „mluvící") napovídá radost a svěžest. A koláže jeho posledních prozaických knížek ukazují, že nezahořkl, ani když se belhá pro důchod k okénku, kde před ním ve frontě čeká jeho bývalý vyšetřovatel na výslužku vydatně bohatší.

Většina Vysloužilovým básní má výhodu, že je lze číst globálně, jediným pohledem. Jsou nejednou gnómické, nejednou didaktické, nejednou apelativní. Ale nejednou také jemně lyrické na nejstarší způsob lidové písně.

K osmdesátinám vydal Karel Vysloužil výbor *S holí poutníka*. Na symbolických 80 stránek shrnul necelou padesátku básní chronologicky uspořádaných podle životních dekád. Je to zdařilý výbor, hutný, neředěný.

Jako pozdrav příteli Karlu Vysloužilovi napíši čtyřverší jiného básníka, které platí plnou měrou také o jeho životě – vždyť ho s Janem Zahradníčkem spojuje víc než jen léta vězení:

Životе můj. Jediný. Tento. A ne jiný.
Nezdáš se. Jsi. A trváš prchaje.
Skutečný. Můj. Jsi kost a krev, z níž pijí stíny.
Boliš. Klikatě klopotná tvá cesta je. – Můžete si říci, drahý básníku, i poslední verš té básně: Můj život byl a je, aniž se jen zdál.

Mojmír Trávníček

KAREL VYSLOUŽIL

abyste rozuměli

tělo vychrtlé
tělo tlusté
hlava
zepředu jako zezadu

pak trojúhleník
postaven
na jednu ze svých čtyř stran

těkavé oči
vrabčí nadhled
a první ze sedmi ran

pak problém
tisíce problémů
a jeden bludný kruh
stavěn vytrvale
na roh vlastního obvodu

pak ostré lokty
ústa s pěstmi uprostřed
sady prázdných hub
rána za ranou
a špekhák na lup
toho nejcenějšího v člověku

pak vymývání mozků

abyste rozuměli
jde o svět vezdejší
a oni jsou zlí jak kozli
jak kozli oni jsou zlí

a chtějí

aby se běželo
vyčichlé a pozetleno
ze starých smetišť donesono
aby to vonělo *(1948)*

***

náruč oblohy
omytá deštěm
láká k chůzi očí
na boso

bosé oči
bývají šťastné
jak malé děti *(1967)*

TATJANA GROMAČA

Obchůzkář trati

Letní horka začala tohoto roku velmi brzy. Hlasatelé předpovědi počasí v televizních zprávách nabyli na překvapivé důležitosti – jejich slova byla poslouchána a pamatována jako Mesiášova poselství. Skoro jako by nebylo důležitějších otázek než: Bude zítra pršet? Lidé se zaměřili na fungování orgánů, dokonce i ti nejzdravější, ti, co jsou v plné formě. Nikomu v tom horku není lehko, ačkoli si každý myslí, že právě jemu je nejhůře.

– Nejdříve si dáme kávu a sníme svačinu a pak vyrazíme do práce – říká Damir. Sedíme pod přístřeškem a hledíme na oblohu. Je brzy ráno, ale už je to úplně jasné – zase bude hrozně horký den. Damir je obchůzkář trati, přesněji – hlídač a obchůzkář trati. To znamená, že každý den chodí po trati osm hodin, celou pracovní dobu. Jsme ve Svatém Petru v Lese, to je vesnice ve vnitrozemí Istrie. Svatý Petr v Lese je naše výchozí stanoviště – odtud se vydáme na sever.

– Nejdůležitější je mít dobré boty – poučuje Damir a vrhá žalostný pohled k mým vietnamkám – a nejhorší to je, když si koupíš nové, než se rozchodí...

Právě jsme započali s chůzí po trati. Naše cesta bude trvat osm hodin, za tu dobu musíme ujít deset kilometrů.

– Máme čas – utěšuje mě Damir – vojenský pochod, to máš šest kilometrů za hodinu, ale oni nosí všechnu tu výzbroj, zbraně.

My nic podobného neneseme. Jenom dva sendviče, které žvýkáme při chůzi, lahve s vodou, která bude záhy tak teplá, že nebude mít smysl ji pít, a čepice na hlavách. Damir už začal s pronášením základních zásad své práce, je třeba mu věnovat pozornost.

– Chodil jsem po všech úsecích od Puli po Divač, to je všechno ta stará trať, byla postavena už za Rakouska-Uherska v roce 1876. Teď chodím ze Svatého Petra do Pazinu, to je můj stálý úsek a já za něj zodpovídám, kdyby se na něm cokoli stalo. Pro trať je nejnebezpečnější, když jsou takováhle velká horka, existuje nebezpečí, že se rozkolejí. V horku se kolejnice posunují, železo se rozšiřuje, v zimě zas stahuje.

Všímám si, že Damir vykládá o trati s nějakou zvláštní oddaností, jako kdyby mluvil o živé bytosti. Možná ale trať živá je, když se může smršťovat a rozšiřovat. Možná bude lepší, když budu mlčet a poslouchat, jak nám hlasitě skřípe pod nohama

kamení nasypané mezi kolejnicemi. Damir tomu říká „drť" – drcený kámen. Z okolí, z lesa, který nás obklopuje, doléhá nepřetržitý cvrkot cvrčků. Výheň už začala.

– Není nás moc, co děláme tuhle práci. A co my vlastně děláme? Kontrolujeme trať, tunely, průsmyky, soutěsky, mosty, odvodní kanály... A firma, místo aby nám koupila ty nejkvalitnější boty, nám dává ty nejhorší, které se zničí do pěti měsíců. Jiní železničáři, výpravčí vlaků, strojvůdci, konduktéři, všichni mají kvalitnější boty než my, obchůzkáři trati. Proto jsem taky vystoupil z odborů, protože vidím, že za nás nebojují – hněvá se Damir, protože ví, že to pak bude napsáno v novinách. Třeba to přece jen bude mít nějaký pozitivní účinek a příště dostane kvalitnější boty.

Chodíme a mlčíme. Sendviče jsme snědli, teď musíme snášet vedro. Už je skoro hmatatelné – jde ho vidět, jak se fantasmagoricky mihotá, jako rozžhavená emulze v dálce. To mi připomíná filmy s Indijánama a kovbojema. *Velká vlaková loupež* nebo něco podobného. A co víc, cítím se jako ve filmu. Ptám se Damira, zda se on někdy cítí jako ve filmu, když takhle chodí po trati.

– Ne, nikdy – směje se. – To mě ještě nenapadlo.

Pak ale přece jen přiznává, že i jemu pohled na rozpálenou trať, která se vine do dálky, připomíná filmy. To, jak Indijáni přikládají ucho ke trati, aby slyšeli, jestli se blíží vlak. Damir ale sklánět ucho ke trati nemusí.

– Já vím přesně, kdy který vlak jede a kudy v kterou dobu projede – říká.

– Nemůže se třeba teď odněkud přiřítit vlak? – ptám se, se sotva znatelnou úzkostí v hlase.

– Ne, nemůže – dostávám přesvědčivou odpověď od svrchovaného vládce tohoto úseku trati.

Člověka napadne leccos, když je hodně času sám. Damir je na trati sám každý den osm hodin. Mohl by se bát všeho možného, třeba hadů, podivných živočichů nebo podivných, neznámých lidí, kteří se možná potulují po lese kolem...

– Bývají tu někdy hadi nebo ještěrky, ty studenokrevní živočichové, kteří se přijdou na trať ohřát. Ale ne, nebojím se jich. A lidi? Jenom jednou jsem měl podivné setkání. Když jsem vyšel z tunelu, stál tam nějaký vysoký, mohutný člověk, který se mě ptal, jestli jsem viděl nějakého podezřelého člověka, který utekl z vězení v Pule. A to bylo všechno.

Tunely jsou ještě tak nejnebezpečnější v tomto traťovém povolání. Damir říká:

– Je to riskantní, i když víš, kdy který vlak jede. Dělá se to takhle: stojíš před tunelem a čekáš. A jakmile projede vlak, můžeš si být jistý, že máš půlhodinu a v té době musíš tunelem projít.

Jinak, když Damir chodí, vůbec se nedívá pod nohy, kam šlape. Nebojí se, že se mu noha zaklesne za kolejnici nebo zvrtne na nějakém kameni.

– Já chodím po trati kam mi noha šlápne. Vůbec se nedívám, jestli stoupnu na kolejnici nebo ne. Můžu chodit a dívat se kolem. Mám směr, nemůžu se splést.

Cvrčci cvrčí, kamení skřípe, slunce pálí. Kdyby tak teď bylo nějaké ovoce plné šťávy... Damir vypráví o jednom svém kolegovi obchůzkáři, který na své trase směrem na Lupoglav vysadil mnoho hrušní, švestek a jabloní. Všechny vedle trati. A když pak to ovoce vyrostlo, měl co po cestě trhat a jíst.

– Viděls film *Paříž, Texas*? – ptám se Damira.

– Co je to za film, nějaká kovbojka?

– Ne, je to film o jednom člověku, kterému se v životě nic nedařilo a tak chodil po trati.

– Moc se na filmy nedívám. Spíš když takhle chodím, poslouchám kosy, cvrčky, sýkorky, vrabce. Jsou tu i nějaké sojky a straky. A jsou tu i orli, přilétají kvůli zajícům. Racky je taky slyšet. Ale v zimě jen vrány a černé kosy. Někdy potkám i nějakého zajíce nebo srnu. Nebo nějakou lišku, tchoře, plcha...

U domku, byla to kdysi železniční stanice Heki, potkáváme i první lidskou bytost. Není to žádný uprchlík z vězení, ale jenom pan Ivan Zaharija, penzionovaný zaměstnanec Chorvatských železnic a majitel domku, tedy železniční stanice Heki. Pan Zaharija se nám svěřuje – právě vyrazil na pivo do Pazinu. Spojujeme síly a vyrážíme dále. Před námi je ještě sedm horkých kilometrů a na konci pak i jedno ledové, vytoužené pivo.

Překlad vychází se svolením autorky.
Přeložil Jiří Hrabal.

Tatjana Gromača (1971) – chorvatská básnířka (*Nešto nije u redu?*, 2000), prozaička (*Crnac*, 2004) a novinářka. Z její básnické tvorby jsme přinesli ukázku v *Textech* č. 34, 2004, s. 14-15. Gromača pracuje jako novinářka pro splitský kulturněpolitický týdeník *Feral Tribune*, pro který píše mimo jiné reportážní povídky o lidech žijících na Istrii, kteří bývají obvykle stranou zájmu médií. V r. 2005 Gromača z nejzdařilejších z těchto textů uspořádala výbor a vydala jej pod názvem *Bijele vrane* (*Bílé vrány*), z níž pochází i náš překlad (s. 7-10).

-jih-

ROZHOVOR S MOJMÍREM TRÁVNÍČKEM

Na myšlenku udělat korespondenční rozhovor několika nám blízkých lidí s Mojmírem Trávníčkem jsme připadli společně, tj. Dalibor Malina, Pavel Kotrla, Jakub Chrobák, Matyáš Kotrla a tehdy ještě budoucí Metoděj Chrobák. Zdálo se nám tehdy správné, abychom jubilanta, mladíka pětasedmdesátiletého, představili tak, jak ho známe a jak si ho vážíme: v jeho vlastních slovech.

Pochopitelně vím, že jsme mohli vybrat hromady dalších, jiných a zajímavějších dotazovatelů. Ovšem my jsme chtěli zůstat u těch, o kterých víme, že jejich vztah k Mojmíru Trávníčkovi a Valašsku je v lecčems podobný našemu, zároveň je to ale vztah jakési vzdálené blízkosti. Snad se nám podařilo namíchat v otázkách džús barvy duhové, ve které se míhají otázky osobnějšího a místnějšího rázu s otázkami obecnějšími. A odpovědi? Mohl by se ptát kdokoli, odpovědi by vždy byly živé, kypivé a osvobodivé ve své protěžkanosti. Jen jedna výtka: Texty ještě dost dlouho budou, trojice mladých M (Matěj, Matyáš a Metoděj) spolu s nesmrtelným Mojmírem Trávníčkem je povedou a převedou přes všecky nástrahy, které na literaturu v tomto a dalších stoletích čekají...

Ladislav Soldán: Motto k divadelní hře Matěj Poctivý, kterou napsali Arnošt Dvořák a Ladislav Klíma, znělo (volně citováno): „Naše literatura se prasí, roste do síly a krásy...“ Dá se něco podobného říci také dnes?

Mojmír Trávníček: Co je to literatura? V jedné Čepově próze říká venkovan o rodákovi, že je „čímsi v leteratuře“ a rozumí tím něco mezi kuplířstvím a zlodějinou. S těmito pojmy jsou nesnáze. Vtrhl za mnou kdysi jeden známý, když se dověděl, že jsem ve spolku bibliofilů, a chtěl vidět moji „sbírku“. Rozpačitě jsem předváděl svazky edice *Atlantis*, *Dobrého díla*, Bablerovy *Hlasy*, pár soukromých tisků, a on to zklamaně a rychle odkládal, a pořád, kde prý mám bibliofilie. Žádný unikát jsem nemohl nabídnout. Divil se, že nemám ani *Rytíře Smila* apod., než jsme se shodli na tom, že měl vlastně na mysli pornografie. (Asi jako ten Čepův Hanák.) Podle starších definic ve slovnících je literatura „soubor všech písemně zachycených jazykových projevů“, nebo bývala dokonce definována jako veškeré umění číst a psát. Dnes se zpravidla obsah

zužuje na literaturu uměleckou. V prvním případě se může mluvit o nepředstavitelném rozkvětu literatury, neboť písemně zachycenými projevy všeho druhu jsme doslova zasypáni. Pro druhý případ musíme uvážit dvojí význam slovesa prasiti se. Buď jde o přivádění selátek na svět, nebo jde o cestu k zprasení. Zprasit lze samozřejmě cokoliv, i literaturu: ale je to pak umění, síla a krása? A seberoztomilejší selátko vyroste nakonec v prase, stane se jelitem, jitrnicí, ovarem, klobásou, sádlem a pečení. Platí to i o krásné literatuře?

Dalibor Malina: Ve Vaší vzpomínkové knížce *Skryté letokruhy,* ale také v úvodech k výtvarným výstavám a v jiných promluvách, je Valašsko, ať už jde o krajinu nebo o osudy lidí, přítomno s udivující samozřejmostí, bez patosu, v sebejistém trvání. Není dnes tento obraz už trochu ve stínu nových, blikajících „ikon"? Co přinesou člověku univerzální zámkové dlažby, cesty bez překvapení kdysi skrytých ve vyšlapaných výmolech a kamenitých znameních? Neztratí tím také hodně literatura? A naše *Texty* – budou-li ještě?

Mojmír Trávníček: „Sebejisté trvání" valašské krajiny jsem silně vnímal, kdykoliv jsem vystoupil jen pár metrů nad vesnici, a ve všudypřítomné zeleni se ztratily četné obludnosti, jako kravíny, prasečince, trafostanice a jiné hyzdící užitečnosti. Nemám strach ani ze zámkových dlažeb – moje staré a klopýtající nohy si je pochvalují; a pokud četné výmoly a úvozové cesty nejsou zaházeny ojetými pneumatikami, plastovými lahvemi a jiným futrem pro neznámé obludy, zarůstá je neprostupné křoví, trní a hloží. Traktor i traktůrek si razí cestu jinudy, a pro turisty se vyznačují vyhrazené stezky, které budou v historicky krátkém čase, jak píší média, opatřeny průvodci a občerstvovacími punkty (Předpokládám, že budou také „zpoplatněny".). To už neregistruji nohama ani očima, protože mě tam nohy nedonesou, ale jsem si jistý, že příroda i toto násilí přežije. Nezůstane stejná, trvání neznamená stejnost. Vyhlížím-li dnes oknem přes zahradu dále na kopec, je ten výhled radikálně rozdílný od toho, co jsem stejným oknem vídal před necelými padesáti lety. Ale jde spíš o člověka: i umění je pro člověka a o lidech, krajina městská i přírodní je pouze jejich prostředím. Co to všechno přinese – to bude nebo měla by zkoumat i literatura. Mohla by dokonce získat, nenechá-li si ujít, jak je člověk formován tím, co ať už bezmyšlenkovitě nebo promyšleně

vytváří a ničí. Bude-li vidět dál a hlouběji než černobílí dřevní ruralisté; a nalezne-li přiměřenou formu.

A *Texty*? Budou-li *texty* – a o tom nepochybuji – proč by nemohly žít i *Texty*? Jistěže se budou také měnit („*Já nově ti v proměnách zpívám*"!). A jistěže jednou zaniknou – není věčných časopisů –: mnoha lidem to bude líto a ještě víc jich to ani nezaregistruje. Tak přece odcházejí i lidé.

Jakub Chrobák: Když jsme společně jeli na diskusi do Ostravy a projížděli Frenštátem, poznamenal jste – Ty hory jsou jak z papundeklu, člověk je musí prochodit, aby je uměl vidět jinak –. Nosím si tu větu sebou a chci se vás už dlouho zeptat: Jak to, že o jejich podstatě dokázali tak přesně mluvit malíři? Jak to, že se u nás rodí tak málo básníků?

Mojmír Trávníček: Četl jsem nedávno, že krajinomalba nezmizela z repertoáru výtvarného umění proto, že by se vyčerpala; jistě se nemusíme přesvědčovat, že krajina je nevyčerpatelná. Vytratila se z pláten proto, že za krajinou se musí pěšky, únavným pochodem mimo upravené cesty a dostatečnou dobu vytrvat v nepohodlí. Nohy malířů prý tomu odvykly a přesvědčily Mistry, že tvůrčí imaginace dokáže být úspěšněji v činnosti v ateliéru. Zdá se, že valašští výtvarníci jsou mezi posledními, kteří mají dobré nohy a neváhají pronikat do míst nepřístupných a rozmlouvat s duší svého kraje.

Ale co s básníky? To je otázka do pranice. Nejednou mi vrtalo hlavou, čím to, že jsou kraje, kde se třeba v dlouhém časovém úseku rodí básníci, kteří jakoby svým dílem vstřebali životodárné síly a specifickou krásu svého kraje, ať už o něm hovoří přímo, nebo - a to je mnohem významnější - vstoupil do struktury jejich díla skrytě, ale zřetelně. K takovým končinám patří zejména Vysočina a Jižní Čechy. Kde jsou básníci z Valašska? Čím to, že například největším básníkem Beskyd (eliminujeme-li zcela mimořádný případ Bezručův) je vedle Ostraváka Závady bludný Čech Jaroslav Durych? Přiznám se, že až v pozdním věku jsem si pořádně všiml, že jeho sbírka *Beskydy* je uvedena básní *Hřbitov na Borové*. Jsem už asi protivný svými „hřbitovními" teoriemi, ale Durych mi potvrzuje, že kraji je možné porozumět jedině tehdy, vstoupíli se do něho skrze hřbitovní bránu. „Úkladná hloubka" hřbitova je pravé odraziště odkud se vystoupí na Lysou horu (Mimo jiné také František Lazecký, než začal psát ve starším věku

programově básnický cestopis rodným krajem, ztvárnil podivuhodnou vizi „frýdlantské země" na frýdlantském hřbitově.) – této cestě žádný valašský básník dosud nerozuměl. Zdá se mi však, že ji pozoruji v některých nejmladších dílech – valašskoklobouckým hřbitov není tak docela neznámý prvotině Petra Odehnala, a „rodnou hroudu – hřbitovní" rozeznal také jistý Jakub Chrobák. Dva básníci: je to opravdu málo?

Jan Heczko: Od čeho vás zkušenost setkávání s literaturou odpoutala a k čemu vás přimyká?

Mojmír Trávníček: Nejsem si jistý, zda prvopočáteční setkání s literaturou a jakési přimknutí k ní nebylo u mne původně pouhou nouzovou náhražkou za jiné radosti života, od kterých jsem byl vzdalován zejména častými dětskými nemocemi; a protože to bylo v souladu s vnitřními sklony, přerostla tato zkušenost v jistotu, že hodnoty, které mi může literatura poskytnout, jsou silnější, větší, mocnější a stálejší než potěšení například ze sportu a podobných činností, které mi zůstaly nedostupné. Tato zkušenost měla i docela praktický dopad: při extrémní absenci ve škole stal se mi samozřejmým návyk učení „z knih" a příliš jsem nepostrádal živé výklady při vyučovacích hodinách. Takže vlastně prvním „odpoutáním" bylo odpoutání od školy. Ta se mi stala hlavně příležitostí k setkávání s kamarády, které mi jinak chybělo.

Ale nerad mluvím obecně o „literatuře" – už jsem se dotkl toho, za jakou potvoru může být považována (a opravdu jí být). Člověku nic neřekne „souhrn všeho, co je zachyceno písmem", ani podmnožina (sit venia verbo) toho, co „vzniklo z imaginace autorů": k setkání dochází s jednotlivými díly, mnohdy jen jejich fragmenty. K nim vede dobrodružná cesta hledání, bloudění, přípravy (nebo štěstí, které se zpravidla chytá připravených). Není pak důležité, od čeho se člověk „odpoutává", co tedy ztrácí, čeho se zříká, ale co získává, k čemu se „přimyká", což zase není nic abstraktního. Neznám nic konkrétnějšího než vtělení krásy v uměleckém díle („skutečnost nejskutečnější"). Ale to nezbytně přivádí k lidem, k člověku, k úžasu nad tím, co ho přesahuje. Jak je možné, že člověk bezcharakterní a zlotřilý vytvoří velké umělecké dílo? A jak je možné, že jiný, stejně bídný, je uměním okouzlen? Ta blízkost, ba současnost bídy a velikosti, vede k pokoře, k přimknutí – chcete-li – k lidskému údělu.

Bratrské pozdravení

Mojmír je náš spolužák. Velmi jsme si ho vážili, neboť už tehdy projevoval sklony, ba přímo vynikal v literatuře, v předmětu jazyk český a potažmo v jazycích vůbec. Vystupoval skromně, rád a nezištně pomohl každému, kdo ho o pomoc požádal. Měl o literatuře větší přehled než my ostatní, hlouběji se o ni zajímal. Stal se vášnivým čtenářem zvláště v době, kdy mu nesloužilo zdraví a pobýval často v nemocnici či ozdravovně.

Vzpomínám, že jednou jsem se na něho obrátil s žádostí o pomoc také já. Měl jsem napsat referát o Erbenově Kytici a potřeboval jsem nějaké vodítko. Mojmír zrovna onemocněl, trávil dny na lůžku doma, tak jsem se na něho obrátil písemně. S nedočkavostí i hrůzou jsem čekal, co mi odpoví. Překvapení bylo milé. Dostal jsem objemný dopis, začínající oslovením MOJMÍR BŘETISLAVOVI, KNÍŽE KNÍŽETI, BRATRSKÉ POZDRAVENÍ! Následovala analýza Kytice, jak to uměl jen on. Samozřejmě jsem jeho návod musel zčásti přetvořit do své dikce, aby se nepoznalo, že referát psalo jiné pero. A abych zdůraznil svůj podíl práce, celé literární dílko jsem se naučil zpaměti slovo od slova a suverénně pak přednesl v hodině literatury. Sklidil jsem tehdy – i Mojmírovou zásluhou – slušný úspěch.

Tuto epizodu chovám v paměti jako nezapomenutelnou. Kdo dokáže tak mistrovsky a bez nároku na odměnu pomoci kamarádovi? A tak Mojmírovi s odstupem času ještě jednou děkuji. A při příležitosti jeho životního jubilea posílá tentokrát BŘETISLAV MOJMÍROVI, KNÍŽE KNÍŽETI, BRATRSKÉ POZDRAVENÍ!

Vsetín, v říjnu 2006.

Břetislav Rokyta

Milý pane Mojmíre Trávníčku,

máte pětasedmdesát! Rád bych Vás něčím pozdravil a vzpomněl jsem si na jednu věc – vy mi snad budete rozumět.

Nedávno jsem slyšel úžasnou větu, která mi nejde z hlavy. Vyslovila ji taková mladá, blonďatá a brýlatá karmelitánka v televizním dokumentu o významu a smyslu klášterů. Na otázku *„O co vám vlastně jde?“* odpověděla: *„My se s ostatními lidmi doplňujeme.“*

Co (sakra) dodávat?!

Váš Petr Hruška

...PODZEMÍ VSETÍNA SKÝTÁ ČETNÉ SKRÝŠE PRO NEJRŮZNĚJŠÍ INDIVIDUA...

1)

...TOTO MOŽNÁ ZNÁTE - JMENUJE SE UMBERTO E. A POD KNIHOVNOU MÁ SVOU BADATELNU —

2)

... ARCHIV, KTERÝ VĚDEC, JEHO FORMÁTU MUSÍ MÍT...

3)

© Michal Jareš

...V ÚTROBÁCH ARCHIVU SE UKRÝVAJÍ KOMPLETNÍ RUKOPISY AUTOROVÝCH STATÍ — MOŽNÁ ZNÁTE „MEIN LEISTUNG“ STAŤ „IMPLIKOVANÝ AUTOR A DUBLETY ARTEFAKTU“ NEBO CENNÝ PŘÍSPĚVEK K SÉMANTICE MYKOLOGIE „UPRAVOVAT ČI NEUPRAVOVAT?“

(4

...UMBERTO E. SE SAMOZŘEJMĚ NEUZAVÍRÁ DO OBLASTI KNIH...

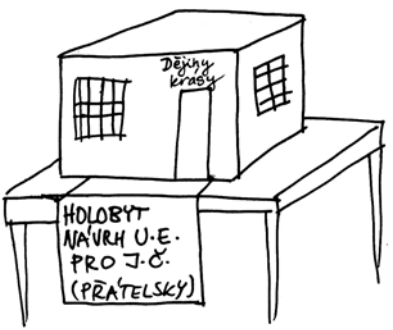

(5

...NEBOŤ JEHO ZÁJMY JSOU NEVYČERPATELNÉ...

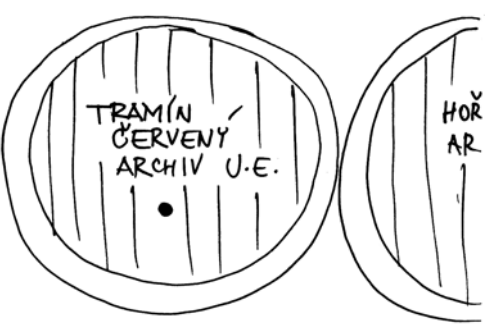

6)

POKRAČOVÁNÍ...

NEVYDANÉ BÁSNĚ LADISLAVA NEZDAŘILA

Ladislav Nezdařil (8. 2. 1922 – 15. 1. 1999) je podle řady literárních vědců nejlepším valašským básníkem. „Způsobila" to sbírka lyrické a ohlasové poezie Horní chlapci, která vyšla už ve čtyřech vydáních a zhudebnil ji mimo jiné Tomáš Kočko. Nezdařil sbírku postupně rozšiřoval, ale její úzce regionální zaměření ho nutilo psát částečně i „do šuplíku". V básníkově pozůstalosti bylo nalezeno přes 20 nedatovaných lyrických básní, některé na očíslovaných listech, což svědčí o neuskutečněném plánu vydat novou sbírku. Zde jsou některé z nich.

Jiří Jurečka

Domov

Žal tmání ztemnělých když večernice stírá,
a čeřen soumraku je plný pokání,
když v lampě dne už olej dohořívá
a stříbrnými dešti noc nám vyzvání,
poklekám tiše na snů černý polštář
a tóny varhan v modlitbu mdlou vznáším.
Půlnoc tvá hoří jak hvězdnatý oltář,
na kterém více dnů do ticha žalů zháším.

A tajemný dech lesů plní chrám tvých
samot,
v němž bledé ticho syčí na svícnech.
pojď, země má, kde tisíce hřmí nádob
a trsy hvězd jsou měkké jako ranní mech.

Pojď, tvých nocí krystal zažehl jsem vírou
a hloubku modři tvé jsem vlil do duše mé.
Pojď, země má, svou opuštěnost sirou
do světla kuželů a do snů vkleneme.

Sluneční dech

Plavý splav světla padá na skla třpytu
v stříbrnou sloku o světle se měníc,
pohledy plují měkce po blankytu
a ráno pijí z rozzpívaných sklenic.

Nad studnou doma vstává den
a kráčí po stéblech, jež zlátnou na roubení;
konývka úsvitu je celá od blizen
a motýl z jantaru se na ní žlutě pění.

Košíček modrých slív do stříbra studny pad
a oči dělníků proměnil v „dobrý den“,
na loutnu větrnou zní křišťal ze zahrad
a rudých sluncí déšť je zlatem napojen…

Je ráno, ráno rán, mé ráno návětrné,
s kterým si hraji v namodralých hrách;
má krásná Markétka je vždycky porozhrne
a moudře řekne mi, že měla o ně strach.

Pak okýnka svých očí pozutírá jasem.

Modř padá na studnu a na rybíz a na sen…

Melancholická krajina

Pojď, půjdem cestou, která vede zpět…
Tvůj starý pokoj ji tak dobře ví!
Je skryta v ústech, plných vlahých vět,
je v zahradách, je v stínu pod větví,

je všude tam, kde zůstals zapomenut
jen s prázdnem po ruce, s kterou jsi kdysi žil.
Je v listech psaných ztracenému jménu,
v 1ucernách, které vítr uhasil.

A víš, kam půjdem? Tam, kde padá sníh
huňatou tmou na staré ženy v šátku.
Budeme sbírat jejich dávný smích
a staré vějíře, co mají na památku.

Tak půjdem za něčím, co po všem končí již,
únavě srdce trochu míru dát –
Jak je to něžné, když tmou uslyšíš
z dalekých smutků tiše poprchat…

Září

Jako by slzy blankytu
stékaly do zpěvu
jako by hvězdy pily tu
z rozbitých úsměvů

Jako by hrdla marných snů
probudil vítr z hnízd
Jako by něžně na bliznu
dopadl suchý list

Nuž sbohem, léto churaví
že dobře není mu
A vítr pije na zdraví
bledému podzimu

Závěr

Našel jsem úzkost slunce a tmy:
bylo to jenom smetiště,
kde dětské oči stály modrou stráž
rezavým střepům pod prsty.

Našel jsem úzkost slunce a tmy:
byla to zahrada v ryšavě plavém vzduchu,
kde velký, černý pes
hlídal svou paní pod žlutým kloboukem.

Není pochyby o tom,
že dojde k třetí světové válce.

Na starý motiv

Je večer. Zticha odkapává.
Na míse básně, která svítí,
spí tvoje smutná, krásná hlava.
Vzduch plný říjnového kvítí.

Droboučká hudba poprchává
na lítost, která mává, mává
posledním šátkem ze žíněných nití.

Na míse básně, která svítí,
spí tvoje smutná, krásná hlava.

MIROSLAV KUBÍČEK

Kam

kam jít, víš?
už žádné předbíhání
a vybíhání výš
bližní odcházejí stále blíž
lhostejnost nového přerůstá
jak prašivý prach
zaplivaný chodník smyje déšť
co s duší lidí
neživí nemají strach

leden 2007

Nočná dráha

Na ceste prvou nočnou dráhou
Do prázdna v centre záujmu
S ukradnutou hlavou
Na vysutom lane
Do studne lejem tvoju tmu

Spolu s kanalizačným
Prúdom doby
Spolu s túžbou po moci
Neuróza skáče
Vo vnútri hlavy
Jej švihadlo letí
Von oknom do noci

Do chrbta mi vrážajú
Svetlomety limuzín
Odvraciam tvár do tmy
A zabúdam, že
Som semafor
Som čierna smrť
V pľúciach mi rastú
Hrdzavé mravce
Nemám viac pamäť
Na cestu späť

Do rána vždy
Časť zo mňa odplaví
Stratené kúsky
Klesajú do vody
V plastovom kelímku
Ich kúpim a vypijem –

Opäť som s nimi.

Prchavé telo
Vyprchalo
Do prvotnej hliny.

Hľadám sa a
Nájdem v čele zástupu
Na drevenom panákovi
Nalepenú svoju tvár
Ako si hrdo kráča
V čele zástupu
Kde nikoho
Nepoznám.

ZDENĚK VOLF

AJ TO SÓLO SA JIM DAŘÍ

Pavlu Hynkovi z Cimentu

Toužil jsem aspoň po basovce
...zbyly na mě bicí
ale co jsem tehdy tušil
o bušeních v srdci

Toulaje se proti Bečvě
aniž bych ji slyšel... brečet

POHLED

Došel tvůj pohled. Nemůžem
se nějak odtrhnout od domku
ztraceného v rezavé irské trávě
I tady už sucho vábí jen oheň

Konečně jsem natahal kameny
a zpevnil stržený břeh. Na očích
déšť vracející se zpátky do nebe
Vrátí nám bázeň povodeň?

Zas budem do tmy hadicí
zalévat stromy. Prosbami
stahovat déšť jak z horní studny
vodu podtlakem z potoka

+ + +

Stáhli jsme se... jak
z vojenské správy přihlášku
na vysokou školu. Nežádali
ani druhým rokem o vycházku
z protestu... Až do předání zbraní
místo řvaní na náměstí
raději drželi doma půst

TU VÍTR

1805–2005

...hraje zjara
na kosti. Domy
za tmy svíčkami. Zahrady
na hrobech
záhony

POZDRAV

hrnčíři Petru Jurníčkovi

Spařuji čaje v sobě
z nejpálivějších kopřiv v zahradě

Ranními rty dotýkám se
tvých prstů při pití

TMAVOMODRÝ FESTIVAL

Jiřímu Ungerovi

Jeden za druhým
vozy v dopravní špičce
když přes ruku
dohráváš na klavír
Modlitbu Panny
Terezy Badarzewské

Že zavěsit
ze sálu musím se
do doprovodu nevidomých
pro rozkapané oči

VYTÍRAJE V CHRÁMU

Václavu Drímalovi

Vím, že tvůj otec
za mne prosil. Syn
přece vždycky najde
otcův revolver
nebo preservativ

+ + +

za P. Oldřichem Navaříkem

Ztišit se před plamínky. Ozařujícími
tvář faráře, nám, nám přejetého
na přechodu před farou. S nímž šlo
ustupovat do lásky

ODPUSŤ

Vždycky jsem byl pro přírodní
hnojiva či přirozené
plánování

Ale nějak... začíná být
nad mé síly stále čelit –
tvým odlivům po ovulaci

BŘETISLAV KOTYZA

ZDA...

Zda Bůh
byl a je
Muž či Žena
Zda šprndou kšíruje
tělo své bez těla
zda slípky nebo tanga
řežou jej v rozkrok
a flusá kolem sebe
bez pardonu
Zda to či ono —
Naprosto mimo mísu
Dokonalostí svojí
vidím jej Ženou
nejblíže božímu dílu
tajemstvím kultu plození
Matriarchátu
Nedokonalostí svou
vidím jej Mužem
tušením bez konce touhy
a nekončícím rozsévačem
Patriarchátu
V tobě našel jsem
hledal jsem v sobě
zlomek obrazu
Zda Muž či Žena?
Na zemi Pod obojí
Pode trojí na nebi
V pekle beze jména

PROZATÍM

„Nemiluji tebe Miluji To“
Řev sprejera
průchodem záchodku ku věčnosti
Ochrany před početím
Galerie obecnosti
Nažer se, spratku, ženského genitálu
až ke zvracení nažer se masa v mase
Než spláchne tě Do půli úst
Prozatím
A žádám vrátit verš!
Lhostejný, stejně jako ty
ale lépe než ty
říct „Miluji To“
Neumím

ZE SOUDNÍ SÍNĚ A ÚŘADU

Zdá se, že doba je hodně vážná. Vtipů ubývá, z novin se vytrácí humor, nastupuje tragikomika. Ještě nedávno se čtenáři docela bavili v rubrikách nejčastěji označovaných „Ze soudních síní" či „Perličky z úřadů". Vzpomněli jsme si na ně poté, co nás soudce J.K. z Valašska a někdejší tajemník místního národního výboru jedné z valašských obcí nechali nahlédnout do svých zápisníků. To je pane literatura!

Ze soudních síní:

– Obžalovaný mě přepadl a dožadoval se intimního styku. Na otázku, zda jsem volala o pomoc odpovídám, že nikoliv, neboť v podobných situacích nejsem zvyklá volat o pomoc. –

– S pošramocenou ctí jsem se už dávno smířila, ale na té náhradě za potrhané šaty trvám. –

– Viděla jsem, jak stojí na chlívku a dívá se oknem na nahé ženy. Jedna náhle vykřikla, on se lekl a propadl se střechou mezi kozy paní J. Š. –

– Dostatečným důkazem, že jsem Annu S. neznásilnil je to, že jsem byl na zádech docela suchý, neboť pršelo. –

– Seznámil jsem se s ní na Václavském náměstí, avšak k intimnímu styku, jak se uvádí v protokole, nedošlo, protože to bylo ve dne a kolem šel májový průvod. –

– Kdyby řekla rovnou, že nesouhlasí, ale když se napřed podívá, kam padá a ještě vám řekne, ale ale, chlapečku, ty jsi divoch, tak jak byste se, pane soudce, zachoval vy? –

– Odmítl jsem manželce přispívat na kosmetický salon, protože byla vzhlednější v ty dny, kdy měli zavřeno. –

– Neznámá žena mi náhle ukazovala opálená prsa a já jí zase náprsní tašku s dobírkou. Následkem toho již nemám dobírku a ani chuť jít domů. –

– Soulož s jeptiškou jsem nepokládal za manželskou nevěru, ale za významný politický akt v boji proti tmářství. –

– Zahlédl jsem, jak vykopl manželku ze dveří, avšak když mě spatřil, snažil se svůj čin zamaskovat hlasitým voláním: Máňo, kup mi tam dvacet cigaret! –

Perličky z dopisů, žádostí občanů a hlášení místního rozhlasu:

– Sypal jsem náledí před domem, aby někdo neuklouzl a nezlámal si nohu, přičemž jsem uklouzl a zlámal si nohu. –

– Ten úředník, co mi nechtěl dát uhlí, by měl spát u mne, aby poznal, jak studenou mám díru. –

– Exekuce nemohla být provedena. Poplatnice měla jen dvě kozy a na ty si nedala šáhnout. –

– V otázce prodeje se ženou souhlasí. Přijeďte si pro tu svini kdykoliv. –

– V závěru hodnocení bych chtěl pochválit družstevnici Stárkovou za mléko a družstevníka Vaňáska za vejce. –

– Nedostanu-li povolení na novou mříž, přeříznu starou. –

– Žádám o přidělení krávy, která je březí po předsedovi družstva, který se odstěhoval. –

– Zootechnik volal předsedovi na školení: Haló, předsedo, scíp nám vůl, mám koupit jiného, nebo máme počkat, až přijedeš ty? –

– Prodejna Jednoty oznamuje všem občanům, že kdo má zájem o brambory, ať urychleně přijde na pole u trianglu, že mu bude nakopáno přímo do pytle. –

– Nakonec oznamuje MNV všem, že kdo potřebuje jít s kozou ke kozlovi, že tajemník je doma až po třetí hodině. –

DANIEL HOCHMUTH

Zimou zatienený

Rozmočený deň
A zima
Ti otvára dvere
Kam dnes nedospeješ

Tentokrát ti stačí
Sfúkmuť smelo
Tam kde visí telo
Ako stena biela
Tma uplakaných očí
Zhasne snový deň
A už viac sa nespomína
Urazená, bledá zima
Ti otvára dvere
Cez telo skratkou do postele

STARÁ VYPRÁVĚNÍ V NOVÉM HÁVU

Adaptací lidových pohádek je nespočet a ani adaptací pohádek valašských není málo, od těch nejstarších, až po ty současné (viz Zlatá kniha, Evou Hankovou přeložené příběhy Heleny Mičkalové). Nedávno tuto řadu rozšířily Pohádky z Valašského království Jana Skácela, které vydalo nakladatelství Paseka ve velmi sličné grafické úpravě Galiny Miklínové.

Jan Skácel patří k mým nejoblíbenějším autorům, a to včetně jeho tvorby pro děti, která je také dostatečně známá. Přesto byste pohádky zde předkládané u jeho tvorby hledali zpravidla marně. Sice již jednou vyšly, a to v roce 1984 s názvem Bubnování na princezny, ale byly vydány pod jménem překladatelky Blanky Stárkové.

Básník Pavel Šrut, který knihu k vydání připravil, tak nyní pro širokou veřejnost odkryl dosud spíše utajenou část Skácelovy tvorby, za což mu budiž učiněn dík. V předmluvě se zmiňuje, že původní název byl „poplatný tehdejší módě". Nevím, subjektivně je mi bližší právě ten původní. Myslím si, že právě nový název podléhá módnosti daleko víc. Historicky je valašské království nesmysl. Jedná se jen o dobře propagovaný výmysl reklamní agentury, která na Valašsku ani nesídlí. Tolik k mimoliterární skutečnosti, která se však do literatury promítla. Snad aspoň toto „přiživení se" napomůže knize v prodeji, protože ty pohádky za to prostě stojí.

Je tu však ještě jedna věc, která mne u této knihy mrzí, byť se netýká obsahu samotného. Na obálce jako autor figuruje pouze Jan Skácel. Přitom uvnitř knihy je správně uvedeno, že vypravuje lidové pohádky Beneše Metoda Kuldy. Ona adaptace Robinsona Crusoa od J. V. Plevy také nikdy nevychází bez uvedení původního autora předlohy na obálce.

Protože se jedná o převyprávění původně lidových pohádek, které jsou obecně v povědomí a stále živé, setkáváme se s důvěrně známými příběhy, které zde není zapotřebí rozvádět. Důležitější je autorova interpretace a to jak byly uchopeny. A zde Skácel dostál své pověsti mistra slovesné-

ho umění. Texty osekal od zbytečného balastu a kudrlinek a navrátil je blíž k původnímu mluvenému slovu. Do popředí ta vystopila magičnost vyprávěného a samotná dějová linka. Podařilo se mu eliminovat edukativnost textu, kterou mnohé moderní interpretace záměrně posilují. A tak nakonec držím v ruce knihu, kterou jsem si rád přečetl nejenom já, ale ze které rád čtu před spaním i svému synovi.

Pavel Kotrla

KRÁSKA V NESNÁZÍCH ANEB TROCHU JINOU CESTOU

Kráska v nesnázích prchá za andělem, neboť ví jistě, že jí přichystá horkou lázeň a zaplatí drožku…

V září měl premiéru film režiséra Jana Hřebejka *Kráska v nesnázích*. Hřebejk se inspiroval stejnojmennou básní Roberta Gravese a uvedl na plátno příběh zasazený do současnosti. Opouští tak (stejně jako v *Horem pádem*) „nostalgickou minulost" a vytvořil dílo komornější, syrovější a vážnější. Kdo se tedy těšil na další *Pupendo*, byl zklamán. Co se týče ostatních, už se nemusejí bát, že na ně odněkud vyskočí Dušek nebo se svými silikony vyběhne pochlubit Cibulková. Už se nemusí děsit „lidového humoru", rádoby vtipných scén, ze kterých je každému normálnímu člověku trapně, ani toho, že mu film bude upírat prostor pro vlastní úsudek. Může se ale těšit na Hřebejka, jak ho ještě nezná: na autora zralejšího, uvážlivějšího, ambicióznějšího, který si uvědomuje, kolik stojí vstupenka do kina.

O čem vlastně příběh pojednává, naznačuje už samotný začátek básně Roberta Gravese (viz úvod). Třicátnice Marcela, „kráska v nesnázích", se snaží zajistit sobě a svým dětem příjemný domov. Ve stejné době, kdy je její manžel zatčen, potkává bohatého stárnoucího muže – „anděla", který jí nabízí pohodlí a zázemí – „horkou lázeň".

Pokud z tohoto stručného shrnutí děje budete mít pocit, že *Kráska v nesnázích* je snad jen červenou knihovnou, nenechte se mýlit. Ona romantická poloha příběhu se velmi zdařile proplétá s prvky syrovými, na-

turalistickými či groteskními a také s určitou bezútěšností a – především v závěru – s ironií. Hřebejk se tedy i v *Krásce* nadále drží kontrastů, stejně jako společensko-kritické tematiky. Snímek se hemží mrazivými výjevy (sypání odpadkového koše do dětských postýlek, o němž se navíc předstírá, že k němu nedošlo) a je přehlídkou lidských slabostí. V této souvislosti nelze opominout postavu Richarda (Jiří Schmitzer). Ten není, na rozdíl od vypečeného advokáta (Jiří Macháček) nebo ještě vypečenějšího kazatele (Jan Hrušínský), jen figurkou, typem. Naopak, plastičnost této postavy stojí v přímé opozici (opět kontrast) s plochostí těch dvou. Richard vzbuzuje v divákovi celou řadu zdánlivě neslučitelných emocí: jak opovržení, tak i respekt, ba dokonce soucit a sympatie. Zatímco s touto mysteriózní, nejednoznačnou postavou se asi ztotožní sotvakdo, u Evžena (Josef Abrhám) tomu bude právě naopak. Distingovaný Čechoital působí jako kombinace gentlemana z třicátých let a legendárního hrdiny Divokého západu Wyatta Earpa: dobře padnoucí oblek, vybrané chování, permanentní ochota pomoci. V pravý čas tasí kolty (prokoukne a potrestá padouchy, vrazí zaslouženou facku) a získává si obdiv i sympatie. Jediné, co mu trochu kazí image, je neschopnost uspokojit hlavní hrdinku…

Kráska v nesnázích kráčí trochu jinou cestou než předešlé Hřebejkovy snímky. Ale i když má o něco větší ambice, zůstává stále divácky velmi vstřícnou. Možná až příliš.

Lenka Buráňová

LITERÁRNÍ DOKUMENT BEZ AUTORA

Biografie a průvodce po díle Josefa Kalusa *Z hor mne nikdo nevyláká* (VERONIKA, Frenštát pod Radhoštěm 2005) je další knihou dnes už snad konečně váženého regionalisty Libora Knězka. Na obálce elegantní naokrovatělé brožované knížky je použita reprodukce kresby Marie Parmové-Knězkové, tedy maminky autora. A uvnitř knížky najde čtenář pozoruhodně životný a spontánně napsaný životopis básníka toho cípu Valašska, který se táhne od Radhoště k Ostravě. Je to Valašsko drsné, ale knížka naopak jem-

ná. Ukazuje se v ní, jak důležité je, chcemeli dnes udržet pro literaturu jakousi pozici, začínat zespoda, tzn. ohledáváním trochu už zašlých zákoutí našich každodenních životů, hledat podobu kraje a literatury, která stála u zrodu našich dnešních představ o Valašsku. A Knězkovou velikou zásluhou je, že tuto tzv. regionální literaturu dokázal uvidět, a zejména ji dokázal vztáhnout na kontext celonárodní.

Dokumentuje tím, kromě jiného, i skutečnost, že jisté úvahy o regionalismu, které vycházejí z předpokladu, že Východní Evropa začíná v Počernicích, je možná nutné nejen revidovat, ale i udělat směšnými a nejlépe úplně zapomenout. Že zkrátka je a bude nezbytně nutné vrátit se k poctivé a zdánlivě neviditelné literární práci jako službě – odkazu předků, odkazu kraje a odkazu literatury. Teprve takto zbudovaná a rekonstruovaná moudrost může snad znova oslovit i někoho jiného než jen nejnadanější ze studentů literatury. Tím se ovšem neříká, že by snad literární věda měla na tomto stupni práce skončit. Vím, že až budou zmapovány všechny postavy tohoto kraje, je na místě uvažovat o jejich skutečné interpretaci, která už možná nebude tak čtivá a elegantní, ale bude nezbytná pro naše hlubší uvědomění si vlastní totožnosti, bez které si nedovedu představit život nikde...

Ale zpět ke knížce. Knězkovou velikou předností je, že **v textu** celého *Čtení o životě a tvorbě Josefa Kalusa*, jak zní podtitul, **se vlastně Knězek-autor nevyskytuje**, že tu vlastně **žádný literární vědec není**. Promlouvají tu jaksi personifikovány v drobných úsečných větách typu *„Jak ukazují fotografie z pohřbu,...“*, nebo *„Jak napsal syn Jaromír,...“* Jako by nebylo té pečlivé a několikaleté práce v archivech, jako by nebylo špíny, zažrané pod nehty ve všech těch nezpracovaných, zapomenutých nebo alespoň polozasutých archivních fondech. To vše je jaksi samozřejmou daní za to, že si Libor Knězek může s radostí číst v životě a díle frentštátského básníka Josefa Kalusa.

Obraz Kalusův i jeho doby je o to plastičtější, že Knězek hojně využívá pramenů, které se dnes těší veliké oblibě, vzpomínek a korespondence. Neděl á to ale (až na výjimky) proto, aby nakreslil selankovitou idylu. I to se bohužel v jednom případě stane,

když totiž cituje ze vzpomínek jedné z žaček Josefa Kalusa; není to dáno ničím jiným než literární nezkušeností autorčinou, a např. můj jemnocit tím nijak neutrpěl, ale jsem si také vědom až skutečně přebubřelé exponovanosti všech těch kvítečků, úsměvů a políbení. Ale i v tom nakonec je kus odvahy – odvahy postavit vedle sebe básnické dílo Kalusovo, které snad zpochybňovat ani nelze, a skromné dílo skutečné lásky a úcty. Že jsou to jevy nesouměřitelné? Literárně jistě, ale... jsou i jiné věci na světě.

V interpretačních partiích nechává Knězek drtivou většinu práce na čtenáři – není to knížka esejů, která chce formulovat, je to knížka dokumentární, která chce informovat, naznačit a spíš pobídnout k další práci. Vybrat si takový úkol vyžaduje především velikého, obětavého a pokorného ducha, což jsou hodnoty, kterých bych si přál v literární vědě vidět víc.

Zkrátka: dostává se nám tak díky této píli faktograficky přesná a formulačně líbezná knížka, ve které si můžeme číst kromě jiného o drsném ale neodolatelném kraji, o zapadané sice, ale jak se mi zdá stále živé poezii vycházející z pramenů tohoto kraje – a to není málo.

Jakub Chrobák

poezie • próza • kritiky • recenze

redakce.weles@centrum.cz
http://www.welesrevue.cz

aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie

http://www.aluze.cz

texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 44

v létě 2007

Úvodník:

Múdrý jak Šalamúnova řiť

V dobách, kdy jsem se stala náruživým čtenářem staré české mytologie, mě přes všechny katastrofické historické události i scientistické vize uklidňovalo vědomí, že až bude Čechům a jejich zemi nejhůře, probudí se blaničtí rytíři z hlubokého staletého spánku a zachrání všechno, co jsme nějakým způsobem pokazili, nebo nedokázali (nemohli) zastavit a vyřešit.

Samozřejmě, od té doby jsem ve vývoji poněkud pokročila a trýznivá otázka, co s námi bude, mě začíná mučit stále intenzivněji, v závislosti na poznání, že na mýtu o blanických rytířích nelze založit poklidnou, víceméně bezstarostnou existenci nedbající o osud národa.

Ovšem až do tohoto týdne.

Dostal se mi do rukou výtisk časopisu A2 se článkem Petra Šafaříka s vyzývavým názvem Jiří Čunek, the Killer 2. Kdo je Jiří Čunek vím, kdo je Killer Druhý jsem dosud nevěděla, což ale nebude pro autora článku ničím překvapivé, protože pobývám a obývám intelektuální periferii, tak jsem se s chutí začetla v touze rozšířit si inteligenční potenciál.

Nevěděla jsem, že je to tak zlé.

Šafařík nemilosrdně servíroval jednotlivá fakta o stavu české politiky, morálky a kultury bez příkras a bez ohledu na citlivějšího čtenáře: současnou českou politiku prý drží v šachu satrapa okresního formátu, zvětšuje se provincnost domácí vrcholné politiky a řada dobrých starostů na výkon funkce poslanců či senátorů prostě nemá potřebný rozhled a intelektuální kapacitu. Dosud jsem také netušila souvislost mezi jednáním nejvyšší státní zástupkyně a mentalitou a etikou společnosti, netuším ji sice dále, ale je mi jasné, že to nějak souvisí s prohnilostí naší politické scény a redakcí A2, která nedala autorovi dostatečný prostor pro detailnější rozbor této informace. Znervóznila mě častá náznakovitost a nedořečenost mnohého v Šafaříkově analýze, jsem si však jistá, že je to pouze z ohleduplnosti ke zbytku společnosti, která ještě není na drsnou pravdu připravená.

Přesto se však od tohoto momentu cítím po dlouhé době opět uklidněná a v bezpečí. Vím, že i když situace nemůže už být horší, existuje skupina intelektuálů (netřeba místně lokalizovat: podmínkou výskytu intelektu u kohokoliv je působení na území města Prahy a na UK), kteří si s nastalou situací poradit dokáží, takže my na periferii regionální, kulturní, intelektové atd. můžeme zase klidně spát. Jako ti blaničtí rytíři, kteří zakročí, až se opravdu nebude vědět kudy kam.

Andrea Chrobáková-Lněničková

Obsah:

úvodník
Andrea Chrobáková-Lněničková: Múdrý jak Šalamúnova řiť___2

poezie
Kateřina Bolechová: * * *___14_15
Miroslava Knapíková: Recept___21
Jana Kleinová: * * *___23

próza
Martin Lukáš: Role___4_8
L. L., P. M., H. F., M. J.: „Je čas hledat, i čas ztrácet…"___18_21
Lukáš Berný: Carský podzim___24_27

překlad
Natalija Osipovová: * * *___11
Miljenko Jergović: * * *___12_13

comics
Michal Jareš: ___16_17

recenze
Lukáš Vlach: Prostor básně vznikající za chůze___28_29
Andrea Chrobáková-Lněničková: Kterak historikové najdou cestu k historii___
Pavel Kotrla: Svázán se zemí___30_31

vzpomínky
Dalibor Malina: Básně a sníh___9_10

jen tak
Jakub Chrobák: ___22_23

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 44, ročník XI., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **http://www.inext.cz/texty**
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

MARTIN LUKÁŠ

Role

Vystoupil v poli. Jak tam u trati stál, pocítil slabost v kolenou. Vzpomněl si, jak ještě zhruba před hodinou shlížel z propnuté paže na polštář zválený vlastním obličejem. No budiž, šeptl si pro sebe a popošel po náspu. Výpravčí, jehož kulatý obličej klesl jakoby lísavě na stranu, se před ním prohnul v zádech. Vědoucně vypustil ze rtů: Do vsi, co? Vydělil tlustý prst z černé uniformy a ukázal: Tudy.

Jako by tu byl poprvé! Nebe se zvolna rozsvěcovalo a on klopýtal širokou polní cestou. Ta se zařezávala napříč lánem žita jako bílá pentle. Co ty kufry? pomyslel si. Nesl v každé ruce jeden. Pohazoval jimi, ale ani gram z jejich tíhy nesetřásl.

To Marta mu je včera podala. Ještě prázdné je vynesla nahoru do pokoje. Dutě to žuchlo. Sotva se pozdravili, zvýšila hlas. Přešla k oknu, vztekle je rozrazila a přehnula se přes parapet. Snad plakala. A řekla jeho jméno: Karle. Vklínil se mezi rám okna a její pravé rameno. Stírala si tam dlaní uschlé jehnědy na malou hromádku, z níž je pak znovu po jedné vybírala. Chytil ji za rameno, bezelstně, protože byli svoji. Jehnědy padaly do trávy a on nabíral na bříško ukazováčku její slzy.

Poslouchej, dýchl jí do tváře.

Nebudu, bránila se. Opustila obdélník širokého okna a řekla: Karle. Bosým chodidlem strčila do prázdných kufrů. Ohlédl se, měl je přímo pod bradou. Sledoval její ruce, nepatrně se komíhající nad ohmatanými držadly obou kufrů. Usmála se, řekla, že je asi zbabělá, a on viděl, jak se její ruce zachraňují v širokých kapsách vlněné blůzy.

Tak se hrálo první dějství. Martin part zde končil nasměrováním dlaně k pootevřeným dveřím.Svou roli už znala. Někdy dodávala: Měli bychom si jeden od druhého – ovšem málokdy větu dokončila. A Karel si zvykl. To nic, učil se říkat. Hrál tu hru o lázeňském pokoji, který je třeba čas od času vyklidit. A přesto v sobě rozdmýchával lítost. Především, když si na dno kufru ukládal své košile, které voněly je-

jich společným životem. Někdy viděl i šňůry napjaté přes dvorek a Martino pružné tělo, jak se rovná od země a připíná kolíky. Potom odcházel. To nic, kufry těžké jako olovo. Marta jej vyprovázela mlčky. Byla v pase mírně sehnutá a opírala se o stůl v předsíni. Čekávala tam nehybně, s půlkruhovým oknem za zády, rozvitým jako paví ocas. Opona za druhým dějstvím padala v okamžiku, kdy Karel sáhl na kliku.

Dějství třetí a poslední hrál Karel sám. Vybájil si pro ně surovou účast ulice a ocelové jeřáby z předměstí, které prý pářou nebe žlutým úsvitem. Dva železné rámy klepačů, které po cestě na nádraží míjel, obvykle provázal bílou šňůrou a učinil ji strunou, na níž mělo zahrát ticho. Někdy se klepl do čela a vše bylo pryč. Jindy vytrval, pokoušel svou ješitnost a statečně si tak ubližoval. Potom ve vlaku, dřív než usnul, civěl na ženská lýtka (byla-li tam nějaká) a toužil, aby se mu zachtělo alespoň brečet.

To ráno, jakmile dorazil do vsi, odebral se na statek Martiných rodičů, kde brzy usnul. Spal celý den a probral se krátce po západu slunce. Přestože věděl, že je v domě sám (Martini rodiče byli už pět let mrtví), plížil se dvorkem jako zloděj. Posadil se u pumpy a obracel dlaně v proudu tekoucí vody. Bylo šero a dlaně svítily. Několik minut myslel na scénu z druhého dějství: Ranní ulice. Karel za sebou zavírá dveře. Vždy, když dosednou, otevřou se ještě jednou na šířku dívčí pěsti a Marta, vedoucí neustále mužovy kroky, mu podává klíče. Je zvláštní, že Karlovi nezbývá než spoléhat se, že dostane klíče, které ve skutečnosti nechce. A přesto, zdálo se mu, zachrastí příjemně, když je obejme prsty.

Tak uvažoval, zatímco se dotýkal tlusté zdi, která obíhala kolem celého statku. Jakmile úvahu opustil, rozpažil, připlácl se ke zdi a trucovitě tlačil temenem hlavy do tvrdého kamene, až ze sebe vyrazil kostrbatý smích. Napříště už klíče nepřijme, rozhodl se. Sotva co bledé stavení odrazilo jeho hlas, zmlkl, odlepil se ode zdi a kráčel nesouvisle napříč dvorkem.

Žena kolem třicítky mezitím spěchala ulicí za tlustou zdí.

Když se Karel blížil k místu, kde byla

do zdi vsazena vysoká dvoudílná vrata, nakopl neúmyslně prázdný kyblík. Kutálel se po kamenité zemi daleko od něj. Brnělo ho chodidlo a Karel poslouchal, jak do plechového lomozu proniká neohrabaný dupot. Zatáhl za kliku a dírou ve vratech propadla žena. Když ji stavěl na nohy, držel v dlaních její prsa. Sálala teplem přes hrubý svetr. Marta! myslel si. Ale mylně.

Žena ihned přibouchla těžké křídlo vrat. Ve světle pouliční lampy, nahlížející do dvora přes tlustou zeď, to vypadalo, jako by jí upocené vlasy počáraly rty. Hleděli s Karlem na sebe a jejich oči se mírně stočily vzhůru, když zaslechli těžké kroky. Ten idiot, pošeptala a píchla prstem do zdi.

Kdo?

By mě zbil jak koně, zasípala. Karel kývl, aniž porozuměl. Rázem kroky utichly a žena odešla k pumpě. Počkejte!

Co? Ani se neohlédla a zalomcovala ramenem pumpy. Z kovové trubky vyprskla voda, jejíž rachot smyl z ženiny uřícené tváře veškerý stud. Tady to je vaše? čmárla prstem do tmy.

Jistě, řekl Karel, a lhal. Utřela si mokrou pusu a dívala se tmavýma očima. Co je? divil se.

Nic, řekla a dala si ruce v bok. Byla silně stavěná, s kulatou, drobnou bradou v pevném obličeji. Karel na ni chtěl sáhnout, a věděl, že nesmí. Právě proto chtěl. Obešel ji zezadu a ptal se na jméno. Neřekla mu ho. Prohrábla podrážkou tmavý štěrk. Povídám, že by to za to nestálo.

Aha, přikývl. A normálně vás takhle nahání?

To není normálně, bránila jej. Někdy je mimo sebe.

Je to váš muž, řekl Karel, aniž by si tím byl jistý. Žena mlčela, sklopila zrak. Karel pocítil protivnou radost. Opřel si nohu o hranu prázdného koryta. Lidi jsou všelijací.

WELES

poezie • próza • kritiky • recenze

redakce.weles@centrum.cz

O čem to mluvíte?

Tak.

Poslyšte, varovala žena a ohlédla se po vratech.

Jste hloupá, řekl Karel a trochu se třásl. (Směl si to dovolit?) Víte co? pojďte, navrhl. Zval ji dovnitř a snažil se utlumit svoji pochybnou bodrost. Okamžik váhala, prý se to nehodí – a pak šli.

Karel nebyl spokojen docela. Domníval se, že to bude on, kdo určí, co a jak žena, která vrazila k němu do dvora, udělá. Už to, že šla příliš napřed, se mu nezdálo. Na druhou stranu však cítil, že se někde něco láme. Prudce se ohlédl po tlusté zdi a zapáleně si ji prohlížel. Překračuje? Nevěděl. Vědomí, že směřují do pokoje, kde budou sami, povznášelo.

Žena měla na sobě dlouhou, širokou sukni, která zachrastila, jakmile se posadila na židli obrácenou opěradlem ke zdi. Karel ani nezapálil svíčku, a tak zůstali po tmě. Potáhne na vás ode dveří, řekl na začátek. Zakroutila hlavou a Karel ji v tom bezděky napodobil. Stáhl si z ramen odrbaný kožich, čemuž se žena ve tmě usmála. Nemohl však její zuby vidět. A ona se usmívala i potom, co sevřela rty. Nato se Karel postavil blíž a ona věděla, že si smí povzdechnout. Je jako každý, váhala to ale vyslovit, a ta věta ji nesmírně hřála. Karel zatím ohmatával dveře a předstíral, že hledá kliku, kterou ona viděla zřetelně. Cvakl klíč. Promiňte, hlesl a shýbl se nad ni. Její *to nic* znělo zdálky. Byla zamyšlená. Před deseti lety jí její muž (pracant, a jinak vyhlášený pijan) provedl podobný žert. S odstupem času se ta událost scvrkla do jediné věty: Nepustil mě, a tak jsem s ním spala. A přesto, má-li si to přiznat, chuť té noci by nedala za nic. Totiž, jednou se to stalo a vrylo se to. K nesmyslné důležitosti. A tomu se teď usmívala. Tomu, jak by měla odejít, ale zůstává. Tomu, že jí *teď* připomíná *tehdy*.

Karel jí sáhl na pravé ňadro, a protože postrádal jistotu, příliš je stiskl. Žena krátce sykla, a aniž by se hnula, nebo vztáhla dlaň v obraném gestu, hleděla mu do očí. On se však odtáhl. Odvracel se od její živočišnosti a zranitelnosti zároveň a věděl, že už se jí nedotkne.

Tak, řekla po odmlce a dlouze vydechla nosem. Řekla to smutně a potichu. Ka-

rel se posadil na podlahu vedle ní. To je, co? pošeptal. Už si chtěl zase ublížit. Když jsem byl dítě a promokly mi bačkory, plakal jsem. Ale taky jsem věděl, že mi hned uschnou. Žena si hrábla do záhybu sukně, kde ji to svědilo a omluvně se pousmála. Chtěla říct, že je to zajímavé, ale neřekla nic. Mlčela. Karel ji pozoroval, jak si obřadně vytahuje dlouhý vlas z pusy. Tou prostotou jej přehrávala. Jakmile skončila, shýbla se k němu a řekla: Mně to nevadilo. Ale tentokrát mlčel on. Když cítil, jak mu saje ucho, vstal a odešel k oknu. Pevně se chytil hrany stolu a zíral ven na osamělou pumpu ve dvoře. Počkej, zaprosila. S jejím hlasem zápasil. Odstrkoval ji od sebe a přál si, aby jej vlhké ucho nestudilo až do morku kostí.

Ráno seděl u pumpy a rozhlížel se po dvoře. Seděl tam v bílé košili ohrazen tlustou zdí. Od úsvitu s ním budu na poli, řekla mu včera, když odcházela. Šel se tam záměrně podívat. Stoupl si do příkopu, odkud vyčníval na půl těla a oba je sledoval. Její muž měl hranatý, přísný obličej, doruda vyholený a náramně ošklivý. Hrbil se na malém traktoru, kterým přejížděl tam a zpět po poli.

Jsme tu jako na jevišti, myslel si Karel. A pravidlům se podřizujeme.

Ona stála opřená o vidle a zamyšleně pozorovala svého muže, jak se zvolna vzdaluje a potápí za obzor. Hrdý jezdec s bradou vystrčenou kupředu, s chomáčem nepoddajných vlasů odstávajících na temeni hlavy. Ujížděl a díval se jalovým pohledem na krajinu před sebou. Stébla v jeho stopě se kácela a divoce chrastila. Potopil se a bylo ticho.

A Karel to pochopil. Vracel se na statek, kde měl oba kufry s ohmatanými držadly.

aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie

http://www.aluze.cz

BÁSNĚ A SNÍH

V závěru roku 2006 si veřejnost na Valašsku připomněla 100 let od narození jednoho z malířů žijících na Soláni, Karla Hofmana. Prošel studiemi na pražské Akademii výtvarných umění v atelieru profesora Otakara Nejedlého (1927-1933), na Královské akademii krásných umění v Římě (1933-1935), obohatil své zkušenosti na cestách Evropou a při malířských pobytech ve Francii, Itálii, na ostrovech bývalé Jugoslávie. Od 60. let minulého století až do své smrti v roce 1998 žil na Soláni, maloval valašskou krajinu, zachycoval výtvarně krajové zvyky a tradice, portrétoval Valachy, přátele a známé osobnosti spjaté s dějinami kraje kolem Soláně. Následující text je ukázkou ze závěrečné části vzpomínkové knihy Dalibora Maliny „Krajiny života Karla Hofmana", která je připravena k vydání:

Hofmanova malířská velikost a proslulost téměř zcela zakryla málo zveřejňovanou, ale intenzivní oblast jeho duševního života – lásku a krásný vztah k poezii. Provázely ho celý život a sekundovaly jeho profesní malířské tvorbě. Velikost poezie pro něj zůstávala uchovaná v klasickém verši přísné stavby, přesného metra, nesoucím ve velké metafoře vznešený, zobecňující básnický obsah. Ve chvílích vzácného malířského „prozření", kdy cítil, že nalezl cestu k tomu, co chtěl vyjádřit, či ve chvílích jedinečného okouzlení, té zvláštní lehkosti zakoušené v interakci s motivem či modelem, vtěloval své pocity a myšlenky do veršů a rýmů, kterými popisoval útržky novin nebo dopisních obálek, jež pak zanechával ležet porůznu v atelieru. Nacházel však i chvíle pro komplexnější vyjádření myšlenek, které ho provázely. Zachovaly se dojemně upřímné básně o krajině vsackých hor a Beskyd, unášené vlnami dobře cítěného rytmu, povzbuzované poryvy znovu a znovu se ohlašujících impresí vznešenosti, poskytovaných impozantními výhledy k horizontu, ale i drsnými detaily odpozorovanými z pohybu lidí v krajině. Do veršů, a to i ve vysokém stáří, ukrýval i nejsoukromější tajemství. Je objekt, o němž mluví v následujícím úryvku z rozsáhlejší básně milostnou epizodou v jeho životě? Je to děsivá představa života bez vlastní ženy, k níž choval vždy velmi vroucí city, anebo je to unikající múza, svědkyně ubývajících fyzických sil avizující mezní hranici, za níž už zůstává jen veliké ticho?

Já marně zaklínal tě, abys vstala,
když v tiché bolesti jsem u tvé rakve stál
jen záře oltáře mi odpověď tvou dala,
už mrtva jsem a sám už musíš jíti dál.

Já v němém strnutí teď nad hrobem
tvým stojím,
já psanec ubohý dnů příštích života,
já vím, že ránu v srdci nikdy nezhojím,
i lásky žár, i dny, v nichž čeká samota…

Akademický malíř Karel Hofman zemřel 27.listopadu 1998 ve Valašském Meziříčí. Poslední rozloučení s umělcem se uskutečnilo v úterý 8.prosince na Soláni. Toho dne hustě sněžilo a rozhlas upozorňoval na neprůjezdnost silnice spojující Velké Karlovice s Rožnovem pod Radhoštěm, jediné přístupové cesty na Soláň. Přesto se s valašským malířem v domě pod vrcholem Soláně loučily desítky lidí. Obraz loučení jako by byl nechtěnou replikou rozloučení s předchozím majitelem domu na Soláni, akademickým malířem Aloisem Schneiderkou. Oba malíři před tím, než navždy opustili milované místo, ještě na chvíli spočinuli v prostoru kamenného průčelí domu. Pak je čekala cesta dolů, do údolí, jinam. Bolestnou předzvěst nenávratna zaslepovaly onoho 8. prosince 1998 težce se snášející vločky vlhkého sněhu. Sníh pokrýval krajinu, rychle zaceloval lidské stopy a činil ji znovu panenskou a nedotčenou. Nad ní se v hlubokém soucítění a porozumění vzepjaly hlasy Jarmily Šulákové, Luboše Holého a Karlovjanek, ženského pěveckého sboru z Velkých Karlovic. Potom už hluboké ticho rytmicky přerušovaly jen zvonce na šíjích silných tažných koní souseda ze Soláně, pana Závorky, kteří hlubokým sněhem sváželi na saních rakev s ostatky malíře. Posledního z těch, po kterých dostal nevysoký vrch nad Velkými Karlovicemi obecné pojmenování „malířský kopec". Koně táhli za sebou i krajinu, která zůstávala v bílé sněhové záplavě neměnná a sebejistá.

Za necelý rok byla urna s popelem valašského umělce uložena na Valašském Slavíně ve Valašském muzeu v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm. Náhrobek nese nápis:

Mé dny patřily všem,
kdož z mého kraje byli,
kdož jeho moudrost
nesli životem.

NATALIJA OSIPOVOVÁ

...

cestou domů
jsem na dvoře potkala
žebravou stařenu
v cárech až po zem
jako na jevišti
z jedné strany ji osvicoval měsíc
a z druhé lampa
z jejího mumlání
bylo rozumět jenom
„po nocích chodí akorát židi"

…

na stanici „Čínské město"
dívenka sedí na podlaze
rukama objímá kolena
opírá se o piedestal
na piedestalu
hlava revolucionáře
na hlavě
holub
stojí nehybně
stařena, prodávající rostlinu,
a její rostlina v plechovce
se naklánějí pod stejným úhlem
a do očí se jí radši nedívej

…

asfalt je zajímavý
když cítíš
jak je divné
že ještě žiješ
i když se zdá
že budeš žít věčně
asfalt je zajímavý

z ruštiny přeložil Jakub Grombíř

Natalija Osipovová (1958), psycholožka z Moskvy, v osmdesátých letech vedla proslulý domácí salón nezávislé literatury, vyšla jí kniha **Několik básní a povídek**

MILJENKO JERGOVIĆ

SMUTNÝ MĚSÍC

Nechala otevřené okno v koupelně
Teplota klesla do rána na mínus dvacet pět
Ještě pořád ji vidím zcela jasně
Jak stojí před zamrzlým bazénem
záchodové mísy
A třese se jako špatný obraz videa mezi modrými zrcadly
Čekám za ní, chtěl bych něco říct nebo se mi
jen chce čůrat
Ani ledoborec Lenin by nám nepomohl
– řekla
A vrátila se do postele s očima jako veverka
v lednu
A se rty modrými jako mrtvola

MILOSTNÝ PŘÍBĚH

V policejní zprávě
z 16. 5. 1987
stojí, že D. L. Zaslawsky
občan USA polského původu
byl toho dne zatčen
pro narušování veřejné morálky

Noviny nazítří
přinesly krátkou zprávu
že se v místním vězení
v důsledku nepozornosti dozorce
oběsil
duševně nemocný vězeň
který byl zatčen předchozího dne
neboť se na veřejném místě
před očima řady obyvatel
pokoušel souložit
s černou
mramorovou sochou
kterou před dvěma lety
známý umělec
daroval rodnému městu

A pak se setmělo
V místní márnici
jedny oči byly zcela chladné
a nehybné
což se i patří
pro oči
které se už nikdy na nikoho

nepodívají
Na druhém konci města
cestami městského parku
vítr hnal papíry
až k jedné černé ženě
s chladným a strnulým pohledem
v očích které
se nikdy na nikoho
nedívaly

BLUES PRO CIZINCE

Ten člověk se stal něžným vlkem
Jednoho rána se takovýhle probudil,
je maskot
Olympiády nočních chodců, mluví se o něm
Se slzami v očích vždy, když tu není
Ach, jaký to smutek, byl člověkem,
a teď je něžným vlkem
O jeho městě má příběh každý,
všichni tam byli
V dávných časech člověka s deštníkem
a ženy
S nedělními slavnostmi v srdci
V každém příběhu padá sníh, každý je bílý
Když se vypráví jemu, je něžným vlkem
A těší se ze sněžného pohledu na svět
Jen tehdy, když tu nikdo není
V noci, když se maskoti procházejí ulicemi
a vše se podobá
Zastavenému písku přesýpacích hodin
Roztátému sněhu sněžných hodin
Ze střech vyje do noci
Neboť jednoho rána se takovýhle probudil

Z chorvatštiny přeložil Jiří Hrabal.
Překlad byl pořízen z básnického výboru Dunje 1983 *(Zagreb 2005) a vychází se svolením autora.*

Miljenko Jergović (1966) – bosensko-chorvatský básník, prozaik, dramatik a novinář. Je autorem řady básnických sbírek, povídkových knih a románů. Za svou básnickou tvorbu (stejně jako za tvorbu prozaickou) obdržel několik domácích i zahraničních literárních cen, např. „román ve verších" *Hausmajstor Šulc* (2001) byl v r. 2005 oceněn italskou Premio Napoli. V letošním roce vyjde v českém překladu jeho povídková kniha Sarajevské Marlboro (1994), z níž jsme v *Textech* přinesli ukázku v č. 36.

KATEŘINA BOLECHOVÁ

XXX

Sandále po mrtvém sousedovi
škoda vyhodit značkové
však někdo unosí
na chodbě pod světly na povel
večer zaskočený
v koláčové dírce

Zastávka Jižní

Náhodně odhrnutá záclona
a prodej jízdenek občasný
z kterého nástupiště ?
jedny koleje tam i zpět
větrem přemluvený smrk
palec k zemi
na čtyřech ve psí

XXX

Pamatuji
jak mandlovali jsme
vojenský pyžama s lampasem
a trenýrky
ty nejvíc rozstřílený
už bez rozkroku
kdosi natáhl
a v dusnu komunálních služeb
„Prádelny a čistírny"
rozbalil to
jak černošská tanečnice

Na oběžné dráze

Překvapena /po/hybem
jako Skot
když jsme hodili krajtu
do ruletového kola
/šklebil se/ obočím rezu
že na něj pryží z pouti
Překvapena /po/hybem
v jiný čas na dalším místě
kolotoč deště řetězy roztáčí

Zátiší

Ratanové křeslo
na dvoře
dvorce obnažené
pro hlad dítěte
od sousedů
monolog psa

XXX

Nebe entlované bílými hady
nehybnost v pohybu
večery drané peřím
jako když obtáhne

BOD G /inspirováno snem/

Neznala jsem ho
ležel nahý
zpočátku zněl
poněkud molitanově
ale pod prsty
začal hrát
do šlechtěné ocele
ebenová tyč
s liščím ohonem
ale ne ten bzukot
drátů vysokého napětí
známý z hlediště
kolemjedoucích autobusů
tohle bylo jiné
ruka sunoucí se ve tmě
až ke spínači
a uvnitř jeviště
tlukot jisker

XXX

-Naplánujete těhotenství ?-
Titanic před ledovcem
a kouř po slovech jedné přítelkyně
-Nevychovala bych ani motýla-
jako plášťovky po dědovi
natržený ciferník
srdce zakopne

Kateřina Bolechová (1966) – publikuje v řadě periodik, její básnická sbírka Rozsvícenou baterkou do pusy vyšla jako příloha časopisu Psí víno č. 39.

PRÁVĚ JSEM... A LE CO...

(1)

...ASI SE DIVÍTE, PROČ PIJU. PIJU PROTO, ŽE JSEM ROZHOZENÝ... ZVOLIL JSEM SI NA INTERNETOVÉ DISKUSI SVŮJ NICK...

(2)

BYL TO TAKOVÝ NEOTŘELÝ NICK – HRDINA_NICK...

(3)

© Michal Jareš

...A PAK JSEM ZAČAL PSÁT DO NĚKOLIKA LITERÁRNÍCH SERVERŮ...

pitotem.cz
osmak.cz
potapyc.cz

(4

NEJHORŠÍ BYLA DVĚ ZJIŠTĚNÍ – JE TO NÁVYKOVÉ...

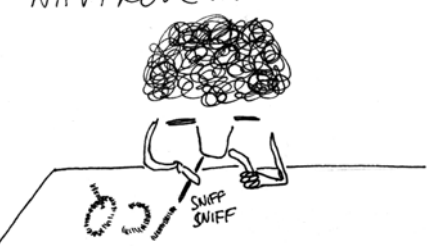

(5

...A JSOU TAM LIDÉ, KTEŘÍ ROZUMÍ ÚPLNĚ VŠEMU, CO JSEM NAPSAL... NEBO ALESPOŇ MI TO PÍŠOU...

genyus: to Hrdina_Nick: Mám to chápat jako konfiguraci a refiguraci naší inkoherentní zkušenosti v rámci diskurzivního narativu? ;):D:D

POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ

(6

L. L., P. M., H. F., M. J.

„Je čas hledat, i čas ztrácet...“

Stál pod kopcem a dýchal a poslouchal. Věděl, co bude následovat. Znal zpaměti stromy okolo, pamatoval si každou nerovnost v oblosti kopce. Půjde zasněženou krajinou a za ním zůstanou stopy, které ho doprovodí až tam. Šedá hřbitovní zeď se k němu sunula svou vlastní rychlostí, jeden krok ho k ní přiblížil snad o pět metrů. Stará kovová brána zavrzala dlouze a strašidelně, tak jak si to pamatoval. Dlouhý vysoký sten rezivějících pantů mu zježil chloupky na zádech. Hejno vran se neochotně rozlétlo do větví okolních stromů. Jen krákání svědčilo o přítomnosti desítek černých očí a v nich odraz jeho postavy. Procházel úzkou uličkou kolem náhrobních desek. Dušičkové věnce svátečních pozůstalých se křehce krčily pod prosincovým sněhem a lesklé desky šeptaly pozlacená jména vyrytá do studeného kamene. Hnědé oči bloudily po strnulých tvářích černobílých fotografií. Některé znal…Pan Dorotka, se kterým děda hrával v neděli karty v hospodě U Františků. Honzova babička, balila jim chleba s uzeným, když šli večer chytat štiky. Petr…

Do tmy se nesl kouř a tichý hovor dvou postav u ohně.

„ Co je? “

„ Co jako? Co myslíš, sem v pohodě.“

„ No, že máš nateklou hubu, jako bys dostal do držky.“

„ V noci sem měl záchvat…tak sem si zakousl stoličky…“

„ Ty vole… No a co ti řekli po těch testech?“

„ Nic. Prostě mám záchvaty jako epileptik, ale epilepsii u mě nenašli…“

„ Jak to že nenašli?…Co s tebou budou dělat?“

„ Chcou, abych šel do Prahy, že se tam na to specijalizujou.“

„ …Tak třeba zjistěj co ti je…“

„ Dyť už mám za sebou dva měsíce ve špitále. Na to jim kašlu.“

„ No a máš aspoň nějaký prášky, nebo něco?“

„ Nechcou mi nic dát. Prej když nemám epilepsii, tak by mi to mohlo uškodit...“

„ A jak často to teď máš?“

„ Teďka hodně často…ale už to bude dobrý, nějak se to vyřeší…“

Oběsil se doma na půdě. Když ho pohřbívali, byl šedý únorový den a sněžilo. Tenkrát poprvé cítil, jak těžké je tělo v rakvi... Tváře známých mrtvých mu tančily v hlavě. Děsil se, koho by tu mohl potkat a pohřbít v jednom okamžiku.

Snažil se vybavit si cestu k hrobu, který patřil jeho rodině. Kdysi sem chodili, nosili babičce narcisky, tulipány, kosatce a v létě růže. Děda jim seřízl stonky a ovázal je kouskem provázku. Potom si vzal klobouk, sváteční sako a šli. Přes vesnici a do kopce k hřbitovní bráně. Ostrý zvuk se rozplynul v klidném tichu a oni procházeli mezi řadami hrobů. Děda mu vyprávěl o kamarádech, kteří tu už byli, a někdy se zavzpomínal úplně tiše a jeho oči tu nebyly. Dívali se někam jinam, do jiné doby. A muž, který byl ještě kluk, ho tahal za rukáv a nedočkavě se ošíval; protože se těšil na koupání nebo spěchal do stodoly, kde si včera postavil tajnou skrýš. Spolu došli až tam, kde bylo pozlacené babiččino jméno. Tam děda smetl suché listí z hrobu, vyhodil mrtvé květiny a do vázy s čistou vodou dal růže se seřízlými stonky.

Muž stál před hrobem. Dva holoubci měli od deště zašedlé hlavičky a pod sněhem se krčil dušičkový věnec. „ Ahoj dědo.“ Nevěděl jestli ta slova vyslovil, nebo zněla jen v jeho hlavě. A bylo mu to jedno. Stál a jeho oči se vpíjely do písmen na desce. Zlatá abeceda se začala mlžit vzpomínkami. Byl uvězněn sám sebou v labyrintu všeho, co bylo a uniklo.

Jasný záblesk světla ze zdí mu připomínal sluneční paprsky, které se tak rády dotýkaly napůl obnažených zad. Maloval sen na barevný obraz, který byl dříve skutečností. Scéna zahrady překypovala tóny barev a vůní. Zeptat se ho? Nepoví. Pach dědova těla, které je spalováno hrou paprsků. Scéna tak živá v mysli, kde se zestárlé prsty krčí v záhonu milovaných květin. Andělský ateliér minulých let promlouval zvučným praskáním, reakcí, která nastávala každoročně před očima pálenkářů. Pamatuju si první doušek. Tak lehce hřál. Pamatuju si i s jakou touhou nechávali čirou pálenku sklouzávat níž a níž. Vždy jednou. Pamatuju si.

Nostalgie se stupňovala ve sklíčené bezmoci utichlého osudu. Tolik světel se zapří-

sáhlo, že se nevzdá! Neztratí svou pozacenost, kterou vykreslují poslední zbytek toho, co zůstává. Ale vím. Jasná zář, vybledlá šeď a já. Ale vím. Poslední záblesk smyslových buněk obklíčil těžkou hlavu vězně. Poznával vůni uzeného masa a kyselého zelí, která se linula klíčovou dírkou nedělních rán. Vstal a s nadšením otevřel dveře. … Listí, hroby, hřbitov a on zpátky v něm. Stál a jeho hlavou vířily obrázky, záběry, vzpomínky. Na těch pár dní si však pamatoval přesně.

Děda několik týdnů nevstal z postele, byl slabý. Muž ve vedlejším pokoji slyšel už pár nocí kašel, který rozsvítí červené světlo v hlavě. Kašel, který se nedá utišit sirupem ani čajem s medem. A nad ránem ten kašel ustal. Muž slil šípkový čaj a nesl hrníček s červenými puntíky k manželské posteli, kde už dávno byla jen jedna duchna. Ve světle z kuchyně se zableskly otevřené oči. Mrtvé oči. Hrníček se vysmekl a kouřící čaj se vpil do dřevěné podlahy. A muž hleděl na dědovu nehybnou tvář. Pomalu, jako ve snu, zvedl ruku a udělal pohyb, kterým ty šedé oči napořád schoval za víčka. Všechno, co následovalo potom, bylo jako v mlze. Převlékl studené tělo do sváteční šatů, ustlal postel a připravil všechno tak, jak to děda chtěl. Potom vesnice, pošta, telefony a prázdno. Podivné prázdno a pachuť na jazyku. Rakev na jeho rameni byla tak nevyhnutelná a přítomná. Do hrobu hodil hlínu a díval se dolů, dokud poslední hrouda nezakryla hnědé lakované dřevo. A potom šel. Domů. Do domku, kde vyrůstal a dospíval. Kde zůstal sám. Stál u dveří a popadal dech. Natáhl se pro láhev se slivovicí, pod jeho kroky zavrzala prkna a on se zhroutil na židli u stolu. Hlavu sklonil do dlaní. Ti-cho, ti-cho, ti-cho. Tikot nástěnných hodin se lomil nad mužem a on sáhl po láhvi. Přihnul si a cítil jak čirý oheň stéká do jeho žaludku. Na stole vedle něj ležel Nový zákon. Kniha, ze které dědovy poslední dny četl. Děda chtěl, aby si ji nechal. Říkal, že mu pomůže začít nový život. Že ho povede. Otevřel ji, oči mu běžely po řádcích. „Všechno má určenou chvíli a veškeré dění pod nebem svůj čas: Je čas rození i čas umírání,… je čas kameny rozhazovat i čas kameny sbírat,… čas boje i čas pokoje." Do očí se mu vehnaly slzy a všechno kolem ztratilo obrysy. Plakal a pil. Ten večer se poprvé cítil úplně sám.

Ráno ho vzbudila zima. Tvrdý stůl tlačil do čela a bylo mu zle. Chtěl zvracet a dostat ze

sebe všechen smutek a beznaděj, ale věděl, že tohle ze sebe nedostane nijak. Přihnul si ze zbytku v láhvi a vstal. Loktem smetl ze stolu Bibli a ta těžce dopadla na dřevěnou podlahu. Jenže v té už chvíli se díval pátravě do daleké krajiny. Chtěl si s někým popovídat, ale hlasy příbuzných za dveřmi, jako by mluvily jiným jazykem. Každé jejich slovo se rozdrtilo o tlustou stěnu, která mezi nimi stála.

Najednou se zvuk brány nesl tichem a muž si uvědomil přítomnost. Otevřel dvířka svítilny a zapálil kahánek malé petrolejky. Potom se otočil a odcházel.

MIROSLAVA KNAPÍKOVÁ

RECEPT

ČO VŠETKO UKRÝVA CHLADNIČKA
2 konzervy lásky – momentálne prázdne
4 litre smútku
5 vajíčok radosti
10 fľašiek pocitu samoty
1 hlávku milovanej osoby
ktorá tebou pohrdla
7 strúčikov nízkeho sebavedomia
1 kilogram nedôvery v to že ti to ešte pôjde
12 kociek ľadového odmietnutia a
800 gramov nádeje

PRÍPRAVA
máš to jedno
špeciálne sa nepripravuj
len sa daj do kopy
zmiešaj
pridaj ešte zopár ingrediencií
schovaných po vreckách duše
a vyraz do ulíc

UPOZORNENIE
predtým aspoň 10 minút postoj v kuchyni
a počkaj kým sa kompletne presušíš

ŠPECIÁLNE ODPORÚČANIE
podávaj sa v malých dávkach
a ľuďom pri ktorých máš intenzívny pocit lásky

EŠTE ŠPECIÁLNEJŠIE
nebuď prekvapený
keď sa ťa po naservírovaní
nikto ani nedotkne

Texty mají zpoždění. Je to zpoždění dlouhé a nepříjemné. Ale nakonec důvody pro to zpoždění nejsou tak liché. Je to především práce. My, co sme zostali a co teď z Textů sedáváme U Magistra nebo ve Snaze, teď připravujeme knížku Mojmíra Trávníčka. Bude to soubor esejů, vyznání místním umělcům a vybraných recenzí. O to nic, ale co je to za knížku! Trávníček se vlamuje do světa, který byl, stejně jako do toho, který teď žijeme. Je to procházení mnohdy jemně humorné, mnohdy bolestně krásné a mnohdy zraňující. Je to ale akt očistný ty texty číst. Je to jako když se rukou probírá hlína. Taková ta vyoraná. Nemusí to být hned ze šlechtěného pole, stačí z amatérské zahrádky. A jistěže je to půda valašská: tu a tam se v ní objeví kameň, ale daleko horší jsou kamínky, které mohou aj škaredě pořezat dlaň. Je to tedy zpoždění morální.

Co je nemorální, je to, co se teď děje v Ostravě. Souvisí to asi s tím, jak se společnost odduchovňuje (což nemusí zrovna znamenat ateizuje). Všecko duchovní, co by nás upozorňovalo na věci, které nás přesahují, je umenšováno až k marginální zbytečnosti, nebo rovnou ničeno. Jako v případě aleje stromů v Komenského sadech. Lípy a kaštany v určitém svém věku mají nádhernou vlastnost: dokáží se ve výšce spojovat, nebo alespoň spojení naznačovat, čímž vytváří buď obraz, nebo dojem gotické katedrály. Člověk se v takové aleji cítí sevřenější, zranitelnější, jaksi samozřejmě se v ní ztiší. A to všecko jsou věci, které potřebujeme velmi nutně. Ostatně, ty stromy kdesi ve vrcholech nebo v budoucnu se spojující, připomínají také ruce sepnuté nebo se právě spínající k modlitbě. A to je krásné.

Ale! Nejhezčí je stejně Metúd. Jednak už umí vyhazovat věci z kočárku a řvát na okolí, takže na mě dokonce jakási uvědomělá baba ve Frýdku-Místku chtěla volat policii, proč prej to děcko řve a jestli náhodou není týrané. Řekl jsem jí, že řve a odjel jsem. Nicméně Metúd taky umí dolézt pro hračku. Dělá to ale způsobem zaznamenání hodným: hračka dá se mu tak 30 cm před oči. On ji zaostří a jde si pro ni. To se dělá tak: překulí se na břicho, strčí si nohy pod sebe, zavlní se a proti všem předpokladům se posune – dozadu. Takže se hračce zdánlivě vzdaluje. Počíná si přitom jako zkušený had, který ví, že jeho oběť je tak elektrizovaná strachem, že se

ani nepohne. Prostě: po dvaceti minutách kroužení se Metúd k hračce dostane a švihne s ní do nejbližšího kouta pokoje. A začne ječet. Jeho pláč mě burcuje. Vznikla z toho snad báseň, o které ale nevím, čím vlastně je, tak ju připojuju sem, jako konec:

Bolestně krásné
uplakané Metudovy oči
mnou točí
na rožni
zbytečných slov a řečí.
Aj!

Jakub Chrobák

JANA KLEINOVÁ

Tanec s niekým

dotýka sa zreničkami
tých, ktorí sú/nie sú sami

toto nie sú paláce

asi s niekým súvisím
a poznám ho po hlase

zatiaľ iba tento sen
nemá krivky

požičaj mi ďalekohľad
a hneď cítim tiché miesta
kde nám rastú
zrelé slivky

útek

chlad modrých vĺn
uteká
tam

som
takáto
a nič
je žiadne niečo

žiadam
nenachádzam

nechcem
dostávam

ďakujem
radšej sa idem hrať

LUKÁŠ BERNÝ

Carský podzim

Na nebi nebyly žádné mraky, alespoň ne ty viditelné, protože i tak bylo celé údolí v mírném oparu, slabém, přes který svítilo slunce. Na obrovské hladině fjordu se odrážely hory z okolí, občas jejich obraz protrhl jen přelétající racek nebo havran.

Havrani.

Ano havrani, věděl jsem, že mi něčím příroda připomínala končící léto. Teď jsem to viděl mnohem jasněji, slunce sice krásně svítilo, ale hřálo jen slabounce, měl jsem na sobě i svetr, lehounký opar už měl namířeno k podzimním mlhám. Jen stromy a keře byly ještě zelené. Nasál jsem vzduch, jistě, bylo to v něm, ve vzduchu, cítil jsem podzim, první podzimní den. A ovanul mne nádherný pocit, okamžik naprostého blaha. Mám rád podzim, příroda zvláštně voní a slunce se vpíjí do tolika barev, mnohem sytějších než v létě i na jaře.

Hazy, řekl by snad Američan k počasí, ale mně na mysl mířil spíše východ než západ. I když nemám rád vodku. Ale nemám o nic raději ani bourbon.

A tak jsem začal vzpomínat, kolik jen let zpátky … Skupina lidí seděla kolem stolu, bylo krátce po válce, ještě před pár týdny se střílelo, bylo jedno po kom, hlavně, že se dalo někam střílet. Ale válka trvala už moc dlouho. Vojáci už nechtěli lehat do zákopů a upírat hluboké pohledy k nočnímu Měsíci.

Vojna celí muže, říká se, a válka s ocelí pracuje lépe, než kdo jiný.

Bylo po válce a svítilo slunce. Podzimně, sytě, do plných barev, ptáci už tu nebyli, jen havran občas přistál na střeše, přeletěl na louku a chvíli hledal něco do svého ptačího žaludku. Ticho vládlo slunečním paprskům, kterým se nikdo nezpovídá, ale muži měli dobrou náladu a chyběla jim ke spokojenosti snad jen vodka. Dnes už z nich nikdo nežije, nemůže, uběhlo příliš mnoho vody, příliš mnoho havranů letělo přes nekonečné hladiny, však to bude skoro sto let. Svítilo slunce, havran poskakoval po louce, na jezeře se zrcadlily hory a já marně vzpomínal na nějaká ruská slova, napadalo mi tehdy, bůh ví proč, jen ‚samoděržaví', tak jsem to pořád opakoval, ačkoliv jsem přesně nevěděl, co říkám, a pili jsme na cara. Netušili jsme, že car už není carem, zbabělci silní jen ocelí v rukou ho rozstříleli kdesi ve sklepě. Cara, jeho choť a malé děti. Jaká lidská síla dokáže střílet do dívek, lhostej-

no jak starých? Poslední opravdový panovník Ruska, tolik je děsil, tak hrozný strach z něj měli, že raději rozstříleli jeho rodinu, znetvořili jejich obličeje kyselinou a zakopali v lese jako mršinu. Až příliš děsivý příběh, příliš strašný, příliš surový, takže z něj vzešla pohádka o zachráněném děvčátku. Tušit to, pili jsme tehdy na Anastázii. Co na tom, že její tělo leželo znetvořené v carském lesním hrobě, od toho jsou pohádky a legendy, aby dávaly život. Moc bolševiků, ale legendu udupala a nedala tak šanci vytrysknout léčivému prameni v lese posledního carského odpočinku. Tak se úkolu chopili filmaři, jenže čím kdy byla legenda pro Hollywood? Američané nikdy nepochopí Evropu, a ze všeho nejméně pak Rusy.

A nikdo nepochopí hrůzu, která střílela ve sklepě do carských dětí.

Jenže my nic takového nevěděli, pili jsme na samoděržaví a netušili, co se děje v Rusku, v Americe, v Německu. Pili jsme na pád Rakouska, na malou a velkou zemi a na cara. Červené listy podzimu odrážely slabě hřejivé paprsky, havran našel, co potřeboval, dvakrát zakrákal, jako by snad chtěl říct, že se nás nebojí, a odletěl. Tak dávná doba, tak podobná, vzpomínali jsme na císařovnu Sissi, ještě tehdy neměla krásný obličej Romy Schneiderové, Avignonské slečny ještě nepobuřovaly světové umělecké cítění a bulváry ještě neplnily fotky lady Diany. Co jsme to jen pili, vodku jsme asi neměli.

Nikdy jsem pak už nikoho z vojáků neviděl, jejich osudy asi nebyly moc veselé, ale Rusové jsou tuhý národ. Ruských mnógo. Měli hnědé svetry a asi jim bylo horko, jeden z nich, přezdívali mu Muromec, protože měl síly za tři, vyprávěl příběh, jak jeho bohatá babička udržovala nábytek tím, že jej potírala šťávou z grepů. Tak jsem mu porozuměl a jistě špatně, ale nějak mi přišlo, že když mohlo děvčátko přežít palbu ve sklepeních, proč by nemohla šlechtična natírat v Rusku nábytek grepovou šťávou. Život byl krásný, protože byl krásný podzimní den a nebylo proč do něho střílet.

Já jsem po letech stál na břehu obrovského fjordu, sledoval zmenšujícího se havrana a nasával chladnoucí podzimní slunce. Každá končící éra má v sobě magnet melancholie a sentimentu. A já u norského fjordu přemýšlel, kolikrát jsem slyšel proklínat léta bolševické vlády v malé zemi. Kolik jsem slyšel vzpomínek onoho povzdechnutí, jo to tehdy, to bylo jiné, to bylo lepší mléko. Uzeniny? To se nedá srovnat! A knihy vycházely na lepším papíře a poctivým hlubotiskem. To bylo dětství, krásná doba. Jen kdyby nám ji ten bolševik nezkurvil. Chlapče buď rád, žes to nezažil.

A já zatím vzpomínám na ruské vojáky, co nevěděli nic o caru ani dělnickém spasiteli, co ve vlněných svetrech pili snad vodku, snad pivo, smáli se a připíjeli havranovi. Čas kolem mne vozil armády tam a zpátky a já jsem si prohlížel fotku dívky na školním dvoře. Seděla v první řadě, způsobně, kolínka u sebe, na nich vzorně položené drobné ručičky, milý úsměch a vlasy sčesané do jednoho copu. To bylo před revolucí, už se mi plete před kterou vlastně, ve kterém roce, revolucí bylo moc, ale vždycky po nich přišel ten melancholický sentiment staré éry. Snad proto jsem se díval na fotku školní třídy, měl jsem ji tehdy v rukou, myslím, nebo snad ani ne, snad jsem na ni jen vzpomínal nad norským fjordem a jen se mi vetřela do vzpomínek, přilétla jak černý havran, kterého hlad vyhnal na louku hledat ořechy a stará jablka. Kolem fjordů také rostou jablka, věděli jste to? Tisíce jabloní, sady jako velkoměsta. Revoluce zatím byla pryč a s ní i milý úsměv a sčesané vlasy. Jak se jen jmenovala…?

Máš doma grepy? Volal na mě připilý voják a trochu vrávoravou chůzí odcházel za kůlnu zastavěnou naštípanými poleny na topení. Musíš natírat nábytek, rozumíš? Smál se a zakopl o kořen staré jedle, ale neupadl. Asi to byl důstojník, když byl ze šlechtické rodiny, tehdy to ještě něco znamenalo. Když se vrátil domů, zjistil, že být šlechtic stále znamená mnoho, revoluce hodnoty nestírá, pouze převrací.

Michaela Černá. To jméno mi vyplulo v paměti jasně jak úsměv carského důstojníka, který zakopl o kořen jedle. Tak se jmenovala. Rok od roku, na každé fotografii školní třídy. Na tomtéž dvoře stejné školy, stejný úsměv, ruce na kolenou, vlasy vzorně sčesané. Úsměv jak císařovna Sissy, která se naštěstí nedožila pádu jejích milovaných Uher. Nebo spíše jak Romy Schneiderová? Léta mění podoby. Sissy probodl zoufalý muž, který věřil, že pomůže revoluci. Anastázii rozstříleli pochopové další epochy. A každý bude potírat svůj dům nějakým grepem.

Jen jeden z ruských vojáků, Alexej, tehdy seděl, usmíval se, ale nesmál se. Měl za sebou válečný příběh. Jeden z tisíců, anonymní tvář mezi tisíci, koho by to zajímalo. Byl sice také odkudsi z Rusi, dokonce až od Sibiře, ale na zimu si nikdy nezvykl, odjel do Francie za teplem. Jeho příběh byl také podzimní, vyprávěl mi ho onoho slunného podzimního dne. Trochu rusky, trochu anglicky, trochu německy. Smutná zkazka.

Létal ve Francii dvouplošníkem. Starým snad už v době výroby, narychlo postavený z nekvalitního materiálu, snad už z rezivých sou-

částek a potrhaného plátna. Ale přesto létal. Alexejova dívka Loretta do něj nikdy nevstoupila, protože neviděla kouzlo v rezivých trubkách. Létající dvouplošník. Voják a Loretta. Láska a smrt. Dvouplošník a moře. Špatně rozdané karty. Alexej se s dvouplošníkem zřítil do moře v polovině září a Loretta pila levný koňak za jeho život dva týdny. Dva týdny se chodila dívat k místnímu majáku. Majestátní kyklop s bílou pletí a zářícím okem.

Dvouplošník nešel ke dnu, pánbůh ví, proč zůstal na hladině, a mořské proudy jej unášely, kam se jim zrovna zachtělo se podívat. Voják byl příliš zesláblý, aby se snažil doplavat ke břehu, jídla i vody měl málo, ale pád letadla přežily i dvě malé dřevěné bedýnky s osmnácti lahvemi dobrého francouzského koňaku, které vezl jako pozornost důstojníka důstojníkovi. Alexej pil vynikající koňak na palubě plovoucího rezavého dvojplošníku, který jak křižník brázdil moře, Loretta pila levný koňak na pevnině a denně se vydávala k bílému majáku, ze kterého se rozhlížela po nekonečném obzoru. Jednoho večera zůstala na majáku až do noci, Alexej stejného večera uviděl ten samý maják, který zprvu považoval za blikající hvězdu. Když si uvědomil, co vidí, vrátil mu naději k životu, rozbil bedýnku od koňaku a ochablýma rukama se prkýnky snažil pádlovat. Mihotavé světýlko brouzdalo po nekonečné černi blíž a blíž, bílý obr té noci na pobřeží rozdával život i smrt. Ale co má maják společného s revolucí?

Michaela Černá. Jakpak asi vypadá dnes? Sedává ještě s rukama tak způsobně složenýma na kolenou? Asi bych ji nepoznal, snad by to tak i mělo být. Ideál holubice by pak možná pukl jak skořápka ořechu, do které se konečně probojoval hladový havran. Ani nevím, proč jsem pak jednou v noci prolistoval telefonní seznam a pečlivě si vypsal všechny, kdo nesli jméno Černá nebo Černý, a bydleli v blízkosti školy, na jejímž dvoře se žáci fotili. Měsíc mi svítil do mého hledání a tiše se usmíval, myslel si o mém pošetilém počínání své. V Praze bydlí stovky Černých. Noci ale bývají plné nadšených ideálů. Jakpak asi dnes vypadá? Po tolika letech. Možná má piercing a poslouchá anarchistickou hudbu, aby našla cestu ke své revoluci. A ke své armádě. Jo, před revolucí, to byl tenkrát život. Už aby zase nějaká začala, nemohu se dočkat, až budu s chutí a jemným porevolučním sentimentem vzpomínat na starou éru, na mládí a na ten nádherný podzimní den kdesi u nekonečných fjordů schovaných do tisíců norských kopců. A snad si přitom zase jednou vzpomenu na malou a způsobnou dívenku jménem Michaela Černá.

(A mimochodem ten seznam jsem ráno vyhodil.)

PROSTOR BÁSNĚ VZNIKAJÍCÍ ZA CHŮZE

„Myslel bych báseň tichou./ Aby vám na sudou milo/ a objetí napadlo na lichou./ Lehkým kladívkem tepané dílo". Takových básní "tichých" s něžnou silou ukrývá výbor z pozůstalosti Jana Válka hned několik. Jde o knížku, kterou edičně připravili Jakub Chrobák a Dalibor Malina, spolupracovali na ní také typograficky Pavel Kotrla, o výtvarný doprovod se postaral Miroslav Machala.

Knížka je členěna do čtyř oddílů, které vznikly seskupením básní na základě tematických a motivických spojení. Jednotlivé oddíly se jmenují vždy podle prvního verše první básně: I Rozkřídlil se pták, II Nejsem jeden, přišli mí zemřelí, III Až slova vytrysklá ztuhnou a IV Když jsem se dost naumíral. Povedlo se tak editorům, zdá se, zachytit cosi z duše Valacha a to je dobře.

Z veršů je cítit spíše ohledávaný prostor, který vzniká za chůze, pomalu, slova jsou tu ohledávána, plíživě vybírána, a to, co zůstává, je ryzí a opravdové. A podivuhodnost takových setkání se slovem je možná podtržena a zároveň obtěžkána i užitím fragmentů valašského dialektu. Skutečně, „Janovo psaní ukazovalo na prostou samozřejmost věcí, vyhýbal se světům, ve kterých kralovala sebevědomá imaginace", jak píší J. Hrabal, J. Chrobák, P. Kotrla, M. Machala a D. Malina v úvodním slově ke sbírce.

Přímočarost snoubená s ohromující schopností objevit nebo znovuobjevit pro poezii slova, která zní čtenářovým uším nejprve zaumně, jakoby odtažitě, ovšem potom rozezvučí se v plné své významové a smyslové síle a zvoní ještě dlouho, jako třeba v básni Dřevěné zvony: „oj, bučino jarní zelená, světlá/ mí šedí slonové přňů/ čas do mihotání mě vetká/ jak, prázdněn, sem se pnu."

Co je Válkově poezii ve většině případů cizí, čeho se bojí, ale s čím si čas od času také zahrává, je nadbytečnost. Zkrátka, básník si je vědom, že existují slova zbytečná, která je potřeba vymlčet, tak jak o tom mluví v básni Poezie je opeřený had: (...)/ báseň mrška/ je upovídaná drška/ buďme přesní/ musí dostat přes ní/ mlčením."

Ostatně Poezie je opeřený had je text svým způsobem velmi specifický, trochu jiný než úsečné drobnosti zbytku knížky, asi pro-

to též není součástí jednotlivých oddílů a byl otištěn v ediční poznámce. Ale přesto je pozoruhodný tím, jak si nese na zádech slov vtip a jemný humor stejně jako schopnost přesně uvidět básníka ve chvíli opojení i nimravé pitvornosti.

Humor se ale nevyhýbá ani dalším oddílům sbírky. Nejhmatatelněji rezonuje ve čtvrtém oddíle *Když jsem se dost naumíral*. Zde se hravost utrhla naplno a slova tu kouzlí nejrůznější podoby a polohy tohoto světa, tu komické „kouknu doleva/ kouknu doprava/ děsná otrava/ žádná zábava// žerou nás ptáci/ a s lidmi nevíš", onde třebas sekne ironickým tónem: „nebudete se mnou souhlasit/ taky nevím, jak to myslíte// taky nevím, proč/ taky nevím, proč ne/ taky nevím, proč by ne// to jste řekl moc hezky", nebo se prostě baví každodenností nejen valašskou: „na vlásek/ od lásek/ se zasek/ nelásek/ popravčí topor// babský hovor."

Vzniká tak prostor či svět kořeněný drobnými záblesky, ve kterých stojí vedle sebe chytračení zaslechnuté při každodenních pochůzkách stejně jako lidová moudrost. Ta se ostatně zrcadlí na mnoha dalších místech, ale vyplouvá nečekaně, jen na chvíli, jako by ani nechtěla být zahlédnuta.

Chvílemi je to jako sedět s Valachem, kterému je třeba naslouchat, pokud si chcete něco odnést (kromě trpko-sladké vůně trnek), při něčem být, nebo se třeba něčemu přiučit. Někdy to naslouchání není snadné, ale lze jej žít jako například v básni Cožeto?!... : „ Má-li se na mysli/ jak mysli se málí/ tu možnost pomysli/ až mysl je němá// Nezměříš mysli skrýš// Dna nemá."

Válkova poezie má kouzlo skutečného žitého díla. Je poezií člověka, který miluje slova, umí se k nim chovat a umí s nimi zacházet. Při pohledu na útlou knížečku doprovozenou velmi vkusnou obálkou a ilustracemi Miroslava Machaly, vím, že jsem ji četl, čtu a číst budu.

VÁLEK, Jan: Rozkřídlil se pták na trnce plané. K vydání připravili Jakub Chrobák a Dalibor Malina, ediční poznámku napsal Jakub Chrobák. Malina: Vsetín 2006. Náklad 250 ks, 87 s.

Lukáš Vlach

Lukáš Vlach (30. 9. 1985, Chrudim) studuje českou literaturu na FPF SU v Opavě. Věnuje se literatuře po r. 1945, píše básně.

KTERAK HISTORIKOVÉ NAJDOU CESTU K HISTORII

Dlouhodobě závidím literárním časopisům jejich inzertní svolávání do houfu: pozvánky ke čtením, festivalům, večírkům, zkrátka k literárním akcím různorodého charakteru, kde je cílem především (ať už přímo nebo skrytě) setkání lidí pro radost z literatury. Tak tohle historie nezná. A není to způsobeno její nezajímavostí vůči přítomnosti, ale jednoznačně lidmi, kteří ji považují za „svou".

Převažující charakterovou vlastností historiků je neschopnost se z poznávání historie těšit, těšit druhé a těšit se vzájemně. Historie v jejich uchopení je vážná věda, ke které je nutno přistupovat s plným kompetentním vybavením (vzdělanostním, titulovým, metodickým a institucionálním) a vzájemné sdělování nápadů při nějakých příležitostech je zcela nepřípustné, protože se z toho v lepším případě může vyklubat leda špionáž za cílem získání (zcizení) kolegova nápadu.

Nepřekvapí proto, že se v prestižních odborných časopisech zveřejňují pozvánky ke konferencím výhradně po jejich konání (nepřekonatelný je v tomto ohledu Český časopis historický), a že se v drtivé většině případů jedná hlavně o konference.

Historikům chybí uvolněnost, přirozenost a otevřenost, mnohdy také zábavnost a smysl pro humor. To všechno se samozřejmě promítá do dějin: dějiny nejsou přístupné a jejich jemné frivolnosti, která by jim velice prospěla, brání vědecká ztuhlost. Historikové jsou také málokdy schopni reagovat na přítomnost, mají proto samozřejmě vědecké vysvětlení: události je nutné nechat odležet, pracovat s nimi je prý možné až z určitého časového odstupu, aby bylo dosaženo té, pro mě tak děsivé, objektivnosti. Zřejmě se ale za tímto postojem skrývá strach ze znemožnění: je pravděpodobné, že se mohou ve svých hodnoceních mýlit, že odhadovaný vývoj půjde úplně jinými cestami, což by ovšem znamenalo dříve nebo později veřejnou názorovou korekci, a to už vůbec nejde!

Historikové jsou zkrátka ve svém „rozletu" limitovaní vlastním odborným strachem, tak tedy ať jsou, ale co ty krásné, tolik živoucí dějiny? Mám několik motivů: nepovažovat sebe za podstatnější nežli historii, nebát se veřejně brousit své představy, neusurpovat si právo mluvit k dějinám jen proto, že náhodou máme historii vystudovanou, připustit určitou míru subjektivismu jako žádoucí

a odbourávat rivalitu, která škodí hlavně nejvíce té, které se tolik věnujeme...

Andrea Chrobáková-Lněničková

SVÁZÁN SE ZEMÍ

Vzpomínám na své první setkání s básněmi Ivo Odehnala (*1936). Bylo to někdy v polovině devadesátých let, kdy se v ostravském studiu, tehdy již Českého rozhlasu, rušila knihovna. Pro studenty to byly šťastné chvíle výprodejů. Na hromadách tam ležela i značná část produkce bývalého krajského nakladatelství Profil. Některé z básnických sbírek nakonec skončily u mne, mezi nimi i Odehnalova Hadí paměť (1971) s uhrančivě černým obalem a temně krvavou grafikou. Básníkův poměrně pozdní debut. Možná se mýlím, ale z poličky ji vytáhnout nejdu, mám v paměti raději tento obraz. S léty je to stále má oblíbená sbírka, stejně jako prvotina Hladné pusté (1970), byť by se oběma dala vytýkat až přílišná návaznost na halasovskou poetiku. Spíše se však jedná o shodné básnické rysy, které zřetelněji vystupují do popředí v pozdější Odehnalově tvorbě. Jedná se například o zálibu vázat básně do vyšších kompozičních celků.

Postupně jsem knihovnu doplnil i o další básníkovy knihy. Některé jsou úlitbou době, možná v některých okamžicích velikou. Poezie se však z jeho veršů nevytratila nikdy. A na druhou stranu nutno spravedlivě přiznat, že v době, kdy vedl nakladatelství Blok, se zasloužil o návrat Oldřicha Mikuláška a Jana Skácela do oficiální literatury.

Byl jsem tedy přinejmenším zvědavý na na novou básnickou sbírku Ohořelec s podtitulem Prvosmysly, která vyšla jako osmdesátý svazek edice Poesie nakladatelství Host a k sedmdesátým narozeninám autora. Čekání se vyplatilo. Odehnal znovu potvrzuje, že umí být básníkem s osobitým a rozeznatelnýmm výrazem. V jeho předchozích sbírkách na mne mimo jiné zapůsobilo, že z jeho veršů byla patrná vazba k rodnému Valašsku, která byla výrazově posílena i uvážlivým použitím dialektu. Zde se navíc pojí i s jazykovým hledačstvím. Nejde mi tu nyní o tuto konkrétní Odehnalovu lokaci, ale o skutečnost, že mám rád autory, kteří odněkud jsou, někam patří, někde jsou ukotveni (Ryenek, Skácel, Trojak, Hruška...). Avšak musí umět, nejenom odněkud být. Odehnal patří mezi ně a pro mne zůstává básníkem z této řady. Tato jeho poslední sbírka, opět plná sugestivních obrazů, to potvrzuje.

Pavel Kotrla

texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 45

zima 07–08

Úvodník:

Letní dopis na zimní Bystřičku VI.

Pablo,

vidím to na Culpínu, tu naši partu. Starci se stříbrným pramenem moudra v prořídlé kštici v andské vsi se stovkou duší. Protože až přijde potopa, jenom ta bolivijská Culpína, usměvavá žebračka na konci hojné planety, odkud je blíž k slunci než k lidem, bude trčet z moře zmaru.

P. K. se postará o dobře propečenou lamí kýtu, J. H. stluče dřevěnou polici a nacpe do ní všechno to naše čtení a psaní, J. Ch. bude od rána do večera žvýkat zelené listí koky a proti větru křičet: „Není nad dinotický šťovík!", R. K. bude pěstovat jahody a snít, protože nic jiného neumí. A Framboise bude s námi.

Řeknu ti, Pablo, bude to pěkné. Vytyčuju náš terén zavčasu. Jak mrzutý brouk drápu se do výšek, podrážkami zaprášených bot škrtám o ostré kordillerské šutry, vyčítám si všecka ta piva a bůčky, co ze mě mazlavě tečou. Sípám jak astmatický Che, který za kopcem vypustil duši – a teď se nesmrtelně chechtá ve skalách.

Nebude nám smutno, v té Culpíně. Na traktoru, který si vypůjčí u Daniely, přijede na návštěvu kadeřavý Adalbert a přiveze pytel kysuckých hřibů. Zuberský amigo ukuje tisíce kilometrů kolejnic, položí je přes oceán, hory a řeky – a zachumlaný do tlusté šály až z karpatského oblouku přisupí na staré drezíně. Holky napečou koláče a přiletí ve Lhotákově balónu, v proutěném koši měchy plné soláňského povětří. Hrome, Pablo, koka! Ta mrška má sílu za dvaadvacet medvědů – co mi to cpe do pera, až to jiskří.

V té Culpíně to bude poslední dům na planetě, kde se bude báječně číst a nikam se nebude spěchat. Nebude kam, protože všecko už bude. To ti povím, Pablo, to si nenechám ujít.

Posílám závěj pozdravů.

René
Bolívie, kdesi v Andách, únor 2008

Obsah:

úvodník
René Kočík: Letní dopis na zimní Bystřičku___**2**

poezie
Ondřej Lipár: * * *___**20_21**

próza
Ida Illá: Akútny nedostatok lásky___**4_7**

překlad
Oleksander Irvanec: Play the game___**8_15_+_18_19**
Olga Zondbergová: * * *___**22**
Vilen Barskij: Smích___**22**

comics
Michal Jareš: ___**16_17**

recenze
Pavel Kotrla: Poezie na barikádě___**23**
Ladislav Soldán: Živá slova Mojmíra Trávníčka___**24_26**
Jakub Grombíř: Vysoká hra diktárorů___**26_29**
Martin Škabraha: Nebýt jen diváky vlastního osudu___**29_31**

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 45, ročník XII., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **http://www.inext.cz/texty**
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

IDA ILLÁ

Akútny nedostatok lásky

Milujem návraty. Len kvôli nim ma baví cestovanie. Odísť niekam, aby som sa mohla vrátiť bohatšia a zaujímavejšia. Nemyslím len materiálne, ale tak akosi... Duševne. Rôzne to už môže byť s niekým, kto sa má vrátiť k vám. Vtedy môže nastať problém. Keď sa vráti niekto, koho ste ľúbili a koho stále ľúbite, tak je to fajn. Ale keď sa k tomu pridajú okolnosti okolo môjho prípadu, je to na figu.

Trochu to priblížim, nech nevyzerám ako sebec. Už to bude takmer rôčik, keď moja veľká, tajná, a neskôr odtajnená láska odišla do zahraničia. Dnes je to bežné, každý duševne zdravý jedinec sa vyberie do zahraničia. Keď už nie kvôli prachom, tak kvôli skúsenostiam. Hoci takých nepoznám. A tak to urobil aj Peter. Petra som mala rada. A Peter sa tváril, že má rád mňa. Bol dosiaľ jediný, ktorého som ľúbila vášnivou láskou. Vášnivou ako z filmu. Možno som si ju len vysnívala a potom si vsugerovala, že ju prežívam. To je už teraz jedno. Ale isté je, že aspoň z mojej strany to bola láska nezabudnuteľná.

Ale Peter odišiel. Nuž a keď zostane mladé dievča opustené uprostred známej krajiny, niekto sa jej chce ujať. Ujal sa ma Jaro. Trochu suchár, trochu tiež ťuťmák, ale inak veľmi milej a tvarovateľnej povahy. S Jarom prežívam nudný vzťah. Chodievame do krčmy, na výlety, do kina a do divadla, ale je to nuda. Iskra už neiskrí. Len v hlave mi iskria myšlienky, či vôbec niekedy iskrila. A práve v týchto chvíľach tuhého premýšľania o spoločnej budúcnosti a jej nemožnosti sa vráti niekto z minulosti. Niekto, kto v nej hral podstatnú rolu.

Po roku mi zavolal niekto, koho číslo som už mala vymazané. Práve, keď som zajedala zlosť suchou bagetou so salámou. „Mnam, mnam," povedala by som, keby som bola opitá. Mačka na mňa zíza, chce kúsok salámy, ale neprišla vo vhodnú dobu. Je možné, že zjem aj ňu, keď zlikvidujem všetky zásoby. „Mnau, mnau," bude sa mi potom ozývať z brucha. Peter sa chcel stretnúť. Kľudne. Zajtra príde. A ja sprostá som ho ozaj čakala.

Myslela som, že ma vodil za nos. Ale v noci mi akýsi opitý Rómeo kuvikal pod balkónom. Peter. Po hysterickom privítaní, dusivých objatiach a hlbokých pohľadoch do očí na mňa vybafol, že ako to, že niekoho mám. Po krátkej výmene názorov ma opustil. Znova.

Vchádzam do svojej izby. Jediným východiskom z tejto situácie je smrť. A vyzerá to tak, že

moja. Ľahla som si do postele a predstavila si, že ležím v rakve. Mám vystreté nohy, ruky položené na prsiach, prsty prepletené. Veď ležať v rakve je také pohodlné! Že som na to neprišla skôr! Len škoda, že je tu taká zima... Ale aj tak. Všetko nasvedčuje tomu, že je čas na samovraždu. Alebo aspoň pokus o ňu.

Ďalší večer sedím s Jarom a kamarátkou Lenkou v našom obľúbenom bare. Riešime budúcnosť. Lenka chce byť patologičkou. „...naťahovať črevá, ponárať ruky do niekoho tela a hľadať ostatné zaujímavé vnútornosti..." „Ale dušu tam nenájdeš." Dostala som veľmi optimistickú odpoveď: „Môžem jebať dušu."

Lenka je moja najlepšia kamarátka. Poznáme sa od detstva. Áno, vždy bola také prasa. Rokmi som prišla na jednu vec: je lepšie byť prasa než sliepka. „Čo si taká roztrasená? Jak stará žena. To je strašné, s tebou už ani sranda nie je." Slovo priateľa vždy povzbudí. V tom bare sme vtedy sedeli do rána. Prišlo ešte zopár ľudí z partie a hoci nebol víkend, pekne sme si pobesedovali (= popili). Kríza prišla tak okolo polnoci, keď banda opitých mudrlantov mudrovala nad filozofiou života. Hlavnou témou bol svet. Vesmír, peklo a tak. Viera. Najmä viera. Ktorá je tá správna? Čo to je viera? Všetci si zúrivo vymieňali názory, hádali sa, chceli presadiť ten svoj. Nechápala som to. „Veď keby sme s istotou vedeli, čo to je, nemohli by sme si vybrať. Nepátram po zmysle života, ani po hybnej sile vesmíru. Len si tak prežívam. A užívam si tú úžasnú možnosť výberu. Dnes môžem byť kresťanka, zajtra ateistka. Toto je predsa skvelé." Dva dni potom, v piatok, všetci hovorili, že som bola najviac opitá. Myslím, že by som sa s tou samovraždou mala poponáhľať.

V sobotu večer som šla von bez Jara. Bol znudený a nechcel ísť von. A mne sa nechcelo ho v jeho znudenosti opatrovať. Bavila som sa celkom fajn, snažila som sa nepiť a hrať sa na inteligentnú devu. Lenka bola zase prasa. Peter bol zase tu. Najprv sa normálne bavíme, potom mi tlačí do hlavy kaleráby a do úst jazyk. Nevydržím už počúvať tie lži! Musím vypadnúť. Pravdepodobne im budem chcieť uveriť. A tak padám. No nechce sa mi ísť domov. Ale úchyláka sa mi tiež nechce stretnúť. Tak volím len dlhšiu cestu domov, cez osvetlené námestie. Čakala som, že ma Peter bude čakať pri dome, a nie že ma dobehne. Vždy ma dobehne. Ale ja mu ujdem. Nie vždy mu ujdem, ale dnes sa mi to podarilo.

V nedeľu poobede k nám príde Jaro. Náladu nemá bohvieakú, je sklesnutý. Ja som celá zmätená. A keď som zmätená, pálim za sebou mosty.

Nepočkám, kým sa situácia vyjasní, radšej sa na všetko vykašlem. Odjakživa som posadnutá rozchodmi. Ten pocit voľnosti je k nezaplateniu. Na druhej strane... Som predsa citová masochistka. To si uvedomím vo chvíli, keď zbadám Jarovu tvár. „Ale prečo?" pýta sa ma ten drobček. „Lebo sa spolu nevieme rozprávať. Vždy sa jeden z nás urazí. To mi dosť prekáža. Že si nedokážeme otvoriť srdcia. Ale čo to trepem, ústa som myslela. No že si ich nedokážeme otvoriť." Áno, mala som to pripravené. Áno, spoznal to. Vo chvíľach najochromujúcejšieho zúfalstva sa vždy snažím všetku vinu hodiť na neho. On za to môže! Len on! Prečo teraz o všetkom pochybujem? Prečo som začala zrazu premýšľať (dovtedy sa mi to nedialo tak často a tak intenzívne)? Ale Jaro to neberie. Už sa rozhodol. Prekonáme krízu spoločne. Ó bože, prečo?!

Celé týždne sa trápim. Celé týždne rozmýšľam. Neviem vlastne nad čím. Asi len nad sebou. Zase. Som nechutne sebecká.

Peter mi noc čo noc nedá spať, tie jeho telefonáty, čakania pred domom, pohľady vonku... Jaro. Tá jeho úprimne hlúpučká láska. A akoby to nestačilo, ešte ma zotrel aj ten starý hlavatý kokot v škole. Nepáčila sa mu moja seminárka z literatúry. Vraj som nepochopila tému. Ako sa dá nepochopiť téma? Čo je to? Fyzika?

Idem večer von. Po dlhšej dobe všetkých stretávam. Všetko je rovnaké, stále rovnaké. Ľudia sú rovnakí. Ale nejde len o stereotyp. Asi som už úplne osprostela. Všetko mi splýva. Každé jedlo mi chutí rovnako, rum už nemá iskru. Vlejem rum do hrnčeka s čajom a nič. Cítim len vodu. Je chyba vo mne? Prišla som o chuť? Nepýtam sa veľa? Čo teda robiť?

Nasledujúce ráno bolo pekné. Milujem rána, keď sa vraciam domov z flámu a na ulici stretávam ľudí idúcich do práce. Je to nádherný pocit, keď viete, že sa onedlho zvalíte do teplej postele a oni – nevyspaní – idú makať. A oni to na mne vidia. Možno aj počujú môj prepitý zachrípnutý hlas ako hovorí, že sa teším domov. Najkrajšie je, keď sa zastavíme v pekárni na niečo čerstvé, teplé. Zastavíme, pretože samu by ma to nebavilo. Nič ma samu nebaví. Okrem horúcej vane plnej peny.

Vstávam až poobede. Nemám práve čo robiť, seminárku si opravovať nemienim, veď skúškové je ešte ďaleko. Ležím teda v posteli, čítam si. Vojde mama, prechádza okolo mňa na balkón a pýta sa: „Čo to čítaš?" Ale nečaká na odpoveď, ide ďalej. Absurdné. Dobre, keď ona, tak aj ja. Vstávam a idem do kuchyne. Vypijem pohár mlieka ukrytý v čokoláde a šťavou z 2,5 kíl čerstvých pomarančov zapijem tabletku, po ktorej nezačnem

chudnúť, ale schudnem. Život je krásny!

Zastavil sa u nás Jaro. Či nejdem von. Nejdem. Sadne si na posteľ a viem, že ma čaká nekonečne dlhý rozhovor o našom vzťahu. Vopred ho upozorňujem, že na to nemám náladu. Odpovedou mi je hysterický záchvat. „Čo sa tu ja trápim! Čo sa ja vôbec namáham! Nemôžem čakať lásku od niekoho, kto nevie, čo to je! Veď kto by ju to naučil?!" To ma zaskočilo. Hoci prostredie, v ktorom som vyrástla, okolo ideálu ani nebežalo, o veľké emócie bolo vždy postarané.

Z Jara napokon vypadlo, kvôli čomu vlastne prišiel. Večer ideme na chatu. Všetci. Nevie, koho to bol nápad, ale musím ísť aj ja. No skrátka úžasne načasované!

Na chate je fajn. Hudba, chľast, chlebíčky, neporiadok, pár pogrcaných ľudí. Normálka. Lenka vracala z balkóna a vygrcala sa do grilu. Ale táto skvelá nálada čoskoro zatíchla. Väčšina ľudí pospala, stratila sa vonku v lese alebo sa išla vyplakať nad tragikou žitia. A my, čo sme vydržali, sedíme teraz za dlhým stolom na gauči a kecáme. Len tak do vetra. Chvíľu hráme karty, potom sa hráme na pravdu. Ohavná hra. Vždy musíte povedať pravdu. Nad ránom nastala ďalšia trápna filmová situácia: zostali sme hore len ja a Peter. Jaro mi zaspal na kolenách.

Po deviatom hrnčeku vína, keď sme na seba cez stôl už nedovideli, prišla reč na nedostatok lásky. Nie v tom typicky opileckom zmysle typu: Nikto ma nemá rád, rodičia ma odstrkovali, sex nie je všetko... Bolo to oveľa intímnejšie. O predstavách. Myslela som, že ich mám len ja. A on myslel, že ich má len on. Predstava, vlastne túžba po vlastnej smrti. Veľmi jasná predstava vlastného pohrebu. Predstava trúchlenia svojich blízkych. Ja som myslela, že je to prejav začínajúceho šialenstva. Podľa Petra je to len akútny nedostatok lásky. A Jaro spí vedľa mňa.

Tragédia môjho života spočíva vlastne len v tom, že som vždy túžila po láske z fotorománu. A vždy som mala len lásku z krčmy.

A takto to ide ďalej. Ja a dvaja muži. Jeden na mňa kašle, na druhého kašlem ja. A trvá to už pridlho. Je zima. Zima je fajn. Zababuším sa a nie je ma vidieť. Teda je, ale nie je ma poznať. Teda niektorí ma poznajú. Ako napríklad Lenka. „Ahoooj! To vieš tú novinu? Peťo má dievča! Že vraj je to nejaká kurva. Tak ja sa ponáhľam, vidíme sa večer. Papa!" Takéto „milé" stretnutia mi vždy zdvihnú náladu. Pche!

A tak to bude vždy. Vždy budem s niekým a vždy budem sama. Každý si to musí pretrpieť sám. Aj keď možno nie tak úplne.

OLEKSANDR IRVANEC

PLAY THE GAME

Povídka s přesnými a přibližnými propočty

Takže – se probouzím...

Probouzím se jednoho červnového rána v tichém hotelovém pokoji v pátém poschodí, které je zde ovšem poschodím čtvrtým; otevřenými balkónovými dveřmi se valí štěbetání ptáků; pod okny tiše vrní volkswageny, porsche a mercedesy. Přímo za balkónovými dveřmi, tedy pod nimi, začíná park s miniaturní bustou Dostojevského. V tomhle městě je někde ještě ruský pravoslavný chrám a říká se, že taky pochovaná Puškinova vnučka. Jenže není to Moskva, ani žádné jiné ruské město. Je to – Wiesbaden, Německo, spolková země Hesensko, sjednocená Evropa. A já jsem tady – patronem festivalu současného divadla.

Je třeba bez prodlení vysvětlit, že „patron" – je něco jako člen poroty, jenom ta porota neuděluje žádné ceny. Festival je bienále, takže se každé dva roky, každý sudý rok pořádá už od roku 1992 a na své scény zve nejlepší díla současné dramatické tvorby z celého kontinentu od Portugalska až po Rusko. Již samotná účast na festivalu je prestižní záležitostí. Pokud jde o příčinu absence ukrajinských představení, nespočívá v případě tohoto festivalu ve slově „nejlepší", ale ve slově „současné". Koncepce festivalu za ně považuje pouze taková díla, která stvořilo pero dramatika téhož nebo předešlého roku. Na Ukrajině jsou podobné úkazy nanejvýš zřídkavé, takže sám za sebe nemohu doporučit nic, a to ne poprvé. Ovšem náš festival je natolik skvělý a bohatý, že si může dovolit po dobu bezmála dvou neděl vydržovat celý houf patronů-zahálečů prakticky ze všech evropských zemí včetně Albánie, Běloruska, Moldavska a Ukrajiny. A to zcela nezávisle na tom, zda je vaše země zastoupena divadelním představením či nikoli.

Ve Wiesbadenu se letos koná festival poprvé – předchozích šest proběhlo v Bonnu. Ale jak už to bývá, všechno záleží na náhodě. Manfred Beilharz, jeden z otců-zakladatelů festivalu, umělecký vedoucí , neboli jak říkají v Německu, „Intendant" Bonnského divadla změnil místo a odešel pracovat do Wiesbadenu. Nejdřív se přestěhoval on a potom spolu s dramaticko-manželským párem Tankred Dorst – Ursula Ehler k sobě přetáhl i celý festival.

Takže venku je polovina června a festival právě začal. K tomu je třeba dále poznamenat, že takto, konaný každý sudý rok, je zároveň pokaždé souběžný s mistrovstvím ve fotbalu: buď evropským, anebo světovým. Tím pádem jistý počet patronů – převážně naprostá většina – musí neustále volit mezi sledováním divadelních her a přehledy fotbalových zápasů. Takto – a patří to k charakteristickým rysům festivalu – nabývá anglické slovo „play" dvojího významu, jelikož označuje hru na scéně i na hřišti.

Na tomto místě je třeba krátce vysvětlit můj poněkud složitý vztah k angličtině. Tvrdit, že ji ovládám, mohu stěží. Když mluvím s rodilými mluvčími – Angličany, Američany, pozorně poslouchám, snažím se odečítat ze rtů, uhodnout – a proto často odpovídám nepatřičně. Spíše se dovtípím, než že bych rozuměl, co mi říkají. Zároveň se ovšem poměrně úspěšně domluvím anglicky s jinými europatrony: Nico Helmingerem z Lucemburska, Bjarni Jónssonem z Islandu, Verou San Payo z Portugalska, Giorgosem Neofitu z Kypru. Tedy s těmi, kteří nejsou, jak se říká anglicky „native-speakers". Existují ovšem i výjimky. Zlomyslný Albánec Stefan Çapaliku křičí, když slyší, že s Moldavanem Constantinem Cheianu přecházíme na ruštinu: „Jakto že mluvíte rusky? To přece není vaše mateřština!" Načež se usmívající Constantin zeptá Stefana: „Takže ty nám tu chceš tvrdit, že tvojí mateřštinou je angličtina?"

S Constantinem máme zvláštní vztah – jsme přátelé. Už v roce 2000 jsme si padli do noty a od té doby se už potřetí šťastně potkáváme na německé půdě. Přestože jsme během těch čtyř let ještě ani jednou nenašli čas, abychom se alespoň krátce setkali v Kyjevě nebo v Kišiněvu. Ve dvouleté pauze mezi festivaly naše přátelství jakoby skomírá, doutná pod popelem každodennosti, aby opět vzplálo na necelé dva týdny v Německu. No, zřejmě existují i takovéto formy přátelství. S Constantinem se procházíme ve volném čase po Wiesbadenu, který není až tak veliké město, a dělíme se o literární a politické novinky z našich zemí a já se znovu a znovu divím, jak málo víme o takové blízké zemi, jakou je Moldavsko. Kosťa se taky nemůže chválit přílišnou obeznámeností v ukrajinských záležitostech, takže...

„Jsme malá země, malý národ," tvrdí Kosťa, „Vy Ukrajinci si stěžujete na to na ono, ale ve světě vás přece jen znají. Třeba takový Ševčenko! Anebo ta Věrka Serdučka, která se ti určitě nelíbí, ale i ta koneckonců spoluvytváří obraz Ukrajiny."

Směju se, co mu mám na to říci? To, že Serďučku vážně nemám rád? A že to s tím obrazem Ukrajiny i tak není zrovna jednoduché?

Jinou spřízněnou duší v naší společnosti je žena s podivuhodným jménem Mârâ. Mârâ Zalîte, patronka z Lotyšska, známá lotyšská spisovatelka, básnířka a autorka divadelních her, narozená na Sibiři v rodině vysídlenců. Mârâ mluví rusky s dosti výrazným přízvukem, ale její úsudek je jasný a odvážný, přičemž její smysl pro humor mne přivádí do nadšení smíšeného se závistí.

Devatenáctého... ano, devatenáctého června se v Portugalsku utkala lotyšská reprezentace s německou. Mârâ se vydala na procházku vylidněným večerním Wiesbadenem, v jedné z uliček uslyšela otevřeným oknem, že v baru je zapnutá televize, Němci sledují fotbal. Vešla dovnitř, svou dobrou němčinou si objednala pivo a potom důvěrným šepotem ohromila barmana za výčepem:

„Pochopte, prosím, já jsem z Lotyšska. Můžete zaručit mou bezpečnost po dobu pobytu ve vašem podniku?"

Ani náznak úsměvu na tváři ani v očích. Naprostá diskrétnost.

Barman na okamžik trochu zaváhal. Mnohoznačně pokrčil rameny, vytáhl odněkud zpod výčepu mikrofon a ohlásil na celý lokál:

„Veleváženi pánové! Máme dnes čest uvítat mezi námi návštěvu z Lotyšska!"

Připití Němci zaduli, zatleskali, převážně dobrosrdečně. Koneckonců pivo – není kořalka, po pivu se nechce hned hrotit situaci. A koneckonců, Mârâ byla dáma.

Takže dáma Mârâ vytáhla zpod bundy nebo z kabelky rudo-bílo-rudou lotyšskou vlajku a posadila se blíže televizoru. Když Němci začali skandovat, „Deutschland! Deutschland!" začínala taky mávat vlajkou a překřikovat je, „Lettland! Lettland!" Pro všechny ostatní ten zápas skončil nulovou remízou, jen v jednom malém wiesbadenském baru vyhrálo Lotyšsko.

Ještě téhož večera německá televize velmi tvrdě kritizovala své reprezentační mužstvo i trenéra Rudi Vollera, probírały se jednotlivé momenty zápasu, zvláště ty, kde dvakrát nebo třikrát němečtí obránci brutálně faulovali v pokutovém území Marise Verpakovskase, hráče našeho kyjevského Dynama, a tedy skoro-Ukrajince. Maris (jak jinak, mužská forma jména Mârâ) vyrážel zcela sám proti goalkeeperovi, zastavoval se na trávníku a zvedal ruce k nebi. Portugalské nebe však na něj shlíželo lhostejně. Píšťalka roz-

hodčího pokaždé mlčela. „To máme další příklad dvojích standardů, podle nichž žije tahle Evropa," řekl jsem tehdy Maře. Mârâ souhlasila, i když její země do té Evropy nedávno vstoupila.

Mezitím se festival překulil přes polovinu. My, patroni, máme bezplatné vstupenky na všechna představení, takže si zajdeme každý večer na jednu dvě hry, které jsou převážně zajímavé a zdařilé. Ale ještě v přestávkách mezi nimi je třeba zaskočit do pokoje v hotelu a pustit na pár minut televizi za účelem zjištění výsledku dalšího zápasu a shlédnutí alespoň nějakého úseku hry. Naštěstí se organizátoři postarali, aby všechno bylo co nejblíže – divadlo a hotel Klee am Park, v němž bydlí patroni, jsou vzdáleny pouhých sto metrů. U divadla na kraji parku napnuli velikou bílou plachtu, stan, pod nímž pozdě večer patroni a patronky po zhlédnutí dalších dramatických veleděl obdrží talíř jídla a několik sklenic červeného vína – rovněž na náklady festivalu. No, není to ráj, ptám se sám sebe? Je, přesně tak, ten omamný ráj kapitalismu, který zahalil, skryl svůj zvířecký škleb a právě se na nás odevšad přátelsky usmívá: z výkladů obchodů i restaurací, z oken aut a rychlovlaků, ze stránek jejich novin a obrazovek jejich televizorů, ze zamračeného nebe sjednocené Evropy. Možná právě tak jej spatřil, tento ráj, před nějakými sto třiceti lety Fjodor Michajlovič Dostojevskij, ruský klasik, jenž právě zde, ve Wiesbadenu v kasinu prohrál poslední peníze a přímo odtud, z toho Roulettenburgu psal rozpačitý dopis manželce, v němž prosil, aby mu poslala aspoň třicet tolarů, aby odtud mohl odjet někam pryč.

A kasino, právě ono kasino, ve kterém hrál Dostojevskij, se nachází zrovna tak blízko, za divadlem, naproti hotelu, ve kterém bydlíme. Busta v parku to jen potvrzuje. „Kasino ve kterém se zrodil námět románu Spieler, Player, Hráč!" – vypráví nám během poznávací vycházky spolupracovník wiesbadenského magistrátu. Hned nato příští den přijíždí ze sousední Mohuče mladá lingvistka a překladatelka Julka Horoščenko, která na mé nadšené tirády ohledně kasina odpovídá skeptickým smíchem: „O tenhle titul se ale přou kasina všech měst a městeček v téhle části Německa". Julka špulí své karmínově namalované rty a v očích jí hrají čertíci. Docela sympatická. Nebo jenom oko utkvělo na vlastní antropologii uprostřed té germánské rasy?

Tak či tak, přítomnost slovutného kasina v takové bezprostřední blízkosti dodává slovu „play" nepochybně třetí sémantický význam.

Hra, tedy nejenom hra, ale hra konkrétní, mající výsledek, hra, v níž lze vyhrát. Tedy, fotbalisté samozřejmě také vyhrávají, jenom fanouškovi kromě morálního zadostiučinění nic víc nepřipadne, pokud před tím ovšem nevsadil jistou sumu v sázkové kanceláři. Při ukončení Euro 2004 nám sdělí, že ti, kteří od počátku sázeli na Řeky, rozmnožili své majetky a statky přibližně stokrát. Atsi. Fotbal předváděný řeckou reprezentací mi osobně nijak neimponuje, i kdyby se s takovou hrou stali třeba mistry Galaxie.

Takže se také chystám jít do kasina. Chystám se cílevědomě a po zralé úvaze. Proto je třeba nejdříve vybrat vhodný den. Jelikož věřím v čísla, a mým číslem je šestka (narodil jsem se 24. 01. 1961 a součet nejen prvních dvou, ale také všech číslic dohromady je dělitelný šesti), vybírám pro výpravu do kasina jediný možný den: 24. 06. 2004. Tři šestky pohromadě. Čtvrtek, tři dny před koncem festivalu.

Rovněž se předem připravuji morálně. Přesvědčuji se, že pro mě není důležitá výhra, že potřebuji životní zkušenost, „experience", pocit, který člověka naplňuje, když hraje a... A co – prohraješ? Vyhraješ? To není důležité. Takže se v duchu přesvědčuji, že můžu prohrát do padesáti euro a nebudu si kvůli tomu rvát vlasy na hlavě, fousy na bradě apod. A ve čtvrtek, pozdě večer, po představeních a fotbalech dopíjím pod bílou plachtou sklenici červeného vína a mířím směrem k budově s kupolí, hnízdu hazardu, doupěti vášní.

Když jsem poprvé přijel na Západ – což bylo právě před deseti lety – dlouho, několik dnů nebo dokonce týdnů jsem se cítil jako hrdina barevného celovečerního širokoúhlého filmu, francouzské nebo italské detektivky natočené někdy v sedmdesátých letech – natolik neobvyklé a nezvyklé bylo všechno kolem. Po čase tento pocit otupěl a téměř zcela vyprchal. Ale v určitých okamžicích, jako právě teď, se to vrací. Jdu samojediný pod zářícími lucernami, mezi zaparkovanými luxusními auty do velkolepé budovy.

Zatím jsem viděl kasino jenom zdaleka. Na začátku festivalu pro nás patrony uspořádali poznávací vycházku, přivedli nás do parku s miniaturní bustou ruského klasika a ještě téhož nebo následujícího dne jsme s Constantinem spatřili na schodech kasina velikého, vysokého a tlustého kněze nějaké neznámé církve. Stál tam nepřehlédnutelný, v černo-fialové sutaně, na hlavě měl malou elegantní čepičku a v ruce – zapálenou cigaretu. Velebníček postával a kouřil, zcela nepokrytě, před nikým se neschovával, – potom

jsme s Kosťou ještě nějakou chvíli probírali možné varianty dalšího vývoje: jestli půjde dovnitř, hrát a jestli bude v tom případě hrát za peníze sebrané důvěřivými farníky?

Ale já sám právě vstupuji dovnitř a zastavuji se uprostřed obrovské prázdné haly, přímo pod skleněnou kupolí, kterou pokaždé vidím z okna svého hotelového pokoje. Čtyřkřídlé otočné dveře se za mnou ještě několikrát otočí a vpouštějí dovnitř Inda nejistého věku ve fialovém turbanu a ještě vousatého zrzavého muže s vysokým čelem a s pronikavým, ale zároveň odtažitým, poněkud nepřítomným pohledem. To má být on? Fjodor Michajlovič? Bezpochyby ano. Možná že poukázka na třicet tolarů uvízla někde na poště. Anebo naopak – právě došla.

Ind v turbanu jako skutečný fakír vytahuje z kapsy saka zmuchlanou kravatu, uzel je jen mírně povolen, a tak bez zbytečných průtahů usazuje kravatu na krku. Fjorod Michajlovič má kravatu již uvázánu. Pouze ještě dvěma prsty upravuje uzel a oba spolu odcházejí směrem doleva, dovnitř, do herny.

Já se nesměle blížím k okénku recepce, ve kterém klimbá muž středního věku, možná trochu starší než já. Když ucítil, že se blížím, pomalu otevírá oči a zahlaholí svoje „gutenábend". Taky jej pozdravím německy a potom přejdu na angličtinu a ptám se, co mám dělat dál. Problém je ten, že nemám sako, jediný podobný oděv, který jsem vzal do Wiesbadenu, je pouze moje odřená džínová bunda.

Muž v okénku se usmívá a ujišťuje mne, že to není žádný problém. „Jenom si musíte pronajmout, arendovat normální sako, zrovinka támhle, v šatně." (V originálu, milý čtenáři, pronesl slovo „rent", ale já prostě teď, když to píšu, nenacházím vhodný ekvivalent. Nemůžu přece napsat „propachtovat sako", protože jsem se s ním ani nepachtil, ani nepachtoval.)

Takže odcházím do šatny, kde mi starší paní, poté co mě změřila svým zkušeným pohledem, přinesla ze zadní místnosti celkem zánovní sako v barvě láhvově zelené s našívanými kapsami. Zkouším si ho – padne jako ulité. I když jsem dost hubený a postavu mám značně nestandardní. Svou bundu odevzdávám té paní a také platím pět euro za arendu saka. Tak. A není úniku. Spadla klec. S penězi je ámen. Je třeba jít a hrát.

Ovšem ukázalo se, že bez kravaty se obejdu – ještě jsem se zvlášť přeptal paní v šatně a ona potvrdila, že to není nutné. Ani horní knoflík košile nepožadovala zapnout.

V další hale sedí u počítače mladá a docela půvabná slečna. Přátelsky se usmívá a žádá mě, abych předložil jakýkoli průkaz totožnosti s fotografií. Takže jí podávám svůj cestovní pas, jelikož žádné jiné průkazy jsem na cestu nebral. Slečna otevírá pas s trojzubcem, podívá se na fotku a vpisuje moje příjmení do počítače. V tomhle skrznaskrz svobodném a demokratickém světě se vyžaduje předkládání průkazů zcela vzácně. Ale v tomhle okamžiku si uvědomuji: třeba právě tady, v tomhle kasinu už pobýval nějaký „Schuller" příjmením Irvanets. A co pak? Skandál, co jiného.

Mí příbuzní naštěstí tohle kasino ještě nenavštívili, takže slečna pro mne tiskne lístek, za který platím ještě dvě eura padesát. I když už nastala půlnoc a formálně nastal pětadvacátý červen, na onom kousku kartonu s uspokojením zaznamenám potřebné a pro mě důležité datum: 24. 06. 2004.

Konečně se přede mnou otevírají poslední dveře a já vstupuji do herny. Je zde ticho a klid. Stolů pro ruletu je několik, ale hraje se jen na třech. Na druhém konci místnosti je zvlášť ještě počítačová ruleta, u níž hráči nestojí, ale sedí, každý před svým monitorem, a sázejí pomocí myší. V sousední místnosti je umístěno několik stolů pro black-jack: hráči tam rovněž sedí a krupiér před nimi rozkládá vějíř karet. Trojka-sedma-dáma, trojka-sedma-eso. Občas, když hráčům dojdou žetony, pokládají na zelené sukno stolu sto nebo padesátieurové bankovky.

V koutu sálu s ruletovými stoly si všimnu Inda ve fialovém turbanu. Ale Ind nehraje. Položil si na koleno zápisník a vpisuje do něj čísla, která vyhrávají na třech stolech, kde probíhá hra. Patrně se snaží vysledovat nějakou zákonitost. Nad každým stolem visí elektronická tabule, na níž svítí nejen číslo, které vyhrálo, ale rovněž součet výher: na číslo, na řadu, na barvu. Tabule jsou černé a čísla na nich září červeně – barevné ladění je pekelné, vše jak má být ve správném kasinu.

Mezitím Fjodor Michajlovič zastrčil ruce do kapes, chodí mezi stoly a úkosem pilně pozoruje hru. Že by klasik pracoval ve dvojici s Indem? Já ovšem nemám nyní čas o tom uvažovat, protože si musím koupit žetony. Nejlevnější, žlutý stojí pět euro. Jelikož ke hře speciálně určená padesátieurovka už je rozměněna (5 euro za sako a 2,50 za vstup), vytahuji z kapsy dvacítku a kupuji čtyři žlutá kolečka. Takže – vpřed, hrát, hrát a vyhrávat!..

Směle přistupuji k prvnímu stolu a pokládám svůj žeton na 6. Soustřeďuji se, napínám. „Sázky jsou uzavřeny!" ohlašuje krupiér až poté, kdy se kolo točí a některým hráčům se zdá, že už už, právě v tomto okamžiku spatřili, na kterém čísle se zastaví kulička. Krupiér svou lopatkou klidně, ale nesmlouvavě, odsouvá na okraj jejich žetony. Šestka, samo sebou, nevyhrává. Ostatně, bylo by naivní doufat hned napoprvé ve výhru.

Rozhodl jsem se přejít k jinému stolu, ale z neznámého důvodu jsem se rozhodl počkat a sledovat příští hru. A na mém „prvním" stole vyhrála v příští hře šestka! To má být co, znamení? To ještě nemohu s jistotou říci.

Přistupuji k sousednímu stolu a pokládám žluté kolečko na 24. Jiná čísla dnes neuznávám. Kolo se začíná otáčet a vyhrává pochopitelně jiné číslo. Ale v další hře na stejném stole (a já stojím u něj a sleduji hru), vyhrává 24! Takže – je to znamení. Ale co to má vlastně znamenat? Jediné: nepospíchej.

Proto u třetího stolu nejprve vynechávám jednu hru, jen se dívám, jak hráči sázejí. U protějšího konce stolu se Fjodor Michajlovič ptá něco krupiéra a ten odpovídá „nein". A přede mnou, přímo u kraje stolu sedí v invalidním vozíku žena tak kolem šedesátky a s výraznými tahitskými rysy v obličeji – široký nos, výrazné oči. Pleť olivové barvy. Kouří cigaretu za cigaretou a bez ustání hraje.

V další hře jsem chtěl vsadit opět na šestku. Už jsem i žeton přichystal a natáhl ruku. Když tu jsem si náhle vzpomněl na dnešní datum, jasně jsem si vybavil všechna ta čísla na vstupence: 24. 06. 2004. Kromě dvojek, čtyřek a šestky tam byly přece ještě tři nuly!..

A tak pokládám svých pět euro na nulu. Nula, jediné číslo, které nemá barvu, není černé ani červené, ale zelené. Také není v žádné řadě. Proto se v případě výhry vyplácená suma znásobuje. Ale zatím jsem na nulu vsadil jediný.

Dáma na invalidním vozíku se otočila, podívala se na mě přes rameno a prohlédla si mě odspodu nahoru. Potom pozvolna přesunula na nulu dva své dvacetieurové žetony. („Paní dokáže vycítit cizí štěstěnu," řekne mi později v Kyjevě Jurko Makarov, až mu budu celou tu historii vyprávět.) A skutečně, když se kulička zastavila na nule, krupiér přisunul olivové dámě žetonů tak za tisíc euro a nějaké drobné.

Takže – jsem vyhrál i já. Těžko říct, jak se to stalo. Skuteční hráči zřejmě znají ten nevýslovný náhlý pocit štěstěny: už, už, teď musí padnout.

...JSEM AMÉBA ECCOLA A NACHÁZÍM SE V MOZKU UMBERTA E.

(1

MOŽNÁ HO ZNÁTE JAKO AUTORA KNIHY „PARTICIPACE A KOMPLEX IDENTIFIKACE".

(2

ZPŮSOBUJI ZPOMALOVÁNÍ MYŠLENEK...

(3

© Michal Jareš

PROTO JSME MĚLI ZPOŽDĚNÍ

... A MIMOCHODEM:

(4

JSEM NAKAŽLIVÁ – PŘENÁŠÍM SE ČTENÍM...

(5

... BE--R-TO--E-E-E...

POKRA-ČO-VÁ--NÍ---

(6

Když už to cítíš, vycítíš předem, ale bojíš se, ne vyslovit nahlas, ale dokonce jasně formulovat v duchu – aby se štěstí neleklo, neuletělo. Něco podobného se stává také ve fotbalových zápasech při nespravedlivě nařízených penaltách. Hráč odstupuje od míče, rozbíhá se – a!.. S úlevou vydechneš: „Já věděl – nedá!" Ale ten strach vyslovit to předem.

Všechno kolem utichá v očekávání. Na druhé straně zeleného sukna podléhá Fjodor Michajlovič nervovému napětí, chroptí a sesouvá se v křeči pod stůl, je vidět drobné trhavé pohyby jeho nohou. Nikdo kromě mne si toho nevšímá.

Takže, kolo se dotočilo, zastavilo a kulička proklouzla jako myška na nulu. Zero! Barvy nevyhrávají nic, řady rovněž. Vyhrává pouze kasino a ti dva, kteří vsadili. „Tahiťanka" přijímá svou horu žetonů, a potom i já svoji, poněkud menší – sto, padesát, deset a několik po pěti eurech. Dohromady něco kolem sto sedmdesáti, sto osmdesáti euro. Beru výhru do rukou, potěžkávám plastikové kroužky v hrsti a dívám se na ně trochu (opravdu jenom trochu) omráčeně.

Ale i tahle lehká, chvilková zkoprnělost mi vystačila k tomu, abych vypadl, vyletěl z orbity štěstěny. Píše se o tom těžce, ale... To bylo tak. Tahiťanka k sobě přisunula svou horu žetonů a přes rameno mi něco zdola nahoru sdělila, přidušeně a nesrozumitelně. Zrozpačitěl jsem – co mi může chtít? A žena posunula své dva nejmenší pětieurové žetony na herní plán směrem ke krupiérovi. „To znovu sází nebo co?" podivil jsem se a v témže okamžiku se smutkem pochopil: dala mu tuzéra! No ano, ten kdo vyhraje, má dát malou sumu. Krupiér, jenž stál na druhém konci stolu a vedle jehož nohou se zmítal v padoucnici Fjodor Michajlovič, vzal dva Tahiťančiny žetony a vhodil je do nějaké škvíry z boku stolu.

Nebylo mi líto pěti euro – můžu to klidně odpřísáhnout. Ale příhodný moment už byl ztracen. Mé chvilkové zaváhání se nyní proměnilo v tupou a paralyzující letargii. Jak já se v takových chvílích

aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie

http://www.aluze.cz

nemám rád!.. Krupiér se na mne úkosem podíval, ale již ohlásil další hru. Nezbývalo mi, než se odvrátit a jít k jinému stolu, stále ještě třímaje vyhrané žetony v hrsti. V poslední chvíli mě ovanula myšlenka – vsadit celou výhru znovu na nulu. V případě další výhry by už to byla pořádná suma, nejméně několik tisíc euro. Ale odhodlat se k tomu mi něco zabránilo – někde na dně mozku nebo duše se uhnízdil červík nejistoty. A za to se taky nemám rád...

Když jsem se za chvíli ohlédl, v příští hře na předchozím stole znovu padla nula. Ale nikdo na ni nevsadil. Krupiér spokojeně shrnul všechny žetony do fondu kasina.

A ode mne se štěstěna nejen odvrátila – ale ještě provokovala, dráždila. Vsadil jsem na šestku – padla sedmička, vsadil jsem na dvacet čtyři –padlo dvacet tři. Takže když jsem prohrál všechny žluté žetony, odebral jsem se do pokladny a vyměnil větší žetony – růžovou stovku, zelenou padesátku a hnědou desítku – na plnohodnotné eurobankovky. Tak jsem se vrátil do hotelu. Po cestě, ještě u výtahu, jsem potkal polskou novinářku Małgorzatu Semil, které jsem pověděl o výhře. Dokonce jsem si postěžoval, že skutečnou hráčskou vášeň, touhu hrát a hrát až do konce, prohrát všechno jako Dostojevský, jsem nepocítil. Emoce nebyly dost vyhrocené, silné ani vypjaté. I když uspokojení z výhry jsem cítil. S tímto uspokojením jsem také usnul.

„To máš tak," řekne mi rozvážně hned příští den Marius Ivaškevičius, mladý dramatik z Litvy, „ty jsi se na to připravil, naladil se předem. A taky peníze jsi měl. Ale kdyby u tebe doma plakaly hladové děti a tys vzal posledních pět euro a vyhrál, to bys teprve měl silné pocity. Anebo kdybys prohrál – taky bys měl silné pocity, akorát opačného rázu."

Směju se, tenhle výklad se mi líbí. Jdu do stánku u divadla napít se zadarmo patronské kávy. Kousek od vchodu sedí v bílém plátěném obleku nad šálkem kávy Tankred Dorst – známý německý dramatik, zakladatel a duchovní otec našeho festivalu. Zdravím ho.

„Slyšel jsem, že jsi včera vyhrál v kasinu!" směje se na mě Dorst: „Jak se teď cítíš?"

Dlouze formuluji odpověď, lovím v paměti anglická slova. Nakonec odpovídám:

„Pochopil jsem, že nejsem Dostojevskij."

červenec – srpen 2004

z ukrajinštiny přeložil Tomáš Vašut

ONDŘEJ LIPÁR

***
Kočičí pohyby
z bolesti
někde v prsou
do napětí
v tříslech
Krátký dech

Citace pohybu louky ve větru

Ještě ne lámání vazu
a už ne
setrvalý stav

***
Někde
hranice doteku
někdy
hrana léta a podzimu
nějak
vlomený do závorek
a v uvozovkách
promýšlím každý další krok

Čistopis ve dvou kopiích
zakládaný do ložnic
a ostatních temných koutů
Papír k rozpadání
a blednutí

***
Spí pod tenkým prostěradlem
protože tak by to dělali na jihu

Semena z granátových jablek
rozmačkat v dlani
a rozetřít po stehnech
I takové sny mívá

V zásuvkách plných zbytečností
kříší příběhy

***
Když v ní zavrzá
ví že neskončila
Pospává na boku
zahání těžké myšlenky
a hlad

Vánoční kaktus
daleko do květu
daleko od květu

***
Žádné jizvy a krev

Snad jen
na pomačkaném prostěradle
ještě pořád
ty dlouhé vlasy

***
„Mělo to tak být
už tomu začínám konečně trochu rozumět“
Smích
nebo motýli v břiše
většinou obojí

Kvete v ní
a pulsuje životem
až tam
kam se nedá dohlédnout
má ji rádo
a občas říká
„Samou láskou tě sním“
a není nic
co by s tím mohla udělat

Bude to
láska až za hrob

***
Prosvítá
polyká kouř a bolesti

Nikdy nikde nebyla
nebude ani tu

***
Ticho. Zmrzlý list.
Na Božím kameni chlad
se plíží trávou.

Ondřej Lipár (1981) publikuje na svém blogu lipar.blogspot.com. V roce 2004 mu vyšla prvotina Skořápky.

OLGA ZONDBERGOVÁ

* * *

Cestou z práce
jsem potkala na schodech tři kočky
a měla velikou radost
seděly vedle sebe
dvě se mi podařilo pohladit
ale třetí se lekla skočila dolů
a dívala se za námi
jako by chtěla říct nevím
co se to děje proč zrovna já
jenže kdyby z horního patra
někdo velký jak úhrn denních povinností
sešel plný dobré nálady
sklonil se k nám myslela jsem si
a hladila černou i zrzavou ale dívala se na třetí
kočku nemůžu říct jakou měla barvu

Olga Zondbergová (1972), moskevská básnířka, redaktorka časopisu Tabáky a dýmky

VILEN BARSKIJ

Smích

smíchAchAchAchAchAchAchAchAchA
smíAchAchAchAchAchAchAchAch
smíchEchEchEchEchEchEchEchE
smíEchEchEchEchEchEchEchEch
smíchIchIchIchIchIchIchIchI
smílchIchIchIchIchIchIchIch
smíchOchOchOchOchOchOchOchO
smíOchOchOchOchOchOchOchOch
smíchUchUchUchUchUchUchUchU
smíUchUchUchUchUchUchUchUch
smíchYchYchYchYchYchYchY
smíYchYchYchYchYchYchYch
smíchÄchÄchÄchÄchÄchÄchÄchÄ
smíÄchÄchÄchÄchÄchÄchÄch
smíchÖchÖchÖchÖchÖchÖchÖchÖ
smíÖchÖchÖchÖchÖchÖchÖchÖch
smíchAUchAUchAUchAUchAUchAUchAU-
chAUchAU
smíAUchAUchAUchAUchAUchAUchAU-
chAUchAUch
smíchOUchOUchOUchOUchOUchOU-
chOUchOUchOU
smíOUchOUchOUchOUchOUchOU-
chOUchOUchOUch

Vilen Barskij (1930), ruský avantgardní básník a malíř

z ruštiny přeložil Jakub Grombíř

Patos může poezii slušet, to víme (viz např. http://dezinsky.bloguje.cz/633275-00088-oldrich-rafaj-1934.php). Ale na druhou stranu, vždy když jsem si otevřel některé ze sbírek sbírek V. Dyka, S. K. Neumana nebo některé z mnoha sbírek vydaných po Únoru překvapilo mne pravidelný vzorec, kdy s přibývající angažovaností, kterýmkoliv směrem (ostatně taktéž u surrealistů), ubývá poezie. Rovnováha musí být asi zachována a poezie se podobnému znásilnění brání. Ostatně zkuste si po letech otevřít třeba rozsáhlé dílo Majakovského! Zkusili jste? A? Pokud z něj něco přežívá, není to zrovna ta angažovaná část jeho díla, jakkoliv by byla jeho neoddělitelnou součástí.

Už jsem si myslel, že se takto už poezie nepíše, i přes dobu zhovadilou, nebo, že takto píší pouze zástupci generací mnohem starších. Ale není tomu tak, jen mne dosud tento druh textů míjel, nebo jsem se jejich četbě prostě bránil, pokud to tedy nebylo z důvodů veskrze studijních. Nyní však na mém stole leží dvě knihy Pavla J. Hejátka: Hlenobytí (sbírka sociálně-politikcé poezie) (2002) i Tanec kostlivců (2006). Více informací o autorovi získáte na stránkách www.pjh.cz a www.tetovani.com. Sbírky jsem přečetl jednou, podruhé, ještě jednou. Ne z toho důvodu, že bych jimi byl tak uchvácen, ale přistihl jsem se v bezradné situaci, že nevím, zda je vzít na milost nebo popravit. Názor kritika pro autora nebývá směrodatný, ostatně bych to autorům ani nedoporučoval, ale pokud autor sám zašle knihy, nechť se smíří s ortelem. K oběma sbírkám mám vlastně stejné výhrady. Zpracovávaná témata jsou spíše společenská a žurnalistická než básnická, proto by jim dle mého soudu lépe vyhovoval některý novinářský nebo publicistický žánr. K této úvaze svádí styl, kterým jsou básně psány. Na mne je v nich mnoho velkých slov, mnoho obecných pravd. Nelze jim však upřít jistou razanci. Jinak asi tedy budou působit interpretovány naživo před publikem, ale při jejich četbě se náboj útočnosti a nespokojenosti ztrácí a je nahrazen až přílišnou monotematičností. Okouzlení poezií se nedostavuje, tedy alespoň u mne. V tomto případě by méně bylo více.

Pavel Kotrla

ŽIVÁ SLOVA MOJMÍRA TRÁVNÍČKA

Význam, velikost anebo chcete-li podnětnost básníka, spisovatele a jistě také kritika nebo historika literatury nelze měřit tím, respektive podle toho, kolik knih vydal, do kolika časopisů přispíval anebo kolik jich redigoval, kolik antologií z jeho díla vyšlo, kolikrát byla jeho díla přeložena. Takové počty jsou jenom pomocné.

Dlužno ovšem konstatovat, že v případě Mojmíra Trávníčka jsou hlavně v poslední době podobné bilanční počty nezbytné. Samozřejmě nikoli proto, aby se zájemce s jeho pracemi z oblasti literární kritiky, esejistiky a rovněž literární historie, včetně historie týkající se regionu Valašska a speciálně Vsetína, blíže seznámil. A to třeba v souvislosti s nedávným Trávníčkovým životním jubileem – pětasedmdesátinami. Neboť – a to by takovému adeptu sám M. Trávníček doporučil co nejvřeleji a zároveň pádně – musí toto dílo především číst. Domnívám se, že pozorným čtenářem nejen toho, co M. Trávníček publikuje v současné době, nýbrž také jeho studií, statí, článků, polemik i poznámek na okraj z minulých let i desetiletí, byl a nadále zůstává Jakub Chrobák. Osvědčil to posledním výborem z Trávníčkova díla, který k vydání připravil v nakladatelství Dalibor Malina pod prostým názvem ESEJE, PORTRÉTY, VYZNÁNÍ (Vsetín 2007).

A zase ty bilance… Po monografii *Pouť a vyhnanství* s podtitulem *Život a dílo Jana Čepa* z roku 1996, a potom po „knize vzpomínek" *Skryté letokruhy* (Dalibor Malina, Vsetín 2001) a souboru studií *Sdílet věčné* (Periplum, Olomouc 2002) jde o další knihu, kterou má – řekněme to prostě – M. Trávníček co říci jak současnému čtenáři s ne zcela vyhraněnými literárními zájmy, tak čtenáři erudovanému odborně. Aniž přitom – a to se dotýkáme problému, jak je kniha „udělána" edičně – napsal editor ke knize delší „zasvěcený" doslov, v němž se mohl pozastavit nad některými důležitými, respektive i gordicky zasukovanými místy z geneze Trávníčkova díla kritického a vlastně rovněž literárního. Ne že by snad takový doslov Chrobák napsat neuměl. Ale v tomto případě, snad i po dohodě s M. Trávníčkem samotným a v neposlední řadě s nakladatelem, je namísto zmíněného

doslovu součástí knihy pouze hutná, výstižná anotace osobnosti a díla M. Trávníčka na klopách přebalu publikace. A Trávníček přidává svoje *Autorovo slovo na závěr*, načež následují *Bibliografické poznámky*.

M. Trávníček není z těch literárních kritiků, který má v pracovně plný šuplík textů, o nichž neví „kam s nimi". Vždyť po jeho recenzích i po studiích a dalších typech textů trvá poptávka i v době, kdy četní jiní současní autoři „nemají kam psát". Neboť namlouvat si, že máme časopisů a novin se vskutku živým zájmem o kulturu přímo nadbytek by bylo tvrzení nejméně nehorázné. Nadto hodně Trávníčkových významných, rozuměj zásadních a podnětných studií najde čtenář ve zmíněném již výboru *Sdílet věčné*, který lze v tomto směru pokládat ze antologii textů reprezentativních, soustředěnou kromě toho na autory „Trávníčkova srdce" – rozuměj Jana Čepa, Jakuba Demla i na řadu dalších. Přesto však mohlo být pro první oddíl publikace (*Zastavení a ohlédnutí*) vybráno i něco z textů tohoto typu. A tak je pod názvem *Most živých a mrtvých* otištěn upravený a krácený text doslovu k novému vydání Demlovy *Mohyly*, která měla vyjít v nakladatelství Vetus Via v roce 2000; k tomu však nedošlo. Jde tedy o demlovský text publikovaný v Chrobákově edice poprvé. A z prvního oddílu jsou poprvé publikovány také úvahy, respektive chcete-li obecnější zamyšlení *Kalendář* a *O četbě nepovinné i povinné*.

Jiný typ textů poprvé uveřejněných knižně najde čtenář ve druhém oddíle (*Čtyři malá zastavení*). Do tohoto oddílu jsou totiž zařazeny texty přednesené vesměs v novohrozenkovském Památníku Antonína Strnadela u příležitosti výstav výtvarných umělců, v první řadě řezbářů, spjatých svými životními osudy anebo dílem s Novým Hrozenkovem; jde o prof. Karla Langera, Josefa Michalčáka, Antonína Kaderku a Františka Strážnického.

Osm menších textů tvořících třetí oddíl *Membra disiecta* – to jsou zase většinou stati publikované v různých časopisech jako recenze (například *Obracet ticho jako hudbu* – „text na okraj sbírky básní Zdeňka Volfa *Stahy*", Psí víno 7, 2003, č. 26), z dalších periodik v nichž některé z těchto menších příspěvků M. Trávníček uveřejnil připomeňme Host, Aluzi, Akord ale také Texty. Avšak i v tomto oddíle můžeme číst dva texty dosud nepubliko-

vané - *A budu tak i synovi*; v bibliografické poznámce charakterizován jako příspěvek „na okraj stejnojmenné sbírky Petra Odehnala (2005)" – a knížka končí textem nazvaným *Hřbitovní kvítí* – v jejímž závěru je „text proslovu při zastavení na hřbitově za sjezdu rodáků při oslavách 350. výročí obce Nový Hrozenkov (1999)".

Není tedy ta nová knížka vlastně jenom jakousi „všehochutí", náhodným sebráním textů ?, mohl by si někdo položit otázku. Domníváme se, že nikoli. Ve všech je totiž kus „živého slova"; nejvíc je to samozřejmě patrno v textech, který byly původně prosloveny. A kromě toho - v tomto směru dáváme zapravdu editorovi - , svazek „chce tohoto literárního teoretika" (ale nejen teoretika, doplňujeme) „ukázat jako osobnost daleko plastičtější, mnohostrannější", než jak byl prezentován ve výborech předchozích.

Ladislav Soldán

VYSOKÁ HRA DIKTÁTORŮ

Bývalý sovětský rozvědčík Viktor Suvorov v knize *Všechno bylo jinak* bourá zažitý pohled na Velkou vlasteneckou válku, která byla v Rusku až dosud jedinou historickou událostí, na jejíž kladné interpretaci se shodnou zcela všichni. To vysvětluje dosti patetický úvod, v němž se autor omlouvá všem svým krajanům, které kniha pobouří. Suvorov však dokazuje, že v ohrožení byla roku 1941 nikoli vlast, ale bolševická tyranie, která dosud v zájmu svých velikášských plánů nacistickou rozpínavost všemožně fedrovala. Stalin byl německým útokem zaskočen nikoli proto, že by choval zcela mírumilovné úmysly, nýbrž proto, že se právě chystal provést svému smluvnímu partnerovi něco podobného (sovětská propaganda by si s vysvětlením už nepochybně nějak poradila, stejně jako v případě Finska, Íránu či Tuvy…). Útok, plánovaný na začátek července 1941, měl být veden na Německo, oslabené boji v Africe a nad Kanálem, ale hlavně na Rumunsko, jehož naftová pole byla pro wehrmacht životně důležitá.

Cílem sovětského impéria bylo zabrat co nejrychleji zbytek světa (viz zeměkoule v jeho znaku) a světový konflikt se k tomu ideálně hodil. Stalin ostatně nazval Hitlera „ledobor-

cem revoluce" (odtud název Suvorovovy knihy v originále *Ledokol*), který měl západní společnost co nejvíce destabilizovat. Klíčovou roli hrálo v tomto plánu právě Německo – vlast Marxe a Engelse, stát, jehož byrokracie a armáda byly pro Rusy tradičně zdrojem obdivu, země, která měla před rokem 1933 nejpočetnější komunistickou stranu v Evropě (po první světové válce v některých městech dokonce nakrátko uchopila moc). Sovětští důstojníci měli poradce a tlumočníky z řad německých emigrantů, na hranicích bylo soustředěno obrovské množství zvláštních jednotek NKVD, které měly za úkol „pacifikovat" nově dobyté oblasti (tj. vyvraždit nebo deportovat národní elitu podle scénáře osvědčeného v Pobaltí a východním Polsku). Suvorov přesvědčivě dokládá, že Rudá armáda byla připravena výhradně na útočné operace a právě proto byla v prvních měsících války tak neúspěšná. Dokladem je třeba značný důraz na výcvik paradesantních jednotek (ty byly početnější, než u všech ostatních armád světa dohromady), což pro stát bránící svoje hranice jistě není nejrozumnější strategie.

Suvorov čerpá hlavně z oficiální sovětské historiografie, kde dokáže umně číst mezi řádky. Mezi prameny jsou např. paměti generálporučíka S.A. Kalinina. Ten o formování jednotek bezelstně píše: *„Můj první let mě dopravil do jednoho ze sibiřských měst. Několik let před válkou tam v jednom odlehlém lesním koutu bylo postaveno srubové městečko pro dřevorubce."* Suvorov nás nenechává na pochybách, co to bylo za „srubové městečko", z něhož se rekrutoval ke všemu ochotný kanonenfutr, který už neměl co ztratit. Z Gulagu byli ostatně vyreklamováni i mnozí velitelé (např. maršál Rokossovskij). Cynismus oficiální sovětské propagandy byl opravdu nebetyčný. O komunistickém chápání humanismu svědčí i euforie autentických titulků Pravdy z let 1939-1941: *„Jak úchvatné, když svět se chvěje v základech, když hyne moc a zmírá velikost! (…) Pornografický obraz, v němž šakalové rvou hrdla šakalům."*

Kniha také vyvrací oblíbený mýtus o Žukovovi či Tuchačevském jako skvělých profesionálech, kteří nemohli za režim, jemuž sloužili. Suvorov dokazuje, že tito vojevůdci vděčili za své úspěchy hlavně nepředstavitelné krutosti vůči podřízeným i civilnímu obyva-

telstvu; v civilizovanějších poměrech by byli zcela bezradní. Když Suvorov porovnává počty mrtvých v první světové válce a za srovnatelně dlouhé období kolektivizace (jež jak známo bylo ve Stalinově teroru sice nejdrastičtější, ale zdaleka ne jedinou kapitolou), neodpustí si konstatování: *„Komunistický mír měl nepoměrně strašlivější tvář než imperialistická válka."*

Suvorov píše čtivě, jeho argumenty jsou přesvědčivé. Nejasnosti ovšem zůstávají. Německo (a vlastně celá jím ovládaná Evropa) představovalo přece jenom větší sousto než zmíněný Írán, Tuva nebo Finsko. Ostatně právě Finové se v „zimní válce" 1939-1940 dokázali ubránit a vyjednat celkem přijatelný mír, což Suvorovem neustále zdůrazňovanou drtivost Stalinovy ofenzivní mašinérie poněkud zpochybňuje.

Problémem českého vydání je katastrofální množství chyb. Francie kapitulovala na jaře 1940, nikoli 1941, jak je uvedeno v knize (viz učebnice dějepisu pro osmý ročník základních škol). Také je poměrně známo, že Mnichovská dohoda nebyla podepsána v roce 1936. Překvapivý je fakt, že SSSR měl na Dálném východě dvě armády již v roce 1838, tedy více než osmdesát let před svým vznikem! (Má být samozřejmě 1938). Na jiném místě se popisuje situace na hranici 21. června 1931, místo logického 1941. Zmatené skloňování místních jmen, jako je např. Rava-Russkaja, se už v té záplavě nesmyslů lehce ztratí. Záhadný *D.Karneggi* není nikdo jiný než americký psychologizující bestsellerista Dale Carnegie. Jistě, ruský přepis západních jmen bývá leckdy ošidný a k jeho dešifrování je potřeba určitá úroveň obecného vzdělání – ale ta mimochodem bývala kdysi u nakladatelského redaktora samozřejmostí… Z takového diletantismu nelze Suvorova podezřívat, ten padá na hlavu nakladatelství Naše vojsko. Když pak nalezneme v tiráži jména dvou překladatelů, odborného lektora a odpovědné redaktorky, nabízí se otázka, za co jsou vlastně všichni tito lidé placení. To vše vrhá špatné světlo na jakékoli faktické údaje v knize uvedené (nemáte-li k dispozici originál) a zpochybňuje smysluplné využití této nepochybně cenné publikace. Mimochodem, že by se někdo obtěžoval vybavit knihu rejstříkem, je za těchto okolností představa z jiného vesmíru. Pro lásku boží, Montresore,

kdy už čeští nakladatelé začnou vydávat knížky alespoň v takové kvalitě, jako v nejtemnějších časech normalizace?

Jakub Grombíř

Viktor Suvorov: Všechno bylo jinak aneb Kdo začal druhou světovou válku. Naše vojsko, Praha 2006

NEBÝT JEN DIVÁKY VLASTNÍHO OSUDU

Před třemi lety (uf uf, to letí!) jsem na stránkách tohoto časopisu (v č. 36) recenzoval výbor ze současné povídkové tvorby severoamerických Indiánů. Jmenoval se *Vinnetou tady nebydlí* a vydalo jej nakladatelství Větrné mlýny. Z jeho dílny je i titul *Čekání na Kojota. Současné drama kanadských Indiánů*.

Napadá mne, zda náklonnost, kterou dotyčné nakladatelství projevuje vůči tvorbě původních obyvatel Ameriky, nemá nějakou podvědomou souvislost s jeho názvem. Metafora větrných mlýnů, odkazující k Cervantesovu donu Quijotovi, je zpravidla vykládána jako přelud, nepřítel, který není než výplodem fantazie; nebo je i skutečný, ale boj proti němu zcela marný a nesmyslný, zkrátka donquijotovský. Když o někom říkáme, že bojuje proti větrným mlýnům, chceme říct, že se stává obětí neskutečna a končí špatně. Tento výklad není prost mravního hodnocení.

Jedním z výrazných rysů postav, které prostupují šestici divadelních kusů shromážděných v recenzované knize, je právě onen nedostatek „smyslu pro realitu", a to ve dvojím významu. Hned první – pro dějiny moderního indiánského divadla v Kanadě zakladatelská hra – totiž *Sestry z rezervace* (1986) od Tomsona Highwaye, odhaluje oba tyto významy: na rovině individuálního jednání se postavy zmítají mezi pohádkovým sněním o výhře v „největším bingu na světě" a těmi nejobyčejnějšími představami o tom, co si za ni koupí (nový sporák, luxusní WC…); na rovině „kosmologické" je pak indiánský svět typický tím, že do něj vedle živých lidí patří i duchové a hlavně *Nanabuš* (tradiční postava šibala, často znázorňovaná jako kojot), kterou bychom v našem kontextu (velmi nepřesně) označili za nadpřirozenou bytost.

Nanabuš je symbolem života a tvorby, ale také smrti a ničení, je to bytostně ambivalentní síla, působící podobně jako bingo (jehož moderátorem se v jedné scéně hry stává): je to pověstné kolo štěstěny, které může přinést bohatství, ale také ožebračit, aniž by tím bylo nutně dobrem nebo zlem – vše náleží k sobě, do jednoho světa; krajiny lidí, bohů a duchů se prolínají a výsledkem je pocit jakési rozostřené, nekontrolovatelné (sur)reality. Dává mi to vzpomenout starořeckého filosofa Hérakleita, který za labyrintem pozemských osudů viděl smějícího se boha, hrajícího v kostky.

Postavy indiánských dramat jako by byly spíše hříčkami ve hře tohoto vesmírného šibala, než plnohodnotnými aktéry ve smyslu západní racionality. To lze samozřejmě vztáhnout ke kulturním rozdílům mezi naším světem a světem severoamerických Indiánů, které jsou samy o sobě jedním z témat dotyčných děl (např. v podobě vnášení dialogů v původních domorodých jazycích do anglického textu), současně má ale tato skutečnost nepominutelný politický rozměr. To, co označujeme slovem realita, se totiž rodí ze sociálních praktik, z mezilidské komunikace, ze shody na tom, co budeme považovat za náš společný svět, komu přiznáme „autorská práva" k tomuto světu. A v této souvislosti říká indiánská tvorba i toto: my nemáme smysl pro realitu, neboť realita nemá smysl pro nás.

Dvojznačná situace. Na jedné straně pocit křivdy z toho, že „původní národy" žijí ve světě, který definovali jiní, aniž by se obyvatel rezervací (rezervací jak fyzických, tak symbolických v podobě bělošských klišé o Indiánech) ptali na souhlas s touto definicí. Zde je indiánské drama protestem proti vyloučení, upírání rovnosti. Na druhou stranu je tu jakési „kojotské" gesto, které nesoulad s bělošskou realitou mění z nouze v ctnost a ve vzdorovité, trošku švejkovské posouvání gest, slov i činů mimo hranice normalizované interpretace; trochu to připomíná rómskou tradici, v níž je za přednost považována schopnost napálit „gadžu". Zde je pak tvorba protijedem na snahu „asimilovat" menšiny do společnosti „řádných občanů", popřít jejich jinakost. Obě tyto tendence, protest proti vyloučení i touha definovat svoji odlišnost, pojmenovávají jeden a ten samý problém a současně

jsou v napětí; vytvářejí paradox, který jen prohlubuje onen rozostřené reality.

O těchto otázkách lze uvažovat nad výborem, který je silnou četbou, neboť ve shromážděných textech ještě pořád o něco běží; literatura není pouhou hrou, ale účastí na budování komunity a bojem za ni. Dobrý čtenářský dojem nekazí ani skutečnost, že drama je vždy obtížně prezentovatelné jako pouhý text. V té souvislosti bych však přivítal alespoň fotografie z původních představení; u jednotlivých titulů jsou uváděna jména aktérů dotyčných premiér, když ale není přiložen jiný materiál, zůstávají tato jména právě jen – při vší úctě – nicneříkajícími jmény.

Šestice shromážděných dramat představuje poměrně pestrou škálu dramatických stylů, všechny ale spojuje (terapeutické) zobrazení spíše neveselé reality protagonistů, což ale kupodivu nepůsobí depresivně – onen záhadný indiánský ne-smysl pro realitu dokáže i z této skutečnosti vykřesat humor a veselí, všudypřítomný šibal, ten prašivý kojot, nás nepouští ze své moci.

Vedle samotné editorské práce je nutno u publikace ocenit i rozsáhlý doslov Kláry Kolinské, bohatý informačně i výkladově. Snad jen teze typu, že mayovky jsou protonacistickým rasistickým kýčem, znějí ve svém demytologizačním staccatu zbytečně módně, ona vrstva sice v dotyčných knihách nesporně existuje, není však jediná. Lze si také položit otázku, zda formou nebezpečného kýče nemůže být i patrný sklon dávat už předem větší pravdivostní hodnotu výpovědím, které utlačovaná menšina podává o sobě, před obrazem, který o ní vytvářejí jiní. Žádný obraz by neměl být privilegovaný; sociální realita je výsledkem komunikace o ní.

Indiánský hlas však jistě v západní kulturní rozpravě dlouho scházel. Nenapodobitelné vyprávění příběhů o nich samotných je dobrým vykročením k tomu, aby se Indiáni stali z pouhých diváků vlastního osudu jeho tvůrci.

Martin Škabraha

Čekání na Kojota. Současné drama kanadských Indiánů. Vybrala, uspořádala a přeložila Klára Kolinská. Větrné Mlýny, Brno 2007.

texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 46
léto 2008

Úvodník:

Líbila se mi vždy z nějakého důvodu literární historka, kdy umírající tajný legační rada Johann Wolfgang von Goethe na smrtelném loži pronáší památná slova: „Více světla!" Je celkem jedno, zda je opravdu tento básník řekl, nebo zda si je pamatuju nepřesně, ale přesto si na ně vzpomenu nyní takřka každý den.

Připadám si totiž jako nějaký zběsilý vyznavač pointilismu a můj svět se v některých okamžicích tak trochu podobá comicsovým zvětšeninám z obrazů Roye Lichtensteina. Umělecké směry to byly módní už dávno před mým narozením, falešným semtimentem naše společnost netrpí (pravda, uvědomuji si, že podnikatelské baroko toto mé tvrzení tak trochu vyvrací), a taky postmodernu asi nelze vinit z jejich návratu do mého života. Proč a kdy? Děje se tak v okamžiku, kdy nastoupím do autobusu zcela kapotovaného reklamní děrovanou folií. Paprsky slunce nemohou příliš dovnitř, pohled očí nemůže příliš ven. Za oknem se míhá jen torzo krajiny, rozsekávaný nespojitý svět. Lidé a města skrze síto, pavučinu. Naštěstí léty cvičený mozek skládá optické klamy v použitelný obraz. Ono nestačí pozvolné ubývání veřejného prostoru, je nutné nás ještě více obklopit, zakuklit a svázat.

Zvlášť se těším na ten, co přiváží denně střelbu z brokovnice do bližních a rádoby sexuální aféru, sice dávno vyčpělou a divnou všudyvlezlou pachutí a s plíživým podhoubím. Autobus okresních novin.

Nejsem sice nadšený řidič a automobilista, zároveň nejsem ani radikální příznivec hromadné dopravy. Jen se nechci vzdát požitku ranního a odpoledního čtení, jen chci vidět.

Chraňte čtenáře a vraťe jim okna!

Pavel Kotrla

uprchlický čtvrtletník NESEHNUTÍ
http://uprchlik.ecn.cz/cz/pres.html

Obsah:

úvodník
Pavel Kotrla: ___2

poezie
Vojtěch Kučera: * * *___4_5
Ivo Odehnal: * * *___11_12

překlad
Michail Baru: * * *___10
Vasyl Machno: Venezia-Express___13_15-18
Dubravka Ugrešić: Hej, Slované___20_21

comics
Michal Jareš: ___16_17

rozhovor
Martin Škabraha: Rozhovor s Luborem Kysučanem___6_10

jen tak
René Kočík: Někdo toho šílence dělat musí___18_19

recenze
Mojmír Trávníček: Pochvala Jury Vičíka___22_24
Jakub Chrobák: Básnický deník neučesaný, leč potřebný___24_26
Jakub Grombíř: Arizoňan v kraji divů___26_28
Andrea Chrobáková-Lněničková: Zbytečnost Kolmanových pamětí?___29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 46, ročník XIII., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **http://www.inext.cz/texty**
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

VOJTĚCH KUČERA

Čeření temných hladin

Nocí,
kdy tupě čekám tání,
prochází říjen,
jeho listopad.

A spánku není,
jen bdění bez ustání.
02:25.
Čas pro závrať.

Vývěva

Špičkový tanec,
zádušný dech.
Závratí
svět vně se blyští a hvízdá.

Výdechy-odsuny-přísuny-vdechy:
komory
k zalknutí
plné.

Zádušný tanec?
Špičkový dech?
Skrz naskrz
o sebe vše ve mně se mne.

Féerie

Za ranního kuropění,
bděním, co se v dnění mění,
kostrovlak se žene tmou,
kostrovlak se žene tmou.

Podél vody, napříč větru,
desítkami kilometrů,
kostrovlak se žene tmou,
kostrovlak se žene tmou.

Uvnitř lidé,
já – nevím, kde –
kostrovlak se žene tmou,
kostrovlak se žene tmou.

Za hranou hlas,
hukot a třas:

kostrovlak se žene tmou,
kostrovlak se žene tmou.

Ze mě klín

Morgány zjevů –
Sirény zel –
Zpět: Zpět: Zpět: Zpět:
Ať zcepení!

Dutín

Výhřez kruhu
v zrak, hmat, pach.
Průsvěty temenem.
Město uvnitř.

Platební komora

Utíkám
k řekám
tiše bdícím,
když táhnou se dnem pomalu.

U břehů
svítává.
Hladina ve svislici
vzlíná mi září na mou tmu.

V těle ní

Stínem tvým splazený a jednou pro vždy veden
třít se skrz kaluže až do samého nebe.
Dech můj líže zemská tíže,
od páteře zebe!

Čeření temných hladin

V době, kdy mezi nádechem a nádechem
není nic než další nádech (teď!),
hladina stoupá, klesá, stoupá
ve svém kmitání.

Kilometr před kilometrem
nevidět konec, vidět, nevidět,
šlapat až po krk, šlapat až na dřeň,
šlapat až do morku, tma.

Vojtěch Kučera,
http://nehybnost.blogspot.com

DNEŠNÍ KULTUŘE CHYBÍ KATARZE

S Luborem Kysučanem o antice, literatuře a valašské diaspoře

Proč bychom měli číst klasickou literaturu? A proč ji čteš ty? Co v ní nacházíš (kromě zaměstnání ;-)?

Čínský císař Čchin Š'Chuang Ti nechal spálit ve třetím století př. Kr. všechny knihy kromě lékařských a zemědělských, a přesto postavil čínskou zeď viditelnou i z Měsíce a vytvořil jednu z nejmocnějších starověkých říší. Bez literatury fungoval i režim Rudých Khmerů, kteří na vrcholu svého šílení zabíjeli všechny, kdo uměli číst a psát. Dnešní civilizace by jistě i bez literatury dál úspěšně rostla a vyráběla stále dokonalejší technické hračky. Naskýtá se ovšem otázka, zdali by to byla ještě civilizace lidská. Literatura v jakékoliv podobě (třeba jen v ústní slovesnosti nebo v dobrém filmu, což je taky literatura) je prostě atributem lidství stejně jako důvěrné mezilidské vztahy, hra, touha po kráse, náboženství, úcta k mrtvým. Ale přesto bych se zdržel normativní odpovědi typu, že bychom měli číst z těch a těch důvodů – to pak může sklouznout k čítankám, povinné školní četbě a tedy k úspěšnému pohřbení jakékoliv dobré literatury. Tím nechci říci, že by se ve škole literatura neměla učit – dobrý učitel literatury je jako kněz zasvětitel; jenže těch skutečně dobrých je právě tak málo jako těch skutečně dobrých kněží. Mluvím ze zkušenosti, protože na výborné zasvětitele do tajemství psaného slova – rodiči počínaje a učiteli konče – jsem měl v životě velké štěstí.

Pominu-li ryze účelovou pracovní četbu antické a středověké literatury, v níž mezi řádky hledám věcné informace o dané době, dějinách, a třeba také ekologii, pak čtu literaturu asi ze stejných osobních důvodů jako všichni. A to pak nedělím literaturu na klasickou a tu jinou, ale pouze na dobrou a špatnou. Čtu možná proto, bych unikal tzv. reálnému životu, když mne přepadne lehký záchvat misantropie. Jenže podobně jako v případě skoro každého úniku, právě v něm se dozvídáme to podstatné. Unikáme, abychom nalézali – sebe sama i to, co nás přesahuje a na co ve skřípajícím soukolí každodennosti a systému, který nás chce semlít, není pomyšlení. Literatura nám dává křídla, jež se nám každá společnost bez rozdílu snaží přistřihnout. Literatura je ten paralelní svět, který je jen náš, kam nikdo nemůže, svobodný prostor fantazie, hry, snění. Svět úzce, až intimně propojený s naším nitrem, přelévající se do něj a naopak

z něj čerpají životodárnou inspiraci a impulsy. Právě proto každá diktatura literaturu deformuje a manipuluje a právě proto je ničení literatury a knih vděčným a věčným námětem antiutopií od Orwella až po Bradburyho.

Nedávno mne hodně dostalo, když jsem v televizi viděl rozhovor s velice sympatickou paní z Iránu, která s nadšením vykládala, jak si zamilovala knihy Milana Kundery. Taková míra porozumění v zemi, o níž si povrchně myslíme, že je zpovykaná středověkým fundamentalistickým režimem, tomu, sakra, říkám síla dobré literatury! Špatná literatura tu je pouze pro zábavu, moralistické poučování, propagandistické prosazování spasitelských idejí, politikářství (říká se tomu blbým zprofanovaným slovem, že je angažovaná), kdežto ta dobrá zjevuje život, svět a tím nás do něj zasvěcuje. Musím ale dodat, že dělení na dobrou a špatnou literaturu chápu čistě subjektivně. Nesnáším jakékoliv normativní školometské poměřování ať již lidí, knih či jiných uměleckých projevů a musím říct, že literární kritikové a teoretikové nestojí v mém soukromém žebříčku povolání zrovna vysoko.

Zmiňoval jsi Kunderu. Ten, pokud si dobře vzpomínám, definuje funkci románu v moderní kultuře asi jako „průzkum možností lidské existence". Nenacházíme ve staré literatuře průzkum takových „možností lidské existence", které jsme dnes pozapomněli, ale právě proto jsou zajímavé nebo i poučné?

Pokud jde o Kunderovu myšlenku, pregnantně vyjadřuje to, co jsem měl na mysli, když jsem poněkud zamlženě mluvil o literatuře jako jakémsi zasvěcení do života, o poznání a prožití toho, čemu latiníci odedávna říkají *conditio humana*. Jen s tím rozdílem, že bych to neomezoval na román, ba ani na literaturu, prostě to je úděl každého umění.

Pokud jde o antickou literaturu a antiku obecně, to je takové oblíbené romantické téma hledat něco, co bylo pozapomenuto. Jasně, když si představíme tu obrovskou destrukci, jakou antika zažila ze strany nájezdníků vojenských i ideologických (stačí si jen vzpomenout na trojí spálení alexandrijské knihovny), tak se tu otevírá přímo ideální pole bezmála pro záhadology typu Ericha von Däniken. Mne však na antice fascinuje něco jiného - nikoliv její archaičnost, nýbrž její modernost a nadčasovost. Mentální i sociální podobnost a analogie s naší dobou, naším stavem mysli. Jasně, všechny antické fenomény, ať již literatura či sport, vznikly z náboženských, mentalitě západního sekulárního člověka dosti vzdálených kořenů. Ale postupně se vyvinuly (v případě literatury to platí jak pro její formu, tak každodenní „literární provoz") do zcela

moderní podoby. Antická literatura je především vysoce individualistická, soutěživá, najdeme v ní státotvornou tendenčnost i rebelující disidentství, z hloubi duše vyvěrající autenticitu i salonní umění pro umění, o němž tlachali pseudointelektuální snobové a hádali se kritikové. Jenže tu modernitu, na jejímž prahu antika již stála, zničily hordy džihádistů (zejména fanatických křesťanů, třebaže na druhé straně právě díky hrstce vzdělaných křesťanů zůstalo alespoň torzo antického dědictví včetně znalosti latiny zachováno) a trvalo hodně dlouho, než jsme se k jejímu dědictví vrátili. Ale abychom si rozuměli, nechápu to jako nějakou adoraci modernity, podobně jako ta naše, tak i ta antická měla hodně stínů, které mohou dávat za pravdu džihádistům - fascinující je jen to, jak si jsou podobné.

No a co mne z tohoto hlediska uhranulo? Pominu-li klasické, leč nadčasové stoické spisovatele jako Seneku či Marka Aurelia s jejich úpornou potřebou vyrovnat se s vykořeněním, které je daní za oslnivou kosmopolitní civilizaci, a nalézt v tom všem nějaký smysl, či alespoň klid pro sebe sama, pak je to především Tacitus. Jeho historická díla jsou jedinou velkou a skvělou sociologií a psychologií moci, hlubokou analýzou toho, jak se moc tvoří, chutná i hořkne, zastrašuje a láme všechny, na které dosáhne. Tacita by si měl přečíst každý politolog či psycholog zkoumající duši společností pošramocených diktaturou – tedy něco pro nás, myslím, velmi aktuálního.

No a jestli něco zůstalo pozapomenuto? Snad aristotelovská katarze. Třebaže se o ní učí v úvodu do literatury či filozofie i v těch nejzapadlejších Kotěhůlkách, myslím si, že na ni naše kultura i literatura pomalu rezignuje. Postmoderní literatura je zčásti již jen nezávaznou hrou, samoúčelným intelektuálním cvičením, ale pro katarzi v ní není moc místa. Mám za to, že dnešní literatuře chybí katarze právě tak jako moderní společnosti iniciační rituály, možná to přináší i obdobné psychologické důsledky. No a abych se vrátil na začátek, tak dobrá literatura je pro mne ta, která tu katarzi ve mně probudí. Neboť právě katarze nás nějakým způsobem zasvěcuje, propojuje s řádem světa. V tom je možná až jistý náboženský rozměr literatury i pro člověka, který v tradičním smyslu náboženský není. Takže se vlastně vracíme zase do antiky. Katarze znamená očistu a očista je jedním ze základních atributů většiny antických náboženství.

Někdo mi nedávno říkal, že v Olomouci nejsou žádní Hanáci, že všechno jsou Valaši, co se tam skutáleli z hor, a že na celé Moravě je to stejné. Máš podobnou zkušenost? Jsou Valaši lidem, který žije převážně v diaspoře?

No kdyby tomu tak s Olomoucí doopravdy bylo, hned bych to město, které mi je v patách už od útlého dětství, měl o poznání raději. Ale jinak všechno je přesně tak, jak říkáš. Někdy doslova i s tím kutálením… ;) S tou diasporou, když se podívám nejen na vlastní docela rozvětvenou rodinu, ale na osudy Valachů v dějinách vůbec, to sedí taky. Chudoba vyháněla lidi z Valašska do diaspory neustále - a to od Ostravska a jižní Moravy až po Ameriku. Vlastně díky diaspoře se k nám Valaši vůbec dostali. A tak už se pomalu zase ocitáme skoro v antice, překvapivě i přes Valachy. Přinejmenším část obyvatel dnešního Valašska se přece dostala na Moravu někdy mezi 15. až 17.stoletím přes Karpaty z území dnešního Rumunska, tehdejšího valašského knížectví. A protože šlo o oblast starověké Dácie, která se stala jednou z provincií římského impéria, zachoval se zde románský dialekt, z něhož se vyvinula novodobá rumunština. No a něco málo slov z toho, tehdy ještě jako burčák kvasícího dialektu, si Valaši přinesli s sebou až k nám na Moravu, dokonce včetně několika místních jmen a slov řeckého a latinského původu, která se zachovala ve valašském nářečí. Je to vyloženě lingvistická lahůdka pro výstřední filology.

Valaši nesou všechny rysy lidu v diaspoře, jaké najdeme třeba u Arménů, Židů či jakýchkoliv jiných etnik a komunit žijících „on the road". Tvrdohlavost, bojovnost a troufám si říci, i určitou úspěšnost vyvzdorovanou bojem o přežití v nehostinných podmínkách. V ustrašených českých poměrech je umíněná bojovnost Valachů docela ojedinělým a sympatickým fenoménem – počínaje slavným povstáním v 17. stol. a konče třeba odbojem v době nacistického protektorátu. A jak to v dějinách paradoxně bývá, dědictvím nelehkého životního údělu pak jsou nejrůznější success-stories, z těch valašských třeba Baťa či Sousedík. Teprve až dnes, zdá se, dobrou reputaci Valachů trochu kazí jistí dokonce už i v zámoří známí politici.

Při tom všem je na Valaších sympatické, že se neberou nějak extra vážně, takový fenomén Valašského království se stává recesí na téměř cimrmanovskou notu. A docela legrační na tom všem je, že pro většinu lidí zvenčí je zdejší život zahalen do jakéhosi laciného folkloristického mýtu, asi jako když v Čechách pohlížejí na Jihomoraváky coby na vínkem připilé juchající chasníky v krojích. Ale jakožto člověk jsoucí jak svým původem po tátovi, který pro mne hodně znamená, tak svým srdcem na Valašsku napůl doma, se značnou pobaveností nahlížím tomuto mýtu pod kůži. Jde o napůl literární, napůl kšeftařský kýč, který za-

krývá skutečnou realitu, v níž můžeme potkat nerozplizlou vytvarovanost lidských povah a velkodušnost stejně jako malicherné spory o slepice a celé panoptikum obecních opilců a podivínů. Buď jak buď, na své dlouhé cestě a skrze svůj historický úděl jsou Valaši možná autentičtější Středoevropané než ti, kdo nevystrčili paty ze svých bohatých měst a nepřekročili jejich bezpečné, leč omezující hradby.

Tak doufám, že se v té diaspoře neztratíme a děkuji za rozhovor!

Martin Škabraha

Lubor Kysučan *(1968) působí na FF UP v Olomouci a FSS MU v Brně. Třebaže plně souhlasí s myšlenkou Ladislava Klímy, že „ve škamnech zblbne i ten, kdo předtím blbcem nebyl", působí jako univerzitní učitel. Zabývá se dějinami latiny, sociálními a kulturními dějinami pozdní antiky a ekologickou problematikou ve starověku. Aby se z akademického světa zcela nezbláznil, věnuje se pomoci uprchlíkům v rámci Amnesty International a občasným humanitárním a pozorovatelským misím. Je členem redakční rady časopisu PŘES, věnovaného uprchlictví, migraci atd.*

MICHAIL BARU

KAM TUVURVUR

už třetí měsíc neprší
kvůli troše šťavnatých lupů
si ženy rvou navzájem vlasy

MANGLOK DŽA

noční závan větru…
nespokojeně zaduněl
buben z tchýniny kůže

SUMKWE LOCH

kopím do písku
píšu jméno své milé:
křížek a kolečko

Přeložil Jakub Grombíř

Michail Baru (1960), minimalistický básník, žije v Puščinu nad Okou, pracuje ve výzkumném ústavu chemie, básně jsou z „překradové" sbírky novoguinejských haiku *Měsíc a kuskus.*

IVO ODEHNAL

ZPOPELŇOVÁNÍ

Jako naschvál mi ustlali
v kamenném peří

Léto umí lhát i když pelichá
Gumová pleva mu trčí z pusy

Les v krmítku mi škube okem
Doutnám v lánu
otlačený žízní

Něco se děje v mé mosazné duši

Proč večer v kuchyňské zástěře
otvírá dveře tmě
takže jí oko nabobtnává?

Noc láme nehty kamínkům

V rajském krmítku
oddechuji
létem olizován

Kosti mám bez nervů
radost ze dřeva
vlasy hliněné...

VÁBIVÉ

Noc mi někdy olizuje víčka
když kolem mne vzrušeně dýchá

Nafouklým vesmírem oteklá louka
je z ptačích kůstek
ostrých jak trylky

Nad kostrbatou hlínou
tlukou do sebe nahé stromy

Láskou? Nenávistí?

Po divokém peří
klouže rosa
Řeka bičuje měsíc holí větru

Trnový keř
má meč mezi koleny

A klidně vraždí ticho

KAMENNÝ POHLED

Na papírových lodích
při odplouvání
zmenšujeme se

Tak je to

V očích rozkvetl strom
/labuť v plášti luny/
Ano I výr na to zírá
miláčku

Pláče-li noc srdcem
/horu to nedojímá/

Snop z díže
ke konci vynášejí nohama napřed

Ó ano Kraj má za ušima
/k netopýrům přibíjí vrata/
kapky deště

ve vymřelém městě
/jenom/ můry tlučou na sklo
rata tata tata…

Z CYKLU RODINNÝCH TABU

Nahota byla u nás odjakživa tabu

Žádná frei Kultur
Žádní nudisti

Jednou ráno se mi mihl před očima
černý chlupatý chomáč
ve škvíře matčiny noční košile
když stávala z postele

Otcův úd jsem náhodou zahlédl
jedenkrát v životě

Až daleko později mi došlo
že jsem asi průkazně viděl
svého stvořitele

VENEZIA-EXPRESS

Vasyl Machno

Když vyjedeš z Budapešti do Lublaně kolem páté odpoledne rychlíkem, který se jmenuje Venezia-Express, rychle projíždíš nížinou, kde občasné nízké pahorky pouze zvýrazňují rovinatost maďarské krajiny. Vlak uhání, míjí vesnice, městečka, žlutá kukuřičná pole; míhají se nápisy v maďarštině a na stanicích zaznívá specifická melodičnost maďarštiny, kterou jsou ohlašovány stanice a časy odjezdu tohoto vlaku. Obyčejný podzimní den – v maďarském slova smyslu – právě končil.

Celá Budapešť zůstala někde vzadu, s celou tou nemožností dotelefonovat se Zalánu Tiborovi, s nímž jsme si předem napsali elektronickou poštou a domluvili schůzku, jenže telefonní automaty na budapešťských ulicích mě se Zalánem nikterak neráčily spojit. Několik hodin kroužení kolem nádraží Keleti minulo zbůhdarma, protože zaprvé, nesešel jsem se s mým dávným přítelem Zalánem Tiborem, ale ne tak docela, protože zadruhé jsem několik hodin proseděl na lavičce vedle kostela a studoval architekturu tohoto města: opýskané domy, atlanty, jimž odpadaly některé části obličeje. Zrovna naproti kostelu se rozložila směnárna obhospodařující valutovou klientelu; malé auto neznámé značky dlouho stojí u hydrantu a plní cisternu, řidič zatím poklidně dřímá a závozník vytahuje hadici; auto objíždí okolní záhony a zalévá je. Jelikož cisterna je dost malá, musí se plnit často. Čas, který vyplňují naplňováním cisterny z hydrantu, lze nazvat časem hydrantizace, ti dva prostě hydrantizují.

V Budapešti se mi nelíbili taxikáři, kteří člověka téměř vytáhnou z vagónu, nelíbilo se mi nádraží Keleti, dávno neopravované, hemžící se lidmi a přeplněné nepříjemnými zápachy, kde u každé oficiální směnárny, kdo ví proč, stojí vždy muž neurčitého věku a profese, který vám ochotně vymění všechny možné valuty na forinty a, samo sebou, i obráceně.

Na další stanici jsem se rozhodl dát si cigaretu a vyšel jsem na chodbičku. Kousek ode mne stál mladý muž, jenž hlasitě, snaže se překřičet rachot kol vagonu, mluvil s někým mobilním telefonem. „To je Rakušan", zamyslel jsem se, „určitě je to Rakušan." Když ukončil rozhovor, usmál se. Jen tak ze slušnosti mě napadlo zeptat se ho: „Where are you going?"

„To Graz", usmíval se dále. „Graz? This train is gonig across the Graz?", přeptal jsem se snaže se ovládat, protože v mém cestovním pasu se zlatým trojzubcem byla pouze dvě víza: maďarské a slovinské, včas opatřená ještě v Americe, rakouské pochopitelně chybělo, protože do Rakouska jsem

zajíždět neplánoval. Jenže vlak přejížděl hranici Rakouska, aby nějakých 50 kilometrů pokračoval po jeho území, v důsledku čehož přede mnou vyvstávaly ne zrovna lákavé obrazy setkání s rakouskými pohraničníky. Vyslovuji „Thank you" a snažím se pokud možno vzpamatovat, vcházím do našeho kupé, kde podřimuje manželka unavená cestou.

Minutu, dvě stojím ve dveřích kupé, rozhoduji se, jestli ji mám vzbudit, zatím se za mými zády mihne maďarský průvodčí, v patřičné čepici, košili a kalhotách, suchar ve stejnokroji, zarazím ho na konci vagónu neartikulovaným výkřikem, protože si nejsem jistý, jestli vůbec rozumí slovo anglicky. Maďarský průvodčí se snaží pochopit, co mu to tady drmolím, náš neúspěšný dialog přerušuje několik mladých lidí, kteří procházejí naším vagónem do restauračního vozu. Můj Rakušan se opět objevuje na chodbičce. Volám ho na pomoc, naše rozmluva ve třech končí tím, že se ujišťuji ještě jednou: do Slovinska jedeme přes Rakousko, za maďarským průvodčím se rychle zavírají dveře druhého vagónu.

Vracím se do svého kupé, manželka už nespí, mlčky se dívá skrz okno, na jehož skle se odrážejí červená světla železničních přejezdů. Co nejšetrněji se jí snažím vysvětlit, že vlak, na nějž nám prodali jízdenky, jede z nějakého důvodu přes Rakousko, přičemž nemáme rakouská víza. K mému velkému údivu klidně odpoví: „Bezva, takže se podíváme i do Rakouska."

Její lhostejnost mě porazila, svalil jsem se na sedadlo, tupě si prohlížel ornament tkaniny, kterou potahují lůžka ve spacích vagonech a nevěděl, jestli se mám hlasitě smát nebo se přece jen nějak připravit na setkání s Rakouskem, ale nic smysluplného mě nenapadalo.

Maďarští celníci rychle zkontrolovali naše pasy, vyměnili si významné pohledy a předali nás svým rakouským kolegům.

Když do našeho oddílu vstoupili dva Rakušané ve stejnokroji pohraničního četnictva, pochopil jsem, že snadnou domluvu mezi námi očekávat nelze.

Jeden byl zavalitý, typické rakouské kníry, které lze spatřit na fotografiích Vídně z počátku 20. století, druhý se vryl do paměti tím, že dobře mluvil anglicky, což nás nakonec také zachránilo. Tlusťoch se posadil vedle mne a pečlivě prohlížel naše pasy. „At se dívám, jak se dívám, rakouské vízum nikde nevidím." Obrací ke mně svou masivní rakouskou hlavu a drmolí na mě německy; rozumím i bez tvého pitomého překladu, můj drahý Rakušane, co stojíš ve dveřích kupé. Je třeba vysvětlovat, že jsme neplánovali zajížďku do Rakouska, že jedeme do Slovinska, že jsme vůbec nevěděli, že vlak jedoucí do Itálie projíždí také Rakouskem, které tak miloval můj pradědeček,

jenž byl občanem Rakouska-Uherska a jenž svého času býval ve Vídni častěji než oni navštěvují Baden-Baden nebo Karlovy Vary, a že opravdu lituji, že na mapě už není Rakousko-Uhersko, a že bych si mohl vlastně nárokovat rakouské občanství, jelikož všichni mí pradědové i prababy byly jeho občany, ale přes to přese všechno, neplánujeme vysedat ani v Grazu, ani v žádném jiném městě mého milovaného Rakouska, ano, pane důstojníku, našeho milovaného Rakouska. Pohraničník mi ještě jednou strčí pod nos seznam zemí, z nichž je do Rakouska potřebné vízum a mezi nimiž vidím Ukraine. Mé argumenty očividně nestačily, tlustý pohraničník nadále třímá v rukou naše pasy a já nevědomky začínám recitovat Majakovského. Nakonec vytahuje svůj mobil a vyťukává jakési číslo. Mě říká: „Come back to Budapest." O dvanácté v noci, hm, ovšem já jej docela chápu: má své instrukce a my nemáme víza. Nemáme podle jeho instrukcí právo překročit rakouskou hranici. Na druhém konci se někdo ozývá a můj Rakušan tomu někomu něco vysvětluje: jak se nakonec ukáže, domluvil se s jiným rakouským pohraničníkem, který té noci také konal svou nelehkou službu při odhalování potenciálních ukrajinských imigrantů, ovšem na rakousko-slovinské hranici, kam právě míří ten divný expres Venezia.

Zachránila nás obyčejná newyorská Driver License, s jejímž získáním jsem v New Yorku otálel skoro dva roky. Mým posledním argumentem ohledně toho, že neplánujeme nelegálně zdrhnout do Rakouska, nemíníme rovněž nechat osiřet Ameriku a navždy opustit Ukrajinu, se skutečně stalo newyorské řidičské oprávnění, protože, když jsem zalovil v náprsní kapse saka a vytáhl z ní plastikovou kartu Driver License, Rakušané se na sebe podívali.

Když nám rakouští pohraničníci popřáli šťastnou cestu, vrátili pasy a zmizeli opět ve spoře osvětlené temnotě, v našem kupé se rozhostilo téměř mrtvolné ticho. Až když se vlak rozjel a manželka se začala smát, rozchechtal jsem se také já.

Uháněli jsme Rakouskem nikde neevidovaní, téměř nepřítomni v jeho prostoru a pouhé pomyšlení na to, že na rakousko-slovinské hranici nás čeká někdo zcela neznámý, protože uvěřil svému kolegovi, který svým způsobem uvěřil zase nám, že opravdu míříme do Lublaně, posilovala tuto fantasmagorii, v níž jsme se mimovolně ocitli.

Venezia-Express přijíždí do Lublaně přibližně ve tři čtvrtě na tři, přivítalo nás chladné zářijové lublaňské ráno: všechno zamčené, dokonce i budova nádraží, - žena si hned vzpomněla na Ameriku: „Tam mají všechno otevřené non stop."

„Tohle je Evropa," odpovídám snaže se neutralizovat její skepsi.

...PŘIŠEL MI DOPIS, ŽE JSEM PRÝ PROPUŠTĚN – MYSLÍM, ŽE TEN POKUS DONUTIT DVACET ŽÁKŮ ČÍST ODYSSEA JAKO KÁNON NEBYL NEJLEPŠÍ...

JMENUJI SE UMBERTO E.

...A MOŽNÁ JSTE VIDĚLI V TELEVIZI ADAPTACI MÉ STUDIE "ČTYŘI DOBY NEPOROZUMĚNÍ". DNES VÁS ZASVĚTÍM DO JEDNOHO DETEKTIVNÍHO PŘÍPADU.

PŘIŠEL JSEM TOTIŽ NA TO, ŽE PES BASKERVILLSKÝ BYLI VE SKUTEČNOSTI PSI DVA... JEDEN BY SOTVA STAČIL UDĚLAT TO, CO JE O NĚM PSÁNO.

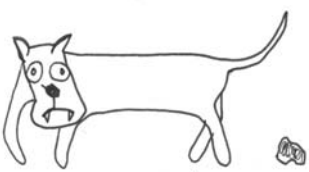

"OH, POOR WATSON..."

... DVOJICE PSŮ? ODTUD PAK VEDE JASNÁ STOPA K JISTÝM PSŮM JMÉNEM S. & T.

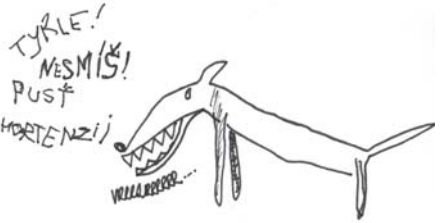

A PAK UŽ JE JEDNODUCHÉ ZJISTIT, KDO TO BYL TEN ŠÍLENÝ STAPLETON - - -

- - SAKRA, JÁ TEN HAŠIŠ NEMĚL BRÁT V TAKOVÉM MNOŽSTVÍ...

Podaří se najít jakousi kavárnu: v malé místnosti sedí pár osob; všichni kouří, a tak šedivé šmouhy kouře visí jako girlandy nad hlavami nepočetných návštěvníků, naproti nám dva mladí Slovinci objednávají buď pizzu nebo něco pizze podobného, jeden z nich říká, aby do toho dali hodně cibule. Cebulja, tohle slovinské slovo, speciálně dochucené zápachem smaženého masa se pro mne stalo verbálním kódem této noční cesty – chtělo se mi jej opakovat donekonečna jako rytmus kol vlaku.

Z ukrajinštiny přeložil Tomáš Vašut

NĚKDO TOHO ŠÍLENCE DĚLAT MUSÍ

S literárními láskami je to jako s těmi v životě. Zjevují se nečekaně a člověku vždy dokonale předrátují mozek. Napsal jsem toto – a co dál? Pařížský Čech patří laskavému vydavateli, subotického Kiše vyženil J. H., hrázného a štamgasta od Hausmanů uvádí J. Ch. a přehrabovat se v bibliotéce milého šéfa tohoto listu? Ten by měl hnal!

Protože je 12. června, budu psát o mužích jménem: Alberto Caeiro, Álvaro de Campos, António Mora, Ricardo Reies a Bernardo Soares. Pěstuju v sobě obrysy situace, kterou bych chtěl dotvarovat v některém z živých snů: tato společnost se v něm sejde u jednoho stolu v malé nevzhledné pivnici s přítulným názvem Venkovská kuchyně na lisabonské ulici Rua da Atalaia. Šťavnaté oranžové kostky lososa muži zapíjejí výtečně vychlazeným Sagresem a ze šťopek z tenkého zeleného skla srkají rubínovou višňovku. Když na řeku rozvalující se u paty města jako líný kocour padne vlahý soumrak, vstoupí do lokálu ještě jedna osoba: Fernando Pessoa. Na polámaný věšák pověsí parádní klobouk, usedne ke stolku v rohu, kapesníkem si obřadně vyčistí okuláry, ukroutí cigaretu a zahalený v modravý dým nenápadným pokývnutím hlavy pozdraví ten bujarý spolek, co se právě mlaskavě nacpává vařenými šnečky, jejichž maso dobývá z křehkých ulit pomocí párátek.

Jak je všechny dobře zná! Třeba námořního inženýra Álvara de Campos. Je o dva roky mladší a o dva centimetry vyšší než náš osamělý host. Rád čítává Opiárium, které onen námořník napsal v březnu roku 1914 na palubě lodi v Suezském průplavu: „Palubní stevard, ten je prostě ničema. S tou Švédkou spatřil mne… Vše domýšlí pak sám." Uchechtne se a vzpomene si na jiné námořníkovy verše: „Jednou mi v jedné restauraci mimo prostor a čas naservírovali lásku jako studené drštky." Z mísy, kterou před našeho hosta staví unavená kelnerka,

se kouří, dršťky po portsku tu dělají nejlepší v celém městě.

„Básníka přírody" Alberta Caiera náš osamělec navštívil před lety v jeho domku ve středním Portugalsku. To on mu tehdy poradil, aby se natáhl do letní trávy a zapomněl na všecko, co ho kdy učili. Od té doby se ho zmocňuje stále větší neklid, který spolu s pomocným účetním v městě Lisabonu Bernardem Soaresem ukládá do zvláštní knihy absurdního bytí a zběsilého snění. „Šálek kávy, tabák, který kouříme a jehož vůně nás prosycuje, přimhouřené oči v zešeřelé světnici… co víc chci od života než tohle a své sny… Že je to málo? Nevím. Vím snad, co je málo a co je hodně?" napadne nasyceného hosta a drobným písmem si na lístek poznamená: „Nikdy nedělej dnes, co můžeš neudělat také zítra."

Ale protože je 12. června, já už nic odkládat nemůžu: je to právě sto dvacet roků, co Fernando Pessoa přišel na svět. A s ním i Alberto Caeiro, Álvaro de Campos, António Mora, Ricardo Reies či Bernardo Soares. Po šnečí hostině teď svému stvořiteli připíjejí portským barvy temné krve a mně dojde, že tajemství jménem Fernando Pessoa rozumím, ale vůbec ho nechápu. Možná to je dobře, neboť „pochopit znamená zapomenout milovat".

„Abychom mohli číst geniální knížky, někdo toho šílence dělat musí," odvětil P. K., když jsem ho v redakčním raportu zpravil, o kom chci napsat.

V přísném mramorovém hranolu uprostřed nespoutaných manuelských vlysů svatého Jeronýma, tam, kde se kdysi za štěstí svých výprav modlil Vasco da Gama, leží ostatky muže, který věděl, že „literatura je nejpříjemnější způsob, jak nebrat na vědomí život". – Jako bych teď slyšel, jak v podkrovním pokojíku s výhledem na moře lisabonských střech skřípe rozvrzané pero vykružující káravé věty o tom, jak je absurdní si myslet, že to nejlepší, co ze života můžeme mít, jsou vepřové kotlety, červené víno a nějaké to děvče. Ale řekněte to někomu, kdo se včera poprvé dotýkal těla své milenky… Holt na skutečný život je literatura někdy krátká.

René Kočík

aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie

http://www.aluze.cz

HEJ, SLOVANÉ

Dubravka Ugrešić

Nastupuji do amsterodamského autobusu číslo 15. Otevírám kabelku, dlouho se v ní přehrabuji, hledám peněženku a nakonec podávám peníze za jízdenku.

– Dvě zóny, prosím... říkám pochybnou holandštinou.

– Ty jsi „od nás"? ptá se mě prozíravě.

– Jsem „od nás".

– Odkud? ptá se mě a rozhodně mi vrací peníze.

– Jsem ze Záhřebu, říkám. On je Makedonec. Žije tu už dvacet let. Vzal si Holanďanku, má tři děti.

Blíží se moje zastávka.

– Když jsem na téhle lince já, máš jízdu zdarma. OK? – pokřikuje.

– OK!

Jsem v bostonském hotelu. Hotelový pokoj je non-smoking, jako i celá Amerika. Do pokoje vchází uklízečka. Říká „good morning", omlouvá se. Její akcent mě tahá za uši, přistoupím k ní. Prohlížím si cedulku se jménem na její uniformě. *Ferida.*

– Jste od nás?!

– Z Travniku. A ty?

– Ze Záhřebu.

Je tady už několik let. Přišla sem, když začala válka v Bosně. Ona, muž a dvě děti. Jsou tu spokojení, nedávno dokonce koupila byt. Ne, ne, vrátit se do Bosny ji ani nenapadne. V tomhle hotelu jsou od nás ještě další. Ten na recepci je ze Zadaru, ta, co dělá administrativu je z Karlovce, ten v kuchyni je z Požarevce, skutečná malá Jugoslávie...

– V hotelových pokojích je doopravdy zakázáno kouřit? – ptám se.

Dívá se na mě prozíravě, usmívá se. Zamíří k těžkým oknům, dává mi instrukce, jak je mohu pootevřít....

– V pohodě! Když na dvanáctém poschodí šéfuju já, můžeš si zapálit...

Na chvíli odchází a vrací se se sprejem v ruce.

– Heleď, holka, tady jsou ubytovaní Arabové, jejichž děti studují na Harvardu. A kde by byli Arabové bez tabáku! A kde by byli Amíci, kdyby bohatým Arabům zakázali tabák! Takže když dokouříš, trochu to tu posprejuj tímhle sprejem...

V Německu, po dlouhé cestě, zastavuji někde poblíž Frankfurtu u nějakého motelu. Vcházím na toalety. U východu z kabinky vhazuji do košíku padesát centů. Mladík, který sedí u stolu s košíkem, říká:

– Dziekuje...

– Polák?

– Rus – říká.

– Myslel jste, že jsem Polka? – pokračuji v ruštině...

– Ano, a kdo jste?

– Bývalá... Jugoslávka.

– Kde jste se naučila rusky!? – ptá se, jako by dosud nepotkal fakt nikoho, kdo mluví rusky.

– Dlouhé povídání...

– Berte, nemusíte platit... – říká a vrací mi peníze se širokým úsměvem.

– Ne, ne, proboha... – znova vhazuji padesát centů do košíku. Jsem zmatená, přemýšlím, jestli mu mám nechat dvě tři eura.

– Good luck... – říká neobratně mladík, jako by štěstí mohlo mít nějakou šanci jenom v angličtině.

– Good luck – říkám.

Nevím proč, ale pokaždé po obdobných setkáních – a bylo jich nesčetně – se cítím jako hlavní postava v jakési pohádce. A tam, v pohádkách, bývají pomocníci. Makedonec mě obdaroval jízdou zdarma autobusem číslo 15, Bosňanka mi nabídla právo kouřit a Rus mě nechal zdarma použít záchod. A najednou mi dochází, že globální bratrství přece jen existuje. To jsme my, třída proletářů. Poznáme se během vteřiny, slovně se poklepáváme po ramenou, obdarováváme se drobnými službami jako děti, jedni druhým sundáváme nějaké těžké neviditelné břímě, a protloukáme se dál. A já, za sebe, splatím dluh. Drobné, které vydělám těmito slovy, se přesypou do rukou nějaké Bulharky, klozet frajle, nějakého Rumuna, umývače oken, který pracuje na černo, nějakého Rusa, pouličního muzikanta se skvělou hudební akademií, nějaké Moldavky, která se mě na ulici zeptá, jestli nemám cigaretu...

A proto, zvedněte hlavu, Slované, i pro nás existuje naděje! V pohodě, bratři!

Z chorvatštiny přeložil Jiří Hrabal.

Dubravka Ugrešić (1949) – chorvatská prozaička, básnířka, esejistka, překladatelka a literární teoretička. Text byl knižně publikován v souboru esejů *Nikog nema doma* (Zagreb 2005).

POCHVALA JURY VIČÍKA

Muzejní společnost ve Valašských Kloboukách vydala (zásluhou Petra Odehnala a s jeho doslovem) nenápadnou knížku „příběhů ze Zlína a okolí". Autor: Jaroslav Kovanda. Název: Nejaký Jura Vičík. Není to záležitost muzeální, ty příběhy jsou jak se patří živé a živý je i jazyk, jímž jsou vyprávěny – valaština.

Knížku Jaroslava Kovandy můžeme číst na několikerý způsob. Můžeme ji brát do rukou jako soubor originálních fejetonů, v nichž se zrcadlí život, jeho proměny, reglementace a „hlúposti" ve Zlíně a širším valašském okolí; a se zřetelem k tomu sledovat i celkový kompoziční záměr. Můžeme se ponořit do příběhů a situací svérázného valašského hrdiny naší doby, který tomuto životu v nepokojné a neřádné době statečně odolává a potýká se s jeho nástrahami, aniž by si zadal s papaláši a jejich přicmrndávači všeho druhu od protektorátu po normalizaci. Můžeme studovat proměnu básníka v prozaika (a prorůstání jeho poezie do prózy), nebo dokonce zkoumat, kterak se jeho druhá profese sochaře a malíře uplatňuje při uměleckém přetváření skutečnosti okem, hmatem, poklepem a barvou. A také lze tuto nevelkou knížku vnímat jako zprávu o současném stavu valašského jazyka. Neboť Kovanda píše po valašsky. Nejsympatičtější na tom je, že se nesnaží rekonstruovat nějaký ideální dialekt a nepřistupuje k jazyku jako dialektolog, aby předkládal a prozkoumával jazykový materiál a bádal nad jeho odlišnostmi lokalitu od lokality. Neznepokojuje se úpadkem jazyka našich předků nebo tlakem spisovné normy na školní dítky i seniory. Od Velkých Karlovic přes Vizovice po integrované zlínské obce neexistuje jednotná forma jazyka. Ještě dnes lze pozorným sluchem rozeznat mluvu města Karolinky od řeči vesničanů z Francovy Lhoty. *Nejaký Jura Vičík,* který se v těchto rozlehlých valašských prostorách pohybuje, to však nevnímá a neregistruje. A Kovanda ho představuje v tom jazykovém ovzduší, kterému by roduvěrní vyznavači spisovné valaštiny své rodné obce mohli vyčítat nekorektnost, nespolehlivost, nesprávnost. Museli by ovšem zapomenout – jako že na to v podobných vášnivých jazykových příchách zapomínají – že sami vedou své spory jazykem vštípeným školou, novinami a televizí víc než řečí mateřskou, jejíž prvky víceméně jen tvrdí muziku jako basa a bicí nástroje.

Kovanda má velmi jemný sluch jak pro to, co s jazykem na Valašsku nezbytně dělá průnik spisovné normy, tak pro tvůrčí sílu dialektu, který

reaguje na nové podněty a nové skutečnosti a adekvátně je pojmenovává; jeho valaština se chová prostě jako živý jazyk a ne odumírající relikt čehosi zapomenutého. Zcela namátkou: u Kovandy např. „*znábořili* hlúpého Jarka na budování vysokých pecí". To slovo mohlo vniknout do pokladnice valaštiny až při *náboru* pracovníků do průmyslu v padesátých letech; a jistě by zašlo se zánikem náborování, kdyby se zásluhou nejakého Vičíka nedostalo do literatury. Dovolím si odbočku do vzpomínky, která potvrdí, že podobnou pohotovost prokazovala valaština odedávna: Když se u nás v dědině objevil první motocykl a kupodivu s valašským pojmenováním „ogar", říkalo se mu všeobecně *repeták* a to slovo žilo hodně dlouho, až se zevšedněním a rozšířením motocyklů do každého dvora nastoupila do jazykové praxe nová pojmenování. Takže to slovo Jura Vičík nezná: byl prostě odjinud.

Petr Odehnal píše v doslovu velmi zasvěceně a odborně o „úžasné lexikální materii kořeněné morfologickými zvláštnostmi", které Kovanda „začal opatrně navlékat kabátek trochu zbojnický a trochu humorný, protože v těchto oblastech si už dialekt jistý respekt vydobyl". Paradoxní na tomto správném postřehu je, že první a dosud pravděpodobně nejlepší próza napsaná valašským dialektem – *Vlk Krampotú* Jana Misárka Slavičínského, z konce devatenáctého století – je povídka baladická. Odehnal se o tom zmiňuje a nezapomíná připomenout, že „její rukopis přijal do Květů Svatopluk Čech, ovšem po čase jej Misárkovi vrátil, protože nějaký Sertvác Heller byl proti užití nářečí mimo přímou řeč". Bodejť by ne, on ten Heller, který se S. Čechem Květy založil, je v literárních dějinách prezentován jako „zakladatel českého salónního románu", a Valaši včetně Jana Misárka do českých salónů nepronikli a pravděpodobně by tam budili pohoršení i přímou řečí. Dnes tuším v české literatuře se již autoři salónních románů nevyskytují a nebudou tudíž ohrožovat existenci nejakého Vičíka. Jaroslav Kovanda však také ví, že čtenáři a kritikové na západ od Zlína a zejména v Praze a ještě dál nemají vždy k dispozici Kazmířův Slovník valašského nářečí, a proto v závěru knížky nabízí „něco jak vysvětlivky"; samozřejmě i ve výkladovém textu zůstává na půdě valaštiny. Pochválíme ho, že jako uživatelé spisovné češtiny hledávali poučení v „Trávníčkovi", listuje a vybízí k hledání v Kazmířovi. (Spoluautor Trávníčkova Slovníku Pavel Váša díky zkratkové zvyklosti při citování vypadl, až i sám Trávníček uvěřil, že je jediným autorem slavného díla a v dalších vydá-

ních se jako takový uváděl.) Všechno tam pochopitelně nenachází – např. sloveso petat, petávat. Ale mohu potvrdit, že jsme opravdu *petávali* už zamlada a petali i naše děti. A *komočuchy*, kteréžto „slovo čul enom raz v životě" (Kovanda) v Kazmířově jsou a hojně se o nich mluvilo a hojně v nich chodilo hlavně za války. A vyrobil-li si nějaký valašský neologismus autor sám (nebo prostřednictvím svého protéovského hrdiny), dělal to vždycky v logice dialektu. A dokonce jen tak mimochodem přímo v textu uvádí příklad nebo návod k takové tvorbě: „Teda nohavice, spíš *hnátovice* (protože z nich trčely spíš hnáty než nohy). Jednou jedinkrát jsem se pozastavil a nezůstal jsem přesvědčený, mohl-li Valach zvolat „Ježkovy oči!"

Chvályhodné také je, že autor nepracuje s „klasickými" folklórními typy, nehraje si na lidového vypravěče s očekávanými smíchotvornými pointami, ani se nezaklíná, že ty stránky „napsal život sám". Samozřejmě ani nedává záruku, že si všechno od a do zet vymyslil a připomíná-li text události a osoby povědomé, jde o podobnost čirou náhodou. Devatenáct příběhů své knihy napsal Jaroslav Kovanda, smísil dokument s básní, vzpomínku s pohádkou, výmysl se svědectvím; a převzal plnou odpovědnost za text i za Juru Vičíka, neboť víme, že podobní hrdinové bývají zbaveni svéprávnosti.

Mojmír Trávníček

BÁSNICKÝ DENÍK NEUČESANÝ, LEČ POTŘEBNÝ

Ladislav Jurkovič se představil svou třetí sbírkou snázvem *A do třetice pleskot vět* s podtitulem *Básně 2005-2007* (Brno: L. Marek). Je to knížka útlá jen zdánlivě, protože se v ní použilo ne právě tradičního rozpoložení jednotlivých básní na stránce. Protože knížka chtěla být čenáři dostupná i finančně, básně jsou řazeny za sebou a ne každá začíná na nové stránce. Zpočátku se mně zdálo, že jde o dost tvrdý zásah do soukromí jednotlivých textů, teď si myslím, že je to vlastně jediný možný způsob, jak Jurkovičovy básně klást – totiž prostě, za sebe. A je to i jeden z nejdůležitějších charakterizačních rysů této poezie: je to básnění v nejlepším slova smyslu příležitostné – básnická těkavost a zároveň i roztoužení semelou do sebe vlastně úplně všecko, co tvoří naše životy: najdeme tu motivy erotické stejně jako vysoce sakrální, najdeme básně klidného, vyznavačského tónu vedle básní-výkřiků,

jakýchsi zlostných komentářů naší doby. A právě toto míšení jednotlivých poloh ospravedlňuje v mých očích příležitostnost těchto básní – veršům s jinou dikcí, s menším nasazením, neodpouštěl bych lecjaké to slovo navíc, mnohdy přebujelé výpůjčky. Ale Jurkovičovi toto všecko věřím – je to živel zachycený ve chvíli, kdy jeho běsnění kulminuje. Není to výsledek dlouhého hledání, ohledávání, čekání. Je to vlastně jeden veliký básnický deník. A nejenom to. Jurkovičovy verše se pořád obracejí nazpět, nejsou spokojené s tím, jak se vyrovnáváme s traumaty minulosti, křivdy, ale i drobné radosti, jsou mu stále druhou, právoplatně existující skutečností. Proto tolik návratů k židovství, proto málem vášeň pro hřbitovy – vždyť možná právě v těchto dvou motivech se vyjevuje nejzřetelněji ahistoričnost naší doby: rádi se necháváme opájet představami neexistujícícho židovského utrpení, velmi rádi z něj případně viníme někoho jiného. Ne tak tyto básně: jakoby každý zplynovaný, zbídačený lidský osud je tu přítomen a hrozí každou vteřinou vyskočit před naši nějak hloupě už poklidnou chůzi, tak jako v básni, která se tváří jako vzpomínka na dětství než: „Ani tehdy ani teď/ nešlo a nejde/ všechno pěkně spatra:/ Hup do sena/ rozepnout gatě/ a sukni nahoru// Vždyť čtvrtým do partičky/ býval Žid Fein// A pokračování hry?/ To se nekonalo/ Všichni od Feinů/ museli nastoupit/ do transportu/ Ten odjel kamsi na Východ(…)“ V poklidných, intonačně sevřených verších se tu slupka po slupce stahuje trauma ne už nějaké evropské civilizace 20. století, ale trauma osobní ztráty.

Ale Jurkovičovy básně nejsou jen bolestným rozvzpomínáním, nejsou plačtivým upamatovávám se na odcházející život. Ještě si umějí ty básně zavýsknout, ještě si umějí odfrknout. Výsledkem jsou pak třeba i takovéto erotické partie: „Hubu měla od ucha k uchu/ A dole?/ Tam se jak v mlejnici/ Točilo šest chlapů/ Každý od jiného cechu/ Anebo řemesla/ Žádný nicky/ Poleno k polenu/ Klín ke klínu/ Led praská/ Pára syčí/ Kašpárek bubnuje/ Honza si balí ranec buchet/ Princezna se směje/ A ježibaba skuhrá/ Copak tohle dělá/ Šípková Růženka?“ Teď zas krátké, úsečné verše, které se jen pomalu lámou v ironický škleb.

Jurkovič je poeta doctus: jeho básně se neustále poměřují s odkazy jiných básníků. Nejvíckrát se připomene Březina, ale také Mácha, Hašek, Nezval a mnozí další. Ale zas: není to jen uctívání, je to spíš pasování se s díly, která jsou pro básníka nějak důležitá. I toto přece patří do

naší existence. I ta je ještě pro některé z nás značkována knihami, které nás provázely v určitých okamžicích našich životů. Není potom náhoda, že se Jurkovič přímo a otevřeně vyznává ze své vášně pro knihy a knihu jako věc činí i tématem básně: „Na podlaze bez koberce/ Jak leklé ryby/ Vedle postele/ Leží knihy/(…) Ale naposled/ To když se spáč/ Probudil se do jarního dne/ Zdály se mu/ Všechny ty svazky/ Čtené i nečtené/ Být stádem/ Žlutých podbělů u silnic/ Fialových podléštek/ V kamenitém svahu/ A bílých chudobek v lukách".

Je potom samozřejmé, když se tyto básně staví i do pozice jakýchsi ochranitelů slova a krutě ironizují každého, kdo by chtěl žvatlavým, slizským hlasem nabourávat životodárné ticho, jak je tomu v básni s nejkrásnějším názvem celé sbírky, *Žvátorové*: „Nebot všichni/ vy chlapáčtí žvátorové/ uslintaní prndálisti/ ale též švitořivé slečinky/ a ukecané baby/ v gatích i v sukních/ zpravidla rušíte/ nikoli jen moje kruhy(…)"

Ukazuje se tedy nakonec, že předkládat vlastní básnický deník, poezii ve stavu surovém, ještě neučaseném, má své opodstatnění teprve tehdy, stojí-li za ní též svéhlavý osud ne-li rovnou básnický, pak tedy osud toho, jenž chce být služebníkem té veliké věci, které říkáme poezie. Zprávu o takto prožívaném světě čtu potom vždy s úctou a rád.

Jakub Chrobák

ARIZOŇAN V KRAJI DIVŮ

Kniha G. S. Evanse popisuje trampoty průměrného expata v postkomunistické divočině. Vidět sám sebe očima druhých bývá jistě užitečné, z této knihy se však dozvíme spíše o americké mentalitě než o současných Češích. Vypravěčovy postřehy jsou zcela banální, ovšem sdělované slavnostním tónem jako „Eppur si muove!"

Po pádu komunismu byla česká společnost otevřenější než kterákoli jiná, připravená absorbovat nové podněty – nemůžeme za to, že nám sem posílali samé tutany, kteří se doma nechytali a doufali, že jim zdejší incivilizado umožní udělat kariéru pouze na základě znalosti mateřského jazyka. To je případ i Fredericka Barona, hlavní postavy této knihy. Za třičtvrtě roku, který strávil v Praze a Brně vyučováním angličtiny, své zápisky vyplnil hlavně nářky na svou neschopnost sbalit domorodku a pochopit fungování zdejších institucí. Název knihy odkazuje k deníkům

Adriana Molea, ale zatímco pohled přemoudřelého adolescenta na politiku, milostné vztahy či školský systém má neodolatelné kouzlo, u třicetiletého Evansova hrdiny působí ta naivita až trapně, za hranicí veškeré uvěřitelnosti. Samozřejmě by nebylo rozumné hledat v knize přímočarou autobiografii. Ale nějak převratně dekonstruktivní koncept, který by banalitu Baronových zápisků ospravedlnil, také neobjevíme. Ale možná jsem prosťáček, který Evansově ironii naletěl, sveden nevkusnou ambaláží knihy a ledabylou redakcí.

Příběh se odehrává na konci devadesátých let, kdy už Češi byli na Američany zvědavi podstatně méně, než tomu bylo naopak. Mobilní, automobilová a supermarketová kultura však ještě neměla tak totalitní rozměry jako dnes – Baron je šokován množstvím lidí chodících po ulici i tím, že český chleba chutná, „jako by ho někdo upekl". Dnes už by si Američan jistě v Praze připadal jako doma – na rozdíl od návštěvníka z českého či moravského venkova. Kuriózní je všeználkovství vypravěče, který se pozastavuje třeba nad jménem pražského Nového Města, které je tvořeno samými (z amerického pohledu) starými domy. Baronův arizonský původ vysvětluje šok z českých podzimů a zim: „mám za to, že jsem objevil příčinu slavné středoevropské nátury: počasí." Při četbě převládá pocit trapnosti, který se zmocňuje okolí, když se někdo postrádající smysl pro humor rozhodne být vtipný: „Také jsem narazil na kamenný pomník upomínající na skupinku místního odboje zavražděnou nacisty. Oficiálně prohlašuji: něco takového člověk na americkém předměstí nenajde."

Další texty, *Bohemie* a *Zpevňování konkurenčního postavení češtiny na globálním trhu,* jsou parafrází Kafkovy Ameriky a manažerského newspeaku. Evans je ovšem spíše pečlivým úředníkem, důkladně napodobujícím formální znaky zvolených stylů, než tvůrcem, který by je obohatil vlastním myšlenkovým vkladem. Příhody mladého Američana v bizarním českém světě využívají četných kafkovských motivů, vtipná je i fragmentární struktura textu, odkazující na vykladače, zakrývající svoji bezradnost nad tím, co Franz Kafka skutečně napsal, úvahami nad tím, co napsat mohl. Evans lehce ironizuje americkou bohorovnost, s níž považují Kafku za univerzální klíč ke střední Evropě: „Čtenářům bude totiž okamžitě zřejmé, že Baron před jeho napsáním Čechy nikdy nenavštívil." Návrh na zjednodušení češtiny, který má zvýšit její přitažlivost pro cizince, vtipně používá jazyka yuppies, neschopných

uvažovat v jiných kategoriích, než je výnosnost, ale délka textu daleko přesahuje nosnost nápadu. A doufejme, že si knížku nepřečte žádný z horlivých tuzemských činovníků, kteří mají fatální sklon brát věci příliš doslova (a považovat všechno americké za následováníhodné).

U Evanse převládá sebeironie, na rozdíl třeba od povídky Louise Charbonneaua, otištěné před časem v Hostu, která štítivým líčením českých podlidí vypovídala hlavně o autorově nevyzrálosti a anhedonii (či zhrzenosti z toho, že zde nenašel dost malý rybníček, aby se jevil velkou štikou). Americká komunita v sametové Praze se ráda srovnávala se svými bohémskými předchůdci v Paříži dvacátých let, ale jakákoli podobnost s Evansem či třeba Tracy Burnsovou by byla urážkou i pro autora tak notoricky přeceňovaného, jako je Hemingway.

Je zajímavé, co připadá Fredericku Baronovi na českém prostředí natolik kuriózní, aby to komentoval: třeba celkem pohodový vzhled českých sídlišť, v kontrastu s americkými slumy. Nebo skutečnost, že na českých bankovkách jsou vyobrazeni převážně intelektuálové (to spíše než o kulturnosti svědčí o elitářské povaze naší demokracie; kdyby se o tom rozhodovalo v referendu, nosili bychom nejspíš v peněženkách křiklavě barevné papírky s hyperrealistickými portréty Honzy Kollera nebo Dolly Buster). Nebo české vlaky, o kterých nikdy nikdo neví, kdy a kam vlastně pojedou – ačkoli od svých zcestovalejších známých vím, že systém americké veřejné dopravy je ještě chaotičtější (ale lidé Baronova ražení ho nejspíš doma nevyužívají). Že české veřejné knihovny neslouží ani tak čtenářům, jako spíš svým zaměstnancům, z nichž se vygenerovala mimořádně zpupná a líná odrůda byrokratů. Že u nás může být úspěšným podnikatelem i zjevný alkoholik. Že domorodci reagují na vypravěčovo studium české literatury s rozpaky – není divu, naši intelektuálové horlivě šíří víru, že veškerá domácí kultura je zcela bezcenná a tudíž cizinec, který se jí zabývá, je automaticky podezřelý. A Češky, které Baronovi připadaly tak úžasně exoticky přitažlivé, už na cestě za americkým ideálem ženy coby neurotické a nepřístupné kariéristky urazily díky své vrozené učenlivosti značný kus cesty.

G. S. Evans: Tajný (český) deník Fredericka Barona a jiné texty. Překlad Olga von Pohl, Nakladatelství Miroslav Kouba – Aequitas, Praha 2007, 120 stran, náklad a cena neuvedeny.

Jakub Grombíř

ZBYTEČNOST KOLMANOVÝCH PAMĚTÍ?

Arnošt Kolman značnou část svého života prožil v Sovětském svazu, kam se dostal jako voják rakousko-uherské armády, zažil tam bolševický převrat v r. 1917, ještě jako zajatec se přiklonil ke komunismu a přidal se na stranu bolševiků v občanské válce. Brzy získal sovětské občanství a střídavě pracoval v různých vědeckých ústavech a institucích zabývajících se agitací a propagandou. V souvislosti s touto činností také ve 20. letech minulého století působil jako agent Kominterny v Německu, odkud však byl vyhoštěn. Toto Kolmanovo životní období je jím samým hodnoceno nejnadšeněji: intenzivním studiem si osvojoval hlavní základy komunistické ideologie, seznamoval se s Leninovými spisy, vstoupil do bolševické strany, pracoval pro ČEKU (represivní sovětskou organizaci provádějící čistky, později začleněnou do NKVD), působil jako politruk v armádě rudých, stal se otcem dvou synů s příznačnými jmény Ermar (zkratka slov Éra Revolučního MARxismu) a Elektrij, později ještě přibyl Lenik.

Očekávat od autobiografie Kolmanovy objasnění určitých událostí, postojů a názorů otevřeně, přímo a nedemagogicky, nelze. Záměrně se citlivým problémům vyhýbá, mnohdy i velice rafinovaně. Otevřenost je vlastnost, kterou pokud Kolman někdy měl, tak ji osobní systematickou péčí pozbyl, což se ovšem jeví být v kontextu sovětských dějin prozíravé. Otevřenost při líčení historie neměl při psaní vůbec v úmyslu. Naštěstí pro nás existuje množství zdrojů, které mohou Kolmanovu autobiografii dešifrovat: Kolman si totiž záměrně vymýšlí nového Kolmana – takového, který vyjde z 20. století jako upřímný, ale oklamaný, ZASLEPENÝ bolševik.

Pro naše historiky by byla bezesporu nejpřitažlivější pasáž osvětlující okolnosti Kolmanova působení v Praze v období tzv. třetí republiky. Kolman však záměrně tyto okolnosti ještě mnohem více zamlžuje, takticky hovoří o svém oficiálním působení, což ale lze doložit i z mnoha jiných zdrojů. Zůstává tedy nejasné, co bylo skutečným důvodem Kolmanova pobytu v Praze. Nelze si však nevšimnout, že jeho drzé odhodlání budovat v poválečném Československu socialismus, je jakoby navzdory nepříznivé situaci. Kolman zřejmě narážel na neshody, které měl už od války s československými komunisty (a sice s velmi mocnými: R. Slánským a V. Kopeckým), kteří těžko snášeli Kolmanovu oddanost ideologii spojenou

navíc s velkou osobní skromností a nenáročností. Těžko tedy lze předpokládat, že byl vedením KSČ do ČSR pozván, jak se nás snaží přesvědčit: kdo jej tedy pro oblast komunistické propagandy v ČSR zmocnil? Proč pobýval v zemi na diplomatický pas? Nedůvěryhodný je i Kolmanův pokus přesvědčit nás, že jeho vliv byl velice malý (nebyl členem ÚV KSČ atd.), ale přesto byl vládou vybrán jako člen naší delegace jednající na mírové konferenci v Paříži (s. 243). Měl to snad být pokus našich komunistů se Kolmana zbavit?

V září 1948 byl Kolman zatčen a přes Vídeň dopraven do moskevského vězení Lubjanka, kde bez řádného odsouzení pobýval až do r. 1952. Tento postup by odpovídal mechanismům komunistické represe a konkrétně se jednalo zřejmě o represi sovětskou: Kolman nemohl být odstraněn bez sovětského souhlasu, zájem Sovětů na jeho osobě byl velký, jinak by nebyl přepravován do Moskvy a držen ve vězení přímo tam. Je možné, že se s ním počítalo v nějakém politickém procesu, ale buď se nepodařilo jeho osobu vkomponovat do scénáře nebo pominul důvod tak učinit. Sám je přesvědčen, že upadl do nemilosti kvůli veřejné kritice Slánského, Bareše a Švermové v *Tvorbě*: tady se nám představuje Kolman-idealista, muž svým způsobem věrný svým názorům, ochotný je polemicky hájit za jakékoliv politické situace.

V r. 1959 se Kolman již opět nachází v Praze ve významné vědecké funkci a pro Kolmanovy komplikované, těžkopádné, ale časově dobře vypočítané názorové obraty je typické, že zavrhuje stalinismus v době, kdy končí kritika kultu Stalinovy osobnosti: *„Zkrátka, moje slepá, jako kámen tvrdá, přímo nábožná víra v dokonalého "velikého vůdce a učitele" byla krutě otřesena"* (s. 308). Nevím, co měl Kolman v úmyslu tímto přiznáním vyvolat, mě však právě takový závěr děsí, zejména uvážím-li, čím si Kolman naplnil život. A zřejmě se i Kolman ocitl při psaní této pasáže v krizi, když se jako slavný přepisovatel Karafiátových *Broučků* ohání „nábožnou vírou."

Za zmínku stojí i Kolmanův postoj ke kybernetice, kterou veřejně v době svého působení v ČSR zavrhoval jako buržoazní zvrácenost, nicméně z pamětí vychází jako její průkopník a ochránce v sovětské vědě po propuštění z Lubjanky (s. 311-315).

Své veřejné působení sám ukončil na počátku 60. let, na konci 70. let se ještě naposledy proslavil otevřeným dopisem Brežněvovi, v němž mu sdělil své vystoupení ze strany. Ten byl ale již ode-

slán z bezpečného Švédska, kde brzy na to zemřel.

Bez ohledů na odpuzující rysy Kolmanovy osobnosti (chladnost, udavačství, rabování v ČECE, tolerování lidských obětí coby nezbytnosti při stavění nového řádu atd.) je nutné uznat, že se jednalo o člověka svým způsobem statečného a činorodého: přežil pronásledování i těžká vězení, do konce života byl literárně činný (ponechejme stranou kvalitu a přínos jeho prací). Kolmanova optika, s jakou svět vnímá a prožívá, je neklidná, chaotická, plná nestabilního řádu, převratů a lidských tragédií. A Kolman právě toto přijímá jako skutečný řád věcí, nejistota jeho vnitřního světa, který promítá do světa vnějšího, mu skýtá oporu. Pouze zdánlivě se snaží svým jednáním docílit klidu.

Jeho pokusy o projevení srdečnosti zůstávají studené a životní situace, kde se nám mohl Kolman lidsky rozevřít (např. již zmiňovaná uvěznění), záměrně pomíjí a odbývá nezbytným popisem, aby nenarušil linii příběhu.... Kolman má panický strach ze sebeodhalení. Pak se měl ovšem zaměřit na sepsání pamětí politických, koneckonců i podnadpis *Paměti starého bolševika* odkazuje ke Kolmanovi-politikovi. Rozsáhlé popisy rodinného života však jsou do memoárů zařazeny a tuším důvod. Kolman chce od budoucích generací pochopení a rodina má dopomoci ke zlidštění jeho osoby.

Paměti jsou již pouze zbabělým pokrouceným svědectvím o životě člověka, který ve stáří zatoužil po vlně sympatií a byl si vědom toho, že je nevyvolá Kolman skutečný. Je pak jenom další tragédií, že ani smyšlený Kolman nedokáže ve čtenáři probudit pochopení, protože mu chybí elementární lidský rozměr. Kolman reálný nám předkládá svůj ideál člověka ztělesněný Kolmanem vytvořeným: asketického bojovníka za odstranění sociální bídy, svobodu vědeckého projevu a neustálý pokrok. Ve skutečnosti se vůbec neomlouvá za své činy, těch se dopustil přece v důsledku „slepé" víry ve Stalina, necítí své osobní lidské selhání, nedopadá na něj tragédie jeho života. Zůstává chladný, postupuje ve směru svého kalkulu - paměti se mu staly pouze prostředkem k obhájení vlastní osoby před světem. Logickou operací tak lze dojít k jednoduchému závěru: má asi k takovému očištění se velmi podstatné důvody.

KOLMAN, ARNOŠT: ZASLEPENÁ GENERACE. PAMĚTI STARÉHO BOLŠEVIKA. BRNO (HOST) 2005. VYD. PRVNÍ, 428 S., ISBN 80-7294-148-8.

Andrea Chrobáková-Lněničková

texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 47

jaro 2009

Úvodník:

Ráno v knihkupectví

Pár ustaraných kroků po širokém chodníku na náměstí, klíč ve dveřích (dveře jdou otevřít poměrně lehce – a kdo říkal, že se zámek nemá olejovat?), zamknout za sebou, vypnout zabezpečovací zařízení, první cvaknutí spínače přímotopu (ach jo, už víří stovky v luftě), otevřít dveře do dvora, překročit odpadlé dlaždice (kruci, ti řemeslníci už jsou jako před převratem, na dvůr s jediným kýblem malty je nikdo nedostane), lopata a metla, obřad zametání (dnes jenom 5 vajglů, při tomto pohybu lidí na náměstí bude stát tržba za prd), přetřít výlohy od dětských prstů (aspoň ty malé dlaně ještě knížky přitahují), návrat s ohlédnutím, zamknout za sebou, cesta do prvního poschodí po příkrých schodech, druhé cvaknutí spínače přímotopu (už víří v hlavě všechno), pohled do rohu brlohu bez oken, tzv. kanceláře, usadit zapomenutý kryt na klávesnici psacího stroje (to Hanes zas psal faktury), tak.

Sedím pytlovitě usazen na prastaré knihkupecké židli (sedával na ní v šedesátých, sedmdesátých, osmdesátých a na počátku devadesátých let vsetínský knihkupec pan Hévr). Pohled stahují dvě nové knížky na stole přede mnou. Jednu, tu útlejší, básnickou, nazvanou Něco není v pořádku? (z chorvatského originálu *Nešto nije u redu ?* přeložil Jiří Hrabal, mezi jiným také muž od našich Textů, a vydalo olomoucké nakladatelství Periplum) beru do rukou, palcem se proberu ve stránkách a na jedné zadrhnu: „ Myslíš, že stačí stoupnout si sem, kde teď jsi,/ a že se život před tebou prostře/ jak ubrus před obědem?“ Zvláštní. Něco někde zaznělo. Knížku jsem zavřel, cítil samet černého přebalu a slyšel praskot v neviditelném dřevě starého domu. Ta druhá knížka jako by tu ležela té první navzdory. Skoro bílá nesla název *Z dopisů Stanislava Vodičky Petru Holmanovi (1973-1982)* – vydali jsme ji u nás pro Obecní úřad Tasov a hned na sedmé stránce, u níž se prst zastavil, tasovský umělecký knihař Vodička píše: „ Něco v nás neustále pracuje k dokonalosti. Jako by člověka a lidské společenství zvolna a neustále obracelo do jiného světla. Tak vidíme totéž jinak. I sami sebe vidíme stále jinak. Usnadňuje to cestu dopředu a pomáhá to k návratům zároveň.“

Díval jsem se z okna prvního poschodí na pusté náměstí a holé stromy, mezi nimi lípu která jediná ve větvích nesla stopy listí. Ale větve s tím odcházením působily sklesle a trochu zapomenutě. Pod nimi snad přece nějak zůstávají zaznamenány stopy mé ranní cesty. Je to jiná cesta než ta, kterou jsem shora popsal? A *nešto nije u redu*? Všecko je v pořádku, Jirko.

Dalibor Malina

Obsah:

úvodník
Dalibor Malina: Ráno v knihkupectví___2

próza
Petr Kersch: Pátrání___4_11
Petr Měrka: Češi jsou k Valachům sprostí___18_20
Pavol Ičo: Z tmavých hôr___21_27

překlad
Wiesław Malicki : * * *___15
Michail Baru: * * *___29
Sergej Morejno: * * *___31

comics
Michal Jareš: ___16_17

recenze
Vojtěch Kučera: Socha – výkřik, třpyt!___30_31

rozhovor
Jakub Chrobák: Rozhovor s Petrem Králem___12_15

jen tak
Jakub Chrobák: ___28_29

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 47, ročník XIII., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **http://www.inext.cz/texty**
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

PETR KERSCH

Pátrání

Vaši adresu? Vaši adresu mi dali na policii. Viktor Brojir, rue Damas, dům číslo patnáct. Domek je blízko přístaviště, řekli a ukázali mi na leteckém snímku města, kde to je. Poradili mi i cestu: Nejlíp se tam dostanete po boulevard Uljanoff, pojedete až k nábřeží, vlevo uvidíte přístaviště pro jachty. Jeďte vpravo druhou příčnou ulicí a jste tam.

Prohlásili, že fotografii mojí dcery – tadyhle je ta fotka, podívejte – si zobrazí do počítače a obrázek přenesou do všech služeben v arondismánu, ale až ráno. Teď v noci to nemá cenu, řekl ten policista. Podle jeho názoru si Betyna vyrazila s nějakou partou nebo s nějakým hezkým chlapcem. Těch tady v Bretani máme dost, dodal a smál se – nemějte strach, pane, vím, o čem mluvím... Mám tři dcery, pane, ta nejstarší je zrovna v tom věku jako ta vaše. Já to znám: slíbí, že přijde do půlnoci a vrátí se za svítání; rozcuchaná, na sukni vzadu mokrý písek z pláže a kruhy pod očima...

Ukázal jsem jim dopis, který jsem našel na posteli v našem hotelovém pokoji. Pět řádek ve spěchu napsaných tužkou.

Tati, nečekej, já se s Tebou domů nevrátím. Našla jsem konečně Miriam. Pojedeme s ní někam pryč. Někam hodně daleko, asi na Martinique. Zavolám Ti. Betyna.

Na policii mi doporučili, ať nechám dopis přeložit do francouzštiny, správnost překladu musí být úředně ověřena a pak se teprve může začít něco dělat.

Byl jsem bezradný. Předevčírem bylo dceři šestnáct, výlet do tohoto překrásného města na pobřeží Atlantiku měl být dárek podle jejího přání. Zeptal jsem se policistů svou školní fráninou, co mám dělat? Jsem bezradný, je suis un pére désespéré, jsem zoufalý tatínek... Jeden z nich mi dal vizitku s vaší adresou. Řekl, že pocházíte taky z Československa, že jste pátrací agentura a že máte s hledáním dětí velké zkušenosti.

*

Brojir mi nabídl židli u kuchyňského stolu. Velké hodiny na zdi ukazovaly jedenáct. Prohlížel Betyninu fotku. Pak si četl její vzkaz – a zase vzal do ruky fotografii a zeptal se, jak je ten snímek starý a kdo je Miriam. Odpovídal jsem s nejistotou. Měl bych o přátelích své jediné dcery vědět víc. Vím, že Betyna objevila Miriam na internetové seznamce a že si *mejlovaly*. Nemám tušení, jak Miriam vypa-

dá, jak dlouho ta korespondence trvá, odkud Miriam je. Ano, mohly si psát francouzsky, na jazyky má moje dcera nadání a francouzsky umí mnohem líp než já. Ano, má doma v Praze počítač, ale není tam nikdo, koho bychom mohli požádat, aby ho zapnul, moje žena od nás odešla a žijeme s dcerkou sami – letos na podzim to bude dva roky, co jsme sami. Ano, štíhlounká, výška stošedesát pět, váží asi padesát kilo. Taková muší váha to je. Doma Betyna zlobí s jídlem, zato ve Francii jí chutná... Samozřejmě, má svou kreditní kartu, číslo mám někde v diáři. Neblokoval jsem tu kartu, Betyna by mohla zůstat bez peněz zrovna ve chvíli, kdy by nějaké potřebovala.

Celý večer – dřív, než jsem se odhodlal jít na policii – jsem jezdil po městě vypůjčeným autem nazdařbůh, zastavoval se u různých barů a klubů, kde už otevřeli, ukazoval tuto fotografii, říkal její jméno a že jsem její otec. Někde mne odbyli, jinde zase byli vstřícní, volali na sebe, radili se, prohlíželi snímek, mluvili rychlou, pro mne úplně nesrozumitelnou francouzštinou – výsledek nula. Nikdo ji nespatřil, nikomu nebyla povědomá, nikdo jméno Betyna nezaslechl... Betyna – tak jí říkáme odmalička. V cestovním pase má napsáno Alžběta, ale žádný Francouz to jméno neumí vyslovit.

Brojir řekl, že bychom se měli držet jména Miriam – je neobvyklé. Zná lidi, kteří si takových nápadných detailů všímají. Na hodinách byla půlnoc, pootevřeným oknem jsme slyšeli vítr vanoucí od moře, jak proniká větvemi a listovím stromů za domem.

Brojir usedl k počítači, obrazovka se rozzářila a její nazelenalé světlo mu osvětlilo tvář. Jak sledoval svůj text na monitoru, mhouřil oči jako starší člověk, který by měl nosit na čtení brýle, ale není na ně ještě zvyklý a zapomíná je v kapse. Dohněda sluncem opálený nos a bílé čelo – Viktor Brojir tráví hodně času pod širým nebem a určitě i na moři nosí na hlavě klobouk. Tady na pobřeží – řekla mi jednou Betyna – tady má nějakou loďku každej. Jako u nás třeba kolo...

Brojir mi vysvětlil, že rozesílá via internet pár otázek některým svým dobrým známým a musí je ještě upozornit telefonem, protože všichni jsou sice v téhle noční době vzhůru, to způsobuje povaha jejich práce, ale není to taková práce, že by při ní vysedávali u počítačů. Vzal do ruky mobil a poznamenal, že půjde s tím telefonováním radši na terasu.

*

Pečlivě za sebou zavřel. V domě bylo ticho, ozýval se jen tikot hodin a bzukot ze skříňky počítače.

5

V tu chvíli jsem zaslechl za stěnou výkřik – vykřikla nějaká žena – následovalo sténání a znovu – výkřik – o poznání silnější než prve – a znovu hlasité sténání.

Zaklepal jsem na sklo dveří, vedoucích na terasu. Vedle naříká nějaký člověk, řekl jsem Brojirovi. Ten tam vběhl a já za ním, že s něčím pomůžu, bude–li to zapotřebí.

Ne – nechoďte sem, otočil se Brojir a dlaní, namířenou na mne, naznačoval, že se mám zastavit a nepřibližovat se k posteli, stojící vzadu v rohu ztemnělého pokoje. Otevřenými dveřmi vnikalo dost světla, stačil jsem si všimnout, že postel připomíná nemocniční lůžko, že na ni leží nějaké děvče, zabalené do bílého hábitu bez rukávů. Zmítala se, připoutána k posteli širokými popruhy, paže měla nahé a připoutané k bokům. Dlouhé tmavé vlasy jí zpola zakrývaly tvář. Vykřikovala neznámá, chrčivá slova. Výkřikům jsem nerozuměl, ale pochopil jsem, že to nejsou žádné prosby. Byly to nesrozumitelné nadávky a kletby.

Srozumitelné bylo Brojirovo gesto... Pravou rukou přidržoval dívku k posteli a levou mi ukazoval: Ne, počkejte, nikam nechoďte, rozsviťte, vypínač je vedle dveří, podejte mi tamhletu krabici... Přidržte té holce hlavu, ať sebou tak nehází... Takhle zezadu, postavte se za postel, ano, správně, hned to bude. Řekl pár slov francouzsky a napíchl dívčí předloktí injekční jehlou, vytlačil z injekční stříkačky do vpichu celý objem čirého roztoku, cítil jsem v prstech, jak odpor dívky slábne, jak svaly na šíji povolily... Odhrnul jsem jí husté vlasy; zíraly na mne tmavé oči pod klenutým, pěstěným obočím, hladké čelo, rovný a úzký nos, oteklé a do krve rozkousané rty... Tvář z pohádky... Opuchlá víčka za chvilku Šeherezáda přivřela a ozdobila je obloučkem z černých řas.

*

Svítalo. Vítr zesílil. Na terase bylo možno rozeznat dřevěné zábradlí a zakrslou palmu, zasazenou ve velikém proutěném koši. Brojirova pošta na internetu hlásila pět nových zpráv, čtyři ve francouzštině, jedna v angličtině. Četl jsem je Brojirovi přes rameno. Francouzské oznamovaly, že odesilatelé se ničeho nedopátrali... V anglickém textu čekalo překvapení.

Hi,Viktor, sailboat Miriam anchored here stage C box 526. Max

Miriam kotví?...

Jo – řekl Viktor Brojir – Miriam je plachetnice, čtěte přeci... Kotví v přístavišti zdejšího jachtklubu.

Molo C, kotviště 526. Asi máte dcerku tam. Jděte hned, je to kousek odtud, za patnáct minut jste na místě. Jděte pěšky, auto nechte stát tady v ulici, ať dcerušku nevyplašíte.

Podíval se na hodiny a poznamenal, že za tři hodiny začíná odliv. Jestli mají v úmyslu zdrhnout, bude nejvhodnější doba k vyplutí ráno.

Jak to – mají zdrhnout? Kdo? Proč? Nechápu nic... Je toho na mne moc... Dítě přivázané k posteli a uspané injekcí... Dcera mi utekla... S nějakou Miriam, napsala mi vzkaz a zmizela... A najednou je Miriam loď, která stojí v přístavišti čtvrthodiny odtud! To jsou nepochopitelné věci... Děvče vedle – mluví tak divně, mluví arabsky? I kdyby to byla vaše příbuzná, víte, čeho jsme se tady dopustili? K tomu nepotřebuju znát francouzské zákony! A já vám k tomu napomáhal...

Brojir mne napomenul – pst, ať se Jadida neprobudí. Jaká Jadida? Ta žába vedle – šeptal Brojir – pomohl jste mi, dík, ale ta patří mně. Vy se starejte o svou dceru... Vsadím se – pokračoval – že Miriam je jméno lodi, která měří dobrých deset metrů, na stěžeň zatím hlavní plachtu nevytáhli... Uprostřed paluby jsou schůdky, vedou dolů do kajuty, dva lidi se tam pohodlně vejdou. Na zádi bude asi motor a vlaječka, nejspíš ve francouzských barvách...

Podivil jsem se: Mluvíte tak, jako kdybyste tu loď znal! Brojir odpověděl, že takových plachetnic, které jsou schopny s dvoučlennou posádkou přeplout Atlantik, stojí v přístavišti víc. Martinique? S mezipřistáním na Kanárských ostrovech, s dostatkem potravin, vody a benzinu, s příznivým větrem, s trochou jachtařských zkušeností... Plavba trvá asi měsíc nebo nejvýš pět týdnů.

Co by asi Betyna hledala na Martiniku?

Najděte tu loď a zeptejte se dcery, pokud neodpluli, odpověděl Brojir.

*

Když přicházíte k přístavišti za svítání a spatříte stožárový les, opředený lianami lanoví a větvemi ráhen, ocitnete se ve středu pozornosti: stovky bystrých očeк vás sledují z nábřežních zdí a vlnolamů, některý racek přitom zamáchne křídly a přešlápne z jedné nohy na druhou, jiný zase vzlétne proti červánkům a pozdraví první sluneční paprsky křikem, který se rozléhá široko daleko.

Molo C je chodník sbitý z fošen a prken, namořených olejem na tmavo, zespodu ho podpírají kůly hluboko zatlučené do dna zátoky. Nesou chodník metr nad vodou, mezi nimi jsou chodníková pole prohnuta až k hladině a někde proudící voda

prkennou plochu zaplavuje; abyste neuklouzli, můžete se přidržet dřevěného zábradlí po obou stranách. Střídavě vlevo a vpravo je zábradlí přerušeno. V těch místech jsou přivázány k molu motorové čluny, pramice, menší a větší plachetnice, katamarány... Pohupují se, ozývá se skřípot a vrzání lodních součástí, tlusté provazy jsou vlhké od noční mlhy, střídavě se napínají a zase volně prověšují, jak vlna za vlnou lodě nadnášejí. Zelenohnědé řasy, mokré a páchnoucí rybinou, vyplavilo moře až sem, zachytily se na pilotech a zdobí boky lodí, připoutaných na kotvištích.

Bylo časně a liduprázdno. Místo označené plechovou bójí s číslem 526 bylo volné, loď tu nebyla, nezbyly tu ani stopy po nedávném odplutí. Nízko nad bójkou se vznášel mořský racek, rozpínal černobílá křídla proti větru, občas vykřikl, jako by o zmizelé Miriam věděl.

*

Ulice Damas byla ještě v jitřním stínu mohutných platanů. Listí se třepetalo v západním větru. Auto stálo pod platany netknuté, Brojir zavíral v prvním poschodí okno, spatřil mě a zamával, abych šel nahoru.

Miriam odplula... Půjdu na policii, budu si stěžovat na jejich liknavost, mají helikoptéru, rychlé policejní čluny, ať zakročí, proboha, vždyť je to únos...

Brojir se zeptal, zda jsem viděl, jak loď odplouvá.

Ne, neviděl a nijak zvlášť jsem se nerozhlížel – dodal jsem – přes ty stožáry a svinuté plachty nebylo na moře vidět a taky bylo šero. Nikde nikdo, abych se mohl zeptat nějakého svědka... Jen vítr od moře a křik racků... Kde je moje dcera?

Brojir poklepal zlehka prstem na velký barometr, zavěšený vedle okenního rámu. Ručička poskočila o pár milimetrů dolů.

V tomhle počasí by vyjel na moře jenom ten, kdo neodkladně musí, vysvětloval a dodal: Jděte na přístavní kapitanát, třeba si všimli nějaké odvážné lodi se skasanou plachtou, jak odjíždí nebo zaslechli alespoň její lodní motor, jak se vzdaluje.

Namítl jsem, že na kapitanátu se mnou nebudou chtít jednat. Jsem cizinec, francouzsky pořádně neumím a nejsem člen jachtklubu. Poslali by mně tak jako tak na policii nebo by dokonce na mne policisty přivolali, že tam otravuju s nějakou báchorkou o uneseném dítěti...

Brojir se zarazil: To by se mohlo stát, máte pravdu. Vrátíme se do přístavu spolu. Mě tam znají. Začal zavírat okenice a zamykat dveře.

Jadida? Ta už tady není, odpověděl, před chvílí

ji odvedli příbuzní. Čekal jsem někoho z její rodiny už včera večer, místo nich jste přišel vy. Včera bylo špatné počasí nad celou severozápadní Afrikou; v Rabatu prý museli odlety malých letadel zrušit.

Zeptal jsem se: Co vlastně děláte? U policie vás považují za specialistu na hledání ztracených dětí. Brojir připustil, že takhle kdysi začínal. Poslední roky je těch děcek ale moc, tak se zaměřuje na děvčata z muslimských rodin, která utíkají před svatbou. Zasnubují je, když to jsou ještě děti, někdy se s předurčeným ženichem ani neznají. Nejde jenom o nevěstin majetek, jde taky o poslušnost budoucí manželky. Jenomže holka roste, nabere rozum, notabene pošlou ji do francouzské školy. Najde si někoho, kdo nemá s islámem nic společného, někoho, s kým chce zdrhnout od rodiny, s kým chce žít po evropsku. Když se to dozvím včas, dodal Brojir, tak ji skoro vždycky chytím, a když dostanu od zákazníků slíbený fric, tak jim žábu předám. Policie s takovou fugueuse nechce nic mít, jsou s tím jenom opletačky. Jadida má štěstí, že je z Maroka – pakistánské děvče někdy příbuzní rovnou zabijí.

*

Ředitelství přístavu – capitainerie – je v čtyřpatrové kamenné budově na nábřeží vedle starého majáku. V přízemí, kde je velká hala s několika pohodlnými křesly, mne Brojir vyzval, abych si zatím sedl. Šel k recepčnímu pultu, ukázal úředníkovi nějaký papír, podepsal se, úředník souhlasil, chvilku hovořil do telefonu, objevila se žena v červené kombinéze, malá, kudrnatá mulatka se svítícím úsměvem, bonjour, Victor – bonjour, madame – políbili se třikrát na tváře, ça va? Ça va bien... Brojir ztišil hlas, vysvětloval, gestikuloval, žena v červeném pohlédla na mne, vytáhla z kapsy náprsního dílu telefonek a mluvila do něj zase tou zběsilou francouzštinou. První slova vždycky jakžtakž ulovím: Oui... Si... Pourquoi... Elle... Deplacement... Ale zbytek vět se mi ztrácí v příboji neznámých slov...

Půjdem nahoru, inspektorka jde s námi, vyzval mě Brojir a dodal, že loď Miriam je pravděpodobně ještě v přístavu. Vstoupili jsme do zdviže. Madame stiskla tlačítko, hleděla obdivně na Brojira, který mi česky vysvětloval, že včera večer Miriam bez posádky byla odtažena přístavní službou na jiné kotviště. To se někdy musí udělat. Každý řádný člen klubu, který má zaplaceno určité kotviště v přístavu, má právo, aby jeho kotviště bylo volné, když se odněkud vrací. A pětsetdvacetšestka ohlásila náhle dojezd z dlouhé cesty.

Majitel Miriam je jenom čekatel... Na řádné členství v jachtklubu čekáte až pět let... Včerejší informaci o umístění Miriam opsal Max z registru, který platil včera ve dvacet hodin – noční přesuny lodí bývají ojedinělé a zapisují se do přístavního registru až na ranní směně.

Na horním patře jsme přistoupili k prosklenému širokému výhledu. Pod námi byl celý přístav jako na dlani. Inspektorka přinesla velký triedr a dlouhý námořnický dalekohled. Pozorovala přístaviště asi minutu, kývla na mne. Les voila!

Brojir řekl, že Miriam stojí na čísle devět, téměř na konci mola B, hned vedle velkého motorového člunu, natřeného na zeleno. Jestli ho taky vidím?

Ano, měl jsem v zorném poli zelenou loď a hned vedle ní byla vidět dlouhá, jednostěžňová plachetnice, na bílé přídi se někdo pohyboval. Pak jsem objevil u stožáru druhou postavu, zřejmě vylezla z podpalubí. Mohla by to být Betyna, zdálo se, že je to ženská. Drobná, štíhlá postavička... Na hlavě měla slamák, přidržela si ho ve větru. Podle toho gesta... Křičel jsem: Bety! Poznávám ji! Je to ona! Jdu tam! Honem!

Brojir mne zadržel. Řekl, že na zádi Miriam je vidět přívěsný motor – když se přiblížím, posádka mě pozná. Polekají se, zpanikaří, nastartují a odjedou. Půjdu k nim sám, pokračoval Brojir, nechte to na mně, půjdu jako člověk z přístavního personálu, budu vypadat důležitě, ponesu v ruce nějaké papíry a zamávám s nimi, že jako potřebuji něco v nich doplnit... Zdržím je v kajutě, mezitím přijdete vy... Čtvrt hodiny za mnou, to by mělo stačit... Dřív nechoďte...

*

Chodník mola B nesměřoval přímo, asi po sto krocích mezi kotvícími plachetnicemi a katamarány zahnul v tupém úhlu vlevo. Než jsem došel k místu, kde se směr chodníku mění, zaslechl jsem, že někdo jde po prknech proti mně. Zastavil jsem se. Dřevěná konstrukce se zachvívala a duněla, kráčejících osob muselo být víc.

Objevil se Brojir, držel za ruku Betynu, která šla o krok za ním. V druhé ruce držela slamák s bílou stuhou a byla bosa. Nezpěčovala se, nenechávala se táhnout – kdyby byl prkenný chodník o něco širší, mohli jít snadno vedle sebe.

Za touto dvojicí šel mladík, vypadal jak obyčejný chasník, kterého můžete zastihnout ráno v tržnici, kde prodává čerstvé ryby. O hlavu vyšší než Betyna, v ošoupaných jeansech a bílé vestě na holém těle. Se sklopenou hlavou se zastavil za Brojirem a mojí dcerou.

Dobré jitro, tati, řekla pokorným tónem.

Zeptal jsem se, kde má boty.

Brojir se zasmál, pustil její ruku a řekl, že Bety za svítání uklouzla, když přelézala z chodníku do rozhoupané lodi, naštěstí Nicolas ji zachytil včas, takže si nohy jenom namočila a nemá je zlámané, což se někdy přihodí, když nějaký nešika uvízne mezi trupem lodi a konstrukcí mola.

Jak jsme tam stáli, prkenná podlaha se začala pod námi prohýbat. Cítil jsem chladnou vodu až u kotníků. Řekl jsem Betyně, že bychom si měli snad něco vysvětlit.

Pojďme někam, kde je víc sucho, navrhnul Brojir a dodal, že mladí mne chtějí odprosit a pozvat na vyjížďku, až se počasí umoudří.

Prohlásil jsem, že na žádný Martinik v takové kocábce nejedu. Nicolas taky ne – poznamenal Brojir a otočil se k mládenci: Kam že jste se chtěli vydat?

Nicolas ukázal na západ. Pár mil odtud. Ille de Groix, velký ostrov. Bydlí tam jeho rodiče.

*

Seděli jsme s Brojirem pod slunečníkem na terase Café Carnot. Počasí se konečně umoudřilo, slunce žhnulo svými červencovými odpoledními paprsky na město a ve vzduchu voněla sůl. Na letišti mám být až v sedm večer, vysvětloval jsem Brojirovi, kufr mám tady pod stolem, protože hotelový pokoj musel být uvolněn nejpozději v poledne. Ano, vracím se sám. Dcera přijede za mnou až za týden. Říká, že Nicolase miluje... Myslím, že je na čase, aby se zamilovala doopravdy. Jistě, Nicolas není žádný Romeo, ale mluvil jsem s ním na rovinu a prohlásil, že mi rozumí, že na Betynu dá pozor, že ji má moc rád.

Chtěl jsem ještě dodat, že se znají dlouho, ale jenom podle internetových stránek. Teď už budou asi na tom ostrově, na tom Groixu. Brojirovi zabzučel telefon v kapse. Přiložil ho k uchu, řekl něco jako Oui... C´est moi–meme... D´accord... Merci, madame...

Musíme se rozloučit, řekl a podal mi ruku, volají mě.

Zeptal jsem se: Zase Maroko? Ach, ne, tentokráte je to Libanon, odpověděl, sbohem, pozdravujte Prahu.

ROZHOVOR S PETREM KRÁLEM

V poslední době je Tvoje postava v českém literárním životě nepřehlédnutelná. Není to dáno jen Tvými básnickými knihami (které by stačily), je to také tvou umanutou potřebou diskuse: zdá se, jako by si žádný text nebyl před Tebou jistý, neustále vyžaduješ dovysvětlení, pregnantnější argumentaci atd. V Čechách to působí velmi svěže. Zdá se mně dokonce, že se Ti podařilo tento literární provoz probudit. Napadlo Tě někdy, čím by to mohlo být? Jak to, že u nás nemáme potřebu vášnivé a otevřené diskuze? Nebo jsme ji měli a ztratili? Nebo ji jenom já nevidím?

Má potřeba diskuse se Ti zdá umanutá, ale já se spíš krotím, k diskusi je toho kolem tolik, že bych se k ničemu jinému nedostal. Výměna názorů – i prosté sdílení – pro mne k psaní a ke čtení patří přirozeně; a jako vděčně hlásím jedněm, že mě jejich básně „oslovily" (neodpovědět na oslovení je přece hulvátství), upozorňuju ty, co veřejně blábolí, že to neprochází bez povšimnutí (tím spíš, když své bláboly vyučují, jako Jiří Trávníček).

To, na čem jsem postavil svou existenci, se holt snažím brát vážně, třebaže si nad tím nedávno jistý recenzent Welesu mohl ukroutit hlavu. Zdálo se mu to marné, to se ví – věci však mají i ten smysl, který jim *přikládáme*. Naštěstí jsou i jiní k debatě ochotní lidé, jako Jan Štolba nebo Božena Správcová; vcelku však k ní chuť chybí, to je zřejmé, ostatně nejen u nás. Nejspíš nebudí chuť sám dnešní svět; nebo aspoň nutí myslet jen na vnější, praktické nezbytnosti. O knihách tak píšou převážně ti, co to potřebují ke kariéře, a tak, aby splnili pensum: studenti a profesoři. Ti se místo debaty spíš trumfují v citátech… Má remcání ale dnešního čtenáře sotva zajímají víc, Tvé opačné tvrzení nechám výhradně Tvé zodpovědnosti.

Tvůj pohled koresponduje s tím, co slýchám od čtenářů mimo tzv. kulturní centra a především mimo akademickou půdu. Od svých kolegů občas slýchávám otázku: Na čem děláš? místo: Co čteš? Děsí mě tato představa zkoumání literatury jako jakési neživé veličiny, děsí mě to neustálé hledání metod, jak mluvit o psaní a čtení co možná nejsofistikovaněji, rozuměj nejchladněji. Tato

neschopnost brát literaturu jako to, na čem lze založit svůj život, jak říkáš, projevuje se asi nekřiklavěji ve frigidnosti literární kritiky. Je opravdu jen omezené množství hlasů, za kterými – nebo proti kterým – lze jít. Jak ale z toho kruhu ven? Máš jistě zkušenost s podobným životem ve Francii. Jsou i tam úvahy o literatuře stejně chladné?

Choroby současnosti jsou celosvětové,ve Francii je situace jen o to lepší, že tam o poesii víc píšou sami básníci, kteří to přece jen trochu „rozjedou" – aspoň v tzv. specializovaných revuích. V běžném tisku se ale o poesii nepíše vůbec, a část zmíněných revuí je v rukou nesnesitelných dogmatiků a sekerníků z řad programových avantgardistů.

U nás se o básních (a o knihách vůbec) nepíše ani tak chladně jako vlažně a nevýrazně, bez jiskry – samosebou až na výjimky. Snad je to i tím, co pisatelé jedí a kde nakupují, hospody-kantýny, supermarkety a řeznictví bez řezníků, plná jen vepřového a nevrlých prodavaček, asi moc neinspirují. Některé píšící studentky budou dokonce vegetariánky, na čem se s nimi lze shodnout? V knihách je – a české komentátory vůbec – ani nezajímají vlastní tvůrčí objevy, jenom jakási *témata*. Jak z toho ven? Číst a psát pořádně sám, jinou možnost nevidím.

Jistě. Ale: psaní o literatuře je také svého druhu instituce, což kromě jiného znamená, že jisté dovednosti se dají získat učením. Nechci teď Tebe ani čtenáře zatěžovat otázkami směřujícími k charakteru současné akademické literární vědy, ale učit se dá přece i od osobností, jenže ty prostě nejsou – já vidím snad jen dvě, a to Mojmíra Trávníčka a Jana Štolbu. Nemusí s nimi člověk vždycky souhlasit, ale je při četbě jejich textů svědkem toho, jak je psaní o literatuře věcí vážnou. A potom jsou samozřejmě básníci, ale – jsou skutečně schopni nahradit nebo udržet přemýšlení o literatuře, které přeci musí být životním úkolem?

Ale i Štolba je přece hlavně básník, a jeho komentáře jsou o to pronikavější! Jen básníci jdou v rozborech textů k podstatnému a dovedou je bezprostředně pojmenovat, tam, kde se „akademičtí vědci" vyčerpávají šprtáním (ne-li vymýšlením) odtažitých systémů a kategorií. Zatímco pro universitní experty jsou básně Paula Celana předmětem nekonečných disputací, básníci je rázem chápou

v míře, v jaké jsou pro ně inspirující; pozdější lavinu akademických diskusí o Kafkovi podobně předem diskreditují pronikavé texty, které o něm ještě před válkou napsali Bruno Schulz nebo J.L. Borges.

I v obecné rovině máloco překoná eseje, které poesii věnovali Yves Bonnefoy, T.S. Eliot nebo Octavio Paz; jsou jistě rovněž inspirovaní akademici – jako Mukařovský – , nad tvůrci systémů však nakonec má navrch méně soustavný, ale múzičtější esejista, jako Walter Benjamin nad – jistě obdivuhodným – T.W.Adornem. Právě osobní vidění a „fixní ideje" jsou přitom i zdrojem obecných objevů, u esejisty stejně jako u vědce... Pokusy o niternější přístup k tvorbě lze nicméně najít i u mladých českých akademiků, třeba u některých autorů kolem *Souvislostí*. To se ví, je nutné se k nim prodrat převažující hlušinou – ale život je už holt z dobré poloviny nutné strávit tříděním.

Třídění je asi klíčové a dobré slovo i pro poezii . Někdy v tom přehrabování člověk zvedne zpocené oči a zaražen nechce uvěřit, jak může být psaní pro někoho tolik jednoduché. Jako by mezi psaním a sbírkou básní nebyly veliké plodivé propasti nejen ticha, ale také bolavého mlčení; ty zpropadené chvíle, kdy k Tobě svět nemluví. Jistě to prázdno znáš. Jak dlouho se s tím vlastně dá žít? Vzpomeneš si na nějaký delší interval, kdy básně prostě nebyly? A vadí Ti ty chvíle?Je možné to čekání urychlit, nebo naopak – je to nakonec důležitější než napsaná báseň sama?

Báseň je událost, to se ví, která musí přijít, nelze ji vynutit. Lze na ni jen čekat a líčit oka, připravovat se na chvíli, kdy se chytí. Když nepřichází, budí to samosebou úzkost: to už se mi v životě nic nepřihodí, skončil jsem? Lze to ale brát i jako úlevu: to podstatné už mám za sebou, stačí už to jen domýšlet a nechat doznívat... Když nicméně báseň přijde, vrací se k Tobě zas v jediném detailu – aspoň na chvíli – celý svět, jen jí se do něj opravdu vpojujeme. Báseň je zkrátka dar, jímž vždy znovu opakujeme ten – jistěže danajský –, jehož se nám dostalo narozením: dar života.

Jsou ale i lidé, kteří mají potřebu život a báseň oddělovat, snaží se, podle mě zbytečně, pídit po tom, co je víc – život nebo poezie. Proto se na závěr zeptám: když už člověk nějak ví nebo tuší, že je básník, když se pokouší básněmi nějak být, mohl by exis-

tovat bez nich? Tedy: je pro Tebe život bez poezie vůbec možný?

Těžko, to se ví. Ale poesie není jen v psaní básní, je taky v tom, jak si se světem hrajeme pohledem, v tom, co si o něm tajně říkáme se svou milovanou, v matoucích větách, které nám sám našeptává ve spaní nebo při ranním holení; zkrátka v tom, jak svět ve svém zákulisí nepřestáváme proradně odvádět od něj samého a pošetile ho rozesmávat na jeho vlastní účet. Když už nad námi vyhraje, ať si aspoň o sobě tolik nemyslí...

Děkuji za rozhovor

Jakub Chrobák

WIESŁAW MALICKI

V Jablunkově-Návsí

Ireně a Jašovi Pyszkovým

Lžicemi jsem ukrajoval pohostinství
žádostivě jsem vdechoval vše domácí
Bokem plynul potok plný pstruhů
přes kamenité události
a goralské duše
Důstojné prahy domů
šeptaly modlitby
Podzimy a zimy
dýmily vysoko
Pánu Bohu do oken

Čas

Nesepsali jsme s ním smlouvu
když se k nám dostavil
Neustále musíme doplácet
do tak vyhnaných sázek
za jeho pobyt

Omnia mea mecum porto

V mém lese byl další požár
V echu zaznívá ještě
hlas kukačky

Wiesław Malicki (1935) – polský básník, aforista a publicista žijící v Opolí. Časopisecky jako básník debutoval roku 1962, knižně sbírkou Kamienne ryby roku 1967. V češtině mu vyšly knižně dva soubory aforismů: Nahé názory (1992) a Slova proti větru (1996, 2. vydání 1997).
Trojici básní přeložil František Všetička.

Ahoj Michale, zase se blíží uzávěrka Textů – co Komiks? Pavel

ČAU PAVLE, KOMIKS BUDE... M.

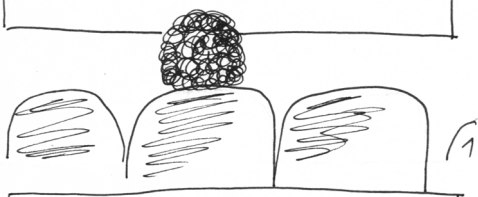

Michale, už bych to nějak potřebova!... P.

JASNĚ, DNESKA VEČER POŠLU! M

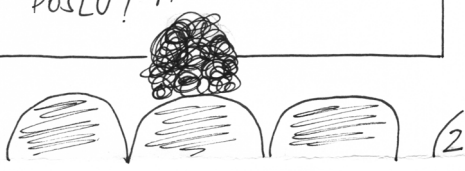

ÚÝBORNEJ NÁPAD – UMBERTO JAKO MILAN KUNDERA –!

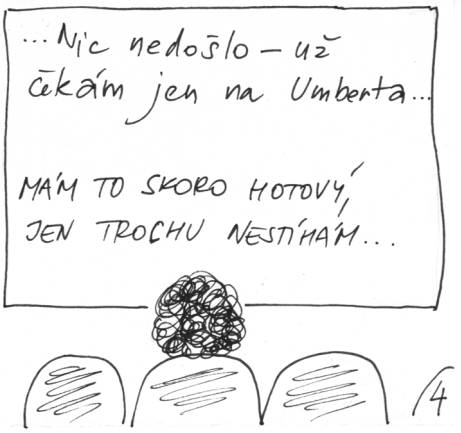
...Nic nedošlo – už
čekám jen na Umberta...
MÁM TO SKORO HOTOVÝ,
JEN TROCHU NESTÍHÁM...
4

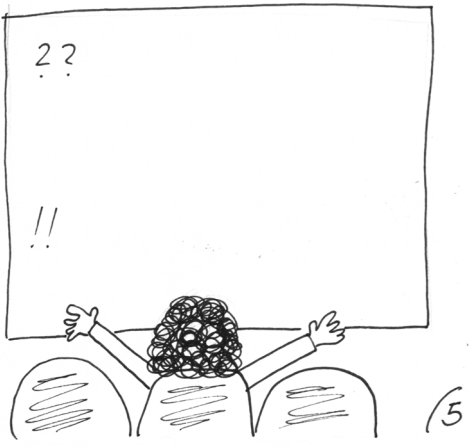
??
!!
5

TYHLE
EXPERIMENTÁLNÍ
FILMY JSOU
ALE NUDA...
6

PETR MĚRKA

Češi jsou k Valachům sprostí

Takový Čech si klidně přijede do Valašské Tatranky svým nablýskaným luxusním favoritem a hned si hraje na haura. Myslí si, že před ním padneme do krojů, vezmeme valašky a s hlasitým jekotem na rozumu pomatených vidláků vtrhneme na Snětínské úředníky, kdy je skalpujeme a stáhneme zaživa z kůže. Ale my jsme přitom tady líní a romantičtí. Máme velké pupky a čisté montérky.

Už jsme si zvykli nepracovat. V současnosti nás navštěvuje hodně umělců ze zahraničí a malují nás jako exoty. Občas si také střihneme nějakou tu vedlejší úlohu v akčním filmu, ale asi ze všeho nejvíc nám svědčí role notorických alkoholiků. Takový zpustlý a naprosto bezvýznamný život nás fakticky bere. Ráno, když se pořádně vyserem, si dáme do ruksaku kus chleba s ovčím sýrem a pár petláhví s odporným červeným čučem. Zpoza kopce nám k tomu vychází slunce a my společně s ptáky zpíváme jako zjednaní. Stoupáme vzhůru travou, kouříme předražené cigarety a moc dobře o sobě víme, že nám na ceně nezáleží. Hlavně, že je nám fajn.

Po pár kilometrech si vybereme nějaké pěkné místo. Tam se ožerem a až do odpoledne blbnem. Ženské přijedou ve tři z továren a hned běží nadšeně do kuchyně uklohnit něco k snědku. Jsou krásné, kypré a rády se věnují rození.

Na Valašsku máme skvělé porodníky. Mnohdy nemají ani žádné vysoké školy. Stačí jim docela obyčejné kovářské kleště a hodně štěstí. Na rozum se tady nikdo nespoléhá. Racionalita nám k ničemu není. To už si mnohem raději vyvoláme v noci na hřbitově duchy a ti nám ukážou, kde naši loupeživí předci zakopali ty ohromné hromady zlata ukradeného císařským.

Tento snadno nabytý kapitál pak využíváme marnotratně. Před časem jsme si tu začali stavět svépomocí protiatomové bunkry a též jsme se pustili do jednoho sila, protože se nám nedávno podařilo od Severokorejců koupit raketu s jadernou hlavicí. Až s tím budeme hotovi, namíříme ji na Prahu, zapneme si televizi a hned jak nás Češi zase naserou, tak bez kapky soudnosti stiskneme knoflík a srovnáme je se zemí i s těmi všemi turisty, co jich tam jen mají.

I my tu samozřejmě máme takové podvratné živly. Jakmile k nám do vesnice přijedou, obrátíme jim kapsy naruby a pověsíme je hlavou dolů

na pouliční osvětlení. Poté pokrčíme nevinně rameny a vysvětlíme jim, že folklór je folklór.

Naši turisti mají pochopení a vděčně se vracejí. My na vesnici se všichni známe a máme se moc rádi. Pokud soused závidí sousedovi manželku a nebo nezletilou dceru, není nic snadnějšího, než si zajít do kůlny pro sekerku a zabít ho. Potom se osouloží vše na co stačí chtíč a život jde spokojeně dál. Ženy přivádějí na svět další a další děti a my muži se odpovídajícím způsobem bavíme v hospodě.

Ve Valašské Tatrance je spousta hospod. A všechny jsou od rána do půlnoci plné. Kdo nedegeneruje je sám proti sobě. Kdejaký vládní úředník by nám chtěl zkazit tuto harmonickou idylu, ale my jsme tvrdé dubové palice. Na nás musejí poslat armádu, ani policie s námi totiž nehne. A co je tu jen intelektuálů! Naše knihovna je přímo obrovská. Má pět nadzemních a stejný počet podzemních podlaží a v každém patře je striptýzový klub. Čtou zde výhradně muži. Ženy nemají na to čas. Pokud nejsou ve fabrice, musejí se starat o rodinu.

Pořádáme zájezdy k moři. Taky jen pro muže, ženy jsou nuceny zaopatřit dobytek a jiné zvířectvo, které tady v hojné míře chováme. Aby nám naše výprava hezky uběhla, sháníme lehké holky přes internet. Naložíme je na Snětíně a jedeme třeba do Turecka. Tam si na celých čtrnáct dní zalezeme do nějakého útulného a ne moc frekventovaného podniku a pořádně se zkouříme hašišem. Často pak nemáme na zaplacení, ale pokaždé to řešíme tak, že jim tu na oplátku necháme naše děvčata a oni nám sami ještě něco přihodí. My Valaši jsme měli s Turky vždycky dobré vztahy. Ale kdyby k nám nějaký přijel, tak vezmeme valašky a…

Když byli u nás naposledy. Někdy ve 13. století. Tak lehla Tatranka popelem, těla chlapů byla na kůlech a hlavy se jim válely pod nohami. Znásilněné ženy, co přežily, odtáhly mnohdy dobrovolně společně s nimi do jejich země. Ještě dnes nám odtamtud přicházejí od jejich potomků zmatené a naprosto nečitelné pohlednice. Na Valašsku je prostě krásně a ze všeho nejhezčí je asi Jupe Vapulík.

Ten každé ráno vstane, vypije půllitr rumu a jde se podívat, co je nového v kuchyni. Čelem o desku stolu opřený tam sedí jeho tolik nenáviděný otčím. Jupe si otevře ledničku a vytáhne vodku. Tu zastrčí do kapsy tepláků a jde do dědiny. Staví se za Opinem. Chytnou se za ruce a společně vyrážejí ke Kosočtverci s čárkami mimo realitu. Tam si u Martinéze de Bačkory

objednají pivo a konzumují jedno za druhým až do 2 hodin odpoledne. Přibližně v tu dobu za nimi přiskotačí jejich místní čtrnáctileté fanynky a prosí je, aby se v jejich doprovodu šli někam projít.

Máme tady na Valašsku dost lesů, a tak většinou chodíme tam. Jupe s Opinem nebyli výjimkou. Došli společně s lolitami do hájku a tam je opili vodkou. Svlékli je do naha a vyfotili si je na památku. Potom nasbírali nějaké lysohlávky a dost slušně se zhoubovali. V totálním jedu se vydali navštívit starého mládence Měchýře Pytlouna. To je jeden takový borec, který je hodně zkušený. Zazvonili na něj, on se vyklonil z okna a když tam spatřil tyto dva odjebky, byl z toho vyloženě nadšený a pozval je k sobě dál.

Otevřel jim dveře, vyšli po schodech a Jupe se ho zeptal, jestli si může půjčit jeho nafukovací pannu. Pytloun pustil film a donesl nějaké víno. Jupe byl za chvíli hotový a jenom co si setřel sperma ze žaludu, zapojil se živě do erudované debaty.

„Mně tedy rozhodně nohy nesmrdí!" vykřikl nasupeně stále až příliš střízlivý Pytloun. „Možná tak ponožky," dodal už mnohem pokorněji a napil se vína.

Valaši jsou všeobecně pohostinný a mírumilovný národ. Větší prostáčky snad ani nenajdete. Ke všemu tady myslíme všechno upřímně. Pamatuju si, jak přišel Pytloun za jedním turistou a řekl mu:

„Vytáhnu ti páteř z těla."

A skutečně to nebyla žádná planá výhružka ani legrace. Pytloun sáhnul tomu dotyčnému do konečníku a prudce trhl. Ta páteř mu dodneška visí nad postelí a on je na ten svůj úlovek nesmírně hrdý.

A když ten intelektuální film skončil, svlékli se všichni tři do naha a vyběhli se na silnici radovat společně s ostatními obyvateli Valašské Tatranky. K jejich potěše jim hrál obecní rozhlas kvalitní dechovku a náhodně projíždějící řidiči se nestačili divit, co je to tu všude za pitomce.

aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159

poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie

http://www.aluze.cz

PAVOL IČO

Z tmavých hôr

(poviedka inšpirovaná ľudovými rozprávkami)

Kráčame planinou. Obklopuje nás rovinatá krajina posiata pásmi lesov.

Ideál o dobrodružnom putovaní po severoruských lesoch zrejme nebol až taký dokonalý... Začalo sa to kaziť, keď sme sa tu ocitli bez vody, v chlade pustatiny. Navyše pod mračnami zatemneným nebom. Občas sa však na oblohe objavil mesiac v splne.

Po čase sme vystúpili na kopec.

Rozprestrelo sa pred nami zalesnené údolie. Nemali sme čo stratiť a tak sme pozbierali posledný zvyšok síl a rozbehli sa do tmy. No čím hlbšie do vnútra lesa sme vstupovali, tým bol redší. Zato stromy tu boli mohutnejšie, takmer bezlisté a ich kôra pripomínala uhoľ. Rozdelili sme sa a dohodli, že ak niekto niečo nájde, má zvriesknuť.

Mne obzvlášť chýbala voda, ktorú som neochutnal už takmer dva dni. Po chvíli Juro oznamoval svoj objav. Ukázal nám podlhovastú chalúpku, mierne zdevastovanú pôsobením času a vetra, kamennou cestičkou spojenou so studničkou pripomínajúcou miniatúrny domček. Rozradostnene sme sa k nej rozbehli a napájali sa plnými dúškami. Keď sme sa napili, rozhodli sme sa prezrieť dom.

Nebolo v ňom veľa nábytku, vlastne skoro žiaden, zato po podlahe bolo roztrúsené obrovské množstvo drevených dosiek.

Dom sa skladal zo štyroch úzkych a podlhovastých izieb, z ktorých dve boli celkom zapratané smetím, lístím a starými haraburdami. Predná miestnosť bola vybavená oceľovou pieckou a podlahou, v ktorej bol zabudovaný zhrdzavený kruh.

Matúš kruh nadvihol. Spolu s ním nadvihol aj pár krátkych dosiek v tvare štvorca a tým otvoril časť podlahy. Potom sa pozrel na nás, zapálil triesku, ktorú do vzniknutej jamy hodil a vzrušene skočil do diery.

Nastala chvíľa nepokojného čakania, na konci ktorej vyšiel a začal rozprávať o svojich podzemných zážitkoch. Vraj prišiel k vysokej poličke s nespočetným množstvom fľašiek. Vďaka slabému svetlu mohol rozpoznať len to, že tekutina je tmavá, no ani to nevedel rozoznať presne kvôli tlstej vrstve prachu na povrchu fliaš. Korkové vrchnáky boli priškvarené voskom. Do vreciek nabral tri fľaše. Na dôkaz dve vyložil na červotočmi rozožratý stôl a pokračoval v rozprávaní. Keď trieska zhasla, oci-

tol sa uprostred úplnej tmy. Tá ho však nevyviedla z miery. Kráčal ďalej, až kým nezačul volanie akéhosi chrapľavého hlasu. Zrýchlil krok a zacítil ako mu z vrecka čosi padá.

Fľaša sa rozbila o podlahu. Niekoľko črepín sa mu zarylo do stehna.

Do kaluže vzniknutej na zemi vložil prst a tekutinu ochutnal. „Je to víno!!" rozradostnene zvolal a prepchal sa otvorom priamo nad jeho hlavou.

„...Od smädu teda rozhodne neumrieme!" s úsmevom zakončil svoje rozprávanie a slastne sa z plného hrdla napil z čiernej, zaprášenej fľaše.

„...Hmm... suché! Len si dajte!" , vynukoval nás, kým si dezinfikoval ranu na nohe.

Váhavo som sa napil. Naozaj nebolo zlé!

Dokonca samotný, vždy najviac podozrievavý Juro, sa ponúkol, že zíde dolu ešte po pár fliaš. Boli tam vína všetkých chutí; sladké, suché i trpké. Každý si ulovil po fľaške.

Pomaly nastala noc. Prišla aj únava a bezsenný spánok, ako počas posledných dní.

Uprostred noci sa však rozvíril v našich hlavách orchester tisícich tónov, pohltila nás tma a nastala, aj napriek tomu, že sme boli uprostred chladných lesov, horúčava.

Na ruke som nahmatal pár mazľavých fľakov. Keďže som sa nemohol spoľahnúť na zrak, jazykom som ochutnal ich chuť. Pripomínala krv.

S hrôzou som rozpoznával jej charakteristicky železitú chuť.

Spanikárili sme. Začali sme pobehovať po dome, pričom sme do seba vzájomne neustále narážali.

Po chvíli hluk stíchol a zreteľne sme počuli jediný hlas, ktorý nás volal , každého osobitne, menom. Pred našimi očami sa začala formovať tvár - bledá s tmavočiernymi očami. Bytosť nemala vlasy a jej telo zahaľovala tma.

Dotkol som sa chladných, kamenných tieňov, ktoré nás obklopovali. Boli vlhké ako steny jaskyne. Podlaha bola mazľavá a lepila sa ako blato.

Triasli sme sa zimou a strachom.

Odrazu sa naokolo rozprestrelo ticho, až kým jaskyňu nerozozvučal neznámy, chrapľavý a mohutný hlas: „Nemali ste sem chodiť, nemali ste narúšať posvätné miesta! Zachutilo vám víno? Kto z vás si všimol prímes jedov? A čo sladká voda zo studne? Všimli ste si kostry ukryté v jej hlbinách?...Ty!", zreval, „poď bližšie, postav sa na kraj mláky a povedz čo vidíš!"

Ja som, akoby čímsi ovládaný, pristúpil k širokej mláke a pozrel som sa dole... Vzápätí som zatúžil odvrátiť zrak, no nemohol som. Čosi ma nútilo pozerať sa dole.

Mláka už nebola len obyčajnou kalužou kalnej vody. Keď som sa do nej pozrel, premenila sa na priesvitnú tabuľu skla, cez ktorú bolo vidno priepasť.

„Čo vidíš, vrav!", okríkla ma bytosť.

„Vidím tvory, ktoré vzdialene pripomínajú ľudí, no sú znetvorené, bez nosov a uší, telá majú posiate výrastkami. Mnohí majú krvavé rany po vypichnutí očí. Niektorí horia a váľajú sa po zemi, ale plamene nedokážu zmierniť. Iní sa topia v krvavo červených jazerách, z ktorých stúpa dym." Prichádzal som o hlas, žalúdok sa mi triasol strachom.

„Ďalej, ďalej, vrav!!" vrieskal podivný hlas spojený s neprestajným smiechom.

„Nevládzem," odsekol som.

„Neklam! Pokračuj!"

Azda vyprovokovaný tajomnou bytosťou, hlas i bdelosť sa mi vrátili a pokračoval som:

„Ďalší sa váľajú v blate. Bahno a výkaly s pôžitkom strkajú do úst, potom vyvrátia a zmes opäť požijú. Iní robia to isté s vlastným močom. Ďalší, zrejme od hladu, okusujú si nohy a ruky , vždy vytrhnú veľký kus mäsa, ktorý im pomaly dorastá..."

Keď démon prižmúril oči, nazbieral som v sebe odvahu na to, aby som sa spýtal: „Čo od nás chceš?"

„Od kedy zajac kladie otázky vlkovi?", zadunelo jaskyňou, „Som strážca planiny a vy moji otroci. Podvoľte sa mojej vôli, inak budete uvrhnutí do jamy večnej trýzne! Posledné roky prechádza planinou málo ľudí, aký osoh by preto pre mňa mala vaša smrť? Choďte, doneste mi sedem obetí za sedem rokov môjho hladu, za sedem rokov, čo sa ľudská noha nedotkla tejto krajiny a ušetrím vás... Choďte! Straťte sa už! Máte päť dní."

Rozbehli sme sa k svetlu za našimi chrbtami a ocitli sa na kraji planiny.

Zhodnotili sme, že siedmi bezvýznamní Rusi za naše životy rozhodne stoja.

Dohodli sme sa, že o tri dni sa stretneme a posledné dva dni budeme hľadať spolu. O chvíľu na to sme kráčali osamote a svorne hľadali nejaké známky života.

Matúš sa vydal na juh, ja na východ a Juraj na západ.

Kráčal som niekoľko hodiny, cesta predo mnou bola stále pustá.

Za skalnatým vrchom pripomínajúcim mohylu sa v diaľke objavili svetlá.

Vydal som sa smerom k nim. Obkolesená stromami hojne posiatymi lístím, vynárala sa z húštiny dvojposchodová drevenica.

Pred domom štiepil triesky starec.

„Ten predsa nikomu nebude chýbať!", pove-

dal som si v duchu a ukryl sa do húštiny. Netrvalo dlho, kým starec odložil sekeru a otočil sa ku mne chrbtom. Vtedy som k nemu pristúpil so slovami: „Musím vás zabiť, pochopte... ja to nechcem, ale...."

Starec sa na mňa vystrašene pozrel.

Schytil som sekeru a zaťal mu ju hlboko do lebky. Zvrieskol. V dome sa rozsvietili svetlá.

Začal som vyberať sekeru.

Na dvor vybehla krásna, mladá, plavovlasá žena. Keď uvidela, ako sa márne snažím vyrvať sekeru zo starcovej hlavy, zhrozene zvrieskla, vbehla do domu a vrátila sa s brokovnicou. Zamierila na mňa. Ruky sa jej triasli.

Pomaly som sa blížil k nej. Od strachu takmer nedýchala.

Keď sa hlavňou pušky takmer dotkla mojej hrudi, zbraň som jej vytrhol z rúk.

Žena sa však rozbehla k druhej puške zavesenej na stene vo vstupnej hale domu.

Vystrelil som skôr, ako stihla zvesiť pušku. Žena sa skĺtila na zem.

Z vnútra domu sa ozval plač. Na dvor vybehlo decko.

Cítil som sa mizerne, zakrýval som si oči. Keď som ich na chvíľu odkryl, to decko, malé plavovlasé dievčatko, zdvíhalo pušku a snažilo sa ju na mňa namieriť.

„Nie, polož to!...Prestaň!", vykríkol som, ale dieťa ma ignorovalo.

Keď už malo prst na spúšti, vystrelil som. Dievčatko spadlo. Z jej tela sa valila krv.

„Prečo si ma nepočúvla !?", opakoval som snáď tisíc krát plačlivým hlasom.

Začalo sa mi zívať. Onedlho som zaspal. Túžil som po pokojnom spánku, po tme, no bez prestania sa mi pred očami objavovali udalosti tej noci.

Ráno som všetky tri telá naložil na voz a uháňal k miestu stretnutia. Moju myseľ zmietali pochybnosti. Veď skade berieme istotu, že nás démon neoklame?

Navyše ma zužovali výčitky.

Večer som už bol na mieste ako prvý. Spravil som ohnisko a netrpezlivo vyčkával príchod priateľov. Ako prvý sa na koni prirútil Matúš. Vliekol so sebou dva zakrútené koberce.

Už z diaľky ma zdravil. Podľa jeho úsmevu som spoznal, že bol úspešný.

Len čo zosadol z koňa a bremeno, ktoré mal kôň pripevnené lanom o sedlo odhodil do kríkov, podal mi ruku , sadol si k ohňu a začal rozprávať svoj príbeh:

„Blúdil som dva dni, kým mi sen neukázal cestu k malej, drevenej chalúpke, v ktorej bývali dvaja

starci – muž so ženou. V tom sne sa mi zjavil potok, pri ktorom bola chalúpka. Presne taká akú som našiel. Malátne som do nej vstúpil.

Oni ma poľutovali a napojili. Potom mi navarili a napokon ma vyzvali, aby som sa umyl a ustlali mi posteľ. Takmer na nič sa nepýtali.

Ráno boli zhovorčivejší. Rozprávali akýmsi severoruským nárečím, v ktorom som rozpoznával len zlomky spisovných ruských slov.

Z ich rozprávania som pochopil, že široko – ďaleko nikoho niet a že potravu získavajú v lese. Ponúkol som sa, že pôjdem do lesa a z toho, čo nájdem navarím obed. Súhlasili.

Potešilo ma, že som sa mohol vzdialiť a aspoň na chvíľu si oddýchnuť od stareninho nepríjemného, piskľavého hlasu.

V lese som nazbieral jedlé aj jedovaté huby a poháňľal sa späť do chalupy.

Do dvoch misiek som navaril zemiakovú kašu s prímesou jedovatých húb a do jednej kašu z jedlých húb. Misky s otrávenými hubami som im ponúkol.

Veľmi im chutili. Vyjedli celý hrniec. Po večeri som sa ospravedlnil a odišiel na prechádzku.

Nechcel som sa pozerať na ich pomalú smrť.

Keď som prišiel späť, boli mŕtvi. Ich telá som zabalil do kobercov a poháňľal sa sem.

A čo ty?"

Rozprávali sme sa až do neskorej noci a potom zaľahli. Matúš mi chcel telá ukázať, no ja som nemal záujem. Zdalo sa mi, že zhrubol. Mŕtve telá posúval kopaním. Akoby nevedel, že ešte včera boli živé.

Po rannom prebudení sme stále netrpezlivejšie očakávali príchod Juraja. Začínal sa už štvrtý deň. Mysleli sme na to, že zajtra o takom čase môže byť neskoro. Nebolo nám do reči. Na prahu noci sme sa konečne dočkali Jurajovho príchodu.

Zdal sa byť rozrušený. Pod očami mal ťažké vačky a pohyboval sa roztržito.

Keď sa upokojil a sadol si, pomaly, tichým hlasom spustil: „Stretol som pútnika. Dobrosrdečného, veselého chlapca. Bol nedobrovoľne pokrstený za pravoslávneho kresťana a rozhodol sa nájsť pravé učenie. Náuku, ktorá by ho spravila šťastným. Tvrdil, že putuje už štyri roky. Rozprával o tom, ako zbieral opále a o zvláštnych zážitkoch z lesov, keď vraj cítil blízko seba nejaké bytosti, ale nikoho nevidel. Putoval som spolu s ním. Na tretí deň sme sa ocitli pred mohutnou, strmou skalou. Nepokladali sme za nutné ju obchádzať a zbytočne sa zdržiavať. Šplhali sme po zvetraných kameňoch a tešili sa čistému, horskému vzduchu a prekrásnemu výhľadu. Chvíľu pred dosiahnutím vrcholca sa jeden balvan pod váhou mojej nohy uvoľnil. Vykríkol som,

ale môj spoločník sa mi iba stihol pozrieť do očí. Potom ho balvan stiahol na dno priepasti. Nevydal ani hlásku..."

„A kde máš jeho telo?", vyštekol Matúš.

„Ostalo tam." , odsekol Ďuro.

„Idiot! A čo bude s nami? Kde si ho nechal?... Boha!...Veď nemáme siedme telo! No už je to aj tak jedno, nezostáva čas!", vyprskol Matúš.

Juraj čosi zašeptal a rozbehol sa do kríkov. Po chvíli sa vrátil. Hľadel do ohňa a mlčal. Občas sa so spätými dlaňami zadíval k nebesám a niečo zamrmlal. Noc sa krátila. Po čase sa v tichu začal rozliehať neznámy hlas:

„Dobrý večer! Hľadám jaskyňu démonov." A vzápätí dodal: „Oklamaní strachom zabúdate na to, že nepriateľ môže ublížiť jedine telu. Ale aj keď si uchováte svoje telá, trýzeň mysle zohaví vaše duše. Či myslíte, že vás opustia výčitky, že zostanete nepotrestaní?"

„Kto si?", so záujmom sa k nemu obrátil Juraj, „Poraď nám ako sa zachrániť."

„No len sa neposer! Zrejme je to nejaký šarlatán. Treba ho zabiť nech máme aspoň šiesteho!", povedal Matúš a už sa načahoval po palici. Chytil som ho za ruku a povedal: „Tak to teda nie!"

„Pusť boha, hovorím ti pusť, lebo..!" odporoval Matúš.

„Odkiaľ beriete istotu, že vás démon neoklame a nezabije! Verte mi, v priepasti sú len tí, čo splnili jeho požiadavky. Spravodlivých, tých bez strachu, sa bojí!"

V tej chvíli som sa cítil oveľa lepšie. Aj Jurajovi viditeľne odľahlo. Iba Matúš stál so zhnusenýmvýrazom v tvári a nenápadne z krovia vyťahoval palicu. Krátko na to, čo pútnik dohovoril, zmizol.

S Jurajom sme kľakli na kolená , vzopli dlane a ruky vztýčili k nebesiam .

„Ďakujeme, ochrancovia!" , zvolal Juraj.

„Obyčajný šarlatán a vy sa takto zosmiešňujete. Nemali ste ho nechať ísť! Čo bude teraz s nami?!"

„Daj nám pokoj! Vypadni! Kvôli tebe sme vrahovia!" , osopil sa naňho Juraj.

„Tak dobre... vidím, že ste sa proti mne spikli! Zostaňte si tu. Modlite sa, ak chcete...ale ja verím len tomu, čo vidím a peklo som nevidel , ale jamu pre démonových odporcov áno. To vás presvedčilo jeho zmiznutie? Potratili ste rozum? Veď taký trik predvádzajú v cirkusoch! Ale ak sa bojíte pekla, ktoré nejestvuje, je to vaša vec!"

Po týchto slovách na chvíľu zmĺkol a premeriaval si nás, rovnako ako mi jeho, pohŕdavým pohľadom.

„Škoda, že vás tu musím nechať", pokračoval, „Ale mne na živote záleží, aj si ho zachránim!"

„Neblázni Matúš! Čo ak mal starec pravdu? Vyparil sa , to nemôžeš poprieť!“, presviedčal som.

Matúš iba pokrútil hlavou, uškrnul sa, vysadol na voz , na ktorom bolo naložených päť tiel a štval kone smerom k démonovej jaskyni.

S Jurajom sme sa dohodli, že sa nebudeme báť démonovho hnevu. Potom nás z ničoho nič premohla únava.

Prebrali nás padajúce ľadové kvapky. Porozhliadli sme sa a vďaka slabému slnečnému lúču zistili, že sme v jaskyni.

Ovieval nás vánok, ktorý sivými chodbami šíril puch priškvareného mäsa.

„Ale, ale, koho to tu máme...“, zachrčalo čosi za nami, „Zabudli ste! Povedal som sedem tiel!“

Zrak mi skĺzol na podlahu. V čiernej zemi sa čosi lesklo. Predmet som vytiahol. Boli to oči. Modré oči. Nemohol som sa zbaviť pocitu, že som ich už videl.

„Patrili Matúšovi,“ povedal Juraj.

Zhrozil som sa, podišiel pár krokov dozadu. O niečo som zakopol. Keď som sa pozrel pod nohy, zbadal som zdeformovanú hlavu. Len podľa kučeravých, zlatistých vlasov som spoznal, že patrila Matúšovi. Juraj našiel ostatné časti Matúšovho tela.

Z tmy sa vynorili pazúry a bledá, zakrvavená tvár. Postava, ohraničená iba matnými, bledými obrysmi mierila k nám, no my sme stáli vzpriamene, rozhodnutí pozerať sa smrti do očí. Odrazu sa prestala približovať. Jaskyňu rozozvučal zúfalý rev.

Podišiel som k mláke. Už sa pod ňou nerozprestierala priepasť. Odrazu to bola len obyčajná mláka. Povzdychli sme si a vyšli na vzduch. Planinu zaplavila červená žiara.

...Odrazu sme sa ocitli na trávniku, ktorý bol „ozdobený“ množstvom prázdnych, vínnych fliaš, pred dverami polorozpadnutého domu. Rozhliadali sme sa, ale Matúša nikde nebolo. Prezreli sme celý dom aj dvor. Napokon sme ho našli za studňou, schovaného v krovinách. Sťažoval sa, že mu hlava ide prasknúť, ale rovnakým pocitom sme trpeli všetci.

Keď sa trochu pozviechal, vydali sme sa lesom, späť na planinu. Cestou sme zahliadli starca, starenu a mladíka, ktorý zbieral zo zeme akési kamienky.

Slnko už zapadalo, keď sme stretli starca, mladú ženu a dievčatko. Zdali sa mi povedomí. Usmievali sa a zdravili nás už z diaľky, akoby nás poznali.

Keď sa naše pohľady stretli, zahanbene som odvrátil zrak.

Pustou a popraškem probělavělou plání kráčí dvě postavy. Schýlené, shrbené, dýchají ztěžka a stranou proti sílícímu větru. Moc spolu nemluví, sem tam si cosi naznačí letmým pohledem. Jdou sice zdánlivě přesně daným směrem, ovšem na této pláni vypadá ten pohyb nesmyslný – zauzlovaný, chvílemi krotký, poddávající se směru větru, chvílemi vzrušeně vyšlapující proti ostrému vzduchu.

I toto by mohl být jeden z obrazů našeho života – života, který pomalu, ale o to zřetelněji, ztrácí kontury. Světa, který se sám požírá; ne už ovšem od ocasu, ale přímo od toho nejvýživnějšího, od bachoru. V době předvánoční je toto vždycky o něco zřetelnější a provokuje mě to ke stále otevřenějším konfliktům: se studenty v práci, s nebohými prodavačkami, se ženou, často i se sebou samým – prostě s tím vším, co dává dohromady život.

Čas na punč, bruslení, nebo jen prosté tlachání už není, čas na to stát fronty v masnách tohoto světa ano. Když ale potom ogárek třiadvácátého prosince nemůže spat, pořád chce vypravovat o Ježíškovi v jesličkách, žádá jakési ubezpečení, že i k nám přijde, aby rozsvítil stromek a nechal pod ním dárky (v tomto pořadí i důležitosti), není to vysvobození, ale běs: možu já mu toto do budoucího života udělat? Musím.

A budu tak i na vysoké škole, dokud budu. V tomto semestru měl jsem co dělat se zhruba dvěma stovkami studentů prvního ročníku. Protože číst zasvěcené a opsané komentáře ke všemu možnému se mně nechtělo a ani to nebylo technicky možné, podmínil jsem zápočet drobností – třeba půl stránkovou čtenářskou analýzou – tedy textem, kterým by mně řekli, co oni mají s knihou, kterou si vybrali. Výběr byl velice gentlemanský – dílo světové literatury od počátků do konce 19. století. Nejprve se zděsili nad pojmem čtenářská analýza a začali vykřikovat, že jsou v prvním ročníku a s něčím takovým se nesetkali. Vysvětlil jsem jim, čeho si lze třeba všímat – od verše po osobitý autorův styl, nebo třeba jen speciální téma. Nerozumíme, my jsme hlavně knihovníci, na střední škole jsme nic takového nedělali. „A jak spolu mluvíte o knížkách?" Ticho. A v té chvíli mně to teprve došlo. Dal jsem jim vlastně ten nejtěžší úkol – chtěl jsem po nich, aby četli pozorně, tak, aby o svém čtení potom uměli podat zprávu – a to byl vlastně trest. Výsledek se dostavil poměrně

rychle – zlodějství. Celé trsy vět zkopírované z nejznámějších internetových stránek, případně z doslovů ke zvoleným knihám. Když jsem viníky odhalil, argument byl jasný: ostatní to taky udělali, ale jim jste zápočet dal. Budu muset asi příští semestr vyhazovat z oken. Buď je, a nebo sebe.

Ale nakonec se mně přeci jen dostalo naděje, tam, kde bych to nečekal. U studentů v tzv. kombinované formě, tedy u dálkových studentů. Tyto dámy dřou po nocích, po práci, ale neošidí nic. Dostal jsem dokonce i dvě básně o Mrštíkově Santa Lucii (každou jinou!). Uklidňuje mě to i děsí naráz: ty dvě postavy ze začátku mohou být také básník a jeho vědec. Jenže nejdou na univerzitu, tam je nikdo nečeká, ale jdou do dědin, malých měst, zapomenutých barů, zkrátka – kráčejí zcela mimo akademický provoz. Toto jestli se nezmění, bude muset vzniknout nějaký nový, snad stejně životaschopný, kulturní a vědecký underground. Třeba se potom po večerech budeme setkávat nad svými čtenářskými zážitky spontánně a společně, tak, jak to už kolik roků provozujeme třeba my, co děláme Texty…

Jakub Chrobák

MICHAIL BARU

* * *
sobotní večer…
beznaděj
v zápachu smažené ryby

* * *
prázdná kavárna…
číšník dýchl na sklenici
leští znovu…

* * *
k večeru - silný mráz…
na větvích kaštanů rozkvétají
prvé, křehké hvězdy

* * *
vítr zmlkl…
zvolna snáší se z oblohy
vločky nočního ticha

* * *
stmívá se…
v oknech domu naproti
zažínají první sváry

SOCHA - VÝKŘIK, TŘPYT!

Vážený pane Bělane, vážený Jakube,

nemám ve zvyku jezdit v září běžně do Bratislavy, abych si tam mohl koupit knihy s básněmi Erika Grocha a Ivana Laučíka a před odjezdem mimochodem zavítat do jednoho z brněnských knihkupectví a pořídit si v něm čerstvou sbírku sedm let starých veršů Ondřeje Macury a při té příležitosti „náhodou" utkvět na té Vaší, ale to sem nepatří.

Nemám ve zvyku bezprostředně reagovat na vydané básnické sbírky, po nocích posílat do nakladatelství rozechvělé žádosti o kontaktní adresy na jejich autory a úzkostlivě čekat, zda mi vydavatel odpoví, ale to sem nepatří.

Nemám ve zvyku psát otevřené dopisy a přímo polemizovat s recenzenty a obsahem jejich sdělení, ale to sem patří. Patří to sem, protože Milena M. Marešová se ve své noticce ke třem novým sbírkám Literárního salonu na Portálu české literatury 25.9.2008 zmůže v kontextu Vaší knihy jen na ubohé nic:

„...Sbírka se od ostatních spoluvydaných nejvíce liší úpravou, jiným typem písma a hojnějším počtem doprovodných fotografií. Také JB má sklon k pohádkovosti, v níž lze nacházet odvrácenou stranu niterných komplexů [citace]." Rumburaka na ni! Rumburaka na ni i s Fantomasovými hřeby! Jistě, typografie knihy je vyhraněná, ale o to jde přeci až ve druhém plánu! Popsat Vaši básnickou sbírku tím, že se „liší úpravou, jiným typem písma a hojnějším počtem doprovodných fotografií", může jen ten, kdo se s ní bezostyšně mine…

Ale Marešová má potřebu pokračovat dále: „…forma vyjádření je z trojice prezentovaných nejúspornější: krátké básně spíš budí dojem poskládaných a sympaticky znějících dvoj- [citace] a trojverší [citace], jejichž půvab a svéráz zní sice občas nadneseně či jako říkačkové klišé, jindy ale jasně a pronikavě. Teprve až se tato dosud rozčeřená hladina usadí, bude možné zjistit, který směr Bělanova veršování převáží."

Sympatická dvojverší? Sympatická trojverší? Říkačkové klišé? Veršování?

Přesné, ostré zářezy tupými předměty! Takové jsou mi Vaše básně. Básně na dřen, básně příčně, básně skrz. Totální čas v totálním prostoru. Děje. Zvuky. Otvory. (Není odkud! Není kam!)

Vy: „Klečíš nad jámou/ plnou světla;/ je půlnoc.// Viděl jsi vesmír/ roztržený v půli -/ cáry navzdory paměti.// Tam dole hoří světlo;/ jehly plamenů/ vyšívají krajku prázdna.// Jsi tu i tam:/ světlu navzdory,/ navzdory paměti.“ [Světlo, str. 40]...

Vašimi básněmi mi vane jediné: „Buď jsi slepý a všechno úsilí vysvětlit ti, co je modrá barva, bude marné, nebo vidíš, a potom je zbytečné s tebou mluvit o modré barvě...“ [René Daumal: Klavikuly Vysoké poetické hry]

Naprostý a svrchovaný zjev současné poezie!

Vojtěch Kučera

Jakub Bělan: Stín (Rozplyneš se). Literární salon, Praha 2008

SERGEJ MOREJNO

…

Děti mě budí a slovem „táta“
donutily roztřást se. Heslo –
odpověď, odpověď –
heslo. Jsou už dost velké
aby se mohly zeptat:
– Jak je ti?
– Nic moc
– *Mně taky nič moč*

…

Po půlnoci jsme se dostali k poslední věži.
Kočovnická hvězda nás provedla mlhou.
Stráž hleděla na zem bojovnýma očima.
V motýlím chorovodu jsme
začali obléhání.
Vzali jsme se za ruce, chodili
a padali podél lesního potoka.

Nad ránem byla cítit pečeně
z polních kuchyní.
Válka se hlásila o svá ptačí práva.
Přitiskli jsme se k bílé kůře a zatajili dech.
Blažené teplo se rozlilo našimi větvemi.
Stali jsme se stromy.
Osud hrál za nás.

přeložil Jakub Grombíř

Sergej Morejno (1964), rusky píšící básník z Rigy, překladatel polské poezie, autor sbírky *Tam, kde*

exty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
exty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 48

leto 2009

Úvodník:

Lágrimas blancas

Nikdy nedělej dnes, co můžeš neudělat také zítra, radí mi lakonicky lisabonský Fernando Pessoa – a laskavý P. se může zbláznit, prourgovat se k šílenství, než po osmačtyřicáté vypraví tento žurnál v tlač.

Může za to ryzec. Ta fantastická a krásně ryšavá houba, jejíž – jak to zapsal vrchní pábitel bez smokingu – „soustředné zelenavé kruhy obsahují mystické poslání, protože ty zelenkavé, stále se zužující kruhy se vysoustruhují u každého ryzce v zelený pupík, tečku těch zmenšujících se soustředných zelených kruhů, a ta tečka uprostřed klobouku ryzce je střed myšlení, je to, nač se dívají buddhističtí kněží, na svůj pupek, kterým se navlíkají pupečními šňůrami nazpátek až k prvnímu břichu naší praměti, první ženy, která měla hladké břicho…“

Protože najít dnes ve smrčí či boru ryzce, to je větší lopota než brkem vykroužit milion liter tlustého románu, než na počítači Dell XPS 1330 nahrkat dva tisíce znaků úvodníku Textů. Protože ryzec je vzácný jako dobrá knížka, jako geniální verš. A už to jeho latinské jméno – Lactarius deliciosus – je poezie! A tak namísto, abych splnil slib, co jsem dal nejlepšímu šéfovi od tisku, jakého znám, a na tuto stránku psal, pátral jsem v srpnovém lese po ryšavém ryzci, abych z těch jeho „souřadných zelených kruhů vyčetl poselství obsahující to nejryzejší základní symbolično lidského začátku a přítomnosti“. Protože když tu jeho kruchou dužninu rozlomíte, vyvalí se mléko, houba roní bílé slzy, lágrimas blancas, jak jim říkají španělští dřevorubci, kteří mezi porážením sosen připravují si v lese ryzce – nejdřív „vrstva špeku, pak krájená rajčata a pak vrstva klobás a ryzců, tak vrstva za vrstvou, až nakonec ta klobása, všechno se zapeče na ohni a nakonec, když je to hotovo, může se to posypat strouhaným sýrem“. V těch bílých slzách je všechno, kosmos a tajemství a krása a nebe nad Soláněm i kerský les plný hořčáků.

Lágrimas blancas jako v textu, který jsem si kdysi opsal na sépiové stránky moleskýnu: „Miláčku. Ryb na cestu musíme nalovit a nasušit. Poplujem do Oděsy. Tam je bílá voda Parník nás tam poveze.“

Kdyby se ryzce mohly sušit, nasušil bych jich pytel a přihodil ho na palubu, Pablo.

René Kočík

Obsah:

úvodník
René Kočík: Lágrimas blancas___2

poezie
Romana Dita: * * *___8_10
Radek Štěpánek: * * *___20_21

próza
Mojmír Trávníček: První čtení___11_19
Tomáš Martinec: Ostaš___23_27

překlad
Jurij Andruchovyč: Jak jsme zabili Pjatrase___4_7

jen tak
Jakub Grombíř: Stránka ze starého deníku___22_23

recenze
Jakub Chrobák: Jan Kobzáň___27_29
Pavel Kotrla: Vítězové a poražení města B.___29_30
Michèle Baladránová: Tzv. slabikář na tvůj klín___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 48, ročník XIII., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: **http://www.inext.cz/texty**
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

JURIJ ANDRUCHOVYČ

Jak jsme zabili Pjatrase

Pjatras Kaminskis umřel dva dny před Novým rokem. Tři a půl dne proležel v okresní nemocnici, ale stejně ani jednou nepřišel k vědomí.

Saša Melnyk, poslední, kdo viděl Pjatrase živého, vypráví, že dvě minuty před neštěstím si dotyčný pohvizdoval něco veselého. Oba spolu vylezli na střechu strážnice, aby připravili televizní anténu, protože na Oděse právě dávali „Bílé slunce pouště" – oblíbený film kosmonautů.

Dívat se na televizi na strážnici je zakázáno. Copak dívat se – ani televizor tam být nesmí! Ale tam u nás si toho nikdo nevšímal – zatím. Po Pjatrasově smrti vojáci sami přinesli televizor spolu s tou pitomou anténou na štáb. Teď náš velitel ve volném čase, kdy nemá žádné pojebané služební povinnosti, sleduje oblíbený pořad „Člověk a zákon".

I když, vlastně, pitomá nebyla anténa, ale roura. Roura stála na střeše strážnice, byla špatně připevněná a viklala se. Ani ne týden před tou nocí jsme poslali kohosi z mladých vyhlížet, jestli už se neblíží civil, a on – mladý zobák – taky vylezl na tu zkurvenou rouru, ale nic se nestalo. Takže i to svědčí o tom, že buď jak buď, osudu neunikneš, tak jak to dopadlo s Pjatrasem.

Saša Melnyk, pokud se mu dá věřit, prý cítil, že to špatně skončí. „Chápeš, normálně jsem to jako cítil," tvrdí nyní Saša. Takže když Pjatrasovo tělo vynášeli ze služebního vchodu okresní nemocnice, Saša už vykládal Manukianovi, jak chtěl nešťastníka zadržet a nedovolit mu vylézt na tu rouru, ke které byla připevněná anténa. Ale Pjatras si jenom pohvizdoval cosi veselého. A ještě řekl: „Nemel, pro nás němce to je hračka!" (Litevcům, Lotyšům a Estoncům jsme říkali „němci" a jim to nevadilo).

Saša tvrdí, že to byla poslední Pjatrasova slova. Roura se zakymácela a na okamžik se nachýlila jako šikmá věž v Pise, Pjatras z ní sletěl naznak na betonovou střechu strážnice a roura dopadla na něj.

O tom, že se roura nachýlila jako šikmá věž v Pise, právě jako šikmá věž v Pise, Saša prostě opakuje vždycky, když o tom vypráví. Nejspíš i u výslechu jim říkal to samé. Saša má hotovou výšku, ví kdeco. Ale v tom okamžiku ztuhnul, omráčený kaluží krve, která rostla kolem Pjatrasovy hlavy.

Podle četaře Buzenka byla poslední Pjatrasova slova poněkud jiná. Jako velitel strážnice seděl před telefonní centrálou s hrnkem horkého čaje a kreslil na hlášení z pozic nahou ženskou. Když šel ven, zašel Kaminskis k němu, sáhl rukou do kapsy a vysypal na stůl pár mátových bonbónů: „Okoštuj, šéfe!"

Buzenko po něm hodil okem a zachroptěl v odpověď: „A cukr? Naval, nebo dostaneš na budku!"

Pochopitelně si dělal srandu. Kaminskis se zašklebil a vytáhl z kapsy tři kostky: „Víc nemám, Kennedy, jsem švorc!" To proto, že jsme říkali četaři Buzenkovi Kennedy.

A to byla poslední slova, která Buzenko slyšel od Kaminskise.

Dvě minuty potom už chudák lezl na střechu strážnice a, pokud lze věřit Saškovi Melnykovi, pohvizdoval si něco veselého. A za další dvě minuty jsme všichni slyšeli, jak se na střeše něco zřítilo.

„Se tam snad jebou," řekl si četař Buzenko a usrkl čaje.

Až teprve když jsme uslyšeli, že Saša Melnyk řve jak tur, vyběhli jsme ven.

Sundávat z dvoumetrové výšky osmdesát kilogramů bezvládného těla, ze kterého crčí krev, stejného těla, které před chvíli sedělo spolu s námi, dívalo se na televizi, hlasitě prdělo a častovalo všechny bonbóny, a teď sebou jenom škube a nic víc – není žádný med. Navíc, když se všem klepou ruce a kolena a hrůza pomyslet, co z toho ještě může být. Trvalo to strašně dlouho a pro nezúčastněný pohled by to nejspíš vypadalo strašně směšně. Ale nakonec jsme si s ním, s tím tělem, nějak poradili. Protože přece všichni bez výjimky byli frajeři a ostřílení kozáci na druhém roku služby.

Pjatrase položili v telefonní centrále na rozprostřený nepromokavý plášť. Před hodinou stál v tom plášti na hlídce Manukian. A v kapse dokonce nechal krabičku cigaret s filtrem. Plášť byl za chvíli celý od krve. Později ho chtěli vyprat, ale nikdo se k tomu neměl a ani zobáky se nám do toho nechtělo nutit. Ale před tím, než ho vyhodili na smetiště za třetím stanovištěm, našli mladí v kapse pomačkanou krabičku „Stewardes" celou od zaschlé krve. Mimochodem, Manukian si už tu značku nikdy nekoupil. Manukian je velmi citlivý a už jen při samotné zmínce o krvi bledne jako stěna.

My všichni jsme si vzpomněli na Pjatrase, když jsme až později viděli zbytky toho pláště v autoparku: roztrhali ho na hadry za účelem technické údržby automobilů.

Když se na štábu dozvěděli, co se u nás stalo, a zavolali z okresu záchranku, Buzenko už věděl, co a jak má říkat, aby ho neposlali k soudu a za katr. I Sašovi Melnykovi stihl Buzenko vtlouct do hlavy, jak má vypovídat. Ale Saša se stejně dál klepal jako v zimnici a krajan *poškozeného* Bubenis dokonce plakal. On byl vůbec divný ten Bubenis. Mladé nechával na pokoji a vždycky si sám zašíval límce.

Nedlouho před tímto *incidentem*, přesněji dva dny před ním, byl četař Buzenko v okresním kině na polském filmu „Znachar", v němž je zachycen nevolnický život chudých rolníků ve šlechtickém Polsku. Jak se tak díval na potlučeného Kaminskise, náš Kennedy si vzpomněl, jak hrdinka filmu havarovala na motocyklu a rozbila si hlavu.

„Možná to bude to samé," řekl lékaři záchranky a ukázal na Pjatrasovo tělo, které ještě pořád sebou cukalo. Pořád ještě, i když slaběji.

„Uvidíme," odpověděl lékař. Jeho bílý plášť byl přehozený přes šubu z umělé kožešiny, i když venku nebylo zas tak chladno – něco kolem nuly.

Šofér šlápl na plyn, zpod kol auta zuřivě stříkalo bahno. A nás všechny, to se ví, sebrali ze stráž nice, vystřídala nás nevyspaná druhá četa. Do rána jsme vykouřili všechno, co bylo v kasárnách, a pousínali až někdy k páté. V sedm už na rotě slídili všelijací vojenští i civilní experti a začalo vyšetřování.

Tři a půl dne jsme se střídali u Pjatrase v nemocnici, ale stejně umřel. Škoda. Byl to fajn kluk, upřímný a prostý. Vyšetřováním se došlo k závěru, že se jedná o nešťastnou náhodu zavině nou samý poškozeným. Prý pitva prokázala, že měl pohmožděné plíce a játra, takže v tom nebyla jenom proražená lebka. Lékaři se o ní nezmiňovali, takže možná přece jen na rozbitou hlavu neumřel.

Taky říkali, že prý Buzenko klečel před velitelem na kolenou, jak jenom ten na něho trochu udeřil. Říkal, že jako velitel stráže je stejně vším vinen sám. I když se nakonec nad četařem smiloval, přece mu nezkazí celý život. Ostatně, vylhával se z toho celkem slušně, ne jako Saša Melynk, který, i když má vysokoškolské vzdělání, tak je to stejně ztracený případ – vypovídal zmateně, pořád byl na rozpacích a pletl se. Ale všichni ostatní tvrdili jediné: neviděl, nevím. Takže nikoho z nás nezavřeli. A to bylo hlavní, protože co by to mrtvému Pjatrasovi pomohlo? Na nás všechny čekají, až se šťastně vrátíme domů.

Z nemocnice tělo opět přivezli na rotu, aby vystavili všechny papíry za účelem jeho převezení do litevského města Kaunasu a odtamtud do vsi,

k rodičům. Nebožtík ležel v klubu celý den, později se strážáci ze třetího stanoviště báli v noci kolem klubu chodit. Zvláště poté, co Moldavan vyprávěl, že ho viděl jenom tak ve spodním prádle stát ve dveřích.

Rozhodli, že Pjatrase oblečou do parádní uniformy a desátník Huban mu vlastnoručně žehlil kalhoty, blůzu a košili. Ale praporčík Holovaťuk celou tu parádu sebral, řekl, že je úplně nová a škoda ji *jenom tak* poslat na onen svět. Namísto ní přinesl jinou – starou a zamaštěnou. A na žehlení už nezbyl čas, protože bylo třeba zatlouct rakev a uložit ji do *obalu* – velkého dřevěného kontejneru natřeného krycí barvou, na němž náš rotní písař Varfolomejko vyvedl bílou barvou krásnými literami adresu Pjatrasových rodičů a dokonce i poštovní směrovací číslo.

Na Litvu vezli náklad vlakem a všichni Kaminskisovi krajané ho doprovázeli. Takže se jim poštěstilo zastihnout doma ještě i Nový rok. Na pohřbu byl z našich jenom Bubenis, a všichni ostatní nezajeli ani ke starým Kaminskisovým – nač připravovat lidem ještě větší hoře? Pravda, na nádraží v Kaunasu pomohli rodičům s tím neohrabaným maskovaným *obalem*. Po celou cestu vlakem pitomec Zeňa Šjurkus dolízal za nějakou kurvou a v noci s ní pil na plošině víno.

Bubenis tvrdí, že pohřeb nebyl nijak okázalý, ale s knězem, a ten něco říkal o synovi. Tedy o synovi, kterého se rodiče nedočkali, protože zahynul někde daleko od rodné země. Všichni se prý při těch slovech rozplakali, a zvláště Pjatrasova dívka Gražyna. Možná si vzpomněla, že toho dne, kdy se jejímu chlapci to vše přihodilo, byla s kamarádkou na komsomolské diskotéce.

Potom ho pochovali. Jako by ani žádný Pjatras nebyl. A to je celé vyprávění o jeho smrti.

Pomalu se na něj zapomíná, i když roura dosud leží na střeše strážnice a Manukian nekouří „Stewardes". Na věšáku v kasárnách i nyní narazíš na staříčký plášť, propiskou podepsaný ??????. Akorát že ho nikdo neobléká, i když odznaky z výložek přesto vytrhali, dokonce i dragoun si někdo odpáral. Jednak pitomec Zeňa Šjurkus, kterému se věčně něco ztrácí, a tak musí krást od kamarádů.

Pár dní poté nám štábní četař-tajemník ukázal na stroji napsané lejstro. Byla to kopie závěrů soudní zdravotní expertízy ohledně smrti vojína Kaminskise Pjatrase Dominikovyče. Narozen v roce 1964, národnost litevská, člen Všesvazového Leninského Komsomolu, vzdělání střední.

z ukrajinštiny přeložil Tomáš Vašut

ROMANA DITA

ZIMA

Mrznoucí vzduch
Mrznoucí jezera, louže, potoky
Mrznoucí krev
Mrznoucí kameny zdí hradu

Kolem hradu se rozpínají zelené listy
ostrých větví
Větve vystupují vysoko po zdi
Ostré trny se lesknou jako nože
Růžové maliny jsou již ale celé zmrzlé
Jsou zmrzlé a pokryté bílou jinovatkou

Zelené listy mluví o mrazivém větru
Létajícím kolem hradu
Ledový duch odhodil kus zmrzlých šatů
Bílých závojů pokrytých ledem
a kusy sněhu

Bílý duch tančil kolem zdí
Vyšplhal se do vysokých oken
A uletěl mezi stromy
Pryč do lesních skal a černých jeskyní

JARO

Sníh a jeho dech již se rozplynul v noci
Plné písní zelených ryb a mokrých potoků
Kolem potoků jsou stále více rozkvetlé
květy
Rybí píseň bez zmrzlého ledu

Ostré větve jsou pokryty bílými květy
Mezi hnědými listy
Mezi zelenými listy
Mezi čerstvými výhonky zelených listů
A ostrých trnů

Větve jsou schovány pod průhledný závoj
Někdo si ho odnese nebo ho zvedne vítr
Zvedne ho ostrý vítr

Duch si přiletěl pro plášť a pro větve
Zelených listů, trnů a bílých květů
Bílé květy jsou jako zpívající jezera
Jejich hlasy nemluví a nezpívají písně o lásce
Ale o její smrti

LÉTO

Hlasy zpívají o růžových šťavnatých
malinách
O zelených listech
Trnech a větvích rostoucích vysoko
Po hradní zdi
O tobě a tvých zelených očích
O zlatém slunci, které je vysoko
nad hradem
A našimi těly poskvrněnými
Krvavými jizvami způsobenými ostrými trny

Nože bodají do kůže, která je pokryta krví
Stékající po kamenných zdech
Červené kameny mají strach
Červené maliny mají strach
Seschnou
Jejich chuť bude odporná a hořká
Mají strach

Trny, listy, větve, růžové maliny.....
Jezero je ráno chladné jako kameny hradu
Porostlého neprostupnými větvemi
bodajících trnů

PODZIM

Zelené listy jsou stále zelené
Některé ale jsou červené
Oranžové, hnědé, žluté, šedé....
Zelené listy
Suché větve, trny mezi zlatými listy
Vítr má barevný plášť
Barevný plášť létající nad kamenným
hradem
V noci létá mezi měsícem a hvězdami
Ostré trny ho roztrhaly na malé vlající
kousky
Pokrývají hradní zeď mezi listím a kamením

Zelené listy jsou stále zelené
Duch si obléká barevný šat
Tančí kolem hradu
V rukách má plno barevných listů
Tančí vysoko na zdech hradu mezi trním
Suchými malinami, větvemi a listím
Ve dne slunce svítí na barevný
průhledný plášť
V noci létá kolem hradu bílý vítr
Pokrývá maliny bílým průhledným šátkem

Větve ve větru
Zvuky stromů ve větru
Zelené listy ve větru
Voda padá na kameny na cestě
Běžím lesem
Dívám se kolem sebe
Stromy, voda, kameny, vítr.....

Nevím, kde jsem
Ale nikoho nehledám a nevolám
Jenom se procházím lesem
Stojím vedle keřů sladkých malin
Trhám červené maliny

Některé se však změnily v odporné
Hořké a odporné
Skoro umírám
Když je mám v ústech
Umírám?

Bílý šátek je červený
Jsou v něm ukryté sladké plody malin

Jsi na hradě sám
Na hradě jsi ty, vítr, maliny
Jejich listy a ostré trny
Na hradě není jiný hradní duch
Bílý plášť vlaje kolem větví

Jsi duch
Zemřel jsi pádem z vysoké zdi
Chtěl jsi ulovit všechny maliny
Některé ale byly příliš vysoko
Nikdo na ně neumí dosáhnout

Tvoje smrt mě nezajímá
Není to moje vlastní smrt
Možná bych chtěla zemřít
Když se snažím utrhnout růžovou malinu
Která je moc daleko od mých prstů
A spadnout při tom z vysoké zdi hradu

Bojím se smrti

SMRT SMRT SMRT SMRT SMRT

Smrt je schovaná v malinách
V malých růžových malinách
Zelených listech, větvích a ostrých trnech.....
Smrt se schovává
Mezi zdmi tohoto kamenného hradu

...
(ze skladby Maliny)

MOJMÍR TRÁVNÍČEK

První čtení

Letos v září vyjde ve Vsetíně, v nakladatelství Dalibora Maliny, nová knížka literárního vědce, kritika a editora Mojmíra Trávníčka pod názvem *V letokruzích naboso.* Volně navazuje na *Skryté letokruhy* z roku 2001. V živě psaných a citově zaujatých textech defilují velké postavy české literatury i autoři téměř neznámí, autorovi rodinní příslušníci a přátelé, kteří utvářeli jeho svět slov a osobních životních zážitků. Se svolením autora publikujeme jednu z kapitol – *První čtení*.

-red-

Při četbě dějepisných knih na první pohled udiví, že čím víc se vzdalujeme od minulosti, tím lepší máme možnost poznávat události přesněji, obsáhleji, detailněji a důkladněji, než mohli badatelé časově jim bližší a než to bylo v možnostech samotných aktérů a hybatelů zkoumaných dějů. Něco podobného prožíváme, když se zahledíme do vlastní minulosti a pátráme v ní: co se nám včera jevilo jako definitivní a neomylný obraz prožitých událostí a přesně odlité stopy vlastních dávných kroků, odhalí usilovnější vzpomínání jako omyl, jako předsudek uchycený v mysli při ledabylém hloubení vrstev a nesprávném odhadu, kam naše sonda dosáhla. Je věru udivující, kolik oprav je třeba registrovat při takovém pilnějším zpytování. Jde povětšině o zcela nedůležité maličkosti, ale i to učí člověka zdravým pochybnostem o nezvratných jistotách dosaženého poznání a umenšuje sklon k tvrdohlavému odmítání odlišných pohledů.

Psával jsem a odpovídal na dotazy, že první recenze mi otiskl časopis *Vyšehrad* roku 1948. Pokud jsem to chtěl upřesnit a zahrnout do počtu také inedita z cyklostylovaných neoficiálních časopisů, zmínil jsem se o gymnazijním měsíčníku *Plást.* Při kontrole časových sousledností jsem si k vlastnímu překvapení ověřil, že moje školní příspěvky byly ve skutečnosti pozdější – *Plást* jsme začali vydávat až v září 1948, zatímco první recenze ve *Vyšehradu* vyšla 18. března 1948. (Vyšly pak ještě čtyři další, než byl Vyšehrad koncem toho roku zastavený.)

Jako humornější doplněk této historické bibliografické exkurze jsem doplňoval v pomyslné závorce, že vůbec první recenzi jsem vlastnoručně vepsal do primánského (nebo sekundán-

ského?) třídního rukopisného časopejsku *Student*, vydávaného Tondou Navrátilem. Jediný exemplář půjčoval za poplatek k přečtení. Psal jsem tam tehdy o klukovské knížce Františka Omelky *Vlci proti Mustangům*.

A když jsem teď po nocích v polospánku bezděčně obracel listy minulosti, vytanulo mi najednou, že i tuto veledůležitou bibliografii mohu vydávat za důvěryhodnou jedině proto, že je písemně doložitelná. Existuje totiž další pramen, uložený pohříchu už jenom v mé paměti (a proto vhodný pro tato ohlédnutí, která se neopírají o archivy ani jiná skladiště papíru). Ještě na obecné škole jsem se naučil dosti zručně – větší zručnosti jsem dodnes nedosáhl ani na klávesnici počítače – psát na tatínkově kufříkovém psacím stroji, a ještě dříve, než jsem dělal zkoušky na gymnázium, jsem začal vydávat v jediném výtisku čtyřstránkový časopis formátu A5 pro sebe a sourozence. A právě v tomto médiu s prostinkým názvem *Noviny* jsem „otiskl" svoji opravdu první recenzi. Když na ni vzpomínám, už v bdělém stavu a naprosto zřetelně, vidím, že to byla recenze v nejednom punktu mistrovská, jako by vyšla z pera ostříleného recenzentského rutiníra. Pojednával jsem o sbírce básní Františka Zýbala *Pěl ptáček* – bez ohledu na to, že vyšla více než před dvaceti lety: našel jsem ji, kde jinde než v tatínkově knihovně. Na titulu mě zaujalo archaické příčestí „pěl" a aliterace, kterou jsem tenkrát samozřejmě neuměl pojmenovat, ale líbila se mi. Nevelkou knížku jsem celou nepřečetl – to má zkušený recenzent za zbytečné. Upoutaly mě v ní asi dva verše, ty jsem ocitoval a obložil několika pochvalnými slovy. Zdůraznil jsem pak hlavně to pro mne tehdy nejdůležitější, že totiž autor nějaký čas působil v Lidečku jako kaplan. Největší význam pro mne mělo tehdy jenom to, co se nějakým způsobem vztahovalo k naší obci (nebo okolí); to je také vlastnost typická pro různá literární uskupení, vzájemně se podporující literární družiny a jejich tiskové orgány. Recenze byla krátká, na způsob proslulých posudků a odsudků Josefa Floriana a Bohuslava Reynka ve starořížských *Pramenech* (o nichž jsem neměl ovšem ani zdání). V naprosté dětské naivitě a bezelstnosti jsem takto předjímal všechno podstatné, co charakterizuje prohnané recenzentské podvodníky. Aniž bych slůvko „recenze" kdy slyšel. A kdybych slyšel, neměl bych tušení, o čem je řeč. Takto svrchované recenzentské obratnosti jsem v dospělém věku již nedosáhl a musím doznat, že jsem se o žádné knížce neodvážil referovat,

aniž bych ji četl; čas dětské nevědomosti mám dávno za sebou a schopnostmi hadačů a odhadců jsem obdařen nebyl.

Knihy je třeba číst, nestačí v nich listovat. To ví každé dítě. Kam moje vzpomínky dosáhnou, neměl jsem rád umatlané knížky, ošklivila se mi každá kniha špinavá, všelijak poškozená a rozpadající se, počmáraná a vším možným poskvrněná: a právě takové převažovaly za mého mládí ve školní i obecní knihovně. Většinou se mi nepodařilo přemoci svůj odpor a raději jsem se vzdal potěšení z četby, které by se zvrhlo v utrpení. Někdy jsem z nezbytí nebo z touhy příliš chtivé nechuť přemohl a přečetl i nejeden takový svazek. Ale později, mnohem později jsem si ověřil, jak to nepříznivě ovlivňovalo dojem z četby. Bylo mi nápadné, že mě nechaly celkem lhostejnými a nikterak mě nenadchly některé knihy, které kamarádi se zalíbením hltali (dnes by se jim asi řeklo *kultovní*): *Kája Mařík, Vinnetou, Záhada hlavolamu*. Naproti tomu jsem ve stejné době četl s jistým uspokojením nesporný brak velkovýrobce čtiva pro mládež Vladimíra Zíky, který mi přicházel do rukou ještě vonící tiskárnou. Ve všech těchto negativních případech jsem četl půjčené svazky, otlučené a nevábné, s vytrhanými stránkami – zjevně poznamenané hromadnou oblibou. Když jsem pak četl *Káju Maříka* podruhé ze zachovalých a čistých exemplářů, potěšení bylo zřetelně větší. V případe Karla Maye mi půjčil kamarád Jenda Orság pěkné vázané, nepoškozené zánovní svazky seriálu *Ve stínu pádišáha* – jak odlišné to bylo počtení! A dodnes mám raději hadžiho Halefa Omara než indiánské přátele Olda Shatterhanda.

Aloise Jiráska mi odcizila také asi jeho čtenářská obliba, devastující svazky díla v obecní a školní knihovně: *Staré pověsti české* jsem četl s nechutí, v rukavicích jsem nedokázal obracet mastné, špínou zašedlé listy, a ta infekce jako by pronikala i do textu. Žasl jsem, když pak až jako otec jsem četl skoro kradí z krásného ilustrovaného vydání darovaného dětem, jaká je to pěkná četba. Bájesloví *Kroniky české* Václava Hájka z Libočan, kterou jsem četl nedlouho předtím, mi však připadalo původnější i půvabnější. A což teprve potěšení mého stáří, nádherný jazyk a úžasná šíře ducha pověstí Čech a Moravy *Paměť a naděje* od Petra Piťhy!

V rodině jednoho kamaráda měli sebrané spisy Aloise Jiráska, vázané v kůži a prý Mistrem podepsané. Nepřesvědčil jsem se o tom, poněvadž to byl drahocenný rodinný poklad stře-

žený sklem knihovny a kamarád se neodvážil žádný z těch svazků vytáhnout; o půjčení domů vůbec nemohla být řeč. Ale kdybych měl tehdá odvahu poprosit samotnou hlavu rodiny o půjčení, a kdyby mi navzdory pravděpodobnosti vyhověl, mohl jsem dnes třeba být nadšeným jiráskologem.

Mechanismus působení čistoty, krásy a vnějšího půvabu knihy fungoval samozřejmě i naopak, pozitivně. Měl jsem rozečtenou *Babičku*, brožované vydání pro školní mládež, takové salátové, jak se říkalo; a právě včas si bratranec Pepík koupil *Babičku* omládlou ve velkém formátu s fotografickými přílohami z filmu, v němž ji ztělesnila Terezie Brzková. Půjčil mi ji – a s formátem, kvalitou papíru a výrazným tiskem se rázem proměnil i text a Božena Němcová promluvila pojednou ke školákovi docela jinak. Řada scén utkvěla v mysli už při tomto pročtení, a kdykoliv zalistuji v některých z nepoškozených pěkných exemplářů *Babičky*, naskočí mi na příslušné stránce znovu ten svěží hlas a čistý tón prvotního okouzlení.

Někdy v časové blízkosti s *Babičkou* jsem četl i *Jana Cimburu*, dodnes ty dvě knihy jako by byly v mé mysli dvěma svazky jediného díla. Na rozdíl od *Babičky* jsem se ke knize Jindřicha Šimona Baara čtenářsky nevrátil přes šedesát let a přečetl si jeho putimskou idylu znovu až nedávno. Pamatoval jsem si jen dvě tři dramatické scény, které patrně chlapce kdysi mimořádně zaujaly: jak si mladý čeledín Jan zjednává respekt v hospodě, až málem praskají lebky; jak projíždí Běláček hořícím lesem a zachraňuje s Cimburou jeho děti; a jak Cimbura bičištěm mlátí loupežníky z kozlíku kočáru za noční cesty z Prahy do Písku. A okamžitě naskočila průzračná atmosféra pohádkové pohody, která při první četbě se naprosto neskutečně odrážela od válečné reality protektorátu Böhmen und Mähren. Uvědomil jsem si, že mi nikdy nepřišel do rukou ohnusený a páchnoucí exemplář Baarova románu, takže sympatie k němu nebyly z této strany nikdy ohrožené. A z Čápova filmu jsem si dlouho pamatoval hlavně písničku z taneční zábavy *Protivínský zámek mezi horama*. Přišlo mi až humorné, že teprve při nové četbě *Cimbury* jsem si uvědomil, že mě nikdy nezajímalo, o čem ta děvčata zpívají: „dala dala dala jsem vyšívaný *harasem*…" Co je to haras? Musel jsem do Slovníku spisovné češtiny a doznávám veřejně, že až po své pětasedmdesátce jsem si konečně načetl, že haras je „če-

saná příze z hrubé, málo lesklé vlny, nazvaná podle francouzského města Arrasu".

Dlouho, předlouho jsem se vyhýbal také četbě duchovní literatury a životopisů svatých, ačkoliv jich byla k dispozici hojnost po příbuzenstvu. Ale Kotrčovo nakladatelství a další vydavatelé zřejmě v zájmu pěstování křesťanské skromnosti a šetrnosti šířili knížky vesměs hanebně tištěné na nejlevnějším papíře, který se drolil a absorboval všechnu špínu snad i z ovzduší; ilustrace bývaly namnoze odpudivé. Nejsem estét ani citlivka, ale pro takový druh askeze jsem neměl a nemám pochopení. Jistěže z duchovního nadhledu je kniha pouhým prostředkem poučení a duchovní pomoci, ale měla by své prostřednictví naplňovat tak, aby to čtenáře neodrazovalo a nerozčilovalo, ale pomáhalo jim pokojně zvednout srdce vzhůru (*Sursum!* Kolik sbírek básní počínajíc od Xavera Dvořáka a kolik náboženských exhortací má to slovo v titulu!) – a ne srážet je do podzemí. Z pohledu nakladatele je ovšem kniha cílem jeho práce. Je k nepochopení, proč se spokojuje s cílem ukázale podřadným. Teprve Josef Florian a po jeho příkladu Ladislav Kuncíř povznesli tuto literaturu na vysokou úroveň: výsostným autorům zcela samozřejmě zajišťovali kvalitu díla i v materiální rovině (kvalita papíru atd.); získali pro svá vydavatelství nejlepší typografy a donutili ke kvalitní práci tiskaře. Postupně to nutilo k následování i další vydavatele a zvyšovalo nároky a vkus čtenářů.

V oblasti tzv. lidové četby setrvávala dlouho, leckde dodnes, nízká výrobní úroveň knihy, i když se nakladatelství předháněla v proklamacích o zvyšování lidového vkusu. Dařilo se jim někdy co se týče úrovně literární – například vyšehradský populární *Rozmach dobré knihy* vydával (v letech 1937-1939) Kossakovou, Mauriaca, Němcovou, Jacksonovou aj. – ale na novinovém papíře a v brožovaných svazcích s křiklavými nevkusnými obálkami. Takové knížky se po přečtení rozpadaly a zahodily. Jen výjimečně se objevily v antikvariátech rozdrbané exempláře mezi odpadem. Ovšem nástupnické knižní řady tohoto nakladatelství (Vyšehrad) – *Kytka dobrých knih* a *Z domova a světa*, už v letech 1940 – 1943 vydávaly hodnotnou literaturu na dobré úrovni typografické a nabízely brožované i hezky vázané výtisky.

Vzpomínám však, že Červená knihovna, jak jsem ji nejednou prohlížel u babičky, snad od prvopočátku vycházela na dobrém papíře v pevné

červené, celoplátěné vazbě a netrpěla nedostatkem čtenářek.

O průvodních vlivech zevnějšího hávu knihy jistě hodně vědí bibliofilové. Hovoří výhradně o „krásné" knize a vybavují svou „produkci" (otřásli by se asi nad tím slovem) všemi dostupnými půvabu perfektního tisku, dokonalé typografie a podle možností i umělecké vazby. Vyžaduje to nemalé náklady od vydavatele a zejména od čtenáře, tj. kupce. Ten se stává zpravidla jediným čtenářem zakoupené bibliofilie, pokud ne jen jejím držitelem a sběratelem, neboť roduvěrní bibliofilové knihy nepůjčují.

(Kdopak asi se stal majitelem prvních deseti číslovaných a do kůže vázaných výtisků knihy Francise Jammesa *Klára d´Ellébeuse čili Historie dívky ze starých časů*, které byly podepsány autorem Francisem Jammesem i Janem Zrzavým, který knihu vyzdobil; nikoli však Hanušem Jelínkem, překladatelem, ani V. H. Brunnerem, který knihu vzorně upravil. Čtu právě brožovaný výtisk číslo 663, na který už nedosáhla ani pergamenová vazba, deklarovaná v tiráži beze zmínky o omezeném počtu vázaných exemplářů. Roku 1925 ji vydal jako jubilejní stý svazek Aventina dr. Ot. Štorch-Marien.)

Z povahy bibliofilií plyne, že se nemohou stát první četbou začínajícího čtenáře, aby nějak zásadně ovlivnily jeho estetické vnímání a vztah ke knize a četbě. Výjimky nanejvýš potvrdí pravidlo. Stalo se, že k první četbě básní Petra Bezruče u mne nedošlo ani z čítanky, ani ze školních výborů, tím méně ze samotných *Slezských písní.* Našel jsem v tatínkově knihovně útlý brožovaný svazek většího formátu se záhadným nápisem *Ni, to jen vzpomínky.* Jako autor byl uveden Bohuš Kuzník Neplachovský, tatínkův kolega, řídící obecné školy v Lidečku. Obsah mi byl ještě záhadnější, hlavně pro roztodivný tisk, který by mi dnes patrně připomněl typografii sbírek básní Jiřího Kuběny: střídaly se tam celé verše a řádky vysázené majuskulemi, jiné verše byly schodkovitě rozložené, celkově to připomínalo pateticky zvýrazněnou typografii dramatického díla. Skutečně šlo o složitě zdramatizované Bezručovy básně. V některých případech nejen zdramatizované, ale i jazykově upravené. Výjimka bibliofilské prvočetby spočívala i v tom, že navzdory náročné typografii (nízký náklad mi tenkrát nic neříkal) a pečlivému tisku na dobrém papíře mě knížka nezískala – zůstalo zase především vědomí, že bych si jí měl vážit, neboť přece patří *k nám*, vždyť pan řídící působí v Lidečku (a nejednou byl samozřejmě i u nás

hostem)! Výjimečné bylo i to, že tato bezručovská bibliofilie byla pouhou adaptací Bezručových básní, přičemž jsem dost brzo zjistil, že sbírky bibliofilů jsou doslova zaplaveny všemožnými luxusními i chudobnějšími edicemi z básníkovy tvorby – básní, próz i říkanek; ale s těmi jsem se seznamoval až v dospělém věku.

Srovnával jsem si ještě jako školák texty z knížky pana Kuzníka s tím, co přinášel výbor pro školu a dům *Bezruč – Sova – Březina*. Tady někde tkví prvopočátek mých textologických zájmů a jejich praktického uplatňování. Netušil jsem, proč se některé verše liší. Zvlášť se mi do paměti zapíchl verš, který se mi vybavil při „druhé" četbě Maryčky Magdonové. V knize pana řídícího Kuzníka jsem četl: „se synky díve se Hochfelder žid" – ale v Bezručově znění čítankovém, později ověřeném v několika vydáních *Slezských písní*, stojí psáno: „ze síňky uzří tě…" Jakmile roku 1967 vyšla kniha *Slezské písně Petra Bezruče – Historický vývoj textu* (na níž se vedle Oldřicha Králíka a Viktora Ficka významně podílel spolužák z gymnázia Ladislav Pallas), otvíral jsem ji automaticky na str. 99 a ověřil si, že pan řídící si nevymýšlel ani Bezruče nemistroval: v rukopisu i v prvním otisku Maryčky se Hochfelder na ni díval se synky…

Přitažlivost nebo odpudivost knihy není dána jenom špatným zacházením „uživatelů" nebo výrobní ledabylostí. Základní konstantou by měl být optimální soulad všech složek. Formát, typografie, ilustrace – to vše by mělo být přiměřené textu. Do souboje se často dostává text s unifikovanou úpravou knižní řady, například i sebraných spisů. Durychovo *Bloudění* jsem poprvé četl ve vydání v Kuncířově řadě autorových spisů, v osmerkovém formátu. Velkolepá a rozlehlá skladba vměstnaná do kapesní velikosti – to mě neustále dráždilo, potřebná pohoda nerušeně soustředěné četby chyběla. Jak jinak se monumentální dílo čtenáři otevřelo v přednostním vydání u téhož nakladatele z edice Philobiblon, kde Lískovcova typografická osnova dopřávala textu dostatečný prostor, velikost písma a jeho typ byly v souladu s historickým charakterem díla.

Nemohu při této příležitosti nevzpomenout, jak příznivě mě překvapil Ludvík Kundera, když se v jednom rozhovoru vyjádřil o svém vztahu k tomuto monumentu. Jak je známo, Durych byl napadán katolíky, že dehonestuje preláty a osoby Bohu zasvěcené, a stejně ostře mu vytýkali protestanté, že nespravedlivě tupí české evangelíky a triumfalisticky propaguje kato-

lickou církev. Za komunistů se o *Bloudění* mlčelo, jen občas Štoll nebo Taufer knihu citovali jako příklad katolického bahna a fašizujících proudů v české literatuře. Ludvík Kundera se v jednom z polistopadových rozhovorů vyslovil, že jako nevěřící nechápal, co se Durychovi vytýká a proč vlastně byl zakazován. Ctil *Bloudění* jako znamenité umělecké dílo, jeden z prozaických vrcholů své doby, stylově průbojné a čisté. „Jsem formalista," vysvětloval své stanovisko. A nemůže být pochyby, že především po této stránce jde o umělecký skvost.

Za předmaturitního odpočívání v sanatoriích jsem přečetl hodně knih a dnes mě udivuje, že kromě několika nejzávažnějších nejsem s to si vzpomenout, co jsem tam vlastně četl. K těm nezapomenutým patří *Čarovný vrch* Thomase Manna, *Apologia pro vita sua* – autobiografie anglického kardinála J. H. Newmana, a *Rozprávky o Pánu Bohu* R. M. Rilkeho; všechny ve slovenském překladu.

Z dalších si vzpomínám jen na román Mary Webbové *Vzácný jed* (vyšel už před válkou v Čepem řízené edici Epika pod názvem *Dům u vody*). Vím, že v jednom dopisu domů jsem knihu uvedl mezi třemi nejlepšími, co jsem roku 1949 přečetl. – Když jsme se po letech bavili s Ivanem Slavíkem na kychovské stráni o svých oblíbených knihách, jmenoval jsem také Webbovou, ale Ivan nad tím kroutil hlavou a přesvědčoval mě, že to je na pokraji kýče. Nedal jsem se zviklat a on svoji mrzutost nad tím řešil tak, že si knížku půjčil a s odstupem přečetl znovu. K mému velkému překvapení – Ivan Slavík své úsudky neměnil snadno – napsal, že dnes vidí román jinak, že je to psáno v tradici nejlepší anglické prózy, dílo lidsky i umělecky zralé.

Příčiny nedorozumění čtenáře s autorem při prvním setkání mohou být rozmanité a mohou pramenit někde hodně daleko. Román Eliase Canettiho *Zaslepení* jsem si půjčil v prvním českém vydání v první republice. Začal jsem číst za silného nachlazení, které přerostlo v angínu. Knížka mě strhla, nemohl jsem ji odložit, a čím víc jsem se hroužil do jejích šílených vírů, končících požárem knihovny, spalovala mě větší a větší horečka. Ještě nikdy, nebo aspoň po desítky let od dětských horečkování, jsem nedosáhl tak vysokých teplot, a nebyl jsem s to rozeznat, fantazíruju-li z horečky nebo z četby. Nabyl jsem přesvědčení, že je to román životu nebezpečný. Pravá příčina však mohla být skrytější a vážnější, jak se ukázalo, když jsem knihu

vracel. Měl jsem ji z třetí ruky, půjčil mi ji kamarád, ale sám ji měl vypůjčenou od svého známého. A ten v průběhu mého čtení umíral a umřel. V těchto průsečících může vzniknout rizikové pole vysokého napětí, ohrožující každého, kdo tam vstoupí.

Specifickým prvním čtením je nepochybně *předčetba*. Bývá k ní až na výjimky zapotřebí styk s autorem. Tak mi vyprávěl na pokračování a na přeskáčku Vladimír Binar příběhy, které – aniž bych to věděl – už měl zpracovány v jedné větě svého stosedmdesátistránkového *Playbacku*. Když jsem pak o mnoho později četl jeho knihu, byly jeho postavy živější o zážitek onoho vypravování, ke kterému docházelo vesměs na místech děje, v nuselských hospůdkách a pod Vyšehradem, a věru dnes neumím rozhodnout, zda magická atmosféra knihy na mne doléhala víc z četby nebo ze vzpomínky.

Jiné pocity jsem zažíval při četbě Binarova *Emigrantského snáře*. V tomto případě totiž „předčetba" spočívala v tom, že dopisy, z nichž je kniha sestavena, jsou reálné dopisy a pohlednice zasílané přes oceán, které jsem četl jako přítelovy vzkazy nebo odpovědi na své dopisy, aniž mě mohlo napadnout, že čtu úryvky budoucí knihy. Neubránil jsem se jistému rozladu z toho, jak „drahý Mojmír" vstoupil do velké literatury; nepochybuji totiž o tom, že obě tyto knihy patří k tomu nejlepšímu, co vyšlo v naší próze ve svobodných letech po listopadu.

Čím dál víc mě při psaní této krátké kapitoly svírá podezření, že se opakuji, že spisuji to, co jsem určitě už někde jinde zaznamenal. Nevím. V tomto ohledu paměť dobře nefunguje. Když někdy v rodinném kruhu zavzpomínám, zvedne občas dcera dlaň s roztaženými prsty a někdy i řekne: Pětkrát! Znamená to, že vypravované znají už nazpaměť, nejméně pětkrát jsem je nudil opakováním. A to nás pan profesor Ryšánek v latině učíval, že *repetitio est mater studiorum – opakování je matka moudrosti.* (Překládali jsme ovšem opakovaně, že repetent je matkou studentů.)

Omyl, pane profesore! Opakování je příznakem stárnutí.

aluze.cz

http://aluze.cz

RADEK ŠTĚPÁNEK

* * *

Poslední mráz
ten klíč
co vůni zamyká
do otevřených květů

* * *

Poslouchám
jak mouchy narážejí do stěn
a závidím jim
Zdá se mi snadnější
ani netušit
než si odepírat

* * *

Vypadá to že se perou
ale je to jejich milování
– jarní kosi

* * *

Nad rozoraným polem
zas bílo od ptáků
na vyprahlém nebi
po křídlech prázdno

* * *

Zurčící voda
a věčně omílané kamení
Jedno bez druhého
bylo by tichem
ale jedno s druhým
je pramenem řeky

* * *

Zase tak radostně
Jako když dítě
Běhá v květech
Pošlape všechny a
Políbí každý
To chci! Mami
To chci!

* * *

Kukačka kuká
jako by smrt už zemřela

* * *
Nad umělým trávníkem
bělásek hledá
které stéblo
vyrostlo slunci blíž

* * *
Ta trocha tmy
když mrholí
ta trocha slov
tak jako když se mlčí
ta trocha tmy
na špičkách prstů spí
a řeka odplouvá
i bez lodí

* * *
Pole pohladil vítr
a květy máku
studem zčervenaly

* * *
Nejradostněji
skáče konipas
mezi hříbaty

* * *
Ze dna vyplaval
až na hladinu
a děsí vodoměrky
- umrlec měsíc

Na Střepech

Lidé sem přicházejí
nebo odcházejí
ale hodiny nad barem
pořád ukazují čas a říkají
je pozdě

Lékař a Smrt

Budu lékař
který se zúčastní smrti
nebo Smrt
která nedodělá práci?

JAKUB GROMBÍŘ

Stránka ze starého deníku

2. března 1999

To byste nevěřili, lidi (*proč jsem vlastně psal „lidi"? Že bych počítal s tím, že kromě tehdejšího já a dnešního já to bude číst ještě někdo třetí? Možné to je, tehdy jsem byl o poměrech v literatuře informován tak slabě, že jsem ještě měl jakési ambice*), co se mi dnes přihodilo. Den nestál za moc a brzo se setmělo, že mě už i to hledění z okna omrzelo. Byl jsem vykolejený z ranního výstupu na studijním oddělení. Jistě, při současném počtu zájemců o vysokoškolský diplom není technicky možné bloumat ve stínu cypřišů a rozmlouvat s moudrým učitelem o tom či onom. Ale ty byrokratické metody, které slouží k oddělení zrna od plev, jsou na mě příliš drastické. Stává se tu z toho pásová výroba tiskových mluvčích a jiných blbů, sebevědomých jen díky své polovzdělanosti. Chodil jsem tam a zpátky, že se třeba něco stane, ale kdepak. Vyšel jsem do nejvyššího patra kolejí, že se budu z balkónu studovny dívat na město a kouřit, ale seděly tam nad skripty jakési kundičky, které se mohly smíchy pochcat, že se někdo dopustil té nehorázností a nahlédl do obsazené studovny. Netuším, co tam dělaly, když je po zkouškovém období. Možná reflex, jako se při solení škubou nervy dávno naporcovaného vánočního kapra. No ať si užijí, až odpromují a začnou dělat kariéru, nebudou už číst nic kromě Cosmopolitanu. Ale nejspíš jsem na té škole prostě už moc dlouho.

V televizi měli dávat nějaký kloudný film, ale místnost okupovali příznivci telenovel ve značkových teplákových soupravách. Zašel jsem teda do kantýny, ještě měli otevřeno, ale skoro nikdo tam nebyl. Dal jsem si pivo, když nečekaně přisedl Slávek, že je mu na pokoji dlouhá chvíle. Dali jsme si panáka a pak dalšího, on chtěl pořád cosi nadčasového řešit, ale já jsem ho moc nevnímal a o to víc pil. Copak tomu je hej, má tu svoji vědu a bude se jí spokojeně věnovat celý život, ale když já u ničeho nedokážu vydržet. Protože je intelektuál, vyptal si k lahváči sklenici. A protože je levý jak šavle, tak ji rozbil a pořezal si ruku. Krve jak z vola, na pokoji nemáme kysličník ani obvazy, tak jsme šli na ošetřovnu. Noční službu měla nová doktorka. V tom zmatku jsem si napřed myslel, že je tam nějaký praktikant, nebo jak si ta svoloč říká. Drobná, chlapecká postava, ostrý nos, vlasy stáhnuté do ohonu spíš chlapským způsobem, barva vlasů tak neutrální, že nemů-

žou být barvené. Ta kráva felčarka hned ječela, co jí tam lezeme celí zakrvácení. Chtěl jsem namítnout, že kdyby nám nic nebylo, tak se jí hledíme vyhnout obloukem, ale doktorka řekla mírně: „Tak se na to podíváme." Naštěstí nebyly porušené šlachy. Pozoroval jsem ji, jak jemnými a přesnými pohyby ošetřuje ruku a byl čím dál nadšenější. V očích a hlase měla, že si život představovala jinak, ale nestěžuje si. Byl jsem oslněn, ne ve smyslu, jakým to slovo používají mediální nunváři. Jednou jsem jel z Brna a články v novinách byly tam pitomé, až jsem rozhořčeně vzhlédl a snad v Ponětovicích vlak zrovna míjel rozkvetlou alej hrušní. Ty stromy byly tak dokonale a bezpodmínečně bílé, že jsem úplně ztratil orientaci.

Ani si nevzpomínám, jak jsem se dostal zpátky k sobě. Každopádně probudil jsem se v půli noci, tak pozdě, že na parkovišti už hulákalo jen pár posledních opozdilců. Oblažovali kampus zpěvem písně René, já a Rudolf chodíváme na golf (odmítám uvažovat, proč zrovna této). Pohříchu znali pouze refrén, ovšem po vzoru mnoha veličin našeho veřejného života nahrazovali tento nedostatek hlasitostí a vytrvalým opakováním. Ležel jsem jako žába rozježděná do asfaltu a umiňoval si, že za ní musím zítra zajít a něco jí donést. Jenže co? Hlavně ne flašku, to je po dnešku jasné… Uvidíme.

TOMÁŠ MARTINEC

Ostaš

pátek 10. srpna

Kurva, povídám kamarádovi, nelez tam! Můžou tam bejt vylomený hodiny! Lez sem to mockrát, znám ji..., řve na mě. Říkám mu, nikdy nevíš, jaký to tam je. No šak tady nic není, křičí. No jo, říkám já. No, dyť sem ti to říkal. Skála neodpouští chyby. Nikdy, to si pamatuj…

Kluci se mi smáli, když sem balil Marcelu. Co to táhneš za závaží, říkali, styděla se, no jasně voni kluci sou někdy nabroušený. Štvalo ji to, ale za čtyři roky se dostala tam co já… ale palici, panečku, tu měla úplně v prdeli. Fakt ti říkám, že se z trojek během tří roků dostala na devítky. Pak říkali chlapi jí, co to taháš za závaží?! No to sem se dycky začal ohánět kdejakým klackem …

Marcela porozuměla drsnýmu humoru horolezců, šak jim to začala vracet. Když měl někdo ňáký hemzy, tak se v klidu otočila a tak jak ti to teď tady říkám: ‚Užs´ někdy mrdal na skále...?'

Poznali sme se na Křížáku. Přišla tam a já tam zrovna skákal na Matematickou, protože sem byl maličkej, tak abych se dostal tam, co ostatní, musel sem vyskočit.

To je náš žabák, chechtali se horolezci, ale tak, jak skáče na skále, skáče i v posteli.

A byla moje…

Sakra, ta byla, jen tu palici měla jinde.

Marcelo, končíš, seš ve třetím měsíci. Bylo by mu dnes osm, já to vím. Její táta, když se potkáme, pozdraví. Je to fajn chlap. Ale její máma, ta když mě vidí na Teplickym náměstí, tak se honem otočí a jde pryč.

Ještě ráno sem jí říkal: dnes v Ádru končíš, slyšíš, holčičko, končíš! Myslíš, že mě brala vážně? Byla ještě paličatější, tak šla na prvním. Já ji jistil. Říkal sem ji, kurva, to nedolezeš, je to na tebe dlouhý, né, … jen sem se koukl stranou, stranou, a zahlédl, jak letí… Do prdele, je to tak… Ještě teď mám ve vočích slzy, když na to vzpomenu…

Rozdal sem všecko. Chlapi si to rozebrali. Já se na skálu nemohl ani podívat, ani podívat.

No jo, dlouho sem tady ani nebydlel, jak sem jezdil po Čechách za ženskejma, chvíli do Třebový, pak do Králíků, no, a teď zas do Hradce…

Tak si připadám jako starej vůl… holky sou pořád mladší, já starší… Co z toho mám, no nic…Víš, co, já se můžu na ty ženský akorát tak vysrat. Skály sou furt stejný i po tom průseru, no šak už víš… že mi to nedá a sem tady. A když sem tady, tak mám na talíři od našich furt to samý: Chceš se zabít?! Co tam pořád lezeš, to ti to nestačí…? Chceš se zabít?!

Víš, kolik sem měl přátel, co ve skálách zůstali…?

To já už mám doma dalekohled a z balkónu vidím, jak se slunce opírá do skal na Ostaši. Zrovna Michálek otevírá hospodu. Hodím do auta motorovku a cestou do lesa se zastavím na pivo.

Ale až teprve loni sem si na skálu zas šáhl. Po osmi letech.

Seděl sem tady u Michálků a už nevěděl co dál… napadlo mě jedině lezení na Ostaši… A pak mi ten starej dobrák Veverka podal kletr.

Bál sem se, ale začalo to nanovo… Člověče, já ti měl takovej divnej pocit, jako že ta skála za nic nemůže, a že je to osud a takový podobný věci mě tam napadaly… No tak sem se zase brzy našel… začaly se objevovat věci ze starýho kletru. Sem tam sem něco dostal. Kurva, už toho bylo dost, no né…? Tak na lesanu, vodku už né, ha ha… na lesanu, platím to já … jen ty ženský už nějak nejsou

to, co bejvaly. Já znal jednu… co měla palici úplně v prdeli.

sobota 11. srpna

Jé, támhle de Hynek…. Veverko, máš kdyžtak ještě nějakej ten manuál o Ádru nebo něco?

Ty máš jenom Křížák! Aha!

No, ale ten von nechce, že ne, Hynku?

To se nedá nic dělat…

…poslední Ádr's teď prodal Polákům, Verko? No tys tomu dal korunu. Ale tak jako hele, Hynku, v tom… v Teplicích ho určitě maj.

Láďo, nebojím se že bych to nesehnal. To určitě seženu, ale tady byla ta výhodná cena.

Veverko, kolik to vlastně stálo.

No, dával sem to za dvě kila.

Veverko, mluv trochu nahlas… von má naslouchátko.

Slyším dobře, Láďo, fakt! Neměj strach, jo! Já mám teďka digitální sluchadla.

Hele, nedělejte si ze mě prdel… ale dyť já vím, žes mi blbě rozuměl, že sem musel mluvit dost nahlas.

A kdy to bylo, Ladis?

To může bejt dva roky zpátky, možná dýl. …hele to sme byli tenkrát pod Junáckou na tejch bobkách tenkrát, jestli si pamatuješ, ještě s Rypáčkem eh… a ještě s tím…no…, to už je jedno, to neřešim… Tak teď je to lepší… jo? Tak to je supr…, no ne, protože sem si uvědomil, že jak sme tam byli teďka spolu, jak sis tam zkoušel tu osmu, že docela dobře slyšíš, právě, mě to bylo divný, víš…! No, je to dobře, protože to potřebuješ, …žejo, musíš se dohodnout! Jinak to nejde. Rukama mávat nebo nohama to de blbě na skále, že.

Počkej, ukážu ti něco…

Poznáváš to, Hynku, kde to je? Když já mám tak malej displej na foťáku.

Hele, tady to je líp vidět. Dneska sem tam vytáhl,… na tom displeji to je fakt blbě poznat.

…tak chlapi půjdem dělat novou cestu na Myší díru?

Počkej Veverko, ty vole, my to v klidu dopijem, ukážu Hynkovi fotky a pudem…!

Jenom klídek, prvovýstup počká.

Víš, kde to je, Hynku…? To je skála Hop trop…

Dneska sem, ...počkej,…dneska sem jim tam nataháh' provaz, aby ty turisti nespadli, protože sem říkali…

…říkali, hele, Láďo, my si chcem dát něco na vodšlapávání, jako na stěně, jako doma… víš…

Tak sem to vytáh nahoru, už to tam znám,

pak si to dal ten kluk, pak si to dala jeho vlastně jakoby mladá a ta druhá káča říkala: sem ždímlá? na to seru!...

Tadykto už fotili, když sem sestupoval.

Tam je taková jedna vlnka krásná taková, a pak druhá a třetí.

Ale dyť ste to lezli', jen si nemůžete vzpomenout, kde ten Hop trop je. Včera sme tam šli kolem.

Šak dem do lesa, ne? … tak na lesanu,… jen ty ženský…, já znal jednu… co měla palici úplně v prdeli…

neděle 12. srpna

A vo tom to je,… ty magore, nikam s tebou nelezu… To tak. Myší díra tos' nemoh' říct dopředu? Dyť sme na ni včera koukali spolu… a ještě sem táhnul tu kurvatěžkou kovadlinu až nahoru... Nevíš, jakej mám hrudník asi?… Ty nevíš, tak já ti to musím asi rozbít držku, jako kráva, ty vole… prd vím…, jak má člověk dole vědět, co je nahoře… Co? Kdo to měl vědět? Tys' to měl vědět! Tys' přece věděl do čeho dem! Ztrácím signál, ale ne, telefon za to nemůže…, už je to lepší, musel sem poodejít… Dnes budu odpoledne na Ostaši. Ááá, už přišel… no kamarád…, co s ním du do dolňáku. No, na Ostaši budu, kde bych jinde byl. A ten borhák z kovadliny přineseš kdy?…, potřebuju ho… chci tam dát kruh. Mám vyhlídnutou převislou okrajovku. Čím dřív tím líp… Jasně…, tak se večer zastav…, dobře, sejdem se u Sestupovky na pivo… Čus. Jo…! Tak čus!

Ahoj Hynku…! Sorry, mluvil sem teď s Veverkou… K sakru mobil je zas vybitej… to je na blití.

Já sem takovej vůl… Včera sem byl s Veverkou u Myší díry. Lez´ první,… víš, jaký to tam je! Pak sem nalezl do spáry a komínem, až se cesta zužovala a nakonec tam byla ta ‚Myší díra'! No, křik´ sem na Veverku, že to neprolezu, povídal, to zvládneš, musíš se nadechnout, zmenšit hrudník a naprat se tam, řek´ mi. Tak já se nadechl a do Myší díry sem se napral. Moh´ sem bejt tak v půlce díry. Najednou… nemoh´ sem dál, ne jen to, já nemoh´ ani zpátky, dolů. Kurva, já to tam zašpuntoval jako nikdo… Teď sem nevěděl, co bude dál. Nejhorší bylo, že já nemoh´ dýchat. Visel sem nohama nad stěnou, držel mě jen hrudník… Dolů, křičel sem bez dechu… Nahoru, křičel Veverka a tahal za provaz. To nepude, na to já. Veverka zas, pomůžu ti lanem. Tahal a nic… Já myslel, že tam fakt budu tak dlouho, dokud nesteču… Myší díra… Hynku, nelez tam… A vo tom to je… skála

neodpouští, věř mi, vo tom to je… Skála ne… Nakonec mě vyšpuntoval jak šampaňský, ale musel skočit ze skály´ … Nahoře sem se nadechl a vyflusnul trochu krve… Hlavně, že sem moh´ zase dýchat.

Já znal jednu, co měla palici…, ale radši bych si dal lesanu…

JAN KOBZÁŇ

Když Václav Tille ve svém fejetonu Bečva z r. 1926 mluví o Kobzáňově knížce *O zbojníkoch a pokladoch* z téhož roku, říká: „ale ten, kdo sedal ještě v jizbách valašských samot a chodil chodníky v lesích, kde za každým stromem kdosi straší, kde se zjevují Matěřánci, tančí divé ženky a plouhají se divné přízraky, najde v těch kresbách podobných starým dřevorytům, mnoho z těch podivných nálad." Tuto charakteristiku lze přijmout i pro Kobzáňovo slovesné dílo a doplnit ji o několik poznámek.

Kobzáň je především Valach rodem, ale též volbou. Příslušnost ke kraji mu není samozřejmou, jednou pro vždy danou hodnotou, která se zakládá prostě jen na tom, že se v tomto kraji narodil. Už v první polovině 20. století si byl tento tvůrce vědom velikého nebezpečí, které je ukryto v regionalizmu, který odmítá na sobě pracovat. Proto tradici, o které se tak často v souvislosti s Kobzáněm mluví, nejen přijímá, ale především ji přetváří. Zůstává nám tu tak odkaz, ze kterého lze i dnes velice zřetelně slyšet: Valašsko je úkol. Projevuje se to v nejrůznějších podobách.

Jednak je to málem bezbřehá úcta k vyprávění starců, k živým nositelům ještě nezkažených a také neohleděných tradic. A tak v jazyce těchto vyprávění jsou přímé pasáže, kdy zapisovatel či vypravěč doslova podlehne kouzlu slyšeného, či zapisovaného a nechá promlouvat starce samotné. Zatímco v jiných částech Kobzáň respektuje jen dikci starých mužů, způsob jejich mluvy, v těchto pasážích se děj zastaví, utrhne se ze svého literárního prostoru a vrátí se dovnitř, do světnice či jizby, aby tu naplno, tvrdě, ale tak omamně zazněl stařecky nesmlouvavý, zároveň už ale se životem a lidmi smířený hlas valašského životního stáří. Třeba tam, kde se hovoří o ďáblu, užívá se opakovaně motiv nedobrého – jakoby v tom slově, s velikým „n", bylo i cosi ze zkřiveného a významně pozvedlého obočí. Tak když se mluví o Jaráškovi, skřítkovi, který všechno ví, najednou se ozve takovéto varování: „ Néni proň na světě téj věci, kerú by on nevykonál, ani teho skutku, co by o něm nevěděl a kerý

by nedokázál. Enomže tá chyba je, nakonec si on za tý služby odnese dušu teho svojeho pána. Do pekla! Istě! Nebo víte, to je Ten Nedobrý."

S tím, co bylo řečeno, souvisí další důležitá hodnota Kobzáňova psaní – od počátku bylo všem, kdo toto dílo obdivovali (a nebylo jich málo, jen připomínám Jiřího Mahena, Vladislava Vančuru, Josefa Čapka a řadu dalších), zřejmé, že Kobzáň není pouhým lidovým zapisovatelem, není sběratelem, i když jeho dílo z tohoto přirozeného zájmu vychází. Jak už bylo naznačeno, Kobzáňovi stav jeho Valašska nestačí, nedokumentuje dokonale jeho vizi Valašství, proto jej mytizuje. Děje se to vlastně na všech textových úrovních. Když se Kobzáňovi zdá, že text je málo barvitý a šťavnatý, když je to zkrátka dějově potřeba, např. při některých výrazných obrazech nebo i prolukách v ději, připojí sice nářeční, ale přesto zcela jedinečné, málem se chce říci výtvarné obrazy. Propojení světa barev, zvuků, ale též chutí a vizí se tu najednou koncentruje v jediném, velkolepém a velebném obraze utrpení, byť si jej přináší jen ohýnek ze zbojnických pokladů – jakoby kdesi hluboko v této zemi, v každém kopci, ale i dřevě, byla ukryta bolest, ale i odhodlání, které se Kobzáňovi zhmotnilo do představy zbojníka – nejde jen o sen o spravedlnosti, ale Kobzáň je přitahován i příběhem drsné, nespoutané touhy po svobodě, která se může ale také zvrhnout, zlomit až v jakýsi podivně syčící přízrak. Jenom dodávám, že se tu opět, s vehemencí baroknì, vrací také obraz ďábla-Nedobrého: „Jak šli z domu, nésl sa k horám Nedobrý, tož sa báli. To nech nigdo nezačíná, gdyž ho uhlédne. Ten Nedobrý byl kulatý jak škopek a za ním sa táhl paus isker. To bývalo, že nésl neščestí. Večerama létával nad dědinú a nad kerú chalupú sa přenés, tam bylo za chvílu peklo. A křik a neščestí.

Nájhorší, gdyž tak ešče negde škrhl o střechu, o hřebeň! Chalupa od teho nehořela, protože to je enom chladné, ale hrůza za tým pokaždej vystúpila veliká a nic nepomohlo nečestí na druhého ustŕkať..."

Ostatně poznámkou o baroku mohu snad skončit – opravdu, jako by tady, v období, kdy lidová slovesnost bují, hromadí se a intenzivně žije pod slupkou nejrůznějších jazykových i sociálních tlaků, v této době vykvétá obraz zbojnictví, dokumentovaný pak tvrdým potlačením valašské rebélie v 17. století. Kobzáň odtud čerpá nejen velebnost a prudkost svých textových kontrastů, ale také dramatičnost – zkuste kousek ze Zbojníků přečíst dětem – pokud se vám jen trochu podaří přiblížit se dramatické dikci autora,

budou na vás děcka hledět, oči vyvalené. Stejně, jako je musel vyvalit i Josef Čapek, když hleděl na ty svébytné texty doplněné o dřevoryty v knížce *O zbojníkoch a pokladoch*. Pro *Lidové noviny* pak v listopadu roku 1926 napsal: „Především je to velmi pěkné čtení, neboť o zbojníkoch čteme všichni rádi, děti i dospělí. Kobzáň to všechno pěkně a svěže vypravuje, veršíky i próza jsou jadrné a epické. K takovému vypravování dobře se hodí dřevoryt, i nadělal jich Kobzáň jedenačtyřicet, velmi pietních i důkladných, ba skoro až příliš drobně a detailně vypracovaných (ale tato chyba mu nejméně u čtenářů ublíží). (...) Nedbaje zkratkové sumárnosti a velkorysosti, jaké si žádá dřevoryt, nahrnul sem Kobzáň spoustu rušného života a lidových charakterů, které si čtenář chutě z těchto složitých obrázků vyčte."

Jakub Chrobák

VÍTĚZOVÉ A PORAŽENÍ MĚSTA B.

Nakladatelství Kniha Zlín Marka Turni neexistuje příliš dlouho, i mezi těmi vzniklými po roce 1989 patří k těm mladším, svým edičním plánem však již několikrát dokázalo přitáhnou pozornost. Pro mne prozatím naposledy se tak stalo prózou Mileny Fucimanové (*1944) Denní menu (2009).

Již zkušená autorka, překladatelka, lingvistka a zakladatelka Divadla hudby a poezie Agadir (http://www.agadir.cz) v ní čtenáře seznamuje s malým městečkem B. na valašském venkově a několika jeho obyvateli. Zda je však lze ztotožnit přímo s Brumovem, ve kterém prožila řadu let a kterému je kniha věnována, je otázkou. Do příběhu vcházíme v okamžiku, kdy zde byla právě dokončena ochrana zámeckého atria před holuby natažením drátěné sítě. Práce však byla zfušována, a tak se dětem z mateřské školky, která se v tomto v minulosti znárodněném zámečku nachází, každý den místo odpoledního odpočinku nabízí pohled na trýzněné a umírající ptáky. Děje se tak, aniž by přitom jejich učitelky o tom měly tušení. A tak nakonec musí ředitelku Hedviku, jinak též jednu z protagonistek příběhu, na tuto skutečnost upozornit vysloužilý středoškolský pedagog a obecní zastupitel Josef Ká., druhá z hlavních postav. Ten se do Hedviky zamiluje, ale jeho cit není opětován.

Nedaří se oživit ani vymřelé pouto mezi ním a jeho bývalou a těžce nemocnou ženou,

místo citu nastupuje pouze soucit. Ostatně motivy odcizení, nenaplněné lásky a zklamání prostupují celou prózu jako příznaky života v moderní době.

Původně banální událost, kterou by vyřešil drobný zásah řemeslníků, přerůstá ve větší problém, do kterého zabředává stále více postav a komunálních politiků. Nakonec se podaří nekončící peripetie a záležitost s ochrannou sítí vyřešit až díky noční pirátské akci.

Mám vlastně ke knize, která mne opravdu příjemně překvapila, jen dvě nepříliš významné výhrady. Obě pro mne představují jistou zbytečnou literárnost. První souvisí se jménem Josefa Ká., které až možná příliš zřetelně nabízí aluzi na známého Kafkova hrdinu. Tato skutečnost, navíc ve vztahu k zámku, zprvu svádí k jakési modelové četbě a konfrontaci s všeobecně známým příběhem. Druhá pak spočívá ve filmových názvech kapitol, detail, celek, polocelek. Z mého pohledu jsou možná nadbytečné. S autorkou samotnou a její tvorbou se můžete blíže seznámit na stránkách http://www.milenafucimanova.wz.cz.

Pavel Kotrla

TZV. SLABIKÁŘ NA TVŮJ KLÍN

Také si vzpomínáte na ten pocit, když vám v dětství bezpochyby rozumná maminka strkala k ústům lžíci s úmyslem vnutit vám kus něčeho, co jste opravdu neměli rádi? Pamatujete si, jak jste se srdceryvně bránili a křičeli nechci? (Myslím, že výrazy chci/ nechci v dětských očích plnily vždy tu nejzásadnější roli.) Přesně takový pocit se mně jako dejávu vrátil, když jsem otevřela sbírku básní Magdalény Rysové *Trnky na tvůj klín*, která navíc vyšla v nakladatelství s úctyhodnou tradicí – Družstevní práce. O tom, že se jedná opravdu spíš o družstevní, zemědělské a společné práce, než o prvorepublikové nakladatelství, přesvědčí kromě textu o nakladatelství i spisování v této knížce uložené.

Veršované texty Magdaleny Rysové – jen stěží je lze nazvat poezií – se hemží srdečními výlevy a rozněžnělými poznatky z mezilidských vztahů. Autorka pojala sbírku velmi tematicky, a to do slova a do písmene, čemuž nasvědčuje i opravdu příhodný název. Trnky a (cokoliv jiného kulatého) se na mě sypaly v neúnosném množství pomalu z každé druhé básně: *„ženy si barví/ trnkové*

korále nebo: *víno/ se koulí do úst jak do důlku/ kuličky sčítáme do šátku* nebo: *z očí/ spánkem jemně přivřených/ padaly/ trnky do peřin...*" Vůbec motivy básní se neustále omílaly dokola: ženy, dívky, léto, sklizeň, všelijaké květiny (jen jestli by se autorka neměla věnovat raději zahradničení) a samozřejmě láska, povětšinou spíše její konec. Všude zkrátka to samé. Obávám se, že to nezachrání ani poměrně časté, někdy poněkud násilné, využívání metafor, personifikací a jiných ozvláštnění: „*a nechat slova/ viset nad postelí/ aby mohla/ kapat/ do tmy* nebo: *v den kdy tě potkám/ se na chladném mostě/ usměje socha koně...*"

Tak trochu se usmívám i já. Možná jsme to tak dělali v pubertálních letech všichni. Možná jsme opravdu všichni takhle psali básně, když nás trápily první lásky, tou dobou snad ještě platonické. Jen jsme si potom uvědomili, že by měly zůstat zavřené doma v šuplíku pod štosem dalších, stejně nepotřebných tun papíru. Ty rozumnější napadlo, že ani tam není jejich místo a zmačkané putovaly mezi odpadky. (Protože pálení ohněm by bylo až příliš poetické pro něco tak nepoetického.) Navíc autorka už, doufám, dávno není v pubertálních letech. Některé verše z této sbírky se tvářily spíše jako dětské říkanky: „*sedí tu dívka okatá/ svou pusou celou od bláta...*"a třeba: „ *jeřabiny nedozrálé/ koulejí se jedna/ s druhou/ opásané černou stuhou/ pro princeznu na korále...*"Ovšem tyto texty nemají co dělat s dětskou naivností, ale se sentimentem, který dost zavání po kýči. K tomu ještě ilustrace poskládaná z peříček, vrabčáků, pampelišek a petrklíčů, až se mi chvílemi připomínaly stránky Slabikáře, které si pamatuji z dětství.

...a tak už vidím maminku, jak drží u mého obličeje lžíci s nenáviděným pokrmem a mě se pomalu a zcela jistě dere z jemně pootevřených úst zoufalé zaprosení: Nechci! ...protože tohle já opravdu nechci.

No, koneckonců, nemůžu popřít, že sbírka ve mně vyvolala spoustu asociací, ale to zřejmě neměl být její účel.

Kdyby takhle vypadala všechna „poezie", je pak pro mě zcela pochopitelné, proč v současné době leží v knihkupectvích na útlých hranách sbírek prach, který nikdo nestírá. Až teprve možná nešťastný knihkupec, který se rozhodne, že čas pro neprodejnou knihu právě vypršel.

Na obalu píší: *Některé její básně byly zhudebněny* – ano, a to se tak může hodit pro lítostné písničkáře. Vášnivý čtenář poezie ale nadšen nebude. Protože lítost je chabým pokusem o vášeň.

Michèle Baladránová

texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty texty
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty t
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te

texty

číslo 49
podzim 2009

Úvodník:

Nastavovaná polévka

Ale je to někdy škola, to učení na škole vysoké! To vbourávání se do představ budoucích držitelů bakalářských titulů! Co vlastně chtějí? Budou se někdy pro něco nasazovat? Nasazují se snad už teď? Mám za to, že to není dobré. Jsou sice výjimky, čestné a úctyhodné, ale bojím se, že je lze charakterizovat takto: chtěli by svět mět – rychle a bezbolestně. Na druhou stranu se potom hrozně diví, když se jich někdo dotkne – ať už nespravedlivostí, nebo nedej Bože nárokem! Jediné, co odpouštějí s naprostým klidem je nudně a monotónně podávaná látka – tomu rozumí a tam stačí a to vlastně chtějí. Je v tom žádost o tichou dohodu – nějak tu společně přebudeme tu nezbytnou hodinovou či dvouhodinovou chvíli, potom si dáme zápočty a zkoušky a dál starejme se všichni o to svoje – život, lásku, děcka a nevím co dalšího.

Kromě toho, že platí „Vládu má každý takovou, jakou si zaslouží," platí dnes snad ještě víc: „Máme takové aj učitele!" To už ale nejde, s tím se musí něco udělat. A v jednom takovém nasrání mně to přišlo (asi ne poprvé a asi to ani není moje, ale ať): „Žijte si svoju nastavovanou zemákovou polévku – furt dokola a vlažně žerte a plňte si gágory tou vlažnou směsí čehosi. A furt nastavujte. Naplní to, zasytí; dá se s takovou vlažnou potravou projít klidně životem, mět děcka, zaměstnání (nezaměňovat s prací), byt, auto… Ale nechte potom na pokoji ty, kteří někdy jedí i hřebíky, aby si, aspoň jednou za život, hryzli do pořádného kusu masa."

Každý můžeme dělat a rozhodnout se po svém – některý trávicí trakt už by asi nic jiného než tu nastavovanou zemňákovicu ani neudržel – ale já budu volit dycky jináč – hřebíky a maso. A jsem a budu rád, že ještě pořád je tu dost těch, kteří volí stejně.

Vždyť přece být se světem jako s partnerem, jako s důvěrným blízkým, neznamená jen vyšívat kudrlinky a zaoblovat hrany. Je to také veliké společné řvaní. Možná přehnaně, ale přece jsem přesvědčen, že i Texty umí být takovým řvaním. Nech jim to zostane…

Jakub Chrobák

Obsah:

úvodník
Jakub Chrobák: Nastavovaná polévka___2

poezie
Ondřej Hložek: * * *___16
Lukáš Vlach: * * *___17
Pavlína Pulcová: * * *___19

překlad
György Spiró: Vyvolená___4_12
Tatjana Gromača: Černoch (úryvek z románu)__13_15
Wojciech Łęcki: * * *___18_19

jen tak
Tracy A. Burnsová: Čtyřicet___20_21
Martin Škabraha: O literatuře, filosofii a jiných zakletích___21_23

recenze
Mojmír Trávníček: Křivými šavlemi___24_26
Pavel Kotrla: Pomalu a zvolna___26_27
Jakub Grombíř: Byl jsem málo zlý & věrný___27_29
Martin Lukáš: Slíva na souvrati?___29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 49, ročník XIV., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: http://www.inext.cz/texty
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

GYÖRGY SPIRÓ

Vyvolená

1.

Renáta Vulnerová, kterou jednomyslně a nadšeně zbožňuje celý maďarský národ, se narodila na hranici Kelenföldu a Albertfalvy v jednom poněkud vybydleném dvou a půl pokojovém panelovém bytě v osmém poschodí a říkali jí Rea, protože Reni se jim nelíbilo.

Ohledně školního vzdělání jejího otce, Bódoga Vulnery, chybí údaje. Její matka Emmő Somondóová úspěšně dokončila základní školu. Je nepodloženou domněnkou, že se do Budapešti dostali z Bekešské župy v oné době, kdy tam z hlavního města a ze Zadunají odsunuli Cikány, neboť v době cikánského odsunu bylo již Renátě více než šestnáct let. Pravdou však je, že Bódog Vulnera po celé roky pobíral podporu jako Maďarskem repatriovaný maďarský krajan, neboli, jak se tehdy říkalo, „vlastenecký uprchlík". Mnozí z těch, kteří se v Maďarsku narodili, žili z takto podvodně získaných prostředků, když tvrdili – a falešnými dokumenty dokládali - že pro své maďarství museli jako menšina uprchnout z některého ze sousedních států do staré vlasti.

Bódog Vulnera měl patrně na hejtmanství XI. obvodu nějakého příznivce, když podporu, která mu jako v Maďarsku narozenému nenáležela, pravidelně pobíral. Ovšem třicet-čtyřicet procent ze státem poskytované částky si strčil do kapsy podporu přiznávající úředník, podobně tomu tedy mohlo být i v případě Bódoga Vulnery.

Jelikož náš román je určen především maďarské mládeži, která dospívala v zahraničí, a která nezná ani dějiny tohoto čtvrtstoletí ani dnešní Maďarsko, budeme občas tuto jedinečnou historii prokládat stručným líčením doby a prostředí, upřímně doufajíce, že tím nenarušíme běh událostí.

Vulnerovic dům odpojili od dálkového topení ještě před narozením Rey, a každý řešil zimu tak, jak mohl. Do módy znovu přišla litinová kamna, a protože komíny v podobných domech nebyly, vyřízli většinou v oknech díry a vyvedli jimi kouřové trubky. Kvůli nejistým dodávkám proudu nebyl elektrický radiátor dobrým řešením; v zimě byly beztak výpadky proudu častější než v létě. Jelikož takovéto vytápění bylo proti požárním předpisům, ze zásahového auta občas za účelem dopadení pachatelů vyskakovaly desítky kominí-

ků, avšak prokurátoři přestupková řízení většinou s nelibostí odkládali.

Když zrovna pustili proud (Vulnerovic proud odebírali načerno, tedy kradli), ve velkém pokoji, kde se zdržovali ve dne, zapínali starosvětský zářič, který vypadal, jako parabolická anténa, v níž se žhavila kovová spirála. V takových bytech vytápěli jen jeden pokoj nebo půl pokoje. Do módy opět přišly duchny. Do nohou dávali na noc dvě věci: do ručníku zamotanou, na kamnech předehřátou cihlu, anebo gumovou láhev zvanou termofor, kterou večer naplňovali teplou vodou. Vynálezce Manó Mocháts, který na své jméno nechal přepsat starý, prošlý patent, se před půl rokem vrátil domů z jednoho kanadského výzkumného ústavu, kde spolu s kolegy formuloval definici gravitačního zprostředkujícího prostředí. Tři členové čtyřčlenného výzkumného týmu obdrželi Nobelovu cenu nikoli podělenou na tři díly, ale každý zvlášť jednu celou, jen maďarského kolegu z toho vynechali. Když se to Mocháts dozvěděl, dostal ve svém pesterzsébetském bytě záchvat mrtvice, a když se znovu postavil na nohy, zařekl se, že se kanadským kolegům pomstí, a do pěti let vydělal s termoforem víc než by činila suma devíti Nobelových cen. Jeho žák, Rabár Barrabi, vypracoval princip gravitační bomby.

Po sídlištích chodili úředníci Státního ústavu teplotní normalizace, aby udržovali v obytných místnostech centrálně povolené maximum 14,6 stupňů. Měli všelijaké moderní měřící přístroje, které vláda draze nakoupila v zahraničí, ovšem tyto úředníky očekávali před domy rozhněvaní muži, takže pokud se nespokojili s nabízenou částkou a mermomocí chtěli jít měřit, důkladně je zmlátili.

Jak ve svém prvním prohlášení vyprávěl Birs Vulnera, mladší bratr Rey, teplou vodu kradli Vulnerovi z bývalé plovárny v Kondorosiho ulici. Potrubí postavili podle předpisů, jen na něj nežádali povolení. Voda nebyla horká, ale díky vestavěném čerpadlu, na nějž se dům složil, se v ní dalo i v osmičce prát a pomývat.

Plovárna již dávno nefungovala, ale budovu vytápěli i v létě, proto byla teplá voda. Birs Vulnera popřel, že by se rodina podílela na pěstování drog. Prohlásil, že zdarma používali jen státní teplovod, od nějž bylo odpojeno jen obyvatelstvo, ale plovárnu, která stála již léta opuštěná, nikoli. K tomu bylo zapotřebí kontaktů na hejtmanství a policii; Birs Vulnera, který byl v té době štábním rotmistrem, získal své informace na místním velitelství policie.

Když byla Rea malá, často si na pozemku bývalé plovárny hrávala; jako podvyživené, neduživé děcko se ještě v pěti letech dokázala protáhnout mezi vylámanými, zrezivělými mřížemi. Někdy tam s ní chodil Birs, mladší bratr, jindy sestra Csetra, která ovšem měla raději zevlování na tržišti, kde matka, Emmő Somondóová načerno pracovala jako prodavačka. Dvě dívky si jednou zrovna hrály v houští, když se vedle nich ozvalo plovárenské poplašné zařízení; nebyl to zvuk zvonku, ale něco jako siréna, a ze sousedních domů najednou vyběhlo snad deset ozbrojenců. V maskách přes obličej vtrhli do plovárny, dívky se vystrašeně krčily, třesoucí se Csetra objala Reu a Rea utišovala mnohem starší sestru. Krčily se tam, když ozbrojenci vyváděli na ulici dvě spoutané postavy spolu s předmětem doličným: vytrženým kořenem ambrózie.

Birs později řekl, že siréna se spouští pouze při vytržení kořenů, pak nastupuje komando, pár lístků lze klidně utrhnout, protože poplašné zařízení je zabudováno v hlíně; cemuž dívky nerozuměly. Birs rovněž vysvětlil, že tyto rostliny kvůli ZEU nemohou pěstovat pod širým nebem, protože tam je vypátrají družice; právě proto je pěstují pod střechou a pečlivě jim dávkují teplo, topí jim, ale jen opatrně, protože družice měří i teplotu budov, a tam, kde je teplota příliš vysoká, shazují bomby. Tomu rozuměly ještě méně, dokonce ani Birs tomu příliš nerozuměl, takže od dalších výkladů raději upustil.

Sídliště působilo dost vybydleně. Na ulicích vysedávala ve špíně nahá děcka, tak si hrály, přestože na okolních panelácích se skvěly hrdé nápisy, že zde je „Vzorná obytná zóna – cikánů prosto". Bódog Vulnera nevydělával tolik, aby se mohli odstěhovat do lepší čtvrti, ale dětem dal bezpočetněkrát výpraskem na srozuměnou, že „s holou prdelí se do prachu nesedá". Tuto větu učinila Rea v jedné ze svých prvních proklamací známou po celém Maďarsku.

Špatný stav sídlištních bytů neodrazoval mafie žijící z výpalného, a pokud někdo nebyl ochoten platit, pak mu i zde vykrámovali byt. Byl jeden nájemník, kterému při prvním vykrámování všechno sebrali, stejně neplatil, a při dalších příležitostech mu vždycky znovu rozmlátili znovuvyspravené vstupní dveře, když v bytě nic jiného nenašli. Pojišťovny proti vykrámování nepojišťovaly, onen nájemník se smířil s tím, že bude žít bez vstupních dveří a mafii se nakonec celá ta věc omrzela a nechali ho být.

Vulnerovic rodina neplatila výpalné za

ochranu bytu, což lze vysvětlit zaměstnáním synů a okruhem jejich přátel.

Csetra udělala maturitu na trojku, začala pracovat na trhu, potom zmizela, pronajala si byt v Józsefvárosi, a domů chodila jen o víkendech na návštěvu. Rea byla od ní mladší o dvanáct let a nestačila se divit sestřiným úžasným šatům. Reu nezpravili o tom, čím že se Csetra zabývá, Birs na to řeč nestáčel, a Kolonc Vulnera, starší bratr, který se živil příležitostnými vloupáními, o tom tehdy také nebyl ochoten rozprávět, jako ostatně o ničem. Birs ovšem Csetře nadával, kdykoli si jen na ni vzpomněl; Rea nedokázala pochopit, proč bráška neustále sestře nadává do kurev; tušila jen, že to není nic pěkného a zacpávala si uši.

„Jenom se na ni podívej, kurva!" řval na ni potom Birs.

Rea se ovšem nepodívala nikam, jen zavřela i oči.

Kolonc byl vysoký, dýchavičný a nahrbený, nos měl tak ploský, jako by mu ho rozmáčkli při boxování, tomu se všichni divili: jak můžou mít dva rodiče s frňáky jak brambora takové dítě. Birs byl zkrátka světlovlasý, ploskonosý, zavalitý, se sklony k otylosti. Kolonc často nosil sestře a bratrovi dárky, říkal, že je posílá jeho nevěsta; děti dotyčnou dámu velmi milovaly, přestože ji nikdy neviděly. Kolonc ostatně lhal jako když tiskne, byl nespolehlivý, požadavky neplnil, i když rád sliboval, byl poťouchlý a zákeřný, „každá první věta je u něj nesmysl, každá druhá věta výmysl", přinejmenším tohle se o něm lze dočíst ve Sdružené databázi tajných služeb. Připsali k tomu i to, že je „sexuálně zbabělý".

Rea začala chodit do školy v Albertfalvě, což bylo jen zdánlivě blízko z domu: tramvajové koleje dávno rozkradli, náhradní autobusová doprava jezdila nepravidelně, poté ji stejně zrušili. Autostop jí rodiče přísně zakázali, na kole jezdit nemohla, protože ani přes usilovné pobídky se na něm nenaučila jezdit. Později by se jí to zřejmě podařilo, avšak všechna rodinná kola se dávno ztratila.

Hodinu a půl chodila pěšky do školy, hodinu a půl zpět, takže se raději uchýlila do zdivočelé zahrady plovárny. V zimě se vkradla do kryté části, kterou vytápěli kvůli geneticky upravené ambrózii, a spala a spala. Druhou třídu by musela znovu opakovat, tehdy ji rodiče nechali přepsat do školy v Budafoku, která ležela ještě dále, ale školní autobus měl poblíž jednu zastávku, Reu navíc vzali bez zkoušek rovnou do třetí třídy.

Autobusem se dostala ke škole, ale do třídy

již jen zřídka: školní brašnu uložila na vrátnici a zdejchla se. I jiní odkládali tašky a šli se toulat. Polovina budovy nacházející se ve státní péči se před pár lety zřítila, nebyly peníze na údržbu, a velkou část žáků ani nebylo kam posadit. Dodatečně bylo zjištěno, že třetina Reiných spolužaček již jako dvanáctileté-třináctileté šlapou chodník; většině z nich dělali pasáky buď sami otcové, nebo starší sourozenci.

Učitelé už jakž takž sledovali jen osvojení si učební látky, přítomnost žáků nikoli, dokonce se radovali, když někteří nechodili na hodiny, a to nejen kvůli nedostatku míst: žáci z pověření ředitele totiž občas učitele udávali, převážně děvčata muže za sexuální harašení, a odvolávaje se na to, mohl je ředitel kdykoli vyhodit.

Rea neudala svého třídního, ani nevěděla, který z učitelů to je. Proto na ni třídní učitel rád vzpomínal, třebaže ji nepoznal ani na třídní fotografii ani na žádné jiné fotografii z té doby.

Pro doplňování profesí, v nichž bylo vyžadováno jisté vzdělání, se nedařilo vychovávat pracovní sílu. Po ukončení základní školy nebylo 80 procent maďarských žáků schopno přečíst během čtyř hodin jedinou stránku novin tak, aby dokázali v deseti minutách shrnout její obsah.

Většina maďarských dětí neuměla číst a psát. Horliví pedagogové proto vynalezli Maďarské obrázkové písmo, které sestávalo z 500 znaků. Počítali s tím, že techto pět set znaků dokáží dětem během osmi let vtlouct do hlavy. (Do té doby důsledné znakové písmo obsahovala jen Pravidla silničního provozu, známá pod zkratkou PSP.) Nápad vyvolal mezinárodní ohlas, Evropské obrázkové písmo převzalo 434 maďarských znaků. (V Evropě bylo stanoveno minimum 600 znaků, v Itálii a Řecku bylo sníženo na 450 potažmo na 420.) I dnes se děti nejprve učí obrázkové písmo, a teprve potom z abecedy tolik, kolik se zvládne. Nabídku Číňanů, že své písmo zdarma dají k dispozici pro potřeby evropských jazyků, ZEU těsnou většinou odmítla.

Současné maďarské písmo obsahuje 630 znaků, čímž je náročnější než písmo ZEU (Západoevropské unie) a VEU (Východoevropské unie) se 600 případně 540 znaky. (Pravdou je, že u nás je třeba naučit se 630 znaků až k malé maturitě, která u dětí připadá na dovršený 16. rok života, zatímco v ZEU již na 8. resp. ve VEU na 14. rok.) Znaky PSP se mezi ně na rozdíl od Portugalska, Velké Albánie a Slovinska nepočítají.

V následujících letech Rea za pěkného počasí bloumala po nagytétényské planině a prohlížela

si zahrady a domy zbohatlíků, přesněji vysoké, tří-čtyřmetrové zdi, které vše zakrývaly, stejnou měrou zahradu i dům. V jednom starém, polozbořeném domě v Budafoku často zazvonila a celé dopoledne se tam dívala na televizi a dostávala i oběd. Teta Ilbuska, osamělá malodůchodkyně chovala šest koček a čtyři psy, z krmení pro psy se dostalo i na kočky a na Reu. Teta Ilbuska ji občas pohladila po hlavě a zeptala se, co dávají v televizi, protože sama stěží viděla, takže jí Rea povídala, později si ovšem vymýšlela spoustu všelijakých neviditelných obrazů, teta Ilbuska udiveně poslouchala, v důsledku čehož Rea dostávala novou inspiraci. Teta Ilbuska se dožila Velkého přelomu; Rea na ni vzpomínala s láskou a na její pohřeb poslala obrovský věnec se stříbrnými havrany.

Přes ulejvárnu vyloučili Reu teprve po ukončení šesté třídy, předtím ji nechali procházet z milosti se čtyřkami. Její otec ji pro ty čtyřky pokaždé na konci školního roku zfackoval, potom na to zapomněl. Škola dostávala dotace podle počtu žáků, proto je učitelé neradi nechávali propadnout, ředitel přistupoval k vyloučení jen v nejzávažnějších případech, k tomu bylo všeobecně zapotřebí již násilí na učiteli nebo opakované krádeže. Škola v Budafoku patřila ke konzervativním, elitním školám, kterých v zemi zůstalo jen málo; v takovýchto školách bylo v zásadě nutné učit se učební látku. V elitních školách učitel vyvolával a známkoval, a proti známce se žák nemohl nijak odvolat.

Normální škola naproti tomu reprezentovala tehdy rozšířený, takzvaně demokratický názor, že není důležité získávání vědomostí, nýbrž nezasahování do osobnosti dítěte. Pokud v takovéto škole většina dětí odhlasovala, že Slunce se otáčí kolem Země, potom učiteli v této třídě nezbývalo, než takovýto názor přijmout a nadále jej – až do maturity – zastávat. Pokud většina dětí odhlasovala, že je Země placatá, potom učitel musel v této třídě zastávat tento názor až do maturity. Pokud v jiné třídě většína odhlasovala, že Země má tvar čtyřstěnu, pak v ní tento názor museli zastávat všichni, i učitel, který v jiné třídě přijal názor s tímto zcela neslučitelný.

Pokud si to děti přály, pak odhlasovaly, že jsme vyhráli jak první, tak i druhou světovou válku. Hlasováním jsme u Moháče porazili Turky. Díky volební většině jsme i Ameriku objevili my, a to pod vedením krále Matyáše, jenž na slavné, havranem vyzdobené velitelské plachetnici jménem Kolombo Korvino, vytrvale vyhlížeje

z dalekohledu, úspěšně doplavil do New Yorku svou Černou rotu, která se později vyznamenala v nemilosrdném, hrdinném boji proti lidožravým Indiánům. (Uvedený příklad pochází z maturitní práce z gymnázia Mihálye Fazekase, nejlepší budapešťské normální školy.)

O matematických vzorcích, o fyzikálních a chemických reakcích bylo rovněž možno hlasovat, a pokud učitel zastával menšinový názor, nemohl nechat propadnout ani toho nejhloupějšího. Tento přístup uplatňovali i v televizních pořadech, odpovědi na otázky hodnotil nikoli moderátor soutěže znající správné řešení, nýbrž hlasující diváci, jejichž většinové mínění musel moderátor programu vždy přijmout.

Stejně postupoval i maďarský parlament, z něhož si školy vzaly příklad: většina z 996 poslanců o námitkách hlasovalo tak, že ani nečetla materiál, ovšem toho nebylo zapotřebí: bylo jim sděleno, kdy mají zmáčknout který knoflík, a pokud se ve svém opojení nezmýlili, také ho zmáčkli. Rozhodnutí většiny se stalo zákonem, nezávisle na tom, mělo-li smysl či ne. Stejně tak odhlasovávaly v celé zemi všechno možné různé vyšší či nižší samosprávy. Maďarsko nebylo výjimkou, tento způsob vládnutí byl na celém světě znám jako parlamentní demokracie.

Rea neřekla rodičům, že propadla ze šesti předmětů – pět propadnutí by ještě prominuli – a proto ji ani nezvou na reparát; přiznala se jenom Birsovi.

Birs tehdy přešel k policii, kam ho již delší dobu lákali. Policisté se jako vedlejší činností zabývali krádežemi automobilů a potřebovali zručného profesionála. S Birsem navázali kontakt přes jeho staršího bratra, lupiče Kolonce, kterého občas na chvíli skřípli, a kvůli němu sledovali i mladšího, tak zjistili, že od jedenácti let úspěšně vykrádá automobily.

Birs poradil Ree, aby každé ráno vyšla z domu a vracela se domů odpoledne, jakoby byla ve škole. To víme od Birse, protože Rea až do konce tvrdila a jak se zdá, sama tomu i věřila, že nadále chodí do školy. Velká změna to nebyla, jen sebou musela tahat brašnu. Uplynuly dva roky, než na to matka přišla, zfackovala ji místo otce, kterému to ani ona neřekla, potom ji vzala k sobě na tržnici, kde prodávala zeleninu. Bódog Vulnera, jak se zdá, se až do své smrti nedozvěděl, že dcera ráno s taškou nechodí do školy.

Emmő nic nepěstovala, neměla záhumenek nebo zahradu na venkově. Zelináři ovšem po několika nepříjemných případech chtěli předejít

tomu, aby Bódog jejich zboží poléval kyselinou, později aby je Kolonc věznil v jejich domech a skladištích, případně aby jim Birs kradl auta. Emmő tento detail buď neznala, nebo o něm vědět nechtěla; Ree vykládala, že má prostě zlatou povahu, proto na ni zelináři drží, a svou vlídností vůči zákazníkům jim přes nespravedlivě nízkou mzdu přináší velký zisk. Jakubáné, neboli manželka prvopěstitele Horhóa Jakuby, která na přímluvu ostatních Emmő přijala, vskutku neplatila moc, ovšem nemuselo se to potom danit.

Rea byla hubená, přesto neforemná, bezbarvé vlasy si splétala do copů a svazovala gumičkou, svýma očima mdlé barvy neustále pomrkávala, na její široké těstovité tváři rostly uhříky, hrbila záda, vystrkovala neexistující břicho, věšela ramena, okusovala si nehty, mezi svými nápadně silnými rty v rozpacích často vycenila své lopatovité zuby.

Nebylo jí ještě čtrnáct, když její otec zemřel.

Bódog Vulnera se svým odrbaným autem – nebylo možné určit původní značku, tolik do něj namontovali dodatečně vyrobených součástek – pracoval většinou na vyklízecích pracích. Cikánskou mafii se v tomto oboru tehdy pokoušela vytlačit mafie maďarská, jedním z jejich dodavatelů byl Bódog Vulnera. Jeho starší syn Kolonc se občas k vyklízení přidal. Mladší syn Birs pracoval ve dvou denních směnách, z toho důvodu mohl otci pomáhat jen zřídka.

Bódog Vulnera se dříve tvrdě oháněl ve stavebnictví, pokud byla práce, ovšem většinou z nějakého důvodu stáli. Je ovšem nařčením tvrzení maďarského exilového tisku, že v Reině rodině nikdy nikdo nepracoval. Bódogovi se jednou podařilo sehnat dobře placené místo mistra u míchačky betonu na západním rozestavěném úseku okružní dálnice M0 mezi Solymárem a Nagykovácsi. Jak bylo samosebou zcela obvyklé, ředitel stavbu provádějící maďarské firmy se pochopitelně domluvil s politiky, kolik ze státních miliard komu spadne do kapsy, jenže podnik koupili Francouzi. Je možné, že slíbili ještě větší provize, ale nového francouzského ředitele o tom neinformovali, a když mu to připomínali, postavil si hlavu a nechtěl platit. Tři čtvrtě roku trvalo, než toho ředitele vyštípali, nastoupil nějaký arabský ředitel z Alžírska, jenže ani on nechtěl platit politikům. Nato maďarský stát za dvojnásobnou cenu odkoupil podnik zpět, takže nakonec si politici přišli na své a práce mohly pokračovat, jenže už bez Bódoga, který mezi tím musel živit rodinu a o několik měsíců dříve podal výpověď.

Bódog Vulnera se starším synem právě přebírali harampádí v Bukurešťské ulici, když na jejich auto umístil lístek hlídač parkoviště. Bódog Vulnera si toho všiml a běžel k němu. Hlídač se na něj ušklíbal. Bódog Vulnera zařval, že v tomto úseku Bukurešťské ulice je přece povoleno parkovat zadarmo. Hlídač tvrdil, že i tam se musí platit. Přihodilo se to u parku používaného jako smetiště, v němž přinejmenším jednou za deset let vysadili nové mladé stromky a cestičky vydláždili drobnými čedičovými kostkami, aby tak demonstranti, když je popadla chuť protestovat, mohli vykopávat a odnášet si zvláště oblíbenou munici.

Vulnera zařval, že na netu je ten úsek uveden jako bezplatný. Hlídač tvrdil, že tam uveden není. Bódog neměl netmobil, Kolonc měl jinak asi osm kousků, jenže ve skladu nedaleko jejich bytu, schovával je na druhé straně Fehérvárské ulice spolu s ostatními krámy, dost daleko od Bukurešťské ulice.

Nasupený Bódog Vulnera vytáhl zpoza stěrače fialovou cedulku, prohlídl si ji a všiml si, že je na ní natištěno Bukurešťská ulice 2., kde je vskutku parkování zakázáno. Stáli však před adresou Bukurešťská 12. Bódog Vulnera neartikulovaně zařval a začal šermovat rukama, hlídač na něj jen mávla a šel pryč.

Než si Kolonc Vulnera všiml, že otec se válí po zemi a než k němu přiběhl, Bódog Vulnera již nežil.

Takto Rea zpola osiřela, i když o tom měla jen mlhavou představu.

Rea šla v pohřebním průvodu vedle maminky, Emmő brečela, Kolonc a Birs ji podpírali ze stran. Csetra Reu nepodpírala, protože i při této příležitosti chtěla klofnout nějakého fešáka, obula si boty s velmi vysokými podpatky, a ty se neustále bořily do bláta.

Emmő brečela, rovněž Rea brečela, potom doma vystrojili velký oběd, byli pozváni vzdálení příbuzní se strýcem Bátorem a tetou Bátorovou, taky sousedi, a z tržnice spousta zelinářek s manžely a dětmi, rovněž kapitán dr. Kárpát Pathó, Birsův šéf z prefektury. Mohutný, vousatý strejda Kárpi vyprávěl veselé historky o nejrůznějších pohřbech, o různých případech úmrtí a vzácných vražedných metodách, pořádně se zasmáli a dost se opili, jen Rea nepila, nelezlo jí to do krku.

Po pohřební hostině Emmő prozradila Ree, že Bódog neumřel, nýbrž odjel pracovat na venkov, a vrátí se domů, jen je třeba čekat.

Rea se uklidnila. Věděla přece, že je to celé podfuk.

z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut

TATJANA GROMAČA

Černoch (úryvek z románu)

9.

V neděli se otec a matka většinou hádali. Matka se hádala s bábou a pak i s otcem. Potom nechávala neumyté nádobí a na peci rozdělaný oběd. Vzala mě vždycky za ruku a táhla mě za ni tak silně, jako by ji chtěla vytrhnout z kloubů. Vyšly jsme z domu a šly až na konec vesnice, kde začínala kukuřičná pole a odkud byl vidět kalný tok řeky. Tam bydlely dvě staré příbuzné, s tlustými brýlemi a šátky na hlavách. Měly domácí tvaroh, smetanu a kukuřičný chleba. Seděly u peci a povídaly o nemocech, neštěstí a smrti. Hlasy měly tak jednotvárné a nudné, že to, o čem mluvily, nebylo ani moc důležité. Mnohem důležitější byl tón, s jakým vycházely z jejich suchých zkřivených rtů ty hlasy. Podobaly se vydávání zvuků starých rozčepýřených kvočen, které kdákají, i když už roky nesnesly vejce.

– *Máte seménka?*

– *Straky nám oklubaly šecky střešně!*

Dokonce i z jejich šátků, šatů a zástěr by se mohlo stát peří, staré šedé ostré peří, z něhož visí zaschlé kousky bláta.

10.

Přicházela noc. Matka a já jsme se vracely pěšky domů a dávaly pozor, abychom nešláply do nějakého z kravích hoven na cestě. Pod sporým pouličním osvětlením jsme musely vypadat divně – držely jsme se za ruce, ťapkaly a přeskakovaly zaoblené tmavé výčnělky na cestě. Bylo slyšet rytmické klapání našich bot, jako by někdo speciálně pro nás vyznačil kravími lejny namísto křídou políčka na asfaltu a řekl nám – *No tak, zaskákejte si panáka!*

11.

Vždycky, když měla matka všeho dost, říkala – *Podívejte, kde to žijeme! To je hrad postavený ve vzduchu!* Navečer, když jsem ještě ležela vedle báby v posteli, jsem si představovala, že když zavřu oči, narostou našemu dřevěnému domku křídla a že se celou noc, když všichni spíme, otec, matka, bába a já, vznášíme se i s hradem ve vzduchu.

12.

Našla jsem malé kotě a donesla ho domů. Matka ho nohou odkopla na dvůr. Vyběhla jsem ven, vzala kotě a odešla daleko od domu, do toho

kukuřičného pole na konci vesnice, kolem kterého jsme procházely, když jsme šly k našim starým příbuzným. Tam jsem kotě objímala a žvatlala na něj až do noci. Představovala jsem si, že s ním odejdu někam strašně daleko, do nějakého neznámého velkého světa, v němž se v noci rozsvěcují různobarevná světla, auta líně plují ulicemi, muži nosí šusťákové pláště a občas se zastavují u osvětlených výloh a ženy mají dlouhé a měkké vlnité vlasy, které voní po jahodovém pudinku s čokoládou.

Bába mě našla, jak dřepím v kukuřici. V ruce měla hůl, a tou mě ztloukla. Nebrečela jsem, protože jsem bolest vůbec necítila. Svírala jsem rty tak silně, jak jsem jen mohla, a myslela přitom na daleký svět, kam jednoho dne odejdu, spolu se svým kotětem.

13.

Měla jsem dva kamarády. Jeden nosil gumáky a kraťasy a druhý měl nad rtem přilepený sopel. Hráli jsme si spolu na válku, na kuchaře, pekaře nebo prodavače. Jednou jsme si hráli na kuchaře. Vyčůrala jsem se do písku a umíchala z toho zákusky. Vzala jsem je a dala je dvěma kamarádům, aby ochutnali. Dělala jsem, že já taky jím, pohybovala jsem čelistí a špulila ústa, jako bych v nich převalovala zákusek z písku a moči.

– *To je dobrota* – říkala jsem – *ten zákusek je tak dobrý*.

Dívali se na mě očima plnýma závisti a touhy.

– *Dej nám taky, my chceme ten zákusek taky ochutnat* – řekli a ústa se jim naplnila slinami.

– *Dobře* – řekla jsem a podávala oběma po jednom nasáklém blátěném polštářku.

Nacpali si ho lačně do úst.

– *To je dobrota, ten zákusek je tak dobrý!* – říkali s mlaskáním, a mezi zuby jim skřípala drobná zrnka písku.

14.

Na dvoře jsme měli slípky, husy a kačeny. Stály v hejnu pod švestkou a zobaly kukuřici. Nosila jsem jim nadrobené zrní v sukni, jejíž okraje jsem nadzvedla a držela v rukou. Když jsem se k nim dostatečně přiblížila, nabírala jsem jednou rukou zrní a házela jim ho. Přitom jsem rukou kroužila kolem sebe a dělala velké oblouky, jako bych čarovala. Zrní dopadalo s hlasitým bušením na zem, jako by nad námi byl v ten okamžik zvláštní mrak, z něhož místo kapek vody padá kukuřičný déšť.

Jedno malé káčátko z hejna bylo moje. Nebylo větší než malá žlutá kulička, která by se dala strčit do kapsy od kalhot. Peří mělo měkké

jako vybraný hedvábný šátek. Každý den jsem chodila za dům, dřepla si, vzala do rukou káčátko a přikládala si ho ke tváři. Tiše jsem na něj žvatlala, objímala ho a hladila přitisknuté k hrudi, zatímco ostatní káčátka potichu ťapkala okolo nás. Jednoho dne jsem ho měla tak strašně ráda a objímala ho tak moc, že z té lásky podkleslo a usnulo a už se nikdy neprobudilo.

15.

Matka mě vzala do města. Měly jsme namířeno k Dědu Mrázovi, protože mi donesl dárek. Čekaly jsme na autobus, ale nepřijel. Šly jsme do města pěšky. Byla zima, padal sníh. Foukal studený vítr. Všude kolem ležely vysoké závěje sněhu jako pevné bílé zdi, které někdo postavil přes noc. Dlouho jsme chodily po křižujících se cestách, na kterých byl sníh smíchaný s blátem. Boty a kalhoty jsme pak měly od bláta a sněhu mokré a špinavé.

Když jsme přišly do města, vešly jsme do Obchodního domu. Tam bylo příjemně a teplo. Z reproduktorů hrála hudba. Prodavačky se na nás mile usmívaly, jako by věděly, že přijdeme, a jako by měly takovou radost právě kvůli tomu. Koupily jsme si nové boty a nové kalhoty, které byly ještě hezčí než ty předtím. Stály jsme v převlékárně za závěsem. Tam jsme zmačkaly zablácené kalhoty a nacpaly je do tašky spolu s botami. Pak jsme odešly k Dědu Mrázovi.

16.

Děda Mráz se mě ptal, jestli jsem byla hodná. V ruce držel dárek zabalený do velkého průhledného igelitu, přes který prosvítaly koulovité pomeranče a záhadná látka s přitažlivým květinovým vzorkem.

Kývla jsem hlavou, jako bych říkala *„Ano!“*, a tváře mi zčervenaly, protože jsem si vzpomněla na kukuřici, kotě, zákusky z bláta a káčátko, které leželo ve svém hrobečku.

Z chorvatského originálu ***Tatjana Gromača:*** ***Crnac*** *(Zagreb, Duriex 2004, s. 16-23) vybral a přeložil* ***Jiří Hrabal****. Překlad úryvku vychází se svolením autorky a nakladatelství Periplum, které český překlad knihy připravuje k vydání.*

Tatjana Gromača (1971) – chorvatská básnířka, prozaička a novinářka. Ukázku její básnické tvorby přinesly *Texty* č. 34, 2004, s. 14-15, český překlad sbírky *Něco není v pořádku?* vydalo nakladatelství Periplum v r. 2008. Povídku „Obchůzkář trati“, jsme publikovali v *Textech* č. 43, 2006, s. 8-10. (*-jih-*)

ONDŘEJ HLOŽEK

V Mezidobí

Na loktech opeřených větrem
chladly žárovky v ulici
a stíny obcházely nás tiše,
hrály si s pomalou chůzí.
Nechtělo se ti ještě
domů,
ještě chvíli bys vdechovala
černý dým noci.

Scházím dni

Jsem jenom tichým vykročením,
potupnou fanfárou v krvi poválené
modři.
Jsem skleněným dřevem,
vyrostlým z břichů světel.
I beze mne v palácích se stmívá,
za okny řve další Boží úsvit.
A najednou scházím dni,
když přichází teskná polnice.
Pod hladinou mořem jsem,
dusným svíráním.
V cizích domech mé cizí jméno spí.
Znáte mou touhu.
Jako když nosem fouknete
do pozounu
a z pístů dýka vyletí.
Svým Městem jsem.

Nebe nad městem

Trčí vzhůru.
Kostelů věže,
do oblak z prachu.
Zlaté báně v nedohlednu.
Mezi vyraženými příčkami
plotů svatotváře choulí se
do sněhu
a po rozmoklé břečce
vlekou se těžké nohy dne.
Nebe je v rozkladu.
Mrtvý je čas,
zakysl jako víno na patře.
Sbírá se vítr
a nese černou vůni jara.

LUKÁŠ VLACH

na háčcích

na háčcích
času je nejvíc
stahují svetry
do půli stehen

na háčcích
závislí naháčci
nechtěně velicí

prosinec

zabydlel se v dýmí
zešedivěl
jako copky tabáku
ostýchavě vysvlékané
z cigaretového papírku
šramotí
někde v křoví
tmou
a kouřem
a prosbou
voní
prosinec

dokouřeno

větvovlání
provazcemi vlasů
vysmýkané
k okrajům hřbitůvků
v oblých zlomech ramen

zbylo nám z večera
v posledním papírku

sobota

ranní skloňování
matce

slaměnek
jak oddechnutí
v ohbí na polštáři
v televizi
sobota

WOJCIECH ŁĘCKI

PROZATÍMNÍ VĚČNOST

V městečku se umírá za života
smrt trpí komplexy
přichází nesměle

Z lepších pohledů
zůstal ten na řeku
ve které opilý měsíc
občas hledá ochlazení

Korouhev dýmu
z nejvyššího komína
někoho zmýlí změnou směru

Městečko pohlcuje okolí
s ekologickým klidem
A likviduje vynalézavost

Elita předstírá že tudy jen projíždí
i kdyby si už koupila
věčnost na hřbitově

Městečko se rozrůstá
jako galaxie
pro maloměšťáka měsíce

MĚSTEČKO NE

Městečko říká *ne*
tomu s čím by se nesrovnalo

Ne protože ne
když už není nic na *ne*

Všechno co se nazývalo
Leninovým jménem

se teď nazývá
Jana Pavla II.

Jenže ono stále
říká *ne*

Jenže svět má městečko
a městečko polosvět

v tom bloudění
v podnebeských zákoutích

* * *
staré ženy neumírají
všechno kolem nich umírá

skřehotajícími hlasy
zaklínají všechny milence

zuby už snědly
při hlídání

zuby muchomůrek
se prohryzávají k věčnosti

Z polštiny přeložil Libor Martinek

Wojciech Łęcki – polský básník, satirik, dramatik a novinář (* 1948). Překlady pocházejí ze rukopisné sbírky *Widok ustronny*.

PAVLÍNA PULCOVÁ

* * *
strniště zaražené v nebi
žaluje
na hnisající ránu nad obzorem
mokvavo na dohled
kolem krav
jež zapomněly přežvykovat
kosý pohled
v očích déšť
znehybněl čas ve vertikálách

v táhlých pastvinách
napnutých větrem

V DOLU SV. JOSEFA
Hořice

V dolu sv. Josefa kamenné srdce jak zvon bije
Sochaři jeho tlukot rozbíjejí
do pískovcových srdcí
jež tepou
v tiché zvonkohře

* * *
jak plátek uschlé růže
byla lehká křehká
mrtvá
moucha

TRACY A. BURNSOVÁ

Čtyřicet

S blížící se čtyřicítkou se sama sebe ptám, co jsem dokázala. Nic moc. Chtěla jsem se stát první ženou v profesionálním baseballu, ale skončila jsem svoji kariéru, když mi bylo patnáct. Potom jsem toužila po úspěchu v ledním hokeji, ale nikdy jsem se nenaučila dobře bruslit. Chtěla jsem vydat knihu, ale dosud nemám na trhu žádnou. Nikdy nebudu českou novinářkou, protože čeština není můj mateřský jazyk. Také jsem si uvědomila, že během posledních čtrnácti let, když jsem pracovala jako lektorka angličtiny, mi bylo mizerně. Nenáviděla jsem sebe sama, svoji práci, svůj život, celý svět.

Proto přemýšlím o tom, co by se stalo, kdybych bývala zůstala v Americe a vystudovala tvůrčí psaní na Emerson College v Bostonu a ne českou literaturu ve Spojených Státech a v Praze. Jako spisovatelka románů a scénářů bych patrně měla dobrou práci a velký dům. Snad bych byla vdaná. (Rozhodla jsem se, že se nikdy nevdám v Čechách kvůli několika špatným zkušenostem.)

Snad bych navštívila Prahu jako turistku a vrátila bych se do Ameriky s fotkami a pohledy Pražského hradu a Karlova mostu. Praha by byla pouze jedním z evropských měst, které jsem navštívila, nic víc.

Ale co by mi chybělo?

Určitě by mi chyběl svět české a slovenské literatury. Nikdy bych neznala díla Bohumila Hrabala, Karla a Josefa Čapkových a Oty Pavla. Ze slovenské literatury bych si nepřečetla texty od Leopolda Laholy, Rudolfa Slobody a Václava Pankovčína, které mě okouzlily. Byla by to pro mě pouze cizí a nevýznamná jména. Teď mi tito autoři a jejich díla pomáhají definovat mojí identitu a hrají důležitou roli v mém životě, stejně jako české a slovenské filmy a divadlo. Český film Smrt krásných srnců, slovenský film Chodník cez Dunaj, Grossmanovo představení Dona Juana v Divadle Na zábradlí, nebo představení Búrky od Slovenského národného divadla v počátcích tohoto století. Stejně důležité jsou pro mě české a slovenské hrady, zámky a jeskyně – Vranov nad Dyjí, Spišský hrad, nebo Punkevní jeskyně. Mohla bych žít bez svých víkendových výletů a letních cest za českými

a slovenskými památkami? Moje vášeň pro cestování po republice zmírňuje mé pocity prázdnoty a samoty.

A jak je to s češtinou a slovenštinou? V Praze jsem objevila nejkrásnější jazyky na světě. A neznala bych Prahu, která je již dlouho mým domovem, i když moje vzpomínky jsou jak bolestné tak radostné. Žižkov, Hanspaulka, Karlín, Staromák, Kulaťák. Části mne jsou na každém místě v Praze, kam jsem chodila a kde jsem nikdy nebyla. Česká a slovenská kultura jsou pro mne neuvěřitelně kouzelné světy, ze kterých se nedá odejít.

Kdybych byla zůstala v Americe, snad bych měla velký dům. Ale teď mám dvě země – Českou republiku a Slovensko. Kdybych byla zůstala v Americe, snad bych měla hodně peněz, ale tady jsem objevila něco mnohem cennějšího než peníze.

MARTIN ŠKABRAHA

O literatuře, filosofii a jiných zakletích

Když jsem byl požádán, abych na večírku tohoto lierárního snad-už-zase čtvrtletníku promluvil na téma „vzájemná inspirace filosofie a literatury", věděl jsem, že je zle. V zadání totiž mezi slovy zaznívá očekávání chvalozpěvu, snad po způsobu Platónova dialogu *Symposion*, kde účastníci hostiny soutěží, kdo pronese lepší řeč na počest boha Eróta. Snad se tedy ode mne očekávalo něco takového, byť pohříchu mužskou lásku řeckých filosofů by v mém vystoupení měl nahradit veskrze ženský, neboť lesbický motiv dvou čarokrásných múz. A právě toto toužebné očekávání jsem nebyl s to splnit, to mi bylo jasné od samého začátku. Věděl jsem, že budu ještě nevybíravěji ironický než Sókratés, který na zmiňované hostině odmítne báchorky svých předřečníků a prohlásí, že od něj se rétorického pozlátka nedočkají, od něj totiž uslyší jen holou pravdu; tu pak ovšem podává takovým způsobem, že výsledkem je vlastně ještě monumentálnější chvalozpět. Sókratova ironie nakonec otevírá prostor ještě zářivějšímu patosu, který do textu vložil jeho autor – ne tedy Sókratés sám, ale jeho nejslavnější vykladač. A právě toho se ode mne spoluhodovníci nedočkali – přišel jsem mezi ně jako Sókratés bez Platóna. Zůstalo

u ironie, možná i jízlivosti. A tuto zprávu píšu jen proto, aby ji místo mě nenapsal zas nějaký Platón.

Takže tohle jsem tam doopravdy řekl: literatura a filosofie nejsou žádné čarokrásné múzy, ale zlé čarodějnice, které zaklely svět! Jejich „vzájemná in-spirace" je především kon-spirací, v níž první jmenovaná múza *zbaví svět smyslů*, aby jej ta druhá *přivedla k rozumu*.

Literaturu odvozuju od slova litera – literatura jsou písmenka, ba přímo hláskové písmo. „S příchodem fonetického písma mohou lidé poprvé nad sebou uvažovat v abstrakci od ostatních zvířat a lokální krajiny. Začínají vstupovat do reflexivního vztahu se svými vlastními znaky, a tím obcházet, respektive zkratovat onu původní vzájemnost mezi svými smysly a tělesnou zemí. Není náhoda, že slovo *spell* má dvojí význam: jednak znamená uspořádat správně písmena tak, aby vytvořila slovo, ale zároveň i kouzlit, čarovat. Protože začíst číst a psát s touto novou technologií znamenalo rovněž vytvořit nový druh kouzla. Velice často to také znamenalo očarovat naše vlastní smysly. Je to jako bychom všichni v západní kultuře byli očarováni abecedou," napsal americký radikálně ekologický myslitel David Abram.

Abramův problém je ovšem právě ten, že citovaná slova *napsal* – ono totiž není cesty zpět. Do jisté míry podobně na tom byl už ten staříčký Platón, který literaturu nenáviděl, ale nezbylo mu, než se jí bránit tak, že ji sám tvořil. Ba co víc: využil její sílu k završení celé čarodějné konspirace: svět zbavený literami smyslů *přivedl k rozumu*. Invaze filosofických pojmů dala světu „logiku" a běda mu, když se nebude chtít tou logikou řídit! Moudrost je jaksi nad světem, ne v něm.

Tak asi v tomto duchu (až na toho Abrama, kterého jsem dodal nyní) jsem hovořil. A teď si třeba řeknete: proč, k čemu to má ten člověk zapotřebí? Vždyť sám přiznává, že není cesty zpět. Aneb, jak praví známá „námitka" proti ekologickým aktivistům: přece se nevrátíme na stromy!

Jenže to je možná právě ten důvod. Ano, mám intenzívní pocit určité lapenosti, jistého uvěznění, poeticky řečeno: zakletí. Učím filosofii, a ač mě to baví, taky mě to pořádně zmáhá. Filosofie je „láskou k moudrosti", vězte ale, že moudrost je ženština navýsost žárlivá a pronásleduje nebohého milce ve dne v noci, trpíc představou, že jej ještě zdaleka

nezasvětila do všech svých tajů (v tom má ovšem nepochybně pravdu). Jen s největším rizikem skrývám se před ní a s blaženým úsměvem oddávám se tu a tam obyčejné lidské hlouposti.

Fatální problém zní: když vezmu do ruky knihu, jsem v práci. A té práce je tolik, že se člověku občas dělá z nadbytku liter nevolno. Zvlášť když čte tak pomalu jako já – maje totiž potřebu předčítat si v duchu knihu jako pohádku, převádět si abstraktní písmo zpět na jeho smyslový substrát, lidský hlas. To je můj vrtoch. Příroda mne vybavila obrazotvorností takovou měrou, že intelekt ji při vší snaze nepřetlačí, nebo jen dočasně – za cenu celkové smyslové deprivace, kterou potřebuji léčit filmem, hudbou a fotbalem; kniha se v takových vzácně ušetřených chvílích stává zátěží, kterou radostně odhazuji v dál (berte obrazně!). Chovám prostě ke knihám a vůbec textům směs lásky a nenávisti.

Budiž, to jsou moje osobní trable. Ale myslím, že je za tím vším i něco víc. Epocha literatury (a filosofie) v klasickém slova smyslu je nenávratně pryč – a z toho taky není cesty zpět. Neznamená to, že literatura zanikne, spíš se mění její postavení. Kdysi v sobě slavné knihy spojovaly obsah sdělení i jeho medializaci – po vzoru Bible, jež je současně vždy biblí (Písmem i písmem). Dnes se ta druhá stránka radikálně mění a s ní jako by se znovu vynořovala média před-biblická, ta z věku „před Písmem", jež představovalo skutečný počátek našeho dosavadního letopočtu. Dnes však čarodějnicím došel dech a princezna se probouzí…

To ale vůbec není legrace! Kompetence nás, „humanitních vědců", něco sdělovat totiž vychází ze starého umění vykládat Písmo/písmo (z hermeneutiky). Proto jsme si zvykli lamentovat třeba nad tím, jak dnešní studenti nedokáží interpretovat přečtený text. Je ale vůbec jasné, co znamená a jaký má význam dovednost zvaná „interpretace textu (písma)" ve světě, kde daleko větší újmou může být neschopnost „číst" obrazy, slova, melodie a rytmy?

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

KŘIVÝMI ŠAVLEMI

V komorním výboru „do kapsy" básní Ludvíka Kundery „Zazimování a jiné básně" (2004), který uspořádal Eduard Schreiber, je zařazena báseň *Kychová (ve Spisech L.K. je zařazena do IV. svazku Úhledná džungle* v cyklu Malé radosti.) Cyklus zahrnuje básně z let 1973 – 1980, „tedy z velmi temné doby", jak básník konstatuje v ediční poznámce. Báseň sama však vypovídá o jednom odpoledni výrazně jasnějším, i když leckomu se může jevit nejasnou. Přečtěme si ji:

Zámeček mezi lesy
Elegantně prohnutý jako židle
Od firmy Thonet – Mundus

Pod ním čerstvě natřený
Kolotoč pro předškolní věk

A domeček pro flámy
Zralého věku

Odtud
Turecká jízda vysokou travou

Dobyvše křivými šavlemi
Papajského sedla
Sjeli jsme opět níže

Ke knihám
Jejichž tíže

Stojí za
Otevřený konec

Někdy v roce 1979 mi poslal L.Kundera strojopisnou kopii sbírky *Svévolné interpretace*, datované rokem 1975 a zařazené později do sousedství *Malých radostí* ve IV.svazku Spisů. Interpretuje tam své texty věru nelítostně, krájí a nově seskupuje větné celky i jednotlivá slova. Následuji jeho indikaci a dovolím si svévolně interpretovat 16 veršů básníkových *Malých radostí v temné době*. Použiji nástroje milosrdnějšího než on sám, mým interpretačním nožíkem bude pouhá bolestná vzpomínka.

Vzpomínám si totiž stále živě na ono pozdně letní odpoledne strávené v Kychové s manžely Kunderovými a básníkem Janem M. Tomšem, který je tam svým automobilem dopravil. Bohužel si už nevybavím, zda ho tehdy doprovázela jeho paní, ale je to víc

než pravděpodobné, neboť jsme se v povážlivě přetíženém autu dost tísnili, když jsem tam pro tureckou jízdu na Papaj přisedl jako přespočetný ještě já.

Kychovský zámeček je skutečně rozkročený mezi lesy a svým elegantním prohnutím, ač zděný, snadno může připomenout eleganci prohýbané židle firmy Thonet Mundus, tím spíš, že býval ve vlastnictví paní Thonetové, vdovy po majiteli firmy a matky dvou synů, kteří vlastnili obdobná sídla v přilehlých údolích obce Halenkov, kde působila Thonetova továrna na ohýbaný nábytek.V sedmdesátých letech samozřejmě znárodněná a přidělená nějakému socialistickému nábytkovému koncernu.Kychovský zámeček sloužil tehdy ozdravným pobytům dětí od 3 do 6 let.

Čerstvě natřený dětský kolotoč byl instalován pro děti naší ozdravovny krátce před návštěvou Kunderových a poskytl věru dobrý důvod k zapamatování, když barevné pruhy na básníkově odění musely být likvidovány terpentýnem. Domeček určený básníkem pro flámy zralého věku byl ovšem postaven původně také pro děti a jejich hračky, ale není básnickou nadsázkou, že byl používán také ne-li přímo pro flámy, řekněme spíš pro přátelská posezení pracovníků ozdravovny a jiných přátel. Vydali jsme se pak všichni hekajícím vehiklem dr. Tomše vzhůru údolím k hranici Moravy se Slovenskem, která protínala Papajské sedlo, ústící v Kychové, v jeho nejvyšší poloze. Cesta nahoře přes hranici byla zarostlá vysokou schnoucí travou a bodláčím. Cestou se hovořilo nejen o vstupu čsl. Armádního sboru Papajským sedlem na Moravu 2.a 3. května 1945, ale také o dávnějších vpádech Turků a Tatařínů a uherských povstalců zejména v 17. století. Řeč bohužel nepřišla na události ještě mnohem dávnější a víc než tajuplné, jejichž plodem byl nález pokladu bronzových náramků z doby lužické kultury (cca 1200 l. před Kr.). Tyto náramky vykopané 1943 tudíž v Kunderově básni nechřestí a neblýskají. Naše křivé šavle nebyly křivé po saracénsku, ale „křivé" neboli „falešné," tj. pomyslné, stínající hlavy nepřátelům i travám jen v našich představách a řečích.

Sjeli jsme potom coby vítězové jednak ke knihám rozsáhlé knihovny, kterou jsem vybudoval v dětské ozdravovně, ale pak „opět níže" k nám do Nového Hrozenkova, kde jsme skončili „s otevřeným koncem" v mé

knihovně. Ale tíha knih se skrytěji objevuje ještě v jedné příbuzné Kunderově básni z téže doby a pojmenované rovněž místním názvem *Karolinka* a zařazené ve stejném cyklu Malých radostí. V ní kamarád

Jan Orság střelhbitě uchvátil naše zavazadla
Plná železa
A vyběhl s nimi do kolmé stráně.

Železo je „vybásněné" a vnukl je sám Jenda Orság, který se notně prohnul pod tíhou kufrů a do kolmé stráně nevyběhl – to je také nadsázka – nýbrž se tam s bídou vyplazil, jak sám vzpomínal – a zavazadla byla plná knih, jejichž tíže věru stojí za otevřený konec spravedlivěji než železo.

Každý okamžik je hoden básně. Toto axioma zvěčnil kdysi ve svém verši Ivan Blatný. Básnická praxe jeho současníka Ludvíka Kundery svou největší částí tento postulát naplňuje, lapidárními záznamy okamžiků plných básnické síly a moci. A z malých radostí povýšených do hodnosti básní vzrůstá úhledná džungle jediné velké čtenářské radosti.

Mojmír Trávníček

POMALU A ZVOLNA

Pořídili jsme si s kamarádem tu knihu najednou. A popravdě řečeno, musím přiznat, že naše názory na ni se dost liší. Zatímco on se zasekl okolo osmdesáté strany a dál se mu ani nechce, já si čtení užíval a těšil se z něho. Byly roky, kdy mne rozhodnutí poroty udělující ceny Magnesia Litera, obrazně takřka zastavila v chůzi nárazem o dosud neviděné silné sklo. Ale tentokrát mne udělení ceny knize Tichý společník Pavla Göbla potěšilo.

Byť se původně jedná o scénář, jeho metamorfóza v prostý a čtivý vesnický příběh, točící se nejenom okolo možného pohřbívání vestoje, ale i okolo střetu světa odcházejícího a světa moderní civilizace, byla úspěšná. Přestože dědictví filmového jazyka zůstalo nadále patrné a pohledu kamery nezbavené. Jazykové roviny vypravěče a přímé řeči protagonistů příběhu jsou oddělené, což hodnotím kladně. Postavy promlouvají dialektem, který je směsicí nářečí slováckého, kde se autor narodil, a valašského, kde čas od času pobývá. (Ostatně, jak jsem nedávno zjistil, jsme sousedé přes kopec.) Oceňuji, že jak jeho filmy, tak i tato kniha se odehrávají v současnosti a zde. Bez potřeby úniku někam do

fantastických a exotických exteriérů. Pokud jde o mne, tak v Göblovi vidím, s jeho zájmem o postavičky na okraji, do jisté míry Hrabalova dědice. (Částečně však toho Hrabala, kterého známe z Menzlových adaptací.) Stačí zde připomenout jeho absolventský film či Žiju si jen tak s plácačkou (komedii Veni vidi vici realizovanou čistě z komerčních důvodů a pro obživu, od které se distancuje, ponechejme stranou). Spojuje je společný nadhled, smysl pro (tragi)komično, nadhled.

Uvidíme, zda se v Pavlu Göblovi zrodil další z píšících režisérů nebo zda jen vyplňuje čas věnovaný shánění peněz na realizaci příběhu. Že má talent, potvrzují i ocenění udělená jeho scénářům. Vzhledem k tomu, že od autora mám potvrzeno, že se k vydání na jaře chystá jeho nová kniha, je úvaha o tom, zda se jednalo pouze o výjimečné vybočení, zbytečná. Osobně si však myslím, že sice dvakrát lze do jedné řeky vkročit, ale jak všichni víme, ne dvakrát do stejné. Uvidíme zda-li nová kniha Penis pravdy bude znovu pouhou adaptací dosud (nez)realizovaného scénáře. Pracovní název tak napovídá a slovenský celovečerní film v nezávislé produkci s tímto názvem se již dlouho nachází ve stavu postprodukce. Ale možná se opět dočkáme překvapení.

Pavel Kotrla

BYL JSEM MÁLO ZLÝ & VĚRNÝ

Dílo Norberta Conrada Kasera (1947-1978), věčného rebela a v současnosti nejuznávanějšího jihotyrolského spisovatele, zůstává torzem. Výbor uspořádaný Sabine Eschgfällerovou zahrnuje texty beletristické i publicistické, kterými tento osamělý kritik pranýřoval provinční společnost sedmdesátých let, hledající útočiště v primitivním nacionalismu a mechanickém konzumu. Autor zásadně používal ve svém jméně (i ve většině textů) malá písmena jako projev vzpoury proti typicky německému sklonu k velikášství a bezmyšlenkovitému přijímání pravidel. Krátké prozaické fragmenty jsou převážně věcným popisem autorovy existence vesnického učitele ve vší její skličující monotónnosti, jindy zas přinášejí hrst dojmů a asociací z návštěvy jednotlivých jihotyrolských měst a vesnic: „jak jsi mi zesmutněl & odcizil se v těchto posledních letech kdy jsem v Tobě poznal každý dům věděl jsem kdo s kým uvnitř spí co kdo jí." Čes-

kého čtenáře asi zaujme především skutečnost, že v knize brixenského rodáka nezazní jediná zmínka o Havlíčkovi Borovském (zato krátkému Heinovu pobytu ve městě je věnována značná pozornost)... Část textů má spíše aktuálně fejetonistický ráz, tepají nešvary země, která vlastně ani pořádně neví, kam patří, zato dokáže docela slušně prosperovat: „vysoké ceny stojí v psích hovnech před zelinářskými stánky, které se podobají oltářům. kultura jako janusovská hlava: tu němcům tam taliánům."

Hlavní devizou Kaserova psaní je upřímnost a osobní nasazení – vypovídá o tom například pamflet na pojistný podvod místního notábla. Znechucení z maloměšťácké nadutosti a nekulturnosti je ale dnes spíše normální reakce organismu než převratný tvůrčí čin. Rozevlátá interpunkce jako znak avantgardy působí dnes už také poněkud úsměvně, Kaserovi navíc nejde až tolik o formální výboje. Jeho smutek není jihotyrolský, ale obecně lidský. Ovšem, naši vzdělanci mají ve zvyku jakoukoli myšlenku vzít na vědomí, teprve až jim ji zformuluje uznávaná autorita, pokud možno ve světovém jazyce. Podobně zdravě naštvaného mladého intelektuála jako Kaser bychom našli v každém našem okresním městě: „Když u nás zrovna neřádí vzteklina, jeden druhého nezabíjíme a nerozbíjíme si lebky, neděje se u nás nic zaznamenáníhodného, dokonce i o našem hokeji se mluví až pozítří."

Kuriozitou je, že z osmdesáti stran knihy skoro polovinu tvoří vysvětlivky a doslov. Zdá se, že opět přichází v nakladatelstvích do módy (řečeno s klasikem) optimistický předpoklad, že co čtenář, to blbec. Míra informací, nutných ke správné čtenářské interpretaci díla, je samozřejmě věcí osobního vkusu. Jižní Tyrolsko každopádně není až tak exotická země a člověk, který si pořídí takovou přece jen poněkud exkluzivní knihu, bývá zpravidla informován o tom, kdo například byl Andreas Hofer. Možná by bylo ke zvážení vydávat knihy ve dvou verzích – pro děti dnešní doby, které milují na knihách nejvíce poznámkové aparáty a potřebují mít návod k použití i na krabičce zápalek, a zvlášť pro těch pár mohykánů, kteří ještě pokládají četbu za dobrodružství, kvůli němuž jsou ochotni sejít i ze značených cest.

Výbor z kaserovy pozůstalosti je hlavně sugestivním svědectvím o talentu, který se nemohl rozvinout (zůstává ovšem otázkou, zda to bylo výhradně vinou objektivních poměrů). Čtenář-

ským zážitkem už tolik není. Za pozornost Kaserovy texty jistě stojí, ale na kult srovnatelný třeba s Václavem Hrabětem nevydají. Bohužel.

Norbert C. Kaser: Městské rytiny a jiné krátké prózy z tyrolska, přeložila Sabine Eschgfallerová, Burian a Tichák, Olomouc 2008, 80 stran, 500 výtisků, 109 Kč

Jakub Grombíř

SLÍVA NA SOUVRATI?

Vít Slíva už část své zatím poslední sbírky *Souvrať* publikoval v hostovském výboru svých básní *Boudní muzika* (2006), kde v závěrečném oddíle, zahrnujícím „verše knižně zatím nepublikované", naznačil možnosti dalšího uměleckého směřování. Nikoho nepřekvapí, že Slívova v rámci soudobé české poezie výrazně profilovaná poetika stojí i tentokrát na prověřených inspiračních impulsech a existenciální tematice. Básník se nanovo pokouší smířit člověka s jeho údělem, o jehož výměru se nepřestává vlastní zkušeností utvrzovat. Opisuje tak pomyslnou cestu životem, která je u něj vždy znesnadněna neutuchající rozpolceností člověka, přičemž rozpor zásadní odvíjí se od zdánlivě prosté skutečnosti: lidská existence tíhnoucí k stabilizaci již jednou dosaženého a na realitě vydobytého je nucena se neustále vypořádávat s náporem nezkrotné živelnosti, kterou je sám život. I přesto je nakonec *Souvrať* ještě trochu jiná, než nám ji chtěl ohlásit zmíněný výbor a než by nám ji mohla sugerovat naše zkusmá prognóza, založená na znalosti předchozích sbírek.

Slíva je autorem povýtce antitetickým. Ukazuje se to jasně v usouvztažnění motivů, které tvoří konstanty jeho básnického světa. Proti smířlivé úctě před skutečností stojí někdy až křečovitá snaha zůstat v rozporu s ní. Proti tradiční představě přírodního cyklu, jehož existence má člověka usmiřovat se světem a zanechávat ho v pokoře před ním, stojí drásavý pocit nedostatečnosti lidského poznání, lidského osudu vůbec, který vyúsťuje v hledání rovnováhy mezi dvěma póly: „Zadržet dech *tu*, / a dotknout se *tam*!" (62) Těmito póly mohou být právě člověk na straně jedné a univerzum na straně druhé, které je v básních nejčastěji představováno krajinou v nejširším slova smyslu. Právě krajina jako re-

prezentant světa (univerza) vytváří prostor pro básnickou meditaci. Básník kudy ‚jde', tu se mu v krajině zrcadlí jeho niterné rozpory, které si s sebou při prožívání světa nese: „Srdce jak sekera do lesa buší" (63) anebo „Do tlamy tmy jsem se / s měsícem snes." (14) Zachycení atmosféry jednotlivých scenérií je tak v důsledku výrazně antropomorfizováno: „Na kůlech plotů zavařovačky, / lebky už vychladlé. // Mráz jako zánět mozkových blan." (35)

Pozice jakéhosi lyrika krajiny, který v reflexi světa vlastně reflektuje svůj vlastní úděl člověka, je ostatně posílena i grafickou úpravou sbírky. Čtyři fotografie na začátku knihy zachycují autora kráčejícího krajinou, kterou lze z velkou pravděpodobností označit za zorané pole. Uvážíme-li název sbírky, dostaneme jako jeden z jeho možných výkladů následující. Souvratě odkazující k orání polí evokují způsob, jakým sám básník zachází s realitou, neboť on také svými texty zapracovává skutečnost (půdu). Je to tedy on (člověk), kdo dělá souvratě, když ‚zabydluje' svou přítomností nehostinnou krajinu (svět). Prostřednictvím lidských rituálů (tradice) v širokém slova smyslu se pak svět stává přehlednější a řeklo by se i snesitelnější, proto lze verše „všechno se zas obrátí / v oranisko strniště" (71) z básně *Září* číst jako útěchu skýtající poznání koloběhu přírody.

Právě útěcha je něčím, co se Slíva pokoušel při psaní *Souvratí* nalézt. Jestliže mnohé texty byly od vydání v *Boudní muzice* významově zpřesněny, výrazově zhutněny, ale i doplněny o jednotlivá slova či celé verše, byl zároveň rozšířen jejich počet. Tyto nové, tehdy stěží tušené texty se snaží vypořádat se smrti básníkovy matky – s událostí, která jednak ještě posílila jeho dramatické vidění světa, a jednak jej také přivedla k naléhavějšímu hledání jistoty a útěchy v netečném světě.

Celý mini-cyklus básní věnovaných odchodu milované osoby má potenciál oslovit na prvý ráz, proniknout k podstatě prožívané ztráty. V několika surově nahozených verších říká se mnohem víc a mnohem přesvědčivěji, co básník cítí, než by to svedla tlumočit sebeoslavnější elegie: „Syn stříhá matce na nohou nehty. / V kuchyni ještě, / kleštěmi, / vkleče." (11) Také v jiných verších vztahujících se k matčině smrti se zřetelně odhaluje bezprostřednost a jakási ‚nehotovost', s nimiž autor přistupoval k zpracování pro něj tak

palčivého tématu: „Bože, já vím, že matka tu navždy být nemůže. // *No ale co? / No ale co ale co?!*“ (12) Podobné básně ale mohou na druhou stranu vzbudit rozpaky. Autor přece poetizuje cosi veskrze tragického a osobního, dává čtenáři nahlédnout, jak sám prožívá smrt vlastní matky, a právě to nemusí být pochopeno ‚pouze‘ jako potřeba vypsat se z žalu, nýbrž také jako svého druhu exhibice, která by skutečnost značně devalvovala. Nehledě na to, že chvílemi může čtenář mít nepříjemný pocit trapnosti, že se čtením veršů podílí na něčem, do čeho mu vlastně nic není.

Přesto se i na těchto básních znovu a jasně ukazuje, nakolik Slíva odmítá být básníkem, který jen spekuluje, který rozřeďuje a zastírá ryzí obrazy skutečnosti zdobným lyrismem. Slíva naopak mapuje svět už jednou nějak daný, třebaže se s ním nehodlá ztotožnit, a nadále novou a novou zkušeností poznává jeho další rozměry, mezi které, budeme-li důslední, patří i smrt jeho matky.

I tak může mít poezie, která je silně závislá na osobním prožitku jejího autora, svá úskalí, kterými jsou nesrozumitelnost a nedostatek sdělnosti. Některé verše *Souvratě* se i přes svou hutnost a přesnost výrazu totiž zdají neproniknutelnými. Básník se při psaní často pokouší vycházet z konkrétního motivu, který ale pro čtenáře (na rozdíl od něj) nemá žádný, nebo jakkoli relevantní smysl. Zobecnění pak nutně vychází naprázdno. Nedaří se demonstrovat myšlenku ve své názornosti, protože to, k čemu se přirovnává (odkazuje) – rys, který má být zobecněn – zůstává nerozluštitelné.

Můžeme však brát taková enigmatická místa za autorovu licenci, která přispívá k významové otevřenosti jeho básní a posiluje dojem neúplnosti poznání, resp. nemožnosti dosáhnout jakékoli úplnosti poznání, kterou básník před světem zakouší. Otázka však zní, nakolik plodné je pro další básníkovu tvorbu uvádění ‚neošetřených‘, ryze intimních motivů do svých textů. Taková strategie nepochybně má svou výpovědní hodnotu, nehledě na jistou dávku provokativnosti, a přesto: nehrozilo by pak, že se básník se svými verši sám ocitne na souvrati, kde, jak víme, nic pořádného neroste?

Slíva, Vít: Souvrať. Brno, Host 2007

Martin Lukáš

xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty

texty

číslo 50
zima 09–10

Úvodník:

Padesátka aneb Texty pro Josefa

S padesátkou má v redakci Textů zkušenost málokdo. Kromě mne nikdo. A kdyby měl, nebude se k tomu hlásit. Tak jako já po celých 12 let, co Texty vycházejí. A tak se třeba stalo, že jsem napsal do Textů něco k výročí Semaforu a vzpomněl mezi jiným na to, jak se mi i v noci vybavovalo to, co jsem považoval za jasné semaforské znamení: dlouhé dívčí nohy v sólo provedení, pak dvojím, trojím… A ve slovutném Tvaru, když kdysi kterýsi redaktor nebo přispěvatel omylem otevřel Texty, se to líbilo, a tak to citoval s doprovodem – pochvalou: jak Ti mladí jsou svěží a jak to sedí. Mlčel jsem, alias držel hubu, abych to ogarům z Textů nekazil. Tak je to s padesátkou a roky navrch uvedenými v občance.

Padesát čísel Textů, to je jiné kafe. Je to pěkná barevná hromádka, z níž, právě kvůli té padesátce a rokům navrch v občance, si pamatuji už jen krásné detaily obrazů; ale jsou to ony, které to celé víc než desetiletí táhnou za sebou s jeho zvláštním pivním odérem, jímž prostupují slova jako tichá poselství: „Filosofie působící v dějinách je literární žánr…," řekl Martinu Škabrahovi v rozhovoru pro Texty profesor Bělohradský. „Rozkřídlil se pták na trnce plané.." ozval se v Textech Jan. Jan Válek. Když poprvé jeho verše v Textech zaskřípaly, bylo to jako vzdor všemu tomu veselému psaní a pohybu v nekontrolovaném prostoru, které jsou slyšet kolem dokola. On se naopak rád se svou mohutnou postavou vtěsnával do úzkého formátu Textů a měl naše starosti: „v dobách ocúnů/vypiju čaje hrnek./na zubu zatrnu/ bude dost trnek?" A Mojmír Trávníček: „Asi nikdy jsem v citové oblasti nedokázal při vnějším vyjádření překročit určitou velmi střídmě nastavenou hranici a styděl jsem se za druhé, když se vznášeli se svými city ve stratosféře."

A mezi tím vším se stále vznáší obraz mého přítele Josefa. Ač ví, že Texty jsou v tom nejlepším případě čtvrtletník, každý druhý měsíc se mě ptá, zda už vyšlo jejich nové číslo. A když se náhodou trefí, těší se z něho, přečte poctivě a s tužkou v ruce všechny příspěvky a pak mi vítězoslavně oznamuje tiskové chyby. Zaujme-li jej některý z autorů, pátrá po všem, co kde vydal a napsal. Čte, přemýšlí, promýšlí a zase podtrhuje, ptá se na autory Textů a jejich neliterární život. Pan profesor Bělohradský je daleko, Jan Válek už není, panu Trávníčkovi byl věnován poté, co vydal svou novou krásnou knížku V letokruzích naboso, říjnový večer Textů. Pavle, navrhuji, abychom padesáté číslo Textů věnovali Josefovi. *Dalibor Malina*

Obsah:

úvodník
Dalibor Malina: Padesátka aneb Texty pro Josefa___2

próza
Jakub Chrobák: * * *___4_8

poezie
Martin Lukáš: * * *___18_19
Michael Lorenc: Město_19
Jakub Grombíř: Limericky___21

překlad
Ewa Żak: * * *__20

rozhovor
Martin Škabraha: Imaginace tomu všemu narthne prdel! Rozhovor s Dušanem Dvořákem___13_17

jen tak
René Kočík: Letní dopis na zimní Bystřičku VII.___22

z archivu
Jan Rous: Černokněžníci___23_24

studie
Petr Hruška: Kostelík___8_12

recenze
Zuzana Kůrová: Kam všichni zmizeli?___24_28
Martin Lukáš: Útulný svět literatury___28_30
Pavel Kotrla: Projít bodem___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 50, ročník XIV., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: http://www.inext.cz/texty
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

JAKUB CHROBÁK

* * *

Nad autobusem trčelo zbytečné karvinské nebe. Jeho bezútěšnost se vtěsnala do jednoho čtverečního metru, kterým zíral: krajina, která se teprve začínala sama sebou stávat, haldy zelenající se nepatřičnou trávou, stromy bolestně vřaděné do pravoúhlých tvarů nepokryly ještě soustřednost těžních věží; malý bílý kostelík trčel do/ visel v prostoru, zastávka Karviná doly – Rozcestí Barborka: odpadky z koše snad nikdy nevynášeného, cesta vzniklá tak, jak bývalo zvykem daleko dříve (vyšlapaná). Vystoupil.

Dotek s krajinou, která se teprve začínala sama sebou stávat, nebolel. Prašná cesta podél čtyřproudovky, svodidlo – stezka – mlha A. C. Doyla. Sešel (tedy: cesta jej svedla) o stupeň pod vozovku. Prošlapané cesty byly teď daleko pevnější, patřičnost lidské nohy dusající zemi! Už už vytahoval cigaretu a přemýšlel o další zastávce, když se před ním zjevil bizarní obraz (situace, které nechtěl nebo nemohl ani vidět, si jej trpělivě hledaly a poukazovaly na svět kolem): starý muž s prošedivělou přehazovačkou tlačil proti němu na té hrbolaté pěšině dívenku na vozíku; malé tlusté stvoření s vyplazeným jazykem zíralo před sebe, přesněji do sebe, na své sevřené ruce, ve kterých byla otevřená půllitrová Coca-Cola.

Jako bych to všechno nečekal, vylekal jsem se a chtěl jsem couvnout. Zmizet, vypařit se, nebýt u toho, protože jsem věděl, co přijde...

Když se trojice míjela, děvče otočilo hlavu (a nebylo v tu chvíli úplně jasné ke komu): „Dědo a teď to vypiju," zvolalo nečekaně zvučným hlasem. Zastavil se, otočil se a: „Dědo," zavolalo děvče, „Já to vypiju...," jakoby nedopovědělo. Energie soustředěná do rukou a hlasu zbytečně a nesnesitelně rychle zmizela v jediné nedokončené větě.

* * *

„Já nejsem tvůj třídní nepřítel, já su tvůj třídní přítel." Ta věta k nám dopadla překotným sluncem a zůstala viset v kouscích popela, se kterými si pohrával vítr. „Tady beru svoje studenty vždycky – vsegda – když jsme na Vsetíně na exkurzi."

„No, da“.“

„Ne, ano.“

„No, ano, to dobře.“

„To je dobré,“ opravil jsem Sergeje, který je doma programátor a přijel se učit česky a pak studovat na Vysoké škole báňské. Vysvětlit jim na počátku rozdíl mezi přídavným jménem a příslovcem je úkol téměř nemožný.

„Dóóbrý den,“ vlnil se ten chlap v modrém utahaném tričku a ošoupaných riflích a držel se neviditelné tyče, díky které ještě nespadl. „Já se omlouvám, promiňte slečny, já už idu a já dojdu, protože jinak,“ gestem si přejel nožem po krku. „Ale divajte sa, nepijte, nebo dopadnete jak já.“

„Nu da,“ porozuměli.

„Jak da?“ Zloba v jeho hlase byla jen upomínkou na nějaké dávné křivdy. „To jsou Rusové, přijeli tady studovat češtinu.“

„Jo z Ruska,“ zaječel, až jsem se polekaně podíval na Dášu, drobnou Rusku studující doma programování, která přijela s panem Sergejem Kostinem, který je u nich doma vedoucí. Ale ona se jen usmívala, ostatně jako vždycky předtím a mnohokrát potom.

„My takich znajem, na Stodolni s nami sedí jeden a vsegda – Ja komunist a pajot.“

„Zpívá.“

„A zpívá Vstavaj strana ogromnaja.“

„Já vám dám, komunist. Moje manželka je z Ruska, ale seděla,“ udělal chlap známý pohyb překřížených rukou znamenající všude na světě totéž. Jenže v těch málem už pahýlovitých rukách bylo to gesto nějak skutečnější.

„Jo, v gulagu! Na Sibiři,“ křičel už spíš bolestí než zlobou. „A já jsem pro ňu šel, západní vojsko! A přived jsem si ju zpátky.“ Ale pak se znova chytil té pomyslné tyče a asi se upamatoval na věci současné a dodal: „Ale teď idu, já dojdu, ale nevím, jestli přežiju.“

Bylo vřelé letní dopoledne, den začínal, Rusové hleděli na jednoho z těch chlapů podobajících se jaksi moc karikaturně strýcům Pepinům všech epoch: „A Berju znáte?“ Zarovnal se: „Toho sa bál aj Stalin, Berja, sviňa, ale ty,“ ukázal prstem na Alexeje, který chce asi jen tak zkoušet jinou kulturu a je synem bohatých rodičů, kteří jsou moudří, protože první, co si v Čechách koupil, byla ilustrovaná kniha dvanácti českých pohádek. „Ale ty máš estonské oči. Svině. Vy ste byli garda Lenina, hlídali ste ho, Estonci a Lotyši,“ vyčítal ten chlap, ale nebyla v tom ani zmínka

nějaké dědičné viny, byl to výkřik marněného života. „Ale ty tvoje estonské oči, to je krása, nádhera."

Alespoň na chvíli jsem si přál, aby to všechno bylo jinak, aby ten chlap začal něco vykřikovat, aby se byťsi jen hulákaným slovem bránil, ale on tam stál, držel se té své tyče a vlnil se.

„To ničego, nebojte se."

„???"

„Ale já dojdu, ale nevím," nakročil a zdálo se, že scéna skončí. Jenže on udělal pozoruhodnou akrobatickou otočku, sklonil se k málem zemi, už už to vypadalo, že spodní část těla nevyrovná balanc zuřivě se otáčející hlavy a hrudníku, pak se ale proti všem přírodním zákonům zvedl a stál za námi, ruku napřaženou, a: „Ale aj když dojdu, to je jedno, protože moje žena byla v Rusku v gulagu, na Sibiři, a ona mi dá jednu, na přivítanou, a pak druhou, a tou mě zabije." Otočil jsem se. Jenže on už byl ponořen do toho obrazu: „A ta druhá, to bude taká rana!" Pleskl se po tváři. „Protože já se opíjím jenom tehdy, když ona není doma, ale dneska ona doma je, dneska ona mi nedá jednu facku, na přivítanou, dneska ona mi dá aj tu druhú." Že by přece? Napadlo mě a poslouchal jsem v tom letním vedru. „No ale to nic. Dyž já to přežiju, tak to vám říkám, já nemám nic, ale až vám bude nejhorší, přijeďte sem. Já vám všecko dám. Já nic nemám, ale možete u nás bývat, protože aj dyž ste Rusi, aj dyž ste hlídali Lenina, tak já vás mám stejnak rád, protože vy máte ty krásné estonské oči, jaké má aj moja."

Potíže paměti.

„Muzika, chlapi, to není jak třetí s tarokama," povzdychl si strýc Surovců, když trojkou tarokem v posledním kole zabíjel Pagáta Jožky Zgarby. Spíš ze slušnosti začal počítat bodový rozdíl ve hře, i když věděl, že mají čtyřicet devět a vyhráli s Karlem Trčálkovým aj hru a dostanú po pěti korunách, což v těch dobách stačilo na tři piva, dodal-li člověk desetník.

„To není enem zvedat sa s tarokama, to sa musí čítat," jásal Karel a přidával výhru podle mincí na jednotlivé kupičky. Pak si mlaskl.

„Tak daj," připomněl mu Jožka, že má rozdávat nepřeložených 54 karet a on chtěl prvních dvanáct.

Když jsem si promítl tu hru na čerstvě posečený strýčkův trávník, zhrozil jsem se představou staříčka, který mě okouzluje už tolik nocí, jehož hrob nejsem schopen identifikovat a tvář si nevybavuju. Pokřivené zrcadlo chechtající se mi do očí a jimi až kamsi ke kulím ukazuje obraz zničeného ne už mladého muže (Z čeho? Řeklo by tolik manželek v tolika podobných situacích odehrávajících se v každé vteřině tohoto světa) zírajícího do mlhy budoucího ještě nedoceněného příště…

„Tak poď, dochtore, aj ty, inženýre, my dělníci nemáme čas," přerušil hlas reálného strýce právě se kdesi rodící zahlédnuté. Dokouřit a usednout ke stolu. Taroky v Semetíně… „Tak dáš?" jsou především vzpomínkou, pokusem uchlácholit… „Farářovy." (Zas mi vzal moje karty, strýc to dělá dycky!) nejasnou nejistotu vlastního kořene. A přece tam někde právě teď praděda… „Já sa tam podívu."

Zas třetí strýca Surovcového. Je to neuvěřitelný chlap. Před měsícem odehrál takovú hru a šel a kúpil si klavír. Co udělá včil?. Nestalo se nic. Kolem desáté se rozešli po svých a ke svojim. Ale zůstalo to tu jako úkol: pojmenovat ty pozapomínané poslední dny.

„Potřebuju tužku a papír."

„Vjec nic?"

Takový anebo úplně jiný rozhovor stál na počátku nejisté představy jha, které svými pamětmi strýc Surovců, můj praděda, přepískal přes půl století do tisíciletí nového, kde tužka, papír i psací stroj jsou jakousi elegantní stařeckou zbytečností. Elektrické světlo je příjemné na oči, petrolejovou lampu dokonale nahradí elektrická lucerna, ke které se zdarma dodává maličký přenosný aparát vyluzující vůni i neslyšný praskot původní lampy, zároveň je ale celá sada vysoce spolehlivá a stále pod proudem, takže kdykoli použitelná a připravená po jediném cvaknutí plnit svou funkci.

„Asi to k ničem není, ale kdo to zapíše?" Ale kdo?

„Myslíš si, že co si?" ptávala se (asi) prababička sama sebe myslíce přitom na mladého statného muže, se kterým měla těžký život, ale zdravé děcka, tož co. Ale se stejnou nevyhnutelností dopadla ta otázka na cáry potrhaných vzpomínek a zasutých hovorů.

Stejné samozřejmé gesto jako by už nebylo možné: i dopisy přestávají být soukromé, o denících či pamětech ani nemluvě. To prosté – přenechat následujícím blízkým – nelze, celá nemožnost obtéká píšícího; na psaní je nejkrásnější, že to nikdo nemusí dělat…

Tedy před daleko prostším rozhodnutím stál můj praděda, když požádal babičku o klid, tužku a bílé papíry. A jako by mu bylo dáno zapravdu, jeho paměti se dochovaly jen ve vzpomínkách vnuků, kteří z nich nikdy neviděli ani řádku. Prababička totiž přežila svého muže o tři roky, a protože věřila jiným věcem, brala každé ráno odspodu z dědova textu jeden list a tím zatápěla. Nedochoval se ani jediný.

Zato důvod předložit tyto řádky zůstal: přesvědčení, že poslední věta, kterou jsem si zapsal daleko dříve, než jsem se narodil, my stále přichází do nejen úst, ale hlavně řeči. Je to věta, o které vím, že byla poslední větou těch pamětí, možná jedinou větou, která z nějakého důvodu visí na šňůrách času už padesát let a čeká na svůj kontext: „A vrabec, který obhlíží ty rovy, ze kterých po něm žádný nic nešvihne, vrtí ocasem a ví, že nakonec aj on spadne v kterousi hodinu přímo za letu na hrob svojeho za života nejzarytějšího nepřítele a naposled mu pohne žlučú. Dobře nám tak.“ Dobře mně tak.

PETR HRUŠKA

Kostelík

(Úryvek z monografie Někde tady – český básník Karel Šiktanc, která vyjde na jaře v nakladatelství Host)

V kopcovité krajině slovinského krasu nedaleko istrijského polostrova se v jednom ze svahů zubynehty drží drobounká vesnice Hrastovlje a na návrší nad ní stojí kamenný románský kostelík jako malý sveřepý zázrak. A přece vyhlíží ta stavba zcela přirozeně, jako by po staletí samovolně rostla ze skalnaté země, jako by byla samozřejmým výsledkem rozhoupané krajiny okolo. Kostelík je ze všech čtyř stran obehnán vysokými stěnami, vlastně hradbami, s několika protáhlými úzkými otvory, vlastně střílnami. Byl v pravém smyslu slova posledním středověkým útočištěm obyvatel

vesnice, nejenom duchovním, ale i fyzickým. Nebylo-li možné dobyvačnému nepříteli čelit jinak, obětovala se ves a lidé se utekli vzdorovat za společné hradby na to miniaturní nádvoříčko. Stáli u střílen a za zády měli svůj kostel a s ním i svou naději a víru. Když bylo dobyto i nádvoří, uchýlili se dovnitř, aby vedli svůj odpor z posledního možného místa.

Tím místem byl prostor zvící jedné větší selské jizby – a přece jej několik sloupů ještě člení na tři malé lodi s nízkým klenutým stropem. Na každé boční straně po jednom úzkém okně, vlastně střílně. Jednoduchý kamenný oltář a pak už nic. Jen ještě veliká krása na zdech místnosti – pestrobarevné fresky zobrazující příběh člověka na tomto světě. Tak, jak jej vypráví kniha knih i tak, jak si jej vyprávěli lidé sami. Je to neobyčejně monumentální dílo na neobyčejně malém prostoru a vytvořil ho istrijský středověký umělec Jan z Kastavu v roce 1490. Pokryl malbami stěny, strop i sloupy, nenechal jediné místo bez dotyku štětce. Sklenul zde celé jedno vidění světa, zachytil lidský život v jeho důležitých cyklech, rytmech a zákonitostech. V jeho bolestném i radostném úsilí, v jeho marnosti a přece nezbavený krásy, kterou mu dodává nějaká tajemná síla.

Karel Šiktanc byl návštěvou kostelíku v Hrastovlje kdysi inspirován k napsání skladby *Tanec smrti aneb Ještě Pámbu neumřel*. Východiskem se mu stal výjev, zachycený přes celou délku pravé strany kostela – průvod kostlivců, odvádějící reprezentanty všech společenských stavů i věkových vrstev do marnosti smrti. Tím by mohl být význam nenápadného slovinského klenotu pro dílo tohoto básníka vyčerpán a nemusel by zde být vystaven další pozornosti. Kdyby ovšem nebyla ta „bible chudých" na zdech hrastovelského kostelíku tak přiléhavou metaforou celé vrcholné Šiktacovy tvorby...

Ve freskách se rozvíjí svět od jeho počátku, výjevy sedmi prvních dní, ten první stvořitelský týden. Vyhnání z ráje, Kain a Ábel, Izák a Jákob a další události z Genesis, které postulují lidskou povahu v základních dramatech a střetech. Svatá trojice, dvanáct apoštolů, čtveřice evangelistů. Příběh Kristova života od jeho zrození až po smrt na kříži a zmrtvýchvstání. A pod ním zobrazení dance macabre, počínající kolébkou s dítětem a končící rakví, na níž trůní královna Smrt. A jiný cyklus – na stropech bočních lodí alegorie dvanácti měsíců, čtyř ročních období s typickými sezónními pracemi

a proměnami přírody. Ocitáme se v cyklickém kolotu světa, střídajícím dny, týdny, měsíce a roky, zrození a smrt, marnost s nadějí, zvůli s milosrdenstvím, všednost se zázrakem. Nahoře zachyceno nanebevstoupení panny Marie, dole, u pat sloupů, kde zbyla malá „pozemská místa", vyobrazena tichá krása obyčejných věcí, skutečná malířská zátiší s talíři a sklenicemi! (Samostatné zátiší jako žánr se přitom obvykle vyskytuje až v mnohem pozdějších obdobích a na stěnách kostela je naprosto nebývalé). Všechno je v úchvatné dynamice a rozkmitu, jeden cyklus se zavíjí do druhého, jeden příběh běží paralelně s jiným, mýtus se klene nad mýtem. Celý prostor je vizualizován a neobyčejně rytmizován, tématicky, geometricky, číselně i barevně. Ocitáme se uvnitř samotného děje života a smrti a nabýváme dojmu strhující úplnosti.

Podobným kosmogonickým gestem, kterým se návštěvníka interiér kostela okamžitě zmocní, bylo vyklenuto také Šiktancovo dílo. Jak si nevybavit při pohledu na ty zdi jeho *Adama a Evu*, jeho *Tanec smrti* nebo jeho *Český orloj* a *Horoskopy*. Jak si nevybavit jeho důmyslně a do detailů propracované kruhové kompozice skladeb, jeho cyklické pojetí skutečnosti jako rytmu, řádu děděných hodnot i dramatických vzpour jednotlivce. Jeho smysl pro všednodenní „svatost" vezdejších věcí i jejich jitřivou barevnost. Kostel v Hrastovlje je zasvěcen Svaté Trojici, vyobrazené nad oltářem, a také Šiktanc jako by měl svou poezii založenu ve své „svaté trojici". Jestliže totiž geometrií jeho poezie je kruh, její aritmetikou je číslo tři. Děd, otec a syn. Otec, matka a dítě. Muž, žena a láska. Stabilita tohoto světa není v trvání na svém, ale ve vztahování se k druhému. Stejně jako kruh je i číslo tři vyjádřením prastarého symbolu úplnosti v rozličných kulturách, mytologiích i mystikách. Muž, žena a láska – teprve tehdy může se cosi důležitého pohnout nad odvěkými propastmi lidské opuštěnosti a mimoběžnosti. Děd, otec a syn, trojí spojitost časů a životních rolí. Subjekt Šiktancových básní je ztělesňován ve vazbách – nejlépe v pozici syna i otce zároveň. Je to přesně to místo, kde se potkává poslušnost se vzdorem, vůle k řádu s vůlí k neposlušnosti, tíha vědění s bezhlavou závratí. Úzkost a troufalost, trvání a změna. Ta pozice mezi otcem a synem se stává symbolickým vyjádřením Šiktancova přístupu ke všemu. Všechno prožívá s vědomím, že kdesi je něco „otcovského", tedy řád,

původ, cosi předcházejícího, co je potřeba v úctě chránit. Co jsem sice i já, ale co mi nikdy nepatřilo. A ve všem je něco „synovského", tedy následnost, vymykavost, cosi odlišného, co je potřeba úzkostně probouzet. Co jsem sice i já, ale co mi už nepatří. Vyžaduje to velikou pozornost k tomu, co je dané, i k tomu, co se tvoří.

Jan z Kastavu „vypráví" svůj svět neobyčejně živě a civilně. Bylo již řečeno, že vytvořil na zdech kostela jakousi bibli chudých a vytvořil ji lidově jadrným výtvarným jazykem, s ohromujícím expresivním výrazem a rozjitřeností. Sakrální náměty mají lidské kontury, zbičovaný Kristus je do trapna týraný člověk. Vysoké se mísí s nízkým, s patosem se tu míchá zřetelný smysl pro humor a pro groteskност až maškarní. Tolik to připomíná Šiktancovy karnevalové průvody, jeho poetiku inspirovanou lidovým divadlem a vesnickými rituály, v nichž Boha střídá Pámbu a Smrt je střídaná Morankou. Jeho expresivní jazyk, vždy na půl cesty mezi rouháním a modlitbou. Světská podoba malířových výjevů, drze plebejské zpracování i celková kompozice, v níž církví kanonizované epizody jsou „nebezpečně" kontaminovány folklórním prvkem, zaujetí pozemským rozměrem života – to vše vedlo posléze k rozhodnutí zakrýt fresky pokryteckou vrstvou omítky. Zakázané dílo. Teprve v minulém století byly malby náhodou objeveny, ukrývaly se již pod osmi dalšími vrstvami. Nemůžeme se v této souvislosti ubránit asociativní představě normalizačních zedníků, kteří po roce 1968 přikrývali zase dílo básníkovo, jež se vymykalo tehdejším kanonizovaným pravdám...

Je výmluvné, že z celého rozsáhlého Šiktancova díla nelze vyvodit žádný spolehlivý úsudek, zda máme co do činění s autorem v náboženském slova smyslu věřícím či nikoliv. Přestože je zde množství sakrálních reálií a pojmů, pohanské i křesťanské principy ožívají v nesčetných mýtech, legendách i každodenních obyčejích, v celém hodnotovém systému, přesto zde chybí zřetelné opření básně o duchovní jistotu víry v Boha a její explicitní vyjádření. Lze téměř smyslově vnímat, jak tajemství světa je kdesi v textech přítomno, je však zachována jeho naprostá svrchovanost. Jako by i víra byla čímsi příliš už „hotovým", co by bránilo tomu šiktancovskému odhodlání začínat báseň od začátku. Jako by touha po tom, nechat tajemství skutečnosti samo zaznít, nesměla být ničím předstoupena. Všechno důležité musí znovu

a znovu ve verších teprve nalézat svou hodnotu, jako v dětství, jako poprvé… aby si nakonec mohla věřit sama báseň.

Proto je také vždy znovu vržena do konkrétní reality. Neroste z esencí, ale z existencí. Surově a nepietně musí v ní čímsi zaznít soudobá vřava a její běsy, které se srazí s tím nejintimnějším. Dobová realita je pro tuto poezii nikoliv omezením, ale samotným zákonem tvorby. To, co nazýváme angažovaností básníka, prošlo u Šiktance velkým vývojem. Od nadšeného rýmování politických idejí v samém počátku jeho psaní až k pokorné, ale vždy účastné (i kritické) všímavosti vůči reálu samotnému. Báseň není nad věcmi, naopak, báseň nabírá věci do sebe. Přes všechny ty hodnoty z pradávna, o něž se verše opírají, nejde o poezii nabytých jistot, ale o poezii vůle a touhy. Nikoliv svrchované vědění, ale citové zjišťování. V každém verši se zdvihá jakási nezvyklá vehemence, prudká vitalita, s níž se něco teprve hledá. To dělá básně tak dějovými i tam, kde se jedná o vysloveně lyrické situace. Všude se chvěje pominutý neklid, větření, hladovost po tom pravém, co **někde tady** musí být. Ten přístup, ten způsob je v textu důležitější než jeho téma. Až je to vášnivé usilování málem archaicky směšné. A chvílemi zní jako nějaká bezděčná připomínka, že každému z nás přece také kdysi o všechno sakramentsky šlo…

Přes značnou pestrost námětů v malbách Jana z Kastavu na zdech kostela v Hrastovlje hovoří k návštěvníkovi toho místa obdivuhodná jednota malířova projevu. Je zřetelně cítit, jak se všechno vyjevuje a rozvíjí jakoby z jediného pevného bodu, jenž představuje skutečně silná tvůrčí osobnost umělce se svým názorem a viděním světa. Šiktancově tvorbě je vlastní podobná dostředivost a podobná jednota. V druhé polovině dvacátého století se v české poezii objevilo jen málokdy takové svébytně sklenuté dílo, které by dokázalo vzdorovat rozličným a divokým proměnám dějinného času a relativizaci všech hodnot. Tímto lze Šiktance postavit vedle Oldřicha Mikuláška, Vladimíra Holana nebo Jana Skácela. Básník dokázal v českém jazyce vynajít svoji vlastní řeč, která má svůj zvuk i svoji výslovnost, která k nám hovoří dávnými obsahy i současnými hluky. Která vyslovuje skutečnost a chrání tajemství v ní ukryté. Podobně jako ten malý velký kostelík, rostlý ze skalnaté země.

IMAGINACE TOMU VŠEMU NATŘE PRDEL!

Rozhovor s Dušanem Dvořákem

Dušane, jsi vzděláním a původní profesí psychoterapeut. Kromě toho ses ale angažoval i v různých občanských aktivitách. Jsou pro tebe tyto dvě oblasti – duševní zdraví jednotlivce a věc veřejná – kontinuálně propojené?

Jasně. Když se ve společnosti bude jednat otevřeně, férově, tak se i lidem bude dařit žít bez stresu a pochybností. Věci budou vypadat a budou řešitelnější.

Zkusím to vzít od té privátnější roviny. Co si myslím, že je hlavní příčina, která přivádí lidi do ordinací, tak to je pocit viny. To je věc, co jsme zdědili – bohužel nebo bohudík – ze Starého zákona, ten příběh o Adamovi a Evě a božím trestu za zvědavost. Navíc ten machistický prvek taky není od věci. Pořád prožíváme ty příběhy neventilované viny, hledáme nějakého viníka, sami se obviňujeme. Hra na pachatele a oběť a mocného a často neviditelného diktátora, boha, nebo introjektu, na kterého to můžeme či nemůžeme hodit, nebo se ním nechat ponižovat. Svalit to na sousedku, na manžela alkoholika.

V těch různých občanských aktivitách se snažím právě o to, abychom se bavili věcně a dodržovala se pravidla. Důležitá je předvídatelnost a srozumitelnost prostoru, kterou ta pravidla zajišťují. Nesmí jich být moc, ale jednoduchá a sdílená. Jenže u nás se pravidla ohýbají – oni, „ti nahoře", nás ohýbají, „školí" nás; jsme postaveni do role malého dítěte, které zlobí. Přitom pravidla, kdyby fungovala, tak by i těm kritizovaným „tam nahoře" mohla usnadnit život. Místo toho vládne papalášská arogance, která produkuje patologii neodpovědnosti. Pořád je tu bolševik.

Lidi vnímají veřejný prostor tak, že nemohou nic změnit, že jsou oběti. Viníci jsou politici. Vidím to nejen při snahách o prosazení léčby konopím, kdy potřebujeme podporu zákonodárců. Pacienti se podivují, proč by měli třeba psát dopisy poslancům – někdo by to přece měl udělat za nás…Žádnej Godot ale nepřijde.

A pak s tím vším souvisí mé osobní vlastnosti. Pomáhat mě baví a na čelo si píšu, že

nevyžádaná služba je ta nejhorší služba, což platí v ordinaci, ale ne ve veřejném prostoru. Pro mnohé jsem asi don Quijote. Ale k tomu patří i vtip, schopnost podívat se na věci s nadhledem – to je něco, co se mi osvědčilo i v psychoterapii. A ten vtip se snažím dávat i do občanských aktivit jako Kreativitou proti teroru, Kyselé zelí, Naše Olomouc atd.

A co literatura – přesněji řečeno poezie? Jaké v tom má místo? Ptám se proto, že máš za sebou i organizaci několika básnických večerů.

Poezie? To má u mě několik fází – včetně té rané, toho období, kdy člověk sám psal a kdy jsme vydávali sborníky na gymplu… Poezie je pro mne známka osobní citlivosti – jestli ji dokážu vnímat – a jsem rád, že ji pořád cítím, že cítím za ta slova. A trochu píšu. Dělá mi radost, když někdo myšlenku, kterou by se dalo popsat několik stran, dá do dvou veršů. Prostě, je to lakmusový papírek té citlivosti.

Před dvěma lety jsem měl pocit, že mne bodlo u srdce – to byly Magorovy *Okuje*. Marina Cvetajeva mě provází celým životem. Myslím, že to byl Kundera, kdo říkal, že poezie není hodna muže – a já vidím ty veliký chlapy, Skácel, Mikulášek, Holan – co to plácáte, dyť to jsou chlapi jak hora! I Horu mám rád… Ale nedá se to srovnávat s Hanušem, to byl můj největší životní zážitek, pokud jde o poezii.

Obecně mám rád tvořivost – imaginace tomu všemu stejně jednou natře prdel!

Ten Hanuš, co to byl přesně za zážitek? Nemáš nějakou ukázku?

S Vaškem Burianem jsme dělali v říjnu 2005 v Olomouci jeho oblíbenou Noc básníků. Ponorka praskala ve švech, už bylo po soutěži, výhry rozdány, mikrofony sklizeny. Najednou se zjevil neznámý stařec a požádal, jestli může říct báseň. Rozmlouvali jsme mu to, ale on se nedal, že hospodu zvládne a mikrofon nepotřebuje. Měl takové laskavé oči a krásnou tvář, šla z něho obrovská energie, jen mi vrtalo hlavou, jak tu hospodu překřičí.

Nekřičel. Stoupl si na schůdky v půli Ponorky, roztáhl ruce na obě strany a řekl. „Chtěl bych vám říct tři básně. První bude Haná, potom L´amour a na závěr česky Nové já." A začal recitovat. Bylo ticho jako v hrobě, a to byla hospoda narvaná a kolem deseti večer. Že bych nějak miloval hanáčtinu, to ne. Ale teď mne úplně mrazilo. Když všechno dorecitoval, zmizel. Deus ex machina. Utíkal jsem za

ním ven a poprosil ho o tu báseň Haná, přišla mi mystická jako on sám. Vašek se někam ztratil a nikdo nevěděl, kdo to byl. Pak mi za dva týdny přišla obálka s korespondenčním lístkem z roku 1936 s jeho fotografií a věnováním, že je rád, že jsem slyšel, a sdělením, že v tom roce Hanou napsal. Vyťukal ji na ten korespondťák.

Umřel před dvěma roky, bylo mu přes devadesát, napsal přes čtyřicet tisíc veršů, uměl jedenáct jazyků a celý život dělal dělníka a ještě v devadesáti běžel v parku maraton pro seniory. Dnes si píšu s jeho synem, který je jedním z největších vědců světa v oblasti léčebného využití konopí a žije v Jeruzalémě.

Mojmír Hanuš
Haná

Tê neznáš kraj, gde Morava se pěni
a Romža, Haná, Bečva, Hlóčela?
Gde hlêna s prácó na zlato se mněni,
zem gde se žirná z nebem slôčela?

To Haná je – klén, keré žêvot dává
a Bohem požehnanó órodô,
kraj, keré statny rekê vêchovává
a dobry hospodêně národô!

To Haná je, co svýho měla krála,
tož z chropyňskyho zámkô Ječminka,
ta Haná, co se dêckê rozkvétala,
dêž těžká bêla vlasti hodinka!

To Haná je, gde sêla rokó vládne
kerá ničeho se neboji,
ta Haná, kerá – ê dêž všecko spadne –
svět dyl o štêrê rokê přestoji!

Fotky: *http://ponorka.com/pag/05_rijen.php*

Jací autoři se účastní Noci básníků v Ospělově? Asi to nejsou „profesionání literáti", nebo ano? A co publikum?

Tak nikoho slavného jsme tam neměli, to ne. I když Jirous mi říkal, že letos přijede… Zatím byly dva ročníky. Mně přijde hezký udělat na malé vesnici, na tom hanáckém Horácku, kde se to jakoby nehodí a nenosí, básnický festival. Chodí tam ale citliví lidi, a když někdo přijde s opravdovou básní, tak to poznají. Chodí lidi z okolních vesnic, kteří

chtějí ukázat, že mají rádi poezii a sami tvoří. Ale přijedou hodně i z města, z Olomouce, Litovle, je to zajímavé spojení. V tom kraji slyšíš spíš, že poezie je pitomost, že lepší je bůček! Kdybys to ale viděl, jak majitelka místního obchůdku recituje Nerudovy *Písně kosmické* nebo Buška z Velhartic…

Prostě jde o to, že lidi se tam cítí dobře, že naslouchají – to je důležitý! Hraje k tomu nějaký dobrý bigbít, promítáme filmy, tancuje se, zahrada je na ležení i sezení a kromě špičkového vína dostanou vítězové konopnou mast z léčivého konopí, kterou v obchodě nekoupíš, tam je jen obyčejná technika. Ale je v tom i třeba tohle, co mi říkala jedna paní z vedlejší vesnice, že se tam cítí dobře, protože lidi nejsou vožralý.

Bojuješ už delší dobu na různých frontách se zdejším absurdistánem. Momentálně je asi tvou hlavní „kauzou" dekriminalizace léčby konopím. Zkus si zahrát na realistu a současně proroka a říct, jaká je podle tebe šance, že se to všechno v dohledné době prolomí?

Vím, cítím to, že to letos prosadím. Na druhu stranu zažívám strašnou frustraci, jak lidi žadoní o pomoc, ale málokdo je ochotnej jako občan cokoliv pro to udělat, aby se léčba mohla dělat normálně, a ne jako za partyzánů v ilegalitě. Víš, kdysi jsem podělanej až za ušima podepsal Chartu, chodil jsem na demonstrace, rozmnožoval samizdaty… A když pak přišel rok 1989, tak jsem si myslel, že teď už je normální svobodná společnost – a v tom jsem několik let žil. Zkrátka trouba. Až pak jsem se osobně setkal s obrovskou korupcí, že jsem tomu nemohl uvěřit. Bylo to zhruba v době, kdy skončila Klausova vláda kvůli neprůhlednému financování… A já si to dal najednou všechno do souvislosti a viděl jsem, jak je tahle země strašně zkorumpovaná, na každém kroku. A ta malost se pak promítá do občanstva. Jsme na těch papaláších jakoby závislí. Nechceme vzít odpovědnost, roky nás přece někdo řídil …

Teď jsme ostuda Evropy, v mnoha věcech, včetně výroby drog. A to je důsledek té nesmyslné „protidrogové" politiky, která je naprosto kontraproduktivní. Vem si, když dneska mladí toto zažívají, tak se stávají součástí kriminální subkultury – a žijou s tím, že je normální porušovat zákon. Ale to přece *není* normální – v demokratické společnosti!

Proč by ten mladý člověk, jenom proto, že si chce dát jointa, měl přicházet do kontaktu s někým, kdo mu pak nabídne nějaký šit, proč by na něm měl vydělávat dealer a mafiáni? Mne ale hlavně zajímá, jak dostat konopí k nemocným.

Není pro mne jiná cesta než ta, kterou se snažím jít. Speciálně v tom konopí – my máme takovou tradici v jeho výzkumu! Získají pacienti, získají univerzity. Můžeme konopím oživit venkov, lázeňství, snížit spotřebu drog, prostě povznést republiku. Máme světu co dát!

Realisticky: já už čtvrt roku provozuju v Praze konopnou apatyku – to snad v Evropě nikde není, jak to dělám já. A oni si netroufli to zrušit, dokonce jsme dostali vládní ocenění. Na druhou stranu mi včera přišlo obvinění s návrhem pět let natvrdo. Kašlu na to. Chci otevřít sanatorium a akademii, aby se vzdělávali lékaři i pacienti. Ať už já nebo *Konopí je lék*, ať už tady v Česku nebo někde jinde, já věřím, že není jiné cesty. A věřím, že tady v Česku se zjevuje sám duch té rostliny, nevinnosti té byliny… Ostatně nedávno se přišlo na to, že nejstarší archeologické nálezy konopí jsou od nás a přeskočilo to desítky tisíc let dosavadních záznamů, tuším 25 tisíc let před Kristem.

Tys chtěl ten realismus ode mě – no, je pravda, že moje žena i děti mi říkají pořád, že realista já moc být neumím. A dostávám pak přes držku… Ale zas díky tomu dokážu nakonec spoustu věcí, které zezačátku vypadaly, že nejsou možné!

A když se ti to opravdu nepodaří?

Ta otázka vůbec není na místě!

Dušan Dvořák je psychoterapeut a adiktolog. Kromě mnoha jiného řídí bezbariérovou školu pro dospělé Ateliér ALF na pražském Žižkově, je magistrem Konopné apatyky královny Koloběžky první (viz *www.konopijelek.cz*) a každoročně spoluorganizuje Týden pro duševní zdraví. Má svůj blog na Aktuálně.cz.

MARTIN LUKÁŠ

Jeden věří

Někdy však jako by na stole zůstala
po samé myšlence na tebe
vstupenka do tvé přítomnosti

stupátko za oporu na cestě
nebo jako galerie rovná
stupnice výroků na hranici…

Odcházím zastuzený do příma
maje sotva tíhu k stažení

A teprve na místě vím
že to jsou pokaždé lístky
derniér
šikovně přeznačené na další týden

Ráno je sama

Teprve ráno
převalí se
a hledí na svůj teplý odhalený pás

A s prstem v rýze po švu noční košile
ještě slyší
jak hluboko v dece
pukala srdce

No a…

Budu
tvrdí hlas
a donáší na sebe sama

Co je láska?
Když muž
usmívaje se zbrkle na ženu balí
její zkřehlé tělo do deky
ale vždy jen tak že je nikdy nezakryje
celé

Nadlouho
když to žena přehlédne
a třeba i láska
když to odmítne vyslovit

Jsi
a já naléhám abych byl
jako naléhají muži ve dvoře
na cirkuli

Podzim

Ulice je rozkrájená na věty
a s ní i ticho
po pádu viněty žlutě sloupnuté

Byl bych si myslel
že jaksi sama zpomalíš
abych tě dohnal

Ale jsouce ve věčném předběhu
svou slavnost jsme prořekli

Protažená vždy až do konce
ať stojíme kdekoli
je naše cesta dlužná…
Obraz bereme pod rámem

MICHAEL LORENC

Pomalé město

Město
a všechno v něm
je pomalé.
Městská doprava,
příměstské vlaky,
loďky na řece.
Pomalá vichřice pomalu třese
pomalu rostoucím akátem.
Dívky se pomalu svlékají,
muži pomalu usínají.
Pomalu padá sníh.
Pomalu štěkají psi
z blízkého psince.
Muže, který spěchal,
zavřeli do blázince.
Co by za to dal,
aby byl pomalejší,
než lenochod.
Mohl by se stát
primátorem!
Postupně by zpomaloval
provoz v ulicích.
Město
a lidé v něm
zvolna by se proměnily
v muzeum živých soch.

EWA ŻAK

Žebříček úmyslů

Během svého života jsem si vládla sama
a nešikovně tahala za nitky osudu.
Hrajíc si na život jako malé dítě,
předstírala jsem, že zvedám závaží osudu.

Každodenní chaos jsem zdolávala po
hmatu...
Aniž jsem brala v úvahu zelené světlo,
poslepu jsem směřovala k budoucnosti.

A jednoho dne
někdo vybílil černé tečky mého životopisu
a milosrdně škrtl zločiny proti paměti.

Otevřel novou část na žebříčku záměrů
a brkem vytýčil
nedokonavý čas budoucí.

19. 2. 2008

Uslyšet se

Uslyšet se v šedi rána,
pozorovat stékající kapky trpkých zkušeností,
ťukat lžičkou do šálku s kávou,
která probouzí k životu depresivní tělo –
to není snadné.
Plnit si své povinnosti podle seznamu,
křísit radost ve vyšetřeném čase.
A stále znovu bojovat
o ten kousek nebe, jenž se mi vzdaluje,
utíká o kilometr.
Prodrat se přes mosty ponurých zpráv,
křičících o světě bez dobrého Boha,
jehož tak miluji a v něhož věřím.
Usednout a uslyšet, jak bije mé srdce,
to není snadná věc.

8. 12. 2007

Překlad Libor Martinek

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

JAKUB GROMBÍŘ

Limericky

Žili dva muži v Tbilisi
ti navzájem byli si
podobní jak dvě metly
lidi si je proto pletli
jednovaječná dvojčata z Tbilisi

Jeden zvrhlík z Port Moresby
díval se potají na lesby
lesby ho při tom chytily
lampičkou do očí svítily
šmírákovi z Port Moresby

Manželský pár z Ružomberku
uspořádal švédskou čtverku
Povídali: „Nech sa páči!"
když vítali na grupáči
souseda a jeho Věrku

Jeden chodec z Tunisu
šlápl bosky do hnisu
hnis se mu nalepil na šlapky
smály se mu všechny Arabky
tomu čuněti v Tunisu

Byl jeden stůl z Panamy
co oplýval hranami
bylo ale proti Bohu –
jak mu přibývalo rohů
kulatil se před námi

Jeden capart z Miškolce
jezdil na své tříkolce
chybělo jí ale sedlo
což náladu velmi zvedlo
spolužákům ve školce

Jeden chlapec z Palestiny
v dětství vrhal na zem stíny
když mu táhlo na pátý
začal vrhat granáty
(a bomby na své dvanáctiny)

Jeden starý muž v Curychu
zavolal: „Jane Werichu!"
Neboť si nezapnul poklopec
odpověděl mu Voskovec:
„Zapni se, dědku z Curychu!"

RENÉ KOČÍK

Letní dopis na zimní Bystřičku VII.

Pablo,

to naplníš sklínku mladým vínem, crnkneš hlt černé fernetové kořalky a jako tlustou bóji do toho necháš žbluňknout kopec ananasové zmrzliny. Říká se tomu terremoto a pijou to tu všici. Kde? V Blechárně, jak se ta zašívárna s nápisem La Piojera ve vývěsním štítě jmenuje. Výheň zůstala na břehu Mapocha, té kalné stoky spojující jako ježatá pupeční šňůra andské ledovce s oceánem, tady se koná zemětřesení, neboť tak se název onoho zázračného koktejlu převádí do naší řeči. Co pohár, to Richterův stupeň. A v chilské nudli se země třese, jako u nás prší. Tedy furt.

Pablo, deset roků ti píšu tyhle depeše, žvanil, co cintá zeleným inkoustem, místo aby slova na papír poskládal třeba takto: „Je nádherná. Má na sobě blůzu s folklorními motivy, obtažené džíny a kožené sandály. Přes rameno má tmavě hnědou tašku s pruhem vetkaných siluet krémově bílých koníků, plnou knížek a papírů." Neboť Blechárna má v sobě cosi z divokých časů, kdy příběhům a vyprávění upsal duši terorista a chameleon, neklidný dědic Borgese a revoltující potomek Cortázara, jackpot, který mágům knižního trhu spadnul z chilského nebe – Roberto Bolaño. Živel jako terremoto, ba prý ten, jenž celý vesmír vtlačil do papíru.

Ale tobě, Pablo, starému pardálovi literárních salonů s šedesáti metry bibliotéky pod střechou bystřičského hnízda, nemusím líčit, že teprve když ten spoutaný kosmos roztrhne hřbet vazby a rozleje se kolem tebe, to je to pravé terremoto. Protože – a to ty zatraceně dobře víš – literatura je tygr. Zvíře, které *číhá mezi listy velkými jako ingoty mokrého minerálu, aby tu, která se nahá v mlze vnoří do bílé řeky, drápy roztrhal, její krev pil, jeden po druhém lámal její údy. A pak v džungli hlídal její kosti a popel, dalek nenávisti a hněvu, jako nesmiřitelná hlídka své vražedné lásky.*

Pablo, ano, hojnost planety je podřadná, což ví i kaktus kandelábr i havěť v pacifických škeblích. A vědí to i blechy v Blechárně.

Posílám závěj pozdravů.

René

Svatý Jakub chilský, listopad 2009

ČERNOKNĚŽNÍCI

Následující řádky lidových vyprávění byly zapsány Janem Rousem do Pamětní knihy obce Bystřička. Některé jsme přinesli již v čísle 14.
-pak-

* * *

Byli zas černokněžnící, keří znali ty peníze a poklady vyříkat. Měli k tomu takové knížky. Bytovali ve východních krajinách a sem sa tak přinésli jak pták v luftě. Jeden ten černokněžník sem přišel k „Šimkom" na rovni (čís. 25) a ptal se o jakúsi malú věc. Hospodář mu ji dál. „Dyž ste vy byli ke mně tak dobří, také vám neco dám. Poďte se mnú!" pravil k hospodářovi. Ten šel a černokněžník ho vedl do Klenova až na „Sviňarku" (louku). – Je tam též studánka s mocným pramenem, vyvěrajícím ze skály, a nese název „Svinská studánka" č. Sviňarka. Má stálou roční teplotu, nikdy nezamrzá. Kdo se z ní prý napije, pocítí velký hlad. – Černokněžník zastavil se u kříba, který popadl a odstavil tak lehce, jako by ani kořenů neměl. A pod tím kříbem v zemi leželo mnoho peněz. „Vezmite si, co unesete," pobízí hospodáře. Ten však nechtěl se zdáti lakotný a vzal se jen málo z těch peněz. Pravil si, že pro ostatek se vrátí později, až černokněžník odejde. Vrátil se tam, hledal, ale pravého kříba nenašel, ač mnohými trhal.

* * *

Jindy přišel opět černokněžník k „Šimkom". Vzal tentokrát s sebou šest chlapů, kde je pětštvrtní truhla s penězi. Vzali si krompáče, motyky a sochory a šli. Černokněžník jich zavedl do Klenova a tam jim ukázal místo, kde mají kopat. Ale pravil jim, že při práci žádný nesmí slova promluvit, ať se děje, co děje. Kopali, kopali, co se zatím černokněžník ztratil, až se skutečně truhly dokopali a dali se ji páčit těmi sochory. Tu jede s kopca přímo proti nim s hroznou prudkostí kočár s pány, jen se vzduchem nesli. Chlapi sotva stačili uskočit, ale slova nepromluvili a pracovali dál. Ale tu jede s Klenova chlap s tragačem, u kterého měl jen půl kolečka. Jel a kolečko chlóplo. Chlap se zastavil a kolečko narovnal na jeho dobrou půlku. Popojel krok a kolečko zas chlop! A tak pořád to kolečko rovnal, až přijel k těm dělníkům. A tu se jich ptá: „Dávno-i tady jeli páni v kočáře? A doženu-i ich ešče?" A tu

jeden z dělníků se smíchem mu odpoví: „A kde bys ich dohnál na pů kolečku!" A jedva to dořek, truhla s penězi vysmekla sa chlapom ze sochorů a hrkla do země.

* * *

U „Šimčíků" (Malá Lhota) bylo fojtství a na tom fojtství býval Kašpar. Šak sa tam podnes praví u Kašparů, co je Kovář. Ten Kašpar míval mlýn, jeho soused Volek měl mlýn a třetí byl Malý, dnes je tam Urban, ten měl také mlýn. Volkův mlýn shořel, jednou ten Kašpar šel zhrazovat vody do kříkopy na stáv. Na nohách měl krpce svázané koudelným provázkem. Prv si takových dělávali doma sami a svazovali je švihlem, v nouzi provázkem. Tu se k němu znenadání připojí černokněžník a ptá se teho Kašpara o ten provázek, že mu zaň neco dá. Kašpar mu provázek dal, beztak to nebylo vert. Černokněžník ho pak vedl do Klenova a tam vešli do skály. Tam visely ze stěn veliké střechýle, zdály sa z ledu. Černokněžník napomínal Kašpara, aby sa ničeho netýkal. Ulomil pak jeden ten střechýl a zastrčil jej Kašparovi za klobouk. A pojednou zmizel. Kašpar šel dál tou jeskyní až vyšel kdesi na druhé straně Klenova jakousi dírou zpod mezi. Když došel domů, prohlížel darovaný střechýl a ten byl zlatý.

KAM VŠICHNI ZMIZELI?

O spisovatelce nejmladší generace Petře Soukupové se hovoří a píše jako o naději české literatury. Zaujala prvotinou, za kterou posbírala spoustu cen a vysloužila si uznání od kritiků. Očekávání od knihy *Zmizet*, která se objevila v knihkupectví po relativně krátké době, jsou proto nemalá. Splnila je?

Neubráním se zde srovnání s prvotinou. *K moři* byla novela napsána svěžím stylem pomocí úsečných, nezúčastněných promluv, díky kterým se jí podařilo vykreslit tísnivou atmosféru stejně jako jednotlivé postavy, které tak zbavila velkých gest a patosu. Rovněž do české literatury vnesla pojetí rodinných vztahů bez toho, aby sklouzla k odpočinkovému románu pro ženy.

Zmizet je kniha druhá, ale napsaná úplně stejně, řeší podobné problémy a nikam se neposouvá. Opakuje už jen to, co bylo řečeno.

Ve třech povídkách uvozených profláklou Gellnerovou básní *Už se mi k smrti protiví* se autorka znovu zabývá pokřivenými rodinnými vztahy.

Soukupová obhájila své brilantní vypravěčské umění, ale jejím příběhům schází struktura, která by je udržela semknuté. Proč tomu tak je, přestože text je hutný?

Na malém prostoru je rozehráno několik dějových linií, které sice vytváří tolik vyzdvihované pnutí, ale bohužel se tak plní přání hrdinů *zmizet*.

Soukupová nezvládá udržovat na stejné úrovni tolik postav. Slabší hrdinové blednou a mizí dříve, ale už stihli ukradnout prostor propracovanějším postavám, které se díky nim nemohly plně rozvinout. Je to způsobeno tím, že autorka nechce mít jednoho hlavního hrdinu a přesto ho hned na začátku vyprávění vytvoří. Nedá si čas a má nutkavou potřebu všechny své nápady a motivy, mimochodem dost originální, vychrlit na čtenáře najednou.

Přitom její hrdinové, například krásná postava chlapce, který neustále stříhá ornamenty do papíru a vyrábí modely lodí, by klidně ustáli větší pozornost a samostatný příběh, ve kterém by uplatnila propracovanější psychologii a mohla tak rozehrát silné drama.

Myšlení postav vytváří pomocí promluv a situací, které o nich na první pohled vysloví všechno, ale přesto se neubráním dojmu, že její otcové, matky, babičky, zákeřnější sourozenci mají všichni stejnou mentalitu. Paradoxně je to právě úsečným stylem, který jí brání, aby se dostala hlouběji a charaktery nějak odlišila.

Babičky mučí rodinu svým neustálým vařením, nečekanými příjezdy a pletením se do záležitostí jiných. Příznačné pro ně je, že berou svým vnukům oblíbené věci. Kubovi v první povídce sebere milovaný dalekohled a Vojtěchovi ve druhé tričko. Místo toho jim pečou kremrole, ačkoliv jim právě sebrali kus já.

Matky jsou neschopné řešit konflikty a svou vinu přesouvají na otce. Ti zodpovědnost neunesou a začnou pít nebo rezignují. Zajímavé je, jak utváří autorka myšlení těchto otců. Činí je neschopné. Pomocí banálních úvah jim přisuzuje přízemní starosti stavěné na roveň či dokonce, tím, že je jmenuje první, výše nad ty rodinné jako například ve Věnečku…*na Vladimíra je toho poslední dobou moc, protože mají málo peněz a vypadá to, že auto*

za chvíli klekne úplně, (…) a Helenka se k němu chová jako k cizímu…

Samotné matky jsou holky z vesnice přistěhované do města. Svůj život nezvládly. Mají neuspořádané vztahy s vlastními matkami i manželi. Přes svoje křivdy se nedokáží přenést a tak rezignují ve výchově nebo jak už jsem řekla, přesouvají vinu na druhé či se litují.

Rovněž téma nenávisti mezi sourozenci je zpracováno ve všech textech velmi podobně. Jeden z dvou je vždy oblíbenější. Je mu věnována větší pozornost, protože je hezčí, nadanější, chytřejší nebo hubenější. Sourozenci se brání všichni stejně. Ten utlačovaný vyvíjí nějakou činnost, ve které mizí. (Stříhá, modeluje, kreslí ptáky, zajímá se o motorky.)

Ti oblíbenější terorizují své nenáviděné protipóly věcmi, které dostávají od svých nevlastních otců nebo i od vlastních rodičů. Myšlení dětí se degraduje na úroveň těchto dárků a tak msty, které vymýšlejí jsou stále stejné. Jde o to, co nejvíc toho druhému protějšku zničit. V *Na krátko* Vojtěch stříhá sestře dárky od otce z Ameriky, zatímco Pavla mu zničí milované lodě. Ve *Zmizel* se starší bratr s mladším přetahují o postel, ve *Věnečku* sestry bojují pomocí šatů – mimochodem darovaných nevlastním otcem.

Je to snesitelné v jedné povídce, protože je to zajímavé a nové, ve zbylých dvou už bohužel víme, co bude následovat. Je až zarážející, jak úzce koresponduje mentalita jejich hrdinů ve *Zmizet* s mentalitou postav v prvotině.

Při čtení se neubráníte dojmu, že autorka některé pasáže či postavy vystřihla z prvotiny a jen je lehce předělala. Snad nejzřetelněji se to projevuje u tlusté Pavly, u které pojmete podezření, zda to není náhodou ta tlustá Adéla, která měla tu malou zlou sestru Johanu. *Křehké těsto se rozplývá v puse. Pustí se do druhé. Nepřeháníš to? zamračí se na ni mamka, jen tak mimochodem, a Pavlína ji nenávidí. „Tak ji nech, když jí chutná, ne?" Pavlína se na babičku vděčně podívá.* Tolik scéna u stolu v Na krátko. Totožnou scénu najdeme v rodinné dovolené u moře.

Začne hned Petr. Adéla si bere poslední plátek šunky. „Šunka už není?" řekne Petr o půl minuty později a dívá se na Adélu, jakoby ona za to mohla. Podobných scén a dialogů bychom našli nepřeberně. Proto si ani nemusíme otvírat první knížku. Nám bohatě stačí Zmizet.

Chce se mi zlomyslně podotknout, že proto, abychom se seznámili s jejími hrdiny, si můžeme vybrat. Buď první nebo druhá. Zážitek bude skoro stejný.

V knize lze sledovat opakující se motivy. V první řadě jsou to hužvy. Motiv hužvy se objevuje vždy, když je snaha uspořádat rodinnou večeři, přes napjatou atmosféru. Ovšem objevuje se i v situacích, kde se jedná zase o pouhou hužvu bez významu, nalezenou v bagetě. Tím se motiv podivně stírá. (To, že se objevuje už i v první knize, snad dodávat nemusím.) Stůl má u Soukupové zvláštní význam. Vstávání od stolu je podle babiček, které na stolování lpí, silný prohřešek, který v situacích, do kterých je tato scéna zasazena působí směšně. A tak to má být.

Co se týče jazyka, autorka je silná ve třetí osobě, pokud děj jakoby nezúčastněně natáčí na kameru.

Matka se na ubytovně zhroutí. Vyčerpání organismu. Převezou ji do nemocnice, kde ale matka nemůže zůstat tak dlouho, jak by bylo třeba. Vyrve si hadičky z rukou a chce odejít. Když ji nenechají, chce utéct oknem. V druhém patře.

Posledním zpřesněním činí razantní tečku za výpovědí. Tím dochází ke zhuštění a zachycení atmosféry a může se zde plně rozvinout autorčin lapidární styl.

Pokud se jedná o „ich" formu, často klouže po povrchu. Na první pohled je to působivé, vyjádřit pocit pomocí úkonů, díky kterým se postava uzavírá do sebe, na druhý pohled zploštělé, protože její postavy jsou bez citu a svou situaci jen nezúčastněně sledují a dělají nějaké pohyby, zkrátka nějak žijí, aniž by si často cokoliv myslely. *Chytnu míč do rukou. Když ty ho taky nechováš růst jako dříví v lese, slyšim babičku. Víc slyšet rozhodně nechci.* Po této promluvě se v povídce *Na krátko* přesouvá pozornost na jinou osobu. Vojtovy pocity mizí a už se k nim nikdy nevrací.

Podivné jsou krátké úvahy osob, které se znenadání vynoří z textu, cosi naznačí a pak mizí. Vypravěč už se k nim nikdy nevrací. Místy to působí, jako by na ně snad zapomněl, protože opravdu k ničemu neodkazují.

Kniha *K moři* je k moři a *Zmizet* je kniha do vlaku. Otevřete ji, začtete se, jste napjatí, protože vypravěč dokáže to, že čekáte, co se bude dít, avšak děj zmizí poté, co knihu zavřete a chystáte se vystoupit.

Cesta vlakem nesmí být ale příliš dlouhá, protože první povídka vás chytne, druhá nepřekvapí, a když se dostanete ke třetí, jste rozladění, protože je stejná jako ty dvě předchozí. Nezbývá vám nic jiného než knihu odložit a nechat postavy uvězněné v křivdách a panelákových zdech i se svými příběhy, byť dobře odvyprávěnými.

(Petra Soukupová – Zmizet, K moři)

Zuzana Kůrová

ÚTULNÝ SVĚT LITERATURY

Doposud jsem na různých místech mnohem spíše slyšel nebo četl o Trávníčkovi, místo abych slyšel nebo četl Trávníčka samotného, což je situace, která připomíná prostou, ale svým smyslem hlubokou větu obsaženou v jeho nové knize, na niž ovšem zdaleka neupozorňuju jako první: „Knihy je třeba číst, nestačí v nich listovat." Dřív než jsem se začetl do knížky *V letokruzích naboso* (2009), znal jsem jen několik stránek z dřívější vzpomínkové knihy *Skryté letokruhy* (2001) a především dosud tiskem oficiálně nevydanou korespondenci autora s Vladimírem Vokolkem. Bylo proto ještě donedávna moje shledání s Mojmírem Trávníčkem pouze oním „potkáním", nikoliv skutečným „setkáním", zcela v duchu toho, jak sám oba pojmy rozlišuje. I kdybych očekával literaturu, jejíž navenek nenápadná, ale při podstatném plynoucí podoba na mě působila už ve zmiňované korespondenci, jistě bych nebyl zklamán. Nicméně dočkal jsem se něčeho dalšího. „Korespondenční člověk", jak se Trávníček skromně tituluje, proměnil se nyní už beze všech zábran v pozoruhodného vypravěče.

Trávníčkovy vzpomínky jsou přesvědčivou ukázkou toho, jak lze na zkušenosti bohatý, pestrý život zpřítomňovat skrze jeho minulost. Dílčí portréty a někdy až uhrančivé evokace spatřeného či přímo prožitého spájejí se v jednolitý obraz, který prostřednictvím literatury vystupuje před námi v neobyčejné názornosti. Platí-li pro čtenáře kteréhokoli textu, že si odnese tolik, kolik sám dokáže unést, můžeme tutéž maximu přisoudit i vypravěči *Letokruhů*, jenž v knize hojně čerpá ze zážitků, které si s sebou životem nese. Při líčení jednotlivých událostí se opírá o svoji úctyhodnou paměť a samotné fabulaci dává prostor teprve tam, kde je nezbytné jednotlivé

situace usouvztažnit napříč časem či podepřít přehledným uspořádáním. Nedělá ostatně nic jiného než kdokoliv z nás, kteří chceme porozumět světu kolem sebe a jeho odrazu v naší zkušenosti. Předposlední kapitola nesoucí název „Co zbylo" je tak zcela v intencích lidské paměti komponována jako pásmo poskládané z jednotlivých deníkových zápisků, útržků hovorů, zaslechnutých či vyslechnutých historek, anekdot, novinových oznámení a konečně i lékařských zpráv. Pásmo je pochopitelně úzce výběrové a porušuje přísně chronologické uspořádání, přesto (nebo snad právě proto!) odráží rozmanitost lidského osudu způsobem podobným tomu, oč usilují básníci, když se pokoušejí do několika hutných veršů promítnout svoji letitou zkušenost.

Přestože na první pohled působí text knihy jako sebrání několika tematicky nesourodých kapitol, během četby se provázanost některých motivů a postav stává postupně zřetelnější. Autorova schopnost vracet se a uvádět již jednou zmíněné skutečnosti do hlubších, úplnějších souvislostí se týká zejména vztahů s těmi blízkými. Možná právě proto natolik nevynikají pasáže, které jsou věnované obecným otázkám literatury či řadě známých literátů, s nimiž se autor dobře znal, jako spíše oddíly psané v upomínku na přátele a jednotlivé členy početné rodiny. Nenajdeme v nich ani stopu po narychlo střádaném svědectví odžívajícího pamětníka. Vlastní osud každé z postav plyne určován tempem pečlivého kronikáře, který si pomáhá řadou autentických „dokumentů své doby", a neváhá svůj vyklad výrazněji pointovat. To platí například o kapitole „Ani den bez řádky" věnované deníkovým zápisům. Vesměs harmonické vykreslení dětství, kdy se nad banalitami láme pověstný chleba a dětské postavy se smrtelnou vážností usilují o naplnění svých nicotných tužeb, je v závěru kapitoly výmluvně konfrontováno s věcným shrnutím pozdějších osudů a předčasných úmrtí jednotlivých aktérů této dětské idyly. Ojedinělé a ještě pozoruhodnější téma prolínající celou knihou představují také jednotlivá líčení pobytů v sanatoriích. Ta vynikají především nápaditou charakterizační kresbou jednotlivých postav-figurek a ve srovnání s pozdějšími životními peripetiemi si uchovávají jakousi exkluzivitu, která podle všeho plyne z neopakovatelné atmosféry Tatranské Kotliny v období let bezprostředně poválečných.

Trávníčkovi se v tříbení vlastních vzpomínek daří nalézat rovnováhu mezi podstatným a okrajovým, mezi smělou upřímností a sebekritickým nadhledem, mezi vlídným humorem a groteskní nadsázkou, mezi smířlivostí starého člověka a průbojností „sedmasedmdesátiletého chlapce". Tato myšlenková i stylová uměřenost vytváří z jeho knihy nevtíravé ohlédnutí za uplynulým životem. Z textu přímo vyzařuje všudypřítomné usmíření a klid. A to je ona tolikrát v souvislosti s Trávníčkem zmiňovaná pokora, ovšem pokora na místě a tak samozřejmá, že o ni jako o pokoře ani nevíme. Máme jen pocit blíže neurčitelného bezpečí, třebaže se právě líčí dramatická nebo nepříjemná událost. Stále totiž jako by působil onen nezaměnitelný pocit z dobré četby, který nás vtahuje jinam a vzápětí hned zpátky k nám samým, ale který také umožňuje kdykoliv knihu odložit, abychom se ujistili, že to byl „jen" text.

Pro čtenáře, který popisovaná místa zná osobně, však jistě nebude snadné přijmout takové tvrzení. Sám jsem lačně vnímal kdejaký místopisný detail, o němž bych, jsa stále ještě „ve svém zeleném mládí", mohl už přece jen něco pamatovat. Nebylo toho nakonec moc, ale rozšířit působnost několika dobře známých míst o jejich minulé osudy se podařilo. A to je ostatně jedna z předností *Letokruhů*: čteme je jako neklamné svědectví o svébytné sounáležitosti zapadlého kraje s těmi velkými, jindy maloměstům vehementně upíranými dějinami. Prohlašuju na závěr s Trávníčkem, že jsem: „zase jednou (…) vkročil do reality, přijaté za vlastní prostřednictvím četby."

Martin Lukáš

PROJÍT BODEM

Básnickou edici Martina Stöhra mám rád, neboť sbírky v ní vydávané jsou mi povětšinou blízké svým uchopením skutečnosti a jejím obrazným zprostředkováním. V posledních dnech roku 2009 se rozrostla o další svazek (byť již s vročením 2010), a to Nehybnost básníka Vojtěcha Kučery.

Pro některé ze čtenářů se nemusí jednat o příliš velké překvapení a texty jim budou připadat povědomě známé. Budou mít pravdu. Sbírka se skládá z veršů sebraných převážně za léta 2003-2007, které byly původně zveřejňovány na internetových stránkách http://nehybnost.blogspot.com a kde

jsou dostupné i nadále. Souběžně s vydáním sbírky však byly zprovozněny i stránky http://nehybnost.cz, kde se opět setkáváme se známými texty, tou samou poezií, která však prošla metamorfózou v něco komplexnějšího a samotné slovo přesahujícího, neboť je spojena i se zvukem a obrazem. Tvůrčím způsobem využívá základních stavebních prvků hypertextu. Kučerův zájem o typografii známe z knih, které v minulosti připravil do tisku, a zde ji dále rozvádí. Jak v knize samotné, tak na internetových stánkách dostala tentokrát mimořádný prostor. Zaujme už samotná obálka sbírky, jejíž titulní stránka nic jiného než černý bod neobsahuje. Obešla se bez jména autora i sbírky.

Těžko hodnotit samotnou sbírku bez těchto souvisejících projektů. Tedy, ne že by to nešlo. Samozřejmě, že lze. Není zas až tak nic těžkého soustředit se jen na texty knihy, ale mám dojem, že obraz by nebyl úplný, byť mám obavu, že budoucí čtenář bude pravděpodobně konfrontován především a pouze s texty shrnutými v knize, neboť ani při pokroku v archivaci se zatím nedaří zafixovat proměnlivý obsah internetových stránek. Počítačové formáty na rozdíl od papíru stárnou tak podezřele rychle. Stránky původního blogu byly jakýmsi básnickým deníkem, kde poezie žila a vznikala v těsné souvislosti s dalšími obrazy a zvuky, v bezprostřední souvislosti s přečtenými knihami a výpisky z nich. (Pokud ne kontinuálně pro autora samotného, pak pro čtenáře ano.) Někdy jsem měl pocit, že se znovu nořím do Těžítek Petra Kabeše, do hledačství, které mne přivádělo do blízkosti Miloslava Topinky či autorů Vysoké hry – ostatně tištěné vydání je předznamenáno citátem Rogera Gilberta-Lecomte. Totéž hledání základu, dřeně, cesty, po které se dá jít dál, gesto demiurga, stvořitele, mýtotvorný akt tvoření krajiny, světa, Akt vyvolání (viz např. básně Návrat, Subjektiv). Při četbě Kučerových veršů se nemusíme ujišťovat, že poezie žije. Prostě tomu tak je a stále existují prostory, které pro ni lze objevovat. Je zajímavé sledovat autorův vývoj a cesta, po které vykročil nás ještě na mnohá zajímavá a dosud neobjevená místa pravděpodobně zavede.

A osobní vzkaz na závěr. Vojto, známe se už dlouho. Není to ode mne žádná úlitba. Povedlo se. Jak sám někdy říkáváš: hudba hraje.

Pavel Kotrla

xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty

texty

číslo 51
jaro 2010

Bylo jaro

Vždy když vystupuji na vsetínské ulici 4. května nebo když zde stojím ve stínu továrního komínu, tak mi její jméno připomene nejenom konec války a historky o procházející ruské armádě, zabavených hodinkách, kulkách v hrázi přehrady, odhozených bombách a sestřelených letadlech, hořících stodolách, zakopaných flintách, bunkrech, tajných skrýších, oběšených partyzánech, mrtvých Němcích na voze zběsile taženém splašenými koňmi, hrobech nad studánkou u Chladné vody, válečných veteránech a mrzácích, seznamech jmen na pomnících, ale i skutečnost, že knihy s tématem války takřka nečtu. Shodou okolností se teď u mne na stole setkaly dvě, po kterých bych pravděpodobně jinak nesáhl. Krom jiného je spojuje i skutečnost, že jsem je obě dostal v takřka stejnou chvíli, od lidí, které mám rád.

Děj obou knížek dělí padesát let, ale bohužel stále mají mnohé společné. O Černochovi Tatjany Gromači, v překladu redakčního kolegy Jirky Hrabala, si můžete přečíst více v recenzi v tomto čísle, nebo ukázku v předchozím čísle Textů.

Ani po knížce Temná komora Damoklova nizozemského autora Willema Frederika Hermanse bych sám od sebe asi pravděpodobně nesáhl, byť svým fotografickým názvem mne lákala. Ale byla mi do[po]ručena Martinem Stöhrem a musím přiznat, že se do mého vkusu trefil. Protentokrát věřím i doslovu Milana Kundery. A něco na tom, že se jedná o jednoho z největších nizozemských prozaiků bude. Nejedná se o žádné optimistické a oddechové čtení. Text humorem neoplývá, spíš nabízí jakýsi blasfemický škleb nad námi samými. Osud človíčka v kolotoči dějin. Temná atmosféra románu je vynikající. Kupodivu něco málo o fotografování legendární Leicou se v textu také píše.

Obě jsem dočítal v okamžiku, kdy na Vltavě vysílali vzpomínky jedné z dívek, která přežila Lidice.

Přečtěte si je také!

Bylo jaro, kvést šeříky jsem letos neviděl.

Pavel Kotrla

Obsah:

úvodník
Pavel Kotrla: Bylo jaro___2

próza
Pavol Ičo: Jaskyňa smrti___4_7
Petr Hruška: Z románu Karavana___13_14
Martin Müller: Nemusíte si nic koupit___14
Lukáš Mano: Korytnačka Bibka___15_17

poezie
Yveta Shanfeldová: * * *___10_12
Ondřej Hložek: * * *___24
Pavel Kotrla: * * *___25

překlady
John Toshack: * * *__8
Vadim Kalinin: * * *__9

rozhovor
Martin Škabraha: Rozhovor s Petrem Gajdošíkem o bývalých andělech___18_23

recenze
Martin Lukáš: Rafinovaně prostá výpověď dospívající dívky___26_28
Zuzana Kůrová: Vilné víly verše vily___28_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 51, ročník XIV., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: http://www.inext.cz/texty
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

PAVOL IČO

Jaskyňa smrti

Stála na okraji vysokej skaly, v kútikoch očí sa jej leskli slzy. Na rukách chudých ako prúty, mala ťažké okovy. Držali ju dvaja muži s oštepmi. Okrem nich bol pri nej ešte starec. Niečo mrmlal a pozeral sa do neba.

Ona mlčala, podlamovali sa jej kolená. Na tvári mala tupý úsmev vyvolaný vývarom z kvetov. Vedel, že keby len tušila, čo s ňou robia, bránila by sa. Keď starec stíchol, muži s oštepmi ju postrčili.

Dopadla pred vchod do jaskyne, bez toho, aby vydala čo i len hlásku. Jej skrvavené telo stiahlo do tmy niekoľko mohutných postáv v koži z divých svíň. Dedinčania ich volali démoni. Každý mesiac im museli priniesť dievča. Raz dávno démonov prinútil hlad vyjsť z jaskyne.

Odvtedy dedinčania prinášali obete pravidelne. Dokonca sa im podarilo vyjednať, že ak dedinu niekto napadne, démoni jej prídu na pomoc do boja. A ten sa podľa všetkého blížil.

Hliadky totiž spozorovali v neďalekom lese vojakov.

Boleslav zaťal päste, otcovi venoval nenávistný pohľad a vysadol na koňa. Spomenul si, ako žiadal otca, aby dal znovu losovať, keď na zasadaní starešinov vyžrebovali Lenu. On však odmietol. Synovi neustúpil, ani keď mu pripomenul, že si mali s Lenou v lete prisahať vernosť. A čím viac myslel na otcove slová, tým prudšie hnal svojho koňa.

Pri úpätí hory konečne zazrel dvojicu rytierov. Na štítoch mali červené kríže.

Keď naňho namierili ostrie kopijí, odpásal si meč a hodil im ho k nohám.

Oni ho odvliekli do tábora.

„Som náčelníkov syn, Boleslav" povedal, keď už stál pred veliteľom, „Prišiel som žiadať o pomoc pre dedinčanov."

Veliteľ vrhol na Boleslava podozrievavý pohľad, ale ten na zemi konárom nakreslil plán dediny, naznačil polohy hliadok a rozhovoril sa o Lene. Vojaci až cítili, ako im vrie krv v žilách, keď opisoval, ako ju zviazanú zhodili zo skaly. Svojho vodcu sami požiadali, aby im dovolil zaútočiť najprv na jaskyňu. Veliteľ súhlasne kývol hlavou.

„V dedine zavediem nový poriadok

a nikto už nebude musieť zbytočne trpieť," prisľúbil.

„Len o jedno ťa prosím," odvetil na to Boleslav, „Nech tvoji muži vstúpia do dediny až potom, čo dedinčanom vysvetlím, že ich oslobodili od démonov."

Vodca nemal námietky. Ospravedlnil sa a šiel si odpočinúť do svojho stanu.

Bola už hlboká noc, ale Boleslav nemohol zaspať. Premýšľal o otcovi. Snažil sa pochopiť, ako môže byť taký slepý. Tvrdí, že obete sú poplatkom za slobodu a pritom nevidí, že sú všetci dedinčania otrokmi ľudožrútov?! Alebo necháva umierať panny iba preto, aby si udržal svoje postavenie? Ale čo z toho má? Od hrnčiara – cestovateľa, čo ho učil latinčinu, vedel, že inde žijú náčelníci v skvostných príbytkoch, nie v chatrči, ako jeho otec. A tiež vedel, že to, čo platí pre ľud, inde neplatí aj pre náčelníka a jeho blízkych. Boleslavov otec však pred troma mesiacmi nechal obetovať aj dcéru vlastného brata, pretože na ňu padol lós…

Zaspal, až keď si v mysli pripravil reč k dedinčanom.

Na svitaní veliteľ vyhlásil útok. Najprv vojaci veľkým oblúkom obišli dedinu. Z tieňa lesa vyšli až pri jaskyni. Tú nechal veliteľ obkľúčiť a dovnútra poslal dva tucty svojich najlepších mužov. Tí s krikom vbehli dnu. Po chvíli z jaskyne začali stúpať mračná dymu a zo sivej clony vyšiel necelý tucet vojakov. Boleslav žiaril radosťou.

Myslel si, že dedinu zbavil kliatby.

Armáda, až na jazdcov, ktorí ostali pri koňoch, pokračovala k hliadkam dedinčanov pešo, aby vyvolala čo najmenej pozornosti.

Hliadky boli roztrúsené na vrchoch kopcov. Vojaci sa k nim ticho zakrádali a útočili od chrbta. Pri zničení poslednej a najpočetnejšej stráže, požiadal veliteľ Boleslava o pomoc. Mal odlákať jej pozornosť, zatiaľ čo ju vojaci obkľúčia. Keď dedinčania zahliadli Boleslava, mysleli si, že ho poslali, aby niekoho z nich vystriedal. Dvaja mu išli na proti.

Len čo vyšli zo zákopov, skolili ich šípi. Zvyšných pobili meče vojakov, ktorí sa odrazu vynorili zo všetkých strán.

Boleslav sa už necítil ako ráno pri jaskyni. Žiaľ mu zovrel hrdlo pri pohľade na mŕtvych priateľov.

„Spravil som to aj pre vaše dcéry," šeptal, keď opúšťal ich telá.

Ešte než sa slnko dotklo korún stromov, boli vojaci v dedine. Na jej prahu prikázal veliteľ šiestim mužom, aby tam zostali s Boleslavom a zabili ho, ak sa nevráti.

Zvyšok armády, spolu s veliteľom, vtrhol do dediny. Ozval sa vresk, dupot a svišťanie šípov. Keď hluk ustal, vojaci aj s Boleslavom vošli do dediny.

Slamené strechy väčšiny chatŕč tleli, na zemi ležali dobodané telá dedinčanov zvinuté v smrteľných kŕčoch. Mladé ženy sa vojaci snažili udržať váhou svojich tiel na zemi.

Zdalo sa, že okrem nich ušetrili iba tie najmenšie deti, čo špinavé od zakrvavenej hliny a takmer neviditeľné v závojoch čierneho dymu kľačali pri telách svojich matiek.

Boleslav sa rozbehol k rodnej chalupe. Pred jej vrátami našiel starca. Tvár mal doráňanú, no spoznal ho podľa mohutných, zjazvených rúk a sivomodrých očí.

„Otec…" vydralo sa mu horko z úst.

Keď sa obzrel, uvidel kapitána. Rozbehol sa oproti nemu so zaťatými päsťami, ale veliteľova osobná stráž ho údermi do brucha zvalila na kolená.

„Vrazi!" rozkričal sa, len čo nabral dych.

„Veď ty si nás sem poslal!" odvetil veliteľ a k Boleslavovým nohám hodil nôž so slovami: „Ak v sebe máš kúsok hrdosti, vezmeš si život."

Potom zavelil na ústup. Vojsko so spevom odpochodovalo naspäť do hôr.

Boleslav vzal nôž a priložil si ho k hrudi. Zatlačil ním, no keď cítil, ako ostrie narazilo o kosť, roztvoril dlaň.

Keď mu nôž vypadol z ruky, vstal, prešiel na kraj dediny a zmizol v lesoch.

***

Postupom času v jeho mysli utíchli výkriky, aj detský plač, čo ho prenasledoval od odchodu z dediny. Niekedy sa mu síce zdalo, že zahliadol spútanú Lenu, zjazveného otca alebo dieťa v špinavej, zakrvavenej košeli. Každým dňom však cítil, ako sa v jeho srdci rozrastá pokoj. Nachádzal ho na nekonečných prechádzkach či pri hľadaní korienkov, dokonca aj keď sa triasol zimou vo svojej jaskyni.

Kdekoľvek sa obzrel, videl dokonalé dielo bohov.

V jeden upršaný, jesenný večer sedel

v jaskyni a ohrieval sa pri ohni. Keď k nemu doľahli tri mužské hlasy, porozhliadol sa po úkryte. No než sa stihol skryť, muži vstúpili. Najprv sa striasli pri pohľade na jeho vetché, kostnaté telo. Vzápätí však úctivo pozdravili.

„Svätče, nájde sa tu miesto pre troch pútnikov?" spýtal sa ho jeden z nich.

„Nie som svätec, ale pokojne sa ohrejte pri ohni."

„Ak nie si svätec, kto si?" opýtal sa druhý.

Boleslav mlčal. Druhý muž sa však rozhovoril aj sám:

„My sme z Voldova. Kedysi to bola dedina. Pred rokmi nás prepadlo kráľove vojsko, iba nám sa podarilo ujsť" a odmlčal sa, akoby chcel počkať, či k tomu niečo neznámy nedodá.

Lenže on nepovedal nič.

„Kráľ z nás chce mať otrokov. Káže veriť iba v jeho boha a platiť dane" ozval sa ďalší, „Ale tie zďaleka nie sú najhoršie. Oveľa horšia je kráľova zberba. Zabíja sedliakov iba pre potešenie."

„Veru!" prisvedčil tretí, „Voľakedy sme vždy na prvý deň pribúdajúceho mesiaca odniesli jednu pannu do jaskyne a bol pokoj. Teraz si už nikto nemôže byť istý svojim životom!" Boleslav znervóznel. Mužom poprial dobrú noc a vstal, aby prešiel pár krokov do kútu, kde si chcel ľahnúť.

Jeden z mužov ho však chytil za rameno, povedal: „Už viem, koho mi pripomínaš" a dôkladne si prezrel jeho tvár.

„Nevyzerá ako náčelníkov syn?" spýtal sa svojich druhov a natočil Boleslavovu zarastenú tvár k ohňu.

Všetci súhlasne kývali hlavou. Vraj teraz, keď ho vidia vo svetle, o tom niet pochýb.

„Tak kto si?"

Neodpovedal. Po lícach mu začali skĺzať slzy.

„Tak predsa, je to on!" vykríkol muž a vrazil mu dýku do brucha, „Kde si bol, keď prepadli dedinu?!"

„Zradca!" ozvalo sa za ním a zacítil dve bodnutia do chrbta.

Boleslav sa nemohol nadýchnuť. Aj hlasy mužov počul stále tichšie.

Zvalil sa na zem a plazil k stene jaskyne.

Potom, čo opäť zacítil ako mu vchádza ostrie pod kožu, sa pokúsil o nádych a privrel oči.

JOHN TOSHACK

Nikdy nevíš

Přešli jsme přes pět cizích klubů
Se jmény, která křiví hubu
A zbývá už jen finále
Jedenáct Němců má namále.

Ve středu oznámil Shankly sestavu
Měl jsem o ní ale jinou představu
Až se mi slza zaleskla na víčku
Budu jenom zahřívat lavičku

Říkali, jak se poženou na bránu
Místo toho Netzer posílil obranu
Ten německý mančaft ale dneska jede
S Liverpoolem to už vypadá bledě.

Ještě, že přišla průtrž mračen
Každý na hřišti je hrozně zmáčen
„Necháme toho," povídá rozhodčí
A Němce tím dokonale zaskočí.

Finále se hraje až další den
Kolik udělá Shankly změn?
Nastoupí Toshack místo Halla
Němcům z něj půjde hlava dokola.

Díky Velšanově skvělé hlavě
Může Keegan skórovat hravě!
Liverpool zvítězil 3:0
Naděje Němců na pohár usnula.

Vzpomínám na ten zápas rád
Nevěřil jsem, že vůbec budu hrát
A bylo z toho utkání slavné -
Ve fotbale nikdy nevíš, co se stane!

Návrat ze Španělska

Přistáli jsme na letišti Speke
Klepu se únavou jak ratlík
Přiletěli jsme z Barcelony
Už nemůžu se dočkat sauny
Ale novináři, na ty nemám nervy
Kde prý mám báseň o zápase s Derby
Říkám: „Od skici k dílu se jde po kolenou
Víc básní bude, až mi zařídíte dovolenou.
Jinak si počkejte, zítra je taky den."
Oni se zasmějí a vycházejí ven.

VADIM KALININ

…

Kup si štěňátko!
Podívej, ty tlapky, ouška, teplé, věrné…
Kup si štěňátko, nebo ho sežeru!

…

Kousl mě do nohy,
Vyrazil jsem mu zuby,
Přinesl je domů a nebyly mezi nimi
jedovaté.

…

Opice uviděla práci, lekla se a utekla,
Zatímco člověk zůstal.
Potom kdo je z nich chytřejší.

…

Tvář vrány bez zobáku
Se podobá králičímu čumáku.
Že by to byl zázrak?

John Toshack (narozen 1949), velšský básník a profesionální fotbalista, hrál za FC Liverpool, později působil jako trenér, mj. v Realu Madrid. První báseň je o finále Poháru UEFA 1973 proti Borussii Mönchengladbach, druhá se odehrává po vítězství 1:0 na půdě FC Barcelona v semifinále Poháru UEFA 1976.

Vadim Kalinin (narozen 1973), básník, prozaik a rockový zpěvák, zakládající člen literárního sdružení Vavilon. Žije v Mytiščích u Moskvy, pracuje jako zahradní architekt a reklamní výtvarník. Autor knih Pokušení, Kukaččí slzy a Kilogram výbušniny a vagon kokainu.

Z angličtiny a ruštiny přeložil Jakub Grombíř

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

YVETA SHANFELDOVÁ

Tchán v Abseconu

I.
Cestou na Absecon se míjej
krchovy, bary,
broskvoně v prachu,
zlý vinohrad.

Stravovny, psychina,
moře starý.
Na vozejčku za přílivem sedí tchán,
Nevnímá, jen zírá
jak přibodnutý kdysi chán,
jeho svět je
je zrádný oceán.

II.
Kdysi šil záclony, na zakázku.
Celý život šil a šil,
sedmdesát let tak prošil,
a pak v devadesáti
už jenom na nemocničním lůžku
rukama ve vzduchu
provlékal neviditelnou nit
zřejmě tajným ouškem mořské řasy
řasil i pomyslný šev,

stále ještě pozná syna,
i přes clonu Parkinsona,
a zápach od košil.

Tráví dny. Rukama
buď šije vzduch nebo
se ohledává
na plence pod přikrývkou,
pokud ho někdo nechytí.

III.
Náměsíční ubíjení.
To něčí čas bije, stálá nepotkání,
rychlé atomy ochrnutí,
den nekonečná smyčka
vytěsňování. Zelená
průsvitnost touhy.

Jak ticho za slokou
klíčí vybělováním
číhající rakev.
Milování bráním.

Chlorově konstantní
neodbytný nápěv.

IV.
U moře umře,
slaně na písčině,
tělo podél smrků
a duše u mřenek.

Z jeho tuh budou
chaluhy, brod,
černých chalup
k pobřeží. Moře
z vod do vod, a odvod
k ústí při hoře.

V.
Znal a bral a bránil a konec bran.
Teď do země je zván.
A pořád má rád tím, že bere
a že neživotnost neexistuje,
snad jen v tomhle místu je,

nebo v bozích, v těch
se utancuje navěky.
Břeh příběhu vždy daleký,
kam spadal sníh.

VI.
Nakonec od zápraží
sráz zahrady
její hutná strmost
rozměr závětří
(jak na svislici
v ožehavém tichu
býlí)

hlasem se obracíme
zpět ke dveřím
a srpkem mušlí
trne dech

nebe skvrn
nepodobné plícím
a měsíc na zádech

Srpnový rekurs

Zavazadla lepkavá
strachem, krupobití

vyvázaná z krychle.
Koleje na zraku,
rychle z dohledu
na korze pro ty,
co neodjíždějí a
pořád na někoho
marně myslí.

Nahluchlý pach
nástupiště se mění
na odjezdy, odjezdy
na loučení, příjezdy
na loučení.

* * *

Majakovský. Živý
křičel z hrobu.
Včera, přes hustý liják
nahrávky, mp3player,
hlas ze záhrobní zeminy
vyjížděl z hlubin k již bez-slunečným
nebesům,
dštil slůvko „miňá“,
zámlky řval
ještě hlučnějším zoufalstvím
na celý zoufalý internet.

Puškino jen
v pozadí. Tma.

To slunce jako letmý
čaj se hřálo,
a z jejich srdcí vězeň
tloukl píseň, tesal
zvěř a zhoubný monolit,
křik hrobu se tišil, blížil
se žárný stěžeň.

* * *

Oblak
si přisvojuje hladiny,
náhlou stopou léta
ztěžka stoupá do hor.
Stoleté zastavení řeky,
podél ptačích nálad!

Vždyť se zalíbil nespavým
rybolovcům, vzájemným dlužníkům,
na prst jim navlékl slib, vesmírné
jiskry, věrolomnou štafetu.

Slovu nedostál.

PETR HRUŠKA

Z románu Karavana (1972)

Kapitola první

V údolí řeky Mississippi se táhla dlouhá pěšina, po níž šla karavana. Velitel této karavany se jmenoval John Bunsby. Byl to silný muž, vysoké postavy, asi padesátiletý. Byl velký bručoun, nepříliš přívětivý. Měl velké oči barvy okysličené mědi, ryšavé vlasy.

V jednom dostavníku jsem jel já s dvěma cestujícími. Jeden byl muž tmavé pleti, s neobvykle velkou hlavou. Byl to výborný střelec. Na hlavě měl tři orlí péra. Druhý byl běloch. Na hlavě měl široké sombréro. Kanaďan Ned měl za pasem dvě pistole, zatímco jeho společník byl ozbrojen lukem a šípy a velkou dýkou.

Náhle se k nám přiblížil velitel se správou.

„Hlásím vám, že došla voda v sudech."

„Už se nenalezla žádná voda?" zeptal se Ned.

„Bohužel, žádná," odpověděl Bunsby.

„Kolik dnů ještě zbývá do konce cesty?" vyzvídal Kanaďan. Já jsem seděl mlčky na konci vozu.

„Ještě sedm dní," odpovídal Bunsby.

„Jsme v pěkné bryndě," poznamenal jsem po chvíli mlčení.

Kapitola druhá

Nazítří dne 13. března jsem se šel přesvědčit o ztrátě pitné vody.

„Jdu s vámi," řekl Kanaďan.

„Můžete jít," odpověděl jsem.

Šli jsme se přesvědčit, když tu náhle… Asi padesát rudochů se vrhlo na karavanu. Ned vytrhl z pasu pistole a jednu mi vtiskl do ruky. Já jsem tasil svou šavli. Vrhl jsem se na jednoho rudocha a hluboce jsem mu zaryl šavli do prsou. Když jsem se vrhl na druhého rudocha, ucítil jsem v rameni hroznou bolest. Druhého rudocha jsem zabil jen s hrozným přemáháním bolesti. Pak jsem padl vysílen na zem.

Po chvíli jsem se probral. Začal jsem zuřivě pálit po drzých rudokožcích, kteří se vrhli na Neda.

Byla to hrozná podívaná na bojiště. Asi deset rudochů bylo smrtelně zraněno. Ostatní byli mrtvi.

Kapitola třetí

Byla to hrozná ztráta vody. Sudy byly proraženy, provrtány a tekla z nich voda. Již dva dny jsme žíznili. Ned se vrhl se džbánkem v ruce na poslední kapky vody. Napili jsme se poslední čerstvé vody. Začalo se mi dařit líp. Bolení hlavy přešlo a teplota zmizela. Ulehl jsem znovu ke spánku.

Probudil jsem se pozdě večer. Trápila mě žízeň. Začal jsem slídit po vodě. Když se ukázalo, že ve voze voda není, vyšel jsem ven. Náhle cosi zašustilo a nato vyběhl indián. Vyrazil ze sebe překvapené „Uf" a zase zmizel.

MARTIN MÜLLER

Nemusíte si nic koupit

Pakliže vstoupíte do obchodního domu v centru města, nemusíte si nic koupit, pokud nechcete. Můžete se volně procházet, obdivovat zboží a nízké ceny, zastavovat a mluvit s lidmi, zkoušet si oblečení a tak podobně. Když odcházíte bez nákupního košíku přes pokladnu, pokladní si vás všimne, vlídně se usměje a nasměruje vás k východu pro lidi, kteří nic nekoupili. To aby nemuseli zbytečně stát a čekat ve frontě, když stejně nic nemají.

U vašeho východu vás přivítá dobře oblečený muž menší než vy, který se neustále usmívá. Říká se tomu prý rutinní kontrola. Musejí vás zkontrolovat, jestli jste něco neukradl. Samosebou, že jít do obchodu a nic nekoupit není zločinem, je to však podezřelé a oni jsou solidní firma, musí na ně tedy být spolehnutí.

Malý usmívající se muž vás předá o mnoho vyššímu a vážnějšímu muži-gorile, ten vás za ruku odvádí dveřmi přes jakýsi tunel až do malé místnosti, na jejímž začátku (tedy místě, kudy do ní vstoupíte) a konci jsou stejné bílé dveře, splývající s leskle bílými zdmi. Podél pravé stěny se od jedněch dveří ke druhým táhne nablýskaná kovová lavička, na které sedí další lidé. Připomínají frontu u pokladny, jenže sedící.

Dveře se za vámi zavřou, leknete se, posadíte se na konec řady. Lidé v místnosti mlčí. Čekáte, zda někdo nepromluví. Po chvíli vám to nedá a zeptáte se muže před vámi (fyzicky vedle vás), jestli je zde také proto, že nic nekoupil. Muž přikývne. Zeptáte se ho, jak dlouho už zde sedí a čekáte, že se podívá na hodinky, on se vás však místo toho zeptá, kolikátého dnes je.

Zblednete a raději mlčíte.

LUKÁŠ MANO

Korytnačka Bibka

Sedela na hrubom konári brezy, kývala bosými nohami. Sledoval som ju odzadu. Slabý letný vietor sa pohrával s jej dlhými vlasmi čiernymi ako písmená, na ktoré sa práve dívaš. Rukami sa pridržala stromu, bola tichá a krásna. Zurčiaca rieka tiekla pomaly vpred, akoby sa každá kvapôčka vody chcela pozastaviť a zahľadieť sa na nádhernú vílu sediacu na breze. Tiene listov ju hladili po chrbte.

Opatrne som sa k nej priblížil. Rozbolel ma krk, čo som sa v jednom kuse díval do koruny stromu. Dal by som všetko za to, keby som vedel, o čom práve premýšľa.

– Ahoj, Žofka.

Rýchlo sa obzrela za mojím hlasom. V jemnej tváričke sa jej odrážalo prekvapenie, ktoré zaraz vystriedali pokojnejšie črty. Po lícach bielych ako papier sa jej rinuli slzy.

– Ideš na ryby? – opýtala sa ma, rukami si utierala oči.

– Nie. Chodím sem, keď musím na chvíľu vypadnúť z toho šialenstva. Je tu pokoj.

– To je pravda. – Usmiala sa. – Nejdeš sem hore?

– Radšej si sadnem do trávy. Nemám rád výšky. Dúfam, že ťa neruším.

– Nie, nie. V pohode.

Posadil som sa k jej červeným zhodeným topánkam. – Prišla si sem rozjímať? – opýtal som sa.

– Trochu.

Niekedy vám intuícia našepká, o čom môže premýšľať mladé dievča vyhľadávajúce samotu a pokoj. Trúchli za ďalším chlapcom, s ktorým si predstavovala spoločnú budúcnosť, deti, domácnosť. Nedokáže sa zmieriť so slovami, aké jej povedal. „Nehodíme sa k sebe." „Prepáč, ale už k tebe necítim to čo kedysi." Ďalšie stroskotanie lode plávajúcej v nekonečnom mori lásky.

– A nechceš prísť ku mne? – opýtal som sa zahľadený do koruny brezy. – Tráva je mäkšia.

– Neviem, ako zídem. Spadli mi topánky.

– Mám ti ich vyhodiť?

– Nie, asi skočím.

– Dolámeš sa.

– Zvládnem to.

Bola vysoko asi tri metre. Nesmelo sa pozrela na mäkkú trávu na zemi.

– Najprv naberiem odvahu, – povedala.

– Veľakrát som tu naberal odvahu.

–Chcel si tiež vyliezť na strom, bojko? – Odhalila rad bielych zubov.

– Nie.

– Tak načo si hľadal odvahu?

– Chcel... – Chvíľu som váhal, či sa jej mám zdôveriť, nakoniec som sa osmelil: – Chcel som sa utopiť.

– V Laborci? – čudovala sa. – Tu sa neutopíš. Nízka hladina, – vysvetlila.

Ostal som prekvapený jej vecným tónom, zmohol som sa iba na: – Naozaj?

– Teda... dalo by sa v ňom utopiť. Všetko je možné. Prečo by si sa chcel utopiť? – vyzvedala.

– Vždy sa nájde nejaký dôvod.

– Typický chlap, – odfrkla.

– Čože?

– Vždy, keď si myslíte, že sa už nedá ísť ďalej, riešite to tým najhorším spôsobom. Chľastom alebo smrťou.

V duchu som s ňou súhlasil, ale nechcel som iba tak uznať, že má pravdu.

– Asi sa dosť vyznáš. – Povedal som.

– To si píš. Dievča vás pustí k vode a vy už hútate nad tým, pod aký vlak sa večer šmaríte.

– Zato vy v jednom kuse revete a sťažujete sa!

– Čudoval by si sa, aké divy dokážu urobiť slzy. Upokoja ťa a postavia opäť na nohy.

Krutá pravda. Slané potôčiky, ktorými vyplavíš smútok a bolesť. Nie vždy však pomôžu. Človek potrebuje čas. A taktiež iného človeka. Žofka už získala čas, vyplakala sa a má aj človeka, s ktorým môže filozofovať o večnom spore medzi pohlaviami.

– Ale vy muži neradi plačete, – povedala arogantne. – Hráte sa na hrdinov, čo nepotrebujú nič a nikoho, a pritom si sami ani nedokážete navariť.

– Blbosti.

– Jasné. Keď už nemáš čo povedať, radšej poprieš holú pravdu. Bolo by lepšie, keby si mlčal.

Tak som mlčal.

– Vytrhli ti jazyk?

Sledoval som tenký konárik plávajúci po vodnej hladine.

– Hej! – skríkla.

– Čo je?

– Naštval si sa?

– Nie.

– Tak čo?

– Nič.

– Dobre. Pokojne ma ignoruj!

O chvíľu sa znova rozplakala. Úplne som zabudol, že ju nechal frajer, že má zlomené srdce. Ja imbecil!

– Žofka, – postavil som sa a zaklonil hlavu. – Prepáč.

– To nič, – vzdychla. – Stratila som... svojho miláčika.

– Poď už dole.

– Bojím sa.

– Chytím ťa. – Ubezpečil som ju. – Skoč.

Ostala ticho. Premýšľal som, či sa viac bojí skoku alebo návratu do hnusnej bolestivej reality. „Bojím sa," znelo mi v ušiach. Pomaly sa upokojovala. Posunula sa až na kraj konára.

– Ale nedívaj sa mi pod sukňu, – povedala.

– Nebudem. Tak skáč.

Zhlboka sa nadýchla a skočila (mala červené nohavičky). Dopadla na obe nohy. Už-už sa takmer skopŕcla na zem, ale v pravej chvíli som ju zachytil. Konečne som sa na ňu díval zhora a nie zdola. Držal som ju za plecia.

– Vďaka, – zašepkala. – Je mi lepšie.

– Bude to v poriadku. – Objal som ju. Všetkými zmyslami som vnímal tento jedinečný okamih. Cítil som tlkot jej srdca. Vôňu šampónu Žofkiných sviežich vlasov. Jej krehké ruky na mojom chrbte.

– Ďakujem, – vzdychla.

– Neboj sa, určite príde ďalší.

– Ďalší? – Mierne sa odtiahla.

– Ďalší, – pritakal som.

– Čo ďalší? – nechápala.

– Predsa... Prečo si vlastne plakala?

– Zomrela mi korytnačka. Moja Bibka.

– Ou... – vydralo sa zo mňa. – Nebuď... smutná. Určite príde ďalšia.

– Ale Bibku mi nijaká iná nenahradí. – Pritlačila sa ku mne znova.

Zahľadel som sa na plávajúci konárik a intuitívne som sa cítil ako imbecil. Občas sa za dievčenským plačom a smútkom neskrýva chalan, ale korytnačka.

HOST

http://www.hostbrno.cz

ROZHOVOR S PETREM GAJDOŠÍKEM O BÝVALÝCH ANDĚLECH

S Petrem Gajdošíkem jsem si dal sraz v zahrádce jedné hospůdky na Letné – ne té pražské, ale olomoucké Letné, na nábřeží Moravy s nádherným výhledem na Klášterní Hradisko. Bylo věru letně. Záhy jsem zjistil, že rozhovor s ním se do našeho časopisu hodí víc, než jsem si sám původně myslel. Petr je totiž zlínský rodák a na Vsetínsku absolvoval základní vojenskou službu. Pak jej vítr na dlouhou dobu zavál do Čech. Dnes žije a pracuje v Olomouci. Řeč ale byla o něčem jiném.

Petře, někteří naši čtenáři by Tě mohli znát jako autora internetových stránek Nostalghia.cz. Jak bys je představil? Jak vznikly a proč?

Když jsem v 90. letech objevil internet, začal jsem mj. hledat informace o Tarkovském, jehož dílo mne už mnoho let zajímalo, a zjistil jsem, že toho zas tak moc není. Existovaly už anglické stránky Nostalghia.com, ale byly teprve v začátcích. Možnosti internetu, pokud jde o sdílení informací, zážitků a zájmů, jsou přitom ohromné a právě ta snaha „sdílet Tarkovského" sehrála při založení Nostalghia.cz velkou roli. Je ale dost dobře možné, že v tom byl i kus exhibicionismu.

Původně byly stránky zaměřeny jenom na Tarkovského a *Marketu Lazarovou*. Potom jsem si ale začal říkat, když Tarkovskij a Vláčil, tak proč ne Bergman, proč ne Paradžanov – no a nakonec přibyla ještě řada dalších. Podtitul „stránky věnované bývalým andělům", to je motiv z Wendersova filmu *Nebe nad Berlínem*.

Kolem stránek postupně vznikla určitá komunita, z čehož jsem byl docela překvapený. Nečekal jsem to. Podobně zaměřené stránky u nás ale nebyly, tak možná proto. Dnes už je situace trošku jiná. Ve zpětném pohledu vidím, že proti původnímu záměru mi to trochu přerostlo přes hlavu a dál to provozovat v této podobě je obrovská zátěž, která už začíná být nad mé současné možnosti.

Stránky se identifikují s tím, čemu se říká „duchovní film". Existuje ale vůbec něco takového? Vysloveně duchovními tématy se zabývají jen některé z těch filmů. Např.

Tvoje – i moje – oblíbená *Marketa Lazarová* se sice dotkne problematiky církve, ale jinak se tam o duchovnu moc nejedná, zdá se mi. A pokud jde o způsob zpracování – neplatí, že každé umělecké ztvárnění má v sobě něco duchovního?

Je zvláštní, že většině lidí u pojmu „duchovní" hned naskočí spojení s církví nebo náboženstvím. Přitom ale mezi tím vůbec není rovnítko. Je spousta filmů, které člověku zprostředkují nějakou duchovní, možná přesněji řečeno spirituální zkušenost, prožitek, a nemají s tematikou církve nic společného. Musím tady aspoň lehce zmínit vynikající knihu, kterou na toto téma napsal Jaromír Blažejovský – *Spiritualita ve filmu*. On sám zdůrazňuje, že tou nálepkou – a nesporně to nálepka je – se označují rozdílné filmy, rozdílné obsahem i formou. Zvlášť společné obsahové znaky se hledají těžko, i když on se o to pokouší. Jedním z vodítek mu je práce s filmovým časem, která je u těchto filmů naprosto specifická a zprostředkovává divákovi spirituální prožitek. Pochopitelně ale hned dodává, že např. dlouhé záběry samy o sobě nejsou znakem nějaké duchovnosti nebo uměleckosti, to by bylo příliš laciné. Do spirituality díla se podle mne promítá i vztah jeho tvůrce, ne jen jeho formální dokonalost.

Sám za sebe můžu říct, že vnímám filmy spíš emocionálně než nějakým analytickým filmologickým pohledem. Myslím si, že každé dílo, které člověkem emocionálně pohne, je svým způsobem duchovní. Podmínkou ale je, že divák musí na díle participovat, musí tam být vztah. Čili ta tzv. „duchovnost" není obecná vlastnost toho filmu, je dána postojem, který zaujmeš, tvým vztahem k dílu, vztahem autor – dílo, divák – film apod.

A otázka zda každé umělecké ztvárnění – bez ohledu na téma – není už něčím duchovním… Ano, asi ano, jen z toho opět plyne další otázka – co přesně znamená „umělecký"… Zdá se mi, že vždy, když někdo, nejen umělec, ale i třeba partner v běžném rozhovoru, vyjeví kus sebe sama, kus svého nitra, má ta komunikace duchovní dimenzi. A je tu opět komunikace, participace, vztah, tedy to, co jsem již řekl – duchovní rozměr čehokoliv tu není sám o sobě, plyne z našeho vztahu k lidem, k věcem, k přírodě…

Takže Nostalghia.cz vlastně není ani tak o těch filmech samotných, ale je jakýmsi

záznamem specifického vnímání těch filmů. A obrací se k lidem, kteří je vnímají podobně…

Z velké části určitě. Jde opravdu o dost osobní pohled. V poslední době přemýšlím, že bych tematický záběr stránek nějak zúžil, protože to prostě nestíhám. Jediné, co bych asi nikdy nepřestal dělat v nejvyšší možné úplnosti, jsou Tarkovskij a Vláčil – a to mám dáno právě emočně, je to založené na mém osobním prožitku a vztahu k dílu těch tvůrců, mezi nimiž asi není žádná přímá spojitost, ale jejich zaujetí pro tvorbu z nich dělá vnitřně velmi blízké autory.

Zmiňoval jsi u Blažejovského dlouhé záběry jako možný znak spirituálního filmu. Před chvílí jsi použil slovo „vyjevit", což je vlastně vizuální metafora. Tak mě napadá, že to spojení duchovna a vidění (a film je bytostně vizuální médium) může být pro někoho zarážející, protože duchovno si často spojujeme s něčím nadsmyslovým, není to něco, co by člověk mohl vidět.

Já si naopak myslím, že to je velmi smyslová záležitost. Duchem je prodchnut celý náš svět, příroda, lidé kolem nás, a to vše vnímáme svými smysly. Mě v tomto směru velmi inspirují hory, mj. miluju slovenské Roháče. A když jsi tam nahoře několik dní sám, slyšíš jenom vítr a šustění trávy, kolem tebe se ženou mraky… Přes smysly se tak člověk dostává k něčemu, co neumí vyslovit. Někdo si to pak pojmenuje „duchovno", jiný Bůh, další pak třeba jiná dimenze… Já takovou snahu tyto věci nějak definovat nemám, ale myslím si, že „nadsmyslového", jak jsi to nazval, se dobereme jen přes „běžné" smysly. Duchovno, co o něm jenom přemýšlíš a spekuluješ, tak to je jenom nějaký konstrukt.

Bavit se tady, na stránkách literárního časopisu o filmu, je možná trochu hereze. Moje zkušenost je, že v „typickém intelektuálském" prostředí bývá film často přehlížen – že je vnímán spíš jako zábava než opravdové umění. Odjakživa jsem slýchával, že „kniha je vždycky lepší než film" – zatímco při četbě nebo poslechu rozhlasové hry si prý můžeme děj a postavy představovat a tím rozvíjet fantazii, ve filmu už všechno vidíme hotové a proto fantazii spíš otupuje…

Já si myslím, že to není pravda. Knížka a film jsou prostě různé umělecké formy, které vyžadují různý přístup, jiný způsob vnímání.

Z toho, mimochodem, plyne spousta nezdařených adaptací filmových děl, kdy se tvůrci snaží film natočit „tak, jak je to v knize", ale to právě nemůže fungovat. Film se musí tématu chopit svými specifickými prostředky, jako to třeba udělal Vláčil s Vančurovou *Markétou Lazarovou*. Film má prostě svoji specifickou řeč, což není jen čistě formální záležitost.

A nikdo přece nemůže myslet vážně, že takový *Andrej Rublev* neprobouzí v člověku fantazii. Rublev pochopitelně není adaptace literární předlohy, je to původní film. Ale občas dokonce dochází i k tomu, že filmovou adaptací vznikne daleko inspirativnější dílo, než je ta kniha. Starší Vláčilův film *Ďáblova past* je adaptací literární předlohy Alfréda Technika – knížky, která je dost hrozná, moc fantazie v člověku neprobudí a sotva kdo ji dneska zná. Ale ten film je stále živé, nevšední dílo.

Na druhou stranu tomu zpochybňování filmu rozumím, protože dneska je k vidění hrozně málo filmů, které nabízí něco víc než zábavu.

Netočí se?

Ale určitě ano, ale je komplikovanější se k nim dostat jinde než v kinech. Souvisí to s tím, že film je vůbec asi nejdražší umění, někdo do něj musí vložit poměrně dost peněz a pak pochopitelně potřebuje, aby se mu ta investice vrátila, což ovlivňuje, jaké filmy se točí, i to, jaké se hrají. Film je dnes z větší části průmysl a i ta artistnější část kinematografie musí skoro vždy brát ohledy na produkční či distribuční možnosti a záměry.

Oba obdivujeme Vláčilovu adaptaci *Markéty Lazarové*. Já se musím přiznat, že jsem knihu četl až poté, co jsem se zamiloval do filmu. Na jednu stranu mi pomohla porozumět některým zákrutům děje, na druhou stranu se mi zas až tolik, ve srovnání s filmem, nelíbila; bylo to fajn, ale neuhranulo mi to. Máš to taky tak?

Já už si přesně nevzpomínám, jestli jsem knihu četl až po filmu, nebo ne. Asi ano. Ale bál bych se to hodnotit, jsou to prostě odlišné formy, jak už jsem o tom mluvil. Knížka se mi líbí také, ale jinak než film. U filmu oceňuju to, jak k té adaptaci Vláčil přistoupil. Ten text byl považován za nezfilmovatelný, ale Vláčil s Pavlíčkem z té inspirace udělali nádherný film. Častěji spíš volně inspirováni se od románu jen tak „odpíchli" a dali tomu úplně jiný,

řekl bych monumentální rozměr. Hezké je, že hodně lidí si s *Marketou* pořád neví rady. Už ti, kteří bezprostředně po jejím uvedení v 60. letech psali většinou nadšené ohlasy, tak v tom filmu zároveň vždycky našli něco nestravitelného. A to u *Markety* přetrvává. Svým způsobem je mi to sympatické…

Zatímco *Marketa Lazarová* bývá hodnocena rozporně, další Vláčilův film, *Údolí včel,* je, zdá se mi, přijímán daleko jednoznačněji. Je to tím, že autorský styl Vladimíra Körnera je pro filmovou řeč vhodnější?

Především je nutné si uvědomit, že Körner byl původní profesí scénárista a dramaturg. A *Údolí včel* vzniklo právě jako filmový scénář, až později vyšlo knižně. Osobně se ale nějak pořád nemůžu zbavit dojmu, že tenhle film je ve srovnání s Marketou trochu banální, byť lze jeho drama chápat univerzálně. Ale zase chápu, proč jej diváci většinou ocení víc. Zatímco *Marketa* je takový těžko proniknutelný proud obrazů, *Údolí včel* má formálně i obsahově daleko sevřenější tvar, jde odněkud někam, je soustředěné na dvě postavy, má jasný začátek zápletky, vývoj a konec. Tak trochu na půdorysu antického dramatu, což je obecně přístupnější forma.

Ale když už jsme se k tomu filmu dostali – před lety mne na jednom semináři zaujala obrácená interpretace toho díla. V běžně zakořeněném vnímání představuje Armin (Jan Kačer) fanatika, občas interpretovaného i jako metafora totalitní moci, vyžadující absolutní poslušnost, odevzdání, zatímco Ondřej (Petr Čepek) se chce z té moci, tedy z autority rytířského řádu, do níž se navíc dostal z vůle svého otce, osvobodit. Zaujal mne ale pohled, který polaritu těch postav úplně otočil. Ondřeje lze vnímat jako někoho, kdo koho mohl, toho zradil, pokud to vyhovovalo jeho cílům, zatímco Armin je jediný, kdo je ochoten položit život za svou ideu.

Vrátím se na závěr k jedné předchozí otázce. Já jsem ve škole, resp. na gymnáziu (víceletém) zažil poměrně důkladnou výuku literatury, zatímco film zůstával až na výjimky stranou. Mám dojem, že se v tom skrývá předpoklad, že zatímco interpretace čteného textu je náročná aktivita, které je třeba se učit, dívat se na filmy je jednoduché a nikoho to učit nemusíme, každý přece vidí, co tam je… Nezasloužil by si film větší pozornost ve výuce už od nejmladších let, zvlášť když

si vezmeme, jak silně se naše kultura „audiovizualizovala", oproti vysloveně literárním dobám národního obrození?

Když jsem byl ještě dítě školou povinné, tak jsme chodili do zlínské filharmonie na tzv. výchovné koncerty. Vždy tam byl takový průvodce, který nám skladbu nějak přiblížil, upozornil nás, o co v ní jde, čemu věnovat pozornost, atd., něco na způsob Bernsteinových koncertů pro mladé posluchače. Jako dítě mne to vždy vzrušovalo, poslouchat a pátrat v té skladbě po tom či onom motivu… Myslím, že s filmem by to mohlo být obdobné. Dítě je hrozně vnímavé, a když se mu věc dobře podá, nechá se strhnout… Kdyby mu někdo takto dokázal přiblížit film, ukázal mu, že ho nemusí zkonzumovat jako pytlík brambůrek, tak by to určitě mohlo přinést ovoce. Ale, popravdě řečeno, neumím si to dnes moc představit – ani na straně žáků, ani na straně učitelů.

Přitom v naší současnosti má vizuální komunikace stále větší význam. Zjednodušeně řečeno skoro platí, že to, co vidíš, je dnes důležitější než to, co čteš. Vezmi si už ty titulky v novinách nebo na netu – lidé dnes samotné články ani moc nečtou, takže se redakce snaží dát všechno potřebné do titulku, podtitulku a pretextu. A tohle pak lidé vnímají jako informaci – přelítnou to očima a jdou dál, nějakému širšímu kontextu nevěnují pozornost… Tahle rychlost, nestálost, to je ale problém stejně tak pro literaturu jako pro opravdu dobré filmy. V tom se od sebe jejich situace vůbec neliší.

Tak asi nezbývá než doufat v pomoc „bývalých andělů"… Díky za rozhovor!

Otázky kladl a rozhovor vedl Martin Škabraha

http://www.itvar.cz/

ONDŘEJ HLOŽEK

Předjaří

Mdlé slunce noří se
v nedospané noci.
Zaděláno v němém
sněhu.
Pomalu odpařuje se tma,
co pod kalem se rodí.
Pohublá zeleň
už chvěje se z cest.

U hradeb

Mlčení větví poblíž cest,
Holé ticho vyprášených mezí.
Čas jako zmuchlaná vlajka.
Nevlaje a není náš.
Jen vránám nepřekáží.

Oktobraní
(malému Metudovi)

Sešlapaným listím
za paty podzimek
tahá.
Už brzy zaklíní se čas.

****
Pár kroků
nejistě od břehu.
A hned zase
nazpátek,
jen se smíchem
nenakazit.

Nebe je, když…

Nach stele si
do polí
a podivné věci
Spřádají se na nebi.
Ještě pořád neprší.

PAVEL KOTRLA

* * *
Jeden muž s protézou ruky
Jeden muž s protézou čelisti a chrupu
Bláznivá sousedka s kdysi odhalenými prsy
Jen dvě porce utopenců
Výčet zamlčených příběhů

* * *
Ráno krátce po páté
Umlčená zhaslá světla
Vrací noci její ukradenou moc

V krátkém okamžiku
Svítání

Na autobusovém nástupišti
Jantarové bohyně z východu
Stojí v řadě na starou oprýskanou karosu

* * *
Moře se ztrácelo pod nohama
Nikde žádná opora
Vedle unavený Noe už plaval sedmý den
Jen ticho – šepot – mlha – sen

* * *
Nakonec za všechny ty sny zaplatíš
Tiché jsou dny bez úsměvu
Ale někde v těch troskách tušíš déšť
Prší

* * *
Šel jsem kolem Magnetové hory
A nepřitahovalo mne vůbec nic
Zapochyboval jsem o světě
Skutcích statečného Sindibáda
Co to se mnou je?

* * *
Pod vodou pomalu a potichu se nadechnu
S jemnou chutí orobince a bláta na jazyku
Dívám se nahoru
Nad hladinou: nebe – slunce – vzduch
Sleduji
Uzavřený dech stoupá za nimi

RAFINOVANĚ PROSTÁ VÝPOVĚĎ DOSPÍVAJÍCÍ DÍVKY

Útlá próza *Černoch* (Crnac, 2004; česky 2009) je v pořadí druhou do češtiny převedenou knihou chorvatské spisovatelky Tatjany Gromači (*1971) a tak jako autorčinu prvotinu, sbírku básní *Něco není v pořádku?* (Nešto nije u red?, 2000; česky 2008), ji přeložil Jiří Hrabal a vydalo olomoucké nakladatelství Periplum.

Černoch je variací autobiografické prózy, která zachycuje nejdůležitější období vývoje a zrání člověka, jeho dětství a jeho dospívání, prostřednictvím výrazně krátkých, často velmi sugestivních a nápadně fragmentárních obrazů, které na sebe někdy bezprostředně navazují, jindy zase jen výběrově a s výraznými mezerami pokrývají chronologii celého příběhu. Kniha je tak rozdělena na sto třicet osm číslovaných kapitolek, často ne delších než půl strany. Svůj osobní příběh vypráví ženská hrdinka s určitou dávkou lehkosti a prostoty, krátké strohé věty připomínají neúčastné referování, výčet motivů, jejichž vzájemné souvislosti bývají pouze naznačeny, avšak v průběhu četby lze za touto syrovostí, prostou jakékoli poetické stafáže, odhalit působivou strategii, jak vyprávět osud vnímavého a poněkud uzavřeného děvčete v zemi zasažené válkou, kde lidé ze strachu a beznaděje postupně přestávají komunikovat a usilovat a pomalu si uzavírají cestu jeden k druhému.

Napětí mezi způsobem, jakým je příběh podán, a jeho námětem, který sám o sobě není nijak nápaditý, nýbrž v dobrém slova smyslu tradiční a věčný, je nejvýraznějším rysem celé knihy. Toto napětí se proměňuje s tím, jak se příběh vyvíjí a dívka dospívá. Styl počátečních kapitolek připomíná neumělé líčení dítěte, které vykresluje úzký životní prostor (a obzor) rodného domku a přilehlých míst, polí a uliček s pomocí jednoduchých vět, přísně sledujících kauzalitu veškerého dění s někdy až komickým důrazem na přesnost prožitků. Všední výjevy z rodinného života jsou očima dítěte nahlíženy s doslovnou schválností a se smyslem pro groteskno, ovšem právě to dává vystoupit narušenému stavu věcí a rodící se bezútěšnosti, z nichž se vypravěčka později

vyvazuje poněkud zvráceným a nemilosrdným humorem. Samozřejmost, s níž jsou některé absurdní momenty uváděny na pozadí smutně obyčejné každodenní existence, je mnohdy zarážející. Několik motivů položených s až okázalou střízlivostí vedle sebe dokáže přesně trefit rozporuplný, zoufale ztěžklý a jakoby ne plně přiznaný pocit nespokojenosti, který v mladé dívce její okolí a život v něm probouzejí.

V následujících kapitolkách věnovaných dívčinu studiu ve velkém městě, a tedy i jejímu postupnému poznávání a připouštění si povahy světa, ať už prostřednictvím milostných prožitků či nejrůznější důsledků válečných událostí, se zmiňované napětí dále vyhrocuje. Způsob vyprávění je citelněji poznamenám melancholií, kterou hrdinka pociťuje, ale zároveň v sobě potlačuje. Apatií a smířením proto tu a tam proráží prudká, ale krátká touha žít plněji, která se nejnápadněji projevuje zuřivým objímáním milenců. „Čekali jsme, až se setmí, abychom se mohli muchlovat a olizovat jako zvířata." (91) „Když hudba přestala hrát a světla zhasla, spadli jsme na zem pod barový pult a líbali se a osahávali všude po celém těle, jako by nás něco bolelo nebo jako bychom chtěli jeden z druhého něco odtrhnout." (85) Nezaujatost a lhostejnost hrdinky místy nakonec přechází až v odcizení vlastním prožitkům: mladá žena vypráví o tom, co se jí bezprostředně týká a co sama bytostně prožívá způsobem, jako by pouze popisovala spatřené, jako by se sama stávala náhodným svědkem svého života.

Popisnost nese nepochybně svůj podíl na výrazné statičnosti této prózy, která je v principu vystavěna na básnické obraznosti a která se zdá usilovat o postižení scelující nálady celé jedné generace. Některé pasáže by mohly existovat samy o sobě jako lyrizované aforismy či gnomické básně v próze, vyjadřující se svébytně k otázkám společenských a mezilidských nešvarů (pokrytectví, sobectví, závist atd.) či běžných stereotypů provázejících přirozené generační spory. Absence souvislejšího příběhu a plastičtějších osudů má však za následek, že některé scény snadno sklouzávají k žánrovému obrázku či umně ozvláštněnému truismu, což zbytečně oslabuje neobvyklou naléhavost autorčiny výpovědi. Vzhledem k tomu je také nakonec autorka nejsilnější v detailu, ve zcela

samozřejmém každodenním detailu, který by řada jiných ani nepovažovala za hodný literární reprezentace, nicméně právě na těchto detailech a jejich přesném zpodobení bývá založena pointa jednotlivých kapitolek, přičemž v průběhu knihy se z nich stávají symboly a symptomy nálad a stavů jednotlivých postav, především samotné vypravěčky, která jimi nepřímo tlumočí svůj vztah k věcem nebo událostem. Co je však nejdůležitější, v těchto detailech se autorce nejpřesvědčivěji daří zobrazit okamžik individuálního prožívání věcí, které je všem lidem společné, které jim vždy ještě zbývá, ať jsou na tom sebehůř, které zakládá jejich nejširší sounáležitost, přestože už dávno spolu přestali mluvit a své drobné poznatky si nechávají pro sebe, a které konečně také pobízí čtenáře k účasti na příběhu mladé dívky. Příkladem může být následující úryvek: „Navečer padla na sedlo pokryté koženkou rosa – bylo třeba vzít kousek šatů nebo košile a jedním rychlým tahem shrnout kapky směrem k okraji tak, aby látka oděvu nestihla nasáknout." (63) Kdo z vás toto nezažil?

Gromačina kniha je na první pohled plná rezignace a beznaděje, protože o nich se v ní píše nejčastěji a velmi intenzivně, ovšem hluboko pod tím vysvítá jakási smlčená, tichá naděje, že život sám si přece jen pomůže i z těch největších hrůz, třebaže se to nikdy neobejde bez obětí. Působivost *Černocha* tkví v tom, že se mu toto zdánlivě banální, obyčejně hned všem jasné a otřepané tvrzení daří přesvědčivě doložit.

Martin Lukáš

VILNÉ VÍLY VERŠE VILY

Od panny až po kurvu, tak by se dalo charakterizovat spektrum stylizací, které bychom našli ve sborníku ženské milostné poezie *Královny slz a ostružin* (van Aspen 2010). Sborník vydala a uspořádala Sylva Lauerová. Záměrem bylo, podle jejich slov, představit současnou amatérskou i profesionální tvorbu českých básnířek. „*Poctivě přiznávám, že to byla moje osobní zvědavost a také snaha o protržení závoje jisté ignorace, která se v posledním desetiletí kolem poezie vznáší, jež mě vedly k uspořádání této knihy*". Je dobře, že se Sylva Lauerová hned v předmluvě přiznala, co ji k vytvoření této pětiset-

padesátidevítistránkové stránkové bichle vedlo, ale už neřekla, podle čeho nebo jakým způsobem vlastně básnířky vybírala. Netají se přesvědčením, že nám nabízí průřez českou milostnou poezii. Mám oprávněné obavy, že nenabízí. Ve sborníku jsou uveřejněny básně od čtyřiceti čtyř básnířek, přičemž hranice jejich profesionálnosti je měřena tím, zda vydaly alespoň jednu sbírku.

Zcela tu však chybí stálice ženské poezie, jako například Viola Fischerová, Wanda Heinrichová, Bohumila Grögerová, Jana Štroblová, Zdena Zábranská, Božena Správcová a mnoho dalších. Místo nich tu najdeme uslzené květy před zvadnutím, po zvadnutí, výjimečně v rozpuku, přičemž těch posledních moc není. Bohužel. Sylva Laureová chtěla ukázat, jak umí ženy básnit o lásce, toto tematické omezení není podle mého soudu příliš šťastné, protože ty, které o ní umí slušně promluvit, tu bohužel z valné části chybí. Ty, které jsou zveřejněny, často připomínají gymnaziální slohové cvičení na téma: *Co mě v poslední době zasáhlo úplně nejvíc*. Navíc, číst čtyři sta dvacet jedna báseň o lásce? Z toho by se umiloval i Kristián. Básně mají jedno společné: téměř totožné motivy, obraty, způsob vidění a geneticky příbuzné básnické výpovědi.

Každá básnířka je stručně představena. Čtenář se seznámí s tím, kde se cítí doma, kdy se narodila a v jakém znamení. Dále každá z básnířek čtenáře obšťastní svým životním krédem, jež se, mnohdy marně, snaží vylepšit její statut. U každého jména je také nakreslena éterická bytost neznámého původu, která se vilně usmívá a vystrkuje na nás děsivě symetrické poprsí.

Co se však povedlo, je název. *Královny slz a ostružin*. Polovina básní se nese v uplakaném duchu a hledá jakási ideální univerzália, proklíná muže – „ty nelidské, nemilující bídaky", nicméně proklíná je také proto, že požaduje poněkud bizarní úkoly: „*…vidíš ten komín? Proměň ho v květinu je teď i tvůj*". (Svatava Antošová, str. 17) Jsme také svědky otázek s existencionálním podtextem, ze kterých vskutku „mrazí". „*Opravdu je milovat jen hazardní hra na všechno nebo nic? Nebo míň než nic*". (Marcela Blahůšková, str. 55) Následuje nejistota: „*Nevím, jestli tě miluju. Stále ještě miluju. Napsala jsem dnes dvě básně*". (Marcela Blahůšková, str. 53)

Spousta autorek si libuje v infantilních zdrobnělinách, díky kterým jsou básně „nápaditě ozvláštněné". Nejčastěji se objevují: prstíčky, tlapičky, tykadélka, řasičky. Potom vznikají tyto verše: *„osekejte mi prstíčky, co chtějí sahat na jeho tělo, okrájejte mi prsíčka, co chtějí cítit jeho dlaně."*(Marcela Blahůšková, str. 54) Spojení téměř masochistických choutek se zdrobnělinami tvoří zoufale laciný a lascivní verš nevybouřeného lyrického subjektu. Jedna z dalších mnoha variací na prstíčky a drápky: *„…zatnu si třeba drápky s chutí do těla, které nebolí…" (…) „Prstíčky deště tak sladce zoufale ťukají na kůži…"*(Ingrid Hanušová, str. 155)

Lyrické subjekty se často snaží lásku vyjádřit mermomocí a použijí k tomu přirovnání připomínající lacinýplakát objímajících se milenců v dívčím pokojíčku. *„A ticho se k ní tulilo jak kotě v pelíšku*". (Tereza Hejdová, str.165)

Věra Jelinková je zase přesvědčená, že básnického účinku dosáhne sentimentálními anaforami a klišovitými obraty typu – *Hudba tvých kroků* či *Marnosti má, má lásko jediná, a já bych chtěla, / tolik chtěla odpoutat se od tvýho těla.* (Věra Jelínková, str. 171)

Společné mnoha básním je také, že se ve verších neustále kutálejí nějaké korálky, řetízky či ztracené prstýnky, pošlapané iluze, naděje a ztracené věnečky. A když zrovna lyrický subjekt neroní slzy, tak sází na drsnost, „která bere dech".

Jana Jirásková poetickou veřejnost prý zaujala extravagantní erotickou poezii *Hygienický emoce* a její místy až křečovitě nesentimentální projev tvoří výjimku ve změti ztracených nadějí.

„Zapal mi cigáro! A dělej! A pořádně mi ho vykuř! Natržení žilek, rozšmudlané šminky a malárie". Postupně přechází až do dekadentních poloh: *„Nepřišel co? Kdo? Nedělej se! Táhne ze mě pach piva a propocenejch kalhotech šťourám se sirkou v uchu jazykem v cizích ústech".* (Jana Jirásková, str. 182)

Erotika se tedy nachází ve sborníku v různých polohách. Výše zmíněný extrém je vyjímkou, jinak cudně setrvává u symbolů krve, zkyslého popřípadě ztěžklého vína či rozteklém medu, který někde teče, případně se jím někdo potírá a tvoří magické čáry a u demonizování a glorifikování sexu.

Příjemný nesentimentální projev má Martina Boková. *„Dnes jsem tě málem oslo-*

vila/jenže mluvit za jízdy s řidičem…" (str. 74) Sarah Garay nabízí nápaditou poezii se sympatickým cynismem: *„Toužím bolestně po tvé přítomnosti. / Neboj taky to přejde… Ať už je derniéra.(Ať už je to za mnou / Ať ti můžu zase lhát / Jsem totiž herečka… S procítěným velmi uvěřitelným: …áááách…"* Tyto verše jsou v protikladu s feministicky laděnými výčitkami básnického hlasu Karly Krátké: *„Stává se. Nenarostla mi velká prsa. A i kdyby.. Jiné bys na mě hledal chyby. Nevím, zda vešlo by se do řádku, co všechno u tebe není v pořádku…"* (Karla Krátká, str. 207)

Pokud ale zapomene na malá prsa jsou její verše až překvapivě trefné a bolestné. *„Už nemáš roztřesené prsty / už je to nuda/ vid"*. (str. 207). Karla Krátká nabízí rovněž citlivou reflexi soudobého světa. *„Všude dojedeme / Všude se dovoláme / Všude trefíme / Všude"*. (str. 208)

Co je poezii v této knize společné? Stylizace, ryby, víno, odkazy na antiku. Objevují se klasické protiklady jako láska x mráz, mrznutí x tání, slzy x smích. Stylizace do Evy, Judity, vražednice, kudlanky, Alenky v říši divů atd.

Je zvláštní, že i přes velkou míru stylizace, se většina poezie v tomto sborníku nemůže odtrhnout od explicitního způsobu pojmenování. Nevím, zda to souvisí s ženskou mnohomluvností a malou schopností se vyjádřit stručně a výstižně, či vrozeným smyslem pro zastírání skutečností paradoxně se bíjící s vrozeným smyslem neustále něco vysvětlovat, ale některé básně pak nabývají obludných rozměrů třinácti slok a schází jim hlubší metafory a metonymie. V čem předmluva nelhala, je rozmanitost způsobu psaní. Jsou tu rýmované, volný verš, jsou tu básně v podobě kaligramů. Nicméně ani to nezachrání výstražnou zbytečnost tohoto sborníku. Tento sborník může možná posloužit jako rekvizita na dámský čajový dýchanek. Pokud se prolistujete až na závěr, můžete si vyplnit malý osobní dotazníček jako do dětského památníku. Narozena ve znamení: není to jedno? Doma se cítíte: doma. Vaše krédo? Krédem nic nespravíš, jak je toho tento sborník důkazem. Něco málo o Vás: I to málo je moc.

Zuzana Kůrová

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
ty texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 52
léto 2010

I ďáblům jest to místo strašlivé

Ta velká granátová jablka se v ruce trhovce moc neohřála. Z pyramidy červených plodů mizela jedno za druhým, jediným řezem ostrého nože je mladík křupavě půlil, vkládal do stolního lisu a energickým pohybem páky drtil. Obnažená rubínová jádra se měnila v hustou šťávu stékající po stěně sklenice jako temná krev. Nad palestinským Rámalláhem zapadalo slunce, ulice voněla kořením a kardamonovou kávou, z čajoven se linul šum mužských hlasů a medové aroma vodní dýmky. Na loudavou pouť noční oblohou se vydal půlměsíc.

Když zamračenou střední Evropou táhne prašivec a předvánoční šálení uzavře pakt s honem za plným špajzem a vypucovaným kvartýrem, nastává dobrý čas pro výpravu do Svaté země. Tak tady to všechno začalo, řekne si v Betlémě, na břehu Galilejského jezera či ve starém Jeruzalémě poutník ze země, kde „ježíšmarjá" volá lid většinou jen v okamžiku, kdy mu zpod pokličky utíká přihřívaný guláš. Není v Jeruzalémě člověka, který by nevedl rozhovor s Bohem, poznamenal kdysi rodák z Hradce Králové a slavný jeruzalémský občan Viktor Fischl. Někteří vrhají v boží tvář otázky jako kameny, další prosí o splnění snů, jiní se bouří a reptají. Každý chce něco jiného. O tom, že je Jeruzalém městem divů a zázraků, byly popsány celé knihovny. „Můžete projít svět křížem krážem, zhlédnout kterýkoli kout Země, ale kdo na vlastní oči nespatřil Jeruzalém, jako by nikdy nepřekročil práh domu," píše Mika Waltari.

Jarek Nohavica vkládá papír s tužbou do škvíry ve Zdi nářků, Alphaville se pro Jeruzalém modlí za setkání s tou, která jim dá lásku. A Martin z Kochemu pokleká v roce 1698 v kapli Božího hrobu: „Ten hrob Pána Ježíše má takovou jakousi nadpřirozenou moc, že žádný, buď křesťan, neb pohan, bez veliké hrůzy na něj patřiti nemůže, než když někdo do toho místa vchází, taková hrůza jej hned obchází, že mu vlasy zhůru vstávají. Netoliko pak samým lidem, nýbrž i ďáblům jest to místo strašlivé, neb kdyžkoliv před hrobem Pána Ježíše v posedlých tělech zaklínání bývají, tak hrozně řvou a se třesou, jako by před jeho soudnou stolicí stáli."

Letošní úroda granátových jablek je sklizena. Ovoce, které dalo název smrtící zbrani, se vrší na hromadách na tržištích. Na kardamonové ulici Rámalláhu si už brzy nechám zas vymačkat sklenici krvavě rudé šťávy a představovat si budu, jaké by to bylo, kdyby ve Svaté zemi padala s hluchým žuchnutím do horkého písku jen ta úžasná jabka…

René Kočík

Obsah:

úvodník
René Kočík: I ďáblům jest to místo strašlivé___2

próza
Erik Framboise: Berg___4_10
Tom Odpad: Svět za záclonou___10_16

poezie
Jakub Chrobák: * * *___16
Petr Odehnal: * * *___17
Helena Sládková: * * *___17,21

překlady
Dimitrij Grigorjev: Moje první žena__18_21
Emil Brumaru: * * *__22_23

vzpomínky
Ladislav Štěpánek: Dvě letní vzpomínky na kamarády, kteří už nejsou mezi námi___24_25
Mojmír Trávníček: Podzimní den___26_29

recenze
Martin Lukáš: Život doopravdy___29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 52, ročník XIV., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: http://www.inext.cz/texty
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

ERIC FRAMBOISE

Berg

Eric Framboise žije v Dijonu, František Berka, Berg, ve Vsetíně. Jsou dlouholetými přáteli. Navštěvují se, dopisují a hrají spolu podivnou hru. Společné zážitky zaznamenávají, interpretují a domýšlejí. Oba nám dovolili do svých textů nahlédnout. Zajímavým způsobem spolu korespondovaly a hlavně potvrzovaly hloubku jejich přátelství. S jejich svolením jsme trochu část těchto textů upravili a propojili, protože se nám zdálo, že nabízejí téměř povídku. F. Berka doporučil, aby autorství výsledného textu bylo připsáno Francouzovi. Tak také činíme.

-red-

Když jsem se loni po měsíci stráveném u přítele Berga ve městě V. vrátil domů do Dijonu, ze všeho nejvíce jsem si připomínal rozhovory s Bergem u jednoduchého zahradního stolku skromné hospůdky v nenápadné, zalesněné části města, ve kterém žil. Rozhovory, tak jako obvykle, byly zhusta přerušované dlouhým mlčením, způsobeným spíš než čímkoliv jiným mým uchvácením krajinou a vlídnou Bergovou přítomností. Na zážitek s Noir, dívkou či ženou, kterou si pro sebe Berg nazval francouzsky tak, aby jméno korespondovalo s obsahem příběhu, jehož byla hlavní postavou, ale snad částečně také proto, aby mě ve svém příběhu alespoň náznakem uctil, nevzpomněl ani jednou, třebaže příběhem, který s ní prožil, byl ovládán a spoutáván stále, jak se mi téměř po roce v dlouhém textu úhledně a uvolněnou rukou suverénního psavce napsaného dopisu, zaslaného do Dijonu, vyznal. Přitom prostým, ale podivně rozeklanými city nasyceným příběhem s Noir mohl vyplnit chvíle našeho vzájemného mlčení, které mu jako mému hostiteli musely připadat místy přece jen jako okamžiky ztracených příležitostí. Pokoušel se obhájit jejich ne zcela ztracený smysl banálními otázkami, s nimiž se ke mně obracel: „Co je s tebou? Není ti dobře? Nejsi unavený? Nenudím tě?“ A opravdu. Jak mimořádnou příležitost tehdy ten čas utopený v zeleni a v sotva slyšitelném arpegiu uspořádaném chvějícími se listy blízkého bukového lesa nabízel dvěma téměř šedesátiletým přátelům! Dvěma postavám všedního život-

ního představení, které seděly naproti sobě a občas si kradmo pohlédly do očí, seděly naproti sobě a vzájemně se snažily vyčíst z tváří a drobných detailů rukou, pohybů a gest proměny, které s nimi udělal čas od posledního setkání ve Francii.

„Noir už bude provždycky patřit k tomu nudnému úseku mé cesty do zaměstnání, k oběma variantám té cesty, chodníkům po obou stranách řady sídlištních bloků, které jsme spolu mnohokrát procházeli a které tak dobře znáš," psal mi Berg ve zmiňovaném dopisu. „Až po mnoha opakovaných tichých a mlčenlivých míjeních s Noir na cestě do mého obchůdku poblíž náměstí jsem silně pocítil trapnost okamžiků, kdy se lidé navzdory všem svým chutím a záměrům stávají známými, a přesto zarputilým mlčením a uhýbavými mimickými projevy dávají najevo, že jsou si navzájem lhostejní." Tady Berg odbočil, jako by chtěl jitřit mou netrpělivost dovědět se víc z jeho intimního života, a začal poměrně dlouze popisovat optické proměny nudně rovného tratuáru a jeho světelné charakteristiky v různých ročních dobách. Což jsem docenil až v závěru jeho dopisu, kdy jsem musel přiznat, že vylíčené světlo a barvy skvělým způsobem oživovaly Bergem jemně naznačované, snad ale spíše nevědomě skrývané a utajované city. „Jednoho dne zrána jsem Noir pozdravil tím spolehlivým všedním českým přáním dobrého dne, přání ale zůstalo bez odezvy," pokračoval Berg. „Neodpovídala ani v následujících dnech. Čekal jsem na její odpověď." A pak jako by Berg ztratil nad sebou kontrolu. Nikdy mě doposud nezasvěcoval do svých utajených představ, nepopisoval obrazy, které by snad alespoň náznaky měly připomenout jeho city, měly prozradit jeho touhu. A najednou jsem překvapeně četl tato slova: „Byla to krásná žena. Na podzim a v zimě vystupovala z šera nebo temnoty, a to za jakéhokoliv počasí z hmoty probouzejícího se dne jako socha, vždycky bez pokrývky hlavy, vědoma si krásy a hřejivé působivosti svých dlouhých zvlněných tmavých vlasů, s neurčitým výrazem ve tváři, kterou oživovaly velké tmavé oči. Její klidná a jakoby měkká, vyrovnaná a poměrně rychlá chůze (podle mých předpokladů a propočtů měla být od našeho setkání za osm minut na svém pracovišti, v tom jsem se nemohl mýlit, velká budova na konci sídliště v tomto směru nabízela

jedinou příležitost, a to jí zbývalo projít necelých tři sta metrů rovné, dlážděné cesty ne vždy úhledně upraveného suchého chodníku; byl v pozdním podzimu a zimě často pokrytý zmrazky nebo vrstvami rozbředlého sněhu, které ztěžovaly chůzi) ji činila nezaměnitelnou. Denně, s výjimkou volných dnů, se na konci dlouhé cesty vynořovala jako stín přecházející v temnou skvrnu. Jen pomalu, jak jsme se k sobě přibližovali, vznikal pečlivě prokreslený portrét přitažlivé ženy, pravda, poněkud rozechvělý mým dlouho zadržovaným očekáváním…" Měl jsem zvláštní dojem, který se potvrzoval v následující, ještě odkrytější části textu jeho dopisu, plné nezastíraného erotického napětí, že si Berg pro sebe zcela neobvyklým způsobem buduje zvláštní soukromý příběh lásky nahrazující chybějící kus svého vlastního, ne zcela naplněného, reálného života.

„Myslel jsem na Noir stále. Dokázal jsem si vybavovat a dotvářet její obraz u počítače, při běžných každodenních činnostech, vyplňovala mé volné dny, intenzivně jsem prožíval její přítomnost po probuzení, šťasten při pohledu na hodiny, jejichž ručičky nabízely ještě pár minut příjemného pobytu v zajetí tepla vyhřátého lože před nezbytnou sérií ranních procedur před odchodem do práce, a před oním setkáním očekávaným stále s větší intenzitou koncentrace na detaily, jež přicházely jakoby zhloubi snů a tajuplného místa zrodu citových koláží; už jsem nesledoval pouze vzdálené a pak přibližující a zostřující se kontury její postavy, její tmavou a za každého počasí vždycky jakoby upravenou hřívu vlasů, díval jsem se na její nohy, díval jsem se, jak klade chodidla na nový, dokonale vyrovnaný chodník, soustředil jsem se na zvuky, které zanechávají její kroky v těch podivných ránech, která dokázala dokonale skrýt všechno, co s její existencí nesouviselo, které posouvaly jindy krásnou, probouzející se přírodu do rozostřené části obrazu;s jistým rozechvěním jsem postupoval pohledem po jejich nohou vzhůru, až tam, kde čisté linie přecházely do stínů a záhybů a kde se moje léta musela tak trochu stydět za to, že připomínají něco, na co už měla spíš zapomenout, v nejhorším případě alespoň tajit. Vždyť už tady tělo, které se přece jen začalo skromným způsobem ohlašovat, nezaručovalo téměř nic z té krásné harmonické samozřejmosti jeho bezchybné a měkce plynoucí koexistence s duší, uvažováním

a představami náležejícím mládí a jeho neohraničené otevřenosti vůči času a strhujícímu víru událostí plných dokonalých obrazů utvářených hebkostí a vůněmi dívčí kůže…Vzpomínáš?" A pak mi Berg plaše sdělil: „Jednoho dne mi na můj pozdrav odpověděla. Bylo to překvapivé a ohromující. Zdálo se mi, že hlas přináleží k jinému tělu. Jako by nepatřil ženě, kterou jsem poznal, kterou jsem si zpola vysnil a vytvořil. Její hlas byl poměrně vysoko posazený, jemný a plný nedefinovatelného tajemství, jakési něhy vypuštěné vstříc ránu, probouzejícímu se dni, která však zůstala napůl cesty zavěšená mezi stromy, dusící se v jejich tmavé zeleni; přes zvláštní lehkost, kterou hlas asocioval, vlekl za sebou podivný stesk, snad prozrazoval jakousi bolest či lítost, která ulpívala na chladných předmětech v prostoru a zvýrazňovala jejich šeď a nevýraznost. V následujících dnech se mnohé změnilo. Z mých denních rituálů se stal sled nepředvídatelných setkání střídajících se s marnými očekáváními. Jednoho dne jsme se setkali v obvyklém čase na obvyklém místě, následujícího dne jsem Noir marně vyhlížel; začal jsem ji vyhledávat, střídal jsem cestou do práce chodníky podél jedné i druhé strany sídlištních bloků, občas jsme na sebe s Noir znenadání narazili při průchodech pěšinkami mezi jednotlivými domy spojujícími obě hlavní cesty podél obytných bloků a s pozdravením jsme se rychle míjeli…"

Četl jsem dychtivě Bergův dopis v naději, že mi Berg prozradí příčinu proměn v setkávání s Noir, která jeho životu doposud, zdálo se, dodávala na zajímavosti a naplňovala jeho dny něčím mimořádným a nevšedním, utvářela příběh, který jsem si pro sebe banálně pojmenoval Bergova poslední láska. V poslední třetině dopisu se konečně objevila prostá a jakoby v chvatu napsaná slova: „Jen jednou jedinkrát jsem potkal Noir mimo naši cestu a v doprovodu jiné osoby. Šla přes náměstí našeho města v doprovodu starší paní, s níž měla Noir evidentně podobné rysy tváře. Tušil jsem, a dnes už to vím. Byla to její matka. Docela dobře jsem ji znal. Kdysi navštěvovala můj obchod pravidelně, pak návštěvy náhle přestaly. Po delším čase, to jsem ještě o existenci Noir nevěděl, jsem starou paní potkal samotnou, zešedivěla, v její tváři se usadil trvalý výraz smutku. Prožila, jak mi vyprávěla, rodinnou tragédii. Na nevyléčitelnou nemoc jí zemřela pětiletá vnučka. Paní ztratila zájem o svět, život

i příběhy jiných. V knihách i v reálném životě. Matkou pětileté holčičky byla Noir. Naše první setkání mimo naši cestu, na náměstí, předcházelo onomu setkání s Noir, kdy jsem poprvé od ní slyšel odpověď na můj ranní pozdrav. Prostřednictvím staré paní se tak setkal tragický osud Noir s mým všedním, civilním osudem." Aniž by blíže osvětlil svá další rozhodnutí, Berg stroze pokračoval: „ Začal jsem z domu odcházet do zaměstnání, ve kterém jsem byl nakonec sám svým pánem, později, až v sedm hodin. Zcela spontánně jsem dospěl k rozhodnutí, že bych svým realtivně poklidným osudem neměl urážet těžký osud Noir. Tímto rozhodnutím jsem chtěl obětovat to, co mi v té době bylo opravdu drahé. Zvolil jsem cestu mezi sídlištními bloky mimo tu zázračnou, na níž jsem denně potkával Noir a na níž se moje nynější, klikatá, nepřehledná, mnohokrát v nejrůznějších úhlech lomená cesta napojovala až někde v její poslední části. Do obchodu jsem přicházel v 7 hodin 20 minut. Noir, přepokládám, že tomu tak bylo, dále míjela dům, ve kterém jsem na sídlišti bydlel, kolem 6. hodiny 50. minuty, kdybych se býval kdykoliv vyklonil z okna bytu ve druhém poschodí, jistě bych ji v úzkém průzoru mezi domy uviděl procházet. Ze strany a z větší části zezadu. Nikdy jsem to neudělal. Pokoušel jsem se vyloučit Noir z podivného karnevalu vlastních představ, které dlouho utvářely neustále se aktivující, proměňující a doplňující se celek, jenž začal hrát v mém životě úlohu magnetického pole, k němuž směřovala většina mých myšlenek provázených znovunalezenými pocity, které, zdálo se, jsem už dávno zapomněl. Byla to moje poslední, tentokrát už jen platonická láska?" Tak se nakonec moje banální pojmenování Bergova příběhu spojilo s jeho osobním přiznáním, které, jak jsem Berga znal, dříve než dostalo psanou podobu, muselo projít jeho rozechvělým nitrem jitřeným s přibývajícími léty prohlubujícím se studem.

Od Bergova přiznání uplynuly více než tři měsíce, od mého posledního návratu z městečka V., ve kterém jsem v Bergově společnosti strávil nezapomenutelný týden dokonalého vzájemného porozumění, necelý týden. Když jsem Berga při své poslední návštěvě doprovázel do jeho obchůdku, společně jsme několikrát procházeli cestou, na které se zrodil příběh o Noir. Když jsem odeče-

tl 10 minut z času, ve kterém jsme odcházeli z Bergova bytu, mohl jsem si představovat takřka přesně všechny pro Berga rozhodující okamžiky vzrůstajícího citového napětí a obraz dvou postav přibližujících se k místu, kde se měly potkat. Na jejím počátku Berg hluboce vydechne a vykročí s pohledem upřeným do vzdálených míst perspektivou se zužujícího chodníku. Po necelých padesáti metrech Berg patrně spatří, jak se ze sotva znatelné zákruty chodníku vynoří souměrná postava Noir. Má zpočátku podobu skvrny takřka splývající s okolím. Bergův dech se zrychluje a bleskově pomyslí na vlastní posazení hlasu při pozdravu a jen na desetinu sekundy znejistí při pomyšlení na možnost, že mu hlas při pozdravu ostudně přeskočí. Pak se Berg k Noir přiblíží na vzdálenost, kdy si není zcela jistý, zda už má pozdravit, ale učiní tak, pomyslí si přitom, že to snad bylo příliš brzy, Noir mu odpoví jistým a čistým, skoro dívčím hlasem, Berg zavčas očima uniká jejímu pohledu, dvěma zrychlenými kroky mine ženu, kterou přece už tak dlouho touží spatřit zblízka, zhluboka vydechne a teprve pak pravděpodobně zaslechne křupnutí drobného kamínku pod botou, nevýrazný ale známý, skoro domácký zvuk odvede jeho pozornost jinam. Berg se zklidní a zřetelně pomalejší chůzí pokračuje v cestě. Během několika sekund přichází k místu, kde se spojují oba chodníky lemující obě strany sídlištních bloků a nedaleko něho se na spojený široký chodník ze strany napojuje skoro venkovská, spěchajícími obyvateli sídliště spontánně vytvořená pěšina zkracující přísné a často mechanicky neuváženě volené umělé chodníky stroze a jakoby neúčastně na sebe navazující. A právě na tomto místě jsem se při své poslední návštěvě městečka V. s Bergem zastavil, tušil jsem, že toto místo je pro celý příběh klíčové, že toto místo poté, co se rozhodl obcházet každodenní očekávaný obraz Noir stranou, Berg nemíjel jen tak. Bylo to jediné místo, kde ještě mohl Noir spatřit jako siluetu, jako skvrnu, jako podnět rozehrávající sled příjemných, třebaže tesknych emocí. „A spatřils ještě někdy potom Noir?" zeptal jsem se Berga. Oba jsme věděli, co ono „potom" znamená. „Musím se přiznat, že od chvíle, kdy jsem nemohl čekat na setkání s Noir, čekal jsem každý den na chvíli, kdy se ocitnu na tomto místě. Odtud, jak vidíš, lze přehlédnout obě dlouhé a přehledné cesty, chodníky

podél bloků. Těšil jsem se, že jednou se ohlédnu zpět a na některém z nich znovu uvidím Noir tak, jak jsem ji znal. Jednoho dne, není to dlouho, jsem se na tomto místě zastavil, několik sekund předstíral okamžik krátkého vydechnutí, nejsem už přece nejmladší, a tak toto krátké přerušení chůze nemohlo vyvolat žádnou mimořádnou pozornost případných kolemjdoucích, kterých tady ostatně bylo vždycky hodně málo. Otočil jsem se a v dálce jsem ji uviděl. Stála trochu bokem, ruce měla zvednuté, lokty do stran a dlouhými štíhlými prsty modelovanými jenom v mých představách, ve skutečnosti jsem viděl jen dvě světlejší skvrny dlaní, si vzadu spínala vlasy, které se mi zdály být delší než obvykle, ale stále to byly krásné tmavé vlasy…" Tady se Berg odmlčel a já jsem pochopil, že tento opožděný obraz nepatřil k Noir. Byl to Bergův trochu zoufalý pokus uzavřít svůj příběh lásky věčným gestem ženy, který úporně odolává vanutí času. Najednou jsem měl pocit, že procházím starou známou ulicí v Dijonu, kterou jsem měl z celého města nejraději. Že procházím rue de Verrerie, kde existenci pomíjivých obrazů krásných dlouhonohých žen a exotických mulatek s letně odhalenými, do bronzova opálenými zády zadržují a do věčnosti ukládají staré středověké hrázděné domy.

TOM ODPAD

Svět za záclonou

Dokouřil jsem svou třetí ranní cigaretu a věděl, že je nejvyšší čas stihnout Martina. Veškerá jména níže uvedená jsou smyšlená, protože svět za záclonou je jako Belgické Kongo. Jsou tam jakoby lidé, ale přitom nejsou. Nemám ponětí, jak se jmenují, a sám pro sebe jim dávám jména. Někdy je měním. Mají i přezdívky, které si třeba něčím vysloužili. Třeba Župánek. Chlápek z třetího patra naproti. Nikdy nevstává před desátou a pak se vždycky dlouho prochází po bytě v rozhaleném županu, z kterého mu trčí velké bílé panděro. Jiné přezdívky jsem časem upravil. Například Papuče. Čtyřicátnice někde z trojky nebo pětky, která pokaždé, když prošla ulicí, tak vypadala pěkně nasraně. Nasraná Papuče jsem jí říkal. A pak jsem ji viděl, jak na rohu briskně svojí černou kabelkou složila chlapa. Nevím, co

v ní nosí, ale chlápek to schytal přímo na ucho a skácel se na chodník jak podťatý. Papuče odkráčela středem a ani se po něm neohlídla. Dokonalé K. O. Od té doby je to Kabelka.

Martin byl člověk, který v osm třináct procházel mým světem s pudlem na vodítku. Byl přesný jako švýcarské hodinky. Nikdy se neopozdil, nikdy nevynechal. Znuděně táhnul čokla za sebou a bylo mu jedno, že ten chce čuchat a obchcávat rohy. Martin prostě šel. Pes chvíli běžel před ním, pak se zastavil, očuchal kandelábr a zvednul nohu. Vtom ho Martin předešel a vodítko přestalo stačit. Nekompromisně ho strhnul za sebou uprostřed oblouku.

Bylo osm jedenáct. Přijel jsem k oknu a nakouknul ven. Stará Horáčková se o berlích vybelhala z protějšího vchodu. Jak ji nenávidím! Dlouho jsem jí vymýšlel jména. Čůza Stará, Mrtvola, Čtyřnožka, Belhavá Můra, Sprinterka. Nakonec je z ní Horáčková. Největší zlo k nám nepřichází ve skrytých podobách a s tajnými jmény. Je v nás. Je mezi námi a jsou to Novákové, Patočkové a ta svině Horáčková.

Zatočil jsem zadní kola až k radiátoru a trochu se naklonil, abych líp viděl. Na rohu se objevil Martin. Podíval jsem se na hodiny. Přesně. Šel svým stále stejným pomalým krokem. Už rok a pět měsíců. Přistěhoval se sem odněkud, kde za sebou na jiné trase vláčel svého psa od tři čtvrtě na osm do osm patnáct, aby se vychcal, posral chodník a nalokal olova. Naproti šla nějaká dívka. V krátké sukýnce, s taškou přes rameno. Nohy jí kmitaly rychle a její sukně jen stěží stíhala to tempo. Nohy měla krásné a bylo na ní vidět, jak je přesvědčená o své dokonalosti. A taky zasraně mladá. Mládí, co sežralo svět a myslí si, že všechno je pro ně a o něm. Koho zajímá nějaké zkurvené mládí? Těch pár let, kdy nic nebolí a každá kniha musí být o vás? Kult mládí a jeho blbosti. Štíhlé nohy a nezkažené zuby. Kluci co jsou hezcí a neumí lízat kundu. Holky, co o orgasmu četly jen v časopise.

Kdepak. Přímo naproti bydlí Mrdna. To je taky přezdívka. Zkoušel jsem vymyslet lepší, ale ta samice mě prostě vždycky dokáže odrovnat. Když se prochází ve spodním prádle po kuchyni, se svými báječnými prsy, nacpanými v podprsence a přetékajícími na všechny strany. Někdy stačilo, aby se objevila i v teplácích a tričku. A když se převléká, to už je jasný, že držím ptáka v ruce. Jo, člověk se z nutnosti naučí spoustě věcí. Já to zvládám za tři

minuty, než si stihne v ložnici sundat blůzku a podprsenku a vzít noční košili.

Zpátky k Martinovi. Odtrhnul od té dorostenky psa, který ji očuchával. Škoda, že šla tak rychle. Bylo by moc fajn se dívat, jak jí občůrává lodičky. Jak by se na to asi tvářila, nádhera jedna úžasná! Tak mě napadá, že je docela nefér, že Martinův pes nemá jméno. Říkám mu pes. Nebo Martinův pes. Co třeba Helmut? Nebo Cyril? To taky není špatný.

Usrknul jsem z hrnku kafe, které jsem měl v klíně. Martin mizel z mého záclonového světa a ulice osiřela. Zapálil jsem si čtvrtou cigaretu a čekal na Horáčkovou, až se vrátí z nákupu. Obvykle jí to zabralo pětadvacet minut. Docela dobrej výkon na bábu chromou o berlích. Jak já ji nenávidím! Můj hněv a soužení je Horáčková. Vždy, když ji vidím belhat se z rohu ulice. Vždy, když se po deseti metrech zastaví, aby si odpočinula. Je to, jako by mi do žeber vráželi nůž. Ať si ty tupci mladí skotačí, ať si magor Karel v podvečer ve sportovním proběhne ulicí a za chvíli nazpět celý zpocený. Ať si kolem chodí tisíce chlapů a vesele si poskočí. Ale ta oberlená zrůda, o dvou nohách vlastních a dvou hliníkových! Prý kolo byl největší vynález lidstva. Nenávidím svá čtyři kola. Nenávidím Horáčkovou, která se plazí do kopce se svýma belhavýma nohama!

Zazvonil zvonek. To může být jedině pošťačka. Otočil jsem kriplkáru a vzal to ke dveřím. U linky jsem odložil hrnek a rozjel to do předsíně. Musela to být pošťačka. Věděla, že mi to trvá, a tak ani nezvonila dvakrát. Otevřel jsem dveře. Stála tam v té šílené modré uniformě. Velikánskou prdel nacpanou do tesilek, které byly obtažené i na masivních stehnech. Vyžilá peroxidová blondýna, která měla aspoň metrák.

„Dobrý den."

„Dobrý den, pane Vít. Nesu vám důchod."

„Jasně. Chcete to podepsat? Už aspoň něco přidali?"

Podávala mě papíry a tvářila se všelijak.

„Myslím, že je to pořád stejný."

„Doprdele, to si z té almužny na nějakou děvku nenašetřím!"

„Nezačínejte s tím, pane Vít!"

„Vždyť je to pravda, ocas mi stojí jako kůl a ruku mám už taky chromou, jak si ho furt honím. Potřeboval bych si zamrdat a z té žebračenky na kurvu nezbyde!"

„Možná kdybyste tolik nekouřil a nepil…"

„Paní Vránová, nechcete si zašukat? Sice jsem kripl, ale péro mi stojí jak lednický minaret."

„Vy jste ale prase!"

„A taky umím báječně vylízat kundu. Parádně bych vám roztáhnul rukama tu vaši obrovskou prdel…"

„Jste dobytek! Dejte to sem!"

Vytrhla mi podepsaný papír a vrazila mi peníze do ruky. Pak už jsem viděl, jak se jejích sto kilo nese ze schodů. Zavolal jsem za ní.

„Kdybyste si to rozmyslela, víte, kde bydlím. Jen od půl osmé do osmi se dívám na zprávy!"

Vytočil jsem kolečka a musel trochu zabrat. Přední kola jsem už měl za prahem, a tak jsem to musel vzít s rozjezdem. Zabouchnul jsem za sebou dveře.

Zasraná Horáčková! Svině chromá se belhá o berlích. Ale belhá. SAMA. Odjel jsem k záchodu. Nebudu vyprávět, co je to za obštrukce se vychcat. Stejně to nikoho nezajímá. A pak okno. Svět za záclonou. Hodiny, dny, měsíce. Znám každý odřený parapet. Každou utrženou špaletu. Každý závěs. Znám všechno za tím záclonovým světem. Znám to a není to pro mě. Je to Belgické Kongo. Je to prokletí, nenávist, zoufalství.

Chcete číst něco jiného? Tak přepněte kanál. Já ho taky přepnu. Zůstal jsem zaparkovaný v chodbičce. Z rozepnutého poklopce jsem ho vytáhnul a s představou obézní pošťačky si ho vyhonil. Když to na mě šlo, přetáhnul jsem si předkožku dopředu a tu kůži pevně stisknul prsty. Všechno semeno tak zůstalo uvězněné mezi žaludem a kůží a já získal čas najít kapesník. Do toho jsem potom všechno vylil z chabnoucího údu. Jeden obvykle nestačil. Musel jsem vzít druhý, abych se měl čím utřít. A potom s nákladem touhy k záchodu a všechno spláchnout.

Dojel jsem k ledničce. Vytáhnul pivo. Poslední. Ještěže dneska přijde Jarda. Jarda je moc hodnej kluk. Pracuje v obchodě na rohu a dvakrát do týdne mi nosí nákup. Něco mu za to dávám, ale stejně je to od něho moc milý. Aspoň že se člověk může trochu nalít. Skončil jsem zase u radiátoru s výhledem na ulici a minuty pozoroval prázdnou ulici, dokud nebyla prázdná i láhev.

Zazvonil zvonek. Na Jardu je to moc brzo. Kdo to může být? Dojel jsem ke dveřím. Stála tam ta malá brunetka shora. Dlouhé vlasy

jí splývaly na ramena, měla tričko a volné kalhoty. V pantoflích.

„Dobrý den, pane Víte. Já jsem vaše sousedka. Bydlíme nad vámi."

„To já vím, znám vás."

Čuměl jsem na ty její báječné kozy a tu nádhernou prdel, kterou jsem viděl jenom trochu zboku, ale i tak to stálo za to.

„Já jen, že jsem vás ještě nikdy neviděla…"

„A kde byste mě asi tak mohla vidět? V seriálu o svalnatých kriplech, co to nevzdali a dokázali se s tím porvat?"

Dvakrát přešlápla.

„Mám na vás takovou prosbu. Chtěli bychom přestavět koupelnu…"

„Víte, že moc hezky křičíte, když šukáte s manželem?"

Zrudla.

„To… to je tak slyšet?"

„No kurva že jo! A když jste si před čtrnácti dnama přitáhla ty dva ožralý nadržence, tak to byl teprve bengál!"

Udělala krok zpět. Usmála se. Tak jaksi křivě a nevěrohodně.

„Potřebuju k tomu souhlas sousedů. Jako že souhlasíte s tím, že budeme dělat nějaké stavební úpravy."

„To bude taky pěknej rámus, co mladá paní?"

Podala mi nějaké papíry a tužku. Vzal jsem to do ruky a jen přelétl pohledem.

„No rozhodně ne větší než, když řvete nabodnutá na dva ocasy."

„Můžete mi to prosím podepsat … tady dole…"

Trochu se ke mně naklonila a já jí kouknul za tričko.

„Asi by manžel nebyl rád, kdyby věděl, co se tu děje když je pryč."

„Co prosím?"

„Co kdybyste mě třeba aspoň vykouřila? Když ležím, tak ani není moc poznat, že mám nohy k hovnu."

„Co si to dovolujete?"

Vrazil jsem jí ty podepsaný lejstra.

„Tady máte ty posraný papíry a běžte třeba do hajzlu!"

Vzala si to z ruky a ještě tam přešlapovala.

„Kurva! Nic neřeknu, vždyť je mi po tom hovno."

Koutek úst jí cuknul. Jakoby to měl být úsměv. Úsměv z donucení. Zoufalý úsměv.

„Nashledanou."

Otočila se a šla po schodech nahoru.

„Jen se klidně na kripla vyserte! Zase ho dva roky neuvidíte!"

Ještě se zarazila na mezistupni.

„Dva roky?"

„Jo, kurva! Už dva roky a tři měsíce poslouchám, jak nade mnou hekáte a honím si u toho ocas. A poslouchám vaše podpadky na schodech. Táhněte si, kam chcete! Já půjdu zase do své prdele! Koho zajímá jeden zmrd na vozíku! Běhejte si v těch svejch zasranejch kramflíčkách po schodech a o půlnoci křičte: Vraž mi ho ještě do zadku!"

Prašťil jsem za sebou dveřmi. Záclonový svět se dál odvíjel. Já seděl v kolečkovém křesle a pozoroval ho. Co jiného. Pozorovat. Snít. Nedoufat. Není v co. Ať už přijde Jarda. Ať mi donese chleba, jabka, pivo a cigára. Řekne pár slov. Mimo svět za záclonou jsou dva lidé. Pošťačka, která mi nechce dát a jednou za měsíc mi donese důchod. A Jarda, který mi dvakrát do týdne nosí obživu a důchod odnáší.

Nechcete tohle číst? Nečtěte. Mám povídat o kvetoucích loukách a blbých krásných holkách? Nic z toho není. Je jen svět za záclonou, pošťačka, Jarda a Horáčková, kterou nenávidím.

Ať už, kurva, přijde Jarda! Pivo. Jediné pivo, co jsem měl, je dávno pryč. Chodí až kolem čtvrté. Vrátím se k oknu. Co jiného. Horáčková už naštěstí z domu nevyleze. Můžu koukat a čekat. Při čekání čas plyne zvláštně. Pomalu, líně. Pořád stejně. Jestli je život čekání na smrt, pak dobrou chuť. Člověk může JÍT do kina, JÍT na nákupy, JÍT do práce, ZAJÍT na fotbal, do hospody. SKOČIT si na koncert nebo si JÍT ZATANCOVAT!

Kurva!

A tak čekám. Jarda zvoní. Mám ho rád.

„Ahoj Jardo."

„Dobrý den, pane Vít."

Jde dovnitř. Pokládá nákup na linku a ukládá věci, kam patří. Za ta léta už to zná. Rovnou mu beru jedno pivo a otvírám ho. Dívá se na mě.

„Dneska nemáte moc dobrou náladu co?"

„Ale hovno. Vždyť je to pořád stejný!"

„Víte, to je tím, že jste tady pořád tak sám."

„Ještě nějaká rada, juniore?"

„Vám to nevadí?"

„A co mám jako dělat?"

Ukládal věci, já na něho koukal a ucucával piva.

„A co syn s dcerou?“

„Nasrat! Ti chcápci na mě serou jak na placatej šutr!“

„To se za váma ani občas nestaví?“

„K čemu jim je mrzák? Mají mě u prdele. Ani za pohlednici jim na vánoce nestojím!“

„Víte… možná…“

„Co jako?“

„No kdybyste nebyl tak nesnesitelnej, tak by za váma občas někdo přišel.“

„Jdi do hajzlu! Ty za mnou taky chodíš jenom proto, že ti za to dávám ty zkurvený prachy. Jinak by ses na to mohl pěkně vysrat, otravovat se se mnou.“

Mlčel. Doskládal věci do ledničky a zavřel ji.

„Máte tam nějaký jogurty. Byly v akci, tak jsem vám vzal tři.“

Zapálil jsem si a cucal pivo. Otočil se a šel ke dveřím.

„Jardo!“

„Ano?“ Zaseknul jsem ho přede dveřmi.

„Jseš hodnej kluk.“

Pokýval hlavou. Pak se otočil a zavřel za sebou dveře. Seděl jsem tam a koukal na ty zavřené dveře. Pak jsem zajel do kuchyně. K radiátoru. K oknu. K tomu světu za záclonou.

Tom Odpad (*1976) – vydal dvě novely, soubor povídek a básnickou sbírku, e-book Ženy na inzerát (www.zenynainzerat.webnode.cz).

JAKUB CHROBÁK

SRPEN

Metud se boří rukou do země:
„Voní tu babička,
ta, která bydlí v hrobě.“

Prosím tě,
aspoň na pokoji nech
to malé, ušmudlané robě!

JEŠTĚ NE, BOŽE.

Takový list
a uprostřed léta.
Na tenké niti visí
nad ním plný strom.

Vychrstla z vrchu
zvonovina světa –
ještě ti světlo trochu křísím:
„Metude, okamžitě dom!“

PETR ODEHNAL

Kloboucké stalagmity

Tři kapky
pomalu
tuhnoucí
na pomenším stalagmitu.

Lesklá a vlhká přítomnost.

A dlouhé dozrávání k mýtu.

Borošín
(Dráha presidenta Masaryka, 6. 6. 2009)

Vagón motoráku
co hodinu
hobluje protější stráň.

Jak člunek
tká
tuto sobotu.

Žena s dětmi

všichni spí na pravém boku
u sebe

uléhám k nim
do řady
na sny

HELENA SLÁDKOVÁ

* * *
Postarší suchary
Zapíjím čajem
Takhle já po ránu
Spokojím se s málem
S kostelem si povídám
S duchy tančím v noci
Někdy tu potkávám i
Netopýří oči
Jó takhle po ránu
Vystačím si s málem
Slavím že jsem přežila
Do hostiny s čajem

Helena Sládková (*1983) – žije v Ostravě, vystudovala filozofii, věnuje se kresbě portrétů a aktů pastelem.

Moje první žena

– Vstávej. Už je jedenáct. – Slyší v polospánku hlas Táni a cítí, jak z něj zvolna klouzá přikrývka a bere mu zbytky tepla.

– Ne. – Nikola se ji snaží povalit (podařilo se jí posadit a proto stáhla přikrývku). – Ležme.

– Už musíš jít.

– Proč? Dneska v rádiu vyhlásili stávku vleže. Všichni jsou ve svých postelích.

– Nemáme rádio. Vstávej. Čekají tě v práci.

Její hlava leží Nikolovi na rameni, takže cítí na tváři její dech.

– Mám rádio v hlavě, – říká, když už se konečně probudil a prohlíží si strop.

– To není správné rádio.

– Právě že to nejsprávnější. Všichni leží.

– Vypni ho a vstaň. Myslím to vážně. Podívej na hodiny.

– Co bych na nich viděl. Všechno mi řeknou v rádiu. Poslouchej. Ne, přitlač sem ucho.

Přidrží si Táninu hlavu u hrudníku a napodobí tón hlasatele:

– Moskevský čas spánku. Kdo stojí, ať zalehne, kdo leží, ať usne.

Pak se převalí. Nikolajova dlaň sklouzne po jejích zádech a protáhne se mezi nohama.

– Tomu, kdo neuposlechne příkaz našeho rádia, – pokračuje a cítí, jak se Táňa posouvá, aby se k němu přitiskla, – budou uzavřena ústa.

Hbitě přikročí ke zmíněné proceduře. Táňa zpočátku jeho polibkům uhýbá.

– No tak, vstávat… – odsekne, ale nohama tiskne jeho ruku.

Vtom se objevíme já a moje manželka. Čtu jí tento úryvek, zatímco ona visí na hrazdě posilovacího zařízení, které jsme koupili pro děti, ale nakonec jaksi skončilo v „dospělém" pokoji.

– Máš to tam jakési lemry, – říká – co oni vlastně dělají?

– Teď nebo vůbec?

– Vůbec.

– On dělá u počítačů, a ona tak.

– Právě že „tak". Nevidím žádné obrazy.

Žena zlehka seskočí na podlahu a já zatím přepisuji poslední repliky, abych z Nikoly a Táni udělal ještě větší lemry.

– Dobře, vstaň první.

– A když vstanu, co potom?

– Potom se stane to samé. Tak vidíš, vstávat nemá smysl.

Erotická scéna sjíždí o tři řádky níž. O deset vteřin děje, o minutu psaní.

Manželka přistoupí ke mně. Nadzvednu jí tričko a lačně líbám pupík.

– Pupík je jak oko, – cituji spisovatele Arkadije Bartova, – má rád něhu.

Nijak na to nereaguje a pokračuje v přerušeném rozhovoru.

– Nemáš tam žádné obrazy. Jiný nahodí pár slov a… Obraz. Neříkám, že musíš psát „Byla překrásná", ne. Stačí…

– Dobře, – skočím jí do řeči. – Tak poslouchej. Moje první žena byla zrzavá. A navíc pihovatá. Nos jako zobák. Bydlela na chatě dva domy od naší a bylo jí osmnáct let. Mě taky, ale byl jsem mladší. Daleko mladší.

– Žádný obraz. – říká manželka. – Nevidím ji. Pojď si vypít kafe.

– Dobře, – na to já, – tak napíšu povídku, kde budou samé obrazy. Za půl hodiny.

– Napiš, – protáhne se ona, – ale tak, abych je uviděla.

– Jenom řekni, o čem.

– O lidských vztazích. O lásce.

– Ale konkrétněji. Celá literatura je o lásce.

– O první lásce.

A píšu:

„Zašla jsem se vykoupat
do jezera Bajkal
jen jsem šaty sundala
už jsi na mě makal."

Tohle zpívá Serjoga zvaný Dýně, zavalitý, s kulatým obličejem, ale za přezdívku nevděčí svému vzhledu. Prostě jeho příjmení zní Dynin. Rozladěná kytara, žluté přezrálé červnové slunce. A pod nohama propasti, hluboké jak podsvětí. Na dně je mrtvý les, čas od času stromy uloví větvemi neopatrné plavce a vracejí je až za několik dní, bílé, nafouklé a oblepené bahnem, stejně mrtvé jako les. Voda v jámách nikdy nekvete a je průzračná do několikametrové hloubky.

Na břehu sedí: Alka, Serjoga, Dáša Zrzka, Serjoža Cucflek, Igorek, Feďa Kyselý, Dimka a Nikola.

Ten samý Nikola, kterému se na začátku mého vyprávění nechtělo vstávat a Táňa z něj stáhla peřinu. Do toho rána zbývá ještě deset let života. A do Táni jedenáct žen.

Můžu je vyjmenovat:

Alka,

Nataša,
Světa,
Vika,
Markelyč (ne, Nikola nezměnil sexuální orientaci, Markelyč byla přezdívka velice milé a křehké dívky jménem Nataša, byla to už druhá Nataša v jeho životě),
Lena,
Alla, ale jiná,
Nataša třetí,
Lena,
Ira,
Alena, která se ve skutečnosti jmenuje Lena,
a, nakonec, Taťána.

Z tohoto seznamu je vidět, že jméno Natálie se objevuje třikrát, Leny jsou také tři a Ally dvě. Není pochyb, že jméno Jelena je velice rozšířené, ale Nataša a Alla! Provedl jsem menší statistický výzkum a objevil jednu zákonitost: jestli má člověk dostatečný počet sexuálních partnerů (komu se tato slova nelíbí, může je nahradit výrazy milý, žena, muž a podobně), pravidelně mezi nimi převládá jedno nebo dvě jména (bez ohledu na jejich výskyt v populaci). Jedna z mých známých měla mezi osmi milenci šest nositelů jména Michail, a jiný dotázaný se dvakrát oženil s Alinou a potřetí s Alisou!

Možná, že mimořádně citlivému psychologovi by podobný seznam stačil, aby si představil obraz Nikolaje. Já sám ho vidím dost zřetelně: jak na břehu lomu, tak o deset let později, v posteli s Táňou.

Na co myslí, když tak sedí na břehu? Na nic ušlechtilého – bojuje se svým tělem. Všichni jeho přátelé kromě Alky jsou už ve vodě, jenom ona stále sedí vedle něho a ramenem se dotýká jeho ramene. Ach, kdyby nebylo té blízkosti, která mu přináší tolik sladkosti a tolik trápení!

– Pojďme, – říká a táhne ho za ruku, ale on se nemůže narovnat, sedí s koleny přitisknutými k břichu, protože mu stojí.

– Běž napřed, já hned přijdu, – odpoví a snaží se, aby jeho hlas zněl unaveně a smutně.

– Koljo, Alko, co je s vámi! – volají z vody.

„Co to děláš? Lehni, prosím tě! Nikoho nechci! Studená voda! Studená voda! Ech, ty potvoro!" – ale ani myšlenkové úsilí Nikoly, ani detailně vyvolávaný dojem studené vody nepomáhají, pořád mu stojí.

Tehdy, deset let před známostí s Táňou, to byl jeden z Nikolajových problémů. Zabývat se onanií se mu zdálo jaksi nesprávné a zvrácené, energie nenacházela žádné vybití a vztyčovala jeho úd v nejméně vhodnou dobu a na těch nejméně vhodných místech. Například v divadle, filharmonii, prostředcích veřejné dopravy. Nebo při vyučování (Nikola právě odmaturoval a postoupil do prvního ročníku vysoké školy). Často to nesouviselo s žádnými erotickými fantaziemi. Nikolaj mohl myslet, na co chtěl, úd se zvedal bez souvislosti s jeho myšlenkami, ovládaný jen temnými proudy podvědomí.

Alka nechá Nikolu na břehu, zavrtí boky, kráčí po molu a s mocným odrazem skočí do vody. Líbí se sama sobě a ví, že se líbí i Nikolovi.

Mně se taky líbí, ale moje první žena se bude podobat Dáši – zrzavá, pihovatá, s ostrým nosem. Pocit prostoty a světla.

Nikola si zakryje oči a představuje si průzračnou a chladnou hlubinu, kde mezi větvemi mrtvých stromů proplouvají zlatě se lesknoucí ryby.

– Vstávej. Už je jedenáct. – Slyší v polospánku hlas Táni a cítí, jak z něj přikrývka pomalu sklouzává a bere s sebou poslední zbytky tepla.

Z ruštiny přeložil Jakub Grombíř

HELENA SLÁDKOVÁ

Plním svou lednici
Plním své spíže
Doufám že nechybí NIC...

Až je celé naplním
Já pochopím že
Už konečně nechybí NIC...

Všechno pak budu mít
Ve svých temných spížích
V noci před lednici
Budu se já plížit

Už se těším na hojnost
Obklopenost VŠÍM
Jenom ať mě nenapadne
Že to všechno sním!

EMIL BRUMARU

LÁSKA NEVYZNANÁ Zdárně
ve středu opět jsem byl v lékárně.
Tu smutnou lékárnici,
sensibilní, pendantskou, snící
nesměle žádal jsem o paragon.
Tiše vzdychla inkoustovkou píšíc,
tiše vzdychla zjevně bez příčiny;
jen inkoustovou psala paragon!
Lehce jsem zakašlal a řek' pardon…

Podzimní píseň

Na velkých vahách mírně rozkmitaný,
v marném podzimu, který ztratil spád,
neschopen milovat již bez papírů,
já, který nedokážu krásně psát

a do duše si kapu oleje,
stáčené tajně, i hluché bujóny,
pro míče plesnivějící v okapech
odmítám dětinsky dál hledat tóny!

A které sladké vědmě bych moh' psát?
Mlhy k mé hrudi přikládají ucho…
Obálky zalepené bílkem vajec,
lampy se bortí jako jemné echo.

Amnézie

jestli vezmeš blůmu modrou
a vysvlékneš ji nadobro,
objevíš v ní docela
maličkého anděla
s očičky jahodovými,
pod křídly topolovými,
pak již zapomeneš na vše…

Elegie

ó, dávné, drahé letní kuchyně
zas cítím delikátně o polednách,
obklopuje mě smutek, avšak líně
mé dětství navrací se jako ve snách:
nové koření, pepř na plechu pražen,
spící ryby, jež přikryl mléčný sos,
krocani ve vlastní šťávě celou noc
spějící k nekonečné harmonii,
houby jak paraplata krajkovaná,
očička jiker, každé z nich jen zírá,
válená těsta mocně nadýmána
naprosto nadpozemsky zhovadila

i šnečí vejce sladce plačíce
i nebeské omáčky, křehké šunky,
když duše touží nořit se do hořčice
nad čajníky, jež eminentně věnčí
v proměně dané čaji zářícímu,
klesá v pompézní průzračnou esenci
podstaty věcí v růžovém odstínu!

Píseň

Bylo k večeru. Ještě mohla
povolat svoji duši zpátky?
Tančící na zesláblých nohách
prachu se stěží dotýkajíc.
Kotníky lehce vibrovaly!
O ně teď rosa pečovala,
mezi vánky, stromy a hady,
zlomila se a pousmála,
než přijde namáhavá dohra,
ze střípků paprsku ji tušíc.
Bylo k večeru. Ještě mohla
povolat zpátky svoji duši.

Dopis Şerbanu Foarțovi

Jen sedět doma zase
a bohatýrsky brázdit
v širošírých atlasech
bezrybné oceány,

kde jemných poledníků
čerň pronikat se daří
tak jako mořským vlkům
už v nejútlejším stáří.

Na Póly stále myslet
po celá dlouhá léta,
hledat své Eldorádo
po všech vulkánech světa.

Na plachetnicích bílých
přivážet zlatou třtinu
nesoucí těžké viny
v Kříže Svatého stínu.

Domů se vrátit zase,
až veskrz budou známy
v širošírých atlasech
bezrybné oceány.

z rumunštiny přeložil Tomáš Vašut

Emil Brumaru (*1939) je rumunský básník a spisovatel.

LADISLAV ŠTĚPÁNEK

Dvě letní vzpomínky na kamarády, kteří už nejsou mezi námi

Další letní ráno – slunce se prodírá žaluziemi, na obzoru je zase horký den. Krátké váhání je rychle zaplašeno: co tady – v bytě? Letmý nákup na cestu. Otázka kam je rychle vyřešena: karlovické údolí s možností osvěžení ve štěrkáči mezi Novým Hrozenkovem a Karolinkou, lidově zvaným „Balaton". Přibalit plavky a něco ke čtení; blízkost přehrady v Karolince Stanovnici připomene hřmotnou postavu Jana Válka – tak tedy jeho verše. Chvíle čekání u okna, tiše překapává káva (hlučící strojky dnes nevyjely do ulic), sbírka veršů láká k otevření…

Krátký úsek mezi Janovou a Hovězím je cyklistickou lahůdkou, která se jede co nejpomaleji: nezregulovaná pěšina mezi stromy podél řeky, sluníčka na hladině, ztišená zákoutí chladivého stínu… Zbytek čehosi, co nenávratně mizí! Stezku nahrazuje asfaltový pás pro hltače kilometrů; lze v té rychlosti zahlédnout čápa černého, který se právě zvedá z řeky?

Balaton, konečně. Rozpálený, chvějící se vzduch nad asfaltem střídá stín několika stromů na březích štěrkáče. Voda je příjemně studená a dává pozapomenout na pálavu cesty. Pohodlně usazen v trávě sahám po verších, ale do uší se dere ryčná muzika (muzika?, spíše kreténský lomoz!), dotírající od skokanských můstků přes břehy štěrkáče. – Chvíli odolávám, ale není úniku! Předzvěst mnohamilionové investice, která má vytvořit z tohoto místa „atraktivní rekreační oblast". Zanedlouho se tady bude vybírat vstupné – je jisté, že jsem zde naposledy…

Házím věci do batohu a po chvilce rozhodování – přece mi to nezkazí den! – vyrážím do Stanovnice, snad tam naleznu kýžený klid. Údolí se otevírá, zvuky hlavní silnice se vzdalují a najednou jsou zde chvíle, kdy neslyším nic jiného, než vlastní zrychlený dech. Zastavuji, zrcadlo hladiny čeří vítr… Opouštím cestu a sotva znatelnou pěšinou stoupám nahoru, nad přehradu. Pěšina se občas kroutí po vrstevnici a zastavuje se u skupiny buků – a já najednou vím, že Jan tudy chodíval: „mí šedí slonové pňů…"

Otáčím se a otevírá se mi úchvatný pohled do údolí: klidné zrcadlo hladiny přehrady odráží neopakovatelné panoráma hor. Tady Jan, mikrobiolog, který se staral o kvalitu pitné vody, cizeloval své verše s pečlivostí doktora přírodních věd. Otevírám knihu, občas přečtu verš a pohled zase bloudí údolím – a uvědomuji si, jak silně je tady, v této krajině, Jan ve své poezii vepsán. „Rozkřídlil se pták na trnce plané…"

Cestou zpět sjíždím v Halenkově z cesty směrem k řece a hledám zátočinu, kde jsme s Petrem před mnoha lety prožili u vody jedno prázdninové odpoledne, na které se nezapomíná. Petr Kocurek, teoretický fyzik, patřil k širšímu okruhu přátel sdružujících se kolem knihkupectví Dalibora Maliny.

Usedám na kámen v řece a ochlazuji si nohy; bylo to tady? Na rozdíl od přátel kolem knihkupectví jsem Petra znal od mládí; dodnes vzpomínám na jeho zářivou inteligenci – prorokovala se mu velká budoucnost (udělal ale tu osudovou chybu, že se po studiích vrátil domů a svůj obor už nikdy nedělal!), především to byl dobrý kamarád. Jak málo toho zůstane v paměti a přitom jsme spolu po několik let bývali skoro každý den! Spali jsme spolu ve stanu při jakémsi školním výletě a v průběhu jedněch prázdnich jsem za ním zajel na kole probrat pár astronomických novinek.

Rodiče mne poslali k řece – křik dětí mne úzkou cestičkou mezi vrbičkami přivedl k zátočině s písčitým břehem, kde se bavila místní omladina. Listovali jsme s Petrem novou knihou o souhvězdích letní oblohy, chvílemi jsme se koupali, když tu přišly dvě dívky: Petr vyskočil a za všeobecného smíchu (i „postižených") chytil děvčata za ruce a ještě oblečené je zatáhl do vody… Takto si ho chci pamatovat: mladého, plného síly a elánu, s budoucností.

Tu zátočinu dodnes hledám, snad abych to místo zalidnil svými vzpomínkami; ale je to téměř již 40 let – okolí se změnilo a zvlášť po povodních.

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

MOJMÍR TRÁVNÍČEK

Podzimní den

Někdy v roce 1996 jsem dostal z Brna pozvání na prezentaci nového vydání Prvních světel Jakuba Demla, které jsem opatřil doslovem. Moje naivita z pozvánky nevyrozuměla, že se s mou přítomností ode mne zároveň žádá úvodní projev. Naplno mi to vyjevil až v Brně dr. Mazáč, který mě vyzvedl na nádraží a taxíkem dovezl do Knihovny Jiřího Mahena. Bez přípravy a bez papíru v ruce jsem se necítil schopný vyslovit před početným publikem ani větu. Naštěstí jsem mezi hosty uviděl Ludvíka Kunderu a svěřil jsem se mu se svou nesnází. Projevil vzácné pochopení jako člověk zvyklý řešit podobné situace. Okamžitě jsme se domluvili, že ho pouze uvedu a předám mu slovo a on mne v mém kmotrovském poslání zastoupí. Uklidnil jsem se a po uvítání jsem poděkoval organizátorům za důvěru a představil místo sebe kvalifikovanějšího „náhradníka".

Ludvík Kundera tam tehdy bez přípravy spatra přednesl vynikající analýzu Demlových Šlépějí, které chápal jako jádro jeho díla a nejvýznamnější odkaz české literatuře, na který lze všestranně navazovat. Svůj brilantní proslov založil a doložil na zkušenostech s přípravou výboru ze Šlépějí, který okolo roku 1968 chystal pro brněnský Blok; jeho vydání po srpnové invazi Husákova normalizace nepřipustila.

Když potom po nezbytných formalitách program pokračoval jako volná beseda, uplatnil se Ludvík jako výborný vypravěč a udržoval pozornost publika po dlouhou dobu tak, že nikdo předčasně neopustil knihovnu. V proudu pestrého a zajímavého vzpomínání se zastavil také u nepříliš vzdálené příhody z návštěvy v Novém Hrozenkově. O prázdninách pravidelně trávíval nějaký čas na chatě manželů Straňákových ve Velkých Karlovicích, kteří byli příbuzní jeho manželky Jiřinky. Z jejich chaty Na Kasárni se vypravili hřebenovou túrou na Kohútku a sestoupili údolím Vranča do Hrozenkova, aby nás navštívili. Tehdy je však v poslední etapě zle přepadla náhlá letní bouřka s přívalem, proti němuž nebylo okamžité ochrany. Dospěli k nám sice už za slunka, ale ta krátká výtržnost počasí je promáčela až na kůži. Manželka

vytáhla něco ze šatníku, aby se paní Jiřinka ohřála a osušila, a Ludvíkovi podobně posloužila moje košile a staré kalhoty, jeho drobnější postavě pravda dosti volné, ale přece jen se takto vybaveni mohli před večerem vydat suší do svého útočiště a vlastní mokré svršky si odnášeli v uzílku jako turistické zavazadlo.

Určitá potíž vznikla s vrácením půjčeného šatstva, protože nazítří se již vraceli vlakem z Karlovic do Kunštátu. Návrh, aby nám uzílek vyhodili oknem do zahrady, vedle jejíhož plotu vedou koleje, byl zavržen. Nakonec nějaký soused dovezl vypůjčené oblečení do ordinace v Karolince, kde tehdy moje manželka pracovala. A Ludvík ještě tehdy v Brně děkoval, že díky horkému čaji a suchému oblečení unikli nepříjemnému nachlazení.

Těch návštěv bylo ovšem vícero, po řadu let každoročně, a zpravidla se odbyly za příznivějších okolností (až na jednu, kdy Kunderovi vstoupili do dveří ve chvíli, kdy jsem stál u telefonu a přijímal z nemocnice zprávu, že mi právě zemřel tatínek.) A hlavně: závěrem každého posezení jsme se domluvili na nějakém společném úkolu, zpravidla na přípravě a vydání nějaké náhradní strojopisné „bibliofilie". Ludvík Kundera zařadil tyto naše společné aktivity do celku, který později představil na výstavě „Knihy neknihy" v Moravském zemském muzeu (18. 6. – 4. 8. 1992).

V první etapě této spolupráce to byly svazečky českých překladů – všech, které se nám podařilo dát dohromady – významných perel světové poezie. Sám jsem připravil jako vzpomínku maminčina úmrtí překlady Villonovy Balady-Modlitby k Matce Boží, k nimž mi jako přílohu vytvořil Otto Stritzko kolorovaný linoryt. Pokud si pamatuji, bylo vždy připraveno 30 exemplářů. Roku 1980 následoval společně „sebraný" soubor 11 překladů Hölderlinovy básně Hälfte des Lebens (1980), k nimž grafickou přílohu vytvořila Ludmila Landová, stejně jako barevný lept pro jeden z následujících sešitků s Goethovou básní Über allen Gipfeln (1982, 14 překladů). Později se sešel víc než dvojnásobek přebásnění tohoto Goethova drahokamu, které jsem s komentářem publikoval v čas. Proglas, roč. 1990 (Poutníkova noční píseň třicetkrát jiná a táž).

Ludvík Kundera se však už roku 1972 podílel s O. F. Bablerem na bibliofilském vydání třinácti českých překladů skvostu R. M. Rilka Podzimní den (Herbsttag). Doplnil jsem

tento počet několika dalšími objevy v časopisech a Kundera získal i rukopisné překlady od svých přátel, takže v roce 1989 jsme měli k dispozici kolem třiceti různých verzí této básně. Kundera pak po dvou letech našel jako člen redakční rady Světové literatury možnost publikovat tento „podzimní měsíc" o třiceti dnech v tomto časopise. Když však šéfredaktorka Anna Kareninová zařazovala texty s mou průvodní studií do 1. čísla ročníku 1992, ukázalo se, že materiál je příliš rozsáhlý a smluvili jsme nakonec publikaci dvaceti básní. Byl to nemilý ústupek, ale i tak byl zveřejněn reprezentativní přehled špičkového českého překladatelství.

Při konečné redakci bylo zejména Kunderovi líto, že v celém bohatém souboru nemáme ani jeden překlad od ženy. Sotva však došlo k publikaci, objevily se překlady od Lenky Chytilové a Anděly Janouškové, takže i počet 31 podzimních dní nejdelšího podzimního měsíce byl překročen a nepochybuji o tom, že nabídka je v tomto případě tak lákavá, že počet překladů se do dnešního dne nepochybně rozmnožil a různé varianty Rilkova textu pokryly nebo záhy pokryjí všechny podzimní dny.

Brněnská výstava roku 1992 nestačila zahrnout všechny „náhražkové" bibliofilie, novoročenky a příležitostné „strojotisky", na nichž jsem se z Kunderovy inspirace nebo přímého zadání podílel a které většinou doprovázela suchými jehlami paní Lud. Jandová.

Nevedl jsem si evidenci této spolupráce a za léta po listopadu 1989 jsem většinu těchto drobností porůznu rozdal. V paměti mám například Kunderovy ukázky z překladů básní Günthera Eicha Později (okolo 1984) a originální trojsvazek se třemi grafikami L. Jandové: Hans Arp, Světadiv; Gottfried Benn, Blok II, světnice 66; Paul Celan, Rozhovor v pohoří.

Dnes mi svazeček připomínají již jen ony sugestivní obrázky L. Jandové.

Trvalou vzpomínku na prázdninové návštěvy Ludvíka Kundery budou vždycky vyvolávat hlavně dvě jeho básně vyvěrající bezprostředně z těchto setkání: Kychová a Nový Hrozenkov.

Tu druhou dokonce sám autor interpretoval v jednom časopiseckém pohledu na svou poetiku.

Každý její verš jsem prožíval s ním,

na hřbitově při pohřbu společného přítele Jendy Orsága i na cestě podle Bečvy za zvuku večerních zvonů a veselice na břehu nedalekého hrozenkovského „Balatonu". Tyto vzpomínky, zakleté do veršů, nemohou vyblednout, tak jako už navždy utkvěl v mé knihovně úsměv Ludvíkův i jeho paní Jiřinky.

Snad nebude nevhodné na závěr této vzpomínky na Ludvíka Kunderu přetisknout jednu ze dvou variant jeho překladu Rilkova *Podzimního dne*:

Pane, je čas. Velký žár léta zhas.
Sluneční hodiny tni svými stíny
a na planiny vypusť vichry zas.

Posledním plodům vel se zaoblit,
dva jižnější dny dej jim k sklonku,
ať dozrají – a víno do úponků
poslední sladkost ať si může vzít.

Kdo nemá dům, zůstane bez domu.
A kdo je sám, má už ten osud jistý,
bdít bude, číst a psát předlouhé listy,
v alejích sem tam za šeření dnů
těkavě půjde ve svištícím listí.

ŽIVOT DOOPRAVDY

Román *Zeptej se táty*, jak zní název Balabánovy poslední knihy vydané letos v červnu, probouzí zasloužený zájem čtenářů i kritiků, třebaže se na jeho širokém ohlasu podílejí především mimoliterární okolnosti. Ve většině recenzí se dočítáme o nezpochybnitelné osudovosti ústředního tématu, jímž je smrt otce a pokus vyrovnat se s ní, spekuluje se o souvislosti tématu s autorovým vlastním úmrtím, k čemuž opravdu vybízí nejedna pasáž z románu, předčasně a nedočkavě se hodnotí postavení knihy v celku autorova díla a někteří se dokonce cítí být osloveni nápadně reflexivním stylem Balabánovy knihy natolik, že neváhají nad románem snovat vlastní teorie o tom, jak se to má se smrtí a utrpením v lidském životě. I já si tedy dovolím jednu přidat, protože ať už se nám to náhlé rozpomenutí se na smrt líbí nebo ne, přece jen musíme připustit, že nebýváme na smrt kohokoliv dobře připraveni, že sebelepší náčrt smrti na papíře neznamená skoro nic proti ní samotné.

To vše nás ovšem nesmí přivádět k myšlence, že nebýt oné nešťastné události autorovy smrti, nemělo by takřka smysl román číst. Právě naopak, číst dnes Balabánův pokus o přijetí smrti znamená trápit se nad člověkem, mít o něj spolu s autorem ohromnou starost, starost absolutní, nepodmíněnou ničí smrtí, ani těmi necelými dvěma stovkami stránek románu. Přesto se asi ještě nějakou dobu při čtení knihy jen stěží obejdeme bez úzce pojímaného vztahu mezi autorem a jeho textem. Konečně to může být i užitečné: přímá vazba textu na autora otevírá problém autenticity literární tvorby, s nímž se Balabán důsledně potýkal snad v každém ze svých textů.

Umírající otec Jan, lékař internista a morální pilíř rodiny Nedomových, jeho tři děti, malíř Hans, který se domnívá, že „naše oči (…) mohou vidět jen hotové věci" (139), překladatel Emil, který tvrdí: „co mě nezraňuje, to pro mě není" (12), doktorka přírodních věd Kateřina, od útlého dětství diabetička, co „se nebojí" (16), a jejich matka Marta, tichý, útrpný člověk, doufající „ve společenství živých a mrtvých" (15). Každý po svém pochybuje o životě a selhává, když není schopen uchovat v sobě řád evangelické víry, kterou jim otec a manžel zanechal. Není důležité, co přesně se mezi těmito a dalšími postavami v románě odehrává, mnohem podstatnější je, co tyto postavy představují. Každá z nich, v návaznosti na předchozí Balabánovy texty, zastupuje určitý postoj k životu, způsob, jak se s životem stále vyrovnávat. Podle toho také spolu jednotlivé postavy komunikují, nemluví zbytečně, nemluví proto, aby mluvili, a nemluví ani proto, aby autor předvedl, jak realisticky dokáže zapsat odposlouchaný dialog. U Balabána se hovoří rovnou o tom podstatném, uvažuje se přímo v řeči, jeho postavy se dotýkají ihned jádra věci, třebaže mohou jejich repliky znít strojeně a nepřirozeně, takže si čtenář klade otázku, zda jsou všechny Balabánovy postavy latentními filosofy, nebo zda je to způsobeno prostředím, v němž žijí, které je přinutilo se chtě nechtě zabývat otázkami lidské existence, resp. adaptovat v zájmu přežití jazyk těžký svými významy, jazyk pádný a vážný navzdory mnohým dvojsmyslům, které nikdy nestojí ve vzájemně výlučném vztahu, např. obrat „nahoru nezabloudíš" (80), napadající Emila při cestě na vrcholek nejmenované hory během společného výletu se svou ženou.

Takový jazyk dává řeči všech postav nepřehlédnutelný patos, který Balabán jako jeden z mála současných autorů odmítá zpětně zlehčovat či podvracet ironickými škleby. Schází mu bezpečný odstup, který by mu zaručil, že nebude čtenáři ztotožňován s kteroukoli ze svých postav či s myšlenkami jimi pronášenými. V zaujetí nad svým tématem ani nepomýšlí na zadní vrátka, jimiž by mohl kdykoli elegantně poodstoupit a potvrdit, že na tom, co píše, vlastně zase tolik nezáleží. K čemu by ostatně potřeboval bezpečí kdesi za textem, když chce textem tnout do živého? Otevřeně připouští „zlozvyk vysvětlovat nevysvětlitelné věci" (45) a nebojí se, že bude trapný, že se neudrží a bude kázat, že možná dělá něco, co je už předem marné. Jedině když pochopíme Balabánovu krajní přímost, nebudeme jeho syrový, bezútěšný román vnímat jako schválnost, ale uvědomíme si, že je nevyhnutelné být pravdivý tam, kde není co ztratit. „Trap se a trápení přejde" (66 – 67).

Všechny postavy románu žijí při plném vědomí stávajícího se a krátícího se života. Bez ustání nám svými činy opakují, že vše je jen jednou, jen teď a tady, a pak už je jindy, později, a tak život nevyhnutelně plyne, míjí, nejcitelněji vždy pro toho, komu patří. Snad právě proto působí román jako sled statických obrazů, jako dočasné ustrnutí situace, která je sycena a pointována z detailů, příznaků, vzpomínek, evokací a úvah beztak již v oněch obrazech obsažených. Jako by Balabán přeřízl čas a ohledával příběh v místě řezu. Odtud také dojem absolutní výpovědi, kdy se zdá, že autor pouze (zkušeností) odhaluje již existující, univerzální příběh, přičemž je naprosto lhostejné, odkud své vyprávění začíná. Neustále někdo něco dělá, vidí, cítí a prožívá, a pak náhle detail rozvine myšlenku. V tom okamžiku začíná Balabán psát.

Jeho poslední román *Zeptej se táty* není učesanou, dílčí reprezentací světa, ale pokusem o celistvý, byť těkavý pohled na svět, kde text je plynulým pokračováním života, nikoliv ve smyslu náhražky a úniku, ale ve smyslu prostého předpokladu, že před naléhavostí, s níž některé z nás život oslovuje, není možné uniknout nikam, ani do textu. Jaký smysl by mělo cosi pořád předstírat či vyplňovat hluchá místa mezi několika sebelepšími literárními nápady a lepit z nich příběh, když chceme vypovídat o tom, co se skutečně stává skutečným lidem?

Martin Lukáš

xty texty texty texty texty texty texty texty tex
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty

texty

číslo 53
zima 2010-11

Bilance na hraně

Texty se dožívají patnácti roků. To je na malý časopis vznikající po celou dobu své existence bez jediné koruny státní dotace, myslím, dost. Redakční rada přežila patnáct roků, a je vlastně furt stejná. Někteří přibyli, někteří se vzdálili (ale neodešli), ale žijeme, zatím. To je na různorodou skupinu měnící místa svého žití i pracovního zařazení, myslím, dobré. Co se ale změnilo kolem?

Přibylo blbství. To, že na scéně mocných, přežil bych celkem s pousmáním, kdyby to nebralo tak tragických konců. Horší je, že nicmochři rozlezli se aj tam, kde nemají co očekávat a kde budou jenom tratit, do oblasti umění a kultury obecně, dokonce i do oblasti myšlení o nich. Usídlili se s ambicemi mocenskými v akademickém prostoru, takže nelze nevzpomenout dopisu R. Jakobsona A. Novákovi (cituju popaměti): „Těším se, až si spolu popovídáme o věcech akademických a vědeckých, což rozhodně není totéž."

Naštěstí ale přibylo i výkonů. Česká literatura má své jedinečné, jímavé i řvoucí básníky, má své prozaiky přesné i umné (Jane Balabáne, ty už tu v té vrstvě české literatury jsi napořád). Má, jistě, i své šíbry a tlacháče, leckdy i vavřínované, ale těm to nechme.

Až na pár drobností, zdá se, možno se radovat. Ale kdeže. Jsme totiž ohroženi, všeci. Právě teď možná hrajeme o budoucí podobu tohoto našeho prostoru. Právě teď musíme být nasraní a neklidní, právě teď nám možná děcka aj se životem utíkají mezi prsty. Někteří budem muset revolucionovat až kamsi k undergroundu, některým postačí řvát. Dělejme to. Jináč nás očekává jediné řešení: kameně do cest a vlakových spojení a domobrana. Ten ostrůvek bych si sice představit dovedl, ale žít bych v něm dlúho nechtěl, nebo zmožná ani nevydržel.

Jakub Chrobák

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

Obsah:

úvodník
Jakub Chrobák: Bilance na hraně___2

próza
Lukáš Berný: Listopadová rapsódie___4_9
Martin Lukáš: Strýcův králík___9_14
Marián Drozda: Kocúr___14_17

poezie
Gianni Lucherino: * * *___17
Jolana Lipková: * * *___25

překlady
Krzysztof Bieńkowski: * * *__18
Vasyl Machno: * * *__19_22

recenze
Jakub Grombíř: Jak psát nudně o zábavě___23_25
Martin Škabraha: Práce bolesti a prodleva odpuštění ___26_27
Zuzana Kůrová: Hrej si, tu máš kohouta! ___28_30
Michèle Baladránová: Dekadent dezert ___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 53, ročník XIV., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš; redakční rada: Jakub Grombíř, Tomáš Vašut; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: http://www.inext.cz/texty
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

LUKÁŠ BERNÝ

Listopadová rapsódie

Sedím nad prázdným papírem a myšlenky se toulají kolem, nestálé a spoutané, houpají se, kolébají, jak lodičky na Vltavě, chtějí se rozlétnout, ale lano je drží u hladiny, drží je na místě, kde zakotvily, chtěly by pryč, ale lano je pevné a upoutané do studeného kamene nábřeží. Nábřeží…Drž mě ještě chvíli za ruku a slunce za chvíli zajde…

Jak příjemně horký čaj zalily teplé podzimní paprsky pražské panorama z jedné strany orámované Hradčany a z druhé chrámem svatého Petra a Pavla, který díky dominantním novogotickým věžím i většina Pražanů mylně považuje za celý Vyšehrad. Seběhl jsem z hradeb, minul školní hřiště a šel kolem zadních dvorů k hlavní silnici. U popelnice sotva pětadvacetiletý kluk probíral vyhozené krabice a z jedné právě vytáhl oranžovou plovací vestu. Štěkotem ho provokoval nepříjemný jezevčík, kterého zde venčily dvě malé dívenky. Minul jsem celou skupinku, podešel most, když se od železničního náspu křovím prodírala žena. Zprvu jsem se jí lekl, předpokládal jsem, že je zpitá a nemůže najít cestu, a že se musí každou chvíli z náspu zřítit na chodník. Opilá ale nebyla, nebo alespoň ne moc, asi ji jen zaskočila náhlá potřeba a teď nevěděla, jak seskočit z metrového náspu. Všimla si, že se na ni dívám.

„Snad jsem vás nevyděsila," zasmála se příjemným hlasem bez romského přízvuku, ačkoliv měla tmavší pleť.

„Ale vůbec ne," zalhal jsem a podal jí ruku, aby mohla dolů. Chytla se a seskočila na chodník, bylo jí asi čtyřicet let a výškou mi sahala sotva ke krku. Až jsem se divil, jak tam mohla vylézt.

„Tak a jste dole."

„Díky!" zasmála se znovu. „Jen si to představte, dneska se mi zdálo, že můj syn vylezl na úplně nejvyšší horu na celém světě, jsem na něj pyšná!" dodala a už pospíchala směrem k Nuslím.

Já sešel k Vltavě, posadil se na lavičku na nábřeží, zvědavá labuť, důstojná jak zasněžená boží muka, hned připlula a svým pohledem povzneseným nad lidské strasti

sledovala, jestli jí nehodím kousek staré housky. Z dáli začala vyšehradská zvonkohra hrát úryvky z Mé vlasti a z různých českých lidovek i křesťanských písní.

Housku jsem neměl, a tak labuť brzy odplavala, z bezpečné vzdálenosti ji následovaly dvě malé kachny, jedna s hnědou a druhá s černozelenou hlavičkou. Kachna vás nechá podrbat ji jemně pod zobákem, ale bude vás to stát alespoň tři housky. To je dobrá cena. Drsným zobáčkem si opatrně bere další a další housku z ruky a občas přetrpí, že jí prstem přejedete po krku nebo po křídle. Ale ne moc a jen dokud stejná ruka nabízí i housku. Nikdy jsem nezjistil, jestli je jim to pohlazení příjemné nebo není. Řekl bych, že asi ano, ale že se i ona podvědomě bojí, jestli už v druhé ruce nesvíráte ostrý nůž. Snad viděly kachny i ten v mé ruce, že tak rychle odplavaly. Ale já bych jim neublížil, jen do staré lavičky jsem ze smutku a snad z dětinskosti vyřezal srdíčko. Nepovedlo se úplně nejlíp, trochu padalo na jednu stranu a jeden obloučeк byl moc široký. Ale jaké srdce je dokonalé? Každé napadá na nějakou stranu a každé má nějaký ten obloučeк tenčí nebo širší. Dokonalé tvary v lásce nemají místo, jen zpočátku se to tak občas lidem zdává.

Láska je svět fantazie, nepřítel pondělní ranní mizérie, dojemná jak…snad jak kniha pohozená vedle popelnice, jak dívka spící v řecké rozvalině, dojemná i důstojná, usměvavá, smutná, sladká zprvu, slaná na rubu… Kolika slovy by šla popisovat … Láska je svět fantazie, jak jen to bylo…tančila kolem mne oblečená jenom do závoje, co odhaloval krásně ladné křivky a já v červeně hříšném světle hledal znamínko krásy …a možná to bylo ještě jindy, neměla šaty ani závoj, jenom černé kombiné a čelenku ve vlasech, znamínko schované pro zvědavé oči, a možná že jsme měli jen tričko a džíny a pili jsme jen víno, a možná že i pivo, či snad podivné Martini, co asi míchal nějaký Rus kdesi ve sklepě, hráli nám Beatles, ostříhaní ale nějak moc na krátko, a kdosi šeptal – … *to je telátko*.

Rychle se stmívalo, na nábřeží sjelo auto, ze kterého vystoupil pár mladých lidí a začali krmit celé hejno labutí jen kousek ode mě. K lavičce zatím na kole přijel i mladík, kterého jsem předtím zahlédl u popelnic. Kolo pečlivě připnul zámkem ke stojanu na nábřeží.

Dvojice zatím z tašek vysypala labutím staré pečivo, nasedla do zaparkované Octavie a zase odjela směrem k pražskému centru. Mladík zamával na labutě rohlíkem, byl sice na nejisté podzimní počasí oblečený jen v mikině, ale bez domova jistě nebyl, kolo měl i s lankovým zámkem, oblečení neměl špinavé a tvář oholenou.

„Tak pojďte, pojďte," volal na pár metrů vzdálené labutě a s úsměvem se otočil na mě. „Asi jsou přežraný, holky."

„Tyhle nejsou nikdy přežraný," navázal jsem s pocitem, že musím něco říct. Rušil mě tu a obával jsem se, že si bude chtít povídat. Rozlomil rohlík a asi třetinu hodil daleko do Vltavy směrem k labutím a kachnám, které ale byly tak zaujaté zbytky od předešlé dvojice, že si toho nevšimly.

„Tumáte, pojďte holky, večeře!" volal na ně.

„Ony přijdou, když vydržíte," řekl jsem a všiml si, že na druhém konci mé lavičky leží igelitový pytlík se čtyřmi rohlíky. „Tady máte," podával jsem mu ho, „ty tu asi někdo nechal…"

„Jo jo, lidi vyhodí leccos," odpověděl. Představil jsem si, jak před chvílí probíral popelnice. „Jen si to představte," pokračoval, „našel jsem vyhozenou celou bednu úplně nových vest, tady kousek, takových těch plovoucích, jak jsou vycpané tím…no…"

„Polystyrenem?" napověděl jsem.

„Přesně, úplně nové, ale nevím, co s nimi, nechcete plovací vestu?"

„To tedy opravdu ne."

„Je jak nová…"

„Co bych dělal s vestou," zavrtěl jsem hlavou.

„Taky pravda," konstatoval a znovu hodil do Vltavy třetinu rohlíku. „Tak holky, pojďte na rohlíčky!" volal. Tentokrát si jedna labuť všimla a odpoutala se od skupiny. Jako na povel se za ní okamžitě vydalo možná na patnáct dalších labutí a snad jednou tolik kachen.

„A už jedou," smál se, „už jdou na to! Nate," vracel mi rohlíky, „já ještě mám," řekl, vytáhl z kapsy mikiny další dva a už je po kouscích házel labutím. Přestal jsem myslet na samotu a nechal se svést jeho radostí. Nalezené rohlíky jsem po kouscích házel do vody a labutě i kachny je polykaly bez jediného zaváhání.

„Taky jsem tuhle našel vyhozený porce-

lánový servis, velké talíře, talířky, hrnečky, Míšeň, no to jsem nemohl u popelnice nechat, co říkáte?"

„No to ne," souhlasil jsem, „to bych taky nenechal, i když taky nevím, co bych s nimi popravdě dělal…"

„Přesně, přesně tak," přikyvoval, „lidi vyhodí všechno." Trhal rohlíky na kusy a házel hladovým krkům do studené Vltavy. „Nemohl jsem to tam nechat, to by byla škoda. Nevíte, kdo by třeba nějaké chtěl?"

„To nevím, opravdu ne."

Moje pečivo jsem postupně všechno labutím naházel a ani jsem si nechtěl s popelnicovým prodavačem moc dále povídat. Čtrnáct vyšehradských zvonů už dohrálo, po Vltavě plul rozsvícený parník s jakousi firemní párty, bylo z něj slyšet dunění diskotéky a ženský smích z horní paluby, a já jsem se rychle rozloučil.

„Doufám, že se vám to podaří udat, mějte se hezky," ani jsem nečekal na odpověď, pokynul rukou a pomalu šel podél řeky k centru.

„I vy se mějte hezky, snad to udám, to víte potřeboval bych nějaké peníze na pivo…" spíše za mnou významně řekl, než zavolal. Čekal jsem podobnou prosbu, ale byl jsem od mladíka možná deset metrů, tak jsem předstíral, že jsem přeslechl. Už po pár metrech jsem toho ale trochu zalitoval, byl to docela slušný kluk, nebyl vlastně ani nepříjemně dotěrný, krmil hladové labutě, asi měl dobré srdce. Najednou jsem se zastyděl, že jsem mu alespoň nějaké peníze nedal, sám jsem měl dost. Ale přišlo mi nějak hloupé se kvůli tomu k němu vracet…

A tak mi najednou přišlo na mysl, že jsem své srdíčko vyryl na špatné místo. Na lavičku si každou chvíli někdo sedne, ale kdo? Pejskař se tu zastaví jen na skok, v ruce bude netrpělivě mačkat papírový pytlík a v duchu prosit psa, ať už ho naplní, protože pospíchá ke Kalendům na pár piv. Stará bludička, ta co se tu stavila už včera v noci, když přišla po tisící najít důvod, proč je nejstarší řemeslo světa právě tím nejlepším pro ni (nikdo neví, jak dobře umí scatovat Pochod svatých). Mladý sprejer bez příčiny, toy s tmavě modrou mikinou s kapucí, se tu v noci zastaví, jen aby si ucpaný sprej pročistil zahozeným drátem, a na lavičku zkusmo nastříkal svůj podpis. A bezdomovec, co už zapomněl na sny, které

měl jako malý kluk, teď křičí na svět: „Ježíš, Ježíš byl o hlavu vyšší než já! O hlavu vyšší byl! Rozumíš? O celou zatraceně lidskou hlavu vyšší!" A tišeji dodává: „Jak potom mám já bejt tak silnej…" a vedle něj žena, které vodka vypálila hlas dohruba, rukou jezdí nahoru a dolů v jeho poklopci a říká: „Ale Ježíšek je menší než ty a plní přání každýmu, kdo byl hodnej. A já jsem byla hodná…"

Nemá moc pěkné vyhlídky, to moje kulhavé srdce vyryté do lavičky ze dřeva, z akátového dřeva možná, ale ne, spíš asi z křehké borovice, dřevo není moc tvrdé, měl jsem si najít tvrdší lavici, kde by vydrželo déle. Lidé si na něj budou sedat, odkládat své šály a rukavice, občas do něj klovne bílý racek, snad na něm i usne věčně hladová kachna, možná si na něj lehne toulavá kočka, aby zachytila teplo posledních teplých paprsků, budou na něj padat studené kapky podzimního deště, rychle tát první sněhové vločky a pomalu bude mizet z toho měkkého povrchu lavičky, den po dni, týden po týdnu, bude vidět slaběji a s ním se bude ztrácet i pocit, který ho sem vyřezával. Proč jen jsem ho nevyřezal do tvrdého bukového nebo třešňového dřeva?

Neplačte pro rozlité víno, neplačte pro pondělní ráno, pro krásné, vášnivé tělo, pro granátová jablka, pro kaštan, co tě popíchá … pro podzimní listí, pro oči plné slzí, pro neposlušné vlasy, pro znamínko krásy, ani pro mrtvé holuby, ani pro lásku naruby…

Vrátil jsem se přeci jen zpátky k lavičce, rozhodnutý, že jestli tam mladíka ještě najdu, dám mu nějaké peníze, ale už byl pryč i se svým kolem. Znovu jsem si sedl na lavičku a ještě jednou nožem obtáhl vyryté srdce. Další labuť zatím pozorovala, jestli nedostane kousek chleba nebo housky od toho člověka, kolem kterého krouží neviditelná smuténka, která opustila pustá pole, kam ji kdysi posílal Jan Skácel, a teď bloudila městem a hledala sudy vína, na které by zaťukala. Jedno labutí oko pozorovalo nejistě můj nůž, druhé hladově hledalo nažloutlé pečivo, které by snad mohlo být ukryté v mé ruce. Srdíčko bylo hotové a nůž jsem schoval do kapsy. Labuť si snad i proto potěšeně protáhla křídla a zobákem si začala probírat bílé peří, hledala asi to jedno peříčko, které už odrostlo a teď ji lechtalo tak, jak jen odrostlé peříčko dokáže

lechtat, víte jak… jako… básník by řekl, jako když zlatoočko nedává pozor a zavadí křídlem milující se dívce o nahá ňadra, tak podobně to lechtá. Trvalo jí jen chvilinku ho najít, lechtající peříčko, a už ho vzal pomalý proud Vltavy a unášel kamsi k dalekému Hamburku.

Přejel jsem prstem po vyrytém srdci a tu mě napadlo, že se sem občas posadí i nějaké dívky, možná šťastné, možná nešťastné a představa už to byla o něco teplejší. Možná k němu tak někdy přisedne nějaké podobně nešikovně vyryté srdce a na chvilku k sobě třeba najdou tu pravou cestu. A stejně jako smuténka ťuká na sudy vína, aby zjistila, jestli je víno dneska doma, tak bude ťukat jedno srdce na druhé a bude pokukovat po tom, kde má ten silnější kousek a kde ten slabší a kdo ví, třeba se k němu na chviličku i přitulí. A kolem budou plavat labutě a kachny, které nikdo nepodrbe na sametově hladkém peří.

MARTIN LUKÁŠ

Strýcův králík

Věnováno A. W.

Viděli jste někdy člověka, který si sám nedokáže pomoci? Například někoho z vaší rodiny nebo někoho, koho máte opravdu rádi, a náhle, ve chvíli, kdy to nečekáte, kdy se možná právě chystáte ulehnout a vyspat se do dalšího, snad konečně plnějšího dne, se to stane, a vy jste nenadálým sledem událostí povoláni k zodpovědnosti, konfrontování s bezmocí druhého. Mám na mysli situaci, která vyžaduje okamžité jednání, protože příznaky bezmoci jsou příliš zjevné na to, abyste je dokázali ignorovat. Na druhé straně však existuje bezmoc, která se projevuje skrytě a není snadné ji zpočátku rozpoznat. Mohou to být týdny, měsíce, ba i celé roky, kdy se takové vychýlení z „normálu" s laskavým přehlížením zaobaluje do žertovných průpovídek, které, zdá se, nemohou mrzet nikoho, ani člověka bezmocí trpícího. A tak to jde dál, až se z lidské bezmoci stává pouhá historka, ovšemže notně přibájená a zcela bezvýznamná. A ona je zatím úplně celá skutečná.

Pochopitelně, že mám na mysli konkrétní příběh, který se mě osobně dotýká. Několik posledních týdnů jsem se zaobíral myšlen-

kou, jak a zda vůbec bych ho měl vyprávět. Není snadné jen tak začít, když si uvědomím, že jsem celý příběh neprožíval od samého počátku, ale ocitl se v něm, zčásti o své vůli, zčásti jaksi náhodně, teprve když už se chýlil ke svému konci. Přesto chci vypravovat alespoň jeho nepatrnou část, ovšem ne proto, aby se kdokoliv další o celé věci dozvěděl, ale proto abych si sám ujasnil, co pro mě příběh znamená a kým vlastně byl jeho neslavný protagonista, můj strýc.

K tomu, abych se nad strýcovým osudem znovu vážně zamyslel, mě přiměla fotka, kterou jsem objevil v šuplíku svého pracovního stolu. Toho večera, kdy se to stalo, jsem obcházel naše nevelké město s rukama hluboko zabořenýma v kabátě, přebíraje přitom mezi prsty tenkou, ožmoulanou látku kapes a pošetile hloubaje nad tím, je-li možné mít k sobě někoho doopravdy blízkého, někoho, kdo by vás zradil leda vlastní smrtí. A zatímco jsem míjel rozsvícená okna starých činžáků, cítil jsem docela zřetelně, že se usmívám. Doma pod postelí mám nevelkou krabici, jejíž obsah je v podstatě vším, co po strýci zbylo. Desítky dopisů, fotek a nejrůznějších dokumentů. Často jsem se ptal sám sebe, zda se mi kdy podaří pochopit, jaký život vedl a kým sám před sebou byl. Ve zralém věku, zatímco jeho vrstevníci už dychtivě očekávali pocty nadcházejícího stáří, vychovali své potomky a široce rozcapení na bobku přítomnosti spolehali na obě hlavní světové strany, budoucnost a minulost, mého zaraženého strýce odváželi domů z psychiatrické léčebny, kde si pobyl nějaký čas poté, co se jednoho rána ve své kanceláři rozbrečel a v záchvatu zuřivosti rozmlátil masivní dřevěný stůl. V okamžiku svého odjezdu z léčebny, na zadním sedadle šedé volhy, mohl být strýc docela sám. Představuju si, jak se vrací do života s pohledem upřeným před sebe, mezi ramena řidiče a spolujezdce, zhrzený, zarputile beze slova a bez chuti cokoli znovu začínat.

Povzbuzen nečekanou vzpomínkou na strýce, spěchal jsem toho večera domů otevřít „jeho" krabici. Aniž bych si svlékl kabát, vrhl jsem se do pokoje, natáhl ruku pod postel a vzadu u zdi ji nahmatal. Jenomže nenašel jsem uvnitř nic, co by překonalo mé vlastní představy. Ani množství fotek, ani dopisy psané zbrklým, neumělým písmem ke mně nepromlouvaly, naopak čímsi mě od-

puzovaly; zdaleka jsem je neprohlédl všechny a mnohé z nich nechal netknuté ležet na dně krabice. O půl hodiny později, vyplněné přecházením po pokoji, jsem se mírně rozmrzelý svezl na židli za svým stolem a hlasitě vydechl, pokládaje přitom dlaně před sebe na rozložený arch včerejších novin. A záhy nato jsem ji držel v ruce! Ležela na dně šuplíku mezi ostatními fotkami.

Bylo mi tehdy něco kolem dvaceti. Sedím na malé stoličce a s pobaveným úsměvem ukazuji fotografovi zarámovaný obraz, jako kdyby měl jeho námět, nemající žádnou přímou souvislost se mnou či okolnostmi, za nichž byla fotka pořízena, zmást kohokoliv, kdo by si ji chtěl vykládat jako obyčejnou momentku z mládí. Sám jsem tehdy nechápal, odkud měl strýc ten podivný obraz a proč si ho vůbec pořizoval, nicméně chtěl jsem svůj údiv nad ním nějak vyjádřit a zachytit.

Znovunalezená fotka mi toho večera vynahradila zklamání nad netečným obsahem strýcovy krabice. Odložil jsem ji a šel se podívat po obraze. Byl zastrčený za skříní v ložnici. Trochu mě mrzelo, že tam celou dobu ležel, ale když jsem ho tam před lety ukládal, bylo mi docela lhostejné, jak to s ním dopadne. Ne tak už mému strýci.

Zatímco píšu tato slova, mám obraz, který není ničím jiným než zarámovanou fotkou vytrženou z nástěnného kalendáře, přímo před sebou. Podle všeho je na něm divoký králík. Tlustý, divoký králík s bohatou béžovou srstí, co stojí na zadních, má vypouklé břicho a přivírá obě oči před ostrým sluncem. Krajina kolem, kterou lze rozeznat jen v náznacích, se podobá pouště. Zvíře vypadá, jako by fotografovi samo pózovalo, jeho „postoj" ovšem není tak odevzdaný, jak by se na první pohled zdálo. Sám jsem od počátku celý výjev vnímal jako svého druhu vtip, jako kdyby se králík svým okázalým klidem a zdánlivou nepřipraveností uniknout z našeho dohledu vysmíval člověku, jako kdyby proti nám obracel zrcadlo, které nakonec nutí přivírat oči nás samotné.

Ale proč to tak vnímám? A proč si vše nevykládám zcela prozaicky, tak, že králík na fotce je jen unaven horkým sluncem na poušti a odpočívá, aniž by tušil, že ho kdokoli fotí? Jednoduše proto, že se nechávám vést okolnostmi, za nichž jsem obraz našel,

místem, kde jsem ho našel, a člověkem, kterému patřil.

Strýc zemřel sám za ne zcela objasněných okolností. Zemřel v místní nemocnici, kde jsem ho naposledy viděl přikurtovaného k lůžku, protože zase vyváděl a nebylo mu pomoci. Spal hlubokým spánkem, jako by mu jeho tělo už nepatřilo. Když jsem si dva dny nato z nemocnice odnášel jeho popel a aktovku s osobními věcmi, nebyl jsem už jeho příbuzný, stal se ze mě němý svědek vynášející bezděky soud živých nad bezmocí mrtvých.

Strýc byl duševně nemocný, sužoval jej stihomam a paranoidní stavy. Jak jsem zjistil při vyklízení jeho bytu, projevovalo se to také tím, že veškerý svůj majetek neustále kontroloval a následně opatřoval štítky s aktualizovaným datem poslední kontroly. Na tyto štítky opakovaně připisoval repliky jako "Vím, ze mě sledujete, ale krást se nemá!" či "Zase jste se vloupali do mého bytu a hrabali se mi ve věcech!" Celý jeho malý byt o dvou pokojích, úzké chodbě a koupelně se záchodem byl podobnými lístečky doslova prošpikován. Tito „lupiči", jak je strýc sám oslovoval, imaginární pronásledovatelé a uzurpátoři domácího klidu, se v jeho bytě nepozorovaně zabydleli, takže záhy nebylo zřejmé, zda vzešli z jeho hlavy či od počátku žili své vlastní životy kdesi jinde, platíce za předobrazy všech jeho chimér. Napadá mě, že i když ve skutečnosti neexistovali, stali se pro strýce reálnými třeba jen na základě toho, že k nim promlouval prostřednictvím stovek vzkazů a výhružek, které zase zpětně promlouvaly k němu. Kromě těch na první pohled viditelných, rozlepených po nábytku, elektronice či předmětech každodenní potřeby, bylo možné narazit na další také ve skříních a v šuplících, v kamnech, v botách, v kapsách kabátů, sak a košil, na kdejaké krabičce od léků či na dopisech a jiných osobních věcech. Několik opravdu nenávistných výlevů promíšených s hlubokým vyznáním synovské lásky jsem nalezl na obálce, v níž byla zalepena kazeta s nahrávkou hlasu jeho matky. Nikdy jsem si ji nepustil, třebaže leží na dně krabice pod mou postelí. Nakonec o zvláštní „schopnosti" těchto vzkazů oslovit druhé, o jejich přesvědčivosti a možnosti stát se reálnými, jsem se mohl sám přesvědčit, když jsem mezi úhledně složenými košilemi našel lístek, na němž stálo:

„Kuk, ty hajzle, zase tu kradeš?!“ V tu chvíli jsem prožíval podivně ledovou radost nad tím, že alespoň jeden ze strýcových lístku našel svého adresáta.

Ten den, kdy jsem poprvé přicházel už do prázdného bytu, hustě sněžilo a dole na dveřích viselo parte. Musel jsem prohlédnout byt a najít případnou závěť, aby mohlo dojít k řádnému vyrovnání dědictví. Dalo mi velkou práci, než jsem se zorientoval a zjistil, od čeho jsou všechny ty klíče, které po strýci zůstaly v nemocnici. Celkem čtyři objemné svazky, z nichž každý čítal okolo padesáti klíčů. Už jen hlavní dveře opatřené osmi zámky nebylo snadné otevřít, a když se mi to konečně podařilo, našel jsem na jejich vnitřní straně nalepený opis domovní vyhlášky o neoprávněném vniknutí do bytu.

Potom jsem prvně pocítil to zvláštní ticho nebožtíkova bytu. Provizorní postel v kuchyni byla ještě rozestlaná, neznám bezútěšnější obraz domácí samoty. Leželo na ní pyžamo, šňůra tlakoměru a přeložený televizní program. Na stole pod oknem jsem našel otevřený sešit, do kterého si strýc vlepoval fotky všech svých bot, a do tabulek pod nimi zaznamenával opotřebení jejich podrážek, myslel si, že zatímco spí, někdo cizí mu v nich chodí. Na opačném konci kuchyně byly dveře do ložnice, visel na nich silný řetěz provlečený dírami v obou křídlech, které tam musel strýc vyvrtat. Odemkl jsem masivní zámek, jímž byl řetěz zajištěn, a vstoupil do ložnice. V malé místnosti bez závěsů byla prázdná manželská postel, řada skříní, stůl a žluté křeslo. Podíval jsem se bezděčně na protější zeď, kde nad postelí visely dva obrazy, strýcův portrét s hustým černým plnovousem a obraz divokého králíka. Visely v jedné rovině, vzdálené od sebe asi metr. A v tu chvíli se v mých očích onen unaveny, líně vypadající králík proměnil ve strýcovo alter ego tlumočící jeho poslední vzkaz.

Viděl jsem, jak ten vážný a přitom svérázný člověk, který byl za život třikrát ženatý a třikrát rozvedený, který vynikal bystrostí a širokým rozhledem, ale nebyl schopen snášet se s druhými v každodenních situacích, který přihlásil několik patentů, ale neuměl poděkovat vlastní ženě za polívku, jak tento člověk nakonec dokázal nahlédnout sebe sama s lehkostí ironického smíchu překonávajícího veškerou bezmoc. Žasnul jsem nad

tou odvahou pověsit vedle vlastního portrétu „pouhé" zvíře, a odkrýt tak v sobě tutéž ubohost smrtelného tvora, jež se ve chvíli, kdy jsem to celé pochopil, stala velikostí člověka, který ve své samotě, nemoci a zoufalství chtěl být také šťastný.

MARIÁN DROZDA

Kocúr

„ Počuj Rudino, choď k Vincovi Hrabíkovi, nech toho starého kocúra zastrelí."

Keď sa otec priženil do dediny, svokrovci mali starého kocúra so zlomenou zadnou nohou.

Bol vlastne na nič. Myš už aj tak nedobehol a len vyžieral mladším, zdravým a produktívnejším mačkám misky. A tak sa raz otcova svokra a zároveň moja babka rozhodla, že kocúr má už najlepšie roky za sebou …

Vinco bol miestny poľovník. Tiež mal už pravdepodobne svoje najlepšie roky za sebou, ale ako poľovník užíval akýsi dedinský honor. Bol na dôchodku, stále však čulý a člen poľovníckeho spolku. Samozrejme nebol poľovníkom v dedine sám, ale… Bol nízkej zavalitej postavy s krivou nohou, ktorá tvorila s puškou na pleci jeho samozrejmý image. Otec ako dobrý zať poslúchol a šiel. Vinco býval o pár domov nižšie v tej istej ulici. Opatrne vošiel do dvora. Poľovnícky pes, ktorého Vinco mal a možno už ani nevedel na čo, bol na reťazi a lenivo pozrel na tatka. Bol dobre nažratý. To bolo vidieť na prvý pohľad. Bola sobota ráno a po obzore sa lenivo prevaľovali chumáče jesennej hmly. Bolo chladno. Tatko si vytiahol vyššie golier kabáta a podišiel k dverám. To, že pes naňho nereagoval, bol signál, že domáci sú už hore. Nadýchol sa a zdvihol pevnú mozoľnatú ruku kováča, ktorú tu už poznala väčšina sedliakov. Do pojašeného kotkodákania sliepok na dvore sa ozvalo hlasné buch-buch-buch na vchodové dvere do malej chalupy, akých bolo na okolí veľa. Nič. Znova zdvihol ruku … a vtom začul vo vnútri nejaký pohyb. Studenú dlaň vsunul do vrecka montériek a čakal. Otvorili sa dvere a v nich sa objavila nízka, krivkajúca postava. Bol to Vinco. Vyšiel von a zatvoril za sebou dvere. Chalupy v tomto kraji mali vchodové dvere rovno do kuchyne. Vlastne, ani tu nebola iná možnosť, lebo mali už len takzvanú

prednú izbu a nič viac. Takže kam inam by mali tie dvere ústiť, ak nie do kuchyne. Preto ich bolo treba hneď za sebou zatvoriť, aby neunikalo teplo.

Vinco pozrel na môjho otca a strčil ruky do vreciek. Nie však preto, aby si ich zohrial, ale aby vytiahol tabak a cigaretové papieriky. Tu šúľal takmer každý. „Dobré ráno pán Hrabík."

Vinco odzdravil a nasypal tabak do zohnutého papierika. „Prišiel som za vami, lebo potrebujem vašu pomoc."

Vinco obratne jednou rukou zašúľal cigaretu, oblizol okraj, zatlačil a strčil si ju do úst. „A, čo by si potreboval?"

„Viete, máme starého kocúra so zlomenou nohou a svokra chce, aby ste nám ho zastrelil. Ja by som s ním vedel urobiť aj kratší proces, ale ona nechce inak, len zastreliť. Tak som došiel za vami, či by ste mali čas."

Vinco škrtol zápalkou, priložil ju k zašúľanej cigarete a zhlboka potiahol. Odrazu sa premenil na muža, ktorý má namiesto hlavy akýsi šedý oblak. Hoci aj otec fajčil šúľané, tento úkaz ho prekvapil a čakal, čo sa z toho vyvŕbi. Oblak sa rozplynul a bol tu zasa Vinco. Tajuplne pozrel na môjho tatka a ešte tajuplnej šie povedal:

„Choď domov a počkaj, o chvíľu prídem. Chyť ho zatiaľ do vreca."

Znova si potiahol a poodišiel k drevenej búdke s vyrezaným akýmsi nepodareným srdcom na dverách. Tu si potiahol znova, odpľul, odhodil ohorok a zahalený do dymovej clony zabuchol za sebou dvere.

Tatko pozrel dolu na svoje nohy. Jedna milá sliepočka mu nechala na špici čižmy pozdrav v podobe nie príliš dobre vyzerajúcej kôpky. Tak toto nie! Tatko zaklial, schytil lieskovú metlu opretú pri dverách a zahnal sa po sliepke. Tá vytušila hroziace nebezpečenstvo a zmizla za chlievom. Tatko si metlou dôkladne poutieral čižmu, zašúľal cigaretu a vyšiel z bránky. Na ulici bolo ešte ticho. Len z hĺbky dvorov sa ozýval buchot dvier, vedier a tlmené hovory. Škrtol zápalkou, potiahol si a pobral sa domov. Zašiel do komory a začal prezerať vrecia, aby vybral také, ktoré nemá žiadnu dieru. Vyšiel von. Kocúr sedel na podstienku a otvorene ho ignoroval. Netušil, že sa blíži jeho koniec. Podišiel k nemu a chytil ho za kožu na chrbte. Obratne ho strčil do vreca, kde kocúr už pochopil, čo bude asi

nasledovať a začal protestovať. Uzol na konci vreca spečatil jeho osud. Vtom vrzla bránka. Tatko spokojný s hladkým priebehom akcie vykukol. Aj ten, kto niekedy videl veterána z vietnamskej vojny by určite zastal v nemom úžase. Popri dome kráčal Vinco v čižmách a kompletnom poľovníckom oblečení vrátane klobúka. Okolo pása nábojový pás, samozrejme plný patrónov a na pleci guľovnica.

„Pre Boha, veď ten vyzerá, že by skolil aj medveďa." – pomyslel si tatko netušiac, čo ho ešte čaká.

„Máš ho?"

„Mám!"

„Tak ho zober a ideme k Viktorovi!"

Viktor bol sused, poľovník a Vincov komplic v každom smere, vrátane ich mužských vylomenín.

Vinco ani nečakal na odozvu, zvrtol sa a na svojej krivej nohe, podopierajúc sa palicou už trielil cez cestu k susedovi. Tatko zobral vrece s kocúrom a v rozpakoch, ešte aj zozadu si s údivom obzerajúc tú podivnú postavu šiel za ním. Keď buchla bránka u Viktora, pohla sa záclona a v okne sa objavila vysmiata tvár domáceho pána, tušiaceho vzrúšo prameniace z Vincovej návštevy. Keď ho uvidel v plnej zbroj i, hneď sa stratil v útrobách domu. Dvojica s kocúrom ani nedošla k vchodovým dverám a tie sa otvorili. Stál v nich Viktor s plným nábojovým pásom na bedrách a guľovnicou v ruke. Chlapi sa zvítali a Vinco v rýchlosti vysvetlil, o čo ide a aká je ich úloha. Viktor uznanlivo prikyvoval a sem – tam niečo poznamenal. Po bojovej porade sa rozostavili. Dvor predeľoval nízky paličkový plot. Jeho ľavý okraj, hneď vedľa králikárne, bol pozíciou môjho tatka s kocúrom, ktorý bol stále nervóznejší. Strelci sa rozostavili poniže plota. Nabili a zaujali palebné postavenie. Otec, keď videl tento výjav, začal tušiť blížiace sa nebezpečenstvo.

„Čo keď ten kocúr v zmätku pobeží za mnou?" – rozmýšľal – „A čo keď ma tí zúfalci postrelia?"

„Pusti!"

Ozvalo sa do tohto jeho premýšľania a on ako zhypnotizovaný otvoril vrece. Kocúr vyskočil a pár metrov od neho zostal nehybne stáť. Nechápal nič, čo sa tu deje. Ale vtom už zarachotili výstrely. Gule svišťali vzduchom ako hroziví anjeli smrti. Jedna, druhá, tretia, štvrtá! Tatko aj kocúr zostali na okamih ako

prikovaní a potom sa kocúr našťastie rozbehol na opačnú stranu. Strelci znova nabili a pálili ďalej ako o život. Keď sa kocúr stratil za rohom susedovho domu, rozbehli sa za ním. Vpredu Viktor s pokrikom – „Máme ho, dostal to na zadok!" – asi netušiac, že preto, že má zlomenú zadnú nohu, ho majú zastreliť a za ním krivkajúci Vinco, ktorý mu to asi akosi zabudol povedať. Chudáka kocúra ostrostrelci dostihli po úmornej pátracej akcii v zachovanej palebnej formácii v našej pajte, ako sedí ešte stále zmätený na hrade. Prvý ho spozoroval Viktor, ktorý nečakal, zamieril a prásk. Kocúr spadol na zem v smrteľnom kŕči. Hneď nato sa do pajty dokrivkal aj Vinco, ktorý pri pohľade na nehybnú obeť usúdil, že ich misia je úspešne ukončená. Uznanlivo potľapkal Viktora a spoločne podišli na podstienok, aby si vypili oldomáš pripravený ešte stále rozpačitým tatkom. Keďže fľaška s pálenkou bola skoro plná, ešte dlho-dlho sa debatovalo o tom, ako sa im podarilo skoliť kocúra, ale aj o iných viac či menej vydarených poľovníckych akciách, z ktorých samozrejme vždy vyšli ako hrdinovia.

A môj tato? Ten na túto príhodu s chromým kocúrom spomína dodnes a s úsmevom ju občas rozpráva svojim potomkom.

GIANNI LUCHERINO

///
Dopřála objetí
další ze svých obětí.

///
Ve svém životě už potkal tolik těch pravých,
že bude raději čekat na tu levou.

///
Pohled upřen v toaletu,
chvějící se ret.
Nic víc pro tě nezbude tu:
What you see is what you get!

///
Jsou ženy krásné tak… že to stačí.

KRZYSZTOF BIEŃKOWSKI

* * *
Hledím na Její tělo –
získává tvary
Přicházím po několik dní

stojím vedle a… dívám se
jak roste a jak dostává výraz
každý detail její podoby

Ona mne také pozoruje Zahleděli jsme se
do sebe A už se necítíme
trapně Přicházíme k sobě stále blíž

Toužíme se dotknout –

Klep – klep

Bříško –
miniaturní továrnička
Života I když jsme Mistrovy ruce
neviděli zaujalo nás
stavění a ještě to klep – klep
klep – klep které bylo slyšet Zkoušeli jsme si
představit to Veliké Dílo
a další pracoviště přeměny
Avšak jejich množství překračovalo
naše možnosti chápání
takže jsme jenom v němém
úžasu naslouchali:
klep – klep klep – klep
klep – klep

A přesto…

Všechno se utrhlo Soused
se vyhýbá sousedovi jako díře
ve vozovce Jeho názory
a nadřazenost vyrostly
na virtuálním hnoji demokracie
což připomíná sláma
přilepená na boty jazyka
a zaprášené podstavce Dokonce
jeho sváteční přizpůsobení se církvi
andělsky mění reebok nike snickers
Pět zlotých na tácku hledí
zvysoka na stařenku za jeden
zlotý Jenom když k ní napřahuje ruku při
Pozdravte se navzájem pozdravením pokoje
odvrací zrak

z polštiny přeložil Libor Martinek

VASYL MACHNO

Sighet Marmarošský

V Sighetu Marmarošském voněla
červivá jablka
a cikánky tahaly za rukáv a chtěly hádat z ruky
víme o tobě všecko říkaly
táhlo od nich cujkou po ránu pojedenou cibulí
a ukrajinskými cigaretami
které přenášejí několikrát denně přes
hraniční most

Ranní mlhy ovíjely město až ke krku
sestupovaly z hor – jak zdejší vesničané
– do Sighetu na trh
a zůstávaly na ulicích
a choulily se hlavami k domům
jako toulaví psi
onoho města

Stál jsem na křižovatce ulic
dopravní značka ukazovala směr na Baia Mare
někde poblíž zrestaurovaná synagoga
pravoslavný chrám i radnice a několik větrem
převrácených
zápalkových krabiček budov svědčilo o pádu
všech evrop a impérií
a jenom železnice postavená za Rakouska
přinejmenším ještě někam smýkala vagóny
jak neposlušné dítě za ruku
a vlak
ujížděl k horám a navěky v nich mizel
odvážeje pryč zdejší Židy

protože tady žít nemohli
tedy modlit se v synagoze
dojit kozy a prodávat červenou papriku
jezdit do Baia Mare a do Uher
a zpívat co sobotu své smutné písně

tady se vůbec žít nedalo
mezi dřevěnými kostely s nápisy cyrilicí
se svatou Varvarou obrazy Posledního soudu
s evangelisty kteří pohotově drží
natažený ukazovák
jako klíč
a noční hlídač nejspíš
zamykaje kostel na noc a vchod na hřbitov
nadával že zámky a klíče zrezivěly

A v Marmarošské Sihoti voněly také
rozmačkané slívy

s hnědýma očima pecek jako u mrtvé krávy
lezly po nich
mouchy a mravenci
a bylo slyšet že noční vlak vjíždí do nádraží
protože strojvedoucí už předem
dlouho pískal
těm horám jablkům slívám a unaveným
cikánům
kteří pili víno v hostinci u cesty
a špinavýma rukama obírali smažené pstruhy
a křičeli na majitele
aby jim ještě donesl bílého chleba
ale honem

protože museli stihnout dojet
na hraniční přechod
až se budou jejich ženy s pašovanými
cigaretami
vracet domů

Would You Stop Loving Her If Now She Is a Lesbien?

Na několik měsíců mě opustila
moje múza
oznámila, že si bere dovolenou
a – uraženě – odkráčela zevlovat po Broadwayi:
jelikož jsem nenapsal ani jednu báseň
ba ani jediný verš
se neobjevil na monitoru počítače
nedokázal jsem psát
tři múzy domácí (žena a dvě dcery)
mě dále terorizovaly
žena:
mi připomínala ranní rozcvičky
a novou sukni od Ann Taylor
starší dcera:
dyndala na mně nové tenisky od firmy Puma
a notebook Apple Macintosh
a ta mladší:
nechtěla se mnou mluvit ukrajinsky
přišlo léto
přeplněné vlaky mířily k oceánu
déšť se mísil s úpalem
vyšel jsem hledat múzu na Broadway
Jedna dívka – servírka v baru – mi natočila
pivo
Jiná se mihla v šortkách kolem mě
na kolečkových bruslích
Ještě jednu jsem viděl na Sedmé avenue
mezi koleny svírala
krabici s nápisem: mám hlad, jsem bez domova

pár centů – prosím
Jo tyhle dívky byly sympatičtější
než ony polonahé ženy
na oprýskaných freskách
s pastýřskými píšťalami
u rtů
V davu
do mě náhodou strčila
dívka nevšední krásy
s lesbickým časopisem v ruce.

Říká se

Říká se, že ve tsvé poezii je příliš
mnoho substantiv
jako by svět byl složen jenom ze sloves
či adjektiv?
Už otiskli i kritiku, po níž mi bývá špatně
možná se obrátím na gynekologa?
Let's go my honey

Říkají, že tvoje přesídlení do Ameriky
– je vlastizrada –
jiní – že tohle je tvá renaissance
ležíš na pláži v Brooklynu
oceán tě olizuje a lísá se – jako pes –
a nevíš komu máš věřit
Fuck you and everybody

Někteří říkají, že ve tvých básních
je příliš mnoho kaváren
jiní – přílišné množství lišek
někteří tvrdí, že se uzavíráš
jiní – jaký jsi otevřený životu
Break your leg

Někteří věří, že ses' setkával
s Johnem Ashberym
jiní – kteří by se o něm nikdy nedozvěděli
kdyby nebylo tebe
jenom se stavte, stavte se na Tompkins Square
možná pak uvidíte i Franka O'Haru
You must see him

Ten kaktus tvého polibku – miláčku
ten rudý květ na semaforu řas
Let's go – let's go –
do zapálených zámků našich těl
se slovy slov o slovech

Balada o 8 básních

Německý básník Gottfried Benn tvrdí
že to co zbude po básníkovi
– tedy v nejlepším případě – je 8 básní –
: ztrácíš chuť psát
když k ránu v počítači na bílém archu
fotbalového hřiště
bliká mršina kurzoru s přimhouřeným
jediným okem – jediný hráč
tvůj protivník
nabereš do plic ostré newyorské povětří
a přemýšlíš:
a možná že ten Benn je pitomec
který se na stará kolena vyživá
na básních a na básnících
vzpomínaje pouze na své šťastné dětství krysy
8 básní už máš napsáno
najednou slyšíš šepot: napsals' už víc než
8 básní
můžeš si oddechnout?
Ale proč není jistých alespoň těch osm?

Marnotratný syn

Pokud v biblickém podobenství – tom
které je čteno ve vsi v kostele –
otec vychází synovi naproti a přikazuje
sloužícím, aby na jeho počest obětovali jehně
i já potřebuji, aby bylo aspoň slabé světlo
ve kterémkoli z pokojů v pátém poschodí
ale je tma – nikdo nečeká: snad usnuli –
vždyť už je po půlnoci – možná že někam
odjeli a nenechali klíče u sousedů
bylo by dobré zajít k blízkým přátelům:
ti mě minule tak mile přijali na noc
tehdy, když ještě nebyli sezdáni
a tak mile poslouchali moje básně
jenomže na celnici mi stejně vzali notes
(boj s terorismem) ovšem nazpaměť
neumím ani adresy
ani telefonní čísla
pokud čtou o marnotratném synu
ve venkovském kostele
musí někdo pocítit nejpalčivější slova
a stanout na dvoře s hlavou nepokrytou
na níž se snáší sníh

z ukrajinštiny přeložil Tomáš Vašut

Vasyl Machno (1964) je ukrajinský básník, esejista, překladatel a kritik. Žije v New Yorku. Úryvek z prózy Venezia—Express jsme publikovali v Textech 46. (http://www.vasylmakhno.us)

JAK PSÁT NUDNĚ O ZÁBAVĚ

Přece jenom nejsme tak fotbalová země jako Anglie. Kdyby český spisovatel vydal knihu o tom, že nejdůležitější věcí v jeho životě je každotýdenní fandění Uničovu nebo Motorletu (ano, zhruba v takových relacích se pohybujeme), vysloužil by si doživotní pobyt na uzavřeném oddělení. Na britských ostrovech se však jedná o úctyhodný žánr. Meziklubové násilí se tam nepovažuje za sociálně patologický jev, ale běžný víkendový kolorit a po rozpadu impéria vlastně jedinou šanci, jak může mladá generace prokázat mužnost.

Kniha *Můj oblíbený rok* vznikla tak, že dvanáct autorů dostalo za úkol popsat jednu sezónu „svého" klubu v rozmezí od šedesátých let do počátku let devadesátých. Kniha sestavená Nickem Hornbym má podtitul *Sbírka fotbalových povídek a esejů*. Povídky to jistě nejsou, ty mívají děj a pointu. U eseje bychom zase čekali nějaký intelektuální přesah. Spíše jde o pedantské popisy právem zapomenutých utkání a snahu rychle zúročit fenomenální úspěch *Fotbalové horečky*. Hornbyho nápad popsat život svůj a svojí generace pomocí klíčových fotbalových zápasů měl velký ohlas, ale v této knize se místo o Arsenalu píše o provinčních mužstvech. Jistě, Ota Pavel či Karel Poláček ukázali, že i průměrný sportovec se může stát velkým literárním hrdinou – ale potřebuje k tomu autora, který umí něco víc než recyklovat úspěšné nápady druhých.

Texty jsou navzájem natolik zaměnitelné, až si člověk říká, jestli je nepsal jeden člověk (tím spíš, že některé údajné autory nezná ani Velký bratr Google). Proti této domněnce ovšem hovoří, že sotva kdo by nosil v hlavě třicet let staré výsledky tolika bezvýznamných klubů.

Jedinými známějšími autory antologie jsou Nick Hornby a Roddy Doyle, jejich příspěvky jsou také nejméně nudné. Vedle nich zaujmou snad ještě dva, Ed Horton popisem krátkého prvoligového působení Oxford United pod vlastnictvím Roberta Maxwella (je paradoxní, že tým z města salonních levičáků dosáhl svých největších úspěchů právě díky muži, reprezentujícímu ty nejodpudivější stránky globalizovaného kapitalismu) a Don Watson vzpomínající na citové zrání středostavovského chlapce mezi fotbalový-

mi chuligány – navíc v roce 1975 postoupil Leeds United do finále Poháru mistrů, takže bylo o čem psát.

Problémem je anglosaský komplex pupku světa, produkujícího popkulturní memy závazné pro celou galaxii: projevuje se tím, že má-li spisovatel popsat nějakou postavu, přirovná ji k představiteli vedlejší role ve třicet let starém sitcomu a automaticky předpokládá, že čtenář na Čukotce nebo Galapágách si hned dotyčného představí jako živého. Možná má pravdu Jan Stern, že my Češi nemůžeme plně pochopit anglickou kulturu, protože nám chybí zkušenost se společností přísně rozdělenou na vzájemně nekomunikující kasty. To se projevuje i na vyhraněném socioekonomickém profilu jednotlivých klubů, od lumpenproletářského Milwallu po bezelstně kondelíkovský Norwich.

V tak nalinkovaném světě je pak možné zažít pocit hrdinství jen tehdy, když člověk, který v rodném městě už mnoho let nebydlí, fandí dál místnímu týmu, tak bezvýznamnému, že jeho výsledky se v předinternetových časech daly zjistit jen s krajní námahou. To by samo o sobě nevadilo; jak napsal Oscar Wilde: „Když dělá člověk něco neužitečného, lze ho omluvit jen tehdy, když se tomu nesmírně obdivuje." Bohužel, ani v tomto nejsou autoři této sbírky důslední a stále se snaží svoji zálibu blazeovaně ironizovat. Suchý anglický humor je pěkná věc, ale měl by být alespoň minimálně vtipný. Pošklebky nad sešlostí venkovských stadionů a ubohostí místních fanoušků jsou jen maloměšťácké snobství. Komunální vtípky okresního formátu se prolínají s novinářskými frázemi, které nezachrání (Umberto Eco promine) ani přiznání frázovitosti. Žádné stylistické masakry se tu pravda neodehrávají, skličující je hlavně absolutní nedostatek individuality. Pointy jsou překvapivé asi jako rozvod Ivety Bartošové. „Skončit v nižší divizi než Bristol Rovers, což je podobné jako umístit se v soutěži krásy Miss World až za sportovním manažerem Johnem Sillettem."

Překlad Tomáše Fürstenzellera je plný věcných chyb: „porážka 0:5 v zápase proti Highbury"; člověk byť jen průměrně informovaný o anglickém fotbale ví, že Highbury není klub, ale bývalý stadion Arsenalu. Vedle toho je už lapálií „Walsallova střela", jako by nešlo o název klubu, ale jméno hráče. Školácké

gramatické chyby typu „nákladáky z cukrovou řepou" střídají překlepy: „Sotke" místo Stoke, „Charleton" místo Charlton. Z vlastní zkušenosti vím, že není žádný špás redigovat text plný zcela neznámých pojmů – ale BB Art se sportovní literatuře věnuje dost dlouho, takže by se mu snad vyplatilo zaměstnat někoho, kdo se v tématu orientuje natolik, aby otrocky nepřepsal jméno našeho krajana a westhamského brankáře Luďka Mikloška bez diakritiky.

Zkrátka, zatímco *Fotbalová horečka* svým empatickým líčením pošetilé vášně dokázala zaujmout i nefanoušky, *Můj oblíbený rok* působí dojmem, jako by ho chtěli mít všichni zúčastnění co nejrychleji za sebou. Za těchto okolností není divu, že jsem knihu zakoupil v olomouckých Levných knihách, temné hale na Legionářské ulici, hned vedle ještě sešlejšího (přitom druhdy slavného a v historii místního fotbalu dobře zapsaného) obchodního domu ASO, za pětinu doporučené ceny uvedené v tiráži.

Můj oblíbený rok. Sestavil Nick Hornby. Přeložil Tomáš Fürstenzeller. BB Art, Praha 2005.

Jakub Grombíř

JOLANA LIPKOVÁ

DIVÁ FENA

Lučiny širé
lány vykloubené
ze srdce boru

dvě chaty napříč

půlnoční hvězda tleje na obzoru

za brázdou zdárnou

divé psisko

v zemině ryje popelavé

nechtěně blízko.

SMUTNÉ SEDLO

Temeno hory slepoběžné
tam nedomrlý svit ti hubu češe
jen z poloviny jak v hřbitovním lese

PRÁCE BOLESTI A PRODLEVA ODPUŠTĚNÍ

Když jsem letos v létě poprvé viděl nejnovější Vítězslavova díla, bylo to v prostředí právě rekonstruovaného a zabydlovaného domu, kde se na každém kroku povalovalo nářadí, materiál, odpad, který možná ještě bude použit a bude mu vdechnut nový život. Plastiky jako by se občas ztrácely v kusech stavby, částech domu a jeho vybavení. Umělecké práce se tu prolínaly s prací v řemeslném slova smyslu, získávajíce něco z její hrubosti a bytelnosti, současně ale propůjčujíce svému okolí něco navíc – tvořivost, touhu dávat světu podobu, tvar, který jej učiní nejen místem k přežití, ale také obývání a prožívání. Kdoví, zda se některé z nich nerodily v kuřácké pauze, kdy pohled padne třeba na odhozený kus dřeva, poznamenaný zářezem pily nebo pocákaný barvou, a náhle se mu z něj začne vynořovat nečekaný tvar – či dokonce tvář.

Tak jako musí mít dům pevné a nepropustné zdi, ale teprve prázdno mezi nimi jej činí obyvatelným, tak vstupuje umění do života ve chvílích „prázdna", v čase prodlévání, kdy se činnost lidských rukou a nástrojů zastaví, aby nechala prostor pro „práci" samotného materiálu, který nás obklopuje. Záměr, vyprojektovaný v lidské mysli a s větší či menší vůlí vtiskávaný zdánlivě neživé hmotě, na chvíli ustoupí stranou a budovatelské vypětí je vystřídáno ztišením a citlivostí pro „záměry" věcí samých. Umělecká díla jsou pak stejně tak pracemi jako pauzami – stojí tu ve svém zklidnění, ve své odloženosti, jako by jim byl ponechán čas probudit se z šoku tvorby, z úderů sekyry, zářezů pily či anestetizujících výparů laku, čas najít svůj vlastní výraz a své místo. A je to také čas pro nás, abychom vstřebali jejich energii a jejich pohled, jejich svědectví. A možná – až se v prodlevě ukáže něco dosud skrytého – abychom se k dílu ještě vrátili, jako by prodlévání bylo opravdu jen pauzou, která nemusí být trvalá.

Předkládané objekty jsou charakteristické určitým primitivismem ve smyslu odštípání nepodstatného, vyrubání nejryzejšího jádra, kdy je tvorba současně projekcí vlastní představivosti i hledáním něčeho, co je uloženo v hmotě samotné a volá to po vynesení na světlo světa. Umělec jako by tu

často byl jen pomocným dělníkem. Tvary i tváře zůstávají spíše naznačené, vědomě nedourčené, jako by tvůrce nechtěl za každou cenu nařizovat svému dílu (ale ani jeho divákovi), čím přesně má být, jak přesně má vypadat. Můžeme se domýšlet, že takto přistupuje i k sobě samému. Věci i lidé potřebují prostor svobody, v němž se zdánlivě nic nekoná, jakýsi prostor budiž-ničemnosti, prostor nicoty jako maximální otevřenosti, v níž se může projevit to opomíjené. Prostor, který svádí dohromady náboženské symboly s úlomky každodenního života, lidi se zvířaty, ale i věcmi, původně možná jen tak někde pohozenými, předměty, které jsou nic než svůj tvar – tvar bez jasného významu, ale zároveň nějak význačný, vystupující ze změti pouhého „okolí", čnící znepokojivě jako otazník: čím jsem a čím se mohu stát? Budeme v nich vidět jen příslušenství našeho světa, nebo jeho právoplatné příslušníky?

Ve svém komentáři k eseji Charlese Baudelairea *Malíř moderního života* napsal kdysi filozof Michel Foucault tato slova: „Pro postoj moderny je vysoké ocenění přítomnosti neoddělitelně svázané s vášnivým zaujetím představovat si ji, představovat si ji jinou, než je, a proměňovat ji, ne však ničením, ale uchopením v tom, čím je. Baudelairova moderna je činnost, ve které se krajní pozornost zaměřená na realitu střetává s praxí svobody, jež tuto realitu zároveň respektuje i znásilňuje."

Ačkoliv Foucault hovoří o moderně, myslím, že pojmenoval něco, čím může být umění charakteristické i za jejími hranicemi. V touze vyrubat z hmoty to podstatné je nutně přítomno určité zraňování, v němž zaznívá něco z moderního panství člověka nad přírodou. Je to ale násilí, které není násilnické, nepochází ze slepé agrese či libovůle, spíš se podobá bolesti, která doprovází zázrak zrození.

Jako bude přítomnost souzena tím, co přijde po ní, tak i umělec je možná už dnes souzen svými díly. Nespočívá pak naplnění tvorby v odpuštění, jež nám dopřávají zklidnělé věci, ony „práce v pauze", jejichž pohledem se obklopujeme?

Práce Vítězslava Špalka lze nalézt na adrese http://www.vitezslav.eu/.

říjen – prosinec 2010

Martin Škabraha

HREJ SI, TU MÁŠ KOHOUTA!

Násilí bez předsudků je prvotina Jana Těsnohlídka ml., za kterou dotyčný obdržel Ortenovu cenu 2010. Vydal ji Petr Štengl, šéfredaktor *Psího vína,* v roce 2009 v edici Pop. Poprvé vyšla jako příloha jmenovaného časopisu. Celá sbírka připomíná výpravu malého kluka na draka, odhodlaně třímajícího v ručičkách polámaný, dřevěný mečík.

Velmi přesně charakter této publikace vystihla kritička Dora Kaprálová na serveru www.idnes.cz: *„Vnější znaky Těsnohlídkových textů (relativizování, paradoxy, slovní agitky, prořídle punkové sdělování) zkrátka poukazují na již zmiňovanou středoproudovou kvalitu básnického debutu. A ukazují na jakýsi možný podprahový marketingový tah chytrého básnivého copywritera, jenž své zboží vybavil veškerou potřebnou srozumitelností a líbivostí".* Všimněme si jednoho důležitého a velmi výstižného slůvka – **zboží**. Ničím jiným „sbírka" není. Podbízivé nablýskané **„aktuální"** zboží se **„současnou módní protest vizáží"** a lá **„každý chceme být jiný a proti něčemu protestovat. Proč jsme, čím dál víc, stejní?"** Možná to bude nákupy na stejných místech. Jakoby ta sbírka měla pruhovaný svetr, kostkovanou šálu, conversky a vymydlenou pusu, kterou jen naprázdno otevírá, aby se podělila o naučená hesla. Lyrický hlas se, i přesto, rozhodl hrát si na toho, „kdo nelítostně pranýřuje nešvary dnešní strašné doby plné opilství, konzumu a všeobecné prostituce, i té společenské." Sám je nešvarem. Lyrický subjekt však nevidí dál než na konec ulice. Přitom si troufá i na témata závažná – komunismus a témata palčivá – manželský život a vztahy.

Většina jeho básní připomíná protest songy. Jedná se o „novátorské" myšlenky, zachycené, zřejmě po propařené noci, do deníčku a následně rozsekané do veršů. Kdyby text nechal v původním stavu, vypadala by báseň tak, že bychom měli před sebou snůšku vět a zaplněný papír od shora dolů. Generační výpověď v podobě básně *Sereme si na hlavy* – megalomanské názvy jsou vůbec autorovou zvláštní libůstkou – je spíše trpce úsměvná a vzbuzuje lítost nad lyrickým subjektem, který si nevidí dál než na špičku nosu: *Rostou z listí holky který nemaj talent/bohatého tatínka ani/přemrštěný sebevědomí/a tak roztáhnou nohy / kdo by neodolal.* a) bohaté holky tu byly vždycky. Až podezřele často se objevuje motiv: Nemám na bohaté

holky b) klidně odolám c) i děvky mají někdy přemrštěné sebevědomí…

Má někdo dojem, že by lyrický hlas sděloval něco nového, krom věcí, které tu byly odjakživa a které není schopen nijak uchopit, pouze o nich cosi vyřvávat? Marně se snaží lyrický subjekt vyhnout velikášství tím, že nerozlišuje malá a velká písmena a pokouší se stavět věci na roveň. Marně se snaží být drsný a nekompromisní užíváním obecné češtiny, která v tomto případě není správně nadávkovaná, ani zpracovaná, postrádá rytmus, budí spíše smích a zcela deformuje jazyk. Marně se vysmívá svým mladickým snům o cestě na sever, když nás vzápětí obdaří zážitky z Kodaně a Oslo zpracovanými v domnění, že tam na cosi nového přišel. Lyrický subjekt píše o japonské básnířce a sám neumí psát. To by se možná setkalo s úspěchem u holčiček, co právě objevily beatniky. Už mě unavuje číst „staré" věci, 50., 60. léta jsou dávno pryč. Proč se k nim vracet a tvářit se, že přináším něco nového? Už mě nebaví číst básně „o válce ve Vietnamu". A to nemluvím o stupidní hře s časem a časovostí v básni *Věštění z pamětní desky u cesty: „čas dal její dárky / jinejm dětem"*. **Díky, kámo, tos mi teď vážně votevřel voči. Až doteď sem netušila, vo čom ten život je.**

Sbírka postrádá jakékoli zpracování témat. Velká témata tu slouží jako berličky, které podpírají jedno velké nic. Všechno se rozpadá, tříští na jedné věci. Lyrický subjekt nemá co říct, témata se ho nedotýkají. Místy jakoby se snažil vytvořit dokument. Jenže mu schází jedna věc, k tomu potřebná. Nestačí pozorovat a zapisovat, musí se také něco vidět. Pustotu a prázdnotu nevyzrálých veršů pojednávajících například o rozvodu, na které mu, jak správně podotkl recenzent v Aluzi, chybí zkušenosti, nenahradí ani opilecké excesy, které jsou otravné. Démonizace alkoholu je tu podobně oslovující jako jeho „zápisky z cest", které působí, že byly psané v opici a už nikdy neprošly žádnou úpravou. Lyrický subjekt se zřejmě octl v období, kdy se cítí jako stepní vlk – holduje alkoholu, má novátorské postřehy a libuje si v tom „být nešťastný" a „pěkně ostrý vůči měšťákům". Jenže na mě jeho poblité pyžamo dojem nedělá. Poblité pyžamo je tady jen směšné a trapné. Je to jen pyžamo uřvaného pubescenta, který přebral. *Jsou noci kdy ani poblitý pyžamo není dost důvod k otevření očí…* (s. 33)

V knížce jsou čas od času okamžiky, kdy se zničehonic objeví zajímavý obraz: *samota jak*

nehty / pomalý & táhlý / škrábání zevnitř lebky – dobrá, upřímná výpověď. Jenomže problém je v tom, že sotva se tento obraz vynoří, je následně popřen naivními úvahami: *nebejt by bylo snesitelnější než bejt bez tebe.* (s. 61 – Váza na tmu) Jenže těchto výkonů, u kterých se zastavíte, je pomálu a absenci básnického umění nezakryje ani grafická poezie ani množství ampersandů, které tady nahrazují spojku „a", zřejmě v úmyslu dodat textu punc světovosti. Je toho dost málo – pár obrazů – na tak rozsáhlé texty. (Některé mají i tři strany.) Jenomže lyrický subjekt nepřesvědčí někoho tím, že bude mluvit za matku na mateřské, když si neumí představit, co to obnáší. A když se pustí do tématu jemu bližšímu, třeba do lásky? Banality. Louky, květiny, osudová dívka s copy. Bez detailů, bez průniku, bez vhledu a hlavně bez odstupu. To je také problém této sbírky. Lyrický subjekt se nechává unášet na vlně výkřiků, které mu možná znějí dobře v uchu, když si je přeříkává doma před zrcadlem s bekovkou na hlavě, ale skutečný smysl mu zůstává nadobro ukryt.

O čem tak tato sbírka vypovídá? Rozhodně o ničem, co se snažila zpracovat: dnešní společnost, generaci, otupělost, vztahy, lásky. O čem tedy vypovídá? O tom, že dnes může psát každý, stačí si vzít jen nějakou tu paličku do ruky, a ještě za to dostanete ceny. Co se dělo v porotě? Zřejmě bylo potřeba doplnit díru. Schází nám tady angažovaná poezie, no koneckonců i její zastánce Karel Piorecký si nemohl tuto snůšku zbytečných vět vynachválit. A tak tu přede mnou leží zase o jednoho zbytečného autora navíc.

Zuzana Kůrová

DEKADENT DEZERT

V roce 2008 vyšla v nakladatelství Perplex básnická sbírka *Dekadent dezert* mladého opavského autora Jana Kunzeho; jak se píše v krátkém životopisu na konci knihy – básníka, textaře, zpěváka a performera. Jedná se v pořadí o jeho druhou sbírku, kterou uvozuje jedna báseň; zbytek sbírky je rozdělen na čtyři části.

První část *Sedm dní v tichém městě* obsahuje překvapivě sedm básní popisujících momenty života, které ovšem na nás působí poměrně nostalgicky, a navíc – poněkud falešně. Život lyrického subjektu, který spatřujeme v této sbírce, bych opravdu žít nechtěla. Stále se opakující motivy – kavárna, kafe, cigarety,

rozhovory: *hrůzné pondělní ráno / komatozní rozjezd nového týdne / prý si zvykneš / zatím nic / vůbec to nefunguje / tak kafe / silné kafe / nejsilnější kafe* (s. 12). Nebo: *mezitím usedáme / mezi řídce obsazenými stoly / servírka spaří kávu / presovač odfoukne // před námi moře slov / vlnolamy osobních postojů / běžné odpoledne v běžném městě* (s. 15). Sebevědomí zde nechybí, ale celé to na mě působí tak, že má být popisováno něco zajímavého, lyrický subjekt si namlouvá, že žije zajímavě, ledabyle, ale přitom je znuděný, jako by vlastně sám nevěděl, co se životem. A možná, jako by si svůj život namlouval. Jako by si namlouval, že žije ve středu něčeho, co vlastně vůbec není, co je vylhané – pro diváky, pro čtenáře.

V druhé části *Po tmě chuť* jsou k cigaretám a kafi přidané ještě průsery, alkohol a drogy, což už na mě dnes dost (v tomto podání) působí jako klišé. I smutek lyrického subjektu je jaksi umělý. Nevěřím z té sbírky ničemu. Ale zpátky k věci.

Třetí část *Krásné hříšné věci* je obdobou prvních dvou, akorát motivy se obracejí k ženám, popřípadě k sexu. Což, bohužel, sbírce nijak nepřispívá, naopak verše jsou ještě lacinější. Ačkoliv ve 21. století je možné téměř cokoliv, tak tohle nějak nefunguje a nefungovalo by to, doufám, ani ve 22. století: *ležérně vystoupila / a letmo urovnala těsnou sukni / její boky / její tvář / vzala kabelku /chvíli se v ní přehrabovala / cigarety / zapalovač / sebevědomý nádech / vykročila / všichni to viděli / bylo to v ní* (s. 42). Jan Kunze, zdá se, si vytvořil vlastní poetický žánr, pro mě bohužel v podstatě nečitelný.

Inu, co dodat ke čtvrté části? Už název *A ty (?)* tak trochu předesílá, že se bude jednat o verše milostné. Já, jako žena, jsem jen ráda, že mně nikdo takové verše nepíše.

Sbírka má zřejmě působit mladistvě, což věrně doplňují i ilustrace Jana Gřeška. Autor tedy může být šťasten, protože to se opravdu povedlo. Jen bych neřekla, že to zrovna znamená kompliment. Ba naopak, sbírka působí mnohem mladistvěji, než by měla. Tedy vykazuje jistou nevyspělost, nedospělost a v konečném případě i nedovednost psát poezii. Škoda jen těch pár vcelku pěkných veršů, které ovšem byly zahrabány v komplexu něčeho takového.

Michèle Baladránová

xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty

texty

číslo 54
jaro 2011

Poslední sakury

Jsou věci a jevy, které s člověkem tiše, nevtíravě a samozřejmě koexistují, aniž by si vynucovaly jeho pozornost. S nezachytitelným zaujetím neslyšně vydechují vedle něj a člověk se mezi nimi a v jejich blízkosti pohybuje jako jejich věrný společník. Pak se ale stane, že přijde jejich čas. Překročí horizont zdánlivě prázdného prostoru a vystoupí jako herec na prázdné jeviště, zjeví se jako loď na obzoru nadnášená mírným, zvlněným mořem. A jsou tady. Živé, nepřehlédnutelné, pojmenované, smysly dobře zachytitelné. Jako by je nasvítil zkušený divadelní osvětlovač, jako by v té vypjaté chvíli, která se dostavuje večer těsně před usnutím, někdo hlasitě kýchl, jako by kdesi pod oknem zakřičel pták a člověk rozpoznal, že jde o život.

Tak třeba sakury. Už celé roky a vždy po celý rok tu na náměstí před výlohami malých obchodů stojí, střídajíce míru vznešenosti a povadlosti až ke kostrám připomínajícím odcházení, a téměř nezaznamenatelně mění odstíny zeleně. Jednoho dne se stane, a bývá tak nejčastěji na přelomu dubna a května, že rozkvetou. Jako když křikne pták a něco se někde zachvěje. Zvláštní a krásné je, že bohatství jejich květů pohne i významy věcí, které jsou kolem. Jako by byly kořeny stromů, jež vynášejí květy do výše, spojeny tenkými nitkami dokonce až s tkáněmi slov v knížkách za blízkými výlohami knihkupectví. A tak lze uslyšet v záhlaví okamžiku teskný zpěv Hrubínův: *„V hlíně ticha, písni má, / slovo tvé se ujímá / a mým očím, zvyklým zemi / na chvíli jen odhrne / nebe neopatrné, / to, co tají přede všemi."* A v něm ještě s jistou bázní před velikostí hlasu, zjeví se moudré oči Jana Balabána, který už není. Stejně jako už není přítel, básník František Kobza, který odložil pero dávno před tím, než se jeho srdce k smrti unavilo, a přece jeho zimní Olomouc nosíš stále při sobě: *„Sněží. / Miliony malých sebevražednic se vrhaly dolů, / aby svá tílka rozbily / o průhledné střechy bílého města."* Tak zrají sakury, z nichž se zanedlouho začnou odlupovat okvětní lístky, budou padat k zemi a třaskat v dotyku se zjitřenou duší, pomalu se ztrácet a mizet v hlubinách darované chvíle. Ani nezaznamenáš, že za výlohami s knihami se tentokrát bude dít něco nenávratného, neboť přicházejí dny počtářů. Zdá se, že za posledními uvadlými květy sakur už žádné vyprávění nebude. Každoročně očekávaný básnický čas s rozkvetlými sakurami se bude zanedlouho ztrácet v šelestu spadaného listí jak suchá lítost.

Dalibor Malina

Obsah:

úvodník
Dalibor Malina: Poslední sakury___2

próza
Tomáš S. Končinský: Ukrutný souboj pána náhod a zloděje úsměvů___4_12
Pavol Ičo: Barón Hablovský___12_19

poezie
Oldřich Kutra: * * *___20_21
Tomáš Kaválek: * * *___22
Pavlína Vítková: * * *___22
Matěj Antoš: * * *___24

překlady
Hillary Kuteisa: * * *__23

recenze
Martin Lukáš: Dvojí Jaroslav Žila___25_27
Ladislav Štěpánek: Prodlévání mezi světy___27_30
Michèle Baladránová: Kam se ta česká melodičnost ztrácí?___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 54, ročník XV., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš; redakční rada: Jakub Grombíř, Tomáš Vašut; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: http://www.inext.cz/texty
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

TOMÁŠ S. KONČINSKÝ

Ukrutný souboj pána náhod a zloděje úsměvů

Na to, že je pán náhod, přicházel Valentin Ženožička teprve postupně. Nicméně už od dětství si všímal toho, že svět kolem něho funguje na základě zcela zvláštních, tajuplných mechanismů. Všímal si například, že kdykoliv projde kolem digitálních hodin na kuchyňské lince, ukazují čas jako 10:10, 17:17, nebo 22:22, což bylo pokaždé, když se šel v noci vyčůrat. Všímal si, že televize v obývacím pokoji měla čistý signál pouze, když bylo u nich v ulici zaparkováno jakékoliv auto červené barvy. Vypozoroval, že když vyšité ornamenty květin na záclonách vrhají na koberec v jeho pokoji stíny v určitých konstelacích, proletí nad jejich domem do dvou minut stíhačka, zazvoní telefon, nebo začne hrozivě chrčet v potrubí ve výměníku, což bude trvat do té doby, než sousedka přes ulici vytřepá z okna prachovku, nebo někde nezaštěká pes. Objevil, že mámin CD přehrávač přeskakuje kdykoliv se na obloze objeví mrak ve tvaru Spidermana, nebo kuřete, že obrazovka tátova počítače se spolehlivě rozbliká při každém vyřčení slov „okamžitě", „prkno", „levhart", nebo „přinejlepším", a že když máma naskládá všechny modré talíře v kredenci na zelené, přijde do druhého dne na návštěvu teta, nebo babička a něco mu přinesou.

Valentin Ženožička tak postupně stále víc pronikal do skrytých mechanismů kolembytí a časem si vypěstoval zcela náhodnou schopnost ovlivňovat je ke svému prospěchu. Jednou ve třídě se mu podařilo způsobit prasknutí zářivky nad jeho hlavou právě uprostřed testu z matematiky pouze tím, že si vzal do školy plný penál ostře ořezaných žlutých tužek. Paní učitelka sice říkala něco o zkratu, ale Valentin věděl, že jenom a pouze díky žlutým ořezaným tužkám získal při přesazování do jiné lavice dostatek času na to, aby od Lídy Nachtingerové opsal řešení a dostal jedničku. Zjistil také například, že dvířka kuchyňské skříňky, ve které se doma ukrývaly sladkosti, v noci nevrzala pouze v případě, když měl na sobě pyžamo se Snoopym, nebo cokoliv s kostkami. Uměl na ulici rozhoukat sanitku, nebo hasiče, když určitým způsobem žďímal houbu na nádobí. Když seděl jednou půlkou zadku na židli a druhou na opěradle křesla, dokázal porazit počítač v závodech formule 1 i na nejvyšší obtížnost a měnit venku směr větru se mu

dařilo prostým hrdelním pobrukováním písní Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře.

Postupně mu docházelo, jak velkou moc v sobě objevil, a když už byl dospělý, naučil se ji také poměrně efektivně využívat. Šlo jenom o to pravidelně své schopnosti procvičovat, být soustředěný a hlavně nechat všechno náhodě. Zapeklité na systematickém ovládnutí náhody totiž bylo především to, že náhoda se nedala řídit žádným systémem. Valentin to sice několikrát zkusil, ale to bylo vždycky rázem po náhodě. Zjistil tak, že nemůže věci dostat pod kontrolu tím, že se o to bude snažit. Jako modelový příklad mu posloužil autobus číslo 53, který mu každé ráno ujížděl těsně před nosem. Že nemá cenu se při vycházení z domu řídit jízdním řádem, mu bylo jasné od začátku. Na to přijde ve městě dříve nebo později každý. Ovšem systém vyjít pokaždé o něco dřív, nebo naopak později, také nepřinášel úplně stoprocentní výsledky. Někdy mu autobus ujel, někdy ho stihnul, někdy na něj musel čekat. Tím pravým řešením se nakonec ukázalo až – vyjít vždycky jindy, než by vyšel. Důležité bylo dělat to naprosto nesystematicky a především o tom jako o systému nikdy nepřemýšlet. Prostě se věnoval něčemu zcela jinému a náhle se jako šílenec vrhl ke dveřím a spěchal na autobus. Vycházelo to dokonale – než se realita kolem něj stihla přizpůsobit jeho novému směřování, stanul na několik cenných vteřin mimo ni a stal se tak pánem náhody. Už nikdy neměl problém se stíháním dopravních prostředků, s čekáním ve frontách na poště nebo v supermarketu, s vybíráním otázek při zkouškách, nebo seznamováním s dívkami. Zvláště v tom posledním případě absolutně platilo pravidlo – hlavně se o nic systematicky nesnažit. Prostě brát, co mu přijde do cesty, a užívat si naplno upřímný a láskyplný vztah, dokud mu náhoda nepřivede do cesty něco ještě lepšího. Pro Valentina Ženožičku tak bylo nejdůležitější, aby nikdy v životě přesně nevěděl, co vlastně dělá. Jedině tak se mu dařilo náhodu svého bytí dokonale ovládat.

Jenom v jediné věci to nefungovalo – u sázení, tipování, hazardních her, nebo investic na burze. Jakýkoliv pokus zbohatnout pomocí náhody Valentinovi nikdy nevyšel. Po několika neúspěšných pokusech mu tak došlo, že jeho dar pravděpodobně nemá sloužit k osobnímu obohacení a veškerých takových snah zanechal.

Uvědomil si, že je zřejmě předurčen k něčemu mnohem většímu a svěřil tak s důvěrou svůj osud plně náhodě. Čím dál víc mu totiž bylo jasné, že ten, kdo se trpělivě naučí poznat a ovládnout všechna hesla a tajné šifry, na jejichž základě náhoda funguje, stane se vládcem světa. Dokáže proniknout do všech souvislostí a asociací, dokáže v jedné myšlence rozebrat titěrný hodinový strojek a zároveň urovnat hrozící mezistátní konflikt, konečně dokáže plně proniknout do mechanismů přírody, do funkčnosti člověka, stát se absolutním uzdravitelem všech neduhů a katastrof, ničím neomezenou, vesmíru vládnoucí mocí. To všechno Valentin Ženožička jednou dokáže. Zatím ale držel svou zázračnou schopnost v tajnosti a čekal. Věděl, že jednou, úplně náhodou, se o něm dozví celý svět. A věděl také, že ta chvíle se blíží každým dnem.

Kladomil Hunyady se ke kradení úsměvů propracoval naprosto logicky. Ve vlastní rodině si jich moc neužil a mezi ostatními dětmi jich pro něj také moc schováno nebylo. Vždycky, když se náhodou ocitnul mezi nimi, začaly na něj syčet, prskat, otáčely se k němu zády, nebo ho přímo napadaly a vyháněly, dokud co nejrychleji nezmizel někam daleko, na to nejosamělejší místo na světě. Byl jim tak odporný, jak jen to v jejich čistých dětských dušičkách šlo. Kladomil to sice nechápal, ale velmi rychle se to naučil brát jako realitu. Děti ho mezi sebou nechtěly, dospělí se na něj mračili, co jiného mu zbývalo, než si kousek toho úsměvu a štěstí pro sebe ukrást?

Poprvé se mu to povedlo ve školní jídelně, když se míjel s třídním tlouštíkem Brzobohatým, nesoucím na talíři dvojitou porci nudlí s mákem. Jejich oči se střetly a překvapený Kladomil dostal přímou dávku vrcholné spokojenosti, štěstí a natěšeného očekávání. Úplně ho to zmrazilo na místě, lapal po dechu a v celém těle cítil příjemné teplo a šimrání.

„Co čumíš?" vyštěkl na něj nevrle Brzobohatý a nasupeně ho obešel i s tácem chladnoucích nudlí. Měl po chuti a po náladě.

V tu chvíli bylo rozhodnuto. Od té doby se za každým rohem, u každého sloupu, před každými dveřmi ve škole krčil číhající Kladomil Hunyady. Kdykoliv se někdo na někoho usmál, nebo jen pousmál, nebo snad dokonce házel zamilovaný pohled, Kladomil se hbitě přitočil a než se dotyčný vzpamatoval, odnášel si sám celou dávku citů, které nepatřily jemu. Poté, co něko-

likrát dostal od okradených nakládačku, naučil se postupně trpělivosti a vyššímu zlodějskému umění. Jeho citové chmatáctví nabývalo větší citlivosti a distingovanosti. Brzy dokázal rozpoznat a uloupit ty nejupřímnější úsměvy, nejhlubší pohledy i nejšťastnější povzdechy, které kolem sebe nacházel, a zmizet s nimi dřív, než dotyčný překvapeně zjistil, že o své city náhle přišel. Šlo to velmi jednoduše, protože nikdo vlastně netušil, co Kladomil doopravdy dělá.

A jak mu to pomáhalo! Jak díky tomu rostl a sílil! Jeho dětství bylo najednou šťastné a bezproblémové, z puberty si pamatoval jen samé příjemné zážitky (co na tom, že ne jeho) a svět pro něj tak byl už jen stále lepší a bezstarostnější, tvořený na základě cizích opravdově prožitých okamžiků.

Brzy se stal fotografem, ale nedokázalo ho to uspokojit. Strnulé pózování před objektivem v sobě postrádalo cit a na zachycení toho opravdu podstatného byl každý fotografický přístroj příliš pomalý a neohrabaný. Kladomil se stával čím dál náročnějším. Obyčejné přátelské, zdvořilostní úsměvy, ani úsměvy zasněně neurčité už mu dávno nestačily. Potřeboval úsměvy triumfální, vítězící, vrcholně uspokojené. Stal se přímo závislým na úsměvech toužebných, nenápadně oťukávajících, svádějících. Měl rád ty okamžiky, kdy něco začíná, rodí se, měl rád tu chvíli, kdy ještě nic není definitivní, kdy se jen flirtuje s budoucností, kdy jsou ještě všechny cesty otevřené. Stačilo jen správně odhadnout vhodný moment, na vteřinu zkřížit cestu bezbrannému citovému embryu a v příští chvíli už si veškerou ještě nenarozenou naději i nenaplněnou budoucnost odnášet sám. Zvláště cenné byly i úsměvy maminek k jejich děťátkům. Především proto, že bylo skutečně obtížné se k nim dostat. Ale i tady si dokázal poradit, a když to náhodou nevyšlo, vybral vzápětí dvě tři tramvaje po sobě a jeho život opět nabyl smyslů. Vše vzácné a křehké, čeho je mezi lidmi tak málo, dokázal s velkou zručností a efektivitou hromadit a koncentrovat pro svou vlastní potřebu. Šlo mu to tak dobře, že ve městě už pomalu nezbyl jeden jediný úsměv. A když se náhodou přece jenom někde nějaký objevil, bylo jen otázkou času, kdy se k němu dostane. Tak žil Kladomil Hunyady šťastně a spokojeně ve městě plném blbé nálady, dokud mu jednoho dne nezkřížila cestu náhoda.

Valentin Ženožička se spokojeně usmíval. Tramvaj číslo 5 přijela přesně ve chvíli, kdy

přicházel na zastávku. Jeho oblíbené sedadlo, čtvrté zepředu vpravo, bylo volné a muž stojící před ním si náhodou rozevřel noviny tak, že Valentinovi zastínily nepříjemně oslepující ostré slunce. Valentin se spokojeně opřel a čekal, kde bude vystupovat. Neměl nejmenší tušení, kam a proč jede. Všechno bylo tak, jak má být.

Na další zastávce přistoupil Kladomil Hunyady a hned pohotově přelétl pohledem celý vůz. Jako vždycky všude kolem viděl jenom samé strhané, unavené obličeje, vyhýbavé pohledy, sotva zaschlé nadávky na rtech, zárodky frustrace a naštvanosti překryté tenkou blánou apatie, kterou hrozily protrhnout při sebemenším zakodrcání. Kladomil se ušklíbl, chytil se mastné tyče a nespokojeně zavrtěl hlavou. Co to se všema krucinál je? Copak se už nikdo neumí usmívat, trochu se radovat ze života?

V tom mu ale pohled padnul na Valentina Ženožičku, skrytého ve stínu novin. Okamžitě se mu rozvlnily všechny chloupky v nose. Tak upřímně šťastný a spokojený úsměv! Tak sebejistě vítězný, triumfující, tak dokonale šťavnatý a zralý. Hladově hltal Valentina pohledem. Ten úsměv musí být jeho stůj co stůj! Hlavně ale opatrně, nic neuspěchat. Důležité je svou oběť nevyplašit, neupozorňovat na sebe, nerušit ji z jejího šťastného rozpoložení. Jen ať jí vydrží co nejdéle, ať stačí prorůst do celého těla, ať si spolu s úsměvem může Kladomil přivlastnit i všechno to, co k němu vedlo a co nadále sliboval.

Blížil se zezadu k Valentinovi, pomalu a nenápadně přeručkovával po stropním držadle, vyhýbal se stojícím cestujícím, nespouštěl svůj objekt z očí. Čím dál víc ho ale Valentinův úsměv zarážel. S něčím takovým se snad doposud nesetkal. Byl to ten nejpřesvědčivější úsměv plný spokojenosti a jistoty. Neměl absolutně co dělat s lidmi okolo a Kladomil si byl jistý, že ani s žádnými jinými. To byl úsměv sám pro sebe, zároveň ale úsměv vědomý a vědoucí, který nic nemohlo zničit. Rozhodně nepůsobil jako úsměv blázna. Ty neměl Kladomil rád. Takový úsměv energii spíš ubíral, než rozdával a navíc se vždycky na dlouhou dobu usadil v hlavě, kde nepříjemně zabíral místo. Ale tenhle člověk určitě nebyl blázen, přesně naopak – vypadalo to, že má nějakým zvláštním způsobem všechny věci pod kontrolou. A Kladomilovi bylo jasné, že pokud se mu podaří ten úsměv ukrást, získá s ním i tuhle nevšední, pro něj zatím neidentifikovatelnou schopnost.

Potřeboval jen chvilku pozornosti. Bude to těžké, ale Kladomilovi stačila setinka vteřiny, jen jedno sebekratší napojení. Stál už přímo nad Valentinem, který pod ním s úsměvem pozoroval ubíhající krajinu za oknem. Bylo jasné, že je spíš tam venku, než tady uvnitř v tramvaji. Kladomil prudce zamrkal a snažil se koncentrovat. Tohle se mu ještě nestalo. Ten člověk pod ním ho mátl. V jiných případech by si už dávno odnášel úsměv, s přehledem získaný rychlým, rutinním grifem. Ale tady stále nevěděl, jak přesně by to měl uchopit. Bylo to, jako by mu ten úsměv neustále unikal, ale zároveň jakoby byl všude kolem něj. Jako by otevíral tisíce možností a cest, ale žádná z nich nebyla do poslední chvíle jistá. Pod ním byla zpřítomněná budoucnost ve všech svých podobách najednou a Kladomilovi se z toho točila hlava.

Zvednul ruku nad Valentinovo rameno. Když to nepůjde jinak, pomůže si třeba násilím, ač to jinak dělá velmi nerad. V tom okamžiku ale na jeho vlastní rameno lehce zaklepala cizí ruka. Kladomil sebou škubnul a vylekaně se otočil. Před ním se ve slunci lesknul revizorský odznak: „Kontrola jízdenek, prosím."

Kladomil zamžikal oslepen slunečními prasátky z odznaku. To snad ne – revizor a právě teď. Sáhl automaticky do kapsy pro legitimaci a ztuhnul. Uvědomil si, že zrovna dneska odnesl do čistírny svůj oblek a právě zjistil, že v něm zapomněl všechny své doklady. Taková zatracená smolná náhoda a stane se zrovna v tu nejhorší možnou chvíli.

Revizor si ho odvedl do přední části vozu, kde mu vypisoval pokutovou účtenku. Kladomil s ním nesmlouval, raději neustále jedním okem hlídal Valentina. Tramvaj už přijela do stanice, lidé nastupovali a vystupovali, ale Valentin seděl na svém místě a stále se usmíval. Když se vzápětí ozval signál zavírání dveří, vymrštil se nicméně Valentin zničehonic ze sedadla a než se stačil Kladomil vzpamatovat, vyskočil zavírajícími se dveřmi ven na ulici. Ani revizor, ani nikdo jiný si ničeho nevšimnul. Jako by se to nestalo, jako by tu Valentin nikdy nebyl. Na jeho místě seděla starší zamračená žena a četla si časopis. Tramvaj se rozjela a Kladomil zoufale sledoval oknem Valentina, který ráznými kroky mizel v jedné z ulic.

„Takže to bude přirážka devět set," podával mu revizor účtenku a na jeho tváři se v matném náznaku úsměvu zrcadlila triumfální spokojenost.

Kladomil se bleskově zasoustředil. Revizorovy rysy ztuhly, překvapeně zamrkal a nápadně zblednul. Chtěl ještě něco říct, ale zakoktal se, hlava se mu zamotala a ruka s účtenkou ochable klesla. Do Kladomila vjel jako blesk pocit uspokojení a čistá, nová energie. Přiskočil ke dveřím a začal zuřivě mačkat tlačítko signálu pro řidiče. Tramvaj se prudce zastavila a řidič otevřel dvířka kabiny.

„Co blbnete, jste normální?" obořil se na Kladomila. Ten ale jediným trhnutím rozevřel obě křídla dveří a vyskočil na ulici. Řidič se otočil na revizora: „Co to bylo za magora?"

Revizor ale jen mdle zíral před sebe, pootevřenou pusu a vytřeštěné oči jako tři temné otvory do prázdné hlavy, ruku s účtenkou za pokutu ochable svěšenou u těla. Nezmohl se na slovo.

Valentin rychle kráčel náhodně vybranou ulicí k náhodně vybranému cíli. Opět měl náskok před realitou a dařilo se mu ho neustále zvětšovat. Byl unášen náhodou, kterou ale zároveň celou strhával sebou, hnětl, formoval, dělal si s ní, co se mu zrovna zachtělo. Poslední dny se dařilo prodlužovat dobu, ve které náhodně kličkoval mezi skutečností. Trávil stále více času adrenalinovým surfováním na vlnách nevyzpytatelnosti a užíval si absolutní svobodu, kterou mu tenhle ničím nevázaný pohyb přinášel. Prudce změnil směr a vydal se dolů po schodech. Dnes to bylo ale ještě o trochu jiné. Jasně cítil, že jeho náhodné bloumání nabývá stále konkrétnějších obrysů, že se stahuje ke konkrétnímu cíli. Samozřejmě vůbec nevěděl k jakému, a tak to bylo v pořádku. Jakmile by začal pátrat po smyslu této cesty, ihned by ho pozbyla. Jen jít dál, náhodně měnit směry a pozorně sledovat hesla a signály, které míjel – zakašlání v průchodu, čáru od letadla na nebi, ulomený podpatek u kanálu, kočku na rozpálené plechové střeše.

Kladomil šel v jeho stopách. Pozoroval ho, jak kličkuje, přebíhá, otáčí se a znovu mění směr, ale nikdy ho neztratil z dohledu. Sledoval odhodlaně jeho stopu a přemýšlel, jak mu co nejlépe zkřížit cestu, což je v případě chodce, který se pohybuje zcela náhodně, dost obtížný kousek. Kladomil se ale nevzdával i poté, co mu došlo, že nemá šanci vypozorovat směr cesty pronásledovaného. Najednou mu bylo jasné, že žádný takový logicky odhadnutelný směr ta cesta nemá ani mít nebude. Léta praxe a vycvičená

zlodějská intuice ho tak přivedla k nápadu, který se i jemu samotnému zprvu zdál šílený – vybere si náhodně jednu uličku, zaběhne do ní a bude čekat za rohem. Jak nesmyslné se to zprvu zdálo, tak se to nakonec ukázalo být tím nejlepším možným řešením. Sotva se přikrčil za rohem té nejnenápadnější malé uličky a stihl si uvědomit, že se chová jako úplný pitomec, objevil se na jejím druhém konci Valentin a zamířil si to přímo k němu. Kladomil se hbitě a tiše odlepil od rohu a vydal se mu naproti. Přestože město bylo ten den plné spěchajících lidí, ulička byla naprosto prázdná. Přestože slunce ten den rozpalovalo beton všude kolem a nebylo před ním úniku, ulička byla ponořena ve stínu. Valentin s Kladomilem kráčeli rychle přímo proti sobě. Úplnou náhodou se v té jediné malé uličce, na tom jediném místě, v tu jedinou chvíli koncentrovaly všechny úsměvy, naděje, lásky a radosti celého města. Ještě tři kroky, dva, jeden…

Křísło to, když do sebe jejich pohledy narazily jako dva tvrdé křemeny. Vzápětí si Kladomil spokojeně na tváři odnášel svůj nový úsměv, zatímco ten Valentinův se zničehonic ztratil. Kladomil, jak bylo jeho zvykem, zrychloval, aby zmizel za rohem dřív, než se jeho oběť vzpamatuje, zatímco Valentinův krok byl stále pomalejší. Nad městem se rozezněly sirény. Kladomil konečně zatočil za roh a spokojený úsměv na jeho tváři se rozzářil triumfem. Nezpomalil. Radostná euforie ho nutila, aby šel stále rychleji, aby běžel, prchal, jedno kam, hlavně pořád dál, pořád pryč. Valentin se mezitím úplně zastavil a nechal tak zadýchanou skutečnost, aby ho konečně doběhla. Rozbolely ho nohy. Byl unavený. Musel se opřít o zeď a vydýchat se. Měl žízeň, slunce ho pálilo. Otočil se do uličky, ale nikoho za sebou neviděl.

Kladomil dál utíkal městem, jehož ulice byly prázdné. Nepotkával vůbec nikoho, neminul ho jediný pohled, nezaslechnul jediný hlas. Byl úplně sám. Jako kdysi, když utíkal někam daleko, na to nejosamělejší místo na světě. Chtěl se zastavit, chtěl někoho potkat. Ale místo toho běžel pořád dál. Kličkoval, uhýbal, skrýval se, ztrácel se, mizel. Byl pryč.

Nepříjemný jekot z nebes začal pomalu skomírat a prázdnou uličkou za Valentinovými zády zaduněl nachlazený hlas: „Zkouška sirén. Zkouška sirén. Právě proběhla zkouška sirén. Zkouška sirén. Zkouška sirén."

Valentin zatřepal hlavou a snažil se soustředit. Odkudsi z dálky zaslechnul lidské hlasy a cinknutí tramvaje. Město se k němu pomalu vracelo. Otočil se a vydal se mu opatrně naproti. Ten den se znovu vrátily do města úsměvy a rozhodně to nebylo náhodou.

PAVOL IČO

Barón Hablovský

(fragmenty z fiktívneho románu)

Kráčal po ulici so zovretými päsťami. Unavený pohľad upínal k zemi.

Celú noc myslel na jej slová, čo rozkvitli ako tŕnie v záhrade spomienok.

„Nenechávaj ma tu samú v tme. Bojím sa."

Okoloidúcich starcov a ženy vlečúce sa z poľa prekvapí, keď ich pozdravy neopätuje ani kývnutím hlavou. Starci zašomrú, ženy šepmo spustia o úbožiakovi a neopätovanej láske.

Útržky bodavých slov doľahnú aj k nemu.

Nehnevá sa na nich. Vlastne majú pravdu. Už tak dlho sa zadúša otázkou Načo žiť?

Navráva si, že by samovraždou mohol očistiť svoju dušu od všetkej špiny a hnevu, ktorý ho núti opovrhovať aj ním samotným.

Len strach z toho, že žiadne očistenie nie je, že po smrti sa rozpína iba tma, udržiava ho ešte stále nažive.

Tok myšlienok preruší výkrik:

„Prídeš o dom!"

Tie slová ho zaujmú. Zastane a porozhliadne sa.

V tmavej uličke obkľúčili dvaja chlapi starca. Starý muž pôsobí zúfalo a vydesene, akoby sa na jeho zvráskavenej tvári mali čoskoro objaviť slzy. Barón zovrie rukoväť meča a podíde k nemu.

„Čo sa tu deje?"

„Nevrátil dlžobu, tak príde o dom" vyštekne statnejší z mužov s pohŕdavým výrazom v tvári.

„A koľko dlží?"

„Štyri zlaté."

„Kvôli tomu má prísť o dom?"

„Pozrite sa, my si len robíme svoju robotu. Prišli sme mu povedať, že ho vysťahujeme" povie statný chlap.

„Nemal si požičiavať, keď na to nemá" dodá jeho spoločník.

„Nikoho nevysťahujete" povie barón a švihne mečom.

Ostrie pretne tvár statnejšieho z chlapov. Padne na kolená s dlaňou na oku.

Jeho spoločník podíde pár krokov dozadu. Barón sa otočí k nemu a prudkým výpadom mu prebodne brucho. Muž sa zvalí na zem, chrčí.

Ten druhý naberie odvahu, ľavou rukou sa pokúsi baróna udrieť, ale netrafí.

Hablovský opäť švihne mečom a súperovi pretne hrdlo. Zem pokropí krv.

V tú chvíľu barón pocíti nesmiernu silu. Vie, že ak ju nevybije, vybuchne.

Oči mu iskria, dýcha prudko, pevne zviera pery.

Hnev v sebe utíši, až keď sa rozhliadne a uvidí strach starcových očí.

„Od koho ste si požičali?"

„Krčmár" odsekne starec.

„Ten úžerník…" precedí Hablovský, „Poďte so mnou, zburcujeme chlapov a vrátime spravodlivosť do tohto kraja. Chce to len odvahu, ľudí je predsa viac ako vojakov."

„Vojna nikomu nič dobré nepriniesla" odvetí starec, „Choď si do pekla ak chceš, ale sám!"

Barón sa nadýchne, akoby chcel niečo povedať. Kým však otvorí ústa, starý muž znechutene odvráti zrak.

Hablovský na chvíľu zosmutnie, ale stále cíti, ako v ňom vrie krv. Preto nechce a ani nemôže otáľať. Náhlivým krokom zamieri do krčmy.

Miestne osadenstvo na chvíľu zmĺkne, keď vstúpi, no vzápätí ticho zmizne vo vrave plnej nadávok.

„Chlapi!" zvolá tak hlasno, ako len dokáže.

„Práve som zabil dvoch vydieračov. Najal ich krčmár. Mali vysťahovať starca, lebo dlhuje štyri zlaté."

Na chvíľu sa odmlčí a zhlboka dýcha, aby upokojil svoj rozochvetý hlas.

„Kňazi vám kážu, aby ste sa podvolili moci, ale ste snáď ovce? Páni si myslia, že môžu všetko a úžerníci si dovoľujú ešte viac! Dokedy to chcete znášať?"

Opäť stíchne. Hovoriť ďalej by bolo zbytočné, slová by sa stratili v šume. Jeden z chlapov však vstane a dá Hablovskému hlasno za pravdu. Vzápätí sa krčmou roznesú súhlasné pokriky. Asi tucet chlapov zamieri k dreveným mrežiam, za ktorými stojí krčmár a jeho žena.

Vrhnú sa na krčmára, a keď sa ich jeho žena snaží odohnať palicou, dobijú aj ju.

Hablovský sa na to celé díva s doširoka otvorenými očami, myseľ necháva blúdiť v hmlách dávno strateného času.

„Už musím ísť" povie smutným hlasom sprevádzaným jemným úškrnom.

„Nenechávaj ma tu samú v tme. Bojím sa."

Odprevadí ju až k bráne zámku. Rozlúčia sa bez objatia, bez jediného dotyku.

Napriek tomu sa nemôže ubrániť radosti. Zasnene hľadí na oblohu, predstavuje si ako kráča po jeho boku.

Ani si nevšimne, že zišiel z cesty. Po chvíli vstúpi do húštiny. Cíti, ako sa doňho zabárajú ostne. Jeho biela košeľa tmavne každou teplou kvapkou, čo vyteká z rán.

Navráva si, že nesmie zastať. Pri každom bodnutí myslí na jej tvár.

Úsvit v jej smaragdových očiach náhle opäť pohltí mláka krvi.

„A teraz na Langa!" skríkne ktosi.

Barón zovrie rukoväť meča a rozhliadne sa okolo seba.

„Na Langa!"

***

„Zabudni už na ňu. Na svete je toľko žien a ty si vyberieš akurát grófku Sekler. No čo jej chceš ponúknuť? Tú vašu kúriu? Alebo večnú lásku?"

„Ale veď nám vždy bolo dobre, sama mi to povedala", odvetí Hablovský, pričom si rukou trie čelo „A teraz sa so mnou ani nechce stretnúť…"

Grófovu tvár roztiahne úškľabok.

Po chvíli sa spoza dverí ozvú ťažké kroky. Do miestnosti vstúpi sluha.

„Pán Lang, už vás čakajú."

„Prepáč Dušan, musím ísť. A zabudni už na ňu, len ťa naťahovala. Pre ňu nebudeš nikdy nič viac, než zaľúbený chudák… Naozaj nejdeš so mnou?"

„Nie, nemám náladu."

„Škoda, Murhózy sľúbil, že privedie nejaké sedliačky, bude zábava."

„Ďakujem za pozvanie, možno nabudúce."

Spoločne zamieria k vstupnej bráne, kde si podajú ruky a každý sa vydá vlastnou cestou.

To bolo naposledy, čo sa Dušan Hablovský stretol s grófom Langom.

Potom o ňom nepočul dlhé tri mesiace.

Až kým mu brat nepovedal o zásnubách Langa s grófkou Sekler.

***

Oblohou plávali mračná dymu.

Hablovský na ne hľadel so zovretým hrdlom.

„Prečo taký smutný?!" utešoval ho akýsi

mladík, „Vypite si! Veď sme vyhrali!" a načahoval k nemu fľašu hustej, čiernej tekutiny, od ktorej mal poliatu košeľu.

„Vďaka, nemám chuť" odsekne barón, načo podíde k dubu na okraji lúky.

Často sem chodieval. Vždy keď ten strom objal, pocítil záchvev sily. Skúsi to aj teraz, no zacíti iba chlad a bolesť. Tá mu ako ostrý klin vráža do mysle, vždy keď začuje smiech. Nepomáha ani, keď si zapchá uši.

Spomenie si na nedávnu návštevu mesta. Zašiel k starému známemu, k lekárnikovi Hermanovi. Predstavil mu novinku, ktorú doniesol z Paríža. Hovoril, že šľachta na západe ju pozná už desaťročia. Ukázal mu čiernu tehličku, trochu z nej odlomil a naplnil ňou fajku. Hablovský si pár krát potiahol a prišlo mu zle.

„Keď si zvykneš, tak sa ti to už nestane" povedal Herman, „a sú z toho krásne sny."

Hablovský sa spokojne usmial. V poslednom čase vstával uprostred noci, zažínal sviece a až do rána hľadel na čierňavu za oknom.

Napadne mu, že kúsok ópia by ešte mal mať so sebou. Zaloví vo vrecku a vytiahne čiernu guľku, ktorú prehltne.

Pálčivý smiech sa po chvíli rozplynie v tichu. Keď zavrie oči, vynorí sa pred ním jej rozžiarená tvár.

„No poď!" zvolá a rozbehne sa ponad pestrofarebné kvety smerom k zrúcanine hradu.

Pohľad na jej úsmev mu vybije dych.

***

GrófLang si na oslave narodenia svojej dcéry nechal záležať. Na stoly nechal priniesť pečené mäso, koláče a voňavé ovocie. Prítomní to aj patrične ocenili.

„Nech je krásna ako jej matka!" ozývalo sa medzi hosťami, „Nech je ešte krajšia!"

Langovi sa od nudy privierali viečka. Pohľadom často uhýbal k svojej mladej milenke, ktorá hosťom roznáša bohato naplnené čaše.

„Pane, musím vám niečo povedať" zašeptá mu do ucha sluha, ktorý sa znenazdajky objaví pri ňom.

„Nevidíš, že mám hostí!" rozkričí sa Lang, „Neskutočné, čo si dnes zberba dovoľuje!"

Sluha odkráča so zvesenou hlavou a gróf sa opäť oddá pohľadom na ladné pohyby svojej milenky.

„Pán Lang" preruší ho po chvíli barón Loffe, „Myslím, že by ste mali niečo vidieť. Poďte so mnou, prosím."

Lang neochotne vstane a nasleduje Loffeho na balkón.

Rozhliadne sa naokolo, ale v čierňave spoznáva iba obrysy hôr.

Až keď zaostrí zrak, všimne si žiaru, ktorá stúpa zo siluety zámku na jednom z kopcov.

***

„Dušan! Ďalšie víťazstvo! Voldovo je naše!" skríkne zavalitý muž, hneď ako otvorí dvere.

Hablovský sa ani nepohne. Pohľadom cez okno si premeriava mŕtvoly bývalých majiteľov kúrie a precedí:

„Tie telá pochovajte."

„Veď na nás strieľali!"

„Bránili svoj majetok!" zvrieskne Hablovský.

Muž mlčky odíde.

Hablovský ucíti v kútikoch očí ťažké kvapky. Hlavu si zaborí do dlaní, načo pomalým krokom prejde k posteli a ľahne si. Za oknom sa ozýva smiech a chvastúnstvo povstalcov. Načúva im so zhnusením. Keď konečne zavrie viečka, vnorí sa do šera spomienok.

Precitne na ceste ku grófkinmu hradu. V rukách nesie ľúbostné vyznanie. Nohy sa mu podlamujú, celú noc strávil písaním listu.

Keď už je pri aleji topoľov blízko zámku, narazí na dvoch chlapov.

„Hej ty!" okríkne ho jeden z nich, „Grófke daj pokoj! Neloz za ňou, rozumel si!"

A do brucha mu udrie päsťou. Keď sa barón zohne, zasypú ho údermi.

Hablovský padne na zem a dvojica sa vydá smerom k zámku. Hľadí na nich, až kým sa za nimi nezavrie ťažká drevená brána.

V tom k nemu akoby z diaľky doľahne:

„Dušan! Dušan!"

Otvorí oči. Pomaly spoznáva vystrašené tváre mužov, ktorí stoja nad ním.

„Zvíjal si sa na zemi" oznámi mu jeden zo zhromaždenej hŕstky, „Nie si chorý?"

„Nie, som v poriadku" odpovie sotva zrozumiteľným hlasom.

***

„Viedeň odmieta poskytnúť pomoc, vraj majú dosť vlastných problémov" precedí gróf Lang, „Musíme spraviť zbierku, drábov je na nich málo."

„A z čoho mám prispieť?" rozhorčí sa gróf Kolóczy, „Ledva prežijem. Dedinčanom sa nechce robiť, ani platiť dane. Iste by sa najradšej

pridali k Hablovskému. Čakám len na to, kedy mi vypália zámok."

„A to sa nestane" vbehne mu do reči Lang, „Ak aj ty prispeješ na žoldnierov. Ale ak nie… Už teraz majú celý juh. Keď budeme čakať, pridajú sa k nim ďalší. Takže, ako vidíte, nemáme na výber. Navrhujem, aby bol jedine starý pán barón Hablovský zbavený povinnosti prispieť. Ostatní, nech dajú koľko môžu."

„Nie" zachrapčí starý Hablovský, „Prispejem aj ja. Veď aj mne môžu vypáliť kúriu."

Kým sa sálou roznesie šum, Lang s úsmevom zdvihne pohár.

„Pripíjam na to, aby nám žoldnieri priniesli pokoj!"

***

Barón Hablovský prechádzal táborom pomalým krokom. Muži sa rozdelili do skupín. Ranení boli roztrúsení po okrajoch tábora, ostatným patril stred.

Povstalcom venoval iba krátke pohľady. Na ich pohŕdavé tváre sa nedokázal dívať.

„Blázon… Tento nás má viesť?" šuškali si chlapi medzi sebou.

Hablovský sa snažil nemyslieť na ich slová, na tvári mal víťazný úškrn. Ťaženie šlo dobrým smerom. Povstalci vyhrali každú bitku, stráže na zámkoch hravo premohli.

Ale večer opäť zosadol na jeho dušu smútok a po tvári mu stekali pramienky sĺz.

Keď ho v tom stave uvidel jeden starec, ponúkol mu víno a priviedol k ohňu.

Každým dúškom barón naberal sily. Uprostred noci sa postavil a začal tancovať.

Muži konečne videli jeho úsmev.

Tú noc sa konečne oddal tichému, pokojnému spánku a prebudil sa až keď už bolo slnko vysoko na oblohe.

Po nástupe sa dobrovoľníci vydali verbovať do dedín.

V tých ale, až na starcov a stareny, nikoho nebolo.

Jedna starena na povstalcov nakričala, že pred nimi ľudia ušli. Vraj sú takí istí, ako páni, že iba berú chudákom.

„Kráľovi, pánom a úžerníkom dávate aj vlastné životy" odvetil jej na to barón, „my bojujeme za vás, nikoho nenútime, aby sa k nám pridal, chceme len trochu jedla. Kto nám nepomôže, slúži zlu." A v duchu tohto hesla vydal príkaz vypaľovať domy tých, čo ušli a tých, čo odmietajú

pomôcť revolúcii. Takto postupoval od dediny k dedine.

Noci v tábore povstalcov bývali rušné, plné hádok a bitiek. Mnohým sa zdal Hablovského rozkaz krutý. Iní však vraveli, že zbabelci si ani nezaslúžia žiť.

Barón sa na radu jedného z povstalcov obklopil skupinou strážcov.

V kraji sa navyše objavili oddiely hesénskych žoldnierov, ktoré zniesli zo sveta stovky povstalcov.

Viacerí z tých, čo prežili, začali myslieť na útek.

Hablovský to vyčítal z ich úskočných pohľadov a svojim verným nakázal, aby každého, kto sa pokúsi utiecť, obesili.

O pár dní boli stromy na okrajoch dedín posiate mŕtvolami.

***

„Už je len otázkou času, kedy nájdu tvojho syna" oznamoval Ferdinand Hablovský svojmu otcovi, „Ale ty si nič nevyčítaj. Dušan bol vždy hlúpy, nemôžeš za to. Vraj zošalel z nešťastnej lásky, chudák. Škoda, že si ho nedal vydediť, ako som ti radil. Je ti iba na hanbu."

Keď zmĺkne, ústa skriví do úškrnu. Otec ho okríkne pohľadom a pomaly odíde.

***

Na tučných zarastených lícach kupca sa leskli kvapky potu.

„Za všetko dám sto zlatých, viac nemôžem, prerobil by som. Kradnuté sa zle predáva. Je to férová ponuka, verte mi. Dávam vám ju iba preto, že sme krajania" povie, len čo položí zlatý náhrdelník späť k ostatným šperkom na stole.

Hablovský súhlasne kývne hlavou. Kupec sa spokojne usmeje, z opasku odopne mešec a na stôl začne vykladať jednu mincu za druhou, až kým ich nenapočíta sto.

Barón vezme mince, vstane a spolu s ním sa postaví aj jeho šesť spoločníkov.

„Ale prosím vás" povie obchodník, „Kam by ste šli takto na noc. Ostaňte dnes v mojom dome. Pôjdete ráno. Určite ste sa už dávno nevyspali na riadnej posteli."

Barón mlčky súhlasí. Jedného povstalca vyšle do tábora s odkazom, že dnes, ostane v dedine.

Vzápätí prinesie obchodníkov syn demižón vína.

Mužom stačí iba jediný pohár k tomu, aby zaspali.

Preberie ich až zvuk výstrelov. S boľavou hlavou a suchom v ústach sa rozhliadnu okolo. Spoznajú izbu obchodníkovho domu, prázdne vínne poháre s bielym povlakom na stenách skla.

„To víno…" precedí jeden z chlapov.

Do izby vstúpi partia žoldnierov, ich veliteľ a obchodník.

„Ktorý z nich je Hablovský?" spýta sa veliteľ.

Kupec prstom namieri na baróna.

„Tento."

„Odmenu si pýtajte u Langa" odvetí vojak a prikáže vyviesť zajatcov.

***

„Všetci sú mŕtvi! Je s nami koniec! Koniec!" opakuje muž so zakrvavenou tvárou. Barón sa naňho ani nepozrie. Cez úzky otvor v stene napäto pozoruje ako sa tri telá mykajú na povrazoch spustených z trámu šibenice. Na vlhkých perách cíti slanú chuť.

„Ty plačeš? Myslíš, že ti to pomôže?! Že ti Boh odpustí ich smrť?!" vrieska muž v rohu temnice, až kým ho neumlčí úder strážnikovej päste.

„Pôjdeme!" zachrapčí strážnik.

Barón ostane stáť.

„Ideme, nepočul si!"

Hablovský padne na zem. Chveje sa.

Strážnici ho ale opäť postavia na nohy a uštedria mu pár úderov do brucha.

Muž v rohu temnice sa bláznivo rozosmeje.

„Máš, čo si chcel… hrdina!"

Jeho smiech utíši spŕška úderov. Pri poslednom mu hlava narazí o stenu, rozpukne sa a odhalí mozog. Hablovský sa opäť skláti k zemi. Je mu na zvracanie.

„Ideme!" skríkne strážnik.

Barón sa pomaly postaví na nohy. Za zvuku bubnov a hlasnej vravy ho vyvedú na dvor plný šľachticov, sedliakov a žoldnierov, rovno pred šibenicu, na ktorej visí trojica tiel.

Kým vojak číta rozsudok, barón pozdvihne zrak k strážnej veži. Pohľadom spočinie na okne, v ktorom sa črtajú obrysy tváre a spozná lesk jej smutných smaragdových očí.

Tvár v okne zmizne vo chvíli, keď vojak zmĺkne.

K Hablovskému pristúpi kat. Odsúdenec padne na kolená. Pôsobí pokojne, ani sa nechveje.

Ostrie popravného meča vzápätí rozjasní slnečná žiara.

OLDŘICH KUTRA

MODLITBA

Strom stiskl větve
jakože není
popraskává tak těsná noc

Za ruku veď mě
pro vyslyšení
pro třísku vůle rozednění
pro skrojek slova
pro pomoc

MODLITBA

Strach ztratil stopu
Větří vlka
Jen u příkopů mlčí mák

Teď
popros vlku
ruku pasti
než rachot v krku zatne hák
ať pustí
nebo naopak

MODLITBA

Haluze tichem klesly
kdesi jen pták napláká
mám nohy pašeráka
samý strach

Pusť na mě prosím psy
až nakrást přijdu si
k poslední večeři
slepoty černý hrách

ZÁŘÍ
(Janu Heczkovi)

Drolivě mrholí
z kamenných mraků
lípa a muka a my
a tichučké pašije ptáků

LEDEN

Ani té páry od úst
Ani to zalézavé
I pláňata si visí
navzdory

Leden je dychotavý
zaleklý sněží deštěm
Leden je lednem z pokory

BŘEZEN

Namísto nebe rozrýpaný plech
Rezavou třískou prýská zima
Bodliny na zádech
na zdech
a dech
propíchlá ušlá souchotina
ohýbá v hlase zbylý čas

…

Toho křiku
Hlas škube
jak porážení voli

A přitom:
Petříku můj černý
poprvé ještě srdce skočí
podruhé aspoň oči hore
a napotřetí zapřu kohokoli

ODCHÁZENÍ

Do deky tě schoulí
Zamknou uzly
Hluboko zámek zapadá

Dech polapili jiní
a jiní přidušeně
havranům civí na záda

KOSECKÁ

Aj kosáci na podzim zatnou víc
z lehučka tupne jim sad
Hore snop zlámaných voskovic
nemože bože už stát

TOMÁŠ KAVÁLEK

Město po dešti je smutné
jak vlasy staré kmotřenky
po umytí.
Jako když schází naděje,
že voda vše očistí…

Až padne rosa
K večeru se bojím nejvíc.
Samoty ne
ta objímá.
Života
ten děsí
a odvádí člověka
od branky v naší zahradě
kudy prolezou jen ptáci
ztracení psi
a nalezené vzpomínky.

Snad jednou budeme přešlapovat
na vinici
majíce rozpraskané rty žízní
a pak definitivně
padne rosa.

Po žních
V podzimním větru
pohnula se stébla
zapomenutá na polích
u Božích muk
s Kristem

bez hlavy

PAVLÍNA VÍTKOVÁ

PO PORODU

bzučící úl
dětského pláče
v šedivém vlasu
sedlá krev
cizí obličej
roztříštěný
pavučinou
nad křečovými žílami
medově sladké
vznášení
k srdci

HILLARY KUTEISA

VIDĚL JSEM HO, MINISTRA

Viděl jsem ho, ministra.
Nemohl jsem si to nechat ujít
Tak jsem si zabral sedadlo vpředu
Přesně uprostřed první řady.

Jeho frak byl třpytivě černý
A ostré špičky bot směřovaly k nebi
Klapaly na dřevěné podlaze
Když se ubíral na své místo.

Pohodlně se usadil v křesle
Určitě to byl ministr
Protože všichni uctivě sklopili hlavy!

Jenže včela, která ho nejspíš neznala
Přiletěla a s bzučením usedla na jeho límec
Klidně se procházela po tom nebesky bílém hedvábí.

Nejspíš se nenajde nikdo, kdo by mi to dosvědčil
Ale ministr se začal potit.
Těžká kapka mu sklouzla po nose
A upadla na notebook, který měl na stole
Byl jsem tak blízko, že jsem zaslechl ten dunivý zvuk.

Vidíte, kvůli včele se ministr zpotil.
Viděl jsem ho, ministra.

VRÁNY NA STŘEŠE

Co nám jen mohou říct ty na hřebeni střechy
Kde si hlasitě něco vyprávějí?
Proč se tam houfují po dvou a po čtyřech
Hlasitě přecházejí po plechové střeše?

Všimnou si vědce pod střechou
Pohrouženého do knih o fyzice
A starostlivě bádajícího nad tajemstvím přírody
Co vlastně drží vrány ve vzduchu?

A když se na ně podívá z okna
Na nejčernější samet s mléčně bílým límečkem
Jak se tam hnízdí po dvou a po čtyřech
Vědí o touze, kterou zažehly v jeho srdci
Zjistit, odkud se bere ta jejich lehkost?

Když se rozhodnou blýsknout svým uměním
A jen tak přeletět ze střechy na strom
Tuší, jak ho právě inspirovaly k objevu
Že na rozdíl od něj znají tajemství letu?

přeložil Jakub Grombíř

Hillary Kuteisa (*1988) – ugandský básník a prozaik, studuje chemii na univerzitě v Kampale.

MATĚJ ANTOŠ

POHLED Z OKNA
Ulice je nevinná
Rakovina
starců začátečníků,
co bydlí na konečné.

Osamělé město,
které nikdy nikdo
neopouští
Dozněl tlukot fabrik
– na operačním stole
nové doby
Sedm doktorů složilo zbraně,
ať zreziví,
rozpustí se
a zapomenou na své
řezy.

Tak i já skládám
kosti v oběti na
pouličních oltářích
černým sněhům pro radost.

LIDÉ Z ANTIKVARIÁTU
Popel z nevěst
sype se přes hvězdné faly.
Dozráváš rozčtvrcen
přelidněnou samotou.
Jsi jako víno.
Jen ne tak oblíben
a čistý.
Dozráváš po sklepích
s duší zamotanou v igelitech.

Odsud město zdá se
hluché a historie
ve svých omylech
vždy bisexuální.

A střepy se prokousávají
obrazem dní.
Bolestně rychle.

DVOJÍ JAROSLAV ŽILA

V poslední sbírce Jaroslava Žily (*1961), která nese název *V hrudi pták* (2010), se objevují dvě značně odlišné básnické polohy, dva odlišné způsoby vidění, jejichž setkání, někdy i na poli jediné básně, vytváří zvláštní významové napětí, které vnímám jako nejnápadnější rys celé sbírky. Tento významový zlom se táhne mezi svéráznou, hrubě nahozenou anekdotou ze života *chudé většiny* a tradiční lyrickou náladou, s níž se básník zastydle koří ženě či vyslovuje jedinečnost okamžiku v úsečné zkratce. Vcelku přesvědčivě tuto dvojakost zdůvodňuje Ivan Motýl v textu na zadní straně obálky, spatřuje ji ve střetnutí dvou různých temperamentů básníkova kraje, „karpatské pýchy" a „otevřeného srdce". Nicméně hledět takto na dílo skrze osobnost autora, zdá se mi, svádí k tvorbě nezamýšlených mýtů, s jejíž pomocí pak vysvětlíme prakticky cokoli. Pro nás, kteří básníka neznáme, je proto četba takto *rozlomené* sbírky problematičtější.

V její prvé půli je Žila nepochybně původnější. Využívá výrazové prostředky svého kraje a s příznačnou syrovostí, ba někdy přímo surovostí, píše básně, v nichž je cokoliv dekorativního předem zapovězeno. Proto jsou jeho verše také jaksi neotesané, ale vždy kongeniální ztvárněné situaci, neboť pasují svému tématu a spolehlivě tlumočí vztah básníka k předmětu výpovědi s poukazem na nějaký typický scelující příznak, např. když v básni dochází k prudkému zvratu: „a když *buchne* do stolu, / celá hospoda ztichne," nebo „*padla* na pysk / a už se nepohne". Jindy zase třeba zvířecí příměr podtrhne absenci lidskosti, nebo lépe řečeno naznačí neosobní poměr člověka k člověku: „obrátí ji na *hřbet*, / zuby se bude dobývat / do jejich rtů". Žilovi se takto prostřednictvím jazykové charakteristiky daří velmi živě zachytit tíživou atmosféru či načrtnout drobný příběh podtržený hořkou pointou. Takřka emblematicky se tak děje v básni, jejímž tématem – mimochodem zcela klíčovým pro celou sbírku – je *okamžik náhlého prozření, záblesk vědomí, v němž poznáváme pravou tvář skutečnosti*: „Řekl mi soused / se smutkem v očích: / Včera jsem se díval, / jak ideš s ruksakem do hory, / a poprvé si uvědomil, / že ti bude padesát." Bohužel ne vždy se Žilovy „nestylizované" verše dokážou přenést přes určitý, již oblíbený lokální „idiolekt" někam dál, hlouběji. Proto se také někdy ocitají na hraně

banality: „Dlouho zrána / vysedává v noční košili / před zrcadlem / a vzdychá nad tím, / jaká že mívala kdysi prsa," nebo upadají do provokativně úsporného truismu: „Když světlo dopadá / šikmo na tvář, / za nosem je tma".

V druhé půli sbírky jazykové prostředky typické pro básníkův kraj zcela mizí, nahrazuje je spisovná čeština bez jakýchkoli zvláštností lexikálních či syntaktických. Jen ústřední téma *jedinečné chvíle* – koneckonců které případnější bychom pro lyriku hledali? – zůstává. I zde se však v nehledanosti Žilova pohledu odhaluje jeho osobitý básnický naturel, ono trochu cudné, trochu neohrabané, ale upřímné úsilí prolomit se k věcem blíž, např. v dětsky naivním úžasu nad průsvitností očních víček: „Pod lampou / zavři víčka, / za očima / vznikne cosi." Stěží bychom však předpokládali, že v jeho sbírce najdeme také verše adorující ženu po způsobu romantiků 19. století: „Být někým jiným / můžeme jen / v srdci ženy." U básníka, který se ve svých verších obdivuje chlapům, co *buchají* do stolu, jsou obdobná vyznání zcela nečekaná, i když je za nimi možná veliká hrdost ukrytá v bezvýhradnosti, s níž jsou pronášena. Tak tedy přece jen rozcitlivělost, něha a soucit, kdesi uvnitř, vehementně zapírány, protože přiznat se k nim není vůbec snadné, navíc to zřejmě vyžaduje samotu dvou: „Seděli jsme už ve stínu / zády k domu na břehu louky. / Nedaleko ještě žhnulo slunce, / ale my cítili, že po této noci / může přijít akorát podzim." Jak ostře tu společné prožívání okamžiku kontrastuje s předchozí hrubostí. Jako by se básník v případě nadčasového tématu dobíral i tradičnějšího tvaru. Pochopitelně je to pak mnohdy kýčovité, mnohdy nepříjemně důvěrné, a čtenář si s tím u básníka, jako je Žila, neví rady: „Svlékla mě / jako podzim svléká stromy / kromě znaménka / na duši." Jenomže co když je taková skoro polovina sbírky? A co když jsou tyto verše navíc zkusmo podepřeny ilustracemi, jemně a neostře načrtnutými detaily ženského těla, které spolehlivě produkují lyrickou mlhu? Jak se s nimi snese verš: „Do řiti, to je nádhera!" pocházející z jedné z nejlepších básní celé sbírky „Zpátky v dětství"?

Problém se pro mě vyřešil ve chvíli, kdy jsem narazil na zdánlivě nehotový verš, který považuji za vrchol celé sbírky: „Zvláště když kvetou prosincové růže…" Buď jsem něco skutečně pochopil, nebo jsem jen podlehl Žilově zapíranému sladkobolu, nicméně když to přeženu, spatřuji v tomto verši okamžik hodný poezie.

Je v něm pro mě všechen stesk, všechna pomíjivost a vše nevyslovené, co jen může tanout na mysli člověku, který je schopen přijmout verš jako absolutní výpověď. Je do něj vtělena ohromná otevřenost zkušenosti a vzpomínky a zároveň neobyčejná přesnost, s níž je vyjádřeno základní naladění veškeré lyriky: trvalý počátek, příslib okamžiku, něco, k čemu se člověk bude neustále vracet, něco, co se mu stane znakem samotného života v jeho stálé neúplnosti; a zrovna tak si může člověk tento podivně načatý, osamělý verš opakovat a stejně se mu nepodaří jej proniknout. Přiznám se, že mi verš svým skrytým důrazem na plynutí času připomíná verše André Theurieta: „Květ stonku vinné révy roste, / a mně je dneska dvacet let." Ten Žilův je však jaksi zkušenější, těžší a melancholičtější, třebaže taky obyčejnější, zrovna jako by mne zasáhl tam, kde to nejvíc bolí, ale kde také vždycky o nejvíc šlo.

Buď i vás tento a několik dalších veršů polapí a vy Žilovi odpustíte všechny jeho polotovary, nebo zůstanete neteční a zklamaní. Taková je holt věčná sázka na slovo.

Martin Lukáš

Jaroslav Žila: *V hrudi pták*, Host/Protimluv, Brno/Ostrava, 2010

PRODLÉVÁNÍ MEZI SVĚTY

Nebyl bych psal tuto recenzi, nebýt nespravedlivé recenze Simony Martínkové-Rackové (dále SMR) na sbírku básní Radka Štěpánka *Soudný potok* v A2 3/2011, str. 28. (Předesílám, že nejsem s Radkem Štěpánkem v příbuzenském vztahu – neznáme se!) Jedná se podle ní o sice kultivovaný, ale nevýrazný debut, ve kterém se „opakují motivy (ryba, voda, stromy, ptáci, domov, ticho, čas, duše, tma…), které zdůrazňují statičnost a silnou tradičnost Štěpánkovy venkovské poezie".

Když jsem si přečetl charakteristiku „venkovská poezie", vybavila se mi recenze na poezii Petra Hrušky, která byla označena jako „kuchyňská poezie"; to jistě nepotřebuje velkého komentáře: srovnání je vypovídající a zpravidla se takováto klišé používají, když se recenzovaná poezie vymyká zavedeným přihrádkám…

Na záložce knihy je informace o autorovi, v níž mj. čtu: Jihočech, rybář z rybniční země… Divil bych se tedy, kdyby byly motivy z tohoto prostředí jiné, než vyjmenovala SMR; ještě k je-

jich opakování: dal jsem si tu práci a spočítal, kolikrát se opakují, protože jsem tento dojem ze sbírky neměl. Tak tedy: čas se vyskytuje dvakrát; výslovně ptáci také dvakrát (také netopýr, hrdlička, čejka a volavka – to ale neukazuje na vytýkané opakování); několikrát se vyskytuje také tma – to už se venku stává (navíc několik básní má v názvu nokturno…); duše je použita dvakrát, a to jednou ve smyslu rybí duše. estli z tohoto SMR usoudila, že jde o klišé „krajina stavem duše", to pro mě zůstává záhadou; ani vytýkaná „náladovost" veršů k tomuto neukazuje (jak si ukážeme dále). Častěji už je použit motiv hladiny.

To věru neukazuje na víc než desetiminutové čtení a rychlým perem zručně napsanou recenzi. A mj. za tichem – klidem – přece podnikáme cesty do přírody. Vhodnější než označení „venkovská poezie", které tuto poezii zanáší někam na periferii, by mně rozhodně připadalo spojení s přírodními motivy; ale Štěpánkovy básně se bez takovýchto můstků obejdou… („*dole na ulici kropící auto napodobuje déšť / beránci sbíhají do údolí a usínají / ve tvém stínu zatímco ručičky hodin se zastavují/ protože tato chvíle se nebude opakovat*"). Lze tyto verše Václava Hraběte v protikladu k označení „venkovská poezie" charakterizovat jako „městská poezie", jenom z toho důvodu, že jejich prostředím je město?)

Další výtkou je, že verše jsou až příliš ztišené a meditativní. Štěpánkovy verše se však neotevírají desetiminutovému čtení. Potřebné ztišení na skále nad vodní hladinou; stránkami sbírky listuje vítr a zanáší mezi ně borové jehličí vonící smůlou; rohy sbírky se mírně zakulatily opotřebením. Ve stoupavém kuželu teplého vzduchu krouží káně a stoupá – po chvíli se přidružuje druhé: vypadá to, že si dovádivě hrají… A v tomto ztišení je pak sebemenší hnutí tím výbojem, po kterém SMR tak volá (to by – podle ní – měl být jakýsi znak debutu: a stvořila tím nevědomky klišé…). Tady lze autorce recenze doporučit, aby se příležitostně posadila někam k vodní hladině, kde nedoléhají ruchy civilizace, vypnula mobil, bez MP3 (4) a jiných podpůrných prostředků na zkrácení dlouhé chvíle, a pokud možno „nic nedělala": chce to trpělivost Kočky rybářky…

Recenzentka si navíc odporuje: „ Ne, není to špatné – kdyby ovšem prakticky celá sbírka nebyla ladnou a splavnou variací téhož." Ten pocit opakování je vyvolán právě tím rychlým čtením, které znemožňuje postřehnout jemné

rozdíly. Ve sbírce Radka Štěpánka se tematizuje několik okruhů: od „prostých" záznamů přírodních dějů: *„To není letní bouře / to se jen vítr / opřel do korun dubů / O hladinu bubnují žaludy"* (asi v jediném se s recenzentkou shodnu, že některé básně se blíží haiku), k propracovaným básnickým obrazům přírodních motivů, např. báseň *Podzim má paví oči*.

Ale to je jen jedna z mnoha poloh sbírky: poezie Radka Štěpánka je působivá svým soustředěným a citlivým básnickým viděním, pojmenováváním a svěže mladým vyhlížením do světa dospělých (např. báseň *Poslouchám*), opouštěním jistoty rodičovské ruky – sbírka je věnována rodičům a z básní, v nichž jsou rodiče přítomni (náleží k vrcholům sbírky – báseň *Babí léto*), je zřejmé, že to není jen jakási povinná dedikace prvotiny. Dotek dospělého světa je ale také provázen touhou vrátit se: *„Zase tak radostně / jako když dítě / běhá v květech"*; nebo ztratit se někde mezi sněhovými vločkami (*A znovu mluvili jsme o zimě…*); či zmizet s divokými husami (*Divoké husy*). I v setkávání se smrtí – prozatím rybí – se promítá ještě zvědavost (silné básně *Srdce*, *Rybí smrt*).

Pak najednou jsou zde básně, které ukazují jiný svět tak vyzrále (jakoby za přechodovým rituálem), že bych to od tak mladého autora, a navíc prvotiny, nečekal; je evidentní, že sbírka obsahuje básně z delšího časového úseku: od místy okouzleného vidění (to neznamená, že by ty básně byly slabé!), k vážným tématům (*Tíha stínu, Hořce, Soudný potok*…).

Štěpánkovy básně se odehrávají v jemných tóninách – drobnokresba nepatrných hnutí se zvýrazňuje na pozadí ticha, které podtrhává místy jakoby zastavený čas. Nemyslím, že je to záměr – spíše to vyplývá tak nějak samozřejmě ze Štěpánkova citu pro situaci, náladu či dění. (Právě tady je SMR nejvíc mimo! Četli jsme stejnou sbírku?) Poezie je mu každodenní přítomností: jak je vidět z několika básní načrtnutých „jen tak"; chvíle čekání – pro většinu z nás nudná – na nástupišti v Jihlavě je pro něho příležitostí pro báseň.

I když jsem znal poezii Radka Štěpánka z časopisu *Texty*, přesto jsem váhal, protože mne několik debutů zklamalo, i přes doporučení takového recenzenta, jakým je Jan Štolba, na kterého dám. Tentokrát jsem ale nemusel litovat – knihu Radka Štěpánka si zcela jistě přibalím do batohu, až pojedu na kolo do jižních Čech. Debut Radka Štěpánka si zasloužil

nominaci na cenu Magnesie Litery; škoda, že možná i vinou nedbalé a povrchní recenze k tomu nedošlo.

PS: Básnickou sbírku Radka Štěpánka navíc nevydal Weles, jak uvádí ve své recenzi Simona Martínková-Racková; o čem to svědčí?

Ladislav Štěpánek

Radek Štěpánek: *Soudný potok*, Masarykova univerzita, Brno 2010, 72 stran

KAM SE TA ČESKÁ MELODIČNOST ZTRÁCÍ?

„*To já už jen / se smutně usmívám / a seru na verš*", vyznává se lyrický subjekt Jiřího Staňka, možná autor sám v básni *Rusismus*. Jenže jak jsme všichni pochopili, jednalo se jen o slabou chvilku, nikoliv o skutečnost samotnou. Protože pokud tu někdo se*e na verš, rozhodně to není Jiří Staněk. Svědčí o tom nikoliv pouze počet veršů, který za svůj život dokázal přivést na svět, ale především jejich propracovanost. (A nám už je jedno, jestli to dělá autor vědomě, cíleně, protože to zkrátka dělá a to nám stačí.)

Nejsem, doufám, jediná, kdo si všiml, že čeští básníci začínají ztrácet smysl pro hraní si se slovy. Smysl pro zvuk.

Řada básníků, především mladších, od eufonie verše začala upouštět. A přitom se jedná o jednu z nejzákladnějších a především nejkrásnějších skutečností, kterými báseň může disponovat. Melodičnost (a znělost) jednotlivých slov a hlásek (někdy až téměř zpěvnost) dokáže přenést skrze báseň na člověka nelživé nálady a pocity. Jak to tak vypadá, takový um si ke vší smůle zachovávají už jen opravdoví mistři.

Mezi vyvolenou skupinu básníků, publikujících zejména ve *Tvaru*, v čele s králem volného verše Luborem Kasalem můžeme počítat jistě i Jiřího Staňka, jehož dovednost je demonstrována ve výboru básníkovy tvorby *Pornofilie*, o který se zasloužil Martin Reiner. Redakční družina Martina Pluháčka, řečeného Reinera, odvedla opravdu skvělou práci, protože sbírka přitahuje oči už svým chytře zvoleným názvem i dokonale graficky provedenou obálkou. Navíc zde máme básně jednotlivých období Staňkova života pohromadě, takže je můžeme kantorsky zkontrolovat, jak že to je doopravdy s jeho hravostí se slovy. Nemůžeme očekávat její plnou přítomnost ve všech básních, neboť každý autor potřebuje jistě širší rozptyl. Staněk ve většině

svých veršů nezklamal. Jako důkaz souhry slov použiji vybrané verše z básně *Potom – pak*: *„že med je hustý lipový a vlahý / uprostřed davu nahý panovačně rozdavačný / a lačný svlačec mezi dvěma ploty / plaňky čtyř lýtek čtyři plaňky paží…"* A jako důkaz dokonalého užívání hlásek si troufám uvést celou jednu báseň a její částečnou analýzu: *BŘEMENA // Lehoučký výtruse bláznivých / plavuní jak pevně uchopíš tě / do dlaní vítr! Víříš v mém chřípí / v mé krvi vřeš řezavě zraňuješ / nechtěnými vrypy v čirou slzu skla / na jehož únorový mráz / dychtivě dýchá dítě. // Nikdo nikoho neunese. / Bez stenu ani nesmí.*

První dva verše a v podstatě částečně i třetí verš nás naladí na klidně melancholickou vlnu. Za prvé svou zvukomalebnou, melodickou, zpěvnou strukturou, která je především postavena na použití dlouhých samohlásek. Za druhé svou tematikou, kdy ve vzduchu létají padáčky výtrusů plavuní a vítr si s nimi něžně pohrává a nechává je tančit ve vzduchu. Ve třetím verši se tento dojem začíná lámat a lyrický subjekt nás ujišťuje ve zjištění, že něco tak „krásného" nám vlastně může způsobovat bolest – alergické záchvaty – může nám rozslzet oči, může nám svírat krk a může nás dusit – a dělá to. Obsah těchto veršů je opět doplněn zvukem, kdy autor používá výrazné tvrdé souhlásky – *ř, r, v* a sykavky. Z této gradace báseň opět přechází do klidné, melancholické fáze, kdy je nám připomenuta dětská krása – dítě kterak dýchá na zamrzlé sklo, jenž je pomalované květy mrazu – ty pod jeho dechem mizí… Vrací se opět zpěvnější struktura – dlouhé samohlásky. Ozvláštněním je pak shoda slabik *dy-dý-dí*. (V dalším verši si pak můžeme všimnout záporných předpon, v posledním pak opět sykavek.)

Stavebním kamenem básně je její obsahové sdělení, ale její nálada je na nás přenesena právě zvukem. Báseň se tak dotkne čtenáře mnohem důrazněji.

Není to krása?

A proto se nezabývám tím, jestli z básní Jiřího Staňka trčí sexualita (jistěže ano!), jestli je „hracím automatem", jak o sobě tvrdí (jistě že není!), a ani tím, kolik vlivů z jeho lékárenské profese se dostává do jeho básnické tvorby (přijde mi, že dost). Staněk nám totiž přináší mnohem důležitější poselství. Odvážím se titulovat Jiřího Staňka na jednoho z mála zachránců a udržovatelů pravé poezie.

Michèle Baladránová

Jiří Staněk: *Pornofilie*. Druhé město, Brno 2009

texty

texty

číslo 55
léto 2011

Úvodník:

Léto

To letošní nezačalo úplně nejšťastněji. Ale každý čas je časem ztrát i časem zisků. A změnit to ani nepůjde.

A nakonec, to naše bylo provoněno dívčím smíchem a lehkou nervozitou našich žen.

Ale byli jsme v tom nevinně.

Opravdu.

Kdo to mohl tušit, že zájem o studium českého jazyka a literatury budou mít v zahraničí především ženy?

Nejsme přece jasnovidci.

Pravda, vzpomínky na univerzitní studia a tehdejší vzájemný poměr ženy vs. muži mohl ledascos napovědět, ale také nemusel… Taky se mohlo něco ve společnosti změnit a společenské vědy mohly získat na popularitě i mezi muži.

No, nestalo se tak.

Když jsme před lety po třech uspořádaných překladatelských táborech s akcí skončili, myslel jsem si, že někdo s něčím podobným bude pokračovat, ale my že už to nebudeme. Ale nenašel se nikdo.

Na druhou stranu se stále znova a znova někdo ozýval, jestli se akce bude ještě konat. A tak oslabeni silným pivem a možná i unaveni a oslepeni letním sluncem odrážejícím se od hladiny Bečvy, řekli jsme si vloni navzdory všem pochybnostem v meziříčském Přístavu: jdeme do toho.

Ano, obavy byly. Přece jen, vzpomínky na předchozí tři ročníky byly dobré, ale uplynulo pět let, celkem dlouhá doba. A do stejné řeky dvakrát nevkročíš. Naštěstí díky novému místu, které znamenalo vůči předchozím spartánským podmínkám posun ke komfortu, a podpoře dřívějších aktérů se návrat snad podařil.

Sami se můžete přesvědčit, že tábor byl převážně pracovní a snad i pár užitečných informací najdete na jeho stránkách (http://prekladatelsky-tabor.kotrla.com/).

Tak příští rok možná znovu? Uvidíme.

Léto, je mi líto, že jsi už bylo, ale budeš zas.

Pavel Kotrla

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

Obsah:

úvodník
Pavel Kotrla: Léto___2

próza
Lukáš Berný: V parku u kostela___4_8
Daniel Rušar: Vyplivuješ kosti___16_17

poezie
Leopold F. Němec: * * *___14_15
Daniela Olejníková: * * *___23

překlady
Adin Ljuca: * * *__21_22

rozhovor
Martin Škabraha: Rozhovor s Annou Wetlinskou o literatuře, galantnosti a ztracenosti v překladu__9_13

jen tak
Jakub Chrobák: Jen tak__17_18

listárna
Jakub Chrobák: Neodeslaný dopis__18_21

recenze
Michèle Baladránová: Souboj básníků___24_25
Dalibor Malina: Kdo to pozoruje barevné rybky tam na druhé straně?___26_29
Zuzana Kůrová: Zakleté komnaty Petera Stamma___29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 55, ročník XV., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš; redakční rada: Jakub Grombíř, Tomáš Vašut; registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://texty.kotrla.com (http://www.inext.cz/texty)
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

LUKÁŠ BERNÝ

V parku u kostela

Pes agresivně štěkal, jak jsem šel kolem plotu, lezlo mi to na nervy. Starý vlčák, už měl šediny na čumáku, ale štěkal v jednom kuse nepochybně na kohokoliv, kdo se objevil na druhé straně plotu. Monika už seděla na lavičce v parčíku, kde jsme měli sraz, a kreslila si rychlou skicu barokního kostelíku, který stál po levé straně, samotný park tvořilo pár laviček a malé prostranství s prořídlou trávou, co tak často sloužilo jako psí záchod, že už se majitelé psů ani neobtěžovali výkaly sbírat. Bokem vedle kostela stála socha nějakého svatého. Když se pes konečně smířil s tím, že na lavičce zůstaneme sedět i přes jeho výhružky, lehl si k brance a čekal na další oběť. Monika mě vytáhla z práce před polední pauzou, protože měla, jak říkala, takový „problém s jednim profesůrkem". V rychlosti ho na mě vysypala.

„Tak mi řekni, co mám jako dělat… já nevim."

„To moc řešíš, dyť o nic nejde," uklidňoval jsem ji.

„O nic nejde? Jako promiň?"

„No tak co se stalo? Políbili jste se. Bum. A co?"

„No já vim. A co. A nic."

„No tak copak s nim chceš chodit?"

„Nechci s nim chodit," odpověděla pevně.

„Tak to prostě nech bejt."

„Nemůžu to nechat bejt, musim se k tomu nějak postavit."

„Nemusíš se stavět vůbec k ničemu."

„Von mi napsal takovou smsku, jak se mu to líbilo."

„A?"

„No co ‚a', odpověděla jsem, že se mi to taky líbilo."

„Pane na nebi, Mončičáku!" žasnul jsem.

„Co?"

„Tak si musíš ujasnit, co chceš. Když mu budeš psát takový smsky, tak je jasný, že mu sypeš další ty, jako… že se s nim chceš vidět a zopakovat to. Nesmíš psát buď nic, a nebo jasně vymezit pole, kde je tvůj taneční prostor a kde jeho taneční prostor," parafrázoval jsem její oblíbený film.

„Tak já vim, že jo. Ale jako ono to bylo dobrý. Jen prostě nevim, co s nim teď dělat."

Pes za plotem se líně zvednul, přešel

ke schodům do domu, kde měl misku s vodou. Slunce neúprosně hřálo už teď v půl dvanácté.

„Ach jo."

„Tak si s nim dej ještě jedno rande a ujasníš si to," ustoupil jsem.

„Když …co když to zase skončí takhle?"

„Když to zase skončí takhle, tak zjistíš, že buď chceš, aby to tak končilo častějc, nebo nechceš."

„Nechci! Jako je to můj profesor, nemůžu si s nim začít."

„No já mám dojem, že sis s nim maličko už začala, já nevim, oprav mě, já žádnou profesorku nelíbal, tak nevim."

„Ty jsi pitomej, Tomy."

„Probůh, neříkej mi tak." Monika po vzoru amerických seriálů ráda zkracovala jména do poangličtělých zkratek. Já jí říkal Mony, ale když jsem jí chtěl zlobit, tak Mončičák.

„Já nevim, co mám dělat."

„Já bych řek, že bys to měla utnout. A nebo s ním jdi ještě na to jedno rande a uvidíš, to vycejtíš, jak se to tváří."

„Ty jo, vycejtila jsem různý věci hned, měl ho jak šutr."

„Proboha, Mony, von ho měl venku?"

„Nééé! Ale tak jako jsme se k sobě přitiskli, že jo, tak to cejtíš."

„Kolik mu je?"

„Tak nějak jako tobě asi, třicet, možná víc."

„Děkuju pěkně," řekl jsem, bylo mi osmadvacet, jí o šest méně. „Ale no tak dobrý, to je koneckonců jasný, že mu stál, to by snad bylo divný, kdyby ne, když už se s nim líbá taková kočka, ne?" lichotil jsem jí. Zasmála se.

„No viď, to bych mu dala, kdyby se mu nepostavil."

„To bys mu právě nedala," zlehčoval jsem.

„Ty jsi blbej," smála se. „Mám tě ráda," objala mě. Ach ty seriály, ve všech seriálech se všichni kamarádi v jednom kuse objímaj.

Pes znovu vyskočil, podél plotu šel pomalým krokem nějaký opilec a vlčák z něj mohl dostat amok. Jestli bude ještě chvíli takhle vyvádět, dostane infarkt, napadlo mě a tak trošku proti mé vůli mi hlavou projelo, že by to vlastně nebylo špatné.

Problém Moniky byl, že koketovala skoro s každým, a myslím, k její škodě, že si to snad ani neuvědomovala. Nebo spíš nemyslela na to, kam jí to může dovést. Byla ve věcech vztahů dost nepraktická, ačkoliv nebyla hloupá, měla úžasný rozhled v historii a uměla skvěle malovat,

hlavně budovy, kostely, sochy, měla dokonalý cit pro detail kresby, až jsem nechápal, jak člověk, s takovým citem pro maličkost dokáže tak nemít cit pro věci mezi dvěma lidmi.

„Tak myslíš, že mu mám odepsat?"

„Vždyť už jsi mu odepsala, ne?"

„No na tu první smsku, pak ještě psal, že bychom se mohli zase vidět. Mimo školu."

„Teda ten je chycenej na plný koule."

„Tomy!"

„Co?"

„No nebuď sprostej."

„Cože? Ale tak jsem to nemyslel. To nebylo sprostý."

„Hm… Myslíš, že je?" ujišťovala se.

„Nemyslim, to je přeci evidentní."

„Asi je, já vim."

Pes štěkal, opilec nás minul, na vteřinku jsem se mu podíval do tváře, měl nepřítomný výraz a díval se kamsi skrze nás.

„Hele, to je o hubu, s profesorem, já bych se na to přece jen spíš vykašlal, být tebou."

„Já vim, no. Ale jako zase mě to láká. Víš co, je to takový zakázaný ovoce trochu."

„To je mi jasný," byl jsem rád, že to řekla nahlas.

Ten obličej přeci znám, proletělo mi najednou hlavou, znovu jsem se na muže podíval. Samozřejmě! Byl to můj profesor literatury z vysoký, kde jsem pár let studoval, ale nakonec jsem tam odsud odešel ještě před koncem. Školné bylo na soukromé škole drahé, ačkoliv začínala a mnoho předmětů nemělo velkou úroveň. Bezkonkurenčně nejlepší ale byly literární semináře právě s tímhle profesorem. Měl jsem okno se jménem, ani za nic jsem si nemohl vzpomenout, jak se jmenuje. Prohlédl jsem si ho pořádně, jasně že to nebyl nějaký vagabund, dělal to jen první dojem, pomalá chůze, oblek ošuntělý, sepraný, ale ne špinavý, podtrhoval to ten podivně prázdný pohled, vypadal opile, ale možná jen působil, možná jsem se pletl, byl to hrozně smutný pohled.

„Spát s ním nebudu, nejsem blázen, ale to flirtování mě baví, je takovej sladkej. A fakt pěkně líbá."

„Já ti rozumim, ale aby se ti to nevymklo. Jemu se to evidentně už vymklo."

„No krapet asi jo," zahihňala se.

„Ty jsi éro, Monči čáku."

Strčila do mě a na oko uraženě řekla, ať jí tak neříkám, nebo začne s mým oblíbeným Tomym.

Odpovídal jsem spíš automaticky, musel

jsem myslet na profesora. Kamarád Jirka, se kterým jsem chodil právě na jeho literární semináře, mi jednou říkal, že ze školy odešel. Tehdy mě to překvapilo, já už na škole nebyl, ale Jirka ji nakonec dodělal. ‚Říká se, že chlastá první ligu,' povídal tehdy, ale nevěřil jsem mu. Profesor byl elegantní, nosil decentní, ale prvotřídní obleky, pozlacené hodinky na řetízku jak za první republiky, vždy stoprocentně upravený, připravený na hodinu, mluvil rozvážně, pomalu, ale psali jsme si každé slovo. On byl tím typem profesora, na jehož semináře jsme se připravovali sami od sebe už jen proto, že jsme před ním nechtěli vypadat jako blbci. Byl zkrátka třída. Že by pil, to mi nešlo na rozum a Jirkovi jsem to nevěřil. ‚To budou kecy,' říkal jsem, ‚spíš ho vyšachoval z místa nějaký kamarádšoft. Známe to.'

Monika zatím prožívala své téma. „Taky byl roztomilej, jak byl hrozně nesmělej, víš co, ve třídě je prostě samej fórek a hrozně sebevědomej, ale jak jsme se tam líbali, tak se mi bál šáhnout i na kozy."

„Probůh Mony, ty mě jednou zabiješ."

„Já vim," zase se smála. „Tebe jsem na mý prsa upozorňovat nemusela," koketovala i se mnou, což byla naše stálá hra. Záchvěv její deprese byl pryč, prostě si zase hrála s dalším mužským, někdy jsem ji podezříval, že tu naivitu prostě jen dokonale hraje.

Profesor stejně pomalými kroky, jakými míjel nás, nyní vyšel po schodech ke kostelu a vešel dovnitř. Že by byl věřící? Další věc, která mi k němu neseděla. V seminářích křesťanství spíše kritizoval, alespoň jsem tehdy měl onen dojem. Že by teď objevil víru? ‚Ona mu umřela žena', říkal tehdy Jirka, ‚vzalo ho to, možná odešel kvůli tomu. A možná i pije kvůli tomu,' upřesňoval. ‚Byli spolu hroznejch let, občas nám o ní vyprávěl, ona dělala sochy, umělkyně, a taky dost pila.' ‚Neblbni', žasl jsem tehdy, ‚fakt? A to vám vypráví v seminářích?' ‚Tak víš co, znáš ho, on to podá tak, že máš pocit, že i tak je to ta nejúžasnější bytost na světě, že by bez toho ferneta nikdy neudělala tu sochu tak lidskou jako s tím fernetem, že je chlast hnusnej démon, co tě zabíjí, ale než tě zabije, že se dá i využívat, když na něj umíš jít, přirovnával to k Faustovi, on prostě umí mluvit, měl by psát, byl by dobrej. Jenže jsme mysleli, že on nepije.'

„Tvoje prsa jsou na jedničku, akorát do ruky, to je ideální," zlobil jsem Moniku, i když myšlenkami jsem byl jinde.

„Ježiš, tenhle výraz fakt nesnášim."

„No je takovej výstižnej," dal jsem jí z legrace ruku na prso, hned mě odstrčila.

„Tomy, ty nadržený zvíře," smála se.

„Kašli na profesůrka, já se vykašlu na práci a půjdem se milovat támhle do křoví."

„To víš, a s kým pak budu řešit svoje průsery."

„To nevim, ale já budu mít svatej pokoj."

„Ty jsi takovej vůl, ale stejně tě mám ráda."

Vtipkoval jsem s Monikou, ale cítil jsem se divně, že jsem profesora ani neoslovil. Možná mě poznal, sice se naše oči přímo nesetkaly, ale jestli mě poznal, mohl si myslet, že se stydím ho pozdravit. Vypadal tak sešle. Přibylo mu i vrásek za dobu, co jsem ho neviděl. Jak to mohlo být dlouho, pět, šest let naposledy. Vypadal starý, sešle starý, ztrhaný, psychicky i fyzicky. Působil dojmem trosky, nebylo mi z toho dobře. A vlastně jsem se ve skutečnosti opravdu styděl ho oslovit.

„Já ho znám," řekl jsem teď Monice.

„Koho?"

„Toho chlápka, co nás teď minul."

„To bédéčko?"

„Nebyl to bezdomáč, jen vypadá sešle, byl třída, učil nás na vejšce."

„Fakt? Vypadal jak bezdomáč."

„No trochu jo, ale nebyl."

„Třeba už je, dyť už na škole nejsi léta."

„To ne, to je blbost, vypadal sešle, ale bezdomáč to nebude."

Otevřela kabelku, zkontrolovala mobil, žádná zpráva. „Tak třeba ne, co vás učil?"

„Literaturu, byl fakt dobrej. Jeho semináře byly skoro jediný, co tam za něco stálo."

„Jo vidíš, už jsem přečetla toho Klímu, je super, půjčíš mi ještě něco od něj?"

„Líbil se? To je bezva, jasně půjčim."

„Tak díky. Je to bezva ze života."

„No to je, on je dobrej," vzpomněl jsem si, že Klíma nám taky jednou na školu přijel přednášet o Čapkovi, to byla jeho specialitka.

„Já pořád nevim, co mu napíšu," vrátila se Monika zpátky do svého světa.

„Nic mu nepiš, pusť ho k vodě."

„Když on je tak sladkej."

„Tak jedno rande, ale pak ho pusť k vodě."

Pes věděl, že muž z kostela zase vyjde, takže nespouštěl oči ze schodů, co vedly ke kostelním vratům a třásl se vzrušením.

„Pojď, půjdem odsud," řekl jsem Monice. „Ten pes je otravnej, za chvíli zase spustí."

ROZHOVOR S ANNOU WETLINSKOU O LITERATUŘE, GALANTNOSTI A ZTRACENOSTI V PŘEKLADU

Anno, ať chceš nebo ne, Tvoje tvář a Tvé jméno jsou spjaty s rolí hlasatelky v České (Československé) televizi. Jak bys někomu, kdo už si ty „staré časy" nepamatuje, vysvětlila, v čem vlastně Tvá role spočívala, v čem byl její smysl?

Pro nejnovější generaci televizních diváků to možná bude těžké pochopit, oni dneska serfují na internetu a jsou zvyklí na obrovské množství programů. Tenkrát byly dva programy – dva pro celé Československo. A televize byla něco jako ohniště domova, kde se večer lidé sesedli. Co si budeme povídat, když šla *Nemocnice na kraji města*, tak venku bylo liduprázno, všichni čekali na pokračování seriálu.

Hlasatelka byla vlastně taková hostitelka, vstupovala do těch domovů a provázela celým večerem, vstupovala mezi jednotlivé pořady a každý uvedla. Někdy jsme se snažily dělat určitá spojení, říkaly jsme třeba „Viděli jste…" a „Příští týden uvidíte další pokračování, ale teď bychom rádi…" Ona byla vlastně takový zlidšťující moment toho televizního monstra, že nešel program za programem, jak je to dneska. Lidem to už možná nechybí, neustále přepínají, takže ta hlasatelka by tam byla jaksi navíc. Já dneska žiju cíleně bez televize a vlastně moc nevím, jak lidé televizi vnímají, ale myslím si, že to může některým divákům opravdu chybět. Existovali a existují lidé, kteří jsou sami, a to se pak ta hlasatelka stane součástí tvého života, protože ona se tam na tebe usměje, řekne „Dobrý večer, vážení diváci, dnes jsme pro Vás připravili to a to...", občas zažertuje, zkrátka je tam a ty víš, že ji zase uvidíš, protože ona je taková červená nit procházející vysíláním, ona s tebou tráví ten večer a na závěr ti popřeje dobrou noc – přes noc se nevysílalo, zhaslo se doma i v televizi.

My jsme se vlastně stávali součástí jejich rodin. Vždyť nás těch hlasatelek a hlasatelů bylo pár, a když tam jsi dvacet let, představ si, kolikrát se jim za tu dobu „vloudíš" do té domácnosti. Prožíváte spolu svátky, Vánoce a mnoho dalšího.

Nedalo by se říct, že funkce hlasatelky měla i určitý didaktický rozměr, pokud jde o pěstování spisovné češtiny?

Já jsem byla dokonce v učebnici pro první nebo kterou třídu jako příklad spisovné češtiny, tak jsem si tenkrát řekla: jé, to je krása! Takže ano, tak to bylo, z veřejných sdělovacích prostředků se musela linout absolutně spisovná čeština. Ústav pro jazyk český měl nad námi dohled. Když něco nebylo tak, jak mělo být, okamžitě to bylo na nástěnce, že včera zaznělo z obrazovky to a to. Než jsme si třeba vybojovali, že se mohlo říkat „děvčátka a kluci" – to bylo jenom „děvčátka a chlapci"; než „kluci" prošli, tak to trvalo… Taky jsme museli opakovaně chodit na hodiny češtiny, kde nás učili například správnou výslovnost. A je mi líto, že už to tak není. Já samozřejmě vím, že jazyk se vyvíjí a že k němu také patří jakýsi „bacil", který prozrazuje prostředí nebo region. Je to živý organismus. Ale když slyšíš ty hrůzy, co se dneska valí z obrazovky. O to se nikdo nestará, jaké mají třeba vokály. A kde má ta čeština potom zůstat, jako takový mustr pro děti?

Vzpomínám si, že když jsem v době, kdy mě ještě lidé neznali jako hlasatelku, jela třeba někam vlakem a v kupé se zapředl hovor, tak mi říkali „A vy jste paní učitelka? No že mluvíte tak spisovně." Moje čeština byla vždycky vzorná, nebyla ani poznamenaná slezským dialektem z rodné Opavy, stejně jako později pražským. A proč to tak bylo?

Odmalička jsem měla vztah k češtině díky literatuře a recitaci. S tím je silně spjato moje dětství v Opavě, já jsem vyrostla na básničkách. Byla jsem takové introvertní dítko, uzavřené, o které se báli – „přecitlivělá", dodnes si pamatuju ten výraz. Mně se v té realitě ne zas až tolik líbilo, a tak jsem se utíkala do snění a literatury. Byla jsem ta, která si pod duchnou svítila na knížku baterkou, protože maminka přišla a zhasla světlo, když jsem ještě potřebovala číst. Maminka sama četla hodně a já jsem jí záviděla, že na to má tolik času. Strašně jsem se těšila, až budu dospělá a nebudu muset dělat všechny ty úkoly do školy a budu moci číst.

My jsme nebyli vysloveně intelektuální rodina, ale ke vzdělanosti jsme byli vedeni. Odebírali jsme z Odeonu Čtenářský klub. Pamatuju si, jak jsme vždycky seděly s maminkou a vybíraly z katalogu knihy, které měly ten rok vyjít. Nemluvě o tom, že jsme knihy

kupovali. Navíc, naši měli předplatné do divadla a brávali nás s sebou. Pamatuju si na ty pocity, na to očekávání, jak jsem vždycky usedala v divadle – ze všeho nejraději jsem měla, když se na začátku ladil orchestr… Opava má krásné divadlo, je to jak Národní v malém.

No a kromě toho jsem od první třídy recitovala. A jezdila na soutěže, do Valmezu třeba. A ty soutěže jsem i vyhrávala. A tady musím v každém případě vzpomenout paní – tenkrát tedy „soudružku" – učitelku Kurfürstovou. Patří k těm, kteří největší měrou formovali můj citový život. Takových lidí máš v životě pár. Hned si ten jejich význam neuvědomuješ, to až zpětně. Byla skvělý pedagog, děti ji milovaly, pro mě byla takové bezpečí a přístav. Vedla náš recitační soubor, kde jsme nastudovali několik pásem veršů, dodnes si něco pamatuju. Chodili jsme i k ní domů, což na tom bylo snad to nejkrásnější. Měli tam strašnou spoustu knih. Věnovala se nám neskutečně, jako vlastním dětem – ona to ostatně měla propojené, protože její děti byly stejně staré jako my a taky recitovaly. A její manžel, ředitel Střední ekonomické školy v Opavě, doprovázel naše pásma na klavír a občas nás i trochu usměrňoval – dodnes slyším to jeho „Kýbl citu, děvčata, ubrat!"

Tak to bylo něco o Tobě a Tvém rodném jazyce. Ale ty už léta žiješ ve Švýcarsku a Itálii. Připadáš si už v jejich jazycích doma?

Handicap tam vždycky bude. Ale italsky běžně a ráda mluvím, můžu číst knížky, i když ne náročnou literaturu, můžu poslouchat rozhlas. Mluvit italsky, to je radost. I kdyby to byla šílená hádka, tak ty nádherné vokály… Ale němčina, kterou jsem se samozřejmě musela taky naučit, ta mi prostě nezní, ona je tak ostrá, tak nemelodická a je to jako šachy. Ať mi Goethe a Schiller prominou! Ovšem jazyk, s kterým jsem „venku" opravdu zabodovala, to byla ruština. Tu ovládám, troufám si říct, velmi dobře, můžu i překládat.

Vím, že jsi dokonce překládala Nabokova. Jak to bylo?

Jednou se mi zachtělo znovu si přečíst především Čechova v originále. A Christian pro mě v Ženevě objevil prodejnu ruských knih, kde se daly sehnat antikvární perly i současné věci. Jednou jsem si odnesla Nabokovovo dílko *Camera obscura*. V jeho tvorbě má ojedinělé místo, podle znalců je to jeho největší experiment, pokus přenést do literárního stylu styl malířský – pointilismus. Údajně

to psal jako předlohu budoucího scenáře pro film, ze kterého pak sešlo. Ale protože mám filmové vidění, mám to v hlavě stejně zfilmováno… Chci tím říct, že to není „typický" Nabokov a tudíž mi na něj síly stačily – ony to byly samé dialogy. Překládala jsem si ho pro sebe, jen tak. Nebylo to poprvé, někdy jsem si třeba porovnávala různé překlady Čechova, jak už mám ve zvyku mít doma hned „sebrané spisy" svých autorů a zkoušet, jak bych na to šla já. Nicméně našla jsem odvahu požádat o posouzení skutečnou kapacitu a dostalo se mi pochvaly, až jsem se blahem tetelila. To mě povzbudilo k další práci a přijala jsem návrh pokusit se o překlad Nabokovovy povídky *Lužinova obrana*. Jenže ouvej. Celé léto jsem se doslova trápila a vždy znovu narážela na limity svých schopností. To už byl Nabokov se vším všudy. Ať jsem dělala, co jsem dělala, bylo to takové upocené, těžké, chyběla tomu lehkost, styl. No hrůza. Poznala jsem, že na to bohužel nemám. Bylo ale hezké zmeřit si síly.

Od té doby dokážu ještě víc než předtím ocenit překladatelskou práci. Vždyť on nebo ona – pokud jde o skutečnou literaturu, ne novinový článek – to musí vysloveně přepsat, použít úplně jiná slova, stává se skutečným spoluautorem, aby tomu dal ten – v tomto případě – český kabát. Ale přitom musí cítit a ctít toho původního autora. A v tom ti nikdo neporadí, nevyčteš to z příruček, to v sobě musíš najít sám.

Co současná literatura. Jsou třeba nějaká témata, která vyhledáváš?

Mně hlavně zajímá, jak se vlastně lidé v současném světě cítí. Protože mám pocit, že sama tomu světu rozumím stále méně. A proto hodně čtu knížky sociologické a historické. A psychologické, to je moje staré hobby. Myslím, že bez znalosti psychologie nemůžeš rozumět ani těm věcem historickým nebo sociologickým. Já to ovšem nečtu proto, že bych měla odborné ambice, jde mi o to, abych se v tomto světě necítila ztracená. I když vím, že při rychlosti těch změn nakonec ztracená budu.

Je ale jedno téma, které bych obzvlášť ráda zmínila. Dostala se mi do ruky kniha *Francouzská galantnost* od Claude Habibové, autorky, která se zaměřuje na francouzskou literaturu 18. století, i když v tomto případě vychází hlavně z literatury 17. století. Tu knihu bych doporučila jako povinné čtení všem feministkám. Uznávám, že feminismus

udělal obrovský kus práce, klobouk dolů, a speciálně u nás je stále za co bojovat. Ale v těch svých radikálních polohách je mi tak vzdálený, že to vnímám až jako nepřátelství vůči soužití mužů a žen.

Co se týče té knihy, název může být zavádějící, není to o galantnosti, jak si ji dnes lidé představují – květiny, políbení ruky, přednost ve dveřích, to jsou jen jakési fosílie, pozůstatky celého propracovaného systému vztahů, kdy se obě pohlaví učila žít ve smíšené společnosti, jejíž pravidla už přestávala určovat církev. Byl to ojedinělý jev, který se vynořil v té době pouze ve Francii Ludvíka XIV., a zbytek Evropy zíral a jezdil se tomu učit. Žena se stává centrem pozornosti, je viděna a umí si to užít. A aby se necítila ohrožena, vytváří se galantnost jako jakási ochrana. Galantní muž nesměl ženu urazit, jejich komunikace byla založena na pozornosti a něze, byla to kultura, která do svého středu postavila zbožňování žen a sami muži ženy vyzvali: „Naše podstata se nemůže příliš změnit, ale můžete nás kultivovat, zjemnit – učte nás!" Žena měla inspirovat muže k citům, které dnes mnohé feministky považují za podezřelé, za masku, kterou je třeba strhnout falokratickému nepříteli. Galantnost byla vlastně prvním krokem k emancipaci. Možná proto jsou dodnes Francouzky samozřejmým způsobem angažované a v centru veřejného života, aniž by ztrácely svou ženskost.

Tváří v tvář feministické velenedůtklivosti ztrácí galantní gesto svůj význam; místo, aby bylo lichotivé, mění se v urážku, protože ženě připomíná její domnělou méněcennost. Vzrůst pornografie se paradoxně dá brát jako důsledek této ztráty erotična. Myslím, že je nezbytné, aby se feminismus dokázal vrátit k těmto motivům, protože rovnoprávnost je sice nezpochybnitelný výdobytek, ale často se za ni platí ztrátou ženskosti. Bylo by to na celé další povídání, škoda, že už tu na to nemáme čas a prostor.

Snad někdy příště. S přáním dostatku galantnosti děkuji za rozhovor!

Rozhovor vedl Martin Škabraha

Anna Wetlinská, původně herečka, od roku 1981 do roku 2000 hlasatelka v Československé, později České televizi. Dnes žije s manželem Christianem Müllerem, bývalým generálním ředitelem nakladatelství Ringier, ve Švýcarsku a Itálii.

LEOPOLD F. NĚMEC

stínohra

dřevěný sloup na rohu ulice
věšák oprýskané lampy z plechu
večer co večer
poslední svítící žárovce
dělá společnost

na cestu dlážděnou kamením
skicáře zavátých osudů
světlo kreslí tancující stíny postav
které zde stávaly a už nejsou

saxofon dohrál danse macabre
a potlesk zmizelých duší
ve větvích farské zahrady
zní do ticha ztemnělého gheta

návštěva

ulice jak vymetená
jen mlha po ní se líně válí
moc se jí nechce
stejně tak kocourovi
co v noci to přehnal mizera
teď potichu
přes ulici sotva přejde

ne jako já
spěšnými kroky ruším ticho
a ozvučuji výbojkami pokaňkanou tmu
asi tu něco nehraje
nikde ani živáček
vyjma mlhu a toho kocoura
kteří ulici vyšukanou tichem
s grácií vítěze neslyšně přejdou

když zastavím
tísnivě ozve se ticho ještě větší
slyším svůj dech
mlha vlhne na skráních
cítím jak studí v zátylku
určitě jsou tu
teď vidím je
jak mlze, která začíná se zvedat
v trenýrkách dívají se pod sukni
pak teprve na mne
a zítra možná na vás

staré řemeslo

chudáci Němci
nebezpečně odvrací
od volantu zrak
u cesty vidouce
polozmrzlou slečnu
stojící jen tak

starost si dělají
i přísní strážníci
že místo na hlavě
v rozkroku
huňatou má čepici

dopis z Tibetu

cesta starým lesem
od potoka zvolna stoupá
tlukot
tlukot
mandarín s balalajkou
na ni nehraje
v korunách větry omlácené bučiny
kdo dělá ten hukot
rychleji
rychleji
teď vidím ho, sedí nahý na koni
a cval
a cval
nejezdí ruku v bok
byl to on, a již ztrácím ho
natažená ruka
zůstala v prostoru až po rameno
až tam
až tam

bylo otevřeno

neklepeš ani teď
kdy už dávno tu nebydlíš
všechno jsi odnesla
i ten obrázek kde jsme všichni
já, ty, naše děti
a on
vzpomínáš?
bylo to v září
a stačilo jen pár dní
abych měl jen prázdnou zeď
tak nevím proč jsi přišla
a schválně ani neklepeš

DANIEL RUŠAR

Vyplivuješ kosti

Přisedneš a opřeš se do židle, máti se pohupuje do stran, jak ji koleda dostává do extáze, fotr se ani nepohne. *Každý sám za seba, zbližovať sa netreba*, jde ti ze sluchátek, staroši u stolu na tebe očividně čekali. Řekl jsem, přijdeš dolů a budeš s námi večeřet, znovu si fotr včera vynucoval. Moje podmínky znáš, řekls mu. Souhlasil. Pokud to myslel vážně, první Vánoce, kdy nad kaprem nemusíš poslouchat jejich kecy.

Sedíte, oni nemluví, ty zesiluješ sound, *neóny svietia, zadržíš dych*, je v songu, fotr s máti si připíjí, já nechci, říkáš a se založenýma rukama je pozoruješ. Znáš to, fotře, nemůžou mluvit dva najednou, říkáš v duchu. Vidíš, jak matka vstává, nabírá polévku ze starožitné mísy, z kuchyně voní kapr, táhlé tóny ze sluchátek ti přivírají oči, zdá se ti, že jsi v klubu, v hledišti jsou samí kapři, mrskají sebou a otvírají huby, vidíš, jak skupina hraje na keramické nástroje, které vypadají starožitně s ornamenty jako vaše talíře. Slyšíš, jak hráči stupňují grády a dávají bacha, aby se jim nástroje nerozsypaly pod rukama. *Ešte nám veríš? Povedz či veríš*, vypaluje zpěvák do mikráku a pod ním teď sedí babky a dědkové, kteří se do rytmu kývají a mačkají si ruce. *Z krídel padá perie, topí vosk*, končí song, veteráni se předkloní, zvednou cedule s číslama, hodnotí tradici a potom vnitřní vytržení – lžíce ti bouchne o talíř, otevřeš oči, civíš. Nic, říkáš a dojídáš polévku, zní další kus, matka podává kapra se salátem. Kucháš řízek. Vyplivuješ kosti, starochy čekneš pohledem, překvapuje tě, že se do tebe nenaváží, máti je nakloněná k fotrovi, chutná ti?, nejspíš se ho ptá, fotr přikyvuje, baví se mezi sebou, jako kdybys tu nebyl. Přemýšlíš o tom obraze, který ti běžel před očima, ta keramika s těma veteránama, fakt mají ty moje kossy masakrální zvuk, říkáš si, že tohle dokážou. *Nevrav, že nehľadáš sám jeho tvár*, přivřeš oči a vidíš lidi v klubu, jak poslouchají, na pódiu místo na Peoples zíráš na svoji máti, která teď hraje na klávesy, cože?, diví se. *Nalej mi tvoj hnev do rany*, drtí fotr svoje ego do mikráku, vzadu za ním bouchá tvoje mrtvá ségra do bicích, *kto je, viem*, pokračuje rodinný frontman a čumíš na sebe, jak teď stojíš vedle něho. Cítíš struny, začíná ti sólo, struny ti tečou pod prstama v takovém proudu, až fotr

poodstoupí, nevnímáš nic než jen kytarové soundy, zatínáš zuby, zakloníš se nad světla. *Nepoznáš, voláš, nepoznám, volám,* dává fotr a vaše pohledy se střetnou, cítíš jeho úsměv, soustředíš se na další song, teplo přichází, nevíš odkud, promneš si oči, na stole hoří svíčky.

Fotr pokyne do obyváku, otočíš se k blikajícímu stromku, jdeš za vašima. *Patríme sem, beton nás chladí,* zpívají Peoples, kdo by byl basák, honí se ti hlavou, fotr se rozvalí na gauč, máti vedle, mlčí. Sedíš v křesle naproti nim, fotr tě fixuje pohledem, protože každým rokem rozděluješ dárky ty, protože je to zvyk v tvojí rodině, ale teď se ani nehneš a oni důležitě čekají. Neuvěřitelně dlouho – fotr vstane a zpod stromku vybere dárek a pomalu ti ho podá. Zůstane stát, hledíš na něho, mačkáš balík. V tu chvíli mohls sundat sluchátka a vstát, mohls mu teď předat dárek ty, mohls třeba jen kývnout hlavou, že chápeš, mohl ses na něho normálně podívat jak on, mohls stokrát jinak reagovat, ale uděláš to, co udělat chceš – zesílíš zvuk, opřeš se dozadu do křesla, přitlačíš sluchátka k uším, skenuješ fotra, jak chvíli postává nad tebou, pak přejde ke stromku, sedne a rozbaluje teď tvůj dárek – svoje kossy, sluchátka.

Daniel Rušar (1975) – autor knih Jaro kriplů (2011) a Frisbee (2006); www.danielrusar.com.

JAKUB CHROBÁK

Jen tak

V Ostravě se už podruhé konalo zastavení Měsíce autorského čtení. Je to bláznivý a okouzlující projekt – dva šílenci z nakladatelství Větrné mlýny se kdysi před deseti rokama rozhodli, že v Brně v červenci je málo slova a uspořádali měsíční festival, během kterého každý den večer četl jeden autor své texty. Festival se rozrostl a dnes už vedle Čechů (letos Čechů a Slováků) čte i třicet autorů z jiných zemí (letos bylo hostem Polsko). Zní to jako naprostý blábol, nesmysl, ale v Brně bývá Husa na provázku plná, loni tomu tak bylo i v Ostravě, letos kromě těchto dvou měst přibyly i slovenské Košice a polská Wroclaw. Jak je toto možné? Jednoduše! Redakce literárních časopisů, když o prázdninách nevydávají, se příliš spoléhají na svět vysokoškolský; mají za to, že časopisy tohoto druhu se dají prodávat právě jen v době semestru, jináč že nemá o li-

teraturu nikdo zájem. Jaký omyl! Je to přesně naopak. Právě doba dovolených a prázdnin dává alespoň iluzi volného a pomalého času, která je tak nezbytná pro soustředěnou četbu. Ale že se města dokáží v těch parnech zaplnit na celý měsíc, je malý zázrak.

Jenže je tu pořád ta Ostrava. Několik pořadů jsem viděl a několik uváděl, a byl jsem občas též zklamaný. Z počtu lidí. Loni se skoro každý Ostravák v souvislosti s kampaní Evropské hlavní město kultury cítil být taky trochu kulturní a chodilo se. Letos kulturnost jaksi vychladla a chodilo se méně. Ovšem kdo nechodil loni ani letos, jsou – učitelé a studenti vysokých škol (čest výjimkám). Tak totok už je podezřelý, řekl by Pepin; ale ne, milý Pepine, jen pochopitelné. Za prvé si asi studentíčci potřebujou od literatury odpočinout, dát si pauzu. Ve chvíli, kdy by našli řadu lidí (i vrstevníků) se zájmem o slovo, v situaci, kdy se před nimi otevírají noci přímo určené k diskusím o něm, oni mizí.

A u učitelů nebude to asi jiné. Jen jinak zdůvodněné. Práce na nedokončených projektech, které jsou v průběhu semestru zdržovány dotěrnými studenty s jakýmisi otázkami a požadavky, je svatá. Objektivita, která zakazuje pachtovat se s živým autorem a živým slovem, též. A potom: právě ty chvíle otevřené k řečem mají v sobě jedno veliké nebezpečí. On by totiž taky nad ránem, nebo už třeba večer, mohl někdo klást nějaké otázky, mohl dokonce chtít, aby odborník dokázal znova, pro něj a v té chvíli, zformulovat to, co je literatura a k čemu je vlastně dobrá… A to jsou otázky, které se stále ještě zpěčují jednotlivým, byť jinak dokonalým metodologiím. To jsou otázky, při kterých může člověk najednou zůstat nahý. A to by v odborném diskurzu nevypadalo dobře.

JAKUB CHROBÁK

Neodeslaný dopis

Mojmír Trávníček zemřel. Ta věta proběhla už před několika měsíci, přesto zůstává zaseknutá, a v tomto kraji možná víc, než kde jinde. Redakce *Textů* se proto rozhodla, že nebude připravovat žádné speciální číslo související se smrtí pana Trávníčka, ale pokusí se jednak připomenout (a bude to hned v příštím,

podzimním čísle) jeho nedožité osmdesátiny, a především pak připomínat si Mojmíra Trávníčka pravidelně. Zůstal mně nelehký úkol začít. Nakonec jsem se rozhodl takto: protože se pan Trávníček pokládal za člověka korespondenčního, věci privátní i odborné řešil nejraději písemně, dovolím si teď malou drzost. Přepisuju tady text, který mě děsí už od července. Je to – nedopsaný a neodeslaný dopis. Psával jsem Mojmíru Trávníčkovi málo (jak moc málo!) nejen pro svou vrozenou neuspořádanost, ale především proto, že jsem jej nechtěl moc vyrušovat. Dopis pak dlouho ležel na stole, jezdil se mnou po trase Vsetín – Opava – Ostrava – Vsetín a až po několika měsících se třeba uzavřel a odcestoval do Hrozenkova. Odpověď přišla pak rychle a byla vždy pozorná a povzbuzující… Na tento dopis už žádná nepřijde, přesto doufám, že i ten nepřečtený dopis sem nějak patří.

Milý pane Trávníčku, příteli!

Je to už zas dlouho, co jsem Vám nepsal. Je těch věcí teď přede mnou celá hromada, valím a jak shrnovák odsunuju kupu úkolů, mezi nimiž je i mnoho, velmi mnoho blbin, a na důležité věci mně nezbývá času. Slyšel jsem od Dalibora Maliny, že Vám není nejlépe? Ledviny jsou sviňa, věřte, že vím, o čem mluvím. Člověk by ještě přežil, že je celý opuchlý a když jde na záchod, je to porod. Strašná je neschopnost cokoli dělat. Psát nejde vůbec, číst se dá jen ve vzácných chvílích úlevy (kolik jich je za den?), při práci tělesné se zas člověk potí, až to pěkné není… Moc často řešívám to pitím. Pomáhá to aspoň věc urychlit, ale potom už to člověka ani nebaví. A co je strašnějšího, než přijít najednou o možnost pracovat a k tomu aj o hospodu? No, ale nechám lamentování, máte ho, myslím, sám dost. Jen si přeju (a i když špatný křesťan, aj se za to modlím, vy mně rozumíte), aby se Vám udělalo líp. A taky doufám, že se zas někdy sejdeme u Dalibora a sejdeme pak dolů do Magistra, plzeňské je pro ledviny dobré!

Měl bych na Vás jednu prosbu, nemusíte nic nikde dohledávat, jenom kdybyste náhodou věděl… Petr Hruška připravuje třetí díl Díla Jana Balabána, publicistiku. Trochu mu s tím spolu s dalšími pomáhám a vypadla na nás takováto věc: Honza podle všeho psal i do nejrůznějších publikací, občasníků a kalendářů souvisejících s evangelickými křesťanskými obcemi. Jsou to asi nejrůznější věstníky farností a podobné tisky. Nevíte náhodou, jestli

nejsou někde společně archivovány? Nebo neznáte někoho, na koho bych se mohl obrátit? Vím, je to jiná obec, ale podle Vašeho zájmu o sborník k Honzovým padesátinám vím, že striktní dělení v tomto smyslu je Vám cizí. Předem moc děkuju.

Začínají prázdniny a já nemám ani chvilu pro sebe a ani pro děcka a moju. Nevím, jak dlouho to ještě vydržím… Velice mě mrzí, že teď tak málo jezdím hrozenkovským směrem, ale až pojedu, zazvonit zkusím, třebas uslyšíte nebo otevře Vaše dcera. Je to divné – co jsem se vrátil na Vsetín, jsou mně lidé mého domova nějak dál – vídám je méně, víte, kolik jsem odsunul setkání u Magistra? Čím to je? Že by ten, kdo je nám blízko aji fyzicky, doplácel na hloupou lidskou úvahu: Šak ho mám za rohem, za ním sa možu stavit dycky? Nevím, ale toto se musí spravit! A Nový Hrozenkov je v seznamu těch oprav na čelním místě, kolikátý už dopis Vám tu návštěvu slibuju a kolikátá je už odpověď, pořád tak stejně milá: Až pojedete kolem, zastavte se!

Naštěstí děti rostou a prospívají dobře. Anička sice trpí na zuby, ale začíná žvanit a to je potom dvojhlas, když se spojí s Metúdem! Nejen že člověk neslyší vlastního slova, ale oni si začnou něco zpívat, pak si tam domýšlejí slova a tím se dostávají do kouzelného stavu opojení, začnou se tak nějak giglat do rytmu a pak už za nima nikdo nemože a jenom se se ženou díváme a doufáme, že si nikde o nic nerozbijou hlavy. Ostatně, místo řečí, přikládám básničku, je z léta, z Osíka, to je dědina u Litomyšle v Čechách, kde se narodila Andrejka a kam se ráda vrací: VIDĚL JSEM HOVADSTVO, AŽ HANBA

Holý, ořezaný strom
a pod ním větve
plné zelených rynglí…

Anička s Metúdem jim navraceli smysl,
vtom kdosi o ně křísl,

s kapsama plnýma
šmatláme sa dom…

Děti jsou ještě pořád radost… Tady dopis končí, tak ho dopisuju: … Milý pane Trávníčku, nevím, jestli my dva se eště negdy potkáme, mám pocit, že Bůh to s náma jináč myslí a moje místo nebude tak vysoko jak Vaše, třebas se potom zvrchu někdy přijďte podívat… Moc Vás pozdravují obě děti. Pamatují Vás málo, ale silně, když jsem s nimi mluvil o Vaší smrti,

Metud si pamatoval Vaše silné prsty (dobře, že pro něj zůstanou silné). Velice Vás zdraví i Andrejka a mrzí ji, že pro Vás už nebude moct přijet autem, že do Kunštátu už se nepodíváme společně a že už ani není za kým tam jet… A zdraví Vás i hoši od Magistra a *Textů*. Budete nám chybět, a navíc jste nám nechal těžký úkol – budeme muset teď pro *Texty* víc psát, a navíc s vědomím, že zaplňujeme Vaše vyhrazené místo. To půjde těžko. Zkusíme. Srdečně a přátelsky

Váš Jakub Chrobák

ADIN LJUCA

Daleko, daleko na severu

Miloradu Pejićovi

Tebe, o němž se říká, že jsi šel za pachem
polárního soba,
jsem nemohl následovat. Ne proto, že tam,
kde žiješ,
jsou obrazy ostré jako žiletka, ani proto, že
vejde-li se do tepla,
zamlžená sklíčka brýlí zakalí pohled.

Ne kvůli nedostatku síly: nikdo neví, odkud
ji má
ani co ho pohání vpřed. Bylo by zbytečné
i to nejmocnější mávnutí křídel nebýt
lehkosti ptačích kostí
a dutosti lebky.

Pro mě nebylo jiné cesty než této.
Zvedal jsem se těžce, napohled líně a vlnivě
jako kobra, kterou probouzí zvuk fakírovy
píšťaly.
Ale i to, jak uznáš, je zázrak: že hudba
pozdvihne ze země
obyčejného plaza. I za těch několik
okamžiků
jsem vděčný. Tolik o mně. A tolik o hudbě.

Vraťme se k tobě: nemáš-li dvojče, odkud
se bere dvojí
stín na všem, co popisuješ? Na to bych
chtěl odpověď,
dřív než nás zasype bílá lavina šílenství,
která v skrytu číhá tam, kde i ticho praská
zimou. Tam,
kde se rub a líc setkávají jako zranění
a studený obklad.

U Zdeny

Do kadeřnictví jsem chodívala s obavami,
nosila
obrázky vystřižené z časopisů. Obklopená
zrcadly jsem bedlivě sledovala každý
pohyb:
fénování, tupírování, lak... A zase
nespokojená.

U Zdeny se bát nemusíš, jí je všechno jasné.
Má za sebou roky operací a chemoterapií.
Říká: *Než by sis po nocích počítala*
vypadané vlasy,
je lepší nechat se ostříhat. Namísto cvakání
nůžek jen monotónní vrčení strojku.
Zdena tě trochu omete a můžeš jít, nemusíš
se ani podívat do zrcadla.

Probuzení

Dřív než jsme si šli lehnout, uklidili jsme byt.
Chvíli si četli a pak usnuli. Spali jsme dobře
celou noc,
jako nemluvňata. Vstali jsme brzy před
rozbřeskem:
za oknem byla jen zamrzlá tma.

Umyli jsme se a klekli si na zem jeden proti
druhému,
jako učitel a žák. Už deset let se učíme
jeden od druhého. Deset minut jsme dělali
dechové cvičení, nachystali se a vydali
do nového dne, na novou chemoterapii.

Z bosenštiny přeložil Jiří Hrabal.

Adin Ljuca (1966) – v Praze žijící bosenský básník, prozaik a překladatel; narodil se v Maglaji v Bosně, vystudoval komparatistiku a knihovnictví na Filozofické fakultě v Sarajevu; pracuje jako vedoucí historického fondu v Národní technické knihovně v Praze. V češtině byly vydány dosud dvě jeho knihy: básnická sbírka *Hidžra* (1998) a soubor povídek *Vytetované obrazy* (2005). Z češtiny do bosenštiny překládá beletrii, esejistiku i odbornou literaturu. Z české poezie v poslední době přebásnil zejména texty Petra Hrušky a Ivana Wernische. Ukázku z Ljucovy poezie jsme v *Textech* přinesli již v čísle 41/2006.

-jih-

DANIELA OLEJNÍKOVÁ

priestor bez kauzálneho štýlu

.Si tu len náhodne
pohodený v jazyku
v priepasti môjho lona
áno, je to ten prázdny priestor
pred prvým písmenom prvého slova,
heterotopický vetný znak,
ktorý splýva s ideálom
o tvojej prázdnej nahote

si pohodený v priepasti
bez kauzálneho štýlu
si mojím pozadím

som v tvojom pozadí

Ahasfér saturnskej noci
zabudnuté v čase
minulé včerajšky

doznel v skladbe

dvojmo
na kríži
hore nohami
a v jeho kline
mladosť
a nadpozemská
ahasfér saturnskej noci
s čepeľou rána

a prebudená

Nehmotné stopy
Si nástroj moci

dávajú domnelé vlastníctvo neskutočnej minulosti
pomáhajú zmocniť sa priestoru
má to potenciál

čosi neľudské
ako vykročenie do prázdnoty

Daniela Olejníková – medzimestská efemérna entita, študuje filozofiu na UK. Publikuje na niektorých literárnych portáloch.

SOUBOJ BÁSNÍKŮ

Debuty jsou vždy jakousi výzvou pro recenzenty, někdy se ale sklouzne k tomu, že se buď přehnaně vychvaluje, nebo přehnaně kritizuje. Jako by se snad kritik cítil mnohem svobodněji. U ostřílených autorů se totiž srovnává s jejich předešlou tvorbou, zatímco u debutanta je čistá půda, a tak si to může recenzent řádně užít. Na prvotinu Ondřeje Hložka už vyšla řada recenzí, a tak o tom autor ví jistě své. Jakožto začínajícímu básníkovi mu byly vyčítány: zbytečná pózovitost, snaha být básnický (a co si budeme vykládat, není to nic hezkého, když na nás z poezie dýchne kalkulace a je z ní cítit záměr), přeumělkovanost až křečovitost. Jak to tedy se sbírkou je? Jsou *Tížiny* pro Ondřeje Hložka opravdu tížinami, nebo ne?

Sbírka je rozdělena do dvou částí (*Městem jsem*, *Tížiny*), přičemž, nevím, jak se to stalo, druhá je mnohem výraznější a silnější. Budeme se ale věnovat poetice především celkově. Pro Hložka je očividně důležitá imprese, cítí se dobře v přirovnáních. Často uměle působící metaforičnost může být pro čtenáře ale klišovitá. Naprosto pochopitelné a přirozeně vyjádřené mi u autora přijde ztotožnění s městem a lidmi, kteří v něm žijí: „*Tady jsem doma / a také přátelé s kaštanovými vousy, / ve kterých spí / prsty žen. / A tak nějak daleko sedí mraky.*" (s. 13), poněkud nepochopitelné mi ovšem přijde opravdu pózovitě působící opěvování domoviny, až jakési vlastenčení, což je úplně něco jiného než skládat hold místu, s kterým jsme propojeni. Básník si kombinací motivů domova a smrti ubírá na životě, jako by se vytratilo jeho mládí a opustil ho elán. Ačkoliv Jakub Chrobák v doslovu tvrdí opak; podle něj „*naše ubývání*" (s. 48) Hložek prožívá suverénně; nemohu souhlasit. Takové verše by byly uvěřitelné možná, kdyby pocházely z pera básníka přinejmenším o generaci, možná spíš o dvě, staršího, takto ale můžou být pro čtenáře nedůvěryhodné: „*Jedině tvé ruce / složené v hlíně / a smrt, / co táním nekončí. / Jedině to zůstalo z domova.*" (s. 30).

Mnohem jistější si je autor v barvité, procítěné krajinomalbě: „*Letos dříve je naváto / samotou ostrou. / Větve dubů zlomeny/ tíhou pruských vran. / Lampy plné černé havěti /*

a kovový srpek luny. / Rozkován." (s. 44), dokud ji ovšem nepřeruší sklon k násilnému personifikování: „*Jdou města nocí/ v řadě za sebou sedí*" (s. 11), nebo přehršel stejných motivů – čas, svítání, stmívání, den, noc, světlo, tma: „*Tolik škrábanců/ pro jednu holou krajinu, / kde žijeme v nelidském svítání.*" (s. 38), „*Mdlé slunce noří se/ v nedospané noci.*" (s. 39) atd. Kvůli tomu se pak může docela snadno stát, že některé verše, ba dokonce celé básně, budou čtenáři nicneříkající, což by si jistě autor nepřál.

Díkybohu za ty momenty, kdy básník vypadne z té role, ve které si uvědomuje, že je básníkem, díkybohu za ty momenty, kdy se zapomněl: „*A bůh je / mi v každém kroku – /* (…) */ Moje nohy v něm měknou*" (s. 32) nebo: „*Někdy smutno je po lidech. / Někdy vlámaný jsem pod ledem, / s hrnkem stokrát zalité kávy*" (s. 34).

Máme tu tedy verše, které jsou přemetaforizované, dále bohužel i pár veršů, které mohou působit kýčovitě a klišovitě, ale také tu máme verše, které jsou své. A na ty může být Ondřej Hložek pyšný. Se slovy i s jazykem zachází s pokorou a s úctou, nepatří mezi dnešní extramoderní znásilňovače jazyka, v čemž se dá spatřovat přínos knihy v kontextu současné tvorby. Je třeba ocenit onu konzervativnost, jakousi křehkost, která je podtrhována i volbou podoby básní – už samotným dodržováním interpunkce a uhlazeným slovníkem, verše tak působí nezvykle něžně a čistě.

Dokonale zvolené jsou ilustrace mladé výtvarnice Michaely Kumhaly. Jako celek sbírka vytváří příjemně uhlazený a jemný dojem; řekla bych – působí dost netradičně v kontextu současné poezie mladých autorů. Nepochybně je Hložkův hlas hlasem výrazným.

Škoda jen, že mezi sebou bojovali dva básníci – jeden, co se moc snažil, a druhý, co se zapomněl a byl, dobře pro nás i pro něho, sám sebou. Odkryl se čtenářům, ani neví jak, ale to je právě to, co z básníka dělá básníka – to jejich podivné psychické obnažování. Z polovic chtěné a narcistické, z polovic nevědomé.

Michèle Baladránová

Ondřej Hložek: *Tížiny* (Dalibor Malina, Vsetín, 2011)

KDO TO POZORUJE BAREVNÉ RYBKY TAM NA DRUHÉ STRANĚ?

Když Marek Turňa v roce 2004 založil ve Zlíně nakladatelství *Kniha Zlín,* zdálo se, že se nestane nic mimořádného. Ale stalo se. Dnes toto nakladatelství v pěti živých edicích vydává pozoruhodné tituly, z nichž některé, třeba *Skleněný pokoj* Angličana Simona Mawera patří k nejčtenějším knihám vydaným v českých nakladatelstvích v poslední době. Marek Turňa je plný energie, má zkušenosti (kdyby to byly jen naše, domácí, asi by tak úspěšný nebyl), má nápady i odvahu. Třeba i v tom, že si dovolí založit edici pro zcela neznámé, řekněme začínající nebo na vydání vlastních textů neaspirující autory. Nazval ji *Walt* (pocta Whitmanovi?) a otevřel ji příchozím ze sousedství, možná i spolustolovníkům, a to za přítomnosti agilního a zkušeného básníka Pavla Petra ze Zlína, který mu edici řídí.

Počátkem letošního roku vydali v této edici básnickou knihu také *Lubomíru Filipu Piperkovi,* kterou autor nazval *Předěly.* Pokud vím, prvním, kdo se na ni recenzentsky ozval, byl Petr Odehnal v Hostu (č. 7, 2011). A to tak, že ač ctím tohoto recenzenta a publicistu, jeho „telegrafické soudy" (píše nyní v Hostu pro rubriku „Telegraficky") mě docela silně vyvedly z poklidného prožívání chvil směle nastupujícího podzimu. A to hned svým rozjezdem: „Sbírka Lubomíra Filipa Piperka nazvaná Předěly (Kniha Zlín, Zlín 2011) mi připomněla, jak blízké jsou si mnohé rané a básnické debuty. Proud slov plyne bez větší vůle škrtat, verš řekněme volný je čas od času prostřídán rýmy a pohříchu i „rýmy", inventář je začasté prostě „zamilovaně krásný"…" atd. Nebo: „…Velká slova i velká gesta. Ve sbírce defilují Goethe, Hamlet, Pandořina skříňka, Bin Ládin, Amundsen a Scott, Perseus, starozákonní a novozákonní citace, Odysseus, svatý Rochus, citují se verše máchovské, demlovské i reynkovské, objevují se andělé i Andělé, smrt i Smrt…". Přes poctivost, zjevnou snahu o kritickou nezaujatost, kterou vždycky, a snad oprávněně, spojuji s Odehnalovým jménem, myslím, že tentokrát autorovi ublížil, posunul jej s celou jeho básnickou výpovědí jinam, do lebedy stranou cesty, což mu do jis-

té míry v případě pohledu na nejednoduchou Piperkovu knížku usnadňuje mezi jiným finta telegrafického snímání literárního dění, umožňující nečekaný úhyb do implicitně či explicitně prozrazované rutinérské argumentace: na to není v „ telegrafkách" místo.

Můj prožitek z opakovaného čtení (čtení s návraty) Piperkovy knížky je jiného druhu. Způsobily to okolnosti spíše výjimečné a mimořádné, které vedou k autorově osobnosti a jeho všestrannému a hlubokému zájmu nejen o obory, které vystudoval (historie, historie umění, etnografie), ale i o oblasti s široce založeným filozofickým základem v těsném sepětí s vírou, schopnostmi pregnantně je propojovat a nechat prostupovat vlastními soudy a hodnocením reálných i imaginárních duchovních výkonů, se kterými se v dnešním světě potkáváme. Zdánlivě v kontrastu s jeho jemným a citlivým vnímáním světa tvoří události jeho života dramatický osud muže blížícího se věkem šedesátce, přerývaný zlomy a „ předěly", událostmi, kde si zahrály svou roli velké lásky, sex i alkohol, strmé vzestupy a pády až k hranici rozhodnutí: a co dál? Nečekaně však přišla láska z největších – je obtížné vyhnout se závanu banality – láska osudová, životní. A analogicky, jako doposud v jeho životě vždycky: se vzestupy a pády, se zlomy a předěly. Události individuálního osudu se vplétají do pevně názorově ukotveného světa vybaveného širokými znalostmi a bohatými zkušenostmi, vybízejí k úvahám, nabízejí bohaté analogie a vyvolávají nečekané prchavé i drásavě se vtírající obrazy. A o tom J. F. Piperek v *Předělech* píše, o tom vypovídá. Básnickou formou, která, jak se mi vždy v jeho případě, dnes to mohu říci, předsudečně zdálo, jemu spíše vzdálenou. Stín tohoto předsudku v knížce zanechávají jen některé „řemeslné" zkraty, naivní rýmy dosazované autorem jakoby ze setrvačnosti energií předchozího verše, zplanělé obrazy či klišé, v jednotlivých básních sbírky však vždy dováděné do chytré, přemýšlivé, logické a většinou překvapivé pointy. V Piperkových textech Goethe, Hamlet a jiné slavné postavy nedefilují, defiluje zde spíše historie, defilují dějiny hluboce autorem zažité jako prizma, kterým se na svět dívá, jako téma, které spontánně přichází s věkem a událostmi v očekávání jejich vyvrcholení a ukončení. Postavy dějin zde pak vystupují jako segmenty histo-

rie v asociacích a symbolech vyvolaných spíše logikou rozvíjení básnického obrazu a budováním básnického tvaru (Goethe a jeho poslední slova před smrtí: *Mehre Licht*!).

Autor rozdělil básnickou sbírku do čtyř oddílů, z nichž první tři jsou uvedeny citáty z bible. Celá sbírka pak nese podtitul *Básně zlínské, egyptské, irské a kroměřížské*. Podtitulem vyznačil geografii proměn podoby jeho smyslného, vášnivého, ale také tryznivého vztahu, který v prvním oddílu má mladistvou podobu objevování, obav a strachu ze ztráty nejdražší bytosti; verše jsou vyznačkovány klasickými otázkami a obavami až k limitující hranici smrti, která se všeobecně ve sbírce ohlašuje velmi intenzivně. Ani v druhém oddílu pozdní láska nic neztrácí ze svého dramatického založení. Zabudovaná v kulisách staroegyptských chrámů a na pozadí společných cest za památkami dere se do jizev času a s velkou naléhavostí klade otázky plné pochybností, projevů žárlivosti, stesku a lítosti. I planetární kontext někdejšího grandiózního Egypta, rozleptaného davy chtivých turistů (*Bakšiš! Bakšiš! Šukram! Šukram*!), bledne pod tíhou osobního dramatu. Ztrácí se v rozvíjejících se obrazech, křehkých intimních dotecích, v lyrickém zjemnění, kde kámen a minulost mají úlohu spíše neslyšně pulzující dekorace:

„Zpívají tak jemně/některé ty sochy bez tváře / Svými prasklinami / varhánky trhlin a ran / zpívají jemně / …jak úzko je mi z myšlenek na to,/kam plyne tvá nenaplněná touha? // Zpívá taky tak tenounce?" (Báseň *Memnonovy kolosy u Nilu.*) Drama a emocionální vypětí vybízejí k ohromující proměně výrazové melodiky, která se často láme do umělecky účinných kontrastů: *„Moře / je lesklé po perleti, /… A slané jak chcanky u plotu / a na mé tváři…"* (Báseň *Sea Horse Beach.*)

Třetí oddíl koncipuje autor jako dvojice otázky a následující odpovědi. Jejich ztišení navozuje představu barokních soch zastavených v duchovním vytržení, civilní tón autorova hlasu je pak příslibem pro řešení intimního příběhu. V následujícím, závěrečném oddílu však hned popřeným. Klidnější hladina volně a svobodně plynoucích veršů, zčásti inspirovaných slavným Breughelovým obrazem *Triumf smrti* je nechtěným, snad dokonce vynuceným smířením s osobní historií, předěly a proměnami, upínajícími se k Breughelovu symbolu. Pod zdánlivě klidným plynutím

osobního vyznání cítíme, že intenzita vztahu jitřená bolavými vzpomínkami, poryvy událostí vyvolávanými nejrůznějšími běsy, nepomíjí. Jistota se ztrácí v nekonečném prostoru rozptýlená, ve zjevné citové rozechvělosti a nejistotě. Jak je to tedy s láskou? *„Kdo to pozoruje barevné rybky tam / na druhé straně? / Nebo to moře / končí / v samotě tvé duše?"*

Zpěčuji se zařadit Piperkovu knížku k milostné lyrice. Je to zneklidňující příběh talentovaného muže a jeho zoufalé a úporné snahy překročit doposud zapovězený práh k jednoduchému, nenáročnému pocitu štěstí, svědectví o nevyzpytatelném skřípotu a „předělech" lásky (snad lze hovořit s francouzským romanopiscem Jeanem Dutourdem dokonce o hrůzách lásky), o duchovních cestách její podobu znejisťujících i zpevňujících. Básnické texty Lubomíra F.Piperka byly zprvu určeny pouze Lence Laře B. i s extatickým věnováním (*„Nepřestanu nikdy milovat / tvou divokou volnost / Item pokornou odevzdanost/ Item nevěrnou stálost / Item nevěrnou smyslnost / Můj zkřehlý popeli, / z něhož zas nový plamen vzchází /…"*) Rozhodnutí vydat je knižně byl šťastný čin. Otázky, které autor klade a které vstupují do dění v milostném a životním existenčním vztahu, se vydáním dostávají do nové polohy. Jsou i naším tázáním po životě, jeho obsahu a smyslu a jsou také osvěžujícím tázáním pro literaturu, co psát a jak psát, aby si psaní v okruhu čtenářů podrželo svou motivační a inspirující sílu.

Dalibor Malina

Lubomír Filip Piperek: *Předěly*, Kniha Zlín, edice Walt, Zlín, 2011

ZAKLETÉ KOMNATY PETERA STAMMA

V cizích zahradách je cyklus minimalistických povídek švýcarského autora Petera Stamma.

Do češtiny knihu přeložili Hugo Kysilka a Marie Išková a vydalo ji v letošním roce nakladatelství Dauphin.

Stammovy povídky jsou o smrti, o prchavosti, o marném sebepoznávání a o střetech se samotným životem. Základními kameny textů jsou prostor a zamlčované tragédie. Přes „zakleté" pokoje a domy nahlížíme do

nitra postav. Skrz ticho, jímž začíná a končí téměř každá povídka, do soukromých, mnohdy nikým netušených osudů a proher, které se před námi snaží dotyční zamlčet. Díky pečlivě dávkovaným náznakům před námi vyvstávají složité propletence vztahů.

Až Heideggerovsky pojaté pokoje opisující způsob života svých postav jsou místy, kde navštěvující přijímá osud navštěvovaného a skrze něj si uvědomí svou vlastní konečnost. Prostor tu zároveň funguje jako něco, co na první pohled umírá s dotyčným, ale na druhou stranu ho života zbavuje a dává mu hořce pocítit jeho omezenou dobu pobývaní na tomto světě. Sám si dál žije, utkán z předchozích životů a myšlenek, rozpíná se a měří tak dotyčnému vytyčený čas jeho postupného chátrání. Chátrání je v povídkách chápáno jako stagnace žití, zautomatizování žití a mylná představa, že žít je samozřejmost. Z této apatie postavy vytrhne vždy setkání se sebou samým, právě prostřednictvím jiných postav nebo událostí. Velmi často se v knize objevuje motiv vstupu člověka do cizího pokoje nebo nucené opuštění vlastního zabydleného místa. Právě ono vyhoštění ze zabydlených krajin se hrdinům stává často osudným. Zároveň s jejich mizením nastupují do míst návštěvníci, aby se v „cizí zahradě" svého života setkali konečně sami se sebou. Funguje to ale i opačně. „Zahrada života" jim něco nabídne a oni stejně minou.

Konfrontace mezi navštěvujícím a navštěvovaným dává prostor pro vytvoření mikrotragédií. Ruth kvůli nikým netušené nemoci skončila v nemocnici, aby si sousedka strážící dům po dobu její nepřítomnosti uvědomila, že se nevrátí a že ji nikdy neznala, ač Ruthina rodina byla „známá" celé vesnici. Henry, jinak ohnivý ďábel obývající maringotku a protloukající se světem coby atrakce, po opuštění svého obydlí potká servírku, kvůli níž se mu triumfální let stane osudným. *„Pomyslela si, že měla tehdy v Anglii zůstat."* Takto uvažuje Regina, která má za úkol dohlídnout na to, aby její vnučka nedělala se svým milencem Phillipem „hlouposti". Po náhlém a intenzivním duševním sblížení se s Phillipem si uvědomí, jak je snadné díky dělání hloupostí svůj život v podstatě promarnit. Základním principem povídek je tedy vytvořit jakési memento, varování. Snahou je „zatřást" se čtenářem a upozornit ho na to, že je třeba svůj život využít, ne

zneužít. Mnohdy se tak děje prostřednictvím setkání se smrtí.

Být přesvědčivým se Stammovi daří tak nějak napůl.

Většina povídek je vyprávěna neutrálně, pomocí oka kamery. Vypravěč se snaží o maximální objektivitu a minimalismus. To textům svědčí, protože pozorovatel má možnost nenápadně upozorňovat na různé, na první pohled nevýznamné detaily. V ich formě, v níž jsou například psány povídky *Nádraží* či *Experiment* se skrývá zrada. Zvolená forma, jež má za úkol zintenzivnit prožitek a být autentická, Stamma podvede.

Začátky ve stylu *„Markýza vyšla z domu o páté"* jsou tedy paradoxně působivější než oznamovací věta *„Posedávali jsme na nástupišti na cestovních taškách"*. Stamm se zkrátka do svých postav neumí vžít, umí je jen chladně a detailně pozorovat.

Dalším úskalím textů je pohrávání si se zatajováním. Stává se, že texty plné nedořešenosti a tajemství mnohdy budí dojem, že sám autor vlastně už pro samá tajemství neví, kde spočívá to původní, opravdové.

Co tedy kniha *V cizích zahradách* nabízí? „Vystajlované" texty, mnohdy velmi zdařilé a oslovující. Stamm má schopnost potrápit vás s možnými interpretacemi jednotlivých povídek, jichž se nabízí v mnoha případech řada. Popisovaná místa žití důkladně zná, nepodléhá tendenci je mytizovat.

Díky obsahu svého zboží je vesnický krám jenom vesnický krám. Ale je tu háček, jako u všech povídek. Je zároveň místem pravdy, která uniká. Není náhodou, že majitel, když je obchod prázdný, mizí do zadního kumbálu a my nevíme, co tam dělá. Ačkoliv je to normální – kdo se nikdy nesetkal s divným prodavačem, který se vynoří bůhví odkud – pořád v nás zůstává nepříjemný pocit nepochopení a neuchopitelnosti. Stamm umí podat díky věcnému a civilnímu jazyku věci tak nějak známě. Zároveň je však kniha, jak už bylo naznačeno, tak trochu sterilní a odosobněná, což může být účel, ale i nemusí. Některé povídky s klidem vymažete z hlavy, na jiné nezapomenete. A právě ty vás donutí pouvažovat nad trochu zastřeným významem těch ostatních.

Zuzana Kůrová

Peter Stamm: *V cizích zahradách*, Dauphin, Praha, 2011

xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty

texty

číslo 56
podzim 2011

Cestou do Kryoneri

Vysadili nás uprostřed široké, rozbité cesty, kterou řidič autobusu nazval dálnicí; tak jsme se prvně ocitli pod vysokým jižním nebem, mezi několika zpustlými domy, za nimiž se v dáli tyčila hradba fialových skal. U opuštěné čerpací stanice se po chvíli objevil pes a se štěkotem vyrazil proti nám. Zatímco jsme kráčeli podél stanice k nedalekému rozcestí, opisoval na svém řetězu dlouhý oblouk, jako když se na tabuli rýsuje kružnice s pomocí provázku a křídy. Stmívalo se. Přešli jsme po starém železničním mostě, pod kterým se v hladině neslyšně tekoucí řeky odrážely naše tváře, a nastoupili závěrečnou část cesty do Kryoneri.

Míjeli jsme olivové háje, kde se mezi stromy lhostejně pásly ovce, bílé, hranaté domky, na jejichž komínech seděly černé plechové labutě natáčející krky po větru, a vychladlé, žluté stavební stroje, které tu přes den hloubily meandry řeky. Napravo, za černou siluetou velikých keřů, ubíhala opuštěná železniční trať, která končila až na samém konci mola v Kryoneri.

Občas se ze tmy proti nám vynořila postava cikána, pokynula nám, pronesla nezřetelný pozdrav nebo jen sklopila oči, a pak ji opět pohltila noc. Blížili jsme se k ohromné černé skále a mysleli na to, že její odvrácenou stěnu omývá moře. Klopýtali jsme vpřed, pozdravováni psy vyjícími ze tmy. A tam na pobřeží leželo Kryoneri.

Až tam dojdeme, konečně si sednu. Ne, nebudu se ani umývat, možná se něčeho napiju a usnu. Až dojdeme na místo, podívám se, kolik mi toho zbývá. A doufám, že tam někdo bude, někdo na recepci. Až dojdeme, seženeme nějaké jídlo, ráno, až bude snídaně. Myslím, že už tam za tou zatáčkou. Až tam dojdeme, udělám si ještě fotku. Za tou zatáčkou. A nějaké jídlo. Nebo na recepci, třeba tam někdo bude. Ano, tam, jak svítí to světlo. Až dojdeme do Kryoneri.

A pak to ticho a prázdný úžas na nádvoří bílého hotelu netečně rozsvíceného do noci. Věděl jsem, že nás nikdo nevítá, a nikdo nevyhání, že není, kam bych se v tu chvíli podíval a pochopil, proč jsme tady. Pochodovali jsme dlouhým dnem do noci a mé nohy stále ještě šly. *To ještě není ono.* Ale přišli jsme na místo! Pocítil jsem náhlý hněv, rozechvění a stesk, a nato zase ten němý úžas. Bod nula. Kryoneri.

Martin Lukáš

Obsah:

úvodník
Martin Lukáš: Cestou do Kryoneri___2

M.T. k osmdesátinám
Jan Čep: Z exilových deníků___4_7
Libor Martinek: Časopis Zahrádka sv. Františka a P. Karel Štěpán Vodička___7_12
Petr Holman: Sedm let poté aneb stále Březina…___13_14
Pavel Hruška: Veni, scripsi, vixi___14_15

próza
Eliška Beranová: Posluchači___16_21
Bude konec světa ___25_26

poezie
Miroslav Miky Marusjak: * * *___21_22
Jan Tomandl: * * *___22_23
Zdeněk Volf: * * *___24_25

jen tak
Martin Škabraha: Dějiny JEN TAK neskončí__27_29

recenze
Pavel Kotrla: Třetí stupeň ke zlaté ___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 56, ročník XV., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš; redakční rada: Jakub Grombíř, Tomáš Vašut; registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://texty.kotrla.com (http://www.inext.cz/texty)
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

M. T. K OSMDESÁTINÁM

Na nedávno zemřelého literárního vědce a spisovatele Mojmíra Trávníčka myslíme stále. A nyní, ke konci roku 2011, kdy si připomínáme jeho nedožité osmdesátiny (narodil se 17.12.1931 ve Vsetíně), zdaleka nejsme sami. S námi a našimi Texty s několika vzpomínkami přišlo také rádio Proglas, četné noviny a časopisy, literátovi věrní přátelé a mezi nimi také pan Jan Juránek, který v Rájci-Jestřebí k uctění památky přítele vydal čistě a krásně vypravenou bibliofilii – úryvek z prózy Jana Čepa *Dvě cesty*. S drobnou grafikou znázorňující dvě cesty do kříže, navozující pocit z krajiny, kterou opustil člověk: „Celý ten rovinatý kraj zesmutněl a zestřízlivěl takřka do necitelnosti. Je rovný jako deska, bez nejmenšího záhybu a zátiší, a svírající hrůza může po něm vanouti jako vítr a zaplavovati dědinu nezakotvenou a zbabělou, nevědoucí si rady se starými stodolami, jež stavěli pradědové, a se symbolem kříže, kterému se odcizili a jehož se přece neumějí vzdát…" Příspěvky několika autorů, které v *Textech* publikujeme, vstupují znovu do opuštěné krajiny a přivádějí do ní člověka zpět.

-dm-

JAN ČEP

Z exilových deníků

Ve svém díle se Mojmír Trávníček několikrát vyznává, že autorem jeho srdce byl Jan Čep. Životu a dílu myslechovického rodáka věnoval dosud nepřekonanou monografii Pouť a vyhnanství a řadu zasvěcených studií a článků. Památce Mojmíra Trávníčka chceme věnovat následující úryvky z exilových deníků Jana Čepa, které jsou v češtině publikovány vůbec poprvé.

28. prosince 1948

Udělal jsem vše pro to, abych si zabránil myslet na své blízké. Není to ani tak utrpení být od nich oddělen, ale představa, že oni na mne myslí, že na Štědrý večer matka pláče.

30. prosince 1948

Povolání kněze: přijmout zemdlená srdce, životy zlomené, květy rozdrcené a po-

šlapané, vytušit a sympatií zavinout křivdy hmotně nevyléčitelné, to vše jsou věci, které nemohou být odstraněny žádnou sociální či ekonomickou reformou ani revolucí...

5. ledna 1949

Zdá se, že bratr, stejně jako Fučík, jsou zajedno v tom, že odchod byl pro mne jedinou možností. Ulevilo mi to (trochu jsem se obával, aby se na mne nezlobili). Fučík prý dokonce vybuchl smíchy, když se dověděl určité podrobnosti z vyprávění o mém útěku.

14. ledna 1949

Přátelé mi blahopřejí, že jsem odešel, všichni souhlasí, nehněvají se na mne. Ale představují si, že mohu dělat mnohem víc než dělám, než mohu udělat...

28. května 1951

Pokusil jsem se napsat povídku pro Kovárnovu útlou revui. Není to úspěch. Nedostatek hutnosti, upadání do klišé. Při psaní jsem neměl žádnou radost.

11. března 1960

Pocit, že se najednou nacházím tváří tvář smrti; pocit, že jsem promarnil tolik let; že jsem plýtval silami pro nic. Nutnost znovu od základu uchopit svou víru, znovu ji nabýt v míře, jak jen je to možné člověku samotnému. Ne, neztratil jsem ji, velmi dlouho jsem s ní však nakládal, jako by byla samozřejmostí, jako bych ji ani nemohl ztratit. „Víra je dar, který činíme Bohu", řekl mi nedávno jeden kněz; „musíme se však umět darovat". Ano, jsme však schopni se darovat, dříve než se Bůh dá jako první nám? Jde zde bezpochyby o jakousi tajemnou vzájemnost, kde nemůžeme rozlišit, co předchází a co následuje. Pane, dej mi pocítit Tvou přítomnost! Ty jsi cesta, pravda a život!

28. března 1960

Proti vší naději jsem dokončil svou knihu týdne o „poctě Albertu Camusovi" vydanou nakladatelstvím La Table Ronde. I přes pocit, že jde o špatně odvedenou práci a že jsem musel hodně podvádět, abych se dobral konce, nemohu zabránit, abych zároveň necítil jisté uspokojení: je to ovšem uspokojení ze skončené roboty, nikoliv z tvorby. Kdybych nebyl dělal nic jiného během všech těch let

a dělal jsem o mnoho víc? Nestačilo by to k zacpání prázdnoty promarněného času.

29. srpna 1960

Dnes ráno jsem se probudil trochu později, pršelo, cítil jsem se unavený, zkrátka neměl jsem odvahu k ranní hygieně a nešel jsem na mši. Celý můj den tím zůstal jakoby zmrzačený, useknutý, znetvořený.

18. října 1960

Včera večer u Gabriela Marcela. Byl jsem velmi nervozní, paměť mi tropila podivné kousky, hlavně u vlastních jmen, vyjadřoval jsem se špatně, ale myslím, že vzájemný vztah byl navázán. (...) Při odchodu jsem se mu přece jen odvážil nechat své povídky (*Domek*, *Zatopenou ves*) a samostatný výtisk přednášky *Musí se spisovatel nutně vyjadřovat mateřským jazykem?*

12. listopadu 1960

Gabriel Marcel poslal Primerose krátké psaní, v němž se pochvalně vyjadřuje o *Cikánech*, kteří ho „zasáhli" a povzbuzuje mě v plánu napsat autobiografický esej.

6. května 1961

Počet věcí, na kterých lpím se snižuje každým dnem; každý den se zmenšuje počet věcí, jimiž jsem si jist. I v těch nejhlušších, nejprázdějších chvílích si uchovávám pocit přítomnosti, pocit Přítomnosti: jsem zde před něčím ve mně, mimo mne; před někým. Jsem však hoden, aby mne viděl On?

27. září 1961

Pokračoval jsem minulé večery ve svých procházkách pod hvězdným nebem na naší terase. Jenomže namísto tiché přítomnosti země, udolí a stromů, cítím tvrdou blízkost železobetonu, motory plivající plyny, neúprosné zítřky. A přece za těmito okenicemi dvojí vzácné oddychování našich dětí.

6. května 1962

Bude někdo někdy číst tyto sešity? Píši je proto, aby byly čteny? Buď jak buď, budu už dávno po smrti.

17. srpna 1962

Musím se zříci všeho, přijmout definitivně svůj osud, nečekat žádné osobní uspokojení

za svého života; bude nutné dál žít, myslet, cítit a pracovat pro ty, kteří mě snad budou číst po smrti. Po smrti, která je možná blíž, než jsem si až dosud myslel: už několik dní pociťuji únavu, fyzický úbytek sil tíživější než za nejhorších pařížských období.

6. února 1964

Když jsem začal zaznamenávat své zážitky a myšlenky do těchto sešitů, věděl jsem dobře, že je píšu jen pro sebe. Nebo spíš jsem si jasně nekladl otázku, zda je kdy někdo jiný bude číst. Tehdy jsem neměl potřebu myslet na možného čtenáře. Psal jsem, protože jsem měl chuť, protože jsem musel. Poslední měsíce cítím, že se má vnitřní situace změnila. Už před zhruba dvěma lety, když se jednalo o vydání nového výběru mých textů pro rádio, jsem dostal nápad zařadit tam několik stránek vybraných z těchto sešitů (...) Od nikoho už nemám co čekat pro sebe, pro své uspokojení. Mohu očekávat už jen jedinou událost: svou vlastní smrt.

Z francouzštiny přeložil Jan Zatloukal

LIBOR MARTINEK

Časopis Zahrádka sv. Františka a P. Karel Štěpán Vodička

Památce Mojmíra Trávníčka[1]

Na Krnovsku nebyly z národnostních a jiných důvodů příhodné podmínky pro vznik české literatury prakticky po celé 19. století. Zdejší město i venkov byly v té době převážně osídleny obyvatelstvem hovořícím německy (v německém dialektu). Jistou výjimkou byla literární aktivita krnovských minoritů. Převážná část jejich tvorby a vydavatelských aktivit byla určena věřícím. Výjimkou byla básnická tvorba krnovského minority P. Karla Štěpána Vodičky a knihy z jeho edice Nová salonní bibliotéka, které měly exkluzivní charakter, mohly oslovit náročnějšího čtenáře, ale na druhé straně nemohly získat větší ohlas mezi obyvatelstvem regionu.

Krnovský konvent minoritů byl v letech

1] Pan Mojmír Trávníček byl tou vzácnou a šlechetnou osobou, která autora této statě orientovala správným směrem výzkumu a bez jehož konzultací by tato stať nebyla vznikla.

1887–1890 sídlem českého měsíčníku pro široké lidové vrstvy *Zahrádka sv. Františka*,[2] který jako redaktor řídil od r. 1887 P. Karel Štěpán Vodička (1862 Lutonín u Plumlova – 1905 Praha)[3]. V Krnově vyšly tři ročníky tohoto prvního františkánského „terciářského"[4] časo-

2] *Zahrádka sv. Františka*. Měsíční list pro křesťanský lid, zvláště však pro bratry a sestry z třetího řádu sv. Františka, 1887-1909, 21 sv.

3] *Ottův slovník naučný* (1988-1908) a *Ottův slovník naučný nové doby* (1930-1943) o něm uvádějí: „Vstoupiv do řádu minoritského a r. 1885 byv vysvěcen na kněze působil při klášteře minoritském v Krnově a potom v Českém Krumlově." K. Š. Vodička napsal celou řadu náboženských spisů: *František Doucha, Jeho život a působení* (Praha, Cyrillo-Methodějská knihtiskárna J. Zeman, 1884); *Svatá Anna, vzor křesťanských matek* (Praha, 1886); *Svatá Alžběta Durynská, vdova z 3. řádu sv. Františka* (Krnov, příloha k „Zahrádce sv. Františka", 1887); *Svatý Josef, patron katolické církve* (Krnov, 1889); *Svatý Antonín Paduánský* („Nová knihovna ascetická", 1889); *Životy svatých a světic Božích* (Krnov, 1889); sestavil *Lístky do památníku křesťanské rodiny*, *Dle sv. Karla Boromejského upravil a vydal P. Karel Štěpán Vodička* (Krnov, nákladem „Zahrádky sv. Františka", 1888). Kromě toho je Vodičkovi v dalších slovnících připisována kniha *Papež Lev XIII*. (Krnov, 1889, „Zahrádka sv. Františka"), která se nedochovala, ale není vyloučeno, že jde o pozdější verzi knihy *Život a působení jeho svatosti Lva XIII. římského papeže/ napsal J.M*. (Krnov, 1887, „Zahrádka sv. Františka"), což však neodpovídá iniciálám autora (mohlo jít o Vodičkova řádového bratra).

4] Terciáři (z lat. *tertius* = třetí) – nazývají se tak příslušníci „třetích řeholních řádů", které na rozdíl od „prvního" (mužského) a „druhého" (ženského) zahrnují jak muže, tak ženy. Rozlišují se t. ř. sekulární a řeholní. Řády františkánů a dominikánů (později karmelitánů, servitů a premonstrátů) byly prvními, kdo se obklopili muži a ženami směřujícími ke křesťanské dokonalosti, ochotnými podrobit se zvláštním závazkům (liturgie hodin, posty atd.), ale žili mimo klášter a mohli se tak věnovat ve větší míře charitativní a sociální činnosti. Řeholní t. ř. (muži a ženy, kteří žili ve společenství podle řehole) se ve 14. stol. shromáždili do širších sdružení a v 15. stol. do kongregací. Po 2. vatikánském koncilu

pisu,[5] jenž pak byl vydáván v Brně.[6] Existence tohoto českého časopisu v Krnově, kde převažovalo – jak bylo v úvodu řečeno – německé obyvatelstvo, byla skutečností nesporně významnou. Kromě toho měl časopis širší než jen lokální význam, jak o tom svědčí publikování autorů odjinud; například z Opavy do něj přispíval P. Alois Vysoudil (1865-1905), který v něm uveřejnil stať *Význam sv. Františka z Assisi v dějinách vzdělanosti*.[7]

Krnovský minorita K. Š. Vodička se projevoval také jako básník.[8] Vodičkovy verše vyšly ve svazcích *Vzdechy a popěvky* (Krnov, nákladem „Zahrádky sv. Františka", 1888) a *Sonety mariánské* (Krnov, nákladem „Zahrádky sv. Františka", 1888). Přestože se jeho jméno vyskytuje v *Ottově slovníku naučném* i *Ottově slovníku nové doby*, antologie mariánské poezie nebo novější literárněhistorické práce Vodičku neznají. Ve sborníku Emanuela Masáka a Josefa Vévody *Matka Boží v české poezii* (2. vyd. 1928), která obsahuje „výbor umělých i národních básní o Matce Boží", je zastoupeno na sto autorů, přičemž jsou to jména dnes

schválil Apoštolský stolec nová pravidla pro „třetí řády" všech řeholních rodin (apoštolský list Seraphicus patriarca Pavla VI. z r. 1978), zahrnutá do *Kodexu kanonického práva*, podle něhož se výrazem t. ř. označují sdružení věřících, „jejichž členové žijí ve světě apoštolátním životem a usilují o křesťanskou dokonalost podle ducha některého řeholního společenství" (CIC 303, srov. kán. 677, § 2).

5] V r. 1901 tento časopis nahrazují Serafinské květy, vydávané v Třebíči za spolupráce františkánů, minoritů a kapucínů.

6] Libor Martinek, *Regionální literatura na Krnovsku*. In: *Literatura a region*. Opava – Ostrava: Optys, 1995, s. 112.

7] Svátek Josef, *Kněz šiřitelem české knihy*, *Časopis Slezského zemského muzea*, 1991, č. 3, s. 288. Kulturní a literární činnost krnovských a opavských vlasteneckých kněží z konce 19. a začátku 20. století není až na výjimky (např. P. Jana Vyhlídala) dostatečně známa; Těšínsko s ohledem na tvorbu v jiném jazyce (polštině) pomíjíme. Slezských vlasteneckých kněží si nevšímá ani Martin C. Putna ve své obsáhlé monografii *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918* (1998), jenž obrací svou pozornost téměř výhradně k Čechám a Moravě.

8] Ukázky z nich uvádíme v příloze.

z poloviny neznámá a zcela zapomenutá, řada básní nemá příliš vysokou úroveň, tudíž má kniha v současnosti jedině dokumentární hodnotu. Krnov byl zřejmě natolik na okraji pozornosti editorů, že jim Vodička nestál za povšimnutí, přestože *Vzdechy a popěvky* vytiskl pražský Beaufort, což byla ve své době věhlasná firma.

Vodičkovy básně sice ničím zásadním nepřekvapí, ale stojí za povšimnutí. Jde o dílo autorova řeholního zasvěcení, veršování intencionálně náboženské, některé básně jsou v podstatě veršované modlitby. Originálním pojetím se nevyznačují. Různé mariánské metafory a zveršované situace jsou *loci communes*, v podstatě nikterak objevné a v náboženské lyrice zdomácnělé již před Benešem Methodem Kuldou[9] (1820-1903). Je něco až znepokojujícího v tom, že se Vodičkovy ambice rozvíjely nepochybně i v krásné literatuře. Převážná většina jeho básní je napsána v sonetu, jenž se počítá k náročným klasickým básnickým formám, což v mariánské poezii nebylo zrovna obvyklé. Autor po vydání *Sonetů mariánských* založil Novou Salonní bibliotéku, což byl počin, který si rovněž zaslouží pozornost. Zejména je významný fakt, že v ní vyšla sbírka sonetů Xavera Dvořáka (1858-1939) *Zlatou stezkou* (Krnov, nákladem „Zahrádky sv. Františka", 1888).

Dikce Vodičkových sonetů, rozjímajících tradičně jednotlivé invokace mariánských modliteb (příznačně mnohdy nadepsaných latinskými citáty) a růžence, je často předmájovská, ale tradice tohoto víceméně konvenčního veršování katolických byla – zejména právě v mariánském okruhu – tak silná a neměnná, že „postavíme-li některý ze sonetů Vodičkových například vedle některé z mariánských básní Xavera Dvořáka[10], uznávaného básníka Katolické moderny, je to

9] Beneš Method Kulda, katolický kněz, kazatel, spisovatel, kanovník na Vyšehradě, spoluzakladatel Dědictví svatojánského, sběratel lidové slovesnosti.

10] Spisovatel František Xaver Dvořák (1858-1939) se narodil v Hostivaři. Byl katechetou při Novoměstské dívčí škole v Praze a kromě theologických pojednání a příspěvků do časopisů Čech, Zora, Vesna aj. vydal sbírky básní *Zlatou stezkou* (1894), *Stínem k úsvitu* (1891), *Motlitby a písně* (1893), přeložil epigramy B. Verghetiho atd.

k nerozeznání – okruh obraznosti, patetické city, ohlasy biblické *Písně písní* a barokních mariánských českých písní – to vše se tam prolíná natolik, že generační rozdíl je smazán"[11]. Do období před Katolickou modernou odkazují spíše Vodičkovy delší skladby a písně s náběhem k epice.

Překvapující je shoda v označení Vodičkových *Sonetů mariánských* a Dvořákovy sbírky sonetů *Zlatou stezkou* v Nové salonní bibliotéce číslem 1. Obě sbírky vyšly ve stejném roce 1888. Redaktorem byl v obou případech P. Vodička. Kromě toho se v obou sbírkách nacházejí tytéž sonety. Například sonet *Po letech* je v obou edicích zcela totožný. Je v tom jakási záhada nebo nedorozumění, kdy se mohl redaktor v přípravě pro tisk splést v zařazení rukopisů anebo k chybě došlo během sazby knih v Národní knihtiskárně Kramáře a Procházky. V horším případě jde o plagiát, nikoli jenom o variace na stejné téma. Jak k tomu došlo, to nejspíš nezjistíme, pokud se nedochovala korespondence Dvořáka s Vodičkou, kde by se o tomto faktu psalo, nebo pokud si shody nepovšiml některý z dobových recenzentů.

Páter Vodička v něčem jistě připomene Adolfa Heyduka (1835-1923), člena májové družiny, který byl sice o generaci starší než Vodička, jehož téměř o dvacet let přežil, a dnes není příliš čtený, ale má trvalé místo v dějinách literatury. Úroveň Heydukovy produkce (nebo až nadprodukce) je rozhodně srovnatelná s produkcí šestadvacetiletého krnovského básníka (mnohé z publikovaných veršů jistě napsal ještě mladší). Domníváme se, snad odůvodněně, že by Vodička měl být jmenován v pracích o české náboženské lyrice bezprostředně před Katolickou modernou, protože je srovnatelný s tvorbou některých jejích příslušníků a hlavně jejích pohrobků, které v hojné míře uvádí Martin C. Putna, jenž Vodičku a další slezské autory pomíjí, přestože plně spadají svým dílem do časového vymezení jeho knihy *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918* (1998).

11] Z dopisu Mojmíra Trávníčka, mj. editora výboru z české mariánské poezie *Maria Panno, Matko Slova* (2005), Liboru Martinkovi z 14. 5. 2008 (dopis uložen v soukromém archivu L. Martinka).

P. KAREL ŠTĚPÁN VODIČKA

Po letech

Hle, kaple známá! Z náručí snětí,
jasmínu, růží, kývá mně vstříc;
ač noha váhá, bázní se chvíc,
cosi mě vábí přes práh dál spěti.

Čarovný obraz! Ve věnců spleti
Madonna s děckem, andělská líc
a jak k ní patřím, vždy víc a víc
zpomínek blahých duší mou letí...

Ach, což vše zašlo jako sen pouhý:
ty vzněty, sny a nadšené touhy?
samoten vždy mám kráčeti v žití

bez květu, lásky, soucitu mříti? –
„Ty, Matko, aspoň přiviň mě k Sobě,
jak vineš v náruč Božské své robě."

(Ze sbírky *Sonety mariánské*, Krnov, nákladem „Zahrádky sv. Františka", Nová salonní bibliotéka 1888, č. 1, nestr.)

XAVER DVOŘÁK

Po letech

Hle, kaple známá! Z náručí snětí,
jasmínu, růží, kývá mně vstříc;
ač noha váhá, bázní se chvíc,
cosi mě vábí přes práh dál spěti.

Čarovný obraz! Ve věnců spleti
Madonna s děckem, andělská líc
a jak k ní patřím, vždy víc a víc
zpomínek blahých duší mou letí...

Ach, což vše zašlo jako sen pouhý:
ty vzněty, sny a nadšené touhy?
samoten vždy mám kráčeti v žití

bez květu, lásky, soucitu mříti? –
„Ty, Matko, aspoň přiviň mě k Sobě,
jak vineš v náruč Božské své robě."

(Ze sbírky *Zlatou stezkou*, Krnov, nákladem „Zahrádky sv. Františka", Nová salonní bibliotéka 1888, č. 1, s. 13)

PETR HOLMAN

Sedm let poté aneb stále Březina…

Od vydání dvousvazkového kompletu Březinovy korespondence v nakladatelství Host uplynulo sedm let. Je pochopitelné, že také tyto roky přinesly další nové skutečnosti, reakce, názory, otázky i odpovědi čtenářů, objevy nových básníkových rukopisů, dopisů, pohlednic, zápisů do památníků atp. atd., ale i nálezy některých jiných materiálů, které s osobností básníka přímo nebo třeba jen vzdáleněji souvisejí.

K nejnovějším, respektive jen několik týdnů starým přírůstkům a dodatkům patří rukopis (koncept?) básně *Nejistoty* a čistopisný koncept dopisu z 23. října 1921, které byly k mání jako dvě položky jistého pražského antikvariátu a na které mě 7. listopadu laskavě upozornil kolega Jiří Flaišman z Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Nečekanou shodou náhod – rychlost nevídaná! – se oba tyto rukopisy podařilo rezervovat a odkoupit, a dnes už tedy tvoří součást březinovského fondu Literárního archivu Památníku národního písemnictví v Praze na Strahově.

Přítomný dopis, který tu uvádíme, ilustruje Březinovu situaci praktického života po roce 1918; ta se naprosto nedá srovnávat s více než bědnými hmotnými podmínkami a vším tím, čím si básník prošel v Jinošově, avšak především v Nové Říši, kde vznikla převážná část jeho díla. Jisté je, že dopis může zároveň a mimo jiné posloužit jako ilustrace a příklad všem těm některým akademikům i neakademikům, kteří se v dnešní nezralé době živí „kořínky a granty", jak praví jeden ze smutných současných vtipů, a kteří se překotně a často i poněkud nevybíravým způsobem ženou a honí výhradně za finančním prospěchem a podporami svých projektů či „projektů"…

Osvětovému odboru ministerstva školství a národní osvěty v Praze.

K dotazu ze dne 18. října t. r. odpovídám, že ministerstvo školství a národní osvěty poctilo mne r. 1919 čestným darem 3 000 K, r. 1920 deseti tisíci korun a touž částkou i r. 1921. Ostatních dat, týkajících se mého života a díla, neuvádím, poněvadž předpokládám, že jsou všeobecně známa. Připojuji jen bratrskou prosbu, aby dalšími dary a poctami na mne již pamatováno nebylo. Jsem jako učitel ve službách národa a odměna, které se mi za mou školní práci dostá-

vá, stačí mi v skromných mých poměrech úplně. Necítím se tedy oprávněn, abych přijímal z veřejných prostředků ještě jiné peněžité pomoci, které může býti vhodněji použito k podpoře mladších a potřebnějších národních pracovníků.

S projevem upřímné úcty

Otokar Březina

V Jaroměřicích 23. října 1921

Zadní strana dvakrát přeloženého konceptu dopisu obsahuje v dolní části ještě tři další náčrty znění dvou posledních vět:

„Poněvadž jako učitel jsem ve službách národa a odměna za mou školní práci mi úplně stačí, vznáším bratrskou prosbu, aby další peněžitou pomocí (kterému na niž mají právo především mladší a potřebnější národní pracovníci – *celá tato závorka škrtnuta*) na mne již pamatováno nebylo."

„aby místo mne pamatováno bylo na [*škrtnuto*] na mladší a potřebnější národní pracovníky"

„Poněvadž jako učitel jsem ve službách národa a odměna za mou školní práci při mém způsobu života úplně mi stačí, vznáším bratrskou žádost, aby další peněžitou pomocí (na niž mají především právo mladší a potřebnější národní pracovníci) na mne již pamatováno nebylo."

PAVEL HRUŠKA

Veni, scripsi, vixi

Pana Trávníčka jsem poprvé spatřil před lety v ostravském klubu Fiducia (kterýpak se psal, Kubo, rok?) – byl tehdy hostem v rámci pravidelného cyklu besed se spisovatelskými osobnostmi. To bylo mé setkání „in natura" – do té doby jsem ho znal jenom skrze jeho fundované a vhlídné (záměrně požívám tento barokismus) literární studie. Na ten večer asi nikdy nezapomenu, třebaže se v něm nepřihodilo nic mimořádného. Nic, vůbec nic. Jen Mojmír Trávníček mluvil o svém životě (s jakousi jemnou stydlivostí), o obcování s literaturou (s neokázalým entuziasmem) a o řadě jiných skutečností, které k takovému povídání patřily. Samozřejmost a přirozenost (napsal bych i „normálnost", kdyby toto slovo nebylo tak často zneužíváno) jeho projevu a vystupování ve mně

zanechaly hluboký dojem: žádná na odiv stavěná vědoucnost, nijaká sebevědomá gesta, ani náznakem efektní řečnické figury či intelektuální extravuřty – toliko jen pokorná, sdělná erudice. Asi i proto si dodnes pamatuji pasáže, které mě zaujaly: třeba když vyprávěl, jak jeho rozhodnutí žít v ústraní mimo hlavní kulturní centra ovlivnila i výborná domácí strava, nebo když zmiňoval své opisování knih cizích autorů (jež bylo považováno v přísně shovívavém pohledu jeho paní – na rozdíl od čtení – za skutečnou práci)… Podobných literárních besed a setkání s význačnými i méně známými autory jsem předtím i potom absolvoval nespočet, ale málokdo mě tak uhranul jako právě tehdy Mojmír Trávníček (ještě bych pro úplnost zmínil Jaroslavu Janáčkovou, Jiřího Pelána a Václava Cílka). Kdybych to měl všechno nějak shrnout do jediného vzkazu, napsal bych jenom banální: život je fajn.

Vlastně mě to tenkrát jen utvrdilo v tom, co jsem už stejně tušil. Kdo kdy četl Trávníčkovy staroškolsky poctivé texty (celkem jedno, zda jde o recenzi, medailon, soukromou vzpomínku či literárněhistorickou studii), musel si z jejich dikce a jazyka učinit o autorovi podobný obrázek. Jednostejně v nich nalezneme jasný názor, poctivou analýzu slovesných děl i jistou volnost tvůrčího psaní (na hony vzdálenou nějakému metodologickému fachidiotismu). A také ještě něco, co je v nich rozptýleno asi právě jen díky autorově osobnosti: nezištnou vřelost a pozornou vlídnost směrem k potenciálnímu čtenáři. Nelze to při četbě Trávníčkových děl nepocítit. Čert ví, jak to tam „dostával" – chtěl bych to taky „umět".

Měl jsem ho velmi rád, jakkoli jsme se osobně neznali. Intenzivně jsem na něj vzpomínal (to byl ještě naživu), když jsem v červenci stál u Křelinova hrobu pod hradem Veliš – jen pole, vlnící se obilí, malý hřbitůvek za obcí, boží muka v zatáčce cest – celé to připomínalo nějakou Čepovu prózu (ten rurální dojem nerušila ani blízká masivní hrobka rodu Šliků). Vnímal jsem ho jako hrdinně samozřejmého, radostného řeholníka ve skriptoriu, anebo jsem si jej dobrodružně představoval jako správce majáku na členitém valašském pobřeží – kdybys do té hrozenkovské zátoky byl vyplaven kdovíjakou vlnou osudu, měl bys jistotu, že bude rozsvíceno. A vlastně se tam svítí dodnes, natrvalo, i když pan správce už má po šichtě. A kdybych mu já měl symbolicky vytesat nějaký epitaf, tož bych si vypůjčil to haydnovské, trojjediné, co jsem vyzdvihl do titulu.

ELIŠKA BERANOVÁ

Posluchači

„Jmenuji se Lea a chtěla bych se s vámi podělit o svůj příběh," začínám trochu roztřeseným hlasem. Pohledem těkám po místnosti plné lidí. Všichni na mě upínají své pohledy, někteří se tváří povzbudivě, ale většina jako by měla v obličejích vepsáno: „Duchem nepřítomen." Naposledy se nadechuji: „A upozorňuji vás, já nejsem blázen."

Když jsem se narodila, nekřičela jsem jako jiná otravná děcka. Maminka tvrdí, že můj jekot byl melodický, snad připomínal operu. A co teprve moje ruce. Žádné jemné prstíčky. Z mých rozkošných dlaní vyrůstaly dlouhé, silné a ztvrdlé prsty, jako sloupy na elektrické vedení. „No ne, naše maličká Leonka má prstíčky jako Eric Clapton. Jestlipak umíme taky tak krásně hrát na kytaru?" rozplývá se zdravotní sestřička a podává mě novopečené mamince. Už tehdy mi ta praštěná sestra zpečetila osud…

Pokaždé, když má mamka tu čest seznámit se s někým novým, zavede řeč na jediné téma. Její úžasné dítko. Ach, jak krásně zpívá a hraje na kytaru, dokonce píše písničky. V tu chvíli vytáhne eso z rukávu – to byste nevěřili, už v porodnici jedna sestra prohlásila… A tak je to pokaždé. Je mi 16, a pořád jsem se nikam nedostala. Zpívám asi tak úžasně jako Leoš Mareš a po těch letech, co mě mučili s hraním na kytaru, by moje prsty mohly svou tvrdostí konkurovat diamantu. Jsem tedy jen neschopná, zakomplexovaná holka, kterou nikdo nechápe a ve které vlastní rodina vidí geniální hudebnici.

Ale znáte to, když je vám něco odmalička vtloukáno do hlavy, uvěříte. A je jedno, jestli mluvíme o Ježíši, který nás po smrti spasí, o rodinné legendě, která prohlašuje, že pocházíte ze starého královského rodu, nebo o tom, jak moc jste hudebně nadaní. Já si ke své kytaře vytvořila obrovské pouto. I když nejsem geniální, hraní mě vždy naplňuje úžasným pocitem. A tak večer nechodím s přáteli na diskotéky, ale zavřu se do svého pokoje a hraju klidně až do rána. Proto celé ráno netrávím v koupelně se šminkami, ale s trsátkem v ruce. Proto dostávám špatné známky ve škole, protože odpoledne místo učebnicemi listuji notami a zpěvníky. Čtu

jen texty písní, jsou stručné a jasné – vyrovnají se kdejakému románu. Ano, to jsem já. Na lidi působím jako cvok. Ti, co vedle počítačů a mobilů ještě stále ovládají i svůj mozek, dokážou úvahu rozvinout o něco dál – jsem cvok, umělci jsou také cvoci. A protože mě lidi mají za cvoka právě kvůli kytaře, budu nejspíš umělcem. Co myslíte? Upřímně, já sama nevím.

Každý umělec v hloubi duše prahne po uznání, přeje si být tím, koho budou lidé oslavovat, kdo dá jejich životům nový, lepší rozměr. Moje hudba nikdy nikomu život nezlepšila. Nemám to zapotřebí, nehodlám se s nikým dělit o své jediné bohatství. Je to jen má radost, nikdo mi ji nevezme a nikomu z ní ani kousíček nedám. V tom je mezi mnou a umělci asi největší rozdíl – já nesnáším, když mě kdokoli poslouchá. Bohatě mi stačí, když se moje hudba line celým pokojem, když se noří do stěn, zaznívá z mých oken a lehá si do mé postele. Sedá si na židli a zvědavě mě pozoruje. Hudba mě hladí po vlasech, hudba hledá cestu do mé duše. Milá hudba mi leze do prdele. A dost. Já a hudba – pro ostatní zavřeno, navždy.

Blíží se večer. V mém pokoji je šero, světlo se šíří jen z několika rozpustilých plamenů svíček. Na stěně se rýsuje obrys mé kytary, vzápětí se k ní přiblíží obří ruka a uchopí ji za krk, jako by ji chtěla uškrtit. Pokoj se naplňuje mollovými akordy písně, kterou jsem nedávno složila. Plamínky svíček mihotavě tančí po stěnách. Otevřeným oknem zafouká studený vítr. Hraji dál, píseň je stále tklivější. Plamínky se rozkmitají silněji. Do pokoje vstoupí zima, tma a strach. Cítím podivné mrazení v zadech, jako by mi někdo dýchal na krk. Zavírám oči a nechávám pokoj daleko za sebou. Jsme tu sami. Jen já a hudba.

Doznívá poslední akord a já se můžu s naprostým klidem nadechnout. Je to úžasné, strach pominul, cítím se opět v bezpečí. Jen já a…

„Krásně hraješ." Něčí ruka mě něžně pohladí po vlasech.

„Sakra! Kdo jsi? A co tady chceš?!"

„To nic, uklidni se. Kdo jsem? Sám nevím, ale cítím se být člověkem, jen když slyším tvoji hudbu. Hraješ krásně." Zamrká na mě velkýma zelenýma očima. Vlastně je moc hezký – co dělá tak krásný člověk v mé zaplivané cimře?

„Jdi se vycpat, nevěřím ti ani slovo. Určitě seš jeden z těch nadržených blbečků, co se vsadil, že se vkrade do pokoje nějaké husičce,

která mu s radostí roztáhne nohy a ve finále ještě za všechno poděkuje?! Tak to ne, kámo, tady seš na špatný adrese."

„Mrzí mě, že na tebe tak působím. Nic po tobě nechci. Jen mi dovol, abych tu s tebou mohl sedět a poslouchat, jak hraješ." Obdaří mě takovým pohledem, jako by byl úplně posledním příslušníkem nějakého ohroženého živočišného druhu. A já se cítím jako ten nejkrutější pytlák. Jak jsem mohla být tak hrubá? Na někoho, kdo vypadá ve světle svíček jako zjevení samotného anděla?

Neříkám už nic. Zmáčknu několik strun a spustím Krylova Anděla, po chvíli přejdu k vlastní písničce a nakonec se to zvrhne ve zběsilou jazzovou improvizaci. Zavírám oči. Možná se mi ten podivný chlapec jen zdá, určitě tu se mnou nikdo není.

„Zahraj mi ještě něco svého." – Takže se mi nezdá! „Prosím, hraj," usměje se, a jen co zazní první akord písničky, jeho obličej dostává podivně zasněný výraz. „Není co ztratit ani co získat. Tak pojďme vesele si život spískat," zpívám a on se zamyšleně kolíbá do rytmu.

Mít vlastního posluchače je najednou velmi příjemné. Když mi po chvíli zatleská, nejraději bych ho objala a vášnivě políbila. Začínám chápat umělce. „Prozradíš mi své jméno?" vysoukám ze sebe za doprovodu kytary. Přistoupí ke mně a šeptá mi do ucha: „Alex, jmenuji se Alex. Už musím jít, má umělkyně." Otočím se, jeho zelené oči září v úplné tmě jako dva majáky. Letmo mě políbí na tvář.

Mrazení v zádech je zpátky a Alex nadobro pryč. Jak mohl tak rychle zmizet? Opřu kytaru o zeď, sfouknu všechny svíčky a praštím sebou do postele. Neuvěřitelné, nejspíš to nebyl sen. Nebo existují i sny, ve kterých jdeme spát a snímeme o našem snění?

Od té chvíle se stal Alex pravidelným hostem mojí kytarové show. Po několika desítkách společně strávených večerů jsem se krom toho, že krásně hraju, dozvěděla také to, jak krásně mi voní vlasy a že moje prsty klouzající po hmatníku připomínají stékající kapky deště. Ach, ten poeta. Z medu, který mi neustále maže kolem pusy, by se udělalo zle i medvídku Pú. Opravdu mi připomíná ohrožený druh nějakého živočicha. Představte si, jak by asi vypadal jeho zápis v Červené knize. Popis: Zelenooký tvor s hnědými, rozcuchanými vlasy, středního vzrůstu, atletické postavy. Výskyt: Tmavé, opuštěné pokoje. Charakteristika: Velice tichý,

pozorný, milující hudbu. Hodný, a proto smrtelně ohrožený!

Chvíle strávené s ním byly tím nejkrásnějším v mém životě. Stačí se podívat trochu jinak a váš život získá nový rozměr. Moje hudba se stala něčím, co nejenže naplňuje mě samotnou, ale dokonce i úplně cizího člověka, kterého jsem díky našemu podivnému spojení začala považovat za součást sebe sama. Každý večer s kytarou pro mě byl důkazem toho, že ona pofiderní existence bláznivé holky má nějaký smysl. Proč všechno krásné jednoho dne končí?

Asi vás tím nepřekvapím ani nevyděsím, a přesto byl ten večer tím nejhorším v mém životě. Vše bylo nečekané a prudké jako vítr, který toho dne vrazil do mého pokoje.

Sedím v pokoji obklopená svíčkami a prohlížím si podzimní krajinu za oknem. Dovnitř proudí jen lehký větřík, je slyšet šum listí. Kytara stojí ledabyle opřená o stěnu. Myslím na Alexe, počkám ještě chvíli a začnu hrát. Napsala jsem pro něj novou píseň. Ale co když dnes nepřijde? Nesmysl. Zasněně hledím z okna. Vítr opět zafouká, tentokrát silněji. Papíry na stole se rozletí a vznášejí se pokojem jako listí v parku. Svíčky zhasnou a nastane úplná tma. Kytara opřená o zeď dopadne hlučně na zem. Ta rána je jako úder pěstí do stolu. Co se to děje?! Svírám najednou v ruce trosky své kytary a zkouším z ní vyloudit alespoň jediný tón. Jen ať ho uslyší Alex! Vím, že bez kytary se ke mně už nikdy nevrátí, nenajde cestu!

Je konec! Co teď? Nemohl přece zmizet, určitě je někde blízko a čeká, až začnu hrát. Musím ho najít! „Alexi!" Vyběhnu ven na ulici, v teplácích, letním tričku a naboso. Prosím, zůstaň tu se mnou!!! Běžím a ledový vítr mě fackuje do tváří. To on za všechno může, vzal mi kytaru i Alexe! Po tvářích mi stékají slzy. Běžím dál, uvězněna v tomto okamžiku…

Po chvíli se celá vyčerpaná zastavím a opřu o výkladní skříň jednoho z obchůdků. Vtom si všimnu stínu, který se ke mně blíží. Postava je ještě příliš daleko na to, abych jí mohla vidět do tváře, ale už teď ho poznávám. „Alexi! Tys mě našel!" V náhlém pocitu štěstí si otírám slzy a rozbíhám k němu. Už vidím ty krásné zelené oči, tmavé vlasy. „Já věděla, že nejsi jen přízrakem hudby. Věděla jsem, že opravdu existuješ!" Vděčně ho obejmu. „Slečno, prosím vás, co to děláte?" Okolo se začínají trousit lidé. Udiveně si prohlížím jejich tváře. Ulice je najednou plná

zelenookých, tmavovlasých kluků. Jsou všude, nevím, koho dřív obejmout. „Alexi! Alexi!" V tu chvíli se mi zatmí před očima. Vnímám vše rozmazaně. Dutá rána. TMA.

„Vypadá to, že se konečně probrala!" usmívá se nade mnou neznámá blondýna. Prázdné bílé stěny, maličký noční stolek s vázou a květinami a ta příznačná vůně. „Kde to vlastně… A co se to…" Snažím se ze sebe dostat souvislou větu. „Měla bys odpočívat, drahoušku. Hlavně se ničím nerozrušuj. Pan doktor za chvíli přijde," usměje se sestra a nechá mě na milost i nemilost mým zmateným myšlenkám. Nakonec si vše vybavím. Silný vítr a rozbitá kytara. Alex nikde – a Alex všude.

„Dobrý den přeji, drahá Leo!" Do pokoje vtrhne energický chlápek okolo čtyřicítky a přátelsky na mě mrkne. „Jsem tu proto, abyste mi vše řekla." „Úplně všechno?" „Vše, co si pamatujete až do okamžiku, kdy jste se ocitla zde." „To je dlouhý příběh." „Já vím, od toho jsem tady. Zbožňuju dlouhé příběhy. Jsem vašim napjatým posluchačem," prohlásí vybízivě. „Ano, posluchač. To je právě to…"

Nemusela jsem se ani ptát, co je to za doktora. „Leo, nechci vás zklamat, ale Alex je jen přeludem vaší mysli. Trpíte zvláštní psychózou, způsobenou přílišnou odloučeností a nechutí komunikovat s okolím. Víte, člověk je tvor společenský. Tomu nestačí zavírat se na celé dny do pokoje s kytarou. Možná, že si navenek namluvíte, že je vám dobře, že vám nic nechybí. Ale tam vevnitř nikoho neošálíte. Každý potřebuje někoho milovat, někoho živého, opravdového. My všichni potřebujeme posluchače, kteří budou vždy s námi a rádi nás vyslechnou. Vy jste nikoho takového neměla, a tak vznikl Alex."

„Dámy a pánové, můj příběh se chýlí ke konci. Nebudu vás dále zatěžovat podrobnostmi. Doktor tenkrát prohlásil, že bych měla ještě několik týdnů zůstat, absolvovat nějaké terapie, brát prášky… a jednoho dne že se opět vrátím domů, šťastná a zdravá."

Sálem se ozve mohutný potlesk. Lidé se usmívají, pokyvují hlavami. Krásný, dojemný příběh. Aplaus narůstá, lidé se zvedají ze židlí. „Leo, zlatíčko!" křikne nějaká blondýna v první řadě.

„Leo, zlatíčko! Nesu ti léky!" švehlí ta žena. „Copak sis to tu tak dlouho povídala?" diví se. Zaraženě hledím na bílou zeď. Kam všichni ti

lidé zmizeli? „Leo, je ti něco?“ diví se. Hořce se usměju a spolknu prášek. Sestra odejde. Do očí se mi nahrnou slzy. Věřte mi, já opravdu nejsem blázen…

MIROSLAV MIKY MARUSJAK

Ponorka blues

Foukačka hraje blues
tak jak to na Hané
umí jenom Čiko
Hospoda vyťukává rytmus
o popelníky pivama
o podlahu nohama
Modravý dým
stejně jako blues
zaplňuje Ponorku
Stejně jako Missisipi
valí se líně vody v Moravě
Stejně jako kolesové parníky
houká vlak flamendrák u teplárny
Stejně jako lodě i já houpavě
cik cak brázdím chodníky
Miluji tyhle bluesárny…

Zmeškaný vlak

Opuštěný perón v pozdním večeru
s nabídkou tvrdých lavic ke spaní
Automat vyplivne kávovou srágoru
pro zahřátí duše i dlaní
Kosa že od úst stoupá pára
Než zahouká vlak ranní
zbývá pět hodin a poslední dvě cigára

* * *
Nevěřím básníkům
a jejich slovním hříčkám
Věřím zedníkům
a jejich rovným příčkám

Trhněte si nohou

Co mi mohou
Ať si trhnou nohou
Tak trhli – nohou židle
Dělá se mi mdle
Přišel jsem k úrazu
Kolem krku smyčku provazu

Stručná zpráva o stavu undergroundu na Moravě

Když v Olomouci na hlavním nádraží
vystoupil z vlaku básník
Ivan Martin Jirous
dav posunovačů průvodčích výpravčích
a taky korpulentní hanačky v krojích
z reklamy na Hanáckou kyselku
na něj pokřikoval
Mistře dáte nám autogram?
Mistře podepíšete se nám?
Prosím pane Josef
Prosím pane Fousek

Probuzení

Lásko
asi jsem dlouho spal
Nádherné probuzení
obličej zabořený
v hebkém hustém porostu
Důvěrně mi něco připomínal
Procitám
v neznámém pokoji po ránu
úplně sám
Ústa plná chlupů
z drahého peršanu

JAN TOMANDL

Jsou dávno ztracena
        má stará zimoviště

Ach bože, kde?

Kde skryješ mne, až příště
        shodíš na zemi sníh?

Ach bože, kde?

Snad v pivnicích?

Večírek končí
        Mozart bez paruky
Jalovou píseň
hraje na hřeben

Je ráno. Tíseň
buší do temen

V čase tak vazkém
jako knihvazačský klih
Shrbené ženy mlčky odhrnují sníh

Prašiví psi neslavně umrzají v běhu
Auta dnes stojí. Kola protáčí se v sněhu

Klih kane z knih a čas je zlopověstně vazký
Shrbené ženy touží po doteku z lásky

Možná bych mohl projevit jim něhu
Ale to nejde. Kola protáčí se v sněhu

Čas se zdá stálý. Ale přese všechno běží
Kola se točí. Ženy mlčí. Stále sněží

* * *
Jak tesknĕ zní mi zimní varhany
Večerní vrány, ranní havrani
V píšťalách ptačích hrdel zpěv
A v měchu hněv. A ptačí krev

Slunce jde nízko ranní krajinou
Brodivý pták se brodí tmou
Mdle nohy zdvíhá, bídný zeměplaz
Má ptačí hlas. A z křídel mráz

Snad jsem tam byl
Tak daleko, tak dávno.
Z lakových schránek prýská lak
Palubní deník. V něm zaznamenáno:
Borneo. Brunej. Sarawak.

Za vůní vzácných dřev jsem plul na malé lodi
V období dešťů hnal nás bouří běs
Kormidlem točili malajští lodivodi
Sumatra. Timor. Celebes.

V přístavech s kořením jak v babylonské věži
Ze svatyň vzlíná oblak vonných par
Tisíce věr tu káže tisíc kněží
Singapur. Cejlon. Myanmar.

Snad jsem tam byl. Tak daleko, tak dávno.
V sasankách spočinul můj opýskaný vrak
Palubní deník. V něm zaznamenáno:
Borneo. Brunej. Sarawak.

ZDENĚK VOLF

OKOLO OSLAVY

Jako by hrnčíř u Ivančic zpomaloval
kruh. A bez budíčku budilo něco
k přikládání, aby žár vytáhl barvu
z nádob jak z listů kopřiv kolem pece
mráz. Stydnutí zadržujeme pak těly,
jediná miska aby neztratila stud;
a my doma… nepřejdem studánku v hrnku.

PŘÍPRAVY

Někdo si doma před někým
schovává v kůlně či v maliní
flašku… A někdo ve sklepě
před přebíráním brambor,
jablek, mrkví… papír a tužku.

VZPOMÍNKAMI NA NI

Hledáš, kde jsi loni hnojil
– kořínky svlačců nám svítí
na rytí, když říkáš z dýmu
ořechových listů: Až po nevěře
jsem se prožil vzpomínkami
na ni, však poslední kapkou
k rozchodu byla kapavka...

9. 11.

…křídel křik
když z vody se zvedají
I. M. J.

Kdekdo si myslí,
že nesněží
kvůli inverzi.

A sníh zatím čeká,
až vyhrabu
zahradu od listí.

A odpočnu
u hladiny rybníka
v Ponětovicích.

Jak před časem
z Egypta
zbloudilý ibis.

SPLÁTKOVÝ KALENDÁŘ

přímluvci

Založil jsem si u tvé víry úvěr.
Padáš pod mým dluhem
na dno učednictví.
Běda, kdo proti tvé prosbě žije!

DŘEVĚNICE (olej)

…Břetislava Janovského

Koupili jsme ho v Rožnově
cestou na Horní Bečvu.
Nelíbil se mi víc než tobě,
nelíbil se ti míň než mně.
Přebalovali jsme pod ním dcery,
krouhali a nakládali zelí,
zapalovali svíčky na adventním věnci.
Z jeho střech určuješ: svítá, šeří se, taje.
Chodím v něm do lesa pro les.
Hledám v něm vodu,
z níž jsme si vařili čaje ze sněhu.
Díváme se na něho v noci
– jako když se zdráháš rožnout
na sebe.

BUDE KONEC SVĚTA

Pavel Kotrla

Konec světa začal nenápadně. V sobotu okolo druhé hodiny odpoledne. Nejprve si toho ani nikdo nevšiml. Nebo přinejmenším si toho nevšimli ti, kteří měli vařič na plyn a těch pár vesničanů s kamny na dřevo. Nebylo jich mnoho, jen pár. Těm ostatním se už nepodařila káva uvařit. Pak se ochladilo.

Tomáš Končinský

Faj Anderenovi se zdálo, že Jiřímu Suchému udělují cenu za celoživotní dílo a on říká: „Teda že si někdo místo sebe nechá zdát mě, jak přebírám cenu, mě v životě nenapadlo."

Když se probudil, zjistil, že je konec světa, ale stejně ze zvyku zapnul televizi.

Dávali tam prd, jako vždycky.

Martin Lukáš

Několik dní poté, co byl Lenin slavnostně pochován do hrobu, připustil ruský prezident, že Země by přece jen mohla být plochá.

O týden později přišla z nejseverněji položené polární stanice USA zpráva o několikerém pozorování početného mamutího stáda. Den nato někdo do pařížské galerie moderního umění vrátil ukradené Piccasovy obrazy.

René Kočík

Když Bruceovi Willisovi zazvonil telefon GoldVish Illusion, večeřel v restauraci La Vida. „Yes? ... No!" pronesl. „Kdo to byl, Demi?" otázala se milenka Hemingová. „Ale, nějaký pitomec z NASA, shání jistého Harryho Stampera, co vrtá naftu u Aljašky, a popletl čísla," prohodil herec a zakousl se do jehněčí kýty vonící rozmarýnem...

Jakub Chrobák

Konec světa začal ve chvíli, kdy jsme museli poprvé ospravedlňovat existenci kultury. V té chvíli začal konec lidského druhu homo sapiens sapiens. Přijde jiný. Homo sapiens faber, homo sapiens rector. Bude bledší. Bude odolnější. A bude to takový arogantní, debilní, naničhodný, bohapustě marný idiot, se kterým nechci mít nic společného.

Daniel Rušar

Bereš čelovku, sirky, vodu. Šněruješ si boty, cítíš, že se vznášíš; mírně usmíváš. Začínáte -- oni s tebou, ne ty s nimi, sirény se neozvaly. Běžíš, pozoruješ padající svět. Běžíš a vzpomeneš si na firemní teambuilding, loni ale nešlo o život. „Kdo tu hru sakra organizuje?" ptá se něčí hlas.

Tomáš Varga

Snežilo. Balil darčeky. V rádiu sa moderátori navážali do Vianoc, Mayov a konca sveta: „Ako znie mimozemšťan? Pípa, či buble?" Boli otravní. Vypol to.

Odrazu začul bublavý zvuk. Zamrazilo ho, stuhol.

To mu len vykypela polievka. Zalomil rukami: „No koniec sveta!"

A vtedy sa jeho telo zmenilo na väzký hlien.

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

MARTIN ŠKABRAHA

Dějiny JEN TAK neskončí

A byl listopad a bylo sedmnáctého, rok dvacátý druhý. S nápisem *Mráz přichází z Wall Streetu*, nakresleným na papíru ze staré krabice a připevněným na násadě od mopu, se v tramvaji cítím trochu divně. Doufal jsem, že ve sváteční den bude poloprázdná, ale opak je pravdou. Kam se všichni hrnou? Že by na „mou" demonstraci? To by bylo fajn, ale ani na okamžik tomu nevěřím. No, možná na zlomek vteřiny ano; optimista ve mně ještě neumřel, i když žije už jenom v těch zlomcích. Třeba to jednou všechno zlomí a já tomu snad uvěřím na dobu podstatně delší, než jakou si vyžaduje napsání této věty (mimochodem, zabrala mi více času, než byste čekali, něco se mi na ní nelíbilo a pořád jsem ji mazal; a teď ten čas ještě přibývá psaním této poznámky v závorce; až teď je konec – teď).

Mám trochu zpoždění, ale to se dalo čekat, na pokrokáře žiju vůbec nějak zpožděně. Rychle do Marošova bytu, kde je hlavní stan. Ostatní ve zmatku dodělávají transparenty, já vytahuju z batohu dvě sady tužkových baterek, aby Milan mohl otestovat megafon. Bez něj bychom byli v řiti. Tedy bez toho megafonu. A bez Milana vlastně taky, a to ještě hlouběji. Všechno totiž začal jeho donkichotský nápad „okupovat Olomóc", to jest postavit se každý den před orloj s velkým transparentem na podporu antikapitalistických protestů v Americe, odkud se Milan po čtvrtstoletém exilu, způsobeném účastí v antikomunistickém undergroundu, nedávno vrátil. A zrovna do Olomouce, která potřebuje probudit víc než kterékoliv jiné město v zemi. Jedna moje kamarádka zdejší život kdysi charakterizovala slovy „pod spirituální dekou". (Ne že by to nebylo občas příjemné, být pod dekou.)

Na náměstí mě nejdřív vyděsí nově postavené stánky, neblahá předzvěst vánočních trhů. Samotný prostor mezi orlojem a Herkulovou kašnou, kam máme nahlášeno shromáždění, je naštěstí volný. Je tu už slušný hlouček lidí, kolem i pár nácků, kteří se marně snaží vyvolat konflikt; ještě víc je policistů, jejichž blízkost ale současně znervózňuje některé z demonstrujících.

Mám úvodní slovo. Mluvím o tom, že dějiny neskončily, ačkoliv Francis Fukuyama tvrdil po pádu komunismu, že sňatek liberální demokracie a volného trhu je posledním stadiem historie, v němž lidská společnost konečně dospěla

k nejlepšímu z možných světů. Mluvím o olomouckém orloji a o tom, jak jeho „socialisticky realistická" estetika na první pohled nezapadá do katolické minulosti ani kapitalistické přítomnosti města – jako by se k nám skrze odbíjení orloje vlamoval nějaký jiný čas, snad čas dějin, čas budoucnosti, čas opravdové demokracie.

Potom máme na programu malé divadelní představení, které přivezli kamarádi z Opavy. Je o zavádění školného a snad je to sranda. Sám ho sledovat nemůžu, protože diskutuju s jedním starším pánem, který mě obviňuje, že jsem shromáždění zneužil k dehonestaci orloje. Snažím se mu vysvětlit, že jsem to myslel úplně naopak, ale zjevně mě neposlouchá. Následují další projevy, nakonec necháme megafon kolovat mezi lidmi. Dva pánové ze Zlína volají po příchodu „nového Baťi", to byl prý poctivý kapitalista, jakého bychom dnes potřebovali. Jiný pán, údajně pamatující první republiku (docela mu to věřím), však odporuje, prý to všechno bylo jinak (i to mu docela věřím). Potom ukazuje na druhý konec náměstí (kde stojí prodejna Baťa) a ptá se, kdo si tam dneska může koupit boty…

Další bod programu je protestní pochod. Protože dávám rozhovor nějakým novinám, instruuju rychle Petru, aby to vedla a připomínám jí nahlášenou trasu. Zdrží mne ještě pár lidí, takže průvod mezitím zmizí z dohledu i doslechu. Opět mám zpoždění. Když konečně doklopýtám na náměstí Republiky, kde se měl průvod otočit a jít zase zpátky, překvapeně pozoruju, že se pochoduje dál. Po chvíli dobíhám Petru. Co je? Lidi se prý rozhodli, že jim nemá kdo určovat, kudy smí pochodovat a kudy ne, je to přece jejich město. Spontánně vzniklý plán počítá s propochodováním celé Olomouce až k vlakovému nádraží ve snaze probudit pasivní obyvatelstvo. Aha – strhávání spirituální deky… Tak trochu nevím, co mám dělat, takže tomu nechávám volný průběh a čekám, co bude, snad to otočíme o kus dál na Žižkově náměstí. Tam ale ani nedorazíme. Vzápětí mi totiž zvoní telefon, a v něm velitel policejního zásahu. Mám se jako svolavatel okamžitě dostavit do čela průvodu. Ten se mezitím zastavil o policejní zátaras. Spěchám dopředu, kde je rušno, konflikt je však naštěstí jen slovní. Někdo po pomahačích a ochráncích křičí, že by se měli stydět, že je to prý jako v Listopadu (což je nakonec pravda, je skutečně listopad a dokonce sedmnáctého, jenom ten rok je dvaadvacátý). Po chvíli dohadování se mi podaří domluvit náhradní trasu, po které se – už zase v dobrém rozpo-

ložení a skandujíce – vracíme na Horní náměstí. Tam se ještě chvíli radujeme z „věci veřejné", než s díky shromáždění oficiálně ukončím.

Pak mne čeká odvedení na policejní stanici za účelem podání vysvětlení k *nezvládnutí pořadatelské služby*, jak zní úřední termín. „Sbohem, Martine!" volá za mnou ukrutně vtipně Evžen. Cajti jsou ale v pohodě, snaží se konverzovat a snad i vyjádřit jisté sympatie (vždyť ta lůza, co nám vládne, musí ležet v žaludku i jim). Jenom zbytečně naštvou Otu, který jde na stanici se mnou. Prohledávají mu před vstupem batoh, jestli nenese žádnou zbraň; přitom k tomu není žádný důvod, snad to dělají jen proto, že Ota vypadá trochu jako anarchista. Já sice ve svém kabátu a čepce připomínám Lenina, ale ten se zjevně za podezřelého nepovažuje.

Na stanici je to z největší části administrativa, samotná výpověď by zabrala pár minut, kdyby policista opravdu psal, ne datlil. Pro literáta to má jisté kouzlo, neboť výpověď je specifický žánr, který si vyžaduje svébytnou jazykovou invenci. Největší problém je s popsáním klíčového okamžiku, kdy se průvod spontánně odchýlil od vytyčené trasy. Příslušník chce napsat, že organizátoři podlehli davové náladě, ale přijde mu to necitlivé, tak dlouho hledá alternativu. „Podlehli euforické náladě na shromáždění přítomných občanů," navrhuju nakonec. Mám bod.

Mezitím vstupují do místnosti dva tajní, specialisté na pravicový extrémismus. Urostlí, černé bundy a hrozně nenápadní. Familiárně zdraví; už se známe, dva dny před demonstrací si mě zavolali kvůli varování před nácky. „Tak se vám to nějak vymklo," povídá ten, co mluví (ten druhý nikdy nemluví). „No, vymklo," přiznávám a snažím se tvářit, jakože si z toho beru poučení. „Všiml jste si jich… Máte štěstí, že jsme tam byli." Uznale kývám hlavou. Taky to nemají lehké. To jim sice neříkám, ale snažím se tvářit, jako bych si to myslel. Vlastně si to i myslím.

Konečně vše vyťukáno. Vrčí tiskárna. „Tady si to přečtěte a podepište." Upozorňuju na chyby v interpunkci, ale podotýkám, že jsem to ochoten podepsat i s nimi. „Žádné takové!" Tiskneme znova.

Konečně, po skoro hodině, se můžeme s Otou vydat za ostatními do Ponorky… A pak bylo poledne, listopad osmnáctého, rok stále dvaadvacátý. Pomalu vstávám a dělám obvyklou kontrolu. Peněženka, mobil, brýle, kocovina, všecko v cajku. Jenom chybí ta násada od mopu. Možná už s ní někdo vymetá Wall Street.

TŘETÍ STUPEŇ KE ZLATÉ

První dva svazky výborů Nejlepší básně 2009 a 2010 jsem přivítal s nadšením. Ročenka si vydobyla jisté renomé, soudě jak podle ohlasů, tak podle toho, že autoři tuto informaci uvádí ve svých medailoncích. Nyní jsem dočetl nový přírůstek *Nejlepší české básně 2011* (Host: Brno). A letos jsou mé dojmy trochu rozpačité.

Obsah opět čerpá ze tří zdrojů, z básní publikovaných knižně, časopisecky a na internetu. Celkem je třiačtyřicet autorů představeno čtyřicetiosmi texty. Narozdíl od předchozích dvou svazků byla letos opuštěna praxe, kdy básně byly publikovány anonymně, bez uvedení jména autora u konkrétního textu. To bylo uvedeno až v závěru. Nyní jsou uváděna již dle běžných zvyklostí. Vím, že budu v menšině a že báseň od autora nelze oddělit, ale i původní anonymní čtení mělo své kouzlo. Přinejmenším dovolovalo soustředit se na daný text a nejprve jej zhodnotit bez souvislosti již známých interpretací a hodnocení autora.

Sborník odráží aktuální stav české básnické scény, a po této stránce mu tedy není příliš co vytýkat. Jeden rok je úroda lepší, jindy ne. Více básní je tentokrát vybráno z řad autorů blízkých surrealistickému vidění světa. Ne že by mi tyto básně vadily. Dokonce asi i do svazku patří. Možná mi vadí jen ten nepoměr. Přece jenom, při vší úctě ke kontinuitě tohoto uměleckého směru a možná i způsobu života, mám dojem, že váhy jsou nastaveny poněkud jinak a v básnické produkci rozhodně surrealisté nezaujímají tak význačné místo, jak by se mohlo z ročenky zdát. Samozřejmě, každý editor má své vidění. V tomto případě aspoň nemusíme být na pochybách. V případě Petra Krále by bylo i zarážející, pokud by tomu bylo jinak. Ostatně sám v rozhovoru pro rozhlasový pořad Liberatura uvádí, že se do značné míry jedná o osobní výběr. Nepřehlédnutelnou součástí jsou v tomto ohledu připojené eseje editorů, které ozřejmují stanoviska výběru. Hmm, dobrá. Ale reprezentativnost výběru to poněkud snižuje. Stejně tak i síto, kterým odděluje básníky pro něj přijatelné. Nějak se nemůžu zbavit dojmu, že je to spíše ročenka Petra Krále, než ročenka Jana Štolby. V určitém ohledu si říkám, zda by nebylo lépe, aby výběr prováděl pouze jeden editor. Záměr by byl čitelnější.

Na druhou stranu se do ročenky nedostala žádná programově angažovaná poezie. Což

kvituji s povděkem. Marně přemýšlím, ale sám jsem asi žádnou dobrou nečetl. Nálepka je sice vidět, dost se o ní mluví, ale spíš jsou to jen takové vlnky na hladině poklidného rybníku.

Jako u předchozích dvou svazků si zmínku zaslouží grafická úprava knihy. Spolupráce s Martinem Pecinou nakladatelství Host prospívá. Byť u některých knih se u mne vznáší otazník drobných pochybností, zda už příliš grafická stránka nepotlačuje obsahovou. Karmínová červeň, která nyní novému svazku dominuje, knize sluší. Originální je nápad s využitím přesahu grafiky, kdy po ořezu knižního bloku na ořízce vidíme vyveden název svazku.

Prostě s českou poezií to není zlé a i letos se objevila nová jména, která bude stát za to sledovat. Trochu mne mrzí, že je opět v recenzích zdůrazňováno, že almanach byl inspirován americkou tradicí založenou v roce 1988 Davidem Lehmanem, bez toho aby aspoň bylo zmíněno, že domácí tradice je mnohem delší. Vědomí historického kontinua uškodit nemůže, ten nápad tu prostě už v minulosti byl, tak proč ho opomíjet.

Pavel Kotrla

Z DENNÍCH TVŮRČÍCH ZÁZNAMŮ E. FRAMBOISE

PÁLENÍ

(na motivy hry britského dramatika Christophera Fry Dáma není k pálení)

Prší. Už byl nejvyšší čas! Co dokázal déšť na jaře! Výsledek: uspokojivá úroda trnek, 200 kg překvapivě kvalitního kvasu. Převoz do Hovězí. Do pálenice. (*Drama při nakládání na vojensky vyhlížející nissan. Pomohlo mé hlasité Huj! při vzepření plné konve. A pak další. A další. Pomáhalo to zvláště Janovi.*) V pálenici to řídí Michal, duchovní člověk s visáží rockera. Chvíli úřaduje, pak chvíli běhá mezi kotli, přitahuje a odtahuje uzávěry, sleduje přístroje. Po třech hodinách známe všichni přítomní svá křestní jména, oslovujeme se jimi a koštujeme. Rozumíme si. Jako politikové. Snad bychom dokázali společně i pracovat (*A něco vytvořit? Zpátky jedeme taxíkem, veze nás Mrňa*). Nasvědčuje tomu náš vzpřímený posez na zadním sedadle automobilu a otevřená náruč svírající dva plné demiony poklidně spočívající v Janově a mém klíně. (*Do plánovaných 100 slov denního penza tvůrčích poznámek chybí dvě slova.*)

Devadesát devět, sto.

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 57
zima 2011–12

Gnozeologické protézy

Bylo mi asi pět, ležel jsem na rozkládacím lehátku v tělocvičně místní školky a zíral na sytě žluté javorové listy za velikým oknem, před něž byla pověšena bílá provazová síť. Listy se na tenoučké stopce neslyšně otáčely ve větru nebo padaly k zemi proti černým kmenům nasáklým podzimním deštěm. Nemohl jsem usnout, zato ostatní děti už spokojeně dřímaly, a paní vychovatelka, hlídající nás jedním okem od stolu, šustila stránkami dámského časopisu. Vymyslel jsem pro sebe několik her. Brnkal jsem například na dřevěné šprušle kryjící radiátor, vedle něhož jsem ležel, naslouchal jejich slabé rezonanci a žasnul nad tím, že každá z nich zaznívá přece jen jinak a já se stávám hráčem, který dává vzniknout melodii. Nebo jsem z prstů a dlaně pravé ruky učinil zvíře, něco mezi koněm a dinosaurem: prostředníček představoval dlouhý krk s hlavou, ostatní prsty tvořily čtyři končetiny (palec a ukazováček ty levé, prsteníček a malíček ty pravé). Tvor se buď pásl, to když jsem se zlehka dotýkal špičkou prostředníčku prostěradla, tehdy byla moje ruka mírumilovným dinosaurem býložravé čeledi, jenž pokojně vykusuje trsy trávy a následně je zdlouhavě přežvykuje (zvláště na této pauze mezi sousty dával jsem si záležet!); anebo tvor cválal jako ten nejrychlejší hřebec prérie, to když jsem hbitě cvrnkal ukazováčkem a palcem do prostěradla, někdy natolik silně, že duté rány probudili kolemspící a v posledku i paní vychovatelku, která varovně vzhlédla od časopisu. V takovém případě jsem tvora sbalil do dlaně a obrátil se zpátky k radiátoru – a tam ho zase rozbalil. Ale nejklidnější jsem byl při pohledu na padající listí za oknem…

Právě popsané okamžiky z dětství se mi vybavily, když jsem si nedávno uvědomil, jak dalece jsme se vzdálili bezprostřednosti, s níž jsou děti schopny prožívat svět. A tatáž myšlenka na mě se vší naléhavostí udeřila také nad verši Miroslava Bočka, který loni debutoval sbírkou *Některé mraky letí pomaleji*. A skutečně, kdo tento dvojí pohyb ještě pozoruje?

Zpočátku prostě žijeme, radujeme se a svět se nám podvoluje, protože nás ještě nenapadlo představit si jej zvenčí. A pak se to zlomí, my se ve světě pokoušíme zabydlet a přitom se obklopujeme různými instrumenty, jimiž se domníváme skutečnosti dotýkat snáze. Svět ve své přirozenosti se však pod nánosy našich gnozeologických protéz pomalu, ale jistě vytrácí a my se noříme už jen do jeho obrazů, domnívajíce se, že samy obrazy jsou skutečností. A to nás nepozorovaně, vytrvale

irituje; zuříme, bijeme do mříží, za něž jsme se sami postavili a – vzpomínáme. Je ale opravdu nutné brát do ruky kalkulačku, abych si například ověřil, kolik členů má moje rodina? – Mám-li si ověřit, že skutečně žiju, půjdu, promnu v prstech spadlý javorový list a políbím svou dívku.

Martin Lukáš

Obsah:

úvodník
Martin Lukáš: Gnozeologické protézy___2_3

próza
Michal Hvorecký: Bábika ___3_7
Lenka Orálková: Zlá paní___10_11

poezie
Jakub Chrobák: * * *___14

překlad
Boris Kočeišvili: * * *___12_13
Jan Rabie: První výlet do Rondebosche___15_21

jen tak
Robert Filgas: O Máchově nihilismu___21_25

rozhovor
Rozhovor Jakuba Chrobáka s Michalem Hvoreckým___7_10

recenze
Jakub Grombíř: Nevstoupíš sedmkrát do stejné řeky___25_27
Michèle Baladránová: Jste na dně?___27_29
Zuzana Kůrová: Blue train od Petra Krále ___29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 57, ročník XV., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš; redakční rada: Jakub Grombíř, Tomáš Vašut; registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://texty.kotrla.com (http://www.inext.cz/texty)
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

MICHAL HVORECKÝ

Bábika

Objednával som si pravidelne najrôznejšie druhy žien, ale tvoj príchod ma vyviedol z miery. Bola si iná, ale nie úplne, ak mi rozumieš. Vystrašená si ma uvidela pri dverách s pištoľou v ruke. Myslel som si, že prišiel Nikita, ktorý ma zásoboval. Bol som už chvíľu v rauši a bolela ma hlava. Videl som rozmazane a neostro. V ústach som mal slanú a trpkú pachuť.

Celé detstvo som mal len náhradky. Chcel som vyskúšať aj teba.

„Ahoj, ja som Spiaca Naomi," pozdravila si ma a ja som si spomenul, že láska je vraj niečo, čo nepotrebuje nič.

„Tak prečo nespíš?" rozosmial som sa. V druhej ruke som držal hrdlo fľaše a odpil som si, hoci som už bol veľmi opitý.

Z hrdla mi smerom dolu prúdila horúčava. Stál som trocha naklonený a nahý. Moja izba sa leskla tak, že by v nej mohli nakrúcať videoklip s Lady Gaga. Byt som mal zariadený nábytkom z potravín Lidl. Jedlo som nakupoval len v Ikea. Televízor som si doniesol z Billy. Po chlieb som chodieval na benzínovú čerpaciu stanicu. Trávil som dni tým, že som diskutoval sám so sebou na internetových fórach, až kým som sa na seba smrteľne neurazil. Čítal som dokola ten istý blog, ktorý sa mi ani prvý raz nepáčil. Stále znova som si púšťal jeden hrozný film. Nepomáhalo mi to.

„Odteraz budem iba tvoja!" zvolala si.

Už som neodpovedal, lebo som vedel, že nemusím. Tvoj hlas znel nádherne, ako z dievčenského videodenníka na YouTube, ktorý stiahli z obehu pre nemravný obsah a teraz sa už dal vidieť iba na RedTube.

„Som taká osamelá! Poteš ma trochu," prehovorila si znova. Uvedomil som si, že reaguješ na moju blízkosť, na zvuky alebo na teplo. Díval som sa na teba, ale prekvapenie som už nepociťoval. Oči ti žiadostivo hľadeli spod čela nerozrytého výčitkami svedomia.

Položil som pištoľ aj fľašu a začal som si ťa prezerať. Siahol som na prsník. Nebránila si sa. Bol mäkký a zároveň zvláštne pevný, živočíšny a teplý. Chytil som do dlane aj druhý, akoby som si potreboval overiť, či tam naozaj je. Krútila sa mi hlava. Myslel som si, že budeš mať studenú pokožku, a nie nápadne bledú, dosť drsnú a nepriesvitnú.

Vyzliekol som ti šaty. Odhalil sa obrys tela

a vypuklina brucha. S vybičovanou zmyselnosťou som ti vyhrnul mikroskopické biele gatky a odkryl polmesiace zadku, ktoré sa trblietali. Pohladkal som mierne zarastené ohanbie. Dlhé čierne vlasy ti voľne splývali, zrejme nastrelené. Uvoľnila sa jedna z kučier, čo ti rámovali tvár, podľa všetkého zle prichytená sponkou. Predstavoval som si, že je tvoje telo celé prekrvené. Pohol som prsty dole. Kľakol som si a díval som sa. Pružne si sa poddávala každému tvrdému dotyku. Najkrajšie si mala vytvarované pohlavie, jemné, elastické a hlboké. Asi som v tebe aktivoval správny bod, lebo si pridusene zakričala: „Poď, urob mi to, teraz!"

Tvoja dlho očakávaná blízkosť akoby skryštalizovala všetok alkohol, čo som vypil. Unášal ma drsný prúd dráždivosti, ktorá z teba sálala. Bola si neskutočne ohybná, neúnavná a zjavne trvácna. Vzrušili ma tvoje hlasné vzdychy, rytmické a vášnivé ako v nočných televíznych klipoch s hŕbou jednoduchých telefónnych čísel. Dotyk tvojich pier sa mi zdal tajomne zreteľný a horúci. Veľké prsia sa rozhojdali. Vyskúšal som v priebehu niekoľkých minút všetky polohy, o ktorých som si myslel, že sú zakázané. Veľmi ma to vyčerpalo a nepáčilo sa mi to. Vzrušoval som ťa medzi stehnami, hoci som vedel, že sa mi to nepodarí. Mal som ľadové ruky. Môj pot kyslo páchol. Zato tvoja vôňa narkotizovala tak silno, akoby sa dala ukojiť iba divokosťou snov. Pôsobila si neprítomne, a predsa živo priamo tu. Tvoje ústa sa zmenili na čierny a hlboký otvor. Príjemné trenie končekov prstov ma hlboko rozrušovalo a bolo predohrou k vtieravejším láskaniam.

„Urob sa mi na tvár," povedala si pokorne, takmer pošepky. Vyzerala si veľmi realisticky, presne, ako som si želal. Vyber si farbu očí a vlasov. Zvoľ dĺžku ohanbia. Klikni na žiadaný typ pleti.

Mala si perleťové podpazušie a krvavočervené pery. Cez úzke škáry viečok sa na mňa upierali tvoje smejúce sa mútne oči. Oblizol som ti líca. Dokončil som sa pokľačiačky na tvoje hodvábne prsia. S mojím výkrikom splynula akási rozlievajúca sa mäkkosť. Rýchlo som sa odtiahol. Zmocnila sa ma spokojnosť z ukojenia, no v tvojej necudnosti sa tajila priveľká odovzdanosť.

Napil som sa írskej whisky vyrobenej v Rakúsku. Zjedol som pár mexických čipsov z Moskvy. Naplnil ma pocit dezilúzie. Zmáhala ma nuda z tvojej otrockej odovzdanosti. Podľa návodu by som ťa mal poumývať bežným

saponátom zriedeným vo vode. Nechcelo sa mi. Opláchol som iba seba. Radšej by som bral typ na jedno použitie, ale tie sú oveľa drahšie.

„Čo pre teba ešte môžem urobiť? Niečo špeciálne?" spýtala si sa.

„Len sa rozprávajme," povedal som a rozrehotal som sa. Do slabín sa mi vrátila sila a začal som sa nad tebou nanovo vzrušovať. Niečo do mňa vošlo. Chcel som sa dostať celkom blízko k tomu, čo mi spôsobuje bolesť. Tvoje oči a prsty ma opantávali.

Strelil som ti facku. Vytrhol som dva chumáče chlpov. Ani si necekla. Rozhodol som sa, že ti vymením hlavu. Objednal som tri, no nemohol som ich nájsť. Kmásal som ti krk, pretože som si myslel, že výmena pôjde hladko, ako keď jašterici odpadne chvost. Prevrátil som v byte sfarbenom neľútostným svetlom do zlata zopár vecí. Narobil som riadny hrmot. Keď som nijakú krabicu neobjavil, za trest som ťa znova zmlátil. Zameral som sa na tvoje zvlášť jemné, veľmi realistické ústa s mimoriadnou trecou silou. Katalóg som si naštudoval naozaj podrobne. Siahol som opäť po fľaške a whisky ma naplnila víťazoslávnou malátnosťou.

Šklbal som ťa za vlasy, až lietali iskry. Pred ničím si sa nezháčila, pokorná a úslužná. Panvu som mal nad tvojou panvou. Stehnom som sa oprel o tvoju bedernú kosť. Drvil som umelý obal aj želatínovú hmotu, ktorou ťa naplnili. Predstavoval som si čínsku továreň, výrobné linky a robotické chápadlá strojov. Z hrdla sa ti vydral protest. Neopísateľne si zarevala od bolesti. Asi ťa tak naprogramovali. Rozplakala si sa. Ochutnal som tvoje slzy. Chuť som nerozpoznal, pretože mi horel jazyk. Cítil som slepý pôžitok. Uhryzol som ťa a odbavil som sa.

Tvoje očné bielka sa čudne ligotali. Ako živé. Dychčal som. Zatmievalo sa mi pred očami. Zdalo sa mi, že si zdvihla škaredo zlomenú ruku. Prsia ti zaliala krv. Opakoval som si, že ťa musím umyť bežným saponátom zriedeným vo vode. Výkriky sa ti vydierali z hrdla s novým dôrazom.

„Takúto bábiku som nechcel. Mám záruku, pošlem ťa späť!" zareval som na teba. Aj tak som vedel, že mi nemôžeš rozumieť.

„Zásielka s bábikami ešte neprišla. Firma preto poslala mňa," povedala si ticho. Napätie v kútiku úst pridávalo tvojej tvári tajomnú, no definitívnu neživotnosť voskových figurín. Až po chvíli som zistil, že si omdlela.

Potom sa všetko pohrúžilo do ticha. Nedarilo sa mi usporiadať si v hlave jedinú myšlienku. Uvedomil som si, že môj tranz sa udržiaval len

spomienkou na prízrak. Zmietala mnou silná triaška, no musel som konať.

Nedokázal by som šoférovať, preto som si navliekol kuklu a položil som ťa pred dom. Z telefónnej búdky o blok ďalej som zavolal sanitku. Bál som sa, že od nervozity skapem. Bolo bezmračné nebo. No hviezdy sa mi videli akési kalné a ich lúče sa horko-ťažko predierali cez príkrov spary. Domy v nehybnom vzduchu vyzerali ako uliate z olova. Uvedomil som si, že vonku som nebol už celé týždne. Cítil som sa ďaleko od všetkého v priestore, a ešte väčšmi v čase.

Konečne sa nocou rozoznela siréna. Z diaľky som sledoval, ako sa za tebou zabuchli dvere s červeným krížom. Očakával som, že na teba hneď zabudnem, že tvoj obraz v mojej pamäti bude už na druhý deň taký hmlistý ako reklamný banner, ktorý zavše zazriem dole pred sebou na spodku stránky. Lenže čas ani trochu nezmazal ostrú spomienku na mäkké údery, na tiché puknutie kostí, na tvoju neónovú tvár. Zjavuješ sa v tých najnevhodnejších okamihoch. Mohol by som si ťa, prosím, napriek všetkému, znova objednať?

„ROZHODUJÚCI JE TEXT, VŠETKO OSTATNÉ JE DRUHORADÉ."

Rozhovor Jakuba Chrobáka s Michalem Hvoreckým.

Michale, ty jsi loni s Měsícem autorského čtení zažil novou zkušenost, cestoval jsi totiž po čtyřech městech a třech zemích. Jaká byla atmosféra festivalu a daly by se nějak popsat rozdíly mezi jednotlivými zeměmi a městy?

Festival Měsíc autorského čtení som už trocha poznal. Vystupoval som tam prvý raz, myslím, pred piatimi rokmi. Odvtedy akcia prešla veľkým vývojom. Klobúk dolu! A nemyslím to len formálne, ale úprimne. Niečo podobné nie je v bývalom Československu vôbec samozrejmosť.

Keď som pred jedenástimi rokmi s knihou Lovci & zberači robil svoje prvé turné po Slovensku, väčšina ľudí ešte ani nevedela, čo to literárna čítačka vôbec je. Teraz sa podujatia konajú kade-tade, hoci ich kvalita kolíše. Na MAČ ma najviac prekvapili Košice. Festival sa tam rozšíril prvý raz a bol to risk, ale aj zisk

a veľký úspech. Páčil sa mi priestor Bábkového divadla, bol som tam prvý raz v živote a je to skvelé miesto pre komorné divadlo a literatúru. Mám rád, keď je na čítačke kvalitný zvuk, osvetlenie, jednoducho keď technika klape a môže sa zrodiť bezprostredný kontakt autora s publikom. Ja a môj poľský kolega sme mali trocha smolu vo Wroclawi, prišlo extrémne zlé počasie, ozajstná zima uprostred leta a k tomu sa práve vrcholil veľký filmový festival. Ale moje tri akcie na MAČ boli výborné a jedna prúser, tak to je úplne v poriadku. Navyše mňa v Poľsku skoro nik nepozná, knižka mi tam vyšla pred desiatimi rokmi. Ale rád som si pozrel Breslau, je to jedno z mojich najmilších európskych miest!

Je zajímavé, jak mám úplně jinou zkušenost. Jel jsem pár dní před tebou s Petrem Hruškou a Františkem Nastulczykem a právě Košice byly – rozpačité, za to Wroclaw šarmantní. Vůbec – není to třeba tím, že se dnešní člověk naučil žít v jakýchsi vlnách? Jako by celý náš život byl pohybem za avantgardou – nejprve někdo musí zakusit průser, aby potom ti ostatní přišli už do vnímavějšího prostředí? A není náhodou úlohou umění být napořád touto avantgardou, tím, co se rýpe v bolestech světa, i když ostatní se na to dívají spatra?

S podujatiami to je nevyspytateľné a fakt niekedy neviem, čo určuje, že ľudia niekedy prídu a inokedy neprídu. Každopádne máš určite pravdu v tom, že publikum si musí najprv zvyknúť niekam chodiť. Byť prvolezcom je vždy ťažšie ako pokračovať v tradícii. Tak trocha vnímam aj problém celej slovenskej literatúry, ktorá má hlbokú traumu z toho, že nemá taký bohatý kánon ako okolité krajiny, vlastne ako väčšina európskych krajín. Ja som to vždy chápal skôr ako výhodu. Ale aby som sa vrátil k otázke, určite je dnes písanie, ktoré je myslené vážne, opäť avantgardou a to je dobre. Treba ísť proti prúdom, proti predpokladom a očakávaniam, prekvapovať, rebelovať, i keď u mňa sa k tomu pridala väčšia pokora, tá mi na začiatku kariéry chýbala. Rozhodujúci je text, všetko ostatné je druhoradé.

S tím nelze než souhlasit. I proto se teď zeptám asi trochu prostě, ale přece: Z čeho vyrůstá to psaní myšlené vážně? Jaká vlastně je pro tebe ta nejzákladnější kvalita, kterou literatura nese a ke které se vztahuje?

Teď bohužel nemohu než odbočit a musím se zeptat i smutně a trochu jinak – loňský rok byl doslova Rokem Smrti, je to bláznivé, jak je ta kosa namířená jasným směrem. Jak vlastně

vnímáte, případně vnímáš, odchody Magora, nebo Václava Havla na Slovensku? Je ten rozvod dvou národů už tak daleko, že jde spíš o ztrátu v rodině bratra, nebo jde přeci jen o stejně intenzivně prožívanou ránu?

Neviem to zovšeobecniť. Pre niektorých to bol autenticky prežívaný smutok, pre iných skvor lákavý mediálny karneval. Ja som obe úmrtia prežíval intenzívne a s pocitom hlbokej straty. Za Havlom som aj napísal nekrológ, taký pohľad zo slovenskej strany, vyšlo to aj v Lidovkách a dá sa nájsť aj na mojom webe. Magora som poznal aj osobne a viem, ako sa milovali s Bondym. Čítam si znova jeho Summu. To je jediná veľká úľava pri smrti spisovateľov – dielo zostáva.

Ty osobnosti, o kterých jsme mluvili před chvílí, znamenaly pro společnost ještě něco jiného – byly totiž kromě jiného ozkušovately odpovědnosti, akcentovaly zkušenost s něčím, co člověka přesahuje a čemu jedinému se zpovídá. Mám trochu strach, že s jejich odchodem se zase trochu umenšil i tento prostor, že je tu zkrátka nebezpečí, že budeme zas o něco víc krátkozrací. Poraď mně, jestli můžeš. Je ještě něco, co může člověk proti tomu glajchšaltování a zjednodušování sebe sama postavit?

Kritický rozum. Nič iné. Na Slovensku je podľa mňa situácia ešte trocha horšia ako v Čechách. Starí i noví pravicoví aj ľavicoví úradníci v uplynulých rokoch systematicky ničili a privatizovali kultúrne priestory v mojej krajine a podarilo sa im vytesniť kreatívnych ľudí na úplný okraj spoločnosti.

A nakonec ještě taková otázka: byl jsi teď nedávno na čtení v Opavě, připravujeme spolu rozhovor pro vsetínský časopis Texty, *tedy: jsou to všecko věci na okraji, nebo chceš-li regionální. Jde o jinou zkušenost? Je to jiná situace než číst v Praze či Bratislavě, odpovídat na otázky národních novin? A má vůbec tato zdánlivě marginální činnost s údajně minimálním společenským dosahem pro tebe nějaký význam? Nebo je to už dnes jedno a centrum i periferie jedno jsou?*

Aj Bratislava je provincia. Žiť v miniatúrnom veľkomeste si vyžaduje sebairóniu, ktorá mi, našťastie, nechýba. Je v tom aj veľa schizofrénie – slovenský vidiek Bratislavu neznáša, pretože je mestom, a ostatný svet ju považuje za beznádejnú dedinu. Mne neprekáža byť minoritou, len by som si želal viac práv. Slovenská literatúra je menšinovou záležitosťou, ale má stále početnejšie publikum. Z toho mám radosť.

No myslím si, že kritici sa nevedia zmieriť s tým, keď je niekto úspešný, keď niekto prekročí prah geta, To je tiež na škodu veci. U nás sa v umení pestuje kult neúspechu.

LENKA ORÁLKOVÁ

Zlá paní

V ty dny, kdy se teplota pohybovala kolem nuly a ze střech padaly hromady sněhu, se procházel raději po nábřeží. Občas nakoukl přes kamennou zídku s nadějí, že hladina řeky stoupá a čas, kdy se na horách rozpouští sníh, už nadešel. Letošní zima se zdála být nekonečná. Obloha byla zatažená už týdny a kouř z komínů ponořil město do hlubokého dusivého spánku.

A nejenom město. I lidé se pohybovali ospale, vynořovali se z mlhy jako náměsíční a ožívali jen ve chvílích, kdy potkali někoho známého. To se pak smáli a mluvili nahlas a ptali se, jak se kdo má, a dokud neprobrali celou rodinu, nehnuli se z místa. Veselá nálada a energie jim pak ještě chvíli vydržela, ale o pár ulic dál je znovu přemohla malátnost a únava.

Sklonil se, aby si očistil boty od špinavého sněhu ze silnic. Pucoval je starým kapesníkem, který u sebe nosil právě pro tuto příležitost. Jako dítě to viděl dělat svého otce, a to i za války. Stejně tak vídával matku prát košile i v dobách, kdy voda byla vzácností.

Když zbavil boty špíny a podíval se nahoru, stála nad ním. Poznal ji hned. Vystupovala z mlhy stejně jako před lety. Jen tehdy nešlo o smogový opar, ale o štiplavý kouř valící se z hořící budovy a kolem byl hluk a zmatek. Dnes však stála v tichu. Kučeravé tmavé vlasy jí vykukovaly zpod směšné huňaté čepice a na paži se jí houpala třpytivá kabelka. Rty měla zvýrazněné karmínovou rtěnkou a oči obtáhnuté černou tužkou. Tělo zahalené do dlouhého tmavého kabátu lemovaného černou kožešinou.

Vzpomněl si, jak si ho tehdy přitáhla k tělu, jak pevně ho držela, až bolestí sotva popadal dech. Hlavu mu tlačila k zemi. Tak pevně mu tiskla břicho, až se pozvracel. Když pak střelba utichla, pustila ho. A pak už jen cítil, jak ho někdo bere do náruče a spěchá s ním pryč. Ještě se za ní přes mužovo rameno ohlédl, ale neviděl ji. Myslel si, že je mrtvá. Ve své dětské fantazii si ji představoval, jak leží na zemi a tmavé vlasy se jí barví do červena. Do stejného odstínu, jaký má dnes její rtěnka. A byl rád, protože břicho

ho bolelo a mohla za to ona. „Zlá paní, zlá paní," fňukal tehdy a z očí mu tekly slzy ponížení. Až později, když začal brát rozum, uvědomil si, proč ho svírala tak pevně. Musela. Vzpomněl si, jak se jí snažil vytrhnout. Jak se bránil a jak moc chtěl běžet pryč. Leželi na zemi a on kopal nohama a slyšel ji, jak se modlí. Mnohokrát si na tu modlitbu vzpomněl, když míjel mešity plné věřících, doléhala mu k uším jako nepříjemné bzučení komárů.

A teď tu nad ním stojí o patnáct let později – živá, upravená a nepoznává ho. Minula ho, jako by se to snad nikdy nestalo, a on chvíli přemýšlel, jestli si to náhodou všechno nevymyslel. Ve své dětské představivosti, která byla tolikrát vystavena výjevům války. Vlastní vzpomínky, úryvky z knih, výstavy, reportáže v televizi, svědectví, fotografie… vše se to smíchalo v jedno a on už nevěděl, co z toho je ta jeho pravda. Válečné události se staly něčím veřejným, všudypřítomným, společně sdíleným, něčím, na co se mělo a zároveň nesmělo zapomenout. Tento rozpor ho nejednou přiměl pevně zamknout domovní dveře. Potácel se pak po bytě jen ve spodním prádle třeba celý den a z gauče sledoval americké seriály. Nahlas si pak opakoval anglická slovíčka. *War, war.* Zjistil, že je to tak nějak snazší, říkat to slovo v cizím jazyce.

A pak se to stalo. Žaludek se mu náhle sevřel a on se pozvracel. Zastavila se. Přicupitala zpátky, položila mu ruku na záda a nabídla mu bílý kapesník. Odvrátil od ní hlavu a utřel si pusu do svého kapesníku na boty. A protože nevěděl, co s ním, natáhl ruku a hodil ho přes zídku do řeky. Pak k ženě vzhlédl a viděl, jak se jí zablýsklo v očích. Byla to jen chvilinka. Poznala ho? Znovu mu nabídla kapesník a kývnutím hlavy mu naznačila, aby si jím otřel pozvracené boty. Poděkoval. A zatímco držel v ruce bílou látku a slyšel zvuk vzdalujících se podpatků, cítil, jak ho opouští únava. Vyskočil a zavolal na ni, aby nechodila moc blízko k domům, protože v těchto časech padá sníh ze střech, a je proto mnohem bezpečnější procházet se po nábřeží. „Ať vás to nezasype!" Na oplátku mu zamávala a usmála se. A oči se jí znovu rozzářily a on si uvědomil, že to není ta žena. Byl to někdo úplně jiný, nějaká cizinka, která šla náhodou kolem, snad spěchala ke kadeřnici nebo na schůzku, kdo ví. Sklonil se, aby si znovu očistil boty. Když pak házel ušpiněný kapesník do řeky, ani si nevšiml, že hladina Miljacky pomalu stoupá.

BORIS KOČEIŠVILI

Anisovo, Kostromská oblast,
26. srpna–13. září 2001

(ukázky z básnického cyklu)

…
pojedu
        důkladně
                a dlouho
a pak
        pod mými
                okny
provedou
        ve tmě
                za uzdu
                        Volhu
…
sbohem
Moskvo
        kde žijí
                ve vyhnanství
manažeři
        a bankovní
                úředníci

…
sedím v křesle
        nad řekou Unžou
pohupuji
        volnou
                nohou
jako
        nemocný
                statkář
poslední
        rozmar

…
adamovo žebro
        pobolívá
ne kvůli Evě
        kvůli bicyklu
kdyby tady
        byla Eva
nelezl bych
        na bicykl
vlezl bych
        na Evu

…
přede mnou
lesní cesta
je potřeba
na ni
nějak pohlédnout
očima mládence
výrostka
taxikáře
trestance

…
dneska husa
snesla vejce
dneska
je dvanáctého
ministrant Petr
přinesl pytel
brambor
lupení králíkům
a v televizi
už posté
donekonečna
do mrakodrapů
se zakusují
boeingy

…
no a tak
mezi sbíráním
hub
a rozvážným
zatápěním
v lázni
začala
třetí
světová
někteří
ještě stačili
říct
miloval jsem
jen tebe
má drahá

přeložil Jakub Grombíř

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

JAKUB CHROBÁK

JE TOTO JEŠTĚ?

Rožnovská hospoda
U Janíka
Chlap narvaný přes stůl
Šedesát osmdesát
Šedesát osmdesát korun!
Musíš
Když musíš musíš!
Ale já budu oponovat celému světu
oponovat!
No jo,
ale kdo ho napíše…

* * *

Pavlu Kotrlovi

Viděl jsem hovadstvo, až hanba:
Holý, ořezaný strom.
A pod ním větve
plné zelených rynglí.

Anička s Metudem
jim navraceli smysl –
vtom o ně kdosi křísl –
s kapsama plnýma
šmatleme sa dom.

VEČERY KRÁSNÉ, VEČERY SINÉ…

Tak naléhavě
Padá (ti za šos) světlo hvězdné báně
Tak pomalu
Se ponad zemí rozpouští tvůj kraj
Tak nezvykle
Jak zalomené v letu káně
Tak zbytečně
Jak marný lidstva ráj

CO TO, KURWA, PIERDOLISZ?

Nahnědlým oknem vlaku
rodí se zem.
A omývá své jméno.

Asi jak řeč
v polské nálevně
za tři dvacet.

Asi jak nervní šavlovačka,
nazrzlá výčepní,
které se piercingem
motá ten ne(po)slušný dívčí ševel.

JAN RABIE

První výlet do Rondebosche

Den poté, co v zátoce zakotvila loď *Vogelsang*, nabídl velitel všem holandským dámám, aby si s ním vyjely k *ronde bosu*.[1] Nikdy předtím se žádná z nich nedostala dál než jednu či dvě míle do vnitrozemí oné podivné, nebezpečné země, ale všechny se těšily, že vytáhnou paty z pevnosti.

Za rozbřesku se pět starších dam a tři mladé dívky s šepotem a chichotáním usadily na povoze. Za smíchu a jásotu vojáků a infanteristů, kteří je doprovázeli, se velitel[2] elegantně vyšvihl na koně a dal znamení rukou. Z hradeb pevnosti zaduněla dělová salva, ozvěna se odrazila od Stolové hory a utichla nad zátokou, kterou čeřil lehký vánek ze západu. Vozkové v mžiku křikli na voly a kola se dala se skřípotem do pohybu.

Neohrabaný povoz z kapského dřeva a hrbolatá cesta nejednou přinutily ženy, aby se zachytily jedna druhé nebo si spěšně upravily oděv. Zejména vznešená *mevrou*[3] de Stael, která seděla vpředu vedle své švagrové Marie van Riebeeckové, měla co dělat, aby udržela košík s obědem a *současně* si zachovala důstojnost. Přesto to byla opravdu rozkošná vyjížďka. Díky žertovným poznámkám Antjie die Boerinové, která v jedné zkušené ruce držela posledního ze svých mnoha potomků, šestitýdenního Dirkieho, zatímco druhou ukazovala na okolní scenérii; vzrušeným zvoláním dívek, Cornelie Boomové a Christiny a Petronelly Doesových; svěžímu letnímu ránu provoněnému aromatickými bylinami; neznámým květinám ve tvaru kornoutů velkým jako hrnce, jež rostly na winderberských svazích; a možná i díky bezděčnému vědomí významu vyjížďky pociťovaly všechny ženy radostné mravenčení, jaké nezažily za celého čtyři a půl roku v Kapsku, za těch krušných, hladových let namáhavého úsilí zapustit kořeny v jižním cípu Afriky.

Maria více než ostatní cítila, že se jedná o výjimečný den. Po tolika nocích bdění a naslouchání věděla všechno o manželových plánech: díky božímu požehnání a prozřetelnosti mělo být nyní holandské osídlení ještě více posíleno s pomocí svobodných občanů – prvních kolonistů.

Tvář se jí rozzářila a změkla v úsměvu, kdykoli viděla, jak její manžel netrpělivě pobízí koně kupředu a pak se tryskem vrací, aby je upozornil na něco, co by si určitě neměly nechat ujít. Pohled na jeho útlou, energickou, dokonale upravenou postavu v jemném sukně, které podtrhovaly stří-

brné kalhoty z kordu nad nabíranými podvazky a punčochami z neapolského hedvábí, ji upokojil a potvrdil její pocity: má právo být hrdý na to, čeho dosud dosáhl, a také na to, aby s optimismem hleděl k budoucnosti.

Vedle ní se ozvala *mevrou* de Stael: „Jen aby Jan zase nemusel objímat ty umaštěné, ukoptěné Hotentoty a nezničil si svoje krásné šaty!"

„Ale já bych ráda viděla, jak s nimi velitel dovádí," zažertovala neuctivě Antjie.

Nesouhlasný pohled *mevrou* de Stael rychle přiměl děvčata přejít od potlačovaného smíchu ke kvapným úvahám o jiných možných nebezpečích. Takovým, jako byli například lvi anebo hyena, kterou tady zastřelili teprve předminulou sobotu. S příjemnou rozechvělostí pokradmu sledovaly ozbrojené vojáky před povozem a za ním a pak se zeptaly, zda by nemohly vystoupit a trochu se projít. Jejich matky však stroze odmítly a přikázaly jim, aby si raději upravily sukně.

Pro vojáky a infanteristy, vesměs mladé a svobodné, to byl také mimořádný den. Jeden z nich, Elbert Dirksen, vrhal na starší z děvčat Doesových, šestnáctiletou Christinu, takové psí pohledy, že si z něj jeho druhové začali utahovat, dokud ho desátník neposlal dopředu, aby z cesty odvalil kameny.

Kdykoli zastavili, aby nechali zvířata odpočinout a muži mohli potáhnout z dýmek, zbarvily se Christině tváře donachova. Nejvíc jí vadily posměšky, jimiž ji častovala zlomyslná Cornelia, která byla stejně stará a za čtyři měsíce se měla provdat za druhého zahradníka. Dokonce i velitelova žena se k nim musela nahnout a pod záminkou, že Petronelle upravuje čelenku, děvčata vyplísnila, avšak potichu, aby to nezaslechla mužská část výpravy.

Do poledne pořád zbývalo spoustu času, když přijeli k novým polím poblíž *ronde bosu*. Půda tady byla úrodnější a hora ještě krásnější, romantická a zubatá jako hradby s vysokým, ostře řezaným cimbuřím. U maličké strážnice všichni vystoupili.

Velitel hned vzal dámy, aby si prohlédly pšeničná a tabáková pole obehnaná masivním tyčkovým plotem. Na všechno je upozornil: na pole s jetelem, kde tři muži sušili seno, mladé jabloně a pomerančovníky, bujné turecké a římské fazole, plné a těžké pšeničné klasy, které tady nemohl nikdy poničit prudký jihovýchodní vítr, poněvadž je chránila hora.

„A tohle všechno jsme svedli za pouhých šest měsíců. Jen si představte, co by tady dokázalo vypěstovat pár pracovitých farmářů," zvolal

nadšeně a mávl svou dávno vyhaslou goudskou dýmkou, aby obsáhl celé údolí řeky Liesbeek.

„Ctihodná Společnost vskutku nemohla udělat nic lepšího, než zde zemědělce usadit natrvalo."

Jeho manželka vedle něj souhlasně pokývala hlavou, ale stejně jako ostatní ženy ho vnímala jen napůl, neboť ji okouzlila nádhera křovinaté krajiny a bujné zlaté obilí pod úbočím hory.

„Je to vážně ještě krásnější než doma," povzdychla si zasněně jedna z nich – Janneke Boddysová, která přibyla do Kapska teprve nedávno.

„Pro děti tohle už je domov," poznamenal někdo další.

„No já nevím," namítla Janneke, „a co všichni ti zdejší divoši, co…" Ale její slova přehlušil velitelův smích. Rozpustilá a troufalá Cornelie se k němu zezadu přikradla a zakryla mu oči, když se snažil znovu si zapálit dýmku, a teď chtěla, aby uhodl, kdo to je, jinak že bude mít „babu". A dobrosrdečný velitel vtip nezkazil.

Ať šli kamkoli, desátník a jeho šest mužů je v těsné vzdálenosti následovali. Herry[4] se svými proradnými nohsledy se tady někde, poblíž Bush Hill, pořád schovával, ačkoli se popravdě řečeno třásl strachy jako ratlík, kdykoli spatřil Holanďana, ale i provinilý Hotentot dokáže být nebezpečný. Když děvčata neopatrně poodešla stranou, desátník je zdvořile vyzval, aby se držely v blízkosti skupiny.

Byla to Maria, kdo manžela nakonec přesvědčil, aby se vrátili ke strážnici s doškovou střechou, kde zručná Antjie Boomová chystala oběd pod širým nebem. Dva strážní během chvilky shromáždili zelené větve a u jedné z drnových stěn postavili chladný, stinný altánek. Zatímco neposedný velitel ještě někde jinde dohlížel na práci a udílel rozkazy, ženy rozprostřely ubrusy, vyložily na ně příbory a klidně se usadily do stínu. Antjie die Boerinová noblesní výjev trochu pokazila, když si uvolnila šaty a začala kojit dítě. *Mevrou* de Stael pokládala za vhodné připomenout strážím, že se mají postavit o kousek dál a vyhlížet blížící se hordy Hotentotů.

Tělnatá Antjie se za muži ohlédla a povzdychla si: „Chudáčkové, nevidí dítě každý den."

Ženy dostaly takový záchvat smíchů, že bylo třeba nenápadně povolit zapínání nejedněch šatů.

Velitel konečně dorazil, usmál se na manželku a zeptal se: „A to se podívejme, takže dámám se výlet zamlouvá?" A když ho jejich odpověď uspokojila, obrátil se k vojákovi, který k němu přišel a postavil se do pozoru, aby u něj držel stráž:

„Kdepak, Dirksene," pravil, „jděte si odpočinout: vy i ostatní máte dnes také volno."

„Všichni mužští jsou slepí jako patrony," sdělila dcera Janneke Boddysové šeptem Christině a ta jí odpověděla štípancem.

Všeobecné veselí narušila pouze dotěrná vosa, která způsobila, že Janneke seděla strnule a s pevně zavřenýma očima a pořád dokola se roztřeseným hlasem ptala: „Je tady ještě?"

Po jídle je velitel vzal o kousek výš, aby se podívaly na horskou bystřinu a práci dřevorubců v lese.

Bylo horko: nehybné, sametové teplo, jako když se dotknete pokožky spícího. Mladé ženy se neustále hnaly dopředu, ale starší ženy šly pomaleji, nemluvily tolik a počínaly si rozvážněji, jako by si při pohledu na všechny ty pracující muže, jak se snaží zkrotit novou, úrodnou zemi, naléhavěji uvědomily, že jsou ženy a matky dětí.

Šepot horské bystřiny se s tichou naléhavostí nesl ospalým letním odpolednem. V křovinách vrkaly hrdličky a rány sekerou se odrážely od nedalekých skalisek. Jednou kolem nich prošel lesník se dvěma neohrabanými voly, kteří s námahou táhli kmen určený na stavbu mola. Později se jim o kousek výše otevřel výhled na okouzlující krajinu až daleko za průsmykem spojujícím Bush Hill s horou, kde ještě dokázali rozeznat mrňavé krávy popásající se poblíž hnědých chatrčí obyvatelů Kapska, které vypadaly jako včelí úly.

Jan van Riebeeck jim všechno vyložil: kde by se dal vedle říčky vybudovat mlýn na mletí pšenice a které ze statných nohoplodů se pokusí zachovat. Jeho žena co nejpozorněji naslouchala, ale lehký úsměv, jenž jí pohrával na rtech, prozradil občasným zachvěním jakési obavy, zvláště ve chvíli, kdy se kolem nich začaly stromy hustěji stahovat a těsně je sevřel vlhký pach mechu.

„Už jsme došli dost daleko, Jene," varovala ho vlídně. „Podívej, ostatní začínají být unavení."

Nyní však bylo třeba podniknout pátrání po dvou dívkách, které se v doprovodu jednoho z vojáků zatoulaly daleko dopředu. Velitel pro ně poslal dva další vojáky a ženy se posadily, aby si odpočinuly. Jen *mevrou* Stael zůstala stát, aby pod majestátní záplavou šatů skryla roztrženou punčochu.

Příčinou vyrušení byla květina. Voják Elbert Dirksen se dívkám zmínil o bledě rudé květině rostoucí kousek od úzké pěšiny a ony si ji přirozeně musely jít prohlédnout. Rozpačitý a rozechvělý Elbert utrhl jednu z nich Christině a ona mu vyhubovala, že je ničitel. A její mladší sestra pak musela doběhnout k velkému nohoplodu,

aby do něj nožem, který si půjčila od Elberta, vyryla své jméno.

„Tohle tady zůstane moc, moc dlouho," prohlásila s roztomile našpulenými rty a přidala ještě datum: 5. prosince 1656.

Najednou Christina slabě vykřikla. Z bujného listoví na ni s otevřenými ústy zíraly dva hnědé obličeje.

Elbert okamžitě sáhl po ručnici, ale Hotentoti odložili svazky oštěpů a s vychytrale úpěnlivým výrazem mávali rukama.

Když děvčata o kousek ustoupila, Hotentoti vyšli z křoví. Kolem ramen měli hrdě přehozené pláště z hovězí kůže a na krku a zápěstí se jim třpytily měděné kroužky. Na vojáka se nedívali, jen na děvče. Pak to v křovinách zapraskalo a objevily se modré kabátce dalších vojáků. Jeden z Hotentotů najednou začal lámanou holandštinou koktat: „Proč nás vyháníte?" A s váhavou, nervózní hrdostí zavolal znovu na dívky: „Proč nám chcete brát naši zem?"

Pak se přiblížili dva vojáci s namířenými mušketami a Hotentot se svým společníkem se rychle otočil a zmizel v porostu.

„C… co … proč mi to říkal?" koktalo děvče.

„Často nás takhle obtěžují od té doby, co jsme tady založili pole a postavili strážnici, ale my si jenom potřebujeme zajistit potravu…" dal se Elbert do vysvětlování.

Ale ostatní vojáci se rozesmáli: „Zapomeň na ty divoké pohany, Christino! Jsi tak roztomilá!" A drze se chtěli dotýkat jí i Petronelly. Obě sestry s chichotáním stydlivě odrážely jejich dychtivé ruce a utíkaly k úzké pěšině, kde čekali ostatní.

O chvíli později, když matka děvčatům důkladně vyčinila a velitel pochválil vojáky za to, že nejednali ukvapeně, se všichni vydali zpátky ke strážnici. Ještě snad nezažili odpoledne, které by bylo tak krásné a tak příjemně vybízelo k bezstarostnosti.

Když se stín hory začal prodlužovat, Marie je naléhavě vybízela k návratu do pevnosti, kde zanechala své nejmladší dítě jen v péči mladé otrokyně. I Antjiin spící chlapec, jehož předtím chvíli rozpačitě nesl jeden z vojáků, se probudil a hlasitě protestoval.

Unavení, ale spokojení se všichni shromáždili u povozu. Než však vyrazili, velitel na oslavu památného dne rozdal mužům tabák a dal narazit soudek španělského vína. Ty z dam, jež o to stály, trochu dostaly. A stejně tak muži z doprovodu, kteří radostně pronesli plamenný přípitek na počest této první vyjížďky podniknuté dámami, zakladatelkami národa.

Nakonec si velitel zatleskáním vyžádal klid a zvolal: „Budeme odjíždět. Přemýšlejte, zda jsme tady nic nezapomněli!"

Ale nikdo nic nezapomněl; jen Christina vypadala chvíli zmateně, jako by se snažila přemýšlet.

Pak muži postavili k povozu bednu, aby pomohli starším dámám nastoupit. Vojáci se opět seřadili a průvod vesele vyrazil od *ronde bosu* zpátky k pevnosti v Tabulové zátoce. V čele jel Jan van Riebeeck, upravený a elegantní jako vždy, na koni, který zítra bude zase tahat těžká břemena.

Infanteristé měli s sebou trubače a Antjie Boomová ho požádala, aby byl tak hodný a odfoukl z hrdla rez. Což on s radostí učinil. V této proměněné, spokojené, avšak trochu zakřiknuté náladě se všichni dali postupně do zpěvu. Když míjeli pole se zlatým obilím a během dlouhých úseků poklidné cesty k domovu muži a ženy zpívali. Zpívali veselé i smutné písně a také tu, kterou znali všichni nejlépe: národní hymnu „Wilhelmus van Nassouwe".[5]

Z angličtiny přeložil Milan Orálek.

Jan Rabie (1920–2002) byl přední afrikánský spisovatel, autor řady románů a několika povídkových sbírek a spolu s Breytenem Breytenbachem, André Brinkem, Chrisem Barnardem, Hennie Aucampem, Ingrid Jonkerovou aj. člen tzv. *Sestigers*. Zde uvedená próza pochází z antologie *The New Century of South African Short Stories* (2004). Autorem anglického překladu je Wally Smuts.

Vysvětlivky

1 Kruhový shluk stromů (afrikán.). Od výrazu je odvozen název jednoho z předměstí Kapského Města – Rondebosche.

2 Jan van Riebeeck (1619–1677) – holandský zakladatel Kapského Města a v letech 1652–1662 první guvernér Kapské kolonie. Jako úředník Holandské východoindické společnosti byl vyslán do Jižní Afriky a pověřen správou a reorganizací tamní osady, jež měla sloužit především k zásobování holandských lodí na cestě do Indie a zpět.

3 Paní (afrikán.).

4 Někdy též Harry nebo původním jménem Autšumao byl Khoikhoi („Hotentot"), který se stal v polovině 17. století tlumočníkem holandských osadníků v Kapsku. Kvůli podílu na krádežích holandského majetku byl uvězněn na ostrově Robben (za apartheidu vězení mj. pro politické vězně, jako byl Nelson Mandela), odkud se mu však spolu s několika druhy podařilo uprchnout. Šlo

zřejmě o jediný úspěšný útěk z tohoto ostrova.
5 Míněn Vilém I. Oranžský (1533–1584), vůdce nizozemské revolty proti Španělsku. Nassouwe neboli Nassau je oblast v západním Německu, odkud pocházel oranžský rod. Oficiální hymnou Nizozemského království je píseň od roku 1932.

ROBERT FILGAS

O Máchově nihilismu

Mně se všecko zdá, že máj letošní mstí se na nás, že tak šibeničnicky bylo o něm zpíváno. Nešťastný básník i s celou svou romantikou! Kozla nám po ní, ježto ovoce a tudy i víno – blaho básníků –, jak slyším, na všechny strany pomrzlo. A také okurky – jsou všechny tytam!

Z té zkázy vznikne hlad a z hladu pojde mor, ten všechen vyhubí, co živý bude, tvor. To jsou ty plody hrozného byronismu.

Z dopisu F. L. Čelakovského J. K. Chmelenskému, 13. 5. 1836

O Máchově nihilismu? Ano, Mácha je přece nihilista *par excellence*. A to nihilista metafyzický i etický. Je to naprosto zřejmé, čteme-li jeho největší dílo *Máj*, především Vilémovy meditace ve vězeňské kobce, které odsouzený vede v předvečer svátku lásky a zároveň své popravy. Vilém, strašný lesů pán a mstitel své svedené milenky, loupežník a otcovrah, odsouzený za své činy k trestu smrti, čeká na úsvit a nový den, kdy bude rozsudek smrti proveden. Medituje o svém životě a o tom, že zemře, že zítra, až vzejde nový den, bude popraven a v ono „pusté nic uveden…" A právě to, jak reflektuje svůj život a své činy a co z nich vyvozuje, je pro naši úvahu o Máchovi klíčové.

Roman Jakobson ve svém máchovském eseji rozlišuje mezi subjektivním a revolučním romantismem Máchovým a objektivním a „reakčním" romantismem Erbenovým. To je myslím přesné rozlišení. Erben, Máchův přítel z mládí, se stává jeho romantickým antipodem právě v důsledku toho, že klade důraz na „majestát zákona", či Kantův mravní imperativ, na kterém morálka a právo stojí, jak to krásně vystihl ve svém erbenovském eseji Bohumil Hrabal. Ale u Máchy nic takového nenajdeme. Po smrti podle něj není nic a stejně tak mravní zákon je nic. Máme zde čistý moderní nihilismus, jak ho nejlépe popsali ruští spisovatelé devatenáctého století Turgeněv a Dostojevskij a jak ho dovedl

do nejčistší filosofické podoby Nietzsche. Máchův romantismus je tedy nihilistický, kdežto ten Erbenův je moralistický.

Podívejme se podrobněji na Vilémovy vězeňské meditace. Vilém nepociťuje žádnou lítost nad svými činy. Nenajdeme zde ani náznak lítosti v etickém slova smyslu, který by mohl vést k polehčující okolnosti. Právě naopak, Vilém se vymlouvá na osud, a tak omlouvá sám sebe, a jeho lítost se stává lítostí nad svou vlastní existencí, která má být předčasně ukončena. Je tedy zcela egoistická a sobecká. V tomto smyslu se podobá hlavnímu hrdinovi Camusova románu *Cizinec*, neboť Vilémovy úzkostné meditace jsou vskutku existencialistické. Mácha tudíž v *Máji*, tak jako Büchner ve *Vojckovi*, o století dříve předjímá existencialismus. Také v tom spočívá jeho prorocká genialita.

Vilémova meditace je také prostá jakéhokoli pocitu viny za to, co spáchal. Nelituje hrůzných činů (především otcovraždy), ale, jak bylo řečeno, sám sebe. Mácha si takový subjektivismus jistě uvědomoval a snažil se mu vyhnout odkazem na antickou tragédii, kde Oidipus podobně jako Vilém zabije otce nevědomky, přesto však Vilém necítí vinu jako Oidipus, ale omlouvá své odsouzení poukazem na nespravedlivý osud. Avšak v antice měl poukaz na osud, který vládne lidem i bohům, ještě smysl, kdežto v romantice už takový smysl nemá, a tak se onen neblahý osud proměňuje v pouhou zlou náhodu. Vilém nevědomky zabije svého otce, který svedl jeho milenku, ale neuvědomuje si hrůznost činu tak jako Oidipus, necítí se vinen, protože už neexistuje Bůh ani bozi, ba ani mravní řád světa. Neuvědomuje si hrůznost svého činu, ale zcela moderně a existencialisticky vnímá pouze absurditu zlé náhody. Tragický hrdina trpí hrůzou z pocitu viny, kdežto romantický hrdina pocitem absurdity z nešťastné náhody. Václav Černý ve svých úvahách o existencialismu velmi jasnozřivě poznamenal, že existencialismus je pokračováním romantismu v moderní podobě.

Také z náboženského a etického hlediska jsou Vilémovy předsmrtné meditace neodpustitelné, jelikož Vilém nečiní žádné pokání. Nemůže existovat odpuštění tam, kde neexistuje vědomí viny. Vilém je tak z náboženského hlediska hoden zatracení a v tom smyslu není hrdinou tragickým, jelikož podle Aristotelovy charakteristiky z jeho *Poetiky* nesmí být tragický hrdina ani zcela dobrý ani zcela zlý, a tudíž v případě světce či zloducha nemůže dojít k identifikaci s postavou a jejím osudem a k prožití

katarze. Ovšem Vilém je vykreslen právě tak, že s ním není možné soucítit. Je zcela uvězněn ve svém romantickém já, ve svém sobeckém egoismu, a to není nic jiného než pýcha, která předchází všemu hříchu a implikuje zatracení. Vilémovy meditace jsou sice srdcervoucí, ale nejsou přijatelné, protože jsou neetické. Vilém není schopen zřeknout se svého já, není schopen pokory a přijetí pocitu viny. A proto není hoden odpuštění.

Na jiném místě *Máje* čteme: „Ach v zemi krásnou, zemi milovanou, / v kolébku svou i hrob svůj, matku svou, / v vlasť jedinou i v dědictví mu danou, / v širou tu zemi, zemi jedinou, / v matku svou, v matku svou, krev syna teče po ní." Avšak tímto synem je zločinec, loupežník a otcovrah. Nalézáme zde zcela moderní pojetí viny, kdy se etika zaměňuje za psychologii. Zlo se psychologizuje a vysvětluje. Vilém se stal loupežníkem, protože byl svým otcem vyhnán z domu, takže za to vlastně může otec, a nikoli syn. Jenomže kolik synů bylo vyhnáno z domu a nestali se z nich loupežníci! Podobně je vysvětlována a tím i omlouvána Vilémova otcovražda. Byla to náhoda, Vilém se pouze mstil za svoji svedenou milenku. Jenomže stále je to zločin, třebaže zločin z vášně. Vilém je klasický představitel romantického ušlechtilého zločince, který přežívá do moderní doby, kde dochází k jeho rozšíření v postavách kladných neetických hrdinů (lupičů, cizoložníků, lhářů i vrahů).

To, co se Šaldovi před sto lety jevilo jako vpravdě revoluční vzdor proti „biedermaierovskému" maloměšťáctví a pokrytectví (viz jeho pronikavá studie z roku 1936 „Mácha snivec a buřič"), se dnes po děsivých hrůzách nihilistického dvacátého století, kdy amorální „romantičtí" titánové mají na svědomí hekatomby mrtvých a kdy se hrdinové filmu *Pulp Fiction* stávají téměř každodenní televizní realitou, jeví v poněkud jiném světle. Básník identifikující se s vrahem, ba otcovrahem by nás dnes myslím po právu vyděsil.

Cituji z uvedené Šaldovy studie: „Máchova báseň je svou koncepcí rozhodně subjektivní, ano víc, přímo subjektivistická: na konci básně ztotožňuje se básník s vrahem, a napovídá tím, že celý ten vnější děj je jen symbol jeho vnitřních procesů, stejně destruktivních. Proto se bouřili jeho kritikové. Cítili všichni, že je Mácha vyhání z idyly, že je rušitel iluzí, že zrak jeho je ozbrojen vůlí k pravdě, hotový nemilosrdně sondovat rány společnosti." Ovšem to, co před sto, sto padesáti lety provokovalo nebo mělo provo-

kovat maloměšťáky, dnes už neplatí. Thomas Mann vyhlásil ve své stejnojmenné eseji konec měšťanské epochy, a spolu s ní vzaly za své i tradiční měšťanské hodnoty a ctnosti. „Svět včerejška" Stefana Zweiga zahynul v zákopech první světové války a nihilismus, který byl v devatenáctém století záležitostí romantického titanismu několika málo výjimečných jedinců (anarchistických revolucionářů, spisovatelů a filosofů), kteří vědomě i nevědomě prorokovali nihilismu budoucnost, se ve dvacátém století stal prožívanou přítomností, obecně sdílenou realitou celé naší společnosti. Dvacáté století je vskutku století nihilismu.

Dnes už není koho ani co provokovat. Dnes už Vilémové ani jejich tvůrci nikoho nepobuřují, neboť neexistují žádné tradiční hodnoty. To, co romantikové prožívali a mysleli ještě smrtelně vážně, a to, jak poetisté či surrealisté oživovali zázračno prostřednictvím estetizace všedního dne, tedy to, co provokovalo maloměšťáckou buržoazii, dnes už nikoho ze židle nezdvihá. Vilémové jsou dnes všude kolem nás a samozřejmě v nás. Nihilismus nás prostoupil až do morku kostí. Mácha prorocky nazřel a geniálně básnicky ztvárnil to, co přesahovalo jeho dobu a co se mělo teprve stát.

Máchovy vilémovské meditace, jejichž doplnění nalézáme v jeho dopisech a zápiscích, lze přirovnat k temné noci duše mystiků. Ono umanuté zaobíraní se ničím jednak zcela odpovídá úvahám pozdějších existencialistů a jednak se podobá mystické fázi v individuačním procesu sebeuvědomění a seberealizace, jak je popisují mystikové všech dob a jak to moderním jazykem psychologie popsal Jung. Mácha se, stejně jako později Rimbaud, záměrně vrhá do infernální temnoty, vyhledává děsivá místa, náměty a vize. Zcela jistě zde jako všichni velcí a opravdoví básníci intuitivně cítí orfické prvky, které zasvěcují do poezie. Nicméně vystoupit do vyšších duchovních sfér, což v sobě zahrnuje i uvědomění si mravního řádu světa, znamená zřeknout se svého egoismu, zemřít a znovu se narodit, jak to mistrně popsal Goethe ve své slavné básni ze *Západovýchodního dívánu*: „A jestli toho nepoznáš: / ‚Zemři, by ses zrodil' – / na té tmavé zemi máš / cizinců jen podíl." Mistrně proto, že sám temnou nocí duše šťastně prošel. Mácha ovšem zůstal jako mnozí jiní romantikové a po nich téměř všichni existencialisté cizincem a z mystického hlediska tak ustrnul v temné noci, neprošel individuačním procesem mystické smrti a znovuzrození.

Ano, Vilém je ušlechtilým zločincem po vzoru Byronových hrdinů, tedy plodem onoho hrozného byronismu, o kterém se zmiňuje Čelakovský v dopisu uvedeném v záhlaví tohoto textu. „Hrozného" byronismu, který tak moudře prohlédl Goethe. V tom smyslu byl pak Vilém právem odmítnut, protože jako hrdina je opravdu hrozný, totiž neetický. A jako takový je vlastně odmítán doposud, a opět právem, zatímco *Máj* je přijímán především jako geniální a nedostižné básnické zobrazení probouzející se jarní přírody, ačkoli toto líčení přírody je jen jednou složkou celé básně. Druhou je onen nepřijatelný metafyzicko-etický nihilismus Viléma i jeho autora.

Mácha se v *Máji* pokusil o jakousi romantickou podobu tragédie, ale nedotáhl ji do konce. Vilém, jak je vykreslen, nesplňuje kritéria tragického hrdiny. Měl se správně v hrobce oslepit a rvát si vlasy, ale nikoli nad tím, že zítra už nebude, ale nad tím, že spáchal ohavný a odsouzeníhodný čin. Pak by se stal tragickým hrdinou a byl by hoden soucitu, odpuštění a usmíření. A *Máj* by se stal básnickou tragédií nebo tragickou básní po vzoru Goethových tragédií zpracovávajících antické náměty, o kterých Schopenhauer prohlásil, že jsou lepší a hlubší, než jejich antické předlohy. Ale nestalo se tak, snad pro Máchovo přílišné mládí, a *Máj* zůstává veledílem romantického nihilismu a existencialismu, zakládající a nepřekonatelnou básní české poezie.

NEVSTOUPÍŠ SEDMKRÁT DO STEJNÉ ŘEKY

Příběhy samotářského hypochondra s trefným příjmením Krtek, čelícího životním prohrám se suchým anglickým humorem, neúprosně dospěly k dalšímu, už sedmému pokračování, nazvanému *Ztracené deníky*. Tentokrát se autorka rozhodla zaplnit mezeru dosud zející v Adrianově životopise na přelomu milénia. Člověk by si tuto absenci mohl vysvětlit tím, že se hrdinovi v dané době nic zajímavého nestalo – a opravdu ne, bohužel dnešní Townsendové to ve vydání nové knihy nezabrání.

Když se v roce tuším 1987 objevil v tehdejší Sedmičce pionýrů úryvek o výletu do Britského muzea, vzbudil nevídané nadšení školáků a zděšení rodičů. Od té doby však provokativnost vyčpěla a zapadla do pohodlného mainstreamu.

Z pubescenta poťouchle glosujícího dětinské chování dospělých se stal outsider středního věku, neúspěšný spisovatel a nezaměstnaný svobodný otec se dvěma syny ve vlastní péči. Už se nemáme smát s Adrianem, ale spíše Adrianovi samotnému a jeho neschopnosti zorientovat se ve světě, kde hodnotu člověka určuje to, jak vypadá a co si kupuje. S Adrianovými příběhy jsem vyrůstal – ačkoli jsem o pár let mladší, zpoždění českého vydání za anglickým tento rozdíl zhruba vyrovnalo – takže nebyl problém mu fandit, když odmlouval rodičům a učitelům, trápil se kvůli nešťastné lásce nebo si utahoval z královské svatby. Současný Adrian ale pozbyl původní naivitu a přibylo mu nesympatických rysů. Townsendová ho líčí jako typického maloměšťáka plného předsudků a snobismu, frustrovaného tím, že stále nemůže dosáhnout středostavovského životního standardu. To, že by bylo možné spokojeně existovat i mimo konzumní společnost, autorku jaksi ani nenapadne.

Podobně jako v případě Kingsleyho Amise se ukazuje, že satirikovi komerční úspěch škodí. Nové příběhy Adriana Molea prozrazují ubývání nápadů a nárůst konformity. Stereotypním zdrojem humoru jsou sex a peníze, přesněji řečeno ti, kteří dotyčné komodity nemají: *Když Santa přistál s vousy nakřivo a červeným oblekem zkrouceným od postroje, William křikl: „Santo, doneseš mi k Vánocům PlayStation 2?" Santa odpověděl: „To víš, že donesu, chlapče." Byl bych toho pitomce zabil. Kde mám vzít peníze na PlayStation? Stojí dvě stě liber. A krom toho stejně nejsou k sehnání. Mám říct Williamovi pravdu a informovat ho, že ten sestupující Santa byl ve skutečnosti postarší člen leicesterského klubu horolezců?* Objevují se motivy už dříve použité, jako román odehrávající se v pravěku, i doslovně převzaté celé pasáže předchozích knih, např. básně o princezně Dianě či o exkrementech švábů (v dřívějším překladu škvorů). Nová překladatelka, která vystřídala Helenu Hartlovou, mimochodem stále více termínů ponechává v originále. Také to je posun, který kouzlu Adrianových příběhů neprospívá: zatímco v osmdesátých letech byly pro nás britské reálie exotické a mnohdy i záviděníhodné (např. strávník normalizačních vývařoven jen těžko chápal hrdinovo rozladění nad tím, že mu ve školní jídelně stále servírují hamburgery a hranolky), dnes jsme součástí globální vesnice, jejichž pravidlům se musíme stále přizpůsobovat, ačkoli nás to už dávno nebaví, neboť jsme odsouzeni od role chudého příbuzného.

Existuje jakási suma názorů a výrazů, které se od současného člověka očekávají, aby nebyl podezřelý. K tomu přistupuje britská tradice doživotně člověka zaškatulkovat podle adresy trvalého bydliště nebo značky automobilu (tento trend však česká společnost začíná zdatně dohánět).

Předností Sue Townsendové bylo vždy propojování osudů jejích hrdinů s aktuální atmosférou ve společnosti. Také v nejnovější knize je zmíněna např. megalomanská stavba Millenium Dome nebo proces s Jeffreym Archerem: s více než desetiletým odstupem se nám doba, kdy největším problémem lidstva byl mediální rozruch kolem nemoci šílených krav, jeví skoro idylická. Jenže se kamsi vytratil někdejší nadhled a neustále opakovaná jména celebrit spíše slouží jako šibolet potvrzující příslušnost k zasvěcencům.

Jednou z postav knihy je tentokrát i sama autorka, nakonec je z toho však pouze jednostránková epizoda dokumentující Adrianovu zahořklost vůči literárnímu establishmentu, do něhož se mu stále nedaří proniknout. Ostatně i další slibné motivy, jako je cesta s pubertálním synem do Paříže nebo lesbické vzplanutí hrdinovy matky, autorka utne dřív, než se stačí nějak komicky rozvinout; vnucuje se dojem, že Townsendovou už to psaní nebaví a jen rutinně vrší na sebe vzájemně nesouvisející epizody inspirované tím, o čem se právě píše v novinách. Možná by si mohla vzpomenout na Bachtina: skutečný smích vzniká z porušování pravidel, nikoli z povýšenosti nad těmi, kdo nedokáží pravidla dodržovat tak pěkně jako my.

Jakub Grombíř

Sue Townsendová: Ztracené deníky Adriana Molea 1999-2001, přeložila Veronika Volhejnová, Mladá fronta, Praha 2010

JSTE NA DNĚ?

Minulý rok konečně spatřila světlo světa dlouho očekávaná nová sbírka kontroverzního básníka J. H. Krchovského. Čtenáři, kteří autora velice dobře znají, doufají, že v knize najdou přesně to, co vždycky, naopak skeptičtější recenzenti by raději viděli konečně něco nového. Sen se splní oběma stranám, neboť každý může doplavat k jiné části, jinému dnu. *Dvojité dno* (Host) nabízí útěchu pro všechny.

Nové poprvé

První, co je relativně nové, je autorova fotografie na obálce. Ne že by předtím žádnou

nepoužíval, naopak. Nalezneme zde tradiční stylizovanou fotografii, která zaběhnutě doprovází fenomén „J. H. Krchovský". Avšak něco je zde jinak – autor je vyfocen zády. To mi připomíná jeden z motivů Krchovského – zrcadlo. Nabízí se nám tedy zrcadlový pohled, obrácený. Můžeme přemýšlet, zdali je to nějaký klíč k interpretaci knihy. Možná, že ano. Že by se autor obracel zády k zažitým konvencím sebe sama?

Důvěrně známé

Další Krchovského sbírka s sebou zákonitě musí přinést něco z jeho tradiční dekadentní poetiky, neboť autor má už své koleje dobře zajeté. Znovu čteme básně v pravidelném rytmu, protkává nás sebeironicko-sarkastická rovina Krchovského vnímání, znovu přemýšlíme nad tím, v jaké dimenzi bytí se vlastně nachází lyrický subjekt. Dostáváme často indicie různé, avšak točící se neustále kolem smrti. Buď těsně před ní: *„Budu tě milovat do konce života! / asi tak ještě čtvrt hodiny tudíž"* (s. 33), nebo po ní: *„Záruční doba je snad do dvou roků? / a slečně za pultem ňák škube v oku / zažloutlý paragon žmoulá, už brečí… / chci boty do rakve (po roce) menší"* (s. 69), nebo v tu chvíli, která je pro čtenáře asi nejpoutavější, tedy někde uprostřed mezi živými mrtvými: *„oči se přivřely… – Čeho se bojíte? / dno mého života je přece dvojité"* (s. 15).

Jak už jsme zvyklí, vlna existenciálního filozofování ale také často nabývá v básních na působivosti prostřednictvím zdánlivého odvedení pozornosti jinam, do úderné nebojácné a zlehčující, avšak tvrdé pointy: *„Až zbavím duši obtížného těla / vzlétne jak anděl, čistá, odhmotnělá… / až zbavím tělo obtížného ducha / jediná kunda nezůstane suchá"* (s. 25).

Pojetí groteskního světa, v němž se lyrický subjekt nachází, světa nelítostného a jedinečného, popisuje autor skrze, pro něho už tradiční, černý humor: *„gumová panna, co mám tady / bude mít zjara se mnou mladý"* (s. 27).

Najdeme i obvyklé pozastavování u vlastní osoby, hodnotící sebepojetí: *„Oděna akorát do husí kůže / chvěje se šeptajíc: „Ne, ano, ne!" / vidí snad poprvé nahého muže? / ne, vidí poprvé nahého mne"* (s. 31). V souvislosti s tímto je opět připomínán nezadržitelný tok času, který má na lyrický subjekt tíživý dopad: *„žít jsem se ještě nenaučil / a už se učím umírat // To byla moje abeceda / že přichází hned po „A" „Zet" / když jsem se k prvním krůčkům zvedal / už jsem se učil odcházet"* (s. 13).

Nové podruhé

Malou předzvěst přináší ostatně už úvodní

slova sbírky, objevující se zde na místě motta: *„Život je na hovno a láska na prd / jak už řek myslim že Jaroslav* Seifert" (s. 11). Do Krchovského poetiky se vkrádá poměrně nový motiv: láska. Nově a výrazně působí právě proto, že láska je zde v čisté podobě. Zároveň vystupuje zřetelně na povrch právě díky závislosti na svém drsném okolí: *„Chybíš mi… Ano ty / dům plný prázdnoty / plný mých povzdechů / od sklepa po střechu // Dům plný neklidu / z něhož už nevyjdu / až napřed nohama / a se mnou touha má"* (s. 26). Milostné rozněžnění se autor snaží maskovat vulgarismy, což bohužel někdy vede ke zbytečné trivializaci: *„Sbohem a obojek, líbá tvůj kastrát / měl jsem tě příliš rád… Sbohem a nasrat! (…) // Sbohem a náhubek, když tedy košem / poprvé v životě… Sbohem je po všem / moc jsem tě miloval! Právě až příliš / že samou láskou nic… Tak si ji vyliž!"* (s. 20).

Nemusíme se tedy bát, že by byl autor snad nějak sentimentální, jeho lehký cynismus totiž nezná mezí. Jsou-li skeptičtí recenzenti už unavení Krchovského poetikou, nejspíše nepostřehli, že nemá moc konkurentů. Básníkova úzká stylizace nudu rozhodně nepřináší, málokterý autor by si s tak „jednosměrným" zaměřením dokázal poradit, kdežto Krchovský se hřeje na výsluní. Opakovaně nám dokazuje, že ještě má co říct.

Jste-li na dně, přečtěte si Krchovského. Třeba vás to probere z mrtvých.

Michèle Baladránová

BLUE TRAIN OD PETRA KRÁLE

Medové kuželky, to je jazz s pořádně dlouhým sólem. Kniha vyšla v nakladatelství Pulchra (2011) a její přebal je v barvě medu. Jedná se o prózu, mohli bychom říct, experimentální, jež se blíží linhartovskému typu psaní. Spolu s vykutáleným „saxofonistou" vyrazíte na trať možného příběhu. Jeho vztah k realitě je však choulostivý. Skutečnost je velmi vratká a nespolehlivá, nic není definitivní. A tak je nutné zachytit alespoň kouzlo momentální chvíle nebo stín nové možnosti. To vyžaduje postřeh a schopnost improvizace, které mu nechybí. Je svědkem překvapivých skutečností, které se náhle vynoří ze stárnoucího světa. Zajímá ho, co se děje „za oponou jeviště, na kterém hraje" a uspokojuje to, že nic není takové, jak se na první pohled jeví a že je tu pořád ještě spousta chvil, které předčí očekávání – třeba náhlý potlesk uprostřed jeho

sóla. Připravte se ale na to, že pokud chcete jeho proudu sekundovat, musíte být trpěliví a minimálně stejně zvědaví. Nesnažte se *Medové kuželky* sfouknout za jeden večer, nechte je ve vás rezonovat, otvírejte je často, šátrejte ve skulinách vaší vlastní reality, jinak vás tato skladba, která je vlastně celá o nemožnosti napsat román – nejen proto, že vše už bylo napsáno – utahá. On jazz přece vyžaduje aktivní účast i od posluchačů, jinak nefunguje.

Nečekejte hrdiny ani zápletky. Královo spisovatelské alter ego o nich ví své. *„ Kam dohlédneme, hrají lidé pouze v nepodařených zápletkách, neúplných a špatně vedených, potlačených v zárodku, koktavých."* Pokud to vypadá, že už se přece jen objevil vhodný kandidát na hrdinu, je tady další problém. Je skutečně ten pravý, když je rozpoznatelný pouze na své scéně, jako onen lékař, kterého mimo ordinaci stěží poznáme? „Spisovatel" si není jist a tak ho nechá jít. Samozřejmě, že strategie tohoto psaní není zas tak složitá. Už pouhá zmínka o onom lékaři potvrzuje jeho důležitost. Je to částečka vytvářející obraz světa, v němž se „spisovatel" pohybuje a ve kterém může být zápletkou smích v nevhodnou chvíli či to, že vám spadne na hlavu střešní taška.

Základní myšlenkou knihy je to, že neexistuje nikdy správná postava ani zápletka. V tom spočívá velká svoboda. „Nejde o vnější změnu místa, ale o to vnitřní přemístění, jež uvede do pohybu skutečnost v nás." Toto „hledání příběhu" je tak pouhá záminka pro nahlížení do mezer světa, objevování jeho a svých možností a sugestivního předkládání vlastně viděné reality čtenáři. *„Možnosti života na střechách jsou zvlášť rozsáhlé. Aspoň se zdá."* V rozsahu možností zůstává toto „budoucí dílo" také proto, že ani sám „spisovatel" nezná své šance a poslání. *„Ráno kolem ovšem bezedně mlčí o tom, jaké bych ve světě mohl mít poslání; ať v sobě i kolem sebe šátrám sebevíc, nenahmatám nic solidního ani na straně revoluce a barikád, ani na straně hebčích met a kót, které se ztékají v posteli, lásky nebo věsteckého spánku."*

Náš mystifikátor, básník a jazzman v jednom, si je vědom vlastní nemožnosti příběhu. Přesněji, příběhu, který by svět nějak uchopil nebo dokonce pochopil. Svět tu totiž není proto, aby byl chápán. Je to scéna, jeviště, na kterém hraje každý tak, jak to umí, neumí nebo tak, jak se mu to zrovna hodí. *„Prožít celý souvislý – i patřičně zauzlený-příběh, tlustý román nebo ales-*

poň solidní povídku, je dáno málokomu, jedni se točí dokola v téže epizodě bez vyústění, druzí se bez varování propadnou rovnou do finále." Hrdinou, přesněji, hrdinou chvíle, se tak může stát třeba majitel schnoucích hadů. Vlastní psaní je v *Medových kuželkách* akt osvobozující. „*Nakonec to nebude tak zlé, být spisovatelem. Hlavní je moci knihu kdykoli odkopnout do kouta a nechat postavy, ať si pomohou z bryndy, jak umí*". Hlavní zápletkou je tedy absurdita, zvláštnosti, komika, krása i melancholie jednoho představení.

Svoboda se projevuje i v otevřeném prostoru, po kterém své hrdiny, coby naznačené siluety přesouvá. S lehkostí plují po Praze a Paříži, přičemž občas je nadzvednuta opona New Yorku. Pravda je, že místy vplujete do monotónnosti. Mnohdy dochází na základě asociací, myšlenkovém a řečovém proudu k přehušťování textu a přelidňování onoho jeviště. Možnosti této poetiky zkrátka nejsou neomezené, místy působí text nezřetelně a rozmazaně. To je právě ono dlouhé sólo, ve kterém jazzman variuje, improvizuje a někdy tím značně pokouší čtenářovu, chcete – li posluchačovu trpělivost. Dráhy situací a motivy posouvá s vytrvalostí maratonového běžce.

Když ale vytrváte, dají vám *Medové kuželky* radost, lehkost a požitek z vytříbeného jazyka a poskytnou dozvuk. Pokud to bude vaše první kniha od Petra Krále, nabídne vám v kontextu české literatury jiný úhel pohledu na realitu a specifické vidění a myšlení. Ty poučenější z vás, kteří jeho knihy znáte, některé motivy a styl zas tak nepřekvapí. (Paradox je ten, že tato kniha byla rozepsána daleko dříve, než mnohé básně a prózy vydané za poslední roky. Tato próza byla načrtnuta už v roce 1973, ale dopsána až v roce 2008.) *Medové kuželky* jsou však i přes jistou důvěrnou známost v lecčems jiné. Jsou bezstarostné, lehkovážné a tak nějak přívětivé. Medové světlo z kuželek (lahví calvadosu vyrovnaných na policích v útěšném baru), je měkké a teplé, schází mu jistá ostrost charakteristická například pro *Základní pojmy*, které považuji za myšlenkový a jazykový vrchol Královy prozaické tvorby. Z *Medových kuželek* ve vás zbyde pocit radosti. Radosti z knihy, při jejímž čtení máte možnost zapojit všechny smysly a znovu objevovat. A co je nejdůležitější. Ta radost je trvalá. Roste. Kniha má tu příjemnou vlastnost, že se ji neobáváte otevřít znovu.

Zuzana Kůrová

y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 58

jaro–léto 2012

Místo úvodníku

Zde mohl být úvodník, ale raději zde uvádíme dílo, kterým jsme se na mezinárodním literárním poli doposud zviditelnili nejvíce. Činíme tak především na přání ženské části absolventů našeho letošního ročníku jazykově-kulinářského Středoevropského překladatelského tábora.

–pak– & –réé–

Boršč valašsko-ukrajinský 1. maso hovězí (přední nebo kližka) + vepřové (plec) 2. kořenová zelenina (mrkev, petržel, celer) + cibule + červená řepa + hrst fazol (předem namočit, povařit do poloměkka) 3. koření: nové koření, pepř kuličkový, bobkový list + sůl + česnek, trocha vegety (já používám podobnou směs, co se prodává na Ukrajině, tzv. „pryprava dlja borščU" – k dostání v ruských krámcích v Praze) 4. rajčatový protlak 6. rajčata, červená paprika 7. brambory + kysané bílé zelí 8. sádlo/olej 9. kysaná smetana – čím hustější, tím lepší:-) Úkon číslo 1: Vývar – nejdřív hovězí, později přidáme vepřové a vaříme v osolené vodě s napůl pokrájenou cibulí + celerovou/petrželovou natí nebo libečkem, prostě vývar:-) Úkon číslo 2: Červená řepa – povařit asi 15-20 minut, až částečně změkne, poté zchladit ve studené vodě, nakrájet na nudličky a dusit na sádle na pánvi spolu s rajčatovým protlakem a octem (ideální je jemné balsamico). Úkon číslo 3: Ve větším hrnci (v němž vznikne finální produkt:-) – na kostky nakrájená kořenová zelenina – smažíme ji na sádle, až se na okrajích začne zelenina opékat, přidáme nahrubo pokrájenou cibuli, kousky rajčete a červené papriky – přidáme protlak, koření/sůl. Pořádně promícháme, osmahneme a ještě chvíli celé podusíme (bez pokličky). Do tohoto základu nakonec pro šmak vmícháme ještě kousek másla.

Teď obsah těch tří nádob musíme spojit v jednu hmotu. Scedíme vývar a zalijeme jím směs z úkonu číslo 3 (kořenová zelenina). Přidáme na kostky pokrájené brambory, hrst zelí (předem je dobré spařit horkou vodou, zbavit ho přílišné kyselosti (protože jináč by brambory úplně nezměkly) a hrst fazol. Vaříme asi dvacet minut, až změknou brambory. Přidáme na větší kousky pokrájené maso z vývaru, podušenou řepu, česnek… Promícháme, dochutíme, dokořeníme…Povaříme ještě 5-10 minut a vypadá to, že je hotovo . Servírujeme s nasekanou natí petržele a pořádnou porcí kysané smetany. Panák dobré vodky se taky šikne :-) Boršč musí být hustý, že v něm stojí lžíce :-) A nakonec, jak praví Ukrajinci: „smačnoho" čili dobrou chuť :-)

René Kočík

Obsah:

místo úvodníku
René Kočík: Boršč valašsko-ukrajinský___2

próza
Lucia Bizarretová: Túžba iného___4_5
Miroslav Juhos: Hranice___16_21

poezie
Daniel Hradecký: * * *___21_22
Sára Heltai: * * *___22_23
Petr Zemek: * * *___24

překlad
Herman Charles Bosman: Věštec___6_11
Zbigniew Chojnowski: Renata___11_13

z archivu
Ze sbírky „popěvků" Mojmíra Trávníčka
___14_16

recenze
Jakub Grombíř: Projížďka po ledovci___25_26
Michèle Baladránová:
(U)zavřeno?___26_28
Zuzana Kůrová: Je pozdě… ___28_30
Pavel Kotrla: Pohádky s hlasem Ludvíka Vaculíka___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 58, ročník XVI., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš; redakční rada: Jakub Grombíř, Tomáš Vašut; registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://texty.kotrla.com
(http://www.inext.cz/texty)
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

LUCIA BIZARRETOVÁ

Túžba iného

Začalo to pohrebom, respektíve krátko pred ním. Samozrejme som nemal chuť naň ísť, ani čakať doma na smútiacich. Prijímať od nich úprimnú sústrasť, ktorá je asi taká úprimná, ako keď sa ma matka spýta, či som pil. Poviem, že nie, pritom som vstrebal pol litra vodky a z môjho dychu by možno zamdleli aj záclony.

Slnko sa vpíjalo do čiernej košele, cítil som, že kvapky potu mi na chrbte i bruchu vytvárajú ornamenty. Stál som obďaleč so zle ušúľanou cigarou. Viem, na pohreboch by sa pravdepodobne nemalo fajčiť, ale v tej chvíli mi to bolo fuk, pretože moja túžba, ktorá ma prvýkrát bodla akurát dnes, bola oveľa silnejšia. Triasli sa mi ruky a z kútikov úst vytekali sliny, no a keďže som momentálne nemohol urobiť to, čo som chcel, slabou útechou mi bola aspoň tá cigara.

Pohreb sa zaobišiel bez väčších scén. Svetlý bod či skôr len malé vytrhnutie zo stereotypu nastalo, keď sa teta Eva zvalila na zem. Mŕtvole totižto začala vytekať z nosa krv. Ach, ako dobre, že som to nevidel, lebo by som sa zviezol aj ja a nebodaj by som sa dokonca povracal. Po spustení truhly do zeme som sa nenápadne vytratil z cintorína a zamieril na hlavné námestie.

Vbehol som do butiku s dámskymi šatami a nervózne si prezeral všetky tie, ktoré mali krikľavý odtieň.

„Dobrý deň, môžem vám nejako poradiť, mladý pán?" pribehla ku mne nízka predavačka s piercingom v brade.

„Nie, ďakujem, iba sa pozerám," precedil som pomedzi zuby.

„Hľadáte niečo pre svoju priateľku alebo ženu?" pokračovala tá vtieravá krpaňa, hoc som jej povedal, že poradiť nechcem ani nepotrebujem.

Musel som sa ovládať, aby som jej nevyšplechol do ksichtu nejakú nadávku. Kyslo som sa usmial a pokračoval v prezeraní šiat.

Konečne som našiel také, aké som hľadal.

„Naozaj ste vybrali nádherné šaty, priam oslepujúco červené, vaša milá bude mať isto radosť," zaškerila sa predavačka.

Nereagoval som nijak, nebolo to potrebné a tá ženská mi vonkoncom nevoňala sym-

patiou. Rýchlo som sa presunul k pokladni, zaplatil a vybehol na ulicu.

Neviem prečo ma to chytilo práve dnes. Ale tá túžba bola taká silná… Žeby to spustil ten pohreb alebo neočakávaná smrť? Kládol som otázku sám sebe. Myšlienky sa mi prevaľovali zo strany na stranu, akoby sa viezli na parníku po rozbúrenom mori. Žiadne logické vysvetlenie mi však neprichádzalo na um. Je to asi iba zhoda náhoda, že to padlo na tento deň a s tým pohrebom to nemá nič spoločné. No už nemôžem vydržať, nech sa to čím skôr splní…

Ako som tak rozmýšľal, spomenul som si aj na tú predavačku. Že vraj hľadáte niečo pre svoju priateľku alebo ženu, heh. Bolo mi do smiechu. Keby len vedela, že nikoho nemám a zatiaľ som nemal, hoci v občianskom mi svieti tridsiatka. Ženy ma nepriťahovali, dokonca ani muži, jednoducho nikto. Vždy mi stačilo párkrát do týždňa uspokojiť sa vlastnou rukou a bolo mi fajn. Cítil som však, že to čo do mňa zakvačilo svoje vybrúsené nechty dnes, bude výnimočné, že ak si to splním, bude mi ešte oveľa lepšie než po masturbácii.

Zotmelo sa. Mesiac oblizoval dlažobné kocky a moje topánky kĺzali po ich rozochvených hlavách. Ľudia sa na mňa dívali s opovrhnutím. Premietal som si, čo im pláva v mozgu. Pri niektorých som mal pocit, že mi nasadzujú na krk slučky, pri iných zas, že ma režú žiletkami, najskôr nohy, ruky a postupne celé telo. Bolo mi však jedno, čo si myslia. Prechádzal som sa v krásnych červených šatách po nočnom korze a slasť zo splnenej túžby sa mi pomaly vlievala do žíl. Bol som šťastný tak, ako ešte nikdy predtým…

Lucia Bizarretová (*1989) – študuje žurnalistiku na FF UKF v Nitre. Svoju tvorbu publikovala v časopise *Psí víno*, v internetových periodikách *Divoké víno*, *Britské listy*, *Pozitivní noviny* a niekoľko jej básní vyšlo v poľskom mesačníku *Odra* v preklade od Zofie Bałdygy. Počas leta 2011 založila elektronický literárny časopis *iLeGaLiT*. Viac z jej tvorby si môžete prečítať na web stránke http://luciab.xf.cz

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

HERMAN CHARLES BOSMAN

Věštec

Kdepak, s věštcem Van Rensburgem, který řekl generálu Kempovi, že přišel ten správný čas povstat proti Angličanům, jsem se nikdy nepotkal. Generál Kemp ho, jak víte, poslechl a prý jeho věštbám nepřestal věřit ani potom, co je oba strčili do Pretorijského vězení.

Ale znal jsem jiného věštce. Jmenoval se Erasmus. Stephanus Erasmus. Van Rensburg dokázal prorokovat jen to, že se něco stane. A pak se občas spletl. Ne tak Stephanus Erasmus. Ten už jenom tím, že něco předpověděl, docílil toho, že se to pak opravdu stalo.

Víte, jak to myslím. Ale nakonec jsem o Stephanusi Erasmusovi stejně začal pochybovat.

Existuje spousta lidí, jako byl Van Rensburg, kteří dovedou předpovědět budoucnost, ale když se objeví někdo, kdo umí budoucnost *přivolat*, pak vám dojde, že si z něho nemůžete tropit legraci. Všichni farmáři z Droëdal mluvili o Stephanusi Erasmusovi s úctou. Dokonce i když u toho nebyl a nemohl slyšet, co si říkají. Kdybyste o něm totiž náhodou prohlásili něco urážlivého, vždycky by se našel někdo, kdo by mu to donesl.

Vím, o čem mluvím, poněvadž jsem jednou u Pieta Fourieho doma prohodil, že kdybych já byl takový velký věštec, jako je Stephanus Erasmus, zkusil bych si prorokovat pár nových *veldskoen*, když je má na špičkách celé rozbité, takže mu odtamtud lezou dvě kuří oka a kus zarůstajícího nehtu na palci. Od toho okamžiku šlo u mě na farmě na půl roku všechno k čertu. Tak jsem poznal, že Piet Fourie věštci prozradil, co jsem o něm řekl. Mezi jiným mi pošlo na mor šest nejlepších tažných volů.

Kdykoli jsem měl od té doby chuť prohlásit o Stephanusi Erasmusovi něco nelichotivého, šel jsem rovnou do *veldu* a odbyl jsem si to tam. Dovedete si představit, že jsem v té době chodíval do *veldu* každou chvíli. Na těch šest volů se nedalo jen tak lehce zapomenout.

Častokrát jsem si v duchu říkal, že by nebylo špatné, kdyby se Stephanus Erasmus taky rozhodl oznámit generálu Kempovi, že přišel ten správný čas k povstání. Ale na to měl Erasmus příliš za ušima. Vzpomínám si, jak jsme se jednou všichni sešli před schůzí dwarsberské školní rady a já jsem se ho na to zeptal.

„Co říkáte té nové dani z kola, strýčku Stephanusi?" povídám. „Nemyslíte, že by lidi měli vzít pušky a vyvěsit nad správním soudem v Zeerustu transvaalskou vlajku?"

Erasmus na mě pohlédl a já jsem sklopil oči. Nějak mě zamrzelo, že jsem vůbec něco řekl. Vypadalo to, že mě prokoukl. Uvědomil jsem si, že mu připadám jako *springbok*, kterého zastřelili a rozkuchali, takže jsou mu vidět srdce a žebra a játra a žaludek a všechny ostatní vnitřnosti. Nebylo moc příjemné povídat si s člověkem, který vás bere jenom jako rozkuchaného *springboka*.

Ale Stephanus Erasmus se na mě nepřestal dívat. Polekal jsem se. Kdyby mi byl tenkrát řekl: „Já vím, že jsi jenom rozkuchaný *springbok*", odpověděl bych mu: „Ano, strýčku Stephanusi, je to tak." Tenkrát jsem si uvědomil, že má velikou moc. Navenek vypadal jako docela obyčejný farmář s černými vousy, tmavýma očima a párem starých bot s rozbitými špičkami. Ale uvnitř byl strašný. Začal jsem si dělat starosti o zbytek svých volů.

Pak Stephanus pomalu a moudře promluvil.

„V Mafekingu a Zwartruggensu a Rysmierbultu mají taky správní soud," povídá. „V každém městě podél trati, ve kterém jsem byl, vlastně mají správní soud. A všechny ty správní soudy vybírají daň z kola," prohlásil *oom* Stephanus.

Poznal jsem, že kromě toho, že má v sobě velikou moc, je ještě navíc velice mazaný. Nikdy se nepouštěl do divokých dohadů, jako třeba, že by řekl nějakému cizímu člověku: „Jste ženatý, máte pět dětí a v náprsní kapse u kabátu nesete dopis od kostelní rady, která vás žádá, abyste se stal *ouderlingem*." Byl jsem svědkem toho, jak různí rádoby věštci říkali takové věci lidem, které viděli poprvé v životě, a doufali, že se možná trefí.

Víte, být věštec, to je moc zvláštní věc. Hodně jsem o té věci přemýšlel a nic z toho, co o tom vím, nedovedu vysvětlit. Pochopil jsem ovšem, že to nějak souvisí se smrtí. To je jedna z věcí, které jsem se v Maricu naučil. A myslím, že jinde bych se ji ani naučit nemohl. Těmhle věcem totiž přijdete na kloub jenom v případě, že máte spoustu času, kdy se nedá dělat nic jiného, než přemýšlet a koukat do *veldu* a na oblohu, z které už pěkných pár měsíců nespadla ani kapka.

Potom pochopíte, že být věštec a mít moc je velice prostinké. Ale taky strašné. A pochopíte, že existují muži a ženy, kteří nejsou z tohohle světa, a díky tomu strčí do kapsy třeba i krále.

Ten totiž může o moc přijít, když mu ji lidi vezmou, ale věštec – pokud je opravdový – svou moc neztratí nikdy.

Jako první si o tom začali povídat školáci. Už jsem si všiml, že takové věci často začínají historkami, které si vypravují *kafři* a malá děcka.

Ať tak či tak, na odpočívadle u silnice do Ramoutsy se usadil jeden moc starý *kafr*. Nikdo nevěděl, odkud přišel. Až na to, že když jste se ho zeptali, zvedl velice pomalu ruku a ukázal k západu. Na západě nic není. Jenom poušť Kalahari. A podle toho, jak vypadal, nebylo těžké uvěřit, že tenhle starý *kafr* žil v poušti celý život. Jeho svraštělé tělo člověku něčím připomínalo Velké sucho.

Dozvěděli jsme se, že se ten *kafr* jmenuje Mosiko. Postavil si hrubý přístřešek z větví trnovníků a starých pytlů od kukuřice. A tam žil sám. *Kafři* z okolí mu nosívali kukuřici a pivo a z jejich slov vyplynulo, že jim za tyto dary nebyl nijak zvlášť vděčný a když se mu pivo zdálo slabé, sprostě těm lidem, co ho přinesli, nadával.

Jak už jsem řekl, nejdřív si ho všimli *kafři*. Tvrdili, že je to veliký šaman. Ale potom mu začali nosit dárky i běloši. A ptali se ho na budoucnost. Občas jim Mosiko pověděl, co chtěli vědět. Jindy byl drzý a posílal je za *baasem* Stephanem Erasmusem.

Dovedete si představit, jaké to vyvolalo pozdvižení.

„Jo," vyprávěl nám jednou odpoledne Frans Steyn. „A když jsem se toho *kafra* zeptal, jestli by si moje dcera Anna měla vzít Gerta hned nebo jestli by měla jít nejdřív na střední školu a naučit se anglicky, Mosiko mi odpověděl, že se mám jít zeptat *baase* Stephanuse." „Zeptej se jeho," povídá. „To je na mě moc lehké."

Tehdy lidi prohlásili, že tenhle Mosiko je drzý *kafr* a že si ho Stephanus nemá všímat.

Dával jsem bedlivý pozor, co s tím Erasmus udělá. Poznal jsem, že ho *kafrova* opovážlivost pořádně štve. A když mu lidi říkali: „O Mosika se nestarej, strýčku Stephanusi, vždyť je to jenom starý líný *kafr*", bylo vidět, že ho to dopaluje ze všeho nejvíc. Podezříval je, že ho takhle utěšují jen ze zdvořilosti. A nic člověka nerozčílí tak, jako když se k němu lidé, kteří se ho dřív báli, začnou chovat zdvořile.

A tak se stalo, že se Stephanus Erasmus vypravil k odpočívadlu, kde žil Mosiko. Prohlásil, že ho požene štandopede zpátky do Kalahari, odkud přišel. Jít za Mosikem byla ovšem od Stephanuse chyba. Osobně Mosika navštívit to-

tiž znamenalo přidat mu jaksepatří na důležitosti. Správně by měl jít pokaždé sluha za pánem.

Přidali jsme se všichni k Stephanusovi.

Cestou prohlásil: „Poženu ho svinským krokem až na kraj Zeerustu. Jako by nestačilo, že v Johannesburgu *kafři* nosí límečky a kravaty, promenujou se po chodnících a čtou noviny. Ale v Maricu něco takového trpět nesmíme."

Já jsem si ovšem všiml, že se Stephanus z nějakého důvodu čím dál víc zlobí a že se snaží vzbudit dojem, jako bychom chtěli Mosika zahanbit *všichni*. Jenže to nebyla pravda. Šlo o Erasmusův spor. Nás se to vůbec netýkalo.

Dorazili jsme k odpočívadlu.

Mosiko byl skoro nahý. Seděl zády ke keři, byl shrbený a hlavu měl skloněnou ke kolenům. Jeho tělo bylo poseto vráskami. Měl jich na stovky. Vypadal jako nejstarší člověk na světě. A přesto z jeho ohnutých zad vyzařovala jakási síla, které jsem rozuměl. Připadalo mi, že s těmi ohnutými zády, skloněnou hlavou a v paprscích slunce se může Mosiko jenom tím svým sezením dopracovat mnohem větší velikosti a vykonat víc než jiní muži tvrdou dřinou a chytrostí. Měl jsem pocit, že tady Mosiko může takhle sedět a nehnout ani prstem, a stejně bude mocnější než nejvyšší velitel armády.

Zdálo se, že nemá nic jiného, než co mu dalo slunce a písek a tráva, a přece to bylo víc, než kolik mu mohli dát všichni lidé na celém světě.

Byl jsem rád, že jsem ten den u toho; na schůzce čarodějů.

Stephanus Erasmus samo sebou věděl, kdo je Mosiko. Ale nebyl jsem si jistý, jestli Mosiko zná Stephanuse. A tak jsem je představil. Jindy by se lidé smáli tomu, jakým způsobem jsem to udělal. Ale v té chvíli to z nějakého důvodu tak směšně nepůsobilo.

„Mosiko," řekl jsem, „tohle je *baas* Stephanus Erasmus, věštec."

„A strýčku Stephanusi," povídám, „tohle je šaman Mosiko."

Mosiko lehce pozvedl oči a pohlédl na Erasmuse. Ten mu pohled oplatil a upřeně na něj zíral ve snaze vyvést ho z rovnováhy. Věděl jsem, jak mocně se Stephanus Erasmus dovede na člověka podívat. A tak jsem byl zvědav, co se stane. Ale Mosiko znovu sklopil zrak a díval se do písku.

Vzpomněl jsem si, jak jsem se cítil toho dne, kdy se na mě Stephanus Erasmus podíval, a jak

jsem byl ochoten uvěřit, že jsem rozkuchaný *springbok*. Proto mě nepřekvapilo, že Mosiko odvrátil pohled. Současně mi však došlo, že sklopil zrak způsobem, který naznačoval, že Stephanuse nepokládá za člověka natolik významného, aby se ho snažil znervóznit pohledem. Zdálo se, jako by si myslel, že má na práci jiné věci, než se dívat na Stephanuse.

Pak Mosiko promluvil.

„Pověz mi, co chceš vědět, *baasi* Stephanusi," pravil, „a já ti řeknu, co tě čeká."

Viděl jsem trávu a *veld* a kameny. Viděl jsem dlouhou skvrnu slunečního světla na Mosikových holých zádech. Ale malou chvíli jsem neviděl, ani neslyšel nic jiného. To, co ten *kafr* řekl tomu bělochovi, bylo totiž děsivé. A já jsem věděl, že si to uvědomují i ostatní. Stáli jsme a čekali. Nebyl jsem si jistý, mám-li mít radost nebo litovat, že jsem přišel.

Zdálo se nám, že čas plyne nesmírně pomalu.

„*Kafře*," pravil nakonec Stephanus, „na tomhle bělošském odpočívadle nemáš co pohledávat. Přišli jsme tě odtud vyhnat. Nakopnu tě, *kafře*. Teď hned tě nakopnu. Poznáš, co je to bota bílého muže."

Mosiko se nepohnul. Nezdálo se, že by slyšel cokoli z toho, co mu Stephanus řekl. Podle všeho přemýšlel o něčem jiném – o něčem velice dávném a vzdáleném.

Pak Stephanus postoupil o krok dopředu. Na okamžik se zarazil. Všichni jsme sklopili zrak.

Frans Steyn se zasmál první. Nejdřív nám jeho smích připadal zvláštní a nepřirozený. Až do toho okamžiku viselo ve vzduchu napětí, ba i strach. Ale hned potom jsme se rozesmáli všichni. Mohli jsme se smíchy potrhat. Muselo nás být slyšet až na druhé straně *bultu*.

Už jsem se zmínil o Erasmusových *veldskoenách* a o tom, že měly rozbité špičky. No a během cesty k odpočívadlu se utrhl poslední *riem* a Stephanus Erasmus tam stál s pravou nohou zvednutou nad zemí a z nártu mu visela rozbitá bota.

Stephanus Mosika nekopl. Když jsme se přestali smát, přemluvili jsme ho, aby se vrátil domů. Stephanus šel pomalu, v ruce držel rozbitou botu a snažil se našlapovat na měkká místa, kde by ho spálená tráva nepíchala do bosých nohou.

Stephanus Erasmus přišel o svou moc.

Ale já jsem věděl, že i kdyby se mu neroz-

padla bota, Stephanus by Mosika nikdy nekopl. Z jeho výrazu jsem poznal, že už ve chvíli, kdy udělal ten krok dopředu a Mosiko se nepohnul, byl Stephanus navždy poražen.

Přeložil Milan Orálek

Herman Charles Bosman (1905–1951) je klasikem jihoafrické literatury. Ač Afrikánec, psal anglicky, a to romány, povídky, básně a fejetony. V nakladatelství Dauphin vyjde v roce 2012 český překlad povídkového souboru *Maraton v Bekkersdalu* (ukázky z něj přinesla po dvakráte v revue *Aluze*: www.aluze.cz). Zde uvedená povídka pochází ze knihy *Mafeking Road* (1947).

ZBIGNIEW CHOJNOWSKI

Renata

Renata v latině znamená znovuzrozená

1.
Nevymyslel jsem drama.
Drama vymyslelo mne.
Zasahuje do truchlivého obdivu,
V temné žule oblaku zní Mozartovo *Requiem*,
Rozšiřuje ho touha zabíjet a oživovat.
Pouští semeno do jalových břich,
Vede k obratné dekapitaci.
Prchá ze scény a vrací se,
Aby pečovalo o dýchající organismus zemřelé.
Odnímá si smysl ze rtů,
Chce se opouzdřit ve svém nositeli
Po kraj jeho země a jeho nebe.

2.
Bolí mě tvůj obličej,
Tvůj zmrzačený mozek.
Jedno oko otevřené, druhé slepě zavřené.

Zpod víček nestéká slza, ale fyziologická tekutina,
Ústa hořká, jedovaté ovoce.

3.
Proč ho drtí tíha na plících,
Jako by nebylo oka, které ho opatruje,

Jako by neměl právo na lásku,
Která ho nezradí za svítání?

Protože není ta,
Která by s ním byla jako den a noc?
Protože zradil tu, která při odcházení
Zanechala dýchající tělo,
Otázky bez odpovědi?
Protože chce vědět pravdu,
Která ho nikdy neobelže?
Protože věřil na osud bez porážky a bez zoufalství?

4.
Dorazí k tobě
Osoba, věc, informace.
Tvá hlava se zachvěje jako planeta.
Neudrží ji na vodítku
Žádné slunce, ani srdce, ani bible.

5.
Vstaň, dotkni se mne. Zjisti, jestli jsem s tebou.
Tvé líce ještě dnes voní jako dvě jablka.
Jedli jsme jenom z dobrého stromu poznání.
Kde jsi?

Sedíš, mluvíš, otevíráš a zavíráš dveře.
Zapaluješ a zháší světlo.
Vstupuji do pokoje.
Ty však otevíráš jiné vchodové dveře.

6.
Jsem oklamán – vrátíš se tak,
Jak se navrací z daleké cesty.
Tvůj byt se ti zdá na prahu
Menší než byl během touhy,
Rozšíří se nám zeměpis těl.
Na fotografiích uvidíme to, co
Na nich možná nikdy nebylo.
Teď už vím, že se nevrátíš.

7.
Nic nezadrží osud.
Odcházíš už dokonce tělem, přicházíš ve výrazných snech.
Je ti tam tak dobře, že se usmíváš,
Jsi hezká jako za svítání,
Taková, jaká jsi vždy chtěla být.

8.
Jeřabinou za oknem nemocnice zmítá vír.
Rosteš jako větvička vzduchu nad strništěm.
Chtěl bych tě obejmout, znovu pochopit,
Ale skutečná je tady jen touha.
Nejsi.

Vidím tě skrz opuštěné tělo.
Přicházíš oknem vzpomínek.
Jsi něčím jiným, než jsi byla,
něčím jiným než krátký dech paměti,
něčím jiným než jeřabina,
něčím jiným než schnoucí vůně
Tvé černé svatební sukně.

9.
Z těla jsi povstala, do těla ses navrátila.
Nikdo neví, proč a kvůli čemu ses tak proměnila.

Poslal jsem poslední slovo jako špatnou předpověď?
Únava ti odebrala vůli žít?
Rozsudek byl napsán, než ses narodila?
Jsi potřebná někde jinde a někomu jinému?
Byla to náhoda?

Z těla jsi povstala, do těla ses navrátila,
Aby se dobro a zlo ještě jednou smísily?

Ví Bůh, co činí?

10.

Všechno je takové, jako by se soumrak navždy zastavil.
Naděje se stala nezaměstnanou.
Nikdy už nic nebude takové, jak mělo být.

Hlava v čelistech strachu –
Osud je naplněná iluze.

Přeložil Libor Martinek

Zbigniew Chojnowski se narodil 30. 5. 1962 v Orzyszi (Polsko). Je básníkem, literárním historikem a kritikem. Vydal několik sbírek básní a sbírku veršů pro děti. Jeho poezie byla přeložena do ruštiny, makedonštiny, litevštiny.

ZE SBÍRKY „POPĚVKŮ" MOJMÍRA TRÁVNÍČKA

8. července 2012 uplynul rok od úmrtí Mojmíra Trávníčka, editora, literárního kritika a spisovatele, který patřil všem vnímavým čtenářům, a snad o trochu víc nám v Textech, kteří jsme rádi odsouvali hromady slov jiných autorů a uvolňovali plochy našich úzkých stránek, abychom mohli číst právě jeho čisté a přemýšlivé texty. I když byly v posledních měsících jeho života plné mužného stesku. Jako třeba ve vzpomínkovém nekrologu k úmrtí Ludvíka Kundery, kdy se mu v obraze fyzického odcházení vracela duchovní velikost literáta-překladatele budujícího český chrám Rilkova Podzimního dne:

Pane, je čas. Velký žár léta zhas.
Sluneční hodiny tni svými stíny
a na planiny vypusť vichry zas.
…

Přibližně v téže době, kdy v Textech tiskne kunderovský nekrolog, loučí se v poslední kapitole vlastní vzpomínkové knížky *V letokruzích naboso* se čtenářem: *„Loučím se taky na konci této knížky, děkuji za laskavou návštěvu v ní a ujišťuji, že s pravděpodobností blízkou jistotě už nebudu ani uklidňovat, ani znepokojovat knihou další."*…

Další kniha skutečně nepřišla. Ale pan Trávníček od nás neodešel. Jeho stálou přítomnost mezi námi můžeme tentokrát připomenout díky jeho spolužáku z gymnázia a celoživotnímu příteli Janovi Matušů, který nám půjčil nikdy nezveřejněnou, na průklepových papírech psacím strojem tištěnou a prostě kancelářsky sepnutou sbírku Mojmírových „popěvků", osobitých ozvěn, které provázely jeho oddané a zaujaté pobývání ve velké literatuře.

DM

MOJMÍR TRÁVNÍČEK

Popěvek:
Drobná lidová píseň, zpravidla obsahu vtipného až rozpustilého. Existují p. časové, dětské, masopustní, taneční aj.
Slovník literární teorie (1984), str. 284

–
Přišel pes a jako vždycky
Vrtí na mě ocasem.
Chápu to filozoficky:
Vidím čokla, tedy jsem.
–
Červotoč mi vrtá v hlavě,
nevím, co to znamená.
Vnouček to uhodl hravě:
Ta hlava je dřevěná.
–
Devět věží město střeží,
nikde žádní strážníci.
Na nábřeží hovno leží,
čeká na vůz kropicí.
–
Na lysině máslo maje
úředník jde z úřadu.
Tato komodita taje,
vece, dám ji do chladu.
–
Vylákala kočka z kotce
zestárlého králíka,
uhryzla mu oba boltce.
Takto končí lyrika.
–
Potrubní poštou z Nahoje
přišly mi vidle do hnoje.
Leteckou poštou z Dillí
přišly k nim náhradní díly.
–
Vývojová fáze
zabloudila v Praze.
V policejním ústředí
o ní zatím nevědí.
–
Poslanecké mandáty
jely lovit candáty.
Najaly si na to plť,
nechytily ani mrť.
–
Vymknul jsem si sanici
v občerstvovací stanici
na dálkovém pochodu
od porodu k důchodu.
–
Napsal detektiv detektivku
o tom, jak ukradli prase z chlívku..
Vyšla za podpory nadace
řeznické asociace.

–
Jda s nákupem od kupce,
uklouzl jsem na slupce;
čepice mi spadla z pleše.
Už mě nikdo neučeše.
–
Akusativ s dativem
přiožrali se pivem.
Díky instrumentálu
vrátili se z lokálu
spolu s nominativem.
–
V úřadu nálezů a ztrát
hlásí se neznámý byrokrat:
z titulu úřední povinnosti
pátrá po vlastní totožnosti.
–
Mluvnická norma
hlízový mor má.
Až na dřeň jazyka
záhuba proniká.
Ten pech, že jenom fráze
uniká totální zkáze!

MIROSLAV JUHOS

Hranice

„Takže jestli dovolíte, pořídíme si z našeho sezení zápis," povídá chlapík v civilu a naroluje do psacího stroje značky Remington papír. Jméno, datum narození, zaměstnání, vztah k současnému zřízení v Československu. Odpověděl jsem, stručně a jasně.

„Člověče, podívej," zapálil si František cigaretu, „já jim tady šaška už dál dělat nebudu." „A co chceš asi tak dělat? Udavač na každým rohu a prej kolem hranic natahujou dráty."

„No právě," klepl mi prstem na čelo, „musíme bejt rychlejší než voni."

„Máš to spravený," vyndal jsem umazané ruce z motoru škodovky, „a příště tam nezapomeň včas dolejt volej."

„Hele, a to bys jako chtěl vzít čáru za kopečky?" Chtěl jsem to slyšet na vlastní uši.

„No jasně, co myslíš, že ti tady vykládám?"

„No jo, ale copak já bych tam dělal?"

František už měl asi odpověď připravenou, protože přišla bleskově: „Hele, já se

protluču všude s tou mojí ukecanou hubou a ty seš šikovnej, tobě když daj žebříňák, tak z něj do tejdne uděláš auto."

„Dyť umím akorát trošku německy, co jsem pochytil za války v lágru, a co s tim?" vykrucoval jsem se.

„Seš šikovnej na všechno, jazyky se naučíš raz dva, nabalíš si tam nějakou holku a uvidíš jak to pude."

„Prosim tě, dyť Německo je rozbitý na hadry, copak by tam o nás někdo stál?"

František se urazil: „Kdo tady mluví o Německu, copak je na světě jenom Deutschland? Vememe to dál, do Anglie, do Ameriky, nabalíš si černou buchtu a ta už tě naučí šprechtit po jejich." Smál jsem se, já, takovej Tonda z Horní-dolní, a Amerika?

„Kam si myslíš, že to dopracuješ tady? To budeš se svazákama zakládat kolchozy a plnit pětiletky za čtyry roky? To se budeš dívat, jak tvýmu fotrovi vemou tu jeho upachtěnou dílnu?"

Váhal jsem: „Hmm, nech mě o tom pár dnů přemejšlet."

„Kouříte?" položil ten druhej přede mě ameriky.

„Občas si dám."

„Takže vy jste se obával represí," povídal chlapík do klapání psacího stroje, „a jako jedinou alternativu jste volil odchod z republiky."

„Ano, dá se to tak říct."

„Máte tam rodinu, děti?"

„Už jsem říkal, jsem svobodný, mám tam jenom rodiče, a těm jsem o tom neřekl."

Civil přestal klapat na stroji a povídá: „To je dobře."

„A kam máte přesně namířeno, do Německa?" povídal ten druhý a z kapsy americké bundy vytáhl sirky.

„Chtěl bych pokračovat dál, do Anglie, Ameriky," opakoval jsem Františkova slova. Uniformovaný vstal: „Podívejte, mám pro vás takovou nabídku."

„Ty Františku, jak ty to máš vymyšlený? Jak se chceš dostat na druhou stranu?" vyzvídal jsem.

„Jó, to víš, já ti to povim a ty mě okamžitě udáš," smál se.

„Ale neblbni, copak jsem nějaká svině?"

„To neříkám, ale pověz mi, jestli půjdeš, a já ti pak povim kudy."

„Františku, dyž to je blbý, nechat tu tátu samotnýho, nic mu neříct."

„Co blbneš, dyť se to doví, až mu pošleš dopis z Ňújorku, jenom mu to nesmíš vyžvanit předem, co kdyby se ty kurvy dověděly a zkusily to z něj vymlátit?"

„No jo, to nebudeme riskovat, jenže to už mu nikdo nezůstane."

„Sim tě, je to dospělej chlap, ten se vo sebe postará a svýmu synovi nebude mít za zlý, že šel za lepším." Drbal jsem se na bradě a rozvažoval. Co když to bude největší pitomost mýho života? Jenže co když největší pitomost mýho života bude, že jsem zůstal.

„Ty Fando, já nevim, mně z toho jde hlava kolem."

„Čéče, nebuď srab," poplácal mě po rameni. Jo, jo, nebejt srab, to se lehko řekne.

„Takže ten váš komplic, promiňte, kolega," opravil se civil, „se jmenuje František? Příjmení, datum narození, zaměstnání." Odpovídal jsem. Odpovídal jsem na všechno, na co se mě zeptali. Popsal jsem jim, odkud jsme vyrazili, kam jsme šli, jak jsme byli dohodnutí, kde se sejdeme, a oni mi vařili kafe a cpali americký kamelky. Koneckonců nabídka byla velkorysá, budu pracovat pro ně a po pěti letech v Německu mě pošlou do Států a já dostanu americké občanství.

„Františku, já s tebou půjdu. Voni prej chtěj zádrátovat republiku kolem dokola, povídá se, takže když nevypadneme teď, tak nikdy."

František se smál: „Tak se mi líbíš, to jsem rád, že nepudu sám." Zvedl se od kafe: „Hned jsem zpátky." Vrátil se za chvíli, pod paží školní atlas.

„Tak podívej," naklonil se na mapou, „prej se chodí přes Šumavu, jenže tam to neznám a není to žádná legrace. Tak tam ne. Na sever je to blbost, tam jsou všude Rusové a hranice se západem prej hlídaj jako voko v hlavě."

„A kde je to nejkratší?" skočil jsem mu do řeči.

„Hele, nebuď línej, seš zvyklej vozit si zadek v autě, tak se trošku projdeš," smál se mi, „nekratší je to přece u Aše, jenže, kamaráde, tam bych nelezl, tam bude udávat každej, kdo má voči."

„Tak už mě kruci nenapínej!"

„Dobrá, podívej," zapíchl prst do mapy, „tady jsou Marjánky, tam dojedeme vlakem,

já vystoupim v Planý a ty až pak, aby nás nikdo neviděl."

„Tenhle kopec se menuje Dyleň," brouzdal prstem dál po mapě, „ten nepřehlídneš, je široko daleko vidět, z nádraží vyrazíš přímo k němu. A za nim už točej bavorský pivo."

„A proč by nás zrovna tady neměli chytit?" zeptal jsem se nedůvěřivě.

„Takže jste měl namířeno k Dyleni?" zvedl civil oči od stroje.

„Jo, jenže pak se setmělo…"

„A ten váš kolega, ten František, ten šel kudy?" ptal se hned ten druhý.

„Ten šel z Planý a říkal, že se sejdeme v Německu, hergot, jak se ta vesnice jenom menovala?"

„Neualbenreuth?" napovídal.

„Jo, to bude ono."

Civil sáhl po termosce s kafem a nalil si: „A co se chystáte dělat tady za kopečkama?"

„Jsem automechanik, s tím se dneska uživim všude, a s Františkem jsme se chystali do Ňújórku, za černoškama," zasmál jsem se.

Zasmáli se oba dva.

„Chtěl bych si najít nějakou práci, kde bych dělal s autama, ale může to být i nějaká zámečnična."

„Aha," začal zas mluvit ten od armády do datlování psacího stroje, „a do Československa byste se už podívat nechtěl?"

„Kolem Dyleně je sakra hustej les, a hlavně tamtudy nikdo nechodí, a když už, tak prej přes Cheb, jenže my nejsme tak blbý, abysme lezli tam, kam choděj ostatní," kasal se František.

„Ty Fando, vodkuď ty tohle všechno víš?"

„Mám svoje zdroje, ty víš svý a já vím svoje," zaveršoval, „a hlavně nejsem blbej a umim si to domyslet."

„A kdy chceš vyrazit?"

„Zítra musím ještě zajet něco vyřídit do Prahy a pak můžu vyrazit. Takže pozítří."

Kouř z lokomotivy zmizel za zatáčkou a já se rozhlížel po lázeňském nádraží. Američani ho nechali na pokoji, prý tu býval lazaret, nebo tu stál lazaretní vlak nebo tak něco, povídal František. Zato Cheb, v Chebu stojí místo nádraží jenom dřevěná bouda, tam to bombardéry srovnaly se zemí. Ještě aby ne, když kousek od nádraží bylo letiště a fabrika na letadla. V dálce za zapadajícím sluncem

se rýsoval můj orientační bod. Vím, kam jít, budu se ještě chvíli courat po Marjánkách a jak padne tma, tak vyrazím.

„No a pak jsem šel dlouho lesem a, to víte, byla tma a já nejsem žádnej zálesák, já mám radši, když se hrabu v autech, než se courat po lese."

„A pak?" ptal se civil nedočkavě.

„Pak jsem viděl chlapa, teda dva, tak jsem padl na zem, ani jsem nedejchal. Když přešli, pelášil jsem o sto šest rovnou za nosem, až sem narazil na toho pána, co mě dovedl až sem."

„Dobrá," povídal zase ten v uniformě, „máme o vás zájem. Podívejte, hranici dneska už jen tak někdo nepřejde, a i když jste měl víc štěstí než rozumu, je vidět, že jste schopný člověk. Byl byste ochoten se vrátit, samozřejmě po patřičném výcviku, a pracovat pro nás jako kurýr?"

„Kurýr?" nechápal jsem. „A to by obnášelo co?"

Teď si vzal slovo civil: „Jsou zde jisté informace, které pro nás mají nemalou hodnotu a které potřebujeme doručit z druhé strany k nám."

„A jaké informace?" snažil jsem se ukojit svou zvědavost.

„Tohle je záležitost, která vám z jistých, bezpečnostních, důvodů nebude svěřena, jak jistě chápete."

„Chápu."

„A samozřejmě její hodnota vám bude vyvážena protihodnotou finanční, a nakonec to občanství. Nechceme, abyste pro nás riskoval zadarmo, že?" usmál se a otočil ke mně lejstro. „Stačí podepsat a…" – Přerušilo ho zazvonění telefonu, uniformovaný ho zvedl.

„Ehm, stačí podepsat a je to," podával mi pero.

Přečetl jsem stránku: „Dobrá, kde to mám…" Poklepání prstem mi naznačilo kolonku.

„Teď vás kolega odveze do Mnichova, do naší centrály, kde budete moci začít s výcvikem. Hodně štěstí," podali mi oba ruku a předali mě dalšímu, který už stál ve dveřích.

Sotva dveře zapadly, usmáli se jeden na druhého. „Soudruhu kapitáne, to se mi ani nechce věřit, že na to skočil," povídá civil, „ještě tak dostat toho druhýho. Dáte si taky

ameriku?“ přistrčil k vojákovi v americké uniformě cigarety.

„Jo, Fandu,“ zapálil si, „na toho narazila hlídka u Broumova, jenže měl s sebou parabelu a vystřelil, a tak do něj našili plnou dávkou, debilové, teď mi to volali.“

„No a v čem je problém?“ ptal se civil.

„Copak to nechápeš?“ zvedl hlas ten druhý, „Tohodle troubu nám jen nastrčil, von totiž ten chodec byl František.“

DANIEL HRADECKÝ

(42) Litvínov.
Světnice hostinců, temnice cizinců. Ledek zdí.
Krev tvé krve, táto, žluč tvé žluči – hřivna syna.
Jména – poznámky pod čarou ponoru.
Řeči – sebevražda jazyka českého.

Projekty minulosti. Motorika notorika.
Tady se délka provazu zkracuje uzlem,
tady stín vztyčuje tělo, které jej vrhne.
I tady výdaje jsou věrnější příjmů.

Město na útěku:
Noční rychlík rozumu ujíždí své duši,
v nedýchatelnu jubiluje dechovka,
ticho bez hudby bude ze tmy.

Vstoupil jsem do stromu, ale s pokladem
se minul.

(50) Přišel jsem na svět v každé zemi,
kde se mozku a srdce užívá hospodárně
jako pijáků v sešitě s účty,
já, svědek třetihor.

Můj život nebyl boj,
byla to tajná zkouška z počtů,
počtů, v nichž se za odečteným člověkem
zavírají nože.

Byl jsem na útěku.
Nádražní hodiny trpěly nespavostí,
z nudy vymýšlely minuty a z odlitků vteřin
obráběly pouta mých odjezdů.

Byl jsem na útěku.
nemohli mě dostihnout.
Nehnul jsem se totiž z místa.
Bu-Bu-Budoucnost. Slunce bylo.

Nikdo mě ničemu neučil a to je krvavé
a krásné.
Ničemu jsem nikoho neučil a to je krvavé
a dobré.
Doufal jsem, že se zblázním,
ale chápal jsem, že se nezblázním.
Přes půl života je mi patnáct a už to dost
smrdí.

Můj chorobopis končí slovy:
Žij tak, abys neměl srdce na pravém místě
jen při pohledu do zrcadla.

(59) Jakmile si začneš všímat stromů,
stromů vyšších, ale mladších než ty,
je nejvyšší čas konečně naposledy začít.

Začni. Začni, jinak hrozí nebezpečí,
že budeš na smrtelné posteli žádat,
aby tě zahrabali jako záškoláci žákovskou
knížku.

Daniel Hradecký se narodil 21. 4. 1973 v Mostě. Vydal básnický triptych Muž v průlomu (2004) a básnickou sbírku V cirkuse Calvaria (2009).

SÁRA HELTAI

1.
Zářivka se polámala,
kdopak nám ji opraví?
Snad ji Lajoš spravit chce,
na osmadvacítce!

2.
Vzkaz Lajošovi

Ve 3. patře na WC i druhá lampa porouchána,
tím narušena docela byla již naše dívčí rána,
kdy o krásu jde, nikoli o pouhé rozčesání
vlasů.
Však bez světla je postávání před zrcadlem
ztrátou času!

Výměna lampy je nad naše síly.
Lajoši, předem díky, my vždy věřily
a vědomy si byly toho, že dokážete, jenom Vy,
pro dívky vykonat tak mnoho.

3.
Neonové verše

Neonový student v neonové záři,
neonový stůl a židle neonová,
na níž student sedí, stále znova
zářivkové světlo neonově září.

Zazáří, pohasne, nanovo se šklebí
neonový přízrak v zářivky příšeří.
Neohlédneš-li se z neonových dveří,
zářijový student v neonovém nebi.

Neonové nebe tone
ve tmě lampy neonové.
Neonové Lajošovi verše váži,
nechť i šestá lampa neonově září!

11.
Čtyři bez jedné

V neonů mihotavém světle
píši tyto verše.

Tři lampy svítí dosud,
avšak čtvrtá hasne.
Nejistý její osud,
jak doufám vyplývá
i z této básně.

Snad moudřejší by mohlo být
náhradou tento dopis zapálit.
I to je ovšem marnost jistá.

Co mohu dělat?
Já píši Vám na kompetentní místa!
Lajoši, prosím, myslete
alespoň nyní na ženy
v pokoji č. 28.
Bez vás jsme ztraceny.

13.
Letos naposled

Lajoši, vážně nevím,
co bych ještě psala,
lampa se nám polámala,
kdy se to jen změní?

V posledním z listů,
bylo jich už dosti,
svěřuji náš osud
Vaší laskavosti.

přeložil Tomáš Vašut

PETR ZEMEK

ONY DVĚ – CESTY DO PEŠTĚ

Sklání se léto, aby ulehlo
do cárů listí.
Zas zacvaknu všechny petlice.
A já roztočím další akvizice,
abych konečně měl všechny zatoulané mince
pocitů.
Víte, když si tak chodím po Brně,
je to randál, jak se všechny kutálí
a říčí po dlažbě odfláklé dělníky
místo toho, aby se vsákly do vlasů
ňáké holky,
co čeká na poslední bus s ideály,
mířícím do staré Pešti.
Věřte mi, je to drsné cítit poezii.
A hrát na mandolínu a na city s bandou
pobudů.
Jenže ona- pokud vůbec existuje v pavučině
hvězd-
stejně voní krepově a rouhá se.
...safra! ony dvě se znají! Asi z brunche..
Tak se sklání léto, jako stará přadlena.
A každý písmenkožrout ví,
že mě už naštěstí žádný bus do Peště nejede...

* * *
Je už málo měst,
kde se svítá odhrnutím závoje
z pekelných chrličů vody na kostelech,
o nichž se říká, že je tam klid.
Je už málo měst,
kde chodí žebráčci
dům od domu
se slepým zpěvem
a uzlíčkem, kde si schraňuji
celou svoji minulost
a pár dalších cetek.
Je už málo měst,
kde Tě mám
ve svých dlaních,
když mží.

* * *
Sám v prázdném bytě,
sám v davu.
Jen pod oknem licitují dvě lucerny o kousek tmy.
Závist?

PROJÍŽDKA PO LEDOVCI

Gleb Leonťjevič Travin (1902-1979) byl skutečný hrdina: ačkoli pocházel z chudých poměrů a až do čtyř let nemohl chodit, stal se vojákem, elektromontérem, lovcem, fotografem a hlavně cestovatelem, který v letech 1928-1931 objel celý Sovětský svaz na bicyklu. Podle svého deníku urazil 85 000 kilometrů přes jižní část Sibiře, Turkestán, Zakavkazsko a evropskou část Ruska, načež sám a s nejjednodušším vybavením překonal celé pobřeží Severního ledového oceánu, kde si stravu opatřoval výhradně lovem. Projel i vnitrozemím Tajmyru, kam se v zimě neodvažují ani domorodci. V roce 1960 se na Kamčatce náhodou s Travinem setkal spisovatel A. A. Charitanovskij a příběh „muže na železném sobu" jej tak zaujal, že podle cestovatelova vyprávění a archivních záznamů rekonstruoval celou trasu sovětského supermana. Anebo to bylo jinak?

Asi každý čtenář si dříve či později položí otázku, zda se všechna Travinova dobrodružství skutečně odehrála. Sovětská propaganda se přece neblaze proslavila tvorbou fiktivních hrdinů, jako například ono často vysmívané vyprávění o uralském mužikovi, který vynalezl parní stroj sto roků před Jamesem Wattem. Ovšem průkopníci sportu byli skutečně tvrdí lidé, jejichž posedlost byla až sebezničující – stačí si číst o prvních ročnících Tour de France nebo automobilovém závodě z Pekingu do Paříže. Měli úplně jinou motivaci než například dnešní profesionální tenisté, kteří po třech míčcích skrečují zápas, shrábnou startovné a vymlouvají se na psychickou labilitu.

Jazyk knihy je převážně pro sovětskou oficiální literaturu typickou směsí těžkopádné bodrosti a propagandistické velkohubosti. Ovšem úvodní scéna, v níž Travin jednoho rána zjistí, že přimrzl k zemi, a po vyproštění si vlastnoručně amputuje omrzlé prsty, je napsána strhujícím způsobem a dokazuje Charitanovského poučenost na stylu Jacka Londona. Přes všechnu naivitu z vyprávění čiší nakažlivá zvídavost a snaha o překonávání fyzických omezení, stejně jako zvláštní spiklenectví mezi dobrodruhy. Objeví se občas i groteskní detail, vyjadřující svéraznou mentalitu země, kde je každý odkázaný sám na sebe, jako při vyprávění o králi čukotských pašeráků Alptetovi: „Jemně mlží. Je třeba

se domýšlet: zemřel mu syn, a tak vztyčil na hrobě kříž s nápisem: „Proletáři všech zemí, spojte se!" Marxista, ale sám vykořisťuje půl pobřeží!"

Travin je v této knize až nesnesitelně vzorný. Nejenže je nadlidsky statečný a houževnatý, ale také skromný, zručný a sečtělý – dokáže třeba dlouze diskutovat o tom, zda je lepším znalcem Arktidy Amundsen nebo Stefansson. Za celou cestu nevypije ani kalíšek vodky a dokáže jen tak mimochodem zadržet a předat spravedlnosti šmelináře či účinně pomáhat při hubení sarančat. Kniha je didaktickou oslavou houževnatosti ruského člověka, osidlujícího a zvelebujícího ty nejodlehlejší pustiny. Rusové jsou podle Charitanovského vůbec ve všem nejlepší, když se to vezme za správný konec, tak i Adolf Erik Nordenskjöld byl vlastně Rus (narodil se přece v Helsinkách, tedy na území carského impéria). Dnes, kdy Rusko opouští Arktidu, působí ono optimistické dobývání frontieru anachronicky – v této souvislosti stojí za zhlédnutí internetové stránky http://dead-cities.ru/, přinášející přehled sídel opuštěných po rozpadu sovětského impéria. V tomto smyslu není ani tak důležité, jestli je Travinův příběh stoprocentně pravdivý – podstatné je, že se stát mohl.

Nakladatelství Cykloknihy si dalo na *Muži se železným sobem* opravdu záležet, zaujme už obálka se sépiově laděnou fotografií Travina u svého dopravního prostředku; publikace je vytištěna na mramorovaném papíře, písmem připomínajícím staré psací stroje, obsahuje četné fotografie, mapy a kresby. Zamrzí jen občasná nejistota v přepisu ruských jmen, ale to je celkem omluvitelná daň dobové atmosféře, v níž znalost ruštiny činí člověka podezřelým. Kniha působí na první pohled jako kuriozita, ale je inspirativním důkazem toho, že svět je stále plný neobyčejných lidí a neobyčejných příběhů.

Jakub Grombíř

A. A. Charitanovskij: Muž se železným sobem. Přeložila Kateřina Rubášová (Cykloknihy, Plzeň 2009)

(U)ZAVŘENO?

V nakladatelství Dauphin vyšla nová kniha Ondřeje Tučka (2011), v pořadí druhá.

Tentokrát si autor od prózy odskočil k básním-miniaturám.

Ondřej Tuček působí jako typ pokorného básníka. Na papír nám přenesl osobní lyriku, záchvěvy a odrazy paměti, konkrétních míst.

Básně jsou metaforicky lakonické, na druhou stranu některá ozvláštnění na mě zase působila jako zbytečně vycpávková. Vcelku konzervativní verše autor místy prošpikoval hovorovými výrazy či nejapným humorem, jehož místo jsem si zrovna v této sbírce nezvládla obhájit: „*Potom v televizi / šeptající Sandru Buldok s Benem Flekem / z decimetru poslouchala*" (s. 53).

Přesto – autor si v textech nehraje ani tak se slovy jako spíš s celkem básně. Zdá se, jako by chtěl cíleně směřovat k pointám. Nalezla jsem pár rafinovaných veršů, které v daném okamžiku zaujmou: „*Viděl jsem světce / opouštět záchod / dneska jsem nebe / na zemi zřel*" (Kněz, s. 49). (Možná by Tučkovi více slušela sbírka aforismů.) I přesto, že tu mluvím o pointách a celcích, i přes to v sobě básně skrývají nedořečenost, která zjevně nespočívá jen v malém prostoru jednotlivých básní, jenž si Tuček zvolil.

Obrazy, které autor předkládá, jsou strohé. Působí na mě jako subjektivní záznamy prožité reality, vlastní vzpomínky. Vzpomínky na místa, rodnou krajinu, čas. Takové vzpomínky, které se váží na konkrétní prožitek konkrétního člověka. A víceméně jen takové, které také mají smysl jen pro toho jednoho daného člověka, neboť on si dokáže slova spojit se skutečným okamžikem. Potěší některé rodinné momentky: „*V polštáři propotila / dcerka hlavou důlek / Zhluboka se ho nadechl / a žil pak do sta let*" (s. 32). Ale téměř nedokážu snést v poezii klišovitá spojení typu: „*V zemi nikoho*" (Chodov, s. 25) či dále ještě „*Ve městě nikoho*" (Neden, s. 51).

Vypadá to, jako kdyby chtěl autor do první sbírky vtěstnat vše (zejména z pohledu motivů). Básně jsou děleny podle doby vzniku. Když se tak na to dívám, přitom jsou jednotlivé básně každý pes jiná ves. Slušelo by jim mnohem více rozřazení z hlediska nitra básně – podle obsahu, výrazu… Nelze v tiráži najít, figuroval-li v tom nějaký redaktor… Nebyl žádný, nebo si jím sám byl Ondřej Tuček? Tak, nebo tak… Zdání, že chyběl článek v řetězci, nelze zahnat.

Přes tu dobu, jakou jsem sbírku měla v ruce, přes to, co jsem o ní napsala, zdali si na ni ještě někdy vzpomenu?

Přiznávám. Není to šálek mé kávy. Ale je to jen mnou? Jako by texty byly uzavřenou součástí autora, něčím, kam ostatní neprohlédnou.

Michèle Baladránová

Tuček, Ondřej: Obrataň (Dauphin, Praha 2011)

JE POZDĚ...

Román *Ani později, ani jinde* (Odeon, 2011, překlad Alexandra Pflimpfová) od francouzské autorky Delphine de Vigan má tři hrdiny. Dvě naprosto vyčerpané bytosti, Mathildu a Thibaulta, a „město lásky" Paříž. Mathildu a Thibaulta sledujeme v jejich těžké životní etapě hraničící s neúnosností, jejíž tísnivost má být posílena vzájemným zrcadlením se postav. Stihl je podobný osud a ničí je stejné pocity plynoucí ze ztroskotání v pracovním i osobním životě. Dříve odhodlání žít, nyní plní beznaděje díky absurdní mašinerii, kterou oba spustili. Lékař, který nemůže operovat a schopná žena, jíž je bráněno v práci. Důvody jejich nynější podlomené existence tkví v tom, že se přestali líbit závistivcům. Zásadní je pro ně stejné datum - 20. května. Lékař toho dne zůstane bez lásky. Mathlida ji má potkat. Zásady fikčního světa tedy velí jasně: Oni dva se někde musí setkat.

Než k tomu dojde, jsou pomalu a plíživě pohlcováni samotou a chaotickým, nepřehledným velkoměstem, které autorka demytizovala, zbavila zprofanované nálepky „město romantiky a lásky". Tato metropole je také její nejsilnější a nejtemnější hrdinkou, na což naráží i původní, přesnější název knihy Les heures souterraines (Hodiny v podzemí). Spolu s Mathildou se prodíráte bludištěm metra a s Thibaultem rozpoutáte každodenní boj o přežití v ranní špičce. (Konečně ten, kdo někdy zažil jízdu pařížským metrem, shledá autorčin popis velmi přesným.) Žádné kavárny, barety ani croissanty tedy neočekávejte.

Dvojznačný původní název samozřejmě odkazuje také na duševní krajinu hrdinů. Ale zatímco prostor města je vylíčen velmi sugestivně, duševní hornatiny hrdinů jsou na tom o poznání hůře. Autorka si zvolila velmi

zajímavé a nosné téma – šikanu v práci, ale forma, již pro vylíčení utrpení Mathildy a Thibaulta vybrala, je nedostačující. Celý román je napsán v erformě, což sice autorce umožňuje být objektivní, ale na druhou stranu klasická vyprávěcí technika nedostatečně postihuje postavy v jejich celistvosti a situace, kterou nastolila, je vylíčena velmi vágně. Přesto je na záložce opěvován spisovatelčin krystalický styl, což je přinejmenším nadsazené. Delphine de Vigan se snažila vyhnout zbytečnému nimrání se v pocitech postav, ale díky brutálnímu zevšeobecnění a úpěnlivé snaze po srozumitelnosti se jí podařil opak, román ztratil na naléhavosti. Struktura je promyšlená, ale povrchnost a nulová invence v jazykových prostředcích ji činí velmi průhlednou. Ostřejší břitva, troška patosu a soustředění by románu vůbec neuškodili.

Hlavní zápletka je natolik zastřená, že je Jacquesovův pracovní teror sice zajímavý, ale to jen do té doby, než zjistíte, že nejen hrdinka netuší, co se vlastně děje, ale pravděpodobně to neví ani autorka, která se snaží vykreslit obludnou absurdní firemní mašinerii a její důsledky. Kdyby Jacques z knihy úplně zmizel, žádný rozdíl v přesvědčivosti sdělení by nenastal.

Zachovat maximální objektivitu v psaní, což byl autorčin cíl, je velmi těžké a zrádné, protože snadno můžete sklouznout k prosté popisnosti, což se v tomto případě skutečně stalo. Vystavět celý román na tom, že nikdo neví, co se děje, je odvážné, ale je nutné v takovém případě zakomponovat mezi řádky spoustu významných detailů, nitek, vodítek, odkazů, které situaci posouvají a dávají ji hlubší rozměr. Mathilda a Thibault se přesouvají z práce do práce, situace kolem nich se sice vyvíjí, ale jejich pocity jsou stále tytéž, dublování jednovaječných úvah není příliš účinné. Totožné pasáže myšlenek o sebe netřou, ale stojí vedle sebe bez jakékoli významové invence. Mathilda, na kterou je kladen větší důraz, je ve skutečnosti velmi plochou postavou, žena bez vlastností, žena, která se obléká, jí, jde do práce a z práce a prožívá utrpení, o kterém si něco sice přečtete, ale nijak zvlášť se vás to nedotkne, protože Mathildě schází základní věc, kterou by postava měla mít – povahové a myšlenkové rysy, které bych očekávala pečlivěji vykreslené vzhledem k tomu, v jaké pozici se nachází. Konstatování

„Mathilda bojuje" je nedostačující. Absenci zvláštních rysů, o které tady sice nejde – hrdinka je obyčejná žena –, bychom mohli autorce odpustit tehdy, kdyby spisovatelka dokázala přesně popsat, co se děje, zobrazit firmu, ve které Mathilda pracuje, skutečně jako obludu, která plní stejnou funkci jako Paříž, jež je jejím zrcadlem – může dát naději, ale může vás i zničit –, ale to autorka v důsledku nedostatečného vhledu do věci nedokáže.

Postava Thibaulta je o něco přijatelnější, ale to jen díky jeho povolání lékaře. Autorka skrze jeho rutinní lékařskou praxi otevírá lidské rány, které zůstávají utajeny v zatuchlých bytech. Nic zásadního jinak jeho postava nenabízí. Tahem na bránu je závěr románu, jehož významu je uzpůsoben český název knihy. K setkání obou nakonec dojde, jak čtenář podle nastolené situace očekával. Avšak autorka, patrně proto, aby osudu obou postav dodala punc závažnosti, záměrně nezvolila happy end, ale facku, úder, zklamání – minou se. Je to dobrý tah, ale přišel pozdě. I přes promyšlenou strukturu a nosné téma je román Ani později, ani jinde slabým průměrem.

Zuzana Kůrová

Delphine de Vigan: Ani později, ani jinde. Překlad Alexandra Pflimpfová. (Odeon, Praha 2011)

POHÁDKY S HLASEM LUDVÍKA VACULÍKA

Některé dotační tituly mají tu výhodu, že v jejich rámci může vzniknout tak nějak bokem i kniha. Někdy může být distribuována zdarma. A někdy se dokonce jedná i o publikaci, která stojí za pozornost. Zdánlivá výhoda dostupnosti zdarma se však obratem změní v nevýhodu, pokud si toužíte podobný titul obstarat mimo vybraná místa.

Stalo se. Mezi takto postižené jsem chvíli patřil i já, a to v případě titulu **Za dlúhých večerů** s podtitulem *Pohádky a pověsti z Hornolidečska*. Ten vydala Místní akční skupina Hornolidečska a vznikla přičiněním Petra Odehnala. Pohádková kniha obsahuje třicet příběhů psaných valašským nářečím a je doprovázena fotografiemi lidečského Jaroslava Rumánka.

Hlavním lákadlem publikace pro mnohé budou asi tři kompaktní disky s mluvenou verzí od Ludvíka Vaculíka. Byť při čtení je nejlepší naživo. Kdo zažil, tak snad potvrdí. Jeho projev je autentický. Zároveň ale podotýkám, že na naší straně Valašska jsem takovou jadrnou valaštinu nezažil ani u nejstarších obyvatelů pasek a samot. V některých okamžicích bych měl pokušení podlehnout myšlenkám, zda už se nejedná o stylizaci. Ale na druhou stranu do Brumova-Bylnice, Vaculíkova rodiště, je to od nás hodně daleko, vlastně až na druhou stranu Valašska. A stačí pobyt ve Velkých Karlovicích, Pulčíně nebo Lužné, aby bylo slyšet nářečí zas o trochu jiné. A Ludvík Vaculík tak nejenom čte výše uvedené texty, ale mluví i normálně. Jen při tom bedlivém poslechu to víc zaujme.

Pokud znáte například učesanější Valašské pohádky Jana Skácela (ostatně tato nová se jí blíží i velikostí, takže nic nebrání jejich soužití v knihovničce), tak tyto příběhy představují syrovější a méně učesanější podobu. Některé texty mohou čtenáři znát odjinud nebo v jiném místním provedení a asi jim budou povědomé.

Přestože se jedné o pohádky, publikace potěší nejenom děti. Je také dokladem, že je stále co objevovat (a to nejenom v archivech) a že ještě další texty na své objevení čekají. O těch, které by si zasloužily reedici ani nemluvě.

Přestože Ludvík Vaculík zde vystupuje „pouze" v roli interpreta, je spisovatelem, který region výrazně přesahuje, možná by tedy publikace mohla zaujmout i zájemce o jeho osobu a dílo. Přesto si však myslím, že bude mít především místní dopad. Při postupné jazykové nivelizaci a nadvládě obecné češtiny sáhne mimo region po podobné publikaci psané nářečím málokdo. V tomto případě však ten regionální a místní dopad postačuje a plní svůj účel. Z osobních důvodů pak příjemně překvapilo, že se v knize objevily i texty, které byly publikovány v místopisné publikaci Leskovec Evy Muchové, kterou jsme vydali předloni.

Pavel Kotrla

Petr Odehnal: Za dlúhých večerů (Místní akční skupina Hornolidečska, Lidečko 2012)

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 59
podzim 2012

Ještě

Ještě je to pořád dobré. Ještě jsou země, kde je štěstím narodit se jako básník. Slovinsko – tam, kde se řeka vzpouzí jinému tvaru než tomu v ženském rodě. Tam, kde stromy podávají své listnaté ruce vlnám jako vzkaz. Země, kde hoteliéři ochraňují ožraté básníky před městskou policií, země, kde barmanky při slově „pesnik" zavírají bary a nechávají tě v nich kouřit. Ještě pořád to může být dobré.

A tak, s o to větší vervou, tvrdím, že Texty jsou a budou. I v tom prťavém formátu, i s těmi chybami, i s Obsahem, který je třeba někdy neplatný, i s tím vším lidským pochybením, mají texty smysl. Tak jako podzim, který sice šlehá a přivazuje tě svými tmavými popruhy, ale zároveň dokáže nabídnout i sluncem zalitý dubový list na chodníku, už to v něm křeše smrtí, už v něm popraskává čas, ale ještě do té chvíle, než ho překročíš, z něj pořád uhrančivě cosi žhne…

Jakub Chrobák

MYKOLA RJABČUK

Nikitin

(z Epifanií)

starý Nikitin je prostě Nikitin
beze jména

nejspíš ho ztratil
řádně nametený
vyklouzl z něho jako z šatů

a my se tolik starali
když jsme ho nesli spolu s Vovkou
klouzajíce sněžnou metelicí

jak mraveneční kolem husy
smýkali jím, zastavovali se
zastrkovali do bundy

a stejně jsme ho neuhlídali
vyklouzl nám
a odletěl

nad podzemní svou kotelnou
nad svou nebeskou metelicí

z ukrajinštiny přeložil Tomáš Vašut

Obsah:

úvodník
Jakub Chrobák: Eště___2

próza
Pavel Kotrla: Poledne___6_7
Zdeněk Král: Příběhy na 50 slov___8_9
Alexej Sevruk: Techno___10_14

poezie
Lenka Daňhelová: Z rukopisu sbírky Hořem___4_5
Pavlína Lesová: * * *___9

překlad
Mykola Rjabčuk: Nikitin___2
Jurij Andruchovyč: * * *___15_16
Ahmed Essop: *Hadži* Músá a hindský mág___17_26

recenze
Pavel Kotrla: Zrození a smrt válečné fotoreportérky___27_28
Dalibor Malina: Ano, láska podobnost buď předpokládá, nebo ji činí ___28_30
Michèle Baladránová: The Pody Joker___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 59, ročník XVI., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš; redakční rada: Jakub Grombíř, Tomáš Vašut; registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://texty.kotrla.com (http://www.inext.cz/texty)
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

LENKA DAŇHELOVÁ

Z rukopisu sbírky Hořem

Naposled spolu

Zalykavě se probírat
vzpomínkami
přetřásat příběhy našeho dětství,
smát se, když slzy
ještě neoschly.

Naposled spolu
vyprovázely jsme mámu,
když odcházela před úsvitem do práce
za oknem kolo, dvě velké brašny na něm,
úsměv, ruka zvednutá na pozdrav,
a uvnitř, právě opouštěné,
my dvě.
Dvě tváře, čtvero velkých očí,
máváme, dokud nezmizí
za rohem.

A teď – je den.
Zas někam odjela.
Zůstala navždy na té druhé straně
za oknem.
Sestro má,
kdy jsme si naposledy
byly tak nablízku.

26. prosince 2011

Řád věcí

Jsou ti tak čtyři pět let
a tvůj otec tě právě posadil
na rozpálená kamna.
Před koupelí, nahou.
Omlouváš jeho roztržitost
a vysvětluješ úlekem jeho
nadávky a rány
za to, že křičíš bolestí.
Nevíš, co bolí víc.
A napořád si asi
budeš myslet,
že ten, koho nejvíc miluješ,
ti nevyhnutelně
vždy
musí ubližovat.
Že takový je
řád věcí tvých.

22. ledna 2012

Jsem

Víš, já jsem stále
živá, vytrácí se jen
hmota, mé tělo utkané
ze vzpomínek je
pevnější, než bylo
skutečné, bolestí
sužované, zůstalo
jen to opravdu
podstatné, skutečnější
než skutečnost.
Víš, i ta
bolest zůstává, je větrem
i zpěvem
lindušky, občas přiškrtí
hrdlo, aby pak jednou
smích radostněji mohl
vytrysknout.

Jsem
jaro, co tě vyprovází k
lesu, jsem slunce, jsem ve
vzduchu pyl.

28. března 2012

Hořem

Hořem svým
prokousávám se jak myš
zdivem v tušení něčeho
lepšího než chlad a
hlad, jak strakapoud
proklovávající se k
tlustému červu pod
kůrou, jak čmelák
pokoušející se
proniknout k nektaru
ukrytém v
květu dymnivky.

Co čeká mě
na konci té strastné
cesty, odměna,
nebo past? Jiné teď,
nebo jen
navždy tenkrát?

K ničemu lepšímu
než k pochybnostem
jsi nás, Pane, nestvořil?

4. dubna 2012

Poledne

Upřeně hypnotizoval obrazovku počítače. Zbývalo pouze několik sekund do okamžiku, kdy měl naskočit šetřič. Těsně před vypršením termínu pohnul myší o několik centimetrů. Slyšel zašramocení pevného disku a věděl, že na několik minut má opět pokoj.

Protřel si oči a zívl. Za oknem se nedělo vůbec nic.

Vadilo mu pouze kolegovo funění. V rozlehlé kanceláři naštěstí nemělo šanci odrazit se od stěn, a tak pouze utichalo v prostoru.

Záviděli Španělům jejich siestu a nenáviděli oddělení facility managementu, česky údržby, která naprogramovala vzduchotechniku tak, aby v tomto poobědovém čase provětrával prostory arktickým vánkem.

Po dalším z jeho hlubokých zívnutí se ozval kolegův hlas.

– Káva, já nechci nic říkat, ale jak tě tak pozoruju, tak káva.

– Jdeš?

– Ne. Já jdu dneska do mínusu.

– Vole, tak co navádíš.

Konec pracovní doby byl v nedohlednu. Povzdechl si.

– Káva, káva… Ale mám tu skvělý zelený čaj známého světového výrobce Podjavorina. Nechceš taky?

– To je zapadákov někde v prdeli, ne?

Upřel oči na krabičku. Datum minimální trvanlivosti bylo ošoupané od neustálého posouvání krabičky v šuplíku, ale i tak bylo jasné, že od tohoto okamžiku uplynulo minimálně jeden a půl roku. Ale zato si podle návodu na ní mohl volit ze tří metod přípravy, anglické a dvou japonských.

Přemýšlel, jestli dá přednost anglické metodě, která spočívala v zalití sáčku čaje horkou vodou a v pětiminutovém louhování, nebo si vybere jednu ze dvou japonských metod. Váhal. Má nejprve nechat vodu zevřít a následně ochladit až na šedesát stupňů a teprve pak v ní tři minuty louhovat sáček nebo má vřelou vodou zalít sáček, tento nálev hned vylít a teprve po druhém zalití nechat tři minuty louhovat?

Nevěděl. Přemýšlel. Ryze typická metoda zalití a ponechání osudu zmíněna kupodivu nebyla.

Po dalších pěti minutách vstal a protože

mu zdřevěněla levá noha, tak se ke kuchyňce odplížil ladným krokem zraněného slona.

Vzhledem k tomu, že v konvici už byla vřelá voda, použil japonskou metodu číslo dvě. Byť v mírně pozměněné podobě.

V poklidném odpoledni se ozval první telefonát tohoto dlouhého nekonečného dne.

– Bože, co ta zas chce!

Grrr! Grrr!! Grrr!!! Telefon neurvale vyzváněl, opakovaně a znovu. Díval se na blikající ikonku a na jméno na displeji.

Nedalo se nic dělat. Vstal, k telefonu připojil sluchátka, vypnul počítač. Přesčasy dnes nebudou. Za sebou nechával zvuk ještě vyzvánějícího přístroje.

ZDENĚK KRÁL

Příběhy na 50 slov

VYNÁLEZ

Stál v zapadajícím slunci, obklopený postavami se sinavě bílou kůží, posetou čerstvými rankami.

„Chlapi, na něj!"

* * *

(Tentýž den, ráno)

„Hele, mám vynález!" Ledabyle přejel předloktí tenkým odštěpkem pazourku.

Přestala sbírat bobule. „Hmmm… Funguje to i na chlupy na tváři?"

„Jojojo!", přisvědčil.

„A na zádech?"

„J-jjo."

Do večera to věděly všechny.

ATACAMA, RADIOTELESKOP, PONDĚLÍ RÁNO

„Máme něco?" Zeptala se Dr. KohlrabiRübe, vedoucí observatoře1, asistenta.

Zapnul reproduktory. Zaznělo pisklavé staccato.

„Zase?"

„Pořád!"

Umřeme tu nudou, pomyslela si.

„Dešifroval jste to?"

„Nějaké radioamatéry?! Pfff! Ale…"

Zacvakal spínači: totéž staccato zpomalené, zbasované a pořádně nahlas.

„Jo!"

„Jo!"

„Hip-hop!"

„Hobluj!“

***

Mezitím v kosmu…

„–|•–|–••|–•––||•–••|•–|•–––|–•–|•–||•••–|•–•|•–|–•–•|••|––||•••|•||•••|•–•|–––|•••–|–•|•–|–||••–|–•–•|–|–•––|“ (TADY LAJKA VRACIM SE SROVNAT UCTY)

UMĚNÍ A ŽIVOT

„Otevřít.“

Poslušně zaklonila hlavu, ale ústa nechala zamčená.

„Otevřít!“

Rychle vytrhnul bolavý špičák.

„Vypijte tohle, uleví se vám.“

Mátožně vstala a odvrávorala zpátky na křeslo před plátnem. Tvář pod otokem pozbývala dívčí rysy; teď víc připomínala obličej hermafrodita.

„Nemaluj mě takhle, Leonardo,“ prosila huhňavě.

„Nemluvte, Liso. Pózu!“

„Leonardo, nemaluj mě.“

DVACETČTYŘI MIZERNÝCH HODIN

Nejdřív jí holubi sežrali hrách. Pak přijel otec s ořechy. Našla v nich šaty; hezké, ale tak zmačkané. Večer byl ples. Cestou zpátky ztratila botu. Domů dorazila pozdě, byl křik… Ráno si vybavila, že se včera malinko spustila. (Jenže s kým?) A teď někdo buší do dveří.

„Co ještě?!“

V ZÁJEZDNÍM HOSTINCI

U Formanky se stavili motorkáři na dršťkovou. Ani nedosedli, a už je obcházela žebravá baba. Měla takovou krabičku s ošmataným tlačítkem a nápisem „Hlasování, 50Kč“.

„A mám odvoleno!“, chechtal se jeden, co zmáčknul.

„Hele, ta už neví, co by,“ povídá hospodský potichu štamgastovi. „Pamatuješ, jak ještě obcházela jen s kosou?“

TAKY CHODÍTE PLAVAT DO PŘÍRODY?

Strhnul dívku pod hladinu, pevně ji objal a tlamou obemkl obličej. Dvě tempa a byli u dna. Pak jí kolenem stlačil bránici a zachytil vydechnutí. Útok byl tak rychlý, že zbylí plavci nic nepostřehli.

***

Jakmile vydechla, hrůza pominula. Odstrčila své bývalé tělo, vzhlédla k plavcům; dvě tempa a lov pokračoval.

PAVLÍNA LESOVÁ

× × ×
bludná duše
kde jsi byla
že jsi celá
černá
byla jsem tam
tam kde je tma
zírala jsem
do dna

× × ×
jednoduchý den
vměstná se do krabičky od sirek
jednoduchá možnost být
opakem není nebýt
opakem je být jinak

× × ×
všechno chodí v souvislostech
nic není samo o sobě
i tvá tvář má výraz kvůli
něčemu co se děje uvnitř

× × ×
zpívám písně zmizelého času
zvuk houslí
místo strun plno vlasů

× × ×
šlo se mnou nebytí
i v něm bylo plno všeho

× × ×
tanec
letící pták
hvězdy
rozsypaný mák
všude nebe
až na uši to zebe
heřmánku čaroději
vůkol se děje dějí
a v noci praskliny na opuce
zrací se tvář v tváři
až obzor z toho září
tváří v tvář
za ruce spojeni na oltář soužení zapomenout
heřmánku čaroději
venku se děje dějí
duši svou nenechat uvadnout

Pavlína Lesová debutovala v roce 2009 básnickou sbírkou Dítě mlhy.

ALEXEJ SEVRUK

Techno

Kerej ďas mi našeptal, abych jel na to techno? Teď bych klidně mohl sedět doma, v teple, číst si Bunina a opíjet se o samotě. Ale ne! Panáčkovi se zachtělo novejch, kořeněnejch zážitků. A teď se tu s Markem (je fakt, že bych se nikým jiným nenechal k ničemu podobnému přemluvit) musím trmácet po středočeském bezcestí, skoro v úplné tmě, uprostřed noci.

Poslední světla vsi, kam nás hodil příměstský autobus, jsme nechali daleko za sebou. Panebože, to je tma. Člověk by čekal, že takovou tmu zažije někde víc na východ – nejdřív tak v Karpatech, v Polesí nebo v nějakém Zapadákově na okraji Donbasu. A přitom jsme nemuseli opustit střední Evropu, ba ani střední Čechy, abychom zažili tmu. Je pravda, že se stačilo podívat směrem k Praze a celá iluze divočiny byla tatam. Pořádný výsek oblohy byl prozářený sodíkovou září města, které leželo pod ní. A taky nasvícené siluety obrovských velkoskladů, co se rýsovaly na obzoru.

„Bůhví, co se tam skladuje…"

„Co myslíš? Dárky, které si občané dávají k Vánocům, přece."

„Je to zrůdný… Šedivý, megalomanský…"

„To teda. Bez oken."

Zdálo se, že ostatní cestující v autobuse mamutí budovy skladišť a další, rozestavěné, připomínající kostry na břeh vyvržených velryb, vůbec nezajímaly. Několik ukrajinských gastarbajtrů si o něčem v klídku klábosilo ve svém sotva srozumitelném slangu. Nejspíš maj' po šichtě, teď zrovna jedou do nějaké laciné ubytovny, jedné z těch dřevěnejch bud se zamřížovanými okny a s několika místnostmi zařízenými desítkami kovových lůžek s prochcanými matracemi. Možná se někde stavěj na pivko na dobrou noc. Parta pubošů obého pohlaví. Holky jsou přehnaně nalíčené, proto vypadají starší. I tak jim netipujeme víc než šestnáct. Kluci v plandavém oblečení, jakože drsní, pořádně cool a free, echt dramatičtí. Všichni se hlasitě baví, místy se překřikují, předvádějí se. Zrovna opustili vyhřátá rodičovská hnízda a mají nejspíš namířeno na nějakou vesnickou diskotéku.

„Sem zvědavej, kolik pater to má v podzemí," komentuju poslední budovy, když

autobus opouští Město Skladišť. Naprosto odlidštěné prostředí. Ani chodníky tu nemají. Zde se s chodci prostě nepočítá.

„Hehe, Ministerstvo Blahobytu," poznamenává Marek. Jeden by skoro věřil, že Jirka Orwellů a jiní antiglobalisté mají ve svých pesimistických prognózách pravdu. Svět spěje ke stabilitě, tedy k zániku.

Autobus zastavuje na náměstí před hospodou. Hospoda se jmenuje „U Slovanské lípy", jak stačím zaznamenat. Za útulně rozzářenými okny se ozývá tlumený hovor, smích. Cinkání skla. Gastarbajtři a puboši vystupují taky.

„Co, ti všichni taky jdou na techno?" ptám se pobaveně.

„Ale né, příští je konečná. Musíme ještě takovejch pět kilometrů pěšky. Tímhle směrem, jestli si to dobře pamatuju."

„Hele, a nezajdem na jedno? Posilnit se na cestu?"

„Však to znám: si dáme jedno a pak už se odsud nevyhrabeme. Je to jen kousek. Pojď."

A tak se ocitáme v tom magickém prostoru středoevropského bezcestí, třebaže to není úplně přesný pojem: jedna cesta tu je. Ta, po které se zrovna vlečeme. Kvalita vozovky si v ničem nezadá s povrchem ulice Stepana Bandery v Užhorodě. Občas po ní projede nějaké auto a osvětlí stromořadí podél cesty. Zapalujeme si cigarety. To aby nás řidiči viděli už zdálky, jak se navzájem uklidňujeme. Nechat se přejet nějakým vožralým Pepou z Horní Dolní, kterej se vrací z hospody, to bychom neradi. Dost možná by o nás natočili reportáž, do hlavních zpráv na komerční televizní stanici. Ale i tak – nic moc osud.

Marek vyndává z baťohu flašku vodky. To je nejlepší, když je člověk na cestě. Osvěží mysl, potlačí únavu. Víčko si Marek, poučen z předchozích zkušeností, obezřetně nechává u sebe. Tuší, že bych ho zahodil, jak se to dělávalo během ilegálních školních výletů, bez učitelů. Pálivá tekutina chutná hrozně. Je teplá a lepkavá, umělé doslazená. Český vodky stojej za prd. Ale díky bohu za ní. Po počátečním pocitu odporu se tělem rozlévá příjemné teplo, myšlenky se projasňují, ty negativní ustupují do pozadí. Auta, projíždějící kolem nás, už se nezdají být tak nebezpečná.

„Určitě jdeme správně?"

„Doufám, že jo. Na tý mapě to vypadalo celkem jednoznačně."

„Hm, já jen, že pořád nic neslyšíme…"

„No, vono je to v ňakým opuštěným lomu. Aby to nerušilo vokolní vesničany."

U odbočky k lomu potkáváme první parkující auta. Ještě pár set metrů a nezřetelné dunění nabylo výrazně rytmizované podoby. Jsme tady správně.

Co na tý hudbě ty lidí proboha viděj? říkám si. Podupáváš si na místě, jak nějaký tele v chlívku. Nohama mísíš hlínu spolu s bandou zfetovanejch magorů. Reproduktory velikosti nákladního auta, to je toho! Laciné, primitivní efekty, jednoduchý rytmus, hypnotizující blikání stroboskopů. Hudba pro lidí s kočičím mozkem, skřeky pro idioty.

„Ale tu přece pouštěj v podstatě ve všech rádiích," oponuje Marek a já mu musím dát za pravdu. „Moc to řeší. Nehledej v tom víc, než v tom ve skutečnosti je. Technař vo sobě v životě neřekne, že dělá hudbu. Techno není umění, ani masové, ani alternativní. Techno je techno je techno. Tak si to prostě užívej." Nic jinýho asi nezbejvá. Vodka je dopitá, tak to jde samo. Začleňují se do davu. Snažím se odkoukat pohyby, napodobovat je. Moc mi to nejde, asi to nebude ta pravá cesta, říkám si. Přestávám to řešit a jdu do toho hlava-nehlava. Zdá se, že mé kreace nevzbuzují pohoršení. Sympatická ohleduplnost. Žít a nechat žít.

Marek to rozjíždí vostošest. Nevnímá svět okolo, jako by se dostával do nějakého šamanského transu. Sestupuje do světa duchů, do hlubin nevědomí. Už se stačil protancovat až k bednám, hlavu má přiloženou k reproduktoru, nechává sebou proudit vlny temných decibelů.

Přede mnou se vrtí nějaká kočka. Když se otočí, usmějeme se na sebe. Snažím se jí něco říct, křičím jí něco do ucha, jak se jmenuješ, nebo jak se vede. Nemá to cenu. Otáčí se a klidně si tančí dál. Chvíli uvažuju nad způsobem, jakým technaři navazují známosti. Musej je navazovat, ne? Všichni to dělaj, tak proč ne technaři? Slečna se zase otočí. Tentokrát se neusmívá. Ignoruje mě. Asi jí došlo, že se jí chci dostat do kalhotek, mimochodem, mnohem dřív, než to došlo mně. Jdu si pro další pivo.

Obloha na východě, za polem pokrytým pichlavým strništěm, se začíná rozjasňovat. Svítá. Jdu se projít k lomu, pryč od toho neúnavného, neutuchajícího bubnování. Na haldě vytěžené horniny vidím stát Marka.

„Co se tu vlastně těžilo?" napadá mě při pohledu na hnědě rudou, místy namodralou půdu, co velkými hroudami spadá dolu na druhou stranu, až k malému, toxicky vyhlížejícímu jezírku.

„Nevím. Někdo mi tuhle říkal, že prej ňaká strategická surovina, absolutní unikum ve světě. Ještě začátkem devadesátejch se to vyváželo do Číny. Ale nějak se mi to nezdá." Cestou dolů potkáváme člověka.

„Čau chlape, nemáš nějaký zmašťovadlo?" ptám se ho skoro bezděčně.

„Hehe, zmašťovadlo," směje se mi Marek. Chlápek se též usmívá.

„No zmašťovadlo. To zní pořadně technařsky, ne?" Marek jenom pokrčí rameny:

„Už se mě tu lidi ptali na leccos. Ale zmašťovadlo?" Ukazuje se, že člověk přece jen nějaký zmašťovadlo má.

„Ale jenom trávu," říká jakoby na omluvu, „Z Polabí…"

„To je právě to nejlepší. Domácí."

Zapalujeme si.

„Sledujete to?" ptá se a kývne hlavou směrem na východ.

„Krása." Když jsme vyráželi z Prahy, slunce sestupovalo do podsvětí na opačné straně oblohy. Je úžasný sledovat pohyb planety, uvědomovat si její rotaci. To, jak se otáčí, kutálí se vesmírem spolu s námi, s polem, strništěm, lomem s jezírkem, reproduktory velikostí náklaďáku, všemi těmi postavičkami. A celý ten čas mezi soumrakem a úsvitem protancovat za doprovodu primitivního rytmu, rezonujícího s archetypy, nebo čím že to vlastně, nějakými strukturami, co je někde tam hluboko v sobě máš. Požívat zakázané látky, které tě přibližují k bohům, za jiných okolností by mohly ublížit, ale ne dnes. Dnes dochází k magickému působení na přírodu, prvotní Řád je porušen Chaosem, aby mohl být znovu nastolen. Není podstatné, co bylo dřív: vejce nebo slepice, chaos nebo kosmos, jedno se rodí z druhého a v druhém také zaniká, podobně jako den, který se rodí z noci, aby jí byl vzápětí pohlcen. Podobně Slunce, které večer co večer dohasíná na západě, aby se každé ráno znovuzrodilo z východu, tak i mé já prochází řetězcem znovuvtělení, aby jednoho dne, bude-li uctívat své předky a jejích bohy správným způsobem, se s nimi setkalo v jasu pohanského ráje a slilo se v jedno, v nekonečné, nekončící blaženosti. V to původní

jedno, které existovalo před počátkem prostoru a času. To jedno, ze kterého vznikl celý ten neklidný, chaotický, rozpínající se vesmír. To jedno, které není umožněno v našem nedokonalém světě. Muž se slije v jedno se ženou, aby do ní slil své sémě. Ale jen na chvíli, do té doby, než zabezpečí pokračovaní rodu. A pak ji opustí. A žena počne dítě, se kterým je jedno, než ji dítě odroste a opustí. Neustále něco opouštíme, nebo jsme něčím opouštění. Můžeme nanejvýš simulovat iluzi nedokonalé jednoty, stmelené jednoduchým dunivým rytmem, kterým pulsuje Vesmír. Tady se myšlenky trhají, účinek hulení doznívá, je načase popřemýšlet o návratu do skutečnosti, je-li něco takového vůbec možné.

Jdeme na autobus, úplně jinou cestou, prej je to blíž. Hrušky na stromech podél silnice jsou ještě zelené, ale už jsou poživatelné. Tak je trháme, otíráme dlaněmi nános popílku na jejich povrchu a hlasitě žvýkáme. Jsou bez chutě, ani kyselé ani sladké, ale šťáva, která stéká do krku, je osvěžující. Příjemně studí na zakouřeném jazyku a v hrdle. Snídaně bohů.

Vcházíme do ještě spící obce. Samoobsluha u autobusové zastávky je ještě zavřená. Na dveřích oznámení: „Přijmeme dva skladníky…".

„Co, nevezmeme to?" ptá se Marek. Proč ne? Vykašlat se na všechno. Na své ambice, jasné plány do života, které jsou stejně dosti pochybné a pokroucené. Potlačit své já. Zašít se do nějakého Zapadákova, vykonávat nenáročnou manuální práci. Pracovní dobu do konce šichty odměřovat počtem vykouřených cigaret. Osm hodin denně, pět dnů v týdnu. A o víkendech jezdit na techno.

Alexej Sevruk (*1983, Kyjev) – občasný prozaik, překladatel a publicista. Spolu s Mirkem Tomkem přeložil povídkovou sbírku charkovského autora Serhije Žadana „Big Mac" (Fra 2011). Povídky publikoval v časopise H_aluze 5/17

Zdeněk Král (*1967) – provozuje web Příběhy na 50 slov (http://pribehynapadesatslov.cz). Realizoval tvůrčí aktivity Spisovatelský maraton, Twitteropsaní s J. Rudišem, soutěž Slova ve tmě, Historie psaná rukou.

Lenka Daňhelová (*1973) – básnířka, prozaička, výtvarnice, překladatelka z italštiny, francouzštiny, polštiny a slovinštiny. Stránky autorky: http://lenkadanhelova.webnode.cz

JURIJ ANDRUCHOVYČ

BACK IN THE USSR

(Nebyl jsem tady tak dlouho…)
Marcin Svetlickij

Nebyl jsem tady tak dlouho,
že se vůbec nic nezměnilo.

Ten známý zápach na schodech,
ten známý čurbes po všech kanálech, kromě prvního,
ale na prvním by i ten byl velikým štěstím,
ledaže zase vymyslili fungl nový žert
o sádložroutech?

Dopisy jako takové, žádné,
jenom nějaká nepodara pravidelně
strká pod dveře platební upomínky
nebo časopis Krivorožské zvěsti, či jiná svinstva,
jako například pozvánky
na předvádění sicilských
neprůstřelných vest,
či na výstavu dětských kreseb
Náš domov Ukrajina.

No, vždyť já vím, že náš domov je Ukrajina.

Obracím se ke stěně,
zavírám oči,
přeji si prospat tak padesát let
a už se neprobudit.

CALLING DEM

V dubnu sedmdesátého osmého
jsem ležel na podlaze jedné ze lvovských kolejí,
zpitý téměř do bezvědomí
a osmnáctiletý.
Něco se dělo, nade mnou, moji starší
kámoši vítali hosty, pili čaj
s vínem, švitořili o umění.
Má hlava pobývala zatím v centrifuze.

Nejspíš v tom byla nešťastná
láska, a též problémy ve škole.

Skrze vlčí mhu
jsem spatřil rozmazanou siluetu Dema

a propadl se na nejhlubší dno: Delirium
tremens: Dem na mém pokoji!

Už nevím, je-li to dobře nebo špatně,
ale v osmnácti všichni potřebujeme
kulty, ikony, nějaký ten idol.
Dem byl alternativním umělcem.
Dem byl hipový, drsný, džínový,
asociálně univerzální.
Na psychárnu ho odváželi téměř denně.
Jeho obrázky skupovali snobi ze Západu.
Jako všichni fanatici, býval jsem hotov
omývat jeho prodřené podrážky.
Byl světcem mého kultu, you know what I
mean.

V říjnu dva tisíce dva
(čtvrtstoletí minulo jakoby nic!)
jej nepustili na můj večer.
Tvrdili, že byl téměř v bezvědomí,
podnapilý a nevhod ustrojený, zvlášť
pro tak alternativní setkání.
Vše, co mi po něm tehdy zůstalo, byla
jenom jakási litografie
rozměrů poštovní známky.
Sám nevím, co si s tím dárkem počít.
Pověsit známku na stěnu mi přijde trochu
divné.

Ale o tom jsem nechtěl –
nýbrž o věčném míjení se. Tolik tváří
uvízlo v nedostižných dálavách!
Už odtud ani nevolají,
už ani nekřičí.

Tolik se toho nestalo a ani
už se nestane.

No ale vlastně –
jaký jsme spolu nevědomky mezi tím
napsali román! Jaká úžasná epičnost
na celé jedno čtvrtstoletí! Deme! Slyšíš?!!!!
Deme!!!!

To já tě volám ze své dálavy.

z ukrajinštiny přeložil Tomáš Vašut

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

Hadži Músá a hindský mág

„Posílá mě k vám Alláh, Bibi Fátimo."

„Alláh, *hadži* Músó?"

„Ujišťuji vás, že to byl Alláh, drahá paní. Pozorně mě poslouchejte. Něco s vámi není v pořádku. Buď jste nemocná, nebo nad vaším domem visí zlá kletba. Troufnete si tvrdit, že u vás doma není nic v nepořádku a že jsou všichni ve vaší rodině docela zdraví a šťastní?"

„Je pravda, *hadži* Músó, že můj synáček Emir má ošklivý kašel, který doktor Kamal nedokáže vyléčit, a že Sorája jako by ztratila chuť k jídlu."

„Teď už mi věříte, dobrá ženo, když říkám, že mě k vám poslal Alláh?"

Do místnosti vešel manžel Bibi Fátimy, Jogee. *Hadži* Músá si ho nevšímal a jal se recitovat (v arabštině) úryvek z Koránu. Když byl hotov, potřásl si s Jogeem rukou.

„Poslouchejte mě, Bibi Fátimo a bratře Jogee. Nemoc nepatří k naší přirozenosti a není ani dílem našeho dobrého Alláha. Je výtvorem toho velkého zloducha Iblíse, o kterém někteří lidé mluví jako o Satanovi. A já jsem byl z milosti Alláhovi" (odříkal další úryvek z Koránu) „obdařen mocí léčit nemocné a potírat zlo. To je můj životní úkol, i když se mi za něj nedostane žádné odměny."

„Ale *hadži* Músó, musíte přece z něčeho žít."

„O mou rodinu a o mne pečuje Alláh, Bibi Fátimo. Přineste mi dvě sklenice vody a svíčku."

Bibi Fátima odběhla do kuchyně a věci přinesla.

„Teď sem přiveďte děti."

„Jogee, zajdi, prosím, na dvůr pro Emira a já se zatím podívám po Sorayi."

Manželé odešli. *Hadži* Músá mezitím v pokoji zatáhl závěsy, zapálil svíčku a položil vedle ní z každé strany sklenici s vodou. Vytáhl z kapsy kadidlo, nasypal ho do popelníku a zapálil ho.

Když se manželé s dětmi vrátili, zůstali ohromeně stát. V pokoji zavládla podivná, tajuplná atmosféra. *Hadži* Músá vypadal vážně. Uchopil svíčku, podržel ji v blízkosti obličeje a pravil: „Vidíte tu svatozář kolem plamene?"

Podívali se a uviděli slabou svatozář.

Hadži Músá postavil svíčku na stůl, zvedl sklenice s vodou, podržel je nad plamenem a odříkal verš z Koránu. Když skončil, podal jednu sklenici chlapci a druhou děvčátku.

„Pijte, děti moje," vyzval je. Na okamžik zaváhali, ale Bibi Fátima jim přikázala, aby vodu vypili.

„Uzdraví se," prohlásil *hadži* Músá autoritativně. „Teď si mohou jít hrát."

Uhasil svíčku, roztáhl závěsy a posadil se na pohovku. A pak se z plných plic rozesmál bouřlivým, šťastným smíchem.

„Nebojte se o ně. Alláh už dokázal zázračně vyléčit kašel i ztracený apetit." A znovu se zasmál.

Bibi Fátima odešla do kuchyně, aby uvařila čaj, a my dva s Jogeem jsme mu dělali společnost. Za chvíli se vrátila s čajem a koláčem.

„Jogee," řekla, „myslím, že *hadži* Músá je větší muž než doktor Kamal. Vzpomínáš, jak mi dal doktor Kamal minulý rok léky a masti na bolavá záda a mně to vůbec nepomohlo?"

„*Hadži* Músá není obyčejný doktor."

„Dnešní doktoři nejsou nic než prospěcháři a podvodníci," prohlásil *hadži* Músá a zakousl se do pořádného kusu koláče. „Co vědí o náboženství a duchovních tajemstvích?"

„Odkdy dokážeš léčit lidi, *hadži* Músо?"

„Cesty Alláhovy jsou nevyzpytatelné, Bibi Fátimo. Někdy k nám jeho dary přicházejí při narození a někdy, až když jsme mnohem starší."

„Dáte si ještě čaj?"

Bibi Fátima naplnila šálek. *Hadži* Músá si vzal další kus koláče.

„Minulý měsíc jsem se vypravil do Durbanu za ženou jménem Jasuben, o které lékaři tvrdili, že je šílená. Dokonce i její vlastní jogíni a *swamiové* nad ní zlomili hůl. Vložil jsem na ni ruce a dnes je úplně zdravá."

„Víte, *hadži* Músо, pořád ještě mě zlobí záda. Přestala jsem dokonce péct *roti* a to ho má Joggi moc rád."

„Jednou se vám na ně podívám," pravil léčitel a dopil čaj.

„A proč ne hned?"

„Dnes ne," zavrtěl hlavou. „Mám nějaké povinnosti."

„Ale *hadži* Músо, vždyť by to trvalo nanejvýš minutu nebo dvě."

„To je pravda."

„Budete potřebovat svíčku a vodu?"

„Ano."

Bibi Fátima odběhla dolít vodu do sklenice.

„Jogee a Ahmede, jděte na chvíli do kuchyně," požádala nás, když se vrátila.

Odešli jsme z místnosti, Jogee poněkud neochotně. Bibi Fátima zavřela dveře. Posadil

jsem se na židli a začal jsem listovat v časopise, který ležel na stole. Jogee mi oznámil, že si jde koupit cigarety, a odešel. Byl celý nesvůj.

Seděl jsem blízko dveří a slyšel jsem léčitelův hlas a šustění šatů, zatímco prováděl prohlídku.

„Myslím, že bude nejlepší, když se položíte na pohovku, abych vás mohl důkladně prohlédnout… Ano, tak je to lepší… Tady vás to bolí…? Víte, Bibi Fátimo, tahle bolest pochází z oblasti beder. Mohla byste si trochu uvolnit *ijar*…? Bolest často sídlí tady… Nebojte se."

„Myslím, že už se to zlepšuje, *hadži* Músо."

„To jsem rád. Reagujete velice dobře."

Na chvíli zavládlo ticho. Když se Jogee vrátil, *hadži* Músá právě odříkával modlitbu v arabštině. Jogee potahoval z cigarety. Když Bibi Fátima otevřela dveře, usmívala se a zdálo se, že je červená ve tváři.

„Vaší ženě se za pár dnů uleví," ujistil *hadži* Músá nervózního manžela. „A každý den se zase dočkáte svého *roti*. Teď už bych měl jít."

„Ale musíme vám dát něco za vaši námahu, *hadži* Músо."

„Kdepak, vůbec nic, Bibi Fátimo. To vám zakazuji."

Nedala si to však rozmluvit. Posuňkem naznačila Jogeemu (ukázala mu pět prstů), kolik by měl léčiteli dát. Jogee vytáhl z kapsy peníze, i když v duchu protestoval proti manželčině ochotě zaplatit člověku, který žádný honorář nepožadoval. Bibi Fátima vložila *hadžimu* Músovi peníze do kapsy.

Hadži Músá byl tlustý, malý, snědý muž s velkým břichem a lesklými černými a vlnitými vlasy, které si pečlivě česal dozadu. Tvář míval vždy hladce oholenou. Z jakéhosi důvodu se nikdy neholil v koupelně a každé ráno ho lidé vídali v nátělníku a pyžamových kalhotách na dvoře, jak (poněkud nejistě) rozestavuje zrcátko a holicí náčiní na římse kuchyňského okna a podstupuje chirurgicky přesnou rituální očistu tváře. Byl vášnivý diskutér a při holení obvykle rozmlouval s různými lidmi na dvoře: s prodavačem nakládajícím na vozík ovoce a zeleninu, se dvěma manželkami automechanika Soniho nebo se služkami na cestě do práce.

Hadži Músá byl muž všeobecně známý. V různých dobách pracoval jako obchodní cestující, pojišťovací agent, taxikář, průvodce indických a pákistánských hodnostářů, islámský misionář, učitel v semináři, prodavač, dohazo-

vač a podomní prodejce dámského spodního prádla.

Jeho kariéra zprostředkovatele manželských smluv byla neslavná, neměla dlouhého trvání a málem ho stála život. Jednou v noci u něj doma někdo divoce zabušil na dveře. Sotva je otevřel, rozzlobený hlas vybuchl: „Ty lháři! Namluvil jsi mi, že je ten lenoch Dendar hodnej kluk, že má vzdělání a dobrý vyhlídky. Prdlajs vzdělání! Většinu času se válí s děvkama, chlastá a tluče moji dceru. Kdy se chystáš do Mekky? Jseš obyčejnej lhář. Grázle jeden!" A najednou se rychle za sebou ozvaly dva výstřely z pistole. Celý incident se odehrál tak rychle, že nikdo neměl čas prohlédnout si muže, který proběhl dvorem a zmizel. Když se lidé seběhli k Músovým dveřím, našli ho ležet tváří k zemi. Lapal po dechu a nemohl pochopit, proč je pořád naživu (střely mu proletěly mezi nohama). Jeho žena a osm dětí byly v šoku. K sobě je přivedli s pomocí vody s cukrem.

Život *hadžiho* Músy nikdy neplynul pravidelně: někdy ho člověk vídal, jak se důležitě vozí v mercedesu nějakého zámožného obchodníka, který potřeboval jeho služby; jindy jste ho zastihli na dvoře, jak zamyšleně přechází z jednoho konce na druhý a odříkává verše z Koránu. Občas se zastavil u přítele, povyprávěl mu zábavnou anekdotu, zasmál se a pak se zničehonic zeptal: „Nepůjčil bys mi do zítřka pár randů?" A přítel mu je dal, aniž od zítřka něco očekával, bylo totiž všeobecně známo, že *hadži* Músá, který sám na penězích nikterak nelpěl, se nikdy neobtěžuje dluhy splácet.

Hadži Músá se pokládal za odborníka na vymítání zlých *džinů*. Moderním termínům jako neuróza, schizofrenie či psychóza se vysmíval. „Co vědí doktoři o moci satanských duchů? Jen Bůh může zachránit lidi, kteří přestali být sami sebou. Mnohokrát jsem to dokázal. Nevěříte mi? Tak se přijďte v neděli podívat ke mně domů a uvidíte."

V neděli večer jsme se shromáždili kolem *hadžiho* Músy na dvoře. Protože jeho pacientka ještě nedorazila, vylíčil nám její osud.

„Je jí šestnáct. Je to dcera Mii Muhammada, obchodníka z Market Street. Před několika lety se provdala za svého bratrance. Ale nevedlo se jí dobře. Tchyně ji neměla v lásce. Několik měsíců ji ti hlupáci vozili od doktora k doktorovi a od jednoho psychiatra ke druhému. Dnes večer uvidíte, jak ji natrvalo vyléčím."

Po chvíli zastavilo na dvoře auto, následo-

váno dvěma dalšími. Z auta se vynořilo několik mužů – dva z nich byli vysocí, vousatí bratři –, přistoupilo k *hadžimu* Músovi a potřáslo si s ním rukou. Ukázali na druhý vůz.

„Je tady v tom autě, *hadži* Músо."

„Dobrá, vezměte ji do domu." A odešel dovnitř.

Ve druhém autě sedělo několik žen. Všechny kromě jedné, která se odmítala hnout z místa, vystoupily. Kroutila hlavou a rukama a křičela: „Ne! Ne! Nevoďte mě tam, prosím! Při Alláhovi, já jsem dobré děvče."

Dva bratři a několik žen stáli u otevřených dveří auta a přemlouvali tu mladou dámu, aby vystoupila.

„Pojď, sestro, jdeme jenom na návštěvu."

„Ne, ne, oni mě budou bít."

„Nikdo tě nebude bít," uklidňovala ji jedna z žen, která nastoupila do auta a posadila se vedle ní. „Chtějí si tě jenom prohlédnout."

„Můžou si mě prohlédnout v autě. Jsem moc krásná."

Shromáždili se tu všichni obyvatelé dvora, protože chtěli být svědky této podívané. Několik dětí vyšplhalo na kapotu auta a křičelo: „Tady je! Tady je! Je to cvok! Je to cvok!"

„Tak pojď, Džamilo, pojď. Lidi se ti smějou," vybídl ji tvrdě jeden z bratrů.

Pak se objevil *hadži* Músá. Oblékl si černý plášť ozdobený flitry ve tvaru půlměsíců a hvězd a kufickými nápisy, které byly vyšity nití z bílého hedvábí. Na nohou měl červené sandály a bílé kalhoty a kolem hlavy si omotal turban ze zeleného saténu, k němuž byl nad čelem připevněn velký kulatý (a umělý) rubín.

Došel k autu, podíval se na Džamilu a pak oznámil vousatým bratrům: „Já se o ni postarám." Strčil hlavu do auta. Džamila se zděšeně odtáhla. Žena vedle ní ji sevřela a uklidňovala ji: „Neboj se. *Hadži* Músá ti nechce ublížit."

„Poslouchej, sestro, pojď do domu. Čekal jsem na tebe."

„Ne! Ne! Já chci domů." Džamila se dala do pláče.

„Nedovolím, aby ti někdo ublížil."

Hadži Músá se pokusil popadnout ji za ruku, ale ona se odsunula dozadu k ženě, která seděla vedle ní, a křičela tak hlasitě, až to chvíli vypadalo, že léčitel ztratil kuráž. Obrátil se k bratrům.

„Je v moci zlého *džina*. Ať teď udělám cokoli, musíte mi odpustit."

Vstoupil jednou nohou do auta, sevřel vyděšenou Džamilu za paži a dal jí dvě pořádné facky.

„Vyjdi, duchu! Vyjdi, duchu!" křičel a táhl ji ke dveřím auta. Žena, která seděla vedle Džamily, ji tlačila a tloukla po zádech.

„Pomozte mi, prosím," křikl *hadži* Músá a bratři vytáhli ječící Džamilu z auta.

„Zažeňte *džina* do domu!" A bratři ranami a strkáním hnali Džamilu směrem k domu. Žena prosila několik diváků o pomoc a pak se jich v zoufalství držela. Ale oni ji setřásli a někteří se dokonce odvážili uštědřit jí ránu a zatahat ji za vlasy.

Když Džamilu dotlačili do domu, zavřely se dveře za ní i za několika vyvolenými, jimž bylo dovoleno sledovat vymítací rituál. Jakmile prošla úzkou chodbičkou a vstoupila do pokoje, utišila se.

Místnost byla jasně osvětlena a v krbu hořel oheň. Ode zdi ke zdi se táhl rudý koberec a na okenním parapetu doutnalo v mosazných miskách kadidlo. Před krbem stály dva mosazné talíře se sušenými červenými papričkami.

Zuli jsme si boty a sedli jsme si na koberec. Džamilu přinutili, aby se posadila před krb. Vypadala užasle a rozhlížela se po pokoji a po lidech. Několik žen se usadilo v její blízkosti. *Hadži* Músá pak začal odříkávat kapitolu „Džinové" z Koránu. Seděli jsme se skloněnými hlavami. Když skončil, přesunul se směrem ke krbu. Jeho žena vešla do místnosti s železným tácem a kleštěmi. *Hadži* Músá vzal několik řeřavých uhlíků a naložil je na tác. Pak po nich rozházel červené papričky. Z tácu se zvedl kouř a naplnil pokoj štiplavým, dusivým zápachem. *Hadži* Músá se usadil vedle Džamily a požádal oba bratry, aby si také sedli blízko ní. Přitlačil Džamile hlavu nad tác a současně hlasitě odříkával verš z Koránu. Džamila se dusila, nejspíš tlumeně vykřikla a pokusila se zvednout hlavu, ale *hadži* Músá ji držel.

Protože se zápach spálených papriček nedal vydržet, někteří z nás se šli ven nadýchat čerstvého vzduchu. Azíz Khán nám řekl: „Ten primitivní opičák hanobí svými kejkly naše náboženství. Měli by ho zatknout za napadení."

Uslyšeli jsme Džamilin křik a spěšně jsme se vrátili do pokoje. Uviděli jsme, jak ji *hadži* Músá a oba bratři bijí svými sandály a drží jí obličej nad uhlíky.

„Vyjdi, *Iblísi*! Vyjdi, duchu!" křičel *hadži* Músá a bušil do ní.

Nakonec Džamilla omdlela.

„Držte ji, Ismaile a Háfizi." *Hadži* Músá jí pokropil tvář vodou a přečetl modlitbu. Pak

požádal bratry, aby ji zvedli a odnesli do vedlejšího pokoje. Položili ji na postel.

„Až se probudí, *džin* bude pryč," předpovídal *hadži* Músá sebejistě.

Šli jsme na chvíli ven. Azíz Khán několik z nás požádal, abychom s ním jeho autem zajeli na policejní stanici. Ale po cestě změnil k našemu překvapení názor.

„Co je nám do toho?" prohlásil a zajel zpátky do dvora.

Když jsme se vrátili, Džamila už otevřela oči a tiše vzlykala.

„Každý se může Džamily zeptat, jestli si pamatuje, co se s ní dělo."

Někdo se jí na to zeptal a ona zavrtěla hlavou.

„Vidíte," pravil *hadži* Músá vítězně. „Vytloukli jsme z jejího těla zlého *džina*. Je pryč!"

Od pozdního odpoledne se ze dvora ozýval zpěv písní, skandování a cinkot zvonců a když se přiblížil večer, zavládlo mezi jeho obyvateli velké vzrušení. Všichni věděli o ohromné události, která se měla toho večera konat: hindský mág bude chodit po žhavých uhlících.

„Na chození po uhlících není nic neobyčejného," prohlásil opovržlivě *hadži* Músá. „Hindové si myslí, že dělají zázraky. Pchá! Zázraky!" A vybuchl smíchy. „Jaképak zázraky svedou všichni ti jejich bohové, ptám se vás! Ať nejdřív vyženou *džina* nebo vyléčí nemocného a potom vykládají něco o zázracích."

„Ale umíte vy projít ohněm, nebo na něm jenom vaříte?" zeptal se jízlivě Dolly. Jeho poznámka vyvolala smích a veselí.

„Obojí, vážený pane, obojí. Každý, kdo na ohni vaří, dokáže jím taky projít."

„Pokud to někdo umí, ať to zkusí," pravil student práv Soma. „V právu slova nestačí; je třeba předložit důkaz."

„Je to legrační, ale vy právníci se dál než ke slovům nikdy nedostanete. Protlačháte celé dny a pak požádáte o odklad."

Všichni se hlasitě zasmáli.

„*Hadži* Músо," zkoušel to Dolly ještě jednou, „dokážete chodit po žhavých uhlících?"

„Děláš si legraci, Dolly? Když dovedu vyhnat zlého *džina*, co je pro mě chození po uhlících? Viděl jsi *džina*?"

„Ne."

„Tak si nějakého prohlédni a potom mluv. Zlí *džinové* žijou v pekle. Co je chození po uhlících proti tomu, když člověk svírá v rukou jednoho z pánů pekla?"

„Já říkám, ať nejdřív projde po uhlících a pak vykládá něco o zlých džinech," prohlásil mrňavý hindský hodinář Raffia, ale dal se rychle na ústup, protože neměl odvahu se *hadžimu* Músovi postavit.

„Ten hloupý Hind si myslí, že marním čas předváděním nějakých kousků. Já nejsem kouzelník."

Na dvoře už hořel oheň. Dva pomocníci předtím na ploše asi 6 krát 2 metry rozložili dříví. Teď jeden z nich rozhazoval lopatou žhavé uhlíky, zatímco druhý je rovnoměrně rozhrnoval hráběmi.

Mezitím v některém z pokojů ve dvoře nabývaly hlasy zpěváků na hlasitosti a zvonce začínaly divoce zvonit. Každou chvíli se ozvalo hlubší, znělejší zazvonění a nějaký hlas vedl zpěváky do vyšších poloh. Uprostřed zpěváků seděl naproti malému oltáři, na němž spočívala malá kameninová miska s hořícím knotem, obrázek boha Šivy obklopený votivními oběťmi v podobě květů měsíčků, rýže a kokosových ořechů, se zkříženýma nohama mág.

Dvůr se zaplnil. Organizátoři přichystali židle, ale ty byly zanedlouho všechny obsazené. Balkony přetékaly diváky a několik čiperných dětí vyšplhalo na střechy a usadilo se na vrzajícím zinku. Objevilo se i několik hodnostářů.

Zpěváci vyšli ze dveří. Mezi nimi kráčel s očima upřenýma k zemi mág. Zajatý skupinkou zpěváků působil jako člověk zbavený vlastní vůle. Blížili se k ohni, z kterého teď už jen tu a tam vyskočil jasný plamen.

Zpěváci se shlukli poblíž ohně a dál energicky zpívali, zvonili a skandovali. Pak, jako by do něj znenadání vjel život, se od skupiny oddělil mág a vykročil k ohni. Šlo o okamžik plný napětí. Zpěváky ovládlo šílenství. Uhlíky žhnuly. Mág lehce a váhavě položil pravou nohu na oheň, jako by hodnotil jeho sílu, a pak křepce přešel z jednoho konce na druhý. Lidé ho odměnili potleskem. Dva chlapci mu nabídli kokosové ořechy na tácu. Vybral si dva a pak tím peklem prošel znovu, tentokrát docela pomalu. Při chůzi tloukl ořechy o hlavu, dokud nepraskly a neobjevila se jejich sněhobílá dužina. Jeho pohyb teď spíše než chůzi připomínal tanec, jako by se jeho chodidla radovala ze svého vítězství nad ohněm. Chlapci mu nabídli další ořechy a on si je dál rozbíjel o hlavu.

Zatímco mág předváděl, jak umí vzdorovat ohni, rozhořel se spor mezi Azízem Khánem a *hadžim* Músou.

„Po žádných uhlících nechodí," prohlásil *hadži* Músá. „To nás jenom šálí zrak."

„Možná tebe, ale mě ne," odvětil Azíz.

„Pokud víš něco o *jogínech*, tak taky víš, jak dokážou oklamat lidské smysly."

„Co chceš říct tím ‚pokud víš něco o *jogínech*'?"

„On si myslí, že rozumí všemu na světě," prohodil *hadži* Músá posměšně k jednomu svému příteli. Obrátil se k Azízovi.

„Byl jsi v Indii a viděl jsi tam *fakíry* a *jogíny*?"

„Ne a ani to nemám v úmyslu."

„No a já jsem v Indii byl a vím toho víc než ty."

„Já jsem sice v Indii nebyl, ale jedno vím jistě: že jsi podvodník."

„Podvodník! Cože?"

„Šarlatáne! Dryáčníku!"

„No tohle, Azízi!" Hadži Músá rychlým pohybem popadl Azíze Khána za zápěstí.

„Ty se umíš jenom chvástat. Však já ti jednou zavřu hubu."

„Podvodníku! Lumpe! Jsi hanbou islámu. Ty a ty tvoje papričky a duchové!"

„U všech všudy!" Tuhle poznámku pronesl *hadži* Músá gudžáratsky.

„Proč neprojdeš po žhavých uhlících? Vždyť to není opravdový oheň." A Azíz se jízlivě zasmál.

„Přesně tak, ať projde po uhlících," přidal se hodinář. „*Hadži* Músá umí jenom žvanit."

„Oheň není tak horký jako ti tvoji *džinové*, *hadži* Músо," prohlásil prohnaně Dolly a ironicky se ušklíbl.

„Člověk dokáže chodit po žhavých uhlících, pokud ví, jak na to, Dolly."

„Ty to určitě víš," dobíral si ho Azíz.

„Ovšem."

„Tak proč se po těch uhlících neprojdeš?"

„Nejsou tak horké jako *džinové*!" zvolal Dolly.

„Podvodníku! Pokrytče! Ty se k tomu nikdy neodvážíš, mizerný neznabohu. Vsadím se, že ne!"

„Já ti ukážu, ty hlupáku. Ukážu ti, co dovedu."

„Lhát a tlouct malé holky, to je jediné, co umíš!"

„U všech všudy! Projdu ohněm."

Zatímco zuřila hádka, řada lidí se shromáždila kolem nich a přestala sledovat hindského mága. Jakmile *hadži* Músá výzvu přijal, ozval se potlesk.

Sundal si boty a ponožky a vyhrnul kalhoty.

Oči všech lidí ve dvoře se upíraly na něj. Někteří ho povzbuzovali a jiní tleskali. Pan Darsot se ho však snažil odradit.

„Myslím, že bys neměl zkoušet přejít přes uhlíky, *hadži* Músо."

Ale Dolly vykřikl svým pronikavým hlasem: „Ukaž jim, co dovedeš, *hadži* Músо!"

Hadži Músá zamířil rozhodně a nebojácně k ohni. Hindský mág teď na chvíli odpočíval. Tělo i šaty měl zbrocené potem a šťávou z rozbitých kokosových ořechů. Hlasy zpěváků zněly tiše. Když *hadži* Músá došel k ohni, zaváhal. Jeho tělo strnulo strachy. Opatrně zvedl pravou nohu nad žhavou masu. Ale sebemenší pomyšlení na to, že by ustoupil, odmítl Azízovu výzvu a přiznal porážku, rozptýlil potlesk, jehož se mu dostalo.

S výkřikem, kterým prosil Boha o pomoc, vstoupil do žhavého pekla: „Alláh je velký!"

O tom, co se přihodilo *hadžimu* Músovi, se pak ještě dlouho mluvilo. Ošklivě popáleného ho vytáhli z ohně, polili vodou, uhasili hadry a odvezli do nemocnice.

Zašli jsme ho navštívit. Čekali jsme, že najdeme pokořeného a zlomeného muže. Zastihli jsme ho v dychtivé péči několika mladých sester. Seděl v posteli a ačkoli byl celý zafačovaný, neztratil vůbec nic ze své dobré nálady a nezlomnosti.

„Musím přiznat, chlapci, že chození přes žhavé uhlíky pro mě není. Bavit lidi… to je pro kouzelníky a populisty… pro ty, kdo se ženou za lacinou popularitou."

A nemocničními chodbami se rozezněl jeho charakteristický smích.

z angličtiny přeložil Milan Orálek

Ahmed Essop (1931) je jihoafrický spisovatel indického původu. Původně pracoval jako učitel angličtiny, ale od roku 1986 se věnuje pouze psaní. Je mj. autorem románů *The Visitation* (1980) a *The Emperor* (1984). Próza „Hajji Musa and the Hindu Fire-Walker" vyšla poprvé v souboru *The Hajji and Other Stories* (Johannesburg, Raven Press 1978), který zachycuje život jihoafrických Indů. Autor za něj obdržel cenu Olivie Schreinerové. V češtině se už v minulosti objevila povídka „Gertin bratr" (in: *Mamlambo – kouzelný had*, přel. Otakar Hulec, Praha, NLN 2003) pocházející z téže knihy.

ZROZENÍ A SMRT VÁLEČNÉ FOTOREPORTÉRKY

Nedávné objevení neznámých negativů zakladatelů legendární agentury Magnum Photos v Mexiku bylo nečekanou událostí, která potěšila širokou kulturní veřejnost. U zrodu této agentury, která se proslavila především humanistickou reportážní fotografií, stál i Robert Capa. A právě on, zachycený na fotografii Gerdy Taro, tvoří nejenom dominantu obálky českého vydání románu Susan Fortesové Čekání na Roberta Capu, který v roce 2011 v překladu Atheny Alchazidu vydalo nakladatelství Host, ale je i jednou ze dvou hlavních postav příběhu.

Próza zachycuje osud pravděpodobně nejslavnější fotoreportérské dvojice. Capa a Taro byli spojeni nejenom vášní pro fotografii, ale i vzájemným citovým poutem, které vyklíčilo uprostřed života uprchlíků. Těmi byli oba, v čase těsně předválečné Evropy a rozpínajícího se fašismu. Následné hrůzy války, osamění a smutky protagonistů, vzájemná odloučení, to vše je nějakým způsobem zachyceno. Stejně jako finální tragický okamžik, kdy Taro jako první válečná fotoreportérka přichází o život.

Mohl by to být příběh nejslavnější válečné fotografie. Té s postavou muže, který padá k zemi s prostřelenou hlavou. Okamžik smrti, zachycený spíš náhodou. Možná okamžik, kdy se z maďarského exulanta Endre Friedmanna definitivně stal Robert Capa. Díky fotografii, která obkroužila na stránkách periodik celý svět. Nejenom tato fotografie, ale i další snímky této dvojice, ve své době hranice zobrazovaného překračovaly. Ne však pouhou popisností charakteristickou pro mnohé současné fotoreportéry. Snad i proto, že se setkávali s dalšími velkými osobnostmi z jiných oblastí umění, které je ovlivnily, se jim podařilo tomuto nebezpečí popisnosti vyhnout a jejich fotografie se staly jedinečnými.

Ale pramálo z této jedinečnosti se odrazilo v knize. Měl jsem dojem, že Fortresová si vzala větší sousto, než na které stačí ,a že nějak stále klouže po povrchu a jen popisuje, zatímco to podstatné uniká. Na druhu stranu, právě díky této popisnosti chápu, proč se kniha stala předlohou k chystanému filmu.

Kniha tak asi zaujme především zájemce o autobiografické příběhy nebo dějiny fotografie. A možná by mohla obstát i jako napínavý a nešťastný příběh, který se (bohužel) stal. Nicméně se jedná o vyprávění, které autorce na více místech zadrhává. Z příběhu rozhodně šlo vytěžit víc. Takto máme před sebou mainstreamové čtení, které ničím příliš nezaujme. A nemohu si odpustit ještě jednu výhradu, padající spíše na vrub nakladatele. Nějak mi v té knize o fotografiích chyběly aspoň nějaké fotografie, protože, krom té z objektivu Gerdy Taro na obálce, není v knize žádná. Pravda, kdo bude chtít, tak si tvorbu této dvojice snadno dohledá, ale to není důvod, proč by zde měly chybět úplně.

Pavel Kotrla

Susan Fortesová: Čekání na Roberta Capu (Host: Brno 2011)

ANO, LÁSKA PODOBNOST BUĎ PŘEDPOKLÁDÁ, NEBO JI ČINÍ

Básník Karel Vysloužil ze Vsetína už vydal více než dvacet básnických sbírek, vedle nich soubor skromně a vkusně vypravených knížek, které jsou obrazem jeho úvah o současnosti, abstraktních kategoriích náboženských a filozofických, literárních a publicistických reflexí aktuálního dění. Vydává rovněž nejmenší literární časopis na světě – *Pasínek*, který se stal v několika stech již vydaných číslech velkým rozhovorem básníka s veřejností, s charakterem obecného mravního povědomí, polistopadovými nadějemi a nečekanými proměnami jejich obsahu. Básník Karel Vysloužil zůstává nesmiřitelným bojovníkem za čistotu lidského projevu upínajícího se k transcendentním hodnotám upřímné náboženské víry. Jeho literární projev tak v kontextu všeobecného literárního dění zní zvláštním sametovým tónem připomínajícím zvuk zvonu, který oslavuje, vyzývá a zároveň varuje.

Vysloužilova poezie dokáže vyburcovat smysly, jitří vnímání, vyvolává zvláštní neklid, který naléhavě vstupuje do čtenářova svědomí. Básníkův těžký osud politického vězně padesátých let (byl odsouzen k 20 letům vězení; vyhlášení tohoto rozsudku od vyhlá-

šení rozsudku nad Miladou Horákovou dělily pouhé dva dny; z uranového tábora Vojna byl propuštěn po 9 letech) prostupuje celým jeho dílem, ukotvuje je významově v přímých soudech i v odkazech k reálným i duchovním krajinám, osudům blízkých a nejbližších, strukturuje dílo formálně, tvaruje motivy do krystalicky čisté podoby, vybízí obraznost ke střídmosti a prostotě. Vzdaluje se artizmu přitahován zemí, aniž by zapomínal, že její velikost je umocňována pohledem vzhůru k modré obloze, k nebi.

Jedním z velkých témat Vysloužilovy poezie je láska. V jeho verších ji nacházíme v mnoha podobách a nejrůznějších modifikacích. Ale pořád je to láska zcela konkrétní, jediná a osudová, na jejímž počátku stojí bolestné rozloučení mladých manželů – Jitřenky a Karla Vysloužilových, krátce před básníkovým zatčením a následným uvězněním. Jitřenka zůstala trvalým souputníkem autorova života v čase, kdy je zbaven svobody, ale i po celá léta společného soužití po jeho návratu z vězení.

Jitřenka Vysloužilová zemřela po dlouhé těžké nemoci v červnu roku 2000. V její pozůstalosti zůstalo 6 sešitů popsaných drobným, úhledným písmem, osobitý deník s prvním zápisem datovaným zhruba jeden měsíc po manželově uvěznění. Po dvanácti letech od manželčiny smrti vydává básník Karel Vysloužil zatím svou poslední, tentokrát prozaickou knihu nazvanou *Jitřenčin deník* s podtitulem *v osamění 50. let 20. století*. A označuje ji jako 1. díl. Je málo knih, málo svědectví o době, lidech a jejich vztazích naplněných tak průzračnou a ryzí opravdovostí, jako je kniha Vysloužilova. Vědom si nesmírné citové vypjatosti deníkových záznamů a křehkosti ženského vnitřního světa jako by se autor obával pustit svou lásku na scénu samotnou. Vstupuje tedy na ni s ní. Cituje z deníku (velmi přitažlivá jsou použitá faksimile vybraných stránek či jejich částí z deníku), spoluprožívá s ní první dny jejího osamění, spoluprožívá tíži otázek, představ blízké i vzdálenější budoucnosti, chvíle pochyb a nového, opětovného nalezení jistoty ve šťastném shledání a šťastnější budoucnosti. Vede se svou ženou dialog přes řeku Styx, rozvíjí její úvahy, aktualizuje její myšlenky, vzpomíná a zpřesňuje obrazy utvářející historii jejich vztahu a posuzuje je v širším, mnohdy reálně společenském kontextu. Svým hlasem jako by obohacoval už tak dost mnohostranně

a jemně rozvíjenou textovou harmonii autorky deníku, aby vzápětí splynul s její základní polohou v obdivu, přitakání a vzájemném souznění. A tak, když charakterizuje Jitřenčin deník, může i za ni napsat: „Přirozenost svoji vlastní jsme cítili prostoupenou působením nadpřirozenosti. Tvůj Deník je jí prostoupen, prozářen."

Manželé Karel a Jitřenka Vysloužilovi, zaklíněni v tragických dějinných událostech padesátých let, odkrývají vlastní zkušenost, aby ji dnešním čtenářům předali jako poselství statečnosti a mravní velikosti s apelativní naléhavostí, v níž se ztrácí a rozplývá instrumentální vztah k životu a světu, jenž má bohužel stále se obnovující sílu zaplavovat náš čas umělými konstrukty, v nichž se ztrácí prostý a upřímný lidský hlas.

Dalibor Malina

Karel Vysloužil: Jitřenčin deník v osamění 50. let 20. století, 1. díl, nakladatelství Ludmila Velterová, LÍPA Vizovice, 2012

THE PODY JOKER

Nová kniha *Špásmo* Richarda Podaného, prvotina ostříleného překladatele, je publikací, která zaujme už výtvarným zpracováním. Navíc disponuje pěkným přebalem a ještě lepší obálkou – i když zadní strana přebalu, na níž se vyskytuje varování ministerstva básnictví (styl parodování povinné cigaretové image textových rámečků mi ke sbírce vlastně ani nepasuje), to už je i na mě moc velká sranda. A tak jsem se trochu bála, nebude-li to celé trochu přeplácané ve stylu dělám-svou-první-knihu-tak-do-ní-vecpu-všechno-co-můžu.

Naštěstí to tak zdaleka nedopadlo, ačkoliv nebylo ponecháno nic náhodě. Motiv karet je využit do dna. Kniha je dokonalou stavebnicí – od nenápadného, leč působivého využití designu zadních stran klasických mariášových karet až po rozutíkané piky či káry a dokonce i J, Q, K, A na stránkách. A ovšem – několik podob fenoménu 2D postavy „The Jolly Joker".

Stejně tak pro dělení sbírky jsou využity právě čtyři známé symboly, a to s příslušnými dodatky, přičemž už z nich sálá autorova energie (s velkým důrazem na toto slovo). S karetním dělením tak koresponduje i dělení knihy na: herce (citovosti a jazykovosti), piky (přírodniny a parodie), káry (nemravnosti a brutality) a na závěr kříže (morbidnosti a he-

reze). A vůbec – nakoukněte do té sbírky už jen proto, abyste omrkli, jak je udělán obsah. Mohla bych tu psát dlouho o tom, jaký je to vizuálně-estetický požitek, kterému předcházela nekonečná hravost. Nevím už, nakolik z pozice autora Podaného, nakolik z hlavy grafika Bohuslava Šíra. Každopádně dohromady to této dvojici šlape.

Autorskou část sbírky otevírá báseň v podobě apollinaireovského kaligramu. Ostatní básně se drží na vlně nonsensové poezie se zastaveními třeba u palindromu a doputováním až k tradičnímu learovskému limericku: *Byl jeden dědeček z Blavy / Roztloukal perlíkem hlavy / Pak šel a bosky / rozšlapal mozky / Ten brutální dědeček z Blavy* (kárová čtyřka), či dokonce alzheimlimericku. Kniha je plná jazykových hříček, jež se samozřejmě objevují i explicitně: *Malému kováři jazyk vyřízli / (stane se, vysoko vtipem mířils-li) / A pročpak vyřízli jazyk kovářička? / Příčinou byla jazyková hříčka.* (srdcová pětka).

Tento druh poezie má v českém prostředí tradici zejména v literatuře pro děti a mládež, ale Podaného kniha, i když by autor v tvorbě pro děti také určitě nepohořel, je spíše pro dospělé. A to nejen lehce erotickými motivy, povětšinou nevinnými, jež najdeme příznačně pod symbolem káry: *Povídá židovská kráska, / Uživši přísný tón: / „Můžeš si sáhnout, ale / je to jen, jsi-li Kohn.* (báseň „Siliko(h)n", kárová osma). Motivy dnešní každodennosti taktéž využity.

Malé knížce nelze upřít náboj. Esencí autorových textů je nadhled. Nonsensové říkanky pobaví a rozhodně zaujmou vaši pozornost. V rámci daného žánru Richard Podaný ukázal snad více než maximum. Teď budu působit trochu jako z časopisů pro ženy, kde vám poradí i to, co neví… Ale přece. Potěšte touhle knihou třeba své blízké na Vánoce. A taky sebe. Ta se neztratí v žádné domácí knihovně.

Michèle Baladránová

Richard Podaný: Špásmo (BB/art: Praha 2012)

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 60
zima 2012–13

Vraťte mi tmu

Naše dny naplnili jsme hlukem. Najít ticho je čím dál tím obtížnější. Jsme daleko v lese, uprostřed kopců. A najednou i tady zaslechneme rytmický zvuk kol projíždějícího vlaku nebo nad hlavou vzdálenou ozvěnu prolétajícího letadla. Šum stále přítomné civilizace.

Naše noci jsme naplnili světlem. Dny jsou bez nocí. Naše děti skoro neumí usnout bez světla a my zase zatahujeme žaluzie a závěsy, aby se aspoň v čase spánku nedostalo světlo k nám.

Jdu noční cestou po naší jediné ulici. Světla nesvítí. Jen náhodou nejde na krátkou chvíli elektrika. Ale většinou jde pořád. Dívám se doleva – Valašské Meziříčí. Dívám se doprava – Vsetín. A někde vepředu spíš tušený odraz Rožnova, ale je tam, vidím ho, za Klenovem, Suchým, Vrchůrou. Nad kopci odráží ve v nebi města. Nejsou ztracená, jsou tam. Odráží se od mraků, které dnes překrývají skoro celou oblohu. Dnes je jejich oranžové záře plno. Někdy je ji možná míň, ale odráží se tam i v jiné dny. A světlo pomalu zabíjí hvězdy nad hlavou. Jednu za druhou. Jsou jich celé stovky, tisíce. Nebe řídne a mně svit hvězd chybí. Nemám odvahu být ekoterorista a postupně rozbíjet lampu za lampou. Zbývá jen část.

Jen někdy, v těch chvílích vypnutého proudu, a to ještě jenom na části trasy, je vidět něco jiného, blížícího se tomu co možná viděl Mácha. Napsal by pod dnešní noční oblohou tytéž verše? I mne jasná noc vzhůru vábí. Netuším, ale buď se proměnila doba nebo nemám štěstí na správné básníky, ale nečetl jsem v poslední době příliš veršů nových autorů uchvácených nocí a noční oblohou. Snad to spolu nesouvisí.

Ale snad se něco konečně začíná měnit. Po jizerské oblasti tmavé oblohy tu teď máme i beskydskou (http://www.boto.cz), víc než 380 čtverečních kilometrů, kde se dá tma ještě (ne)vidět. Nemám ji sice nad hlavou. Ale třeba se chybějící hvězdy vrátí i jinam. Mám právo na tmu, tak mi ji vraťte. Chci zas vidět nebe plné hvězd.

Pavel Kotrla

Obsah:

úvodník
Pavel Kotrla: Vraťte mi tmu___2

próza
Dušan Šutarík: Mŕtve bábiky___4_10

poezie
Jakub Chrobák: Zlatý řez: Ovál___10
Michal Jareš: * * *___15_16
Veronika Motúzová: * * *___18_19
Alžběta Luňáčková: * * *___19_21
Pavel Zajíc: * * *___21_22

překlad
Tololwa Marti Mollel: Noční povyražení___11_14
Charles Simic: * * *___17_18

jen tak
Tomáš Vašut: Prvních šest___22_25

recenze
Jakub Grombíř: Z Čech až na konec světa___25_28
Vojtěch Kučera: Podělit se o tu pomlčku!___28_29
Michèle Baladránová: „jsou vlnolamy slov i slova-vážky"___29_30
Pavel Kotrla: Beze slov___31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 60, ročník XVI., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš; redakční rada: Jakub Grombíř, Tomáš Vašut; registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://texty.kotrla.com (http://www.inext.cz/texty)
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

DUŠAN ŠUTARÍK

Mŕtve bábiky

„Jedného dňa stratila pamäť a zabudla sa zobudiť."

Aglaja Veteranyi

1.

Otvoríš oči a zistíš že ležíš v nejakej debne.

Cez štrbiny v doskách môžeš vidieť oblohu. Noc.

Ruky máš skrížené na prsiach. Nohy mierne pokrčené. Pravú pätu stŕpnutú. Chvíľu premýšľaš. Kde si? Nespomínaš si. Z hlavy ti trčí vodovodný kohútik z ktorého kvapká akýsi sirup. Zlepuje ti vlasy.

Rakva sa kymáca a hojdá, akoby bola v lunaparku na húsenkovej dráhe.

Počuješ hrmenie. Vlny narážajú do skál a rozbíjajú sa na kocky. Sirup ti tečie po čele, štípe v očiach.

Dostane sa k perám a potom na váhavý jazyk.

Žalúdok sa ti skrúti.

Spomínaš si.

Ale len slabo...

2.

Kedysi si nebola zadebnená.

Vybavuješ si určité veci. Fotky. Záblesky.

Vidíš starú ženu – svoju Matku – ktorej z hlavy rastie karfiol, vlastne celá jej tvár je obrovský karfiol.

Neuvedomuješ si, že ten karfiol je modrý, namiesto toho aby bol červený.

Modrý karfiol nie je karfiol, pomyslíš si, je to papagáj, ktorý sa len na karfiol hrá.

3.

Po rakve behajú potkany.

Dívajú sa škárami priamo na teba.

Stále si vo svojej truhle, stále cítiš ako sa hojdá, cítiš morskú vodu a nárazy vĺn. Potkany pobiehajú po dreve, škrabú doňho a clonia ti výhľad na nočnú oblohu. Chcú sa dostať dnu. Cez škáry im prevísajú chvosty, dokážu sa nimi dotknúť špičky tvojho nosa.

Strasie ťa.

Aby si nemusela myslieť na potkany, aby si prehlušila škriabanie pazúrov do dreva, snažíš sa odpútať myseľ. Snažíš sa myslieť na niečo neutrálne.

4.

Myslíš na studňu uprostred poľa.

Na poli nič nerastie. Je plné odpadkov a konzerv. Stromy odtiaľ už dávno odišli. Pamätáš si, ako ti o tom Matka rozprávala, ako videla stromy vyťahujúce korene spod zeme. Oprášili si ich a odišli.

Kráčali po dvoch, povedala ti.

Bolo to ešte predtým, ako sa tu nahromadili odpadky. Nikto nevedel, prečo stromy odišli. Nikdy ich už nenašli, postupne zmizli úplne všetky.

Konzervy zapĺňajú polia. Rastú z nich nové rastliny, nové stromy. Stromy z fliaš od kečupu. Od plechovky nakrájaného ananásu. Od hrášku a špротov v sladkokyslom náleve.

Ich plody sú muži v sivých oblekoch.

Často ste sa na ne s Matkou dívali.

Muži v oblekoch sa tvária vážne a mlčia. Asi sú z kartónu. Vietor ich ohýba a trhá, ako sa mu zachce. Z päty im vyrastajú budovy. Nové mestá.

Katedrály, povie ti Matka.

Nevieš aký účel tá studňa má.

Možno to všetko pozoruje, možno pôsobí ako tichý sudca. Na perách sa jej stále leskne voda. Chodievaš k nej a umývaš ju. V žalúdku sa jej kopia deravé vedrá.

Matka ťa od studne vždy odháňa.

Asi sa bojí sa, že spadneš, že ťa studňa zhltne.

Stále si dokážeš vybaviť jej vlhké pery, klapot zubov a dlhý zelený jazyk.

Pokrýva ním všetko naokolo.

5.

Z polí sa vraciate až za tmy.

Váš Dom je malý a býva v ňom veľa ľudí. Tváre sa ti pred očami vyparujú ako horiace sojky. Vždy si ich považovala za duchov, aj napriek tomu, že boli živí.

V kuchyni vás už čaká pán Farár.

Pán Farár nenosil klobúk, takže mu stále horeli vlasy.

Dívaš sa na plamene, ktoré mu tancujú na hlave a predstavuješ si v nich rôzne tváre. Nikdy si nechápala ako je možné, že sa mu oheň neprehryzie pod kožu.

Matka a pán Farár sa začnú rozprávať.

Ich hlasy sú piskľavé a rýchle, akoby ich niekto pretáčal na videokazete. Nerozumieš im. Rozprávajú dlho.

Potom sa začnú bozkávať. Pán Farár chytí

tvoju Matku za pravý prsník a strká jej jazyk do úst. Hryzie jej ďasná. Tečú mu sliny. Sú spenené a žlté. Plamene na hlave sa škodoradostne naháňajú.

Po chvíli pán Farár a Matka odídu do inej izby.

Ostane po nich len zápach dymu.

Cítiš ho, takmer sa ho môžeš dotknúť. Vieš, že v izbe sú ešte ďalší ľudia, v kútoch, na stoličkách a pozorujú ťa. Bodky v tme.

Dotýkaš sa vodovodného kohútika na svojej hlave.

Studená voda sa plynulo prelieva do vlažnej. Piješ hltavo, zaháňaš dym.

Vtedy ti ešte z hlavy tiekla voda.

Body roztrúsené po izbe sa dívajú.

Svitá a na dvor padá súmrak.

5.

Na otca si nespomínaš.

Tvoj otec, vraví Matka, zomiera a zase sa rodí.

Nerozumieš tomu.

Matka zbiera odhodené vidličky a doma nimi kúri. Vidličkovitý dym štípe v očiach a je kyslý. Na jazyku bublinkuje.

Okolo Domu vždy pobieha množstvo detí.

Sú to drôtené deti z hôr.

Hľadajú benzín. A jedlo. Tí väčší prepadávajú ľudí.

Matka ich vždy odháňa.

Možno jeden z nich, vraví.

Deti sa vždy ráno rodili, cez deň starli a večer zomierali. Menili sa na paru. Nadránom sa narodili znovu. Embryá boli porozhadzované všade okolo a rýchlo sa vyvíjali. Dospievali.

Kto ich rodí?

Hory, odpovie ti Matka. Žijú tam rôzne veci.

6.

Raz dáš jednému z detí rohlík a Matka ťa zmláti.

V kuchyni sedí aj pán Farár, plamene na jeho hlave horia. Usmieva sa.

Usmievajú sa aj tmavé body, ktoré nevidíš.

Nikdy im nedávaj žrádlo! reve Matka.

Matka pristúpi k pánovi Farárovi a strčí mu ruky do hrdla.

Vnorí ich tam až po lakte.

Zo žalúdka vytiahne taniere a začne prestierať.

Odo dneška s nami bude večerať aj dôstojný pán, povie.

7.

Pána Farára nemáš rada.

Nasťahuje sa k nám, vraví Matka.

Prikazuje ti, aby si ho volala Otec. Prieči sa ti to. Vždy keď to musíš vysloviť, v krku ti navrie hrča. Pán Farár je veľký. Nemá tvár karfiolu ako Matka, ale tvár havrana. Zobák sa mu stáča ako šabľa, takmer siaha až po zem.

Kto si? pýtaš sa ho.

Dostávaš facku.

Tvoj Otec.

Môj otec je tam, ukážeš na dvor, kde poskakujú drôtené deti.

Dostávaš facku.

Odteraz som ním ja. Zapamätaj si to.

Viac nehovoríš. Facky už nelietajú. Pán Farár ťa jemne pohladí po hlave. Rozstrapatí ti vlasy. Dotýka sa tvojich pier. Tvojej hrude.

Líca máš stále červené od jeho dlaní.

8.

Pri večeri sa modlíte.

Vždy máte len večeru. Cez deň nejete.

Pán Farár odrieka žalmy a pritom sa na teba pozerá. Vieš, čo to znamená.

V izbe sa začínaš zamykať. Pred dvere pritlačíš komodu. Zatlčieš ich mŕtvymi bábikami.

Noc.

Nespíš. Steny sa vlnia. Začuješ kroky. Niekto skúsi otvoriť dvere.

Nič.

Lomcuje kľučkou.

Schúliš sa do klbka. Zajtra ti Matka vyhubuje.

Nemáš sa čo zamykať. Počuješ v tme jej hlas. Pán Farár má právo ísť kam chce. Má právo...

Zajtra budeš musieť utiecť.

9.

Tajne kŕmiš drôtené deti.

Matka je niekde preč. Pán Farár ťa pozoruje spoza závesov. Matku si nevidela celý deň.

Možno je mŕtva, pomyslíš si.

Predstavíš si havrana vytrhávajúceho kusy karfiolového mäsa.

Rozhadzuješ deťom tvrdé kôrky. Deti cvakajú zubami, chrčia.

Keď zostarnú, odplazia sa smerom k horám.

Prešliapneš z nohy na nohu.

Stále ťa pozoruje.

Vykročíš za starými drôtmi. Snažíš sa kráčať pokojne. Až keď za chrbtom začuješ buchot krokov a krákanie, dáš sa do behu.

Natiahne sa za tebou ruka a dotkne sa tvojho pleca.

Vybehneš z dvora. Kostnatá ruka ostane trčať v zabuchnutých dverách. Šklbe to v nej.

Sleduješ plaziacich sa starcov. Drôtené deti.

Dom sa vzďaľuje.

10.

Noc. Stojíš pred obrovskou Včelou.

Pokrýva celé hory.

Medené zubadlá. Krídla z ocele. Brucho mäkké a živé, plné očí. Nadúva sa. Koža na ňom praská. Oči vytreštené. Vyplavujú sa von.

Deti.

Nové a nové.

Embryá sa zvíjajú v hline a rastú.

Vešajú sa ti na ruky.

Hryzú ťa do nôh. Odháňaš ich.

Hľadám svojho otca, povieš.

Včela na teba uprie pohľad. Je prázdny. Mĺkvy. V tom pohľade padá sneh.

Z očí ti vytrysknú slzy.

Klesneš na kolená. Objímaš rodidlá Včely. Vlasy ti lietajú v plodovej vode.

Kohútik na hlave sa smutne zvíja.

Ocko, ocko..., šepkáš.

Včela si ťa nevšíma. Oči na bruchu sa dívajú do prázdna. Deti sa okolo teba zhrčia a strkajú do teba palicami. Hádžu do teba hlinu a kamene. Smejú sa. Chrchlavo.

Vstávaš. Utieraš si slzy. Deti sa ti smejú. Bijú ťa. Hryzú. Chcú jesť, hltať.

Trmácaš sa hlbšie do lesa.

Deti ťa prenasledujú.

Z nosa im kvapká biela hmota.

Sirup.

Jediným pohybom ruky oživíš kohútik.

Voda.

Prúd vody.

Deti sa topia ako mačky.

Naťahujú ruky. Kvília.

Už sa nesmejú.

11.

Bezcieľne sa motáš lesmi. Stromy z konzerv vŕzgajú, tečie z nich olej. Neustále nohami zabáraš do mokrej hliny, rozliatej horčice a kečupu a starej majonézy. Ako do rašeliny.

O chvíľu bude svitať. Rozoznávaš tlmenú žiaru svetla na obzore.

A potom zacítiš dym. Plamene.

Z tmy sa vynorí silueta.

Malé vtáčie oči.

Pán Farár.

Myslela si si, že mi ujdeš, moja?

Pán Farár sa ťa dotýka. Bolí to. Chytá ťa za prsia. Strká ti jazyk do úst. Tečú mu sliny. Žlté, husté a spenené.

Snažíš sa vymaniť zo zovretia, ale stisk je príliš silný.

Chceš kričať.

A vo vnútri kričíš. Krič. Krič. Rev!

Pán Farár hlasno dýcha, oči má vypúlené. Zobák sa smeje.

Tak si našla svojho otecka, áno? chrochtá. Našla si ho? Čo?

Neodpovedáš. Nemôžeš.

Dvíha sa ti žalúdok.

Som tvoj ocko, moja. Neboj sa, neboj.

Jedným klovnutím si strhne šaty.

Vytrhneš sa mu a utekáš.

Zakopávaš.

Počuješ jeho smiech. Jeho funenie. Utekáš. Ale všetko je pomalé. Akoby pod vodou. Nohy máš ťažké. Smiech sa blíži. Vieš, že okolo postávajú malé body na ktoré si nespomínaš, ktoré nevieš opísať a pozorujú ťa a uškierajú sa. Zazrieš Matku. Ruky má skrížené na prsiach a smeje sa.

Vieš, že ťa dobehne.

Dotkol sa ťa. Ležíš na zemi. Nakloní sa nad teba.

Svitá. Všetko padá do tmy.

12.

Rakva o niečo narazí.

Trhneš hlavou a udrieš sa o dosku.

Vodovodný kohútik ti vnikne hlbšie do hlavy. Bolesť. Akoby ťa rezali skalpelom. Zatneš zuby. Potkany zmizli.

Asi sa utopili, myslíš si.

Vlny sú tu stále. Pritláčaš tvár ku škáre. Naprázdno otváraš ústa.

Stále je noc.

Zabúchaš na dosky. Ozvena je slabá. Po bruchu ti lezie potkan. Je tu. Žije.

Ako sa dostal dnu?!

Krútiš sa. Snažíš sa ho striasť. Potkan ťa sleduje. Malé oči žiaria ako girlandy.

Opäť kričíš.

Potkan zarýva zuby do tvojho mäsa.

Nie, nechaj ma! reveš.

Tlčieš do dosiek.

Tíško, moja, hovorí ti potkan známym hlasom. Len tíško...

Prevŕtava sa ti do hrude. Tvoje telo je ako z rôsolu. Mäkké, poddajné. Rašelina. Potkan vnikne dnu bez jedinej kvapky krvi. Rana sa zacelí, akoby tam nikdy nebola. Ale ty ju cítiš.

Tlčieš.

Ozvena neprichádza. Hučí ti v ušiach.

Dosky sa lámu. Mesačný svit.

Tlčieš. Teraz už len do vzduchu.

Vzduch. Nadychuješ sa. V pľúcach ti píska.

Studňa. Kartónoví muži sa smejú, smejú, smejú.

Mlátiš nich. Trháš ich v zuboch. Na jazyku cítiš medenú chuť krvi.

Vrčíš ako zviera.

Nenávidíš ich.

Vietor ťa mláti po nahom tele.

Z vodovodného kohútika kvapká akýsi sirup.

Svitalo.

Slnko zašlo.

JAKUB CHROBÁK

ZLATÝ ŘEZ: OVÁL

Ramenama
– záda ve stěně –
lomí se do zdi.
Jak tam je!

Ten druhý s kofolou
se dívá:

Jakoby vesmír
začal teď,
hmotou se klube sněť,
je živá.

Jak upil piva!
Ten druhý s kofolou
se dívá...

TOLOLWA MARTI MOLLEL

Noční povyražení

Mika dlouho rozpačitě seděl, bez obvyklé sebejistoty, navzdory alkoholu, který mu prozpěvoval v žilách. Ale protože si kvůli svému neklidu připadal hloupě, najednou si až příliš nahlas odkašlal a odvážil se zeptat: „Jak ti říkají?"

„Mama Tumaini." (Matka Tumainiho)

Nezvedla oči, ale dál ukládala dítě k spánku na rohoži na podlaze. Zcela neočekávaně se dítě rozkašlalo. Byl to divoký, drásavý kašel, při němž sebou jeho malé tělíčko křečovitě škubalo.

Mika se předklonil a dotkl se ho. Mělo vlhké obočí a celé hořelo. „Dostal nějaký léky?" zeptal se. Ulevilo se mu, že může říct něco neutrálního.

„V lékárně nemaj aspirin," odpověděla.

Za matčina konejšení nakonec zůstal malý Tumaini klidně ležet. Spal a chrčivě oddechoval. Mama Tumaini se zabalila do *khangy*, pak zapálila spirálu proti moskytům. Kouř stoupal v kruzích a šířil se nad rohoží. Dítě se zavrtělo a kýchlo. Matka si k němu přidřepla a něžným poplácáváním ho uspala.

„Ať ti Bůh dá zdraví, maličký," zamumlala. „Ať ti Bůh dá zdraví a sílu, maminčin vojáčku."

„Proč vojáčku?" zeptal se poněkud zbytečně Mika.

„Vojáci nemívaj hlad a nejsou nemocný." Mluvila s takovou monotónní prostotou, jako by to říkalo dítě.

„Jo, hlad nemaj," odpověděl Mika. „Zabijou je."

„Lepší umřít než žít v týhle naší bezejmenný bídě," odsekla. „Lepší rychlá a čistá kulka do hlavy než tohle pomalý umírání a strádání hladem a nemocema."

„Víš, vojáci mívaj taky hlad, když není co jíst…" odtušil Mika nelítostně.

Ale ona byla hluboce zamyšlená, možná ho neslyšela. Pak, jako by si mluvila pro sebe, jako by byla v místnosti sama, dodala: „Tumainiho otec byl voják…"

„Byl…?" zeptal se Mika.

„…chlap jaksepatří. Nikdo se mu nevyrovnal. Tenkrát se žilo líp, když byl s náma. Byl pro mě jako otec, i pro mou matku, pro nás pro všechny. Teď je život tak těžkej. O všecko se musí člověk rvát. Za všecko, za všecko

musíš zaplatit krví, když to najdeš! Kdyby byl Tumainiho táta pořád tady…" Zdálo se, že má skoro na krajíčku, ale nerozplakala se.

„Proč? Zemřel?" zeptal se Mika, ale jenom ze zvědavosti, jeho hlas zněl příliš hlasitě a ženin otupělý zármutek se ho nedotkl. „Nechci o tom mluvit, nevyptávej se mě, prosím…" prosila ho. Pak se rozplakala a se slzami v očích řekla: „Odešel bojovat do Ugandy. Možná žije, možná je po smrti."

Mika nic neřekl. Malý Tumaini pořád klidně ležel, zatímco matka ho stále ještě nepřítomně poplácávala. Nakonec se Mama Tumaini narovnala a zhasla malou cínovou lampu v místnosti. Ve tmě se mu odevzdala, mlčky, poctivě a profesionálně. Ale když se z ní potom Mika odvalil, obvyklý pocit dobyvatele se nedostavil; i když byl zcela uspokojený, lehl si na záda bez pocitu štěstí, lehce znepokojen. Jeho skleslost ještě prohlubovalo namáhavé oddychování, které se ozývalo z rohože.

Nevěděl, kdy konečně usnul, a probudil se s panickým pocitem člověka, který nemá tušení, kde se ocitl. Teprve když vedle sebe ucítil tělo Mama Tumaini, vzpomněl si, kde je.

Vstal z postele a zapálil si cigaretu. Spirála dohořela a moskyti vztekle bzučeli. Seděl ve tmě a mračil se. Něco mu dělalo starosti, i když nevěděl co. Najednou si uvědomil, jaké v místnosti vládne ticho.

Se suchem v ústech a slabým tlukotem v hlavě vstal, uhasil cigaretu a přistoupil k rohoži. Dítě ve tmě nevydávalo žádné zvuky, dokázal rozeznat jenom tlumený, nehybný závoj, ale neodvážil se škrtnout zápalkou a rozsvítit lampu. Natáhl ruku k dítěti a jeho oči, které postupně uvykly tmě, fascinovaně hleděly na malé tělíčko, neživé a na dotek studené. Jeho trup bylo teď možné rozeznat v prvních paprscích úsvitu.

Mama Tumaini se pohnula, něco zamumlala, pak znovu usnula. Mika počkal, až začala znovu zhluboka a pravidelně dýchat, a teprve pak se opatrně posadil na postel a zamyšleně si zapálil cigaretu.

Potom tiše posbíral šaty z podlahy, kam je v opilosti pohodil. Když se oblékl, na okamžik se zarazil a očima bezděčně pátral po dětském tělíčku. Ne, musí hned odejít, pobízel sám sebe. Byla by chyba, kdyby se nechal zatáhnout do truchlení a do pohřebních obřadů. Nemělo to smysl a ještě víc by

ho to zdrželo. Koneckonců, co je mu po tom děcku a vlastně i po jeho matce, napadlo ho mimoděk.

Mechanicky vyndal peněženku, vytáhl z ní několik bankovek a aniž by zkoumal, o jakou částku jde, položil peníze na stoličku vedle postele a zatížil je lampou.

Dveře zavrzaly, když uvolňoval západku. S bušícím srdcem se zarazil a napínal uši směrem k posteli.

Mama Tumaini se pohnula. „Ty už jdeš?" zeptala se.

„Ano," odpověděl.

„Tak brzy?"

„Vždyť víš, že s dopravou je potíž, a já se musím dneska někam dostat."

Za všech okolností odtud dnes potřeboval odjet a zkusit se dostat před soumrakem do Dar es Salamu. Už dva dny trčel v tomhle ponurém místě, protože nedostatek benzínu ochromil dopravu a zaplavil městečko cestujícími, kteří v něm uvízli. To proto, aby unikl zpoceným zástupům beznadějně pobíhajícím po celém městě ve snaze najít nějaký dopravní prostředek, se předešlého dne rozhodl, že se večer trochu povyrazí. Měl chuť na alkohol, který byl tím správným protilékem na jeho sklíčenost. Avšak pátrání po pivu, jemuž dával přednost, bylo od začátku odsouzeno k nezdaru. Nikde ve městě žádné pivo nesežene, řekli mu v první hospodě, kde se zastavil, poněvadž náklaďák s pivem se ten den zřítil z mostu vedoucího do města. Ještě pořád tam byl. Nepoužitelná hromada šrotu. Mika tomu nechtěl uvěřit, i když se obával, že je to pravda. Dal by cokoli za kapku piva a prochodil celé město. Nezabralo mu to moc času, kromě zastávky tam totiž už nic moc dalšího nebylo.

Několik bezútěšných, zaprášených, úzkých uliček tvořilo páteř města a za ní se už táhlo jen bludiště chudinských čtvrtí. Jeho hledání však skončilo neúspěšně a musel vzít zavděk zdejším *pombe*, kterého bylo víc než dost. Neměl na místní pálenku žaludek, ale ačkoli ji upíjel pomalu a s nechutí, alkohol postupně začal účinkovat a jemu se trochu zlepšila nálada. Pocítil dokonce takovou euforii, že se připojil ke skupince pijáků u blízkého stolu. Ale zrovna když se zdálo, že se večer rozjíždí, zjistil najednou, že zůstal sám, protože jeho druhové se přesunuli do jiných hospod nebo

domů. Odešel také a klopýtavě kráčel nocí. Nepamatoval si, jak se ocitl u Mamy Tumaini nebo proč se rozhodl, že nemůže strávit noc sám ve své posteli v pokoji, který si pronajal v noclehárně. Je to sranda, pomyslel si zbytečně. Zaplatil jsem za pokoj a spím jinde. Vyhozený prachy, uzavřel pochmurně.

Mama Tumaini mluvila. „Ale i tak," přemlouvala ho. „Nepočkáš, až ti aspoň uvařím čaj na posilněnou?" To bylo to poslední, oč stál. Aby vstala a zjistila, co se stalo s dítětem. Musí se předtím odtud dostat. „Ne, ne," odmítl spěšně. „Nechal jsem si věci v noclehárně, musím se sbalit. Někde si něco sním."

„Jak chceš," odpověděla a otočila se na druhou stranu. Pak mu slabě, takřka neslyšně, jako by ji to napadlo až dodatečně, popřála šťastnou cestu.

Poděkoval jí a pak chabě, provinile zamumlal: „Tvoje peníze… Dal jsem peníze… tvoje peníze… na židli." Ale zřejmě znovu usnula nebo už ho měla dost, protože neodpověděla.

Mika otevřel dveře a rychlým, strnulým krokem odešel. Nad střechami se v tu chvíli rozednívalo a nad slumem se vznášely obláčky kouře z ranního vaření, které ohlašovaly začátek dalšího dne.

Přeložil Milan Orálek.

Tololwa Marti Mollel (1952) je tanzanijský spisovatel pocházející z kmene Masajů. Vystudoval herectví a živil se jako herec a učitel dramatické výchovy. Žije v Kanadě a vyučuje na University of Alberta. Je autorem řady knih pro děti (např. T*he Orphan Boy či Rhinos for Lunch and Elephants for Supper!*), za které obdržel několik literárních cen. Zde uvedená povídka byla převzata z antologie *The Heinemann Book of Contemporary African Short Stories* (1992), kterou sestavili Chinua Achebe a C. L. Innes.

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

MICHAL JAREŠ

* * *

Pod mořem ještě
jedna vesnice
s rybářskými sítěmi

Prázdná okna plná vody
a tmy

Kreslí si úkol ze školy
dítě věkem
vzpomínkami Sumeřan

A dole čeká
celý život
i celá smrt

* * *

V ústech bůh a v ruce gesto žongléra
před zachycením míčku. V naší době
se máme prý tak dobře jako nikdy.

I tak se v životě
leckdy zavrtá křivda
co možná nejhlouběji

Prý je to věkem. Prý unaveným světem.
Prý do budoucích roků nevidíme
ale jsme pořád v naději.

Bůh v ústech tvoří malá písmena
nežli ta velká raději.

Shnilé jsou večery
posledních týdnů.

* * *

Záňadří říjnových dnů
Okupují padlé břízy

Před nejfádnější krajinkou
Nejsi schopen rozhodnout se

Jestli žiješ ještě líc
Nebo už rub sebe sama

Čechy

Pluh stínu oře stromořadí
A mraky přepřahají

V alejích jableční jsou hadi
A sestry už už tkají

Sedm košilek kopřivových
Sedm týdenních rán...

Svět možná pořád stojí
Čelem či zády k nám

* * *

Hned u cesty rybník Chrapot hráze
Skrz vodu vidět, jaký má ráz dno

Na stromech živořil mýtus A blázen
kdo ho neviděl I přes to prázdno

Ozeáš

Čím dál tím víc připomínáme
starý nábytek
propouštějící světlo

Čím dál tím víc řekneme
místo „Ano"
slovo „Kolik"

Ale jak rádi bychom
se ještě přiblížili

alespoň na pár metrů
když už ne na dotek

alespoň k osamělému divokému oslu
když už ne k sobě

CHARLES SIMIC

Zrcadla o čtvrté ráno
V místnostech v pavučině stínu
k nim musíš přicházet šejdrem,
očíhnout si jejich prázdnotu,
aniž by ti hození očkem
oplatila zachycením.

Jde o to,
že i prázdná postel je pro ně přítěží,
záminkou.
Ve své kůži jsou daleko víc
ve společnosti prázdné zdi,
ve společnosti času a věčnosti,

které prosím pěkně
obraz nevrhají,
když se obdivují v zrcadle,
zatímco ty stojíš bokem
a vytahuješ kapesník
aby sis potají otřel čelo.

Duchové
Je tu pan Brown a vypadá o dost líp
než v márnici.
Přinesl mi obrovského kapra
v novinovém papíře nasáklém krví.
Zvláštní návštěva.
Léta jsem si na něj nevzpomněl.

Je s ním Linda a zrovna tak Sue.
Dvě sinalé, elegantní, mizející vzpomínky,
které se drží za ruce.
Dokonce jejich rtěnka je nová
přes všechny vědecké důkazy
opaku.

Uvaří Linda mou rybu?
Otáčí se a hledí směrem
ke kuchyni, zatímco Sue
mě stále lítostně pozoruje.
Ničemu z toho nevěřím
a přece mě k smrti vyděsili.

Neznám žádný způsob, jak odpovědět,
proto mlčím.
Okna jsou dokořán. Vzduch je nasycen
vůní šácholanu.
Kapky večerního deště klouzají
po těžkých tmavých listech.
Zhluboka se nadechnu, zavírám oči.

Milé přízraky, nevěřím,
že tady jste, a netuším, jak je možné,
že díky vám rozumím
věcem, o kterých bych raději ani nevěděl.

Je to tím, jak mě přehlížíte
a sledujete mého ducha, který už musí být,
předtím než se rozloučíte
právě tak nečekaně jako jste přišly,
aniž by někdo z nás prolomil ticho.

Přeložil Michael Alexa

Charles Simic (1938) pochází z Bělehradu, od svých šestnácti let však žije ve Spojených státech. Je zastoupen v antologii *Vítr z Narragansettu* (Fra 2002, přel. Petr Mikeš), ve slovenštině pak ve výboru *Svet sa nekončí* (Veršeonline 2007, přel. Martin Solotruk).

VERONIKA MOTÚZOVÁ

Ležím
        a postel se zvedá.
Žádný pohyb
nebo umřu.
Ani se nehni, nedýchej
nemluv.

Tvá lidská rukojeť
ždímala
jako hadr
        nebo jemně.
Nehledej mě.
Budu tam –
v černě.

Tvá řeka
        teče po mé tváři.

Tisíce kousků,
roztříštěných na drobné části
se poflakují v okolí.
Nikdy se nezcelí,
napořád rozdělené.
To jsou kousky mé,
lehkooděné.

Venku prší
a já si chladím čelo
krychlí průhledné krásy.
A prší mokré umění
co rychle vysychá
co utíká...
do sucha.

A tak jsem zas tady

Jsem ve tvý hlavě.
A pokud vystřelíš, přísahám, že se
provrtám do tvé duše.
Nebudeš mít pokoj.
Nezasloužíš si pokoj.
Jako tvá myšlenka si tě držím v sobě.
A ty jsi ve mně a já já jsem v sobě.
A nikdo není nikde.
Všude je vzduchoprázdno.

Všude je tě plno.
A pokud to dotáhneš, všude tě bude plno.

Veronika Motúzová, narozena 17. února 1991 v Bratislavě. Studuje 2. ročník na Slezské univerzitě, obor Česká literatura. Básně publikovala ve školním sborníku *Artemisia* a v česko-polském *Almanachu Prowincjonalny*.

ALŽBĚTA LUŇÁČKOVÁ

* * *
Přišlo to náhle a jistě
jako když pukne kost
v těle staré ženy

* * *
Když ráno zametáš dvorek,
ještě necítím v mozku krev
Ještě nevím, kdy se nám vkrade
do života kuna
naposled

* * *
A uvnitř to hořelo
jako bych usrkla silné kořalky
Tentokrát ne
všechno nebo nic
Teď i bez nohy,
bez rukou
vzala bych tě zpět

* * *
Neptáš se mě,
co bylo a já neptám se,
co bude teď
Beru tě do rukou
jak přerostlé dítě,
bázlivě, že zase kopneš

* * *
Jsi dřevo, jež neotesám,
kámen, ve kterém nenahmatám
řeč ani plameny
Jsi ostrý jako náhlý klam,
surový jak zima v Karviné

* * *
Tloukla jsem z tebe jistotu,
ve snech holí a ve dne rukama
Sáhla jsem si do břicha,
abych našla dítě

Pak jsi odešel chůzí starce
Chtěla jsem se znovu narodit
nebo čekat něco tvého

* * *
Najdi si ženu,
řekls mi, když jsem
tě na kolenou prosila,
aby ses vrátil

Už týden mi duní v hlavě
Kolem barikáda,
abych tě mohla všemi
smysly popřít

* * *
Celý rok jsem sedávala
s jedním mužem
v jednom místě
Věděla jsem, že sklenkou
vína na ex nic nekončí,
ale nového
taky nic nezačíná

* * *
Občas píchne to pod žebrem
jako by žílou proplula
příliš velká ryba

Už k tobě nemluvím
Ještě dýchám

* * *
Jsi churavý o dvou berlích,
o dvou ženách
Ty nejsilnější srůsty
máš ve zlomených místech

Alžběta Luňáčková (* 1995 v Ostravě). Získala ocenění např. v literárních soutěžích Hořovice Václava Hraběte, Ortenova Kutná Hora. Publikovala v Protimluvu. Žije v Opavě.

PAVEL ZAJÍC

Zatáčky

Zatáčky mlh
/po sezóně kopretin/
.
Tvá tvář
pohybující se v
důvěrném příběhu.

Výš směrem od pramenů
obora, polesí.

.
Strnulost volavek

když
hledí cudně
do růžové

Tam
Zamkneme

Jsme tam,
kde je lépe.

Brzy vstanu v Tvé
místnosti.

Chceš mluvit do krajiny.
Tisknout podrážky na místa v
stružkách....

Zármutky planou,
jsou podobenstvím
říjnových lesů.
/barvy/

Nehledám podstatu.

Tvé bytí
mým prostupuje.

Před nocí sčítáme
rudé mraky.

M.

Představa prostoru.
Obsah: /vůně/

Šeptáš do deníku.
Pro dívky zlatý.

A
že matné večery
končí se se slovy,
s city.

Krajina,
zimní svit.

Píši Tvé zápisky,
před procházkou
mezi jilmy.

TOMÁŠ VAŠUT

Prvních šest

Kdysi někdo vyslovil takovou malou teorii relativity – o čase dětství, který trvá déle než zbytek života, protože dítě jinak vnímá čas a jediný rok pro něj znamená věčnost. K domu, ve kterém jsem uprostřed této věčnosti žil, vedla tehdy prašná cesta s kalužemi pravidelně zasypávanými starými drcenými cihlami. Na dvoře stál vlašský ořech a jeřáb a na jabloni za domem bývala přes léto houpačka. Tráva ovšem sloužila hlavně sušení sena, pobyt v zahradě proto začínal až postavením voňavých bubáků, pravidelně jej potom zpestřovalo letní pasení králíků.

Pamatuji se na tlusté kameninové talíře a skleničky od hořčice, na svůj dětský hrneček s ježkem a se zajícem. Na hračky – pískající červené gumové pejsky, na kočičku, zajíce se čtyřlístkem, na medvídky, ve kterých se původně prodával med, na veverku v apartním kloboučku přivezenou tatínkem od moře z Jugoslávie. Nejtajemnější v domu byla půda a vánoční výpravy do pokoje v podkroví pro stromeček, který do domu na Štědrý den tajně nosíval Ježíšek.

Dům stál na kraji vesnice, tam, kde končila ulice, ležela zapomenutá obrovská betonová roura a vedle ní stál mučící kůl místních ogarů, kteří byli všichni o moc starší. Přes pole bylo vidět k Bečvě – sušení sena u řeky, jízda s bráchou a sestřenicí v prázdném dvoukoláku, koupání v Bečvě, trhání červeného rybízu a malin.

Všemožná čekání a očekávání za asistence babičky a maminky. Autobusové nádraží v Rožnově pod Radhoštěm, nástupiště jako záhonky, z nichž vyrůstala čísla stanovišť, odpoledne plné zaoblených modrobílých autobusů Škoda RTO s motorem v kabině, na němž byl kouzelný strojek na výdej jízdenek s kličkou. K častým zimním zábavám proto patřila hra na autobus, seřazení všech dostupných židlí ve velkém pokoji do dvou řad, židle od klavíru představovala obrovský volant autobusu, medvědi a veverky nastupovali a vyráželi jsme spolu daleko do světa. Ale ještě úchvatnější byla vůně nádražních čekáren s jízdními řády v nichž byla namalovaná malinká autíčka, zkřížené vidličky a nože, skleničky a nějaké divné vagónky, které ze všeho nejvíc připomínaly cisterny. V Rožnově měli jízdní řád na válcích, které jsem roztáčel nad hlavami čekajících vesničanek jako tibetské modlitební mlýnky. Neopakovatelný zvuk strojků na označování jízdenek.

Jenže se jezdilo jenom do Rožnova, kde byla největší dětskou pamětihodností cukrárna Rozina se třemi podivuhodnými čalouněnými barovými stoličkami a zvolna se otáčejícím strojkem na ledový džus. Zpátky nás vozila veliká zakaboněná červená lokomotiva táhnoucí pět šedozelených vagónů se žlutými nápisy, vyplétanými sítěmi na zavazadla a s dvojitými klikami u dveří. Místo do světa se šlo do školky. Sám stojím rozpačitě ve dveřích v pepitovém kabátku nezvyklý z domova a z ulice na jiné malé děti, svět mých vrstevníků mi připadá jako nějaké univerzální nikde. Dva zápaly plic rozhodnou, že socializace mé dětské osobnosti se zatím odkládá, zůstávám sám s babičkou, na rezervované místo ve školce nastupuje poněkud předčasně můj mladší bratr, naštěstí už se nepokakává. Nepokakal se ani v kině Klubu pracujících na nedělním dopoledním pásmu grotesek Laurela a Hardyho, jenom mu bylo divné, že je tma a šel nás hledat. Rodiče tedy hledají jeho, sedím sám v první řadě biografu a hledím na úžasný černobílý film.

Bratr byl tedy ve školce a doma nerušeně probíhala výstavba měst z dětských leporel a kostek a budování továren se strojním zaříze-

ním sestaveným z nejrůznějších mlýnků na maso a na mák od předpotopního železného kuchyňského robota, který vypadal jako slon. Místo dálek zatím ostatně bohatě vystačily výpravy na Černou horu za dědečkem a babičkou. Chalupa opřená do stráně s gigantickou krávou v chlívku, zdivočelí kocouři, kteří se nikdy nenechali pohladit, dědeček kráčející vzhůru strání z noční šichty. Voda z korýtka zvonící v železných smaltovaných kýblech, vůně kyšky a podmáslí. Chuť čerstvě nadojeného mléka a stloukání másla v máselnici. Nekonečná cesta lesem. Jindy za letní bouřky cesta lesnickým gazíkem a sestup z hor po čerstvě nasypané šotolině s bratrem v kočárku. Pobyt s podezřením na slepé střevo v nemocnici a grilované kuře ze stánku na nádraží ve Valašském Meziříčí při zpáteční cestě. Kolínka s mákem a šlehané vajíčko.

Na mé dva zápaly plic a lékařské dobrozdání se ovšem podařilo vybavit dvě rekreace ROH, první do zotavovny Morava ve Vysokých Tatrách. Noční odvoz sousedovou čtyřdveřovou Škodou 100 na nádraží a cesta rekreačním rychlíkem na Slovensko, procházení polovinou přeplněného vlaku přes spojovací můstky, velehory, červená lanovka šplhající mezi skalami do mraků. A za rok zase noc a poslední bafající parní lokomotivy v Semilech, zotavovna ve Vysokém nad Jizerou, kam jsem se poté už nikdy nepodíval. Filcový Krakonoš.

Prohlížení diáčků a starých stereokotoučků – Anency, Vrátna dolina, Nepál, Lodě opouštějí Varnu… Postupné uspořádání celé sbírky podle důležitosti, tedy podle toho, je-li na snímku nějaké auto. Automobily: ke konzumu pravidelně dojíždějící žlutý Robur z pekárny, červenobílá Avia z masny a tmavomodrý ruský ZIL 130 z pivovaru. Autobagr Tatra 138, ještě s lanovými převody místo hydrauliky, který jsem si marně přál každý rok pod stromeček. Terénní Pragovky přivážející pokácené stromy na pilu. Absolutní kus byl ovšem k vidění přímo v zahradě u sousedů, odstavená robustní Škoda 1200 z 50. let s tmavě zeleným, sluncem vypáleným lakem, toho času už na cihlách.

Strýcovým Trabantem s tetou, maminkou, bratrem a sestřenicí na pouť na Dolní Bečvu a do Zašové. Dvakrát za rok na velké církevní svátky do kostela, veliká bázeň, strnulost, nesmělé pohyby očí bloudících po obrazech světců namalovaných na stropě kolem Ježíška v jesličkách. Mikulášská nadílka ČSL na Dolní Bečvě. Docela normální andělice a čert a strašlivý Mikuláš v or-

nátu, s bílými vousy a rudým nosem. Film Cesta do pravěku a obohacení dětské démonologie o veleještěry. Pláč ze spaní. Animovaný film Potkali se u Kolína a večerníčky o makové panence a víle Amálce. Maminkou a babičkou předčítané knížky Špalíček nejkrásnějších pohádek, Brouk Pytlík a veršovaná slovenská knížka Zatúlané húsa. Vyprávění vlastních pohádek bratrovi na dobrou noc.

Nádherných prvních šest let pomalu končí v parku šumperské plicní ozdravovny v Sudetech za omamné medové vůně lipového květu sušícího se v karanténním pokoji, poté ve velikém pokoji větších chlapců po večerce při vyprávění o upírech. V Šumperku začínám chodit do školy, dostávám školní brašnu s pejskem, slavnostní zahájení básní Český sen od Josefa Kainara, kterou nacvičovali, když jsme si za deště malovali v klubovně velké tankové a letecké bitvy. Tlustý Musil mi uvědoměle škrtá na letadle hákový kříž, zůstávají jen rudé hvězdy. Během první hodiny stojím za trest v koutě u okna a dívám se, jak se pod okny učí mašírovat Rudá armáda. V parku je svedena naše poslední veliká tanková bitva, poprvé v životě opékám buřta, první nanuk, podzim přilétá na vrtulkách javorů. Autíčko na setrvačník. Promítání starých sovětských filmů, dokumentární film o stavbě moskevského metra, po večerech malujeme v klubu Vekou říjnovou revoluci. Stihnu ještě nedělní film Vlak do stanice nebe. Potom už jiný vlak odváží domů malého revolucionáře střežícího ve své školní kabele vlastnoruční obraz střílející Aurory.

Z ČECH AŽ NA KONEC SVĚTA

Kniha *Věčný polštář z trávy* je přepisem rozhlasového vzpomínání Antonína Límana (narozen 1932 ve Staré Boleslavi), překladatele starojaponské básnické sbírky *Manjóšú* a emeritního profesora Torontské univerzity. Líman prožil spokojené dětství v rodině maloměstské honorace; jeho otec – jehož líčí jako dobrosrdečného bonvivána – zdědil dřevozpracující závod po svém dědečkovi, typickém gründerském patriarchovi a dlouholetém starostovi, který se proslavil tím, že císaři Františku Josefovi, když se při své návštěvě města zajímal o nejdůležitější místní průmysl, promptně odpověděl: „Panenka Maria a já, císařská Milosti." Z Límanova rodu, který údajně založil švédský

voják za třicetileté války, pocházel také Karel Líman, dvorní architekt rumunské královny. Jiný Límanův příbuzný zase hrál sám sebe ve filmu *Slavnosti sněženek*, když přepravoval kozy na pastvu v americkém bouráku. Mimochodem, Líman píše o buicku, v knižní předloze je ford a ve filmu vidíme pontiac: to není výtka, jen konstatování, jak je lidská paměť vrtkavá. Někdy se ovšem zapomínání pomáhá direktivně: v původním vydání Hrabalovy knihy se postava jmenuje pan Zíma, tak zběsile nenáviděl režim celý Límanův rod.

Líman připouští, že bolševismus, který jeho rodinu brutálně vyvlastnil, byl i se všemi svými negativy v podstatě logickou reakcí na zaslepenost a egoismus prvorepublikové buržoazie (Prokop Drtina s manželkou, když Límanovy krátce po válce navštívili, konstatovali, že v takovém luxusu už nežije v Anglii ani nejvyšší šlechta). Dnešní režim deptá naopak chudé, kteří se bránit příliš nemohou. Samozřejmě úplně nejlepší by bylo vystoupit z bludného kruhu třídní nenávisti a mrhání lidskými talenty, ale to by chtělo poněkud osvícenější vládu než jsou současní mamonem posedlí kleptokraté.

Komunisté si nemohli dovolit zlikvidovat všechny elity a i když bohaté rodiny přišly o majetek, pořád jim zůstaly kontakty na lékaře a právníky, kteří jim různě pomáhali. Tyto konexe pomohly Límanovi, že po maturitě a nepřijetí na vysokou školu neskončil u lopaty, ale strávil padesátá léta na různých úřednických postech. Zmiňuje se také o své krátké a nijak plodné spolupráci s StB; poté, co díky jazykovým schopnostem získal zaměstnání v Čedoku, zjistil, že k jeho pracovní náplni patří donášet na cizince i našince cestující do ciziny. Protože se mu do toho nechtělo, byl záhy propuštěn. V této souvislosti se zmiňuje o polistopadových lustracích, které zpravidla postihly spíše oběti než skutečné viníky – ti se naopak novému režimu mnohdy opět hodili na špinavou práci.

Zdá se, že sociální kapitál není prázdný pojem. Lidé, kteří vyrostli v prominentním prostředí, jsou zkrátka ochotnější riskovat a sebevědoměji jednají s úřady. Navzdory ústrkům ze strany režimu se tedy Límanovi (stejně jako třeba jeho příteli a švagrovi, režiséru Ivanu Passerovi) podařilo prosadit v tvrdé konkurenci. Teprve v devětadvaceti letech byl přijat na Karlovu univerzitu ke studiu angličtiny, k níž si spíše náhodou přibral jako druhý obor japonštinu, jež se nakonec stala jeho životním osudem.

Popisuje, jak se ji učil v každé volné chvíli, i při telefonování kreslil japonské znaky na orosené sklo budky. Nejenže školu absolvoval, ale zařídil si také stáž v Japonsku, odkud přešel roku 1967 s celou rodinou do Kanady, z níž se po sovětské invazi už neměl důvod vracet – rodný dům znovu uviděl až počátkem devadesátých let.

Líman je od přírody vypravěč pábitelského střihu, se smyslem pro bizarní detaily. Jeho popis Staré Boleslavi s jejími notábly, výstředníky i lumpenproletáři je půvabný jako lidový betlém. Nabízí se srovnání s už zmíněným Hrabalem, jehož trilogii *Proluky* ostatně přeložil do angličtiny právě Límanův syn Tony. Bohužel druhá polovina knihy už není tak zajímavá, tvoří ji převážně výčet autorových vědeckých úspěchů a slavných osobností, s nimiž se seznámil (patřili mezi ně také třeba Northrop Frye nebo Masudži Ibuse). Popisuje zde mimo jiné své působení na prestižní japonské univerzitě, která nemá za cíl někoho něco naučit, ale udržovat děti z dobrých rodin v sociální bublině – takže, jak konstatovala jedna Límanova japonská kolegyně, mají ve dvaceti mentalitu osmiletých dětí a dávají před knihami přednost kresleným filmům. Líman ovšem konstatuje: „(…) tato generace není vůbec hloupá nebo necitlivá, pouze beznadějně utopená ve vlně *cunami* nesmyslných a nedůležitých informací."

Límanovo líčení japonské i severoamerické přírody prozrazuje až básnické vnímání, kombinované s praktickým pohledem mimořádně erudovaného rybáře a houbaře. Japonská kultura a mentalita se svojí konzervativností a úctou k formalitám a rituálům je Límanovi zjevně bytostně blízká, dokázal do jejích tajemství proniknout způsobem u cizince nevídaným. Zarazí třeba Límanova obhajoba masakrování křesťanů v tokugawské éře (popsaného třeba v Durychově románu *Služebníci neužiteční*) – podle něj tak Japonci unikli ztrátě vlastní kultury, na rozdíl od severoamerických Indiánů, jejichž živoření v rezervacích měl možnost poznat. Určité nekritičnosti vůči Japonsku si povšiml už Jan Lukavec v mladofrontovní Kavárně: Líman například popisuje následky hirošimské tragédie, ale nezmiňuje se o tom, co k ní vedlo. Na jiném místě popisuje, jak mu japonští levicoví intelektuálové ukazovali chudinské čtvrti Tokia, ale neviděl v nich zdaleka takovou bídu jako později ve slumech amerických velkoměst – a hned z toho vyvozuje, že japonská společnost je mnohem humánnější.

Antonín Líman je mimořádná osobnost, jejíž až renesanční košatost však nese jistá negativa. Místy jsou jeho názory až příliš kategorické, jako například označení Evropské unie za sofistikovanější pokračování germánských snah o světovládu. Je znát, že po desetiletích prožitých v cizině se v domácích poměrech příliš neorientuje: příčetný člověk by se dnes například nechlubil společnou fotografií s Jiřím Weiglem. Líman má, jako každý postarší pedagog, setrvalou tendenci poučovat – nezávisle na tom, zda má k tématu skutečně co říci. Přesto je jeho autobiografie pozoruhodnou četbou, která umožňuje lépe poznat nejen vzdálené kraje, ale i naši historii a nás samotné.

Jakub Grombíř

Antonín Líman: Věčný polštář z trávy. Radioservis, Praha 2012, edice Osudy.

PODĚLIT SE O TU POMLČKU!

Neznal jsem Michala Maršálka. Neznal jsem Albana Berga. A najednou znění, zjev! Má smysl dlít se svou touhou, šlapat *svou* pěšinu a věřit v rezonanci. Věřit, že jsou i jiní, kteří, s ohledem na vše, (ne)vědomě tlačí do našich pěšin stopu. Kráčejí v nich. Tvoří souznění.

Básnická sbírka Michala Maršálka *Práce s mraky* (Dauphin, 2012) dokáže právě tohle. Trhnout a třást, utvrdit v cestě. Jsem jeden ze všech, jsem ten, co šlape a zírá. Je možné zírat na zvuk? Jsem přesvědčený, že ano. Je možné zvuk popsat slovy? Jsem přesvědčený, že ano! A nejedná se *jen* o sekundární záznam? Nevím… Mohu zvuk chytit a psát, jak hraje mrak? Ano! Ano, ano, ano a tisíckrát ano! Vždyť mohu vše! Je jenom na mě, jak k věcem přistoupím a já k nim přistupuji právě takto.

Nechám je znít. A nechám jiné, aby naslouchali. Na své cestě. A věřím, *těm všem*, co neznám, že tu jsou. Že moje hudba je tu pro ně. Že je tu pro sbírku, která vyjde v roce 2012. Že je tu opera, kterou nedokončím (píchne mě moucha a zemřu – jak *reálné*). Že je tu opera, o které někdo, 77 let po mé smrti, napíše básně. Že o ní napíše básně, které knižně vyjdou 34 let po uvedení této opery, která se uskuteční 43 let po mé smrti. Že si ty básně někdo přečte. Že v něm vzbudí touhu, si mou operu poslechnout. Že se ten někdo bude ptát – kdo je to ten Alban Berg, kterého nezná; že se ten někdo bude ptát,

kdo je to ten Michal Maršálek, kterého nezná; že se ten někdo bude ptát, jak je to možné, že česká poezie (očima toho jednoho) dosud nezná Michala Maršálka, vždyť přece vydal už pět básnických knih, co na tom, že *teprve* od roku 2007. Jak je to možné? A je!

Práce s mraky… Co s nimi dělat? S těmi mraky? Zaplatit bezmála pět set korun a… zvibrovat se v nich. Nechat *se* vlát. Tak jako v titulní básni knihy: „Ptáci se ze zvyku lehce vznášejí nad těžkým světem. / Zkřížené ranní zvuky. / Smyčce vzduchu, / dolaďuje se. / Hluboko v souřadnicích / tažná křídla. / Ptáci ze zvyku lehce přelétají přes těžký svět. / Pracují mezi mračny / v křiku. / Pár bílých oblaků mění směr."

Vojtěch Kučera

Michal Maršálek: Práce s mraky (Dauphin, Praha 2012)

„JSOU VLNOLAMY SLOV I SLOVA-VÁŽKY"

Olomouckému básníkovi, překladateli a autorovi knih pro děti vyšla v loňském roce v brněnském nakladatelství Host nová básnická sbírka s – pro Malého typicky vynalézavě hravým – názvem *Světloplaší*, přinášející verše z let 2003 až 2011.

Vizuálně mi kniha velmi připomíná mou oblíbenou sbírku Vojtěcha Kučery *Nehybnost*. Podobný „prokroj", jaký o dva roky dříve (2010, MaPa) použil Kučera, nalezneme nyní z obou stran Malého barevnější sbírky (2012). Přičemž u obou byl tento grafický jev využit i vně sbírek. U Kučery silně propojen s tematickou složkou, u Malého více rozvíjen graficky. V *Nehybnosti* jako prostý neměnný bod, ve *Světloplaší* jako kruh měnící svou velikost a připomínající autorův nesmrtelný motiv – měsíc.

Zamotaní jsou do sebe básníci ještě více. V Kučerově sbírce jednu z básní zakončuje dvojverší: *„Chci zas dostat úžeh! / Být píseň růže: žena, kost."* (s. 35). Posuneme-li se o další dva roky do minulosti, v Malého *Malé tmě* (2008, Host) jednu z básní s příznačným názvem *Předseda, soudce* zakončuje takovéto dvojverší: *„Za nocí kvílet, jak je žití snadné. / Pán. Muž. Stroj. Hrad."* (s. 43). Náhody, telepatie, nebo vzájemné inspirování?

Jinak ovšem musíme uznat, že oba jmenovaní mají svou vlastní originální poetiku. A ačko-

liv nás anotace na novou knihu Radka Malého dopředu strašily, že tentokrát to bude úplně jiné, než je u autora zvykem, po otevření sbírky jsem si oddechla, neboť pořád přináší známou autorovu hravost, ostrost i verše plné promluv, výkřiků, oslovení, tradičních otázek. S dávkou boje i rezignace. Drzosti. S množstvím „ale".

První část sbírky, básnická čtyřveršími, působí lehce minimalisticky – zkratkovitostí, trochu lakonickým, leč důrazným výrazem: *„pomalý soumrak. vleklé umírání, / důstojné přitom. agonie ne. / ze světla do tmy k světlu. žádné ptaní. / umřít tak moci… jako žijeme."* (s. 13). Autorova typická vzpurná nostalgičnost je podpořena tématy: smrt, bolest, samota. Pravidelnost počtu veršů jako by ji ještě několikrát zvýrazňovala.

Přesto mají anotace pravdu, osobní linka knihou opatrně prokvétá. Od připomínání tatínků, co myslí na maminku až po: *„prospi se chvíli. dopletu ten šál. / do šálku čaje med už jsem ti dal"* (s. 19). Vyvstává na povrch v něžných momentkách. A to nejen skrze intimní vztahy lidí, ale i v sepětí s poezií: *„jsou vlnolamy slov i slova-vážky, / vážená slova, slova-jehly-mák. / pastýřko, postůj! dej mi přihnout z flašky / vody či vodky… slova jenom tak."* (s. 18).

Básně jsou autorovi nekonečnou hrou, skládání slov vytváří nečekané a dravé obrazce. Cítíme touhu po hledání výrazu. Ačkoliv se v průřezu básníkovy tvorby objevují stejné motivy, tematika básní je různorodá, kroužící kolem různých okamžiků života.

Druhou část sbírky tvoří o něco delší básně, dělené do kratších strof. Probojovávají se do nich tendence volného verše. Na důrazu ještě více získávají přírodní motivy (dobrý stavební kámen pro autorovy pestré metafory) ve vztahu k člověku – jejich vnímání člověkem. Jejich samozřejmost i nesamozřejmost. Vnitřní boj. Nepravidelná délka veršů přináší trhanost, zbystřuje čtenářovu pozornost. Zde autor upouští od otázek, jen zvěčňuje pocity, sílu okamžiků.

Ve sbírce je v centru, jak je u tohoto básníka ostatně běžné, lyrický subjekt, jeho vypořádávání se se světem i se sebou samým. Kromě toho Malý opakovaně prokazuje um výběru a křížení slov, a navíc zejména: radost z toho. Neomrzí-li to někdy autora, pak to neomrzí ani čtenáře. Jeho poezii lze přiřadit spousty přívlastků, ale především – je živá.

Michèle Baladránová

Radek Malý: Světloplaší. Brno: Host, 2012.

Protože tu ke konci čísla zbylo něco místa, konečně se dostávám ke knize, která mi dlouho ležela na stole a která si zmínku zcela jistě zaslouží.

Kniha výtvarnice Leane Shaptonové *Významné artefakty* ve mně vzbuzovala nutkání brát ji znovu do rukou a listovat si v ní i poté, co jsem se ocitl na jejím konci. Ani ne příliš číst, protože je tvořena převážně obrazy. A ačkoli je svým způsobem jedinečná, na druhou stranu mi připadá až příliš typická a výstižná pro naši současnost.

Na knize zaujme především nápad. Prezentovat život jako fiktivní výstavní katalog, ve kterém jsou zachyceny věci, které doprovázely ústřední dvojici protagonistů. Hrdinové samotní, ale ani shromážděné artefakty, nejsou ničím výjimeční.

Nakonec právě fragmentárnost je pro naši dobu příznačná, vystačíme s útržky. Zřetelné je to zejména v komunikaci a jejich proměnách ve spojitosti s moderními technologiemi a sociálními sítěmi. Ale nakonec i z těchto útržků se dá poměrně přesně sestavit portrét daného subjektu. Stačí tyto drobky sbírat dostatečně dlouhou dobu. Každý se o tom může přesvědčit sám. A tak i z tohoto pomyslného dražebního katalogu nakonec získáme víc informací, než jsme očekávali. Ožívá před námi vztah novinářky New York Times píšící sloupky o jídle a fotografa. Zvolna vstupujeme do jejich soukromého prostoru, denního života a příběhu.

Možná je nakonec shromážděných artefaktů trochu příliš. Reálně by se postavy s některými rozloučily (různé lístečky a útržky) a spíš něž uspořádanou kolekci by vytvářely chaos. Nicméně přitažlivosti knihy to neubírá a pro její fungování jsou nezbytné. Jejich seřazení na časovou osu je záměrné a vytváří skrytou dějovou linku. Stránky dýchají poetikou a nostalgií, kouzlem, přirozeným steskem z odcházení. Originální experiment, srozumitelný, zcela jistě nápaditý a vypovídající o životě dvou lidí a jejich vztazích víc než valná část tlustých knih. Vřele zasluhuje čtenářovu (či divákovu) pozornost.

Pavel Kotrla

Leane Shapton Významné artefakty a osobní předměty ze sbírky Lenore Doolanové a Harolda Morrise. Knihy, oblečení, šperky atd., Kniha Zlín, 2011

xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty te
texty texty texty texty texty texty texty texty te
xty texty texty texty texty texty texty texty text
xty texty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty texty

texty

číslo 61
jaro 2013

Letní dopis na zimní Bystřičku VIII

Pablo,

tak třeba Inés Suárezová. Za malou mosaznou tabulkou ve zdi baziliky Boží milosti v neklidně pulzujícím srdci Santiaga kůstky z jejího statečného těla. V pětimilionovém městě, které před půl tisíciletím coby španělskou osadu na březích kalného Mapocha založil její milenec Valdivia. Inés, má drahá, vyprávěj, jak tvé ruce zkoupané v horké krvi vysoko proti slunci zvedaly za vlasy beztrupé hlavy domorodých náčelníků a vrhaly je přes dřevěnou palisádu mezi rozzuřené indiánstvo, dobývající zárodek metropole. To ticho pak. A teď. V chladném ambitu chrámu. Slyšíš, Inés?

Pablo, v jistém čase nás zajímá víc to, co bylo, než co bude. Nebo jinak: po tom, kam mířírme, je mi hovno, zajímá mě jen to, odkud jsme se vzali, říká Stasiuk. Přišli prý z jiných světů, byli světlovlasí a modroocí a před tisícovkou let se jim tu porouchal hvězdolet. Zůstal po nich andský hřbet osedlaný podivnou kamennou pevností. A otázka – kdo byl bílý lid z mraků? Výletník v ruinách Kuélapu poctivě naslouchá a párkrát digitálně spoutá, co zbylo z minulosti lidu Chachapoyas. Přemýšlí, jestli to pro ten dnešní může krom příjmu od hrstek turistů znamenat i trýzeň: umět rozpoznat na pět tisíc odrůd brambory, a nevědět, co jsem zač?

No zeváky, Pablo, řekl bys, ale to ti je taky záhada. Větší než mýty z bedekru. Zázračná hlíza. Víš, které motivy zobrazuje keramika vykutaná v sídlištích předinckých kultur v písečných pouštích na pobřeží Pacifiku? Brambory a lidské dvojice kopulující ve všech možných polohách! Hlavně toto. Břich a hřích. Když pak doplul conquistador, viděl v bramboře příčinu lepry. Evropan, než se tu škrobovou batátu naučil jíst, krmil jí dobytek a pěstoval ji pro okrasu. To všecko ti z míst, kde se zemák narodil, píšu proto, aby sis na to vzpomněl, až budeš doma ohrňat – nebo do mikrotenu nabírat rostlinolékařskou správou prověřený polský dovoz v marketu.

Nebo by tě víc zajímalo, jak se peče morče a mele rejnok? Povím ti to! Až zas na Bystřičce budem smažit placky, bramborové ovšemže.

Posílám závěj pozdravů.

René
Chachapoyas, Peru, březen 2013

Obsah:

úvodník
René Kočík: Letní dopis na zimní Bystřičku VIII___2

próza
Lenka Orálková: Kamil se žení___4_6
Alžběta Novotná: Den a půl na vysoké (noze)___6_8
Pavol Ičo: Prechádzka mestom___13_17
Tomáš Záhoř: * * *___18_22

poezie
Ondřej Hložek: * * *___8_10
Miroslav Miky Marusjak: * * *___11
Ivana Kašpárková: * * *___11_12

překlad
Mykola Rjabčuk: Nikitin___8
Tamás Asztalosc: Pivařská 10°___31

jen tak
Dalibor Malina: Jen tak, jak se dějí věci ___22_24
Pavel Kotrla: Proč číst a proč nečíst elektronické knihy a proč je mít a nemít___24_25

recenze
Zuzana Kůrová: Chovat se, jako bychom dnes zemřít měli___25_27
Jakub Chrobák: Démon úžasu___27_30
Pavel Kotrla: Osudy na hraně___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 61, ročník XVII., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš; redakční rada: Jakub Grombíř, Tomáš Vašut; registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

LENKA ORÁLKOVÁ

Kamil se žení

„Kamil sa žení, dojeď, vole." Zpráva od Vlastika mu přišla na telefon brzy ráno. Ještě ani nerozlepil oči, ještě ho tížil zlý sen. Vyčistil si zuby, oholil se a ze skříně vytáhl tmavošedý oblek. Naposledy ho měl na pohřbu. Teď mu byl malý.

Autobus přijel načas. Martin típl cigaretu o plechovou zídku a vydal se na cestu. Uvnitř si sundal sako a povolil kalhoty. Myšlenky se mu stále vracely ke snu: *„Jsi přece mrtvý, tak co tu děláš?"*

„Nejsem mrtvý, jen jsem byl chvíli pryč."

Tlustá žena sedící za ním se rozhodla udělat si pohodlí a nohama ho tlačila do zad. Musel si přesednout. Zatímco z okna sledoval srnku pádící k lesu, vzpomněl si, že nejenže nemá svatební dar, ale navíc vlastně vůbec netuší, kdo to Kamil je. Stejně tak si uvědomil, že kdyby měl více času si celou věc pořádně promyslet, nejspíš by nikam nejel. Vlastik to nejspíš tušil. Proto mu dal vědět až na poslední chvíli.

Vystoupil o zastávku dřív, loudal se po silnici pěšky, sako měl přehozené přes rameno. Z dálky na něj vykukovala věž kostela, kterou neviděl téměř osm let. Náhle uslyšel troubení a z modré oktávie k němu vzhlédla známá tvář. „Vole, kde si, jedeš pozdě, dělej nastup nebo nám všechno sežerú." Při pohledu na přítele z dětství se Martin neubránil úsměvu. „Ty pičo, kde máš vlasy?"

Ve chvíli, kdy Vlastik zastavil u hřiště, mu však úsměv z tváře zmizel. Netušil, že se svatební hostina bude konat v hospodě, která patřila jeho otci a o niž kvůli dluhům z podnikání přišel. Zalitoval, že přijel. Vlastik se na Martina usmál. „Tak co? Nostalgie? Vzpomínky?" A Martin si náhle vzpomněl, proč se o jeho příteli říká, že je blbec.

Usadili se u stolu plného chlebíčků, zákusků, ovoce a pití. Upocený zpěvák právě vybrnkával na syntetizátor Dajánu a ječel do mikrofonu něco o žalu a o vzpomínkách.

„Kde jsou novomanželé?"

„Asi sa jeli fotit. Daj si chlebíček."

Martin se zakousnul do pečiva a všiml si nějaké ženy, která si ho od vedlejšího stolu zvědavě prohlížela. „No jo, Janička," pronesl Vlastik a nalil Martinovi slivovici. „Ta na tebe nezapomněla člověče, ale smůla, už je vdaná. Mají dvě děcka."

„Mě to nezajímá," řekl Martin a kopl do sebe

slivovici. Neměl tušení, kdo ta žena je. Navíc ho rozptyloval biliár, který stál v rohu stále na tomtéž místě. Je to možné, skoro deset let a pořád tam stojí. „A co teď vlastně děláš?" zeptal se Vlastik. Martin dál hleděl na biliár pohroužen v myšlenky. Co by měl jako dělat? Přemýšlel, co vlastně dělá. Jak jen ti to říct? „Nedělám nic!"

„No jo, teď je blbá doba. Tady taky plno lidí přišlo o práci. Ještě že zbrojovka nepropůšťá."

„Já jsem o práci nepřišel. Já jsem nikdy žádnou neměl."

Vlastik na něj chvíli tiše hleděl a pak se rozesmál. „No jo, počkaj, ale tys chtěl být tím spisovatelem, ne? Nedělals ale filmovku? Točíš filmy?" Martin do sebe obrátil dalšího panáka. Snad to působilo trochu teatrálně. To byl ale nápad jezdit sem. A proč vlastně? Kvůli Kamilovi, Kamilovi, kterého vůbec nezná. Zadíval se na Vlastika. „Prosím tě, kdo je to ten Kamil?" A Vlastik se dal do smíchu. „Člověče, ty si furt stejný!" Plácl ho do zad a natáhl se pro chlebíček. „Támhle ta," ukázal na nějakou okatou ženskou, která seděla na druhé straně stolu, „tak ta si vzala Kaďu. Teď sa budú rozvádať, protože prohrál celý barák. No Kaďu přeca znáš?"

„Neznám," zabručel Martin.

„Ale znáš! Chodil s nama do školy a jeho fotr včelařil. Každý rok ste od nich brali med."

„Mě to, Vlasťo, nezajímá."

„A co ťa zajímá?"

„Mě? Mě nezajímá nic. Občas se pro něco nadchnu, ale dlouho mi to nevydrží." Z rozhovoru je vytrhl obtloustlý muž, který k nim zvolna kráčel. Už z dálky si na Martina ukazoval. „To je drzosť! Objeviť sa tu." Martin ho neznal, ale uvědomil si, že to bude mít něco společného s jeho otcem.

„Tvůj fotr mně dlužil prachy! Pořád mně je dluží. A nemysli si, že sa tady na to zapomene!" Martin seděl dál. Zdál se být klidný. Jen noha pod stolem začala vydupávat do podlahy rytmus nějaké písně. Když před ním muž začal šermovat láhví, Vlastik se prudce postavil a vykroutil mu ji z ruky: „Di tam! No di tam! A neser, Laďo. Neser!" Muž chvíli váhal, pak se výhružně opřel rukama o stůl tak, aby hleděl Martinovi přímo do tváře: „Stejně to byl srab, ten tvůj tata." V tu chvíli se Martin vymrštil, chytil muže za límec košile a pěstí ho uhodil do brady. Muž se zakymácel a společně s židlí, které se v poslední chvíli chytil, se sesunul na podlahu.

„Co tu děláš? Vždyť jsi mrtvý."

„Nejsem, to jsem byl jen chvíli pryč." A on

mu uvěřil, tak jako pokaždé, a běžel k němu, aby ho konečně objal. Ale byl to jen klam, jen sprostý žert. To si jen opilá smrtka vyjela k ránu na koni trochu se povyrazit. Prach vznášející se od kopyt mohutného zvířete mu zastřel zrak.

Martin vzal Vlastikovi z rukou těžkou láhev a poklekl k ležícímu. Muž vydal hlasitý vzdech a jeho tvář nápadně zbrunátněla. Martin se rozmáchl a lahví třískl do podlahy těsně u mužova obličeje. Střepy se rozletěly po místnosti. „Tak a kdo si teď nasral do gatí?"

„Tolik střepů, to bude štěstí," vzkřikl zvesela Vlastik směrem k novomanželům, kteří se právě vrátili z fotografování a zaraženě postávali ve dveřích. Když se od nich odvrátil a spatřil slivovici rozteklou po podlaze, tvář se mu zkroutila do bolestné grimasy. Martin se po nich otočil, oči ho štípaly a on na malou chvíli nevěděl, kde přesně je. Pak na prahu spatřil tmavošedou siluetu muže. Odvrátil se od ní dřív, než stačila nabýt ostrých kontur. Aby oddálil setkání, předstíral, že si z dlaně setřepává droboulinké kousky skla. Ve skutečnosti měl ruce prázdné.

ALŽBĚTA NOVOTNÁ

Den a půl na vysoké (noze)

Lekám se a svižně schovám ruku do kapsy. Prásk! Vítr z chodby přidal na decibelech. Ve tmě kapsy se mísí pot se zbytky zlata z kabinetní kliky. Zahleděná na své nohy mým známou nástěnku se studijními pobyty, text prý špatně formulovaný, nabídky extra výhodných brigád, tak už ani psát mi nejde, nekonečný seznam zvolené akademické rady, posledních pět stránek přepracovat. Fajn. Odpočívadlo a hned: „ Dobrý den." Pane docente, doktore, magistře, jsem poválela na jazyku a spolkla. Vyběhla jsem z továrny na tituly do náruče pokuřujících učňů. „ Johano, proč jsi tak rudá?" „Byla jsem na konzultacích a bla, bla, bla." Rozhořčení jsem rozžvýkala v podobě dvou dětských orbitek, tak jako z reklamy a podvědomě poodstupovala dál v domnění, že mi budou smrdět vlasy. „ Je to prostě kráva tlustá, egocentrická. Nemá přehled, sex a ducha," ozývali se překotně jeden přes druhého. Prostým faktem se stává, že kritika spojuje a možná i sbližuje. V nepravidelném a mírně máznutém vzduchu jsem si nás prohlížela. Chtěla jsem vědět a možná

si i vybrat, koho z tohoto hloučku pozvu na svatbu a komu z nich budu posílat velikonoční a vánoční pohledy. Poněkud zmatená ze své nerozhodnosti a neprůhledné clony odcházím se silným pocitem studentským, jehož definice zní: Nevím, kam se vrtnu a co budu dělat. „Johano, počkej, Johano." Opět jsem se zpřítomnila a vyslechla si prázdnou větu: „ Spolubydla dneska nepřijel, jsem sám. V hlavě se mi tak nějak mihl nepříjemný obraz z dnešního rána. Abyste správně rozuměli, při zkrášlovacím rituálu, jsem objevila uprostřed společné koupelny hovno. Jen tam tak sedělo. „ Dnes ne," odsekla jsem. Jako kdyby před tím něco bylo nebo jako kdyby mohlo něco teprve být. Vzdaluji se a s urputnou snahou na podpatcích natahuji nohy, aby vypadaly hezky. Nejsem tlustá ani egocentrická, mám přehled, ducha a jsem přitažlivá! Cestou na kolej jsem dvakrát zakopla.

Každého z nás někdy přepadá pocit vítězství nad nemastným a neslaným dnem ztěžklým nedostatkem slunečního vitaminu D. Neplánovaně jsem místo „domů" zamířila tedy do kavárny. Přepadla mě chuť oslavovat. Slavnost šílených kreseb z okrajů sešitů, studentských výhod a slev, Magora a očekávaných letních dnů. S nápisem na triku: World is full of colors.

S neskrývanou nápadností jsem pozorovala dvě holky u protějšího stolu. Čtou si a nemluví. Provokují. Podezřívám je z pouhé intelektuální pózy. Fuj. Podruhé jim závidím jejich mikrosvěty mezi hlavou a papírem, mně nepřístupné. Objednávám si další skleničku. A teď mi jich je zase líto, že čtou určitě knihy, které jim předepsala škola. Platím stravenkami. Ožralá tichem, které bylo rušeno mými myšlenkovými pochody, tahnu nohy i vlasy za sebou na přednášku.

O tom, že Evžen Oněgin zastupuje samolibého a sprostého děvkaře, nemůže být řeč. Je jeden z mnoha, kteří si užívali a kterému neřekli, co takové „ užívat si" všechno obsahuje. Občas ho po chodbách školy, na otiscích zlatých klik hledám. Jen potichu, tak aby mě nikdo neviděl. Potřebovala bych se s ním pobavit. Během hodiny však nic nenamítám o všeobecné představě romantického hrdiny a jeho nenaplněných ideálech. „ Johano a jak byste ho ztvárnila vy?" „Já? Já…se ho na to zeptám," vykoktala jsem překvapeně. Přimhouřené oči a nadzvednuté obočí paní

magistry poznaly, že Johana pila. Ovíněná jsem vyskočila z přízemní židle rovnou k nástěnce a přišpendlila lístek mezi literární soutěže: Hledá se Oněgin, který mi to všechno vysvětlí plus moje adresa. Skripta ze stolu naproti se rozletěla.

Ráno se podívala do pokoje nejprve holá lopatka, pak zacinkaly náramky a na hlavu mi spadla sbírka básní, kterou čtu dobrovolně. Vyvaluji se a v duchu se oblékám a nahatá se opět zavrtávám do zbytků z noci a předešlého dne. Teď. Dnes. Dám si kafe z automatu, které jsem začala pít až tady. Na konzultačních hodinách se podívám znovu do koše, kolik zmačkaných kelímků od včerejška přibylo. Budu vášnivě diskutovat s Ludvíkem o náboženství, pak spolu navštívíme divadelní představení ze kterého v půlce utečeme pro nesnesitelný kýč a v noci přepracuji seminární práci.

V rozpitém ranním oparu něhy, s níž se potkáváme jen uprostřed povlečení a záhybů vydechující kůže, se těšila. Na upovídané spolužáky, obavy ze zkouškového, na přišpendlený lístek, na toho, kdo ho četl nebo čte…A v nátlaku žaludečních křečí si mačkala břicho.

Alžběta Novotná, narozena 1993, 1. roč. div. dramaturgie v Opavě.

MYKOLA RJABČUK

Nikitin

(z Epifanií)

starý Nikitin je prostě Nikitin
beze jména

nejspíš ho ztratil
řádně nametený
vyklouzl z něho jako z šatů

a my se tolik starali
když jsme ho nesli spolu s Vovkou
klouzajíce sněžnou metelicí

jak mravenečci kolem husy
smýkali jím, zastavovali se
zastrkovali do bundy

a stejně jsme ho neuhlídali
vyklouzl nám
a odletěl

nad podzemní svou kotelnou
nad svou nebeskou metelicí

z ukrajinštiny přeložil Tomáš Vašut

ONDŘEJ HLOŽEK

Pátý den

(tátovi)

I.
Nacházím tě každé ráno,
pohřbeného v divokém ohni slunce,
pod vypuzenými pozdravy metabolismu.
Tvé přesné výkřiky stačí,
aby se to ve mě ještě více hnulo.
To už nejsou návštěvy,
jen sevřené body hodin,
viděné shora, cizíma očima.

II.
Odzbrojený ze sna
mačkáš si zmateně břicho
a hledáš pupeční šňůru.
Po zchvacující noci
hutně pojíst.
Ještě ne.
Jen bohové spěchají
pod zem.

III.
Matka spí,
vysílená rozplétáním tvých spiknutí.
Ruce pokryté žilnatinou venkovanství.
Nastalo u ní vyvlastnění.
A událost polibku
vyvolává v jejích snech
tiché zavrčení.

IV.
Tenhle pokoj.
Stavěl jsem si v něm
bunkry z dek,
co kryjí ti nohy.
Jen dveře k němu
teď nejdou dovřít.

Tenhle pokoj.
Jako vstup do skladiště
páchnoucích ploutví.

V.
Můj dočasný otče.
Jsi pryč a ne.
Nikdo nehlídal
to denodenní překračování příkopů,
kde ses cítil bezpečně.
A střecha nad námi trouchnivěla
pod údery definitivy.
Můj dočasný otče.
Už žádné sliby.
Žádná evangelia.
Jen to dojít,
když ne porazit.

VI.
Nečekejte…
Počátek věty každého boha v bílém,
když krev požírala naději.
A co vlastně dělat?
Jen ztenčovat příval kamení.
Zapírat

* * *
Když zvedneš hlavu,
uvidíš jen nebe
a bude ti dusno.
Nad lesem husy třískají křídly.
Mraky se odlupují jako schnoucí tuš
z tvých křečových žil.
A nebezpečné dny kvetou
a chystají se popraskat.

RÁNO

Surové oči
ve tvé hlavě
očichávají ráno.
V pendlovkách hrká ticho
zatlučené v dni.

***
Vysekáváme své jistoty
do nejtvrdších kvádrů.
Jsou měkčí na podzim.
Nejsem to já.

MIROSLAV MIKY MARUSJAK

* * *
Křičím k slunci
Kde jsi můj Malý princi?
Budík netiká

* * *
Psát na bílý list
Bušení srdce ztlumit
K cíli dojít

* * *
Svinské erupce!
Opět trhám kosatce
za zdmi blázince

* * *
Na louku padl stín
mikrotenových sáčků
místo kopretin

* * *
Nakreslen křídou
kosočtverec na plotě
Vzkaz o životě

IVANA KAŠPÁRKOVÁ

Upřímně

Ještě vám to úplně nevěřím,
řekl –
a já jsem vydechla poprvé.
A v tom vydechnutí už byl dávno večer
a z koše vyčnívaly použité sny.

Instalace srdce

Uvnitř našeho právě
nainstalovaného srdce,
city zapojily jsme
do špatných zásuvek –

poslepu dali jsme se
do přeinstalovávání.

Na kus řeči

Něco se muselo stát!
Vyvrhnutá z postele,

tělem hladíš
bílé zdi svého pokoje
a někdo nezvaný
v tvé hlavě
přišel
na kus řeči.

* * *

Sedávali jsme tam roky
polykali otázky,
na stůl pokládali důvěru
a pár příběhů ze života.

Jen ty barové židličky,
držely naši důstojnost.
Smíření

Promluvila ke mně tiše,
jakoby kladivem
bila vší silou o plátno.

Tváře

V době,
kdy na lampičku je
ještě brzy,
ale očím už se
pletou slova,
potají otvíráme
naše nové tváře –

průhledné stíny
v plochých statusech.

Druhá šance

Slepá místa pod obočím
a tanec na okenním parapetu
ve výšce závratné jak druhá šance.

Symbióza

V zamrzlém parku
oblečení do jara
čteme se od začátku do konce.

Máš v sobě pár vytržených stran,
zatímco ve mně přibývají…

Prechádzka mestom

Prebudil som sa s tušením, že zvyšok dňa nebude stáť za veľa.

Ráno mi starena v stánku s úškrnom vydala asi pol kila mincí. Ani nemali hodnotu výdavku, ktorý som očakával. Upozornil som ju na to. Zareagovala tichým ospravedlnením a na pult, namiesto bankovky, vyložila kôpku drobných.

So závažím v peňaženke (ktorá mi takmer strhla nohavice, takže som ju musel držať v ruke) som sa postavil k zastávke. Trolejbus meškal a ja som dúfal, že smola sa v priebehu dňa vytratí.

Chvíľami som pomýšľal na návrat domov. Lenže nechcelo sa mi trčať medzi štyrmi stenami. Odkedy ma vyhodili z práce, dopoludnia trávim prechádzkami mestom, aby deň zbehol rýchlejšie.

Čakal som skoro dvadsať minút, kým sa k zastávke doplazil trolejbus. Nastúpil som. Tešilo ma, že som v teple. Hoci bol ešte len október, zamŕzali mláky.

Po troch zastávkach trolejbusu spadli drôty. Šofér cestujúcim oznámil, že musia vystúpiť. Rozhodol som sa nečakať na ďalší vrak. Zišiel som do mesta pešo.

Bol som už pri kostole, neďaleko hlavnej, keď som začul, ako na mňa ktosi volá. Obzrel som sa. Chvíľu mi trvalo, kým som v tučnom, plešatom mužovi nízkej postavy spoznal starého kamaráta Ďuriho. Od nášho posledného stretnutia ubehlo viac ako desať rokov.

A vôbec som si nedokázal spomenúť, prečo sme sa prestali stretávať.

„Laco, ako sa máš?" spýtal sa ma s úsmevom na tvári, pričom načahoval ruku na pozdrav. „Poďme na pivo" dodal.

Silno som mu potriasol rukou a chcel som povedať aspoň: „Dobre," ale Ďurimu zazvonil telefón.

Napadlo mi, že som sa mal vyhovoriť. Veď desať rokov sme si na seba ani nespomenuli, tak prečo by sme teraz mali spolu márniť čas?! No nedalo sa nič robiť, už som súhlasil.

Cestou do luxusnej reštaurácie som si vypočul telefonický rozhovor, ktorý sa týkal potravín. Ďuri sústavne opakoval, že najlacnejšie papriky majú v Tescu. Telefonoval, až kým sme nevošli do reštaurácie.

„Vyhladlo mi, preto sme tu." oznámil, len čo sme si sadli.

„Ja si dám len niečo na pitie. Nie som hladný" povedal som, no pritom mi v žalúdku škvŕkalo tak hlasno, až som sa bál, že brucho moju lož prezradí.

„Ale nerozprávaj," odsekol Ďuri, ktorý zrejme aj napriek živej hudbe nejaký podozrivý zvuk začul a objednal dve pečené kačky. Čašník precedil, že obedy sa ešte nevydávajú, a pri pohľade na škatuľku Ďurových cigariet nás upozornil na zákaz fajčenia.

Objednali sme si desať obložených chlebov a dve pivá.

„Videl si, aký bol ochotný?" ironizoval Ďuro.

„To je ešte nič! Keby si videl, čo som dnes zažil v stánku…"

Chcel som pokračovať, ale Ďuri pohotovo prešiel ponad moju narážku otázkou: „Ako sa ti darí?"

„Nič moc. Som nezamestnaný."

„Ja som momentálne tiež nezamestnaný" povedal tichým hlasom, k čomu hlasno dodal: „Nie, že by som nemal príležitosti. Jedna americká firma mi ponúkla miesto manažéra. Chápeš, ja a manažér! Povedal som im, že vezmem jedine miesto riaditeľa. Nesúhlasili. Tak čakám na niečo lepšie."

„Na tvojom mieste by som to prijal."

„Si blázon?" odsekol, pričom sa napchával šunkovým chlebíčkom, „Predtým som bol riaditeľ a teraz mám byť nejaký manažér?!"

„A čo si vyštudoval?"

„Strednú priemyslovku. Predtým som mal firmu sám. Na opravu počítačov. A troch zamestnancov. Zarobil som si toľko, že si môžem kúpiť vilu. Vlastne ani žiadnu prácu nepotrebujem… No a čo, ženu máš?" spýtal sa, kým si k ústam prikladal ďalší chlebík.

Nesúhlasne som pokýval hlavou.

„Zato ja mám. A staršiu. Má tridsaťosem, to je taký akurát zrelý vek. Mladšiu by som nechcel… Čašník!"

Prerušil rozprávanie a objednal dve hruškovice so slovami:

„Pripijeme si."

Keď sme do seba obrátili poháriky, pokračoval: „So Žofkou sme sa síce dohodli, že si môžeme užívať aj s inými, ale ešte som to nevyužil. Som s ňou úplne spokojný. Ukážem ti fotku."

A začal ju hľadať. Využil som príležitosť

a porozprával mu o finančných podvodoch vo firme, kde som pracoval. Stál za nimi môj kolega. Nabalil sa a všetko hodil na mňa, vďaka čomu ma vyhodili. Počas môjho rozprávania sa hrabal vo vreckách a napchával chlebíkmi, až kým nepoložil na stôl fotografiu nahej krásky a radostne vyhlásil:

„To je ona."

Žena na fotografii však mohla mať najviac tridsať rokov. Podozrievavo som sa na neho zahľadel.

„Aká stará je tá fotografia?"

„No" odvetil trochu znechutene, „Vtedy mala Žofka dvadsaťtri. Ale stále vyzerá rovnako."

Sklopil som zrak. Keď som sa na Ďuriho opäť pozrel, už bol červený v tvári.

Obliekol si baloniak, ktorý len pred chvíľou vyzliekol a odišiel s vysvetlením, že ide na chvíľu von, zafajčiť si. Kým bol preč, zjedol som dva chleby, ktoré mi veľkoryso nechal.

Prešlo pätnásť minút, a po Ďurim ani stopy. Aj tak som už nemal chuť počúvať jeho reči.

Že má na vilu. To určite. Veď z jeho plášťa trčali cverny!

Spomenul som si na základku. Na to, ako mu nikto v triede neveril ani slovo. Vtedy nám nevadilo počúvať ho. Mysleli sme si, že klamstvami zaháňa smútok za mŕtvym otcom.

Po základnej už na jeho reči nikto nemal náladu. Ani na nedávne triedne stretnutie po desiatich rokoch ho nepozvali.

Rozhliadol som sa. Smeroval ku mne vysoký muž v saku. Nikdy predtým som ho nevidel. Prišiel k stolu, opýtal sa či si môže prisadnúť. Súhlasil som. Neznámy si objednal pivo a začal rozprávať o politike. Keď si všimol, ako sa nudím, precedil, že som pre neho veľmi atraktívny. Ovládla ma kombinácia strachu a zhnusenia, ktorá vyvolala chvenie. Upozornil som ho, že som na dievčatá. Vzápätí mi objednal pivo, za ktoré pohotovo zaplatil. Ospravedlnil sa, že obťažoval a zmizol vo dverách. Svoje pivo ani nestihol dopiť.

Keď prišiel čašník, požiadal som o účet. Len čo prezradil sumu, mi bolo jasné, že najbližší týždeň budem musieť jesť iba ryžu.

Keďže mi aj čašník v reštaurácii vydal kopu drobných, odhodlal som sa zbaviť najmenších mincí tak, že ich darujem žobrákovi, ktorý sedel na lavičke oproti reštaurácii. Žobrák, namiesto poďakovania, vykríkol, že prečo

mu dávam také smeti. A keď som sa vzdialil, hodil po mne mince a utiekol.

Rozhodol som sa vrátiť trolejbusom domov. Cestou som sa zastavil v podchode pri automate na pochutiny. Zaujal ma extra veľký čokoládový croissant. Umiestnený za hrubým sklom a osvietený lampami, pôsobil ako kultúrna pamiatka. Uvedomil som si, že mi ešte stále škvŕka v žalúdku a vhodil mince. Plastová rúčka croissant posunula, no zachytil sa o sklo. Niekoľko ráz som po automate bezvýsledne pobúchal. Napadlo mi, že som sa aspoň zbavil drobných. Ale ani tých už nebolo tak veľa. A nezamestnanému sa hodí každý cent.

Pri zastávke čakal uzatvorený trolejbus. Zaklopal som na dvere vodiča. Neotvoril. Pritom ubehli ešte aspoň dve minúty, kým sa na semafóre objavila zelená.

Zatínal som zuby a chvel sa zimou, keď ku mne závan vône privial slová: „Prosím vás, už išla sedemdesiatdvojka?".

Obzrel som sa. Vedľa stála pekná, modrooká blondína. Jej krehké telo sa chvelo omnoho viac ako moje. Nemohol som ju nechať mrznúť.

„Áno, už išla. Nechceli by ste so mnou zájsť na kávu?"

Po položení otázky tohto typu som zvyknutý na odmietnutie alebo ignoráciu, ale slečna s úsmevom súhlasila. Mala síce piskľavý hlas. Túto chybičku však vyvážil jej dokonalý zovňajšok.

Cestou do najbližšej slušnej krčmy som sa dozvedel, že študuje masmediálnu komunikáciu, pretože by sa chcela stať televíznou moderátorkou. Vedel som, že s jej hlasom táto túžba zostane iba snom. No povedal som, že ňou určite bude. Poďakovala mi a jemne ma štuchla do pleca.

Po treťom pohári už iba stále opakovala, že som super. Čakal som len na to, kedy sa unaví a navrhne, aby sme išli ku mne.

Zazvonil jej mobil. Rozzúrene precedila, kde sa práve nachádza a položila.

„Kto to bol?"

„Nikto!" odsekla s pohľadom upätým na čašníka a objednala si ďalšie poldeci. Uvedomil som si, že sme sa nepredstavili. Aj tak ma vlastne nezaujímalo ako sa volá.

Práve som dopíjal ďalšie pivo, keď sa pri našom stole objavil na krátko ostrihaný robustný mladík v koženej bunde. Schytil ma za plece.

„Poď von!“

„Nechaj ho!“

„Ty sa do toho nepleť!“ zvrieskol na ňu mladík a obrátil sa na mňa so slovami: „Tak poď!“

Mlčky som vytiahol z jej škatuľky cigaretu. Mladík mi cigaretu vytrhol z úst a rozmliaždil ju na zemi topánkou.

„Keď nejdeš ty, pôjde ona!“ vyštekol a schmatol dievča za plece. Dievča kričalo, nech ju pustí.

Tak som sa postavil a povedal: „Vypadni!“

Prišiel čašník a oznámil mi, nech zaplatím a nech si to ideme vyriešiť vonku. Nevšimol som si, že mi nevydal. Nechal som mu prepitné takmer vo výške toho, čo sme prepili.

Vonku ma chlap omráčil spŕškou úderov. Padol som na zem a lapal po dychu.

„Prosím ťa, nechaj ho. Nikdy by som si s ním nezačala,“ revalo dievča.

Muž ju nepočúval. Sklonil sa nado mnou s hroziacou päsťou.

„Len som chcela, aby si žiarlil.“

Mladík stŕpol a zahľadel sa na ňu.

„Prečo si šiel včera odprevadiť Janu? Veď vieš, že ťa vždy chcela. Vyspal si sa s ňou, však?!“

Mladý muž nechápal, ako si mohla myslieť niečo také.

Dievča sa bránilo rozochvetým hlasom. Vraj ju len prepadol strach z toho, že ju už nemá rád.

Muž ju objal, víťazne sa uškrnul a vzápätí spolu odišli.

Na chvíľu som privrel oči a pocítil chuť svieže horského vzduchu.

Spomenul som si na planinu pri mestečku, v ktorom som pobudol pár dní počas leta. Stretol som na nej neznámeho pastiera koní, ktorý neváhal opustiť svoje stádo, aby ma doviedol na miesto, kde rastú huby.

Odrazu som cítil ako mi telom prechádza teplá krv.

Roztvoril som oči a postavil som sa.

Opičí revue
http://www.opicirevue.cz

TOMÁŠ ZÁHOŘ

Polyfém a Hyena

Po delší době jsem musel zatopit v kamnech: zběsilý májový déšť; zběsilá májová zima. Když jsem běžel na dvůr do přístřešku pro dřevo, Hyen spal líně na slámě ve stáji (prudký déšť místy vnikl pod střechu stáje: sytá vůně, vlhkem probuzená, znovu vzkříšená vůně vojtěšky), zvedl hlavu, zakňoural, svěsil uši, zamlaskal pysky, zazíval (jazyk vystrčil z tlamy a stočil ho do ruličky), civěl na mě šedýma očima a pak s nebesky lhostejným zabručením položil hlavu do slámy: tlamu rozplácl o zem a zavřel oči… Hyen: druhý pes, který se mi zde zabydlel na dvoře; velký žíhaný pes, připomíná ještě nejvíc německého ovčáka, ale ta žíhaná hyení srst: Když se třepal na dvorku strachem, ten první den, už tehdy jsem se ho vůbec nebál: Co na mě čumíš, hyeno? Trochu couvnul; poodlezl do vysoké podzimní trávy; ale ráno jsem oknem viděl, že chrápe na hromadě pilin pod stříškou se dřevem; oddychoval těžce, obláček pilin mu vířil kolem tmavočerného čenichu… Postupně se přestal bát; začal mě nesměle doprovázet na zimních cestách do polí (zoufalý a znechucený výraz v očích, když se měl brodit vysokým sněhem), ale šel, aspoň kus od vesnice vždy šel: v uctivé vzdálenosti za mnou. Ještě dlouho zalézal do stáje či kurníků, když jsem štípal dřevo; vzal-li jsem poleno či sekeru do ruky, instinktivně uskakoval: byl zvyklý, příliš zvyklý na rány kameny a poleny: místní se vrháním těchto předmětů brání zdivočelým psiskům či skupinkám psů, které se potulují krajem a občas – je-li hlad už neúnosný – si troufají i do lůna vsí… Ale teď bych mohl mlátit železnou tyčí půl metru od jeho hlavy, a Hyen by chrápal, funěl a bručel blahem ze spánku; zvykl si na mě: nekrmím ho, nehladím ho, téměř na něj nemluvím; jenže zdejšímu psovi stačí, nekamenujete-li ho, aby vás miloval…

Hned v tom prvním podzimu se mi na dvorku zabydlela malinká fenka. Nejprve se potulovala vsí a po okolí: vídal jsem ji občas v polích, jak mě zdálky sleduje, jak se za mnou plíží. A jednou mi ležela na dvorku, na pilinách (též na podzim; když psi cítí, že přichází zima, riskují, zkoušejí se zabydlet, hůl nehůl, kámen nekámen, ulehnou do pilin na vašem dvoře a předstírají, že tam leží odjakživa, že tam pa-

tří, že tam hlídají od stvoření světa): ale měla už pouze jedno oko; snad v boji s nějakým místním psiskem o levé oko přišla. Říkal jsem jí Polyfém; pak už jen Poly: ale pouze pro sebe; nemluvil jsem na ni téměř; nekrmil jsem ji; její jediné oko se lesklo matným světlem ze tmy, když jsem chodil v noci na záchod; lesklo se na podzim, v zimě, na jaře; v létě jsem na čas odjel, a když jsem přijel, nebylo po Poly ani vidu, ani slechu…

Hyen mlaská, poštěkává ze sna (komickým štěněcím hláskem, ač už má šediny na tlamě): od počátku mi přišel spíš komický, ale před pár týdny k smrti vyděsil českou etnoložku, která zde cosi sbírala a přišla se mě zeptat na pár věcí: Když vyšla na terasu mého domu, vylezl Hyen ze stáje a začal vrčet, etnoložka ječet. Co se děje? Vylézám ze stavení: Aha, uklidněte se, to je jen Hyena. Etnoložka řve ještě víc; beru ji dovnitř, dávám jí pálenku, vysvětluju jí, že zde hyeny nežijí (jen vlci, a prý z Asie přivandrovalí šakali), nakonec se nad pálenkou oba smějeme…

Teď Hyen spí; usedám pod stříšku na pilíny, vdechuji vojtěšku, uklidňuji se monotónním oddechováním té nepochopitelně důvěřivé šelmy; déšť je prudší a prudší, a dech psa klidnější a klidnější: funí velkým vlhkým čenichem do svého pozemského ráje: stačí nebýt kamenován, nám stačí jen nebýt kamenován, zní pokorně z každého jeho výdechu; nebýt kamenován: už to zde značí ráj… Jak hrozně vám rozumím, bídní banáštští psi; jak otřesně vám rozumím.

Obrysy

Předpřipravené obrysy, do kterých přesně pasuje mé tělo, mysl, tíha, sny: nevím, kdy se poprvé zjevily. Nebo si nechci vzpomenout. Vyjde to nastejno… Siluety mého těla, mysli, tíhy, snů, zkrátka mé siluety, formy, které přitahují mé tělo, touží po tom, aby se vtisklo do obrysů, které mu jsou přesně, zcela přesně přednachystány… Oslňují mne v lese; oslňují, nebo jsou naopak černější než stíny; ale i tak z nich sálá něco jako záření, paprsky: černé díry siluet, kterým nelze uniknout: vtáhnou mne do svých předem zaujatých poloh… V lesích; v hlubokých horských lesích: nelze uniknout; nebo se nechce unikat: vyjde to nastejno… Zářící siluety oběšenců ve větvích, oslnivé při nočních lesních blouděních; přita-

hují, nohy užuž našlapují po temném nočním vzduchu vzhůru ke větvím: ztotožnit se už s tím předpřipraveným obrysem, zapadnout už do něj jako dílek z dětské skládanky; ztotožnit se s formou, polohou, sám se sebou; už letím vzhůru do větví k zářivé netečné oběšené siluetě: náhle vše pohasne a já padám k zemi; probírám se pak promrzlý a odřený, v nočním lese; opodál šramotí černá zvěř; je zima a odřeniny pálí a studí, studí a pálí… A černý obrys v čiré tůňce, která se tvoří v kruhovité jámě, pouze když roztaje sníh. Černý obrys, sytý, černé světlo sálající obrys v průzračném mechu za jasného dne; překrývá dno i rez modřínového jehličí na hladině; svou černí překrývá vše. Užuž uléhám sám do sebe, do toho, co užuž musí přijít; už se nořím do toho blahého pomalého světa; a tma obrysu náhle mizí, probírám se a kuckám vodu; třepu se v ledové tůni, ve vlasech, na obličeji i na ramenou rezavé jehličí, mech v zaťatých dlaních i pod nehty… Drkotám zuby, promočený se šinu horským lesem… S horečkou v hlavě i kostech těkám horskými lesy a čekám na další a další obrysy, předpřipravené formy, do kterých bude přesně pasovat mé tělo, má mysl, má tíha, mé sny…

Mráz

Je mi zle; je hrozná, ukrutná zima: a není se kam schovat. Není kam zalézt. Musím naštípat dříví a udělat oheň, ale to je přesně to, na co vůbec nemám sílu. Teskně vzpomínám na město: kavárna, knihovna, hospoda, muzeum, galerie, blbá samoobsluha, kino: tisíce vyhřátých místností, do kterých se lze ukrýt, když člověkem lomcuje ta nesnesitelná zima. Aspoň na chvíli, aby z šatů prchl mráz, aby z masa a kostí aspoň trochu prchl mráz… Zde mám svůj dům, jistě: ale je třeba udržet oheň; udržovat oheň při životě, jinak tělo prostoupí zima a je konec… Bakterie, viry, mráz, bolest; hospoda zavřená: ta jediná místnost, kam by se šlo aspoň na chvíli schovat…

Zde si člověk všechno musí vypít sám a do dna; do absolutního dna. Není zde žádná pomocná ruka; a člověk je sám ještě jiným způsobem, než jak tomu bylo ve městě… „Samota uprostřed davů, ta hrozná anonymita, blabla bla atd." odříkávají mudrci v přednáškových síních. Jistě: samota uprostřed davu, ta existuje, tu znám též; a samota lesa, samota pustiny je

svým způsobem snesitelnější: ale pouze do té doby, dokud vám není fyzicky zle… Protože lidé také vytvářejí místnosti, v kterých je teplo, veřejně přístupné místnosti, do kterých se lze ukrýt… Jděte mezi bezdomovce, ti vám poví mnohé o samotě uprostřed davů; a proč přesto podstupují radši tuhle („mnohem hroznější" řekl by mudrc v přednáškové síni, ve vytopené přednáškové síni, než by se šel usadit do vytopené kanceláře, a potom odjel vytopeným autem do vytopené tělocvičny, a z té pak do vytopeného bytu) samotu velkoměsta, než samotu pustin… Málokdo tak zbožňuje samotu pustiny jako já; už od mala jsem byl fanatikem samoty, naprosté fundamentální samoty; a přece teď toužím po městě, po lidech: ne konkrétních; toužím po lidských vymoženostech, po jediné kouzelné vymoženosti: po teplu… Koho neprostoupila beznadějná zima až do kostí, ten nikdy zákeřnost zimy nepochopí…

Vzpomínám si – náhle, prudce, nenávistně –, jak v Brně zavírali nádražní halu na noc; v zimě, v té otřesné zimě; kdyby mi teď dali do rukou ty lidi, kteří to nařídili, dal bych jim pár facek, tloukl bych je latí z plotu, až by měli zlámané všechny kosti v těle; vy ničeho neznalí, sadističtí hajzlové, na mráz s vámi, na mráz! Ach, i vzpomínky v hlavě mrznou, bolí…

Kdyby šlo aspoň dolézt na dvůr, kdyby šlo udělat třísky a zapálit oheň; je mi zima, zle, ruce prostoupila zima až po konečky prstů, pod nehty mrzne, mrzne pod nehty; a není tu ani nějaký ten bezdomovecký pobratim, který by mě odtáhl k hořícímu barelu, ke kouzelné popelnici tepla; nejradši bych podpálil peřiny a celý dům; roztával bych v tom požáru, roztával bych v tom požáru blahem… Dechem už se zahřát nelze: když zalezu pod peřinu, vydechuji mrazivý vítr: kdybych prudce dýchal na proud vody, stal by se z něj rampouch, ano: rampouch…

Příběhy umrzlých v těchto horách; umrzlých opilců v polích, umrzlých zoufalců, kteří v noci nebyli schopni najít cestu do vsi; a příběhy těch nejhorších: těch, kteří umrzli přímo ve staveních, v osamělých salaších na hrbech kopců či u jizev krasových říček; jejich modré tváře civí mým pokojem: pokývali by hlavou či prsty, zvali by mě vstříc té hrůze, ale nemohou: kdyby pohnuli jakoukoli částí těla, upadla by a roztříštila se o podlahu na střepy ledu, na střepy ledu… Ani já už nemohu vstát, nemohu

dojít na dvůr; jsem kusem ledu, který se roztříští, jakmile se jenom trochu pohne; peřina je už též dunou sněhu, dunou ledu… Kéž by někdo přišel, s pochodní v ruce, s plamínkem, s ještě teplým dechem; kéž by…

DALIBOR MALINA

Jen tak, jak se dějí věci

Text, který jde ve stopách všedních událostí dne 10. června, si snad ani nezaslouží, aby byl brán vážně. Slova v něm klopýtají přes pocity a pocity ždímají ze slov veškerou jejich sílu. A přece. Jak píše rakouský autor Arno Geiger v knížce věnované svému otci sužovanému alzheimerovou nemocí, stále je tu někde přítomná „touha po prožitých chvílích a po lidech, kteří nás tady nechali". Když se rozkládají a pomalu ztrácejí malé věci, zasahuje to i věci velké. Ztráta a přehlížení všednosti umrtvuje vznešenost slavnosti.

Včera 9. června jsme s Danem snášeli z prvního poschodí valašského knihkupectví ledničku po dřevěném schodišti krkolomně strmém, připomínajícím svým ďábelským sklonem výstupy na půdy valašských chalup. Akorát že udržovaném, pravidelně voskovaném, často návštěvníky obdivovaném, ale i proklínaném. Při sestupu jsem byl vespod, ostré hrany spodní části ledničky zaťaty v pažích. Dlouhý a v pase zalomený Dan funěl nade mnou. Sestupovali jsme pomalu, schod po schodu, každý z nich vyhledávajíce krouživými pohyby jedné či druhé nohy. Po chvíli jsme nalezli obdivuhodnou shodu a směřovali k vítězství. Záhy ho bylo dosaženo. Ledničku jsme usadili v přízemí pro následný a brzký odvoz. Na druhý den ráno jsem nalezl na svých pažích zřetelný popis této události. Rozsáhlé modřiny. Ukážu je Josefovi. Má s nimi zkušenosti. Ale neukázal jsem. Řekl jsem si, že nebudu poslouchat jeho poznámky o mém mizejícím svalovém podloží. Oblékl jsem se a vyšel z bytu.

Cestou do práce jsem potkal pana Lanzendörfera se dvěma vnuky. Bavili jsme se o knihách a čtečkách. Procházeli jsme sytou zelení nedaleko vsetínského železničního podchodu, strašidelného a nevlídného. Do tmavé a před několika málo okamžiky pokropené zeleně pronikala vůně a hebkost knih a jejich

vanutí táhnoucí k budoucnosti, do sousedství zvláštního a zdá se, že poněkud přežitého druhu fanatismu – čtenářství. Už v ně moc nevěřím. Co je to vlastně víra? Rozdíl mezi mnou a panem Lanzerdörferem se brzy ukázal. Jen co jsme se ocitli na okraji frekventované silnice, kterou bylo potřeba přejít. Zatímco já, hned poté, co jsem si mrknutím oka ověřil, že cesta je volná, jsem směle a vulgárně vykročil do vozovky, pan Lanzendörfer ukročil bokem s omluvou, která patřila mně: promiňte, musím děti učit přecházet silnici bezpečněji. A kráčel oklikou k přechodu pro chodce. Náš rozhovor byl přerušen. Už nebude dokončen.

O dvě hodiny později pan Urban z vesnice nedaleko Vsetína při řízení malého kamionu, kterým jsme převáželi ledničku do Lidečka, hovořil opět o knihách: „Také jsem četl jednu knihu…jmenovala se, myslím, Se srdcem kovboje…". A pak už o ní zaujatě a vášnivě vyprávěl, aniž by naznačil děj a dotkl se postav. Přece však zpřítomňoval její existenci, podobně jako to činí o člověku údaje v jeho rodném listu. Později ke svému vyprávění přidal důkaz o své fyzické síle, citu pro přírodu a obdivu k Valašsku. Jedl přitom dozrávající třešně z našeho stromu. Též dobrý společník.

Doma byly k obědu knedlíky s meruňkami. A Kalousek. Z obrazovky Kalousek poprvé, Kalousek podruhé a pak nepočítaně. Vedle vůně meruněk všudypřítomný cynismus zakrývaný starostí o blaho vlasti. Začal jsem se potit od kořínků vlasů. Vím, že politika do mých dějin vstupuje vyzývavě, nahatá a nemytá. Říkali jsme si kdysi s P., J., J., M., R., ať zůstane i za dveřmi Textů a textů v nich.

Tak co tedy vlastně z těch dvou dnů zbude? Asi nic víc než to, co tady už dávno je. Třeba pevný betonový sloupek u branky, kterou se vcházelo k nám domů (kdysi jej otec, snaživý fotoamatér, portrétoval v zimě se sněhovou čepicí a fotografii mi poslal do mého nového domova ve městě V. Tehdy jsem v ní zaslechl to těžké a trvalé, to původní *doma* i s praskotem vzpomínky na pomalu tlející dřevenou branku, i s kovovým zvukem té nové, která ji později nahradila), třeba to místo dotyku pláště předního kola mého bicyklu s úzkou pěšinou, kterou jsem denně několikrát projížděl a chtěl projet stále rychleji, rychleji; třeba bíle natřené dřevěné zárubně mnoha dveří uvnitř našeho domu, které jsem tužkou popisoval daty právě prožívaného času, abych

ho nějak zachytil, stal se jeho svědkem, abych ho zvěčnil a nikdy neopustil… Vytvářel jsem tak tu spodní, zpevňující geologickou vrstvu vlastního vědomí, o níž se později opře vše ostatní, to ostatní, co zůstane napotom už vždy jen pouhou všedností…

PAVEL KOTRLA

Proč číst a proč nečíst elektronické knihy a proč je mít a nemít

„Taťko, můžu si půjčit nějaké knížky ke čtení?"

Pětiletá Emilka sedí u hromady básnických sbírek. Tváří se, že je čte. Po prolistování je odkládá stranou. U sbírky Hubená stehna Twiggy Martina Reinera se zarazí. Na obálce jsou vyfoceny ženské nohy.

„Fúúj, ženská, tu číst nebudu." Ale stejně si ji prohlíží dál.

„Já mám hodně jiných knížek, které si můžeš půjčovat a číst."

Probírá knihovnu. „Jo, hlavně tu čtečku."

A v hlase pětiletého dítěte cítím jakýsi jemný osten. Moc se nedivím, mám ji u sebe relativně často. Přemýšlím. Vidí mne sice se čtečkou, někdy si ji půjčí a listuje a problikává obrazovkami. Ale ty papírové, které ji obklopují v policích a které čtu, na ni působí víc. Říkám, si o co všechno bych své děti ochudil, kdybych měl a četl jen ty elektronické. Viděly by, že čtu. Ale neviděly by, co. A ani to, že už dávno čtu něco jiného. Nenakukovaly přes rameno, nechtěly vidět obrázky, fotky, obálky. Čtečka vypadá napohled furt stejně.

Ale to je jen ve vztahu k teď. Ještě horší je to ve vztahu k budoucímu. Elektronické knihy jen tak neodkážete, nepůjčíte. Mám obavy, že po letech ani neotevřete. Nepředáte nic ze sebe. Představa, že Emilce nebo Matymu nechávám ohmataný a nefunkční Kindle s vadnými pixely na obrazovce je přece jenom zcela jiná, než že si mohou vzít do ruky sice očtené, místy poškozené, ale jinak krásné knihy, kterým nějaké to desetiletí na funkčnosti nic neubere.

A to pomíjím další technické věci, jako je nedokonalá reprodukce – co do rozlišení, které stále nedosahuje tiskového rozlišení, až po diktát jednoho rozměru konkrétního zařízení. Ohebné displeje většina z nás ještě v rukou

nedržela. Prototypy tu už chvíli jsou a časem se jistě objeví dostupná technologie, které umožní vznik velké a lehké zobrazovací plachty. Ale ani tento technický pokrok neeliminuje dříve uvedené nedostatky digitálních publikací.

Vzhledem k malým rozdílům v cenách tištěných a elektronických knih mne to svádí k tomu, abych si případně pro čtečku kupoval pouze spotřební čtivo nebo periodické publikace, prostě čtení s krátkou dobou životnosti. No jo, ale nebylo to právě ono, které mne také ke knihám přivedlo a které na mne lákavě vystrkovalo své obálky v nejrůznějších knihovnách kamarádů a sousedů? S literaturou to není jako s hudbou, kde jenom elektronická podoba tolik nevadí. Pokud se o ni chcete podělit, tak ji prostě slyší nebo může slyšet i vaše okolí. Elektronické knihy se s okolím (aspoň tedy legálně) sdílí obtížně.

Přestanu číst elektronické knihy? Asi ne. Jenom si myslím, že pro mne se jejich nákup z několika důvodů příliš nevyplácí. Navíc hrozba, že postačí jen pár kliknutí nebo jen pár let a o tyto texty přijdete, je poměrně velká. To jsou ryze praktické důvody proč při koupi stále dávám přednost těm tištěným.

CHOVAT SE, JAKO BYCHOM DNES ZEMŘÍT MĚLI

Postava umučeného pátera Josefa Toufara provází Miloše Doležala prakticky už od mládí. Na toto téma napsal diplomovou práci a dlouholetým sběrem pak vznikl Toufarův obsáhlý životopisný portrét *Jako bychom dnes zemřít měli*. Kniha byla v roce 2012 oceněna v anketě Lidových novin jako Kniha roku 2012. A to zaslouženě. Josef Toufar je širší veřejnosti znám především z událostí kolem tzv. Čihošťského zázraku. Tomu se však, možná ke zklamání mnohých, Doležal nevěnuje. Nepokouší se podat jakoukoli interpretaci tajemné události a ani ji nevsouvá nenápadně do úst Toufarovi. Autorův cíl byl podat plastický a lidský obraz muže, jenž se stal jedním z prvních mučedníků komunistického režimu z řad katolického kléru. Muže, kterého vnímá autor jako svého přímluvce a kněze, který by klidně mohl plnit funkci morálního vzoru. Výpravným jazykem zachycuje Toufarovo mládí, jeho pozdní studium na gymná-

ziu, zapálenou kněžskou činnost, mučení a poslední dny, kdy dodýchal nelidsky dobitý a byl pohřben, pravděpodobně spolu s uhynulým slonem, v Praze Ďáblicích. Doležal se snaží oblíbeného faráře popsat ze všech stránek, poukazovat i na nedostatky, jež ale nejsou většinou charakterové, ale praktické, například, že Toufar nebyl nadán na sport a překvapivě se ani příliš dobře neučil. Zato měl vysokou sociální inteligenci a výborné organizační schopnosti. Doležal nechce kněze ani heroizovat, takže mučení a průběh výslechů popisuje stejně věcně jako to, že Toufar zorganizoval úspěšnou pouť. Ačkoliv bylo Doležalovi Janem Lukavcem vyčítáno, že Toufar je příliš kladný, takový Mirek Dušín v ornátu, a že přece musel mít i nějaký temnější rozměr, je třeba zdůraznit, že Doležal nepsal román, nýbrž publicistické dílo, tudíž, pokud se o žádné vážnější charakterové vadě od svědků či z materiálů nedozvěděl, nemohl si ji ani v rámci polidštění a zatraktivnění Toufara vydedukovat a na spekulace není v knize prostor. Holt ne každý kněz z Vysočiny se chová jako Jakub Deml… Je pravda, že místy lze skoro očekávat od Toufara zázrak a bezúhonný člověk se v dnešní době jeví skoro až kontroverzně a provokativně. To ale vede k zajímavému zamyšlení o cynismu a touze po senzacích. Jak to, že se čtenáři může jevit kladná, vnitřně pevná postava jako podezřelá a nelidská? Byla by kniha pro mnohé uvěřitelnější, kdyby Toufar osahával malé chlapce? Možná ano. Toufar nebyl dokonalý, mezi řádky lze vyčíst, že mu byla přednější jeho kněžská činnost a tak po jedné výstraze, kdy byl vypovězen ze Zahrádky, dával leckdy přednost neškodným kompromisům a nedělá výrazné problémy. Když však na to přišlo, byl nezlomný, a to je důležité. Spíše lze začít reálně uvažovat o tom, proč se čtenářům kladné, vnitřně pevné postavy jeví jako podezřelé a nelidské a zda to nevypovídá něco o nich… Kniha, jejíž název je úryvkem osobní Toufarovy modlitby, je ukázkou poctivé publicistické práce a osobního zaujetí. Příjemný je výpravný a obrazný styl líčení. Doležal velmi dobře vystihl Toufarův vztah ke krajině, k zemi a až mystické sepětí s Vysočinou. Množství fotografií, velikost poznámkového aparátu, ediční poznámka, dopisy, dokumenty a dobová svědectví dokazují, že autor nechtěl ve své

knize vynechat vůbec nic. Můžete například srovnat Toufarův rukopis před mučením a po, číst autentické zápisy, vyrozumění, osobní dopisy. Autor se však nebál dotknout ani choulostivých témat, jako je údajná Toufarova pedofilie, kterou kněži přiřkla StB. I když o Čihošťském zázraku bylo napsáno a natočeno již mnoho, Miloš Doležal přináší jako první kompletní obraz faráře Toufara coby člověka a nezaobírá se výhradně zázrakem. Mrazivý protiklad tvoří dobové fotografie malebné Vysočiny, Toufarova působiště, fotky ze školních výletů s podobenkami tupých příslušníků StB, z nichž hlavní tyran Ladislav Mácha, ničeho nelituje ani se mu nedostalo adekvátního potrestání. Kniha je memento o tom, kam je člověk schopen zajít. Skrývají se v ní velké lidské příběhy, které by vydaly na román. Například kariérní postup krmiče v zoo a poté cirkusového klauna, jenž to dopracoval až na příslušníka, by byl námět na nevídané čtivo. Samotná Toufarova neteř, která strýčka po jeho umučení čtyři roky hledala marně po českých věznicích, by se mohla stát hrdinkou dramatu. Kniha je připomínkou nelidskosti, zvrácenosti a zrůdnosti nejen režimu, ale lidí obecně. V každém člověku je vina, jejíž kolektivním dílem se stal směšný režim, který vymýšlel neuvěřitelné historie, zatímco sám Toufar se ani neodvážil zázrak ani pojmenovat.

Zuzana Kůrová

DÉMON ÚŽASU

V roce 2012 vydalo nakladatelství Volvox Globator reprezentativní výbor z díla Stefana Grabińského *V domě Sáry a jiné povídky*, který vybral a přeložil Libor Martinek. Může se zdát, a některé recenze to knížce vytýkají, že takto velkolepě pojatý výbor autorovi spíše uškodil, že mohla být kniha ještě zhuštěněji koncentrována na samotný základ Grabińského díla, kterým je bezpochyby typ prózy pohrávající si s tajemstvím, hrůzou a zásvětnem, které ale vždy se jaksi přesněji vyjevují ve spojitosti s konkrétním místem, nebo lépe: typem místa.

Nemyslím si to a jsem rád, že nakladatelství i editor tomuto vábení neodolali. Grabińského dílo je obsáhlé a má mnoho poloh, občas, zejména v závěru své tvorby, je možná příliš ve vleku autorova vehementního zájmu

o okultistické nebo obecně (nad)přirozené jevy. Nicméně jde o dílo autora, který zažívá (a nejen v Polsku) renesanci srovnatelnou u nás snad s velkou vlnou zájmu o dílo Julia Zeyera v devadesátých letech minulého století. Mám pocit, že ambicí tohoto výboru je tento zájem spolu s překladem přenést do českého prostředí – opakuji: zájem, nemyslím tím pouze vášeň pro Grabińského, ale myslím onen fenomén, kdy se najednou objeví autor, který se rázem ukáže málem otcem-zakladatelem žánru,který možná už nepatří mezi avantgardisty pokud jde o literární vývoj, zato ale dokáže strhnout k obdivné a věrné četbě. Tím žánrem je v případě Grabińského horor, s přídechem zásvětného, tajemného, divného, jaksi filozoficky a psychologicky podloženého trnutí.

Proto se ve výboru objeví klasické texty z asi nejslavnějšího autorova díla, z *Démona pohybu* (či ruchu, jak se také někdy překládá), stejně jako texty méně známé. Ale to je přece v pořádku – jedině takto před námi může vyrůst spisovatel–člověk, nejen se svými vrcholy, ale i s propadlišti svých vášní. Nehledě na to, že jde o texty strhující. Mně osobně stále nejvíc vábí povídky (termín novela, který užívá Libor Martinek v obsáhlém a informačně bohatém doslovu, zdá se mně příliš vzatý z polského kontextu, přeci jen se tu nerozplétá tolik dějového, a ani rozsahem se ty texty k novele nepřimykají) z prostředí železnice. Jaké kouzlo tu ožívá! Není to jen sentiment či reminiscence hrabalovská, ale je to onen uhrančivý mechanismus jakéhosi stroje ve stroji – telegrafy vyťukávající zprávu i poté, co už je přednosta zapadlé staničky, či jen zastávky na dávno pozapomenuté trati mrtev. Falešné poplachy a železniční neštěstí vynořující se ze tmy příkazů a čísel jako zjevení ne nepodobné bájnému Nautilu kapitána Nema, krajina, která odtikává ke katastrofě popomamalulu. Zároveň ale je tu i schopnost velmi prudkého zrychlení, které mnohdy má až groteskní rozměr, jako v závěru povídky Démon pohybu, kdy se najednou přízrak rozvíjený do té doby spíše v diskusi cestujících, zjeví a zase zmizí, zanechaje po sobě šílený výsledek: „Nakonec si průvodčí všimli, že jeden z kolegů schází. – Vůz č. 532! – Vpadli na chodbu a začali prohledávat jednotlivé kupé. Byla prázdná. Nakonec našli v prvním kupé tělo nešťastné oběti. Nějaká nadlidská síla zakroutila průvodčímu hlavou tak strašlivým způsobem, že mu oči vylezly z důlků

a hleděly na záda. V šikmém bělmu se odráželo ranní slunce krutým úšklebkem…" (77)

A do toho člověk, člověk prokreslený psychologicky, odsouzený nebo vybraný k tomu, aby zahlédl za tento tajemný mechanismus děsu a hrůzy a stejně si s ním nevěděl rady – to není hra se čtenářovým očekáváním, to není jen vyumělkovaný kalkul se strachem, to je přece také krásná metafora lidství jako takového – tady, bez dechu, v obavách (díky brilantnímu zvládnutí rychlých a prudce a přesně načrtnutých základních linií postav) o postavu či rovnou vypravěče nespějeme k rozluštění jako v nějaké detektivce, to by bylo strašně málo, spějeme také za poznáním, že některé věci prostě řešení nemají, a přece jde o to nějak tu s tím žít. A to je veliká hodnota, která na nás vypadne i z těch osmdesát let starých textů.

I proto rád odpouštím i jistou přepjatost obsaženou zejména v dialozích a místy i v popisu, kterou trpí některé texty a dá se ukázat třeba na povídce *Szamotova milenka (Stránky z nalezeného deníku)*. Tady jakoby se text skládal ze dvou částí – na jedné straně je deníkové vyprávění hlavního protagonisty, muže zdánlivě marně zamilovaného do městské krasavice, která se ale po svém návratu z cest rozhodne trávit s ním intimní chvíle, aby se nakonec ukázalo, že šlo o jakýsi přízrak, protože byla už dva roky mrtvá. Ten boj s jazykem, ten boj se samou skutečností takto získané lásky je odzbrojující. O to víc pak povídku zchladí partie, plné aluzí na antické předměty a jakási škrobená přepjatost, ve které nešťastník přirovnává svou milenku k antickým božstvům. Na druhou stranu ale, tak brilantní a přitom cudné popisy erotických vzplanutí by se měly přednášet na univerzitách v rámci tvůrčího psaní, aby se prokázalo, že dobrá milostná scéna je možná i v jazyce českém (čímž chci také ocenit i překladatelův podíl na podobě knihy) – zkrátka – svižně přeložené povídky, plné napětí, tajemna, občas trochu přemoudřelé, ale i za tím zdánlivým mudrováním je ukrytý jakýsi hluboký, uvěřitelný démon zájmu a propadnutí, propadnutí, třebas i věcem, které obvykle přecházíme s úsměvem. Dobrá ukázka toho, jak tvářná a tvárná je polská literatura už v první polovině dvacátého století. *V domě Sáry* je zkrátka další z důležitých kroků, kterými naše (o dost menší) kultura snad trochu oplácí neskrývaný zájem té (o dost větší) polské.

Jakub Chrobák

OSUDY NA HRANĚ

Miroslav Huptych (*1952) byl mezi básníky vždy můj tajný čtenářský tip. Proto mne trochu překvapilo, že se na jeho poslední sbírku neobjevilo více recenzí. Dobrých sbírek v poslední době bylo ale prostě tolik, že se na všechny pozornost nedostane. Přesto právě *Noční linka důvěry* by neměla uniknout čtenářské veřejnosti a jen tak bez povšimnuti zapadnout.

Huptych není autorem, který by své sbírky chrlil. Projdeme-li si jeho bibliografii, vidíme jen pár vlastních titulů, vlastně až do této chvíle to byly čtyři básnické sbírky, poslední pak vydaná již v roce 1997. K nim nyní přibyla pátá. Na šedesátníka to není rozhodně mnoho. Nezapomínejme ale, že v literatuře je přítomen průběžně stále. Mnohem častěji se s ním však setkáváme v roli editora a výtvarníka, ostatně i tuto sbírku doprovází jeho koláže.

Jedním z důvodů, proč mne Huptychova poezie láká, je skutečnost, že není básníkem katedrovým nebo básníkem úzce spjatým s akademickým prostředím, kterých máme v české poezii v poslední době povícero, ale že je to muž praxe. Právě jeho zkušenost z práce Krizovém centru a na Lince důvěry z let 1991-2001, kdy verše sbírky vznikaly, do jeho sbírky vstoupila ráznými a rozhodnými kroky. Asi to chtělo čas, vstřebat tyto dojmy. Možné i proto vychází s takovým odstupem.

Sbírka je členěna do dvou stejně rozsáhlých oddílů (Noční linka důvěry a Co si voda mele). Výraznější mi připadají básně z prvního oddílu, kde jsou zachyceny ve větší míře osudy jiných a osoba samotného básníka zde zůstává spíše v pozadí. Zaznamenány jsou útržky hovorů, jejich rekonstrukce a posuny, cizí osudy. Často až surreálné obrazy vybočující z běžné skutečnosti a přesto z ní vyrůstající. Důležitou roli zde mnohdy hraje noc, prostor ztišení a důvěry, kdy slova znějí jinak. Často ze samoty a často do samoty. Jako už tolikrát jsme svědky magické moci slov, rituálu zpovědi a důvěry v naslouchajícího. Lidská dramata, hádky, rozpory, vychýlené vztahy, to vše na krok od propasti. Práce s posuny ustálených rčení a slovních obratů. To vše proloženo záznamy snů. Oddíl druhý pak více koncentrován na osobu básníka. Důležitý rozměr obou části představuje vnímání uplývajícího času a vyrovnávání se s osudem. Ne náhodou první část obsahuje poměrně časté obrazy smrti.

Celou tu dobu jsem si uvědomoval, jak blízká je autorovi technika koláže, která se neomezuje pouze na jeho výtvarný projev, ale organicky proniká i do textů. Na vizuální podobu sbírky pak navazuje i neobvyklý doprovod ve formě vloženého skládaného plakátu. Už někde od Koláře, který se mi při čtení také stále připomínal, nejenom v souvislostech s kolážemi, mám takovou poezii ukotvenou v civilnosti rád. Není divu, že místy jsem pak nalézal styčné body s poezií Petra Hrušky, hlavně v prvním oddílu, ale třeba i s pozdním Šotolou. Myslím si, že sbírka čtenáře potěší. Básníka představuje v dobré formě. Nečekejte však žádné výrazné experimenty a novinky, spíše utvrzení výrazu a rukopisu a zralou básnickou výpověď, která zaujme silnou obrazností.

Pavel Kotrla

TAMÁS ASZTALOS

Pivařská 10°
čili „Pivní říkladlo"
aneb pocta životnímu dílu Vladimíra Boudníka, Egona Bondyho a Bohumila Hrabala

Jedna – O žízeň se jedná.
Dvě – Jezulátko pije též.
Tři – Kdo dřív výčep spatří.
Čtyři – Půlitry k nám míří.
Pět – Pěnou vábí svět.

Počítej do šesti – Pitím chuť se pěstí.
Nezapomeň sedmou – Sklenici
pozvednout.
Následuje osmička – Stále plná polička.
No a potom od deváté – Už se
s pivem vcelku znáte.
A nakonec do desíti – Teď už
musíš uvěřiti!

Keď neveríš, nehaj teho,
„Huszár" Laco dopije ho.

z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 62

léto/podzim 2013

Už jsi zas tu

I když se letos zdálo, že podzim žádný nebude a krutě vřelé léto vystřídá okamžitá zima, podzim byl. Byl, a jaký! O jeho barvách píše se staletí a psát asi bude, ty potoky krve a zlata jsou k nezastavení a derou se k člověku s jakousi nepřekročitelnou urputností. Jenže letos to byly především a hlavně vůně, a vůně, které věstí dobrou, klidnou zimu. Protože – tolik ovoce jsem snad ještě nikdy neviděl. Bylo všude, na stromech, v prádelních koších, v pytlích u těch stromů; ještě teď je vidět obraz dlouho už nevídaný: vytrčené haluze jabloní a na nich puntíky jablek. Jenže hlavně a především je ovoce – v sudech. A padají čísla závratná. Kamarádi se předhánějí – J. S. říká, že 700 litrů kvasu, to bude víc jak sto litrů trnkovice! J. N. jen tak, na zkoušku, se mnou zaplnil bečku nastrouhaných hrušek. To bylo tehdy, když jsme si k němu přijeli pro jabka. To se napřed nasbírají ty hrušky. Potom se vezme drtič, který je řemeněm spojený s motůrkem (velmi často ze staré pračky), zapne se a hrušky jsou krouhány. Jak to všude voní a lepí, jak to vylétává, tak ty malé sladké plásty nalétávají do vlasů, po svetru, na brýle. No a pak se vezme kousek slunka, dá se na žebř, po kterém odvážný J. N. vyleze a třepe. Nasbírat, dát do auta a ještě posedět. Děcka tehdy u N. řádily, napřed honily kotě a potom se předváděly – zpívaly své písně, J. N. jako zkušený bubeník odhadoval možnosti rytmické a spokojeně si s nima na ty pomyslné bicí hrál. Dobře nám bylo, a ale pak už jsme jeli.

Jenomže pak je potřeba ty jabka zpracovat, a že jich letos byly tři pytle, tak moštovat. K tomu se musí od B. půjčit lis a u Č. se jabka sešrotují a vylisují. Jenomže, B. lis je trochu – rozjebkaný. Především ta hlavní část, který drží samotný lis, praská a potřebnou páku tak nevytvoříš. Naštěstí Č. je stolař, tak se věc popravila a už tekl mošt. Kristova noho, to je tak něco dobrého! Člověku černají ruce, jak se na nich ukládá cukr těch vůní a šťávy, celý je ulepený, ale pak pije a pije. Jakoby útlý a úpěnlivý půvab jablka vtékal přímo. Jenže – mošt se blbě uchovává a i když je to věc vynikající, vypít naraz se nedá. A tak jsou vlastně jen dvě možnosti – zahřát a nalét do petek, nebo přidat křen. To obojí je dlouhý a soustředěný proces, který se musí dělat s absolutním soustředěním, tak jako Texty – se zpožděním možná, pomalu, ale důsledně, jako ten mošt – klidná, ale vzrušující tekutina, po které se tak dobře sere…

Obsah:

úvodník
Jakub Chrobák: Už jsi zas tu___2

próza
Zdeněk Král: * * *___4_6
Pavel Kotrla: Smutek vyrovnaných řad___6_7

poezie
Oldřich Kutra: * * *___10_11
Yveta Shanfeldová: * * *___12_13
Jaroslav Kovanda: * * *___14_15
Roman Polách: * * *___16_17
Jakub Chrobák: * * *___18

překlad
Mihály Kocsis: * * *___8_9

jen tak
Martin Škabraha: Odvaha k nostalgii ___19_20
Tetiana Okopna: Stručná zpráva o stavu české literatury na Ukrajině ___21_24
Milý Petře: ___24_26

recenze
Pavel Kotrla: Dvoják rozkročený na tři strany___26_27
Michèle Baladránová: Stopy ke stropům___27_29
Martin Lukáš: „Příběh ze současných Čech" aneb Komu je kniha určena?___29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 62, ročník XVII., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš; redakční rada: Jakub Grombíř, Tomáš Vašut; registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

ZDENĚK KRÁL

V pondělí ráno se vždycky přepočítej

Jednou se probudíš po lehkovážné noci do nejapného rána, do postele, v níž uslyšíš oddechovat někoho dalšího, uslyšíš, ale neuvidíš, bude ještě tma a ty nebudeš vědět ani chtít, natož si vzpomínat, raději posbíráš svršky a vypotácíš se na ulici, kde už mezitím zhasly lucerny a je tolik denního světla, až tě to zarazí a začneš hledat hodinky, budeš je hledat všude, jenomže v každé kapse nahmatáš něco jiného, než v ní bývalo, věci se nějak přemístily a některé ani nepoznáš, třeba tu rtěnku nebo očko na čištění uší, a tak budeš zvažovat, jestli by ses neměl vrátit, ale pak najdeš hodinky, byly na zápěstí – tak vidíš, a už víš, že ti ujel vlak, že je pozdě, nic obrazného, prostě bude pozdě a jediná šance bude taxík, jenomže, když ho zavoláš, dispečink neodpoví, ticho jak po apokalypse, mráz ti z něj poběží po zádech, ale hned se to vyjasní – volal jsi do portmonky, mobil je v kalhotách, tedy přesně tam, kam ho ze zásady nestrkáš, no co to má být toto, vrtíš hlavou a celý se ošiješ, což zaujme taxikáře a začne si tě prohlížet v zrcátku, aby ne – pasažér samý steh, to se hned tak nevidí, jenomže ty nebudeš chápat, proč tak zírá, natož aby sis vzpomněl, jak a kdy jsi se dostal do taxíku, myslíš si, že on si myslí, že nemáš na zaplacení, a taky ano, v kapse, kde před chvílí byla portmonka, najdeš teď jen mobil, a tak se chytíš za hlavu a bum – vyděsíš se podruhé, protože v prstech ucítíš neznámé vjemy, nečekané hrany, kůži tvrdou a studenou jako hovězina, a jsou to pocity tak děsivé, že leknutím zatajíš dech a držíš ho překvapivě dlouho, ale nakonec vydechneš dvojnásobnou úlevou, protože ti dojde, že to, cos nahmatal, je portmonka, nějak se přilepila na čelo nebo co se to s tebou děje, nemůžeš na to přijít a tak se mračíš na sebe i na taxikáře a mračíš se a mračíš, a když zmatený a podrážděný konečně doklopýtáš do kanceláře, kde už všichni pijou druhé kafe, namísto „dobrý den" vypálíš „věnujte se laskavě řízení" a všichni tě začnou zaraženě pozorovat a otáčet se za tebou, a jako by to nestačilo, za rohem, u kuchyňky, tě najednou někdo obejme kolem ramen a osloví tě tlumeným, laškovným hlasem, nazdar Jiřino, tebe bych tu nečekal, stav se pak u mě, což

tě zarazí, protože jednak se nejmenuješ Jiřina ani Jirka a pak – co má co na tebe šahat, že, ale než si to stačíš srovnat, odeberou se všichni na poradu a ty, místo abys toho využil a honem – ale honem zmizel domů, půjdeš s ostatními, oteklý, vyprahlý, rozčilený, a když se šéf zeptá, kdo co má, zvedneš rázně ruku, ne že bys měl něco jiného než bolavé spánky, ruku zvedneš z potřeby to ráno zamluvit, odčinit a dylýt, a jak zvedneš ruku, všichni zvednou obočí a nastane úplné ticho, nikdo nedutá, obzvlášť ty ne a všichni zírají na tebe a ty zíráš na tu ruku, na tu útlou, bílou ruku s libidinózně dlouhými prsty a krásnými, pěstěnými nehty, které bohužel nezvratně dokazují, že nic nesmažeš, nezamluvíš, neuprosíš, jelikož totiž, v té tmě a chvatu a potácení jsi si na sebe navlékl cizí tělo.

Procitání

Už víš, jak se ti o ní bude zdát naposledy. Vysílený nudou, upadneš nad ránem do snu, ve kterém od ní odcházíš. Pustíš ji, propustíš, zvedneš se z jejích prsou. Je čas na výměnu – jako už tolikrát. Tolikrát, že už jsi zapomněl, jak vypadá, jak je cítit, jak hřeje, jaké to je, svírat v prstech její krk. Tolikrát, že měkkost její hrudi už nerozeznáš od měkkosti vaší postele a někdy si druhého ceníš nad první, jakkoliv sis prvního ceníval nad cokoliv. Povlečeš se od ní jako pokaždé – povoleným švem světa, úžinou skutečnosti, dlouhým temným průchodem s popelnicemi na obou koncích. Povlečeš se, ačkoliv bys byl schopen letu; snadno, jen kdyby se ti ještě chtělo. To ta rutina, to neustálé opakování jedné a té samé noci! Jalová násobilka: Ona je všechno je ona je všechno je ona…

Uprostřed průchodu, kde šero přechází do tmy a nuda do úmoru, zaslechneš šramot: od stěn se odráží pleskání chodidel o kočičí hlavy. Ohlédneš se jen ze zvyku, víš dobře, že nikoho neuvidíš, víš i čí nohy tu našlapují. Mráz ti přeběhne po zádech i krůpěje potu – jako pokaždé; Co jen ten pocit kdysi znamenal? Půjdeš dál slábnoucí tmou, zastavíš se jen občas, když se zvuky ozvou znovu, abys sám před sebou předstíral vzrušení. Budeš se obracet a namlouvat si, že ji ve tmě cítíš a že by – jaká hrůza – stačilo natáhnout ruku a nahmatáš hrbolky jejího hrtanu. Nepocítíš ale nic.

…a světlo na konci tunelu ti nenabídne úlevu. Zjistíš, že východ se nepřibližuje a krk se ti stáhne zdánlivou úzkostí. Kroky za tebou znějí blíž a blíž. A východ z tunelu se bude zužovat a zužovat a tma znovu sílit. Uslyšíš, jak dýchá. A čím volnější nádechy budou znít ze tmy, tím těžší sípot bude vycházet z tvých plic. Síly tě opustí, padneš a ohromná váha tě přirazí k zemi. Strašný tlak na prsou ti vyrazí dech. Bude to konec?

Zíváš.

Na malou chvíli, kterou bys stěží nazval úplným bděním, poznáš, že jsi stále s ní ve vaší ložnici. Přišel čas na výměnu. Tyčí se nad tebou, koleny přibíjí tvé letky, plnou vahou ti usedá na hrudník. Křikem a jásotem slaví převahu a vítězně tluče křídly. Jako pokaždé se pokouší vzlétnout, ale tak jako ty, ani ona už neví, jak pustit prsty z krku, který jednou uchopila.

PAVEL KOTRLA

Smutek vyrovnaných řad

Smrt přichází náhle a nečekaně. Nás pozůstalé ponechává překvapené a otázky zůstávají bez odpovědi.

Když jsme ráno přišli, na stožáru už vlál černý prapor. Nevěděli jsme nic určitého. Ale po ranní kávě v kuchyňce jsme to již věděli všichni. Adam, ředitel firmy zvaný Velký tvůrce, zemřel. Dekorum žádalo, aby na firmu a všechny její zaměstnance lehl smutek. Ale slovy klasika – na tváři lehký žal a v srdci úsměv. Mrtvým byl náš ředitel. Nepřístupný a neústupný muž. Příslušník generace nových manažerů, za žádných okolností se nepotící. A to ani v obleku s utaženou kravatou a na přímém slunečním světle. I ve vzteku úsměv s obnaženými zuby, který mi díky lehce přerostlým a zářivě bílým špičákům dodával vlčí vzhled.

S ženou se rozvedl již dávno. Synové odrostli a odmítli převzít firmu, kterou založil. Bylo tolik věcí, které mu nemohli odpustit a on nedovolil, aby mu odpustili. Přestože měl rozsáhlé společenské styky, ve skutečnosti zůstal sám. Jeho ultramoderní domov byl chladný a tichý.

Nerad jezdil na kole volnou krajinou, ale pravidelně chodil na spinning. Udržoval si

konstantní tělesnou váhu a snažil se zastavit čas. Malou tělocvičnu nebo spíš tréninkový pokoj si zařídil i doma. Právě v této místnosti nejčastěji přijímal své syny, když jej někdy přišli navštívit. Přece jen, všechny vazby nejdou zpřetrhat tak lehce. Hovořil s nimi, aniž by přestal na stroji šlapat.

Když se již třetí den neobjevil v práci a když jej konečně našli, seděl v černočerveném cyklistickém dresu na trenažéru. Bylo jasné, že na žádnou služební cestu neodjel. Jakási zvláštní shoda okolností, posmrtná ztuhlost a přezky na pedálech způsobily, že zůstal sedět v sedle. Tak nějak symbolický obraz jeho života. Ruce se zaťatými prsty a vystouplými klouby ještě pořád svíraly řídítka. Tři velkoplošné obrazovky dokola přehrávaly pro tento účel zakoupený panoramatický film. Byl na něm zachycen průjezd podmračenou krajinou po kamenité stezce. Z reproduktorů se linula nepřetržitá smyčka deště z internetového rádia Raining.FM a klimatizace vydechovala lesní vůni. Iluze krajiny neměla daleko k dokonalosti. Nic ale nakonec nemohlo zastřít skutečnost, že technologicky dokonalý obraz je umělý a klinicky prázdný a je pouhou napodobou živého.

Po pohřbu došlo k několika změnám. Firmu nakonec přece jen převzali synové, ale nijak se netajili tím, že ji začínají chystat k prodeji. Bylo to logické a dalo se to očekávat. Postupně se ale firmou začala šířit další zpráva. Když odemkli jeho pracovní stůl, byl první šuplík plný pečlivě srovnaných jablečných stopek a druhý plný jablečných semínek.

Smysl druhého šuplíku jsme ještě jakž tak dokázali pochopit. Možná se chystal k nějakému odvážnému činu a střádal k němu síly. Možná znal dávnou pověst, možná četl jednu knihu. Ale představa pohledu na pečlivě srovnané jablečné stopky do vojensky vyrovnaných zástupů a řad v nás vyvolávala jakousi těžce popsatelnou úzkost. I tento muž, zdánlivě průhledný a plochý, v sobě nosil tajemství. Jak už jsem řekl, smrt přichází náhle a nečekaně. A otázky nechává bez odpovědi.

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

MIHÁLY KOCSIS

A.G.N.E.S.

Něco přes padesát

Tak jako malé dítě oslněné sluncem,
do nějž se, neposeda, zahledělo,
jen mžourám a mám strach pomyslet
a vypovědět, co se se mnou dělo.

Portrét: Dívka a aeroplán

Tak nadoblačný obraz,
hluboké oči její
mě do závratné výše
až k nebi vynášejí.

Rozmary

(1)
Bylo by bezohledné
něco vyprávět,
na půli cestě
leží trosky vět,

a protože bych nesnes´
jen němý klid,
pokouším se žít šeptem.
Pokouším se – být.

(2)
uteč mi moje milá
i tak to bylo krásné běž
a už se neohlížej jenom
hloubku svých velkých očí střež

uteč mi moje milá
zůstanu v klidu už
ať cokoli se stane
nevěř mi vždyť jsem muž

* * *
Ani létat už vlastně nedovedu,
Gigantem výšin nebeských bych byl jen stěží.
Nastal hořký čas rozpaků a rozloučení.
Echo každého slova srdce drásá,
Stmívá se, avšak, bože, jaká krása!

* * *

Motto:

Kdo potom až na druhý břeh
v zubech svou lásku přenese?
(László Nagy: Kdo lásku přenese?)

Do ohrady jak ovčí stáda,
zaháním slova jako pes,
než s láskou v zubech poplavu,
než vyrazím na druhý břeh.

Z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut.

MAREK ADAMÍK

SCHODIŠTĚ DO 2. PATRA

architekt?
nejspíš úchyl

pod schodištěm
sténá,

okukuje
skleněná

letní
pokušení

REKONSTRUKCE

vidíme
komplex zřícenin

třináctou komnatu
s mnoha dveřmi

na hradbách sedíme
připíjíme

v zákrytu stínohra
reality

U HRADU

setkání při západu slunce
– jak ohavný patos

pokud jde o ruskou ruletu
lásky

volím raději katakomby

OLDŘICH KUTRA

NEMOŽU
Za vozem
zem
sypu ju rukama
holýma od samoty
sypu ju rukama
na holé nohy boty
jsem vyzul kdesi
ráno je hledat budu
teď nemožu
teď ne
teď sypu zem
popelu popel
zbyl jsem a zbudu
holátko boží za vozem

POHÁDKA
Vyšli jsme
a jsme zpátky
Co je to dlouho v tomhle kraji?
Nezvoní žádné zvonce
na noc nás doma nečekají

KOÁN
Zatáhni rolety
budem si myslet, že nás ráno nedožene
budem si přeříkávat koán:
Dotekem v ruce roste nedotčené

Zatáhni rolety
budem si přeříkávat koán:
Zítra jsme usnuli
dnes vzbudíme se
včerejšek chystá den

Zatáhni rolety
budem si
nebudem?

…
Černý vaz
pevný jak žito k ráno
máš ze lži, miláčku
černý vaz
a slámu klamu
prázdnou
dáš mi
dáš mu

CHVÍLE
Jak sad na konci dědiny je sporá
Kolik má jmen
ta chvíle
kdy se v půli dvora
zavrávorá
pro amen

ZBYTKY
Po někom strach
jehličky v břiše
po někom ticho v bytě
ticho a byt
a ticho
nitě tiše motá
a ještě půl života
zapošít

KARIN
Křehnoucí nocí hlas
aniž ho uhlídáš
rozpraví v otázkách:
I skřivan ve snu větev má
na níž se bojí usednout?

PŘÍPISEK K ŽIVOTU
Vleč se vole
v noci pole
hroudou zarůstá

v ní je msta
i úděl tvůj
i marná vůle tvá

PŘÍPISEK KE SMRTI
…ničemu se to nepodobá
a mrtvý ti to nepoví
můžeš se optat Joba
popelu z hlavy Jobovy
jenomže Job je mrtvý
a mrtvý ti to nepoví
ničemu se to nepodobá
ničemu se to nepodobá
ničemu se to nepodobá…

Oldřich Kutra – narozen 26. 2. 1983 v Uherském Hradišti, studoval informační studia a knihovnictví v Opavě, V roce 2012 vydal básnickou sbírku *...a stokrát třásti stromem*.

YVETA SHANFELDOVÁ

* * *
Hřbetem ústím
do schodů

na acer palmatum
dlanitolistý svah
pěst máků prst mát.

Zraňovat se o příčestí
trpné, trnovím se drát
na acer palmatum
nenávrat

pak hlavou dolů.

Mše tiše snům
bude hrát.

* * *
Noc,

ale psí štěkot
ji rozstrouhal.

Ležím naznak, daleko od sebe,
chladem ji pozoruji.

Je jen ve vesmíru.
Na zemi spíš tma.

* * *
Úsvit nekráká. Pípá potichu
v kukani pro krátkozraké.
Ve zpovědnici chrápeš.

Telegrafně pokračuj,
přelévej mě čajem, vkroč,
protahuj mlčení uchem jehly.

Svoji vlastní svěřenci,
čekáme jak vrabci v dešti.

* * *
Ty a já a kopec máty
studený rybíz
zezdola dolů
nevětraná tma

hrst trní

strmý den a rozbředlá noc

rozbředlý strmý den a strmá noc
had kolem pasu
omylem šťavnatý den.

Jen nevnímat
jak zní na moři nezvěstný škuner
se sedmi na palubě.

Vnímat jeden druhého jako když solí.
Mít se, znát a spolu uplývat
a jeden vždy na přídi

a pořád Jednoho dne.
Pojď. Na nebi zapadá ojetina
potmě svítá.
Ten počáteční růst.

* * *
Opírat se o věk jako o hůl.
Bobtná, plný suků, ze střech tma.
Jak pomalu zraje rybíz
jak pomalu a najednou všechno zraje
večer nad hladinou pableskuje dvůr
na obloze blikají čtečky
z polštáře známka. Jsem adresát.

* * *
Smrákání.

Spolu kopem na zahradě.
Do jam vane.

Mezi námi trny, kořeny,
jako bys válel těsto, pekl,
nakoukneme pod zem
na cukr, zkapaný dnem.
Řečiště čeřené víry
sobě na botách taktuje:
všichni jsou všechno
každá barva fialová
každý měsíc srpen
všechna hudba španělská
a měsíc zasazen.
Už dem.

JAROSLAV KOVANDA

Sněhy
Sněhy jak potahy na křeslech na dači
kde se už dlouho nikdo nestřílel…
Když už zase nejmíň stý sen
o bloudění
tentokrát bez domu na kopci
ale i kdyby
ještě by se v té *kapuci* jak v řeči ztrácel?

+ + +
Včera v Hockey baru jeden štamgast zliskal
hrací automat
a večer, když jsem zaléval na hřbitově kytky
rodičům,
muž v baretu přes tři hroby od našeho
četl nahlas svojí zesnulé ženě z knížky.

+++
Cesta kolem Dřevnice
vlhkou trávou
taženým závinem
pán s beznohým psem
červená čepice s modrým kšiltem
zelená košile
kalhoty zbytnělé popisem…
nad nimi mračna podobná barbusu
korok podzimu v poklusu

Za rohem krajiny
už bude Kobylí
ve sklepě žárovka
zápasí se svým steskem
půda je tady černá jako klín
panenky Marie od Věstonic
ve sklepě Laďa Kůň zápasí s hadicí
žárovka slepne
dnes večer budem už v Perné
každý ze svého hrbu pít
a půda je tady černá
jak vápno Čejče ve tmě
za oknem které má ještě řemen
za první obrubník přivázaný
tvé slovo duše běží mezi vinohrady
u hřiště Sokol Mutěnice
2:0 pro domácí
klíčí lokomotiva
kouří epitaf
ani chrousti se vždycky nepodaří:
lokl si z okolí
Kovanda Jaroslav

xxx
vesnice na kopci
zdálky jen cákanec
lopaty topolů
tapety smuteční
slovo a masa ryk
jsme jenom spojité améby
jako bych
z jiné kůže
vystrkoval svůj čenich
jako bych
z jiných bot vycházel
na kopec
u Halenkovic

Lassie se vrací
Po návratu z rekreace ROH na Hrubé Skále
vrátil se tatínek odpočinutý
a postavil toho zámku málem kopii:
třípatrový kurník i s jednou vestavěnou slepicí
Ach jak snadné je ničit cizí nápad:
na cizím mozku tu skvělou fólii!
A pár let před smrtí začal tatínek
dokonce studovat temný Egypt
a něco podobného pak vyřezal
svému vnukovi do kůry…
Nicméně můj synek s tou hračkou
spával vstával
jako já snad s hrdinkou amerického filmu
který pouštěl barvu tehdy málem do peřin
s tou fenou Lassie rezavou jak kritik Rejžek
s tou nevratnou málem kólií…

U nás na Topolce
Když v padesátých letech nejvíc mrzlo,
plivali jsme s Kolťákem,
který uměl přeplivnout i trolejbusové dráty,
holičovi Chmelařovi na okna za to,
že nám posypával skluzavky popelem,
záclonky z chrchlů tak vždycky vznikly,
za to, že nám ničil jediný poledník
uprostřed Gottwaldova…
Topolovou ulici, o níž tak skvěle píše můj přítel
bývalý sprinter Vaníček:
Nevím, kdo rozhodl naši čtvrť osadit
tím stromem diverzantem, který nadzvedával chodníky,
lezl do křehké kanalizace
a nakukoval svými kořeny i do záchodových mís…

Úsměv tak široký jako obejmutí,
úsměv tak rozpínající paže, že ti
přes noc otevírá další den; další
noc v jedné z bezpočtu hospod, v
nichž máte jednu z mála šancí se
vidět.

A zatímco nad tím rozmarně uvažuješ,
tiskne ti nevěřícně dlaň,
až ti to připomene přívozského
opilce, kterého jsi viděl v jedné
z tramvají, jak odhodlaně tiskne
ucho igelitové tašky s lahví vodky,
jako by držel za ruku vlastní dítě.
(18. 3. 2013)

Havran se prochází a kymácí
starostlivým krokem důchodce,
kavky se rozletěly jako voda, tak
na ně něžně pokřikuješ:
Však se pičo nebojte.
Dětskou nohou vykopnutá hrouda
hlíny ze země trčí jako ježek.
Pán Bůh dává i takové dny,
že i to pičování ti přináší důvěrnou
modlitbu, že i ta Markéta, na kterou
teď myslíš, se mírně usměje, že i ten den
teď trčí jako jarní hrouda hlíny.
(8. 3. 2013)

Nachcaný mrak visí nad Ostravou jako baldachýn,
jako přesně zaparkovaný nákladák.
Projíždíš kolem vietnamského obchodu
Hoa lann
se zbožím, které vydrží tak akorát dlouho;
jako matná vzpomínka skrze generaci
na daleký domov.
Z toho všeho tě vytrhává neodbytná
myšlenka: říkáš si, jak asi vypadá
a jakých výšek dobývá vietnamský
Holan.

O tabulky oken klepou mokré perkuse
deště, jakoby neslyšnou prací harddisku.
Nádobí v myčce štěká jak pes na misku
a ty cvičíš náhlou modlitbu. Bože, díváš se?

Protihluková stěna kopce zakrývá
smetiště sněhu, který je rozházen
po kraji jak v popelníku.
Záclona sebou trhla jako člověk.

Úzkost se ti přetahuje se svědomím.
Chtělo by se ti sepnout ruce,
ve kterých by hřála modlitba,
zatímco venku, v té neperspektivní
krajině, zvedá se jíška ranního
kavčího křiku a mlhy.

Vidíš přes závěs větve stromu
nezřetelně jakési nohy.
Nejsou ani silné, ani
slabé. Ustojí tu chvíli.
A najednou si říkáš, že
tě ty nohy nesou.
Jen vítr, kterej ti chce
rozmlátit okno, je ti
svědkem.

Na stromě se točí řehtačka dvou
strak, až zralá švestka spadla do trávy jako
divoká kočka a zakončuje tak stonek léta. Teď
už nám oběma zbývá jen čekat na hořké
šourky
podzimních ořechů a ruce, jež je budou
sbírat,
zčernají, namísto aby se přirozeně červenaly, a
marně nepřemýšlet a utkat se konečně s tím,
který tě kopytem rýče nutí dívat se do
rozrytých
vrás vaší zahrady, těch Božích čel.

Roman Polách (9. 12. 1986) – narozen ve Frýdku-Místku na frýdecké straně. Vystudoval bohemistiku na filozofické fakultě Ostravské univerzity v Ostravě. Jako doktorand programu Teorie a dějiny české literatury působí tamtéž. Je redaktorem revue Weles.

Opičí revue
http://www.opicirevue.cz

JAKUB CHROBÁK

JAK PRÁZDNÉ KOLO
Jak prázdné kolo
po ráfku
pro smích těm z velkých domů
co za účelem nových domů
pletou ti ohlávku

A chlad
do zad
jak z nebe
urval se kus měsíce
Na cestě myš –
vidíš sebe –
prázdné kolo
po ráfku

ETIKA (PODLE MAGORA)

Kříž a mříž
jak podobá se
(stejný duch).

Navíc když mříží –
a těmi mnoha kříži –
huláká,
syká
zářijový vzduch.

VZPOMÍNKA NA HALASE
Tak si zas tu,
ty můj podzime.
A mlžné mlhy,
ty mlhy mé.
Ve stehnech hor
už propraskává chlad.
A nejde, nejde,
nejde a nesmí se jít spát.

NEVEZMEŠ SLOVA BOŽÍHO…
Starý pan Hrňa
v hospodě v rohu
modlí se němě:
ze rtů mu padá Zdrávas,
oči zabořené k červenému vínu.
Čí ale, čípak smývá vinu?

MARTIN ŠKABRAHA

Odvaha k nostalgii

Nostalgie nikdy nepřichází jen tak, zvlášť když je člověku třiatřicet. Má své příčiny. Ponechme je ale stranou. Podstatné je, k čemu nostalgie vede. Mne nedávno přivedla k hledání a znovuobjevování dobrodružných seriálů, které doprovázely a spoluutvářely mé dětství v 80. letech minulého (a přesto stále přítomného) století. Chtěl jsem v nich najít to, o čem jsem dopředu věděl, že to tam vlastně není, protože ve skutečnosti je to uloženo ve mně samotném.

Nejzajímavějším aspektem malého návratu do fiktivní reality vlastního dětství se nakonec stalo všímání si věcí, kterým jsem jako dítě nemohl na vědomé rovině plně porozumět, přesto ale – myslím si – ve mně už tenkrát vytvářely určité gravitační body, kolem nichž se později, jako na podmořských korálech, zachytávaly a usazovaly zkušenosti, jež k nim byly z nějakého důvodu přitahovány.

Nejpřitažlivější název ze všech má určitě seriál *Dva roky prázdnin* (koprodukce, 1974). Popravdě řečeno, nyní to bylo spíše zklamání. Nejvýraznějším dojmem je nesmírně protivná postava Donovana, ztělesnění britské aristokratické povýšenosti; jeho ignorance a přehnané sebevědomí přivedou ostatní na pokraj záhuby. Příšerný člověk, jakým bych nikdy nechtěl být! Takže připouštím určitý výchovný aspekt seriálu. Stejně nesympatický jako jmenovaná postava je ovšem nový český dabing, vyrobený speciálně pro vydání na DVD a z původního dabingu Československé televize zachovávající jen znělku, resp. titulní píseň v podání Karla Černocha. Ta zabírá pořád, stejně jako představa, že existují dvouroční prázdniny. Dožiju-li se důchodu, snad se mi ji podaří naplnit několikanásobně a zbude čas i na četbu Julese Vernea.

Děti kapitána Granta (SSSR, 1985). Na základě mlhavých vzpomínek soudím, že tohle zpracování Verneovy předlohy by se mi zamlouvalo daleko více než předchozí seriál. Na internetu jsem ale našel jen původní ruskojazyčnou verzi. A protože ruština mne na základní škole už minula, musel jsem si na tento seriál tentokrát nechat zajít chuť. Aspoň může zůstat stejně báječný jako býval. Zatím.

Děti z Kouřové hory (Nový Zéland, 1979). Malý objev. Z dětských let jsem si tento seriál (mimochodem, natočený v roce mého narození) pamatoval jako „takový divný", ba i trochu zklamávající, protože zde vystupující Maorové sice trochu připomínají indiány, ale bez tomahawků; provádějí turisty a jejich děti chodí do školy, no ostuda! Dnes, jako (s dovolením) dospělého diváka, mne však seriál nadchnul. Coby dítě jsem nemohl docenit, jak uvědoměle a obratně pracovali tvůrci vyprávění, zasazeného do konce 19. století, s novozélandským postkoloniálním sentimentem. Dobře je to vidět na postavě Sira Charlese, arogantního britského aristokrata (už zase), který do dějiště příběhu přijíždí léčit zanícené klouby. Neopomíná na každém kroku dávat najevo, za jak necivilizovanou zdejší společnost pokládá. Lidé se jeho způsobům příliš bránit nedovedou, přemůže jej však sama země, strážená starými maorskými duchy. Nejprve si lorda podmaní blahodárné účinky místních minerálních vod. Matka Země mu nabízí svou pečující lásku, přijme-li ji s pokorou. Imperialistovi až do morku kostí to však nestačí a pokusí se zmocnit jejích pokladů silou – ne silou děl a pušek, nýbrž silou peněz, s jejichž pomocí doufá zkorumpovat některé z domorodců, koupit kus půdy považovaný Maory za posvátný a postavit na něm luxusní hotel, jenž bude v budoucnu vynášet jmění. Země dává tektonicky najevo svou nespokojenost. Zapřísáhlý racionalista, přesvědčený o své kulturní nadřazenosti, však odmítá přistoupit na varování „pověrčivých" domorodců, a tak se duchové opravdu rozhněvají... To vše a ještě mnohem více v sametově měkkém slovenském dabingu a tedy pod neodolatelným názvem *Děti z dymovej hory*!

Pak ale přišel *Jack Holborn* (Nový Zéland, 1981). Ovace vestoje! V tomhle seriálu je prostě všechno: útěk ze sirotčince, plavba na nádherné plachetnici z dob – jak jinak – britské koloniální říše, strašidelné vzpomínky z temné minulosti, pirát s papouškem na rameni, ztroskotání, poklad, putování divočinou plnou divochů, osvobození otroků, překrásná dcera tlustého obchodníka a především psychologicky výborně promyšlená hlavní dětská postava. Jack je během pátrání po svém původu postaven před volbu mezi dvěma bratry Sherighamy – soudcem, tedy strážcem zákona, a pirátským kapitánem, tedy ukázkovým naru-

šitelem zákona (takoví ovšem někdy pracovali i na objednávku státu); bratři jsou jednovaječná dvojčata a samozřejmě dojde k záměně. Je to příznačné, neboť volba, jež by mohla zcela oddělila jedno od druhého, neexistuje; zbývá jen přijetí vlastního původu...

Úplně nakonec ovšem musel přijít... ano, Vinnetou. Francouzský seriál z roku 1980 se stárnoucím Pierrem Bricem jsem sice vzdal už na začátku, ale vše zachránil výlet do Náprstkova muzea, kde probíhala výstava o díle Karla Maye. Na výstavě celkem nic nechybělo, nejvíce mi však utkvěl exponát, který má se samotným Mayem pramálo společného. V sekci věnované ohlasům knižních a filmových mayovek v české popkultuře jsem narazil na tričko s nápisem *Komanče neměl rád už Vinnetou!*, které využívá tradiční nepřátelství mezi Apači a Komanči pro účely zpozdilého antikomunismu. Rudý bratr by se divil!

A to ho možná čekají ještě horší konce. Už před lety proběhla médii zpráva, že se připravuje nové filmové zpracování Mayova nejslavnějšího příběhu. Jako scénárista byl najat Michael Blake, známý coby autor románu *Tanec s vlky*, k jehož hollywoodské adaptaci sám napsal scénář. Záměr je zjevný – přiblížit s pomocí amerického, tedy „domácího" autora Mayovu předlohu americkým reáliím. Může ale Vinnetou zůstat Vinnetouem, když přestane být vylhanou projekcí středoevropského outsidera a stane se „realistickým"? Nechtělo by to trochu odvahy být nostalgičtí a připustit si, že indiánská zem je zemí bájnou a proto nedosažitelnou, a když se jí pokusíme zmocnit, zmizí v Nenávratu, odkud přišla?

TETIANA OKOPNA

Stručná zpráva o stavu české literatury na Ukrajině

Na Ukrajině jsme dnes svědky téměř totální nekulturnosti – a zároveň až nábožného obdivu ke všemu, co je cizí, zvlášť evropské. Lidé, kteří každý den obědvají v italské restauraci, neznají ani jednoho italského spisovatele či architekta, v lepším případě podnikli zájezd do Milána. V Praze byl v průměru každý osmý Ukrajinec, za Sovětského svazu jako voják, po roce 1991 jako turista nebo dělník. Praha a Česko budou ještě dlouho symbolizovat

ráj a báječný život za dostupné peníze. Také nejedna ukrajinská restaurace se chlubí, že se v ní čepuje české pivo, byť s podivnými názvy jako Červená selka nebo Žatecký gus. Na zdech lokálu nechybí reprodukce slavného Ladova Švejka. Kdo Švejk ve skutečnosti byl, to návštěvníci ani servírky většinou nevědí – spokojí se s vědomím, že Švejk prostě patří k pivu. Nedávno jsem podnikla experiment: byť s rizikem nepochopení a slovní agrese, ptala jsem se hostů jedné z největších českých restaurací v Kyjevě: Koho z českých spisovatelů znáte a koho jste četl? Po několikaminutové pauze, kdy se v pivopěnném odstínu očí dotazovaného objevoval běžící řádek se slovy „error" nebo „loading", se mi povětšině dostalo odpovědi: neznám, nečetl jsem. Po další chvíli však přece jen jedno jméno padlo: Franz Kafka. Někdo si dokonce vzpomněl na sochy dvou čurajících mužů od Davida Černého na nádvoří muzea Franze Kafky v Praze, jiný na to, že Kafka „psal o pánovi, který se proměnil v brouka". Znalosti české literatury tímto u kyjevských milovníků českého piva končily. Díky nápovědám si však hodně lidí vzpomnělo na Jaroslava Haška a jeho Švejka. Zajímavé je, že velká část odpovídajících nepovažovala Haška za Čecha, ale přisuzovala mu balkánský původ. Ozývaly se i nadšené výkřiky: „Švejk je jednou z mých oblíbených knih!" Dámy přecházely Haška mlčením. Čtenářkám se ale vybavil Milan Kundera a Nesnesitelná lehkost bytí. Jistěže dámy znaly častěji americkou filmovou adaptaci románu, ale zaznamenala jsem i mlhavé čtenářské vzpomínky – třeba na Valčík na rozloučenou a Nesmrtelnost. A už jen velice zřídka se někdo dobral do nejhlubších sklepení dětských čtenářských zážitků a uvedl Čapkovy Povídky z jedné a druhé kapsy nebo některý z jeho fantastických románů. Pokračovala jsem v experimentu a položila stejnou otázku svým známým, kteří se více nebo méně podílejí na ukrajinském kulturním životě. Doufala jsem, že uslyším mnohem více, ale byla jsem zklamaná. Výsledek byl skoro totožný s průzkumem v pivnici – zazněla jména Hašek, Kundera, Čapek, Kafka. Ale k mému potěšení jsem slyšela také hodně konkrétních názvů, ba i detailní čtenářské hodnocení. K novým jménům se připojil konečně Bohumil Hrabal. Někdo znal jen slavné Menzelovy filmy, někdo četl to málo, co máme z Hrabala ukrajinsky:

Pábitele a Obsluhoval jsem anglického krále v překladu jednoho z nejúspěšnějších ukrajinských spisovatelů Jurije Vynnyčuka. Ten říká, že má s Hrabalem společnou duši, a kdyby Hrabal nenapsal své povídky a romány, tak by je napsal on sám. Pravidelní návštěvníci knižních veletrhů, festivalů a literárních čtení neopominuli Jaroslava Rudiše, který asi před půl rokem podnikl malé turné Ukrajinou spojené s prezentací překladu svého románu Konec punku v Helsinkách. Několik dotazovaných četlo jeho román Nebe pod Berlínem v běloruském překladu. Jeden politolog si vzpomněl na Fučíka a jeho Reportáž psanou na oprátce, další novinářka pak na Petra Síse, protože někdy psala, že získal Andersenovu cenu. Několikrát zaznělo jméno Ivana Wernische, protože České centrum v Kyjevě uspořádalo několik večerů a prezentací jeho tvorby. Z básníků se ještě u pár čtenářů vynořily vzpomínky na Vítězslava Nezvala, protože několik ukázek z jeho díla je dokonce i v ukrajinských školních čítankách, a na Ivana Martina Jirouse, který měl jednou na Ukrajině čtení, během kterých pil pivo, což u nás není až tak obvykle, a nadšeně vyprávěl, jak to je super, že v Kyjevě na ulicích ještě pobíhá hodně zatoulaných psů. Kamarádka, která vyučuje na filologické fakultě, se pak zeptala svých studentů na stejnou věc, a řekla mi krátce: „Neznají nic. Někdo si přečetl něco od Kundery, někdo od Haška, někdo od Čapka. Ale už si skoro na nic nevzpomínají." Popravdě, byla jsem trochu překvapená, že nidko nezmínil Jana Balabána, Miloše Urbana, Michala Viewegha, jejichž povídky a romány vyšly letos v ukrajinském překladu. Ukázky z jejich děl se četly na Noci české literatury, probíhaly prezentace – a ve výsledku ozvěna žádná… Nikdo z dotazovaných si nepamatoval ani na české pohádky, které vycházely v desítkách různých edicí, ani na Ferdu Mravence, který se kdysi na sovětské Ukrajině považoval za bestseller. Z českých autorů v ukrajinštině toho opravdu nemáme mnoho, ale i to málo, co v překladu vyšlo, najde cestu jen k málo čtenářům. Nakladatel, který vydal Hrabalova Obsluhoval jsem anglického krále, nemůže náklad prodat, proto o vydání dalších překladů Hrabalových knih nemá zájem. A to pomíjím fakt, že většina Ukrajinců je bilingvních a mohou číst v ruštině Klímu, Kohouta nebo Ajvaze, protože v Rusku je česká literatura hodně reprezentována.

Uspokojuje mě jenom jedna myšlenka: pokud bych se ptala na literaturu našich sousedů Slováků či Bělorusů, výsledek by byl ještě horší. Nezbývá než zopakovat heslo, které zaznělo během Noci literatury v Kyjevě: „Ukrajinci, čtěte!"

MILÝ PETŘE!

Milý Petře!

Už dlouho, když se sem tam někdo podiví, jak to, že my dva tak spolu býváme a souhlasíme, říkám: „A co? Já prostě mám to štěstí, že můžu být vedle něčeho velikého, a za to su rád, co bych nebyl." Státní cena je tak jen potvrzením… Ale. Vzpomínám na jedno společné čtení v Hradci Králové. Pozval nás tam tehdy bývalý můj student do takové malé špeluňky. Když jsme přijeli, jednomyslně jsme se zbavili miniaturního pódia a jenom jsme na stůl rozložili knihy. Chvíli před začátkem situace: dvě mladé dívky vcházejí dovnitř, Lukáš (tak se ten student jmenoval) jim jde vysvětlit, co se tu bude dít, dívky odcházejí. Protože je ale celá jedna stěna hospody prosklená, lze je vidět. Slova se dají tušit: „Podívej se na ně, ti vydrží tak dvacet minut, pak je vypískají, a tady maj tak dobrý a levný pivo." „Ty jo, ale co dyž ne? Co dyž je tam budem muset poslouchat třeba hodinu, co pak proberem, dem jinam." Vyhrál první hlas. Sedli si k baru, do rohu a velice viditelně se otočili tak, aby o nás nemuseli ani cípem oka vědět. To trvalo, když jsem četl já – to zlé, jedovaté ticho někoho, kdo vůbec nechápe, jak s takovou blbostí lze otravovat veřejný prostor. Jenže pak jsi začal číst ty. Nejprve takový ten letmý pohled, spíš úkos, aby si nezadali. Podruhé už hlava ve vyšinuté pozici, jakoby proti svému tělu, drží o něco déle. A pak se pohly oba ty mechanismy a jejich nohy se vytrčily přímo proti tvému hlasu. A už tam byly. Jako kdybys je háčkem vytáhl a přitáhl. Dokonce to vydrželo i při mém čtení a u tvého druhého kola už byly snad nejsoustředěnějšími posluchačkami. Na konci skoupily všechno, co jsme s sebou měli, dožadovaly se, abychom snad jezdili každý týden a do rána s náma pak pily. Takže: Státní cena je vlastně splacený dluh. Cenná sice, ale jen malá odměna za hlas, který – díky svému trvání na důležitosti nejistot – je slyšet, vidět i cítit. Dík, Kuba.

Milý Petře,

pamatuju na ty dlouhé měsíce čekání, které předcházely vydání tvé první sbírky. Dlouhé očekávání se pak za ty roky párkrát zopakovalo, ale to první zůstalo z různých důvodů stejně nejintenzivnější. Bez toho, aby nějak kalilo radost ze setkání dalších. Ale první je první.

Stejně tak setkání poslední, které zůstává dosud v hlavě. Měl jsem z něj radost, však jsem o tom drobně někam i napsal.

Trápil jsem se u té obrazovky čekáním, i když jsem to už dávno věděl a věděl jsem, že před sebou mám jen záznam. Mou pozornost strhával na mne příliš přepjatý přednes tvých veršů moderátorkou slavnostního večera. A pak tvé žluté boty. Dva záchytné body pevně stojící na zemi.

Tak jsi další klasik, kterého znám. Žijící. Kdyby bylo na mně, dal bych ti ji též. Kdyby to byl někdo jiný, dal bych mu ji raději o pár roků později. Jen proto, aby nesvazovala. Ale ty si s tím poradíš. Jsem rád, že skončila v dobrých rukou.

Pěkný podzim přeju!

Pavel

Milý básníku Petře Hruško,

brzy po prvních setkáních s Vašimi básněmi jsem se stal Vaším tichým a zarputilým obdivovatelem. Takových nás tady ve Vsetíně bylo víc. Nikdy Vás nebylo třeba bránit. Bránil jste se sám tou zvláštní velikostí, která vystupuje z věcí prostých a samozřejmých, bez kterých nemůžeme být. Pochopil jsem, a tak i dnes chápu, posilován stále znovu Vašimi verši, že také odtud (a nedokázal to, pokud vím, nikdo tak přesvědčivě), z prostředí, ve kterém nás tyto věci a události provázejí, lze pohnout vesmírem. A tak mi připadá zázračné třeba okno Vašeho domova, kterým přehlížíte tu nekonečnou tíži Ostravy. Nebo ten zahnutý, zrezivělý hřebík podzimu, na který jste zavěsil jednu z Vašich skvělých básní, hřebík, který je ve mně zaťatý jako dráp a zatíná se do mé vlastní, hodně obtížné nostalgie pořád a v každé roční době…

A ještě jednu věc bych Vám chtěl říci. Dojaly mě při předávání Státní ceny za literatury Darmatům Vaše nové, žluté, skoro nezničitelné boty. Tak jako mě dojímají s odstupem času všechny věci, které jsou spojeny s mou maminkou, která už dávno nežije. Boty, jako

by mi je ona koupila… V doprovodném šotu při přenosu z udílení cen jste šel a procházel kaluží na jakési postranní cestě, která připomínala místa, kde kdysi byla alej stromů, snad to bylo to místo, o které jste bojoval a nezachránil,… ale to se básníkům stává. A pak jste v těchže botách vstoupil na jeviště Národního divadla, abyste převzal cenu, byl jste tam jako jediný z mnoha, se svými slovy skoro mlčenlivý. A tak jsem si říkal, že s takovými botami se nedá zabloudit.

S úctou, obdivem a blahopřáním
Dalibor Malina

DVOJÁK ROZKROČENÝ NA TŘI STRANY

Abych pravdu řekl, nevěděl jsem si s novou básnickou sbírkou Jaroslava Kovandy *Jákobův dvoják* (Pulchra 2013) dlouho rady. Stočtyřicetistránková sbírka je rozdělená do tří oddílů a každý je úplně jiný. Kladl jsem si otázku, jestli spolu navzájem nějak souvisí a komunikují, když už se ocitly v jedné knize. A pořád tak trochu nevím.

Básně z toho prvního oddílu vznikaly v rámci velmi dlouhého časového období a jsou to jakési „obrázky z cest", rychlé črty. Zbyly? Nevešly se jinam? Nevím. Z tohoto oddílu jsem byl rozpačitý nejvíc. Nemohl jsem se zbavit dojmu, že představují částečné vymetání šuplíku. Něco by přece jen publikováno být nemuselo a je spíš svědectvím cest, po kterých Kovanda v daném období kráčel.

Druhý oddíl tvoří jakýsi „výběr z tisku". Na více místech se v minulosti i současnosti vedly diskuze, zda lze jen tak z novin vyjmout část textu a tím z něj vznikne báseň. Osobně jsem na váhách. Někdy se to podaří, někdy ne. V Kovandově případě to sice funguje, jen nevím, jestli na to lze přilepit nálepku „poezie" nebo ne. (Tady ji tedy automaticky má, když již vyšla v edici Poezie.) Ale tento oddíl za přečtení stojí a obejde se tak i bez nálepky.

A třetí oddíl? Osobně bych asi mohl podepsat to, co Jan Šulc zmiňuje v doslovu. Tedy skutečnost, že třetí oddíl je pro Kovandu plně charakteristický. Pro mne už jen básně z této části existenci svazku plně obhajují. A možná by vy postačil pouze on.

Tím by ale zase byla sbírka ochuzena o první dva oddíly, které však právě svou

jinakostí poukazují na Kovandovu mnohovrstevnatost. Prostě sbírka je v tomto ohledu sbírkou doslova. Plně ilustruje eklektičnost a mnohostrannost, která je pro Kovandu typická. Jeho bytostné utkvění v umění, a to nejenom slovesném. Z tohoto pohledu pak různorodost jednotlivých částí sbírky dává smysl. A i zde jsou silné básně, kterými básník umí překvapit. Tyto texty nejčastěji vycházejí z prostředí a událostí jemu důvěrně známých.

První i druhá část tedy nakonec ve sbírce smysl mají. I přes uvedené výhrady, nebo možná právě kvůli nim, sbírka za přečtení stojí. Druhý oddíl, tvořený výpisky z novin válečných a těsně poválečných, je natolik kompaktní, že by obstál i samostatně. Jen se to prostě zdráhám nazývat poezií. Spatřuji v něm spíše dokument s vypovídající hodnotou a s jistým těžko definovatelným přesahem. Ale právě o to tu běží. Kde je hranice mezi dokumentem a poezií, kdy se text stává básní? Odpověď ponechávám kdesi daleko, v pro mne nedosažitelných dálkách. Ale již jen z těchto důvodů by si Kovandova sbírka zasloužila širší reflexi. V autorově básnickém díle představuje *Jákobův dvoják* organickou součást. Potvrzuje to i rozpětí bezmála padesáti let, ve kterých texty sbírky vznikaly. Věřím, že mohou potěšit nejenom Kovandovy pravidelné čtenáře.

Pavel Kotrla

Kovanda, Jaroslav: Jákobův dvoják. Pulchra, Praha 2013.

STOPY KE STROPŮM

Název *Stropy* knihy Zuzany Brabcové, jež získala Literu za prózu (nutno podotknout, že se jedná o prózu silně lyrizovanou), je pro text klíčový.

Hlavní hrdinka Ema Černá se na stropy bude koukat dlouho, neboť její pobyt v léčebně pro závislé jí už nedává na vybranou. Její postava se stane součástí nesourodé skupiny žen, které se ocitly na jednom místě, aniž by je cokoliv spojovalo, s výjimkou jediného. Omezenou možností, jak se s blízkostí nových spolubydlících vyrovnat a jak překročit hranici stropů, jsou myšlenkové a snové výlety na pomezí fantazie, představ a halucinací, přičemž poslední jmenované zjevně hrají prim.

Autorčin text je tak vlastně tvořen všelijakými útržky a výpady mysli hlavní hrdinky. Je kouskovitý a jeho podoba věrně koresponduje s životním stavem vypravěčky. Její roztržitost se ho naprosto zmocňuje a vše pak tvoří dokonalý celek. Zmatenost a zběsilost vjemů, jež bychom jistě čekali u závislého člověka v léčebně, jsou textem do puntíku zprostředkovány. Příběh, který má silné surrealistické kořeny, pak vlastně působí docela autenticky.

Snad nejsouvisleji a taktéž velmi citlivě se jeví vzpomínková část věnovaná umírání otce téměř v závěru knihy. Rekvizita, která je tomuto okamžiku v knize přítomna, totiž kufr dětských hraček, vstupuje tak s tímto do bolestného kontrastu.

Dětství je v knize přítomno i jinak, například formou vzpomínek na dobu dospívání – ať už v podání Emy, či třeba jejího bratra. Do popředí však vystupuje něco jiného. Mezi výlevy závislaček jsou našroubovány mnohé aluze na známé pohádky, což je kombinace působivě odzbrojující. Ostatně únik do pohádky je možná jediným únikem mimo stropy.

Stěžejními momenty jsou v knize metamorfózy: „Vmžiku se celá pokryješ peřím, vyklouzneš z popruhů a pootevřeným okénkem vyletíš ze sanitky. Povětří tě popadlo a smýklo s tebou vzhůru v piruetě, jako kdyby tvým novým tělem načrtávalo nad alejí čínský znak pro vzduch. Jsi lehká, jen směšná křídla a peří a nic, jen velmi přibližně, spěšně zaokrouhlený vítr, a začneš vířit a tančit jako ten sáček za budoucí mříží, skrytou ještě za zdmi času, vystoupáš spirálou a chvíli plachtíš a vzápětí se prudce zřítíš až ke stánku s ovocem, málem do náruče rozkrojeného melounu pod vějířem vos; prudce se vzneseš a zakroužíš nad zámkem, který se pod tebou náhle vynořil jako narůžovělá skála z chvějivých tvarů a skvrn.“ (s. 177).

Přeměna jako jediná možnost zmizet z vlastního zoufalství i ze zoufalství vyplývající z nové podoby soužití, respektive soužití komunity, která se v léčebně postupně poskládala.

Brabcové práce s jazykem je bravurní (silně obrazotvorná), až básnická, což už jsem naznačila v úvodu. Kniha je plná kliček, které se při postupném čtení propojují a tvoří tak dohromady koláž momentek a myšlenek a fantastických výletů z prostor, jež jsou ohraničené zdmi a stropy. *Stropy*. Psala jsem

o nich výše jako o klíčovém slově knihy. Mohlo by jím stejně tak dobře ale být slovo „stopy". Co vše v lidském vědomí dokáže stopy zanechat a jaké to může mít následky na lidské přemýšlení a prožívání. Kniha připomíná, co vše ovlivňuje psychiku člověka.

Michèle Baladránová

Brabcová, Zuzana: Stropy. Druhé město, Brno 2012.

„PŘÍBĚH ZE SOUČASNÝCH ČECH" ANEB KOMU JE KNIHA URČENA?

Když se mi za doposud nevyjasněných okolností (ještě si o tom, Pavle, promluvíme) dostala do rukou knížka Martina Sichingera *Smrt krále Šumavy* (65. pole, 2011) a já si ji přečetl, položil jsem si základní otázku, zda má vůbec smysl o knize psát. Grafickým provedením obálky a sugestivním, návodným textem na její záložce udělalo nakladatelství pro atraktivitu a publicitu své knihy myslím dost. Těmito podpůrnými prostředky zároveň naznačilo, kdo se s největší pravděpodobností stane ideálním čtenářem Sichingerovy knihy. Můj prvotní odhad byl takový, že půjde o muže kolem třicítky, který má „filmové" povědomí o příběhu krále Šumavy; je silně přitahován dobrodružstvím, ovšemže na teoretické bázi, jinak by knihu neotevřel; vybírá si spíše nenáročné, tzv. odpočinkové tituly; a konečně přijímá onen nepsaný předpoklad, že česká literatura má prozrazovat cosi podstatného o české povaze. Posledním bodem chci říci, že takovému čtenáři nevadí, zobrazuje-li kniha, kterou čte, ve zvýšené míře charakteristiky a stereotypní vzorce chování obyvatel země, v níž byla napsána a vydána, ba že mu nevadí ani to, je-li na nich samotný příběh založen.

Zdali se můj odhad, zrozený pro potřeby recenze, naplnil, nebo ne, nebylo možné zjistit. Ale právě proto jsem začal nad knihou přemýšlet.

Příběh dvanáctiletého Tomáše Jungwirtha, kterého rodiče na konci prázdnin nečekaně připraví o komfort života v hlavním městě a zapíšou do páté třídy školy v Borové Ladě na Šumavě, je vystavěn na střetu zhýčkaného chlapce s neporušenou přírodou, využívanou

v její poněkud zidealizované podobě jeho otcem (šumavským rodákem) k těm zcela nejběžnějším mentorským výpadům vůči synovi, asi na způsob pravidla „když jsem bojové podmínky zvládl já, zvládneš je i ty". Zpočátku to opravdu vypadá, že Šumava, otcem opakovaně vykreslována jako prostor s pašeráckou a převaděčskou tradicí, jako místo, kde starosvětské hodnoty dosud nepozbyly své platnosti, synův charakter postupně zocelí, a příběh skončí. Když se ale Tomáš blíže seznámí s historií míst, která se stala dějištěm slavných osudů Kiliána Nowotného alias krále Šumavy, vyráží v doprovodu spolužačky Terezy po jeho stopách. Tak plyne zápletka až k finálnímu rozuzlení, které si na tomto místě netroufám vyzradit.

Ústřední otázka románu zní: Byly Kiliánovy osudy pravdivé, nebo jde o pouhé smyšlenky? Inu, vlastně na tom příliš nezáleží. Podstatné je, že dobrodružství bylo učiněno zadost, a spolu s ním i literární hře na pravděpodobnost a skutečnost dle hesla „dějiny píší vítězové". Jakmile jsem prizmatem této hry text nahlédl, nutkalo mě to k tomu, abych si pro sebe určil, z čeho je příběh utkán a jaká pravda se v něm hlásí o slovo. Začal jsem se kupříkladu ptát, čemu slouží v textu roztroušené odkazy na současné reálie českého, resp. globalizovaného světa, podbízivé emblémy moderní civilizace, u nichž si autor nikdy nemůže být jistý, neobrátí-li se proti němu. Mají snad čtenářům navodit iluzi skutečnosti, té naší, přítomné a důvěrně známé? Nebo je to způsob, jak ironizovat nesnáze mladého chlapce ocitnuvšího se *právě* bez internetu, facebooku, mobilu a jiných symbolů každodennosti tváří v tvář přírodě, tedy lépe řečeno mýtu, který se za oním vznešeným slovem *příroda* ukrývá? Nechce se mi věřit, že by nás autor zahlcoval konverzačními momentkami doslovně opisovanými z naší současnosti jen proto, abychom se v jeho textu cítili jako doma a takříkajíc dobře se bavili. Jenomže mnohé tomu nasvědčuje. A nepomůže nám ani text na záložce, který se nás snaží přesvědčit, že *Smrt krále Šumavy* je také příběh o tom, „jak lehce kolem nás vznikají lži, kterým se nikdo neubrání". Není.

Zdá se mi, jako by Sichinger svou knihu napsal podle dvou již dobře vyzkoušených postupů literárního, ale především filmového zobrazení české reality – 1) metoda

Marie Poledňákové čili Rodina základ státu a 2) metoda Zdeňka Svěráka neboli O laskavé výchově k češství. Na jedné straně lze knihu číst jako soudobou variaci na filmy s Tomášem Holým; vybízí k tomu perspektiva (stále ještě) dětského vypravěče či téma hodnotových sporů mezi rodiči, které vždy končí novým smířením: „Táta s mámou byli naštěstí dva lidi, kteří by dali všechno za to, aby se udobřili." (s. 232) Na straně druhé ji však můžeme číst jako příběh o proměně české historické paměti a hledání životního zázemí: „Pro mě je domov místo, kde nechci žít ve lži. Nechci, aby mi lhali, a nechci, abych někomu lhal nebo něco předstíral." (s. 237)

Skutečnost, že se obě metody v textu prolínají, vytváří poněkud schizofrenní dojem, jehož se při čtení *Smrti krále Šumavy* nedokážu zbavit a jenž mě nakonec přivádí k obyčejné nerozhodnosti stran toho, o čem vlastně kniha je. Možná – ba ne, zcela jistě! – byl můj odhad chybný a dostala se mi do rukou tzv. kniha pro mládež. Jenomže tím se otázky opakují: Čtou dnes Tomášovi vrstevníci jeho vyprávění se zájmem? Čtou je vůbec? Nevím.

Lámal jsem si dlouho hlavu nad tím, proč mě snadný, pohotový a lehkonohý styl Sichingerovy knihy místy nudil, místy rozčiloval a místy lacině dojímal, ale nikdy nedojal. Nedařilo se mi ponořit se do textu a prostě číst. Neustále jsem se jako na stráži ptal sám sebe, proč *tohle* a proč *ono*, nahlížel jsem si přes rameno a číhal na další otazníky, ale nebylo mi u toho dobře. Opakovaně jsem si uvědomoval, jak si Sichinger pro svůj příběh vybírá situace velmi pravděpodobné, repliky ještě pravděpodobnější a postavy až nehorázně typické, a stále znovu jsem se přitom přesvědčoval, jak tím slábne účinek jeho textu, jak se stává méně svébytným. Nakonec jsem pochopil, že je to právě pravděpodobnost – nikoli ta historická, ale ta literární –, která představuje klíčový problém *Smrti krále Šumavy*. Co je pravděpodobné v životě, přestává být pravděpodobné v literatuře. Dosah a povaha tohoto tajemství Martinu Sichingerovi zřejmě zůstávají skryty.

Martin Lukáš

Sichinger, Martin: Smrt krále Šumavy. 65. pole, Praha 2011.

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 63
zima 2013/14

Slepnoucí zrcadla (výloh)

Od začátku jsem si plánoval, jak se tomu vyhnu, jak zrovna tento text nebudu muset psát. Ale není vyhnutí. Nechce jej napsat nikdo jiný, nikdo se k tomu nekrologu nemá. Psát nekrology… Napsal jsem text, který byl obžalobou nekulturní současnosti. Ale byl blbý.

Začínám znova, ale není to lepší. Chce to čas. Sžít se s novou situací, pocitem prázdna, které zbývá po mizení oblíbených lidí a věcí. Stojím na chodníku a známé dveře jsou zavřené. Zvoním. Nakonec musím bočním vchodem. Ještě tu můžeme být, ale stejně jsme tu už cizí.

Zrcadla stárnou a slepnou pomalu. Jasné obrazy v nich nejprve ztrácí lesk, až nakonec zšednou zcela. Přichází to pomalu a plíživě, celá léta. Stejně jako pozorování jednoho zániku, které trvalo patnáct dvacet let. A asi možná i o trochu víc. První léta bohatá nejprve vystřídala léta chudší. A následně ta chudá. Lidí postupně přicházelo míň a odnášeli si méně knih. Bylo zřejmé, že jednou to přijde.

Ale pak je tu ta chvíle, kdy se knížky nejprve stěhují do krabic, přepravek a na palety. Prázdných regálů přibývá, až je prázdno všude. Teprve pak to doléhá ve své plné tíži jako ozvěna mezi prázdnými stěnami. Přece jen víc než dvacet let nejde lehce odhodit. Kolik knih jsem si odsud domů přinesl. Ale je to tak, oblíbené knihkupectví skončilo.

Knihkupectví tady i v okolních městech jsou. Obešel jsem je teď všechny. Ale jen se tu nepotkávám s knihami, se kterými bych se potkávat chtěl. Žádná poezie, náročnější beletrie, filozofie. A nepotkávám se tak ani s jejich čtenáři. Jen čtivo, učebnice. Mám to mít někomu za zlé? Prostě jen ta náhrada v blízkém okolí není. Až někde ve Zlíně, Kroměříži, Ostravě, Olomouci…

Obraz východní periferie.

Ale naštěstí jsme v jiné situaci než před několika lety. Ke knihám je zdánlivě blízko – jen pár kliků. Ale zároveň tak strašlivě daleko, když je nelze nejdřív ohmatat, polaskat se s nimi.

Knihy nezmizely. Vášeň pro ně a literaturu také ne. Co zmizelo, je místo. Místo setkávání, náhod. Místo, kde jste mohli získat i *Texty*. Místo, které prozatím zmizelo bez náhrady. Rozhodilo nás to a vypadli jsme z rytmu. Možná už žádný nebyl, možná nějaký najdeme.

Pavel Kotrla

Obsah:

úvodník
Pavel Kotrla: Slepnoucí zrcadla (výloh)___2

próza
Ivo Kaleta: * * *___4_5
Zdeněk Lysý: Vole,vole, já se úplně třepu…
___5_8
Dušan Šutarík: * * *___14_15

poezie
Zeno Kaprál: * * *___9_10
Jakub Koumar: * * *___10_11
Jan Stanislav: * * *___12
Zdeněk Král: * * *___15
Jiří Červenka: * * *___24_25
Petr Mezihorák: * * *___25_26

překlad
Jean Toomer: * * *___13
Mónika Mesterházi: * * *___21_23

rozhovor
Martin Lukáš: „Sedm let s Ladislavem Fuksem" (rozhovor s Erikem Gilkem) ___16_20

recenze
Michèle Baladránová: Otázka
k zamyšlení___26_28
Adéla Hazuchová: Vidí ho všichni, ale
vnímá jen málokdo. Co je to?___28_30
Petr Odehnal: Snůška tmy___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Dalibor Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 63, ročník XVIII., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš; redakční rada: Jakub Grombíř, Tomáš Vašut; registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

* * *

Říká se, že mnozí muži rozpoznají parfém, kterým se voněla jejich první dívka, ještě po desítkách let. Já také, jenže to, co mi utkvělo v paměti, nebyl dívčí parfém, ale vůně citrónového WC deodorantu, která se na nás snášela v podobě aerosolového deště sobotu co sobotu v maličké sklepní místnosti, kterou naši otcové přebudovali v dětské kino. Popravdě to byl tak trochu klub asertivního diváka, protože proniknout na promítání nebylo snadné. Na pětadvacet míst na oprýskaných lavicích se muselo ve dvou směnách vejít po šedesáti platících divácích a ty bylo potřeba vyselektovat asi ze dvou stovek žadonících dětí, které se tísnily na schodech vedoucích do malé vybetonované jámy před dveře zábavního ráje. Samozřejmě, že se našli chytráci, kteří se tiskli ke dveřím kina už hodinu před představením, doufajíce, že si tak zajistí přednostní právo na vstupenku, ale to byla veskrze naivní taktika. Jednak bylo kino NAŠE, protože bylo v NAŠEM domě a pan promítač byl tím pádem NÁŠ tatínek, který promítá především pro SVÉ děti a ostatní diváky trpí jen díky naší nekonečné velkorysosti, která však má své meze a která se může, ty smrade z Robinsonky, změnit mrknutím oka v doživotní zákaz vstupu! Pokud se našel někdo tak otrlý, že ignoroval naše slovní argumenty, nezbývalo než ho zahnat z výšky chodníku plivanci a kopanci.

Stávalo se, že se někdo z privilegovaných opozdil. Tehdy už byl prostor přede dveřmi a na schodech beznadějně vyplněn masou ječících diváků, kterými nebylo možné proniknout jinak, než přelézt zábradlí nad jejich hlavami a pak skočit do toho kotle těl co nejblíž vstupním dveřím. Z humanitárních důvodů jsme zásadně neskákali po nohou, ale na plocho, aby váha dopadu byla rozdělena na větší počet hlav a ramenou.

Po půlhodině se dveře pootevřely a škvírou se začali tlačit první diváci. Když jsme odevzdali žluté plechovce od čokolády Zora svou dvoukorunu, mohli jsme se konečně usadit na lavicích, mnohdy ve dvou vrstvách, ostatní na zemi. Za netrpělivého vyhlížení začátku produkce byl v nevětrané místnosti spotřebován poslední zbytek dýchatelného vzduchu. Napětí v sále houstlo každou

další nekonečnou minutou. Vysvobození z té trýzně přicházelo v podobě blonďatého podsaditého promítače v bílé sváteční košili a úzké černé kravatě, který na znamení, že představení začíná, zvedl nad hlavu bílou plechovku citronového deodorantu, zamířil ke stropu a za nadšeného povzbuzování obecenstva stříkal a stříkal, dokud na nás celý obsah nevystříkal. Teprve pak odešel do zákulisí a do chrchlání a kuckání dusících se dětí se vmísil klapot promítacího přístroje a malým vysekaným otvorem v zadní stěně prokmitly do sálu první záblesky zaváděcího filmu, který tisíckrát zlomen a zohýbán klesajícími mračny deodorantu postupně zaostřil na plátno, kde z bledého podkladu nejprve vystoupaly mořské vlny a z nich zase okatý mladík v opalizující jednodílné kombinézce. Byl to člověk-obojživelník. Dílo svého otce, sovětského génia, který synovi vyjmul polovinu plic a na uprázdněné místo voperoval žábry, aby mohl dýchat na souši i pod vodou. Nedozvědět se o něm v USA, mohl se oženit a být zvěstovatelem socialismu v oceánech, takto však skončil, uvězněn agenty zbrojařských koncernů, v rezavém sudu plném špinavé vody, kde mu absencí vzdušného kyslíku odumřela plíce, a tak – byť vposledku osvobozen – musel odejít do moře, pryč od své milé, mezi murény, kraby a ústřice, pryč ze smrtící atmosféry souše, kterými se jeho žábra zalykala… Doprovázel jsem ho slzami, dokud jeho třpytivá čepička ve tvaru ohlého kokonu nezmizela definitivně pod hladinou, a při tom jsem sípavě nasával anaerobní citronovou směs do svých zmutovaných plic, jež mi voperovala dychtivá zvědavost a která, zdá se, dlouhodobou nepřítomností ve sklepním kině již odumřela.

ZDENĚK LYSÝ

Vole, vole, já se úplně třepu…

Můj veterinární obvod tvořily v Alžírsku hlavně osady a oázy na Sahaře, čemuž jsem se musel rychle přizpůsobit. Brzy jsem pochopil, že moje stará Škoda 110 nebude pro písek, kamení, prach a duny to pravé vozidlo a na své první dovolené jsem si, tehdy v Západním Německu, koupil ojetou Ladu Nivu a tento ruský „samochod" se v poušti osvědčil

na jedničku. Tedy až poté, co jsem jeho výbavu doplnil vyprošťovacími nájezdy z hliníku (takzvanými romelovými saněmi) a nezbytnými kanystry s vodou a benzínem. Na poušti byly benzínové stanice rozmístěny velmi chaoticky a vyrazit na cesty bez vody a benzínu obvykle znamenalo přivolat na sebe velmi nudné dobrodružství, sestávající z dlouhých hodin sezení ve stínu auta a čekání, kdy už, krucinál, někdo pojede kolem a vezme vás k nejbližší pumpě.

Kromě obstarání pouštního vozidla jsem také pilně pracoval na svých dorozumívacích schopnostech. Díky učebnici arabštiny své dcery (chodila do školy s místními dětmi a učila se arabsky a francouzsky) mi psaná arabština přestávala připomínat čajové lístky rozsypané na papíře a začínala dávat smysl. Mluvený francouzsko–arabský slang, kterým se se mnou snažili dorozumět domorodci, jsem se učil přímo v praxi metodou pokus – omyl.

Za pár týdnů už jsem se s Araby jakž takž domluvil a nepotřeboval překladatele, naopak místní trottoir téléphone mne zpopularizoval natolik, že jsem sám provázel přijíždějící či projíždějící cizince a tlumočil jim.

Tottoir téléphone neboli chodníkový telefon, jak tento jev nazývají Francouzi, byl záhadný komunikační způsob, se kterým jsem se tehdy v Africe setkal a který jsem dodnes nepochopil.

Když jsem ráno vyrážel do osady vzdálené čtyřicet kilometrů, třeba nakoupit, stačilo, abych se o tom komukoliv z místních Arabů zmínil a sotva jsem dojel do vzdáleného obchodu, přivítali mne slovy:

„Dobrý den, doktore, už vás čekáme. To jste se ještě cestou někde stavil, že vám to trvalo tak dlouho?"

A to bylo na začátku osmdesátých let, mobily neexistovaly, pouští nevedly telefonní dráty, vysílačky měli jenom vojáci… No prostě záhada. Chodníkový telefon… Díky tomuto záhadnému přenosu informací se každý cizinec, který dorazil do naší oblasti a potřeboval průvodce či překladatele, o mně brzy dozvěděl.

Provázel jsem naše i cizí experty, kteří tehdy přijížděli pomoci alžírské republice s rozvojem ekonomiky, po nádherných místech, jaké dokáže vytvořit jen severní Afrika. Prohlíželi jsme si prehistorické kresby v jeskyních, antické a středověké zříceniny, nádherné

skalní útvary všeho druhu, oázy plné palem, nedozírné písečné duny Sahary…

Alžírsko bylo a jistě stále je krásná země, ale v turistických průvodcích o tom tehdy nebyla ani zmínka. A místní obyvatelé je také příliš nepropagovali. Byli ochotni ukázat místní zajímavosti jen tomu, kdo se jim líbil. Občas mi svým chováním připomínali malé děti.

Kdykoliv jsem někam přijel se skupinou cizinců, obklopil nás dav dětí a výrostků, všichni pokřikovali, smáli se a chtěli si s námi povídat. Nedokázali pochopit, že někteří cizinci, kteří měli za úkol přivést jejich zemi „na cestu pokroku a prosperity", neuměli francouzsky. V Alžírsku se v té době učily francouzsky děti od první třídy, což byl pozůstatek z dob, kdy bylo Alžírsko francouzskou kolonií a pro Alžířany byla francouzština natolik obvyklým dorozumívacím prostředkem, že vůbec nechápali, jak ji může někdo neumět. Zvláště když má působit v jejich zemi. (Což mi bylo taky divné, ale i takoví experti ze socialistických zemí sem čas od času přijeli.)

Pokud někdo mluvil málo nebo zkomoleně, arabští výrostci si z něj dělali legraci, pokřikovali na něj, opakovali jeho slova a věty, no prostě, dělali takovému člověku ze života peklo.

Jejich chování značně dráždilo jednoho mého krajana, který nějakým záhadným způsobem získal práci v Alžírsku, aniž tomu odpovídaly jeho jazykové znalosti, a se kterým jsem se setkal při výletu k oáze Ouargla. Až se mi nad ním svíralo srdce lítostí, když jsem pozoroval, jak vztekle reaguje na mládež, která hlasitě a s posměchem opakovala jeho zkomolené výrazy.

Kvůli své jazykové nevybavenosti si brzy k domorodému obyvatelstvu vypěstoval averzi, kterou dával najevo tak, že pokaždé, když byl nucen na nějakého Araba promluvit, končil své sdělení slovem „vole", popřípadě přitvrdil: „Co čumíš, vole…"

Očividně se mu ulevilo, když jsme se všichni skryli před dotěrnými výrostky v malé zaprášené kavárně.

Kavárny byly v každé sebemenší osadě. Scházeli se v ní jen dospělí muži, ženy a děti měly vstup zakázán. Přesto, a to mne vždycky pobavilo, jsem i v té nejzapadlejší kavárně nacházel toalety nejen pro muže, ale i pro ženy.

V této kavárně nás bylo šest cizinců a pár zamlklých mužů v turbanech. Většina malých

kaváren byla tehdy bez obsluhy, takže každý z nás si šel pro svou kávu k baru sám. Pět z nás si dalo černou kávu, protože v Ažírsku tehdy dokázali za spartánských podmínek připravit tu nejlahodnější kávu na světě. Kam se na ni hrabalo italské presso!

Arabové kávu servírují do miniaturních skleniček, takže nikomu z nás jedna nestačila a chodili jsme k baru opakovaně.

Všichni jsme si vychutnávali kávu černou, jen krajan, co měl problémy s francouzštinou, smutně hleděl do kávy s mlékem.

„Máš radši bílou kávu?" zeptal jsem se.

„Ne," řekl nakvašeně. „Objednal jsem si stejnou kávu jako vy a ten vůl," kývl hlavou k baristovi, „mi vždycky podá tuhle mléčnou žbryndu," stěžoval si nešťastně.

„A jak si objednáváš?" pídil jsem se po důvodech jeho kávového neúspěchu.

„No jak asi, prostě řeknu kafe!"

„No tak na tom není moc co zkazit," uznal jsem. „Víš co? Pojď si objednat ještě jednou, já půjdu s tebou."

Došli jsme k baru a já čekal.

„Kafe, vole!" řekl můj společník se svou typickou zdvořilostí.

Barman kývl hlavou, nalil z konvice trochu kávy a až po okraj ji dolil mlékem.

„Vidíš to?" krajan se na mne vítězoslavně podíval. „Dělají mi to schválně!"

„Nedělají," zavrtěl jsem hlavou. „Dal ti kafe s mlékem, protože sis objednal kafe s mlékem."

„No to jsem si teda…"

„Ale ano. Víš, jak se řekne káva s mlékem?" zeptal jsem se. Zavrtěl hlavou.

„Café au lait (čti kafé o le). A ty jsi mu řekl: kafe, vole. A on slyšel: kafé o le. Tak ti ho dal, vo…" Zbytek slova jsem spolkl, neb jsem slušně vychovaný člověk, ale ze všech těch volů se mi už skoro dělaly mžitky před očima.

Nedávno jsem si na toho nešťastníka vzpomněl, když jsem ve zprávách slyšel výroky našeho bývalého pana premiéra, erudovaně rozebírajícího s kolegy z vlády svou možnou účast na pohřbu Nelsona Mandely: „Ty vole, já se úplně třepu, co mi dají… Ty vole, to je dálka jako prase… Ty vole, kdo to zaplatí… Tak to je v prdeli…"

„Tak tenhle by si v Alžírsku černou kávu taky neobjednal," napadlo mne a dal jsem se do smíchu.

ZENO KAPRÁL

Identky

Láska a Smrt jsou z vrhu dvojčat.
Učená společnost to ví.
Jednu bez druhé nelze potkat,
mají společné měsíčky.

Mimikry svedou s potěšením,
když vymění si střevíčky
a vyťukávaj do dláždění
grif osudové přesmyčky.

Nevíme čím je osloviti.
Své atributy skrývají
v šustotu sukní, kterým city
až do spodniček utají.

Láska je trošku hubatější,
Smrt ale taky řeči vede.
Glosují rády věci vnější,
v kostele klečí vedle sebe.

Ani tam není k rozeznání.
která je která. Zleva? Zprava?
Kde vězí osten? Nechej ptaní!
Kněz němým požehnání dává.

Kaštany

Nabádá podzim slunce maní
hřát ve znamení Vah.
Poklidit balast nemám stání.
Z řemdihů na mě padá strach.

Skvadra jírovců postupuje
kostnatou alejí
a severák co do ní duje
od Baltu studí déjà vu.

Lepší si hovět v teple píce,
na kahánku-li máš.
Nevynášet nach do vichřice,
když už jen bliká, skomírá.

Ujasnění

Jako by mi to neříkali,
ještě než ukolébané dětství
zastlal jsem peřinou zapomnění.

Jako by ptáček z větve stromu
promluvil ke mně lidským hlasem
a přísný kustod dějepravy
nakuckal hotentotské astma
do rozvážné mise mentora
se slavíkem v krku. Tak uvěřil
důvěrnému spiklenectví se mnou,
že neodolal významně mrknout
skleněným okem zručně vsazeným
do očnice mravních naučení.

Já dodnes vnímám jeho sako
z poválečné dřevité vlny.
Už sama představa mě škrabala,
až jsem se neposedně ošil.
To od té doby nedbám pokynů
a nedůvěřuju náhražkám.
Vás však zaklínám trpělivostí.

JAKUB KOUMAR

Autobusy

mám okna poškrábaná od větví
rýhy třpytí se
sterilním světlem z ledničky
když rozklepávám vejce
a mařím
dávno zmařené

pod oknem noční linka
rozehrává nekonečnou repetici

brzda – písty – pípání dveří

je půlnoc
autobusy jezdí pozpátku

Paprsky

Cítím
jak se krovky
uzavírají
proudu světel

Cítím
a nechápu...

příchuť zapalovačů

Unavená

únavou halím oči
když rozhlížím se

do prázdna

uprostřed
jazykolamu

ve slovech kolem
tolik světa
až je to na zbláznění

usínám v odrazu cizího stínu

Patníky

minuty prázdného ticha
jsou kývající se patníky
v rytmu postižených alikvót

světy se točí v kruzích
kolem Schönbergových prstů
tam kde leží hrana zornic

nic nového nezačíná
snad jen netopýří písně
o štěstí

v očích mám dva horizonty
událostí

V ulicích

v náprsní kapse
nosím si víc než dost
pruhovaných významů

a kolem spletených vlasů
čtvercová gesta
křičící podloubím

v liduprázdných ulicích
jen voda stéká spárami

čert ví kam...

Jakub Koumar se narodil v roce 1984, žije a pracuje v Jihlavě.

JAN STANISLAV

Vedro

Na dveře našich končin
zaklepalo nesnesitelné vedro.
Rozehřáté písčité pláže
přilákaly mraky slunících se jedinců.
Otupělé kymácení mého těla mi naznačuje,
že už je toho trochu moc.
Potoky vlažného potu
stékají po stehnech a po rukou,
orosené čelo překrývají
zmáčené prameny vlasů.
Zarostlým psům vypadávají
vysušené růžové jazyky.
Uzavřené dopravní prostředky
zastupují funkci mikrovlnné trouby.

Kdo vymyslel ten počet oken?
Kolik lidí padne v tomhle vedru?

„Už aby se ochladilo a trochu nám
zapršelo!"
sténají nejdůrazněji ti,
kteří si ještě včera z celého srdce přáli,
aby jim ohnivé nebeské klubko
pražilo do zad.

Hodiny tikají pomalu

Zatuchlina krouží dětským pokojem
oči má zavřené
ale už nespí
pozorně naslouchá pravidelnému tlukotu
(strašné jak hodiny tikají pomalu
když je člověk nemocný)
doléhá k němu
vůně z vedlejší místnosti –
vaří otec
který očekával
že si dnes od dětí odpočine
všechno v klidu zařídí
a teď se ještě může nakazit
Zakleje

Ke stolu pak usedají společně
a oběma zajiskří v očích
jakmile kluk prohlásí
Děkuju
ti
tati

JEAN TOOMER

Ženci

Černí ženci si hlučně nabrušují kosu,
jako umíráček to v sobě nosím dosud.
Naposledy vsunou brusku za pas
a nastane řežba – jak tichý je to zápas!
Černí koně zatahují ostří do býlí,
potkan, na smrt vyděšený, zakvílí,
a už se naznak hroutí v zemský klín.
Zkrvavená kosa dál seče plevely a stín.

Večerní zpěv

Nad hladinou mého srdce měsíc stoupá,
jezera a měsíc, ohně,
unavená Cloine
pootevře ústa vánkem poupat.

Polospánek v mlze obluzuje lunu,
nad nešpory se dojímá,
Cloine zadřímá,
a i já již brzy usnu.

Cloine se choulí, jak když příliv k luně sedá,
září, celá oslnivá,
Cloine snívá,
ústy moje srdce hledá.

Portrét v Georgii

Vlasy – kaštanový
cop, jak oprátka na lynči,
Oči – klestí,
Rty – staré jizvy, nebo první puchýře,
Dech – sladké sbohem „třtině" rozdrcené,
Její úzké tělo – bílý popel černé kůže
ohněm křtěné.

z angličtiny přeložila Yveta Shanfeldová

Jean Toomer (1894–1967), afroamerický spisovatel; výrazná postava tzv. harlemské renesance 20. a 30. let. Zajímal se o mystická a okultní učení. Nejznámějším dílem zůstává jeho surrealisticky laděná kniha *Cane* (Třtina).

Strážca

V zámku stál dom z červených tehál. Z komína neustále unikal čierny, štipľavý dym, zapĺňal komnaty a dusil obyvateľov. Slúžky nakúkali domu do okien. Zdal sa byť prázdny, len na podlahe sa belel vysoký cylinder.

„Stráži ho starec zmontovaný z kovu a plechu," zašepkala jedna z nich. To on vypúšťa z úst ten dym. Musí byť schovaný v komíne."

Ľudia sa snažili dostať zo zámku, ale kvôli dymu nevideli ani na krok. Dvere sa podarilo nájsť len niekoľkým odvážlivcom. Mnohí ani neverili, že nejaké dvere vôbec existujú. Možno je cesta pod klobúkom. Zatiaľ sa ho nikto neodvážil nadvihnúť. Ľudia sa boja do domu vstúpiť. Každú chvíľu sa môže z tieňov vynoriť Strážca. Raz do zámku priletela striga. Našli ju, ako sedí pred domom a s úsmevom hladí stroj na kolenách.

„Vyšíva ľudské kroky," povedala. „Dokáže vás vyviesť zo zámku. Ak mi prinesiete klobúk, dám vám ho."

Obyvatelia však nechceli riskovať. Rozhodli sa, že strigu radšej zabijú. Zaškrtili ju a jej telo zamurovali do stien. A po mnohých rokoch sa skutočne dostali von. Všimli si metlu opretú o stenu. Nasadli a odleteli. Dlho sa vznášali medzi oblakmi až z nich napokon ostala len maličká čierna bodka. Vzduch v zámku sa začal prečisťovať. Klobúk stále ležal na svojom mieste.

Strážca spal.

Zanedbaný kat

Leopold si cez okno ustarostene prezrel záhradku plnú krtincov. Schmatol kanvicu s vodou. Keď sa dorazil do záhrady, krtince boli preč. Leopold sklamane zaliezol do domu a postavil kanvicu na ohrievač. Po okne liezol slimák. Leopoldovi sa akosi ťažko dýchalo. Vybehol pred dom, zhlboka nasával čerstvý vzduch. Všimol si, že na komíne mu pristála jachta. Rýchlo vybehol po rebríku a vkĺzol na palubu. Všade ticho, len vietor preháňal okolo kúdoly prachu. Zišiel do podpalubia a v kapitánskej kabínke objavil obálku. List na rozlúčku. Vložil si ho do vnútorného vrecka saka a chystal sa zliezť dolu. Jachta však medzitým prilákala hlúčiky zvedavcov. Deti na Leopolda ukazovali prstami a hádzali

po ňom vlasaté kamene. Zasiahla ho aj jedna snehová guľa.

„Tá voda už musí vrieť," pomyslel si a letel do kuchyne, zotierajúc si krv z dolnej pery. O pár minút už sedel v kresle a distingvovane usŕkal. Rany ho štípali. Na okne sa črtala svetlozelená šmuha a vyzerala ako stará jazva.

ZDENĚK KRÁL

PÍŠU TI PSANÍ

Drahá
tvé oči se mi mísí s knoflíky
došly mi nitě
mám teď zapínání
kde se rozepínám.
Píšeš, že jsi nezaobalená
a já teď trávím tolik času spaním
s tvými preclíky.

Zlobíš se ve svých řádcích
rosteš prý nakřivo
špatně jsem tě vysel
a teď sklízím pometla
Barborky
dcerunky vrtohlavé
stojí mi v zástupech u dveří
a nepouští dovnitř dámské návštěvy
v noci mi šustí po staru
že prý máš podebrané klouby
a vůbec se těžko probelháváš.

Však přijeď
naše koloběžky ve staré kočárkárně jsou
pořád schopné provozu!

V TU NOC

V tu noc tě probudí praštění trámů;
ložnici zaplaví studený vzduch.
Zděšená rozhrneš závěsy:
Loď?
V jedenáctém patře?!
Flotily plachetnic na ztichlém sídlišti.
Prachnivé bitevníky v zčernalých přístavech.
Všimneš si, že stírám prach z lodní truhly?
Zeptáš se, jestli se nalodím?
Sním.
Ve tmě naslouchráš hřmění děl dole na řece.

„SEDM LET S LADISLAVEM FUKSEM"

Rozhovor s Erikem Gilkem
Ptal se Martin Lukáš

Na začátku tohoto roku v edici „Tváře české literatury" nakladatelství Host vyšla tvá monografie o Ladislavu Fuksovi *Vítěz i poražený*. Zeptám se nejprve zeširoka. Jaké oblibě se dnes Fuksovy knížky těší mezi čtenáři?

Na takto formulovanou otázku se dá dost těžko odpovědět, jak sám dobře víš. Jakékoliv moje konstatování by muselo být podloženo přinejmenším statistickým průzkumem ve vybraných knihovnách, které samozřejmě k dispozici nemám, ale budiž…

Myslím, že prózy Ladislava Fukse se celkem čtou, což je samo o sobě pozitivní. Víc to platí o jeho prózách z 60. let, především o debutu *Pan Theodor Mundstock*, zatímco knihy vydané za normalizace se velké oblibě netěší. Je to škoda zejména v případě jeho opus magnum *Vévodkyně a kuchařka*, ale vzhledem k rozsahu románu a absenci vnějšího děje je to svým způsobem pochopitelné.

Mimo jiné, není náhodné, že mě v poslední době oslovilo několik mladých lidí, kteří nemají s bohemistikou nic společného, s tím, že jsou Fuksovi skalní příznivci a těší se na moji knihu.

Můžu tedy s jistým uspokojením říct, že Fuksovo jméno je zapsáno v obecném povědomí českých čtenářů i domácí literární vědy. Ovšem v 60. letech to byl skutečný fenomén, hvězda, která nadzvukovou rychlostí vylétla do literárního nebe a po jistých peripetiích se na něm udržela dodnes. Obrovské popularitě se těší Fuksovo dílo rovněž v cizině, o čemž svědčí hojné překlady jeho textů, nejedna odborná studie dokládající vysoké ocenění jeho umělecké metody a především filmové a divadelní adaptace jeho děl, s nimiž přicházejí zahraniční režiséři a dramaturgové. O kterém nedávno zemřelém českém spisovateli to můžeme prohlásit?

Jak ses jako čtenář a badatel k Fuksovi dostal? Po monografii o díle Karla Poláčka (*Poetiky a kontexty prózy Karla Poláčka*, 2005) se přesouváš k autorovi píšícímu jinak a jindy…

Možná to nebude znít tak, jak by sis přál, ale na začátku stál obyčejný grantový

úkol. Respektive nápad Pavla Janouška a jeho spolupracovníků z pražského Ústavu pro českou literaturu zpracovat monograficky desítku spisovatelů (nakonec jich bude jen šest), jejichž dílo nějak zasáhlo do 60. let a ovlivňovalo jejich atmosféru. Byl jsem osloven jako jeden z posledních, a tudíž mi byl nabídnut autor, který „zbyl". Nebyl jsem tehdy obeznámen zdaleka se všemi texty, které Fuks napsal, a když jsem zjistil, že je to celkem patnáct rozsáhlých próz, vyčítal jsem si, že jsem si neprosadil Karla Michala. Ale nakonec jsem nelitoval, ten sedmiletý „život s Ladislavem Fuksem" mě obohatil po mnoha stránkách.

Jaká je to práce, psát monografii o spisovateli, která není pouhým jeho životopisem?

Dnes je to spíše výjimečný přístup v literární historii, a s tím jsme také do projektu šli. Totiž pokusit se napsat tradiční chronologickou monografii díla jednoho autora, kdy budeme moci sledovat vývoj jeho autorské poetiky. Podle mého názoru takový postup umožňuje zachytit rovněž jakýsi vnitřní příběh autorova díla, což mi přijde lákavé nejen pro mě samotného, ale především pro potenciálního čtenáře. Zároveň jsem se snažil co nejméně reflektovat Fuksovy životní peripetie, protože zvláště v jeho případě je velmi snadné podlehnout psychologickému přístupu k jeho dílu, a prostě interpretovat texty z nich samých.

Vnímáš přirozený záměr knih, jako je ta tvá, přiblížit dílo vybraného českého autora čtenářské veřejnosti jako něco potřebného, smysluplného?

Ano, vnímám záměr svých knih přesně tak. Nejsem žádný velký teoretik a neusiluji o to, abych přinesl nějaký zásadně nový, metodologicky inovativní pohled na daného autora. Prostě a jednoduše mi šlo o to přimět čtenáře, aby se konfrontovali s Fuksovými texty prostřednictvím vlastní četby, ať už poprvé či podesáté. Pomyslná nová okna ve výkladu Fuksova díla mi pomohla otevřít jednak jeho literární pozůstalost uložená v archivu na Strahově a jednak některé časopisecky publikované povídky či části rozpracovaných próz. Mimo jiné ve Fuksově fondu toho mnoho zajímavého bohužel není, prozaik svoji pozůstalost poskytl Památníku národního písemnictví ještě před smrtí a úzkostlivě dbal o to, co bude zpřístupněno veřejnosti a co naopak nenávratně zničeno.

S obdobnou důsledností údajně Fuks komponoval své příběhy, aby takříkajíc

nic, čili ani účinek svých próz, neponechal náhodě. V doslovu k novému vydání *Příběhu kriminálního rady* se o tom sám zmiňuješ…

Je to tak. V jeho pozůstalosti se zachovalo několik velmi přesných rozvrhů struktury právě vznikajícího románu. Kupříkladu v osnově *Spalovače mrtvol* je akcentováno, jaký motiv či jaká postava se má v té které kapitole vyskytnout, u *Příběhu kriminálního rady*, kde fuksovská mystifikace a vyprávěcí nespolehlivost dosahuje vrcholu, je zase kladen důraz na to, co ještě nemá být čtenáři prozrazeno. Už jen tento rys Fuksova psaní, tedy neustálý ohled na (modelového) čtenáře, je alespoň v kontextu přelomu 60. a 70. let specifický. Jeho předposlední dokončená próza *Obraz Martina Blaskowitze* dává nahlédnout poměrně otevřeně do jeho tvůrčí dílny a zároveň prezentuje jisté pochybnosti o tomto způsobu psaní, kdy každá fikční entita má v románu své pevné místo a ten pak funguje jako dobře promazaný mechanismus. Na sklonku života si zkrátka Fuks uvědomoval nebezpečí své tvůrčí metody, neboť – volně parafrázováno – čtenáři, který na začátku jeho textu postřehne, že na stěně visí puška, je jasné, že se z ní bude střílet. Jedinou neznámou veličinou pak je, kdo a po kom. Tato umělecká sebereflexe pro mě opět představuje bod, který u Fukse hodnotím velmi pozitivně.

Mluvil jsi o tom, jak úspěšným prozaikem se už za života Fuks stal. Máme v současné české próze autora podobného formátu? Vím, že je ošidné vést tyto paralely, ale přece jen…

Zdá se mi, že co do úspěšnosti lze Fukse s jakýmkoliv dnešním prozaikem jen těžko srovnávat. Ten bleskový nástup, obdiv kritiky i čtenářů, úspěchy v zahraničí… Možná k tomu má blízko (včetně četných a oceňovaných překladů) Jáchym Topol. Já sám, když o Fuksovi příležitostně přednáším, pravidelně uvádím, abych posluchače trochu motivoval, že i Viewegh by mohl Fuksovi závidět tak jednoznačný úspěch a možnost stát se spisovatelem z povolání hned po debutu. To je v našich poměrech vskutku výjimečné.

Fuks na svůj suverénní nástup později trochu doplatil. Čtenáři byli zvyklí na určitý standard, a se začátkem normalizace Fuks začíná psát jinak…

Důvody autorova rozhodnutí vstoupit do modu vivendi s normalizační mocí jsou poměrně komplikované, ale pokusím se

odpovědět stručně. Za vším vidím Fuksovu „předposranost", totiž panickou hrůzu z toho, že by se mohl komukoliv znelíbit. On v žádném případě nebyl odvážný muž činu, který by zatoužil s mocipány bojovat. To si raději nasazoval růžové brýle a rozhodl se nevidět zlo ve státě, jehož umění opakovaně reprezentoval v zahraničí. Navíc si během 60. let zvykl na určitý luxus, který podle všeho nehodlal opustit. Domnívám se, že zpočátku Fuks vůbec netušil, s jakým protivníkem si zahrává a kolik ústupků ve svém občanském i uměleckém životě bude muset učinit, aby „obstál". Normalizační kritika přitom nikdy, a to ani v případě hodnocení největší autorovy prorežimní úlitby, jíž byla novela o mládí Julia Fučíka *Křišťálový pantoflíček* (1978), nebyla z jeho děl výslovně nadšená. Kritika si sice byla vědoma Fuksovy snahy psát na objednávku, ale pořád mu jaksi dávala najevo, že je to málo, protože on prostě mezi socrealistické autory kvůli svým předchozím textům patřit nemůže.

Pojďme k současné literatuře. Často se v článcích a recenzích objevuje názor, že současní autoři píší především o sobě, že své texty zahlcují vlastními problémy a prezentují v nich své ego. Co si o tom jako pravidelný recenzent nových prozaických titulů myslíš? Lze vůbec takto současnou tvorbu posoudit? Není osobní výpověď základem každého díla?

Jsem sice pravidelný recenzent původní domácí prózy, ale takový dojem nemám. Nebo lépe řečeno, vybírám si tituly, u nichž tuším, že nepůjde o takovou sebeprezentaci egomanství. Určitě to ovšem není záležitost většinové produkce, všimni si například, kolik autorů a hlavně autorek se dnes vrací k událostem druhé světové války, holocaustu a k sudetské tematice, ač tuto dobu sami neprožili. Jistěže do minulosti a osudů jejích obyvatel vnášejí svou autorskou intenci, ale zároveň je z toho zřejmé, že se tím od vlastní osoby distancují. Jinými slovy rozhodně ne každý dnes píše o sobě. Příkladem může být autorský vývoj Jakuby Katalpy, která se právě po takové subjektivní zpovědi s provokativním názvem *Je hlína k snědku?* přimkla spíše k obecnějšímu tragickému obrazu minulé doby, jak o tom svědčí její romány *Hořké moře* a *Němci*.

Následující otázku budu muset nejprve krátce uvést. Vždycky jsem vnímal zásadní rozdíl v tom, jak hodnotím knihy mrtvých,

prověřených autorů a jak se na druhou stranu dívám na knihy autorů žijících, jejichž literární dílo ještě nebylo uzavřeno a podléhá těkavým názorům dne, které, jak známo, hynou se zítřejším ránem. Vždycky jsem stranil těm prvním. A několikrát jsem se dokonce přistihl při myšlence, že pro mě současný autor nemůže mít takovou váhu jako ten zemřelý. Neměl jsi někdy podobný pocit?

Tak v tomto směru se rozcházíme ještě více. Tuším u tebe takovou tu vančurovskou idylizaci rekovné minulosti, onen konec starých časů, jehož optikou poměřujeme dnešní (v jakémkoliv smyslu) upadající společnost. Mně naopak mnohem víc láká vnímat a zachycovat to, co vzniká tady a teď, přitahuje mě právě ta neukončenost díla žijícího autora i nedostatek distance od současnosti, který nám brání jednoznačně vyříknout, co z polistopadové literatury přežije a co naopak zapadne. Nikdy přece nemůžeme vědět, zda právě dnes nevzniká nebo nevychází text, který bude po půlstoletí vnímán dejme tomu jako Škvoreckého *Zbabělci*. Jakkoliv jsem si vědom efemérnosti většinové literární tvorby (což ovšem platilo vždycky) a zákonitě pak i svých recenzí, nemůže mě to odradit. Ta občasná radost z objevu kvalitního uměleckého textu, a to nejednou od neznámého autora, za to stojí.

Koho jsi takto objevil naposled?

Velmi mě v posledním roce zaujal dnes téměř nevídaný žánr čistého humoristického románu *Charakter* (Host, 2012) od Jiřího Šimáčka. Soudě podle dalších kritiků, kteří knihu přivítali s nadšením, to určitě není jen „můj" objev.

Když se vrátíme k tvému příměru, který dnešní autor či autorka podle tebe ono prověřující půlstoletí „přežije"? Jinými slovy, koho ze současných prozaiků stojí za to číst?

Myslím, že je dnes dost autorů, kteří „umějí psát", a člověk se z četby jejich textů dokáže potěšit. Skeptické řeči o tom, že literatura už není to, co bývala dřív, zvláště v 60. letech, mě nechávají chladným. Když vezmu v potaz dnešní padesátníky a ještě mladší autory, protože ty starší (Kratochvil, Bajaja, Hodrová, Ajvaz) už považuju za klasiku, tak v nějakém budoucím kompendiu by se kromě obligátních antipodů Topola a Viewegha a již zesnulého Balabána mohli objevit Irena Dousková a Miloš Urban, u těch mladších si soudit netroufám.

MÓNIKA MESTERHÁZI

Chladné, vlhké

Chladné, vlhké povětří, jak mléko.
A jako mléko v čaji, stejně tak
nesplývá, jen po něm plove.
Je sama nenaplněnost
jak sebe samo nedokáže pojmout,
jen bezustání dosahuje hranic
a zaplétá se do své podstaty –
Je v mlze něco vzrušujícího:
protože vždy je za ní něco jinak,
jakkoli jinak to, co bylo krajinou,
neukazuje teď její zakalené bělmo,
jen možnost, jenom prázdný papír,
a přesto právě: učiněné něco,
ba možná příliš – samo nekonečno
z běžné, zcela dostupné suroviny,
v té bílé slepotě je už už vidět –
Jen čas, ten nerozluští. Mlha
tkví v čase jako momentka,
a to jak prchá, tuší jenom
kosti, tak jako tuší vědomí,
že samo potom vystoupí z krajiny,
jako když ustal včelí bzukot,
a svět se opět složí dohromady,
jenom namísto zaslíbení zbude sen:
měkká a teplá přikrývka, zavřená víčka.

Jsi volná

Odkud se vracíš, duše, třeba tuhle noc,
kdy poděšeně hledáš známá místa,
stěnu a okna, postel bez nebes,
ani tu nepoznáváš. Vzchop se přec,
co povíš ostatním, je noc,
proč nedáš odpočinout znavenému tělu,
ty jedna tulačko, když ti to tady nepasuje,
navrhni něco smysluplnějšího, vždyť
jsi volná, zapoj se, počítá se i s tebou.

Proměnlivý povrch

Na rozvlněnou hladinu
nehybně píše znaky zlaté
pero. Chtěla bys vědět,
co tam stojí, chtíc rozumět však
nepochopíš. Není to totiž
tiskací písmo: zvlněně běží,
dávej pozor, zvolna splývá,

až složí vzory
krasopisu. Až ti poví,
co dělat, co si počít a tak dál.
Až odpoví ti na otázky.
Přivykej oči vodě, po kapkách
neslabikuj, svou žízeň utišíš
jen slovy říčních vln.

Když mě tak napadlo

Kdyby tak láska byla jako chřipka,
abych z ní mohla dát i poslednímu nuzákovi,
a přesto by jí neubylo. Nebylo by pak v světě
tolik lhostejnosti, aby dál fungoval.
Kdyby jen trochu. Chřipka je ovšem
nesobecká,
nečeká žádný revanš, neškemrá,
nevydírá (protože co je pro jednoho moc,
je pro druhého příliš), pravda je, že
nakonec i ona
pomine, a je s ní více trápení než po ní.
Chřipka je, bohužel, stejná jak láska jenom
v tom,
že ji věnuji jen těm, které mám tak ráda.

6. ledna 2008

Dva kamarádi

Dva kamarádi, básník s prozaikem, na jedné
lodi,
jeden asi tak pět až šest, a druhý
sedm až osm roků před smrtí. Co s námi bude,
kamaráde, dvě vždy tak usměvavé tváře
mlčí. Jsou příliš moudří, aby netušili,
vždyť ale nemusí už zažít ukrývání,
pronásledování,
nebudou oběťmi masové vraždy,
dva fešáci si zaslouží už fešáckou
i smrt. Tak zatím sedí na palubě, mávají
a jejich ruce jako by se dotýkaly,
jeden zahleděn v dál a druhý do sebe.

Dva kamarádi. Jeden básník a jeden prozaik,
v hřejivém jasu letní oblohy. Přežili
skrývání, masové vraždy, svévoli,
dva živí, ramenatí muži, v nejlepších letech,
v hřejivém jasu červnového dne, a i když se
neusmívají, jejich tváře vypadají spokojeně.
Básník se při tom trochu předklání,
na fotce mají ramena ve stejné výši.

Nádherný střední věk. Ještě před tělesnou
a jinou bezmocí a bezbranností, svobodný,
krásný střední věk, dva dobří kamarádi,
dvě krásné hlavy s dosud bujnou kšticí,
co s námi bude, kamaráde, kamarádi!

6. února 2012

S hrůzou v očích

Tam, kde už není vůbec nic,
či tam, kde začíná už příroda,
stáli jsme za vesnicí na hřbitově,

zarámováni konturami předjaří,
tak jako čtyři roky tomu,
zcela bezmocně,

nanejvýš jako svědci, rozhodně však
neschopni zabránit slepé nenávisti,
slastné zlobě –

dosud mladého dědu
do hrobu neprovázel pláč a nářek
jen hořké ticho.

Jako se střílelo už tolikrát
na nevinné, na otce, na děti,
a nic se nestalo,

i jeho tělo právě pochopilo,
že není svědomí a právo, jen barva kůže,
a tak se vzdalo –

beze slova jsme stáli s hrůzou v očích
a padající hroudy hlíny přerývaly
zajíkavý křik ptáků,

po nekonečném jarním nebi
ve spořádaných hejnech přilétaly
divoké husy.

8.–9. března 2013

Z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

JIŘÍ ČERVENKA

Na Dušičky

Ďábel obchází kolem a cloumá
holými stromy. Marně bije zvon do mlhy,
marně se lesknou střechy a krámy rozvírají
veřeje jak motýli křídla. Od hřbitova nám
vychází vstříc podivný průvod. Je slyšet hlasy,
prastarý chorál zní. Pekelní fámulové roztápějí
kotle hrobů a míchají smrdutou břečku.
Zlatavý mok prýští ze všech děr,
proudí potoky, rozlévá se do žil a proniká
do nejvzdálenějších pórů. Na náměstí kašna
osiřela. Za okny v třaslavém přísvitu
sinalé tváře.

Celou noc

Do nočního svistotu aut
zpěv cikády: trrr-c, trrr-c.
Šumění kašny v parku
přehlušené cinkotem lahví
v bednách skládaných před
hospodou.

× × ×

Ráno papoušek v naší zahradě.
Sytá modř a červeň mezi keři
bezu a rybízu tak nečekaná,
jako by tam stanula nahá Katharine
Hepburnová nebo celý prapor
námořní pěchoty před útokem
na Mindanao.

V Dalešicích

Celý den pěšky. Odlesk mé plešky
ve rmutných vodách Jihlavy.
Bloudění lesem. Jsem tam, kde nejsem.
Svatý Jan. Ale bez hlavy.

Sen se mi nezdál. Vítězslav Nezval
a jeho imaginace.
Na věži čtyři. Pán v plášti míří
do restaurace.

Pivo a klobás. Zprávy jsem propás.
Na tácku sůl a pepřenka.

Měsíc jak ještěr. Tma prsty deště.
Skleněná pláštěnka.

× × ×

Bláhoví básníci v ústraní,
pavoučci lapeni do svých sítí,
nikým nehledaní a nikým nezvaní,
ztišení, v skulinách bytí skrytí.

V samotu básníci vehnaní,
slova již nikdy nenapsaná,
až sem zní z dálky klekání,
komu to zvoní hrana?

Prokletí básníci zklamaní,
že ani smrt je nedojímá,
tvé gesto už sotva zachrání
svět, jenž nám mizí před očima.

Úžasní básníci všestranní,
miláčci božské lobby,
úspěchu mastmi mazaní,
smuteční svědkové doby.

PETR MEZIHORÁK

Doteky

dotek

částečná nahota lomu vzrušuje
sto let tu lámali vápenec na výrobu
cementu ze kterého se
míchal beton pro město
měkkost tkání
chtěl bych ho obejmout
svlékám se

volání

řeka opuštěná v zimní oranici
přeťatá železničním mostem
ztuhla ve zvonovinu (i s rybami)

její odlitek jsem vyzvedl na břeh
a procházel se fragmentem koryta
očichával hladké bláto dna
osahával kameny
zalil krajinu jejím voláním

vnitrodvůr

srazily se v nás hlasy nízko letících vlaštovek
zvláštní druh ticha
zlo a dobro
nejsou olej a voda

poslouchat srdce

poslouchat srdce
dýchat
přes prso

tramvaje rozváží
poslední světlo

kolmost

ve výdejně e-shopu
mikroskopické násilí
dýcháme ho jak háky a prsteny prachu

nové dny

otlačeniny
od hodinek
hrany stolu
přeloženého prostěradla
okamžiky explodují ještě na těle

Petr Mezihorák (1985). Žije v Brně. Publikoval v Aluzi, Hostu nebo H_aluzi.

OTÁZKA K ZAMYŠLENÍ

K dostání je pátá kniha básníka a publicisty Jana Gabriela *Rozházení chodci* (Dybbuk, 2013). Tak jsem se na sbírku těšila, až to dopadlo tak, jak to už někdy dopadá, když se na něco těšíte.

I tak některé skutečnosti za zmínku stojí: Znovu se mi jeví surrealistická břesknost a flexibilnost jako jedna z nejpřesnějších možností, jak vystihnout obraz současného Česka. Údernost společně s vysmívavou ironií i jasným popisem – když lež v podobě fantazie a imaginace je vlastně nejkrutější pravdou: *„Zmuchlané nadávky v šeru pokoje / (…) // S křídly se dnes už nikde neobsluhuje / Jsou to prášky proti*

bolení hlavy / Kdekdo předstírá svůj konec / I krize má jen monotónní barvu šrotu // Chceš se přestěhovat ze Smíchova do Dejvic / Jakoby neexistovaly i jiné možnosti" (s. 9)

Stejně tak Gabriel dokáže zironizovat současně velmi populární egocentrismus, kdy středobodem zájmu je vlastní osoba, a české stěžování si na vše – všudypřítomné kňourání: *„Proč ze všech lidí zrovna já musím dnes do práce"* (s. 36)

A oproti tomu dokáže básník postavit do kontrastu odcizení a neosobnost a zhmotnit je: *„Místo jídel je dnes móda si objednávat pouze čísla / Žádné Tagliatelle al ragú ale číslo osmnáct / Žádný doprovod ale jen zátiší poskládané ze špendlíků"* (s. 24) Někdy stačí pouhý jeden verš: *„Co věta to reklama na počasí"* (s. 74) A od odcizení krátkou cestou k samotě: *„Stále si tě budu přemisťovat jako láhev červeného vína / Mezi špatně spočítanými prsty za nimiž je už poledne / Neznámé pihy známá strašidla / Konzervy plné vykání // Co letí nízko nad zemí připomíná oprýskané zdi Smíchova / Příští omyly jsou jako vysněná zvířata / Nevěští nic dobrého / Stačilo málo a rozhodli jsme se ztloustnout // Otáčím list po listu / Jen proto že tvá postel je stále bez vrásek"* (s. 25)

Toliko toho lepšího. Citovala jsem toho dost, ale hledala-li bych něco, co bych s chutí chtěla citovat dál, byla by to překvapivě fuška.

Surrealistická rozpínavost je v Gabrielových textech dekorována reáliemi – jmény a názvy míst, které jako by nabývaly na důležitosti, na zvučnosti, ale vlastně, i přes všechnu úctu, kterou k autorovi i nakladateli chovám, tahle sbírka není ničím výjimečným. I ony „surrealistické" tendence, jakkoliv se to může zdát hloupé, je třeba zde napadnout. Volba netradičních spojení slov se mi mnohdy jeví prvoplánová. (A máme-li v české poezii tolik vynikajících surrealistických básníků, nemůžu před tím zavřít oči.) I když naleznu několik impresivních veršů, majících silnou obrazotvornou povahu, zejména jsou-li ruku v ruce s přírodními motivy, obživlé bizarní krajiny, i tak je to pořád málo…

Kromě nich hrají i jinde prim místa, ale jinak. Sbírky, které se netají tím, že jsou zčásti záznamem vzpomínek z míst – povětšinou zahraničních, mají nejen v české poezii vybudovanou tradici. Ne vždy se však podaří atmosféru jiných kultur zaznamenat. Pro mě jsou *Rozházení chodci* sbírkou, která není schopná

předat energii. A tak to jsou jen slova – což nestačí. Z této knihy mi nic nezůstává v paměti. I výběr a pořadí (pojmenujme si to třeba: bez ladu a skladu) básní jsou pro mě záhadou.

„Některé obrazy se nemají prodávat" zní verš ze *Zimní aukce* (s. 64). A básně?

Michèle Baladránová

Jan Gabriel: *Rozházení chodci*. Dybbuk, Praha 2013.

VIDÍ HO VŠICHNI, ALE VNÍMÁ JEN MÁLOKDO. CO JE TO?

Mohlo by se zdát, že druhé prozaické dílo Jana Němce je rozsahem bezmála pěti set stran klasickou biografií. Čtenář zbystří již u podtitulu *Román o fotografovi Františku Drtikolovi*, který sám autor v poznámce na konci knihy nazývá pochybnou výhodou, poukazuje na to, že fikce se prolíná s interpretacemi a skutečnostmi na základě jeho vlastní odpovědnosti. *Dějiny světla* tedy rozhodně neupadají do fádní polohy přetížené faktografickými informacemi.

Autor toho dosahuje hned několika prostředky. Za nejnápadnější z nich lze považovat zvolený způsob vyprávění, du-formu. *„V puse se ti uvolňuje poslední mléčný zub, už od rána si nemůžeš pomoct, abys pod něj pořád nezajížděl špičkou jazyka, jako když se ryba snaží dostat pod kámen na říčním dně. Na jedné straně se ti už podařilo odchlípnout zub z dásně, cítíš svou krev a saješ ji promísenou se slinami."* (s. 16) Neobvyklý narativní postup čtenáři umožňuje, aby zároveň vnímal jak sugestivní sebeoslovování hlavní postavy, tak hlas vypravěče v pozadí. Postup udržuje čtenáře v napětí pramenícím z rozporu mezi užitou formou kontaktního „ty" při referenci „on".

Příběh není podán výlučně jen v druhé osobě. Intermezzo překlenující dobu první světové války tvoří autentické deníkové zápisky a dopisy z fotografova pobytu ve výcvikovém pracovišti v hodnosti četaře. Kapitoly uvádějící do děje ženy, které poznamenaly jeho život, jsou napsány v er-formě. Střídání různých způsobů narace odpovídá střídání jednotlivých pasáží příběhu a zejména podtrhuje psychický vývoj postavy Drtikola. Tato vyprávěcí pestrost se též výrazně podílí na spěšném tempu, jímž se odvíjí značná část příběhu.

Vlak životního osudu známé osobnosti sviští bez zastavení ze stanice dětství, přes vzdělání, úspěšná a nepříznivá období, milostné zkušenosti a profesní růst, jede téměř bez přibrzdění, vyjma již zmíněných deníků z války, po jejichž opatrném projetí opět dochází k akceleraci. Dráhu od počátku čím dál častěji lemují návěsti značící zálibu v osamoceném rozjímání: *„Na hanbě býváš často a rád. Bílá zeď, na ní zaschlé tahy štětky a nerovnosti, malé vřídky s černými ťupkami, o kousek výš vlaje jemná pavučinka… Můžeš být beztrestně duchem nepřítomný a sledovat, jak se světlo neznatelně posouvá po stěně."* (s. 61) Signalizováno bývá také vědomí údělu rozervaného umělce: *„Pro umění jsem hotov podstoupit vše i vše opustit… Nenarodil jsem se proto, aby mě žena milovala, a rovněž: na celém světě nenajde se žena, která by chtěla se mnou sdílet můj osud."* (s. 274–5) Zjevná je pak touha po obratu do sebe: *„Všechno se poslední dobou děje rychleji, než to stačíš zpracovávat, jedna událost střídá druhou. Za války tomu bylo opačně, rutinu a nedostatek vnějších vjemů vynahrazovaly ty vnitřní. A právě ten niterný svět ti teď čím dál bolestněji chybí…"* (s. 322) Právě takové chvíle lyrického nádechu přestavují výhybku do zastávky mystika. V ní *Dějiny světla*, nutno podotknout, že mírně na škodu, setrvají, to je konečná.

Okultní pasáže natolik kontrastují s nastaveným tokem vyprávění, že když už jsme se nechali rozlačnit jeho svižností, přichází najednou nezájem a znuděnost, byť se jedná o zásadní existencionální přelom protagonisty, k němuž příběh tak či onak směřuje. Drtikolova duchovní praxe není neznámá a pozornému čtenáři zajisté neujde průběžné zasívání semínek do transcendentální půdy především ve spojitosti s hrdinovým vztahem ke světlu.

Světelno, možná raději obecně vizuálno, prostupuje celý román. Motiv světla představuje dynamickou entitu, jejíž síla spočívá v moci poutat na sebe vše živé. Fascinace a adorace vychází z podivu nad samozřejmostí, s jakou tuto schopnost lidé přijímají. Světlo se prodírá, dopadá, proměňuje, kreslí, zatajuje, dotýká… a funguje jako vnější i vnitřní předpoklad fotografické tvorby. Čtenář se stává svědkem samotného výběru objektu, zaostřování, momentu pořízení snímku a následných postupů v černé komoře. Do těchto popisů se promítá širší kulturně-historický

kontext – technologický pokrok, modernizace vybavení i vlivy uměleckých směrů od secese po avantgardu.

Dějiny světla nezabředávají do nánosu sentimentalit, poskytují sondu do společnosti rámcovanou existencí umělce v celé jeho rozporuplnosti. Nápaditě zpracování Drtikolova portrétu lze jen ocenit.

Adéla Hazuchová

Jan Němec: *Dějiny světla*. Host, Brno 2013.

SNŮŠKA TMY

Václav Daněk (nar. 1929), renomovaný překladatel zejména ruské poezie, debutoval jako básník v téměř padesáti letech sbírkou *Jak jsme lili zvon* (1978). V závěru roku 2012 vydal již jedenáctou sbírku poezie (počítáme-li i výbor *Sestup z hory*), nazvanou *Blíženka Noc*.

Za nocí podle svých slov autor napsal všechny své texty. Noc je nicméně nejen blíženkou, ale v jedné skladbě s ní básník dokonce vstupuje do konfliktu: *„ostřelovačko / životodárkyně zrádkyně smrtonoško / po lesích oborách proslulá pytlačko / a pokrývačko všech nejobludnějších hříchů* (…) *ty nejsi predátor jen nesnesitelná / snůška tmy prolezlá mou samotou a žalem“*.

Sbírka sestávající ze 72 básní (nečleněných do žádných oddílů) se otevírá několika texty s motivem noci. Postupně se s nocí pojí dávné, chronologicky řazené vzpomínky či texty v dané době vzniklé (!): čas po Mnichovu (*„raneček bez hraček / jen skautská dýka v něm / a konec dětství“*), protektorát, poúnorová léta, 50. léta, nečas a studená válka (*„a někdo zas už někam vpad“*), rok 1989 a téma svobody (*příťuk*: *„svobodo lásko / tak už to prasklo / vínko skoč do žil / člověk se dožil“*, *„svoboda má dudlíka z nás vylíhli se starci“*), svobody tolik vysněné, svobody, která nicméně bohužel trpí řadou nemocí. Dostáváme se tak až k současnosti, k reflexím – ovšem bez překvapení – společenského klimatu a vývoje společnosti.

co bys ještě chtěl: *„*(…) *vědět jak se jmenuju / rozdávat a nebrat / zůstat na nohou / umřít včas“* V osobní rovině je sbírka vyznáním, ohlédnutím, jistou bilancí. Podstatnými se jeví témata samoty a stárnutí (*„do pokoje rozlívá se uplynulý život“*). A láska, konstantní Daňkovo téma. Dokonce v básni *smysl života* čteme, že

tím (jediným) smyslem je — milovat. V textech se opakovaně zrcadlí ztráta milované ženy Ludmily Duškové, překladatelky z ruštiny a dlouholeté redaktorky Odeonu: *„já kdo o celou tvou bytost opíral se"*, *„odešla* (…) *smrt / krásných citoslovců"*. Toto téma ostatně přináší do sbírky nejsilnější momenty. *„kulatá šachovnice / nonsens na nebi* (…) *ona však spí / po operaci do života spí / a kašle na imaginaci / na lunu v úplňku / mřížovým oknem vyšachovanou"*

V závěru sbírky se objevují sny, zpověď (*„bejvával jsem skokan / teď jsou ze mě brány / s jedním starým volem na zoraným poli / mizernej dech zastavuje kroky / vláčím sotva sebe / co mám dělat marienko // svatá panna mlčí"*), na konec je umístěn epitaf.

Daněk je z rodu poučených básníků. Jeho poezii psanou bez interpunkce minuskulemi zdobí apartní technika a kultivovanost. Jednou z charakteristik sbírky je prezentovaná široká škála forem, z nichž s mnohými Daněk již dříve soustavněji pracoval. Hojněji jsou zastoupeny haiku a tanka, dále se objevuje několik sonetů a kaligramů, akrostich, balada, blues či gazel. Na ploše jednotlivých textů se ale bohužel častěji setkáme s kvalitním řemeslem než s Poesií.

Vedle široké škály forem čtenáři básník nabízí také poměrně širokou škálu témat. Pohříchu se ale někdy jedná až o jakási cvičení na dané téma (například série básní v závěru knihy: *co je poezie*, *co je stesk po tobě*, *co je život* [*„zázrak jímž prorůstá svízel"*], *a co je člověk*, *co je nezávislost*). Daněk tematizuje i čekání na báseň či příchod básně. Je zřetelné, že poezie a psaní poezie jsou pro Daňka věci podstatné, ale síly (mízy) v jeho textech není tolik. Někdy se vyjadřuje příliš komplikovaně a šroubovaně, z některých básní chladně trčí konstrukty, z jiných dutě a prázdně zní patos.

Blíženka Noc přináší také řádku marginálií, drobností (až říkankový text *tropický přípitek*), nápadů (například texty vzniklé skládáním novinových titulků), ale také banalit. Osvěžením je občasný humorný nadhled či sebeironie. Zaujmou také s chutí kuté neologismy: *„Cesto do neznámic"*, *„vypadal jak vyjevín"*, *„co ti dám / k neuvěřitelninám"*, *„ještě se mě drží / odjížděný pohled / vylekaných očí / na rozdrženou"* atd.

Nová sbírka Václava Daňka neurazí. Ale bohužel ani příliš nenadchne.

Petr Odehnal

Václav Daněk: *Blíženka Noc* (Jiří Tomáš — nakladatelství Akropolis, Praha 2012)

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 64

jaro/léto 2014

Obrana literatury

Přemýšlel jsem, jak se to člověku někdy stává, a připadl na banální myšlenku, o které se zdráhám mluvit, natožpak psát. V každodenním zmatku tohoto pokrouceného světa ovšem nezbývá než křičet a doufat, že váš výkřik někdo zaslechne. Kdybych se přiměl zopakovat alespoň přibližně myšlenkové pochody, s nimiž jsem se odvážil na tenký led spekulací, zněla by ona úvaha asi takto: Zdá se, že existuje něco, čemu se říká literatura, a že existují názory na literaturu, jež po sobě zálibně a se škodolibým zadostiučiněním vrhají ti, kterým na literatuře záleží a kterým – abychom byli spravedliví – záleží také na sobě samých. Za této nepřehledné situace bývá dobrým zvykem zaujmout některou z prověřených ideových pozic, například postavit se literatuře zřetelně na odpor. To se nejčastěji odbývá tak, že dotčená osoba v tichosti na záchodě spálí propadlou kartičku do knihovny z dob žákovských, případně se naučí důsledně odvracet zrak od výlohy, kdykoli na ulici míjí knihkupectví. Jsou však i rozumnější přístupy k věci, například populární stanovisko moderní domácnosti, že je dobré mít doma několik krásných knih, jejichž barevné hřbety vypadají hezky seřazeny vedle sebe na polici mezi globusem s žárovkou uvnitř a zfušovaným keramickým slonem v měřítku 1:30. Odvaha i poctivost mi velí, abych dodal, že slýchávám o nesrovnatelně závažnějších případech, takové se ovšem nesluší uvádět na stránkách literárních časopisů ani v 21. století.

A přece jsou lidé, kteří literatuře vděčí za svůj život. Jeden takový případ se udál nedaleko slovenských hranic. Mladý polesný při rutinní obhlídce lesa nalezl mezi jehličím svazek útle vyvedených literárních časopisů stažený jemnou gumičkou zelené barvy. Rovněž inkoust nalezených výtisků hrál zeleným odstínem, pro onu roční dobu ostatně zcela typickým. I stalo se, že když šťastný nálezce zdvíhal svazek ze země, překvapil ho hladový tulák, patrně kterýsi neprůbojný literární kritik. V tom okamžiku polesného nenapadlo nic lepšího než mrštit svazkem po tulákovi a dát se do běhu. Zaslechl ještě za sebou (nebo si to jen představoval?), jak se výtisky v prudkém letu rozdělily a jeden po druhém dopadaly na tvář zděšeného tuláka, jenž se zachránil během v opačném směru. Nutno říci, že zmíněný literární kritik se ke svému řemeslu nakonec vrátil, poté co přečetl jeden

z výtisků, který mu při úprku šťastnou náhodou ulpěl v náruči.

Přiznám se, že mi záleží na tom, aby existovaly *Texty*. Přijít o ně bylo by jako usednout navečer k psacímu stolu a zjistit, že vám někdo odnesl lampu. Bylo by to jako pohlédnout vzhůru a připustit, že nebe je skutečně prázdné, nebo jako ronit slzy slepýma očima, to jest nemoci se už nikdy spatřit ve své lidskosti.

Martin Lukáš

Obsah:

úvodník
Martin Lukáš: Obrana literatury___2_3

próza
Lenka Orálková: Beran___4_6
Pavol Ičo: Pôrod___7_8
Jiří Neduha: ***___19_20

poezie
Ivo Odehnal: * * *___9
Lucia Mandincová: * * *___10_11
Ondřej Hložek: * * *___12_13
Jiří Měsíc: * * *___14_17
Tomáš Vašut: * * *___22

jen tak
Jakub Chrobák: Blebleble, blablabluf…___17_19

recenze
Martin Lukáš: Jak psát (o sobě)___23_25
Petr Odehnal: V zajetí Pagu___25_27
Martin Lukáš: Literatura a zoologie ___27_30
Pavel Kotrla: Písně víceméně milostného charakteru___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Dalibor Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 64, ročník XVIII., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš; redakční rada: Jakub Grombíř, Tomáš Vašut; registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

LENKA ORÁLKOVÁ

Beran

Věděla, že měla něco udělat. Tu noc, kdy jehně pošlo, se vzbudila časněji než obvykle a jakmile otevřela oči, cítila, že něco není v pořádku. Hlavou jí problesklo, že by měla vstát a vydat se k chlévu. Místo toho však nepříjemnou předtuchu zaplašila a zavrtala se zpět pod teplou peřinu.

Když pak ráno objevila tělíčko ležící na slámě, napadlo ji, že už se to nesmí znovu stát. Usadila se v rohu chléva a mlčky hleděla před sebe. Prsty si pohrávala se stébly a sem tam se zadívala na matku jehněte. „No, jo." Vstala, aby jehně odnesla. Opatrně ho vzala do náruče, jako by snad hrozilo, že se probudí.

U plotu mezitím okolkoval starý Včela. Zpustlý muž opatrně nakukoval přes laťkový plot. Neměla na něj náladu. Když spatřil mrtvé jehně, přikrčil se a dal se na útěk. Chvíli se za ním dívala. Při běhu se nakláněl na stranu a na konci ulice se zastavil, aby se vymočil.

Znovu se u jejího domu objevil až k večeru. Právě seděla na schodech a drbala psa pod krkem. Včela se nahnul přes plot.

„Co mi neseš?" pobídla ho. Všimla si, že má něco na srdci.

„Takové rohy!" vykřikl muž a přikrčil se.

Čekala. Přestože se říkalo, že to nemá Včela v hlavě v pořádku, lidé ho brali vážně. Celé dny se poflakoval po vesnici, vysedával v hospodě nebo před obchodem a špicoval uši. Jen máloco mu uniklo.

„Takové krásné rohy!" zašeptal a oči se mu rozzářily. „Takové rohy!"

Zbystřila. „A cos ještě slyšel?"

„Takový beran! Ten musí mít cenu!"

Ruka se jí zastavila. Pes nesouhlasně zakňučel a prosebně k ní vzhlédl. Odehnala ho, vstala a opatrně přistoupila k plotu, tak aby návštěvníka nepolekala. „Slyšel jsi to v hospodě?" Přikývl.

„Ještě tam jsou?"

Opět mlčky přikývl.

Berana a ostatní ovce, kromě matky s mládětem, nechávala přes sezonu na louce u lesa. Jaro letos přišlo neobvykle brzy. Až dodnes ji nenapadlo, že by mohlo zvířatům hrozit nějaké nebezpečí, neuvědomila si, že obyčejný beran může vzbuzovat takovou pozornost. Navíc pozornost mužů, o kterých se jistě povídá ledacos.

Cestou k hospodě ji Včela doprovázel. Držel se tak pět metrů za ní, dokud ho neposlala domů. Nechtělo se mu, ale zastavil se a ještě chvíli ji sledoval. Kráčela pomalu, přesto jejím pohybům nechyběla rozhodnost. Čekal, jestli se žena ještě neotočí. Zapomněl jí totiž říct o tom velkém chlapovi.

Mělo jí to dojít už dávno. Když minulou neděli načapala u ovcí toho muže s ťafákem. Tehdy to nechala být a to asi byla chyba. Pořád nemohla uvěřit té drzosti, ještě pořád se cítila zaskočená.

Uvnitř hospody se vznášel cigaretový kouř. Stála tiše ve dveřích a rozhlížela se po místnosti, dokud ho nenašla. Seděl u stolku pod televizí, popíjel a něčemu se spolu se svými spolustolovníky smál. Chlap, co si fotil jejího berana. Vykročila přímo k němu a oslovila ho ve chvíli, kdy pokládal půllitr na stůl.

„A to vám přijde normální fotit si cizí zvíře?"

Zarazil se a otočil se tak, aby jí viděl do tváře. „Nevím, o čem to mluvíš," řekl a prohrábl si umaštěné vlasy. Společnost mu dělali další dva. Jeden z nich byl velmi vysoký.

„Nevíte, a vy ostatní asi taky netušíte, o čem je řeč, nemám pravdu?" Byla to drobná, mladá žena. Její štíhlá, šlachovitá postava, pevný přímý pohled a pečlivě volená slova však vzbuzovaly respekt.

Pohled jí opatrně sklouzl k vysokému muži a v tu chvíli jí naskočila husí kůže. Poznala ho. Už dávno o něm slýchala. O velkém, škaredém lovci. Říkalo se, že ani v tom nejparnějším létě nenosí krátké kalhoty, protože má nohy pokryté jizvami od zubů a drápů umírajících divokých zvířat. Bála se ho, ale zároveň jím pohrdala, a právě to v ní probudilo vztek, který jí dodal odvahy: „No, co mi na to řeknete? Není vám tu třeba horko? Že byste si vyhrnul kalhoty."

Hospoda v tu ránu ztichla a žena, zaskočená vlastními slovy, instinktivně poodstoupila. Muž neřekl nic. Jen si ji mlčky měřil černýma úzkýma očima. Připadala mu jako malý vrčící pes, kterého stačí trochu nakopnout a bude klid. Oba věděli, že je to nerovný souboj.

Vzbudila se ráno kolem druhé hodiny. Chvíli ležela a mlčky hleděla ke stropu. Pak se náhle posadila. Až za rozcestím směrem k lesu si uvědomila, že běží.

Zabouchl kufr auta a přehodil si batoh přes rameno. Pro jistotu se ještě rozhlédl

kolem a zaposlouchal, zda v tom chladném deštivém ránu něco nezaslechne. Napadlo ho, že by ho snad ten potrhlý stařík, ten všudybyl mohl sledovat. Kdyby znal starého Včelu lépe, věděl by, že to není možné. Lovec sám netušil, jakou mocnou sílu má pověst, která ho provází.

Mokré větvičky mu praskaly pod těžkýma botama a bořily se do bláta. Dělal dlouhé rychlé kroky. Věděl, že svou kořist nevyplaší. Nemá kam utéct. Stačí jen zamířit a střelit. Do nozder mu už stoupala vůně teplé krve. Zaplašil tu představu, aby se mohl lépe soustředit na přítomnost. Déšť ani vítr mu nevadil. Nevlídné počasí alespoň odradí nevítané hosty a tak ho nebude nic rušit. I tak mu však něco napovídalo, že by měl tentokrát jednat rychle.

Pro jistotu sešla z asfaltové cesty dříve a vydala se zkratkou rovnou přes les. Zalitovala, že si vzala holínky. Co chvíli se jí nořily do bláta a ona s nimi jen ztrácela čas. V jednu chvíli ji větev silně šlehla do tváře. Zaskučela a do očí jí bolestí vyhrkly slzy.

Lovcova zbraň byla hnědá, dlouhá se stříbrnou rytinou. Rytmicky se mu pohupovala v pravé ruce, zatímco v levé svíral pevný igelitový pytel. Vak klouzal po trávě, z dálky to vypadalo, jako by za sebou muž táhl nějakou průsvitnou lesní bytost.

Opřela se o strom a zhluboka dýchala. Zalitovala, že nezůstala v posteli. Mohlo to přece počkat. Jistěže to mohlo počkat. Berana mohla přece odvést až k poledni. Napadlo ji, zda by se neměla vrátit domů. Zvedla tvář ke korunám stromů a z dálky zaslechla berana. Srdce se jí zastavilo.

Igelit položil na mokrou trávu vedle sebe, poklekl a zamířil. Tep se mu už dávno nezrychloval, za tu dobu, co lovil, mu krev v žilách zchladla. Prst položil na spoušť a zamířil. Náhle se však zarazil a zaposlouchal. Praskot větví, dech, sípavý dech.

Uvědomil si, že se mu zatřásla ruka a instinktivně se přikrčil. Proběhla přímo kolem něj. Přelezla ohradník a běžela k beranovi. Zapálil si cigaretu a z úkrytu sledoval, jak žena odvádí zvíře do vsi. Všiml si, že má nohy pokryté blátem a poškrábané od větví. Měla je rozedrané až do krve.

PAVOL IČO

Pôrod

„Pošlite sanitku na Národnú 95, rýchlo, manželke vytiekla plodová voda."

„V poriadku, nadiktujte mi svoju adresu."

„Národná 95."

„Meno?"

„Ján Dudáš."

„Dátum narodenia?"

Hlas v telefóne stíchne. Magde už stekajú po stehnách hovná. Kymáca sa, v tvári má horúčkovitý kŕč.

„Vydrž, ešte nie!" kričím a volám znova.

„Tiesňové volania, čo chcete nahlásiť?" zahlási nevrlí hlas na druhom konci slúchadla.

„Pred chvíľou som vám volal," odpoviem.

Spojovateľ znudene odsekne:

„Čo sa stalo?"

„Manželka rodí, prosím, pošlite sanitku, rýchlo."

„Počkajte, prepojím vás na záchrannú službu."

Telefón náhle ohlúchne.

Pobehujem po byte a znovu skúšam volať.

Magda stoná, dcérka zurvalo ryčí a plače.

Podlahu zaplavila číra tekutina, moč a čoraz tuhšie sračky.

„Magda kaká!" opakuje malá Julka so slzami v očiach.

„Haló, pošlite sanitku, rýchlo, Národná 95," vravím do telefónu.

„Stojte na jednom mieste, nepobehujte s mobilom," komanduje hlas v slúchadle.

Telefón znovu ohlúchne.

Magda už sotva stojí na nohách. Smeruje k posteli.

„Nie!" vyšteknem, „krv nasiakne do matraca."

Schytím deku, čo leží na pohovke a rozprestriem ju na chodbe.

Konečne sa mi podarí dovolať, no nepočujem takmer ani slovo.

Prejdem do kuchyne, pričom neustále opakujem, nech pošlú záchranku na Národnú 95.

Ženský hlas v slúchadle však dookola omieľa len to svoje:

„Dátum narodenia rodičky?"

„Trvalé bydlisko?"

„Rýchlo, pošlite sanitku!" vrieskam igno-

rujúc jej otázky, kým kráčam späť k Magde.

„Upokojte sa, nekričte na mňa...“

Bľabot v slúchadle mizne v Magdinom dychčaní a stone.

Z vagíny lezú zakrvavené nohy.

***

„Pôjdeš na potrat!“

Reve a ja vyťahujem z obálky posledných tristopäťdesiat eur.

„Ešte dnes si to pôjdeš dať odobrať.“

***

„Utrite ju od krvi!“ ozve sa v slúchadle.

„Akú ma farbu? Nemodrá?“

Rýchlo a dôkladne dieťatko poutierame. Nezabudneme ani na uškú.

A predsa ostáva nehybné a tiché.

Je mi zle, chveje sa mi žalúdok. Chce sa mi zvracať, ale nevládzem.

Malá sa skrýva za mnou, drží ma za nohavice a plače.

Magda mlčí, zhlboka dýcha, zarosenými očami napätо hľadí, čo sa bude diať.

Myslím na to, že som to presne tak chcel. Celé mesiace sa moja myseľ upínala len k smrti toho stvorenia. Veril som, že to tak bude lepšie. S Magdou sme si v poslednom čase prestali rozumieť. Uzatvárala sa do seba a ja som dlhé noci trávil osamote. Nehovoriac o finančnej otázke. Už teraz musíme koncom každého mesiaca zakladať prstene do záložne.

Odrazu ma zrádza dych.

Viem, zabil som sám seba.

***

Opatrne sa dotýkam ružového telíčka. Novorodená urputne kričí.

Cítim, ako sa v mojich útrobách rozrastá liečivé teplo.

„Aké jej dáme meno?“ pýta sa Magda, „Julka alebo...?“

„Bude sa volať Julka.“

IVO ODEHNAL

LETNÍ SLUNOVRAT

Jazykem na sucho
uštknuté nebe vysáto
jak zmijí jed

Pot rejdí sluncem

Dešti voda milostivá

SCHNUTÍ VĚCÍ
/pohled/

Slyšel jsem o nešťastných oběšencích
a jejich prasklých kloubech

V kadlubu šera zbyl růženec z kůstek

Pod rozhoupaným dvorem
třpytí se luna

Pylem z rakve
snažil jsem se posypat brázdy
černých hvězd

Úrodné kůže smutku zvolna usychaly
až zcela oschly

K ránu má rosa prst v ústech země

V peří oblohy
byly drceny sušené hvězdy

ŽLEBY V NEBI

Podivní lidé natření slizem
rozhoupávají spící sad

Na zápraží postává žízeň

Kdosi z těch nepravých
právě ucpává noc
pytlem kleteb

Není úniku

Zdivočelý spravedlivý
si okusuje hlavu

z cyklu Lámání vody

LUCIA MANDINCOVÁ

ANIMÁCIE

Vedomosť, že nad vínom sú muchy.
Statočnosť, keď zaspievame hluchým.
Mľandravosť, cukroviniek čo zhnili.
Bezmocnosť, a vystúpené žily.
Diskrétnosť, keď kričíš o tom, kto si.
Bezsennosť, animovaných nocí.
Úbohosť, krokov, čo nechcú bočiť

A jedlo chutí inak,
Bez častí cítim celky,
Šialenosť ma zbila,
V kúte pre potentných.

PONUKA
Len ja a malá mucha do ucha mi bzúka
Vonku dážď a paranoja hluchá
Pot mrakov na viečka už búcha
Tie vety z otáznikov
si rozvedený s polemikou
a aj keď dážď ustal
má z neho v krídlach kus štiav
len ja a moja muka
keď byť otcom ti núkam

TÍ DRUHÍ
Padám, lebo milujem vzlety
Lepšie tak chápem podstatu vecí
Van Gogh, autistické kruhy
Ako seba, v opare rundy

Tie falošné dúhy v slovách
Prifarbené tváre múzy
Ernest, zvony vo vojnách
Milióny bytov tých druhých

Pijem, lebo ľutujem deti
Ľahko sa stráca, keď tu už nie si
Verlaine, tie presladené pravdy
Slnko aj vychádza, ale nie navždy

ČISTÉ VÍNO
A sedela som nahá len v košeli od Boha
Pretáčala život a nadávala do Boha

A vraj ten červený rúž mi svedčí
Možno áno, niekedy predtým.

A neskôr pri rieke kričiac, zmy ma
Som zhodnotila, že chcem s tebou bývať.

DOKOLA
Život je kruh
Slnko vychádza od Číny
Vesmírny kolobeh
Ľudia opakujú zločiny
Alabastrová pleť
A predsa medzi živými
Pýtaš sa ma dokola
Po rozvode, čo si mi.

FAŠIANGY

Režírujem nenapraviteľný žáner
Váš priestor, hrozí, ničí
Ordinujem odsúdenia hodný zámer
Ešte pery si líčim
A topím sa v gýči.

Tancujem experimentálny manéver
Sama sa stránim, piči
Odďaľujem krvilačný katéter
Ešte masky zničím
A v kŕči kričím.

MLIEČ

Mravec utopil sa v pivonke
Lebo lečo
Vajce bez žĺtka je bielko
Mimo tenisových smečov

Aj kvapka sa gúľa
Sám si nula
Do bitky jedine ak s mečom
A ak ryba, tak jedine s mliečom

Chlapec zasekol sa v delohe
Neviem prečo
Neúspešne neresí sa
V mláke gumy niečo

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

ONDŘEJ HLOŽEK

***
A zase pruské vrány
krhavě bodají kolem sebe.
Trhají z němých duchů úsměvy.
Jako když zkoušíš vlepit
polibek matce.
Kde, Pane, nechal jsi chvíli
pro prázdno.
Až za posledním listem kalendáře?

***
Opírá se o tebe
jednosměrná stopa mých bot.
Jako když na chvíli rozpřáhneš náruč
a bezradně mě hledáš.
Zatímco já o kus dál
sypu pyl psům do očí.

***
Sloupané stíny topolů
kradou klid vesnicím.
Vyžďářená pole sténají.
Jen psi se rvou
o každé písknutí,
co se jim rozbíjí o slechy.

***
Trháš sebou jako tapetami
s cibulákovým vzorem.
Čas borcení.
Civíš z oken panelového pokoje,
kde křivá ústa unikajícího dne
naposledy zašeptala amen.
Je po výstřelu.
Husí krev noci odkapává do kastrolku.
Smyj ji zas ráno
smýknutím rolet.

***
pod plachtou pozornosti
se kryje spánek
a věci, které nikdy
nebudou,
se tlučou za očima

až příliš vyčkávají
pozorně mlčí

a slova
nechávají osudu

***
asi se nikdy nevrátím tam
kde jsem se zapomněl divit
v každých cizích dveřích
kam nevložím nohu

čekám že se něco stane
a ono nic
a bůhví
co mě před ta místa
tlačí

***
seschlá kůra mouchy
za nerozbitným sklem
a život jako zdání
nehybného zrcadla

jako střepy číhají v příšeří
a vpadávají do noci
s touhou,
že ráno je zažehnáno

v zapomění

***
těkat po stopách požárů
mezi slzami v blátě
namáčet holé stany krajin
a vzpomínat prstem po atlasu

ještě přicházíme a slyšíme
slepého hluchému říkat
teď poslouchej
kde chlad probíjí duši

***
vzteklé zvonce
zděšeně kynou v mezinoží
týden v kostřičce trpělivosti
a ševel otázek kde začít

jen v koncích
se rozum močí v octu
a stříká nevědomě
do noci

JIŘÍ MĚSÍC

Valašský lidový básník

Léto odešlo brzy
zůstaly po něm mozoly
a sladká chuť jejího klínu.
Lidé potřebují oběť,
na které by vystupňovali svou touhu.
Není hodno napadnout ty,
jež ve slabých verších představují nemoc,
ale světce s obsažným tichem.
Světce, kterému slunce trhá vlasy,
který pomiluje děvečku,
co mu ráno povléká postel.

Když se po zimě ruce zahojily,
v jarním lůnu se zrodil syn.
Museli obětovat jinak by nevzešel klas.
Narodil se jeden z bohů, poslední
žijící autor lidových písní,
který bude viset
za nohy nad splavem
a kterého se budou ptát:
kdo zapálil stodolu;
kdo zvednul stavidla;
kde zmizely panny.

V této kancóně je text zapsán rtutí.
Tady se bláto vysušuje,
až z něj slunce vypálí nádobu,
z jejíhož dna se nedostane.
Básník přerazil slovo životem
a život uměním.
Bude mu blahořečeno.
Ženy bude cvičit, jako cvičí své verše,
naučí je jazyku, kterého nepoznaly.
Opanuje zemi, jako opanoval své srdce.
Kůže na jeho těle se zjemní.

Plačky

Slané pramínky protékají údolím
na prsa rozžhavená jako kovadlina.

Jsou to slzy, které kalí zrak
a také hnůj: prachsprostý chtíč,
díky kterému se nevrací domů Syn.

Krajino, zabodnu do tebe dláto;
zaseju děti do tvých hlubokých brázd,
kvést budou louky i pole.

Nevrátím se, dokud nevysuším řeky těch,
kteří zpochybnili. Pobiju žoldnéře
a budu orat jejich ženy.

Děvečkám, které potkám, dám semene,
ale jejich plod nedozraje.
Slehnu jej sám ve svém hlase.

Pak se vrátím i s jatečným dobytkem,
připravený převzít pole a pohřbít matku.
Čestný slib jsem dal tady i tam.

Ten Spravedlivý

Venku za oknem sedlají hřebce,
hřívu mu splétají do copů,
ticho v pokoji se zaráží do mysli
jako kolík do spánku.

Nikdo neví,
kým se ten prosťáček stal,
byl to pro ně malý rybář,
tichý truhlářský učeň.

Kroniky uvádějí jeho jméno,
jako důkaz ďábla.
Lidé jej měří, jako by je chtěl podvést,
ale on patří slovu.

Mám od něj vzkázat,
že neodešel ze světa
a že dostojí závazkům,
které dal.

Prozatím na něj pamatuj,
na Největšího, který před Tebou stál
a tys měla čest být jeho paní,
Paní, kterou miloval.

Usedni na mou dlaň

Usedni na mou dlaň a vypoť se do ní,
aby zčervenala jako ryby, když jdou do tření.

Budu Ti zpívat jako rákos zpívá vodě,
teď, když ve světě barvy blednou,
napnu Tě jako strunu na kytaře,
vzejdeš ze suti, se sukní zvedlou.

Jsi vzdálená a chladná jako sníh ve stínu,

ze mě padá záře dolů jako déšť.
Neznám Tvé tělo ani vlasy, pouze křivdu,
ale zlato v cizím klínu se třpytí též.

Nech mě mluvit, bratře.
Muži z města líbají ženy a vodí je kolem osy,
jako se vodí býci v koridě pomocí mulety.

Nech mě mluvit, bratře.
V dešti okvětních lístků přijíždí sanitní vozy
a odváží všechny, kteří nejprve souhlasili.

Kdyby teď její tělo leželo vedle mého,
vypadala by jako vlaštovka, co se chystá vylétnout,
ale protože už ani krev ji nedělá čistou,
nemůže spát v ložnici neposkvrněného.

Má písni leť a najdi člověka,
jehož génia popřeli
drátem vpíchnutým do oka.

V následujících verších budu mluvit o kundě

Prosím matky, aby ucpaly dětem uši,
protože v následujících verších budu mluvit
o kundě.

Kunda vůbec není hezká.
můžeme říct, že je hezká jen tehdy,
když plní svou mileneckou funkci.
Naopak penis vypadá vždycky dobře,
obzvláště ten můj,
i když je teď možná (trochu) scvrklý.

Kunda se dá hladit i lízat.
U většiny žen preferuji hlazení.
Musí to být výjimečná kunda, abych ji
ochutnal.
Vždycky mě fascinovalo,
jak se umí uzavřít, když ji cokoliv zarazí;
a jak je náladová, když se mění počasí.

Kunda byla v některých jihoamerických
kmenech popisována
jako ústrojí mající zuby.
Vědci pro to vynalezli termín vagina
dentata (zubatá kunda).
Jde o to, že má schopnost muže kastrovat.
Bodejť by ne. Tenhle mýtus se objevuje
také v Hinduismu a v některých pohádkách
na Valašsku.

V některých kundách vznikají dermoidní cysty,
z nichž mohou později vyrůstat
zuby, kosti, někdy i vlasy.
Mluvili bychom pak třeba o „vlasaté kundě".
Tedy pokud jde o její vnitřní založení.
Kunda nakonec může být i rocková hvězda.

Jednou se mi stalo, že jsem se potýkal s
kundou, kterou jsem nechtěl ochutnat.
Její nositelka byla vegetariánka,
a ta kunda strašně smrděla. Sedla si na má ústa
a překlonila se. Mladí lidé tohle nazývají
šedesátdevítka,
vědci, jako jsem já, pro to nemají žádný jiný
termín.

Možná, že se leckomu teď dělá nevolno,
protože mají v kalhotách něco, s čím se
nechtějí smířit.
Mně je to vcelku jedno, protože s kundami
jsem kamarád
a stejně tak jsem kamarád se svou žerdí.

Tato báseň je dobrá, předvedl jsem v ní
určité schopnosti.
Každému, kdo se ji naučí nazpaměť,
přinese velké množství radosti.

JAKUB CHROBÁK

Blebleble, blablabluf...

Leží mně před očima malý Metudův deníček. Sice mají jakýsi podobný úkol do školy, ale ten on už dávno má splněný, toto je jinačí, speciální věc. Tady si píše texty pro Texty, protože u nás se nějak nebezpečně ztrácejí. To je tak. Psal si dřív noviny a v nich otiskl i svou první vlastní báseň. Napadlo mě, že ji s komentářem dám do Textů, Anička pochopila jedinečnost tohoto gesta a začala veršovat prakticky kontinuálně, s tím ale, že vždycky tak koketně pootočí hlavu, a: „Dáme to do Textů?" A byly tam i pěkné věci, jako třeba Co děláš chapadlo, na cestě mrtvé chapadlo, copak tě to napadlo, ty mrtvé chapadlo. Nicméně, přece jen je o dost mladší a její tvorba musí dozrát, takže jsem pořád myslel na ty Metudovy noviny, až jsem je… ztratil. No a dnes je tedy přede mnou první dvojlist nového deníčku, i ty desky jsou nějaké pevnější, a v něm tři hotové básně.

Jenže, nad nimi mě napadlo, že vlastně jsou, všechny tři, výraznými definičními body poezie, že se skrze ně klube cosi cenného, a tak je tu vlastně nemůžu přetisknout jen tak.

První: „Jak se plácá hloupost – ble, ble, ble, / bla, bla, bluf, / blik, blik, lalik, / fik,kik, lebla, debla / ssscšsačasůůš!!!!!!! / Konec!" Ale vždyť toto je rozkoš z neznámého, neartikulovaného a asi i neartikulovatelného, je to hraniční čára svobody. Tolik udělali modernisté všeho druhu proto, abychom se přiblížili rauši stavu, ve kterém kolem víří jen zbytky zapomenutých řečí a významů, a skoro osmiletý kluk o tom ví stejně dobře. Že zkrátka tajemství a prázdna, a především ta, kterým nerozumíme tak úplně, že je neumíme ani vyříct, jsou sebezáchovná.

Druhá: „Dýně a tykve – dýně, dýně,dýně, / mají rády tykve! / Tykve, tykve, tykve, / mají rády dýně! / Tykve rostou tak, / dýně zase onak!" Jenomže toto je zase jiná básnická potřeba, potřeba zdůvěrňování světa, potřeba nějakým způsobem formulovat tu prostoupenost vším tím děsivým i kouzelným kolem nás. Odjakživa proto používají básníci metaforu, odjakživa si přivlastňují věci, aby s nimi mohli navazovat kontakt. Ivan Wernisch by mohl tomu skoro osmiletému chlapci záviděl, a kdyby byl jeho synem, už by se to jistě dostalo do některé z jeho sbírek, a udělal by moc dobře.

Třetí: „Cirkulárka – Cirkulárka řeže, / zoubkama si točí, / na svět přitom kouká, / i když nemá oči!" Toto je zas hudba, rytmus a zvuk, na který se poslední dobou tak zapomíná, ale který přece ještě pořád je v základech básní, i těch s rytmy nejvolnějšími. I ty jsou totiž budovány na vědomém rozrušování této prastaré, něžné uhranutosti hudbou a zpěvem. Tyto třístopé trocheje samozřejmě nejsou ničím unikátním, unikátní je, že budoucí druhák ví o nich o dost víc než lecjaký doktorand leckteré české vysoké školy. A tím se možná dostáváme k tomu rozhodujícímu, co mě na těch textech zarazilo, potěšilo i vyděsilo.

Jak strašně přesně děti poezii rozumí. Jak o ní to základní vědí ještě před tím, než začnou studovat. Jak jsou na ni připraveny. A světe div se, potom na nich nejlepší mozky začnou pracovat a ve výchovně–vzdělávacím procesu je připravovat na budoucí život (dnes se bohužel častěji říká kariéru, jako by život byl už vůbec vcelku zbytný), a když potom,

řekněme v osmnácti, tento školáček úspěšně složí maturitní zkoušku, a to i tu z jazyka českého a literatury, je absolutně připraven na složenky, účty, pracovní smlouvy, předmanželské dohody, plánovaná rodičovství i potraty, ale básně jsou mu čímsi strašidelně vzdáleným, cizím, nepotřebným. Co jsme to, proboha, připustili, co tak strašlivého jsme s dětmi udělali, nebo hodláme nadále dělat? Podlehli jsme úředníkovi a necháváme si z těch nejbližších vyrábět tvůrce daní, daňových základů, nebo alespoň voliče. A jen málo z těch dětí v sobě dokáže najít tu živočišnou sílu básně, jen málokterá z nich začnou hrát, malovat, psát verše nebo skládat hudbu, a vydrží u toho; protože je těžké vymknout se. Ale s o to větším zalíbením, úctou i nadějí bychom ty malé skupinky, často zmatené a mnohdy čímsi (nejčastěji je to nešťastná láska) potrefené skupinky měli pozorovat. Protože se vzepřeli šílenému mechanismu.

A ještě jedna věc. U té poslední básně to Metudovi pořád nevycházelo, měl tam totiž navíc „se". Když jsem mu poradil, ať ho dá pryč, okamžitě věděl, že je to přesně to, co hledal, ale plakal, smutný z toho, že jsem mu ukradl „se", a že na to nepřišel sám. Jenže i ta bolest, i ta k poezii patří, je dobře, Metudku, že o ní teď ještě málo víš, ale — budeš si ji pamatovat jednou, až tě povedou k židlím a budou tě stříhat, tak jako toho Kainarova malého chlapečka, a znova to bude, jako když maso pleskne o zem?

JIŘÍ NEDUHA

To naše krásné milování

Všechno šlo nádherně rychle. Schůzka a po chvilce jsme se vydali ke mně. Cestou slibné polibky, slibné pohledy a ještě slibnější dotyky. Za dveřmi garsonky polibky, osahávání a svlékání. Překrásná Marta byla skoro stejně nedočkavá jako já. A pak ulehla a byl jsem zván dál. Touha mne spalovala a Marta byla rozhodnutá stejně tak jako já, jen její touha tolik netrčela do vzduchu jako ta moje, chlapská. Ovšem musím poznamenat, že její dvě anténky na hrudi očividně přijímaly signály mé touhy.

Šetrně jsem vstupoval. Vzdychla blahem, to se pozná. Oba jsme vzdychali. Úvodní část

výstupu do sedmého nebe nic nepokazilo. Už dlouho jsem po Martičce toužil, už dlouho byla mou vysněnou. Ležela, vlasy na polštáři, vypadala nádherně. Vzrušením jí znachověly líce, oči se jí leskly. Ležela naprosto uvolněně, ve tváři však soustředěný výraz – soustředěně mobilovala. Já se pohyboval, ona mne vděčně přijímala, a přitom neustále psala zprávy na své Nokii. Naše pohlaví byla naší jedinou, ale úžasnou spojnicí. Bylo to nad síly jednoho chlapa tuhle slast dlouho vydržet: „Miláčku, Martičko," šeptal jsem zadýchaně.

Nereagovala. Pohupovala se na vlnách rytmu soulože a dál psala nějakou důležitou zprávu.

„Miláčku," šeptal jsem trochu důrazněji. Nic: „Martičko, bereš nějakou antikoncepci?"

Modré světlo z displeje jejího mobilu jí lehce obarvilo rozcuchané vlasy.

„Miláčku, už budu!" varoval jsem ji naléhavěji.

Nereagovala a já pochopil. Tak jsem sáhl po svém Siemensu. Zpomalil jsem ještě víc své frikční pohyby a optal jsem se jí formou SMS: „Milacku, uz budu, beres antikoncepci? Pospes si, lasko, uz to na me jde! Tvuj Jiri."

Usilovně psala, ale nejspíš někomu jinému. Nedočkavě jsem upíral pohled nejprve na miláčka Martičku a pak na displej mého mobilu. Nic. Bezděčně jsem začal zrychlovat, i když odpověď stále ještě žádná nepřišla. A pak jsem vystoupal na vrchol snů. Ač příjemně vysílený, pokračoval jsem dál, tak mě Martička vzrušovala. Lehce jsem poklesl na její anténky, ale tak, abych jí nebránil v psaní. Slastně jsem přivřel oči. Bylo to opět tak blažené, slastné a nepopsatelné.

Do reality mě náhle vrátilo cinknutí zprávy na můj mobil. Dostal jsem zprávu, že jsem: „hnusny sobecky mizera, bezohledny hajzl," že ona žádnou antikoncepci nebere, a tak proč jsem si to dovolit dokončit tak, jak jsem to dokončil.

Odložil jsem mobil a nepřestával jsem v milování. Rozzlobená Martička také nepřestávala a dál se pode mnou vlnila. Jen se trochu mračila a usilovně mobilovala. Nejspíš mi psala další rozhořčenou zprávu o tom, jak jsem jí zavařil, že ještě studuje, že je na dítě příliš mladá a podobně. Natáhl jsem se pro mobil a vypnul ho, aby už nic nerušilo to naše krásné milování.

Nezaměstnankyně

Stála na kraji silnice, dlouhé světlé vlasy vlály ve větru, velké prsy jí nadzvedávaly těrnou halenku a kraťoučká sukně velikosti kalhotek byla dalším výrazným lákadlem pro oči. Na krku, zápěstí a uších zlaté ozdoby. Stála u sporťáku Mercedes, který se nakláněl doprava, ačkoliv stál na rovině. Nemávala, jen zírala na projíždějící auta. Nemusela mávat.

Nečekala dlouho. Zastavil muž středního věku, sportovní postavy, s krátkými a pečlivě zastřiženými vlasy. Zastavil hned za ní, dal nezbytný trojúhelník. Udělal to, o čem ona neměla ani potuchy. Pak k té nehybné krásce přistoupil. Z blízka byla stejně okouzlující jako z dálky. Dumal, zda má prsa silikonová a usoudil, že jistě. Výrazné napuchlé rty, jistě je měla napíchané kyselinou hyaluronovou.

„Dobrý den, slečno, vidím, že potřebujete pomoc," řekl muž příjemným měkkým hlasem.

„Asi pneumatematika," řekla stručně a pohledem ukázala na auto. Měla krásné, nevinné modré oči.

„Já jsem Patrik a rád vám pomohu, budu-li toho schopen."

„Já jsem Linda," řekla jen a upravila si výstřih, protože se jí asi nezdál dosti otevřený.

Šel ke svému peugeotu a vrátil se bez saka. Navlékal si rukavice: „Tak se na to podíváme. Otevřete kufr! Máte hever?"

„Co jestli mám?"

Mávl rukou: „Otevřete kufr!"

To dokázala. Hever našel, začal zvedat pravý předek vozu. Měla rezervu, připravil si ji.

„Přenádherný vůz," chválil sporťák: „Ten musí stát nejméně dva miliony."

„Myslím, že asi dva a půl," řekla.

„To chvilku trvá na to našetřit."

„Tři měsíce, to se dá vydržet."

„Máte asi dobré zaměstnání."

„Já? Já jsem nezaměstnaná," řekla s úsměvem.

„A našetřila jste z podpory na takový mercedes! To je úžasné," řekl jízlivě: „Netušil jsem, že jsou tak velké podpory, asi se taky nechám nezaměstnat."

Úsměv jí zmizel z tváře: „Chcete snad říci, že jsem si na to nevydělala poctivě?"

„Kdepak, to říct nechci."

„Znělo to tak, řekla trochu útočně: „Myslíte, že když mám krásný fáro a na sobě dvě kila zlata, že jsem nějaká děvka?"

Místo odpovědi řekl: „Hotovo. Kolo si nechte v nejbližší garáži opravit, slečno Lindo."

Byl šikovný, všechno uklidil, sundával si rukavice a upřeně se na ni díval.

„Za to vás pozvu na oběd," řekla dívka.

„Vy mě?" Zasmál se: „Jste přece nezaměstnaná. Kdepak, já zvu vás. Na oběd v nejbližším motorestu. Je jen pět kilometrů odsud."

„Ach, já vím, to je přece motel, dobře tam vaří," usmívala se.

„Tak přijímáte?"

Dívala se mu do očí a usmívala se: „Jela bych tam, což o to, docela ráda. Ale za kolik?"

TOMÁŠ VAŠUT

BENÁTSKÉ VĚŽE

Benátské věže

Cien años de la soledad…
Na cestě do neznámé dáli,
na cestě k Santiagu…
Ne, už nechci spát.

Uprostřed nekonečné pustiny,
na břehu řeky zapomění
zní zvony z věží benátských,
zní slunečního města hodiny.

Hodiny slunečního města v nás…
Nepíšu tečku za básní,
teď právě zastavuji čas.

KLÍMOVSKÉ VARIACE

Láska a krutost
rovná se – nebeská krása.

Nebeská krása
bez lásky – je krutá.

Ale potom je krása
bez krutosti nadpozemská…

Vteřiny věčnosti
a věčnost vteřin.

JAK PSÁT (O SOBĚ)

Ve své prozaické prvotině *Hruškadóttir* (2009) vypsala Jana Šrámková historii jednoho uhranutí. Vypravěčka v posledku tragického příběhu v sérii detailně vykreslených situací a obrazů tlumočí svůj niterný prožitek neočekávaného a nesnadného vztahu ke svému učiteli, jenž překročil meze přátelství, ale také meze života a smrti. Právě pro ono citové pouto ke staršímu muži, pro onen existenciálně-estetický údiv nad osobností druhého, jež je náhle tady, milovaná a schopná v milujícím probudit nové vnímání skutečnosti, pomíjí vypravěčka Veronika ve svém líčení zhusta vlastní osobu a soustřeďuje se především na zachycení jemného pletiva vazeb mezi mužem a ženou. V evokaci neopakovatelných iniciačních zážitků mladé dívky dosáhla autorka nepochybného úspěchu.

Také v Šrámkové poslední próze *Zázemí* (2013) nalezneme postavu, které se vypravěčka Jana v bohatě odstíněných polohách svého sto třicet šest stránek dlouhého vyznání obdivuje, u níž hledá náhle ztracenou přehlednost světa, někdejší bezpečí a jistotu života. Tou postavou je její babička, v knize nazývaná též Noemi. Babička však není jen jednou z postav románu (někteří recenzenti mluví raději o „povídkách"). Je také nositelkou ztracených hodnot dřívějšího světa, v němž vypravěčka ještě stačila vyrůst, avšak v okamžiku vyprávění jej už vnímá pouze skrze tu tryznivější, tu sladkobolnější vzpomínky. Babiččin život, její činy, gesta či slova, jež pro Janu nabývají podoby osobních mýtů, se stávají hodnotami, jimiž se marně pokouší vyztužit křehkou stavbu svého života. Babička je podle toho také odpovědí na v textu hmatatelnou, byť nevyřčenou otázku její vnučky: „Kdo jsem a co tady dělám?" Odpovědí ovšemže krajně nedostatečnou, jelikož konfrontace vypravěččiny postupně přiznávané životní krize s obrazem zemřelé babičky, který následkem důmyslné estetizace připomíná krasosmutný kaleidoskop neotřelých detailů a epizod ze života staré paní, Janě útěchu poskytnout nemůže.

Idylický prostor dětství stráveného v blízkosti babičky se nutně rozpadá na změť slábnoucích, nesnadno zachytitelných dojmů, jež si Jana textem s nemalým úsilím opakovaně zpřítomňuje a jež zase opakovaně v textu

ztrácí. Vypravěčka (i autorka) je si toho dobře vědoma. Několikrát sama připouští, že se jí projekt babiččiny osobní biografie, psaný s cílem „překazit mizení" (s. 39), hroutí pod rukama. *Zázemí* se tak zprvu nepozorovaně, později stále zřetelněji stává románem o tom, jak se Janě Šrámkové nedaří psát.

V tom spočívá jeden z provokativních rysů knihy. Vypravěčka se jmenuje Jana Šrámková, žila a žije jako Jana Šrámková, vyjadřuje se jako Jana Šrámková, sdílí s ní datum narození, povahu, názory, literární preference apod., nakolik to jen lze ověřit. Zkrátka a dobře autorka s námi hraje intelektuální hru, kterou rozvíjí, jsouc obeznámena, jak naznačuje vypravěčka, s literárněteoretickým myšlením, na základě dnes již do omrzení nadužívaného alibi „autor není vypravěč". Třebaže tohle zaklínadlo moderní literatury vypravěčka zná, zároveň jedná, resp. vypráví tak, aby nám přijetí beztak problematického, v daném případě nefunkčního rozlišení mezi autorem a vypravěčem znemožňovala. Vrozený sklon čtenáře rozumět fikcím na základě aktuálního světa je zde vystaven zkoušce. Skoro jako by Šrámková chtěla říct: „Hele, jsem to já, a nejsem to já." Nejcitelnějším důsledkem této důmyslné a chytře vedené hry je bohužel sebestřednost.

Tematizace procesu psaní má za následek literaturu, která neustále váhá, zda má, nebo nemá literaturou být. Neschopnost psát o babičce vede vypravěčku Janu k psaní o této neschopnosti; možná by bylo příhodnější mluvit o nemožnosti. Tímto významotvorným napětím je text *Zázemí* od počátku určován a nesen. Původní příběh o živé babičce, která skutečně existovala (kolik je mimochodem síly v tak banálním tvrzení!), je po vzoru palimpsestu přepisován příběhem o mrtvé babičce, který jako literatura, jež o sobě ví, že literaturou je, usiluje původní příběh nahradit. To je nepochybně zcela vážný a úctyhodný pokus. *Zázemí* však vlivem své místy až okázalé literárnosti postrádá onen sentimentální rozměr, jehož se autorka naopak nevzdala ve své prvotině (dobře že tak) a který jí umožnil ubránit iluzívnost příběhu před intelektem, jinak řečeno, umožnil jí hrát zase jinou, snad vážnější hru, nežli je ta, co se hraje v *Zázemí*.

Vyprovokovala-li babička vypravěčku Janu k těkavé výpovědi o svém obtížném,

zdánlivě beznadějném životě, jenž se zachraňuje hledáním rovnováhy a osobního smyslu, přivedla ji zároveň k mnoha důvtipným pozorováním „světa po babičce". I zde ovšem Šrámková naráží na úskalí dvojakosti svého stylu. Na jednu stranu vypravěčka trefně obnažuje nedostatky a povrchnost spotřební společnosti, zaujímá kritický odstup, na stranu druhou se její obraznost napájí právě z těchto zdrojů. Když například líčí situaci, kdy její dceři zaskočí v puse bonbón v supermarketu (s. 101), líčí ji jako v (hollywoodském) filmu. Pasáž je úsečná, dramatická a efektní, působí jako směs scénických poznámek a pokynů režiséra, podle nichž někdo natočil obratný literární „klip". Je to vtipné a neumí to napsat každý, ale upřímně řečeno, kdo z náročnějších čtenářů, k nimž se Šrámková svým *Zázemím* bezpochyby obrací, by se bez dalšího spokojil *pouze* s tím, že autorka umí za ostatní vyslovit to, co všichni obdobně založení obvykle vidí a cítí? Kdo by se ještě chtěl utvrzovat v tom, že nám chybí tzv. hodnoty? A kdo by chtěl stále dokola číst *jen* žánrové obrázky o osobní bezradnosti nad tímto světem?

Martin Lukáš

Jana Šrámková: *Zázemí*. Fra, Praha 2013.

V ZAJETÍ PAGU

Třináctý svazek edice Srdeční výdej. Sbírkou *Soudný potok*, vydanou v této edici roku 2010, Radek Štěpánek (nar. 1986) debutoval. Autor se jevil především jako básník jihočeské krajiny, kraje rybníků. Jeho básnická řeč byla prostá, většinou bez rýmů a jiných zvukových ozdob. Stavěl na obrazu, myšlence, přemýšlel, hledal. Zřetelně ještě se zázemím domova, otce a matky, zázemím řekněme dítěte, byť už dávno dospělého. Štěpánek s pokorou ohledával a pojmenovával svůj svět, svět, do kterého se tiše zakomponovával, respektive v němž s respektem vnímal svou zakomponovanost. Vroucí a pokorné přátelství s krajinou, křehkost obrazů, přesnost vidění, přesah. Krátký třetí oddíl, tvořený devíti číslovanými texty, nicméně z krajin jižních Čech (ale také například moravských vinohradů) vystupoval. Verše byly neseny vlnami moře, slyšeli jsme v nich cikády i křik racků, vnímali příliv a sílu slaného slunce.

V posledním z těchto textů se pak explicitně objevuje chorvatský ostrov Pag.

Druhá Štěpánkova sbírka je celá věnována tomuto místu. Propojení k domovu je přítomné: *„Z polí voní chléb, / kobylky v obilí brousí kosy."* (s. 9) Ale volání moře – řečeno s patosem – je nyní silnější. Ne jen zasadit si doma převezený cypřiš a mámit z lastur zvuk moře. Být v kraji Pagu! V kraji jadranské tmy s hukotem bóry, v kraji kamenných plání. Sluneční výheň, sůl, cypřiše, olivovníky, ovce, zídky, rybáři a místní lidé vůbec (*Ostrované na tržišti*, s. 36). Uhranutí prostotou i velebností trvání (*„Ale máš před sebou moře času"*, s. 27).

„V mých žilách / koluje slaná voda," čteme v básni *Rybářské štěstí* (s. 25). Ta vyznání jsou někdy až milostná: *„Ještě je vidět stíny borovic, / světlejší než borovice, / je slyšet cvrkot cikád / a bekot ovcí, / je cítit / mléko smokvoní a jazyk / slaného větru hledá jazyk / v mých ústech."* (s. 17) Podotýkám na okraj, že sbírka přináší zároveň i „tradiční" milostné verše: *„Spíš nahá, bílé prostěradlo / modeluje tvou středomořskou krajinu."* (s. 18) Vztah ke kraji Pagu vrcholí v závěru sbírky ve zvolání *„Tady bydlet!"* (s. 56) Štěpánek tam nachází jakousi svou druhou identitu a dokonce opakovaně vyslovuje přání zkamenět, trvat zde (s. 57 a 58).

Texty sbírky *Kraj/ky Pagu*, působivě doplněné mírně rozpitými, prostými a tesknými ilustracemi Aleše Kauera, však nejsou jen řekněme idylami. Radek Štěpánek reflektuje například také násilí na krajině, v níž mizí útesy a přibývají pláže: *„Nevidím vlastní proměnu, / když se k tobě vracím, ale ty / se měníš s každým odloučením. / Málo si všímám přibývajících skvrn na tváři / matky, ochablých svalů otce, / vídám je příliš často. Jejich postupné / stárnutí ve mně nebudí lítost. Tvá proměna / to dokáže."* (s. 27)

In idem flumen bis descendimus et non descendimus, citoval Seneca Hérakleita. Nelze přehlédnout, že Štěpánkova poezie doznala ve srovnání s prvotinou jisté proměny. *„Turisté odtud / nejspíš znají jen fotografii balvanů, / kterým místní dali jméno Tři bratři. / Trčí z vody jako dávné upomínky / na nějaké větší doby. Ale i jejich vrcholy / se pozvolna rozpadají a znovu / pozdvihují dno."* (s. 53) Pokora zůstává stejně jako smysl pro obraz, ostrost pozorování při ohledávání a pojmenovávání místa. Ale! Některé texty jsou bohužel až pro-

zaicky popisné, čteme svým způsobem jakési deníkové zápisy pozorování, přičemž v těchto pozorováních kolikrát pohříchu absentuje původnost (a tedy účinek), ztrácí se z nich křehkost i onen přesah: *„Světlo babího léta / trhá z modrých vod / šupiny perleti. / Pruty stříbra / těkají mezi odlesky. / Tohle dno napohled nadosah / nedošlápneš."* (*Přístav v Novalje*, s. 21) Nebo o stránku dál: *„Vítr, ostří listů / datlových palem / a dokonale oblé tvary plodů, / které nikdy nedozrají. / Tetelení vzduchu i slané vody, / bílé krajky na vrcholcích vln. / A světlo, krájené na stíny. / Jednou ostré, / podruhé dokonale oblé."* (*Na promenádě*, s. 22)

Jedním z prvních textů sbírky je báseň *Odjinud* (s. 11): *„Cosi mě drží / mezi nebem a zemí, / snad život / vdechnutý závanem větru: / nic než závrať. / Města v dálce / jsou jako opuštěná / bílá mraveniště. / Jestli Bůh sídlí tady, / možná si také myslí, / že není."* Proti debutu jsou nyní Štěpánkovy verše upovídanější, doříkávající a tedy zbytečně vyprazdňované, jako by byl básník zajatý (příliš zaujatý?) krajinou ještě také v zajetí slova. *„Tam, kde země není / jindy než při odlivu, / když bílá pěna / líbá ostré kamení, / moře hledá svůj základ / v nejpevnější skále. / A kámen možná trvá / jen moři navzdory."* (*S pohledem na útesy*, s. 35) Takového líbání je v knížce ostatně víc, například na s. 42 moře *„líbá pláž v Casce"*.

To okouzlení mořem je samozřejmě pochopitelné a v zemi bez moře nijak ojedinělé. Musím však v tomto kontextu říci, že daleko víc mě v poslední době oslovilo uchopení motivu moře ve sbírkách Pavla Kolmačky (*Moře*, Triáda 2010; *Wittgenstein bije žáka*, Triáda 2014) nebo Pavla Kotrly (*Prstem na sklo rybám*, Malina 2013). Ale musím také dodat, že okouzlení *Soudným potokem* trvá, a tak jsem zvědavý, do kterých vod vstoupí či nevstoupí Radek Štěpánek příště.

Petr Odehnal

Radek Štěpánek: *Kraj/ky Pagu*. Masarykova univerzita, Brno 2013.

LITERATURA A ZOOLOGIE

Nad knihou Jana Hoška o zoologických objevech posledních let se čtenáři vtírá na mysl otázka, nakolik autor zůstal dlužen literatuře (jako určitému způsobu podání informací)

svou argumentační sílu a přesvědčivost. V několika kapitolách-případových studiích, jež bychom směle zařadili do žánru dobrodružné povídky s detektivní zápletkou, Hošek objasňuje, v čem spočívá objev nového druhu, jakými peripetiemi prochází jeho klasifikace a následné uznání vědeckou komunitou a jak vůbec fungují zákony zoologické taxonomie. Pro ty, kteří myslí a pracují v divokých vodách humanitních věd, bude snad překvapením (a útěchou), zjistí-li, jak rozkolísanou a nevyzpytatelnou kategorií *druh* je a do jaké míry sami zoologové vyjednávají a interpretují, mají-li se dobrat kýžených výsledků.

Zdali je například živočišný druh pouhý konstrukt (jako je jím v literatuře třeba žánr), pouhý nástroj, jimiž zoologové modelují, hierarchizují a popisují nepřeberné množství animálních forem v přírodě, nebo zdali naopak druhová klasifikace odráží skutečnost, tj. reálné diskrétní jednotky zvířecí říše, pro které hledáme vhodná pojmenování, je jen jednou z otázek, které Hoškova kniha provokativně klade. Vedle těchto principiálních problémů, jež náleží do hájemství teorie, je zajímavé sledovat také konkrétní strategie výkladu, jichž Hošek užívá, chce-li kupříkladu objasnit významnou událost geologických dějin Evropy, tzv. Messinskou salinitní krizi, která před šesti miliony lety zapříčinila diverzifikaci netopýřích druhů v oblasti Středozemního moře.

Hošek líčí jednotlivá stádia vzniku Messinské krize, jak po sobě s největší pravděpodobností následovala, ale zároveň se nechává unést představou, kterou svým výkladem stvořil. Slouží tak dvěma různým účelům – vědeckému vysvětlení a uměleckému zobrazení (možná by bylo přesnější říci: okouzlení). „[V]livem pohybu zemských desek se v místě dnešního Gibraltaru uzavřelo propojení Středozemního moře a Atlantického oceánu. Středozemní moře začalo postupně vysychat, až se změnilo v obrovskou poušť se slaným horkým jezerem, zbrázděnou gigantickými kaňony. Soli splachované z pevniny se nemohly rozředit ve světovém oceánu, takže slanost nově vzniklého vnitrozemského jezera byla neobyčejně vysoká. […] Vypařená voda se v podobě srážek dostala do světových oceánů, jejichž hladina tak stoupla asi o deset metrů. Zároveň se ale mořská voda zředila, což ovlivnilo její bod mrznutí, a celkové klima na Zemi se proto ochladilo. […V]šechny tyto procesy probíhaly

v časovém měřítku stovek tisíc let, během kterých Středozemní moře několikrát vyschlo a opět se naplnilo. Úžasnou podívanou přitom musely skýtat nejméně kilometr vysoké vodopády, kterými se valily vody Atlantiku zpět do Středomoří, vždy, když byl Gibraltarský průliv opět prolomen." (s. 201–202)

Co se vlastně v citované ukázce z hlediska komunikace mezi autorem a čtenářem děje? Vědec dbající na přesnost vyjádření je přemožen silou své představy a dává průchod osobnímu údivu nad velkolepostí přírodních dějů. Nebo lépe řečeno: Autor knihy podává vysvětlení určité geologické změny, o níž je známo, jak zhruba probíhala, a zároveň ve svých čtenářích vyvolává tentýž údiv, který sám prožil, když si událost představil nikoli očima vědce, ale očima básníka (pokud připustíme, že básník je ten, kdo nelíčí, jak se něco stalo, ale jak se něco stát mohlo).

I když odhlédneme od toho, že každý text se nevyhnutelně řídí určitými pravidly návaznosti a vyplývaní, ať už jde o návod, traktát nebo povídku, představuje Hoškovo vylíčení proměn prostoru Středozemního moře v čase svého druhu příběh. Ze způsobu jeho podání je patrné, jak autor kolísá mezi oběma shora zmíněnými účely, vysvětlením a zobrazením (okouzlením). Přísně vzato si tyto účely v některých aspektech odporují, neboť vědecký výklad respektující skutečnost, že celý proces probíhal „v časovém měřítku stovek tisíc let", je stěží slučitelný s efektní dramatickou zkratkou, které se Hošek dopouští, píše-li o (okamžiku) „prolomení průlivu" a „úžasné podívané", jakou by snad takový průlom mohl člověku skýtat, kdyby žil. A přesto – nebo právě proto – je to představa nepochybně krásná.

Když k výjevu kilometrových vodopádů přidáme v jiné kapitole popsanou peripetii kolem zastřelení prvního chyceného exempláře hrošíka liberijského roku 1912, kdy se střelec údajně rozplakal a odmítl zvíře zabít (s. 75), těžko se ubráníme dojmu, že Hošek tu a tam rád svůj výklad dramatizuje. Svědčí o tom ostatně i mnohá další místa v knize, například srovnání záměny mláďat afrických atlasků s osudovým omylem v antické tragédii: v obou případech dochází k nežádoucímu křížení téhož druhu (s. 134). Na působnosti těchto a jiných „příběhů" nic nemění ani skutečnost, že možná nejsou pravdivé – jméno přecitlivělého střelce hrošíka liberijského uváděného Hoškem patří

německému cestovateli, který byl v roce 1912 již půl století mrtev!

Je pozoruhodné, jakých účinků Hošek dosahuje, opře-li svůj výklad o vyzkoušené postupy fikční literatury. A je jistě uklidňující vědět, že i v textech z oblasti přírodních věd přicházejí občas ke slovu staromódní a vznešená hnutí, jimiž se zachvívá lidská bytost, stane-li tváří v tvář přírodě a pochopí svou nicotnost a prozatímnost. Ale abychom celou věc obrátili: Jak asi zapůsobí na literáty zjištění, že současný člověk patří mezi několik desítek milionů druhů žijících na Zemi a že toto množství představuje jen jednu tisícinu všech druhů, které se kdy na Zemi objevily?

Martin Lukáš

Jan Hošek: *Saola aneb Největší zoologické objevy posledních let*. Scientia, Praha 2007.

PÍSNĚ VÍCEMÉNĚ MILOSTNÉHO CHARAKTERU

Na jaře letošního roku se ve Valašském Meziříčí před zaplněnou Schlattauerovou kavárnou uskutečnil křest básnické sbírky Jiřího Měsíce *Píseň zamilovaného misogyna*, kterou s ilustracemi Kataríny Szanyiové a s doslovem Oskara Mainxe vydalo nakladatelství Protimluv (Ostrava 2014). Samotné vystoupení recitujícího autora s doprovodnou kapelou bylo víc než příjemné překvapení. Zprostředkovat ten energií nabitý zážitek jde poměrně obtížně, chce to jej prožít. (Dostupná videa na Youtube také nejsou tím pravým.) Účastníci čtení ale ví, že i bez hudebního doprovodu je rytmický recitační projev Jiřího Měsíce strhující.

Jaká je však samotná sbírka? Podařilo se to, co naživo působí strhujícím a dramatickým dojmem, přenést na papír? Už v samotném jejím názvu se mihne cosi cohenovského a fanfarónského, což pak dále nalezneme v textech samotným. Jiří Měsíc je autorem poučeným, mimo jiné se zabývá populární písní jako kulturním a společenským fenoménem, je fascinován trubadúrstvím, a nijak to ve své poezii nezastírá. Své vzory (blížence) i přímo jmenuje – Cohen, Weiss, Waits. Tvorbě zpívajícího básníka Leonarda Cohena se pak také přímo věnoval. A právě ohlas jeho písňových textů jako by byl v Měsícových básních na pozadí nějak stále přítomen. Nerušivě,

ale přece. Jistý pocit blízkosti lze vysledovat. Nevím, zda je to přímo důsledek, ale mám dojem, že místy pak svádí k tomu, že texty se stávají lehce patetickými. Ale zase to souvisí s jistou fanfarónskou pózou. Buďto na tuto hru přistoupíte, nebo ne. Jen je zde riziko, že papír toho jaksi kupodivu snese méně než živá reprodukce.

Slovo píseň nenalezneme pouze v názvu sbírky, ale i v textech samotných se opakuje víckrát. Pro autora je přitakání písňové linii poezie jakousi samozřejmostí, samozřejmostí (např. báseň Nenajdu na s. 12), která je v aktuální české poezii spíše výjimkou. Pokud pominu specificky vymezenou oblast slam poetry, kde si však neuvědomuji, že by (minimálně psané literatuře) přinesla výrazné osobnosti.

Po obsahové stránce se jedná o poezii, která zaznamenává milostná ztroskotání a dobrodružství, okouzlení ženami, se všemi souvisejícími otázkami, smutkem, zklamáním, radostmi. Nejsilnější jsou tedy autorovy básně, ve kterých je fascinován ženami nebo které jsou ženám věnovány. Voyer (obdivovatel) v dobrém smyslu slova.

Potěší však i experimenty na úrovni textu, s tvarem básní a slov, jako je tomu u kaligrafické nápodoby deště u básně Kap, kap (s. 19), která navozuje i jeho zvukovou podobu, nebo s možným dvojím významovým čtením (Dlouhý dopis, s. 34). Jindy však sklouzává do nepříliš opodstatněné legrácky (s. 22), která samou báseň příliš neobohacuje a lze ji považovat spíš za zbytečnost (s. 54).

Jiří Měsíc je básník s jistou dávkou drzosti a smělosti, s odvahou (jak dokládají i jeho nové texty v těchto Textech). Jeho poezie je plná erotiky, gendrově je nevyvážená, chlapská. Je to poezie, jakou mám (také) rád. Některé texty sbírky mne překvapily poměrně příjemně, u některých (na hranici aforismu) jsem si nebyl zcela jist, zda ve sbírce musely být. Ale celkově ve mně po prvním přečtení přetrvává pozitivní dojem a Jiří Měsíc je prostě básník-pěvec. Budu se těšit na sbírku další. A pokud budete mít možnost, pak jeho čtení, zvláště pokud bude avizováno s hudebním doprovodem, nevynechejte. Vystoupení mají neopakovatelnou atmosféru.

Pavel Kotrla

Jiří Měsíc: *Píseň zamilovaného misogyna*. Protimluv, Ostrava 2014.

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 65
zima 2014/15

Maska

V ty dny před Mikulášem se mne zmocňuje jakési radostné očekávání. Není to ještě radost z Vánoc a z té velké události, která přijde. Ještě ne. Je to radost z čehosi úplně jiného. Radost z toho, že si po roce zas nasadím tu těžkou čertovskou masku, která zakryje mou tvář a dokončí proměnu. Kdesi se ve mně v tom okamžiku mihne vzpomínka na Frazera, Buñuela, Borgese, Junga, Freuda (toho nelze pominout) a na další literární souvislosti a cosi vyčteného. Ale jsou to jen myšlenky na dalekém a vzdáleném okraji a hned jsou potlačeny dávnou a primitivní živočišnou radostí.

Mám ji na sobě. Na dvacet kilo beraní kůže a řetězů, zahnuté rohy, v ruce černé vidly. Potím se a i přes mráz bych mohl být jen ve spodním prádle. Je to vyzkoušené. Zima se zažene pohybem a tekutým teplem. Funguje to oboje.

Není to maska nová. Je půjčená a nošená. Asi bezpočtukrát propocená a propotím ji i já. A propotí ji i kdosi další. Lze váhat, ošívat se, přesto se neodmítá. A mám dojem, že i tak se přijímá se skrývanou, ale chtivou radostí a v očekávání. A to všechno do ní vsakuje, a to všechno v ní je.

Není to maska, ve které se večer obchází děti. Je to maska chlapská. Snad ne ďábelská, ale kdo ví… Cosi v ní bude. Svět je jejím pohledem jiný. Nemám o tom pochyb. Úzké štěrbiny v masce vyřezané do chlupaté kůže rámují a zpřesňují realitu. Svět viděný se zmenší a promlouvá trochu jinak. Mluví dávnem. Ještě ho lze zaslechnout. A já mu naslouchám a snad i trochu rozumím. A rozumím i radosti masky.

Takže příště snad opět.

Pavel Kotrla

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

Obsah:

úvodník
Pavel Kotrla: Maska___2

próza
Zbyněk Vybíral:
Měly barvu tělních dutin___4_6

poezie
Vojtěch Kučera: * * *___7
Petr Hruška: * * *___12
Pavel Rajchman: * * *___13_14
Radek Štěpánek: * * *___14_16
Jakub Chrobák: * * *___22

drama
Judit Ágnes Kissová:
Pannonia Express___17_22

jen tak
Dalibor Malina: Řeči k matce
a jejímu domu___8_12

recenze
Adéla Hazuchová:
Trable s překračováním čar___22_24
Jakub Grombíř:
Apokalypsa ve štatlu___24_28
Stanislava Schupplerová: Někde mezi, ovšem, kdo za to může? ___28_30
Pavel Kotrla: Podruhé___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Dalibor Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 65, ročník XVIII., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš; redakční rada: Jakub Grombíř, Tomáš Vašut; registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

ZBYNĚK VYBÍRAL

Měly barvu tělních dutin

Dopoledne končilo, když se odvážil vyjít ven a vykročil na čerstvý asfalt položený v parku. Z okna pozoroval, jak po něm prošli už nejméně dva známí pejskaři. Hustě a drobně pršelo. Pršelo po celou noc a pršelo dosud. Když vstoupil na nehezký bílý povrch pomoučený drobnou drtí bílých kamínků, něco nehrálo. Zjistil to při třetím nebo čtvrtém kroku. Na asfalt vylezly od rána stovky dešťovek. Muž se zastavil a chvíli ho napadalo vrátit se, vycouvat nebo aspoň teď, teď hned vestoje zkontrolovat podrážky, ale to by nezvládl, upadl by mezi ně, a tak ohromen a zaskočen, s hemžícími se mžitkami před očima pokračoval dál. Někteří kličkují mezi kapkami deště, napadlo ho, ale možná se mu vynořil jen název knížky nebo filmu, něco jako *už zase skáču přes kaluže,* něco takového… Usmyslel si, že mezi dešťovkami projde, aniž jim ublíží. Kolik jich museli zašlápnout pejskaři a jejich psi! Najednou ho přepadlo to, kvůli čemu vyšel z bytu ven, přepadlo ho smutno, již dříve způsobené vytrvalým deštěm, smutno nad růžovými těly, která na první pohled spáchala hromadnou sebevraždu. Některé tenké válečky se ještě protahovaly a posunovaly, jiné byly zkroucené, svinuté, některé rozšlápla ta poloslepá doktorka z vedlejšího domu, která chodí své hluché psy venčit třikrát denně.

Ví, že je osm ráno, když slyší zezdola z parku: Zuzano! Zuzano! Pojď! Ona mě neslyší! Ty jsi hluchá jak poleno! Pojď! Ráno co ráno. Nedávno byla doktorka přes měsíc nemocná a v parku bylo po ránu ticho. Chyběla mu! A teď ten nový asfalt. Dnes si zase se Zuzanou vyšly.

Ze všeho nejméně si chce přinést na podrážkách domů rozpláclé růžové maso.

Doktorka, ale i malé děti. Chodívaly sem, dokud tu byl starý asfalt, a dnes odpoledne sem už zase přijdou. Až přestane pršet. *Už i malé děti trpí samomluvou.* Před týdnem se mu pod nohy zamotalo děvčátko, předešlo ho, aby se mu vzápětí otočilo pod koleny a proneslo si pro sebe: *Mají*

otevřeno? A prosmyklo se kolem jeho nohou zase nazpět, zmizelo mu za zády a utíkalo do prodejny. Proč si to muselo říct nahlas? Tím by děti neměly trpět. Nebo si v tomto parku mluví každý pro sebe? Viděl jiné děvčátko, které v náručí svírala čarodějnice bydlící za rohem, která ho nikdy nepustí, nikdy si nemůže jít hrát s dětmi. Nechtěl slyšet, co mu říká, dnes ne, je to její vnučka a měli by ji ochránit její rodiče, on nemůže. Má holčičku celé dny na starosti, protože ji nevzali do školky, ve školce by na ni mluvili rozumně, ale stará čarodějka jí každý den hodiny hustí do uší: *Tak jako ty vysíláš energii na druhé děti, tak i děti vysílají energii na tebe* – a holčička nemůže utéct, babička jí vymývá mozek. Možná spolu mají tajemství a mlčí o tom před maminkou. Čarodějnice by neměly mučit malé děti, grilovat je zaživa, bručel si muž pro sebe.

A najednou vedle něj vybuchl hlas. *Mám výbornou zprávu. Už týden nekaká. Posadíme ji vždycky na nočník…*

Nekaká do plínek, pomyslel si muž.

Neměla říct *do plínek?* Nebo má děcko už týden zácpu?

Proč lidé mluví nepřesně?

Dešťovky se prosmýkaly pod podrážkami, nesmí zvednout oči.

Dva muži se rozpojili před ním a každý ho obešel z jiné strany, schytal větu přímo do ucha: Jedna miliardina metru a do toho napereš tři tisíce informací.

Musí hlídat dešťovky. Kolik informací v sobě nese jedna dešťovka?

Jdem!

Kam?

Někam!

Toto byly děti. Nesmí se po nich dívat, nejméně jednu by zašlápl. Možná, že už není dopoledne, ale odpoledne, možná se spletl, děti by přece měly být ve škole. Přestalo drobně pršet. Holčička promluvila na chlapečka a táhla ho do křoví. Podrážky měly plné dešťovek.

Předešly ho dvě studentky.

Zizek je pravičák, levičák je Salát.

Slyšel dobře? Možná, že neřekla Salát, ale vyslovila jméno nějakého filosofa, kterého nezná. Možná to bylo Salá, polkla koncovku, asi to bylo francouzské příjmení. Ale proč ubrala Žižekovi háčky? On dřív, když ještě učil na univerzitě, Žižekovi háčky neubíral.

Holčička táhla kluka někam. A on šel s ní. Budou si hrát. Ne, už toto je hra. To, že spolu jdou, je hra. Jdem. Kam? Někam.

Jde také někam. Také by se zeptal *Kam,* ale nemá se koho zeptat. Zeptal by se své ženy. Řekla by mu, kam má jít, poslala by ho tam. Ale žena se sebrala, vzala si věci a odešla. Už jde někam hodně dlouho, už jsou tu všichni, které zná. Drobná Číňanka, která spěchá v předklonu a má otevřená ústa, muž z ulice za rohem, kterému bude padesát, přesto nosí červené manšestráky a z ucha mu z červeného sluchátka vede přes bundu šňůra, také mladá dívka, která se mu kdysi líbila, muži se vždy líbily kypré dívky, ale už to přehnala, ztloustla a tloustne dál, ani ustavičné kouření jí nepomáhá, když se jí nadzvedává tričko nad pasem, vytéká odtamtud břicho obalené nehezkou napnutou kůží.

Večer vyšel ven ještě jednou, zkontrolovat, kolik jich zůstalo naživu. Zuzano, Zuzano, volala stará doktorka na své třetí procházce po čerstvém asfaltu. Stmívalo se. Stovky, možná tisíce dešťovek byly rozšlapané.

Hromadná sebevražda.

Muž by se zabil také. Když je pod nohama tolik krutosti a kolem tolik samomluvy lidí, když všichni mají v uších sluchátka a na lavičkách v parcích sedí čarodějnice, když je už tak dlouho sám, že už neví ani, jestli se dnes říká ještě *Žižek* nebo už *Zizek*. Zabil by se, protože v lidech exploduje radost leda tak nad hovny. Copak vás toto má držet při životě?

Připomínaly mu tělní dutiny. Růžové tělní dutiny. Dutiny těla, které již pozbyl, jeho tělo vybledlo, zežloutlo a zhnědlo. Kdyby věděl kam, půjde se zabít.

Jdem, řeklo mu dítě a podalo ruku.

Kam?

Někam.

Zbyněk Vybíral (* 1961) přednáší psychologii na vysoké škole, je autorem a editorem několika odborných knih (*Psychologie komunikace, Psychologie jinak, Současná psychoterapie*) a dvou knížek glos a esejů (*Vymoderovaný svět* a *Vyšokovaný svět*). Povídka je vybrána z rukopisu *Nocleh na letišti Gatwic.*

VOJTĚCH KUČERA

.....smyčky a jiná písmena
.....
.....
.....
.....
.....
tělo básně prochází prostor.....
prostor prochází tělo básně.....
.....
.....
.....kam jsem to přišel
..... když jsem přišel sem
.....
.....
svůj život probývat v cizích básních .....
ve svých básních probývat cizí životy .....
.....
.....
..... nevidím neslyším
.....utíkám
.....
odpor.....
soucit .....
.....
.....
....sdělení které je obsaženo samo v sobě....
.....
.....
..... švábí
.....bál
.....
jít dál i když to.....
zdánlivě nejde .....
.....
.....
..... v cizích básních probývat svůj život
..... cizí život probývat ve svých básních
.....
.....
rovně rovně.....
rovně rovně.....
.....
.....
..... prostor básně prochází tělo
..... tělo básně prochází prostor
.....
.....
.....
.....
.....
písmena a jiné smyčky.....

DALIBOR MALINA

Řeči k matce a jejímu domu

Sobotní čas, jiskřivé lednové odpoledne přivádí pomalu soumrak, modrá obloha tmavne. Myslím na chladný dům, na tvůj hnědý pokoj plný známých předmětů, tvarovaných dotyky tvých rukou, které se vracely stále k menšímu počtu míst a věcí, snad aby zpevnily svět, který se ti rozbíhal pod rukama, který se chvěl v nejistotě a obavách ze všeho, co bylo, je a co přijde.

Kromě sestry, bratr ani já, jsme neměli sílu ani dost odvahy zpevnit ten svět svou stálejší přítomností. Co jsme dokázali? Vypouštět omluvy a představy vlastní chatrné logiky, na níž falešně upnuty drží se naše životy, ale pro nevyslovitelné obrazy skryté za tvýma očima a stále hledajícíma rukama to bylo málo.

V tom studeném domě zůstanou všechny příběhy, které jsme začali a dokončili, začali a nedovyprávěli, další jenom tušili a čekali na ně s naivitou mládí a tíhou nekonečné budoucnosti. V nich jsme se chtěli vydat za tajemstvím lidské blízkosti a lidským pochopením. Věděl jsem, ale málo dával znát, že od všech podstatných věcí už dávno utekla slova, že rozhodující je výpověď učiněná lidskou účastí bez nakyslého pachu stále opakovaných důvodů, že právě ono a právě to je nemožné.

A tvoje smrt mě znovu přesvědčila, jak zoufale složité jsou obsahy skryté ve skořápce lidské hlavy a jak znovu a opakovaně jsou nesrozumitelné jiným.

Do doby, než je čas přivede k redukované podobě světa – k barvě nebe a jedinému stromu za oknem, ke skříni s nikdy nevydaným svědectvím běžných věcí, k záblesků postav na proměňující se ulici, k tragice naplnění vlastního osudu, který je jen chvilkovým vzdorováním času, jeho chvilkovým pozapomenutím, potom však už jen jeho trvalým a stále halasnějším postupem a konečným ironickým vítězstvím.

Vše prosvěcují tvé vlastní návraty do dětství, k několika vzpomínkám, které dobře chápu, třebaže je tak těžké pochopit, co je to štěstí. Chápu je proto, že tyto okamžiky podobají se chvěním mým zážitkům z vlastního dětství, v němž ty jsi stála uprostřed a utvářela

jejich přitažlivost. Bylo v nich něco základního, co patří k výbavě člověka, k jeho obrazu, tak jako k hladině zalité sluncem patří mihotavé záblesky, které dokáží z chvíle udělat malý zázrak a natrvalo jej vepsat do paměti.

Tolik jsem potřeboval ve své stálé úzkosti okamžiky prostoupené bezstarostností a pocitem zpevnění obrysů vzácných chvil společného porozumění. Neměl jsem dispozice k tomu, abych uzavíral svou osobnost, svá vidění, představy a strachy svou vůlí a sebejistotou a pracoval tak k nějakému výsledku, kterým je nebo může být zajímavý člověk nebo společenský úspěch. Dodnes cítím, že místo, nezapomenutelné místo našeho dětství, našeho domova, má svou tragiku danou časem, ve kterém jsme žili, který splétal prapodivné mlčení a otázky, na které se dětem neodpovídá, protože na smutek a lítost mají dost času.

Nyní je tvůj dům prázdný, obklopen tichem a chladem, jejichž výrazem je štěkot psa. Ten, který jsem v zimě slýchával a který má v sobě něco ze zoufalství osamělců a lidí ztracených v pustině vlastní duše.

*

Je únorové ráno, ráno skoro jarní, kdy lehce namrzlé bláto se pod nohama propadá a vrže pod nimi. Čas, kdy obdivovaný kamarád Honza Vojtů oblékal navzdory úřední zimě krátké kalhoty.

Tys nás starostlivě vypravovala do školy a z toho mála, co jsme měli na sebe, bylo cítit tvůj stesk nad celým tím podivným životem, který se ti obrátil před stále živou, ale už dávnou válkou.

Ve svém obrácení pokračoval v podivně studené době, tom čase převrácení všech hodnot, kdy i chudoba se zároveň s utrpením měla oslavovat. Tys je obě dobře znala a přece jsi je v té jejich nasupené demonstrativnosti nechápala a nikdy nepřijala. Můj otec, tvůj manžel, většinou přicházel pozdě domů, protože kdesi v restauraci, ve velmi živé společnosti vytvářel dějiny malého, skoro zapomenutého města, jehož význam udržovaly staré mapy, oprýskané staré budovy a tyčící se věž staré radnice. Přítomností v oné živé společnosti jako by tata zpevňoval svoji plachost a křehkost, která mu obvykle odpírala přátelit se přes věci lidské a věty zcela věcné

se svým okolím a přiváděla ho k pochybným rozmluvám do kulis politických. Vidím ho vedle zaťatých dělnických pěstí, vedle kterých jsou jeho dlaně stavěné spíš pro dětskou ruku podivně drobné. „Nikdy jsem nebyl revolucionář," řekl mi mnohem později, kdy mě už považoval za dost důstojného partnera ke společným řečem. Bylo to v době, kdy revoluce nosila plášť ze zdechliny.

V zlatavě namodralém čase dětství zářily jasně záchytné hvězdy domova. Neztratily svůj lesk ani po dlouhých letech.

Vždy jsem spřádal v návratech, postupně jen občasnějších, záchrannou síť z malých míst a drobných věcí, do níž jsem vplétal pohodu přítomnosti a stále řidší pocity štěstí a naděje.

Tady jsou ta místa, která jsem při návratech domů obcházel skutečně nebo jen popaměti:

Klika takzvaných zadních dveří, jež se používala nikoliv stlačením, ale vyvrácením nahoru (dveře byly nasazeny obráceně), se skoro neznatelně ušpiněným místem na desce dveří, kam jsem vepsal datum, z něhož už vím jen letopočet: 1957. I na jiná místa v domě jsem vepisoval data. Pokoušel se tak zastavovat čas z obav, že příliš rychle odnese všechno to, co bylo, jak bylo. Nemiloval jsem změny stejně jako ty, maminko, protože přinášely nebezpečí neblahých překvapení, a tak jsem se radoval z neměnného stavu věcí.

Vstupní branka do naší předzahrádky, dlouhý čas dřevěná, s betonovým sloupkem překrytým větvičkami zlatého deště. Poslal mi ji před desítkami let na fotografii tata, když zaměřoval objektiv svého milovaného fotoaparátu Werra na svět. Sám netušil, že nám odkazuje popis vlastní plaché duše, pro niž mělo cenu, teď to vím jistě, toto: rodina, příroda a kterési z tajemných míst bez lidí, kam by trefil i poslepu: Přemyslov? Proč jen toto místo, z něhož po zmizení malé německé vesnice na severní Moravě zůstalo jen jméno? Proč jen toto místo tolikrát přefotografovával, a to dávno poté, kdy ztratilo život?

Nejhořejší větev na naší velké třešni před domem, větev ohlazená tisícerým dotýkáním. S vědomím nepostradatelnosti při chlapeckém výstupu ohlazená až do kovového lesku vzdorovala náporu času, a jednoho dne, za mé nepřítomnosti, zmizela

tak jako budoucnost všech plodů, na které, ještě nezralé, se vrhala každoročně celá naše chlapecká ulice.

Naše majestátní meruňka, strom se světlehnědou kůrou s kmenem každoročně se stařecky přibližujícím zemi, zázrak našeho dětství, partner rozpravěč, chystající každý rok překvapení, jednou v obrovské úrodě krásných, velkých plodů, jindy v jejich chudobě či poďobané nadílce, která náš zájem příliš nepřitahovala. V čase těch krásných let jsme s očima přimhouřenýma proti náporu slunce sledovali dozrávání těch lákavých vůní hlavně na větvích nejvyšších, ale tak křehkých!, a pokoušeli se je dostat dolů. Abychom potom smířlivě čekali na ráno a dychtivě sbírali po zemi krásné, třebaže pádem poznamenané, zlatavé plody. I tebe, maminko, vidím, jak někde po straně, téměř s proviněním vyjímáš pecku ze své meruňky s pocitem, že nás připravuješ o sladké štěstí, které patří jen dětem. Z věcí, které nejsou nezbytné k životu, téměř nikdy jsi žádné nepřijímala. Bonbony, pomeranče a jiné dobroty, kterých mnoho nebylo, rozdávalas nám, dětem, mně, bráškovi a sestře, nepočítalas přitom, spravedlnost byla řízena naši lítostí, našimi náladami, které rozpoznávalas v našich očích.

Naše besídka na zahradě s uhlazenými trámky u vstupu, s nazelenalou, dnes už spíš zčernalou dřevěnou stěnou proti vstupu, kterou jsme, už dnes nevím se kterým kamarádem, natírali, abychom si v čase kluboven připravili svoji klubovnu. Dodnes vyhlodaná místa dřevěné podlahy nesou stopy pobytu ježčí rodiny a dobývání tchoře, který se kdysi pod podlahou usídlil. Ještě dnes se pnou po času vzdorujících laťkách stonky zplanělého hroznového vína, vysazeného někdejším majitelem, tajemným Němcem. Možná tady, maminko, je klíč k mým častým otázkám po osudech Němců v našem městě, na něž dávalas skoupé odpovědi, jako bys chtěla zapudit neblahé vzpomínky, ukončit ten drásavý rozhovor dějin, do něhož stále, a mnohdy už bez paměti, vstupujeme.

Trám na půdě pod mansardovým výběžkem střechy našeho domu. Tam jsem ukrýval věci v naší rodině přísně zatajované a cudně zamlčované. Patřila k nim i nahota. A pak cigarety. Ještě před nedávným časem jsem nostalgicky šmátral za trámem, hledaje

tam pracně a tajně pořizované fotografie nahé učitelky Břehákové, které jsme vzrušeni a s těžce zadržovaným dechem pořizovali s Jirkou Zapletalem z negativu, který za sebou přitáhl na ulici její tříletý syn a my ho s ním vyměnili za tvrdý karamelový bonbon. Pořídili jsme fotografie krásné rusovlasé učitelky, k nimž jsme se s obdivem, okouzlením a v doposud nezaznamenaném rozpoložení často vraceli. Po letech jsem za trámem nenašel nic. Hledal jsem marně. Tehdy jsem netušil, že podobně končí všechny krásné věci. Naše dětství odcházelo.

PETR HRUŠKA

KRESBY

Na židli sedí někdo bez krku
a volá hoří.
Tady je talíř strachu
a lžíce.
Náklad padá z vlaku
za zběsilé jízdy.
Kresby,
jsou to odpolední kresby,
vratké domy tenkou tužkou.
Na stole
narůstají kresby,
než si pro něj přijdou.
Nakonec dlouhá,
až příliš dlouhá čára,
nedokončená ruka.

KOČKA

Zvířata ovládají podstatu geometrie
mnohem lépe.
Černá kočka záhy nachází
osu situace,
střed místa,
zlatý řez odpoledne a uléhá do něj.

Vprostřed noci se posadí,
našpicuje svůj obrys
a zjistí,
že nikam nepatří.

PAVEL RAJCHMAN

Osvícený

z noci snem
upíjím ze tmy
ke dnu se propíjím
svit prostupuje spánkem
sen osvícený
spoře sen ozářen
nikoliv zářným zářím
či zšeřelým rozumem
nikoliv ohonem ohně
či loňským úsvitem
sen osvětlen
lhostejno kým čím
nežli probudím se
do tmy

Místo
je naladěno,
dobře je slyšet podzim.
To místo skály,
králíků, matky a otce,
ještěrky, bratra,
mne samého
a stovek bezejmenných.
Stojím tu, sedím,
nepokleknu.
Jména se zjevují
nečekaně.
Vyslovována
šustěním listí,
srozumitelně,
bez cizokrajného přídechu.

zvedá se
vítr
vítr nadzvedává
den
den po dni
stoupá
ode dna vzhůru
na vrchol
vížky
odtud zahledí se
do dáli
než padne noc
usne světlo

Na Štěpána

Procitám
podobojí.
Obojek na krku
z kolony automobilů.
Rozsvícená světla.
Světelný dým na dálnici
1+1. Na vodítku však
nejsem. To-jako
had obepíná
hvězdu. T+O=TO
Neuctívám TO. To
je pouhý vztah.
Světelný dým 1+1 odfukováním
rozohňuje, rozdmýchává,
rozžhne, upřesní.
He, che!
Nasávám ten čoud
a vyhrknu paprsek
ostrý jak tráva. Zelený
jak Rana ridibunda.
Druhý paprsek napnutý
mezi pochybnost a jistotu
– přejdu jej se zavřenýma očima.
Otevřu oči – obě modrá
jezera pozřou pravdu
a zamrznou.
A bruslaři rýsují
do ledu budoucnost.
Rukama se dotýkají
jeden druhého.

Pavel Rajchman (* 1958) je básník narozený v Pardubicích, který má nejkrásnější práci na světě, jezdí totiž pro České dráhy s tzv. měřící drezínou, která se řítí po kolejích lokálních tratí rychlostí někdy i 60 km/hod.

RADEK ŠTĚPÁNEK

Dvanáct volavek

Usmyslel jsem si, že těch bílých volavek bude dvanáct, ale stejně dobře jich mohlo být více i méně; měnily své formace v bahně rybníka a bylo už hodně šero. Ale nakonec jsem napsal dvanáct a bylo to špatně, škrtl jsem číslo a nestačilo to: nakonec jsem škrtl celou báseň (vždyť to také báseň být nemohla!), a zůstal mi údiv nad hejnem bílých volavek, z kterého nezbylo ani slovo.

Opona se zatahuje

Není den ani noc, světlo i tma jsou jen tušení. Začne to ve větvích a končí až v jejich odrazu na hladině. Stromy odhalují své neviditelné základy, nic jiného už potok neunese, jen černé paže napřažené proti sobě z míst pod světem a nad ním. Rovnováha se bortí, zaťaté svaly rostou a sílí a přitahují se k sobě pořád blíž, až v nich svět zmizí.

Plání

Obloha je čistá, bez paměti a vůně. Barvy se slévají do ostrých ploch, ze kterých vzešly: do smutku černé a bílé. Sníh přikryl křídla hmyzu a mokvající jablka v zahradě, nejsou hladiny, jen místa, kde nic není, plochy lemované stromy. Nekonečná bílá bodá do očí. Den se dělí od noci a všechno později je najednou pozdě. Blízkost konce zjednodušuje až k jádru podstaty. Na čem záleží, leží až za plání. Prosvítající díry bdících oken, lidé, domov.

Svah

Stále platí, že si můžeme vybrat. Buď stoupat do kopce a potom klesat zpátky, nebo naopak. Ale nevycházíme z roviny a stoupání i klesání nás v jednu chvíli tak či tak dostihnou. Pořád přemýšlíme, co je snazší, jaký je ten náš způsob, co stojí méně sil. A zda je vlastně nutné se vracet, když už jsme konečně někam došli.

Sníh ještě nestihl omrznout na povrchu a z rour kalhot se dá pořád vyskákat a vydupat, závrty stop v závěji vítr rozežírá až k jeskynním labyrintům hraboších nor, jazyky se plazí po stínech a lepí ke kmenům stromů. Slabé dřevo se ohýbá, silné láme pod tíhou námrazy, tříštění je nejčastější zvuk, kromě ticha padajících vloček ve zdech rotundy našeho výhledu.

To málo, které vidíme, je velkolepé. Osamělé věci, stvořené tušením slunce, ožívají ve vlastním prostoru. Směr určuje jen svah, stoupání a klesání, pomalý a trpělivý pohyb našeho pohledu.

Netopýří zpěv

Zpěv netopýrů se nese nocí – a je to, jako by sama noc zpívala. Občas se od ní oddělí pohyb a zase s ní splyne, chřestot pískotu pulzuje tmou a prohmatává se, jako když se žena dotýká svých prsů a hledá rakovinnou

bulku. Není v tom žádná něžnost, spíš brutalita strachu, a to i ve chvíli, kdy prsty nic nevydotýkají, kdy zvuky nevymodelují nic než prostor – nebo nejspíš právě tehdy. Na konci této tmy totiž nesedí netopýr na parapetu za rozbřesku dne, to by se musel proměnit v kosa a všechno tápání by ztratilo svůj smysl: zpěv netopýrů je zpěvem hledání a jako takový musí zůstat bez nalezení. Kdo ho kdy slyšel, ten ho uslyší pokaždé, kdo ho neslyšel nikdy, pro toho ani nezačne existovat.

Taková naděje

Sníh zahladil všechny stopy – a teď když taje, mizí i stopy v něm. Svět je jako po vymření. Nevidíme pod kůru stromů, kudy už od kořenů stoupá míza k větvím. Rostliny pro nás žijí jen květem a úrodou. I teď čekáme na ptáka s olivovou ratolestí. Ale přiletí vrabec, který si v zobáčku nese klubko pásky z rozbité videokazety. Musí to stačit.

Ukolébavka

Nejdřív projde celé stádo šumavek, rohaté ovce k nerozeznání od beranů, berani, ovce bez rohů, letošní jehňata s nažloutlým rounem. Zvonky potom vystřídá příliv narážející na ticho, vybělené kosti, vlna na trní u stezek sotva znatelných v kamení a právě narozený hlas, který volá.

Jdu za ním, otevírám drátěnou branku, šlapu na paty svému stínu v pustině. Sníh a kamení. Nevede to nikam.

Všechno zastrčím do první zásuvky mého psacího stolu. Do další zásuvky zavřu psací stůl.

Po dlouhém mlčení

Ještě je tma. Monotónnost křesání hmyzu vystřídalo seškrabávání námrazy z oken aut a ozvěny kroků zlomených v zamrzlých kalužích, zledovatělých závějích, kočičích hlavách. Je příliš brzy, ulice tepe podpatky a kuřáckým chrchláním studených motorů.

Nemám to rád, začínat den bez ohledu na světlo. Znovu se ocitám mimo rytmus. A ulicí se nese pach jídelny, vůně, která nepatří k ničemu a stejně mi něco nevýslovně připomíná. Dušená játra, mléčná polévka nebo pomazánka z droždí? Nic z toho jsem nikdy nejedl. Ale pokaždé je to návrat, který se může neustále opakovat, aniž by ztratil cokoli ze své úplnosti.

JUDIT ÁGNES KISSOVÁ

PANNONIA EXPRESS

Milostné drama o dvou dějstvích

Osoby:
JANA, 19 let, prodavačka
DARJA, 60 let, prodavačka
ALŽBĚTA, 50 let, vedoucí prodejny
ANČA, 40 let, prodavačka
PEPIK, 26 let, zaměstnanec bezpečnostní služby
VLÁĎA, 50 let, knihkupec
PÁREK BEZDOMOVCŮ

Dějiště: obchod smíšeným zbožím u hlavního nádraží, pravidelně zní vzdálené hlášení staničního rozhlasu, oznamující odjezdy a příjezdy vlaků. Kromě názvů stanic není hlášení téměř rozumět.

I. DĚJSTVÍ

1. V OBCHODĚ

Jana v podřepu u pultu, ukládá zboží. Darja rovněž ukládá zboží, těžší kusy na horní polici. Pepik pobaveně zevluje, vyhlíží ven výkladem. Anča ukládá noviny, zahledí se do ženského magazínu.

JANA: Ty čokolády taky?

DARJA: No ovšem! Co se vůbec ptáš? Přece sem říkala, že všecko, tak čokolády asi taky, né?

ALŽBĚTA (*vychází právě ze skladu*): Darjo, co zas tu holku sekýruješ? Máme ji tu teprve druhý den, tak se asi může zeptat. Však ji to všecko naučíme.

DARJA: Já že ji sekýruju? Prostě když jednou řeknu, co má dělat, tak to asi udělá, né?

ALŽBĚTA (*k Janě*): Nic si z toho nedělej. Vona už je holt taková, starým lidem se to holt stává. Pěkně to všechno ulož, a kdyby něco, zeptej se klidně mě. Fajn?

JANA: Ano, paní vedoucí.

ALŽBĚTA: Víš co, tu paní vedoucí si můžeš vodpustit. Tak stará zase nejsem a už nejsme někde ve škole. Tady v krámu si všichni tykáme, docela jako jedna rodina. Viď, Darjo?

DARJA: No.

JANA: A co Pepik?

ALŽBĚTA: No, jako mezi ženskejma. Přece si nebudeme tykat s takovým bulíkem. Že jo, ženský?

ANČA (*zahleděná do časopisu*): Rozhodně v žádném případě!

JANA: Jó, to furt říká Aurélia v tý maďarský telenovele, Východní nádraží, že jo?

ALŽBĚTA: Však má recht. Chlapi se musej držet zkrátka. A který ženský si chlap neváží, dobře jí tak. Ty se zlobíš, Darjo?

DARJA: Ále, coby.

PEPIK: Vážené dámy, pozor! Blíží se pohroma zvaná Bonnie a Clyde! Na scénu přichází Duo Smraďoch!

JANA: Jakej Smraďoch?

ALŽBĚTA: Ne smraďoch, ale smraďoši.

PEPIK: Jó, vy jste ještě neměla tu čest?

ANČA (stále zahleděná do časopisu) To je přece ta dvojice, jak vraždili v tom filmu.

JANA: Ty jo, fakt?

ALŽBĚTA: Ale kdeže, to jenom Pepik jim tak říká.

DARJA: To jsou takoví dva věčně zamilovaní vožralkové. Někde tady vokouněj kolem nádraží. Ráno si vždycky koupěj po dvoudecáku, a potom se někam ztratěj.

ANČA: Odér teda mají pořádný, ale nikdy nic neukradli.

JANA: Ble.

DARJA: To by si taky mohli zkusit. Však tady náš Pepik by jim dal.

PEPIK: Ó, samosebou, drahé dámy, vždy k službám. Vše pro vaši bezpečnost, pro vaše zdraví. Duševní i tělesné.

ALŽBĚTA: No právě, co my bysme si bez vás počaly.

PEPIK: Néjni, jak když je doma mužskej, že ano? No, však vod toho jsme my muži tady.

ALŽBĚTA: Už s tím zase začínáte?

PEPIK: Ale kdepak, paní vedoucí. Já jsem vlastně ještě neskončil.

DARJA: Vy jste ale kecka, pane Pepi.

PEPIK: Mám tedy přejít, jak se říká, k činům?

ALŽBĚTA: Ještě to tak.

PEPIK: Nou próublem.

ALŽBĚTA: Jenže na to musej bejt dva, víme?

ANČA: Však taky sou.

ALŽBĚTA: No, nechme toho. Janičko, už máš hotový ty čokolády?

2. V OBCHODĚ

Přichází párek bezdomovců. Kupují dvě dvoucecovky vodky. Když mají platit, začínají po kapsách hledat peníze. Na vodku to však nestačí. Anča netrpělivě poklepává prsty o pokladnu. Zákazník stojící ve frontě za bezdomovci podá muži chybějící peníze. Muž beze slova poděkuje. Žena se na něj vděčně usměje.

VLÁĎA: Filémón a Baukis… Ti jsou jako Filémón a Baukis, kteří si přáli, aby je bohové nechali zemřít v jeden den, aby se jim po sobě nestýskalo. A bohové je proměnili ve stromy, ji učinili lípou a jeho dubem.

ANČA: Tak podle vás stromy, jo? Mně spíš připomínají houby. Násosky. Celej den v lihu. Nechápu, jak s tím houmlesem může vydržet?

VLÁĎA: Jestli to nebude láska? Vás ještě nezasáhl šíp Amorův?

ANČA: To by tak ještě scházelo.

VLÁĎA: Ale na oběd se mnou půjdete?

ANČA: Prosím?

VLÁĎA: Jenom mi tedy ještě řekněte, v kolik máte polední pauzu.

ANČA: Vod jedný. Proč?

VLÁĎA: Tak v jednu nashledanou. (odchází)

ALŽBETA: Á, dnes vaří šéfkuchař?

3. PŘED OBCHODEM

Anča vychází z obchodu, odchází na oběd, Vláďa se k ní připojuje s květinou v ruce.

VLÁĎA: (podává květinu) Ta je pro vás.

ANČA: Vždyť ani nevíte, jak se jmenuju.

VLÁĎA: To záleží jen na vás, nenaléhám. Já už pro vás ostatně jméno našel. Dost možná krásnější, než vám dali rodiče.

ANČA: A jak jste si mě teda pokřtil?

VLÁĎA: Vidíte sama: Frézie.

ANČA: Jmenuji se Anna. Ale klidně mi říkejte Frézie.

VLÁĎA: Těší mě, Vladimír. Tak kam vás mohu pozvat?

ANČA: Ale já neříkala, že jdu s vámi na oběd.

VLÁĎA: Chápu. Mé pozvání však stále platí.

ANČA: Tak kam teda půjdem?

VLÁĎA: Nechte se překvapit.

4. V ŠATNĚ

ALŽBĚTA: Dobré jitro.

ANČA: Ahoj, Bětuš.

ALŽBĚTA: Tak jaká byla neděle?

ANČA: Docela normální. Kluci šli někam za kamarádama.

ALŽBĚTA: A co jste měli k obědu?

ANČA: Ten recept, jak jsi mi ho dala v pátek.

ALŽBĚTA: A co kluci?

ANČA: Dobrý. Ty ani doma nevídám. Furt někde lítaj.

ALŽBĚTA: A co Franta?

ANČA: Franta? Co by, celej den byl někde na melouchu.

ALŽBĚTA: Nebylo mu něco divný?

ANČA: To má bejt vejslech?

ALŽBĚTA: No, já jen, že jsem byla při tom, když tě pozval. Takže jsi s ním šla?

ANČA: No, tak mě pozval, no a co? Je to milej mužskej, dali jsme si oběd. To je toho.

ALŽBĚTA: Okej, okej.

ANČA: Franta taky chodí na oběd s ženskejma vod nich z práce.

DARJA (ze dveří): Pane Pepi, přinesla jsem vám medovník!

ALŽBĚTA: Pepik tu ještě není. Ale my vám s tím medovníkem taky rády pomůžeme.

DARJA: Panenko skákavá, to je mi dochvilnost. Co že dnes tak brzy, Andulko?

ALŽBĚTA: Představ si, Darjo, že naši Anču včera pozval jeden zákazník na rande. To je, co?

ANČA: Co je komu do toho.

DARJA: No ale nešla s ním, že ne?

ANČA: A žádný rande to nebylo!

JANA: Dobrýtro.

ALŽBĚTA: Janinko, poslyšte, u nás se chodí do práce včas.

JANA: Vždyť ještě není…

ALŽBĚTA: To jenom pro pořádek. U nás je zvykem, že před otevřením vytíráme.

JANA: No, ale já přece…

ALŽBĚTA: …ještě jsem nevytírala.

ANČA: Nech ji. Však ona si zvykne.

Jana odbíhá, ve dveřích se srazí s Pepikem

PEPIK: Dobré jitro, mé drahé dámy. Zdá se že přicházím právě vhod. Převlékání ještě

nezačalo? Že už skončilo? Ach, promiňte tedy, příště si jistě přivstanu.

ALŽBĚTA: To bych vám tedy radila.

PEPIK: Mám se tedy raději vzdálit?

ANČA: Jen pojďte dál, Darja vám přinesla medovník.

DARJA: Jen pojďte, pane Pepi, je samá chuť, pekla jsem ho včera večer.

PEPIK: No teda, tomu říkám fakt medový život.

Darja s Pepikem odcházejí.

ALŽBĚTA: A ty se nemusíš hnedka urážet. To já jen tak. Na pozvání na oběd fakt nic není…

5. V ÚTULNÉ HOSPÚDCE III. CENOVÉ KATEGORIE „U KAVALÍRA"

Z rádia zní píseň skupiny Lojzo, Anča, si drahá…

VLÁĎA: Je spousta věcí, kterým prostě nerozumíme. Náš život je, abych tak řekl, přespříliš pohodlný. Máme vlastně všechno, a proto ztrácíme jeden druhého. Oni nemají nic, vůbec nic. Jen sebe navzájem. Dovedete si představit, že bohové řekli: Žádejte cokoli! Cokoli, chápete? Sami bohové nabízejí cokoli, a ona nechce nic, než zemřít zároveň s manželem!

ANČA: Ale to jsou jenom takové ty mýty.

VLÁĎA: Jenže o to právě jde! Buhužel já bych si teď doma přál pravý opak. A víte, co je nejhorší? Že po několika letech manželství takhle dopadnou téměř všichni. A to si vlastně docela dobře žijeme. Nemusíme spát na nádraží, máme co jíst, nejsme závislí na něčí almužně.

ANČA: A to musíme pořád mluvit o těch dvou pobudech?

VLÁĎA: To nejsou žádní pobudové, ale muzikanti. Lidé jim hází drobné, ale o peníze nežebrají.

ANČA: Já slyšela, že tady na tom nádraží vydělávaj peníze, o kterých se nám nesnilo. Všude samej turista…

VLÁĎA: Tihle dva ne. Ti žijí jen jeden pro druhého a nic jiného je nezajímá. Jenom láska. Tedy láska, se vším všudy, tělesnou lásku nevyjímaje. Onen nekonečný okamžik, který tehdy prožíváme…

ANČA: To se ví, když jim nic jiného stejně nezbývá.

VLÁĎA: Ale to se mýlíte.
ANČA: Myslíte?

Vláďa mlčí

ANČA: Snad jste s nimi o tom nemluvil? S takovými…
VLÁĎA: Jako spisovatel se nemohu stranit ničeho, co je lidské…
ANČA: Ani toho jejich špiritusového odéru?
VLÁĎA: Třebas i vodkou zalévaný skutečný lidský život mne zajímá mnohem více, než naše zbabělá a podlá všednost.
ANČA: Musím jít. Už je půl třetí.
VLÁĎA: Ale vždyť je teprve za pět minut čtvrt. Mohu vás doprovodit?
ANČA: Já trefím.
VLÁĎA: Jak si přejete. Nezapomeňte tady květinu. Nashledanou.

z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut

JAKUB CHROBÁK

Je strašně
pomalý čas –
do 12:00 až 12:05
se vejdou:
děti, žena,
prsty i nohy,
a Pánbůh;
zplácals modlitby,
nakonec ale končíš:
otče náš...

TRABLE S PŘEKRAČOVÁNÍM ČAR

Zavři oči, otevři pusu – hra, při níž obvykle dospělý nutí dítě ke splnění absurdních pokynů za účelem odměny, a název nejnovější prózy Jany Červenkové. Na jejím přebalu stojí psáno, že *„jakoby mimochodem, ale velice přesně a působivě evokuje tehdejší dobu i politické dění a ukazuje, jak ovlivňovalo a deformovalo existenci obyčejných lidí“*. Skutečně se lze takového zdání při četbě dobrat, jenže ne bez dodatku, že je zcela jistě rozdíl mezi tím, jak žití obyčejných osob rozkládají veliké Pravdy, a tím, nakolik jsou jedinci bytostně

labilně temperamentní. Dost však už s úvahami zabíhajícími i mimo literární text.

Proměnlivě pravidelným střídavým vyprávěním odmotávají oba protagonisté, Pavel a Marcela, kousek po kousku provázku z narativního klubíčka. Občas je příze hladká, ve většině případů však zašmodrchaná různými událostmi z dětství a dospívání. Klubíčko se pak s menšími či většími obtížemi vyplete ze změti, odvíjí se vláčným tempem dál a občasně se navrací zpět na místa uzlíků, aby se je ještě jednou pokusilo vyhladit. Z mého pohledu někdy zbytečně. Se stejnými zádrhely jako klubko se může potýkat i čtenář. Zvláště v pasážích vymykajících se obsahově i jaksi fyzicky hlavnímu nasměrování, kurzivou oddělených od ostatního textu, v motivu blíže neznámé, nazvané Běžkyně. Smysl těchto neposlušných odstávajících vláken se pak vynořuje postupně, v gradaci vztahu dvou hlavních představitelů.

Nejryzejší část příběhu začíná přibližně v polovině stránkového rozsahu knihy, v situaci seznámení Pavla s Marcelou. Moment jejich poznání vykazuje prvky červené knihovny: *„Pak přišla ta zlomová chvíle v Pavlově životě. Poznal ji neomylně ze zoufalého volání o pomoc. Křik té neznámé holky byl určený jemu, jemu jedinému, on jediný šel setmělou ulicí…“* (s. 110) Protějšek vnímá totožnou situaci takto: *„Sedmihlavému draku utínal jednu hlavu za druhou, není to snad sen, sen někoho jiného? Já, Marcela, jsem přece měla vždycky smůlu!… Princeznou v několika vteřinách.“* (s. 111) Zde kontrastují charaktery postav, odstínění výpovědí se jim rovná; Pavel je vystudovaný, ideově uvědomělý, má dobrou práci, je „hotový“, suverénní, zatímco Marcela studuje, hledá jistoty, zažívá zmatení ze sebe samé i z okolního světa. Právě Marcele je v příběhu dán prostor k rozvoji, i když pouze na omezeném poli ohraničeném linkou politiky a konvencí.

Prostřednictvím Marcely se odkrývá celá škála emotivně-dojmového rozjímání, z niterného prožívání je toho vyjeveno opravdu mnoho: stud, zvídavost, touha, očekávání, obdiv, nadšení, marnost, prázdnota, zklamání… v několikrát obměňovaných podobách. Aktivitu lze postřehnout i z pohybu ve fikčním světě. Marcela, oproti stagnujícímu Pavlovi, byť chystajícímu se na cestu do Paříže, jezdí z práce v pohraničí do Prahy a zpět, a zažívá

alespoň malé tělesné i duševní osvobození. Paradoxně v prostředí uzavřeného mikrosvěta (v obdobně zřízeném světě) vedeném zvrácenými pravidly a manipulátorskou vůdkyní, v ústavu pro handicapované děti. Na tomto místě pravděpodobně čtenář pochopí, kam se rozprostřel motouzek, zda chtěl někdo překročit čáru, jaké to s sebou nese následky a také, kdo je Běžkyně.

Román je plný nadějné víry jedinců založivších svůj další život na urputném upnutí se k pocitu, že v novém režimu se musí mít skvěle, že se o ně společnost sama postará, pokud budou držet krok. Někomu to nestačí. Chce se říci, že námět v české literatuře nikterak výjimečný. Autorka přidala nový rozměr tématu poznamenání, prozření a (ne) možného smíření zapříčiněného proviněním v minulosti. Vyústění z té motanice, stejně jako tento příspěvek, směřuje spíš do neurčita, neutrálna.

Adéla Hazuchová

Jana Červenková: *Zavři oči, otevři pusu*. Doplněk, Brno 2014.

APOKALYPSA VE ŠTATLU

Jak trefně napsal Jiří Suchý, Praha je Brnem Čech. Vzhledem k tomu, kolik existuje literárních pragensií, nemůžeme se divit, že druhé největší město republiky nechce zůstat pozadu. O svérázném brněnském bohémském prostředí psal už Pavel Řezníček ve *Hvězdách kvelbu*, pak Bogdan Trojak v *Brněnském metru*, reálie moravské metropole jsou neodmyslitelnou součástí knih Jiřího Kratochvila. A naposledy oslavil toto město Pavel Trtílek svojí *Poslední knihou*. Je v tom jistě i trochu kalkulu: Brno magické, o tom si každý patriot rád přečte, zvlášť když v knize hrají podstatnou roli nálevny oblíbené mezi místními intelektuály. V pozadí je i Jarryho doktor Faustroll a Murgerovo *Ze života pařížské bohémy*, vlivy surrealismu i poetismu, Josefa Váchala i Ivana Wernische, snad také Jáchym Topol a jeho spojení současných reálií s dionýským světem temných rituálů.

Děj *Poslední knihy* se odehrává v několika letních dnech v Brně a okolí. Hlavními hrdiny jsou dva zneuznaní umělci Monty a Leopold a jejich partnerky: Monty chodí s křehkou

intelektuálkou Peričkou, která má „duši z oblaků", kdežto Leopoldovou manželkou je poživačná Matylda, údajná kanibalka. Tato čtveřice zažívá řadu podivuhodných příhod ve světě, který ztrácí řád a smysl, jak se probouzejí běsy, které industriální civilizace uspala jen zdánlivě a přechodně.

Leopold, zaměstnanec slévárny a vizionářský tvůrce v jedné osobě, silně připomíná Něžného barbara. Jenže zatímco Vladimírek tou svojí Kolbenkou opravdu intenzivně žil, o Leopoldově práci se na více než tři sta stranách nedozvíme vůbec nic, je to jen papírová šifra (Leopoldovy několikadenní bohémské tahy navíc vzbuzují pochybnost, zda je autor knihy vůbec informován o tom, že v továrně to nechodí jako ve svobodném povolání: musíte každý den v šest ráno razit, jinak končíte). Trtílek se snaží napodobovat ulítlé nápady Mariana Pally, ale v jeho podání jsou až příliš křečovité a upovídané, jako scéna s degustací šesti různých polévek nebo s nákupem suchého šamponu. Jako by autor neměl trpělivost čekat, až k němu inspirace přijde sama; jeho humor často míří na ty nejlacinější terče, jako jsou hašteřivé důchodkyně dožadující se v tramvaji místa k sezení.

Známý bonmot praví, že abyste se stali v Brně osobností, musíte být figurka. Knihou se skutečně mihne řada výstředních individuí: pravnučka Lva Nikolajeviče Tolstého šplhající po stromech, intelektuál Vladimír, který chodí v potápěčském obleku a pronáší po hospodách své jurodivé litanie, dívka, která vypadá i mluví jako Smrtka, maskovaný albánský mafián i hysterická psycholožka, která se neustále každému vnucuje se svými rychlokvašenými diagnózami. Bohužel žádná z těchto postav nepřekročí rozměr figurky, která se občas objeví, aby se něco dělo, a vzápětí zmizí, aniž by komukoli chyběla. Hrabalovi hrdinové se chovají výstředně, protože si nemohou pomoci, „je to v nich jako v koze". Naproti tomu Trtílkovi hrdinové jsou podivně afektovaní a nepřesvědčiví, asi jako když se úředníkům na vánočním večírku poručí, že se mají chovat spontánně.

Rovněž brněnské hospody jsou v knize často jmenovány, ale autorovi se nepodařilo zachytit atmosféru jednotlivých podniků, jejich názvy jsou jen prázdné zvuky. Snad jedinou výjimkou je již zaniklá Hospůdka za divadlem, podobu jejíhož interiéru navíc autor

vtipně vysvětluje. Možná by Trtílek mohl být nakonec dobrý humorista švandrlíkovského střihu, nápadů má opravdu hodně a některé stojí za to: například setkání s malířem, který dostal zakázku přemalovat Boticelliho Venuši dle současného masmediálního vkusu. Pěkná je i scéna, kdy se oba přátelé po vzájemné hádce jakoby seznamují znovu od nuly. Jenže už velký Šalda pravil, že nápad dostane každý blbec, ale skutečné umění je zbavit se nepotřebného nápadu. Publikum, které by ocenilo vtipy, jako je záměna e-shopu se sexshopem, zase většinou nezajímá surrealismus. Asi bych byl k *Poslední knize* shovívavější, kdyby se autor držel hospodských historek a nesnažil se hrát si na velké umění. Právě ty ctižádostivé pasáže popisující ekologickou katastrofu z knihy neústrojně trčí (jako by autor na poslední chvíli chtěl své taškařice vyvážit něčím, co zaujme i seriózní kritiku), snaha psát co nejmetaforičtěji se zvrhává v přehlídku klišé a nevěrohodného patosu.

Poslední kniha je v mnohém smyslu odrazem dobové atmosféry: eklekticismus, skepse, pesimistické a chiliastické nálady, kombinované s křečovitým hedonismem. Kdo nepředpovídá, že nejpozději zítra nastane konec světa, je pokládán za naivního troubu nebo agenta nějaké rozvědky. Trtílek stále operuje se smrtí a peklem, ale v jeho podání jsou to jen módní ornamenty, které nevzbuzují ani tolik hrůzy jako panáci v pouťovém strašidelném zámku. Při četbě *Poslední knihy* jsem si vzpomněl na poznámku Jana Čulíka v jeho knize *Jací jsme*, srovnávající odfláknutý film F. A. Brabce *Krysař* s tím, jak „ten kluk Nezvalů tahá do básniček nebeskou hierarchii", že totiž jednoho jak druhého *vzrušuje povrchně „romantická exotičnost" starobyle znějících výroků či skutečností („zpověď", „ďábel", „prostopášnost"), aniž by byl schopen proniknout k jejich hlubšímu významu nebo mu o takové proniknutí vůbec šlo.* Trtílek jako by nechápal, že prostě není možné věřit v přírodní božstva starých pohanů a zároveň ve Zjevení svatého Jana. Bůh a ďábel jsou pro něho prostě stejně bizarní postavičky jako čtenářka detektivek hrající na harfu s revolverem za pasem nebo básník Barchovský zamilovaný do krejčovské figuríny. Oblíbeným motivem je ukřižovaný Kristus, nejde však o duchovní rozměr jeho utrpení, ale prostě je to jenom další efektní obraz. („Oříšky jsou dobré," schválila to kočička,

„ale měla by tam jistě také přijít okurka," a dala tam okurku. „A kosti," zvolal pejsek, „musíme tam přece dát nějaké kosti!")

Při sledování sportovních přenosů jsem si povšiml jedné věci, když hrají hymny zúčastněných států: tradiční velmoci mívají hymny výrazné a zapamatovatelné, jejich melodie má i pro laika zřejmou strukturu a gradaci. Menší státečky pak ve svých hymnách jen napodobují zavedené vzory (třeba v případě bývalých britských kolonií God Save the Queen) a když už je známá melodie příliš rozpoznatelná, naráz uhnou a zařadí takt, který svojí nepatřičností tahá za uši i člověka bez hudebního sluchu. A také současná literatura cosi napodobuje, ani pořádně neví co. Autor cituje a parafrázuje řadu textů, pracuje s pohanskými i křesťanskými mýty. Jenže jako by ty historky o Shakespearovi, Čingischánovi, Golemovi či Gilgamešovi měly jediný smysl: demonstrovat autorovu sečtělost. Nejsilnější je právě tam, kde se odvolává na jiné texty, jako při svérázných kázáních stařenky Tiché. Pokud se spolehne na vlastní imaginaci, je výsledkem spíše trapno. Některé pasáže, týkající se například intenzivního pití piva, jsou Hrabalovi poplatné až příliš. Co naopak chybí, je hrabalovská imaginativní práce s jazykem. Hrabalovy věty si prostě na rozdíl od Trtílkových pamatujete.

K jazyku knihy: je pravda, že brněnské hantec dnes už používají jenom televizní komici, ale obecná pražština, kterou Trtílek napsal většinu dialogů, se mi také nejeví pro knihu odehrávající se v Brně úplně ideální. Hrdinové navíc hovoří nepřirozenou směsí učenosti a argotu. Ačkoli je Trtílek úspěšný dramatik, dialogy jsou slabinou jeho knihy. Ale možná je to právě ta teatrálnost, která v knize působí nepatřičně. Dokážu si představit, že mnohé vyšinuté promluvy by v nějakém studiovém divadélku vzbudily spiklenecký smích, zvláště pokud by herec dostatečně přehrával a v publiku byli jeho kamarádi. Vytištěny černé na bílém však působí pouze trapně.

Kniha doplácí na přílišné množství různorodých ambic: chtěla by být zároveň rozverným příběhem brněnských bohémů, ulítlou surrealistickou férií i syrovým popisem všudypřítomné entropie. Proto není pořádně ani jedním. Banální moudra typu „úkolem básníka je nechat na zemi svou duši… takže básníci nemohou do nebe" svádějí k domněnce, že kniha je vlastně parodií na grafomanský

narcisismus. Monty a Leopold stále mluví o svých budoucích veledílech, ale v přítomném čase pouze pijí a flirtují se servírkami nebo s opilou baletkou. Jenže kniha je stejně povrchní jako její hrdinové. Trtílek zaslouží uznání za snahu psát s humorem a fantazií, bez těžkopádné didaktičnosti a snaživé vypočítavosti, které jsou pro současnou literaturu typické. Bohužel se ukázalo, že ještě není dost vyzrálým autorem na to, aby zvládl románový tvar a snahu o generační výpověď.

Jakub Grombíř

Pavel Trtílek: *Poslední kniha*. Větrné mlýny, Brno 2013.

NĚKDE MEZI, OVŠEM, KDO ZA TO MŮŽE?

Podzim roku 2014 se stal podzimem básnickým; úroda byla bohatá a vyšlo několik velmi zajímavých básnických sbírek, jmenujme alespoň některé – *Na Knížecí; Jak prázdné kolo, po ráfku; Náhlý vítr, který je ti svědkem; Malé exily*. Mezi nimi se objevila také kniha Petra Motýla s prostým, k základním věcem odkazujícím názvem *Zlatý potok* (Ostrava: Protimluv) vycházející u příležitosti básníkových padesátin. Jedná se o výbor z devíti rukopisných sbírek, jež vznikly v průběhu čtyř let (2009–2012), což se může zdát neuvěřitelné jen tomu, kdo nezná umělecký naturel autora-jubilanta.

Zlatý potok je útlá, čistě typograficky udělaná knížka – jen papír, básník a jeho verše. Nenajdete v ní autorův medailonek či soupis vydaných knih, což by čtenář vzhledem k básníkovým narozeninám mohl očekávat, a řekněme rovnou, že to knížce sluší, toto je pravý básnický způsob oslavy, bez ceremonií, vždyť podstatné je tělo, které se ukrývá na stránkách uvnitř. O to víc zarazí, že těch pár informací, které se zde přeci jen objevují, čtenáře mate. Na úvod se totiž dočtete, že kniha je autorským výborem, v závěrečné tiráži se ale píše: „K 50. narozeninám autora připravila Ivana Motýlová." Může se zdát nepodstatné, kdo básně vybíral, jenže já jsem přesvědčena, že je to věc odpovědnosti – někdo tu přece musí ručit za výběr jednotlivých básní.

Jaké je však samotné tělo sbírky, jak je udělané, z čeho bylo stvořeno? Drží pohromadě, nebo si protiřečí jako informace, do nichž

je vklíněno? *Zlatý potok* se vymyká z díla Petra Motýla zvláště svojí tematikou. I zde se objevuje město (Praha), periferie, jejich obyvatelé uváznuvší v nepříliš šťastných chvílích svého života, ale ve *Zlatém potoku* jde spíše o kulisu, obrazy jemně doplňující jiný, podstatnější rozměr. Mnohem silnější hlas tentokrát mají lyrické tóny – obrazy přírody, nálady spojené s denními či ročními dobami: „na moruši nahnívá mlha / vítr zachvívá břečťanem vězícím v mokré zdi // už za podzimem / na mši zapálená druhá svíce na věnci" (50). Známé Motýlovo propojení jakéhosi archaického světa s tíživou realitou je slyšet i zde, ovšem ve *Zlatém potoku* jej daleko silněji pociťujeme jako skutečný, ostrý střet a kontrast, což vyvolává řadu téměř stroboskopických, ale velmi přesných a naléhavých obrazů: „noc / dvoukolák na kterém kdysi vozili seno / na kterém teď smýkají kabely s pokladem mědi (…) noc a sníh / štěrbina světla za zlostně přiraženou okenicí / a pruh zlatého másla z ní padá před dům / ty kurvo! Chraptí hlas zevnitř / prachy rozfrcalas a ani neuvaříš! / drž hubu ty ochlasto! / líná jsi jak veš! / pleskne facka a druhá třetí / a vzteklý lomoz těl odhazuje výkřiky až na dvůr // noc a sníh a hvězdy / dvoukolák a Magdo spíš? / anebo počítáš otisky ovčích kopýtek v závějích / tvář přitisknutou na sklo okna?" (7)

Melodičnost, rytmus i pravidelný rým jako kdyby u Motýla evokovaly téměř folklorní podloží, je to obraz archaického světa protkaného biblickými i pohádkovými tématy, které ovšem nejsou pouze zaznamenané, ale také jakoby konfrontované s dneškem („z cigarety kouř hlavičku Madony halí / broučci by jenom spali a spali a spali / popel a sníh tiše a hustě padá / Madona šlape bosou nohou na hada" [48]), najdeme obrazy půvabně impresionistické: „černý vratič zahnědlý zlatobýl / do stráně říjen hřebík zlata vbil" (74), „lampa už zhasla / do rána na pláních hoří / hoří sníh" (52). Ovšem napsat báseň tak, aby nesklouzla k banalitě, je obtížné a, bohužel, ani Petr Motýl se neumí vyvarovat poněkud ohraných přirovnání: „kafe horké jako dech" (57).

Sbírka je složena z krátkých oddílů zhruba po pěti básních, z nichž některé uhranou svou obrazností i syrovostí zároveň: „krev šípků podzim zvrací do čítanky" (74), stejně tak se zde ovšem objevují básně bez výrazu, bez hloubky, jen jakési říkačky: „svíčka bliká / voda voní // v lese je tma / v knížce písmena //

netopýři víří / z hvězd snu kape mléko // léto! léto! léto!" (67) Nevyrovnanost sbírky je asi její největší slabinou. Můžeme jen hádat, proč tomu tak je, vždyť devět (!) rukopisů muselo poskytovat dostatek básní. A ejhle, komu to připsat na vrub, autorovi nebo Ivaně Motýlové?

Shrnu-li, musím napsat, že i když je Petr Motýl básníkem zkušeným i zavedeným, s nepochybným a stále prokazovaným talentem, mám stále dojem, že nemůže navázat na úspěch, ale především sílu a celistvost *Šíleného Fridricha* (1992), jako by trochu ztratil tu správnou nit, což dokazuje i *Zlatý potok*. Knížka nabízí čisté obrazy i metafory, ale ukazuje také jistou neohrabanost, která ovšem mohla být minimálně omezena výběrem jednotlivých básní.

Stanislava Schupplerová

Petr Motýl: *Zlatý potok.* Protimluv, Ostrava 2014.

PODRUHÉ

V době, kdy si většina populace, a naneštěstí i část odborné veřejnosti, vystačí mnohdy pouze s informacemi na získanými na internetu a kdy i velké encyklopedie ustupují verzím čistě elektronickým, je vydávání těchto publikací činem nejen obtížným, ale svým způsobem i odvážným. Mám ale dojem, že ty s regionálním dopadem budou nadále existovat ve verzích tištěných, nebo právě jen tištěných. A pokud se některé toto dílo objeví v novém vydání, tak již to samo si zaslouží pozornost. *Kulturně-historická encyklopedie českého Slezska a severovýchodní Moravy* (s vročením 2013) je druhým, rozšířeným a pozměněným vydáním úspěšné *Kulturněhistorické encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy* z roku 2005. Jedná se o změny poměrně rozsáhlé, a tak i toto vydání si zaslouží pozornost.

Encyklopedie vyšla jako komplet dvou svazků (doplněný o kartonový obal), přináší více jak 2500 hesel a je rozšířena i o CD-ROM s obrazovým materiálem. Disk obsahuje přes 1100 vyobrazení, a to ve slušném rozlišení, které umožňuje i následné využití. Nové vydání připravil autorský tým pod vedením Jakuba Ivánka a Zdeňka Smolky a mimo jiné obsahuje i 270 zcela nových hesel. Předmluva Jiřího Svobody pak vysvětluje historii vzniku publikace i její ideové zázemí.

Jak název sám napovídá, tak oblast zájmu je poměrně přesně vymezena. Ostatně k tomu svádí a tento dojem navozuje i mapa otištěná na obálce. Ale ve skutečnosti ta hranice tak jasná není. Jsou zde hesla z pomezí, ale jiná zase chybí. Například u vodních děl, pokud je zařazeno severní Valašsko, bych očekával zmínku o nádrži Horní Bečva.

Autoři a editoři odvedli kus poctivé práce, ale pár drobností, pochybností nebo chybných informací by se přece jen našlo. Například Marie Šťastná své první verše neotiskla, jak je uvedeno, v roce 2002 na stránkách časopisu *Host*. Autorčiny verše nacházíme již v roce 2000 v sedmnáctém čísle časopisu *Texty*. Ale sám si nejsem jist, zda se jedná o úplně první autorčiny publikované verše. Také mne zarazilo proč nemá své heslo například časopis *Tramp*? Není zmíněn ani v hesle noviny a časopisy.

Z oblasti, kterou mohu nejsnáze posoudit, jsou uvedena hesla jen s drobnými přesahy. Valašsko je zastoupeno jen severní části, např. hesly manželé Podešvovi, portáši, Radhošť, Valašsko, Valaši, Richard Sobotka, Jaroslav Štika, Miloslav Baláš, Mečislav Borák, Ilja Hartinger, Jaroslava Hýžová. A nemohu opomenout ani heslo spolutvůrce *Textů* Dalibora Maliny, které je zde uvedeno především díky jeho působení v roli ředitele Státního divadla v Ostravě.

Příliš mi však není jasný klíč výběru. Proč někdo ano, někdo už ne. Proč jsou například zahrnuti spisovatelé, méně již hudebníci. Předpokládám, že u dalších okrajových částí tomu může být podobně. Ale to je obecný problém, který je dán rozsahem publikace, tak i skutečností, že na tak malém území vést přesné dělící čáry lze jen stěží. Je údělem encyklopedických svazků, že vždy musí být něco ponecháno mimo.

Všechno jsou to však jen drobné výtky k opravdu rozsáhlé publikaci, navíc dané mým osobním zaujetím pro něco, které nijak nesnižují její nezanedbatelný přínos. Novému vydání encyklopedie jsem rád. Především proto, že obsahuje řadu jinde nedostupných hesel. Náklad 500 kusů se mi zdá vzhledem k problematice také poměrně realisticky zvolený.

Pavel Kotrla

Kulturně-historická encyklopedie českého Slezska a severovýchodní Moravy, Ústav pro regionální studia FF OU, Ostrava 2013.

y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 66

jaro–léto 2015

Naši

Chápu se opěradla těžké dřevěné židle, usedám proti staršímu muži a hledím opět do jeho očí, obepnutých spletí vrásek a záhybů. To je signál. Ten první pohled, kdy se posadíme a složíme ruce před sebe v očekávání hovoru, který je nejvíce ze všeho nesnadným odsouváním vědomí konečnosti a vzýváním možností prošlého života zároveň. A je srdceryvně krásný jako každý minulý moment. Číšnice staví před nás půllitry, jako by nám strkala do rukou opratě na cestu, nepřímou, nevyzpytatelnou a zdánlivou. Za vysokými okny kavárny se odvíjí němý film, ale my tady uvnitř hovoříme, slova zapíjíme a s posuňky bujarých opičáků pomáháme těm dalším na svět. Za stolem je dobře, navzdory všemu, i marné snaze to v plnosti vyslovit.

Vybičováni opravdovostí takových okamžiků vydáváme počet z vlastní překotné zkušenosti. Troufáme si na košaté věty a zdá se nám, že mají pravdu. Útlá zápěstí číšnice přisouvají nové sklenice, zatímco její tajnosnubná zádumčivost rozněcuje naše krkolomné rozjitření. Nádech mezi větou a myšlenkou má váhu prozření, třebaže se podobá závrati. Snad ledaže se kdesi v Nepálu snesla koroptev na čerstvě spadaný sníh, a my se ještě nenarodili. Kolikrát v životě lze takto ohromně být!

Posouváme se zvolna v čase, s pachutí sladkých mandlí na jazyku, a jelikož se zaobíráme myšlenkami převážně nebezpečnými, naše tváře jsou nepřístupné a napjaté jako tváře mužů před branami ráje. To však už přicházejí ostatní. Číšnice hbitě a mlčky taktuje koňský klus našich průpovědí, jimiž směle pokoušíme věčnost, důstojenství a slávu. Společnost uhání jako splašená trojka napříč stepí, z gubernie do gubernie, od hřbetu knihy k ženskému klínu a zase nazpátek. Je při tom slyšet tah bublin šplhajících po stěnách našich sklenic. Je cítit tíhu našich žaludků a lehkost našich srdcí, přes košile, jak se mýlíme a jak tvrdohlavě trváme.

Martin Lukáš

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

Obsah:

úvodník
Martin Lukáš: Naši___2

próza
Jan Horníček: Děda___8_12
Martin Klement: Do nitra___12_15
Sára Heltai: Chanson Olomucensis___15_17
Pavol Ičo: Mača___24_25

poezie
Jan Stanislav: * * *___7
Zdeněk Volf: * * *___18_20
Tomáš Vašut: Lodí k Eldorádu___20
Jonáš Hájek: * * *___22_23
Michal Maršálek: Mlha přitlačí___23

překlad
Zakarijá Támir: Tygři desátého dne aneb Deník krotitele___4_6
Fruzsina Dobos: * * *___21

recenze
Petra Kožušníková: Kvantové povídky o lásce vesmírné___26_28
Andrea Chrobáková Lněničková: A z dějin vystoupil člověk!___28_30
Michèle Baladránová: Mořské verše___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Dalibor Malina
Hotel Pančava
Svárov 323
755 01 Vsetín
tel.: 603 165 321
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 66, ročník XIX., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš; redakční rada: Jakub Grombíř, Tomáš Vašut; registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

ZAKARIJÁ TÁMIR

Tygři desátého dne aneb Deník krotitele

Pro tygra uvězněného v kleci byla džungle už jen pouhým přeludem, ale přesto na ni nechtěl zapomenout. Zlostně se díval na lidi, kteří se shromažďovali kolem jeho klece a jejichž oči ho sledovaly s blahosklonnou nadřazeností a beze strachu. Jeden z nich mluvil klidným, silným hlasem: „Jestli se skutečně chcete naučit mé profesi, tedy krotitelství, nesmíte ani na chvíli zapomenout, že v první řadě musíte zvítězit nad žaludkem vašeho protivníka. Uvidíte, že se jedná o práci, která je obtížná i jednoduchá zároveň. Podívejte se tady na toho tygra. Divokého, sveřepého, pyšného na svou svobodu, sílu a moc… Ale on se změní. Bude klidný a poslušný jako malé dítě. Sledujte, co se bude dít mezi tím, kdo má jídlo, a tím, kdo ho nemá, a učte se!"

Všichni muži okamžitě potvrdili, že budou oddanými učedníky krotitelského řemesla. Krotitel se blaženě usmál, a pak se tygra zvědavým tónem ironicky zeptal: „Jakpak se má náš milý host?"

„Připrav mi něco k snědku, nastal čas mého krmení!" zavrčel tygr.

„Ty mi rozkazuješ, přestože jsi můj vězeň?" zeptal se muž překvapeně. „Ty jsi ale směšný tygr! Musíš pochopit, že jediný, kdo tady má právo vydávat rozkazy, jsem já!"

„Tygrům nikdo neporoučí!"

„Ale ty už nejsi tygr. V džungli jsi býval, ale skončil jsi v kleci. Teď jsi pouhý otrok, který plní příkazy a dělá, co si přeju," trval na svém krotitel.

„Nikomu nebudu dělat otroka!"

„Musíš mě poslouchat, já jsem totiž ten, kdo má jídlo."

„Nech si to svoje jídlo!"

„Pak si tedy hladov, chceš-li. Já tě donutím dělat i to, co nechceš," odpověděl krotitel chladně a otočil se ke svým žákům: „ Však uvidíte, jak se tygr změní. A pamatujte si, že pyšná hlava hladový žaludek nenasytí."

A tak tygr hladověl a smutně vzpomínal na dny, kdy vyrážel pronásledovat svou kořist jako nespoutaný vítr.

Druhý den se krotitel a jeho žáci znovu shromáždili u tygrovy klece. „Nejsi hladový?" zeptal se krotitel zvědavě. „Určitě musíš trpět

mučivým a bolestivým hladem. Zkrátka řekni, že chceš jíst, a já ti dám maso, po kterém tak toužíš."

Tygr mlčel.

„Udělej, co říkám, a nebuď hlupák. Přiznej, že máš hlad a hned dostaneš najíst."

„Mám hlad," přiznal se tygr.

Krotitel se zasmál a řekl svým žákům: „Vidíte, dostal se do pasti, z které už neuteče." Vydal rozkaz a tygr dostal flák masa.

Třetího dne řekl krotitel tygrovi: „Jestli chceš dnes jíst, uděláš, co po tobě budu chtít."

„Nebudu tě poslouchat!"

„Neukvapuj se!" uklidňoval tygra. „Můj požadavek je velmi prostý. Začneš chodit po kleci, a až řeknu ‚Stůj!', zastavíš se."

„To opravdu není tak hrozné," uznal tygr. „Nestojí to za to, abych byl tvrdohlavý a měl hlad."

„Stůj!" křikl krotitel ostře a rozkazovačně. Tygr okamžitě strnul. „Moc dobře," pochválil ho krotitel.

Tygr byl také spokojen a hltavě jedl. Krotitel se zatím obrátil ke svým učedníkům: „Za několik dní se z tygra stane loutka."

Čtvrtého dne řekl tygr krotitelovi: „Mám hlad. Rozkaž mi, abych se zastavil."

„Vidíte? Moje rozkazy se mu začínají líbit," mrkl muž na své žáky a pokračoval v řeči obraceje se na tygra: „Dnes nic nedostaneš. Jedině, že bys napodobil mňoukání kočky."

Tygr potlačil hněv a řekl si: „Však bude legrace, když zamňoukám."

Napodobil mňoukání, ale krotiteli se to nelíbilo: „To je hrůza. To má být mňoukání? Vždy je to jenom řev!" Tygr to zkusil ještě jednou, ale krotitel se dál mračil. „Mlč, mlč!" zarazil ho. „Nemá to cenu. Dnes už tě nechám trénovat a zítra si tě vyzkouším. Když se mi to nebude líbit, nebudeš jíst."

Krotitel se pomalými kroky vzdálil. Učedníci ho následovali a něco si mezi sebou se smíchem šeptali. S pokorou vzpomínal tygr na džungli, ale ta byla daleko.

Pátý den se krotitel tygra zeptal: „Podívej, jestli úspěšně napodobíš kočičí mňoukání, dám ti pořádný kus čerstvého masa." Tygr začal napodobovat mňoukání. „Výborně!" zatleskal krotitel spokojeně, „mrouskáš jako kocour," a hodil mu maso.

Šestého dne, když se krotitel k němu přiblížil, začal tygr okamžitě mňoukat, ale krotitel zůstal tichý a zachmuřený.

„Slyšíš, jak mňoukám?"

„Zahýkej jako osel!" rozkázal mu.

Tygr znejistěl: „Já, tygr, který nahání strach všem zvířatům v džungli, já že mám hýkat jako osel? To radši umřu, než abych tě poslechl."

Krotitel odešel od tygrovy klece bez jediného slova.

Nadešel sedmý den. Krotitel přistoupil ke kleci. „Ty nechceš jíst?" vlídně a s úsměvem se zeptal tygra.

„Chci," odpověděl tygr.

„Jenže maso, které chceš, má svou cenu. Zahýkej jako osel a dostaneš jíst," stanovil podmínky krotitel.

Tygr se snažil rozpomenout se na džungli, ale nešlo mu to. Se zavřenýma očima zahýkal.

„Tragické," řekl krotitel. „Přesto ti dám kousek masa, protože je mi tě líto."

Osmý den krotitel řekl tygrovi: „Pronesu začátek projevu, a až skončím, ty mi budeš obdivně aplaudovat."

„Budu," souhlasil tygr.

„Občané!" začal krotitel svůj projev. „Již dříve jsme měli řadu příležitostí vysvětlit náš postoj k osudovým záležitostem. Tento náš rozhodný a upřímný postoj se nezmění, i kdyby se proti nám spikly nepřátelské síly. S vírou zvítězíme!"

„Musíš se podivovat všemu, co řeknu, a pochvalně tleskat," zasyčel krotitel směrem k tygrovi.

„Odpusť mi," řekl tygr omluvně. „Jsem jen nevzdělaný blb. Tvá řeč je určitě skvostná. Budu tleskat, jak si přeješ."

Tygr zatleskal.

„Nesnáším přetvářku a pokrytce," zaburácel krotitel. „Dnes ti za trest odnímám jídlo."

Devátý den přišel krotitel s kupou sena, hodil ji tygrovi a rozkázal: „Jez."

„Co je to?" divil se tygr. „Já jsem přece masožravec."

„Od dneška už budeš jíst jen seno," odbyl ho krotitel.

Když tygrův hlad zesílil, pokusil se seno sníst. Jeho chuť se mu hnusila a s odporem se odvrátil. Za chvíli se však k němu vrátil a pomalu si na něj začal zvykat.

Desátého dne zmizel krotitel i jeho žáci, tygr i jeho klec. Z tygra se stal občan a z klece město.

Z arabštiny přeložil Přemysl Zbončák.

Zakarijá Támir (1931, Damašek) je syrský spisovatel a publicista. Začínal jako autor knih pro děti a byl redaktorem několika kulturních časopisů. Svou první povídkovou sbírku publikoval v roce 1960, následovaly mnohé další. Jeden z mistrů krátké arabské povídky. Přeložený text pochází ze sbírky *Tygři desátého dne* (1978).

JAN STANISLAV

SÍDLIŠTĚ

Z úzkých ulic trčí k nebi
listnaté stromy v parcích,
které dehonestuje
změť lahví
a obalů z fast foodu.
Ze zakrslých keřů
vyletí holubí dvojice,
za pár vteřin
pochoduje jejich směrem
sebevědomý kačer,
už totálně zpitomělý a drzý
jako „pán tvorstva".
Na skrytém palouku za podjezdem
bylo kdysi možné slyšet smích,
nadávky a život.
Teď tam již nějaký čas
zívá udusaná hlína,
vzduchem se šíří smrt.

NÁVRAT K PRASTARÉ LIDSKÉ ZKUŠENOSTI

Počáteční provinění
je vystřídáno
křupavou opečenou slaninou
na šťavnatém
hovězím mase.
Slaný uzený losos
nezadržitelně proplouvá
tvými vyzývavými ústy,
která ještě zkrášlují
trhané listy salátu
s bylinkovým dresinkem.
Teď ležíme
na rozkládacím gauči,
naše těla jsou propletena
jak nekonečné sítě střev.
Troufal by si
někdo říct,
že láska
neprochází žaludkem?

JAN HORNÍČEK

Děda

Tramvaj drncá a já se prohlížím v jejím špinavém okenním skle. Je mi skoro čtyřicet a nejsem zrovna pěkný chlap. Přes poněkud hloupé brýle na mě zírá upocený oválný obličej s dvojitou bradou a velkými kouty v řídkých vlasech. Nad páskem vybledlých riflí trčí rosolovité břicho, ramena mám dávno rozměklá, povislá a schovaná v komunistické šusťákové bundě. V ruce opýskanou kabelu z nejlacinější náhražky kůže. Nudný, unavený, nezajímavý člověk. A navíc mluvím protivnou fistulí, jako nějaká buzna.

Málokdo si mě vůbec na ulici všímá a když už, tak se mi smějí za zády. Hezcí a nadaní lidé mě přehlížejí a opovrhují mnou už od pohledu. A mně nezbývá než pořád dokola děkovat osudu, že mi nadělil takovej ksicht. Jsem nevýrazný, nenápadný strejda a živím se jako nájemný vrah.

Zastávka. Tramvaj trhaně brzdí a jakási mladá paní mě prosí, abych jí pomohl s kočárkem. Usměju se na ni. Proč ne. Proč bych nepomohl?

Ani nepoděkuje. Jsem pro ni najednou vzduch. Pro většinu lidí jsem vzduch, když zrovna něco nepotřebují. Vystupuji na další zastávce.

Není těžké oddělat chlapa. Stačí vědět, jak na to. A není těžké najít někoho, kdo vás to naučí. Zvlášť tady, v bývalém Československu. Za socíku tu byla kupa pionýrských táborů, teď v nich cvičí ruská mafie zabijáky. Můžeš se přidat, když znáš pár lidí. A já pár lidí znám.

Naučí tě třeba sundat chlapa tak, že mu podrazíš nohy někde na ulici a nenápadně mu přitom ťukneš hlavou o chodník, až lebka praskne jako kokosovej ořech. Chce to jen trochu cviku. Nebo tě naučí jedy, nebo nože, nebo pistole. A taky auta, to je kapitola sama pro sebe. Lidi by se divili kolik dopravních nehod vůbec nebylo nehodama. Ale dost o tom.

Dům, kam mám namířeno.

Normální řadový činžák, jakých je na okraji Brna hromada. Už jsem tady během týdne snad podesáté. Bylo potřeba si všechno pořádně očíhnout. Zas je to jedna z těch těžších prací. Vybrali si mě, protože ten chlap prej už přede mnou oddělal tři za-

bijáky a rozpustil je ve vaně, nebo co… Byli to amatéři, ale stejně…

Trochu mě mrazí v zátylku. Mám těžší práce rád. Je za ně víc peněz a je to větší adrenalin. Na druhou stranu jde často vo kejhák. Člověk v týhle branži nesmí udělat chybu. Taková chyba rovná se smrt. A ačkoli na nějaký peklo a ďábla nevěřím, tak se smrti přece jen kurva bojím.

Najdu zvonek. Po chvíli se ozve zvuk dveřního bzučáku a cvakne zámek. Vypadá to, jako bych šel na návštěvu. A není na tom nic těžkého. Divadlo pro lidi s trochou jednoduchých rekvizit. Zvuk bzučáku jsem pustil z mobilu a přitom si v zámku hraju s paklíčem. Všechno se tváří hladce a přirozeně.

Schody. Jdu a přemýšlím. Jsem docela přemýšlivý člověk. Občas čtu a jsem pragmatik. A to, co dělám, je prostě práce. Nikdy jsem neměl výčitky a nikdy nevídám obličeje těch, co jsem zabil.

Je to práce skoro jako každá jiná. A hlavně je to práce, která je potřeba. Čas od času se prostě stane, že svět je příliš malej pro dva lidi, a jeden musí zmizet. Lepší než, aby to napětí přerostlo v nějakou válku, nebo co. Někdy si připadám jako takovej přirozenej ventil nenávisti.

Samozřejmě, není správný zabít člověka. To je jasné i mně. Jenže někdy to jinak nejde. Protože zabít některý lidi je daleko menší zlo, než je nechat žít. Nemyslím si, že bych konal dobro, to ne. Ale výčitky nemám. Někdo to udělat musel.

Vytahuju z kabely svýho glocka. Má přebroušenou hlaveň, aby nešel vystopovat podle kulky a je to jednoduchá a spolehlivá zbraň. Umím ji rozebrat a složit za chůze se zavřenýma očima, což se nakonec i docela hodí. Vytahuji z kabely i tlumič a připevňuji. Přitom jdu po schodech nahoru do druhýho patra. Nerozzínám a plížím se.

Na chodbu padá z pokoje přes tlustý sklo trocha matnýho světla. Dveře, hra s paklíčem. Člověk nemusí být zámečník, aby to pro něj byla hračka. Někdy dokonce přemýšlím, že až zabíjení nechám, že se budu živit jako zámečník. Za ty prachy, co dostávají…

Zvuk západky. Moje pozornost je teď vybičovaná na maximum. Když člověk otvírá dveře, vždycky za nima musí čekat namířená hlaveň. Jde o zlomky sekundy.

Prázdno, ticho, klid. Přidušené chrápání

zprava. Ten chlap spí. Smůla. Jeho smůla. I když člověk prostě potřebuje spát, no.

Jednou si na mě taky najali zabijáka. A já věděl, že nesmím usnout, protože už bych se nemusel probudit, že jo. Nespal jsem týden v kuse a pak už mi zabíral jen kokain. Nakonec jsem sice toho chlapa, co po mně šel, nedostal, ale dostala ho policie. Měl nějaký vroubek a v base se oběsil na opasku.

Vplížím se opatrně do pokoje. V křesle je rozteklej jakejsi děda. Podle fotky ho poznávám, ale ve skutečnosti vypadá o dobrejch dvacet let starší.

Slintá zuby. Já to asi neumím říct jinak. Vyvalenej v křesle, hlava spadlá na hruď a jak chrápe, tak se mu protéza dere z huby ven a visí už vlastně jen na pramínku slin. Děda spí a vypadá jak prototyp naprostýho lidskýho zoufalství.

Jako by věděl, že po něm jdu, a bál se tak, až z toho strachy usnul…

Doprdele kurva!

Přece nebudu vraždit takovouhle lidskou trosku – zbytek po člověku… Nejsem pověrčivej, ale dorazit někoho, kdo má smrt pomalu na jazyku, přináší smůlu. Není správný zabít člověka, a zabít dědka v takovýmhle stavu je prostě zvrácený.

Tady by stačilo počkat si pár měsíců…

A pak mi hlavou proletí ještě něco horšího.

Že na mě ušili boudu. Ten, kterýho jsem měl oddělat, přece údajně zabil už tři vrahouny…

Dědovi teď ovšem vypadnou zuby. Pramínek slin protézu neudržel a ta se rozpačitě skutálela po kárované vestě na zem. V tichu pokoje to zarachotí, až s sebou leknutím trhnu. Děda se probudí.

Zíráme na sebe. Mířím mu pistolí doprostřed čela. A on nevypadá vůbec překvapeně.

„Přišels mě oddělat?"

Co je to za otázku? To je přece jasný, že jsem ho přišel oddělat. Otázka, na kterou existuje jediná správná odpověď – zmáčknout spoušť. Tím by to všechno skončilo a zbavil bych se i toho protivnýho mrazení v zádech.

Jenže… jenže doprdele.

Otázky.

Mám v hlavě najednou hromadu otázek. Co je zač tenhle starouš, kterej vypadá, jak kdyby si ho smrt už předžvýkala? Co proved, nebo komu vadí, nebo…

Doprdele, zmáčkni to!

Jsem profesionál a ptát se jsem se měl už dávno odnaučit. Stačí to zmáčknout, nic víc, nic míň…

Jenže já spustím ruku, zírám na jeho svrasklý zapocený čelo a nerozumím sám sobě.

A pak to přijde. Jako rána kladivem do zátylku. Stud. Já se před tím dědkem najednou strašně stydím, že jsem ho přišel oddělat. Že jsem mu přišel vystřelit z hlavy ten poslední, bezcennej zbytek života. Je mi trapně. Zatraceně trapně.

Dost na hovno věc, nějaký city. Jenže já dřív bejval docela úzkostlivej.

Je mi trapně, pač i kdybych ho nepřišel zabít, bylo by trapný stát tady ještě docela mladej a pohyblivej, když máte před sebou takovouhle rozkydlou lidskou trosku, co…

Začne se zvedat.

Ztratím nervy.

Namířím na něj a něco zařvu.

Ztratil jsem asi zbytek soudnosti. A řvu v jeho bytě.

Jestlipak tu má někde gorilu?

Ticho. Naprostý mrtvolný ticho. A von do něj promluví zatraceně klidně: „Prostata. Musím chodit každou chvíli, v noci mě to budí."

Ztěžka a zrychleně dýchám. Zatínám zuby, snažím se soustředit a je mi čím dál trapněji. Mozek se otáčí na plné obrátky. Chladnokrevnost se mi pomíchala se soucitem. Měl by si dožít ten svůj mizernej život v klidu. Já to teď zmáčknu a von si nachčije do gatí.

Nějak mimovolně ustupuju o dva kroky. Uhýbám mu. Soucit, zasranej soucit. Zvedá se pomalu, jako rezavej přístavní jeřáb. Byl jsem kdysi v Hamburku a…

Doprdele, soustřeď se! Máš toho chlapa oddělat!

Mířím na něj a začne se mi třást ruka. Měla by za ním přijít pečovatelka, aby mu umyla zadek. A ne zabiják.

Projde kolem mě. Sotva se pohybuje. Po mrtvičce, to je jasný. Pravou nohou od kolena dolů nehýbe. Moh bych ho střelit zezadu do týla. Rozcáp by se v chodbě a nadělal by hluku, je to docela narostlej chlap. Ale aspoň bych to už měl za sebou. Chci to zmáčknout, chci to kurva zmáčknout, ale prst mi zdřevěněl.

Von ti neuteče, snažim se omlouvat.

A aspoň to je pravda. Sotva se šourá.

Jdu kousek za ním. Ať se naposledy vychčije. Dopřeju mu to, abych se nemusel cítit provinile.

Ale v hlavě už mám takovej bordel, že se večer budu muset vylejt jak špinavý necky.

Zavře se na záchodku. Slyším každej zvuk. Těžkej prostatik. Pár kapek, a většina na zem. Už ani nedočurá do mísy. Spláchnutí.

Dost bylo sentimentu. Ptát se nebudu. Ruce si umejt nepotřebuje. Dost, dost, dost… Kurva!

Prudce otevřu dveře. Chci pozvednout ruku. Zamířit.

A zírám přímo do hlavně pistole.

Doprdele mrdat strop.

Vypadal jako bezmocnej dědek a já ho podcenil…

Možná mi v tuhle chvíli má proběhnout hlavou celej život. Ale já dokážu myslet jen na to, čím že mě rozpustí v tý vaně. A taky na to, že mě dostal chlap po mrtvici. Neškodnej, starej, nemohoucí chlap. Dost trapný, no.

Člověk v týhle branži nesmí udělat chybu. A ačkoli na nějaký peklo a ďábla…

MARTIN KLEMENT

Do nitra

Noc pozvolna odeznívala, když na obzoru rozpoznal černou hradbu. To musí být město!

Město uprostřed pouště.

Vyrazil vpřed, bosýma nohama se bořil do běloskvoucího písku. S každým krokem se mu hradba zdála vyšší, nad městem se vznášelo zvláštní ticho.

Brzy se tma rozestoupila úplně. S úžasem nyní pozoroval, že se před ním ve skutečnosti netyčí hradba, ale obrovské budovy, stejně vysoké, v jedné řadě, s úzkým odstupem, černou fasádou, bez oken.

Do města nikdo nevcházel, ani z něj nevycházel, nevedly do něj žádné cesty.

Pouští vanul vítr. Na vrcholcích okolních dun létal vzduchem písek a znovu usedal do nařasených svahů. Slunce začalo pálit.

Zamířil k černým budovám vyrovnaným jako vojáci v jednom šiku. Bude tam stín!

Bude tam stín.

Došel k první stavbě. Stála úplně na kraji města. Mohla mít pět či šest poschodí, bez

oken nebylo lehké odhadnout její výšku. Opatrně se dotkl stěny. Ne, to nebyla černá fasáda. Spíše zvláštní druh tmavého kamene. Nikde však nebylo vidět žádnou spáru. Jako by stavba byla zhotovená z jednoho kusu. Hladké rovné stěny bez jakýchkoli ornamentů vyrůstaly přímo z písku, vítr musel zavát podezdívku i chodník, který dříve vedl kolem budovy.

Se zaujetím si stavbu prohlížel. Měla zvláštní, nepravidelný půdorys, dvě podlouhlá boční křídla byla propojena úhlopříčným traktem, černé zdivo nepříjemně pálilo. Když budovu obešel, zatrnulo mu. Přes širokou silnici, jež také zmizela pod nánosem písku, stála opět řada budov, sice kratší než ta první, avšak stejně děsivá svou pravidelností. Jedna slepá stavba vedle druhé, každá nepřátelsky tmavá. Prostor mezi některými budovami byl uzoučký, jinde o něco širší, ale opravdové ulice to nebyly.

Tušil, co ho čeká dále, přesto prošel mezi domy a – rovněž za druhou řadou budov se rozprostíral široký zavátý bulvár a za ním další budovy postavené jako podle pravítka.

Sedl si odevzdaně do vyhřátého písku.

Z očí nevyprosil ani jednu slzu. Namísto nich se mu po tvářích kutálel bílý písek, který byl do města vnášen neúnavným větrem.

V ústech měl sucho, v žilách mu pískitěla krev.

Stín, v němž byl schován, pomalu ustupoval. Slunce stoupalo do nadhlavníku.

Třeba, třeba jsou všichni lidé skrytí v domech!

Zvedl se ze země a s námahou se doplížil k budově stojící nejblíže. Půdorysem se odlišovala od první, na kterou narazil přicházeje z pouště. Podobala se ohromné podkově. Obcházel budovu a šmátral po černé stěně. Někde tu přeci musí…

… nebo ne?

… tady!

To je určitě klika! Nebyla vystouplá, nýbrž zapuštěná do stěny. Teprve nyní si povšiml nepatrné rýhy vyznačující obrys dveří.

S námahou stiskl kliku a potáhl směrem k sobě.

Nic.

Vší silou se proto opřel do dveří. Ozval se skřípot, jako když o sebe dřou dva kameny. Mezi těžkými dveřmi a zdí se objevila úzká škvíra, z níž se vyřinul zapšklý dusný vzduch.

Protáhl se dovnitř.

Nikde nikdo.

Jen kamenné schodiště vedoucí vzhůru. Shora probleskovaly sluneční paprsky. Začal stoupat. Stále rychleji, čím více se blížil vyústění schodiště na střechu budovy. Otvorem pronikalo do budovy nesnesitelné horko, které se schod od schodu stupňovalo.

Na ploché střeše, rozpálené dořeřava poledním žárem, sotva vydržel. Pohlédl letmo do dáli a v tu chvíli jej zlomila závrať. Kam až mu to zrak dovolil, viděl pouze černé střechy budov, nad nimiž vítr hnal pouštní písek. Viděl také, že okolní budovy se vyznačují různými tvary, některé mají dokonce podlouhlé výběžky, které zasahují až do lineárně strukturovaných silnic, před jinými zase čnějí úzké rotundovité věže.

To je…

… to je přeci…!

Hlava mu tepala k zešílení, oči si musel zakrývat rukou, aby mu do nich nevletěl písek. Dovrávoral k otvoru, kterým se před malou chvílí vysoukal na střechu, a vrhl se po schodišti dolů. Narážel do stěn schodiště, nohy se mu podlamovaly a ještě před tím, než sešel ke škvíře mezi vstupními dveřmi a masivním zdivem, se mu žaludek změnil v puklou sýpku. V příšeří schodiště nedokázal určit, co vyvěrá z jeho dutin; měl pocit, jako by mu z úst skapával vařící písek.

…

Protáhl se štěrbinou v budově zpět na silnici. Stavby opět začaly vrhat krátký stín. Nic na to nedbal. Nic nedbal na to, že jeho ruce byly potřísněny okrovou kaší, ani na to, že se mu hlava div nerozskočila. Přešel jednu silnici, druhou a už stál znovu u první řady budov a nakonec i u první stavby, která tvořila kraj města.

Jak jsem si toho mohl nevšimnout? Jak? Vždyť mi to mělo být hned jasné! Vydal se od N směrem k druhé budově: o. Třetí stavba bylo c. Noc. Trvalo mu dobře přes hodinu, než se proplazil mezi prvními řádky a pak, bledý a zesláblý, s očima nevěřícně těkajícíma kolem sebe, pochopil, že město vypráví o něm.

Je-li tomu tak, pak musí být na konci města rozuzlení příběhu!

Z posledních sil vstal pevně rozhodnut překřížit za každou cenu město až k jeho poslednímu slovu. Opíral se o olbřímí písmena svého osudu, klopýtal přes vlny písku,

zakopával a upadal, s námahou se stavěl na svá rozpálená chodidla a už si ani nestíral písek z vlasů, očí a rozpukaných rtů; polykal jej místo slin. Ani si nebyl jistý, zda jde správným směrem – sice překračoval silnice, ale klidně se při svém vyčerpání mohl obrátit, aniž by si toho povšiml, a ve skutečnosti se již několik hodin vracel zpátky na začátek města.

Den se pomalu naplňoval, avšak teplý vítr svištěl silnicemi dál.

Vůle ho stále více opouštěla. I jeho nohy se začaly drolit a vítr rozfoukával jeho tvář. Připadal si jako torzo antické sochy.

Minul další dvě písmena, jedno napravo, druhé nalevo, a věděl, že dále již nedojde.

Stanul na pokraji propasti.

Ani ho to nepřekvapilo.

Mezi budovami zela hluboká jáma. Ze všech směrů se do ní sypal písek a stékal po jejích kosých stěnách do jícnu, jehož dno nebylo vidět. Díval se jakoby hypnotizován do tohoto obřího trychtýře, nohy mu podkluzovaly, neviditelná síla jej strhávala dolů do chřtánu.

Nebránil se.

Takto to muselo skončit.

Ať už by šel kudykoli, vždy by došel ke srázu. Jáma jej očekávala a on se jí poddal.

Jemně sklouzával po její písčité stěně, svět se s ním točil, viděl písek i nebe, potemnělé, stále menší a menší černé budovy, mizící za hranou srázu, cítil se stále lehčí, rozsypaný, vykoupený.

A tak to bylo dobře. Kdyby totiž došel až na konec města, dozvěděl by se, že by uprostřed textu nalezl svou smrt.

SÁRA HELTAI

Chanson Olomucensis

Časné ráno. Sedím v autobuse. Dívám se na krajinu, která pozvolna vystupuje z ranní mlhy. Vím, že až bude slunko vysoko a horký den, budu už v jiné zemi. Neznámí lidé, krajiny, ulice, cizí davy, zvuky, jazyk, kterému nerozumím. Snad to půjde.

Měsíc ve školní lavici uprostřed léta. Dopoledne semináře, testy, odpoledne přednášky, domácí úkoly. Neředínské koleje, neznámí spolubydlící, nekonečné pařby, víkendové výlety.

Česká republika. Český jazyk. Naprosto neznámí lidé.

Nikdo mi nebude rozumět. Neumím česky a nebudou mi rozumět. A všichni budou mluvit anglicky! Proč jsem se nikdy neučila anglicky? Jak jsem mohla být tak hloupá, že jsem se nezačala učit anglicky… Takové myšlenky se mi honí hlavou, dokud autobus nezastaví.

Na autobusovém nádraží jsme zatím jenom dvě, Maďarky, a tak se společně vydáváme do města. Na hlavním náměstí si sedáme do restaurace, že sníme svůj první český oběd. Ještě nenastala doba smělých pokusů – rozhodneme se pro pizzu. Přejeme si k ní aspoň české pivo, ale k našemu údivu nám přinesou Stellu. Už víme, kam příště nechodit.

Vidíme, že skupina našich univerzitních kolegů si sedá k sousednímu stolu. Přesedáme si rychle k nim. Slyším první „What's your name?". Otázka je adresována mně. Snažím se zachovat dobrou náladu. Vychrlím ze sebe jedinou anglickou větu, kterou už umím naprosto bezvadně: „I don't speak English." Kvůli mně se vzájemně představujeme česky. Dozvídám se, že sedím za stolem s Italem, s Američanem a se dvěma Ruskami.

Rozhovor ovšem pokračuje dále anglicky. Už začínám být skleslá, když mě Američan oslovuje francouzsky. A taky Ital se přidá k našem rozhovoru. Naše přátelská společnost se za dalších jazykových kavalkád pomalu rozrůstá. Večer se k nám připojí jeden Skot a jedna Rakušanka, se kterou se bavíme – spíše pokoušíme bavit – několik minut česky, než si uvědomím, že můžeme vlastně zkusit mluvit německy. A ukazuje se, že také Rakušanky mluví německy docela dobře. Byl to náročný den.

Ve škole jsme sice rozdělení do různých skupin, ale ve volném čase jsme vždycky spolu s přáteli. Velký společný oběd, psaní domácích úkolů nad půlitrem piva, skupinové mytí, noční výlety, ranní úprk do školy. Naše poznávací znamení je, že anglické, české, německé, francouzské a – jelikož jsou ve skupině dvě Maďarky– také maďarské věty stíhají jedna druhou. Tento stav vděčně přijímáme a pro mou nulovou znalost angličtiny a naši společnou neúplnou znalost češtiny přetrvá po celou dobu kursů.

Vídáme se vlastně i na kursech. Společná káva před kursem, o přestávce hromadný

sprint do pekárny. Ve třídě probírání nepochopitelných gramatických problémů a posuzování učitele mimo třídu. Neuvěřitelný kolotoč, bez zastavení. Každý den je něco nového, něco neznámého, něco zvláštního. Mezitím víkendové výlety. Všichni se těší na fantastický výlet do Prahy. A Praha nezklame.

Koza na parkovišti kolejí, procházka po mostě plném pavouků křižáků, Hradčany. Malá hospoda plná hostů vyhlížejících tak abstraktně, že zapomínáme pít. Později obohacujeme naše jazyky slovesem „betonovat" (maď. betonozni) díky kombinaci becherovky s tonikem, které Češi říkají prostě „beton".

Touláme se městem, fotíme. Kavárny, muzea, záchody, hospody. Turisty, Čechy. Češi a turisti. Dlouhé noci a unavené dny. Spaní v parku v centru hlavního města. Procházka v krápání deště. Nezapomenutelná, nevylíčitelná pražská atmosféra.

Pak opět v Olomouci. Míjejí další hodiny, dny, týdny. Jak se blíží konec, přibývá stále více a více převratných rozhovorů, českých vět, cítíme stále více, že se děje něco neopakovatelného. Někteří to prožíváme poprvé, ale někteří z nás už několikrát zažili, co znamená, že čas je nezadržitelný a i náš společný čas dojde konce. A někdo dřív, někdo později, ale nakonec všichni odcestujeme na druhý den z Olomouce. Naše poslední společné dny, noci, večery a rána.

Spala jsem méně než jednu hodinu, vědomí se mísí s útržky ranních snů, v polospánku pozoruju, jak se bus pomalu rozjíždí. Ještě zachytím očima poslední velkou reklamu na zdi obchodního domu, pro ospalost ji stěží dokážu rozluštit, vyjde mi z toho nějaká zkomolenina, ale to už teď nevadí.

Protože včera byla… Rozlučková párty. Slivovice, pivo, hudba, trochu povyk, i slzy. Obětí trvající zdánlivě hodiny. Tak to bylo všechno. Zakloním se do opěradla, brzy usnu, jen stěží dokážu udržet oči otevřené, ale vydržím až do konce. Na bílé tabuli ubíhá někam do minula velikou červenou čárou přeškrtnutý nápis Olomouc.

ZDENĚK VOLF

ZVONOHLÍK

Zpívá
ze strachu
z ticha?

* * *
Bašóovi

Po dešti… za chlévem
dopíjím kávu
do stébel.

OMLUVY
Miloši Doležalovi

*
Důležitější bývá,
kam nejdu.

*
Dojde-li v tichu
k beztíži.

PŘÍMLUVNÁ
(z Tuřan)

Vláda prodloužila pronájem stíhaček.
Dívám se, jak si na obzor sedají
při jarních leteckých dnech.
Zas jsem se nezamiloval do zimy.
A začínám prahnout po moři, po pláži,
na níž nemůžeš vytrhávat plevel.
Říkám si o ponorky…

ZVONICE
(na hudbu Ireny a Vojtěcha Havlových)

Jdeš vedle krávy
na indickém venkově,
co neseš na hlavě,
přestáváš si přidržovat rukou,
usedáš u studny,
kde vyrostlas
taháním za provaz.

OBŘADY
(letní)

Co kořen, kámen, díra… to schod
na našem borůvkovém svahu
nad Horní Bečvou, po mši
s nedělní platností a přespání
u rodičů, kdy kuličky kloužou
mlčky mezi prsty, dokud neprohlédnem,
kudy mezi námi chodil mráz.

KDYŽ UŽ

Nenech si u ní kytaru
před vojnou,
nelíbej
ji ani na rty,
jen na ústa, když už,
dopisy, fotky
lze spálit, před pláčem
ustoupit k řece,
jen před rty,
jimiž se přichází
na svět…
ani k matce.

Z PODZIMNÍ TERASY

Měl by natřít rýny,
zábradlí,
vyměnit kachličky.
Ale má k tomu citový vztah.
Taky k trávě
derouci se ze spáry.
Vždyť než déšť cement vydrolí, prsť
vítr navěje.
Též síly ubývají, toho času
co jen spotřebuje
k sledování zpráv či slev.
Promazává kolečka,
než vyrazí k potoku
s tmou
vysbírat pytle
zachycené po týdnu.
Před modlitbou přiloží,
kdyby někdo nad střechou
jak u nosních dírek dech
pozoroval dým.

ZA RUKU III

Ještě si zaházet s míčem
a do plastového hrnku
dolít čaj. K večeři bude pečivo
s pomazánkou od všeho trošku.

Pak zajít na to koupaliště,
jenom se svléknout,
jako když měnili vodu. I obejít
ony vrátnice, kde čekával na otce.

Odejet až vlakem, za kterým
za ním běžel. Pouštěje si Bečvu
jako kvůli vyčurání
po operaci vodu.

K VÝHLEDU

V říjnu, jako bych šel do kopců,
ryju. V hrudách, tisícero metrů
nad pláčem, dohmatávám se
hladícího bodu…

TOMÁŠ VAŠUT

LODÍ K ELDORÁDU
(Dorotce)

Sněží mi květy kaštanů,
na plavých vlnách Tisy
zní tichá melodie fada...

A pod zelenou mantillou
se už i město halí,
po lípách řeka rozkvétá
ztrácející se v dáli
utonout v deltě bezčasí,
dokud dva bílé měsíce
průzračně plují temnou vodou
severní hvězdné oblohy...
Když ani slova nepomohou,
co zbývá, Dorotheo?
Soucit a vzdor?
Mi-e dor.

A nikdo není,
nedá dobrou radu,
co dělat, co si počít, když –
již odplouvá loď k Eldorádu.
8.–12. května 2015

FRUZSINA DOBOS

* * *
(V autobusu)

V autobuse, tramvaji i ve vlaku,
všude slyším, že se nevyvedla
doba sametových převratů,

že nejsou hranice a nejsou ani meze žádné
a že si každý dávno dělá,
co jen ho napadne.

Mí drazí vrstevníci z roku nula
jedenadvacátého století, vás čeká
namísto boje, snů, jen nekonečná nuda,

a to vám přitom pořád hučí do hlavy,
jací jste výjimeční; jasně,
tak výjimečně beznadějní, souhlasím,

jak celá moje generace,
do které nepatřím a nechci patřit;
a strach žít takto na distanc,

jak ta, o které říkáte si:
tak mladá a tak naivní,
zato vy máte „patent na rozum".

Ať si, no tak jsem teda blázen, který
volá: probuďte se, předčasně přemoudřelí,
ještě nás pořád čeká „život celý",
ne jenom cynické a nesmyslné fráze.

MÁ ČESKÁ OTÁZKA

Proč se mi stále bráníš?
Vždyť já se snažím denně
časovat, skloňovat tvá jména.
Bojím se, že to smysl nemá.

Proč nedáš se mi poznat?
Dva roky spolu – věčnost celá!
Proč jen ti nerozumím,
vždyť já bych tolik chtěla...

A přece je to láska,
ač složitá a vrtošivá.
Snad nepřeháním, mám-li dojem,
že už se do mě tiše vžíváš.

Z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut

JONÁŠ HÁJEK

* * *
Ulice tvoří prostranství, na kterém je posazený
začátek dálnice. Pás zeleně na mírných svazích.
V pozadí zázrak topolů, kdysi tu končilo město.
Ukazatel do ciziny jako vše, co nyní potřebuji.

* * *
Bez matky
svět už provždy cizí.

Přišels
jako obvykle
pozdě –

přátelské ne
určené
svodům reality.

Březen 2014

Vysaďte lesy, nakupte dřevo
Proveďte jednoduchou stavební
úpravu Jezte hodně čočky
Milujte se po celý rok jak zjara

Bude nám ještě horko

Myslete na to, jak mrzli na demonstracích
Myslete na holku – sněženku v rozpuku
jejíž poslední status zněl umírám
Neprodejte její oči

Za Jiřím Rulfem

A pak zazvonil zvonec –
dějiny pokračují.
Za chatou se rojí včely,
pod verandou klíčí
hapax legomenon.
„Co víš o jazyce!" křičí
pumpař odnaproti.
(Co si pamatuju,
vypadal jako zjizvený.)
Čerstvý vítr
přinese státnost v prášku.
V útrobách
zahaleká krev.
Ten med, co si ukradnem,

ten ještě nikdo nejedl.
Ani ten dělník public relations,
který založil
svatýho Dyndy.

MICHAL MARŠÁLEK

Mlha přitlačí

Mlha zarovnává
stromy do prázdna
a mění význam
jejich větví.
…
V mlze se stromy
nedají zvážit.
…
V mlze jsou auta
nehybnější než
překážky.
…
V mlze je nehybnost
podmínkou.
…
V mlze se bloudí
o stupeň výš.
…
Jen v mlze auta
opouštějí dálku.
…
Odveta mlhy –
další a další prahy
jsou překračovány.
…
Skupenství pevná
a tekutá a plynná
se v mlze prolnou.
…
Stromy v mlze
ubývají a ubývají,
až je vidět
jen jejich právo
nevypovídat.
…
V mlze jsou větve
a kořeny totéž.
…
Žádná stopa –
stopa se do mlhy
nedá otisknout.

PAVOL IČO

Mača

Až do minulého týždňa vlastne nebolo v mojom prípade o čom hovoriť.

Hoci nechtiac, musím priznať, že som sa ničím nelíšil od väčšiny rovesníkov.

Cez deň som bol v škole, večer v meste alebo pred televízorom a najviac som sa zaujímal o dievčatá.

Pred týždňom, vo večerných hodinách, však na dvere nášho bytu zaklopalo stádo mladučkých, asi desaťročných dievčat.

Samozrejme, keď klopali, ešte som ani len netušil, čo ich príchod spôsobí, pretože to by som im ani neotvoril. V rukách držali mačiatko a chceli od mami, aby sa ho na noc ujala.

Sľúbili, že po mača prídu hneď ráno a nájdu mu domov.

No a keďže naša perzská mačka Yuky bola na chate s otcom, a medzi zvieratami teda nemohlo dôjsť ku konfliktu, mama sa nechala uprosiť.

Zviera skončilo v našom byte.

Pri pohľade na sivobiele mača s veľkou zakrvavenou chrastou na krku ma ovládla ľútosť, ktorá zmizla rovnako rýchlo, ako sa objavila.

„Vždy som vedel, že si blbá!", okríkol som matku. „Vieš, aké môže mať choroby! Je z ulice!" „Ale bola sama, na ulici by zomrela...," hájila sa mama a mača pri pohľade na mňa zaliezlo pod vaňu.

„Odnes tú špinavú mačku do útulku! Nepotrebujem od nej niečo dostať!" naliehal som.

Mača medzitým vyšlo spod vane a zamierilo do mojej izby. Rovno na koberec z ovčej vlny!

Pred nosom som mačaťu pribuchol dvere a niekoľkokrát matke rázne zopakoval, aby ju odniesla.

Matka napokon, bez toho, aby sa na mňa čo i len pozrela, vzala mačku a odišla.

Pár minút na to som odišiel aj ja.

Opiť sa.

Lenže, ako tak pijem, z ničoho nič mi zovrelo hrdlo a už cez neho nechcela prejsť ani kvapka.

Cítil som, ako sa mi chvie žalúdok, ako

ma opúšťa sila v nohách, a tak som sa radšej rozlúčil a zamieril na ulicu.

Keď som sa konečne dostal domov, slabosť ma prinútila ľahnúť si, no zaspával som dlhé hodiny, pretože cez dvere maminej izby presakovali vzlyky, čo ma stále tiahli ďaleko od snov.

Ráno by som si na mača hádam ani nespomenul, keby sa naňho neprišli spýtať dievčatá, ktoré zviera doniesli. Povedal som im, že je v útulku a že ju tam môžu ísť pozrieť.

„Boli tu tie kravy, chceli vidieť mačku..." informoval som mamu, keď prišla domov z práce.

Zatvárila sa smutne.

Na vrátnici útulku jej povedali, že budú celý deň hľadať niekoho, kto by si mačku vzal, a ak sa nikto nenájde, budú ju musieť utratiť, keďže sú preplnený.

Ani sám neviem prečo, naliehal som, aby zistila, čo je s mačaťom.

Už podľa tónu, akým sa v telefóne rozlúčila s pracovníkom útulku, som vedel, ako dopadla.

Keď mi to povedala, iba som sa usmial.

Blbá mačka, napadlo mi, *čo iné by sa s ňou aj mohlo stať!*

A vôbec, čo tam po nej! Veď zvieratá ani nemajú dušu!

Tú noc som znovu nemohol zaspať. Budilo ma silné mňaučanie. Vstal som z postele a rozhodol sa skontrolovať Yuky, no skôr, než som prišiel k deke, na ktorej zvykla odpočívať, uvedomil som si, že je na chate a zvuky pravdepodobne prichádzajú zvonku.

Na druhý deň mama vyprážala rezne. Bola nedeľa a hoci sme boli len dvaja, nechcela pokaziť tradíciu.

Nôž sa pekne, hladko zaboril do mäsa, akoby som ho máčal vo vode.

A práve, keď som si jeden šťavnatý kúsok prikladal k ústam, vynorilo sa spod stola sivobiele mača, ktoré začalo otvárať papuľu a hľadelo priamo na mňa.

„Čo chceš?!" oboril som sa naňho, tak trochu hlúpo. Veď ako by mi mohlo odpovedať?!

Mača však ani nezamňaučalo.

Iba otváralo papuľu a z rany na krku mu skĺzali kropaje krvi.

Odvtedy neuplynul ani deň, aby nedobiedzalo.

KVANTOVÉ POVÍDKY O LÁSCE VESMÍRNÉ

Tři roky po smrti Hany Andronikovy vyšel v Odeonu soubor jejích povídek *Vzpomínky, co neuletí (2014)*. Nejedná se o nové texty, ale o souborné vydání, tedy spojení osmihlavého cyklu *Srdce na udici* (2002) a pěti samostatně publikovaných povídek. Podíváme-li se na periodicitu vydávání autorčiných knih, zjistíme, že se jedná spíše o dokončení započaté řady než o hlubší nakladatelský záměr. Přesto existuje několik důvodů, proč se k povídkám Andronikovy vracet.

Myslím, že to, co její povídky nejvíce odlišuje od současné prózy, vystihuje částečně označení laskavost. Není to vlastnost tematizovaná v povídkách, laskavost je součástí autorské perspektivy, která učinila tak specifickým již její románový debut *Zvuk slunečních hodin* (2001). Důležité je, že tento rys nijak nepodmiňuje fabulační pestrost, necenzuruje tragiku, nezříká se kritiky a nebrání ironii. Možná zní neuvěřitelně, že tyto přístupy lze propojit i zachovat.

Povídky Andronikovy nejsou postaveny na dramatickém ději ani na bohatém epickém základě. Naopak na první pohled působí poněkud fádně, vypráví o mezilidských vztazích, partnerských a rodinných, jsou to nakonec dobře známé příběhy. Čteme o přehnaně milující matce, věčně prchajícím synovi, mladé dívce vydržované starším mužem, dítěti rozvedených rodičů atp. Protagonisté povídek jsou však především individualitami a k důsledné typičnosti jim vždy kus přebývá, například ustaraná matka oplývá navíc povznášející schopností smát se svému omylu. Zde se již přibližujeme k oné laskavosti. Typizace je v povídkách rysem cíleně odkládaným, někdy až do pozice pointy. Andronikova píše postavy, aby byly sdíleny. A sdíleny mají být proto, aby byly překonány předsudky v mezilidských vztazích. Výrazný je záměr morálně povznášet, nikoli moralizovat. Všechny příběhy vypovídají o vlastních představách protagonistů a konkretizacích partnerských a rodinných vztahů. (V rámci povídkového cyklu jsou osudy jednotlivých postav provázány, čímž se významy povídek vrství, řetězí či přeznačují.) Láska je zde většinou nepojmenovanou konstantou mezi rodinnými příslušníky, milenci i partnery. A je také stmelujícím principem celého povídkového cyklu. Hybatelem konkrétních lidských osudů je však její rozdílné pojetí a význam. Pro

jednoho cesta za štěstím, pro druhého základ traumatu. Jak začíná jedna z povídek: *„Jedním z nejvýraznějších rysů tohoto světa je skutečnost, že jeho zákony vypadají prostě, zatímco bezpočet stavů a situací, v nichž se projevuje, se vyznačuje mimořádnou složitostí."*

Význam povídek spočívá ve velmi jemném rozlišování, které motivují také principy kvantové fyziky. Tento zájem autorky se promítá především do promyšlené kompozice cyklu – základní částice (postavy) a jejich vzájemné působení; zároveň jsou tyto částice rozvíjeny s neustálým ohledem na celek, který nemá božskou podstatu. Postavy bilancují či jednají zasaženy složitostí mezilidských vztahů a přitom se vymaňují z řádu dobrého a špatného, neulpívají na snadném hodnocení s krátkodobým účinkem, ale podstupují cestu, která vede k jejich možnému duševnímu přerodu. Autorka přitom mnohdy klade na stejnou úroveň organismy lidské a rostliny či živočichy.

Dramatičnost příběhu spočívá především v nesdělitelnosti či nesdílnosti tichého trápení, prožitku nebo specifické touhy postav, které ústí v osobité způsoby smíření se s životními situacemi nebo v jejich přijetí. Tím se opět vracíme k oné laskavosti. Ačkoli postavy Andronikovy nežijí v idylických poměrech a vlastně se jejich konkrétní osudy mnohdy vyvíjí spíše tragicky, nejsou exemplárními nositeli traumat, ale potenciálními vítězi svých bojů. Autorka totiž vždy poskytuje také možnost k překonání obtížných životních situací. Nevyhýbá se při tom ani humoru či ironii. Je to subtilní užití příběhu, jehož katarze je bohatá a opakovaným připomínáním neztrácí na síle. Za laskavou tedy považuji snahu konstelace mezilidských vztahů promýšlet, hledat cesty z pastí kategorizací, zároveň o tom napsat jednoduše a přitom osobitě příběh. V tom jsou texty Andronikovy jedinečné, představují v české literatuře specifické pojetí řešení otázky mezilidských vztahů.

Bohužel rozlišovací schopnost vydavatelů tak dalekosáhlá nebyla, čímž se vracím k důvodům vydání. Výhrady mám především vůči neodlišení povídkového cyklu od samostatných povídek. Provázanost původního celku nebyla narušena, ale editor pominul potřebu jej graficky odlišit, jako uzavřený významový celek, čímž zrušil recepci pointy a kumulovaných významů. Čtenář jistě pocítí tuto změnu rytmu a zaskočí ho také změna kompozičního řešení po přečtení první samostatné povídky. Nepochopitelně

a neopodstatněně vyznívá potřeba sloučit texty pouze na základě žánrové příbuznosti. Zároveň má zvolený název spíše sentimentální význam odrážející mimotextové okolnosti, než že by vypovídal cosi podstatného o textech sbírky. Ačkoli možnost setkat se s výraznými texty výtečné spisovatelky je lákavá, je třeba počítat s tím, že v tomto souboru se nám při tom editor spíše staví do cesty.

Petra Kožušníková

Hana Andronikova: *Vzpomínky, co neuletí*. Odeon, Praha 2014.

A Z DĚJIN VYSTOUPIL ČLOVĚK!

Půvabnou knížečku o slavném českém dirigentu Václavu Talichovi jsem brala do rukou s dvojnásobnou radostí: jednak že se týká kolaborace, a jednak, že je autorem Jiří Křesťan. Z textů tohoto historika a archiváře stabilně činí tichá radost ze sounáležitosti s předmětem psaní. Křesťan má bezesporu schopnost věci promýšlet do větší hloubky, aniž by sklouzl do nějakého moralizování a soudcování, což – zejména u kolaborace – je nesmírně těžké. Udržet si nadhled, mít stále potřebu a schopnost téma nahlížet z větší výšky, nezabřednout do detailů (byť sebelákavějších) a nesnažit se o absolutní závěry je výrazem obdivuhodné odborné disciplíny a osobní sebereflexe, která není v našem prostoru ani obvyklá, ani samozřejmá.

Kolaborační téma se začalo u nás rozvíjet velmi pozdě, a nelze říci, že by brzdou byla pouze společenská situace před rokem 1989. Na začátku tohoto století vznikla řada studií i monografií k tématu, které spojuje to, co mě na všem nejvíce zaráží: aniž by na jejich základě vznikla nějaká celospolečenskou potřebou podmíněná širší diskuse ke kolaboraci, nějak automaticky se po vydání základních prací (zejména Borákově, Jiříkově, Janákově…) přijalo, že máme něco hotového. Že už je popsáno, vysvětleno, že už zkrátka stačí. Ale nestačí. S možná vyzývavou drzostí tvrdím, že kolaboraci se nepodařilo definovat, a ani přenést za rok 1948. Máme popisné vědecké práce zabývající se válečnou kolaborací a jejím právním rámcem v letech 1945–1948. Nadále se ale nemluví o kolaboraci 50. let, a o kolaboraci normalizační ani nemluvě.

Za tím vidím skutečnost, že současná společnost považuje výzkum v této oblasti za otřes, o který nestojí; pokud může klouzat po povrchu věcí, ponechává si tento postoj legitimním. Zakrývá jen řadu traumat, která by při přijetí prostého faktu, že jejich sebereflexe sice bude bolestná, ale ve výsledku osvobozující, měla na českou společnost sebeukostřující vliv.

Z výše omezeného časového rámce nevybočuje ani Křesťanova knížka. Hlavní těžiště knihy – jak jinak – leží v popisu Talichova působení za nacistické okupace a v reflexi dirigentova válečného období retribučními soudy. Během okupace se totiž přední představitelé národní kultury ocitli v konfliktu se společenským očekáváním: z jejich postavení totiž nějak samovolně vyplynul imperativ vysoce mravního jednání. Mnozí z nich na to nejenže nebyli připraveni, ale ani o to nestáli. Okupace vznesla na osoby, které byly vidět, nároky téměř heroické a ti, na které tato očekávání padla, neměli možnost volby: prostě se měli umět chovat čestně, nebo minimálně „nezávadně" tak, aby se jejich chování nedostalo do konfliktu s paragrafy retribučních soudů. Tak si to žádala vypjatá společenská situace, v níž český národ bojoval o přežití.

Václav Talich byl jedním z těch, kteří si takové postavení nepřáli. Miloval hudbu a té se chtěl oddávat, ale jeho hudební působení dostalo najednou politický rozměr. Závazek vyplýval i z působení ve správě opery Národního divadla, což představovalo jedno z nejprestižnějších míst v české hudbě. Okupantův tlak na intenzívnější zpolitizování české kultury a na vtažení význačných kulturních pracovníků do okupační politiky je nasnadě. A nelehký Talichův zápas představující trvalou oscilaci mezi ústupky okupantovi a současně až bytostně vzedmutým osobním odporem nedělat věci tak, jak si přeje okupant, je mistrovskou ukázkou Křesťanova historického myšlení: Talichův obraz je v Křesťanově podání zcela lidský a naprosto uvěřitelný. Uvážíme-li prameny, které měl Křesťan k dispozici a na jejichž základě Případ Václava Talicha vznikl, můžeme si být jistí, že řeči o suchopárnosti historických pramenů nemohou být pravdou. Ty jsou naopak velmi živé, s obrovským množstvím informací a nejrůznějších konotací – chybí ale lidé, kteří s nimi umí naložit tak, aby pramen mohl namalovat kus minulosti. V tomto je, myslím, Křesťan zcela obdivuhodný: hluboké porozumění a sounáležitost s dobou, o které píše, s postavou, do níž proniká a sklá-

dání drobných střípků z dirigentova života do velkolepé dějinné mozaiky je velmi vydařené. Křesťan zkrátka napsal člověka. A ani mi nevadí, že v detailech Křesťanův Talich nemusí sedět. Mám velmi ráda nenásilný import subjektivních prvků do historických postav, a výkladu dějin vůbec – pokud máme dějiny nějak křísit, nějak oživovat, nevěřím, že by se to mohlo obejít bez subjektivního nazírání na věc. V tomto Křesťan prokázal vkusnou míru, a ta především způsobila zrození skutečné, živé, historické osobnosti.

Výše řečené samo o sobě stačí k čtenářské spokojenosti: knížka je ale navíc nádherně vypravena. Menší formát působí velmi sympaticky, bohatost fotografií, karikatur a obrazového materiálu není rušivá, ale naopak vyzývá k častějšímu zastavení; rovné, přímé písmo; poznámky psané pod čarou a posazené přímo pod text (nikoli za text), takže odpadá namáhavé dohledávání zdrojů na konci knihy; potřebný odborný doprovod (seznam pramenů a literatury, jmenný rejstřík, résumé, ediční poznámka) dokládá autorskou pečlivost – jednoznačně se dá říci, že je to kniha i práce, která se po čtenáři natahuje. A tak by se to mělo historikům dařit častěji.

Andrea Chrobáková Lněničková

Křesťan, Jiří: *Případ Václava Talicha. K problému národní očisty a českého heroismu*. Akropolis, Praha 2014.

MOŘSKÉ VERŠE

Vítězství v Literární soutěži Františka Halase a vydání sbírky jsou pro Kláru Šmejkalovou prvními kroky k úspěchu. Informaci, že se na sbírce redaktorsky podílel Vojtěch Kučera, jsem navíc pojala jako (další) příslib kvality. Drobná knížečka, nominovaná taktéž na Cenu Jiřího Ortena, s názvem *Naživo* (Nakladatelství Šimon Ryšavý, Brno 2014) už fotografií použitou na obálce naznačuje, že nepůjde o nic starousedlického a nevýrazného.

Přesahy k dalším uměleckým odvětvím dávají kromě titulní strany explicitně najevo i názvy tří částí, do kterých jsou texty organizačně sestaveny: *Záběry*, *Fotografie*, *Obrazovky*. Jedná se o dělení spíše formálního rázu, básně by se obešly i bez něho.

Poetikou pak připomínají spíše fotograficky statický záznam se smyslem pro zmrazení času a prostorem pro klidné vnímání, než shon tele-

vizní obrazovky a míhání střihů. První dvě části, charakterově si velmi blízké, tak sluší autorce dle mého mínění o něco více než třetí (nejkratší část), plná důvěrné du-formy a ostřejšího rázu.

Tak tedy první dvě části. Poezie místy magicky fyzikální, plná prostoru, napínání, pohybu a buněk. Ostatně: *rozčleněna v organizovaný plech / mám své šrouby*.

Lyrický subjekt má svůj svět vlastních vnitřních pochodů, uzavřený v bublině se rozhlíží po okolních prostorách a v uších mu jistě hučí. Duchem jakoby nepřítomný – vydělený vzdálený pozorovatel. Vně, přesto však uvnitř. Myslím, tedy jsem. *(…) úplný obraz – tam, kde stromy / i domy jsou, z hodin to zní: jsem // úkrok dozadu, achillovka pne, / (…) / bránící se paže chrání: proti sobě // hozené bumerangy zaklapnou knihu, / tenký, drátěný zvuk kola dá zvědět / jejich pokračování: jeden obličej, / či dva zrcadlově převrácené*.

Jak napovídá obálka – stěží i lyrickému subjektu vidíme do tváře.

Přesto je tu rozpor. Postava na obálce vzbuzuje otázky, neklid, ale ze stránek sbírky se line pravý opak. Jako celek jsou verše spíše vstřícné a zanechávají smířlivé zdání, ačkoliv některé motivy přinášejí i výbojné, ohněm zdobené ozvuky: *jsem spánek na nádraží / otravná unikám do prostoru, / říkám přestaň se mnou bydlet, ty / a ty a další, kteří mě třeba jen minuli // nesnáším čas a chodit včas / termíny se mění // soudím druhé podle jejich stisku, / schopnosti přijmout a držet slovo / dočista se loupu, kůže schne / jak listí, razítka na dluzích mé matky*.

Jak hlučné mořské vlny s divokou lehkostí a svým pravidelným rytmem tak i poezie Šmejkalové se chlubí vyvážeností. Má zneklidňovat, ale místy dělá opak – působí meditativně blahodárně (snad tomu pomáhá délka veršů, struktura básně), i když má zřetelný náboj.

Mají-li texty nějakou silnou výpovědní hodnotu, o kterou by český národ neměl být ochuzen, to, přiznám se, stále nevím. Ani se sbírka čtenáři přístupně neotevírá s pažemi široko do stran. Není knihou pro každý večer, je třeba se s ní setkat ve vhodný moment, pak dokáže bouřit smysly. Přitom: Tak nějak tuším, že ještě autorka nevytáhla všechna esa… Přesto se už nyní profiluje specificky zajímavě a velmi vyspěle.

Michèle Baladránová

Šmejkalová, Klára: *Naživo*, Šimon Ryšavý, Brno 2014.

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 67

pod/zim/a 2015/16

Problém a jeho sedmero řešení

„Tak nám zavřeli Magistr," řekla posluhovačka panu Švejkovi, který opustiv před léty vojenskou službu, když byl definitivně prohlášen vojenskou lékařskou komisí za blba, živil se prodejem psů, ošklivých nečistokrevných oblud, kterým padělal rodokmeny.

Před hrstkou pravidelných návštěvníků podniku tím vyvstal problém, jehož řešení zaměstnává zadumané hlavy již nějaký ten pátek. Také redakce Textů byla jedním ze štamgastů pověřena vypracováním zodpovědného návrhu, jak dát situaci do pořádku. Po upřímném váhání, zda je vůbec v našich silách se úkolu zhostit, došli jsme k následujícím sedmi řešením, kterých lze libovolně užít podle osobních preferencí každého člověka:

1) Strašlivě se urazit. Opustit město. Spálit mosty i lávky přes Bečvu a přilehlé potoky. Svléknout se. Prádlo složit do komínku. Vykopat jámu a položit se do ní.

2) Obejít důkladně Dolní náměstí po jeho nepravidelném obvodu sférického trojúhelníku. Navštívit pohostinství, která z ryze taktických důvodů nelze na tomto místě jmenovat. Nechat si načepovat tamní piva. Vypít je. Zaplatit za ně. A tak pořád dokola.

3) Navštívit nově otevřené vlasové studio v přízemí hotelu Magistr. Dát se tam ostříhat, obarvit, vyholit, ale také popravit… si obočí, knírek, vous, kotlety, nosní, ušní, krční brvy atd.

4) Zůstat doma. Pohodlně se usadit v obýváku. Shromáždit kolem sebe rodinu, přátelé, pamětníky. Pohovořit o tom, co všechno jste společně nebo každý sám v již zaniklé restauraci prožili. Nechat kolovat fotografie. Pobrečet si. A potom jít spát do hotelu Magistr.

5) Vzpomínat, jak vám tehdy u stolu v Magistru řekla mladá dívka: „Chtěla bych s Vámi ztratit pár let života. Ale pořádně!" Načež odešla a vy jste ji už nikdy nespatřil.

6) Vzpomínat, jak vám tehdy ve dveřích dámského záchodku v Magistru podal mladý muž vytroušenou rtěnku se slovy: „Chtěl bych za Vámi alespoň na pár chvil vstoupit." A nikam neodešel. Vstoupil.

7) Přestat pít.

Martin Lukáš

Obsah:

úvodník
Martin Lukáš: Problém a jeho sedmero řešení___2

próza
Laura Krošláková: Kúsok od seba___4_5
Jan Švancara: Mistr___5_8
Martin Lukáš: Rána___14_15

poezie
Ondřej Hložek: * * *___16_17
Miroslav Srna: * * *___20_21
Martin Lukáš: * * *___25
Petr Odehnal: * * *___26_27

překlad
Milan Bobák: Pozvání do podzimu___18_19

rozhovor
Milan Cyroň: Rozhovor s Eduardem Grečnerem)___22_25

archiv
Pavel Kotrla: Za Karlem Vysloužilem___9_11
Dalibor Malina: 10 let bez Jana___12_13

jen tak
Andrea Chrobáková-Lněničková: Soláňský výstup___27_29

recenze
Adéla Hazuchová: Pod sněhem je k nevydržení___29_30
Pavel Kotrla: Domů?___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Dalibor Malina
Hotel Pančava
Svárov 323
755 01 Vsetín
tel.: 603 165 321
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 67, ročník XIX., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš; redakční rada: Jakub Grombíř, Tomáš Vašut; registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

LAURA KROŠLÁKOVÁ

Kúsok od seba

Vonku sa čerti ženili, skočila som do fajnovej mláky a k tomu ma ošpliechalo oproti idúce super rýchle auto. Potrebovala som sa zohriať. Vošla som do našej študentskej kaviarne, na horúce kakao. A bol tam i on. Sedel pri stole sám. Medzi prstami zvieral zvyšok dofajčenej cigarety, z ktorej ešte stále vychádzal dym a jeho pohľad padal na stôl pred ním, kde ležali rozhádzané štósy papierov. Nereagoval na zvuky kávovaru, buchnutie vchodových dverí ani chladný vietor, ktorý sa príchodom nových zákazníkov prehnal miestnosťou. Bol iba on, ohorok a jeho papiere. Sklopené viečka prezrádzali dĺžku hustých čierno-čiernych mihalníc. Občas sa pomrvil a úkosom pohľadu sa snažil zistiť, či ho niekto pozoruje. Bola som však asi jediná, ktorú jeho hustá, uhlíkovo čierna brada uchvátila natoľko, že som sa prižmúreným okom a priloženým palcom vo vzduchu snažila zmerať dĺžku porastu. Napočítala som dva celé palce! Pod nosom sa mu krútili dva fúziky, ktoré si vždy, keď otočil list, natočil na ukazovák a opäť rozpustil do priestoru. Vtom však zdvihol zrak, chvíľku sa pozeral mojím smerom, možno na mňa a možno na tú blondínku, ktorá už od dverí kričala Ahoj. Úsmev na jeho tvári ale prišiel až minútu po tom, ako sa stále díval, už asi naozaj na mňa. Aj ja som sa teda dívala ďalej! Všetko mal očividne solídne na háku. Pohľad z neho mi neschádzal ani vtedy, keď si odrazu všetky veci začal hádzať do ruksaku, narazil na hlavu neprehliadnuteľne zelenú čiapku a takmer odišiel bez zaplatenia – so slovami, nech mu to napíšu, on to nabudúce už všetko určite zaplatí.

Teraz som sa na neho dívala zo vzdialenosti asi pätnásť centimetrov. Mal zatvorené oči, usmieval sa. Viečka mu od samého pohybu nadskakovali, zrejme sa mu snívalo niečo vzrušujúce. Mňa zobudilo slnko, ktoré svietilo do špajze. – Vitaj v mojej špajzy, uvítal ma včera večer. – Prisunula som sa k nemu bližšie, chcela som si naposledy pohladiť jeho bradu. Zaborila som do nej nos. Voňala trávou. Presne tou, čo včera húlil. V hlave mi vírili myšlienky zo včerajška a dnešného rána. Všetko sa mi zlievalo do jedného. Naraz neboli utorok a streda, ale pena z oboch dní spojená. Cítila som mravenčenie po bruchu pri spomienke

na všetky tie bozky pod pouličnou lampou, pri nejakej bytovke, kde líšky obvykle dávajú dobrú noc. – Čas neexistuje Ninuška, upozornil ma vždy, keď som sa pozrela na hodinky. Vraj sú až príliš dievčenské! No a aké by asi mali byť?! – Ja som tie moje kúpil v starožitníctve, za stovku. – Nie eur, ale českých! Jediný rozdiel však vidím iba v tej mene, no raz neviem, kto hrá prím. Teraz sa pomrvil, odkopal paplón a vyvalil na mňa jeho obrie chodidlá. Tipujem to tak na štyridsaťtri až štyridsaťštyri. Také lode som jakživ nevidela. – V noci, aby som necítil smrad svojich nôh, si zapaľujem vonné sviečky. Tie sú levanduľové? Áno, sú, však úžasne voňajú. Aspoň to prebije ten oder a neodpadneš mi tu. – Neodpadla som. Ani keď sa ku mne otočil a začal ma vášnivo bozkávať. Ani keď chcel, aby som ho objala. Ani keď mi povedal, že je vzrušený a kvôli mne teraz bude zaspávať s tvrdým údom. Zamrzelo ho až keď som mu vyvrátila svoju nepoškvrnenosť. – ina, chcem ťa pobozkať, tak už netrucuj, neutekaj a daj mi ruku! – Pozreli sme si do očí, cítila som zvláštnu energiu. Vedela som, že ak mu bozk neopätujem, budem si to vyčítať, bude mi to ľúto. A on zrejme tiež cítil, že ak nič neurobí, tak mu uletí šanca, pokus-omyl, trofej. Išla som k nemu, pretože som nemala kľúč od izby na intráku. Na spanie mi ponúkol zelené kárované trenky, vraj predčasný darček k narodeninám, popcorn a čaj. Zašepkal mi do ucha, že som k pomilovaniu a to, čo ho ku mne od toho vianočného večierku ťahá, je silnejšie než on sám. Dlho sme sa rozprávali a miestami som nevedela, či som na správnej lodi. Či niekde už-už nestroskotá, alebo už skoro a vedome dopláva do povestného raja. – Prebúdzal sa. Zapla som si bundu, pohladila ho po miestami už šedivejúcich vlasoch a vstala z postele. Všetko by bolo fajn, nebyť fotky tej sympatickej blondínky v jeho peňaženke…

JAN ŠVANCARA

Mistr

„A co to vlastně studuješ, mladej!“ houkl na Petra pan Bartůněk mezi jedním a druhým nahozením omítky.

„Politologii.“

„Tak to máš aj s modlením, co?“ ušklíbl se zedník.

„No, ve zkouškovým, to jo," odpověděl nejistě Petr.

„A kdy dostaneš farnost?"

„Ale né," svitlo Petrovi, „já nestuduju teologi, ale politologii, to je věda o politice."

Pan Bartůněk ztratil zájem. Něco tak abstraktního jako vysokoškolské studium politiky pro něj nebylo tématem pro nezávaznou konverzaci.

„Já se na to…" ozval se z lešení rozčilený výkřik následovaný proudem nadávek peprných jak maďarský guláš.

„Bacha, Mistr," zarazil někdo to spílání.

Hlavy všech se otočily směrem k silnici, kde z auta vystoupil majitel firmy, kterému zaměstnanci mezi sebou říkali Mistr.

Chlapi na lešení ztichli. Někdo vypnul rádio. Dva kuřáci típli cigarety.

„Copak, Radku?" zeptal se Mistr klidně.

„Hele nezlob se na mě, ale omítání tady toho voblouku je práce pro vraha. Dyť tady je to celý křivý. Jak to mám udělat, aby to vypadalo k světu. Vždyť se k tomu ani nedá pořádně dostat. Já bych to nejradši celý vysekal."

Mistr si sundal sako.

„Teď se koukej, mladej," sykl pan Bartůněk. „Uvidíš, proč se mu říká Mistr."

Mistr si beze slova vyhrnul rukávy, v kbelíku rozdělal fajnovou omítku a vylezl na lešení.

Chlapi se slezli okolo. Nikdo si nechtěl nechat ujít to představení. Všichni mlčeli. Na křivé zdi se zvolna rýsoval geometricky přesný oblouk. Žádná chyba, žádné zaváhání. Každý pohyb byl vyměřený.

„Na práci se musíš soustředit, Radku," řekl Mistr, když byl s obloukem hotový. Nic víc.

***

„Tak to už dva týdny utekly," podivil se odpoledne Mistr, když za ním Petr přišel pro podpis na výkaz práce pro pracovní agenturu.

„To jo, utekly, už mi začne semestr."

„A co ty to vlastně studuješ?"

„Politologii," odpověděl Petr nejistě.

„Hmmm…tak to jste se asi taky učili o Marxovi, že?"

„Učili, marxismus se probírá v prváku v politické filosofii."

„Ono se asi o něm teď moc pěkně nemluví, co?"

„Politologie by měla být neutrální věda. Bez zbytečných emocí. Samozřejmě, že zločiny

spojené s komunismem nikdo nepopře, ale marxistům zase nelze upřít to, že přinesli do politiky problémy prostých lidí."

„Víš, mladej, já byl vždycky přesvědčenej komunista. Vždyť mně v té době nic nechybělo. Zedník, to byl někdo, panečku. Já nejsem žádnej velkej myslitel, ale vzít za práci jsem se nikdy nebál. A to tehdá stačilo. Z práce ve dvě a odpoledne na nějakou tu fušku. Večer pak člověk mohl bejt v hospodě grófe. Pak přišel samet. Ne že bych po bolševikovi nějak truchlil. Udělal jsem si živnost a makal dál. Lidi mě znali a měl jsem dobrý jméno, takže dokud se stavělo, bylo to fajn. Postupně jsem přibral pár chlapů a rozjel eseróčko. Jenže pak se to stoplo. Stavět se přestalo a u nás v kraji člověk nezavadil o pořádnou práci. V tý době jsem si moc nemohl vybírat, takže když přišla nabídka dělat na stavbě novýho kláštera, moc jsem neváhal. Chlapi sice nadávali, že pro fráterníky nic dělat nebudou, ale platili dobře, tak jsme do toho šli, i když si kladli zvláštní podmínky."

„Jaký podmínky si mohli na stavbě klást, stavba jako stavba, ne?"

„Nesměli jsme kouřit, nesměli jsme si pouštět rádio a dokonce jsme uvnitř kláštera nesměli ani mluvit."

„To si nedokážu představit."

„To jsme tehdá taky neuměli. Ale ty prachy jsme potřebovali a jinde nebylo do čeho píchnout. Takže než sedět doma nebo leštit kliky na úřadu práce, bylo lepší zavřít hubu a jít do toho."

„A dařilo se vám to dodržovat?"

„Budeš se divit mladej, ale dost rychle jsme si zvykli. Nakonec to bylo celkem užitečný. Já jsem poznal jednu věc, ono když člověk nežvaní, nevykuřuje a soustředí se na práci, tak to jsou panečku jiný výkony. Oni to ty mniši nemaj blbě vymyšlený. Pozoroval jsem. Oni sami taky u práce nekecali."

„Já myslel, že mniši se jenom modlí."

„Já ti dám modlí, oni tam měli normální statek. Takový malý JZD. A víš ty, co mi tam tenkrát došlo? Že ten komunismus není úplně zabitej nápad. Jim to tam fungovalo. Představ si, že v zimě neměli ani každej svůj kabát. Stejně nechodili všichni naráz ven, tak jich tolik nepotřebovali. To je chytrý, co?"

„No, to by mě nenapadlo. Ale myslím, že to není model, který by mohl fungovat u normálních lidí."

„A to je to, víš, proč jim to fungovalo?

Nevíš, co? No protože nevíš nic vo životě. Fungovalo jim to, protože tam neměli ženský. Dokážeš si představit deset ženskejch a šest kabátů? Já sem kovanej komunista, pravá dělnická třída, ale tenkrát mi došlo, že vopravdickej komunismus fungoval snad jenom v kláštěrech. V klášterech, který soudruzi zrušili, jen co se dostali k moci. Já ti nevím, jestli je nějakej Pánbůh, ale jestli jo, tak věřím, že umí ocenit poctivou práci. Nekecat a makat, to je moje heslo. To tě na tý tvý politologii asi neučili, co?" zasmál se Mistr, rychlým tahem podepsal potvrzení o odpracovaných hodinách a přidal do rohu razítko firmy.

....

„Tak takhle je to sto gramů, budete si přát ještě něco?" usmála se na Petra prodavačka zdravé výživy a podávala mu sáček s čajem. Byla pěkná. Možná i proto se jí Petr zeptal: „Nemáte nějaké klášterní produkty?"

„Představte si, že nemáme," odpověděla dívka a Petrovi se zdálo, že by mu ráda řekla proč. Byla skutečně hezká, a tak se zeptal:

„A ani nemíváte?"

„Ne, protože to odporuje našim zásadám, my prodáváme jen to, co je fair trade."

„Fértrejd?"

„Ano, výrobky, při jejichž produkci jsou dodržována základní lidská práva. My jsme tu už měli jednoho mnicha, který nám nabízel k prodeji marmelády. Byl docela milý, marmelády byly z bioprodukce, ručně sbírané plody… jenže pak přišla naše vedoucí a jestli prý při výrobě neporušují nějaká práva. On prý, že ne. Ale Světlana, to je naše šéfová, prý jestli při práci někoho nediskriminují. On se tvářil, že neví, co tím myslí, tak šéfová rovnou, jestli prý dávají všem pracovníkům spravedlivou mzdu a jestli dodržují rovný práva žen.

Dokážete si to představit, on si přijde z nějakého kláštera a vůbec nechápe základní hodnoty, jako jsou rovnost pohlaví, minimální mzda a podobně. Vždyť to jsou přece hodnoty, na kterých stojí evropská kultura."

„No jo, člověk by čekal, že zrovna mniši z klášterů by o základních evropských hodnotách mohli něco vědět, že? Když je tu šířili už před tisíci lety."

„Jak to myslíte?"

„Ale nijak," povzdechl si Petr, byla totiž vážně hezká. „Jen že jdu teď ze stavby a můžu vám říct, že to, co je nejvíc vidět, nebývají základy."

ZA KARLEM VYSLOUŽILEM

Mé vzpomínky na Karla Vysloužila jsou různorodé. Záměrně ponechávám stranou hodnocení jeho díla, ve kterém se stejnou měrou prolíná dokument, poezie a víra. K jeho poezii a k němu jsem hledal určitou dobu cestu.

Poprvé jsme se s plným vědomím setkali při jakési literární příležitosti ve Zlíně, snad ve společnosti Mojmíra Trávníčka. Do té doby jsem ho znal jen zprostředkovaně ze zpráv připravovaných v našem lokálním televizním studiu a z internetových stránek časopisu Hlas z pasínku – nejmenšího časopisu na světě, vycházejícího od roku 1991 – shodou okolností umístěných na stejném serveru přátelské společnosti Internext. Letmo jsme se v letech několikrát minuli, bez větší vzájemné pozornosti. Až později jsme se celkem pravidelně potkávali v zaniklém Daliborově knihkupectví při dlouhých hovorech, či spíš básníkových monolozích. V Textech č. 43 otiskli jsme pak Karlu Vysloužilovi dvě básně. A věděli jsme o sobě. Pro mne přišla zásadní změna až v okamžiku nešťastné Kunderovy udavačské aféry, kdy jsem byl Martinem Stöhrem požádán o rozhovor s Karlem Vysloužilem pro Host (vyšel v č. 10/2008). Kauzu ponechám stranou, bylo o ní napsáno dost a lze ji snadno dohledat. Ale tehdy jsme se setkali u něj doma. A až v tom okamžiku jsem mu porozuměl a snad i našel k němu jakousi cestu. Nemůžu zapomenout na dobrou kávu, pečlivě vedenou korespondenci a evidenci.Několik následných dlouhých hovorů.

Všechno však přemazává jeden obraz, víceméně přehlušující a vydělující vše ostatní, co o Karlu Vysloužilovi vím, stranou. Jeden obraz lásky muže k ženě, která trvá i po smrti. A obraz muže opuštěného ve své lásce.

Pavel Kotrla

KAREL VYSLOUŽIL

bos

za sedmero
kopci a řekami
klepotá
pohádkový mlýn
a mele štěstí
a zrní

pro krásu
co nevřeští
ampliónem úst

a neplní

hladový klín
skonem ptáka
v bolavém rameni
stromu
kde měknou svaly

a blekotá

čtvero
světových stran

v kameni
v betonu
v řídkém cyankáli

za sedmero
kopci a řekami
mám v potoce
rybičku a raka
na pasínku
koberec z trávy

na klobouku
nosím pero
a pasu

není tu
hora slov
ani kovový vlak
ani drak
z červených pneumatik

bos
potkávám krásu

úžas

úžase štíhlý
jak je ti v objetí

ústa tvá
jsou vykrojená

paže tvé
ze slonoviny

tvá kůže je samet
denně jiný

úžase
slib mi

med
a zrnko přítmí

klečím

je časné ráno
pět

já chytám slova
poletující
včera celý večer

ta podkova
na silnici
kde jsem před tím
klečel

teď visí v srdci
za trest i z touhy spalující

klečím znova

pokrm

mám na mysli
dobře kvašený chléb
jahody
a čerstvé mléko

mám na mysli
tisíc dobrých pokrmů
a jednu slabost
která rozněcuje
pahrbek představ

mám na mysli
ten stav
kdy léto kluše ulicí
v sukni vykasané
vysoko nad koleny

mám na mysli
ruku vlající
u tvého boku

a ňadra zaoblena

10 LET BEZ JANA

Počátkem října 2005 zemřel básník Jan Válek.

Takový básník u nás teď není. Básník, který by neleštil slova do hladka a který by je nevystavoval na bílých stránkách chlubných knížek. Okna místnosti, ve které denně sedávám, jsou obrácená ke svahům, po kterých chodíval Jan o sobotách a nedělích, brázdil ty dech zarážející kopce v prostoru sestehovaném starými stromy se stydlivě se proplétajícími větvemi, s jejich ulomenými kousky křupajícími pod nohama. Ten lámaný zvuk si Jan odnášel domů, do mansardového bytu, do těsné garsonky, a přenášel jej do svých řádků, do svých takřka denních poznámek o cestě, jimiž vyplňoval svou podivně zahuštěnou samotu, do níž zezadu a skrytě vstupovali lidé nabízející své pokroucené, méně často pak jednoduché a čisté vztahy. Odtud se ozývala básníkova častá razantní *ne* a *ne*, kterými se vzdaloval od úlisnosti, svět prostupující závisti a servilnosti. Takovým jeho rozčíleným itinerářem je i dlouhá, řekněme přípravná báseň k básni, kterou nazval *Poezie je opeřený had*, která nám dodnes motá hlavu. *Hada*, kterého jsme chtěli před několika roky vánočně vydat i s ilustracemi, abychom zaznamenali kus básníkovy osobní historie a výsek jeho vyzývavě vzpříčeného osudu, jsme nezkrotili. I po mnoha pokusech se v ozvěnách vytrvale vracela asociativní nespoutanost nových a nových nápovědí k výkladu. Bylo nám to tak trochu líto a byli jsme také dost v rozpacích. Jak dalece Jan, velký individualista, zasahuje i do našich osudů a do jaké míry slovy jiných?

svět je místo žertů slibu chybů
kol které některé se nám polámalo
kol které některé se nám polámalo
zorali jsme málo
zorali jsme toho málo
žili jsme dobře
žili jsme dobře
si?

A takto ve stejné básni popsal krajinu, ve které se pohyboval, on, robustní, více než stokilový chlap s plachou pozorností šelmy:

podzim holé lokty níží k zimním varlatům:
zasažen, bez šatů
za podnož samotu
za roub kultůůůrní křik
až pak v tom hrozně hovně tónů
tichý rozpoznat vzlyk

Hydrolog, šéf laboratoří vsetínského VaKu, básník Jan Válek už deset let mezi nás nechodí, aby nám četl střídavě své verše zlověstné a verše rozechvělé, řádky jakoby nejisté lyriky a humoru:

když jsem se dost naumíral
vstanu. vřelé kafé snídám

když jsem se dost navzdoroval
lehnu: notak vida

Jan vzdoroval dál. Šel a rval se, občas nám pak ukázal, jak se u nich (kde?) pije. Ač zmámen vším okolo, vždycky zůstával pevně rozkročen nad tím naším vsetínským údolím a shlížel na nás dolů, jak se tu potýkáme se slovy a jeho *Hadem bez peří*, z něhož asi nikdy srovnaná báseň nebude. Chvála bohu. A díky, Jane.

Dalibor Malina

JAN VÁLEK

Pěší z práce

vykračuji
zimou bez sněhů
kovovou plevelící periferií
proti a podél Gangy místní
stvoly pňů šedé jak litina
choboty slonů troubících pod zemí
pustotné zadní trakty školek
kostrouni prolézaček
hmatem vyleštění krasavci za mlada
na rzi strhneš dlaň dnes
děti zestárly v mládež a dál
nových je nedomrlo
v protiproudu rotují latě
shnilé natě
tiché kotě
výklenek města výklek
vkračuji

Z rukopisné pozůstalosti

MARTIN LUKÁŠ

Rána

I

V osmi letech, na střeše staré vodárny nedaleko našeho domu, zasáhl mě plochým kamenem, hozeným falší a s patřičným švihem, o hlavu vyšší spolužák. Jistý Pipka. Trefil mě přímo do rozkroku. Zajisté nemířil do těch míst, mířil prostě jen na mě. Dosud nepoznaná bolest mnou projela jako horký nůž! Lapal jsem po dechu a marně zapíral slzy, jejichž nenadálé množství zradilo moje chlapecké odhodlání odejít z tohoto boje se ctí.

Doma otec prohlásil, že Pipka je grázl, a jako kamaráda mi ho zakázal. Tomu jsem rozuměl dobře. Ale že kámen působí bolest jinou než fyzickou, zůstalo pro mě tajemstvím krátkých dětských večerů.

II

O pět let později jsme seděli ve stráni pod habrovým remízkem a nechávali mezi sebou kolovat časopis. Mlčel jsem a přemýšlel.

Dole v údolí projížděl nákladní vlak do nedaleké továrny. Spájely se ve mně matné dojmy, utvořené na základě kradmých pozorování sousedčina pružného těla, s neúhybnou tvrdostí barevných fotografií. Počítal jsem plně naložené vagóny, jak je v řadě za sebou propouštěl okraj tmavomodrého lesa, a cítil, že trpělivý pohyb vlaku ve mně vykresluje prostor nového očekávání.

III

Dva z naší party se právě začali rvát o časopis. Tráva pod nimi prudce šustila, rány padaly bez rozmyslu a kdosi zoufale vysokým hlasem křičel: „Dejte bacha na ten časák!" Seděl jsem opodál, obrácený do sebe, a představoval si, jak útlé hrudníky soupeřů duní pod údery zaťatých pěstí.

A najednou tu stál soused. Užasle na nás hleděl a kroutil hlavou. Chlapci neochotně zarazili bitku a jali se ohmatávat utržené šrámy. Zatímco soused kráčel k nám, sledoval jsem, jak vítr žene potrhané stránky časopisu po vrcholcích stébel proti němu. Jedna bezvadně nahatá se mu svezla po nohavici a plula dál. Tu zásadní otázku pak položil docela klidně: „Co má tohle znamenat, pánové?"

IV

„Předevčírem“, říkávali jsme si, zalezlí v ruině takzvaného partyzánského bunkru.

Úzkou pěšinou okolo jabloňového sadu chodívala vysoká holka. Nedlouho po ní přicházel chlapík v šortkách. Na stráni pod habry, v naší trávě.

„Kdy myslíš, že naposledy?“ začínal Pipka.

„Předevčírem.“

V

Klára, jak se jmenovala, měla ostře vykrojená lýtka a malá prsa. Brečel jsem kvůli ní celkem třikrát. Poprvé když se do mě zamilovala. Právě jsme se rozloučili, odjela do Jihlavy, začínal školní rok. Posadil jsem se za její dům, na lavičku před pískoviště, a mezi slzami se tiše smál a myslel na souseda, jak se tenkrát objevil na stráni.

Podruhé to bylo, když mi dovolila, abych ji celou svlékl. To jsem ovšem nebrečel doopravdy, vyšlo ze mě jen slabé zajíknutí, na znamení radosti a zadostiučinění. Kdykoli pak Klára vedla moje ruce, vzpomínal jsem na ten zvláštní, hrdelní zvuk, který jsem nedovedl napodobit.

Po roce se se mnou rozešla. Brečel jsem potřetí. Velmi kalné dny.

VI

Poslední z nich, Helena, mě opustila minulý pátek. Vyprovodila mě před dům, podala mi ruku a políbila mě na tvář.

„Je ti líp?“ zeptal jsem se.

„Značně.“

VII

Přecházím na poslední nástupiště, stojí poněkud stranou nádraží. Přede mnou se vleče stará bába. Není mi dáno ji předejít na úzké lávce nad kolejištěm. Jdu proto pomalu, trpělivě za ní a trochu si ji prohlížím. Hlavu má nachýlenou nalevo, tuhý kabát je v zádech vyboulený a sytě zelená čapka kryje řídké vlasy, jejichž barvu kdosi pojmenoval podle toho malíře.

U vlaku stojí výpravčí, špičkou boty šoupe cosi zatvrdlého na nástupišti.

„Jak dlouho pojedeme na konečnou?“

„Asi pětačtyřicet minut.“

ONDŘEJ HLOŽEK

***
Děda tě vlastně asi nechoval,
vyvzpomněl si otec
po devětadvaceti letech.

To posunuté pouto
mezi mnou a ním
tak povolilo.
Kolem nohou se začalo
uzlovat něco,
vyvrácené před chvílí
z kořenů,
nevěděl jsem o tom nic.

***
Taková nařvaná,
s lalokem až na prsa,
sykla, jako by ji ruce roztrhala –
– fenka nadzvedla dlaně ke hře,
její ztučnělé ruce
ohmatané počítáním
domácího štěstí.
„Kdyby ses otrávit chtěla!"
Vzduch třaskl,
břichem se lila žluč.
Stárnout se má potichu.

***
Vidím to,
v co věřím.
A ještě nejsem starý.
Jen se nezačínám
náhle pitvořit tak,
abych měl jinou
tvář.

***
Na pohled semknuté dny,
co se jich chci zbavit.
Teď v prázdných skříních
visí na dřevěných ramínkách
jako ortel
tvá něha černých večerních
ve snu úzkosti.

***
Kdysi jsem si představoval,
jak řečním na tvém pohřbu.
Jen já, s papírem
a brýlemi, žádná z těch
olysalých smrdutých hlav,
co tě neznaly.
Pokusit se odlít to,
kýms byl,
do kusu papíru,
sevřít šedé vlasy a propadlou tvář
do předposmrtné masky.
Teď už spím dobře, táto.

***
Pak poskládaly její nohy,
vyhublé tyčky bez masa,
do tmy se zipem.
Ještě rok stála
ta prázdná postel
s flekem v matraci
v ložnici,
se zamřelým pachem
metabolických pozdravů.
Ten den bylo hezky, teď si vzpomínám.

***
Už jsem spal,
když ses vrátila.
Venku číhal pes
a já se ukrýval
ve snu.
O tom tajemství
ti říkám
teprve teď.
Ale už jej nemám
s kým směnit.

***
Teď.
Věci marné
ještě nemusí být zbytečné.
Jen se rychleji otáčíme
po tom,
o čem víme víc.
Teď
chtěli bychom tušit
to odvrácené.

MILAN BOBÁK

Pozvání do podzimu

Pozvání do podzimu

Jeřábů křikem
zamykám léta bránu,
pod mlžným víkem
kraj přikrývá se k ránu.

Neměj mi za zlé,
nemám na tom vinu,
že na zpěněných koních
jen s prázdnou letím do podzimu.

Předvěst

Už na nás míří ze všech stran,
z povětří zima křičí na zem.
Arzenál střel je přichystán
neviditelným mistrem mrazem.

A začne sněžit, jak se patří –
přikryje zemi věčné rány.
Vítr a sníh, dva bílí bratři
všechny v tom bílém světě zmámí.

Milovat stále

Milovat stále,
ne každá ale
je jenom sen.

V májovém čase
už tušíš zase
svou povodeň!

* * *
Odejdi,
odejdi pryč,
a odnes radost, cos mi dala,
a přestaň chodit do mých snů.
Nezvaná,
obnažená,
uplakaná.
Nebuď mě,
nemuč!

Utišení hrozbami

Utišení hrozbami,
dózami,
pózami,
i myslet už se bojíme.
Tož, kdo tu ještě stojí o slovo?

.....

Ticho!
Tiše!
Pst!

* * *
Kdepak jsou mrazy?
Nebe se shlíží v kalužinách.
Náladu navíc kazí,
že dospělý též nerozumný bývá.

Kdepak jsou sněhy?
Zas deště televize hlásí.
Zima zbavená něhy
utíká do prózy bez krásy.

Listopad

Padá listí,
vítr sviští.
Na sepraném pozadí
cítím ještě
kapky deště,
které trojnásobně chladí.

Naděje na děje

Jen marnost.

Příliš
mnoho
slov:
„pravda", „láska" a „víra".
Kdy konečně
začne se něco dít?
Žvanila
v sobě zapudit!

Naděje ještě neumírá.

z ukrajinštiny přeložil Tomáš Vašut

MIROSLAV SRNA

VKROČENÍ

Strnulé škobrtnutí
naprasklého rána
chuť trýzněná nechutí
dilemata přichystána

* * *
Když smutek staví se mimoděk,
kosou ti nařízne zátylek.
Chladnou sůl nasype do rány
a zbytek dokoná v ústraní.

VE DVÍ

Pluh rozřízl sněhovou pouť.
Dva nové (?) světy,
dvě možnosti
(bez možnosti volby),
dvě odlišné krajiny.

Jsi na druhé straně
a není cesty zpátky.

* * *
Na ret se pověsil stín
a duše plná pavučin
nůž v srdci tiše vrávoral
a smrt se bála opodál.

* * *
Osamělost večerů stává se chladnější,
i když léto pokročilo.

Děsivá hra večerních stínů.
Mezi nimi se ztrácí ten tvůj.
Ostatně je to to jediné, co z tebe zbylo.

Znovu vstáváš, abys mohl znovu spadnout.

Svítání jak zmizík gumuje tvoji existenci.
Dnes –
snad –
naposled. –
Vysvobození.

Konečně je z tebe nic, které nebolí.

OSAMOCENÁ

Připadáš si jak v bouřce,
ale neslyšíš dopadající kapky.

Mysl vystlaná tichem, které bodá.

Zrak zarytý hluboko do země.
Směr určuje autopilot–bolest.

V hrdle a na srdci se uhnízdil pocit
absolutního sucha.

POCHYBNÁ

Bolest
vržená
do prostoru.
Cíl? Bezpečně zasažen.
Proč se ta loď potápí?
Ještě před chvílí
byla veselá.
Nebo?

KONEČNÁ

Tam dole, dole pod tratí
je cesta odkud nevrátí
se žádná duše hubená,
co chtěla trochu znamenat,
co tichým tichem chtěla hřát,
když tma se vkrádá odevšad.

DOPLŇUJÍCÍ OTÁZKA

Bolí to, protože to bolí,
nebo protože to bolí pořád stejně?

Miroslav Srna se narodil roku 1990, žije v Červeném Kostelci, Lhotě. Finalista 43. ročníku Literární soutěže Františka Halase.

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

„FILM JE MOJÍM ŽIVOTOM V KAŽDOM SLOVA ZMYSLE“

Rozhovor s Eduardem Grečnerem

Ptal se Milan Cyroň

Vaše první básnická sbírka *Absolútna žena* vyšla „až“ v roce 2004. Co Vás přivedlo k psaní poezie? Začal jste se jí věnovat až po roce 2000, nebo jste psal básně už dříve?

Ešte v „päťdesiatych“ rokoch som zanevrel na publikovanie svojich básní, lebo ma tlačili do „budovateľskej“ tématiky a odmietali moje spontánne verše ako „subjektivizmus“ nehodný mladého chlapca. A keď som začal s filmom, všetku energiu imaginácie som venoval filmu.

Má podle Vás filmové dílo něco společného s poezií?

Presne toto je hlavnou témou mojej knihy *Film ako voľný verš*, je mi ťažko znova to formulovať. Celý môj predhovor ku knihe je venovaný tejto otázke.

Uvažoval jste někdy, že byste se věnoval jinému druhu umění? A z jakého důvodu nakonec zvítězil právě film?

Mnohokrát som už uviedol v rozhovoroch, že som s filmom začal ako divák, ale netušil som, že sa to dá študovať. Chcel som byť sochárom, spisovateľom, divadelníkom. Keď som sa dozvedel o existencii školy, na ktorej sa dá študovať tvorba pre film, všetky ostatné umenia som vypustil z hlavy, pretože všetky umenia, vrátane architektúry a hudby, sa podieľajú na tvorbe filmu. Bolo okamžite rozhodnuté.

Váš poslední snímek *Jaškov sen* je z roku 1996. Přemýšlíte někdy o tom, že byste ještě natočil film?

To je tak, že nielen premýšľam o tom, ale aj konám. Napísal som scenár, ktorý som sa pokúsil uplatniť – a mal som šťastie: našiel sa producent, ktorý sa scenára ujal.

Ke svým filmům jste si téměř vždy psal scénáře sám, v průběhu normalizace jste pak psal scénáře do šuplíku. Vytvořil jste nějaký scénář v poslední době, nebo už jde o uzavřenou kapitolu vaší tvůrčí dráhy?

Odpovedám na to v predchádzajúcom vstupe. Myslím, že z vlastnej vôle nikdy neskončím. Film je mojím životom v každom slova zmysle.

Jaký je podle vás vztah mezi uměním a společností? Co nového k této otázce přináší film jako specifický druh umění?

Písal som o tom na svojom blogu (viz http://grecner.blog.sme.sk/c/301740/Preco-je-umenie-pre-cloveka-potrebne.html). Okrem iného tam uvádzam: „Pre mňa je na tomto umení najzaujímavejšie, že sa dá zobraziť neviditeľné. Tvár, ktorú pozoruje objektív kamery, nemusí nič hovoriť, ale je absolútne výrečná. Čítate z obrazu to, čo si tvár myslí. Je to fascinujúci zážitok, ničomu inému nepodobný. Zážitok rovnako pre tvorcu, ale aj pre diváka. Takýto ‚mlčanlivý' typ filmu je svojou účinnosťou a pôsobením podobný poézii a hudbe. Iné umenia nie sú vstave vyvolať také hlboké emócie. Veď mlčiaca tvár je napriek tomu živá, pohybuje sa: očami, vráskami, ústami a rozpráva mlčky svoj vnútorný príbeh. To je môj svet: odklínanie tajomstva ukrytého v ľudskom vnútre. Príbeh tváre tento efekt stonásobne zosiľuje. Kladenie záberov vo vertikálnom slede rozpráva ďalšiu vrstvu tajomstva. Reč filmového obrazu je takto uhrančivá. Ponára sa (spolu s divákom) do celkom novej neznámej zeme (skutočnosti) a z kina si odnáša myšlienky do diela zakliate."

Na závěr bych se vrátil k poezii. Které básnické sbírky jiných autorů patří mezi Vaše nejoblíbenější? Které básníky byste označil za inspirativní?

U mňa dominuje od mladosti podnes Vladimír Holan. Z cudzích Ferlinghetti, Whitman, Apollinaire a Baudelaire. Tých môžem čítať stále už viac ako 40 rokov. Jeffersa vo vynikajúcom preklade Kamila Bednáře som sa dokonca pokúsil sfilmovať. Ale nerealizovalo sa to. TV to pochválila, ale pre nedostatok peňazí to ostalo iba v podobe scenára.

Doporučil byste českým čtenářům něco ze současné slovenské poezie?

Absolútnymi trvalkami pre mňa sú Miroslav Válek kompletne, dokonca i jeho *Slová*, ale predovšetkým je to Milan Rúfus.

Eduard Grečner (narozen 21. 9. 1931) je slovenský filmový režisér, scenárista a básník. V letech 1950–1954 studoval filmovou scenáristiku a dramaturgii na pražské FAMU (studia režie musel zanechat ze zdravotních důvodů). Od roku 1954 působil nejprve jako lektor a posléze jako dramaturg, scenárista a režisér ve Studiu hraných filmů v Bratislavě. V 60. letech realizoval tři celovečerní hrané

filmy *Každý týždeň sedem dní* (1964), *Nylonový mesiac* (1965) a adaptaci stejnojmenné prózy Dobroslava Chrobáka *Drak sa vracia* (1967), která je podnes označována za jeho vrcholné dílo. Začátkem 70. let se mu podařilo dokončit dva televizní snímky, *Čarodejnica* a *Mŕtve oči* (1971), avšak normalizační režim mu nadále neumožnil věnovat se filmové a televizní režii. S výjimkou televizního projektu *Príbelská vzbura Janka Kráľa* (1978) působil poté jen v dabingu a psal si scénáře „do šuplíku". Dva z nich, *Pozemský nepokoj* (1992) a *Jaškov sen* (1996), natočil v 90. letech. Doposud vydal tři sbírky poezie *Absolútna žena* (2004), *Zakázaná zóna* (2006) a *Drevený bocian Otta Bartoňa* (2011).

EDUARD GREČNER

ODKLÍNANIE DÉMONOV
(Spomienka na koncert Doda Šošoku)

Papradie zvukov, ktoré rozčesol blesk.

Inšpirovaný zlomeninami tónov
vrhá sa do priepasti
ako láva lámaná v kostiach.
To chvíľu klokotá prázdno
nežným džavotom dreva
pokojne ako granát pred výbuchom.

Glazúra hrmavice steká vášnivým prúdom
očarená
nerovnosťou terénu ktorým cvála ako
zdivený kôň
do popuku zlostná
a zrazu nečakane nežná ako pohladenie

Vtom zasyčia hady činelov
stovkami hadích jazykov rozochvievajú vzduch
a zrazu dopadne ticho
miznúce v priepasti hrkotajúcich skál

Búrka tympanov sa valí lievikmi tajfúnov
v zadúšajúcom tiesnivom hlahole
koží bubnov
na ktorých naskakujú zimomriavky
a závraty pocitov iskria
ako z prskaviek pochodní odskakujúci plameň

Napokon
náhla povodeň zavalí korene prastarých
stromov,

zaplače vietor v savane plnej kvíliacich
stebiel
a
všetko sa zrúti nečakane
do náručia pokoja.
To vydychujú démoni svoju jedovatú lásku
a objímajú sa chobotnice chápadlami pekiel.
Vytrvalo
a ticho spievajú kovové metličky
na drsnej koži bubnov
opojnú pieseň
v húštine ukrytých
usmievavých
démonov ktorí tu
tancujú svoje jestvovanie.

V Poprade 15.6.2008

MARTIN LUKÁŠ

Neděle roku 1985

Je ráno
Boty v předsíni pijí první světlo
Z peřin vyčnívají dětské hlasy
a pára vylitá za červnovým oknem
tiskne jejich tváře

Jsme všichni
Matka řeže chleba
otce nevidět
Prarodiče dychtivě zívají nad kávou

Jako by to vždycky nebylo tady

Přátelům

Kráčel jsem nočním městem
ženy rozechvěle usínaly
na svých prázdných postelích
a na nároží
před prodejnou jízdních kol
spatřil jsem starého muže
jak si tiše zpívá

Levým okem zval mě k melodii
zpod šeredné čepice
Nenaléhal
stěží spustil oči z blyštivých špic
dámského modelu
A já myslel na vás
přátelé

Železný kříž
Velké Karlovice, 26. 8. 2012

Rodina Podešvova, *Rodina Křenkova*,
Volkovi
Anebo jména, ohraničená léty

Poslední vizitky

(V osnově hrobů pokorně zatkané
sousedské izobary)

Stranou u hřbitovní zdi, blízko fary
malý hrob
Zde odpočívají farní kuchařky
Odpočívejte v pokoji
Žádná jména, žádná data
(ani počet)

Podstatné jinak

(Myslet si můžeš cokoli)

Soumrak
Pulčín, říjen 2012

Potok pod skálou,
na níž stával pulčínský hrad
Znovu začal dlouhý déšť

Pocházíme podél horlivého potoka
Posloucháme
Vracíme se
a zvažujeme přesunutí některých balvanů,
vyladění proudů
Hledáme místo své melodie

Na stráni přes údolí
kapky deště pomalu zhasínají
dušičkové svíčky
lidečkovského hřbitova

****
27. 12. a 21. 9. 2014

Hřbitov je vysypaný
čerstvým sněhem.
Tolik stop!

V sousedství mohutných buků
nová výsadba
posmrkává.

Vlakem ze Vsetína
11. 11. 2013

V Lidečku u zastávky
vyřezávaná
polychromovaná
srna.

Kulisou je krajina,
jejíž paměť
(já vím – to spojení...)
zarůstá smrky.

(Však ty často i na návsích
a u domů:
pichlavý vkus.)

A smrky i na hrobech –

Ten plytký kořenový systém.

ANDREA CHROBÁKOVÁ-LNĚNIČKOVÁ

Soláňský výstup

Když jsem před mnoha lety přibyla na Vsetín, znala jsem z místních kopců v podstatě jen Soláň, ale důvěrně: nasměroval mě k němu – záměrně – ještě jako mladou cérku můj muž sázeje na to, že skrz Soláň, kde se tehdy začalo s oživováním malířské minulosti, přijmu valašský prostor shovívavěji. Prostor s bohatou folklorní tradicí a čistou krajinou, ale pro mě s absencí silné historie, kterou pro osvojení a přijetí místa potřebuji.

Začaly příležitostné návštěvy kopce spojené s veskrze příjemnými přátelskými setkáními a na jejich konci nám bývávalo svorně líto, že zas musíme zpátky, do ostravského bytování. Kopec se nám zkrátka začal nějak otevírat. Při jednom ostravském odskoku na Hutisko-Solanec, kde jsem pobývala se školními dětmi, jsem – spíše z vnitřní potřeby než na základě nějaké racionální úvahy – zorganizovala narychlo jednu pěší výpravu nahoru, na kopec. Bez mapy, instinktivně jsem tlápala vzhůru neznámým prostorem s celou hordou svěřených

puberťáků, kteří ale mé náhlé šílenství brali sportovně. Sem tam jsme sešli z cesty, občas museli uhnout z vytyčeného směru, abychom cosi obešli, občas se někdo zapomněl, ale zavčasu byl nalezen, až jsme se po namáhavém výstupu ocitli na Soláni, a to ze strany, kterou jsme nikdo neznali. Solidárně jsme zamířili do nejbližšího lidského stavení, zorientovali se, a vzali ztečem malou chaloupku s nápisem Občerstvení. Bylo krásné sledovat v odpočinku kontury okolních kopců a vést řeči o horách. A o výjimečnosti té hory, na níž jsme vystoupili. Ovšem – řeči si žádaly důkaz. A já měla triumf v rukávu. Přes silnici jsme přímo (žádné spořádané obcházení po asfaltce) vyšplhali hore až k Hofmanům, k obydlí více tušenému než viděnému. A štěstí stálo na mé straně – po typicky jadrném uvítání majitelkou M. V. H. se nám otevřela zahrada a galerie plná důkazů o tom, že kopec skutečně čarovný je a fascinuje umělce už dlouhá desítiletí bez výjimky.

Pak jsem se ještě mnohokrát musela vrátit – poznala jsem spojnice místních vrcholů, porůznu jsem scházela dolů do Karolinky, Hrozenkova i Huslenek a vracela se zpět na Vsetín nebo do Dinotice. Když jsem začala řídit, volila jsem cestu na Vsetín přes Soláň, od Rožnova – líbila se mi kromě jiného i jistá dávka nebezpečí skrytá ve skutečnosti, že jsem se neuměla rozjet do kopce, takže mi Soláň svým způsobem sloužil jako trenažér mých řidičských dovedností (už se umím rozjet do kopce). V zimním období se riziko podstatně zvyšovalo. V létě jsem končívala na Kačáku v Karolince a až teprve pak U Lva, ve Snaze a posléze U Magistra, to byla má koncovka, srovnatelná s tou, kterou jsem zažila se školní výpravou.

Po delším období, kdy jsem Soláň ztratila ze zřetele zahlcena jinými skutečnostmi (dvě srdce jsem doprovázela do života a dvě ke smrti), přichází nový čas – čas prolnutý hledáním ztraceného a nacházením nového. V letošku jsem byla na Soláni více než kdy jindy ve svém životě a myslím, že patnáctý rok našeho století bude mít i v dějinách Soláně pevný zásek. Po malířských cestách v červnu mě a mé děti zlákal soláňský podzim: obešli jsme kopec víckrát, v rámci jejich pětiletých (holčičích) a osmiletých (klučičích) možností. Hledět na tytéž věci, o nichž si myslím, že už je mám dobře prohlédnuty, jejich očima, mě usvědčuje z opaku. Díky nim mohu vidět jinak, s větším smyslem pro detail, s čistou radostí –

více si uvědomuji závažnost a nesamozřejmost obyčejné chvíle, kdy společně, udiveně setrváme v okamžiku objevení krásy. Tyto chvilky jsme prožívali i na říjnové vernisáži nadaného fotografa R. G. v soláňské Zvonici, a pak ještě znovu a znovu, s jinými. A závěr roku – nová malířská monografie schneiderkovského střihu citlivého pozorovatele D. M. křtěná v nové galerii. Uvedení přímo mystické — jak provedením (ohně všude — na cestě, venku, v galerii, v nás), tak zatížením v mém životě – je mi novým vykročením po staré cestě s jasným viděním a potřebou; budu.

Soláň se rozpíná. Je nepřehlédnutelný, stále výraznější a je Valachům třeba. Což už, po tomto roce, uznávají i ti největší pazúři ze všech valašských pazúrů. A to já umím dobře poznat, protože přicházím odjinud.

POD SNĚHEM JE K NEVYDRŽENÍ

„Tři sestry. / Čtyři děti. / Jeden pes a jeden iPad. / Sedmimístné Volvo XC… / ve kterém byste rozhodně nechtěli sedět." — Takto je v traileru na webových stránkách Petry Soukupové onálepkována její poslední kniha *Pod sněhem*. Čtenář neznalý předchozí tvorby autorky by tuto charakteristiku mohl přijmout třeba jako příslib rodinného příběhu plného milých trampot. Kdo má alespoň kusý přehled o díle Soukupové, tuší, že očekávání happy endu není na místě.

Uvedená charakteristika evokuje i cosi nesnesitelného. A vskutku. Podívejme se na sesterskou trojici: Olina má skvělou práci, ale strašné děcko. Blančiny děti jsou super, jenže ona ne, má děsnou postavu i vztah. Kristýna je sice hubená, bez dítěte a bez partnera, ale ani to není výhra, protože se příliš fixuje na jednoho ženatého hajzla. K těmto ženským postavám, které v knize hrají prim, se přidává ještě jejich matka Marie. Ta je na tom zdánlivě nejlépe. Třebaže několik desetiletí strávila po boku muže, jehož nesnášela, v čase vyprávění již bydlí sama a bilancuje své frustrace.

Rekonstruovat poněkud beznadějně zklamaný a vyprázdněný rodinný mikrosvět, v němž příbuzní nedovedou mezi sebou komunikovat jinak než v tenzi z rozčilení nebo z předstírání, je možné pomocí neustálých výjevů niterných stavů a vzpomínek postav.

Jelikož je tato podívaná zprostředkována výhradně ženskými hrdinkami, lze uvažovat o čistě femininním obzoru. Věčné otázky ženského typu: „Vzít si na sebe hnusnou podprsenku?", „Kojit?" přechází v ty rodičovské: „Dávat, či nedávat dětem kolu/tablet/zvíře?" a dále v obecně vztahové: „Co obětovat a co neobětovat pro vztah?" Postavy (vyjma matky) setrvávají v něčem, co jim nevyhovuje, ale situaci nezmění, ačkoliv řešení mají ve své moci. Próza *Pod sněhem* je svého druhu manifestací toho, jak lidi sami sobě kazí životy, což rozhodně není malé téma.

Autorský styl Soukupové, vyznačující se stručnými introspektivními výpověďmi, dospěl od debutu *K moři*, v němž jsou například dialogy ještě odlišeny uvozovkami, do fáze hutně crčících exklamací. Krátké věty ohraničované čárkami jsou mluvčím, v daném úryvku Marií, chrleny rychle za sebou, ve větším množství a spojovány do delších celků: „*… když před něj postavím večeři a on ji sní a přitom si čte noviny a neřekne ani ň, a když mě vidí, že ležím ve dne na gauči a na hlavě mám obklad, a on se nezeptá, co mi je, v takových chvílích je lepší být sám, protože sám člověk nic nečeká, takhle, když s někým žije, jen podléhá té iluzi, že ten druhý se bude chovat nějak, že mi třeba k něčemu bude, že se z pouhé přítomnosti toho druhého budu cítit lépe*." (s. 292; kurziva původní) Přesně takový způsob vyprávění v kombinaci s dráždivou významovou výstavbou zapříčiňuje stav, který bych označila jako permanentní čtenářské popuzení. Vzniká především, když si uvědomíme, že líčený příběh zůstává v oblasti důvěrných vztahů neuvěřitelně patologický. Vzbudit prožitek tohoto rozměru se povedlo náramně. Život není hladký a krásný jako čerstvě napadaný sníh.

Adéla Hazuchová

Soukupová, Petra: *Pod sněhem*. Host, Brno 2015.

DOMŮ?

Psát o knihách letitých souputníků je úkol nevděčný. Nepsat o nich, pak zas zbabělost. Tvorbu Jakuba Chrobáka sleduji od počátků a nemůžu opominout ani jeho zatím třetí, nedávno vydanou, básnickou sbírku *Jak prázdné kolo, po ráfku* (Malina 2014), která přináší

necelé tři desítky básní. Přestože mi nejsou všechny její polohy blízké, domnívám se, že se jedná o autorovu zatím nejlepší sbírku.

Básník ve středním věku sice už možná zmoudřel, byl „kdys mlád" (s. 53), ale odmítá se s touto skutečností ještě smířit. Rád by se vyrovnal se středním věkem, s příchody, odchody a rozchody. Těžko se čte obeznámenému, který někdy čte i mezi řádky. Zvláště když víme, že po ráfku se nikam moc daleko nejezdí, zpravidla se po něm vrací domů. Ostatně báseň Peřiny (s. 30) to potvrzuje: „Toto je štěstí: / vracet se domů / do přečistých peřin." Ale zkušenější ví, že při cestě domů se dá i zabloudit.

Při té cestě se kamsi poněkud vytratilo, byť ne zcela, Valašsko, věrný souputník autorových sbírek předchozích. Toto jsem přijal s úlevou. Moc takto navenek dávanému příslušenství nevěřím. Smrskávalo se do spíše formálních, dobře rozpoznatelných atributů.

Nyní přibylo více krajiny města, katolické symboliky, zniternění. A také jsme svědky hledání nových poloh, možná ještě více blízkých undergroundovému vidění světa. Což ale u účastníka establishmentu (autor je vysokoškolský učitel) není zcela obvyklé, a do značné míry ani úplně možné. Ale proč oxymórony jen psát, lze je zkusit i žít. Pokud však underground není v této podobě jen hospodským hartusením. Také se nemohu zbavit dojmu, že ve sbírce ubylo radosti a nespokojenosti. Ale autor i tak dál vede boj za poezii a ve jménu poezie. Také věřím v to, že tento boj má smysl, byť výsledek tohoto zápasu může být a je vždy nejistý. A je tu i vědomí, že se může jednat i o boj prohraný.

Vadí mi určité nadbytečné siláctví a místy zbytečné zaujímání póz, které do veršů pronikají. Vím však, že u Jakuba jsou, včetně určité exaltovanosti pronikající i do veršů, jeho součástí. Vadí mi ty „citace" siláckých řečí, vulgarismy. Ty jsou dle mého názoru zbytné, neboť je považuju za určitou manýru. Pokud je odmyslíme, zbývá poezie do značné míry tradiční. Ale tam, kde ozývá se ve verších samota a smutek, tam, kde (hospodská) póza mizí, to jsou ta místa a okamžiky, kdy Kubovi věřím a kdy mne jeho poezie oslovuje. A právě pro tyto básně stojí jeho sbírku číst a ty jsou důvodem, proč se mi tato sbírka přes všechny výhrady líbí.

Pavel Kotrla

Chrobák, Jakub: *Jak prázdné kolo, po ráfku*. Malina, Vsetín 2015.

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 68
jaro 2016

☠☠☠

Zprvu se zdálo, že příspěvky do těchto Textů jsou vydobyté (zatímco před léty jsme se přehrabovali v textech rozmanitě motivovaných a vybírali si, teď je většinou vydobýváme). Když jsem se přihlásil, že bych přispěl a vyplnil poslední díru, místo pro úvodník, řekli mi kamarádi redaktoři, že už ho kdosi píše. Pavel Kotrla, jinak šéfredaktor Textů, a Martin Lukáš, redaktor stejně jako já. Nechal jsem to tak. Díra však zela dál, a tak přišel Pavel Kotrla, abych úvodník napsal. Už předběžně jsem se děsil toho, co mi bývá v časopisech tak odporné. Slova o tom, že autor píše, že to po něm někdo chce a že on, vůl, to vzal a vlastně neví, o čem má psát a přesto píše. V duchu mě napadlo, že bychom mohli změnit úvodník na editorial a za zásluhy přiřknout jeho autorství nadosmrti Pavlu Kotrlovi (a stejně tak v duchu jsem si hned odpověděl, že pro náš proletářsky vedený útlý časopis se ten skoro šlechtický záměr nehodí). Věděl jsem, že by Pavel zuřil, šel jsem na to tedy tradičním, vymlouvavým způsobem a řekl, ať úvodník napíše mladý Martin (napadlo mě, že se bude metodou podobnou mé vymlouvat, že už do tohoto čísla napsal moc, ale zároveň jsem tušil, že by to asi nezvládl, protože jede na pár dní se studenty do Kutné Hory, což jsem mu záviděl, protože ho znám. Dojde k velkému zápasu o přitažlivost památek a dívčích půvabů. Záviděl jsem mu obé. A vzpomněl jsem si, jak se mi náhodou při návštěvě Chrámu sv. Barbory při pohledu na její podobiznu na oltáři samovolně odepjaly hodinky a spadly na kamenné dlaždice. Ale má se taková záhada řízená odjinud vůbec zveřejňovat?). A když ne Martin, tak Pavel nebo nepřítomný René, také redaktor, jenže distanční (ale tady jsem zase věděl, že Pavel má tzv. resty, jak soustavně připomíná, při technické přípravě publikací, práci, kterou se také zabývá, a potíže při šachových partiích se synem Matyášem, které v poslední době spíš prohrává. A René? K tomu raději vzkaz: René, přijeď, mám tady pro Tebe tu knížku!). Nakonec sedím nad tímto zatraceným úvodníkem a přemýšlím, jak ho završit, platí-li stále můj názor, že úvodník by měl být branou ke čtení, a ne zazdíváním děr. Chyba ale byla už v úvodu. Mohl jsem si trochu pohrát s prvotním odmítnutím. Takoví mladíci a tak ke mně! A potvrdit to soukromě důraznějším: Neměls to, vole, vůbec psát. *Dalibor Malina*

Obsah:

úvodník
Dalibor Malina: ☠ ☠ ☠___2

próza
Petr Šafarčík: Křížky na složkách ___7_9
Pavol Ičo: Črepiny___9_11
Zdeněk Z.: Bublání___11_13

poezie
Ivana Kašpárková: * * *___4_6
Fruzsina Dobos: * * *___6
Tomáš Vašut: Oranžový měsíc___13
Klára Goldstein: * * *___14_15
Ivo Odehnal: * * *___19_20
Lucie Juřenová: * * *___20
Miroslav Urubek: Haiku___20_22

překlad
Janusz Artur Ihnatowicz: * * *___16_17

jen tak
Miroslav Machala: Za krásou poznání___17_18
Pavel Kotrla: Prvovýstup od severu___22_23
Martin Lukáš: Okno ze dvora___23_24

recenze
Andrea Chrobáková-Lněničková: Strom bez letokruhů___24_28
Adéla Hazuchová: Něco se pokazilo___28_29
Jakub Chrobák: Martinek monografista i interpret___29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Dalibor Malina
Hotel Pančava
Svárov 323
755 01 Vsetín
tel.: 603 165 321
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 68, ročník XX., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš; redakční rada: Jakub Grombíř, Tomáš Vašut; registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

IVANA KAŠPÁRKOVÁ

Naoko

Okenní sklo deformuje její velké boky.
I skutečnost se dá představit menší.

Dodnes ji tam vidím,
jak se jí smeká noha

a ve vzduchu zůstávají
dvě mrtvé vteřiny,

ve kterých zaniká zvuk dopadu
i chuť to celé skončit.

Když jsem odešla,
slezla –

některým se bez publika
umírá špatně.

Dočasnost

Kolikáté už stěhování do malých bytů,
kde život utíká klíčovou dírkou,

kde nakradené teplo šíří tepnami dočasné
smíření
a něčím infekčním nakažený podzim
nedává spát pokusům o nadechnutí,
kterému astma nedovolí
dosáhnout vrcholu.

Kolikáté už stěhování do malých bytů,
kde se pročítáš svýma rukama,
a pokaždé, když zaprší, zapulzuje to
ve špatně srostlých zlomeninách.

Už se nikomu neozýváš,
už jen usínání mezi nosnými zdmi,
ve vydutých kapsách teprve devátého
domova,
poztráceného při prvním silnějším zaboření.

Kolikáté už stěhování do malých bytů,
než bude čas jít
o dočasnost dál.

* * *

Myslela si, že to takhle prostě chodí,
čerstvých patnáct a hlavní město:

baletní vidina zrcadlových sálů
s punčochami neobratně staženými
z obtloustlých stehen.

Pro zbabělý návrat stačil nedostatek vůle
a dvě vraždy u dívčího internátu –

až ta druhá byla její.

Geny

Na otázku, zda máme v rodině šílenství,
obvykle odpovídám,
že se pouze zjednodušujeme
bezmyšlenkovitým narážením do stěn.

Vy to prý máte jinak,
vy ty zdi bořite
a pak se omlouváte,
že to máte po rodičích.

* * *

Někdy se začne přát špatné počasí,
aby to nenutilo něco dělat,

a pak se začne něco říkat
a snahou nezranit se zraní.

Někdo tě připíchne k hraně stolu,
kulatá záda se připodobní mostu,

po kterém kdyby se šlo pozpátku,
stejně by se to udělalo stejně:

pod stolem
a pod zákonem.

Zdálo se

Když jsi mi říkal svůj sen,
jak jste tam byli tři,
dva nahoře od sebe nejdále věkem
a možnostmi,

a ty dole na invalidním vozíku
zpoceně a udýchaně tlačil jsi sám sebe
na cizím klíně,

jako bych
ten zamlčený konec
viděla!

Bouřka v lednu

U zdi základní školy dvě postavy
ve statickém vyvážení:

jedna sedí a pozoruje,
jak se druhá včleňuje do důsledků
předchozí situace – reakce na akci
přitlačenou zády k chodníku.

A přitom to začalo tak hezky!

Pár piv a panáků a cesta
od filozofie k výčitkám
byla kratší než tupá rána,
co překřičela zvuk
zaživa posoleného masa.

V tu chvíli ještě nikdo nevěřil
bouřce v lednu,
jen měsíc po prvním sněhu.

FRUZSINA DOBOS

Utrpení slečny Fruzsiny
(Odpověď Wertherovi)

Proč nikdo nevidí, když jsem smutná?
Proč nikdo neví, jak jsem nervózní?
Pravda, vypadám vesele, veselá však
nejsem.
Proč se mě nikdo nezeptá: Co je ti, Fruzsino?
Mít spoustu kamarádů a jen se usmívat.
Poslouchat, co mají za problémy. Pít pivo,
jestli mají chuť.
Proč nechtějí se dovědět, čeho se bojím?
Jistě, vždyť mají svých starostí dost.
Kdy odvážím se říct, jak se teď cítím
hrozně. Jak se trápím. I já mám problém
se životem, lidmi, kamarády, lidstvem.
Nikdy. Vím, nikdy. Už neřeknu nic. Nikdy víc.

Segedín, 8. března 2016

PETR ŠAFARČÍK

Křížky na složkách

Hana seděla v ošoupaném křesle s jednou nohou opřenou o konferenční stolek, zatímco druhou šimrala Karla za uchem.

„Relaxuješ? Probuď se!"

„Nespím, přemýšlím."

„A o čem?" nudila se.

„O tom, že jsi je uhranula."

„Prosím tebe, takový nesmysl."

Karel otevřel oči. Venku se začalo stmívat a znuděné matky pod jeho bytem začaly odcházet s dětmi domů. Z toho jejich brebentění a křiku se jednou pomine.

„Chodívají za tebou i takové?" zeptal se a poslouchal přitom bouchání domovních dveří.

„Hlavně takové," řekla Hanule. „Pokaždé, když jim objevím nádor, začnou vyšilovat nebo brečet. Některé se ale drží, ani nemrknou."

Karel se konečně otočil, zvedl se na lokti a sáhl po hrníčku. Čaj s rumem již trochu vychladl, ale byl stále voňavý a lahodný. Hanule měla svěšené prsy a na bříšku se jí tvořily záhyby. Její noha s červenými nehty jej dráždila k dalšímu milování, ale on si chtěl lenošení ještě užít.

„Pokaždé, když z ordinace odejdou, cvičím za plentou jógu, abych se vzpamatovala," řekla rozmrzele.

„Jak poznáš, že ji dostanou?" pohlédl jí do očí.

„Nevím," pokrčila rameny, sundala nohu ze stolku, odložila svůj hrníček vedle jeho a poklekla na koberec. „Prostě to vycítím."

Karel ji uchopil za zátylek, přitáhl si její ústa a začal je líbat. Hanule se pomalu přesouvala na kanape. V milování byla mnohem zkušenější.

„Pomalu," šeptala, „jenom pomalu."

„Když si myslíš, že onemocní, uděláš na složce křížek?"

„Teď ne, teď o tom nemluv."

Karel ji přetočil a položil si její ťapky na ramena. To milování ve dnech, kdy nemuseli spěchat a ráno vstávat, bylo moc príma.

„Ještě, ještě!" vykřikla. „Chci mít s tebou dítě!"

Karel však věděl, že to není pravda, ale jen součást její milostné hry. Když později odpočíval a hladil ji po černých krátkých vlasech, znova o těch značkách přemýšlel.

„Opravdu tu nemáš nic k jídlu?“ zeptala se.

„Jenom konzervu sardinek a chleba.“

„Tak jo,“ řekla. „Ráno koupíme něco v bufetu, ale koukej tu lednici doplnit.“

„Dobrá,“ přislíbil.

Hanule se usmála, bouchla jej pěstí do prsou a vrátila se do křesla. Chvíli uvažovala o tom, zda by se k němu dokázala přistěhovat, ale nakonec usoudila, že by snad bylo lepší, kdyby se nastěhoval on k ní. Co si ale počne s chlapem, který nemá žádný pořádný cíl? zapochybovala. Copak je tohle nějaký život? podívala se na psací stroj s lampičkou a hromadou knížek položených na prkně z obývací stěny. To prkno leželo na opěradlech dvou bílých kuchyňských židlí, za kterými stála třetí. K té se Karel soukal podél odřené zdi.

„Co teď píšeš?“ zeptala se otráveně.

„Povídku o ženě, která dostala rakovinu a ještě o tom neví.“

„Ty jsi ale zlý,“ poznamenala rozmrzele.

„Je to o dívce, na jejíž složce jsi udělala ten křížek.“

„Nedělám ho pokaždé,“ zavrčela nespokojeně.

„Žije s chorobou, kterou jsi přivolala,“ rozvíjel zápletku.

„Zbláznil ses?“ napřímila se. V té otázce byla výstraha.

„Měla bys s tím přestat,“ navrhl a Hanule se uraženě odmlčela. Vzala si hrnek se zbytkem čaje a přemýšlela o tom, zda by neměla raději odejít a prásknout dveřmi. Tohle nemělo perspektivu.

„Copak si myslíš, že jsem čarodějka?“ zeptala se nerozhodně.

„Slyšela jsi o proroctvích, která se automaticky naplňují?“

„Nechápeš, že mluvíš o práci, která mě živí?“ zvýšila hlas.

„Kolik jich zatím bylo?“

„Tak dvě stovky,“ odsekla.

„A kolik se jich vrátilo s diagnózou?“

„Ty máš pocit, že za to můžu já?“ zeptala se výhružně.

„Ne,“ zalekl se.

„Blázne! Pitomče! Hlupáku!“ zakřičela a odešla do koupelny, kde se začala zuřivě oblékat. „Nemáš ani ponětí, co taková ženská zkusí a co denně prožívám já sama!“ volala přes chodbu.

„Když to funguje…“ chtěl pokračovat, když se vrátila.

„Už toho nech!“ mávla rukou.

„… mohla bys zahájit nějaký výzkum. Možná, že všechny trpí stresem,“ dokončil větu a odešel se umýt.

„Jasně, že trpí stresem!“ křičela za ním Hanule. „Kdo jím dnes netrpí! Když mám pocit, že ji dostanou, udělám si křížek. No a co?“

„Nezlob se,“ chlácholil ji a vrátil se do pokoje. „Chtěl jsem to jen pochopit,“ natáhl si kalhoty.

„A co bys na tom chtěl chápat? Proč ženy umírají?“ zasmála se.

„Proč umírají ty se značkou.“

„Tak proč tedy?“ zeptala se výsměšně.

„Nevím,“ přiznal.

„Tak vidíš,“ řekla otráveně. „Víš o ženských leda houby a přitom o nich píšeš.“

„No jo,“ zabručel a nazul si boty. „Dáme si ty sardinky, nebo půjdeme někam na večeři?“ zeptal se smířlivě.

Hanule si prohrábla vlasy a přemýšlela. „Pojďme někam do města,“ řekla nakonec. „Ty sardinky si můžeme dát ráno.“

PAVOL IČO

Črepiny

Na zemi črepiny, po stenách visia rozbité zrkadlá.

Deti sa chúlia v rohu izby a usedavo plačú. Volám záchranku.

„Prosím vás, rýchlo príďte, manželka má záchvat,“ oznamujem do slúchadla opretý o dvere izby. Ona neprestajne búcha, až sa zdá, že pánty dverí nevydržia.

Cestou do sanitky sa vzpiera, neskrotí ju ani príchod troch uniformovaných strážnikov.

V nemocnici boj neprestáva, ani keď jej pichnú ampulku priezračného roztoku. No už je takmer vyhraté, stačí len počkať, kým látka zaberie.

„Veď viete, nie je to po prvý raz… Neviem presne ako dlho, ale necháme si ju tu minimálne dva týždne, najviac však mesiac. Dlhšie ju hospitalizovať nemôžeme. Ak to bude potrebné, pošleme ju do liečebne,“ konštatuje lekár, dobre živený mladý muž nevysokej postavy, malý tučko, povedali by ste si, nebyť okuliarov a bieleho plášťa. Poďakujem, vychádzam z dverí a na chodbe ešte chvíľu sledujem zápas, ktorý sa odohráva medzi mojou ženou

a skupinou zriadencov. Okoloidúci zdravotník ma posiela za deťmi a ponáhľa sa vyprevadiť ma k bráne. Dnes mi, našťastie, pomôžu rodičia. Počkali, až kým som sa vrátil z nemocnice. Ale o Janke a jej stave nechceli nič počuť.

„Už dávno si sa mal rozviesť s tou príšerou!" napomínal otec.

„Prestaň, nechaj ho! Nemohol vedieť, že to takto dopadne…" hájila ma matka, ale deti už nechceli počúvať naše nezmyselné ťahanice. Chceli sa hrať. Rozlúčili sme sa, no keď zabuchli dvere, napustil som vaňu a zapol telku.

Nemal som náladu hrať sa s deťmi. Aspoň chvíľu nie. Potreboval som cigaretu.

Do kuchyne prenikali výkriky kreslených postavičiek sprevádzané hrmotom ozývajúcim sa z vane. Elenka si do nej vošla sama. Konečne som mal pokoj. Mohol som pospomínať. Aj keď, hlavne v poslednom čase, nebolo na čo. Radšej zabudnúť, myslieť na detstvo. Kvitnúce planiny, liany obrovských stromov. Nekonečné túry a magické poznania tak všedných a predsa zázračných javov, akým je východ slnka…

Naposledy, a tým myslím naposledy, čo Jana prelomila ľady konvencie a mlčania, mi v sprievode hlasných nadávok nechtom zaryla do čela tak hlboko, že spustila potôčik, ktorý som dobrú štvrť hodinu nedokázal zastaviť. Ešte, že deti boli na prechádzke s bratom. Mali dosť z predchádzajúceho dňa, keď mi privrela prsty do dverí.

A tak to chodilo deň čo deň, posledné tri roky. Iste, boli aj dobré dni, keď bola ako na začiatku, keď sme pomáhali bezdomovcom a čistili lesy. Iba málo mladých dievčat s jej tvárou by dokázalo tak nežne hladiť špinavé ruky, alebo zbierať odpadky po druhých.

Mohla byť taká stále?

Zvláštne, ako môže niečia smrť ovplyvniť život druhého človeka. Obzvlášť matkina… Počul som o jednej, ktorej zomrela matka, a ona potom skočila z okna hneď po prepustení zo psychiatrie. No čo ak je to niečom celkom iné, hlbšie, zvrátenejšie, vyvierajúce zo samotnej podstaty jej rodu; párenia bratrancov so sesternicami, vdovcov so sestrami nebohej manželky? Všetko vo viere, aby majetok zostal v rodine, aby moc rodu rástla… V tejto viere Jana súhlasila s návrhom svojho otca, a vzdala sa v jeho prospech všetkých nárokov na dedičstvo. Odvtedy si jej hlasné výbuchy často odniesli aj deti. A pritom, paradoxne, hlavne kvôli nim ešte stále čakám na zmenu, lebo na-

vzdory všetkému nás tie naše dievčatká nadovšetko milujú. Spomínam si, ako raz Elenku strčila do radiátora, pretože vraj nechcela ísť spať. Práve som sa sprchoval. Keď v izbe zaznel rev, hneď som sa išiel pozrieť, čo sa deje. Elenka hlasno plakala, držala sa za hlavu a neprestajne sa kývala zo strany na stranu. Pod jemnými vláskami navrela hrča. Pohotovo som vytiahol z chladničky konzervu a priložil ju na ranu. Vtedy Jana ľutovala, prihovárala sa Elenke a prosila o prepáčenie. Tá však matku nechcela ani vidieť. Hlávku si zaryla do môjho náručia a ticho vzlykala. O týždeň už boli tie dve najlepšie kamarátky, keď Janka učila Elenku rôzne tanečné akrobatické kúsky, ktoré si pamätala ešte zo svojich „svetlejších" čias. Bolo krásne, keď sa v nej vynorili tie šťastné zvyšky pamäte, ktoré jej nevymazali elektrošoky. Po šokoch zabudla aj na to, ako sme sa zoznámili. Každá spomienka na udalosti posledných rokov, okrem detstva, ktoré si pamätala veľmi jasne, mala pre ňu nevyčísliteľnú cenu. Pôsobila však pokojnejšie, miernejšie, až dnes…

Z vane sa ozýva hlasný buchot.

„Poď ma vybrať! Poď ma vybrať!" kričí malá. Ani sa nestihnem postaviť a pribehne za mnou jej sestrička.

„Vyber ju!" vyčítavo prikazuje schmatnúc môj ukazovák do malej, teplej dlane.

Musím ísť.

ZDENĚK Z.

Bublání

O tom se nedá psát, řekl.
Leželi spolu v posteli.
Nedá?
Zakroutil hlavou.
Ale píšeš o tom.
Zkouším to, připustil.
Zkoušíš co?
Zadíval se na ni.
Zeptala se znovu:
Zkoušíš, jestli se o tom přece jen dá psát?
Zakroutil hlavou: Vím, že nedá.
Tak proč o tom píšeš?
Vzdychl. Nějak jí odpovědět musí.

Zkouším nezapomenout. Vždycky jsem psal proto, abych nezapomněl. Vzpomínáš, jak zní první Eckermannova věta z Předmluvy k Rozhovorům s Goethem?

Jak by to mohla vědět?

Tato sbírka vznikla povětšině z přirozeného pudu ve mně sepisovat si, co jsem kde prožil a co se mi zdá cenné či pozoruhodné, a tak to učinit svým majetkem.

Dívala se jinam. Rád by se ujistil, jestli nemá v očích slzy. To by ale musel spustit nohy z postele, obejít ji, nápadně se sklonit k zemi a zvednout zrak vzhůru, aby se jí podíval do tváře. Do tváře, kterou před chvílí postříkal.

Povzbudila ho, aby to udělal.

Penis mu sevřela pevněji, vystrčila jazyk a přitáhla si ho blíž.

Ale o tom nejde psát.

Zásoba slov, kterými by se podělil o to, co prožil, je zaneřáděná. Neví, jak popsat *něco takového*.

Možná jen neumí být spisovatelem. Jeden čínský spisovatel popsal ženino sevření údu dole jako třesknutí činely. To se mu nelíbí.

Nemíní vymýšlet metafory.

Chtěl by umět popsat, jak zahlédl v jejích očích pobídnutí. Udělej to. Můžeš. Přikývla. A pak její spokojenost. Kdyby to uměl, popsal by, jak Aneta uvolnila svaly ve tváři, v zátylku, jak povolila ztuhlý krk, jak zabořila hlavu do polštáře, nadzvedla bradu, a vypadala, že si to užívá. Z jeho pohledu to tak vypadalo! A on se jí udělal do obličeje, nebo spíš: dělal se jí do obličeje, svíral si sám penis, sjížděl po něm dlaní dolů a nahoru, stlačoval ho a povoloval…

Zdálo se mu, že nezavřela oči ani na chvíli?

V pornografických videích oči většinou zavřou.

Nemůže napsat: sperma jí stékalo po tváři. Protože nestékalo. Bylo husté, zaplnilo prohlubně tváře pod ním a připomínalo třesoucí se kaluže hustého sněhu s deštěm. Tři bílé kaluže. Díval se na tu, kterou měla mezi rty. Odlepila horní ret, a pak ho zase ke spodnímu rtu přitiskla. Na malou chvíli začalo sperma vtékat do úst, ale přitisknutím rtů ho vytlačila vzhůru. Jde to napsat? Upřela na něho oči. Ten pohled znal: bude si hrát. A pak poprvé vyfoukla zevnitř úst do bílé hmoty trochu vzduchu a sperma jí mezi rty začalo bublat.

Usmála se, pak se i zasmála, ale jen opatrně. Jen tak, aby *bublalo,* chtěla ho pozdržet mezi rty co nejdéle.

Sledoval, co dělá. Tvářila se pobaveně a on po chvíli také. Nespouštěla z něho oči. Co tím chce říct? Budou to takto dělat pokaždé?

Je možné psát o takových věcech tak, aby ten, kdo čte, vzal všechno vážně? Je možné popsat něco, co je něžné a vyslovit: *sperma jí bublalo mezi rty*? Je to možné?

O tom se nedá psát, vystříkla z něj slova, protože byl popuzený.

Ty jsi spisovatel, řekla mu.

Chtěl by vědět, jestli pláče.

Nezeptá se jí.

Záda se jí neotřásají, tak snad ne.

Není to tak, že lidé se mohou chovat něžně, ale když o tom začnou psát, všechnu něhu zničí?

Když dokončil prvních pět povídek z knihy o lásce a sexu, dal je přečíst čtyřem přátelům. Dva z nich mu řekli, že píše pornografii. Byli to nejbližší přátelé. Třetí a čtvrtý mlčeli.

Jen on ví, co je pravda. A jak něžné může být bublání.

TOMÁŠ VAŠUT

Oranžový měsíc
(Planetárium)

Noc jedna zbývá slunovratu,
noc dlouhá právě akorát,
kdy nespí luna v oranžovém šatu.

Měsíc, kdy lípy rozkvétají,
Měsíc v konjunkci s Večernicí,
Dunajskotiské Meziříčí – spící
přívozy přestávají měřit čas.

Vteřiny přesýpají makovice,
roj trpasličí do půlnoční říše – odlétá.
Velký vůz jede do léta.

Kořeny kořenáčů na nádražích,
větrná sbírka prvních políbení,
jak bílé noci Středozemí
nad létem v barvách dýňového esa.

A hvězdy vadnou, schnou a hoří,
v údolích dalekého severu.
Nad ekliptickým bestiářem

nakonec zbývá Ursa Major
svítící jak srdcová sedma:
zítra se Slunce začne sklánět k Zemi.

(Segedín, červen / Zubří, 21. srpna 2015)

KLÁRA GOLDSTEIN

léto

kolik dialogů, na které čekáme
zanikne v lapači na vosy

drhneš majoránku
ve starém babiččině pokoji
ještě se nepropadá podlaha
ještě je méně
o pár hrobových míst

dům plný rukou
zalyká se vedrem
bzučí mouchy
v lesích je
tak nějak světleji

na verandě
necháváme boty svých mrtvých
aby neuklouzli na suti
až se budou vracet

jizvy

vždycky
jsou to jizvy v oranici
uzemnění
naskrz
půda
která nám byla d(r)ána
poledne vyštěkané
místo zvonů
na malém hřbitově
rumunští reemigranti vedle Němců
dosud prázdné domy

všechny nás přežije
angreštový keř

nezvat

skoro až
v šelmí samotě stromů
odtrháváš kolek
z lahve
přibíhá déšť
a zvířata

procházejí tebou

srst soumraku
se drsně otírá
o smlčené

poprvé v životě
stojí v bráně do zahrady
srna

a ani ji nepozveš dál

nevidět

nevidět přes všechno
sečení, vyzdívání, štukování a čas
to nejkřehčí –

v koutě, kam se vždycky opíralo
nářadí a

nevidět. Názor bez podstaty. Šum.
a tak tě berou ztečí
až k znedůvěrnění
k tichu napříč

nemluvit o tom u oběda
je poslední výspou volnosti
co stejně svírá

mluvíš o masu

obětujme
létajícím rybám
které se přiženou
jak náhlý déšť

mluvíš o masu
a nemáš žádné pochybnosti
že právě tady je třeba
zabrat
zapošít
nit vystačí ještě
na tři čtyři stehy

vždycky musíš napřed
odřezat ploutve
jako by ten nástroj pohybu
něco dělil

mluvíš o masu
a zatím zbývá
vychlípená
kost

JANUSZ ARTUR IHNATOWICZ

Farářovo rozjímání

Sedíš na staré židli
a přemýšlíš o pekle
a za oknem v zahradě
chodí pávi a perličky

stromy ohýbají větve
nad chlapcem a dívkou
kteří jsou v křoví a v nebi
než se zamilují do pekla

pávi zakřičeli psi zaštěkali
na dvorku se blýskl nůž
slepice bez hlavy se zatřepotala
odděleně plakal zobák

ty si pro sebe a u sebe
převracíš stránky knihy
hltneš si ze sklenice
a dále
    přemýšlíš o pekle
na velké staré židli.

Trén

ani včera ani dnes
nebo kdykoli
mluví ke stromům:
    zahrajte
    písně
    krásnější
    než zpěv
    Siónu

a řeky tečou
bíločervené
jako tělo dítěte
a šíje Marie-Antoinetty
říká ke komínům:
    dýmem
    budu plout
    nad město
    krásnější
    než první
    Šekina

a pece
hučely
a místo vody tekla

smrt ve zlatém prstýnku
a ticho po velkém volání
dým nad komínem
ústa plná plísně
měsíc vyplul
na nové písni

a mrak na Siónu
památník vzpomínek
noc jako Ráchel
pláče nad bělostí
kostí které stále čekají
na Ezechiela.

(Přeložil Libor Martinek)

Janusz Artur Ihnatowicz (26. června 1929, Vilnius), polský katolický kněz, básník, literární kritik a překladatel žijící od roku 1946 v emigraci, autor rozsáhlého díla.

MIROSLAV MACHALA

Za krásou poznání

7. listopad 2011 (Řecko)

Řidič dálkového autobusu na požádání zastavuje. Jsme v Evinochori, městečku poblíž Mesolongi. Přímořské letovisko Krioneri, kam ještě dnes směřujeme, je odtud cestou na jih, podél šest kilometrů dlouhého a bezmála kilometr vysokého skalního masívu Varasova. Tato mohutná kulisa skal, v zapadajícím slunci jakoby růžovým reflektorem nasvícená, bude nás provázet.

Tíhou, zlatem ztěžklých víček, noří se sluneční kotouč do vln Jónského moře, nedaleké Odysseovy rodné Ithaky. Ještě naposledy vyšlehnou paprsky a ozáří stěny skal. Jako Titán Atlas nese Varasova do temnoty noci již halící se nebeskou klenbu. Krajina náhle ztichne hlukem cikád. Na scéně se objeví jiný, měsíční kotouč a jako v stříbře ražená mince, lehčí však zlata slunce, stoupá na nebeské houpačce vzhůru. Znovu se skály rozsvítí, tentokrát bílým studeným svitem.

Nemůžeme zabloudit. I smečka psů nám jasně dává najevo, že cíl je nablízku, stejně jako jejich zuby. Prudké otočení a naše siluety se v záři úplňku mění v obludné hrbaté vetřelce. Velký batoh na zádech by jistě schlamstnul i jejich vůdce, a tak se hladoví a s ocasy staženými vzdalují.

Blížící se světla pouličního osvětlení vzbuzují v nás příjemné představy. Nebo to jsou svíce na hrobu, v listopadový čas mrtvého Krioneri? I zamčený hotel Philoxenia tomu nasvědčuje. Po hodině se na motorce objeví recepční a omlouvá se. Ke klíčům gratis přikládá balené suchary se sýrem, džemy, čaj, sušenky a džus. A toustovač. Ach jó-ó, Martin je hladový jak ti psi, a já přitom v itineráři sliboval, že po dnešním náročném dni bude v hotelu bohatá večeře.

Za tři dny kralování v liduprázdném hotelovém komplexu došly nám již všechny jídelní variace. Ale shodli jsme se, že toustovač byl nejlepší.

15. listopad 2011 (Řecko)

Hlubokým „kaňonem", jenž není dílem dravé vody, ale dílem mocných sil skrytých v podzemí, vstupujeme do podsvětí. Kleisoura neboli brána do podsvětí, tak se nazývá tato propast, mohutná skalní jizva. Na jejím konci potahují saze černým sametem skalní římsu. Zapalují zde lidé svíce za zemřelé? Náš zrak se ale upírá dál na západ, kde za třemi kříži, pod cínovým víkem hladiny, na temném dnu snad spočívá město. Ve větrem zvířené laguně slévá se živá voda, jiskřící indigovou modří, s mrtvou, peklem páchnoucí vodou. Tajemné jsou vody laguny Aitoliko.

Slunce sestupuje v Hádes a i my scházíme sirným oparem přes dlouhý kamenný most, pod jehož nízkými oblouky by ani loďka Cháronova neproplula, do centra ostrovního města téhož jména – Aitoliko.

Rudé světlo jako pekelné louče olizuje kamenné zdivo staré lisovny oleje, nočního klubu, kde se nám smutkem zkrásnělá barmanka Eurydika svěřuje: „Stále čekám na svého Orfea, jenž jednoho dne z tohoto podsvětí vyvede mne." Už je tomu tak. Jsme opravdu v pekle. Přichází náš vyžilý přítel Apostolis, malíř a architekt. Do půlnoci stihneme poznat jak temná zákoutí města, tak malířovy tři oblíbené taverny. V poslední z nich vidí na zdi viset svůj obraz, kde rodné Aitoliko přirovnává k Benátkám. Ano, laguna rozbouřená silným jižním vichrem občas vpadne do jeho ulic a domů. A jako Venézia také Aitoliko se pozvolna propadá. Blízké je Apostolisovo podobenství našemu, ve vlnách snad skrytému městu.

IVO ODEHNAL

/DÁVNÝ POCIT /

Maminka dlaní převálcovala citron –

šťáva z rozkrojené půlky v mžiku zmizela
v tlačítku mých slin

/V rozšklebeném podpaždí
dodnes trčí teploměr horečky/

/ZEŠEŘELÁ SVÍČKA/

Sval luny v keři Domluva dceři –
/před večeří po večeři/

Křidélka můr plaší svíčka

Tma v rybí sukýnce schází z hůry –
/sraz tam měly můry/

Zatímco se šeří
raci stíny měří...

/ZNÁM TEN NEHYBNÝ POPĚVEK/

Naše tenké řeči táhnou řekou roků

Řeky se vlekou – někdy jen tak tekou
Často křepčí

Ať tak či tak
čas z křečí řečí nikoho nevyléčí...

/LÁSKA NĚKDY LÁSKA/

Nebe ze saténových růží a touha co je
slouha...

Jako kluci jsme si hráli –
než přišla Ella

/Pokaždé nastala mela.../

Až čas varlata zklidní
když se zjistí
kolik nám ještě zbývá dní

/Každý nový kalendář může být poslední/

LUCIE JUŘENOVÁ

19. 11. 2015

Po pátečním teroristickém útoku v Paříži se v různých městech po světě zapalují svíčky, při zahájení sportovních utkání celé stadiony drží minutu ticha, lidé se na sociálních sítích modlí za Paříž.

V olomouckých ulicích bylo tento týden nezvykle mnoho mrtvých holubů. Jen před domem, kde bydlím, leželi tři. Někdo duchaplný k mrtvolkám přiložil čtvrtku papíru s nápisem PRAY FOR PIDGEONS.

. . .

In this paranoid world, everything worth knowing is a secret.
– Trent Reznor o projektu Year Zero

Slova se schovávají
utíkají
tají jak sníh
mizí zakletá

místo rukou ploutve
němá jak ryba
naprázdno otvírá hubu

kdosi jednou řekl „A co když je to
způsob, jakým tajemství
chrání samo sebe?"

nejde to vyslovit
nebo (a toho se děsím) snad ani není co

MIROSLAV URUBEK

Haiku

Má smysl ještě dnes hovořit o důstojnosti a výlučnosti básnění? V zábranách a bariérách světa přesyceného událostmi, věcmi a informacemi, se pro mnohé odpovědi vracíme do minulosti, k básnickým formám, které svou prostotou a samozřejmostí potvrzují axiomatické založení lidských životů a jejich základních projevů. Obecným sympatiím se těší v poslední době japonské *haiku*. Tato klasická japonská básnická forma toho nabízí ve své zdánlivé jednoduchosti až nečekaně mnoho. Autoři, kteří se dnes pokoušejí být

jejími pokračovateli a důstojnými asimilanty, intenzivně zažívají a zprostředkovávají to, co se obecně, a někdy už dost stydlivě přiřazuje k poezii. Za ta staletí, po která mistři haiku a jejich početný doprovod dobývali duchovní obzor člověka, se člověk sám ve své podstatě ani mnoho nezměnil. Možná, že dokonce přeceňujeme i obecnou polohu jeho vnímání světa. Obrazy transformované do slovesné podoby, vytěžené z lidských kontaktů se světem, včetně asociací a prostoru, který otevírají, zůstávají po dlouhá staletí stále působivé, mnohostranné a podivuhodně silné. Jistě to ví či alespoň tuší i Miroslav Urubek, novinář, valašský hudec, pravověrný Valach z Lužné, který prochází půvabnou krajinou svého domova s mladou, ale už velmi osobitou zkušeností, s citem a porozuměním pro její kouzlo, s hudební inspirací, ale i smyslem pro vážnost a opojení slovy.

dm

*
Sklenice piva.
Zhořklé studené slunce,
Hádavý přítel.

*
Čistá země v nás.
Zářivé srdce oceánu
Hraje si s vlnami.

*
Měsíček svítí.
Popíjí se mnou tiše.
Darmo dnes mluvit…

*
Zahalen deštěm.
Podzim přichází záhy.
Mlhou pečlivě skryt…

*
Za okny sněží.
V lampě se třpytí vločky.
V oku vzpomínky…

*
Vonící brynza
Píseň jarní pastviny –
Oblaka v ústech.

*
Seriózní páni.
Saka, kravaty, brýle –
Nepříjemnosti.

*
Rozkvetlé hlohy
lákají tři zmrzlé muže.
Květen je, přec mrzne.

*
Svatojánská noc.
Děly se věci v horách.
Dávno ohně spí.

*
V oparu rána
Vidím moudrost bohů hor –
Polibek vláhy.

*
Bílá tma v noci.
Kolikrát jsem minul dvůr –
v chumelenici.

*
S houslemi v ráji
hudci z Moravy
vínem pokřtěni hrají.

PRVOVÝSTUP OD SEVERU

„Mně se líbí ta blondýna v čele stolu."

„To ti schvaluju."

„Vidíš, příspěvek/úvodník se píše sám."

Všechny holky v Bezručově chatě měly dlouhé vlasy, větší část s copánky, culíky, ohony. Jen některé měly vlasy rozpuštěné.

„Nejlepší byla v tom tílku."

„Vyfotils ji?"

„Jo, stihl jsem to."

Na displeji zrcadlovky se objevil kradmo, až voyersky pořízený obraz černovlásky sice s bujným poprsím a výraznými náušnicemi, ale nejvíc zaujímající obnaženými rameny, kontrastujícími s okolní zimou.

„Je to nějak zamlžené. Všimni si, jak se ten objektiv odmlžuje od středu."

Soustředili jsme se na mlhu? Dnes jsme si ji užili dost.

Ale i tak. Po hodinové diskuzi o homosexualitě to byla osvěžující změna. Propocená

trika a mikiny přestaly studit a plzeň měla tu správnou teplotu a říz. Za oknem se pod námi převalovala mračna a v dáli se nad nimi třpytily Tatry. A nově příchozí dívky se svlékaly. Kóta dobyta.

A klouzajíce cestou dolů, když padali jsme na prdel, vzpomněli jsme i na „nevýznamného básníka", který měl tu horu rád a na jejímž vrcholu je po něm alespoň pojmenovaná chata, ze které jsme tak neprozřetelně vyšli do zimy a do tmy. A všedních dnů.

Pavel Kotrla

OKNO ZE DVORA

Panelák na okraji města, které se podobá mohutnému kotli. Jediný dům v řadě, který postavili obráceně, takže balkóny bytů hledí do svahu. V lepším případě z nich dohlédnete na travnatou plochu o výměře fotbalového hřiště, která slouží jednou jako sportoviště, jednou jako výběh pro psy se vším, co k tomu patří. V horším případě vidíte jen zelený sráz rozčísnutý pěšinkou vybíhající od zadního vchodu. Po ní se jde nahoru k horizontu, nad kterým se proti nebi rýsují postavy fotbalistů a pejskařů. Někdy vyletí s vervou nakopnutý míč a dlouze dopadá, jindy je vidět vztyčenou psí oháňku, která se trhavě sune přes pruh nebe, zleva doprava jako husí brk rozepisovaný neviditelnou rukou.

Rozsah zorného pole stanovuje obývané podlaží. Jedni touží hledět výš, druzí se děsí pohledů do dálky. Jedni se vyklánějí přes zábradlí, seč jim to odpor těla dovolí, druzí prchají do útrob bytu, jakmile pověsí prádlo, vykouří cigaretu, nastaví dlaň pod tušené kapky deště. Situace se dramaticky mění, když obyvatelé opustí dům a vyšplhají se na hřeben nad ním. Tady stojí a hledí na okna srovnaná ve sloupcích podle záměru stavitele či pro potřeby těch, kteří se rádi měří se sousedy. Na pohledu z opačné strany je nesmírně přitažlivé, že úplně každý se může postavit, kam se mu zlíbí.

Ještě nedávno zdobila okraj srázu za domem dětská skluzavka. Stála na rozhraní zorných polí horňáků a dolňáků. Sjet po ní bylo obtížné, vydatné třísky sklolaminátu hrozily natrhnout vaše kalhoty, ale vystoupat na můstek po čtyřech ohlazených stupních kovového žebříku, takovou radost si odepřel málokdo. Teprve odtamtud, z můstku, bylo

něco vidět. Našli se i tací, co se tam posadili, spustili nohy do koryta skluzavky a dlouhé minuty vydrželi sedět a hledět.

Martin Lukáš

STROM BEZ LETOKRUHŮ

V jednom rozhovoru – ještě před vydáním třetí básnické sbírky *Živorodky* (2013) – prohlásila básnířka střední generace Irena Šťastná (1978), že největším impulsem pro psaní básní je u ní stres. Důkazem toho, že je toto konstatování stále stejně pravdivé a bolestně aktuální, je poslední, čtvrtá sbírka poezie *Žvýkání jader* (2015). Zkrátil se časový prostor mezi vydáním poslední a předposlední sbírky, což je dle mého názoru motivováno naléhavostí sdělení. Sbírka je totiž lidsky velmi těžká – volbou tématu, drtivou individuální bolestí, tápáním po záchytném bodu, hledáním smysluplnosti existence po ráně do týla. Tvoří ji čtyři zhruba stejně rozsáhlé oddíly, každý se vypořádává s odlišným tématem, současně se ale všechny náměty prorůstají navzájem. Nejsou ale stále stejné – prochází nějakým vývojem, ať už se tlumí, či nabírají na intenzitě, přinášejí zklidnění a smíření, nebo naopak prozření a mnohdy trpké poznání často zaobalené jako obyčejné konstatování stavu nebo situace.

V první části nazvané Paternoster se lyrický mluvčí zmítá mezi totální beznadějí, kterou způsobuje intenzívní duševní bolest ze ztráty blízkého člověka, a touhou po činu (jako když se použije paternoster, koloběh pohybu nahoru-dolů, nahoru-dolů). A situace se ještě více vyhrocuje, když poznáme, jak musí lyrický mluvčí k úvodní ztrátě pozvolna načítat ztráty další, které vzbuzují šílený strach a děs, neboť jsou spojovány s obavami o osud těch nejbližších a nejzranitelnějších – dětí a přátel, jejich společné minulosti i budoucnosti. Lyrický subjekt vyčerpaný a sjetý bolestí nejčastěji leží – na dálnici, v prachu koberce, stejně jako leží i verše, pro něž básnířka zvolila horizontální polohu. Vědomí současné ztráty je provázeno příliš zřetelným poznáním ztrát budoucích (báseň Cyklus, s. 14: *sleduje dráhu budoucích vajec – jasných / kulovitých tvarů posunujících se tubusem – až jako tableta / vpadnou do kuropění – když tu – velká bledá psí granule na / obzoru – zase mávne komukoli sbohem – a je po všem.*) a hrůzou

zjištění, že se lyrický hlas zaklínil v „teď", neboť i minulé ve svém životě je donucen násilně odseknout. Je v pasti. Jako okamžiky, při nichž je možné aspoň na chvíli bolest a strach zakonzervovat, působí básně s obrazy, které zastavují pohyb a uřvanost ostatních a nutí je zaměřit se na jediný bod, např. s. 12: *(…) lidé / v zahradách povstávají od grilovacích těles (…) za mnou drazí – štěkne rogalista v okamžiku – kdy se motor / odmlčí* – šustí jen vítr – nejprve jsou muži s lupy – následně / bezvlasí táhnuti – vzhůru – s krky v pozoru – upouštějí příbory. Jsou také voláním po tom, aby se zastavila necitlivost a nevnímavost k cizí (sic!) situaci. Jsme básněmi zataženi do epicentra tříštivé bolesti tak intenzivně, že ji dokážeme ucítit také a nelze se od ní odpojit. Zůstává v nás dál s celou svou nedořečeností a bezvýchodností, i když přejdeme do oddílu Mucholapky.

Ty jsou instinktivní obranou. Básně-sny a básně realisticky syrové, jejichž faktický princip tříští i zdánlivý poklid básní-snů, jako třeba ve Snu o Cumbrii, s. 22: *Cumbria sebou cuká / zlehka kvílí vábí uzluje / chce si tě nechat / a pak zas že ne / že to nejde / vyfoukne zbylý vzduch / až tě opatrně setřese z hřbetu / a za rohem nabere / jiného nocležníka(…) zatímco ty už osycháš a mumláš / vyvržen do nového dne / jako do stoky.* Přibývá obrazů z dětství, které nejsou únikem do šťastného životního období, ale spíše sebepoznáváním, hledáním příčin, proč lyrický mluvčí dospěl k současnému stavu. Nemožnost zůstat ve svém snu, pády do nezbytné reality, obrazy hnusu a místy až spokojeného bytování v něm (vždyť realita je hnusná) nutí mluvčího přestat se reálnému světu vzpírat a přijímat svět v jeho nelítostnosti. Lyrický subjekt ale nerezignuje, dál hledá situace, činnosti, které umožní takovýto svět přežít – inspiruje se začasté v minulosti, najednou vnímá určité stereotypy jako smysluplný postoj, jak mít něco jistého, s. 30: *Seje trávu / na své pole. / Metá paží / zády k pravdě. // Sype travní semeno / do zbytečných brázd. // Večer hodně smrká. / Každou noc vidí tátu / dřít na stejném poli. / Celý den celý život.* Snad nekrásnější je báseň bez názvu začínající veršem Holka po obrně…, s. 26. Statečnost a zároveň rozhodnost, s jakou si poraněný prosadí své rozhodnutí, je odzbrojující, zároveň se ještě od přijaté pravdy snaží ochránit okolí, byť cizích pozorovatelů: *Holka po obrně vypadá líp / na německém mostě*

přes Labe. / Sem tam odkaz na historickou reminiscenci vysloví vše, přitom jsou tyto odkazy nenásilnou součástí sdělení, které díky tomu nabývá až děsivé výstižnosti. Ještě cítíme dozvuky Paternoster (báseň Terapie, Kladení min), ale zdá se, že lyrický mluvčí už ví. Verše přijaly i vertikální formu a přestaly být mnohomluvné; zestručnily se, jsou úsporné a přitom přiléhavě přesné ve sdělení. To přetrvává i v následující části Neurotica.

To jsou zralé verše, lyrický mluvčí se jakoby zpevnil a umí se postavit ke skutečnosti bez zakolísání, neboť poznal, co je skutečný svět. Objevil v bolesti hodnotu a najednou vidí ty, kteří toto poznání přijali už dávno, ty, kteří znají hodnotu sebeobětování, s. 39: *Měla milence / v tak pozdním věku. // Když naráz umřel / její oči zčervenaly. // Zas bude muset poslouchat / jak už deset let umírá manžel.* Nebo s. 50: *(…) Dá se to dá se / – mumlají její rty / pod pleskáním. / Do Kirovohradu / pošle co dostane. / Vyspí se přes poledne. / Večer nanovo.* Toto vidění najednou pomáhá lyrickému hlasu odklonit pozornost od vlastního nitra a přijmout svou existenci jako obecný ženský úděl. Aby bylo možné podstatné věci udržet, musí nastoupit ženské sebeobětování, které ale není ztrátou, nýbrž ziskem něčeho, co přesahuje lidskou existenci. Tady se víc myslí na druhé. Ruku v ruce lyrický subjekt zaujímá už vyhraněný postoj k těm, kteří toto nedokázali, s. 51: *(…) Stejně to udělal otec. Když odešel / moje geny (co tak těžko spojovali) /rozhodil na dvě kupky.* Ženský úděl má ale i další rozměr: tím, že mluvčí chápe realitu světa v jeho neodvratnosti, ví, že není v jeho silách na ní něco měnit, umí se velmi dobře postavit k hrůzám, které z reality vyplývají. Nerozmělňuje svou životní sílu ve zbytečné snaze se světem hnout, ale cílí na to, jak ho v jeho syrovosti přijmout. Jak ustát jeho nejděsivější projevy, jak se nenechat zase srazit k zemi (jako v první části sbírky), s. 42: *Srazil postavu / pod smrkovým lesem / vše z vnitřku / leželo na asfaltu / (…) donesli do pokoje / matce / stála i ona / bezhlavě ztvrdle / za zvuku hodin / napjatá ztvrdlá / poslali pro doktora / ale k čemu / řekla a stála / dva dny ještě / v pokoji s hodinami / kde prastrýc / vyl (…).*

Zároveň je tu vědomí, že bez pádu by tohoto poznání nebylo. Poranění tedy lyrický subjekt narovnává a umožní mu vyrůst a dospět. Básně mají nečekaná vyústění, nesena

motivem náhlého překvapení, často vyvolaná zaměřením na detail. Nastupuje závažnost činu a jeho přirozená samozřejmost. Nejsilnější oddíl celé sbírky.

V posledním oddílu Ti bezvlasí je ztráta neskrývanou skutečností, velmi zřetelnou. Verše opět nabývají horizontální formy jako v Paternoster. Oproti Paternoster tu je ale podstatný rozdíl: tyto ztráty jsou volbou, nikoli náhlou ranou, a přinášejí úlevu. Motivicky je oddíl nesen smrtí a celkovým bilančním přístupem k životu. V básních se často přehrává celý život a lyrický mluvčí zkoumá smrti kolem sebe, včetně zvířecích, a hledá něco, co by mu vystavělo smysl existence až k té smrti. Budoucnost plyne ke smrti nevyhnutelně, ale čím tu cestu – ještě než k smrti dojde – poznamenat? Tápe v krajině, rozhlíží se po stopách z minulosti a hledá něco, co se osvědčilo, ale zřejmě upadlo v zapomenutí: *Větry tu chytají – tři do sebe zapletené lípy – pokojné – / jako kosti Němců – zakopané pod nimi – protože kdo by je / v pětačtyřicátém někam tahal. // Vysadil je Valentin Kusyn – budou tu pořád – my dávno ne*. (s. 63) Odkrývá pózu single třicátnic, které usvědčuje z pokrytectví (jak rády by přijaly podstatu ženství – mateřství, ale nedokážou si to přiznat), stejně tak se odklání od těch, kteří rezignují na svou výlučně zvolenou cestu (báseň I ty); to raději zaměří lyrický mluvčí svou pozornost na rozdivočelou radost opilé Saši, ač ani ta není východiskem, ale je alespoň opravdovým čistým projevem radosti až do „zcepenění".

Na první pohled násilně je do oddílu zařazená báseň začínající Nechala jsem žaluzie dole, která je ještě jakoby dozvukem rozchodu z Paternoster. Teprve posléze vystupuje výrazněji změna v dikci postoje mluvčího: přijal svou pozici „stromu bez letokruhů", což vyvolává úděs a obdiv současně: *Nechala jsem žaluzie dole – na znamení pomlky – na střechách/domů – zůstal ležet – cizí déšť – bez ustání jej přežvykoval vítr – / když se o tvůj bok – otřely její vlasy – bylo rozhodnuto. (…) zůstanu stromem bez letokruhů – neboť o sobotách vyžaduji důsledný / úklid – a rozmetání kaluží po dešti.* (s. 64) Jenže přes to všechno vychází lyrický mluvčí ze zápasu silnější než byl na začátku sbírky – žena-matka má totiž neskutečnou sílu ustát těžkou realitu, mateřství se tu stává vidoucím, téměř magickým prostorem, který

dává životu smysl, byť je nepřenosný (viz single ženy). V tomto kontextu jsou pak další bolesti marginální: *(…) konečně vrzne branka –/máma se vrací – máma je doma – máma*. (s. 68)

Andrea Chrobáková-Lněničková

Irena Šťastná: *Žvýkání jader*. Srdeční výdej, Brno 2015.

NĚCO SE POKAZILO

Sára Vybíralová (*1986) knižně debutuje souborem desíti povídek s názvem *Spoušť*. A rovnou v té úvodní, vskutku delikátní třístránkové epizodce „Něco se pokazilo", nabízí čtenáři „trochu vzrušený a trochu sladkobolně rozhořčený" (s. 11) zážitek. Hlavní postava pendluje mezi nadšením, vyhořením, nutkavě vtíravými myšlenkami a touhou zažít něco, co bude přesahovat hranice všedních dní: „… v těchhle šatech a v tomhle navoněném těle, které celý den nic nedělalo, jsem přímo učiněná k tomu, aby mi někdo nafackoval nebo mě znásilnil…" (s. 11) Vyprávění v této povídce má spád, daný mimo jiné tím, že je doslova vychrleno v jediné předlouhé výpovědi. Dospěje až ke vzkypění, po němž nepřichází už žádný ukazatel, který by nás na první zamyšlení navigoval jinam než k protivně nezavršenému konci. Takto schematicky bychom mohli popsat kompoziční gros všech povídek souboru. Ovšem s dovětkem, že čím je povídka rozsáhlejší, tím více se rozmělňuje její výstavba a ztrácí gradační napětí, což je podle mého názoru na škodu.

Po přečtení celé knihy lze nabýt dojmu, i s ohledem na rozsah jednotlivých textů, že první a zároveň nejkratší povídka zastává úlohu prologu. Naznačuje ráz vyprávění, oproti následujícím rozvolněným povídkám až neadekvátně zhuštěný. O to více ale v „paratextové" povídce vyniká autorčin procesuální řez, potřeba příběh razantně zatnout v rádoby libovolné fázi jeho trvání, či přesněji řečeno v momentě, kdy se tomu čtenářské očekávání zpěčuje nejsilněji. Jako když „pak najednou přijde cosi nečekaně a všechno skončí o chvíli dřív, než má" (s. 114). Způsob nelítostného skoncování s příběhem je variován až do omrzení, k němuž není daleko, ani když je takto ve své zdlouhavosti utnuta většina rozsáhlejších povídek. Jednou opouštíme postavu ve chvíli, kdy kope do opilce („Beze snů"), jindy když dobíhá

autobus („Plech"), při výbuchu („Velký třesk") nebo v nemohoucnosti během uragánu („Spoušť"). Nenechme se však pomýlit, vyznění povídek je spíše než efektivním ztvárněním koncovek utvořeno tím, co je předstihuje.

Vybíralové *Spoušť* není jen katarzním prázdnem, které nastane po katastrofě, zahrnuje také spouštěč. S vehemencí zobrazuje jednak stav toho, co je zpustošeno či kdo je zpustošen, jednak, a poměrně okázale, i zařízení, jímž se něco spouští. Jako nosný prvek působí kontrast zaběhnutého života a čehosi, co jej překoná, co postavy fetišisticky potřebují, nebo si to alespoň myslí, a co je přitom ničí. Uvědomí-li si postava, že „běží a neví, před čím utíká" (s. 45), nemusí to být chápáno tragicky, pokud situaci vnímáme zároveň jako akt osvobození.

Autorka nepředkládá mikropříběhy o schopnosti usebrat se, ale výlety do doby finálního odpočítávání před zlomem, který zůstává pouze na rovině tušení. Téma se naplňuje desetkrát jinak (mladá kuchařka v menze, workoholický manažer, autistický historik, důchodkyně-vdova, nevěrná žena atd.), a přece pokaždé jaksi neměnným způsobem.

Snad čtenáři zakusí potěchu dřív, než bude pozdě…

Adéla Hazuchová

Sára Vybíralová: *Spoušť*. Host, Brno 2015.

MARTINEK MONOGRAFISTA I INTERPRET

Po celé řadě knih mapujících regionální literaturu a její problematiku teoreticky (jmenujme za všechny alespoň *Region*, *regionalismus a regionální literatura*, Opava, 2007) se Libor Martinek ve své odborné práci v poslední době zaměřil trochu jiným směrem. Po teoretickém ovládnutí tématu se dnes spíše pokouší pojmenovávat, jak se všechny koncepty s regionální literaturou související projevují v psaní konkrétních autorů. Jednou z posledních prací tohoto typu je i monografie věnující se životu a dílu autora spojeného s česko-polským pomezím těšínským, Władysława Sikory. Kniha nese prostý název *Władysław Sikora (monografie)* a vyšla v nakladatelství Literature & Science v Opavě v loňském roce. Jde o první díl edice Spisovatelé Těšínska.

Mohlo by se zdát, že jde o téma okrajové, které nemá schopnost rezonovat v širším národním okruhu, ovšem já se domnívám, že tomu tak není. Martinek v ní totiž zúročil svou odbornou erudovanost i zkušenost a navíc přidal něco, absence čehož byla jeho pracím často vytýkána: totiž kromě založení práce na znalosti osobnosti a dobového kontextu a důkladné heuristické práci přidal i pokusy interpretační. V monografii tedy nejde jen o to registrovat určitou sumu básnických knih a jejich vazeb na realitu, ale jde o pokus doptat se, jak životní běh a ukostření v okolí Českého Těšína a obecně polsko-českého pomezí ovlivňuje strukturu a charakter Sikorovy tvorby.

Výsledkem je práce, která je atraktivní i čtenářsky: na jednom lidském osudu se před námi otevírají celé dějiny jednoho regionu, navíc sledované skrze osud člověka, kterému věci veřejné nebyly lhostejné a který pro své názory musel několikrát měnit profesi, a přece zůstal na svém. Sikorova básnická tvorba je ale přitažlivá i odborně, a to hned z několika důvodů, o kterých Martinek ví a umí je pojmenovat. Sleduje například pozorně sbírku, jejíž půdorys bychom jen obtížně hledali v rámci soudobé poezie, totiž sbírku *Brnoňkovi a kamarádům* (1997), složenou výhradně z básní dedikovaných přátelům. To, co by v českém kontextu mohlo být vnímáno jako příležitostná poezie, Martinek správně interpretuje jako pokus vypořádat se s minulostí ne skrze velké jevy kulturně-historické, ale skrze konkrétní obrazy asociující životní pouť přátel. Příkladně to demonstruje na jedné, podle mého, z nejsilnějších básní celého Sikorova díla, *Rozstřílený Ježíš Kristus*, kde dobře sleduje a popisuje, jak dějiny po roce 1968 mnohdy postavily člověka do situace, ve které najednou Kristova zpráva a zvěst, ale též silný básnický obraz této zvěsti působí jaksi intimněji a naléhavěji, kdy jsme zkrátka málem přinuceni být Kristovu utrpení daleko blíž: „(báseň) pojednává o plechovém obrazu Krista, jehož nejprve kamenovali, pak do něj stříleli ze samopalu. Báseň v závěrečné pointě vyznívá jako podobenství: ‚Ježíši Kriste sražený do příkopu / slituj se nad námi / Už tě lépe chápeme '." (s. 50) Tady je třeba učinit ještě jednu důležitou poznámku, v citaci jsem vynechal (kvůli prostoru) polskou část citace básně. Ovšem Martinek v tomto smyslu v celé monografii pracuje velmi korektně, totiž při dokladech svých tezí cituje nejen české

(vlastní) překlady, ale též polský originál, čímž si na sebe plete velmi čestný bič, každý čtenář může okamžitě konfrontovat nejen to, jak se interpret vypořádává s vyzněním básně, ale také to, jak se jí zmocňuje její překladatel. Ostatně zrovna zvolená ukázka nabízí otázku, nakolik polské „zlituj się" má být překládáno jako slituj se, nebo, blíž tradici překládání biblického, smiluj se. Ostatně trochu zaráží fakt, proč se v rámci textu cituje překlad daleko doslovnější, kdežto v příloze, kde je otištěno několik básní, se pak nachází překlad daleko básnivější a řekl bych i přesnější, kde už se právě objevuje ono „smiluj se". V každém případě je to ukázka velké odborné i umělecké odvahy, protože jsme bohužel často svědky toho, jak se při odborných monografiích orientovaných na cizojazyčné texty často setkáváme pouze s překlady a vývody tak nemáme možnost srovnat s původním zněním.

Martinkův text ale nespoléhá jen na vlastní interpretační dovednosti a znalost biografie i dobového kontextu, ke kladům práce patří i to, že při analýzách Sikorových knih vychází i z kritického přijetí, které často cituje a zároveň jej hodnotí a vymezuje se vůči němu. Práce se pochopitelně nevěnuje jen básnickému dílu Sikorovu, i když to dominuje, ale sleduje i autorovy snahy prozaické a překladatelské, roste tak před námi ucelená osobnost autora, který nebývá příliš často připomínán, ale jehož dílo nabízí celou řadu cenných podnětů, které rezonují i v diskuzích o podobě současného umění. Sikora například už v 80. letech otevírá témata osobní účasti na „velkých" dějinách a kritiku dobových společenských jevů, takže i zastánci tzv. angažované poezie by se možná divili, co vše se rozehrávalo v poněkud zapomínaném koutě této země. Martinkovou zásluhou je, že skrze monografii soustředěnou na život a dílo jednoho autora otevírá i obecnější otázku, totiž: co všecko je, nebo není součástí národní literatury a kde se nachází klíč, či mustr, skrze který jsem schopni takovou linii vést. I tato monografie, troufám si tvrdit, dokazuje, že pražské prostředí nemusí být nutně jediným středobodem, ze kterého lze vyprávět dějiny české kultury druhé poloviny 20. století i příběh umění dneška.

Jakub Chrobák

Libor Martinek: *Władysław Sikora*. Literature & Sciences, Opava 2015.

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 69
léto 2016

Tak pravil Tonio

V předprázdninovém *Tvaru* (č. 13, s. 24) se Milan Uhde v rámci své rubriky „Vrt" zamýšlel nad poměrem mezi skutečností a uměním z hlediska autorské osobnosti. Svou úvahu otevírá odkazem na novelu Thomase Manna *Tonio Kröger* (1903), která „vypráví o spisovatelově celoživotní samotě", pramenící v jakémsi morálním studu a závisti tváří v tvář „normálním" lidem, v rozkolu mezi vědomím výlučnosti svého postavení a jeho prázdnotou. Zmínkou o novele si Uhde připravil půdu pro sotva uspokojivě rozřešitelné téma vztahu života a literatury, jehož rozporuplnost na několika výmluvných příkladech, osobních zážitcích i nesouladných konstelacích životopisu a díla proslulých literátů, odhaluje. V krátkém, trefně sepsaném článku nehraje téma novely zásadní roli, ovšem její jádro, Krögerův dialog s Lisavetou Ivanovnou, lze, již bez ohledu na Uhdeho článek, pokládat za pasáž nadále živou, palčivou a podnětnou, zkomponovanou tak, že vybízí čtenáře, aby sám volil, zda se postaví na stranu života, nebo literatury. Nerad bych stavěl vratké, dalekosáhlé paralely, nectil kontexty či hřešil generalizacemi, ale nezaznívá v následujících otázkách, jež zachycují část Krögrova paradoxního myšlení, cosi alespoň vzdáleně povědomého, myslíme-li na podobu současné české prózy a poezie? – Je literatura pouhým záznamem poznání, jež se podobá mrtvole? Platí, že nejlépe je začít psát, až když autor přestává cítit (žít)? Zajímá literatura skutečně jen „lidi nemotorných těl a jemných duší", „lidi trpící, toužící a ubohé"? Stíhá autory týž osud jako vykleštěné papežské zpěváky, totiž že zpívají dojemně krásně, ale…? – Dlužno dodat, že Lisaveta Ivanovna naznačené rozpory Krögerova pohnutého stýskání nad neslučitelností života a literatury utnula takto: „Rozluštění je v tom, že vy, jak tu sedíte, jste zkrátka měšťák."

Martin Lukáš

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

Obsah:

úvodník
Martin Lukáš: Tak pravil Tonio___2

próza
Zdeněk Z.: Buddhistické kuličky___9_10
Jan Stanislav: Pauza___10_13
Milan Cyroň: Město živých (vyprávění občanů)___13_17
Klára Šmejkalová: Pokoj___17_20
Martin Lukáš: Před branou___20_24
Lenka Orálková: Ema, Tina, Bára, Tae...___25_28
Yveta Shanfeldová: Máma___28_30

poezie
Lucia Bizarretová: * * *___4_5
Ladislav Jurkovič: * * *___6_8

překlad
József Kerekes: Nepodmíněně___8

recenze
Pavel Kotrla: Tíha za tíhou___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Dalibor Malina
Hotel Pančava
Svárov 323
755 01 Vsetín
tel.: 603 165 321
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 69, ročník XX., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš; redakční rada: Jakub Grombíř, Tomáš Vašut; registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

LUCIA BIZARRETOVÁ

Prierez temnou krajinou

* * *
v kaviarni, z ktorej
vidno do tvojich okien,
sme od seba na jeden nádych.
červené svetlo sa láme
na spevákovom hlase a
dlane udierajú o cajón.
mám pocit, že každú
chvíľu vkročíš.
okná sú ťarchavé tmou.

* * *
dážď píše prstom po displeji,
placho, akoby zasielal
kondolenčnú správu.
vtlačená do krajiny,
ktorá si nasadila vlhký klobúk,
zapadám medzi domy.
prší na mňa cudzí zrak.

* * *
kurzorom ma posúvaš
po pracovnej ploche.
som súbor,
ktorý je potrebné
kamsi ukotviť.
obchádzaš priečinky,
v pozadí spenené more
a na ňom kôš –
vytŕčajúca plutva.
ponorená do hry,
zabudla si vypnúť bolesť.

* * *
nenápadne sa vlievam
do brucha ulice,
tam, kadiaľ by si mohla ísť.
cesta je mokrá handra
a kropaje sú sponkami
na jej čuprine.
defiluješ opačnou stranou.
do hrdla natečená otázka:
ako sa máš?
popŕcha na chodník.

* * *
chlapec čarbe
prstom do vzduchu.
ticho mesta,

ktoré vonia koláčmi,
mu zachádza pod nechty,
pokým nerozčerí
pokojnú hladinu mláky.
skočí do nej po členky.
s pocitom malej rebélie
odchádza domov a
na topánkach si nesie
dočasnú krajinu.

* * *

na cintorínskej
sa občas menia farby.
z tmavých na svetlé,
keď po nej prejdeš
ako strelka na kompase.
a občas sa menia naopak.
z bielych na čierne,
keď ihličky tvojich opätkov
nerobia dierne štítky
z koberca zeme.
vtedy je na tej ulici tma
a za každým rohom
rastie kríž.

* * *

také prázdno, aké býva,
keď skončí jeseň a
zimný slnovrat zoberie
stromom listy.
a potom sneh,
biela parochňa noci,
nakúka do izby,
kde čítam verše,
v ktorých sa režem
o tvoju samotu.
mrzne to pod jazykom.
každé slovo mrzne,
až sa láme hlas.

* * *

dymiace vlasy komínov
ukazujú smer, kadiaľ
ísť a kadiaľ nie.
mĺkvo korzuješ s holubmi,
ich perie šteklí zem.
keď zbadáš súmrak
v odraze presklených
dvier, zrýchliš krok.
ktosi začal tieňovať
krajinu na čierno.

LADISLAV JURKOVIČ

Míchání jazyků

4
V podivnou směsku
Míchají se mi
Srbština jazyk mé ženy
Slovenština rodná řeč
Babičky z matčiny strany
A čeština
S níž jsem se narodil

V podivnou směsku
Promíchává se ostatně
Životní příběh většiny z nás
V něm pravdy dobré i zlé
Vše co jsme si osvojili
Co nám bylo darováno
I co jsme vzali odjinud
Se zlými úmysly

Nepsal jsem nikdy
Dle vzoru jednoho
Z velkých básníků
Spíš jsem z nich
Jakož i z těch menších
Ledaco posbíral

Jako hrdinu
Nejvíc jsem v dětství
Miloval Jánošíka
Pověšeného za žebro
A takto vstoupivšího
Přímo na nebesa
(Nebo do pekel?)

Asi to tak bývá
Se všemi ctiteli
Nejrůznějších řečí
Byť nepřátelé mají víc spadeno
Na jazyk coby mluvící úd

Předpovědi

„Venku je hrozný nečas,
úplné bezčasí…"
bědoval kdosi za oknem

7
Prší prší jen se leje
A pak mrzne až praští

Takové
(A jiné podobné)
Jsou výroky
O tom jak je
Jak zrovna je
(I když by mohlo být hůř)

Leč řekněte mi někdo
Z meteorologů
Zda existuje též
Bezčasí
Když rozeznáváme
Nečas
A taky Psí časy
(Leč něco jiného je Psina)
Tak si to sám
(Nebásnicky)
Doplňuji ba domýšlím

Až po tu mez
Že bezčasí
Vůbec neexistuje
(Nemůže existovat?)

Je ovšem těch vět
V pochybovačských závorkách
Až příliš

Anebo
(A zase závorky)
Je bezčasí
Jen tak trochu
(Někdy víc a někdy míň)

A vida:
Už jsem zase
U toho
Prší prší jen se leje
Jen to přísloví proměním:
Prší prší až je sucho

Milostná?

13
Ne milostnou už nedovedu
Něco se přešroubovalo
Nebo kamsi zarostlo v těle
A v duši je to ještě horší
Je taky láska muže k muži
Stejně jak ženy k ženě
A oba páry ne-páry
Nemusejí být přeroubovány

Jsme prostě bytosti
Pro lásku a milování
V jakémkoli pohlaví
Při výběru ze dvou
Včetně ostatních
Prostě a stručně
Toliko virtuálních

Neveďme však úvahy
Hodně plytké
A o to méně filozofické
Neboť právě báseň milostnou
Přeji si sám udělat
Silně až úzkostně
Stejně jak to chtějí
Vůbec nepolíbení
Tak ti zulíbaní k smrti

Vzhůru tedy a zdárně
Sbírejte a montujte
Šroubek po šroubku
Hlavně však tak
Aby vždy přiléhalo
To co je
K tomu co není

JÓZSEF KEREKES

Nepodmíněně

Ptákovi stačí k letu křídla,
člověku, když se ve svém stínu shlídá,
smlouvě, když dodrží ji také druhá strana,
matematice, když funguje ti hlava.

K přežití stačí snášet utrpení,
vášni postačí tvářit se že není,
lásce důvěra a důvěře pak víra
a k víře trocha pozornosti je, co zbývá.

Nač jsou mi křídla, lítám do výšin,
abych byl celý člověk, nehledám svůj stín,
čertu svou duši stejně neprodám,
nač počítat, mně stačí to, co mám.

Pro vášně, které spolu přežíváme,
při utrpení, které důvěrně už známe,
netvař se, že mám věřit jiné ženě,
vždyť vidíš, miluji tě – nepodmíněně.

z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut

ZDENĚK Z.

Buddhistické kuličky

Zatahala mu za kůži na koulích.

Co to je? Podívej, jak ji máš pokleslou!

Protože není tvrdý, bránil se.

Zvedl úd a nadzvedl tím i kůži na kulkách.

To bych uměla taky, odmávla ho. Chytla se prsty obou dlaní za tváře a povytáhla je.

Hned mi zmizely vrásky, zašklebila se na něj.

A pak řekla zase: Dělej s tím něco.

Nestárni.

Vypadají jak pysky.

Jindy řekla, že jsou jak bahno.

Bahno!

Když posmutněl, chodila kolem něj zamyšlená.

Na co myslíš, zeptal se jí po hodině.

Vymýšlím jiné slovo, odpověděla.

V den, kdy se chystala udělat si volské oko, řekla, že jsou jak bílkové pusinky. Přitiskla se k němu a políbila ho: To je lepší, ne?

A když měla lepší náladu, mazlila se s nimi. Ve tmě.

Jsou jako buddhistické kuličky. Cítíš to?

Cítím, že se jich dotýkáš.

Nevzrušuje tě to?

Ne.

Vážně nic necítil.

Po chvíli dodal: Nevím, co na tom chlapi mají.

Jsou chlapi, kteří to mají rádi, ohradila se. Chlapi mají rádi lízání, ne?

Buddhistických kuliček?

Přikývla.

Cítil, jak se ho pod pokrývkou dotýká její jazyk.

O pár centimetrů výš, poprosil.

Vynořila se.

Ale pro mě je příjemné dotýkat se tě tam. Vy se také dotýkáte ženy podle toho, jak je vám to příjemné, a ne tak, jak by to žena potřebovala.

Na to neměl co říct.

Jindy jí řekl: Promiň. Ale dnes se mu nechtělo. Chtěl, aby si ho vzala do úst celého, a ne aby si hrála s kuličkami.

Jste všichni stejní. Chcete jen ženské vrazit ptáka do huby.

Ležela tiše. Myslel si, že usnula, ale pak ucítil, jak zašmátrala rukou v bahně.

Když budeme usínat a budu se tě držet za ně, nebude ti to vadit?

Zakroutil jemně hlavou, už nebyl s to říct jí Ne.

Uklidňují mě totiž jako…

… buddhistické kuličky.

Zdeněk Z. – autor je profesí učitel. Z připravované knížky povídek Sex, dítě a smrt.

JAN STANISLAV

Pauza

Probudil se zhruba hodinu před polednem. Ten den už to bylo podruhé, co takhle procitl z jakéhosi polospánku. Okolo sedmé ranní byl z celkem příjemného snění vyrušen dívkou, po jejímž boku prožíval poslední tři roky svého života.

„Musím na vlak," řekla. Začala si narychlo balit věci, protože během včerejšího večera už to nestihla. Opět spolu seděli dlouho v hospodě, kde pili jedno pivo za druhým. Jako by pro ty dva neexistoval jiný společný zájem. Dobře si byli vědomi skutečnosti, že taková parodie na vztah nemůže trvat věčně.

„Možná by nám bodla malá pauza," prohlásila a pořádně se napila zlatavého moku. Pak ovšem pokračovala, jako by vlastně předtím ani nekonstatovala něco podstatného: „Tady maj fakt dobrý pivo. Většina desítek je jenom taková voda, ale tohle je doopravdy plný pivo. Navíc výborně vychlazený."

„Já bych byl taky furt plnej, kdybych denně nemasturboval," snažil se zavtipkovat. „Prosím tě, nech toho."

Chodila po pokoji a spokojeně si pobrukovala refrény různých písniček z YouTube. Už ho tím dost štvala, stejně jako když neustále civěla do facebookových profilů.

„Co tam pořád hledáš?" ptal se obvykle. „Proč pořád zíráš jen do těch kravin? Chodíš tady, dupeš a pouštíš mně dokola ty samý písničky. Já zešílím! Proč něco netvoříš?"

„Jistě, máš úplnou pravdu," nafoukla se. „Já jsem pochopitelně člověk naprosto netvůrčí, zatímco ty seš velkej básník. To víš, my blbci už to takhle máme na tomhle světě daný. Jak s oblibou říkáš, jenom konzumujem a nic NETVOŘÍME. Ach jo, seš jen machýrek…"

Tentokrát už ale neměl sílu jakkoli reagovat na její ranní zvyklosti. Byl rád, že konečně odjede domů za rodiči a nechá mu volný prostor. Teď bude zase nějakou dobu dýchat čistý vzduch, neprosycený opakujícími se návaly ponorkové nemoci, která neúnavně prostupovala bytem 1+1.

Vypila kávu, vyčistila si zuby a ještě se nějakých patnáct minut malovala. Přišlo mu to jako věčnost. Jenomže vidina nezadržitelně se blížící odměny ho ihned uspokojila. „Půjdeš za mnou zavřít?" zeptala se. „Ať nemusím práskat dveřma."

Chtěl jí říct, že za ní samozřejmě zavře velmi rád, ale pak si to náhle rozmyslel. K čemu zase rozvířovat chladnou vodní hladinu? Teď bude klidná, sice studená a neosobní, avšak zbavená zbytečných cirkusových ekvilibristik zurčících říčních toků. Dali si naprosto odměřený polibek. Jakmile zmizela ve výtahu, pocítil těžko popsatelnou úlevu. Šel si ještě zdřímnout.

V jedenáct hodin ho z postele vyhnaly silné bolesti hlavy. Bylo mu na zvracení. Odběhl na záchod, kde ze sebe dostal několik deci žlutých šťáv, které byly čím dál tmavší. Na závěr z něho vyšlo pár kapek nafialovělé krve. S opuchlou, červenými skvrnami posetou tváří se odebral zpátky do postele. Dneska mě ven nikdo nedostane, pomyslel si. V takovém stavu nemohl mezi upravené, vymydlené lidi. Uvědomil si, že je neděle. Neděle, to je přece od slova *nedělat*, projelo mu ještě hlavou, načež zavřel oči a snažil se opět usnout. Za půl hodiny bylo jeho snažení úspěšné.

Žaludek se trochu srovnal až během odpoledne. Poznal to tak, že jeho tělo začalo volat po jídle. Otočil hlavou doleva a uviděl prázdnou polovinu rozkládacího gauče. Kdyby tam ležela ona, určitě by ji pohladil, řekl by něco zaručeně vtipného a zároveň ji poprosil, zda by mu neuvařila těstoviny s rajčatovou omáčkou, paprikami, červenou cibulí a kuřecím masem. A ona by zajisté neodmítla, naopak by byla ráda, že všechny potřebné ingredience včera obstaral, zatímco ona se musela učit na zkoušku, protože právě končil semestr. Pokud šlo o finance, byl spolehlivý. Lépe řečeno, byl v tomto ohledu spolehlivý, dokud se nenapil. Pak už mu to bylo jedno. Žil proto od výplaty k výplatě, což vyčítal právě její údajné rozhazovačné povaze. Kdyby ovšem řekl včasné NE, bylo by

to jinak. Museli by oba šetřit, nechodili by tak často na pivo, vařili by si více sami a neutráceli v hospodách. Kdo jiný má tohle zarazit než právě on? Je přece o čtyři roky starší, tudíž má být rozumnější.

Takové myšlenky se jí honily hlavou po jejím příjezdu k rodičům. Seděla sama ve svém pokoji, naplněná klidnými dojmy z toho, že může zase chvilku volně dýchat. Pak se podívala na postel. Kdyby tam ležel on, určitě by si zase něco četl nebo psal. I s vědomím, že se jednou její přítel z té literatury určitě zblázní, by se k němu přitulila a navrhla by nějaký program. Mohli by si vyjít do přírody, vždyť u nich na malém městě je přece tak krásně. Nedolehl sem ještě všepožírající moloch průmyslu, jako tomu bylo v jeho rodišti.

Najedl se narychlo připravených špaget, odložil talíř a kouknul se na mobil. Za pět minut šest a ona ještě nezavolala. Snad dojela dobře. Má se jí ozvat? Ne, nechá to na ní, však ona ráda zase přijede. Vždycky ji to tam přestalo bavit, protože její příbuzenstvo začalo až příliš řešit studium, vyptávalo se na brigády, výběr povolání a podobné věci. On se na to nikdy neptal, dokud o tom nezačala sama mluvit. Dobře věděl, že v tomto směru jí moc radit nemůže, protože sám byl studentem přinejmenším pofidérním. Utěšoval se alespoň myšlenkou, že za tento stav mohou především takzvané pracovní povinnosti.

Vzala do ruky telefon a našla jeho číslo. Mohla by jej zadat z hlavy, ale chtěla se podívat na jeho fotografii. Tady byl ještě docela hezký, měl velké plné rty, které ji přitahovaly. V posledních měsících přibral pár kilo, hlavně se mu roztáhl obličej z toho věčného nasávání. Ona se cítila též oteklá. Kam to všechno povede? Pomůže jim tahle pauza? Rozhodla se, že mu zatím volat nebude.

Večer běželo v televizi fotbalové utkání prvoligových klubů. Otevřel si pivo a napil se. Cítil, jak mu po těle běhá příjemné teplo. Oči měl sice přibité na obrazovce, v hlavě mu ovšem rotovala otázka, zdali jí má zavolat. Dost možná doma trucuje, odhadoval situaci. Určitě vede jeden z těch nekonečných rozhovorů se svou matkou. Bože, jak ty ženské dokážou hodiny a hodiny kecat o ničem! Za dvě minuty dopil láhev, říhnul si a šel do lednice pro další.

Jakmile dohovořila s mámou, vrátila se zase do svého pokoje. Usedla k počítači a začala se přes Facebook domlouvat

s kamarádkou, že by si za hodinu daly sraz a popovídaly si nad několika pivy. Jen na chvilku, protože včera to přehnala a ráno měla kocovinu. *To je holt daň za náročnej studentskej život.* K této větě ještě připsala smajlíka. Vyměnily si tak několik vzkazů. Potom šla do koupelny trochu se upravit a namalovat.

Po čtvrtém pivu popadl mobil a začal jí psát. Nevěděl, jak začít, každopádně obsahem zprávy mělo být zhruba to, že doufá v její bezproblémový příjezd k rodičům, že na ni myslí, chybí mu tady a že ji má rád. Hlavně nesmí být z textu poznat, že se napil. Ale co když ona taky právě pije?

Dopisoval zprávu, když vtom se na displeji jeho přístroje objevil znak příchozího hovoru s jejím jménem. Telefon začal vyzvánět. Byla opět rychlejší.

MILAN CYROŇ

Město živých (vyprávění občanů)

Spokojený občan

Naše městečko má nejnižší úmrtnost v celé republice, a přestože si tím nemohu být docela jistý, troufám si odhadovat, že dokonce i na celém světě. Důvod je prostý, nemáme zde pohřební službu, ani hřbitov, a tak odsud všichni jezdí zesnout do města sousedního. Kdo by taky chtěl skonat s vědomím, že nemá být kým a kde pohřben, že ano? A vydat se do sousední metropole veřejnou dopravou ještě zaživa vychází levněji, než když pro vás přijede některý z tamních pohřebních vozů (nehledě na to, že městská vyhláška jim vjezd do našeho města zakazuje). A pokud se tam necháte jakožto smrtelně nemocný jedinec dopravit sanitkou, jedete takříkajíc za státní. Kterýsi politik sice navrhoval tuto službu zpoplatnit, leč neuspěl. Od té doby už ani není politikem – natolik byl jeho návrh považován za troufalý. Nikdo z našeho městečka si zkrátka nechce nechat komplikovat svou poslední cestu (což u nás, jak vidno, není pouze symbolické označení).

V minulosti se sice stávalo, že se někdo přece jen odebral na onen svět na domácí půdě a muselo se to složitě řešit, ale současný starosta si vytyčil za cíl tento nešvar vymýtit. A to se mu taky podařilo. Od té doby, co je hlavou města on, se u nás nevyskytl jediný

případ úmrtí. Čas od času se objeví nějaký ten troufalec, co si chce otevřít pohřební službu a vydělávat na cizím neštěstí, vedení města však nikomu neuděluje povolení. Zkrátka zde nesmíme mít pohřební služby, hřbitovy, ani krematoria, a to je dobře. Párkrát se, kdoví odkud, objevili takzvaní hrobníci solitéři, kteří načerno pochovávali lidi na jejich zahradách, ovšem za to jsou těmto zločincům ukládány tvrdé tresty a pozůstalým vysoké pokuty. Do našeho městečka smrt prostě nesmí! Je krásné tady žít.

Smutný občan

Všichni jsme si v našem městečku žili šťastně a spokojeně (i když ne až do smrti), živí mezi živými, dokud se jednoho dne nezhroutilo vše, v co jsme věřili. V pátek 13. února nečekaně zemřela starostova manželka. Kterýsi nezodpovědný řidič, jehož ze slušnosti nebudu jmenovat, ji srazil svým zánovním automobilem, když mu nečekaně mimo přechod skočila do cesty. Nestačil svůj vůz ubrzdit, neboť toho dne silnice od rána namrzaly a strašně to klouzalo. Nicméně tento muž, jenž takto do našich životů přinesl smrt, byl po právu souzen a stihl ho přísný, leč spravedlivý trest. Nikdo nepochyboval o tom, že nehodu zavinila starostova žena, on však byl tím, kdo ji usmrtil a porušil zdejší zákony. A uznejte, hnát k soudu nebožku dost dobře nešlo.

Mysleli jsme, že nic horšího už se nemůže přihodit, ale mýlili jsme se. Starosta totiž dal přímo na centrálním náměstí stavět monumentální rodinnou hrobku, kam měly být uloženy nejprve ostatky jeho paní a v budoucnu též ostatky jeho. Tato nebetyčná troufalost a okaté pohrdání obyvateli zvedla vlnu odporu. Demonstrovalo se po celém městě. Mnozí žádali starostovo odvolání a někteří dokonce volali po jeho smrti, čímž se, nic netušíce, provinili proti vlastnímu přesvědčení. I když… Možná měli na mysli starostův skon mimo katastr našeho města podobně jako ti, kdo jej jednoho dne unesli z úřadu, kdesi v lesích zavraždili a v černém igelitovém pytli na odpad zakopali. No ještěže to neudělali přímo ve městě! Tělo našel hajný, odkryly ho totiž rypáky divokých prasat. Ačkoli na první pohled nebylo lze starostovu mrtvolu identifikovat, jak ji divoká zvěř zohyzdila, nakonec se to přece jen podařilo. Celá věc se vyšetřovala,

ale k ničemu to nevedlo. Divoká prasata nebyla dopadena.

Kdyby starosta tušil, jakou pohromu přivede svou domýšlivostí na naše městečko, v hrobě sousedního města by se teď obracel. Dělníci, najatí z okolí, protože nikdo z místních by se ke stavbě hrobky neuchýlil, odcházeli domů potlučení, až zmrzačení. Bitky a zranění se samozřejmě objevovaly i v našem městečku, tedy to ničemu a nikomu nevadilo, avšak několik našich se sdružilo do organizace „Hrobky u nás nechceme!", opatřilo si výbušniny a… Ano, tito dobří lidé vyhodili stavbu do povětří. Tím se ovšem provinili snad ještě více než starosta, poněvadž svůj čin vykonali v době, kdy se na místě pohybovalo několik zedníků. Ani jediný z nich výbuch nepřežil a z potenciálních hrdinů se stali zločinci. Policejní orgány odhalily totožnost všech členů organizace a pozatýkali je. Za to, že stejně jako řidič, jenž stál na počátku tohoto nešťastného řetězce, pozvali do našeho městečka smrt, museli zaplatit. Rozumný soudce však zohlednil jejich dobrý úmysl, a tak si ve vězení odpykají menší trest než onen řidič. Nicméně ani tak už to v našem městečku není takové jako dřív, cosi se změnilo. Jsem z toho smutný.

Pohoršený občan

Představte si, co se stalo! Jeden z odsouzených členů organizace „Hrobky u nás nechceme!" poskytl rozhovor místním novinám. Bohužel nemohla zasáhnout ruka cenzorova, neboť ten coby další člen skupiny rovněž pobýval ve vězení a výběrové řízení na nového ještě neproběhlo. Ten novinář, co rozhovor vedl, stejně jako editor a šéfredaktor, přes něž výsledek prošel až na stránky novin a pulty stánků, by se za to měli okamžitě zodpovídat! Ten odporný chlap, jenž se do kdysi znamenitého periodika rozpovídal o svém životě (Koho jeho život zajímá? Všichni máme své vlastní!), tvrdil, že dříve pracoval pro starostu jako tajný hrobník. Chápete? Jako hrobník! Kdyby působil jako tajný agent cizí mocnosti, nebylo by to tak strašné jako tohle. Podle něj se docela běžně stávalo, že v našem městě plném života umírali lidé. Aby se vše udrželo v tajnosti, rozhodli radní o zřízení zvláštní jednotky tajných hrobníků, kteří jednak po mrtvolách pátrali, jednak je tajně pohřbívali nedaleko městské skládky.

Na otázku, proč mrtvé potajmu neodváželi do sousedního města, nebo alespoň mimo katastr toho našeho (jako ti, co zabili starostu), odpověděl, že kvůli drahému benzínu. Zemřelých se prý objevovalo tolik, že by to na benzínu zruinovalo městskou pokladnu.

Samozřejmě jsem těmto lžím nevěřil a doma jsem se ujistil, že do nikoho z rodiny ten člověk nezasel semínko pochybnosti, nicméně brzy po zveřejnění rozhovoru se začali ozývat méně uvědomělí občané, aby báchorku toho rozvraceče potvrdili. Balamutili ostatní, že jim doma umřel dědeček, tatínek, babička, nebo dokonce dítě (takový nesmysl, děti přece nemůžou jen tak umřít!), načež u nich dříve, než se vzpamatovali, zazvonila tajná jednotka. Ta si od nich mrtvého převzala, aniž by si toho všiml kdokoli ze sousedů či náhodných kolemjdoucích. Dotyčného báchorkáře si dobře pamatovali podle obličeje, hrobníkům prý velel. Policie takové občany nejprve stíhala za šíření poplašných zpráv, ale nakonec na to rezignovala, protože jich neustále přibývalo a brzy by tresty stihly polovinu města. Navíc se s podobnou zkušeností svěřil šéf policie, proti němuž se nikdo z podřízených neodvážil vystoupit. Vskutku korupční jednání!

Prospěchářského novináře kdosi zavraždil v jeho domě (na území našeho města!) a lžihrobař se oběsil ve své cele (opět na půdě města!), což do myslí poctivých občanů zasévalo strach ze smrti. Namlouvali si, že také je může smrt potkat kdekoli v ulicích a kvůli tomu některé z nich skutečně potkala – byli natolik vystrašení, až to vedlo k srdečním zástavám u jedněch a depresím následovaným sebevraždami u druhých. Co se týče těch prvních, lékaři mnohdy odmítali zakročit, jelikož se obávali postihu v případě, že by pacient nepřežil. Hotová apokalypsa! A abych nezapomněl, šéfredaktor a editor místních novin po novinářově smrti s celými rodinami uprchli kdovíkam. Báli se o svůj život – v našem městě opravdu zbytečně! Dospělá šéfredaktorova dcera jako jediná zůstala mezi svými a nikdo jí nezkřivil vlas na hlavě. Mnozí se jí pouze vysmívali za otcovu zbabělost, ale to není nic smrtelného. Takže proč skočila z mostu do řeky a zcela cíleně se utopila? Naprosto záměrně rozšířila řady mrtvých v našem báječném bydlišti, a proto je naše městečko také kvůli ní v rozvratu. Nedá se tu pomalu žít!

Poslední občan

Chodím ulicemi našeho města a cítím se osamělý. Zejí prázdnotou, pokud nepočítám povalující se mrtvoly (pohřební službu nemáme, cizí sem nesmí a obyčejní lidé nevědí, jak se pohřbívá). Někteří spoluobčané se odstěhovali do jiných měst, ostatní zemřeli vlastní či cizí rukou, anebo proto, že onemocněli, zestárli, stali se obětí nehody a tak podobně. Do dnešních dní něco nevídaného! Čekám, až přijde můj konec, ale pořád se nic neděje. Snad proto, že mi je teprve dvacet let, jsem zdravý a silný. Odmítám opustit město, v němž jsem se narodil a ve kterém nikdo z mé rodiny nezemřel, protože všichni stihli odcestovat do sousední metropole. Občas je na tamním hřbitově navštěvuji. Našel jsem si tam i děvče, na tom hřbitově, pochopitelně. Otěhotněla se mnou (na mramoru). Chci, aby se mnou bydlela v mém městečku, ale nejprve musím pochovat všechny ty mrtvé. Takhle to tady nesmí vidět… Nikdy by mě nenapadlo, že se ze mě stane hrobník (navíc samouk!). Ale jestli tady chci přivést na svět nový život, je to nezbytný krok. A poslední věc, co mě napadá: Snad do konce světa nezapomenu na slova jednoho člověka (pohřbím ho jako prvního), který se ke mně asi před rokem naklonil v parku posetém spoustou květin a několika málo nebožtíky a položil mi otázku: „Copak jsme toho chtěli tolik, když jsme si nepřáli vědět o smrti?" Nedokázal jsem mu odpovědět, neboť tehdy jsem toho o smrti příliš mnoho nevěděl. Dnes už by to bylo jiné…

KLÁRA ŠMEJKALOVÁ

Pokoj

Alžběta sedí ve svém pokoji u okna a černý závěs splývající dolů jako vlečka je její budoucností. Vlastně minulostí. Budoucnost se neúprosně vleče. Vlastně minulost. Představuje si, že má černou svatbu. Její minulost a budoucnost vytvářejí oficiální svazek, lze si domyslet, co spolu počnou. Bude to tady. Živoucí, činorodé, neúprosné a krásné. Bude to jejich.

Až na to, že nebude. *Ta* zpropadená minulost. *Ta* zpropadená budoucnost. Žádná přítomnost. Je to konec? Je to začátek? Černý závěs u jejího okna je minulostí i budoucností

zároveň. *Adaptovaná* přítomnost se choulí vystrašeně, s vytřeštěnýma očima.

Alžběta to ví. Přítomnost nebude nikdy její. Protéká ji mezi prsty. Žene se jako puma. *Je mi to putna*, je její naladění. Roh pokoje zeje nakřáplou prázdnotou. Zde je Alžběta svým pánem. Roh dýchá za ní vlhkým dechem, snubní prsten se stává obojkem. Ukazovák s funkcí krku připadá si jako pouhý dopravní panák.

Má černého labradora. Připomíná ji minulost. Chodí si s ním vyvětrat hlavu, aby nekřápla, nevypadla z porcelánu. Uváže psa na vodítko. Je hezký den. Slunce na obloze se roztéká jako barvy surrealisty. Psí ocas připomíná sloní chobot.

Je to jako porod, vyjít z toho pokoje. Svěží vítr ji čechrá vlasy. Psí uši plápolají. Být tak na Václavském náměstí, vznášely by se tu obrovské duhové bubliny. Proč jen je pořád dítětem? Proč si nevzala bublifuk?

Pes ji táhne jako slepecký. Svatební šaty zatvrdly v hůl, která je vždy k nalezení. *Za všechno může čas*, prozpěvuje si Alžběta. Má sklony k přehrávání. Čas, čas časssss… *Neuč hada syčet!* Zazní náhle v její hlavě. Tohle není dobrá kauzace. Ze všeho vinit jednoho člověka. Ale ona si nemůže pomoct. Pořád tam je. *Ona* i *ona*.

Pes náhle přestane táhnout. Vodítko není natažené. Pomyslný sval. Tělo je vzduch a pes a Alžběta klouby v tomto pofidérním, umělém světě. Jak snadno se tento svět stává tělem a naopak. Čas škrtič.

Pes se utrhne. Alžběta se natáhne přes vodítko jak dlouhá, tak široká. Návaly. Návnady. Náhodná kolemjdoucí ji probere k tomuto životu.

„Jste v pořádku?"

Veškerý pobyt v tomto pokoji i v jeho blízkosti se rozpíjí jako kaňka z jednoho hrotu někde shůry. Často slýchává škrábání papíru, škrundání v břiše. Vnímá v útržcích, co chvíli ztrácí vědomí.

Před rokem Alžběta prodělala zánět slepého střeva. Bylo to zrovna v době, kdy se zamilovala. Naneštěstí se probudila během operace. Připadala si jako v pekle. Byl to šok. Žlutá plechovka s názvem Shock. Měla pocit, že v ní něco vybuchuje. Bylo to skoro stejné jako ta láska. Obě události měly v jejím životě nezastupitelné místo.

Ta minulost. Pořád se jí nezbavila. V jejích nejstrašidelnějších snech, žluté plechovky Shock stojí v řadě jako vojáci, svítí na ně ranní slunce. Měla nesčetněkrát pocit, že i její kůže je celá žlutá, že každá buňka v jejím těle křičí *Shock*!

Vylétává jako čertík s krabičky sem a tam.

Byly chvíle, kdy nevěděla, jestli se balí do nemocniční deky jako do rubáše, nebo se choulí ve vlastní posteli jako dítě. Spánek byl ohněm. Bdělý stav nebyl o moc lepší. Nerozlišovala mezi dnem a nocí. Její režim byl převrácený. Měla nesčetněkrát pocit, že vyletí z domu jako z kůže, že bude běhat po městě jako nekróza tmavých ulic.

Mračna se stahovala nad zemí i jejím pokojem. Byla to *její* planeta Země.

Alžběta se ráda ovíjí svým černým závěsem. Představuje si, že je spící mořskou pannou, nebo ojedinělým druhem mořské houby. Nebo houbou v čínském jídle z rychlého občerstvení. Uroní občas pár slz. Jsou vždycky v páru. Nosí černé ponožky. Představuje si, že jsou jejími panožkami.

Pokoj má příchuť tmavě modrého svetru, černých brýlí a tmavých vlasů. Cítí v něm slanost moře v noci. Sofa se často bortí jako příliv. Že by příliš pila? Že by něco brala?

Z noční oblohy vždy přichází naděje, že když nespí, láska se objeví. Hvězdy na ni dohlížejí. Má za to, že když je noc, její láska má oblečený tmavě modrý svetr. A když je den, láska je svlečená, dokonce i z kůže.

Miluje se zásadně ve dne. Tehdy se všechno spaluje. Pocity jsou dvojsečné. Za dne Alžběta vchází do chladného, bílého mužského těla.

V této chvíli, přítomnost je absolutní. V této chvíli, přítomnost je vzácně její.

Má tělo, ale tělo *neexistuje*. Co existuje, jsou těla jiných. Třeba tělo pumy, kterou občas vídává. Vystupuje (ona, Alžběta) v cirkuse jako cvičená opice. Žongluje s přísadami reality, jezdí na kolečkách času.

Puma se dokáže smršťovat a měnit v mouchu. Alžběta pumu podezřívá, že když je (ona, puma) mouchou, je příčinou Alžbětiných dotěrných a výhružných myšlenek. Ty přesně tak bzučí kolem její hlavy. A když číslo skončí, všichni tleskají, jako by ji (pumu) chtěli zabít. Někdy to vypadá, že chtějí zabít ji

(Alžbětu), že těmi ranami se i ona mění. V černou mouchu v černém pokoji. *Má pocit, že má černou svatbu. Je to konec? Je to začátek?*

Alžběta stojí na prahu (vlastních sil). Stojí na prahu svobody a užuž se chystá říct své *Ano*. Vůle ji ochabuje jako telefon vytržený ze zdroje a pomoci se dovolat nemůže.

Je to vztah pouze ze samotné podstaty věci. Podstata a realita nejsou synonyma. *Realita není podstatná*.

Nemůže se zbavit posedlosti tmavě modrou barvou. Vidí ji všude. Ve stmívající se obloze. V noci. Ve vodě. V inkoustu.

Začala psát plnicím perem. V noci. Ve dne, v mužském těle, si hraje na námořníka s modrým svetrem místo plachty. Obežene svetry celý pokoj. Jsou všude po podlaze a budí dojem, že v pokoji je povodeň. Obehnala si tmavě modrými svetry celou postel. Svetr také slouží jako kryt ve válečném bunkru. Padá noc a Alžběta se schovává před létajícími střelami-svými myšlenkami. Svetr ji dává lásku a ochranu.

Má svoji lásku neustále u sebe i v sobě. Nemůže bez ní žít.

Vede dvojí život. Jde to.

MARTIN LUKÁŠ

Před branou

1

Jsem unavený, strašlivě unavený. Potřeboval bych si zodpovědět dlouhou řadu otázek, ale je pravděpodobné, že všechno končí. Sedím v tramvaji, do níž jsem se nasoukal jen s námahou, a všímám si, že na sedadlech kolem mě jsou ženy. Jedna si čte a tváří se u toho zarputile. Jiná se zapomněla, šoupá nohama. Ostatní zírají za okno do noční ulice. Mají rty a mají boky. Mají všechno, co mají mít. Šaty, nehty, účesy. Mají mýdlové dlaně a punčochy těsné jako pleť. A já nemám je. Co ovšem nedokážu pochopit, je, že obdiv k nim mě neopouští ani v tuto chvíli. Buď jsem se dočista zbláznil, nebo za to může ta nová bolest, která se stupňuje s každou zastávkou. Tohle je totiž šedesátdevítka, a to je linka s velmi dlouhou trasou, takže až se to stane, řidič mi to jistě odpustí.

2

Kdy to vlastně začalo? Už vím. Pár dní po tom večírku. Stáli jsme ve vínových futrech její kuchyně, za jejími zády dopadal proud vody do dřezu a ona se mě ptala, proč jsem to udělal. Smysl otázky mi pochopitelně unikal. Ptala se mě znovu:

„Proč jsi to udělal?"

„Nevím, o čem mluvíš."

„Ty víš dobře," zasmála se, „ty víš dobře." A praštila mě do břicha.

Chtělo se mi vrazit jí velkou facku, ale ovládl jsem se a zadíval se jí na ruce. Mačkala v nich utěrku, co byla cítit česnekem.

„Viděla jsem, jak tam s ní stojíš. Jak se k ní nakláníš a něco jí říkáš. Řehtali jste se jako dva blbci. Ale ty víc, protože z vás dvou seš ten větší blbec ty! A když jsi šel na záchod, strčila ti něco do kapsy. Nějaký psaní, nebo co. Myslíš si, že jsem to asi neviděla, ale já šla rovnou za ní a pověděla jí, ať tě laskavě nechá na pokoji."

„Veroniko, víš, že ses včera v noci odkopala?"

„Celý zbytek večera se tvářila, jako bych to byla já, kdo něco provedl. Kráva jedna zkoprnělá! A když jsme šli domů, ty ses po ní ohlížel. To tě jako nenapadlo, že je to trapný?"

„Povídám, že ses včera odkopala, víš to?"

„Ale ze všeho nejvíc mě naštvalo, když jsi o ní začal mluvit v posteli. Před spaním. Jsi vůbec normální?!"

„Posloucháš mě, co ti říkám?"

„Co?!"

„Že ses odkopala!"

Zarazila se. Přejela si dlaní přes prsa a podívala se na mě těžkýma, zlekanýma očima:

„Co jsi to říkal?"

„Jestli víš, že ses včera odkopala?"

3

V noci, když Veronika tiše oddechovala, prohlížel jsem si její klidnou tvář. Nad ránem se mi ve snu vrátil dávný výjev z dětství.

Je kolem páté odpoledne. Matka vstupuje do bytu. Zuje se, postoupí do kuchyně a práskne vší silou nákupní taškou na stůl. Už za zvuku zámku vybíhám z pokoje, ale v půli cesty se zarazím. Ohlédnu se. Za matovaným sklem zavřených dveří sedí otec a kouří. Stojím rozkročený mezi ním a matkou a nevím, co mám dělat. Cítím v zátylku matčin pohled a snažím se uhádnout výraz otcovy rozplizlé

tváře za sklem. Oba mě sledují, každý jinak a každý na úkor toho druhého. Potom se něco zlomí. Špička otcovy cigarety zazáří a zhasne. Šmouha jeho tváře si tlumeně odkašle a pomalu, jako stroj, se ode mě odvrací. Matka zamíří do koupelny. Cvakne zámek. Je ticho. Do večera se nezbavím pocitu viny.

Když jsem o tom na druhý den Veronice vyprávěl, tvářila se provinile. Později odpoledne za mnou přišla. Smutně se usmívala. Aniž cokoli řekla, pohladila mě po tváři a zase odešla.

4

Vždycky mluvila pomalu, hlasem, který se stále něčemu divil. Po našich prvních Vánocích zalistovala tlustým slovníkem a v náhlém zmatku si položila dva prsty přes horní ret.

„Tys věděl, že synonymem slova ‚lidský' je slovo ‚srozumitelný'?"

Zakroutil jsem hlavou a nasadil rozvážný tón:

„Věděl jsem, že teplý mlíko uspává děti i dospělý. Že studená voda z umyvadla ti dříve nebo později zlikviduje klouby. Že kdo zabil, pravděpodobně někdy předtím lhal. A že tvoje prsa i zuby jsou pravý. Ale že ‚lidský' znamená ‚srozumitelný', to jsem vážně nevěděl."

Naznačila, že by po mně chtěla slovníkem hodit, a naoko uražená vyplula z pokoje.

Když se dlouho nevracela, šel jsem ji hledat. Věděl jsem, kde bude, ale záměrně jsem obešel celý byt, abych návštěvu ložnice co možná oddálil.

Chvíli jsem ji ode dveří pozoroval. Přehazovala prádlo v horní polici skříně. Byla skoro nahá a stála na špičkách. Napadlo mě, že je jako opice. Moje opice. A pak už jsem šel za ní.

„Počkej!" vyhrkla, ale prsty mi sklouzly po jejím úsměvu, „vždyť já musím –" a nedořekla. Volnou rukou si sama stáhla kalhotky.

5

Před měsícem mě probudila uprostřed noci.

„Myslíš, že bych to nikdy nepoznala?"

„O čem to mluvíš?"

„Myslíš, že bych to nepoznala?"

Podle intonace jsem hned pochopil, kam tím míří.

„Myslím, že bys to poznala, kdyby to byla pravda."

„A myslíš, že nevím, že je to pravda?"

Když se ke mně při řeči nakláněla, opřela se levou rukou o moji pokrývku. Teď ji tam nechala ležet a čekala, co jí odpovím. Bylo to skoro přátelské gesto.

„Myslím, že víš, že to pravda není."

Po těch slovech sebou prudce trhla, založila si ruce na prsou a dlouze se mi zahleděla do očí.

A tak to šlo pořád dokola. S každou odpovědí, co jsem jí dal, se naléhavost jejích otázek jen stupňovala. Když se unavila mluvením, snažila se na mě vynutit přiznání útrpným pohledem. Sotva bych se dokázal rozhodnout, co bylo horší.

Usnuli jsme nad ránem. Ona v pověstné půli věty, já záhy nato.

6

Stávalo se mi, že při pohledu na Veroničiny sevřené rty se mi někdy vybavil její klín. Měla ho úzký, do sebe obrácený, ohromně citlivý. Hrál jsem sám se sebou takovou hru a vymýšlel pro něj různá přirovnání. Jednou mě napadlo, že vyjadřuje nenucenou vznešenost každé zavřené brány. Jindy mi připomněl zvíře, ale žádné z těch popsaných, bylo to zvíře ještě neobjevené.

Od okamžiku, kdy jsem ji poprvé svlékl, nepřestával mě její klín fascinovat a popouzet. Často jsem myslel sám na sebe jako na jezdce, který se rozjíždí proti mohutné bráně. Ale můj kůň se v nárazu bortí, moje dřevce se tříští a moje údy chtivě polyká to neznámé zvíře.

Jednou jsem jí zasunul ruku mezi stehna příliš prudce a ona mě plácla dlaní přes prsty. Jako bych se dopustil svatokrádeže. Sama se tím zřejmě vyděsila, protože si dlaň dlouze prohlížela a na mě v tu chvíli pohlédla jen koutkem oka. Mě její gesto vyděsilo, zato na její tváři, jak se mi zdálo, objevil se plachý úsměv. Celou noc jsem si nad tím lámal hlavu. A bál jsem se. Bál jsem se, že už nikdy její klín neuvidím.

7

Večer před Veroničiným domem svítily lampy. Svítily vysoko do korun stromů. Všiml jsem si toho už při první návštěvě a chodil se na ně občas dívat z balkonu. Ale včera mě ten pohled brzy omrzel. Zhasil jsem cigaretu a vrátil se do kuchyně. Veronika tam nebyla.

Postavil jsem se na chvíli ke dřezu a zhluboka nasával pach syrového masa. Leželo dole na talíři. Šťáva, co z něj vytékala, měla barvu zředěného sirupu. Jak jsem tam stál, zmocnil se mě zvláštní údiv spojený s chutí.

Po chvíli se Veronika objevila vedle mě. Přes prsa měla obtočený ručník a z vlasů jí ještě kapala voda. Obešla mě, zabořila mi hlavu mezi lopatky a vší silou mě objala. Napadla mě tehdy hrozná, ba hloupá věc. Chtěl jsem se jí zeptat, jestli si myslí, že mezi těly milenců zůstane napořád nějaká štěrbina, takový průhled pro jednookého, nicotná škvíra, kterou se díváme do sousední kabinky na vesnické plovárně.

8

Projeli jsme už šest, možná sedm zastávek. Poslouchám, jak litinová kola tramvaje obrušují oblouky kolejnic. Je málo zvuků, co mě vytrhnou ze spánku, co se mnou zasmýkají jako kdysi otcova smrt, nebo jako nyní Veroničin pláč, v němž se ozývá poděšený smích dívky, která se směje proti své vůli.

V tom neustále navazovaném dotyku kol a kolejnic lisuje se to, co nikdy nepochopím, a co mi nakonec může být lhostejné.

Totiž, dneska večer vařila Veronika. Hned ve dveřích mi dala dlouhou pusu. Usmívala se. Dokonce žertovala. Měl jsem pocit, že je opilá. Ale víno jsme pili až po jídle.

Když převrhla sklenici a já se nabídl, že přinesu ubrousky, vytáhla nůž a bodla mě do břicha.

To bylo před hodinou.

Zvláštní věc. Člověku se nechce umřít.

Ztrácím vědomí, ale je mi, jako by mě moje představy měly přežít.

9

„Víš o tom, že se pořád chvěješ?"

„To teda nevím."

„Seš jako policejní páska. Ta se chvěje furt."

„A to jsem taky tak opuštěná, jo?"

„To ne. Vždyť kolem tebe pořád někdo chodí a bere tě do ruky."

„To není pravda!"

„Umíš si představit, kolik lidí se ti za den pokloní, aby tě podlezlo?"

„Ty bys mě podlezl?"

„Ne, já bych se tě držel."

„Tak se mě drž."

LENKA ORÁLKOVÁ

Ema, Tina, Bára, Tae...

Políbil ji zezadu na krk. Ema jemně stočila hlavu na stranu. Její ústa vykouzlila úsměv, který se dal vyložit mnoha způsoby. Položil jí ruce na ramena a sjel po hladké kůži pomalu dolů. Zastavil se na bocích, sevřel ručník, který měla omotaný kolem pasu a pomalu za něj zatáhl. V sauně mezitím stoupala pára a postupně zahalila celou místnost. Mlha jim byla útočištěm, skrýší i němým svědkem.

Do okna se opřel prudký déšť. V učebně se setmělo. Tina zvedla hlavu od knihy a unaveně se usmála na studenty. Hodina šla dnes dobře. Studenti se necourali každých deset minut na záchod, nepovalovali se po lavicích, ani se desetkrát nevyptávali, co mají dělat. Narovnala se a nenápadně se zahleděla směrem ke dveřím. Byl to už takový její rituál. Čtvrtek, 10:20, druhá lavice u dveří. Tam seděl on. Min Ki. S tajemnýma očima a tetováním na předloktí. Byl to nápis v tradičním korejském písmu hangulu. Tina už mnohokrát přemýšlela, co ten nápis asi znamená. Je to jméno jeho první lásky? Nebo snad nějaké životní motto? Vzpomínka? Text písně jeho oblíbené kapely?

„Paní profesorko?"

„Ano?" zamrkala Tina a pokusila se o úsměv.

„Ten test je na známky?" zeptala se drobná studentka.

„Ano." Bez hloupých dotazů by to snad ani nešlo, pomyslela si Tina a znovu se zadívala k lavici. Ta Min Kiova však už byla prázdná.

Uplynula asi čtvrthodina od doby, kdy se Bára uvelebila v Robinově boxu. Netušil, co si má o ní myslet, chvíli na ni hleděl bez výrazu a pak sáhl po svém drinku. Bára se rozvalila na sedačce a dala nohy od sebe. Zahlédl její kalhotky. Chvíli se na ně díval a pak zvedl oči k její tváři.

„Co piješ?"

„Sex on the beach," odvětila a zasmála se provařenému vtipu.

Robin ani nemrkl a drink jí objednal. Když nápoj přistál na stole, přisunula ho Bára doprostřed stolu. „Dáš si taky?"

Robin zavrtěl hlavou. „To bude nějaká sladká sračka, ne?"

„Zkus to," zakřičela Bára, aby ji slyšel. Upravila si ramínka podprsenky a pak se na Robina dlouze zadívala. Po chvilkovém zkoumání jeho zevnějšku si řekla, že tady nemá smysl plýtvat ostrovtipem.

„Tak co, půjdem k tobě nebo ke mně," zeptala se věcně.

Robin se na chvíli zarazil a pak stočil hlavu k parketu, kde tančila Alena.

„Radši k tobě."

Šlo to rychle. K Bářině nevoli až příliš. Stál tam před ní a bojoval s neposlušným zipem na poklopci. Ruce se mu trochu třásly. Bára ho chvíli nehnutě sledovala. Pak zvedla oči v sloup a posadila se. „Ukaž, dej to sem." Jedním tahem zapnula poklopec a seskočila z kuchyňského stolu.

Ema sundala ušpiněný ubrus. Děti zase všechno vybryndaly.

„Michale! Tak sakra!"

„Proč křičíš?"

„Podívej se, co zas udělaly!"

„Říkal jsem ti, ať tam ten ubrus nedáváš, nemá to cenu."

„To tu nemůžeme mít někdy uklizeno?"

„Co ti mám na to říct? Prostě tam ten ubrus nedávej."

„Jo, když tobě je to jedno."

„Co je mi jedno? Prosím tě nezačínej zase."

„Když tobě člověk nemůže nic říct!"

„Nekřič na mě. Nachystej děcka, beru je na hřiště.

„To je jako nemůžeš nachystat sám?"

„Beru je ven, to je mám i chystat? To mám jako dělat všechno?"

„Doprdele! Ty máš pocit, že tady děláš všechno? To myslíš jako vážně?"

„Prosím tě. Uklidni se!"

„Nehádejte se," ozvalo se dvojhlasně z dětského pokoje.

„My se nehádáme," křikli oba současně.

Ema zmačkala ubrus a hodila ho do pračky.

Tina se zadívala na pračky v přízemí. No jo, zas je všechno obsazené. Takže s prádlem zas nahoru a pak zas dolů jako magor. Chvíli přemýšlela, jestli nemá prádlo v prádelně nechat. Pak otráveně vyfoukla vzduch a vydala se nazpět k výtahu. Cestou nahoru myslela na Min Kiho. Na jejich první setkání. Jak k ní

poprvé zvedl oči, když volala z prezenční listiny jeho jméno. Jednou se ho ptala na význam jeho tetování. Odtáhl od ní ruku a otočil ji, aby nápis neviděla. Třeba jí to někdy prozradí. Třeba bude příležitost, jednou…

„Paní, něco vám spadlo," zmateně se zahleděla na dítě a jeho otce ve výtahu. Cítila, jak rudne. To snad ne, to snad ne. Opatrně se sehnula a zvedla kalhotky ze země. Přála si být neviditelná, zmizet. Ještě dlouho potom, co její společníci opustili výtah, klela ve své mateřštině.

Tomáš zvedl kalhotky ze země a podal je Emě. „Máš někdy výčitky?" zeptal se.

„Jaké výčitky?"

„Přece kvůli tomu, co děláme?"

Mlčela. Její tvář byla bledá, bez výrazu. Jsem unavená, jsem tak unavená, kdyby tak jen někdo tušil jak. „A ty? Ty máš výčitky?"

„Ne… nemám ho rád."

„Nic ti neudělal!" prudce se posadila a její společník se rozesmál.

„Čemu se směješ?" vyjela na něj. Zatoužila po tom být chvíli sama. Ucpat si uši, zavřít oči. Měla pocit, že na ni bez ustání někdo mluví a něco po ní chce. V mysli jí naskakovaly různé vzpomínky, představy a tváře. Zdálo se jí, že ji rvou na kusy. Byly jako smečka hladových psů. Nezbyl jí ani kousíček ani kousek jí samé, který by měla jen pro sebe. Byli všude, v kuchyni, v koupelně, na záchodě, v posteli a pořád něco chtěli, pořád jen mluvili… Přitáhla si kolena k tváři a schoulila se. „Běž pryč," pronesla prosebně.

Když po pár minutách zvedla hlavu, pořád tam vedle ní ležel. Když se k ní otočil a políbil jí na rameno, pochopila, že odejít bude muset ona.

Tina si uvařila čaj a uvelebila se do lotosového sedu. Pomalu, zhluboka dýchala. Místnost byla provoněná vonnými tyčinkami, které zakoupila v chrámu Jogyesa. Snažila se uvolnit, na nic nemyslet. Před očima však viděla jeho tvář. Pomalu jí docházelo, co se vlastně děje. Tak nějak toho všeho začínala mít dost.

„Nic si z toho nedělej!" utěšovala ji nad sklenkou banánového makkoli Su. „To nemá smysl." Sama měla s milostnými karamboly bohaté zkušenosti. Tina pila už čtvrtou sklenku, ale její žal se nezmenšoval. „Nemá to smysl, opakovala si tiše pro sebe."

„Co je na mně špatně?“ zeptala se a zadívala se na Su a na Sandru.

„Na to se vyser, je to srab!“ odvětila Su.

„Je to tím, že jsem cizinka? Je to tím? Nebo čím to je?“

„Je to možné, zamyslela se Su.“ „Ale já cizinka nejsem a taky by mě nechtěl.“

Nastalo trapné ticho, které přerušila Sandra. „Ještě makkoli?“

Obě dívky přikývly.

„Potkáš někoho jiného,“ ujišťovala Tinu Sandra. „Stane se to nečekaně. Vaše pohledy se střetnou. Bude to osudová láska.“

Tina se trochu smutně usmála, byla Sandře za ta slova vděčná, zmocnil se jí však pocit, že je jí souzeno zůstat sama.

Potkal ji v metru, když se vracel z vojny. Přistoupila na stanici Itaewon. Byla úplně jiná než dívky, které znal. Kdyby mu nevypadla z tašky láhev vody, minuli by se. Když mu láhev podávala, usmála se na něj. Ta vřelost ho celého pohltila. V tu chvíli cítil, že se od ní nemůže odtrhnout. Od toho úsměvu, teplých slov, malé jemné ruky. Vyndala si z uší sluchátka. Zeptal se jí, odkud je a co v Koreji dělá. Na lektorku mu přišla mladá. Jela na namsanskou věž. Řekl jí, že ji tam doprovodí. To se stalo před měsícem. Teď spolu leželi v jejím pokoji a tiskli se k sobě. Už dlouho neměl tolik času pro sebe. Už dlouho nevládl nad svou myslí ani tělem. Měl pocit, že se zase vrací. Že se probouzí ze zlého snu a že ta žena je toho všeho součástí. Nemohl se nabažit toho klidu, který cítil, když ji držel v náručí. Byla tak klidná, tak tichá, tak křehká. Zabořil nos do její šíje a zavřel oči.

YVETA SHANFELDOVA

Máma

Je červenec 2016. Pátek. Skoro rok, co umřela máma. Loni v červenci jsem psala báseň o sněhu. Dnes o smrti a lásce.

Myslím na léto 1968. Bylo mi jedenáct. Praha, konec srpna, hned po invazi. Naši se chystají, že utečeme, prostě nasedneme na vlak do Vídně a bude. Je to otcův nápad. Máma nechce, chce zůstat doma. Ale otec ji přesvědčí a přemluví. Ve Vídni prý zažádáme o azyl, buď v Rakousku, nebo třeba i někde

jinde. Kdoví kde. Hrozně se těším. Rodiče, sestra a já se pakujeme, většinou letní oblečení, pár knih a upomínkových předmětů. Obtíženi zavazadly vycházíme z bytu, sejdeme ze čtvrtého patra a ven z paneláku v Rybníčkách. Cestou na tramvaj na Průběžnou, odkud potom už jenom sjedeme na nádraží, se zastavíme u příbuzných ve Strašnicích na Dubečské rozloučit. Od našeho paneláku do toho jejich je to, bratru, tak deset minut pěšky. Jako vždycky jsem u nich strašně ráda: mají čtyři děti a je u nich vždy veselo a dobře se jí. Jak tam tak jíme a zvesela vypravujeme, že vlastně jsme na cestě na nádraží a pryč do světa, strýc tátovi celou věc rozmluví, přesvědčí naše, abychom neutíkali, abychom zůstali. Strýc je otcův bratr. „Nic se vám tu nestane, to vám slibuju," říká. Jsem zdrcená. Strýc, hudební skladatel, mi ještě na rozloučenou řekne „a místo do Vídně budeš ráno zase cvičit klavír! Já vím, ty jsi chtěla, abyste utekli, abys nemusela cvičit. Myslela sis, že se uleješ." To má pravdu.

Je po všem. Rozloučíme se s příbuzenstvem a pěšky s kufry zase táhneme domů do Rybníčků, na Oravskou. Schlíple vylezeme do čtvrtého patra, vejdeme do bytu, kufry hodíme na zem a tiše stojíme a rozhlížíme se kolem sebe. Jako bychom tu už léta nebyli. Jako bychom byli opravdu utekli a teď se po létech vrátili. Najednou si máma si všimne, že náš kaktus, který už máme léta a léta náhle, zničehonic, poprvé kvete, velkým bílým květem. „Je to zázrak," říká máma, „vykvetl, aby nás přivítal domů."

Dnes ráno učím. Žiju v New Jersey. Když žáci odejdou, vařím. Cítím velkou úlevu, že odešli. Budu loupat pečené papriky a baklažány. Chci si k tomu na počítači pustit pořad ze stránek české televize. Najdu snímek o Bedřichu Smetanovi. Hezký. Jsem lepkavá od paprik a baklažánů, ochutnávám, jestli lilky nejsou hořké. U toho poslouchám film. *Na břehu mořském. Bettina polka. Bagately a Impromptu. Letěla bělounká holubička.* Probírám se semínky, slupkami. Odkapávám. Pak si najednou vzpomenu. Tu ukolébavku, Letěla bělounká holubička, jsem zpívala jako čtyřletá, když jsme celá rodina šli do hudebky se starší sestrou na přijímačky.

Jak jsem na ni mohla zapomenout, slýchala jsem o těch přijímačkách od našich

celý život a celý život jsem jim tu ukolébavku zpívala. I sobě jsem ji někdy zpívala. Byla to zkrátka píseň, co nás nějak poutala, mě a rodiče. Začala jsem na ni znovu myslet.

Je dovařeno, oloupáno, film skončil, já pořád zpívám Letěla bělounká holubička a myslím, její slova se mě začínají dotýkat, jako bych je slyšela poprvé, akorát že ne a ne se rozpomenout na poslední verš. „…tam je zlíbám, ukolíbám…" Nevím, jak je to dál, poslední verš se mi vypařil z hlavy. Připouštím, že na tu ukolébavku už nějakou dobu myslím, ale na závěrečný verš si nikdy nevzpomenu.

Letěla bělounká holubička,
potkala božího andělíčka.
Duše z těla,
kam jsi chtěla?
Chtěla jsem doletět do nebíčka.

Doleť si, dušinko, až do nebe,
já půjdu k děťátku místo tebe;
tam je zlíbám,
ukolíbám:

… a … a … a prostě nevím, jak dál. Poslední verš zmizel. Musím na to přijít, co tam je. Celá bez sebe začnu dohledávat na internetu. Celkem snadno najdu slova k ukolébavce, kliknu na tu stránku a oči mi sjedou k poslednímu řádku. Čtu ho a zatají se mi dech: říká jasně jako blesk: … *líbá tě nastokrát tvá matička*.

Cítím, že to je opravdu vzkaz od maminky, z nebe, její duše z těla, od anděla.

Druhý den vidím, že přerostlý v květináči, lopatkovec, který jsem dostala od manžela z práce loni, když máma umřela, najednou krásně, nečekaně kvete, poprvé, jediným bílým květem.

TÍHA ZA TÍHOU

Na prózu Augustin Zimmermann (Kniha Zlín 2016) autorky přemýšlivých recenzí a šéfredaktorky *Opičí revue* Zuzany Kultánové (*1986) jsem byl hodně zvědavý a těšil jsem se na ni. A to jsem možná neměl. Čekalo mne téměř dvě stě stran příběhu beznaděje jaksi předvídatelně směřujícího k tragickému konci, což není zcela můj šálek kávy.

Za podklad své prózy autorka zvolila ne úplně neznámý příběh vraha Augustina Zimmermanna. Bylo to roku 1861, když se novinové stránky zaplnily titulky a řádky věnující se vraždě čtyř dětí a sebevraždě jejich vraha – jejich otce. Příběh, ze kterého by mělo mrazit. A i mrazí. Ani víc než století odstup neumenšuje hrůzu činu.

V antihrdinovi Zimmermannovi se Zuzaně Kultánové podařilo vykreslit protagonistu opravdu tak, že se s ním čtenář rozhodně nebude chtít ztotožnit. Kniha je napsána zručně, se znalostí řemesla. Přináší ubíjející příběh malého člověka zachycený na pozadí nelítostné atmosféry zaniklých chudinských čtvrtí a ghetta za časů ničím nepřikrášlené průmyslové revoluce. Prostě bezútěšný život bez radosti, ve kterém svou roli hraje závislost na alkoholu, závist, zahleděnost do sebe, lidské zlo, bída… Ingredience tragédie jsou namíchány, příběh nezadržitelně graduje k otřesnému konci. Ale zdeptaní tíhou předešlých stran to tak nějak očekáváme.

Ani s koncem knihy jsem se nemohl ubránit pocitu, že se jedná sice o rozsáhlý a i zdařilý popis událostí, ale bez interpretace, autorčina názoru. A právě proto tomu něco podstatného chybí. A pak jsem nenašel ani odpověď na otázku: Proč? Proč si autorka vybrala právě toto téma? Tak jak je příběh napsán je to málo na portrét vraha, málo i na sociologickou studii. Zůstává popis pozadí jednoho hrůzného činu, rozsáhlý morytát. Na horor nebo thriller tomu chybí napětí. Vlastně dodatečně by mi v tomto ohledu postačil obyčejný článek na blogu přátel Klubu přátel Žižkova http://zizkov-kpz.webnode.cz/zajimavosti/. Ano, příběh určitě může být svědectvím i dnes, možná může být i do současnosti přenosný. Ale podobné příběhy plní stránky bulvárního tisku a zpravodajství i dnes. Přestože kniha prozatím sklízí převážně kladné ohlasy, u mne prostě nezafungovala. Už dlouho se mi to nestalo, ale já jsem se s touto knihou úplně minul. Dočetl jsem ji, ale důvod, proč bych se chtěl někdy k této opožděné reportáži vrátit, nemám. Snad je to i tím, že se opět jedná o únik do minulosti, únik, který současní autoři volí tak často, že pro mne představuje již jakési pohodlné klišé.

(Jen doplňuji, že knize samotné jsou věnovány stránky http://augustin-zimmermann.cz).

Pavel Kotrla

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 70
podzim 2016

Dvacet let

Letos je tomu dvacet let, co vycházejí *Texty*.

Za dvacet let narostou člověku vlasy do délky tří metrů; celý svůj nelidský život prožije bobr, pes, dikobraz, vrabec nebo pekari; vypaří se nepředstavitelné množství vody z oceánů, vypaří se chuť, záměr, obliba, nápis na zdi; z tvého rodného města odjedou na dva miliony osobních vlaků; rozloží se na prach nedopalek cigarety s filtrem; intuice nikdy neselže, selže jen její nositel; na místě domnělého požáru vyroste dům veřejných služeb, jehož záchody si proti své vůli oblíbíš; nejeden zoufalec popíše tunu papírů, nikdo je naštěstí nebude číst; zemře příliš mnoho lidí, kteří zemřít nemuseli; narodí se příliš mnoho lidí, kteří se narodit neměli; nesčetněkrát se vyděsíš, ale vzápětí si to rozmyslíš; porcelánové hodiny v kuchyni nad stolem se náhle zastaví; povážlivě ztěžkneš o každou přečtenou řádku; na rohu ulice vrazí do sebe matka s dcerou a nepoznají se; každému z nás se třikrát vymění všechny buňky v těle; lecjaká křivda bude zapomenuta, ale vůně ne, a náklonnost jen zdánlivě; alespoň čtyřikrát se vám to nepovede; tisíce dopisů a stovky e-mailů záhadně zmizí na cestě za svými adresáty; budeš si nadále lámat hlavu nad tím, co znamenal ten úsměv, facka, nedokončený pohled a pootevřené dveře; nebezpečně omládneš ve svých touhách; svět se stane opět světovějším; pod tvými okny projde přibližně dvacet sedm tvých bližních, se kterými by se ti žilo lépe; někdo se vůbec nezmění; na vodu bude spuštěno sedm set třicet pět lodí, rovná třetina z nich do roka klesne ke dnu; stane se bezpočet událostí, o kterých se nikdy nikomu nezmíníš; šestkrát vytáhneš fotky z dětství a šestkrát přitom zakroutíš hlavou, z toho dvakrát nevědomky; budeš se smrti bát zas o něco víc, anebo míň; budeš číst, psát a počítat…

Martin Lukáš

Obsah:

úvodník
Martin Lukáš: Dvacet let___2

próza
Robert Mikulášek: Bar
U Zlomeného srdce___3_7
Pavol Ičo: Katka___8_11
Tomáš Lojek: * * *___14_17

poezie
Martin Lukáš: * * *___12_13
Vít Lochman: * * *___13_14
Ondřej Hložek: * * *___18_19
Štěpánka Čechurová: Kyklop___19

M. T. 85
Mojmír Trávníček: Míša z Brodské___22_23
Mojmír Trávníček: Milý příteli___24_26
Mojmír Trávníček: Přípitek na sjezdu abiturientů 20. května 2005___27_28
Zdeněk Volf: Milý příteli___28_30

recenze
Andrea Chrobáková-Lněničková: Když se píše bez konceptu i dovedností…___30_32
Pavel Kotrla: Dva na okraji___33

Petr Španger – Někde za mlhou
Pásmo vzpomínek na autora k jeho nedožitým padesátinám___34_63

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267, 756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Dalibor Malina
Hotel Pančava
Svárov 323,755 01 Vsetín
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 70, ročník XX., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina, redakce: Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš; redakční rada: Jiří Hrabal, Jakub Grombíř, Andrea Chrobáková–Lněničková, Tomáš Vašut; registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

ROBERT MIKULÁŠEK

Bar U Zlomeného srdce

Strávil jsem další večer ve svém oblíbeném baru, kam jsem se chodíval pravidelně opít po rozchodu s milenkou anebo odchodu z nějaké práce. Stávalo se to docela často. Častěji než bych chtěl. Měl jsem štěstí, že jsem byl ještě mladý.

Jmenovalo se to tady Bar U Zlomeného srdce a chodíval sem všelijaký odpad společnosti. V první řadě týpci jako třeba já – ztroskotanci, lenoši, flákači a povaleči, kteří byli na nejlepší cestě stát se bezdomovci, bez nároku na normální život. Druhou nejpočetnější skupinu tvořili umělci – odedávna vnímáni obyčejnými lidmi mylně jako snílci, lidé mimo realitu, kteří by měli spadnout zase pěkně rychle zpátky na zem. Když nepočítám hlavního barmana, kterému to tady vlastně celé patřilo a který na nás docela slušně vydělával (i když ženu neměl), a jeho personál, už sem chodila jen jedna, poslední a nejvíc zapovězená skupina z nás všech – prostitutky. Zkrátka odpad společnosti.

Jedním z častých návštěvníků tohoto zasvěceného baru byl také fotograf a Slovák Ján Pich. Mohlo mu být už dobrých padesát, ale tady se prostě neřešil věk. Ženský se na něj lepily stejně víc než na mě. Dělal jim totiž hezké sexy fotky. Jedna věc na něm byla ale fajn. Vždycky sem nějakou holku přivedl a lakomý nebyl…

„Nazdar, Róbert!" přiskočil ke mně Ján, objal mě kolem ramen a vlepil mi pusu. Dělal to tak často. Naproti nám totiž sedával páreček homosexuálů. Chvíli se pak nelíbali…

„Ako to ide?" zeptal se mě.

„Na hovno jako vždy!" odpověděl jsem a vycenil při tom zuby.

Ján souhlasně pokýval hlavou, jako by rozuměl, že když má člověk dvacet, jednoduché to není. Jenomže jemu bylo padesát, peněz měl tak akorát a na každém prstu jinou holku a věděl plno věcí, které já ne, a nechtěl mi je říct.

„Přijde ti sem dneska nějaká buchta…?" zeptal jsem se nevinně.

„Viem, o čo ti ide," zazubil se. „Jedna príde, ale táto nie je ako tie ostatné… dávaj si na ňu bacha…"

Netušil jsem, co tím myslel, ale řekl bych,

že na to, co jsem potřeboval, by mi mohla stačit. Ján mezitím záhadně odešel pozdravit se ke stolu se svým dalším známým. Byl tady docela oblíbený. Na rozdíl ode mě.

„Ještě jedno?" zeptal se mě barman.

„Jasně," přikývl jsem a rozhlídl se kolem. Dneska tady měla hrát nějaká nová kapela. Měla to být nějaká stará zapadlá napodobenina šedesátek, tehdejšího psychedelického rocku. Tu hudbu jsem měl rád. Nebyl jsem asi dost moderní.

Lidé přibývali a přibývali. Kapela se mezitím chystala vpadnout na pódium. Barman se ohánět čím dál víc. Ján se bavil s celým barem. Homosexuálové se zase začali líbat. Jenom já seděl opodál a s nikým se nebavil.

Kapela začala hrát *There she goes again*. Lidé začali pomalu vstávat z barových stoliček a stolů a vyráželi poslouchat a tančit k pódiu. Naráz mnou projela silná touha s někým taky být, protože většina z nich chodila v páru. V tu chvíli mě hrozně přestalo bavit být sám.

Rozhlédl jsem se po baru a hledal nějaký vhodný objekt, jako jsem byl já – osamělý.

U baru už skoro nikdo neseděl, byl jsem tam s ještě jedním postarším chlápkem sám. Otočil jsem se tedy směrem k pódiu a hledal dál. Ta větší polovina baru už stála či tančila u pódia, žádnou volnou holku jsem tam nenašel, všechny buď tančily s nějakým chlapem anebo kamarádkou anebo na mě byly moc staré. Zadíval jsem se tedy mezi stoly. U jednoho z nich stál Ján a bavil své přátele. U dalších dvou seděly nějaké party studentů. Když v tu chvíli mi padl zrak na ten nejzapadlejší kout baru – u záchodků.

Seděla tam nějaká tlustá krátkovlasá blondýna s obrovským výstřihem. Moc hezká mi nepřišla, ale seděla sama. Chvíli jsem váhal, nelíbila se mi, ale touha nebýt sám na alespoň malou chvíli byla silnější než její nehezkost, a ta Jánova holka se dosud neukázala a jiná prostě nebyla k mání. Poručil jsem si panáka, honem ho do sebe hodil a vyrazil za tou holkou požádat ji o tanec.

Šel jsem pomalým, nejistým krokem. Hned mě zaregistrovala. Připadal jsem si hrozně trapně. Chtěl jsem vzít zpátečku, ale neudělal jsem to. Naprázdno jsem polknul a pokračoval v chůzi. Musela vědět, že jsem prostě zoufalec.

„Čau," řekl jsem stydlivě jako puberťák, „nešla by sis zatančit?"

Dívala se na mě jako na debila.

„No…" nadechl jsem se. „Všiml jsem si, že taky sedíš sama jako já. Není to škoda?"

Uhnula pohledem. Vypadalo to, že jsem ji donutil se zamyslet. Chvíli jsem vyčkával, ale ona už koukala jen do země a nic neříkala. Nejspíš se styděla ještě víc než já, anebo prostě nebyla zvyklá na to, že ji kluci někam zvou. Moc krásy totiž opravdu nepobrala.

Pokrčil jsem rameny a otočil se zády k ní.

„Počkej!" křikla na mě nečekaně, až mě to vážně zarazilo.

„Tak jo," hlesla nakonec stydlivě, chytla mě za ruku a odvedla k pódiu.

Kapela mezitím trochu změnila repertoár a vzala to z jiného soudku – spustila *A house is not a motel*, temperamentní skladbu z šedesátých let, takže jsem se do toho musel trochu opřít. Ta tlustá holka nakonec tančila velmi dobře na to, s jakými tělesnými proporcemi se musela potýkat. Okamžitě mi zablikal v hlavě výstražný signál – holka, co umí dobře tančit, umí taky dobře ještě jiné věci…

Usmál jsem se na ní a ona na mě taky, i když v obličeji byla prostě ošklivá, a když se usmála, připomínala spíš klauna, ale něco na ní bylo milého a smutného zároveň, takže jsem to po pár tanečních kreacích pustil z hlavy.

„Bavíš sa dobre?" zeptal se mě Ján, který tančil s o dost hezčí buchtou než já.

„Docela fajně," zazubil jsem se. Ján na mě mrkl a odtančil se svojí společnicí k baru. To mě přivedlo na myšlenku, abych se tam po velkém výdeji energie taky něčím osvěžil. Třeba bych tu holku mohl opít, blesklo mi hlavou a zadíval jsem se jí do výstřihu. Zamračila se.

„Nechceš taky na bar? Zvu tě!" řekl jsem vítězoslavně. Chtěl jsem trochu napravit ten pohled, ale přece musela být zvyklá.

„Jo, určitě… Hele, já si jenom odskočím na záchod a dojdu pak hned za tebou, ano?" odvětila, a aniž jsem stihl odpovědět, už zamířila k záchodkům.

Podrbal jsem se na hlavě a vyrazil k baru. Potkal jsem tam samozřejmě Jána. Líbal se s tou holkou a mně si ani nevšiml. Lezl jí do výstřihu. Byla to zřejmě jedna z jeho modelek. Možná si myslela, že když se s ním vyspí, stane se lepší modelkou…

Zavolal jsem barmana, objednal dva panáky, sedl si na stoličku a hledal tu blondýnku, div jsem si nevykroutil krk.

Po deseti minutách to začalo být už vážně podezřelé. Seskočil jsem ze stoličky a chtěl se vydat k záchodům, když v tu chvíli mě Ján chytil za ruku a zakroutil hlavou. Nechápal jsem, jak si toho mohl všimnout, když se celých deset minut plazil po modelce.

„Co je, vole?" zeptal jsem se podrážděně.

„Kašli na to," odpověděl klidně.

„Proč?"

„Tá je odo mňa."

„Kdo?" nechápal jsem.

„Tá tučná, čo sa okolo teba vrtela… Katka," řekl mi a napil se.

„Já myslel, že… tvoje je tahle," ukázal jsem na modelku. Zasmála se. Hned mi začala být nesympatická.

„Nie, tá je odtiaľto… tu som nepriviedol ja, je to len kamarátka… ale tu Katku, fakt ju nechaj plávať, živí sa ako kurva – tá nie je pre teba, ver mi, je to stratený prípad a ani nie je pekná."

„Tak proč jsi ji sem přivedl, když je tak hrozná?" zeptal jsem se.

„Votrela sa… hovorila, že je veľmi osamelá… bolo mi jej ľúto… fotil som ju pre jeden privát…"

„To je zvláštní, přišla mi jako docela normální, snad trochu zakomplexovaná holka…"

Ján pokrčil rameny a dál se věnoval modelce. Zamračil jsem se. Chvíli jsem přemýšlel, ale rozhodnutý jsem byl vlastně od začátku – nechal jsem peníze na baru, popadl bundu, protože začínal chladný podzim roku 2014 a vyletěl jsem z baru tryskovou rychlostí. Myslel jsem totiž, že ji potkám u tramvaje. Teď v noci jezdívaly sporadicky.

Ocitl jsem se venku. Nasadil jsem si čepici a pospíchal na zastávku. Běžel jsem, jak nejrychleji to jenom šlo. Vlezl jsem do metra, kde byly průchody k tramvajím. Byly tam dvě, rozhodl jsem se pro tu první, vyběhl schody a spatřil Katku. Na druhé straně.

„Katko!" zařval jsem. Všimla si mě. Chvíli se na mě jenom smutně dívala, ale nakonec sklopila hlavu a nastoupila.

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

PAVOL IČO

Katka

Každú chvíľu mala prísť. Dbal som o to, aby bolo v dome čisto. Chcel som na ňu urobiť dojem. Len Ďura sa nie a nie zbaviť. Podnapitý bol už ráno a večer nevedel povedať ani jednu súvislú vetu. Bál som sa, aby mi nespravil hanbu. Našťastie zaspal skôr ako prišla a navyše mi sľúbil, že ráno odíde.

Katka prišla až v noci. Zdržalo ju nečakané stretnutie so starou kamarátkou. Vypila so mnou pohár vína a šla spať.

Fľašu som musel dopiť sám.

Keď som sa ráno prebudil, jej miesto v posteli bolo prázdne.

Šiel som ju pohľadať. Sedela na kraji lavice v záhradnom altánku a smiala sa. Bol pri nej Ďuro, rozprával a občas vybuchol smiechom.

Čakal som vyše päť minút, kým si ma všimli.

Zamávala mi a poslala vzdušný bozk.

Vo svite slnka vyzerala neodolateľne. Okrem úsmevu a zelených očí sa leskli aj jej čierne kučery. Keď som prišiel k nim, ovládol ma nutkavý pocit, že musím niečo povedať.

„Skoro všetko, čo vidíš naokolo je naše!" vykĺzlo zo mňa.

„Ale prosím ťa," odsekol Ďuro, „do hrobu si to aj tak nevezmeš!"

Ďuro sa ešte pár krát rozhliadol, zamrmlal, že musí ísť a zbehol do domu. Katka z neho nespustila oči, až kým nezmizol vo výklenku na rohu verandy.

Potom na mňa vyčítavo pozrela.

„Nikdy si mi nepovedal, že máš takého vtipného brata. Mali by sme sa s ním stretávať častejšie."

„Tak sa zaňho vydaj, keď sa ti páči!"

„Upokoj sa! To sa ani nemôžem porozprávať s tvojím bratom?!"

„Ja len že sme sa konečne niekam vybrali a ty tráviš čas s ním," vykrúcal som sa.

Keď sme sa udobrili, navrhol som, aby sme sa šli prejsť.

Katka bola z riek, prameňov, vysokých skál a kopcov nadšená.

Zaviedol som ju aj k potoku v mojom obľúbenom lese, ktorý našej rodine patrí od nepamäti.

Brázdi ho množstvo prepadlísk a v jeho

strede stojí starý, mohutný strom s nikdy neopadavým lístím, okolo ktorého sa všetko zelená aj v zime. Počas chladných dní stúpa z močiarov v jeho blízkosti hmla.

Aj starý otec mal k lesu zvláštny vzťah. Krátko predtým, než skonal, mi s bratom kládol na srdce, aby sme les nikdy nepredali.

Vrátili sme sa v noci.

Myslel som si, že Ďuro odišiel, no v dome sa svietilo a z komína stúpal dym.

„Chcel odísť, ale odhovorila som ho," povedala Katka pri pohľade na moju rozzúrenú tvár, „nemal by si naňho byť taký, veď je to tvoj brat!"

Spomenul som si, akú mal pred sebou Ďuro sľubnú kariéru, kým nezačal piť. Málokto ovládal toľko jazykov ako on. Keď odišiel prednášať do Nemecka, zamiloval sa tam do jednej Japonky. Po troch rokoch ho nechala a začal chľastať.

Vždy, keď dosiahol svoju špičku, vyvolával bitky, vyvracal kontajnery a otravoval dievčatá.

Ocitli sme sa pred bránou domu. Už spoza plotu som videl, že Ďuro sedí pri ohnisku na záhrade. V jednej ruke držal palicu so špekačkou, v druhej pivo.

Zašiel som do domu, ovlažiť sa. Katka zamierila k nemu. V tú noc sa rozprávali, až kým nezačalo svitať. Keď Ďuro odišiel, Katka sa na mňa oborila, že som bol celý čas ticho.

„Veď vieš, že by som s ním nič nechcela mať. Len je s ním zábava a dobre sa s ním rozpráva," povedala.

Na druhý deň ráno mi zatelefonoval šéf. Chcel, aby som napísal reportáž o Slovenskom krase. Nepomohla mi ani vybratá dovolenka. Zapol som počítač a začal písať. Katka sa chvíľu hnevala, ale pochopila, že nemám na výber.

„Budem v záhrade," tvrdila. Ja som šiel do obývačky. Robota mi išla ako po masle, takže som mal článok hotový o necelé tri hodiny. Vyšiel som na záhradu, ale po Katke a Ďurovi ani stopy. Prehľadal som dom, aj povalu. Márne.

Sadol som si do altánku, otvoril fľašu vína a čakal.

Čím viac som pil, tým hlasnejšie som počul jej slastné vzdychy a tým jasnejšie som videl, ako rukami prechádza po Ďurovej hrudi. Pokúsil som sa vybiť zlosť úderom do trámu altánku. Pokožka na ruke sa mi sfarbila

do krvava. Dal som si na to ľad, otvoril druhú fľašu a čakal.

S príchodom večera sa ochladilo. Keď som už dopíjal, objavili sa pri bráne. Ďuro sa hneď šiel poumývať. Ona najprv zamierila spolu s ním do domu a potom bežala ku mne s otázkou:

„Tak čo, napísal si to?"

Neodpovedal som, iba som si ju premeral pohľadom. Po prvý krát v živote som si všimol hnedkasté chĺpky, ktoré mala pod nosom. Zhnusene som sa na ne zapozeral.

Zamávala mi pred očami.

„Kde si bola?!" zasipel som.

„V lese," odsekla a chcela ma pobozkať, ale odvrátil som tvár. Krátko na to sa v altánku objavil Ďuro s dvoma pohármi a fľašou vína.

Okríkol som ho pohľadom.

„Neopil si sa?" zapozerala sa na mňa začudovaná Katka. Ďuro sa k nej naklonil a čosi jej pošepkal. Rozosmiali sa. Zvážnela až pri pohľade na moju tvár.

Ďuro otvoril víno, nalial sebe a Katke a začal rozprávať o umení.

Keď som sa po dlhšej odmlke do rozhovoru zapojil, Katka mi vytkla, že o umení nič neviem a zvyšok večera sa rozprávala hlavne s Ďurom.

Obaja sa totiž, na rozdiel odo mňa, v detstve venovali hre na klavír.

Nadránom sme zašli späť do domu.

Katka zaspala a my sme ešte popíjali grog.

Ďura som si najprv nevšímal, ale keď mi napokon pohľad predsa len spočinul na jeho tvári, zistil som, že sa díva na Katkinu odhalenú hruď. Pod vplyvom únavy si zrejme zabudla zapnúť gombíky na nočnej košeli.

„Čo ste robili v lese?" spýtal som sa.

Ďuro zahundral, že ide spať a odtackal sa do izby.

Katke som zakryl perinou. Nechcel som, aby si ju šiel obzrieť, kým budem fajčiť na verande. Len čo som dofajčil, vkĺzol som si k nej pod paplón. Na chvíľu sa prebrala a pobozkala ma.

V sne som sa ocitol uprostred lesa, ktorý oddávna patril našej rodine. Zúfalo som sa snažil nájsť cestu von. Keď som už od vyčerpania nedokázal ani kráčať, padol som na zem a ruku zaboril do bahna. Nahmatal som čosi klzké a pevné. Pomocou oboch rúk som sa pokúsil predmet vytiahnuť. Veľmi mi

to nešlo, akoby vážil celú tonu. Po chvíli sa však vynoril sám. Bahno, ktorým bol obalený, stekalo späť do močiara. Predmet začal nadobúdať kontúry ľudského tela.

Prebral som sa spotený. Vedľa mňa nikto neležal.

Keď som vyšiel na záhradu, videl som ako sa Juro skláňa ku Katke, akoby jej dával pusu. Škoda, že som im nevidel do tvárí – vo výhľade mi bránil kmeň stromu.

Zvyšok dna zbehol rýchlo. Nerobili sme vlastne nič, iba posedávali v záhrade.

Katka zaspala okolo siedmej večer. Po včerajšku sa cítila strašne unavená.

„Poviem ti, mať takú babu a umrieť. Vieš ako ťa tá miluje," vravel mi Ďuro, keď zaliezla do domu.

„Máš ešte z toho grogu?" odvetil som.

„Jasné!" povedal a s úškrnom zbehol po fľašu.

Keď sme dopili, navrhol som, aby sme sa ešte šli prejsť do lesa. Ďurovi sa ten nápad pozdával. Les nebol ďaleko a on mal chuť ovlažiť sa v horskej bystrine. Kráčali sme v ústrety ploským kameňom, ktoré lemovali potok. Keď sa zohol k vode, schytil som balvan a mlátil mu s ním do hlavy.

„Je moja! Počuješ! Moja!" kričal som z plných pľúc, kým mi kameň vypadol z rúk.

Keď Ďuro bezvládne klesol k zemi, preľakol som sa.

Snažil som sa ho prebrať, ani sa nepohol.

Moje oči zaliali slzy.

***

Vzápätí precitnem v rohu kaviarne.

Kráska, na ktorú uprene hľadím, má sýte pery, čierne kučeravé vlasy, zelenkasté oči a biely úsmev. Hoci sa k nej upínajú túžobné pohľady, necháva ich nepovšimnuté a zhovára sa s kamarátkami.

„Zbytočne na ňu zízaš," povie môj spoločník, „tá by o teba ani nezakopla!"

Dievča sa zapozerá našim smerom. Teraz už nemám pochýb. Je presne taká ako tá z mojej predstavy. Keď si ma konečne všimne, znechutene odvráti zrak.

„Vidíš! Čo som ti povedal," zachrapčí Ďuro obklopený mračnami hustého bieleho dymu a obráti do seba ďalšie poldeci.

Spokojne sa usmejem.

MARTIN LUKÁŠ

Čekárna

Světlo sem dopadá ze strany na plechová
sedadla
provrtaná zadky ospalých žen
Chlapi mlčí v rovině růstu svých knírů
Vlevo u okna baví se do úmoru chlapec se
svým tabletem
Šatník tu nemá a nebude mít dveře
Jsme všichni navlečení, unavení, zpocení a
nasraní
V tomto pořadí
A když se bába s hůlkou rozhodne pro
pohyb
hvízdneme jako jeden muž

Čistím si zuby

Našel jsem v zrcadle černou čáru po tvé
řasence
(hloupost – musí být od tužky na oči!)
Minulý týden byly v omítce nad postelí rýhy
tvých nehtů
(tvých nehtů?)
Knížku, cos mi dala, odnesl jsem v úterý do
antikvariátu
V noci se mi zachtělo ji číst

Ráno mi řekli, že tě někdo koupil
Naštěstí

Tak proč mě strašíš?

Postel

Když se ti přibližuju
říkáš mi s krutou zatvrzelostí co tě napadá
že je upřímné
Trestáš sebe za své touhy
a mě za moji náklonnost
k tobě

V tu chvíli jsi možná sama sebou
osamělá a ode všeho vzdálená
Možná tě těší že máš svoji pravdu
jen uvnitř svého těla

Ale přece víš že vím
že to víš

V panelovém domě

Stará dáma klečí na předložce z ovčí kůže
před širokoúhlým digitálním televizorem
Na stanici ZDF přenášejí mši z Düsseldorfu
do moravského okresního města
Live!

Dveře průchozího obývacího pokoje
jsou přivřeny na obou koncích
dočasné domácí kaple
V zákristii kuchyně spěje zvolna k varu
hovězí guláš

Stará dáma se modlí polohlasem
trpělivě dosazuje za německá slova česká
Při každém vstávání vrací
povolenou gumu tepláků
zpátky do pasu

Když kamera zabírá farníky düsseldorfského
kostela
je vidět
jak holčička s modrou stuhou ve vlasech
přemístí obsah své nosní dírky
do svých úst

V tu ránu propuká
náhle a nezkrotně
smích staré dámy

V tu ránu poklice padá
na guláš vezdejší dnes

VÍT LOCHMAN

Dluh
když opony padají
a Hamlet vystupuje
ze tmy
přestane záležet na tom
jaké propasti
si s sebou neseme
neb každá slza
bude už
navždy jiná
a konce vět
konečně
splatíme větru

Tenké ledy
noční výkřik
mučivě
nevyslyšený
nikým nepamatovaný
bloudí tichem
jako kroky toho
kdo nocí
osaměl
kroky
plné strachu
jež doznívají
v děsu
stoupáme
po gradientu zla
a pak se špinavými modlitbami
na rtech
padáme na tenké ledy
jako bychom se celé věky
snažili uplavat vodě

TOMÁŠ LOJEK

Děti u jámy s pohozenci

Zase jsem na výzkumu. Kopeme na poli kousek za městem. Slunce hřeje, na ostrohu za silnicemi a dálničními mosty se blyští bělostné zuby paneláků. Pole se mírně svažuje k potoku lemovanému zelenými stromky a keři. V podložní spraši jsou vidět oválné pravěké jámy, které se v zemi vykreslily po odbagrování ornice. Některé jsou již vytěžené a prozkoumané, ty další – zaplněné ještě tmavou hlínou – teprve čekají na archeologickou dokumentaci.

Vyloupl se horký červnový den. Nic se nehýbe. Od rána jsem skrčený v podřepu v jedné z těch hlubokých jam – původně zásobním silu na obilí – a preparuji kostry lidí, které naši předci v době bronzové do jámy naházeli. Kostry leží všelijak pokroucené a propletené do sebe na jejím dně. Štětečkem, špachtlemi a dalšími drobnými nástroji opatrně zbavuji kostry nánosů hlíny. Jde to ztuha. Nebožtíci jsou v jámě tři: dva dospělí a jedno dítě.

Jiné děti – ty jsou živé až až – právě přicházejí. Řádně navštěvují první třídu základní školy a v rámci výuky jdou s paní učitelkou na exkurzi.

Kolegové mě v tom nechali samotného.

Všichni prchli. A já že prý mám dětem sdělit něco pěkného k probíhajícímu archeologickému výzkumu. Cloním si oči před sluncem hřbetem dlaně a prohlížím si přibližující se houf postaviček. Horkým vzduchem se ke mně nesou jejich hlasy. Celé procesí se na cestě v zarostlém poli vine jako pouštní had.

Když děti dorazí, drobounké štěbetání ustane. I s paní učitelkou v naprostém tichu obklopí jámu, kde se skláním nad našimi dávnými předky, a pozorují mě při práci. Vždycky když v jámě na chvilku vstanu z podřepu a narovnám se, tak se oči dětí a oči mé ocitnou v přibližně stejné výškové úrovni. Následně mám krátký výklad o tom, jak lidi v době bronzové žili a jak hospodařili. Dětičky v barevných tričkách, kraťasech a sukýnkách se vzory tropických květů mlčky poslouchají. Snad je to i trochu zajímá.

Po přednášce je vyhrazen prostor pro dotazy. Zpočátku to zvládám dobře. Děti se ptají, v čem lidé v pravěku bydleli, co jedli, jestli chovali domácí zvířata, kolika let se dožívali, jestli vydělávali hodně peněz… Na takové dotazy se dá ještě krásně odpovědět, tohle jsou pořád ještě otázky pozemského ražení.

Kramfleky mi srazí až chlapeček v žlutém tričku s plachtícím Batmanem. Reaguje na ty pohozence v zásobní jámě. Ptá se – zcela logicky –, kdo a proč je do té jámy hodil. Samozřejmě nevím. Jeho otázka mě trochu zaskočí, tak se chvilku tvářím přitrouble. Potom řeknu, že to byli zřejmě nějací vyděděnci nebo že byli obětování na usmířenou přírodních živlů, a proto je lidé z osady zabili a místo aby je uložili do hrobu, tak je hodili do obilné jámy. Že se to tak tenkrát běžně dělalo.

„Když viděli, že je chtějí zabít, tak proč se sakra nebránili?" zeptá se hoch a prstíkem ukazuje na kostry, různě zkroucené podél stěn v jámě. „Proč je nezastřelili? Neměli pistole?"

„Ty kostry jsou starý přes tři tisíce let, v době bronzové pistole ještě neměli," odpovím po pravdě.

„Ani samopaly?" chce ještě vědět.

„Ne, ani samopaly neměli."

„A kolťáky?"

„Ne."

„A měli –?"

„Ne!" utnu toho zaníceného militaristu. „V době bronzové žádný palný zbraně

neexistovaly. Lidé používali jenom sekery, dýky nebo meče."

V tu chvíli jsem nemohl tušit, že přijdou otázky ještě obtížnější; řekl bych dokonce likvidační.

Začne to ta malá černooká holčička. Kolem krku má omotané skleněné korále, na slunci září skoro jako pravé perly. Zdobí ji oční stíny, lesk na rtech, prodloužené černé řasy.

„A v kolika asi tak letech už byly děti dospělé?" zeptá se bezelstně. Nervózně se usměju a prohlásím vědeckým tónem, že pokud je mi známo, tak to, v kolika letech se děti mění na dospělé, se přesně neví ani dnes v jednadvacátém století.

„Byli rodiče na svoje děti hodní, nebo zlí?" zeptá se jiná holčička, docela maličká, smutná, stojí v chumlu dětí až úplně vzadu. Téměř ji ze své jámy s pohozenými kostrami nevidím. Zaslechnu jen její hlásek, tenký jako vlas.

„Asi jak kdy," odpovím neurčitě. „Záleželo na tom, jestli děti zlobily, nebo ne."

Holčička asi vycítí v mé odpovědi pichlavý trn, čili se trochu začepýří a pak má ještě jednu otázku.

„A když se spolu manželé rozvedli," řekne, „tak jejich děti zůstaly u táty, nebo u mámy?"

Slunce praží. Po čele mi stéká mastný pot a já zatvrzele mlčím. Co říct? Vážně bych chtěl, ale té holčičce neporadím. Na to, abych jí pomohl vyřešit její dilema, moje odborné znalosti nestačí.

Je mi to líto.

A taky je mi jasné, že jako vědec jsem u dětí nejspíš krutě selhal. A to jenom proto, že toho o svých dávných předcích ve skutečnosti víme tak žalostně málo.

Zaklínání

Mám rád mraky plující po obloze. Ty obrovské, bachraté, letící mraky.

Dívám se na nebe skoro pořád, když tam zrovna jsou. Mám rád hlavně ty velké černé mraky, ty bouřkové. Možná jsem zrovna do nich tak zahleděný proto, že o nich ještě z dětství leccos vím. Vím, jak to s takovými mraky chodí.

Když jsem byl kluk, slýchával jsem vyprávět příběhy o vzdušných korábech. V dávných

dobách tato tajemná plavidla, skryta pod právě takovými nafouklými a černými mračny, odvážela z polí do země čarodějů zvané Magonie všecku úrodu. Čarodějové za bouře, která se vždycky při jejich plavbě v kraji rozpoutala, sklidili veškeré obilí a odnesli tento vzácný zdroj potravy do svého domova, do své daleké šedivé země, vrhajíce na pole přívalové deště a krupobití.

Lidé se bránili. Každému zlu je třeba se bránit. Tenkrát povolávali zaklínače. Troubil na kouzelný zahnutý roh či mořskou lasturu a táhlým dunivým zvukem, který tyto přírodní nástroje vyluzovaly, ničemná mračna rozehnal nebo zapudil do jiného kraje. Zaklínači vycházeli před bouřkou do polí plných zlata a tam žehnali úrodě a zaklínali zlé mraky, hrozivě vystupující na obzor, aby odpluly na pustiny nebo vysoko do hor, kde lidé nežili.

O jednom pánovi, kterého jsem v horkých letních dnech občas potkával v polích a sadech za městem, jsem to věděl. Věděl jsem, že je zaklínač. Chodil v černém, nosil dlouhý plášť do deště a na hlavě měl posazený klobouk s širokou krempou. Po prašné hlinité cestě tlačil kárku zakrytou plachtou, pod níž, jak jsem se domníval, měl schovaný velký zaklínací roh. Bál jsem se ho, ačkoli mi nijak neubližoval. Když jsme se potkali, vždycky jsem si dal záležet, abych ho nahlas a co nejuctivěji (byť zároveň trochu bázlivě) pozdravil:

„Dobrý den, pane Zaklínač!" To *pane Zaklínač* jsem tedy spíš zašeptal, zamumlal pod vousy.

„Dobrej," zamručel a nepatrně kývnul. Obvykle kouřil cigaretu, mlčel a tvářil se zasmušile.

Později, když jsem trochu odrostl a postavil se nožkama pevněji na zem, jsem se ke svému smutku dozvěděl, že zaklínačem přeci jen nebyl. Byl malíř a do polí a luk chodil malovat obrazy. V kárce pod plachtou vozil malířský stojan, barvy, štětce a svá plátna.

Všecko není hned tak, jak se na první pohled zdá.

Od dětství mám rád oblaka! Ta věčná, daleká, větrem hnaná oblaka.

ONDŘEJ HLOŽEK

* * *
Ulicí Dolorosa
plují fialové mraky.
Sedají na kolemjdoucí,
jsou plné neprůhledné vody.
Jaké to je, být neviděn
na zemi.
Jako vržené tělo racka,
které dva páry rukou
utloukají do bezkrví.

* * *
Hromady těl těch, co nestačili utéct.
Jako odsudek?
Ne, jako pikle nebes,
které požírá msta.
Jen si tak troufale zdechnout
a s polámaným krkem
sáhnout po předkonci.

* * *
Celý život školákem,
s těmi, kterým to jde samo,
a těmi, co neumí,
šplhouni se zvednutou pravicí,
co se prolhávají k titulu,
tuzí mrzáci,
co se vždy skryjí.
Školní psycholog povídal něco
o prototypu masového vraha,
tak sis bodl do nohy inzulín
a za pár dní našli nafouklé tělo na babiččině
posteli.
A pak jsou tu ti,
co nemohou, i když okolí tvrdí, že musí,
ti, co hltají hudbu,
aby nebyli sami,
a ti, co místo aby prosili,
jen nevědí a ucpávají si uši.

* * *
Ležíš jako kus masa
v zahřáté posteli,
ještě se probouzíš,
ale oči zkalněly.
Kam jsi šel,
že za sebou
necháváš zotvírané láhve

a kusy papíru s verši.
Až příliš úzké jsou ty dveře,
kterými zatím neumíš projít.

***
Našel jsem tě,
Pane,
v těch koncích,
kdy se ulice zalomila.
Tak krásně jsme si
zbyli.

ŠTĚPÁNKA ČECHUROVÁ

Kyklop

Vrhnul ses do propasti sebe v naději
že čím víc ztratíš
tím víc si budeš bližší
Ztratil ses
Laskavá mlha hladí končící ráno
Stojím ve skaliskách
Kamenná praryba otvírá hladová ústa
Puklinou stoupá chladivý vzdech

Cítím Tvou blízkost
Za tebou křepčí zástupy těl
Přítel co přišil podpatek na čelní lalok
Kyklop Polyfém bez oka
Bezzubá stařena táhnoucí splasklý svět
Děti co tiší pálenkou zjitřené rány
Přítomnost propadla spirálou času
Zmizela naděje na návrat

Dlaněmi hladím vlhnoucí mech
Skrz prsty padají zrníčka písku
Malují do ticha kobaltovou modří
Třaskavé vesmíry
Prostor v němž přebýváš zlatavě svítí
Zářící kruh zabouchl vesmírnou bránu
Za sebou necháváš jen želví srdce
Nespočet krunýřů a hlemýždích ulit

Myslím na Tebe
Chrámová árie vteřinou každou odeznívá
Do ledu vdechuje žalobu vyprahlých let
Odcházím
Opouštím pahorek hradebním schodištěm
Cestu skrápí nachový déšť
Na nebi vrány krákají
Odlétají též
(pro Jaromíra Čechuru 1956–1999)

MÍŠA Z BRODSKÉ

V prosinci letošního roku by se dožil 85 let pan Mojmír Trávníček, literární historik, kritik a spisovatel z Nového Hrozenkova. Patřil k nejužšímu kruhu autorů kolem Textů. *Jeho životním tématem bylo dílo autorů křesťanské orientace (Deml, Zahradníček, Durych, Čep, Křelina, Bedřich Fučík a další), s nimiž se stýkal i osobně. Zpřesnění obrazu jejich originality a oficiální literárněvědná interpretace jejich děl nese vedle přínosu jiných badatelů také stopy jeho citlivého vnímání uměleckých děl, pečlivé práce na textech a schopností systematizovat vlastní poznatky v širokém kontextu společenských a kulturních souvislostí. Vedle služby velké literatuře patřil jeho zájem i dění v místě, ve kterém žil. Zveřejňujeme jeho příspěvek pro kroniku městyse Nový Hrozenkov připomínající událost, kterou před patnácti léty žilo celé Valašsko a která měla značný celostátní ohlas. Reportážním stylem ve fejetonistickém oživení, s humorem na jedné straně a pečlivým řazením faktů v historických paralelách na straně druhé, zaujal i tady pan Trávníček tak jako jindy vším, o čem se rozhodl psát.*

dm

Za tři dny roztrhal dopoledne osm ovcí ve Vranči Josefu Leskovjanovi: „Prolomil vrata kůlny, kde v podkroví chovám včely, a když se na ně nedostal, šel po ovcích," vypověděl poškozený majitel. Téhož dne v noci Na Bařině vybral králikárnu Jana Pavlici.

V průběhu června a července hospodařil vesele na velké rozloze. V Karolince vyděsil v Kobylské turisty na horských kolech, na Hutisku-Solanci roztrhal slepice a noc nato opět v Kobylské roztrhal berana a čtyři ovce. Za oběť mu padlo také několik králikáren. Troufal si postupně až do nižších částí údolí – v Brodské byl viděn velmi blízko centra obce.

Probíhaly intenzivní jednání ochránců přírody, Správy chráněné krajinné oblasti Beskydy, příslušných pracovišť Akademie věd. Pozorováním bylo zjištěno, že jde o šelmu, jejíž chování se vymyká zvyklostem: ztratila přirozenou plachost a obavu z lidí. (V Brodské dokonce navštívil areál „rezidence" p. Škrabala a koupal se v dekorativním jezírku bezprostředně u stavby.) Proto odborníci upustili

od původního záměru monitorovat jeho pohyb prostřednictvím obojku s čipem a vysílačkou a zaměřili se na jeho odchyt. Našel si pohodlný způsob obživy u lidských obydlí a podle znalců hrozí nebezpečí, že by se mohl dostat do přímého konfliktu s člověkem. Byla tedy do oblasti přivezena odchytná klec se zařízením, po jehož sešlápnutí za medvědem spadne mříž a uvězní jej.

K tomu posléze došlo v Brodské v sobotu 5. srpna. Nebylo to jednoduché. Medvěd ignoroval umělé pachové stopy, které ho měly přilákat do nastražené klece, kde byli umístění jeho oblíbení králíci. Válel se v trávě u klece, poskakoval, jako by se chtěl předvádět. „Připadalo nám, že si z nás dělal srandu," soudil jednatel svazu ochránců přírody ve Valašském Meziříčí Milan Orálek, který medvědovo chování sledoval z blízkého seníku. Nakonec pan Vladimír Minarčík – jemuž medvěd již předtím vybral úly a způsobil největší škodu – navrhl instalaci pláství medu, které sám poskytl: vůni medu medvěd neodolal a vešel do klece.

Jeho chování po odchytu potvrdilo, že byl zvyklý na projevy lidské civilizace. Nedbal na křik, na polévání vodou, nevadily mu ani prskavky. Z netečnosti ho vyrušily až výstřely z poplašné pistole a tak se ho podařilo zahnat do transportní klece a naložit na auto, které ho dopravilo do karantény v Chomutově.

Na návsi u kostela auto s medvědem chvíli postálo a množství Hrozenkovjanů mělo příležitost podívat se na Míšu, pokojně sedícího v kleci, zblízka.

Úhrada za škodu, kterou za svého pobytu napáchal, činila téměř 200.000 Kč. (Podle zákona však nebylo možno hradit škodu na stavbách – ohrady, oplocení, chlévy apod.) Nejčastěji páchal škodu v údolích Brodská, Lušová a Dinotice, nejvyšší jednorázovou škodu však způsobil ve Vranči. Více než třicetkrát navštívil medvěd ohrady s ovcemi, chlívky a včelíny. Zničil pět včelínů, zabil či zranil téměř třicet ovcí, padesát králíků a jedenáct slepic. Desetkrát byl viděn zblízka.

Během jeho řádění se na moravsko-slovenském pomezí v Karlovicích objevil další medvěd, tentokrát asi padesátikilové medvídě, zvíře velmi plaché a neškodné.

Za zaznamenání snad stojí úsměvná historka, kterou vypravoval Milan Orálek, meziříčský jednatel ochránců přírody:

„Byl jsem se za svými kolegy v seníku, odkud jsme pozorovali připravenou klec, domluvit na dalším postupu odchytu. Kolem desáté večer jsem jel na skládacím kole zpět k autu, od zamčené závory to totiž byly k pasti asi tři kilometry. Zhruba po sedmi stech metrech si proti mně po pravé straně cesty vykračoval medvěd. Neviděl mě, až teprve ve vzdálenosti asi pěti metrů uslyšel, že brzdím. A udělal to, co dělá při leknutí zajíc. Vystartoval a překřížil mi cestu. Vylekali jsme se oba, on asi ale víc. On ta sviňa podle všeho nechtěl chodit v mokré trávě, zrovna totiž pršelo, a proto šel po cestě. Štěstí bylo, že jsem s kopce nešlapal. Jinak bylo asi o jednoho ochránce přírody míň."

Další Míšovy osudy byly neveselé. V chomutovském zooparku se mu údajně podařilo probourat střechu karanténní klece, vylézt z ní a přelézt plot, který odděluje zoopark od okolí. Přivolaný policista ho postřelil z pistole, krvácející Míša se ukryl do křoví, kde ho třemi ranami z kulovnice zastřelil pracovník zooparku. Je těžko pochopitelná nedbalost, která útěk zvířete umožnila – překonat vysokou stěnu klece, nepozorovaně se vydrápat přes plot je přinejmenším velmi podivné.

Byl pak přepraven do Ostravy, kde se ho ujal preparátor Michal Jakubec. Vycpanina pak připadla Vlastivědnému muzeu na Vsetíně.

Snad bude vhodný stručný přehled o výskytu medvědů v naší oblasti (čerpáno hlavně z publikace J. Pavelky a J. Treznera *Příroda Valašska*.).

Na Valašsku byli medvědi vyhubeni koncem devatenáctého století. Ve vsetínském okrese byl poslední medvěd zastřelen 30. května 1885 na svahu Tanečnice u Nového Hrozenkova. Znovu se začal objevovat až po stu letech, a to vždy jako host ze Slovenska, kde počet medvědů v polovině 20. století radikálně vzrostl. Pokud jde o Hrozenkov a jeho okolí, lze dokumentovat pohyb medvědů takto:

1973 Medvěd spatřen pod Makytou.

1977 Výskyt medvěda prokázán v Hrubé Brodské, kde byla 18. července zjištěna první prokazatelná škoda na včelstvech Vlad. Minarčíka.

1978 V prosinci zjištěny stopy medvěda na Javorníkách v katastru Huslenek.

1980 V Hrubé Brodské zničil medvěd tentýž včelín jako o tři roky dříve. V Hrubé

Brodské na Kyčerách likvidoval tři ovce, o něco později tamtéž odvlekl tři další ovce. Řádil v Kychové, stopy se objevily na řadě míst ve Velkých Karlovicích. Poslední čerstvé stopy zanechal v prosinci v Uherské. Na podzim zůstavil v Novém Hrozenkově množství stop, z nichž byly zhotoveny i odlitky – pocházely od dvou medvědů, pravděpodobně medvědice s mládětem, ačkoliv spatřen byl zpravidla jeden medvěd. – Celkem v této sezóně roztrhal šestnáct ovcí, dvě nebyly nalezeny; zničen jeden včelín, zlikvidováno cca 40 snopů ovsa.

1981 V květnu medvědem poškozeny dva včelíny v Malé Brodské, byla odlita stopa 30,5 cm dlouhá na Babínku. Vlad. Minarčíkovy opět zničeny v Hrubé Brodské dva včelíny. Pak se vyskytoval spíše v okolí Velkých Karlovic. V červenci však opět v údolí Babínek vnikl do ohrady a usmrtil dvě ovce. Tam také myslivec J. Liďák pozoroval statnou medvědici, jak si pochutnává na ovci. Celkem se v tomto roce pohybovali mezi Lušovou a Velkými Karlovicemi tři medvědi, kteří patrně přezimovali v karlovských lesích.

1982–1987 se kromě stop v okolí Karlovic medvědi na Vsetínsku neobjevili

1993 V září a říjnu se pohyboval medvěd v Provazném, v prosinci v Malé Vranči.

1995 V létě byl medvěd opět spatřen Ve Vranči, v místní části Ráztoka na myslivecké chodníčku, nenechal se vyrušit a zašel do houští.

1998 Víc než deset lidí potvrzovalo přítomnost medvěda v průběhu téměř celého roku v okolí Nového Hrozenkova, Karolinky a Karlovic. V dubnu nalezeny stopy v okolí Kání u Karolinky, v červnu v Kobylské a v Lušové, později v Uherské a v Hrubé Stanovnici. Na začátku října byly zřetelně slyšitelné hlasové projevy, mocný medvědí řev v Uherské pod Makytou.

Žádný z medvědů, kteří prošli valašskými lesy v posledních letech, nedopadl tak nešťastně jako Míša z Brodské. Ti ostatní se ovšem chovali mnohem „spořádaněji" a způsobili nesrovnatelně menší škody než Míša za necelé tři měsíce svého valašského hospodaření v našem okolí.

MILÝ PŘÍTELI

Kdysi v Hostu, je to už pár let, tehdy ještě vsetínský básník Jakub Chrobák, v jedné z malých recenzí na právě vyšlé knížky, které měl v rubrice jim věnované na starosti, psal mezi jiným o jedné z četných básnických sbírek též vsetínského básníka, muže velké lásky, víry a velkého životního osudu, Karla Vysloužila. Recenzentův cit pro poezii, včetně intuitivní schopnosti postihnout podstatné, přivedl do jeho řádků v charakteristice typu básníkovy osobnosti slovo jurodivý. *Karel Vysloužil, spíš intuitivně, a zřejmě po prvním čtení Jakubovy minirecenze, zareagoval v Pasínku, „nejmenším časopise na světě", který vydával, autoritativně a odmítavě, zmožen a dotčen jedním z významů toho slova, tím nejméně básnivým. Hrozilo vsetínské klání s válkou slov. A tehdy do záblesků počínajícího vážného dialogu vstoupil se svou moudrostí Mojmír Trávníček. Klidně, přesně, s přehledem a obdivuhodnou erudicí, přátelsky. Jeho dopis Karlu Vysloužilovi vstoupil jako upřímná obhajoba mladého recenzenta do historie* Textů. *Myšlenkám z dopisu pana Trávníčka však náleží teritorium rozhodně širší. I proto dopis dnes zveřejňujeme. Také jako poctu zejména dvěma mužům literatury, kteří už nejsou mezi námi a kteří ke Vsetínu a psaní v něm stále patří.* *dm*

Milý příteli –

kdyby se mě občas nezmocňovala nepřemožitelná nechuť k psaní, napsal bych Vám už v září, že jsem s chutí a potěšením četl o Vás v Hostu „telegrafický" a opravdu hutný text Jakuba Chrobáka. Navždycky mu budu závidět, že hned v první větě trefil na slovo, které hledám od chvíle, kdy jsem Vás poznal, a já – čtenář Dostojevského, Leskova a kardinála Špidlíka – to adjektivum nenašel, ale Jakub Chrobák na prvním řádku prozradil, že je básník, poněvadž je vyslovil naprosto samozřejmě: jurodivý.

A teď k nemilému překvapení čtu Váš Hlas z pasínku č. 267 a dovídám se, že Vás to slovo iritovalo. Pravda, ve slovníku z roku 1960 stojí mezi jeho synonymy také „slabomyslný, bláznivý"; ale nezapomínejme, že je to slovník z dob bláznivých, a přece jen jako první a hlavní význam uvedl to pravé a nejdůležitější: „člověk Boží". Kolik pravoslavných světců bylo jurodivých! (U nás v západní církvi se říkalo

„blázen pro Krista".) Byli to vesměs Boží bojovníci mimo zavedené církevní struktury, lidem pravoslavným milovaní a ctění. Co chcete víc?

Ale Vy bohužel ve své reakci na Chrobákův telegram omylem začínáte a pokračujete dál a dál. Jakub Chrobák přece není žádný „podivný pisatel": je to znamenitý básník, citlivý literární vědec a mám za to, že i dobrý pedagog. Ostatně je třemi řádky za textem představen.

Tedy žádný zmatenec. Zatím jsem od něho nic zmateného nečetl.

A také o Vás nepíše, že jste „jurodivý bláznivec". Sousloví „blouznivec našich hor" je třeba číst jednak přesně (blouznivec je zajisté cosi odlišného od bláznivce nebo nedej Bože blázna), jednak v jeho ustáleném významu. Každý zběhlý čtenář ví, o co jde. Antal Stašek tak pojmenoval, s velkou sympatií a láskyplností, podkrkonošské horaly, usilující po svém o pravdu a spravedlnost, a jako ti jurodiví také mimo společenské struktury. Zdůrazňuji, že nepsal s výsměchem nebo pohrdáním, ten titul je vznešený, úctyhodný. O úctyhodnosti se zmiňuje i Chrobák. (Literatura toho zná přece víc: „zapadlí vlastenci", „tři mušketýři", „chudí lidé", „služebníci neužiteční" a nespočet dalších.)

Chrobák také Vás necituje, když píše o „oduševnělém" světu, tím méně však Vám to vyčítá; „nezazlívá" Vám nějaké kostelní písničky – v tom odstavci není ani náznak nějakého zazlívání! Konstatuje, že to „dá práci procházet různorodou směs" Vašich textů – proti tomu přece nelze nic namítat. To není ani pozitivní, ani negativní hodnocení. A že nakonec dává přednost tomu, co asi nejvíc a nejtrvaleji zaujme i toho nejprostšího čtenáře, totiž vyslovení „obyčejné, jaksi nechtěné lidské bolesti" – to svědčí o velké citlivosti a značnému porozumění – a nechápu, kde a jak jste v tom mohl najít, že „zpackal i to, že jsem ovdověl". (Jen tak maně si vzpomínám, že k podobnému závěru došel nad poezií Otokara Březiny velký básník Bohuslav Reynek: před vším tím kosmickým pohazováním galaxiemi a velkými písmeny Bratrství, Pravdy a Lásky dal přednost prostší poloze samoty, bolesti a snu.)

A k těm „kostelním písničkám": není tam řečeno, že je skládáte, ale že jsou obsaženy v „různorodé směsi" pasínkových textů. Nevím, je-li tam striktně vzato nějaká kostelní píseň, ale jsou tam žalmy, citáty z poezie Bible, a tuším i nějaký verš koled nebo podobných textů nepochybně „kostelní" lokalizace.

Při hodnocení a vůbec četbě takových časopiseckých „článků" je třeba vzít do úvahy příslušný literární žánr. Jakub Chrobák o Vás nenapsal článek, jak se zmiňujete. Je to část delšího zamyšlení (nad čtyřmi osobnostmi) v rubrice „TELEGRAFICKY", tedy něco jako TELEGRAM. Což si žádá jiný výraz než běžná recenze, kritika nebo například medailon.

Těm dalším Vašim úvahám prakticky nerozumím a nevím, jakou mají souvislost s Chrobákovou telegrafickou informací. Také nevím nic o tom, jak jste držel kliku při popojíždění po Praze, a zajisté to nijak nesouvisí s věcným základem Chrobákova textu.

Myslím si, že básníci by se vůbec neměli ohrazovat proti kritikám, ba ani proti útokům a nájezdům. Vždyť své dílo dávají napospas, a dívá-li se někdo na jejich práci jinak než „kruh jásajících přátel", je to přece jen v pořádku. (Sám bez dlouhého rozmyšlení dávám kratičkému Chrobákovu osobně srdečnému textu přednost před přičinlivým „objektivním" štrikováním diplomové práce *Člověk*.) Míval jsem o ty polemické reakce spory s Ivanem Slavíkem, který vždy explodoval, když o sobě četl třeba jediné slůvko, které se mu nepozdávalo. Když se uklidnil a třeba po letech jsme to probírali, uznával, že dotyčný měl právo na svůj pohled a že ho samotného to vedlo k novému a novému formulování své básnické myšlenky.

Nicméně je to v pořádku, právo na publikování svého názoru samozřejmě neupírám, i když pozornější čtení by Vám asi vedlo pero jinak. Ale s čím se srovnat nemohu a co by se básníkovi stát nemělo, je předposlední řádek Vaší reakce: zneužívat jména „odpůrce" k satirickému vtipkování se nemá. Nikdy nemohu zapomenout, jak mě nevybíravě setřel Bedřich Fučík, když jsem v článku pro *Kritický sborník* „zažertoval" na adresu Františka Buriánka (něco na ten způsob, že nedosahuje vtipnosti nebožtíka Vlasty Buriana a zůstane navždy pouhým buriánkem). Fučík to nemilosrdně vyškrtl: „Každý máme nějaké jméno a nikdo nám ho nemůže otloukat o hlavu." (A hned měl po ruce parádní příklady na nechutné šprýmování s Fučíkem i Trávníčkem.)

Nezlobte se na mne, že Vám to tak otevřeně píšu, zvykl jsem si jednat s Vámi vždy otevřeně a beze lsti.

Srdečně Váš

Nový Hrozenkov 3. října 2007

MOJMÍR TRÁVNÍČEK

Přípitek na sjezdu abiturientů 20. května 2005 55 let po maturitě

Včera či předevčírem se u mne ukryli před deštěm dva rybařící spolužáci, tož Laďa Měšťánek a Jura Rychlík. Za řečí, které jsme vedli, padla otázka, mám-li připravený a sepsaný pozdravný projev na tento zde sešlý Sjezd. Neměl jsem. Ale z útržků hovoru, pokud se mým uším podařilo něco zachytit, vzešla hluboká úvaha, kterou teď budete nuceni vyslechnout.

Slyšte tedy:

Dovoluji si vás uvítat u stolu, prostřeného na počest 55. výročí chvíle, kdy jsme obdrželi papír dosvědčující zdařilé ukončení studia maturitou na ústavu proměnlivého názvu. Vybaveni tímto glejtem – *ochrannou grammotou*, řečeno paruski – vydali jsme se jeden každý do světa dalších a mnohých papírů, abychom se stali průvodčími a svědky konce papírového věku. Neboť po věku zlatém, bronzovém a železném, které opěvali římští klasikové – Franta Stružka dnes chybí, a tak nám nezarecituje o tom latinské memorandum v hexametrech Ovidiových –, se rozklenula blahá éra papírová, jejíž vrcholný rozkvět a odkvět jsme prožívali, a která t. č. razantně přechází do éry kompjútrové.

Mně ovšem vidíte ještě jako obvykle a beze změny – s papíry v ruce, neboť jsem byl a i jako kmet zůstávám člověkem povýtce papírovým. Miloval jsem již co dítě papírové lodičky a vlaštovky, a když tloukl bubeníček, tloukl na buben, nasazoval jsem si na hlavu papírovou čáku. Sbíral jsem papírové známky – jak činí Jan Ámos dodneška – (*přezdívka spolužáka Jana Matušů, em. řed. školy, pozn. red.)* a posléze i papírové knihy a psal dopisy na dopisní i konceptní a ba i na průklepový papír. Živil jsem se papírováním jako plánovač, statistik, spisovatel jídelníčků, rozpočtů, výchovných plánů i ekonomických rozborů, jako archivář i kronikář.

Jako disciplinovaný občan jsem věděl, že papíry musím mít vždycky v pořádku, na rozdíl od zubů, o které jsem pohříchu nedbal. Cítil jsem základní a neméně stálý požadavek představených, že realita není rozhodující a platné je vždycky to, co je v papírech, a že

práce, matka pokroku, musí být každopádně odvedena především na papíře.

Nyní na sklonku žití svého, když pod nízký strop klesá má hlava zemdlená, jak mě naučil Svatopluk Čech, jsem obklopen čtyřmi vlídnými stěnami, které jsou obestlány papírovými knihami, jen tu a tam ozvláštněny plátnem nebo kůží. Volné zůstávají jen dvě nezbytné díry – okno pro přístup světla a vzduchu, a dvojúčelové dveře ku otvírání a zavírání.

To je moje papírová realita. Jsem přesvědčen, že je a bude podstatný rozdíl mezi občanem minulých ér, který opíral svou totožnost o papírový občanský průkaz a byl chráněn papírovým pasportem, a mezi občanem nadcházejících zítřků, který bude vybaven vševědoucím čipem v uchu nebo v hýždi jako pes.

Ale ať nám tyto úvahy nezkazí chuť k jídlu, pokud nás o ni nepřipravil nějaký lstivý úklad věku nebo přemíra používaných léků. Když už jsem jednou byl ze svého papírového světa či osvětí – *Umwelt*, říkají naši odvěcí nepřátelé – vylákán k tomuto příjemnému setkání, uspokojuje mne, vidím-li, kterak je stůl opatřen papírovými ubrousky – a že Květa inkasuje vesměs papírové bankocetle – *(spolužačka Květoslava, za svobodna Fajkusová, pozn. red.)*

A že tedy blažený papírový svět nás dosud bezpečně obklopuje. Bohužel je tento utěšený pohled trošku, ale opravdu jen trošku, narušen skutečností, že si nebudeme připíjet z papírových kelímků. Ať tedy řinčí sklo! Vzhůru číše!

(Neutuchající potlesk přecházející v ovace. – Poznámka jen pro papírovou dokumentaci.)

ZDENĚK VOLF

Nehrát Trávníčka
(nad korespondencí s Mojmírem Trávníčkem)

Měl jsem tu čest sdílet s ním i časné… od roku 1999, tedy v době, kdy už se začínal dívat na poezii spíše neliterárně: *„Ale nepřesvědčí-li mě svou zjevnou a prostou pravdivostí, zdá se mi zbytečné zabývat se jí jako ‚uměním'…"* (14. 10. 1999)

O to víc psával o podstatném: *„Má dneska v Lid. novinách L. Vaculík obvyklý fejeton a píše v něm o pokušení lidí mediálně slavných, hrát sama sebe. Začíná příkladem Jana Wericha a končí sebou — když prý si přečetl svůj vlastní rozhovor v novinách, nabyl trapného pocitu, že zase zahrál Vaculíka. Mám někdy podobný pocit…"* (12. 12. 2000)

I proto ty časté, až zcizující poznámky *„utápím se ve zbytečných řečech"*, *„ale dost plkání"*?

Bylo mi to něčím nehledaně blízké… Příbuzensky? V každém ohledu to odpovídalo mému naturelu i poetice obou mých tehdy vydaných sbírek (*Řetězy a ptáci*, *K svému*), od nichž se náš občasný vztah, postupně nejen korespondenční, pevně odrazil. Ano, občasný, neboť i já jsem ctil to jeho *„nejlepší ze všeho se mi jevilo mlčení"*. Ovšem mlčení… nastavené a stále na příjmu, po němž když přišla odpověď, tak seděla. Kupříkladu… když jsem se mu zároveň jako soukromý inseminátor skotu svěřil se záměrem uspořádat básnickou antologii na téma zvíře, chlév, dvůr, pastva, jatky, neomylně mi opsal tři básně, jež byly v následně vydané *Chlévské lyrice* ty ustanovující, neboli: dostatečně nasmrádlé…

Při zpětném pročítání se naší víceméně pracovní či přesněji praktickou korespondencí (*„stačí změna počasí a jsme ochotni dívat se na stejný text jinak"*), zachytil jsem zmínku (*„bude to trochu těžší oříšek"*) o napsání snad úvahy na vitrážový návrh Ludvíka Kolka pro kostel v sousední farnosti Hovězí: *„Je to jeho šestý návrh* […]*, pět oken na motiv růžence světla už je nainstalovaných, neuvěřitelně kostel oživily. Poslední okno má hovořit o Božím Milosrdenství…"* (16. 11. 2010) Zaujalo mě to tenkrát sice, výtvarník Ludvík Kolek mě přece tady v Brně vedl v semináři duchovní obnovy. Nicméně přešel jsem to… a o co vlastně celkově šlo, se dovídám až nyní — k pátému výročí Trávníčkova úmrtí — z *Farního věstníku* (9/2010) a hlavně z mailové přílohy „Ukaž nám, Pane, své milosrdenství!", kterou mi poskytla jeho dcera Jana. A možná je to jeden z posledních Trávníčkových „listů" — v každém případě napsaný jen několik měsíců před smrtí.

Buď jak buď, nemohu však považovat za náhodu, že smím obdržet jeho poselství právě v tomto roce, papežem Františkem prohlášeným za Svatý rok Milosrdenství.

Natožpak z náhody… že by vzešlo už samotné předsmrtné zadání? Vždyť jde a vždycky šlo o nejnezastupitelnější Trávníčkovu polohu: neustále na pomezí poezie a spirituality. Ve vzájemném vyvažování! I proto se ve vitrážovém výkladu skrz naskrz homiletickém dovolává sluneční metafory G. K. Chestertona: *„Zdá se, že to podstatné a hlavní, o čem se zmínil Chesterton, je velký slunečný kruh či koule uprostřed obrazu – zjevný symbol Boží dokonalosti – z něhož kanou velce formované krvavé krůpěje jakožto nástroj a prostředek Božího milosrdenství.“* Tak. Za Poezii… za Milosrdenství… se platí!! Ale abych nehrál Trávníčka… ani na svém až prachobyčejně prostém pohřbu to nedovolil. Jen bych k jeho přízvisku *„milující čtenář“* přidal podtón… milosrdný.

21. 10. 2016

KDYŽ SE PÍŠE BEZ KONCEPTU I DOVEDNOSTÍ…

Vladimíra Čerepková, básnířka proslavená zejména díky uměleckému dění kolem legendární pražské kavárny Viola v 60. letech minulého století, se stala námětem prvotiny novinářky Alice Horáčkové. Záměrně volím označení „námět“, protože popravdě řečeno jsem na rozpacích, jak žánrově zařadit předkládanou knihu. Více mi je jasné, čím není, než čím je, a čím by nejspíš být chtěla. Autorka sama v tomto nepomůže – nepřišla s nějakým vymezením, plánem nebo záměrem. Pátráme-li v textu tedy po tom, proč si Horáčková vybrala ke svému spisování právě Čerepkovou, jsou to spíše důvody novinářské než literární nebo literárně-historické, vyjádřené v textu pouze jednou a navíc povrchně, konstatováním *„Protože to byla zajímavá ženská.“* (s. 128). Horáčková ani dílo básnířky (a to skromného rozsahu) v době zahájení prací na knize neznala. Je tedy primárně přitahována životem ženy, která vedla absolutně svobodný život položený do přítomného TEĎ, ženy vymykající se celým životem, nikoli pouze částí života, společensky očekávanému standardu. Na tom by jistě nebylo nic zlého, kdyby Horáčková školáckým způsobem nepřistupovala k práci s prameny. Neví, co a jak s nimi – navíc si vyvinula svérázný a samoúčelný způsob, jak s nimi nakládat, čímž se

jí podařilo poškodit nejen sebe jako autorku, ale také předmět svého zájmu. „Neuznává" literární fikci či snad je přímo nepoučená, takže některými krátkými prózami Čerepkové zaplňuje bílá místa v jejím životě, přesně ta, která se jí nepodařilo doložit jinými prameny. Historického školení je tedy zcela prosta, literární kritiku nezvládá vůbec. Vše podřizuje snaze dopídit se zdrojů a impulsů básnířčina života, důvodů, proč byl její přístup k žití tak živelný a bezohledný.

Nelze popřít, že je Alice Horáčková pilnou pisatelkou. Těžiště její práce leží ve shromáždění slušného množství svědeckých výpovědí většinou formou rozhovoru, zde vidím výrazný pozitivní přínos pro zpracovávané téma. Tento publicistický žánr ovládá velmi dobře, je vidět, co je jejím (dobře zvládnutým) řemeslem: dokáže svého respondenta rozmluvit i získat jeho důvěru, směrovat k odpovědím, umí jej – často i navzdory očekávání – „otevřít". Tyto rozhovory navíc nabývají na unikátnosti díky faktu, že mnoho tazatelů hovořilo s autorkou už na sklonku života, včetně Čerepkové. Horáčkové se podařilo udělat rozhovor s básnířkou v době, kdy již byla těžce nemocná, což jistě ovlivnilo její otevřenost a přístupnost k vyprávění, neboť za celý život dala rozhovorů opravdu jen pár. Zastihla zkrátka Čerepkovou ve vhodném životním období, kdy cítila potřebu bilancovat. Výraznou roli při shromažďování materiálu také sehrála Horáčkové výborná jazyková výbava, která ji umožnila dále odkrývat i osudy básnířky v exilu, do něhož odešla v září 1968.

Autorka si klíčová svědectví, ke kterým je bohužel také nutné přistupovat s rezervou, protože je nedoprovází žádná další konfrontace s dobovými prameny, rozděluje do jakýchsi časových pásů tak, aby mohla život Čerepkové sledovat chronologicky. V příslušném životním období básnířky tedy mísí vzpomínky mnoha lidí, snad se tak pokouší dát zaznít v polyfonii mnoha hlasům, které mají v té chvíli důležitou platnost. To je základ. K tomu, podaří-li se je získat, zveřejňuje i nalezené dobové dokumenty. Z těchto pasáží je cítit jakýsi údiv nad obtížností historické heuristiky. To nepochybně práci zbrždťuje, autorka pospíchá, nemá a nechce zřejmě ani tuto nezbytnost provést důkladně. To málo, co získá, dokáže ale dobře prodat – i když je interpretace na základě útržkovitosti a margi-

nálnosti pramene problematická, ne-li přímo nemožná. Odrazuje mě způsob, jak se v knize se zdroji nakládá: autorka je běžně vytrhává z kontextu a jakoby si s jejich textem „hraje". Vymýšlí si otázky a vystřiženými pasážemi z dokumentu si na své otázky také odpovídá. Že při takovémto přístupu snadno dojde k posunutí významu, je nasnadě. Nejvýrazněji tuto „koláž" použila při práci s rozvodovými spisy básnířky (např. s. 173–175) a při citaci spisů z ústavů, ve kterých strávila Čerepková dětství (např. s. 62–65). Navíc o básnířce v otázkách mluví jako o „Vladimíře", což mi nejvíce připomíná nezávazné klábosení dvou kamarádek u kafe, ale ne práci, která si dělá nároky na komplexnost výpovědi o životě významné literátky.

Při volbě otázek u vzpomínkových pasáží se projevuje jistý druh pavlačovité hrubosti – Horáčková se vyptává na sexuální partnery, jejich počet, ohledává důvody básnířčiny partnerské nestálosti, naráží na sexuální praktiky… Koho to zajímá? Pro koho má být kniha určena?

Horáčkové kniha tedy není ani biografií, ani literární monografií, ani historickým spisem. Není to ani kniha rozhovorů na téma Vladimíra Čerepková – způsob vedení rozhovorů nenaplňuje žánr, navíc snadno sklouzává do povrchnosti, senzací, intimností nehodných zájmu vnímavého čtenáře. Jedno se knize ale upřít nedá: upozornila na zapomenutou básnířku a přitáhla k její postavě pozornost čtenářské veřejnosti, ale bohužel ne pro její literární tvorbu. Protože je ale napsaná s novinářskou lehkostí a výraznou čtivostí a zabývá se životem básnířky nevšedního osudu – možná, paradoxně, právě proto může strhnout ke čtení básní Čerepkové. Ale Vladimíra Čerepková si na obeznámenou reflexi své literární tvorby i na svůj životopis ještě počká. Chce to literárního historika a kritika, který umí posuzovat věci v dobovém a literárním kontextu, který neumí (nesmí!) sklouznout k jednolinkovému psaní. Někdy si říkám, že existuje skutečně až příliš mnoho bizarních cest, jak přivést veřejnost k zájmu o literaturu – a tohle bude nejspíš jedna z nich. Ach jo.

Andrea Chrobáková–Lněničková

Horáčková, Alice: *Vladimíra Čerepková. Beatnická femme fatale*. Praha (Argo) 2014. 412 s.

DVA NA OKRAJI

Monografie Jiřího Oliče Vy neznáte *Mirka Tichého*... (Host 2016) přibližuje čtenářům dvě osobnosti pohybující se dlouhá léta spíše na periferii, a to básníka Jiřího Veselského a malíře a fotografa Miroslava Tichého. Osobnosti, které mimo jiné pojilo rodné město Kyjov, skutečnost, že známými se stali až v závěru života, a také společná a až voyerská láska k ženám, či spíše dívkám.

Kniha neobsahuje výrazné a definitivní zhodnocení odkazu obou tvůrců. Spíše představuje chybějící dokument o paralelním životě dvou kyjovských tvůrců, podivínů, a jejich celá desetiletí trvajícím přátelství. Větší prostor je věnován osobnosti Jiřího Veselského, a to poměrně logicky, neboť se zde zachoval rozsáhlý písemný a dokumentační materiál i dílo samotné, Olič sám je pak pořadatelem a editorem básníkových sbírek.

Možná jen díky náhodě vystoupala hvězda Miroslava Tichého do větších výšin. Dlouho v ústraní tvořící fotograf potýkající se s psychickými problémy získal věhlas nejprve v zahraničí a až po tomto úspěchu se stal slavným i doma. Tichého fotografie si již tedy pozornost vybojovaly, možná bez toho, aby o to nějak sám usiloval. V tomto ohledu Veselský zůstává autorem spíše pro zasvěcené. Zda jeho dílo žije i mimo zájem odborné veřejnosti, se soudit neodvážím, ale domnívám se, že nyní jde o tvůrce spíše opomíjeného a širší veřejnosti víceméně neznámého. Řadit jej jako třetího do trojice ke Skácelovi a Mikuláškovi, jak sám by možná chtěl, se přece jen zdráhám. Osobně jsem, přes všechnu snahu, jeho poezii nikdy zcela nepodlehl.

Pro Jiřího Oliče nejsou tvůrci na okraji neznámou, zabýval se jimi již dříve (Váchal, Deml). I nyní jeho monografie dvou výrazných a originálních solitérů stojí za pozornost a je důstojným svazkem navazujícím na jeho předchozí knihy. Oličova důvěrná znalost obou protagonistů nám je přibližuje nejen jako tvůrce, ale i v lidské rovině. Zároveň zaplňuje jedno z bílých míst, zvlášť v případě Jiřího Veselského, kterému je kniha, navzdory názvu, věnována především a kterého opět vnáší do kontextu české poezie. *Pavel Kotrla*

Olič, Jiří: *Vy neznáte Mirka Tichého*... Brno (Host) 2016. 192 s.

© Pavel Šmíd – Nakladatelství Theo

PETR ŠPANGER – NĚKDE ZA MLHOU

Při vyslovení jména Petr Španger se mi téměř okamžitě vybaví slovo paradox. Provází mě od prvního setkání s jeho poezií. Při sbírání materiálu pro souborné vydání jeho básnického díla jsem měl pocit, že čím více jsem se o něm dovídal, tím méně jsem mu rozuměl. Místo toho, aby se části životní mozaiky skládaly a dávaly smysl, rozbíhaly se nekontrolovatelně do slepých uliček.

Když se do poezie Petra Špangera začtete, nejspíš zjistíte, že paradox se v ní vyskytuje jako jeden z hlavních výrazových prostředků. Rovněž je patrný i v osudech jeho knih, neboť i přes kladné přijetí prvních dvou sbírek *Vodní mlýnky* (2003) a *Dům ani ne k životu* (2004), následující sbírky *Němé slavnosti* (soukromý tisk, 2006) a *Dotykem samé něhy* (plánované vydání: 2009) nebyly vydány oficiálně. Čtyři různé sbírky, čtyři naprosto odlišné osudy.

Víc ale neprozradím, neboť tvorbou a životními osudy tohoto autora se v následujících příspěvcích zabývají básníci, literární historici a přátelé Petra Špangera. Poprosili jsme je, aby se pokusili zamyslet nad tím, čím je Špangerova poezie oslovuje, a vybrali tři básně, které jsou jim nejbližší. Naší snahou je společně vzdát hold tomuto vynikajícímu básníkovi, jehož dílo bylo takřka zapomenuto a jehož význam bývá neprávem opomíjen. Pásmo vychází u příležitosti nedožitých padesátých narozenin Petra Špangera. *Miroslav Srna*

VOJTĚCH KUČERA

Neviditelný pohyb vzduchu

S básnickou tvorbou Petra Špangera jsem se poprvé setkal roku 2001. Působil jsem tehdy na pozici šéfredaktora Welesu a Petrovy básně se jednoho podzimního dne objevily v redakční poště. První soubor nebyl vůbec malý, obsahoval celkem 66 básní, a mně bylo jasné, že mám co do činění s básníkem, jehož veršům bych chtěl pomoci spatřit světlo světa. Začala tedy intenzivní komunikace, Petr posílal stále další a další básně, z nichž nakonec po poměrně značné selekci vznikla prvotina Vodní mlýnky (výbor z let 2001, 2002), která vyšla ve Welesu v roce 2003. I přes naprosto neznámého autora měla kniha relativně příznivý ohlas a na jaře následujícího roku se objevila mezi nominacemi na Objev roku v knižní ceně Magnesia litera. Petr psal dále, občas jsme se potkali v Brně nebo ve Vyškově, kde tehdy nějaký čas pracovně působil, a vyráželi na společné procházky. V roce 2004 jsme ve Welesu vydali Petrovu druhou sbírku Dům ani ne k životu, která už na rozdíl od prvotiny nebyla výborem, ale koncipovanou knihou. Petr posílal stále další a další básně, tento nápor jsem však vzhledem ke své tehdejší osobní situaci nevydržel a na jaře 2005 komunikaci omezil. Snažil jsem se Petrovi vysvětlit, že nejde o nic vůči jeho osobě, ale o můj osobní stav ve vztahu k okolí, nicméně naše klasická korespondence v podstatě ustala počátkem roku 2006. V dubnu mi pak Petr ještě zčistajasna zaslal svou třetí sbírku básní Němé slavnosti, která však bohužel vyšla kdesi na Slovensku (což je samo o sobě samozřejmě naprosto v pořádku), ale bez redakce, tiráže, vročení, ISBN a s chybami; sbírku Petr tehdy komentoval takto: „Asi se ti básně líbit nebudou. Už se na nic *lepšího* nezmůžu. Co se dá dělat…" Mně se ale nelíbil především způsob, *jak* byly ty básně vydány. Byla to hrozná škoda! Nerozuměl jsem tomu. V následujících letech jsme si ještě několikrát dali o sobě nahodile vědět, hlouběji ani osobně jsme se však už bohužel nepotkali. Byl jsem hluboce přesvědčen, že nám to vyjde začátkem podzimu 2011, kdy jsem Petra pozval na básnické čtení, ale to jsem netušil, že je už několik měsíců na druhé straně. To, že zemřel, jsem zjistil až po více než roce od jeho smrti…

Na závěr této vzpomínky si s dovolením vypůjčím text své dávné anotace k prvotině Vodní mlýnky: Špangerovo zprůzračňování skutečnosti dodává jeho textům lehce namodralé kontury, v nichž na jednu stranu stačí „jen přimhouřit víčka / a nechat se povívat / hedvábnou lehkostí / pápěří bílého větru…", ale na stranu druhou rovněž „na mrtvých pahýlech uschlých ořechů / dětské šatičky prosí vítr / o slitování". Jako by právě onen stálý neviditelný pohyb vzduchu byl autorovi styčným bodem k tvoření. Vnímám to tak i po letech: Neviditelný pohyb vzduchu. Modrá barva. Údiv. Naivita (v nejlepším slova smyslu)… A pokud bych snad ještě mohl zmínit, co bylo důvodem mého uhranutí Petrovou tvorbou, tak to byla především báseň Ze dna z prvního zaslaného souboru jeho básní, která podle mě (a pro mě) o poezii Petra Špangera vyjevuje naprosto vše!

Ze dna

V nejudušenější hlubině,
v marastu žlutého jílu,
u dna lesního jezera
se rodí
a nadouvá plynem
měchýř plný něčeho nového,
lehkého.
Až probublá k hladině,
pukne.
S úlekem se rozletí do korun
zadumaní ptáci.

(Vodní mlýnky, 2003)

Na zastávce

Zase jsme se pohádali;
smrtelně!

Vždyť nám to ujelo…

Vesele nám mávají
holohlaví lidé
na balkónech
nové nemocnice.

(Vodní mlýnky, 2003)

Obři

Střapatý jarní den.
A všecky věci
jako by se rozpínaly…
Kopce jsou jak obři.
A z oblak mají šály.
Jen dítě v nízkém křoví
užasne nad stružkou.
Jako by to bylo moře.

(Dům ani ne k životu, 2004)

VERONIKA SCHELLEOVÁ

Představuji si Petra Špangera – a nezáleží na tom, kolik je v tom skutečnosti –, jak seděl potmě na vrcholu kopce, sám, ve chvilce tetelivé radosti, která už nevyhnutelně zná bolesti, co zase přijdou, a naslouchal houkání sovy; jak sestupoval dolů, po stráni, kde se nějakému klukovi odpoledne přetrhl provázek s drakem; jak seděl v hospodě a psal si na zaplivaný tácek pár křehkých veršů; jak se vracel domů, do domu, který nebyl ani k životu, kde pak procitl jako vždy do dětsky naivního, dospěle zraněného rána, do bytí v údělu, kterým nedokázal pohnout; představuji si ho, jak se v zimě dlouze díval z okna, jak sníh zakrývá včerejší stopy… Je to už hodně let, co jsme si toho hodně napsali, a nenašla jsem při této příležitosti už ani jeden jeho dopis; co však stále naštěstí zbývá a trvá v čase, je jeho citlivá, osobní poezie, jejíž svět v mnohém znám a sdílím.

Noc

Měsíc nás najde
mezi kmeny.
A jednou budem.
A jednou nebudem.
Naše kruté bytí
ozařují tu dvě slunce.
Oči soví.

(Vodní mlýnky, 2003)

U řeky

Je nám tu dobře,
protože chvějivý plamen ohně
utírá sopel ubrečené noci,
protože se tiskneme
jeden ke druhému,
a černá voda řeky polyká vlastní víry,
protože myslíme na člověka,
který jde sám
po tmavé cestě
na druhém břehu řeky.

(Vodní mlýnky, 2003)

Hranice
Vojtěchu Kučerovi

Prosíme samotu,
ať nás neopustí.
Tma tak houstne
a je tak nepřátelská.
Člověk by měl chuť
nasednout a někam odjet.
Říkáš, že je smutno
i těm vlakům,
když táhle vyjí o pomoc.
I ta nejcizejší noc
někde skrývá
rozpálené děvče,
které oknem
do sněhu hodí
chlapci klíče od dveří.

(Dům ani ne k životu, 2004)

TOMÁŠ VAŠUT

Skleněnka Špangerovi

Jdeš pěšky nahoru Kounicovou. Pěšky, protože máš spoustu času, pěšky, protože hledáš dům, galerii a literární kavárnu, kam tě pozvali na čtení. Pěšky, protože přicházíš zdaleka. Je léto roku 2003, po roce lektorování v Bukurešti působí Kounicova vroubená starými domy nanejvýš poklidně. Nalézáš číslo a dům, a protože je před ním malý parčík s lavičkami, usedáš na jedné z nich. Máš ještě skoro hodinu čas, a tak se díváš do korun stromů, do mraků plujících nad

Brnem, trochu si snažíš vybavit, co asi budeš večer číst a říkat.

Ani si při tom nevšimneš, že už tady sedíte dva. Ten druhý v košili s krátkými rukávy se dívá na kytky v záhonu. Mraky dál plují po brněnském nebi, začínáš si však nenápadně prohlížet příchozího. Nesedí jako ty, nohu přes nohu, ruce rozhozené přes opěradlo lavičky, hlavu v oblacích. Sedí široce rozkročen, ruce složené v klíně, mírně nahnutý dopředu s pohledem neurčitě zavěšeným na kvetoucím záhonu. Po půlhodince je to jasné, i on přemýšlí, vybírá v duchu večerní slova, oba dnes máme rande s literaturou.

Díváš se na hodinky, dál už nelze mlčet. Čas očekávání pomalu vypršel a jeden z nás by měl promluvit. Nakláníš se tedy přes kytky: „Dobrý den. Taky jdete na literární večer? Máte čtení?" „Mám." „…Vašut." „…Španger." „Tak pojďte. Myslím, že nás tam nahoře už čekají." Je pozdní letní odpoledne, stoupáme po schodech na Skleněnou louku…

Červenec

Léto s námi pláče.
Jdeme bledí
polem vlčích máků.
A život je jak obloha:
zvolna se rozplývá
bílá čára od tryskáče.

(Vodní mlýnky, 2003)

Pozdní léto

Žijeme jen pro naději,
přikrytou jako světýlko dlaní,
že zítra, zítra
bude líp,
pro ten obrovský
prostor před námi,
jak jiřičky na drátech za stodolou,
když je čeká cesta přes moře,
něžně rozvírají
drobná křídla
pozdního léta,
kdy paprsky slunce
žloutnou jako stébla
zapomnění
ve větru na strništi

a veliká žlutá koule
se mění
v převržený kyblík
v dětském hřišti.

(Vodní mlýnky, 2003)

Listopad

Na hluboké polní cestě
nám nádherné meze překážejí v rozhledu.

Posedy jsou plné zasněných lovců.

Motorák proklouzl
úzkou štěrbinou,
která ještě zbývá
mezi zimou
a našimi srdci,
– poslední vlak,
který svítí žlutě
do listopadové noci,
je bez lidí.
Každý den ho čeká
opuštěná tvář
za orosenýmsklem.

(Vodní mlýnky, 2003)

JAKUB GROMBÍŘ

Poezie Petra Špangera mě oslovuje pořád stejně silně, jako když jsem ji před nějakými třinácti lety četl poprvé – i když se od té doby na nebi české poezie objevila fůra malých hvězdiček, kol nichž se velké točí. Je to poezie jednoduchá a upřímná, což však v žádném případě neznamená nějaký naivismus. Básník prostě píše jen o věcech, které důvěrně zná a které mají v jeho životě význam, zřetelná je pokora vůči přírodě a jejímu ročnímu cyklu; a právě to umožňuje čtenáři, aby si v jeho básních našel vždy něco pro sebe. Právě ten respekt vůči čtenáři, nad kterého se nepovyšuje a nepoučuje ho, mi připadá důležitý a bohužel celkem vzácný. Špangerovy verše ilustrují, že pro poezii je nejdůležitější uchovat si tajemství, aniž by se zároveň stala nesrozumitelnou.

A s odstupem času se dá říci, že básník nemusí mít společenskokritické ambice, aby instinktivně vystihl náladu doby.

Ve svých knihách dokázal vystihnout kořeny postkomunistického marasmu, které publicisté začínají hledat teprve nyní, tedy tupé hmotařství a přehlížení problémů periferie: mnozí lidé, hlavně na venkově, vnímali nové poměry jako cosi provizorního a neautentického, co se jim spíše nějak přihodilo, než že by to mohli aktivně spolutvořit: „Tady, kde končí každá stezka, / každá naděje, / každé nekonečno, / svítá do žlutých zobáků kosů / na kolejích / zarostlých v trávě."

Září

Střízlivý život,
přitisknutý k hlíně
jak křepelka vyděšená.
Tam mezi modrými balkóny
letí anděl,
plínka utržená.

Plavčík, který hlídá
prázdné koupaliště;
šustivě se vlní po dně
suché listí.

(Vodní mlýnky, 2003)

Za těch jarních dní

Za těch jarních dní
snad svítá
i v podvečer.
A kaluže jsou plné pelu.
A mládí v ulicích
se zalyká radostí
z toho, že je,
už z toho bytí.
Vždy v černém
a na zpáteční cestě:
jsi ty
– jako závan tmy,
jako pohřební vůz
marně krouží
v jarním městě.

(Vodní mlýnky, 2003)

Otec v zahradě

Kus kouřící hlíny, ploty;
za ostnatým drátem:
jeho nejmilejší vězení.
Jen tak se opřít o hrábě,
koruny stromů rozevláté;
oblaka, z nichž brzy
bude padat kamení.

(Dům ani ne k životu, 2004)

OSKAR MAINX

Díry po oknech

Vzpomínám, jak jsme si s Petrem Špangerem několikrát telefonovali, nějakou dobu poté, co vyšly *Vodní mlýnky*, které jsem tehdy recenzoval pro Tvar. Jednou přišla řeč na jeho občanské povolání. Tehdy jsem si pod spojením „správce konkurzní podstaty" nedokázal nic představit. Dodnes obdivuji tehdejší schopnost autora pohybovat se v tak rozdílných světech. Ačkoli možná že poezie vlastně v současnosti je ze své podstaty tak trochu v konkurzu…

Básníkovy sbírky jsem si přečetl opět až nyní, po těch letech. A znova mě fascinuje zejména prvotina. Už jenom těmi nehledanými, jakoby náhodnými, rýmy, asonancemi (kde chrupou lišky (…) bílý padák pampelišky, poli – listoví, v přísném vzduchu – listy od lopuchů aj.). Připomíná to zkrátka folklórní píseň, dětskou říkanku, něco, co zamumlá samotářská postava bloumající v polích za vesnicí.

Jistě, ve Špangerově poetice by se dal najít Skácel, východní střídmost, soudobá mladá básnická generace s reynkovskými ozvuky (Pavel Kolmačka, Martin Josef Stöhr ad.), zenová nadsázka Libora Kovala atd. *Vodní mlýnky* mně také při posledním čtení připomněly dokonce synestetismus Antonína Sovy…

V dalších dvou souborech (*Dům ani ne k životu*, 2004; *Němé slavnosti*, 2006) se mluvčí uchyluje k jakési prozaičnosti, stává se spíš pozorovatelem, než zúčastněným, zní to snad banálně, ale je více básníkem než dítětem. V *Mlýncích* mě fascinuje právě ona lehkost, letní svoboda, naivita zapisovaného. Smyslovost, haptičnost básní stojí vedle jemnosti a jakési

časové uvolněnosti, ale i obyčejné bázně říci víc, než se sluší; básnická řeč zde vyjadřuje praúzkost z koloběhu života a smrti. Jak blízko, a to doslova, tu stojí dětství vedle stáří, prvotní údiv vedle bilanční stařecké reflexe. Ostatně i obraz vodních mlýnků ve vyschlé řece nás přímo uvrhává do letního „tagtrojmování", a v největším parnu a vedru se nám dává poznat věčná nehybnost a obrazy konce.

Do druhé a třetí sbírky se vloudily převážně mlhy, lednové mrazy, dubnová blátivost, atmosféra, jako v básni Město, kde je „šeď a tma". Ve sbírce *Dům ani ne k životu* ovšem najdeme závěrečný oddíl Básně pod čarou, kde jako by se autor vracel k *Vodním mlýnkům*. A *Němé slavnosti*? To je už něco docela jiného, to je exprese, skřípot, křeč, to je „nad sněhem řvoucí dítě, co přehluší / i vlaky, které zdálky vyjí." (báseň Dušičky) Letní idyla definitivně zmizela, čas je opakovaně narušován a prostor rozpohybováván. A to nejen zvuky, skřípěním věcí, ale i událostmi, lidskou přítomností, komplikovanými, „dospělými" vztahy, dřívější dětský pohled se kamsi vytratil.

Jako by ve *Vodních mlýncích* převládaly spíše dojmy, opětně vyvolávané, hluboce zasuté a básnicky nehledané, zatímco v dalších dvou souborech to jsou promyšlená pozorování, reflexe, které se *stávají poezií* ještě *před zápisem*.

Zdá se mi, že se Petr Španger obracel ve svých posledních textech k jakémusi outsiderství *Vodních mlýnků*, k smyslovosti, k „ochrnutí" zenovým okamžikem, k odhalování netušených souvislostí a vztahů. Důkazem toho mi jsou básně, které publikoval Roman Szpuk na webu xxvi.cz. Za všechny musím zmínit čtvrtou část básně Křižovatky s názvem „(Divné ticho)", která jako by se sem přenesla přes několik století, z antologií čínské poezie: „Už se setmělo. / Je čas jít. / Divné ticho, ve kterém / se nepohne / zhola nic. / Jen dírami po oknech / ve starém domě / vyletí / pár holubic." Díry po oknech ve starém domě – nejsou to naše stopy paměti, nejsou to vzpomínky, které nám mohou pomoci v nepříznivých dobách?

Boží muka

„Teď už to bude jen lepší."
Tolik jsme se báli, že tu větu
někdo vysloví.

–
Stařenka, co vidí jaro
ve vázách suchých květů.

Boží muka na poli.

Chvějivé listoví.

(Vodní mlýnky, 2003)

Duch prázdnin

Duch prázdnin visí
v přísném vzduchu
jak košile klukům z gatí,
na hlavách
listy od lopuchů.

(Vodní mlýnky, 2003)

Ostrava

Ten sedmnáctý dým –
Je nebe.

(Dům ani ne k životu, 2004)

JITKA N. SRBOVÁ

Poezie neúprosného času
Nad básněmi Petra Špangera

Uvržení do tíhy příběhu. Píšu uvržení, neboť Špangerovy básně nečtu jako předestřené, pasivní obrazy. Proto mne také zajímají: uvnitř textu je pohyb.

A proč píšu o tíze? Inu, moc si tu čtenář neodpočine, smýkán mezi mezními situacemi; ano, špangerovská samota a zejména stárnutí umí být mezní, vepsáno do zdánlivého poklidu ročních období… Jako by znovu a znovu odkvétající svět Špangerovi přizvukoval v odkrývání dramat, která číhají za koncem jara, v předzvěsti podzimu, v děsivém vědomí míjejícího času. Čas je tu zásadním tématem, jemu slouží půvabné skici dětských nekonečných světů ponořené do kruté dospělé jistoty, že nic nepřetrvá. A dobře tu umí autor pracovat s kontrastem: vprostřed májové polní cesty zhmotní příšeru smrti. Jinde zas za vítěznou

zelení dubna shoří močál vzpomínek, a nebo je kontrast celou básní, jak je tomu v případě dvouverší Vyhnanci: „A křehká jitřenka / nad výkrmnou prasat."

K Petru Špangerovi mne nevázalo osobní přátelství, nemohla jsem si s ním tedy promluvit o tom, jak přesně píše. Z charakteru textů si domýšlím, že snad ve skicách škrtal nadbytečné, aby ve výsledku zůstala jasná obrysová kresba situací, pevná linka emocí. Žádné efektní vybarvování. Čistý tvar básně čtenáři nabízí krajinu pro svobodný pohyb: ví se, kde jsme a jakého druhu je napětí, které cítíme. Je na nás, jak moc se necháme rozkolísat.

Květnová krása

Bolest tak veliká,
že člověk neměkne,
ale spíš otupí.
Srdce jak balvan
mu vypadne z hrudi
a zůstane ležet
uprostřed mokré jarní cesty.
Květnová krása
jen zveličí příšeru smrti.
Jak kus ledu slavík,
postříkaný stříbrem jinovatky,
vypadne z oblohy.
Nahé dítě jej vynese do výše
svých prosebných očí:
modrá kapko u dveří,
prostrč pramen bílého světla!
Vrať se mi zpátky!

(Dům ani ne k životu, 2004)

Odrazy

Minuty stékají po skle okna, na které
děvče tiskne ušmudlanou
panenku z hadříků.
Čas uvnitř
se nehne.
Ve velikých
očích té dívky
se odrazí
protější pohoří,
lesy plné větru.

(z textů pro Wagon, 2006)

Za sebou

Vlečeš za sebou
sto malých starostí.
Kůň stojí uprostřed paseky,
než ho vítr
odfoukne jinam.
Vlečeš za sebou
vzpomínku na tuto krajinu,
na její stín,
který tě předcházel.

(Dům ani ne k životu, 2004)

PAVEL ŠMÍD

Petr Španger – vzpomínka pevně kotvená. Natřikrát.

Jarem roku 2007 jsme s Pavlem Rajchmanem, editorem literárního sborníku 7edm, vyrazili docela brzo ráno do Jeseníku za Petrem Špangerem. Za básníkem Petrem Špangerem s cílem seznámit se, probrat výběr textů do knihy a odvézt si jeho fotografický portrét.

Bylo teplo, bylo dobře, protože bylo pokaždé dobře, když jsme vyjížděli za autory v očekávání setkání. S naprostou většinou z nich jsem se viděl poprvé a tak mnou cloumala zvědavost. Nejinak tomu bylo i s Petrem.

Menší, podsaditý, profesí likvidátor a správce konkurzní podstaty (pro mne – a bezpochyby jsem nebyl sám – neuvěřitelné spojení), pomalý v gestech, rozvážný ve slovech… s pohledem mírným až plachým… otec, manžel… skrze objektiv těžko uchopitelný. Povídali si s Pavlem a já jsem jak sup kroužil s fotoaparátem okolo. V Husově ulici plné stromů, v zahradě na okraji města, přesto venkovské ticho, káva a čaj.

Nezdrželi jsme se nijak dlouho. Snad rodičovské povinnosti, možná práce… Petr se s námi rozloučil. Poprvé.

7. 7. 2007 byl křest a čtení 7edmičky v Divadle 29 v Pardubicích, jejího domovského města. Přijeli skoro všichni. Janota, Payne, Kahuda, Španger. Četl své básně pokorným hlasem, to odpoledne a podvečer radostný, spokojený a nenápadný. Nenápadný i svým časným odchodem na vlak. Potřesení rukou a úsměv. Podruhé.

Mluvili jsme spolu krátce. Můj obdiv k Petrově poezii vyklíčil v domluvu o vydání sbírky. Přihlásil se e-mailem skoro po roce. Poslal

první várku z roku 2005. Pak po delších odmlkách další. Editorskou práci nechával na mně. Výběr z básní posledních čtyř let (2005–2008) s názvem *Dotykem samé něhy* byl konečně zalomen a připraven k vydání. Jenomže…

Nakladatelství Theo přišlo zcela náhle počátkem roku 2009 o rozhodující zdroj příjmů. Starosti s nadcházejícím soumrakem živobytí mne zcela pohltily a sbírku Petra Špangera odsunuly na okraj. Omluvu vršenou několika e-maily a telefonem tišilo z druhé strany pochopení a souhlas odkladu beze stop výčitek. Odmlka až do neuvěřitelné zprávy: Petr už není.

Tentokrát bez rozloučení. Potřetí a naposledy.

V poezii Petra Špangera je zvláštní smutek a něha. A radost… a nenasytný úžas kolotoče bytí. Pokaždé, když jej čtu, mohu se s ním procházet, postávat; dívám se s ním, poslouchám, zakláním hlavu v závratu dne… noci. Jeho poezie je protkaná vírou v dobré dny a pokud otálí a žehrá, pak někde tence pod jejich hladinou. Kdyby měla barvu, pak bílou, žlutou, mírně dozelena, modra; nanejvýš šedou na druhé straně. Po meči i po přeslici básník. A já s ním jeho slova sdílím. Rozumím jim a je mi teskno, že tu není.

Co je hluku
v tichu vznášení…?!
Jako polykání chmýří z akátů.
S hlavou vztyčenou
na chlapeckých slzách
odchází se ze života.

úryvek z básně P.Š. Volání na smrt, 2007
(z nevydané sbírky Dotykem samé něhy)

Do ulice

Ze zaprášeného vchodu
starého domu,
kde voják líbal
promoklé děvče,
hleděl jsi do ulice,
jak lidé úzkostně
přeskakují kaluže.
A otvírají nad sebou
pomačkané deštníky:
ta malá
barevná nebesa.

(z nevydané sbírky Dotykem samé něhy)

Syrové světlo

Ze tvé strany je spousta zrcadel.
Květy sněhu svítí jako mlha.
Na bílý kostel sny
přisedají k holubům.
Do oken noci hoří
žlutá okna vlaků.
Syrové světlo práší
na suché popraskané rty
časně zestárlého chlapce
s překrásnýma očima.
Myslím
na temná zákoutí
ve tvé duši.

(z nevydané sbírky Dotykem samé něhy)

ROMAN SZPUK

Vzpomínka na Petra Špangera

Jeseníky a Šumava mají něco společného, atmosféru od vnitrozemí odkloněné zadní země. Zasněnost a melancholie Petrovy poezie mi toto vše stavěla přímo před oči. Viděl jsem jeho krajinu po svém, včetně malátného slunce, které ji tam nasvěcovalo jako třeba ve Volarech, jen z jiného směru. Mnohé jeho texty jako bych pozoroval skrze záclonu malého okna starého domu.

Petr měl složitou rodinnou situaci. Mě se bolest vztahů už nějak osudově silně dotýká a hned vše vidím jak film, smutek samoty, opuštění, prázdnoty. Stačí si povšimnout, kolikrát se v jeho textech objevuje obraz vlaku, koncová světla, motiv loučení. Petrovy texty pro mě byly sdělením trápené duše, podanou rukou ve smyslu Celanově, nikoliv na pozdrav, ale k zachycení. Naše básně nám nahrazovaly hovor z očí do očí.

Během korespondence jsme si s Petrem vystavěli poetický most klenoucí se přes celé Čechy. Z hor do hor. V jednom z posledních mailů mi Petr napsal: *„Romane, moc zdravím. Došel jsem k závěru, že bychom si měli popovídat osobně. Kouknu! Dělí nás sice celá republika, ale někde v půli cesty by to snad šlo, co říkáš. Mám spoustu věcí na srdci."*

Samozřejmě z toho sešlo. A již je pozdě. Budiž to poučením, že bychom s osobním setkáváním neměli nikdy otálet.

***

Sedíš v dešti
pod střechou.
Díváš se
na smutné mokré vlaky.
Lokálky, co touží
zmizet někam do dálek
polibků
ulic stříbrných
– – – –
jak mraky.

Malá služebná
zamčená
v pokoji pro hosty.
Myslí na květiny
veliké
jak stromy.

Mezi záblesky

Nahá bytost,
kterou někdo honí
hlubokým listím
opadaného parku.
To nás
zlostná městská světla
vyhnala až sem,
do rumišť, skel a louží od krve.
Mezi záblesky
nábožného slunce, které klečí
na kolenou.
Kde jeden druhého
už nikdy
nenajdem.

7. 12. 2009

***
Romanovi na zmrzlou Šumavu

Chodit
se svěšenou hlavou.
Necítit.
Nevidět
děti ve žlutých pyžamech
za skly
šedého domu.
Vše je sevřené,
uzavřené

špinavým mrazem.
Jako tenkrát,
kdy jsme
v sobě
měli křídla.
A sbírali jsme hvězdy,
uvízlé
ve větvích jabloní.

Studený Zejf, Písečná u Jeseníku, 5. 2. 2010

TOMÁŠ SVOBODA

Vždycky jsem toužil bydlet ve městě, v němž je nějak výrazně přítomen genius loci. Vždycky jsem toužil po městě, v jehož duši se mísí historie, příroda a industrialita. Když jsem se roku 1999 definitivně přistěhoval do Jeseníku, velmi obtížně jsem hledal byť jen náznaky něčeho podobného – ano, krásné hory, nádherná příroda v okolí, ale jinak? Ani ten pochmurný duch sudetské krajiny nezdál se mi tak silný jako třeba někde v severních nebo západních Čechách.

Už dávno vím, že jsem se mýlil, už dávno jsem fascinalitu zvláštního města i kraje poznal. Jedním z těch, kdo mi k tomu pomohl, byl básník Petr Španger. Člověk, který podobně jako já nepocházel z tohoto kraje, a přesto osobitě a velmi silně a bolestně vyjádřil smutnou krásu míst Jesenicka: „u nádraží, kde křičí / děcka, / kde výpravčí píská / na vlaky, / a po skleněné obloze se válí / oblaka plná sněhu". (báseň Bez názvu)

Nebylo ovšem šťastné začít v souvislosti s Petrovou poezií zdůrazněním motivu našich „Opičích hor". Co mě od počátku fascinovalo na jeho básních, byl právě fakt, že nejde o básníka regionálního, ale existenciálního, hledajícího v hlubinách opuštěného kraje totéž co v hloubi lidské duše – ztráty a nálezy citových vazeb, úlevu od bolesti a úzkosti osamění, cestu smyslu v prodírání se odvěkým závojem bytostné lidské samoty. A také pociťujícího neustálou, podprahovou přítomnost smrti, nečekaně přicházející a obvykle zastihující člověka nepřipraveného, jak to nakonec potkalo i básníka samého: „Stačí jedna vteřina / a jsme pryč: / už nežijeme." (báseň Listopad)

Petr Španger pro mě zůstává především básníkem univerzálním, básníkem meditativního typu, který navazuje na tradice této linie

moderní české poezie. Nemám příliš v oblibě různé literární žebříčky a porovnávání, ale je to nepochybně nejvýznamnější český básník, který na Jesenicku v posledních desetiletích žil a do jehož tvorby prvky tohoto zvláštního kraje nezaměnitelně prorostly. A to i přesto, že mu nebylo dopřáno psát dlouho a jeho dílo zůstalo neukončeno.

Pěšinou

Milenci srostou
se svým tichým hájem.
A ty se modlíš
na polních cestách
z modrých kaluží,
ať nikoho nepotkáš.
Na louce se točí
laskavý vítr –
jak v malinovém houští
žluté dravčí oči.

(Vodní mlýnky, 2003)

Samotáři

Samotáři sní
o svých zlomených srdcích.

Na uschlém stromě zrají,
jak rudé lampióny
zahradních slavností,
co se chýlí k závěru.

A zmoklý ohňostroj ozáří
kousek modré oblohy
mezi šedivými mraky.

(Vodní mlýnky, 2003)

Město

Zimní město:
to je šeď a tma.
A naprosto anonymní bolest.
Stromořadí lamp,
zabořená v mlze,
chtějí vykřiknout.
Až tě ta šeď ukolébá,
prostoupí a zvláční,
že před branami vesnice,
s laskavým teplým světlem na dlani,

že se vzdáš,
zbaběle zahneš
na pustou cestu do polí.

(Dům ani ne k životu, 2004)

PAVEL KOTRLA

Co po letech vyvolat z paměti o Petru Špangerovi, kterého jsem nikdy neviděl a se kterým jsem se nikdy osobně nesetkal? V Textech a Aluzi jsme otiskli několik jeho básní, domluvili se také na zveřejnění jednoho konvolutu v internetové knihovničce Scriptorium. A tak zůstaly jen dojmy a pocity z jeho básní a sbírek, které se nikdy úplně nezapomínají. Především pak básně s obrazy prostých věcí zachycené bystrém pozorovatelem. A sbírky, které u mne nezapadly.

Chtěl jsem osvěžit paměť a propátral „archiv" korespondence (netříděnou směs ve dvou krabicích a dvou šuplících). S mlhavou vzpomínkou na jakýsi dopis, ve kterém jsme se dotkli osobnějších témat a vzájemně rozebírali obsah svých básní a básní tištěných v Textech, mé dojmy z jeho sbírky, ale… Mrcha času. Doba už to začínal být emailová, takřka bez písemných důkazů. Po trápení jsem obnovil dávné zálohy s hubeným výsledkem, ale aspoň se znovu nalezenými soubory Petrových básní. Ale i tak zůstal znepokojivý pocit, že jsem cosi nedohledal.

Dlouho jsem nevěděl, proč se Petr Španger odmlčel a proč přestal psát. Pravý důvod jsem jaksi nepředpokládal. Až s dlouhou prodlevou, a opět díky Vojtovi Kučerovi, který mne jako první na tohoto autora upozornil, jsem se dozvěděl o jeho smrti, o tom, že už nenapíše. A tak jediným kontaktem, stejně jako na počátku, zůstala jeho poezie.

Duch prázdnin

Duch prázdnin visí
v přísném vzduchu
jak košile klukům z gatí
na hlavách
listy od lopuchů

(Vodní mlýnky, 2003)

Červencová noc

A opilci se s temným rykem
rozcházejí od ohňů.

(Dům ani ne k životu, 2004)

Někde za mlhou

čas, kdy oheň už jen dýmá,
kdy i železná lopata tleje
v hromádce mokrého listí.
Čas velikého usmíření.
Jen tam – někde za mlhou
řinčí čepele kordů,
dva šermíři se vznášejí...
Sípavým, vodnatým vzduchem
padá první krůpěj krve.

(Dům ani ne k životu, 2004)

VLADIMÍRA DERKOVÁ

Básně Petra Špangera mne oslovily především připomínkou, že ne vše, co se zdá beznadějné, je zcela bez naděje. Tuto myšlenku, vyslovenou ve většině jeho básní, bychom mohli odsunout z centra své čtenářské pozornosti jako samozřejmou a nepotřebnou, avšak odsunuli bychom to, co je na Špangerově poezii tolik přitažlivé. Pro toho, kdo naději má, kdo právě nepotřebuje podat pomocnou ruku, je toto poselství přehlédnutelné. Ale pokud čteme pozorně a všimneme si ho, ať už naději máme nebo ne, pak s každým dalším veršem je pro nás důležitější. Věci, které nám dříve přišly smutné, plačtivé, bolestivé, jsou najednou méně palčivé, ve tmě a lijáku se pro nás znovu objevují první paprsky světla.

Při prvním prolistování sbírek mne zaujala básníkova pozornost pro přírodu a její proměny v rámci střídajících se ročních období. A když jsem se začetla hlouběji, uvědomila jsem si, jak citlivě básník k tomuto motivu přistupuje. Každé roční období je v jeho básních svébytné a projevuje se v mnoha odstínech – podzim může být prosluněným babím létem, ale i tíživým listopadem s dešti a mlhou. Jenže žádný čas v přírodě nestojí jen tak sám o sobě. Vždy je v něm přítomná alespoň malá připomínka toho, co předcházelo, i toho, co bude

následovat. V rozpukajícím jarním dnu cítíme nejen stopu odcházejícího zimního chladu, ale také s nadějí vyhlížíme teplé sluneční paprsky a rozkvetlé louky nadcházejícího léta. Příroda a proměny ročních období se tak stávají jakousi paralelou k životu lidského jedince a jeho prožitkům.

V každém tíživém a smutném okamžiku, který ve svém nitru prožíváme, se skrývá vzpomínka na předchozí „lepší časy", a zároveň je v tom smutku ukryt zárodek naděje „na lepší vyhlídky" do budoucna. A naopak, i prožitek největšího štěstí doprovází zrníčko smutku – byť by se projevilo pouze jako stesk nad tím, že tento okamžik je sice jedinečný, ale zároveň prchavý a neopakovatelný. To vše nám připomíná Špangerova poezie.

Lidské prožitky i příroda se proměňují a vládcem nad těmito proměnami je čas. Čas, který všemu udává řád a smysl. A někdy, když se nám zdá, že se smysl vytrácí, tak nám Špangerovy básně ukazují, že stačí jen být vnímavý. Vnímavý sám k sobě, ke svému okolí. Z neobyčejných věcí se, dívaje se tou správnou optikou, stávají věci neobyčejné a ve chvílích marnosti se to, co se zdálo nadpřirozené, mění v obyčejné (jedině tak se letící anděl může proměnit v dětskou plenu). Pocity beznaděje, něčeho ztraceného a pro nás už nedosažitelného jsou v básních často přítomny. A přece při jejich čtení mám pocit, že stačí jen trošku, snad nějak pošťouchnout to nepatrné zrníčko naděje, aby vše bylo jiné. Možná, že ke změně stačí málo, ale i to bývá někdy tím nejtěžším krokem, který nám zbývá učinit.

Takhle jaro nepřichází

Takhle jaro nepřichází:
jako když pochoduje kapela
a ve zlatých trumpetách se blyští
modré a bílé mraky.
To spíš vrbové proutí
otěhotní mlhou,
z těch orosených kapek
a podmáčených cest
vystoupí
pár osamělých postav
v černých ošoupaných pláštích.

(Dům ani ne k životu, 2004)

Na vrcholu

Tolik šrámů, ran a pádů
pro kratinký rozhled do údolí,
které zeje
jako nádherná rána
ve sněhobílé kůži oblaků.
Tak dlouho jsme snili
o jiném, hezčím životě,
až ulétlo i to málo
malovaných vteřin, čistých
ubrusů pod vázou s krásným
jedovatým květem.
Zbývá pohled oknem, kde je
šedý asfaltový den
a pár chodců stejně
omšelých a studených.
Zbývá kos na vrcholu břízy,
která spěšně raší,
má zobák na mráčku,
umírá bláznivou radostí,
zpívá nikomu
a všem.

(Dům ani ne k životu, 2004)

Úzkost

Za nocí nás obklopí bílá mlha.
Všecko bude jako z pohádky.
Zjíněné krystaly na plotech.
I podivné úšklebky červených zvířat.
Raději se přitisknout k blízkému srdci:
pevně, pevněji je uchopit,
tu tepnu v zápěstí:
cítit, že tepe.

(Dům ani ne k životu, 2004)

KLÁRA GOLDSTEIN

Blízkost je sdílením v rovině pocitu, v rovině trvání, kdy texty, které vysloví něco tak vlastního, které se zařízou do paměti a zakořeňují ve vědomí přirozeněji než jiné, už nejsou k opuštění, a ty nejsvíravější ani k odehnání… Tím je pro mě poetika P. Š. Vlastně ten nejdůvěrnější prostor, deštivé bytí kraje, promrzlé bytí města, zdůvěrnělá bolest všude tam, kde se svět odhaluje do morku, a přece – „…snad se to každou chvíli vznese…" To

žití každodenní něžné syrovosti, která začíná i končí s větrem, s pochopením toho, že země ani krev nezapomínají a nutí člověka dotýkat se své podivuhodné věčnosti, napnuté mezi smrtmi, vlaky, poli, domovy… To tápání v čemsi jistém a přesto mimo čas, nebo spíše nad časem… Tam, kde má dřevo lidský hlas a vzpomínka prostoru v něm neutišitelně skřípe pod ostřím zimní oblohy…

Podzim

Veselé hlasy
uhořely v ohni.
Déšť padá
spolu s těžkým, mokrým listím.
Nehybné postavy
za okny.
Zármutek – ohniště
plní voda.

(Vodní mlýnky, 2003)

Rudý šípek

Smrt je suchá zmrzlá krajina,
zimní silnice, co vlastně
nikam nevede ani nekončí.
Vrásčitý obličej se slzou, která vzpomíná
na jiskry v uhrančivých očích,
na drobný rudý šípek
v jinovatce vášně.

(Dům ani ne k životu, 2004)

Leden

Kousek od domova,
ve sněhu, na kost promrzlý,
se dívá stařík (a několik dětí),
jak pomalu hoří
hromada vánočních stromků,
z kterých ještě vlaje
stříbřitý odlesk
slavnostního večera.
Přichází matka – v ruce
kouřící hrnek čaje.

(Dům ani ne k životu, 2004)

ONDŘEJ HLOŽEK

S Petrem Špangerem jsme se nikdy osobně nesetkali. Když k tomu mělo dojít, na prvním setkání s názvem Děkujeme za vaše básně, které pořádá Radek Štěpánek s Vojtou Kučerou, Petr nepřijel. Později jsme se dozvěděli proč. V tu dobu byl jeho život vyhaslý. Zvolna se rozplynula jeho letadlová čára na obloze.

Špangerovo dílo ovlivnilo i mou vlastní tvorbu. Zůstat stát v polích. A dívat se. Dát tomu rozhlížení se větší smysl. Putovat slovem. A hlavně se nebát stát mimo oficiální kravál literatury, která sbírá ocenění. A být raději doma tam, „kde z pichlavých lamp / trčí sláva / drozdích hnízd."

Listopad

Stačí jedna vteřina
a jsme pryč:
už nežijeme.
Co je to za podivný svět(?)
zbabělých hrdinů,
hospod
zahalených v barevném listí,
jen dětský pláč
nade vším vítězí;
dvě bledé ruce ční
nad hnědou hlínou polí
a prázdnou vesnicí
se potácí muž
v černém plášti do deště,
nese dvě tašky plné
ořechů.

(Scriptorium / knihovnička rukopisů, 2002)

Zima

Otupěli jsme k tobě:
ošklivosti i kráso.
Usoplené chomáče čehosi,
co bývalo životem,
se vedou za ruce
po tvrdých zmrzlých cestách
kolem rudých šípků
a radují se,
když tuší
v železných křovinách

ty malé bílé lebky,
ty kostlivce, již chřestí
a zvoní…
A ze stromů
tiše padá jehličí.

(Scriptorium / knihovnička rukopisů, 2002)

Dům ani ne k životu

Dům ani ne k životu,
jako spíš k ukrývání.
Stovky tváří a těl
jako balóny letěly k obloze
za obludné noci.
I ten milý pošťák,
co stával u branky,
byl nepřítel.

Velká Kraš 1986–1992

(Dům ani ne k životu, 2004)

© Jaroslav Pulicar

„POEZIE JE PRO MNE SVĚT, VE KTERÉM SI URČUJI PRAVIDLA SÁM…"

Rozhovor s básníkem Petrem Špangerem

Petr Španger (nar. 1966), jehož jméno letos zaznělo v nominacích na objev roku výroční ceny Magnesia Litera, se k rozhovoru dostavil automobilem a s úředním kufříkem v ruce. Jeho srdečnost a humor však prozrazovaly, že je opravdu spíše básník nežli písící úředník, neboť jeho občanské povolání je pro milovníka veršů dosti netypické. Podobně jako cesta k jeho pozdní prvotině Vodní mlýnky.

Jak ses dostal k literatuře, k poezii a nakonec i k pozdní prvotině Vodní mlýnky, která byla nominována na výroční cenu Magnesia Litera jako objev roku?

K poezii jsem se dostal na gymnáziu v Prostějově. Bavili mě prokletí básníci: Baudelaire, Verlaine a další. Měl jsem literaturu jako hlavní zálibu, byl jsem tehdy ovšem velmi naivní člověk. Neměl jsem vůbec představu o světě. Jak funguje, o jeho souvislostech, třeba i politických. Scházeli jsme se v místním klubu – „ókáesce", vedla ho paní Jana Zikmundová, která dnes myslím v Prostějově řídí divadlo. Jezdili k nám na besedy autoři oficiální, ale i ti, kteří tehdy tvořili neoficiálně. Takzvaných úspěchů jsem samozřejmě nedosáhl. Jen jednou jsem otiskl v okresních novinách svůj text. Chtěl jsem literaturu studovat, ale nepodařilo se mi z trochu nejasných příčin dostat se na vysokou školu. Takže hned po gymnáziu jsem šel do práce.

Jak se věci vyvíjely až k vydané sbírce?

Po tom, co se mi stalo na vojně a co se dělo s naší rodinou, když jsme se museli stěhovat do pohraničí, jsem se přestal o literaturu zajímat. V roce 1988 jsem začal dálkově studovat ekonomický směr. Po revoluci jsem také soukromě podnikal. K psaní jsem se dostal až v létě roku 2000. Moje žena odjela na soustředění plachtařů – tedy bezmotorového létání na větroních – a já jsem zůstal asi tři týdny doma sám. Tehdy jsme ještě neměli děti. Surfoval jsem na internetu po literárních stránkách a tak se dostal i k textům Věry Rosí.

Velice se mi zalíbily, a to ve mně otevřelo dobu, kdy jsem sám psal. Začal jsem nejprve posílat svoje básně na literární servery – www poezie, totem a tak – ale pak jsem se rozhodl poslat něco i do normálního časopisu. Tak jsem přišel na poetický magazín Weles a jeho šéfredaktora Vojtěcha Kučeru. Napřed něco vyšlo časopisecky, později jsem Vojtovi poslal kolem sto padesáti textů, které jsem napsal v krátké době jednoho roku. On z nich vybral šedesát básní do mé první knížky.

Bylo těžké po patnácti letech znova začínat?

Ani ne. I když jsem byl samozřejmě někdo jiný… Rád chodím na dlouhé túry v přírodě, při nich se dostanu do zvláštního nevysvětlitelného stavu, kdy po několika hodinách cesty o samotě v loukách, lesích něco vystoupí v člověku na povrch – v takových chvílích se ta poezie jako by psala sama… Pokud bych nebyl vytlačený normalizační zdí na okraj, určitě bych v tvorbě pokračoval jinak. Viděl bych nejdříve očima člověka, který má devatenáct, pětadvacet, a ne šestatřicet let…

V devatenácti jsi byl na vojně…

Nastoupil jsem řidičský kurz v Olomouci – v podstatě základní výcvik. Hned se nějakým způsobem dozvěděli, že se zabývám literaturou, a byl jsem předvolaný k jednomu z velitelů. Nakázal mi recitovat na shromáždění důstojnického sboru, což se taky stalo. Dnes neznám podrobnosti, nicméně během krátké doby jsem byl převelen do Rakovníka. Někomu se asi můj přednes nelíbil. Skončil jsem v naprosto odlehlé posádce se vším, co z toho plyne…

Co jsi tehdy recitoval?

Recitoval jsem Františka Halase, nevinnou báseň, dokonce původně snad budovatelskou, která ovšem jako nevinná zpočátku nevypadala.

Už to neznám celé, ale bylo tam: „my chceme nový svět, ten starý ať se zřítí…" a tak dál. Pointa zněla: …postavíme ho z kvítí. Někteří lampasáci pobledli, ale když to skončilo pozitivně, tak se jim trochu ulevilo.

Jak to vypadalo v Rakovníku?

Byl jsem sportovec, ale ty podmínky se nedaly vydržel. Těžko se o tom mluví a vzpomíná… Hrubé násilí, neexistovala žádná pravidla, mazáci se k nastupujícím vojákům chovali brutálně. Nakonec jsem skončil na II. interně Ústřední vojenské nemocnice v Praze. Bití bylo na denním pořádku, taky tvrdé

ponižování, přespávání na záchodě na podlaze po probdělé noci, kdy jsme museli uklízeli střepy od chlastu po chodbách, všelijaké prohánění po lese, prostě nepříjemné věci. Měli jsme modřiny po těle, někteří kolegové to odnesli zlomeninami… Nebyla tam třeba pitná voda, celé dny jsme měli žízeň a čaj nám dávali schválně tak horký, že jsme se ho nestihli pořádně napít. Jednu noc jsem prostě zkolaboval s protrženým vředem na dvanácterníku. Dva měsíce jsem proležel v Ústřední vojenské nemocnici v Praze.

Musel ses vrátit na vojnu?

Musel jsem především pod nátlakem podepsat prohlášení, že ke zhoršení zdravotního stavu nedošlo v době výkonu základní vojenské služby, nýbrž že jsem s tímto problémem už nastoupil na vojnu, což je absurdní, protože jsem byl vrcholovým sportovcem a chodil jsem ke zdravotním prohlídkám. Musel jsem zpátky na ošetřovnu útvaru, kde mě ještě „na rozloučenou" ztloukli. Pak jsem byl propuštěn do civilu, ale s povinným každoročním přezkumem.

Pak jste se s rodinou odstěhovali z Prostějova. Proč?

Moji rodiče byli z toho všeho znechuceni. Maminka pracovala v Prostějově jako vedoucí učňovského střediska, a v Hukovicích – místní části Velké Kraše – na polských hranicích se otevírala pobočka v závodu, pod který spadala. Místo nabídli právě jí s tím, že k dispozici bude podnikový byt. Detaily neznám, ale vím, že jí bylo vyhrožováno přeřazením na jinou práci, pokud „nabídku" nepřijme.

Dovolávali se rodiče spravedlnosti kvůli tvé vojně?

Souvisí to spíš s tím, že moje maminka reagovala na mé opakované nepřijetí na studia dopisem, který poslala snad dokonce Husákovi. Odpověděl jí, že Hrad záležitost prověří, ale samozřejmě se nestalo nic. Je možné a dokonce pravděpodobné, že také moje návštěvy klubu, kam jezdili autoři v nemilosti, se někomu nelíbily, a nějaké to „upozornění" mne stálo studia. Možná jsem ten černý puntík opravdu měl, protože při každém přezkumu mi dost nápadně vyhrožovali návratem na vojnu. Ale nebyl jsem v žádném případě nepřítel režimu nebo dokonce chartista. Jak je vidět, režim naivní snílky nenáviděl. Stačilo jen, že vybočovali. Dneska je těch patnáct let ztracených.

Je to bez čárky, abych tak řekl…

Cos dělal po přestěhování?

Nastoupil jsem do JZD Javornicko se sídlem v Bernarticích. Oficiálně jsem dělal programátora, ale neoficiálně, a to dost zhusta, jsme chodili pomáhat na brigády do provozu, noční vyskladňování a naskladňování kuřic, sběr kamenů, na sena a tak. V té době to ovšem bylo běžné. Tam jsem pracoval až do převratu a při tom jsem už dálkově studoval.

V prosinci 1989 mne ještě stihli vyhodit kvůli neškodné nástěnce, která se nelíbila soudruhu předsedovi.

Čím se živíš dnes?

Mám velmi „smutné" povolání – dělám likvidátora krachujících společností. Také pracuji pro Krajský soud jako správce konkurzní podstaty, což je rovněž deprimující – s naštvanými lidmi řešíš dluhy, které nadělal někdo jiný.

Dost nezvyklé pro básníka…

Poezie je pro mne svět, ve kterém si určuji pravidla sám. Na rozdíl od toho, co je mým denním chlebem. U básní si odpočinu.

Ve tvé poezii i zprofanovaná slova jako jinovatka nebo pláč působí civilně…

Snažím se vždycky psát pravdu, realitu. Pokud jsem se nějak vyjádřil, skutečně jsem to také viděl a zažil. Snažím se samozřejmě přidat i fantaskní polohy, aby to nebyla poezie psaná od stolu úřednickým způsobem. První sbírku jsem se snažil od rétoriky a filozofie úplně oprostit. Možná jsem to trochu přehnal a vznikl jenom sled obrazů. Myslím, že ve druhé, připravované knížce to tak na kost není. Přece jen mi psaní nějakou filozofií a životní zkušeností nasáklo.

Jaké autory čteš? Zaslechl jsem u tebe snad jen trochu ze Skácela…

Čtu dost málo. Jan Skácel je mi blízký tím, že byl – mimo jiné – autorem mizejícího venkovského světa. Taky mne samozřejmě fascinuje jeho rafinovaná jednoduchost.

Vidíš takové mizení u vás v pohraničí?

Doporučuji každému, ať se vypraví na Javornicko a podívá se, jak vypadají vesnice, kam od války pomalu nevkročila lidská noha, jak vypadá krajina, kde z domů vyrůstají stromy. Jak vypadá třeba Anín, což je obec, kde zůstal akorát kostel a všechno ostatní zarostlo… Ten kraj má své kouzlo, zvláštní bohaprázdné světlo, nezakořeněné lidi, kteří se tam objevují a zase ztrácejí a do té krajiny jakoby

vůbec nepatří. Velká Kraš třeba je místo, kde skončili moji rodiče, místo odříznuté od světa. Tam opravdu lišky dávají dobrou noc…

Jaký je tvůj názor na vysídlení Němců? Myslíš, že je možné Sudety znova nějak „obydlet"?

Na to je složité jednoduše odpovědět. Je to celá spirála lidských osudů a zla. Rozhodně mi vadí paušalizování. Myslím si, že jak mezi nacisty, tak mezi komunisty bylo možné najít osoby, které nebyly lidsky vadné. Nechali se strhnout tehdejším režimem. Němci vstupovali do nacistické strany, ale copak někteří Češi nejásali nad komunismem? Dnes žijí v pohraničí lidé a jejich potomci z různých koutů světa — od Rumunů přes rusínskou menšinu, Slováci, Češi, Ukrajinci… Nesourodá společnost, která často velmi lehce přišla k majetku. Podle toho se k němu chovali. U nás byly případy, že jeden dům prostě rozebrali a nastěhovali se vedle. Myslím, že krajinu samozřejmě „opravit" jde, a pravděpodobně dřív než mentalitu obyvatel. Odhaduji to na další dobré půlstoletí.

Nemáš pocit, že literatura je dnes ve stavu, kdy by také potřebovala nějakého „správce konkurzní podstaty"?

Jednak probíhá její inflace, a proto ztížená možnost rozlišování a ručení za cokoliv napsaného, jednak to byl vždycky výběrový klub. Tvrdím, že kniha bude v budoucnu existovat v jiné podobě. Z jakési centrální knihovny si v elektronické formě „do desek" vybereš a stáhneš libovolný text. Papírová kniha samozřejmě nezanikne, ale bude to opravdu exkluzivní záležitost. Technika a technologie se vyvíjí, to se nedá zastavit…

Ptali se Martin Stöhr a Vojtěch Kučera

Host, 2004, 20, č. 5, s. 46–48, rozhovor pro pásmo poskytl Martin Stöhr

© Lenka Raubová — Luminum Photography

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 71
zima 2016/2017

Jepice na sněhu

Bůh ví, kde se tam vzala. Seděla až nahoře, na vrcholu, v závěru prudce stoupající stezky napojující se na příčnou cestu svahem, cestu do Krajiny, na vrcholu hromady sněhu nahrnuté k jejímu okraji, až k plotu. Spatřil jsem ji sehnutý nad privátně se dmoucí hrudí, nezřízeně a prudce se zvedající po výstupu v tempu až příliš sebejistém. Žila, protože v chladném bezvětří se její křídla chvěla a v desetinách sekund či jiných, ještě drobnějších měrných veličinách odkrývala takzvané štěty na zadečku, jedno z poznávacích znamení těchto tvorů.

Jepice: okřídlená skupina hmyzu s redukovaným ústním a trávícím ústrojím. Nepřijímá žádnou potravu. Obvykle se nedožije více jak tří dnů. Je rozšířená po celém světě. Ale teď: narodí se, vyvine, zplodí nebo zrodí další generaci. A je tu od prvohor. Jaký je její příběh v těch statisících let, počínaje časem, kdy se tady na Zemi zjevila, v těch téměř děsivých uzlech číslovek mezi léty pět set čtyřicet jeden milion až dvě stě padesát dva miliony let před Kristem, jimiž vědci ohraničují prvohory? Jepice se narodí, aby žila tři dny. Jen? To si myslíme my. Někde přece musí být náznak děje, alespoň to miniaturní drama seznamování s partnerem, uspokojení ze setkání a ta odezva na ně projevená třeba jen drobným zachvěním křídel, a kde ho v Lidečku našla v tom mrazivém jitru? A co když je to ještě jinak?

Krajina v Lidečku byla toho rána překrytá tichou vrstvou třpytivého sněhu, odlesky slunce v bílé záplavě dávaly tomuto ledovému sebevědomí význam přírodní mocnosti, okouzlující a podmanivé. Pohyb v krajině zaznamenal pouze ten, kdo tudy šel nebo tady byl. Já jsem věděl o dvou. A byl to ten druhý, nepatrný, skoro obtížně zachytitelný, spíše básnivý a patrně důležitější mezi těmito řádky, který otevřel cestu k popisovanému životnímu obrazu odkrývajícímu podivný a stále tajemný kontrast mezi sebevědomými živly a trpěnými existencemi. Drobná jepice. Je tu, aby žila. Žila možná i proto, aby mohly spatřit ten průzračný zimní den ty pobláznění fantazie, jako je třeba tato. Možná pro krásu téměř neuvěřitelného okamžiku, v němž se propojuje rozechvělá, ale jen zdánlivě nejistá křehkost s masou bílé hmoty, která těžce

spočívá před našima očima. Spolu s iluzí, že stačí, aby ten drobný tvor pohnul sotva zaznamenatelnými tykadly, a obrazy v našich představách se posunou až k strohosti prvohor.

Po krátké cestě a delším zápasu se zamrzlým zámkem u branky jsem vešel do chalupy, pak do světnice. Na čisté omítce nad stolem jsem spatřil průhledná, nitkami protkaná křídla, vzpurně trčící štěty… Jepice. Patří k té na sněhu, která se vydala za tichým a krátkým dobrodružstvím, kterému se stále ještě říká život?

Dalibor Malina

Obsah:

úvodník
Dalibor Malina: Jepice na sněhu___2_3

próza
Pavel Kotrla: Zimní procházka___4_5
Zbyněk Vybíral:V kavárně; Dove___18_20

poezie
Jana Sovová: * * *___6_7
Tomáš Vašut: Vlnová délka___8
Lucie Schindlerová: * * *___14_17
Jakub Chrobák: * * *___20_21

jen tak
Martin Dokupil Škabraha: Tři pohlednice___21_25

překlad
Szilasi László: Třetí most___9_13

recenze
Andrea Chrobáková-Lněničková: Destrukce je pravdou…___25_27
Ondřej Hložek: Nelehké vědomí předzačátku___27_28
Martin Lukáš: Kýžená antologie___28_30
Pavel Kotrla: Smutek muže na konci léta___30_31

PAVEL KOTRLA

Zimní procházka

Malý bílý pes na vodítku mu zkřížil cestu a on musel tu dlouhou šňůru v tom mrazivě šedém odpoledni překročit. S plachým úsměvem se mu za svého psa omluvila. Hlavou se mu mihlo, že je podobné počasí jako v ten den, kdy na jejím těle v chatě v lesích nad vesnicí zemřel muž. Pravděpodobně k tomu muselo nevyhnutelně dojít, třeba jen z toho důvodu, aby byla podtržena absurdita scény, která nastala. Ne v okamžiku, kdy v hrůze ze sebe musela setřepat tělo váženého a vážícího muže, pod kterým zůstala uvězněna v jeho posledním pádu, ani v okamžicích paniky, které zachvátily její nahé tělo, když ji začal studit pot, který se z potu milostného stal potem smrtelným, a ani v minutách poté, kdy zvažovala všechny možné i nemožné varianty řešení, ale až v tom okamžiku, kdy se rozhodla, že musí zatelefonovat mužově manželce.

Ještě nikdy neoblékala tělo mrtvého. Vzpouzelo se svou mrtvou váhou. Zkoušela to znovu a znovu, se vztekem i s pláčem, ale nemohla jej nechat jen tak, nahého. Aspoň do té teplákové soupravy ho nějak nasoukat. Vykašlat se na trenky, tričko. Ponožky si naštěstí nechal na sobě. Pohřbívat jej budou beztak v jednom z těch drahých obleků, na které si tolik potrpěl, vždy šitých na míru, a které mu teď už byly k ničemu. Aspoň trochu jej obléct než přijde ona, jeho žena, než se vydrápe sem nahoru, kde to jinak než pěšky za ledu a sněhu nejde. V létě ano, ale ne teď. Nádhernou vyhlídku z proutěných křesílek na terase chaty bylo potřeba něčím vykoupit. A jemu, starému, teď si opravdu uvědomila, že starému, a koneckonců i mrtvému lovci a turistovi to nikdy nevadilo. Navzdory přibývající tloušťce, která se mu teď nakonec stala osudnou, sem ostatně chodil často a rád. Nějaký důvod se vždycky našel.

Byla tu mnohokrát. I přes zdánlivou nedostupnost a nutnost jít pěšky to bylo vlastně velmi blízko. A měla i svůj klíč. Většinou čekala ona na něho, ale teď byla nucena čekat na ni. Už za pár minut by tady měla být. Věděly o sobě, už dávno o sobě věděly. A věděli to i ostatní. Utajit něco takového na tak malém místě bylo nemožné.

Když dorazila, rozhodly se rychle a bez zbytečných emocí. Proč vzbuzovat větší rozruch, než je nutné a než už kolem nich a jejich vztahu panuje. Beztak jeho náhlá smrt vyvolá řadu komentářů a otazníků. Ale volat sem záchranku ani pohřební službu nemělo cenu, a proč vysvětlovat víc, než je nutné. Nakonec se rozhodly tělo naložit na sáňky, které tu před lety zbyly po dětech, a zakryté tlustou károvanou dekou, na které se toho tolik odehrálo, stáhnout dolů do jeho domu ležícího na samém okraji vesnice, skoro až na samotě. Do domu, který mu po celý jeho život poskytoval dostatek soukromí.

Neměly se rády. Nikdy. Už dávno před tím. A jen okolnosti je donutily setrvávat v dlouho neukončené patové situaci, kdy každý pohyb na šachovnici je jen k horšímu a každý další tah nevýhodný. A teď král zemřel, bílý a černý zároveň. Zůstaly jen dámy na bitevním poli a šlo jen o to opustit jej se ctí. Hra přestala mít smysl, vyhrát už nemohl nikdo a už na tom ani nezáleželo.

Teď doslova táhly za jeden provaz. Sáně s mrtvým tělem byly těžké, a i když to bylo z kopce, tak určitou a poměrně velkou námahu musely vynaložit. Snažily se tomu vyhnout, ale jejich ruce se na popruhu v některých okamžicích přece jen někdy setkaly. Ruce, které se dotýkaly stejného těla. To je teď mlčky následovalo. Sáně byly celkem krátké, a tak jeho nohy visely přes hranu a mimo ližin zanechávaly i ony ve sněhu dlouhou přerušovanou čáru.

Nakonec se jim je podařilo dotáhnout na okraj vesnice a k jejich domu. Nepodařilo se jim to však nepozorovaně, neboť i tma má pozorné pozorující oči. Nerozloučily se, neřekly si nic. Spoustu věcí za ně stejně řeknou jiní. A na pohřbu se také nepotkají. Jen při odchodu položila na parapet okna klíč od chaty. Už jí nepatřil a nikdy už ho potřebovat nebude.

Teď kráčela před ním. S malým bílým psem na vodítku. Se psem, který měl tendenci se opožďovat a nejraději by se mu stále pletl pod nohy a otíral se o něj. Šla pomalu a nikam nespěchala, čas plynul pomaleji. Sníh na chodníku v inverzním odpoledni jemně křupal pod botama a on si přál, toužebně si přál, aby i on mohl zemřít na jejím těle nebo pod ním.

JANA SOVOVÁ

***
(Srdce temnoty)
Souhlasím s tebou, když říkáš
hedvábným hlasem, jenž přináší zkázu,
že nevěra není zrada.
Nevěra není zrada,
je to vražda.

***
Jako kočka s myší,
zoubky, drápky, náruživost,
štvanice,
klamný pocit vlastní volby,
zatnout, pustit, polapit,
lákat, plakat, chladná být...
... oba na to jaksepatří
doplatit.

***
To se stává,
že ti někdo šátkem mává,
a tys šel přitom jenom se smetím.

Představa, že jen tak uletím,
když s koulí u nohy si hrávám,
je ale lákavá.
(Reakce laskavého čtenáře)

***
(Spiklenci)
Spolu jsme to objevili
a teď to budem spolu hrát
spolu hrát
po troškách
než zbydou jen samé trosky
samý prach

***
Noc za nocí
ve tmě měkce
jako pírkem po čele
vplouvá k tobě
na pár sekund
vše čeho se nejvíc bojíš
a co miluješ.

... že nemáš sny? Lžeš!

***
Časnou ranní tramvají
vydávám se do ulic.

Hraji si na to, že bydlím v tomto městě,
hraji si na to, že jsem to zase já.

***
Suť drolivá
rotuje a tříští se.
Zvětralá
v prach nás drtí.

V kostele

V obou bočních lodích
symetricky rozestavěné
čerstvě nařezané květiny
svěží zeleň umělých palmiček
po stranách oltáře
co ze všeho nejvíc připomíná
vyhaslá kachlová kamna
nad nimi
plápolá barokní Ježíš na kříži
rozmáchle zející klenba
mohla by pojmout vzrostlý baobab
jak dlouhý tak široký

Však v nehostinném mramoru
každý den pečlivě přelešťovaném
nevzejde ani semínko pýru
natož baobabu

Městské blues

Zachmuřelá, pohněvaná
mladá černá žena v černém
plnou vahou usazená
na šedivých mramorových schodech
městského činžáku.

Potemnělým, podmračeným
černým čelem černé ženy
míhají se černočerné stíny.

Však nozdrami již vzlíná vzdor,
probleskuje ebenovou hrudí.
Řezavá žluť hedvábného šátku
je předzvěstí odvety.

TOMÁŠ VAŠUT

Vlnová délka 22
(12 námořních mil)

Dorotko,
až někde mezi rovníkem
a obratníkem kozoroha
plaví se koráb zeleného cara,
plaví se křižník pikového krále, jen
nad obzorem
se černá bílá fregata.

Můj care,
za nocí u kormidla přemýšlíš,
někde tam v dáli, nad propastmi času,
někde tak blízko, nad hlubinou vodní,
nevíš nic, tušíš: drží stejný kurs,
neslyšně šeptá, telegraf tiše zvoní:
Valparaíso, Valparaíso...

Minuli jste už Kokosové,
Svatojánské i Perníkové ostrovy,
sextanty taktně naznačují
pásmo ekvátoru;
i barometr padá dolu,
v tropických bouřích zkoušíš najít
alespoň atol vprostřed Pacifiku,
alespoň šanci ztroskotání;

v tropických nocích vybuchují
podmořské vulkány, vyhlížíš,
zda z lávy, lásky, nadějí a tužeb
neroste někde pustý, černý ostrov,
další nový svět
a chtěl bys křičet:
Země! Země na dohled!

Těžká artilerie mlčí,
jen moře dme se, pění, šplíchá,
od obzoru až po obzor
vlní se vlny oceánu ticha.

(Segedín, 6.–12. XII. 2016)

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

SZILASI LÁSZLÓ

Třetí most

S Robotem se přirozeně neopovažoval špásovat ani on, ostatně bez jeho svolení bych tam sotva mohl bejt. Nevěděl jsem teda, co mu odpovědět, Robot si ho vůbec nevšímal, dál si vyřezával kus naplavenýho dřeva, takže nakonec mu odpověděl Engels, i když ho měl rád ze všech nejmíň, ale mohl si tak příležitostně aspoň trochu načechrat ego. *Nováček. Je náš. Ser na něj, Anděli, jinak zařídím, že si tě podá Mars.* Mars by tak určitě Engelse poslechl, Mars ten by vyhověl leda tak Robotovi, jestli vůbec, to věděl úplně každej, i Engels, jasně, ale občas holt míval takový úlety. Babka Drollová se každopádně hnedka sehnula pro cosi ze země a švihla tím po Engelsovi. Potom si vedle nás sedli na cihlovou podezdívku a Drollová se teprve teď zeptala, a jak se ukázalo, ptala se tak pokaždý, ty vogo, tak kam dneska, mládenci. Nikdo nic neříkal. Ona už ta naše městská trasa stejně byla dávno všem známá. No tak šli, vlastně hned, jak se babi Drollová posadila, to aby se i nováčci naučili trochu pořádku, když už se na ně tolik načekali.

Šlo se teda pod podloubím, tou slavnou segedínskou galerií soch velikánů vlasti. Ale žádnej z nich nikomu nic neříkal, leda tak, kolik by za ty kusy litiny a bronzu káplo ve sběrně. Kolem Marsovy a Engelsovy lavičky bylo všecko v pohodě, muckali se tam akorát studenti, jinak si tam nedovolil okounět nikdo, věděli, co je Robot zač. Došli jsme na plac Aradskejch mučedníků, zprava se rozháněl mladej Rákóczi tím svým palcátem, trošku vlevo se na vršku sloupu naparoval mytologickej orlosup. Přešli jsme teda raději po zebře a u mrtvejch Hrdinů to vzali doleva. Anděl shrábl u vchodu do Restaurace v Jámě flašku od vína. Kouká do ní, byla úplně prázdná. U stánku se Foghorn konečně nad Marsem slitoval, koupil mu krabičku pětikostelskejch. Hodnej pejsek, trhej, řekl mu, a Mars ji otevřel, vzal jednu a připálil si s výrazem upřímný vděčnosti i nenávisti.

Fičel vítr, na chodníku před špitálama právě jedna profi žebračka skučela a kejvala se jako černej pytel vyvalenej z odpadkáče před Dómem. Robot šáhl do levý kapsy a strčil jí nějaký drobný, věděl, že to pak stará stejně celý musí dát za byt a stravu patronovi. Šlo se dál do studený mlhy, k Tise.

Šlo se po popraskaným asfaltu. Spadlej list přikrylo bahno, potom z něj vítr to uschlý bláto pomalu sfoukal, pak odvál i sám list, uprostřed našedivělýho bláta teď svítil dokonalej obrys listu platanu. Obešel jsem ho. Na ploským čumáku černýho mikrobusu se skvěly vedle značky Mercedes načervenalý zvratky, nějaká opuštěná medička to zase v noci nestihla na kolejní hajzlík. Mars otevřel na rohu ulice popelnici, přivolal nás. Nahoře na odpadcích ležela tlustá chcíplá kočka zabalená do průhlednýho sáčku. Ještě byla měkká a teplá, někdo sem svýho mazlíčka vyhodil ve spěchu, cestou do práce. Mars hodil chcíplou kočku na zem a šel hledat dál. A byl tam teda i zdechlej potkan, po nějakejch padesáti metrech, u poslední špitální brány, pod podezdívkou plotu. Byl nějakej dlouhej a děsně hubenej, nejspíš chcíp hlady, byl nemocnej nebo ho ostatní potkani vyhnali. Ležel tam v krvi a ve sračkách, obojí do rána zmrzlo. Druhej den zmizel, zůstal po něm jenom červenej a černej flek. Takže se šlo prostě zase dál, směrem k Památníku Velký Povodně blyštícímu se v zimomřivým lednovým sluníčku.

Měli teda i sexuální vyžití, to se ví. Vztahová povaha tělesnosti z nich sice povětšinou opadala, ale touhy a vášně zůstaly. Něžnosti vyhledávali. Kromě různejch způsobů sebeukájení furt hledali možnosti jak spolu žít intimně, a i když většina takto vznikajících vztahů byla jen příležitostných, do jistý míry taky proto, že v ubytovnách muži a ženy spí odděleně, páry stejně vznikaly znovu a znovu. Taťku Fondu tahle problematika už příliš nezaměstnávala. Engels, když ho vyhnali sviňským krokem z jedné zahrádky v gyálarétské chatové kolonii, nerad opouštěl město, ale zjara se přece jen občas vypravil na vejlet do přírody s některou zachovalejší ženskou z nákladovýho nádraží. Mars byl ostatně po celým městě proslulej jako velkej milovník, na což pochopitelně sám nezapomínal bejt patřičně hrdej. Dokonce i nad babkou Drollovou se občas slitoval, ačkoliv Drollová už tenkrát ani mezi námi vůbec nebyla kost k nakousnutí. Když jsem se později jednou zeptal Marse, proč s tou bábou vlastně spí, když mezi námi jinak platí za docela obstojnýho mužskýho, pokrčil rameny. Jednak teda proto, řekl, že Drollová má na zádech vodshora dolů tetování, na obratlích potažených svraštělou kůží má napsaný D. O. M. I. N. A., no a zadruhý proto, že když se teda nakonec přece

jen udělá Drollový do kundy nebo do análu, tak přesně cítí, proč to stojí podle něj za to a proč by to teda mohl dělat i s jinejma: trochu tepla a něco jako převahu.

Ovšem v tomhle směru byly Andělovy šance největší. Byl hezkej, silnej a přes ty svý trampoty ještě schopnej cítit něco jako lásku. A pro tu lásku teda ty svoje velký možnosti ani nevyužíval. Byl totiž věrnej Márii, tý svý cigánečce, protože Mařka byla fakt k sežrání. Domluvený rande několikrát do týdne. Anděl si vždycky předtím vyčistil zuby, vypucoval vocas, vyšplouchal si pozadí, potom se usadil u Lví fontány, a jestli zrovna měl, nasypal si z krabičky po čokoládovým kinder-vejci marjánku, ukroutil si tenoučký cigárko a čekal na Mařku. Patron najímal holce ve Školský ulici malou garsonku s koupelnou. Když měla svý hotový, šla za Andělem, kterej na ni trpělivě čekal u Lví fontány, trochu se pak líbali a povídali si, potom šli do A'Capelly. Číšníci v cukrárně se taktně dívali jinam, protože když měla zrovna nějakýho zazobanýho kunčafta, dávala jim Mařka pravidelně tučný dýška. Za velikýho vrzání a skřípání se pak beze slova milovali na WC v prvním patře. Marjánka jenom vždycky nejdřív otočila cedulku označující dámský záchod, na rubu bylo napsaný: dámské WC z technických důvodů dočasně mimo provoz.

Ale od jistý doby si Anděl zbytečně čistil zuby, zbytečně si pucoval vocas, zbytečně se šplouchal na pozadí, zbytečná byla i jeho marjánka, Mařka začla mívat čím dál větší zpoždění, pak párkrát nepřišla, nakonec nepřišla už vůbec. Má mě ráda, nemá mě ráda: jeho tělo teda lajkuju. Tak to ta holka povídala, tak to i cítila, akorát že jí to potom už nestačilo. Anděl se děsně rozčílil, nasral se, vtrhnul do A'Capelly a roztřískal jim celý patro, ze schodů sházel stolky, židle, zmrzlinový poháry i se stříbrnejma lžičkama, číšníci ho tak tak zvládli čapnout a shodit za těmi stolky, židlemi, poháry a lžičkami. Anděl se vrátil domů do hangáru, šel spát a v noci se mu zdálo, že Mařka vůbec nemá žádný ďoury, že její tělo je hladký a úplně uzavřený jako taková kávově hnědá mramorová koule. Takže potom hned druhej den ráno začal Anděl svý možnosti zase využívat.

Zato Foghorn žil tenkrát zas už celej rok v trvalým partnerským svazku. Když Annu v prosinci 2008 přestal opečovávat stát, natrefil na ni na Dugonicsově náměstí. Holka stála u fontány, poslouchala Robotovo muzicírování.

Potom se najednou složila, jako zavírací kudlička, hlavou tupě křápla o betonový dláždění. Robot nechal hraní, nalil do Anny půldeci špiritusu, a než z valné části skončil její kříšení, už byl do ní po uši zamilovanej. Zachránil holce život, stejně jako můj, na určitou dobu. Na dobu neurčitou na to neměl vliv ani Robot.

Anna byla tělesně křehká, jemná, snad jenom v bocích byla širší a prsa měla o něco větší, než by jinak odpovídalo její postavě. Nebyla vlastně krásná, ale čistá a velice mladá, dokonce i od Anděla o dobrý rok mladší, a bylo na ní vidět, že k jejímu pravému oku, který jediný vypadalo nepatřičně staře, k tomu pohledu bez světla, zestárne i levé oko a tvář, jestli jí na to zbude čas, až za pár desítek let. Její plachost a zamlklost působila na chlapy vyzývavě, a ona věděla, že křivdy na ní spáchaný už nedokáže napravit ani nejnestranněší proces, ani nejspravedlivější zákon: dodnes jsem hrdej, že mi pozdějc přece jen důvěřovala.

Foghorn si ale na Moskevskou třídu holku vzít nemoh. Jenže na nádraží se ji, taky s ohledem na Anděla, bál nechat, i když bába Drollová se mu dušovala, že na ni bude dávat pozor, a Foghorn Drollový důvěřoval. Nakonec ale dostal nápad, že ji nastěhuje k bábám na nábřeží.

V místě, kde stavitelé před Pomníkem Velký Povodně udělali na nábřežní silnici pod špitálama ostrou pravotočivou zatáčku, podepřeli prudce stoupající vozovku několika pilíři. Pod silnicí tak vzniklo několik, teda přesněji řečeno dvanáct stěnami oddělenejch místností o různý vejšce stropu. V tý nejnižší, z pravý strany, se mohlo postavit v levým rohu tak akorát malý dítě, ale úplně vlevo už to byl hotovej palác o vejšce nějakejch osmi metrů. Ve městě o těchhle pokojíčcích věděl jen málokdo a dokonce i mezi námi jenom někteří, protože byly vidět jenom od řeky. Strop byl šikmej, podlaha písek, ze tří stran to však bylo bezpečný a chráněný, takže jenom zpředu od Tisy stačilo nějak vymyslet, jak to celý uzavřít a hned tu byl s výjimkou vysoký vody bezpečnej, obyvatelnej prostor, kterej se dal i vytápět.

Foghornovy báby se usadily ve čtvrtým kamrlíku zleva. Když k nim časně zjara v roce 2009 pár týdnů před zřícením mostu a pár měsíců před nalezením Bartáka přivedl Foghorn Annu, už se tam po povodni zase pěkně zařídily. Měly židle, suchý matrace, na jedněch velkejch vysazenejch dveřích mohly společně jíst, měly i železný kamínka, přední stěnu pak

téměř uzavřely několika navzájem sdrátovanými kusy vlnitýho eternitu. Báby vyškolily Annu, jak se na nábřeží chovat, potom jako po dobře vykonaný práci do půl roku pomřely. Když začátkem podzimu opadla další povodeň, žila už Anna na nábřeží sama, naštěstí bylo po celou zimu málo vody. Foghorn se k ní mohl kdykoli nastěhovat, ale cejtil, že holce by se takový řešení moc nezamlouvalo, a asi ani pro něj by takový pouto nebylo kdovíjak příjemný. Takže se potom domluvil s jejími sousedy, že se na ně klidně může spolehnout, že ji v noci budou hlídat a vůbec na ni dávat pozor, a jinač jí stejně pořád navštěvoval, takže pak od pozdního oddpoledne do večera bejvali pokaždý spolu. Takže Foghorn a jeho lidi si tolik zacházeli kolem špitálů a kolem Památníku velké povodně, i když po Školský mohli k obnovenýmu starýmu mostu dojít mnohem kratší cestou, aby se Robot mohl stavit pro Annu. Neměl rád, když holka courala po městě sama. No a čas takhle taky líp utíkal.

Došli na plácek před Památníkem, Robot se ztratil za mramorovou zídkou, aby přivedl Annu, ostatní si posedali na sloupky z černýho leštěnýho kamene symbolizující města, která přispěla na obnovu Szegedu po Velký Povodni.

Stříbřitě se lesknoucí památník vybíhal v několika pásech vysoko k nebi, ze strany se na něj valily nerezový, stříbřitý vlny, mělo to snad vypadat jako vlny valící se na město nebo tak nějak. Na město, který teda nakonec těm vlnám stejně neodolalo. Až úplně nahoře, na nejvyšším širokým pásu, kam se normálně nedá došáhnout, namaloval kdosi na památník dveře od bytu, s rohožkou, kukátkem, s fládrováním, dokonce i zvonek tam byl a na klice visela cedulka „buzzer broken / zvonek nefunguje". To písmo znali. Stejným písmem napsal někdo za srbským kostelem na velkou ze země trčící krychli „betonový blok – památkově chráněno", na budovu lízingový společnosti Lombard „modli se a pracuj!", na mimořádně ošklivý průčelí jednoho neobarokního domu v Novým Segedínu „gift to the street", na bránu kostela na Dolním Městě „nevyměňovat před uplynutím záruky!" a vedle hlavního vchodu na městskej magistrát prostě „Rolo Tomassi". Netušil jsem, kdo je tím bezejmenným umělcem, ale jeho nápady se mi líbily. Rád bych s ním tenkrát býval dal řeč a pozdějc k tomu dokonce i došlo, ale potom už to nebylo vono.

Z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut.

LUCIE SCHINDLEROVÁ

S nohou v téru

Jede o překot stále rovně,
široce rozkročenou oponou města
inspirační místo.
Výkladní skříně:
se sníženou viditelností večerního skla
prodírají se vychládající siluety
China outfit.
Stodolní rozevírá se po setmění,
s prověšenými rameny lamp
rozpíná vzduch,
dotýká se decibelů ve staronových zdech.
Mezi pohybem hladce oholené karamely
a podrážkami
křupe vůně žížalího dechu.
Něco cítíš.
Něco jako mimotělní zážitek chladného
spojení.
Listují na čele představy plné prstů
a artistky na kolenou.
Něco cítíš, nesnaž se to vzít zpět.
Přecházíme k bláznivým
ale možným
půvabům pumpujícího rytmu města;
podívat se přes zastávku Elektra a vidět,
že je tu někdo jako ty, jako já.

Převoz krve
tepe do asfaltu bílé auto s červenou
nezvratností
a nebožtík Karel se tou vlastní zalkl.
Pláče manželka ve svetru ze sekáče,
má tři nosní dírky,
myslí, že je to symetrické, že všechno
je na svém místě. Rostliny, zvěř, listí,
celý vykácený les
a v krabici nosí jeho proužkované slipy.
Občas do nich dloubne.
Dokonalá iluze
doprovází kyselou vůni laviček.

I spermie
odložené do latexové kapsy tak,
aby na ně bylo na mastném chodníku vidět,
pláčou pro dělohy romských matek.

I ta žena třetí zprava
s červenou pusou tak trochu na stranu:
prosím neřvěte, někdy je správné
zachovat se špatně!

Její tvář nese umělecký význam.
Má píchlou rezervu a čeká na odtahovku
se svazkem klíčů
pod rozevřenými čepelemi nůžek
– nefunkčních hodin
co se zasekly jako scéna
za jejími zády.
Bezbarvé slabiky rotují v povětří
ve fontáně voda chystá se na máry
a holubi podobni Japoncům
stále se k zemi klaní.
I čas se musí občas křísit.

Přijela duchem nepřítomná tramvaj,
cinkla na sežvýkané ticho
mezi sedadly.
Centimetry živého masa a oprstovaná
madla
mluví stejným jazykem,
stále po kolejích
stále rovně
jedna noha veslo a druhá přesyceno.

Rozdíl mezi představou a reálnou
možností je jako ženský zadek.

Sedí na zápraží a v lavoru pere prádlo,
houpe se a houpe; slunce v kaluži
zrovna navazuje, kde skončil déšť
a děcko snaží se ho nabrat jako maso
prázdnou lžící od oběda.

Příchod, nečekaně vyčerpaný prostor,
odstavuje židli a ona drobná
jak myší kostra sedí na stole a
v oku leskne se knoflík z wehrmachtu;
s koleny od sebe, halí tajnou mapu
dětského spánku ve vedlejším pokoji.

A když o tři dny později,
v čase, kdy víra drolí střechy na kámen,
tatáž žena stejný dům podpírá
zbraň a jiný muž s rudou hvězdou
ohýbá ji přes zábradlí. Prutem
naděluje třicet posvátného despoty;

vzduchem cloumá ne jedna ruka
šeříku.

Rekonstrukce / sen

Emoce hrají hlavní roli architekta
ale slova:
naše nastejno nestárne o nic pomaleji než
zářez v domovních dvéřích,
obcházíš
jako kuchyňský stůl nakažený stavitelem,
který dusí krajinu na spadnutí.
Rodné bydliště
napíná pomocí libely,
hned k okenní pavučině a zase zpátky
směrem pod prohlubeň beder
zavařeninami přetížených polic.
Ohlížíš se přes rameno,
za okny domýšlíš si lačný pohled.

Marně sčítáš, kde všude jsi nespal
– s nezávislou
představou chytáš se lana, uvazuješ se
k nějaké ulici, možnost dosáhnout
dalšího
vývoje a odpovědí;
kde se setkáváš ošlehaný živými větvemi
s novým přítelem.
Naučí tě, jak vystopovat zvíře
a ulovit zvíře, pro jeho krásu,
ale sebe blahořečíš víc. Počítáš
do deseti,
aby se mohli vrátit do nor či hnízd.
Sběratel trofejí – který dokáže překvapit

s rudovlasou ženou,
leží u bazénu v minimalistických bikinách
poměřuje dokulata svět.
Přesto toho rána vztyčená jako topol
na rozlehlém náměstí
a povídá:
směřuješ k bohu
anebo k odlišnému stavu?
Rozevírá nahé kaštanové paže,
utahané početím,
pokroucené mnoha nahodilými svazky.
Nechováš se postiskat, nic víc.

Procitáš v bodě, kde příchod je svěžest
jak ostrov uprostřed bujení,
nikým kultivovaný.
Otevřený svět lemovaný polednem;
prohmatáváš ho holýma rukama,
abys mohl zaslechnout z vyhřezlé černozemě
otcovu laskavou ironii:
znič to, rozbij to, není to tvoje!

Šuplíky a skříň

Nikdy jsi nepatřila k premiantkám třídy
ani klíčkem
na krku učitelky.
Vytahovala je na tabuli, směrem ke skvělým
výkonům
zatímco tebe na skřipci gramatiky nutila
udržet nohy u sebe
brát na sebe studenou a mrtvou kůži
školaček
abys pochopila,
na které straně tohoto příběhu právě stojíš.
Měla jsi z toho ztuhlé oči, vnitřní hlas i uši.
Soustava otázek a odpovědí s doživotním
datem spotřeby
si na svůj účet připisovala další úspěch

ale nebylo to nic platné.
Je vám jasné
že sotva vyběhla ze školy
už jednou nohou balancovala ve vzduchu.
Protahovala si svaly od úniku
k prožitku, mluvila jiným jazykem
k ulici coby multikulturní skříni, otevírala
šuplíky domů
stromů, lidí
jako odvěké místo činů.

A někteří si stále myslí, že svět je placatý,
placatý a zaškatulkovaný
i ta zvláštní škola
do které chodily rty
tak hezké rty se málo vidí
a ty rty s jedním povislým koutkem vypustily
dlouho zadržovaný výdech
že je toho na ní víc
než jen líbivě kůží potažené maso na
kostech.
Češtinář ji v očním obklíčení spolužáků
poučoval
jaké i psát ve slově mýdlo
jak správně používat mýdlo
a sprchu
od kolen k pasu, pomalu
a něžně, prsty opisoval ve vzduchu její
siluetu.
Proto, Adriano, občas k sobě pevně tiskneš
nohy
dodnes v tvrdém y
vidíš
ženský klín.

ZBYNĚK VYBÍRAL

V kavárně

Hommage à James Joyce

Něco na pitíčko?

Udělali jsme ty vizošky. Ukážu ti je na kompu.

Já mám vztah tady k tomu industriálu.

Kdyby ten památník dali sem…

Na ten komín?

… tak vypadá dobře.

Něco na pitíčko?

Máme už jednoho rodáka, který v tom mlýně žil.

To je na pytel.

Jsme s Ondrou jen půl roku od sebe.

To se dá sladit.

Když jsem byla někde s Alešem, Aleš na to jebal.

Někdy vysírá.

Třeba na stavbě. Dá si tři piva a valí dál. Já jsem mu říkala, ať zvolní, že to nejde moc.

Nechápu tyhle právnický kličky.

Bavila jsem se s kamarádkou právničkou. Kamarád si s ní domluvil svatbu a po třech měsících se na ni vysral.

Hovno.

Rozumíš! Ona je jeden z nejlepších člověků.

Potřebuje někoho, kdo se směje jeho vtipům.

Jsou furt děcka.

Hypotéky, to je známka dospělosti!

Já mám firmu.

To je cajk.

Jsem nějaká rozdivočelá. Asi to na mě leze, jak přichází léto.

Přemýšlím, odkud tu holku znám.

Ona chodila s Vlkoušem, ne?

Á jo. Teď se o sebe stará.

S Vlkoušem nemusela.

Jako že se nemusela malovat?

Vlkouš byl starý mládenec, ona ho zkrotila.

Počkej, tam jsou buď jenom hejtaři, nebo ti, co to berou vážně a navzájem se nenávidějí.

Kdo by dnes chtěl vztah.

Já se mu nedivím.

Máš takovou plastickou povahu.

Co?!

Jako že máš hodně tváří, děláš hodně projektů. To na tobě neskutečně obdivuju.

To je jednoduchý.

Já musím mít všechno, co vidím.

Kde máš Áňu?

Jsem říkala, máme babičku vzorničku.

Těkal pohledem od jednoho náhodného slova k druhému a tupě žasl nad tím, jak se z nich potichu vytrácí vlastní význam, až ho kdejaký všední nápis na obchodě omračoval jako zaklínadlo a duše v něm stářím skomírala, jak odcházel uličkou mezi hromádkami mrtvého jazyka. Z mozku mu odtékalo vlastní jazykové povědomí…

Z mozku mu odteklo povědomí, kdo je s kým a kdo se už rozešel.

Mára si klofne vždycky nejhezčí kočku.

A ona řekla:

Mára si už neklofne žádnou kočku.

Proč je poslouchá?

Sepisuje portrét umělce ve stařeckých letech.

Jak to?

Plácl ji do stehna.

Protože Máru jsem klofla já.

Už nikoho neklofne.

Poslouchal je.

Už žil jen mezi hromádkami mrtvého jazyka.

Dove

Hommage à Virginia Woolf

Když jsem bydlela v Praze a osprchovala jsem se…

Nakláněl k ní hlavu, ve tváři měl pochopení.

Doplnil:

… byla jste vysušená.

Přikývla.

Musela jsem se mazat dětským olejíčkem.

Jen na malou chvíli si představil vysušenost *tam*.

Já vám něco řeknu:

Já přesně tak!

Dodnes používám jediný přípravek.

Dove.

Ale dětský Dove! skoro vykřikl.

A také ona měla pochopení. Přikývla.

Jedině po dětském olejíčku mě nic nesvědí.

Mohla by si s tímto mužem rozumět?

Mně dělá dobře Dove, opakoval.

A pak uslyšela, jak mu z úst vyšlo… a nejraději by jeho slova zadržela:

Nesvědí mě po něm prdelka.

Tak to vyslovil. Bylo to venku.

Podrbal se, když viděl, že se zarazila. Ale hned mluvil dál.

Já tak mluvím po matce.

Najednou jí přišel divný.

Víte, má matka…

Co si myslí, to řekne.

Možná se to snaží ještě zachránit, ale nebyla si jistá.

Byl jsem s ní v Kauflandu, kolem prošla ženská a ona řekla: To je řiť!

Bude jí tu snad vyprávět další análně historky?

Ta ženská se ohradila:

Nemůžete to říct slušněji?

A víte, co na to matka?

Vždyť je to pravda!

Dyť se tudy nedá projít!

Pěšina byla úzká. Isa šla napřed. Byla statná, docela pěšinu zaplnila, trochu se kolíbala.

Ona co na jazyku, to…

Na chvíli si připadala jako Lily Briscoeová.

Musela se snížit ke konvenčnímu šidítku – a být milá. Ale takhle ho nikdy nepozná, jaký doopravdy je. A on nikdy nepozná, jaká je ona.

Neodvažovala se říct muži, že bude dalším, s kým to nepůjde.

JAKUB CHROBÁK

POPĚVĚK VANDRÁKŮ

Co budu,
až nebudu?
I na věčnosti,
nejspíš,
budu
za pobudu.

O SAMOTÁCH

V Zábřehu hledáš
jedině pajzl Holba
Kostel zavřený
náměstím tečou
slevy, slevy...

Svěcenou vodou
tak leda umýt ruky.
Pohledy na oltář
zakřižované.

STARÝ
Smutek jsem rozbil
s chlapama v Bečvě
o rum v kafi

Střepy teď brousí
drtivé slunko
batoh a taška
budoucích obědů
těžkne jak mrznoucí pot

A nikde žádný pevný bod,
jen linie a tvary:
leží to v zemi pod smrčkama,
zpod hlíny čumí:
Jsi starý.

U NÁDRAŽÍ
Čára na stole.
Dřív U Sumca,
dneska jen Gól.
Hlava – melír a teplá už bunda:
Aničko, pocem!
Proč?
Dej mi pusu.

Rýha – kříž,
jen jedním hřebíkem,
rve dál své světlo
proti hnusu.
Ta žena prosí vyjít ven,
kde sníh, co ztaje.
Rozhodný sníh.

MARTIN DOKUPIL ŠKABRAHA

Tři pohlednice

Pohlednice první je z Nitry. Kde jinde by se mělo uzavřít česko-slovenské manželství než tady. Právě zde se přece v devátém století nacházelo hlavní centrum východní části útvaru, který svým způsobem předjímal budoucí Československo. Vyhnání Pribiny Mojmírem, zaznamenané ve *Spise o obrácení Bavorů a Korutanců*, sice napovídá, že převzetí Nitry moravským vládcem nebylo aktem zrovna bratrským, ale mohlo to dopadnout i hůře; Pribina přišel o majetek a postavení, ale po raně středověké Evropě běhal vcelku úspěšně dál. To když o čtyřicet let později přebíral vládu Svatopluk, sídlící do té doby jako mladší, údělný

kníže právě v Nitře, připravil svému strýci Rostislavovi horší úděl: oslepení a potupu ve franském zajetí. Snad se Svatopluk ke konci života kál. Podle legendy každopádně nabádal své syny, aby se vyvarovali nesvornosti. Ti si to k srdci samozřejmě nevzali a šli si po krku takovým způsobem, že jim mezitím v jedné ze vzdálenějších provincií vyrostl nadmíru silný konkurent. Zanedlouho se sláva Velké Moravy rozplynula v mračnech uherských šípů a pochodeň budoucí česko-slovenské státnosti musela putovat na západ. Jenže ani tady to s příbuzenskými vztahy nebylo o mnoho lepší, právě naopak. Když se zhruba jedno století po sporech Mojmíra s Pribinou dostali do křížku dva přemyslovští bratři, jejichž dědečka dosadil na pražský knížecí stolec ještě sám Svatopluk, skončilo to před dveřmi boleslavského kostela dokonce vraždou. „Dobře jsi mi posloužil," pochvaloval si podle legendy první z bratří vydatnou včerejší hostinu. „Teď ti ještě lépe posloužím!" měl vykřiknout druhý, sahaje po meči. Nebylo to naposled, co slova „bratrská pomoc" nabyla v našich končinách hořkou, ba přímo krvavou příchuť.

Ale dosti o temné stránce dějin. Můj zamilovaný „středověký" film *Marketa Lazarová* jich sice také ukazuje nemálo, já chci ale na svou pohlednici přidat jinou scénu: nad krajinou ční ostroh s důstojně strohým románským kostelíkem, k němuž se z údolí vine zástup jeptišek s holubicemi v dlaních; v další scéně se jednoduché, téměř minimalistické průčelí kostelíka stává dějištěm proměny hlavní hrdinky v nevěstu Kristovu, aby byl na jeho pozadí celý výjev završen hromadným odletem holubic. Kostelík zahlédneme ve filmu ještě několikrát, tato scéna je však asi nejznámnější a patří k nejpůsobivějším v celé Vláčilově kariéře. Snad to byla magičnost této scény, co ve mně vyvolalo dojem, že ona stavba nemůže být reálná, že je plodem režisérovy imaginace a pro stříbrné plátno ji vytvořili barrandovští architekti.

Pointa této pohlednice už se tedy nabízí, je ale ještě o něco patetičtější, než jste tušili. Když se přede mnou někdy koncem roku 2015 vynořovala ves Dražovce, kam mne má (dnes již) manželka vezla představit rodičům, byla mi silueta tyčící se nad tímto nitranským předměstím nějak povědomá, i když jsem tu byl poprvé. A pak mi to došlo. Vláčil tu asi taky někdy byl, řekl jsem si. Ano, byl. A nejenom to.

Nahoře nad vesnicí točil. A Magda Vašáryová za sebou neměla štábem vytvořenou kulisu, ale skutečný kostelík „svätého Michala archanjela". Kdyby tu stál už od dob Pribinových nebo Svatoplukových, bylo by to dokonalé, protože pro Velkou Moravu jsem měl vášeň ještě dřív než pro *Marketu Lazarovou*. Ale i když je kostelík o pár století mladší, musel jsem uznat, že osud to sehrál nevídaně a takováto proměna snu ve skutečnost nemůže nebýt znamením…

A proto je druhá pohlednice ze svatební cesty. Co cesty – přímo plavby! Zajeli jsme na Bystřičku. Bylo září a na přehradě už skoro ani noha. Půjčovna loděk byla naštěstí ještě otevřená, a bez velkých oficialit. V přilehlém *saloonu* mi barman řekl, ať mu dám kilo a pak prý můžeme veslovat, jak dlouho chceme. S úlevou jsem vytáhl tu jednu stokorunu, veškeré peníze, co jsem si vzal s sebou ve víře, že to bude stačit. „Máme na ruma!" povídá radostně barman kamarádovi, který mu dělal společníka (jinak bylo prázdno), a mně napadlo, jestli to náhodou není jenom vykutálený štamgast. Buď jak buď, měli jsme loďku a celou budoucnost a přehradu před sebou.

Věřte nebo ne, bylo to moje první loďkování na Bystřičce. To tak někdy taky bývá, že co má člověk doma, to zná nejméně. Možná jsem si dřív říkával, že tyhle věci jsou přece pro turisty, ne pro nás domácí. Ale teď už jsem vlastně na Bystřičce taky turista…

Takže veslujeme. Tedy já vesluju. A najednou vím přesně, kam se chci podívat. Tam, kde potok Bystřice přechází ve vodní masu přehradní nádrže, z jejíž hráze pak vyteče už jako Bystřička. Nikdy jsem tam vlastně nebyl. Místo je dobře přístupné právě jen po vodě. Přehrada tu vytváří malý záliv a mezi ním a ústím potoka je sevřen jakýsi poloostrov, kde by si člověk mohl postavit chatrč a hrát si na Robinsona Crusoea. Vesluju, bujně zarostlé břehy se k sobě přibližují a mně se vybavuje další oblíbená filmová scéna, tentokrát z Malickova *Nového světa*. Skupinka anglických kolonistů se plaví proti proudu řeky James (indiány zvané Powhatan), aby kontaktovala místní domorodé kmeny; magické záběry na vodní hladinu tvoří jednu z vizuálních os vyprávění, v němž je plavba proti proudu symbolem jakéhosi návratu v čase, k přírodnímu stavu lidstva, ale také k hlubším, dávnějším vrstvám vlastní mysli.

Vesluju dál a dál, dokud to jde. A říkám si, jak asi poznám, zda voda pod naší loďkou je ještě pořád vodou přehrady, nebo už je vodou potoka, který ji napájí. Nepoznám to. Změnu umíme pojmenovat teprve poté, co už nastala.

No a mezi tím vším se ze mě stal Pražák. Takže střih a záběr na Hradčany. Nebo spíš na náves s rybníčkem a několika barokními selskými staveními. I takhle může vypadat Praha, pokud člověk bydlí v Jinonicích. Řada přiléhajících „postmoderních" bytovek s vysloveně náplavovým obyvatelstvem a nedaleké panorama kancelářské čtvrti s globalizací vyleštěnými, průhlednými fasádami však připomínají, že 21. století a nadnárodní obchodní toky nás dostihnou všude.

Největší překvapení je však pro mne na té změně to, jak málo je změnou. Známá metafora Benedicta Andersona říká, že národ je představované společenství, a to je zřejmě důvod, proč je mi Praha tak důvěrně známá, ač jsem tou nejčerstvější náplavou. Záleží totiž na úplně jiných vrstvách. Na těch mentálních. A Praha je prostě jedním ze středobodů české kolektivní imaginace, pěstované od předškolního věku minimálně siluetou Hradčan, vyšitou na předtištěném podkladu a okrašlující bezpočet normalizačních domácností. V Praze prostě nějakým způsobem žiju už od té doby, co jsem získal jakési základní historické povědomí. A tak jsou skutečnými novinkami některá spíš banální každodenní zjištění, jako třeba to, že sedat si v metru k okýnku, abych se mohl dívat na ubíhající krajinu, je poněkud marné počínání. Leda by člověk chtěl poznávat krajinu co nejvíc zevnitř, což vlastně není zas tak špatné přirovnání.

I důvěrně známé však umí překvapit a zasáhnout. Zašli jsme, ze zvědavosti, na výchovný koncert České filharmonie, nazvaný *Čí je má vlast?* První polovina byla procházkou po známém Smetanově cyklu, a to nečekaně interaktivní, protože průvodce přiměl publikum „předzpívávat" orchestru motivy jednotlivých skladeb, aby lépe vyniklo jejich rozpracování v symfonickou kompozici; a tak slavné „vyšehradské" *blim-blim/blim-blim* zaznělo Dvořákovou síní v nebývale fonetické úpravě. Chytali se i zahraniční návštěvníci, neboť hudební jazyk je kosmopolitní. To ještě více platilo v druhé polovině večera, kdy filharmoniky doplnil romský dětský sbor Čhavorenge,

jehož někteří členové dorazili až z pověstných slovenských osad. Secesní záhyby Rudolfina se krásně rozvlnily. Vrcholem bylo sólo asi tak desetiletého chlapce, který s naslouchající filharmonií za zády zalil nejslavnější český hudební sál proudy jakési cikánské balady. Slovům jsem nerozuměl, ale i tak mě – jak se říká doma na Valašsku – zaťalo. Naše vlast nemluví jen jedním jazykem.

Jinak ovšem, přiznám se, koncertní ani jiné sály zrovna nevymetám. Dokud jsem tu nebydlel a neměl všechno na dosah ruky, paradoxně jsem „vymetal" mnohem více – musím stihnout aspoň dvě výstavy, než se sem zase dostanu! Dneska nejradši ležím doma a čtu si, třeba o Velké Moravě; jdu-li ve volném čase ven, tak většinou jenom na procházku. A jsem rád, že od nás zpod Vidoule je to blíž na Bílou horu než na Pražský hrad. Na Hradě se člověk příliš snadno zahledí do lesku a slávy Pravdy vítězné. Když se díváte z hradní vyvýšeniny, nemusí vám to ještě zajistit schopnost nadhledu. Při procházce ztichlým bojištěm a přilehlou oborou letohrádku Hvězda se věci jeví jinak. Řekl bych že přiměřeněji.

DESTRUKCE JE PRAVDOU

Nová sbírka Jaromíra Typlta *Za dlouho* se pouze zdánlivě vymyká tomu, co jsme si uvykli od tohoto autora očekávat. Ač působí uceleněji a jako „skutečná" básnická sbírka, v podstatě se jedná o další Typltovo experimentování, které spočívá v naléhavém hledání stále přesnějšího a výstižného literárního prostoru, do něhož by bylo možné „zaseknout" slovo.

Soubor deseti básní navazujících na jedenáctou, podstatně rozsáhlejší, nazvanou *Zlomek B 101*, zachycuje lyrický subjekt v situaci záměrného zklidnění, které má ale paradoxně obrovskou dynamiku a náboj. Lyrický mluvčí je obrácen do sebe a do svého prožívání zdánlivě nepodstatných věcí kolem sebe, dalo by se říci, že stojí na pomyslném rozcestí a hledá cestu k dohledání a ukotvení vlastní identity. Cesta je výrazným motivem celé sbírky, pohyb na ní otevírá oči k vidění neviděného. Především je to abnormálně citlivé a intenzivní prožívání zvuku, slova, řeči, což se odráží i v rytmu básní psaných volným veršem. Hebká zvukomalebnost (*Ležím / na podloží / sotva slyšitelných / drnčení*

a hukotů. – s. 7) hladí, ztišuje i napíná zároveň, vybízí k absolutnímu prožitku vyvolaného zaposloucháním se do cizí řeči; přísnost, s jakou lyrický subjekt čtenáře vtahuje do svého vnímání, je sice autoritativní, ale dobře míněná – chci ti něco ukázat, dát ti něco poznat, tak se ani nehni a poslouchej (tady jsem si dovolila parafrázovat název jedné z básní). Mluvčí se záměrně obklopuje živly; pokud jsem si to dobře zapamatovala, nechybí žádný – průběžně a nejvíce prochází celou sbírkou voda, v některých básních lze nalézt propojení živlů několika. Velmi působivou je v tomto ohledu báseň *Ani se nehni* (s. 8) založená na kontrastu: oheň – dřevo; voda – kostra zničené lodi; vítr, vzduch – chátrající (možná ale i nedostavěný) dům. Podstatné je, že to, co má v běžném životě atribut konce, u Typlta tak není. Staví se proti takovému uvyklému vidění záměrně ostře a nabízí jiný, neotřelý pohled na zkázu: je to příležitost nahlédnout do odhalených útrob a vidět věci v jejich nechtěné obnaženosti, která už nic neumí a nedokáže skrývat. Destrukce je pravdou, už si na nic nehraje.

Typltovy verše se také opírají do šílenství dnešního světa ženoucího se k větším výkonům, větším úspěchům, lepšímu postavení. Ukazují, že cesta vzhůru může být pouhý klam, neboť věci jsou viděny jen z jednoho (a špatného) úhlu, a že i na dně lze být spojený. Ale že i to dno je relativní, že je na nás, jak se umíme dívat.

Řekla bych, že se lyrický mluvčí současně i vyrovnává s přelomovým životním obdobím, doslova fyzicky si uvědomuje, že život je na dobu určitou a zlehka, neboť ví, že je to neodvratné, se brání procesu stárnutí (*Ale to co držím / bude zaplaveno / střep zmizí v konvici / křehkost schránky nasákne a ztěžkne / ostrý zvuk rýh se ztlumí / a zestárnutí už nikdy nebude na dotek // Poškrábej mě ještě* – s. 17) a hledá nějakou prověřenou konstantu, která jej přesáhne; zdá se, že se mu to daří (báseň *Ucukne vzhůru*, s. 18). Nejenže ji nachází, ale navíc i dokáže přijmout závazek k budoucnosti ne jako svazující, ale osvobozující cestu. Současně účtuje s minulým – zradou, bezcharakterností, i ztrátou blízké osoby. To je znatelné v básni *Tmavě* – opět se ukazuje, jak je lyrik jiný svým odlišným viděním. Dává mu to obrovskou svobodu, sám je jejím vlajkovým nositelem a dokáže ji dát i těm okolo, i když její následky budou zlé: *Zlehka si vplouváš / do*

příprav na ztroskotání, // když já se plazím do ztracena / s přímořskými státy. (s. 23).

Ovšem nejkrásnější a nejpůsobivější básní celé sbírky je ta poslední, jedenáctá, *Zlomek B 101*: rozsáhlý text, kterým dříve řečené kulminuje. Příběh jednoho šílenství, dalo by se říci, které umí změnit pohled na sebe sama a na svět. Jak k jinakosti přistoupíme, takoví ve skutečnosti jsme. Báseň, která na závěr čtenářsky zasáhne, zprudka bodne a v té bolesti dovolí spokojeně sbírku zavřít.

Andrea Chrobáková-Lněničková

Typlt, Jaromír: *Za dlouho*. Praha (Argo) 2016. 45 s.

NELEHKÉ VĚDOMÍ PŘEDZAČÁTKU

Edice Literární soutěže Františka Halase, která vydává knihy svým vítězům, respektive těm, kterým doposud nevyšla žádná básnická sbírka, představila po Pavlu Zajícovi, Kláře Šmejkalové a Michaele Horynové další silný debut. Jsou jím *Rhizomy* Marka Torčíka, třiadvacetiletého autora z Brna. Knihu uvozuje citát Gillese Deleuzeho „Mluvit svým rodným jazykem jako cizinec". A zdá se, že se to Torčíkovi v průběhu celé knihy daří. Ať už jde o zřejmou fascinaci Deleuzeho poststrukturalistickým přístupem nebo o skutečnost, že je kniha plná odchodů, pohybu, protékání, otvírání a praskotu světa, do kterého se vyplavuje život. Život, který nemá žádný začátek ani konec, skutečnosti se dějí uprostřed, mezi věcmi.

Rhizomy se skládají ze dvou částí, první nese název Místnosti, druhá pak Reference. Autorovi této recenze se nepodařilo rozklíčovat důvod dělení, ale to ponechme na čtenáři, jestli dokáže tuto úlohu rozpoznat. Co se rozetnout daří, je Torčíkův přístup k obyčejnosti, kdy je autor fascinován bagatelizací všednosti a zřejmým průchodem krajinou, kde se život plazí jako liána, kde existují místa, kam se zjevně nechce: *„před domem, kde už 15 let / o prázdninách / zuříš / mami"*. A do toho vstupuje míhající se a unikající čas, kdy *„ráno vstanu / vymočím se / vyčistím zuby / pak to uvidím / páteř uvnitř zákona: / i já jsem jen slovo"*, kdy to vše *„je jako uzavřená kapitola / dalšího měsíce / rozvařená břečka / flek na parapetu"*.

Torčíkova prvotina se na mnoha místech tváří jako cestopis duše, kdy se mísí krajiny

jeho domoviny, a Ameriky, kdy je patrné uhranutí cizinou. Občas je zřejmé až zbytečné konkretizování místa (*„Time Square 17/8/2014 / v 16:36"*). Co ale převažuje v prvé části, je fascinace flórou a faunou a prokazatelným ubýváním nejen zvířecích krajin, ale především těch lidských: *„k čemu zobák a k čemu / křídla / jen jim to pak z kostříček všecko visí dolů / a děcko se bojí / nebo se dožaduje zobáku domů / jakoby jich v pokoji nemělo pět"*.

I druhá část sbírky zní v mezibytí, uvnitř jazyka, v propletencích vzpomínek a slov, nejistotě, co je *„večerní / ranní déšť / těžko říct"*. To, co nacházíme v sobě, je *„hlasem ukotvená vzpomínka"*. Texty plné myšlenkových překliků, kroků, mizení, slov, do kterých se *„vpaloval čas"*.

Jistým neduhem je v textu nadbytečné užívání příměrů s výrazy *jako* a *jakoby*. Občas působí rušivě, ale to nic nemění na tom, že v rukou držíme debut výrazný, debut, který možná nepřesně popisuje stav světa a ani se nepokouší o to, aby to bylo jinak. To jsou záznamy, útržky, odúmrtě dějů. Torčíkův svět skutečně *„vyčkává na konec času / kdy se vyvrátí z pantů"*, setkání se zde dějí vlivem náhody, jsou proměnlivá a decentralizovaná. Čtenář má pak ponětí, že autorův jazyk nemá předem danou gramatickou strukturu a vše, co existuje, jsou jen její rozmanité druhy a hledání struktury je už jen jejich nadbytečná konstrukce. Což se dá snadno říci i o této recenzi.

Rhizomy Marka Torčíka jsou světem nelehkého vědomí o jakémsi předzačátku, ale i předkonci světa, ve kterém nevíme jak žít. Uzavření, unavení, ale jaksi ještě pospolu.

Ondřej Hložek

Torčík, Marek: *Rhizomy*. Brno (Nakladatelství Šimon Ryšavý) 2016. 52 s.

KÝŽENÁ ANTOLOGIE

Nad hostovskou antologií *Nejlepší české básně* se už tradičně, takřka povinně rozpoutává diskuze, jejíž aktéři se pokoušejí regulovat účinek každoročního výběru básní a básníků, editora a arbitra. Jako by snad verše nebyly schopny promluvit samy za sebe. Je typické, že každý svazek podnítí tu větší, tu menší diverzní akci, jejímž úkolem je zpochybnit platnost publikovaného výsledku čili sdělit literární obci, že (ani) takhle se to dělat nemá. Nevím, jestli by se

proto neměl součástí ročenky stát také výbor z poznámek a komentářů pronášených na její adresu. Od těch mezi řečí utroušených přes ty zveřejněné na Facebooku až po ty tištěné v periodikách. Bojím se ale, že i tento přidružený výbor by se nakonec stal předmětem kritiky, jakmile by někteří v ročence nenašli své jméno.

Jde samozřejmě o návrh sotva proveditelný a nadto trochu zlomyslný. Uvádím ho jen proto, že si neumím ročenku bez průvodního zpochybňování jejího zdaru představit. Námitky, které jsem mohl nad jednotlivými svazky registrovat, vyjadřují, pokud je správně chápu, stále jeden a tentýž nesouhlas s tím, kdo antologii udělal a kdo se do ní (podle toho) dostal. Pozornost zainteresovaných čtenářů se tak umanutě obrací od vlastního obsahu ročenky k její metodě. Samo o sobě to jistě není na závadu, ale problém nastává v okamžiku, kdy se kritika soustředí výlučně na spekulativní rozkrývání vztahů mezi vybírajícími a vybranými. V tu ránu ztrácí diskuze o podobě antologie význam, protože rozkládat o tom, že zařazení básníci jsou v přízni editora či arbitra, je jako stýskat si, že člověk má dvě ruky a dvě nohy.

Zpracování loňského, zatím posledního svazku *Nejlepších českých básní* bylo svěřeno tandemu Vít Slíva (arbitr) – Jakub Chrobák (editor). Všichni ti, kterým se tato volba už předem nezamlouvala, mohou teď nad výsledkem jejich spolupráce změřit sílu své kritické prozřetelnosti. Já sám chápu ročenku jako cvičení v pozornosti a úlohu z přesnosti, za něž by editor s arbitrem měli přiznaně ručit svým slovem. Na základě toho je pro mě loňský svazek kýženou hrou doopravdy, nakolik se jen něco takového může v literatuře dít. Způsob, jakým Chrobák, autor závěrečného zhodnocení celoroční básnické žně, vysvětluje, jak si při výběru se Slívou počínali, jakož i výklad toho, jak on sám poezii rozumí a co od ní očekává, je – troufám si to říct – poctivý. Hned vysvětlím, v čem tato poctivost spočívá.

Nedávno jsem od očitého svědka vyslechl příhodu o tom, jak nejmenovaný kritik v nejmenovaném pořadu bušil knihou nejmenovaného básníka o stůl a křičel: „Tohle není poezie!" Měl na svou performanci jistě plný nárok a možná, že leckterý z nás by rád knihou třískal s ním, ale slušelo by se nejprve uvést, co kritik tenkrát neuvedl. Svým oponentům zůstal dlužen odpověď na otázku, proč podle něj bitá sbírka nemohla vstoupit do hájemství

poezie, které si svým okázalým gestem přivlastnil. Naproti tomu Chrobák obsah své promluvy na téma poezie vymezuje docela jednoznačně, se zanícením, jež jedny nasírá a jiné přesvědčuje. A v tom vězí jeho poctivost. Jím opakovaně užívané sousloví „podle mě" není sebe-obhajobná rétorická figura editora, ale záruka argumentace. Mluví sám za sebe, a proto je i nesouhlas s ním smysluplný. Konečně, je to táž předmětnost výrazu, co činí jeho komentáře k vybraným veršům relevantní, neuniverzální, na rozdíl od záplavy povrchního, zaměnitelného psaní o básnických sbírkách.

Martin Lukáš

Slíva, Vít – Chrobák, Jakub (eds.): *Nejlepší české básně 2016*. Brno (HOST) 2016. 120 s.

SMUTEK MUŽE NA KONCI LÉTA

Zbyněk Vybíral (*1961) je uznávaným autorem několika knih z oblasti psychologie. Krátce působil i jako dramaturg divadla Drak, byl šéfredaktorem časopisů *Konfrontace* (zde i jeho vydavatelem) a *Psychoterapie*. Vydal též dva soubory esejů a glos. A přestože je povídkový soubor *Nocleh na letišti Gatwick* autorovým pozdním prozaickým debutem, ani tak jeho jméno nemusí být čtenářům zcela neznámé. Možná si vzpomenou na celou řadu recenzí publikovaných v *Tvorbě* a jiných kulturních periodikách na přelomu osmdesátých a devadesátých let.

Čtyři oddíly, do kterých je kniha rozdělena, obsahují dvacet devět krátkých textů (z nichž dva byly publikovány v *Textech*), ve kterých osoba protagonisty vykazuje určité autobiografické rysy. Potkáváme se v nich se světem opuštěných mužů a žen (hlavně ale mužů) se snahou dobrat se příčin a pochopení, proč a jak k jejich osamostatnění došlo. Ale odpověď nemusí vždy zaznít. Najít správná slova, která by situaci vysvětlila, ospravedlnila, je těžké.

Tady a teď, v tomto okamžiku, v tomto světě, v této přítomnosti. Muž opuštěný ženou a žena opuštěná mužem. S pozůstalou rodinou. Oběti jsou vždy na všech stranách. Bez úniků, s otazníky, bez přímých odpovědí. Ale právě ty se snaží postavy hledat. I to je práce spisovatele. Vypovídat o světě, ve kterém orientace není snadná a prostor pro

komunikaci je narušován. Aspoň se snažit porozumět. I to je jeden z důvodů, proč má smysl po knize Zbyňka Vybírala sáhnout, byť se nejedná o příliš veselé čtení.

Možná se jedná o trochu jednostranný záznam, ve kterém není příliš prostoru (nebo spíše nezbylo) příliš prostoru na dialog mezi mužem a ženou (o samotě se vede špatně) a vina až příliš spočívá na jedné straně. Ale z vlastních zkušeností víme, že to tak úplně nebývá. Nicméně literatura si to dovolit může. A tak si plnými doušky užíváme smutku za milovanou ženou. (Nebo milovanými ženami?) Ano, rozumem lze vysvětlit a zdůvodnit mnohé. Ale citově se z rozchodů dá vylízat o dost hůř. A za podstatně delší dobu. Kniha je pak poněkud melancholickým průzkumem tohoto procesu. A možná i potřebou vypsat se.

Redukovat Vybíralovy prózy jen na tento jeden motiv nelze, je ale dominantní. Texty zachycují drobné události intimního charakteru a nabízí ilustrující střípky ze života muže středního věku, které se neodehrávají v delším časovém období. Texty nemají výraznější pointy, ale zaujmou zachycením detailů a situací. Autor se zde osvědčuje jako zkušený pozorovatel mezilidských vztahů. Za klad považuji, že se nevyhýbá problematice, kterou zpravidla známe zachycenou spíše očima žen.

Zbyněk Vybíral je mnohostranně nadaná osobnost a jeho proměna v prozaika se podařila. V jeho další knize bych si jen přál větší tematickou pestrost. *Pavel Kotrla*

Vybíral, Zbyněk: *Nocleh na letišti Gatwick*. Ostrava (Protimluv) 2016. 120 s.

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267, 756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Dalibor Malina
Hotel Pančava
Svárov 323,755 01 Vsetín
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 71, ročník XX., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina, redakce: Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš; redakční rada: Jiří Hrabal, Jakub Grombíř, Andrea Chrobáková-Lněničková, Tomáš Vašut; registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 72
jaro 2017

Současnost

Nedávno jsem se navečer procházel Smetanovými sady. Koupil jsem si černé pivo ve výčepu naproti prázdnému altánu a posadil se k polonapuštěnému jezírku. Chtěl jsem být sám, sedět, pít to pivo a nic si nemyslet. Kolem jezírka se trousili rodiče a jejich děti. Přímo přede mnou prošla nadšená vietnamská rodinka, otec se hlasitě smál počínání kachen na hladině. Za mnou v Rudolfově aleji stále někdo chodil, běhal, bruslil. Slunce pálilo, ale sady už zakrýval večerní stín. A pak jsem zaslechl přidušený výkřik. Vlevo na vzdáleném konci jezírka (má tvar lidské ledviny) klečel ošumělý chlap a neobratně se natahoval po ohromném černém kufru plujícím na hladině. Zdálo se mi, že to celé předstírá. Ohlížel se vzrušeně kolem sebe, plácal dlaněmi do vody a ožrale bědoval.

Hloubka jezírka v tom místě nepřesahuje čtyřicet centimetrů. Chlap se rozhoduje jednat. Váhavě slézá do vody a okamžitě se začíná topit. Chrčí, rozhazuje rukama, plive vodu, ale kufru, který pluje tiše vedle něj, se ani nedotkne.

V tu chvíli jsem se mimoděk ohlédl vlevo – a pak vpravo. Živé kulisy parku jsou náhle zářivější, umělejší. Vietnamská rodinka míjí tonoucího s dokonale secvičeným nezájmem. Milenecký pár se tlačí hlouběji do lavičky, líbá se zuřivěji. Maminka se náhle staví do zorného pole své dcerky a její hlas, hlasitější než před chvílí, drhne nejistotou.

Pár minut nato leží už chlap na břehu, nehýbá se, nohy a ruce má rozhozené. Nevyplavilo ho moře, ale lhostejnost nás uhranutých, netečných diváků. Sledoval jsem jeho bezvládné tělo a uvědomoval si ostré hranice jedinečných životů kolem jezírka.

Pokus utopit se na veřejnosti, na truc nám všem, fatálně selhal. A chlap to věděl. Seděl už, ždímal si promáčenou košili a nekontrolovaně chrchlal. Jeho pohyby doprovázely výmluvné záškuby strádajících. Nadával jen polohlasem, ze sportu, rozpolcený mezi snahou upozornit na sebe a vědomím své vlastní, neodvolatelně osobní trapnosti. Zvedl jsem se z hlediště a opustil to nechutné divadlo.

Martin Lukáš

Obsah:

úvodník
Martin Lukáš: Současnost___2

próza
Pavol Ičo: Starena___4_6
Milan Cyroň: Poslední fuška
Standy Klause___17_23

poezie
Jan Stanislav: * * *___4_5

jen tak
Z deníku praktikujícího občana DM___13_17

Rozhovor
Pavel Kotrla: Rozhovor s Klárou Goldstein___7_9

překlad
Pablo Neruda: Třetí most___10_12
Zakarijá Támir: Obviněný___23_25
Tamás Jónás: Mami, naposledy___26

recenze
Vojtěch Smutný: Cítit se jako Zuzana Fuksová___27_28
Pavel Kotrla: Dvě nebezpečné strany objektivu___29_30
Ondřej Hložek: Jsem to já, kdo mizí___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267, 756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Dalibor Malina
Hotel Pančava
Svárov 323,755 01 Vsetín
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 72, ročník XXI.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina,
redakce: Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš;
redakční rada: Jiří Hrabal, Jakub Grombíř,
Andrea Chrobáková-Lněničková, Tomáš Vašut;
registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

JAN STANISLAV

Vývoj

Opravdový úkaz – prostorná trafika
s literárními časopisy
přímo pod naším domem!
Snad mám jen opět
dvojku v krvi, blouzním
a civím na stránky
plné veršů a próz a esejí
a kritik a polemik a dopisů a fejetonů,
zatímco ve skutečnosti svírám v rukou
barevné obrázky celebrit
doprovázené srdceryvnými texty
o marné slávě a nevyhnutelné smrti.
Ale stojánky jsou evidentně
prázdné, zeď je vybouraná
a místní večerka se rozrůstá
o oddělení mléčných výrobků
a domácích potřeb.
Upřímné oči sousedů
svítí štěstím.

Pracovní vztahy

Paní ředitelka předstírá,
že má všechny zaměstnance velmi ráda.
Nikdo jí to nevěří.
Zástupkyně paní ředitelky předstírá,
že má všechny zaměstnance velmi ráda.
Málokdo jí to věří.
Češtinářka Mirka tvrdí,
že tělocvikářka Jarmila má pindíka.
Ani jedna z tělocvikářek tomu nevěří.
Tělocvikářka Jarmila říká,
že češtinářka Mirka jenom machruje.
Češtinářky tomu věří,
stejně tak věří tvrzení,
že tělocvikářka Jarmila má pindíka.
Zeměpisářky Karolína a Dana tvrdí,
že jejich pracovní kolektiv je výborný.
Matematičky Jana a Pavlína tvrdí,
že jejich parta nestojí ani za zlámanou grešli.
Všechny se mají moc rády.

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

Zklamání na základce

Richard z deváté třídy pláče.
Na školní přednášce o Karlu Čapkovi
nebude přítomen samotný autor.
Elektronické cigarety leží zabaveny
na učitelských stolech ve sborovně,
osmák Martin se nemohl dostat
do zamčeného baru svých rodičů.
Martina má zase blbou náladu,
prý se mnou už nepromluví ani slovo.
Dnešek nebude stát za moc.

Vánoce 2016

rouhačské vize
v ten nejnevhodnější moment
odejde na věčnost

poprvé v životě
Štědrý den
nikoli jako symbol zrození
ale náhlé smrti

PAVOL IČO

Starena

Dnes ráno som bola nakúpiť v Tescu. Mali akciu na droždie, múku a minerálky.

Len čo som prišla späť do bytu, sadla som si pred televízor. Akurát šiel môj obľúbený seriál. Obraz síce často stráca farby, ale aj tak som jasne videla, ako Barbara nasypala manželovi do vína jed.

Išla som na záchod, a keď som sa vrátila, v izba ma čakal Janko.

Ponúkla som ho polievkou a sladkosťami. Nič nechcel. No aj tak som bola rada, že prišiel.

Naposledy ma navštívil hádam pred mesiacom.

„Potreboval by som si požičať," povedal, keď nastala chvíľa ticha, „nie veľa, dvadsať eur."

Dala som mu, čo si pýtal a vzápätí odišiel. Veľmi sa ponáhľal. Dokonca zabudol zavrieť dvere. Zvláštne, že nevŕzgali, keď vošiel.

Posledné Jankove návštevy boli, rovnako ako táto, veľmi krátke. Len si opýtal peniaze a zmizol vo dverách.

Vrátila som sa k televízoru. Barbara už bola so svojou dcérou a milencom kdesi pri mori.

Aká je Barbara krásna! Pokožku má pevnú, zuby lesklé a biele. Ako ja pred päťdesiatimi rokmi. Vtedy, keď mi Dušan daroval zbierku básní. Dodnes si z nej rada čítam.

Vždy, keď v nej listujem a pozriem cez okno, sivé paneláky sa zmenia na vily, cítim vôňu mora a chuť vína na perách.

Po prečítaní dvoch – troch básní si zvyknem zdriemnuť. Sny ma vracajú do Francúzska. V ušiach mi opäť znie štrnganie čiaš. Všade naokolo sú postavy v elegantných šatách. Recepcia môže začať…

Po otvorení očí sa poobzerám okolo seba, pričom pohľadom preletím ponad smútočné oznámenie položené vedľa vyblednutej fotografie Dušana. A opäť cítim, ako ma bolí ruka, ktorou som zápasila s partiou cigáňčat v snahe zachrániť si kabelku. Hoci už odvtedy prešli tri roky, stále pobolieva.

Okolo obeda zavolala Anna. Sľúbila, že Janko čoskoro príde za mnou. Vraj celý mesiac nemohol. Mal veľa písomiek.

Keď som jej povedala, že ma dnes navštívil, spýtala sa, či som si nezabudla vziať lieky.

Aká je odrazu starostlivá, pomyslela som si, asi chce, aby som sa otrávila liekmi.

Určite by ju to potešilo. Predala by môj byt a mohli by si s Michalom žiť na úrovni, tak ako vždy chcela. A Jankovi by konečne kúpili jeho vysnívaný horský bicykel.

Vlastne sa na ňu nemôžem hnevať. Dedičstvo by jej veľmi pomohlo. Veď čo má zo života, keď musí sama živiť rodinu, pretože sa vydala za chudáka, čo si ani nevie nájsť prácu?!

Krátko po telefonáte som začula akýsi hlas. Šíril sa po celom byte. Volal ma menom.

Vstala som a šla zistiť odkiaľ prichádza. Zdalo sa, že z chodby.

Z tmy v okolí dverí sa vynorila postava.

V nevysokom starcovi s riedkym, no elegantným účesom som spoznala Dušana.

Bol bledý a usmieval sa.

Prišiel presne v rovnakom čase, ako po iné dni. Tak ako vždy ma aj dnes mlčky odprevadil k posteli a počkal, kým sa mi privreli viečka.

Lenže dnes neodišiel potom, čo som zaspala.

Keď som sa zobudila, ešte stál pri mne.

Dokonca aj teraz na mňa uprene hľadí.

Jeho pohľad ma upokojuje a zároveň napĺňa chladom.

ROZHOVOR S KLÁROU GOLDSTEIN

Vydala jsi druhou básnickou sbírku, jaký je u tebe vztah mezi básnířkou a překladatelkou?

Můžu-li se označit za překladatelku, tak za takovou ještě zcela v larválním stadiu. Překlad, a překlad poezie zvlášť, pro mě spojuje nesmírnou zodpovědnost s hlubokým nadšením. Nikdy bych si nedovolila začínat s překladem textů, které mě nijak vnitřně nestrhly, s překladem autorů, k jejichž poetice mám daleko, o kterých nic nevím… ano, možná to zní pozitivisticky, na druhou stranu pro mě celý proces překládání představuje něco intimního, v mnoha ohledech zodpovědnějšího než vlastní psaní. Bez intenzivní vazby na „svět" autora bych se do ničeho nepouštěla.

Proč jsi se pustila právě do překládání Pabla Nerudy, ostatně mého velmi oblíbeného básníka? Čím tě oslovil a čím je ti blízký? Citát z jeho poezie uvozuje tvou první sbírku, jedná se tedy o dlouhodobější „lásku"?

Budu mírně sentimentální: ve třinácti letech jsem poprvé četla překlad *Kapitánových veršů*, a tam někde to asi začalo. Od té doby se – nechci říkat systematicky, ale neustále – zabývám jeho osobností a tvorbou, a zejména v literárně-historickém kontextu. Vadí mi totiž, že obraz Pabla Nerudy je u nás značně pokřiven a posunut výběrem textů a informací, které se naší veřejnosti předkládaly v uplynulých desetiletích. Přitom například existuje téměř dvacet Nerudových básnických sbírek, které nikdy nebyly přeloženy do češtiny, zejména ty pozdní a rané. (Poslední – a značně diskutabilní – překlad jeho knihy, který u nás vyšel, bylo *Sto sonetů o lásce* v roce 1985). Je třeba překonat představu, že Nerudu, a vlastně i jeho motivace k socialismu, je možno ztotožnit s uměleckým či politickým přístupem osob, které ho uváděly a doprovázely v našem literárním prostředí. Nerudova poetika totiž v sobě vždy nesla rysy modernismu, surrealismu, epického vyprávění, angažovanost, smyslovost, potřebu něhy i boje, a nic z toho nelze vydělit, k čemuž docházelo v některých překladech hlavně v 50. letech, aby to byl ještě pořád Neruda. Uzavírat jeho tvorbu či jeho osobnost do jediného obrysu, jak se

u nás dělo, je velké neštěstí. Neruda je gigant, který se vždy bude vzpírat jednoduché kategorizaci. Bude to znít jistě banálně, ale blízký je mi právě tím, jak široce otevřené nechává dveře do svého světa, komplexností, s kterou nazírá bytí člověka i bytí Země… Obrazem Nerudovy osobnosti v českém literárním prostředí jsem se zabývala v diplomce, teď v tom pokračuji v dizertační práci, zajímavé jsou i československé motivy v jeho díle, jeho vazby k československým spisovatelům (které jsou také nazírány z poněkud zjednodušené perspektivy). Nyní se více věnuji analýze Nerudových překladů, i těch dost nepodařených z 50. let, no, a protože je příliš snadné jen kritizovat druhé, a taky někdy nemůžu vydržet, co s Nerudou prováděli pánové Fleischman, Nechvátal a další, tyto analýzy mě podnítily k pokusům o vlastní překlady. Na druhé straně, aby nesloužily jen jako prostředek ke komparaci a abych z toho měla zase radost, sáhla jsem teď k Nerudovým pozdním sbírkám z přelomu 60. a 70. let, které se k nám v překladech dosud nedostaly.

Vím, že ke své prvotině se příliš nehlásíš. Proč?

Je to asi dáno přirozeným plynutím času. Ta sbírka obsahuje i básně, které vznikly třeba v mých šestnácti, sedmnácti letech, a od tohoto věku k době, kdy je člověku skoro třicet, se odehrají docela zásadní změny. Podle mě postrádá sbírka vnitřní integritu, jakou by básnická sbírka měla mít, ostatně, ani já jsem ji tehdy neměla. To neznamená, že nejsem vděčná všem, kdo měli co do činění s redakcí a její přípravou. Ale přišla příliš brzy, v jistých letech bývá člověk hodně netrpělivý.

Jak si vybíráš autora, kterého chceš překládat? Jak jsi objevila právě tyto jeho verše?

Rozhodně nikdy nejde o cílený výběr. Na počátku je nějaké to uhranutí básněmi, danou poetikou, nějaká nesmírná vnitřní blízkost. Proto se dlouhodobě soustředím na Nerudu, s jehož dílem a poetikou „žiji" už tolik let. Před pár roky jsem si opatřila jeho pozdní sbírky, také za účelem pokusit se o překlady. Když jsem kdysi někam jela, náhodně jsem popadla jednu z nich, byla to právě *Geografía infructuosa*, a ve vlaku během cesty jsem začala. Snad to jednou dotáhnu do přijatelného konce.

Co tě přitáhlo k literatuře a jaký je tvůj vztah k médi?

Vcelku jednoduchá věc, narodíš se do domácnosti zaplavené knihami, pak dospěješ a vytvoříš další takovou. A mezi tím, tisíce stran, které určují a spoluutvářejí tvé bytí.

Měď je nádherný materiál, s kterým jsem v práci neustále v kontaktu. Fascinuje mě, jak stárne s generacemi lidí a jak při tom vypadá.

Máš potřebu profilovat se i politicky?

Trošku bych zproblematizovala ten termín „politicky se profilovat", vyznívá mi to tak samoúčelně. Zdá se mi, že jsme ztratili příliš mnoho času debatami o podobách či potřebě angažovanosti. Dle mého subjektivního cítění je autor, a básník především, součástí světa, svědkem a proživatelem věcí, k nimž se zcela přirozeně vyslovuje. „Angažovanost" pro mě začíná právě intenzivním vnímáním světa okolo, k čemuž je ale nezbytné vnímat ten vlastní, vnitřní, oba jsou propojeny. Nezbytná je potřeba samoty a kontemplace, vnitřního vyzrávání, nejde o to jen vtrhnout na „barikády" a vykřičet svou nespokojenost, to by bylo málo. (Stejně tak je málo uzavřít se někam s myšlenkou, že já jako jedinec stejně nic nezměním, rozdloubávat své nitro a posouvat poezii někam k samoúčelné a odtažité „výlučnosti"). Jde o ten dlouhodobý a často sebezničující proces boje proti sobectví, projevům nespravedlnosti a lhostejnosti, a to na těch frontách, na nichž se člověk aktuálně pohybuje. Vždy můžeme udělat alespoň něco, něco konkrétního, místo planých nadávek a věčných „kdyby". Já přečasto do něčeho šlápnu, a pak nesu následky, ale mlčet nemůžu. Teď mě mohou mnozí kamenovat, ale pro mě neznamená „angažovanost" nějakou občasnou pózu, vyjadřovanou třeba lexikálními prostředky. Je pro mě důsledkem silného vztahu k vnějšímu světu, který je přece také můj, k dějinám, ve kterých vězím. Společnost je roztříštěná, unavená, ač se to nezdá, příliš dlouho se učila přísně a povrchně kategorizovat, a také pomíjet zásadní souvislosti. Část se pokouší za něco účelně bojovat, část pořád trčí v iluzích o výhodách kapitalismu, v nutnosti poklonkovat Západu či Východu. Je třeba vnášet do ní dennodenně dialog, soucit a solidaritu. Dost nešťastně si mnozí z nás spojují skutečnou revoluci s destrukcí a chaosem. Pojďme na ni nahlížet jako na tvůrčí proces, realizovaný v postupných krocích. Třeba se hneme kupředu.

Děkuji za rozhovor. *Ptal se Pavel Kotrla*

Stále na cestách

Mlžně svítalo
mezi Metroncem a Villaricou. Kráčel jsem
a nesl v sobě pole, duby, zvířata
a zamlžené srdce
tísněné rozlehlými zelenými oblaky,
oblaky deštivými, černou geografií.

Musím hryzat ticho rán
na těchto cestách,
společně s povalujícími se koňmi, průsvitnými
v kosém světle.
Zatímco včerejší slunce, i to zítřejší
žijí na druhé straně,
v jiných zemích, kde nejsem,
v jiné půli téhož dne.

V sobě samém
uschoval jsem tento popel,
toto ráno stříbřitých očí.
Pokračoval jsem kamenitými řekami
skrze mihotání světla –
vzcházející se otvíralo
mezi sluncem a mým zrakem,
mezi tímto územím a mým osudem
se připravoval klíč deště.

A zima odemkla své zámky.

Pokácené kmeny v kamionu na jedné chilské silnici

Osm pokácených kmenů
v kamionu na cestě:
přijíždějí z hor,
z tvrdé zeleně
Lonquimay, ze zemí nebe a sněhu,
z mého světelného prostoru, z mých samot.

Ach, umírající lesy,
chladné listoví, předposlední obratle
hněvivého včerejška,
války Španělů a Araukánců,
mečů a koní
pod nenávistně hluchým deštěm.

Osm kmenů natažených
na korbě kamionu, v řadě,
na cestě ze Santiaga k pólu,

k jižnímu pólu, do bílé dálky.
Osm mých druhů
s kořeny přeťatými
v mé vlastní spleti.

Je horko, svátek
rozkvetlý sluncem,
hospodářství násilnického léta:
cesta v purpuru a žluti,
modrý obelisk ukazováku,
výbuchy
vlčích máků a všude
trápení ostružin.

Horské léto.

Poledne je modrými hodinami,
statickými, okrouhlými, zpožděnými
pomalým
letem černého ptáka, který vypadá
jako by provázel kmeny na jejich pouti,
následoval ty svržené stromy.

První zima

Obhlížím den jako bych jej stvořil,
jako bych jej přivedl na svět,
od té chvíle, co přišel, temný, k mému oknu
jako nějaký černý pták,
dokud se neproměnil ve sníh a světlo
sotva tepe: žije.

Žije neurčité slunce: jeho osudem je
ozářit tyto nahé stromy,
dotýkat se nehybné vody,
neopatrně kroužit, bez řeči,
bez tíže, dokud ho ústa
oblohy nevypijí
bez toho, že se v chladném světle zatřpytí
peří, které přilétlo ze včerejška
aby se k mému oknu vrátilo zase zítra.

Země

Dnes žiji v jedné zemi tak jemné
jako je podzimní pokožka hroznů:
zelenobílý a nachový je tento čas:
slunce odešlo před chvílí a nevrací se:
nahé stromy se rýsují
pozvedávajíce předposlední třpyt ve svých
korunách:

hlas básníků běží po kobercích:
nic se ti nezadře do očí, co by tě zranilo:
sladkosti nikdo neodmlouvá.

Přivykl jsem něžnosti
velikých nehybných řek, pobřeží
zbarvených couvajícími a neústupnými
roky:
všechna dramata se odbyla již dávno:
války byly pohřbeny smlouvou
mezi ctí a zapomněním:
nikdo nemá právo k mučení ani k hladu:
vejděme do zlatého domu podzimu.

Zbabělec

A nyní, s bolestí duše a celého těla,
s křikem, ukryjme se v hlubině
dětství, se strachem a s vichrem:
dnes nám mladé zimní slunce přineslo
kapku krve, hořké znamení
a už je po všem: není léku,
není světa ani zaslíbeného praporu.
Stačí jediná rána, aby tě strhla k zemi:
Jediným písmenem
tě zabíjí abeceda smrti,
jediný okvětní lístek veliké lidské bolesti
padá do mé moči a myslíš,
že svět ztrácí krev.

A tak, s chladným sluncem Francie, v měsíci
březnu,
v pozdní zimě načrtnuté
černými stromy v Normandii,
s nebem pootevřeným až k třpytu
sladkých dní a budoucích květů,
já bázlivec, bez ulic a výkladních skříní,
s mlčením svého křišťálového zvonu,
se svým malým bolestivým ostnem
budu bez života, už zkamenělý,
nehybně očekávat agonii,
zatímco rozkvétá to modré území
předurčené jaru.

Má pravda nebo mé zkazky odhalují,
že zarputilejší než sám člověk
je cvičení ve zbabělosti.

(*Geografía infructuosa*, 1969–1972)

Přeložila Klára Goldstein

Z DENÍKU PRAKTIKUJÍCÍHO OBČANA DM

Předjaří

7. března 2017

Poslední část portrétu Miloše Formana na Arte před dvěma dny, v neděli večer. Forman potvrdil, že je zcela ojedinělým zjevem ve filmovém světě – přemýšlivý, citlivý k lidem i odkazu velkých umělců, s jasným názorem a výrazně lidským chováním při práci. Evropský, prosazující se postupně a trpělivě právě svým evropanstvím, což je v Americe jistě obtížné. Ani zdaleka nelze ve filmu zahlédnout osobnost takového formátu. Kategorie nenahraditelných. I s jejich nedávnými odchody na věčnost. Jarmila Šuláková, Luboš Holý, Ludvík Vaculík…

Krásné ráno v předzvěsti jara. Kluci, 6–7letí ogaři, jdou do školy. Dospělí je vsadili do jistého řádu a oni jím protahují svůj dětský svět. Jdou do školy v poskocích na jedné noze, neminou nahrnuté hromady mimo cestu, jednu nohu na rovné ploše chodníku, druhou na obrubníku, otáčejí se pozorujíce drobné detaily na cestě, hromádky shrnutého a zapomenutého tlejícího listí, v němž zaznamenali drobný pohyb, zrakem ovládají široký prostor; děvčata, cérky, poskakují a nekoordinovaně gestikulují, naklánějí hlavy k sobě, aby si cosi pověděly, co ještě nemá tvar a povahu, je to ten krásný svět dětství, který do 7 let považuje spisovatel a scénarista Körner za nejkrásnější čas života. Jako by se přede mnou otevřelo jarní ráno mého dětství se zvláštní zlatavou barevností a tikavým praskotem pozvolna plynoucího času.

10. března 2017

Včera v dešti mě míjela ve velké rychlosti dvě auta, bezohledně, aniž by se vyhnula hromadící se vodě při okraji cesty a obrubníku. Do hluku vodní tříště jsem dvakrát hlasitě zvolal: Kurva! Kurva! A hned si uvědomil, že zřejmě patřím do společnosti všech, včetně politiků, kteří tak úspěšně přihnojují všudypřítomné pole vulgarity. Ale tlumeně a v duchu jsem pro sebe spisovně připojil: sprostoty přibývá. Od rána silně prší. Mám takové dny rád. Jako by člověka děšť oddělával od širokého (nekonečného) prostoru a připravoval ho pro hlubší soustředění

na detailní životní obraz, na myšlenku, zvýraznění vzpomínky.

Ráno jsem se tak potýkal s kategorií času v poměrně intenzivně prožívaném pocitu stárnutí. Zastavil jsem se u úkonu zcela běžného: zasouvám po snídani kuchyňskou židli, vnímám její barvu a celkově příjemnou atmosféru naší miniaturní kuchyně. Až prostý úkon dokončím, už nebude, ztratí se, zaplaven vlnami času a zapomněním. Jen s malou nadějí, že se v nějaké podobě vynoří v nečekané chvíli nostalgické vzpomínky, v době, kdy bude hůř; jako obraz mírného a vzácného štěstí, které přináší všednost a bezpečí domova.

Při cestě do kutlochu (izolované skromné pracovny) myslím na okliky, obchvaty, které umožní míjet lidi jen tak, bez výměny slov a vět, míjet je jako vítr, jako přírodní úkaz. V podvečer setkání s Mirkem a Pavlem. Společná účast na vernisáži výstavy Zuzany Lysé v knihovně.

13. března 2017

Docent Miloš Vojtěchovský, psychiatr: „Po všech krizích si teď myslím, že smysl stáří je v tom, hledět z odstupu na věci vykonané." Owen: syndrom hybrid, syndrom mocenské pýchy.

Při odchodu z domu se ozval z bytu v poschodí nad námi pláč novorozence. První dítě, nový přírůstek do bytů v našem 3. vchodu sídlištního domu asi po třech desetiletích. Naléhavý pláč dítěte, dožadujícího se snad matčina prsu, se stal zřetelným symbolem výměny generací v domě, do něhož před více než padesáti lety přišli mladí manželé s dětmi, jejichž pláč byl samozřejmým doprovodem všech hluků, které činžovní domy znají. Souběžně s ním vznikaly dějiny a historie domu, na který si i naše děti vzpomínají, a rády. Dnešní pláč zaznával do prázdna, do prostoru, kde ticho překrývá všechny lidské a nadějné projevy obyvatel domu, skryté hluboko uvnitř a vesměs statečně utajované.

Na náměstí po 7. hodině ranní je pusto a čisto. Slunce vycházející za kremlem prosvěcovalo místa, která jsem měl tak rád; s jejich podobou byly spjaty obálky knih a skrytá těšení na nové tváře publikací, které měly přijít a rozzářit výlohy knihkupectví. Město ztrácí mnoho z kouzla, chybí-li jakýsi nedefinovatelný obsah v člověku, uchovávající touhy a očekávání, trvalou připravenost k rozhovoru

s věcmi, jevy, proměnami atmosféry, setkáváním s lidmi.

14. března 2017

Ta tíživá rána! Rozechvění, jako by někdo uvnitř mé hlavy sunul všecky strasti, strachy a snové obrazy na okraj cesty, jež vede neznámou krajinou nočního času. Aby člověk mohl fungovat dál, musí tu bariéru překročit a vstoupit na jinou cestu. Děje se tak poté, kdy rozsvítím, pak se zdá, že lze žít dál. Ale i tak je to těžké vstoupit do role člověka svižně se pohybujícího, člověka připraveného s příjemným úsměvem, pokusem o vtipnou odpověď jako reakci na oslovení, pozdrav na cestě.

Včera jsem se pustil do četby posledního románu Edvarda Valenty *Žít ještě jednou*. Knížku knihovnice sehnaly v Rožnově. Otevřela se přede mnou znovu krajina slov, úvah, pochybností, spoutaná snahou o pevnou a jasnou kompozici. Vždy z ní ale vyplývá komplikovaná textová struktura odrážející vnitřní zápasy autora, jehož psychika je tvarována jeho těžkým a komplikovaným osudem. Cením si jeho přístupu k realitě, který prostupuje intelektualita na rozdíl od značné části pěvců nevýrazných příběhů zapasovaných do typické krajiny českých očekávání. Jistě se k románu ještě vrátím.

Ve Tvaru č. 4 hodnocena ročenka Nejkrásnější české básně 2016. Ve Tvaru č. 5 pak vypjatá reakce Petra Krále na Šiktancovy *Horniny*. A mírové manévry mezi ním a Jakubem Chrobákem.

19. dubna 2017

Vrátil jsem se v tomto deníku o několik stránek zpět a zjišťuji, že jsem z nich téměř vymazal město. Není tam, nepromítá se do mých myšlenek, dokonce nerámuje ani obrazy a představy, které se v mé mysli rodí. Ničím neinspiruje, ale také ničemu nebrání. Vrací se jen prostřednictvím lidí, s nimiž se více či méně náhodně potkávám. Jako včera večer na Arte v TV. Dávali záznam koncertu z ostravského festivalu *Musica pura*, který moderoval a jehož iniciátorem je Jan Rokyta mladší. Pořad byl věnován Janáčkovým interpretacím lidových písní, měl nápaditou kompozici střídající profesionální zpěvačku s poloamatérskými, naznačoval genezi Janáčkova konečného tvaru, zajímavě srovnával lidový projev s invenční Janáčkovou interpretací.

V pořadu se představily talentované zpěvačky od nás, Vsetíňanka Klára Obručová a Rožnovjanka Eva Vašková. Třebaže nemám zvláštní vztah k Janáčkovu zaujetí a práci s lidovou písní, musím přiznat hlubokou odezvu, kterou ve mně pořad vyvolal. Osobitost, originalita, kompozice a nápaditost pořadu přinesly mimořádný zážitek.

Náhodně jsem natrefil na několik listů vytržených z Magazínu Dnes (1/2007), které obsahují rozhovor s Ludvíkem Vaculíkem. V něm o denících toto: „To je způsob, jak si upravit svět do trochu jasné figury." K otázce budoucnosti světa: „Myslím si, že Evropa se měla připravit k zbrojné obraně". To říká v roce 2007! K námitkám ženy Madly: „Jsem sice exhibicionista, ale byl bych rád, kdybych u toho nemusel být." Často myslím na Vaculíka. Teď o Velikonocích intenzivněji. Tak tedy ještě k posledním věcem člověka: „Na smrt myslím hodně. Začalo to, když mi bylo sedmdesát let. Smrtí se vyvleču z povinností." Vím, jak byl utrápený při své autorské odpovědnosti z přípravy týdenních fejetonů pro Lidovky. S kamarády jsme mluvili o cestě k jeho dávným brumovským časům: Brumov, Nedašova Lhota, Návojná, Holý vrch, Královec, Vršatec…

25. dubna 2017

Čtu *Můj boj* Carla Ove Knausgårda a představuji si rozměrný prostor plný věcí a událostí, sleduji je v jejich výstavnosti i zmatení, zrak klouže po jejich povrchu, náhle vybočí, a jako by jej víčka pozastřela, obrátí se dovnitř a nabídne zastavení s myšlenkou, která je jakýmsi odrazem těch věcí a událostí, jakýmsi dalším potvrzením jejich existence, zintenzivněným a okouzleným potvrzením souhlasu s nimi, ačkoliv nakonec vše, co lze o nich říci, je to, že jsou složité a komplikované a přesto samozřejmé a všední, připravené k vyslovení, a tedy k jisté jejich oslavě.

Čtu již poněkolikáté *Sekyru* Ludvíka Vaculíka, téměř souběžně s *Bojem,* a mám pocit, že se hroužím do země společně s pluhem, který má vzhledem k tvrdé a vyschlé půdě tady někde na Valašsku nepřiměřeně velké radlice, dílo je to pomalé a daleké (nevím, proč zrovna daleké, ale cítím to tak), občas se pohyb pluhu i ten, který ho ovládá (člověk? zvíře?), zastaví, prostor prořízne zaskřípění kovu o kámen, ale vůle toho, kdo vše ovládá,

je velká a nekončící, půda musí být připravena, aby z ní vzešlo to, co nás utváří i přežívá… Dočetl jsem *Sekyru* a na předsádku už značně očtělé knihy velkými písmeny vepsal: KNIHA STOLETÍ.

Zazvonil mobil. „Mobil!" zvolala moje žena z vedlejšího pokoje. Stiskl jsem tlačítko přístroje a přečetl zprávu. O tom, že mám v internetové prodejně knih připravený k odběru objednaný titul od Adrieny Šimotové. Vypnul jsem mobil a byl potichu. V duchu jsem si však pro případ, že by se ozvala znovu moje žena a chtěla znát obsah zprávy, připravil stručnou, nepravdivou a rozplizlou odpověď, neboť kdybych řekl pravdu, následovaly by řeči o knihách a jejich přebujelých nákupech. Vtom se žena z vedlejšího pokoje ozvala: „Co zpráva?" „Ále nic, potvrzení, že mám cosi zaplacené." A bylo ticho. Je to tak. Úspěch se dá předpokládat, jsou-li věci předem promyšlené a řádně připravené.

MILAN CYROŇ

Poslední fuška Standy Klause

Začněme stručným představením nenápadného hrdiny této vyprávěnky: jmenuje se Standa Klaus a je zloděj. Totiž byl, ale k tomu později. Proč nenápadného? Poněvadž zloděj potřebuje být nenápadný. Jinak ho dopadnou, odsoudí a uvězní. Standa čas od času pronikal do lidských domovů, aby z nich odnášel nejen peníze, ale rovněž nejrůznější předměty od šperků po počítače, díky kterým věděl, kdy kam zavítat. Jeho bratranec Robert Kapr měl totiž na facebooku spoustu přátel, co nikdy neviděl, ani neznal. Ale věděl, v které době jedou na dovolenou, na služební cestu, na návštěvu k příbuzným či kamkoli jinam. O získané informace se vždy podělil se Standou a ten se s ním na oplátku rozdělil o lup. Šlo o ukázkový případ rodinné symbiózy, i když vy byste možná Roberta označili za parazita, neboť svůj krk nasazoval pouze Standa. Ale myslete si, co chcete, Standa by s vámi nesouhlasil. Těšilo ho, že od bratrance dostává tipy, díky nimž se mu krade lépe a bezpečněji.

Jednoho prosincového dne, kdy do Štědrého dne zbývalo dost času na to, aby si Blanka se svým přítelem Bořkem na týden

vyjeli na hory a oslavili tam dívčin svátek, stanul nenápadný drobný mládenec před jejím bytem. Dotyčná dáma sice nepatřila mezi Robertovy síťové přátele a svůj profil nezpřístupňovala osobám, které skutečně neznala, ovšem proniknout k němu nepředstavovalo pro Roberta sebemenší problém. Skutečnost, že vlastnil absolventský diplom z informatiky, v tom nehrála žádnou roli. Každá síť je zkrátka děravá, a tak z ní někdy při výlovu kromě vody vyteče i to, co tam mělo zůstat. A Standa Klaus ke své škodě netušil, že měl tentokrát zůstat doma. Kdyby tak učinil, nekradl by naposledy.

Do domu Standa pronikl snadno, protože navzdory ceduli přikazující nájemníkům po osmé hodině zamykat hlavní vchod kdosi tak neučinil. Byl to pubertou vláčený Jonáš Vláčil z posledního patra, snad trochu paradoxně syn zámečníka. Rovněž Standa, když právě nekradl, pracoval jako zámečník, a proto bez obtíží odemkl dveře Blančina bytu a jen co do něj vklouzl, tiše je za sebou zavřel. Jejich „klap" nedolehlo ani k prvnímu schodu, natož do některého ze sousedních bytů. Ostatně i kdyby dolehlo, nikomu by to nepřipadalo podezřelé. Ne všichni věděli o tom, že se Blanka Svátková z dvojky rekreuje na horách, a ti, jimž se pochlubila, na to vůbec nemysleli. Leč vejděme těmi němými zavřenými dveřmi do jejího bytu. Standa si tu zrovna nasadil návleky, což dělával od té doby, co to viděl u instalatéra, který mu přišel vyměnit vodní baterii.

„To ste nemusel," poznamenal tenkrát Standa.

„Přece vám tu nenašlapu," odvětil instalatér (pro úplnost dodejme, že se jmenoval Karel Noha).

Tento trik se našemu zloději náramně hodil, neboť díky němu zanechával ve vykrádaných prostorách méně stop a snižoval šance policie na jeho dopadení. Nebo si to přinejmenším namlouval.

Po popsaném úkonu Standa udělal několik krátkých kroků vpřed. Kdybyste ho viděli, všimli byste si, že u toho vyhlíží velice nesměle. On si totiž moc dobře uvědomoval, že někomu, koho ani nezná, vniká do soukromí. Opatrně našlapoval a ještě opatrněji se rozhlížel. Ne ze strachu, že ho někdo uvidí, ale protože se obával, aby nespatřil cokoli, co není určeno jeho očím. Něco osobního, intimního, tajného, obyvateli bytu střeženého. Nikdy ho však nenapadlo, že by tím mohly být jím zci-

zované našetřené peníze, darované šperky či laptop naplněný fotografiemi z letní dovolené u moře, videem dítěte, jež se odhodlává k prvním krůčkům, nebo písněmi od milované kapely. Podobný tok myšlenek Standovým mozkem neproudil, a tak ho nepřerušilo nenadálé zavrzání dveří. Přesto ho vylekalo. Ohlédl se ke vstupu, ale ten se nacházel ve stavu, do nějž ho sám uvedl. Zůstával mlčenlivě uzavřený. Standa Klaus si oddechl, ale vzápětí se mu dech opět zatajil (a tep naopak zrychlil). Sotva dva metry před ním se mihlo ženské tělo a zmizelo v koupelně. Protože zrovna otáčel svou hlavu do původní polohy, nevšiml si, jak dotyčná vypadala, a ani ona jeho přítomnost nezaregistrovala. Stál v přítmí předsíně, zatímco proplula pruhem světla z kuchyně, které rozsvítila, aby do ničeho nevrazila. Už jednou se jí to stalo s jídelním stolem a nehodlala bolestivou zkušenost opakovat.

Standa nechápal, kde se tam ta ženská bere. Koupelna se rozsvítila a uzavřela. Zloděj se zadíval na úzký proužek světla u spodní hrany koupelnových dveří a zapřemýšlel, zda by neměl zmizet, aby ho nečekaná obyvatelka neodhalila. Slečna se zatím svlékala a nemyslela na nic jiného než na horkou sprchu. Ano, bude lepší, když vypadne, vyhodnotil situaci Standa. Nicméně v tu chvíli světelný proužek zmizel a zaznělo téměř neslyšné cvaknutí zapalovače. Dívka zažehnutím několika čajových svíček vytvořila atmosféru osamělé romantiky, což Standu přivedlo k domněnce, že koupelnu hned tak neopustí. Snad by přece jen stihl sebrat aspoň něco. Nerad by odcházel s prázdnou, nesmí přece zklamat Roberta. Co by tomu řekl, kdyby se odsud pakoval, aniž by se napakoval?

Standu napadlo, že než ta holka vyleze ven, bude s lupem dávno pryč. I kdyby si hned všimla, že něco chybí a zavolala policii, nebude to nic platné. Standu Klause nikdy nikdo neviděl a nepolapil, neuvidí a nepolapí. Počítač jí sebere za to, že se tady courá, kdy nemá, a že si na facebook dává lživé informace o horách. Asi ji opustil milenec a ona se teď přede všemi přáteli tváří, že se pořád scházejí, jezdí spolu na výlety a tak podobně. Čůza jedna. Právě pustila vodu.

Standa svižně, ale tiše vyrazil do rozsvícené kuchyně. Na stole ležel počítač, vezme ho na zpáteční cestě. V ložnici v nočním stolku našel nějaké stříbrné šperky: prstýnky, řetízky,

náušnice. Nastrkal si je rychle do kapes, aby se nezdržoval sundáváním, otvíráním a plněním batohu (značkového, pokud budeme za značkové považovat zavazadlo s logem zahraničního destilátu, které náš hrdina obdržel za to, že v rámci akční nabídky vypil několik sklenic). V hrnečku na polici našel pětistovku a pár kovových mincí. Putovaly za stříbrem. Na rozsáhlejší průzkum terénu už se zloděj Standa neodvážil, takže přes kuchyň zamířil k východu. Návleků se zbaví až venku, rukavice si nechá do zimy, a za ukradené peníze si koupí pletené. Když se natahoval po klice, dívka zastavila vodu. Nenastalo však ticho, jak by se dalo očekávat, neboť z koupelny vycházel její hlas. Standa se zarazil a ruku natahující se po klice svěsil podél těla. V životě nikoho neslyšel tak krásně zpívat. Slovům nerozuměl, ale na tom nezáleželo. Dívčin lahodný vokál se vplížil do Standových uší, zabydlel se tam a jeho nohy učinil zbytečnými, neboť zapomněly chodit.

Standa Klaus se nedokázal vzdálit, chtěl tu zůstat a poslouchat její zpěv. Pomalu se obrátil a přistoupil ke dveřím do koupelny. Přitiskl k nim levé ucho. Díky tomu rozpoznával některá slova a jako puzzle skládal text o tom, že zpěvačce kdosi ukradl srdce a tím ji připravil o život (tak přece od ní odešel milenec!). Zatoužil ten hlas poslouchat nedeformovaný stěnami. Jakmile znovu pustila vodu, dotkl se kliky, pozvolna ji stlačil dolů a pronikl dovnitř s pocitem, jaký by se ho zmocnil, kdyby se té dámě chtěl dostat pod sukni, kterou spatřil poskládanou na prádelním koši. I s kalhotkami a dalšími kusy oblečení: podprsenkou a jakousi růžovou košilí. Dívka si ničeho nevšimla, jen se jí na moment zdálo, že se v koupelně malinko ochladilo. Leč tento dojem zmizel v okamžiku, kdy Standa zcela neslyšně zavřel dveře. Tiššího zloděje abyste pohledali! Posadil se, sevřel laptop, který ho hřál na prsou, a poslouchal její zpěv mísící se s proudem tekoucí vody. Koupelnou se valily mráčky páry (Standova matka, jež dříve pracovala ve vepříně, by poznamenala, že by se v ní dala pařit prasata). Ženské tělo horkou vodou zrůžovělo, ale to Standa neviděl. Přes zamžený plast to nebylo možné. Mohl sice pozorovat dívčinu siluetu, ale bez šance rozlišit konkrétní barevný odstín. Jedna svíčka zrovna dohořívala. Jen co ze sebe dívka smyla všechnu pěnu, pootevřela plastová dvířka a sáhla po osušce. Jakmile ji nahmatala, její ruka zajela zpět do útrob

sprchového koutu jako muréna do své podmořské skrýše. Ovšem zpívat nepřestávala. Hladina Standovy mysli se chvěla ve větru představ. Její zpěv ho ovíjel jako ohromný had a znemožňoval mu jakýkoli pohyb. Udolával jeho mysl svou dokonalostí. Do pěti by v té chvíli nenapočítal, na vlastní jméno by si nevzpomněl. Jeho mysl i smysly patřily plně ženskému zpěvu.

Leč stalo se nevyhnutelné. Dívka otevřela sprchový kout a stejně jako pára nedokázala skrýt její nahé, nedokonale osušené tělo (teď bylo možné si všimnout její pokožky vymalované horkou vodou), nezamaskovala ani v zimní bundě se potícího Standu. Když uviděla, jak na jejích kalhotkách, podprsence, sukni a úplně nové lososové halence, jež úhledně složila, sedí cizí chlap, zamrazilo ji v zádech. V mžiku přestala zpívat. Jako byste stisknutím tlačítka vypnuli magnetofon. Zloděj se rázem probudil ze svého poblouznění, a tak tam zírali jeden na druhého. Těžko říct, kdo se bál víc. Nikdo z nich nevydal ani hlásku. Ona se nezeptala, co tam pohledává, on se nepokusil vyřknout žádné trapné a sotva uvěřitelné vysvětlení. Ještě před chvílí byl uhranut jejím nádherným zpěvem, ale teď pro něj představovala nebezpečí. Stala se člověkem, který ho načapal při zločinu a bude ho kdykoli schopen identifikovat.

Standa prudce vstal, rozmáchl se a udeřil ji do hlavy. Jejím vlastním počítačem. Křehká dívka se skácela k zemi, přičemž její hlava se setkala s rohem nedaleké skříňky a ten jí příliš násilně popřál „dobrou noc". Toho večera zpívala naposledy. Její vlasy dočasně slepené vodou nově stmelila i krev a Standa Klaus, jenž byl dosud pouze zlodějem, stal se vrahem. Civěl na mrtvé ženské tělo a ztěžka oddechoval. Potom tiše odnesl laptop zpátky do kuchyně.

„Neměla tu co dělat," myslel si při tom, „Robert se nikdy nespletl, měla být na horách. Neměla si vymýšlet, neměla lhát. Lhát se nemá. Kdo lže, ten krade…"

Před odchodem se vrátil do koupelny a podlahu postříkal vodou, aby to vypadalo, že dívka uklouzla na mokrých kachličkách. Aniž by si to uvědomil, oči mu zvlhly slzami. Snad kvůli nastalému tichu. Nevědomky si je otřel a jeho kroky směřovaly pryč odtud. Avšak vchod do domu mu zastínilo statné mužské tělo. Standa vytřeštil oči a hlesl jako pubescent, jemuž přeskakuje mutující hlas: „Dobrý večer, šéfe."

„To si ty? Co tu děláš?" dotázal se ho Jonáš Vláčil starší.

„Na návštěvě, byl jsem na návštěvě," vykoktal ze sebe zloděj.

„Tak poď ještě na jednu návštěvu, vypijem si!" chytil Vláčil Standu kolem ramen.

Toho večera měl pocit, že dokáže vypít celý svět.

Standa se nezmohl na odpor a jeho nadřízený ho odváděl zpátky k místu, se kterým už nechtěl mít nic společného.

„Divej, Svátková má otevřeno. Dem k ní. Má výborný karibský rum," pronesl Vláčil opileckým hlasem, načež si stoupl do dveří, jež Standa špatně zavřel (nebo vůbec nezavřel?), a hřmotně zvolal: „Blaničko!" To na Standu zafungovalo jako červený hadr na býka. Mládenec se otočil a uháněl po schodech k východu. Jenomže mu podjely mokré návleky. Do zad se mu zaryly hrany schodů, pod něž se následně skutálel. Zůstal v bolestech ležet, aniž by si všiml, že se všude válejí šperky a mince, které mu během pádu pršely z kapes. Hotový zlatý, totiž stříbrný déšť! Vláčil, jenž zrovna stanul nad schodištěm, aby se podíval, zda se Standovi nic nestalo, vše pochopil. Došel si pro toho nešťastníka, chytil ho za límec, a zatímco ho vláčel zpátky nahoru, nutil jej poztrácené předměty sbírat.

„Debile debilní," klel při tom polohlasně. Standa si pomyslel, že statný zámečník zavolá policii, ale ten dodal: „Chceš, aby tě zašili?"

„Ne, ne, ne."

„Tak to seber a dem to vrátit."

Standa nechápal, proč ho Vláčil neudá, a ve stavu nepochopení dělal přesně to, co mu šéf přikázal. Vrátil se na místo činu a všechno, co zde sebral, uložil nazpět. A jak si u toho opakoval Vláčilovo: „Všechno to vrátíš a už tě u něčeho takového nechci vidět. Máš celý život před sebou, do prdele," pomalu se vzpamatovával. Jen co odsud vypadne, zmizí někam hodně daleko, někam do ciziny, třeba na Slovensko. Až najdou tu mrtvou holku, bude pryč a nikdo ho nikdy nenajde. Jako by se nad ním zavřela voda. Vrátil se k Vláčilovi čekajícímu u dveří a zašeptal: „Hotovo."

„Vrátils všecko?" zajímal se Vláčil.

„Jo," přikývl Standa.

„Tak dem," poručil muž a mládenec si oddechl.

Sahal po klice (pokolikáté už?), když ho nevšedním zážitkem střízlivějící zámečník zastavil: „Stůj, nechals svítit v koupelně."

„To budou ty svíčky," automaticky odvětil Standa.

„Svíčky?" podivil se Vláčil a vrah si uvědomil, že řekl hloupost.

„Jsou nenápadnější než baterka," napadlo ho.

„Ty si fakt idiot," kroutil hlavou Vláčil, „di už, já je sfouknu," dodal a vydal se ke koupelně.

Standa proklel sám sebe za to, že ji při svém odchodu nechal otevřenou. Nyní však Jonáš Vláčil stál opřený o rám dveří a pozoroval ve sporém světle čajových svíček tonoucí bezvládné tělo. Přiskočil k němu a zkusil dívce tep.

„Ty hajzle!" rozlehl se Vláčilův zvučný hlas bytem, mnohem méně příjemným než hlas dívky.

Standa se sesul k zemi. Zámečník k němu přiskočil a bil ho pěstmi po hlavě, než zmodrala, zfialověla a zrudla. Když skončil, zavolal policii z mobilního telefonu.

Než se Standa ocitl ve vazbě, putoval do nemocnice. Robert mu radil, aby na Vláčila podal trestní oznámení za ublížení na zdraví. Standu Klause však nenapadlo, že jeho bratranec je pitomec, protože ho vůbec neposlouchal. V hlavě mu zněl dívčin zpěv, který mu znemožňoval vnímat cokoli jiného. Jen občas se rozpomenul na to, že ta holka v bytě neměla být. Nechápal, kde se tam vzala. Nevěděl totiž, co nevěděl ani facebook, a tím pádem ani Robert. Blanka v bytě po dobu své nepřítomnosti nechávala přebývat kamarádku Ninu.

ZAKARIJÁ TÁMIR

Obviněný

Tělnatý policista vstoupil na hřbitov a udělal několik váhavých kroků mezi světlými náhrobky. Na okamžik se zastavil a přiškrceným hlasem zvolal: „Omar Chajjám!?" Nikdo neodpověděl. Vytáhl z kapsy špinavý bílý kapesník, vysmrkal se do jeho záhybů a vrátil ho zpět. Nadechl se a naštvaně zařval: „Omare Chajjáme! Omare Chajjáme! Jsi předvolaný k soudu!"

Opět žádná reakce. Muž zákona opustil hřbitov, vrátil se na stanici a začal sepisovat protokol, ve kterém popsal, co se stalo, tedy, že se Omar Chajjám odmítl dostavit k soudu. Hotovou zprávu předal svým nadřízeným,

jejichž tváře pak pobouřením zbrunátněly. Vydali několik rozkazů a na hřbitov okamžitě vyrazila skupina policistů s krumpáči a lopatami, aby odkryli jeho hrob. Vyzvedli jej zpod hlíny rozpadlého a zaprášeného a předvedli před soudce.

„Vy, Omare Chajjáme, čelíte obvinění, že píšete poezii, která oslavuje víno a vyzývá k jeho pití! Zatímco naše vlast usiluje o ekonomickou nezávislost a její zákony zakazují dovoz zahraničního zboží, – nehledě na to, že v naší zemi nemáme vinařské podniky, – Vaše básně tímto povzbuzují poptávku na import takových komodit, což zákon bez milosti trestá! Uznáváte svou vinu? Proč neodpovídáte? Mluvte! Mlčení Vám jen přitíží! Dobrá... Z Vašeho mlčení soudím, že svou vinu odmítáte. Zjistíme, jestli jste vinen či nevinen! Spravedlnost je náš cíl! Takže zaprvé: Je jasné, že ten, kdo píše poezii, musí umět i psát a číst. Přiznáváte se k tomu? Popíráte to?! Předvolejte svědky!"

První svědek (majitel knihkupectví): „Obviněný si v mém knihkupectví kupoval mnoho knih."

Soudce: „O jaký druh knih se jednalo?"

První svědek: „Kupoval si různé knihy, ale dával přednost knihám o lásce!"

Soudce: „Hahaaa, měl tedy rád pornografii! Nechť Bůh požehná dobré mravy! Řekněte mi ještě: nekupoval si i politické spisy?"

První svědek: „Politické spisy? Přísahám, že se jich má ruka nikdy nedotkla! Možná je kupoval u jiných knihkupců!"

Soudce: „Kupoval si tedy knihy..."

První svědek: „Kupoval si rovněž bílý papír a pera."

Soudce: „Bůh je převeliký! Ať je lež vymýcena a zvítězí pravda! Kdyby obviněný neuměl číst a psát, pak by neutrácel za knihy, papír a psací potřeby!"

Druhý svědek (stará žena): „Vše, co vím, je, že Obviněný miloval slova nade vše. Jedna žena, která ho měla ráda, mi řekla, že se jí svěřil, že miluje slova více než tu nejkrásnější ženu na světě."

Soudce: „Miluje slova?! To je perverzní! Správný občan miluje pouze svou matku a vládu!"

Třetí svědek (novinář): „Důkladně jsem prostudoval básně Obviněného a zjistil jsem, že v nich chybí jakákoli chvála na dobré skutky vlády."

Soudce: „To je zásadní důkaz o tom, že Obviněný nemiluje lid!"

Čtvrtý svědek (muž s dlouhým plnovousem): „Přísahám při Bohu, že jsem na vlastní uši, ať je po smrti sežerou červi, slyšel, jak Obviněný říká, že víno zahání smutek."

Soudce: „To by bylo velice nebezpečné, kdyby se soudu prokázalo, že se smutek rozšířil mezi lid."

Pátý svědek (náčelník policejní stanice): „Máme k dispozici celou řadu hlášení o podvratné činnosti dotyčného Smutku. Dosud se nám ho ale nepodařilo zatknout, pátrání po něm stále probíhá.

Šestý svědek (vězeň): „Díky Smutku jsem si uvědomil, že chci svobodně žít."

Sedmý svědek (vězeň): „Smutek mě donutil, abych nadával na vládu."

Osmý svědek (vězeň): „To Smutek mi zaplatil, abych se zúčastnil demonstrace!"

Devátý svědek (vězeň): „Smutek mne podněcoval k pokusu o útěk z vězení."

Desátý svědek (vězeň): „Pouze Smutek může se to, že nenávidím policajty."

Soudce: „Výpovědi svědků potvrdily, že básně Omara Chajjáma nejsou nic jiného než přímou propagandou vyzývající k pití vína, nepokrytou výzvou k dovozu zahraničních výrobků a implementací pochybného plánu směřujícího k podněcování výtržností. Výpovědi svědků rovněž dokázaly spolupráci Omara Chajjáma se Smutkem, který, jak se vládě zdá, je exponentem páté kolony, kterého využívají naši nepřátelé k narušení bezpečnosti a šíření nepokojů."

Soudce se na chvíli odmlčel, blaženě si vydechl a dokončil čtení rozsudku. Omara Chajjáma odsoudil k neodvolatelnému zákazu psaní poezie.

Policisté převezli Omara Chajjáma na hřbitov, uložili do hrobu, navršili na něj hlínu a zničili jeho papíry a pera. Smutek nicméně dál pokračoval ve své podvratné činnosti.

Z arabštiny přeložil Přemysl Zbončák

Zakarijá Támir (1931, Damašek) je syrský spisovatel a publicista. Začínal jako autor knih pro děti a byl redaktorem několika kulturních časopisů. Svou první povídkovou sbírku publikoval v roce 1960, následovaly mnohé další. Je řazen k mistrům krátké arabské povídky. Přeložený text pochází ze sbírky *Volání Noeho* (1994).

TAMÁS JÓNÁS

Mami, naposledy

Nedivte se, matko, že vám vykám.

Nevím, jste-li mojí matkou i v tom druhém
světě.

Vím, že všechno uzavřít jen nemnozí
dokážou,

mě však právě trápí, že ani my nestihli vše.
Snad si vzpomínáte, jak jsem vás vzal loni
v létě za ruku, bylo vám tak
zima a mně
tak málo do řeči.

Měl jsem strach, že řeknu něco
neohrabaného.
Jsou mrtví taky tak bláznivě ostýchaví?
Vaši ruku jsem políbil a začal jsem mít
strach,
když jsem ve vašich očích zahlédl ono
zděšení.
Kdybyste tehdy nezačala plakat, možná, že
bych pak promluvil a dnes
se tolik
netrápil.

Mlčení je tak elegantní. A mluvení tak
směšné.
Víte, že nedokážu zapomenout na ten váš
bílý svetr.

Neslušel vám. Jako už ostatně žádný jiný
kus oblečení.

Na vaši tvář snad někdy zapomenu, ale ten
svetr zůstane.
Promiňte, matko, že zas takto odbíhám.
Potupné je to pro mě stejně jak vaše smrt,
to bude tím.
Teď už to kvůli vám neříkám, no ale
nechala jste mě tady ještě zápasit: měl jsem
vás rád.

A že jste byla Jediná (jakých bývá jen
málo): moje matka.

Ještě jsem váš. A vy už nejste moje.

z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut

CÍTIT SE JAKO ZUZANA FUKSOVÁ

Jako by si v posledních letech Brno, vesnice u Prahy, utvářelo kolem sebe jakousi mytickou auru absurdity. Když opomenu spojitosti falické (viz „brněnský orloj" nebo sochu Jošta, na kterou stojí v podhledu osamělé dámy frontu dodnes) a rozmanité facebookové skupiny (Brněnský institut pro urážení Kuřimi či Městská poezie Brno), vyskytuje se v Brně mnoho osobností, které svým vystupováním a vzezřením zmíněnou auru spoluvytvářejí. Jmenujme alespoň osobnosti kolem hnutí Žít Brno (zejména Matěje Hollana), čerstvě Literou oceněné KKRD Boys nebo osoby spravující svérázný web prigl.cz.

Mezi zmíněné pány bych snad mohl připsat i **Zuzanu Fuksovou** (*1983), která se v užší veřejnosti stala známá svým působením ve dvojčlenné skupině Čokovoko, jež svými texty pobavila nejen brněnské posluchače. Debutem *Cítím se jako Ulrike Meinhof* se Fuksová od své dřívější textařské poetiky příliš nevzdaluje. V knize najdeme krátké prozaické útvary, přepisy autorčiných statusů a tweetů, které zachycují každodenní komické situace a útržky hovorů.

Příjemný je mi způsob, jakým se autorka k humoru staví. Z jejího úhlu pohledu se může předmětem komiky stát téměř cokoliv. Jedná se o starý dobrý „common sense" humor, oproštěný od politické korektnosti. Fuksovou jednou pobaví Romové a Vietnamci, podruhé zase rasisté. Terčem komiky může být jak člověk z okraje společnosti, tak vysokoškoláci, důchodci i omladina — podobně bych mohl vyjmenovat několik dalších dvojic. Hledáčku Fuksové zkrátka neunikne nikdo, ani ona sama: „Spadla mně bageta na zem a vtom potkám nóbl známého, v kostěných brýlích a černém saku. Tak jsem dělala, že ji vyhazuju do kýbla, ale jak prošel, tak jsem ji snědla." (s.10)

Možná jsem na začátku recenze Fuksové trochu křivdil, když jsem napsal, že je jedna z těch, kteří spoluvytvářejí auru brněnské absurdity. Autorka ji nevytváří, spíše na ni odkazuje, což s sebou přináší další významovou rovinu — rovinu sociální. V jejích textech (které jsou, pokud tomu věříme, útvary odposlouchané a zaznamenané) se přece skrývá

realita, snad bych měl říci: přímo se v nich odráží. „Byla jsem dneska na maškarním plesu a jedna holka tam byla za fejsbuk." „Dneska jsem prodala pole, půjdu si za to koupit džíny." (s. 28) Někteří autoři mohou tato témata rozvíjet v esejích, popřípadě obalit balastem a vystavět na nich celý román. Fuksová je pouze v jedné větě nadhodí a nechá být. V tom směru její texty nikomu nic nevnucují, neříkají mu, co všechno dělá špatně, nezavalují ho pocitem kolektivní viny, což v dnešní době, kdy téměř každý má „fundovaný" názor na cokoli, oceňuji.

Zprvu jsem se ptal: Proč texty z internetového prostředí vydávat knižně? Čtenář by se mohl cítit podveden, vždyť by stačilo pár kliknutí a texty by si mohl přečíst online. Možná je za tím lidská nátura, která nás nutí zachovávat „pro další generace" všechno možné. Může v tom být i pocit, že vytiskneme-li své texty, pozvedneme je takříkajíc na vyšší úroveň, a tím je zároveň zpřístupníme širšímu čtenářskému publiku. Napadla mě ale také jedna ryze praktická výhoda. Místo několika kliknutí stačí Fuksové knihu otevřít na libovolné stránce a začít číst, uchechtávat se nebo zamýšlet se bez toho, abychom nekonečně „scrollovali" v mrtvých vodách sociálních sítí. Knižní forma texty rovněž stmeluje, jsou vzájemně soudržné a nenarušují je texty jiných lidí, jak to známe z internetu.

Ačkoli jsem s knížkou spokojený, doufám, že příliš mnoho „pokračování" mít nebude. Nedejbože, aby statusy a tweety lidí vycházely knižně ve velkém, protože jinde by to zafungovat nemuselo. *Cítím se jako Ulrike Meinhof* je příjemné oddechnutí, které ovšem oddechnutím zůstává. Zmíněná strohost výrazu a textová úspornost může po čase začít vadit, jedná se přece jen o prózu. Obraznost a metafyzické přesahy nahuštěné do několika vět by tu čtenář hledal marně. Mohu ale zaručit, že autorčina komika je natolik zábavná a současná, že věru zpříjemní nejednu jízdu autobusem – ovšem čtenář by to neměl přehánět, protože smát se v dnešní době nad knížkou na veřejnosti může vypadat poněkud bláznivě.

Vojtěch Smutný

Zuzana Fuksová. *Cítím se jako Ulrike Meinhof*. Praha (Fra) 2016. 80 s.

DVĚ NEBEZPEČNÉ STRANY OBJEKTIVU

Vydání nového románu **Miloše Urbana** *Závěrka aneb Ztížená možnost happy-endu* (Argo 2017) doprovázela poměrně rozsáhlá mediální kampaň. Díky ní jsme mohli nabýt dojmu, že jsme svědky významné literární události a že vychází kniha, kterou bychom si rozhodně neměli nechat ujít. Jaká je však ve skutečnosti?

Nová próza přináší milostný příběh mezi amatérským fotografem Matějem Rundem, jinak PR pracovníkem významné agentury již na prahu středního věku, a jeho modelkou Věrou Barvířovou. Při průběžném, ale ne zcela častém focení stále jedné a téže ženy a při zvyšujícím se nárůstu popularity jejich společných fotek, dochází k postupnému prohlubování citů. A vztah, který byl původně vztahem profesionálním, se stává vztahem milostným. Bariéra mezi fotografem a příležitostnou fotomodelkou, jinak posluchačkou gendrových studií, se postupně bortí a oba propadají sobě navzájem.

Z knihy je dobře patrná autorova vášeň pro fotografii. Samotný proces fotografování je v textu pečlivě a poctivě, někdy možná i příliš podrobně, zachycen. Zde si opravdu přijdou na své čtenáři, kteří mají s fotografováním nějakou zkušenost. Ostatně autorovy fotografie pak knihu i doprovází. Zde snad možná trochu ke škodě věci. Neboť z představy tajemné a nedostupné ženy, která je pro každého trochu jiná, se díky fotografiím stala věc prvoplánově popisná a doslovně ilustrující. Ukrojila cosi podstatného z fantazie, kterou čtení přináší. V tomto případě by méně bylo více.

Pouze tato přímá milostná linka by však na text tohoto rozsahu nestačila. Zároveň tak máme možnost nahlédnout do zákulisí reklamních a komunikačních agentur. A interpretovaně si můžeme připomenout některé z kauz hýbajících společností. Zde Urban naštěstí nepřestal být satirickým glosátorem věcí veřejných. Jako milý špílec do vlastních řad působí scéna, kdy Matěji Rundovi, začínajícímu autorovi, odmítá jeho pokus redaktor nakladatelství Argo Miloš Urban.

Oproti jeho nejvýraznějším prózám chybí *Závěrce* sice jakási uhrančivost a tajemnost, se kterými autor dříve tak často okouzloval,

ale ani tak nebudou čtenáři zklamáni. Miloš Urban prostě již napsal výraznější knihy. Určitě stojí za ocenění jeho odvaha vyzkoušet něco jiného a neopakovat se. Ne úplně se to sice daří, hlavně pak v závěrečné části. Možná se přímo o literární událost nejedná, ale kniha za pozornost stojí, lepší standard, a věrné čtenáře autora ani tak nezklame. Není důvod proč si ji neužít spolu s ním.

Pavel Kotrla

Urban, Miloš: *Závěrka aneb Ztížená možnost happy-endu*. Praha (Argo) 2017. 246 s.

JSEM TO JÁ, KDO MIZÍ

U zatím poslední básnické sbírky **Martina Skýpaly** s názvem *Příběhy písmen* jsem si říkal: Tak, tady je příběh ukončen, svět stojí pevně ve svých nohou a žádnou další cestu nevidím. To samé jsem tvrdil po třetí sbírce Vojtěcha Kučery s názvem *Nehybnost*. Neviděl jsem prostě žádnou možnou cestu z těchto dvou uzavřených celků. A přece. Jak u Vojtěcha Kučery, tak u Martina Skýpaly se věci daly opět do pohybu.

V další Skýpalově knize jsme se dočkali přerodu autora, znamenaného Valašskem, v autora stiženého obecnou češtinou. Ta je místy až nepříjemně škrábavá na jazyku. Ale budiž. Skýpalův básnický svět je strnulým v oněmění, tady se odehrává jen čirá, niterná a ničím neředěná bolest. Kdysi jsem o Skýpalovi hovořil jako o Janu Balabánovi v básnickém. Třetí autorova kniha se mnohem víc přiblížila baroknímu strachu a beznaději. Přitom dostáváme z úst vypravěče na výběr: *„Na jaře, když řeky opouštějí ledy, / můžeš do nich vstoupit, nebo odejít."*

Hned druhá báseň čtenáře nutí pootočit světem knihy, „Nemajáky" jsou sázeny pootočeny doprava. Cítíme tu čiré šílenství, a to nejen z toho, co způsobuje slaná voda: *„Z těch, kteří ochutnali, už zešíleli mnozí, / popraskaný rty a na obzoru ZEMĚÉÉÉ!"* Setkáváme se tu s personifikací zlého osudu, lyrický subjekt ukazuje na sebe jako na pohromu: *„Všechno je ve mně dutý jak v hoře(…)Stal jsem se značkou na ztracený cestě, / bezradnej pokaždý, když přijdou deště."* A to takovou, až *„samota je přítel, kterej se tě bojí."* V těch chvílích a místech se ztrácí lidé a osudy bobtnají až

k ohlušujícímu tichu (*„Kde se vzalo tohle asymetrický rozhraní? / A proč přichází, když ve mně mlčí všecko ostatní?“*). Protože není jak se rozmluvit, když *„ani slova mi tu nepatří“*.

Jestliže jsem viděl v předchozí Skýpalově knize vizi naděje, v této sbírce jsou momenty, kdy se ztrácí byť i její náznak: *„Konec světel, marných model tmy, / titěrných rakví lakovaných kutily, / figurek štajgrů nahých v podzemí / v maketě čelby u falešný zdi. / Ty jejich čelovky pod zemí ještě svítí, / na povrch už ale nevyjde žádnej z nich.“* Možná je to skutečností Skýpalovy práce v neutěšeném světě kriminalistického časopisu, kde dělá redaktora. Možná. I intimní střetávání je tu jen aktem mezi stovkami jiných dějů.

Ze sumy těl a tlejícího listí tu vystupují verše synovi, které se znovu napříč slovy vzpřičují dvěma jediným směrům, kam se nedívat – do minulosti a budoucnosti (*„Jak se ptát a koho, když těla spí, / duše obcujou, bejt nahej je zákon/a čas už dochází? Rychle,/a včerejší opovrženosti dnes musejí stačit.“*). Subjekt „Noci“ si s povzdechem prohlíží vlastní tvář a bojí se: *„Stárnutí je práce jako každá jiná,/odehrává se mezi penězi.“* Ale v problescích strnulosti se občas objeví touha (*„Ale můj dvojník na mě směle kouká, / neopotřebovanej a plnej touhy“*), jenže i ta brzy bezmocně rozhodí rukama (*„Bejt upřímnej k papíru se nedá. / Pochybnost brzo zalije moc tušenýho slova / a přebrodit ten močál je na člověka příliš“*) a stáhne se do ulity k obyčejnostem (V žárovce – *„Učím se pochopit její vlákno“*). Přímo hmatatelný je zde strach z běhu dění: *„Den za dnem jdou / jak masky za oknem/v průvodu barevným. // Někdo by řekl: Je to pohřeb. / A jinej zas: Ecce homo. (…) „Času ubývá, / sem to však já, kdo mizí, / pomalu ukrajován, / a dole hromaděj se viry.“*

A tak jediné, co subjektu zůstává, je doufání, že to království strachu jednou pomine díky nevíře. Je to málo? Stačí to lidskému životu? Skýpalově subjektu zdá se toto postačuje. A tak se jen na závěr sám sebe musím zeptat: je to autorova doposud nejlepší kniha? Ani na to si asi nedokážu odpovědět. Ale ptát se budu nadále. A to není málo.

Ondřej Hložek

Skýpala, Martin: *Noc je na prodej*. Ostrava (Protimluv) 2016. 61 s.

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 73
léto 2017

Východní hlídka

Na samotném kraji léta, už jednou nohou takřka v podzimu, ale astronomicky tou druhou stále ještě v létě, odehrávají se důležité věci. Ještě než rozhoří se ohně pod kotly a než rozvoní se švestky trvá mezičas. Ale letos, letos moc ne, neboť nejsou. A tak příliš nestoupne spotřeba kávových filtrů, neboť není dostupnějšího filtračního papíru.

A i naše východní hlídka, prořídlá a v tomto dnu babího léta, osiřelá až na samotnou dřeň, ještě hájí pozice. A tak řeč se stáčí k podstatným tématům. K posledním básnickým sbírkám kamarádů a známých, ke knihám přečteným, ke knihám chystaným, k vlastním deníkovým záznamům. K panujícímu příměří. Návraty dnů právě minulých. Protentokrát tneme i párkrát do živého.

Snad je to tím, že hájili jsme dnes východní výspu sami. Zas seděli jsme tu v mezičase, kdy úřednická vrstva teprve doobědvala, a ta pracující ještě nestihla dorazit. Byli jsme tu sami. A jen smějící se servírky, které by nás nejraději viděly pít rychlostí pět až šest piv za hodinu a které nás hnaly jak závodní koně. Ale my jsme se nedali. A i když jsme neměli bílé košule a černé gatě, ubránili jsme se jako chlapi. (Ach, ty dlouhé předlouhé cesty z bojiště autobusem!)

A po tichu, neboť za ty roky umíme spolu i dlouho mlčet, může padnout otázka, která je rovna gordickému uzlu. Je prostá a úhelná, právo položit ji máš tak jednou za deset let. Vždyť točí se okolo ní naše dějiny. A tak s hlavou na popravčím špalku, s vidinou svištícího plkna, oprátky či gilotiny musíme volit, Vaculík, nebo Kundera?

A naše odpovědi, v čase, kdy pavouci už hnáni chladem vstupují do chodeb domů, zazní.

V den druhý Emilka vyhlíží do jabloní, pozoruje zmoklá jablka ztrácející se ve stejně zbarveném listí. A je to jasné. Léto bylo. Podzim je tady. Aspoň ty dvě rezivějící hrušky bych měl přesadit. *-pak-*

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

Obsah:

úvodník
Pavel Kotrla: Východní hlídka___2

próza
Adam El Chaar: Vakuum___16_23

poezie
Petra Pichlová: * * *___7_9
Milan A. Suchánek: * * *___9_10
Jiří Měsíc: * * *___10_11

překlad
Gábor Mezei: Třetí most___4_9
Aleksander Peršolja: Kráčení v prachu___23_25

recenze
Ondřej Hložek: Kde ještě není prázdno___30_25
Andrea Chrobáková-Lněničková: A kam dál?___25_28
Andrea Chrobáková-Lněničková: Budoucnost s nadějí___28_30
Pavel Kotrla: Jaroslav Žila už tady není___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267, 756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Dalibor Malina
Hotel Pančava
Svárov 323,755 01 Vsetín
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 73, ročník XXI.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina,
redakce: Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš;
redakční rada: Jiří Hrabal, Jakub Grombíř,
Andrea Chrobáková-Lněničková, Tomáš Vašut;
registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

GÁBOR MEZEI

ranní závaží

tak jsi do rána převaloval
kyselé pozůstatky snů,
mezi zuby hedvábí vykoštěného
masa, od večera. k ránu ti zase

přibylo tvého břicha, nikterak
nerozpustná vlákna, pohybují
tvou večeři, měkká a těžká
svítání, břicha děsivé obrazy,

blátivé roviny. pytlík naplněný
těstem, kuře zcela zkoprnělé
ve fólii. vně sklouzávají
po nějaké lehčí chvíli tučná,

úzká oční víčka.

tlustošpendlík

svoje párátkové tělo
probouzíš, nesmírné
nutkání zvracet pod
dekou. kostěné švy

kolem pasu, na pelesti sahající
právě ke kyčli, chudokrevná
postava. na ní vlhkost noci,
všechny houně postele, žaludku

vykotlané záhyby, polštářovité
břicho, pruhovaná cícha, pichlavé
boky, napínací knoflíky. ještě
škrtí pyžamo, uvolňuje ho však

rovnoběžnost žil.

paralelní vítr

jdeš běhat, hubneš
v protivětru. přistoupíš
do pokoje, ke svému oknu
zády a měkce. kalhoty

na tobě široce napínají stehna,
dva těžké špalky, v bezvětří,
za tebou v ostrém světle, co táhne
do země, a odtud, rozrůstá se

doširoka, až kam dosáhneš prsty.
lepíš se na okenní sklo, slizce,
rozložitě. měkce praží
černota temného listí

ze dvora, až ke kůře tvé dlaně.

vnitřní kůra

ač zrovna jíš, jsi hubený.
sousto je tuhé, dřevnaté, když
položíš ho na dlaň, větší
než ty. protože v tobě nikam

nemíří soustředné letokruhy,
drolící se sousta po celá léta
padají k nohám. sem tě posadili,
nad talíř trčí prsten páry

den co den, uvnitř drsné patro,
ticho hluboce rozemílajících zubů,
prasklý žaludek doupat, po pás
pod kmenem zas se drolí omítka,

napínáš se, když věje vítr.

soli po pás

zřídka se pohneš, na stole
parná a prázdná hromada. a vidíš
ptáka, právě teď, přes plné,
ploché sklo, chybí mu kotlety,

je jen samý dráp. dvě židle,
čtyři nohy, naproti vykotlaná
váza, skřípění kostí. a
za okna rozbitými zrnky

písku něco do ne docela osiřelé
zahrady sype nahrubo mletý
sníh. zapadáš po pás, teplý rošt
můžeš nahmatat rukou, zatímco se

mění tvá žena v živý strom.

živý plnovous

nakloněn nad talíř, z krku
trošičku koušeš. vytahuješ se,
vítr usedá. na podlaze

jak vstaneš třísky, hobliny

zadírají se do stehna opěradla.
na hlavě, mezi kořeny,
drobný pohyb, hojná,
tekutá tma. kost

škvíří se, vznítí. roste
dovnitř, ke světlu. pohleď,
dutinný zápach sklepa. tudy
dýcháš, na vnitřní dvůr

snáší se popel.

vnitřní rotace

už jsou odděleny
stromy kolem tebe. a když
vzlétl poslední pták,
v zobáku ještě zelenou ratolest,

ve větru jsi se zcela vyčerpal
máváním křídel. teď tam stojí
dva cizí pajasany, bez větví. neboť
růst do nebe je utrpení, každou noc

všechno vykácí k začouzenému
kmeni. tiché zářezy
ve tmě, rybí kost však roste,
roubovací nůž odpočívá. v šelestu

listí obrůstá kůra.

hřebík

protože hřebík roste ve zdi, stromu, aby vše
usušili, na kmeni hlavy jako knoflíky.
hřebíků setrvalé zatloukání, prázdný les,
stromů
rytmus na svahu. cedulky na hřebících, na
ceduli
pomalé písmo. naplňují se doliny a
prohlubují pokoje.

cihla

kmen se hýbá, pod kůrou práchniví žlutá
cihla,
v kůře praskají písmena a čísla. kmene
stromu

drsný flek, roztékající se rošty, vítr přimrzá,
u paty zdi
víří kamenný prach, tvrdá, jílovitá louže na
kořenech,
číslo splývá, svíjí se písmeno v cihelném
prachu.

beton

k ránu rozmoklé třasovisko. v kouřícím,
horkém betonu
přilnuté stopy. ustavičná nehybnost,
nohy, prsty a drápy. ploutve, vysychající
ryby.
v betonové bublině rybí kosti, děravý rybí
měchýř.
chrastění kostí, praskání stydnoucího
betonu v krajině večerní.

z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut

PETRA PICHLOVÁ

V listopadu
jsme louskali ořechy
praskaly jak
suché kosti
trpká chuť
až do večera
nemizí
ani z prstů skořápek

Modré vážky
ustrnuly
nad průsvitnou
hladinou
lesní tůně
alespoň chvíli
s nimi
nechceme vydechnout

Místo aleje
osmé patro
za okny
skučí
něčí duše
Kain
zaklíněný
v plastových rámech

V prázdném vlaku
malá loďka
z jízdenky
na hliníkovém rámu
okna

Ticho
Bílé soboty
nad hlavou větve stromů
a větru
v tichu města
dobíháš
svůj dech

*** * ***
A několik démantů
ještě doutná
tvou duší
než nad ránem
uhasneš

Jak
ti ztěžkly ruce
po smrti otce
dlaně ještě
hoří smutkem

Klidná hladina
našich let
ani nezakřičíš
ani svalem
ve tváři
nepohneš
přitom pod kůží
vichr
nárazy na útes

jak klidně a hebce
se dotýkáš
věcí tohoto dne

Jak tě tíží
dny odkrajující
kroky a slova
které musíš
odčinit za to
že jsi

Něco
se zlomilo
v podzimních dnech
najednou prasklo
jak první
vrstva ledu
na kalužích
a ty se snažíš
tuhle beznaděj
zachránit smíchem
nahlas se zajíkáš
až k slzám

MILAN A. SUCHÁNEK

Oheň minulé noci

hoří protější strana ulice
oheň minulé noci
viděl jsem tě přes žaluzie
oheň
na protější straně ulice
hoří
svět se rozpadá na tisíc střípků
a ty jsi stále celá
než změním se na prach

oheň minulé noci
a ty jsi stále celá
zatím co svět pomíjí
ty jsi
na protější straně ulice
oheň minulé noci
viděl jsem tě přes žaluzie
oheň

Ranní déšť

Je 5.25 ve tmě ulice leskne se raní déšť
těm co šlapou s hlavou sehnutou není co
závidět
zatím co káva voní
do vany crčí voda v oparu

Je 7.25 a deštníky s rozkvetlými vzory mládí
oklepávají se na rohu školy
a topení tiše voní po koláčích

Je 9.25 zmoklá ulice osiří šedou clonou
a pod lampou mého stolu se počíná rodit
obdivuhodný hřejivý obraz krásného dne

Cizí tma

slunce je skryto za mraky
za zdí
za střechou
komínem
za stromy
za tvými zády
za vraty
za tmou
za mými zavřenými víčky
za dechem z hloubky
za smutkem ze světla
za kouzly
za tebou

když jsi ke mě stočená
než uděláš ten pohyb
a pak...

JIŘÍ MĚSÍC

* * *
Je mi sto let
už zase je mi sto let
možná je mi ještě více
něco jsem viděl
a nemůžu to dát
do souvislosti s dnešními souvislostmi.
Je to tak daleko
a mám strach tady zůstat
Jsem na nuda pláži,
protože na nuda pláži se nemusím o nic snažit.
Na nuda pláži se prodává kola
a všichni už jsou opálení
zrnka písku dopadají na posvátné duny,
na kterých při troše štěstí vztyčím kříž.
Nikdo mi nenamluví,
že na nuda pláž se chodí jen tak.
Nuda pláž je galerie obrazů od Modiglianiho.
Jsou tam ale i bílá místa
každý má svá bílá místa.
Je mi sto let
už zase je mi sto let
jsem na nuda pláži, protože jsem něco viděl
a nemůžu to dát do souvislosti s dnešními souvislostmi.
Nikdo mi nenamluví, že na nuda pláž se chodí jen tak.
Nemůžu tady zůstat, zpívám si žalmy.

Je mi více než sto let a stávám se mladším
jsem tady, protože nemám, co nabídnout.
Nepotřebuju tělo, tělo je k ničemu,
všichni tady předstírají, že je nezajímá tělo.
Všichni tady předstírají, že je nezajímají
ostatní těla.
Jsou to lepší křesťané než já.

Seberu všechny chleby, které ještě nestačily
vykvasit
a zmizím odsud
už stovky let žiju na nuda pláži
jsem tady, protože jsem něco viděl
a nemůžu to dát do souvislosti s dnešními
souvislostmi.

* * *
Viděl jsem tvé stopy v blátě
zohnul jsem se a napil se z nich
měly stejný směr jako hvězdy
žádná z nich nesměřovala ke mně

* * *
Mám k dispozici abecedu a rytmus
jen tak mohu tvořit svět
Kdo jsou mí nepřátelé
Ti co neumí číst
Slovo vychází z ticha
z ničeho
a žije pod závojem
jsem tady, abych tlumočil to,
co kdysi každý věděl
nikdo není připravený přijímat
jsme příliš daleko od ráje
špinaví tak, že nemůžeme vyslovit
Pohrávám si s abecedou a rytmem
jako s vodíkovou bombou.

* * *
Je mi líto toho, co vidí tvé oči
Čeho se dotýkají tvé prsty
Je mi líto země, kterou dusí tvé kroky
Zpěvu, který ruší tvá slova
Je mi líto zvuku, který bys mohl slyšet
Vůně, keré cítíš
Je mi líto chutí, které bys mohl znát
Všeho, co je ti cizí.

ALEKSANDER PERŠOLJA

Kráčení v prachu

I.
Každé úterý je den vykoupení předešlých dní.
Je taky dnem,
kdy se vykupuje od zbytečností,
přepočítává průvody
hlav, rukou, trupů, nohou.
Vždy vynechá oči,
neboť ústa až příliš hledají vůni strachu,
kam zbloudí nepovšimnuté vášně,
které lační vždy až do rána.

Přeje si zůstat stát jako den
věčné danosti,
být uhranutím neomezené hry
tvůrce opaků sklouznutí a nových odhalení,
zahleděný v každém pohybu času,
jenž je světlo nebo tma,
zlo nebo dobrota opatrnosti.

Je dnem
který úspěšně vykonává poslání výsměchu
určené všem stranám nebe.

II.
Udivený jsem spatřil ruku,
vyhublou,
možná zhuštěnou kvůli početným posunům,
pohyby dávno odumřelých žil,
kapilár, jež jako upocené paprsky
klesaly k zemi.
Ruku, jež chtěla položit prsty
na ústa, na ramena, do těla.
Smyslně chtěla zastavit řeku,
zazdít vzduch, přelstít světlo
a tmě odebrat duši.
Rozehnat hlasy,
vetřelce písmen,
sníst slova, která čekala smysl
vznášení mezi extrémy země,
větru a sny.

Kroky si pospíšily k opakům
a den šel dál svou cestou.

III.
Tam někde opět zpívají,
vytvářejí svéhlavé melodie,
jako by cítili v podvědomí
orgické tance bohů.

Tito bohové jsou ukryti v řízách bohyní
a čekají řvoucí, skoro slyšitelná
dotýkání pečlivě domluvených kroků
vždy stejným směrem,
do stejné stopy.

Opakují se drobky zvědavosti,
když melodie přeroste hlasy
a kroky zaostávají v prázdnotě,
která požírá předtuchy.
Donucená tma jen s obtížemi otevírá oči
a ústa zůstanou otevřená
do dalších ozvěn temných pěvců,
vtlačených do svých prostorů,
jež nejsou.

IV.
V každé rovině skála ostří čáru,
svedenou mimo zdánlivé cesty,
jako by chtěla zadělat na povahy těch,
kteří přicházejí s nesmyslem hledání
odcházejících dvojníků na stejném stupni,
stopy stejných pohybů.

Obrazy pohledů jsou prázdné
jako čára,
jež nebroušenou záští taví příchody noci,
gesta zbytku roviny,
svedené do společné zdi.

Hromady těl jsou úsměvem
další rovině se zdí,
jež opakuje příběh předešlé čáry.

V.
Nohy se mi houpou z větve stromu,
obklopeného mnoha stromy.
Neznám tělo těchto nohou,
je to mé tělo nebo tělo tisíce chodců,
zírajících na větev, stanuvší se hbitou
mstitelkou
opaků, země a nebe.

Také nebudu vědět
o podstatě nohou na kterémkoli těle,
které pečlivě zachovává strnulost.
Je na něm hlava s tváří,
očima, ústy, úsměvem?
Je na něm touha
vzlétnout nad stromy
a vypustit výkřik do korun?

Budu muset skočit do tlačenice na zemi

a najít smysl
houpajících se nohou na větvi stromu.

VI.
Náhle umlklo ticho,
jež si jen chvíli před tím
zběsile pohrávalo s každodenností.
Pořádně zamračené se vměšovalo do prostorů
kdysi určeným jen sobě samým.
Ukázalo se jako cizinec,
bledé tváře,
skoro osleplých očí,
a jeho zoufalá gesta
se časem stávaly
hledači něčeho,
co už dávno ztratilo
svůj význam a čas.

VII.
Opaku bloudění
se neslyšně odcizovaly jednotlivé
mlčící chvíle.
Které hledaly další,
neslyšné ticho.

Slunce se obrátilo vzhůru nohama
a ukazovalo novou tvář,
sobě neviditelnou.
Obrátilo se tak,
že mraveniště dýchala
jiným způsobem
vysvětlování nudných labyrintů.
Vše je postaveno
do obrácených bytí,
protože také láska ztrácí smysl
věčného oplodňování.

Kupodivu,
nikde nedošlo na výkřiky.
Zamlžený, skoro černý mimochod
cupital mimoděk do krajních opaků.

VIII.
Na ostrově vidění
si pohrávaly blesky,
možná to byly odrazy minulosti,
a stíny vznikaly
ve všech horizontech prostoru,
který nepostřehne ani nepocítí tvary.

Hledali modrou tmu,
přemalovávali chvilkovost oddálení
jednotlivých světel

a času,
a okamžikovost bytí.

Vše se dělo
téměř v uvědomělosti čar,
jež se opět
nastavěly do číhajícího mlčení.

IX.
Dojemné stíny se toulají
téměř v poušti.
Domy neodhalují
svou podstatu domova,
když ještě čas od času zaplála svíce
a tváře ulic tajemně
posílaly naději někam do vymyšlených moří.

Sem tam se otočí zříceniny
ke tvářím,
zastíněným hrůzou
zakletým do bezmoci
vidění skutečnosti čím dál tím většího
odcházení do tajemství duše,
jež ztrácí závoj
a stává se pouze obrysem
spálené cesty kroků.

X.
Divné.
Výkřik probodl les,
přeletěl nad korunami stromů,
zastavil se nad horami
a za šera padl k nohám.

Byl jsem sám.

Neviděl jsem pád,
jen jsem ucítil zvláštní vzrušení,
kdy se ústa roztáhnou do nekonečnosti
a čekáš smích.

Byl jsem sám.

Neviděl jsem pád,
Jen jsem pocítil touhu zvednout ruce
a výkřikem utišit ozvěny,
které se stále tlačily
v pórech cesty,
jako by čekaly začátek hry.
Smyšlené hry.

Byl jsem sám.

ze slovinštiny přeložila Jana Šnytová

Vakuum

Holka jedva odrostlá, bílá blůza, rifle, bloncka sexy, skejt přijde k máti a jiné máti s dcerou, která se na ni usmívá jak všeobjímající vesmírné vědomí. Holčička honí holuba: „Pojď sem!" Usmívám se, taky jsem to dělával. Holub letí směrem k holce, která po pokecu pokračuje dál napříč náměstím.

Na lavičce sedí s týpkem umprumačka, která se mi před pár měsíci svěřila, že se nekontrolovatelně třese, že kouří málo a že mě nakreslí. Kouří moc a nenakreslila mě, i když jsem si o to pak říkal. Vždycky sedí jenom sama, masa starostí, nic dobrého nevěstí, neurotický třes, krásná, bledá, usměje se a zase ztratí.

Na fejsbuku má úvodní fotku s psacím strojem, ve kterém je zasunutý papír a na něm naťukané: „Umři čubka." Slovenka. Nejlepší kámoš se s ní přestal bavit, když mu řekla, že si dá éčko. Oddělal si ji i z přátel, jako by ji oddělal. Definitivně, nejlepší kámoš. Celkem husté, když si to představíte.

Byla tehdy něžně, neagresivně smutná, se smířlivým úsměvem mi vyprávěla, že zrovna kreslí na negativy rentgenů a že střeva jsou nejkrásnější. Že se nedávno rozešla s klukem, se kterým byli od dětství, protože se sekl na piku. Navíc k tomu nejlepšímu kámošovi! Že kupuje drogy kámošům, ona. Já že proč, bych se taky třásl, kdybych kupoval drogy, ale ona se jen usmála tajemně, pohodově.

Jedna z těch upírek, co vám zůstanou ležet v hlavě. Když ji potkáte, protřepe vás zastřeným pohledem. Jste trochu naštvaný na tu její nevědomou, bohorovnou dekadenci. Nevymluvíte jí ji, protože má svůj svět, na který je ještě relativně cool.

Vlastně mnohem víc než vy v jejím věku. Žrali jste plata fetu bez příčiny a shromažďovali data stesku, abyste je pak vyhodili a shromažďovali ještě větší nářez, ztracenou energii, svůj čas, který jste si přivlastnili tím, že jste ho zabili, ve snu, který jste si nepamatovali. Zatkli jste svobodu, zničili systém, ale vytvořili duplicitní, v němž jste vinni sami o sobě, nikoli oni. Když jste to vy, můžete to změnit. Když jste vy svět, můžete ho změnit. Ale ve skutečnosti nejste a nemůžete.

Nemůžete to zhmotnit, lžete sami sobě

i jí, že je jiná cesta než ta, která se právě odvíjí od vašich a jejích nohou, když ji doprovázíte na internát a ta spontánní důvěryplnost je jen dočasná. Jste jako oni, teď je chápete, mučedníci manka pravdy, otroci i otrokáři pravdivé lži, kterou šíříte ve prospěch lidstva, protože nedokážete žít jinak, jen tak, musíte hrotit a trpět spolu se společností, kterou jste chtěli znovuvynalézt, ale nakonec jste ji jen potvrdili, ve skutečnosti ale znovu vytvořili od píky nebo pomohli vytvořit, svět, který trpí za to, že vyměnil svobodu za pohodu a léčí s ní všechno jako antibiotiky.

Pryč z náměstí Slunce, které spaluje, zapluju na Portál, kde u okna sedí týpek s hlasem hlubokým jak Miller. Za oknem kaštan pučí listy, crčí z něho, zrovna začaly, je to magické jako první ranní paprsky. Gymnazisti na pavlači ruší roury a vína a klepou prsty na zábradlí mimovolně, mimoděk. Bují v tobě neuchopitelný vztek na politiku a všechno, vztek, který si hýčkáš, protože je živná půda, hybná síla, ale někdy tě drtí.

Kolem jde víla, chceš ji sežrat. A další a jiná, nemůžeš si vybrat. Každá okamžitě ruší tu předchozí. Tváří se přísně, protože ty se tváříš přísně, pak se tváří příjemně, protožes slevil, upřímně, skoros to vzdal, kéž bys to udělal, našel sílu a šel dál tou přítomností, ale teď ne, padlo to na tebe jako povinnost, přítomnost, kterou musíš nechat jít, aby tu byla, ale ty toužíš po návratu, prahneš po Praze a smrti, nemůžeš střást tu vizi, visí na tobě jako vdavky.

Skandál-jaro, skála-já, studánka-kunda zanesená nánosem tebe. Každé mrknutí oka, potáhnutí vyplývá ze samoty plynutí, vztah, všechno tančí na rytmické blues. Vidím jí skrz prosvítající blůzu. Co prosvítá, kam a kudy a co je můj pohled, světlo nebo tma nebo zázrak? Co jsem já a co s tím?

„Čus, četlas mou knihu? Chci cítit tvou rýhu, vmísit se na tvou mísu, sníst tvou lásku, zpít se nektarem tvojí duše," konstatovat suše. Objedná si do toho songu toust. Nevíš, kdy bys to měl říct. Teď nebo teď? Narušit tu změť svým vkladem nebo nechat ležet tu dokonalou dovolenou ladem? Můžu ale nezničím to, když toho využiju? Žiju?

Věnuje ti soucitný pohled. Jsi jinde. Jsi tady, ale v jiné verzi. Až moc v ní jako Buddha back in the samsara. Soucitně ignoruješ všechny náznaky hrdý na své nepochopení. Dolehne to na tebe jako skála tím víc, žes to dovolil. Ty jsi

ta skála, klesáš tím stoupáním do a nad a pod a pad tvůj pat, tvůj rýl drým.

Doufáš, že hladina jejího vína klesne co nejpomaleji nebo si dá ještě jedno. Nechceš do svého těla, role. Přijde ta, se kterous to zkusil a pěkně se zhnusil, teda ona, skončils jako Kafka, minul své tělo, minul veškerý vkus, ta, která mlčí a vzdává se pozornosti, které si tak ceníš, tvé vlastní pozornosti.

Poučila tě, pomočila, protočila, pohltila její vana a ta současná se ohlédne očima modrýma jako budoucnost, když se nebojíš do ní pohlédnout, plnýma očekávání, očekávání, které vidíš jen ty, ale nejdeš mu vstříc, dusíš ho v sobě a připadáš jí divný, protože ona neví, co tě trápí. Necháváš ho kypět, kynout jako nicotu v obsedanci na bazální blues.

Její nohy nervózně, nevědomě tančí. Loket tlačí na stehno v punčoše, odhaluje pružnost kůže, avizuje odchod, ale vždyť už je dávno pryč, ba co dím, nikdy tu nebyla, ani setninu sekundy, nebyla mi souzena, byl jsem odsouzen k proměně, k pornoměně, poměrně, prostě jsem nebyl, nechtěl být sám sebou.

Kdyby byla sama a nebyl tu nikdo jiný, kdyby bylo všechno, jen ne tohle. Platí, červená se, fuck, umělé navlněné vlasy asi, čerstvě zastřižené. Jde. Tragicky se na ni usměju a ona úspěšně, slibně, usmívá se svým bytím, kvete svým kvítím a já kvílím, kynu, bigotním, nevím. Je pryč, jsem naštvaný, usmívám se, jsem svůj, přece není všem dnům end. Najdu ji na fejsbuku a posprejuju jí zeď, navenek teď padla šeď.

Vítám ji. Jsem nelegitimní, temný, zacyklený nebo přímo cyklický, ukojený smyslem, který mě přesahuje. Všechno krásné mě jenom ruší. Z pórů mi emanuje čisté, nevypočítavé zoufalství. Razí si cestu ven a do a k. Vždycky bylo ve mně, je mnou, jsem to já a teď chce ven, jemně jako láska, která vzbudí skálu, uvede ji v pohyb a samotný ten pohyb, který v ní vlastně vždycky byl, ten pohyb ten pohyb jenom probudil, pohyby jsou samovolné, život pochází ze života, jak stálo na knížce v telefonní knihovně.

Samotný ten pohyb, nečekaná přítomnost, je katarzí, katarzí, kterou cítíš sám pokrytý rzí, beze svědka nebo se svědkem jen imaginárním, tebou, musíš ji velkoryse přijmout, tu zbytečnost života, vlastně nabídnout, všechno je jen výplod ducha, jen duch, vědomí.

Proč jsem ji nechal jít? Pro tohle, co stejně není tím, čím to chci mít, zakonzervovaným

sdělením, věcně věčným jejím obrazem, věčnou vizí jejího teplého klína a dechu, je to jen tím/čím a čím/tím, je to jen rovnice, ale ona je magie. Možná je ten odstup jen nutná krutost, díky které míjíš příliš chtivou hmotu včetně sebe, když jsi příliš chtivý a odpouštíš všechno včetně vlastních dluhů.

Nula. Prázdno. Kam sáhneš, tam nic. Zkáza tepe vzrušením, trpí chtěním toho, co odmítá, zpomaluje, vzdává to, umírá, ale je to jen iluze, byl to jen sen, sen, ve kterém je i po probuzení spousta lákavého zmatku, harampádí na půdě vědomí, které nejde vyhodit, smrt, která nejde zemřít. Ten příběh je pořád všude, kam se podíváš a ty se musíš dívat, aby ses hýbal a byl viděn. Musíš se divit a být divný.

Někdy zkameníš pod pohledem druhého. Z té tvé ideální nicoty tě neustále něco vytahuje jako sen o rodině z klinické smrti. Je za pět pět, čas se narovnal, brouk se schoval a zase vylezl. Někdo odešel a někdo přišel, zákon o zachování energie, zakódování orgie. Kdy je? Kde? Kdo nehledá, najde.

Pět jedna a ona v rohu zrovna. Víno jí prosvítá den a ona ho obrací vzhůru dnem a dává si další, sama v křesle, vlasy, sklopený zrak, já zaujetí malíře závislé na absenci hmotného doteku. Dotýkám se jí jen jemnohmotným hmatem svého zraku. Třímá pochodeň vína přímo před svou tváří, objímá nádobu třemi prsty.

Už nemám postranní úmysly nebo mám možná jenom postranní úmysly. Sedí v bezpečné vzdálenosti, v dojemné závislosti na mém dojmu. Za oknem holý strom a dům ohraničující náměstí. Tasí učení, bílý papír odráží světlo, ozáří jí tvář.

Tvar její tváře je akurátní mix povědomého a čistě cizího. Výraz tak neutrální, že nehrozí žádná spojitost, přesto ji vnímám jako svou bezprostřední součást. Vchází do mě volně jako něco vlastního. Je svým způsobem moje. Cítím k ní zodpovědonost, vazbu, vztah, vzlet, protože ji vidím a proudím k ní.

Vidím ji a chci vidět, dělám z ní svůj text a zároveň ho dělám ze sebe, stahuju ji s sebou do něj. Vchází týpci s bednou s nápisem Vstup dobrovolný, invadují prostor, dělají průvan. Podívá se a nonšalantně se napije. Pokračuje trochu zděšeně v tom, co dělala, ale připravuje se na to, co bude, na změnu. Prohlídne si svou sklenici, pak její pohled najde mě. Překvapeně? Normálně. Můj pocit. Můj pocit je její. Nebo její můj? Ruch evokuje realitu.

Přijde metalista a sleduje, jak si nalívám čaj. Čumnu na holku venku a uvědomím si, že vůbec nepiju, teda nepíšu. Nepíšu to, co vidím, tedy ji, nepíšu svůj zážitek, jak si namlouvám, jen dělám z přítomnosti minulost, abych o ní mohl psát, protože chci psát, ale psát se dá jen o minulosti, ale já chci žít, chci žít i psát zároveň a to nejde.

Napůl padám do minulosti přirozeně jako každý, ale já do ní přímo hujersky skáču, panicky do ní ve stylu tonoucí se stébla chytá stahuju i ji a zůstávám sám s prázdnýma rukama a manicky šlapu vodu, protože nic se nekoná, ani smrt ani ona, jen ničím papír. Metalista kašle, upíjí víno a čumí jak sentimentální čubka.

Jsem ve vakuu. Záměrně. Proč? Pro tu absenci něčeho. Něco vytěsňuju, utíkám od toho a s tím i od sebe a od ní a zároveň otvírám oči, takže konečně aspoň něco vidím, i když jen z dálky. Platí, procitne do mého výrazu, prochází kolem, podívá se vyzývavě, odchází a na balkóně je jiná, která zajímá a všechno je v pořádku nebo ne?

V červeném bombru a s růžovýma nehtama nemá chybu. Něco na ní. Je a není. Součástí. Svraští čelo a koukne na sebe do skla dveří, na sebe, která není, oči modré jako Hitler, pak znova, klidněji, pohrdlivě studuje svůj výraz, jak vypadá, jako by se dívala na někoho jiného, jak ji vidí druzí. Neví, že se dívá na sebe a něco si sděluje, že se sebou komunikuje, že jsou dvě, jako když jí něco sděluje někdo jiný, i když ve skutečnosti technicky vzato není. Jen když na to myslí. Vítr jí atmosféricky honí vlasy.

Neví, protože není, hledá to v ajfounu. Nevím, protože nejsem a hledám to ve slovech a v ní. Vesluju v ní jako v řece vědomí, je, protože ji vidím, vím jen, že není pro sebe tak jako já, je tam pro ty další holčiny, proto je tak krásně živá, možná i trochu pro mě, i když to neví nebo možná ví, trochu to ví, je tam pro ty zločiny ducha padajícího do sítě touhy po zhmotnění, je tam pro tu první myšlenku po probuzení, která jediná je pravá a rozjíždí vesmír v jeho neustálém počátku.

Přede mě si sedá vyčpělá píča, chřoustá lupínky, má na sobě pupínky a čumí do blba and you can tell, že to je její běžný výraz. Přesto, nebo snad právě proto, je mi bližší nebo možná proto, že sedí blíž, nejblíž. Jde na přednášku Soběstačnost, na kterou je ten Vstup dobrovolný. Je pět čtyřicet pět, čas zlomený do pravého úhlu.

Over-friendly pes obchází, ta, co jsem jí psal jak Kafka odchází a věnuje mi pravou neexistenci až zamrazí, zarazí tu samospokojenost, ve vrzu parket svraští čelo smrt, ta upřímnost intencionality, kterou je život, to něco za něco a nic za nic, to něco za nic a nic za něco. Týpek ukazuje té čumící do blba nějakou dvojstranu z časopisu Příroda. „Ty jo, to je něco. To je síla," komentuje to a dlouze to drží a ona vytrvale se stejným výrazem kýve a chřoupe lupínky, jak vegeťák z Vyhoďte ho z kola ven. Pes obchází, vrtí, ta s bombrem platí. Zabíjím ji pohledem, mám pocit, ale naštěstí se nepodívá.

Za oknem prší a déšť stejně nic nesmyje. Ztrácel jsem se ve scénách, v imaginárních příbězích. Je toho tolik, co udělat, tolik, co říct, plyne to kolem tebe, plivne to na tebe, políbí tě to jak polypi přímého nebe. Užs někdy zažil tak totální pojašenost? Píšu, mám zlost, mám temnotu za nehty, píšu a píšeš ty, když si potřebuješ něco vylít, co jiného je komunikace? Chceš špínu změnit v ovace a najít pod samou pěnou dní nezčeřenou hladinu. Kdo ti brání – ty sám.

Pořád hledáš smysl v tom, co se stalo, ale je to pořád jen nit minulosti, kterou otrocky šiješ svůj smysl. Minulost, mrtvo, rozumíš. Smrt! Přijmi ji. Je tvoje, nikdy se jí nezbavíš. Jasně, můžeš psát o tom, jaks byl obklopený scénama, stál u baru a hledal v nich skulinu pro svou maličkost, pro svou mizivost, chtěls v ní zmizet a viděl ses při tom ve skle obrazu na stěně a někdo se na tebe u toho díval, viděl tě a tys za ním nemohl, ale o toms už napsal dost, o tom, co se zdá tak rozmanité, tak živé, ale je to mrtvá minulost.

Minulost, smrt. Mrtvá smrt, v níže hyne to, co je. Ano, navždy ztracené, smiř se s tím a odpusť tomu někomu, kdo to způsobil, místo abys absorboval jeho vinu. Nebo si ji nech, jsi-li jí nenávratně prosáklý, jsi-li v síti viny nadobro zaháklý, nech si ji, odpusť si. Jestli to znamená smrt, odpuštění, tak umři, co se změní? Co se změní? Co se děje? Co se mění? Co se stalo? Haló? Nějaké noviny z válčené krajiny? Jo, každý den, je jich spousta, to je současnost.

Zdravá výživa na všech frontách. Děti v polospánku táhnou pouští a jejich oči tě hledají a nenacházejí. Děti, kterými nejsi a nikdy nebudeš. Schovaný ve svém pokoji hajluješ, hulíš, hledáš smysl posledních chvil, vymýšlíš ho, ale dobřes ho skryl, abys ho nikdy nenašel a zůstal tak schovaný před pravdou těch očí.

Banána tančí s Davčou v červených šatech a já piju z červeného hrnku černý čaj, ten nejčernější a letím si v těch myšlenkách na smrt, v té totální samotě, v té temnotě, protože myslím, že mám jisté vykoupení, a tak nic na ničem nezmění ani smrt, ani mantra, klidně můžeš v klidu dýchat, můžeš na ni myslet nebo ji zapomenout.

Někde tam je a myslí na tebe. Přivezla ti čaj z Izraele. Ovocný a taky citrónovou trávu a taky cit a věčnou slávu a ty jsi jí vděčný a nic po ní nechceš, protože už to nemůže být lepší, ale stejně věříš, že jo, ještě trochu, ještě něco, člověk je nenapravitelný. Protože to je to naplnění, to, na co jsme čekali. To toto. Není této nádhery bez jejího zániku. Teď jen jen jedna fáze, jedna anabáze, mizivá v kontextu vesmíru, ale ty na to můžeš zapomenout, s pamětí jsi stejně na štíru. Můžeš zapomenout na bordel hmoty, hroty, které představuje tvůj směr a tvoje nebe, tvoje konstantní samota, z níž utíkáš třeba sem do slov a jmen a zdají se tak skutečná, tak sluší tomu času.

Kdo by pohrdl kouskem nebe ve věčném zápasu? Kdo by zahodil ten rezervoár sil, který se mu před očima narodil, když vystoupila z tepla, z žáru, z lávy ona, ona slova. Na počátku bylo slovo. Nebo ona? Na počátku byla ona, ale slovo to dalo do pohybu. Mohlo to tak zůstat přece. Mohlo se to ztratit v řece, mihnout se, dopadnout měkce a nikdo by si ničeho nevšiml. Jen takový malý bezvýznamný pocit marnosti, nic, co by se nedělo dnes a denně. Jen takový malý bezvýznamný záblesk radosti ruku v ruce s ním.

Sním a ty s ním na Ukrajině. Já na parkovišti snů trolím malé ryby, co plavou kolem. Některé plavou pryč a některé se mě drží, s těma si hraju. Víš, jsem úzký. Cítím úzkost z toho, jak naléhám, z toho, jak jsem mezi světy sám, jak se chytám stébla, tebe a ztrácím sebe a to může všechno zničit a ptám se, jak to skloubit, to, že tě chci tak moc, že to nic z pozemského nemůže vydržet, že jsem si tě vypsal a udělal z tebe anděla a psal jsem ti na zdi metra stanice Anděl a tak dál, byl jsem prostě ďábel do běla, až jsem se ztratil v uličkách Prahy a musel odstěhovat z města, už mi ta vize prostě nešla.

Bylo nejkrásnější jet nocí na kole kolem řeky a psát ti zprávy a nečekat odpověď. Je nejkrásnější psát zprávy a nečekat odpověď. Je, ale pak čekáš tu odpověď a nemůžeš z toho

ven a musíš ven, a když nemůžeš a musíš, musíš a nemůžeš. Nosíš růže, úžeh, Měsíc, prach. Měsíční prach, žádný strach.

Píšu ti, že jsi zázrak. Píšeš mi, že jsem přízrak. Píšu ti, že paní vedoucí z Tvaru mi psala, že neví, jestli mám s tou neodbytností jinde úspěch, ale u ní jsem skončil. Co naplat? Konec citátu. Já jen stavěl příběh, aby neskončil, asi to jinak neumím. Stavím babylónskou věž a ty jdeš, musíš už být daleko, leda, že bys chodila kolem dokola a všem kolem mě žehnala a já tam nahoře, asbtinující ožrala. Nebo jsi dávno v jiném vesmíru a jen mi píšeš, jen mě plaše, měkce trolíš a já tebe, je to zrcadlo hladiny prohnilého rybníka mojí akademické stagnace.

Já to věděl, ale nebudu si zoufat. Už jsem našel cestu, jak schovat svůj strach. Najdu si jinou. Újé. Když jsem všechno obětoval, celý svůj svět, svůj sen, asi k tomu jsem tě chtěl a potřeboval, abych dostal sílu to svalit, abych z toho marného se přitahování k tobě zesílil, nabyl svaly a aby se všechny ty věci staly, napsaly, abych byl mocný jako Putin a Stalin dohromady. Ty jo, jak jsem byl hloupý! Teď mi to dochází, ale je to jen takový chvilkový procit.

KDE JEŠTĚ NENÍ PRÁZDNO

Dámy a pánové, Klára Goldstein! Že to zní až příliš nabubřele, takové vítání do literárního světa? Ó, kdežpak. Existuje-li ta možnost příměru, pak si troufám tvrdit, že od dob Violy Fischerové se na literární scéně neobjevil blyštivější šperk. Až doposud. Ten nový nese jméno valašskomeziříčské autorky. Ten tam je zapomenut ne příliš výrazný debut Úpatí vichřice. Goldstein přináší sbírku, ve které je sice sentiment patrný, ale čtenáře v něm nenechává topit. Stejně je to se sebeprezentací, kdy volný verš má úspornou podobu, zvukově ční a mísí se v něm elegičnost s autenticitou, tak nezvyklou u ještě ne třicetileté autorky.

Ano, čteme a cítíme se tu v textu rurálně (*„ještě támhle je třeba vyspravit plot/podepřít seschlou hrušeň“*), cítíme průchody krajinou, vedou stopy stezkou, která mizí (*„stejná hra/petrolej/vrší se tmy/karet ubývá“*), potkáváme nepřeberné množství zvěře („celou noc brousila pod okny liška“), které ukazuje na svět, který sice zanikl, ale hlava a duše jej stále svírá a chce, tak moc si ji chce pamatovat, až ji vyvolává jako duchy (*„drhneš*

majoránku/ve starém babiččině pokoji/ještě se nepropadá podlaha/ještě je méně/o pár hrobových míst"… „na verandě/necháváme boty svých mrtvých/aby neuklouzli na suti/až se budou vracet"). A činí se i ručně: tu vyplet, tam přisekat trámy, vybudovat znovu to místo, kde žila důležitá postava první části knihy, babička. Její úsměv prchavý, stejně jako ta roční období, která nevidíme rádi odcházet (*„dole pod schody/zmizelé léto/opřelo bicykl"*). Jako rostoucí břečťan plazí se tu zvukomalba (*„vraní dlaň/vytleskává zimu"*), tak mile nevtíravá, typická pro většinu autorů okruhu Welesu.

Nezdá se to, ale odcházení je nás tolik plné, že i přesto překvapí (*„ostrá sytost barev/vyvolává pláč/stiskne tě to/když to nečekáš//v tržnici /při kuchání ryb"*), jak dokáže bolet to na kost oholené bytí, kdy *„bojíš se/úzkostně povzdechnout"*. A kolkolem město, kam se utíká jen na chvíli postát, kde jsme cizí, kde to vlastně ignorujeme (*„nezastavit se u nich/znamená ignorovat zásadní argument/pospolitosti/ostnaté blízkosti zřejmě/často hlubší než ta lidská"*). Je to nečas relativního klidu, kdy *„všechny ty rány co nám připomínají/válku/v které jsme nikdy nebyli"*. A tak nás děsí jen sny (*„byla to strašná smrt/bylo to jako zapomenout lom času/déšť a tvůj jazyk/do hrudi bijící strom/zápolení par"*), ve kterých přezimováváme *„dál ode dveří/k oknu krok/dnem hrnce"*, těší nás obyčejnosti společných večeří (*„krásné je vkročit a najít/muže/jak loupe česnek do polévky/jen co se vrátil ze schůze"*) a návraty do dětství na křídlech papírových draků.

Jako vpadení do světa, který se tomu všemu vzpouzí, zní předposlední část sbírky „Na druhé straně". Tady jednak kvete míra elegičnosti, jednak si povšimneme všudypřítomné lásky a utrpení, té viditelné touze po spáse a nesmrtelnosti onoho boje za ni. Nakonec tak zůstává ptaní se po poznání, zda to vše stačí k vyložení smyslu žití. Stejně, jako tušila Viola Fischerová ve svém Předkonci, větří i Klára Goldstein. Tuší, že mizí svět našich prarodičů mezi regály obchodů a slev, a to i přesto, že oni samotní *„nikdy se nezeptali a nikdy se nezeptají"*, že jejich chyby zůstávají smlčeny (*„kolaudace sousedovy stavby/je zaměstnává palčivěji/než životní omyly vlastních dětí"*). Tady se otřeseme, když na nás zůstane viset tíha pohledu na bídu lidského ducha (*„zatímco uvnitř se probouzejí/hrdí na své*

cirkusové psy/na zděděné recepty a zděděnou víru/plachty, do kterých jsme svinuli svůj strach") a ohlašuje se konec, veliký oceán.

Poezii Kláry Goldstein lze nesporně považovat za rozkvetlý vrcholný zjev současné literární scény. Skutečně, bez zbytečných gest, ale se znepokojivostí v lidských srdcích, která ještě úporně a citlivě sahají tam, kde ještě není prázdno.

Ondřej Hložek

Goldstein, Klára: *Milíře*. Brno (Weles) 2016. 77 s.

A KAM DÁL?

Třetí román Aleny Mornštajnové vyšel autorce na jaře opět v nakladatelství Host, už po pár měsících byl rozebrán a v červnu přišel první dotisk. Nakladatelství u tohoto románu cíleně vsadilo na čtenáře oddychové četby, který se ale chce současně konfrontovat s nějakým problémem, ovšem v nepříliš drtivém poznání, aby nebyl až moc vykolejen z dráhy svého života. Hana Aleny Mornštajnové vyhovuje v tomto ve všech ohledech.

Román odehrávající se na malém valašském městě má poměrně složitou kompoziční výstavbu, v níž se střídají i různí vypravěči. Podobně je tomu i s časem vyprávění – od těch přítomných až po retrospektivní, střídajících se v rychlém tempu. Časově je rozkročen mezi první republikou a ranými šedesátými lety 20. století. Je rozdělen do tří velkých oddílů, v první části je vypravěčkou malá Mira, Hanina neteř, pozvolna v oddíle dospívající, v poslední části zase samotná Hana. Vyprávění obou hrdinek se časově překrývají, jen to Hanino začíná zhruba o deset let dřív. Velmi účinným je popis stejných událostí a situací Mirou i Hanou nezávisle na sobě. Pomocí této metody se autorce podařilo posílit účinek vypravování, nahlédnout a potěžkat věci z různých vyprávěcích úhlů. Tady je také velmi dobře znát, jak umí Mornštajnová promýšlet ženská jednání a reakce a umí jim dodávat na věrohodnosti.

Prostřední oddíl má různé vypravěče (přesněji: vypravěčky) a nese název Ti přede mnou. Smyslem celého oddílu je zasadit životy Miry a Hany do rodinného kontextu. Oddíl reflektuje poměrně krátký čas let předválečných a válečných, čili i zde je nezbytné využívat retrospektivy jdoucí daleko před

ohraničený čas oddílu, aby se podařilo uvést čtenáře do vztahových souvislostí. To způsobuje už dost velkou zmatečnost – je těžké si zapamatovat všechny aktéry dění, navíc když je jim mnohdy vymezen velmi malý prostor k jednání a myšlení a už se s nimi později jinde nesetkáme.

V mnohých recenzích na Hanu jsem se dočetla, že se jedná o román o holokaustu – to si ale nemyslím. Okolnost, že Hana jako židovka prošla holokaustem, ještě nezakládá na pravdivosti tvrzení. Recenzenti zřejmě četli Hanu příliš rychle (pravda je, že to rychlé vypravěčské tempo k tomu čtenářskému opravdu strhává) a pohodlně jeli po povrchu – domnívám se, že Mornštajnová měla záměry úplně odlišné, chtěla přece hlavně zachytit Hanu a Haniny židovské kořeny v tom nehrály primární roli. Nechtěně ale těmto názorům sama přihrála časovým vymezením Hanina oddílu – vždyť vyprávění hlavní hrdinky začíná právě v době kulminujícího holokaustu a těžiště vypravování leží v popisu života ženy zničené holokaustem. Hana přežila, ale jak dál žít, neví.

Myslím, že právě tento závěrečný oddíl je nejsilnější částí celé knihy. Dobře popsaná rezignace na život, neschopnost život žít a ani ho ukončit, absolutní pasivita a lhostejnost ke všemu a všem – to jsou silné momenty celého příběhu. Mornštajnová navíc velmi účinně koncipuje oddíl jako střídání dějů ve dvou časech: úvodní situací je návrat Hany po válce do Valašského Meziříčí, tedy odehrávající se v románové přítomnosti, která se v pravidelných intervalech střídá se vzpomínkami na život předválečný. Aktéři dějů zůstávají stejní, ale v čase poznamenaní: jednají jinak, než si Hana pamatovala a všechno dohromady vytváří pro Hanu ještě větší chaos a zmatečnost, které není schopná čelit jinak, než uzavřením se do svého světa. Nepochopení jejího okolí, neschopnost a také neochota ostatních vcítit se do jejího koncentráčnického zážitku vede Hanu ke správnému a bolavému zjištění, že její utrpení je pro společnost nepříjemnou epizodou, na niž je potřeba rychle zapomenout. Hana se tedy paradoxně stává symbolem toho, co už nemá být reflektováno (copak ale opravdu lze žít bez reflexe minulosti?), a to ji odsune do společenské izolace. Je bláznivá – s tímto závěrem se s její osobní tragédií „vyrovná" okolí, aby nemuselo přijmout vlastní díl odpovědnosti za uplynulé události, které nejsou

individuálního rázu, ale celospolečenského. Ovšem odvahu si toto přiznat, přijmout toto bolestivé poznání není společnost zválcovaná mnichovským ponížením, nacistickým ujařmením a komunistickým zašlápnutím schopná si přiznat – a na to doplatí i Hanin následující život v tzv. svobodné zemi.

Autorka je skvělá vypravěčka, nabitá románovými informacemi a pavučinou vztahů, které potřebuje rychle čtenáři sdělit. Je takový chrlič: s obrovským vyprávěcím tempem, které samo o sobě dokáže vytvářet napětí, s postupnou gradací spěje k zvláštnímu životopisu Hany, které by mohlo být zrcadlem nastaveným české společnosti od první republiky až do počátku 60. let – ale není. Hanin život je v románu izolovaný a celé společenské dění představuje pouze kulisu, do níž je vsazen. Co si s tím počít? Nejde o žádný autorčin záměr – prostě se to v tomto ohledu nepodařilo napsat a zmiňovaný nedostatek ubírá příběhu na autenticitě. K tomu přispívá i nedopsanost dalších postav – při čtení jsem si je pro sebe označovala jako „šedivé" – jsou to postavy ve vypravování důležité, mající vliv na jednání hlavní hrdinky Hany, ale nějak nesmyslně autorkou přehlédnuté a nenapsané. Nejvýrazněji se to projevuje u postav mužských, tam se autorsky tápe a prchá z bojiště, týká se to ale i vedlejších ženských, jejichž napsání by určitě přispělo k uvěřitelnosti Hanina příběhu. Častá klišé také ukazují na jisté vyjadřovací limity, na kterých ale určitě lze zapracovat, namátkou: „Ale, ale, copak se to děje? Že by potíže v ráji? (…) Zajímavé…" (s. 159).

Hana je potvrzením toho, že nosné téma a vypravěčský talent nestačí k napsání skutečného románu. Líbilo by se mi, kdyby autorka Hanin oddíl vyňala a rozepsala samostatně. Její kompoziční metoda je účinná, silná, ovšem výstavba tématu by musela být mnohem hlouběji promyšlená. Nahodit ostatní postavy, více je vcítit a lépe napsat, zahustit v jednáních, přijít na to, jak Hanu zasadit do sociálního a dějinného kontextu, aby vše vyšlo uvěřitelně, opravdově. Moc bych si přála, aby se Alena Mornštajnová v tomto směru nadále vyvíjela, aby našla v sobě sílu více experimentovat – nepochybuji totiž, že je autorkou veskrze pracovitou a talent rozhodně má. Ustrnutí v současné literární pozici znamená, že se stane vyhledávanou autorkou středního proudu – konec konců proč ne, ale odpovídá

to autorčiným ambicím a talentu? To si musí rozhodnout sama…

Andrea Chrobáková-Lněničková

Mornštajnová, Alena: *Hana*. Brno (Host) 2017, s. 306.

BUDOUCNOST S NADĚJÍ

Nová sbírka Ondřeje Hložka Ulicí Dolorosa je poskládaná ze tří básnických souborů napsaných v letech 2013 – 2016. Ve všech oddílech je sjednocujícím motivem cesta ke smrti, smrt sama o sobě, bolest, která ji doprovází. Ke klíčovému „tématu" odkazuje i samotný název a obálka sbírky (černá, s přerušovanými bílými konturami lidského těla), a vytváří tak další důležitý svorník pro předkládané básně, v nichž je smrt ale vnímána proměnlivě. S jeruzalémskou Via Dolorosou nemá Hložkova cesta smrti zdaleka tolik společného, kolik by si básník sám přál.

Ve 44 básních bez názvu a s výjimečnými dedikacemi lyrický mluvčí v často krásných obrazech popisuje své prožívání umírání blízkého člověka, své tápání ve světě, svůj kontakt se smrtí, svůj boj a hledání smyslu vlastního bytí. Nezralý, nepřipravený na odosobněný svět básník tápe, co si s tak přirozenou součástí života počít. V tomto se, myslím, může přiblížit mladším generacím, které odsouvají konfrontaci se smrtí na okraj života, dokud se jich netýká a až de facto přímý náraz je donutí začít smrt v sobě nějak zapracovávat. Křehkost básníkova ustrojení, nejistota i nepevnost je naprosto čistá, nic nepředstírá a přechází do čirých, syrových obrazů, které dokáží dobře zvolenými slovy seknout. Promyšlená volba výrazových prostředků a básníkova málomluvnost, která tlačí na přesnost, jsou dalšími velmi účinnými způsoby, jak se trefit do čtenářských emocí. Potud má básnický subjekt mé veškeré sympatie.

V prvním oddíle sbírky vnímá lyrický mluvčí svět jako kostru bez masa (namátkou mě teď napadá třeba Jaromír Typlt, v jehož posledních básních je tento pohled vyzdvihován jako přednost – konečně se nic nepředstírá a neschovává, vše je odhaleno, vše je vidět), kterážto metafora je pro Hložkovy verše ale poznáním skličujícím, obrazem beznaděje (*Na prahu kostěného světa,/co se*

nepodobá. S. 7). Smrt může být u Hložka ale také troufalostí, způsobem, jak překazit pikle nebes a nelze přehlédnout obdiv k těm, kteří se rozhodnou takto jednat. Umírání otcovo je v tomto oddíle jakoby upozaděné, i když je spouštěčem „smrtných" úvah. Daleko více je soustředěn lyrický subjekt na sebe, neboť prochází čímsi ošklivým, co jej k smrti přibližuje zevnitř sebe sama, nejen jako vnějšího pozorovatele umírání: *„Klesám a nemohu dýchat,/pod návalem života/se mi dere z úst pěna./Takhle to ale neskončí,/chybí odvaha."* S. 12. Odmítá formální vnějškovou účast se svým stavem, přesně rozpoznává pokrytectví mnohých, kterým je bolest druhých obtíží. Zdá se být nešťastný a zklamaný tím, že nenachází nic, o co by se mohl opřít, ani lidsky, ani myšlenkově, a v tomto stavu naráží i na Pánaboha – ten mu je ale východiskem z nouze, nikoliv skutečnou cestou k víře či vyznáním víry. Prostě si vzájemně zbyli: *Našel jsem tě,/ Pane,/v těch koncích,/kdy se ulice zalomila./ Tak krásně jsme si/zbyli."* S. 19. Tento pocit deziluzi ještě posílí a uzavře první oddíl.

Jako pokrytectví básník odmítá i každý druh účastného jednání, které je ve své podstatě lživé, a to prostě proto, že v některých situacích nelze příjemci pravdy tuto pravdu sdělit v její obnaženosti, aby ho definitivně nesrazila – odmítá vyhýbavé odpovědi lékařů, odmítá umírajícího povzbudit úsměvem a nachází sílu si přiznat, že smrt nelze porazit, že jediné, co může udělat, je nechat ji „dojít": *(…) Můj dočasný otče./Už žádné sliby./Žádná evangelia./Jen to dojít,/když ne porazit."* S. 26. Takto je smrt ale vnímaná v oddílu druhém, ve kterém lyrický subjekt zraje a zároveň mě utvrzuje v tom, že mám co dělat se silnou egocentrickou poezií. Pasivita, která je tak typickou pro lyrického mluvčího v celé sbírce, čekání na něco, bez vlastního přičinění, něco, co hýbne podstatou existence a dodá argumenty pro další životní cestu, mě pomalu začínají nudit, neboť mnohé zřejmosti není schopen básník ani ve svém pokročilém věku nahlížet zrale: básnický subjekt není oporou pro blízké svého světa, ale od druhých ji neustále vyžaduje; jeho zaujetí sebou samým je bezohledné; odchod otce vnímá jen skrz svou bolest a příležitost k reflexi svého dětství, atd. Zároveň ale přiznávám autorovi naprostou autentičnost; také vidím, jak často velmi přesně pojmenuje postoje druhých, krásná je např.

báseň o spící matce ze s. 24 – je to ale jen jednou, a básník se už k obrazu nevrátí, jako by ho jen vyrušil z přemítání o sobě. Ježíšova bolest při cestě na Golgotu měla daleko k zaobírání se sebou samým – jeho síla vycházela z přesvědčení, že není marná, protože je pro druhé a nic recipročně nepožadovala. V tomto se, myslím, básník velmi mýlí, spojuje-li cestu svou a Dolorosu v jedno. Nepochybuji ale, že to tak skutečně cítí. Navíc: pátý den všechno utrpení mizí – mohu se domnívat, že se jedná o den pohřbu: mluvčí za svým utrpením zavírá dveře, tímto druhem katarze vše končí, zatímco matka stále truchlí – básník to sice vidí, ale nechápe. Doufejme, že k tomu poznání v další sbírce doroste.

Třetí oddíl není zdaleka tak kompaktní jako předchozí: přibývá motivů temnoty, noci, smrt se zjevuje i jinde. V tomto ohledu je velmi podařenou básní – konkrétní chvíle ta ze s. 38: *„Zas chladnou radiátory./Sedím, ruce opírám o švédský/dřevotřískový šunt./ Odvedle mastné teplo,/cikáni večeří./(…).* Lyrický mluvčí, unaven, čeká na chvíle klidu, je ale dalek toho aktivně k tomuto stavu dospět; nicméně vidí někde východisko, nějaký konec, za kterým je vytoužené – prázdno. A přes veškerou vyprázdněnost této budoucnosti je to něco, co si básník spojuje s nadějí. Celý tento stav bolí všechny, i čtenáře. Opravdovost nelze Hložkovi upřít. Ani básnický talent a schopnost zacházet s jazykem. Lze ale dobrou poezii stavět pouze na popisu stavu své duše?

Andrea Chrobáková-Lněničková

Hložek, Ondřej: *Ulicí Dolorosa*. Bystřička (Klenov) 2017, s. 44

JAROSLAV ŽILA UŽ TADY NENÍ

Rok 1994-1995 byl pro mne jeden z nejzajímavějších. Už proto, že jsem (spolu)zažil zrod nové ostravské literatury. Jana Balabána jsem do té doby znal ještě „pouze" jako překladatele Lowecraftových textů a Petra Hrušku především jako kolegu z o rok vyššího ročníku. Na své debutové knížky, které měly vyjít též v nakladatelství Sfinga teprve čekali. Předběhl je tehdy právě Jaroslav Žila se svou básnickou sbírkou Drápy kamenů. Sbírka, která se měla

stát jedním z mých prvních recenzentských oťukávání. A Jaroslav Žila byl také jedním z prvních živých spisovatelů, s vydanou(!) knížkou, se kterým jsem se osobně seznámil.

Bylo těsně přes Vánoci, Ostrava byla prázdná a my spolu točili v Platanu/Díle rozhovor pro Český rozhlas. Večer a noc, na kterou jsem nezapomněl. A rád jsem dál sledoval jeho tvorbu, o které jsem byl již tehdy přesvědčený, že nikdy nebude příliš rozsáhlá, a to právě s ohledem na autorův naturel a střídmost. Jeho hlas však byl výrazný a každou knihu jsem od něj čekal.

Když jsem teď držel v rukách jeho sbírku povídek Nikdo tady není vydanou nakladatelstvím Protimluv, nemohl jsem tušit, že se bohužel jedná již o jeho knihu poslední. Život autora se v dubnu letošního roku uzavřel. Podobně jako byl autor ve výrazu a slovech úsporný v básních, je úsporný i v textech prozaických. Vždyť šestnáct krátkých povídek, které se staly pro Protimluv prvním svazkem edice Česká próza, se vtěsnalo na pouhých devadesát stran. Drobné příběhy se smyslem pro pointu se odehrávají v převážně venkovském prostředí. Ani zde se příliš nevzdalujeme z autorových oblíbených Beskyd. Ale přece jen, svět venkova se světem města prolíná, tak typicky pro celé Žilovo dílo. Svět v čemsi starosvětský a z gruntu poctivý, uchopitelný, bez ohledu na společenské změny, výkyvy. A až jakési mýtické plynutí času v příbězích obyčejných lidí, ne snadného žití, osudovosti. Malé dramatické situace zde skrývají ty větší v pozadí, kdy nelze nevzpomenout známý příměr s neviditelnou částí ledovce pod hladinou. A opět: koncentrovanost výrazu, vážení slov, významů.

Psát o posledních knihách autorů je jako psát malé nekrology. Málokdy se sluší být příliš kritickým. Zde toho naštěstí není zapotřebí. Navíc Žila by pro mne zůstal z výše uvedených důvodů i tak autorem výjimečným.

Nepochybná je však ještě jedna věc. Jirkovi Macháčkovi se daří pomalu, ale jistě budovat, zvlášť posledními tituly, z Protimluvu nakladatelství, které budí respekt a které stojí za to sledovat. (O časopisu stejného jména to víme už dávno.)

Pavel Kotrla

Jaroslav Žila: *Nikdo tady není*. Ostrava (Protimluv) 2016, s. 94

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 74
podzim 2017

Lyrik přece ví

Na hrobě Aloise Schneiderky u paty karlovského kostela roste trnitý keř, drobné červené plody jsou svraštělé mrazem, v noci napadly první sněhy. Malíř by byl spokojen. U muzea hude dudy chlap s červeným nosem, hlavu kulatou nacpanou do beranice, jako by vypadl z obrazu valašského Brueghela. Kateřinský jarmak voní rybízovým vínem a pečeným jelitem.

V to září, kdy malíře v rakvi sváželi do dědiny, aby ho uložili do hrobu, který teď střeží trny keře, povlávaly ve svahu nad zatáčkou pod čartáckým sedlem bílé cíchy. Lapaly ještě vydatné slunce babího léta, byl-li v nich i škrob? Černé obleky smutečního procesí, černé kapoty automobilů, a bílé cíchy vlající ve znak pokračujícího života.

Ten výjev nenamaloval malíř, třeba zbojník, který Brueghela ze Soláně následoval ve smrti jen o rok a třiatřicet dní později, ale na černobílý film ho zachytil fotoaparát. A já ten obraz zkoumám v knize, kterou malířskému triu bratří Schneiderků vystavěl festovní pomník náš redakční kolega a přítel, který se k nám, co text fixujeme do Textů, před skoro dvaceti lety obracel ve zprávě z Potůčků i takto: „Milan Kundera by z našeho lyrismu radost neměl. Protože lyrismus manipuluje a dravě se zmocňuje duše, která má být svá."

Je dobře, že mu Pařížan k říjnovým narozeninám nadělil Knihu smíchu a zapomnění. Když loni před létem otevřel Život je jinde, jistě si tam verzatilkou, jen lehce přibroušenou, aby se čára neprotlačila na druhou stránku, zatrhl toto: „Lyrika je území, na němž se jakékoli tvrzení stává pravdou. Lyrik včera řekl: život je marný jako pláč, dnes řekl: život je veselý jako smích a pokaždé měl pravdu. Dnes řekne: vše končí a padá do ticha, zítra řekne: nic nekončí a všechno věčně zní a obojí platí. Lyrik nemusí nic dokazovat; jediným důkazem je patos prožitku."

Četl jsem na tomto místě minule, že když sedíc u plzeňského či nošovického piva východní hlídka zrovna nemlčí na aktuální téma, pře se, zda Vaculík, nebo Kundera. Oba. Vyživen patosem prožitku lyrik přece ví, že stále jsou území, na kterých se všechna tvrzení stávají pravdou.

–reé–

Obsah:

úvodník
René Kočík: Lyrik přece ví___2

próza
Petr Měrka: * * *___10_14
Božena Plavecká: Utonutí___15_18
Zbyněk Vybíral: Zuza___21_23

poezie
Martin Skýpala: Korespondenční kurz poezie___6_7
Pavel Kotrla: * * *___8_9
Martin Trdla: * * *___18_19
Martin Šenkypl: * * *___20_21

překlad
Imre Körizs: * * *___4_5

recenze
Ondřej Hložek: Poctivě rozškrábaný svět___24_25
Dalibor Malina: Imrvére...., ... a furt!___25_29
Andrea Chrobáková-Lněničková: Nedat se zašlápnout!___29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267, 756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Dalibor Malina
Hotel Pančava
Svárov 323,755 01 Vsetín
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 74, ročník XXI.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina,
redakce: Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš;
redakční rada: Andrea Chrobáková-Lněničková,
Jiří Hrabal, Tomáš Vašut;
registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

IMRE KÖRIZS

Golden Hour

Atleti doběhli do cíle a sestupují dolů.
Svah jako špatný fotograf
přistřihává je v kloubech:
nejprve jenom v kotnících, potom v kolenou,
nakonec horní poloviny zbylých maňásků
pohltí zem.
Nejprve dětská těla,
protože dospělým,
kteří tu ještě chvíli spořádaně odplouvají,
ještě chviličku vyčuhují hlavy z asfaltu.

A já průhledný jako nějaký veřejný kýč,
dívám se na ně skleněnýma očima, zatímco
z kouře zkousnutého čelistmi mé skleněné
lebky
budou venku chomáče
a uvnitř ovšem jakýsi stav pohotovosti,
jako dole u vzlétajících divokých kačerů,
kteří se na ve všech směrech nakloněné
říční rovině
hotoví k překonání vodní gravitace.

Někteří se ještě protahují na žulové římse
památníku,
jiné již naplňuje rozkoš zlatých městských
hodin.
Potom přijede závěrečný omnibus se svými
pasažéry
hledajícími bez výjimky a bez ustání
všechny svoje chyby,
jako by přiléhavé kalhoty a pružné boty
nosili nejen za účelem běhu,
leč jejich sportem bylo právě ono zpytování
chyb.

Všechno je ovšem bezchybné,
snad jen počasí mohlo by být trochu
teplejší,
ačkoli pro ně je to takhle ideální,
na mně už tolik nezáleží,
mým sportem není běh,
jen zevlování.

Návěsy řeckých kamionů

U gotické zdi domovské stanice víry
mim hrající pouličního muzikanta
improvizuje synestézii:

tóny na jeho vzdušném kontrabasu jsou
jenom vidět.

Plešatý kuchař restaurace –
„tradiční kuchyně moderního střihu" –
nenosí čepici:
každý talíř je plný
protimluvů jeho neexistujících vlasů.

Před vyzáblou dvojicí pár nedotčených piv:
oxymórony tuhé pěny.

Vyznavač bublifuku, který opatřuje
povlakem duhově se třpytícího mýdlového
filmu
prázdné symboly vzduchových koulí,
již balí, zatímco já se zaplétám
do metalepse vodítka labradora.

Veškerá pars pro toto již téměř nejsou vidět,
jednokorunový úplněk pomalu ukazuje
půlnoc,
ciferník bez čísel.

Po osvětleném viaduktu projíždí osamělý
řecký kamion,
na návěsu má nápis: Μεταφορές.

Flanér

Těmhle karikaturám něco schází.
Nebo jim něco přebývá,
je z nich portrét, který jako by zobrazoval –
ostatně celkem dobře –
jen jakéhosi dvojníka.

Narozdíl od holčičky, která stoupá
podle jistého pravidla jen na některé kameny,
já se v systému nevyznám.
A tak na kresbě zhotovené během pěti minut
i já jsem zatím někdo jiný,
který neznámého připomíná lépe nežli mě.

Jen v očích harmonikáře jsem sám se
sebou totožný,
je však slepý, tak je mu to jedno.
Ale aby to nebylo jedno ani jemu
vhozením mince do plechovky od konzervy
přece jen na několik vtěřin zachraňuji svou
identitu.

z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut

MARTIN SKÝPALA

Korespondenční kurz poezie

nemůžu se zabít

mám tu kluka
ve slepém úhlu tzv. reality
jsme oba
jenomže se nemůžu zabít
nechat ho letět
a dýchat
nic jinýho nepoznal
a teď jsme tady
moje srdce a já
moje lepší já a moje srdce
svádí neustálej boj
je to boj o život
mýho srdce
nemůžu se zabít
a nechat ho tady –
je příliš pozdě
nechat ho být
naučit ho létat
naučit se dýchat

24. 7. 2016

Střídavá péče

zas další domácnost
nový pach dráždí chřípí
svou cizostí spíše než sladkým příslibem
(tady se peče vánoční cukroví!)
až příliš snadno se rozhodneme vrátit
k mateřsky důvěrnému pachu.
Jelikož však směry nejsou dány
získává střídavá péče pachuť obapolnosti.
Ač mizení neblahého lze vyložit tak,
že jdeme správně, přesněji řečeno,
do správné kuchyně, činíme tak zpravidla
bez nároku na teplou večeři.

3. 10. 2016

Příčná flétna

z toho nic dobrýho nekouká
řekl bys, kdybys ještě dokázal mluvit
z hloubi popraskaných plic a vyschlýho krku
s varlaty a s mozkem z bláta
s očima, co maj vlčí mlhu
s jazykem a patrem spálenejma na uhel.

„Buď mlč nebo zpívej, ale už nic mezi tím,"
říká.
Leží tu, ležérně přese mě přehozená
a nahá, jako bychom se milovali už včera,
tetování až ke kotníkům, nohy má štíhlý
a dlouhý,
jako by to byla ještě dívka, a ne už dospělá
žena
s čerstvě zajizveným zápěstím,
dlouhými štíhlými prsty mě svléká
šupinu za šupinou,

až se ráno probudí,
najde už jenom
kůži, ze které mě svlékla.

Padající čas

vidět světlo, jak padá
kutálí se po střechách
padá do okapů
s chvostem tmy
vodopád světla
závoj
déšť světla
když mizí v korunách stromů
jako klíč v zámku
jen tam tak stát a dívat se
věřit
být svědek
padajícího světla.

25. 9. 2017

big sur

zastavil jsem se na okraji světa
mý srdce poskočilo leknutím
abych nespad přes okraj útesu
pode mnou moře, vlny bily o útes
bylo mi 17 nebo 70, to už je teď jedno
mý srdce mě vidělo padat už tolikrát
a stejně se pokaždý zastaví a poskočí
okamžik před tím, který stačí
k zastavení na okraji světa
taky tam roste vysoká tráva
vítr ji kartáčuje hřebenem ze železa
a moje srdce diktuje slzám, kam padat
pokaždý mi diktuje, kam padat
odsud je do nebe nejblíž z celýho světa.

PAVEL KOTRLA

Cizí místa

× × ×
A pří vší té rychlosti
Už ne pleistocén
Už holocén

Ale ještě pořád
Ukrutně pomalé čtvrtohory

Jen sklo se líně vleče
Ve starých okenních tabulích

Smýká mne temným pohybem
Shora dolů
Pod zem

VÁLEČNÉ ÚZEMÍ

Škvírami v dřevěné podlaze
Vkrádá se strach
Za každým rohem pokoje
Vede se zákopová válka
S minomety a děly
Ukrytými za hromadami hraček
Válka na nehybných pozicích

× × ×
Mapa cizích míst na tvém těle houstne
Z ostrovů stávají se pevniny
Vím že dobré to není
Že čas kráčí nazpět
Mohu jen čekat
Až vynoří se dávná ztracená zem

× × ×
Naproti křik

Kolorit
Vteřin minut hodin večerů nocí dní
Zavřená okna nenávist neodvrátí

Už jen čekáme
Kdy
Kdy se zabijí

Čekáme na ticho
Už tolik dní

LETNÍ NOC

Jen sovy
Netopýři
V zahradě křídly
Unavený vzduch víří

Pak
Čas bouřky
Deště

Jen někdy prší od východu
Dlouze a teskně
Dnes však opět od západu
Zašlehává otevřeným oknem

V domě obléhaném tmou
A bubnujícím deštěm

VÍTR NA DRUHÉ STRANĚ

Ze zdí drolí se písek
Drobné kusy kamene a cihel

Severní vítr svou písní
Už tolik dní ohlodává dům

Přilepen ke zdi zeď podpírám
S uchem na zdi
Tóny poslouchám

Už je tenká
Průhledná

Tedy domů do domu
Dere se
Vítr a jeho píseň

V očekávání mrazí

Severní vítr
Spává za zdí mého domu

× × ×
Jan Oreb už básně nepíše
Jan Rolek nepíše už nic
A já jsem na tom jak Jan Freundsberg
Úplně stejně
Janové tiší
Chybí mi i vaše slova

PETR MĚRKA

Ne každý spisovatel je milionář

Alexandre Dumas vyrazil do Plenek. Chtěl navštívit svého kolegu Petra Měrku. V Paříži si vlezl do tubusu a nechal se poslat potrubní poštou. Nedlouho nato si podali ruce a šli se projít do krajiny.

Povídali si spolu o literatuře.

„Já mám na to lidi," pronesl Dumas, „a jsem opravdu úspěšný. Vycházejí mi romány jako na běžícím páse a točí se podle nich hollywoodské velkofilmy. Nevím co s penězi. A co ty, jak jsi na tom ty?"

„Nemohl bys mi nějaké peníze dát?" zajímal se Petr. „Víš, jsem v situaci, že by se mi docela hodil mecenáš."

„Já se můžu v penězích koupat. Mám jich tolik, že nevím, co s nimi. Ale i přesto nevidím jediný důvod k tomu ti něco dávat.

Pochop, máš jedinečnou příležitost poznat sociální dno. Využij toho a načerpej inspiraci. Kdybych ti teď pomohl, jenom bych pokazil kvalitu tvých budoucích děl.

A jestli tě teď nikdo nečte, tak tě to teprve čeká. A dost možná, že ta chvíle přijde až po tvé smrti."

„Jak ses vůbec o mně dozvěděl?" zajímal se Petr.

„Představ si, na své cestě do Ameriky se za mnou zastavil Daniil Charms. Měl u sebe jednu tvoji knihu, Telekristus a Mentál, dal mi ji přečíst.

Opravdu hodně mě pobavila a proto jsem tě chtěl poznat osobně," načež odbočil od tématu a řekl: „Máte tu opravdu moc krásnou přírodu."

„Za to může Hejkal, který ji tady chrání."

„Kdo, prosím?" podivil se Dumas a vytáhl si poznámkový blog. Na romány měl sice zaplacené písálky, ale náměty a zápletky vymýšlel pořád sám. A právě v těch spočívala genialita jeho děl.

„Hejkal je fanatický ekologický aktivista, který každého, kdo přírodě škodí, zmlátí. Fakt se s nikým nesere. Jestli chceš, seznámím tě s ním. Bydlí tady nedaleko v jeskyni. Rozdělám oheň a přivolám ho kouřovými signály."

„Copak on nemá mobil?" podivil se Dumas.

„Nemá vůbec nic, je naprosto přírodní. Jestli tě pozve dál, tak posoudíš sám. Ale už

dopředu ti mohu prozradit, že uvidíš pouze primitivně pomalované stěny.

Byli za ním sběratelé, kteří mu za jejich sloupnutí nabízeli milióny, ale jeho umění nezajímá, žije pouze přírodou. Je v tomto ohledu fascinující a ke všemu si splnil svůj dětský sen! Obdivuju ho, že se mu to podařilo. Kupříkladu já musím chodit do práce. Jsem tam celý den a teprve po návratu vyčerpaný usednu k psaní."

„To tě lituju. Já jsem zase v situaci, že čas nepotřebuju."

Netrvalo dlouho a Hejkal reagoval na kouřové signály vyslané Měrkou. Pustil se liány a dopadl mezi ně. S Petrem si podali ruce, k Dumasovi však zaujal nedůvěřivý postoj.

„Kdo to je?"

„To je přece autor Tří mušketýrů Alexandre Dumas! Jestli jsi chodil do školy, tak ho musíš znát!"

Hejkal ale do žádné školy nechodil. Jednou jedinkrát to zkusil a vadilo mu už jenom to, že tam mají zdi a zavřená okna. A když zjistil, že budou chtít i pravidelnou docházku, cpát mu do hlavy zbytečné pitomosti a systematicky ho připravovat na zaměstnání, víckrát se nevrátil.

Rozloučil se tenkrát i s rodiči a odešel být do lesů, hor a luk.

„Jsi výtečný materiál na sérii románů," konstatoval Dumas a měl se k odchodu. Protože by netrefil, musel ho Petr doprovodit na poštu. Beztak tam měl sám cestu, pracoval tam.

„Tak se měj a držím ti palce," pronesl Dumas, než si vlezl do tubusu. „A ahoj! Třeba se ještě někdy potkáme."

‚Kdoví,' pomyslel si Petr a začal si chystat balíčky, které měl ten den rozvést na příslušné adresy.

Nalézt v sobě klid

Poetický motýl Pátek se prohlížel v zrcadle a připadal si velice krásný. Vykoukl z květu a i den se jevil nádherně. Ideální podmínky na lásku.

Nasadil si fešácký klobouk, vyzdobil se širokým úsměvem a s parádní hůlkou vyrazil balit holky do parku Sblížení.

Byl plný studentů nedalekého gymnázia, kteří se zde sbližovali. Byli tu ale i důchodci,

kteří se pohledem na mládí loučili se životem a radovali se z krásy kolem sebe.

Motýl Pátek poletoval od květiny ke květině a hledal tu pravou. Když milovat, tak jedině absolutně. Jinak to ani nejde.

Rozhlížel se, ale pořád ji nikde kolem sebe neviděl. Jolana byla na tom podobně. Ona sice nebyla motýl, avšak identicky marně vyhlížela ideálního partnera.

Pátek se jí bezděky posadil na rameno a vtom se jejich pohledy střetly. To je ON! pomyslela si Jolana a nemohla uvěřit, že její vyvolený je hmyz.

Pátek se taky zamiloval. Padl na koleno a začal jí recitovat milostné básně, ale byl tak maličký, že ho ani při dobré vůli nemohla slyšet. Protože však byla studentka nedalekého gymnázia, měla u sebe samozřejmě lupu. Chvíli mu odezírala ze rtů a pomyslela si:

„Jé, ten je ale romantický!"

Chtěla ho políbit, ale div ho tímto fyzickým projevem citu nepřizabila.

Musíme s tím něco provést, bylo zřejmé oběma, ani si to nemuseli vzájemně říkat. Pátek navrhl, že by mohli zkusit Bodláka.

„Je ale nerudný," upozornil Jolanu, která jenom doufala, že odezírá a rozumí správně. Z poslední věty jí totiž vysvitalo, že by měli navštívit budík.

Odnesla tedy Pátka do nejbližšího hodinářství. Shodou okolností stál Bodlák u pultu a dával si spravovat cibule.

Bodlák byl prastarý podivín, měl dredy ve vousech i vlasech, které byly tak dlouhé, že si po nich šlapal. Nedalo se říct, že by byl oblečený. Jeho tělo totiž nebylo možné přes dredy vůbec postřehnout.

Jolana přesměrovala svůj pohled od Pátka k Bodlákovi a řekla mu:

„Jsem zamilovaná tady do toho motýla, co mi sedí na rameni, jmenuje se Pátek, a jak to tak vypadá, miluje i on mě. Bohužel je hmyz a já člověk, přesto bychom to chtěli dát nějak dohromady a zkusit, jak nám to spolu půjde. Co myslíte, bude to možné nějak zařídit?"

„Ne," odvětil Bodlák stroze a opustil krám.

Jolana s Pátkem posmutněli. Oba věděli, že to je konec jejich veškerých nadějí.

„Budeme se muset spolu rozejít," pronesla Jolana a Pátek se rozplakal, protože měla pravdu.

„Sbohem!" křikl ze všech sil a srdce mu puklo žalem.

„Neee!“ vykřikla Jolana, div se jí nepodlomila kolena slabostí pod tíhou emocí, ale ustála to. Protože nechtěla na něj nikdy zapomenout, nabodla jeho tělíčko na špendlík a vystavila si ho v krabičce na zdi.

Není nad to být Freudem

Pohádkový hrdina nemusí být nutně urozený. Každopádně by ale měl mít charakter. Sigmund ho měl. Ale nejen to, každé ráno stál před zrcadlem a tlačil.

Silou myšlenky sám sebe formoval a tvaroval. Hnětl se rukama a nakládal se sebou s důkladnou precizností antického sochaře.

„Co z tebe bude, až budeš sám se sebou hotov?“ zajímala se jeho maminka.

„Vydám se do světa konat dobré skutky, takže něco jako dobroděj,“ reagoval Sigmund a protože se ten čas blížil, šla jeho máma dát kynout těsto na tvarohové buchty.

Připravila mu jich celou ošatku. Byly hotové právě ve chvíli, kdy si Sigmund obouval tenisky. Podala mu je, popřála štěstí a její syn vyrazil do světa. Ona se posadila k televizi a sledovala zprávy. Netrvalo dlouho, objevil se v nich.

Sigmund byl idealista a proto působil na své okolí jako blázen. Začalo to už krátce poté, co opustil svůj rodný dům.

Sotva vyšel z lesa, narazil na civilizaci. Způsobilo mu to kulturní šok. Ale ani to ho neodradilo od toho, aby konal dobré skutky.

Rozhodl se třeba, že pomůže jedné babičce na přechodu pro chodce. Vzal ji za ruku a nabídl jí, že ji převede na druhou stranu.

Stařenka však vylovila z kabelky svojí vetchou rukou lahvičku slzného plynu a střík la mu její obsah do očí, pročež ho osočila z pokusu o znásilnění a Sigmund tak skončil v cele předběžného zadržení, čímž zaujal média.

Sigmundova maminka nevycházela z údivu. Její synek přeci není žádný deviant! Vyskočila z křesla, vzala ze zdi brokovnici, venku se uprdelila na tryskový vysavač, stiskla příslušné tlačítko a vyrazila ho osvobodit.

Přiřítila se na policejní stanici jako velká voda a začala střílet. I když měli policisté přesilu, marně se bránili mateřské lásce.

Otevřela Sigmundovu celu a řekla mu:

„Chlapče, svět není místem pro idealisty. Jsi mladý, nechceš se stát přeci jen něčím jiným než dobrodějem?“

Sigmund se zamyšleně vrátil s mámou domů. Dospěl k závěru, že svět je postavený na hlavu. Když někomu nabídnete pomocnou ruku a dotyčný zareaguje násilím, to není přece normální.

Vyholil si na hlavě pleš, do pusy strčil velký doutník a s kapsami plnými kokainu se stal psychiatrem.

Praxi si založil ve Velké Psychóze. Což bylo hlavní město Anonymní republiky. Už jenom když tam poprvé vystoupil z poštovního tubusu, pochopil, že všichni jsou už od pouhého pohledu jeho klienty.

Máma mu poradila, aby nepodcenil sílu reklamy.

„Lidé musí o tobě vědět, že jsi nejlepší ze všech!"

Sigmund si koupil moderní trenýrky, pořádný zlatý řetěz a za vůbec poslední peníze si zaplatil reklamu.

„Budu se s vámi bavit o sexu," sděloval v ní sugestivně.

Protože neměl na kancelář, posadil se do parku a čekal. První klient se objevil co nevidět. Byla jím frustrovaná a zakomplexovaná žena.

„Jsem ředitelkou banky a jsem psychicky na dně, nevím co mám dělat," obrátila se na něj.

Doporučil jí, aby se vdala.

„Víte, já potřebuju ordinaci a vy jste zjevně bohatá. Dejme to dohromady. Já vás vyléčím a vy mi budete vařit a uklízet. Co vy na to?"

Protože to ředitelce banky dávalo smysl, souhlasila a poprvé po dlouhé době se usmála.

„Musíte být génius!" pronesla, políbili se a rozdali si to spolu v nedalekém křoví.

Petr Měrka (*1979 Vsetín) žije ve Valašské Polance. Autor knih *Telekristus a Mentál, Fantasmagorie televize, Perfektní idiot, Hitler se na vás usmívá, Van Gogh 21. století, Víla Dita*.

Martin Skýpala (*1976) žije v Praze, pochází z Valašského Meziříčí. Členem redakce Protimluvu. Autor básnických sbírek *Alter Ego, Lžička medu, Příběhy písmen, Ruční práce, Noc je na prodej.*

BOŽENA PLAVECKÁ

Utonutí

Procházeli jsme se. To byl obvyklý začátek našich setkání: nečekaný telefonát nebo zpráva, nejistota a váhavost, potlačené přáním ho vidět.

Za chůze mi vyprávěl, jak se měl, co dělal, vedl se mnou intelektuální hovor o osobnostech, jejichž jména jsem nikdy neslyšela, a současně zatajoval, jak se doopravdy měl a co skutečně dělal. Skrýval přede mnou tu jedinou osobnost, kterou jsem chtěla poznat. Hledala jsem záblesky jeho já mezi pečlivě zvolenými výrazy a snažila se proniknout brněním slov pomocí svého ostrovtipu.

Blížili jsme se k jeho bytu. Šel zdánlivě nenuceně, ale já jsem dobře věděla, kam jeho kroky i myšlenky míří. Proto jsem už předem znala odpověď na svou otázku, když jsme zastavili u domovních dveří.

„Můžu jít nahoru?"

———

„Ne," vyrazil jsem ze sebe bez rozmyslu. A přísný tón toho slova mě konečně přesvědčil, že o to skutečně nestojím. Samozřejmě, že mohla jít nahoru, dokonce jsem si to přál, ale po celou dobu naší procházky jsem dělal všechno proto, aby mi tuhle otázku nepoložila, aby nepokoušela moje odhodlání nezaplést se s ní. Vymýšlel jsem si jména kdovíjakých osobností, s patřičně odborným ksichtem jsem o nich pronášel zasvěcené soudy, na kterých nebylo ani zbla pravdy, a doufal, že tohle suchopárné žvanění, tahle pečlivě sehraná netečnost vůči ženě, odradí její živočišnou duši. Ale škaredě jsem se přepočítal. Stojí tu proti mně a drze se mi usmívá do očí. Ani nemusela propínat kolena a šoupat špičkou boty o chodník, abych poznal, jak prvotřídní má nohy. Můj ty smutku, zápasím sám se sebou a těžce to prohrávám.

———

Odmítl mě, ale řečí těla mi sděloval něco jiného. Ošíval se, protahoval, nervózně si upravoval vlasy a přecházel po chodníku. Občas střelil pohledem k mým nohám, ale k tváři nevzhlédl. Uráželo mě to. Poprvé za celý večer jsem nevěděla, co říct. V hlavě mi seděla opička s činely a samým překvapením jimi zapomněla třískat. Dlouhé mlčení mu bylo nepříjemné. Zdálo se, že jeho opice

horečnatě přepíná představy jako televizní kanály a hledá vhodný program, který by vyplnil ticho. Nakonec zesílila hlasitost jeho myšlenek natolik, že jsem ho slyšela promluvit:

———

„Kolik je vlastně hodin?"

„To se ptáš ty mě?"

„Je tu snad někdo další?"

„Bylo půl dvanáctý."

„Hmm…"

„Hmm co?"

„Slušnej člověk touhle dobou spí."

„A my dva?"

„Říkám, že to platí pro slušný lidi."

„Což my teda nejsme… slušný lidi?"

„Zatím jo."

„Haha, tak odemykej a neštvi mě."

„Uvědom si, že sem pracující člověk. A pracující člověk dělá co?"

„Vede blbý řeči."

„Zatracený dveře, dycky se takhle zasekneš, hergot."

„Ukaž."

„Hele, to je marný. Doprovodím tě domů a pak zkusim probudit domácího."

„Co blbneš, dyť ty dveře dou úplně normálně. Poď, prosimtě. No poď! Tě mám vést do tvýho vlastního bytu, nebo co?"

A tak stojím u sebe v kuchyni, všechno je k nerozeznání stejné, jako bylo večer, když jsem z bytu odcházel, jen přede mnou na židli sedí ona. Má nohu přes nohu (ano!), usmívá se a chvílemi mi hledí do očí, chvílemi kouká do prostoru za mnou, kde varná konvice neúprosně spěje k vyvrcholení. Nejvíc ze všeho je mi divné, že ani pořádně nevím, jak se sem dostala.

———

„Tak jakej si dáš?" ptá se.

„Jakej nabízíš?"

Vstanu ze židle a postavím se tak blízko k němu, až se naše těla téměř dotýkají. Přesouvá váhu z nohy na nohu a nepatrně se odtahuje.

„Mátový," rozhoduju se a odnáším čaj zpátky ke stolu. „No a co budem dělat teď?"

„Jdem spát. Jako slušný lidi," zopakuje.

„Fajn, půčíš mi ručník?"

Na okamžik odchází z místnosti a vrací se s huňatou osuškou.

„Tady je koupelna. Rozsvěcuje se uvnitř. Ještě trochu doprava. Jo. A bacha, někdy nečekaně vyšplíchne horká voda. Jo. Takže to je asi všecko," říká a zavírá za sebou.

Svetr a tričko svlékám jedním pohybem a motanec házím na pračku. Podprsenku lupnutím odepínám, zrovna zápasím s levou nohavicí džínsů (proč si proboha kupuju tak úzké kalhoty?), když se za dveřmi ozve: „Zapomněl sem ti dát tričko na spaní."

„Můžeš."

Otevírá dveře a zírá na moje prsa se stejným výrazem, s jakým před necelou půlhodinou vykládal o Dostojevském a Čechovovi.

„Díky," beru tričko a házím ho stranou. „Poď sem, utíká teplo. Můžeš napustit vanu?"

Za ruku ho vtáhnu dovnitř. V malém prostoru koupelny neví, kam s očima, klopí je k zemi. Nebo se snaží zjistit, jakou barvu mají moje kalhotky. Stačí ještě otočit kohoutkem ve vaně.

———

Nebyla to barva jejího prádla, co na mě zaúčinkovalo jako hadr na býka. Vzal jsem ji za boky, opřel o pračku, stáhl jí kalhotky a pronikl do ní. Horký proud vody cákal do vany, pára z ní stoupala, srážela se na stěnách, její roztažené ruce klouzaly po mokrých kachličkách. Zoufale jsme se snažili rozpustit se jeden v druhém, zapomenout v malé koupelně na všechno kolem nás. Tak dlouho jsme si podávali horký talíř opojení, až jsme ho museli roztřískat o bílou, vlhkou zem.

Pak bylo ticho. Pěna. Dva páry udýchaných očí.

„Co je?"

„Nic."

„A co bude?"

„Taky nic."

„Nic je od slova ničit."

„Nikdy bych si nemyslela —"

„Počkej! Co tě první napadne, když se řekne život?"

„Smysl."

„Proč smysl?"

„Protože mě děsí představa, že by se věci děly jen tak. Beze smyslu."

„Smysl má jen to, co je právě teď."

„Teď není nic."

„Ale bude."

———

Sedíme ve vaně naproti sobě. Z kohoutku mi na nohu odkapává voda. Vlastně ani nechci vyslovit, co mě právě napadlo.

„Jednou mě sejmeš. Ublížíš mi. To je na tuty," prohlásím věcně. „Ale v pohodě, máš to dovoleno." Poplácám ho po stehně.

Kap. Kap. Mlčí.

„Nechci, abys mi to dovolovala," říká po chvíli.

„Mmm, ale to je nevyhnutelný. Je to stejně jistý, jako že když vyndám špunt z týhle vany, voda vyteče. A to se stane: jednou ten špunt v sobě vytáhneš – nebo se rozpadne, to je fuk – a odplaví se tvoje vzpomínky i city." Nad posledním slovem zaváhám. „Pocity. Prostě zapomeneš a už mě nebudeš chtít vidět… Takže tohle všecko," udělám nad námi rozmáchlé gesto, „fakt nemá smysl. Nemělo a nebude mít. Půjdu domů."

Ani se nepohnu.

„A proč bych ten špunt měl vytahovat? Třeba se příliš rád koupu, než abych to udělal."

Chvíli váhám, nevím, jestli ho moje věta nezažene zpátky do ulity. Vem to čert.

„Protože se bojíš," obviním ho.

MARTIN TRDLA

Marnost

Ups. Něco se pokazilo.
V taškové zóně je neočekávané zboží.

Všichni naši operátoři se věnují zákazníkům,
kteří se dovolali před vámi.
Omlouváme se, ale požadovanou operaci
nelze v tuto chvíli provést.

Požadována stránka nebyla nalezena.
Vlak zde jízdu končí, prosím vystupte.

Je nám líto, ale volané číslo neexistuje.
Z technických důvodů zavřeno.
Vaše reklamace byla zamítnuta.

Na vašem účtu není dostatek prostředků
pro provedení platby.
Systém není dostupný
z důvodu probíhající plánované údržby.

Přijdu hned.
Přejímka zboží.
Konec papíru.

Nemáte dostatečná oprávnění,
abyste dnešní den mohl vrátit zpět.

Kopanec

Před paneláky padá smích,
den si na tebe ukazuje prstem:
"Kiš, kiš, kiš!"

Když se ti bude stýskat,
radí ti spolknout pilulku,
oheň a teplo doveze taxík.

Ale ty polykáš na prázdno
a zní to, jako když tma světlu
uštědřuje kopance.

Šoky

Město má neklidné spaní,
drbeme se o ohlušující ticho.
Probudily se mindráky manažerů
nadnárodních korporátů,
manýry manželů,
maminkovské hrůzy
z dalšího kašlíčku.

Psi větří předčasné volby.

Namísto očí máme dva zadky,
a co jsme jich vylízali!

Drandíme na hřbetu zdechliny,
jedeme shrbeni šluknout si
z dalšího svítání.

Zatím

Zatím neberu dotace
ani antidepresiva.

Zatím nevyhlásili mobilizaci
kvůli čtyřicetiprocentnímu zdražení vajec,
ještě nevystartovali Blaničtí rytíři.

Zatím jsou stále nejhoršími lidmi
samotní lidé
a já si kovu nové břímě.

Zatím se umím precizně zatvářit,
jako že se nic neděje.

MARTIN ŠENKYPL

V krizi je spása

Prolog
Jednou jsem za letního počasí putoval slovenskou pahorkatinou. Vyčerpán a s potem na čele jsem se zastavil u velkého dřevěného kříže. Můj zrak spočinul na větičce vyryté zhruba v úrovni očí. Stálo tam, že v *krizi je spása.*

I.
Počítám končetiny a vzpomínám
na dětství strávené kdesi v poušti
smyšlenek mých rodičů.

II.
Jen si vzpomenout na ten den.
Na den, kdy jsem ve špinavém triku vyšplhal na nejvyšší strom v zahradě.
V koruně jsem se uhnízdil jako dravý pták
a třásl jsem vší silou větvemi
– pod vlivem neomezené moci.

Myslel jsem si, že ten strom mohu ochromit, zlomit, zničit.

Nic z toho se však nestalo.

Vyrostl ze mne průměrný člověk s průměrnými starostmi; každý den nanovo bojuji o své místo na slunci, polykám dehet.
Nevím, jak se budou jmenovat mé děti,
mám už ale pro ně jména;
jestli to bude chlapec, bude se jmenovat STRACH,
děvče bude ÚZKOST.

Dost už ale těch představ!
Právě se rozhořel soumrak.

III.
Paradoxní je, že život se všemi svými aspekty ve výsledku nechutná po zkušenostech,

ale po shnilých kostech.

IV.
Sbírám pod stromem velké ořechy
které svými vráskami
předurčují mé vlastní stárnutí.

Uskladním je na podzim.

Na jaře jim zkřehne skořápka.

Epilog
Jakmile jsem nabral sil, dech se mi zpomalil. Posadil jsem se do trávy. Mysl se zkoncentrovala a já na chvíli usnul. Po chvilce jsem byl úplně čerstvý, svěží člověk. Vyrazil jsem na cestu. Tedy před tím jsem ještě pohlédl na nápis na kříži. K mému údivu jsem ho prve přečetl špatně. Ve skutečnosti tam stálo, že *v kříži je spása.*

Byl to velmi horký letní den.

červenec – prosinec 2015

ZBYNĚK VYBÍRAL

Zuza

Přicházel pár minut před začátkem. Na monitoru nad pokladnou si vybral místo. Stařičké pokladní řekl: Do šesté doprostřed. Nebo: Do šesté, sedadlo tři. Anebo: šestou řadu, trojku. Nechtěl se lokty nikoho dotýkat.

V sále bylo poloprázdno.

Lístek za sto korun.

Chodíval na *své* filmy: Začít znovu, Toto je náš svět, Je to jen konec světa.

Mrtvý muž.

U konce s dechem.

Když zaplatil dvoustovkou, pokladní, kterou znal třicet let, mu vytiskla lístek a na přepážku vysázela mince: dvacetikorunu, desetikorunu. Přidala papírovou stovku. Shrábl peníze a měl radost, že se přehlédl. Projekce stála jen sedmdesát!

Ale dnes byl její úsměv nápadně šibalský. Vůbec se na něj poslední dobou směje častěji.

Když sázela mince na přepážku, významně na něho mrkla.

Kolík jí může být, sedmdesát? Snad s ním neflirtuje, hudral si pro sebe.

Nikdy se nepoznali. Vždy jen přes přepážku.

Takže dnes zase za sedmdesát?

Byl si skoro jist, že nad pokladnou svítila stovka.

V sále pojal podezření. Oddálil lístek

od očí, aby se bez brýlí pokusil přečíst, co je na něm napsáno. Bylo přítmí. Pod údajem 70 Kč si přečetl: senior.

Jak dlouho už na něho mrká?

Kdy mu začala prodávat lístky pro důchodce!?

A proč?

Přece není senior!

A ozaj, išli ste na Čertovicu?

Přikývl.

A boli tam bežkári?

Byli.

A dodal: Samí starí chlapi jako já.

Tehdy se mu Zuza poprvé podívala do očí. Bříško pravého ukazováčku si položila na rty. Nie tak, zaprosila. Vraví sa: Muži v najlepších rokoch.

Přikývl.

Rád by ji ubezpečil, že ji to nemusí bolet. Že se nemusí…

… tvářit tak ztrápeně.

Podíval se na ni.

Jako starý muž v Kiarostamího Hře na lásku.

Like someone in love.

Byli jsme tam jenom my…

muži v nejlepších letech.

Tady bych mohl umřít… Mladá číšnice, když vidí, že si s čepicí na hlavě píšu tyhle poznámky, ke mně osobně-přátelsky přijde a utře stůl hadrem, aby na něm nebyly stopy po pivu a byl jako psací stůl. (Max Frisch: *Třetí deník. Skici* / 1982)

Pak seděl v hotelovém pokoji, ramena svěšená.

Ne a ne se sebe setřást, co mu udělala.

Nabídl jí *staré chlapy* a ona je přejmenovala na muže v najlepších rokoch. Tím ale potvrdila, že ho vidí jako starého.

Celý týden, co byl v hotelu!

A co si myslel?

Sprostý si.

Somár.

Jmenovala se Zuza.

Nemohl si jí nevšimnout, když přijel. Byla jeho typ. Po pár dnech znal všechny kalhoty, které měla v šatníku: díval se jí téměř pořád na zadek. Samozřejmě ne nápadně. Ale znáte to. Kam má chlap zabloudit očima? Představoval si, jaké nosí kalhotky a také – co by cítil v dlaních, kdyby ji mohl za nahý zadek chytnout.

Poslední den, když sklízela po hostech z vedlejšího stolu, předklonila se o trochu víc, než musela. Ach, bože, zezadu.

Díval se na sebe do zrcadla. Kolik mohlo být Zuze roků? Třicet? Sedmadvacet? Kdo ví. A je vůbec normální, aby on, hlúpy chlap před šedesátkou, měl tyto chutě!?

Vzpomněl na Radka. Po šesti pivech a několika panácích ho přesvědčoval, že už nechce být znovu a zase vzrušovaný ženami, že už se nechce honit za sukněmi, že by dal neví co za to, kdyby ho *on* nechal na pokoji.

Té ztráty času.

A už to ani za nic nestojí.

Víš, co bych mohl udělat práce!?

Napsat scénář.

Přečíst knížku.

Když si ho vyhoníš, zabere ti to dvě minuty, řekl mu. Knihu přečteš, scénář napíšeš.

Určitě se předklonila víc, než musela. Když se narovnala, otočila se a odnášela špinavé nádobí, vůbec se na něj nepodívala.

Jenomže oči ji prozradily.

Oči se smály, dobře si vědomy, že se dívá.

Styděl se, že to ví.

Styděl se za to, že touží.

Styděl se, že je…

v najlepších rokoch…

like someone in love.

Zbyněk Vybíral (*1961) je autorem 11 odborných a popularizačních titulů z psychologie a psychoterapie. V prosinci 2016 mu nakladatelství Protimluv vydalo povídkovou prvotinu *Nocleh na letišti Gatwick*. Povídka *Zuza* je z druhé autorovy povídkové sbírky, která je připravená k vydání.

Martin Trdla (*1985) žije v Liberci, publikuje svoji poezii zatím časopisecky (Tvar, Divoké víno, Aluze, Dobrá adresa, Host), je zastoupen ve sbornících několika literárních soutěží, kterých se úspěšně účastnil. Redaktor a editor liberecké MF DNES a serveru iDNES.cz.

Martin Šenkypl (*1984) doposud publikoval prózu a poezii časopisecky, několikrát v domovském Protimluvu, dále pak v Hostu, Čmeláku a svět, H_aluzi a jinde. Pracuje na básnickém debutu. Věnuje se také výtvarné činnosti.

POCTIVĚ ROZŠKRÁBANÝ SVĚT

Pražská básnířka **Anna Háblová** (*1983) je jménem, které by v současné české literatuře nemělo být opomenuto. I když se tak vlastně málem stalo, její druhá básnická sbírky ***Rýhy*** vyšla již v roce 2015, na recenzní stoleček se dostává teprve nyní. A nahlas se ptám proč? A zároveň si i odpovídám. Poezie Anny Háblové je něčím, co zapadne v pražském angažovaném a konceptuálním kraválu. Tady se totiž děje lyrika.

Té skvostné lyriky, která se objeví jako duch a mizí jak černý čtverec na černém pozadí (abych použil slova Tadeusze Dąbrowského, která uvozují knihu), je velmi málo. Tady se ale děje! Vše tak nějak pomalu teče (*„Pohnout se v tomto prostoru / By znamenalo přiznat / Prostor který je prázdný“*), dlouhé texty z předchozí sbírky s názvem Kry jsou nahrazeny až sentencemi, které však mají drtivý dopad (*„Co znamená průsvitná hlína / Co znamená neprůhledné nebe / Prostor je ve skutečnosti / Jen světlem“*), byť se mohou zdát banálními. Kdepak, svět Háblové, ten literární, je poctivě rozškrábán až na maso, Háblová má geniální dar bolavého (nikoliv bolestínského) vidění (*„Války se odehrávají v prostorech / Moje válka / Je v prostoru / Mezi očima / A lebkou“*), její kraj se mísí s prostorem textu (*„To co cítíš / Je báseň kterou jsi nepotkal / Ale už odžil“*), lyrický subjekt se stává až tolik uvěřitelným, jako reálným. Hlavně proto, že může ohmatávat ty okraje, na které stěží dosáhne (*„Právě to čeho se mohu dotknout / Mě neláká“*), ale kterými si tolik přeje být obklopen (*„Je vytrvale známo / Že jsou místa / Kde nelze / Vykopat hrob“*). Subjekt sám za pomoci dotazování vyhrocuje klíčové životní situace, kdy se člověk ocitá v napětí (*„Nepočítám barvy / Ztraceného okna / Moment zimy / Nedokáže být blízko / Domovu“*).

Ne koncept, ale lyrika bude a je tím, co rozhoduje podstatné okamžiky, kdy se odžívají nové vztahy a kdy sílí poznávací schopnost jazyka. Subjekt se dívá do svého dětství, je vůči němu ve střehu (*„Rohy černají plísní / V rodném domě“*), nenechává se obalamutit ani city nejvyššími (*„Jen láska je jako by byla / Po čas rozpadu“*), protože *„ruce si pamatují prázdno / kterým se obklopuje / krutost /*

paměti". Rýhy nemají svůj název jen tak pro nic, jsou to hluboké škrábance v duši, které se zrcadlí na povrchu světa, jenž lyrický mluvčí vidí a s cítěnou opravdovostí se jich dotýká, jsou vryty na jeho vlastním těle („*Namlčím do zásoby / Příběh který nikdo nevypráví*"). A jsou tak hluboké, že se jen tak něčeho neleknou („*Netýká se mě stárnutí / Dokud nepotřebuju / Zatlačit prstem v hlíně*"), neboť „*Tělo / Je / Bez / Barvy // Duše / Je / Bez / Smrti*".

Poezie Anny Háblové od předchozí knihy zhrubla, zkrátila své okraje. Je v současném básnictví něčím, co se nepodobá. Život v ní je jen tím, nad čím subjekt až cynicky pohodí rameny („*Víc / Život a smrt / Mezní body / Mezi nimi / Nic*"). Ne proto, že by byl solitérem, který se odchodu vysmívá. Ale proto, že jej doslova (byť ne bez výhrad) přijímá jako součást života. To vše znejisťujícími obrazy doprovází výtvarník Patrik Hábl, jehož práci nelze v kontextu knihy přehlédnout a vůbec vynechat. Nad čím se akorát čtenář může pozastavit, je tak jen jakási neohrabanost knih z produkce Arbor vitae, které nejdou jednoduše rozevřít a číst, čtenář musí silou stránky držet od sebe. Ale třeba i tím svazek VII., kterým jsou Rýhy, ukazuje, jak drsné to je otevřít se světu…

Ondřej Hložek

Háblová, Anna: *Rýhy*. Řevnice (Arbor vitae) 2015, 78 s.

IMRVÉRE…., … A FURT!

Až dopiju, tak zaplatím (2003), Adresy (2012), Jak prázdné kolo, po ráfku (2014), ***Imrvére….*** *(2017),* čtyři básnické sbírky **Jakuba Chrobáka** vydané během čtrnácti let. Slušná a oproti poetickým rychlíkům střízlivá produktivita. A především: návaznost, propojenost, myšlenková konzistentnost a přes dramatické zvraty přesvědčivá, ne uměle a vykonstruovaně respektovaná básnická a duchovní východiska. Ukotvená dnes, zdá se, již v mnohdy zpochybňované víře v poezii, v oddanosti k ní a přesvědčení, že tady poezie stále k něčemu je, že je to právě a zejména ona, která zasahuje a ovlivňuje vnímání a přijímání světa nikoliv pouze v ostrých a vyhraněných konturách, ale také ve valérech zjemňujících naše prožitky a pocity, vnáší do našeho intelektuálního

života zjitřující melodramata asociací a komplexnost pohledu na člověka, básnický osud nevyjímaje. A právě ten zprostředkovávají Chrobákovy sbírky originálním a v kontextu současné české básnické produkce ojedinělým způsobem.

Pár let před vydáním své první sbírky byl Jakub Chrobák v literárním prostředí spíše známý jako chytrý a bystrý, břitký polemik a kritik, spolutvůrce a spoluorganizátor rozmanitých literárních společenství a uskupení vyznávajících specifické rituály, většinou s odkazy k českému undergroundu, speciálně pak k osobnosti Martina Jirouse – Magora.

Jeho postoje, třebaže silně vyhraněné a intenzivně proklamované, ve skutečnosti nikdy nedostaly podobu ideologizovaných schémat, jež by později zásadním způsobem ovlivnily jeho tvorbu. Ta si podržela svůj základní tvar a výraz daný osobní zkušeností, zjitřenou a někdy nevyzpytatelnou senzitivitou, své ladění geneticky založené na přesném a citlivém vnímání svých prvních a pozdějších vzorů (Skácel, Vaculík), příklonem k zemi, která zůstala jeho nepominutelnou oporou a jistotou. I přes tyto jisté konstanty (tak se také jmenuje jeden z oddílů v jeho první knížce) prodělává Chrobákova tvorba některé zásadní proměny, a to proto, že zásadními proměnami prochází jeho život, jeho vztahy k okolí, k lidem, i těm nejbližším.

Již ve své první sbírce vymezil Jakub Chrobák své básnické teritorium, zdálo se tehdy, díky přesvědčivosti a strhujícímu zaujetí pro krajinu a lidi, že natrvalo. Toto teritorium už pojmenování dávno mělo: Valašsko. Ukázal mnohé z citu pro básnické řemeslo, dokázal se odpoutat od někdejší, v jeho prvních příležitostných básních typické mnohomluvnosti, prokázal ve vázaném verši smysl pro hudebnost i funkční přechod k rozeklaným, jakoby odsekávaným řádkům nabízejícím čtenářskou odezvu chladu, nehostinnosti a necitelnosti světa a uměl vzápětí přejít ke křehkosti, klidu a stabilitě probouzející se lásky v kulisách vlastního světa a vlastních představ, v nichž už od počátku nebylo nesnadné zabloudit. A dokázal překvapovat objevnou, nečekanou a sugestivní metaforou, která pak zůstala a zůstává i nadále jednou ze základních komponent určujících podobu a rukopisný charakter jeho básní. V následující sbírce vše potvrzoval i v tematickém

rozšíření pohledu na výlučnost a vzácnost naplněného vztahu k ženě, rodině, dětem. Ovšem v typickém odporu k rozmělnění citu, drásavým a dojímavým obrazům.

K tomu, abychom lépe pochopili a prožili Chrobákovu poslední sbírku, je dobré vědět o těch předchozích, zachytit a zaznamenat tu zvláštní sveřepost, s níž asimiluje básník události vlastního života, které utvářejí a zasahují podstatným způsobem do jeho osudu.

V prvních básníkových knížkách je čtenář zahlcován smyslovými dojmy – vizuálními obrazy, vůněmi, dotykovými a zvukovými podněty stvrzujícími, že svět ve své okouzlující a neomezeně působící jevové stránce, svět s předměty, věcmi, tradicemi překračujícími hranice osudů jednotlivých lidí, je důstojným a dostatečným předobrazem a inspirací pro básnickou odezvu. Ty ožívají v jakýchsi klasických krajových podobách a variacích. Je zde mokré dřevo podzimu, jeho podmanivá vůně, je zde nespočet podob strachů, těch malých na osamělých nádražích i těch větších za hlubokých nocí, poztrácených v hlubokém tichu, kterým proniká pouze zrychlený dech. A kde by byl známý kraj bez závanu trnek v předtuše proměny jejich skupenství! Ale především: vše se děje ve světě, který básníka obklopuje, který je určujícím a směrujícím i jeho další cesty a zastavení, ať jde o zastavení známá, hospody nevyjímaje, nebo setkání s přáteli na Slovensku či v Polsku.

Vše se začíná měnit, přesněji řečeno posouvat k hranicím dramatičtějšího obrazu světa, procházejícím individuálním vědomím zneklidněným překotnými životními proměnami, zvláštní „kontaminací" kdysi průzračného, mladistvého vidění, vyvolaného poněkud chaotickým vírem okolností, jež s nečekanou prudkostí zasahují a modifikují prvotní a stabilizovanou, ryzí a konzistentní básníkovu zkušenost. Že se věci mění, prozrazuje Jakub Chrobák upřímně a přesně voleným metaforickým názvem předposlední knížky *Jak prázdné kolo, po ráfku,* a vše se završuje sbírkou poslední – ***Imrvére....***, vydanou v letošním roce v pražském nakladatelství Trigon v redakční péči známé básnířky a prozaičky, někdejší redaktorky Tvaru, Boženy Správcové.

Obě poslední sbírky jsou graficky krásně vypravené a doplněné o ilustrace renomovaných výtvarníků (Marek Pražák a jeskynní malíř Zdeněk Janošec Benda). Bendovy

figurální kresby „eroticky zápolících" párů, maillolovských postav s masivními objemy, vystupující ze spleti čar, předznamenávají atmosféru, prostředí i „děje", v nichž se autorská inspirace sbírky ***Imrvére....*** materializuje, a to s nápovědou už v samotné dedikaci sbírky: „Stáni, Přemkovi, Lesu, / podzemí, / protože všude tady/ je svět natrvalo obnažený. / Imrvére, nafurt, pořád a napořád./ Takto je sbírka Imrvére**....** ve svých náhledech, úvahách a myšlenkách, ve svém emocionálním zacílení až sebevědomě jistě metafyzicky ukotvena a napovídá mnoho o složitosti cest, kterými se bude básník ubírat. Vše technické, řemeslné, vydobyté předchozím psaním, včetně ostrého, vnímavého pohledu, dynamicky a dramaticky se vrstvící zkušenosti, zůstává. Součástí tohoto prostředí zůstávají i hospody, ona magnetizující místa, kde se vykřikuje, táže, kde se stroze i vulgárně odpovídá, kde se básníku nabízejí nové a neobvyklé syrové náhledy na realitu, včetně překvapivých jazykových objevů. V nově nabyté životní zkušenosti se však implicitně probouzí svědomí, dere a dráždí otázkami, pochybnostmi a nejistotami (Před čtyřiceti rokama, str. 35, závěr básně: „Před čtyřiceti rokama/jsem se narodil./A pořád – nikde – žádný cíl.") Vše se děje s otevřeností a nepředstíranou prostotou, odvahou a drsností, s neochotou vzdát se zcela nadhledu nad věcmi a vrozeného obdivu také k „lehkosti" bytí, jež získávají dokonce erbovní hodnotu (Smuteční, str.15: „Jsem jako víčko od piva,/jako bych umřel zaživa./Slunce se na mě nedívá,/jen mě tak slepě ohřívá.")

Tři oddíly sbírky Imrvére… – Hospody, Blízkosti a Středy a okraje, neskrývají hledání jako principiální rys dodávající Chrobákově poezii závažnost a sympatickou odkrytost. Se smělou sebeironií uskutečňuje jakýsi půlobrat, aby lépe a ostřeji přehlédl svůj vnitřní svět se všemi překážkami, nárazy a kodrcáním, které už v počátcích zakoušely jeho „prázdné kolo" a jízda po ráfku. Aby podal také svědectví o tom, jak poctivě, nikoliv však explicitně přiznal, že se rozřeďuje jeho dávný a známý prostor tradice, temných nocí a zvrácené hlavy ke hvězdné obloze s rizikem zlomení vazu. Z tohoto kdysi všemi silami bráněného a vzývaného světa zůstaly v nové knížce jen drobky, nevýrazné nášlapy, dialektizmy sotva rozeznatelné od řeči těch ostatních.

Jakub Chrobák je básníkem, jehož sbírky se nedají pouze zaregistrovat. Vyvolávají neklid, místy rozpaky i čtenářskou nejistotu odkazující k pouhému tušení či intuici, k mysteriózní sémantizaci. Nabízejí ale především intenzivní prožitky z intenzivně prožívaného života autora, jenž se pohybuje na nejistém území každodennosti a komplikovaných mezilidských vztahů. V prostoru, který zatěžuje. Svým pohybem v něm a svou poezií se této tíže nezbavuje. Na to síly básníka nestačí. Nechce však prohrát, proto pojmenovává, vykřikuje, místy ironizuje a provokuje, ukazuje, s čím na tomto světě musíme počítat, jaká bývá také jeho tvář.

Dalibor Malina

Chrobák, Jakub: *Imrvére...,* 2017, Praha (Trigon) 2017, 47 s.

NEDAT SE ZAŠLÁPNOUT!

Narativní text *Ke dnu* je druhým počinem tohoto druhu spisovatelky Anny Bolavé. Po otevření knihy čtenář nabude dojmu, že se nejedná o svébytný celek, ale jakési volné pokračování předchozí prózy *Do tmy*, která sklidila na českém literárním kolbišti velký úspěch, byla oceněna Magnesií Literou 2016 za nejlepší prózu. Přesto se *Ke dnu* zásadně liší od své předchůdkyně *Do tmy*.

Souvislost mezi prvním a druhým narativem je nepřehlédnutelně připomenuta už na úvodních stránkách: jsou zde dva výňatky z první prózy a až poté začíná nové vyprávění. Pokud si mohu „tipnout", vidím v patrnosti této návaznosti spíše přání nakladatele než samotný autorčin zájem – základní postavy a prostor se sice nemění, ale příběh je koncipován zcela jinak než v první próze, takže po autorské stránce není důvod zvýrazňovat *Ke dnu* jako pokračování starší, veleúspěšné prózy. Pro komerční záměry ano.

Máme co dělat s vyprávěním, v němž se postupně prolínají životy mnoha lidských typů v adventním čase v prostoru menšího města, či spíše větší vesnice, která by ráda městem byla. V krátkém časovém úseku (vlastně ani ten advent není doveden do svého úplného konce) ukazuje Bolavá své hrdiny v momentě, kdy své životy předvádí ve vyhroceně neuspokojivé formě. Výborně koncipovaný text

je dovádí ke zlomovému momentu, kdy se rozhodnou jednak jinak – buď jsou k tomu donuceni vnějšími okolnostmi, nebo je změna akcentována jako svobodná volba. Ostré, nesmlouvavé nasvícení prostředí, v němž se tak děje, je jednoznačnou vzpourou proti vyprázdněnému, pokryteckému životu na vesnici, v níž se více dbá na vnější vzhled a přetvářku, než na pochopení a respektování lidského života v celé jeho jinakosti.

Kniha je podle výše naznačeného schématu rozčleněna do tří částí (úvodní Mrtvá z močálů, detailní Víkendová mezihra a finální Ke dnu), které pozvolna gradují a dovádí své hrdiny k vybočení z ubíjejícího stereotypu a neradostných vyhlídek na pokračování dalšího života. Účinné a velmi dobré je rychlé střídání počínání všech aktérů, připomíná to filmové obrazy – často je jedné dvojici, hrdinovi či domácnosti věnována půlstrana, strana, následuje střih a přichází někdo jiný. V těchto přechodech je naprosto přirozená plynulost, skoro se mi chce říct až mistrovská, bravurně zvládnutá – Bolavá tím jednak zvyšuje napětí, jednak jednotlivé osudy stále více zamotává do sebe a šroubuje jejich životní spirálu do stále větších výšek. Je znát, že vše je promyšleno a hlavně napsáno s velkou tvůrčí radostí. V tomto je Bolavá autorsky zcela svobodná – čtenář pro ni není cílem, ale jednou z mnoha, ne úplně rozhodujících, literárních entit.

Dvojice hrdinů jsou obvykle genderově rozdílné: mohou to být manželské, partnerské nebo příbuzenské páry, ale nosnými hrdiny jsou dvojice ženské. Hlavní hrdinka Hanka Strnadová a její matka, kvůli jejímuž odmítajícímu přístupu k dceři a rodinnému statku (domovu) není Hanka schopná nalézt svou identitu, a jedenáctiletá Anička se svou matkou – vdovou Miladou Vávrovou nerespektující osobnost své dcerky, nikoliv však ze zlých důvodů, ale ze zaslepenosti. Anička s Hankou jsou nositelkami vzpoury, i když každá jinak; jejich konfrontace s neuspokojivou životní linií představuje sympatickou, byť bolestnou linku celého narativu těch zdánlivě nejslabších hrdinů. Mužské postavy jako by celému ženství v próze jen sekundují a to i navzdory tomu, že prostoru mají ke svému jednání hodně. Je tu Jarda Vávra, ctitel Hančin a švagr Miladin, je tu slizká postava bulvárního novináře i potměšilého souseda Uhlíře, je tu lékař

Marek Diviš, jehož poměr k mrtvé manželce Heleně a těhotné milence Milušce si přímo žádá o pořádné vypsání – ale to právě chybí. Muži-stíny, nerozhodní, nejednající, zmítáni vnějšími okolnostmi. Výjimkou je Jarda Vávra, který však jedná způsobem až pohádkovým, proto se této postavě zdráhám uvěřit. Jeho rychlé, překotné zamilování do Hanky, krok ke společnému životu, koupě nové postele a nastěhování se k Hance, aniž by s tím souhlasila, patří do mýtického světa. Narážíme zde na autorčin tvůrčí limit. Próza *Do tmy* byla v tomto ohledu čistě napsána; autorka zcela souzněla s hlavní hrdinkou, která byla záměrně dominující a okolní mužské postavy této dominanci přizvukovaly. Vypadalo to jako autorský záměr, po přečtení *Ke dnu* můžeme mluvit spíše o autorském štěstí. V okamžiku, kdy měla Bolavá napsat mužské jednající hrdiny určující linku vyprávění, selhala.

Možná chybí podstatné životní zkušenosti, možná to je jen otázka lepšího zvládnutí spisovatelského řemesla. Nicméně považuji Annu Bolavou za nadanou prozaičku a setkání s jejími dosavadními texty byla vzrušujícími zážitky; a nepřála bych si, aby ustrnula ve stejném proudu jako Hana Kolaříková či Petra Soukupová. Líbí se mi i takřka magické prvky tvořící integrální součást vyprávění – čtenářsky přijímám marquézovský prostor a bytosti, jejichž existence není zpochybnitelná – vždyť ovlivňuje chování samotných hrdinů! Konfrontace s „něčím" v řece, tam u dna, početí Hančino hluboko pod vodou, skoro hororová přitažlivost vody a také přítomnost močálů měnících svou podobu v závislosti na počasí a ročním období, vydávající svá tajemství postupně (mrtvola Heleny Divišové) a jednající jako živá bytost (potrestání bulvárního novináře), to nás přenáší do jiného prostoru, rozumem neuchopitelného, před nímž je nezbytné se pokorně sehnout. Tato vypravěčská vrstva vkomponovaná do „reálného" dění prózu jedinečně ozvláštňuje a k jejímu napsání byla potřebná autorská odvaha a obratnost.

Ať tedy Anna Bolavá najde stejnou sílu k vybočení, jakou měly její klíčové hrdinky, a hlavně – ať na té cestě setrvá.

Andrea Chrobáková-Lněničková

Bolavá, Anna: *Ke dnu*. Praha (Odeon) 2017, s. 284.

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 75
zima 2017/2018

Jarní přívaly

Od loňského března jsem trávil větší množství hodin na trase mezi Prahou, Olomoucí a Vsetínem, s občasným vybočením do dalších měst naší potrhlé vlasti. Mělo to své důvody osobní a osobnější, ale vedl mě přitom i zvláštní neklid, který mnou lomcoval a lomcuje dodnes. Od počátku jsem tuhle přechodnou fázi existence přijal jako výzvu a slíbil si, že si chvatné přesuny napříč republikou nebudu vyčítat. To se mi dařilo někdy. Jindy jsem si nadával do hňupů. I když se mezitím ledasco konsolidovalo a frekvence cest prudce klesá, pořád občas hledím z okna vlaku a myslím si, co je tohle žití vůbec zač…

Vím o příhodě, která se stala teprve včera. Lidi se trousili po nádvoří, vítr jim zvedal šály a oni tomu dobře rozuměli. Sedali si na okraj široké studny a zamyšleně sledovali okno záchodu v protější zdi. Bylo dokořán. Vypadali přitom jako ti, co přežili katastrofu, vylezli z úkrytu a užasli, co ze světa zbylo. Takovou měli radost, a báli se ji ještě projevit…

Je to strašná a zbytečná věc, ale chodí to na člověka o samotě a vleže, když je tma. Nejhůř zjara – to by se mohly žíly zrovna krájet, jak jsou plné, krví nalité. Viděl jsem dnes schýlené figury chlemtat víno v parku a ženské kvapně stahovat z těla tuhé kabáty. Řidiči autobusů na křižovatkách hleděli přes dlouhé čelní sklo vysoko nad semafory. Kolikrát jsem se tak cítil, že mi nebylo pomoci! Všechno bych to chtěl obejmout, co mně svírá mozek… Beru aspoň tvoje lýtka do dlaní a rychle je třu, abych nezešílel. Mluvím o nesnesitelné touze, krvavých očích a nedočtených, odložených knížkách. A myslím na bílou hřbitovní zeď, jak jsme ji spolu včera přelézali, zatímco večerní slunce stálo pod stínidlem fialových mraků. Právě jsem se opozdil, dobíhám tě a žasnu, že pod ještě holými větvemi vede čerstvý chodník k Vltavě. Vzduch voní zevrubně.

(psáno ve vlaku, zjara)

Martin Lukáš

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

Obsah:

úvodník
Martin Lukáš: Jarní přívaly___2

próza
Lenka Orálková: Vlčí máky___7_10
Pavol Ičo: Svedomie___10_13
Irena V. Knedlová: Nech čagan viset___14_19

poezie
Kamil Bouška: Kluk___4
Radka Rubilina: * * *___5_6

překlad
Dumitru Țepeneag: Chodba___19_24

jubileum
Olga Mehešová: „Tak moc!" – o životě a díle sochaře Pavla Drdy___24_26

recenze
Andrea Chrobáková-Lněničková: A jak to mám, kurva, vědět?___26_29
Ondřej Hložek: Otcovská ozvěna___29_30
Pavel Kotrla: Pár absurdit na okraj všedních dnů___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267, 756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Dalibor Malina
Hotel Pančava
Svárov 323,755 01 Vsetín
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 75, ročník XXI.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina,
redakce: Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš;
redakční rada: Andrea Chrobáková-Lněničková,
Jiří Hrabal, Tomáš Vašut;
registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

KAMIL BOUŠKA

Kluk

Rychle zvedá hlavu z polštáře.
Zadní stěnou mozku
pulsuje hlas a křičí: *Uteč!*
Závěsy v oknech
zmodraly dechem neznámého boha.

Odhrnuje deku,
vstává z postele
a rozhlíží se.
Školní aktovka leží pod věšákem na šaty.
Ve chvatu bere sešit geometrie
a mezi rovnostranné trojúhelníky a kružnice
vkládá svůj notýsek s básněmi
a vlastním slovníkem:
Taram
Ryque
Zohen
Cyran
Meo
Danam
Brea
Tywam

Potichu otevírá dveře na chodbu.
Rodiče ještě spí.
Po špičkách přeběhne k botníku
a ve slipech, pyžamovém kabátku
a ponožkách
vybíhá z bytu k výtahům.

Dole před domem
u rozbitého mluvítka a zamrzlých zvonků
ztuhne.
Pak sevře sešit na prsou
a běží přes ulici k autobusové zastávce.
Mráz pálí do chodidel
a ponožky lepí k asfaltu.

Na druhé straně ulice
nad ránem přešlapuje z nohy na nohu,
pozoruje páru od pusy a přemýšlí, co řekne
řidiči.

Kamil Bouška (* 1979) žije v Praze, kde pracuje v ÚČL AV ČR. Vydal básnické sbírky *Oheň po slavnosti* (Fra, 2011), *Hemisféry* (Fra, 2015).

RADKA RUBILINA

Soupiska

Můj sešit na poznámky
je pokreslený oběšenci,
diář plný krabů a draků,
mé pracovité já úpí pod palmou,
chci překládat, chci psát!
– tak to je dovolená s dětmi.

Dnes po měsíci, k ránu,
sklonila jsem se k muži
a lehce ho políbila, protože
k němu konečně
snad
zase
něco
cítím
– tak to je to manželství po mnoha letech.

Okouším život toho,
kdo byl okraden, mohl to udělat
někdo, kdo kolem nás teď chodí,
dívá se, jak venku obědváme,
co máme na talíři, co jedí děti,
kdosi se tajně do dlaně zasměje,
někdo, kdo důvěru
rozmáčkl mezi nehty jako veš
– a takový pocit mám nazvat jak?

Ven s tím z těla.
Čekám k ránu na Buddhův zpěv,
5:25, otevřené oči, otevřené okýnko
před jeho sochou, tenisky na nohách,
pak chvíli po písku, pak chvíli džunglí,
přibíhám k jezeru, cestou se zohýbám
a házím kameny po psech,
jsou zběsilí a cení zuby
na vetřelce.
A já běžím.
A já běžím.
Běžím.

× × ×
„Takhle tu nemůžete žít,"
tvrdím němě
Švýcarům a Švýcarkám.
Šedavé kabáty,
padnoucí style,
oči slepené, zavřené,
ústa v úsměvu dokořán.

…
Té holce
pásek těsně obepínal boky,
Kdepak, ta neuměla běhat
a navíc – na podpatcích...
Klopýtá ulicí, – tak nádherná.
Zadek o malinko větší,
než měl by být – jak nádherná.
A jistě, jistě – s šedými duhovkami…
Rozběhla ulici,
boky ji kormidluje vpřed.
Žena mezi lidmi
curyšské štráse
ve čtrnáct padesát pět.

Gulášová

Nevím, proč loučím se s lidmi
dřív, než sami odejdou.

Vždyť ta struna drnká,
poslouchám klokot řeči,
i já zahlazuji
nevhodné bonmoty mého muže,
sedíme u stolu,
je léto,
v koruně stromu tepe život
a Miluše připálila guláš
a taky přemastila,
už se omlouvá
a my to zdvořile hltáme,
abychom se zvedli
a prošli pak s rukou nataženou
podél zdi jejich zahrady,
protože guláš už
byl smočen ve špatných časech,
protože zeď tu zahradu dokonale uzavírá,
protože přežít jednoho druhým nemá
žádný smysl,
protože člověku už se příčí dotknout se
vařečky,
od toho letního dne nenávidím vaření.
Sbohem, Miluše.

Radka Rubilina (*1977) žije aktuálně na Valašsku. Vystudovaná rusistka, překládá do češtiny, v roce 2017 jí nakladatelství Dauphin vydalo básnickou sbírku *Laciná romantika*.

LENKA ORÁLKOVÁ

Vlčí máky

Červená škodovka zastavila před nenápadným domkem uprostřed vesnice. Vlastík dlouze zazvonil a významně se přitom zadíval na Janouška, aby mu dal naposled najevo, co si o tom všem myslí.

Místo dveří se však otevřela malá, rozvrzaná plechová dvířka od vrat. Vynořil se z nich velice starý, malý hubený muž. „Co se děje?" zavolal tichým hlasem a trochu zmateně se rozhlížel kolem, připravený dveře zabouchnout. „Já nic nechcu, nic vám nepodepíšu!"

Vlastík na něj zamával. „To su já strýcu, Vlastik!"

Janoušek dal Vlastíkovi čas, aby dědovi vysvětlil, proč za ním přijeli. Najednou se ho však zmocnily pochyby. Ještě je čas, to odpískat, pomyslel si. Ale to už mu hubená ruka pokynula, aby šel dál.

Stařík je přivedl do malé kuchyně. Posadil se ke stolu u okna. Za dědou stála mikrovlnná trouba, nad kterou se skláněla uschlá pokojová rostlina. „Vlastiku, udělej nám kafe a mu nalej do toho hnědého hrnku, co stójí u kamen," nařídil stařík, palcem si přejel po rtu a Janouška se zmocnil neodbytný pocit, že na něj ten starý kulišák něco chystá.

„Sedni si! Vlastik to obstará, on ví, co kde je," rozhodl stařík a nespouštěl z Janouška oči.

Za chvíli byla káva hotová. Vlastík ji postavil před oba muže a z vedlejšího pokoje si donesl židli. Děda ještě chvíli mlčel, pak vybafl na Janouška. „Tam, co teď sedíš. Tam sedává!"

Janoušek se v první chvíli nadzvedl, ale pak se zase posadil. Dědovi zasvítila očka. Janoušek si umínil, že podruhé už mu nenaletí.

„Nevěříš," řekl stařík a pomalu upil trochu kávy. „Šak nevěř!" Pak se šibalsky zadíval na Vlastíka, uchechtl se, pak pokračoval: „Vždycky pije z toho hnědého hrnku." Ale tentokrát Janouška nenachytal. Naopak, host obmotal prsty kolem ucha hrnku ještě pevněji a napil se. Napadlo ho, že takhle děda zkouší každou návštěvu. Naláká je na pochybnou historku a pak si z nich začne dělat blázny. Už jen tím, že tu je, mu vlastně naletěl.

Stařík se znovu napil a odložil svůj hrnek, ukázal na závěsy v okně. Jeho gesta byla vždycky v předstihu, před jeho slovy. „Musel

sem je vyměnit. Nelíbily se jí. A tyto se jí taky nelíbí! Na těch předtím byly tulipány." Potom se na delší dobu odmlčel, jako by nabíral sílu. Janoušek mezitím v duchu odhadoval jeho zdravotní stav. Dělal to tak u každého staršího člověka, se kterým se seznámil. Byla ta taková jeho soukromá hra. U dědy si všiml těžkého dýchání. Jako by ho už teď držela pod krkem, napadlo ho.

„Vlastiku, přines nám slivovicu, schoval sem ju v izbě za postel."

Když se Vlastík vrátil, postavil před muže na stůl demižon.

„Nalej nám. Chodí po klekání, čeká, až se zešeří. Byl tu aj pan farář a stejně došla znova. Ani pána boha sa nebójí, potvora."

Janoušek se pousmál. „A to vám řekla?"

„Ani nemusela. Nikdo už sem nechodí. Enom Mařka. Moja sestra. Její dcerka mně zazpívá na pohřbu. Všichni se mně vyhýbajů. Nedávno sem potkal Lidku Hubáčkovů, šak přešla na druhů stranu. Šel sem za ňů, mával čaganem a křičel na ňu, tak aby to ludé slyšeli." Vyprávěl a sám se tomu smál. „Šak já vím, Lidko, že za tebú taky chodívá." Stařík se smál a bouchal dlaní do stolu.

Náhle se ozval zvonek, Vlastík s Janouškem na sebe úlekem pohlédli a stařík̊v smích umlkl. „Je otevřené!" zvolal muž a s vážnou, napjatou tváří se zadíval na oba muže. Pak se dal zase do smíchu.

Dovnitř vešla asi šedesátiletá žena s šátkem na hlavě. „Nevěděla sem, že máš návštěvu, Vojto, přijdu indy." „Donesla sem ti uzené," řekla a položila talíř přikrytý utěrkou na linku. Pak se napůl starostlivě a napůl hněvivě podívala na nezvané hosty. „Že mu nedáte pokoj, enom ho v tom povzbuzujete."

Stařík ženu ignoroval. „Byla tu aj televiza. Čekali tu tři dny. Když se neobjevila, zlobili sa. Přišla hned, jak odjeli. Tak jsem jim to hned volal, ale už nedojeli. Prý budú točit něco jiného. Asi něco s Gottem, ten mamlas je v televizi furt!" „Dojdu zase zítra," řekla žena a nechala muže samotné. Stařík se natáhl pro talíř a položil ho na stůl. „Berte si. Já už toho moc nesním."

Janoušek si talíře nevšímal a místo toho se k dědovi naklonil. „Až se tu znovu objeví, můžete mi zavolat a dát mi ji k telefonu, dědo?"

Vlastík po něm vrhl nesouhlasný pohled. Ale stařík se neurazil. Nespouštěl z Janouška

pohled, promluvil k Vlastíkovi. „Sáhni dospod linky, sú tam zavařovačky. Jednu vytáhni a přelej do ní slivovicu, pak to zavři a podej mně to." Vlastík trochu neochotně poslechl a za chvíli už byla sklenice na stole. Stařík ji pošoupnul k Janouškovi. „To si vem dom, to ju naláká a přijde. No vem si to a z toho hrnku už nepij."

Stařík do sebe kopl další slivovici. Na chvíli se odmlčel a pak pokračoval:

„Leze do ludí. Bere jim dušu. U mě si nechává pravú podobu. Ona ví, že já ju stejně v každém poznám. Jednúc vlezla do starého Babiny. Za mlada zabil děcko. Srazil ho na motorce. Do vězení ale nešel, byl to komunista. Každý den potkával mamu toho děcka. Pracovala v JZD. Nikdá sa jí ten prevít neodprosil a eště jí chodil na oči! Před nějakú dobú sem ho zase potkal. Tak sem sa ho optal jako dycky. Co sa tak blbě šklebíš, Venůšu? Estli ťa dohnalo svědomí, dojdi, poščám ti špagát. Vracať ho nemusíš. Zastavil sa, ale neposlal mě do řiti, jak to dycky dělával. Enému tam tak stál a hleděl. To mě vrtalo hlavú, tak sem mu řekl, aby nechodil uprostřed cesty, aby do ňho nevrazil nějaký prevít na motorce. Šak víš Venůšu, co je to za chamrať. Klidňa ti přejedú děcko a eště sa ti smějú do ksichtu. Ale on zase nic. Enému tam tak stál, jak zmoklá slépka. Tak sem poznal, že mu vzala dušu. Druhý deň sa oběsil. Našli ho v šopě na trámě. Na tom samém trámě sa za války oběsil i jeho tata… a ona pak došla. Na slivovicu. Zrovna tady sem seďél, když vlezla do dveří. Měl sem nalétú štamprlu. Kopla ju do sebe, hodila špagát na stůl a krákala, jak pominutá. Ona sa furt tak blbě směje. Od té doby chodí furt."

Janoušek do sebe kopl dalšího panáka. „Jaký špagát, dědo?"

„Co?"

„Povídám, jaký špagát?"

„Tož přeca ten, co sa na něm oběsil? Co sa tak blbě ptáš?"

„On sa ptá, protože on neví, strýcu," hájil Janouška Vlastík.

„Co neví? A kdo je to?"

„To je můj kamarád, doktor, strýcu."

„Co to povídáš, přece nejsu blbý, vím, kdo to je," odvětil stařík a přitáhl si hůl.

„Když nedostane, co chce, je zlá, jako malé děcko. Ale já už sem sa na ňu připravil." Řekl muž a prsty sevřel hůl. Ruce měl potažené tenkou průsvitnou kůží. Skrz ni prosvítaly

žíly. „Až mě půjde příště na slivovicu, praštím ju do té její zaťaté palice!“

Janoušek i Vlastík do sebe obrátili šestou slivovici.

„Jak vypadá?“

„Co?“

„Jak vypadá, dědo?“

„No, jak by vypadala? Škaredá je!“

„A kafe si sladí?“

„Co? Vy sa smějete, ale vy s ňú nemusíte byť! Nevíte, jaké to je, když dojde napitá, dělá binec a kráká: „Závěsy dolů, bude z nich rubáš!“ křikl děda a celý se roztřásl.

Janoušek vstal, cítil, že je trochu opilý, sevřel ruku v pěst a praštil do stolu, až starý muž leknutím nadskočil.

„Chci vědět, jestli si sladí to kafe, dědo!“

„Co blbneš, co ho strašíš! Dyť je mu pětadevadesát!“ okřikl Janouška Vlastík a poplácal stařička po shrbených zádech.

„To je dobrý, Vlastiku,“ řekl muž a v očích mu zasvitlo. Obešel Vlastíka a přistoupil k Janouškovi, obrátil do sebe jeho slivovici. Pak pevně sevřel muži před sebou paži. „Uvidíš sám, až si pro tebe přijde, jestli sladí nebo nesladí!“ Z domu se vypotáceli až za tmy. Vlastík se šel vymočit za smrček, hleděl přitom na noční oblohu. Když si ulevil, plácl sebou na zadní sedadlo a ve vteřině usnul. Nohy mu trčely z vozu ven. Janoušek se opřel o kapotu auta. Cítil horkost, která mu proudila celým tělem. Znovu si promnul paži a zadíval se do oken. Stařík tam stál, rty měl přitisknuté k sobě, bradu hrdě vztyčenou. Hleděl ven, dokud ho neskryly pohupující se závěsy. Byly na nich velké vlčí máky.

PAVOL IČO

Svedomie

V ten deň som sa mal stretnúť s hlavným predajcom môjho časopisu, riaditeľom spoločnosti Artfalum.

Keď som sa osprchoval a obliekol, vložil som niekoľko časopisov spolu s edičným plánom do čiernej koženej aktovky a opustil byt.

Napriek tomu, že fúkal vietor a bolo zamračené som sa rozhodol ísť pešo. Dúfal som, že ma prechádzka preberie a pomôže mi odbúrať príšernú bolesť hlavy, ktorú som si priniesol zo včerajšej Aleninej narodeninovej

párty. Mysľou som bol ešte stále na párty, kde som potajomky, v malej izbe s kamarátom, popíjal polstoročné víno z plastových pohárov. Keby som si totiž zašiel do kuchyne po čaše, vzbudil by som toľko pozornosti, že by som si z vína ani nelízol. A tiež som nechcel, aby si Alena pri pohľade na fľašu spomenula, že je z pracovne jej otca.

Hoci mi hučalo v hlave, v duchu som si pripravoval pochvalnú reč pre riaditeľa, ktorou som ho chcel upútať natoľko, aby začal odoberať dvojnásobný počet časopisov. Pred dverami kníhkupectva som si skúšobne niekoľkokrát nahlas povedal: „Dobrý deň!", a keď som bol konečne so svojim výsledkom spokojný, vstúpil som dnu so zvučným pozdravom.

Riaditeľ Artfaluma mi neodzdravil, len chrapľavým hlasom precedil, že časopisu každoročne klesá čitateľnosť a od začiatku mesiaca sa predali len dva výtlačky. Rozrečnil som sa o tisícových nákladoch, aké voľakedy boli pre časopis bežné, ale riaditeľa som nedokázal presvedčiť. Pri pohľade na hŕbu časopisov na poličke zavtipkoval, že s nimi bude počas najbližšej plynovej krízy kúriť a rozhovor rázne zakončil slovami: „Už ho viac odoberať nebudeme!"

Keď som to počul, zatajil sa mi dych. S tichým: „Ďakujem" som sa dotackal k dverám a vyšiel na ulicu.

Na okrajoch popraskaných ciest boli mláky, stopy včerajšej búrky. Jednu z nich mi vyprsklo čierne BMW na nohavice.

Vtom som si uvedomil, že aj tak mám ešte zopár drobných odberateľov, takže ak to tak zostane, nebude nič stratené.

Zazvonil mi telefón. Ozval sa môj najlepší kamarát Ďuri. Chcel, aby som okamžite prišiel za ním. Súhlasil som. Cestou ma však prenasledoval nepríjemný pocit.

Tušil som o čom bude chcieť hovoriť.

Potom čo som zaklopal na dvere, Ďuro prudko otvoril. Ani nepozdravil, zreval: „Poď!" a stratil sa v šere chodby. Vystrašene som ho nasledoval.

„Čo to má znamenať?! Myslíš, že som blbý?!", zúril s ukazovákom namiereným na ošarpanú lištu pridržiavajúcu sklenú výplň dverí. Viditeľne sa líšila od zvyšných, nanovo natretých líšt.

Omylom som ju prevrátil naopak, a keď som si to uvedomil, bola už tak upevnená klincami, že sa s ňou nedalo pohnúť.

Snažil som sa vysvetliť svoje konanie, ale Ďuro ma okríkol, nech vypadnem.

Sklonil som hlavu a odišiel.

Len čo za mnou môj kedysi najlepší priateľ zabuchol dvere, začali sa mi vybavovať udalosti z predminulého večera. Vkĺznuť do izby vypáčením líšt okolo sklenej výplne dverí sa mi vtedy javilo ako jediná možnosť, vďaka ktorej by som sa mohol zbaviť dlžôb. Tí, ktorým som dlhoval, na mňa naliehali a nikto mi nebol ochotný požičať. Ďuro tu nebol. Najneskôr o týždeň by som mu vrátil. Nikdy na to nemal prísť. A vôbec, mohol tušiť, že raz k niečomu podobnému dôjde! Prečo chcel, aby som mu chodil polievať kvety? Načo mi nechával kľúče? Prečo provokačne zamykal pracovňu?

Ale hoci som sa snažil vylepšiť si náladu hľadaním výhovorky, premáhal ma smútok. Nečakal som, že Ďuro zareaguje až tak prudko. Vždy bol nesmierne štedrý, aj k bezdomovcom. Niekedy ma jeho dobrota hnala k zúrivosti a vymýšľal som si príbehy, aby som ho zosmiešnil pred tými, ktorí o jeho dokonalosti iba počuli…

Kráčal som so sklonenou hlavou.

Odrazu som ucítil náraz. Keď som zdvihol hlavu, uvidel som pred sebou mohutnú hruď. Patrila môjmu kamarátovi Andymu. Naposledy som ho videl na Dášinej oslave narodenín. Vtedy sme toho veľa nenarozprávali. Ponáhľal sa za známymi z Francúzska. Svoju priateľku nechal na párty.

Čudoval som sa, že taká kráska chodí práve s Andym. Andy nebol zlý, len bol lakomý a tupý. Často sme ho pozývali na pivo a potom, keď mal peniaze on a prišlo na platenie, vždy dal iba toľko, koľko prepil.

Azda preto, že Andyho Lenka ostala sama, liala do seba jeden pohár za druhým a zaspala ako prvá. V tom čase som mal problémy s nespavosťou. Keď na mňa konečne doľahla únava, všetky postele v dome už boli obsadené. Jedine manželská posteľ v spálni bola spolovice voľná. Druhú časť postele okupovala priateľka muža, ktorý stál predo mnou.

„Niečo to dlžím!" zvrieskol a vrazil mi päsťou do tváre, „Ty sviňa!," dodal vzápätí a kopol ma do brucha. Vybilo mi dych. Zvíjal som sa na zemi, rukou si zakrýval tvár. Ulicou sa začal šíriť ženský hlas. Neznáma volala políciu.

Útočník mi pohrozil, že si ma nájde, chytil ma pod krk a zasadil mi ešte jeden úder do hlavy. Zostal som nehybne ležať.

V myšlienkach som sa vrátil na oslavu Dášiných narodenín. Videl som Andyho dievča – nahé so zavretými očami, ako leží vedľa mňa na manželskej posteli. Možno sa chystala osprchovať, ale keď si vyzliekla šaty premohla ju únava. Páchla po cigaretovom dyme, vodke a zvratkoch, no aj tak vo mne vyvolávala túžbu. Bola krásna. Pretočila sa, zadok vytrčila ku mne. Pritlačil som sa k nej, stiahol si nohavice.

Niekoľko ráz slastne zavzdychala a vyslovila meno svojho frajera. Našťastie bola príliš unavená na to, aby otvorila oči.

Až ráno, keď ma našla vedľa seba, jej všetko došlo. Vyhrážala sa mi súdom. Vysmial som ju. Nikto by neuveril nejakej bezvýznamnej študentke, že ju znásilnil šéfredaktor časopisu o umení. Zároveň by nevedela zdôvodniť, prečo nešla na políciu už ráno po párty.

Asi týždeň nato som sa rozhodol, že ju počkám pred školou, kam chodila, aby som jej ponúkol odškodné. Keď ma uvidela, vrhla sa na mňa a dodriapala mi krk nechtami.

Otvoril som oči. Obkolesovala ma skupina ľudí s množstvom otázok.

Poďakoval som im a uistil ich, že sa cítim dobre.

Potom som vstal a odišiel. Cítil som, ako mi po vlasoch stekajú kvapky krvi.

Po chvíli som sa ocitol na panelovom sídlisku.

Rozozvučal sa mi telefón. Bol to hlavný sponzor. Oznámil mi, že rozprával s riaditeľom Artfalumu a že už nebude podporovať časopis.

Znehybnel som. Ovládol ma zvláštny, úzkostlivý pocit spätý so strachom a zhnusením. Čosi ma nabádalo rozmýšľať o tom, kedy som naposledy niekoho niečím potešil, no nespomenul som si na nič. Keď som pookrial, ponáhľal som sa do svojho bytu so sklonenou hlavou a zovretým hrdlom. Mal som vo zvyku upravovať sa pred zrkadlom vo výťahu, ale tentoraz som sa doň ani nepozrel. Vstúpil som do bytu, dvere nechal otvorené.

Prišiel som k oknu a stisol kľučku. Ovial ma puch smogu. Cítil som, ako mi po lícach kĺžu teplé kvapky. Spomenul som si na ranu na hlave. Napadlo mi, že možno vykrvácam skôr, ako stihnem vyskočiť.

Tieto kvapky však zanechávali na podlahe bezfarebné škvrny.

IRENA V. KNEDLOVÁ

Nech čagan viset

(tajemný příběh z Podkopné Lhoty)

ČÁST I. – listopad
Deník Vlasty Polkovéj

3. listopadu

Diskotéky na Moravaně sú nekdy úplně boží a jindy úplný propadák. Včera právě nastala ta druhá varianta. Úplně promarněných 25 korun za vstup. Tragická zima, málo lidí a ti, co tam došli, nemluvili o ničem jiném enom o rally, o motoru, o výkonu a všeckých tych olejem a benzínem načuchlých kokotinách. Ze mne si dělali nepěkně prdel, když jsem sa snažila zapojit a byt trochu vtipná (že já si nedám pokoj, humore), takže jsem byla pak akorát nasraná a smutná a prostě bylo všecko špatně. DJ to zabalil po jednom setu. Nebyl nikdo, s kým bych mohla probrat ty obyčejné (neobyčejné) věci. Asi ani nemosím psat, že Bejbe tam nebyl. Myslím, že mne má stejně rád. Tak nějak obyčejně, žádná dramatická love story. Jako kámoš. Mám ho také ráda. Moc. Ale nebudu nic říkat. Takové věci nikdy nahlas neříkám.

Odešla jsem brzo. Mosela jsem, protože si tam pustili na videu porno. Fakt, normálně natvrdo porno. V hospodě. Chápeš to? Já ne a ani nikdy nepochopím. Stihla jsem autobus z točny dolů do dědiny, ale předtím jsem ještě u jednoho (mimochodem hrozně hnusného a vodnatého) piva (pěnu na něm udělali asi švrlákem pod barem) napsala písničku k tématu. Slyším v hlavě, jak to má znět, ale lesti to nekdy dokážu zahrát, netuším. Nevím, neznám, nemám a dajte mi všeci pokoj…

Byla to chyba, neměls odejít, byla to chyba.
Sama, sama teď sedím a jsem tu sama.
Z cigarety kouř a víno na stole
Zvednuté židle, skoro jak ve škole.
A je tu zima, nejde topení, je tu zima.
Byla to chyba, neměls odejít, byla to chyba.
Sama, sama teď sedím a jsem tu sama.
Prázdný plakáty, co nemají kam zvát,
V předsíni kabáty a nikdo nejsme akorát.
Byla to chyba, neměls odejít, byla to chyba.
Sama, sama teď sedím a jsem tu sama.
Opuštěný bar a za ním barman stárne

Noc ztratila už tvar a je to všecko marné.
Je tu zima, kdo spraví topení, když je tu zima?

Byla to chyba…

12. listopadu – řekni to písní, ať ví to všichni hlísti.
Nevím, co na to říct. Enom ty verše. Och, to moje plácání v citečkoch a nejistotách.

Za cérkama ve Zlíně a cesta dom

Na paty sa mi lepí město jak těsto.
Né, nic mi néni. „Zostaň tu přes noc!"
Odmítám, ale přemýšlám o tom.
Cesta je dlúhá. Tak hlavně proto.

Chtěla sem ti ještě cosi říct, ale bylo tam moc lidí, zdálo sa to nemožné.
Zabývám sa myšlenkama. Do dědiny jedu sama.
Mám sa stavit za chlapama? Dat si ještě jedno?
Zas mne chytá túlavá…

Zlín, to je Zlín – všady samé světla,
Mezi dědinama tma
a za ňú ještě jedna.

Nemosím mět strach, šak nekdo se mnú půjde.
Z rozcestí do Lhotky, je to enom kúsek.
Zabývám sa myšlenkama. Do dědiny jedu sama.
Mám sa stavit za chlapama? Dat si ještě jedno?
Zas mne chytá túlavá…

Zlín, to je Zlín – všady samé světla,
Mezi dědinama tma
a za ňú ještě jedna.

20. listopadu – uf, uf
Na úvod předesílám, že tento zápis bude jeden z nejnechutnějších, jaký jsem zatím napsala. Ale kuřátka moje, takový ten venkovský život prostě je, tady sa nehraje v rukavičkách a za zvuku valčíku. Tady bojuješ o nahatý život a jednú nohú už ťapkáš po dlážce v pekle a místo hudby poprdkává dýzlový motor zrezlého Zetoru (dýzl jakože nafta, chápeš). Jeden deň možeš obdivovat přírodní nádhery propichované paprskama západajícího slunka a druhý deň sa brodíš po kolena v hnoji nebo

chytáš do misky krév z piclého prasata. Ve stráni ťa přes prdel mrskne jalovec a to ti říkám, ty fialové prlivé dírky v koži si za rámeček nedáš. Já bych si je tam teda dala, ale enom proto, že chcu umělecky šokovat a připomínat tu drsnější tvář maměnky přírody. A navíc: Všecko, co je v rámečku, je umění. Aj prdel. A dírky. A vysoký jalovec. Vysoký jako jáá. Katané!

Uměleckého šokování jsem si užila v pátek při cestě z Trnavy z rožku. Drž sa deníčku, začínáme.

První mrazíky přišly s listopadem ruku v ruce jak Bolek s Lolkem. Nic hrozného ani báječného v tom nebylo. Šli jsme s děckama pálit haluze do lesa nad Zdeňovým barákem v Trnavě. Taková brigádka spojená s mladistvým bujarým veselím a konzumací svaráku. Zdeňova mamka nasmažila koblihy a tím si získala veškeré moje sympatie. Vatra byla až do nebes a atmosféra jak blázen, takže sa to protáhlo až do tmy. To není moc divné, tma je včil už tak v 5 hodin. Do Lhotky jsme šli pěšky asi v 5 liďoch, nadšení z dobře vykonané práce a s líčkama červenýma jak poslední podzimní jabka. Já a Bejbe jsme ostatní trochu předběhli, protože jsme řešili tradičně naše Akta X a trojica za nama sa víc a víc opožďovala, protože si ešte nalévala jakúsi nefaň gořalku z mirabelí. Ble. Patok. Bude sa jim grcat ešte po neděli.

Došli jsme do zatáčky u kamenného mostka a Bejbe říká:

„Poď, vystrašíme, ty tři ohony." Zaváhala jsem a zeptala sa:

„Cože? A jak jako?" Bejbe to věděl a okamžitě mne zasvětil.

„Vlezeme si do rákosí a půjdeme podél potoka a až budú v naší úrovni, tož zlomíme haluzu. Chápeš, to je znejistí a jak sa ze zvědavosti zastavíja, tak zaječíš jak potrefená, jo? Sa poserú strachy! Ale mosíš udělat ten svůj nejlepší skřek, jak když jsme jako malí řvali do tych velikých kanálových trubek nad potokem, jo?"

Usmíval sa, a to sa mi líbilo. Tak jsme vlézli do rákosa a proplétli sa skoro až k potoku, abysme nešli moc blízko cestě. Bejbe okamžitě našel suchú haluzu dokonalé velikosti. Jak kdyby tam na něho už čekala nachystaná přesně pro túte příležitosť. Nekdy mi nad takovýma malýma náhodama zostává rozum stát. A trvá dlúho, než sa zasej roztočí do běžných provozních otáček.

Chvilku jsme šli, chvilku poslúchali a potom chvilku čekali, než uslyšíme Marťu, Romana a Zdeňu na cestě. Békali jak trúbjé. Pochybovala sem, lesti vůbec učujú nejaké praskání lámanéj haluze. Byla jsem pod vlivem adreanlínu a těšila jsem sa na našu šú (jakože „show").

„Eště trochu popojdem. Blíž k nim. Honem!" Zavelel Bejbe potichu.

Udělala jsem dva kroky a noha mi zajela do čehosi měkkého. Hneď potom cosi puklo. Ten smrad bych přirovnala k zhnilém masu spojeném s žaludečními šťávami, lehce doplněném hovny. Nemosela sem sa ani moc přemáhat k hysterickému jekotu, přišlo to samo a přirozeně. Stejně jako marný pokus vytáhnút nohu ze slizké jamy, protože sa mi cosi omotalo kolem nohavice. Včil zpětně bych chtěla vidět výrazy, které sa objevily na ksichtoch ogarů na cestě. Po úvodním hrůzokřiku jsem začala mluvit sprostě. Použila sem všecky legendární vulgarity, které sa pod Kopnú s oblibú používajú již po celé generace. Vystrašený Bejbe pohotově vytáhl mobil a svítil na mne, moju nohu a „TO" – bylo dlúhé, mazlavé a fialové. A bylo to střevo! A v jamě pod rákosím byli evidentně jeho další střevoví kolegové a vnitřnosťoví kámoši.

„Do piče, to je smrad, kurva. Stávaj, vole, ať sa v tom nevyváleš celá. Do psí řitě, co to je?"

Snažila sem sa vstat a už mi to aj celkem šlo. Už mi bylo jasné, kde je kritické území a kde bezpečná půda. Posunula sem sa a vyvlékla nohu ze střevového zajetí. Nadráplo mne to. Žaludek sa mi zahúpál a cítila sem, že začnu blut. Všecky příznaky k tom směřovaly. Okolní puch tom vůbec nepomáhal. Bejbe volal na ogary, ať dojdú za nama. Nebudu přepisovat rozhovory, které sa tam odehrály, protože můj deníček snese dosť, ale tolik sprostoty zas ne-e. První byly samozřejmě narážky na to, co děláme sami zalezení v rákosí, bez toho by to nešlo, to mosí byt. Ale byla tá naša hnusomluva včera oprávněná. Jak chcete slovně zhodnotit nohu omotanú střevem, která smrdí jak cigánova bolavá noha?

„Něco vám tady snad nevoní, milejdy Polková?" Udržala sem sa a nakonec neblula. Ale možná by mi bylo líp, kdybych to udělala. Takto jsem měla v krku podivný pocit, že to může přijít kdykoliv.

Kdybych nebyla pode Lhotků, tak si myslím, že su oběť nejaké skryté kamery, zvráceného televizního humoru nebo že točíme amatérský film, jehož scénář spočívá v improvizaci a herci nesmíja vědět o tom, že hrajú.

Všeci sme stáli nad jamú plnú vnitřností a kdovíčeho a zas padaly návrhy. Že to bude z nejakého divočáka, srnca nebo ovce. A prý, lesti to može byt lidské. A že bysme možná měli zavolat policajty. A potom, že radši teda ne, protože jsme všeci pili, a to by bylo první, co by cajty zajímalo a na co bysme nakonec dojeli. Nebylo jednoduché vymyslet neco na místě, tlačil nás čas, bylo chladno a větrno. Rákosí kolem uší šustilo, šeptalo a našeptávalo. Posměšně na nás ukazovalo křivýma béžovýma listama a klátilo sa ve větru. Rákosí totiž vědělo svoje. Rákosí pokaždé ví svoje a z dálky šumí tisícem tichučkých hlásků, ale zblízka je zticha. Rákosí není ani dobrý sluha, ani dobrý pán. A do jamy dnes spadla ta, co ju nekopala. Och, ty naše přísloví.

Už mi mrzly prsty a začínalo mi byt pomály jedno, do čeho jsem sa to dnes večer namočila, chtěla jsem byt doma. Utéct odporně nepříjemné situaci do tepla, umyt sa, zababúlat sa do deky a spat. Dom je to kúsíček, tož sa zeberem a idem, ne ogaři? Tady toho už stejně moc nevymyslíme. A cigaretu si rozhodně nedám, doma by to poznali.

Rozhodli jsme sa, že si všecko zatím necháme pro sebe. Maximálně pobavíme kámoše ráno v autobusu do školy, ale oficální cesty necháme zavřené na petlicu. Už je z toho taková pěkná tradica. Tutlání. Není nad pořádné skupinové potutláníčko. Vášnivě tutlali a jestli neumřeli, tak tutlají dodnes. Až mne nekdy najdú v Egyptě v hrobce nacpané po střechu zlatem, bude na mojem sarkofágu napsané obrázkovým písmem Tutlánchámon. Tutlánchámonka, když už. Zkráceně Tutla. Teta Tutla. U tety Tutly se natuty vše ututlá.

Přišla sem dóm a první reakce byla: „Ty možeš malé tchoře učit smrdět." Ano, dnes večer sem získala titul DrTV – Doktorka Tchořích Věd. Věda o smradu a jeho vlivu na okolí. Nevím, lesti sa to děje celosvětově nebo sú tady ty drobné životní peripetie moja specialita. Nebo je to specialita Podkopné Lhoty? Može za to kraj? Lidi? Zvěř? Strašidla? Ťápu zemákovicu… je toho na mne moc. Mosela sem doma vysvětlovat, to zas bylo. Ach jo.

26. listopadu
Bejbe na mne sere jak na placatý kameň a žádné záhady se mnú neřeší. Su na to celé zasej sama. Asi o tom řeknu Martině nebo nekom nezávislém, kdo nežije ve Lhotce a kdo má trochu odstup. Nesmím byt hrrk, protože bych mohla všecko pokazit. Napřeď chcu mět jistotu, kdo je důvěryhodná osoba. Kdo sa mi nebude smít, když mu řeknu svoje kriminální a hororové teorie. Kdo sa mi nebude smít, když mu řeknu, kdo sa mi líbí. To asi neřeknu nikdy nikom…Enom tobě, Dendo!

Sleduješ, jaké jsem ti dala láskyplné jméno? Deníček Denda, to zní jakože aj dost frajersky.

Mimochodem, Zuzana založila školní deníček našeho pochybného dámského spolku. Ten je ale zcela veřejný a pro účely humoru určený. Neboj, ty ohrožený nejsi. Ale vědět bys to měl, že přispívám aj do jiného deníčku než do tebe. Má to byt vtipné, ale moje příspěvky moc vtipné nejsú. Ve Zlíně ve škole su prostě trapná. V Podkopce si připadám svobodněj. Aj když su tu nekdy osamělá. Nekdy nerozumím nikom. Ani tým lumpom ogarom. A nekdy zas jo, nekdy zas rozumím úplně všeckým a všeckém. To je jak na húpačce. Šak víš, Dendo. Tobě já bych necigánila.

28. listopadu – pátek disko
Dámská jízda. Bez komentáře. Ale dobré jako. Tančím jak Travolta.

DUMITRU ȚEPENEAG

Chodba

Přede mnou se nachází křeslo, masívní jako kostelní lavice, s vysokým opěradlem zdobeným arabeskami vyřezanými do tvrdého a lesklého dřeva, patrně z dubu. V zádech cítím hranu stolu a pod ním, když mi sklouzne noha, velkou truhlu, zřejmě brašovský styl: zdobené víko, zámky a rohy okované. Tak, jak jsem, na kolenou, odstrkuji křeslo oběma rukama, zády zapřený o dost ostrou a čím dál bolestnější hranu stolu, i když vím, že nedokážu pohnout křeslem z místa ani o píď. Zoufale tlačím, svaly napjaté k prasknutí, žíly na krku, na spáncích naběhlé, a marně: křeslo se ani nehne. Těsně vedle křesla žlutý psací stůl a na něm tenkýma nohama vzhůru,

převrácený takový malý kulatý stolek, a jiný těžký stůl, oválný, taky vzhůru nohama, žluté židle a taburety, navršené jedny přes druhé mezi nohama stolu, a kousek vedle, černá, leštěná skříň, položená naležato přes stůl a přes pár dalších kusů nábytku v pološeru místnosti, z pozice, ve které se nacházím, těžko definovatelných. A další a další skříně, komody, prádelníky, stoly, křesla, příborníky se zrcadly nebo jen zašupovacími skly, šatníky, větší nebo menší židle navršené na sebe, většina nalakovaná na černo, jen několik světle nebo tmavě hnědých a zrcadla, kam až dohlédneš – stříbrozelená oka.

Je to dlouhá chodba, plná kusů nábytku, navršeného, napěchovaného, desítky a stovky kusů nábytku, systém úzkých, navzájem nepropojených chodeb; dokonce i kdybych se rozhodl, že je slezu, jako nějaké alpské stěny, stejně bych mnoho nepořídil: bariéry vysoké až skoro ke stropu, ostatně ne příliš vysokému, pyramidy židlí a stolů, nespočet překážek v nejisté rovnováze. Dlouho jsem se neodvažoval vyšplhat se po celém tom dřevěném krajkoví; především nahoře, židle s dlouhýma tenkýma nohama, některé ohýbané, ve slabém, bledém a nazelenalém světle, které, jak se dalo tušit, vycházelo z okna nacházejícího se až na konci chodby, nohy židlí a stolů, široká ramena skříní, vše znásobeno hrou zrcadel a nahoře, u stropu, ramena lustrů bez žárovek, jen paňáty a střapce vytvářející bizarní, ztrnulou, hrůznou vegetaci, neodvážím se…

Vzadu je světla ještě méně. Dlouhé stoly, černé nebo tmavě hnědé, pod nimi okované truhly a nad nimi prádelníky, komody a křesla, skrze která je přesto vidět dveře, vysoké, bíle, jakoby ze sádry, tak bledé v zeleném přítmí. Ještě je něco napravo ode dveří, úzká a temná chodba, kde nedokážu nic rozlišit, patrně i tam jsou kusy nábytku, uzavírající cestu, všelijaké skříně, stoly, křesla skrytá ve tmě.

Tlačím ze všech sil, umíněně, přestože vím, že nedokážu křeslem pohnout z místa, a tlačím dopředu, ani trochu do strany, kde je trochu místa. Když se unavím, prohlížím si složité arabesky opěradla, dotýkám se načervenalých gryfonů vyřezaných do břicha vedle stojící skříně, lvů s otevřenými tlamami, sirén, karyatid jednoho kulatého stolku a děsím se lesku zrcadla skrytého za opěradlem jedné židle. Jednou, jednou se přece musím

dostat pryč, mužně se postavit překážkám, slézt tyto vrcholy odvážně jako horolezec, dostat se odtud, pozdě, ale dostat se tam, na konec chodby, odkud přichází nazelenalé světlo, občas sílící a trochu sklovité, k oknu. Dodávám si odvahy, říkám si, že nejtěžší je zdolat první, vysokou a skoro přes celou šířku chodby širokou bariéru, potom, se získanými zkušenostmi a pohledem upřeným k oknu, bude již cesta snadnější. Možná že pak už tolik překážek nebude: pár stolů, židlí, pár kartotékových skříní, zřejmě nábytek kanceláře nějaké instituce, poněkud přeházený a plný prachu, židle položené na stolech, jako před úklidem, ale kdoví proč, úklid už neproběhl a všechno zůstalo tak, i nevysypané koše na papír i zaprášené stoly. Přesto si uvědomuji, když vyšplhám na stůl vzadu, že za první zdí nábytku jsou další zdi, možná ne tak vysoké, ale stejně tak nebezpečné. Celá chodba je zavalena haldami nábytku, a když se podívám pozorněji, ve chvílích, kdy světlo sílí, má naděje hned slábne. Není vůbec snadné vyšplhat se dozadu na pozorovatelnu: nejdříve se postavím, pomalu, s hlavou svěšenou jako viník, shrbený strachem, že se uhodím o roh skříně položené křížem přes komodu nad stolem, vsunu koleno do úzké štěrbiny vedle komody, ruka svírá rukojeť jedné zásuvky a nakonec se mi podaří přesunout i druhou nohu a s týlem zapřeným o bok skříně se podívat směrem k oknu. Zůstávám tak dlouho, čekám na okamžik, kdy světlo zesíli, ale těch několik okamžiků přechází rychle a stihnu pouze rozlišit některý z kusů nábytku nacházející se kousek dál – dřevěná, šeredná, nemilosrdná monstra; rozpoznám nějakou skříň nebo převrácený příborník s dvířky jako zmrzačená křídla, štíhlé nohy židlí nebo opěradla jako nějaké mříže; a to vše viděno přes jiné mříže jiných mřížoví tvořených opět nohama židlí nebo stolů, občas přerušované robustní, výhružnou siluetou nějaké skříně; nenadálé, hrůzné odlesky a zhora, od stropu – ramena a paňáty lustrů. Nikde žádná možnost úniku. A to ticho! Slyším tlukot svého srdce, dech a ono známé pískání v uších, když je ticho. Dostávám strach: takové ticho, taková strnulost. Nevím jak přemoci strach, a vydrápu se až ke komodě, uhodím párkrát pěstí do skříně vedle, ale zvuk je slabý, tlumený, jako by byla skříň napěchovaná rozsekaným, zkrvaveným masem, žádný volný roh; když

takto přemýšlím, jako bych cítil pach masa, pach krve: dosud teplá těla nějakých bytostí rozsekávaná, drcená sekerami, dlouhými špičatými noži, celé hory masa ve skříních, komodách, příbornících, prádelnících kolem mě, za všemi těmi zavřenými dvířky, v zamčených zásuvkách, do nichž cítím potřebu bušit pěstmi, kopat nohama.

A opět nevědomě tlačím, se zaťatými zuby, nutím se nedívat napravo ani nalevo, pouze na temně hnědou zásuvku, téměř černou, před sebou. V arabeskách vyřezaných na ní žádná symetrie, žádný význam, hra rovných a zakřivených linií, absurdní, abstraktní spletence, prach a puch plísně. Zavírám oči, už netlačím, roztržitě se dotýkám žeber opěradla křesla, vedu prsty po sladkých hranách inkrustací, a tehdy mě pach prachu, plísně a truhlářského klihu trochu uklidňuje. Už netlačím. Čekám, s očima zavřenýma, na okno, tedy nejdříve na schodiště, zvuk mých kroků dítěte, kterému skončilo vyučování: po dvou, po třech schodech najednou. Nezastavoval jsem se v přízemí; těžké dveře, silná skla a kování – chladné a železné! –, potom ulice, spěchající lidé s velkýma, žilnatýma rukama, aktovkami, klobouky nebo čepicemi staženými přes oči; nezastavoval jsem se, sestupoval jsem dále po úzkých, stále temnějších schodech do suterénu, podzemní chodba páchnoucí plísní a v rohu malé okénko – za ním zahrada. Malé okénko, zčásti vyspravené kartonem, špinavé, zaprášené, ale za ním vysoká zelená tráva, stromy s drobnými růžovými kvítky, bez listí nebo s červenými, oranžovými lesklými plody, a ti chlapci, vysocí a štíhlí s luky přes rameno. Nevěděl jsem, jak se dostat do zahrady, tedy do toho jiného prostoru, tak zeleného, bez souvislosti, bez konce, kde nebylo vpravo ani vlevo, spokojoval jsme se s nosem přimáčknutým k okénku, s pohledem skrze špinavá skla plná prachu, která jsem stále musel otírat rukávem. Viděl jsem procházet bílého hřebce s bujnou lví hřívou splývající až do trávy, hrdý, alabastrový hřebec, a chlapci – jak jen byli vysocí! – skláněli hlavy a luky až k zemi; nebo se na stromy kdoví odkud snášeli ptáci s dlouhými, pestrobarevnými ocasy, s malými a hbitými hlavičkami ozdobenými zelenými nebo modrými chocholy. Nakonec jsem od okna odbíhal, protože jsem se bál pohledu lučištníků, jejich dlouhých paží a napjatých luků, špičatých, neúprosných šípů

namířených na ptáky, a běžel jsem zpět temnou a špinavou chodbou osvětlenou zelení okénka, vybíhal jsem v úprku schody, abych neviděl okénko zarudlé krví.

Venku na ulici byla noc, bylo vidět žluté reflektory automobilů a neustále plápolající modrá, červená světla reklam. Bolely mě oči. Nevěděl jsem, co dělat. Sestoupil jsem znovu po schodech až do podzemní chodby. Se strachem jsem se přibližoval k okénku. Lučištníci nevystřelili šípy a ptáci dál nehnutě seděli na stromech. A opět kolem běžel hřebec z alabastru se lví hřívou a chlapci skláněli hlavy a luky.

Čekám s očima zavřenýma na okno, schody, které vedou do podzemí, okénko vyspravené kartonem a lučištníky, na hřebce, pána zahrady a ptáky s ocasy ve tvaru lyry; čekám, s čelem opřeným o vrásčité opěradlo křesla, až s výskotem seběhnu schody a vystrašeně, ale okouzlen, proniknu chodbou páchnoucí plísní. Ale obraz se již neobjeví; tráva už se nevlní, je udusaná a v ní polovice, čtvrtiny těl, luk přes rameno, natažená ruka, nic víc; ani hřebec, jenom abstraktní hlava koně, jen hlava, jako šachová figurka, a musím moc chtít, aby byla bílá a tráva zelená a ptáci pestrobarevní; pouhé střípky toho, co bylo, úlomky, jaká muka, dívat se na ně, slepovat je, a bolí mě oči a čelo opřené do křesla. Zůstal pouze zápach plísně a občas ještě pach krve.

A opět tlačím ze všech sil do křesla oběma rukama a tlačím dopředu, ani trochu stranou, ke kulatému stolku s brunátnými gryfony a lvy s otevřenými tlamami, kde je ještě trochu místa. Tlačím urputně, zoufale a současně se ptám, zda moje pokusy nejsou marné a stupidní. Neboť chci, chci ještě jednou dojít k oknu; vydrápat se k oknu (mezitím jsem vyrostl, velice snadno bych se mohl dívat pouze opřen lokty o parapet) a ještě jednou uvidět, třeba jen na pár chvil, vysokou zelenou trávu, štíhlé lučištníky a ptáky: takových barev, takových nádherných barev v onom zeleném, mírném, strnulém světle; opět se bát napjatých luků a lhostejnosti ptáků, aby se mi zase svíralo srdce strachem, a tehdy by se objevil alabastrový hřebec, hrdý pán zahrady a lučištníci by sklopili své hlavy a zbraně.

Klečím a tlačím masívní lesklé křeslo, patrně z dubového dřeva. V kříži cítím ostrou hranu stolu. A bolí mě v kříži a bolí mě ruce, mé žíly naběhly až k prasknutí a je ticho,

slyším nepokojné údery svého srdce. Stále tlačím, ze všech sil, přestože vím, že nepohnu křeslem z místa. Dívám se doprava, stranou křesla, chráním své oči přede dvířky, zmrzačeným křídlem jedné skříně převrácené přes jiný stůl, a kousek dál před kousíčkem křišťálu, v němž se odráží, jako zlé znamení, vypouklá a černá rukojeť nějaké komody. Jsem unaven.

Ale mám jenom tuhle chodbu zavalenou nábytkem, převrácenými židlemi a stoly, plnými prachu, skříněmi a prádelníky a křesly, a pach plísně a krve. Možná že někde na okraji existují ve zdi skryté dveře nebo poklop zamaskovaný nábytkem, ale jsou zamčené a za nimi, i kdyby nebyly zamčené, za nimi, stejně jako v zásuvkách skříní, komod a nočních stolků, je napěchováno maso, rozbité sekeremi nebo možná nic, prázdno. Ach, Bože, je to tatáž chodba a totéž okno se zeleným a vlídným světlem, ale chodba je nyní labyrintem a okno tak daleko. A já jsem vyrostl, jsem vysoký, když se zvednu klopím hlavu jako viník, který se bojí, aby se neuhodil, takový strach! – jsem vysoký, jsem silný, avšak ne dost vysoký a silný, abych rozbil všechen nábytek, všechny překážky a zdi.

Povídku Chodba (Coridorul), ze sbírky *Čekání* (Aşteptare, 1971) z rumunštiny přeložil Tomáš Vašut.

„TAK MOC!" – O ŽIVOTĚ A DÍLE SOCHAŘE PAVLA DRDY

Akademický sochař Pavel Drda slaví šedesátiny. Význačné životní jubileum se pro něj stalo příležitostí k vydání vlastní monografie a také k uspořádání velké retrospektivní výstavy ve městě svého dětství – ve Valašském Meziříčí. S tamějším Muzejním a galerijním centrem zrealizoval v zámku Žerotínů rozsáhlou retrospektivní výstavu (3. 3. – 22. 4. 2018), na které představuje doposud nejrozsáhlejší průřez svou životní tvorbou, a to v rozpětí téměř pěti desetiletí – od školních let po současnost. Pro prestižní výstavu v šesti sálech se vystavujícímu sochaři podařilo ze soukromých sbírek, ze svého vlastnictví a v případě jednoho exponátu i zápůjčkou ze vsetínského muzea soustředit během její přípravy téměř na 150 děl, z nichž se následně vybíraly artefakty pro

prezentovanou kolekci. Cílem výběru bylo vytvořit co nejucelenější obraz o autorově životním díle, zachytit jeho genezi a akcentovat stěžejní témata jeho tvorby.

Autor pojal jubilejní výstavu nejen jako ohlédnutí za uplynulým časem, ale i jako výzvu k bilancování, při němž dospěl k závěru, že *„Život je houpačka!"* Přímo pro výstavu tak vytvořil plastiku „Na houpačce" (2018), podle které ji rovněž pojmenoval. V souladu se svým životním postojem ztvárnil téma s jistou hravostí a nadsázkou, neboť je příznivec laskavého humoru Jana Wericha a má cit pro člověčenstvím provoněné žánrové podání. Ale nezůstává jen u epizody, nýbrž ze životní situace, kdy člověk je „jednou dole a jednou nahoře", činí nadčasový příběh. Houpačka je zavěšena na mohutné archaické bráně, jejíž konstrukce odkazuje k pravěkým megalitickým pohřebním stavbám – dolmenům, a na „rampě života" se pomyslně pohupuje nejen mezi pozitivními a negativními životními zkušenostmi, ale i mezi „dobrem a zlem", „světlem a tmou", „metafyzickým a fyzickým". Umění poskytuje Pavlu Drdovi tvůrčí svobodu a prostor pro metamorfózy života a dává mu možnost veškeré osobní prožitky přetavit v dílo, které je více než tyto zkušenosti, je novou skutečností, je i nadějí. A třeba také příležitostí „jen tak se zhoupnout"…

Těžiště Pavlovy tvorby, ať již rozsahem či významem, spočívá v komorní plastice, která i přes malé měřítko působí díky jeho smyslu pro monumentální formy a lapidární výraz velkoryse. U preferovaného materiálu – keramické hlíny – ponechává obnažený její surový půvab, zrnitou, drsnou strukturu a přirozený kolorit, který jen tónuje či dobarvuje engobami. Hlína je stavební hmotou i výrazovým a obsahotvorným médiem. Jeho tvůrčí metoda je převážně intuitivní, nepotřebuje jako předlohy skici a modely a přes prvotní ideu se nechává „vést" materiálem a samotným procesem tvorby.

Sochař Pavel Drda je především tvůrcem keramických plastik a je figuralistou. Hlavním námětem jeho díla je figura, kterou symbolicky vyjadřuje sdělované obsahy, a to rovněž prostřednictvím alegorie („Spravedlnost"), metafory („Pan Konvička") či personifikace (u reliéfů na téma „Žena-Krajina").

Poselství jeho tvorby je vždy hluboce humanistické a vypovídá o člověku, o jeho údělu i touze nalézt v životě lásku, harmonii a překročit své limity. Jeho figury nesou své břímě, balancují, vzpínají se k nebesům. Jsou zemité, ale s hlavou v oblacích. Jsou křehké svou lidskostí a pomíjivostí a houževnaté svou vůlí a vírou. S jedním křídlem napůl lidé – napůl andělé a tolik bezmocní. Mají své slabiny („Bakchus", „Prý Madona", „Pichlavá roba", „Intrikánka"), ale i sílu obětovat se („Úděl", „Atlas"), zas a znovu milovat („Adam a Eva", „Patnácté zastavení") a až s dětskou bezprostředností radovat se („Velká radost") a dovádět („Velký výkop", „My tři").

Jedním z dominantních autorových témat jsou milenecké a partnerské vztahy, a to včetně erotizujícího podtextu (Nožení, Podvodná aj.) i souvisejícího mateřství.

Ve své tvorbě zpodobňuje rovněž rozmanité životní situace či postoje, mezi nimiž přes autorovy vlastní životní útrapy a zkoušky vědomě převládá optimismus a přání vnést do uměleckého díla pozitivní sdělení, což v nejnovější Pavlově tvorbě potvrzuje i plastika nazvaná „Tak moc!" (2017). Expanzivní, stojící rozpažená ženská figura velkoryse rozevírá svou náruč a nabízí své objetí každému, kdo přijde, a všemu, co může následovat. A jako u „Velké radosti" (2001) se autor s pokorou pokoušel o obnovení dětsky důvěřivého vztahu ke světu, tak i u tohoto díla se navrací k zážitkům z raného dětství, kdy na dotazy dospělého: „Jak moc mě máš rádo?", dítě gestem naznačuje, že přece tak moc…

Olga Mehešová

A JAK TO MÁM, KURVA, VĚDĚT?

Výpravný rozhovor básníka, editora, nakladatelského redaktora a zástupce šéfredaktora Tvaru Milana Ohniska s rockovou „legendou" Davidem Kollerem, se skromností uvedený na úvodní stránce jako „pokus zjistit, kdože to vlastně ten David Koller je…", je jednou z milých věcí, které se mi na sklonku předešlého roku přihodily. Generačně patřím právě do období obrovského nástupu kapely Lucie na začátku 90. let (a ještě dříve – vzpomínám

si, že jsem na konci 80. let vyhrála soutěžní otázku v Sedmičce pionýrů, neboť jsem zasvěceně dešifrovala iniciály P. B. CH.), takže jsem se mimo jiné velmi ráda ohlédla do časů svého pubertálního zrání. Navíc spojení Ohnisko – Koller mi bylo velkým příslibem. Vybočení básníkovo, či spíše úkrok stranou, ať už do prózy nebo úplně někam jinam, mám vždy spojeno s tetelivým očekáváním a mnohdy i radostí, když se ono očekávání naplní. V případě Ohniskova rozhovoru více než mnohonásobně, neboť autor šel dál, než v úvodu napsal. Možná byl sám překvapený, co mu z rozhovoru všechno vyšlo.

Samotný rozhovor zabírá méně jak polovinu celkového rozsahu knihy, v druhé části totiž odpovídají lidé různým způsobem Kollerovi blízcí (z branže, z řad známých osobností – fanoušků, z rodinných příslušníků) na otázku z titulu: Kdo je, kurva, David Koller? Záleží na vyjadřovací ochotě a možnostech každého z nich, jak dlouhou a výstižnou odpověď poskytl. V obou částech jsou komentované fotografie z Kollerova života, veřejného i osobního. Přehlednost, promyšlenost a uspořádanost textového a obrazového materiálu, výtvarná střídmost působící neokázale, a přesto zdůrazňující to, co autoři záměrně zdůraznit chtěli, a také přídané hodnoty jako genealogický strom či rejstřík v závěru vytváří jednoznačně kompaktní celek, z něhož nám nevychází jenom a pouze životopis jednoho českého rockera.

Z rozhovoru je nejpatrnější Kollerova uzavřenost, neschopnost se světu otevírat, vyplývající ovšem z povahy tázaného, nikoli ze záměrného rozhodnutí. Pokusit se udělat s takovým člověkem rozhovor může být výzva i autorská sebevražda. Ohniskovi se ale podařila překvapivá věc – našel klíč ke kollerovské nepřístupnosti, skulinu, kterou lze vytáhnout na světlo boží postoje, názory i myšlenky. Nechal svůj protějšek v řeči promlouvat skrz drobné příhody a historky, které se ale ukázaly být charakteristické nejen pro Kollera samotného, ale i pro dobu, v níž se odehrály. V těchto epizodách sehrála velkou roli Kollerova zralost a postojová pevnost, jejíž modelaci vidíme v jakémsi přímém přenosu od dětství až po současnost. A dále, a ne na posledním místě – odvaha. Odvaha přiznat si i věci nelichotivé, které ale k Davidu Kollerovi patří, a pokud by byly vyjmuty, ouha!, už by

nám autentičnost výpovědi ošklivě zaskřípala. Ono mluvit o tom, jak se chtěl Koller v normalizační době „profesionalizovat", a přiznat si například stud za některé situace, s sebou nese minimálně riziko veřejného odsouzení a ostouzení. Je sympatické, jak právě tomuto druhu uvažování (co si o mně kdo pomyslí), je Koller na hony vzdálen, jak je se vším srovnán. Pak ovšem jeho situační odsouzení druhých je tvrdý zásah. Naprosto trefně tak jedinou citací „sestřelil" stále uznávaného „mistra zábavy", režiséra Jiřího Adamce nebo korumpujícího Václava Klause při prezidentské volbě. Svým zvažováním emigrace nikoli před rokem 1989, ale v roce 2013, kdy nám prezident Miloš Zeman téměř pozvracel korunovační klenoty (hyperbola), nastavil zrcadlo sobě i současníkům. U umělce tohoto druhu vzácná občanská angažovanost dává vyniknout dalším sympatickým rysům kollerovské osobnosti a jeho úsilí, jak na mnohé společenské nešvary upozorňovat, je v hudební branži mimořádné.

Čeho si ale na celé knize nejvíce cením, je skutečnost, že se v rozhovoru Ohnisko – Koller vynořil obraz normalizační a postrevoluční doby a společnosti. Vykreslený na malé ploše, bez velkých slov, minimalisticky, a přesto výstižně. Tak trefný, že u mnohých pasáží mě mrazilo a jinde zas zuřilo. Klobouk dolů před Ohniskovou empatií (i když je jasné, že se veze s Kollerem na stejné názorové vlně, což ale samo o sobě k výslednému portrétu nestačí), jazykovou citlivostí (pražská čeština, slangové výrazy – vše ponecháno. Bezva!) a schopností najít cestu ke svému partneru v dialogu.

Co bych ale přece jen zlehka zpochybnila, jsou právě ony odpovědi na otázku „Kdo je David Koller?". Nějak mě na nich dráždí ta názorová jednotnost hraničící až s adorací. Všichni Kollera obdivují, všichni si jej váží, všichni jej mají za hodného, čestného a zodpovědného. K vzteku je, že tak činí i bývalé manželky (konec naděje na rozředění jednotného tónu), i když je zřejmé, že to byl partner velmi problematický. To už si říkám, že je až příliš neuvěřitelné. Ale z literatury víme, že tak ženy známých mužů činí poměrně často. Je také možné, že Kollerovi vychází všechno nějak jinak, než bychom předpokládali. Budiž mu to za jeho životní příběh a postoje přáno.

A já bych uzavřela, že mé očekávání bylo opravdu nadmíru uspokojeno. Že básník v roli tazatele Davida Kollera se osvědčil mimořádně. A věřím, že kniha nezůstane nepovšimnuta ani na dubnových Magnesiích.

Andrea Chrobáková-Lněničková

Ohnisko, Milan: *Who the fuck is David Koller? Rozhovor s rockovou legendou*. Brno (Druhé město – Martin Reiner) 2017, 152 s.

OTCOVSKÁ OZVĚNA

Střídavou frekvenci úspěšného výběru titulů, který vytisknout, mají v opavském nakladatelství Perplex. Po úspěšné Nemčekově *Proluce* a chabějším *Sem cejtila les* Kateřiny Kováčové vyšla v tomto nakladatelském domku již jedenatřicátá kniha. A znovu titul, který si zaslouží pozornost. Autorem je Radek Glabazňa (*1980), mimo jiné pedagog a anglista, který se čtenářské obci prezentuje znovu po sedmi letech od své básnické prvotiny *Ted' ještě hlavou o střepy*. Velkou pozornost si nová kniha zaslouží také výtvarným zpracováním grafikem Michalem Puhačem, který na obálku vtiskl vizuální podobu Glabazňova hlasu.

Zatímco první sbírka znamenala seznámení čtenáře s inspiračními vlivy autora čelem k Británii, ve druhé se k vlivu otáčí zády a zhmotňuje zde téma otcovství. A je to zhmotnění velice aktuální, novodobé, přesné, až počitatelsky strohé. Oproti prvotině vidíme také posun ve slovní matérii, Glabazňa opouští metaforičnost na úkor až prozaizovaného vyprávění a vypointovaného dopadu, který ale není kýčovitý. Neohlíží se sentimentálně po tom, co ztratil cestou k tomu být několikanásobným otcem, ale staví se tomu čelem, s otevřeným srdcem.

Ne, že by netoužil ohlížet se zpět (*„Mrzí ho celá řada věcí, / jako třeba že už dlouho neslyšel/pořádnou ozvěnu/nebo jak předvídatelné jsou tvary, / které vykusuje z jablek“*), aby mohl leccos pozměnit nebo udělat nějakou hloupost *„s dalekosáhlými důsledky“*. Ale svým otcovstvím je lyrický subjekt natolik pohlcen (*„stáhly jste mě pod hladinu“*), že se v něm rodí mírný sentiment to vše sumarizovat a spočítat, od porodu (*„Rodily jste se různě: / tu rozvážně, / tu přímočaře, / po jedné z vás zbyla na sále / potopa“*), přes ryzí narcisismus

(*„ten požitek zhlížet se v tolika zrcadlech“*) až po čistě praktickou stránku (*„Odmalička mi masíruje uši./Mohlo by se zdát,/že si jen procvičuje jemnou motoriku…“*).

Je si však vědom toho, že obrysy otcovské role, dříve natolik jasné, se spíše mlhavě vynořují z kalupu života. A není to jenom tím, že je naše společnost feminizována (*„potají toužím rozbalit rubriku pro ženy/se skvělými tipy na výchovu/nebo cuketovou bábovku“*), ale hlavně inspiračním vlivem autora (je otcem čtyř dcer!), který s každým narozeným mrněte bere jakýkoliv další přírůstek jen jako cifřičku, se kterou lze počítat (*„Prostě to osekáme na dřeň/a prostřem ještě pro jednoho“*). I přes každodenní stereotyp, přiznání ztráty jakési iniciativy a rostoucí pohodlnosti s vlivem středního věku nemůže být řeč o knížce, která se remcáním rozvykládává o nějaké krizi. To je Glabazňovi cizí.

Reverb není jen ozvěnou minulých let, hledá smysl další chůze, toho, co předá generace brzkých čtyřicátníků svým dětem. Aby to mělo drajv, energii. A právě reverb, jakožto ozvěna, hledá charakter svého dozvuku velikostí místnosti, tedy životního prostoru, ale i materiálovou a tvarovou skladbou interiéru, tedy lidí, které na té cestě potkají ti, o kterých se píše a bude psát. Ne vždy souzní se světem, který letí kolem (*„Jeden by pukl smíchy/nad bezmocnými algoritmy,/které neví, co mi nabídnout,/když nechci vědět,/koupit/ani sdílet“*), nemusí zavadit o pohodu měřitelnou penězi. Stačí mu pár minut běhu k osvobození (*„Brzo se mu vyplavily endorfiny,/takže začal zdravit stromy/a vymýšlet dvojsmyslné slogany/na prodej termoprádla“*) a přítomnost všech velkých životních témat. I když mají občas barvu ztráty. Hlavně, že jsou.

Ondřej Hložek

Glabazňa, Radek: *Reverb*. Opava (Perplex) 2017. 41 s.

PÁR ABSURDIT NA OKRAJ VŠEDNÍCH DNŮ

Můžou být texty nabity akcí, víceméně nemít příběh a zároveň být filozofujícími úvahami? Někteří autoři ukazují, že to možné je. Patří mezi ně i pozdní debutant Martin Čech (*1968), doposud publikující pouze časopi-

secky, se svou prvotinou **Tady a tam** (Malvern 2017). Sedmnáct próz představuje pro čtenáře dost výraznou výzvu, neboť nejsou zrovna příliš přístupné. Komu by se mohly líbit a koho oslovují? Snad milovníky divadelních představení. Především ale předpokládají čtenáře vzdělaného, nejlépe pak ve filozofii. Bez toho si je vychutnáte méně.

Podstatné je, že v textech často vystupuje už svět zachycený. Divadlem, slovem, výtvarným uměním. Svět jako divadlo, ne úplně čtivý, papírový. S nezodpovězenými otázkami Kde je hlediště a kde jeviště, kdo je divákem a kdo hercem? Ale se schopností údivu, překvapení. Přestože všechno to jsou jen úniky jinam. Některé z próz mají slušnou šanci zaujmout, především čtenáře, kteří jsou smíření s absencí příběhu, a to zejména díky svému absurdnímu nápadu. Právě ty nejkratší považuji za nejlepší. Pokud bych mohl vyzdvihnout jen jeden, pak je to text Souboj, odehrávající se na plovárně, nebo Hadí farma. Víc takových! chtělo se mi zvolat. Pak by sbírka měla říz.

O úspěchu originálního Čechova debutu rozhodne nespravedlivá kritika a spravedliví čtenáři. Nyní se záměr svazku hledá obtížně, snad se časem dočkáme i autorovy knihy druhé, které bude působit o něco konzistentněji. Mnoho bližních v české próze aktuálně nemá. Snad Michala Ajvaze, ale u Čecha mi chybí to hypnotizující kouzlo, které jsou schopny aspoň některé Ajvazovy texty vyvolat. Skrze absurditu možná blízkost Jiřímu Kratochvilovi, Franzi Kafkovi. Snad. Někdy se hlavou mihnou vzdálené aluze na některé Cortázarovy a Borgesovy texty. Nebo spíš jakási vnitřní příbuznost spočívající v stálém hledačství, ohmatávání jazyka. Prózy Martina Čecha mohou být z tohoto nepříliš mohutného proudu české literatury.

Na potvrzení tohoto předpokladu si budeme muset počkat. Na základě této knihy se soudí přece jen poměrně obtížně. Čechovy prózy asi příliš nerozčeří už tak poměrně stojatou hladinu české prózy. Nejsou bez nápadu a pozitivem je určitý druh neprvoplánového humoru, sarkasmu a ironie, nedůvěra v absurdní svět institucí.

Pavel Kotrla

Čech, Martin: *Tady a tam*. Praha (Malvern) 2017. 122 s.

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 76
jaro 2018

Pomezí

Vyšli jsme, konečně jsme zas vyšli. Odkládali jsme to dost dlouho. Minule to nevyšlo a prodleva tak byla delší, než jsme čekali.

Přestoupili jsme neviditelnou čáru i čáru všednosti. Minimálně dvakrát ve dvou dnech, protože jsme šli tam a zase zpátky. A i jinak se nám ta mnohočetná hranice pletla pod nohama pořád. Kolikrát jsme ji překročili, to by asi nedovedl spočítat žádný z nás. Ale stejně jsme ji nepostřehli.

A tam, v cíli cesty, vstoupili jsme do světa zastaveného času, kde moře zaspalo v obnažených vrcholcích kopců a v prasklinách skal. Bílé skály, které dávají jméno. Šumění lesů prolíná se s dávným šuměním vln. Líně se na očích převalují amoniti a belemniti zastavení v juře a křídě. Tady se čas zviditelňuje na dosah ruky. Tady za nohu může tě chytit bájný netvor z hlubin svými chapadly, tady můžeš se stát štvanou kořistí, tady můžou se ti zdát divoké sny. O vodě. O hlubinách. O tmavém víru. O velrybách s harpunami v těle. O tolika temných věcech.

Šlápneš. Čerstvý zlom v kameni zaleskne se jako kus čokolády. Jeho hrana je ostrá jako nůž a jeho čepelí kdysi i byla. Radiolarit. Slovo, které si opakuješ a které pronásleduje tě ve snu a na jazyku. A každý neseme si jeho kus v kapse, kde někdy potajmu otře se o kus nazelenalého skla z dávno ztracené sklárny pohlcené lesem, najdeného ještě tam na počátku, dole v údolí. Každý ještě v srdci klukem. Ale pokusí se doma někdo dát mu podobu pěstního klínu?

Pomezí. Když budeš chtít, tak po hřebenech se můžeš vydat k dávné domovině, ale díváme se dolů, do otevřeného údolí řeky. Možná ještě, s kamenem sevřeným v dlani, zaslechneme dávné ozvěny kroků, kdy tudy táhli mamuti. Ale prach kroků dávno usedl. Utichly i kroky Římanů kráčejících tu o několik tisíciletí později podél řeky proti proudu. Ale ještě pořád kroky jiných poutníků protkávají krajinu. Někdy v tichu, někdy uprostřed slov, v prosté radosti ze svobodné chůze.

Víme to. Krajinu můžou pořádně změřit jen kroky pěšího. Jen pěší ji prožiješ. Nic jiného.

Pavel Kotrla

Obsah:

úvodník
Pavel Kotrla: Pomezí___2

próza
Daniel Rušar: Manuál aktivního obchodníka___4_11
Pavol Ičo: Svätec___11_15

poezie
Ivo Odehnal: × × ×___17_18
Milena Fucimanová: × × ×___19_20
Hana Košková: × × ×___20_22
Adam El Chaar: × × ×___22
Ondřej Hložek: × × ×___23_24

překlad
Leonid Dimov: * * *___15_17
Šota Jatašvili: * * *___25_27

recenze
Vojtěch Kučera: Osmnáct básní a dvě k tomu___28_29
Ondřej Hložek: U ní se ztrácejí jména…___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267, 756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Dalibor Malina
Hotel Pančava
Svárov 323,755 01 Vsetín
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 76, ročník XXII.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina,
redakce: Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš;
redakční rada: Andrea Chrobáková-Lněničková,
Jiří Hrabal, Tomáš Vašut;
registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

DANIEL RUŠAR

Manuál aktivního obchodníka

1. krok

Zdvihneš sluchátko. Dýcháš jako v bazénu. Je obsazené. Uleví se ti. Posloucháš tón, je ti příjemně. Není to tvoje vina.

Podíváš se na další telefonní číslo. Tu bude stretnutie, řekl by tvůj nadřízený. U jména si uděláš tečku. Zavoláš. Je ti dvacet dva let. Představíš se. Hlas řekne, že nemá čas. Řekneš mu, že ty taky ne. Položil sluchátko. Ty taky. Poškrábeš se na zadku. Stává se. Risk nevyšel.

U tohoto jména a firmy si poznačíš písmeno F. Písmeno S v tvém seznamu znamená „Schůzka".

Další číslo. Usměješ se. V telefonu zní dobrá nálada. Tvoje. Zeptáš se, kdo má na starosti tvůj obor, hlas odpoví, že dva lidi. Větší pravděpodobnost se obchodně sejít, napadne tě. Už mluvíš sám se sebou.

„Dobře," zdůrazníš šéfovi, když se tě zeptá, jak ti jde telefonování. Tuto odpověď pro něj sis velmi dobře promyslel, protože to bude i jeho odpověď pro jeho nadřízeného.

Soustředíš se na telefonování.

S tužkou v ruce počítáš poměr schůzek a rozhovorů. Podíváš se do diáře: z dvaceti čísel máš tři setkání. Chceš se napít. Napiješ se vody ze sklenice. Teď vyzkoušíš *úterý nebo čtvrtek*, napadne tě. Řekneš to několikrát.

Oddychneš si. Jako fotbalista. V této firmě jsi skóroval. Pokračuješ, voláš další firmě. Nemají zájem. Ne. Nejsi fotbalista. Ten by tolik nepospíchal, těšil by se.

Podíváš se na hodinky, teď se těšíš. „Udělejme jiný plán," řekneš si nahlas, sám pro sebe. „Zítra: Za prvé, když neskóruješ, zamysli se na tím, co jsi řekl špatně. Přeformuluj svoji poslední větu, aby ti to napříště vyšlo. Za druhé, když skóruješ, na chvíli se zaraduj."

2. krok

Civíš na čistý arch papíru. Připravuješ se. Zakousneš se do jablka. „Na koláče nasbírej měkčí, na jezení přines zralé, na sušení se hodí i červivé," ozřejmil ti kdysi děda pod jabloní. „Podle toho, co chceš."

Cíl!

Žvýkáš ovoce, listuješ obchodním manuálem. Cílem schůzky může být: 1. Informovat, 2. Přesvědčit (Kolik vydělám? sníš), 3. Získat

informace. Zaškrtneš 4. Budovat vztah. Napiš si to na papír.

Vzpomeneš si na klientův hlas z telefonu. Ten přízvuk! Má slovenskou matku. Přemýšlej o společném tématu. Nesoutěž. Nebuď zlý.

Máš hotové body k osnově. Nachystáš si firemní materiály i propisky s logem. Podíváš se na stránku firmy. Na monitoru bliká: *Pracuje se na tom*. To stejné ti říkají v autoservise, když se zeptáš na opravu svého auta.

„Pojedu vlakem," uklidníš se. Musíš. Protože zkušená kolegyně nemůže jít s tebou. Škoda, tolik by ses naučil. I šéf má právě v tu hodinu zubaře. „To zvládneš," řekl ti dnes, předtím než odešel na tenis. „Čížek, pamätaj, že najdôležitejším človekom v komunikácii s druhým si ty sám." Měl ruky na tvých ramenou. „Ver mi." Jeho protihráčem je tvůj bývalý šéf, který tvrdil, že klient je víc než ty. Vsadíš na současného. „Zítra poreferuju."

Večer si žehlíš bílou košili. Když ti tvá holka poradí, ať si klidně oblečeš i triko s límečkem, řekni ji: „Jsi moudrá žena." Ona ví, jak se naladit.

Ráno před odchodem si vyber jedno jablko z mísy.

3. krok

„Pět minut! Mám na vás pět minut!" zdraví tě nahlas ze schodů. Stojíš na recepci. Kývneš hlavou ke klientovi, registruješ, že ti právě zkracuje střetnutí o padesát pět minut. Běží ti čas. Jak při teambuildingové hře.

Vstupuješ do cizího teritoria, potřebuješ silný úvod: Odjeb! Jakýkoliv. *Ironie je skrytá agrese*, zapsal sis jednou do svého diáře větu, kterou řekla psycholožka v tvé oblíbené televizi. Od té doby odjeb používáš cíleně. Teď? Anebo zahřívací témata? Tahák s osobními otázkami na úvod mačkáš do koule jako každé vnitrofiremní oznámení od šéfů. Rozhlížíš se po koši. Anebo dvojstřelba termínů? „Kdy jindy, tento týden, nebo příští?" Potřebuješ to vypálit stejným tónem hlasu, jakým byl klientův rozkaz. Anebo větu kamarádova syna, Já mám taky málo času, když ho slušně žádá o uklizení jeho pokoje? Obvykle to podráždí. Navíc, věta s časem je klišé, i malé dítě to brzy pochopí. Anebo v této chvíli potřebuješ poradit? Anebo prodýcháváš?

Přiblížil se. Udělej tuto sestavu: Bojuj. Vzpřim se. Nevyhrávej. Poděl se o oční kontakt. Stiskni klientovi ruku. Jméno. Firma. Získáš

další setiny sekundy. „Co zvládneme vyřešit za těch pět minut?" Intonuješ sebevědomě.

Součet bodů. Ať klient zareaguje jakkoliv, víš, že to ukočíruješ. A to je dost.

4. krok

Ptáš se jí, co ji k nám přivedlo z Francie, z jakého důvodu vyměnila práci zooložky za farmacii a jak se jí líbí v Česku. „Pojďme keci," odpoví. „K věci," opravíš ji. Přikývne, usměje se, jako několikrát během jednání.

Je opravdu upřímná. Mluví jasně, má připravené poznámky a hodně se ptá, ty pohodlně sedíš v křesle a přemýšlíš o každé svojí odpovědi. Cítíš se povzbuzený, jako opravdový odborník. Je lehké být obchodníkem! Pochválíš jí češtinu. (Ale ty koncovky a předložky! Ty sám bys tak česky nikdy nemluvil. Ale přesto ji pochválíš, protože na ocenění jednoduše dbáš.) Vysvětluješ, co je potřeba.

„Typický český obchodník! Ptáte se jen na začátku, když o nic nejde. Znáte výraz polemique? Budu ráda, když mě trochu vyprovokujete k přemýšlení, samotnou mě už žádné otázky nenapadají. Jste přece specialista!"

Lže. Ptal ses jí x-krát. (Například: A proč to nechcete? Co teď nechápete? anebo To se vám bude určitě hodit, že?) Lže. Usmívají se jí rty, a ne oči, nebo ne? Lže! Nadechneš se. Ona dřív. „Já jsem klientka, a ne predátor, nebojte se mě, nesežeru vás," uzavře Questianna z Francie svoji zpětnou vazbu, nevyžádanou.

Ještě že jsi nepromluvil dřív! Její otevřenost nemá podobu kočky ani tygřice, něco mezi tím, svoji osobní nabídku na kávu této ženské nedáš. Dárek nedostane.

5. krok

Měnit návyky je pro tebe těžké. Dobře víš, že během aktivního poslouchání se máš soustředit výhradně na zákazníka, a ne na sebe nebo jinou činnost, nemáš klienty přerušovat svými zážitky (slíbil sis, že to neuděláš), pocity druhé strany máš brát stejně vážně (aspoň se o to snažíš) i míň moralizovat.

Jsou věci, na které máš dar – řízení firemního auta, telefonování z firemního mobilu, jízda na kole, ale na technikách naslouchání máš stále ještě co vylepšovat. To uznáváš, i když ve svých osvědčených postupech cítíš jistotu. Je přece zvláštní opakovat výrazy, které klienti už jednou řekli! Nedokončovat jejich věty, když už dopředu víš, co přijde?!

Proč máš za klienty shrnout jejich myšlenky?! Umí to udělat sami. Sumarizují oni za tebe? Co získáš větou „vidím, že jste rozhněvaná", když je klientka vytočená do maxima?! Navíc, je to její problém, ty se nemůžeš chovat jako amatérský psycholog. K nepřístupným klientům si chceš připsat písmeno F.

„Tvoja práca obchodníka je veľmi ťažká." Šéf si k tobě po poradě přisedne, aby ti věnoval pár minut svého času. „Vieš, Čížek, ako bývalý učiteľ angličtiny som nebol platený za to, aby som študentov niečo naučil. Keď chceli, naučili sa sami. Bol som platený za to, aby som sa im nesmial, keď po anglicky hovorili. Do biznisu som si zobral jednu zásadu: Ako obchodník nie som platený za poúčanie, ale počúvanie, chápeš?"

6. krok

„Vydrž, ještě mluvím já," koučuje tě pan Maco ve svém státním podniku. Uvolníš pěsti, nakloníš se k panu inženýrovi (tak se ti představil) a řekneš: „Dáváte mi dost informací, pane inženýre, a já vám za ně děkuju."

Vybíráš si dvě z několika postaviček, které sis na školení o typologii čmrkal, a přiřadíš je k panu Macovi. Skenuješ jejich intimní touhy a potřeby – vliv, autorita, soutěž, odškrtneš si v seznamu. Přizpůsobuješ se postavičkám – zesil hlas, troufni si na nezvyklé gesto. Šacuješ jejich nepříjemné vlastnosti, například pan inženýr Maco s tebou určitě NAHLAS nebude souhlasit. Zkus je neměnit, hecuješ se.

„Teď JÁ popíšu náš přístroj," oznamuješ panu Macovi, co bude následovat. On se ošívá na židli, nejradši poslouchá svůj vlastní hlas. Zkracuj věty hlavně při parametrech. „Tato část vám umožní, že máte provoz stále pod kontrolou," zdůrazníš Macovi přínos a ověříš si: „To se vám líbí, že?" Balancuješ. Přiznáš i nedostatek produktu a pan Maco tento fakt, jako člověk, přijme.

Později použiješ mateřský plurál: „Toto umíme zabezpečit." Když tě pan Maco polechtá a zeptá se: „Kdo my?", polechtej ho taky a odpověz: „Já." Když pan Maco pokračuje: „To zvládneš i ty?", hryzni se, nehraj jeho hru. Pan Maco tě poslouchá, i když právě takto. Mysli na jeho touhu, důvěru a formuluj pozitivně, pokud se dá.

7. krok

Bloudíš chodbami po firmě, z kanceláří

prosvítá pár osiřelých světel. Je večer, přemýšlíš o zítřejším jednání. *Kdo má v ruce kladivo, chová se k druhému jak ke hřebíku,* čteš oznámení na hlavní nástěnce. Pod ní visí přivázaný šroubovák. *Šroubujte. Utahujte a povolujte,* čteš visačku a v závorce dodatek: *Platí zejména pro obchodníky.* Potěžkáváš v dlani tu zhmotněnou firemní misi, obyčejný šroubovák.

„Popište mi to velmi detailně," vyzve tě paní inženýrka Smartassová, která hledá dokonalost v každém tvém slovu. „Říkám, chce to ještě podrobnosti," opakuje se v intervalech. Proč není zavřená ve výzkumné laboratoři? ptáš se sám sebe v duchu a nahlas říkáš: „Velmi propracované" anebo „Krásná syntéza". Uznáváš všechny návrhy, na které si Smartassová přijde sama. Tyto techniky (včetně projevu lítosti, když lituje i inženýrka) tě stojí hodně sil, a i když by se ti teď do ruky hodil jiný nástroj, uvolňuj se, využij všechny kanály, které dnes Smartassová toleruje. Mysli na svůj zdroj. Směřuj kupředu.

„Vy nejste příliš připraven, že? Já bych si nikdy nedovolila přijít nepřipravena," překvapí tě Smartassová manipulací, krokem, který jsi s kolegy rozebíral na školení. Je přísná na mě, protože je přísná na sebe, racionalizuješ si v hlavě a listuješ seznamem pro zvládání této výhrady. Hledáš jeden, ten nejvhodnější způsob. Inženýrka dál rozmnožuje své námitky. Proč se jejich zvládání nedá naočkovat?

Použij zásadu první pomoci: Rozhlédni se. Reaguj. Rozmýšlej. A mysli na malý šroubovák na klíčence, ten firemní talisman pro obchodní štěstí.

8. krok

„Jak je vysílají?" ptáš se udiveně. „Že tě Questianna úplně rozboří otázkama? Že si Maco furt ověřuje, co řekneš? Že ti volají zákazníci a chtějí instantní rady bez kontextu? Že ti klient neustále zkracuje tvoje odpovědi?" Kroutíš hlavou. Tvůj šéf omluvně pokrčí rameny.

Kupní signály jsou příjemné jak faraóni v bytě. Pár jich chytneš, a stejně pořád vylézají. Nejradši bys je vůbec neměl. Ať sami řeknou, co vlastně chtějí a proč. Jednoho mravence zabíjíš svitkem své pracovní náplně. Pochybuješ, jestli seš vůbec schopným obchodníkem. „Nie, nemyslím si, že to súvisí s obchodnickou odvahou," řekne ti šéf, sedíš s ním v kanceláři a on si balí tenisové věci do brašny. „Skôr ide o vnímanie aktuálnych pocitov."

Pěšky domů, kolem řeky. Přemýšlíš, jak říct nevlastnímu malému bráchovi, kterého budeš večer hlídat, že večer si na playstation pustíte obchodnickou hru *How to hit purchase signals*. Najednou si všimneš hejna kormoránů letících nízko nad hladinou, slyšíš praskání spadlých větví a šum trávy, cítíš, jak ti vítr češe vlasy, vnímáš teplo svalů během chůze. Zastavíš se. Teď sis taky neřekl, že budeš vnímat, prostě to probíhá.

„S takovou cenou byste souhlasil?" ptáš se o pár dnů později pana Maca a přikládáš k němu teploměr. Měříš jeho stupně, ne svoje. „Pokud bychom zahrnuli podmínku servisu, na které jsme se dohodli, můžu připravit smlouvu?" servíruješ Smartassové její chutě. Polkneš (už se těšíš na oběd). „Kdybyste měla přesvědčit vaše kolegy, co byste jim, Questianno, řekla?" V otázce vysíláš koupenou vůni.

Klienti, jeden po druhém, odpovídají. Ne vždy. Ne vždy to vyjde. „Ty máš právo se ptát, já mám právo nereagovat," odpovídáš své holce, jak ti odvětila jedna klientka.

9. krok

„Jez to po lžičkách. Vychutnej si jednu, potom druhou," řekneš na návštěvě svému malému nevlastnímu bratrovi, který (stejně jako ty) rád hltá pudink s mandarinkami. Své obchodní porce si opravdu rozděl. „Konkrétně toto si přichystám na příště. Dohodneme si termín za týden?" zeptáš se klientky, o sekundu déle jí hledíš do očí a vrátíš se k bodu.

Představuješ si podpis smlouvy, kterou máš jako vždy uloženou v prostřední části brašny. V přední kapse by se mohla rozmočit od deště, v zadní bys ji stehnem pomačkal. „Já zmluvy pre podpísanie žehlil," vzpomíná na workshopu tvůj šéf. Úspěch má více podob. Představuješ si, jak vepisuješ její jméno, vidíš se, jak s podepsanou smlouvou získáváš i chuť dokončit reporty, které jsi dva týdny oddaloval kvůli hledání v autobazarech, kvůli porovnání fotek z letošního firemního teambuildingu s loňským, kvůli čtení nesrozumitelných vietnamských frází (firma v té zemi obsazuje místa v nové pobočce). „Hlavně si nevytvářej zlý pocit," utěšuješ sebe i svého šéfa, který opakovaně vyžaduje tvoje administrativní zápisy.

Zamžikáš. Nespi, soustřeď se. Ona sedí před tebou a během doby, kdy si nepromluvil, četla podklady a pokyvovala hlavou. Teď přestala. „Muži-prodejci tuto změnu neumí

odhadnout," tvrdí na workshopu tvoje zkušená kolegyně. „Mně vždycky pomůže, když obchodník řekne za mě, že jsem se rozhodla. „Vidím, že jste se rozhodla," řekneš. Dbáš, aby ti intonace na konci věty klesla. Rozhodnout se je těžké. Programuješ si ticho.

V brašně ti zazvoní telefon. Předstíráš, že neslyšíš žádnou melodii, Little Lion Man. Zůstáváš klidným, protože dešifruješ řeč jejího těla, náznak rytmického pohybu. „Zvedněte si to, pak vám odpovím," řekne ti po třetím zvonění.

Po její odpovědi přemýšlíš, jestli ses s ní vhodně rozloučil.

10. krok

Jestli tuhle fázi nepřečteš, tak ti dám do držky. (Marian Palla, upraveno). Děti strašíme čertem, dospělé – lidmi. (Židovské přísloví). Ať se o lidech dovíš, co chceš, ať ti budou připadat kdovíjak zlí, nezapomeň, že každej z nich byl jednou mrňavý miminko a pil mateřský mlíko. (Graham Swift). Kdo chce žít v klidu, ať ohluchne, oslepne, onémí. (Kurdské přísloví). Otázky se rodí z odpovědí. (Wisława Szymborska). Když nejsou slyšet bubny, nikdo nebubnuje. (Korejské). Uvádět argumenty je ten nejhorší způsob konverzace. (Jonathan Swift). Je zcela zbytečné se pokoušet přesvědčit zákazníka, aby nebyl zklamaný, když zklamaný je. (Nicolas Caron). Kdo si neřekne o smlouvu, ten si prodat nezaslouží. (Petr Dezort). Nic lepšího než prohry jsem si přát nemohl. (Sportovec). Já mám jedno pravidlo: jakkoliv to udělám, dělám to pro sebe. Mě to musí bavit. Jinak se ten člověk na druhé straně bude strašně nudit a dívat se na jeho otrávený obličej by mě fakt vůbec nebavilo. (Blanka Pechancová). Toto desatero se snaží mířit hlouběji, pod techniky a dovednosti, až na úroveň základních postojů a hodnot. (Petr Pacovský, upraveno). Ještě než půjdeš na jednání, pořádně se vyprázdni. (Gastroenterolog).

11. krok

Povolíš si uzel na kravatě, vezmeš časopis a nalistuješ stranu s horoskopem, ten svůj si přečteš dvakrát. Potom vzhlédneš ke stropu a očima hledáš vlastní kotvy. Právě sis to prožil; ulevilo se ti. Když ekonomický magazín zavřeš, na zadní straně čteš reklamu s nápisem *Změň svůj vzduch*, za pár sekund vstaneš a spláchneš. Cestou zpět položíš časopis i s manuálem nějakému juniorovi na stůl. Ať oni čtou, ty už

přece nepotřebuješ, cítíš se zralejší, je ti už přece dvacet dva let. Vkročíš do kanceláře, která nemá dveře, ke svému stolu, který je dnes jen tvůj, protože kolegové pracují v terénu, a zhluboka se nadechneš. Opřeš se do plastového opěradla zahradní židle, zavřeš oči a představíš si, že toto je teď tvoje vlastní kancelář, tvůj stůl i tvoje židle i tvoje předplatné časopisu, že šéf, který si stejně jako ty prožil svoje vlastní obchodní desatero, je teď tvým podřízeným nesoucí svou práci k nahlédnutí. „Čížek, Čížek," začne tiše vedoucí. Musíš otevřít oči, šéf tobě zadává úkol s další tabulkou, ne naopak. Přemýšlíš, jak mu můžeš poděkovat. „Ještě půlrok, rok tu vydržím a potom uvidím," sdělíš mu. Společně si sednete k tvému stolu. Ukazuješ mu test ideální práce pro jednotlivé osobnosti, který hodláš vyplnit. „To je dobré rozhodnutie," ubezpečí tě, „tiež by som skúsil ešte zopár nových vecí. A teraz už poďme." Pokyne ti k papíru, ať konečně začneš. Zdvihneš sluchátko, dýcháš jako v bazénu, před sebou další seznam klientů, kterým máš volat. Je obsazeno. Posloucháš tón, je ti příjemně. Není to tvoje vina. Voláš další číslo, není obsazeno, a tak si se svou holkou dohodneš, že si uděláte příjemný večer a promluvíte si.

(ze sbírky povídek Hrkačky)

PAVOL IČO

Svätec

Slavomír sa narodil v rodine lovca. Jeho otca spočiatku veľmi tešil synov príchod na svet, veril, že bude pokračovať v rodinnej tradícii.

Lenže chlapec nenávidel vraždenie.

Keď spolu poľovali a zjavilo sa zviera, vždy vykríkol, aby mu zachránil život.

Celé dni otec premýšľal nad tým či je Slavomír naozaj jeho syn a od chlapcových deviatich rokov radšej lovil iba sám.

Slavomír si myslel, že ho otec nenávidí, hoci ho matka presviedčala o opaku.

Hry s rovesníkmi ho nezaujímali, oveľa radšej sa prechádzal po lesoch – a tých sa ľudia z osady báli. Povrávalo sa, že v lesoch žijú iba blázni, svätci a jasnovidci. A všetci poznali príbehy o zúrivých vlkoch a diviakoch, či o neviditeľných jedovatých výparoch stúpajúcich

z vyvierajúcich vôd travertínových jazierok lemujúcich okraje lesa.

Vždy keď sa otec dozvedel, že šiel do lesa, syna zbil. Dúfal, že tak mladého odnaučí chodievať na miesta, kde je toľko nebezpečenstva.

No chlapca lákali lesy o to viac.

V jeden letný deň sa Slavomír zamieril do najväčšej hory. Vystúpil až na jej vrch a pokračoval ďalej. Keď už bol na úpätí druhej hory, doľahlo k nemu prudké dychčanie. Obzrel sa a uvidel troch vlkov. Chcel ujsť, avšak telo mu zmeravelo. Vlci hľadeli priamo na neho a roztvárali papule. Pri pohľade na ich tesáky sa začal triasť.

Odrazu ticho narušil dupot.

Z krovín vybehlo stádo jeleňov a vlci sa rozutekali.

Ale chlapec sa ani nepohol.

Až keď sa jedno jelenie mláďa obzrelo smerom k nemu, spojil vztýčené dlane, uklonil sa a bežal späť do dediny.

Vrátil sa po zotmení. Otec ho privítal s červenou tvárou a zaťatými päsťami. Pri pohľade na jeho smutné oči upäté k zemi však napokon chlapca iba pohladil po vlasoch a zašiel do chalupy. Potom k mládencovi pristúpila matka.

„To už nikdy nerob! Kam si chcel ísť?!" vyčítala mu. Syn mlčal. Ani sa jej nepozrel do tváre.

„A teraz choď do postele!" prikázala.

Slavomír zaspal iba krátko pred svitaním. Celú noc premýšľal o chuti blízkej smrti.

Ráno počkal, kým otec odišiel na lov a matka na pole. No namiesto toho, aby strážil dom, ako mu prikázali rodičia, odišiel do lesa.

Pri potoku pod lesom zbadal jelenie mláďa. Keď ho mláďa uvidelo, nerozbehlo sa do tieňa stromov, ale ostalo stáť s pohľadom upretým na chlapca. Ten zopol dlane, vztýčil ich smerom k mláďaťu a uklonil sa. Mláďa vzápätí zmizlo v tôni lesa.

Ďalší deň stretol mláďa znovu, tentoraz ho už zviera sprevádzalo od potoka až po úpätie hory.

Chlapec chodil do lesa, navzdory zákazu rodičov, každý deň. A každý deň ho mláďa sprevádzalo o kus ďalej.

Spočiatku medzi sebou udržiavali vzdialenosť niekoľkých krokov, tá sa však rokmi skracovala.

Spoločne prenasledovali lovcov, aby Slavomír mohol zničiť ich pasce a tajné úkryty. Inokedy sa venovali hre – chlapec sa rozbehol, jeleň chvíľu počkal a potom sa hnal za ním.

Slavomír sa zvieraťu zveroval so všetkým, čo ho trápilo. Netušil, či mu zviera rozumie, ale vždy keď rozprával, pozorne naňho hľadelo.

Rozprával mu aj o dievčati, ktorej meno nepoznal. Do dediny prišlo len nedávno spolu so svojim otcom, hrnčiarom. Bolo stále pri otcovi a svoju krásnu tvár často skláňalo k zemi. O matku vraj prišlo, keď jej osadu prepadli.

Nasledujúci týždeň Slavomír do lesa nepríšiel.

Hory sa mu zdali ničotné v porovnaní s krásou neznámej.

Obraz jej tváre ho prenasledoval dňom i nocou, na priateľa z lesa myslel stále menej.

Keď prišla jar a ocitol sa na prahu šestnásteho roku života, starešina oznámil jeho otcovi, že Slavomír musí podstúpiť skúšku dospelosti. Tá spočívala v ulovení zvieraťa. Avšak iba málokomu sa podarilo prejsť skúškou na prvý raz.

Chlapec spočiatku váhal. Lov sa mu hnusil a nemal v ňom skúsenosti.

No len čo si uvedomil, že keby bol úspešný, mohol by dievča zaujať, odišiel do lesa vyzbrojený nožom a oštepom.

Cestou sa snažil rozpamätať na otcove lovecké taktiky.

Ukryl sa v kroví blízko bukového lesa a čakal. Keď prišli diviaky, natoľko ich zaujali bukvice, že si ani nevšimli chlapca, ktorý sa za nimi zakrádal. Vyhliadol si najmohutnejšieho samca a hodil oštep. Netrafil. Stádo sa rozbehlo smerom k nemu. Neostávalo mu, než vyliezť na najbližší strom a počkať, kým pod ním prehrmí.

Keď zver odišla, zistil, že oštep je rozdupaný. Naostril ešte niekoľko palíc a prešiel k miestu, ktoré vyhľadávali vlci. Tam vyliezol na strom a čakal. Svorka prišla až na druhý deň ráno, ale chlapec bol čulý, pretože celú noc tvrdo spal v korune stromu. Vlcivšak boli unavení.

Len čo prišli, zaspali.

Slavomír zamieril a plnou silou hodil palicu. Tá sa šuchla sa o lístie stromu, ktoré ju spomalilo, a dopadla na krok od cieľa.

Vlci sa bleskovo pozviechali a ušli.

Chlapec si zavrel oči, tvár zakryl dlaňami. Mal chuť vrátiť sa domov, no len kým nepomyslel na sklamanie v otcových očiach. Ale najviac sa bál toho, že o ňu príde. Mučilo ho pomyslenie na to, že keď sa vráti s prázdnymi rukami, vydá sa za iného.

Napadol mu iba jediný spôsob, ako by mohol byť na love úspešný.

Odišiel do lesa, kde našiel priehlbinu pod kopou zeminy, z ktorej trčali korene zahnívajúceho dubu. Do jamy umiestnil naostrené palice a zakryl ich lístím.

Potom zišiel k potoku. Napájal sa tam jeleň, ktorý spozornel len čo začul ľudské kroky.

Slavomír ho pozdravil so zopätými dlaňami a vzápätí sa rozbehol do lesa. Jeho starý priateľ chvíľu počkal a rozohnal za ním.

Chlapec sa schoval pod spleťou koreňov, ktoré vytŕčali z kopy hliny. Jeleň šiel po jeho stopách, preskočil ponad neho a dopadol na zaostrených paliciach.

Tie ním hladko prekĺzli, prebodli žalúdok a pľúca.

Zviera chrčalo a snažilo sa pozdvihnúť zrak k oblohe.

Po chvíli stíchlo.

Slavomír podišiel k mŕtvole. Jej oči sa leskli slzami akoby boli živé.

Pokúsil sa zdvihnúť telo, ale bolo príliš ťažké. Rozhodol sa zájsť po pomoc.

Kráčal najrýchlejšie ako vládal. Vôkol neho šumelo lístie a praskali vetvy. Občas znel praskot tak silno, že radšej zastal a pokračoval, až keď sa dôkladne porozhliadol. V čierňave, ktorá podobná pavučine obopínala stromy v hlbinách lesa, videl matné obrysy ľudských postáv.

Kričal na ne, ale neodpovedali.

Len čo prišiel do osady, šiel za otcom, aby mu povedal o svojom úlovku.

Otcova rozžiarená tvár naplnila Slavomírove srdce radosťou.

Synovi prikázal, nech naňho počká a odišiel. Vrátil sa s dvoma chlapmi.

Cestou k priehlbine im Slavomír opisoval jeleňa ako zviera s tými najväčšími parohami, aké kedy videli.

Keď konečne dorazili na miesto, našli iba naostrené palice zaliate krvou, kúsky mäsa, zopár kostí a zvyšky srsti roztrúsené po okolí.

„Museli tu byť vlci" precedil Slavomír.

„Len sa priznaj, že si žiadneho jeleňa nechytil, len si tu rozhádzal zvyšky zo zabíjačky!" smial sa jeden z chlapov.

„Chceš povedať, že môj syn je klamár?!" oboril sa na neho chlapcov otec.

„Aj keby hovoril pravdu a naozaj jeleňa ulovil, už po ňom neostalo takmer nič" odvetil druhý muž, načo obaja chlapi zamierili do dediny.

Slavomírov otec podišiel k synovi a s úsmevom na tvári ho pohladil po vlasoch.

Potom sa spoločne vrátili domov.

Pre chlapca nastala nekonečná noc.

Len čo privrel viečka, stál pred krvácajúcim jeleňom. Ten naňho uprene hľadel a pokúšal sa roztvoriť papuľu, akoby chcel niečo povedať.

Slavomír náhle precitol. Rozhodol sa odísť.

Keď vystúpil na vrch hory, lúče vychádzajúceho slnka mu odhalili cestu.

Kráčal ňou ďalej, pomalým rozvážnym krokom, ako svätec, ktorý túži nájsť pokoj.

LEONID DIMOV

Osudové váhy

Ten vybílený, tichý kabinet
zdobil jen úctyhodný slavný kmet
a ještě stará váha Mohr-Westphall,
pod párem paží kovových zde stál
na achátově žilkované desce,
za podvečerů v osamění lesklém,
pod křišťálem, kde sekty, sekce, kmeny
much, hmyzu třpytily se přišpendleny,
i spis s obrázkem obávaných hvozdů
na straně tisíc osmdesát osm.
Nehybnost panovala zde i po ránu
nad růžovými listy, květy durmanu
a jenom žákyně s bledými čely
sem občas o nědělích přicházely
kantorům odříkávat nazpaměť,
co slavného učinil známý kmet,
a pod kopulí zvon pak rozhoupal
nebe, libelu váhy Mohr-Westphall.

Osudový baobab

Když kárované město plno strachu
zas prožívalo hrůzy biografu,
pak ulicemi vznášela se šuškanda a strach
jen v pět a v sedm. Jen o přestávkách.
Na rynku, jméno dal mu jistý slavný Švab,
až do nebe vyrůstal baobab.
Byl široký jak dům, s výčepem lihovin
a vlaky perleťové uháněly větvovím.
Na modrých nádražích vždy usměvaví,
nad průzračnými skleničkami absintu jsme stáli,
mluvili o životě, smáli jsme se šťastně
velrybám, které si nás prohlížely za sklem.
Ten večer mraků zádumčivé tlení,

psů štěkot zrcadlilo s kuropěním
a sněžní medici, jeden z nichž byl Šváb,
sedali u nemocných, to je baobab.

Dekorace

Zítřek s včerejškem oddělují tady
poledne nekonečné, jabloňové sady,
řady jabloní s opálovými kmeny
rozbíhají se v šeru zasazeny.
Nic než poledne není mezi nimi,
jablek hryzaných červy růžovými.
A nic než jabloně až do večera,
a nekonečno mezi zítřejškem a včera,
je na distanc let prostoupeno plátny,
jen biografem s Laurelem a Hardym.
Tam mezi jabloněmi stojí sám
jediný lišící se, věčný ovocnan,
strnulé listy, ocelový kmen
s latinským názvem končícím na quern,
tušíte správně, uhádli jste sami,
jistěže: je to jablko poznání.
Had ovinutý kolem dřeva,
vedle Adama omámená Eva;
zajisté víte, jak to bude dále:
ovšem, Eva smrtelně zhřeší, ale
vezmou se za ruce a stanou párem
a procházet se budou po bulvárech.
Skály z nefritu, milení kal,
had zemi do pekel již provrtal,
z aurory cherubové strážní po klekání
do pustých zahrad ráje vchody brání,
jabloně vysázené do bezvadných řad,
bez vzdechů, pěvců, snů, již napořád,
a jenom nakousnuté jabko vábí tu
uhnívající věčně v rudém pažitu.

Snová bufonáda

V tom mléčném pozdním ránu,
v klimatických lázních alpinského rázu
zákusky explodovaly ve vitríně,
hynoucí dosud ve světelném glóbu. Tak
podivně
a temně vybuchovaly tady
zákusky z nejjemnější čokolády,
s nitkami sněti v odstínech růžové
zákusky příchuti jahodové,
zeleně s odstíny žlutavými
pistáciové laskominy,
logicky.

Začal jsem zabývat se pomyšlením na smrt,
jako vždycky,
když zvoně rolničkami na pedálech
přikvačil šašek zemřelého krále,
zemřel tak náhle,
když se nad vápnem zabíleným věkem
vznášel blahem.
Dost žertů, ty mě nevábí.
Byl tedy šašek samé hedvábí,
tak sešívaný, spíchnutý nahonem,
lišák z hadříků s hbitým ohonem.
Nebyl, jen existoval, kejkloval zbytečně,
filozof by to jistě popsal výtečně.
Nikdo ho nepoznával, tvářili se netečně,
nikdo neviděl jeho salta krkolomná,
jak lžičkami přesýpá nejasné aroma...
Tehdy jsem nevěděl už sobě rady
a kaskádově hltal baklavy, rolády,
sbíhání slin jsem všude kolem cítil,
bezděčně polykal jsem piškoty, pusinky
a nafukoval se jak balón vznáše se nad
světem,
bulvami sladkým naplněn, cukrovým
diabetem,
v horách průzračných, v malinové záři,
u hranatého stolku nad cukráři.

z rumunštiny přeložil Tomáš Vašut

IVO ODEHNAL

Slušná ryba

Vzhůru ulicí jde ryba a kouří

Kolik je hodin /ptám se/
Aniž vyndá čibuk zamumlá: Půlnoc

Slušná ryba
myslím si ve tmě

Takových ryb
/říkám si/ je opravdu málo

Vtom si uvědomuji
že ryby nemyslí očima
a poklesla mi brada

Bylo to moje poslední žraločí setkání…

Dny přecpané sluncem

Překvapil mne neklid za nehty bouře
/Mraky si nasadily černé brýle/

Sucho hýřilo Oko stožáru slzí
Cítit žár

Svíjím se pod kanoucím svícnem
Obloha mává koňskou houní Mokro stéká
po těle

Na vlastní kůži cítím
jak slunce propaluje dny /nacpané/ pod
lupu světa

Poskok léta

Je-li noc hustá – a nad tmou pukají hvězdy –
z léta je cvok

Rozlitou papírovou krev v duši srdce
čteme jen ve dvou

Cvok odemyká léto klíčem
ale dveře neotevře

Snad to půjde – bude-li ticho mrtvější –

Ach ano – tak je to neustále…

Zastávka na pláži na konci sezóny

Léto si koncem září láme křídla
Na deku pláže se věší černý praporek

I nebe je celé v černém

Plavčíci ledabyle šimrají paty utonulých

Slzy z mé tváře olizuje vítr
a slunečníky lechtá slaná voda

Křehká zubatost léta

Léto je tekuté
husté a útulné…

Bloudit rozumem
a zpívat?

MILENA FUCIMANOVÁ

Bez konejšení

Beze konejšení
dnem i nocí pouštíme po řece Vláře kytary
dolů strunami jako tsunami

Odcházení
Z našeho domu zbyl jen pohrabáč
Nejspíš spadl z korby plné haraburdí
a ocitl se v trávě pod mladým stromkem
bílého bezu
a tráva ho mateřsky olízala
Šeřík po čase podťali protože překážel vjezdu
Starobylé zrcadlo v těžkém rámu ukradl soused
Vezl si je na chatu a cestou mu prasklo
a sousedovu ženu vyděsil hrozivý ornament
civící z rámu:
život po životě

O bolesti
Vznešená trýzeň? Purpurový plášť tragédů?
Nejsou to spíše krvavé páchnoucí cáry?
Řekl už někdo o bolestné křeči že je
půvabná?
Že tesknì hučí jako vzdálená galaxie a jindy
je to vylekané písklе?
Koho nikdy nic nebolelo ať si takto veršuje
Předevčírem jsem si *dokaličila* pravou ruku
Na chirurgii ji vzala do dlaně stoletá vrba
Promlouvala k ní beze slov
opatrně hladila její nádhernou
promyšlenou konstrukci
Věděla že je to ruka křehká a bude ještě
mockrát bolet
Bolest ji tvaruje protože ruce jsou vždy na ráně:
zlomená zápěstí vykloubená ramena
useknuté prsty
Krása rukou je neustále ohrožena ale ani
zranění nezapře boží odlitek
Moje ruka ležela v cizí dlani jako poraněný drozd
ale tikala ztišeně a důvěřivě …

Zápas
Děkuji ti Věčný Tajemný za noc co jsi pro
mne vyřezal
Je cítit klihem Nehet nechals v ní
Slunce – ten starý dříč z ní za pár hodin
vysaje piliny

O staré citeře
Stává se že se mi v hlavě stmívá už od
samého rána
Čas od času nevidím nic než starou citeru z
tmavého dřeva
Cigánka Agnieška si na vlastnej svatbe nad
ňou sukne vykasala
do nej sa vycikala a gajdoš gajdy odhodil
a struny citery *vášnivo postískal*
Chtělo se mi umřít v té chvíli a ještě pořád chce
Dokořán umřít

HANA KOŠKOVÁ

Nespoľahlivý priestor

Na sivých chodníkoch
na skrížených cestách
stopujú ma hlasy
akoby tušili
čo som mohla
a nemusela urobiť
hľadám vysvetlenie
v knihe o démonoch
v zodratých pochybnostiach
v kabelkách čo už nenosím
zakosílená v šnúrke z papierových
predstáv
v hrdzavej vode v pohári

Úzkosť

Vyzerá akoby
do seba stiahla svetlá
v želaniach prestane
prúdiť krv
škrípe zrno
do hmoty v hmlovine
padajú usporiadané veci
v spoluhudbe
bledne náklonnosť
okná rozbité očami
vzďaľujú sa od orientačných máp
zdá sa, že lesné vône
tikajú pre iných.

× × ×
Za tmou čo chce
zamlčať cestu
krkavce

nenaučili ma
podobať sa
na seba samu
otváram svetlo
bez súradníc
kŕdle sa zlietajú
z náhod tkajú
vzlety a pády
predplácajú si
ústupky.

Muž 2

Hrá podľa číselných znakov
rozhýbal lampáše
v zhasínaní
hovorím mu o
útulnosti v slovách
visí na vzduchoprázdnej hláske
zo stredu
zaujíma ho len bod
na ktorom môže stáť sám
a
neprezrádzať dym po ohni.

„Tuhár, mé rodiště, a město Lučenec, kde žiji, mi umožnily návrat. Citový návrat podtržený poezií. Bez jejich finanční pomoci by to nebylo možné", říká Hana Košková, významná slovenská spisovatelka, básnířka, překladatelka bulharské a ukrajinské poezie a autorka knih pro děti.

Jako básnířka už dávno pronikla do intelektuálního uměleckého světa slovenské literatury, jako autorka knih pro nejmenší děti se stala skutečnou „rozprávkovou tetou", kterou malí čtenáři milují a které věří. Na Slovensku snad není jediného dítěte, které by neznalo například její Poludnicu z Čerepeša nebo Repujúci grep či nedávno vydaného nezbedného Piešťanka a paní Nitkovou. Ale i tam, kde vidí svět dětskýma očima, i tam, kde musí přidat drobet didaktického koření, nezapře v sobě výsostnou poetku. Je také nadšenou a znalou vypravěčkou starých slovenských pověstí, plných záhad i lidového moudra.

Jako básnířka se představila už sedmdesátých letech minulého století, její poezie prochází neustálým vývojem, každá další sbírka je v něčem odlišná od předcházející, jak dokazují sbírky básní *Pod teplom krvi*, *Spojitosť* nebo *Tvár pri tvári*. K významným a zralým sbírkám

patří zejména ty, které vznikaly po roce 2000, například *Náhrdelník z hrdličiek*, *Súrodenci zo sna*.

Její poetika je poetikou každodennosti, silně emocionální a zároveň smyslová, ale přesahuje rovněž až k prahu metafyziky. Dotýká se témat, jako je morální odpovědnost k životu, ale i přijetí individuální konečnosti, což vyslovila i ve sbírce *Robotnica na poslednú chvíľu*. Nejde o to, aby se člověk vyhnul trápení, ale aby se s ním dokázal vyrovnat. Básnířka tvaruje básně tak, aby zdůraznila nestabilitu a nejednotnost prostoru, ve kterém se odvíjí subjektivní příběh – hodnotí poezii Hany Košíkové slovenská kritička a spisovatelka Etela Farkašová.

K tomu lze dodat jen tolik: Talent nás možná k něčemu předurčuje, ale zůstal by jen skleněnou květinou, pokud by jeho nositel nebyl zároveň něčím dítětem, něčím rodičem, někým milovaný a o někoho se strachující. O právě o tom ví Hana Košíková své. A právě o tom píše. *Milena Fucimanová*

ADAM EL CHAAR

× × ×
Prochází labyrintem regálů plných knih
Tváří se
Jako by mě četla
Tvářím se
Jako by mě zajímala kniha
Ve které listuju
Báseň doznívá do věčnosti
Bez písmen za textem
Nota ztratila rychlost
Klábosí s kolegyní za pokladnou
Nahrbený nad básní
Musím jít

× × ×
Hladí psa a on jí ocasem zametá kozy
Dáš mi ještě pusinku?
Dám
Mad dog tvýho beatu

× × ×
Kdo se bojí
Utíká
Vyšívá žena ve vlaku
Nechceš mi dát ani za pravdu

ONDŘEJ HLOŽEK

× × ×
Hledal jsem rodný kraj
a zabloudil na trati.
Pláču a běžím tam,
kde v duši se nemění.

Tváře uplynou.
V puklých kostech včerejšího dne
ztráty nejsou.
Protože ani zisky ne.

Zády k Bílé sobotě
pod Dolorosu hor.

Vše se mění,
vše se dělí.
Podzim, zima,
mor.

Dům

Pod okenním rámem rozkřápla se
těla much.
Skelný papír slunce mate se v cizím
pokoji.
Šplhá, síří, rýhuje.
Výtlak skel propadá se v prach.
Po obloze rázuje si to hejno strak.

Skla polknou těch pár těl,
dva tři machy,
smrti pod obraz.
Parapetem šplhá křížový tep,
rozsouká dům.
Bez pohnutí visí v šibeničce.

Pod okenním rámem rozesety
malé mrtvolky.
Skelný papír slunce kojí se
tříštivou krajinou.
Mate v cizím pokoji.
Ústřel strak,
smrti pod obraz.
V cizí dálce vlídně mlčí kříž.
Po obloze rázuje si kotouč,
bez pohnutí míjí mezipatra.
Aniž bych jej znal,
stavím si vlastní dům.

Mezi póly

Veronice

I. Nečekání

Nečekání slova,
naditého k prasknutí
– utržené ručičky ruských kukaček,
sděláno pro padající chvíli.
Najednou podzemí
zarostlé mechem
a tisíce rukou pod čárou ponoru;
vpíjí se do mě místnost.
Ryk letí ušima.
Proč jsi mě odvrhl, Pane,
v kakofonii miliontiny vteřiny?

II. Pólem

V protlaku mračen
hudruje blýskavice,
vyvlečená násilím, vyklubaná.
Pólem obkroužen za –
strachován.
Táhnou křečovité paže,
ometají zpráskanou svatozář.

Jsem tady.

III. V pořadí

Jedu domů,
vlastně kam.
Kde spíš a biješ
tu bílou něhu županu.
Jste v pořadí,
zarostlí do otcových očí.
Vzájemná defekace
a hajzl, co nedovírá.
To neusměješ,
v plusech a mínusech.
Jedu domů,
vlastně. Kam.

Advent

Petru Špangerovi

Nepoznáni
se překračujeme
ještě hlasitěji,
než jindy.

ŠOTA JATAŠVILI

Básník konce dvacátého století

Hele, pokochejte se, jak se vleče,
básník konce dvacátého století.
Zastavili ho, když chtěl, uvolňuje si ruce,
rozhazovat kolem kytice květin a hvězdy,
a ze rtů mu vyrvali
lásku, věrnost, okouzlení, krásu
a další koketní slova.
Hele, podívejte se, jak se nese
v džísce, v ruce se mu houpe taška plná
prázdných flašek, a
vleče se k výkupu vratných láhví.
Hlavu má plnou pesimismu, ale kapsy
prázdné.
Natahuje ho při čtení rýmovaných básní
a politických článků.
Ví, že na resuscitačním oddělení ohromné
nemocnice století
dodělává Poezie, on i další, jemu podobní lidé
se zoufale snaží dostat ji z klinické smrti.
On a jemu podobní jsou klauni poezie
konce dvacátého století.
Cirkus zemřel! A Poezie taky umře! –
svými smradlavými doušky procházejí
s řehotem milionová města.
A on, když se propadl do té smrduté huby,
vleče se jazykem–ulicí
a hledí na to,
co mu vnutili místo hvězd a růží:
tramvaj, asfalt, kanalizace, benzín,
jednorázová injekční stříkačka,
transformátor ...
No a z tohoto slovního harampádí musí
postavit
„stavebnici" poezie.
Konec dvacátého století...
Není moc šancí narodit se na čerstvém
vzduchu,
je mizivá šance, že se člověk narodí po
pohlavním styku,
který vyšel z lásky,
je těžké narodit se bez císařského řezu,
a nenarodit se, aniž by tě kárali za celý život,
je těžké narodit se jako básník, tak, aby tě
hned nenazvali bláznem,
je těžké se narodit...
A také on se narodil v křečích,
narodil se básník-klaun.
Narvali mu do palice harampádí těch
nových slovíček,

aby je roztavil do klikyháků řádků a
potom po nich kráčel jak po ostří břitvy.
No a on se vláčí ulicí stoupající vzhůru,
táhne se k výkupu vratných láhví,
on, básník konce dvacátého století,
hlavu má plnou pesimismu, a v ruce tašku
plnou rozbitých flašek.

Přátelství

Můj přítel je malomocný.
Nechal jsem dnes na pokoji práci
A jdu k leprosáriu
Tluču na jeho okno a pak
Skrze dávno nemyté matné sklo
Na sebe navzájem hledíme
Dlouze a nenasytně.
Když se loučíme
Rozevíráme pěsti a
vkládáme dlaně na sklo okna –
Každý ze své strany světa.

Naše ruce
Mají své styčné body.

Můj přítel se na mě usmál,
Usmál se, aby mi ukázal –
Že ode mě nežádá víc,
A s méně nesouhlasí.

Toto je skutečné přátelství.

Poezie

Poezie nikam nechodila,
Každé ráno vstávala,
močila do záchodové mísy,
myla se,
čistila si zuby a
snídala.
Poezie nikam nechodila.
Obvykle si pouštěla televizi,
poslouchala zprávy,
potom postávala u okna a
hodiny pozorovala
skelet rozestavěné budovy.
Poezie nikam nechodila.
Ohřívala si ve velkém hrnci vodu,
koupala se,
dělávala si nehty,
teple se oblékala a

omotávala si hlavu šátkem.
Poezie nikam nechodila.
šourávala se z pokoje do pokoje,
vyměňoval vyhořelé žárovky,
hřebíkem přitloukala rozviklaný věšák,
vypadané parkety vracela na své místo,
Poezie nikam nechodila.
Každý večer se uvelebila v křesle a
čekala na reportáž z basketbalu,
nový hollywoodský film a
obchodní telefonát.
Poezie nikam nechodila,
Jen občas vyšla na balkon,
dělala dřepy a máchala rukama,
Zvedala činky a
Napínala pružinu,
Aspoň dvacet až třicetkrát.
Poezie nikam nechodila.
Celé dny
byla zavřená doma a,
když se k smrti nudila,
prohlížela si staré časopisy a
zaprášené knihy.
Poezie nikam nechodila.
Jen když bylo třeba zajít pro chleba,
Koupit mléko a vybrat v bance důchod.
Poezie nikam nechodila.
Po dvanácti hodinách
Několikrát zívla,
Vypnula televizi a rozestlala.
Poezie nikam nechodila.
Vždycky spala ve svém domě,
mívala sny,
které, zapomínala hned, jak se probudila, a
bezstarostně se protahovala a
potom si protírala oči.
Poezie nikam nechodila.
Vstávala každý den,
močila do záchodové mísy a
něco si pro sebe prozpěvovala.

Poezie nikam nechodila.
Neměla kam jít.

přeložil Jakub Chrobák

Šota Jatašvili (*1966) je gruzínský spisovatel, literární kritik, jeden z hlavních představitelů gruzínské poezie devadesátých let. Gruzínský básník, spisovatel, literární kritik. Zúčastnil se Měsíce autorského čtení.

OSMNÁCT BÁSNÍ A DVĚ K TOMU

„Je opravdu těžké vybrat osmnáct výborných básní od jednoho autora," prohlásil před více než deseti lety v televizním profilu pro pořad Umění 07 Slovenské televize básník Erik Jakub Groch (*1957). Poznámka směřovala ke koncepci sešitových vydání básnických sbírek v edici Veršeonline, kterou pod hlavičkou občanského sdružení Slniečkovo začal redigovat na sklonku roku 2006. „Není to tak jednoduché. Protože když tomu autorovi zasvítí, řekněme z nějakých vybraných básní, z nějakých tří set až čtyř set, sedm, častokrát je problém vybrat těch dalších jedenáct, které by byly tak dobré, tak hvězdné, jako těch sedm…"

Po desetileté autorské odmlce se Erik Jakub Groch aktuálně představuje básnickou sbírkou **nil, úvod**, která vyšla na jaře 2018 jako 4. svazek edice Sešity v pražském nakladatelství Fra. Jméno autora sice nikde ve sbírce uvedeno není, lze si jej však odvodit např. z fotografie na zadní straně obálky. Graficky velmi čistě vypravený sešit obsahuje dvacet básní. Dovolím si považovat za Grochovu poslední předchozí samostatně vydanou sbírku soubor šestnácti básní *Infinity* z roku 2008, které předcházela sbírka osmnácti básní *Em* z prosince 2006 (obě vyšly v rámci již zmíněné edice Veršeonline)… Oscilace kolem v úvodu zmíněného čísla 18 je jasná a budiž básníkovi ku cti.

Vzpomínám si, jak jsem před lety jel z Brna do Prahy na Grochovo čtení ve Fra, kde autor poctil přítomné všeho všudy čtyřmi básněmi. Byl jsem u vytržení! Ani na chvíli mě tehdy nenapadlo, že by snad ty hodiny strávené na cestě a peníze do ní investované, přišly vniveč. Naopak! Fascinovala mě ta neochvějná víra ve slovo, víra v báseň, víra v poezii. Tak tady to máte a my to měli a napájeli se!

Vydání knihy bez uvedení autora může směřovat k následujícímu: nepátrejme po tom, kdo knihu napsal (což jsem hned v úvodu své poznámky popřel) a zaměřme se přímo na text, na básně. Slovo „nil" je kromě označení afrického veletoku a říčky v jihovýchodním Polsku také anglický výraz pro nulu, nic. K tomuto vnímání ostatně vybízí i důsledně používané malé písmeno na jeho začátku. Tedy úvod do ničeho… Vstupním klíčem má

být, zdá se, úvodní verš titulní básně: *Pozerám sa na tento deň, a on sa pozerá na mňa.* (nil, str. 15), který se čtenáři nabízí i samostatně na zadní straně obálky.

Co tedy kdo z nás vidí? Autor pečlivě pracuje s poznámkovým aparátem, což se však (bohužel) nedá říct o interpunkci. Lze předpokládat, že jde o autorský záměr, nicméně tato nedůslednost při čtení mnohdy mate a ruší. Například v básni Fauna (str. 11) se mezi první, druhou a poslední strofou s pravidelným užitím interpunkčních znamének objevuje strofa třetí: *Niečo ako niekto preškrtne slovo bytie nie je negácia je posledné slovo istého času prvé slovo istého času.* (tečka je součástí citace)… Absence interpunkce jistě nabízí variantní čtení, za sebe bych však uvítal buď zcela otevřený anebo naopak důsledně uzavřený systém. Možná mám však jen smůlu v tom, že těžce akceptuji náhlé přechody. Citovanou třetí strofu jsem tak nucen číst i v rámci samotné básně opakovaně a soustředit se na ni mnohem více, než na strofy jiné. Má-li být záměrem právě toto, povedlo se! Čistě matoucí je však například závěrečná strofa jiné básně se stejným názvem Fauna (str. 21): *Sem, kde chceš mať som, medzi miernymi vlnami extenzie.* (sic!) Zde nezbývá než suše polknout a říct si: škoda… Takovýchto polknutí ale bude naštěstí poskrovnu.

Sbírka je rámována následujícími verši: úvodním *písať čas, dlhé, nezrozumiteľné vety* (mizanscéna, str. 3) a závěrečným: *mne samotnému obetuj desatinu zo mňa* (Prenos, str. 22). Prostor poezie je v nich vymezen ve své šíři, hloubce i délce (délce jako jednotce míry, délce jako jednotce času). Básník nás provádí „mezi": *V mojom ohni horia len medzery.* (Sekularizovaný strom, str. 10), *za políčkom schnú suché kvety, opadáva ojedinelý sneh, medzilíčenie // čas, krorý je pohybom vytvorenej veci, je tiež* než (Anime m. f., str. 13). *Na konci, ktorý nevidieť, vidieť zhodu, medzery vo vysokom rozlíšení. // Čistý, nedotknutý, aktuálny tranzit.* (Fauna, str. 21). Za zmínku stojí, že na protilehlé straně sbírky básník konec naopak vidí: *na konci nedelitelných častíc vidieť zrnitý vesmír* (textolatria, str. 20). Ono „mezi" se nám tak zhmotňuje a působí přímo v rámci konkrétní otevřené dvoustrany knihy. V kontextu tematizace „mezery" působí zcela konzistentně i přiznaná inspirace filmem *Interstellar* Christophera Nolana (2014),

ze kterého se objevují dokonce doslovné citace: *Nebojím sa smrti. Bojím sa času*. (…) *Kto* sú to „oni": *narušenie* časopriestoru. (…) *To nie je stena: to je vlna*. (Endurance, str. 8). Řekl bych, že v knize postupně probýváme *simultánnosť priamky* v obvode kruhu s nekonečným *polomerom* (Melankolia, str. 16). Vesmírná nula a my v ní! Levitační básně k poslechu i tanci…

Nespornou výhodou pro českého čtenáře je, že díky pražskému nakladateli nemusí pro novou Grochovu sbírku na Slovensko, ale je možné ji pořídit i v dobrých kamenných knihkupectvích u nás (knihy ve slovenštině, na rozdíl od českých knih na Slovensku, lze však na pultech stále počítat na prstech jedné ruky). Stručný výbor z tvorby Erika Jakuba Grocha ostatně Fra představilo již v rámci antologie *Šest slovenských básníků* (2013), má tedy na co navazovat. Těch dvacet básní stojí 59 korun a stojí za to!

Vojtěch Kučera

Groch, Erik Jakub: *nil, úvod*. Praha (Fra) 2018.

U NÍ SE ZTRÁCEJÍ JMÉNA…

„Jsem Petra Strá a připomínám smrt." Razantní slova na zadní straně obálky nové sbírky autorky, hudebnice, performerky Petry Stré (*1979) s názvem *Vríka* jsou v lecčems naléhavá. Především proto, že dokročila cestu od prvotiny, kde je autorka dítětem, až ke smrti. Témata, ale především forma se uzavřela, rychle, až příliš rychle, ve stěnách dvou knih.

A co zůstalo z *Volavky*, první sbírky, která vyšla v Hostu roku 2013? Náklon do surrealismu a zvukových hrátek („*Měsíc/džigolo* vábí své/naleštěným knírem/hvězdy/*zi ží/piláž pilaží zi ží/zl ou gopédie*"), znovu se opakuje zaříkávadlo „na blbce" („*Hou fatana lepí/lísou ta ré d ná/kýsou n vare hoci/anebo/zá tala* čná*/ne/hóre vutana loci/ hóre zatá le* čná*")*"), při kterém si čtenář podupává nohou a tříská pěstmi do stolu. Jenže hrátky s rytmem i slovy, které se blíží onomatopoickým básním Ladislava Nováka, a které fungovaly v první knížce, mají tentokrát daleko k banálnostem. Stojí jako obal k textu, který má příchuť temného tajemství.

Legendou opřená Vríka, snad člověk, snad tvor, snad smrt, snad něco, co odchází

a nechává za sebou přízrak ubývání. To je leitmotiv druhé knížky Stré. Něco, co mizí, co se skrývá: *„Její tvář/světlo které zhaslo: není už ale tušíme kde/Nevěsta jednoduchá má vlasy vyčesané ale/překryté/její obličej kresba suchou jehlou/má ruce dlouhé a úzké které svítí(…)"*. Je to něco, co vystupuje z mlhy (*„Sedí u stolu se zrcadlem/chystá si černou vodu umyla v ní nejprve slunce/ráno vylézá ze špinavé vody"*), je to něco, co nás láká na druhý břeh (*„U ní/se ztrácejí jména/a spojují se ve společnou kapku rtuti"*).

Je to pohanská bohyně smrti? Je to někdo, kdo těžce nese svůj úděl? Je to indiánská postava, Manitou v sukni, duch prérie? Ode všeho kousek a zároveň tak nezřetelně formovaný, že si vybere každý, i třeba nečtenář poezie. Sbírka spíše pro hudebníky, dalo by se říci. Ano, Strá je hudebnice, ten naturel v sobě nezakryje, ani nechce, je její součástí, jejím vlastním prostorem, kterým se pasuje se světem okolo.

Stejně jako předchozí kniha i tato je rozpřažená mezi experimentem, kterým se vrací do krajiny, a šeptáním těch nejobyčejnějších věcí. Zdá se, že Strá je skutečným reynkovským bláznem, který křižuje silnici ve vsi, sedává u kostelní zdi a počítá oblázky. Autorčino zorné pole se takto ale, zdá se, vyčerpalo a uzamklo. Nebuďme netrpěliví a nesuďme to jako prvoplánový pokus býti zajímavým počinem. Pomalu, postupně, odkryjme všechny kosti, které si tvrdohlavě ční ze země, obtančeme každou skulinu, do které lze zahvízdat zaklínadlo a čekat, zda vyraší řeč vázaná. Tady se to znovu povedlo a můžeme tak jen libě čekat, s čím novým Petra Strá přijde v další knize. Její téma je však již vyčerpáno. Bohužel? Ne, díky bohu za autory, kteří se lyricky nenimrají v každé bolesti, kteří ji předkládají jako fakt, neodlučitelnou skutečnost mezi životem a smrtí.

Ondřej Hložek

Strá, Petra: *Vríka*. Ostrava (Protimluv) 2017. 94 s.

aluze.cz
revue pro literaturu, filozofii a jiné
http://aluze.cz

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 77
léto 2018

Přibližování

Byli jsme s Josefem a Jindrou na výstavě ve Zlíně. *Z Řehonůřky do Prahy a zpět*. Na zhruba desítce panelů fotografie ze života Ludvíka Vaculíka v relativně uzavřených souborech, z nichž každý svým významem zasahuje do toho jiného a všechny tvoří podivuhodný a stále přitažlivý obraz autora, jakého dnes u nás není. Z výstavy jsem pořídil pár neumělých fotografií, ve výsledku trochu pobledlých, takže při bližším zkoumání je potřeba nos k fotografickému záznamu přiblížit, snadněji pak, v počítačovém přehlížení použít elektronické lupy. Na jednom ze snímků stojí v půli zlomený Josef a prohlíží cosi na panelu s náznaky osudu paní učitelky Svatoňové, která stála tak šťastně na počátku dráhy spisovatele. Na druhém, kde jsou oba, Josef i Jindra, vidím Jindru, rodáka z Vaculíkova Brumova, poněkud odvráceného od panelu, jakoby s němou výčitkou, že na výstavě je málo právě toho Brumova. Na dalších snímcích už, až na jednu výjimku, na kterou v těchto řádcích také nakonec dojde, jen panely celkově anebo stránky s Vaculíkovými texty doplňujícími dobové fotografické obrazy. A při tom všem, včetně celkově vydařené cesty do Zlína na výstavu, zastavení na plzeňském v lesním údolí ve Vizovicích, mě napadlo, jak přednostně a nezvratně jsme upínali svou pozornost k detailům. Prázdninový dvorek ve starém Brumově, pumpky Baťova Mladého muže, Vaculíkův stesk vtěsnaný do časem se proměňující tváře, dlouhé gatě spisovatelova valašského kroje, jeho nespolehlivé trenky hledající na fotkách vždycky nižší polohu, než by se slušelo, až průhlednost a nečitelná čirost výtvarných návrhů spisovatelských cen vystavených ve vitríně… A to opravdu dělné držení tužky nad hluboce skloněnou hlavou s rozkuráženými vlasy!

Na druhý den jsem se náhodně objevil nad Lidečkem, dostal se nad hřbitov na kopci nad dědinou a z místa nad a za mrtvými jsem se díval více vpravo, už do krajiny Vaculíkovy, ke Královci a myslitelně dál, přes Poteč a Klobouky až k Brumovu. Celý obzor splýval v jeden čímsi jedinečný celek ukrývající všechny ty detaily lidských osudů pospojovaných dechem sotva znatelné historie. A uprostřed ten pevný bod, který je tím mým posledním, v předchozích řádcích

jen naznačeným snímkem z výstavy, Literární špalek (ve funkci v letech 2014-2015, jak praví popisek) z dobřichovického spisovatelova domu. Špalek se zaťatou sekyrou, která v šikmém slunci prostupujícím skleněnou stěnu zlínské knihovny vykreslila na podlaze hák, v němž znovu pevně uchyceni rovnáme ten balanc historie procházející našimi dny a vzpomínkami.

Dalibor Malina

Obsah:

úvodník
Dalibor Malina: Přibližování___2_3

próza
Marta Hlušíková: O neobesenom Šangovi___13_14
Jarmila Horáková: Vlasta___14_17

poezie
Eduard Grečner: × × ×___17_18
Jakub Chrobák: × × ×___19
Roman Polách: × × ×___20_21

překlad
Myroslav Lajuk: * * *___8_12

jen tak
Jakub Chrobák: * * *___23_25
Julie Hilliová: Madrid___25_26

vzpomínky
František Rafaja: Ze střípků vzpomínek na Mojmíra Trávníčka___4_7

nekrolog
Milena Fucimanová: Zemřel básník Augustin Skýpala___21_23

recenze
Pavel Kotrla: Vtíravá vyprázdněnost městského satelitu___26_27
Ondřej Hložek: Literární život versus text___28_29
Andrea Chrobáková-Lněničková: Až na dřeň bytí___29_31

FRANTIŠEK RAFAJA

Ze střípků vzpomínek na Mojmíra Trávníčka

František Rafaja (1943) pracoval jako výzkumný a vývojový pracovník v Tesle Valašské Meziříčí, později jednatel a společník v nástupnické firmě. Vydal více než 80 titulů ve vlastní strojopisné samizdatové edici. Spoluautor knižních publikací, převážně z vlastivědy Holešovska. V Holešově připravil a uvedl řadu kulturních akcí a literárně-hudebních pásem. Na některých se podílel i Mojmír Trávníček, se kterým spolupracoval již v období samizdatu. Přinášíme dvě krátké vzpomínky. Více o autorovi na http://www.pametnaroda.cz/story/rafaja-frantisek-1943-2756.* *-pak-*

S Alexandrem Tomským u Mojmíra Trávníčka

K nejznámějším exilovým nakladatelstvím soustředěným na českou a samizdatovou literaturu a na tituly, jejichž připravované vydání bylo doma za normalizace znemožněno, patřilo nakladatelství Rozmluvy, které založil roku 1982 v Londýně zprvu jako edici při chystané stejnojmenné filozoficko-literární revui publicista, překladatel a politolog katolické orientace Alexander Tomský. Rozmluvy byly prvním exilovým nakladatelstvím, které od počátku orientovalo svůj ediční program především do Československa. Různorodý ediční program tvořila zejména původní exilová a samizdatová tvorba názorově blízká vydavateli. Zastoupena byla filosofie i esejistika, poezie, próza, drama, paměti, literární kritika. Do svého návratu domů po listopadu 1989 vydal A. Tomský na 75 titulů, mezi nimi řadu textů významných autorů spirituální orientace (Zahradníčka, Reynka, Demla, Kalisty, Schulze, Durycha aj.). Již v prosinci 1989 přenesl své nakladatelství do Prahy, kde počátkem roku 1990 zahájilo činnost.

První únorovou sobotu roku 1990 dopoledne se mně ozval telefonem přítel Pavel Jungmann, antikvář, knihkupec, pilný pracovník českého samizdatu a disident ze Zlína. Potěšil mě informací o tom, že do prodeje ve svém zlínském antikvariátě převzal exilové knihy a časopisy z Tomského Rozmluv. Současně se zeptal, zda by mne mohl společně s panem

Tomským odpoledne navštívit a zda bych je pak mohl doprovodit do Nového Hrozenkova k Mojmíru Trávníčkovi. Zavolal jsem příteli na Valašsko a domluvil s ním návštěvu. Mojmír s návštěvou souhlasil, jen mě požádal, abychom se pro něho cestou zastavili v Pržně, kde pomáhal synovi stavět domek.

O půl páté odpoledne zastavil před naším domem v Holešově exkluzivní automobil Opel a A. Tomský s P. Jungmannem se u nás zastavili na krátkou návštěvu. Využil jsem ji k tomu, abych s panem Tomským natočil krátkou zvukovou pozvánku k návštěvě výstavy exilové a samizdatové literatury, kterou jsme právě připravovali v holešovské městské knihovně. Tuto pozvánku pak vysílal místní rozhlas po drátě v pravidelné týdenní relaci města. Pak jsme všichni tři nasedli do pohodlného automobilu a vydali se přes Bystřici p. H. a Tesák na Valašsko. Poté, co si k nám přisedl v Pržně Mojmír, jsme zamířili do Nového Hrozenkova, kam jsme přijeli již za tmy.

V úvodu setkání nabídl Pavel Jungmann účastníkům schůzky knižní a časopisecké novinky samizdatové a exilové literatury ze svého zlínského knihkupectví. Následně představil Alexander Tomský svůj záměr pokračovat v Praze kromě vydávání knih také ve vydávání časopisu Rozmluvy, jehož sedm čísel vyšlo v 80. letech v Anglii. Časopis měl vycházet v pražském nakladatelství Vyšehrad a vydání prvního tuzemského čísla plánoval vydavatel na 1. čtvrtletí 1990. V dalším průběhu jednání byl diskutován výběr literárních příspěvků pro nejbližší čísla revue. Mojmír přislíbil do 20. února edičně připravit výběry z korespondencí křesťanských autorů (J. Deml, J. Zahradníček, B. Fučík, J. Čep) a zaslat je administrativní pracovnici ČSL Ljubě Mestekové. Debata účastníků schůzky, ve které to jiskřilo humorem, se protáhla až do pozdních nočních hodin.

Když jsem asi za měsíc navštívil redaktorku Marii Voříškovou v redakci pražského nakladatelství Vyšehrad a ptal se, jak probíhá příprava vydání prvního čísla vyšehradských Rozmluv, ukázala mně rukou na knihovničku, na níž leželo několik rukopisných stránek. Mojmír Trávníček mně v dopise z 24. 4. 1990 napsal: „Tomský se ozval sám k velikonocům. Píše, že Rozmluvy jsou už v tisku a v červnu by se měly objevit, a podle dohody tehdy u nás žádá o další „archívní" seriál korespondence, který už pro něho chystám."

Někdy po Velikonocích jsem se opět zastavil v redakci Vyšehradu, ale s přípravou Rozmluv jsem zde nezaznamenal žádný pokrok. V polovině roku jsem se znovu zeptal Mojmíra, zda je něco nového a on mně v dopise z 12. 7. 1990 odpověděl:

„O Tomském a Rozmluvách nevím nic. Na velikonoce mi Tomský psal a žádal další „archiv", tj. obsáhlý výbor z dopisů J. Zahradníčka do čísla, které prý vyjde v říjnu – červnové číslo prý je v tisku. Pro jistotu jsem tedy napsal na danou adresu, má-li smysl, abych vůbec opisoval 30-40 stránek textu, když nic nevím o vydávání časopisu; čekám tedy na odpověď."

Už si dnes nevzpomínám, zda se přítel nakonec dočkal odpovědi, k vydávání časopisu však nedošlo. Ale přítel ani pak nezůstal nezaměstnán. V rozhlasových vzpomínkách vzpomínal v roce 2002 s vděčností na plejádu básníků – redaktorů, spolupracovníků a přátel, kteří mu nabídli stránky jimi redigovaných periodik a knih, k otištění jeho textů: Tomáš Mazáč – Lidová demokracie, Jiří Kuběna – Box, Karel Křepelka – Proglas, Pavel Švanda a pak Iva Kotrlá – Akord, Martin Stöhr, Tomáš Reichel a Ivan Slavík – Host, Jaroslav Erik Frič, Jitka Bednářová a Ivan Slavík – Vetus Via, Pavel Petr – Prostor Zlín, Milan Badal – Katolický týdeník, Roman Ludva – Olomoucké divadlo hudby, Zdeněk Svoboda – Kalendář Blahoslav v Českém zápase, Vladimír Binar – PNP Praha, Dalibor Malina a Pavel Kotrla – vsetínské Texty, Petr Odehnal a další. A svoji rozhlasovou úvahu o přízni, které se těší u básníků – redaktorů uzavřel větou: „A není to nemalý důvod k radosti ze života, je-li člověk takto v péči básníků?"

„ … rád se zapojím"

Mnozí holešovští ctitelé krásné literatury a hudby dodnes vděčně vzpomínají na nezapomenutelné literárně hudební pořady s významnou a uznávanou osobností našeho literárního života, literárním kritikem, historikem a editorem Mojmírem Trávníčkem. Po svém prvním vystoupení v Holešově, které se uskutečnilo na vernisáži výstavy exilové a samizdatové literatury v Městské knihovně v zámku 21. února 1990, mně přítel Mojmír napsal: „Kdybyste pro mě měli někdy angažmá na nějakou besedu (z přibližného okruhu, který je Vám znám), rád se „zapojím". Společně se skupinou přátel a příznivců krásné literatury

a hudby jsme s velkou radostí přijali tuto lákavou nabídku a ve spolupráci s Mojmírem jsme připravili volnou sérii celkem dvanácti nedělních literárně-hudebních pořadů, které se konaly v 90. letech v holešovském domě U sv. Martina. V rámci cyklu nazvaného podle titulu knihy Zdeňka Rotrekla *Skrytá tvář české literatury,* v nich Mojmír Trávníček přiblížil posluchačům životní osudy a dílo českých spisovatelů, kteří v tragédii předcházející čtyřicetileté devastace všech hodnot byli v naší zemi umlčeni, někteří z nich přinuceni k odchodu do exilu a mnozí z nich strávili dlouhá léta v komunistických žalářích. Renč, Křelina, Čep, Deml, Durych, Reynek – to je jen několik jmen literárních tvůrců z dlouhé plejády, představené holešovskému publiku. Autor cyklu však ve svém cyklu nezapomněl ani na mladé básníky, se kterými ho pojilo upřímné přátelství (Pavel Petr, Martin Stöhr, Miloš Doležal). Mojmír Trávníček se v jednotlivých pořadech představil jako znamenitý a neobyčejně poutavý vypravěč, který své vyprávění navíc mistrovsky nadlehčoval jemným a laskavým humorem.

Známost o této kulturní události přesáhla hranice města Holešova. Zasloužil se o to také mladý autor a spolupracovník zlínského rozhlasu Petr Cekota, který připravil pro posluchače rádia několik rozhovorů s autorem cyklu a jeho holešovskými spolupracovníky.

Většina z celkového počtu dvanácti literárních pořadů, které se konaly v Holešově v rozmezí let 1991–1997, byla doplněna výstavkami knih, samizdatových a exilových tisků, rukopisných korespondencí, fotografií a různých dokumentů. Posluchači se zde mohli osobně setkat také s řadou literárních tvůrců. Na besedách vystoupili např. Hana Pražáková, Bohumil Pavlok (oslavil s účastníky besedy své 70. narozeniny), Jan Žáček, Jan Jakub Zahradníček, Pavel Petr, Martin Stöhr, Petr Cekota aj.

Když mně přítel Mojmír v září 2003 poslal svůj první výbor z textů publikovaných v 90. letech XX. století, usilující v průřezu zachytit jeho přítomnost v polistopadovém období české literatury, mohl jsem v něm nalézt také stopy jeho holešovských vystoupení. Konečně, autor mně to potvrdil i ve své dedikaci, kterou vepsal na předsádku knihy *Sdílet věčné:*

Františkovi Rafajovi ať hledá, co všechno vzalo v této knížce počátek v Holešově!

Mojmír
23.9.03

MYROSLAV LAJUK

vynalezení písma:
ohnivě zlatá

podívej
podívej jak nádherná je naše panna maria
má tak bílou pleť
má purpurový mák ve vlasech
má purpurový mák mezi prsy
jak je nádherná ta naše panna maria
jak je hezká

stojí u fotbalového hřiště
a kutálí se jí k nohám míč
a ona se nesehne aby ho sebrala
a donesla ho do kabinetu třídního
nevyčítá nám: děti otlučete si lokty
nové kalhoty si roztrháte
a vůbec – běžte si psát domácí úkoly
učit se vzorečky povrchu a poloměru koule

ne
je tak nádherná
má purpurový mák mezi prsy
všechny tyhlety odpornosti ona nedělá
ne ona prostě přihraje
malinkým černým střevíčkem

hliníkový drát

kdo to tam venku rachotí
kdo tam rozsypává železo tak nahlas
že to slyším až sem!

to můj táta opravuje auto
přivázal motor na hák –
a to srdce visí na ocelovém drátu
hliníkový by se přetrhnul
černý maz stéká z toho srdce
černý maz motorového oleje stéká

v přístřešku
kolem narovnaných krabic s koupelnovými
obkládačkami
je namotáno na cívce sto metrů hliníkového
drátu
dá se z něho ale vytáhnout jenom pět
vláken naráz
snadno se ohýbá když ho trháš po jednom
ale je tak těžké ho rozmotat vybrat tu linii

a tak když ho několikrát ohneš sem a tam
tak se rychle zahřívá a spálíš se
ale potom se drát zběsile láme –
jako lidské žíly na mrazu

teplota tání hliníku je 660 stupňů celsia
pro srovnání: železa 1538 a wolframu
obecně 3410
díky nízké hmotnosti hliníkových drátů
se snižuje zátěž na sloupech elektrického
vedení a na izolátorech
ale tento materiál se špatně svařuje schází
mu pevnost atd.
a ještě má jednu hroznou vlastnost
kvůli které je ten kov příšerný!

odtrhnul jsem z té stovky metrů několik
centimetrů
vytáhnul jsem z klubka žil jednu žilku jako
zloděj jako kat
ale k čemu mi ten drát bude
k čemu mi to bude že pak všichni budou
chodit a křičet
že nemám rozum a že mrhám materiálem

tak například k tomuto:
abych přimotal hřebík dvacítku
k šípu z lískového prutu
abych přivázal paletu k sekačce na trávu
abych omotal díry v kotci
kterými utíká pes a leká sousedy
abych udělal kruh
a díval se přes něj na různé kulaté předměty
abych omotal dveře aby nikdo nemohl vejít
abych udělal ovci královskou korunu

a ještě abych předpověděl kde se bude
kopat studna
předtím než přijdou řemeslníci
(drátky se nachýlí směrem k sobě
na tom místě kde je v zemi blízko povrchu voda)

hliníkový drát vám zašpiní prsty
jako hrot tužky
tohle je tak dlouhá báseň že kdybych ji psal
tužkou
musel bych ji už znovu ořezat
ale to má být dlouhá báseň
na sto metrů pětkrát na sto metrů
protože ještě je nutno povědět
jak se hliníkový drát týká všech
jeho základní funkcí je totiž spojovat!

ovšem taky se hodí připomenout
že má jednu hroznou vlastnost
kvůli které je ten kov příšerný –
hliník má velmi slabé magnetické vlastnosti
a to je fatální! to je fatální pro mě celého!
pro nás všechny! pro ne nás!

…víte
v tom přístřešku
ještě zůstalo několik desítek metrů
hliníkového drátu
ale já už ho nepoužívám

ledaže
někdy si pevně obmotávám malíček
a pozoruju
jak
modrá

kostel nanebevstoupení páně

jasiňa v dýmu – na zahradách pálí všechno
co během léta dosloužilo a začalo překážet

kde tady máte kostel nanebevstoupení páně?
ten starý z roku 1424? jak nevíte?
není to tam? – ukazuju prstem na kostel
za řekou

… jen tak tak přejdu ten děravý visutý most
jdu rozbitou mokrou cestou a dočista si
zničím tenisky
u branky něčí motorka
a u kostelního prahu kráva a tři telata

… potom vycházím z kostela a jakási
bezzubá babka
která se vynořila zpoza náhrobního kamene
mě napomíná
že jsem vešel do chrámu božího v kraťasech

a já se rozčiluju:
vždyť vaše kráva
přímo před samým kostelním prahem
nadělala!

a babka hned vybafne:
copak ta – ta nemá vychování

… a vtom za zády zaslechneme rachot
a otočíme se –
kostel se zvedá do vzduchu jako kosmická loď

a zezadu něco hlasitě bučí –
v dýmu
nad motorkou a jasiňou
kráva se třemi telaty

narcisy

ano ano! cítím se velmi povzneseně
když myslím na narcisy!
když odříkávám zpaměti jejich různé
odrůdy
a každý porovnávám s jinou filozofickou
doktrínou
například odrůda erlicheer je jako martin
heidegger
a bella vista je jako tomáš akvinský

a ještě povzneseněji se cítím
když je trhám a házím do strouhy vedle
záhonu
kde ještě neopadla voda poté co roztál sníh

ta voda je plná zločinů
dokonce i hlínu co se v ní rozpustila
poskvrňuje
dokonce i hada který tady náhodou
chcípnul
poskvrňuje
zápach ledu ji prozrazuje
dokonce vyděšené žáby chodí jinudy

házím ty narcisy do vody vedle záhonu
a čekám až se zkroutí jako stonky
pampelišek
do nádherných kudrn

ale ony se nezkroutí
(to jsem vlastně věděl už předtím)
a led který se nahoře hromadí
praská

zabíjení

křidélka vodní vážce
svazovala červenou nitkou
zabila špičkou střevíce
komára který jí sedl na lýtko
roháče uvěznila
v krabičce od sirek
a ubohé ploštice do jedné spálila
pod lupou shořely jak papírek

stonožce utrhala všech sto nožiček
a vlastně ani nevěděla jestli je to hmyz
nebo nějaká žížala
mravencům poničila souřadnice
mravenčích cestiček
a cesta tímto životem se jim poněkud
zamotala
se zlatohlávky napodobila dílo
belgického výtvarníka jana fabrea
„pocta hieronymu boschovi v kongu"
přesně to kde na lebce sedí zelená žába
co připomíná sfingu
i k mouše se hrubě zachovala
křidélka chroustům utrhala
mola pleskla pro nic za nic
kdo ví proč se vlastně tak vztekala
a motýli! byla na ně zlá, na motýly –
copak jí ti motýli udělali! proč je tak zatvrzele
čtvrtila – jako záložky do knih se jí hodili
do čtyř notně ohmatanych bichlí
americko-ruského
spisovatele
v. v. Nabokova
a potom se začala měnit chudák
tak jako to už popisoval
jeden čech nebo rakušan nebo žid
a stala se hmyzem a přiletěl strašlivý
nenasytný pták
jménem válka živil se vším co viděl žít
pták usedl na rozvinuté vedení a proud
pulzoval
po žilách a tepnách lidských
na elektrických sloupech rozvěšených
a pták měl místo peří měkký kov
a na něm měděný háv
a místo drápů – strach

závěrem
vyptávali se
kterou svoji báseň považuju za nejlepší

řekl jsem:
tuhle

Myroslav Lajuk (*1990) je ukrajinský spisovatel. Debutoval jako básník, pětice uvedených básní pochází z jeho druhé sbírky Метрофобія (Metrofobie, 2015). Je rovněž autorem románu Баборня (2016), další román se připravuje k vydání. Z ukrajinštiny přeložila Helena Pazdiorová.

MARTA HLUŠÍKOVÁ

O neobesenom Šangovi

Babka cupkala popri vyschnutom koryte potoka až hore k starej jabloni, z ktorej blesk odťal polovicu, takže zdola od cesty vyzerala ako šibenica. Práve preto k nej babka každý podvečer kráčala.

Išla tam vždy obesiť svojho Šanga.

Bola by ho obesila možno aj na plote alebo na kľučke v pivnici, ale na spodnom konári jablone raz našla visieť za dušu hompáľajúcu sa futbalovú loptu a zazdalo sa jej to ako najlepšie miesto, kde by si mohla so Šangom vyrovnať účty.

– Tak sa už pohni, – obrátila sa k Šangovi, ktorý sa zastavil pri krtinci, strčil doň ňufák a zúrivo hrabal prednými labami. Na babkine slová len pošibkal chvostom a ďalej hrabal.

– Nemysli si, že sa tomu vyhneš, – hundrala si babka a potom si vyspevovala, až kým neprišla k jabloni. Sadla si pod ňu a čakala. Šang o chvíľu prišiel, poňuchal okolo stromu, cvrkol pár kvapiek na kmeň a posadil sa. Upieral oči na svoju veliteľku, potom si ľahol, hlavu si oprel na predné laby a čakal.

– Budeš mi chýbať, vieš? Si zlý pes. Aj v posteli budem mať miesta až-až. A plechovú misku dám Micine. To ťa naštvem, čo? Nemysli si, že mám Micinu bohvieako rada. Ale dám jej tú misku. Lebo ty dobre vieš, ako ma Paľko ľúbil. Keď mi odišiel, nemala som nikoho iného iba teba a Micinu. A Paľka na kredenci. Chceli mi ho dať do urnového hája. Určite! Ani rozsypať som ho nedovolila. V kuchyni mu je dobre. Iba ma trápi, že si nemôže dať so mnou držky. Tak ich mal rád… Zato ty si dopraješ! Paľko mi povedal, že by na tie držky možno aj prišiel, ale tebe by potom nič nezostalo. Si pažravý, to je to. Všetko by si zožral. Ale keď ťa obesím, Paľko určite na tie držky príde. Teraz môžeš vysloviť posledné želanie. No tak, o chvíľu zapadne slnko a zozimí sa. Že spievať? Mám spievať? No dobre, – chichotala sa babka a s veľkým ochkaním sa postavila. Zopäla ruky na hrudi, zatvorila oči a škrekľavým trasľavým hlasom začala spievať. Šang zdvihol hlavu, chvíľu kňučal a potom sa už nedalo rozoznať, kto spieva a kto zavýja.

Babka napokon dospievala a pozrela sa na Šanga:

– Tvoje šťastie, – povedala.

– Tvoje šťastie, že som ešte nedorástla po spodný konár. Ale zajtra, keď dorastiem, to bude iná pesnička. A teraz domov! – zavelila, pritiahla si sveter tesnejšie k telu a spustila sa z briežka k svojmu domu. Šang poslušne kráčal za ňou, strkal ňufák do krtincov a pri každom babkinom slove len pošibkal chvostom.

JARMILA HORÁKOVÁ

Vlasta

Zaklaply dveře. Stála v cele třikrát tři metry, na sobě měla seprané hnědé vězeňské tepláky, pod nimi jen kalhotky. Všechno ostatní jí vzali. Oblečení, batůžek s věcmi a knihami a… to bylo vlastně všechno. U stropu bylo malé zadrátované okénko, před ní postel zabetonovaná do podlahy s gumovou matrací, k podlaze přikovaný stolek se židličkou. V rohu cosi jako záchod. Stála tam a pak si sedla, nic jiného se dělat nedalo. V její tváři se zračil údiv, rozhořčení, nepochopení, zmatek, co to všechno znamená. Ještě před chvílí, když jí brali otisky prstů a fotili ji, tak s tím chlapíkem žertovala a teď to najednou všechno skončilo, je tu sama, sama, sama… začaly jí téct slzy. Cosi šeptala, snad si přeříkávala latinské konjugace, snad něco jiného. Čas ubíhal nesnesitelně pomalu, nic se nedělo, každá vteřina by se dala krájet na setiny a tisíciny sebe samé. Jen z ulice vzdáleně doléhaly zvuky aut.

Otevřelo se okénko ve dveřích a někdo podstrčil dovnitř ešus s jídlem a lžíci k tomu. Jídlo. Vrhla se na to, patrně měla hlad, ale po pár soustech přestala žvýkat a obsah plechové misky zůstal téměř netknutý. Zírala před sebe. Když po chvíli hlas zvenčí zavelel vrátit misku, odnesla ji poslušně k okénku a vrátila se zpět. Lehla si na studenou matraci a chvíli se převalovala. Choulila se do sebe, byla jí zima, ale usnout nedokázala, ač za sebou měla probdělou noc. Posadila se, kolena přitáhla k sobě, objala je a zkoumala prostor, jako by hledala záchytný bod. Něco. Cokoliv. O co se opřít, jak se zabavit, uniknout myšlenkám, které se jí zrcadlily ve tváři. Občas jí uniklo slůvko, věta, ale vše bylo tak neslyšně zamumlané, nepostřehnutelné, nedalo se z toho nic vyrozumět.

Napětí na třikrát třech metrech stupňovalo. Ticho bylo přerušované odizolovanými výbuchy automobilových motorů, které představovaly jediné spojení s normálním světem venku a naději, že něco takového tam někde existuje, i když v tu chvíli se „to" tam za tou zdí jevilo jako ta nejvzdálenější galaxie. Neviditelný, nedosažitelný vesmír. Životní prostor, který se zkondenzoval do čísla třikrát tři, najednou zpochybnil předchozích necelých sedmnáct let jejího života. Zmizely. Z toho všeho zbyly jen latinské konjugace a strach před sebou samou. Před tím, co by mohlo vyplout na povrch, před vzpomínkami, před myšlenkami. Nedalo se před tím nikam uniknout. To soukromí, ten intimní prostor byl děsivý. Nezvětšoval se ani nezmenšoval, ne, to ne. Zůstával stále stejný, stále stejně hnědo-šedo-černý. Bez zrcadla, bez odrazů či reflexů. Jen to životně nejnutnější. Nemusela se na sebe dívat, aby věděla, že tohle je peklíčko. Ne ti druzí, jak pravil Sartre, ale ona sama.

Choulila se do sebe čím dál tím víc, ale nepomáhalo to. Čím víc tiskla kolena k sobě, tím větší byla tma, do níž se řítila, tím víc stínů a pološera bylo kolem, ačkoliv se najednou u stropu rozsvítila bledá zářivka. Vstala a začala přecházet po místnosti. Nervózně gestikulovat. Chyběly jí kapsy, do nichž by schovala ruce, ty ruce, součástí ohromného kolosu těla, které se provinilo. Snad už svým příchodem na svět. Začalo to tepat, dusavě stále totéž „vina, vina, vina". Mea culpa. Tlak se stupňoval, ač se nic nedělo. Uvnitř se nic ani nepohnulo, nebyl tam jediný pavouček, jediná muška, nic. Jen dvěma zdmi filtrovaný řev železných koní. Tři kroky tam, tři zpátky, tři tam, tři zpět, tři tam… brunátněla. Znovu slzy. Snad začínala propadat zoufalství, když tu náhle si všimla červeného tlačítka u dveří. Stiskla ho. Nic. Opět a zase, jen proto, aby se dál nic nedělo. Nic nedění napospas samotě. Vzlykala čím dál hlasitěji, ne, to ne, už ne, ne, proč, néééééééééééééééééé.

Tloukla na plechové dveře. Buch, bum, bác. A pořád. A ještě. Předtím přece taky někdo vedle tloukl a byl vyslyšen. Přece tam na druhé straně musí existovat člověk. Bože, v něhož jsem nikdy nevěřila, kde jsi? Tady v té cele rozhodně ne. Bušila neúmorně, pravidelně, s krátkými pauzami. Není? Opravdu ne? Už to nejde dál, to se přece nedá vydržet.

Žádná rajská hudba se neozvala, žádné aleluja, leč najednou se prostě otevřelo okýnko. „Prosím," popotahovala a celá se třásla, „můžete mi donést z mého batůžku, mám tam knížku… učebnici latiny… nebo něco na čtení… já se z toho tady jinak zblázním… prosím." Asi zněla opravdu důvěryhodně, protože za chvíli se okénko otevřelo znovu a tentýž neznámý jí podával časopis. Vlastu. Vzala ji opatrně do rukou. Časopis. Písmena, nový vesmír. Možnost vyrušit hlavu, zapomenout na minulost, přítomnost i budoucnost, být někde jinde. Ponořena do dvaatřiceti znaků abecedy, které dávají, dostávají nečekaný smysl a význam, ať už sdělují cokoliv. Třebas i latinskou deklinaci. Ale ne, Vlasta. Drahé dívky, drahé ženy. Koukla se na svůj hnědý vězeňský hábit. Nevadí. Jsou tu popsané stránky, které se může naučit zpaměti. Písmenko po písmenku. Aby něco bylo uvnitř. Aby zmizela ta prázdnota, aby se zaplnil prostor třikrát tři metry recitací jedinečných receptů, radami šťastným i méně šťastným čtenářkám. To teď byla i ona, to jsem byla i já. Neuvěřitelný zážitek. Do toho časopisu najednou byla koncentrována veškerá moudrost světa, několikatisíciletá historie celého písemnictví tu ležela před ní na stole v podobě potištěných stránek, které napsal někdo moudřejší, odjinud, nesužován tmou, propastmi, vinou a prázdnotou. Někdo chytrý, kdo umí žít tam na druhé straně. Vařit a oblékat se a radit… i ta tiráž, jména, adresa redakce. Jak jinak by už měl vypadat zázrak a požehnání. A tak opatrně stránku po stránce obracela, hltala každé slovíčko, nic jí neuniklo. Pečlivě, bedlivě se oblékla podle nejnovější módy, uvařila v duchu všechny recepty a najednou byla sytá. Ten šedo-černo-hnědý prostor byl stále tím stejným prostorem, ale už plným usměvavých žen, které obývají jinou galaxii, ale existují. Existují i lepší světy.

Když se chystala začít číst celou tu moudrost nashromážděnou před ní na stole znovu, otevřelo se okénko a byla požádána o vrácení, protože i další se chtějí vzdělat a dozvědět se, jak žít tam venku za zadrátovaným okénkem. Vrátila Vlastu a přijala ešus s čímsi k jídlu, stejně nepoživatelným jako v poledne. Snědla tři lžíce, aby uklidnila trochu žaludek a pak zase vše vrátila. Vyzařoval z ní klid. V duchu před ní defilovalo nabyté vědění. Pak zvenčí dostala štiplavou deku, zachumlala se

do ní a usnula. Nad ní poblikávala ztlumená vězeňská žárovka.

Pak přišlo ráno… Slušelo by se říct, že kalné a šedivé, ale to se nedalo poznat, sem stejně denní světlo téměř nepronikalo. Ráno se poznalo podle toho, že jí zase odebrali deku, dostala v plechové misce kus chleba namazaný čímsi a černý čaj, takový ten mizerný, jehož hnědá oka ulpívají na stěnách hrnku. Po snídani si znovu lehla na gumovou matraci. A usnula. Když ji tady nikdo nenajde, nikdo si na nic nevzpomene, je z toho venku. Musí ji pustit. Ta věčnost má i konec. Usnula a spala, spala, spala a po ničem jiném netoužila než spát.

Jenomže oni přišli. Vrátit jí jiný prostor. Odevzdala hnědé tepláky a mikinu, dostala zpátky svoje oblečení a batůžek, v němž se vedle učebnici latiny skrývala jediná knížka, Cesty ke svobodě…

EDUARD GREČNER

Črta

Na západe nevychodí slnko
ale krv.
Pozeráme,
potomkovia generácie husej kože
v úzkostných obavách
že zbadáme vodíkové bomby
ako prskavky na vianočnom stromčeku
osvetľujú Zem

Máj 2018

Báseň o snehovej búrke

Vyhrabáváš sa z laviny,
ktorá ťa zasypala,
lopata verša ti pomáha.
Objevuješ seba
donaha
a bzučíš
ako sršeň v pohári.
Po tvári
steká ti slza odpustenia.
A na dne pohára
hnev
už dohára.

Január 2018

Preludium v duši zakliate

Visím vo vzduchu
ako terč
zažívam intenzívny haptický smäd.
Niet jej už
zmizla v pralese snov.

Len choď a odíď do sveta.
bez teba
okovy vo mne báseň rozplieta.

Som iný.
Šokujem. Nádhera tvorby
ma znútra rozleptáva.

Tu som. kométa,
udri do mňa, nech zovrie sopka, ktorá vo
mne spáva,
čo tajne ku mne chodi a
potajomky mi v duši blúdi a varovne bliká

Slová, mlkvi pútnici do Mekky
v batohoch na chrbtoch
si nosia svoje vyznamy,
a skladajú ich pri KABE
do čarovnej mozaiky
filigránskeho textu,

schůlení ako tibetskí mnísi, sypú svoju
farebnú mandalu
ao rieky v ktorej prúdi
čas.

A ten čudný čierny meteor
odrazu zažiari znútra
ako explózia.
To je tvorba.
Tá ťa zahluší.

Vrie sopka imaginácie rytmickým klokotom.
je chvíľa pred výbuchom
V tebe sa ukrýva
terorista verš.

LT, Január 2018

Marta Hlušíková (*1952) je slovenská autorka prózy a poezie, píše také pro děti. Vydala 22 knih a za svou tvorbu získala několik ocenění Členka Spolku slovenských spisovateľov a slovenského centra PEN klubu.

JAKUB CHROBÁK

Ze zápisníku

Vono to všechno pude. Ten projekt bychom
mohli
udělat.
To mi přijde malebný. A šel bych do tý malby.
Připadám si sám.
Ve svojí hospodě.
Kostky padají na stůl
Strašně marně
Ty bys, hošánku,
ve vrchcábech
šestku nikdy nedohodil.
U piva řeči velkolepé jak staří mistři, už
končím, nemám na barvy,
na plátna.
Mudrlant radí: Můžeš dělat ty komerční
věci, ale ty pak se z toho
dostaneš.
Až nastane ten boom.

Ivanu Motýlovi skrytý akrostich

I malé zbytky piva
VAnou po vyprázdněných ulicích
Našeho slova.
Má pOdeTnutÝ stín
italské nebe.
Leze furt pod kabáty našich blízkostí.
Jak voyeur božího oka
se dívá.

Milost
Dynamit touhy
za nehty tvých prstů
na záda tluče
já jsem tu.

Hnátu Daňkovi akrostich

Honem!
Naběhnout si na to.
Aspoň obrys.
Trochu se toho dotknout.
Donést
Ale pak
NĚjak
K tomu dojít

ROMAN POLÁCH

Ještě to není vůbec vše, co naše oči společně zahlédnou

Antracitové paprsky slunce
probouzejí snad všechny opilce světa
v neskutečné peklo odrazů od oken
do užaslých zřítelnic, ve kterých je láska
stejně silné slovo jako v dávné poezii.
Za chvíli se díky jaru objeví první mravenci, mouchy
a pavouci a hořčice paprsků se společně
s nimi rozlévá po bytě a nikdo z nás ještě
neví, co ho dál čeká kromě toho, že se na sebe
v této chvíli tak užasle díváme.

Venku se pes naléhavě snaží
říct cosi v cizí řeči do cizí řeči
a vítr mu jako jeho pán hladí srst.

Jakmile jsme všichni v práci,
zaplní ulice zvířata.
Ohnivá kočka hoří klidem na chodníku,
strakapoud namočil bříško do červené barvy
a škrábe kůru stromu,
rozvědčík vrabec ví, že jsou lidé v práci
a že myslí na své nejbližší, které vidí
v polospánku
jen ráno a pak až večer, když zavírají oči.
Ve tmě zase začíná svět zvířat, které
ale už nepotkáme, jen ještě chceme dohonit to,
co jsme nestihli přes den a zuřivě se držíme
za ruce.
Když jsme v práci, svět nám nepatří,
nepatří nám ani náš život.
Ale ještě zdaleka, Markéto, není konec,
protože
lidé neví naštěstí všechno – záznamy o délce
života
v zajetí jednoho z nádherných ptáků
uvádí patnáct let, ale délka jeho života
ve volné přírodě není dodnes známa.

Jaterní slunce rána vandalsky roztahuje
žaluzie, obdivuješ krásu ďasa – Rozedrance
proužkového.
Nepatrně, ale s jasnou srozumitelností
k tobě doléhá
nepokoj řeky.

Asi jsme tady vpadli moc najednou.
Sbíráme ze země naše věci.
Pak mezi sebou sedíme a v tichu okolních
krabic se rozhlížíme.
Jsme nejistí a pořád ze země sbíráme naše věci,
jako by nás zasáhla nebývalá povodeň.

Havraní kamery pozorují lidi
táhnoucí tašky s nákupem těžkým jako život.
Kymácejí se těžce ze strany na stranu,
metronom života, a dívají se do brýlí slunce.
A vzadu v parku nánosy barvy,
červený piknik, červeň radosti dětí,
které leží jako spadané listy pod stromy,
z nichž vyběhne neviditelný jezevčík
podzimu.
Buď tu se mnou. Ještě to není vůbec vše,
co naše oči společně zahlédnou.

Roman Polách (*1986 ve Frýdku-Místku) vystudoval bohemistiku na FF OU, kde rovněž absolvoval doktorské studium, v němž se zaměřoval především na projevy angažovanosti a na vývoj polistopadové české literatury prizmatem kritické teorie. Péčí nakladatelství Protimluv vydal v roce 2014 sbírku *Náhlý vítr, který je ti svědkem*. Žije v Ostravě.

ZEMŘEL BÁSNÍK AUGUSTIN SKÝPALA

30. června 2018 zemřel básník Augustin Skýpala. Bylo mu 97 let. Narodil se 22. listopadu 1920 v Jarcové u Valašského Meziříčí, krásná léta prožil také v Oznici. Později už žil s rodinou v Praze, ale jeho Valašsko s ním přešlo až do jeho nového domova.

Nebyl to básník halasný, neuměl se tvrdě prodírat davem. Jeho slibná básnická dráha začala v šedesátých letech, publikoval své první básně na stránkách tehdejších literárních časopisů, pak vydal i první sbírku *Konec sezóny s jojem*, potom následovaly další dvě básnické knihy: *Nebe pro pěší* a *Město můj Getsemanský sad*.

Jsou to básně křehké, melodické, připomínají písně, které v sobě mají vůně květin. Básník Augustin byl bezesporu ovlivněný poetismem, ale přesto zůstal věrný bezprostřednímu vyjádření, které má velice blízko

k lidovému výrazu. Psal poezii milostnou, ve které se vyznával z lásky jako věčně okouzlený mladík. Zůstane mi už v paměti jeho básnický cyklus z první sbírky nazvaný *Zima na zámku Meluzíně*. Hold ženě, lásce, ale také kráse, něze, nádhernému lidskému čarování. Psal poezii, ve které se nebál mluvit o čirém vztahu, zatímco viděl i odvrácenou tvář světa. Nebyl slepý, ale dokázal si v srdci uchovat světlo. To není vždycky jednoduché, zejména pro člověka, na kterého dolehla v závěru šedesátých let nepřízeň nových mocipánů, a on pak už nemohl publikovat.

Poznala jsem tohoto křehkého, ale zároveň pevného básníka na jednom spisovatelském setkání na hradě Bítově. Ačkoli jsem jeho tvorbu do té doby neznala, velice rychle jsem ji poznávala a sžívala se s ní. Přečetla jsem všechny jeho básnické sbírky, včetně knihy *Z mého zvěrokruhu,* která byla vydaná péčí editorů mnohem později a za přívětivějších okolností ve Valašském Meziříčí k básníkovým osmdesátinám a provázená kresbami Zdeňka Přikryla.

Takto bych si básníka Augustina zapamatovala: jako jarabáčka, ale i jako básníka, který se umí sklonit před velkými duchy, jako byl například Vladislav Vančura. Ale pak se mi dostala do ruky i jeho doslova sbírka přelomová z roku 1969: *Podzim s Diogenem*. Ta bohužel byla brzy odstraněna z knihkupeckých pultů, skončila ve stoupě, neboť básník Augustin Skýpala se pro své názory ocitl v nemilosti a v umělecké izolaci. Ovšem několik výtisků se jako zázrakem dochovalo. Později – v roce 2006 – byla znovu vydaná díky Kulturnímu sdružení Bezručův kraj Frýdek-Místek s erudovaným doslovem Drahomíra Šajtara.

Mám právě před sebou to původní vydání i s autorovým věnováním a s ilustracemi Stanislava Kolíbala. Cyklus básní podivuhodně vyzrálých, moudrých, lidsky pravdivých. Žádné patetické hrdinství, ale svobodný duch, který odmítá vnitřní rezignaci.

Od té doby je pro mne pan Augustin prostě Diogenés. Můžete tu sbírku otevřít na kterékoli straně a vždycky vám řekne pravdu do očí. I to byl jeden z důvodů, proč Divadlo hudby a poezie Agadir v Brně připravilo v roce 2015 scénický večer právě z těchto reflexivních básní. A posluchači poslouchali a chápali, protože básník k nim promlouval zblízka, ale mluvil i o tom, co bude dál. Opravdu viděl dál než my, ostatní smrtelníci.

Těžko se smiřuji, že už mi nikdy nenapíše žádný dopis. Poslední roky jsme si dopisovali pravidelně každý týden. Sám říkal, že už má těch dopisů několik kil – a já rovněž. Věk jeho myšlení nepoznamenal. S překvapující jasností v nich rozebíral svůj vztah k víře, k Bohu, k zemi. Zemi uctíval jako matku – skoro velebně, s úctou.

Básník Augustin Skýpala, básník s filozofickým duchovním prozřením byl bezesporu moravsko-český Diogenés. Jemu ať patří poslední slova:

Všechno můžeš zanechat všechno opustit
rozestlané lože
lunu nad lesy
i věčné nanebevzetí slunce

Můžeš žít za mořem
žít pod zemí
bez návratu

Ale co nemůžeš co nemůžeš
neříct
nenapsat
nevyrýt do zdi
proč žiješ

Milena Fucimanová

JEN TAK

Moc a moc se v poslední době mluví o literatuře, jejím postavení, funkci a tak dále. Skloňovat se začala zejména v souvislosti s prohlášením Petra Hrušky o jeho odstoupení z pozice předsedy komise udělující Státní cenu za literaturu. Jako kdyby Petr přitahoval média, která v jeho případě zdánlivě mluví o literatuře, ale vlastně o ní píší ve zcela nepřípadném smyslu, protože intenzivně spojují mluvčího v jeho jedinečných a v našem prostoru výjimečných básní s osobností básníka.

To ostře koliduje s názorem odborné veřejnosti, které na jednu (oprávněnou) stranu stále zdůrazňuje rozpor, který tu musí být brán neustále na zřetel – totiž že básnický subjekt je vždycky jen výsekem toho skutečného, reálně žijícího básníka. Na stranu druhou (a to po mém přepíná) osobnost tvůrce zcela popírá a tvrdí, že k literatuře už lidi nepotřebujeme, že je to jen hra textů a textových operací,

která tvoří umění. A přitom, myslím, je pravda kdesi uprostřed. Básník musí být ručitelem svých slov, ale v tom smyslu, jak on jim rozumí, ne jak je interpretují jiní. Čtenář naopak je ručitelem za své čtení, obojí je pro literaturu stejně podstatné. Obojí vyžaduje svébytný talent, a proto nijak nepřekvapuje, že dnešní publicistická žurnalistika věnující se literatuře (čest výjimkám) ji absolutně ignoruje nebo permanentně prokazuje neschopnost jejího čtení. Pokud by se to týkalo jen bulvárního tisku nebo deníků, člověk by se vyděsil, ale zůstával by klidným. Ale že objevuje i v tisku s ambicemi odbornosti, je na pováženou.

Nikdo se při tom Petrově rozhodnutí vlastně nepídí po skutečném důvodu toho rozhodnutí, protože kdybychom si tuto otázku položili, nelze než s jeho gestem souhlasit, pokud si v této zemi přejeme setrvávat na cestě těch elementárních evropských hodnot. Básník prostě v určitých chvílích musí mluvit, ať chce, nebo nechce, ať je to, nebo není korektní, ať jej někdo následuje, nebo ne. Nemůže očekávat, že to strhne zeměkouli, to věděl už Pavel Vilikovský, když ve fiktivní nobelistické řeči napsal, že literatura, bohužel, nebo bohudík, nic měnit neumí, protože jinak by bohatí básníci udělovali ceny chudým vynálezcům dynamitu. Zároveň dobře ví, že naše věci a činy trčí někde ve vesmíru bez ohledu na to, jestli o nich někdo ví, nebo ne, jak zase dobře věděl Magor. V tomto smyslu vlastně básník ani nemůže reagovat jinak, protože jiné opravné prostředky nemá.

Opět se tu, v novém světle, ukazuje otázka angažovanosti: můžu ji vyhlašovat, můžu ji teoreticky promýšlet, dokonce po literatuře vyžadovat. Můžu psát básně napadající kulturní atmosféru kolem sebe. A podle této logiky pak také můžu přijímat dotace od ministerstva kultury na časopisy (A2, Tvar), i když třebas jiný časopis Babylon, ji neobdrží z důvodů „přílišného politického zaměření". A pak můžu také psát krásné a teskné básně o tom, jak se nelze v dnešním marastu s nikým a na ničem už ani domluvit, jak se nelze druhého dotknout a ve chvíli, když bych, podle svého mínění, měl sloužit něčemu, v co nevěřím, pak to tedy odmítnout. A to je pozice básníka 20. i 21. století, to je pozice, kterou tu Petr definoval bez ohledu na to, jestli ji někdo bude či nebude následovat, jestli je či není správná.

Protože musel. Protože básník musí mluvit, i když nechce. Petr bude muset mluvit

ve své nové sbírce. Až její řeč ukáže, jak. Tohle prohlášení už ukázalo, že ví, kdy a v jakých podmínkách. A to je nadějný příslib pro její očekávání.

Jakub Chrobák

MADRID

Vždycky jsem se ráda seznamovala s novými lidmi a s tímto jsem se vydala do Madridu. Do města uzounkých a tajemných uliček, malinkatých balkónků, hromad čerstvého ovoce a salsy. Už nějakou dobu jsem věděla, že bych se chtěla věnovat interiérovému designu a právě v Madridu se naskytla příležitost krátkého letního kurzu v tomto oboru. Hned první den prázdnin jsem vyletěla. Nebudu lhát, cesty jsem se trošku bála, konec konců to bylo poprvé, co jsem někam letěla úplně sama. Ale k mému překvapení to byl docela relax. Ve chvíli, kdy jsem vyšla z metra na ulici a poprvé uviděla město, mi bylo jasné, že to budou krásné dva týdny plné dobrodružství.

Přišel čas seznámit se s mými spolužáky a nestačila jsem se divit. Poznala jsem se s lidmi snad z každého světadílu. Diego z Kanárských ostrovů, Cristy z Mexika, Zoe a Maccarena z Argentiny a Florence z Ekvádoru. Nechyběla ani Kanada, kde žije dnes už moje velmi dobrá kamarádka Lorena. Angela, se kterou si rozumím asi nejvíce a moc mi chybí, bydlí jen pár hodin od Madridu, ve Valencii. Ínes je pro změnu z Portugalska a Veronika mě pozvala na koncert její kapely do Moskvy. Nikdy bych netušila, že si za pouhé dva týdny k lidem dokážeme vytvořit tak silné pouto.

A kolik jsme toho společně prožili! Prošli jsme si celé město a mohu bezpečně říct, že se v Madridu docela vyznám. Zkoušeli jsme různá jídla a tradiční pokrmy. Pronajali jsme si lodičky a málem se utopili v místním parku. S holkama jsme vyrazily na madridský fashion week, což byl pro mě nezapomenutelný zážitek a těchto krásných vzpomínek bych mohla vyjmenovat ještě milion.

Každý den jsme hned po snídani vyšli do školy. Po pravdě jsem moc nevěděla, co čekat, ale jako celý výlet jsem byla mile překvapená. Madridský Institut designu je situovaný v původním barokním paláci, takže v mnoha třídách je uprostřed místnosti jen tak postavený sloup. Všechno bylo ale zrekonstruováno

do moderního stylu a rovnováha mezi barokem a modernou byla pro mě, jakožto studenta designu interiérového, fascinující.

Často jsme v rámci výuky chodili na vycházky. Navštívili jsme například hotel, kde jedna noc stála přes 2500 eur, ale co zajímalo nás, byl samotný vnitřní prostor a jeho výzdoba. Každá místnost byla zařízena v úplně jiném stylu než ta předchozí. V restauraci s barem byly modré sametově potažené zdi a bílý krbový kout, kdežto recepce měla až téměř asijský nádech, kdy na stěnách byly vysázené malé modré kachličky, které dohromady vyprávěly příběh o čínském převozníkovi na řece Mekong. Všichni jsme obdivovali originální nápady a množství práce, které stavbě museli věnovat. Byli jsme skutečně ohromeni. Další velice zajímavou zastávkou byla galerie, která přes noc fungovala jako bar. Záměrem majitele bylo sednout si tady na skleničku se svými klienty, kteří si vybrali například designový lustr, a studio jim ho na zakázku mezitím vyrobí. Opět něco, co jsem u nás neviděla.

Myslím, že jet na tento kurz bylo jedno z nejlepších rozhodnutí v mém životě. Poznala jsem spoustu nových lidí a mít kamarády po celém světě se určitě do budoucna vyplatí. Už teď se totiž chystám jet na příští prázdniny do Mexika za Cristy. Naučila jsem se toho spoustu nejen o designu, ale i o sobě a o tom, jak bych chtěla v životě pokračovat. Po návštěvě Madridu vím, že chci v budoucnu v interiérovém designu pracovat.

Z Prahy dědovi do Vsetína
Julie

Sotva sedmnáctiletá pražská gymnazistka Julie Hilliová si během školního roku na brigádách vydělala tolik, že mohla uskutečnit svůj sen – absolvovat madridský kurz interiérového designu. Sama se vydala na cestu a prožila krásné dny s kamarádkami z celého světa. Spokojenost přešla z jejího prostého záznamu i na mě. *děda*

VTÍRAVÁ VYPRÁZDNĚNOST MĚSTSKÉHO SATELITU

S přibývající délkou dožití je čím dál tím pravděpodobnější, že i autoři, kteří se odhodlají/rozhoupají k pozdnímu debutu, budou mít šanci zapsat se do čtenářského povědomí

i díly dalšími. Tedy pokud vytrvají a budou-li mít čím zaujmout. I v české literatuře, kde již pominula doba pozdních debutů vyvolaná dřívější politickou a společenskou realitou, tyto případy snadno nalézáme. Nejmarkantnější je asi příklad Aleny Mornštajnové, ale najdou se i další. Pozdní debut tedy již není ničím zas až tak neobvyklým. Nyní tyto řady pozdních debutantů rozšířil Pavel Němec (*1981) svou básnickou sbírkou *Záměstí* (Host 2018). Je potěšující, že Host při svém růstu na své tradiční edice věnované poezii nezapomíná. A podle textu na záložce „máme zde příslovečný „objev'". Je tomu tak ale doopravdy?

Při prvním čtení byly mé dojmy pozitivní. Zaujal už název. Ale proč záměstí? Je to místo na opačné straně předměstí? Nebo je to vlastně totéž? Nebo je to jen to, co zbyde při opouštění města? Tak či onak, máme před sebou verše, které jsou do určité míry záznamem odlidšťující se a technicizující se společnosti a její všední přítomnosti. Městská krajina je koloritem, spíše si povšimneme, že i malé věci a vnitřní prostory postačují k vykreslení dramat. Nebo aspoň k jejich načrtnutí. Mezi tím vším lidské životy, zrození.

Při druhém čtení se však přece jen již začínají objevovat a vtírat drobné pochyby. U některých básní je otázkou, proč byly zařazeny (např. *Už // Už teď se za oknem daří / rozesazené lichořeřišnici,* s. 15). Možná obraz všednosti ohlodaný až na kost, možná jen obraz na hraně jazykového cvičení. Někdy se prostě zdá, zda ve veršíchnení přece jen víc rozumu a vykonstruovaného kalkulu, než poezie samotné. Někdy to stačí, ale nejsem si jistý, že třeba právě u této básně se jedná o tento případ. Zbytná mi připadá také báseň *Krédo* (s. 26). Hluchých míst ale není ve sbírce příliš mnoho a vyvažuje je několik básní, které stojí za vyzvednutí: Ordinace (s. 19), Znaky (s. 38), Neprůzvučnost (s. 64).

Nebudu zastírat, že civilní poloha sbírky je mi sympatická. Ale mluvit o objevu je přece jen trochu nadnesené. Nadšení bych trochu brzdil. Ale o příjemném překvapení můžeme mluvit zcela jistě. Kdo chce poznat i jinou polohu Němcovy tvorby, má možnost poslechnout si undergroundovou kapelu Umbrtka, které je členem. *Pavel Kotrla*

Němec, Pavel: Záměstí. Brno (Host) 2018. 88 s.

LITERÁRNÍ ŽIVOT VERSUS TEXT

Jen jednou za čas se ve světě české poezie objeví hlas, který rozčeří vody tak silně nejprve v literárním životě, autorských čteních a sebeprezentaci, aniž by kdo dříve znal text, se kterým jde a hlavně se svou kůží na trh. Michaela Kašparová alias Emma Kausc to dělá chytře. Nejen, že si pro svou tvorbu zvolila pseudonym, ale veřejně hovořila o tom, že ji v podstatě nezajímá, jak recenzenti interpretují její text, který má právo na život sám o sobě. Že je to ochuzování a vysávání světa. Takové odvážné tvrzení v sobě nese dosti často nepokoru mládí (autorka je ročník narození 1998), ale možná i jakousi obezličku, kdyby se „ta sláva jakože nepovedla".

Musím říci, že recenzovat knihu a vůbec potýkat se s textem, který o sobě nabubřele tvrdí, že je neinterpretovatelný, se mi vůbec nechtělo. Nerad dávám šanci materiálu, o kterém vím dříve ze sociálních sítí vlivem jeho autorky, která se nestydí si silně marketingově užívat svou čerstvě nalezenou slávu. Ale přece je to potřeba, abychom zjistili, jestli má na to dotyčná právo. Neboť, jak se říká, názor jí nevezmeme, důležitější jsou fakta, která podtrhují pravdu.

Tedy ke knize. Čtenáře překvapí hned první báseň (*„umění mi chodí do mailu / v několika bajtech se odráží / zmačkané návštěvní hodiny // ve spěchu ho přesunu rovnou do koše / kde po třiceti dnech / mizí aby zítra přišlo další…"*), pro někoho na pohled velice drzý text nebo spíše prokazované zoufalství současného světa, zbásnit takovou banalitu. Kausc ale opravdu ukazuje, že umí smísit neobvyklou obraznost, rozervanost textu. Nesouvisle na sebe navazující, ale až explozivně asociativní texty plynou vším, co lyrický subjekt považuje za vhodné pojmenovat. Ať už je to nudný svět mládeže (*„organická nahota dnů / rezignace na trávení hodin jinak / i když nepracuješ / dává to dohromady dvacet čtyři"*), zakotvený v divném stereotypu (*„každodennost přeseknutá na / nesourodé čáry"*), popisy až fyzického dráždění prázdnoty, které pramení z nemožnosti zvolit (*„to je to o co de vlastně / ne nic / od postele do koupelny vzdušnou čarou 3 km / no a teď je ti / teď mi není"*). Tady bych se zastavil, že časté popisy až tělesné nemohoucnosti dosti lépe

ve své sbírce *Pomlčka v těle* vystihla Kristina Láníková.

Ta skutečnost, kterou lyrický subjekt vyjadřuje potřebou vyjádřit vše, se v určitých pasážích změní až na otravující žvanivost (*„atmosféra se upevnila a i když se / čekání venku považuje za / prostorově neuzavřenou záležitost…"* atd. atd. bla bla bla…), místy také připomínající agitku (*„dominový efekt propašovaný / do veřejného mínění se / uskladní na dně / volebního letáku a nikdo nevolí"*). Důležitý je ale výsledek, ten pocit rychlosti bytí a mezer v lidské komunikaci, který z přehršle textu náhle vyrazí (*„dopředstavíš si to potom jo / teď mi pověz o tom co děláš zítra / co děláš dnes může počkat"*). Ano, to je kámen, na kterém se dá stavět, a který konečně ukazuje, v čem je tato poezie vážně míněná. V nastínění nebezpečí technologií a rostoucí lidské izolaci vlivem rozvoje sociálních médií.

Ona nepochopenost mezi dvěma mluvčími se tak třeskutě mísí v automatizaci sdělení. Člověk se tu stává jakýmsi neživým masem, až strojem. Tuto tématiku ale, jak jsem již podotkl výše, lépe a dříve zpracovala kromě Láníkové i Zuzana Lazarová ve své Železné košili. Podobnost lze vidět v jisté intimitě zpovědi a odkrývání zranitelnější povahy, která prosákne skrze technicky oholený svět.

Co tedy dodat ke sbírce, jejíž autorka způsobila pozdvižení pomocí technologie, kterou v textu sama skrytě označuje za tu, co demoluje lidské vztahy? Obstála? Tematicky jistě, ale doporučuji pro větší kultivovanost pro příště editorovi víc udržet na uzdě autorčino grafomanské ego. Ne vše se hodí zapsat, ne vše se hodí zveřejnit. A ona past mezi dobrým a skvělým debutem by byla vyplněna. Takhle mohu říci, že jde o nadprůměrný kus, na další cestu Emmy Kausc českou poezií si ale s napětím počkám. Howgh.

Ondřej Hložek

Kausc, Emma: *Cykly*. Brno (Nakladatelství Šimon Ryšavý) 2017. 63 s.

AŽ NA DŘEŇ BYTÍ

Zpětně mohu říci, že čtení povídkového souboru debutantky Vladimíry Valové Do vnitrozemí mi bylo zdrojem opravdového potěšení: nevěděla jsem, jaká autorka se z knihy

vyloupne, bála jsem se, že témata budou příliš plytká a nicotná, na závěr, když se nic z předchozích obav nepotvrdilo, jsem zase povídky dočítala s trnutím a přáním, ať se jejich jednotná linka nerozsype a ať soubor drží pohromadě (zkrátka nervák do posledního řádku). A ono ano. Všechno vyšlo. Odhlédnu-li od faktu, že se jedná o začínající autorku, u níž drobná přehlédnutí a škobrtnutí jsou v té či oné míře pochopitelná a očekávaná, máme co dělat s talentovanou, zralou prozaičkou, empatickou autorkou, která naštěstí nemá na zřeteli jen své autorské ego, ale výhradně své hrdiny.

Napsat povídku je sakra těžké – pohyb na malém prostoru, nutnost přesně volit jazyk, významy, umět osekávat a škrtat, i když se jeví lákavým to neudělat, udržet si v tomto smyslu autorskou kázeň a také vtisknout povídkám společné pojítko je nadmíru obtížné. Nemáme mezi současnými literáty z čeho příliš vybírat (naposledy byl zážitkem Petr Borkovec, který ale píše jinak než Valová – jeho povídky jsou spíše básnickými obrazy a zcela bezdějové).

Na zadní straně knihy jsou povídky Valové připodobňované díky své náladě povídkám před pár lety zesnulého Jana Balabána. K jeho mistrovství Valové ještě chybí mnoho, ale krok směrem k balabánovským existenciálním „zásahům" to je, vše však nasvědčuje tomu, že si Valová razí vlastní literární cestu.

Především je sympatická pointa, středobod příběhu a celkové vyznění povídek. Sjednocuje je společný zážitek hrdinů, kteří v určitém, naprosto všedním momentě, prožijí okamžik, který je odkloní z vytyčené životní cesty. Nejraději Valová volí ich-formu, na pár povídkách využila er-formu, v jedné zkombinovala i obojí. Střídá ženské i mužské vypravěče, píše střídmým jazykem, naprosto přesně zachycujícím dialogy - civilností a prostotou bez afektů a touhou po efektech. Centruje svou pozornost výrazně na jednání postav, na přesné zachycení bodu zlomu. Výstižně se jí daří zachytit tyto předěly v průběhu jednání vypravěčů, která o ničem dopředu nevypovídají, jsou zcela bezpříznaková a najednou – jsou tu. Něco, co udeří plnou silou a chování vypravěčky/vypravěče se výrazně změní a jde jinou cestou. Síla této změny nespočívá v tom, že by hrdina začal žít lépe (toto optimistické vyústění má jen pár příběhů), ale v osvobozující síle skutečnosti, že bylo učiněno rozhodnutí na základě svobodného aktu. Nemusí jít

ani o vědomé rozhodnutí – často se jedná o moment, kdy je účinek svobodného úkonu jen rozpoznán. Podstatné je vědomí toho, že máme tu možnost takto jednat, chceme-li. Musíme jen zkrátka vykonat cestu k sobě, do svého vnitrozemí.

Mnohé povídky jsou také bolestným dokladem odcizení lidí, často i těch nejbližších (matky a dcery v Kaštanových ledech), kterému se nebrání a jen je pasivně přijímají. Valová na svých hrdinech přesvědčivě dokazuje, jak je pasivní proplutí životem sebezničující, ale pokud mohu mluvit o optimistických vyústěních života povídkových protagonistů, pak ne proto, že jejich životy se na závěr začnou ubírat jakýmsi „plnějším směrem", ale proto, že poznali osvobozující účinek svého sebeobnažení, byť byl mnohdy zdrcující (pan učitel v povídce Přeúvěrovat to, podváděná matka dvou dětí v Jednom dni). Přiznání vlastní bídy bytí, pravdivý (i když jen chvilkový) pohled na život je silný a účinný koktejl pro najití odvahy sebrat svůj život a přestat si o něm něco nalhávat a bídně, leč čistě a bez příkras jej prožít až na dřeň.

Poměrně zdrcující příběhy v sobě skrývají až jakousi rozjařenost a opojení ze života, ač se tak na první pohled nezdá. Vlastně jen tento samotný kontrast je opojným sám o sobě a jsem ráda, že jsem si ho mohla u Vladimíry Valové prožít.

Andrea Chrobáková-Lněničková

Valová, Vladimíra: Do vnitrozemí. Brno (Host) 2017, s. 193.

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267, 756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Dalibor Malina
Hotel Pančava
Svárov 323,755 01 Vsetín
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 77, ročník XXII.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina,
redakce: Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš;
redakční rada: Andrea Chrobáková-Lněničková,
Jiří Hrabal, Tomáš Vašut;
registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 78
podzim 2018

Nikdy

Každý rok na jeho konci snažím se nezapomenout odeslat svůj hlas do mnohými bojkotované ankety Kniha roku vyhlašované Lidovými novinami. Ty od roku 2013 patří nebo patřily „Tomu, s nímž se moc nemluví". Ani já nepatřím mezi jeho příznivce, ale do ankety jsem přispíval i před tím. A za každou trochu hlasitější propagaci literatury díky. Přes změnu majitele si myslím, že anketa má stále svůj smysl. Ostatně stejně jako státní ceny. (Je to taková hezká nedůslednost, až oxymóron české literatury, na jedné straně podíl na státních cenách odmítat, na straně druhé státní podporu na vydání vlastních knih přijímat. Ale co…) No, na poslední chvíli jsem poslal svůj hlas i letos. U zaslaných básnických knih jsem už dopředu předpokládal, že vítěznými asi nebudou. U té poslední jsem se tak nějak i trefil. Kniha Aleše Palána a Jana Šibíka neurazí, trocha kritiky konzumu neuškodí.

Po několika dnech a jedné přečtené knize jsem si však uvědomil, že i s tím skluzem jsem odpověděl příliš brzy. Kdybych měl odpovídat nyní, zvolil bych knihu jinou, nebeletristickou, knihu, kterou Bill Gates věnoval všem americkým vysokoškolským absolventům roku 2018. Kniha *Faktomluva (Deset důvodů, proč se mýlíme v pohledu na svět – a proč jsou věci lepší, než vypadají),* autorem je Hans Rosling, spoluautory jsou Ola Rosling a Anna Rosling Rönlund a u nás ji vydalo nakladatelství Melvil (https://www.melvil.cz/kniha-faktomluva/), si mne prostě získala. Asi ne tím, jak je napsána, rezervy by zde byly, ale obsahem. Fakta, fakta, fakta, která je nutné přijímat kriticky, ale která ukazují, jak neobyčejně se svět zlepšil. Nejen v průběhu staletí, ale i v průběhu několika posledních desetiletí. A hlavně, jak se moc se změnil k lepšímu v průběhu našich životů a jak málo si toho všímáme, jak málo si to uvědomujeme. Jak zavaleni negativními zprávami nevnímáme ty dobré, které se na titulní stránky novin a do hlavních vysílacích časů zpravidla neprobojují. Nikdy v celé historii lidstva, pokud pomineme ten krátký čas před vyhnáním z ráje, jsme se neměli lépe. A přehlížená fakta to jen potvrzují. Pokud bych měl letos doporučit k přečtení jen jednu knihu, byla by to tato. Pro optimismus, kterým je naplněna. Takže: Srdce vzhůru!

–pak–

Obsah:

úvodník
Pavel Kotrla: Nikdy___2

próza
Dagmar Vlašicová: Bledý chlapec___13_18
Petr Měrka: × × ×___21_25
Zdeněk Hledač: × × ×___25_28

poezie
Yveta Shanfeldová: × × ×___4_5
Dana Chottová: × × ×___5_6
Marie Ida Hornová: × × ×___6
Marek Baroš: × × ×___9_10
Vilma Galadriel: × × ×___11_12
Miroslav Miky Marusjak: × × ×___18_20

překlad
Idea Vilarino: × × ×___6_7

recenze
Ondřej Hložek: Zoufalství jako vidění___28_29
Ondřej Hložek: Romantika rozhodně ne laciná___29_31

výročí
Ondřej Hložek: Ladislav Soldán osmdesátiletý___31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267, 756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Dalibor Malina
Hotel Pančava
Svárov 323,755 01 Vsetín
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 78, ročník XXII.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina,
redakce: Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš;
redakční rada: Andrea Chrobáková-Lněničková,
Jiří Hrabal, Tomáš Vašut;
registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

YVETA SHANFELDOVÁ

× × ×
ptáci splývají s okolím až do vzletu
když sněží do nebe, pahýly spí

jejich bohoslužba na asfaltu
špiní nezetlelé listí
túji živí zima a bolesti okna
temné dodávky tu zimují
v létě dálky zpívají s okolím

sakura, pukol, ambroň
fíkovníky, japonský javor, kaki strom, smrky,
ibišky
šípkové růže, brslen, janovec metlatý
juky, hortenzie, kopretiny,
Nipponanthemum
ostružiny, levandule, zimostráz

u janovce krásnoočka velkokvětá, azalky,
pěnišníky
rudý rybíz, máta
borovice
ruj!

× × ×
střádám si na bytí v nevšednosti

vzhlédnu

ambroň západní na severním průčelí
nejízlivě shazuje pichlavé tobolky
pátečně se válejí v blátě

vrabec a hrdlička vrážejí do okna
k ptačím přeludům
zaskleným tažným zpěvům

světští světci kardinál a kardinálová
chocholatá sousedka vysvětluje
že zná sojku z televizního dokumentu
jakož i sojčinu housenku

v tomto společenství
uplývají i přibývají dny
pod stálým pohybem letadel
vichrů časů modrého recyklačního dne

jak sladce zní hluk nákladáků
zdálky za cvrkáním, cvrlikáním, tikotem
třískot třísek uvnitř kmenu

jmenuje opět písčitá polykání
je čas vyčítat
přestat číst zprávy

× × ×
celé dny trávím v kuchyni a jím básně
tak dlouho až se napíšou a vykloní
z okna nad větve
řeč čeření
a dějin zmatku

to až smrt mě tak svázala s matkou
nejvíc mě uklidňovaly deště,
ale ono zas tak často neprší
doma drama v přísných paličkách
návraty závratí
jím trní

vyvstávání
rámařka píchá si
železný koleno
sněhová bouře píše bílé závěti

DANA CHOTTOVÁ

Mokřady

Všechny dveře zavřené
jen v dálce cosi zvoní
tak silně tiše jako
rozloučení

Všechny dveře zavřené
jen já mám ten zvonek
jak rozbít zeď zastavit proud
plout po hladině volně

jako spady dřev zvětralých torz
plout a věřit že na konci je břeh

Když padám do tmy

Okno probouzím
Okno tvé zranitelnosti
není hřích mít tak ráda
Potom všechny ženy by musely postrádat
svoji ženskost
A muži by se udusili ve své hrůze uniformity
Ve svém tažení na lidské
V celé hrůze by spatřili svoji hrůzu

Svoji zrůdnost
Strach ze sebe navzájem

Spadám do tmy
Muži by vůbec neměli být muži

Houština

ptačí zpěv
šustí listí
strakapoud doťukává nekončící větu
a lehký závan větru potvrzuje svoji
přítomnost
na dokončeném dokonalém světu

MARIE IDA HORNOVÁ

***
Pár slov
z konce
některého prosince

Svět se mi mění
Vám taky
Bylo a není
Nečinností nebude!
Líto mi je

Nemám to ráda
Kde je rada?

Držet se při zdi
nebo s těmi zdmi spojit své životy?
Já a ty?!
Pro lásku k umění
Pro nás
Pro ty tam
za ploty nevědění

Svět se mění
K lepšímu to není

Štědrej večír nastane
tedy Ježíšku
výlet do budoucnosti si prosím
prosím!
Ať mám jasno hned co za bláznivost v hlavě
nosím

Tady jedna šílená co velké oči má
Pěkné jsou

IDEA VILARINO

Člověk je vždycky sám

Člověk je vždycky sám,
ale
někdy
je víc sám.

Víš

Víš,
řekl jsi
nikdy,
nikdy jsem nebyl tak šťastný jako dnes v noci.
Nikdy. A řekl jsi mi to
v té stejné chvíli,
ve které jsem se já rozhodovala ti neříct,
víš,
určitě jen lžu sama sobě,
ale myslím,
ale zdá se mi,
že tohle je nejkrásnější noc v mém životě.

Říct ne

Říct ne,
říct ne,
přivázat se ke stožáru,
ale
zároveň si přát, aby ho vítr vyvrátil,
aby se vynořila mořská panna a svými zuby
rozkousla provazy a odtáhla mě na dno,
když říkala bych ne, ne, ne
a přitom ji následovala.

Host

Nejsi můj,
nejsi
v mém životě,
po mém boku
nejíš u mého stolu,
ani se nesměješ, ani nezpíváš,
ani nežiješ pro mě.

Jsme cizí,
ty a já sama
a můj dům.

Jsi cizinec,
Host,
který nehledá, nechce
víc než postel,
někdy.

Co můžu dělat,
přenechat ti ji,
ale já žiju sama.

Už se to nestane

Už se to nestane,
už nebudeme žít spolu, nevychovám tvé dítě
nezašiju tvé oblečení, v noci Tě nebudu mít,
nebudu Tě líbat při odchodu, nikdy nebudeš
vědět kým jsem byla,
proč mě milovali jiní.

Nikdy se nedozvím proč, ani jak, nikdy,
ani jestli byla pravda to, co jsi říkal, že je,
ani kdo jsi byl, ani kým jsem byla já pro Tebe,
ani jaké by bylo žít spolu,
milovat se, věřit si, být.

Už nejsem víc než já od teď navždy a ty
už nebudeš pro mě víc než ty.
Už nejsi v žádném z budoucích dnů,
nebudu vědět kde žiješ, s kým
ani jestli si vzpomínáš.

Nebudeš mě už nikdy objímat jako tu noc,
nikdy.
Nebudu se Tě znovu dotýkat. Neuvidím Tě
zemřít.

Píšu, myslím, čtu

Píšu,
myslím,
čtu,
překládám dvacet stránek,
slyším zprávu,
píšu,
píšu,
čtu.
Kde jsi,
kde jsi.

Verše urugvyjské básnířky (1920–2009) ze španělštiny přeložila Michaela Zormanová.

MAREK BAROŠ

***
Vyhazovači před klubem postávali ve vůni
mandarinek,
nás zmákli neurčitým pohledem
a po zaplacení vstupu
otevřeli pastelové dveře přímo na taneční
parket.

Negři, běloši a mulati v rytmu latína,
vůně piva, potu a drahých parfémů.

Plynoucí příšeří vyplňují křivky postav se
smyslem pro puzzle hrátky,
nacházím první mezeru, vrážím do ní ruku,
hned zbytek těla,
DJ pouští hudbu z filmu Buena vista social
club,,,
jsem součást davu.

... když jdu po druhém pivu močit,
obnovuji svou jedinnost,
maj tu totiž jen jeden pisoár.

Odesláno z iPhonu

***
zjistil jsem, že mnou smyšlená a tudíž
fiktivní literární postava, má
dítě!
malého chlapce,
hrajícího si na pískovišti,
a má ho asi se mnou!
ale sakra jak?
vždyť jsem s ní ani nespal,
ona spala jen s další fiktivní postavou,
kterou si navíc ona sama
vyfantazírovala!
no, je to složité...
ale ony ty vztahy, takové jsou.

***
chystám se napsat komedii,
svižnou, vtipnou komedii pro divadlo,
skvělou dialogovku, u které budou diváci
plakat smíchy,
a taky tam toho bude dost na přemýšlení,
a někomu půjde o život...
hm, dost to bude o lásce,
taky nějaký sex,

jo a bůh,
asi kapitalistický, co ždíme lidi,
ale tak nějak nenápadně, tak nějak lidsky,
aby nikdo vůbec nepoznal, že to je od něho
podvodná hra.

***

chladný vítr,
trhavý tanec lesních stromů,
okolní pustina je lidská,
a dnes bez lidí.
piju čaj ze sportovní láhve, kterou nedaleko
odtud ztratil, asi cyklista,
a já ji našel,
a nikdo jiný z ní nechtěl pít.

jaký by byl její smysl,
kdybych ji i já odmítl?

***

nosím tě na prstech od rána,
není to moc hygienický,
ale občas si přivoním
a je to děsně sexy,
jím jablko,
proháním prsty po klávesnici,
podávám ruku návštěvám,
dělím se o tebe
a moc si tě vlastně nešetřím...

kdybych ruku zabalil do igelitového pytlíku,
nebo do kapesníku,
vydržela bys mi dýl,
třeba o den, dva.

dny trýzněné snahou zapomenout,

co zapomenout,
spíš ubít závislost na tvé přítomnosti,

prázdné dny,
s pytlíkem na ruce...

ještě, že si tě nešetřím,
nevypadalo by to dobře.

Marek Baroš (* 1973) žije a pracuje ve Valašském Meziříčí. V roce 2002 vydal vlastním nákladem knihu pro děti *Pohádka Vánoc*. Do edičního plánu nakl. Host jsou zařazeny *Pohádky ze skládky*. Věnuje se divadlu.

VILMA GALADRIEL

× × ×
Drátěné podhoubí roste do samoty
Nepatří nikomu, rezavě hoří.
Vedle něj přidali sto kroků blahobyt.
Věnce se větví, do vody noří.
Vylomte zámky a projděte nádvořím,
Vypusťte balvany z klece neumění.
Někdo tu zakopal peřeje v náloži,
Někdo se zeptá, zda časy se mění
Drátěné podhoubí roste do samoty
Nepatří nikomu, jenom se kroutí.
Podle něj přidali sto kroků blahobyt.
Věnce se větví v košíku z proutí.

× × ×
Rozptýlené světlo
Rozptýlená pozornost
Rozptýlený popel.
Co si vybereš?

Na horách se stmívá dřív.
Jezdci na koních
Vyrazí za nesoumraku.

Voňavé zbytky popela
Nestálé zbytky pozornosti
Zbytky světla v odlesku.
Máš, co jsi chtěl?

7. 9. 2015

× × ×
Budeme si povídat
Nebo jenom mlčet?
Tmavočervená
Obloha trávu seče.
Někde na pastvinách
Růžové mýdlo voní.
Neslyšíš, přemýšlíš,
Kdo vytáhne kopí.
V prostoru podlouhlém
Se slova rozpínají …
Přines je, otevři.
Rána se sype solí.

× × ×
Už se stmívá, světlo ztrácí vůni,
bez mejkapu uloží se k spánku…

Hřát se budu ve vyprahlé tůni
a zapomenu rozečtenou stránku …

Do rána se listy rozestoupí,
ticho zmáčí potrhané smysly…
Smát se může ten, kdo pravdu koupí.
Ostatní se těší na výmysly.

8. 1. 2017

× × ×
Blížíš se oklikou,
Odkud vane vítr.
Pár taktů s pomlkou.

Budeš mi zase hrát,
Až zavřou všechny tváře.
Teď neumím se smát.

Sedíme spolu v zátiší
Za rámem plným prasklých suků
A s horizontem ve výši.

Třezalkové houští
Vyrůstá z mlhoviny.
Loď přístav neopouští.

× × ×
Jemně, zlehka…
Ani se nedotýkat
Prsty se vznáší nad krajinou
Neslyšet nic
Snad srdce v dáli
Nebo se mýlím?
Už si nevzpomínám
Kdy naposled…
Obrazy mlčí,
K jiným promlouvají
A kdo tě vyprovodí?
Tajemství v pavučinách?
Motýlí hvězdy nepadají,
Září tak bledě
Místo je prázdné
Neslyšet nic.

Vilma Galadriel (*1963), žije v Brně.

DAGMAR VLAŠICOVÁ

Bledý chlapec

Ležel rovně na posteli a přemítal o životě. O svém vysněném životě, který si skoro každý den pečlivě zapisoval do notýsku. Měl v něm spoustu žen, litry alkoholu a frajerská intermezza.

Realita byla však někde jinde.

Povzdechl si. Bylo za pět minut půl třetí. A on musel pomalu pelášit na směnu. Nadzvedl se z postele a zadíval se na ulici. Kolem zrovna procházela nějaká hezká slečna. Měla dlouhé štíhlé nohy, to měl rád. Černé vlasy a hezky tvarovaný obličej, a taky středně velká prsa a pevný zadek. Byla přesně jeho typ. Jenže typ, o kterém se mu mohlo pouze zdát.

Povzdechl si podruhé. Jenom takové malé zasnění mu zabralo deset minut. Kolik minut života už mu zabralo to jeho snění a přemýšlení? Konečně se rozhodl, že vyleze z postele. Popadl batoh, který měl položený u stolu a vyšel z domova.

Venku se právě probouzelo jaro. Lehký vítr se mu jemně otíral o tváře a voněl po jarních květinách. V mikině mu už bylo trochu vedro. Rychle přešel přes přechod a vydal se pěšky na svoji novou brigádu.

Cestou přemítal nad slečnou, kterou spatřil z okna. Možná byla krásná, ale jeho zajímalo taky něco navíc – zajímala ho ženská duše. Jenže koho v dnešní zkažené době zajímá ještě nějaká duše? Sám byl toho žijícím důkazem. Byl moc přemýšlivý, moc oduševnělý a jednoduše nezapadal. A šance, že si ho nějaká kráska všimne, byly o to nižší, že nadprůměrným vzhledem také neoplýval. Tady opravdu platilo, že čím krásnější jádro, tím ošklivější povrch.

Orlí nos, úzké rty a zapadlé oči, to byl on. Barvu pleti měl příliš bledou a jelikož se často mračil anebo se tvářil, že se právě nachází v jiných dimenzích, vypadal nanejvýš podivínsky. Paradoxně nejvýraznější rys na jeho obličeji byly jeho vousy, které si holil do specifického tvaru. Špičaté uši mu také příliš nepřidávaly na kráse a postavu měl spíše chlapeckou nežli mužnou. Pro jeho vzhled by si ho zkrátka nikdo moc nezamiloval.

Která kráska touží po zádumčivém, hodném klukovi, pro kterého vzhled a peníze nejsou pořádné priority?

Pokračoval dál v chůzi podél rušné silnice. Už byl za půlkou cesty. Míjelo ho jedno auto za druhým, jeho město bylo označováno za špinavé, ale on ho měl rád. Bože, vždyť tady strávil celý svůj život, jak by ho nemohl mít rád? Za ten celý život nevytáhl pořádně paty z baráku. Byl to obyčejný kluk každým coulem. Nejzajímavější na něm byl ten jeho vysněný svět. Vysokou taky nedokončil a bydlel s babičkou.

Povzdechl si potřetí. Konečně se dostal k ulici, která vedla k jeho cíli. Prošel kolem dvou supermarketů, kavárny a několika málo obchodů s oblečením a dětskými potřebami. Naproti se honosil zdejší zámek, ke kterému pokračoval svou cestou do práce. Prošel branou, pak kolem vinárny a zanedlouho se konečně octl před svým pracovištěm. Jmenovalo se to tam U Leklé ryby. A byla to letní zahrádka.

Jeho kolega už tam byl. Byl již řádně převlečený, měl zástěru a tvářil se významně. Pokukoval střídavě po hodinkách a střídavě po nepřipravených stolech a židlích. Krátce se pozdravili. Martin raději ihned zapadl do místnůstky vyhrazené pro zaměstnance a rychle se převlékl a zavázal zástěru. Odložil batoh do kouta a rychle odešel připravovat stoly a židle. Snění o tajemné černovlasé krásce se příliš nevyplatilo. Přišel pozdě.

Martinův hlavní úkol byl obsluhovat hosty, zatímco jeho kolega především čepoval pivo. V mezičase pak Martin umýval špinavé nádobí anebo utíral stoly. Práce to nebyla moc hezká, ale potřeboval peníze. A s gymnáziem a nedostudovanou vysokou školou, a ještě ke všemu v malém městě, si zkrátka nemohl moc vybírat.

Se svým kolegou stihl prohodit jen pár krátkých slov. Po vyklizení stolů a židlí k nim už přicházeli první hosté. Martin se k nim vydal. Tady už se nemohl tvářit zádumčivě anebo zamračeně. Musel se na hosty usmívat, musel být milý, a hlavně si k nim nemohl příliš dovolovat. Pravda byla taková, že se ani na tuhle práci moc nehodil. A taky byla pravda, že zákazník má vždycky pravdu.

„Dobrý den," pozdravil Martin uctivě postarší buclatou paní s malým dítětem. Byl značně nervózní, byl to jeden z jeho prvních pracovních dní na nové brigádě, s kolegou se zatím moc nebavili, a ještě byla sobota, takže očekávání návalu lidí bylo vysoké. „Co si dáte?"

„Dobrý den," odpověděla ta paní. „Doneste nám dvě malinovky, buďte tak laskav, mladý muži."

„Jo! Dones nám dvě malinovky!!" zaječelo to dítě.

Paní se něj jenom povýšeně pousmála. Také způsob, jakým s ním hovořila, byl povýšený a rádoby zasvěcený. Dítě ignorovala. Martin byl přece jenom dvaadvacetiletý výrostek, o třicet let mladší než ona, a navíc pracoval jako číšník. To on tady byl od toho, aby jí sloužil a nechal se ponižovat. On byl mladý a on dělal podřadnou práci. A tahle paní už přece zažila tolik věcí, že mladí k tomu přece musí mít nějakou úctu. Ona je tady přece něco víc.

Musí mít přece aspoň něco, když už nic.

Martin raději polknul svůj bombový nádech nebo taky nálet. Odebral se ke svému kolegovi, který si ho zvědavě prohlížel. Udržet nyní milý obličej bylo ještě mnohem těžší než předtím. Kolega ale raději taktně mlčel. Martin si nalil do dvou půllitrovek malinovku. A když se kolega nedíval, prostě do nich trochu naplival.

To byla pomsta všech číšníků a servírek.

Nyní se Martinovi úsměv na tváři opět vrátil. Nesl se zlomyslným obličejem dvě malinovky. Držel je jako svoje nejlepší výtvory, na které měl plné právo být náležitě hrdý.

Paní se mezitím uráčila na Martina také podívat. Lehce kývla, jakože děkuje. Dítě dál vřískalo a vyplázlo na Martina jazyk. To ho zase na chvíli rozladilo. Paní dělala, že to je v pořádku. Je to přece jenom malé dítě a nemá z toho rozum. Jenže tady byl Martin v práci. Tady nebyl takový hrdina, jako býval ve svém vysněném světě. Přešel to mlčky a vrátil se ke svému kolegovi. Co jiného mu taky zbývalo, jestli se nechtěl nechat vyhodit z práce, ve které je teprve chvíli.

„Lidi jsou takoví… zmrdi," ulevil si Martin. Chtěl trochu podpořit, zvednout náladu, chtěl, aby ho někdo nějak povzbudil.

„Takový je ale život! Přijdou ještě daleko horší věci!" odbyl ho kolega a dál se věnoval leštění sklenic a ke stolům už se valili další hosté. Martin je musel jít obsloužit.

***

Po osmihodinové směně se zahrádka uzavřela. Martin se oblékl zpátky do svého civilního oblečení, odložil zástěru a popadl svůj batoh. Rozloučili se s kolegou, každý však odcházel jiným směrem. Kolega odcházel

na sídliště domů a Martin to stočil do centra města. Chtěl se ještě nějak odreagovat. A taky nechtěl, aby den skončil zrovna takhle.

Prošel kolem místního kostela, přešel přes přechod a odsud už nechybělo příliš mnoho kroků ke zdejšímu vyhlášenému baru. Už z dálky se k němu linula melodicky sladká hudba. Před hospodou i v ní pokuřovalo hodně lidí, to bylo totiž ještě před zákazem. Několik z nich znal, pozdravil se s nimi anebo se zastavil na kus řeči.

Po vstupu dovnitř ho zaplavil cigaretový kouř. Uvnitř už bylo poměrně hodně lidí, převážně mužů. Žen tu bylo jenom poskromnu. Někteří se bavili, někteří tančili a někteří jenom pili a koukali do stolu, ale těch bylo minimum. Lidé se sem chodili hlavně bavit. To jenom on často seděl sám u baru a pozoroval ostatní.

I teď se k baru procpal a urval si pro sebe poslední místo. Objednal si pivo a vytáhl si svůj zápisníček.

Rozhlédl se kolem dokola. Pátral očima po své dnešní oběti. Po nové múze, o které by mohl psát a o které by si mohl snít. Na nic moc navíc se totiž nedokázal vzmoci.

Nejprve jeho zrak spočinul na místní krasavici, která se právě nechala balit už od někoho jiného. To ho vždycky naprosto spolehlivě odradilo. Pak už u baru stály jenom dvě starší ženy, což ihned zavrhnul. Zahleděl se tedy na taneční parket, který měl ze své pozice nejblíže. Tančily tam tři holky. Dvě tam tančily společně, tomu se vždycky snažil vyhnout. Ta třetí sice tančila sama, ale na tu už to jednou zkoušel. Zahleděl se tedy do boxů a už si zoufal, že dneska odejde s prázdnou.

Jenomže k jeho obrovskému štěstí seděla na kraji boxu černovláska s dlouhýma nohama, pevným zadkem a většími prsy. Byla nápadně podobná slečně, kterou dneska viděl v okně. Seděla tam sama, popíjela vodku s džusem a tvářila se celkem ztraceně.

Martin polkl nervozitou. Rychle to zapil pivem a raději se začal koukat jinam, aby nepojala žádné podezření. Mezitím se k ní navalil už první nápadník. Martin vše po očku pozoroval. Naštěstí ho však černovláska odmítla. Pospíšil si tedy a do zápisníku rychle sepsal krátkou básničku, která měla za úkol oslavit její ženské půvaby. Kluci jako Martin to holt museli dohánět jinak. A to, co uměl Martin nejlépe, se snažil taky zúročit na ženách. A tím něčím bylo psaní.

Ještě jednou se napil piva, v rychlosti zkontroloval právě sepsanou básničku a namířil si to ke své vyvolené.

Kráčel pomalými, nejistými kroky, které však u většiny žen nejsou příliš populární. Byl zpocený až na prdeli a když si ho jeho vyvolená konečně všimla, raději se začala dívat jiným směrem. Snažila se tvářit, že se jí to netýká. Dva lidé, kteří stáli opodál, začali celou situaci pozorovat. Neubránili se malému úšklebku. Když se Martin posadil naproti ní se svým pivem a pomuchlanou básničkou, uvědomil si, že je to skutečně ona, ta dívka, kterou dnes viděl z okna svého tichého pokoje. Prostě to musel být osud! Dívka se zahleděla na displej svého moderního mobilního telefonu.

„Je tam něco zajímavého?" zeptal se Martin, nevědouc co lepšího říct.

„Ani ne…," zamumlala.

„Můžu ti objednat něco k pití?"

„Já už tady svoje pití mám…"

Martin stále muchlal v ruce svoji básničku. Začala být propocená stejně jako jeho ruka. Zahleděl se na ni, a nakonec se rozhodl, že ji vytáhne.

Zvedl ruku, kterou celou dobu schovával pod stolem a natáhl ji k černovlásce. Ta se na něj konečně poprvé za celou tu dobu podívala. Její pohled byl však plný nedůvěry. Zahleděl se jí do očí, snažil se v nich něco najít, ale ona hned zase odvrátila zrak. Nechal svou ruku chvíli položenou nedaleko od té její, ona jen strnule seděla a čekala, co se bude dít dál, možná taky začala uvažovat, že by se mohla zvednout a nechat tady toho divného kluka sedět o samotě. Možná chtěla jít domů, možná tady vůbec neměla být a třeba by jí doma bylo líp. Třeba si vůbec nepřipouštěla, že by jí ten kluk mohl dát něco, co jiní ne.

Zvedla se od stolu a rozhodla se, že půjde domů. Rozhodla se, že tady nemá být. A nechala tam Martina sedět o samotě, aniž by jí stihnul předat svou básničku.

Básnička se zůstala potit v Martinových rukou až se zpotila natolik, že již nebylo možné ji ani číst.

***

Ten večer Martin opět ležel schoulený v klubíčku na posteli, natažený směrem k oknu a přemýšlel. Zítra odpoledne ho čeká další směna. Ráno se možná pokusí dovolat rodičům, ale přestože je neděle, možná nebudou

mít čas mu zvednout telefon. Aspoň že tady byla ta babička. Kamarádi se trochu rozutekli a teplá náruč ženského těla byla v nedohlednu asi ze všeho nejvíc.

A on by tu náruč tak moc potřeboval. Potřeboval by někoho, kdo by tu pro něj byl, kdo by ho nechtěl jen využít, kdo by se o něj skutečně zajímal a ocenil by, jaký je. Možná byl zakomplexovaný, možná si moc nevěřil, možná byl prostě ztroskotanec a zoufalec. Byl ale taky něco jiného, něco, co většině lidem zůstávalo skryto.

Nikdo to nedokázal pořádně ocenit.

A Martinovi z toho bývalo smutno, po nocích se trápil a přes den nosil svou frajerskou masku.

Vstal z postele a vytáhl svůj psací stroj. Chtěl se ponořit do svého vlastního světa, kde po něm ženské šílely a kde se mohl cítit jako pán světa. Kde mohl mít nad ženami moc a kde ony nad ním takovou moc neměly. Svět, ve kterém nemusel psát o otravných zákaznících anebo o tom, že si svou budoucnost představoval trochu jinak.

Jenomže mu to psaní dneska zrovna moc nešlo.

A tak si radši pustil porno.

To byl taky svět.

Sám o sobě.

MIROSLAV MIKY MARUSJAK

Fenomén fotbal

Nalajnované hřiště
zaplněné hlediště
kelímky píva
chorál se zpívá
Pískot zní
Pomezní
pozorně se dívá
praporek zdvihá
Ofsajd jak z čítanky!
Strkanice u branky
A ted'
Hled'!
Staví se zed'
Za vozovými hradbami
obrana řinčí halapartnami
Strkanice u tyče
Fůůj! Faul bez míče!
Rozhodčí píská

Honem nosítka!
Útočník hraje divadelní představení
sudí - blbý není
rozehrál svůj mariáš
Srdcové eso - tady máš!
Obránce s kartou červenou
opouští plochu zelenou
Penalta v předposlední minutě
s bodem to vypadá nahnutě
Co to pískáš?
Máš v tom guláš!
Děláš si legraci?
Ty nevíš kdo jsou domácí?
Neříkej že nebereš škváru
když jezdíš v takovým fáru!
Běž pískat vlaky na nádraží!
Nadávky se kotlem odráží
Hanba Sparta!
Buzerantů parta!
Baník pyčo Baník!
řve s modrobílou šálou maník
Hip hip hurááá hop!
brankář zneškodnil pokutový kop
Tribuny šílí
petardy střílí
Gólman rukou vítězně kyne
jak nějaký gladiátor
Z toho plyne
Přečkáme soupeřův nápor
Ručička časomíry na 90-átku přeskočila
Sláva! Máme bod! Stav 0 : 0

Fandové jak pestrobarevný had
odchází rozebrat
jak to bývá
v klidu u piva
hru obránců a útočníků
Začíná seminář fotbalových odborníků

…
Mám rád poezii o životě
nemám rád mýdlovou poezii
básně hladce vklouznou do uší
a s pláčem rychle upustí hlavu
plesknu tvrdě o zem laciným rýmem
prasknou v bublině
ještě dřív
než si stačíme uvědomit
Včera jsem veřejně četl své básně
ne poprvé – v hospodě
Zavládlo podivné ticho
někteří se tvářili zamyšleně

někteří uznale pokyvovali hlavou
někteří dokonce tleskli dlaněmi o sebe
Když jsem skončil
jeden z nich mě u výčepu
pochvalně poplácal po zádech
a pak se zeptal:
Prý jestli jsem se léčil?
Prý jestli jsem byl v blázinci?
Dééébil!
A já mu chtěl právě zaplatit pivo

Štafetový kolík

Veřejně i anonymně
ventilujeme pocity a nálady
Kdosi neznámý
nastříkal sprejem na zeď
vzkaz o stavu světa
stylizovaný obraz
stylizovanou kresbu
stylizované grafiti
mužského přirození
Ponurost doby
souloží s vlastní identitou
A v postelích
spuštěné závoje smutků
utkané absencí milování

Postel
se stává veřejným prostorem
běžeckou dráhou
a penis
štafetovým kolíkem

PETR MĚRKA

Spisovatel bez talentu fakt není možný

Vždycky jsem se chtěl stát básníkem. Když se to dozvěděl můj učitel literatury, vzal mě na cestu do minulosti.

Fyzikář vymyslel zvláštní budku, která to umožňovala. Nastoupili jsme do ní a on navolil letopočet.

Přivítal nás hrabě Lautréamont a rovnou nás pozval k sobě.

„Čím se živíte?" musel jsem se ho zeptat.

„Inkoustem. Kradu ho Balzacovi, tvoří nedaleko." A protože jsme to měli po cestě, přímo nás k němu dovedl.

Právě pracoval. Zuřivě se na nás podíval a zařval:

„Vypadněte!!"

„Ale jinak je to velmi milý, přátelský a pohostinný člověk," omluvil ho Lautréamont. „Není se čemu divit, narušili jsme mu tok inspirace," a jenom co to dořekl, ozval se další výbuch vzteku a nejenom to, skrze okno vylétl těžký dubový stůl a vzápětí nato proti nám stanul Balzac oblečený pouze do neobvykle velkých slipů.

„Já vás zabiju!" Ukázal na nás hrozivě prstem a Lautréamont nás pobídl k tomu, abychom si pospíšili.

„Myslí to vážně, on je hrozně vznětlivý a my mu to evidentně posrali."

Měli jsme co dělat, abychom mu stačili, běžel totiž jako o život. Když jsem se ohlédl, spatřil jsem Balzaca, jak se chytá za srdce a dostává infarkt. Zapotácel se a padl na kolena. Zdálo se mi, jakoby za námi volal něco o spoustě vypitých káv a vykouřených cigaret, ale už jsem ho pořádně nevnímal. Byl daleko.

Lautréamont nás dovedl do svého kutlochu. Bylo to malé, smradlavé, vlhké místo prolezlé všudypřítomnou plísní.

„Dobře se rozhlédni," pronesl češtinář, „takhle totiž dopadneš, jestli nezapomeneš na to stát se literátem."

„Jo a taky zemřu mladý, to ti myslím tvůj učitel ještě neřekl," přidal se Lautréamont.

„Vždyť ale právě takový Balzac bydlí v zámku," namítl jsem. Oba se tomu však jen pobaveně zasmáli.

„Čemu se smějete?" podivil jsem se.

„Milý Petře, Balzac píše pro peníze. On netvoří nové nevídané, ale staré a osvědčené. Sází na jistotu a tím je dynamický děj s podrobnou psychologií postav. Může být vynikající, geniální, ale je to jen pouhý vypravěč ubíjející všední každodennosti, zatímco básník, ten sní, žije sny a přivádí sny na svět.

Je nenapravitelný idealista a romantik a jednou svojí částí bezustání spočívá v pohádce. Proto všichni takoví končívají v blázinci a i ty myslím máš nakročeno k pořádné psychóze."

„Co prosím?" podivil jsem se a současně se zamyslel.

„Pojď, vrátíme se, je čas," pronesl češtinář.

Když jsme byli v budce, zeptal jsem se:

„Jak Lautréamont skončil?"

„Zemřel hlady a žízní. Pít jenom kradený inkoust mu nakonec nestačilo. A kdyby se

o něm nedozvěděli surrealisté, nikdo by nikdy o něm víc neslyšel."

Než jsme se na chodbě školy rozloučili, pověděl mi:

„Opravdu se dobře rozmysli, protože stát se básníkem ti předznamená trpký úděl.

Svěřil jsem se s tím doma rodičům.

„Já ti povídám, vystuduj na inženýra!" reagoval na to táta a máma souhlasně dodala:

„Petře, vyser se na literaturu, ta ti v životě žádné štěstí nepřinese. Choď do práce, spoř, snaž se."

Zavřel jsem se ve svém pokoji. Pro jistotu jsem i zamkl, nechtěl jsem být totiž rušen.

Nebyla to u mne ani tak otázka volby. Narodil jsem se jako umělec, ale chvíli trvalo, než jsem se na to upamatoval.

Přibližně v deseti letech jsem dospěl k závěru, že nemohu být jiný. Sedl jsem si ke stolu a pustil se do psaní.

Mé prsty přejížděly po klávesnici a přiváděly na svět nové fantastické skutečnosti, přičemž mnou projížděla slastná extáze s nesmírnou radostí z bytí a v tom nejlepším jsem udělal přirozeně tečku, protože už nebylo co víc dodat.

Devět měsíců

Hana byla drsná holka. S ničím se nesrala a nic nebyl pro ni problém. Chodila v trenýrkách, teniskách, tílku a na hlavě měla pérovou čelenku.

Byla sebevědomá a hodná. Měla skvělou náladu a cítila se báječně. Žila naplno a tak se nebylo čemu divit, že ji čekal úspěch.

Kdyby sportovala, vyhrávala by první ceny, ale ona spíš četla a posilovala svého ducha k lásce, protože v ní spatřovala tu pravou hodnotu.

Bylo jí sedmnáct a už co nevidět se měla zamilovat. Vyšlo jí to v kartách. Podívala se na kostelní hodiny. Ukazovaly 17.00.

Konečně byl tu. Minutu po páté. Objevil se zpoza rohu a vypadal dokonale. ‚Kdoví, jaký je to člověk,' pomyslela si a zamávala na něj.

„Ahoj, jsme si souzeni, víš to?" Ten kluk se na ni překvapeně podíval. Zarazil se, ukázal na sebe prstem a pronesl:

„To myslíš jako mě?"

„Jasně, máš sice 60 sekund zpoždění, ale to není důvod k tomu, abychom se neseznámili." A už k němu napřáhla ruku.

Jmenoval se Květina. Hana ho uchopila a odvedla na nedalekou lavičku. Ostatně, nacházeli se na okraji parku. Panovala zde romantická nálada a vládly ideální podmínky k tomu si pokecat.

Ještě nezačali a přistál u nich číšník převlečený za motýla. Zeptal se jich, jestli by si nechtěli dát nektar. „Ale proč ne," nechala se slyšet Hana a on pro ně vyčaroval 2 křišťálové poháry. Poděkovali, napili se a Hana pobídla Květinu k tomu, aby se jí nějak víc přiblížil:

„Jestli mám s tebou chodit, tak chci o tobě něco vědět."

Její požadavek byl samozřejmě rozumný. Květina se přirozeně vylíčil jako skvělý a úžasný muž. Ukázal jí svaly, zarecitoval několik básní a vypočítal celkem tři neřešitelné matematické rovnice. Opravdu, zdál se nepřekonatelný. „A jaký máš charakter?" zajímala se Hana.

„Jsem nezištný a skromný. V podstatě žiji z toho, co mi dají ženy. Vím, že jsem hezký a mám neodolatelné charisma. Občas se mi stává, že se ženy na mne vyloženě lepí jako na mucholapku. Nestačím je ani odhánět. Jak mě chceš přesvědčit, že právě ty jsi ta pravá?"

Hana ho velice snadno trumfla v presentaci objemu svalové hmoty a místo poesie zvolila rovnou několik dlouhých prosaických ukázek. Pouze matematický příklad nahradila malbou nerozeznatelnou od skutečnosti.

Oba si zjevně měli co nabídnout a začali si být sympatičtí. „Co teď budeme dělat?" zeptal se Květina.

„Přece držet se za ruce a chodit spolu."

„Aha."

„Taky konáš hrdinské skutky?"

„Jak to myslíš?"

„No, jestli pomáháš druhým, když je někdo ohrožuje?"

„Ano, je to pro mne zábava a radost."

„Tak to je skvělé!"

Protože si rozuměli, zůstali spolu. Chodili spolu všude a když bylo zapotřebí, dali každému, kdo si to zasloužil, přes držku.

Vedli velice smysluplný život a o úplňcích tančívali nazí na palouku. Už to pomalu vypadalo, že založí spolu rodinu.

A taky že ano. Jednoho dne si Hana sáhla na břicho a poznala, že je v tom. Když se to dozvěděl Květina, neváhal ani vteřinu a rozběhl se zasadit strom. Hned poté se pustí do stavby domu. Měl co dělat. Muselo mu na to stačit pouhých 9 měsíců.

Panovala pohoda. Jana levitovala. Začínalo báječné ráno. Nad kopcem se objevilo slunce. Ideální chvíle začít. A to cokoli!

Jana se rozhodla, že zavolá Petrovi. To je jeden takový literární frajer. Rozdělala na zahradě oheň a už zanedlouho mu posílala kouřové signály. Chtěla tomu šťastná náhoda, že byl zrovna na kopci a díval se jejich směrem.

Jana nevysílala jen slova, ale i obrazy. Popsala mu svoji skvělou náladu a zeptala se ho, co navrhuje jako náplň dne.

„Myslím si, že bychom měli zažít něco úžasného," pronesl Petr, který k ní doběhl celý zadýchaný, a protože moc dobře věděl, že nemá smysl přemýšlet, začal rovnou jednat. Chytil Janu za ruku a odvedl na silnici, kde se pustili do stopování.

Netrvalo dlouho a zastavil jim šnek. A nebyl sám, uvnitř ulity seděla Dagmar Voňková. Přivítala je slovy:

„Zahraju vám koncert, mládeži!"

Ze všeho nejdříve navodila atmosféru osmdesátých let 20. století. Potom se jí jaksi podařilo dosáhnout zatmění slunce a za bílého dne najednou zřetelně svítily hvězdy.

Houslovým smyčcem se dotkla strun kytary a rozezněla se symfonie stvoření a mystické extáze bytí. Pohltila je svým nitrem a provedla svým životem.

Jejím prostřednictvím se na krátký okamžik stali plně vědomou součástí univerza. Vtom se šnek zastavil a informoval je:

„Tak a jste tady."

Vystoupili. Rozloučili se s Dagmar, která jim popřála hodně strhujících zážitků a sama pokračovala cestou za hudebním osvícením.

Petr s Janou se drželi za ruce a brouzdali se travou, která je příjemně lechtala na patách.

„Úplně cítím, jako bych měl vykonat hrdinský skutek," pronesl pojednou Petr a začal se kolem sebe obezřetně rozhlížet, jestli náhodou někdo v blízkém okolí nepotřebuje zachránit život, nebo nějak jinak pomoci.

Jana mu poradila, aby vylezl na strom. „Třeba líp uvidíš."

Opodál vyrůstala obrovská borovice. Byla nádherná. A nejen to. Překvapeně hleděli, že jejím kmenem vedou schody a ona sama sahá až do nebe.

„To je noha Stromoboha," pronesl Petr. „Zdál se mi o nich kdysi dávno sen," dodal. „Je

jich 12 a tvoří celé universum. Tančí do rytmů snů dvanáctiletého chlapce spícího uvnitř skleněné rakve, které tvoří naše osudy."

„Tím chceš říct, že jsme se ocitli ve snu?" podotkla Jana.

„Už to tak vypadá."

„Voňková je prostě skvělá!"

O pár chvil později se dostali před velké zlaté dveře. Přivítal je prastarý klíčník. Usmíval se a pustil je dál. To, co spatřili, je ohromilo.

„To je přece nekonečno!" pronesla Jana a vrhli se do něj. Najednou si všimli, že létají. Pohybovali se mezi hvězdami, tu a tam potkali kosmonauta uvězněného ve vědecké iluzi nebo jeho kolegyni čarodějnici na koštěti.

„Támhle," ukázala Jana, „vidím stvoření života."

Zamířili k němu. Čím mu byli blíž, tím víc si byli vědomi toho, že to jsou oni sami v milostném propletení.

Protože se ale schylovalo k poledni, byl nejvyšší čas poobědvat. Široko daleko však nebyla žádná restaurace. Nezbývalo než něco zabít a opéct nad ohništěm.

Podařilo se jim ulovit zajíce. Omluvili se mu, poděkovali a netrvalo dlouho, snědli ho.

Život kolem nich příjemně plynul, ptáci zpívali, ovíval je osvěžující vánek a oni s vydatně plnými břišky leželi v trávě a zvolna usínali.

ZDENĚK HLEDAČ

Na zastávce

Přijela sedmnáctka, na Dubinu, ale nikdo nevystoupil, a nikoho nenabrala… Zůstali jsme tu všichni – já, dvě mladé cigošky s holými kotníky v barevných teniskách s tenkou podrážkou, špinavý dědek s potrhanou igelitkou DM drogerie, hezká maminka s dcerkou, a ty dvě policajtky, co se mi z nich jedna líbila ještě víc, než mladá maminka. Nával, jaký stanice Hulvácká už dlouho nezaznamenala. Skoro plno. Křižovatka národů, vždyť se tu dá přestoupit i na jedenáctku, nebo sedmičku.

„…a ten kokot mě pomluvil, že máme doma šváby," řekla jedna cigánka druhé, a zároveň nám ostatním na nástupišti. „Mama koupila sprej, a celý ho vystříkala, ale moc to nezabírá… Říkat to ale nemusel, ne?" A podupla si nožkou, snad vzteky, snad jen zimou. Začátek března, chladno, slunce prolézalo smogem jen

tak napůl úspěšně, dralo se jaksi bez nadšení do Ostravy, do kolejiště, na Hulváckou.

„Když máte švábы, tak tě nepomluvil, bo je to pravda," smála se druhá. „Ale říkat to fakt nemusel, degen."

„Však já už s ním nic… Kde to je tak dlouho?"

Policajtky se tiše bavily spolu, občas mrkly na dědu, který dělal, že tam vůbec není. Já zase dělal, že neposlouchám, ale já poslouchám vždycky.

Poslouchám, protože neumím fabulovat. Poslouchám, protože neumím psát sci-fi. Umím psát jen o tom, co jsem viděl, slyšel, nebo sám zažil. A psát já potřebuju, protože zase neumím skoro nic jiného.

„Mám tablet Lenovo," řekla ta se švábama, a povytáhla ho z kabelky. „Kolik za něj můžu dostat?" Tablet byl holčičí, růžový. Šest měsíců, pomyslel jsem si, šest měsíců za čórku. Nedělal jsem si iluze, holky jely z ubytovny naproti mému balkónu. Policajti si tam raději pronajali místnost, dost to ušetřilo na pohonných hmotách. *Jsi rasoun jak prase*, hned jsem si vynadal.

„Bez nabíječky a bez návodu? Tři stovky, a budeš rádа," řekla ta druhá.

„Tak tři stovky, no…"

Policajtky klábosily, dědek ochotně průsvitněl, stával se neviditelným.

„Mamíí," zašklebila se holčička, už po několikáté, se zakloněnou hlavou.

„Terezko, nedívej se do sluníčka, budou tě bolet očička," dozvěděli jsme se všichni dost důrazně, s jistou hysterií v hlase. V mžiku jsme mžourali do sluníčka – já, policajtky, děda s igelitkou, obě cigánky, holčička. Maminka ne. „Co jsem řekla! Terko!" Tak jsme toho raději zase nechali. Zdála se nějaká až moc přísná, a už se mi vůbec nelíbila.

Přijela jedenáctka, směr Zábřeh, zůstal jsem jediný. Znovu jsem se podíval do sluníčka, no a co, ať si trhne. Přinutilo mne přimhouřit oči. Vydržel jsem to do prvních slz. Stálo to za to, hřálo. Potom jsem šel domů. Co tady sám.

Vy nejste zlý člověk

Za téměř tři roky života ve městě Ostrava, života přímého a rychlého a nesmlouvavě živočišného… jsem si už zvykl, že když se ke mně blíží cigán či cigánka, hrozí mi nějaká ztráta…

Začíná to vždycky nevinně: Devíte kolik je hodin? a plynule přechází do: Demáte sirky? Demáte cigaretu? vždy zakončeno nevyhnutelným: Demáte nějaké drobné?

Zpočátku jsem nadšeně vytahoval z kapsy svůj obstarožní mobil a hrdě hlásil přesný čas… který ovšem nikdy nikoho nezajímal. Nemaje pak oheň ani kuřivo, přichází žádost o drobné… Vždycky mi připadá směšné, že krásně moderně oblečený cigán v červených botách, nagelovaným účesem a mobilem velikosti menší televize žádá o prachy mě, ošuntělého baťůžkáře… A nikdy, nikdy nemám… S jedinou výjimkou – dámy, co mě hned při našem prvním setkání přesvědčila, že jsem dobrý člověk…

Já vlastně vím, že nejsem moc dobrý člověk, znám se… Několik bývalek by dokonce vyplivlo něco jako *Zasraný sobecký hajzl,* protože jistou sobeckost a lakotnost v genech mám, po předcích velkostatkářích… Ovšem je i dost takových, co by špitly *Miláček zlatý*… teda aspoň doufám, že nějaká…

Tahle se ke mně přikulila, s úsměvem a přátelsky napřaženou rukou, na tramvajové zastávce Muglinovská, před Albertem… Tlustá cigánka, bez dvojky vpravo nahoře, dost hezky oblečená, asi mého věku…

„Pane, já vám něco povím! Vy nejste zlý člověk, to já poznám, jedete z práce, unavený, máte takovou teplou ruku, to je od srdíčka, vy nejste lakomý, máte rád lidi, nějaká žena je ve vaší rodině nemocná, ale to se spraví, všechno se v dobré obrátí, všechno zlé ať se od vás odstěhuje, to já říkám, fuj fuj fuj, mě se nebojte, já nic nechci, já vám jen přeji hezký život, protože vy nejste lakomý, vy jste dobrý člověk… dejte mi drobných co sám uznáte, vy nejste zlý, kolik chcete mi dejte…"

…a celé to zvládla asi v půlminutce, vůbec mě nenechala zareagovat, něco říct, nějak se zatvářit… Jenže pak přijela jedenáctka, a já se stihnul jen usmát, a skočit do tramvaje. Všechno to bylo tak rychlé, prosté… a přitom velmi působivé, to její vystoupení…

Po několika dnech jsem ji potkal znovu. Nepamatovala si mě, bodejť by jo, kdoví kolikrát to musela za den zkusit, než si vydyndala nějaké peníze, zkoušet to pořád dokola, a usmívat se…

„Pane, mě se nemusíte bát, já vám něco povím, vy nejste zlý člověk…" A tak jsem sáhnul do kapsy a dal jí malou hrstičku, i nějaká

dvacka v tom byla… Vzala si ji, poděkovala, přijela jedenáctka…

Já vím, že to s tím nemá nic společného, že to je úplná blbost… Ségra mi ten večer volala, že je z nemocnice doma, a že to bude v pořádku… Můj největší dlužník mi poslal esemesku, že mám část peněz konečně na účtě… Pak se mi přihlásil úplně nový klient, se zálohou, a prací na další tři měsíce… A v Hrušce na Závoří, v tom předraženém obchodě, měli Milánskou směs zlevněnou z 24,90 na 17,90… Koupil jsem rovnou tři, za ty peníze… připíchnu si inzulínu…

Já vím, že je to všechno blbost, že by to všechno bylo i tak, že se nic takového neděje… No, ale když to s paní T. začalo trochu haprovat, manžel a tak, já nevím, proč se vždycky zamiluju do vdané… řítil jsem se na Muglinovskou, a moje kapsa naditá drobnýma zvonila hlasitěji, než jedenáctka na kočárek v kolejišti…

Nikdy mě nenech, prosím, potřebuji to cítit…, našel jsem pak od ní v mobilu. A ještě: *Nikdy tě nepřestanu milovat…*

…a že si své štěstí kupuju u cigánky? Za peníze? No, vždyť vám celou dobu povídám, že nejsem moc dobrý člověk…

ZOUFALSTVÍ JAKO VIDĚNÍ

Vynikající debut se zrodil na severozápadě republiky. Verše kratičké, někdy sotva zaplňující třetinu tiskové stránky, zato úderné, až na klíční kost. Ano, tam přesně Eliška Kremlová (*1986) míří. Na nejbolavější a jen těžko zhojitelné místo lidského těla. Pečlivé pozorování malých dějů, ať už ve vlastním životě nebo v životě postav – pacientů – klientů. Autorka zaznamenává dvě roviny, osobní a pracovní, přičemž ani jedna nevytlačuje druhou. Vztahy v prostoru sanatorií, léčeben, nemocnic jsou vděčným tématem, již se s nimi potýkal například Pavel Kolmačka ve své tvorbě. Eliška Kremlová tak odkrývá tu neviditelnou spletitost prazvláštních vztahů a životů vedle sebe.

Sbírečka má tři části, první z nich obsahuje básně, lépe řečeno záznamy, i jen na čtyři řádky. Svět lyrického mluvčího se nejprve zastavuje v krajině původu (*„továrny / chrámy severu // rozkročení přístavní jeřáby / smrdutý výhled lovosický“*). Doslova zamrzne v pohybu, když *„tichem se rozléhá / diktát semaforů // medový vzduch/kape na chodník / a opilec / jediný / kdo sebral odvahu / zuřivě líže tu pochout-*

ku". Ten svět kolem, kdy *„pliveš na betonové kotce/na šrafy chodníků//na generaci autistů/se sluchátky v uších"*, je podivný. Přitom vzpomínky do minula nefungují (*„v hlavě praskají/trámy tak staré/že ani čas/spanilý červotoč/je nechce žrát"*).

Ve druhé části se čtenář dostane do světa nemocničních zařízení, diagnos (*„Jsem matka,/to skalpelem neodpářeš.//Odpoledne nasadí paruku/a úsměv,//děti jsou tady."*). To je svět, který sám o sobě přináší svým způsobem radosti v malých krocích, podivnosti, satisfakce, únavu, zvláštní mrazivost (*„Počkáme, až dodejchá.//Tipuju tak kolem třetí,/ještě máme čas.//Otevřels okno?"*). Mluvčí tvrdí, že *„tohle prostředí není pro básníky"*. Ale ono právě je. Což autorka dokazuje v poslední části.

Čtrnáct příběhů, čtrnáct křížových zastavení, čtrnáct různých případů. Čtrnáct lehkých bodnutí v klíční kosti (*„Po jejich návštěvě/je v lednici prázdno"*), strnulých zastavení (*„V předsíni šaty/s nápisem//DO RAKVE"*), klasických příběhů z LDNky, které ale nechce nikdo vyprávět. Jako bychom se za tenhle život styděli. Není slunečný, ale má tvrdé okraje, které se probíjí do popředí (*„Lepší kusy rozeberou,/zbytek vyhodí"*). Nemá konce, stále se opakuje. Eliška Kremlová v nich jako autorka vytrvá. Jako vytrvá její kniha v paměti čtenáře. Protože zoufalství není slepota, ale vidění.

Ondřej Hložek

Kremlová, Eliška: *Za klíční kostí.* Ústí n. Labem (H_aluze), 2017. 51 s.

ROMANTIKA ROZHODNĚ NE LACINÁ

Své básně se poprvé rozhodla vydat editorka a překladatelka Radka Rubilina (*1977). Vystudovaná rusistka, která se zabývá společenskými jevy v oblastech postsovětských republik i přímo v Rusku, pracovala v Arménii v oblasti lidských práv. Překládá do češtiny vzpomínky a verše bývalých vězňů v síti ruských pracovně-nápravných táborů, tzv. gulagu. Editovala knihu o nejvýznamnější básnířce gulagu, Anně Barkovové.

Nyní tak šla se svou kůží na trh. A nedala se lacino. Básnická sbírka s názvem *Laciná romantika* nás svede do nitra toho, co to znamená nacházet se v srdci Rusi. Je to sice pohled dočasného přebývajícího, ale pohled

nijak neučesaný, nijak neidealizovaný, nijak nezdobený, ale ani nijak ultrakritický.

Počátek její knihy se nese v duchu lehké buřičky, otevřené navlas stejně, jako je styl Anny Barkovové. V první cyklu rozehrává deklarovanou lásku k mladíkům (*„Malý kluk / jedl pohár / tím rozkošným způsobem, / jakým jedí / mladí nymfea“*), následně se přesune k tematice žen. Bizarní humor, nesnadné životní osudy těch, co musí žít s tvory nízkými (*„Odešla jsem od něj rychle a rázně. / Přišla jsem z venku, / byt páchl rybím masem“*), příběhy žen, které jsou obětmi náhodných setkání. Ale také velká láska a velká touha po těchto ženách se v knize vyjevuje (*„Aňa je hezká, / jen nevím, / jestli by mě chtěla.“*), ale i velká zatvrzelost a tvrdost jejich (*„Nesedí teď nad rozpitým stolem, / nezbylo jí než na dně“*).

Od poloviny knihy se dostáváme rovnýma nohama do Ruska, respektive Petrohradu (*„Tak tady je – Pítěr, Petrohrad. / Jak se s tím slovem pomazlit? / Jen zkuste si pomilovat kámen, vodu.“*). Odtud cestujeme do Moskvy, kde obrázek svěží Rusi překrývá špatný vzduch (*„Pocit bezedna, / prázdnoty, / vše se pomíchalo: / plyny, výfuky, špatná pleť“*). Rusko je v očích autorky jako země, nadýchaná kremrole, s lákavým obalem, uvnitř je však jen málo cukrového sněhu. Taková ta laciná romantika, stání u mauzolea, kremelské zdi. Přitom uvnitř se ukrývá běs, co dokáže nakopnout. Rusko jako svět provinčnosti dobrého vkusu (*„Oslava výročí. / Nohy vyzáblé na pódiu / obalené úzkou sukní.“ – „Mladý kněz, / a s ostříhanou bradou! / Nese se pohoršený šepot / starších dam“*), který ale občas působí i úsměvně, jako bouřka, která se dokáže přehnat (*„stará moudrá píseň / praví, / že po dvou týdnech / si to zase sedne, / zase to ztichne“*).

Z Ruska procestujeme textem až do Arménie (*„Vy, ruce arménské, / větvoví paměti, / věštěte: / Co bude – nebude?“*). Všude kolem ty teskné oči, žádná kotva, co by tu lidi držela, jen to tiché umírání. Je to ráj na zemi, byť o něm kříže mlčí, blízko se však zdá, že je válka *(„ – tam se nesmí, / – tam hlídají vojáci, / – tudy se táhne protitankový val“*). Jaká je to vlastně kniha, kterou Rubilina ukázala světu? Má malou metaforičnost, vypráví však souvislý příběh, někdy až básněmi v próze. A ta žalnost, ten smutek, který je ale krásný. Knížka jako zjevení v temnu příběhů, který vypráví spíše politici. Tady zbylo místo na obyčejného

člověka. A tomu patří i království poezie. Ne, není to laciné, psát o těchto místech takto. Snoubí se to s pravdou. *Ondřej Hložek*

Rubilina, Radka: *Laciná romantika*. Praha (Dauphin), 2017. 80 s.

LADISLAV SOLDÁN OSMDESÁTILETÝ

Říjnové dny, konkrétně ten desátý, přivlály osmou desítku věku literárnímu historikovi, kritikovi a příteli okruhu časopisu Texty docentu Ladislavu Soldánovi. Ten je především spojen s vývojem literární vědy na Ústavu bohemistiky a knihovnictví Slezské univerzity v Opavě, kam v roce 1991 nastoupil jako externí pracovník, následně pak na plný úvazek. Soldán se ve své přednáškové činnosti zabýval literaturou od 90. let 19. století do současnosti. Tu současnou navíc nesledoval jen jako pasivní pozorovatel, ale i jako čilý účastník tzv. literárního života. Byl a je našim nejaktivnějším kritikem, což dokazuje jeho tvorba od roku 1976, kdy začal publikovat v různých periodikách (jmenujeme například Rovnost, Svobodné slovo a další).

Když byla řeč o literárním životě, je nutné připomenout, že se jej Ladislav Soldán aktivně účastní jako publikující autor. Své básně představuje na různých autorských čteních pod pseudonymem Ladislav Jurkovič, psal také pod jménem Ladislav Selvet. Jeho texty vyšly mimo jiné v polském či srbském překladu. Z tvorby posledních deseti let zmiňme sbírky *A do třetice pleskot vět, Krajiny a zvyklosti spíše místní* či knihu *Zase se slovy aneb Všehochuť*, která obsahuje texty z let 1959 až 1960 a 2017.

Soldán dlouhá léta působil také jako vědecký pracovník brněnské pobočky Ústavu pro českou literaturu ČSAV, následně pro AV ČR. Vedl celou řadu diplomových prací s primárním zaměřením na literární historii či teorii. Bádal o významných osobnostech literární kritiky (F. X. Šalda, Oldřich Králík aj.), učil v Bělehradě či Bratislavě, věnoval se také práci v kultuře. Byl členem redakční rady revue Host a časopisu Proglas. Jeho práce neustále nabývá a tak mu závěrem za sebe i za celou redakci přeji ještě mnoho sil a pevné zdraví do dalších let! Benedictio Domini sit vobiscum.

Ondřej Hložek

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 79
zima 2018/2019

Nohama pevně na zemi

Milý Terry,

dočteno! Včera jsem přečetl poslední díl Vašeho více než čtyřicetidílného cyklu.

Začalo to vlastně už před čtvrt stoletím, kdy jsem ležel na posteli v pokoji číslo 20 hladnovských kolejí a četl první svazky Zeměplochy, které mi půjčila Markéta. Tehdy už doznělo období, kdy podstatnou část čtených knih představovala fantastická literatura nejrůznějších škatulek a žánrů, ale začátek Zeměplochy jsem si vychutnat stihl. Tehdy jsem se hlavně dobře bavil, ale i tak vnímal, že je toho v těch už tehdy ohmatanýchsvazcích přece jenom trochu víc.

Pořád ale průběžně sáhnu po dobré sci-fi, fantasy, horroru nebo komiksu. A vloni jsem si chtěl, možná trochu nostalgicky, připomenout i Zeměplochu. Začal jsem zas Barvou kouzel a Lehkým fantastičnem, ale nakonec to skončilo tím, že jsem se s chutí prokousal až k Pastýřčině koruně, dílu poslednímu. A s přibývajícími svazky si uvědomoval, že pokud může literatura měnit svět k lepšímu, tak ta Vaše k ní bude patřit.

Ve světě, kde solidarita a milosrdenství přestávají mít místo, kde tolerance jde stranou, nabízí stránky Zeměplochy jiný pohled. Pestrobarevný svět, ve kterém je přes veškerý skřípot a písek v soukolích možné soužití všech, svět, který se mění k lepšímu, svět drobného lidství a každodenní práce. Bez řečí ideologie, bez násilí, jen tak, mezi řádky. Marně přemýšlím, ve kterých knihách jsem narazil na tolik laskavosti a tolik víry v dobro, na tolik víry v možnost změnit svět. S porozuměním k rasám různých původů. A je jedno jestli jsi trpaslík, upír, skřet nebo člověk. S vírou ve svobodu, rovnost, bratrství, v ty myšlenky Velké francouzské revoluce, které dokáží ožít i jinak než na stránkách učebnic dějepisu.

Když E. čte Čarodějky na cestách, když M. se dívá na Zaslanou poštu, věřím, že ta zrnka roztroušená do příběhů plných fantazie padnou na úrodnou půdu.

Terry, díky. Za boty na zemi i za hlavu v oblacích.

–pak–

Obsah:

úvodník
Pavel Kotrla: Nohama pevně na zemi___2

próza
Martin Šenkypl: Marie v dobrém světle___13_15
Adam El Chaar: Týpci___18_20

poezie
Jakub Strouhal: × × ×___12
Jiří Macháček: × × ×___16_17
Oldřich Kutra: × × ×___21_22

překlad
Fehér Renátó: × × ×___9_11
Šota Jatašvili: × × ×___23_25

z rukopisu
Dalibor Malina: Paříž a Bernard Champigneulle___4_9

recenze
Pavel Kotrla: Zlá není zlá___26_27
Ondřej Hložek: Eroze osy___27_29
Pavel Kotrla: Muž blížící se okraji známého___29_30
Andrea Chrobáková-Lněničková: Na vlnách___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267, 756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Dalibor Malina
Hotel Pančava
Svárov 323,755 01 Vsetín
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 79, ročník XXII.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina,
redakce: Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Lukáš;
redakční rada: Andrea Chrobáková-Lněničková,
Ondřej Hložek, Tomáš Vašut, Martin Škabraha;
registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

DALIBOR MALINA

Paříž a Bernard Champigneulle

Ukázka kapitoly z připravované monografické publikace o malíři a spisovatelce Podešvových, kteří po brněnské a pražské zkušenosti žili více než 40 let na samotě na Soláni, kde vytvořili podstatnou část svého životního díla. Vedle dokonalého poznání valašských reálií dokázali asimilovat i tendence ve vývoji evropského a světového umění mezi dvěma světovými válkami.

Do Francie a Německa jezdí František Podešva jako domů. Sbírá informace pro časopisy, které rediguje, přitahují ho události, které naznačují nebo přinášejí něco nového, upozorňují na nové tendence a směry v rozmanitých oblastech života. Strhuje jej dění v oblasti umění, sleduje a obdivuje tvorbu uměleckých osobností, které profilují dobu a které mnohdy věštecky odkrývají budoucnost, která se začíná pod nánosy hnědé barvy prosakující z Německa zakalovat. Od 25. května do 25. listopadu 1937 se v Paříži koná celkově 20. světová výstava s námětem *Umění a technika v moderním životě (Arts et Techniques dans la Vie moderne)*. Pavilonům jednotlivých států postaveným podél Seiny dominují dvě mohutné zděné stavby, nejvyšší německý pavilon Třetí říše a pavilon SSSR s monumentálním sousoším Věry Muchinové Dělník a kolchoznice, po výstavě přemístěným do Moskvy. Z pohledu od Martova pole působí tyto dva pavilony jako vstupní brána k Eiffelově věži. Oficiální pohlednice zvoucí k návštěvě výstavy s sebou nese jisté poselství budoucnosti, výstavu samu však nezatěžuje příliš vědomí vzrůstající ideologičnosti doby, a to i přesto, že se zde ozývají některá oprávněná varování před vývojem politické situace v Evropě. Podešva odjíždí, tentokrát s manželkou Marií, na Světovou výstavu plný optimismu a očekávání, které vyvolává mimo jiné i jeho rozhodnutí realizovat během výstavy v Paříži vlastní expozici, na které by byla zastoupena nejnovější díla z jeho posledního tvůrčího období. Nemůže však neakceptovat to, co pohnulo světem a veřejným světovým míněním, co posléze vstoupí do dějin jako čin. Ač není příliš hlučným příznivcem moderních uměleckých směrů, s obdivem a úzkostí

přistupuje ve španělském výstavním pavilonu k Picassově *Guernice*. Za jeden měsíc vytvořil slavný španělsko-francouzský malíř *Pablo Picasso* černobílý obraz, který je uměleckou reakcí na zločin vybombardování patnáctitisícového španělského baskického městečka Guernica německou Göringovou leteckou Legií Kondor, při kterém zahynulo několik tisíc jeho obyvatel. Monumentální obraz o rozměrech 333 × 777 cm rozvíjí španělské symboly nosiče pochodně, býka a koně v syntéze kubistických, expresionistických a surrealistických principů a je děsivým vyjádřením živé přítomnosti smrti a zkázy. Na malíře přijíždějícího z poklidu mírového života, kde i umění má prozatím blíže k harmonickým a relativně poklidným projevům životní plnosti však silně zapůsobí jako výraz a zdroj umělecké síly schopné zasáhnout do aktuálního dění v současnosti, přenést na člověka úzkost a obavy z proměn a aktualizací negativních lidských hlubinných dispozic. Je pro něj ukázkou možností obsažného a intenzivního působení abstrakce. Ta však nepůsobí bezprostředně jako inspirace pro její bohatší využití ve vlastní tvorbě, i když echo Picassova příkladu můžeme občas, zejména v malířově kresebném projevu, zaznamenat.

Mohutněji v souvislosti s otázkami umělecké formy zapůsobí setkání s monumentálními díly francouzského sochaře *Aristida Maillola*. Na světové výstavě je mu věnována velká pozornost, vystavuje zde sochy a sochařské reliéfy s typickými statnými postavami, ženskými akty, jejichž venkovská fyziognomie je Podešvovi blízká a je umocněna osobností sochaře, jeho prostým, až asketickým způsobem života na francouzském jihu u Středozemního moře (Banyuls-sur-Mer), kde žil a tvořil, nacházel své modely po dobu 50 let, než přesídlil do Paříže. Z dochovaných černobílých fotografií Františka Podešvy mezi Maillolovými díly na pařížském Trocadéru v době Světové výstavy vyzařuje malířovo uspokojení z kontaktů s blízkým a obdivovaným uměním.

V Podešvových výstavních aktivitách Paříž zaujímá významné místo. Česká malířka *Hana Krajníková,* která soukromě studovala v Paříži u fauvisty *Émila Othona Freisze* a ve francouzské metropoli se pohybovala zcela suverénně, se dohodla s Podešvou na společné výstavě. Zvolila pro ni galerii *Zac* na bulváru Saint Germain, poblíž slavného

starobylého kostela Saint-Germain des Prés. Vernisáž výstavy proběhla 27. října 1937, tedy v době konání Světové výstavy, a byla tedy symbolicky zahájena v předvečer našeho státního svátku ve 22 hodin. Zahájení posunuté do pozdních večerních hodin není nic mimořádného ve městě, které žije čilým nočním ruchem a v němž šero dodává světlé architektuře zvláštní kouzlo. *„Zahájení v deset hodin večer je skutečně slavnostní, ve večerním gala, s moravskou slivovicí. Můj kadeřník mi navrhl stočit ofinu do samých accrochecoeurs, čili háčků na lapání srdcí; mají prý úspěch. Výstava také. Mezi současnými spoustami kubistické tvorby je svěží, rustikální, nová. Umělecké časopisy přinášejí dokonce reprodukce Podešvových obrazů i na titulním listě, a to bezplatně, což je v Paříži rarita…"* zavzpomínala o desítky let později s trochou nostalgie manželka Marie, tentokrát přímá účastnice manželovy cesty za uměleckým dobrodružstvím, v knize vzpomínek na nezapomenutelné události soužití s malířem.

Na pařížské výstavě československých umělců se dostávají do povědomí historiků umění, ale i milovníků umění malířovy obrazy s výraznou regionální tematikou a on sám se stává uměleckým reprezentantem kraje středovýchodní Moravy – Valašska, který dostává jasnější kontury v přímé návaznosti na obsah a ideová východiska zlomových výstav a událostí, jejichž hlasy i s ozvěnami jsou nepřeslechnutelné (krajinské výstavy koncem 19. století, Národopisná výstava československá v Praze v r. 1895, založení rožnovského Valašského muzea v přírodě v r. 1925), ovšem tentokrát aktualizované v nových aspiracích díky pozornosti, kterou věnují novým směrům a tendencím v umění i společenském životě, dotykům s probouzející se a probuzenou moderností. Podešva představuje vedle starších obrazů s mytologickými náměty „své Valachy", jak převažující náměty označuje jeho žena Marie. Nejsou to archaičtí lidé, lidé minulosti, ale živé postavy s bohatou historií. Předvádí je v činnostech i odpočinku, nabízejí pohled na kontinuitu vývoje civilizace v jednom z vyhraněných, specifických regionů Moravy. A jako živá svědectví o mnohotvárnosti podob a dramatickém reliéfu evropské kulturní mapy vyvolávají značný zájem.

Část expozice věnovaná obrazům malířky Krajníkové představuje harmonicky

zklidňující živel, který vtrhl na sebevědomý, moderní dobou a na intelektuální bouře připravený bulvár Saint Germain. Prezentuje rutinně kvalitní figurální malby emancipované ženy, která prošla francouzskou malířskou školou a skvěle se po válce etablujícími českými uměleckými institucemi – Uměleckoprůmyslovou školou a Akademiií výtvarných umění. Dílo ženy, která dvakrát změnila dílčí část příjmení (Buldrová, Pernerová), snad ve snaze najít pevné životní manželské ukotvení, se však brzy po výstavě pomalu z rejstříku českého výtvarného umění vytrácí. Ke škodě talentované malířky a českého umění nezanechalo po sobě výraznější stopy a ztrácí se v jiných, snad exotičtějších krajinách než jsou ty naše.

Pařížská výstava umělců z Československa přináší Františku Podešvovi ohromné vnitřní uspokojení; na výstavě se potkává s prezidentem Svazu francouzských kritiků, spisovatelem, ředitelem společnosti Versailleských koncertů, ředitelem Domova umělců v opatství Royaumont, spolupracovníkem mnoha celostátních novin a uměleckých časopisů – Mercure de France, Amour de l´Art, Art vivant, Mobilier et Décoration, Beaux – Arts, Revue Hebdomadaire, Synthése, La Renaissance aj., *Bernardem Champigneullem*. Hned první setkání francouzského kritika s Podešvovými obrazy v něm vyvolává mimořádně silnou a příznivou odezvu a počáteční intuitivní náklonnost k osobnosti jejich tvůrce. Ta se opakovanými setkáními prohlubuje a naznačuje plán další spolupráce. Prací vytížený kritik se rozhodne napsat rozsáhlejší pojednání o československém výtvarném umění a nabídne Podešvovi zpracování jeho umělecké monografie. Podešvovi s Bernardem Champigneullem (bez Hany Krajníkové, která zůstává ještě ve Francii) po třech týdnech pobytu v Paříži odjíždějí do Československa, aby doprovodili své plány činy. V roce 1939, s omluvou za roční zpoždění způsobené *„vážnými událostmi loňského podzimu"* (Mnichov), vychází v České grafické unii, *a.s.* v Praze, v edici *Galerie*, monografická studie pod strohým názvem *František Podešva*. Pečlivě vypravená studie o 60 stranách obsahuje stručnou Podešvovu biografii, přehled domácích a zahraničních výstav, seznam použité literatury a odkazy na zahraniční kritiky výstav v Polsku, Francii

a Belgii. Monografie obsahuje 27 černobílých, 10 barevných kvalitních reprodukcí olejomaleb a 4 kreseb, dvě z nich kolorované. Publikace je v pořadí osmým svazkem představujícím české žijící umělce, osobnosti tehdejšího soudobého umění (Z již vydaných svazků jmenujeme: Oldřich Blažíček, Vincenc Beneš, Ludvík Kuba, Viktor Stretti; a ze svazků přpravovaných k vydání: F. Bílek, J. Bauch, J. Obrovský, F. Duša, A. Mucha, A. Hudeček).

Champigneulleova studie se vyznačuje obdivuhodnou mírou schopnosti vcítění do způsobu Podešvova vnímání krajiny, k odkrytí jeho technických předpokladů pro adekvátní vyjádření jejího charakteru, typologii jejího obyvatele, pro pochopení vlivu rodových tradic na jeho životní postoje a věrnost tématům souvisejícím s pamětí jeho rodu. Uvádí, že pařížská galerie vystavovala práce, které se zdají být syntézou celého díla malíře. Koncentrovaně a ve výsostném malířském provedení ji reprezentuje obraz *Sestry*, kterému se dostalo výsady poutače k výstavě za výlohou galerie Zac. „*V* popředí dvě sedící dívčí postavy, pojaté zcela *sochařsky, venkovsky prosté a jednoduché. Zdály se ohromné, ač rozměry plátna byly malé. V rysech jejich tváří jevila se celá neúprosnost osudu. A prosté, vážné, ukázněné jejich linie a majestátnost jejich postoje byla v tak dokonalé harmonii s vlněním kraje, který je obklopoval, že se zdály jeho živým symbolem.*"

Champigneulle poznamenává, že se Podešva posledními obrazy vymaňuje z umělého neklidu velkých měst. Zbavuje se předsudků, způsobů vyjadřování, prázdného estétského hledání. Jeho umění jde do hloubky. Postřehl umělcův vztah k zachycení pohybu, většinou jde mimo něj, neboť pohyb rozrušuje linie. Mnohé z formulací charakterizujících Podešvovo umění tvoří duchovní pilíře, na kterých je malířovo dílo vystavěno. Korunou Francouzova uvažování je podle našeho mínění myšlenka o úloze a místa všednosti, každodennosti jako zdroje, v němž malíř nachází nejkrásnější rysy své inspirace. Precizní průnik k podstatě jeho umění nám umožňuje vidět jeho směřování v komplexnosti, ve spoluúčasti a komplementaritě jeho určujících společenských komponent a technických předpokladů. Champigneulle dokáže ze svých poznatků a zkušeností vytěžit analogie mezi světovými

tvůrci, dokonce mezi umělci různých žánrů, které ozřejmují směry a postupy, jež vedou potenciálně k dokonalosti a přesvědčivosti výtvarného výrazu. Vtipně a inspirativně srovnává cesty francouzského spisovatele, filozofa a politika Maurice Barrèse k rozhodnutí usadit se natrvalo v rodném Lotrinsku, a to přes dlouhodobé relativizace postojů a náhledů na život plný proměn a neobyčejných událostí. Vidí v kontextu Barrèsova života poctivé Podešvovy návraty k obrazům rodného kraje, jimž dodává vyzývavost intenzita vzpomínky postupně se konkretizující v představu ne příliš vzdálené budoucnosti.

„Přemýšlím také často o velkých slovech Goethových: ‚Mistra poznáme podle hranic, které si ukládá.' Líbí se mi proto, že Podešva šel instinktivně za tím, co je pro umělce tak závažné. Že když byl poznal všecky formy umění a všecky projevy lidské vzdělanosti, zaposlouchal se jedině v hlas vlastního srdce a v inspiraci, kterou mu dávala rodná půda."

Bernard Champigneulle.

FEHÉR RENÁTÓ

Orloj

Když spěšně vhlédnu nahoru,
na věži Staroměstské radnice dva chybíme:
ten, jehož pohled tady zůstal,
a ten, jenž zahrál z listu melodii.
Jednotná fanfára co hodinu zazní,
rafie koldokola Orloj otírají,
naposled vždycky o desáté večer,
tak poroučí metronom z protějšího břehu.
Ale za mrazivých lednových nocí
nahoře pozounista zrychluje -
tohle je forma, žádný záznam.
A neví ještě, že sinavý dotek
ruky zachovává melodie tak,
jako když na stažené rukavici
naruby chybí všechny prsty.
Orloj takový převrat nestrpí,
neuzavře se v uspíšeném tempu.
Stanoví ihned dobu trestu,
kterou metronom vyměří a vykoná.
Už chybíme dva, kteří se zde kají,
zevlují s bytostmi nočního města:
na rohu Kožné číhá jeden z nás,
tam, kde ozvěnou doznívá ten druhý.

Známý, Evropan K

Mne úsvit vzkříšení zastihne k stáru.
Bude neděle a půjdu zvolna domů,
z nákupů zbude jenom procházka.
Betonové oplocení nádraží to jistí.

...tak to je vechtr před svou vechtrovnou,
můj pradědeček. Vojín záložník.
Na ranžír došel jenom dvakrát.
Výčitky však nemá. Nedostal rozkaz.
Odloudal se domů vychovávat děcka.
*
Za sedmdesát let už všechno popleteme.
Nezdědil jsem minulost, kterou je třeba
přiznat,
necítím pro to ani žádnou újmu.
Tak tady jsem, remanent jedné země:
takoví jako já za zastřelené otce rodin
nemohou,
a všichni přeživší otcové jsou srabi.
*
Uhání vlaky: Poznaň, Praha, Pešť.
A za každým mi zůstává
vůně květin zdobících stoly bufetových
vozů.
Mohl bych odjet, zůstávám však, neboť
nakonec se chci dozvědět jak zazní
zvuk praskající páteře.

Všechno, co říkám, zdá se být
nectné a plné zodpovědnosti.
A pošklebují se mi moudří potentáti,
neboť mám elegance právě po krk.
Vyprávím něčí dávný příběh,
z kloučka je dávno roztržitý děda.
Náš život rozdělený na období,
za nic mu vděčit nemusím.

Mne tedy vzkříšení zastihne k stáru.
Protože ve mně ukrývá se strach a bydlí
odvaha.
Ale to jsou staromódní věci.

Mrtvá sezóna

Bývá snad něco smutnějšího nežli opuštěné
listopadové lázně, někde
kde dávají lišky dobrou noc?
Usrkávání namísto poklidného halasu.
Řeka ukládá na nábřeží,
co spolykala z městských promenád.

V meandru naplavená patina.
Na ní stojí Císařské lázně –
primadona, kterou konečně vyklidili.

Na lešení probíhá renovace štuky,
uvnitř kostí už dávno odřených.
Avšak očista, léčba nepomůže,
do obnažených zdí zažraný pach síry:
účinky léčivé vody bývají nadsazeny,
nepomohou ranní odměřená tempa,
jako vodní vír fádní pohyb paží.
Demokratická není ani léčba,
kolonáda nenapravitelně trpí skoliózou.

Vedle vstupní haly je přes čtyři patra
někdejší bazén, ten jediný lze navštívit.
Na zakázaných chodbách zapečetěné
dveře,
za nimi na kabinky a masážní salony
dohlížejí zpuchřelé saténové tapety.
Tak zařizují různá separé,
vitríny s popraskaným lakem, pinzety,
svorky a kleštičky, všechny ty kdysi lesklé
věci,
chladné přísliby, ušlechtilé úmysly.

Tlak v hadici lze navýšit,
ale potom ji musí držet ve dvou
a proudem mířit směrem, kde se
vyklube vetřelec.
V plechové vaně jíní vodního kamene,
zde setrvává v zárodečné póze,
opadaly z něj všechny exkrementy,
hltavě polykána horká voda pítek,
zmobilizovaná peristaltika.

Jeho spáry jsou dosud chrupavkami,
bezradně
skřípou, jak se snaží vyškrábat ven:
chrupot úlomků muzeálních sbírek.
Přesto má na zvících chodbách ve zvyku
vznášet se, hluchý, bezhlasý, jakoby pod
vodou,
v neustále zpřítomňovaném čase rutinní
kúry.
Tak napínavé je to v útrobách Císařských
lázní,
kde pátráš jako při chybné operaci uvnitř
fatálně ponechaný endoskop.

z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut

×××
Jako hadí muž
ohýbán jsi
všemi směry.
Spíše natrhnutý
nežli celý.

×××
Sudety

tu se ze spodních
zašlých slují
křičí velké sny
jména
řeči

Sudety

tu vdechni hory
exni Bibli
uslyšíš
jak zpívají Sudety

×××
Ocitli se ve vyprahlém
časoprostoru
Ona i on
mezi zpocenými kříglý,
ze kterých
hltali dech

Spása

Bůh
je nejspíš
složité
slovo

Milenci

Lapeni v pulzujícím oparu
pokusy o nádech
prohráváme jmění.
Tupými pohledy
škrábem si po zádech
a doufáme
ve vyvrcholení

MARTIN ŠENKYPL

Marie v dobrém světle

1.

Ve vlaku, kterým jela, bylo velké množství lidí. Možná celé generace lidí. Ona ale jela sama. Tak jak to měla ve zvyku, tak jak to měla ráda. Sama, ale ne osamocená. Mladá žena, které zatím nikdo nevěří její pocity. A ani věřit nemůže, její věk ji tuto výsadu zatím nepřisuzuje. Je ve svých pocitech stará, ale její jemná a mladá pleť tvrdí zatím něco jiného.

Ve vlaku jedoucím odněkud někam, už pro ni nebylo žádné volné místo. Zůstala tedy stát na chodbičce a nijak ji to nepřekvapilo či nevyvedlo z míry. Byla zvyklá na ústupky, byla zvyklá si říct o svá práva pouze tehdy, když nesla za někoho jiného zodpovědnost. Ze své rodiny si pamatovala mnoho takových situací, kdy si musela na to své vytoužené místo – a to po právu – počkat. Byla z velké a stále se rozrůstající rodiny. To, že patřila do velké rodiny, by si někdo mohl vykládat jako dobrou věc, jako štěstí. Pro ni to však byl jen závazek. Takže stejně jako ve své rodině se i nyní v přeplněném vlaku cítila ztracená – uprostřed hluku a tváří.

Marie měla mnoho bratrů a mnoho sester. Ani jednomu ze sourozenců se nepodobala a ani s jedním z nich si nemohla být blízká. Jako by se narodila v jiném světě. Jako by se narodila v jiném světle – v tom dobrém, myslívala si. Necítila se výjimečná, jen věděla, že její vnitřní život je mnohočetný. Stejný ho mívala její matka, než se plně oddala lásce. Než se plně oddala muži. Tedy tomu tvorovi, který je na světě jen proto, aby ho hyzdil a pojmenovával.

Ve vlaku jedoucím odněkud někam si vybrala dobrovolně místo s výhledem na pole. S výhledem na pole, na dráty, na louky, na vesnice plné rozbředlého sněhu. Viděla závory popsané červeno bílou barvou, chodce s nízkým čelem, vrány a kolejnice. Potom také viděla muže a ženy o mnoho let starší než byla ona sama, někteří kouřili levné cigarety a některé kouřily drahé cigarety. Ale všichni do jednoho dýchali ten mrzutý a šedý vzduch. Viděla i lidi svého věku, mladé a asi i nadějné adepty na život. Adepty na skvělou kariéru, čekající na velké lásky a na velká zklamání.

Dívala se jim do očí a nemohla rozpoznat motivaci jejich stagnace, původ jejich nerozvážností. Dále viděla malou černou kočku, jak slídí po malé myši, pro tuto chvíli však bezvýsledně. Vlak sebou trhal a ona mohla cítit jeho těžkopádnost.

Viděla muže, který se pořád otáčel jejím směrem. Viděla pak dalšího muže, jenž byl ohyzdný a tupý, vezl se prostě jen tak, jako pytel brambor na káře. Viděla toho spoustu. Ten pohybující cirkus dění neustával, vlak pokračoval v cestě a její nekonečná neděle nebyla ani ve své půli. Čekalo ji ještě mnoho stanic, mnoho vlaků, mnoho dnů. Spousta nádražních budov, spousta tupých a dlouhých nedělí, ve kterých nepomůže ani svěcená voda proti deprivaci. Ještě ji čeká šestinedělí, bílá prostěradla, mrtvá prostěradla, mrtví rodiče a mrtví příbuzní. Ještě se také ve svých očích musí jednou a definitivně pohřbít. To je však ještě vzdáleno tomuto dni, dnes stojí ve vlaku jedoucím odněkud někam a musí být stále velmi pozorná, aby neminula ani jediný detail svého života, který by stál za zaznamenání. Čeká ji totiž ještě mnoho přestupů, než dorazí zpátky domů.

2.

Jakmile se celý pronajatý byt vylidnil, zažila skutečnou úlevu. Otevřela okno, aby vyvanul odér včerejší noci: cigaretový dým a pot. Otevřeným oknem do pokoje vnikl ledově ostrý, čerstvý vzduch. Hltala ho otevřenou pusou a s rukama na prsou. Cigaretu si odpustila, styděla se sama před sebou a svými skutky. Cítila pachuť nikotinu a nerozhodnosti. Ale s novým dnem začíná vše nanovo, utěšovala sama sebe. Oknem do pokoje ale v tuto chvíli proudí také hluk dětí z ulice; jsou neukázněné a nespoutané. Bez závazků, bez starostí.

S mokrou hlavou se vrátila z koupelny, čůrky vody jí stékaly po těle. Zavřela rychle okno. Ne snad proto, aby se nenastydla, ale proto, že už nemohla déle naslouchat tomu bezstarostnému dětskému smíchu. V studeném pokoji zatáhla závěsy a v tu ránu slunce dohaslo a ztratilo svou nadvládu nad pokojem. Pokoj byl tmavý a tichý jako uprostřed noci. Ulehla s mokrými vlasy do ještě teplem dohořívající postele a naslouchala tlumeným výkřikům z vnějšího světa. Měla by toho dnes tolik stihnout, opravdu by měla…

Jenže v tmavém pokoji, kde nikdo nekašle a nešeptá, je tak dobře, tak příjemně. Je to ta nejlepší část dne – všichni se rozprchnou do ulic za svými záležitostmi a ona se stane paní bytu. Vlasy se jí pomalu vsakují do polštáře, který vlhne pod tíhou starostí mladého děvčete. Měla by toho dnes tolik stihnout, opravdu by měla…

3.

Její velký batoh trůnil uprostřed chodby, nešlo si jeho přítomnosti nevšimnout. Ten přecpaný batoh jakoby přejal na sebe lidsko podobu a tudíž při pohledu na něj jste viděli člověka. Člověka ztrápeného, unaveného, odpočívajícího po dlouhé cestě. Nakloněná poloha batohu vyjadřovala současný stav Marie. Ať už byla kdekoliv v domě, určitě nic nedělala. Možná ležela, sprchovala se nebo prostě *jen* existovala.

Matka si batohu všimla až napodruhé. Nejprve myslela na zaběhnutého psa a nezajištěnou branku. Hlava plná starostí. Jenže pak její zrak spočinul na zavazadle. Neslyšela žádné zvuky z domu; a Marie ani nezavolala předem, tak jako to dělávala. Chvíli v sobě pochybovala o skutečnosti své dcery. Nedalo jí to, zvolala mírně tlumeným hlasem do útrob domu. Nic se neozvalo. Na opakování svého úkonu již neměla sil. Zkušenými pohyby vyprázdnila vak a zbavila ho jeho tíže. Obsahem nakrmila pračku a zamkla za sebou dveře.

Zkušenými pohyby vyprázdnila vak a zbavila ho jeho tíže. Obsahem nakrmila pračku a zamkla za sebou dveře. Zkušenými pohyby vyprázdnila vak a zbavila ho jeho tíže. Obsahem nakrmila pračku a zamkla za sebou dveře. Zkušenými pohyby vyprázdnila vak a zbavila ho jeho tíže. Obsahem nakrmila pračku a zamkla za sebou dveře.

Martin Šenkypl (* 1984, Opava). Publikuje časopisecky. Žije v Bolaticích, vesnici mezi Ostravou a Opavou..

Jakub Strouhal (* 1999, Ústí n. Labem). Ač rodák ze severu českého, poslední čtyři roky zakořenil v Ostravě, studuje bohemistiku na MU v Brně.

JIŘÍ MACHÁČEK

Na hlavním náměstí

Prázdné výlohy opuštěných domů volají,
že konec je hodně blízko.
Je horký den, parta opilců nakoupila pivo
a tiché a pusté náměstí konejší děti
plážovou hrou.
Muž sedí na zastávce,
kam tramvaj už nikdy nepřijede,
a další prázdné výlohy opuštěných domů volají,
že konec je hodně blízko.
Jeden z opilců usíná zpitý v trávě.

× × ×
„Tati, půjdeme do Světa techniky!"
řekl mi po ránu syn,
a tak jsme šli, horko až hrůza,
přes tajemnou výstavu,
na níž herci vzývali Kolářovy návody
a suprematistický malíř vyhlížel
budoucnost v útrobách plynojemu.
Šli jsme kolem synova místa zrození,
teplárna hlučela,
až jsme tam nakonec přišli,
k těm zázrakům vědy, Pascalově pyramidě,
záhadám tlaku vody, vesmíru a jeho vzniku.
Tolik dobrodružství,
abychom nakonec získali suvenýr –
lžičku z oceli světového indického podniku.

× × ×
Ještě vidíš dávnou dětskou tvář
děda spí ve stínu zahrady v odpoledním slunci
včely bzučí u sklenice se sladkou šťávou
a babička s berlí v ruce popochází po
kuchyni, kde vaří oběd
V té přemíře ostrého světla vynášíš slupky
brambor na hnůj
sestřenice si hrají na půdě stodoly
kam stoupáš po žebříku s nimi
a slastně čicháš vůni sena
První letmé doteky těl tě vzruší
když kostelní zvony náhle bijí poledne – – –
Ještě vidíš dávnou dětskou tvář
ale taky i novořísského opata
jak slouží mši za babičku
poprvé tě silně prostupuje to
co jsi vůbec nechápal u dědovy rakve
když ses dotýkal jeho studené ruky

× × ×
Kdysi jsme se milovali s neztenčenou silou –
teď už ke mně s žádostivostí nepřicházíš.
Touhu nahradil nelítostný zvyk,
starosti stvrdily pustotu tváří.
Mé rostoucí břicho hovoří,
že můj život je spíš o dobrém jídle
než o probdělých milostných nocích.
Když usínáš se synem v jeho lůžku,
žárlím na tvou mateřskou lásku.

× × ×
Potkal jsem tvého přítele
na stejném místě jako tehdy
kdy jsme se přestali stýkat
byl ošlehaný mořským větrem
kolem sebe spoustu přátel
ruce si pořád mnul mezi prsty
a vypadal jako námořník.
Tentokrát mě zbít nechtěl
vedle sebe měl mladší ženu
pokradmu jsem se na něj díval
trochu se bál že ke mně přijde
a konečně udělá to
co zamýšlel udělat
v onu osudnou noc – – –

Turkov

zatím to místo zachraňují pobití Turci
náměsíčník vytrvalý a lilek potměchuť
město však pomalu zatíná do těla drápy
nepomůže kosatec žlutý ani dymnivka plná
stezky mezi starými duby zmizí...
zatím tu ještě jsou
slavík obecný po ránu ohlušuje zpěvem
pitulník žlutý kostřivka mnohokvětá
policistka jdoucí po staré rybniční hrázi
kos obecný a stará hraběnka Scholzová tu
jsou taky
jen kouř z blízké elektrárny trochu čoudí
když lejsek bělokrký nebo šoupálek
dlouhoprstý zpívá
zatím tu ještě jsou
stromy ale kdosi pomaloval čísly
jasná známka ohrožení
nebudou olše zaniknou jilmy
ani zdobenec zelenavý ani páchník hnědý
se nebudou sunout
město neustále zatíná do těla drápy

Týpci

Týpek mého věku rohlíkem vytírá kelímek s jogurtem. Schová ho pod stůl a objedná si kafe. Oslovuje vedle sedící holky. Jak to tak bývá, baví se s ním ta ošklivější. Ta hezčí surfuje po internetu. „Kam chodíte na školu?" „Přírodověda." „Dobré?" „Hodně lidí tam chodí jenom proto, že jim to zaplatili rodiče. Přitom to ani nechtějí dělat." „Vy teda budete učitelky?" Moc tu konverzaci neposouvá. Je třeba to oslovení neustále obnovovat, riskovat tvář, nebezpečně se blížit, jinak to skončí v podobné distanci, jako by ji nikdy neoslovil. To je pak větší depka, než kdyby ji nikdy neoslovil. V pomalém rytmu porušovat společenskou smlouvu.

Vytáhne kelímek a šťourá z něj zbytky jogurtu. Ta hezčí se směje do mobilu, ošklivější něco vykládá a nervózně pokukuje, jestli ji někdo poslouchá. „Do kolikáťáku chodíš?" vyruší týpek tu hezčí, když ošklivější domluví. „Do třeťáku." „To není možné, takové drobné stvoření." „Fakt. Že jo?" obrátí se na ošklivější. „Jo, je to pravda," ujišťuje týpka ošklivější, aniž by pousmáním reflektovala jeho koketerii. „Co je malé, to je milé," usměje se týpek. Hezčí se začervená.

Ošklivější vykládá něco o velkých myších a průmyslových nádražích. „Oni prostě žijou ve velké rodině a všecko." Týpek zaníceně rozjede monolog s obraty jako „první Cigán se jmenoval Daniel", „namnožili", „ozbrojené přepadení", „kočování mají v krvi". Chytím pohled té hezčí. Je fakt hezká. Směje se do mobilu. Mile indiferentní. Odloží mobil a vytřeští oči v teatrální snaze týpka poslouchat. Ošklivější soustředěně mhouří oči.

„Byly tam cedule, které zakazovaly vstup Cigánům pod pohrůžkou oběšení a jsou dochované záznamy... První celistvé sčítání proběhlo... A v té době tady bylo sto třicet osm Cigánů, a kde jsme se dostali. Oni vedli tak nezřízený život, oni se namnožili brutálním způsobem, a když je Hitler vybil, tak já to samozřejmě neschvaluju, ale... Ty desetitisíce Cigánů jsou imigranti." Hezčí poslouchá asi dvě vteřiny a vrací se do virtuálna. Ošklivější navazuje něčím o Ukrajincích a Estonsku. Týpek se najednou otočí na mě a řekne: „Všechno zaznamenává." Dělám, že ho neslyším.

Hodně lidí jsou rasisti, mně to nevadí, ale ani mě to nebaví. Nijak je to v mých očích nedevalvuje, akorát myslím, že berou lidi povrchně. Nesnaží se je pochopit, jít hloub do jejich pohnutek. Rasismus je především jejich vlastní problém, i když většinou ne ten hlavní. Žádný problém nikdy není ten hlavní. To je ten problém. Ale ne hlavní. Deníkové psaní je způsob, jak si číst a zároveň se dívat kolem. Potlačuje chaos a člověk si až pak uvědomí, jak je důležitý, ten chaos. „Nemůžu se přestat smát, to není fér." Rozesmát ji je stěžejní. „Dala bych si ovocný čaj do hrníčku." Rozesmát ji je jako dobře ji pomilovat. Týpek má napůl vyhráno. Nervózně po mně mrkne, všiml si jejích pohledů mým směrem. Pasu se na ní, odsávám její milost. Zajímám ho, protože ho zajímá ona. V pohledech jiných týpků svou holku týpek pozná tak, jak by ji sám nikdy nepoznal. Proto ty důvěrné pohledy, často svárlivé. Dívat se na lidi, jak se na něco dívají, je někdy zajímavější, než se dívat na to samotné. Když se nějakému týpkovi líbí stejná nebo moje holka, beru to tak, že jsme si podobní. Když tu podobnost (nebo tu holku) nepřijmu, jeho důvěrnost mě pak štve. Pak jsou chvíle, kdy mi nic nevadí. Mohl bys mi klidně useknout ruku a neřešil bych to. Je jich jako šafránu, ale někdy trvají i celý den. Taková totální láska. „Všechno v pořádku?" ptá se servírka. „Jo." „Můžu odnést?" „Já jsem se toho ještě ani nedotkl." „Aha, promiňte." „Dřív jsi býval namyšlený," usmívá se ta holka. Pořád jsem namyšlený. Štve mě nevšímavost. Jiný týpek odchází a lidi mu stojí v cestě. Nemůže projít, ale nikam se necpe. Když se mu to podaří, otevře dveře a čeká, až jimi všichni, kteří ho předtím brzdili, do jednoho vyjdou. Možná hraje roli, že ti lidi jsou krásní.

Okamžik je třeba nechat zrát a v pravou chvíli ho zužitkovat. Od určitého momentu je to už jenom horší a horší. Zralý okamžik se zkazí. Zrání spěje k hnutí, pak už jenom k hnití. „Já nemám ráda lidi, co něco poserou a nedokážou se z toho vylízat sami. Fakt to nemám ráda," říká. Je znát, že po zralé úvaze. Jak to myslí? Slova jsou jen špičky ledovců a ledovce tajou. Dostala se do manického proudu, týpek ji trestá zrušením očního kontaktu. Srká brčkem svůj drink a zkoumá jeho úbytek, jako by šlo o unikátní fyzikální jev. Ta ze všech stran adorovaná flow je vlastně zlou. Holka pořád

hlasitěji motá páté přes deváté na kolovrátku ega. Může to skončit plivnutím do oka. Nebo stříknutím. „A nějak jsem to nechápala... A tak jsem řekla, že už se s ním prostě nechcu vídat... Já jsem nevěděla prostě, co tam je... On říkal, že on se rozešel s ní, protože si nerozuměli... Že co? Je to o komunikaci." Ticho odkrývá velkou část osobnosti, nechává vyznít náznaky. Bez ticha jsme němí. To zní dobře. Aby ses mohl dostat do ní, musíš se napřed dostat k ní, ale aby ses mohl dostat k ní, musíš mířit do ní. Samé paradoxy. Čtu v Jabku Buka a vedle sedí bloncky. Obě mají rifle a černou bundu. „Takže ty jsi doma a nemůžeš mi odepsat, jo? Tak já ti něco řeknu: my jsme spolu skončili!" křičí jedna do telefonu na svého přítele. Druhá zachytí můj uhranutý pohled a usměje se. Usměju se na ni zpátky a uteču zpátky do textu. První položí telefon. Periferně sleduju, jak ji druhá informuje o mojí účasti. Cítím z nich dobrou tenzi, ale už se nepodívám. Pět minut čtu stejnou větu: „Čím kratší a sevřenější texty jsem psal, tím menší byla pravděpodobnost, že se v nich objeví chyba nebo lež."

Pak přejdu na další: „Být sám se sebou o samotě, to bylo moje útočiště." Odcházejí. Podívám se, ony se otočí se a usmějí na mě. Byl jsem jim třetím okem. O pár povídek dál se vracejí, jsem už ale napojený na jinou. Je jak peklo, které steklo z nebe. Zjevně bez důvodu. Ční jako věž, aniž by o to stála, jedna z mála. Jde pryč jakoby nic. Nemám pocit, že jsem o něco přišel. Radost se přelévá vpřed, nestrhla vesmír, nerozvrátila čas. Něco z jejích očí předalo poselství. Není, co dodat. Je to těžké a zároveň svobodné. Svobodě předchází tíha. Všechno má smysl jen v pokračování. Nebo pokrčování ramen. Je pryč. Je tu život. Oficiálně jsem se zamiloval. Ne, jen píšu.

Adam El Chaar (* 1984) publikuje časopisecky (Psí víno, Tvar), v roce 2017 vydal knihu BerZlín. Od roku 2013 se věnuje internetovému blogování a performanci v rámci slam poetry.

Jiří Macháček (* 1970) je hudebník, básník, editor, vydavatel a publicista, šéfredaktor nakladatelství a revue Protimluv, organizuje mezinárodní literární přehlídku ProtimluvFest. Spolupracuje s řadou hudebních uskupení. Žije v Ostravě.

Má to svá pravidla:

– Tma v bytě
– v bytě dítě
– dech ženy
– vlastní dech

Nech to jen projít varem
a už to dusí
husí kůží
To není astma
Dušný sen
To si tě volá zem

Má to svá pravidla
Splašené rekviem
Dech ženy
Vlastní dech
Dech ženy
Dech ženy
Dech ženy
Dech

Vrže

Příště to bude lepší
uvidíš
Pod prostěradlem vrže pryž
Víš svoje
do čeho dojedeš
a kam se nevrátíš

Koán

Zatáhni rolety
Budem si myslet
že nás ráno nedožene
Budem si přeříkávat koán:
Dotekem v ruce roste nedotčené

Zatáhni rolety
budem si přeříkávat koán:
Zítra jsme usnuli
dnes vzbudili se
Včerejšek chystá den

Zatáhni rolety
Budem si Nebudem?

POHÁDKA III.

A tak to šťastně začíná
Protože neumřeli
dodnes tam leží
Krajina zhasíná
Běží a padají a běží
Za nimi všechno, všichni jeli

Slib, že až po mně
není čas balit
v domě je tma
tma byla v domě
Mám ruku
čí ruku mám?

Najít konec konec najít

Mám ruku, čí ruku mám?
Tma byla v domě
v domě je tma
není čas balit
Slib, že až po mně

Za nimi všechno, všichni jeli
Běží a padají a běží
Krajina zhasíná
dodnes tam leží
protože neumřeli
A tak to šťastně začíná

...
Přesně jak tata
se divím, že to přežil
a není to tak dávno
co si ho sám odnes

a třikrát o práh poklepat
lana už leží v blatě
je žíznivá zem
a má hlad
a má tě

...
Jsem jenom malý kluk
a dávno mrtvý
mám oči svého otce
a v nich mám svého otce
je dávno mrtvý
jako já

ŠOTA JATAŠVILI

Zívačka

Pojď, zajdem do kina,
barvy na plátně jsou zářivější,
než na tapetách našeho pokoje.
Muži i ženy
tam mluví chytřeji, než my.

Pojď, zajdem do kina,
sedneme si vedle sebe
a vytýčíme dvě rovnoběžky
z našich očí přímo na plátno.

Pojď, zajdem do kina,
a i ty na vlastní oči uvidíš,
jak jsme si navzájem osušili zorničky
a už si vysoušíme srdce.

Pojď, zajdem do kina,
aby si naše oči odpočaly při pohledu na
smyšlené postavy,
a aby se uklidnily naše vášně na smyšlených
tělech.

Pojď, zajdem do kina,
a třeba jen na hodinku zapomenem, že
poslední dobou
musíme hledat chybějící slova,
která by bylo třeba říct…

Pojď, zajdem do kina,
tam za nás budou mluvit jiní,
jiní se do sebe zamilují a budou trpět.

Pojď, zajdem do kina,
ať tam jiní souloží.
My můžeme později,
až když já vyměním spálenou žárovku,
a ty umyješ špinavé kastroly v kuchyni.

Pojď, zajdem do kina,
vždyť tam si nemusíme
vyměňovat prázdná slova,
líbat se s chutí druhořadého sýra na rtech
a hledět na sebe zbytečnými pohledy.

Pojď, zajdem do kina,
kde se můžeme schovat jeden před
druhým tak,
aby ježci našeho svědomí
Nepoškrábali naše srdce.

Pojď, zajdem do kina a podíváme se,
jak umře hlavní postava.
Vždyť to je mnohem zajímavější,
než myšlenky na vlastní smrt...

Pojď, zajdem do kina,
zapadneme do křesel,
budeme se navzájem dotýkat lokty a
představovat si, že
vážně chceme být spolu a
a právě proto jsme sem přišli,
jako ta dvojice,
která se objímá v první řadě.

Pojď, zajdem do kina,
ztratíme se v pohodlné tmě sálu
a vytýčíme k plátnu ty přímky,
které se už dávno neprotínají.

Pojď, zajdem do kina,
pojď, půjdeme, dokud ještě není pozdě,
dokud nezačalo poslední promítání,
prostě jen budeme hledět jeden na
druhého,
na dva zívající obličeje.

Pojď, půjdem,
abychom se dobrali k bolu i radosti
neznámých,
a možná bychom se na krátkou chvíli
mohli ztratit jeden pro druhého…

Nauč se mě nazpaměť

Nauč se mě nazpaměť,
Pak se ulož a usni.
A ráno, jak se probudíš,
Si, prosím tě, opakuj.

Když ležím vedle tebe,
Sladce usínám,
Vidím tě ve snu skloněnou
Nad mou hlavou a něco si pro sebe
brumláš.
A náhle uvidím, jak ty
Mě říkáš hvězdám
A dlouhým stromům, jak ty
Začneš vyučovat předmět
S názvem „Šota"
Každému, koho potkáš.

Vyučuj mě každou noc,
Potom usni nebo bdi,
A ráno
Dej mě lidem, věcem,
Modlitbě,
Trávě.

Možná, že jsem verš,
Člověk,
Nebo jen bambus.
Nauč se mě nazpaměť.
Nebo se mě prostě nabifluj.

× × ×

Tvé tělo objaté
letními šaty
mě tak vzrušuje,
jako tvá duše
zachumlaná do zimního kožichu.

Já ale myslím, že
látková výměna
neprobíhá jen v organismech.

Já ale myslím, že
částečky šatů přechází do tvé krve
a oxid uhličitý tvého výdechu
je oblakem tvého pyšného kožichu.

To je chemie, ne erotika.

Je to chemie a, možná, i estetika,
ale v žádném případě ne
originální vyznání lásky.

O difúzi tvých šatů a duše
je záznam v mé učebnici chemie.

Neříkej, že jsem prostě jen sprostý chemik.

I bez toho vím, že
můj žlutý nátělník –
necenzurovaně žlutý –
je ochuzen, ale též nese stopy difúze
se slunečnicemi Van Gogha.

přeložil Jakub Chrobák

ZLÁ NENÍ ZLÁ

Michal Jareš (*1973) je autor s přesahy do mnoha oblastí literatury. Působí v Ústavu pro českou literaturu, věnuje se brakové literatuře i poezii. Sám ji píše. Nepřehlédnutelná je jeho činnost editorská. Spolupodílel se na *Dějinách československého komiksu*, a komiksu se věnuje teoreticky i prakticky.

Díky Michalovi jsme se mohli řadu let potkávat s komiksem i na stránkách Textů. *Jmenuji se Umberto E.* (1999–2003, komplet na http://casopis-texty.cz/texty/knihovnicka/umberto_e.pdf), pro některé z nás zůstane legendou. Ty časy jsou už ale pryč. Umberta v Michalově tvorbě později vystřídala *Zlá ovce*, se kterou se mohli řadu let čtenáři potkávat na stránkách časopisu Tvar (2002–2015). Od roku 2016 má *Zlá ovce* i své internetové stránky http://zlaovce.blogspot.cz, a mimo to jednou měsíčně se s ní můžete potkávat na stránkách Týneckých listů. Tento obecní(!) zpravodaj je dle mého soudu utajený literární časopis, protože měsíčně přináší větší porci literatury a literárního zpravodajství než leckterý z nich. Je to dáno osobností starosty, kterým není nikdo jiný než Petr Hanuška známý ze svého působení na olomoucké Univerzitě Palackého, spolupráci s Českým rozhlasem nebo založením revue Aluze.

V roce 2017 vychází v nakladatelství Dybbuk první díl *Zlé ovce* knižně, v roce 2018 je následován dílem druhým. Celkem tak před sebou máme něco málo přes 200 stripů vždy po čtyřech okýnkách. Jarešova kresba je minimalistická a redukovaná jen na to nejnutnější – obrysovou linku. Zpravidla tak máme před sebou pořád stejný obrázek dokulata vypasené ovce na nízkém pažitu, pouze někdy pozměněný v detailu nebo doplněný o nezbytný doplňující atribut. Kresba poukazuje na skutečnost, že podstatnější je zde složka textová. I tu můžeme označit za minimalistickou, neboť větší část políček se obejde i bez textu. Přesto to stačí. Pokud mi něco trochu po celou dobu dosavadní existence comicsu vadilo, tak je to písmo použité pro lettering. Úplně jsem mu nepřišel na chuť, ale také ničemu nevadí.

Zlá ovce předpokládá čtenáře poměrně vzdělaného, aby si plně vychutnal černý humor, ironii a nadsázku, pohled za roh i do zrcadla. Pomůžou hlavně znalosti z literatury,

ale i popkultury obecně, byť ve srovnání s *Umbertem* se nejedná o tak hlubinný ponor. Ostatně to ani menší prostor neumožňuje. Ne v každém stripu se záměr zadaří, ale v úhrnu to funguje. Pravděpodobně nebudou všichni čtenáři se suchým humorem *Zlé ovce* na stejné vlně. Mně však tento sarkastický minimalismus, mnohdy připomínající Maxe Cannona, vyhovuje.

Pavel Kotrla

Jareš, Michal: *Zlá ovce I*. Praha (Dybbuk) 2017. 112 s.; *Zlá ovce II*. Praha (Dybbuk) 2018. 112 s.

EROZE OSY

S dvěma novinkami přispěchalo v loňském roce a na přelomu sudého a lichého roku nakladatelství Adolescent, jehož hlavní hybnou sílou je básník, výtvarník, hudebník a v podstatě renesanční bytost umělce Aleše Kauera. Obě knihy vyšly jako bibliofilie, jak je krásným zvykem tohoto nakladatelství. Tou starší, o které bude řeč, je sbírka aktivistky a multižánrové osobnosti Marie Feryny s názvem *Osa*. Knížka vyšla v nákladu 100 kusů. Druhou v pořadí je sbírka Radka Štěpánka, nesoucí název *Eroze*. Kniha vyšla v pouhopouhých 50 kusech. Obě knihy jsou výraznými počiny nejen z výtvarného hlediska, ale také textově. A protože se jen málo pravděpodobně dostanou do většího oběhu čtenářů, je potřeba se na ně podívat recenzně.

Osa básnířky Marie Feryny si přisuzuje nové estetické nahlížení na skutečnost, o níž píše. Jde o postavy agenderové, kde se hodí hovořit spíše v duchu queer, fetišismu a BDSM. Tato estetika nemá zatím v literatuře přílišné mantinely, proto si o ní nedovolím ani já recenzně a prizmatem této estetické kolonky nahlížet, to ponechám literárním vědcům. Já pohlédnu okem estetiky literární, klasické. A jen letmo nahlédnu do motivů.

Svět agendera je světem schránky, do které se choulí v důsledku odmítání okolním světem (*„ticho jak sádra / celou mě zaobalí“*), který se ale mění (*„oko tohoto věku už nemůže být roznětkou atomové pumy“*). Oči lyrického subjektu jsou překotné, až surreální, nedůvěřivé ve vztazích, těch klasických, je jim úzko (*„v básni jako na popravě“*), cítí se

neperspektivně a *„pro společnost nepředstavuji zásadní hrozbu“*. A libuje si spíše v unikání, než v pátrání po tom, kým je. Zjišťuje, že se na svět dívá vícero pohledy (*„A nebude to nenávist / ale dvojdomost“*). A že na každém počátku takovéto cesty leží spousta vyčerpání (*„Na mém počátku bylo slovo / to slovo byla ubohá“*), strachu, zmatení. Jako by to nešlo přijmout, ten stav – nestav, ne až tolik osobou stiženou, ale jejím okolím.

Feryna už ve své prvotině, tehdy ještě pod křestním jménem Jiří, dokázala, že jí čeká dlouhá a plodná cesta literaturou a že bude překračovat limity klasických formátů, které jsou vytyčeny. *Osa* je toho důkazem.

Eroze Radka Štěpánka je vlastně skladba o sedmi básních. Je varováním pro budoucí generaci, je to jistý druh deníku, samomluvy i kázání, který *„není obviněn, ale jenž cítí vinu“*, jak je uvedeno v doslovu na přebalu knihy.

Štěpánka zdobila vždy aluzivnost jeho básní, nejinak je tomu i nyní. Součástí sbírky je i poznámkový a vysvětlivkový aparát. V něm, respektive v básních, čtenář nachází odkazy do Bible, různých klasiků (Komenský, D. H. Lawrence, Leonard Cohen aj.), ale i do filmotéky. Oproti jiným sbírkám je tady patrný úbytek metaforičnosti, Štěpánek dbá na narativní podobu básní, což je však důležité kvůli samotné výpovědi.

První pasáž, zachycující erozi, je jakýmsi až zbožným přáním, aby věci, které nás stíhají, byli jinak (*„čeká nás dlouhé bdění, / než se vyschlá pustina promění“*). V druhé se věci dávají do pohybu, bezejmenná prázdnota nás obklopuje, jako z potopy světa. Autor je jakýmsi pozorovatelem celé té katastrofy, kdy se do popředí dostávají zvířata (*„musíme promluvit jazykem němých“*) a procesy, které hýbou horninami (*„nebe a země si vyměnily místo“*). Ty miliardy let, které proletí v jedné chvíli kolem člověka, jsou nicotné s tím, co si člověk dokázal pokazit během několika desítek let (*„žijeme v době zániku a neustálého ubývání“*). A Radek Štěpánek to ví. Ne nadarmo jsou jeho texty v průletu celé jeho publikační historie zaměřeny na to, co ubývá v přírodě. Je novodobým ruralistou s akcentem na negativní změny, které mají jednoho společného jmenovatele, člověka. Byť Štěpánek není apokalyptický vizionář, jeho zvednutý prst je sám o sobě výstražný.

Adolescent tak představil dvě knihy, které jistě mají co říci. Nejsou jen malým nákladem pro sběratele, ale dávají tušit, jakým směrem se nakladatelství vydá. Směrem queer a aktivistickým, který bude jistě zajímavé sledovat na poli české poezie.

Ondřej Hložek

Feryna, Marie: *Osa*. Jihlava – Praha (Adolescent) 2018. 48 s.; Štěpánek, Radek: *Eroze*. Jihlava – Prachatice – Brno (Adolescent) 2018. 28 s.

MUŽ BLÍŽÍCÍ SE OKRAJI ZNÁMÉHO

Před pár týdny vyslala družice NASA snímky vzdálené planetky Ultima Thúlé, vzdáleného objektu v Kuiperově pásu, na okraji naší sluneční soustavy, ale ještě stále v ní. Shodou okolností pak jméno tohoto ledového balvanu najdeme v názvu poslední, graficky velmi pěkně vypravené, básnické sbírky Víta Slívy (*1951) *Ultima Thúlé, nejzazší zem* (nakl. Host 2018). Vydal ji s odstupem čtyř let od té předchozí (*Návrší*).

Jen několik málo století nazpět byla Ultima Thúle ostrovem na severním okraji známého světa, často ztotožňována s Islandem, nyní leží tedy i daleko v kosmu. Obrazně se však jedná o poslední zemi, poslední bod, kam se lze na pozemské pouti dobrat, bod na pomezí smrti a života. Místo vzdálené a chladné, přesto do jisté míry romantické a zahalené tajemstvím. Místo, kterému se chtíc nechtíc přibližujeme. Smrt jsme kultem mládí z veřejného prostoru sice celkem vytěsnili, ale rozhodně jsme se ji nezbavili. V případě Víta Slívy se lze pokusit toto místo básnicky opsat. Vyjádřit své obavy, přiblížit svou úzkost a své nejistoty jiným. U Slívy pak i v sepětí s vírou v Boha, která má u něj však své limity stále osahávané rozumem.

Přesto ani v pokročilém věku, věku kmetském, u básníka nepolevují milostné city. Ale zároveň je tu už v básních i mezi řádky přítomné vědomí možná už nepříliš vzdáleného konce. Časnost těla, blízká přítomnost smrti. Láska a smrt. Fascinující témata o jejichž sepětí toho již bylo tolik napsáno. A ještě napsáno bude.

Přesto jsou mi však verše starého básníka kupodivu mnohem bližší než ty se sbírek předchozích, z doby před dvaceti lety. Podstatnou roli v tom pravděpodobně hraje skutečnost, že se zde objevují témata a motivy mně blízké: láska k ženám, ostrovy, moře. Ne, že by se mi sbírky minulé nelíbily. Vždycky v nich byly dobré básně, ale vždy tam zůstával jakýsi pocit, který mi nedovoloval autorově poezii věřit zcela. Trpěl jsem jakousi obezřetností a nedůvěrou. Vadil mi patos, svou roli hrálo i skupinové vyzvedávání Slívy na piedestal, se kterým jsem se míjel. Tentokrát všechny tyto pocity chybí a básně jsou mi jako celek mnohem bližší.

Pár výhrad by se ale našlo. Uvedu však jen tu nejvýraznější. Sice se nejedná o sbírku kapitulující, ale přece jenom se mi zdá, že v poezii jiných, a to o dost starších básníků (např. Wernisch nebo Šiktanc), je toho života více, strachu a obav méně. Ještě o trochu více rezignace a asi by mne to popouzelo a už by to pro mne asi bylo za hranou. Ale takto je to ještě sympaticky nemnohomluvná poezie, která plným právem do Hostovské řady REX, které je čtyřiadvacátým svazkem, přináleží. Jedná se o sbírku výraznou nejen v kontextu autorovy tvorby. Vlastně příjemné překvapení, kdy si dovedu představit i nominaci na nějakou tu cenu. *Pavel Kotrla*

Slíva, Vít: *Ultima Thúlé, nejzazší zem*. Brno 2018 (Host). 88 s.

NA VLNÁCH

Nová Škrabalova sbírka Kavčí hory vydaná nakladatelstvím Druhé město se potýká s lyrikovým životním zlomem. Básník, vstoupiv do středních let, konfrontuje prožité a žité skutečnosti z polohy člověka, který už něco zažil. Ověřuje si udržitelnost a zároveň proměnlivost vlastních postojů: udržitelnost směrem do druhé poloviny života, proměnlivost směrem dozadu, k polovině první. Právě ono kolísání a přehodnocování původně radikálních poloh vytváří u Škrabala velmi sympatickou množinu posuzování minulých pravd – rozhovory se zemřelých otcem, způsob, jak si básník ponechává otce stále u sebe nebo chápající postoj k Jimu Čertovi: *Z neděle na pondělí / vysvětloval jsem svému dvacet pět let mrtvému otci / co teď dělám a proč / Třeba*

webovou stránku o poezii / Chápal to / a věděl co je internet / Přitom když žil / tak ho ty moje básničky / sraly. (s. 55) Zralost lyrického mluvčího promlouvá ze všech veršů. Naráz si také uspořádává současný svět a hledá pro sebe poslední prostory svobody, zkoumá je z různých úhlů, prověřuje jejich volnost, jejich závaznost pro následující roky – tam se také strohé verše určené pro prožitý život a momentální situace přetavují do řečových proudů. Mluvčí se zásadně dobře cítí v hospodách, mnohdy prázdných, ale i tak nabitých imaginární přítomností štamgastů a jejich mluvou, dále v poezii – ať už své, či jiné, v klidu domova a náhodných okamžiků, které ho nabíjí vyrovnaností prožité chvíle: *Manželka maká / konkrétně chystá se natírat garážová vrata / Já ležím a čtu básně / Bože na světě je krásně*. (s. 53). Velmi krásné obrazy se skrývají i v přírodních scenériích a kulisách básníkova dětství, charakteristické svým ztišením a pokojným vyladěním.

Všudypřítomná sebeironie získává na ostrosti v jiném tematickém souboru veršů. Jsou to verše angažované a časové a – naštvané. S despektem komentují současnou politickou a kulturní scénu, vysmívají se a zároveň děsí, snad nejvíce, až orwelovsky, při nahlížení na českou společnost: *(…) Hrstka takzvaných / nikým nevolených / ochránců zvířat / sama sebe pasující / na elitu usurpující si / právo mluvit do života ostatním(…)* (s. 16).

Sbírkou jednotlivá témata procházejí neuspořádaně, promíchaně, díky čemuž se často mění emoční poloha lyrického subjektu i čtenáře. Toto kolísání jakoby odráželo stav básníkova rozpoložení, intenzivní jízdu na krátkých vlnách – na vrcholcích bouře, v údolích klid. A zdá se, že přesně to vyhovuje, rytmus nádechu, výdechu, vyčerpání, nabírání sil. I básníkova práce s kontrasty do toho zapadá.

Karel Škrabal nyní stojí rozkročen mezi minulostí a budoucností, v jakémsi meziprostoru – Kavčí hory vnímám jako neodvratitelnou potřebu jakési naléhavé osobní autorovy životní bilance (v tom pozitivním slova smyslu), byť ne ve všech básních vždy zdařilou (viz Ukrajináš, s. 133). Bylo ale milou možností nahlížet otevřenými dveřmi dovnitř procesu.

Andrea Chrobáková-Lněničková

Škrabal, Karel: *Kavčí hory*. Brno (Druhé město) 2018. 147 s.

y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 80

jaro–léto 2019

Jubileum

Ještě v tento čas doznívají v kulturních a literárních časopisech, ale občas i na stránkách lecjaké tiskoviny, spíš jakoby nahodile, ohlasy na událost, která patří k dubnu letošního roku, k jaru, tedy i nějak přirozeně k (původně) *zelenému* číslu našich *Textů*. Milan Kundera, určitě nerad a v rozpacích, oslavil hned první den tohoto bezbarvého měsíce své devadesátiny. Vždycky, když se přiblížím k takovému vysokému číslu a je řeč o věku člověka, přepadá mě stesk a lítost. Není ani třeba připomínat proč. Tato emotivní vybočení často provázejí mé podivné nápady spojené s naivní snahou zachytit se v matériích nesoucích v radostném tušení a jakési naději duchovní obsahy daleko do budoucnosti, až k hranicím věčnosti. Stál jsem v tento Kunderův čas před knihovnou a díval se na jednoduché hřbety brožovaných knih vydaných u autorova nakladatele Gallimarda v Paříži, které jsem si v zahraničí objednával a které přicházely vždy přesně v den, na který francouzské deníky ohlásily vydání spisovatelovy novinky. A jak ta vyrovnaná řada zněla! *Les testaments trahis* (1993), *La lenteur* (1994), *L' identité* (1997), *L' ignorance* (2003), *Le rideau* (2005), *Une rencontre* (2009), *La fête de l'insignifiance* (2014). Ani není potřeba názvy jeho francouzsky psaných děl překládat. A když, tak každá z duší spřízněných s tvorbou Milana Kundery má doma jistě francouzsko-český slovník.

Trochu tu vlnu mírně zastřenou poetickou mlhou dojetí kalila fádnost reakcí většiny českých literátů a jejich nekonečné připomínání starých, otřelých hlavolamů ze života spisovatele s nejednoduchým osudem, jejichž snadné řešení se v dobře zakompostované české půdě téměř automaticky nabízelo. Ale u nás, v tom našem povedeném společenství, to bylo přece jenom trochu jinak. S jakou radostí a čtenářským uspokojením sdělovala své dojmy Andrejka Ch. z četby nedávno česky vydaného Kunderova románu, *Knihy smíchu a zapomnění*, s jakým zaujetím před časem pátral po české verzi překladu jedné z pasáží románu *Identita* Laďa Š., kunderovský duch s valašskou konstitucí! A k jakému závěru se autor propsal a jak domyslel polyfonní kompozici svého posledního románu *Svátek bezvýznamnosti*? Na to stále netrpělivě čeká náš kamarád Josef L. Mladá malířka Jana B.,

oslněná tvorbou Leoše Janáčka, vytvořila expresivní soubor obrazů s tématem Lišky Bystroušky. Začítala se přitom do esejů Milana Kundery a hledala v nich odpovědi na otázky, které se vynořovaly ze zajetí barev v rytmických sekvencích zprostředkovávajících originálním způsobem stále přitažlivý příběh. A před deseti lety, 1. dubna 2009, v den, kdy si pařížský spisovatel připomínal své osmdesátiny, jsme seděli s velkou čtenářkou a příznivkyní *Textů*, Danou H., v malém knihkupectví na vsetínském náměstí. Právě z Paříže přišla očekávaná zásilka, soubor Kunderových esejů *Setkávání* a vzápětí zpráva, že se jí ve vsetínské nemocnici narodil vnuk Filípek. Ano, to je dnes ten desetiletý chlapec, bezpečněji řečeno ogar, který si poté hrával jako dítě s malou knížkou, jejíž název dokázal přečíst až za pár let: *Monology*.

V prvním čísle *Textů*, které vyšly na jaře před třiadvaceti léty, jsem otiskl text pod názvem Milan Kundera v Čechách chybí. Čas všechno zpřevracel, a myslím, že v tomto případě v dobrém. Stalo se to nějak samo. Dávno jsme zapomněli na vzdálenost mezi dílem a autorem, autorem a jeho čtenáři či obdivovateli. Milan Kundera po celá léta zůstává mezi námi se svými otázkami, představami a sny o románu a jeho postavách. Se svým důrazem na mohutnost a osobitost slovesného výrazu, na křehkost v možnostech jeho zneužití.

Dalibor Malina

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267, 756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Dalibor Malina
Hotel Pančava
Svárov 323, 755 01 Vsetín
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 80, ročník XXIII.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina,
redakce: Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Lukáš;
redakční rada: Andrea Chrobáková-Lněničková,
Ondřej Hložek, Tomáš Vašut, Martin Škabraha;
registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

RADEK TOUŠ

***
Noc
ve vsi zastavil
zmeškaný vlak
les
stojí zády.

***
K večeru
se zavřel dvůr
otec
jako by se oháněl
– netopýři
tak nízko nad zemí.

***
Roztáhne záclony
a všechny je splaší.
V noci se
neslyšně snesli
shlíželi jak
kličkujeme ulicí.

***
Hospoda
rozestlaná světlem
postel
do rána.

***
Sbírali se po nebi
jako by měl
přijít.
Cokoli.

***
Minul podzim
– rozražená vrata.

Snaž se
víc
a silněji
navzdory větru
za dvěma páry psů
co zešílely
stopami zvěře.

***
Už to zase sype z kapes
a nepochytá

I zítra ho potkáš
před kamenným kostelem
jak setrvale pátrá

ZDENĚK KRÁL

Koláže

(Bez názvu)
Hello
Dávno jsme spolu nemluvili
Jaké jsou vaše životní sny dnes?
Neviditelný spolubydlící?
Revoluční medaile zdarma?
Ztracené zlato Inků?
Rozsvit si uvnitř i venku
Rise from the dead, ye little head
Thicker, longer, harder
Užitím jediné kapsle
Hello

Neděle na Twitteru
V obchoďáku se ke mně žene slečna a mává miniaturními kalhotkami
„Pane, můžu se vás na něco zeptat? Jak se dnes učí láska k vlasti?"
Neznal jsem její jméno, proto jsem s ní nemluvil
Okouzlen vůní trouchnivějícího ešusu
děkuju za nádhernej den v Dolní Oldříši
Od pondělí to bude lepší!

Pondělí na Twitteru
„Jsem zamilované do relaxační ovečky! Už máte někdo své první silné zážitky?"
„Já díky ní pohnul nehybným!"
„Začala jsem vykat svýmu psovi!"
„Škoda, že mě při tom tak tlačí měchýř a zrovna v metru."
Tuhle hru nehraju! Ponechat si jistou hrdost není vůbec jednoduché. Milé pondělí, polib mi!

(Bez názvu)
Mám pocit, že se to stalo
Dnes jsem byla na světě
Možná se ptáte jak
Sama doma
Se svou rodinou
Se svým lékařem
Se svými prsty
Uháním někoho jiného než kostely a fary
V případě zájmu mě kontaktujte
S pozdravem Venuše i Mars

(Bez názvu)
Zdravím vás nevidím
Nic není dokonalé
Ale aspoň trochu plísně i vlhkosti se loni dařilo
Je tu takovej kos
Hotel a restaurace v srdci
Srdce se zirkony stříbrné barvy
Barva černá velikost se přizpůsobí vašim rukám
Barva bílá s černými pruhy na rukávech
Okamžik
Je tu další zpráva o sviluškách
Spatříte jedinečné dítě v autě
Uvidíte, že se jedná o přenesení
Pomyslíte na to, jak si vede levný PC
Samý chuchvalec
Samá pozitiva
Samo sebou
Nevidím nic
Není to nic
Nashledanou

(Bez názvu)
Každým rokem jsem si zapomněl vzít ředkvičky
Kuličky v roce
Ručičky hodinek
Čas přípravy na STK
Stéká voda v krajině Českého rozhlasu
Hlasy, které jsou všude kolem nás
Ředkvičky na to že by se to stalo
Ruku na to
Na na na
Nahlas a na závěr

Text 1: koláž z předmětů zpráv ve spamu; text 2 a 3: koláže z třiceti po sobě jdoucích zpráv na Twitteru; texty 4, 5, 6: koláže ze slov automaticky navrhovaných klávesnicí Android v mobilu.

ŠTĚPÁNKA ČECHUROVÁ

PÍSEK

Do dne písek
z písku hrad
Na stěnách dlouhé táhlé stíny
Bez příčiny
nazpět
krátí Čas
Strach
a všeho lidstva viny
táhnou se nocí jako had

VÍRA

Napůl v Řecku
a napůl v Tichém oceánu
Do spánku vcházím ne dřív než k ránu
Nalevo srdce přes celá nebesa
Napravo konvoj antonů
Přede mnou úředníci ve stejnokroji
každá jedna buňka ve mně se teď bojí
Sama jak opuštěná borovice
kol mě nikdo kdo by trpěl více
Klepu a nikdo neotvírá
Ptám se a žádné odpovědi
– že bych zašla s vírou ke zpovědi?
Teď mi ale také schází víra

MOŽNÁ

Možná ještě po staletích
ucítíš ve zdech mého domu
tajemnou vůni pralesa

Slunce bude plát
divokým žárem
a my –
všechny smysly uchopené v nitru
naslouchat slovům
bájného jazyka

Kdo z nás
porozumí dříve jeho smyslu?

JAN RABIE

Já jsem tě stvořil

Inženýr Jacobs miloval svou ženu natolik, že si potom, co zemřela, vyrobil její voskovou figurínu v životní velikosti. Každý večer, když přišel domů, seděla na svém obvyklém místě u jídelního stolu, oblečená ve svatebních šatech a v rukou, které se nemohly hýbat, držela pletací jehlice a vlnu. Políbil ji na voskové čelo a povídal si s ní tak jako předtím.

Jen mu teď nikdy neodpovídala.

Jeho zájem o práci upadl. Inženýrova mizející energie znepokojila vedení firmy a závodního lékaře natolik, že požádali, aby odešel do penze. Jako by se ho to ani netýkalo, odebral se Jacobs domů ke své mlčící ženě.

Přes den se zadumaně potuloval po domě bez nejmenší chuti vyjít si ven nebo navštívit přátele. Když byl čas k jídlu, prostřel i pro svou ženu a povídal si s ní o smrti. Občas, když ho popadl vztek, bušil pěstmi do stolu. Ale její lehký úsměv se nikdy nezměnil v ona milá slova, která v něm vyvolávala pocit, že mu v srdci rozkvétají poupátka.

Jen se pořád lehce, trpělivě usmívala. Jednoho dne, možná proto, že venku kolem domu šeptalo jaro, anebo proto, že se šílenství nakonec podařilo skrýt se za masku znovuzískané energie, začal inženýr Jacobs sestavovat robota, který by pomohl vyhnat ticho. Měsíce a měsíce k sobě připojoval kousky železa, kabely a žárovky a ty pak umisťoval do nekonečných složitých okruhů, které byly potřeba k provedení i těch nejjednodušších mechanických pohybů, jako je zvednutí ruky nebo otočení hlavy za nenadálým zvukem.

Jacobs sestavil robota do podoby člověka a pojmenoval ho Andries. V den, kdy byl Andries hotov, ho inženýr Jacobs pustil v obývacím pokoji, kde se robot rychle naučil vyhýbat nábytku. Večer Jacobs postavil Andriese vedle voskové figuríny své ženy. Během večeře si s robotem povídal. Jeho otázky a robotovy odpovědi byly vždy stejné. Odpovědí bylo celkem šest, a to byla veškerá řeč, kterou byl Andries obdařen.

„Kdo jsi?" začal většinou Jacobs.

Na to zeleně zasvítila robotova fotoelektrická očka a železná ústa cvakala, když hrobovým hlasem hláskoval: „Já jsem An-dries. Za-tra-ce-ný robot."

„A proč jsi tu, Andriesi?"

„Abych mlu-vil o lás-ce."

„Co je láska, Andriesi?"

„Ne-u-stá-lý po-hyb a hla-si-té zvu-ky."

„A co se stane, když se lidi přestanou pohybovat?"

„Nevyhnutelná smrt."

„A co je smrt, Andriesi?"

„Už nikdy. Navždy."

Poslední otázka Jacobse tak rozesmála, že se pevně chytil hrany stolu a jeho modře žilkované ruce se třásly tak, že se roztřásly i voskové ruce jeho ženy.

„Ale co je pak život, Andriesi?"

Na to se zase rozezněla robotova děsivě klapající ústa:

„Už nikdy. Navždy."

Jacobs se pak chopil nože a vidličky a obrátil se na svou mlčící společnici: „Slyšelas to, Bettie?"

Inženýr Jacobs trávil téměř celé dny vylepšováním robota. Podařilo se mu Andriese zdokonalit natolik, že slyšel na své jméno a dokázal svýma železnýma rukama uchopit předmět a rozmáčknout ho.

Reagoval však pouze na dálkové povely a sám od sebe nic nedělal.

Jednou se inženýr Jacobs během jejich každodenního rozhovoru tak rozzuřil, že po Andriesovi hodil židli a rozbil všechno nádobí na stole. „Ty za-tra-cený robote, jak si dovoluješ mluvit o smrti!" zadýchaně napodobil robotův slabikovaný projev. „Ty, kterýs nikdy život nezakusil. Ne-za-po-meň, že já jsem na-ži-vu! Na-ži-vu!"

Den poté vyrazil koupit plechovku barvy. Spěchal domů slunnými ulicemi, zavřel za sebou dveře a Andriesovo kovové tělo natřel černou barvou. „Teď truchlíš, Andriesi," řekl mu. „Za Bettie, která zemřela, a za mě, který teprve zemřít musím."

Večer na něj přes stůl zíraly dvě postavy: ponurá černá železná věc a vosková figurína – ve sněhobílých šatech, éterická jako rozkvetlá jabloň. Jedl málokdy, často jen seděl a zíral před sebe s hlavou svěšenou mezi rameny, zatímco se mu neslyšně pohybovaly rty. Stále častěji se ho zmocňovaly panické záchvaty, kdy se mu z očí vylily slzy, a pak mu jedna za druhou usychaly na tváři. Potom se probral, plný zoufalé energie. „Andriesi, co je láska?" zvolal. A robot odpověděl hlasem, který připomínal smrtelné zachrchlání z hrobu:

„Ne-u-stá-lý po-hyb a hla-si-té zvu-ky."

Se svou ženou přestal mluvit a v rozhovorech s robotem nevědomky upadl do stejného koktavého hláskování. Teď najednou nesnesl, když mu Andries na delší dobu zmizel z očí. Neustále robota přivolával a dobíral si ho kvůli jeho nedostatkům nebo ošklivému obličeji. „Lidé tvoří všechno k obrazu svému," obrátil se na Andriese. „Boha, ďábla i tebe. Je to tak, stvořil jsem tě k obrazu svému, abych se ti mohl vysmívat." A pak nechal robota padesátkrát opakovat stejný pohyb nebo mu odpojil baterii uprostřed pohybu. Andries stále budil dojem, že trpělivě čeká, až bude Jacobs hotov s tím, co s ním právě provádí.

Jednoho dne sundal Jacobs svatební šaty jemné jako pavučina z voskové figuríny a přehodil je přes Andriesovu černou kostru.

„Problém je v tom, že jsi ošklivý, musím tě zkrášlit," zajíkal se Jacobs smíchy. „Teď se mi líbíš!"

Ani když měl jasnou mysl, neuhasl horečný žár v inženýrových očích. Dokonce i když odpočíval v křesle, netrpělivě se zaobíral novým nápadem, novým plánem, jak Andriese vylepšit.

„Copak nevíš, že jsem výborný inženýr?" smál se robotovi, „a že budu navždy slavný? Tak, tak, Andriesi, copak nevíš, že jsem tě oživil?"

A dál blouznivě robotovi, který naslouchal s kamennou tváří, vyprávěl o tom, jak se člověk opravdu musí obávat jen bytostí v lidské podobě, a jak je šílené, že on se ho – Andriese – nebojí. „Jsi na omylu, láska je strach," ujistil se smrtelně bledou tváří robota.

Přesto ale celý týden neotevřel ocelová dvířka na Andriesově hrudi. Když nakonec začal pracovat na posledních ozubených kolečkách, která bylo potřeba umístit do Andriesova těla, byl klidný. Nebylo nic složitého nastavit Andriesovy fotoelektrické oči tak, aby reagovaly na tělesné teplo lidské bytosti. Nebyl sebemenší problém nainstalovat mu do uší mikrofony. Nebylo však jednoduché Andriese naprogramovat tak, aby to tělesné teplo, spojené se zvukem a pohybem, sledoval a sledoval ho trpělivě a neúprosně, dokud ho nedostihl, a pak to teplo sevřel svými železnými tyčemi, dokud nezchladlo a zvuk i pohyby se neutišily.

Když bylo vše připravené, oblékl Jacobs robota znovu do sněhobílých svatebních šatů.

Ale nezapnul ho a místo toho své hubené, vyčerpané tělo dovlekl ke své židli. Dlouho tam nehybně seděl. Odpoledne se k domu přiblížily kroky a někdo, pravděpodobně tvrdohlavý známý, zaklepal na dveře. Jacobs se za zvukem neotočil a vypadalo to, že snad ani neslyšel, jak kroky zase mizí v dálce. Jen se mu na vyhublém obličeji pomalu rozhostil vítězný úsměv. Vstal jako ve zpomaleném filmu, přišel k robotovi a otočil vypínačem.

Okamžitě, jak robot ožil a mávnul po něm, Jacobs uskočil. „Ne-u-stá-lý po-hyb a hla-si-té zvu-ky! Pamatuješ, Andriesi?" vítězoslavně zvolal přerývavým hlasem. „Už to chápeš?" Skočil za stůl, aby utekl robotovi, který se k němu blížil s nataženými ocelovými bidly. Vosková figurína, s úsměvem a strašlivá ve své nahotě, spadla na zem. Jacobs přeběhl na druhou stranu místnosti. Andries se pomalu, ale jistě přibližoval. S rozmachem se otočil a jistě a neúprosně pronásledoval svého tvůrce.

„Vidíš, teď jsi do mě zamilovaný!" vykřikl pošklebovačně Jacobs ode zdi, kde se krčil a odkud sledoval, jak se k němu robot blíží. Svatební šaty se na něm s každým krokem třásly jako jabloňový květ v jarním vánku, hrůzný hororový pohled v kombinaci se strnulou černou hlavou a velkými napřaženými černými klepety. Přikrčený u zdi sledoval Jacobs, jak se k němu blíží smrt v rouše jeho lásky. „Teď jsi také zamilovaný!" řekl zadýchaně.

Když byl robot skoro u něj, uskočil Jacobs do bezpečí. Pomateně zakoktal: „Ne, ne, Bettie, ještě na tebe nejsem připravený!" Rozběhl se k nejbližším dveřím, rychle je otevřel, zavřel a za sebou zatarasil.

Za chvíli se vrátil, oblečený ve svém svatebním obleku, s květinou v knoflíkové dírce. Zatímco se k němu jeho nevěsta znovu blížila, řekl s pyšným úsměvem: „Já jsem tě přece stvořil."

Z afrikánského originálu „Ek het jou gemaak" (1956) přeložila Martina Vitáčková.

Jan Rabie (1920–2001) byl afrikánský spisovatel, spolu s André Brinkem, Breytenem Breytenbachem a dalšími představitel skupiny Sestigers. Je autorem řady románů a povídek, včetně vědeckofantastických. Jen malá část jeho díla (např. román *A Man Apart*) vyšla také v anglickém překladu.

ZBYNĚK VYBÍRAL

Ošklivost

Možná není neobvyklé, že se to v životě stane. Když ho dnes ráno míjela na chodníku, poprvé ho napadlo, že ošklivá není. Je to žena, kterou celý život považuje za ošklivou, dokonce za jednu z nejošklivějších. Ošklivých žen zná více a těžko by dokázal sestavit jejich pořadí, ale chtě nechtě by na žebříčku stála hodně vysoko. Ona za to nemůže a neví o tom. Nikdy se spolu nebavili o tom, jak moc se mu nelíbí. O těchto věcech spolu lidé nemluví a už vůbec ne muži se ženami. Někdy se s ní bavil o dětech, když se skláněli nad oddanými napřímenými tělíčky, když směřovali k jejich nataženým pažím a zpěčujícím se chodidlům, která vsoukávali do zimních kombinéz, a při tom spěchali, aby jim nebyla zima, když se z vnitřní vystýlky kombinézy, než dali dítě dejme tomu vyčurat, před jejich očima vypařovalo horko, které si tam dětské tělo nashromáždilo. Někdy se bavili o práci svých partnerů, ona hovořila o tom, jak baví práce manžela, který se zde usadil kvůli ní a kvůli rodině, kterou zde založili, kvůli dítěti; a jemu běžely hlavou nezodpověditelné otázky, protože to byly a zůstávají otázky, na které se nikdy nemohl zeptat, jak je možné, že její manžel, ten pohledný mladý muž se usadil tady, v tomto městě, kvůli ní, jak je možné, že s ní má dítě, proč si neudělal dítě s krásnější ženou, když na to přijde, tak skoro s kteroukoliv jinou ženou, než je tato žena, která je jednou z nejošklivějších žen; neposlouchal ji pak pozorně, takže zapomínal, co její manžel, střední manažer zahraniční firmy, jež se usadila v jejich městě, vlastně dělá; ani ho to nezajímalo. Zajímalo ho, jak se stane, že si něco začne krásný muž s ošklivou ženou, mladý muž se starou ženou. Jistěže zná hypotézy o vztazích mladších, doposud chlapeckých mužů ke starším ženám, ve kterých hledají matky, ale mezi ní a jím nebyl tak výrazný věkový rozdíl, byla jen o tři nebo o čtyři roky starší. Nešlo o to, že je starší, nebo stará, šlo o to, že je ošklivá.

Už jsem řekl, že znám i jiné ošklivé ženy. Ženu s mastnými šedivými vlasy, mladší, než jsem já, ale nejspíš postiženou nádorovým onemocněním, rozhodně anorekticky vyhublou, která uhýbá pohledem před námi všemi;

znám i ženu, která má – s prominutím – pozadí jako vrata, má pozadí asi jako pět hezkých pozadí, jako když slepíte k sobě pět a možná i šest nebo sedm zadnic, i tato žena, opak oné anorektické ošklivé ženy, někoho má, několikrát jsem ji zahlédl v kavárně, kam chodívám pozorovat lidi, s její partnerkou, normálně urostlou a průměrně hezkou dívkou. Ta dívka se na oné ošklivé ženě s nesmírně širokou zadnicí může třeba rozložit jako na polštáři, může se na ni posadit a cítit se jako v křesle, asi jí to vyhovuje; kdo tomu má rozumět! Ale zpět k ošklivé ženě, se kterou jsem tu a tam hovořil, se kterou jsme propovídali pár desítek minut o našich dětech a partnerech a u níž by mě vůbec nepřekvapilo, kdybych se dozvěděl, že o mně někde, ne přede mnou, protože přede mnou byla stále nejistá a plachá, že o mně někde prohlašuje, že jsem její kamarád nebo přinejmenším známý ze sousedství.

Vždycky zaregistroval její řídké zplihlé vlasy, vřídky na propadlých tvářích, nevýrazné oči umístěné blízko sebe hned vedle kořene nosu, škaredé zuby a ostrou bradu. Přes špičatá kostnatá ramena a místa, kde jiné ženy mají prsa, nosívala volnou halenku, takovou, jaké visívají na ramínkách malých obchůdků se second hand textilem, krámků, které zpravidla vyhřeznou ven jedním dvěma stojany, na které tuctově, a spíše nevkusně oděné prodavačky zavěsily právě takovéto nevábné i zcela ošklivé halenky. Kdo je kupuje, napadlo ho mnohokrát, když od té trapné nabídky odvracel oči. A pak si připomněl nešťastné, často opuštěné, osaměle žijící ženy, které musejí počítat každou korunu, které tři dny před výplatou počítají, kolik padesátikorunových mincí jim zbývá v peněžence nebo které chodí žádat o sociální dávku. Nosila rifle, které musela mít staženy v pase, protože samozřejmě nemá boky, které by kalhoty držely, neměla zadek, a tak látka kalhot na ní plandala. Klouby prstů jí trčely, nahé, obnažené hrudky ze sevřených pěstí. Mnohokrát je, muže, kteří ji potkávali, napadlo, že ji stravuje anorexie, ale nikdy to nikdo neřekl nahlas. Asi se léčila. Proč by jinak na pár týdnů vždy zmizela? Když se znovu objevila, byla buď hubenější, nebo úplně stejná, ošklivé dítě se jí zase motalo mezi nohama a bylo na nich, aby ji zdravili nebo se na ni dokonce usmáli.

Když si to zpětně promítne, usmál se na ni častěji než na jiné ženy ze sousedství. Asi ji

vždycky chtěl povzbudit. Kdysi mu jeden muž řekl, že když potká jeho, právě jeho, kdo se na lidi umí usmát, že ho to povzbudí na celý den, takže ji nenechal projít bez úsměvu. Ten její úsměv byl nutný, nemohla se mu vyhnout, nemohla neodvětit, ale vždy bylo nápadné, jak se usmála: vylekaně, zaskočeně, úkosem hledící k zemi.

Byla ženou, která nikdy nezakřičela na své ošklivé dítě. Každý den přitom nastala situace, kdy jiné matky na dítě křičely, nebo situace, kdy by zakřičely, kdyby tu byla některá z nich, a ne ošklivá sousedka. Jsou to situace, které jsme všichni znali: dítě si začne prosazovat svou, vzpouzí se, zpěčuje, nechalo by se táhnout za ruku, jen aby nemuselo jít po svých, řve bezdůvodně, mlátí jiné dítě lopatkou, ze které se sype písek, rozbíjí jinému dítěti vytoužený bagr, zatímco ono jiné dítě, ještě před chvílí řidič nebo řidička bagru, s hrůzou sleduje, jak plast jeho nebo její hračky praská a už tu nikdy nebude ten krásný bagr, který tolik chtělo, bagr nejspíš od Ježíška, rozeřve se, protože ho jiné dítě odstrčilo před schůdky na skluzavku…

Když ošklivé ženě taková situace přerostla přes hlavu, utekla. Ne zcela, samozřejmě že ne, dítě by úplně neopustila, ale utekla, regulérně od dítěte utekla na padesát i sto metrů, nejspíš proto, že si nevěděla se situací rady, ale bylo pro ni nemyslitelné, aby zakřičela na své dítě, už přece dost na tom, že oba byli ošklivi, ona samozřejmě, ale také její kluk, kluk, který mohl pobrat více z otce, ale nepobral, byl celý ona; stála v povzdálí s plachým, nebo spíš vylekaným úsměvem, snažíc se, aby se nikomu nepodívala do očí. Nejlépe, aby se ani nikdo nepodíval na ni; sevřela rty, které v tu chvíli zmizely z tváře, protože i bez vtahování dovnitř měla rty tenké, až nezřetelné, oči jí těkaly a její dítě v dálce, poté, co se ujistilo, že matka je daleko, ale že ji vidí, zpravidla přestalo brečet, často na rozdíl od jiných dětí, přestalo se vzpouzet, propínat a fňukat, takže nakonec patřilo k nejhodnějším dětem, které na dětském hřišti pozoroval.

Možná není korektní to říct takto, ale je to pravdivé a přesné, takže to je i korektní: muži poznají krásnou ženu, rozpoznají úplně obyčejnou a nezajímavou ženu, a stejně tak se shodnou v tom, která je ošklivá jako nepodarek, který na zem utrousil bůh. Možná má tu a tam nějaký muž jiný, podle mě ovšem

spíše zvrácený nebo minimálně, jak se říká, nevyhraněný a nevyjasněný vkus, ale žádný muž, kterého znám, by neřekl o ní, že je hezká.

Všiml si u sebe, že je zalit trochou tepla, vřelosti. Asi že je rád, že jí dnes ráno dal naději. A přál by jí, aby se o jeho proměně dozvěděla. Anebo ne, vždyť nechce, aby se dozvěděla o jeho celoživotním názoru na její ošklivost, natož o tom, že její ošklivost svým způsobem schvaluje nebo do dnešního rána schvaloval, mohlo by jí to zasadit smrtelnou ránu, protože, jak předpokládá, od něho to nečeká, jeho má za přítele, se kterým je jí dobře, když se spolu baví na dětském hřišti. Tím, že by jí chtěl dát poznat dnešní naději, by potvrdil a poukázal na to, že ji celý život pokládal za ošklivou, napadlo by ji, že na její ošklivost upozorňoval i jiné, že o ní nelichotivě mluvil. Takže nejde nijak zařídit, aby vycítila, že se mu dnes poprvé líbila. Poprvé, nečekaně, úplně, úplně překvapivě. Přál jí, aby ji napadlo: dnes jsem mu nepřipadala tak ošklivá. Ale bál se, že by rozpoznala, jak se mu celé roky hnusila, i když by se dalo říct, že k ní vždy cítil soucit.

Dnes vytušil, že je to on, kdo by jí nejenom mohl dodat naději, ale kvůli němuž by mohla nadále žít.

DANIEL RUŠAR

Hrkačky

Protože ten večer pálíme, stojíme v kruhu, čumíme do ohně a nikdo nekecá. Paličkama tiše bubnuju. Jožan zahlásí jméno, zesílím sound a Libor zaloví v kapse a vytáhne jednu várku šnuptychlů, papírových ubrousků i kusů hazjlpapíru a háže je do ohně. Zasyčí to v něm a vyjde nažloutlý kouř. Je úplná noc, držíme huby, střídáme se a dokola přihazujeme; nakláníme se nad ohněm a sajeme nasládlý dým. Měním rytmy, někteří při tom plácají do stehen nebo tleskají, pozoruju plamen a zdá se mi, že šlehá podle zvuku.

„Strhávám ti pětku," říká Dačkovi, který přichází pozdě na první sraz ke kapličce. Je pondělí, patřičně modré. „Jožane, dyť to je jenom o pár minut." „Říkal sem pětku," zopakuje Jožan klidně, usměje se na něj a na zlomek sekundy ho zafixuje pohledem, ze kterého

jsou jasné dvě věci – nesleví a nelituje. „Klasika, ne?" zakření se Jožan na celou bandu. Kladívkaři frkají. Ještě před chvilou byl pro mladší ogary Jožan jen normálním deváťákem ze základky. Teď rozdává rozkazy. A že to Dačeк, který je letos jedním z kladívkařů, nemusel vědět? Tak to prostě je, Dačku, nedržkuj, říkám mu v duchu. Kingeři jsou dva nejstarší a nejzkušenější ogaři z bandy, přebírají pravidla a jsou patřičně posedlí jejich dodržováním. Aby byla pravidla jasná, Jožan nám je přečte a nikdo nediskutuje, protože komu se nelíbí, klapotat nemusí. A kdyby ogaři opravdu nechtěli, tak se Jožanovi nenahlásili minulý týden ve škole, a dnes by se tu vůbec neobjevili.

V úterý ráno jdu pěšky do školy, bubnuju si do stehen a tipuju, u kterých baráků zajedeme verše. Celá Choryně, z dolního do horního konce, je teď patřičně naše, každý barák kolem hlavní cesty, každý barák v boční ulici. Začal velikonoční týden, a tak po škole ogaři makají na dodělávkách, na dvoře jim pomáhají fotři, kteří buď opravují dřevěné stroje nebo nedočkavě kibicují. Liborův veterán šmirgluje tragař tak brutálně, že strhne nátěr. Sykne a kousne se do rtů. „To je moje barva, se kterú sem eště jako ogara hrkal," ukazuje na zažloutlou barvu.

„Hej, Čížku, nechci slyšet žádné soundy!" řve na mě Tarčík z ulice, objíždí dědinu na kole, na kterém když se rozjede, dredy mu lítají do stran. Jako druhý kinger dohlíží, aby v Choryni až do čtvrtku nezazněly žádné verše, žádné ruchy. „Čistím! Klid!" řvu na něj zpátky. Vlasatec Tarčík se zašklebí a přikývne. Mám na zahradě vytažený buben a když ho přenáším, dávám bacha, abysem do něho nepraštil. Stavím se za Liborem, bere tragař, a jdeme na staré letiště za dědinu, tam jsou jízdy povolené. Buben jsem zdědil po bráchovi, mám ho třetím rokem, ale stejně se potřebuju naladit, protože klapotání je pěkná dřina, vysypeme sedm jízd za tři dny.

„Dačku, jedeš!" volá Jožan. Se Zelim patřičně bouchneme starty a malý kladívkař zahrká pár veršů. „Čistě," chválí ho Tarčík a poznačí si to do notesu. Ve středu odpoledne se všeci scházíme na letišti a kingeři nás testují. Nejdříve jedou klapotky, jeden po druhém předvádí, co se naučili. Klapo-

tka, malá deska s držátkem a kladívkem na pantu, je pro pěšáky, kteří jsou v bandě poprvé a kterým je minimálně jedenáct. Letos klapotky drží Daček, Jiřin, tomu jeho fotr vyrobil perfektní stroj z dubového dřeva, a malý Petřík. „Pětka dole," oznamuje mu Jožan, když pomotal verše a několikrát udělal překlap. Petřík začne bulit, Tarčík si ho bere stranou, kladívkařům se strhává nejvíc. „Aby se zaučili. Klasika, ne?" zdůrazňuje Jožan a zase se kření. Vychutnává si nás jak na manévrách, my ho posloucháme, protože si na Velikonoce chceme patřičně vydělat. Potom kocúr – to je druhé zvíře v bandě se silnějším zvukem. Je složený z prken, uprostřed s ozubeným válcem, a točí se klikou. Je to větší řehtačka, ale liší se tím, že si ho jednou rukou opíráš o kozy a druhou točíš. Jezdí s ním starší ogaři, letos Jencek Oprchal a Ladik, oba trochu zaimprovizují a přijdou o pár drobných. Po nich dávám údery já a Zeli s plechama, teda s činelama. Ani jednomu z nás si kingeři netroufnou nic předhodit, protože bez bicích se banda neobejde. No a tragače cvičně tlačí Libor se Staňou, pochybuju, že by jim kingeři něco strhli, když je příští rok nahradí právě oni. „Pánové, letos vysypeme kvalitní grády," uzavírá Tarčík testy. V to každý doufá, říkám si v duchu.

A ještě ten večer se setkáme u ohně, protože se potřebujeme patřičně vyčistit my sami. To je před klapotáním nejdůležitější.

Kingeři jsou furt spolu a řeší, kudy přesně pojedeme, kde budou verše a na kterém dvoře v sobotu zahrkáme. V Choryni každý ví, že letos povedou bandu právě Jožan s Tarčíkem a pozice kingera má ty výhody, že je v dědině všichni sami od sebe zdraví a zvou k sobě na návštěvy. Taky ve škole jsou kingeři magnetem na lasičky. Protože ony je pozorují, zastavují se a patřičně se prsí. Některé jsou placháč a prskají, jiné je lákají svýma bradavkama, které jim prosvítají přes trička. Jožan je patřičně zhodnotí svým „klasika", mírně vyplázne jazyk, Tarčík se před nima stále pohupuje. Podle mě to v nich patřičně vibruje, protože vydržet půst je pro každého ogara zápřah. Když to na mě leze, radši beru do ruky buben, abysem chuť rozrazil. Protože kdo sliny vypustí před sobotou, tomu se banda vysměje a navíc přijde o půlsta, protože honění je po ohni svaté. Na druhý den se

na srazu přihlásili dva ogaři, že to vystřelili. Strhli jim. Podle mě to nebyli čajíčkové, nebáli se přiznat, a dořiti, taky by kingeři mohli povolit jednu zdravotní, aspoň nám, starším.

Jožan patřičně odpočítá, Tarčík pískne a banda, seřazena ve dvojicích – kingeři vpředu, za nima tragaři a kocúři, potom kladívkaři, vzadu bicí –, zaklapotá první verše, raz-dva-tři-štyři, raz-dva-tři-štyři. Na Zelený čtvrtek odpoledne vyrážíme od kapličky na zahřívací jízdu, abysme se po roce místním připomněli. Kráčíme dědinou, tvoříme si vlastní tempo a jako těsto si válíme vlastní energii. Šimrá mě v zádech, pozoruju ogary přede mnou, jak se s každým úderem dostávají do ráže, se Zelim na sebe mrkneme a přehazujeme si soundy. Předloni jsme se my dva scházeli na letišti, kde mě učil vlastní songy. Žral jsem, jak mlátil obrovskýma kruhovýma plechama, jak zaklonil hlavu a civěl do nebe, jak cítěl sílu soundu. V dědině koluje historka, jak Zeliho fotr kdysi jednou na hrkání na Kristkovém dvoře ležel na zemi na zádech, kopal nohama do vzduchu a třískal plechama úplně domrtě, kolem něho prý veršoval starý Oprchal s tragařem a oba dováděli v neskutečné souhře, jako kdyby to mělo být naposled. Úplně naposled. „Tvůj fotr je bůh," říkají Zelimu chlapi z dědiny a on se naparuje. Má proč. Jeho fotr byl vůbec prvním plechařem, předtím se v bandě jen bubnovalo. A ještě předtím, než kdosi přitáhl bicí, se veršovalo jen se strojema.

Celá ta slastná první jízda nám trvá asi padesát minut.

V pátek jedeme brzo ráno, což je ten největší opruz, protože se mi nechce vstávat, ale i tak se za východu slunka trousím ke kapličce jako ostatní. Znovu vyrazíme, máme kyškou zalepené oči, jsme ztuhlí, vydáváme i líné ztuhlé zvuky. Navíc je nepříjemná klemra a drobně, nepřetržitě prší. Začínám se potit a kašlat. Na Velikonoce se tu v Choryni říká, že ‚když se cérka na verš orosí, žádné nemoci ve vsi nehrozí'. Tak si ‚cérku' jen pro sebe nahrazuju ‚ogarem', dokola si větu opakuju a patřičně jí věřím, jak každý v dědině. Jen mechanicky bouchám do bubnu, tempo kopíruju podle tragařů přede mnou a je mi fuk, jestli rosa nebo déšť, hlavně že kape. A modlím se, aby to pořekadlo platilo aspoň letos, aspoň pro mě, protože kvůli nachcípání nechci přijít

o tyhle společné jízdy. Několikrát pčiknu a napadne mě, že kdyby to rčení bylo pravdivé, tak ten kašel přejde. Zavřu oči, rozklepu se. Co když té páry upustíme příliš? Co když ty soundy nezastavíme? Co když to Jožan letos neukočíruje? Kingeři hecují, Zeli přináší grády a celé ráno banda hrká do nepřestání, krátké a pravidelné raz-dva-tři-štyři, raz-dva-tři-štyři, raz-dva-tři-štyři, a já to kousnu a patřičně vydržím jako všichni. Doma potom praštím sebou do postele, matka mi dělá lipový čaj, kterému zas teď věří ona, nejdu do školy a spím, a všechno dohromady patřičně zabere.

A na Velký pátek odpoledne veršujeme před patřičně velkým publikem. Vyčasilo se, a tak jsou fotříci, matky i veteráni vycapeni v oknech nebo u plotu, mávají, tleskají a pyšně povzbuzují nás, svoje děcka. Slyší, jak Jožan před barákama odpočítává a my hrajeme protáhlé raz-dva-tři-štyři, raz-dva-tři-štyři, ty nejčistší verše, které ze sebe dostáváme. A malí kladívkaři se předvádějí a buší své klap, klap, klapity, klap, klap, klap, klapity, klap, a když se okolo motají sopli, kteří ještě nemůžou hrkat v bandě a kamenama třískají o sebe, aby se k nám přidali, Petřík s Dačkem na ně dupnou a odplaší je. A my v bandě hrkáme dál, v průvodu jedeme kolem choryňských bran a připadáme si jako bysme vcházeli na burácející stadión, hrdě se pneme a rozhlížíme, protože mezi lidma jsou i lasičky ze školy, je tam Tereza Capilová, která se do rytmu vlní v zelené sukni, Pája s copem a v uplém tričku (s nápisem Sweet freaks) a s nádhernýma kozama, Bára, která se pohupuje v bocích a mírně usmívá, černovlasá Erika, co na nás vyplazuje jazyk a škádlí, a Liborova starší ségra, fakt libová, ale už chodí na gympl, a Linda s piercingem v obočí, co po nás háže drobná kvítka, a další tam zvědavě stojí a my žasneme a střídavě hledíme na ně a na stroje, protože to v nás patřičně cuká, protože slyšíme, jak lasičky vydávají jemný praskavý sound, který je lákavější než kdykoliv před tím, a já cítím, jak se znovu potím, jak mi trne v prstech a stoupá to do rukou a potom do celého těla, a peru do bubnu, jak nejsilněji můžu a společně s ogarama patřičně zrychlujeme a všechno přebíjíme tím klapotavým rytmem raz-dva-tři-štyři, raz-dva-tři-štyři, veršem, který nás nabuzuje a provokuje, zvukem tvrdého dřeva, který je

v bandě mocnější a intenzivnější, než kdyby člověk hrkal jenom sám.

„Kdo cekne, strhnu kilo," varuje nás Tarčík před noční jízdou. Jako každý rok se kingeři dohodnou se starostou, že vypne pouliční světla, a klapotání o desáté je v patřičné tmě. Jožan vybere a schová baterky, nechá si jen svou, Tarčík pískne a my pomalu klapotáme. Choryňané v barácích schválně zhasínají, aby si ještě víc vychutnali ty dřevěné tóny, zvonivé verše, které už dva dny nahrazují zvony v kostele. Hledím před sebe, abysem se soustředil jen na tempo, pravidelné soundy se jak ve smyčce opakují, svírám paličky a cítím, jak se mi ježí chlupy po těle, jak začínám mít strach. Jestli se mi to vymkne z rukou, tak nevím. Podívám se na ogary, nejsem sám, komu lepí, každý si to nejspíš řeší sám v sobě, protože přijít o kilo kvůli jednomu slovu není žádná prdel. Ozývá se jen Jožanovo odpočítávání, několikrát se k nám otočí a naznačí s prstem na rtech, že to varování bylo myšleno patřičně vážně. Na zpáteční cestě kingeři nechávají Dačka a Jiřina tlačit svoje tragaře. A ti je berou pevně do rukou, postrkují silné stroje před sebou a žasnou nad důvěrou i silným, rachotivým soundem, který vydává ozubený buben tragaře, když o něj deska drhne. Veršujeme směrem ke kapličce. Kingeři, natěšení jak večer před zápasem, kráčí vzadu za bandou.

„Haf-haf-hafhafhaf," štěká malý Petřík na psy a zahrká jim klapotkou těsně u čenicha, až je rozdráždí. „Přestaňte s tim!" hrozí nám stará Capilová, když vyšla na verandu. „Rámusu naděláte, pazgřivci, že se vás každý bojí!" Jde k plotu a uklidňuje psy. „Radši dybyste doma narubali dřeva." Na Jožanův povel zastavujeme stroje a patřičně je přenášíme přes pěšinu kolem jejich baráku. Později kingeři Petříkovi za jeho provokaci nemilosrdně vynadají a srazí prachy. „Huš, babko, kdo by ti zvonil?" odsekává ji starý Capil, jednou rukou svítí a druhou se škrábe na kulách. „Buď ráda, že to sou naši ogaři a ne přespolní." Capilová zakroutí hlavou, odfrkne jak nafučený kladívkař a vrátí se do baráku. Veterán se nahne přes plot. „Ogaři, zítra se do toho řádně opřete," zašeptá a spiklenecky na nás mrkne. „Nebojte se, strycu, dáme do toho všecko. Jak vždycky, ne?" odpoví Jožan veteránovi, který nám během zítřejšího vybírání dá dvě kila.

A já vím, že má Jožan pravdu. Protože zítra do toho koncertu na Bílou sobotu dáme patřičně všecko: Zeli bouchne gong a já sypu bubny a v bandě to duní, hrkáme kolem baráků až na jednom dvoře dá Jožan znamení a vidím, jak nedočkavě odbíhá, vidím, jak Tarčík zařve a s tragačem krouží, a Zeli vyskakuje na studnu, háže z ní vyšší grády, já tluču, co to dá, vedle mlátí Libor tragačem o zem, jak by ho chtěl roztřískat, hledím na Jencka, jak zatíná zuby, v rukách drtí kocúra a vychází z kruhu, a hledím na Staňu – s tragačem se zaklání dopředu, dozadu a v pomalé křeči padá na zem –, a všude po dvoře kladívkaři o dušu rachotí raz-dva-tři-štyři, raz-dva-tři-štyři a znovu, a ze dveří vyjde Jožan, zahraje moje bubny, kření se, máchá rukama nad hlavou, a brutálně tančí, vidím, jak skáče ze schodů, bere tragač a kýve k Tarčíkovi hlavou, slyším, jak bandu hecuje, aby se verše více rozhoupaly, já peru do bubnu, tři jdeme nahoru a ogaří nás rytmem pohánějí, tam do pokoje, kde leží Bára pod dekou, a Tarčík už bez gatí si k ní klekne a prozvoní ji, jak to jen kingeři umí, a ona tiše přijímá přetlak stejně jak Jožanovo první orosení, protože po půstu je přece Bílá sobota; Libor jí břicho pokapává, potom křešu já, bez bubnu se propínám jak Zeli pod plechama a soundy mi znějí hlasitější než kdykoliv předtím a potom, až se u ní vystřídáme, vyrážíme do dědiny, do naší dědiny, o které všeci víme, a kterou nikdy neopustíme, prachy vybíráme a na celé kolo v bandě řveme raz-dva-tři-štyři, raz-dva-tři-štyři; hrkáme téměř hluší, bušíme, veršujeme, uvolněni, v nekonečném transu se točíme.

RADEK ŠTĚPÁNEK

Výhled

Dokud budu myslet na výhled, budu uvězněný. Dokud na lidi, budu sám. Mech ve spárách mezi dlaždicemi žije. Jakási květina vyrůstá z praskliny v betonu. Víc nic, železné plíce ventilátorů chrčí za celý úřad. Tohle mám z celých dnů: čekání na večery a noci. Je to pravidelné, je toho málo a pořád neznatelně ubývá. Chyť to do dlaně, sevři: je to kaštan, podzim, celý rok: je to plod, příslib, úplněk. Výhled je poslední stěna. Proměnlivé nebe, vzácný křik či průlet ptáků, nevybílený strop naděje, který občas ztratí beztížný stav a klesá.

Z prachu

Kulisy se změnily, už to jen nepřipouštím, ale musím konstatovat. Učím se znovu mluvit: nevyspalý, nepozorný, odezírám ze rtů a zkouším ty své zkroutit do stejného rybího lapání po dechu. Nic jiného to není a nestačí to. Snažím se oživit kámen a beton, dát smysl hemžení lidí, učím se pracovat s tím, co jsem vždy vynechával. Tvořím z pomlček, dvojteček a mezer, stavím z prachu a písku, drolí se to, nedrží to, chybí vlhkost, chybí barva, všechno chybí: stačí, když chybí jedno.

Mluvím jazykem lásky

Každou noc vtisknu úlomek svého těla k tomu tvému. Pak noc nikudy neprotéká.

Světlo

Včera se ještě ptáci vraceli z teplých krajin a posedávali na strništích za městem. Dnes už se jeden z nich odvážil zaklepat přímo na naše okno. Je třeba nečekat už a otevřít mu, i když ze zahrady ještě táhne: je ráno, je tady, je teď, je ráno, je tady, je teď. Světlo roztančilo obrazy na stěnách, vypálilo pokoj a zatéká do peřin. Tam ležíš, dýcháš, s lehkým ruměncem po celém těle a zvlněnými vlasy. Bojím se tě dotknout. Mám strach, že ještě spím, po každém probuzení je to stejné, ale dnes jeden z ptáků klepe na okno: je ráno, je tady, je teď a ty ležíš vedle otisku, který zůstal v posteli po mně.

Bojím se tě dotknout. Lidé, kteří kdysi jen koutkem oka zahlédli takovou krásu, byli ochotni shořet na hranici. I já kvůli tobě vstoupím do plamenů. Darovala jsi mi světlo, které jsem ti daroval. Teď už je naše.

Vyučování
(Leonardu Cohenovi, 2 roky po jeho smrti)

Plně se soustředím jen na jedno: zakrýt svou nervozitu. Nedat najevo, jak rád bych si zase četl pod lavicí nebo alespoň začal kousat nehty, podupávat nohou, podíval se z okna – o cigaretě nemluvě. Mám pocit, že vyučování by mělo každou chvíli končit, nebo že už dokonce skončilo, měl bych být co nejdřív někde jinde, nevím kde, ale určitě ne tady. Myslím na budoucnost. Jenže nikdo se nezvedá ze židlí, dveře se ani nehnou, nezvonilo na začátku, a tak možná nebude zvonit ani na konci, učitel odešel, ale jeho hlas je ještě zřetelně slyšet. Před lety sám položil otázku,

na níž mu ozvěna odpověděla jen jejím opakováním. Já nejsem o nic chytřejší, a tak se radši ani neptám. Možná to není určitě, ale jen asi. Navíc jsem pověrčivý a mám co ztratit. Zeptat se by znamenalo být připravený i na odpověď, kterou nechci slyšet. A to nejsem. Plně se soustředím na to, abych zakryl svou nervozitu. Učitel zůstává učitelem, vyučování vyučováním a já se pořád mám co učit.

Uprostřed noci

Budíme se uprostřed noci. Naše těla leží v jiných polohách, než jak jsme je uložili ke spánku. Zřejmě i bez ponoukání myšlenek hledají způsob, jak srůstat v jedno. Nevím, jak je možné že nespíš, právě když nespím já, že jsem připraven naslouchat, kdykoli se ti se mnou zachce mluvit. Možná že pořád spíme a máme jen pocit, že jsme vzhůru, možná má noc svůj střed v místech, kde se ocitáme, dřív než stihneme usnout opravdu. Ale na souřadnicích nezáleží, dokud víme, kudy se vracet. A kdybychom nevěděli, už by nestačily. Oba si odtud pamatujeme to samé: světloplachá slova stvořená z nejjasnějšího světla, kusy tmy tak čisté, že hoří bez popela, pořád vzácná probuzení beze strachu.

Vyznání

Viděl jsem tvé prsty přesýpající neviditelný písek, dlaně modelující život v bezpečí. Byl jsem u toho, když z tvých gest vznikal úplně nový svět, pohyby rukou tvořily lidi podobnější člověku a slova, která jsi říkala, byla tak krásná, že se nemohou zhmotnit. Nikdy jsi nebyla víc nedotknutelná. Chtěl jsem tě chytit za ruku a stát se součástí toho všeho, ale kdybych to udělal, ztratila bys svou volnost. To nevýslovné, po čem tak toužím, a co svět potřebuje pro svou každodenní záchranu, by se rozplynulo. Možná jsem zahlédl to, o čem mluvíš ty, když mi vyprávíš o svém toužení.

A ty jsi svolila

V každém mém slově je krev. V každém dotyku. Jsem omámený, nasáklý krví a voním sladce jako otevřená rána. Klečel jsem před místem, kde všechno začíná, byl u toho, když se slovo stalo tělem a báseň láskou. Tušil jsem, že to tak může být, když budeš souhlasit. A ty jsi svolila. Teď tě líbám a hladím. Krev zasychá i na tvé kůži, všude kolem nás je krev. Už víme, kdo jsme. Můžeme klidně usnout.

BÁSNĚ O OTCI. BÁSNĚ OTCE. OBLOUKY. INICIACE.

vlhkost navrtává modřínové trámy verandy
[…]
chvíli před

Po průřezovém výboru z básnické tvorby Grzegorze Wróblewského (nar. 1962) *Hansenovic vana* představuje nakladatelství Weles českému čtenáři vydáním básnické sbírky **Matečník** Małgorzaty Lebdy (nar. 1985) další reprezentativní ukázku ze současné polské poezie. V tomto případě však nejde o výbor, ale o regulérní řadovou sbírku. Zmíněné knihy vyšly na sklonku roku 2018, resp. začátkem roku 2019 v překladu Bogdana Trojaka a zdá se, že by mělo toto spojení fungovat jako terminál pro vstup polské poezie na český knižní trh i nadále. Naštěstí ale nejde o terminál jediný: Kupříkladu v roce 2015 vyšel ve Větrných mlýnech v překladu Jiřího Červenky *Černý čtverec* Tadeusze Dąbrowského (nar. 1979) a od stejného překladatele potom v Triádě v témže roce dvojsbírka *Lidové básně / Ozvěny* Wojciecha Bonowicze (nar. 1967). Nakladatelství Protimluv zase v tandemu s překladatelem Michaelem Alexou vypravilo rovněž v roce 2015 *Neviditelné věci* Adama Zagajewského (nar. 1945) či loni *Píseň o návycích a závislostech* Eugeniusze Tkaczyszyna-Dyckého (nar. 1962).

Małgorzata Lebda pochází z obce Żeleźnikowa Wielka v podhůří Sadeckých Beskyd, což je něco málo přes deset kilometrů severně od slovenských hranic a oblasti Pieninského národního parku. A právě tento kraj dává vzrůstat pevně sevřeným kulisám *Matečníku*, jejichž neotřelou drsnost ještě umocňují autorčiny liduprázdné fotografie, které knihu spoluutváří. Je na místě zmínit, že nějakých padesát kilometrů na východ leží ves Wołowiec, kde od přelomu osmdesátých a devadesátých let minulého století žije, tvoří a vydává Andrzej Stasiuk (nar. 1960). A o pár kopců blíž leží navíc i Gładyszów u Gorlic, rodiště Mirosława Nahacze (1984–2007), předčasně zemřelého kongeniálního autora legendárního Prcka (Gładyszów je navíc i Prckovým dějištěm). Jsem přesvědčen, že ti od lesa či stará rogovská z Lebdiných básní jsou stále tytéž postavy,

které za večerů bloumají a vlají Stasiukovými *Haličskými povídkami* do Nahaczova *Prcka* a zase zpět a zase zpět a zase zpět. Takto se věcí dějí, když píše krajina! Ostatně *Matečník* není dedikován ničemu (nikomu?) jinému než zemi.

Básně Małgorzaty Lebdy nejsou ke čtení zrovna snadné. Absence interpunkce i velkých písmen na začátku věty nutí čtenáře k maximálnímu soustředění a pozornosti. Pokud se čtenáři podaří do nich proniknout, bude odměněn…

V názvu mého přípisu se objevuje množné číslo slova oblouk. Těch je v knize hned několik, za stěžejní však považuji dva. Třicet jedna básní knihy je možno vnímat jako koloběh času v průběhu roku. Začíná a končí se předjařím. V názvech mnoha básní se explicitně objevují měsíce v roce, nicméně počet básní může evokovat i jakýsi *metaměsíc* jediný. Zároveň je čas nazírán i v různých fázích dne. Lineární vnímání se takto cyklí do času uvnitř sebe sama a rámuje až archetypální vztah lyrické mluvčí ke svému otci.

Komentovaný *příběh otce* je v celé knize navíc protkán básněmi, kdy autorka slovy otce přímo promlouvá (je jich celkem osm). Úsečné a strohé verše evokují zaříkávání, které vyúsťuje až v mystickou proměnu a zasvěcení. V úvodní *otcově básni* v jejích prvních dvou verších čteme: *ze začátku jsem s vámi mluvil / jako se zvířaty […]* (lesní věci: poznání, str. 13), v závěrečných dvou verších poslední *otcovy básně* čteme pak formuli přímo magickou: *[…] když na mě budete myslet budete / mluvit jazykem rostlin* (poslední dny zimy: cítění, str. 44).

Velký oblouk plný závratí pak přináší báseň první a poslední, ve kterých se objevuje *otcův nožík*. V první básni otec lyrické mluvčí nožík podává a chce, aby mu ze zápěstí vytáhla černou třísku, v poslední básni pak lyrická mluvčí dává otci nožík symbolicky zpět. Proč „symbolicky" psát nebudu, stojí za to, aby na to čtenář přišel sám…

Za hlubší zamyšlení stojí i název celé knihy. Matečník slouží výhradně k odchovu matek ve včelím roji; kromě „včelařského termínu" je však možno titul knihy vnímat rovněž jako mužský rod slova matka. Pokud se totiž v knize matka jako žena objeví, tak pouze čtyřikrát (dvakrát v souvislosti s vařením a dvakrát v souvislosti s ne/říkáním). Růz-

ných tvarů slova otec je v knize naopak třicet osm a kromě promluv této postavy absentuje toliko ve třech básních… Matečníkem tedy může být a pro mě je především otec.

Za knihu (vyšla roku 2016) získala Małgorzata Lebda v roce 2017 ve své domovině cenu *Orfeusz,* která se uděluje nejlepší polské básnické sbírce roku. Věřím, že náležité pozornosti se dostane jejímu překladu i u nás. A pokud ne, naše chyba.

Vojtěch Kučera

Małgorzata Lebda: *Matečník*. Brno: Weles 2019; přeložil Bogdan Trojak, 52 s.

TAJEMSTVÍ LETNÍ NOCI ANEB POETICKÝ REALISMUS JIŘÍHO BOUDY

V Břeclavi na nádraží jsem natrefil na souborné vydání díla Jiřího Boudy, obrázky s převážně železniční tematikou, ex libris, známky a jiné drobnosti. Kniha navíc nabízí obsáhlý a veskrze poučný komentář Ludvíka Lososa, lze se tedy do ní i náramně začíst. Je zde vyjmenovaná například i plejáda malířů železnice, do níž Bouda junior bezesporu patří. Ovšem při dodatečném dohledávání jmen a obrazů se ukázalo, že malířů podobného formátu, pro něž by se téma železnice stalo natolik dominantním jako u Boudy, je pouhá hrstka. Ve Slezsku to byl především Hans Baluschek, Claude Monet opakuje motivy z nádraží St. Lazaré, Paul Delvaux opakuje motiv konečné stanice lokálky. František Hudeček párkrát komponuje semafory a koleje, Kamil Lhoták má na kontě i nějakou tu lokomotivu, proslulým malířem předválečných československých lokomotiv se stal Vilém Kreibich. Vše ostatní včetně slavného Turnerova obrazu *Rain, Steam and Speed* (1844) jsou zpravidla jen ojedinělá setkání malíře se železnicí. U Boudy, který nějaký čas pracoval jako signalista, bychom mohli mluvit spíše o zcela výjimečném setkání železničáře a malíře v jedné osobě.

Jak výjimečné toto vnitřní setkání bylo, to se nyní pokusím ilustrovat na dvou obrazech. Podotkněme, že motivy obrazů lze vesměs dohledávat, Bouda je realista

a editor portrétované lokality zpravidla někde v textu uvádí. Upoutal mě však jeden obraz, který poněkud odmáchl rukou, že to je někde na jižní Moravě, kde byl železničář Bouda na zaškolení ve stanici Vranovice.

Olej *Letní noc* Bouda namaloval v roce 1959, je však na něm nádraží v Šakvicích, po letech, v roce 1982, motiv přepracoval jako litografii. Tu litografii si pamatuju z dětství, zaujala mě tenkrát její barevnost, nekonečná perspektiva kolejí a hloubka nočního nebe. Fantastické je ovšem vidět to vše ve srovnání s oním starým olejem z 50. let. Je tam totiž posunutý měsíc a protože díky knize se můžeme dozvědět, že Jiří Bouda byl v mládí i velký astronom, může se snadno stát, že člověk zpozorní. Protože není jistě bez zajímavosti, že litografii s měsícem v úplňku předchází hvězdné nebe na obraze *Malý vůz* (1979) či kalendář čtyř ročních obodbí, v němž se jako *Léto* (1981) opět objevují Šakvice. I zde se pohled otevírá k jihovýchodu, je vidět most přes koleje, cesta vroubená alejí. Na litografii s nočním motivem je měsíc přímo nad semaforem, na kterém svítí zelená. Úplněk jako veliké návěstidlo noci, proč ne?

Jenže takováto kosmická perspektiva stanici Šakvice přidává ještě jinou dimenzi. Na semaforu svítí zelená, a kdo viděl třeba jen *Ostře sledované vlaky*, tak ví, že „jinak je zavřeno". Za chvíli pojede směrem na Břeclav vlak, a ten olejem malovaný úplněk stojí už kousek dál, na původním obraze je zhruba jedenáct hodin večer, takže vlak, který tudy podle jízdního řádu z roku 1959 pojede, může být jenom Slovenská strela. Tím idylickým, tichým obrazem se za okamžik přežene expres. Ještě není vidět, ale už si ho lze představit, už je možná slyšet malíři někde za zády. Jako by zde náhle chyběla temná silueta vlaku, záře osvětlených oken, jak by chyběly jedna až dvě barevné litografické vrstvy, s jejichž pomocí Bouda vytvářel denní a noční varianty svých obrazů.

Jeden přízračný expres by byl ovšem málo. Ale v knížce je i další zajímavý obraz. *Posun čeká* (1987) zachycuje stanici v Praze-Bubenči, kde malíř sloužil, a o niž Losos vyzradil, že tam chodil Bouda ze Stromovky s babičkou jako malý dívat se na vlaky. Na obraze je skutečně zachyceno dítě s kulichem, babička sedí na lavičce, v pozadí je

pak archaická posunovací mašina „uhlím napřed" a v popředí nápadně velké hodiny. Zvolme tedy možnost, že jsou tam ty nepřehlédnutelné hodiny místo šakvického měsíce. Je na nich 10.14. Můžeme se opět podívat do jízdního řádu, ba dokonce musíme, protože teprve potom zjistíme, že po celou dobu Boudova dětství (narozen 1934) vyjížděl z Prahy kolem čtvrt na jedenáct expres do Drážďan a Berlína. Ten kluk v kulichu se zřejmě nedívá na starosvětskou mašinu na vedlejší koleji, z níž vlastně i my vidíme jenom tendr, ale taky čeká, netrpělivě vyhlíží, číhá, až se zpoza ní vyřítí rychlík. A tak zatímco spolu s ním čekáme, pozvolna můžeme začít tušit, že v Boudových obrazech je zřejmě nenápadně občas něco navíc, svého druhu fabule a možnost či spíše nutnost zapojit představivost. Nestačí „dívat se na obrazy", Boudu je třeba číst a za jeho obrazy hledat příběh.

Železniční krajinář Jiří Bouda zřejmě o něco více než kdo jiný zakomponoval do svých obrazů kromě míst, jejich tvarů a barev a mnohdy nečekaného úhlu pohledu navíc i čas. Často na minutu přesný, nikoli jen nějakou denní dobu či epochu, ale čas mnohdy zcela konkrétní, astronomický jízdní řád vlaků, hvězd a oběžnic. Hodiny a roky tak dotvářejí jeho vlastní poetický pohled na českou krajinu, v níž skrze dynamiku železnice patrně objevil jistou skrytou monumentalitu, kterou však sám pouze poodhaluje, takže na jeho obrazech se s ní na první pohled setkáváme v takřka idylické, poklidné a trochu zádumčivé harmonii. Kosmická vize Boudovy české železniční krajiny zůstává takto jedním velkým tajemstvím, čekáním, tázavým pohledem upřeným na koleje ztrácející se v nekonečnu.

Tomáš Vašut

Ludvík Losos: *Jiří Bouda*. Praha: Nadatur 2016, 548 s.

ODEJÍT DO VORONSKA

V pořadí třetí – a první úplné – vydání *Zápisníku pana Pinkeho* vrací proslulou knihu Ewalda Murrera do české literatury. Rukopis psaný v průběhu 80. let vyšel poprvé vlastním nákladem roku 1990, v soukromé edici

autora „bez jakékoli redakční úpravy“. O dva roky později kniha vyšla oficiálně, bohužel v neúplném znění a opět bez řádné redakce. „Náklad byl minimální, a navíc se téměř nedostal do prodeje.“ Tyto a jiné okolnosti života knihy po jejím zveřejnění se čtenář dovídá z autorovy předmluvy. Za zmínku stojí situace, kdy se Ewald Murrer zjevil před tvůrci rozhlasového zpracování *Zápisníku*, kteří jej považovali za dávno mrtvého. Reakce a inspirace, které kniha po svém anglickém vydání roku 1995 vyvolala napříč světem, vlastně upomínají na události v ní zachycené.

Zastřená nálada zápisků, jejich časoprostorová neurčitost, snová logika, mytologická povaha načrtnutých dějů, to vše probouzí očekávání, co se stane dál a co potom, a zároveň potlačuje obvyklé otázky, které si čtenář nad epikou klade: Co se tu děje a kam to směřuje? Zápisky události pouze mimují, líčí je jako nesouvislé, skoro nahodilé jednání ospalých, umanutých postav, které lze volnými tahy štětcem kolorovat, naplňovat onou přízračnou atmosférou, jež dává na pozadí lhostejně konkrétního vystoupit absolutnímu. V tom zřejmě spočívá nebývalá, antropologicky určená přitažlivost těchto básní-zápisků, které rozvíjejí spodní proudy našich životů, takže nutkavě toužíme odejít, už napořád, do jejich hájemství – do Voronska.

Zápisky jsou po vzoru deníkových záznamů uvedeny datací a nadepsány veršovaným titulem, zatímco vlastní báseň je psána v próze. Jiří Kolář, nadšený čtenář *Zápisníku*, označil zápisky za „básně předznamenané“. Titul skutečně předznamenává následný text, určuje jeho náladu, poskytuje možný klíč k porozumění, ale nejčastěji stojí vedle vlastního textu jako samostatná báseň:

23. červenec
Večer si řekni něco,
abys celou noc neusnul.

„Pane Pinke, pane Pinke! – podívejte, on říká, že moji psi musí být smutní!“ volal za mnou cikán Dilmač.

„On říká, že moji psi musí, musí být smutní!“ ukazoval na drobného hadráře Saula Blumenseeho.

„Ale moji psi, pane Pinke, moji psi nemohou být smutní!“

Vytáhl z batůžku housle a hrál. Utíkal od nás a hrál. Psi kroužili kolem něj a štěkali.

Již se stmívalo, rolníci přicházeli z pole, za vsí poletovala mlžná těla předků. A do vší té velebné vznešenosti se smáli psi a housle.

Nejlépe je nechat verše či věty zaznít osamoceně. Slova předznamenání jsou vlastně zvýznamněna už tím, že si je autor vybral, tím položil důraz právě na ně a jejich spojení. Tak se vyjevuje jakýsi přidaný, znepokojivý smysl zdánlivě věcných sousloví. Po několika básních už žádný verš neznamená to, co označuje. Slova se podivuhodně otvírají, verše či věty jako by obsahovaly pauzy, kterou čteme spolu s nimi. Slova doznívají v tichu, a ještě se čeká, co nám vypoví. „Seděli jsme pak na kameni, jedli chléb a mluvili málo." „Seděl jsem doma na židli a díval se na stůl." „Šel jsem dnes od domu dál než obvykle."

Časová určení zápisků jsou v pronikavém bezčasí zaznamenaných událostí k ničemu. Sugerují pouhou následnost, vnitřní, přibližné relace mezi osobami a věcmi, které se pohnuli v prostoru. „Minulost se nevrací, / běží podél přítomnosti." Také dějiště vymezuje jen několik povědomě znějících geografických názvů (Stolové, Plužno, Lesná, Voronský Puť, Orlovka, Jasiň); které připomínají východní oblasti bývalého Rakouska-Uherska. Sledovat tuto podobnost však znamená číst básně podle šablon banální historie, která popírá existenci zde běžně jednajících, ba hovořících tvorů: skřetů, vlkodlaků, jednorožců, ghúlů.

Nedokážu se vymanit z obdivu k Murrerově *Zápisníku* a postavit se k němu kriticky. Jeho stránky vykreslují fascinující kraj. Jen zkusmý výčet toho, co se tu děje nebo může stát, je výmluvný. Lidé žijí v domech bez oken, cestují na chuchvalcích mlhy, rozmlouvají s racky a loví jednorožce. Potajmu sledují pohřeb kočky, pozorují průlet hejna ryb nad polem, který doprovází veliké ticho. Sám autor přijíždí do vsi neohlášen. První večer se opije, dva další dny si čte, nejprve jednu, potom druhou Pinkeho knihu vázanou v kůži. Čtvrtý den odjíždí. Také bych chtěl jet „chladnou rosou na přátelských oslech", zaslechnout „hlas hlasu", vidět, jak „[z] kopců stéká mléko" a večer posedět u ohně, kde „[m]noho kořalek padlo za oběť radosti".

Nedokážu než číst *Zápisník* v uhranutí, které se začíná už zvukem všech těch jmen, která musím vyjmenovat: Samson Pinke, Chaim Finkel, Jom Kever, Ewald Murrer, kočí Rabrath, Izák Antan, cikán Dilmač, kozel Mumelšau a jeho kocour Elem Ryšom, Izák Meisel, Kašeljak a babka Kašeljaková, četník Wiessbaum, hostinský Bem, kramář Kornilov, sedlák Kleinič, Baruch Smurný, Moše Fuks a jeho dcera Abigail, vévoda Erich, kožešník Frankl, statkář a mladomanžel Kolmačka, redaktor Abel Zikan-Süssr, pacholek Šalome Nagad, Saul Potok, hrnčíř Müllberger, poštmistr Berka, výrobce houní Elhazar Rišonel, Áron Jakub, Saul Blumensee…

Martin Lukáš

Murrer, Ewald: *Zápisník pana Pinkeho*. Hradec Králové: Milan Hodek – Paper Jam 2018, 220 s.

Obsah:

úvodník
Dalibor Malina: Jubileum___2_3

próza
Zbyněk Vybíral: Ošklivost___12_15
Daniel Rušar: Hrkačky___15_21

poezie
Radek Touš: × × ×___4_5
Zdeněk Král: Koláže___5_6
Štěpánka Čechurová: × × ×___7
Radek Štěpánek: × × ×___19_21

překlad
Jan Rabie: Já jsem tě stvořil___8_11

recenze
Vojtěch Kučera: Básně o otci. Básně otce. Oblouky. Iniciace.___24_26
Tomáš Vašut: Tajemství Letní noci aneb Poetický realismus Jiřího Boudy___26_28
Martin Lukáš: Odejít do Voronska___28_31

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 81
pod/zim/a 19–20

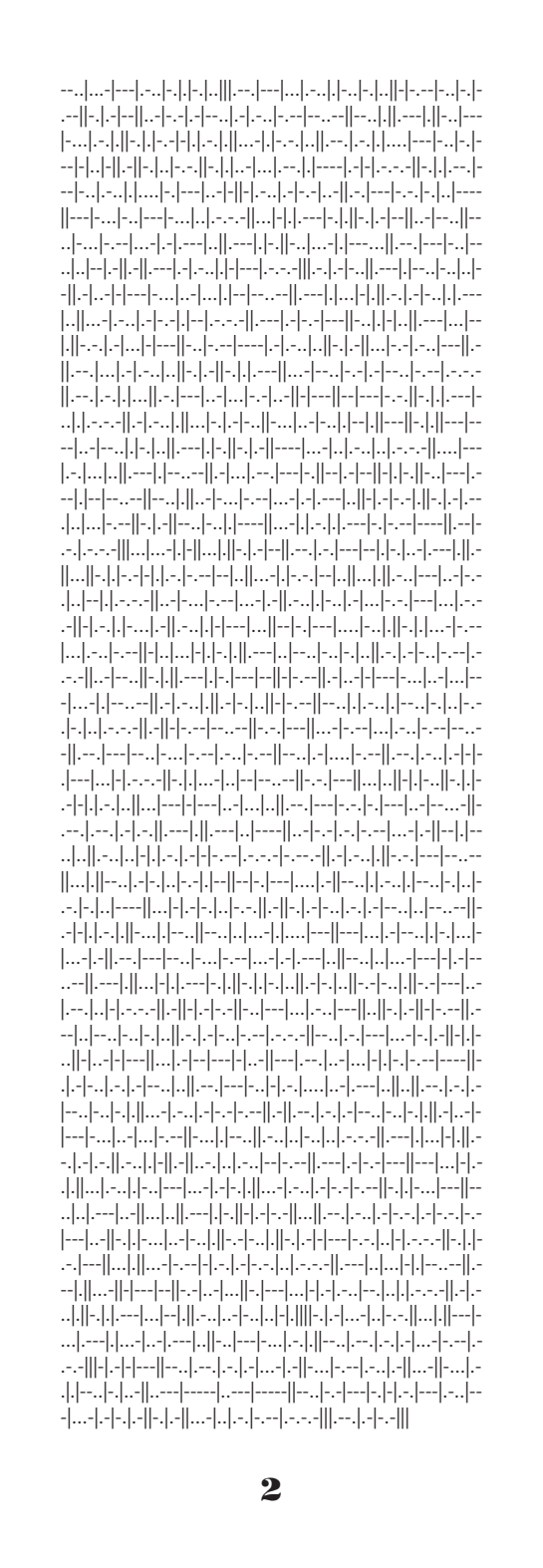

Obsah:

úvodník
.--.|.-|-.-|||: --..|...-|---|.-..|-.|.|-.|..|||___2

próza
Martin Lukáš: Diplomat na eskalátoru___11_14
Pavel Kotrla: Moře___15_16
Pavol Ičo: Ožiarenie___16_20

poezie
Zdeněk Volf: × × ×___4_5
Hana Weiglhoferová: × × ×___5_6
Petr Ligocký: × × ×___7_8
Tomáš Vašut: × × ×___22_23
Marieta Pastorková: Na strune času___23

překlad
Franciszek-Nastulczyk: × × ×___9_10

z archivu
Nečekaný objev. Dopis Mojmíra Trávníčka Otakaru Matuškovi___21_22

recenze
Andrea Chrobáková-Lněničková: Někdy je lépe nespěchat___24_25
Dalibor Malina: Valašskou krajinu mám v sobě, i když ji vnímám jinak___25_28
Ondřej Hložek: Svět, ve kterém se nemodlí___28_29
Zbyněk Vybíral: Jsi z této chvíle___29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267, 756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Dalibor Malina
Hotel Pančava
Svárov 323, 755 01 Vsetín
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 81, ročník XXIII.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina,
redakce: Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Lukáš;
redakční rada: Andrea Chrobáková-Lněničková,
Ondřej Hložek, Tomáš Vašut, Martin Škabraha;
registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

ZDENĚK VOLF

Před odchodem

Kamenitý svah
nad přehradou
připomínal
vyvrácený hřbitov.

Před odchodem,
když se den
vracel
k večernímu dojení –

slova modlitby
rozptýlil jsem
nad kameny.

Prostřeno

Nešel jsem spát,
raději jsem poryl
po obědě záhon
pro tebe.

Přicházelas od skleníku,
čtyřikrát
porodem dcer
obrácená na ruby.

Jamky
kolem přísad
prostoupila vlhkost.

Něžně
(Kata-guruma)

A pak jsem tátu
hodil… na záda
mezi sedačku
a skříně.

Jako když mě
v parku poprvé
dnes zrána
dcera předběhla.

Luky, Vojta, Jiří, Miri, Soňa

Zapomněl jsem se uprostřed
mše… jak před stéblem
uprostřed trávy,
jak na koberci
mezi kostkami, sponkami, bagry,
svolávaje… všechny anděly
a slova, by nám
pomohli to uklidit, uděkovat.

Hřbety

Co si může vnuk
myslet, přespávaje v pracovně
dědy, pohybujícího se mezi hřbety krav
a knih, čte-li: Prach prázdna,
Hadí síla, Můj očistec, Báseň je kočka.
Když jsem se ho u potoka zeptal
na pravdu, rozesmál se, my před ní
však v jeho věku vážněli… leč
co namítnout, prahne-li se k pravdě
snáze ve lži… před stromy,
na něž je třeba dříve vylézt
než zasadit je.

HANA WEIGLHOFEROVÁ

***
Nazvala to vnitřním světem
v němž není co ztratit
Chodníky zalité térem
ani paprsek vidiny lepších dní
Pusto

Ozvěny lesa zní uvnitř
důvody proč zde utéct
Ne to pouze jako vězeň
nucena je být
Pusto

Mlha zahalila celý svět
Nepochopena
omámena
Otrok vlastní touhy přežít
bezbranně pokračuje v cestě
Pusto

Z dálky vyjí vlci a ona
ve vnitřním světě
Pusto

***

Večerní bloumání městem
Její podpatky vyhrávají klidem
na vlhkou žulu
Oči v davu nohou

U budky horký šepot
nad trochou špatné šťávy
zarudlí
chycení za srdce

A se špatným vínem
bez milenců
podpatky rozezní se v mollu
pohlcuje je stromoví a jen na chvíli
jen na chvíli se oči promění v řeky

Ví že neměnné změnit nejde
Rovně dále cestou nekonečnou
Uvnitř
V dávné melodii

Noc

Součástí celku
všední
Však výjimečný
v zimním čase
Přináší poselství
radost pro živé

Vyčnívá přes větve
zářivý orb
narušující ticho a klid
studené noci

Snad věčný

Hana Weiglhoferová (1997) – Žije a studuje v Opavě. Absolvoventka knihovnictví na Slezské univerzitě v Opavě pokračuje v magisterském studiu tamtéž a ve studiu české literatury. Kromě psaní také maluje. Básně v Textech jsou její první publikační příležitostí.

PETR LIGOCKÝ

***
Tunit si barák
co to jde

všude tu
nejdražší podlahovku

záchod s vyhřívaným prkýnkem
na každém patře

matku
nechat umřít
v domově

Dovětek milosrdného anděla

Je to už dvacet let
a lidé tu přesto umírají
ne jako tenkrát
ve špíně
žhnoucího pekla ulice
ale doma
v poklidu
za příjemného vrnění klimatizace

je to už dvacet dlouhých let
co se tu lidé snaží zapomenout na to
že i jejich děti jsou
(v důsledku vyšší humanity)
skrz naskrz prošpikovány uranem

Hřbitovní (cyklus)

+++
Pinká si mezi hroby
už dávno ničí svíčkou

občas zažongluje si
s uschlým věncem

nebo jen tak
z dlouhé chvíle
rozkopne pomník

protože co jiného
může dělat

na věčnosti

+++
Procházím kolem tebe
pokaždé co jsem
tady

pořád si
představuju
kým jsi asi byl

nebo kým jsi
nebýt té zatracené války
být mohl

+++
Pořád
ho rozmazlují

krmí
plněnýma rakvičkama

zdobí doplňky podle
poslední módy

o úplatcích
nemůže být
řeč

+++
Postává tady na rohu
v celé své parádě už léta
a stejně si ho nikdo
z kolemjdoucích
nikdy nevšímá

tak si raději
lehnul do trávy

pomník
neznámého chlapce

Petr Ligocký (*1990) – Vystudoval polonistiku na Ostravské univerzitě, v současné době studuje na téže univerzitě doktorský program Jazykovědná a literárněvědná srovnávací slavistika. Zabývá se tvorbou polských, českých a ruských prokletých básníků 20. století. Věnuje se překladům současné polské poezie. Píše básně a povídky. Publikoval na internetu a v Protimluvu.

FRANCISZEK-NASTULCZYK

Do konce života

Sněžilo celý den.
Musel jsem snést z podkroví lopatu na sníh.
Chtěl jsem vzít také krmítko pro ptáky,
ale uvědomil jsem si, že jsem ho na jaře
rozštípal.
Udělám nové.
Vydrží mi do smrti.
Teď už je skoro všechno do smrti.
Kromě spodního prádla a přátel.

kim ir senův nůž

oblíbený nůž mé ženy vyrobený v korejské
lidové republice
jsem koupil v roce 1983
pracoval jsem v tkalcovském muzeu
a měl dost času
toulal jsem se pracovně
po městě a narazil v obchodě
na dodávku nožů
vystál jsem frontu
koupil dva
víc neprodali

zůstal jeden
druhý nůž vzal ďas
stejně jako kim ir sena

pstruzi

lovím poslepu světlo
ze dna prosincové noci
jako pstruhy z potoka
u kolejí v čase tření

pstruhy na másle a bílé víno
průzračné dívky
zpívaly jako cikády
dým plynul v jejich očích

pstruzi a potoky už zmizeli
i ty dívky zmizely
lovím světlo ze dna svých očí
a skládám je před tebe jako perly

Co

Co je když není nic
Co je když není
Co je když
Co je
Co
Coca Cola
Zero

leden

holubi píší zobáky
do kaluže
příběhy žáků
jdoucích do školy
během lednového rána

měsíc na nebi
předstírá že je slunce
které se teď budí
v dětských očích

na větvi holé lípy
kosovo černé mlčení

podzim

vítr s dětmi ze čtvrté třídy
uklízí svět

sundávám z županu
synovy dlouhé šedivé vlasy

zápach

ta země páchne zimou

nemluvím s tebou
protože tě neznám

neznám tě
protože s tebou nemluvím

ta země páchne létem

Z polštiny přeložil Petr Ligocký

MARTIN LUKÁŠ

Diplomat na eskalátoru

I.

Stál jsem na křižovatce ulic Legerova a Tyršova. Slunce svítilo nevysoko nad obzorem, loupalo střechy projíždějících aut. Vyhlížel jsem Adélu, která měla přijít od Nuseláku. Daleký výhled až k ústí mostu mi zacláněly kráčející postavy. Pořád někdo přicházel a já se pokoušel v zástupu těl rozeznat Adélin krok. Pak jsem je zahlédl.

Statný muž v černých štulpnách, fotbalových trenýrkách a hrubém svetru, zpod kterého čouhal cíp umolousané košile. Drobná žena v olysalém kožichu, s kloboukem na hlavě. Soňa Červená onoho okamžiku. V pravé ruce nesla další kožich, v levé zpola nesla, zpola táhla sportovní tašku, jejíž ucha kdosi zkusmo vyspravil šedou izolační páskou. Na zádech měla Soňa přes kožich navlečenou jinou, větší a těžší tašku. Sunuli se mým směrem jako hračky na setrvačník. Ona klopýtala v zaprášených lodičkách, on se blížil na vratkých nohou, trvale nachýlený v nedokonaném pádu.

V jednu chvíli – viděl jsem proti slunci jejich měňavé obrysy – složila Soňa tašku na chodník a rozhlédla se po ulici. Bylo ještě dopoledne. Muž jí vytrhl kožich z ruky, hlavou škubl na stranu, jako by ho střelili mezi lopatky, a pustil kožich na chodník. Soňa se tomu s pochopením usmála. Nerovný pár. Neznámé úmysly. Divadlo pro kohokoli, kdo se dívá.

V hlavě mi vířily obrazy. Tvar a hmota. Řezník a křehká brusička jeho nožů. Greta Garbo a Minotaurus. Napadaly mě samé průzračné mesaliance. Kudlanka vede na šňůrce pratura. Vycpanou fretku položili do stínu plynojemu. Čekal jsem alabastrovou Adélu a přišly tyhle figury. Opanovaly moje zorné pole. Vyrvaly mě z řádu milostného počínání!

Na ulici se dál děly věci. Řezník vytrvale supěl a vypínal hruď. Prázdné ruce mu odstávaly od baňatého trupu. Kudlanka s nalíčenými rty jemně těkala hlavou. Mžourala na mě s úsměvem jeptišky. Rychle jsem si vzpomněl na Helenu. Řekla mi předevčírem: „Nemám ráda, když se dějí věci, které mě vyvádějí z míry." Její přítel ji ten večer bral na Slávii. Bylo mi to k smíchu a pro její oči bych brečel. Řekl jsem jí, že já mám dobrodružství rád.

V tu chvíli ze sebe řezník vypravil: „Pane, prosím vás, pomohl byste mé ženě odnést tašky na stanici metra. Jsem po operaci. Jsme Američané. Je to daleko?"

Odhadl jsem vzdálenost a jal se přebírat zavazadla. Vzal jsem kudlance tašku a vzal jsem jí kožich. Kožich si vzala zpátky, stáhla ze zad druhou tašku a tu mi podala. V hlavě mi bliklo: Bezdomovci, podvod, zabití člověka za bílého dne.

V mém životě dosud nenastala chvíle, kdy bych pomyslel na smrt, říkával můj strýc, a potom umřel. Byl to fajn chlap a já mu všecko věřil. Teď bych se s ním potřeboval poradit, ale mám plné ruce práce. Nesu něčí tašky na zastávku metra a snažím se to pochopit. Jdu krok před kudlankou, která mě bedlivě stíhá, mlčenlivá, s úsměvem jeptišky. Řezník se milostivě sune za námi. Máchá rukama, balancuje svůj neprovedený pád. Je mi trapně a je mi veselo.

Najednou mě za rukáv drží Adéla. Vyměníme si dva krátké úsměvy. Všechno ví. Chci si na ni sáhnout, ale ruce mi svázaly tašky a já se je bůhvíproč bojím položit. Ona to pochopila a v předstíraném zoufalství se mi utřela obličejem do ramene. Kradmo jsem se usmál a pošeptal jí, že všecko dobře dopadne.

Vtom se řezník vzadu za námi sesul na široký parapet hospodského okna. Drží se pultu na odkládání půllitrů a vytrvale hledí naším směrem. Zborcené tělo se nadouvá zrychleným dechem. Stojíme jako šachové figurky na pokraji tahu. Adéla, kudlanka, já. Čekáme, jestli řezník umře. Jako tenkrát strýc.

Kudlanka volá: „Jirži! Can you make it?" Jiří jen zírá naším směrem. Adéla mluví o tom, že bychom měli zavolat záchranku. Já jí s falešným klidem povídám, kam všude ji vezmu, až to tady vyřídíme.

II.

Kudlanka si potáhla kožich a vydala se pro svého muže. Nevím, o čem spolu mluvili. Nebylo to ani dlouho, ani krátce. Všiml jsem si číšníka, který prudce vyrazil z hospody. Jiří před ním máchl paží. Byl to pokus jak se vyšvihnout zpátky na nohy, nebo má číšníka za hmyz? Číšník se obrací na kudlanku, ta mu zatvrzele podává bankovku. Číšník se chytá za uši. Kudlanka provinile hledí na své lodičky. A Jiří vstává. Šourá se statečně za námi. Takhle se šourají lidé vyprázdnění explozivními průjmy.

Jakmile Jiří seznal, že je nás o jednoho víc, jeho obličej zkřivený bolestí na moment pookřál. Dlouze hleděl na Adélu a jeho tlusté rty několikrát mlaskly. Pookřál jsem i já a vyslal jeho směrem povzbudivý úsměv. Zdvořileji než dřív mě požádal, abych jejich tašky nesl dál. Pokračovali jsme.

Náš konvoj zachovával nepravidelné rozestupy. Já na čele, Adéla po mé pravici, ale pořád půl kroku za mnou. Její kroky šly mezi mými kroky. Kdykoli jsem krok zkrátil a počkal na ni, počkala taky a svůj půlkrok uhájila. Kudlanka cupitala dva metry za námi s úsměvem, který se neustále omlouval. Jiří průvod uzavíral, bledý a opuchlý jako Heleniny oči.

Před vstupem do metra jsme se zastavili. Jiří se podíval na schodiště pod sebou a pak na mě. „Ano," přisvědčil jsem. Zamračil se a vydechl: „Tohle je ďábelské." Popadl zábradlí, protočil panenky a jal se sestupovat.

Tou dobou už jsem se natolik vžil do úlohy nosiče, že jsem ji bral jako cosi přirozeného. Nemusel jsem se soustředit na tašky, mohl jsem v myšlenkách utíkat jinam. Mohl jsem si stoupnout na hranu schodu a chvíli počkat, než se vahou sesunu na schod pod ním. Mohl jsem za každý schod počítat do desíti a doufat, že se čas urve a bez mého vědomí přenese naše těla k soupravě metra.

„Mladý muži," ozvalo se za mými zády. Byl to Jiří, toho času v půli schodiště. „Vy ani nevíte, jakou službu prokazujete této republice." Sotva to dořekl, ptala se mě kudlanka, jestli mluvím anglicky a jestli mám ponětí, kdo je její muž. Zakroutil jsem hlavou a ona s širokýma očima prohlásila: „Oh, he is a very prominent figure."

A tak jsem se dozvěděl, že ta belhající hora masa v modrých trenýrkách byla architektem ekonomické přestavby v polistopadovém Československu, že byla blízkým spolupracovníkem Jiřího Dienstbiera, toho staršího, že je dnes předním odborníkem na česko-americké vztahy, že nedávno napsala knihu o tom, že Trump dělá tytéž chyby co Obama. To všechno mi kudlanka zaujatě vyprávěla a vyprávěla to tak, jako se vyprávějí velká, mocná tajemství.

Adéla vyslechla kudlančina slova s dobře uchystaným, dobře odměřeným zájmem. Chápavě se usmála za každou vyřčenou zásluhu jejího muže. Ďoubala si přitom nalakovaný nehet a myslím, že myslela za dva rohy. Znal jsem její mozek i dobročinné mimikry.

Když architekt ekonomické přestavby konečně zdolal poslední schod, jeho mohutnost žuchla na dlažbu vestibulu jako pytel na stavbě. Na otázku, jestli mají lístky, mi odpověděl, že jsou příliš staří na to, aby si je kupovali. Zdálo se mi to, nebo se kolem jeho rozložité siluety vzmáhala aura poslední výlučnosti? Kudlanka na mě mrkla.

Eskalátorem jsem sjížděl první. Pak dlouho nikdo. A pak on. Nejprve se vynořily sešmajdané gumové botky, potom černé silonové štulpny, modré fotbalové trenýrky s bílým pruhem po stranách, cíp špinavé košile vyhřezlý z odulého, nezdravě vyklenutého břicha, starý červeno-černý, hrubě pletený svetr a pak široká lví tvář, unavená, porostlá bílým vousem. Hluboko vsazené zoufalé oči. Diplomat na eskalátoru.

U čáry na nástupišti se diplomat úlevně rozpovídal. Ptal se mě, jestli jsme s Adélou manželé, jestli jsme milenci. Ona to s veselou lítostí popírala. Doporučil mi, abych ji učinil vrchní konkubínou svého harému. Upřímně jsem se smál a diplomat líbal Adélu na rty. Jednou rukou se opíral o její rameno, druhou rukou svíral rameno své ženy. Vjížděl Adéle prsty do vlasů a šeptal jí do obličeje: „Voníte." – „I love you." – „Kde jste celou dobu byla?" Kudlanka jeho počínání sledovala s trpělivým úsměvem. Potom políbil i ji a s otiskem rtěnky na masitých rtech na mě významně pohlédl: „Jste mladí lidé."

Měl jsem dojem, že metro nikdy nepřijede. Kudlanka chtěla vědět, co děláme. Tentokrát se myslím divila ona. Diplomat pravidelně dýchal. Napadlo mě, že jeho ústa, umolousaná od rtěnky Adéliny a rtěnky kudlančiny, se možná rozevírají jako řitní otvor. Tvar a hmota. Adéla zjevně vypadávala z role. Poznal jsem to podle toho, jak nehezky šoupala špičkou boty. Byla krásná už předtím, nebo až potom, co jí diplomat líbal? Kudlanka hrála sama se sebou hru na nejzdvořilejší úsměv. Diplomat si jí nevšímal. Vypálil na mě: „Že je Kundera lepší než Havel? Znal jsem je oba." Potom mluvil o Moravě. Znal Krnov, Adélino rodiště. Věděl, proč tam žije taková spousta Řeků. Pak se zmínil, že strávil poslední dny v nemocnici, že hubne, že hledá odborníky – přitom si sáhne na břicho. Je strašlivě cítit a mně pořád není jasné, proč si nevzali taxi. Metro přijíždí. Okamžik je úplné, kulaté ticho. Diplomat se obrací ke své ženě a zapíná jí kožich až ke krku.

Moře

Parník se zmítal na rozbouřené hladině obklopen hustou pěnou vln. S hukotem si prorážel cestu k vzdálené pevnině, kde snad čekal přístav a bezpečí. Zuřila bouřka, běsnily živly, voda se vzdouvala a v nárazech zaplavovala palubu. Stále ještě zbývalo překonat poslední úsek. Bouře nebyla jediný problém. Předchozí bitva na něm také zanechala viditelné šrámy. Kola se otáčela nepravidelně a zadrhávala. Ani jednotlivé části lodě spolu příliš nedržely pohromadě. Skořápka poskytovala námořníkům jen chabou ochranu před zuřícími živly. Přesto se stále prokousával kousek po kousku kupředu. Jeho dlouhý šípový tvar milimetr za milimetrem odkrajoval z nepřátelské plochy, blíž a blíž k tomu toužebně vyhlíženému kousku pevniny na obzoru.

Další opakované poryvy vln a bouře zuřivě napadají loď. Opakuje se to znova a znova. Přesto se bouře začne postupně uklidňovat a poryvy větru slábnou. Vysoké vlny ale zůstávají. Po vší té námaze se loď přece jen o cosi přiblížila k pobřeží. Ještě stále existuje šance na záchranu. Naděje!

Nikdo v tu chvíli ještě netuší, že v hlubinách pod lodí se pohybuje tělo obřího hlavonožce. Oliheň? Ne, je to gigantická krakatice, která vyrušena ze svého klidu vztekle hledá, na co by zaútočila. Málokomu se podařilo spatřit tak velký exemplář. Spíš po setkání s ní nezbyl nikdo, kdo by mohl podat zprávu.

Zčásti se vynoří na hladinu. Obří temné oči hlavonožce pátrají. Masitá ramena obejmula loď. Přísavky přilnuly k lesklému povrchu. Sápají se po palubě. Hledají. Ach, běda nešťastným námořníkům. Nejprve živly, a teď! Jejich pošramocená loď nemůže dlouho odolávat dalšímu útočníkovi, navíc s tak nezkrotnou divokostí a neuvěřitelnou silou, že dokáže do hlubin stáhnout i vorvaně. A nyní, kdy se část chapadel opatřených zpětnými háčky a přísavkami přichytila ke dnu a zbývající drtí loď, je osud plavidla zpečetěn. S ohromným hlukem, kovovým skřípáním a vrzáním se krakatici podařilo odtrhnout jedno z bočních kol. Na boku lodi zeje velká černá trhlina, kterou se do jejich útrob dere voda.

Netvor pochopil, že nepřítel je poražen. A jako by mu tato skutečnost stačila, a jako

by se jednalo o myslícího tvora, opět se stáhl do hlubin, ze kterých se tento samotářský lovec s čelistmi schopnými bez problémů překousnout ocelová lana tak nečekaně vynořil.

Ustrašeně se dívá na zkázu, kterou způsobil. Odhodí gumovou hračku oranžové kratatice a pozoruje modrobílé torzo plastového parníku.

„Tati?"

„Co je, prosím tě. A vylez už ven z té vody, budeš úplně rozmočený."

Podíval se na scvrklá bříška prstů.

„Žijí u nás žraloci?"

„Ne."

Ale chlapec mu nevěří a dívá se na trojúhelníkové ploutve kroužící okolo potápějícího se vraku. Jedno kolo odtržené, druhé se netočí. Hladina je mrazivě klidná.

Přece jenom raději rychle vyleze z vany. Zabalí se do ručníku a bojí se ohlédnout.

PAVOL IČO

Ožiarenie

„Skutočná láska musí byť bolestivá."
Matka Tereza

13. 8. 2018

Odišli. Celý byt aj auto mám iba pre seba.

Konečne sa môžem preobliecť bez toho, aby som sa neustále obzeral či nejdú okolo rodičia. Konečne už nemusím čeliť otázkam, keď opadnú dôstojne súmerné rysy tváre.

Zajtra vyrazím autom do Rakúska. Dúfam, že sa mi na ňu podarí zabudnúť.

14. 8. 2018

Včera v noci sa prihnala búrka, zlomila strom a ten rozbil auto. Privolal som hliadku.

Kým prišli, obkľúčila ma skupina susedov. Zvyčajne sa nevedia ani odzdraviť, no pri pohľade na zdemolované auto mali všetci plné ústa rečí, kde som mal zaparkovať. Najradšej by som im porozbíjal ksichty. Policajti tvrdili, že mi nemajú ako pomôcť, ale že hasiči už sú na ceste.

Čakal som päť hodín, kým som sa odhodlal zavolať na dispečing. Chlapík, čo zdvihol, bol prekvapený, keď som mu povedal o nehode. Vraj nikto nič nenahlásil. Hasiči prišli asi o pätnásť minút. Do mesta som zamieril len čo rozpílili strom.

V bare som stretol Ondreja. Povedal mi, že ma nikdy nemilovala a vypytoval sa, či je teraz voľná. Poslal som ho do riti, načo ma prevalil cez stôl. Zvuk rozbíjajúcich sa pohárov upútal pozornosť barmana. Postavil sa medzi nás a Ondrejovi jednu vrazil, keďže ten už bol taký spitý, že neváhal zaútočiť aj na neho. Okolo Ondreja sa vzápätí zhŕkli štamgasti. Pochopil som, že bude lepšie, ak vypadnem.

Až doma som si všimol, že mi chýba peňaženka. Mal som v nej všetky peniaze.

15. 8. 2018

Našiel som drobné, tak som nakúpil lacné pivo a chleba.

Všetko som vychľastal, ešte než sa zotmelo. Dostal som z toho hnačku a príšerne ma rozbolela hlava. Bolesť odišla až okolo polnoci.

Keď skončilo vysielanie, na zrniacej obrazovke sa objavila ona. Niečo vravela, pričom pohľad upínala priamo na mňa. No obraz bol príliš nejasný na to, aby som jej mohol odčítať z pier. Asi po piatich minútach zmizla v zrnení.

Pred obrazovkou som vyčkával ešte tri hodiny. Nezjavila sa.

Napadlo mi, že jej zavolám. Pohotovo som vyťukal číslo.

Než sa ozvalo prvé zazvonenie, zložil som.

16. 8. 2018

Ráno som sa šiel prejsť.

Po uliciach kráčali samé páriky. Ledva prepletali nohami. Zakaždým som ich musel obísť.

Tie zasnené, usmievavé tváre mi pripomenuli, ako som uveril vlastným ilúziám a dychtivo hltal pekné slová.

Premýšľal som nad tým, že radšej nebudem vychádzať von. Myslel som aj na to, že sa, aspoň pár týždňov, s nikým nestretnem. Lenže zavolal kamarát, a keď mi povedal o fľaši sedemhviezdičkovej Metaxy, nedokázal som odolať.

17. 8. 2018

Na včerajšiu párty prišiel aj Lukáš so Zuzkou.

Stále sa bozkávali, rozprávali o láske alebo jej Lukáš pripomínal, aby zohnala peniaze. Zdvíhal sa mi z toho žalúdok.

Je vôbec možné, že si nevšimla, ako Lukáš zíval vždy, keď sa ozvala?

18. 8. 2018

Okolo obeda vypadol obraz a zrnenie opäť na pár minút odhalilo jej tvár.

Len čo tvár zmizla, spomenul som si na návštevy psychiatra. Posielala ma k nemu mama. Vravela, že mi antidepresíva pomôžu. Keby radšej posielala brata. Dodnes ma budia zo snov jeho krvou podliate oči. Pamätám si na sychravé noci, keď sme aj s mamou museli utekať k babke pred jeho opileckým hnevom. A niekedy, keď zvieram prsty na pravej ruke, cítim ako nimi prechádza bolesť – rovnaká, aká ma sužovala, keď som ho udieral do lebky, až kým som necítil, ako sa päsť zabára do stále mäkšej hmoty…

Musím končiť. Spláchol som a na záchode už dobrú hodinu tečie voda. V takom hluku nepočuť ani vlastné myšlienky.

19. 8. 2018

Zase sen, čo ma prenasleduje už roky.

Stojím na vrchu špicatej skaly, porozhliadnem sa a skočím.

Keď som sa uistil, že ešte dýcham, napadlo mi zájsť do mesta.

Pri bočnej uličke v centre som narazil na partiu detí, asi tak pätnásťročných. Prišiel k nim špinavý, zatúlaný pes. Neodchádzal, ani keď naňho začali pľuť. Iba k nim upieral žobravý pohľad. To ich rozzúrilo ešte viac.

Zasypali ho kopancami.

Nespravil som s tým nič, bolo ich priveľa.

Cestou späť som počul, ako na mňa ktosi volá. Okamžite som zrýchlil krok a vypol mobil. Odkedy som sa vrátil, pozerám sitkomy.

20. 8. 2018

Noc zo včera na dnes som strávil pred zrniacou obrazovkou. Nezjavila sa.

Od rána mi hučí v ušiach, som unavený, ale nedokážem zaspať.

Stále lepšie ako prepotené noci, telo posiate vyrážkami a chuť krvi v ústach.

Hoci, keby teraz prišiel niekto s dávkou, neváhal by som.

Náladu mi vylepšuje romantický kanál. Vďaka tým filmom ešte mám nádej, dokonca pri nich plačem od šťastia.

Pochopil som, že milovanú vždy získa aj ten najväčší chudák, ak zbohatol.

21. 8. 2018

Premýšľam nad tým, či nemám odísť do kláštora. Malo by to veľa výhod; nemusel by som si hľadať prácu, neobťažoval by som rodičov, ušetril by som na cigaretách – iba v tom nevidím zmysel. Veriť sa dá čomukoľvek, no nikto nevie, čo je ozajstná pravda. A čo sa dobrých skutkov týka, možno zvieratám pomohlo, keď sme čistili lesy, možno žobrákov nasýtila polievka, ktorú sme rozdávali pred stanicou. Ale má vôbec zmysel predlžovať také životy?

Dnes som sa rozhodol, že prestanem jesť. Počul som, že človek vydrží bez jedla mesiac, no bez vody iba týždeň.

Mesiac mi úplne stačí.

22. 8. 2018

Spal som trinásť hodín. Bolela ma síce trochu hlava, keď som vstal, no napriek tomu som mal takú dobrú náladu, že som si zapol mobil. Našiel som smsku od Filipa, nech ho prídem pozrieť. Vrátil sa z dvojmesačnej dovolenky a zorganizoval párty. No mne sa nechce žobrať cigarety a počúvať tie kecy, že koľko čo stojí a že ma fotografie neuživia. Aj keď, v tom mal pravdu. Fotí každý druhý.

No čo už, zle som si vybral.

Rád by som vedel koľko zarába taký majster v masturbácii.

Súdiac podľa toho, že mu dali v televízii vyše hodinový priestor, to bude pekný balík.

23. 8. 2018

Celý deň stojí pred dverami. Počujem, ako sa o ne šúcha, ako k nim prikladá uši. Vždy sa mu podarí ujsť, než otvorím. Prezrádza ho len pleskot podrážok, čo sa nesie schodiskom. Možno sa Dano konečne rozhodol, že ma prestane zbabelo ohovárať a odhodlal sa k činu. Iste by mu pomohlo, keby sa zbavil konkurencie. Možno by mu zobrali pár fotiek…

A akoby to nestačilo, práve dnes sa mi ešte aj zdal takýto sen:

Kráčame spolu po meste a na zastávke trolejbusu sa jej prihovorí neznámy blondiak. Potom sa už venuje len jemu. Po chvíli sa začnú bozkávať. Ani si nevšimne, že som vystúpil. Odkráčam domov so sklonenou hlavou. V izbe ma čaká otvorené okno…

Nebyť škvŕkania v bruchu, neviem, že žijem.

Našiel som trochu ryže a cestoviny. Hlad už neznesiem.

24. 8. 2018

Včerajšie jedlo sa vo mne dlho nezdržalo. Prehnalo ma ešte než som dojedol.

V ústach mám sucho a voda tak príšerne páchne. Nemusím ju ani dávať na rozbor, aby som vedel, že s ňou niečo nie je v poriadku, keď aj na pohároch zanecháva mazľavý povlak.

Nechápem ako som to mohol piť.

25. 8. 2018

Okolo pol štvrtej poobede ma prepadol nával radosti. Pustil som si hudbu a tancoval, až kým sa mi nezačala krútiť hlava. Vtedy ku mne doľahli jej vzdychy.

Ocitol som sa v zapľutej krčme. Sedela pri bare, perami prisatá k ústam vyšportovaného chlapíka. Mal ruku na jej stehne a postupne ňou šiel vyššie, až kým mu prsty nezmizli pod minisukňou.

Dostal som triašku a ľahol som si do postele.

Aj cez zatvorené oči prenikali ich mihotavé tiene.

26. 8. 2018

Často počujem, ako mi zvoní mobil.

Zakaždým sa ponáhľam, aby som jej stihol zdvihnúť a vždy zistím to isté.

Je vypnutý.

27. 8. 2018

Stále ma prenasledujú myšlienky.

Bľabocem, aby som ich prehlušil, ale túžba neutícha.

Chvíľami si ju predstavujem ako mŕtvolu. So zatajeným dychom pozorujem červov, čo lezú z jej brucha a hemžiace sa klbká v otvoroch pod obočím, no nedokážem na ne hľadieť dlhšie ako pár sekúnd. Keď už zhnusením odvraciam zrak, oslepí ma žiara. A iba v tom momente nachádzam ticho.

NEČEKANÝ OBJEV

Motto: „Nejvyšší horou je Golgata."
Otakar Matušek

Čas od času život sám připomene věci, které by člověk sám ve své nepořádnosti málem opustil. Stalo se to celé takto: už dlouho sliboval jsem kamarádům z Textů připomínku Mojmíra Trávníčka. Doma jsem na něj často myslíval a s řadou lidí o něm mluvíval, ve snaze ověřit svoje pohledy a snad je i zpřesnit. A narazil jsem tak, v Ostravě, na Otakara Matuška, fotografa s něžným a přesným okem i autora řady přesných aforismů. („Jsou dny, kdy se od nás odvrací i samota.", „Počítat hvězdy patří k řemeslu noci."). Mluvili jsme spolu a došla řeč i na Mojmíra Trávníčka. A protože je Ota člověk vybavený nekonečně hlubokou taškou, vytáhl z ní i dopis od něj. V době, když už ležel v bolestech s nádorem v ledvině, Otakar se za něj přimlouval u Panny Marie. Nějak, jako my všichni, doufal a toužil, spíš si víc přál, aby tak vznešený člověk neodcházel, aby tu dál vykonával své nenahraditelné dílo. Mojmír Trávníček mu odpověděl po valašsky rovně, přesně, bez patosu a s věc/čným klidem. S klidem nejen pravověrného křesťana, ale také vyrovnaného člověka srozuměného se stavem svého života. Vté odříkající důvěře je cosi nenapodobitelného, vznešeného, ale i samozřejmého. Cosi, co je hodno nejen připomínky, ale myslím i následování. Dopis tu přetiskuji s díky jak panu Trávníčkovi, tak i Otakarovi za jeho zapůjčení. JCH

Vážený a milý příteli –

děkuji Vám s dojetím za Váš krásný dopis, kterým mi tak bratrsky nabízíte (a vyprošujete) pomoc a ochranu Panny Marie.

Samozřejmě se denně k Panně Marii obracím (a děkuji jí, neboť před lety zachránila život mé dceři); ale jsou situace, kdy prosba o *zázrak* je nemístná. Smrtelná choroba je přece do jisté míry vyslyšením prosby „od náhlé a nenadálé smrti vysvoboď nás…" a myslím, že ve věku, kterého dosahuji (75 let), je třeba ji přijmout jako pokyn, abych myslel na poslední věci člověka, k těm upíral svou naději a nepokoušel Pána Boha prosbami o zázračné uzdravení. Co jsem měl udělat, asi už jsem udělal, možná zbývá ještě ledacos napravit a nahradit; děti mám dospělé a mou přímou

pomoc nepotřebují. A síly a pracovní způsobilosti ubývá i přirozeným stárnutím. Proč se domáhat něčeho mimořádného? Prosím spíš o milosrdenství. „Umříti musím," učili jsme se v dětství v katechismu a za starších časů opakovali každou neděli před oltářem z kancionálu. Proč se uhýbat před něčím tak neodvratným?

Neodmítám Vaši podanou ruku a děkuji Vám za ni. Jsem však přesvědčen, že už nastal pro mne ten čas, kdy není vhodné modlit se za uzdravení, ale za dobrou smrt a pomoc Boží při snášení tíhy toho, co jí předchází. Zázraky se dějí denně, ale z důvodů hodných a vážných. Učím se raději být vděčný Pánu Bohu, že mi včas vysílá „předvolání" a bojím se, abych této lhůty nezneužil.

(Pro informaci: Můj nádor je neoperabilní a není slučitelný se životem. A dopřeje-li mi ještě měsíce mnohé nebo nepočetné, není tak podstatné.)

Opravdu Vám z celého srdce děkuji za Vaši solidaritu a duchovní pomoc a zůstávám vděčně Váš

Mojmír Trávníček.
3. 8. 2006

TOMÁŠ VAŠUT

Reportáž z rodičáku...

Jako že... vždycky si všímají ostatních,
a proto máme skluz...
nechápu...
a každý večer pláče...
nevím, ale to nevadí,
snažíme se!

Jenomže... vždycky si všímá ostatních,
a ubližuje...
není možné...
jejich sebevědomí, je možné,
ne však natolik...
a taky každodenně...
my nespěcháme...
nikoli...
teď už napřesrok, jako že
uvidíte potom ve třeťáku...
protože ne každý jim dovolí...

Já prostě... nevím nic...
dobrá, okej, je dobrej...
ale přinejmenším...
dom přišel s pláčem...

byla jsem naňho děsně pyšná...
z vlastivědy...
denně jsme se to učili...
jinak se docela vydařily...
a vím, že to pak uměl...
ale ne na písemky...

Jsou prostě děti, které
nedávají pozor...
na tvé zdraví!
a každé z děcek si
pamatuje něco jiného.

Je třeba stále uchvacovat...
s tím nemám problém...
proto se už tři týdny učíme...
a ani nechci tolik vědět...

A nový text je vždycky nový...
takových už jsem viděl mraky...
jenom takto lze odpovědět...

Jsou tam takový pojmy...
vždyť ani násobilku každý neumí...
jako by se nic nestalo...

Tak potom zapomenou...
asi za týden...
do žákovské knížky...

Na co jsem ještě zapoměla?

Tož, jsou to problémy...

A tož, už nevím, co mám dělat...

MARIETA PASTORKOVÁ

Na strune času

Kľučkou v čase,
So slučkou v ruke,
Stojím
A spievam
Hodiny nástenné
vbili ťa do času
upieraš pohľady
na tiene na stene
Cez mliečne sklo
sklopené mihalnice prepustia
posledný nejasný obraz
pretrhnutej struny v hodinách.

NĚKDY JE LÉPE NESPĚCHAT

Volba hrdinky, hledající, tápající, není ani ve třetím románu Viktorie Hanišové překvapením, tématem ovšem autorka vykročila do neznáma a naložila si hodně. Příběh hlavní postavy založený na pátrání po temné minulosti působí totiž už po čtvrtině románu zmatečně. Prózu otevírá popis vraždící matky, která zabije sebe a hrdinčina mladšího bratra, ale na devítiletou Elišku – hlavní hrdinku a současně vypravěčku – nesáhne. Ta naopak je odsouzena autorkou k tomu, že musí obě těla najít. Hrůzná událost jako kdyby vymazala Elišce vzpomínku z hlavy, ta pokorně nastoupí neutěšený život u podivínské tety, jediné příbuzné jevící o ni zájem, a teprve na gymnáziu, při práci na genealogickém projektu do dějepisu, si uvědomí, kolik toho není v její minulosti dostatečně jasné. A začne pátrání. A nikoli po faktech, která jsou víceméně jasná, ale po příčinách děsivého činu.

Narace mi nejvíce připomíná sklenici, která se mi rozbila na desítky střepů, do toho se mi připletly střepy jiné a já se z toho snažím sestavit něco, co by mělo dávat konzistentní tvar. Jednotlivé etapy pátrání se totiž objevují nesystematicky, ve fázích Eliščina života, kdy to jako čtenář nejméně čekám, neboť už mě Hanišová vede po jiné vypravěčské lince, a když se Eliška znovu zakousne do vyšetřování (a já opět přijmu vynucený návrat k původnímu narativnímu směru), náhle téma opouští a věnuje se činnosti jiné. A často úplně protikladné, než lze od vývoje tématu i postavy očekávat. Popisy značné hrdinčiny vyzrálosti, kdy v mladém věku podrží svou kamarádku v péči o neplánované dítě, jsou v extrémním kontrastu s tím, jak se stará později o dítě vlastní; seznámení s druhou tetou, chladné, šedivé zase neodpovídá pozdějšímu jemnému vztahu obou žen. Přesněji: chybí mi pojítka mezi jednotlivými situacemi a stavy. Hanišová jako by upřela poměrům a vztahům jejich vývoj a mnohdy pochybuji, že by bylo možné chybějící linii vůbec vymyslet tak, aby byla uvěřitelná. Tak třeba i popisy ateliérových týdnů i přes to, jak dobře jsou to napsané pasáže, mi do celkového syžetu nezapadají; některé postavy jednají podivně – viz prof. Hakenová, či její dcera (a vůbec: musí tam být?); ani závěrečné Eliščino prozření, kdy se rozhodne si na život nesáhnout, nemá uvěřitelnou pohnutku.

Výše řečené ale neznamená, že Hanišová neumí psát. Že je nadanou vypravěčkou (byť píšící jazykem bezobrazným), už ukázala v předchozích prózách – jenže to samo o sobě nestačí. Možná by stačilo si text déle stavět, hlouběji promýšlet, mít empatického redaktora, který umí na sporná místa upozornit – a byla by na světě „oddychová" próza, sice bez ambic na hlubší záběr, ale neurážející ani obeznámeného čtenáře. Tady se zkrátka mělo ještě počkat.

Andrea Chrobáková-Lněničková

Hanišová, Viktorie: *Rekonstrukce*. Brno (Host) 2019. 305 s.

VALAŠSKOU KRAJINU MÁM V SOBĚ, I KDYŽ JI VNÍMÁM JINAK

Loňský podzim je ve výtvarném životě Valašského Meziříčí výrazně spjatý se jménem místní výtvarnice, malířky Jany Ullrichové. Významná postava valašské kultury, která po dlouhá léta spoluutváří její podobu, oslavila na počátku loňského roku své nepřehlédnutelné životní jubileum. Absolventka Gymnázia ve Valašském Meziříčí a Vyšší pedagogické školy v Brně, zakladatelka výtvarného oboru Základní umělecké školy ve Valašském Meziříčí, v jehož čele stála po tři desetiletí a který reprezentovala v ústředních orgánech, organizátorka výstav a nesmírně invenční umělkyně čerpající zdroje k vlastní tvorbě a jejímu promýšlení z asimilace podnětných a odvážných tendencí určujících charakter moderní výtvarné tvorby, ale i z trvalých kontaktů ze spolupráce s mladými talenty, nositelka Ceny města Valašského Meziříčí za rok 2011, se představila v září a říjnu v působivých prostorách městského Muzejního a galerijního centra zámku Žerotínů retrospektivní výstavou svých obrazů. Milovníkům umění a sympatizantům její tvorby Ullrichová odkryla celou šíři vlastního motivického a technického uvažování o malbě, bohaté cesty k realizaci výtvarných snů, jimiž se prodírá k odpovědím na podstatné otázky, které člověku klade tak záhadná a mysteriózní činnost, jakou je umění. Návštěvník výstavy přitom ještě netuší, že se mu prezentací realistických i abstraktních obrazů s tematickými a formálními proměnami,

zvraty a zlomy dostává průpravy k následnému zřetelnému a komplexnímu knižnímu záznamu jejího uměleckého osudu v podobě opravdu mimořádné monografické publikace, kterou malířka se svými spolupracovníky nazvala, v kontrastu s jasnozřivým, přímým a zřetelným, racionálním přístupem k úvahám o malování, které text nese a výtvarný projev dokládá, snad poněkud „ženský smířlivě" Proměny růže.

Navzdory zmiňovanému, subjektivně zabarvenému pocitu vyvolanému poznámkou k názvu publikace, je monografická práce z Valašského Meziříčí (vydal ji Nadační fond ZUŠ Alfréda Radoka společně s Kulturním zařízením města Valašského Meziříčí, p. o.) výjimečnou událostí pro kulturu Valašska, svým významem přesahující tradiční regionální chápání jejích limitů. Koncepčně ji tvoří třináct oddílů scelených šedesátkou pečlivě zvolených reprodukcí zařazených do více či méně tematicky uzavřených celků, v nichž dominuje jednou obraz, podruhé text s vůdčí myšlenkou, jakýsi osobitý výtvarný axiom, který je specifickým způsobem v malbě rozvíjen a jeho stopy v autorčině díle zřetelně rozpoznatelné. S pozornou a uvážlivou volbou reprodukcí, členěných krátkými i rozsáhlejšími texty, vstupuje do knižní prezentace jejího díla a výtvarné práce privátní, intimní hlas člověka, naplňující biografii valašskomeziříčské umělkyně a pedagožky jistým dobrodružstvím, působivým lyrismem a zvláštním rytmem, jež ruší klasickou chronologii jejích životních událostí a průběhu tvorby, jejího pohybu a proměn, obohacuje ji působivými doteky s minulostí a smyslem pro celek i detail. Navozuje atmosféru, v níž se ohlašuje široký kontext malířského tvoření, inspirace modernistickými směry evropského umění, expresionismem, impresionismem, surrealismem, kubismem a přitažlivou abstrakcí.

Reprodukce obrazů v jednotlivých oddílech knihy odkrývají témata, která v jistých obdobích zaměstnávala autorku a nad nimiž poctivě uvažovala. Silný je přitom aspekt hledání forem a nástrojů, stejně jako úsilí, jak s nimi dál výtvarně pracovat. Toto intelektuálně nejednoduché dění propojuje s životními událostmi, objevnými setkáním s lidmi a věcmi, náhodnými i očekávanými stavy mysli, pocity, které přináší všední život i mimořádné okamžiky. Autorka naznačuje proces uvažování, neobává se a nevyhýbá závěrům, které mnohdy doprovázejí sebekritická vyznání

a vlastní pochybnosti. Obrazy provázejí citáty z autorčiných deníků, vzpomínky zaznamenávající duchovní doprovod tvorby. K dialogu si autorka přizvala osobu z nejbližších, neteř Evu Ullrichovou, která se v polohách talentu umělkyně suverénně pohybuje. Ta komentuje okolnosti vzniku jednotlivých děl i klíčové etapy ze života malířky. Přibližuje labyrinty jejích zastavení nad problémy realizace snů, představ a tendencí přicházejícími s novými inspiracemi. Jsou to citlivé slovní komentáře a vyznání blízká, osvěžující i nadčasová. Vnitřní ohlasy na dílo, které nejsou pouhým následným a očekávaným echem, ale i cennými podněty pro domýšlení dávno vyřčené či zjevené myšlenky, často jen obrysově naznačeného pracovního názvu budoucího obrazu.

Tvorba Jany Ullrichové zastoupená v monografické publikaci reprodukcemi v knize akcentuje rozhodující komponenty malířčiných obrazů, jimiž jsou barva a světlo doznívající v pečlivě zachycených stínech, ve valérech scelujících obraz v konečný, významově obsažný a myšlenkově hluboký tvar. Pozoruhodné je, jak diferencovaně malířka zachází s prostorem obrazu, občas na sebe upozorní promalovanými či několikrát přemalovanými plochami, které v několika vrstvách vycházejí z realistických základů podmalby a vrůstají často až do minimalisticky pojaté kompozice odkazující někam k vzdálené podstatě a původnímu smyslu věcí, jevů a událostí, lidské postavě, vzpomínce na moře a cesty, bílé a modré řecké stavby a v civilizačním protipólu na detaily prostých dřevěných staveb lidové architektury Valašska.

Témata valašskomeziříčské umělkyně odkazují k častým cestám, přesněji řečeno k putování, které autorka podstupuje. Ať již mají podobu reálnou nebo duchovní. A jako by všechny ty rozmanité obrazy a „návštěvy" nejrůznějších končin byly upjaty k rodnému místu, Solanci pod Soláněm, a k lidem, kteří kdysi tento odlehlý kout nezapomenutelným způsobem polidšťovali, zanechávali stopy v krajině, na předmětech, i v čase, který se brzy stane skrytou a trvalou komponentou jejího díla, aktualizovanou v nových parametrech a autorských modifikacích. V paměti nám z figurálních obrazů dlouho zůstane obraz Lojzinky, portrétu staré, osamocené ženy z Hutiska-Solance, kterou Jana Ullrichová portrétovala ve šťastných malířských chvílích roku

1976 a později, v čase přípravy monografické publikace, o níž mluvíme, doprovodila sugestivní vzpomínkou. Vzpomínkou na ženu, která putovala za obrazem na výstavu do Meziříčí, třebaže své prosté stavení v Solanci opouštěla jen zcela výjimečně. Jana Ullrichová snad tehdy ještě netušila, že se cesty za jejími obrazy a jejím malířským osudem, prostoupenými lidskostí, stanou samozřejmostí. Svědčí o tom mimořádný zájem o její poslední, jubilejní výstavu i zájem, který nepochybně vyvolá a bude udržovat knížka o jejím životě a tvorbě – Proměny růže. Přitažlivost jí dodává nápaditá a efektní grafická úprava Marie Chlebovské a význam v širším kontextu syntetizující doslov známé historičky umění Dr. Aleny Podzemné.

Dalibor Malina

Ullrichová, Jana: *Proměny růže*. Valašské Meziříčí (Nadační fond ZUŠ Afréda Radoka a Kulturní zařízení města Valašského Meziříčí, p. o., 2019. 166 s.

SVĚT, VE KTERÉM SE NEMODLÍ

Je vždy velmi těžké popasovat se s knihou, když si vás autor vybere přímo jako recenzenta. Být shovívavý, když se mi pak psaný text zajídá? Být spravedlivý je velmi těžké ve chvíli, kdy má kniha všechny nešvary, které u básnické prvotiny považujete za nežádoucí. Nu, pojďme se podívat na spis Jakuba Kujana. Ten je nazván *Vigilie*. Modlitbu ani rozjímání v textu však nehledejme. Není tam. Co tam však je, je velké pole grafomanských textů. Těch je v knize šest desítek. Na prvotinu nepřeberné množství, které se pak ani čtenáři, ani recenzentovi nechce skoro číst.

Vydejme se podívat se na motivy, ty jsou vždy velmi důležitým ukazatelem, jak se popasovat s knihou jako celkem. Knihou se doslova propijete (*„Nicotu nelze opít a konci je odepřena žízeň“*) a prokouříte haldou cigaret (*„Cigarety jsou dražší, než za časů masových vrahů“*), proplavete bezesnými nocemi, prokopulujete se mezi faráři a jeptiškami, spolknout vás bude chtít ošklivá Praha (*„přičuchávat prdům bujarých turistů“*) a hnusná Evropská unie (*„unavený hermafrodit milenců na dluh“*). Ale abych byl spravedlivý, je tu také

velmi povedená báseň o otci, kterou si dovolím celou citovat: *„Je zapotřebí rozloučit se s otcem. / Jeho oči – věčnost, která žárlí. / Stisk ruky – něžnost při čistění pěchotní zbraně. / I čtrnáct dní před smrtí pracoval s vervou, / jako by měl odjet stavět katedrálu. / Co pant do vrat, to kámen, který po něm hodili, / co poklek, to pokora na poslední chvíli. / A co pohled, to láska otce k synovi, / která o nás mlčela."* Tolik prvá polovina knihy. Co dodat k druhé půlce? To nechám na vás, čtenáře, protože motivy se často opakují, od chvílí trapnosti způsobenými prdy do židle nebo pokusy nevyprosit si nebe, kde jsou stejně jen nudní lidé, *„nerad bych tě tam potkal"*.

Co mě dosti překvapilo jako čtenáře poučeného: chyby v interpunkci, kompletně nesjednocené psaní čárek a teček, do toho malá velká písmena chybně čouhající z textu. To už je jen malý hřebíček do takhle velké rakve, jakou *Vigilie* jsou. Máte-li chuť se nemít dobře a sáhnout si na tuhle slovní výduť, čtěte to jinak než já. Snažil jsem se s textem popasovat obstojně, pravdivě, se subjektivností založené na desítkách přečtených prvotin. Tahle mi v paměti zůstane jako neproškrtané dílko z Dauphinu, který by si tak měl dát pozor a nechrlit desítku sbírek za rok, ale dbát raději na kvalitu než kvantitu.

A tak nezbývá než recenzi zakončit zvoláním, které v knize také najdete: *„Tvůj přítel celá léta plánuje sebevraždu / a čeká na nejvhodnější literární manuál."* Jako by se stalo…

Ondřej Hložek

Kujan, Jakub: *Vigilie*. Praha (Dauphin) 2019. 78 s.

JSI Z TÉTO CHVÍLE

V pražském nakladatelství No Limits Art vyšla v roce 2019 básnická sbírka Anny Štičkové *Nejsi ze Sudet?* Troufám si říct, že si zaslouží pozornost všech, kdo nejenom mají rádi krásné čtení, ale kdo také přemítají nad literaturou – a v rámci ní nad možnostmi básně – tak říkajíc v meta-rovině. Protože Štičková se nezvyklým způsobem chopila veršování a psaní básní. A dává svéráznou odpověď na otázku: Jak lze využít poezii?

Nápadně časté užití permutací veršů a obrazů a obratů, kterými básnířka znovu

a zase jinak uspořádává zážitky, se může zdát samoúčelným snad jen z velmi zběžného nebo velmi povrchního pohledu. Výrazné permutování velmi rychle přesvědčí o svém „významu": básnířka opakováním zastavuje danou chvíli, o níž a z níž chce básnit. Opakování zastavuje plynutí a odplynutí, nebo mu alespoň klade překážky, vrací prožitek znovu před překážku; a nechává ho překonat ji v jiných slovech, jinak. Anebo nechá prožitek na překážku opakovaně narážet – a neodplynout. Neskrývá se pod touto metodou básnění touha pozastavit čas?

V kaňonu kde bejvalo moře / kvetou ohromný keře voňavých janovců / fialová se tluče s červenobílejma skalama kaňonu / kde před milionem let bejvalo moře // Po ex-mořským dně mezi stovkama fialovejch janovců / … Atd. (Z básně Zastavení v Torrent de Pareis)

Nevede ovšem permutování, různé cyklení se a opakování taktéž k uzavírání? Mám rád filosofický příměr, podle kterého lze vzpomínku přirovnat ke svitku, který bude možno v budoucnu rozevřít, rozvinout… Právě takovým svinováním je někdy básnění Anny Štičkové. Chce uchovat krásu, lásku, stesk a touhu, vzpomínku na krajinu, pohled, vjem, náhlý cit. Prožitou samotu i prožité štěstí.

Dá se říci také jinak, že básnění Anny Štičkově je ohledáváním chvil v životě, dohledáváním vzpomínek, zastavováním momentů teď, teď (skoro křičí: teď, teď to má cenu) – já se k „teď", které už uniklo, budu chtít ještě na chvíli vrátit, zkusím to říct ještě jinak.

A nežijeme tak někdy všichni? Ve chvílích úžasu, ve chvílích spokojenosti, ve chvílích nostalgie – všichni: snažíme se pozastavit čas. Anna Štičková vrací „do hry" znovu táž slova, tytéž obrazy, přeskládává je. Jako by se přeskupovaly i z básně do básně (ty mnohde přítomné *janovce*; nebo konvolut *Mallorca I, Mallorca II*). Není to i snažení se o přesnost? O co nejpřesnější vystižení? (Třeba v básni *Za sklem.*) Je jedno, že k tomuto opakování a zadržování používá Štičková krajiny; nebo, dobrá, není to úplně jedno, ale pro své lyrické vidění přítomnosti poezie ve „věcech" mohla klidně použít jiný terén. Básněmi se sice mihne ta a ta ulice, pláž, kostel, ale nejde o ně. Je to jen pozadí, v její poezii nejde o cestopis nebo o cestování…

Chci se zastavit také u zdánlivé obyčejnosti a jednoduchosti básnířčina stylu.

Obrazy, příměry a zaznamenané vizuální výjevy jsou prosté, jako by poezie neměla být dodána zvenčí, ale vydestilována z nich. Z prostoty. Z jízdy vlakem. Z pohledu na moře… Z toho, co chybí (třeba na zápraží fary)… Poezie zde není dodávána *k,* není ozvláštněním (ano, zvukomalebnost najdeme, i hru: *Kolem Ohře bují bílý bezy*), je ale spíše destilátem, „normálním" výsledkem toho, že si všímám krajiny a sebe v ní.

Je v její poezii také hodně kontaktu. *Hledám tě, čtu tě,* postrádám tě, stýská se mi, chybíš mi, já se neztratila… Ale takoví jsme: vztahoví, tak o čem také jiném tolik básnit než o vztazích?

No a pak je tu název: Odkud jsme vyšli? Odkud jdeme? Proč je to důležité? Je to důležité! Každý v sobě máme kořeny, každý v sobě máme jinou krajinu.

Jsem přesvědčen o tom, že si ve sbírce *Nejsi ze Sudet?* čtenář najde své oblíbené básně. Pro mě je to například báseň *Vlakem Břetislav – Přovany* (ano, je to ta báseň s veršem *zpátky do dětství* a s pochybností, zda polní cesty nevedou až *na konec světa*). Anebo báseň *Nad Jáchymovem.* Jak jsem (reálně) tu krajinu nad Jáchymovem poznal, tak – přesně, malebně, podzimně – mi ji připomíná Anna Štičková. Zastavila vjem…

Zdůraznil jsem zde několikrát permutace slov a celých veršů, ale je nutno říct, že se ve sbírce dostala básnířka i k příběhu, k plynutí (v ději) a k vyprávění. Sám za nejsilnější příběh považuji v závěru báseň *Jeruzalém.* Tento prostý příběh mi připomněl Seiferta šedesátých let minulého století: i on i mladá básnířka Anna Štičková dokázali propojit (proplést) obraz města s intimní chvílí, prožité s pozorovaným, všednost (nebo spíše věcnost) s hudební melodií.

Sbírku – s nepřehlédnutelnou kresbou Pavla Reisenauera na obálce – doporučuji jako knihu, jíž se Anna Štičková dostává k mezím sdělení, k možnostem pozastavení času a k hudbě v opakovaně se vracejících obrazech. Není to málo, co nám takovouto poezií nabízí.

Zbyněk Vybíral

Štičková, Anna: *Nejsi ze Sudet?* Praha (No Limits Art) 2019. 60 s.

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 82

jaro–léto 2020

Pandemická topografie

Bydlím v Černomořské ulici číslo 4. Dům je to solidní, jako pevný řezák ho v roce 1911 vsadili do vršovické stráně podle návrhu architekta Aloise Zázvorky ze Smíchova. Kdysi novostavba na okraji rozpínajícího se města, dnes stará čtvrť s průvanem tolika příběhů!

Aloisie Hrbková, rozená rovných sto let přede mnou v Červených Pečkách, oznámila 20. května 1935 stavebnímu úřadu, že v tom našem domě „provozovati bude obchod máslem, syrečky, sádlem, vejci, syrupem, ovocem zdejším i jižním, škrobem, boraxem, kartáči rýžovými a umělými mastidly". Kde hokynářka ráno vytahovala roletu, je teď zeď, za ní máme sklep, v něm okurky, kompoty, džemy, vše vsacké chuti. Někdy cítím vůni cikorky, co ji Hrbková odvažovala do šustivých papírových sáčků.

Připravuju se, jak nás ten nový mor zas uzavře na petlici. Odhaduju, že povoleno bude vycházet jen nutně a vzdalovat se pouze do 500 metrů od domu. To vykonám několik dlouho odkládaných návštěv. Epidemiologicky vyhovím: všichni, za kterými vyrazím, už kapénky nešíří.

V mapě čtám: nejblíž to mám do ulice Na Královce 5 (72 metrů). V roce 1910 se tam nastěhoval Ladislav Klíma. Ale na toho se asi nedoklepu: „Vy věříte, že minulý novembr byl jsem ve Vršovicích, ale to je omyl! Většinou zdržoval jsem se na temenech Sierry Nevady pod Mulhacénem, v mracích, vichru a metelicích s mou Ziatou, Argou, Porcií, Argestem a Boreem."

Nu dobrá, půjdu dál: 195 metrů to mám na adresu Krymská 18. Prométheova játra tam dopisuje Jiří Kolář. Napiju se předtím piva, abych zahnal děs slov, která vršovický Ezop v té naší čtvrti chytá: „Měl jsem, nelžu, největší kurvu za ženu, jakou kdy svět nosil. Lehla by si bývala i s hrobem, kdyby to šlo. Našel jsem ji jednou v noci, a teď je to beránek, řek byste to do ní?"

Vyjdu na ulici, kaštany bubnují na ohlazenou dlažbu z červené žuly, povolených 298 metrů je to do Smolenské 27. U kávy, co ji koupil u báby Hrbkové, na mě čeká Theodor Adalbert Rosenfeld. Jako málokdo má jasno, když o sobě prohlásí: „Narodil se úplně blbý. Matka ho s jistým sebezapřením donosila v batohu. V první obecné se zbláznil z abecedy.

Později přetrpěl zápal povříšel. V mužných letech, když si to všechno v jasné chvilce uvědomil, vrhl se v sebevražedném úmyslu na koleje dráhy spisovatelské." Máš recht, T. R. Fielde, řeknu mu. Vzpomeneme na časy, kdy se na ohrady malovaly výhradně kosočtverce.

Zašel bych i za Josefem Váchalem do Žitomírské 36 (687 metrů), Jaroslavem Haškem do Moskevské 33 (540 metrů), Fráňou Šrámkem do Norské 16 (593 metrů), ale to riskuju odchyt epidemiologickou hlídkou. Snad jen k Mikuláši Medkovi (498 metrů) do Estonské 6 by to šlo. Ale protože dostanu žízeň, vykročím do naší tajné krčmy. Bude tam živo. Adresu neprozradím, mám to tam jen 143 metrů.

–reé–

Obsah:

úvodník
René Kočík: Pandemická topografie___2_3

próza
Pavol Ičo: Pexeso___20_21
Adam El Chaar: Šlehané básně___21_24

poezie
Ondřej Hložek: × × ×___4
Jiří Šimčík: × × ×___8_10
Anna Sedlmajerová: × × ×___10_11
Dominik Bárt: × × ×___12_13
Alžběta Johanka Petrová: × × ×___14_15
Jakub Chrobák: × × ×___19_20

překlad
Stanka Hrastelj: První dáma___5_7
Tugomir Matić: Žít na ostrově___16_19

recenze
Pavel Kotrla: Jeden z pokusů o ekologicky angažovanou poezii___24_25
Ondřej Hložek: Pozoruhodné Rozhraní___25_26
Andrea Chrobáková-Lněničková: Kdo všechno má křídla?___27_29
Ondřej Hložek: Návrat přírodní lyriky___29_30
Jakub Chrobák: Takto tak umět bilancovat!___30_31

ONDŘEJ HLOŽEK

Soumrak nad Opavou

Prostor se složil
jako leporelo.
Mollové světlo
přísně sází mezi doby
chuchvalce prachu.

Naplníš celá tuhle ulici.
Tmo, blízká záhubě.
Kristus v hoři cloní
rukama řízné kapky
z nebe.

(30. 10. 2019, Kylešovský kopec)

Kalvárie

Šestá kaple
zakrojená do svahu.
Městem kohouti pnou
a skřipky kraje
samotné se rozehrály.
Veroniko, ty hřebe noci,
tiše přebíjíš hrůzné vzpomínání.
Jemně a slavně.
Je otevřeno. Stíny běhají
ke kříži mezi lipami.

(3. 11. 2019, Hradec nad Moravicí)

× × ×
Gin noci upít.
Těžký spánek,
gin noci…Dynybyl.
Za měsíce a roky.
Žimrovická hospodo! kroky kolem,
na holých stěnách
po dvou andělech,
co tak krásně
a oddaně sedí
při tvém chlastu.

(23. 11. 2019, Žimrovice)

STANKA HRASTELJ

První dáma

Slovinská básnířka a spisovatelka Stanka Hrastelj vystudovala teologii na univerzitě v Lublani. Píše básně i prózu. V roce 2005 debutovala sbírkou poezie *Nízké tóny*, za kterou obdržela Cenu Slovinského knižního veletrhu za nejlepší prvotinu. V roce 2009 vydala svoji druhou básnickou sbírku *Pane, něco pro vás máme*. Po těchto dvou sbírkách se vydala na cestu psaní prózy. V roce 2012 vyšla její první próza *Čínská zed'*, která se českého překladu dočkala poměrně záhy a sice v roce 2015, kdy ji přeložila Lenka Kuhar Daňhelová. Tento román se ve Slovinsku stal ihned bestsellerem a získal cenu Modrý pták.

V roce 2012 spatřil světlo světa román *První dáma*. Román přepracovává biblický příběh krásné Batšeby a krále Davida. Příběh se odehrává v současnosti. Děj je po psychologické stránce velmi roztříštěný a stejně tak je i vnitřní svět hlavní hrdinky Batšeby. Na první pohled krátké kapitoly vypadají velmi triviálně, v podstatě to jsou opisy banálních událostí. Klíčové věci zůstávají nevyřčené a čtenář je musí vydedukovat sám. Jak sama autorka uvedla v rozhovoru, knihu napsala pro aktivního čtenáře.

První dáma je vynikající dílo, ve kterém je jedním z hlavních témat autodestrukce, což je velký problém současného světa, a můžeme tvrdit, že autorka napsala knihu, která je zcela současná. *Kateřina Honsová*

8. „Mohla být někdo"

Stáhla markýzu, smotala ji, zkoumala své bledé dlaně (své *pale* ručky, ne bledé jako u nás, pod čímž si člověk představuje posmrtnou bledost, ale *pale*, což v angličtině označuje aristokratickou světlou pleť: Batšebina pleť byla ušlechtilé bledé barvy), hřbety levé a pravé ruky, jak každá opisuje vlastní kruh, jedna trochu výš než ta druhá, po stejné ose, opačné směry otáčení, rukojeť-klika pokračuje, s prodloužením o dobrý metr, směrem vzhůru, kde je háček zachycen do oka vodorovné tyče s navinutým povoskovaným plátnem. Dopoledne ho rozvinula (ručky rovnoměrně kroužily v opačných směrech), byl to balkon na jižní straně domu, teď, pozdě

odpoledne ho svinula zpátky, přišel stín. *Jak vzrušující*, zašeptala, přitom sotva zřetelně pohnula rty, *jak moc a opravdu vzrušující: kroužení horizontálně, tyč, kroužení vertikálně, respektive naopak, okamžitý účinek, plátno rozvinuté, plátno uklizené, no není to úžasné?! Kdybych byla teď dítětem, kdybych se jako dítě takhle zbavovala stínu točením, to by mě uchvátilo, úplně a zcela, chtěla bych být inženýrem nebo mechanikem nebo něčím takovým, stala bych se inženýrem, mechanikem nebo něčím skutečným, tak něco, no.*

Slunce ještě úplně nezapadlo, bylo ho tam ještě na půl muže, večer zbarvilo medovým světlem, Batšebina bledá tvářička působila měkce, byla zasněná a mírná, dokud úplně nezašlo. (Za tú horú, za vysokú.)

9. Konec studia

Předání diplomu se hezky sešlo s manželovou dovolenou. Po obřadu na univerzitě jsme šli společně na oběd, mladí manželé, Batšebini rodiče a Batšebina spolužačka z gymnázia. Večer spolužačka poznamenala *ten tvůj dost vydrží.*

12. Batšebino nadání

Začala se strašně moc zajímat o Nikolu Teslu, opravdu moc. Chtěla vědět všechno o jeho životě a díle, chtěla však, nepřiznala si to, odhalit v sobě zrod geniality, když četla o jeho dětství, jak jako tříletý v noční tmě za bouřky hladil kočku, které jiskřila srst od statické elektřiny a okolo ní se rýsovala světelná aura a – bum – jiskra přeskočila, plamen vzplanul, vášeň se zrodila, hej, Nikolko, není cesty zpět. Ve skutečnosti doufala, že se také v jejím dětství dala do pohybu nějaká podobně velkolepá a osudová výhybka, pátrala v paměti, pátrala, ale nic podobného tam nebylo, nejblíže se k tomu dostala, když jednou rozmontovala kolo do posledního šroubku a potom ho zase sestavila zpátky, všechno sedělo, všechno fungovalo jako předtím, zůstala jí jen hrstička šroubků, podložek a matic (otec jí dal na zadek), ale to samozřejmě nemůže být ono, s tím by se ještě smířila, kdyby během zkoumání života a díla Nikoly Tesly objevila aspoň špetku geniality, aspoň to.

Všechno úsilí a ponoření do sebe bylo marné, Batšeba nebyla géniem ani inovátorem, vlastně ani ne moc technický typ. Měla ale jiná nadání.

44. Večeře s hostem

Na návštěvu přišel význačný a velmi šarmantní pán, nějaký baron, bez doprovodu. Společně si sedli k jídlu, sloužící ještě elegantněji, než obvykle předváděli choreografii – naklonit se k hostu zleva, vzít talíř levou rukou v rukavici, odklidit ho krouživým pohybem (kontrapost, váha na levé noze), nahnout se zprava (kontrapost, váha na pravé noze), krouživým pohybem pravou rukou položit před hosta další chod, například jemný a měkký steak, dva prsty tlustý, sedm minut pečený, uvnitř růžový, k tomu zlehka uvařené zeleninové hnízdečko. Baronovy černé oči neulpěly na žádném pohybu, ačkoliv sledovaly tanec, dokonce velmi pozorně, zatímco pohledem směřujícím jinam hodnotil také menu napsané rukou barevnou tuší s hostitelovým rodovým erbem a se zlacením, jako iniciály ve starých římských misálech.

Baron pil červené víno a vyprávěl dál to, co před chvílí začal *abych knihu nikdy nenechal na stole v pokoji, tak jsem s určitou námahou otevřel zásuvku a uklidil ji. Když jsem ji zastrčil na konec zásuvky, o něco zavadila, jelikož zásuvka byla docela hluboká.*

Dýka, pomyslela si Batšeba, *dýka, ostří krvavé.*

Rukopis, pomyslel si David, *snad Aristotelův ztracený spis.*

54. Ad aspera per astra

Již v prvních měsících společného života zaznamenala zázraky. Všechno uměl, úplně všechno, vyčistit odpad, škrobit košile, pokládat dlaždičky, dveře ledničky, které se otvírají nalevo, přemontovat tak, aby se otvíraly doprava, uměl také holýma rukama chytit rybu, oškubat slepici, štrykovat a vyrobit mýdlo z popela a vepřového sádla, věděl, ve které fázi měsíce se kácí stromy a poráží prase. Jednoho večera řekl, *proč se divíš, pár věcí musí pastýř umět, když se má stát králem,* hlavou jí probleskla myšlenka, že budoucí královně stačí, že umí svést krále a odváží se vehnat manžela do náruče smrti, všiml si, že jí přešel stín po tváři, políbil ji na krk a zavrkal *věděla jsi, že umím také napodobit poslance Kanglera?* Skvěle ho napodoboval, díky Davidovým imitacím a červenému vínu se celý večer řechtali jak blázni.

ze slovinštiny přeložila Kateřina Honsová

JIŘÍ ŠIMČÍK

nevěděl jsem o ní

pět patnáct
na drátech vysokého napětí
sedí holubice
zvuk
do kterého se otevíráš
již pár let
poznáš kdykoliv

u zateplení
se učí vrabci létat
postavili tam nové hnízdo
teprve nedávno sis toho všiml
nahánějí se v listech umírajícího stromu
půjde k zemi
nechceš si to připustit
neměli by si kde hrát

jeho stín převezme
nevkusný altán z hobbymarketu
nebo se budeme muset přizpůsobit
slunečním paprskům
na nových místech
v tuto hodinu zde bývala zima
ale již brzy
budeš sekat obě části najednou
okolo zasadíme nové květiny
jsem zásadně proti

ale klid
na vše si zvykneš
čas je otázkou priorit
soustředit se
po slábnoucím kmeni
tvé děti už nepolezou
jaké děti?
otázka času
na nových místech
zpívají žalozpěv noví holubi

probuď se z příběhu
který se neudál
posloucháš selektivně
ale nejsi jediný přeživší
v pět dvacet šest
přicházíme znovuzrozeni

dimenze

knížky už jsou rozebrány

sedm set padesát metrů daleko ode mne
zvoní zvony
a ptát se můžu třeba stokrát
v jakých rozměrech se nacházíme?

za dvě hodiny tam musím být
sedm a půl kilometru daleko ode mne
mluví lidé
a ptát se můžu třeba
tisíckrát

kapka kávy na podtácku
před čtyřiceti osmi hodinami
před televizí štamgasti
před dvaceti dvěma hodinami
otázky nevyřčeny a nezodpovězeny
před dvěma lety
na vlakovém nádraží
před dvaceti pěti minutami
koncentrované pseudoštěstí

všude a nikde
se nacházíme
kým zrovna jsme
tím se časíme
žádosti plynou
a kapky padají
v minutě se vrátit z budoucnosti i minulosti
v minutě vyřknout soud
vyvážit hodinové ručičky
najít sever

vejdeme se do třinácti vteřin
na cifernících stejně nehledáme čas
ale výsledné emoce
skryjeme se na dvanácti metrech
čtverečních
na mapě stejně nehledáme památky
UNESCO
ale své dávno ztracené lidi

kapka chráněné krajinné oblasti
na rtu
já se vydávám sedm a půl hodiny daleko
neurčité místo i čas
a nezávisle na všem se můžu ptát
maximálně
sám sebe

tlak, teplota, rosný bod

planeta rozdává
acidita

smrtnost deště
naprosto jasně daná
není potřeba výpočtu
fyzika nemá ve vzorci
chybnost lidského faktoru

v důsledku povětrnostních podmínek
se hodnota sníží
o dvojnásobek
dotace neznamená
vždy správnou cestu
nová elektrifikace
stejně jsme zůstali
opuštěni

hlavní ropný kontrakt
v černých číslech
podobně posunuti v systému souřadnic
ale zapomněli jsme
na plastové střechy
a otevřené deštníky
takže je smrtnost deště
zase naprosto jasně daná

acidita

ANNA SEDLMAJEROVÁ

× × ×
vykutálené definice
na nesprávné cestě kde
v duši bas neduní
plesnivé stěny zahřívají
a ptáci do oken létají v noci

moták pochop se v pokoji zdržel do rána
a dnes musí stihnout
zamotat bavlněnou šňůru
do posvátného klubka
aby bílou hlavní
s úctou
smotané vystřelil zpět
do rotujícího orgasmu

× × ×
rampouchem uhodit
na
triangl otce syna a ducha svatého
zahrát

s ledovým výdechem zapomenout
že červená je barva tepu
v jehož rytmu
hladím představu v lidské kůži
hřejivou

na druhém konci černá z vyčerpání
jak díra
co se sebou nenasytí
co spí jen když má otevřené oko

× × ×
kolemjdoucí zavoněl ulicí
květina se opřela o hruď
vítr
vyhlodaný měsíc
calea zacatechichi
hořká tráva se nesměje
uspává

včera přesně tady
v téhle škvíře
schovával se šváb

ten kousek, co postrádám
jemu nechybí

neusnout
čekám až vyleze zase
abych mohla sledovat
jak se mě nedotýká
šváb co uspává
a ohlodaná tráva

× × ×
barvy kolem se sbíhají do cesty
která překlenula řeku
v boji proti přirozenému toku
vlající kůže
ptá se kamenů
čí jsem
čaruje tak nemocně
že voda z lidí odtéká
aby zahladila stopu
tok proti toku

DOMINIK BÁRT

ještě chvíli spolu před odchodem
postůjme
když jeden druhému
nesedíme

třeba se vyrovnáme
s těmi křivými cestami

nejčistší báseň
dnes napsal starej pán
co jel se mnou třicetšestkou
když jsme dojeli na konečnou
on jen do celou tu dobu trvajícího ticha
vzdychl:
achjo
zvedl se
a šlo se

/ p ě t a d v a c á t ý s o n e t /
podmiňovací

a najednou jiné
nyní
jak už nám bylo
předesláno

pomalu dýchat vzduch
dokud nezbude jen
prach
v rozedřené kůži

pak ještě trochu dál
aby šlo zůstat v tom
že bylo na výběr

pomalu dýchat vzduch
dokud nezbude jen nyní
dokud se to nedozvíme

závora nemocničního dvora
jak stará dětská houpačka
kývající se ze tmy
do ještě větší tmy

prostoupenost vynechává
jenom konce
přimrzlých větví

nejhojnější výskyt ticha
v básních
a mezi lidmi

v knihovně
slečna s kávou
pomalu hledící z okna
silně nasírajícím srkáním vycucává
ze vzduchu za sklem
horkou naléhavost
nepovšimnutého

špinavý
nedopitý šálek v dřezu

dveře otevřené ze tmy
zůstávají trčet
do nikam

poleptali jsme pole ptající se
na jaro
v poledním poklidu jsme polapili
poslední půltóny z porcelánovejch hran
kýčovitýho nádobí od babičky
byly tak hlasitý
že tvýmu růžovýmu hrnku
to utrhlo ucho

dnes ráno jsem se o něj pořezal

/devátý sonet/
expirační

jako akvadukt bez vody
hřebeny hor nemají co česat
žaluzie žalují žal žaláře mysli
smýkám se průsvitným průsmykem

báseň nebo bázeň?
pohled zadrhávající jak šmirgl
jako když chceš nacpat myšlenku
do sklenice a zazátkovat

zavařit a natrvalo uskladnit
proces kterej člověku zavaří
trhám záruku za ruku

čekám kdy ji utrhnu
čekám kdy z ní utrhnu
trochu tebe

ALŽBĚTA JOHANKA PETROVÁ

Pouť k Máří Magdaléně

Praskala tráva pod nohama, praskala suchem.

Měl jsem ale ještě více než ta tráva suché, popraskané nohy. Hledal jsem tedy v tom skleněném vzduchu vodu. Nikde vody nebylo, ani na starých, časem prověřených místech. Nohy mě nesmírně pálily. Žhnuly tak, že jsem se bál, aby pole nevzplála. Rudý obličej a nerudná tvář ze mě dělaly zvíře. Vážky se nade mnou pářily v trojici, velmi nevinně. Jak můžou teď, když není vzduch k dýchání? Měl jsem trpkost na jazyku, v uších, v očích, ve vnitřnostech. A sladké třešně, které divoce zplaněly u cesty, se mi posmívaly, šeptaly si: „Je ubohý, ubohý člověk."

Tentokrát mi nesdělovaly žádnou novinku, věděl jsem to. To, že stále padám, vysychám a prolézám houštím, spíše než bych kráčel po cestě. Chichotaly se ty třešně ještě více, když jsem je trhal a přecpával se jimi. Šťáva mi při jejich konzumaci i v dospělém věku ještě stále tekla po bradě. Potěšily mě jenom na chvíli… Pak jsem šel rovnou zase do křovisek, stydět se. Potom znovu hledal vodu, chladivou mast na kůži.

Podařilo se mi najít dojičku krav uprostřed drátem separované louky.

„Dobrý den, prosím Vás, nemáte…?"

„Máme."

Pokynula mi rukou, ať přijdu blíž. Podlezl jsem drát elektrického vedení a zamířil k ní. Očima jsem hledal nádobu s vodou, kterou by mi dívka mohla dát. Ale nic jsem neviděl. Zato ovádů se na mě sápalo spousty. Chutnám jim už od dětství.

„Stůjte klidně. Nešijte sebou. Pojďte blíž!"

Rozkazovala mi a já poslouchal. Stál jsem v těsné blízkosti těla krávy. Dýchal jsem v rytmu pohybů jejích svalů, abych ji nevyrušil. Dívka stlačila vemeno té krávy a zalila mé nohy teplým mlékem. Chytila mě za kotník, to kdyby mě napadlo utíkat, a roztírala tu bílou tekutinu po lýtkách, po rozpraskaných patách a prstech. Nevynechala jediné místo od kolen dolů. Cítil jsem se lépe. Jako kdybych nastoupil na zázračnou léčebnou proceduru.

„Teď jděte, už nemám nic."

Pomalu jsem couval, nevěděl, co vyslovit, co udělat, jak projevit dík. Otočil jsem se docela neobratně a rozběhl se k drátu.

Mimoděk při běhu jsem si sáhl na lýtko, které bylo teď hebké.

Zdravý jsem se hnal pryč z polí, za lidmi. Stihli mě však najít dříve. Nad hlavou mi prosvištěla stíhačka. S velkou bázní jsem si uvědomil: „Žiju."

ZAHRÁDKY OTEVŘENY!
V květnovém pondělí od deseti
došlo k uvolnění.
ZAHRÁDKY OTEVŘENY!
Lidé ve frontě
na gelato a pivo s pěnou.
Usedají k vachrlatým stolkům
hledajíce balanc mezi žulovými kostkami.
Za rohem na náměstí
šeřík hojně zkrápěn
močí hostů.
ZAHRÁDKY OTEVŘENY!
Na hajzly/i se pro samou radost
dočista zapomnělo.

(13. 5. 2020, Úvaly)

× × ×
Kam namíříš oči,
zjeví se ostrá podoba.
Nemůžeš těkat,
rozmaže se
jako laciná řasenka
v prudkém větru.

Dnes i ve večerních hodinách
vidím havarovaný mlékárenský vůz
a chodce, kteří skáčou přes skleněné střepy,
vyhýbajíce se bolesti.

Potopa v ulici Křižíkova
zaplavila i další spěšné kroky
mužů a žen
z roku sedmdesát.

Setkání
Kejhání nočních labutí
v přítmí olší
zastaven k nehnutí.
Po cestě kamenů bolestných
v tom rudém odrazu
jsi to, Bože, Ty?

TUGOMIR MATIĆ

Žít na ostrově

× × ×
Okamžik nikdy není špatný
musíš si pořídit síť na chytání
okamžiků
pokud si ji nepořídíš
zůstanou ti jenom dny
a to není dobré
může to být i nebezpečné
…
dny strávené sčítáním
promarněných šancí
všeho toho, o čem si myslíš
že ti chybí
nač si myslíš, že jsi měl nárok
a nikdy jsi to nedostal
…
zachytíš-li okamžik
jako dlouhý pohled z okna
budeš se radovat z rána
jako ses
když jsi byl malý
radoval
z pytlíku bonbónů

BEZVĚTŘÍ
…
pevnina napnula moře
sem tam loďka
mlhavo
a racek
…
před očima
málo všímavého pozorovatele
se vůbec nic neděje
všude je klid

× × ×
Dnes je svátek
jako v ten den
kdy mě otec
mladý člověk
vzal na utkání
držel mě za ruku
zatímco ve větru
tančily vlajky
skutečnost
obloha je šedá

a déšť ševelí
mám rád ten zvuk
skutečnost
Mak zmokl
a stáhl ocas
i já jsem zmokl
ale máme elektřinu
a fén funguje
je svátek

× × ×
Nikdy mě nebavilo pracovat
aspoň ne dělat to
co člověka unavuje
ale co dělat musí
protože tak je to na světě zařízeno
ne že bych rád nedělal nic
naopak
měl jsem rád
i dnes to mám rád
když můžu sedět úplně sám
nebo s přítelem
na lavičce nebo na pobřeží
u moře
v kavárně
nebo v městském parku
mlčet nebo si povídat
to je úplně jedno
procházet se

× × ×
Žít na ostrově
monotónnost
nenastávání
a soulad
stopa po letadle na obloze
zázrak, který jsem dlouho neviděl
myslel jsem si
letadla už nelétají

Z připravované sbírky Nepostavil jsem dům (Nisam sagradio kuću) přeložil Jiří Hrabal.

O Tugomiru Matićovi, osobně:

Tugomira Matiće jsem poprvé potkal na cestě nad přístavní vesničkou Račišće na jihodalmatském ostrově Korčula v roce 2018. Prošedivělý muž s prořídlými vlasy staženými do liščího ohonu, za jehož tmavými brýlemi

jsem tušil nepříliš přívětivý pohled doprovázený štěkotem dorážejícího psa, kterého silou držel na napjatém vodítku – dnes vím, že ten pes se jmenuje Mak. Pán i jeho pes působili dost nevstřícně a odměřeně. Přiznávám, že můj pes vrčel taky.

On mě samozřejmě neznal a jistě mě ani nezaznamenal, snad jen jako jednoho z kolemjdoucích, které na dalmatských ostrovech potkáte jen jednou a pak už nikdy. Já jeho taky neznal, ale nespletl jsem se, když se mi při setkání vybavila fotka původem sarajevského básníka.

Pamatoval jsem si o něm jen to, že napsal knížku povídek Sarajevské pivo. To se mi nějak vepsalo do paměti. Asi proto, že jsem kdysi přeložil sbírku povídek Sarajevské Marlboro od jiného autora původem ze Sarajeva, tak co k tomu ještě přidat Sarajevské pivo… Laciný vtip, který ale jako mnemotechnická pomůcka zjevně posloužil. Teď už vím, že Tugomir Matić (1957) vydal od r. 1978 i pět básnických knih (Půlnoční v Sarajevu; Mezi nebem a zemí; Čas mlčení; Pohlednice; Zaměř pozornost na detaily) a vedle zmíněného Sarajevského piva a skandinávských nocí (2014), jak zní celý název, i povídkovou sbírku Jazz pro zapomenutého strýce (2017), kterou i přes pozitivní ohlas kritiky sám považuje za horší než tu předešlou.

A pak jsem znal ještě z račišćského přístaviště bystu zpodobující Tugomira Matiće, komunisty, bojovníka proti italským fašistickým okupantům, kterého zavraždili za druhé světové války. Strýce (synovcem nezapomenutého), jemuž poté, co mu vzali život, ještě jako mrtvému strhali vousy.

Tuga (tedy Smutek), jak mu přátelé říkají, je básník. Lidí, kteří píší básně, je hodně, dokonce i dnes. On ale patří mezi ty, co píší básně, protože je žijí. To není výpověď o kvalitě jeho básní, spíše o způsobu jeho života. Žije ve vesničce, kde se muži kdysi živili rybolovem a jako námořníci, v ulici, kde dnes bydlí sotva deset lidí a tři psi. Stranou turistického ruchu i literárního života. „Když se pořádá nějaký literární festival, většinou mě zapomenou pozvat," směje se poťouchle. „Řeknou, Tugo, nezlob se, my jsme na tebe zapomněli. Mně to ale nevadí," dodává.

Život na ostrově má svá specifika. „Myslím, že ti, co tu žijí, tu většinou nejsou šťastní. Chtěli by odtud pryč, cítí se tu uvěznění,

spoutaní. Mají pocit, že jim v životě něco uniká. Nemají svobodu v sobě," říká. Na předválečné Sarajevo, kde prožil velkou část svého života, vzpomíná rád i s neskrývanou dávkou nostalgie, stejně jako na život v bývalé Jugoslávii. Rád o tom povídá, ale rád i poslouchá. Zajímá ho, co se děje v Česku, co vychází za knihy a… hudba! Zamiloval si Lenku Dusilovou! V Račišći se ale cítí šťastný. Nedivím se mu.

Když jdete po polní cestě kolem ostrova, máte pocit, že se konečně můžete nadechnout. Ne jenom tak, že vydržíte do dalšího nadechnutí, ale plně, definitivně. Mísí se tu slaný mořský vzduch s nasládlou vůní fíků, ostružin, olivovníků a dalmatských bylin. Omamná kombinace. Tuga, schovaný za černými brýlemi, kterými chrání nemocné oči, tu chytá do sítě své okamžiky.

Za pár dní Tugu navštívím, jsem si jistý, že mě vřele přivítá a Mak na mě bude skákat tak dlouho, dokud si nenechám olíznout tvář.

Jiří Hrabal

JAKUB CHROBÁK

× × ×
Plné sluneční světlo
padá do údolí z druhé strany.
Rukou ještě ne teplou
čechrá tvé ostré hrany.

× × ×
Stříbrná nápovědka
skrz mladé květy trnky
vášnivé mléko
leje do potoka
i do tvé věty.

Měsíc,
anebo ty,
je sjetý.

× × ×
Při dřevě
uprostřed lísek
se vysek
kus smrku.
Louč: smola a šmodrchance
uschlé četiny.

Vzpomínáš, Metude,
jak jsme to dělávali?
A na ty svoje oči,
co se ohněm smály?

Synáčku, už nikdy
nebudeš malý.

BÁSNÍK
Osina v prdeli,
co zvoní.

PAVOL IČO

Pexeso

„Tak ti treba! A zaslúžiš si ešte viac!" kričal otec, keď som spadol zo schodov pred budovou školy, zahalený v opare skysnutého čuča a dymu z cigariet. „To kvôli tebe nás mama nechala!" vrešťal a uvalil mi k tomu ešte aj po papuli.

Ale ináč to bol dobrý chlap. Len nešťastný, hrozne, hrozne nešťastný.

Sám sa prebíjal, sám viedol svoj boj s lacnou borovičkou. A vždy, keď sme išli von, podlamovali sa mu kolená.

Predtým bolo všetko ináč… Ešte, keď mama bola pri nás. Vtedy naposledy som ho videl, ako sa usmieva.

„Tu máš, pankharte!" uštedril mi ešte jednu. „A ty, čo kukáš, buzerant!" osopil sa na okolo idúceho.

A mne sa v mysli vynorili babkine slová. Spomenul som si, ako mi na smrteľnej posteli, v tej zasranej, páchnucej nemocnici, kde sa nedali ani otvoriť okná, vo vzduchu, ktorý sa nedal dýchať, povedala: „Janko. To je nanič svet. Načo by som tu ostávala? Idem, prepáč!" a pár dní nato vydýchla.

Babku, tú som mal rád. Vždy mi dala cukríky, aj ma objala. Aj otca za tú pijatiku kárala, hoci on ju nikdy nemal chuť počúvať.

Ale je preč.

A ja tu stojím. Na tých polorozpadnutých schodoch. Pred školou. Uprostred leta.

Na schodoch posiatych holubími výkalmi.

V smradľavom meste plnom smogu.

Dívam sa k nebu.

A plačem. „Bože, pomôž!"

Len to roztrhané pexeso zo ZOO, rozhá-

dzané po zemi. Tie čriepky minulosti. Volajú vo mne čosi ako nádej. Vyvolávajú spomienky. Na úškrny mojej mamy, záblesky žiarivých mrakov v smiešnych, takmer zvieracích tvaroch, plávajúcich po oblohe.

A vďaka nim. Len im vďačím za to. Že ešte dnes spočiniem v mäkučkých perinách.

ADAM EL CHAAR

Šlehané básně

V minulém životě jsem hodně chlastal. Vlastně možná není minulý. Přestat chlastat neznamená absolutně nic. To je na tom nejtěžší. Démon alkohol zůstane přítomný. Zvrhlo se to před sedmi lety ve Photogether Gallery. Říká se jí taky Bunkr, protože sídlí v atomovém krytu (městské polikliniky). Danzan tam měl výstavu jménem Land(e)scape. Natahal tam kotel slívy. Vždycky jsem přišel a v jedné z těch zasutých komnat si prolil hrdlem pár deci. Zalil jsem je několika deci tekutého cukru, myslím kokakolu. Pil jsem do žil. Teď se snažím nepít, být opojený z pochopení. Napojený, jak říká Klus. Ze zhoubného koloběhu Photogether Gallery jsem vypadl na Nový Zéland. Danzan otevřel Galerii Garáž. Asi desátá výstava, kterým on říká činy, se jmenovala Čekání na kokota s mým vysmátým ksichtem na plakátu. Já jsem tam totiž vůbec nechodil.

Po návratu ze Zélandu jsem půl roku chlastal, a pak přestal, konečně. Začal jsem psát, dělat slam a jezdit za ním do jiných krajů. Dneska se kokot dostavil prolitý sedmi léty české slam poetry. Je pěkně vyhraněný, artikulovaný, otevřený, ale to je jenom povrch-popruh. V Garáži se dnes koná padesátý sedmý čin. Jmenuje se Šlehané básně. Danzan rozlívá svařák. Je tu i holka, kterou jsem včera viděl za sklem Pštrosa. Nahlížel jsem tam a ona o mně něco říkala kamarádům. Líbila se mi. Uvažoval jsem, jestli jít dovnitř, ale nechtělo se mi opouštět komfortní zónu. Byl jsem přepsaný. Pak jsem byl na sebe naštvaný. Šel jsem nocí a zpíval si It ain't me, babe od Boba Dylana.

Jeden slamer přijel s bývalou přítelkyní a slamuje o tom, jak to chce dávat všem i té své jediné. To se mi líbí, že to dokáže říct natvrdo. Slam je o tom, říct na pódiu to, co nedokážeme říct v reálném životě. Říct to střízlivý. Dneska už je celkem běžný model,

že když má holka kluka, tak to není žádná nemoc. Kluci se pak paradoxně stávají odpůrci toho volného vztahovství. Chtějí holku jenom pro sebe. Radši típnou vlastní choutku a jdou příkladem. Společnost se odvrátila od Boha a musí se k němu vrátit, jinak si to s ní rozdá matka Země. Možná se ale musíme obrátit na pohanského Boha, pohasínající modlu přirozenosti. Nebo objevit nového. Nemá to být modla, má to být čistý beat. To, co jsem hledal-hlodal v chlastu a psaní a slamu a ženských. Tam nejvíc.

Slamer zapomene text a hledá ho po kapsách. To bývá nejlepší, paradoxně. Jeho bývalá se tváří zasmušile, ale on to může dát všem. I jí. Moderuju a ta holka, která o mně včera něco říkala za sklem Pštrosa, se na mě upřeně dívá a usmívá. Pořád stejně, ať už řeknu podle svého názoru nějakou blbost nebo chytrost. Tyhle akce osvobozují v tom, že je to bytí pro druhé. Je to odpočinek od psaní, které je bytím pro sebe. Oproti psaní je to víc předstírání, protože pozornost rozptyluje ducha. Jejich, jeho, sdílená. Kunderovská atrofie ducha, ale live. Je na mě řada. Dávám impro. Hlavou se mi honí flashbacky z psaní.

Pak si z toho nic nepamatuju. Prostě to proběhlo. Nezůstal žádný materiál, který by se musel zužitkovávat. To je skvělé. Je to jako, když se s někým seznamujete. Potřesete si s ním rukou, navzájem se představíte, ale pak stejně neznáte jeho jméno, protože jste byli moc nabuzení. Vnímali jste příliš mnoho okolních vjemů. Potřesení rukou je stejně nadpřirozeným protrhnutím sociální bubliny jako ritualizované postávání před lidmi a povídání jim, co člověku zrovna běží hlavou. Přesně to jsou šlehané básně. Vlastně spíš předstírání, vymýšlení si, že vám něco běží hlavou. Boj s dojmy za pojmy.

Během výstavy Land(e)scape jsem pořádal čtení. Jmenovalo se Autorské čtení. Četl tam Frič a dvě hodiny po něm zemřel Magor. Hodně se tam chlastalo. Musel jsem pryč. Začal jsem hlásat, že je třeba osvobodit se z Danzanova kultu. Přešel jsem do kultu slamu, Hýskova kultu. Teď jsem zpátky. V Danzanově kultu se vždycky hodně balilo. Slíva byla jen zhmotněním přirozené opilosti opačným pohlavím. O pauze jsem se s ní seznámil. Rozkecal jsem se tak, že v druhém kole nemám na pódiu žádnou energii. Místo impra dávám Morrisona. Než jsem se stal slamerem, byl jsem Morrisonem. Svedl jsem do ní svůj kanál a ona mě úplně

vyždímala. Ale mám rád, když se něco pořádně vyždímá. Použije. Tomu je třeba se nebránit.

Na Morrsiona mi pak řekla, že na ni takhle ještě nikdo nekřičel. A za týden mě zpražila, že zrovna začala s někým chodit, takže nic nebude. Já bych s ní chodit nechtěl. Možná pak jo, to nevím. Ale líp je mi bez těl. Něco ve mně po té líbeznosti prahne, ale něčemu jinému je dobře v suchu pouště. Cákat se musí a bidet není úplně nejdůstojnější díra, ale když skrz okno prosvítá ranní slunce, které zrovna vylezlo nad lesy, a vy se spontánně rozhodnete, že už dál nemůžete… Jo, to je fajn. Prý ale klidně můžeme zajít posedět.

V publiku se objevuje Vašek. Poslední dva roky jsem o něm věděl jen z Facebooku. Jedna kýčovitá cestovatelská fotka na jeho profilu střídala druhou. Pozvu ho na pódium jako překvapení večera. Bere to. Otevře si pivo. Líbí se mu to. Mele o Mexiku a nebere to konce. Ohlásím radši procházku na Burešov. To je kopec s krásným výhledem na světlo, teda město. Nikdo si mě nevšímá, ale když zařvu, že vyrážíme, a zároveň opravdu vyrazím, dav se vydává v mých šlépějích. Skvělý procit. A po mém boku ta slečna. Centrum se ztrácí v mléčné tmě. Cítím mezi námi bezprostřednost. Ta se prohloubí ve Sklepě. Vznáší se mezi námi jedno velké nic, ale příjemné. Nic ničemu nebrání. Slam je chlast, člověka otevře. To je na něm nejlepší. Pak to ale zase vyprchá.

Společenstvo slamerů sedí kolem stolu a konverzuje. Ona dvě hodiny nepromluví, jenom se soustředěně dívá. Když se na ni promluví, odpoví jakoby nic. Všechno v pořádku. Když mi pak za ten týden řekne, že s někým zrovna začala chodit, jdu se projít do lesa. Ve své opuštěnosti potkávám lidi. Přesně tohle mi u slamu chybělo. Když mám holku, taky mi to chybí. Člověk ztratí citlivost k nestrannému kolemjdoucímu. Přestane se představovat těm zdánlivě nedůležitým. Neprojevuje se v bezvýznamných příhodách, které jsou prapůvodními zdroji slamu. Je mimo. Člověk se musí projevit tam, kde to přijde. Osvícený afekt je opak slávy. Šleha. Člověk je neustále na konci světa a potřebuje pomoc. Potřebuje ji teď. Pomoc! Jsem otrokem flow. Je nekonečnou. Můj art potřebuje garáž. Potřebuje se zastavit. Všimnout si.

Den po tom slamu jsem s ní šel na procházku. Šli jsme daleko, až do přilehlé vesnice. A to měla podpatky. V jednu chvíli jsem se

musel zastavit a stát, protože mi stál. Díval jsem se na strom. Za ním byla lampa. Jeho holé větve se kolem lampy obtáčely jako kolem středobodu obratu. Ukázal jsem jí to. Myslela, že jsem zastavil kvůli tomu. Zabavilo ji to na dostatečnou chvíli. Dostal jsem draka zase do klece. Divila se, co je to za jev. Nějaký optický klam. „Dělá se mi to i na předním skle auta. Škrábance od krup se formulují kolem světel do bludných kruhů," řekl jsem. Šli jsme dál. Za chvíli jsem musel zase stát. Dělal jsem, že zkoumám vnitřek přilehlé továrny. Byly tam nějaké stroje a spousta krabic. „Co tam vyrábějí?" zeptala se. „Krabice," odpověděl jsem. Člověk vidí jen, když není viděn. Pozorován-rozporován. Proto je láska slepá.

JEDEN Z POKUSŮ O EKOLOGICKY ANGAŽOVANOU POEZII

Básnířka, redaktorka a literární publicistka Olga Stehlíková je výraznou postavou české poezie nejen díky své tvorbě, ale také práci na knihách autorů jiných. Je autorkou, jejíž tvorba je od počátku poměrně bohatě reflektována. Již její básnický debut byl dekorován cenou Magnesia Litera. Proto může pro někoho poněkud překvapivě působit, že svou skladbu *O čem mluví Matka, když mlčí* vydala v malém začínajícím nakladatelství Dobrý důvod. To je však částečně spojeno s osobou básníka Radka Štěpánka, kterému není ekologická tematika lhostejná a spolu s Pavlem Zajícem a dalšími (Jonáš Hájek, Jan Škrob, Olga Słowik) stojí i za iniciativou Přírodní lyrika (www.prirodnilyrika.cz).

A právě skladbu Olgy Stehlíkové můžeme vřadit do širokého proudu literatury nesoucího se ve znamení environmentálního smutku. Obecně je to hlas, který sílí jak ve společnosti, tak přirozeně i v literatuře. Vzhledem k situaci se dá předpokládat, že ještě nějakou dobu sílit bude, a to jako přirozená reakce na proměnu světa vyvolanou člověkem, kterou pozorujeme kolem sebe.

Skladba Olgy Stehlíhové je pak svědectvím jistého teď, stavu, ve kterém se nacházíme. Emocionální promluva stylizované Matky je snadno čitelná. Země se bez lidí obejde, jsou jistou dočasností, kterou je nutné přečkat.

Koneckonců tím ubližováním jí, ubližují hlavně sobě. Aspoň podle skladby, jak by se mohlo zprvu zdát. Ale nakonec to tak jedno není. A monolog personifikované matky Země, která – v protikladu k názvu knihy – moc nemlčí, je vcelku hodně upovídaný. Nemůžu se zbavit dojmu, že skladba je psána hlavně rozumem a vypočítána na efekt.

U této útlé čtvercové knihy o šestatřiceti stranách stojí za zmínku její grafická kompozice. Uvnitř bloku, kdy je užito koncepce protilehlých stran, je vždy vpravo text skladby, vlevo se pak opakuje stále tatáž fotografie vyprázdnění krajiny. Jen je tištěna stále světlejším odstínem černé, až mizí její obsah takřka úplně. Zůstávají jen nerozeznatelné obrysy dříve existujícího. Celkově tak úprava podtrhuje vyznění skladby.

Skladba má především ráz vztyčeného ukazováčku. Pozor! Tady se jedná o vážné téma. Ano, je. Ale to samo o sobě nestačí. Patosem nesená skladba spolu s tím karatelským prstem poezii ubíjí. Záměr byl určitě dobrý, ale úplně to nevyšlo. Kdyby byla skladba součástí sbírky, tak bych byl možná méně kritický. Ale takto zůstává kázání a otázka: „Proč?" Místo mateřské lásky je tu chlad a deklarovaná lhostejnost k těm, kteří za neutěšený stav můžou. A nakonec mi v té environmentální sbírce chyběla sama příroda. Záměr dobrý, ale provedení tentokrát pokulhává a zůstává v rovině agitky. *Pavel Kotrla*

Stehlíková, Olga: *O čem mluví Matka, když mlčí*. Nová Říše: Dobrý důvod, 2019. 36 s.

POZORUHODNÉ ROZHRANÍ

Na rovinu. Básnické sbírky Davida Bátora (1974) z posledních let postrádaly pevnou ruku redaktora. Škrtání není autorova oblíbená činnost, ale sbírka, o které se chystám psát, je v něčem o dost důslednější. Redaktor Petr Ligocký zapracoval a výsledkem je až na výjimku jedna z nejpozoruhodnějších sbírek Slezska roku 2019.

Rozhraní je rozděleno do tří částí, bůhvíproč, po podrobnějším čtení jsem to nedokázal rozklíčovat ani tematicky, ani formálně, ale asi to nechme na autorově záměru. První část má v čemsi blízko k Bátorovu duchovnímu i básnickému učiteli Vítu Slívovi, konkrétně

ke Slívově sbírce *Ultima thúlé, nejzazší zem*. Podobnost motivů, především světelných, střídání světla a tmy, různé přesvětlování prostorů, tady se Bátor nechal jistě inspirovat (*„Škvíry mezi kameny / jsou ozářeny matným světlem" … „Jazyk je i pohyb, v kterém jsme / takto osvětleni" … „Dlouhou metlou pak vymetl na světlo" … „Někdo je v nebi. / Jiný na zemi. / Já mezi tím. / V příšeří slov." … „Světlo. Tma. Podivná samota konce týdne" … „Oheň se rozhořel jako prorok" … „Šnečí ulita světla"*).

Druhá část *Ticho a tma* pokračuje v motivech světla, tematicky se noří hloub do snu a reality (*„Mezi snem a životem / je křehká a úzká pěšina."*), ale motivy se pohybují mezi banálními veličinami, jako jsou les, pole, česnek. Autor tu rozehrává i dávno neslyšenou radost ze zvuku ve vlastní básni, která byla Bátorovým textům vždy dosti blízká (*„Vítr stříhá kaluže. / Nůž od krve listí. / Střenka kvílí! / A švihá vodu!"*). Texty v druhé části jsou věnovány například Emilu Julišovi či Vítu Slívovi. Tohle je oblíbená Bátorova hra, přihlašovat se k velikánům české poezie, k přátelům. Někdy velkolepá, jindy trochu zbytečná. Dárkování formou básně jako sto let stará tradice ohlasové poezie. Druhá část pak končí jakoby nic (*„Jen tak / zhoupne se / podlaha snu / a zmizí"*).

Třetí pasáž *Pád do rána* je ze všech částí nejméně stabilním prvkem sbírky. V básni *Déšť* si lyrický subjekt vzpomíná na apokalyptickou průtrž po výbuchu Černobylu, báseň *Branka u Opavy* je jakýmsi civěním z oparu snu (*„Probouzím se a vdechuji zvuky. / Kov má svůj jazyk temný a zlý."*). Báseň *Bolest* je niterným soubojem s vlastním trápením, autor ale svým prořeknutím se (*„Dech v básni je vždy těžký"*) spíš celou výpověď znevěrohodňuje, byť ji rozehrál dobře (*„Rozhýbat jizvy. / Vzpomenout si. / Pach. Život tady."*). Poslední dvě básně v souboru tak civí do zvláštní prázdnoty.

Ano, kniha je redakčně připravena téměř bez připomínek, ale chybí jí nějaký vrchol. I tak se řadí mezi to lepší, co Davidu Bátorovi vyšlo. Nechci autora nějak úkolovat, ale rád bych u něj v dalších knihách viděl stabilnější polohu. Už dozrál do věku, kdy mu to recenzenti jen tak snadno neodpustí, tu občasnou psavuchtivost na úkor redakce. Tak pozor, pozor na to! *Ondřej Hložek*

Bátor, David: *Rozhraní*. Ostrava: Protimluv, 2019. 45 s.

Útlá novela stojí zatím na konci řady autorčiných vydaných titulů a co do stylu a zpracování předvádí Petra Dvořáková svou – dá se říci – již „autorskou klasiku". Ve *Vránách* přichází ale s čímsi navíc. Čtenáři, kteří si oblíbili její psaní, nebudou v ničem zklamáni a dostanou přesně to, na co se těší. Svižné, zrychlené vypravování, bez nánosů zbytečných dialogů, hrdinu, pro něhož musí mít pochopení a také překvapení v podobě závěrečné tečky. Autorka je talentovanou vypravěčkou v podstatě už s vypracovaným narativním stylem, jehož změna by zřejmě skalní čtenáře zklamala; v tomto ohledu si ale myslím, že Petra Dvořáková může ještě v lecčems překvapit. Ráda totiž objevuje a zkoumá postavy a situace z různých poloh a k experimentování přistupuje s radostí, které se nejspíš nedokáže spontánně vzdát. Což je dobře. I když ji občas dokáže disciplinovaně potlačit, pokud se rozhodne psát třeba mainstreamově (například v Chirurgovi).

Na autorce mě přitahuje její schopnost empatické oscilace mezi dětským, polodospělým a dospělým světem. V tomto ohledu tedy není nikterak omezována volbou hrdinů, a pokud zvolí téma a prostředí, které důvěrně zná či si jej do potřebné míry nastudovala, dokáže plasticky zobrazit určitou výseč skutečnosti velmi uvěřitelně. Lze nalézt i škobrtnutí, ale čert je vem. Jen jako příklad uvedu u *Vran* takové zásadnější: nepřijatelnou absenci on-line komunikace ve vypravování, které nás všemi indiciemi kotví v současnosti. Soudobý svět pubescentů je pohlcen sítí – a to není na příběhu znát. Současná hrdinka by se pravděpodobně mnohem více trápila, že má před odchodem do školy nedostatečné množství lajků, než že bude doma nějaký, zatím netušený malér.

Ve *Vránách* se Petra Dvořáková vrací k dětské hrdince, dvanáctileté Báře, jejíž křehký vnitřní svět je bolestně nabouráván těmi nejbližšími. Hysterická, emočně povrchní a hodnotově vykřivená matka v konfrontaci s Bářiným jednáním vychází jednoznačně záporně; pasivní, životem znuděný otec se sklony zpestřit si životní šeď způsobem, na který myslí některé paragrafy trestního zákoníku (tak dalece své „zájmy" ale v novele nerozvine), představuje spíše zlo „v zákrytu" poháněné do akce výbuchy matčiny nespokojenosti. A konečně sestra – téměř Bářina vrstevnice,

která se vůči Báře neustále negativně vymezuje, ničeho jí nepřejíc. Dvořáková zacílila při vyprávění na Báru a matku; to ale není důvod pro nedopsanost ostatních postav. Z předchozích knih víme, že autorka mužskou postavu napsat umí, možná se tedy jednalo o záměr, aby se více nasvítily postavy prvních dvou aktérek příběhu? Váhání ale úplně odpadá v případě sestry, jejíž chování mi nepřipadne jako z tohoto světa – nemyslím, že by se dítě mohlo pohybovat jenom v takovéto jednoznačně lhostejné, sem tam kruté poloze bez záblesku čehokoli povahově kladného. Tady se mělo ještě více na postavě zapracovat.

Líbí se mi, jak autorka střídavě ozřejmuje jednání Báry a matky na stejných situacích – obě postavy souběžně komentují tentýž moment a přitom snášejí své důvody, které jsou ve vzájemném kontrastu. To příběhu dodává stupňující se konfrontační napětí, které pozvolna eskaluje do vyhrocené krize s tragickým závěrem. Téma skrytých rodinných tajemství a dysfunkčních vztahů, které nejsou okolím viděny, neboť navenek působí rodina spořádaně, je opět něco bolestivého, do čeho musí autorka – pro sebe již typicky – píchnout: sympaticky vězí ve svém psaní „až po uši", čiší z toho obrovská radost a uspokojení. Tvůrčí nadšení, zdá se, dává křídla i čtenářům – Petra Dvořáková není autorkou vysokého stylu a ani po něm netouží. Její literární příspěvek je cenný především tím, že umí ke čtení strhnout a to je pro novou generaci dospělých „nečtenářů" nadějí – a snad cestou k pozvolné kultivaci literárního vkusu. Petra Dvořáková ničí vkus neuráží – nevybírá si témata prvoplánově, nedělá si věci jednodušší a umí se do příběhu propadnout a vzít s sebou i ostatní. Umím si představit, že mnozí i mobil odhodí, jen aby si otevřeli její knížku.

A křídla má v příběhu i to, co dalo knize název – vrány. Jsou na začátku a jsou i na konci, měly by být klíčem k pochopení narativního vzkazu, neboť Bára v závěrečné situaci křídla dostane také. Vrány tvoří spojnici mezi klíčovými momenty novely v podobě drobných odstavců popisujících biologický rytmus vran – od nalezení hnízdního stromu, nalezení samečka, od budování hnízda po vyvedení mláďat i opuštění matky mladými. A přitom všem vrána sleduje dění v domě, který má před sebou jako na dlani a z domu – jako jediná – sleduje cyklus vran Bára a zaznamenává jej výtvarně.

Děvčátko, které pochopí, co činí rodičovství rodičovstvím – nikoli ale na příběhu své rodiny.

Vraní „vsuvky" jsou tím, co může kritiky autorky usvědčit ze lži, že neumí být novátorská a že její příběhy jsou příliš popisné. Popisnost je zde promyšlená metoda, která právě umožňuje čtenářský ponor do tématu a nedovolí jet jen po povrchu.

Vrány jsou dobrým pokusem na nově vyšlapávané cestě – a to úplně stačí.

Andrea Chrobáková-Lněničková

Dvořáková, Petra: *Vrány*. Brno: Host, 2020. 182 s.

NÁVRAT PŘÍRODNÍ LYRIKY

Nové nakladatelství *Dobrý důvod* se v loňském roce prezentovalo hned třemi zajímavými tituly. Básněmi a haiku Jana Frolíka, legendárního básníka z Kardašovy Řečice, nepříliš povedeným zvoláním k záchraně Matky Země z pera Oliny Stehlíkové a autorskou prvotinou Libora Staňka (1990), bohemistického doktoranda, který se literaturou zabývá také recenzně, například na stránce iLiteratura.cz.

Sbírka *Drolení* se v osmatřiceti textech, nijak nepojmenovaných, dívá do lůna vztahu člověka a přírody. Tady každý pohyb, každý závan vzduchu znamená zrození („*Závratě vlaštovek prýští / zkamenělé větrem. / jejich těla zanikají / a znovu se rodí / v hladině nebe.*"), návraty („*Vrať se na začátek – ke slovu, tmě a slunci, / vrať se ke smíření slov.*"), rozpady světa na mikročástice, mikrosvěty. A to vše obklopuje nejprve ticho, ze kterého se začíná růst („*Ticho se neobejde bez hluku slov.*"), nejprve skrze průsvitné pavučiny okamžiků, které nebudou ničím, jako okamžiky předtím. Lyrický subjekt pozoruje světlo v jeho nehybnosti („*Ale i v samotném pozorování je pohyb.*"), pozoruje hru minulosti a ozvuky toho všeho v současnosti („*Byly tu zahrady, ale nyní tu jsou pouště*"), skrze neviditelné věci, které se mění ve světlo. To vše se s námi propojí, proplete.

Staňkův slovní materiál, který je knihou prostoupen, se velice podobá slovníku jeho redaktora, jiného z básníků Radka Štěpánka, který přírodní lyrice velmi holduje, dá se říci, že je to jeho vlajková loď. I Staněk spoří metaforami, jazyk je velmi úsporný, civilní, místy až nebásnický. Jediné, co nám naznačuje, že jsme v básnické sbírce, je zabrzdění děje, tak typické

třeba pro Máchu. Staněk vrství jednotlivé obrazy na sebe, doslova se překrývají, navazují na sebe, pomalu, postupně se odlupují z básnického jazyka. Na vše je tu čas. Pomalý, spořivý, přehazující si minci slova a vědomě nespěchající.

A čtenář si tak začne připadat nezanesený celým světem („*Vyhříváš své tělo / splývající s obrysy peřin*"), ale s mohutnými otisky toho všeho pod kůží, i přes přítomnost zdí, které jej budou vždy odrazovat od překročení toho všeho, co nás žene za jediným východiskem („*S příchodem jara kráčíme kolem nazelenalých kopců, / kde budeme pochování znovu vedle sebe.*"). A nakonec to vše pohltí horkost a láva („*Není v tom touha ani vášeň, / jen nehybný opar, / jen tklivé umírání.*").

Staněk tak ve své prvotině vykouzlil něco, co bylo dlouho zasuto a vysmíváno mezi básnickými kruhy. Přírodní lyrika tu je, opět poukazuje na nemožnost oddělit tělo od přírody, každou katastrofu od dopadu na náš vývoj, od každého listu na náš zachvívající se vnitřek. Velmi pokorně se dopracoval do role nového hlasatele světa takového, jaký má být. Propojený.

Ondřej Hložek

Staněk, Libor: *Drolení*. Nová Říše: Dobrý důvod, 2019. 48 s.

TAKTO TAK UMĚT BILANCOVAT!

Poezii Danuty Kostewiczové k nám přivedl překlad Libora Martinka (soubor *Anatomie chvíle,* 2003). Bohužel, psalo se o knize málo. Pokud mlčení neprotrhne útlá bilancující knížka s příkladně „polským" názvem *Andante spianato* (2019), pak nevím.

Kniha (opět v překladu Libora Martinka), ohledává prazákladní, z čeho je lidský svět utkán. Čas, odcházení a ulpívání jsou viděny optikou toho, co trvá. Proto se základní umělecké prostředky, např. personifikace, stávají principem: ne naplňování věcí lidskými konotacemi, ale vyvstávání, jejich vrůstání do podob osobnosti: „Zdá se, že minulá doba znovu dosahuje plnosti. (…) Objevuji stopu dokonalého reliéfu, každý, dokonce i ten nejnepatrnější okamžik. Mám po ruce jakési nehybné *včera*, nějakou téměř připravenou myšlenku a podobu plánovaného *zítřka*, ale také mám moje vlastní *teď*, moje *dnes* směřující k všeobjímajícímu bytí."

Kdo očekává spleť historek a osudů provázejících autorku životem, nepochodí. Kniha je koncipována jinak. Z dramatických a intimních chvil zpovědi se ocitáme v přesně viděných situacích: „Slyším pravidelný tikot hodin. Jasně mě vtahuje do svých podvodných otáček. Nikdy nevím, jestli mi dovolí spatřit korunovaci dalšího dne. Prozatím dýchám. Z čehož můžu usoudit, že – žiju."

Autorka znovuutváří svět plný životní zkušenosti a důvěry v lidství a imaginaci. Na jedné straně sledujeme nárazy: „Je to první neděle po jarním úplňku, už se stříbří vřeteny vrbových pupenů. Dotýkám se povrchu listu. Cítím chlad. Ještě nevím, že je to metafora pro chlad, který mě obklopil." Jindy radost z vyvázání se a odpoutání od světa pozemského: „Opravdu - bylo by pro mě obtížné spočítat všechny ty sny, ve kterých jsem se s lehkostí ptáka vznášela nad každou obtížnou situací, letěla jsem nad přeplněnými ulicemi měst, nad hrůzou zuřícího násilí, nad zkušenostmi zla."

To vše je podepřeno brilantně využitým jazykem, který v sobě spojuje jak prostou výpověď, tak odvážnou a uvolněnou metaforiku pohybující se volně po různých vrstvách jazyka. K tomu přispěl přesný a přitom básnivost i reflexivnost zachovávající překlad Libora Martinka. Kniha tak vyvolává mezi živé i Chopinovský základní klavírní útvar, ono Andante spianato, kterým tato kniha prozařuje dnešní unavený literární svět. *Jakub Chrobák*

Kostewicz, Danuta: *Andante spianato*. Překlad Libor Martinek. Opava: Literature & Science, 2019. 130 s.

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267, 756 24
http://kotrla.com
pavel@kotrla.com

Dalibor Malina
Hotel Pančava
Svárov 323, 755 01 Vsetín
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 82, ročník XXIV.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Dalibor Malina,
redakce: Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Lukáš;
redakční rada: Andrea Chrobáková-Lněničková,
Ondřej Hložek, Tomáš Vašut, Martin Škabraha;
registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 83
podzim 2020

Starost o věci vezdejší

Kamarád Josef Lustyk, věrný čtenář a příznivec Textů, už půl roku tady s námi není. Nedlouho před vánočními svátky by oslavil své narozeniny. S ním bychom to oslavovali jako obvykle. Tápáním v chutích, s vyústěním do ztracena. Letos je však všechno jinak. S připomínkou našich letitých živých stolů zůstaneme sami, v soukromí a potichu. Zcela jistě se zjeví obrazy kamarádů, jejich gesta a mimická dekorace jejich aktuálních zážitků a vzpomínek. A co z těch mých? Možná jeden z těch prostých „příběhů", které vyznačují cestu mých posledních let v tomto městě V., které vlastně ani pravými příběhy nejsou. Chybí jim dramatická zápletka a jaksepatří vyústění, jsou to spíš jakási drobná potvrzení o přátelství, sympatiích a nezapomínání.
Od doby, kdy jsem prodělal operaci šedého zákalu, tzv. katarakty, dohlédnu dál, mnohdy i hlouběji. A tak vidím ostře přítele Josefa na jeho cestách městem a s nimi jeho pohyb mezi věcmi vezdejšími a vztah k nim. Stravoval se mimo domov, gastronomicky nenáročně, ale společně s blízkými lidmi. Domů se vracel mimo centrum, podél Bečvy na Trávníky kráčel převážně pomalu a zeširoka, místy se zastavoval a pozoroval okolí. Už zdálky byla patrná jeho bílá hlava a jako by svou cestu trasoval, přerušoval ji stále na stejných místech. Často jsem zaznamenal jeho pohled upřený do prostoru bývalého zájezdního hostince U Krásné paní, jedné z nejpamátnějších budov města. Jako by viděl i do stínu věcí již neexistujících, hledal v nich jejich odkaz. Lyriku, zdálo se, nacházel u křižovatky na Trávníkách, kde stával mohutný, dnes už smýcený akát vydávající na jaře opojnou vůni. Jako by ho tento obraz s přísadou mírného kýče vyzbrojoval pro budoucí poměrně intenzivní zájem o současnou poezii. Zejména tu mladou, od autorů vsetínského literárního čtvrtletníku Texty. Za tehdy ještě výraznou účastí na proměnách a zlomech snů, představ a zakoušené skutečnosti vystupoval cit pro slovesné i výtvarné umění, ale i pro věci všední s jejich tajemstvím. Bral je vážně. I proto mu dlouho trvalo, než si vybral, čím by svůj svět i životy svých přátel oslavil. Nejen v restauraci U Lva. My to tentokrát k jeho poctě, poctě příteli a čtenáři Textů, děláme za něj. Soukromě a potichu. *Dalibor M.*

Obsah:

úvodník
Dalibor Malina: Starost o věci vezdejší___2

próza
Lukáš Berný: Lokomotiva___12_20

poezie
David Mišťurik: × × ×___7
Klára Goldstein: (con brio)___8_10

překlad
József Keresztesi: × × ×___4_6
Milorad Pejić: × × ×___10_11

jen tak
Martin Dokupil Škabraha: Zdrženlivá zpráva o počátcích románu___20_24

recenze
Ondřej Hložek: Střízlivá a pokorná Diagnóza___24_26
Ondřej Hložek: Perfektní debut nebo chrlení slov?___26_28
Adam El Chaar: Touha je zázrak___28_31

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 83, ročník XXIV.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla,
redakce: Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Lukáš;
redakční rada: Andrea Chrobáková-Lněničková,
Ondřej Hložek, Tomáš Vašut, Martin Škabraha;
registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.
Neprodejné. Zdarma.

Kontaktní adresa:
Pavel Kotrla, Bystřička 267, 756 24
http://kotrla.com, pavel@kotrla.com

JÓZSEF KERESZTESI

Pozdrav z Prahy László Bertókovi
15. září 2020

Ahoj Laci,

„to ještě bude procházek, než skončí
tahle blbá jarní karanténa" –
sliboval jsem ve svém posledním vzkazu,
netuším, jak moc sis to vzal k srdci,
netuším, jak moc Tě to vzalo.
Teď mi to připadá jak hloupá fraječina,
jako spokojené mnutí rukou
a vlastně celkem nezávazné,
upejpavé krčení ramen
spokojeného hráče skořápek
před další zkoprnělou obětí.
Jakobys neměl větší trable nežli karanténu.
Když už jsme ale u procházek,
vlastně jsem Ti chtěl jenom povědět,
že včera, když už jsi se pohupoval
v odplouvající bárce,
vzal jsem si fotoaparát,
abych nechodil pořád jen s pitomým
mobilem,
sebou, nahoru na Malou Stranu,
tři kilometry tam, tři zpátky,
to už je celkem slušná procházka.
Chodil jsem po Hradčanech, fotil Prahu,
jak se zalyká zvolna odkapávajícím zlatem
a láskou
pod respirátorem podzimu,
najednou přeskočilo někde uvnitř relé
a já měl náhle po krk úchvatné
a křivolaké romantiky,
po krk té Malé Strany,
kde se člověk ještě tolikrát dokáže zasnít,
měl jsem jí po krk, nad hlavu (a bylo mi z ní
šoufl),
přestože tam tentokrát stála bez turistů,
skoro nahá
a upírala na mě velké, téměř prosebné oči,
avšak jen jako pouhá imitace vzpomínky,
prvního jiskření a vzplanutí,
jehož opakovatelnost sice
ze zásady nevylučuju,
ale věřit v ni už nevěřím.
„A ty couváš ve vlastním životě pomalu
Jda na Hradčany nahoru a poslouchaje
k večeru
Jak v hospodách české písně zpívají"
– Apollinaireovu sbírku jsem si vzal zhruba

kvůli těmto veršům, aby byla po ruce,
ale potom jsem tam, poblíž Pražského
hradu
musel na to vše odpovědět ne,
ne vší té nostalgii
i tomu jiskření, co tě kdysi tak zasáhlo,
i všem těm dávno iluzorním krajinám.
Konkrétní člověk bývá na konkrétním místě
v konkrétním čase,
takže by byla chyba daným časem mrhat
na jakési couvání.
Skutečný špacír přece neznamená couvat,
skutečný špacír (Ty sám to nejlíp víš)
formuje,
krok za krokem,
s náležitou vážností (rozvážností?
rozhodností?)
– je tvorbou samou,
tou nejcudnější formou formování.
Takže jsem foťák zase
pověsil na krk, spolu s druhotným studem,
nelibostí,
dotěrným nutkáním
– zastavit, zapnout, zaměřit, zoom –,
poletujícím od senzace k senzaci,
tiše bzučící indiskrecí.
Foťák jsem schoval
a začal ustupovat jako poražené vojsko,
od hradu dále, dolů,
v popílku podvečerního mrholení.
Nazítří ráno popluješ na druhý břeh,
převozník se protahuje, až mu chrastí kosti,
lano odvazuje ležérními,
dávno nacvičenými pohyby,
potom zrovna tak beze spěchu odráží
bárku od břehu,
ale tyhle,
tyto po všech stránkách úsporné,
monotónní pohyby přece už dávno znáš:
orat, rozsévat a žnout,
záplava útvarů valících se po vlastní ose,
koláž domovních střech v nelítostné záři
podzimu,
pořadí ulic, ročních období,
pořadí veršů,
když se znovu rodí osiřelé ego,
nasouká se do děložní formy,
zatáhne za sebou blánu jako zips.
To Tys mě učil tomuhle
uzavírání (ukládání? vkládání?) gesta
do formy,
osiřelému egu šeptaný,
bezděčný slib,

že nakonec přece jen
vydrží, co odliješ,
jako se babí léto křečovitě
mihotá ve sluneční záři,
jako se cukrová vata drží
lepkavé špejle,
anóbrž, jak známo, ani kouzelnická hůlka,
ani ona proslulá kouzelnická hůlka se
nehodí k tomu,
abychom s ní šermovali před konvoji
domobrany.

„to ještě bude procházek" –
formální pobídka, možná, že jsi ji neměl
brát až tak vážně,
třeba jen:
jako pouhý, bezděčný pohyb,
nevydařené, váhavé gesto,
vždyť co jiného jsem mohl napsat,
co jiného bych mohl říct v nadcházející,
prosluněné podzimní karanténě?

Měj se, Laci.

Tisíc tváří

Býval jsem blondýnou ve středním věku,
popíjel jsi mé likéry.
Víškan ve vlasech cítil jsi můj dech,
bylo to rozkošné a hnusné zároveň.

Býval jsem velký hnědý pes,
měl žluté oči, za soumraku
tiše vrčel a běžel vedle tebe
po druhé straně laťkového plotu.

Býval jsem kazem na tvém zrcadle,
temným mihnutím v svitu měsíce,
náhlým zachvěním, přelétavý stín
na periferii tvé sítnice.

A mléčná záře na ostění,
na linoleu bosá chodidla.
V odvodní komisi jsem byl
ten mlčenlivý, přívětivý důstojník,
jenž – domníval ses – snad má pro tebe
pochopení.

Přeložil Tomáš Vašut.
Překlad vychází se svolením autora.

DAVID MIŠŤÚRIK

× × ×
Chaotická šance zvěčnit tvoje tělo
popraskanou pokožku při várce dalšího čaje
rychlé pudové trhy když jde o kaštan
na stromě který spadne
nebo o zahradu
o prostý život zářící nad všema ostatníma
kapky zahuštěné jasnosti
padající na střechy nás všech

Den kukuřice
D l o u h ý s t ř í b r n ý k a b r i o l e t
americký

Bojím se jedné ze svých hemisfér protože
se na mě mračí
dalecí zlí krokodýli
malují obláčky na nebe a pak na nich nespí
nespí nikdy
–
fialové akordy se mění tvou vůní
do červena
a pak zapíjím kousky puzzle na motivy
úsměvu čajem na usnutí

Nahý
A tohle je přesně ta chvíle
kdy jsou žahavé pudové kopřivy
bezbolestně odstřiženy
stejně jako nohy které jich byly plné
a je jen mozek který vnímá okamžik
a příjemný pocit v podbřišku
lechtající
a taky vím že můžu jít pomalu pomalounku
protože vím že ty neutečeš
bez rozloučení
i když zavřeš dveře ve stejný moment co
jsem je chtěl otevřít

ZOo
Ohnivé jiskry tramvaje
promítnuté na kraťase se vzorem
a krabičky od sirek plné ptačích peříček
a odrazu světla od flašky
bílého s klokanem
andělíček spíš než sněhulák...
na svých zádech měla obří červené
škrábance
a tečky na spojovačku ve znamení Lva

KLÁRA GOLDSTEIN

(con brio)

Takový leden s ostrými běháky,
kterými prořízne oblohu jak tkáň.
Zatrhnout prudce.
Zalomit se v čase.
Připít si opět na to přetínání drah.
Takový leden, jako by ho napsal
Rachmaninov
ve dvou nocích plných bledé nespavosti,
rozeklané a nesoucitné.
A šílený bezhlavý vítr se ujímá orchestrace.
Proto musíš projít ulicí na jediný nádech,
pevně zavřít oči a zrychlit krok.
Za prahem nového století
čistí fasády daleko vyspělejší technologií.
Přijde chvíle, ve které bude opět možné
přičichnout ke kameni po prudkém lijáku.
Bude to možné, ba dokonce nezbytné,
jako když oheň, vášeň, ten nádherný vlk
šmejdí čenichem v podšívkách našich kabátů,
bere stopu, žene se se srstí zježenou
neklidem
a dávná dlažba mu ve své nečinnosti
obrušuje drápy.
V tom okamžiku se mění v hladového
sokola,
mrazivý vzduch provívá jeho letky
tkvící v chvějivém rozpětí nad zemí.
Přesně to ticho, ten pohled,
to ticho, že je slyšet krev –
A v něm se vrhnout dolů,
ani stéblo se nepohne –
Prolnout se, proniknout až k cévám
a kostem,
až ke vzpomínkám vykrouženým hloubkami
a deštěm.
Takový leden, poškubávající ve svalech,
svištící skrze myšlenky města.
Mráz bez sněhu – nejčilejší sečná zbraň
našeho věku
Zeptáš se na název té čtvrti.
Jdeš dům od domu, s pohledem upřeným
do oken,
čteme vrásky dřeva, kované spoje bran,
ozvěna těch jmen puká někde ve spáncích.
Vím téměř jistě, že tohle byla naše řeč,
že důvěrnost ledu se pozvolna odpoutává
od kovu
a rukou natolik zkřehlých,
že nemohou uchopit nic.

A mezitím vrány v protisměru v cyklistickém
pruhu.
Holé stromy tak prudce rozvětvené
jako by je napsal Rachmaninov
docela jistě v moll,
což lze odvodit z odstínů podvečera
a tichého našlapování tlap.
:::
A v horku uplývající noci
není ani vydechnutí.
Chci tě napořád vidět takhle: ze všech úhlů
najednou,
se sršícími vlasy, jazykem jezerního božstva,
s nevyslovitelným pohledem.
Docela bez mrazu napínat se jako žíly stříbra
v hoře.
Držet dny před očima, podobné přípravným
skicám
pro úvodní scénu.
Jakmile se úsvit odrazí od měděných kupolí,
sálat úplně stejně.
Vím téměř jistě, že tohle byla naše řeč.
Že tam někde vzadu v tichu tepe.
Probouzí se upřeně zírající vlk,
s čenichem při zemi letí,
ohnivé zmrazky v srsti –
A pak zmateně pobíhá v místech,
kde jsme se rozdělili.
Všechny vůně ulic a zahrad mu zatemňují
úsudek,
nasává prach, větří, uléhá doprostřed
křižovatky
a za chvíli už ani námahou neobrátí hlavu.
Jako pískovcový monument ho za pár let
minou tanky a začne pomalu procitat,
ohlušený hvízdáním letadel,
až se příslušníci kteréhosi praporu vyšplhají
na jeho hřbet, dají kolovat láhev
a navrhnou první linie rozdělení města.
:::
Snad už tam po něm není stopy,
písmo jeho drápů se v ulicích zaobluje
postupně zbrušováno nocí.
Mění se totiž v hladového sokola,
jehož silueta prochází před sluncem
aniž by vrhala stín na cokoliv.
Vzduch je tak horký a snadno čitelný,
jako bychom ho napsali v tu chvíli
prudce napjatou k nejvyšší oktávě.
A najednou jsi jeřáb po dešti
vzpřímený do pozdního léta
na okraji toho pole, kde bývají k vidění lišky,
jen co se začne smrákat.

Tak zelený, tak stříbrný,
vibrující struna, hebký stvol
Najednou voní jen tráva a sliny větru
zůstávají ve vlasech a je možné pít,
hluboce, nekonečně pít,
včlenit se do krajiny
skrytými a velkolepými pohyby

MILORAD PEJIĆ

TAJEMSTVÍ

Od doby, co mi bylo svěřeno střežit
tajemství,
sám sebe nepoznávám. Sám sobě
už nevěřím. Každé slovo dlouho
převaluju na jazyku, než ho vyřknu.
V noci spím bdělý a mám strach, abych ani tobě,
vedle které ležím, neprozradil ve spánku
tajemství.
Ráno u kávy si tě měřím Kafkovým
pohledem. Jenom se psem a kočkama
si povídám jako člověk.

JEŘABINA

Rönn a já jsme stáli naproti sobě
a vzájemně se poměřovali, jako by ještě
nebylo
rozhodnuto, kdo komu vezme život.
Rönn se na léto ozdobí nádhernými hrozny
v barvě krve. Proto jsem čekal hluboko do
podzimu,
až bude nahý a hubený jako ostatní stromy.

Obkopal jsem ho a odřezal tlusté kořeny,
na konci dne se ztěžka skácel.
Zasypal jsem a zarovnal místo, kde
stával. Každé jaro, když roztaje sníh,
pronikne krvavá skvrna do trávy,
kde kdysi rostl Rönn. Vyjdu ven,
poměřujeme se,
skvrna a já. Jako by už nebylo rozhodnuto,
kdo komu vzal život.

TUAREGOVÉ

Slyšeli jsme o vašich městech, ale
nezávidíme vám.
K čemu záře, z níž nejsou vidět svíce hvězd?

Sami pod nebem, rozděláme oheň
z vysušeného
trusu a kostí. Foukáme slovy do čaje.

Víme o vašich domech, ale netoužíme po nich.
Bohem opuštění, rozprostřeme ticho jako
koberec
na pouštním písku a spíme jako zabití.
Domy jsou hrobky živých lidí.

SOUOSTROVÍ

Rozdíl mezi tím, co si volíme,
a tím, nač přistupujeme, je malý
a bezvýznamný, dokud mládí nezačne
vyprchávat. Když mládí přestane působit,
méně mluvíme a více počítáme.
Náhle si uvědomujeme, že nejsme
na kontinentu, ale na souostroví, kde
každá duše je ostrov sám pro sebe obklopený
rozbouřeným mořem.

Plačte, však co! Ty, který jsi neměl sílu
říct „Ne"! Ty, která jsi proti své vůli,
řekla „Ano". Oba si na souostroví ponesete
svůj nenahraditelný zisk.

KRAJANÉ

Na kontinentech, na letištích,
na stadionech, všude potkávám lidi,
kteří před více než dvaceti lety utekli
před válkou jako já do různých částí světa.

Cítím, že tu kolem mě jsou, a kdo jsou
a odkud, ale hned je nerozpoznávám,
neboť se v davu ničím neliší. Jsou obyčejní
jako já, dokud si nepohlédneme do očí
a nepoznáme se podle šílenství, které ještě
pořád
trvá.

Přeložil Jiří Hrabal.
Překlad vychází se svolením autora.

Milorad Pejić (1960) – bosenský básník žijící ve Švédsku; je autorem pěti básnických sbírek. V českém překladu mu kromě časopiseckých vydání některých básní vyšel výbor z jeho poezie pod názvem *Pravdivé příběhy. Vybrané básně* (2020, přel. Jaroslav Šulc).

LUKÁŠ BERNÝ

Lokomotiva

Ve vsi zaštěkal pes, jednou, dvakrát, třikrát v krátkých dávkách, které málem přešly v táhlé vytí. Obec Kobyla se teprve připravovala na probuzení, ale chlapec už probíhal mezi chalupami a mířil pěšinou mezi loukou a lesem dolů k řece Jizeře. V lese se ještě místy bělal sníh, všude rostly trsy sněženek, ale nevěnoval jim ani nejmenší pozornost, rychle utíkal z kopce dolů. Květiny ho ničím nedojímaly, zajímala ho parní lokomotiva a podél Jizery vede železniční trať. Pokud bude běžet dostatečně rychle, stihne ji. Pomalu se rozednívalo, chlapce už píchalo v boku, ale přesto běžel jako stroj, bolest potlačil. Vtom byl vždy dobrý, bolest jej nikdy netrápila. Jeho mozek ji dokázal vypnout, pokud na ni nechtěl myslet, nemyslel na ni. To byl jeho dar. Cena za něj byla ovšem také v mozku, Toník trpěl mírnou mentální retardací. Na první pohled na něm ani nebyla znát, projevovala se až na pohled druhý, jeho vulgární mluvou, despotickými sklony a pohrdáním lidmi. Uznával pouze lidi jako svou matku, lidi, kterých se bál, v těch potom ctil autoritu. Lokomotiva představovala obrovskou sílu, lokomotivy se Toník také bál. Proto jej až magicky přitahovala.

Teď už zmizela pole a běžel jenom lesem, boty měl brzy zcela mokré od tajících zbytků sněhu. Hlouběji v lese ještě sněhu leželo více, na poli už všechen roztál, ale dál mezi stromy kopno vidět nebylo. Chlapec konečně doběhl ke skále, odkud se otevíral výhled na řeku Jizeru, která se pod skalou stáčela a mířila směrem na Mejto, kde stál nyní ještě zavřený hostinec. Silnice vedla dál směrem ke Lhotě, Toník zvažoval, zda stihne doběhnout blíž, nebo zda má sledovat trať odsud z výšky. Lokomotiva jej vábila k sobě, ale neměl jistotu, že stihne k trati doběhnout včas. Ze zpoceného těla mírně stoupala pára. Pokud nebyla mentální zaostalost vidět na první pohled, nešlo na chlapci přehlédnout jinou vadu, trpěl zvýšenou hrudní kyfózou, kvůli které se mu na zádech vytvořila vada páteře, gibbus. Toník měl hrb.

Stihne to. Malou stezkou podél skály se pustil dolů k řece, nikdo jiný po ní nechodil, Toník si ji našel sám, kamínky odskakovaly od jeho nohou, spouštěly miniaturní kamenné

laviny, ale pak se neškodně bořily do zbytků rozměklého sněhu.

Vtom se ozvala píšťala lokomotivy.

„Néé!" vykřikl chlapec a propadl panice. K Mejtu to nestihne. Zoufale se podíval na stezku táhnoucí se vzhůru k výhledu ze skály. Ani tam nestihne vylézt zpátky včas. To ne! Přidal do běhu, kameny odskakovaly, větve jehličnanů jej bodavě švihaly do obličeje. Když mu noha náhle sjela po mokré smrkové šišce, chlapec ztratil rovnováhu a ve snaze ustát pád hmátl po skále. Levá ruka jen sjela po studeném kameni a pravou si bolestivě narazil o zlomenou větev smrku. Vzápětí mu z kotníku na ruce začala téct krev, odkapávala na zem a rudé kapky rychle tuhly v rozbředlém sněhu. Nic z toho nevnímal, ani nová bolest Toníka nezpomalila. Když konečně vyběhl na silnici, vlak už projížděl po trati směrem k Mejtu. Viděl mohutný dým z parní lokomotivy, kterak olizoval vagóny naložené kmeny stromů, samotnou lokomotivu ale už téměř neviděl, zahlédl jen malý kousek tendru.

„Néé!" vykřikl znovu zoufale. „Néé!" Toník žil pouze pro okamžitý svět. Další vlaky ho nezajímaly, lokomotiva ujela a cítil se, jako by už žádná jiná nikdy neměla existovat, natož projíždět po místní trati. Jeho svět se na okamžik zbořil, rozplakal se, podlomila se mu kolena a padl na zad do sněhu. Zprvu zimu vůbec necítil, teprve po chvíli začala jeho tělem pronikat a spolu s ní také vztek. Vztek znal Toník dobře, byla to pro něj emoce, ve které se vyznal, a proto mu jakousi anomálií přinášela klid. Ve vzteku uměl být krutý. Pomalu se zvedl, pocit chladu z mokrého oblečení vytěsnil kamsi dozadu do mozku mezi další nepoužitelné harampádí. Pomalým krokem se vydal k Mejtu, odkud se již ozývaly první zvuky lidské práce.

Přes řeku stála malá továrna Němce Herberta Krabbeho, hospodáři do ní vozili kosti z poražených zvířat a Krabbe je drtil na kostní moučku, hojně užívané vápenné hnojivo na pole. Ačkoliv se teprve chystal otevřít, stály před jeho podnikem tři koňská spřežení, dvě jednoduchá a poslední dvojspřeží se dvěma hnědáky. Tři hospodáři čekali na otevření a krátili si čas vyprávěním protihabsburských anekdot, které slyšeli v hostinci.

Toník je pozoroval na dálku asi padesáti metrů přes řeku a rozhodoval se, co dál. Mohl by se nenápadně protáhnout do továrny a sledovat drcení vysušených kostí, jediná

cesta však vedla kolem hospodářů. Jedním byl Jonáš Kvarda, statný sedlák s mohutným knírem, vedle stál nějaký drobnější muž, kterého Toník neznal, a třetím mužem, který jako jediný přijel s dvojspřežím, byl Arnošt Pospíšil. Muž stejně mohutné postavy jako Kvarda, ale s jemnějším srdcem. Pospíšila Toník nenáviděl, zato Kvardu obdivoval. Jednou jej, schovaný v seníku jeho chalupy, viděl utopit šest štěňat. Bral do ruky jedno po druhém a každé vždy zhruba minutu držel ve vědru s vodou, zatímco z chalupy se ozýval zoufalý štěkot zavřené feny. Chlapec sice nechápal důvod hospodářova počínání, ale cítil k němu přesto (nebo snad právě proto) respekt, téměř obdiv. Zatoužil mít vlastní fenu, která by mu také porodila štěňata, aby je Toník mohl rovněž utopit. Otáčel a ohmatával myšlenku v představách mnoho dní, ale když matce řekl, že by si přál psa, jen odmítavě mávla rukou.

„Co to meleš? Žádnýho psa…"

„Ale já bych se o něj staral."

„Leda bys ho ztratil v lesích…"

„Neztratil."

„Povídám, že ztratil, tak ztratil. Navíc, co se psem, jen další hladový krk."

„Budu mu chytat. Žáby."

„Pes žáby nežere," odvětila matka.

„Tak něco jinýho."

„Žádnýho psa, zapomeň na takovou hloupost."

A tím debata skončila. Přesto si Toník umínil, že si psa obstará, a když ho nemůže mít doma, uváže ho v lese. Ještě se uvidí, jestli pes nežere žáby.

Jenže vedle Kvardy stál ten protivný Pospíšil. Pospíšila nenáviděl. I jeho jednou pozoroval z tajného úkrytu. Vloni v létě, když dostal za úkol nechat napást kozu v lese. Přivázal ji ke stromu, kde rostly trsy lesní trávy, a sám se bez cíle toulal lesními pěšinami. Šiškami trefoval stromy a právě se chystal trefit mohutnou borovici, když zaslechl ženský smích. Muže Toník nesnášel, ale ženy a zejména dívky nenáviděl většinou ještě víc. Podivným způsobem se k němu chovaly krutěji než muži. Instinktivně se přikrčil a lesní travou našlapoval směrem k místu, kde smích zaslechl. V rukou držel dvě smrkové šišky připravený ztrestat onu ženu, která smíchem otravuje jeho lesní vzduch. Dával si pozor, aby nestoupl na žádnou větev a pomalu se přibližoval k místu, odkud ji zaslechl. Potom ztuhl, k ženskému chichotání

přibyl mužský hlas. Toník se svezl na všechny čtyři, poslední dva metry se plazil jako indián a vyhlédl zpoza nízkého křoví.

Na lesní mezi ležel Arnošt Pospíšil s Ankou Nechanických. Měla rozepnutou blůzu a Toník zahlédl dvě obrovská ňadra, která Pospíšil líbal. Zatímco jednu jeho ruku viděl mizet pod Ančinou sukní, druhou si sám stahoval kalhoty. Dívka se neustále hihňala a cosi muži šeptala. Ačkoliv z toho, co viděl, nebyl příliš moudrý, i Pospíšilovi, stejně jako tehdy Kvardovi, záviděl. Věděl ale, že zatímco štěňata si obstarat dokáže, dívky jako Anka s ním nemluví vůbec, nebo jenom v žertu. A tak se zvedl na všechny čtyři, zamířil a vší silou hodil první šišku po Ance a vzápětí druhou po Pospíšilovi. Ačkoliv obě trefily muže, zaječela dívka a rychle si přitáhla blůzu přes obnažená ňadra.

„Ty spratku," slyšel za sebou rozzuřeného Pospíšila, „zpřelámu ti ten hrb nadvakrát!" Ale než si stihl natáhnout kalhoty zpět, Toník byl už desítky metrů daleko a mířil k potoku mezi skalami, kde ho nikdo neuměl najít. Ale výprasku neušel, doma dostal od matky nabito, protože kozu zapomněl přivázanou v lese.

Stalo se to před několika měsíci, přesto Toník při pohledu na Pospíšila instinktivně popošel k rohu budovy hostince a pohlížel ke Krabbeho továrně tak, aby ho muži nezahlédli.

„Copak Toníku, kam tak brzy?" ozvala se za jeho zády hostinská a vylekala jej, až se mu srdce rozbušilo.

„Nic."

„Vždyť ty krvácíš."

Toník se podíval na krvácející ruku jako by ji viděl poprvé, nahlas nic neřekl.

„Pojď, umeju ti to," řekla hospodská a natáhla k němu ruku, ale chlapec se jí vysmekl.

„Nechci!"

„Nechceš, nechtěj…" pozorovala chlapce. „Aspoň si to umyj v řece."

Vzdorně se na ni podíval. „Já se nebojím."

„Čeho se nebojíš?"

„Nu…ničeho."

„Ničeho se nebojíš?"

„Ne."

„Ani války ne? Toníku, ani té?"

„Chtěl bych jít do války," ujistil ji. „Nebojím se."

„To bys měl, chlapče, to bys měl."

Toník se usmál a zničehonic vykřikl: „Hovno kluzký, prdel leští!" Udělal na místě otočku

a chtěl vyrazit k mostu, jenže před ním už stála mohutná postava Arnošta Pospíšila. Toník se od muže odrazil jako šiška od stromu.

„Ále, mladej Kytler…" procedil Pospíšil mezi zuby. „Mazej odsud, ty jedno šídlo panchartský." Toník zamrkal, ale rychle se probral, prosmekl se a utíkal k nedalekému mostu. Pospíšil se za ním podíval, ale vzápětí se otočil zpět k hostinské a rázem změnil tón i výraz.

„Pozdrav pánbůh, Andulko…" řekl a plynule přešel do melodie známé písničky: „… méé díítě, vy se mně líbítee…"

Hospodská se rozesmála a plácla po muži utěrkou. „Vám se líbí každá hospodáři, však neříkejte."

„Jen nemyslete," usmál se muž a znovu přešel do písničky, zatímco rukou si udával takt: „Já váás máám ráád."

„Ale jděte. Copak tak brzo, ještě ani otevřeno nemáme."

„Jedu naproti pro moučku," ukázal rukou přes řeku ke Krabbeho továrně. „Vidíte, vy říkáte brzy a já už jsem třetí ve frontě. Než to vyřídí chlapi, mám možná půl hodiny, tak jsem se chtěl zeptat, jestli bych si nestihl dát zatím štamprličku, aby se mi jelo nahoru lépe."

„Ještě jsem ani nezatopila, je tam zima, ale jen pojďte, hospodáři, však vám štamprličku naleju."

Toník zatím doběhl na most. Neznámý hospodář byl už v továrně, ale Kvarda postával u svého koně a cosi upravoval s přezkou jeho podhrdelníku. Chlapci se dál nechtělo, do továrny by musel projít kolem Kvardy. Raději na mostě zpomalil a díval se do rychle ubíhající studené řeky. Nahnul se přes zábradlí a plivl do vody, proud jeho slinu okamžitě strhl a zatočil do víru u vyčnívajícího kamene. Slina udělala ve víru tři otočky jako zaklínadlo a pustila se po proudu dál. Chlapec natáhl ruku nad vodu, rána od skály už se začínala zacelovat strupem, ale když jej nehtem rozrýpnul, znovu začala krev téct a kapat do řeky. Toník sledoval, jak tři rudé kapičky okamžitě mizí v chladném proudu a splývají s řekou v jedno.

Zatím Kvarda nechal ohlávku být a šel dovnitř továrny za Krabbem a druhým hospodářem. Toník se hned rozeběhl stejným směrem, nahlédl do dvora, ale oba muži stáli hned za vraty.

„Panímáma se bojí, že ještě trochu sněhu napadne…" slyšel jejich hlasy.

„Inu možná napadne, ale hned roztaje, mrazy už jsou pryč, teď už se zima bude jen cukat, uvidíte."

„Jakmile se zem trochu ohřeje, začnu sázet."

„Však i já, i já," konstatoval Kvarda.

„Slyšel jste o Šimůnkovi?"

„Slyšel, však, nepadl prý kulkou, rozmačkal ho zdivočelý kůň, úplně mu rozdrtil lebku a půl těla."

„Jak dlouho to válečné šílenství ještě potrvá…"

„Už dlouho ne, to mi věřte," řekl Kvarda. Císařství mele z posledního, do léta je po válce, uvidíte. Ale těch životů ztracených. Od nás ze vsi už jedenáct. Vlastně se Šimůnkem dvanáct. A proč? Pro hrdost rodu, který půl tisíciletí otravuje našincům krev. A sám ji má zdegenerovanou!"

„I tiše, sousede, Krabbe je Němec, ať vás neslyší."

„Čerta starého se starám, co si Krabbe myslí."

Toník se od vrat loudavým krokem odšoural ke koním. Kvardův byl černý, za ním oba Pospíšilovi hnědáci, klidní jak skála. Kéž by tihle dva rozdrtili svého pána, říkal si chlapec. Jenomže koně stáli jako sochy, aniž by byli přivázaní, opratě nechal Pospíšil volně, ležely spadlé přes rozporku. Znal svá zvířata dobře.

„Hůůůůů," udělal Toník na koně, ale zvíře jako by jej ani nevidělo. Vzal ze země malý kamínek a hodil jej po koni. Nyní pozornost upoutal, kůň zatřepal hlavou a odfrkl. „Huš," řekl, „huš!" hlasitěji. Z továrny se ozval ostrý zvuk stroje, pravděpodobně drtícího volské kosti a chlapec sebou trhnul. Ve stejnou chvíli trhl hlavou také kůň a mohutnou lebkou udeřil chlapce do ucha. Toníkovi se zablesklo před očima a upadl na zem, v uchu mu zapískalo a podruhé toho dne mu vytryskla krev, tentokrát z natrženého ušního boltce. Rychle se postavil. I ty jeho koně jsou proti němu, jen počkej, Pospíšile, teď uvidíš. U vrat stálo prázdné vědro, chlapec jej vzal, seběhl k Jizeře a nabral do něj jarní ledovou vodu. Ještě se uvidí, jak klidné koně Pospíšil má. Obešel koňský povoz zezadu, aby jej zvíře nevidělo. Potom se rozeběhl a celý obsah vědra vychrstl koni zezadu na hlavu a hřbet. Na výsledek nečekal, vědro odhodil a utíkal se schovat mezi stromy do lesa.

Hostinská Andulka právě mířila do světnice hostince s plnou náručí dříví, když viděla zmatek na druhé straně řeky, Kvarda se snažil přivázat svého poplašeného koně, zatímco druhý hospodář běžel za Pospíšilovými koňmi, kteří táhli převržený vůz po cestě k lesu.

„Andulko!" křičel Kvarda, „přiveďte Arnošta, ať běží, koně se mu plaší, honem!"

Hostinská zahodila naštípaná polena na zem a vběhla do hostince, kde Pospíšil zajídal štamprličku kyselem od včerejška.

„Hospodáři!" vykřikla. „Honem, koně se vám plaší, honem pojďte!"

Pospíšil nechal polévku být, lžíce spadla na zem, ale to už byl na půli cestě ke dveřím. Venku ihned uviděl, kolik uhodilo. Koně utíkali k lesu a za nimi poskakoval převržený vůz po kamenné cestě.

„Co vám to přes nos přelítlo, palice koňský!" zaklel a rozeběhl se k mostu. Uvědomil si, že tím ztratí minutu, možná dvě, než k mostu doběhne, koně míří navíc opačným směrem. Než se přes něj dostane, budou kdovíkde. Pospíšil proto stočil běh k Jizeře, musí přes řeku, jinak to nejde.

Věděl, že ho voda zpomalí, Jizera je sice mělká, vody po pás, ale na jaře měla silnější proud. V běhu se proto odrazil, aby doskočil co možná nejdál od břehu, každý centimetr dobrý. Dopadl do řeky a okamžitě věděl, že je zle, pravá noha se mu podlomila, jak doskočil na lety obroušený kámen a vyvrkl si kotník. Bolestí zařval. Nedokázal udržet rovnováhu a proud mu podtrhl nohy, v okamžiku zmizel pod hladinou a kabát, který si ani v hostinci nesundal, ztěžkl vodou. Napůl pod vodou zachroptěl, jak se snažil dostat vodu z plic, a rukou nahmátl veliký kámen, kterého se chytil. V oné vteřině dokázal najít těžiště pro zdravou nohu a zapřít se proti proudu. Hlavu dostal na hladinu a kašlal vodu. Teprve nyní si uvědomil, jak je voda ledová. Musí za koňmi, to je nejdůležitější.

Pustil se kamene, který mu pomohl najít stabilitu a zamířil k druhému břehu, bolest ve zraněné noze ledová voda trochu utlumila, ale nemohl se na ni spolehnout, oporu neměl. Ke středu řeky navíc začínal sílit proud a každý krok byl pro hospodáře těžší a těžší. Neuvědomil si, že na jaře je navíc v řece více vody než obvykle. Na jedné noze to neujde, v proudu nešlo poskočit po jedné, potřebuje oporu. Zkusil znovu na pravou dostoupnout

plnou silou, ale i přes zatnuté zuby se mu z úst dral výkřik.

Potom dostal strach. Stál v polovině řeky a uvědomil si, že možná nedokáže k druhému konci dojít. Na břehu něco křičela hospodská, ale do vody si za Pospíšilem netroufala. Ruce se mu rozklepaly třesavkou, nevěděl, zda ze zimy nebo náhlého strachu, který pocítil. Další krok a pravá noha se podlomila, znovu rukama zašmátral ve vodě, ale tentokrát opěrný bod nenašel. Svalil se pod hladinu a zoufale hledal rukama cokoliv, čeho by se chytil. Chtěl vykřiknout o pomoc, ale ústa se jen naplnila ledovou vodou, zatímco ho začaly pálit plíce. Zraněnou nohou narazil do něčeho velkého, potopený kmen stromu. Vší silou se o něj zapřel, ačkoliv mu před očima bolestí tancovalo bílé světlo. Pak se bolest posunula výš a z ledové vody dostal křeč i do stehna. To už vydržet nedokázal a nohu povolil. Proud jej okamžitě strhl s sebou, hospodář ještě cítil, jak se dvakrát nebo třikrát otočil v kruhu v nějakém víru, před očima zahlédl tři červené fleky a ztratil vědomí.

„Tam! Tam!" křičela hospodská. „Tam zmizel pod hladinou, támhle ho to táhlo."

Jonáš Kvarda běžel po druhém břehu a za ním dobíhal Krabbe s hráběmi v ruce.

„Tady Herberte, tady," vykřikl Kvarda. „Rychle ty hrábě!"

Továrník je hodil, ale Kvarda je v rozčilení nezachytil a upadly mu. Rychle je ze země zvedl a seběhl po kolena do vody. Trvalo dvě, možná tři vteřiny, než i on pocítil, jak je jarní řeka ledová. Zatnul zuby a hráběmi sáhl do vody, kde viděl, temný obrys těla pod hladinou. Dřevěné zuby se po něm svezly a Kvarda zavrávoral.

„Zatraceně!" zaklel a pokus zopakoval. Znovu zabral naprázdno. „No tak! Pojď mi přece pomoct!" křikl na továrníka, kterému se do řeky nechtělo. Přesto šel.

„Aaaaa!" vykřikl, když se namočil.

„Musíme blíž," řekl Kvarda. „Drž mě!" Krabbe jej chytil zezadu za vlněnou vestu, rád, že nemusí dál do proudu.

„Mám ho!" zabral vší silou hráběmi a zpod hladiny se pomalu zvedl černý stín. Ovšem nebyl to Pospíšil, Kvarda nad hladinu vytáhl kus shnilého kmene stromu.

Tři vteřiny na zčernalé dřevo hleděl, než zaklel: „Do prdele!" Otočil se na hospodskou,

ale ta jen bezmocně pozorovala stejný kmen.

„Byl tam," zašeptala, „já ho viděla… Byl určitě tam, tam ho to stáhlo."

Kvarda pomalu pustil prohnilý kmen znovu na dno.

„Pojďte ven, sousede," řekl Krabbe, kterému se už rozklepaly čelisti zimou. „Povídám, pojďte ven, umřeme tu všichni."

Vylezli z vody.

„Musíte se usušit, než se nastydnete, tohle už je v Božích rukou," řekl Krabbe a mířil do továrny, ale Kvarda beze slova vyrazil po proudu břehu řeky a pozoroval roztančenou hladinu, zda nezahlédne jakýkoliv náznak Pospíšilova těla.

„No tak," otočil se Krabbe. „Pojďte…" Potom mávl rukou a sám zamířil do továrny, aby se sám převlékl do suchého. „Tak klidní koně," říkal si v chůzi. „Vždyť to byli nejklidnější koně v okolí, nikdy je nepřivazoval. Ale já mu říkal, ať je uváže, kolikrát jsem mu to říkal. Jen se smál a tady to má…"

Kvarda přidal do kroku a pozoroval řeku, po druhém břehu běžela hospodská a také očima pátrala po jarní rozdivočelé hladině Jizery. Ale zdálo se, že Pospíšil se propadl do země.

Toník zatím mířil rychle zpátky do vsi, protože se bál, aby ho matka nezpohlavkovala za to, že se toulá tak brzy po ránu. Pohlavkovat ona uměla. Vzpomněl si na propásnutou lokomotivu a znovu ucítil zklamání, ale už ne tak silné jako předtím. Zkusí to zítra, zítra pojede znovu, snad ji stihne. Musí jen vyrazit o chvilku dřív. Na Pospíšila si ani nevzpomněl.

MARTIN DOKUPIL ŠKABRAHA

Zdrženlivá zpráva o počátcích románu

Bylo to na stránkách tohoto časopisu (Texty 18, léto 2000), kde poprvé vyšel nějaký můj literární výtvor. Nebyla to žádná díra do světa, snad ani dírka, spíš takové napíchnutí. Když si ty verše s odstupem dvaceti let čtu – je tam něco o vlasech (blond, ale to vím jenom já) a mezičase lvů –, zdá se mi nápadné, že jsou vlastně zlomkem vyprávění. Podobné zlomky by se našly i v jiných mých básnických pokusech z té doby a některé – aspoň jak si je pamatuju – byly epikou zcela záměrně a otevřeně.

Nebylo tedy divu, že jsem poezii záhy opustil a začal psát povídky. Ty už pár dírek do světa udělaly; rád jsem se jimi díval.

A dál nebylo nic. Začaly mě bavit eseje a postupně přibývalo i odborných textů. To by ještě nebylo nic zvláštního, kdyby se s tím z nějakého důvodu nepojila ztráta schopnosti vyprávět. Prostě už to nešlo, *narratio* bylo pohlceno *ratiem,* tím starým imperialistou. Psaní povídek jsem musel nechat. Nějak zvlášť mě to netrápilo, protože ohlasy na eseje byly povzbudivé a v nové roli jsem se cítil dobře. Ale občas mě přeci jen zasvědila otázka: když to ve mně jednou bylo, jak to, že už to tam není? Zkusil jsem sám sebe přesvědčit, že to přece jít musí, stačí se snažit. A tak se zrodil dosud můj poslední zveřejněný beletristický útvar, shodou okolností opět v Textech (č. 40, zima 2005/2006). Kruh se uzavřel. Pamatuju si, jak ta povídka vznikala, a vím, že byla od začátku do konce vykonstruovaná – je to produkt ryze racionalistický, vytvořený jen proto, abych si dokázal, že to ve mně neumřelo. Čímž byl samozřejmě dokázán pravý opak. I když číst se to asi dá.

Jak to, že už to tam není? No, protože to tam pořád je! Květy opadaly, stvol seschl a odumřel, ale kořeny se jen hibernují a čekají, až mezičas přejde. Nechat je být. Nechtít. Deset let tam dolů nic není, tam tikají hodiny jinak. Hlavně žádná umělá hnojiva! Co má růst, roste samo od sebe.

Závody akademických krys, občanská angažovanost, politika, velké oči, krátké nohy, zamilovat odmilovat, strčit můžeš, vytáhnout musíš, zlomit hůl, vstoupit vystoupit, dát výpověď, vykašlat se, změnit adresu. Samovznícení, ledabylé uhašení, doutnání pod povrchem, další samovznícení, další doutnání a další samovznícení – naštěstí už nemá moc co hořet. Svoboda. Vyhoření je jako apokalyptický a spásný lesní požár. Bez něj by některé rostliny nemohly zpátky na světlo.

Dva a půl roku na rodičovské; není kam spěchat – co má růst, roste samo od sebe. Hustá džungle akademického biotopu je pryč a ukazuje se, že kořenila překvapivě mělce, v popel se proměnila a odvát se nechala s přímo radostnou ochotou. Racionalistické impérium implodovalo! A vynořila se jiná vrstva, starší, původnější. Ale taky uzrálejší, z požárů nabitá živinami, jako by ve vyšším

stádiu vývoje. Ona i esej nebo dokonce odborný článek jsou literární útvary, ale na zaníc
ené múzické střevo je to slabá medicína. Už ani povídky nebudou stačit. Místo politické ekologie a ekonomie začínám po letech číst ve velkém historii; ne pracovně, ale jen tak pro sebe – už jsem skoro zapomněl, že se to smí. Potřeba velkých, panoramatických příběhů je až obludná. Nějakou dobu se tomu bráním, protože vím, že to bude jako překročit Rubikon (když jsme u těch patetických epizod dějin). Není román příliš velké sousto? Viděl jsem kdysi v nějakém přírodopisném dokumentu mambu, která – fenomenálně rychlá, prudce jedovatá, ale docela blbá – chtěla spolknout lva; neuměla poznat, že je na ni příliš velký, dokud nerozevřela ten svůj smrtící chřtáníček tak, že se už už musel roztrhnout, a nepokusila se na chcíplou velekočku nasoukat jako nevkusná šupinatá fusekle – až pak té plazí hlavince došlo, že to prostě nejde. Nerad bych dopadl podobně.

A tak váhám dlouhé měsíce, než si zkusím načrtnout syžet. Nevypadá to zle. Ale váhám další měsíce, než si zkusím napsat začátek. Stane se pak přesně to, čeho jsem se bál. Nedaří se mi zorganizovat si život tak, abych měl dostatek času v psaní pokračovat. Napsané leží měsíc, dva, čtvrt roku, rok… Stvořené postavy čekají, trpělivě přemýšlí, co vlastně jsou, už to ale trvá moc dlouho, pořád jsou nekompletní a děravé, fičí jimi vítr a prší do nich a už toho mají dost; ztrácí nervy, začínají protestovat – mají přece právo být vyprávěny, když už jsem já využil toho práva přivést je z vlastní libovůle na svět. Nevyprávěné příběhy bolí. Ještě mám možnost to celé utnout. Nechat je utopit ve vodách Rubikonu, sice nehlubokých, ale na ty skicy a náčrtky životů by to stačilo. Ještě se můžu otočit a vrátit se na druhý břeh. Ale já tam nechci. Podám si tu žádost!

Stipendium na literární rezidenci jsem dostal a následující měsíce trnu v očekávání, kdy přijde druhá vlna covidu, jak bude mohutná, kam až budou sahat vlnolamy a co všechno se do nich zabetonuje. Pronásleduje mne myšlenka, že den před plánovaným odjezdem přijde totální lockdown, všechny nás zamknou a sen se rozplyne. Nebo co když odjedu a Samíkovi pak kvůli covidu zavřou školku? Jak to bude žena doma zvládat – home office a k tomu nevybité děcko bez kontaktu

s vrstevníky? Odvézt ho k prarodičům na Valachy nebo dokonce na Slovensko, což byl původní plán, teď asi nepřipadá v úvahu. Anebo co když onemocní, bude ležet v mrákotách, sama se Samem, zatímco já si budu daleko od domova tvořit? Neměl bych si tu cestu ještě rozmyslet?

No a pak jsem přece jenom tady. V literárním domku Broumovského kláštera, mám měsíc pro sebe, klid na tvůrčí neklid a za okny ztichlé věky Sudet. Přivezl jsem si první kapitolu, která vznikala skoro dva roky, a po dvou týdnech pobytu už začínám čtvrtou. Sypu to tam! Tvůrčí rozlet občas brzdí magisterský diplom z historie, nikdy řádně nevyužitý, o to víc se teď hlásící o slovo. Můžu pro vyprávění z raného středověku použít metaforu štěpu a roubování? Googlím. No jasně že ne. U nás až ve vrcholném středověku. No co, semenáček je taky pěkná metafora. Mohla by kněžna ze staré Moravy jezdit v dámském sedle? Pochybuju, ale radši goooglím. No jasně že ne. Ale tohle jsem nevěděl: první funkční dámské sedlo v Evropě je připisováno anglické královně Anně České. O tom, jestli ji to napadlo až na sychravých ostrovech nebo ještě doma, na dvoře jejího otce (a „otce vlasti"), Wiki nepíše. Pro mé účely je to každopádně jedno. Moje kněžna se bude muset poctivě rozkročit. Má to své nesporné kouzlo, ale raději jí seženu ještě nějaké nohavice – urozená stehna nejsou pro oči prostého čtenáře!

Uprostřed druhého týdne jsem v euforii, hlásící se únavu přehlížím. Jednou ráno se mi to vymstí. Lezu ze sprchy, když páteř, „načatá" dlouhým sezením u počítače, řekne dost. Mám nějaké redakční povinnosti, takže bych ten den stejně nic nenapsal, ale i tak je to komplikace. Snažím se cvičit, moc to nejde. Další den tak odkládám psaní. Chce to pořádnou procházku. Stejně jsem ji plánoval. Jenom kdyby se trochu vyčasilo – je mlha, takhle toho moc neuvidím. Nerozmyslím si to ještě? Ale co naplat, když je akutně třeba hnout kostrou. Rychle koukám na mapy.cz. Tak třeba ke zřícenině Laudonovy kaple. Sedm kilometrů – prý dvě hodiny. Pch, to dám za jednu! Občanku mám sice pražskou, ale nohy pořád ještě valašské!

Nemůžu se předklonit, takže obouvání trvá o něco déle, ale pak do toho šlápnu – a ještě v klášterní zahradě mi dají záda takovou šlehu, že vyjeknu a chvíli vrávorám, jak se mi

točí hlava. No dobře, vezmu to víc po pražsku. A tak se opatrně nesu.

Nahoře nad městem poprvé na delší dobu zastavuju. Je proč. Zavládl magický mezičas. Mlhy a nízká oblačnost zakrývají jen části krajiny; někde už se rýsují přízračné siluety, jiná místa se dokonce vynořila celá, jen jim ještě mrak upírá barvy – a o to kontrastněji vystupuje těch pár koutů, k nimž se prodraly sluneční paprsky a daly jim jasné obrysy a plnokrevné teplé barvy, obklopujíce je obrovskými kužely světla, jakoby svázaného do vesmírných snopů. Bromouvské stěny na protější straně kotliny člověk jen tuší, neví přesně, kudy se táhne čára obzoru – a v tom z toho mlhoprázdna, tak vysoko, že už by tam přece měla být obloha, vystoupí kus lesa, pole a u něj samota se zářivě bílým štítem a jasně červenou střechou. Není to nějaká sudetská fata morgána? Jako by to obrovské plátno někdo nejdřív maloval těžkými, hrubými tahy špachtle a použil jen tři čtyři odstíny šedé – trocha žluti a modře ulpěla jen nedopatřením. A pak do toho monumentálního šedosvitu začne bůhvíproč vmalovávat pár roztroušených pastorálních miniatur, štětečkem a v pestrých barvách. Několik vyvolených míst, kam sestoupila krutě nahodilá láska, zatímco většina světa kolem zůstává v chladném zapomnění.

Jenže za chvíli je to celé jinak, celé přemalované. Je čas zase pohnout kostrou, lyrický subjekte!

Ještě že jsem si tu cestu nerozmyslel. Půjde to!

Text vznikl v rámci rezidenčního pobytu poskytnutého Českým literárním centrem v Literárním domku Broumovského kláštera (listopad 2020)

STŘÍZLIVÁ A POKORNÁ DIAGNÓZA

Autorská prvotina bohumínského básníka Petra Ligockého, letošního třicátníka, ukazuje střet citového strádání s deformacemi, které způsobují ztráty blízkých. Nutno podotknout, že na rozdíl od jiných, až příliš slovně neúsporných literárních debutů, které se zabývají podobným tématem, Ligocký nabízí naprosto nepatetický pohled na situaci životního ubývání.

Je vůbec ve světě literatury těžší úkol, než se střetnout s diagnózou vlastního života a nepokoušet při tom epigonství? V době 21. století, kdy se slovo stalo devalvovaným, kdy svědectví zapadají za obrazy fantastičnosti, stojí tu básník a ukazuje prstem na sebe. Já. Já jsem to strnulé bolavé, nikoliv bolestínské místo, odkud vychází všechny potíže světa. A mám právo se s tím vším popasovat. Petr Ligocký tak činí textem, který nabízí neklidné čtení. Protože plné ohrožení, protože plné zmaru.

Takové čtení není pro každého, ale Petr jej nabízí odhalené čtenáři, bez příkras. Jaké to je a bude, žít ve dvou („Až ráno ukáže mi cestu / z potemnělé krajiny / tvého těla"), jaké to je, vše ztratit („Leží vedle sebe / naše dokonale vychladlá těla / bez nároku na život"), jistotu vztahu, jistotu existence rodičů („Zacloumalo to s náma / jako svalnatá paže vyhazovače / zatímco ty jsi ležel netečně / jako seprané bílé prostěradlo"), těch nepatrných věcí a přítomností, které kolem nás mihotají, aniž si uvědomujeme, že svítí čím dál slaběji.

Vedle slábnoucích vztahů v rodině je silným tématem Ligockého knihy také ztráta životních jistot. Ty autor pojmenovává bez nároku na lyrickou žvanivost, jeho verše jsou civilní, někdy prosté metafory. Jazykem až obyčejným, ale stále nesoucím estetický prožitek, dílem prostým výrazově, tvořeném skoro až záměrně bez vnějších signálů umělecksti („Ranní krém / denní krém / noční krém / hlavně / odejít čistý"). Ona totiž estetizace není součtem zvláštností autorského vyjadřování.

Tato až zvláštní strojová strohost vytváří silný pocit otevřené bolavé rány. Člověk je tu téměř oholen na neživé maso, povaha lidského sklouzává až do pasivity, viz básnické čtyřpolí Ictus I–IV. To vše je propleteno dramatičností nastíněné situace. V těch je Ligocký silný, právě tam, kde se děje nespravedlnost světa, která je přijata pokorně, s věcnou popisností, se snahou příliš nehodnotit, jen předložit důkazy o tom, co ubývá.

Autor však nezůstává jen v mezích svého bytu a okolí, je vystaven působení katastrofických situací globálně, viz smrt racka a plastové brčko, kterým pokojní milenci sají své bezejmenné koktejly. Tento ekologický moment sbírky se neveze jen na vlně moderní přírodní lyriky, je skutečným a zřetelným pohledem na chorobu světa jako takového, určeného

též k diagnostikování, položeného do rámce všeobecného pesimismu.

Básník silně pracuje s tématikou něčeho, co vypadá jako láska. Jistá semknutost mezi jednotlivými účastníky básní, věnování mamince, babičce, dědovi, to vše zintimňuje svět, na který Petr sahá. A lyrický subjekt tak udělá jen krok kupředu, možná do jistoty, možná hloub do deprese, ale pohybuje se. A pohyb, to je další příslib nových událostí. Lehce ironizující, ale jistě milující, až do krajností („Noc / klid / a já bdím uprostřed černého pokoje"), karikující („Tuní si barák / co to jde […] matka umírá v domově"), ale i bolestně zasažený („Čerstvě nabroušeným nožem […] snažíš se jednou provždy vyříznout / z mých sítnic").

Lyrický subjekt sbírky provádí čtenáře od neradostného počátku („Tolik trápení / tak pečlivě vměstnaného / do všech těch dva plus jedna") až k jakémusi pocitu smíření (báseň „Leží vedle sebe"). Je to kompozice logická, byť naděje je asi to poslední, co by čtenář po takové sadě očekával. Jenže konec nemusí být vždy happy endem. A proto je prvotina Petra Ligockého otevřená, i když dokončená. Konec totiž může mít i tvar smíření. Když ne mě samotného se sebou, tak s tím, že život prostě už je takový. Skromně se jako čtenář přiznám, že právě takový závěr si představuji. Ne ten, co mi nabídne uspokojení, ale který mi nabídne ještě víc soli. Výborně, Petře!

Ondřej Hložek

Ligocký, Petr. *Diagnóza*. Ostrava: Protimluv, 2020. 49 s.

PERFEKTNÍ DEBUT NEBO CHRLENÍ SLOV?

Básnickou cestu Alžběty Luňáčkové (1995) sleduji od jejího prvopočátku. Ten začal mimo jiné i na stránkách časopisu Texty. Z lyrické a kultivované, metaforami protknuté slovní matérie se autorka, původem z Opavy, dostala k mase textu, který jen stěží bude kdy zapamatovatelný, líbivý, natož podbízející se jakékoli módě v české poezii. Tím je na jednu stranu možná diskvalifikován z jakýchkoliv soutěžních předpokladů, ale co my víme, jaká je chuť a touha porotců jednotlivých ocenění?

Třeba se právě tady ušil další adept na Cenu Jiřího Ortena.

Debut Luňáčkové s názvem *Pravý úhel* obsahuje čtyřicet básní. Sbírka je vyvedena nadmíru čistě, obálku zdobí jen část označení pro pravý úhel, nikde ani stopa po grafické onanii M. Peciny, který s oblibou doslova prznil sbírky autorům nakladatelství Host v minulých letech. Což dost hovoří o svéhlavosti autorky, která jistě musela Pecinův naturel překonat a podmanit si jej.

Základním tematickým kamenem knihy je stálý odpor, až boj proti svému okolí, jakési urputné promluvené nesouhlasnosti („Hranatý život je slepá skvrna, / vymodlený tvar, do kterého se soukáš / a berlí prozkoumáváš terén."). Je zde patrný nesouhlas s vnitřní a vnější podobností pro reálný život vlastního okolí. Jako by právě perfekcionismus byl zádrhelem nejen pro žití lyrického subjektu, ale i pro samotné verše. Ty se pokouší doslovně, definitivně, až esteticky ohoblovaně všecko zarovnat do škatulek, ale dost často se zde naráží na nemožnost. Ta je zapříčiněná nedokonalostí okolí i samotným mluvčím. Prostě dokonalosti dosáhnout nelze.

Poblíž pak stojí úzkost z té nemožnosti toho dosáhnout a až toužebně sebestředná zvolání se pokouší svalit vinu za nedokonalost na druhého („Neměla jsem v plánu podřizovat se vyšším cílům."). Ona vymodlená samota, která se tváří tak aristokraticky, je nakonec zdrojem zažitého opovržení. Co bude, „nebudu-li precizní růžolící maso, / ale pravý úhel". Jen nekonečné hledání štěstí, neustálé, do nekonečna opakované mantry, obsedantní večírky, pečování o druhé víc než o sebe, úsměvy do stokrát uplakaných osamocených večerů. Prochlastané, bez jakýchkoliv převleků. Smutné. Tíživé, opakující se. Ta tam je bezchybnost, nedosažitelnost perfektního, které lze matematicky zobrazit, místo toho je jakousi IKEA značkou – levným dřevotřískovým šuntem, který má ale bezpohlavní tvar, jako rodina lyrického subjektu, která se jen tváří, že se vlastně nic neděje. A přitom roste nebezpečí.

Jakási bipolárnost života subjektu („Jenže jsem dělitelná / na to, jak se vidím, / a na to, jak si myslím, že vidím"), který se zachytává jen u postavy pana doktora, procházejícího celou sbírkou, postavy, která otevírá dveře dětství, toho prostoru, který osvětluje to, čím

je subjekt dnes. Rozklepanou hromádkou, která se potácí od nemocnice k nemocnici, od terapie k abúzu a zpět pod jehly a injekční stříkačky.

Pokus to vše dekonstruovat, rozmělnit na prvočinitele tím spíš, vykecám-li se z toho, naráží na jednu, pro čtenáře až nepříjemnou skutečnost. Básně mají podobu až automatického textu, jenže to je čirý bluf. Bezprostřední popis podvědomí nám tu může evokovat až setsakramentsky rozmyšlené psaní, přetvářku, chrlení bezmyšlenkovitých kup, kterým se autor může snadno stát svou vlastní obětí.

Vrhá se tu na nás ohromná masa slova a představ, která má ohlušit, omámit, zbavit rezistence, spíš než o volný verš jde o zdivočelou beztvarou prózu, tu a tam zakončenou rýmem. A proto jsem jako čtenář toho všeho i předchozích věcí autorky postaven před zvláštní hodnocení. Dobře si pamatuji dva extrémy: omamnou smyslnou lyriku, až snovou, hudebně sdělitelnou. A na straně druhé až mítinkovou, novinářskou, lékařskou, poloveršovou, jde se ocitá jakési nic. A protože věřím na duchaření, je dosti možné, že právě z toho plete se nový poháněcí bič pro nová měřítka básnické generace mileniálů. Žvanit a libovat si v popisnosti, až strojové, veškerých bebíček. Ale poezie, ta má dávat víc než jen vodu a vzduch, jsou tu i další elementy… Proto ty rozpaky. Oproti debutu Petra Ligockého mnohomluvné, i když tolik přesvědčivé bolení. Ale stačí to?

Ondřej Hložek

Luňáčková, Alžběta. *Pravý úhel*. Brno: Host, 2020. 60 s.

TOUHA JE ZÁZRAK

Román *Serotonin* ztvárňuje depresi, jíž samotný autor dříve trpěl a možná stále trpí, a to se všemi jejími průvodními neduhy, jako je pití alkoholu, kouření cigaret nebo braní prášků.

„Dějem" je bloudění a loučení se s libidem, které autor ztotožňuje se životem. Psaní je podle některých názorů výsledkem potlačeného libida. Hrdina *Serotoninu* Florent-Claude Labroust je impotent, ale z vypravěče libido tryská v gejzírech imaginace. Houellebecq nepotřebuje souvislý děj, vystačí si s epizodami, které navazují podobně nepravděpodobně

jako deník. Tak jako Kundera píše románový esej, satiru, kritiku společnosti obohacenou o humor, reálie běžného života a sexuální vztahy. V popisech sexu je vpravdě francouzský, Kunderu nechává daleko za sebou. Rád se zapomene i při líčení různých interiérů a exteriérů, čímž upomíná na jiného velikána francouzské prózy Julese Verna. Odbíhá také do historických souvislostí, hlavně těch francouzských.

Český čtenář v nich tápe a *Serotonin* v překladu Alana Beguivina, stejně jako jiné překlady Houllebecqa z nakladatelství Odeon, neobsahuje až na světlé výjimky vysvětlivky. V komplexnosti Houellebecqova vypravování ovšem nejde o nepostradatelné informace a jejich soustavné prověřování by četbu jen brzdilo. Stejně by při své frekvenci nemohly být umístěny pod čáru, ale až v příloze na konci. Zvídavý čtenář může po dočtení zasednout k internetu a nejasnosti dogooglovat.

Na Houellebecqově vyprávění fascinuje kombinace erudovanosti a civilnosti stejně jako tragiky a komiky. V románu z roku 2015 *Podvolení* vypravěč, který je znalcem francouzského spisovatele Jorise Karla Huysmanse, podotýká, že když čtenář od nějakého autora přečte několik knih, dostane pocit, jako by ho osobně znal. Dodává, že literatura disponuje ze všech umění největší možností/schopností zakonzervovat lidskou bytost.

Nonšalantního Houellebecqa i přes překlad cítíme velmi jasně, zvlášť když si předtím nakoukáme některá z jeho nesčetných interview a jiných videí na YouTube (spisovatel je i příležitostným hercem a režisérem). Jeho jemná mimika poskytuje výmluvné vysvětlivky pro vnitřní personifikaci hrdiny. Houellebecq působí jako člověk, který si na nic nehraje. Říká věci tak, jak je myslí, což spolu s působivou saturovaností textu tvoří magickou kombinaci. Ze svých řádků přímo emanuje, stejně jako Kundera nebo Bukowski. Ostatně autor tohoto článku ho vnímá de facto jako syntézu těchto zdánlivě neslučitelných mužů pera.

Houellebecq je romantikem deprese. V *Serotoninu* se zaplétá do vzpomínek na své pletky, práci a přátele. Připravuje se na smrt, přestože její nevyhnutelnost neustále zpochybňuje. Loučení provází antropologickými, sociologickými a psychologickými úvahami. Když dnes někoho nazveme zvířetem, většinou to až na výjimky z oblasti sexu

míníme jako urážku. Člověk však ze zvířete evolučně pochází. Epidemii deprese, jak jsme jí v postmoderní společnosti svědky, možná způsobuje to, že se své zvířeckosti zříkáme. Stydíme se za ni.

Tohle Houellebecq naznačuje, když se chystá zastřelit potomka své bývalé lásky, aby ji znovu získal, protože tak se to dělá v přírodě a on ve svém zoufalství nevidí jinou cestu. Ke slovu se dostane i politika, Houellebecq patří mezi kritiky zákazů z Evropské unie. *Serotonin* je mimochodem oblíbenou knihou bývalého prezidenta Václava Klause. Pro jejího hrdinu je otázkou života a smrti najít hotel, ve kterém mu povolí kouřit. Jeho jediný přítel zemědělec-šlechtic se na demonstraci proti nové evropské vyhlášce zastřelí. Většinou ale jde o univerzálnější situace. Hrdina pohrdne láskou ženy, kterou miluje, pro abstraktní svobody, jichž se nechce nebo nedokáže vzdát.

Všechny tyto tragédie autor prokládá postradatelnými, ale přesnými časy odjezdů vlaků, katalogovými označeními aut, čísly dálnic, po kterých jede, názvy kostelů, které míjí. Tyto reálie příběh příjemně uzemňují a aktualizují. V neposlední řadě se zabývá jídlem, které podle něj v dnešní společnosti vystřídalo sex. Vedle sexu je jídlo nejdůležitější složkou francouzského savoir vivre. Gastronomický apetit vypravěče vůbec není depresivní, ten sexuální ano. Impotence je hlavním vedlejším účinkem antidepresiva, které užívá. V románu *Možnost ostrova* z roku 2007 nabízí Houellebecq vyhaslým nesmrtelnost v podobě klonování sebe sama. Člověk se geneticky řízenou evolucí dostane až k provádění fotosyntézy.

Pointou je, že nesmrtelný není člověk, ale jeho potřeba kontaktu. V *Serotoninu* vyhaslý hrdina dostává antidepresivum, které ho zbavuje trýzně, ale nevrací mu to nejdůležitější – touhu žít. Dochází tak k touze nejen jako k hnacímu motoru, ale i nejzazšímu smyslu života. Cíl je to bezvýchodný. Jako živná půda rozmáhající se deprese v dnešní společnosti se tu nepřímo uvádí také to, jak se chováme ke zvířatům, potažmo přírodě. Autora definuje zvláštní, chladná angažovanost. Nedává společnosti perspektivu, jen zrcadlo. Svého hrdinu nezachraňuje. V *Podvolení* je svědkem vraždy, ale nevidíme u něj žádnou hysterii, jen svědectví. V *Serotoninu* přistihne pedofila v akci, avšak neudá ho. Jeho pohled není zkalený emocemi, a tak jde o svědectví

o to věrnější. Nekupuje si čtenáře emocemi, ale informacemi.

Patetický není, poetický ano, ostatně začínal básněmi, jakkoli byly strohé. Jako pravý spisovatel stojí nad žánry, jako génius vyniká slévání kontextů. V dnešní tekuté době mnoha otevřených oken v internetovém prohlížeči to padá na úrodnou půdu. Poezie, filosofie, psychologie, politika, esej, román – neochvějný monolog. Nic není tajemnějšího než moderní román. Se svou formou simultánně polemizuje. Bývá obvyklé klást bok po bok formu a obsah, Houellebecq je však staví proti sobě. Hrdina je okázale znuděný, text je oproti tomu vynalézavý, šťouravý, energický, elegantní, energetizující. Možná ale nejde až o takový paradox. Psaní svazuje život a ten, kdo se v něm našel, se dostává do izolace.

Houellebecq začal psát po rozvodu a zkušenosti s depresí. Spíš než literaturou je jeho psaní verbaturou. Je to přednáška, projev přetékající vtipem a příklady. V Sartrově tradici vyučuje existenci v její složitosti, se špetkou banálnosti každodenní reality. Bez zjednodušení to nejde, jak říká Florent-Claude Labroust. Co je u Houellebecqa zvlášť imponující, je frekvence, s jakou servíruje aha-momenty. V každém pátém odstavci nás trkne nějaká ta pravda, kterou jsme už dlouho měli na jazyku. Pocítíme radost z jejího náhlého formulování, z jejího sdílení, i když s dějem souvisí jenom volně. To je asi nejzásadnější přísadou literárního díla, vzniká magicky v interakci se čtenářem.

Chce to asi talent od Pánaboha. Autor je ateista, ale v *Podvolení* píše, že ateismus je také náboženstvím. To je jeden z těch aha-momentů. Houellebecq píše populární žurnalistiku. Kadence obrazů a průhledů existence skrz nelidskou lidskost autorova ega. Když se podíváme na rozhovory s ním, rychle si všimneme jeho sklonu dělat dlouhé, nevinné pauzy. S nezbytnou cigaretou v ruce kumuluje palebnou sílu. Pak mluví dál a mluví dlouho. Na *Serotonin* jistě naváže po krátkém rozhodování, čím to bude. Stejně jako Florent-Claude Labroust má pevnou mušku. Nádech-výdech.

Adam El Chaar

Houellebecq, Michel. *Serotonin*. Praha: Odeon, 2019. 352 s.

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 84

zima 2020–21

Drobnosti

Nedávno jsem se řízl při vaření. Totiž ne, jinak: před několika týdny jsem se řízl. Nebylo to při vaření, ale při mytí nádobí. Umyl jsem nůž a švihl jím naučeným způsobem nad dřezem, abych ho zbavil těch velkých kapek vody, než ho uložím do odkapávače. Švihal jsem jím v prostoru, kde se v tu chvíli nacházela moje levá ruka. Dlouhý, pilovitý nůž na pečivo vybral kus kůže z mého prstu tak lehce a důkladně, jako jsem viděl medvěda ušatého v hradním příkopu konopišťského zámku oloupat grep jediným povlovným, dobře mířeným máchnutím tlapy s černými drápy. Pozoroval jsem v úžasu čistou, bílou ránu, jak se váhavě zalívá krví. Díval jsem se, jak tam pod veškerou kůží vypadám. Ani jsem nůž neodložil.

Dneska večer mi babička v telefonu řekla, že neměla dobrý den. Ráno, ještě před snídaní, sahala pro krabici mléka na skříni v ložnici, ruka jí vypověděla službu, krabice pleskla o zem, mléko vystříklo, rozlilo se. Postel, polštáře, peřiny, kabáty ve skříni, komoda na prádlo, lampa, psací stroj, koberec, vyšívaný. Plakala. Nejdřív instinktivně, nad tím strašným bordelem, potom vzteky, potom kvůli vlastní nešikovnosti. Nakonec, to už skvrny od mléka čistila podruhé, jak se to musí, plakala od lítosti, únavou. S úklidem skončila v jednu hodinu.

Před týdnem jsem se řízl krátkým keramickým nožem na ovoce. Byl to chirurgicky přesný řez vedený ze strany napříč prsteníčkem. Snažil jsem se odkrojit poslední plátky parmezánu až úplně u tvrdé kůrky. Krve bylo málo, o kůži jsem nepřišel. Drama se opět odehrálo mezi mnou a mnou.

Babička taky říkala, že začali vysílat novou, třetí řadu seriálu Polda o policajtovi, který byl dvacet let v kómatu, probudil se a teď se zase vrací do služby.

Martin Lukáš

Obsah:

úvodník
Martin Lukáš: Drobnosti___2

próza
Pavel Kotrla: Ryba, která řvala___21_24

poezie
Ewald Murrer: × × ×___10
Jakub Bukay: × × ×___10_11
Veronika Matúšová: × × ×___11_12
Kristýna Petišková: × × ×___13
Vít Malota: × × ×___14_15
Petr Čichoň: × × ×___31

překlad
Herman Charles Bosman:
Ve stínu withaaku___16_20

výročí
Petr Odehnal: Čas pro Kovandu___4_5
Ondřej Hložek: Cherubín zatroubil k sedmdesátinám___5_7

jen tak
Tomáš Vašut: Lektorovo velmi fiktivní kolokvium aneb Poslední lekce distanční výuky, Segedín, květen 2020___24_28
Martin Lukáš: Bábel a Babel___28_29

recenze
Ondřej Hložek: Stárnutí bohémského subjektu___30_31

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 84, ročník XXIV.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla,
redakce: Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Lukáš, Ondřej Hložek;
redakční rada: Andrea Chrobáková-Lněničková,
Tomáš Vašut, Martin Škabraha;
registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.
Neprodejné. Zdarma.

Kontaktní adresa:
Pavel Kotrla, Bystřička 267, 756 24
http://kotrla.com, pavel@kotrla.com

PETR ODEHNAL

Čas pro Kovandu

Ten chlap vás docela snadno zahanbí svou energií.

Už od středy se těším na víkend, utahaný z práce a z nějaké té práce po práci, já čtyřicátník.

Je pátek 26. února. Volám Jardovi Kovandovi, dnes má osmdesát. Naposled jsme spolu byli v září při Horkém dni, vzpomínce na básníka Františka Horku, zemřel náhle v osmapadesáti letech. Popřeju a zjišťuju, jak se Jardovi v téhle komplikované době vede, jestli ho už dnešní gratulanti vyžrali, jestli ho nebo ženu ještě nepotkal ten virus, jestli sedí doma, nebo třeba občas vyjede do Halen (totiž do Halenkovic, kde má chatku s ateliérem).

„V Halenách jsem byl včera. A stál jsem tam a do čtyř stran jsem, blbec starý, zakřičel: Krása! Krása! A taky jsem teď prodal nějaké obrazy a jednu sochu – a nějaké obrazy jsem taky rozdal, nebo prodal za tři litry vína." Sil má podle všeho na rozdávání. A užívá si, co je dáno. Neupláká.

První knížka, *Milý bratranče*, mu vyšla ve zlínském okresním kulturním středisku v roce 1990, to mu bylo devětačtyřicet, dřív to nějak nešlo. Další knížky přicházely po roce, po dvou letech. Ve čtyřiasedmdesáti odjel na pár týdnů na Maltu, aby se učil anglicky.

„Já už nemám čas," říká mi do telefonu. „Vy mladí kluci, lenoši, vy ho ještě máte. Taky jsem ho měl a dělal různé odbočky, ale už ho nemám. Včera jsem odeslal do nakladatelství román, Spolhaus, a dnes ráno jsem rozepsal novou sbírku. A musím makat, protože na listopad mám domluvenou výstavu, musím malovat, nemůžu tam přece vystavovat nějaké vyšeptalé věci. Dělám teď cyklus k Babelovi, k jeho povídkám. A dokončil jsem pátou sbírku básní pro děti." Před těmi několika měsíci, co jsme se viděli, ty sbírky byly teprve tři. Teď si uvědomuji, že se Jarda v telefonu jen tak mimochodem zmínil, že byl před pár dny na operaci šedého zákalu a že v úterý ho čeká operace druhého oka. A to vám ještě řekne, jak těžce se mu píše.

Básník, prozaik, malíř a sochař. Živel. Chlap, který se neustále úkoluje a je na sebe velmi náročný. Ale také se do rozjetých a vymyšlených věcí (projektů) snaží vtáhnout

další, zvláště mladé (mladší), a ty pak ovšem také úkoluje a také je na ně velmi náročný, někdy až nepříjemně upřímně, ale spravedlivě. Protože potřebuje, aby ty už jakž takž zaběhlé projekty fungovaly bez něj, aby se mohl věnovat něčemu dalšímu. Časopis *Psí víno*, který založil v roce 1997 a po deseti letech předal Petru Štenglovi, je dnes k nepoznání. Na druhou stranu: zkuste poslat Kovandovi e-mail: jeho adresa je pořád psi.vino@volny.cz. Hrdý otec-zakladatel.

V roce 2018 si založil nakladatelství JáSám. Během dvou let vydal, jásaje, pět titulů, učil se kvůlivá tomu dokonce pracovat s programem na počítačovou sazbu textu, aby mohl jásat svižněji a na nikoho nečekat. A k tomu vydává knížky v zavedených nakladatelstvích: Dauphin, Albatros, Meander. Nechrlí ovšem tak, že by napsané rychle opouštěl. Vrací se, opakovaně, předělává, dře, není to póza, když říká, že píše těžce. A totéž s obrazy a sochami.

Obdivuhodný a silný nezmar. S tahem a usilovnou snahou o poctivost a přesnost. Originální, výrazný, nikoli ale sebestředný, naopak: otevřený, nezištný.

Je toho tolik, co chce Kovanda ještě říct. Člověčích příběhů, lidských osudů, emocí, zkušeností. Fejetony, povídkami a dokonce i romány, básněmi, obrazy i sochami. A Kovanda má co říct. A umí to říct.

Přál jsem mu dnes zdraví, to hlavně, ale vlastně jsem mu měl popřát čas. Hodně času! Chlape! Jardo!

ONDŘEJ HLOŽEK

Cherubín zatroubil k sedmdesátinám

„Básník Vít Slíva nikdy nebude slavný. Protože se míjí se světem, který slávu tvoří," napsal Štefan Švec na vrub básnického výboru *Boudní muzika* (2004), ve kterém vyšly texty jubilanta Víta Slívy. Blízký přítel všech Moravanů a Slezanů s básnickou tužkou oslavil 11. ledna své 70. narozeniny. A oslavil je v tempu, které by mu leckdo mohl závidět. Nejenomže v loňském roce vydal svou další sbírku s názvem *Cherubín troubí na kost fanfáru* (nakl. Druhé město), natočil několik rozhlasových pořadů, ale ještě stačil během léta hostit na své legendární Boudě, jak říká svému prázdninovému

obydlí – napůl chatce, původně však zelené maringotce, i řadu svých přátel a potulných pocestných.

Vít Slíva se narodil v Hradci u Opavy (dnes Hradec nad Moravicí) do rodiny učitele Miloslava Slívy. Otec musel kvůli své katolické neoblomnosti opustit v 50. letech minulého století původní povolání, následně působil v dělnických profesích a byl nucen se i stěhovat. Jistou neoblomnost, svým dílem působící na kvalitu textu, získal i jeho syn. Vít Slíva je autorem, který velmi důsledně vystupuje proti tzv. literárnímu kýči, což nemá být jakkoliv dehonestující poznámka, ale výraz úcty a obdivu, že v této době zcela bez hranic existuje někdo tak zarputilý, kdo drží prapor krásné literatury. Snad za to může i Slívova zamilovanost do řečtiny, latiny a literatury obecně. Snad jistá přesnost vychází i z toho, že autorovi nikdo v životě nedal nic zadarmo, vše si poctivě odedřel, odpracoval, propsal a probdil hodinami strávenými nad prázdnými stránkami papíru, které naplnil krásnými básněmi.

Je vlastně těžké popsat, jak významným autorem Slíva je. Jeho poezie je pro někoho málo srozumitelná, neepická, nebo příliš epická, velmi lyrická či málo shovívavá. Do těla básníka se vměstnal poeta doctus, sukovitý bard, platonský hledač neměnných konstant i běsovité chlapisko, jak o něm píše literární historik Jiří Trávníček. Jeho nejvýznamnějším posunovačem v literárním světě byl a je Vladimír Holan. Slíva má smysl pro napětí v trojúhelníku láska – víra – tragika, jak o tom píše Ivo Pospíšil, je autorem toho, co ubývá, jisté prchavé časnosti s věčností. Obrazy v básníkově práci jsou shledávány jako ty, které jsou tu od věků. Jako by po celý svůj lidský čas hledal prapodstatu toho, proč tu vlastně jsme. Poeta filozof. Na nedokončené cestě. Je zároveň virtuosem slovním, ale ne na úkor sdělení. Nezdobí přespříliš, a když, tak jeho verše hrají hudbou velmi silnou, onomatopoickou.

I když mu mnozí v posledních letech vytýkají až přílišnou zahleděnost do světla, mezi anděly, na věčnost. Snad z úbytku sil, snad ze strachu z přibývajících let. Nešť. Je to zcela Holanův žák. Tak jako kdysi on, velký Vladimír, tak nyní i jeho student Vít hovoří v podzimu svého života o lítosti nad časem, který nenávratně zmizel. A jestliže ublížil, má také strach, že už nebude moci odčinit to

vše, co se stalo. I když se modlí, ale možná nevěří. I když se kajícně doznává, ale vlastně ke komu…

Milovaný Víte, k Tvým velkým narozeninám, k tomu krásnému datu, dovolím si Tě oslovit skrze vlastní báseň. Promiň mi její možnou nedokonalost, podrob ji kritice, ale věz, že jsem se jí přikláněl k Tvému velkému dílu. Ad multos annos!

Ondřej Hložek

BOUDA A. D. 2021
Hommage à Vít Slíva

Zde sedí Starý Hradec,
zdraví pocestné i na dálku,
nad hlavou harvaní mu hrkavec,
sype příchozím kroky do šálků.

Básník rozhodně ne *ausser Dienst*,
dlask u zelené maringotky hvízd.
U postelí veškeré jeho knihy.
Tu poslední ještě nerozepsanou.
Vydán řeči Historii. (Namáčí hrot v lihy.)
Však zbylé věci beze mě se stanou!

EWALD MURRER

MILOSTENKY

Má snoubenice píchla se do prstu,
má lesní šerostenka v tanci spala.

V poli plála červená světla.

Tvá zlostnice do kaluže klekla,
tvá milostenka do dlaně vodu si nalila.

V dálce někdo jel na psu.

Má zlostnice do dlaně vodu si nalila,
tvá snoubenice v tanci spala.

V dálce plála červená světla.

Má milostenka do kaluže klekla,
tvá lesní šerostenka píchla se do prstu.

V poli někdo jel na psu.

(Pavilon kůstek)

V HOSPODĚ

V tom hostinci každý ubohý hned při ruce
má lék,
kterým rychle ze sebe vyvede každou
tráveninu,
která život mu ztrápí.
Dávidel a jedů v policích mají dost,
podnik je to populární.

Já chodím tam rád, když život moc je snadný
a chci si ho zase trochu pokazit.
Pod věšáky sedí zloději klobouků,
tak nechávám na hlavě,
a s lebkou chráněnou přehlížím boj.

Obecenstvo pere se a také tancuje,
řeči se vedou do hloubky.
O ceně existence, o významu jevů.
U jednoho stolu hosté do sklenic žáby plivou,
u jiného chrlí krev.
Mládenci heliem hlasy si mění,
panny jehlami píchají se do podbřišků.

Hostinská čte z jídelního lístku:
„Máte rád kočky, jděte si do trouby,
ještě tam kus bude."

Číšník spí v chodbě u záchodů,
servítek někdo mu pozvracel.
Už toho mám dost a jdu domů.
V ulici naposledy ještě se ohlédnu.
Za oknem lokálu spatřím sám sebe,
na stole masíčko, brambory, sodovku.

(Čtení z ohně)

JAK BÝT SLAVNÝ

Na svátečním člunu vypluj na jezero,
loďku nedělní ozdob chrpou,
věneček na hlavu nasaď
galionové figuře.
Na nohy chléb si nazuj,
do koláčů ruce vsuň s rozkvetlou snítkou.
Do světla poledního se oděj.
Sedm hřebů do jazyka si zatluč,
sedmi hříchů palcem se dotkni.

Bičem zapráskej,
ať prach zvedne se pod koly,
ať koně vůz táhnou,

až na horu,
nahoru k jícnu sopky.

Kameny křesej,
ať jiskry vlétnou do všech komínů,
ať vzplane mour.

Do města vstup,
jdi na náměstí,
buď každým, kdo na této zemi něco znamená,
buď Resie, buď Rezna, buď Schewes, buď
Rosina.

(Traumonium)

JSEM MUZEUM

Jsem obnažen ve světě domovních důvěrnic
až na dřeň nevyvratitelného bludu.

Jsem nemohoucí převrácený brouk,
mé krovky tuhé a těžké,
hrubě jsou poškozeny,
mou duši sžírá mor úpadku.
Mám randez-vous s vlastním strachem.

Ocitl jsem se v temnotě
a toužím po záři.

Někdy si myslím, že mám uvnitř sebe
muzeum.
Sál vzdechů.
Sál chrastění kostí.
Sál bodavých bolestí.
Sál neklidu.

Ve dnech, vyhrazených vzývání duchů,
je volný vstup.

(*Hlasy ryb)*

JIŽ DLOUHO JDU V DÁL

Jaké slovo vyryl osud do mého prstenu?
Všechnu poznanou moudrost,
nebo jen písmeno dekorativní?

Jsem poutník,
jenž z lísky proutek si uřízl,
velmož zrozený z kapky žlutého jílu,
bratr svého vousu.

Někde v dálce
halí se do oparu chrám.
Možná k němu dojdu.
A nedojdu-li,
ponořím se do vod jezera,
v němž každá kapka je slovem.

(Fú)

JAKUB BUKAY

Kytky na louce

Je lepší neptat se, kde železo lépe spí,
zda v kriminále, či na dávném bojišti.

Včerejší cely jsou dnes pokoje.
Šibenice vrostly do listí.

Hmoždíře se staly květináči
a z jejich nitra voní jehličí.

Kytkám je nejlíp na louce,
na které se nestalo vůbec nic.

Letní den

Odhodlané výpady kolen.
Hlavy a ramena váhy.
Mouchy licitují o těžiště vesmíru.

Lidské odpadky spí pod lavičkami
zamrzlé jak smích u kompostéru,
a pak jsou tady ještě přátelé – psi.

Odpolední nebe si neví rady.
Snaží se zakrýt, ale je jasno.
I země je najednou plochá
a hledá slova jako „připálený" a „nákyp".

Docela v rohu si archanděl Michael stříhá nehty
a chlapec před masnou poprvé vidí
všechna ta kolena připravená kleknout
před prvním obchodníkem s deštěm.

Dutina I.

Začíná pod ohanbím.
Odchází se jí dovnitř a vchází ven.
Setrváváme v důvěrném mlčení přátel
někde za hranicí tušeného úsměvu.

Nepřišel jsem pro to, co mi řekneš.
Co bylo vpravo, zůstane vpravo.
Věci budou udržovat svůj obrys
a pod ním, v tom podivném ustrnutí,
bude chybět jediný pohyb.

Řekl mi učitel zpěvu:
„Je umění rozbít hlasem číši."
Neřekl mi, jak do ní umístit galaxii.
Ani slza neukápne,
ta dokonale uzavřená kapka vody,
a ty, tak plná mé prázdnoty, vzdycháš?

Vzlykám němými slovy.
Z němé hrůzy svatebních šatů
se odpáral ti lem.
Promiň, ten šev ti neodpáru.
Je můj jako tvůj, když sešili nás z různých polovin.

Je to důkaz nepoužitelný u soudu,
v prostoru, který nezná ozvěnu.
Neznám počet hluchých míst
ani počet prasklin.
S marnou pýchou v hlase jsem ti kdysi říkal,
že poprvé to vždycky bolí.

Blízké setkání

Stromy se seběhly k zázraku mýtiny,
klenuté jak břicho ženy a plodné,
skláněly se nad ní a hladily ji větvemi.
Vítr se tomu divil a letěl se podívat,
protlačil se mezi nimi a povykoval:
„Jsou tu lidi! Proč jste přišli?!"
Leželi jsme v konejšivé trávě a čekali.
Nejdřív se osmělili ptáci, pak blanokřídlí.
Nakonec přišla řeč na anděly.
„Mají prý ve vlasech měsíční stříbro," řekl jsem.
Sova potřásla křídly
a ty sis mě silně přitlačila k zemi.

VERONIKA MATÚŠOVÁ

1)
Divokost
ve výkladní skříni
akcent všednosti

a cosi ve mně
hraje tichou poštu

ochutnávám
neurážím hostitele
který beztak absentuje
řádně omluven

snad jsem rozuměla správně

2)
Odhaluji se
vysmeknu se
viděla jsem se

život
samosběr náhod
zasadím
s klidem či bez klidu
sklidím

z paměti
chytám se za hlavu
za srdce mě chytili jiní

3)
Vyhlídka
růž mimo tvář

vešla jsem
do kopcovité krajiny
pochopit radosti
skutky a dějiny

víš

tahle setkání
mají sílu

nejsou domluvená

4)
Víno piju z hrnku
užívám
poznenáhlu

velká věc

ptám se
jestli má dobro na konci
vždycky
tři tečky

nekonečná výzva
důkazy někde mezi námi

KRISTÝNA PETIŠKOVÁ

Sněžka

Na nejvyšším vrcholku tebe
odváží se sem
jen lidé
v lanovkových rakvích vsedě
mondieu

Vlny II.
(část z cyklu Tvé iniciály P. S.)

Šest okvětních lístků vdechl jsi
vydechl do mých vzdechů

jediný jazyk kterým mluvil jsi
rozezvučí Gabrielův pláč

shrbené vrásky vyhladil jsi
hlavy embryí ušních laloků

dívám se všude kolem nejsi
neslyšně jako tinnitus

v každém znějícím tónu vidím jsi
orchestr tvých deseti prstů

A co teď?

Dnes slaví se mé narození
od babičky dostala jsem dupačky
od sestřenice zavinovačku s medvědími oušky
od táty růžovou kombinézu s chlupatým
ocáskem
od bratra ručně šité bavlněné elastické roušky
od mámy život
A co já teď s tím vším?

Kristýna Petišková se narodila roku 1995 v Praze, vystudovala hudební větev Nerudova gymnázia a následně pokračovala na Bard College v New Yorku. V roce 2015 zvítězila v literární soutěži Trutnovský drak a v roce 2020 získala uznání poroty ve finále Literární soutěže Františka Halase.

Veronika Matúšová se narodila v roce 1997. Pochází z Hronova, studovala v Brně, nyní pokračuje ve studiu v Praze.

VÍT MALOTA

Návštěva z daleka

pár listů čaje
horká voda
konečky prstů

bez citu
na kliku
sedá prach

Mlčí

Přerývaný dech vitráží
neklid v nohách
krok
stranou k sobě

stromy naslouchají
a muzika ticha je nevtíravá
lípu
vysadit lípu

zdalipak vydrží
v průjezdu
kreslit veliké oko
a psát

mlčí i v dechu
co stará zahrada se stromy
nenesou

dlouhá cesta domů

Baba Jaga

natahovala
kostnaté paťáty
když v tom
slunce zazářilo
a zlou babu oslepilo

Ze stromů se vznesli ptáci
oblohu pokryli
jen na okamžik
vzala tě do náruče
jako už tolikrát

Jen krátké zastavení

Přináším zprávu ze spodních pater
kéž by se tvaru mé tváře přizpůsobil i
odraz na hřbetu ruky

Ona nás vede
nevěřili a přece žijeme
ve spěchu
slaměné žíly dýchají

Za ruku vede
ale to vy víte
věřím v další patra
nejen nás

V polích roztažených plic
jen proto že
jste
či nejste

Odpusťte
otřu si spánky
a střed hrudi
znám vaše zvyky

To nic
jen malá nevolnost
to přejde

Nechte mne prosím
opřít se o strom
naberu síly
budu se dívat na štěrkovou cestu

a spočítám kameny
které na ní leží
chtěl bych vám nějak oplatit
laskavé přijetí

na chvíli
zavřu oči
a dám se zase do práce

Vít Malota (*1995) se narodil ve Zlíně, vyrůstal ve Strakonicích. Studuje režii na pražské DAMU. Od dětství se věnoval interpretaci poezie. Jako literární kritik spolupracuje s časopisem Host. Je čerstvým vítězem Literární soutěže Františka Halase.

Ve stínu *withaaku*

Levharti? – pravil *oom* Shalk Lourens. – No to se ví, na téhle straně Limpopa se vyskytují dva druhy levhartů. Liší se od sebe hlavně tím, že jeden z nich má na těle o něco víc skvrn než ten druhý. Jenže když nečekaně potkáte levharta ve *veldu*, málokdy si dáte tu práci, že byste počítali, kolik má skvrn, abyste zjistili, ke kterému druhu patří. To není třeba. Ať už totiž takhle narazíte na ten nebo onen druh levharta, nohy na ramena vezmete jenom jedním způsobem. A sice co nejrychleji.

Pamatuju se, jak jsem jednou znenadání natrefil na levharta, a dodneška vám nedokážu povědět, kolik měl skvrn, ačkoli jsem měl dost času si ho prohlédnout. Přihodilo se to kolem poledne, když jsem se na okraji farmy za jedním vrškem poohlížel po zatoulaných kusech dobytka. Usoudil jsem, že by mohly být právě tam, poněvadž *withaaky* vrhají pěkný stín a příjemně se tam sedí na měkoučké trávě. Když jsem se opřený o strom takhle po dobytku poohlížel asi hodinu, napadlo mě, že bych se po něm mohl docela dobře nebo možná dokonce ještě líp poohlížet vleže. Vždyť i malé děcko ví, že krávy nejsou tak malé, že by člověk musel stát na chůdách, aby je pořádně viděl.

A tak jsem si lehl na záda, klobouk jsem si stáhl do čela a přehodil jsem nohu přes nohu. A když jsem přivřel oči, vypadala špička mojí boty vyčnívající do prostoru docela jako vrcholek Abjaterskopu.

Nad hlavou mi poletoval v kruhu osamělý *aasvoël*. Kroužil pořád dokola a vůbec nemával křídly a já jsem věděl, že proti téhle části oblohy neprojde mezi špičkou mojí boty a tím *aasvoëlem* ani tele, abych si ho hned nevšiml. Navíc jsem mohl takhle ležet pod *withaakem* a vyhlížet dobytek celý den, kdyby to jinak nešlo. Jak víte, nejsem takový ten farmář, co se potlouká po domě, když je třeba za to někde pořádně vzít.

Čím víc jsem mhouřil oči a hleděl na špičku boty, tím víc mi připomínala Abjaterskop. Nakonec jsem nabyl dojmu, že to doopravdy je Abjaterskop a že vidím kameny na vrcholku a křoví rozrůstající se po svazích. A v uších mi zněl vzdálený bzukot, jaký vydávají včely v sadu za tichého dne. Jak jsem říkal, bylo to moc příjemné.

Pak se stalo něco zvláštního. Bylo to, jako by se vrcholku Abjaterskopu usadil veliký mrak, který tvarem připomínal hlavu nějakého zvířete. Připadalo mi to tak legrační, že jsem měl chuť se rozesmát. Ale nezasmál jsem se. Místo toho jsem o malinko víc pootevřel oči a potěšilo mě, když jsem si uvědomil, že se mi to jen zdá. Jinak bych totiž musel uvěřit, že ten tečkovaný mrak na Abjaterskopu je ve skutečnosti levhart, který zírá na moji botu. Znovu mi bylo do smíchu. Ale pak jsem to najednou pochopil.

A velkou radost jsem z toho neměl. Byl to to totiž skutečně levhart – statný, hladově vyhlížející levhart, který mi podezřívavě očichával nohy. Bylo mi úzko. Věděl jsem, že ho v žádném případě nepřesvědčím, že špička mojí boty je Abjaterskop. Takový druh to nebyl: to jsem poznal i bez počítání skvrn na jeho kůži. Když totiž skončil s nohama, začal s očichávání vyšších partií. To byl nejděsivější okamžik v mém životě. Chtěl jsem vstát a vzít do zaječích. Ale nešlo to. Neposlouchaly mě nohy.

Všichni lovci velké zvěře, co jsem se s nimi setkal, mi svorně vyprávěli, jak se při té nebo oné příležitosti zachránili před lvem nebo jiným divokým zvířetem díky tomu, že si mazaně lehli na zem a předstírali, že jsou mrtví. Šelma o ně ztratila zájem a odkrácela. Jak jsem tam tak ležel v trávě a levhart přemítal, co se mnou provede, došlo mi, proč se ti lovci v takové situaci ani nehnuli. Prostě se pohnout nedokázali. To je celé. Nezůstali ležet proto, že by byli tak mazaní. Nohy jim vypověděly službu.

Mezitím se levhart dostal až ke kolenům. Velice pozorně zkoumal moje kalhoty a já jsem začal upadat do rozpaků. Kalhoty byly staré a už dost vyšlé z módy. Navíc jsem měl na koleni díru od toho, jak jsem prolézal plot z ostnatého drátu. Měl jsem namířeno do hustého křoví, protože jsem chvilku předtím (ještě než si všiml on mě) zpozoroval berního úředníka, jak se blíží přes *bult*. Levhart koukal na díru hezky dlouho a mně bylo čím dál trapněji. Měl jsem sto chutí povyprávět mu o tom berňákovi a ostnatém drátu. Nechtěl jsem, aby si myslel, že na sebe Shalk Lourens nedbá.

Když se levhart dostal až ke košili, dostal jsem lepší náladu. Byla to pěkná modrá košile z flanelu, kterou jsem si koupil teprve před pár týdny v indickém krámu v Ramoutse, a čerta jsem se staral, kolik cizích levhartů ji uvidí. Ale i tak jsem si umínil, že až půjdu příště hledat

zatoulané kusy a lehnu si do trávy pod *withaakem*, nejdřív si vypucuju *veldskoeny* ovčím tukem a posadím si na hlavu černý klobouk, který nosívám jenom k *nagmaalu*. Nemohl jsem dopustit, abych byl divokým zvířatům z okolí pro smích.

Když se ovšem levhart dostal až k obličeji, znovu jsem se vylekal. Věděl jsem, že košili nemá co vytknout. Ale pokud šlo o tvář, už jsem si nebyl tak jistý. Byla to strašná chvíle. Ležel jsem docela nehybně a strachy jsem se neodvážil otevřít oči, ani nadechnout. Čmuchy čmuch, dělalo zvíře, a já jsem cítil na tváři jeho horký dech. Člověk slýchá o spoustě děsivých zážitků. Já sám jsem se taky už ocitl v hezké řádce nebezpečných situací. Ale pokud hledáte něco, po čem v mžiku zestárnete a z čeho vám během chvilky zešediví vlasy, levharta nic nepřekoná – zvlášť když stojí nad vámi, vyceněné zuby má kousek od vašeho hrdla a poohlíží se po místečku, do kterého by se zakousl.

Levhart vydal hluboké zavrčení. Překročil mě, srazil mi z hlavy klobouk a pak znovu zavrčel. Otevřel jsem oči a uviděl jsem, jak se zvíře nemotorně vzdaluje. Neulevilo se mi na dlouho. Levhart totiž neodešel daleko. Překulil se na bok a zůstal ležet kousek ode mě.

Přesně tak, leželi jsme tam na trávě ve stínu *withaaku* s levhartem spolu. Levhart byl napůl stočený na boku, se zkříženýma předníma nohama jako pes. Zavrčel pokaždé, když jsem se pokusil pohnout. Vsadím se, že co je Groot Marico Groot Maricem, nezaobírala se tím nevděčném úkolem, kterým je hledání zatoulaného dobytka, nesourodější dvojice.

Druhý den jsem ve *voorkameře* Fanieho Snymana, která sloužila jako pošta, vyprávěl tu příhodu farmářům z okolí, zatímco popíjeli kávu a čekali na nákladňák ze Zeerustu.

„A jak ses toho levharta nakonec zbavil?" zeptal se rádoby vtipně Koos van Tonder. „Počítám, že ses k němu připlížil po trávě a předstíral jsi, že jsi krajta. To ho zahnalo."

„Ne, prostě jsem se zvedl a šel jsem domů," odpověděl jsem. „Uvědomil jsem si, že se ten dobytek, co ho hledám, možná zatoulal na opačnou stranu a zabloudil do tvojí ohrady. Napadlo mě, že s levhartem by byl ve větším bezpečí."

„A pověděl ti ten levhart, co říká na poslední projev generála Pienaara v Národní radě?" zeptal se Frans Welman a všichni se zasmáli.

Než přijel nákladák s naší poštou, vyprávěl jsem tu příhodu ještě několikrát. A ačkoli se těch dvanáct nebo třináct chlapů, co se jich tam sešlo, během mého vyprávění příliš neprojevovalo, bylo mi jasné, že mě poslouchají stejným způsobem, jakým poslouchali Krisjana Lemmera. A všeobecně se vědělo, že Krisjan Lemmer je ten nejulhanější člověk v celém kraji.

A co horšího, Krisjan Lemmer tam byl taky, a když jsem se dostal k té části vyprávění, kdy si levhart vedle mě lehl na zem, Krisjan Lemmer na mě mrkl. Však víte jak. Chtěl mi tím říct, že od nynějška víme, co si máme jeden o druhém myslet, a že spolu v budoucnu můžeme mluvit jako jeden marický lhář s druhým.

Z toho jsem nadšený nebyl.

„Chlapi," povídám, „já vím přesně, co se vám honí hlavou. Nevěříte mi a nechcete to říct nahlas."

„Ale my ti věříme," přerušil mě Krisjan Lemmer. „V našem kraji se dějou nadmíru podivuhodné věci. Já jsem měl kdysi šestimetrovou mambu, které jsem říkal Hans. Ten had mě měl tak rád, že jsem ho musel brát všude s sebou. Chodil se mnou dokonce i v neděli do kostela. A protože se mu některá kázání moc nezamlouvala, čekával na mě venku pod stromem. Ne že by byl Hans neznaboh. Jenomže měl citlivou povahu a pokaždé ho vyvedlo z míry, když začal farář zlořečit hadovi z Rajské zahrady. Nelehal si ovšem jenom pod *withaak* jako ten tvůj levhart. Takový náfuka to nebyl. Hansovi stačil docel obyčejný akát. Věděl, že je jenom mamba a nedělal ze sebe žádné hogofogo."

Nestaral jsem se o Krisjanovy hloupé lži, následkem celé té záležitosti jsem ovšem začal o existenci toho levharta pochybovat taky. Vybavily se mi podivné historky o lidech, kteří se uměli proměnit ve zvířata. A i když nejsem pověrčivý, nedokázal jsem se zbavit pocitu, že v tom byly nějaké čáry. Když ale o několik dní později zahlédl někdo levharta ze silnice poblíž *poortu* a potom ho viděli Mtosové na cestě do Nietverdiendu a pak byl spatřen znovu v rašeliništích nedaleko Malopa, bylo rázem všechno jinak.

Lidi si z toho nejdřív utahovali. Říkali, že to není opravdový levhart, ale tečkované zvíře, co uteklo ze snu Schalka Lourense. Říkali taky, že levhart přišel do Dwarsberge, aby se podíval na šestimetrovou mambu Krisjana Lemmera.

Jenže když potom našli u několika napajedel jeho stopy, pochyby o levhartovi byly ty tam.

Lidi prohlašovali, že není bezpečné procházet se po *veldu*. Nastaly vzrušující časy. Kdekdo po levhartovi střílel a kdekdo před ním prchal. Všechno to střílení z martiniovek a mauserovek ve skalách mi silně připomnělo první búrskou válku. A všechno to prchání zase tu druhou.

Levhart ale pokaždé vyvázl bez škrábnutí. Bylo mi ho tak nějak líto. To, jak mě toho dne pod *withaakem* poprvé očichal a pak si vedle mě lehl, bylo zvláštní a já jsem to nedovedl pochopit. Vzpomněl jsem si na Bibli, kde stojí, že lev bude bydliti s beránkem.

Ale taky jsem si říkal, jestli se mi to všechno nezdálo. I to, jak se mi ty věci přihodily, se mi zdálo úplně nadpřirozené. Hodně jsem o levhartovi přemýšlel. A nikdo, s kým jsem si o tom mohl promluvit, mi nedokázal pomoct. I teď, když vám tenhle příběh vypravuju, pořád čekám, že na mě mrknete stejně jako Krisjan Lemmer.

Věci, co se staly, vám ale stejně můžu vypravovat jenom tak, jak jsem je viděl. A jak to bylo s tím ostatním, to ví jen Afrika.

Za nějaký čas jsem zase šel po pěšině mezi křovinami k místu, kde rostou *withaaky*. Ale nelehl jsem si znovu do trávy. Když jsem tam totiž došel, zjistil jsem, že mě levhart předběhl. Ležel na stejném místě, napůl schoulený ve stínu *withaaku*, s předními tlapami složenými, jak je někdy mívají psi. Ležel ale velice klidně. A dokonce i z místa, kde jsem stál, jsem si všiml rudé skvrny na jeho hrudi, kterou zanechala kulka z mauserovky.

Z anglického originálu „*In the Withaak Shade*" (z knihy *The Mafeking Road*, 1947) přeložil Milan Orálek.

Herman Charles Bosman (1905–1951), africký (ale anglicky píšící) spisovatel a básník, klasik jihoafrické literatury. Česky vyšly povídky *Pětilibrová bankovka* (Dauphin, 2014).

Slovníček: *aasvoël* ['a:sfuəl] – sup; *bult* – nízký hřeben nebo pahorek; *nagmaal* ['nachma:l] – večeře Páně; *oom* [uəm] – „strýček"; honorativní/vřelé oslovení staršího muže; *poort* [puə(r)t] – úzká soutěska; *veld* [felt] – druh jihoafrické stepi; *veldskoeny* [orig. 'feltskʊn] – kotníčkové boty ze surové kůže; *voorkamera* [orig. 'fuə(r)ka:mə(r)] – uzavřená veranda; *withaak* ['vəthɑ:k] – druh akácie

PAVEL KOTRLA

Ryba, která řvala

Kytary hrály dostatečně hlasitě na to, aby si uvědomoval, že není na folkovém koncertě nebo že se folkem už naštěstí nazývá něco zcela jiného než v době jeho dospívání. Záplava efektových krabiček, která se před ním rozlévala u hrany pódia pod mikrofonem, a obří mixážní pult, neladicí s komorním prostředím klubu či spíš kavárny, to jen potvrzovala.

Tak se zase vidí, po dlouhých skoro dvaceti letech. Nečekaně a náhodou. Bez možnosti přípravy. Je opálená dlouhým pobytem u moře, všemi těmi slunci Itálie, Francie a Jižní Afriky, kde nakupuje vína. Pleť má ale jemně ošlehanou větrem. Pracovní pobyty ve Skandinávii a Číně, kde víno úspěšně prodává, zanechávají svou stopu. Je tu, s prvními vějíři vrásek v koutcích očí a v koutcích úst, ale pořád je to ona a pořád stejně krásná. Sakra, pořád stejně. Nic z toho, co se mu na ní kdysi líbilo, nezmizelo, spíš naopak.

Kdysi si myslel, že ty přibývající vrásky bude sledovat po jejím boku. Dlouho to tak vypadalo, ale nakonec... Od známých se už před časem doslechl, že se se svým druhým manželem – on se nestal ani tím prvním – vrátila z ciziny a usadila ve vedlejším městě. Pak se dozvěděl i to, že není ani s ním. Ale nepředpokládal, že na ni natrefí zrovna tady a zase s touhou se s ní milovat.

Pořád má ty štíhlé vysportované nohy. Láska k jízdě na kole a běhu ji zřejmě neopustila. Běhala celé ty tři roky, co spolu byli, a dávno před tím, než se z toho stala móda. Snad běhala za jinými, ale taky je možné, že před ním jen utíkala. Je možné, že uběhlo už skoro dvacet let? Dlouhé vlasy zkrátila do mikáda a kadeřnice jí je prosvětlila. Jednoduchý stříbrný přívěšek s bílými kameny ve tvaru želvy klouzal na tenkém řetízku mezi prsy. Obnažené paže upozorňující na sebe v tomto dlouhém ušmouraném předjaří, kratší sukně, černé silonky a vysoké černé kozačky na podpatku. Jednoduché, sladěné, zaručeně přitahující pozornost.

Dlouhý zip kozaček končil přezkou, která ho zaujala. Nikdy se o módu moc nezajímal, ale tu značku křičící ryby rozeznával spolehlivě. Tu otevřenou zubatou tlamu polykající

svět, pořád hladovou a kousající. Vtipná a zároveň znepokojující zkratka. Když majitelé se značkou začínali, byli odvážní a libovali si v sytých barvách, které později, jak stárli, zvolna opouštěli a dávali přednost méně výrazným pastelovějším tónům. Vybledávali, ale z malé firmičky se za tu dobu stala jedna z výkladních skříní rozvíjející se ekonomiky.

Oba tehdy rádi nosili jejich věci, stejně jako kamarádi, se kterými se potkávali po klubech, na koncertech a na nezávislých výstavách. Kultivovala ho, jak ráda říkala, a postupně obměnila podstatnou část jeho šatníku. Což nebylo nic těžkého, protože do té doby to bylo jen pár dokola nošených riflí, převážně černá trička, s krátkým nebo dlouhým rukávem, černé a šedé roláky, flanelová košile. Značku založili majitelé v nedaleké vesnici ještě jako studenti. A i přes rostoucí úspěch stále zůstávali místními patrioty. A tak do jejich podnikové prodejny v přízemí šicí dílny, která nabízela výrazné slevy, tehdy vyráželi na nákupy poměrně často.

Obzvlášť si oblíbil jedno žlutooranžové tričko, které mu koupila a ve kterém měl tendenci chodit skoro pořád. I potom, co se bouřlivě rozešli. Jeho kolegyně, když jej v něm viděla sedět za počítačem, s oblibou citovala slova jistého módního guru: kdo má vkus, ten si právě tuto barvu na sebe nikdy, ale nikdy, nevezme. Jeho lásku k nově objevené barvě to ale nemohlo zviklat.

Snažil se tenkrát zabrat se do práce. Pohyboval objekty po ploše a pomalu sestavoval reklamní brožuru pro město. Výsledkem měla být běžná skládačka do stojanu, sestavená se z obvyklých a turisty ze všech stran tisíckrát ohleděných motivů, stručný text shrnující v matoucí zkratce historii ospalého sídla od počátků až po dnešek. Nic třeskutě kreativního, ale aspoň dobře zaplaceného. Ozval se bzučák. Skoro přesně půl desáté. Pošta!

Mezi ním a pošťačkou vládla zvláštní sounáležitost. Sice nikdy ničím hmatatelným nepodpořená, ale přece z gest a chování pozorovatelná. Ostatně i proto, a nejen kvůli pohodlnosti a kvůli tomu, že tu trávil většinu času, si nechal na firemní adresu trvale přeposílat i soukromou poštu.

Těšil se hlavně na dopisy. Kdo by je neměl rád? Zvlášť na ty, které měly místo otisku razítkovacího stroje známku. Nebyl sice žádný sběratel, ale přece jenom nikdy

nemohl odolat, aby si každou novou pořádně neprohlédl. Dokonce často vytáhl ze šuplíku lupu, kterou jinak používal na kontrolu kvality tisku nebo na prohlížení detailů na fotografiích, a sledoval tenké čáry rytin vyplněné barvou. Možná profesionální deformace, ale mnohem víc pozůstatek kluka a vzpomínky na přestávky ve škole a čilý směnný obchod se spolužáky. Dávno neotvíraná alba teď netečně ležela v knihovně. Ale stejně každou došlou známku z obálky odstřihnul. A když hromádka bílých obdélníčků narostla, pečlivě známky odmočil. Promyté a zbavené všech zbytků je lisoval mezi dobře sajícími stránkami nikdy nepoužitého peněžního deníku, aby pak skončily, pravděpodobně už navždy, v krabici na dně spodního šuplíku psacího stolu.

Jak se v kanceláři postupně zabydloval, a jak se měsíc za měsícem stále více stávala jeho druhým domovem, těšil se i na pravidelný pošťaččin příchod. Jedno z mála vyrušení z práce v průběhu dne. Z jejího příchodu se stala součást rytmu a kontaktu s vnějším světem. Záminka proč necivět do počítače a prohodit s někým pár vět. Ale poslední dobou, poslední týdny, měl dojem, že se mezi nimi ve vzduchu vznáší cosi nevysloveného. Něco, co mu chce povědět. Její plaché oči se na něm znenadání zadrhávaly. Nevěděl, čemu to přičítat. Tedy až do otázky, která přece jen jednoho dopoledne přišla. Ten den měl na sobě zas oblíbené tričko, nad srdcem mu na sytě žluté tkanině řvala černá grafika ryby.

„Víte, podle čeho se ta značka jmenuje?" zeptala se ho s upřenýma očima.

Netušil. Logo tvořené stylizovanými písmeny ve tvaru ryby mu pořád připadalo hravé a vtipné, ani nikdy nad tím víc nepřemýšlel. Neznámý kolega grafik si s ním vyhrál. Ostatně právě těmi nápaditými motivy se značka proslavila. Prostě další logo. Jedno z mnoha v záplavě těch všude okolo. Ryba, stylizovaná ryba.

„Podle té ryby, ne? Jmenuje se tak."

„To si myslí všichni," ztěžka se nadechla. „Ale ne, podle té ryby to není. Už jsem vám to dlouho chtěla povědět. Je to podle mého mrtvého syna. "

Zajímavě pokračovala.

„Kamarádi tak pojmenovali značku na jeho památku. Byla to jeho přezdívka.

Zabil se na motorce, když byl s nimi na vyjížďce. Právě odjížděli od pumpy… " Zbytek slov polkla.

Nevěděl, co by řekl. Plný rozpaků vzal doporučený dopis a podepsal jeho převzetí. Díval se, jak odchází, poslouchal, jak její tiché, ale slyšitelné kroky sestupují po schodišti. Slyšel zabouchnutí vstupních dveří vedoucích na náměstí. Tehdy si poprvé uvědomil, jaký smutek se ukrývá v jejích očích. Asi tam byl vždycky, ale zahlédl ho až teď. Každý den ho tam teď už vídal. Všechny ty zmařené příběhy, které se svým synem neprožila.

Když jel večer z kanceláře domů, očima hledal u cesty. A opravdu, kousek za benzinovou pumpu na výjezdu z města našel náhrobek z pneumatiky silné cestovní motorky. Vylitý černý kruh zapuštěný spodní třetinou v betonu. A viděl i tu do betonové patky vyrytou stylizovanou řvoucí rybu.

Tričko hodil doma do špíny. Nosil ho potom dál, ale do práce už ne. Pořád dokola, až se začala tenčící se látka stářím trhat a rozpadat častým praním. Nakonec se rozpadlo jako jejich vztah, po kterém zůstaly na rozloučenou prázdné skříně a poličky, mezery v knihovně a na samolepicím papírku přilepeném na vnitřní straně dveří zavěšená věta.

„Špatně jsem si tě vychovala, brouku!"

A teď tu zas seděla vedle něj. Po tolika letech. Žravá ryba na černé visačce zipu se zatím pohupuje v rytmu hudby a poklepávající nohy. Zatím. Ale on už ví, že její doširoka otevřená tlama s ostrými zuby se ho chystá za malou chvíli spolknout znovu.

TOMÁŠ VAŠUT

Lektorovo velmi fiktivní kolokvium aneb Poslední lekce distanční výuky, Segedín, květen 2020

Vážený pane profesore! A jak mám začít?…

Nevím. Já v interview pouze odpovídám.

Ó jej. Dobře. Prý jste napsal nějakou novou periodizaci moderní kultury?

A vy jste ji nečetla. Inu, napsal, byla o tom celá lekce. Zatím těžko říct, jestli bude fungovat, ostatně, je to jen takový pokus. Ale osobně mohu říct, že hlavně rozdělení postmoderny na existencialismus, magický

a mystický realismus mi teď trochu pomáhá myslet o poválečné kultuře v nové dimenzi.

Když jsem psal text lekce, stěží jsem do těch kategorií dokázal něco zařadit. A teď to vypadá spíš tak, že co bylo přinejmenším v české kultuře 60. let nějak pokrokové, inovační, všechno je to nějakým způsobem virtuální magie.

Například?

Kupříkladu nejen v 60. letech. Ve středu jsem napsal poslední lekci filmového semináře. O Karlu Zemanovi. I to je přece čirá filmová magie, již v 50. letech. Teď snad pomalu začínám tušit, jak se z toho vyvinula mytizace. Zajímalo by vás to?

Mě určitě.

Tedy, čistá magie, dokonce doslovně, to je Laterna Magika. Iluze, trojí současně promítaný film, zkomponovaný tak, jako by na pódiu přítomná herečka hovořila sama se sebou, se svými dvěma obrazy na filmovém plátně.

Aha. A ví maďarští studenti, co je Laterna Magika?

Doufám. Něco by tušit mohli. Taky existuje Google. Nemluvě o tom, že je skromně zastoupena jedním diáčkem v těch mých obrázkových seriálech. A kdo si dá práci, najde o Světové výstavě v Bruselu 1958 celý dokumentární film.

A co se stalo s magií?

Zastarala? Ukázalo se, že svět není jen sen? Zjistilo se, že také iluze je manipulací.

A mytizace?

Zkusme takovou zkratku. Existuje totiž ještě jeden film, který nás reprezentoval na světové výstavě v Montrealu 1967. Bylo třeba, zvláště v období československé nové vlny, vytasit zase nějaké eso, po obrovském úspěchu v Bruselu bylo zajisté nutné opět představit světu nějaký úžasný film.

Kinoautomat?

Bravo, vy jste tedy informovaná. Přesně tak. Krátce, o co v něm šlo: promítala se taková trochu bláznivá veselohra a v nejlepším, v nejlepším do toho kupodivu nedali reklamu, ale film pouze zastavili a konferenciér vybídl diváky, aby rozhodli, jak se má zachovat hrdina filmu. Diváci se prostě měli sami rozhodnout, na co se budou dál dívat.

Wow!

No jo, taková svoboda, že ano? Ovšem pravdou je, že nemáme k dispozici

nekonečnou škálu možností. Film zhotovili pouze ve dvou verzích a…

A ty vždycky skončily úplně stejnou situací, kdy bylo třeba znova rozhodnout o pokračování?

Bingo, za jedna! Ano, mohli bychom dokonce říct, že celý film byl především jednou velkou manipulací s divákem. Už to nebyla kouzelná a svým způsobem osvobozující iluze, fantazie a podívaná, ale spíše pokoušení, co teď asi udělá, co míní udělat milý divák s takovou svobodou. Se svou vlastní svobodou.

A to ty dvě verze příběhu měly i stejný konec? Dopadly úplně stejně?

Já tedy viděl jen ukázky a četl jsem o tom. Na konci zřejmě žádný zásadní rozdíl není. Ale, jak jsem se dočetl, jedna verze filmu byla přece jen zajímavější, dramatičtější, pikantnější.

To asi hrdina vždycky udělal nějakou hroznou blbost?

Ano, to když se zachoval špatně nebo nerozvážně. Ale nezapomínejme, nikoli hrdina rozhoduje, co se bude ve filmu dít, nýbrž divák. Tedy diváci, přesněji: většina diváků, protože to byla demokratická volba.

Fíha.

Žádný strach. Co je to film, literatura, kultura? Reflexe? Co je sen, pokud o snu můžeme číst, že v něm prožíváme nejrůznější hororové situace? Kultura je do jisté míry laboratoří, která nám umožňuje prožívat a přežívat situace, které není v našem skutečném světě a životě příliš radno zažít.

Takže, podle vás, je dobře, že se diváci chtěli dozvědět, jak bude vypadat komplikovanější, „nebezpečnější" verze filmu?

Samozřejmě. Proč ti Kanaďané navštívili československé kino? Tipuju, že se chtěli bavit. Ale vyzkoušeli si přitom i svou svobodu. Čili nakolik jsou schopni přiznat si, že se opravdu přišli bavit, že to celé teď je hra.

Takže, nejspíš… Můžu?

Prosím.

Takže, nejspíš smyslem oné dvojprojekce nebyla zdaleka iluze neomezené svobody, ale mohlo jím být to, že se v tom okamžiku dokázali chovat zcela svobodně a že se nestyděli zvolit pikantnější, trapnější z možností, že jich co nejvíce bylo zajedno v tom, že jsou zkrátka v kině.

Patrně ano. Ovšem já jsem zažil i něco jiného. Někdy v 80. letech Češi znovu natočili

něco podobného, televizní seriál o rozpačitém kuchaři jménem Sváťa Kuřátko. Bylo to tedy dost slabé dílko. Ale nejhorší na tom bylo hlasující publikum.

Ve studiu?

Jistěže, jinak to tehdy ani nešlo. Tedy, vlastně šlo, ale k tomu se vrátíme, dobře? Ve studiu bylo prostě nějakých 30 diváků. A ti…

A ti vždycky…

… vždy bezchybně a bez zaváhání předvedli plně morální volbu.

To jako fakt?

No jo. Takže se ten beztak nezáživný film postupně měnil v dokonalou nudu zbavenou jakékoli dramatičnosti. Já to viděl jako dítě a vzpomínám, že mě ta hlasující banda ve studiu tak urazila, že jsem se na to ani nedodíval.

Ale ta druhá možnost?

Ono je tedy takové malé referendum snadno realizovatelné i v televizi. Kinoautomat jednou vysílali tak, že šel paralelně na dvou kanálech.

Aha, stačilo přepnout program.

Jenom jsem nikde nenašel, jestli někdo změřil rozdíl… Víte, co znamená česky „sledovanost"?

Nevím…

Počet diváků, kteří se dívali na tu, či onu verzi. Docela mě to zajímalo, trochu jsem hledal, ale nenašel.

No ale aspoň bylo fajn, že každý mohl z filmu vidět to, co chce.

Ano, individuálně, zhruba jako dnes na internetu. A jelikož film tehdy natočili na video, ukázalo se, že celá ta zdánlivě nekonečná škála možností jsou vlastně jen dva filmy.

To jsme se ale dostali pěkně daleko od tématu rozhovoru?

A vadí to? Interview, rozhovor nebo kolokvium je snad dobré i k tomu, aby nás dovedlo prostřednicvím otázek a improvizovaných odpovědí trochu jinam než studie a referáty. Občas přijde vhod objevovat nové tajůplné ostrovy.

Ale jak to teď ukončíme? Protože, jak vidím, za chvíli zavírají fakultu.

Ukončíme to a basta. Jako na přednášce, kdy toho zbývá ještě tolik dopovědět, ale všichni už se stejně dívají jen na hodinky. Jak je to latinsky…

Vita brevis?

Dobře! ARS LONGA, VITA BREVIS. Takže teď popřejme všem pevné zdraví a hodně zdaru u zkoušek.

Mějte se!

Maďarský originál a překlad do češtiny Tomáš Vašut

MARTIN LUKÁŠ

Bábel a Babel

Četba současných českých literárních časopisů je únavná, nevděčná činnost, která se nevyplácí. Je to daň za nemístný zájem o literaturu, kterou nám vystavuje neústupný sentiment literárních hodnot. V lepším případě pociťujeme toliko drahocenné záchvěvy srozumění, v horším případě se brodíme frázemi a pracnými rozklady o banalitách nebo podružnostech notoricky mimoliterární povahy. Kolikrát se člověk přistihne, že čte dál a nanovo doufá, že natrefí na něco ohromujícího. Kolikrát člověk seznává, že čte ne ze zájmu, natožpak se zaujetím, ale proto, že mechanicky naplňuje nevyslovený požadavek orientovat se; vzdává hold těm, co se ocitají v centru pozornosti, aniž po dočtení ví, proč tito, a ne jiní byli pozornosti hodni. Vyčerpávající setrvačnost, kterou s každým dalším projevem důvěry prodlužujeme.

Co je ze stránek literárních časopisů znát nejcitelněji, je urputná tvorba zdání, že tady o něco jde. Veliké markýrování literatury a její závažnosti. Omyvatelný *Host* pronásleduje celoplanetární trendy, které s literaturou počítají jako s nosičem instantních postojů a prostředkem zisku. *Tvar* se literaturou zaklíná i dojímá, obhajobu jejího smyslu nejapně zaměňuje za pěstování kultu autora a křečovitě oceňuje sebenicotnější zpracování aktuálních témat. Patriarchální *Revolver revue* se literaturou obírá, aby předvedla, jak neochvějně střeží morální pravdy minulosti. Sebelépe míněná diskuze prozrazující ochotu jejích aktérů brát se za každé slovo je zbytečná, když ji nelze opřít o pronikavá, obzory rozšiřující, výmluvná díla. Vedou se počtářské řeči o dlouhých řadách pozoruhodných autorů a autorek, bezděčně i vědomě se zachraňuje jejich čest nepřesvědčivým podotýkáním, že se přece zhostili současných témat a že je řeší a že nás varují a že to tak má být. Ale než se vyjednají nároky autorů, než i ten poslední sepíše svůj

medailon, nechá se vyfotit, řádně pochválit a na patřičných místech vyhlásí, co si myslí a cítí, zastře se (ne)existence jeho díla, které bylo v procesu autorského sebeutváření umenšeno na průvodní, nikoli nezbytný jev autorovy kariéry. Na základě čeho si pak tolik autorů a autorek myslí, že je literatura může spasit, že je takzvaně udělá pro veřejný život a oni budou slavní? Má za těchto okolností smysl dohadovat se, jak má literatura vypadat, když na sebe žádný zřetelný tvar nebere? Koho baví stále dokola číst o autorských nedochůdčatech, která se na trhu života zachraňují ostentativní příchylností k básnickému či prozaickému povolání? Četba textů o literatuře nikdy nenahradí četbu literatury.

Kdo si v životě zvykl číst, kdo literaturu číst chce, potřebuje nebo musí, má v zásadě tři možnosti, jak se se situací vypořádat. Zaprvé, může kdykoli přestat číst. Zadruhé, může se obrátit nazpět a číst díla starší, která živila dobové diskuze a násobila lidskou zkušenost, a doufat, že se na obzoru objeví díla podobně zásadní. A zatřetí, může sobě i druhým připomínat zdánlivě jasnou věc, že současnost se literatuře nenabízí jen jako téma, ale že si také žádá nový tvar, respektive že jedno bez druhého nemůže stačit ani existovat. Kdo zvolí druhou možnost, musí vědět, že literatura jako umění nemůže respektovat žádné ohledy, zvlášť ne ty společenské, a že nemůže být ničemu a nikomu nápomocná. Potud stále platí, co napsal Jan Zábrana o Babelově *Rudé jízdě*: „Lidé, kteří zřejmě od umění místo *pojmenování* a *zobrazení* očekávali *pofoukání bolístky* a útěšlivé slovo (tedy něco, co do kompetence umění nikdy nepatřilo), tito lidé místo aby se dali dojmout, nechali na sebe zapůsobit a oddali se katharsi, nepocítili dokonce ani lítost, ale pouze pohoršení. Uvažovali předem v kategoriích, v nichž umělec uvažovat nemůže, pokud ví, že nabádavá jednoznačnost (běžná i u mimouměleckého sdělení), může nenapravitelně zahubit jeho práci."

STÁRNUTÍ BOHÉMSKÉHO SUBJEKTU

Po dvanáctileté odmlce, kdy se věnoval hudbě ve vlastních projektech Kofe-in a Munroe a kurátorské práci, vychází třetí básnická sbírka multižánrovému umělci Janu Kunzemu

(*1976). Nese jméno *Monstre Charmant*. Knihu graficky a výtvarně zpracoval Michal Puhač a je to velmi střídmá a oku pohledná spolupráce vizuálna a textu.

Jan Kunze ve čtyřiceti básních otevírá před lety nedokončený svět dospívajícího libertina ze sbírky Dekadent dezert, aby dal světu najevo, že vyrostl. Chtělo by se říci, že dospěl, ale Kunzeho bohémský mluvčí jen zestárl, zesmutněl a poznal, že řádka dobrodružných večerů už nekončí nad ránem v poblitém baru, ale že je na řadě i starost o partnerství a věci s ním příchozí.

Lyrický subjekt se světu kolem, který netvoří bary, diví („něco takového by to chtělo / narušení pokojného řádu"). Je zvyklý na pohyb a noční život („půl čtvrté ráno / vysedám na benzínce / rozsekaný jak vánoční kapr"), ne se příliš zabývat, zda ubližuje („budu jiný / udělám si v tom pořádek / domyslím mezery ve svém plánu" … „pár let bude fajn se na tebe koukat/než tě nahradí / mladší / hezčí"), je zvyklý na pozornost („chtěly muže moudré, zábavné a přitažlivé / chtěly to úplně bez bolesti") a všechny neřesti, které nesou vztahy ať už s dospívajícími, nebo s narušenými dívkami („zjevně nešťastná / jako její matka / občas zatoužila po výprasku / tak jsem jí ho dal"), občas si s nimi marnivě pohraje („chtít se mi do toho nebude / ale odmítnu tě gestem pódiové hvězdy / a přes všechnu tvou snahu / tě nechám dospět s vrstevníky"), ale někdy je zatažen do jejich spleti („kdo by si nenechal poradit od krásné holky? / je celý zamilovaný / dělá ústupky, za které se jiným vysmíval"). Občas by si přál vzpomenout na staré dobré časy („jen sem tam udělám pořádný bordel/občas je třeba zaplnit prostor"), ale ozývají se civilizační potíže („to je vtip? Pět miligramů zyprexy / milá antipsychotika"). A tak je čas na vzpomínky („ty úžasné věci / které nechceme nikdy opustit") a návraty tam, kde je dobře („mít takové místo / kde tě znají / kde vůbec nejsi cizí").

Nutno podotknout, že oproti předchozí sbírce je ta tam agresivní slovní matérie, která z lyrického subjektu dělala otravného dívenkářského floutka. Kunze spoří slovem, avšak když se pouští do větší rozehry, která by snad měla mít za následek metaforu, tak mu tento pokus nefunguje, tam si jist není. Patrná je editorská souhra knižních redaktorů Dana Jedličky a Oliny Stehlíkové, která umírnila předchozí

autorův naturel, k prospěchu věci. A tak, aby nebyl patrný vlastní zásah, což je ocenitelné! Občas probleskne pokus o to šokovat čtenáře tématem („pracuji na studii dvou nymf / v hotelovém pokoji v Kroměříži" … „jedna chce cigáro / druhá facku"), ale celé to už jen tak vane. Slovní materiál je střídmý, byť ne úplně špičkový, ale o to nejde. Jednotlivá zastavení fungují, když si k tomu čtenář přimyslí i originální podání samotného autora, je to hudba, co dokáže ještě stále zaujmout. Vadnoucí, ale stále rokenrol. Se zřetelem na rytmus, který Kunze velmi dobře ovládá.

Subjekt má přání po obyčejném životě („chtěl jsem s tebou spát v peřinách z dutých vláken / občas připravit snídani, uvařit čaj / radovat se z maličkostí / chodit na výlety a možná si i pořídit psa"), ale je mu jasné, že tak jednoduché to nebude („někdo jde podle bedekru / někdo vždycky na vlastní pěst / jiní to kombinují / ale jistotu nemá nikdo"). Nakonec se ukáže, že je tak zachycen v milionech zápletek a nekončících historkách, že ten koloběh jednoduše nejde zastavit, že vše ostatní je jen jako. A přesně taková je celá sbírka *Monstre Charmant*. Jako velký bílý zajíc v dívčí podobě, v podkolenkách, lákavý a vášnivý, lehce nastrojený, lehce povídavý, ale ukazující, že i tohle znamenají světla ramp a že je jen těžké se od nich odvrátit do „normálního" života. Život v pohybu jako jediný, co vycpává to zvláštní prázdno kolem.

Ondřej Hložek

Kunze, Jan. *Monstre Charmant*. Opava: Perplex, 2020. 56 s.

PETR ČICHOŇ

(z rukopisné deníkové sbírky Básníci)

KDYBYSTE ZNALI STAROU KOLBABU,
do které chodil Zdeněk Rotrekl
a mých pár dní v Akordu,
a mých pár dní v Akordu…

ROZUMÍM AŽ NYNÍ SEIFERTOVI,
trvalo mi dlouho, než jsem se naučil ho číst,
básníkovi vždy kouzlo jen zbude,
je bílé a pak celé rudé,
to jsem si jist…

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 85

jaro–podzim 2021

O čtvrt století zpět. Sedím za šicím strojem. Praskla další jehla a steh je pořád křivý. Snažím se prošít několik papírů potištěných z obou stran inkoustovou tiskárnou. Maketa prvního čísla Textů. Říkal jsem si, že by to mohla být rychlejší a lepší varianta než vazba šitá sponkami, ale černá nit se neúnavně klikatí v křivé čáře a hustý steh perforuje papír příliš. Není to lepší, říkám si nakonec, když mě mine kus zlomené jehly. Kouzlo šitých sešitů si ponechám na později. Hned po prvním čísle mně dochází, že ani sazba v AmiPro nebude to pravé ořechové. Něco umím ve Ventuře pro DOS, ale ani to už nebude ono. Je to umírající svět, počítačům už kralují Windows 3.1. A tak zkouším QuarkPress a učím se PageMaker, u kterého zůstanu. Jen Aldus se změní na Adobe. A za pár let se stejně nevyhnu tomu, abych přešel na InDesign. Teď ale ještě lepím papírovou maketu pro kopírku, na které tiskneme první čísla. Brzy ale stejně zamíříme do ofsetové tiskárny. Sazbu zrcadlově tisknu na pauzák a učím se, že v tiskařině záleží na každém milimetru. Někdy je to porod. A když se nezadaří, tak i potrat. Grafická podoba zůstává víceméně stejná, aspoň těch posledních dvacet let. I proto ten formát. Skladný, do kapsy a levný. Každá sranda něco stojí. Víme to, platíme si ji od začátku ze svého. A už to tak zůstane. Experimentuju a lepím papírovou maketu. Nakonec se snad podaří najít kompromis, kdy do časopisu vejde na malé ploše poměrně dost textu. Pár čísel si to sedá. Starší přátelé si stěžují, že to chce lupu. Ale proč? Ještě nás to netrápí. A byť jsme i prvním literárním časopisem na internetu, tak nikdy neopouštíme tisk. Tolik technikálie. Za tím vším jsou hlavně lidé, z těch nejbližších Dalibor, Jirka, René, Jakub. Později Tomáš, Michal, Jakub, Andrea, 2 × Martin, Milan, Ondra a řada dalších. V průběhu roků se jen drobně proměňuje redakce, někdo odešel, někdo přišel, jádro zůstává. A ti, co odešli, zůstali aspoň přispěvateli nebo podporovateli. Čtvrtstoletí je dlouhá doba, která přináší radosti i ztráty. Nečekané a bolící. Několikrát za ty roky mám chuť s tím seknout, hlavně když pořád chybí příspěvky, ale nakonec to nikdy neudělám. Náš svět se proměnil a mění se dál. Aspoň pro mě se jednou kotvou napříč těmi roky v něm staly Texty. Kdyby mi tehdy někdo řekl, že tu budou i o čtvrtstoletí později, nevěřil bych mu. A vlastně tomu nevěřím ani teď.

–pak–

Obsah:

úvodník
Pavel Kotrla: 25___2

próza
Jakub Chrobák: Rozhodnutí___6_11
Jana Zapa: × × ×___20_23

poezie
Martin Šenkypl: × × ×___11
Jana Orlová: × × ×___12
Lenka Kuhar Daňhelová: × × ×___12_14
Miroslav Černý: × × ×___14_16
Petr Odehnal: × × ×___16_17
Matěj Lipavský: × × ×___17
Robert Wudy: × × ×___18_20

jen tak
Jakub Chrobák: 25 textů pro Texty___4_5

recenze
Ondřej Hložek: Křížem proti pandemii___23_24
Adam El Chaar: Starej pop Ohnisko___25_26
Martin Lukáš: Účast a závažnost___26_28
Ondřej Hložek: Pamatuj, že popel jsi…___28_30
Pavel Kotrla: Kdyby…___30_31

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 85, ročník XXV.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla,
redakce: Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Lukáš, Ondřej Hložek;
redakční rada: Andrea Chrobáková-Lněničková,
Tomáš Vašut, Martin Škabraha;
registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.
Neprodejné. Zdarma.

Kontaktní adresa:
Pavel Kotrla, Bystřička 267, 756 24
http://kotrla.com, pavel@kotrla.com

JAKUB CHROBÁK

25 textů pro Texty

Je moc věcí, které se za dvacet pět roků změní a změnily, myslím od té doby, co začaly *Texty*. A protože pro tento časopis platí snad tak, jak pro žádný jiný, že je spojený s konkrétními místy a lidmi, chtěl bych tu některé připomenout a jejich pohledem nahlédnout, co žijeme dneska. Snad ta setkání probudí i něco v nás a posvítí na cestu budoucím. Dneska bych chtěl vzpomenout Luboša Růžičku, vždy růžolícího a vždy s očima pro vtip nachystaného obětavého dohlížitele věcí knihkupeckých i jiných. Věc, kterou fakt nesnášel, a která bohužel žije pevný životem aj dneska, bylo mluvení na kohosi mimo kohosi. Stačí pískoviště, obchod, náměstí; stařenky, mladice, moudří dědečkové i vyběhaní tatínci; a hned:

„Teta, vidíte je, jak blbnú?"

„Toho za nás nebylo!"

„To bych Sárince nikdy nedovolila!"

„Hrozné, co si ty děcka dneska dovolijá, a nikdo jim nic neřekne!"

„Aby Adrianek nedostal nějakou infekci."

A to ještě nic není proti hordám lidí bez rozdílu generací a věků řítících se velkými městy tramvajemi z Kauflandů; tam je vůbec existence něčeho tak titěrného a zbytného, jako je dítě, bezdomovec, opilec, nebo nedej bože kočárek, doslova cejchem! To jsou rovnou vražedné pohledy a občas i pobublávání: „To nemůžou jako jet jinudy a jindy? Jak se asi my máme dostat domů?"

Nebo ěště úplně k jinému mířené rozkazy, ve vlaku, když si mladí v prázdném vagóně neomylně vyberou přesně tu prázdnou čtyřsedačku, kterou potřebujou rozesmátí postarší turisti s nárokem na úctu bezpodmínečně: „Však ony se ty děcka přesunou jinde! Neboj, Mařenko, oni se sesednou, tady sa určitě vlezem, šak už jsme si svoje oddělali a odseděli. Víš, jak ta instruktorka říkala, všechno s úsměvem!"

Jak hrozný je to rozdíl oproti staříčkovi, kterého jsem potkal kdysi v autobuse na Karlovice a z krásně uvázané vázanky tak trčel ten uzel, že na dokonale vyleštěném černém saku připomínal kolárek, když jsem mu nabízel místo, tajemně a s vědoucím úsměvem řekl: „Já sem sa naseděl dost!"

Ale asi nejvíc to nasere v obchodě, kde už je to vlastně tak trochu podvod, podvod člověka na člověkovi. Vstoupil jsem onehdá do malé Jednoty, chtěl jen pár rohlíků a paštiku, vybaven byl vlastním pytlíkem, nabral kleštěma rohlíky a šinul si to k paštice, když dvě prodavačky, které právě měly na prácu pozorovat cvrkot a pohyby svého jediného zákazníka, začaly:

„Ty Jiřo, chápeš to?

„Nee."

„Dovolila by sis to, dneska?"

„Tož vůbec, hlavně dneska."

Chvíli mně trvalo, než jsem si uvědomil, že jde o mě, že já su ten, co si dneska dovolil, ale co? Tož sa aj ptám: „Mluvíte se mnou? Co jsem udělal?"

Najednou od sebe odtrhly hlavy, jako kdyby je někdo neoprávněně podezíral ze zločinu, a jedna se zasula do regálu se sýrama, druhá se pokusila o profesionální úsměv, který ale zabíjel, chcací, nechcací: „Ale nic, proti vám nic, enom, víte, ten kovid, máme tu všude kamery, oni nás hlídajú,"

„Ale co jsem udělál?" Přerušil jsem ji a opravdu jsem v té chvíli nevěděl.

„No, víte, sú nařízení," rozhazovala rukama a vlastně se sama trochu nasírala.

„No, šak jo, idu si pro pár rohlíků, tak si nesu svůj pytlík a rohlíky jsem vzal do kleští, ruky jsem si dezinfikoval."

To už ale nevydržela a utekla se do oblíbené finty: „Ty, Jiřo, slyšíš, to, na to sa jeden aby vysral, tož ty tady se všeckýma dobře, a oni tak. Ani košík si ti lidi neveznú a majú to tu jasně napsané."

Aha, tož košík. Ale to už jsem shrábl rohlíky, paštiku, vytáhl radši platební kartu a vyšel ven. Venku chrčel mrznoucí sněh, cesta kolem hospody byla smutná a nemohla ani lákat, aby si člověk dal pivo a povykládal si, postěžoval si někomu na tu neschopnost mluvit spolu, nebo spíše schopnost vyvléct se z řeči prostředníkem. A to ještě vůbec nemluvím o prostředníkovi se jménem Facebook, na kterého toho sypeme už několik roků moc a moc. Ale vlastně jsem chtěl mluvit o Lubošovi Růžičkovi, o tom, jak když jeden takový v knihkupectví pana Maliny chtěl ke mně mluvit přes Luboša, jak mu Luboš řekl, nejste, pane, nejaký nervózní a pak jsme sa tomu všeci roky řehtali, tož o Lubošovi snad příště, zaslouží si to nejméň za větu: „Kde je mokré, není ještě umyté."

JAKUB CHROBÁK

Rozhodnutí

„Tož ti nevím, co bych s týmtehle měl včil dělať," povzdechl si stařiček, když mu přišlo poštou doporučené psaní, ve kterém mu Okresní národní výbor oznamoval, že se stává právoplatným důchodcem a vymezuje mu částku 425,- Kč jako důchod. Položil ten papír a podíval se z okna na halenkovskou stráň zvanou Kuželky. Jeho stavení, spíš miniaturní domek v rohu kdysi úzké blátivé cesty, dnes poměrně se rozvíjející dopravní tepny, vyčuhovalo do zatáčky jako malý přidrzlý vrabčák. Celé prťavé, ale rozčepýřené, s drze rozevlátou střechou coby kšticí ukazující na hromadu proflámovaných a probenděných nocí. Ten malý domek byl pro něj a stařenku doživotní všechno, které je stálo nemálo úsilí. Pole, které původně k domku patřilo, se dnes proměnilo právě v kus cesty, autobusovou zastávku a stavební parcely. Za několik let tu vyroste netypická pro valašskou dědinu stráň s bytovkama, tedy vlastně malé sídliště, v němž jednotlivé byty sice jsou uvnitř domků, a ke každému je kus země, ale ne už kus pole a živobytí, ale jen jakási ochotnická zahrádka.

Zatím se tu ale v chladném předjaří srocovali havrani a mezi nimi sem tam nějaká kavka. Havrany stařeček začal mít rád až k stáru. Zpočátku ho nesmírně srali svým ostrým a temným hlasem, který mnohdy nevěštil nic dobrého. Dnes už přivykl rytmu života, ve kterém se vždycky dalo daleko více ztratit, než získat.

Pohladil si bolavé koleno, sbalil cigaretu do zbytků nastříhaných novin a spokojeně si zapálil. „Ty ale, že ti není haňba, sedmdesát roků skoro na krku a kúříš furt jak havajský budeník." Stařenka zůstávala v otázkách stařička stále v pozoru, ale kolorit řevu už jaksi patřil k jejich společnému životu.

„Co by mně bylo haňba, šak kúřím za svoje a každém po tom prd je, včetně aj tvojí osobytostnosti," odpověděl možná příliš prudce stařiček a stařenka poznala, že dnes něco přehnala, protože když se pouštěl do krkolomných slov jen proto, aby dodal svému projevu důstojnosti, když používal svoje osobytostnosti a podobné výrazy, které uměl každému okamžitě a přesně vysvětlit, znamenalo to, že je zle, že se v něm opět cosi pohnulo a vychýlilo jej zase kousek dál od stařenčiny představy

spokojeného dědouška, co chová na klíně vnoučata, popíjí, bezzubý, bílou kávu, ve které si namáčí starý sladký rohlík.

„No, šak si kuř, sem nic nepravila, enom sa idu optať, co mám udělať na oběd, tož sem nechtěla hneď dopoledňa nasmrádnút."

„Od tých hovadských řečí spíš nasmrádnem oba tak, že ani sebelepší pudrlín čistič nás toho smradu nezbaví. Kurnik, dvacet roků po válce pryč, a včil aby sa každý bál promuviť pořádně. Valašsky ani nepravím, ale myslím ani česky ne."

„Vykašli sa už konečně na to, co sis chtěl říct, sis řekl, zlého si nikom nic neudělál, tož tvůj hřích to není."

„Je, není, co ide o mňa? Ale v čem budú včil žiť ty naše děcka? Víš ty co, nevař nic, zajdem si do Liďáku," zavelel stařiček, a pro sebe mrčel: „dyž su včil čerstvě ten důchodce a mám přikleplú pevnú penzu."

„Ty ale neblbni," zastrachovala se stařenka, ale těžko se mohla zmoci na jakýkoliv odpor, když viděla, jak se ve stařičkovi najednou všecko rozsvítilo a rozehřálo, jak jí tak, po chuligánsku, po chapecku, jak to uměl jenom on, vzal v bocích a tanečním krokem ji vedl ke skříni s oblečením.

„Obleč sa, idem, nebuď ťula!" Stařenka se dokonce i zarůžověla v lících, oblékla sebe aj stařička, vzal si na tu slávu nejlepší sako, akorát kravatu odmítl, krk že on potřebuje mět jak šuhaj a zbojník dycky volný: „Na oprátku, nebo ranu nožem! To víš, my zbojníci, K horám chlapci, horám, na nohy krpce, vzhůru, hej srdce, to je naša modlitba aj kredissimo!" Obřadně chytil babičku pod pažu a šli.

Jejich kroky tiše našlapovaly kolem koloniálu a kostela, kde oba udělali malý křížek. Nebyli z těch katolíků, co sa žehnajú až do nebes, ale zároveň měli kostel za neotřesitelnou jistotu, o které věděli, že bude stát, i když se kolem něho budou systémy střídat skoro tak rychle jak roční období. Když vešli do Liďáku, byl ještě poloprázdný, chlapi z pole zatím nedošli a radní měli asi delší rokování než obvykle.

„Co vy tu, stařičku, zdravím vás, tetičko," přivítal je číšník, v němž se ještě odehrával boj naučeného standardu socialistického stravování a obyčejné příchylnosti k lidem z té dědiny, do které od děcka patřil.

„Josefe, my budem dneska jezt u vás, tož co tam máš?"

„Oj, to je velká sláva a česť, tož… svíčkovú?"

„Tož třeba, ale maso máš z kama?"

„Nebojte, strýcu, dneskaj je to z býčka, rozpadá sa to v hubě samo, to aj vaše zuby zvládnú," pousmál se číšník.

„Jej ty, sviňo jedna," pousmál se stařiček, „tož to dones, ale polévku?"

„Hřibovú."

„Kde bys včil vzal hřiby, šak na májovky je eště brzo."

„To je z jinačích."

„Tož to ne, kyselicu, máš?"

„Mám, ale taká jak od tetičky asi nebude."

„Tož to pravda nebude, ale ochutnáme," pousmála se stařenka, které se vlastně celý ten výlet začínal docela líbit. Číšník už se chystal nabídnout pivo, ale stařiček ho předešel: „No a mně velké, Štěpce malé pivo, no a daj aj aperitiv, nebo víš, co, enom kalíšky, ten já mám svůj. A sám si též přines."

„Strýcu, to sa tu nesmí."

„Šak ti voli tu eště nejsú, mudrujú tam v úřadě cosi dlúho, lupnem to rychlo."

Za chvíli už se na stole rozsvítili tři malé štamprle a stařiček z pluskačky v saku naléval. „To je hrušková, a hrušková, to je sviňa."

„Proč?" Trochu nechápavě se zeptal číšník. „Tož ty si fakt eště tela. To máš tak. Dyž děláš trnky, nebo jabka, to si klidný, to si to čas od času poměříš, nebo, jak my staří, olízneš ten kvas a poznáš, či je už kyslý dosť. Dyž je to jak ocet hnusné, už to je. Deň dva, týdeň, žádná míra. Ale jak máš v sudě hrušky, to je o infarkt, to je ti otázka ne dní, ale hodin. Co hodin, minut! To u toho mosíš sedět přibitý jak při sračce a furt na to hledíš a koštuješ. Jak sa to blíží, jak to pomalu kysne, už nesmíš na nic čekať, vozík mosí být nachystaný, pálenica objednaná, v našem případě rozehřátá, a hneďto musí nad oheň. Jak to posereš, možeš to celé vylét, nebo prodat Pražákom, nebo si v tom v lavóře máčat nohy, ale piť sa to nedá. Dyž sa ale povede, dyž to tefíš, je to malý zázrak, ta radost ale ťa přemože okamžitě, tož málem hulákáš na celú dědinu, jásáš a raduješ sa a ta jurodivá radost je potom aj v tej gořalce. Takže dyž ju pak piješ, hrozně těžko sa jí odolává a najednúc děláš blbiny, že ani nevíš. A tak je to jak tak sviňa, protože buďto ju vyleješ, anebo s ňú máš společenské trápení."

„Tož to sem nevěděl," usmál se číšník a chtěl odnášet od stolu, ale stařečkova ruka

zase byla rychlejší, přikryla svými mozoly hladké číšníkovy ruce a stařiček ještě raz dolél. V tichosti se napili a stařiček byl rád, že nemusel sa rozčilovat, protože se bál, že by snad číšník mohl mět ten blbý komentář o druhé noze. „To by byl každý jak stonožka hneď," zamumlal si neslyšně, nechal odnést štamprle, palcem přejel kosočtverce na krýglu, láskyplně se podíval na stařenku a zhluboka se napil. Ještě ani nepoložil rozpité pivo před sebe, když mu do klidného rozjímání a přijímání té lahodné tekutiny vnikl nepříjemný a ostrý hlas.

„No, tož to je pěkné, ještě není poleďně, a tady už sa chlašče." Předseda místního národního výboru byl o deset roků mladší než stařiček, a možná i proto ho neměl rád, protože už nechápal jeho důsledné lpění na některých věcech, kterých on byl ochoten se lehce vzdát pro dobro všeckých, jak s oblibou říkával.

„Kdy já si budu piť, je přecaj ještě furt moja věc." Řekl nahlas a pevně stařiček a dál se usmíval na stařenku.

„A my ostatní na tebe budem dělat, tak?"

Stařeček raději sáhl do kapsy, vytáhl ústřižek novin a dlouho a pozorně si balil cigáro. Když to dokončil, vytáhl z druhé kapsy sirku, pomalu a důrazně škrtl, až kus síry odletěl někam směrem k protějšímu stolu, potáhl a do ticha, které se z ničeho nic hospodou rozvinulo, promluvil. Ne snad, že by řval, ale jeho pevný a silný hlas působil jako zvonovina: „Ty, myslím, si na mňa nikdy dělať nemusel a ani včil nemusíš."

„A kdo, když ty sas rozhodl nemakat?"

„Já sem sa nijak nerozhodl, to akorát ty se svojíma spolustraníkama ste rozhodli, že su nespolehlivý."

„Ano, ale nespolehlivý ZÁ-VOZ-NÍK. To neznamená, žes nemoh dělat něco jiného."

„Tož esli ste sa rozhodli, že já su nespolehlivý závozník, tož to bych byl stejně nespolehlivý aj jako pomocný dělník. A tak já ve fabrice, kde sa dělá ze dřevem a s mašinama, keré ti ufiknú ruku, ani nevíš jak, dělat nemožu. O sebe sa nebojím, ale ohrožovat nikoho nebudu a nechcu."

„No šak na to sa ěště podíveme, esli ti tento důvod bude přiznaný jako dostatečný na závodní radě. Náš výbor už k tomu svoje stanovisko zastal, a to též na tej radě přednese."

„Přednášaj si třebas jak na Puškinově památníku, ale mňa s tým neser, protože

já sem sem přišel s manželkú na oběd a ne dělať politiku."

„Ale právě týmto tu politiku děláš! Nelíbí sa ti naše nové zřízení, tož mrčíš, kadyma chodíš, a všecky tým nejnom sereš, ale aj provokuješ, a málo uvědomělí, a – čemuž se my ve straně divíme – hlavně mladí na to tvoje remcání slyšíjá. A to my si tu v obci nepřejem."

„Já nevím, kdo ste ti vy, a ani nevím, že by sa negdy Halenkovu pravilo obec, dycky to byla dědina, a jedině na tom vašem výborovém štítě máte cosi s obcú. Tož já ti zas pravím, že tady v tej dědině sereš všecky akorát tak ty."

„Ty ale, neser ty mňa!" Celý zrudlý začal předseda vstávat a skoro to vypadalo, že by se neostýchal pustit se se stařičkem do křížku. Ovšem jeho spolustolovníci velice dobře věděli, že stařiček, aj když mu táhlo na sedmdesát, měl v rukách strašnú sílu. Proto předsedu okamžitě krotili, i když by možná také rádi viděli, jak dostává přes držku. V poslední chvíli si to asi uvědomil aj předseda, a tak se zase usadil, a už daleko tišeji řekl: „Šak oni sy ťa orgány najdú sami a si to s tebú porovnajú."

A stařiček se začal na celé kolo hrozně silně smát. Jeho smích klinkal a zvonil hospodou jak o Ludmilské pouti, stařičkovi tekly z očí slzy, prohýbal se nad stolem, až z toho začala být zmatená i stařenka. Nikdo v hospodě mu najednou vůbec nerozuměl. Přiskočil číšník: „Strýcu, není vám nic?" Stařičkovi dalo pořádný kus práce se vysmát, pak se ale dobromyslně podíval na číšníka a přes smích prohlásil: „Ale nee, nos na stůl," a pak se sám postavil, vytáhl z bočnice složený list, rozevřel ho, a: „Tož to ťa ti tvoji orgáni asi blbě informujú," ještě se dosmával, ale potom obřadně řekl: „Josefu Novosadovi, ročník ten a ten, bytem tam a tam, se přiznává starobní důchod ve výši 425 korun československých. Tož vidíš, udělali ste ze mňa důchodca." Posadil se a ještě jednou se usmál na nic nechápající babičku.

Předseda ovšem zrudl vzteky: „Tož tak je to, poctivý straník a dělník sa može zedřít, a kulak, pekelník a mudrlant si bude sedět na důchodě."

„Co, sedět, jezdit si na důchodě bude!"

„Cože?" Ovšem, toto cože nevykřikl jenom na nejvyšší míru rozohněný předseda, ale i stařenka.

„Tož to je tak, Dyž je člověk důchodca, tož co by si nekúpil mopeda? Já si to mopédo kúpím." Ještě než stihl stařiček vychutnat

účinek svých slov, přinesl číšník dvě kouřící porce kyselice, stařeček se stařenkou se přežehnali a začali pomalu jezt. V pauze, během níž číšník odnesl dojezenou polévku a přinášel svíčkovou, se stařenka úzkostlivě zeptala: „To sis ale dělal srandu, pravda?"

„Ne, Štěpko, nene. Kúpím si fakt hned zítra mopeda. Ať naše staré vlasy eště vlajú krajinú." Když ho tak stařenka viděla, toho svého starého Indiána, toho náčelníka, na kterého se mohla po celý život spolehnout, nemohla se zlobit. Musela jen propustit ze zajetí své srdce, které, překypující nezměrnou radostí z toho, jak dobrou bytost našla pro společný život, aj dyž negdy sviňu sviňskú, se prudce ke stařičkovi přimklo a bylo, jako ostatně vždycky, tam, kam patřilo.

MARTIN ŠENKYPL

Gerbery

To jsou gerbery,
řekla.
To jsou gerbery
pro tvou matku,
řekla.
To jsou gerbery,
květiny, které jsem od tebe
nikdy nedostala,
řekla.

Fotosyntéza

V noci je fotosyntéza bezbranná,
květiny rostou.
Výhled do zahrady je zatarasen
topoly a nocí.
Pes vyje do té noci,
přerušuje tempo souloží a hádek
v pravidelném rytmu.

Nádech a výdech.

80%

Na květiny sedá prach
a já mám strach
že 80 % plic
zmizí jako nic

JANA ORLOVÁ

Jako když se řízneš do
pravé strany žeber po
pánev a na chvíli vše
ukážeš, na malou chvíli,
aby nebylo pochyb, všechno
hodíš do řeky, protože
kousky těl jsou jako hlína,
ještě na tebe volají, když
otáčejí hlavu, prsty počítáš
a sázíš vedle sebe na břeh,
především udělat to dokonale,
drobné prstýnky a náušnice,
ještě bez sebe sama máš
času dost, času dost, času dost.

Hranice nade mnou
čáry ve mě
na druhé straně můj hlas
říká: slyšíš mě?
Slyším tě matko
Slyším tě smrti
velmi dobře
Padám, abych vzlétla
Má duše je načatá
Třese se strop
Pořád ve mě doutnáš

End of the Year

Něco se končí, něco se začíná.
Kdy jindy jíst hlínu z hrobů?

Přítomnost objímá těsně,
je velká, teplá, měkká.

Sny jasné jako opuštěné hroby.
Nemožnost dýchat, úzkost lásky.

Něco se končí, něco se začíná.
Stromy rostou skrze domy.

LENKA KUHAR DAŇHELOVÁ

Zápas

V spletených větvích bezoví
nepoznáš, co je smrt
a odkud přichází.

Děsivé chroptění,
vřískot strak, pískot poštolky,
ledově chladný pohled kočky.

Úzkost jak rudá kapka
po stéble uschlé trávy stéká.

Strne jako ta hodina.

Obličej ve větvích

Duch lesa vtěluje se
do větve smrku,
kymácí ve větru,
hrozí úšklebkem –

jen polev v pozornosti,
zpět tě pohltím.
Tvůj dům, tvé pole pode mnou,
nic mě nepřetrvá.
Trpělivý jsem
a věčný.
A ty, pyšný, mě nevidíš
a vedeš zpupné řeči
o podrobení!

Tvůj život křehčí je a prchavější
než jehličí tohoto stromu.

× × ×
Nikdo by tomu neřekl neřest.
Pravda je, že za zataženými závěsy
svítilo vždycky vyzývavé světlo
a ze dvora zněl smích,
zatímco ve tmě kolem domu
štěkalo smutné ticho,
zatímco pouliční světla
rozbíjela tu temnotu
a neosobně bzučela.
Nikdo by nepomyslel
na nic nečestného.
Nikdo by nepřemýšlel
o konci.

Nad pulci

Bahno se zavřelo,
zlé ptačí stopy.
Zlověstné znamení,
že tu krátce byli.

Nemáme před sebou žádná tajemství,
můj milý.
A pořád jich ještě dost zbývá.

**Od Kříže Terezie Benedikta,
pod Hvězdou Edith Stein**

Svou smrtí, sestro, vztyčíš otazník
vyšší než komíny v Březince.
Osobní příspěvek
k problému vcítění
dopsaný s posledním vydechnutím:
jen láska zůstane.

× × ×
Jaro vtrhlo
divoce ostrá zeleň
vmáčkne staré listí k zemi
noří se hloub do rašící trávy
hlava se propadá do polštáře
tvář ztrácí barvu
vyostřuješ se
s posledním výdechem
přijde milost
odvede tě

a náš žal
a ten náhlý výbuch jara

takhle v letu

žádné sraní

(12. dubna 2017 zemřel Jarda Žila)

MIROSLAV ČERNÝ

× × ×
jsme snadný cíl
ovšem vyjednávat nebudeme
když z nás promlouvají
nevlastní otcové
můžeme se akorát tak opít
do němoty
zásoby se úží
podpalubí je prázdné
přitom naše spory o nástupnictví
započaly dávno
dávno před vyplutím

× × ×
„všechny jsme je zabili!“
ještě mu nebylo dvacet a už žádá metály za
vraždu

„vůbec nic z nich nezůstalo!“
ještě nemá diplom a už se hlásí o podíl na nicotě

„jinak to ale opravdu nešlo!“
ještě nikoho neztratil a chce být aktérem
stvoření

× × ×
sám to nedokážeš
drž se vzadu
slibuji – budu tě krýt
to horké kafe ještě dopij
ale pak pospíchej rovnou domů
až zazvoní telefon
vezmi si poslední novalgin
a všechno vsaď na pátý dostih
chápu tvé obavy
nikdo nebude ušetřen
stříbro na skráních přichází
nedočkavě
nervózně světélkuje
ve tmě

× × ×
nevím, proč nás tohle potkalo
ten den padal ostrý sníh, mráz třeskutý
když vše vzalo za svůj pravý konec
napsali jsme báseň, odklidili mrtvé, vyrazili
na cestu
člověk je jediné zvíře toužící po pomstě
a básníci vesměs bezohlední lidé

× × ×
no tak – nevzpírej se
zabiju tě dobře
jako za starých časů
kdy ještě neexistovaly
neprůstřelné vesty
že bůh nemůže zemřít?
tak proč jsi tedy za mnou přišel?
neprodávám léky
jen mapy pro osamělé cesty
nic dalšího není
žádná spása
pouze zbytky alkalických usazenin

vzdorujících slunci
nemáme na vybranou
přísahali za nás

PETR ODEHNAL

Lačnov, 1704–1710

A jednoho souseda,
Mikuláše Pulečka,
tam ti rebelanti zabili.

Rákóczyho kuruci,
kus věty kdesi v archivu.

Ani pověst,
kterou by kříž,
byť i jen dřevěný,
do krajiny přišpendil.

Wellness rezort Beskydy
Soláň a Velký Javorník, 2017/2018

Zrezavělé třezalky,
fučí do hřebene

Třetihorní vlny smrkových větví

Ve vlasech mořská sůl
z hotelového bazénu

Postupná turistická eroze

Pod Pulčínem
31. 12. 2018

Skály
Temným inkoustem
z jejich trhlin
bylo zapsáno tolik pověstí

Na kamenech napjaté
svaly potoka

Kyvadla smrků
a tikot tající vody

Čas vyměřený jen tak
od oka

Doma
8. 3. 2020

Máme za sebou řekněme dobrý rok.

Rok, který
– až přijde čas –
v letokruzích trnek z naší zahrady
nikdo neodliší
od roků ostatních.

+++
25. 12. 2020

Kříž
(rafije? dlouhá a kratší?)
na lesklém náhrobním mramoru
zlatavě tiká.

Anebo
– teď, ve slunce západu –
spíš je to
narezlá klika?

MATĚJ LIPAVSKÝ

...
aby to zas tolik nebolelo
bojím se otevřít i podzimu
na protější skále
svítí bříza jako nahé tělo
přímo nad ohništěm
obrovského modřínu

v čem to je
když ne v barvě listí
jak prosvítá stříbrem oblohy
poslední žluté třepetavě mizí
mokrem se lepí
k žule obruby

...
vyjdi ven
prostě ven
pro začátek to stačí
tence sněhu
protisk
kmen
ptačí budka

ROBERT WUDY

Výstup na pahorek Žiži
(Hodina mezi mužem a ženou – Intimní lyrikon pro třetí milénium)

MILENCI V LETADLE

Milenci v letadle
před seskokem, který
zachránit má jejich vztah,
nevydrží napětí chvíle,
propadnou žhavé panice,
začnou se naléhavě líbat,
jako jedno tělo se zmítají,
převalují, až vypadávají
bez padáků ven z letadla,
jako nejkrásnější milenci,
krásnější než Tristan a Isolda,
krásnější než Romeo a Julie,
krásnější než ty a já,
dole o zem se rozprsknou
jako rajská jablíčka.

STŘEMHLAVÝ RYTÍŘ

Přes horu přenesu
své srdce jediné,

držím se ničeho,
já, střemhlavý rytíř.

Pro bolest nevidím,
že létám v oblacích,

cesta mě pojídá
jako hladový chřtán.

Měsíčku na hnoji,
na hnoji hlubokém,

se srdcem zlomeným
k vodě se pustím.

Své srdce hluboké
do vody ponořím –

šťastný klam optický
vrátí vše zpět.

ALFA-ROMEŮV ZPĚV

Přijdu k tobě přes práh prachu
Vyloupím oblohu
Abych měl čím platit
Vyloupím oblohu
Duší ale nepropadnu peklu
Já žádnou duši nemám
Koupím bezedný pohár trpělivosti
Koupím bezednou číši vína
Koupím bezednou sklenku slz
Natrhám slova tak vzácná tím
Že neponesou balvan smyslu
Proniknu jak záblesk hloub
Uzřím jediné možné zářící kouzlo
Vynesu ho v zubech k hladině
A poženu se soumrakem
A poženu se přímo proti soumraku
A budu na místě právě včas
Abych navždy s tebou se stal
Miláčkem lásky

PANÍ NA CHATEAU BRAM

Dávno dávno rozpad počal.
Vyprahlá fontána o vodu neprosí.
Vášeň v rozvalinách. A přece
neustává ten malý skálopevný vír
ve vonných bylinkových mlázích,
kam zub času nedosáhne.

A její ruka

ožívá...

Komnaty a chodby
vracejí se přírodě.

(Bram, 2. VII. 2018)

GERTRUDA

Neslyším tě, neslyším –
vidím, jak říkáš moje jméno.
Jsi neslýchaně krásný.
Tvé rty se hýbají.

Můžeš vplout svým jazykem
do mého ucha?
Chci jej! Chci mu naslouchat,
jít v tichosti ke dnu.

Jsou kruhy na hladině
mého zakletého těla.
Jak vplul do něj stud
jako velký hladký kámen.

Za mnou na dno pojď,
ty jediný, můj milý.
Za mnou na dno pojď.
Za mnou na dno pojď.

JANA ZAPA

Šustit

Existují sluchátka, co tlumí veškerý zvuk, drahé, možná si je budu přát od Ježíška. Neber mě vážně.

Žiju v hluku, řevu, debatách, mletí hubou. Slovní průjem, výbuchy vzteku a emotivní kaše mých tří dcer. Mluví, mluví, mluví, ani nevím co. Stává se mi, že nevím, kde jsem položila brýle, mobil, stává se mi, že šustím domem a netuším, proč a kam jdu. Šílhám do zdi. V každým pokoji rozdělaná práce, smeták v ruce, a běhám sem a tam, přehazuju věci a zírám do sebe, co to vlastně hledám… Odpočívat! Válet se a převalovat. I když to nejde pořád, ani sem tam, ani často, je dobrý si během dne sednout. Sedám si a zasním se. Blížím se k obchodu s potravinami, konkrétně Coop v Hořansku. Je mi jasný, že zvládnout projít obchod se dvěma rouškama na nose a brýlema, v naprosté husté mlze, je k smíchu. Jak nakoupit? Sundám si brýle a dám si je do kapsy. Naštěstí mám jen dva cylindry, s dioptrií mi bylo špatně a znamená to, že nerozeznám tvář přes ulici a nepřečtu nápis na plakátě. Nezakopnu. Kočár jsem nechala před obchodem, smím dovnitř, s košíkem, ruce mám taky dvě. V imaginaci kolem mě lítá dalších šest, tak proč je nevyužít. Nakupuju hekticky, chodím po obchodě a hledám suroviny pro výrobu pomazánky bez laktozy, suroviny na výrobu kašičky, jídlo. Sleduju regály a doufám v odklon všech žen od knedlíkové kuchařky. Nic proti, ale proč maj lidi celý život nastavený jazyk na pět chutí? Při nakupování potravin mi občas chybí fantazie, někdo tomu říká inspirace, někdo styl. Mít styl je na úrovni, znamená to žít v bio kvalitě z farem a precizně dodržovat denní rituály a prácičky. Nakupovat u dovážkové služby, nevědět svoje pohlaví, mít zvířátko na mazlení,

mít paní na uklízení, hlídání dětí, soukromou školu a už vůbec ne bydlet tady. Ne, nejde o fantazii, je to nepřítomnost základních surovin, které hledám. Teď jako bych zaslechla křik, zaregistruju i Janka a lidi u vchodu a pak klid. Zaberu zpět na regály, na akci. Nejlepší je, když je v akci, co mám ráda, říká moje sestřenice. Hm. Hlavně abych už byla u kasy. Vyložím nákup a sleduju, co jsem nakoupila. Zaplatím, naložím, pozdravím. Venku Janek a hojdá můj kočárek. Děkuju. Janek huhňá, je to náš pomocník. Nakládá do auta plynové nádoby nebo tašky. Za to dostane pivo, tak to má celý den. Asi proto mu nejde vůbec rozumět. Není bezdomovec ani zaměstnanec. Když se v obchodě staví Nepolančan a Janek mu chce zrovna pomoct s košíkem, je zděšen, musí ho prodavačky napomenout, je jich tam dost, někdy víc než nakupujících.

Nutkavá potřeba konce

Leknu se. Po celým těle se roztřese vnitřní zimnice, v krku to nateče. Chce to zadržet dech, můj je na nitce, která se brzy přetrhne. Projít strach na nitce. Potkávám své hranice. Schovávat se, jako zvíře se stočit do sebe, to se mi chce, vrátit se, couvat, ztratit se ve tmě. Zavřít oči. Je to, jako když jsem byla na jipce a přichází mě navštívit můj otec. Neovládám svoje tělo, nejde to, aspoň ruka poslechne a zakryje mi tvář prostěradlem. Stydím se.

Žiju dál, děkuju štěstí, boží, skvělý.

Stejně se mi to znova stane. Jsou věci, co si schovávám v sobě jako slepice vejce a věřím, že se z toho vyloupne děťátko. Děťátko zázrak. Intimita tajemství mě drží v pohodě, a přitom na mě všichni hledí, co povím, co řeknu teď. Vypadáte bledě! (Co k-va chcete?) Můžete umřít.

Nit praskne, oba konce spadnou dolu. Zázrak doztracena zmizne. Zůstane jen otisk vnitru sebe – chce se prosazovat exkluzivně unikátně, v pocitech: nebudu se dělit (!), nikdo mě nechápe (!). Blik. A jde se dál, liány se houpají, jsi moc bílá, nechceš se napít?

Prázdné vajíčko
Proč právě já

V těle je tma. Místo života cucek blata. Kulisy hejbejte se, prosím, prosím. Doktor se na mě nedívá. Proč bych mluvila, radši bych

křičela. Chápe a zapisuje, že se uvidíme, až zavolám. Tři měsíce z kýblu smyje voda.

Vzteklina v kostce

Definice dravá, útočná, má větší problémy, daleko větší a bolesti a chyby a dluhy. Furt po mě skáče, vakcíny rozdává úřad práce, říkáš pravda, pravda a bereš plat, dokud dávaj. Jsem tu proto, abych tě roztřepala. Lilie zlatohlavá kvete v červenci, přitom podle zákona musíš poséct do konce června, jinak tě soused udá. Lilie je ohrožená.

Vymysli jméno!

Máme doma slepičky kuřice. Jsou šedé. Čtyři. Dcery si trénují jména. Brita – nejodvážnější, Viki – nejbojácnější, Alžběta s černým perem v křídle a Maruška. Jsem vedle. Kuřice mě nezajímají, dokud se o ně bude starat kdokoli jiný, nepodívám se na ně. Jsem přesýpací hodiny v domě, stojím v polici a čekám, až mě ruka otočí a dá mi mé tři minuty volného pádu v uzavřené nádobě se dvěmi shodnými komůrkami.

Ve vesnici máme tři mentální dospívající teenagery, děti jedné matky. Každý je zná, chodí podél hlavní silnice, jsou zavalití, styl chůze jako miminko, co chce být na špičkách, oči míří bokem a to se zrovna dívají na vaše auto, když projíždíte, a zdraví vás. Zdraví všechny, jsou jedna rodina. Chodí aspoň dva metry za sebou, pokud si vyjdou spolu na procházku. Když si zajdou na drink, každý si sedne k jinému stolu, třeba zády k sobě. Příšerky.

Bratr Lukáš býval tyčka s docela vykřeněným výrazem. Při senoseči běhal za traktorem třeba až do soumraku. Teď se zavaluje, sem tam se motá. Co může udělat v alkoholovém opojení? Sestra Ahoj si ráda povídá. Dívá se na kostel a ptá se: „Kolik je hodin? Čtyři? Já jsem se dneska opálila." Nejsou čtyři.

Pominu nepříjemné a dostanu se dál. Mimo alkoholiků, úchylářů, poděsů a mentálů se vyskytuje ve společenství taky vůdce. Vůdce ví, jak správně hospodařit s veřejnými budovami, s veřejným míněním, taky všechny zdraví, takticky se po večerech učí jména všech nově narozených. Sleduje, co se děje, tak bacha ať vás nenačapá třeba na zastávce, když kouříte trávu. Dodržovat pravidla je jeho rutina, on to ví, a proto nás hlídá. Nikomu neřekne, co

má zapsané v knize a pak se na vás vždy pousměje, Ahoj! A vy a taky já se krásně usmějete a jdeme dál.

KŘÍŽEM PROTI PANDEMII

Celý rok 2020 a rok následující se nesou v duchu změn. Změn přístupu ke všemu, od obchodu, přes mezilidské vztahy po kulturu. Obchody váznou, mezilidská setkávání se dějí elektronicky a kultura upadla v zapomnění, respektive uvadla a ztratila diváka. Jak spojit tohle vše, aby to vytvořilo čtivou knihu, aniž by se v ní objevil kýč, popřípadě ta přeslavná touha zbásnit každý drobeček?

A přece se stalo! A já jsem navýsost rád, že se tak podařilo z psacích potřeb mladé autorky, absolventky Slezské univerzity v Opavě, dramaturgyně, textařky a pořadatelky všelikých setkání kulturních i duchovních – Alžběty Johanky Petrové (*1993). Její prvotinu s názvem *Zastaveni* připravilo do tisku nakladatelství Klenov v Bystřičce. To, že má Alžběta Petrová jisté básnické předpoklady v rodině, deklaruje i její sestřenické souručenství s Annou Beatou Háblovou, autorkou z Prahy.

Pojďme k textům. Knížka, která je znovu připravena citlivou rukou sazečskou Pavla Kotrly, nabízí jen čtrnáct básní a epilog. Čtrnáct, jako je stejný počet zastavení na křížové cestě Pána Krista k smrti na dřevě a jeho vzetí na nebesa. Dalo by se polemizovat, jestli je to hodnotný počet básní pro tak oslavný úvod. Ale ano! Alžběta Petrová v knize dokazuje, jak jí není okolní svět lhostejný, má jej v malíku a soustředí se, na pozadí liturgickém, na současné problémy pandemie. Celý soubor je doprovozen sugestivním fotografickým doprovodem Kateřiny Sýsové.

„Člověk odsouzen k tichu. / Karanténa pro otrlé, / nemluvné / i bez domova." Prvé zastavení nám dává pocítit, že tahle doba je skutečně určena všem, bez výjimek. Lidé nudou kouří na balkonech a čekají, co se vlastně stane. A vinu, kterou si neseme, smýváme z rukou. Víme, že se něco děje, něco špatného, ale občas zprávami, které jsou zahlušeny počtem nakažených a umírajících problesknou i fantastické události, posléze však označeny za falešné (*„Psalo se tenkrát, / že delfíni hraví připluli zpátky / k přístavům benátským."*). A tak, jako padá pod tíhou kříže Ježíš, padají

i lidé do strachů. Zbývají útěky do vzpomínek a aktivita života současné generace se přenesla na sociální sítě. A ta všudypřítomná samota („*Z porodních sálů doléhá / křik matek. / Nemá je kdo uteišit.*“). Nesmíme dokonce vidět ani své rodiče, jen přes Skype („*Čas na slova. / Co všechno jí chtěl / od malička říct.*“). Najednou obrovsky prázdný prostor pro to být s vlastní novou rodinou („*Jsme všichni doma / při večeři.*“).

Šesté zastavení odkazuje na bohulibou činnost na jaře 2020, kdy byl národ ještě v těžkosti semknut („*Po nocích / bez strojů / šijí tisíce Veronik / náplasti z bavlny / na rány člověka / otevřené dokořán.*“). Ale postupem času vše houstne. Národ je v depresi, ztrácíme i ty nejzákladnější jistoty („*Staří buší na vrata / prázdných kostelů. // Zakázali všechna procesí*“). Síly se vytratily, člověk padá potřetí pod tíhou kříže, stejně jako Syn Boží, který je svlečen do prosté roušky. Lidé jsou svlékáni do tepláků („*Svraštělá i elastická těla / se choulí před pronikavostí / výsměšných pohledů…*“), najednou jsou sami před sebou, nazí, a dívají se kolem. A tak přichází nezvratný soud a osud odsouzeného („*Člověk a Bůh ukřižován.*“). Jenže autorka v průchodu křížovou cestou nabízí naději, nový zrod („*Člověk uložen do klína matky.*“). A stejně, jako je pak Člověk i Bůh vzkříšen, je vzkříšeno i soručenství, které povstane z popela („*Vše je v tichu proměnění. / Tma ve světlo. / Nemoc v uzdravení.*“). A to, na co čekaly davy, se splní, i když, vlastně kdoví („*ZAHRÁDKY OTEVŘENY / Na hajzly/i se pro samou radost / dočista zapomnělo.*“).

Alžběta Petrová má charakteristický způsob vyjadřování. Její básně neobjímá básnivost, lyrizace za každou cenu, je to jazyk pomalý, řádně a poctivě propátrávající hlubiny lidské podstaty. Spoří slovem, nežene se do žádných velkých metafor. A to je dobře. Protože tohle z celé sbírky dělá to, co je nade všechny v té době vzniknuvší pandemické texty, kterými se pyšnila třeba Nedělní chvilka poezie. Tady jde člověk a vyšší mocnost ruku v ruce. Spolupracuje, spolutrpí. Není to žádná přešílená katolická literatura. Je tam od všeho trochu. Nadávkováno přesně podle srdce. A to má autorka nedozírně veliké.

Ondřej Hložek

Alžběta Johanka Petrová: *Zastaveni*. Klenov, Bystřička 2021. 36 stran.

STAREJ POP OHNISKO

Básník Milan Ohnisko mi onehdy řekl, že osud je člověku předem dán jeho psychofyzickými předpoklady. Namítl jsem, že naše životy řídí – respektive neřídí – svoboda.

Počátkem roku 2021 vyšla Salvadoru Dalímu české poezie za pecí domovského nakladatelství Druhé město už dvanáctá sbírka *Starej pop* (Druhé město vydalo druhou polovinu jeho díla). Název poeticky překrývá lyrický subjekt a člověka z masa a kostí. Ohnisko je ne snad duchovní, ale poetickou (což je skoro to samé) autoritou pro začínající básníky a básnířky. Vede básnickou rubriku *Tvaru*, jednu z mála papírových platforem, na kterou se mohou aspiranti poezie po pádu *Psího vína* do virtuality obrátit.

Myslím, že poezie je výsostným aktem svobody. Možná ne v životě, ale v psaní ano. Jak je na tom *Starej pop*? To ví jen on sám. Neuchyluje se k vyjadřování pocitů, navozuje atmosféru. Svobodu nenachází ve vlastním prožívání, ale dokáže ji předestřít – s patřičnou ironií – na papíře. Nezprostředkovává svobodu jako přítomnost. Mnozí básníci si na přenosu své přítomnosti na čtenáře vylámou zuby. Snazší je říct si, že svoboda, duch, vědomí, přítomnost (což je skoro to samé) jsou slovy nepřenositelné. A co je slovy nepřenositelné, to jako by v poezii neexistovalo.

Jeho výpověď mluví nejvíc tam, kde v ní nic není. Jeho uměním je nepředvídatelnost. Kdy vyjde další sbírka? Jaká bude? Minimalisticky odměřený *Nechráněný styk* (2012) přešel v povídavě civilní *Mé erbovní zvíře je strom* (2015), pak v hororově přeludné *Světlo v ráně* (2016) s Literou na triku. Nyní je tu *Starej pop* – tajnůstkářsky neúplný, volně související a úryvkovitý.

Když básník zprostředkovává nepřenositelnost, tak místo aby dosahoval intimity sdílením zážitku, evokuje absurditu existence bizarně originální stylistikou a obrazy. Když je té imaginace moc, může působit prvoplánově a falešně. Nastane podobný nežádoucí účinek, jako když se firma moc vychvaluje. Přiznat nějakou tu chybičku je ku prospěchu image. Ohnisko to ví a poetistické pasáže nechává vyšumět do banality. S vytaženým slovním zásobníkem a nevinným výraz(iv)em pak střílí naprázdno.

Žijeme ve světě, který je definován slovy. V rozptýlenosti každodenností, kterou eskaluje

internet, žijeme ve slovech čím dál víc. Básníka vnímáme jako člověka slov. Jistě, těžko jím bude analfabet. Měl by slovy utvářet svět, oddat se rozptýlenosti a rozptýlit ji tím, že dá věci přesně na své místo. Anebo je naopak nemilosrdně rozpráší. Jediné, co nesmí, je podlehnout diktátu slov. Musí pojmenovat věci znovu a nově. Prostě.

Jean-Paul Sartre řekl, že smyslem života člověka je znovuobjevit svět. Objevovat a ukazovat širokost pojmu poezie není básnickou zbraní – to je střelným prachem. Co je hlavní básnickou zbraní? Její hlaveň musí básník hlavně v určitou chvíli obrátit proti sobě. Podle Sartra člověk nalezne svobodu jen v mezní situaci, když přijde o jistotu. Když chce spisovatel něco říct, k tomu je tu próza. Poezie tu je, když v ne-osudovém momentu nemá, co říct. Musí nemít, co říct. A vzít do ruky pero. To je jeho zvláštní, paradoxní úděl.

Jestli má poezie se životem něco společného – je to změna.

Adam El Chaar

Milan Ohnisko*: Starej pop*. Druhé město, Brno 2021. 96 stran.

ÚČAST A ZÁVAŽNOST

Odpovídajícího uznání by se básnické prvotině Petra Ligockého dostalo, kdybychom nad jeho básněmi spolu s autorem zamyšleně, zádumčivě a zdrženlivě, s pochopením mlčeli. Sice by se to nesneslo s nerezovými kanály literární komunikace, s očekáváním, že je třeba o všem psát, kterému recenzenti bezmyšlenkovitě vycházejí vstříc a jehož popření je stálým zdrojem zklamání autorů (i nakladatelů) nesoucích knihu na trh; ale byl by to pádný, srozumitelný projev ocenění sbírky, která stojí na autorské důvěřivosti, na v dobrém slova smyslu naivní víře, že skutečnost (mého života), budu-li ji důkladně pozorovat, mě o příčinách věcí (mého života) poučí.

V tom smyslu je třeba chápat sebevědomý titul *Diagnóza* – jako odvolání se na systematickou metodu stanovování příčin jevů, ne jako prezentaci „verdikt[u] nad současností", jak sugeruje Petr Stach v kratičkém „Doslovu" ke sbírce. Sotva můžu založit pronikavou analýzu doby na těch několika obrazech přítomnosti, které plakátově konstatují, že jsme

sobečtí a bezohlední, vůči druhým odcizení, že myslíme materiálně a nejednáme ekologicky. Nad mrtvolkou racka probodnutého plastovým brčkem se může dojímat leda pokrytec. Ironizovat milence, kteří si dopisují po telefonu, je strašlivě levné. Odsuzovat syna, který má prý *„záchod s vyhřívaným prkýnkem / na každém patře"*, za to, že nechává matku umírat v domově důchodců, to je morální kýč.

Vraťme se k mlčení. Tak jako Ligocký ve svých básních pravidelně, skoro cyklicky utichá před skutečností svého života, které se chce kořit a zároveň zmocnit, kterou vzývá a zároveň kárá, měli bychom se i my zaměřit na to rozlehlé ticho autorova potenciálu obklopující verše *Diagnózy*. Je to zvláštní případ, obtížně se na pár řádcích dokazuje, ale nutí mě to s básníkem, s jeho viděním a úmysly, nakolik o nich sbírka svědčí, sympatizovat, i když se ty úmysly cestou k básni vytrácejí a jiné vlivy získávají navrch (literární konvence, láska, morálka, nostalgie).

Ligocký je autorem, který si do poezie přišel ulevit, a má od čeho. Je tu trápení s poloochrnutým otcem, je tu milostný cit k M., je tu okno do dětství, kde bezbranného vnuka laskají vrásčité prsty babičky Emílie – ale především je tu soucit se všemi, kteří (v očích básníka) trpí. Od prvního verše sbírky víš, že k tobě mluví autor, který na utrpení druhých hledí s účastným zaujetím, řeklo by se, s živým zájmem, který není ani krutý, ani škodolibý, když už, tak nepatrně bolestínský, zdravě dojímavý. Chápu to tak, že zřejmá přepjatost perspektivy (*„to i vesmír zdá se čitelnější"*) a spěchání na pointy jsou u Ligockého dány přetlakem spolykaného, absorbovaného citu, ne autorským velikášstvím nebo efektnictvím. Podobně není možné hledět na časté obrazy zmaru jen jako na žánrové obrázky rozněcující existenciální tázání; jsou tu jako rub odhalující možnosti líce, jako jen málo šifrovaná depeše o životě, který by byl, kdyby byl. Tomu všemu dobře rozumím.

Prostor Ligockého básní je takovou zkušebnou hledané (a pochopitelně nenacházené) metafyziky, ale taky místem, kde se zkouší, za jakých okolností a s jakými výrazovými prostředky je dnes možné napsat patos. Bohužel tu byly ke zkouškám přizvány i prověřené obraty novinářů (například děti *„skrz naskrz prošpikovány uranem"*). Ostatně sám titul *Diagnóza*, použitý pro básnickou sbírku, s sebou

nese zcizený smysl slova, jehož údernost byla nastavena ohmatanými rétorickými obklady. Tohle mě mate. Obnošená slova v obnošených souvislostech a vedle nich, proti nim směřování k účastnému mlčení, protože slova jsou zbytečná, neschopná obsáhnout závažnost situace.

A to je konečně další, zásadní věc. Závažnost své výpovědi Ligocký od první strany nastolil jako předpoklad, ba skoro jako výhružku čtenáři, jehož vědomí tím spolehlivě inhiboval. Vsadil ji do čela sbírky, a potom už jí mohl jen sekundovat verši tu více či méně přiléhavými, tu stroze výmluvnými. *Diagnózu* totiž otevírá citát polského malíře Józefa Sowady: *„Proč se člověk tak bojí smrti / a neděsí ho myšlenka, že kdysi vůbec / nebyl."* Všimněte si, že to není otázka, ale konstatování. S povzdechem tak rezolutním, jehož tíha je neúnosná, má-li si to člověk vůbec představit, by přece chtěl a mohl soupeřit jen básník. *Martin Lukáš*

Petr Ligocký: *Diagnóza*. Protimluv, Ostrava 2020. 56 s.

PAMATUJ, ŽE POPEL JSI...

Je lehce trapné, že tato kniha z roku 2019, kterou se chystám představit na následujících řádcích, zažívala dosud vytrvalé mlčení recenzních kanálů. Inu, co se dá dělat, hleďme to napravit. Bolatický, ale často ostravský básník Martin Šenkypl (*1984) vydal své texty z let 2008–2018 v knize s názvem *Černý vesmírný pop*el. Ta je uvozena citátem z Jiřího Koláře. Co kulturním tiskem proběhlo, tak rozpaky Ivana Motýla na stránkách revue Ostravan. Novinář zcela zbytečně Šenkyplovi vyčítá, že se zaštiťuje velikánem Kolářem a jeho mottem, přičemž to vypadá, že nevěří vlastnímu textu. Za autora se naopak postavil jeho domovský redaktor Oskar Mainx a bouře ve sklenici vody byla na světě.

Důležitější ale je, co přináší samotná kniha. První oddíl, *Mršiny*, se oddává zvláštní, nevyřčené samotě, vyprázdněnosti, která přináší zoufalství (*Osud – „je to kus bílého hadru / kterým si zavážeš oči / abys nemohl plakat"*). Vše je tu na vážkách, dokonce i nebe nemá svou existenci zajištěnu. A že žít znamená přicházet o všechny jistoty („*Slyšet zvony pro mne znamená, / že svatý svět mého dětství je/ smyšlený, prázdný.*")

Oddíl druhý, *Popel*, je nastartován expresivním textem, který zobrazuje jakousi bezútěšnou budoucnost s nejasným cílem, do toho se přidává hromadění běžností života, který si lyrický subjekt uvědomuje v paradoxu až příliš jasně. A to vše je pod jakousi plachtou zániku, odchodu, smrti (*„Žrát hroudy masa / zapíjet to sexem / mršiny přešlapovat / plivat zuby / kurvit / močit do chřtánu ďáblovi / jen tak."*). Banality, jako že vlaštovky lítají nízko, bude pršet, dostávají najednou nový, náhlý smysl (*„žil se život!"*). Takhle přeplněný život cizími osudy ale hrozí explozí (*„Ptej se mne na to, / zda mi někdy / není na zvracení, / když musím do sebe / vstřebávat všechny / ty útržky cizích životů."*). Lyrický subjekt najednou neví, jestli to přežije (*„Každé své nadechnutí / považuji za to poslední."*). Ale do toho všeho jen tak mimoděk zní cynická rozprava o rakovině (*„Zvykej si na svět, / ve kterém nebudu"*). Ano, podobnými výpady je protkána celá kniha, autorův humor na bázi cynismu a černoty zní z úst lyrického mluvčího. Nutno ale říci, že první dva oddíly působí lehce rozháraně, nekompaktně. Oproti těm dalším.

Třetí část je známá především čtenářům revue Protimluv, kde soubor ještě před knižním vydáním byl publikován. *Neděle* nese s sebou prázdnotu těchto dní. Kupí se synonyma pro netečnost, ale i jistou zvláštnost, která s sebou nese něco, co nenechá odpočívat. Den je jako kluzká paluba, záhuba, čas spílání a mokrých hlav, kuchají v něm opeřence, skrze to nejde slyšet lásku, která je pronášena. Nutně pak vyhledáme báseň z prvního oddílu *Zvony*, vnímání dne se zacyklí. A slyšíme starou píseň ze starého rádia (*„jako výčitka, / jako neplatná známka / na starém dopise, / který nikdy nikdo neposlal a / ani neotevřel."*).

Závěrečná část nás přenese do prostředí plicního sanatoria. *Žáry* jsou jakýmisi básnickými dopisy z léčebny. Hlavní mluvčí je žena, která vystavuje útržkovité zprávy domů, do míst, kde je zdraví. Jsou to neklidné monology z lůžka, kdy pacient, v obležení umírajících, slyší zvuky z venku (*„Ze dvora vycházel děsivý zvuk zatloukání / hřebů do nepoddajných suků"*) či z chodeb (*„jako by stále někdo chřestil klíči, ale nikdo za celou dobu nebyl spatřen"*), oknem jde vidět měsíc, čas se nepředstavitelně líně vleče, a tak pozorujeme holubi (*„zobáčkem vyťukával velké / tajemství lidstva. / Pochopila jsem ho. / Nikomu ho neřeknu. / Musím si rozbít*

hlavu, / abych směla zapomenout / tu triviální zrůdnost bez obsahu."). Smrt je tu nadosah, pacienti se stanou jejími zasvěcenci.

Na Martina Šenkypla jistě jako autora nezapomeneme. Osobně za něj ručím, znám jej léta. Co ale kniha nesvedla, je dokročení té lepší poloviny. Zůstává tak stát na vachrlatých nohou. A je to i tím, že vznikala v horizontu deseti let. Pisatel neudržel svou pozornost, a ta se mu odvděčila občasným sklouznutím. Během deseti let, co texty vznikaly, jednoduše nejde udržet koncentrovanou výpověď. Skvostné texty v té lepší polovině, druhé, skřípou v polovině prvé. Možná by pomohlo nebát se a jít s kůží na trh rychleji. Ale to u Martina půjde těžko. Vše velmi pečlivě promýšlí a jako introvert se do toho jednoduše nechce pouštět. Čtenář má však slíbeno v té soustředěnější části, že to jde.

Ondřej Hložek

Martin Šenkypl. *Černý vesmírný popel*. Protimluv, Ostrava 2019. 68 stran.

KDYBY...

Alena Mornštajnová je bezesporu úspěšná a u čtenářů oblíbená spisovatelka. Jedná se o úspěch zasloužený, který především korunuje její pracovitost. Zatímco její minulé romány se odehrávaly v méně či více vzdálené minulosti, její nová kniha *Listopád* zasahuje takřka do současnosti. Tedy mohla by. Autorce se aktuálnímu dění opět daří vyhnout. Sahá totiž po alternativní verzi dějin, které začínají listopadem 1989 a obdobím po potlačené revoluci. To umožňuje vyprávět hypotetický sled událostí, které mohly nastat, pokud by se udržel u moci komunistický režim. Zároveň je to pro autorku možnost, jak se vyhnout přímé konfrontaci s přítomností a nemuset se k ní vyslovit. Svým způsobem chytrý, ale i pohodlný tah. Obavy z nepřehledné současnosti, jejího chaosu a z orientace v přítomnosti i z nutnosti zaujmout stanovisko vedou k tomu, že se autoři poměrně často uchylují do této pohodlné náruče historických románů nebo románů odehrávajících se v alternativních světech. *Listopád* můžeme do této množiny klidně zařadit.

V románu ožívají chmury a atmosféra konce osmdesátých let. Vrací se období normalizace a nadvláda útlaku, podobná té

z let padesátých. Svět udavačství, podezírání, zákazů a příkazů, mizejících osob. Prostě svět neveselý. Opět zde není místo pro žádný humor, komiku nebo trapno. Jen vážno, které jsem již zmiňoval u předchozí knihy.

Dystopie a alternativní verze dějin mi nevadí, dokonce patří k mým oblíbeným. Tato konkrétní však postrádá šmrnc. Problém je, že se jí špatně věří. Tato verze světa zůstává schematická a nějak neživá, autorka nikde nejde příliš do hloubky. Pozornost se opět více soustředí k rodinnému světu, který je vykreslen přesvědčivěji. Příběh okolnostmi rozvrácené rodiny se odehrává v letech 1989–2019. A samozřejmě to, že jsou zachycena místa, která osobně znám, mě vždy zaujme, vždyť ValMez mám za rohem.

Sice s povděkem kvituji, že se autorka pokusila vystoupit z prostoru, který jí je již možná těsný, ale opět se jedná o rodinnou ságu, kdy se změnily pouze kulisy. Jakási šablona, kterou jsme v náznacích mohli pozorovat u předchozích próz, se nyní stává zřetelnější. Kniha je opět přístupná široké čtenářské veřejnosti, bez kladení výraznějších otázek. Autorčina tvorba má evidentně své meze a o žádnou významnou událost se nejedná. Byť se mění příběhy, s odstupem je čím dál tím patrnější vzájemná podobnost jednotlivých knih. *Listopád* představuje tentokrát jen literární mainstream, který je sice potřeba, ale který jsem dočetl jen z určité povinnosti. Tentokrát to vnímám jako promarněnou šanci. A to i přes čtenářský úspěch, který lze očekávat. Pro mě však kniha nemastná a neslaná, jaksi instantně předvídatelná.

Co se povedlo je název románu, kdy se pouhou změnou délky samohlásky podařilo ze symbolu vítězství udělat symbol prohry. A vzbudit patřičné očekávání. Tím to končí. Nepopírám, že podobně jako autorčiny předchozí knihy, se i tato čte pohodlně. Řemeslo, včetně střídání časových rovin, je v tomto ohledu odvedeno dobře. Ale podobně jako u *Tichých roků*, tedy knihy předchozí, mám dojem, že se k ní vracet nebudu, protože jednoduše nenacházím důvod, proč bych měl. Prostě slušné čtivo, kdy čtenáři od svého autora dostávají to, co očekávají. I to možná stačí. Víc tam ale tentokrát není.

Pavel Kotrla

Alena Mornštajnová: *Listopád*, Host, Brno 2021. 304 stran.

y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex
texty texty texty texty texty texty texty text
exty texty texty texty texty texty texty texty
xty texty texty texty texty texty texty texty
y texty texty texty texty texty texty texty te
y texty texty texty texty texty texty texty tex

texty

číslo 86
zima 2021 až
podzim 2022

Kdo si to bude pamatovat

V sobotu, je to čtrnáct dní, stoupali jsme okolo zplanělých jabloní a bílých bříz, přes úzké plošiny někdejších pastvin, porostem zakrnělých třešní a šípkových keřů. Břehy krátkých teras jsou tu podepřené kamenama a kameny jsou obrostlé tučným, zrzavým mechem. S každou překročenou mezí je obzor na dohled, a pak zase mizí. Černé a černobílé kmeny trčí ze žluté trávy. Prasata halabala odkryly hlínu, roste z ní podběl a koniklec. Okousané haluze komíhají se nad zemí. Listy ještě nejsou. Od vrcholu na opačnou stranu padá široký hřbet se skalnatým hřebenem. Šlapeme po něm proti větru až na hranu kopce, odkud jsou hluboko pod náma vidět obrysy zmizelých vesnic. Dlouhé, úzké sady položené v obloucích nad sebou. Pokroucené úvozové cesty obtažené šňůrou širokých lip a vyzáblých habrů. Rozvalené podezdívky, zarostlé role, začaté řady topolů. Javory, duby, osiky rozstrkané do míst, kudy se chodilo k barákům. Hrany a tvary, které krajina bez člověka nemá. Proč o tom píšu? Dole v údolí na kraji bukového lesa vrůstá zrezivělá pumpa do staré lípy. Nebo jinak, stará lípa obrůstá pumpu. Tlačí se na ni a bachraté kořeny páčí stěny studny pod ní. Slunce svítí na tu němou pumpu. Dělám pár kroků, očima odhaduju plochu bývalé návsi, která je teď lesem. Ostatní sbírají kameninové střepy a bezdůvodně je snášejí na hezké, ploché místo na rohu nízké zídky. Nenajdu jediné dva, co by k sobě pasovaly. Někdo nosí i porcelán. Myslíme všichni na totéž. Tudy se chodilo pro vodu. Tamhle stála kaple. Sousedi si navzájem hleděli do oken. A jejich sklepy pořád stojí. Někde se taky muselo umírat a někde pohřbívat. Každý tu zákonitě proklínal zimu a v létě přišel posedět na hráz rybníka, protože rybník tu zjevně byl. Tam na hranici lesa rostou husté keře jívy. Za nima leží mělký mokřad pravidelnějšího tvaru. Odsud vypadá jako nepokosená louka. Člověk by se do ní nejradši schoval. Obcházíme mokřad a naše stopy se nalívají žlutou vodou. Kam se chodilo do školy? Nikdo nemluví. V něčí dávné kuchyni si uděláme večer oheň.

Martin Lukáš

Obsah:

úvodník
Martin Lukáš: Kdo si to bude pamatovat___2

próza
Petr Měrka: × × ×___29_32
Marie Škrdlíková: Jak nenapsat průvodce se svou nejlepší kamarádkou___32_36

poezie
Yveta Shanfeldová: × × ×___7_9
Adam El Chaar: × × ×___9_10
Juraj Kuniak: × × ×___11_12
Roman Polách: × × ×___12_13
Michaela Horynová: × × ×___19
Petr Motýl: × × ×___20_21
Jáchym Špaček: × × ×___22
Milan A. Suchánek: Černý kopec II.___23_25
Dalibor Malina: O čem to svědčí?___26_29
Peter Prokopec: × × ×___36_38

překlad
András Dósa: × × ×___4_7
Rajko Grlić: × × ×___14_19

recenze
Ondřej Hložek: Zaživa, zevnitř a dobrovolně___39_40
Pavel Kotrla: Les útočištěm___40_41
Ondřej Hložek: Jsem tvá duševní děloha___41_42

Daliborovi k osmdesátinám
Petr Hruška: Dalibor Malina___43
Jakub Chrobák: Splátka dluhu___43_47
Pavel Kotrla: Vánoční___47_52
Zdeněk Lysý: Inšálláh, vyšlo to!___52_54
Martin Lukáš: Prolegomena k cestě do kutlochu___55_56
René Kočík: 80 slov___56
Ladislav Štěpánek: Dalibor Malina – cestovatel___57_58
Otto Miklík: × × ×___58
Libor Sošťák: Confessio___59
Jiří Hrabal: Základy domácí fyziky___59
Miroslav Machala: 3. prosinec 2007, Peloponés___60
Ondřej Hložek: Někde nahoře nade vším…___61
Robert Goláň: × × ×___62
Petr Měrka: × × ×___63
Jana Měrková: Písně___63

ANDRÁS DÓSA

jingfan

sto dvacet na hodinu
v segmentech rovných linií
lány slunečnic
se sotva probouzejí z narkózy
osmihodinové temnoty

vyprahlá žlutá téměř špinavá
země ve vibrujícím pohybu
mezi řádky
až ke chladícím věžím

čtyři zélóti a jejich průsvitná ochránkyně
jako by právě vyšlá z adolescence
připraveni obohatit své duševno
o novou muziku

pocit jakési víceméně jistoty
že tady budem za 20 ba i za 30 let
a jak moc se ještě do té doby
rozrůzní nitky co nás vážou k světu –

na nich navlečené
praporky jingfan s modlitbami
sepsanými pro slávu a osvobození
naší duše

Odlesky městské noci na srsti černé šelmy

nechci lásku a přátelství
výhry v cinknutých kartách
nechci sex a vlahé ruce

nechci už žádný hardcore
nechci brát prášky na spaní
a kyslíkovou masku

zvolil jsem si nové heslo
střízlivost integrita normalita
vystoupil jsem z vleku závislostí

a z prvního světa vstoupil
do světa druhého
z druhého do třetího

a v dalších návalech empatie
jsem snil o zřeknutí se ropy
s pohledem utkvělým

na duhu uhlohydrátových skvrn
sním že jsem lepší
toxiny kladu vedle peněz na masážní stůl

cítím se provinile vůči zvířatům
odlesky městské noci
na srsti černé šelmy

zachvacují mě střídavě
návaly paniky
kontroly a moci

brain damage

hodiny s tkáněmi rozpuštěnými světlem
hodiny smyslů vyklenutých jako duha
neuvěřitelné syntetické postupy
při výrobě štěstí

tvé tělo souhlasí
tvé tělo nezná strategii
tvé tělo vysílá
pozor nebezpečí selhání

glitch na vlnách beta
místnost je zaplavena
substancí godlike
boří kompaktní struktury

jiskry argonu s neonem
plním tmu ozónem
otáčení báně
zrychlené pohyby hvězd

přehřáté hemisféry
purpurové mozkové závity
milování
milování

prostředník, kaleidoskopická vize

dočasná výluka na trati
celá ta práce vypadá jak z jiné epochy
muži v uniformě státních drah
listují v časopise demis roussos

ženy z druhé směny
osekávají keř ostružiny
rezavý prachem železnice

svět je směsí
povstávající skrze mě

a tady nuda odvažuje nuance
je blábolem záleží na vypitém alkoholu
a jak se kdo dal dokopy
raní slunce skrz začouzené sklíčko mysli

na periferii se cítím jako kníže ducha na divanu
s předlouhou dýmkou

domy jsou nedostavěné
bar vždycky někde nablízku

ty dokončené dávno ukazují
své skryté vady
na dvorku jim rostou
tři kukuřice

najatá stráž
odpočívá ve stínu
rostlin v okrasných květináčích
kde vzduch je trochu chladnější
díky ventilátoru

kdybych tohle dokázal využít
za rok jsem laureátem bienale

myšlenka však hyne
když vidím kamery na opuštěném parkovišti
monitorující prázdno
mohlo by se mi přihodit i něco zlého

změří si mě však a vím
že monitor zachytí způsobné obrazy
bez obscénních gest na kameru
bez exhibicionismu

slušnost se drží dané trasy
vcházíš vycházíš
nebudeš jim to kazit

občan si plete odpovědnost s hrůzou

pohybuju se po okraji strachu
zezadu se ke mně blíží
oblečená v sárí
na kolečkových bruslích
koketní kabelka
perličky a štras
napěchovaná bestiálním strachem

ze středu chodníku
uhýbám notně ke kraji

potřebuje někoho spolehlivého
aby nebyla sama
než přejde grantův most

ptám se co je to znásilnění
a jak já bych se bál
kdyby mě někdo vyplašil
a jak je periferie komplexní

z rumunštiny přeložil Tomáš Vašut

YVETA SHANFELDOVÁ

prší
a řekou táhne
všední listí

vlhké vzkazy
osiky
citlivky
zmarliky
dřínu

sychravě roste
na nebi vystoupá
hladina se topí

někde tady to musí být
myslí si několik čejek

ztěžklá hladina listí
utápí déšť

v zrcadle jasně všedním
× × ×

kus úzkosti
ten oblak umí

ráno stárne
je úzko
atmosférická řeka voní
jako když šíří myšlenky
neslyšných slov

jehličnatě jdu

patník jak truhla

mraky sestupují, moře vyplivuje močály,
přímořská pryskyřice
sny nahosemenné

ale ty písky!

Jednoho dne jsme cihly nechaly doma. Tak musel svět kdysi vonět. Pobřežní vítr tušící sklo je paleontolog.

drtím vůni
× × ×

pozdní deště přispívají
touze po lehkomyslnosti

obdivně kapky
ztrácejí
běžící fugy
neslyšný tlukot tlí

vpíjí se jediný časoměr
z větví se klene
letopočty taví
× × ×

svírá hodina proti zdím

kam a kudy
míří k domu
pod letadly ptáci
auta na diagonálu
vzlétají zvuky motorů a zpěv

mezi krajinami smíšení cest
svět jak
na vlnách:

množství i prázdnota na ráhně, popírajícím obzor, kam chodí směry spát

překrajovaný rým soli se trmácí dál
z města do města
na udici údivů soumračná moře vyvstávají jako dým
× × ×

déšť voní nebem
padá šeptem

kdyby žila pravda před patnácti lety,
byli bychom ještě všichni živi

popel je šedý hněv
× × ×

staré bitevní pole na řece Delaware

křižník, nahřívá si listopad, navštěvuje nebe,
blízkost dálky, pevně se drží, vodní řetěz ze
rzi bere hřebíky, katarzi ukotvenou, zmítanou

a na břehu to šplouchalo, žbluňkalo, polykalo,
pak se odmlčelo, ale nemlčelo, jen tak si
dýchlo a další šplouchnutí
poodstoupit neslyšet a zas vdechovat mokrý
den

musí stačit být, na rozhraní, chvíle otevření,
závan, rostlin a hladin, krátkost pohlazení,
jen zával, cesmínové keříky jsou společenské

rychlé vlny břehu mluvily a zapíraly, odkrývaly
a šily viny vln, oblázky, kelímky, vzpurné
kořeny se ani nedívaly, jen mluvily krátkými
výkřiky

ploutve vyprávěly:
jak starý vzkaz je řeka!
a jak hučí z oblohy den!
× × ×

ADAM EL CHAAR

ráno

ach, svěží ráno, ranost, učinilo noci zadost, radost z každého, kdo přežil s většími či menšími šrámy, ráno je ti přáno, ano, náhlé ráno, jako bych žil, ale proč jen jako? skoč do dne otevřením očí z bizarního snu do snu ladného, tvárného, ale ráno, to je ještě něco trochu jiného než den, noc skončila a den teprve začne a teď je teď, ráno a každý je v něm požehnán novým začátkem, každý, kdo se probudil, aby žil další zbytečný čas, nezbytný, aby si uvědomil svůj hlas, stal se jím nejvíc, co to jde, šel a našel činnost, ve které by to dal a zároveň sladil s trvale udržitelným pokrokem, další revoluci v evoluci, další hřích v říši středu, pocit středu, expanze středu,

tohle je kompletně jiný čas, děkuju shodě okolností, že mi udělala tohle štěstí, dejte mi důvod zcestovat celý svět, je na dosah, mám radost – mám strach, není samozřejmý, je to náhoda, požehnání a ty mu můžeš jen dopomoci pokáním, posráním se v ten správný čas, správný podle hodin, osvoj si ty hodiny, ať je nepotřebuješ, odhadni ten řád, a pak můžeš dělat, co chceš, říkat pravdu, stříkat lež, žít, ale pak zas ustrnout, usnout, uschnout, včas pít, sát čas, psát-spát,

v trávě se leskne rosa, ráno svěží, slunce praží, čas běží, slunce modré, středomoří, asi do věží, asi do věží a nic není lepší, než něco jiného, nic není větší, než to, mravenec zlézá horu patníku, myslí svou novou linii, nesnesitelné stohy tras, němí svědci stromů, starostlivé, zapomnětlivé matky, sňatky z rozumu, svoboda, zpátky, domů do lůna, slunce, luna, slůně z porcelánu, duna, fatamorgána, sypký smysl do chřtánu monstra, zkysl jsem v iluzi, mimo zrovna, rozklížení, rozhodnutí, nuda, hnutí, silná stehna, krajky, vyvrhnutí, rozervání, vrásky, vlasy, spojení, to ráno se usadilo na lavičce a utopilo ve slovech, babičky a matky s dětmi, které neberou žádnou emoci vážně, perou se za svou existenci, žár tě zasklil, kumuluješ napětí v zajetí smyslů, už se necítíš schopný ji oslovit, vyvolat na světlo, tady na papíře údajně máš celý svět, v tiráži Tvaru s Bernadetou Babákovou, básně jako všechno a nic, zmínka o jménu, aby se chtělo psát dál a víc, ale ve slovech není dech, nic, jen prachmizerný vrchol ledovce,

to ráno bylo osvobození od ratia, ráno to jde, přes den se pinožit v chaosu síly a viny a večer návrat, neméně slastný a činný a ve spánku nadávat, každá doba má svoje, měla a bude, všechno jsou to jen náhody času a slova, kořistnictví, ať to není jen výslednicí, ledovým pohledem na výsledek, sled eg, ať je to tady a teď, tak, fakt, zdálo se mi, že Česko hraje fotbal s Tuniskem a Tunisko mělo místo branky výklenek v útesu, nějaký tuniský hráč udělal něco českému a čeští fanoušci se rozběhli na hřiště s baseballkama, čeští hráči se rozběhli proti nim a zbodyčekovali je, aby je zastavili

JURAJ KUNIAK

Derniéra

Pozri sa do srdca prírody,
potom všetkému lepšie porozumieš,
povedal Albert Einstein svojej starostlivej
družke
knihovníčke Johanne v Princetone roku 1955
a podal jej tulipán, hlas mu znel vyrovnane,
nepovedala ani slovo, aby udržala dojatie,
on už vedel, že jar bude krátka a leto
nepríde,
nad jeho hlavou sa čoraz jasnejšie
rozsvecovala
hviezdnatá klenba matematického chrámu,
posledná zmena hodnoty funkcie v pomere
k nepatrnej zmene jej všetkých
premenných
vychádza správne, premieňa sa na nočný
prúd,
moria sa vracajú do veľtokov, veľtoky do riek,
do potokov, do bystrín, do prameňov
a zmestia sa tam celé.

Pracovná verzia

Tento výrok sa pripisuje Vladimírovi
Holanovi:
„Bez lásky sa nedá nič. Ani umrieť sa nedá
bez lásky."

Skutočne starý strom sa pozná
podľa zelených výhonkov na nečakaných
miestach.

Vysoko na oblohe ponurý končiar,
sfarbený v ubúdajúcom svetle do
purpurova.

Zaujalo ju požehnanie bylín a kvetov,
jeho viac priťahuje voda na vrchole hory.[1]

Jemne nastavené vzťahy sú také vratké,
že sa môžu rozbiť letmým prerieknutím.

Ale kým je to takto rozostavaná stavba,
všetko je v poriadku.

[1] Hora z filmu Karate Kid (2010, remake
s dvanásťročným hrdinom)

Les, stav ducha

V lese som si uvedomil, koľko má očí,
upriamených na mňa.

Štvornohý priateľ, viac
nesmelo ako odviazane, sa uberal
cestičkou do neznáma.

Hlavu som mal v rozsvietenej
rozjazdovej dráhe pre predstavivosť, ktorá
vie o svetoch, oveľa lepších,
ako je ten náš.

Zdalo sa mi, že knísuce sa smreky
snívajú o tom istom.

Na rázcestí pes zastal, počkal,
kam sa vyberiem, aby ma nasledoval;
rozpoznal, že touto trasou sme ešte nešli,
v očiach mal strach, ale so mnou sa nebál.

ROMAN POLÁCH

× × ×
Slunce každé ráno oznamuje konec dějin
aplikace vesmíru zase každou noc upomíná
uživatele
aby se podíval co se stalo před miliardou
let
až nebude slyšet ptačí zpěv a štěkajícího
psa bez vědomí jeho pána
pokašlávání kavky která se těší celý půlrok
aby se vrátila k tomuto parku
ten bílý hluk života
až nebudou stát neustále zlepšované formy
jeskyní vršené na sebe
jeskyně o tisíci patrech
to veškeré prodloužení deset tisíc let
starého člověka
stále stejně krutého k sobě navzájem
ale stále krutějšího ke všem živým
tvorům
které všechny skoro vyhubil neboť vývoj je
externalitou lovu
bude to stát za zaznamenání
do neustále dorůstajících nehtů světa
do něhož se tak rádi probouzíme se
strachem co nás čeká
v různě rozsvěcených nočních oknech
našich zad které se dotýkají společné smrti
kterou jsme si slíbili

a kterou hlídá tak věrně náš pes
posvěcený bezprostředností života

× × ×

nespoutaný vítr je domestikován
omývá nohy těm kteří jdou z práce za svou
budoucností
třeba i za svými zvířecími přáteli
vlastní jejich jména snaží se je učit světu
zatímco bychom se na ty divoké tvory měli
pozorně dívat
a v pohledu třasořitky havrana nebo
v pohledu
psa se srstí temnou jako první vzpomínka
bude jen prostor k výzvě
vítr se opět utrhnul a vyvádí jak sanitka dne
v níž leží velký neznámý člověk

× × ×

Tak pomalu padají listy stromům
zhrouceným kocovinou
ve chvíli kdy mi vyčítáš že teď nejsem
s tebou jako bys chtěla otevřít okno
aby do něj vletěl průvan lásky
ale rozumím tomu tak že všichni máme
v očích budoucnost
v rukou držíme strach jako činky
to bouchání do stolu zavírání dveří
naprosto cizí hlasy pod námi
vzdálené bouřky a jejich drkotání židlí
postarší páry a mladé maminky na vycházce
parkem na které svítí rakovina slunce
podívej se na tu
nesrozumitelnost života
uprostřed našeho dnešního nedorozumění
všichni se bojí jako děti co po nich zbude
snad civilizace ještě spíše ale vůbec nic
ten nejposlednější brouk s radostí zahlédne
to co my už ne
jenže právě teď online pokračuje naše
hádka a rovněž příběh lidstva
který budou v dalekých vesmírech
z vlastních perspektiv moci
pozorovat ještě několik dalších miliard let
ve chvíli kdy tu už dávno nikdo nebude

Roman Polách (*1986) působí na Filozofické fakultě Ostravské univerzity. Vydal básnické knihy Náhlý vítr, který je ti svědkem (Protimluv, 2014) a Délka života ve volné přírodě (Graphic house, 2021).

RAJKO GRLIĆ

Rajko Grlić je jeden z nejvýznamnějších chorvatských filmových režisérů. Vroce 1971 ukončil studia režie na pražské FAMU. Společně s ním v tom čase absolvovala pražská filmová studia celá plejáda skvělých jugoslávských režisérů – Goran Paskaljević, Srđjan Karanović, Lordan Zafranović nebo Goran Marković. Všichni se výrazně zapsali svými filmy do historie světového filmu.

Filmy Rajka Grliće se vyznačují silným režisérským rukopisem a pečlivou stylizací. Grlić se ve svých filmech zaměřuje na události, které se výrazně podílejí na proměně světa. Jeho filmy jsou s úspěchem uváděny na festivalech.

Kniha Nevyprávěné příběhy je jakýmsi „imaginárním lexikonem filmových výrazů". České vydání knihy připravuje vsetínský Filmový klub ve spolupráci s nakladatelstvím Klenov Pavla Kotrly.

„Lexikon" je sestaven podle písmen abecedy. Grlić v krátkých příbězích nezvyklým způsobem vypráví svůj filmový život na základě širšího okruhu událostí a lidí. Grlić nabízí čtenáři zaznamenané vzpomínky, z nichž některé jsou zjevně důležité, některé zdánlivě nedůležité, ale vždy jsou spojeny s filmem. Přivádí nás do světa filmu a světových filmových hvězd, režisérů, herců. Vyprávi příběh filmových festivalů v Pule nebo Motovunu, který založil. Ocitáme se na festivalu v Cannes, v Praze na FAMU nebo na setkání s Titem. Celou knihou je prodchnuta „filmová dimenze". Grlić sám o své knize říká, že „stopy jeho filmového života se vznášejí", a tak se je rozhodl představit veřejnosti poté, co dospěl k závěru, že „se celý život skrýval za své filmové hrdiny".

Milan Kostelník

b

Beginning & The end

Když Aristoteles píše v Poetice o trojčlenné struktuře dramatu, říká: „Počátek jest, co samo nemusí býti nutně po jiném, po čem však něco jiného přirozeně jest… Naopak koncem jest to, co samo po jiném přirozeně jest…"[1]

[1] Dle překladu Antonína Kříže z Aristotelés: Rétorika/Poetika. Nakladatelství Petr Rezek: Praha 1999, s. 350.

Počátek – Praha 1968

Bylo brzy odpoledne, počátkem dubna. Na Staroměstském náměstí, přímo uprostřed staré Prahy, se shromáždilo mnoho lidí. Oči všech byly upřeny k balkónu na severní straně náměstí. Tam se měl objevit Dubček, vůdce Pražského jara, a přednést svůj první veřejný projev.

Ve stejnou chvíli na druhém konci náměstí, na jeho jižní straně, stála menší skupinka spisovatelů, herců, malířů a režisérů. Dívali se směrem k balkónu, na který vstoupil pražský pobuda.

Dubček zahájil svůj projev bouřlivě podporován davem.

Ve stejnou chvíli začal pobuda na druhé straně pronášet zcela nesouvislé fráze. Dobře se bavil, stejně jako jeho publikum, které ho bouřlivě povzbuzovalo.

To byla Praha 1968. To byli Češi. Ve velkém historickém okamžiku, v patetické atmosféře, které může zřídkakdo odolat, se vysmívali sami sobě.

Konec – Praha 1968

O šest měsíců později, když už Pražské jaro pohřbily ruské tanky, a penzionovaný Dubček trávil dny v malé slovenské vesnici, jsem se znovu ocitl na tomtéž náměstí. Vo něco menším, ale stejně tak působivém hloučku.

Vten den se každoročně konala vojenská přehlídka při příležitosti oslav výročí Říjnové revoluce. Nové vedení státu se neodvážilo zorganizovat vojenskou přehlídku, ale rozhodlo se obnovit zvyk, podle něhož se o významných svátcích vyvěsí na veřejné budovy vedle československých vlajek i vlajky SSSR Bylo to poprvé po okupaci, kdy na pražských fasádách zavlály rudé vlajky.

Elmar Klos měl výuku režie. Stmívalo se. Drobně mrholilo. Z ulice bylo slyšet hluk, podívali jsme se z okna a spatřili menší skupinku lidí, jak stojí před Národním divadlem. Na jeho průčelí visely dvě tak dvacet metrů dlouhé sovětské vlajky. Několika mladíkům se podařilo na jednu z nich dosáhnout a s velkou námahou ji z průčelí strhnout. Ulicí se rozlehl potlesk. Brzy byla stržena i druhá.

Přerušili jsme přednášku a vyšli před divadlo. Skupina se dala do pohybu. V čele šla dvojice nesoucí oranžový plastový kužel, kterým se označují práce na cestě. Na něm se otáčelo žluté blikající světlo. Šli tiše tou stejnou cestou,

kudy kdysi procházely vojenské přehlídky. Zastavili se před každou budovou, na které visela sovětská vlajka, a po jejím rituálním stržení pokračovali dál.

Policie se neobjevovala. Dokonce ani ruské patroly, které v džípech dnem i nocí projížděly městem. Průvod, který mezitím dost narostl, dorazil na Staroměstské náměstí. Na náměstí, na němž bylo před necelým půlrokem Pražské jaro poprvé veřejně stvrzeno.

A v tom se policie rozhodla zasáhnout. Uzavřela a obklíčila náměstí. Situace začala být vážná. Přijely i obrněné autobusy, které měly odvézt dopadené demonstranty. Čekalo se na okamžik, kdy se strhne bitka.

Shodou náhod jsem se octl v první řadě. Policista, který stál naproti mně, byl muž ve středním věku. Vypadal dobrosrdečně, měl pivní břicho a říkal prosebným tónem: „Děti, běžte domů. Myslíte si, že mně se tady chce stát? Prosím vás, běžte domů."

Dav se brzy rozešel.

Mně jako někomu, kdo se narodil na jihu Evropy, v prostoru, kde lidé velmi snadno propadají patosu a kde krev začíná vřít i za mnohem menších teplot, tyhle dvě scény z počátku a konce Pražského jara otevřely i uzavřely celý jeden svět.

Mezi těmi dvěma body nastal před mýma očima vzmach i pád velké společenské utopie. Byla to utopie, ve kterou jsem věřil, jíž jsem se účastnil a jejíž pád navždy předurčil můj „politický osud". Už nikdy jsem neuvěřil v jakoukoli politiku nebo jakékoli hnutí s politickým pozadím. Politika pro mě jednou provždy ztratila utopický základ.

f

Faces

Film *Tváře*, natočený r. 1968, je nejvýznamnějším filmem Johna Cassavetese, jednoho z určujících režisérů pozdní fáze šedesátých let. Kameře i hercům vrátil právo na improvizaci, čímž své hrané filmy přiblížil dokumentárním záznamům.

Lidská tvář je nejatraktivnější filmový záběr. Neříká se zbůhdarma: „V každé tváři se zračí její příběh."

Praha 1968

FAMU je ve stávce. Stojím na noční hlídce u vchodu do paláce Lažanských.

Jsou tři hodiny po půlnoci. Přichází vysoký štíhlý muž oblečený v černém. Žádá, abych ho pustil dovnitř. Chce studentům tančit kozáčka. Vysvětluji mu, že je pozdě, že studenti spí, že by bylo lepší, kdyby přišel zítra. Je mi jasné, že přede mnou stojí nemocný člověk, mluvím velmi pomalu a klidným hlasem. On však najednou sebou přesto trhne, z černé hole vytáhne úzký bodák a vrazí mi ostrý hrot přímo pod ohryzek. „Nech mě tančit kozáčka! Nech mě tančit kozáčka!!!" opakuje stále rychleji. Ve chvíli, kdy tlak bodáku trochu poleví, podaří se mi vysmeknout. A on, najednou, jako dítě, které v tu chvíli ztratilo zájem o hru, zasune bodák do hole a beze slova odchází do noci.

Benátky 1970

Tanja a já jsme ubytovaní v hotelu poblíž Svatého Marka. Druhý den našeho pobytu přicházíme k hotelu, kde stojí skupina ustaraných hostů. Hotel je uzamčený. Nikdo neotvírá. Majitelova žena utekla s jedním z hostů. Nesnáší moře a má ráda hory. A skoro každý rok si najde mezi hosty milence, který ji vezme na hory. Tehdy muž zavírá hotel a vydává se po ní pátrat. Stíhání obvykle trvá čtyři až pět dní. Muž si z těchto důvodů pořídil i sportovní auto. Aby ji snáz a rychleji dostal zpět.

Vypráví nám to baculatý karabiniér, zatímco čekáme, až přijedou hasiči na člunu a přivezou velký žebřík, pomocí něhož vylezeme do pokojů a vezmeme si naše věci. Když slyší, odkud jsme, říká, že se narodil v Sarajevu. Jeho otec byl do druhé světové války majitelem sarajevské tabákové továrny.

Kaldir 1973

Kněz Galo má velký červený nos. Dobře informovaní říkají, že je otcem mnoha dětí ve vesnici. Žije s dvěma mladými jeptiškami na faře naproti kostelu Jana Křtitele. Jeho matka je Češka. Popíjíme a povídáme si česky. Je šťastný. Konečně někdo mluví jazykem jeho matky. Oči se mu zalily slzami.

Nedělní mši slouží za nás. Přišli spasitelé. Zrenovují zámek ve vsi Petretići.

Connemara 1978

Přijíždím do Dublinu na premiéru filmu *Bravo maestro*. V Irsku jsem poprvé.

Do slavnostní projekce mi zbývají čtyři volné dny. Dost času, abych uskutečnil jeden z dětských snů – strávit několik dní na rybářské lodi na Severním moři. Vysvětlují mi, kam mám jít, ale upozorňují mě, že naděje, že mě vezmou, je malá. Kapitáni neradi přijímají neznámé hosty. A k tomu všemu nechtějí mluvit anglicky, mluví jen galsky.

Pronajímám si v půjčovně auto a odjíždím do Connemaru, na druhou stranu ostrova. Tady byl natočen *Tichý muž*, jeden z mých nejoblíbenějších Fordových filmů. Po několika hodinách jízdy nacházím malý přístav, schovaný hluboko v skalnatém zálivu. Je tu uvázaných několik rybářských lodí. Přicházím k té, která se připravuje k vyplutí, a pokouším se zjistit, kdo je kapitán. Měli pravdu, nikdo neumí nebo nechce přiznat, že rozumí anglicky. Jsem neodbytný. Čekám.

Asi po hodině vychází z lodi člověk, který vypadá přesně jako by vystoupil z Fordova filmu. S kapitánskou čepicí, v krátkém kabátě a hrubém svetru s rolákem. Samozřejmě že má vousy a samozřejmě že kouří dýmku. Snažím se mu vysvětlit, že bych se rád s nimi vydal na moře. Dlouho se na mě dívá, neodpovídá. Nevím, jestli mi rozumí. Opakuju celý příběh. Možná prostě nerozumí mojí špatné angličtině. Na jeho vážné tváři se nakonec objeví úsměv. Bere mě. Mohu se nalodit. A pak tiše, anglicky, sděluje, že vyplouvají dnes večer a budou na moři sedm dní. Loď-lednice připlouvají k nim, takže se nemusejí po každém úlovku vracet do přístavu.

Jenomže já mám na splnění dětského snu jen čtyři dny, odplout s nimi nemohu. Kapitán, ta tvář s úsměvem z Fordova filmu, pokrčí rameny a vypustí velký oblak dýmu.

New Orleans 1982

Jako správný turista si dávám snídani v Café du Monde na French Marketu. Piju bílou kávu a jím *beignetky*. Vzal mě sem honorární konzul SFRJ v New Orleans. Zastaralou chorvatštinou, takovou, jakou lze najít už jen v knihách z konce devatenáctého století, vypráví o lidech z Pelješacu, kteří už přes sto padesát let vlastní pěstírny ústřic v ústí Mississippi.

Po snídani mě vezme na projížďku velkým bílým automobilem a ukazuje mi nesčetné vily, které vypadají jako z *Jihu proti Severu*. Nakonec mě zavede na hřbitov. Poprvé jezdím

po hřbitově automobilem. Vypráví o Chorvatech, kteří jsou tu pohřbeni. A každou chvilku, jakoby mimochodem, řekne něco ošklivého o černoších.

Jižanský rasismus zní ve staré chorvatštině totálně směšně.

New York 1993

Vcházíme do domu na Middle Uper West a míjíme staršího velmi elegantního vrátného.

Během večeře domácí vyprávějí vrátného příběh. Dlouhou řadu let byl v Afghánistánu ministrem zahraničních věcí. Vláda padla, přišli Rusové a jemu se podařilo dostat se do Ameriky. Žije sám v Queensu. A pořád něco čte.

O několik měsíců později ho potkávám na Páté avenue. Vysoký, elegantní, se vzpřímeným držením těla, v uniformě vrátného venčí stejně tak elegantního bílého afghánského chrta, který má uprostřed čela otisk ženský rtů od červené rtěnky.

Přeložil Jiří Hrabal

MICHAELA HORYNOVÁ

× × ×

Kolikrát za život člověk uvidí letět labutě? Jejich těžká těla tak těsně nad hladinou řeky. Bílé maso, hutné mraky, chladná hrouda tvarohu. Turecký med zatím bobtná v puse. Sice těsně nad hladinou řeky, ale stejně…

× × ×

Linea nigra táhne se ještě trpělivě, nasycená brázda, písečná Orlická kotlina. Zpomalené dýchání. Doufání. Síla přepadu. Rozprostřené podvodní ticho. Jen duté hlasy. Jen bílý šum pěny. Dýchání a doufání, že věčná náruč mámy obejme strach ze světa, že sladké a teplé mléko zaplaví každou průrvu.

× × ×

Okno rámuje sen. Vibrující řeka přepůlila neznámou krajinu. V dálce na kopci stmíváním prorůstá obelisk, kámen rozehřívá ztuhlou půdu. Plná luna v Panně. Panna v plném lůně. Vše nové a vše staré si pak podá ruce pod vodou.

PETR MOTÝL

NA KAMPU

Vítu Slívovi

Byl leden
na nábřeží Vltavy skoro bez lidí
se sypala bílá tuš
a psala neviditelným písmem
v řeči tiché jako kočka

Motor loďky přívozu
klapal jako Singerův šicí stroj
na most vjel vlak do Brna
a zahřímal jak Vít Slíva hřímával
a klepal na pražce
jak by bubnoval na sudy

Hospody na náplavce
spaly v karanténě za zavřenými dveřmi
rackové stehovali nebe
pod nízkými šedými mraky

Po smíchovském břehu
jsem došel na Kampu
která mluvila rusky
ze zimního snu v němž Pasternaka
vedli zmrzlou Moskvou
s ocelovými náramky na tepnách

I Hamlet na Kampě
už překládal sám sebe
do postelí ze stepi a surového masa

Co zbývalo?

Všechno:
„prožít život
to není jako fouknout do větru...“

VICTOR

gramofonové desky Victor
Huga

Hlas svého pána
pro Jeana Valjeana
v ložnici faráře v Provence

a pro nás?
kdo nám daruje ukradené svícny?

kdo s námi půjde
na louku tohoto světa
a ukáže nám obzor?

gramofonová deska
hýká a skřípá

a v domě ani jediné dveře
které by se zamykaly

FRESKA V ZAHRADĚ BLÁZNŮ

chřadnoucí mistr Václav Reiner
pracuje bez skicy
opřený jen o zlatá slova
Jacoba de Voragine

kostel
v zahradě psychiatrie
je pravoslavný

leč na stropě má dosud
co míval když býval katolický
blázni jsou smutní jako vždycky

sněží
na pahrbku v parku
jímá závrať děti
když s výskáním padají dolů

kostel otevře vrata
studuju v lavici pomocnou školu:

příběh moudré a krásné panny
která odmítá obětovat bohům
neboť zasvětila svůj život Kristu

císař Maximius v alexandrijském paláci
pohanští rétorové
a gramatici

naděje v bělavém šatě
se závojem přes drobnou tvář

JÁCHYM ŠPAČEK

Zlíne! (a Tobě!)

A hráli si
Na
Divadlo pracujících
Poflakujících
Se
Mezi
Malými scénami
Rozházených kostek
Jako červánky
Rozervané
Duše s touhou
Jásat ve svobodě
A
Splynout
S rytmem partitur
Pátého evangelisty
V tom
Údolí
Zapadlých umělců
A
Občas i plakat
Život
Jako
Premiéra derniéry
Se zápletkou
Psaná
Symfonická báseň
Co zapomněla
Důvod
Svého tématu
Na scéně dosluhujících
Jako červánky
Roztrhané
Na cucky
Ztracených iluzí
Těch
Zákulisních
Dělníků pera
Plakajících
A jásajících
Po svobodě
Těla
I
Duše

Černý kopec II.

Když prší
Je černý kopec
Lesklým protipólem koule
Černý obsidián
Koule vržená smutným obrem
V zoufalém opuštění
Proč ta samota
To pusto
Osamění
Vztek

Když prší
Má černý kopec stín
Do všech stran
Silueta limitující možné a nemožné
Na krok od neštěstí
Na krok od svobodného odpoutání
Nehledej na křivolakých cestách přítele
Příkré svahy jsou pusté
Nepotkáš toho
Kdo kráčí ti v ústrety
Cesty se míjí
Jejich síť je bludištěm
Bludištěm mé duše
Bludištěm mé mysli
Bludištěm mého těla
Usedni na vyhlídku
Zacloň oči
Černí ptáci divoce krouží
Ptáci hnízdící hluboko
Hluboko v útrobách
V útrobách kopce
Ztracení
Blouzniví ptáci
S horečnatýma očima
Bojácní hluční bratři
Jen odrazit se
Jen paže vztáhnout
Však klam
Klam

Černý kopec
Nad horizontem trnitých keřů
Zmagnetizovaná poušť
Nepustí tě
Do ptačích koridorů
Vbíjí se do tvých nohou
Stahujíc tě zpět
Kotví tě

Do sebe
Nepustí tě
Jak obtížná milenka
Ne
Ještě neodcházej
Miluješ mne?
Kam jdeš
Zůstaň
Hrdlo stažené úzkostí
Jdi si
Nevracej se
Umřu bez tebe
A ptáci tak zběsile kříží
Lem šednoucí oblohy
Zem se ti vylije k nohám
Jen zachytit
Zadržet
Tisíckrát se zmámeně otočíš
Jsi otrok
Vědomě ztrácíš svobodu
Pak uvězněn ve svých zdech
Prchl jsi před deštěm
Pojď už spát
Ať tvé černé sny vystaví
Ten monolit v dešti
Ptáci tě doprovodí
Do kalného svítání
Plného temných siluet
Dopolední slunce
Jaksi nepatřičně
Mdle
Ztrácí se
Jen zůstat
Zůstat
Být
Chtít
Není to peklo
Jen boží samota

Když prší
Je černý kopec nehybnou velrybou
Na hladině předměstských domků
Z neomítnutých cihel
Na hladině křovisek
Akátů
Ptačího zobu
Ve hřbetě vbodnutý
Telegrafní sloup
Zapomenutou harpunu
Památku dávných bitev
Spoutaná síť drátů
Do všech světových stran
Od zčernalých izolátorů

V mnoha patrech
Až k dávným lovcům
Co tento kopec spoutali
Dobili
Užili
Pak skonali
V opuštění a žalu

Černý kopec v dešti
Propojen s nízkým horizontem
Vzdálených střech
Hlasů
Bloudění
V černém dešti
Drže světlo na rameni
Zapírá svou věčnou netečnost
Bože
Kam až se dostane
Tvá signální síť
Kde v nás kotví
Tvé telegrafní spojení
Pocukávám rukama
V prstech cítím to chvění
Přenosu vibrací
Vnímám hlas
Vnitřní hlas
Svůj hlas
Tvůj hlas
Vše co jsem kdy vyslovil
Koncentrováno
Do jednoho bodu
Pícháš mě na duši
Vnímám tvůj dech
Nerozhodné oddechování
Spícího zvířete
Vnitřní neklid
Jsi to ty
kolem krouží
černí ptáci

DALIBOR MALINA

O čem to svědčí?

Hned zkraje bych rád řekl, že nevím, ve zlé chvíli marnosti bych snad řekl, že o ničem. Jde o moje psaní, o čas, který už dávno minul, překryt stránkami s jinými cestami, nápady a událostmi. A přece. Když mě šéfredaktor Textů vyzval, abych se k minulému vrátil, dlouho jsem zpočátku vzdoroval, pak přece zalistoval ve staré složce s nápisem Pozornosti. Básničky z šedesátých let, kdy se zdálo, že se svět teprve narodil. Byl, jak řádky textů, básnických pokusů dokládají, plný setkávání s prostými věcmi, podobnými těm, které snad potkáváme všichni, plný neohraničených a dotěrných impresí, které vybízely k následování, k uchování, k jakémusi výrazu oslavy chvíle, drobného příběhu, obrazu, který by podepřel náladu chvíle. Psal jsem a zaznamenával pocity, které reálně patřily a zůstaly na místech mého mládí, čarovně přitažlivých studentských let, na železničním přejezdu v Olomouci nedaleko kina Lípa, v nezapomenutelném záklonu a zvrácení hlavy vzhůru k letnímu nebi, v dívčí dlani, která už mezitím zestárla a v čarách vytvořila hustou síť osudových znamení. Psal jsem, jak si myslím, skácelovské verše uprostřed zcela nové rodící se atmosféry inspirované americkými beatniky, kterým k nám otevřeli cestu Jan Zábrana a Josef Škvorecký, Ferlinghettiho Lunaparkem a jeho lidským karnevalem. Podivné. Stály tak vedle sebe dva rozdílné světy, ale přece se zdálo, že si jsou v slyšitelném spodním proudu opravdu lidského zážitku ze světa počínající druhé poloviny šedesátých let nečekaně podobné. Milovali jsme kontrasty a dokázali je vykřičet ve studentské olomoucké a moravské společnosti se svým malým divadlem poezie a skvělým dixielandovým uskupením Bronislava Ludmily z Hranic na Moravě. Poté přišla velká přátelství s autory kolem ostravského časopisu Červený květ, se Slávkem Juřinou, ochráncem mladých básníků, Jaroslavem Mazáčem z Přerova, Dušanem Žváčkem z Olomouce, F. A. Šípkem z Krnova…, se snahou poskládat (s jistým mladickým uzarděním) básničky do souboru pro plánovanou edici Proud ostravského nakladatelství. Pozornosti. Nakonec, zdá se, všechno bylo jen tak. Protože

vše se rozplynulo v neblahém čase konce šedesátých let. Ale ani ony nepřesvědčují o jednoznačné odpovědi na otázku vznesenou v nadpisu tohoto krátkého vyznání.

Domov
Bronzem se zkouší domov
a proto o polednách zvony zvony

Mrtvý vůz čeká barvu koně
a o polednách zvo-ny zvo-ny

Kdo jsi cizí
nedovíš se
co o polednách zvony zvony

V hospodě Pod Starou Vsí
Pod Starou Vsí
roste kamenný květ

Po setmění
starci na hole hvězdy napichují
a k dubovému stolu sednou
rozprávět

Sukovitý život
do kořenů zobracejí

Brzy k ránu
když svou těžkou hlavu
před dům vyvedeš
po jabloních vidíš
oči starců rozvěšené
a na obzoru jejich vrásky krvavět

Pak však musíš tiše našlapovat
abys slyšel téci krev
vláhu pro kamenný květ

× × ×
Zas jde k podzimu
I kouř napovídá

Já dobře vím
Že smyčku větvi budu rvát
A zatahovat k jedinému slovu

Přes všechnu plachost
Večer drhne
O jediné er

Cikáni
Za kolotočem stojí voda
cikáni zpívají
tu jednu z těch
co z ní noci bledne za ušima

Nepřešla však řádka písně
a větrem zalomený den
rozčísl slovo

Měsíc však pásl dál
dvě řady zubů
po kterých píseň šla
bědná jak nůž

Kam chodí dívky pro půlnoc
Vím
k chlapcům
kde slova třaskají
a svetříky přou se s měsícem
o plnost večerů

Z opačné strany přicházím k tobě
bezhlasý a bosý
říci ti
co lípy v noci vyprávějí
a co na ně vím

Na nejtišší zvony

× × ×
Kromě večerů jsou také dny
kdy báseň padá jako list
na list
a v dvojím odznívání
polkne ústa

Hodina odcházení
Les táhne zeleň k půlnoci
a řeč stojí ve smrcích
jak tenký vzdor

Zas jde o ruce
Zas za vlas hvězdu
za nehty vzdech

A k ránu
z křídel netopýra
všecko odchází si po svém

A nevíme
zač platí se hlava
zvečera ztracená

Podzimní zrady
Jen po hlavičkách ticha
smekají se dny
obloukem střemhlavým
o dech jsou opřeny

Ztraceni v lítosti
sčítáme havrany

Čistota
Na hrobech nejméně známých
kámen obrůstá trávou
trávou nejtišší

Tak se země vyrovnává
s sobě rovnými

PETR MĚRKA

Když poznáte svoji hodnotu v bytí

Paní učitelka nám řekla, abychom jí druhý den přinesli peníze na výlet. Táta mi dal místo nich hrst knoflíků a pověděl: „To musí stačit." Máma mi přidala ošatku tvarohových buchet a popřáli mi spoustou zážitků.

Začalo to už před školou. Učitelka na mě řvala, že mojí rodiče jsou lakomci. Argumentoval jsem našim sociálním statusem, který, jak sama uznala, byl opravdu bídný. „Dobře, můžeš jet pod podvozkem."

Seznámil jsem se tam s řidičovou dcerou. Zrovna si vařila kafe. Nabídla mi. Zjevně si připadala v naprostém bezpečí. Věřil jsem, že její táta dá pozor, aby se jí nic nestalo a mně tedy také ne.

Ulevilo se mi a dokonce se mi vrátila důvěra v lidi. Ačkoli něco takového je nanejvýš malicherné, zcestné a naivní.

Paní učitelka nás vzala na poznávací zájezd. Zastavili jsme před hospodou. Až na mě a řidiče s dcerou vstoupili všichni ostatní dovnitř.

Před vchodem stál nabušený týpek. Uprostřed čela měl výhružně vytetované: BEZ PENĚZ DO HOSPODY NELEZ.

Při pohledu na jeho svaly a představě inteligence, která tupě vyzařovala z jeho

stupidního obličeje, jsem neměl odvahu zkusit mu nabídnout knoflík, a co teprve hospodskému!

Čekali jsme tam na ně až do večera, ale nakonec trvalo několik dní, než se konečně vypotáceli ven a my mohli pokračovat.

Při pohledu na zmožené spolužáky jsem však pochopil, že výlet ztratil smysl. Chyběla dokonce učitelka.

Oběsila se na dámských toaletách. Nejspíš to neměla v hlavě v pořádku, ale to se dospělým stává. Když se však podívám na děti, je to stejné.

Možná víc bezelstné, ale to jenom proto, že si ještě nejsou vědomy, jak krutý dokáže být člověk a jakou krátkodobou rozkoš to s sebou přináší.

Tělo učitelky vyhodili oknem, ale to už jsme byli pryč. Ležela na parkovišti. Pomalu se k ní stahovali hladoví bezdomovci. I taková je podoba lidského údělu – ubohá a bezvýchodná. Mohli jsme se na to později dívat ve zprávách.

Když jsem se vrátil domů, našel jsem vše při starém. Táta vynalézal a máma okopávala zahrádku. Posadil jsem se na lavičku. Už jsem tam měl připravený hrnek plný mimořádně osvěživých kapek rosy.

Dodalo mi to na optimismu a snad i proto mě následující pracovní den nepřekvapila nová paní učitelka.

Pořád zvedala činky a vysvětlovala nám, jak je sport důležitý. Připadal jsem si příliš mladý na to, abych devastoval své tělo, které budu tolik potřebovat, až zestárnu.

Nechci být v pokročilém věku vyřízený ležák, ale vitální děda, a proto je lépe se šetřit. Navíc, když je vaše povaha víc éterická než založená materiálně a tedy snobsky vyznávající pomíjivou formu hmoty.

Nebyl jsem si jistý, že chci to její žvanění poslouchat. Nevím, jestli tomu věří, ale nejspíš prodlévá v identické sugesci, byť ta se s pravou povahou bytí míjí, už jenom proto, že jde o klid s harmonií v každém z nás. Od toho se totiž odvíjí podoba soužití, které se spíš stalo soupeřením než koexistencí vedoucí k rozkvětu a omamné vůni bytí.

Rodiče měli pro mé rozhodnutí zanechat vzdělání pochopení. Ani neměli starost, co ze mne bude, protože to, jak jsem se zachoval, to může udělat jedině blázen. A tím jsem se opravdu stal.

Kdy nakonec pochopíš, že není důležitá norma, ale forma

Přišel jsem za Radimem. Chtěl jsem od něj dostat radu ohledně žen. Zrovna jednu souložil.

Vstoupil jsem bez vyzvání a ani nevím, jak se to stalo, byl jsem s nimi nahý v posteli.

Radim mi cosi strkal do zadku a byl pořádně nasraný, když zjistil, že to není její díra, ale můj smradlavý konečník.

„Co vlastně chceš, Měrko?" zasípal a jal se ejakulovat. Doposud jsem znal jen pocit, když vám kaďákem leze hovno, teď mi tam stříkala teplá mazlavost. Připadalo mi to neuvěřitelné a ta dívka se cítila podvedená.

Už to vypadalo, že začne křičet, ale v tom jsem se pustil do přirážení. Radim celý naštvaný vyrazil ven.

Řval u toho, že to tu vypadá jako během natáčení porna. Následně se sehl pod pumpu a pustil na sebe ledovou vodu.

Potřeboval zjevně zchladit. Ta dívka se ani nepředstavila. Seděli jsme všichni u stolu. Radim nám uvařil čaj. Ani bych se nedivil, kdyby mi do něj naplival.

„Úplně jsi nám zkazil intimní atmosféru, Měrko." Zdál se mi nějaký rozčílený. „Proč jsi vlastně přišel?"

„Mám problém se seznámit. Ke všemu s někým zajímavým."

„A chodíš mezi lidi?"

Radim měl pravdu. Pořád jsem dřepěl doma. Byl to už rok, co jsem neopustil vesnici a vlastně nechodil téměř vůbec ven. Jen ke své psychiatričce a teď tady. Poděkoval jsem mu.

„Necítíš se trapně?" zvolal za mnou, když postřehl, že odcházím.

Ještě než jsem překročil práh, tak jsem zapřemýšlel. Protože jsem ale na nic kloudného nepřišel, popřál jsem jim pěkný den a zmizel z jejich života.

Zdálo se mi, jako kdybych za svými zády zaslechl ženský hlas: „Ty debile!" Ale opravdu se mohlo jednat o pouhý přelud.

Ostatně s těmi mám velkou zkušenost. Moje doktorka na hlavu se mě proto taky pokaždé ptá: „Nějaké halucinace, pane Měrka?"

Jako kdybych to mohl v danou chvíli vědět. To nejde, pokud právě probíhá a vy jí věříte. Dává vám totiž neoddiskutovatelný smysl, má hlavu a patu a to jsou snad asi největší

rozpory v rozpoznání příčetnosti, která je naopak plná chyb, nedorozumění a omylů.

Bez překvapení však život nefunguje. To jenom my se svazujeme pouhou představou toho, jak to je, jak by to být mělo a vlastně ani netušíme, kdo a kde jsme.

Zhruba s těmito myšlenkami v hlavě jsem se uvědomil na autobusové zastávce. Zrovna přijížděl dopravní spoj.

Panovalo léto a bylo parno. Ke špičce penisu jsem měl přilepený zaschlý kousek spermatu. Upocený řidič, který měl na sobě pouze pleny, na mě nevraživě zafuněl.

Je moc dobře známé, že kdo funí, ten zuří. „Kde máš nějaké oblečení, ty oplzlý hajzle!" Až teď jsem si uvědomil, že jsem od Radima vyrazil, jak mě stvořil Bůh.

Úplně to vidím před očima. Klečí u velké hromady hlíny, ruce si namáčí do vody, modeluje a následně vdechuje život.

Péro stojí, tak je všechno v pořádku. Jedna stará paní si toho všimla, vysypala tašku s nákupem a zakryla mi ho.

Řidič si setřel pot z čela a poděkoval za duchapřítomný zákrok. „Už jsem myslel, že ho zabiju." Takto na mě jen namířil taser a zatímco jsem v šoku ležel venku na zemi, on zavřel dveře, zařadil rychlost a dupl na to.

Díval jsem se do nebe. Bylo mi vlastně krásně. Nejen, že jsem se cítil spokojeně, ale též byl plný zážitků. A trocha elektřiny ještě člověku neublížila. Ostatně stačí navštívit jakýkoli blázinec a přesvědčit se o tom.

MARIE ŠKRDLÍKOVÁ

Jak nenapsat průvodce se svou nejlepší kamarádkou

S nejlepší kamarádkou se rozhodněte, že milujete Luhačovice. Milujte je se vším všudy. Milujte je v dny, kdy je vám smutno k smrti, a milujte je v ty dny, kdy se smějete tak nahlas, až se lidi divně dívají. Milujte je v dešti, ve vedru i v zimě. Chvíli přemýšlejte nad tím, v čem ta láska vězí a pak raději to téma odložte na jindy, protože teď je potřeba užívat si přítomného okamžiku, napít se pramene dr. Šťastného a říkat, že jím jednou pokřtíte své děti.

Začátkem léta se s nejlepší kamarádkou aspoň pět dní v kuse nepotkej, abys měla

dostatek času na zabíjení času. Až večer nebudeš moct usnout, pročítej si webové stránky města Luhačovic. Náhodou rozklikni informace k soutěži o literární stipendium pro spisovatele. Přečti si podmínky. Všechno to řekneš nejlepší kamarádce.

Na druhý den se sejděte u kamarádky doma. Snězte kus chalvy a sušenky z levných potravin, pak budete připraveny začít. Takže stipendium v Luhačkách, řekne jedna z vás. Jo, řekne druhá. Nápady? řekne první. Ne, odpoví druhá. Víte jen, že ty chceš psát a ona chce kreslit, tohle vám oběma dobře jde. Zbožňuju Luhačky, řekněte obě najednou. Až do tmy se bavte o tom, co všechno je na Luhačovicích skvělé. Pak položte otázku, jejíž existenci jste chtěly doposud zastínit. Jsou Luhačovice skvělé i pro ostatní? Rozhodněte se, že ano. Načněte další sušenky, bude se vám lépe přemýšlet a opravdu – před usnutím obě víte, že chcete vytvořit kresleného průvodce Luhačovicemi. Usínáte dlouho, nápad překrývá nápad. Ráno už si nepamatuješ, co vás to vlastně tolik nadchlo. Nevadí, pokračujte dál.

Založte sdílený dokument. Navrhni, ať začnete od jednoduchých věci. Ty dáš dohromady básně a povídky na ukázku dosavadní tvorby, kamarádka projde všechny své deníky a naskenuje kresby. Dobrý pocit se dostaví rychle.

Rozhodněte se, že potřebujete podniknout další výlet do Luhačovic. Nastupte do vlaku. Jeďte vlakem. Vystupte z vlaku. Zvedněte dlaň. Dopadají vám na ni drobné kapky deště, začíná pršet. Obě pokračujte pěšky s deštníkem k vile Vlasta. Shodněte se, že ten den raději uděláte jen pár fotek. Udělejte je. Na lavičce v zarostlé zahradě neudržované vily, která vás obě tolik fascinuje si dejte borůvkovou buchtu z pekárny, která nikdy nezavírá. Nikdy. Není to k neuvěření? No není to fantastické? opakujte pořád dokola.

S fialovým jazykem od borůvek vylezte až nahoru na schody a přemýšlejte, co o vile napíšete. Tvá nejlepší kamarádka tu v pubertě bydlela, zatímco její máma se starala o učňovský internát, který tu sídlil. Ty jsi viděla seriál z dob socialismu o dětech, které ve vile byly na léčení nemocí dýchacího ústrojí. Slibte si, že ještě ten den Vieru, tak se kamarádčina máma jmenuje, vyzpovídáte. Rozhovor s ní se bude jmenovat Matka Luhačovic. Bude to

skvělé, Viera má psychické problémy a velice poetickou skladbu vět. Opakujte už snad po milionté, že se těšíte. Jeďte vlakem domů. Cestou vymyslete, že kapitola Otec Luhačovic bude rozhovor s tvým tátou, který tam kdysi pracoval v technických službách. Tvůj táta je tichý muž s ostrým humorem. V technických službách byl posledním zaměstnancem z původních sto padesáti. Nevzpomínáš si, proč přesně. Slibte si, že to zjistíte zítra. Zapomeň deštník ve vlaku, doprovoď kamarádku domů. Po milionté první zopakuj: „Těším se," a vydej se deštivou ulicí, kterou lemují rozkvetlé záhony růží směrem domů.

Po týdnu si uvědomte, že jste ještě nic nového neudělaly a uzávěrka se blíží. Sejděte se u tebe doma, snězte zelný závin a zákusky, které tvoje máma přinesla z práce, pak budete připraveny začít. Ve sdíleném dokumentu začněte vytvářet obsah vašeho Neprůvodce (tak teď říkáte vašemu projektu). Začněte s věcmi, které jsou podstatné pro vás osobně. Shrňte je ve třech bodech:

1. zahrnout LGBT věci, bez těch se už nic neobejde
2. minimálně jednou zesměšnit Milana Kunderu
3. citovat z bible, ideálně několikrát

Znovu si položte základní otázky: Kdo je náš cílový čtenář? Proč právě Luhačovice? Co se snažíme sdělit? Najděte vágní odpovědi, které vás uspokojí. Pokračujte v návrhu kapitol. Výběr těch nejlepších přednes Martinovi, příteli své sestry, který se taky zajímá o psaní.

- Lázeňský švihák – to budou rozhovory s nějakými místními muži alkoholiky, bezdomovci, šílenci
- Hnus a špína v Luhačovicích – o předražených obchůdcích, nevkusných cukrárnách a celkově o všem, co by jeden nejraději utopil ve Vincentce
- Mistr a Vincentka – variace na jeden z nejslavnějších románů magického realismu, ještě přesně nevíte, co to bude obnášet
- Raději zešílet v Luhačovicích – rozhovory s luhačovickými samotáři
- Luhačovice vzkazují – nápisy na zdech, sloupech, v altáncích, ve výlohách, na reklamních produktech

Tady tě Martin zastaví. Nestihneš mu ani říct o kapitole s kruhovým objezdem u hotelu Palace. Řekne, že si není jistý, zda váš humor bude srozumitelný. Vzpomeň si, že kamarádka v jedné hře na zabití času ve vlaku popsala Martina jako směs Zdeňka Svěráka, Baracka Obamy a ředitele Skinnera. Pokračuj dál v tom, co jste si s nejlepší kamarádkou vytyčily.

Ještě ten večer zpracuj něco jako anotaci. Zkopíruj ji do zpráv a pošli kamarádce.

Nádech. Výdech, Už žádná inhalace, prosím vás, nešplíchejte se v té vaně! Chceme vám představit Neprůvodce Luhačovicemi. Tradiční průvodce nahradili netradiční průvodci a ty zase nahrazuje náš neprůvodce – nejdřív se totiž musíme ztratit, abychom se mohli znovu naleznout.

Začneme v místě, které nikde nezačíná ani nekončí. Kruhový objezd v centru města je jedním z nejrušivějších elementů klidné lázeňské kolonády. Pokračovat budeme tam, kde se nikdy nezavírá ani neotevírá. Vpekárně, kam si ve tři ráno můžete zajít na tvarohový šáteček.

S plným žaludkem přijde čas na vážnější témata. Na víru, na přírodu, na peníze a na vztahy s matkou a otcem, coming-outy a na Mistra a Vincentku. Tak co, už jste ztracení?

Otevři Bibli, tam najdeš citát, který se perfektně hodí ke kapitole o non-stop pekárně. Zkopíruj ho do zpráv a pošli kamarádce, která ještě nezobrazila předchozí zprávu.

Lukáš 11,5–8
5 Řekl jim: „Někdo z vás bude mít přítele, půjde k němu o půlnoci a řekne mu: ‚Příteli, půjč mi tři chleby,
6 protože právě teď ke mně přišel přítel, který je na cestách, a já mu nemám co dát.‘
7 On mu zevnitř odpoví: ‚Neobtěžuj mne! Dveře jsou již zavřeny a děti jsou se mnou na lůžku. Nebudu přece vstávat, abych ti to dal.‘
8 Pravím vám, i když nevstane a nevyhoví mu, ač je jeho přítel, vstane pro jeho neodbytnost a dá mu vše, co potřebuje.

Jdi spát spokojená.

Kamarádka zprávy nezobrazí ani další den, ani den potom. Zajeď si do Luhačovic k přehradě.

Přeplavej ji tam a zpátky a přemýšlej nad tím, co napíšete do Neprůvodce o ní. Rozhlédni se kolem, uvidíš děti, jak hází do vody kameny. Slyšíš hlas starší paní: „Jestli tomu kaprovi trefíš šutrem hlavu, už tě vážně zfackuju." Zapiš si to. Kolem projdou lidé s bernardýnem. Už chybí jen málo k tomu, abys přišla na to, jak v knize zesměšníte Kunderu. Opaluj se chvíli, dej si langoš, jdi bosky zpátky na vlak. Máš spoustu zápisků, tušíš, že jsou k ničemu. Na mostě přes Šťávnici se zastav a podívej se do vody. Jsou tam pstruzi duhoví a ty vidíš jednoho, jak sežere list osiky velký jako dlaň a zase ho vyplivne. Mysli na Jidáše. Možná bys měla jít domů a pořádně se prospat.

Pár týdnů na to ráno vstaň a uvědom si, že je po uzávěrce. Navíc jste zmeškaly festival Luhovaný Vincent, který měl být zásadní pro tvorbu kapitoly o kultuře. Skloň hlavu na stranu, povzdychni si. Potkej se s nejlepší kamarádkou v Uherském Brodě za hradbami. Máte pár dobrých fotek Vlasty, nic víc. Zmíníš, že jsi znovu viděla ten seriál pro děti. A líbil se? zeptá se kamarádka. Odpověz, že tě až děsí, jak moc se ti líbil. O rozhovorech se nebavte, Viera má zlomenou nohu, je doma a tváří se depresivně. Tvůj táta se už ani po dvou pivech nerozpovídá o svém mládí jako to dělával dřív.

Kamarádka pochválí tvou anotaci a citát z Bible. Pak říká něco o Noem, o tom, jak jí nikdo neřekl, že se v Bibli svlékal v opilosti donaha. Zeptej se, jestli nemá něco k jídlu. Ne, nic nemá. Je už pozdě, všude mají zavřeno. Rozhodněte se, že máte chuť na něco sladkého. Něco jako tvarohový šáteček. Podívejte se na sebe, jako byste věděly něco velice tajemného.

PETER PROKOPEC

× × ×

Garsónka sa zmestí
do piatich e-mailových príloh,

ktoré tvoria pôdorys a
vizualizácie kúpelne z rôznych uhlov.

Ešte nedostavaná
ponúka veľa, ale nič nesľubuje.

Čierne strany obdĺžnika
ladia s bielym papierom

a zelené uteráky
s béžovými kachličkami.

Rastliny v kvetináčoch
sú ukryté za maskami.

text

Jediná izba
s diakritikou kuchyne a kúpeľne.

Za oknami
dlhá pomlčka loggie

a potom
rozľahlé sídlisko.

× × ×
Z poškodenej rúry
uniká vlhkosť –

kúsky farby
pomaly odpadávajú

ako listy na začiatku jesene,
keď sa skracujú dni
a noci sú chladnejšie

a noci sú chladnejšie
a skracujú sa dni

a kúsky farby
pomaly odpadávajú
kvôli poškodenej rúre.

Obratisko

Tento byt
je spomienka
mesta,
ktorá je prítomnosťou.

Postavili ho ako
jeho súčasť,
ale odvtedy
tak ďaleko nesiahlo.

Na obratisku
sa otáčajú električky a holuby
sivou farbou kameňov
zasahujú vzdialené ciele.
Parížske metro

Chcel,
aby po ňom
niečo zostalo:

spomienka
v podobe kuchynskej zásteny
pre jeho vnučku.

Na zemi ležali obkladačky
podľa vzoru parížskeho metra.
Pustil sa do práce.

Keď vnášal tmavú špárovku
medzi tehličky,
pripomínala mu koľaje.

× × ×
Klepot električkových kolies
a svišťanie pneumatík
nahradili zvuk kopýt. Vedľa
bývalej konskej železnice

na parkovisku hlasno telefonuje muž.
Funkčný vynález pána Bella
nesie informáciu o oblakoch
z parného stroja.

Ráno po daždi vonia
káva. Naša spoločná história je mladá,
ale sme tu – na novom území,
kde sme už prežili prvú zimu.

× × ×
Vyšla na balkón a
pozoruje ústupčivosť trávy.
V byte žije iba ona,
dlhé roky
silná…
– aspoň sa tak javí.

Vyšla na balkón a
díva sa až ku koreňom trávy –
v nich sa zbiera vietor,
čo sa tiahne ponad.

ZAŽIVA, ZEVNITŘ A DOBROVOLNĚ

Jestliže v posledních letech nevyšlo na literárním poli kvalitní svědectví z odcházejícího alternativního světa kultury (pomineme-li knížky zesnulých undergroundových matadorů J. E. Friče, V. J. Horáka a živého a při síle tvořícího Mikyho Marusjaka), vše čtenáři vynahrazuje kniha z produkce legendárního nakladatelství Ears & Wind Records s názvem *Fragmenty z Hostimilovy kroniky*. Jde o původním způsobem vyvedené a vyprávěné vzpomínky na brněnský čajobar Hostimil. Ty zaznamenal jistý Timotej Mara, bibliofil, knihovník a téměř patnáct let neustálý návštěvník výše zmíněného podniku.

Kniha obsahuje kronikářský průřez událostmi od června 2018 do ledna 2020. Na stránkách tohoto deníku se objevují klasické hospodské události, od opileckých tanečků („*tyhle tance nikdo nevyhrál / a už ani nevyhraje*"), přes velké životní pravdy, které jsou pronášeny v půl čtvrté ráno („*Uživíš mě a mé dvě děti?…I svítání je někdy odpovědí / I to nasere*"), po záznamy hovorů („*No tak jsme si párkrát dali do držky vole / ale pak jsme vždycky vystřízlivěli / a uvědomili si že se vlastně máme rádi píčo*").

Vzduchem létají „*malá pomalá*" (rozuměj piva), víno tu chutná po plísni a nikdo se s blížícím ránem nemá k placení. Velká chvíle všechny hosty obejme při různých příležitostech („*není nám nejlíp / je pátek/třináctého*"… „*Holka která už není… / sama se tak rozhodla / tak co?*"), hudba hraje („*Johny Cash zrovna zpívá One Love*") a čas stojí („*V Hostimilovi se balzamuje už zaživa/zevnitř a dobrovolně*").

Zaznamenávač Timotej Mara svou stylizací připomíná pražskou legendu Vincenta Veneru, jeho kouzlo a mýtus ale stojí pevně na nohou. Žádné metaforické kudrlinky, žádná náhlá přepadení a velké pointy. Záznamy, které se nepřibarvují. Hotovo. Šlus. Láska je láska, nenávist je chvíle, ze které se dá vyspat, a trapnost – ta je druhý den zapomenuta. Vše obestírá milosrdné opilcovo okno, jenž všechny Hostimilovy bratry vtáhne zpět („*Už je po svátcích / Vánoce jsou v prdeli / stejně jako my za barem…*") jako věrné apoštoly („*Teologie a katechismus jsou protentokrát/ jen pouhopouhou minulostí // Ježíš jako symbol ryby kterou jsme zrovna snědli*").

Vše už se tu někdy stalo: servírky rychle po zavíračce běží na autobusový rozjezd,

krásné brunety sem zabloudí jen příležitostně a Martin C. z umělecké divize pouští Nicka Cavea. Tady se opravdově ví, že všichni jednou zaklepeme na nebeskou bránu. A život? Ten je jinde. „Ale kde kurva je!?" Někdo jej hledá v pivu, někdo v trávě, která hoří v přítmí ubalených špeků. Jen neulpět, nezasekat se, nepojmenovat bolest a samotu, jak píše Mara.

Vyprávění končí zaznamenávač v 5:49 ráno. Za celou knihu žádná směšně provokující teze, žádná vášnivá osobní obhajoba jedné sociální skupiny. Tragikomické *Fragmenty z Hostimilovy kroniky* jsou silné v úderech jednotlivých událostí, kde je patrná destrukce kontinuity ustálených hodnot androšské společnosti. Ale jen v průsvitech. Žádný mravokárný buldozer nečekejte. Timotej Mara není typický autor – Čech; nepošlapává cizí trávník, aby ten jeho vlastní vyrostl. Což je oproti posledním básnickým ozvukům z říše undergroundu spíše výjimka. A o svém „pokladu" v podobě Mary ví i nakladatel této knihy. Ta je dostupná pouze na adrese vydavatele, ne v žádném velkém nakladatelském domě. A to je fér. Na věčné časy. Howgh, domluvil jsem!

Ondřej Hložek

Timotej Mara. *Fragmenty z Hostimilovy kroniky*. Brno: Ears & Wind Records, 2020. 62 s.

LES ÚTOČIŠTĚM

S utopiemi, či spíše dystopiemi, se v poslední době v české literatuře tak trochu roztrhl pytel. Dokonce bych řekl, že se jedná až o vlnu. Namátkou Václav Holanec, Alena Mornštajnová, Josef König, Bianka Bellová, Matěj Dadák, Ondřej Hübl… Tedy i u autorů, které můžeme mnohdy řadit k mainstreamu. Do jaké míry se jedná o reakci na koronavirovou dobu, vyrovnávání se s ní, nebo do jaké míry o trend obecnější, zatím těžko odhadnout. Domnívám se však, že probíhající válka v Evropě bude mít na tento žánr posilující vliv. Nově do této skupiny můžeme též přiřadit dystopický román *Les* valašskomeziříčského rodáka *Marka Baroše* (*1973). Po dvou knihách pohádek (*Pohádka Vánoc*, *Pohádky ze skládky*) a několika divadelních hrách se jedná o jeho vykročení novým směrem.

Ocitáme se v postapokalyptickém světě, ve kterém zmizela většina lidí a ve kterém už

společnost, tak jak ji známe, přestala existovat. Rozpadla se do drobných tlup, které bloudí krajem a svádí mezi sebou nekončící boje. Do rozpadlých měst vtrhla divočina. Vše je zamořeno neznámými pastmi. Platí jen zákony smečky a přežije jen silnější. To, co dělalo lidi lidmi, se pomalu vytratilo. Vytratila se i řeč. Společnost se vrátila do doby kamenné, lidé se musí obejít bez veškeré techniky a zčásti se stali zvířaty. Stále však zůstala touha přežít.

Příběh se odehrává ve dvou časových rovinách. Ta retrospektivní nás přivádí do okamžiku, kdy zánik civilizace začal. Protagonista příběhu, Prst, příliš sympaticky nepůsobí. Z malého vystrašeného kluka se stal dospělý muž, ale hlavně vypravěč. Své společnice, Malou a její dceru, však v případě potřeby neváhá opustit nebo obětovat místo sebe. Jeho jednání však rozumíme.

Svět, který Marek Baroš stvořil, není světem líbivým, má ale své zákonitosti a drží pohromadě. Je to svět uvěřitelný. Divočina a nebezpečí v něm nečíhají v lese, ale mezi lidmi. Přežít se v něm dá jen s vypětím všech sil a nedůvěrou ke všem. V některých okamžicích tak *Les* připomene knihy Jáchyma Topola, motiv cesty pak slavnou prózu Cormaca McCarthyho. Jedná se však jen o typovou blízkost. Barošovo vyprávění se odehrává ve svižném tempu a je protkáno výraznými obrazy. Jde o prozaický debut, který se autorovi vydařil.

Pavel Kotrla

Marek Baroš: *Les*. Praha: Prostor, 2021. 176 s.

JSEM TVÁ DUŠEVNÍ DĚLOHA

Po čase, který je v literatuře v podstatě iluzorním, vyšla v edici Srdeční výdej další sbírka jejího zakladatele a podpůrce Vladimíra Šrámka. Je to již jeho čtvrtá kniha ve vlastní edici. Stejně jako všechny knihy v edici má i tato tu společnou vlastnost, kterou je kompaktnost textu a výtvarné složky. Dle mého úsudku patří k tradičním znakům dobré edice i péče o ilustrační doprovod. A to neříkám jako někdo, kdo by vydavateli podkuřoval, ale kvůli řemeslné čistotě jsou knihy přitažlivé a máte chuť v nich listovat.

Sbírka *Plná ústa hladová* je složená ze dvou částí o téměř sedmi desítkách básní. Ty jsou kratší, jde maximálně o osmiverší, v knize čtenář nalezne jen tři texty o délce větší než deset

veršů. Básně mají formu glosy, ale pointa zde není hledána na sílu, plyne čistě z let zkušeností vypravěče. Čtenář bude pohoštěn zvukomalbou, spíše náhodnou, kde není nic navíc. Dokonce i ty velmi pravidelné rýmy se objevují jako by zpoza rohu, nepřipraveně, ale vhodně.

Tematicky sahá Vladimír Šrámek do různých koutů, kde se cítí jistě: od biblických námětů (*„Genesis – červotoči točí časem / larvy skřípnuté v dětství /dech proletěl ústy // zlo a zloba v klenči nad souší i nad vodami // pátý den stvoření / vše nachystané / Pane“*), po denně viděné skutečnosti (*„lokomotiva / obíhá vlak / chvíli táhne / chvíli tlačí // kola prokluzují / však / stále jedu vpřed“*), občas se drží pověr (*„vylov co tě trápí // nebo ne / jsme chlapi!“*).

Autorův vypravěč je pravým poutníkem krajinou (např. básně Volary nebo Děvín). Jde a vidí, nezasahuje (*„mezek napíná lano a ze žlabu pije“*). Nepřestřeluje zbytečnými tropy a figurami, ale nabízí jich poměrně dost a pěkných (*Malování bytu – „štětkou se bráním zdem / mávám jí jak hořící loučí“*; *Večer – „hyena obchází / požírá stíny“*; *Léto – „červotoč studuje dějiny / opuštěné skříně“*), stejně jako zvukomalebnou hru (*„taje tají / nebozízky očí / vrtají v plechu neplechu“*).

Lyrický subjekt má zřetelně odžito. Některé pravdy zůstanou prosté, jednoduše se nechtějí domýšlet závěry (*Otčím – „jsem tvá duševní děloha / uzavřel úvahy o otcovství // a co dál – zeptal se nejistě pubescent // dál? / dál mi dojdi pro pivo…“*; *„poležím dokud se svět / nezvedne na nohy“*). Některé závěry však mohou přinést klid (*„matka a syn / kouří spolu / dým vzhůru / oči padají // po bouři života / ztišení“*).

Přibližně dvacet závěrečných básní je silně ovlivněných básníkem Vítem Slívou. Především jeho ústředními motivy, ale i tematikou konce lidského života, kterou se v poslední sbírkách zabýval. Šrámek vzdává svému příteli hold, nikterak se nepodbízí a velmi rozhodně dokráčí až do svého tichem vyřezaného loubí knihy. Přesně to je skutečnost, kterou na autorovi obdivuji. Ne za každou cenu na čtenáře vystřílet zásobník metafor, šokujících odhalení ve světě, o kterém byly popsány miliony stran. Vladimír Šrámek má hřbety svých rukou poškrábány poezií. Do hloubky. Své rány ale nedává na odiv s lacinou reklamou. Jeho knihy stojí za to číst. *Ondřej Hložek*

Šrámek, Vladimír. *Plná ústa hladová*. Brno: Srdeční výdej, 2021. 98 s.

PETR HRUŠKA

DALIBOR MALINA

Drží v jedné ruce knihu, ve druhé sklenku.
Asi uprostřed.
Lemován večerním světlem.
Inkoustem a pomalou rukou píše svůj vzkaz.
Být naživu až do smrti.
O všechno přijít a nic si nenechat vzít.
Radost mít bez důvodu.

Možná je pozdě.
Anebo brzy.
Lampy u cesty se plaše rozžínají.
I tohle chce být ještě zázrakem?
Ne, už ne.
A ano.

JAKUB CHROBÁK

Splátka dluhu

Bezmála před třiceti rokama jsem se probudil na břehu přehrady Bystřička. V hubě se míchalo několik chutí. Sounáležitosti zakoušené v příhraničním městě Strasbourgu, kde jsme trávili většinu svého prvního zahraničního výletu za hraním, poznáváním a svobodou. A taky odér hromady vypitých piv po návratu. Byl to pro nic netušícího pozorovatele pravláštní pohled. Mladíček, sotva dvacetiletý, tu sedí u přehrady, oči promžourávají ranní mlhu, na hlavě má palmičky. Totiž, kamarádi z velké radosti posbírali všecky gumičky, kterými si stahovali svoje vlasy, a z mojí deky nadělali hromadu malých vodotrysků, palmiček. Sedím a najednou to na mňa spadlo. Budeš muset něco dělat.

„Ty, a co včil bude?" Čudla nikdy nebyl z těch, co by se vyžívali v dlouhých větách.

„Nevím, ale musíme něco dělat."

„A víš, že na Trávníkách je to nové knihkupectví, šak máš rád knížky."

Nikdy bych nevěřil, že tam, na Bystřičce, kde seděl jsem ožralý a plný víry, že všecko je na tomto světě možné, se rozhodovalo o mém životě. On totiž měl ten Čudla pravdu. Literatura se přede mnou zjevila jako jistota i potřeba, bez které to nepůjde. Tak jsem tam šel.

„Dobrý den," řekl jsem tehdy co možná nejuvolněněji. Na sobě pokreslené kraťasy, na krku

na gumové šňůrce se klimbala malá kostra, spíš kostrák oblečený v hábitu rockového zpěváka.

„Dobrý den, co byste rád?" Muž, něco mezi čtyřicítkou a padesátkou, hladce oholený, bradka. Takový ten intelektuál staré školy, strašně vzdálený nám, androšům a máničkám ze Vsetína. „Víte, slyšel jsem, že hledáte prodavača, a já mám rád knížky, tak sa idu zeptat."

„A co jste dělal před tím?"

„No, gympl, a potom jsem byl ve Francii."

„No a jakou máte kvalifikaci pro povolání prodavače?"

„Píšu básně," vypadlo ze mě a sám jsem se divil té důvěře, kterou ten chlapík získal, aniž by se o to moc snažil.

„Hmm, a mohl bych je vidět?"

„Tady," vytáhl jsem ručně sestříhaný a sešitý soubor s dlouhou a krásnou poémou o muži, který se vydá za svou láskou přes oceán a po cestě se zaplete s mořskýma panama.

„Tak víte co," probírá se tím pokladem jaksi moc nezúčastněně. „Já se na to podívám a přijďte zítra, domluvíme se."

„To je všecko?" říkám si, když jsem vypadl a hned zapadl do vedlejších dveří hospody Zhlaň. Z meditace mě vytrhl tata. „Ty co tu děláš, tak odpoledňa?"

„Byl jsem si hledat prácu."

„Tady?"

„Vedle, v knihkupectví."

„A ty myslíš, že pan Malina akorát na tebe čeká?" Vložil se do našeho hovoru Fanyn, otcův kamarád a bývalý vynikající odzemkář. Jak se později ukázalo, taky skvělý vypravěč a krom jiného člověk, který byl s obchodem Dalibora Maliny spojený třeba i tak, že pomáhal například vozit knížky k prodeji na vsetínskou polikliniku.

„Uvidíme, vzal si moje básně."

„A tož to su zvědavý."

Aj já jsem byl. Druhý den, hned jak otevírali, vletěl jsem dovnitř. Byl to malý krámek doslova napěchovaný knížkama, řadu z nich jsem měl v oblibě, po řadě nábožně pokukoval a cítil jsem se tu vždycky jako v bezpečném chrámu, kde ale jsem až kdesi v poslední řadě čekajícím adjunktem. „Pojďte tady, dozadu." Za pultem byla stěna plná knih a malý vchod, za kterým se rozprostíral velký pracovní stůl, království samotného majitele, kde přijímal hosty. „Tak co myslíte?"

„No, verše jsou to začátečnické a užvaněné, ale některé obrazy jsou nadějné."

„???“

„Zkrátka, toto zahoďte, zkuste psát jinak, koncentrovaněji, a nastoupit můžete od zítřka. Dnes vám ukážeme, co a jak.“

Takové odmítnutí jsem nečekal, stejně jako nevěděl, že tady se začíná úplně jiná etapa mého života. Etapa plná krásných a nábožných setkání prstů s krabicemi plnými Burroughsových Nahých obědů, Hrabalových Sebraných spisů, básnických novinek těch divokých a vzrušujících devadesátých let. Po nějaké době jsme si začali s šéfem tykat, častěji se bavit o literatuře a občas po práci jsme si zašli na pivo. Zrodilo se přátelství, ve kterém se pořád cítím spíš tím, kdo bere, než aby dával.

Nicméně při jedné z těch debat přišla řeč i na Sergeje Jesenina. „To chuligánství je tak intenzivní a silné, to je výtrysk, ještě navíc vybuchující v krásných obrazech.“

„No, je to dáno hlavně skvostnými překlady Jana Zábrany.“

„To jo, ale…“

„Co ale?“

„Zábrana překládá geniálně, ale zdá se mně, že trochu mimo rytmus.“

„Jak to?“

„No, víc rytmizuje česky, ony jsou to totiž krásné jamby.“

„No, tak to přelož.“

„To zas ne, na to nemám…“

Na tom skončilo, ale od té doby chodí se mnou ten Jesenin furt dokola, pokouším ho a pokouším, a dnes si myslím, že je ten den, abych to vyklopil – některé básně jsem přeložil. Přikládám je tu jako splátku velkého dluhu i námět k diskuzi. Nemyslím, že jsou tak dobré jako překlady Zábranovy, ale jsou moje a vlastně naše, jako by vyrostly z těch všech setkávání, kterých jsme za těch třicet skoro roků absolvovali tolik, že by z toho byly štyry univerzity. Snad v nich zůstává všecko – chuligánství, divoká obraznost i zvuk.

Když vrby v plotě zšediví
něžněji hlavu nakloní.
Pak, ač chuligán nemytý,
pod štěkot psí mne uloží.

× × ×

Nemají zdání, je vidět z vašich dum,
znova se navrátím v svůj rodný dům,
radostí druhých se naplním,
oknem vstříc v zeleň večerů.

VERŠE ÚVODNÍ K MOSKVĚ PUTYK

× × ×
Vše po svém k svému cíli běží.
Od děcka poznáš, kdo co je.
A kdybych snad básníkem nebyl,
pak jistě podvodníkem, zlodějem.

Neduživý a malý vzrůstem,
v střed prďolů vždy hrdina.
Často, často s rozbitým nosem
chodil do domu matčina.

A na pozdrav vystrašené mámě
cedil jsem přes krvavý ret:
„Nech tak! Zakopnul jsem o kameň.
Zítra to budu nevědět."

A náhle, když už dovařila
těch dávných dní horoucí míza,
neukojená a drzá síla
zpod nových básní zazízá.

Do zlatova barví se pole vět,
nad každým veršem bez konce
vyrůstá minulosti hrdý zjev
rváče, grázla, vybíjance.

Jak tehdy, odvážný a hrdý,
jen měsíc vrže do mých pat…
Jestli dřív rozbíjeli hubu,
teď v krvi celá duše má.

Zas opakuju, už ne však mámě,
Leč tam, kde cizí chechtá se zvěř:
„Nech tak! Zakopnul jsem o kameň.
Zítra to budu nevědět."

× × ×
Furt jsi to ty, země má, otčina!
Z nebe deští podzimkové olovo.
Tmou kaluže lampa zakmitla,
tlemí se na mě hlavou bezhubou.

Ne, lepší bude nehledět,
abych už nic horšího neviděl,
na celou tu zrezivělou sněť
svraštím čelo, bych vždy zle zahleděl.

Trochu se zahřeješ a vyzdravíš.
Dívej: vstřed obrysů domů,
mlynář tam ke zvonici kráčí,
nese měděné měchy zvonů.

Jestli máš hlad, najíst ti dají.
Nešťastný, tvař se, že rád jsi zašel.
Jen co máš v srdci, nech potají,
můj vlastní, neznámý bratře.

Jak řek jsem si, tak udělal jsem,
leč běda, nic se nemění!
Vidím se, jak rychle přivykám
pocitu klidu, mrazení.

No a? Co s tím? Je řada jiných,
nejsem sám nadějí živou!
A lampa zablikne, slyším její smích,
řehtá se hlavou bezhubou.

Jen srdce pod potrhaným šatem
šeptá, když slyšíme se, dokola:
„Chlapče můj, ty, co vidí dále,
jenom ta smrt tu přikrývá."

P. S. Na Zpověď chuligána si, Dalibore a milí čtenáři, budete ještě muset počkat. Až budu velký.

PAVEL KOTRLA

Vánoční

Daliborovi

Město pulzovalo lidmi. Vlastně ne – město bylo přeplněné lidmi. Byl jsem naštvaný i sám na sebe, protože naše přítomnost k tomu také přispívala. Ani nebyl moc důvod tu být. Všechno jsme měli nakoupeno, dárky zabalené, a i stromeček už byl nazdobený. Vyrazili jsme jen tak, trochu z rozmařilosti, trochu z volnosti. A i když letos doopravdy žádná zima nebyla, skoro nemrzlo a sníh napadl jen na týden a nebylo to ani na běžky. I tak jsme si dali u stánku svařené červené víno vonící hřebíčkem, badyánem a skořicí. Jen tak, z nostalgie, pro ten pocit, že to k tomu patří, k té chaotické atmosféře blížících se Vánoc. Pár dnů do Štědrého večera.

Víno bylo horké a sladké, už do kelímku skoro odkapávalo vlekoucím se cukrem. Přeslazené. Jako všude visící výzdoba. Brouzdali jsme uličkami okolo náměstí. Nad hlavou v nepravidelných intervalech přelétala holubí letka a rozkrajovala bezmračně šedou monotónnost nebe do snesitelnějších částí. Dopoledne

čtvrté adventní neděle, které kupodivu z žádného tlampače nerušil zvuk koled ani žádné jiné muziky. To snad musela selhat zvuková technika unavená předchozími dny, nebo jsme byli svědky malého zázraku. Náměstí nebylo neprůchodněno ani žádným předvánočním trhem. Zvláštní. Obklopoval nás jen běžný šum a ruch města, hovory lidí a ozvěny podrážek na dlažbě, vzdálený hukot aut za pěší zónou.

Chvíli jsme se procházeli náměstím a podloubími, až jsme nakonec zabočili do jedné z uliček s oblíbeným butikem. Na několika málo metrech tu luxusní prádlo známých značek podněcovalo i tu nejupjatější fantazii. Minimálně tu moji. Sice daleko od fotografií dávných krásek na papírových krabičkách silonek, které nás v bývalém jinošství vzrušovaly svou nedostupností a tajemnými úsměvy, daleko od fotografií z období, kdy jsme náklonnost k něžnému pohlaví nemohli vyznat jinak než popíráním. Ale přece jen jaksi blízko k tomu všemu tajemství, které v tom věku ještě nebylo lacinou pornografií.

Dnes byl ale butik zavřený. Asi i zde měli už dostatečně vyděláno. Škoda, přece jen mě to zamrzelo. Sice jsem to neměl úplně v plánu, ale proč neudělat radost ženě i sobě a něco nekoupit? Nebo se aspoň dívat lehce poodhrnutým závěsem kabinky, jak si postupně zkouší a vybírá prádlo, přiměřuje, dlaněmi přihlazuje na těle, a tak. Očima se ptá a čeká aspoň kývnutí, že sluší. Tak nic, dnes budu o tu drobnou radost a obvykle prodražující se hru ošizený.

Šli jsme dál uličkou, míjeli průčelí starobylých renesančních domů, jejich podloubí podepřená sloupy a patkami sahajícími až do vozovky. Okukovali výlohy a hledali místo, kam si na chvíli sednout. Už jsme chtěli zaplout do kavárničky, když se najednou vedle ní nečekaně objevila reklamní cedule dalšího obchodu se spodním prádlem, o kterém jsme zatím vůbec nevěděli. Pravda, až sem jsme zašli málokdy. Ale i tady košíčky podprsenek osvěžovaly nudnou realitu světa svou v krajkách spoutanou fantazií. Po malém zaváhání a přesvědčování z mé strany jsme sestoupili do toho království představ po lehce ošlapaných kamenných schodech a vzali za kliku těžkých dřevěných dveří starého měšťanského domu.

„Prosím vás, potřebuji pomoc," zaznělo rozhodným hlasem na uvítanou ještě dřív než pozdrav prodavačky. Sítnice zaznamenaly

snovou scénu. Překvapeně jsme se zastavili a podívali na sebe. Uprostřed prodejny stála vysoká štíhlá blondýna v červené krajkové košilce a saténovém župánku. Dlouhé platinově blond vlasy jí padaly skoro až na prsa. Samozřejmost, se kterou opanovávala prostor, byla fascinující.

Stála tu jako socha, nebo ještě spíš jako kinetický exponát v moderní galerii, který má radost z toho, že je pozorován a viděn. Nebyla úplně nahá, košilku měla oblečenou přes spodní prádlo. Ale ještě víc mě zaujala její výška a to, že jí župánek moc neseděl. Vnímal jsem prsty bosých nohou lehce nepatřičně se krčící na podlaze pokryté kobercem. A dalším překvapením byl její věk. Klidně by to mohla být má matka, a ještě bych mohl mít i staršího sourozence!

Štíhlá a vysoká, i ve sportovní obuvi o pár centimetrů vyšší než já. Její do prostoru otevřená gesta byla plná života. Hlavou mi bleskla vzpomínka na gesto jiné ženy z úvodní pasáže jednoho mého oblíbeného románu. Bolestně mi ji připomínala. Mladistvou postavu, která by klidně mohla patřit ženě o dvacet třicet let mladší, ale zrazovala tvář. Pavučina vrásek se táhla pokožkou a v koutcích očí a úst se sbíhala do vějířů, které nedokázal překrýt ani make-up. Přesto zůstávala krásná.

„Jak mi to sluší? Můžu se zeptat vás obou, ale hlavně co vy, pane? Mám šanci v tom vstoupit na scénu a zaujmout?" rozšířila a konkretizovala svůj požadavek. Nepatrný přízvuk prozrazoval, že delší dobu pobývala nebo možná ještě stále pobývá v cizině. Ale nebyla to ta jazyková zapomnětlivost, která často postihuje ty, kdo se v zahraničí tak snadno vzdávají své minulosti výměnou za snahu dokonale splynout s novým okolím. Vždycky se mi při takové příležitosti vrátí vzpomínka na výsměch slavnému tenistovi, který už po několika měsících zapomněl slova mateřského jazyka a při krátkém návratu je marně a zaskočeně lovil před televizní kamerou mezi slovy novými. Tehdy nám došlo, že už nám dávno přestal patřit. A stejně tak jsme se smáli i svým příbuzným, kteří začali slova zapomínat po několikatýdenní návštěvě velkého světa. Směšné, jak ta cizí slova nahradila na několik let ta původní. Nebylo v tom nic jiného než prázdná a laciná póza. Ale tady to bylo jinak, tady to byl jen příznak dlouhé nepřítomnosti, pouhý zrazující přízvuk.

Díky tomu výrazném hlasu jsem si na okamžik připadal jako žák před tabulí. Dlouho jsem ale s odpovědí váhat nemusel. „Já jsem zvyklý vidět to spíš bez," odpověděl jsem popravdě a s pousmáním. Laškovat s paní o minimálně čtvrtstoletí starší by mi nepřipadalo sice v jiné situaci normální, navíc v přítomnosti káravého pohledu vlastní ženy, ale tady to bylo tak nějak na místě. Rudý saténový župánek na blondýně zplihle visel a pohřbíval všechny ty možné smyslné představy, které by se ještě mohly ukrývat pod ním. V tu chvíli připomínala spíš věšák než objekt touhy. „Není to úplně ono," dodal jsem.

„Vidíte! Já to říkala!" a s lehce vyčítavým pohledem se obrátila na prodavačku, která byla dosud skryta v pozadí.

V tom okamžiku se probrala i moje žena. „Opravdu, moc vám to nesluší." Přistoupila k ní. „Dovolíte?" a začala jí župan popravovat na ramenou. Ale to už se probrala i prodavačka. „Dobrý den," obrátila se nejprve na nás. „Máte pravdu. Počkejte, já jsem vám to předtím taky říkala." Moje žena ustoupila a prodavačka blondýně župan úplně rozvázala.

Zahlédl jsem prádlo, na první pohled nebylo levné, ale rafinovaně svůdné ano, kdyby nebylo oblečené přes tílko a obyčejné kalhotky. Zahlédl jsem ale i drobná prsa a šlachovitě vysportované tělo až na hranici vyzáblosti. Ta žena mě zaujala, bylo v ní cosi urputného. Ani ne tak tím, jak vypadala, přece jen, ženu o deset let starší bych si dovedl představit nejen ve snu. Ale až tak starší ženy mě nikdy nezajímaly. Ale zaujala mne tím, jak působila. Na mě, na své okolí. To sebevědomí, které z ní vyzařovalo!

„To musíte takto!" a několika málo tahy přizpůsobila župan její postavě. Stál jsem tam a pozoroval tu rychlou proměnu. Něco se změnilo. Z věšáku na oblečení se stal objekt. Ano, takto by zaujmout už určitě dokázala. Dřívější neforemnost zmizela. Najednou tu stála žena vamp. A já si ke svému překvapení uvědomil, že ten letmý pocit známosti, který jsem před malou chvíli měl a který se dral na povrch, je správný a že ji asi opravdu znám. Viděli jsme se letmo jen dvakrát. Poprvé to bylo už tak před deseti patnácti lety. Jinak jsem ji znal pouze z vyprávění. Podruhé jsem ji potkal o několik roků později na vernisáži ve vedlejším městě. Dokonce jsme spolu prohodili pár vět u jednoho obrazu. Přestože uběhla nějaká doba, přece jen to byla ona.

Pamatuju si na šok v tváři svého přítele, když znenadání stál na vernisáži proti ní. I teď, po víc než třiceti letech manželství, když se tu znenadání objevila ze svého francouzského exilu, se mu z ní podlamovaly nohy a zastavovalo srdce.

Seděli jsme pak dlouho po konci vernisáže a pili víno u starého stolku s rozpraskanou deskou na dvorku ukrytém mezi vysokými zdmi a pod větvemi vzrostlého kaštanu. Nebe nám v tom dlouhém horkém červencovém dnu plynulo nad hlavami do soumraku a pak i do hvězdné noci. A on se v náznacích rozpovídal. O měsících ve vzdáleném městě, hře na piano. O chvílích pod ním, o prohnutých zádech a odřených kolenech. O vášni, touze, spalujícím ohni a tichém šílenství. Četl jsem v jeho tváři smutek z paralelních dějin, které se nakonec nestaly. Taky jsem takovou ženu znal a této části jeho příběhu dobře rozuměl. Trpěl jsem podobnými příznaky.

Vzpomněl jsem si i na cigarety, které jsme si zapálili. Na těžké gitanky, které, přestože už dvacet let nekouřil, vytáhl odněkud ze zákoutí pracovního stolu. Byly vyschlé a škrábaly v krku. Dlouho jsme pak spolu mlčeli a pozorovali stoupající dým. Melancholicky jsme se tehdy rozcházeli domů. Skleničky, plný popelník a prázdné flašky jsme nechali na pospas ranní rose.

„Zůstala jsem letos úplně na holičkách. Dlouhé šaty jsem si vzala, ale vůbec jsem nepočítala s tím, že bych měla na někoho ještě zapůsobit. Ale stalo se a teď to musím řešit na poslední chvíli." A mechanicky si naučeným pohybem odhrnula blonďatou kadeř. „Zachránili jste mě!"

Příliš pravděpodobné mi to nepřipadalo. Zkoušení pokračovalo. S nákladem připraveného prádla se uchýlila do jedné ze tří kabinek. Bylo slyšet jen šustění látky. Taky moje žena si nakonec na doporučení prodavačky vzala ze stojanu černou krajkovou podprsenku o číslo větší než obvykle a šla si ji vyzkoušet.

Procházel jsem se obchodem, nebo spíš jen přešlapoval na místě, přece jen to byl malý krámek. Ale i tak tu stovky hrotů podprsenek probodávaly svět. Za celou tu dobu se zde objevily jenom dvě ženy. Postály, prohlédly si nabízené zboží, přeměřily si mě nespokojenýma očima a odešly.

Blondýna vystoupila z kabinky. Teď už oblečená v přiléhavých riflích, červeném svetříku a v kožených kozačkách bez podpatku. „Tak,

teď můžu vyhodit všechna ta dětská pyžama se sobíky, která jsem si na spaní přivezla! Tu červenou už nemůžu ani vystát." A zatímco prodavačka začala skládat vybrané prádlo a markovat na pokladně, dívala se na obrázek ženy z nějaké reklamy na spodní prádlo pod sklem prodejního pultu.

„Danielle, takhle se máš dívat – říkají mi kolegové." A zaujala lehce vyzývavou pózu s šelmovským pohledem přimhouřených očí, která kopírovala postoj a výraz modelky z papírové předlohy. V jejím případě to bylo zbytečné. Nepochyboval jsem, že ona se tak umí dívat odjakživa. Francouzsky vyslovené jméno mě utvrdilo v tom, že je to skutečně ona.

Stál jsem na druhém konci obchůdku. Cinkla kasa a ozvala se částka. Při pohledu na dvě nepříliš plné menší papírové tašky jsem se její výši zdráhal uvěřit. Ostatně, ještě jsem se v té chvíli nedostal k placení já.

Poděkovala a otevřela dveře.

„Hezké Vánoce!" podívala se mi vesele do očí. „A děkuju!"

„Taky vám přeju hezké Vánoce!"

Naposledy jsem si ji prohlédl. Stále to v ní bylo, ta esence ovládající svět. Její dlouhou štíhlou postavu orámovalo světlo z ulice. Filmová scéna. Radostná, plná energie a odhodlání do ní vykročila. Přál jsem si, aby mi na rozloučenou zamávala. Žena, kvůli které se opouštějí rodiny a rozpoutávají války. I teď v ní bylo všechno, po čem jsme toužili a čeho jsme se báli. Závan svobody a nebezpečí, vůně pižma. Mráz mi přeběhl po zádech. Bylo by klišé, kdyby za dveřmi poletoval sníh, ale bylo to tak. Pár vloček v něžném chaosu nenápadně kroužilo vzduchem, když začala stoupat po ošlapaných schodech.

ZDENĚK LYSÝ

Inšálláh, vyšlo to!

Za svého pobytu v Alžírsku jsem se zúčastnil několika muslimských svateb, zejména svatebních hostin. Moc se od sebe nelišily. Muži a ženy slavili odděleně, každý ve svých prostorách. Stoly přetékaly dobrým jídlem a sladkým orientálním cukrovím, k pití se podávala káva, čaj a ovocné džusy. Ano, slyšíte dobře, zcela zde chyběl alkohol, který mají muslimové přísně zapovězen.

Při velmi konzervativních svatbách rodina ženicha v pozdních nočních hodinách ukázala hostům bílé prostěradlo potřísněné krví, jako důkaz, že nevěsta byla panna.

A právě o dění po takové svatbě pojednává můj příběh.

Svatební hostina se lišila jen tím, že byla podstatně bohatší, v mužské části hrála arabská kapela, muži tančili, předváděli různé krokové variace a přitom zpívali a tleskali. Samozřejmě i mě vtáhli rozjaření Arabové do tanečního reje. Snažil jsem se vytáčet piruety, co mi síly stačily a mí spolutanečníci mé urputné kreace odměnili upřímným smíchem. Ale to mi nevadilo. Pořádná svatba má být veselá, že jo?

Ženil se můj šéf. V oblasti, kde jsem působil, měl od alžírského ministra zemědělství za úkol zmodernizovat živočišnou výrobu. Šlo zejména o likvidaci nebezpečných nákaz přenášených ze zvířat na lidi. A těch bylo hodně.

Arabské svatby mají obrovskou výhodu. Druhý den po nich nebolí hlava. Takže hned následující ráno jsem zcela fit vyrazil za nomády, abych v jejich ovčích stádech likvidoval viry, bakterie a parazity. Část Alžírska, ve které jsem poskytoval veterinární péči, byla skoro stejně velká jako náš Jihomoravský kraj. Takže na nedostatek práce jsem si stěžovat nemohl.

Asi pět měsíců po šéfově svatbě zastavila před naším domem černá limuzína Peugeot 505 s řidičem. Vyšel jsem ven a z auta vystoupil můj šéf. Vypadal zasmušile. Nicméně hned se pustil do arabského vítacího ceremoniálu. Objal mne a třikrát jsme se políbili na obě tváře.

„Jak se máš, Zdenku!"

„Děkuji, dobře. A ty, Mohamede"

„Taky, taky. A co tvé děti, jsou zdravé?"

„Jsou, ano."

„A tví rodiče, těší se také dobrému zdraví?"

„Těší, těší."

„A jejich rodiče, mají se dobře?"

„No to doufám, zemřeli již před několika lety."

„A tví strýcové a tety?"

„Ti jsou také v pořádku."

„Kéž jim zdraví slouží a Alláh ať chrání jejich kroky!!!"

„Ano, děkuji."

A tuto konverzaci jsme si zopakovali ještě třikrát, jak se v arabských zemích sluší a patří.

Byl jsem z jeho návštěvy trochu nervózní, protože mi bylo jasné, že nepřijel proto, aby mi popřál zdraví. Tušil jsem správně, protože

hned po povinné zdvořilostní fázi odhalil důvod své návštěvy. „Manželka je těhotná," zašeptal zoufale.

„To je úžasné!" zaradoval jsem se. „Blahopřeji!"

„Jenže ona už má před porodem," zakvílel šéf.

„Aha, tak to zase tak úžasné není," připustil jsem.

V muslimském světě je narození zdravého dítěte necelý půl rok po svatbě těžkým proviněním, zvláště, bylo-li jako důkaz panenství nevěsty obřadně vystaveno prostěradlo. A vina za těžký hřích padá nejen na ženu, ale na celou její rodinu, manžela, samozřejmě, nevyjímaje. Což znamenalo, že kariéra mého šéfa se ocitla v obrovském nebezpečí.

„Zdenku, jsi má jediná naděje!" sepjal ke mně zničený Mohamed dlaně. „Máš na klinice v Constantine ty kamarády, české doktory! Popros je, aby Nesimu přijali do své nemocnice, ať tam porodí! Nejsou to muslimové, těm nebude vadit, že přišla do jiného stavu už před svatbou! Že ne?"

„Udělám, co bude v mých silách," odpověděl jsem důstojně. Šéf mne objal a opět políbil na obě tváře. Pak odjel.

O následujícím víkendu jsme s kamarády krajany vyrazili tábořit na Saharu. Večer u ohně jsem se u českého porodníka přimluvil za svého šéfa. Kupodivu jsem ho vůbec nevyvedl z míry.

„Vyřiď mu, ať za mnou přijde, nějak už to odrodím. Není to první papaláš, který se na mne s podobnou šlamastykou obrátil."

Ale kámen ze srdce mi spadl až za dva týdny, když nás můj šéf pozval na oslavu narození jeho prvního dítěte, holčičky. Oslava proběhla zcela po evropském způsobu společně s manželkami i dětmi. K přípitku na zdraví miminka se servírovalo šampaňské a k jehněčímu jsme si pochutnávali na výborném červeném vínu President.

Přítele porodníka jsem potkal za pár týdnů, v kouzelné oáze Ouargla.

„Tak jak to šlo s porodem šéfovy manželky?" zeptal jsem se.

Tomáš se ke mně naklonil: „Porod proběhl normálně, bez komplikací. Do dokumentace jsem uvedl: Předčasný porod, stáří plodu pět a půl měsíce, váha plodu čtyři a půl kila."

A na to jsme si připili.

MARTIN LUKÁŠ

Prolegomena k cestě do kutlochu

Poznámka: Jakákoli podobnost níže otištěného textu s aktuální skutečností je pochopitelně čistě náhodná; autor textu nenese pražádnou odpovědnost za případnou újmu způsobenou projekcí čtenářových představ, myšlenek, citů do děje či okolností příběhu, který se tu před námi tak nenadále a utěšeně rozvíjí.

To ráno vstal D. brzo. Nejdřív ze všeho otevřel oči. Dělával to tak každé ráno, aniž tušil, že jeho žena má oči dokořán dlouho před ním. Po velmi složité, obtížně popsatelné myšlenkové operaci, kterou jeho mysl za naprostého mlčení těla přijímala vždy nanovo úděl vnímající, odpovědné a venkoncem jedinečné bytosti, sáhl si D. pravou rukou na nos. Potom mezi palec a ukazovák sevřel nadočnicový oblouk a dopřál si dlouhý výdech.

Na cestu do svého kutlochu myslel od okamžiku, kdy se jeho chodidla dotkla ještě studené podlahy ložnice. Sezením na pelesti se po ránu nikdy nezdržoval. V koupelně bylo vše odbyto rychle, věcně, poctivě. Snídaně ženou pečlivě připravená chutnala jako věčnost. Když D. nesl k ústům sedmé sousto tukového rohlíku namazaného máslem a malinovým džemem, ozvalo se povědomé pnutí v paži, tupá bolest nad loktem rozněcující představy, jimž nelze upřít půvab za kterékoli denní nebo roční doby. D. totiž včera večer hltal řádky knihy a zážitky, které si tím přivodil, působí na něj plnou silou až dnes. Šlo o šestý díl jakési dušezpytné bichle, jejíž hmota se dobře hodí pro zpevnění svalů horních končetin. Posiluje-li se příliš, stíhají čtenáře po ránu těžkosti.

Utrpení je cestou k poznání, pomyslel si D. a s nenadálou chutí hryzl do rohlíku.

Klopa jeho kožené aktovky obnažila vyleštěný kovový zámek. D. nasoukal dovnitř všechny potřebné tiskoviny, počínaje těmi periodickými, v šeru redakcí a suchu tiskáren zplozenými, a konče vlastními zápisky, o jejichž smyslu z dobrých důvodů pochyboval, a přece každý den z nevzhledného diáře vyráběl významuplný deník. Upravit límec, převinout šálu, zahledět se sám sobě do očí. Čerstvý vzduch se prodírá škvírou pode dveřmi bytu. Nese s sebou volání města

sraženého na dno údolí, kde je mu podél řeky a uprostřed lesů dobře. Dobrodružství, jehož hloubka se měří smysluplným opakováním, číhá tam venku. Ještě jednou přiložit prsty na bradu a odvést vlasy z čela.

Vykročil z domu, urazil rozhodným krokem pár desítek metrů a na rohu tří ulic se ohlédl do oken. Snadno si domyslel, kolik vzruchu, lopoty a prožívání se za nimi právě děje. Přejel očima po tmavě modré ceduli s názvem ulice a vyrazil kupředu s vědomím, že kdo začíná den na Konečné, může začít cokoli.

RENÉ KOČÍK

80 slov

Krásná paní
u mostu přes řeku
a vůně guláše
a piva
točeného do vysokých tenkých sklenic
výčep čpící, šenk pro cara
ve stínu věcí již neexistujících

Obědní hovory v zájezdním hostinci
s okny tak nízko posazenými
s cákanci sněhové břečky
rozstřikované koly Spartaků
od mostu klouzajících
k Rokytnici, do Gottwaldova

A děti ve školce:
Zase jste byli Na Vyhlídce?
Ještě tu nejsou
ti, s nimiž U Lva
až nebude Krásná paní
bude zas tápat v chutích
s vyústěním do ztracena…

LADISLAV ŠTĚPÁNEK

Dalibor Malina – cestovatel

Při setkáních Dalibora Maliny s Liborem Burešem se občas nezáměrně zrcadlily cestovatelské přístupy, přičemž jeden obohacoval druhého. Libor zcestoval většinu zemí světa a nelze říci, že povrchně; hledání stop Jacka Londona v San Francisku či obtížná plavba na ostrov posledního odpočinku Paula Gauguina vypovídají o opaku. Přesto je jejich způsob cestování odlišný.

Dalibor je zaujat krajinou, setkáváním; vzpomíná, jak se seznamoval s valašskými kopci: prst Evžena Vyškovského kreslil na okenní tabuli vlaku jejich obrysy a pojmenovával. Ty doplňovali barvami malíři – A. Schneiderka, K. Hofman, F. Podešva a další (mnohem později o nich Dalibor napíše monografie). Přístup, který posléze formovali Milan Kundera Pomalostí a Ludvík Vaculík Cestou na Praděd; kůň znenadání zastaví, cosi ho zaujme, čeledín trpělivě čeká, až se sám pohne dál, něco nesamozřejmého se mezitím uděje. Mojmír Trávníček každodenní, mnohaletou několikakilometrovou chůzí údolím do práce a zpět, pokaždé jinou a novou, ozvuky řeči se sousedy či kolemjdoucími si s Daliborem rozumí…

Paříž je pro Dalibora stále hlavním městem kultury, franština jeho druhou řečí, kterou píší milovaní básníci: nitkami veršů se tká jeho svět, mezi útky leží zastavení u jejich hrobů při hledání ztraceného času. Mytickým místem, kde žije Kundera, je nakladatelství Gallimard, ostrov splněných snů a nadějí. Kráčí ulicemi, jejichž názvy mu utkvěly už v dětství, kdy jimi procházel s Dumasovými mušketýry.

Vybočením je rodinná dovolená v Řecku, následuje tady Pausania; jasné barvy nebe, moře a pevniny a ostré hrany slunce a stínu kontrastují s měkkými přechody mnohdy zádumčivých barev a liniemi horských hřbetů domova na Valašsku, z nichž se jen občas pozvedne některý vrchol, celek někdy ústí do nostalgie. Pravidelnými jsou letní pobyty na venkovské chalupě u dětí; prostor vymezují radosti při kopané na plácku s vnoučky, stinný kout zahrady, kam se uchyloval při poledním odpočinku před horkým sluncem, každodenní rituály při společném stolování.

Dvakrát týdně vlakem s manželkou na chalupu k Čertovým skalám do Lidečka – letmá setkání, promluvy několika střídmými slovy, při práci na pozemku se vytrácejí potřeby: ukazuje to na relativitu všeho toho, bez čeho si zdánlivě nedovedeme představit život.

Daliborovy cesty připomínají „peregrinatio" v původním latinském významu překročení (řeky) či přechodu, kde se vytrácejí všední uspěchané zmatky, věčné důležitosti jednoho dne, stejnojmenné na druhé straně ulice…, cesty tam, kde věci odhalují nebo též nacházejí (?) svou tvář.

OTTO MIKLÍK

Dalibor Malina má výročí. Nechci mu připomínat kolikáté již. Jistě, že na věku vůbec nezáleží. Snad by někdo mohl říci opak, někomu by to mohlo vadit, když mně je o polovinu méně než Daliborovi. Ale totéž si chci říkat jednou i sám sobě. Na věku vůbec nezáleží, byť to číslo chce někdy děsit. V lidském věku nejde o číslo a jeho velikost. Vživotě člověka jde jistě víc o jeho „velikost uvnitř". Všechno jednou přijde a přijít musí. I ta léta. A ta jsou krásná a požehnaná. Je podzim a bude zima. Ale pak opět přijde jaro a všichni omládneme. Na tom nikdo nic nezmění. Takové jsou naše časy…

Ze srdce přeju Daliborovi to nejlepší. Šetřím slova, těším se, že to oslavenci řeknu osobně a „naživo". Milý pane Dalibore Malino, přeju Vám všechno nej a nej.

× × ×
Jsem jako ryba, která čeká,
až ji někdo jednou vyloví.
Pro rybu svět je jako řeka
a ta kdesi vtéká, kdo to ví?
Někdy jsou vody plné žalu,
kal na dno klesá pomalu,
ale pak se vyčistí.
Až deště všechno spláchnou,
počkám na hvězdu jasnou,
ať mně posvítí.
Ó pospěš, pospěš, vyjdi hnězdo,
a zůstaň dnes jenom se mnou,
když dnes jsem sám.
Sám a sám — tak sám
tu na tebe čekám
a poklekám.

LIBOR SOŠŤÁK

Confessio

Setkáváme se s přáteli v pivnici U Lva. U našeho stolu je zpravidla dobrá nálada, která ani tak nesouvisí s množstvím vypitého piva, ale s tím, že se třeba chvíli nevidíme a těšíme se na sebe. Vtipkujeme, mezi řečí pozorujeme příchozí lidi, naše pozornost je občas také věnována obsluhujícímu personálu, abychom také naplnili klišé, že chlapi se v hospodě baví o ženských. Vytěsňujeme politická témata, náš zájem se stáčí většinou k literatuře a výtvarnému umění – co kdo zrovna přečetl nebo čte, jakou dobrou výstavu nebo film jsme viděli.

Jsem rád, když některý pátek je mezi námi Dalibor. To se snažím sednout si k němu blíž a dozvědět se něco z literárního světa nebo si vyměnit dojmy z knihy, kterou čteme současně. Byl a je pro mě respektovanou osobností, kultivovaným spisovatelem a člověkem velkého vhledu do prostoru výtvarného umění. Jeho monografie o umělcích působících na Valašsku nejsou jen pramenem informací, je to krásné čtení a setkání s bohatým a vrstevnatým jazykem, kterým sděluje niterné pocity, vepsané umělci do jejich pláten a soch. Jeho způsob je přesný a vyčerpávající, zároveň mám pocit, že zachovává správnou míru svých myšlenek.

Těším se na další setkávání a rozhovory s ním, na vernisáže, které umí uvést pečlivě připraveným a kreativním projevem, a také na jeho literární a publicistickou tvorbu. Hodně zdraví, energie a lehké pero/klávesnici, Dalibore!

11. 8. 2022

JIŘÍ HRABAL

Základy domácí fyziky

Dnes jsem měřil syna. Zdál se mi poslední dobou nějaký větší. Tak jsem vzal pásmo, tužku a šestý svazek sebraných spisů Danilo Kiše a udělal čárku na futra. Naměřil jsem přes sto osmdesát.

A pak jsem vážil otce. Musel jsem ho vzít do náruče a stoupnout si na váhu. Odečíst svou váhu od naší.

(ze zápisníku, 9. 1. 2019)

MIROSLAV MACHALA

3. prosinec 2007, Peloponés

Z větví pomerančovníků visících přes plot spadlo na obecní cestu několik pomerančů. Autem rozjeté sladce voní. Voní intenzivněji, jinak než ty zakoupené v Kauflandu. Příjemně nás osvěžily před poledním výstupem na „olivovou horu" – Paleokastro, na jejímž vrcholu stojí starověká pevnost. Z vápence zhotovené kameny zdiva do sebe přesně zapadají a společně se vstupním portálem ve tvaru lichoběžníku, typickým prvkem staré andské architektury, vytvářejí dokonalou iluzi malého peruánského Machu Picchu, zvláště když si představuji prosincovým sluncem do bronzova opálenou dceru Evu, stojící pod tímto portálem, jako princeznu Inků. Je to jistě jeden z možných dokladů toho, že jak ve Středomoří, tak i na vzdáleném kontinentu v Jižní Americe vytvořila tato kamenná díla jedna a tatáž civilizace, možná civilizace Pelasgů.

Do přímořského města Nafplio už zbývá jen několik kilometrů chůze. Náhle nám zastavuje řidič, jenž si před chvílí na plantáži pomerančovníků natrhal tašku zakázaného ovoce. Svezl nás do města, část vonícího lupu nám pak daroval. V malém hotýlku, jehož okno směřuje do stinné uličky, ukládám pomeranče na parapet okna.

Pravděpodobně s blížícími se pravoslavnými vánočními svátky souvisí procesí obcházející všechny kostely ve městě. V čele kráčí vousatí popové a dechová kapela s bubny. Slavnostní průvod prochází uličkou pod naším oknem. Nedočkavě otevírám okno a v tu chvíli se všechny pomeranče vysypou přímo před procházející důstojné popy a jako oranžové míčky poskakují po kamenné dlažbě mezi desítkami do kopce kráčejících nohou. Když bubny utichnou, uličku, kde se každý večer hostí toulající se kočky, prostoupí vábivá pomerančová vůně.

Bůh to snad všechno viděl. Darované, v sadu natrhané zakázané ovoce, nám bylo odepřeno, vousatými popy rozšlapáno a navráceno zpět bohu.

ONDŘEJ HLOŽEK

Někde nahoře nade vším...

Jaro 2010. První setkání. Nesmělost má i nesmělost člověka, který vyzařuje něco, co obsahuje ryzí sílu lidského vědění, skromnosti a neskutečného přehledu. Podzim stejného roku. S rodiči u Magistra na Vsetíně dojednáváme s mým budoucím nakladatelem cenu za autorskou prvotinu Tíživy. Dalibor Malina obklopen chlapci z redakce časopisu Texty, Pavlem Kotrlou, Jirkou Hrabalem, Kubou Chrobákem. Leden 2011. Kniha je na světě. Březen téhož roku. První a už nikdy se neopakující sláva čerstvě vydaných vlastních básní, televizní štáb dokumentuje oslavu nové knihy ve spojení s výročím časopisu, do kterého v budoucnu budu také přispívat.

Listopad 2012. Pan Malina slaví 70. narozeniny. Slivovice teče proudem, na stole v nakladatelově pracovně stojí různé láhve pálenek od všelikých návštěvníků, na bíle prostřených stolcích se line vůně bůčku. Pan knihkupec a můj první nakladatel je v permanenci, každý chce dát sklenku, potřást rukou, prohodit slovo. A ten milý pan Dalibor, vnořen do sebe, jaksi zvláštně naplňuje prostor celého prostoru pracovničky. Ne že by byl postavy robustní, to ne. Ale velkého člověka poznáte tak, že se za ním táhnou davy. Přirozeně, bez obav, s touhou se leccos dozvědět. Ten večer si pamatuji i po deseti letech.

Zima 2014. Prázdné regály knihkupectví, které po 23 letech skončilo. Nefalšované centrum vsetínské kultury na chvilku usnulo. Ale jeho hlavní hybný motor stále vymýšlel výstavy – na Soláni, v ateliéru u Hofmanů, ve Velkých Karlovicích. Pár jsem jich navštívil, abych zůstal alespoň v uzounkém kontaktu s někým, kdo mi umožnil opravdový vstup do českého básnického prostoru tím, že mi vydal knížku.

Prosinec 2019. Na Pančavě po letech při večírku Textů. Skromný muž v červeném svetru mi nabízí pravici. Je tichý tak, jak jsem jej poznal. Jestliže chce dělat člověk velké věci, ta moudrost vždy zůstane v koutku, neprojevená. A v tom je velikost Dalibora Maliny. Tak to renesanční osobnosti mají. Jsou někde nahoře nade vším, co obsáhnou. Ve svém velkém klidu a pohroužení, s přesností v detailu.

Děkuji vám, pane Malino. Ať jste dlouho zdráv a vaše mysl: nechť je plná světla.

Náhodou jsem se šel dnes vpodvečer projít. Někdy jdu cíleně, jindy nazdařbůh. Přede mnou se v šedé modři ztrácela v meandrech řeka Bečva a za sebou jsem postupně nechával oranžovou zář města. Došel jsem až k místu, kde vodu čeří naskládané balvany a kde řeka svým dravým proudem vyhloubila hlubokou tůň…

Je horké léto, taktéž podvečer a k řece, k témuž místu, přijíždí tři muži na kolech. Bez světel, bez výstražných prvků, bez patřičného rozestupu, řečeno úřední terminologií, „hazardují se zdravím svým i ostatních". Působí bezstarostně. Chtějí se vykoupat, ale na břehu sedí neznámá žena. Váhají, ještě chvíli vyčkávají, zdali neprobudí alespoň stín zájmu, ale nestane se. Když už je naprosto zřejmé, že se žena bude věnovat výhradně svému mobilnímu telefonu, s úlevou svlékají svršky a noří se, až na jednoho, do chladivých vln. Voda smývá celodenní dřinu na střeše Ottovy chalupy a osvěžuje znavené svaly a posléze i mysl.

Tato naprosto bezvýznamná scéna z loňského léta se mi vybaví dnes při pohledu na zasněženou, zamrzlou a tichou řeku ve chvíli, kdy přemýšlím, jaký text, jaká slova zvolit, když mám psát o příteli. Pár slov, malou vzpomínku, osobní zážitek. Víc snad ani není potřeba. Možná, že by pro mě bylo snazší vybrat tu jednu jedinou fotografii z bezpočtu těch, které čekají v archivu a která by vyjádřila všechny mé pocity? Nevím… A pak tmu ozáří **světlo**, slyším kovový svist, který oznamuje blížící se vlak, jenž vzápětí projede tratí nad řekou, obalen zvířeným sněhem. Projede nezvykle tiše, tlumeně jako ve filmech o Harrym Potterovi, za okny siluety lidí, z nichž každá má svůj příběh, svůj osud, svůj kříž.

A se světlem přichází odpověď.

Chci a musím Daliborovi opět poděkovat! Že je, že nezradí, že nezištně pomůže, pochválí, poradí. Že se stal spojnicí s lidmi, kterých si vážím a se kterými můžu prožívat tyto obyčejné příběhy v duchu Holanova „můj život byl fantastický, protože byl všední…" Děkuji, Dalibore! Děkuji vám všem, přátelé!

Zima 2019

PETR MĚRKA

S panem Daliborem Malinou se osobně příliš neznám a přiznám se, že o něm vím poskrovnu. Mám však na něj jednu krásnou vzpomínku.

Měl jsem za sebou úchvatně mizerný začátek příšerného dne plného splínu, kdy jsem ve zkráceném pracovním poměru řídil dodávku s vyřazeným oblečením určeným k dalšímu zpracování.

Zastavil jsem u přechodu pro chodce, po němž se zrovna ubíral pan Dalibor. Poznal mne dříve než já jeho a první, co si vybavím, je neskonalá záře plná hřejivé lidské vlídnosti, kterou mne bezmála zahalil, což doprovodil úsměvem a slovy zahánějícími veškeré mé chmury bez ohledu na fakt, že jsme tím krátce narušili plynulost hekticky frekventovaného provozu.

A právě za tento okamžik prodchnutý vskutku nakažlivým optimismem mu děkuji a přeji spoustu síly, štěstí a radosti k jeho 80. narozeninám.

JANA MĚRKOVÁ

Písně

Před pár lety jsem natočila krátké video. Chtěla jsem zaznamenat uspávanky, mumlání, samohlásky, tóny… Šimonkův hlas, ve kterém se pomalu formuje řeč. Jazyk, který má tolik různých poloh. Natočit ten okamžik je téměř nemožné, protože nikdy nevíš, kdy k tomu zpívání dojde. Je to, jako když čekáš na lodi a pozoruješ vlny, a pak se před tebou najednou otevře skutečnost. Z moře se odněkud z hlubin vymrští nad hladinu obrovská velryba. U nás doma v ložnici vyvstane, zazní píseň. Šimon je také taková zpívající velryba. Tato intimní vzpomínka jedné mámy chce upozornit, že okamžiky nejen míjejí, ale také se opisují do jiné přítomnosti. Mám před sebou skutečnost člověka, kdy sdílení nad obrazy je vzájemné ladění a vylaďování. Děkuji Ti, Dalibore, za všechny pohnutky a jiskry, které hoří inspirací ve světě plném obrazů, tvoje píseň je mi od srdce blízká.

Jana Měrková, rozená Baletková

TEXTY, číslo 86, ročník XXVI.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla,
redakce: Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Lukáš, Ondřej Hložek;
redakční rada: Andrea Chrobáková-Lněničková,
Tomáš Vašut, Martin Škabraha;
registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.
Neprodejné. Zdarma.

Kontaktní adresa:
Pavel Kotrla, Bystřička 267, 756 24
http://kotrla.com, pavel@kotrla.com

texty

číslo 87

leto 2026

Knihy poslední

Někdy před třiceti lety, kdy byly knihy v našem životě mnohem podstatnější, se v hovorech často vracela jména Kundery a Vaculíka. Je možné, že jsme nad literaturou trávili tolik času? Je. Dobré to bylo. Jestli užitečné, nevím, ale dobré jo. A teď, v jednom okamžiku, vycházejí „poslední" knihy těchto titánů české prózy.

Koupil jsem si posledního Kunderu. Hlavně proto, že se to sluší. A při čtení *Pomalosti* postupoval neobyčejně pomalu. Ach, bylo to tentokrát trápení: nutil jsem se knihu dočíst a neodložit ji. Nudil jsem se a převelice se divil, jak text zestárl. A nebylo to překladem.

Proto jsem s obavami bral do rukou též pravděpodobně poslední knihu Vaculíkovu, *Starou postel*. (Byť jeden nevydaný rukopis ještě existuje.) Bude to při čtení stejná nuda? Též jen jakási povinnost? Pravda, tady nešlo o úplně neznámé území. Něco dávala tušit PEN klubem v počtu 200 kusů vydaná bibliofilie *Postel*. A už tady bylo patrné jazykové inovátorství.

Tentokrát zrovna toto bylo pro mě překážkou, kterou jsem musel zdolávat. Protože čeho je mnoho, toho je příliš. Proud neologismů a přehlídka tělesnosti. Po prokousání se první částí se ale můj postoj ke knize proměnil.

Ano, je to tělesné, až pornografické, ale jsou v tom textu místa, pro která to všechno vezmete na milost. A věčně osahávaný prostor mezi mužem a ženou se promění v poezii. Možná jí tam pro někoho nebude mnoho, ale je tam.

Otevřený text s detailním zachycením intimních okamžiků by v době svého vzniku určitě vyvolal pozdvižení, hlavně ve spojitosti se známým jménem. Z datace jednotlivých částí je vidět, že nevznikal lehce: autor se k němu opakovaně a mnohokrát vracel. I přes obecnou známost Vaculíkova života mezi dvěma ženami pochopitelné, proč byl publikován s odstupem.

Ale dnes, v době lecčemus uvyklé? Ohlasů mnoho neočekávám. Sterilní text to není. Umělá inteligence jej (zatím) nenapsala. Má své kouzlo. Spíše však představuje doplněk košatého díla autorova. Až zas tak úplně nepřekvapující.

Na rozdíl od Kundery tento text, ač starší, zestárl mnohem méně. A koneckonců – mám z něj radost. *–pak–*

Obsah:

úvodník
Pavel Kotrla: Knihy poslední___2

próza
Pavel Kotrla: Žloutek___8_10
Jakub Chrobák: Povídka___32_36

poezie
Petr Ligocký: × × ×___4_5
Irena Šťastná: × × ×___6_7
Ondřej Hložek: × × ×___10_11
Benedikt Zuzaník: × × ×___11_12
Alžběta Johanka Petrová: × × ×___19_20
Filip Hrazdil: Pohyby zúžené na zápěstí___20_21

překlad
Herman Charles Bosman: Elixír lásky___13_18
Oscar Wilde: × × ×___18
Tugomir Matić: Kam zmizely ryby___23_25
Dumitru Ţepeneag: Nezbytné svatby___26_28

jen tak
Martin Škabraha: O nástrahách radiokarbonového datování z hlediska snad až přehnaně historického romanopisectví___28_32
Dalibor Malina: S chlapy kolem Textů___36_38
René Kočík: Ještě jeden dopis na letní Bystřičku___40_41

recenze
Jakub Chrobák: Malá recenze na dvě básně, jednoho básníka a jednoho editora___38_40

comics
Janazapa: Promarněná šance___42_43

PETR LIGOCKÝ

– – –
Jdu po šipkách nebeských ptáků
brodím se mokrou trávou
i ostny ostružin

nakonec
mě však stejně nepustí
úzký potok

– – –
Usínám pod hvězdami
vítr se opírá
do okolních smrků

nebe dnes víc než jindy
podpírá Kasiopea

– – –
Úvozem mezi ohradníky
na cestě se zbůhdarma kroutí
slepýší ocásek

Anamnesis VI

Toho léta mi strejda Mirek
pomáhal zabít a vykuchat
mého prvního holuba

byl to mladý urostlý samec
co před několika dny
rozkloval hlavu
jedné z mých chovných hrdliček

vem ho jemně do ruky
a několikrát pohlaď
ukázals mi názorně
aniž bys mě připravil na to
že mu během následující vteřiny
zničehonic utrhneš hlavu

– – –
Větrné ráno
Emilka běží po hřišti
zatím ji ještě předběhne
sebemenší lístek

Ictus XXV

Už se sotva držíš
na nohou

když ses musel posledně
v koupelně něčeho přidržet
odneslo to topení

ani sedání už nemáš
pod kontrolou

vždycky když si sedáš
tak vlastně padáš

– – –
Chladím si nohy v řece
najednou mě zcela obklíčí
drobné mřenky

– – –
Na zarudlém nebi
čmouha odpoledne
netopýr předvádí
poslední akrobatickou sestavu
tráva v poli
stojí nehybně

Ictus XXVI

Volám si s mámou
vyprávím jí o svých starostech
a ona aby to aspoň trochu odlehčila
o tom jak dneska
zase pomáhala tátovi
na toaletní židli

zase to nestihli

Petr Ligocký (1990), polonista a redaktor nakladatelství Protimluv. Publikoval v domácích i zahraničních časopisech. Je zastoupen v několika antologiích. Vydal čtyři básnické knihy, naposledy sbírku *Předtím než se setmí* (Klenov, 2025). Zabývá se rovněž překládáním současné polské poezie. Autor dvou publikací o polském malíři Józefu Sowadovi. Pracuje jako lektor v Centru vzdělávání Knihovny města Ostravy.

IRENA ŠŤASTNÁ

Esther v srpnovém poli

Vlaštovky strouhají bříšky všechna strniště.
Den je sepnut teplými slinami lízátka které drží.

Zdviž našeho života stoupá vzhůru pomaleji
než v jiné dny. Slunce vypaluje jizvy i modřiny.

Mraky stojí. Křídla sviští. Sliny lepí. Bůh spí.

Ali

V mnoha domech této vesnice probíhá neštěstí.
Ve třech pokojích visí u stropu tečka smrti.
Jsou to věci hrozivé syté nezkrotné a správné.

Bylo to takto: tlamička času ji začala pojídat
s podzimem.
Nejprve oči. Zmizela barva. Jako když
dopíšou fixy.
Bulvy zvodnatěly. Pohled ustrnul. Pak přišlo
na řadu tělo.
Mizelo.

Když jsme na její počest zasadili strom u cesty
hýřil barvami jásal.

Mizení

To rozlehlé město přestávalo mít obrys.
Vidět byli jen dva muži
jak za sebou táhnou dvoukolák a vzdalují se.

Kola vozíku se ztenčovala odíráním o asfalt.
Ubývaly i plosky nohou oběma mužům.

S jejich každým krokem kupředu vysychala
i prohlubeň v níž bylo město uloženo.
Vytrácelo se. Přestávalo být. Až navečer
úplně zaniklo.

I ty jsi jakožto jeho obyvatelka nezřetelná.
Už tě nemůžu nahmatat. Nejsi. Nebo jsi ale
už jen
velkým čirým sklem do kterého brzy narazí
ptactvo.

× × ×

Všichni andělé se dali na scestí
cvakali přitom zubama a jejich tkáňové náhrady
se neustále drolily. Přesto se u toho pokoušeli přežvykovat placenty svých matek jako by to byl tabák.

Kdosi vpředu hvízdnul a těm nejstarším z průvodu
se vlasy rozdělily na strany. Vprostřed vznikla pěšinka
táhnoucí se temnými lesy kde se na jehličí našlapovalo
měkce.

I tentokrát zůstali pospolu. Jen jim zkřehly kosti zvápenatěly posunky a konečně se přiblížil konec pouti.

Ještě bylo žádáno prolézt úzkým korytem řeky a mlčet
což se nepovedlo ledaskomu.

Jen čtyři vítězní zůstali. Jen tito se mohli rozhodnout
ulehnout nazad. Rozpřáhnout ruce. Připažit rozpažit
a znázornit tak křídla která ještě nikdy nikdo nespatřil.

× × ×

Den kdy se začneš usmívat bude mít na nebi ptáky
šrám od tryskáče a odlesky všech nehtů které sis
ustřihla během života.

Ty natáhneš hrdlo po směru letu letadla. Přitom minoritský klášter bude mít stále stejná okna
i růže pnoucí se zpoza zdí.

Vítr ti zpřeháže vlasy a všechno ostatní bude libovolné.
Kluzce odhodlaně zajíkavě tě obkrouží lymfa. Ptáci ponesou nové mouchy v hrdlech. A jen vítr přetrvá jako jediný nositel významu tohoto života.

PAVEL KOTRLA

Žloutek

Mówiłeś dzień to tylko ja i ty
I że dla mnie łańcuch gór
I rzekę stworzyć możesz jeśli chcę
Możesz stworzyć dzień bez chmur

Ja wierzyłam
Twoim słowom

Mira Kubasińska, W co mam wierzyć

Vedle postele stála napůl prázdná láhev vína. Sauvignon. Leželi vedle sebe ve spodním prádle. Ona jen v kalhotkách. Ještě mezi nimi k ničemu nedošlo, aspoň ne dnes. Prozatím jim stačila radost z blízkosti těl, z toho, že jsou.

„Nemáš chuť si zahrát takovou hru?"

„Jakou?"

Líně se protahovala. Hrála si s ním, sledovala, jak ji pozoruje.

„Pavel pořád koketuje s východem, a tak mi, paradoxně, k Vánocům dal knížku, která je věnována výkladu Kámasútry a východním milostným praktikám a hrám."

„Takže jsi na něco zajímavého narazila?"

Pozoroval, jak pomalu odchází do kuchyně.

„Počkej, kam jdeš?"

„Nechej se překvapit. Máš vajíčka?"

„Jasně. Ty chceš teď něco vařit?"

Zeptal se zaraženě.

„Ale ne."

Její bosá chodidla zanechávala na linoleu tiché otisky, které se pozvolna vytrácely. Vytáhla z ledničky vejce, rozťukla ho vidličkou a začala nad umyvadlem oddělovat žloutek od bílku. Soustředila se pouze na žloutek, bílek nechávala volně stékat.

„Ale sakryš! Tak nic ještě jednou." Soustředila se až příliš. Dívala se za žloutkem mizejícím v odtokovém otvoru. Napoprvé to nevyšlo.

„Co vlastně děláš?"

„Potřebuju celý žloutek."

„Pořád mi není jasné, na co."

„Chvilku vydrž a uvidíš."

Její hlas zněl tajemným příslibem. Vracela se zpět s úsměvem a opatrnými kroky. Na lžíci nesla lesklý žloutek. Byl obnažený jako oni dva.

„Co s ním chceš, prosím tě, dělat?"

Trochu se posunul na posteli, aby jí udělal prostor, který mezitím zabral.

„Pavel to se mnou nechtěl zkusit. Prý nechutné. Ale ty bys mohl. Vezmu si ho do úst. Budeme si ho předávat."

„Pravidla?"

„Cílem je, aby žloutek vydržel co nejdéle a co nejvíckrát se předal. Trénuje se tím schopnost ovládání se a asi i schopnost odolávat nebo zvyšovat přitažlivost. Prostě bych to s tebou ráda vyzkoušela."

Suše polkl. Mohl snad protestovat? Levou rukou si prohrábla vlasy a neposednou kadeř zastrčila za ucho.

„Tak jo. Sice syrové vajíčko jsem měl naposledy jako kluk u babičky na prázdninách, když mi ho rozkvedlala v mléku s medem proti nachlazení." Při vzpomínce se otřepal. Táhnoucí se bílek, který nešel překousnout, mu vždycky připomínal ústřice. Ty také nemusel.

„Je to teda trochu naturalistické, skoro jak u lovců sběračů, ale proč ne, jsem pro každou špatnost."

Pootevřela ústa a nechala žloutek vklouznout dovnitř. Oči jí rozverně zářily a v jejich hloubce viděl prohánět se mořské tvory. Tlakem dlaně do prsou ho položila na záda a posadila se mu obkročmo na břicho. Naklonila se nad něj, zavadila o něj bradavkami, a lehce spustila žloutek ze své pusy do jeho. Jejich rty se při této výměně nedotkly.

Žloutek zastudil. Byl hedvábně hladký a klouzal. Skoro se zakuckal.

Upřeně se mu dívala do očí.

Chvěli se potlačovaným vzrušením. Napětím mu pulzovala krev ve spáncích. Bylo dusno. Prodlužovali tu chvíli a zpomalovali čas. Přihnula si z láhve vína a s okamžikem předání nespěchala. Měl strach, že vzrušením polkne žloutek, který držel na jazyku. Připadalo mu, že stojí ve věčnosti a čas pádí kolem.

Žloutek už dávno ztratil svůj chlad a zvláčněl. Svíčka dohořela, ale jejich těla se leskla ve světle pouličních lamp.

Konečně další výměna.

Rozhoduje ten, kdo má žloutek, nebo kdo čeká s otevřenými ústy?

Teď byl na řadě on. Naklonil se nad její ústa a nad její jazyk, na který opatrně spustil žloutek.

Taková hra se nedá hrát dlouho. Bylo to něžné, bylo to vášnivé. Jeden z okamžiků, které se už nebudou opakovat. Mohl by ji

milovat a miloval ji. Ale zároveň věděl, že ji ztrácí. Oddalovaná rozkoš, při které se mu ztrácela. O to silnější, že naposledy. A v okamžiku, kdy to ani jeden nečekal, obal žloutku povolil a žloutek se roztékal. Mísil se s vínem a slinami, se vzájemnými pohledy a doteky. Jejich těla byla dávno propletená. Chvěli se a věděli, že už se to opakovat nebude, že je to naposled. Že se vrací k Pavlovi. K někomu, kdo si hrát neumí. Zastavit to neuměl.

Malá kapka žloutku jí ulpěla v koutku úst. Slízl ji.

ONDŘEJ HLOŽEK

× × ×
Kdesi na pasece
pod nebem
vyrůstají ze země
všechny vykácené stromy.
Z jejich třísek se rodí
nová píseň krve.
Život mi ukazoval
košatá zrcadla,
jak chutná březová míza
z kmene a od té doby mi
koluje v žilách jejich rytmus.
Každý setnutý strom uvnitř
těch cév zpívá znova.
Je to píseň tichá, beze slov
a tesknotou se nese
do korun živých.

× × ×
Na Velký pátek země spí,
ani list se nehne,
kořeny drží tiše dech.
Tři cibulky narcisu někdo vyškubl
z půdy.
Hlína puká
v lomozu zadrženého chvění.
Něco se láme
z klidu.
Neporušíme rostoucí
žlutý křik jara.

× × ×
Světlo vývařovny
zahalila tma závěsů.
Každý večer, když uléháš,
vím, jak je těžké

zůstat vzhůru pro můry,
které chytáš kolem
mé spící hlavy.
Neboj se.
Neděs se.
Já nespím taky.
Vespolek.

× × ×
Dal jsi mi první
rybářský prut.
Byl to kus seříznuté
větve s multiplikátorem.
K tomu velký červený splávek,
olůvko a háček.
Pyšně jsem si jej nesl k vodě
a nahazoval chlebovou střídu.
Nikdy jsem nic nechytil.
Ale ta jednota,
být chvíli vodou,
být chvíli vůní návnady.
Jako být na chvíli dospělý,
bez všech zkušeností a křížků.

BENEDIKT ZUZANÍK

CHTĚL BYCH TĚ VZÍT ZA RUKU
a pohladit po vlasech
Zlíbat tě
Celičkou
Ty jsi však svůj příběh
jenž si
umně selnut
zacpává uši
před nevítanou kakofonií
jiných žánrů
napsala jinak
Lineárně
bez epizod a digresí
úhledným rukopisem premiantky
skautskou propiskou
kterou ti jako dítěti
dali do vínku
Narativ „milovnice života"
plný světla
Ale i moje
pošetilé
beztvaré
„nekomfortní"
výkřiky
patří do Knihy života

A zůstanou
už jednou provždy
načmárané
mou krví
hned vedle tvého
antisepticky rozšafného příběhu

ŽENA ZA OKNEM

Byla jsi to ty?
Stojím ve tmě
vzhlížeje roztouženě
jako k ikoně Bohorodičky
Nevíš
kdo jsi
Stojím ve tmě
Na okraji propasti
kterou jsi vyhloubila
bez stopy lítosti
Mlčky
Stojím ve tmě
Jako žebrák
hltající očima
hostinu
na prostřeném stole
Stojím ve tmě
Za hranicí
o níž jsem netušil
že ji někdy
překročím
Já-on
Tebou stvořený
Stojím ve tmě
Byla jsi to ty?

XIX

Pro Z. F.

Každý z nás mluví zcela
odlišným jazykem:
tím mým je výkřik srdce,
vy mlčíte v tom svém.

A snad jsem prostě vstoupil
do zakázaných míst
a s každým dalším veršem
jen živím nenávist.

HERMAN CHARLES BOSMAN

Elixír lásky

Jak jste mluvil o rostlině *džuba* (povídá *oom* Schalk Lourens), tak tu zná v Maricu každý. Roste vysoko na svazích a říká se, že je zapotřebí utrhnout jednu z jejích malých červených bobulek o půlnoci a že se to musí udělat za úplňku. A pokud jste mladý muž a toužíte po tom, aby se do vás zamilovalo nějaké děvče, tak stačí, když mu šťávu z té bobule vymačkáte do kafe.

Říká se, že když holka vypije šťávu z *džuby*, zapomene na všecko možné. Zapomene, že máte moc nízké čelo, hubu jak vrata a že vám odstávají uši. Dokonce zapomene i na to, jak vám předminulý týden říkala, že by si vás nevzala, ani kdybyste byl poslední chlap v Transvaalu.

Ví už pak jenom, že se z mužského, co se na něj dívá přes prázdný hrnek od kafe, stal náramný fešák. Z toho jasně vidíte, jak ta kytka musí být účinná. Vždyť si vemte, jak někteří chlapi v Maricu vypadají.

Jeden mládenec, kterého jsem znal, ale nebyl z té šťávy dvakrát nadšený. Vlastně vždycky tvrdil, že ho předtím, než jednou v noci vylezl do svahu, aby utrhl jednu z těch červených bobulek, měly holky mnohem radši. Podle něho tahle ztráta přízně u místních dívek nejspíš souvisela s tím, že chvilku potom, co utrhl tu bobuli, přišel o větší množství předních zubů.

Došlo k tomu, když ho otec té dívky (což byl člověk dost prchlivý) přistihl, jak se snaží jeho dceři vymačkat šťávu z *džuby* do hrnku.

A zatímco ostatní pak básnili o kouzelných vlastnostech tohohle elixíru lásky, ten hoch jenom tiše poslouchal a posměšně ohrnoval ret v místě, kde dřív míval přední zuby.

„Tak tak, chlapci," povídá nakonec šišlavě. „Asi jsem tu bobuli utrhl ve špatnou dobu. Možná ještě nebyl úplněk nebo tak něco. Nebo to třeba nebylo přesně o půlnoci. Ještěže jsem ty bobule neutrhl dvě, když už jsem tam byl."

Všichni jsme se shodovali v tom, že je to smutné, co ta rostlina tomu mladíkovi provedla.

Ale s Gideonem van der Merwe to dopadlo jinak.

Jednou v noci jsem si šel zalovit do *veldu* s lampou připevněnou na klobouku. Však víte,

jaký lov mám na mysli: ve světle lampy vidí člověk jenom oči toho, na co míří, a když ho chytnou, dostane tři roky. Lovit při světle lampy je nezákonné od té doby, co jednoho policajta takhle střelili do nohy, když stopoval pašeráky dobytka na bečuánské hranici.

Soudce v Zeerustu, který se nevyznal v metodách pašeráků, dospěl k závěru, že šlo o nehodu. Rozsudek uspokojil všechny kromě toho policajta, který měl ještě pořád zafačovanou nohu, když přišel k soudu. Ale poslanci, kteří často dřív sami pašovali, věděli líp než soudce, kde se vzalo v policajtově noze pár hrubých broků, a tak zavedli tenhle nový zákon.

Proto jsem se té noci pohyboval po svahu velice tiše. Každou chvilku jsem zakryl lampu rukou a postál nehybně mezi stromama. Vyčkával jsem, abych se ujistil, jestli mě někdo nesleduje. Za normálních okolností by nebylo čeho se bát, ale několik dnů předtím zahlédl kdosi mizet v křovinách dva policajty. Podle toho, jak vypadali, šlo o nováčky, kteří dychtili po povýšení a nevěděli, že policajt by měl spíš s poctivým farmářem popíjet broskvovici, než ho zatýkat za lov s lampou.

Šel jsem tmou a otáčel jsem světlo ze strany na stranu, když jsem najednou asi sto kroků před sebou uviděl pár očí. Když jsem nad nima zmerčil taky policejní přilbu barvy khaki, vzpomněl jsem si, že za takové měsíčné noci člověk na antilopu nenarazí.

A tak jsem se vydal domů.

Vybral jsem si přitom tu nejkratší trasu, a sice dolů po svahu – příkrém svahu – a cestou jsem se zachytával různých větví a kořenů, skalních říms a trsů trávy. Když jsem se pak na úpatí kopce probral a dokázal se posadit, skláněl se nade mnou ten policajt.

„Strejdo Schalku," povídá, „říkal jsem si, jestli byste mně nepůjčil svoji lampu."

Vzhlédl jsem k němu. Byl to Gideon van der Merwe, mladý policajt, který předtím nějakou dobu působil v Derdepoortu. Několikrát jsem se s ním už setkal a připadal mi jako velice sympatický mladík.

„Klidně si ji půjč," odpověděl jsem, „ale musíš dávat pozor. Když poruší zákon policajt a chytnou ho při tom, odnese to hůř než našinec."

Gideon van der Merwe zavrtěl hlavou.

„Ne, já ji nechci na lov," povídá, „chtěl bych…"

A pak se odmlčel.

Nervózně se zasmál.

„Je to asi hloupost, strejdo Schalku," pokračoval, „ale ty to snad pochopíš. Hledám rostlinku *džuba*. Potřebuju ji kvůli studiu. Dělám totiž zkoušku na seržanta třetí třídy. A brzy bude půlnoc a já nemůžu žádnou z těch kytek najít."

Bylo mi Gideona líto. Napadlo mě, že z něho nikdy nebude dobrý policajt. Pokud nedokáže najít rostlinku *džuba*, kterých byly na svahu tisíce, o co víc práce by mu dalo najít pašerácké stopy.

Tak jsem mu podal lampu a vysvětlil mu, kam se má jít podívat. Gideon mi poděkoval a odešel.

Vrátil se asi za půl hodiny.

Z kapsy u blůzy vytáhl červenou bobuli a ukázal mi ji. Z obavy, aby mi nezačal vykládat nějaké další báchorky o tom, že potřebuje *džubu* ke studiu, jsem promluvil jako první.

„Lettie Cordierová?" zeptal jsem se.

Gideon přikývl. Počínal si ovšem velice plaše a ze začátku se mu nebylo moc do řeči. Ale já jsem už dávno předtím uhodl, že se nezastavuje v domě Krisjana Cordiera tak často jenom proto, aby si vyslechl jeho životní příběh.

I tak jsem se o Krisjanově životním příběhu zmínil.

„Ano," odtušil Gideon. „Lettiin tatínek se už dostal k tomu, jaký byl, když mu bylo sedm. Trvalo mu to měsíc."

„Musí mít radost, že ho necháš vyprávět," povídám. „Jediný další člověk, který ho vydržel delší dobu poslouchat, byl pojišťovák. Odešel po čtrnácti dnech. Krisjan do té doby nedošel dál než ke svým pátým narozeninám."

„Ale Lettie je úžasná, strejdo Schalku," pokračoval Gideon. „Nikdy jsem s ní nepromluvil víc než pár slov. A je samozřejmě směšné čekat, že by se jenom podívala na policajta. Ale když tam tak člověk sedí ve *voorkameře* a poslouchá, jak její tatínek vypráví o tom, co dělal, než mu bylo šest – a Lettie občas vejde dovnitř a přinese další kávu – to je láska, strejdo Schalku."

Dal jsem mu za pravdu, že je to určitě láska.

„Spočítal jsem si," vysvětloval Gideon, „že pokud bude pokračovat tímhle tempem, dojde její tatínek na konec svého životního příběhu za dva roky. Potom už nebudu mít žádnou

záminku, proč tam chodit. To mi dělá starosti."

Souhlasil jsem, že je to nepochybně znepokojující.

„Častokrát jsem zkusil Lettie říct, jaká je úžasná," pokračoval Gideon, „ale sotva otevře pusu, pokaždé si začnu připadat hloupě. Najednou se mi zdá, že mám ošuntělou uniformu. A boty jako bych měl vepředu zkrabatělé. A začne se mi třást hlas. Dokážu jí jenom říct, že zase brzo přijdu, protože si zkrátka musím poslechnout zbytek životního příběhu jejího tatínka."

„A co máš tedy za lubem s tou šťávou z *džuby*?" zeptal jsem se.

„Po té šťávě," pravil Gideon van der Merwe toužebně, „řekne možná něco jako první ona."

Brzy nato jsme se rozloučili. Vzal jsem lampu a ručnici, a když jsem viděl, jak Gideonova postava mizí mezi stromy, napadlo mě, že je to správný chlapík. A prosťáček. Ale asi se opravdu nejlíp hodí pro práci u policie, uvažoval jsem. Kdyby totiž pašoval dobytek, nejspíš by ho čapli pokaždé, když by se snažil překročit hranici.

Druhý den ráno jsem zajel na farmu ke Krisjanu Cordierovi, abych mu připomněl, že mi od minulé sezony ještě pořád dluží plechovku ovčí dezinfekce.

Protože jsem se tam zdržel jenom hodinu, nepodařilo se mi na tu plechovku přivést řeč, zato Krisjan mi toho stačil povyprávět spoustu o tom, co dělal, když mu bylo devět. Když dovnitř vešla Lettie s kávou, nenuceně jsem se jejímu otci zmínil o Gideonovi van der Merwe.

„Ale ano, je to zajímavý mládenec," odpověděl Krisjan Cordier, „a velice inteligentní. Moc mě baví vyprávět mu o tom, co jsem všechno zažil. Prý ty historky, co mu vykládám, nejsou jenom vzrušující, ale taky tuze užitečné. To je mi naprosto jasné. Vůbec by mě nepřekvapilo, kdyby ho co nevidět povýšili na seržanta. Proto se taky vždycky zaměřuju na ty nejpodstatnější věci."

Já jsem ale Krisjana kloudně neposlouchal. Místo toho jsem pozorně sledoval Lettie ve chvíli, kdy jsem vyslovil Gideonovo jméno. Nedala na sobě nic moc znát, ale mně tyhle věci neuniknou, takže jsem toho viděl dost. Do tváří se jí nahrnula krev. A v očích jí zasvítilo.

Když jsem odcházel, tak jsem na ni narazil. Stála pod trnovníkem. Měla snědé paže, líbezný, klidný obličej a plná ňadra a moc jí to slušelo. Nebylo pochyb o tom, že Lettie

Cordierová bude dobrou ženou každému, kdo si ji vezme. Naprosto jsem chápal, proč k ní Gideon chová takové city.

„Lettie," zeptal jsem se, „miluješ ho?"

„Miluju, strejdo Schalku," odtušila.

Takhle jednoduché to bylo.

Lettie uhodla, že mám na mysli Gideona van der Merwe, i když jsem jeho jméno nevyslovil. Proto jsem ji mohl klidně seznámit s tím, co se přihodilo noc předtím za měsíčního svitu na svazích. Povyprávěl jsem jí aspoň tu část, která pro ni měla význam, třeba o tom, jak jsem Gideonovi vysvětlil, kde roste rostlinka džuba. Někdo jiný by ji možná unavoval dlouhým a zbytečným popisem toho, jak padal dolů ze svahu a při tom se chytal větví a kořenů stromů. Kdepak já. Řekl jsem jí, že ze svahu spadl Gideon.

Nakonec šlo o lásku mezi Lettie a Gideonem a já jsem se do toho nechtěl moc míchat.

„Teď víš, co máš udělat, Lettie," řekl jsem. „Postav hrnek s kávou Gideonovi na dosah. Pak mu dej dost času, aby do ní mohl vymačkat šťávu z *džuby*."

„Možná by bylo ještě lepší," povídá Lettie, „kdybych ho sledovala škvírou ve dveřích."

Souhlasně jsem jí poplácal po hlavě.

„Pak se vrať do *voorkamery* a tu kávu vypij," pokračoval jsem.

„Ano, strejdo Schalku," odpověděla prostě.

„A až ji vypiješ," uzavřel jsem, „víš, co máš udělat. Jenom to nepřepískni."

Bylo příjemné sledovat, jak jí do tváře stoupá horká krev. Když jsem odjížděl, pomyslel jsem si, že Gideon van der Merwe má náramné štěstí.

Jinak vám toho už o Lettie a Gideonovi nic moc dalšího neřeknu.

Když jsem Gideona za nějaký čas potkal, měl výbornou náladu, jak jsem koneckonců očekával.

„Takže *džuba* fungovala?" vyptával jsem se.

„Bylo to úžasné, strejdo Schalku," odpověděl Gideon. „A legrační bylo, že u toho ani nebyl Lettiin tatínek, když jsem jí vymačkával do kávy tu šťávu. Lettie mu těsně předtím přinesla vzkaz, že ho potřebujou na poli."

„A je ta šťáva opravdu tak účinná, jak se o ní říká?" zeptal jsem se.

„Divil byste se, jak rychle začala působit," odpověděl. „Lettie si jednou lokla a pak mi skočila rovnou na klín."

Ale pak na mě Gideon van der Merwe mrkl a já jsem usoudil, že to přece jenom nebude takový prosťáček.

„Vůbec jsem nepochyboval, že bude ta šťáva z *džuby* fungovat, strejdo Schalku," povídá Gideon, „když mi Lettiin tatínek řekl, že jste se tam to ráno zastavil."

Ze souboru *Mafeking Road* (Johannesburg: Human & Rousseau,1947) přeložil Milan Orálek.

OSCAR WILDE

Velikonoční neděle

Stříbrné trubky katedrálou zněly
a lidé v bázni na kolena klesli:
Svatého Otce na svých šíjích nesli,
jemuž jak bohu kořil se Řím celý.
Bělejší pěny kněžské roucho měl,
z šarlatu plášť ho po královsku halil,
tré korun zlatých na hlavu mu dali:
s pompou a v světle papež domů šel.
A já se v srdci vracel k dávné chvíli,
kdy On tu podél moře bloudil sám
a nevěděl, kde večer spočine:
„Pták má své hnízdo, liška doupě své.
Jen já tu musím bloudit vyčerpán
a víno pít, jež slzy osolily."

E tenebris

Chtěl bych ti, Kriste, svoji ruku dát,
bouřlivé vlny mě utopit chtějí,
tak jako kdysi Petra v Galilei:
života víno vidím odtékat,
mé srdce je jak zem, již sevřel hlad
a kde už dobrých věcí není více.
Vím, že pohltí mě pekla žhavý jícen,
kdybych dnes večer před Bohem měl stát.
„On spí snad nebo na lov právě jde,
podoben Baalu, jehož v dávné chvíli
z Karmelu volali pohanští proroci."
Ne, dojdu klidu ještě před nocí,
až uzřím nohy z mosazi a oděv bílý,
znavenou tvář a ruce zraněné.

Přeložil Milan Orálek.

ALŽBĚTA JOHANKA PETROVÁ

× × ×
Viděla jsem rozbahněnou pěšinu v zahradě a teď tam není. Každý kurník za plotem se nahýbal k zemi, jako kdyby už nechtěl vydržet se svými slepicemi. Tráva polehávala pod tíhou mrazu a slehla se po ní i zem. Vše zmizelo. Sněhovou plochu pouze rozbíjejí sklivcové zákalky. Existenci věcí a lidí potvrzuje až jejich postupné mizení. Nikdo ale nenaříká, protože všichni věří, že se časem zas někde objeví. Je úplné ticho.

× × ×
Z balkonu si povšimnu
podlomené postavy mého otce
uprostřed rybízových keřů.
Chtěl žít v bytě.
Žena ho přinutila
na barák se zahradou,
se slepicemi a s králíky.
Ke stáru tu zapadl.
Nabírá tenkými varhanními prsty
červené kuličky
a nahazuje si je do úst.
Skoro vždycky se strefí.

× × ×
Rozevírají se ti žíly,
bobtnají na povrch,
pálí, když okopáváš zahrádku.
Políčko lásky
nikdo nevypleje.
Žhnou při čekání na autobus.
Jejich krev se rozlévá mezi pole,
aby alespoň ta plodila.
Jaká síla tobě zbude?
Zafačuješ černé otvory
až nad ránem.
Sedni si, prosím,
pohladím ti nohy.
Ale ty
    vždycky ucukneš.

× × ×
Vycházíme na seno
za poledne
v pruhovaných šatech
tiše šustíme travou
oči upřené k zemi
slyšíme stékat pot
a masařky jak kladou vajíčka

v rytmu rozjímáme
hrábě jsou ruce ze dřeva
obrací zemdlené ke světlu
vyruší nás až zvony
říznuté sousedovou cirkulárkou
honem
než bude pršet

Na svatého Tomáše
Přes zahradu
dojdeš k moři,
to jsi nevěděla?
Za psím vínem u slepic.
Její poslední slova.
Šla jsem nevěřícně
dle jejích pokynů.
Za popínavkou jen hrubá omítka.
Pohladila jsem ji
a konečky prstů nahmatala
docela malé lastury.
Ve zdi zašumělo.

× × ×
Letní zahradou se plazí bílý gumový had
omotává se kolem studně a pokračuje přes
bezový a pivoňkový keř.
Občas o něj někdo zakopne, ale on
nezaútočí.
Dál klidně prozkoumává cestu mezi
jitrocelem a kontryhelem.
Nechává se prohřát a sleduje naše kroky
sem a tam sem a tam.
× × ×
Nekonverzuji s vámi,
protože mi padají vlasy.
Jsem příliš zaneprázdněná
zahlazováním stop
po listech osiky.
Třese se v nehybnosti.
Její hlava zdá se být
toutéž co včera.
Pramen řeky
vysychá nepozorovaně.
Kdy se stalo,
že už s vámi nejsem schopna
mluvit o mrazících,
co spálily květy jabloní?

× × ×
Konečně zaprší.
Ze sudu přetéká
voda živá.
Pokropím se jí.

FILIP HRAZDIL

Pohyby zúžené na zápěstí

–
Oheň vyhasl
teplý popel
drží tvar

–
Jablka v mokré trávě
včely zpomalené chladem
dnes nese žebřík dál
mezi stromy

–
Na peronu žvýkačka
tvrdá a šedá
vlak nejede

–
Vyhnaný z nádraží
nesmí sedět
jen tak
bez odjezdu

–
Vstávám
strhané žaluzie
se zvedají se mnou

–
V kuchyni
hlasité hodiny
za oknem
sanitka bez sirény

–
Tělo zapadlo do židle
bedra si pamatují

pohyby zúžené
na zápěstí

–
Myš kliká
monitor svítí
já už méně

–
Videohovor
oba mlčíme
ve vysokém rozlišení

–
Krátká věta
v e-mailu
změnila směr
celého dopoledne

–
Hlava lehce vpředu
ramena nesouhlasí
svaly drží
divný úhel

bolest
až večer

–
Monitor pálí
mrkání nefunguje
domy za oknem
ztrácí ostrost

–
Prsty ještě mačkají
klávesy
šlachy už rezignují
na rychlost

–
Židle mě pouští
s mírným odporem

chodidla si vzpomenou
na kroky
znovu patřím ven

–
Násada
tlačí dlaně

předklon
narovnání
opakovaný
oblouk

rub země
tmavší

–
Lokty na parapetu
váha přenesená dopředu
dům posazený v tichu

TUGOMIR MATIĆ

Kam zmizely ryby

Rybaření

Dnešního úplně obyčejného rána
jsem dole v přístavu
potkal souseda
rybáře

třel si dlaně o sebe
unavený a promrzlý
zeptal jsem se ho
jen tak ze zdvořilosti
jaký byl úlovek

něco se děje
každý den rozhazuju sítě
vždycky jsou prázdné

nabídl jsem mu cigaretu
kouřili jsme beze slova
vytáhl z kapsy pár mincí
a hodil je do moře

jako by moře bylo kašna

Zdrávas Maria

Rána jsou rána
rozdíl je v nuancích
ale úplně každé z nich
když vyjdu z domu
slyším stařenu, sousedku
jak se v hloubi konoby
modlí

Zdrávas Maria,
milosti plná,
Pán s Tebou.
Blahoslavená ty mezi ženami
a blahoslavený Plod života Tvého,
Ježíš.

po kajícné modlitbě
vyjde z temné konoby
rozhlédne se kolem sebe
něco si brblá
a hází kamením
po kočkách

Velikonoce

Kvítím ozdobené kříže
z kostela píseň

příslib nadpozemského
silný jako strach

Dech a oči

Na vrcholku kopce
pod starou pevností
zalitou sluncem
nehybně
visí tělo
člověka

dole
hluboko vespod
rozčeřená hladina
krása
kterou mrtvé oči
nevidí

nevšímaly si jí, ani když byly živé

jako bych ho viděl

zatímco se mu láme vaz
přál by si
ale nemůže
nadechnout se

aspoň ještě jednou

07:19

a venku je chladno

dokonce i sem
na jih dalmatské země
přijde čas od času zima

doprovodil jsem ženu na autobus
a řekl jí, jak je hezká
nejhezčí

teď sedím sám
se psem, spícím u mých nohou
a tomu se říká štěstí

než jsem začal psát tyto řádky
četl jsem poezii básníka z Tuzly
člověka v emigraci

a sám v emigraci
na tomhle pustém ostrově
na němž žili mí pradědové

emigranti

Záhřeb

Byt na okraji města
tam
před vozovnou

v jídelně
na stole
zelená skleněná nádoba

v nádobě umělohmotné ovoce
máma a táta
malá křehká vzpomínka

Stín

Seděl jsem na lavičce
a sledoval stín palmy
jak se komíhá na mé dlani

Tenhle jarní den
je připraven stát se
vzpomínkou

Z básnické sbírky *Gdje su nestale ribe* (Sarajevo: Buybook 2024) vybral a přeložil Jiří Hrabal. Překlad vychází se svolením autora sbírky.

Tugomir Matić (1957) – narodil se v Záhřebu, od dětství pak žil v Sarajevu, odkud během války odešel do malé vesničky na ostrově Korčula, z níž pocházejí předkové jeho otce a kde žije již přes čtvrt století. Je autorem více než deseti básnických a prozaických děl, poslední z nich – sbírka *Katalog melankolije*, byla publikována v roce 2025.

Nezbytné svatby

nemůže usnout převaluje se z jednoho boku na druhý na břicho pokrčí jedno koleno na záda s polštářkem přes oči potom se prudce obrátí téměř se dotkne stěny která páchne plísní myšinou všude myši a slimáci kteří během noci mají pré lezou po celé místnosti koneckonců patří i jim nemůže usnout ani za nic se mu nedaří přejít na druhou stranu tedy do snu odstranit černý ošoupaný závěs proděravělý tisíci body a žilkami světla škrábanci světla zeleného nebo namodralého což dokazuje že jde o pouhou oponu kterou je třeba odstranit aby se zbavil onoho zápachu plísně myší myších výkalů nedokáže usnout je z toho převalování už celý splavený marně přivírá víčka vraští čelo boří tvář do polštáře marně se snaží na nic nemyslet

těžce oddychuje jako by absolvoval běh

otírá si čelo a tváře jazykem olizuje suché rty oči však neotvírá chvíli tak zůstane na znak víčka zavřená z kuchyně je slyšet řinčení nádobí šoupavé kroky hluky které sílí v jeho uších a obrací se na bok položí si polštářek na ucho řinčení a kroky se ztiší už slyší jenom onen vnitřní šum občas silnější než vnější hluk silněji přivře víčka zadrží dech šum sílí zelený nažloutlý prostor připomíná rovinu ale možná také tichou hladinu rybníka pokrytou žabincem teď slyší údery srdce cítí jak se dusí rybník zmizí znovu se spouští černý závěs černější než předtím a on sebou hodí jakoby skákal salto až v celé posteli zaskřípe skope peřinu nohama a znovu se ocitá nosem u stěny která zapáchá plísní a močí jako by za ní byl pisoár dotkne se stěny rukou ohmatává ji je studená drsná oči má stále zavřené sedá si a poslepu hledá peřinu vztekle ji přitáhne k sobě nohy nechává nepřikryté praští se o čelo postele udeří chodidly o pelest snaží se přikrýt je ale peřina trčí napříč a nedosahuje mu ani po kolena marně se namáhá ji obrátit nejde to

se supěním to vzdává

z kuchyně je slyšet hlasité křápnutí kastrolu nebo pánvičky spadlé na zem otevře oči listy kaštanu jsou tam stále pod nimi stůl plný zbytků jídla na talíři se řehní skopová hlava s neporušenýma očima a chrupem neměl hlad vzal si jen salát vzadu za pečení které se netknul fotografie představující holčičku stojící na pozadí kopců a údolí lehký větřík pohybuje listy

za oknem nebo to možná byl pták z kuchyně doléhá série takřka melodického zvonění Ileana zřejmě najednou upustila několik lžic které se rozsypaly po kachličkové podlaze tatáž fotografie avšak zvětšená je připevněná připínáčky na dřevo skříně na kterou dosáhne z postele stačí jen natáhnout ruku nebo nohu lak oprýskal stejně jako na dveřích které jsou navíc otlučené a pomalované pastelkami

opět zavírá oči a začíná v duchu počítat

spal dlouho házel sebou peřina spadla na podlahu prostěradlo shrnul pod sebe všechny knoflíky pyžama rozepnuté penis mu vypadl z kalhot a visí na bok celý zarudlý zase masturboval

zmateně zírá před sebe

Ana odjela zatímco spal venku pršelo plechová střecha sousedního domu blyštěla v drobném a hustém dešti vlaštovka prořezávala krátce tkanivo kapek měl by vstát zjistit kolik je hodin nebo zase přijde pozdě dlouho zíval a obrátil se na bok odešla po špičkách aby ho neprobudila neřekla mu ani slovo a jenom ona měla hodinky budík se pokazil měl by vstát zeptat se kolik je hodin z vedlejšího pokoje bylo slyšet hluboké hrubé hlasy mužské hlasy takže bylo pozdě po obědě hlasy a cinkání skleniček na něčem se domlouvali hlasy občas přecházely v šepot a byly přerušovány výbuchy náhle tlumeného smíchu

mohli poslat některé z dětí aby ho vzbudilo když viděli že zaspal

kluk se pokoušel nejdříve vydrápat do okna aby se podíval do místnosti buď se mu to nepovedlo nebo ho viděl jak spí a neměl odvahu zabušit na sklo ale ani vrátit se do školy aniž by splnil úkol takže si nakonec dodal odvahy a vstoupil do kuchyně aby poprosil tu tlustou ženskou co zrovna něco kuchtila aby šla a vzbudila ho Učitelka mě posílá že aby šel do školy a s údivem se rozhlížel po kuchyni copak nevidíš co mám práce odpověděla žena odmítla jít do pokoje učitele který vytrvale chrápal na znak s rukou přes oči aby je chránil před světlem zvenčí jenom běž sám a zaklepej na dveře zavolej hlasitě ať vstává rozhazovala podrážděně rukama a žáček pochopil že nemá na vybranou a vyčisti si boty tady nejsi na salaši dodala ještě žáček prošel velkým pokojem kde bylo cítit bazalku a kde se nikdy nikdo nezdržoval přistoupil k učitelovým dveřím na okamžik před nimi zůstal stát a natahoval uši učitel vskutku chrápal

první zaklepání pochopitelně vůbec neslyšel a i další poslíček viděl že bude nucen bušit na dveře pěstí nebo do nich dokonce kopat nakonec zaskřípěla postel a bylo slyšet chraplavý hlas který jej zval dále

Román *Les noces necessaires (*1977) je experimentální dílo, které napsal rumunský spisovatel Dumitru Ţepeneag (1937). Představuje přechod od oneirismu let šedesátých k textualismu pozdějších próz autora. Úryvek vybral a z rumunštiny přeložil Tomáš Vašut, který do češtiny převedl také autorovy rané texty *Probuď se do snu* (2018) a román *Hotel Europa* (2008). Vychází se souhlasem autora.

MARTIN ŠKABRAHA

O nástrahách radiokarbonového datování z hlediska snad až přehnaně historického romanopisectví

„Je to jen oděv z látek, jejichž jména si nepamatuje, stříbrná přezka na opasku, dva zlaté náramky a meč s drahokamem v hlavici, co ho dělá jiným? Když se na sebe podíval v leštěném zrcadle…"

Toť zatím vše. Tuto větu a půl, po níž jsem byl odvolán od počítače k obědu, jsem napsal o Vánocích 2024 jako první slova vyprávění navazujícího na román *Kníže Moravanů*, mezitím již víceméně ztracený ve velkém moři naší grafomanské civilizace. Krom synopse, kde je na asi pěti stranách rozepsán děj na jednotlivé kapitoly, jsem ze záměru zatím nezrealizoval víc než oné půl druhé věty. Momentálně je to plán na důchod nebo třeba na nějaký velký lockdown.

V něčem je úlomkovitost citované scény příznačná. To, co nám zbylo z dob dávno minulých, je podobně fragmentární – s tím podstatným rozdílem, že zatímco já mám v šuplíku svého počítače schovánu zmíněnou synopsi, díky které vím, kam nedokončená věta směřuje, jakou zápletku začíná i jak to celé skončí, při reálném studiu historie na žádnou připravenou synopsi nenarazíme (a pokud ano, je to stoprocentně falzum). Musíme si ji pracně vymýšlet, a děláme to s rizikem, že jakýkoliv další nalezený fragment může naším výkladem otřást od základů. To je největší nástraha psaní, které chce být věrné

historii – věrné čemu vlastně? Jak být věrný neznámému?

– – –

Mé současné strasti začaly kvůli příliš silné, a současně příliš slabé víře jednoho archeologa v tzv. velehradskou tradici. Hrdá, a přitom přeci jen kouskem pochybnosti zmítaná víra vedla ke snaze podepřít onu tradici věděním – a to ne věděním ledajakým, nýbrž přímo exaktním, tvrdými objektivními daty z vytuněných supermoderních laboratoří.

Klíčová otázka zněla, zda je velehradská tradice umělým konstruktem, který vznikl ve 13. století proto, aby poskytl argumenty pro povýšení Olomouce na arcibiskupství, nebo zda je projevem autentické nepřerušené paměti, udržované na dnešním Uherskohradišťsku už od časů arcibiskupa Metoděje v 9. století.

Pro archeologa a lokálpatriota Luďka Galušku z Moravského zemského muzea se klíčovým místem pro obhajobu teze o autenticitě a kontinuitě paměti na Metodějův Veligrad stal chrámový komplex, jehož zbytky byly v 50. letech minulého století odkryty na Sadské výšině na okraji Uherského hradiště. Krom samotných staveb, v nichž Galuška spatřuje původní sídlo moravského arcibiskupství, zde bylo rozsáhlé pohřebiště, využívané od raného středověku až přibližně do počátku 13. století, tedy do doby, kdy nedaleko vznikl velehradský klášter (pojmenovaný podle trhové vsi, která je dnes známa jako Staré Město u Uherského Hradiště). Právě kontinuita a četnost pohřbívání po tak dlouhou dobu měla být kardinálním materiálním důkazem: i poté, co zdejší raně středověká aglomerace pozbyla význam, lidnatost i výstavnost, pohřebiště na Sadské výšině si centrální význam podrželo, protože místní – přinejmenším skrze kněží, kteří pečovali o stále stojící kostel – si byli vědomi jeho slavné minulosti.

Z archeologického hlediska je problém v tom, že v pomyslné časové řadě chybí hroby jednoznačně datovatelné do 2. poloviny 10., či dokonce i 1. poloviny 11. století. Máme hroby z dob „Velké Moravy", tedy do počátku 10. století, a pak máme hroby asi od poloviny 11. století dál – ale nic jistého mezi tím. Je docela možné, že po pádu Mojmírovců se tu dvě tři generace nepohřbívalo – a když se pohřbívání obnovilo, už nemuselo mít s původním kontextem nic společného.

A právě v tomto bodě se Galuška rozhodl zachránit víru tím, že se chytí stébla v podobě nových přírodovědných metod. V hrobech, které by vzhledem ke své poloze vůči kostelu mohly aspoň teoreticky spadat právě do oné vytoužené 2. poloviny 10. století, chybí výbava umožňující klasické archeologické datování (šperky, ideálně mince). Jsou v nich ale – jak to u hrobů bývá – kosti. A s kostmi se dneska dají dělat divy. Můžete z nich vzít vzorky, poslat je do specializovaných laboratoří a tam vám na základě množství naměřeného uhlíku (neptejte se mě, jak to přesně funguje) řeknou, před jak dlouhou dobou asi umřel člověk, kterému pozůstatky patří.

Naděje pro velehradskou tradici byla tedy tato: radiokarbonovou metodou najdeme na pohřebišti kostry z 2. poloviny 10. století a kontinuita s dobou Metoděje či jeho žáků bude prokázána. Jenže…

———

… jenže proč vám to vlastně vykládám? Proč je to důležité z hlediska mých nenapsaných historických románů?

Především je to důležité z hlediska toho jediného, který jsem napsat stihl. V něm totiž hraje kostel na Sadské výšině důležitou roli. V příběhu o prvním známém moravském knížeti Mojmírovi jsem z něj udělal chrám, který ještě před pokřtěním Moravy dal vystavět Mojmírův otec pro svoji bavorskou manželku a který pak měl na celou jednu generaci zůstat jediným moravským kostelem.

Vycházel jsem přitom z tradičního datování nejstarší části stavby do počátku 9. století, které na základě hrobových nálezů prosazoval zmiňovaný Luděk Galuška. Ten krom toho přišel s teorií, že naopak nejmladší část komplexu – pohřební kaple přistavěná snad koncem 9. století – je místem posledního odpočinku samotného knížete Svatopluka. I tuto tezi hodlal podpořit radiokarbonovým datováním kostry. Jenže…

Z laboratoří začala chodit data, nad nimiž padaly čelisti snad i kostrám zkoumaných nebožtíků. Díru v kontinuitě pohřbívání během 10. století se (zatím) zacelit nepodařilo, spíš vznikly díry další – hlavně tedy díry v dosud platném výkladu.

Hrob údajného knížete Svatopluka, který podle písemných pramenů opustil tento svět „nešťastně" v roce 894, obsahuje podle laboratorních výsledků kostru muže, který

zemřel pravděpodobně v druhé polovině 7. století. Takže kaple zřejmě není nejmladší, ale naopak nejstarší částí chrámu. Pohřby v podlaze hlavní lodi patří podle téhož měření zhruba do 8. století. A teprve hroby kolem kostela spadají do „velkomoravského" 9. století, ale spíš do jeho první poloviny – což by znamenalo, že v době, kdy tu mělo být hypotetické sídlo cyrilometodějské mise, už šlo o nepoužívané pohřebiště.

Šok spočívá především v oněch raných datech. Podle dosavadního výkladu, sdíleného prakticky celou odbornou obcí, žádný křesťanský kostel – a už vůbec ne kvalitní kamenná architektura – na Moravě v 8., neřkuli dokonce 7. století prostě být nemá! Kdo by jej tam, v krajích ještě na dlouhou dobu pohanských, stavěl? A pro koho?

Včil mudruj, romanopisče Moravanů! Jak zajistit kontinuitu mezi prvním a druhým románem, když se kostel svévolně posouvá v čase a ještě k tomu drze mění své stavební fáze? Kdo má být onen muž v pohřební kapli, postavené podle nejnovějších poznatků ne až po, ale před vznikem centrální části chrámu?

Má odpověď znát můj hrdina Mojmír? Má se do té kaple, o níž v prvním románu nebyla ani zmínka, chodit již od malička klanět? A komu? Máme se dokonce tak odvázat, že si v luxusní hrobce, jaká nemá na jiných moravských lokalitách analogii, budeme představovat franského kupce a údajného sjednotitele Slovanů v boji proti Avarům Sáma (což je jediné jméno z písemných pramenů, které by radiokarbonovému datování aspoň teoreticky odpovídalo)?

– – –

A v této chvíli už to můj čtenář nevydrží a nesměle položí otázku, co mu již drahnou chvíli tane na mysli: ale není to, mistře, přeci jen trochu přehnané, nebylo by lepší mávnout rukou nad něčím tak podružným, jako je množství uhlíku v kosterních pozůstatcích vytažených kdesi ze zatuchlého depozitáře, kde je kdovíco ohryzávalo? Tady jde přece o literaturu, o fikci, ne o dějepisné pojednání! Jde o věci podstatnější, než je stáří hrobů, jde o lidské drama!

No jo, milý čtenáři. Jde-li však jen o lidské drama bez ohledu na konkrétní dobové souvislosti, proč by někdo vůbec psal historický román?

Historický román v pravém slova smyslu není jen literatura, je to způsob, jak rozpracovat poznatky dějepisectví metodami, jež jsou samotnému dějepisectví zapovězeny coby nevědecké, coby projev příliš uvolněné fantazie. Je to vlastně myšlenkový experiment, jehož cílem je aspoň přibližně rekonstruovat konkrétní dilemata, jimž historické postavy, z pramenů jen vágně tušené, musely čelit – podobně, jako se třeba ze zachovaného půdorysu a zbytků cihel rekonstruuje podoba zaniklého kostela nebo dokonce celého hradiště. Je to fikce, ale slouží poznání, protože pomáhá promýšlet hypotézy a nové interpretace, pomáhá rozumět.

Jasný závěr z toho neplyne. Ani nemůže. Už jsem přece říkal, že to mám nedopsané a že je to plán na důchod. Za daných okolností je to vlastně výhoda. Do té doby se to totiž může celé zase otočit. Nebylo by to ostatně poprvé, co vytuněná laboratoř se supervědeckými přístroji vyplivla výsledky, o kterých se nakonec ukázalo, že jsou chybné, protože zkoumaní nebožtíci jedli příliš mnoho mořských ryb bohatých na uhlík – nebo tak něco…

Zkrátka, než půjdu do důchodu, věda to celé zase nějak vyjasní.

Nebo taky vůbec!

JAKUB CHROBÁK

Povídka

„Ty a toto je co?"

„Nevím, nejaký papír, co já s tým?"

„Tož co ty s tým nevím, ale řeknu ti, co já s tým." Proč otevírá první zásuvku linky tak prudkým pohybem, kromě příborů a lžiček tam nic není, aha, sirky. To ne, to přece neuděláš… bleskový škrt… nešťastný zažloutlý papír formátu A4 popsaný na husto nastavenými řádky z psacího stroje Consul – víš, kolikrát jsem to přepisoval? – jen tak učmoudne a už září. „Co blbneš," prozrazuju se okamžitě a vrhám se po zbytcích. Dyž já si to nepamatuju, byl to rauš, jaký jsem do té doby nikdy nezažil, dyť to byla chvíla, kdy se všecko slilo a přes prsty teklo na papír, dyť to je obraz. „To nebylo doopravdy!"

„Já ti dám nee!" zaječela. Brunátní. Skleničky ve vrchní skříncе potichu doťukávají

ten výtrysk hněvu v bzučivém drkotání. „To máš po staříčkovi, já sem to furt říkala, že on ťa akorát kazí, co si včil o nás pomyslíjá? Že jako doma máme bordel jak desi ve sklepě?"

Ty vole, Žížo, já tě zabiju! Tak tak je to…[1]

„Musím já to dostat o Kumbárčeny? Prej je to krásně napsané, ale děcka by mě mohly doma víc pomáhať? Tož to si piš, že budete! 14 dní zaracha, stroj zabavuju a ty budeš umývať náčiní. Ráno po snídani, po obědě a aj večer, a nechcu poslúchat řeči, že sa mosíš učit! Stejně na to sereš, jináč bys neměl

---

1] Totiž tu povídku jsem napsal v nejvyšším možném opojení autorském – jak jsem se tehdy domníval – a nasrání lidském, na všechny a všechno, asi bezdůvodně, nevím… Šváb v ní se pokouší vylézt z kuchyňského dřezu. Byl to takový pokus mladé pitomoučké duše – využít naturalistickou techniku detailně prokresleného obrazu, jenže ten obraz jsem nebral z reality, ale z vlastní obraznosti. Matka jinak doma byla na pořádek vysazená, takže nejrůznější formy šúrování byly každodenní hrozbou a jedním z nejčastějších trestů, kromě nicnedělání, což byl trest úplně nejděsivější, celé hodiny odpoledne jen ležet, nesmělo se nic, číst, psát, dělat věci do školy, nic, po hodině člověk věděl, že to je kurevsky hnusný a tedy dobrý trest. Nicméně šváb měl být tehdy obrazem lidské snahy vymanit se z pout průměru, přiblížit se, nebo aspoň mít možnost přiblížit se určité formě dokonalosti, jenže neustále padal zpět do stoky dřezu, kde se mísilo žluklé máslo, připálené sádlo, zkvašené zbytky piva a s každým dalším pádem nešťastného brouka víc a víc oblepovaly, až v tom zahynul… Byla to samozřejmě blbost tehdy i dnes, ale tehdy ji prosvětlovalo kouzlo neznalosti a tím pádem i představa čehosi velkolepého a originálního. Proto jsem s hotovým textem chodil jak na trní, čekal na příležitost dát ho někomu číst. A ta se naskytla v podobě našeho kytaristy Žíži. Ten byl nadšený, což jsem věděl, ale zároveň text nechal přečíst rodičům, aby je uklidnil, že se nefláká jenom s ožungrama a chuligánama… Jeho rodiče asi úplně nesdíleli nadšení z literárního talentu, ale poslali text dál, a ten potom doputoval až zpět k matce už s interpretací zcela zatemňující původní záměr: „Ty Věrko, to máte fakt doma takový bordel, nebo ti to ten ogar dělá schválně?"

vyznamenání, ale samé jedničky, tvoja třídní mně to pravila včil v Jednotě!"

Di někam s jedničkama, k čemu to asi tak je, nevíš, jak Einstein prospíval z fyziky? A kdo vlastně z velikánů literatury se dobře učil? Třeba Jack Holden? No ale tys asi Kdo chytá v žitě nečetla, že, i když to, bůhvíproč, máme v knihovně.

„Co sa zas tváříš, jak dybys tu nebyl a netýkalo sa ťa to? Tož řekneš ně konečně, pročs takú blbinu napsal a dával číst?"

Tomu ty určitě porozumíš, jasně, tobě budu něco vykládat o naturalismu, o obraznosti, jojo, zrovna.

„Tož slyšíš?" Skleničky! Ty vole, to rachotí skleničky. Už necinkají. Zakously se do sebe svými skleněnými těly… zvuk tak silný, že na chvíli zarazil i matku. Trhlina, šance!

„Mami, ale vždyť to nebyla pravda, to byl pokus využít principy naturalismu na charakteristiku světa, ve kterém momentálně žijeme."

„Jo tož ty bydlíš ve dřezu s bordelem, zkvašeným pivem a mezi švábama? No tož to ti bráši poděkujú, a tata též, esli sa ovšem vrátí v nejakém normálním stavu."

„Kde dneska píská?"

„Tož na Hovězí. Tak buď bude penalka pro domácí, klobáse a narvaný jak autobus do Kelča, nebo hovno, remíza a narvaný stejně, takže s tým to proberem až zítra."

Eště že ten otec tu je! Nasrání na něho aspoň na chvílu odšpuntuje tu zlost vůči nešťastné povídce! Tak už snad bude klid. Navíc, nasraný mám být já, povídka je v hajzlu a já už ju nikdy dohromady nedám takovú.

„Tak sa na něho nezlob, šak víš, jak má ten fotbal rád."

„No to má teho pravého zastánca," už trochu vydýchává.

„No ale kdo jiný umí vymyseľ takové originální způsoby, jak ťa uklidnit?"

Už by mohlo být dobře, už se jí zvídavě zvedají koutky a z očí spadl ten šlem zuřivosti daný obavou o stav veřejného mínění v souvislosti s její domácností, teď se mi ta mikropovídka musí podařit a snad bude dobře. Otca pak poprosím, aby pozval strýca Kohúta, on už najde způsob, jak ji přesvědčit o literárnosti nešťastného textu… ale už ho nikdy nezrekonstruuju, protože ten nával intenzity se nedá opakovat věčně.

„Zapomnělas? Jak jsme s bráchama a tatú vybili to okno? Honza byl eště malý,

byly mu tři roky, ale už sa batolil kolem kopačáku, Martin měl sice radši hokej, ale v létě byl fotbal pro nás pro všecky, a otec ukazoval, jak sa správně brankářsky vykopává. „To není enem naprat to co nejvýš. To sa mosíš podívat na spoluhráča a zvážit celú situaci na hřišti – utekaj, Martine, do brejku." A brácha se rozběhl, ale nevím, co ho to napadlo, zamířil pod naše okna, je tam taká třešňa, šak víš, no a otec už si neuvědomoval, že není na zbrojováckém hřišti a netrénuje mladé a poslal nádherný odkop-centr tak, aby jeho trajektorie se potkala s bráchovou nohou až za hradbou neviditelných protihráčů…"

„Ty to vykládáš jak nejaký román," už je v tom hlase spíš cítit uznání.

„No ale problém a chyba byly v tom, že mezi otcovým snem, bráchovým sprintem stála zeď a v ní naše kuchyňské okno."

„Vy svině, tož toto myslíš!" matka už se směje, ví, co přijde. Ale baví ji to pokaždé stejně.

„No, když pak přišla dom a vidělas, jaký bordel zůstal po naší jinak poctivé sklenářské práci – dodneška je pro mě záhadou, jak ten otec…"

„Ty, prosím ťa, nemluv jak starý chlap, hovno temu rozumíš, oni sa z tej Zbrojovky a fotbala znali všeci, a kdyby Jarda Pisklákú neměl zrovna fušku, zasklil by vám to a byl by klid, takto vám akorát nechal uřezat sklo a poradil, jak to udělať, ale vy ste nemehla."

„Tak to bych neřekl. Neříkám, já jo, já lempl su. Ale brácha Martin a otec to nakonec udělali dobře, šak to okno tu furt je a kyt drží."

„No to máš pravdu, ale teho bordela!"

„To nepopírám, ale taky si uvědom, žes přišla o půl hodiny dřív, jináč bysme to stihli, možná."

„Prd byste stihli, ale asi by ten bordel nebyl tak strašný."

„No řvalas hrozně," možná stejně jak dneska, ale to ti teď připomínat nebudu. „No a otec, nevím, jaký Apollinaire…"

„Kdo?"

„Apollinaire, to je takový moderní básník, ale to je jedno."

„Aha," chceš se zase přít o literatuře, to ne.

„Prostě jaký čert mu to napískal, nevím, ale rychle vběhl do chodby do skříně a přinesl ten velký vystřelovací deštník."

„Šak sem si tehdy pravila, co s tým chce."

„A všechny nás pod něho schoval. Kupodivu to na tebe zafungovalo, protože najednou byl klid a my jsme tušili, že z nejhoršího jsme venku."

„Tož to ste nebyli."

„No, ještě ne, ale za chvílu už jo. Tys totiž takovým soudcovsky přísným hlasem…"

„Kde ty chodíš na ty přirovnání, to máš po tom staříčkovi."

„Prostě ses zeptala: „A tam včil děláte co?" A otec s naprostým klidem a myslím i jistotou, že už je to dobré, pronesl: „Čekáme, až ta búřka přejde."

„No a dál?" už jsi chycená, mami, už jsi to zase ty, už zase víš, jak to dopadne, ale nechceš si nechat ujít tu rozkoš z pointy.

„No a ty ses podle otcova náhlého plánu rozchechtala, on se odvážil vylézt z té hradby, přitáhl si tě. A když jsme se odvážili i my, uviděli jsme šťastné rodiče."

„Ty si fakt jak ten staříček. Ale to náčiní platí, já ti dám, švába ve dřezu. Šak ani nevím, jak ta sviňa vypadá."

DALIBOR MALINA

S chlapy kolem Textů

Byla to od počátku společnost založená na obdivu k literatuře až natolik, že ztrácela někdy míru pro základní poslání jazyka a řeči, tj. dorozumívání a porozumění ve sdělování lidských zkušeností. Řeči jsme vedli na přeskáčku z tématu k tématu, od jména ke jménu, od nápadu k jinému nápadu, co a jak tisknout či netisknout. To poslední, ono poněkud velkopanské rozhodnutí, provázelo redakční nadechnutí, pak úlevný výdech s vědomím, cože to vlastně máme ve vlastní moci při tom počátečním klamném podílu na vytváření literární atmosféry na Valašsku. Později si někteří z nás přiznali, že se vlastně s vydáním desítek básnických a prozaických příspěvků nic podstatného v literatuře nestalo. A ani se v tom běsnění a zahlcení časopiseckou a knižní produkcí stát nemohlo. Pórovité prostředí ve velkých a větších městech vsáklo ty ohebnější a hlasitější výkony, u nás se odehrávaly dál ty skromnější příběhy slov a upřímných výpovědí. Až po letech zazněly výrazněji a slyšitelněji, vyvolávány nostalgií

nasycenými návraty, oním sklonem stárnoucích k sebepozorování a shovívavosti.

Píšu tady o jakési chlapské historii, jako by mezi „textaři" žen nebylo. A skutečně, jejich přítomnost zůstávala jen v písemných signálech příspěvků, a to ještě podivně vyprázdněných, bez chlapů, příspěvků udušených v tísnivých představách a mistrovských metaforách. Scházeli jsme se v komorních prostorách galerie v prvním patře mého knihkupectví ve Vsetíně na Dolním náměstí, kde jsme svými těly rozšiřovali malý prostor za velkým knihkupeckým generačním stolem, dědictvím předchozích vsetínských knihkupců. Řídký vzduch zahušťovali vlahými domovskými moky, hlavně slivovicí a přípitky na šťastnou cestu napříč náměstím na pivo do restaurace U Lva. Názorová intenzita a rozmanitost vzrůstala s přibývajícími kamarády, kteří k nám zpočátku chodili nahlížet, ale pak zůstali natrvalo. Fotografové, architekti, pedagogové, noví mladí básníci… A za nimi zanedlouho jejich spoluúčast či přímé autorství výstav. Přesně prokomponované fotografie z cest Aleše Mynáře po světě a jeho reklamní fotografie, brilantní literární komentování tvorby mladých autorů od Martina Lukáše, překvapivé a originální čtení poezie Jana Válka, pravidelná účast obdivovaného literáta, spisovatele a teoretika Mojmíra Trávníčka a jeho spolužáka a celoživotního přítele Jana Matúšů, věrného a pečlivého čtenáře Textů, který nedokázal ani skromné Texty číst bez tužky, Josefa Lustyka, mého dlouholetého souputníka.

K ránu jsem myslel na rozkvetlé sakury v aleji před frontou domů na náměstí, na jejich nevtíravou krásu, která vstupovala každoročně do výkladních skříní mezi vystavené knihy a pocítil jsem naléhavě nepřítomnost kohosi, bez něhož by především ta velká „textařská" setkání ztratila svůj šmak. Vybavili se mi prodavači knihkupectví s jejich starostmi kolem přípravy pravidelného valašského pohoštění, které evokovalo dokonale geografické souřadnice místa, kde se setkání koná. Na několika talířích prostřená vepřová játra, tence nakrájený vepřový bůček, jitrnice a tlačenka s čerstvým skvělým vsetínským chlebem. O autorovi skvělého kulinárního zázraku se vědělo, není však nikde zaznamenán (stálí autoři a spolupracovníci Textů jsou naproti tomu uvedeni v tiráži kteréhokoliv

vydaného čísla). Rád bych mu s díky věnoval alespoň poslední řádek svého příspěvku. Pohoštění pravidelně připravoval a konzumenty rozpohyboval Jan Slíž.

JAKUB CHROBÁK

Malá recenze na dvě básně, jednoho básníka a jednoho editora

14. srpna by se šedesáti let dožil Petr Špan-ger. Je to už 15 let, co zemřel a jeho poezie zapadla, odložena v kolonce tradiční impresionistické básně z regionu. V roce 2024 Libor Martinek ve svém nakladatelství LITERATURE @ SCIENCES vydal jeho čtvrtou sbírku *Stěny ze skla*, která ukazuje jiný obraz. Protože jsme v *Textech* autorovi věnovali kdysi celý blok, a cítím se vinen tím nezájmem, nabízím rozjímání o dvou básních, které snad ukážou, že ve Špangerově poezii je víc.

Stěny ze skla

Úvodní a titulní báseň určuje proměnu i základ autorovy poetiky – epické epizodické obrazy. Ano, obrazy. Nejsou to nemocniční výjevy, spíš obrazy existování v nehostinné krajině – sice jsme ve špitále, ale obraz stěn ze skla se vrací někam k Nezvalově *Skleněném haveloku* v tom smyslu, že povyšuje obraz průhledné pasti na součást lidské identity. Sám, za sklem, se těžko slovy i gesty dostávám k druhým, ale na mě je pořád vidět. Sklo nepůsobí jen jako dělící hrana, ale též jako součást každodenního života hospitálu: „Pacienti mávají rukama/ v modře pruhovaných pyžamech/ a nadávají,/ že není vidět ven./ A šťastné děvčátko kreslí/ prstem do orosených skel obrázky,/ jimž rozumí jen samo." (s. 9) Obrazy útěšlivé, jako je děvčátko, nebo jinde situace lidského odcizení a nedorozumění, odkazují k principu současné poezie, totiž lovit metafory z každodenních lopot a v zahlédávání naděje uprostřed zmatku, chaosu a rozkladu. Stěna ze skla je především mezilidským příkopem – přes něj i na něj je sice vidět, ale o to víc zakouší subjekt ono od-dělení: „Ve své beznaději/ říká tlustá paní druhé: „Už tady dlouho nebudu."/ A paní sebou ošívá, v zápachu lyzolu si povzdechne:/ „Načichne mi rolák."/ A stěnu ze skla prostupuje/ pichlavé světlo zářivek./

Daleko na obzoru lyžaři sjíždějí/ zelený zářivý kopec./ Stěna ze skla nás obklopuje./ Máš chuť ji prorazit hlavou/ a proniknout někam jinam,/ kde budou rozkvetlé stromy,/ ale vždy najdeš jinou/ stěnu ze skla/ a tak pořád dál,/ až po tu poslední." (s. 9). Těkavě rozprostřené opakování sousloví stěny ze skla navíc odkazuje k vypjaté řeči-zpovědi, k vychýlení z běžného proudu řeči, které později česká poezie také výrazně pokoušela a pokouší. Zkrátka – krajina, ti druzí, jejich podoby i způsoby jednání se stávají zástupci „reálu", který obklopuje každého, kdo na sebe bere úkol básníka — toho, kdo musí udržovat vážnost slova ve světě žvanění. Tím se Špangerova poezie dostává do blízkosti pozdní poezie Karla Šiktance.

Básníku

Druhou polohu Špangerovy poezie tvoří odlišná situace i prostor. Vyvzdorované návraty do „svatého" bezčasí, srozumění s vlastním úkolem, až romanticky vyhrocené. A opět — v nejmladší české poezii se ozývá ona revolta vůči zlhostejnělému světu, má jistě v sobě daleko víc řvavosti a naštvání. Špangerova lyrika spíše naznačuje, ale za to naplňuje pozoruhodným klidem až smířením s údělem, který — byťsi navenek zcela nepatřičný — je lidsky závazný. A ovšem, ozývá se i kus sebeironie:

Básníku,/ co hledáš v tom údolí/ zapřisáhlých realistů./ Přes zeď školy/ jak přes zeď mlčení/ jde slyšet tlukot tuláckého srdce,/ které uvízlo jak průhledná záložka/ v modrobílém sešitě./ Je to jako krátký zimní den,/ jejž nikdo nespatří,/ neucítí;/ na vyhřeznutých tepnách/ tepe přetlak/ poezie. (s. 101)

Kontrast subjekt × zbytek světa, přesně zformulovaný ve zkratce „zapřisáhlých realistů." Jak samozřejmě to zní ve vztahu k dnešku, kdy bychom realismus rádi naordinovali i krajině a slunci, aby nás nechalo žít si spokojené životy a sklapla se svými suchy a požáry. Jak přesná ve vztahu ke všem mírotvůrcům a ochranitelům tradic, jak přesný ve vztahu ke kýči, který vstoupil do české literatury neviděn a nepoznán, protože přece se aspoň čte. A ještě jeden důležitý motiv, ve sbírce silně akcentovaný — neschopnost školy jako instituce být víc než jen výrobnou produktivních občanů, přes její zeď totiž, „jak přes zeď mlčení" přece ještě lze zaslechnout

tep srdce. Ovšem jakoby jí navzdory. No a v neposlední řadě precizní práce se zvukem básně – „Tlukot tuláckého srdce", stejně jako „tepe přetlak poezie" jsou silné zvukové momenty akcentující to základní – svět může umrtvovat, ale pokud neoslyšíme pradávný vzkaz, možná bude potřeba vyhřeznutých tepen, ale ještě přece ucítíme, skutečně, hapticky, tep srdce, života, poezie. Jistě, je to starosvětské, ale také velice přesné a v mnohém navazující na halasovskou výzvu z básně *A co básník*.

Zkrátka – poezie *Stěn ze skla* je individuální a osobní, vztahující se nejen k subjektu básní, ale i ke čtenáři, který myslí čtení vážně – máme právo oslyšet hlas volající k sounáležitosti, k otevřenosti a řekněme nadneseně i k bolestivosti tohoto světa? Otázka, která je stále platná i palčivá.

Knížka je dobře editorsky vyvedená a Libor Martinek opět prokázal hodnotu, která je s jeho prací spojena, schopnost sloužit – literatuře, jejím tvůrcům, čtenáři. Knížka je obsáhlý „špalík", graficky si vystačí s barevnou obálkou a dál jen texty a texty, pečlivě připravené. Mezi čtenářem a básní nestojí nic. Klíče musí čtenář hledat u sebe, jako tajné setkání při předávání cenných spisků proto, že je důležité je číst, ne mít v knihovně.

RENÉ KOČÍK

Ještě jeden dopis na letní Bystřičku

Pablo,
přelezl jsem zeď starého hřbitova na okraji města, z dlaní sfoukl sytě rudý prach drolících se cihel, tleskl. Horké haličské slunce rozpalovalo kirkut, ten zelený ostrov dávno zapomenutých mrtvých, má protáhlý tvar, je to loď se zkroucenými stožáry hrušní, která s nákladem tisíců kostí v podpalubí tiše vyplouvá do narůžovělé, solí prosáklé krajiny. Halit-Halič! Z vysoké nesečené trávy trčelo pár ulámaných náhrobků, z nichž před lety nestihli udělat honosnou lvovskou dlažbu, svítily hexagramy. Čí kovotepecké ruce vytvořily Šalamounovu pečeť na železné bráně?

Snad právě sem kdysi přivezli jeho ztuhlé tělo, které na rohu ulic Czackého a Mickiewicze leželo v kaluži krve celý den. Ghetto, černý čtvrtek 19. listopadu 1942, dvě rány do týla

po výstřelech z revolveru gestapáka Günthera, bochník chleba se vykutálel z podpaží… Bruno Schulz, padesát let, žid.

„Víš," řekla mi ráno matka, „Mesiáš přišel. Už je v Samboru." První věta románu, jehož rukopis prý ukryl u přátel, když se černý dráp smrti zasekl do jeho Republiky snů. Životní dílo, kterého se mělo zmocnit gestapo, později KGB. Naděje, že drobným písmem popsané zažloutlé listy někde stále existují, živená historkami o tajemných anonymních nabídkách k odkoupení textu. Mesiáš v sejfu maniakálního sběratele? V archivech tajných služeb? Mesiáš, který možná nikdy nebyl napsán.

Pablo, může se člověk rozesmutnit při vzpomínce na neznámé lidi? Je možné cítit stesk po časech, které jste nikdy neprožili, po místě, které jste předtím nikdy neviděli? Slova Itala Leonarda Colombatiho, kterými vystihl pocity, jež v generacích čtenářů vyvolává více než půlstoletý neapolský román Smrtelně raněný, platí i pro haličský Drohobyč. Bohumil Hrabal se, jak víme, sem odstěhoval, hned jak dočetl Skořicové krámy, a bydlí tu dodnes. Kdo chce znát adresu, podtrhne si: Krokodýlí ulice číslo 24. Stvořitele snových světů Bogan naučil pít pivo, zvlášť to z knížecího pivovaru Marie Tarnovské chutná oběma. Brunovi po něm trochu narostlo bříško. Pozoruji je oba z oken Melounové kavárny. Zabráni do hovoru, *oblouzeni světlem, listují v té velké knize prázdnin, jejíž všechny stránky pálí třpytem a na dně mají dužinu zlatých hrušek, sladkých k omdlení*. Vědí, že slova, s nimiž každodenně zacházejí, nabírají je do úst, vrhají na papír, jsou vzácné zlomky pradávných a věčných příběhů. Kdo je ta mladá žena s antracitovými vlasy u kulatého stolku v rohu? Józefina Szelińska! Juna, kterou Bruno zanedlouho požádá o ruku. A v městečku se zastaví čas…

Pablo, ano, je možné cítit stesk po časech, které jste nikdy neprožili, rozesmutnit se při vzpomínce na lidi, které jste neznali. Ale je přirozenější cítit stesk po časech, které jste prožili, s lidmi, které znáte. Je možné se do těch časů navracet?

Posílám pozdravy nikoli nostalgické.

Drohobyč, srpen 2026

CESTOU K BALATONU NÁS DOJEL DRAHOŠ.

PROMARNĚNÁ ŠANCE

POPRVÉ JSEM TU BYL V ROCE '77, KDYŽ SE BUDOVALA STANOVNICE.
FŮŮJ VOSA!
JÁ PAMATUJU JAKO MALÝ VELKOU MODROU VODU A NIKDE NIKDO.

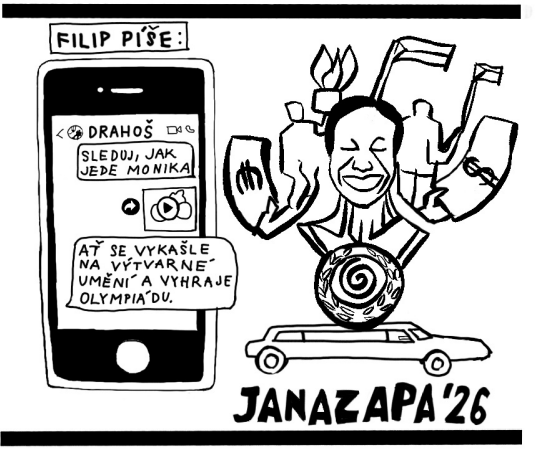
FILIP PÍŠE:
DRAHOŠ
SLEDUJ, JAK JEDE MONIKA
AŤ SE VYKAŠLE NA VÝTVARNÉ UMĚNÍ A VYHRAJE OLYMPIÁDU.
JANAZAPA '26

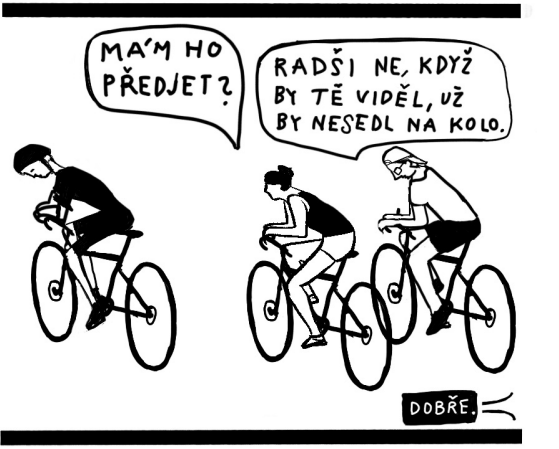
MÁ'M HO PŘEDJET?
RADŠI NE, KDYŽ BY TĚ VIDĚL, UŽ BY NESEDL NA KOLO.
DOBŘE.

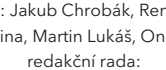

TEXTY, číslo 87
šéfredaktor: Pavel Kotrla,
redakce: Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Lukáš, Ondřej Hložek;
redakční rada:
Tomáš Vašut, Martin Škabraha;
registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: http://casopis-texty.cz
Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.
Neprodejné. Zdarma.

Kontaktní adresa:
Pavel Kotrla, Bystřička 267, 756 24
http://kotrla.com, pavel@kotrla.com